နာမာနံ သမုစ္စယော ဒွေနော

၃၂၉။ ဧကဝိဘတ္တိကာနံ- တူသောဝိဘတ် ရှိကုန်သော၊ နာမာနံ- တို့၏၊ ယောသမုစ္စယော - အကြင်ပေါင်းစည်း အပ်သော အနက်သည်၊ (အတ္တို)၊ သော-ထိုပေါင်းစည်း အပ်သော အနက်သည် ဒွန္ဒသညော- ဒွန် အမည်ရှိသည်၊ ဟောတိ၊ စန္ဒိမာစ-လ လည်း၊ သူရိယောစ-နေလည်း၊ စန္ဒိမ သူရိယာ- လ,နေတို့၊ သမဏောစ ဗြာဟ္မ ဏောစ သမဏဗြာဟ္မဏာ- ရဟန်းပုဏ္ဏားတို့၊ သာရိပုတ္တောစ မောဂ္ဂလ္လာနောစ သာရိပုတ္တ မောဂ္ဂလ္လာနာ- တို့၊ ဗြာဟ္မဏောစ ဂဟပတိကောစ ဗြာဟ္မဏ ဂဟ-

---

၃၂၉။ နာမာနံ။ ။ နာမာနံ သမာသော ယုတ္တတ္ထောသုတ်မှ "နာမာနံ" ပုဒ်ကို လိုက်စေလျှင် ပြီးကောင်းလျက် "နာမာနံ" ဟုထပ်၍ ဆိုခြင်းကြောင့် "နာမ် ၂ ပုဒ်သာမက, ၃ ပုဒ် ၄ပုဒ် စသော နာမ်ပုဒ်အများလည်း ဒွန်သမာသ် ဖြစ်နိုင်၏" ဟုပြရခြင်း အကျိုးရှိ၏၊ မှန်၏- တိပဒဗဟုဗ္ဗီဟိ တိပဒကမ္မဓာရဲ စသည်ဖြင့် အခြား သမာသ်များ၌လည်း နာမ် ၃ ပုဒ် သမာသ်တွဲပုံကို တွေ့ရ၏၊ သို့သော် ထို တိပဒဗဟုဗ္ဗီဟိ- တိပဒကမ္မဓာရဲတို့ကို ဆရာအချို့သာ လက်ခံကြ၏၊ ဤ ဒွန် အရာ၌ကား နာမ်ပုဒ်အများ၏ သမာသ်စပ်ခြင်းကို ဆရာတိုင်းပင် လက်ခံကြသည်။ [နာမာနံ သမာသောတိ အဓိကာရေပိ ပုန "နာမာနံ သမုစ္စယော"တိ နာမဂ္ဂဟဏကရဏံ ဗဟူနမ်ပိ သမာသသမ္ဘဒဿနတ္ထံ။ (ရူ-ဋီကာ)။]

ဧကဝိဘတ္တိကာနံ။ ။ဤပါဠိ၌ဖြင့် "အချို့သော သမာသ်များ၌ ရှေ့ပုဒ် ပဌမာ- နောက်ပုဒ်၌ ဝိဘတ် ၇ သွယ်စသည်ဖြင့် ရှေ့ပုဒ် နောက်ပုဒ်တို့ ဝိဘတ်မတူသော်လည်း သမာသ်ဖြစ်ကြ၏၊ ဤ၌ကား တစ်ဝါကျတည်း၌ ဝိဘတ် တူသော နာမ်ပုဒ် များကိုသာ ဒွန်သမာသ်စပ်နိုင်သည်" ဟုပြသည်၊ ထို့ကြောင့် "သာရိပုတ္တ မောဂ္ဂလ္လာနာ ဧမ္မဲ ဒေသေန္တိ"၌ ဒေသေန္တိ၌ စပ်ဖို့ရာ ပဌမာဝိဘတ်ချင်း တူကြ၍ "သာရိပုတ္တောစ မောဂ္ဂလ္လာနောစ"ဟု ဝါကျမထားဘဲ "သာရိပုတ္တ မောဂ္ဂလ္လာနာ" ဟု ဒွန်သမာသ် ထားနိုင်သည်၊ "သာရိပုတ္တ မောဂ္ဂလ္လာနေ အာမန္တေသိ" ဤ၌ အာမန္တေသိ ကြိယာဝယ် ကံ အဖြစ်ဖြင့် စပ်ဖို့ရာ ဒုတိယာ ဝိဘတ်ချင်း တူကြ၏၊ ထို့ကြောင့် "သာရိပုတ္တံစ မောဂ္ဂလ္လာနံစ" ဟုဝါကျမထားဘဲ "သာရိပုတ္တ မောဂ္ဂလ္လာနေ"ဟု ဒွန်သမာသ်ဖြင့် ထားသည်၊ ဤသို့လျှင် "စာစပ်ရာတူမှ- ဝိဘတ်တူနိုင်, ဝိဘတ်တူမှလည်း ဒွန်သမာသ်ဖြစ်နိုင်သည်" ဟုမှတ်ပါ။

မှတ်ချက်။ ။"ဧကဝိဘတ္တိကာနံ"ဟု ဆိုသောကြောင့် ဝိဘတ်တူမှသာ ပဓာနတည်း၊ ဝုစ်ကား တူတူ-မတူတူအရေးမကြီး၊ ထို့ကြောင့် သားအများသမီး တစ် ယောက်ကို "ပုတ္တာစ ဓီတာစ ပုတ္တဓီတရော"ဟုလည်းကောင်း, သားသမီးအများ မယား တစ်ယောက်ကို "ပုတ္တာစဒါရောစ ပုတ္တဒါရော"ဟုလည်းကောင်း သမာသ်တွဲနိုင်သည်။

ပတိကာ–တို့၊ ယမောစ– ယမမင်းလည်း၊ ဝရုဏောစ– ဝရုဏနတ်လည်း၊ ယမ ဝရုဏာ–တို့၊ ကုဝေရောစ– ကုဝေရနတ်လည်း၊ ဝါသဝေါစ– ဝါသဝနတ်လည်း၊ ကုဝေရ ဝါသဝါ–တို့၊ ဒွန္ဒကုစ္ဆနေန– ဒွန်ဟူသော ဤအမည်ကို ပြုခြင်းဖြင့်၊ ပေ၊ ဒွန္ဒဗာဝါ– ဒွန္ဒဗာဝါသုတ်၌ ဒွန်ဟု ဓေါဓေါရှုခြင်း အကျိုးရှိ၏။ (၃၅၇)

ယော သမုစ္စယော, သော ဒွန္ဒသညော။ ။"နာမာနံ+သမုစ္စယော" ၌ နာမာနံအရ "သမဏော+ဗြဟ္မာဏော" စသော နာမ်ပုဒ်ရှု၍ သမုစ္စယောအရ ထိုနာမ်ပုဒ်တို့၏ အနက်ရ၏၊ "ရဟန်း+ပုဏ္ဏား" ဟု ကွဲပြားနေသော အနက် ၂ ပါးကို "ရဟန်း ပုဏ္ဏား"ဟု တစ်တွဲတည်း တစ်နက်တည်းဖြစ်အောင် ပေါင်းစည်းခြင်း ကြီယာကို လည်းကောင်း, ပေါင်းစည်းအပ်သော "ရဟန်းပုဏ္ဏား" ဒြပ်ကိုလည်းကောင်း အနက်ဟုဆိုသည်။ [သမုစ္စိယတော–ပေါင်းစည်းအပ်၏၊ ဣတိ သမုစ္စယော–မည်၏၊] ဤသို့ "သမုစ္စယော"အရ အနက်ရသော်လည်းသမာသ်တွဲသောအခါ အနက်ကို တွဲ၍မဖြစ်သောကြောင့် "သမဏော+ ဗြာဟ္မဏော"စသော သဒ္ဒါကိုသာ သမာသ်တွဲစပ်ရသည်၊ ဥပမာ– "အဂ္ဂိသိနိ" သုတ်၌ အဂ္ဂိသအရ မီးဟူသော အနက်ကို ယူ၍ မဖြစ်သောကြောင့် အဂ္ဂိသဒ္ဒါကိုသာ ယူရသကဲ့သို့တည်း။[သမုစ္စယော သမာသောတိ အတ္ထော ဝုတ္တော၊ တထာပိ အတ္ထေ အသမ္ဘဝါ တဒတ္ထသဒ္ဒေယေ ဘဝတိ၊ ယထာ–အဂ္ဂိသိနိ၊ ..... ရူဒီကာ။]

အမှာ။ ။ဒွန္ဒအမည်ရခြင်း၏ အကြောင်းကိုလည်းကောင်း, ဤဒွန်သမာသ်၌ ၂ ပုဒ်တွဲလျှင် ၂ နက်ရ, ၃ ပုဒ်စသည်တွဲလျှင် ၃ နက်ရ– စသည်ရပါလျက် ကေတ္ထိဘာဝ (တစ်နက်တည်းဖြစ်ရကြောင်း)ကိုလည်းကောင်း ရူပသိဒ္ဓိ၌ တိုက်ရိုက် ပြထားပြီ။

သမုစ္စည်းအနက်။ ။ဒွန်သမာသ်ကို စတ္ထသမာသ် (စသဒ္ဒါ၏ အနက်ရှိ ရှိသောသမာသ်) ဟုလည်း ခေါ်၏၊ စ သဒ္ဒါ၏ အနက်ကိုကား "သမုစ္စည်း အနက်" ဟုခေါ်သည်၊ သမုစ္စယနံ– ပေါင်းစည်းခြင်း၊ သမုစ္စယော– ပေါင်းစည်း ခြင်း၊ "သမဏော စ ဗြာဟ္မဏောစ"ဟု ရှိရာ၌ သမဏောစ– ရဟန်းလည်း, ရဟန်းလဲ, ရဟန်းရော"ဟု ဆိုသဖြင့် ရဟန်းချည်းမက, ရဟန်းအပြင် အခြား အနက်ရှိသေးကြောင်း သိသာ၏၊ ထိုသို့ သိသာအောင် စသဒ္ဒါက အခြားအနက် ကို ပေါင်းပေး စည်းပေးသည်၊ ဗြဟ္မဏောစ၌ စသဒ္ဒါကလည်း ပုဏ္ဏားအပြင် အခြားအနက်ကို ပေါင်းစည်းပေး၏၊ ဤသို့လျှင် ရဟန်းအနက်ပေါ်၌ ပုဏ္ဏား အနက် ပါဝင်လာအောင်, ပုဏ္ဏား အနက်ပေါ်၌လည်း ရဟန်းအနက် ပါဝင် လာအောင် ပေါင်းပေးခြင်း အနက်, (ရဟန်းအနက်နှင့် ပုဏ္ဏားအနက် ၂ ခုကို တစ်စုတစ်စည်းတည်းဖြစ်အောင် ဆည်းပေးခြင်းအနက်)သည် သမုစ္စယတ္ထမည်၏။ [စုမိစည်းလုံးမိအောင် ပြုခြင်းကို"ဆည်း"ဟု ခေါ်၏၊ ဥပမာ ကွဲအောင်ပြုခြင်းကို

"ခွဲ"ဟု ခေါ်သကဲ့သို့တည်း၊ ပုဂ္ဂိုလ်၏ ပယောဂ မစိုက်ဘဲ ပြီးသော "ကွဲ, ကျ, ပြတ်, ကျက်" စသော ပထမအက္ခရာဖြင့် သုံးစွဲရသော ကြိယာများဝယ် ပုဂ္ဂိုလ်၏ ပယောဂပါလာရာ၌ "ခွဲ, ချ, ပြတ်, ချက်" စသည်ဖြင့် ဒုတိယအက္ခရာဖြင့် သုံးစွဲရိုးရှိသည်၊ ထို သမုစ္စည်းသည် ကေဝလသမုစ္စည်း, အန္ဓာစယသမုစ္စည်း, ဣတရေတရယောဂ သမုစ္စည်း, သမာဟာရသမုစ္စည်း ဟု ၄ မျိုးရှိ၏။]

ကေဝလသမုစ္စည်း။ ။ပြအပ်လတ္တံ့သော အန္ဓာစယ၏ လက္ခဏာနှင့် မရောသော သမုစ္စည်းသည် "ကေဝလသမုစ္စည်း" မည်၏၊ ကေဝလော–အန္ဓာစယ သဘောနှင့် မရောမယှက် သက်သက်သန့်သန့် ဖြစ်သော+ သမုစ္စယော– ပေါင်းဆည်းခြင်းတည်း၊ ကေဝလသမုစ္စယော–ခြင်း။ [ဣတရေတရ, သမာဟာရတို့မှာ ကေဝလသမုစ္စည်းမှ ဖြာသွားသော သမုစ္စည်းအထူးတို့ဖြစ်၍ ကေဝလသမုစ္စည်းနှင့် သဘောတူပင်ဖြစ်၏၊ ထို့ကြောင့် ကေဝလသမုစ္စည်းကို "ဣတရေတရ–သမာဟာရ သဘောတို့နှင့် မရော"ဟု မဆိုထိုက်၊ "ဣတရေတရယောဂေါ သမာဟာရောစ သမုစ္စယသော (ကေဝလသမုစ္စည်း၏ပင်) ဘေဒေါ"..... မောဂ္ဂလ္လာန် ပဋ္ဌိကာ။]

ပုံစံကား။ ။ဤ ကေဝလသမုစ္စည်း၏ ပုံစံကို "စိ၀ရံ ပိဏ္ဍပါတံစ, ပစ္စယံ သယနာသနံ အဒါသိ" ဟု ရှု၌ ထုတ်၏၊ ပိဏ္ဍပါတံစ၌ စသဒ္ဒါတစ်ခုသာ ပါခြင်းမှာ ဂါထာဖြစ်သောကြောင့်တည်း၊ "စိ၀ရံ စ ပိဏ္ဍပါတံ စ သေနာသနံ စ ဂိလာနပစ္စယဘေသဇ္ဇပရိက္ခာရံစ အဒါသိ" ဟုဆိုလိုသည်၊ တစ်ဝါကျတည်း၌ ပုဒ်တိုင်းမှာ စမပါဘဲ အစတစ်ပုဒ်၌ဖြစ်စေ အဆုံးတစ်ပုဒ်၌ဖြစ်စေ အလယ်တစ်ပုဒ်၌ဖြစ်စေ စသဒ္ဒါပါလျှင် ဒီပကနည်းဟုမှတ်၊ ကေဝလသမုစ္စည်း ချည်းတည်း။

ဆည်းပုံအမျိုးမျိုး။ ။(၁) ဤ ကေဝလသမုစ္စည်း၏ ဆည်းပုံသည် ကြိယာတစ်ခုတည်း၌ ကာရကဒြပ်အများကို ဆည်းသော ကြိယာဒဗ္ဗသမုစ္စည်းလည်းရှိ၏၊ ပုံစံကား–"ဗုဒ္ဓံ ဂုရုံစ ဘဇသေ= ဘုရားကိုလည်းကောင်း ဆရာကိုလည်းကောင်း ဆည်းကပ်လော"ဤ၌ "ဘဇသေ"ဟု ကြိယာတစ်ခုတည်း၌ ဗုဒ္ဓံ ဂုရုံဟု ကမ္မကာရက (ဘုရားဒြပ်နှင့် ဆရာဒြပ်) ၂ မျိုးကို ဆည်း၏၊ စိ၀ရံ၊ပေ၊ အဒါသိ" ၌လည်း နည်းတူ။

(၂) ဒြပ်၌ ကြိယာအများကို ဆည်းသော ဒဗ္ဗကြိယာသမုစ္စည်းလည်းရှိ၏၊ ပုံစံကား–"ဒေ၀ဒတ္တော ဘုဉ္ဇတိ တိဋ္ဌတိ ပစတိစ=ဒေ၀ဒတ်သည် စားလည်းစား, ရပ်လည်းရပ်, ချက်လည်းချက်၏"တည်း၊ ဒေ၀ဒတ်ဒြပ်တစ်ခု၌ စားခြင်းစသော ကြိယာအများကို ဆည်းသည်။

(၃) ဒြပ်ကစ်ခု၌ ဒြပ်အများကိုဆည်းသော ဒဗ္ဗ ဒဗ္ဗသမုစ္စည်းလည်းရှိ၏၊ ပုံစံကား "ရညော ဂဏော စ အသော စ= မင်း၏ဆင်နှင့်မြင်း"တည်း၊ မင်းဒြပ်၌ ဆင်မြင်းဒြပ် ၂ ခုကို ဆည်းသည်။

(၄) ဒြပ်၌ ဂုဏ်အများကို ဆည်းသော ဒဗ္ဗဂုဏ် သမုစ္စည်းလည်း ရှိ၏၊ ပုံစံကား- "ပဌော သုက္ကောစ ရတ္တောစ= ပုဆိုးသည် ဖြူလည်းဖြူ နီလည်းနီ၏"တည်း၊ ပုဆိုးဒြပ်၌ဖြူ နီ ဂုဏ် ၂ ပါးကို ဆည်းသည်။

(၅) ဂုဏ်၌ဒြပ်များကို ဆည်းသော ဂုဏဒဗ္ဗ -သမုစ္စည်းလည်းရှိ၏၊ "ရတ္တော ပဌောစ ကုဏ္ဍလံစ= အနီသည် ပုဆိုးလည်းဟုတ်,နားတောင်းလည်း ဟုတ်၏" အနီဂုဏ်၌ ပုဆိုးဒြပ် နားတောင်းဒြပ် ၂ ခုကိုဆည်း၏၊ ဤဆည်းခြင်း အမျိုးမျိုးသည် ကေဝလသမုစ္စည်းချည်းတည်း။

အန္မာစယ သမုစ္စည်း။ ။ "အနု + အာစယံ- နောက်ထပ် စည်းခြင်း (နောက်ထပ်ဆည်းခြင်း) သည်၊အန္မာစယော-မည်၏" နှင့်အညီပထမတစ်ဝါကျ ကိုလိုရင်းပဓာန အနေအားဖြင့် ဆိုပြီး၍ နောက်တစ်ဝါကျကို အပဓာန အနေ အားဖြင့် ဆိုရာ၌ နောက်ဝါကျရှိ စသဒ္ဒါ၏ အနက်သည် အန္မာစယမည်၏၊ ပုံစံကား-"ဘိက္ခံ စရ, ဂါဝေါစ အာနယ"တည်း၊ [ဘိက္ခံ-ထမင်းကို၊စရ-တောင်းခံလှည့်လည်ချေလော၊ ဂါဝေါစ- နွားတို့ကိုလည်း၊ အာနယ- ဆောင်ယူခဲ့လော၊] ဤ၌ ထမင်းတောင်း လှည့်လည်ခြင်း အနက်သည် လိုရင်းပဓာန (မပြု-မနေရသော) အနက်တည်း၊ "နွားတို့ကို ဆောင်ခြင်း"ကား နွား အဆင်သင့် တွေ့မှယူခဲ့ရမည့် အပဓာန အနက်တည်း၊ ဤ၌ ၂ ဝါကျ ပြထားရာဝယ် "ထမင်းတောင်း လှည့်လည်ခြင်း"ဟူသော ပထမဝါကျ၏ အနက်သည် နွားဆောင်ခြင်း အနက်ကို လုံးဝမဇ့်ချေ၊ ဒုတိယဝါကျ၏ နွားဆောင်ခြင်း အနက်သည်သာ (ထမင်းတောင်းရင်း ဆောင်ခဲ့ရမည် ဖြစ်သောကြောင့်) ပထမ ဝါကျကို ဇ့်သည်၊ ထို့ကြောင့် ရှေ့ဝါကျ၌ စသဒ္ဒါ တိုက်ရိုက်လည်း မထည့်ရ, လိုက်၍လည်း မပေးရ၊ နောက်ဝါကျ၌သာ စသဒ္ဒါ ပါရသည်။

မှတ်ချက်။ ။လိင်ဌ နိပစ္စတေ သုတ်၌ ပြလေ့ရှိသော ကြိယာ-ဝါကျ-ကာရက သမုစ္စည်းများလည်း ဤ ကေဝလသမုစ္စည်းပင်၊ ထိုတွင် ကြိယာ-ကာရကသမုစ္စည်းများကား ပြခဲ့သော ကြိယာဒဗ္ဗသမုစ္စည်း စသည်ပင်တည်း။

တတ္ထဟောဓိနီ။ ။ဘိက္ခံ စရ, ဂါဝဿ-နယ ဣစ္စတြ ဟိ အဒဿနေန ဂါဝ-မနာနယမ္မိ ဘိက္ခံ စရတျေဝ (နွားကို မတွေ့ခြင်းကြောင့် မဆောင်ရသော်လည်း ထမင်းတောင်းကား လှည့်လည်ရမည်သာ)၊ အနာစရံ တု ဘိက္ခံ နု ဂါဝ-မာနယတိ (ထမင်းတောင်းမလှည့်လျှင်ကား နွားကို ဆောင်ဖွယ်မလို)၊ တထာ စရမ္မိ နာနွေသိယ ဂါဝမာနယတိ (ထို့ပြင်- ထမင်းတောင်း လှည့်လည်စေကာမူ တမင်တကာ လိုက်ရှာ၍ နွားကို ဆောင်ဖွယ်မလို, အဆင်သင့် တွေ့မှသာ ဆောင်ရမည့်ကိစ္စ ဖြစ်သည်-ဟူလို) တတော ဘိက္ခာစရဏသေဝ ပဓာနတ္တံ, ဂါဝါ-နယနသ တု-နုသင်္ဂ်ကတ (ထို့ကြောင့် ထမင်းတောင်းလှည့်ခြင်းသာ လိုရင်း ပဓာနကိစ္စဖြစ်၍ နွားကိုဆောင်ခြင်းကား ဆက်သွယ်ရုံကိစ္စသာ ဖြစ်သည်။)

ပါဠိကျမ်းအချို့။ ။ပါဠိသဒ္ဒါကျမ်း အချို့၌ "ဒါနံဒေ ဒေဟိ, သီလဒေ ရက္ခာဟိ"ဟု ၂ ဝါကျလုံးမှာစသဒ္ဒါပါသော အနွာစယပုံစံကို တွေ့ရ၏။ ၂ ဝါကျလုံး၌ စပါနေလျှင် အပြန်အလှန် ဆည်းသော ဝါကျသမုစ္စည်းသာ ဖြစ်၍ ကေဝလသမုစ္စည်းတွင် ပါဝင်လိမ့်မည်၊ ထို့ကြောင့် "ဒါနံ ဒေဟိ, သီလဒေ ရက္ခာဟိ" ဟု နောက်ဝါကျ၌သာ စသဒ္ဒါပါရှိစေ၍ "အလှူပေးရမ်ည့်ကိစ္စသည် ပဓာနကိစ္စတည်း, ဥပုသ်သီလစောင့်ရမည့် ကိစ္စကား တတ်နိုင်မှ ပြုလုပ်ရမည့် အပဓာနကိစ္စတည်း"ဟု အဓိပ္ပာယ်ယူမှ သက္ကတ ပုံစံများနှင့် ညီညွတ်၍ ကေဝလ သမုစ္စည်းနှင့်လည်း သဘောချင်း ကွဲလွဲမည်။

မြန်မာသုံး။ ။မြန်မာစကား၌လည်း ဤ အနွာစယအသုံး ပေါများ၏ "ဆရာတော်ကိုပင့်ချေ, ဦးပဋ္ဌင်းတွေ့လျှင်လည်း ဦးပဋ္ဌင်းပါပင့်ခဲ့" ဤ၌ ဦးပဋ္ဌင်းပင့်ဖို့ကိစ္စမှာ လိုရင်းမဟုတ်၊ "ဆရာတော်ထံ ပါဠိသင်ချည်ဦးမည်, သက္ကတကိုလည်း သင်တန်သင်ရမှာပဲ" ဤ၌ သက္ကတသင်ဖို့ကိစ္စမှာ လိုရင်းမဟုတ်၊ "ရေခပ်သွားမယ်, အဆင်သင့်လျှင် ဟင်းရွက်လည်း ခူးခဲ့မယ်" ဤ၌ ဟင်းရွက်ခူးဖို့ကိစ္စမှာ လိုရင်းမဟုတ်၊ ဤသို့ အဆင်သင့်မှ ပြုရမည့် ဒုတိယဝါကျရှိ စသဒ္ဒါ၏ အနက်ကိုသာ "အနွာစယ"ဟုခေါ်သည်၊ ထို့ကြောင့် ၂ ဝါကျတွင် နောက် ဝါကျရှိ စ ဟူသမျှကို အနွာစယဟုချည်း မမှတ်ရ၊ နောက်ဝါကျရှိ အနက်လည်း မပြုမနေရ, ပဓာနဖြစ်နေလျှင် ရှေ့ဝါကျ၏ အနက်ကိုဆည်းသော (သဒ္ဒါသုတ်များ၌ သမ္ပိဏ္ဍာနဟု သမုတ်ခံရသော) ဝုတ္တာသမုစ္စည်းခေါ် ကေဝလသမုစ္စည်းမျိုးသာ ဖြစ်သည်။

သမာသ်မဖြစ်ပုံ။ ။ ပြခဲ့သော ကေဝလသမုစ္စည်း, အနွာစယသမုစ္စည်း ၂ မျိုး၌ သမာသ်မဖြစ်၊ ဘာ့ကြောင့်နည်း– ကြိယာကို ငဲ့စပ်နေရသဖြင့် နာမ် ပုဒ်ချင်း ယုတ္တတ္ထ မဖြစ်သောကြောင့်တည်း၊ ချဲ့ဦးအုံ– နာမာနံ သမာသော ယုတ္တတ္ထောသုတ်၌ ယုတ္တတ္ထသဒ္ဒါသည် "နာမ်ပုဒ်အချင်းချင်း အလျှင်းမငဲ့သော် လည်းကောင်း နာမ်ပုဒ်ချင်းမှတစ်ပါး အခြားပုဒ်ကို ငဲ့လျက်ရှိသော်လည်းကောင်း သမာသ်မဖြစ်ရ"ဟု တားမြစ်ထား၏၊ ကေဝလသမုစ္စည်းဝယ် "ဗုဒ္ဓံ ဂုရုံစ ဘဇသေ"ပုံစံ၌ ဗုဒ္ဓံ ဂုရုံ ဟူသော နာမ်ပုဒ် ၂ ခုသည် ဘဇသေ ကြိယာတစ်ပါးကို ငဲ့လျက်ရှိ၍ ယုတ္တတ္ထမဖြစ်၊ ထို့ကြောင့် "ဗုဒ္ဓဂုရုံ"ဟု သမာသ်မဖြစ်နိုင်၊ ဘိက္ခံ စရ, ဂါဝဥ္ဆ အာနယ"ဟူသော အနွာစယပုံစံ၌လည်း ဘိက္ခံသည် စရဏကြိယာ ကိုငဲ့၍ ဂါဝံသည် အာနယနကြိယာကို ငဲ့သောကြောင့် ယုတ္တတ္ထ မဖြစ်ရကား "ဘိက္ခဂဝေါ"ဟု သမာသ်မဖြစ်။– (ရူပသိဒ္ဓိ။)

အကြောင်းတစ်မျိုး။ ။ရှေ့၌"ကြိယာကို ငဲ့နေရခြင်းကြောင့် ယုတ္တတ္ထမဖြစ်" ဟုသမာသ်မဖြစ်ခြင်း၏, အကြောင်းကိုပြ၏၊ သက္ကတဗျာကရဏ်းတို့၌ကား ဤ

ကေဝလသမုစ္စည်း အန္ဓာစယသမုစ္စည်းတို့၌ နာမ်ပုဒ်တို့သည် အချင်းချင်း မင်္ဂြိုလ်သောကြောင့် ယုတ္တာတ္ထမဖြစ် (သမာသ်မဖြစ်)ဟု အကြောင်းပြလိုကြသည်၊ "ဗုဒ္ဓံ ဂုရုံစ ဘဇေသု"၌ ဗုဒ္ဓံသည် ဘဇေသုကြိယာကို ငဲ့၏, ဂုရုံကိုမင်္ဂ၊ ဂုရုံလည်း ဗုဒ္ဓံကိုမင်္ဂ ဘဇေသုကြိယာကိုသာ ငဲ့သည်– ဟုဆိုလိုသည်။ [ပရံပရနိုရပေက္ခသ အနေကသ ကေသို့ သမ္ဘန္ဓိနိ•အန္ဓယော သမုစ္စယော= အချင်းချင်း မင်္ဂိုလ်သော နာမ်ပုဒ်အများ၏ (ဘဇေသု–ကဲ့သို့သော) တစ်ခုသောစပ်ဖွယ်၌ ဆက်နွယ်ခြင်းသည် ကေဝလသမုစ္စည်း မည်၏၊ ပရံပရနိုရပေက္ခသ အနေကသ ကြိယာ ဒွယေ အန္ဓယော အန္ဓာစယော= အချင်းချင်းမင်္ဂိုလ်သောပုဒ်များ၏ ကြိယာ ၂ ခု၌ (စရ, အာနယကဲ့သို့သော ကြိယာ ၂ ခု၌) ဆက်နွယ်ခြင်းသည် အန္ဓာစည်းမည်၏၊ (သုဗောဓနီ)၊ မောဂ္ဂလ္လာန်၌လည်း ဤအဓိပ္ပာယ်မျိုး ပင်တည်း။]

ဣတရိတရယောဂ။ ။ဣတရသ ဣတရေန ယောဂေါ ဣတရိတရယောဂေါ= အခြားတစ်ခု၏ အခြားတစ်ခုနှင့် ယှဉ်စပ်ခြင်းသည် ဣတရိတရ–ယောဂမည်၏။ [ဣကို ဧ အသံဝဏ်ပြု၍ "ဣတရေတရ"ဟုလည်း ရှိ၏၊] ကိစ္စတစ်ခု အားတူနေကြ၍ တစ်ဦးက တစ်ဦးကို အားပြုယှဉ်တွဲရသော သမုစ္စည်းမျိုးတည်း၊ "ဤအလုပ်ကို ယညဒတ်နှင့် ဒေဝဒတ်တို့ ပြုလုပ်ရမည်"ဟု စေခိုင်းရာ၌ ယညဒတ်သည် ဒေဝဒတ်ဟူသော ဣတရကို, ဒေဝဒတ်ကလည်း ယညဒတ်ဟူသော ဣတရကို ယှဉ်တွဲငဲ့စပ်လျက်ရှိ၏၊ ကြိယာစသော ပုဒ်တစ်ပါးကို မင်္ဂမီ အချင်းချင်းငဲ့တုန်း အခိုက်အတန့်၌ သမာသ်လည်း ဖြစ်နိုင်၏။ ဒေဝဒတ်မပါဘဲ ယညဒတ်ချည်းလည်း ထိုအလုပ်ကို ပြုလုပ်၍မဖြစ်, ယညဒတ်မပါဘဲ ဒေဝဒတ်ချည်းလည်း ပြုလုပ်၍မဖြစ်၊ ဤသို့ အချင်းချင်း အားတူမျှ၍ အစိတ်အစိတ် (၂ ဦးလုံး) ပဓာန ဖြစ်သောကြောင့် ဗဟုဝုစ်ချည်းလည်း ရှိရသည်၊ ပုံစံကား– "ဒေဝဒတ္တယညဒတ္တာ, သာရိပုတ္တ မောဂ္ဂလ္လာနာ" စသည်တည်း။

ပဋိကာ။ ။ သော ဧဝ ဟိ အညမညသာပေက္ခာန– မဝယဝေါဒါ–နုဂ တော ဣတရေတရယောဂေါ (အချင်းချင်း ငဲ့ခြင်းရှိသော ပုဒ်တို့၏ အစိတ် အစိတ် ကွဲပြားခြင်းသို့ အစဉ်လိုက်သော ထို သမုစ္စည်းသည်ပင် ဣတရေတရ ယောဂမည်၏၊) ယထာ– ဒေဝဒတ္တယညဒတ္တေဟိ ဣဒံ ကာရိယံ ကတ္တမ္ဗံတိ ဥဘောပိ တေ တတ္ထ ကာရိယေ အညမညသာပေက္ခာ၊ တထာဟိ တံ ဧကသာပိ အဘာဝေန နကရိယတိ၊ အဝယဝပဓာနော စာယံ တိ ဗဟုတ္တာ ဗဟုဝစနံ ဘဝတိ။ (မောဂ္ဂလ္လာန်)

သမာဟာရ။ ။ သမ္ဘာဟာရပုဒ်၏ အနက်အဓိပ္ပာယ်ကို ဒီဂုဿောကတ္တံ သုတ်၌ပြခဲ့ပြီ၊ ဤသမာဟာရသမုစ္စည်းလည်း ကြိယာကို မင်္ဂမီ အချင်းချင်းငဲ့ခိုက်၌ သမာသ်ဖြစ်၏၊ အနက် ၂ မျိုး ၃ မျိုး စသည် ကွဲပြားနေသော်လည်း ဝဒန္တ ပုဂ္ဂိုလ်က အစိတ်အစိတ် ကွဲပြားနေသော အထည်ခြုပ် အနက်စုကို စိတ်ဖြင့် ဖုံး

ကွယ်ထား၍ တပေါင်းတစုတည်း အနေအားဖြင့် ပြောဆိုအပ်သော အရာ၌သာ သမာဟာရဖြစ်၏၊ ထို့ကြောင့် ဤသမာဟာရဒွန္ဒ၌ အပေါင်းအနက်သာ ပဓာနဖြစ်ရကား (ကွဲပြားနေသော အနက်တစ်ရာကိုပင် ပေါင်းစုလိုက်က တစ်ခုတည်းဖြစ်ရသောကြောင့်) ဧကဝုစ်ချည်းသာတည်း။

ပဠိကာ။ ။အညမညသာပေက္ခာနမေဝ တိရောဟိတာ- ဝယဝေါဒေါ (ဖုံးကွယ်အပ်သော အစိတ်အစိတ် ကွဲပြားခြင်းရှိသော= ဝဒန္တ ပုဂ္ဂိုလ်၏စိတ်၌ အစိတ်အစိတ် ကွဲပြားနေမှုကို ဖုံးကွယ်ထားသော) သံဟတိပွဓာနော (အပေါင်းပြဋ္ဌာန်းသော သမုစ္စည်းသည်) သမာဟာရာ၊ ယထာ- "ဆတ္တုပါဟန" နှင့်၊ ဣဟ ကတ္ထစိ ကိရိယာယံ ဆတ္တာဒိနော အညမညသာပေက္ခတ္တံ, သံဟတိပွဓာ-နတ္တာဧကဝစနံ။

အရျုပ်မှတ်ပွယ်။ ။အားတူမျှ၍ အစိတ်အစိတ်အနက်တို့ ပဓာနဖြစ်လျှင် ဣတရေတရယောဂ, အပေါင်းအနက် ပဓာနဖြစ်လျှင် သမာဟာရဟု မှတ်ပါ။ [ဣတရေတရယောဂကိုပင် "အ့သမာဟာရ"ဟုလည်း ခေါ်ဝေါ်ကြသည်။]

ပုဒ်တစ်ပါး ငဲ့-မငဲ့ အခိုက်။ ။"ဣတရေတရယောဂေါ သမာဟာရောစ သမုစ္စယသော ဘေဒေါ"ဟု မောဂ္ဂလ္လာန်ပဠိကာ ဆိုသောကြောင့် ကြိယာ စသော ပုဒ်တစ်ပါးကို ငဲ့ခိုက် ကေဝလသမုစ္စည်း အမည်ရ၍, ပုဒ်တစ်ပါးကို မငဲ့သည့်အခါ ထိုက်သည့်အားလျော်စွာ ဣတရေတရယောဂ- သမာဟာရ အမည်ရသည်ဟု မှတ်ပါ၊ ထို့ကြောင့် ဣတရေတရယောဂ ပုံစံဟု ထုတ်ပြထားသော"စီဝရံ ပိဏ္ဍပါတံ" စသည်တို့သည် ကြိယာကို မငဲ့မိအခိုက်၌ "စီဝရ+ ပိဏ္ဍ ပါတောစ+သေနာသနဿ+ ဂိလာနပစ္စယဘေသဇ္ဇပရိက္ခာရောစ- စီဝရပိဏ္ဍပါတ သေနာသန ဂိလာနပစ္စယ ဘေသဇ္ဇပရိက္ခာရံ"ဟု သမာဟာရဒွန္ဒ၌ သမာသ် အဖြစ်ဖြင့်လည်းကောင်း, စီဝရ၊ ပေ၊ပရိက္ခာရာ"ဟု ဣတရေတရယောဂ ဒွန်သမာသ်အဖြစ်ဖြင့်လည်းကောင်း ပါဠိမျှားဌ၌ တွေ့ရ၏၊ ထိုတွင် သမာဟာရ၌ ဝဒန္တ ပုဂ္ဂိုလ်ကအပေါင်းကို ပဓာနပြု၏၊ ဣတရေတရ၌ကား အစိတ်ကိုပဓာနပြုသည်၊ ထို့ကြောင့် ဣတရေတရ-သမာဟာရ ခွဲမှုမှာ ဝဒန္တ ပုဂ္ဂိုလ်၏ အလိုသာဟုမှတ်ပါ။

စန္ဒိမာစ၊ပေ၊ ဝါသဝါ။ ။ ဤသုတ်၌ ထုတ်ပြအပ်သော ပုံစံများသည် ဣတရေတရယောဂ ဒွန်ချည်းတည်း၊ "စက္ခုသောတံ" စသော သမာဟာရဒွန် သမာသ်များကိုလည်း ဤသုတ်ဖြင့် စီရင်နိုင်သည်၊ ဤသမာသ်၌ ၂ ပုဒ်ဒွန်တွဲလျှင် ၂ ပုဒ်လုံးအနက်ရ၏၊ ထို့ကြောင့် ဥဘယပဒတ္ထ ပဓာနသမာသ်ဟု ခေါ်၏၊ ၃ ပုဒ်စသည် တွဲလျှင်လည်း ထိုပုဒ်အားလုံး၏ အနက်ရသောကြောင့် "ဥဘယ ပဒတ္ထ ပဓာန" အမည်သည် မျှားရာလိုက်၍ မှည့်အပ်သော ယေဘုယျနည်းတည်း၊ "ဒွန္ဒ=အစုံ။ ဝါ-စုံတွဲ" ဟူသော အမည်လည်း ၂ ခုတွဲ မျှားသောကြောင့် ဆိုအပ်သော ယေဘုယျနည်းပင်။....[ရုပ်ကို အခြေပြုကြည့်၍ တွက်ပါ။]

မဟတံ မဟာ
တုလျှာဓိကရဏော ပဒေ

၃၃၀။ ဟုလျှာဓိကရဏော- တူသော တည်ရာအနက် ရှိသော၊ ပဒေ-ကြောင့်၊ တော သံ မဟန္တသဒ္ဒါနံ- ထို မဟန္တသဒ္ဒါတို့၏၊ မဟာအာဒေသော- မဟာအပြု သည်၊ ဟောတိ-ဖြစ်၏၊ မဟန္တောစ- မြတ်သူလည်းဟုတ်၏၊ သော- ထိုမြတ်သူ ဟူသည်၊ ပုရိသောစ-လည်း ဟုတ်၏၊ ဣတိ-ထို့ကြောင့်၊ မဟာပုရိသော- မဟာပုရိသမည်၏၊ မဟန္တီစ- မြတ်သူမလည်းဟုတ်၏၊ သာ- ထိုမြတ်သူမဟူသည်၊ ဒေဝီစ- မိဖုရားလည်းဟုတ်၏၊ ဣတိ, မဟာဒေဝီ- မဟာဒေဝီမည်၏၊ မဟန္တဋ္ဌ- အကြီးလည်းဟုတ်၏၊ တံ- ထိုအကြီးဟူသည်၊ ဗလဋ္ဌ-အားလည်းဟုတ်၏၊ ဣတိ, မဟာဗလ- မဟာဗလမည်၏၊ မဟန္တောစ- ကြီးသည်လည်းဟုတ်၏၊ သော- ထိုကြီးသောအရာဟူသည်၊ နာဂေါစ- ဆင်လည်းဟုတ်၏၊ ဣတိ, မဟာနာဂေါ၊ မည်၏၊ မဟန္တောစ- အများလည်းဟုတ်၏၊ သော- ထိုများသော အရာဟူသည်၊ ယသောစ- အခြံအရံလည်းဟုတ်၏၊ ဣတိ, မဟာယသော- မည်၏၊ မဟန္တဋ္ဌ- အကြီးလည်းဟုတ်၏၊ တံ- ထိုကြီးသောအရာဟူသည်၊ ပဒုမဝနဋ္ဌ- ပဒုမ္မာ ကြာတောလည်း ဟုတ်၏၊ ဣတိ, မဟာပဒုမဝနံ- မည်၏၊ မဟန္တီစ- ကြီး၊ လေ၊ နဒီစ- မြစ်လည်းဟုတ်၏၊ ဣတိ, မဟာနဒီ-မည်၏၊ မဟန္တောစ- အကြီးအမြတ် လည်းဟုတ်၏၊ လေ၊မဏိစ- ပတ္တမြားလည်းဟုတ်၏၊ ဣတိ, မဟာမဏိ- မည်၏၊ မဟန္တောစ- ကြီးသူလည်းဟုတ်၏၊ သော-သည်၊ ဂဟပတိကောစ- သူကြွယ် လည်းဟုတ်၏၊ ဣတိ, မဟာဟပတိကော- မည်၏၊ မဟန္တဋ္ဌ- များ၊ လေ၊ ဝနဋ္ဌ

၃၃၀။ မဟတံ၊လေ၊ တုလျှာဓိကရဏော။ ။ တုလျှာဓိကရဏ ဖြစ်ပုံကို ဒွိပဒေ တုလျှာဓိကရဏောသုတ်၌ ပြခဲ့ပြီ၊ ထိုသို့ တုလျှာဓိကရဏ နောက်ပုဒ်နှောင်း လျှင် ရှေးမဟန္တသဒ္ဒါကို မဟာပြု၊ သက္ကတ၌ကား "မဟတ်" ပုဒ်ရင်းဖြစ်၍ "တ်" ကိုအာပြု၏၊ သဒ္ဒနီတိ၌ "မဟီယတေ- ပူဇော်အပ်၏၊ ဣတိ, မဟီတော- မည်၏၊ မဟီတောစ+ သော+ ပုရိသော စာတိ မဟာပုရိသော= ပူဇော်အပ် (မြတ်သော) ယောကျာ်း၊ မဟာဒေဝီ-ပူဇော်အပ် မြတ်သော မိဖုရား" စသည်ဖြင့် တစ်နည်းကြံ၍ မဟီတပုဒ်ကိုလည်း မဟာပြုဟု ဆိုပြီးလျှင် "မဟန္တ မဟီတာနံ မဟာ တုလျှာဓိကရဏော ပဒေ"ဟု သုတ်တည်း၏၊ သို့သော် မဟန္တသဒ္ဒါသည်ပင် ပူဇော်ခြင်း (ပူဇော်အပ်) ဟူသော အနက်ကို ဟောနိုင်သောကြောင့် မဟီတကို မဟာပြုခြင်းသည် သဒ္ဒနီတိ၏ တစ်နည်းကြံခြင်းသာတည်း-ဟုမှတ်ပါ။ [အထဝါ မဟတီတိ ပသတ္ထာ ကရဏာ ယသ အတ္ထိတိ မဟာကာရဏီကော, ပူဇာဝစနော ဟောတ္ထ မဟန္တသဒ္ဒေါ၊ မဟာပုရိသော အာဒိသုဝိယ။(သာရတ္ထဒီကာ ဗုဒ္ဓပဏာမအဖွင့်။)]

ဥစ္စာလည်းဟုတ်၏၊ ဣတိ, မဟာဓနံ- မည်၏၊ မဟာဗ္ဗောဓ-, မြတ်သူလည်း ဟုတ်၏၊ သော-သည်၊ ပုညောဓ- ဘုန်းကံရှိသူလည်း ဟုတ်၏၊ ဣတိ, မဟာ ပုညော (သိမ္ဗဒ္ဓ "မဟာပညော-ကြီးသောပညာရှိသူ"ဟု ရှိ၏၊) ဗဟုဝစနဂ္ဂဟဏေန- "မဟတံ"ဟူသော ဗဟုဝုစ်သဒ္ဒါကြောင့်၊ ကွစိ-ဌ်၊ မဟန္တသဒ္ဒဿ-၏၊ မဟာအာ ဒေသော-မဟာအပ္ပြသည်၊ ဟောတိ- မဟန္တဋ္ဌ- အကြီး၊ လေ၊ ဖလဋ္ဌ- အသီးလည်း ဟုတ်၏၊ ဣတိ, မဟာပွလံ-မည်၏၊ ဝေ-ဤ,အတူ၊ မဟဒ္ဓနံ- များသောဥစ္စာ၊ မဟာဗ္ဗလ-ကြီးသောအား၊ မဟာဗ္ဗယံ- ကြီးသောဘေး၊ (၃၄၀)။

တုလ္ယာဓိကရဏော။ ။"တုလ္ယာဓိကရဏော ပဒေ"ဟုသာ ဆိုရ၍ ကမ္မဓာရယ သဒ္ဒါအလိုက်လည်း မရှိသောကြောင့် ဤသုတ်သည် ကမ္မဓာရည်းသမာသ်သာ မက, ဗဟုဗ္ဗီဟိသမာသ်၌လည်း စီရင်ကြောင်း သိသာ၏၊ ချဲ့,အုံ- ဤသုတ်သို့ ကမ္မ ဓာရယသဒ္ဒါ လိုက်ဖို့,ရာ ရှေ့,အနီးအပါး၌လည်း သုတ်မရှိ, ကမ္မဓာရယသည်ပေ သုတ်မှပြန်၍ လိုက်ဖို့,ရာလည်း "ဣတ္ထိယံ ဘာသိတ ပုမိတ္ထိ ပုမာဝ စေ" သုတ် ခြားနေ၏၊ ထို့ကြောင့် အရှင်ကစ္စည်းကိုယ်တိုင်ပင် ကမ္မဓာရည်းသာမက (တုလ္ယာ ဓိကရဏ ဖြစ်လျှင်) ဗဟုဗ္ဗီဟိကိုပါ ရည်ရွယ်ကြောင်း ထင်ရှား၏၊ ထို့ကြောင့် ဝုတ္တိ ဆရာလည်း ကမ္မဓာရယသဒ္ဒါကို မထည့်ဘဲဖွင့်သည်။

ရူပသိဒ္ဓိ၌လည်း "မဟတီ+ပညာ အဿတိ မဟာပညော မဟတံ မဟာတုလ္ယာဓိကရဏော ပဒေတိ မဟာဒေသော"ဟု ဆင်ခြင်ဗဟုဗ္ဗီဟိအခန်း၌ (ယောဂ ဝိဘာဂမဟုတ်) သုတ်ရင်းဖြင့်ပင် မဟန္တကို မဟာစီရင်သည်၊ ထို့ကြောင့် ဗဟုဗ္ဗီဟိ အရာ၌ အချို့က "မဟတံ မဟာ"ဟူသော ယောဂ ဝိဘာဂဖြင့် မဟန္တကို မဟာစီရင်ခြင်းသည် အခြေအမြစ် မရှိ၊ ကလာပ်၌လည်း "အာကာရော မဟတော ကာရိယော တုလ္ယာဓိကရဏော ပဒေ"ဟု သုတ်တည်၍ "မဟာဒေဝ- မြတ်သော သိဝနတ် (ကမ္မဓာရဲ)၊ မဟာဝတ္ထေး- ကျယ်သောခံတွင်းရှိသူ (ဗဟုဗ္ဗီဟိ)"ဟု သမာသ် ၂ မျိုး၏ ပုံစံကို ထုတ်ပြသည်၊ [တုလ္ယာဓိကရဏော-သော၊ ပဒေ-ကြောင့်၊ မဟတော-မဟတ်၏ အဆုံး(တ်) ဗျည်း၏၊ အာကာရော- အာဟူသော၊ ကာရိယော- အပ္ပြသည်၊ ဟောတိ။)

ယောဂဝိဘာဂ ကြံ့သင့်ရာ။ ။ သုဒ္ဓတပ္ပုရိသ် သမာသ်၌ကား တုလ္ယာ ဓိကရဏ မဖြစ်သောကြောင့် မဟန္တကို မဟာပြုဖို့,ရာ (သက္ကတအလိုလည်း မဟတ်၏ တ် ကို အာပြုဖို့,ရာ) တုလ္ယာဓိကရဏော ပဒေကို ဖြုတ်၍ "မဟတံ မဟာ"ဟု ဒ္ဋိဓာကရဏယောဂဝိဘာဂ ကြံ့ကြရသည်၊ ထို့ကြောင့် "မဟန္တံ ယာ- မြတ်သော (ကြီးသော) မိန်းမ၏ + ဃာသော- အစာတည်း၊ မဟာဃာသော-

စာ၊ [မဟန္တီဟု ပကတိပြုပြီးနောက် ပုလ္လိင်ကဲ့သို့ ၎င်း, မဟန္တပြစ်မှ မဟာပြု၊] မဟန္တသ- မြတ်သော အလောင်းတော်၏၊ ဗောဓိ-ဗောဓိတည်း၊ မဟာဗောဓိ (ဆင်ခြင်တပွါရိသ်)၊ မဟန္တေ - မြတ်သော သဗ္ဗညုတဉာဏ်၌၊ သတ္တော- ဦးကပ်သော အလောင်းတော်သည်၊ ˚မဟာသတ္တော-မည်၏၊˚ (သတ္တမီ တပွါရိသ်) ["ယောဂ ဝိဘာဂါတ်, မဟာတျာ+ယာသော- မဟာယာသော" ကလာပ်ဝုတ္တိ။] "မဟန္တ သ+ ဘာဝေါ မဟတ္တံ"ဟူသော တဒ္ဓိတ်၌လည်း ဤ ယောဂဝိဘာဂဖြင့် မဟာ ပြုပြီးမှ ဟာ၌ ရသပြုဟု ကြံသင့်သည်၊ "မဟန္တာရမဏံ- များသော အာရုံ" စသည်၌ကား နောက်ပုဒ်နှင့် တုလျာဓိကရဏ ဖြစ်ပါလျက် မဟာမပြုရသော ကြောင့် ဤသုတ်အစီအရင် မမြဲဟုလည်း ဆိုကြ၏။

မဟာပုညော။ ။ သီဟိုဠ်မှ၌ "မဟန္တော + စ+ သော+ ပုရိသောစာတိ မဟာပုရိသော၊ မဟာဒေဝီ, မဟာဗလ" စသည်ဖြင့် ˚မဟာပုရိသော˚ တစ်ပုဒ် အတွက်သာ ဝိဂြိုဟ်ပါ၏၊ မဟာဒေဝီ စသည်တို့အတွက် ဝိဂြိုဟ်မပါ၊ ထိုမပါ သော ဝိဂြိုဟ်များကို မြန်မာဆရာတော်တို့ ထည့်ဟန်တူသည်၊ ထို ဝိဂြိုဟ်များတွင် "မဟန္တောစ+ သော+ ပုညောစာတိ မဟာပုညော" ကို... စဉ်းစားသင့်၏၊ ဘုန်းကံကောင်းမှုကို ဆိုလိုလျှင် "မဟန္တံ စ+ တံ+ ပုညံစ တိ မဟာပုညံ"ဟုသာ နပုလ္လိင်ဖြစ်သင့်၏၊ ဘုန်းကံရှိသူ (ပုဂ္ဂိုလ်)ကို ဆိုလိုလျှင်လည်း "မဟန္တံ ပုညံ ယဿာတိ မဟာပုညော"ဟု ဆင်ခြင်ဗဟုဗ္ဗီဟိသာ ဖြစ်သင့်၏။ [ဤသို့ ၂-ပုဒ် တွဲထားသော သမာသ်အရာဝယ် "ပုညံ ယဿ အတ္ထိတိ ပုညော"ဟု အသယတ္ထိ အတွင်း ၎င်းစေပြီးမှ "မဟန္တောစ + သော + ပုညော စာတိ မဟာပုညော"ဟု ကမ္မဓာရည်းလုပ်ကာ အချိန်ကြာအောင် ကလိန်စေ ငြမ်းမဆင်သင့်၊] ထို့ကြောင့် မြန်မာမှုရှိတိုင်း "မဟာပုညော"ဟု ရှိရှိ, သီဟိုဠ်မှုအတိုင်း "မဟာပညော"ဟု ရှိရှိ, ဝုတ္တိဆရာကိုယ်တိုင်ကမှု ဗဟုဗ္ဗီဟိ ပုံစံကိုသာ ပြလိုဟန်တူသည်၊ သို့မှလည်း (ကမ္မဓာရဲ့ ဗဟုဗ္ဗီဟိ ၂ မျိုးလုံး ဆက်ဆံအောင်) ဖွင့်ပြခဲ့သော ဝုတ္တိနှင့် ညီမျှ၍ ကမ္မဓာရဲ့ ဗဟုဗ္ဗီဟိ ၂ မျိုးလုံးကို ပြသော ကလာပ်ဝုတ္တိနှင့်လည်း တစ်ထပ်တည်း ကျမည်။

အမှာ။ ။ ရုပ်ကို အခြေပြုကြည့်၍တွက်၊ မဟာဒေဝီ၌ "မဟန္တီ"ဟု တည်, ပကတိပြု၊ ကမ္မဓာရယ သညောစ သုတ်ဖြင့် ပုလ္လိင်ကဲ့သို့ ၎င်းသည့်အခါ (ဤပစ္စည်း) ပျောက်၍ "မဟန္တ" ဟုဖြစ်၏။ ထိုနောက်မှ ဤသုတ်ဖြင့် မဟန္တ ကို မဟာပြုရသည်၊ မဟာနဒီ၌လည်း နည်းတူ။

ဗဟုဝစနဂ္ဂဟဏေန။ ။ ကလာပ်သုတ်၌ "မဟတော"ဟု ဧကဝုစ်တည် သကဲ့သို့ ဤ၌ ဧကဝုစ်ဖြင့်မတည်ဘဲ "မဟတံ" ဟု ဗဟုဝုစ်ဖြင့် တည်ခြင်းသည် သဒ္ဒါ ပိုး၏၊ (ဗဟုဝုစ် ဖြစ်၍ ဝုစ်ပိုး၏၊ - ဟူလို၊) ထိုသဒ္ဒါပိုး၏ အနက်ပိုကို ပြလိုသော ကြောင့် "ဗဟုဝစနဂ္ဂဟဏေန"ဟုမိန့်၊ "မဟာဗလ" စသည်၌ "မဟန္တ + ဗလ" ဟု

ဣတ္ထိယံ ဘာသိတ ပုမိတ္ထိ ပုမာဝ စ ၃၃၁။ ဣတ္ထိယံ- ဣတ္ထိလိင်၌၊ တုလျာဓိကရဏေ- ရှိသော၊ ပဒေ- ပုဒ်ကြောင့်၊ ဘာသိတပုမာ - ပြောအပ်ဖူးသော ပုလ္လိင် ရှိသော၊ ဣတ္ထိ- ဣတ္ထိလိင်ဟော သဒ္ဒါသည်၊ စ (အတ္ထိ)- အကယ်၍ရှိအုံ့ (သော- ထိုဣတ္ထိလိင်ဟော သဒ္ဒါကို၊) ပုမာဝ- ပုလ္လိင်ကို ကဲ့သို့၊ ဒဋ္ဌဗ္ဗော- မှတ်ထိုက်၏၊ ယသ- အကြင်သူ၏၊ ဒီဃာ- ရှည်သော၊

ဖြစ်သည့်အခါ မဟတံဟူသော ဗဟုဝုစ်သဒ္ဒါပိုဖြင့် "မဟန္တကို "မဟ" ပြုရခြင်းဟူသော အကျိုးရှိသည်–ဟူလို၊ "မဟန္တဋ္ဌ တံ ဓနဋ္ဌ" စသည်ဖြင့် မဟဒ္ဓနံ စသည်ကို ဝိဂြိုဟ်ပြု။

မှတ်ချက်။ ။ သက္ကတဘာ၌ရှိသော ပုဒ်ကို ပါဠိလို သုံးစွဲသောအခါ သက္ကတရှိရင်းမှ ပျောက်သွားသော အက္ခရာအစား ဒီဃပြု၍ဖြစ်စေ– ဒွေးဘော်ပြု၍ဖြစ်စေ ဖြည့်စွက်လေ့ရှိ၏၊ ဥပမာ–သက္ကတဘာ "ဥရ်" ဥပသာရပုဒ်သည် ပါဠိရောက်က (ရ်) ပျောက်၍နေ၏၊ သို့ဖြစ်၍ "သံ+ဥ"ရှေးရှိသော ဟနဓာတ်တပစ္စည်းဖြင့် "သမူဟတော"ဟု ဒီဃပြု၍လည်းကောင်း, "သမုဋ္ဌိတော"ဟု နောက်ပုဒ်ကို ဒွေးဘော်ပြု၍ လည်းကောင်း ရှိရသကဲ့သို့တည်း၊ ထို့ကြောင့် ဤ၌ "မဟတ်"ပုဒ်မှ (တ်) ပျောက်နေရကား ထို "တ်" ဗျည်းအစား "မဟာ" ဟုဒီဃ ဖြင့်ဖြစ်စေ, "မဟပ္ပလံ"ဟု နောက်ပုဒ်ကို ဒွေးဘော်ပြု၍ ဖြစ်စေ ဖြည့်စွက်ရ၏၊ ထိုပုံစံအတိုင်းဆိုလျှင် သုတ်ရင်းဖြင့် မဟန္တကိုမဟပြု၍ ဒွေးဘော်လာသည့်အခါ "ပ္ပ"ဟု သံယုဂ်နှောင်းရကား "သံယောဂေ ပရေ ရသတ္တံ" ဥပဒေနှင့်အညီ ဟာ၌ အာကို ရသပြုရုံမျှဖြင့် "မဟပ္ပလံ" ပြီးနိုင်သောကြောင့် ဗဟုဝစနသဒ္ဒါပိုဖြင့် "မဟ" ပြုဖွယ်မလိုတော့ပြီ။

ကြံ့ဖွယ်။ ။သို့ဖြစ်လျှင် "မဟတံ"ဟု ဗဟုဝုစ်ကို ဘာကြောင့် ဆိုသနည်းဟု မေးဖွယ်ရှိ၏။ အမြတ်ဟော မဟန္တ, အကြီးအကျယ်ဟော မဟန္တ, အများဟော မဟန္တ ဟု မဟန္တသဒ္ဒါတွေ များသောကြောင့် ဗဟုဝုစ်ဖြင့် ဆိုရသည်–ဟု ကြံ၊ သက္ကတဘာ၌ကား ထိုမဟန္တ အားလုံးကိုပင် သုတိတ္ထ ဇာတ်တူသောကြောင့် ဧကဝုစ်ဖြင့် "မဟတော" ဟုဆိုသည်၊ အချို့ကား "ဗဟုဝုစ်သဒ္ဒါပိုဖြင့် မဟိတကို မဟာပြု"ဟု သဒ္ဒနီတိ နောက်ယောင်ခံ၍ ကြံကြသေး၏။ ထို့ပြင်–"သာ သေနာ ဒီဃတေ မဟာ၊ မဟာတေ ဥပါသက ပရိစ္စာဂေါ "ဗာရာဏသိရဇ္ဇံနာမ မဟာ" စသည်ဖြင့် လိင် ၃ ပါးလုံး၌ "မဟာ" ရုပ်ကို တွေ့ရသောကြောင့် နိပါတ်နှင့်တူသော "မဟာ" ပုဒ်ရင်းလည်း ရှိ၏–ဟု ကြံ၍ "မဟာစ+သော+ပုရိသောစာတိ မဟာ ပုရိသော, မဟာစ+သာ+ ဒေဝီစာတိ မဟာဒေဝီ, မဟာစ+ တံ+ ဓနဋ္ဌာတိ မဟာဓနံ"ဟုလည်း ကြံကြလေသေးသည်။

၃၃၁။ ဣတ္ထိယံ၊ ပေ၊ ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ ။ဒီဃနှင့် ဧယ်ာသည် "ရှည်သော+ ခြေသလုံးမြင်းခေါင်း" ဟု အနက်အရ တူသောကြောင့် တုလျာဓိကရဏ ဖြစ်၏၊ ဤသို့ တုလျာဓိကရဏ ဖြစ်သော "ဧယ်ာ"ကဲ့သို့သော နောက်ပုဒ်ကို "ဣတ္ထိယံ တုလျာ ဓိကရဏော ပဒေ"ဟုဆို၏၊ ဒီဃ သဒ္ဒါသည် "ဒီဃော သံသာရော= ရှည်သော သံသရာ" စသော ဝါကျမျိုး၌ ပုလ္လိင်ကို ဟောဖူး၏၊ ယခု "ဒီဃာ+

ဧယံ–မြင့်ခေါင်းသည်၊ (အတ္တို, ဣတိ) **သောယံ**–သည်၊ **ဒီယစေယံ**–မည်၏၊ **ကလျာဏဘာရိယော**– ကောင်းသော မယားရှိသူ၊ **ဗဟုတပ်ညော**– ကြီးကျယ်သော ပညာရှိသူ၊ **ဘာသိတပုမာတိ**– ဘာသိတပုမာ ပုဒ်သည်၊ **ကိမတ္ထံ**–နည်း၊ **မြဟ္မာဏဗန္ဓုစ**–ပုဏ္ဏားမျိုး မိန်းမလည်း ဟုတ်၏၊ **သာ**– ထိုပုဏ္ဏားမျိုး မိန်းမဟူသည်၊ **ဘရိယာစ**–မယားလည်းဟုတ်၏၊ **ဣတိ, မြာဟ္မဏဗန္ဓုဘာရိယာ**– မည်၏၊ **ဣတိ**– ဤပြယုဒ်တို့၌ **တားမြစ်ရခြင်း အကျိုးရှိ၏။ (၃၅၃)**

ဧယံ"ဝါကျ၌ကား ဣတ္ထိလိင်ကိုဟောဆဲဖြစ်၏၊ ဤသို့ အခြားဝါကျ၌ ပုလ္လိင်ဟောဖူးသည်ကို "ဘာသိတပုမာ"ဟု ဆို၍ ယခုဝါကျ၌ ဣတ္ထိလိင် ဟောဆဲ ဖြစ်သောကြောင့် "ဣတ္ထိ" ဟုဆိုသည်၊ ထိုဣတ္ထိလိင်ဟောခိုက် ဖြစ်သော ဒီဃသဒ္ဒါကို ပုလ္လိင်ဟု ငဲ့ညွှန်းသောကြောင့် ဤသုတ်သည် အတိဒေသသုတ် တစ်မျိုးတည်း၊ ဤသို့ ဒီဃကို ပုလ္လိင်ဟု ညွှန်းလိုက်သည့်အခါ အာပစ္စည်းကျော်ကျော်၍ ပုလ္လိင် သဘော ပုလ္လိင် ထုံးစံအတိုင်း "ဒီဃ" ဟု ပုလ္လိင်ရုပ် ဖြစ်၏၊ ထို့ကြောင့် ရူပသိဒ္ဓိ၌ "ပုဗ္ဗပဒေ ဣတ္ထိပစ္စယာ– ဘာဝေါ"ဟု မိန့်သည်။

ဘာအတိဒေသလဲ။ ။"အတိဒေသ ၆ မျိုးတွင် ဘာအတိဒေသသုတ်လဲ" ဟုမေးဖွယ်ရှိ၏၊ နိဒ္ဒေသစသည်၌ "သော စ အတိဒေသော တံ သဘာဝါ တိဒေသောတိ ဒဋ္ဌဗ္ဗော"ဟု မိန့်၏၊ ကသ– ထိုပုလ္လိင်၏+ သဘာဝေါ– သဘော (ထုံးစံ)တည်း၊ တံ သဘာဝေါ– ထိုပုလ္လိင်ထုံးစံ၊ ပုလ္လိင်ထုံးစံမှာ အာ–ဤ–ဣနီ ဟူသော ဣတ္ထိလိင် ပစ္စည်းများ မသက်ရ၊ ထိုပုလ္လိင်၏ ထုံးစံကို ညွှန်ပြသောကြောင့် "တံသဘာဝံ– ထို ပုလ္လိင်သဘောကို+ အတိဒိဿတိ–ညွှန်ပြတတ်၏" ဟူသော ဝိဂ္ဂြိဟ်အရတံသဘာဝါတိ ဒေသသုတ်တည်း။ ["တံ သဘာဝတာ တိဒေသ"ဟု ရှိရာ၌ကား "တံသဘာဝတံ– ထိုပုလ္လိင်သဘောရှိသည်၏အဖြစ်ကို၊ ဝါ– ပုလ္လိင်သဘော ရှိအောင်၊ အတိဒိဿတိတိ တံသဘာဝတာတိဒေသော"ဟုပြု။]

သဏ္ဌာတ။ ။သဏ္ဌာတဋီကာတို့ကား "တံ ရူပါတိဒေသသုတ်"ဟု ဆို၏၊ တသ–ထိုပုလ္လိင်၏+ရူပံ–ရုပ်တည်း၊ တံ ရူပံ–ရုပ်၊ဣတ္ထိပစ္စည်း မပါသော "ဒီဃ" သည် ပုလ္လိင်ရုပ်တည်း၊ ထိုပုလ္လိင်ရုပ်ဖြစ်အောင် ညွှန်းပြသောကြောင့် "တံ ရူပံ– ထိုပုလ္လိင်ရုပ်ကို+ အတိဒေသော တံရူပါတိဒေသော" ဟုပြု။ [ပုမဝါစကသ ပုမ္ဘာဝဘာဝိသ သဒ္ဒသ ပယောဂန္တရေ ပုမံ သမ စိဂ္ဂဏသ ယံ ရူပံ, တဒေဝ ဘဝတိ တျတ္ထတော ရူပါတိဒေသော–ယံ၊ သရလာဒိကာ။]

ဘာသိတပုမာ ဣတ္ထိ။ ။ဘာသိတော+ပုမာ ယေနာတိ ဘာသိတပုမာ၊ ယေန–အကြင်သဒ္ဒါသည်၊ ပုဗ္ဗေ–(ဤဝါကျသို့မရောက်မီ) ရှေးအခြားဝါကျ၌၊ ဘာတိတော–ဟောအပ်သော၊ ပုမာ–ပုလ္လိင်သည်၊ အတ္ထိ, ဣတိ, သော–ထိုသဒ္ဒါ

သည်၊ ဘာသိတပုမာ–မည်၏၊ ဣတ္ထိ–ယခုဝါကျ၌ ဣတ္ထိလိင်ဟောခိုက် သဒ္ဒါရ၏၊ "ပုလ္လိင်ကိုဟော" ဟူရာ၌လည်း "ဒီဃာ=ဧယ်" ကဲ့သို့ ဝါကျမျိုး မရောက်ခင် "ဒီဃော+ သံသာရော" စသော ဝါကျမျိုး၌ ဟောခဲ့ဖူးသည်ဟု ဆိုလိုသည်၊ ထို့ကြောင့် ရူပသိဒ္ဓိ၌ "ပုဗ္ဗေ" ဟု ထည့်၍ ဖွင့်သည်၊ ["ဘာသိတ ပုမာ +ဣတ္ထိ" တို့အရ သဒ္ဒါကိုရသောကြောင့် "ဘာသိတော+ ပုမာယေန"ဟု ပုလ္လိင်ဖြင့် ဝိဂြိုဟ်ပြုကြသည်၊ မောဂ္ဂလ္လာန်ပဋ္ဌိကာ၌မူ "ဣတ္ထိ"ဟူသော သဒ္ဒလိင်လိုက်၍ "ဘာသိတော+ပုမာ ယာယ"ဟု ဣတ္ထိလိင်ဖြင့် ဝိဂြိုဟ်ပြု၏။]

အနက်မတူလျှင် "ဘာသိတပုမ"မဟုတ်။ ။သဒ္ဒါတူသော်လည်း အခြားဝါကျ၌ ပုလ္လိင်အဖြစ်ဖြင့် ဟောခိုက်တုန်းက အနက်တစ်မျိုး, ယခုဝါကျ၌ ဣတ္ထိလိင်အဖြစ်ဖြင့် ဟောဆဲမှာ အနက်တစ်မျိုး, ဤသို့ အနက်ကွဲပြားသော သဒ္ဒါကို "ဘာသိတပုမ"ဟု မဆိုရ၊ ဥပမာ– ဒေါဏသဒ္ဒါသည် ၄ ပြည်ရှိ "တစ်စိတ်" ဟူသော အတိုင်းအရှည် (ပရိမာဏ) အနက်ကို ဟောသည့်အခါ"ဒေါဏော+ ယဝေါ" စသည်ဖြင့် ပုလ္လိင်ဟော၏၊ ရေပက်ခွန်းကို (သို့မဟုတ်–ရေစားကျင်းကို) ဟောသည့်အခါ (ဤ) ပစ္စည်းဖြင့် "ဒေါဏီ+ဘရိယာ" ဟုဣတ္ထိလိင်ကို ဟော၏၊ ထိုပုဒ်မျိုး၌ ပုလ္လိင်ကဲ့သို့ငဲ့၍ "ဒေါဏဘရိယာ"ဟု မဖြစ်၊ ဣတ္ထိလိင်အတိုင်း "ဒေါဏီဘရိယာ"ဟုသာ ဖြစ်၏၊ "ဒေါဏီ+ဘရိယာ ယသ္သာတိ ဒေါဏီဘရိယော= ရေပက်ခွန်ဟူသော မယားရှိသူ၊ ဝါ– ရေစားကျင်းဟူသော မယားရှိသူ"။

မုဒ္ဓဗောဓိကာ။ ။ဥတ္တော+ပုမာ ယေန, သော ဥတ္တပုမာ၊ ဧကပ္ပဝတ္တိနိမိတ္တေန ဧကဗုဒ္ဓိဂယှတ္တေန ဥဘယတ္ထသ သန္နိကဋ္ဌတ္တာ ဧကပ္ပဝတ္တိနိမိတ္တေန ဥတ္တပုံသကသ ပုမ္အာဝေါ၊ တေန ဒေါဏီဘရိယာဣတ္တာဒေါ နာ ဘဝတိ၊ ဒေါဏသဒ္ဒေါ ပရိမာဏော ပုမေ, ..ကဋ္ဌမ္မု ဝါဟိနိယံ ထိယံ ဝတ္တတေ။] တစ်ခုတည်းသော ပဝတ္တိနိမိတ်ရှိသော တစ်ခုတည်းသော အသိဉာဏ်ဖြင့် ယူအပ်သည့် အတွက် ၂ နက်ကို ဟောဖို့ရန် နီးကပ်သည်၏ အဖြစ်ကြောင့် တစ်ခုတည်းသော ပဝတ္တိနိမိတ်ရှိသည်၏ အဖြစ်ဖြင့် ဟောအပ်သော ပုလ္လိင်ရှိသော သဒ္ဒါ၏ ပုမ္အောဖြစ်၏, စသည်။]

အနက်တူမှ "ဘာသိတပုမ"ခေါ်။ ။"ဒီဃော သံသာရော, ဒီဃံ ယောဇနံ, ဒီဃာ ရတ္တိ" ဤ၌ ဒီဃသဒ္ဒါသည် အရှည်ဂုဏ်ကိုချည်း အကြောင်းပြု၍ အရှည်ဒြပ်ကိုချည်း ဟော၏၊ ဣတိ သဒ္ဒပဝတ္တိနိမိတ်ဟူ၍ အနက်တစ်မျိုးတည်းကို ဟောသော သဒ္ဒါတစ်ခုက လိင် ၃ ပါးကို ဟောရာ၌ (အချို့နေရာဝယ်– ပုလ္လိင်, ဣတ္ထိလိင် ၂ ပါးကိုသာ ဟောရာ၌) ယခု ဣတ္ထိလိင် ဟောနေခိုက်ဖြစ်သော ထိုသဒ္ဒါကို အခြားဝါကျတုန်းက ပုလ္လိင် ဟောဖူးသောကြောင့် "ဘာသိတ ပုမ" ဟု ခေါ်ရသည်၊ ထို့ကြောင့် ကလျာဏသဒ္ဒါသည် အကောင်းဂုဏ်ကို ပဝတ္တိနိမိတ်ပြု၍ ကောင်းသူဒြပ်ကိုချည်း ဟောသောကြောင့် "ကလျာဏော +

ပုရိသော" ဝါကျတုန်းက ပုလ္လိင်ကို ဟောခဲ့၍ "ကလ္ယာဏီ ဘရိယာ ယသ" ဟူသော ဝါကျအခိုက်၌ "ဘာသိတပုမ" အမည်ရသဖြင့် ပုလ္လိင်ကဲ့သို့ ဝဲသည့် အခါ (ဤ) ပစ္စည်း ကျေပျောက်လျက် "ကလ္ယာဏဘရိယော" ဟုဖြစ်သည်၊

ကော ဧဝ ဟိ ယော သဒ္ဒေါ, တီသု လိင်္ဂေသု ဝတ္တတေ၊
ကမေဝတ္ထု မာရျာတိ, သော ဘာသိတပုမာ ဘဝေ။

မှတ်ချက်။ ။ဤဗာလာဝတာရဋီကာ၌ "တီသု လိင်္ဂေသု" ဟုဆိုစေကာမူ ပုံ–ဣတ္ထိ ၂ လိင်သာ ရှိလျှင်လည်း "ဘာသိတပုမ" ခေါ်နိုင်သည်၊ ထို့ကြောင့် "ကသို့အတွေ့ ထိ ပုမာ ဝတ္တတေ, သော ဥတ္တပုံသကော" စသည်ဖြင့် မုဒ္ဓဗောဓဋီကာ ဖွင့်သည်။

ရှေ့ပုဒ်ကို ပုလ္လိင်ဝဲ။ ။"ဒိယာ+ဧယ်"ဟု ၂ ပုဒ်ရှိရာ၌ "ပုလ္လိင်ကဲ့သို့ ရှေ့ပုဒ်ကို ဝဲရမည်, နောက်ပုဒ်ကို ဝဲရမည်, ၂ ပုဒ်လုံးကို ဝဲရမည်"ဟု ၃ ဝါဒကွဲ၏၊ ထိုတွင် ရူပသိဒ္ဓိ မောဂ္ဂလ္လာန်နှင့် သက္ကတတို့၌ "ရှေ့ပုဒ်ဝဲ"ဟုသာ မိန့်ကြသည်။

ဣတ္ထိယံ ဘာသိတပုမိတ္ထိ ပုမာဝေကတ္ထော။ ။"ဣတ္ထိယံ ဝတ္တမာနေ ကတ္ထော သမာနာဓိကရဏော ဥတ္တရပဒေ ပရေ ဘာသိတပုမာ ဣတ္ထိပုမေဝ ဟောတိ"– မောဂ္ဂလ္လာန်၊ ဣ၌ "ဥတ္တရပဒေ ပရေ–, နောက်ပုဒ်နောင်းလသော်"ဟု ဆိုသဖြင့် ရှေ့ပုဒ်ကို၊ ဝဲစေလိုကြောင်း "ယပသဿာန္တသဿပဗာနုသ္သာတိ (၂–၂၄) ယသ္သရသော– ဟု ပဠိကာဖွင့်သောကြောင့် အဆုံး (ဧယ်၏) အာကို) ရသပြုကြောင်း သိသာ၏။

"ဥတ္တပုံသကော ဣတ္ထိလိင်္ဂေါ ပုံဝသ္ဝါတ် ကတ္ထော ဣတ္ထိလိင်္ဂေ" ဟူသော မုဒ္ဓဗောဓ၌လည်း "ကတ္ထော ဣတ္ထိလိင်္ဂေ–ကြောင့်"ဟု နောက်ပုဒ်ကို နိမိတ်လုပ်၍ ရှေ့ပုဒ်ကိုပင် ဝဲ၏၊ ကလာပ်၌လည်း နည်းတူ၊ ဣကစ္စည်းဝတ္ထုမှာပင် "ဣတ္ထိယံ တုလ္ယာဓိကရဏော ပဒေ"ဟု နောက်ပုဒ်ကို နိမိတ်လုပ်၍ ပြထားသဖြင့် ရှေ့ပုဒ်ကို ပုလ္လိင်ဝဲစေလိုကြောင်း ထင်ရှား၏၊ ထို့ကြောင့် ရူပသိဒ္ဓိ၌လည်း "ပုဗ္ဗပဒသော– ဝါယံ ပုမ္ဗာဝါတိဒေသော"ဟု မိန့်သည်၊ အဓိပ္ပာယ်ကို ရူပသိဒ္ဓိဘာသာ ဋီကာ၌ ပြထားသည်။

နောက်ပုဒ်၌ဝဲသော သဒ္ဒနီတိ။ ။"ထိယံ တုလ္ယာဓိကရဏော စေ ဘာသိတ ပုန္နပုံသကာ, ယထာရဟံ ပုံနပုံသကာဝ" (သုတ်)၊.....ဣဓ သာသနယုတ္တိယာ ဣတ္ထိယံ ဝတ္တမာနေ တုလ္ယာဓိကရဏော ပုဗ္ဗပဒေ သတိ ဣတ္ထိ ဝါစကော သဒ္ဒေါ သစေ ဘာသိတပုမော စ ဘာသိတနပုံသကော စ သိယာ၊ သော ယထာရဟံ ပုမာဣဓ နပုံသကော ဣဓ စ ဒဋ္ဌဗ္ဗော၊ ပေ၊ "ဣမသ္မိံ စ ပကရဏော ပရပဒေ ဣတ္ထိပစ္စယာဘာဝေါ အဓိပ္ပေတော"ဟု ဆိုသော သဒ္ဒနီတိသည် နောက်ပုဒ်ကို ဝဲစေလို၏၊ ဘာသိတပုမာ ပုဒ်ကိုလည်း "ဘာသိတော+ ပုမာ ယသ ဣတ္ထိယံ

သာ ဘာသိတပုမာ"ဟု (တတိယာဗဟုဗ္ဗီဟိ မပြုဘဲ) သတ္တမီဗဟုဗ္ဗီဟိ ပြု၏။ [တတိယာပြုလျှင် သူ့ကိုယ်တိုင်ကတ္တားဖြစ်နေသောကြောင့် ဘာသိတပုမအမည် ရသော် ပုဒ်သည် သူ့ကိုယ်တိုင် ပုလ္လိင်ကို ဟောဖူးရလိမ့်မည်၊ ယခုမှာ သတ္တမီ လုပ်သောကြောင့် သူ့ကိုယ်တိုင် ဟောသည်ကို မဆိုလို၊ ပုလ္လိင် ဟောသော် အညပုဒ်ရှိသောကြောင့် "ဘာသိတပုမ"ဟု ဆိုလိုသည်။] ယသဿ ဣတ္ထိယံ-အကြင် ဃော်ကဲ့သို့သော ဣတ္ထိလိင်၌၊ ဘာသိတော– အညပုဒ်သည် ဟောအပ်ဆဲသော၊ ပုမာ– သည်၊ အတ္ထိ, ဣတိ, သာ– ထိုဣတ္ထိလိင်သည်၊ဘာသိတပုမာ– မည်၏။

ဆက်ဦးအုံ။ ။"ဒီဃာ+ ဃော်+ ယသ"၌ သူ့ကိုယ်တိုင်ပုလ္လိင်ကို ဟောဖူးသော ဒီဃာကို "ဘာသိတပုမာ" မဆိုလို၊ ယသကဲ့သို့ ပုလ္လိင်ကို ဟောသော အညပုဒ်ရှိသောကြောင့် "ဃော်"ကို "ဘာသိတပုမ"ဟု ဆိုလိုသည်၊ ထို့ကြောင့် "ဘာသိတပုမ" အမည်ရသော နောက်ပုဒ်ဃော်ကို ပုလ္လိင်ငဲ့ပါ– ဟူလို၊ နောက်ပုဒ်ကို ပုလ္လိင်ငဲ့၍ အာပစ္စည်း ပျောက်သွားသောအခါ ရှေ့ပုဒ်၌ အာပစ္စည်းကား (ထွန်နောက် ရေပါသကဲ့သို့) ဝိသေသျပုဒ်နှင့်တူစွာ အလိုလို ပျောက်သွားရတော့သတတ်၊ ဤသို့လျှင် သဒ္ဒနိတိ၌ နောက်ပုဒ်ကို ပုလ္လိင်ငဲ့၍ ကစ္စည်းဆရာ၏ ရှေ့ပုဒ်ငဲ့ ဝါဒကိုမူ"မဟန္တ ရေ ဣတ္ထိယံဘာသိတပုမိတ္ထိ ပုမာဝ စေတိ ပုဗ္ဗပဒေ"ဟု ဝါဒန္တ ရ အနေမျိုးဖြင့် ဆိုလေသည်၊ [နိတိ၌ နပုလ္လိင် ငဲ့နည်းကိုပါ ဤသုတ်၌ ပြထားသေး၏၊ ထို၏အဓိပ္ပာယ်ကို နောက်၌ သီးခြား ပြမည်။]

နောက်ပုဒ်ငဲ့သော နျာသ။ ။"ဘာသိတော ပုမာ ယသ္သ, ဘာသိတ ပုမာ" ဆဋ္ဌီဗဟုဗ္ဗီဟိ ဝိဂြိဟ်ပြု၍ ပုလ္လိင်ကို ဟောသော အညပုဒ် ရှိသောကြောင့် "ဘာသိတပုမ"မည်၏– ဟုဆို၏၊ သဒ္ဒနိတိ အယူနှင့် အတူပင်၊ ဒီဃာ+ဃော် ယသတိ အတ္ထေ ဗဟုဗ္ဗီဟိသမာသ် ကတ္တာ ဘာသိတပုမတ္တာ တုလျှာဓိကရ ဏတ္တာ စ ဣဝ (ဤသုတ်၌) ဝုတ္တဝိဓာနံကတ္တာ (ဆိုအပ်သော ပုလ္လိင်ငဲ့မှုကို ပြု၍) ဣတ္ထိယမတော အာပစ္စယောတိ (သုတ်ဖြင့်) ဃော်သဒ္ဒတော ကတသ အာပစ္စ ယသ အဘာဝံ ကတ္တာ သမာသတ္တာ နာမမိံ ကတ္တာ သျာဒျုပ္ပတ္တာဒိမှိ ကတေ ရူပ်၊ ဤ၌ "ဃော် သဒ္ဒတော"အရာဝယ် "ဒီဃ သဒ္ဒတော"ဟု လည်းကောင်း "ဒီဃ ဃော် သဒ္ဒတော"ဟုလည်းကောင်း မူကွဲရှိ၏၊ ထိုမူကွဲ ၂ မျိုးသည် မသင့်၊ နျာသသည် နောက်ပုဒ်ငဲ့ ဝါဒရှိသောကြောင့် နောက်ပုဒ် ဃော်၌ အာပစ္စည်းကိုသာ မရှိအောင် ပြုသင့်–ချေသင့်သောကြောင့်တည်း။

ဆက်ဦးအုံ။ ။နျာသ၌ နောက်ပုဒ်ငဲ့ကြောင်းလည်း ကွစိသမာသန္တသုတ်၌ ဗဟုနဒီကော ရုပ်စီရင်ပုံကို ကြည့်လျှင် သိသာသည်၊ တတ္ထစ ဗဟုနဒီကောတိ "ဗဟု+နဒီယော ယသ္မိံ ဧနပဒေတိ အတ္ထေ ဝုတ္တနယေန ဗဟုဗ္ဗီဟိ သမာသ် ကတ္တာ ဗဟုနဒီသဒ္ဒတော ကပစ္စယ် ကတ္တာ (ကွစိသမာသန္တသုတ်ဖြင့် ကပစ္စည်းသက်ပြီး

၍) ဣတ္ထိယံ ဘာသိတပုမိတ္ထိ ပုမာဝစေတိ ပုမမိဝ ကတ္တာ. ဣတ္ထိယ မတော အာပစ္စယောတိ ဝတ္တမာနေ နဒါဒိတောဝါ-ဤတိ ကတသိပစ္စယသာ- ဘာဝံ ကတ္တာ (ဗဟု+နဒီ ၂ ပုဒ်တွင် နဒီနောက်ပုဒ်၌ ဤပစ္စည်းကို မရှိအောင် ပုလ္လိင်ဒဲ့ကာ "ဗဟုနဒက" ဖြစ်စေ၍ -ဟူလို၊) ကွစာဒိမဇ္ဈတ္တရာနံ ဒီဃရသာ ပစ္စယေသု စာတိ ဝတ္တမာနေ တေသုဝုဒ္ဓိလောပါဂမဝိဏ္ဏာရ ဝိပရိတာဒေသာ စာတိ (သုတ်ဖြင့်) အကာရသိကာရံ ကတ္တာ (နဒ၌ အကို ဣပြု၍) သျာဒျုပ္ပတ္တာ ဒီမှီ ကတေ ရူပံ။

မှတ်ချက်။ ။ဤရုပ်စီရင်ပုံကို ထောက်၍ နျာသလည်း (သဒ္ဒနီတိနှင့်အတူ) နောက်ပုဒ်ဒဲ့ကို သဘောကျကြောင်း သိသာသည်၊ [နျာသ သဒ္ဒနီတိ အာစရိယာနံ မတေ ပန ပရုပဒေယေ၀ ပုမဗျာဒေသော ဟောတိ (နိဒ္ဒေသ)။] ဤနျာသအလို "ဣတ္ထိယံ-၌၊ ဝတ္တမာနေ-သော၊ တုလျာဓိကရဏော-သော၊ ပဒေ- ရှေ့ပုဒ်ကြောင့်" ဟုသုတ်နက်ပေးရလိမ့်မည်၊ ဤသို့ပေးလျှင် ရိုးရာမကျတော့ချေ၊ ဘာကြောင့်နည်း ..... သတ္တမီနိမိတ်မှန်လျှင် နောက်နိမိတ်ဖြစ်မြဲ ထုံးစံရှိသောကြောင့်တည်း။

၂ ပုဒ်ဒဲ့ ဗာလာ၀တာရ။ ။ပဟုတာ+ ဇိဝှါ ယသ သော ပဟုတဇိဝှေါ, မဟန္တီ+ ပညာ ယသ သော မဟာပညော၊ ဒွိသု (ပုံစံ ၂ ခုတို့၌) ဣတ္ထိယံ ဘာသိတပုမိတ္ထိ ပုမာ ဝစေတိ ပုမ္မာ ဝါတိဒေသာ ပုဗ္ဗတ္တရုပဒေသု အာ ဤ ပစ္စယာ နှ မဘာ၀ေါ= ပုမ္မာ၀ါတိဒေသာ ပုလ္လိင်ဒဲ့ခြင်းကြောင့်၊ ပုဗ္ဗတ္တရုပဒေသု- ပဟုတာ, မဟန္တီဟူသော ရှေ့ပုဒ် 'ဇိဝှါ' ပညာဟူသော နောက်ပုဒ်တို့၌၊ အာ ဤပစ္စယာနံ-တို့၏၊ အဘာ၀ေါ- မရှိရခြင်းသည်၊ ဟောတိ-၏,ဟု အနက်ပေး။

အတ္ထဗျာ၀ျာန်။ ။"အတ္ထဗျာ၀ျာန်ကျမ်း၌လည်း ရှေ့နောက် ၂ ပုဒ်လုံး ကိုပင်ဒဲ့၏"ဟု ပြောရိုးပြုကြ၏၊ အတ္ထဗျာ၀ျာန်ကျမ်းကို တိုက်ရိုက်မတွေ့ရ၊ နိဒ္ဒေသ၌ကား "အတ္ထဗျာ၀ျာန ရူပသိဒ္ဓိအာဒီသု အာစရိယာနံ ဒီဃဇယော်ာ ကလျာဏဘာရိယောတိ အာဒီသု ပုဗ္ဗပဒေယေ၀ ပုမာတိဒေသော ဟော်တိ၊ နှ ပရုပဒေ"ဟု တွေ့ရ၏၊ ထိုနိဒ္ဒေသအတိုင်း မှန်လျှင် အတ္ထဗျာ၀ျာန် ဆရာလည်း ရူပသိဒ္ဓိနှင့် သဘောတူ ရှေ့ပုဒ်ကိုသာ ဒဲ့သည်-ဟု မှတ်ပါ။

ဆုံးဖြတ်ချက်။ ။"ဗဟုဒါသိကော- များသော ကျွန်မရှိသူ၊ ဗဟုကဒလိကံ-များသော ၄က်ပျောပင်ရှိသော တော၊ ဗဟုကုက္ကုဋိကံ-များသော ကြက်မရှိသော တော" စသည်၌ သဒ္ဒနီတိ နျာသတို့ဆိုတိုင်း နောက်ပုဒ်ကိုဒဲ့လျှင် ဣတ္ထိ ပစ္စည်း (ဤ)တွေပျောက်၍ "ဗဟုဒါသကော, ဗဟုကဒလကံ, ဗဟုကုက္ကုဋကံ" စသည် ဖြစ်ရာ၏၊ ထိုသို့ မဖြစ်ဖို့ရန် တေသု ဝုဒ္ဓိဖြင့် (အ) ကို တစ်ဖန် ဣပြုရခြင်းလည်း တာ၀န်ပိုလျက်ရှိ၏၊ ဒီဃဇယော်ာ စသည်၌လည်း ဗဟုဇ္ဈိဟိသမာသ်မှန်လျှင် မည်သည့်နောက်ပုဒ်မျှ မိမိလိင်အတိုင်း နေရိုးထုံးစံမရှိ, အညပုဒ်လိင်လိုက်ရှိမြဲဖြစ်၏၊ ထို့ကြောင့် အာကို ရဿပြုတော့မည်မှာ ဗဟုဇ္ဈိဟိ ရိုးရာဖြင့်

သေလျက်ရှိ၏၊ သို့ဖြစ်၍ နောက်ပုဒ်ကို ပုလ္လိင်ဒဲ့ဖို့ရာ သီးခြား သုတ်တည်၍ အကျိုးမရှိ၊ ၂ ပုဒ်လုံးဒဲ့သော ဝါဒ၌လည်း ထို့အတူနောက်ပုဒ်ဒဲ့ဖို့ရာ မလိုပင်တည်း၊ "အရင်းစစ်လျှင် အမြစ်မြေက" ဆိုသကဲ့သို့ သဒ္ဒါကျမ်း၏ အရင်းဆုံးဖြစ်သော သက္ကတဗျာကရဏ်းတို့၌ပင် ရှေ့ပုဒ်ဒဲ့ဖို့ရာ တညီတညာတည်း ဆိုထားသောကြောင့် "ရှေ့ပုဒ်ဒဲ့"ဟု ဆိုသော အတ္ထဗျာချာန်- ရူပသိဒ္ဓိ- မောဂ္ဂလ္လာန်တို့ ဝါဒကိုသာ ဆရာအများ လေးစားနှစ်သက်ကြသည်။[ယဒိဟိ ဥတ္တရ ပဒသာ-တိဒေသော ဝိဟိတော- သိယာ, တဒါဗဟုဒါသကော၊ ပေ၊ ဧဝမာဒိ ရူပ် ဘဝေယျ၊ နှ ဗဟုဒါသိကော၊ပေ၊ တျာဒိ သိဒ္ဓေယျ၊ တထာစ (ထိုသို့ဖြစ်လျှင်) ဒါသိယာတိ ပယောဂါ- သိဒ္ဓနတော အနိဋ္ဌပွသင်္ဂေါစ, ဥတ္တရပဒသ ပုမ္ဗာဝါ တိဒေသော သုတ္တောပဒေသသ (သုတ်တည်ရခြင်း၏) နိရတ္ထကတာ စ သိယာတိ ပုဗ္ဗသော်ဝါယံ ပုမ္ဗာဝါတိဒေသောတိ နိဋ္ဌမေတ္တ ဂန္ဓဗ္ဗံ၊.....ရှင်ကာ။]

[ဆောင်] ရူပသိဒ်- မောဂ္ဂလ္လာန်, ဗျာချန်-ဗျာကရဏ်း, ကျမ်းအားလုံးက, ပုမ္ဗာဝကို, ရှေ့ဒဲ့ဆို၏, နိတိ-ရှာသ, နောက်ဒဲ့ပြု၍, ဝတာရဗာလာ, အစုံဒဲ့မှာသည်, ရှေ့သာနှစ်သက် မျှားသတည်း။

သဒ္ဒနိတိ နပုန်းဒဲ့ကို စီစစ်။ ။သဒ္ဒနိတိ၌ "ထိယံ တုလျာဓိကရဏော စေ ဘာသိတပုန္နပုံသကာ, ယထာရဟံ ပုံနပုံသကာဝ" ဟုသုတ်တည်၍ "ဘာသိတ နပုံသကသဒ္ဒါကို နပုလ္လိင်ဒဲ့"ဟုဆို၏၊ ဒုက္ခာ+ပဒ္ဓိပဒါ အသာတိ ဒုက္ခပွဒ္ဓိပဒံ (စျာနံ)၊ အသ- ထိုစျာန်၏၊ ဒုက္ခာ- ခဲယဉ်းသော၊ ပဒ္ဓိပဒါ- အကျင့်သည်၊ အတ္ထိ, ဣတိ, တံဒုက္ခပွဒ္ဓိပဒံ ဤ၌ "အသ-စျာနံ" ဟူသော အညပုဒ်တို့သည် နပုလ္လိင်တို့တည်း၊ ပဒ္ဓိပဒါသည် အညပုဒ်ကို ထောက်၍ ဟောအပ်ဆဲသော နပုလ္လိင် ရှိသောကြောင့် ဘာသိတနပုံသက မည်၏၊ ထို ဘာသိတနပုံသက ပဒ္ဓိပဒါကို နပုလ္လိင်ဒဲ့သည့်အခါ အာပစ္စည်းပျောက်၍ "ပဒ္ဓိပဒ" ဟု နပုလ္လိင်အတိုင်း ဖြစ်ရတော့သည်၊ ဒုက္ခာ၌ အာပစ္စည်းကား ဝိသေသ္ယ ပဒ္ဓိပဒါသို့ လိုက်၍ အလိုလို ပျောက်ရတော့သည်၊ ထို့နောက် ဒွေးဘော်လာ၍ "ဒုက္ခပွဒ္ဓိပဒ"ဟု ဖြစ်၏။ ဤကား နိတိအလိုတည်း၊ ဤနိတိ၌ နပုလ္လိင်ကိုဒဲ့၍ သီးခြားပြုရခြင်းသည် "ဘာသိတပုမ"အရ အခြားဝါကျတုန်းက ဟောမူးသည်ကို မယူဘဲ အညပုဒ်၏ ဟောဆဲကို ယူထားသောကြောင့် ဖြစ်သည်။

ရူပသိဒ္ဓိ စသည်။ ။ရူပသိဒ္ဓိ စသည်တို့အလိုမူ "ဒုက္ခာ"ပုဒ်သည် "ဒုက္ခော ဗာလေဟိ သံဝါသော"စသော ဝါကျ၌ ပုလ္လိင်ကို ဟောခဲ့ဖူး၍ "ဘာသိတပုမ" အမည်ရသောကြောင့် ပုလ္လိင်ကို ဒဲ့လိုက်လျှင် အာပစ္စည်း ပျောက်၍ "ဒုက္ခ"ဟု ဖြစ်၏၊ ပဒ္ဓိပဒါ၌ အာကိုကား ကွစာဒိ မဗျုတ္တရာနံဖြင့် ရသပြု၊ ဤနည်းဖြင့်ပင် ပုလ္လိင်ဒဲ့၍ "ဒုက္ခပွဒ္ဓိပဒံ- သုခပွဒ္ဓိပဒံ- ဒန္ဓာဘိညံ, ကလျာဏာဘရိယံ (ကုလံ)"

စသော ရုပ်များ ပြီးနိုင်သောကြောင့် ရူပသိဒ္ဓိနှင့် သက္ကတဗျာကရဏား ကျမ်းများ၌ နပုလ္လိင်ငဲ့နည်းကို မပြတော့ချေ။

မှတ်ချက်။ ။"သုခေါ-ဗုဒ္ဓါနံ ဥပ္ပါဒေါ၊ ဒန္ဓော ဘိက္ခဝေ သတုပ္ပါဒေါ၊ ခိပ္ပေါ-လျင်သော အဟုန်ရှိသော၊ အယော-မြင်း စသည်ဖြင့် သုခစသည်တို့ ဘာသိတပုမ ဖြစ်ပုံကို သိပါ၊ "ဒုက္ခာပဋိပဒံ- သုက္ခာပဋိပဒံ (စာနံ)" စသည်ဖြင့် အာပစ္စည်း မယောက်ဘဲလည်း ပါဠိတွေ့ရ၏၊ သဒ္ဒနီတိ ဆိုသလို နပုလ္လိင် မငဲ့လိုသောကြောင့် "ဒုက္ခာပဋိပဒံ" စသည်ဖြင့် ပြင်ကြဟန်တူ၏၊ နပုလ္လိင် မငဲ့ဘဲ ဖြစ်နိုင်သောကြောင့် လည်းကောင်း, ပဋိဥပသာရဏ် ဥပသာရ ပလည်း ဒွေးဘော်ရောက်မြဲ, ဒွေးဘော်ရောက်၍ သံယုဂ်ဖြစ်လျှင် ရှေ့ပုဒ်၌ ရဿရှိမြဲ ဖြစ်သောကြောင့် လည်းကောင်း ထိုပါဠိများမှာ မကောင်းလှ။

ပုံစံများ။ ။ဒီဃဇေယ်ာရုပ်ကို အခြေပြု၍ တွက်ပြခဲ့ပြီ၊ [နဂိုက ဒီဃတည်, အာပစ္စည်းသက်၍ အာပစ္စည်းကြောင့် ဃ ၌ အ သရချေ၍ အာသို့ ကပ်ရသည်၊ ဤသို့ အာပစ္စည်းကြောင့် ကျေနေသော အ သရသည် အာပစ္စည်းယောက်ပြန်သည့်အခါ အလိုလို ပြန်ပေါ်လာ၏၊ ဤနည်းကို မဟီရုဟ (သစ်ပင်)နည်းဟု ခေါ်၏၊ သစ်ပင်ကြောင့် သစ်ရိပ်ထွက်ရ၏၊ သစ်ပင်မရှိပြန်လျှင် သစ်ရိပ်လည်း မရှိတော့ သကဲ့သို့ အာပစ္စည်းကြောင့် အသရ ကျေရ၏၊ အာပစ္စည်းမရှိလျှင် အသရ ကျေမှုလည်း မရှိရ, အသရပေါ်မြဲ ပေါ်ရသည်- ဟူလို။] 'ကလ္လာဏီ+ ဘရိယာ ယသ"ဟုပြု၊ ဤပစ္စည်းယောက်၍ "ကလ္လာဏ"ဟု ဖြစ်၏၊ "ပဟုတာ+ ပညာ ယသ"ဟုပြု၊ တာ၌ အာပစ္စည်းယောက်၏၊ သုတ်၌ ဗဟုဗ္ဗီဟိ သမာသ်ဟု တိုက်ရိုက်မပြသော်လည်း နောက်လာမည့်သုတ်က ကမ္မဓာရဲအရာ၌ စီရင်လတ္တံ့. ဖြစ်သောကြောင့် ဤသုတ်ကို ဗဟုဗ္ဗီဟိ အရာ၌ စီရင်သောသုတ်ဟု ဆိုကြ၏၊ ["ဗဟုဗ္ဗီဟိ ဝိသယော-ယံ, ဥပရိ ကမ္မဓာရယ သညေစာတိ ဝက္ခမာနတ္တာ"...ရှု။]

ဗြဟ္မဏဗန္ဓု ဘရိယာ။ ။ဤကိ'ပုံစံကို ဆရာများစွာပင် မနှစ်သက်ကြ၊ ရှင်းပြဦးအုံ- ဗဟုဗ္ဗီဟိသမာသ်ကို ပြသော အရာဝယ် "ဗြာဟ္မဏဗန္ဓုစ+ သာ+ ဘရိယာ စာတိ ဗြာဟ္မဏဗန္ဓု ဘရိယာ"ဟု ကမ္မဓာရည်းပုံစံကို ပြထားသဖြင့် အမြီးအမောက် မတည့်ချေ၊ ထို့ကြောင့် နိဒ္ဒေသ၌ "ကေသုစိ ပေါတ္ထကေသု နျာသံ နိဿာယ ဗြာဟ္မဏဗန္ဓုဘရိယာတိ ဝဒန္တိ၊ သော ပါဠော အသုန္ဒရော" စသည်ဖြင့် အပြစ်တင်လေသည်။[နျာသ၌ "ဗြာဟ္မဏဗန္ဓုစ+သာ+ ဘရိယာစာတိ အတ္ထေ ဝုတ္တနယေန ကမ္မဓာရယ သမာသာဒိ' ကတ္တာ" စသည်ဖြင့် ကမ္မဓာရဲမှည့် "ဗြာဟ္မဏဗန္ဓု+ ဘရိယာ"ဟု ပကတိပြု၊ ဗြာဟ္မဏဗန္ဓုနှင့် ဘရိယာသည် တုလျာဓိကရဏ ဖြစ်ချေသော်လည်း ယသ စသော ပုလ္လိင်အညပုဒ်ကို ထောက်ဖို့ရာ မရှိ၍ ဟောအပ်ဆဲ ပုလ္လိင်ရှိသော သဒ္ဒါဟု မဆိုထိုက်သောကြောင့် (ဘာသိတပုမ မဟုတ်သောကြောင့်) ဘရိယာ၌ အာပစ္စည်းယောက်ဖို့ရာ ဤသုတ်ဖြင့် ပုလ္လိင် မငဲ့ရ- နာမ်ငဲ့ စသည် စီရင်ပြလေသည်။]

နိဒ္ဒေသပြင်ပုံ။ ။ဤသို့ နျာသစိရင်ပုံကို ထောက်၍ ကမ္မဓာရဲ ပြယုဂ်ကို အချို့စာအုပ်၌ တွေ့ရသည်မှာ မကောင်း–ဟု နိဒ္ဒေသဆရာ ဆိုလိုသည်၊ ထို့ကြောင့် နိဒ္ဒေသဆရာအလို "ဗြဟ္မဏဗန္ဓု+ဘရိယာ ယသာတိ ဗြဟ္မဏ ဗန္ဓုဘရိယော= ပုဏ္ဏားမျိုးဖြစ်သော မယားရှိသူ"ဟု ဗဟုဗ္ဗီဟိ ရှိစေလိုသည်၊ နျာသ ရှိပုံကို စာလျှင် နိဒ္ဒေသ ပြင်ထားပုံသည် သင့်တော်သလို ရှိသော်လည်း ထိုပြင်ပုံမှာပင် အပြစ် မကင်းသေး၊ ရှင်းပြဦးအုံ– နိဒ္ဒေသသည် ရှေ့ပုဒ်၌ ပုလ္လိင်ငဲ့ကို သဘောတူပြီး ဖြစ်၏၊ ဗန္ဓုသဒ္ဒါသည် "ဗန္ဓဝေါ ဗန္ဓု သဒေနော= ဆွေမျိုး"ဟူသော အဘိဓာန်နှင့်အညီ "မုနိနာဒီစု ဗန္ဓုနာ" စသော ဝါကျတို့၌ ပုလ္လိင်ကို ဟောမူး ၏၊ "ဗြဟ္မဏဗန္ဓု+ ဘရိယာ+ယသ" ဟူသော ဤဝါကျ၌ကား ဣတ္ထိလိင်ကို ဟောဆဲဖြစ်၏၊ ဤသို့ ရှေ့ပုဒ် နောက်ပုဒ် တုလျာဓိကလျာဏလည်း ဖြစ်, ဣတ္ထိလိင် ဘရိယာ သဒ္ဒါလည်းနောင်း, ဗန္ဓုသဒ္ဒါက ပုလ္လိင်ကို ဟောမူး၍ ဘာသိတပုမလည်း ဖြစ်နေရကား သုတ်ရင်းအင်္ဂါနှင့် ညီညွတ်သောကြောင့် "ဒိဃဒေယော" ကဲ့သို့ သုတ်ရင်းပုံစံသာ ဖြစ်ထိုက်၏၊ "ဘာသိတပုမာတိ ကိ" ၏ ပုံစံမဖြစ်ထိုက်၊ ရှေ့ပုဒ်က ဘာသိတပုမ မဖြစ်သောရုပ်သာ ဤကိ၏ ပုံစံဖြစ်ထိုက်သည်။

ရူနှင့် မောဂ္ဂလ္လာန်။ ။ဤသို့လျှင် နိဒ္ဒေသ ပြင်ဆင်တိုင်း "ဗြဟ္မဏဗန္ဓု ဘရိယော"ဟု ဗဟုဗ္ဗီဟိရှိစေကာမူ သုတ်ရင်းပုံစံသာ ဖြစ်နိုင်၍ ဘာသိတပုမ၏ ကိပုံစံ မဖြစ်နိုင်သောကြောင့် ရူပသိဒ္ဓိ၌ ဤပုံစံကို လုံးဝမပြဘဲ"ဘာသိတ ပုမာတိကိ– သဒ္ဒါဓုရော" စသည်ဖြင့် ပုံစံတစ်မျိုး ပြလေသည်၊ "သဒ္ဒါ+ဓုရာ ယသာတိ သဒ္ဒါဓုရော– သဒ္ဒါဟူသော တာဝန်ဆောင်ရှိသူ" ဤ၌ သဒ္ဒါနှင့် ဓုရာ သည် တုလျာဓိကရဏလည်းဖြစ်, ဓုရာဟု ဣတ္ထိလိင်လည်း နောင်း၍ အင်္ဂါ ၂– ပါးစုံသော်လည်း သဒ္ဒါပုဒ်က ပုလ္လိင်ကို မဟောဘူးသဖြင့် ဘာသိတပုမ အင်္ဂါပျက်သောကြောင့် ဤသုတ်ဖြင့် ပုလ္လိင်မဲ့၊ သဒ္ဒါဟု အာပစ္စယန္တအတိုင်း ရှိစေရမည်။ မောဂ္ဂလ္လာန်၌ "ဘာသိတပုမာတိကိ– ကညာဘရိယော= သတို့သမီး ဟူသော မယားရှိသူ"ဟု ထုတ်၏၊ ရူနှင့် သဘောတူပင်တည်း၊ "ဘာသိတပုမ မဟုတ်သောကြောင့် ကညာကို ပုလ္လိင်မဲ့ရ" ဟူလို။

ကလာပ်။ ။"ပုံဝ ဘာသိတပုံသကာ–နှင်– ပူရဏျာဒီသု ထိယံ တုလျာဓိ ကရဏော" (သမာသ် ၂၇၆ သုတ်)၊ ထိယံ–ဣတ္ထိလိင်၌၊ ဝတ္တမာနေ–သော၊ တုလျာဓိကရဏော–သော၊ ပဒေ– နောက်ပုဒ်ကြောင့်၊ ထိယံ–၌၊ ဝတ္တမာနေ–သော၊ ဘာသိတပုံသကာ– နှင်–ဟောအပ်ဖူးသော ပုလ္လိင်ရှိသော နှင်ပစ္စည်း မရှိသော သဒ္ဒါသည်၊ ပုံဝ–ပုလ္လိင်ကဲ့သို့ (ဖြစ်၏)၊ အပူရဏျာဒီသု– ပူရဏီအနက်၌ သက်သော ပစ္စည်းအဆုံးရှိသော ဣတ္ထိလိင်သဒ္ဒါ စသည်တို့ကြောင့်ကားမဖြစ်၊ (သုတ်နက်)၊ သောဘနဘရိယော– တင့်တယ်သော မယားရှိသူ၊ ဒိဃဒေယော–သူ၊ ဒိဃာ+ ဒေယော်ကဲ့သို့ ရှေ့နောက် ၂ ပုဒ်လုံးကိုပင် ဣတ္ထိလိင်ကို ဟောဆဲ ဖြစ်ရမည်။

ထိယံ။ ။"ထိယံ"ဟူသော ဝိသေသနဖြင့် "ဂါမဏိဒိဋ္ဌိ-သူကြီးမျိုး ဟူသော အယူရှိသူ၊ ကလျာဏိပဓာနာ- ကောင်းသော မိန်းမလျှင် ပဓာနရှိသူတို့" ဤတွင် ရှေ့ပုံစံ၌ "ဂါမဏိ"ဟူသော ရှေ့ပုဒ်သည်လည်းကောင်း နောက်ပုံစံ၌ "ပဓာနံ"ဟူသော နောက်ပုဒ်သည်လည်းကောင်း ဣတ္ထိလိင်မဟုတ်ကြ၍ ရှေ့ပုဒ်များကို ပုလ္လိင်မင့်ရ။

ဘာသိတပုံသက။ ။ ဒေါဏိဘရိယော- ရေပက်ခွန် (ရေစကျင်း) ယူသော မယားရှိသူ၊ ဤ၌ "ဒေါဏိ" သဒ္ဒါသည် ရေပက်ခွန်ဟူသော အနက်၌ ပုလ္လိင် မဟောဘူး၍ ဘာသိတပုမ အဂ်ါယျက်သောကြောင့် ပုလ္လိင် မင့်ရ။

အနူဒ်။ ။ဗြာဟ္မဏ္ဍုဘရိယော- ပုဏ္ဏားမဟူသော မယားရှိသူ၊ "ဘာသိတ ပုံသကာနူဒ်"ဟု ဆိုသောကြောင့် ဦးပစ္စည်းဆုံးသော ပုဒ်သည် ဘာသိတပုမ ဖြစ်သော်လည်း ပုလ္လိင်မင့်ရ၊ "အနူဒ်"ဟူသော သုတ်အဂ်ါယျက်သည်-ဟူလို။

အပူရဏာဒီသု။ ။ကလျာဏိပဌမာ- ကောင်းခြင်းမင်္ဂလာ ရှိသော ညဉ့်လျှင် ၅ ညဉ့်မြောက်ရှိသော ညဉ့်တို့၊ "အပူရဏျာဒီသု" ဖြင့် ပူရဏီအနက်၌ သက်သော "ပဌမာ"ကဲ့သို့ ဣတ္ထိလိင်နှောင်းရာ၌ ရှေ့ပုဒ်ကို ပုလ္လိင်မင့်ရ၊ "အပူရဏီ"ဟူသော သုတ်အဂ်ါယျက်သည်- ဟူလို၊ ပူရဏျာဒီ၌ အာဒိဖြင့် "ပိယာ, မနုညာ, သုဘဂါ, ဒုဗ္ဘဂါ, ဘတ္တိ, သွသာ, ကန္တာ, ဣန္ဒာ, သမာ, ဗာလျာ, ဒုဟိတာ, ဝါမနာ, သဒ္ဒါတို့ကို ယူ။

မှတ်ချက်။ ။ဤကလာပ်သုတ်၌ ၁-"ထိယံ"အရ ရှေ့နောက် ၂ ပုဒ်လုံး ဣတ္ထိလိင်ဖြစ်ခြင်း, ၂-"ဘာသိတ ပုံသက" အရ ရှေ့ပုဒ်၏ (ယခုဟောနေသော အနက်မျိုး၌ပင်, အခြားနေရာ၌) ပုလ္လိင်ကို ဟောဖူးခြင်း, ၃--"အနူဒ်" အရ ဗန္ဓု ကဲ့သို့ ဦးပစ္စယန္တလည်း မဟုတ်ရခြင်း, ၄-"အပူရဏျာဒီသု" အရ ပူရဏီ အနက် ဟော ပစ္စည်းဆုံးသော ပုဒ်စသည်လည်း မနှောင်းရခြင်း၊ [ပဌမာ၌ မပစ္စည်းသည် "သန်ဿပူရဏော မော" သုတ်မျိုးဖြင့် ပူရဏီအနက်၌သက်သော ပစ္စည်းတည်း၊] ဤသို့ သုတ်အဂ်ါ ၄ ပါးရှိသည် အားလျော်စွာ "ဂါမဏိဒိဋ္ဌိ" စသည်ဖြင့် အဂ်ါ မစုံသော ပုံစံများကို ၄ မျိုးခွဲ၍ ထုတ်ပြထားသည်။

ကစ္စည်းပုံစံ။ ။ ကလာပ်သုတ်၌ "ဗြဟ္မဗန္ဓုဘရိယော"ပုဒ်ကို နည်းယူ၍ "ဗြဟ္မဏဗန္ဓုဘရိယာ"ဟု ကစ္စည်းဝုတ္တိ ပုံစံထုတ်သော်လည်း သက္ကတ၌ "အနူဒ်"အရ ပုဏ္ဏားယောကျ်ားကိုလည်း (နူဒ် ပစ္စည်းမသက်မီ) ဟောဖူးရကား ဘာသိတပုမ ဖြစ်နေသောကြောင့် ကစ္စည်းဝုတ္တိပုံစံကို လုံးဝပယ်လှန်၍ "ဣတ္ထိယန္တိ ကိं-ခမာခနော၊ ဘာသိတပုမာတိ ကိं သသဒ္ဒါဝုရော" စသည်ဖြင့် ရူပသိဒ္ဓိအတိုင်း ဖြစ်စေ, မောဂ္ဂလ္လာန်အတိုင်း "ဣတ္ထိယန္တိ ကိं- ကလျာဏီ ပဓာနော၊ ဘာသိတပုမာတိ ကိं- ကညာဘရိယော" ဟု ဖြစ်စေ ပုံစံထုတ်မှသာ အရာရာအပြစ်ကင်း၍ သန့်ရှင်းဖွယ်ရှိသည်။

ကမ္မဓာရယသညေစ ၃၃၂။ကမ္မဓာရယ သညေ– ကမ္မဓာရဲ့ အမည်ရှိသော၊ သမာသေစ–၌လည်း၊ ဣတ္ထိယံ–၌၊ တုလျာဓိကရဏော–သော၊ ဒေ–နောက်ပုဒ်ကြောင့်၊ ပုဗ္ဗေ–ရှေ့၌၊ ဘာသိတပုမာ–သော၊ ဣတ္ထိ– သည်၊ စ (အတ္ထိ) သော ပုမာဝ ဒဋ္ဌမ္ဘော၊ ဗြာဟ္မဏဒါရိကာ– ပုဏ္ဏားသူငယ်မ၊ ခတ္တိယကညာ– မင်းမျိုးသတ္တိုသမီး၊ ခတ္တိယကုမာရိကာ– မင်းမျိုးအပျို၊ ဘာသိတ ပုမေတိ–သည်၊ ကိမတ္ထံ–နည်း၊ ခတ္တိယဗန္ဓုဒါရိကာ– မင်းမျိုးသူငယ်မ၊ ဗြာဟ္မဏ ဗန္ဓုဒါရိကာ–ပုဏ္ဏားမျိုး သူငယ်မ၊ ဣတိ–၏၊ (၃၃၃)

၃၃၂။ ကမ္မဓာရဲ့သမာသ်အရာဝယ် ဤသုတ်ဖြင့် ပုဗ္ဗောင့်ရာ၌ကား ဆရာများပင် ရှေ့ပုဒ်ကိုသာ ငဲ့ကြသည်၊ မှန်၏–သဒ္ဒနီတိဝယ် "ဣတ္ထိယံ ဝတ္တမာနေ တုလျာဓိကရဏော ဥတ္တရပဒေ သတိ (နောက်ပုဒ်ရှိလသော်)" စသည်ဖြင့် နောက်ပုဒ်ကို နိမိတ် (လက္ခဏာ) လုပ်၍ ရှေ့ပုဒ်ငဲ့ဖို့ရန် ပြထား၏၊ နျာသ၌ လည်း "နဒါဒိတောဝါ ဤတိ ကတသိ–ပစ္စယသာ ဘာဝကရဏမေဝ ဝိသေသော= ဗြာဟ္မဏီ ဟူသော ရှေ့ပုဒ်၌ ဤပစ္စည်းမရှိအောင် ပြုခြင်းသာ ဤသုတ်မှာထူး၏" ဟုမိန့်၏၊ သန္ဓီ–နိဂ္ဂဟီတဠသုတ် "ပုရိမဇာတိ" ရုပ်တွက်ပြရာ၌လည်း "ပုရိမာ+ဇာတိ"ဝယ် ရှေ့ပုဒ်ကို ပုလ္လိင်ငဲ့၍ မာ၌ အာပစ္စည်း ယောက်ပုံကို ပြခဲ့ သည်။ ထို့ကြောင့် ဤသုတ်၌ ရှေ့ပုဒ်ငဲ့မှုကို ဆရာအားလုံး သဘောတူကြသည်။

နျာသ။ ။ပုရိမာ+ဇာတိတိ အတ္ထေ နာမာနံ သမာသော ယုတ္တတ္ထောတိ အဓိ ကိစ္စ ဒ္ဒိပဒေ၊ပေ၊ ကမ္မာရယ သမာသံ ကတ္တာ၊ ပေ၊ ကမ္မဓာရယ သညေစာတိ ပုရိမာသဒ္ဒံ ပုလ္လိင်္ဂမိဝ ကတ္တာ အာပစ္စယာဘာဝေ ကတေ ပုရိမဇာတိတိ ဘဝိတဗ္ဗံ၊–သန္ဓိ, နိဂ္ဂဟီတဠသုတ်ဖွင့်။

ရှေးပါဌ်။ ။ဗြဟ္မာ+ဗန္ဓု ယသာတိ ဗြဟ္မဗန္ဓု= ဗြဟ္မာဟူသော မိတ်ဆွေ ရှိသော ပုဏ္ဏား (ယောကျ်ား)၊ ဣဒံ ဝတ္တာ– ဗြဟ္မဗန္ဓု, ပဋိမုဏ္ဍိ ဥပါဟာနံ"ဟု ဝေဿန်ဇာတ်၌ ဧဇကာပုဏ္ဏားကို "ဗြဟ္မဗန္ဓု" ဟုဆို၍ "ဂါရယှသံ ဗြဟ္မ ဗန္ဓုယာ" ဟု အမိတ္တတာပနာ ပုဏ္ဏားမကို "ဗြဟ္မဗန္ဓုယာ" ဟုဆို၏၊ ပုလ္လိင် ဥကာရန္တကို ဣတ္ထိလိင် ပြောင်းရာ၌ "ဥပမာ သံဟိတာ၊ပေ၊ လက္ခဏာဒိတ္ထရှတ္ထ" သုတ်ဖြင့်လည်းကောင်း, ထိုသုတ်၏ ယောဇဝိဘာဂ ဖြင့်လည်းကောင်း ဥပစ္စည်း သက်၍ "ဝါမောရူ– တင့်တယ်သော ပေါင်ရှိသော မိန်းမ၊ ဗြဟ္မဗန္ဓု–ပုဏ္ဏားမ" ဟုမောဂ္ဂလ္လာန်မိန့်သည်၊ ဤပြခဲ့သော စကားစဉ်အရ "ဗြဟ္မဗန္ဓု ဒ္ဒိဇောဝိပ္ပေါ" ဟု ဗြဟ္မဗန္ဓု သဒ္ဒါသာ ပါဠိသုံးရှိ၍ "ဗြာဟ္မဏဗန္ဓု" ဟုသုံးရိုး မရှိသောကြောင့် ရှေ့သုတ်လာ "ဗြာဟ္မဏဗန္ဓုဘရိယာ"ဟူသော ပါဌ်၌ "ဗြဟ္မဗန္ဓုဘရိယော" ဟုလည်းကောင်း, ဤသုတ်လာ "ဗြာဟ္မဏဗန္ဓုဒါရိကာ"ပါဌ်၌ "ဗြဟ္မဗန္ဓုဒါရိကာ"ဟု လည်းကောင်း ရှေးပါဌ် ဖြစ်ပေလိမ့်မည်။

နိယတ–အနိယတဂ္ဂတ္ထိလိင်။ ။ဤပုဒ္ဓောဇဲသုတ်–၂–သုတ်၌ ဂ္ဂတ္ထိအရ နောက်ပုဒ်သည် (တစ်ခါတစ်ရံမျှ ပုလ္လိင် မဖြစ်ရ, အမြဲဂ္ဂတ္ထိလိင် ဖြစ်သော) နိယတ ဂ္ဂတ္ထိလိင်တည်း၊ ရှေ့ပုဒ်ကား အနိယတ ဂ္ဂတ္ထိလိင် (ရံခါ ပုလ္လိင်ဖြစ်၍ မမြဲ သောဂ္ဂတ္ထိလိင်) ဟုခွဲခြားရ၍ "ဂ္ဂတ္ထိယံ–နိယတ ဂ္ဂတ္ထိလိင်၌၊ ဝတ္ထုမာနေ တုလျှာဓိကရဏော, ပဒေ–နောက်ပုဒ်ကြောင့်၊ ဘာသိတပုမာ–သော၊ ဂ္ဂတ္ထိ–အနိ ယတ ဂ္ဂတ္ထိလိင်ဟော သဒ္ဒါသည်" ဟုအနက်ပေးကြ၏၊ ရှေ့ပုဒ်သည် "ဘာသိတ ပုမာ– ပုလ္လိင်ကို ဟောဖူး၏" ဟုဆိုသဖြင့် ဂ္ဂတ္ထိလိင် မမြဲရကား ရှေ့ပုဒ်ကို အနိ ယတ ဂ္ဂတ္ထိလိင်ဟု ဆိုသင့်ပေ၏၊ နောက်ပုဒ်ကိုကား နိယတဂ္ဂတ္ထိလိင်ဟု မဆိုသင့်၊ ဘာ့ကြောင့်နည်း.... "ဗြာဟ္မဏဒါရိကာ"၌ ဒါရိကာ ဟူသော နောက်ပုဒ် သည် "ဒါရကော"ဟု ပုလ္လိင်လည်း ရှိနိုင်သောကြောင့်တည်း၊ ထို့အတူ "ဗဟုဒါသိကော"ဟူသော ဗဟုဇ္ဈိဟိ၌လည်း ဒါသီဟူသော နောက်ပုဒ်သည် "ဒါသော"ဟု ပုလ္လိင်ရှိနိုင်၏၊ ထို့ကြောင့် "ဂ္ဂတ္ထိယံ–နိယတဂ္ဂတ္ထိလိင်၌" ဟု နိယတ စကားလုံးကို မသုံးသင့်၊ နိယတ ဖြစ်ဖြစ် အနိယတဖြစ်ဖြစ် ယခုဝါကျ အခိုက်၌ နောက်ပုဒ်၏ ဂ္ဂတ္ထိလိင် ဖြစ်နေခြင်းကိုသာ လိုရင်းဟု မှတ်ပါ။

ပုဗ္ဗေ ဘာသိတပုမာ။ ။ဤဝါကျသို့ မရောက်မီ ရှေ့အခြားဝါကျ၌ "ဗြဟ္မ ဏော, ခတ္တိယော"ဟု ပုလ္လိင်ကို (ဤသဒ္ဒါက) ဟောဖူးသောကြောင့် "ပုဗ္ဗေ+ ဘာသိတပုမာ"ဟု ဆိုသည်၊ ပုဗ္ဗေကို "ဘာသိတ"ပုဒ်တစ်စိတ်၌ စာစပ်၊ ရှေ့၌+ ဟောဖူး" ဟူလို၊ ပုဗ္ဗေကို "ပုမာဝ ဒဋ္ဌဗ္ဗော"၌ စပ်၍ "ရှေ့ပုဒ်၌ ပုလ္လိင်ကဲ့သို့ မှတ်"ဟုကြံကြသေး၏၊ အဓိပ္ပာယ် မပျက်သော်လည်း ကျမ်းဆရာ၏ အာဘော် မကျ၊ ထို့ပြင်–ဘာသိတ၏ ကတ္တားလည်း ထိုသဒ္ဒါပင် ဖြစ်၏၊ ဥပမာ ဗြာဟ္မဏီ ကို "ဘာသိတပုမ"ဟု ဆိုလိုလျှင် ထိုဗြာဟ္မဏီသဒ္ဒါသည် "ဗြာဟ္မဏော" အခိုက် တုန်းက ပုလ္လိင်ကို ဟောဖူးသကဲ့သို့တည်း၊ ထို့ကြောင့် "ဘာသိတော+ ပုမာ ယေနာတိ ဘာသိတပုမာ"ဟု သက္ကတဋီကာတို့၌ ကတ္တားဟော တတိယာ ဗဟုဗ္ဗီဟိ ဝိဂ္ဂြိဟ်ပြုကြသည်။

သဒ္ဒနီတိ။ ။"ဣမသ္မိံ ပကရဏေ ဣမသ္မိံ သမာသေ ဘာသိတော ပုမာ ယသ္သ ဣတ္ထိယာ သာ ဘာသိတပုမာ"ဟု ဆဋ္ဌီဗဟုဗ္ဗီဟိ ဝိဂ္ဂြိဟ်ပြု၍ ဘာသိ တောဏ် ကတ္တားကို အကွာရစ်ဖြတ်ကေဟိ (သဒ္ဒါ ဆရာတို့သည်) လောကိယမဟာ ဧနေဟိဝါ (ကမ္ဘာဦးလူကြီးသူမတို့သည်) ဟု ၂–မျိုးပြုလေသည်၊ သဒ္ဒါဆရာ တို့သည် ဗြာဟ္မဏော–ခတ္တိယော စသည်ဖြင့် ရှေးဦး (ပထမ) ပုလ္လိင်ကို ပြုကြ၍, ထို့နောက်မှ ခတ္တိယာသ+ ဘရိယာ= မင်း၏+မယား"စသော အနက်ကို နှလုံး သွင်း၍ "ခတ္တိယာ ဗြာဟ္မဏီ" စသည်ဖြင့် ဂ္ဂတ္ထိလိင်ကို ပြုကြသတတ်၊ ဤသို့ သဒ္ဒါဆရာနှင့် ကမ္ဘာဦးလူတို့က ရှေးဦးစွာ ပုလ္လိင်သဒ္ဒါကို ပြုကြသောကြောင့် "ပုဗ္ဗေ ဘာသိတပုမာ"ဟု "ပုဗ္ဗေ" သဒ္ဒါ ထည့်ရကြောင်းကို သဒ္ဒနီတိ ကြံလေ သည်၊ သို့သော် ထိုအကြံသည် "ဘာသိတပုမာ"ပုဒ်ကို သုံးစွဲသော သဒ္ဒါဆရာ

တို့၏ အာဘော် (နှလုံးသွင်း) ကြမည် မထင်၊ [ဒါရိကာသဒ္ဒါ ကုမာရိကာသဒ္ဒါ တို့ကို နိယတဂ္ဂတ္ထိလိင်ဟောသဒ္ဒါ ဟုလည်းကောင်း, ဒါသီ–ဒေါဝေါရိကာ စသည်ကို အနိယတ ဂ္ဂတ္ထိလိင်ဟောသဒ္ဒါ ဟုလည်းကောင်း သဒ္ဒနီတိ ခွဲပြသေး ၏၊ ထိုအခွဲလည်း သင့်မည်မထင်၊ "ဒါရကော– ကုမာရကော"၏ တွဲဖက်ဖြစ် သောကြောင့် ဒါရိကာ– ကုမာရိကာတို့ကိုလည်း အနိယတဂ္ဂတ္ထိလိင် ဟုပင် ယူသင့်သည်။]

ပုံစံများ။ ။"ဗြာဟ္မဏီစ+သာ+ ဒါရိကာစ, ခတ္တိယာ စ+ သာ+ ကညာစ, ခတ္တိယာ စ+ သာ+ ကုမာရိကာ စ" ဟုဝိဂြိဟ်ပြု၊ ရုပ်ကို အခြေပြု၍ တွက်ပြ ထား၏၊ "ဘာသိတပုမေတိ ကိမတ္ထံ– ခတ္တိယဗန္ဓုဒါရိကာ, ဗြာဟ္မဏဗန္ဓုဒါရိ ကာ"ဟူသော ကိ'ပုံစံကား "ခတ္တိယဗန္ဓု–မင်းမျိုး မိန်းမလည်း ဟုတ်၏၊ သာ– သည်၊ ဒါရိကာစ– သူငယ်မလည်း ဟုတ်၏"ဟူသော အ'နက်၌ သမာသ် စသည် စီရင်၍ "ခတ္တိယဗန္ဓု+ဒါရိကာ"ဟု ပကတိပြု၊ ဒါရိကာ–ဟူသော ဂ္ဂတ္ထိလိင် ကြောင့် ခတ္တိယဗန္ဓုကို ဤသုတ်ဖြင့် ပုလ္လိင်ဝဲ၍ ဥပစ္စည်းပျောက်သင့်သော်လည်း ဘာသိတပုမ မဟုတ်သောကြောင့် မဲ့ရ ကွစာဒီ မဗ္ဗုတ္တရာနံ သုတ်ဖြင့် ဥကို ဥရသပြု, နာမ်ဝဲ့ စသည် စီရင်ဟု ရုပ်တွက်ကြ၏။

နျာသ ရေတွက်ပုံ။ ။နျာသဒ္ဒကား "သတိပိ ကမ္မဓာရယတ္တေ ဒါရိကာ သဒ္ဒသ နိယတိတ္ထိဝါစကတ္တာ ဘာသိတပုမတ္တာဘာဝတော ဣဓ ဝုတ္တဝိဓာနံ နယောတိ= ဗြာဟ္မဏဗန္ဓု + ဒါရိကာ၌ ကမ္မဓာရဲသမာသ် ဖြစ်သော်လည်း ဒါရိကာဟူသော နောက်ပုဒ်က နိယတဂ္ဂတ္ထိလိင် ဖြစ်သောကြောင့် ဘာသိတပုမ မဟုတ်သည့်အတွက် ရှေ့ပုဒ်ကို ပုလ္လိင် မဲ့ရ" ဟု ကမောက်ကမ ဆိုထား၏၊ ရှင်းပြအံ့–နျာသဆရာသည် ဤသုတ်၌ ရှေ့ပုဒ် ဝဲ့ဖို့ရန် ဝန်ခံပြီး ဖြစ်ပါလျက် ဒါရိကာ ဟူသော နောက်ပုဒ်က ပုလ္လိင်ကို မဟောဘူးသောကြောင့်"ဟု နောက် ပုဒ်ကို စိစစ်ခြင်းသည် ခုတ်ရာတခြား ရှုရာတခြား ဖြစ်နေတော့၏၊ ဒါရိကာ၏ နိယတ ဂ္ဂတ္ထိလိင် မဟုတ်ကြောင်းကိုလည်း နောက်၌ "ပါစိကာ" ပုဒ်ကို ထောက်၍ ပြဦးမည်။ [နိဒ္ဒေသ၌ "သတိပိ ကမ္မဓာရယတ္တေ၊ ဃ၊ ပုမတ္တာ– ဘာဝတော"ဟူသော နျာသစကားကို ကောက်ချက်ချ၍ နျာသဆရာ (အရှင် ဝိမလဗုဒ္ဓိ) သည် နောက်ပုဒ်ကို ပုလ္လိင်ဝဲ့လိုသကဲ့သို့ ထင်၏–ဟု ဆို၏၊ နျာသဆရာ သည် ဤသုတ်၌ ရှေ့ပုဒ်ကို ဝဲ့လိုကြောင်းကို ရှေ့၌ ပြခဲ့ပြီ။]

ကစ္စည်းဝုတ္တိနှင့် နောက်လိုက်များ။ ။ ဗြာဟ္မဏဗန္ဓု၏ ပုလ္လိင်ကို ဟောဖူး သော ဘာသိတပုမပုဒ် ဖြစ်ကြောင်းနှင့် ဤနေရာ၌ ဥပစ္စည်း သက်ထား ကြောင်းကို ရှေ့သုတ်၌ ပြခဲ့ပြီ၊ ထို့ကြောင့် "ဗြာဟ္မဏဗန္ဓုဒါရိကာ– ခတ္တိယဗန္ဓု ဒါရိကာ" ပုံစံများကို ဘာသိတပုမ၏ ကိ'ပုံစံ (ပြောင်းပြန်ပုံစံ) အဖြစ်ဖြင့် မပြထိုက်၊ ထိုသို့ မပြထိုက်သော ပုံစံကို ဝုတ္တိဆရာ ပြထားသောကြောင့် နိဒ္ဒေသ၌

"ဗန္ဓုသဒ္ဒသ ဘာသိတပုမတ္တာဘာဝါ ပုဂ္ဂိုလ်ကို မဟောဘူးသောကြောင့်"ဟု ဆိုမှားလေ၏၊ သဒ္ဒနီတိဆရာလည်း "ကစ္စာယနေ ပန ဘာတိတပုမာတိ ကိ-စတ္တိယဗန္ဓုဒါရိကာတိ ဥတ္တရုပဒေ ဣတ္ထိပစ္စယသ္မ အနိဝတ္တိ ဝုတ္တာ= ဒါရိကာ နောက်ပုဒ်၌ အာပစ္စည်းမကျေခြင်းကို ကစ္စည်ကျမ်း၌ ဆိုအပ်၏" ဟု ကြံမှားလေသည်၊ အမှန်မှာ ကစ္စည်းကျမ်း၌ နောက်ပုဒ်ဝယ် ဣတ္ထိပစ္စည်းမကျေခြင်းကို မဆိုလို၊ ဗန္ဓု၌ ဣတ္ထိပစ္စည်း (ဥပစ္စည်း) မကျေခြင်းကိုသာ ဆိုလိုသည်၊ ထို့ကြောင့် ကစ္စည်းဝတ္ထိနှင့်တကွ နိဒ္ဒေသ နိတိတို့ ဖွင့်ပုံကို စဉ်းစားကြပါလေ။

ရူပသိဒ္ဓိအတိုင်း ပုံစံထုတ်။။ကလာပ်ဝတ္ထိ၌ ["ဘာသိတ ပုံသကောတိ ကိ၊ ခဠာဗြိန္ဓာရိကာ- လှပသော ခုတင်"] "ခုတင်ကို စောင့်သောနတ်"ဟု ပေးသည်ကား ကမ္မဓာရဲမဟုတ်, တပ္ပုရိသ်ပါနေ၍ မကောင်း၊ [ဤ]၌ ခဠာသည် ပုဂ္ဂိုလ်ကို မဟောဘူး၍ ပုဏ္ဏော မင့်ရ၊ "အနှင်တိကိ၊ ဗြဟ္မဗန္ဓုဒါရိကာ- ယုတ် ညံ့သောပုဏ္ဏား သူငယ်မ"ဟု ဆို၏၊ ထို့ကြောင့် ကစ္စည်းဝတ္ထို၌ ဗြာဟ္မဏ ဗန္ဓုဒါရိကာ, ခတ္တိယ ဗန္ဓုဒါရိကာ"တို့သည် ကလာပ်ပုံစံကို အတုလိုက်သော ပုံစံများဖြစ်သော်လည်း ထိုကလာပ်၌ နှင် ပစ္စယန္တဖြစ်၍ ပုဏ္ဏော မင့်ရသော အရာ၌ပြထားသောကြောင့် ဘာသိတပုမ၏ ကိ ပုံစံများ မဖြစ်ထိုက်၊ ထို့ကြောင့် "ဗြာဟ္မဏဗန္ဓုဒါရိကာ" စသော ပုံစံ ၂ ခုကို ပယ်နုတ်၍ "ဘာသိတပုမေတိ ကိမတ္ထံ- ဂဂ်ါနဒီ (ဂဂ်ါမြစ်), တဏှာနဒီ (တဏှာမြစ်) ဟု ရူပသိဒ္ဓိအတိုင်းသာ ပုံစံထုတ်သင့်သည်။

ကလာပ်သုတ်တစ်မျိုး။ ။"ပုံဝ ဘာသိတပုံသကာ, နှင်- ပူရဏ္ဏာဒီသု ထိယံ တုလ္ယာဓိကရဏော" သုတ်၏နောက်၌ "သညာ ပူရဏီကောပဓာတု နု" ဟုပဋိသေဓ တစ်သုတ်ရှိသေး၏။ [သညာ ပူရဏီ ကောပဓာတု- နာမည်ဟော သဒ္ဒါ, ပူရဏီပစ္စည်း အဆုံးရှိသော ဣတ္ထိလိင်သဒ္ဒါ, ဂ အက္ခရာ ဥပဓာရှိသော သဒ္ဒါ တို့သည်ကား၊ နပုဂ္ဂိုလ်ကဲ့သို့ မဖြစ်ကုန်၊] ဒတ္တာဘရိယော- ဒတ္တာမည်သော မယားရှိသူ (သညာပုံစံ)၊ ပဒုမီ ဘရိယော- ငါးယောက်မြောက် မယားရှိသူ (ပူရဏီ ပစ္စယန္တ ပုံစံ)၊ ပါစိကာဘရိယော- ချက်ပြုတ်တတ်သော မယားရှိသူ (ဂ ဥပဓာရှိသော ပုံစံ)၊ ဤ ပါစိကာသည် ပုဂ္ဂိုလ်ကို ဟောဖူးသော်လည်း ဂ ဥပဓာရှိသောကြောင့် ပုဂ္ဂိုလ်မဲ့ရ၊ [ဤ] ပါစိကာကို ထောက်၍ ဒါရိကာ- ကုမာရိကာတို့လည်း ပုဂ္ဂိုလ်ဟောဖူးသောကြောင့် (နှာသ သဒ္ဒနီတိတို့ ဆိုသလို) နိယယဂ္ဂတ္တိလိင် မဟုတ်ကြောင်းသိပါ၊] ကမ္မဓာရဲ၌ကား ဤပုံစံများ ပုဂ္ဂိုလ်ငဲ့ရ၍ "ဒတ္တာဘရိယာ, ဒုပ္ပဒုမဘရိယာ"ဟု ဖြစ်ကြောင်းကို "ကမ္မဓာရယ သညေတု ပုံဘာဝေါ ဝိဓိယတေ"ဟု ပြန်၍ ခွင့်ပြုသုတ်ကို ဆိုပြန်သည်။

ပါဠိပုံစံ။ ။ ပါဠိ၌ကား ထိုသမာသ် ၂ မျိုးလုံး၌ပင် သညာသဒ္ဒါ ပူရဏီ ပစ္စယန္တသဒ္ဒါတို့၌ ပုဏ္ဏော မင့်ရ၊ ထို့ကြောင့် "ရုစ္ဆတေ ဟရိတာမာတာ-

ဟရိတာမည်သော မိခင်"ဟုလည်းကောင်း "ကာယဂတာသတိ- ကာယဂတာ မည်သော သတိ"ဟု လည်းကောင်း သညာသဒ္ဒါ၌ ပုလ္လိင်မင့်ရ၍ အာပစ္စည်း မပျောက်ဘဲ ရှိရသည်၊"နန္ဒာဒေဝီ-နန္ဒာ မည်သော မိဖုရား, နန္ဒာပေါက္ခရဏီ- နန္ဒာမည်သော ရေကန်, ပဌမာဝိဘတ္တိ- ပဌမာမည်သော ဝိဘတ်, ဝတ္တမာနာ ဝိဘတ္တိ-ဘတ်"တို့လည်း သညာသဒ္ဒါချည်းတည်း၊ ထို့ကြောင့် ရူပသိဒ္ဓိ၌ "နန္ဒာပေါက္ခရဏီ နန္ဒာဒေဝီတျာဒီသု ပန သညာသဒ္ဒတ္တာ နဿ ဟောတိ (ပုမ္ဘောမဖြစ်)" ဟုလည်းကောင်း, ဋီကာ၌ "တထာ ပဌမာဝိဘတ္တိ, ဝတ္တမာနာ ဝိဘတ္တိ တျာဒီတု" ဟု လည်းကောင်း မိန့်သည်၊ ဒုတိယာဝိဘတ္တိ, ဆဋ္ဌီဝိဘတ္တိ, သတ္တမီ ဝိဘတ္တိတို့ကား ပူရဏီပစ္စယန္တသဒ္ဒါများဖြစ်၍ ပုလ္လိင်မင့်ရသောကြောင့် အာ-ဤပစ္စည်း မပျောက်ဘဲရှိကြရသည်၊ ရှုအလို "ဒုတိယာမည်သော ဝိဘတ်"စသည် ဖြင့် သညာသဒ္ဒါ ဖြစ်သောကြောင့် မင့်ရ-ဟုဆို၊ သဒ္ဒနီတိ၌ "နန္ဒာ + ဒေဝီ" စသည်ကို သမာသ်မဟုတ်ဟု တစ်နည်းဆိုသေးသည်။

ကြွင်း ပုမ္ဘောင့်ဖွယ်များ။ ။မောဂ္ဂလ္လာန်၌ "ကွစိ ပစ္စယေ"ဟု သုတ်တည်၍ ပစ္စည်းနှောင်းရာ၌ ဘာသိတပုမသဒ္ဒါကို အချို့အရာ၌ ပုလ္လိင်ဟု ဆို၏၊ ဗျတ္တတရာ, ဗျတ္တတမာ- အထူးထက်မြက်သော မိန်းမ၊ ဤ၌ "ဗျတ္တာတရာ, ဗျတ္တာ တမာ"ဟုဖြစ်သင့်လျက် ပုလ္လိင်ဝဲ၍ "ဗျတ္တ"ဟု ဖြစ်သည်၊ "သဗ္ဗာဒယော ဝုတ္တိ မတ္တေ"ဟု သုတ်တည်၍ သဗ္ဗနာမ်ပုဒ်များကိုလည်း ပုမ္ဘောင့်၏၊ တသော-ထို မိန်းမ၏ + မုခံ- မျက်နှာ၊ တမ္မုခံ-နှာ၊ ဤ၌ တပ္ပုရိသ်သမာသ်ဖြစ်၍ "တာ+ မုခ" ဟု ပကတိပြုပြီးသည့်အခါ တာ,ဟူသော သဗ္ဗနာမ်ကို ပုမ္ဘောင့် (တမုခ) မဒ္ဒေးဘော်လာ၊ တတြ-ထိုမိန်းမ၌၊ တာနောင် တြ ပစ္စည်းသက်, တာကို ပုလ္လိင်ဝဲ၊ တတော- ထိုမိန်းမမှ၊ တဒါ- ထိုအခါ၌၊ တို့လည်း နည်းတူ။["တာယံ ဝေလာ ယံ"ဟု ဝေလာကိုင့်ရ၍ "တာ"ဟု ဣတ္ထိလိင်ဖြင့် ရုပ်တည်, ဒါပစ္စည်းသက်။]

နိဒ္ဒေသ။ ။နိဒ္ဒေသ၌မူ "ကမ္မဓာရယသညေ ,စ" ၌ သညာ သဒ္ဒါဝိုဖြင့် တမ္မုခံ, ကုဏ္ဍဇုဏ္ဏံ= (ကြက်မ၏ဥ) စသည်ကို ပုမ္ဘောင့်ဟု လည်းကောင်း, သညေစ၌ စသဒ္ဒါဖြင့် "တသာ+ဘာဝေါ တတ္တံ- ထိုမိန်းမ၏အဖြစ်" ဟူသော တဒ္ဓိတ်, တံ ဣတ္ထိမိုဝ အတ္ထာနု မာစရတိ တတ္ထာယတိ=ထိုမိန်းမကဲ့သို့ ပြုကျင့်၏" ဟူသော အာချာတ်, တတြ-တဒါ စသော နာမ်တို့၌ ပုမ္ဘောင့်ဖို့ရန် ဆည်းယူဟု လည်းကောင်း ဆိုသည်၊ ထိုတွင် "ကုဏ္ဍဇို + အဏ္ဍံ"၌ ဤသရချေလျှင် "ကုဏ္ဍဇုဏ္ဍံ"ဟုလည်းကောင်း "တာ+ ဣတ္ထိ+ အာယတိ"၌ ရှေ့သရချေလျှင် "တတ္ထာယတိ" ဟု လည်းကောင်း ဖြစ်နိုင်သောကြောင့် ထိုပြယုဂ်မျိုးကို မောဂ္ဂလ္လာန်မပြဘဲ ချန်ထားသည်။ [ကစ္စည်း၌ကား ထိုကဲ့သို့ သုတ်များ မရှိသော ကြောင့် ထို အာ-ဤ ပစ္စည်းများကို ကွစာဒိမဗ္ဗေတ္တာ ရာနံသုတ်ဖြင့် ရသင့်ပြု ရသည်။]

အတ္တံ. နသ
တမ္ဘုရိသေ

၃၃၃။ တမ္ဘုရိသေ-ဠ်၊ ဥတ္တရပဒေ- နောက်ပုဒ်ကြောင့်၊ နသ ပဒသ-နဲ့ နိပါတ်ပုဒ်၏၊ အတ္တံ- သည်၊ ဟောတိ၊ ဒြဟ္မဏော- ပုဏ္ဏားစစ်သည်၊ နဲ-မဟုတ်၊ အဒြာဟ္မဏော-ယုတ်၊ အဝ သလော-ယုတ်မာသူမဟုတ်၊ အဘိက္ခု- ရဟန်းစစ်မဟုတ်၊ အပဗ္ဗဝေသ- ငါးနှစ်မဟုတ်၊ အပဗ္ဗဇိတ- ငါးကောင်သော နွားမဟုတ်။ (၃၄၄)

သရေအန်

၃၃၄။ တမ္ဘုရိသေ-ဠ်၊ ပရေ-သောသရေ-ကြောင့်၊ နသပဒသ-၏၊ အန်အာဒေသော- အန်အပြုသည်၊ ဟောတိ-၏၊ အသော-မြင်းသည်၊ နဲ-မဟုတ်၊ အနသော- မြင်းမဟုတ်၊ (မြင်းနှင့်တူသော သတ္တဝါ)၊ အနိသရော- အနိုးရသူမဟုတ်၊ အနရိယော-အရိယာမဟုတ် (ပုထုဇဉ်)။ (၃၄၅)

၃၃၃။ ယောဂ ဝိဘာဝ။ ။ [ရှေ့ပိတ်ကိုပုံကို အခြေပြုမှာ ရှု၊ ဥသော တမ္ဘုရိသာသုတ်ဠ်ဏ္ဍ်ရှေ့ပ်အားလုံး ပါခဲ့ပြီ။] နဲ့ နိပါတ်ပုဒ်ကို "အ" ပြုခြင်းသည် အဒြာဟ္မဏော စသော တမ္ဘုရိသ်အရာဠ်သာဓက, "နဲ့ ဝိဇ္ဇတေ ယောသော (ဓနံ) ယေသံ, တေ အယောသာ"ဟူသော ဗဟုဗ္ဗီဟိ,"ဒြဟ္မဏသ + အဘာ ဝေါ-အဒြာဟ္မဏံ (ပုဏ္ဏား၏ မရှိခြင်း)"ဟူသော အဗျယီဘောတို့ဠ်လည်း နကို (အ) ပြုရသည်၊ ထိုသို့ပြုရာဠ် "အတ္တံ နသ"ဟူသော ယောဂဝိဘာဂဖြင့် ပြု- ဟု ရှုပသိဒ္ဓိ ဆို၏။ ["အသမော- အတူမရှိသော ဘုရား၊ အတ္တံ နသာတိ ယောဂဝိဘာဂေန နသ အတ္တံ"-ရှု၊] ယေသံ-အကြင်အကွရာတို့၏၊ ယောသော (ဓနံ)-ပြင်းသော အသံသည်၊ နဲ့ ဝိဇ္ဇတေ- မရှိ၊ ဣတိ, တေ အယောသာ။

ဥပလက္ခဏ။ ။ကလာပ်ဠ် ဤသုတ်ဠ်ကား "တမ္ဘုရိသေ" သဒ္ဒါသည် ဥပလက္ခဏသဒ္ဒါတည်းဟု ဆို၏၊ တမ္ဘုရိသသဒ္ဒါဖြင့် သမာသ်ကိုမှတ်ပြသည်၊ နဲ့,ကို (အ) ပြုလျှင် "အဒြာဟ္မဏော"ကဲ့သို့သော သမာသ်ပုဒ်များကိုသာ ပြုရမည်-ဟု ဆိုလိုသည်၊ ထို့ကြောင့် ဗဟုဗ္ဗီဟိ အဗျယီဘော အရာဠ်လည်း ဤသုတ်ရင်းဖြင့် ပင် (အ) ပြု၊ [နသ တမ္ဘုရိသေ လောပေါ (သုတ်)၊ တမ္ဘုရိသေ- တမ္ဘုရိသ်အရာဠ်၊ နသ-နဲ့ဗျည်း၏၊ လောပေါ- ကျေခြင်းသည်၊ ဟောတိ၊ "နဲ+ ယောသ" ဠ် (နဲ့) ဗျည်းကို ချေလျှင် (အ) ကျန်သည်-ဟူလို၊ တမ္ဘုရိသော ဣဟော ပလက္ခဏံ= ဤသုတ်ဠ် တမ္ဘုရိသသဒ္ဒါသည် ဥပလက္ခဏာသာ (ကလာပ်)။]

၃၃၄။ သရာဒိပုဒ်ကို "သရေ"ဟုဆို။ ။၂ ပုဒ်တွဲမှ သမာသ်ဖြစ်နိုင်၏၊ ထို့ကြောင့် "သရေ"ဟု သာမည ဆိုထားသော်လည်း နောက်ဠ် သရသက်သက် မရှိနိုင်ရကား သရအစရှိသော "အသော-ဣသရော"စသော ပုဒ်ကိုပင် "သရေ"

ဟုဆိုထားသည်၊ အပေါင်းပုဒ်၏ အမည်ကို အစိတ်သရဏ် တင်စားသော ကေ ဒေသ္ဗျုပစာရဟု မှတ်ပါ၊ ထို့ကြောင့် "ဝဏ္ဏယံ, တံ တဒါဒေါ"ဟု ရှေးဆရာတို့ ပရိဘာသာပြုကြသည်၊ ဝဏ္ဏော–ဝဏ္ဏာ နှောင်းရာ၌၊ ယံ– အကြင် ကာရိယကို (ပြုအပ်၏)၊ တံ– ထိုကာရိယသည်၊ တဒါဒေါ– ထိုအဆာစသော ဝဏ္ဏာ အစ၌ရှိသော ပုဒ်နှောင်းရာ၌ (ဖြစ်၏)။

ဥပလက္ခဏ, တစ်နည်း ဝိပရိယယ။ ။"နတ္ထိ+ ဥတ္တရော ယသ္သာတိ အနုတ္တရော= မိမိထက်မြက်သူ မရှိသောဘုရား" စသော ဗဟုဗ္ဗီဟိ ၌လည်း နကို "အန်" ပြုသေးရကား ဤသုတ်၌ လိုက်လာသော တပ္ပုရိသေ သဒ္ဒါသည် ဥပလက္ခဏ နည်းသာတည်းဟု– ရူပသိဒ္ဓိဆို၏၊ ထို တပ္ပုရိသေသဒ္ဒါဖြင့် မှတ်သားအပ်သော "ဥပလက္ခိတဗ္ဗ" ကား ဗဟုဗ္ဗီဟိသမာသ် ဖြစ်သည်–ဟူလို။ [နတ္ထိ–ဥတ္တရော တေသ္သာတိ အနုတ္တရော၊ သရေအန်တိ အန်၊ တပ္ပုရိသဂ္ဂဟဏံ ဥပလက္ခဏံ"–ရူ] ရူ၌ဥပလက္ခဏနည်းအပြင် တေသုဝုတ္တိဖြင့် "အန်" ပြုနည်းကို ပြသေး၏၊ အချို့လည်း "တပ္ပုရိသေ" ဟူသော အလိုက်ကိုကြဉ်၍ "သရေ အန်" ဟူသော ဝိနာဓိကာရ ယောဂဝိဘာဂဖြင့် "အန်" ပြုကြသေး၏၊ သင့်သည်ချည်းတည်း၊ ကလာပ်၌ကား "သရေ အက္ခရ ဝိပရိယယော" သုတ်တည်၍ "နနေ+ အသော"၌ နဝယ် "နိ+အ"ဟု ရှိရာ အနှင့် နကို ရှေ့နောက်ပြန်၍ "အနသော" ပြီးသကဲ့သို့ "နအဟော"၌ ရှေ့နောက်ပြန်၍ "အနဟော– ဆိတ်မဟုတ်" ဟု စီရင်လေသည်၊ အနိသရော= နနေ+ဣသရော၊ နနေ "နိ+အ" ရှေ့နောက်ပြန်။ [သရေ– သရ နှောင်းရာ၌။ အက္ခရ ဝိပရိယယော– အက္ခရာ ရှေ့နောက်ပြန်။]

ဤသုတ်ဆိုရကျိုး။ ။ဤသုတ်မရှိလျှင် ရှေ့သုတ်ဖြင့် နကို (အ) ပြု၍ ယဝ မဒနသုတ်ဖြင့် (နိ) လာလျှင် "အနသော– အနိသရော" စသော ရုပ်များ ပြီးနိုင်သည်မဟုတ်လော, အဘယ်အကျိုးငှာ ဤသုတ်ကို ဆိုရသနည်းဟု မေးဖွယ်ရှိ၏၊ ဤသုတ်မရှိလျှင် ယဝမဒနသုတ်ဖြင့် (နိ) သာ လာမည် မဟုတ်, တ– စသော အက္ခရာတို့လည်း လာလိမ့်မည်ဖြစ်၍ ထို တ–စသော အက္ခရာတို့ လာခြင်းကို တားမြစ်ခြင်း အကျိုးငှာ ဤသုတ်ကို ဆိုရသည်။ ["သစေ အာဂုမသုတ္တံ သန္ဓာယ ဣဒံ နဝုစ္စေယျ အညောပိ အာဂမော ဘဝေယျ၊ တံ နိဝတ္တနတ္ထ မိဒံ ဝုတ္တန္တိ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ"– နိဒ္ဒေသ။]

အ (မပြုရသော) ပုံစံများ။ ။ မောဂ္ဂလ္လာန်၌ "နခါဒယော" ဟု သုတ်တည်၍ နနိ–အန်မပြုရသော ပုံစံများကို ပြထား၏၊ [နခါဒယော– နခ အစရှိသော ပုံစံတို့ကို၊ နိပစ္စယ္ခေ ဌ, အန်မပြုဘဲ ပြီးစေအပ်ကုန်၏၊ (သုတ်နက်)၊ ဌ် အနုဗန် ရှိသော (အ) ကို ဌဟု ဆိုထားသည်။]

နခေါ။ ။ နတ္ထိ ခံ အသ္သာတိ နခေါ၊ အသ– ထိုလက်သည်း၊ ခြေသည်း၏၊ ခံ– အပေါက်သည်၊ နတ္ထိ– မရှိ၊ ဣတိ– နခေါ။

နဲ ကုလ။ ။နတ္ထိ ကုလံ အသ္သာတိ နကုလော၊ အသ္သ– ထိ မြေ့ပါ၏၊ ဝါ– ပုဏ္ဏား၏၊ ကုလံ– အမျိုးသည်၊ နတ္ထိ, ဣတိ, နကုလော (မြေ့ပါ, ဝါ– နကုလ မည်သော ပုဏ္ဏား)။

နပုံသကံ။ ။နဲ+ ဣတ္ထိ ပုမံ– နပုံသကံ= ဣတ္ထိလိင် ပုလ္လိင် မဟုတ်, ဝါ– နပုလ္လိင် [သုတ်ကြီးဖြင့် (သို့မဟုတ်, နခါဒယော ဟူသော ဤ နိပါတနဖြင့် ဣတ္ထိပုမကို ပုံသကပြု၊ "နဲ ထိ + နပုမာတိ နပုံသကံ၊ ထိ ပုမာနံ ပုံသကဘာဝေါ နိုပစ္စတေ" ကာတန္တ ဝုတ္တိ ဋီကာ။]

နက္ခတ္တံ။ ။နဲ ခီယတိ– မကုန်နိုင်၊ နဲ ခရတိ– မကြွမ်းတမ်း၊ ဣတိ, နက္ခတ္တံ– နက္ခတ်မည်၏။ ["နဲ ခီယ, နခရ"ဟု ဖြစ်သင့်လျက် ခီယ–ခရ တို့ကို သုတ်ကြီးဖြင့် ခတ္တပြု, ဂ် ဒွေးဘော်လာ၊ "ခရတိသ ခီယတိသ ဝါ ခတ္တမိတိ နိုပစ္စန္တေ" သိဒ္ဓန္တ ကောမုဒိ။]

နမုစိ။ ။နမုဥ္စတိ– သံသရာမှ သတ္တဝါတို့ကို မလွှတ်တတ်၊ ဣတိ, နဲ မုစိ (မာရ်နတ်, မုစဓာတ်, ဣပစ္စည်း)၊ ဤပုံစံတို့၌ နကို (အ) ပြုသင့်သော်လည်း "နခါဒယော"သုတ်က မြစ်သောကြောင့် မပြုရ၍ "နခ" စသည်ဖြင့် ပြီးရသည်။

အန် မပြုရသော ပုံစံများ။ ။ နတ္ထိ အဂ် (ဒုက္ခ) ဧတ္ထာတိ နာဂ်= ဆင်းရဲ မရှိရာဖြစ်သော နတ်ပြည်၊ ["နဂစ္ဆတိ– မသွားတတ်၊ ဣတိ, အဂေါ" ဤကား ဤသုတ်နှင့် မဆိုင်သေး၊ [နဲ+ အဂေါ– နာဂေါ= မသွားတတ်သည် မဟုတ်, သွားတတ်သော ဆင်, နဂါး စသည်၊ နတ္ထိ အန္တံ ယဿာတိ နန္တဂ်= အဆုံး မရှိသော အပေါက်အကြား၊ ဤပုံစံတို့၌ နောက်သရကြောင့် နကို (အန်) ပြုသင့်သော်လည်း နခါဒယောသုတ်ဖြင့် မြစ်သောကြောင့် မပြုရ, ရှေ့သရကိုချေ, နောက်သရကို ဒီဃပြု။ [ထိုမောဂ္ဂလ္လာန်၌ "အပ္ပါဏိနိုဝါ"ဟု တစ်ဆက်တည်း သုတ်တည်၍ "အပ္ပါဏိနိ– သတ္တဝါ မဟုတ်သောအနက်၌၊ ဝါ–ဝိကပ်၊ နိုပစ္စတေ– နဂေါသဒ္ဒါကို ပြီးစေအပ်၏"ဟု ဆို၏၊ "နဂစ္ဆတိတ နဂေါ အဂေါဝါ"ဟု ပုံစံထုတ်၏၊ နဂေါ, အဂေါ–သစ်ပင်၊ ဝါ–တောင်၊ ဤ၌ ဝိကပ်အားဖြင့် နဲ၏ (အ)အပြုကို မြစ်သောကြောင့် မမြစ်သည့်အခါ "အဂေါ"ဟုလည်း ရှိရသည်။]

ယထာကထဉ္စိ ဗျူဟတ္တိဖြစ်ပုံ။ ။နခသဒ္ဒါ၏ "လက်သည်းခြေသည်း" ဟူသောအနက်သည် "နတ္ထိ ခံ အသ" ဟူသော ဝိဂြိုဟ်နက်နှင့် အဆက်အသွယ် ဝေးကွာလျက်ရှိ၏၊ နကုလသဒ္ဒါ၏ "မြေ့ပါ, နကုလ မည်သူ" ဟူသော အနက်လည်း "နတ္ထိ ကုလံ အသ"ဟူသော ဝိဂြိုဟ်နက်နှင့် ဆန့်ကျင်ဘက်ဖြစ်၏၊ မှန်၏–မြေ့ပါနှင့် နကုလ ပုဏ္ဏားတို့မှာ "နတ္ထိ ကုလံ အသ"ဟု ဝိဂြိုဟ်ပြုဖို့ရာ အမျိုးအဆွေမရှိသူများ မဟုတ်သင့် အထိုက်အလျောက် အမျိုးအဆွေ ရှိကြ မည်သာ၊ ဤသို့ ဝိဂြိုဟ်နက်က တခြား, အများခေါ်အပ်သော ပညတ်နက်

ကဒ် ကုသ ၃၃၅။ ပရေ, သရေ, ကုဏ္ဍဿေတသ- ကုဟူသော ဤနိပါတ်၏၊ ကဒ်-ကဒ်အပြုသည်၊ ဟောတိ-ဖြစ်၏၊ ကုစ္ဆိတံ- စက်ဆုပ်အပ်သော၊ အနံ-ထမင်းတည်း၊ ကဒနံ- အပ်သောထမင်း၊ ကုစ္ဆိတံ-သော၊ အသနံ- အစာတည်း၊ ကဒသနံ-အစာ၊ သရေတိ ကိမတ္ထံ၊ ယေသံ အပုညကာရာနံ- အကြင်ပြုအပ်သော မကောင်းမှုရှိသူတို့၏၊ ကုစ္ဆိတာ- စက်ဆုပ်ကုန်သော၊ ဒါရာ- မယားတို့သည်၊ သန္တီ, ဣတိ, တေ- ထိုပြုအပ်သော မကောင်းမှုရှိသူတို့သည်၊ ကုဒါရာ- ကုဒါရတို့

(နာမည်) ကတခြား ဖြစ်နေရာ၌ အဘယ်သို့ မှတ်ရမည်နည်းဟု မေးဖွယ်ရှိ၏၊ အဖြေကား- ဤကဲ့သို့သော သညာသဒ္ဒါတို့၌ ဝိဂြိုဟ်နက်နှင့် လျော်အောင် ညှိနှိုင်းနေဖွယ်မလို၊ ရှေးလူကြီးတို့နာမည်ပညတ် တင်ထားအပ်သည့်အတိုင်း ထင်ရှားနေသော အနက်ကိုသာ အထင်ရှင်ဦးအားဖြင့် ကောက်ယူရသည်။

ချဲ့ဦးအုံ-"နကုလ"ကို "နဉ+ကုလ်"ဟု ပုဒ်ခွဲ၍ "နဉ-မရှိ+ကုလ်-အမျိုး" ဤသို့ အစိတ်အစိတ် ပုဒ်ခွဲ၍ ဝိဂြိုဟ်ပြုရခြင်းသည် "နကုလော"ဟူသော ဗဟုဗ္ဗီဟိ သမာသ်ရပ်ပြီးရုံ မျှသာ အကျိုးရှိ၏၊ အနက်အရ ကောက်ယူရာ၌ကား ဝိဂြိုဟ်နက် အတိုင်း အမျိုးမရှိသူကို ကောက်ယူဖွယ်မလို၊ ရှေးလူကြီးတို့က မြွေပါကို "နကုလ"ဟုလည်းကောင်း သူ၏မိဘများက ပုဏ္ဏားကလေးကို "နကုလ"ဟု လည်းကောင်း ခေါ်ဝေါ် ပညတ်ထားသည့်အတိုင်း အထင် ရှင်ဦးအားဖြင့် "နကုလ" အရ မြွေပါ-သို့မဟုတ် "ပုဏ္ဏား"ကိုသာ ကောက်ယူရသည်၊ "နဉ+ခ" ဟု ပုဒ်ခွဲ၍ ဝိဂြိုဟ်ပြုရာ၌လည်း ဤနည်းပင်တည်း၊ အရကောက်သောအခါ အထင်ရှင်ဦးအားဖြင့် လက်သည်းခြေသည်းကို ကောက်ပါ- ဟူလို။

မောဂ္ဂလ္လာန်။ ။သညာသဒ္ဒေသုစ နိပ္ပတ္တိမတ္တံ ယထာ ကထဋ္ဌ ကတ္တာဗ္ဗံ-ယံ ကိဉ္စိ အဝယဝတ္တံ ပရိကပ္ပေတ္တာ ကေဝလံ နိပ္ပတ္တိ ကရီယတိ၊ သမုဒါယော ပန ရုဋ္ဌိဝသေန ဒဋ္ဌဗ္ဗော (ပဋ္ဌိကာ)၊ ဤအဓိပ္ပာယ်ကို ရည်ရွယ်၍ ရှေးဆရာတို့လည်း "ယထာကထဋ္ဌိ ဗျုပ္ပတ္တိ, ရုဋ္ဌိယာ အတ္ထနိစ္ဆယော"ဟု ပရိဘာသာ ပြုခဲ့ကြသည်၊ ယထာကထဋ္ဌိ- အမှတ်မထား တစ်ပါးပါးသော အကြောင်းဖြင့် (သင့်သလိုဖြင့်)၊ ဗျုပ္ပတ္တိ- ဝိဂြိုဟ်သည်၊ ဟောတိ-၏၊ ရုဋ္ဌိယာ- အထင်ရှင်ဖြင့်၊ အတ္ထနိစ္ဆယော- အနက် (အရကောက်) ကိုဆုံးဖြတ်ရခြင်းသည်၊ ဟောတိ-၏။

၃၃၅။ ကုစ္ဆိတံ၊ ဃ၊ ကဒနံ။ ။ကဒနံသည် နိစ္စသမာသ်တည်း၊ ထို့ကြောင့် ကု၏ ပရိယာယ်ဖြစ်သော ကုစ္ဆိတံပုဒ်ဖြင့် ဝိဂြိုဟ်ပြုရသည်။ ရုပ်ကိုကား "ကု+အနဉ"တည်၍သာ အခြေပြု ကြည့်၍တွက်၊ ကဒသနံ၌လည်း နည်းတူ၊ [ရူပသိဒ္ဓိ၌ "သရလောပေါ- ရှေ့သရကိုချေ"ဟု ပါရှိသောကြောင့် သိဟိုဠ်မူဝယ်

မည်သည်၊ ယောဇ္ဈီ–ကုန်၏၊ ကုနော– စက်ဆုပ်အပ်ကုန်သော လူရှိသူတို့၊ ကုပုဗ္ဗာ– စက်ဆုပ်အပ်ကုန်သော သားရှိသူတို့၊ ကုဂေဟာ– စက်ဆုပ်အပ်ကုန်သော အိမ်ရှိသူတို့၊ ကုဝတ္ထာ– စက်ဆုပ်အပ်ကုန်သော အဝတ်ရှိသူတို့၊ ကုဒါသာ– စက်ဆုပ်အပ်ကုန်သော ကျွန်ရှိသူတို့။ (၃၄၆)

"ကဒံ ကုဿ"ဟု ရှိ၏၊ ကဒ်ပြုလျှင် ရှေ့သရဏ်ချစရာ မရှိသောကြောင့် ချေဖို့သရ ပါအောင် "ကဒ" ပြု၏သည်၊ သို့ရာတွင် ကလာပ်၌ "ကုကတ်"ဟု သုတ်တည်၍ "ကတ်"ပြု, တ်ကိုဒ်ပြု၍ "ကဒသော– စက်ဆုပ်အပ်သောမြင်း"ဟု ပုံစံထုတ်၏၊ ဤနည်းအလို ရှေ့သရကို ချေဖွယ်မလိုသော်ကြောင့် "သရလောပေါ" ပါသော ရူပသိद္ဓိနှင့် ကဒပြုသော သီဟိုဠ်မူသည် ကလာပ်သုတ်နှင့် မညီ၊ ကဒ်ပြု၍ "သရ လောပေါ"မပါခြင်းသာ ကလာပ်နှင့်ညီသည်။]

သရေတီ၊လေ၊ ကုဒါသာ–"ကု+ဒါရ+ယ" ဘည်, ကုနောင် ယောသက်, သဗ္ဗာသမာဝုသောဖြင့်ချေ "ကု+ဒါရာ+ယေသံ"ဟုဝါကျပြီးစေ, ဗဟုဗ္ဗီဟိ စသည်မှည့်၍ "ကု+ဒါရ+"ဟု ပကတိပြု၊ကဒ်ကုဿသုတ်ဖြင့် ကုကို ကဒ်ပြုသင့် သော်လည်း သရမနောင်းသောကြောင့် မပြုရ၊ နာမ်ခဲ့, ယောသက်, အာပြု၊ (ယေသံ အပုညကာရာနံ၌ "အပုညကာရာနံ" သည် ယေသံ၏ စွဲနက်ကိုပြသော ပုဒ်တည်း၊) "ကုစ္ဆိတာ+ဇနာ ယေသံတိ, ကုဇနာ၊ ကုစ္ဆိတာ+ပုတ္တာ ယေသံ, ကုစ္ဆိတာနိ+ဂေဟာနိ ယေသံ, ကုစ္ဆိတာနိ + ဝတ္ထာနိ ယေသံ, ကုစ္ဆိတာ + ဒါသာယေသံ"ဟု ဝိဂ္ဂဟပြု၊ "ကုစ္ဆိတော+ဒါရော ယေသံတိ ကုဒါရာ"စ သည်ဖြင့် သမာသ်ပုဒ်တို့၌ ကေဝုစ်လည်း ထားနိုင်သည်။

ကမ္မဓာရဲ့ ဗဟုဗ္ဗီဟိအရာ စီရင်သုတ်။ ။သုတ်ရင်းပုံစံ၌ "ကဒန္ဒံ"ဟု ကုနှိ ပါတပုဗ္ဗပဒ ကမ္မဓာရဲ့ကိုပြု၍, ကိ"ပုံစံ၌ ဗဟုဗ္ဗီဟိကို ပြုသောကြောင့် "ဤသုတ် သည် ကမ္မဓာရဲ့ (ဗဟုဗ္ဗီဟိ)အရာ၌ စီရင်သော သုတ်တည်း"ဟု နိဒ္ဒေသ ကောက်ချက် ချ၏၊ သဒ္ဒနီတိ၌ကား "တပ္ပုရိသ် ဗဟုဗ္ဗီဟိအရာတို့၌ စီရင်သည်" ဟုဆို၏၊ ကမ္မဓာရဲ့ ဆိုသော်လည်း - တပ္ပုရိသ်ဝင်သော ကမ္မဓာရမိသက တပ္ပုရိသ်ဖြစ်သော ကြောင့် နိဒ္ဒေသနှင့် သဒ္ဒနီတိတို့ သဘောတူပင်၊ ထိုကျမ်းများအလို "ကုစ္ဆိတံ အန္ဒံ ယဿတိ ကဒန္ဒော, ကဒသနော– စက်ဆုပ်အပ်သော အစာရှိသူ"ဟု ဗဟုဗ္ဗီဟိလည်းပြု၊ ရူပသိဒ္ဓိ, မောဂ္ဂလ္လာန်နှင့် သဂ္ဂတ ဗျာကရဏ်းတို့၌ကား (ကမ္မဓာရယ မိသက) တပ္ပုရိသ်အရာ၌သာ စီရင်၏၊ ဗဟုဗ္ဗီဟိဖြစ်မှ သရနောင်း သော်လည်း ကဒ်မပြုရ၊ "ကုစ္ဆိတောဥဗ္ဗော ယဿိ"တိ ကုဗ္ဗော– စက်ဆုပ်အပ်သော ကုလားအုပ်ရှိသောအရပ်၊ ရှေ့ဥချေ, နောက်ဥကို ဒီဃပြု, ကုသြဗ္ဗော– စက်ဆုပ်အပ်သော ကုလားအုပ်ရှိသောမင်း။

ကာ. ပွတ္ထေသုစ ၃၃၆။ အပွတ္ထေသုစ- တို့၌လည်း၊ ကု ဣရေတသ- ၏၊ ကာ- ကာအပြုသည်၊ ယောတိ၊ ကာလဝဏ်- အနည်းငယ်သော ဆား၊ ကာပုမ္ပ်- အနည်းငယ်သောပန်း၊ ဗဟုဝစနဋ္ဌာဏ်- ဗဟုဝုစ်သုသဒ္ဒါသည်၊ ကိမတ္ထံ-နည်း၊ အနပ္ပကတ္ထေသုပိ- အနည်းငယ်အနက်မှတစ်ပါးသော အနက်တို့၌လည်း၊ ကု ဣရေတသ-၏၊ ကွစိ-၌၊ ကာယောတိ၊ ကာပုရိသာ- စက်ဆုပ်အပ်သော ယောကျ်ားတို့။ (၃၄၇)

၃၃၆။ စသဒ္ဒါသည် ရှေ့သုတ်မှ "ကုဿ"ကို ငင်သော အနုကမုနတည်း၊ [ရှာသဒ္ဒကား "စသဒ္ဒါကွစိအနက်ရှိ၏"ဟု ဆိုသေး၏၊ သူ့အလို "စ-အ၌ အရာ၌"ဟု ယေး၊] "ဤသုတ်သည် တပ္ပုရိသ်အရာ၌သာ စီရင်သောသုတ် တည်း" ဟု ရှု, မောဂ္ဂလ္လာန်နှင့် သက္ကတတို့၌ ဆို၏၊ ရှာသဒ္ဒကား "အပွက် ပုပ္ပံ ယဿာတိ ကာပုပ္ပံ"ဟု တစ်နည်း ဝိဂြိုဟ်ပြု၍ "ဝုတ္တာနယေန ဗဟုဗ္ဗီဟိသမာသ် ကတ္တာ ကမ္မဓာရယသမာသ် ဝါ" ဟု ဆိုသောကြောင့် ကမ္မဓာရယမိသက တပ္ပုရိသ်နှင့် ဗဟုဗ္ဗီဟိအရာ၌ စီရင်သော သုတ်ဟု ဆိုလိုသည်၊ နိဒ္ဒေသ၌မူ သမာသ်အားလုံး၌ စီရင်သောသုတ်ဟု ဆိုလိုသည်။

ဗဟုဝစနဋ္ဌာဏ် ။ ။"ကာ-ပွတ္ထေစ"ဟု ဧကဝုစ်ဖြင့် မဆိုဘဲ "ကာပွတ္ထေသု" ဟု ဗဟုဝုစ်ဖြင့် ဆိုခြင်းကြောင့် သဒ္ဒါပို၏၊ ထိုသဒ္ဒါပို၏ အနက်ပိုကို ပြလိုသော ကြောင့် "ဗဟုဝစနဋ္ဌာဏ်" စသည်ကိုမိန့်၊ ဗဟုဝုစ်သဒ္ဒါပိုဖြင့် အပွတ္ထ မဟုတ်သော "ကုစ္ဆိတ" စသော အနက်၌လည်း ကုကို ကာ ပြုသေး၏-ဟူလို၊ ဤပုံစံတို့၌လည်း နိစ္စသမာသ်များဖြစ်၍ "အပွက်-ကုစ္ဆိတော"ဟူသော ပုဒ်တစ်ပါးဖြင့် ဝိဂြိုဟ်ပြုရသည်၊ ရုပ်ကိုကား "ကု+လဝဏ, ကု+ပုရိသ" တည်၍ အခြေပြုနည်းမှိတွက်၊ "ကာဧလ-အနည်းငယ်သောရေ" လည်း နည်းတူ၊ ကာပုရိသ၌ "ဗဟုဝုစ်သဒ္ဒါပိုဖြင့် ကုကို ကာ ပြု" ဟုဆို၊ "ကာပုရိသော- အနည်းငယ်သော ယောကျ်ား"ဟု အပွတ္ထကို ဟောရာ၌မူ "ဤသံ (အနည်းငယ် သော) ပုရိသော ကာပုရိသော"ဟု ပြု၍ သုတ်ရင်းဖြင့်ပင် စီရင်။

သဒ္ဒနီတိ။ ။"နဒီယံ ခုဒ္ဒသ ကုန်+နဒီနှောင်းရာ၌ ခုဒ္ဒသဒ္ဒါကို ကုန်ပြု" ဟု သုတ်တည်၍ "ကုန္နဒီ-မြစ်ငယ်"ဟုလည်းကောင်း, "ခု ခုဒ္ဒါယပိပါသာယံ+ ပိပါသာ သဒ္ဒါနှောင်းရာ၌ ခုဒ္ဒါကို ခုပြု" ဟု သုတ်တည်၍ "ခုဒ္ဒါစ- ထမင်းဆာခြင်းလည်း၊ ပိပါသာစ- ရေငတ်ခြင်းလည်း၊ ခုပ္ပိပါသာ-ခြင်း"ဟု လည်းကောင်းပြီးစေ၏၊ ထိုသုတ်မျိုးကို နည်းမှီ၍ ဤသုတ်လာ စသဒ္ဒါဖြင့် "ခုဒ္ဒါ သဒ္ဒါ၏ ကုန်အပြုကိုလည်းကောင်း, ခုအပြုကိုလည်းကောင်း ဆည်းသည်"ဟု တစ်နည်း ကြံကြသည်မှာ သုတ်ရင်းအဆိုနှင့် အလှမ်းကွာလွန်းသည်၊ သို့သော် ရုပ်ပြီးခြင်းသာ ပဓာနဟု မှတ်ပါ။

ကွစီ သမာသန္တ ဂတာနု
မကာရဏ္ဏော

၃၃၆။ သမာသန္တဂတာနံ– သမာသ်အဆုံးခ္ခ် တည်ကုန်သော၊ နာမာနံ – နာမ်တို့၏၊ အဏ္ဏောသရော – အဆုံးသရသည်၊ ကွစီ–ခ္ခ်၊ အကာရော– အ အပ္ပြုသည်၊ ဟောတိ၊ဒေဝါနံ– နတ်တို့၏၊ ရာဇာ–မင်းတည်း၊ ဒေဝရာဇာ, ဒေဝရာဇာ– နတ်တို့မင်း၊ ဒေဝါနံ, သခါ– မိတ်ဆွေတည်း၊ ဒေဝသခါ, ဒေဝသခါ, နတ်တို့မိတ်ဆွေ၊ ပဉ္စ– ငါးခုကုန်သော၊ အဟာနိ– ရက်တို့တည်း၊ ပဉ္စာဟံ –

၃၃၇။ သမာသန္တ၊ပေ၊ အကာရော။ ။ "ဒေဝရာဇာ" သည် သမာသ်၊ ထိုခ္ခ် "ရာဇ"သည် သမာသန္တဂတနာမ်တည်း၊ [သမာသန္တေ– သမာသ်အဆုံးခ္ခ်၊ ဂတာနိ– ဖြစ်သော (တည်သော) နာမ်တို့တည်း၊ သမာသန္တဂတာနိ–တို့၊] ထို သမာသန္တဂတနာမ်တို့၏ အဆုံးသရကို (အ) ပ္ပြု၊ ဆက်ဦးအုံ– ဤသုတ်လာ "သမာသန္တဂတနာမ်" ဟူရာခ္ခ် သမာသ်အဆုံးဝယ် တည်သမျှသော နာမ် အားလုံးကို ယူရမည် မဟုတ်, ရာဇ သခ စသည်ကဲ့သို့ သမာသ် မဟုတ်လျှင် ကာရန္တ တစ်မျိုးဖြစ်၍, သမာသ်အဆုံးရောက်နေသည့်အခါ အကာရန္တ ဖြစ်လေ့ရှိသော နာမ်များကိုသာ ယူရမည်၊ မှန်၏– ရာဇ သခတို့သည် သမာသ်မဟုတ်လျှင် "ရာဇာ–သခါ"ဟု အာကာရန္တ ဖြစ်၍ သမာသ်အဆုံးရောက်သောအခါ [ဒေဝရာဇော, ဒေဝသခေါ"ဟု ဩကာရန္တ ဖြစ်ရသည်။

ရာဇာဒီ အာကတိဂိုဏ်း။ ။သမာသ်အဆုံးရောက်လျှင် ရာဇနှင့် ရုပ်ပြီးပုံ အခြင်းအရာတူသော သဒ္ဒါအပေါင်းကို "ရာဇာဒီ အာကတိဂိုဏ်း"ဟုခေါ်၏၊ ချဲ့ဦးအုံ– အာကရီယတေ ဗျဥ္ဇတေ ဘောယာတိ အာကတိ၊ ဘောယ– ဤအခြင်းအရာသည်၊ ဇာတိ–ဇာတ်ကို၊ အာကရီယတေ ဗျဥ္ဇတေ၊ ထင်ရှားပြအပ်၏၊ ဣတိ, အာကတိ–မည်၏၊ (ထောမနိဓိ ဝိဂ္ဂဟ)၊ နွားတို့၏ တစ်ကောင်နှင့်တစ်ကောင် (ရုပ်ပုံအနေအထား) တူသော အခြင်းအရာသည် နွားဇာတ်ကိုထင်ရှားပြတတ်သကဲ့သို့ ရုပ်ပြီးပုံတူသော အခြင်းအရာလည်း ထိုရုပ်များ၏ ဇာတ်တူကြောင်း (ဂိုဏ်းတူကြောင်း) ကို ထင်ရှားပြတတ်၏၊ ဇာတ်တူနွားဟူသမျှကို ဂေါသဒ္ဒါဖြင့် သိမ်းယူနိုင်သကဲ့သို့ ထိုအတူ အခြင်းအရာတူသော သဒ္ဒါ အပေါင်းကို၊ အာကတိဂိုဏ်းဟု ခေါ်၏။ ["အာကတိယာ– အခြင်းအရာ တူသောအားဖြင့်၊ ဂဟေတဗ္ဗော– ပေါင်းယူအပ်သော၊ ဂဏော–သဒ္ဒါအပေါင်းတည်း၊ ဝါ– ဂိုဏ်း တည်း၊" အာကတိဂဏော–ဂိုဏ်း။]

ရာဇာဒီဂိုဏ်း မဟုတ်။ ။ဤသုတ်ခ္ခ် ပြအပ်သော "ရာဇာဒီဂဏ" ဟူသည် နာမ် ၁၃ ဂိုဏ်းတွင် ပါဝင်သော ရာဇာဒီဂိုဏ်း မဟုတ်၊ ကလာပ်ကျမ်း တဒ္ဓိတ်ခန်းခ္ခ် "သမာသန္တဂတာနံ ဝါ ရာဇာဒီန– မဒန္တတာ" ဟု သုတ်တည်၍ နောက်လိုက်သုတ်ငယ် ၆၅ သုတ်တို့ဖြင့် ပြအပ်သော"ရာဇ, အဟ, သခ, ဂေါ, ငါးရက်၊ သတ္တာဟံ– ၇ ရက်၊ ပဉ္စဂဝံ– ငါးကောင်သောနွား၊ ဆတ္တုပါဟနံ–

ထီး,ဖိနပ်၊ ဥပသာရဒံ– သရဒ ဥတုအနီး၊ ဝိသာလကွော– ကျယ်သော မျက်လုံးရှိသူ၊ ဝိမုခေါ– ဖောက်ပြန်သော မျက်နှာရှိသူ၊ ကာရဏ္ဍဟတ်– ကာရ သဒ္ဒါသည်၊ ကိမတ္ထံ–နည်း၊ အာကာရန္တ ဣကာရန္တောစ– အာအကွာရာ အဆုံး, ဣအကွာရာ အဆုံး ရှိသည်လည်း၊ ဟောတိ–၏၊ ယသ–အကြင်သူ၏၊ ပစ္စကွာ– မျက်မှောက်ပြုအပ်ကုန်သော၊ ခမ္မာ–တရားတို့သည်၊ (သန္တိ) ဣတိ, သောယံ ပစ္စကွခမ္မာ– ပစ္စကွခမ္မာ မည်၏၊ သုရဘိနော– ပန်းကောင်း၏၊ ဂန္ဓော– အနံ့တည်း၊ သုရဘိဂန္ဓိ– ပန်းကောင်းအနံ့၊ သုန္ဒရော– ကောင်းသော၊ ဂန္ဓော–တည်း၊ သုဂန္ဓိ– ကောင်းသောအနံ့၊ ပူတိနော– အပုပ်၏၊ ဂန္ဓော, ပူတိဂန္ဓိ= အပုပ်နံ့၊

ဥရ, အဂုံလိ, ရတ္တိ, ဘူမိ, ဂိရိ, အဂ္ဂိ, နဒီ, ဂေါဒါဝရီ, ပုဏ္ဏမာသီ” စသော သဒ္ဒါတို့ကို “ရာဇာတိ အာကတိဂဏ”ဟု ဆိုလိုသည်၊ [သမာသန္တ ဂတာနံ– ကုန်သော၊ ရာဇာဒီနံ–တို့၏၊ ဝါ– ဝိကပ်၊ အဒန္တ တာ–အ– အဆုံးရှိသည်၏အဖြစ်ကို၊ နိုပစ္စတေ– ဝန်ကျစေအပ်၏၊ ဝါ– ပြီးစေအပ်၏၊ သုတ်နက်၊ ဤသုတ်၌ “အဒန္တ တာ”အရ အ–ပစ္စည်းသက်ခြင်း အ–ပြုခြင်း၂–မျိုးလုံးဆိုင်သည်။] ထို့ကြောင့် ရှင်ဋီကာ၌ “ရာဇာဒိဂဏသ” (ဤသုတ်၌ ပြအပ်သော ရာဇာဒိဂိုဏ်း၏) အာကတိဂဏတ္တာ (ရုပ်ပြီးပုံ အခြင်းအရာ တူသော သဒ္ဒါ ဟူသမျှကို ယူရသော အာကတိဂိုဏ်း၏ အဖြစ်ကြောင့်) ဒ္ဒိရတ္တာဒီသုပိ အပစ္စယော”ဟု ရတ္တိနောင် အ–ပစ္စည်းသက်၍ (ကစ္စည်းအလို ဣကို အပ္ပြု၍) ပြီးရကြောင်းကို မိန့်သည်။

မှတ်ချက်။ ။ပုရိသနှင့် ရုပ်ပြီးပုံအခြင်းအရာတူသော သဒ္ဒါအပေါင်းကို ပုရိသာဒိဂိုဏ်းဟုဆိုရသောကြောင့် “ပုရိသာဒိ အာကတိဂိုဏ်း, ဘူဝါဒိ အာကတိဂိုဏ်း” စသည်ဖြင့် နာမ်ဂိုဏ်း, အာချာတ်ဂိုဏ်းတို့ကိုလည်း နာမည်တပ်နိုင်၏၊ သို့သော် ထိုဂိုဏ်းများကိုကား ပုရိသာဒိဂိုဏ်း– ဘူဝါဒိဂိုဏ်း စသော နာမည်ထူးရပြီးဖြစ်၍ အာကတိဂိုဏ်းဟု မဆိုရတော့ပြီ။

ကစ္စာယန ဝဏ္ဏနာ။ ။ကစ္စာယနဝဏ္ဏနာ၌ “အာကာရဿ, ပုန အကာရ ကရဏံ ရာဇာဒိဂဏဿ နာသေတိ, အန္တ ဝိသေသဿ ပါပေတိ,ပစ္ဆိန္နဂတိက နျာယဿ ဒဿေတိ= ဒေဝရာဇ၌ အဆုံးသရကို ဤသုတ်ဖြင့် (အ) ထပ်ပြုခြင်းသည် ရာဇာဒိဂိုဏ်းကိုလည်း ဖျက်ရခြင်းအကျိုး ရှိ၏၊ ဒ္ဒိ+အဂုံလိ စသည်၌ ဒ္ဒဂုံလံ စသည်ဖြင့် ဣကာရန္တမှ အကာရန္တ အထူးသို့ ရောက်စေရခြင်း အကျိုးလည်း ရှိ၏၊ ဆတ္တုပါဟနံ ဟူသော ဒွန်သမာသ်၌ နပုန်းကေတ်ငဲ့၍ သရော ရသော နပုံသကေဖြင့် ဥပါဟနာမှ အာကို ရသပ္ပြုလျှင် ပြီးနိုင်ပါလျက် အာကို (အ) ပ္ပြုခြင်းဖြင့် ဤသုတ်၏ ပစ္ဆိန္နဂတိကနည်း ဖြစ်ကြောင်းလည်းပြ၏”ဟု ဆိုသည်။**

ကုန္ဓိတော– စက်ဆုပ်အပ်သော၊ ဂန္ဓော, ကုဂန္ဓိ– စက်ဆုပ်အပ်သော အနံ့၊ ယသ– အကြင်သူ၏၊ ဒုဗ္ဗဏ္ဏ– မကောင်းသော၊ ဂန္ဓော, အတ္တိ, ဣတိ, သောယံ– ထိုသူသည်၊ ဒုဂ္ဂန္ဓိ–မည်၏၊ ပူတိဧဝ– အပုပ်သာဖြစ်သော၊ ဂန္ဓော, ပူတိဂန္ဓိ– အပုပ်နံ့၊ သမာသန္တေ – သမာသ် အဆုံးဌ၌၊ နဒီ အန္တာစ – နဒီအဆုံးရှိသော သဒ္ဒါမှ (နောက်ဌ) လည်းကောင်း၊ ကတ္တုအန္တာစ – ကတ္တုအဆုံးရှိသော သဒ္ဒါမှ

ဝိုဏ်းယူကပ်ပုံ။ ။ထိုတွင် "ရာဇာဒိဂဏ္ဍ နာသေတိ"ဟူသော စကားဌ ရာဇာဒိဝိုဏ်းသာ ပျက်သည်မဟုတ်, "ပရမာဟော (ပရမအဟော)– မြတ်သော နေ့၊ ဟူရာဌ "ပရမာဟသာ, ပရမာဟသော, ပရမာဟသိ"ဟု မနောဝိုဏ်းရုပ် မရှိ, ပုရိသာဒိဝိုဏ်းဝင်ရသောကြောင့် မနောဝိုဏ်းလည်းပျက်၏၊ ဂေါ– အဂုံလိ– ရတ္တိ စသည်ဌ "ပဋ္ဌဂဝံ–ဒွဂုံလံ– အဟောရတ္တံ" စသည်ဖြင့် ရတ္တာဒိဝိုဏ်းလည်း ပျက်၏၊ (စိတ္တာဒိဝိုဏ်း ဝင်သွားသည်–ဟူလို၊) နဒီ–ဂေါဒါဝရီ စသည်ဌလည်း နဒါဒိဝိုဏ်းပျက်၏၊ ပဋ္ဌနဒံ– သတ္တဂေါဒါဝရံ စသည်ဖြင့် စိတ္တာဒိဝိုဏ်း ဝင်သွားသည်– ဟူလို၊ ဤသို့ စသည်ဖြင့် ရာဇာဒိဝိုဏ်းသာမက, ဤသုတ်က စီရင်လိုက်ခြင်းကြောင့် အခြား (ဆိုင်ရာ) ဝိုဏ်းများလည်း ပျက်ပြားမ၍ ပုလ္လိင် ဖြစ်လျှင် ပုရိသာဒိ, နပုံးဖြစ်လျှင် စိတ္တာဒိ, ဣတ္ထိလိင်ဖြစ်လျှင် ကညာဒိ– နဒါဒိ တို့ဌ ထိုက်သလို ဝင်သွားကြပုံကို သတိပြုပါ။

ဒေဝရာဇော, ဒေဝရာဇာ။ ။"ဒေဝရာဇော"သည် ဤသုတ်ဖြင့် အဆုံးသရကို (အ) ပြုထားသော ပုံစံ၊ ဤသုတ်ဖြင့် ရာ၏ (အ)ကို (အ) ထပ်ပြုလိုက်သဖြင့် သျှာစသုတ် အစီအရင်သည် ဆုတ်နှစ်လေတော့၏၊ ထို့ကြောင့် ပုရိသာဒိဝိုဏ်းထုံးစံအတိုင်း "ဒေဝရာဇော, ဒေဝရာဇာ၊ ဒေဝရာဇံ, ဒေဝရာဇေ"ဤသို့ စသည်ဖြင့် ရုပ်စဉ်ရသည်၊"ဒေဝရာဇာ"ကား ကွစိသဒ္ဒါ မြစ်သောကြောင့် ဤသုတ်ဖြင့် (အ) မပြုရ၊ ရာဇာဒိဝိုဏ်း ထုံးစံအတိုင်း သျှာစ–စသော သုတ်တို့ဖြင့် စီရင်ရ "ဒေဝရာဇ, ဒေဝရာဇနော" စသည်ဖြင့် ရုပ်စဉ်ရသည်၊ "ဒေဝ သခေါ, ဒေဝသခါ"တို့ဌလည်း နည်းတူ။

အမှာ။ ။ဤသို့ "ဒေဝရာဇော, ဒေဝရာဇာ"ဟု ရုပ် ၂–မျိုးရှိနိုင်ကြောင်းကို ပြထားသောကြောင့် ဤသုတ်လာ ကွစိသဒ္ဒါကို ဝါတ္ထ (ဝါသဒ္ဒါ၏ ဝိကပ်အနက်ရှိ၏) ဟု ဝုတ္တိဆရာ ဆိုလိုဟန်တူ၏– ဟုကြံ့ဖွယ်ရှိ၏၊ ထိုသို့ကြံ့လျှင် ကလာပ်ဌလည်း "သမာသန္တ ဂတာနံ ဝါ"ဟု ဝါဖြင့် ပြသောကြောင့် ကလာပ်အဆိုနှင့်လည်း ညီပါပေ၏၊ သို့သော် ကလာပ်ဌ ဝါဖြင့် ရှိပါလျက် ကွစိဖြင့် တစ်မျိုးတစ်ဖုံ သုတ်တည်သော အရှင်ကစ္စည်းအလိုမူ ကွစိသ်ဒ္ဒါကို ကွစတ္ထ(အပွကတ္ထ= အနည်းငယ်, အချို့အနက်ရှိ၏) ဟု ဆိုလိုဟန်တူသည်၊ သမာသန္တ ဂတ နာမ်တိုင်းကို (အ)ပြုရမည် မဟုတ်, တချို့ တလေဌသာ (အ) ပြုပါ–ဟူလို။

(နောက်၌) လည်းကောင်း၊ ကပစ္စယော–ကပစ္စည်းသည်၊ ဟောတိ–၏၊ ယသ္မိ–အကြင်အရပ်၌၊ ဗဟု–များစွာကုန်သော၊ နဒီယော–မြစ်တို့သည်၊ (သန္တီ,ဣတိ–) သောယံ– ထိုအရပ်သည်၊ ဗဟုနဒီကော– မည်၏၊ ဧနပုဒ်တည်း၊ ယဿ– အကြင်သူ၏၊ ဗဟဝေါ–များကုန်သော၊ ကတ္တာရော– အလုပ်သမားတို့သည်၊ (သန္တိ, ဣတိ)၊ သောယံ– ထိုသူသည်၊ ဗဟုကတ္တုကော– မည်၏၊ ပုရိသော–တည်း။ (၃၅၀)

ဆက်ဦးအုံ– ကလာပ်၌ "ပြာဝုတ္တော ဝိမိ ဘပ္ပုရိသေ ဧဝ" ဟု သုတ်တည်၍ ရှေ့၌ ဆိုအပ်သော အစီအရင်သည် ဘပ္ပုရိသ်သမာသ်၌သာ ဖြစ်ရမည်၊ ဗဟုဠီဟိ စသည်ဖြစ်လျှင်(အ မပြု, အပစ္စည်းမသက်) ဟုတားမြစ်၏၊ ထို့ကြောင့် "သောဘနာ ရာဇာ ယဿတိ သောဘနရာဇာ= တင့်တယ်သော မင်းရှိသော မဂဓကိုင်း၊ ဝါယုသခါ– လေဟူသော မိတ်ဆွေရှိသူ၊ ဣန္ဒသခါ– သိကြားဟူသော မိတ်ဆွေရှိသူ"တို့၌ (အ) မပြုရ၊ ကမ္မဓာရဲ ဖြစ်သော်လည်း "ပူဇော်ခြင်း" အနက်ကို ဟောလျှင် (အ) မပြုရ၊ "သုရာဇာ– တင့်တယ်သော မင်း၊ အတိ ရာဇာ–လွန်ကဲသောမင်း"၊ [ပါဠိ၌ "အဘိရာဇာ–ပူဇော်ထိုက်သော မင်း" ဟု ဖြစ်၏။]

နနှင့် တွဲစပ်ရာ၌လည်း (အ) မပြုရ၊ "အရာဇ–မင်းစစ်မဟုတ်၊ အသခါ–မိတ်ဆွေစစ် မဟုတ်၊ ဧနပုဒ်ဟော သဒ္ဒါရှေးရှိလျှင် ဗြဟူနောင်လည်း အမြဲအပစ္စည်း (အ–အပြု) ဖြစ်၏၊ အဝန္တီသု+ ဗြဟ္မာ, အဝန္တိဗြဟ္မာ= အဝန္တီတိုင်းပုဏ္ဏား၊ ကု,မဟာ ရှေးရှိလျှင် ဝိကပ်စီရင်၍ "ကု ဗြဟ္မာ, ကုဗြဟ္မာ–စက်ဆုပ်ဖွယ် ပုဏ္ဏား၊ မဟာဗြဟ္မာ, မဟာဗြဟ္မာ– မြတ်သောပုဏ္ဏား၊ ပရမသဒ္ဒါရှေးရှိလျှင်မူ "ပရမဗြဟ္မာ" ဟုသာဖြစ်၏၊ ဤသုတ် မစီရင်ရ၊ ပြခဲ့သော ပုံစံများ၌ ဣတ္ထိလိင် ဖြစ်သင့်ရာဝယ် အ ပစ္စည်း မသက်ရ, (ဤ) သာ သက်၍ "အတိရာဇီ–မင်းကိုလွန်သော မိဖုရား" ဟု နဒါဒိဂိုဏ်း ဖြစ်၏။

မှတ်ချက်။ ။နနှင့်တွဲရာ၌ရာဇာဒိဂိုဏ်းမပျက် (အပစ္စည်းမသက်)ဟု ဆိုသောကြောင့် "နှ+အတ္တာ–အနတ္တာ=အတ္တမဟုတ်"၊"အနတ္တနိ အတ္တနိ အတ္တမာနံ, ပဿ လောကံ သဒေဝကံ"ဟူသော သုတ္တနိပါတ် ဒွယတာနုပဿနာ သုတ်၌ "အနတ္တနိ" စသောပုံစံများကို တွေ့ရ၏၊ သို့သော်"ဗဟုဠီဟိအရာဝယ် အပစ္စည်းမသက်"ဟု တားမြစ်ထားသော်လည်း အတ္တအနက်မှတစ်ပါး, စိတ်ဟူသောအနက် သဘောဟူသော အနက်ကိုဟောသော အတ္တသဒ္ဒါအတွက်မှာမူ"ဘာဝိတတ္တော–ပွားစေအပ်ပြီးသော စိတ်ရှိသူ၊ သညတတ္တော–စောင့်ရှောက်အပ်သောစိတ်ရှိသူ၊ ဌိတတ္တော– တည်တံ့သော သဘောရှိသူ၊ "အလံဟာသုဝိဟာရယ, ပဟိတတ္တသဘိက္ခုနော"၌ "ပဟိတတ္တော–နိဗ္ဗာန်သို့ စေလွှတ်အပ်သော စိတ်ရှိသူ"ဟု အပစ္စည်းသက်၍ ရာဇာဒိဂိုဏ်းပျက်သော ပုံစံများကို ပါဠိ၌ တွေ့ရသည်။ "ဘာဝိတော+အတ္တာ ယေနာတိ ဘာဝိတတ္တော" စသည်ပြု။

သဒ္ဒနီတိ။ ။သဒ္ဒနီတိ၌လည်း ဘာဝိတတ္တောကို ပုရိသောကဲ့သို့ ပဒမာလာ စည်ဟုဆို၏၊ ဆရာတို့ကား ဘာဝိတတ္တာ, ဌိတတ္တာ, သညတတ္တာ"ဟု ရာဇာဒိ ရုပ်သာ ရှိစေတော်မူကြသည်၊ ထို့ပြင် "သဗ္ဗသခေါ, သဗ္ဗသခါ– အလုံးစုံတို့၏ မိတ်ဆွေ (တပ္ပုရိသ် ၂–ရုပ်လည်းကောင်း)" တစ်နည်း "သဗ္ဗသခေါ– အလုံးစုံသော လူဟူသော မိတ်ဆွေရှိသူ(ဗဟုဗ္ဗီဟိ ပုရိသာဒိ တစ်ရုပ်ကိုသာ လည်းကောင်း)" သဒ္ဒနီတိ ပြသည်။

ပဠာဟံ, သတ္တာဟံ။ ။"ပဠ+အဟာနိ–ပဠာဟံ"ဟု ဝိဂြိုဟ်ပြု၍ ဒီဃသမာသ် ထုံးစံအတိုင်း စီရင်လျှင် "ပဠ+အဟ"ဟု ပကတိဖြစ်၏၊ ဠခွင်း, ဣ, နောက် (အ) ကိုဒီဃပြု၊ ဒီဃ ထုံးစံအတိုင်း နပုန်းကေတ်ခဲ့, သိကို အံ့ပြုလျှင် ဤသုတ်ကို အစီအရင် မဝင်ဘဲ "ပဠာဟံ သတ္တာဟံ"တို့ ပြီးနိုင်၏၊ သို့သော် ကလာပ်၌ "ရာဇန် အဟန် သခိ"ဟု ရာဇ သခတို့နှင့် တွဲဖက်၍ ပြထားသောကြောင့် ကစ္စည်းဝတ္ထုဆရာ လည်း "အဟ" ပါသော ပုံစံကို ထုတ်ပြဟန်တူသည်၊ သဏ္ဌာတကား အပစ္စည်း သက်လျှင် "ပရမာဟ"ဟု ပုရိသာဒိဂိုဏ်းမျိုး ဖြစ်၏၊ ပါဠိကား ထိုအကျိုးထူးလည်း မရှိပြီ၊ ထို့ကြောင့် ပဠာဟနောင် ဤသုတ်ဖြင့် အ ကို (အ) ထပ်ပြုခြင်း (တစ်နည်း, အ ပစ္စည်းသက်ခြင်း) သည် ဤသုတ်၏ ပဋိဋ္ဌ ဂတိကနည်း ဖြစ်ကြောင်းကို ပြရခြင်း အကျိုးရှိ၏–ဟု ရှာသကြံလေသည်။ [ဒီဂုမိသကတပ္ပုရိသ် မဟုတ်ဘဲ ဗဟုဗ္ဗီဟိ ဖြစ်လျှင် ဤသုတ် မစီရင်ရ–ဟု ကလာပ်၌ဆို၏။]

ပဠဂဝံ။ ။"ပဠဂါဝေါ သမာဟာရော"ဟု ဝိဂြိုဟ်ပြု၊ "ပဠ+ဂေါ"ဟု ပကတိ ပြုပြီးသည့်အခါ ရူပသိဒ္ဓိ၌ အ ပစ္စည်းသက်သော နည်းအတိုင်း ဤသုတ်ဖြင့် အပစ္စည်းသက်, ဩသရေစသုတ်ဖြင့် ဩကို အဝပြု, နာမ်ခဲ့, အံ့ပြု။ [ရှာသ၌ "သမာသန္တ ဂတာနံ နာမာနံ အန္တော (အဆုံးသည်) ဟုတ္တာ အကာရော ဟောတိ"ဟု အနက်ပေးသော နည်းလည်း "ဂေါ၏အဆုံး၌ အ ပစ္စည်းသက်" ဟူသော ရူပသိဒ္ဓိနည်းမျိုးပင်တည်း၊ "အ ပစ္စည်းသက်" ဟု တိုက်ရိုက် မဆိုသော်လည်း "အကာရော ဟောတိ"ဟု ဆိုသဖြင့် အဆုံး၌ အ အက္ခရာ ဖြစ်ပေါ် လာရသည်ဖြစ်၍ အပစ္စည်းသက်ခြင်းနှင့် သဘောတူပင်။ [ရှာသ၌ ဂေါ၏ ဩကို (အ)ပြု၍ သိကို အံ့ပြုပြီးမှ တေသုဝုဒ္ဓိဖြင့် (ဝ်) လာသော နောက်တစ်နည်းကား မကောင်း။]

ဆတ္တုပါဟနံ။ ။"ဆတ္တဗ္ဗ+ ဥပါဟနာစ–ဖိနပ်လည်း" ဟု ဝိဂြိုဟ်ပြု၍ ဒ္ဒန်ထုံးစံအတိုင်း စီရင်၊ "ဆတ္တ+ဥပါဟနာ"ဟု ပကတိပြု, နပုန်းကေတ်စီရင်၊ သရော ရသော နပုံသကေသုတ်ဖြင့် (ရှုအလို)အာကို အ ရသပြု။ [ရှာသအလို နပုန်းစီရင်သဖြင့် အာပစ္စည်းပျောက်၏၊] ထို့နောက် ဤသုတ်ဖြင့် အကို (အာ) ပြု၊ နာမ်ခဲ့ စသည် စီရင်။ [ဥပါဟနံကို အာပစ္စယန္တ ဣတ္ထိလိင် အနေဖြင့် ရှာသ ရုပ်တွက်၏၊ အဘိဓာန်၌ ပုံ– နပုန်းဟုလာ ရှိ၏၊ သို့ဖြစ်လျှင် "ဥပါဟနော" ဟု

ကေဝုစ်ဖြစ်စေ "ဥပါဟနာ"ဟု ဗဟုဝုစ်ဖြစ်စေ ရှိသင့်သည်၊] ကလာပ်၌ "သမာဟာရဒွန္ဒတ် စဝဂ္ဂ ဒသမန္တာ"ဟု သုတ်တည်၍ "ပိဋ္ဌ ဆတ္တုပါနဟမ်-အင်းပျဉ်, ထီး, ဖိနပ်"ဟု ပုံစံရှိသောကြောင့် ဤပုံစံကို ထုတ်ဟန်တူသည်။ သဏ္ဌာတ၌ "ဥပါနဟ်" ဟု (ဟ်) ဆုံးသောကြောင့် အ ပစ္စည်းသက်လျှင် "ဥပါနဟ"ဟု ဖြစ်၍ အပစ္စည်းသက်ရကျိုး ရှိ၏၊ ပါဠိ၌ကား "ဥပါဟန" ဟု နဂိုကရှိသောကြောင့် အကျိုးမထူးချေ၊ ထို့ကြောင့် ဤသုတ်၏ ပဒုန္ဒဂတိက နည်းကိုပြခြင်းအကျိုးငှာ ဤပုံစံထုတ်သည်ဟု နျာသစသည်တို့ ကြံလေသည်။

ဥပသရဒ။ ။ "သရဒသ- သရဒ ဥတု၏+သမီပ-တည်း"ဟု ဖြစ်စေ "သရဒသ သမီပေ ပဝတ္တတိ"ဟု ဖြစ်စေ ဝိဂ္ဂြိဟ်ပြု၍ အဗျယီဘော ထုံးစံအတိုင်း စီရင်၊ "ဥပသရဒ"ဟဲ့ ပကတိပြုပြီးနောက် ဤသုတ်ဖြင့် အကို (အ) ပြု, စသည် စီရင်၊ ကလာပ်သုတ်၌ "ဥပသရဒံ" ပုံစံကို မတွေ့ရ၊ "ဥပဋ္ဌေသဒမ်- ကျောက်ခဲ၏ အနီး"ဟု ခပ်ဆင်ဆင် ရုပ်ကို တွေ့ရ၏၊ ထို၌ (ဋ္ဌေသဒ်) ဟု ဗျဥ္ဇနန္တဖြစ်၍ အပစ္စည်းသက်ရကျိုး ရှိ၏၊ ပါဠိ၌ "သရဒ" မှာ အကျိုးမရှိ၊ ထို့ကြောင့် ပဒုန္ဒဂတိကနည်းကို ပြသည်-ဟု နျာသကြံသည်။

ဝိသာလကွော, ဝိမုခေါ။ ။[အကွိသဒ္ဒါ နပုလ္လိင်] "ဝိသာလာနိ အကွိနိ ယသ" ဟုဝိဂ္ဂြိဟ်ပြု၊ ဗဟုဗ္ဗီဟိ ထုံးစံအတိုင်း စီရင်၍ "ဝိသာလ+အကွိ" ဟု ပကတိပြု၊ ဤသုတ်ဖြင့် ဣကို (အ) ပြု, စသည် စီရင်၊ ကလာပ်၌ "သက်ထျကွိဏီ သွင်ဂေ"ဟု သုတ်တည်၍ "ဒီဃသက်ထ- ရှည်သော ပေါင်ရှိသူ၊ ဝိသာလကွ-ကျယ်သော မျက်လုံးရှိသူ"ဟု ထုတ်၏။[သွင်ဂေ-ကောင်းသော ကိုယ်အင်္ဂါကို ဟောရာ၌၊ သက်ထျအကွိဏီ- သက်ထိ (ပါဠိ၌"သတ္ထိ") အကွိသဒ္ဒါတို့ကို၊ နိပစ္စန္တေ-ကုန်၏၊] ဣတ္ထိလိင်ကို ဟောရာ၌ ဤပစ္စည်းသက်၍ "ဝိသာလကွိ-ကျယ်သောမျက်လုံးရှိသော မိန်းမ"ဟု ဖြစ်၏၊ ဝိသာလကွောနှင့် အလားတူ "ဂဝကွော- လေသောက်ပြတင်း"ပုဒ်လည်း ဤရာဇာဒိအာကတိပင်တည်း၊ "အစက္ခုရကွို"သုတ်၊ အစက္ခု-မျက်စိအနက်ဟော မဟုတ်သော၊ အကွို- အကွိ သဒ္ဒါကို၊ နိပစ္စေတေ-၏၊ ဂဝံ- အရောင်တို့၏၊ အကွိဝ- မျက်စိကဲ့သို့သော အပေါက် တဲ့လည်း၊ ဂဝကွော-ပေါက်၊ ဇာကွန်ရက်တပ်သော လေသာပြတင်းပေါက် တည်း၊ [အကွိဝါတိ အကွို (ဥပမာတဒ္ဓိတ်)၊ "ဂဝံ +အကွို- ဂဝကွော"ဟု ပြုစေ လိုသည်။] ဝိရူပ်-ဖောက်ပြန်သော (မလှသော)၊ မုခံ- မျက်နှာသည်၊ ယသ္သာတိ ဝိမုခေါ၊ ဗဟုဗ္ဗီဟိ - ထုံးစံအတိုင်း စီရင်၍ "ဝိ+မုခ" ဖြစ်သည့်အခါ (အ)ပြု၊ ဤရုပ်မျိုးကို ကလာပ်၌ မတွေ့ရ၊ ပဒုန္ဒဂတိကနည်း ဟု နျာသကြံသည်။

ပုဗ္ဗရတ္တောစသည်။ ။ကစ္စည်းဝုတ္တိ၌ မပြသော်လည်း ရာဇာဒိ အာကတိ ဂိုဏ်းဝင်ဖြစ်၍ ပါဠိ၌ အတွေ့များသော "ပုဗ္ဗရတ္တော" စသော ရုပ်များကို မှတ်သားသင့်၏၊ ဒီဃာ-ဟောဝသေ-ကဒေသေဟိစ ရတျာ-မောဂ္ဂလ္လာန်သုတ်၊

ကလာပ်၌ အလားတူရှိ၏၊ [အနညာသင်္ချတ္တေသု- အညတ္ထသမာသ် အသင်္ချ-သမာသ်မှ တစ်ပါးသောသမာသ်တို့၌၊ ဒီဃာ၊ပေ၊ သေဟိ-ဒီဃ, အဟ, ဝဿ-သဒ္ဒါ, ဧကဒေသ အနုက်ဟော သဒ္ဒါတို့မှလည်းကောင်း၊ စ-အသင်္ချသဒ္ဒါ, သင်္ခ်ာသဒ္ဒါတို့မှလည်းကောင်း၊ ပရာယံ-သော၊ ရတ္ဟာ-ရတ္တိသဒ္ဒါမှ နောက်၌၊ သမာသန္တော အ ဟောတိ- သမာသန္တ အ ပစ္စည်းသက်၊] ဒီဃရတ္တံ-ရှည်စွာသော ညဉ့်၊ အဟောရတ္တံ-နေ့, ညဉ့်၊ (မနောဂိုဏ်းဖြစ်၍ အဟ၏ အဆုံးသရကို ဩဖြ) ဝဿရတ္တံ- မိုးအခါတို့၌ (တို့၏) ညဉ့်၊ ဝါ-မိုးကာလ၊ ပုဗ္ဗရတ္တံ-ညဉ့်၏ရှေ့အဖို့၊ ဝါ-ညဉ့်ဦးယံ၊ အပရရတ္တံ- မိုးသောက်ယံ၊ အမုရတ္တံ- ညဉ့်ထက်ဝက် (သန်းခေါင်ယံ) ဤ၌ ပုဗ္ဗစသည်တို့သည် (တစ်ညဉ့်လုံးကို မဟော) ညဉ့်၏ တစ်စိတ် ဧကဒေသ အနုက်ကို ဟောကြ၏။

အတီရတ္တစသည်။ ။အတိဂ္ဂန္တော ရတ္တိ အတီရတ္တော- ညဉ့်ကိုလွန်သည်၊ [ဤ၌ အတိသဒ္ဒါသည် အသင်္ချခေါ် ဥပသာရတည်း၊] ဒွေရတ္တိယော ဒိရတ္တံ- ၂ ညဉ့်၊ ဧကရတ္တံ-တစ်ညဉ့်၊ ကွစိသဒ္ဒါ လိုက်သောကြောင့် "ဧကရတ္တိ"ဟု အပစ္စည်း မသက်ဘဲလည်းရှိ၏၊ ဒီဃာ+ရတ္တိ ယသ"ဟု ဝိဂြိုဟ်ပြုလျှင် အညတ္ထ (ဗဟုဗ္ဗီဟိ) ဖြစ်သောကြောင့် အပစ္စည်း မသက်ရ၊ "ဒီဃရတ္တိ- ရှည်သော ညဉ့်ရှိသော ဆောင်းကာလ"ဟု ဖြစ်၏၊ "ရတ္တိယာ + သမီပံ"ဟု ပြုလျှင် သသင်္ချတ္ထ ခေါ် အဗျယီဘော ဖြစ်သောကြောင့် အပစ္စည်းမသက်ရ၊ "ဥပရတ္တိ- ညဉ့်အနီး" ဟု ဖြစ်၏၊ [ဒီဃရတ္တံ-စသည်၌ ကလာပ်ဝယ် "ဒီဃရတ္တော" စသည်ဖြင့် ပုလ္လိင် ရှိ၏၊ အဘိဓာန်၌လည်း "အမုရတ္တော မဟာနိသာ"ဟု ပုလ္လိင်ရှိ၏၊ "ဒီဃရတ္တံ, ပုဗ္ဗရတ္တာပရာရတ္တံ"တို့၌ အစ္ဆန္ဒ သံယောဂ ဒုတိယာ ဝိဘတ်ဖြစ်၏၊ ဒီဃရတ္တော-စသည်သာ ပဌမန္တ ဖြစ်သင့်သည်၊ အဟောရတ္တံ၌တည်း သမာဟာရဒ္ဒန်ဖြစ်သောကြောင့် နပုန်းလည်းရှိ၏၊ "သမာဟာရဒ္ဒေ့ပိ ကတ္ထစိ ပုလ္လိင်ံ ဣစ္ဆန္တိ သဒ္ဒ-ဝိဒူနဉ်အညီ "အစ္စယန္တိ အဟောရတ္တာ"ဟု ပုလ္လိင် (ဗဟုဝုစ်)လည်း ရှိသည်၊ "ဒီဃရတ္တာယ ဝေါမာရိသ"စသော ဥပပုရိပေတဝတ္ထု ပါဠိ၌ကား အာပစ္စည်းသက်၍ ဣတ္ထိလိင်ရုပ် တွေ့ရပြန်သည်၊ "သာ နုန ကပဏာ အမ္မာ, စိရရတ္တာယ ရုစ္ဆတိ (ငိုလတ္တံ့)ဟူသော ဝေဿန်စာတ်၌လည်း နည်းတူ၊ စိရရတ္တာယ-ကြာမြင့်စွာသော ညဉ့်၌, ကြာမြင့်စွာသောကာလ၌" ဟုပေး။

ရတ္တိန္ဒိဝံ စသည်။ ။ မောဂ္ဂလ္လာန်၌ ရတ္တိန္ဒိဝ ဒါရဂ ဝ စတုရသ"ဟု သုတ်တည်၍ အပစ္စည်းသက်၏၊ ရတ္တိစ ဒိဝါစ ရတ္တိန္ဒိဝံ-ညဉ့်နေ့၊ နတ်ပြည်, ကောင်းကင်, နေ့အနုက်တို့ကိုဟောသော အကာရန္တ ဒိဝသဒ္ဒါကို ပါဠိအဘိဓာန် ၌ ပုလ္လိင်, ထောမနိမိတ် နပုလ္လိင်ဟု တွေ့ရ၏၊ ထိုဒိဝသဒ္ဒါဖြစ်လျှင် ဤသုတ်ဖြင့် အပစ္စည်းသက်ဖွယ်မလို၊ ဒိဝါ- အာကာရန္တ အဗျယပုဒ်ရှိ၏၊ ထို အဗျယဒိဝါကို ရည်ရွယ်၍ ဤသုတ်ဖြင့် အပစ္စည်းသက်, ရှေ့ပုဒ်အဆုံး၌ သုတ်ကြီးဖြင့် နလာ၊

ထိုနေ့ကို နိဂ္ဂဟိတ်ပြု၊ "စာတုမဟာရာဇိကာနံ ဒေဝါနံ ကော ရတ္တိန္ဒိဝေါ"– တိုကဏ္ဍတွင်ရ ဒုတိယပ်၊ ရတ္တိန္ဒိဝါ နာနုတပေန္တိ" – သဂါထာဝဂ်, မာရ သံယုတ်၊ (ပုလ္လိင်ကေဝုစ် ဗဟုဝုစ်ပုံစံများ၊) အဟံ အာဝုသော နိဂန္ဌာ..... ပဟောမိ ကော် ရတ္တိန္ဒိဝံ ကေန္ဒ သုခံ ပဋိသံဝေဒီ ဝိဟရိတုံ, ဒွေ ရတ္တိန္ဒိ ဝါနိ၊ပေ၊ သတ္တ ရတ္တိန္ဒိဝါနိ (နပုံကေဝုစ် ဗဟုဝုစ်ပုံစံများ)၊ "ဒါရော စ ဂေါစ ဒါရဂဝံ" ကား ပဋ္ဌဂဝံနှင့်တူပြီ၊ အသိသဒ္ဒါသည် အထောင့်အနက်ဟော။ ["စတသော အသိယော ယသာတိ စတုရသော– ၄ ထောင့်ရှိသော ပလ္လင်" ပါဠိများ၌ "ကောဏော– သော ကောဋိနာရိယံ"ဟု "အထောင့်" ဟောရာ၌ "အသ" ဟု ရှိ၏၊ သက္ကတ၌မူ "အသိ" ဟု ရှိသည်။]

ဒ္ဝိဘူမံ စသည်။ ။"ဒွေ+ဘူမိယော ယသာတိ ဒ္ဝိဘူမံ (ဘဝနံ)= ဘုံ ၂ ဆင့်ရှိသော ဗိမာန်၊ ဒ္ဝိဘူမော– ဘုံ ၂ ဆင့်ရှိသော ပြာသာဒ်"စသည်၌ ဗဟုဗ္ဗီဟိ စီရင်၍ "ဒ္ဝိဘူမိ"ဟု ပကတိပြု၊ ဤသုတ်ဖြင့် ဣကို အပြု၊ တေဘူမံ– စသည်၌လည်း နည်းတူ၊ "ဒ္ဝိဘူမကော– ဘုံ ၂ ဆင့်ရှိသော" စသည်၌ "ဒ္ဝိဘူမောယော ဒ္ဝိဘူမ– ကော" ဟု သွတ္ထတဒ္ဓိတ်ပြု၍ ကဏ်ပစ္စည်းထပ်သက်၊ "ဒုကွံတေဘူမကံ ဝဋ္ဋံ" ၌မူ "တေဘူမကံ– ဘုံ ၃ ဖါး၌ ဖြစ်သော" ဟုအနက်ပေးမှ သင့်သောကြောင့် "တိသော+ဘူမိယော– တိဘူမံ (ဘုံ ၃ ပါး)၊ ဤသုတ်ဖြင့် ဣကို အပြု၊ ထို့နောက် "တိဘူမေ+ ဘဝံ–တေဘူမကံ"ဟု ဘာဝတဒ္ဓိတ်ပြု၍ ကပစ္စည်းသက်သင့်၏၊ "တေ ဘူမိကာ– ဘုံ ၃ ပါး၌ ဖြစ်ကုန်သော၊ သခ်ါရာ–တို့"၌ကား ဘာဝအနက်၌ ဏိက ပစ္စည်းသက်။ [ဋီကာကျော်ကား "တိသော+ဘူမိယော ဣမသာတိ တိဘူမံ" ဟုပြု၍ ဤသုတ်ဖြင့် ဣကို (အ)ပြု၊ ထို့နောက် တိဘူမံယော တေဘူမကံ"ဟု သွတ္ထ၌ ကဏ်ပစ္စည်း သက်စေလို၏၊ "တေဘူမကံ–ဘုံ ၃ ပါး ရှိသော၊ ဝဋ္ဋ–ဝဋ်"ဟု အနက်သွား မဖြောင့်သောကြောင့် ထိုနည်းကို စဉ်းစားသင့်သည်။]

ပါပဘူမံ စသည်။ ။"ပါပါဒီဟိ ဘူမိယာ"ဟု သုတ်တည်၍ အပစ္စည်း သက်၏၊ ပါပါ+ဘူမိ ယသ္မိं ဌာနေတိ ပါပဘူမံ= မကောင်းသော မြေရှိသော အရပ်၊ ဇာတိယာ ဥပလက္ခိတာ+ဘူမိ ယသ္မိं တိ ဇာတိဘူမံ= မွေးဖွားခြင်းဖြင့် မှတ်သား အပ်သော မြေရှိသော အရပ်၊ ဝါ– ချက်မြှုပ်အရပ်၊ တစ်နည်း– ဇာတိယာ ဘူမိ ဇာတိဘူမံ= မွေးဖွားခြင်း၏ မြေ၊ [ဇာတိဘူမံ ဣမေသံ နိဝါသောတိ ဇာတိ ဘူမကာ= မွေးဖွားခြင်း၏ မြေဟူသော နေရာရှိသူတို့၊ ဝါ– ဇာတိမြေ၌နေသူတို့၊ နိဝါသတဒ္ဓိတ်–ကပစ္စည်း၊] ပစ္ဆာ (အပရာ)+ ဘူမိ–ပစ္ဆာဘူမံ= အနောက် အရပ်မြေ၊ ဝါ– အနောက်အရပ်၌တည်သော ဇနပုဒ်၊ ကုစ္ဆိတာ+ဘူမိ ယသ္မိं တိ ဒုဗ္ဘူမံ= စက်ဆုပ်ဖွယ် မြေရှိသော လယ်၊ သုန္ဒရာ+ဘူမိ ယသ္မိं တိ သုဘူမံ= ကောင်းသောမြေရှိသောလယ်၊ ဤသို့လျှင် ပါပစသည် ရှေးရှိသော ဘူမိနောင်တပ္ပုရိသ် ဗဟုဗ္ဗီဟိ စသော သမာသ်သာမည်၌ အပစ္စည်း သက်သည်။

အဂ္ဂိလိနောင် အပစ္စည်း။ ။မောဂ္ဂလ္လာန်၌ အသရေ်ဟိ စာဂ္ဂိလ္ပာ- နှ သညာ-သန်ျတ္ထေသု"ဟု သုတ်တည်၍ အဂ္ဂိလိနောင် အပစ္စည်းသက်၏။ [အသရေ်- ဟိ-အသန်ျမည်သော ဥပသာရနိပါတ်တို့မှလည်းကောင်း၊ စ-သန်ျာတို့မှလည်း ကောင်း၊ ပရာ-သော၊ အဂ္ဂိလ္ပာ- အဂ္ဂိလိသဒ္ဒါမှ (နောက်၌)- သမာသန္တော အဟောတိ-သမာသ်အဆုံး အပစ္စည်းသက်၊ နသညာ- သန်ျတ္ထေသု- အညတ္ထ (ဗဟုဗ္ဗီဟိ), အသန်ျတ္ထ (အဗျယီဘော) တို့၌ မသက်ရ၊] အဂ္ဂိလိဟိ -လက်ချောင်း တို့မှ၊ နိဂ္ဂတံ- ထွက်သောအရာ (ပိုနေသောအရာ) တည်း၊ နိရဂ္ဂိလံ၊ အတိက္ကန္တံ အဂ္ဂိလိယော- အစွဂ္ဂိလံ= လက်ချောင်းတို့ကို လွန်သော ဝတ္ထု၊ "ပဋ္ဌ+အဂ္ဂိလိယော ယသ္မိ အတ္ထေ"ဟု ဗဟုဗ္ဗီဟိပြုလျှင် အပစ္စည်း မသက်ရ၊ "ပဋ္ဌဂ္ဂိလိ- လက်ငါးချောင်းရှိသောလက်"ဟု ဖြစ်၏။ အဂ္ဂိလိယာ + သမီပံ" ဟု အဗျယီဘောပြုလျှင်လည်း "ဥပဂ္ဂိလိ= လက်ချောင်းအနီး"ဟု ဖြစ်၏။

လက် ၂ ဆစ် ပမာဏ ဝတ္ထုကို ဟောရာ၌ "ဒွေ+အဂ္ဂိလိယော ဒွဂ္ဂိလံ"ဟု ဒီဂုသမာသန္တ၌ အပစ္စည်း သက်ပြီးမှ "ဒွဂ္ဂိလံ ပမာဏံ အသ"ဟူသော အနက်၌ "မာနေ မတ္တော" သုတ်ဖြင့် မတ္တပစ္စည်းကို သော်လည်းကောင်း, "တဋ္ဌေ စုဒ္ဓံ" သုတ်ဖြင့် တဋ္ဌပစ္စည်းကို သော်လည်းကောင်း သက်၍ ထိုပစ္စည်းကို "လောပေါ" သုတ်ဖြင့် ဇဏ်ချသင့်၏- ဟု မောဂ္ဂလ္လာန်နိဿယ မိန့်၏၊ လက်သစ် အတိုင်းအရှည်ကို ဟောသော "အဂ္ဂိလံ" ပုဒ်လည်း ရှိရကား "ဒွေ+ အဂ္ဂိလာနိ ဒွဂ္ဂိလံ= လက် ၂ သစ်" ဟု ဒီဂု ရိုးရိုးလည်းကောင်း, "ဒွေ အဂ္ဂိလာနိ ယသ္သာတိ ဒွဂ္ဂိလံ= လက် ၂ သစ် ရှိသော ဝတ္ထု"ဟု လည်းကောင်း ဖြစ်နိုင်သည်ပင်။

နဒီ ဂေါဒါဝရီနောင် အပစ္စည်း။ ။မောဂ္ဂလ္လာန်၌ "နဒီ ဂေါဒါဝရိံ" ဟု သုတ်တည်၍ သန်ျာရှေးရှိသော နဒီ ဂေါဒါဝရီနောင် သုမာသန္တ အပစ္စည်း သက်၏၊ ပဋ္ဌ+ နဒီယော, ပဋ္ဌနဒံ- မြစ်ငါးစင်း၊ ဂေါဒါဝရီနောင် သက်ပုံကို ပြခဲ့ပြီ၊ ထိုအားလုံးကိုပင် ကလာပ်၌ ရာဇာဒိအာကတိဂိုဏ်းအဖြစ်ဖြင့် ပြထားသည်၊ ထို့ကြောင့် ဤကွစိသမာသန္တ ဂတာန မကာရန္တောသုတ်ကြောင့် နာမ် ၁၃ ဂိုဏ်း တွင် ပါဝင်သော ရာဇာဒိဂိုဏ်းသာ ပျက်သည်မဟုတ်, မနောဂိုဏ်း, ရတ္တာဒိဂိုဏ်း, နာမ်ဂိုဏ်း စသော အခြားဂိုဏ်းများလည်း (အ ပစ္စည်းသက်လိုက်က) ပျက်ကြရသည်။

မှတ်ချက်။ ။ကစ္စည်းဝတ္ထို၌ အဆုံးသရကို (အ)ပြု-ဟု ဆိုသော်လည်း အခြားကျမ်း၌ အပစ္စည်းသက်ဟု ဆို၏၊ ရူပသိဒ္ဓိ၌ကား အ- ပြုနည်း, အပစ္စည်းနှင့် ကပစ္စည်း သက်သောနည်းဟု ၂ နည်းပြ၏၊ ထိုတွင် ပဋ္ဌဂဝံ စသည်၌ အပစ္စည်းသက်မှ ရုပ်ပြီးဖြောင့်သောကြောင့်လည်းကောင်း, ဤသုတ်ရင်းဖြင့် ကပစ္စည်းသက်ထားလျှင် နောက်"နဒီမှာစ"သုတ်၌ ကပစ္စည်းလိုက်ဖို့ရာ အဆင်သင့်သောကြောင့်လည်းကောင်း အပစ္စည်း-ကပစ္စည်း သက်သောနည်းကို ရူပသိဒ္ဓိ သာ၍ နှစ်သက်သည်။

ကာရဂ္ဂဟဏံ၊ ပေ၊ ဟောတိ – "ကွစိ သမာသန္တ ဂတာန–မဒန္တ တာ"ဟု က (လာပ်သုတ်အတိုင်း) တည်လျှင်"အဒန္တ တာ–အ အဆုံးရှိသည်၏ အဖြစ်သည်"ဟု လိုအပ်သော အနက်ပြီးနိုင်လျက် ["ဂတာနမတ္တ"ဟု တည်လျှင် ပြီးနိုင်လျက်–ဟု ဆိုကြ၏,မကောင်း။] "မကာရန္တော"ဟု ကာရသဒ္ဒါ အပိုကိုပြခြင်းသည် အဘယ်အကျိုး ရှိသနည်း"ဟု ဝုတ္တိဆရာကိုယ်တိုင် "ကာရဂ္ဂဟဏံ ကိမတ္ထံ"ဟု ပုစ္ဆာထုတ်၍, ထိုပုစ္ဆာ၏ အဖြေကို ပြလိုသော်ကြောင့် "အာကာရန္တ ဣကာရန္တော စ ဟောတိ"ဟု မိန့်သည်၊ ကာရသဒ္ဒါပိုဖြင့် သမာသန္တနာမ်ပုဒ်တို့၏ အဆုံးသရကို အာ ဣလည်း ပြုရခြင်းအကျိုးရှိသည်–ဟုလို၊ "ပတ္တ–ဓမ္မော–ရောက်အပ်သော တရားရှိသူ" စသော ပါဠိဥဒ္ဒေသကဲ့သို့ "ပစ္ဆကွ ဓမ္မော"ဟု သြကာရန္တ ရှိသင့်ပါလျက် ဓမ္မ၏ အ ကို ဤကာရသဒ္ဒါပိုဖြင့် အာပြု၍ "ပစ္ဆကွ ဓမ္မာ"ဟု အာကာရန္တ ပုလ္လိင်ရုပ် ရှိရသည်။ [ရုပ်စဉ်ပုံကို နာမ်ဂိုဏ်း, အာကာရန္တ ပုလ္လိင်ခန်းကြည့်။]

သုဂန္ဓီ စသည်။ ။ "သုရဘိ+ဂန္ဓ"ဟု တည်၍ အဂ္ဂိနောကဲ့သို့ "သုရဘိ–နော"ဟုလည်းကောင်း "ဂန္ဓော"ဟု လည်းကောင်း ဝါကျပြီးစေ၊ တပ္ပုရိသ် ဆိုင်ရာ စီရင်၍ "သုရဘိ+ဂန္ဓ"ဟု ပကတိပြု၊ ဤသုတ်၌ ကာရသဒ္ဒါပိုဖြင့် ဂန္ဓ၏ အဆုံး အကို ဣပြု၊ နာမ်ငဲ့, သိရေ့ စသည်ဖြင့် ဣကာရန္တ ပုလ္လိင်အဂ္ဂိကဲ့သို့ ရုပ်စဉ်၊ "သု+ဂန္ဓ, ပူတိ+ဂန္ဓ, ဒု+ဂန္ဓ, တည်၍လည်းတွက်၊ ကုစ္ဆိတောသည် ကု၏ အနက်ပြ ပရိယာယ်သာ, ရုပ်တွက်ရာ၌ ထည့်ဖွယ်မလို၊ ပူတိ+ဓေ+ဂန္ဓီ"၌လည်း ဓေကို ချေလျှင် "ပူတိ+ဂန္ဓ"ဟု ပကတိဖြစ်၍ နည်းတူပင်၊ ဒုဋ္ဌု+ဂန္ဓော ယသ္သာတိ ဒုဂ္ဂန္ဓီ"၌ ဗဟုဗ္ဗီဟိ ဖြစ်ခြင်းသာ ထူး၏၊ "ဒု+ဂန္ဓ+ယ" တည်၍ တွက်။

မောဂ္ဂလ္လာန်။ ။ "သုဂန္ဓီ ဒုဂ္ဂန္ဓီ ပယောဂေါနု ဒီသတေ= ပါဠိတော် အဋ္ဌကထာတို့၌ မတွေ့အပ်"ဟု ဆို၍ ပဋိကာ၌ "ကစ္စာယန_ဝုတ္တိကာရေန ကွစိ သမာသန္တ ဂတာန မကာရန္တော" တိ ဇော ကာရဂ္ဂဟဏေန သုဂန္ဓီ, ဒုဂ္ဂန္ဓီ, ပူတိ ဂန္ဓီ, သုရဘိ ဂန္ဓီတိ ယေ တေ ပယောဂါ သက္ကတာနုသာရေန ("ဂန္ဓသိ ဥပူတိသုသုရဘိဟိ" ၅–၄–၁၃၅ ပါဏိနိသုတ်ကို အစဉ်လိုက်သဖြင့်) သာဓိတာ–ဟု ဆို၏၊ သက္ကတသို့ အတုလိုက်၍ "သုဂန္ဓီ"စသော ပြယုဂ်များကို ကစ္စည်း ဝုတ္တိဆရာ ပြီးစေအပ်သော်လည်း ပါဠိ၌မူ ထိုပြယုဂ်များ မကောင်း၊ "ပဒ္ဓံ ယထာ ကောကနဒံ သုဂန္ဓံ" ..... "ဒုဂ္ဂန္ဓော အသုစိကာယော"ဟုသာ ပါဠိရှိသည်ဟု ဆိုလိုသည်၊ "ပုနော ပတ္တံ ဂဟေတ္တာန, သောဓယိတ္တာ သုဂန္ဓိနာ" ဟူသော ဘဒ္ဒါကာပိလာနီ ထေရိကာပဒါန်၌ "သုဂန္ဓိနာ" ပုဒ်လည်း "သုန္ဒရော ဂန္ဓော သုဂန္ဓော–ကောင်းသော အနံ့၊ သုဂန္ဓော ယဿ အတ္ထိတိ–ကောင်းသော အနံ့ ရှိသော ဆပ်ပြာ" ဟု အဿတ္ထိ တဒ္ဓိတ်ဆင့်၍ (ဤ) ပစ္စည်းဖြင့် (ဒဏ္ဍီနာကဲ့သို့) ပြီး၏။

နဒီမှာ ၀. ၃၃၈။ သမာသန္တေ–သမာသ် အဆုံးဌ်၊ နဒီမှာ၀–နဒီ မည်သော ဤဦးကာရန္တ သဒ္ဒါမှ နောက်ဌ်လည်း၊ က ပစ္စယော ဟောတိ၊ ယသ္မိ–အကြင်နေပုဒ်ဌ်၊ ပေ၊ ဗဟုနဒီကော–မဲ့ည်၏၊ ယဿ–အကြင်သူ၏၊ ဗဟု–ကုန်သော၊ ကန္ဓီယော–နှစ်သက်ဖွယ်တို့သည်၊ (သန္ဓီ, ဣတိ) သော–ယံ–သည်၊ ဗဟုကန္ဓီဏော–မည်၏၊ ဗဟုနာရိကော–များသော မိန်းမရှိသူ။ (၃၄၆)

နဒီ၊ ပေ၊ ကပစ္စယော။ ။ ကာရသဒ္ဒါဖြင့် အာ–ဣသာ ဖြုသည် မဟုတ်သေး, နဒီဆုံးသော ကတ္တုဆုံးသော သမာပုဒ်နောင်လည်း ကပစ္စည်းသက်သေးသည်၊ "ဗဟု+နဒီ+ယ" တည်, ယော ၂ လုံးသက်, ဃ ပမှည့်, ရှေ့ယောချေ၊ ဥကို ဒီဃဖြု, ဤကို ရဿဖြု၊ "ဗဟု+နဒီယော+ယဿ" စသည် ဗဟုဗ္ဗီဟိစီရင်၊ "ဗဟု + နဒီ" ဟု ပကတိဖြု၊ ဤသုတ်ဌ် ကာရသဒ္ဒါဖြင့် ကပစ္စည်းသက်, ကွစာဒီ မဗ္ဗုတ္တရာနံဖြင့် ဒီဌ် ဤကို ရဿဖြု, စသည်စီရင်၊ "ဗဟု+ကတ္တု+ယ"ဟု တည်, ဘိက္ခေါကဲ့သို့ ဗဟေါ ပြီးစေ၊ "ဗဟု+ကတ္တု" ပကတိဖြု, စသည်စီရင်၊ နဒီ နောင်ဌ် ကပစ္စည်းကို နဒီမှာ စသုတ်ဖြင့် ပြီးလတ္တံ. ဖြစ်သော်လည်း ဤသုတ်၏ ကာရသဒ္ဒါဖြင့်လည်း ပြီးနိုင်ကြောင်း ပြလိုရ၍ ဗဟုနဒီကော ပုံစံကို ဤသုတ်ဌ် ဝုတ္တို ဆရာ ထုတ်ပြထားသည်။

မှတ်ချက်။ ။ နိဒ္ဒေသဌ် "သမာသန္တေ ဟု သာမည ဆိုသော်လည်း ဗဟုဗ္ဗီဟိ သမာသ်ကိုသာ ယူ" ဟု ဆို၏၊ ထို့ပြင် ကပစ္စယောကိုလည်း "က+အပစ္စယော"ဟု ပုဒ်ဖြတ်၍ အပစ္စည်းလည်းသက်ဟု "ပဋ္ဌဂ၀ံ" ရုပ်ပြီးဖို့ရာကြောင့်၊ အကြံလွန်သည်၊ သုတ်ရင်းဖြင့် အပစ္စည်း သက်နိုင်သော နည်းကိုပြသော ရူပသိဒ္ဓိ၀ါဒသာ သက္ကတသုတ်များနှင့် ညီသည်၊ နျာသဌ် "ဗဟုနံ+ကတ္တု–ဗဟုကတ္တုကော" ဟု ဗဟုရိသ် သမာသ် လုပ်ပြခြင်းလည်း ပါဠိသုံး ရှိမည်မထင်၊ နိဒ္ဒေသဌ် "စိတ္တဂု–တိဋ္ဌဂု" ရုပ်များပြီးဖို့ရာ ကာရသဒ္ဒါဖြင့် သမာသန္တ ဩကို ဥပြုဟုလည်း ဆိုသေး၏၊ စိတ္တဂုကို သရောရသောနပုံ သကေဖြင့် ဩကို ဥရသပြု၍ ပြီးနိုင်၏၊ တိဋ္ဌဂု ပြီးပုံကို "အညသ္မာ လောပေါစ" သုတ်ကျမှ ပြအံ့၊ ထိုသို့ အခြားနည်း ရိုးရိုးဖြင့် ပြီးနိုင်သောကြောင့် ဩကို ဥပြုဖွယ်လည်း မလို။

၃၃၈။ **နဒီမှာ** – ကလာပ်ဌ် "ဤ ဒုတ် ဣတ္ထိရှာ နဒီ" ဟု သုတ်တည်၍ ဣတ္ထိလိင်ကို ဟောသော ဤဦးတို့ကို "နဒီ" ဟု အမည်မှည့်၏၊ ထို့ကြောင့် ရူပသိဒ္ဓိဌ် "နဒီတိ စေတ္ထ ဣတ္ထိ ၀ါစကာနံ ဤကာရုကာရာနံ ပရသမညာ" ဟု မိန့်သည်၊ ဤစကားဖြင့် "နဒီမှာ" အရ နဒီသဒ္ဒါ တစ်ခုသာမက, "နဒီ–ဒါသီ–နာရီ–ကုမာရီ–၀ဓူ–ဧမ္မူ စသော ဣတ္ထိလိင် ဤကာရန္တ ဥကာရန္တ အားလုံးရသည်" ဟု မှတ်ပါ၊ နဒီမှာစဌ် စသဒ္ဒါဖြင့် ရှေ့သုတ်မှ ကာရသဒ္ဒါကို ၎င်း၏ဟု နျာသဆို၏၊

"ကာရသဒ္ဒါကို ၎င်း" ဟူရာ၌လည်း ကာရသဒ္ဒါဖြင့် သက်သော ကပစ္စည်းကို ၎င်သည်-ဟု ဆိုလိုသည်၊ "အကာ-အပစ္စည်း ကပစ္စည်းတို့သည်" ဟု ကြံသော ရူပသိဒ္ဓိအလို ရှေ့သုတ်မှ (က) ကို ၎င်သည်ဟု ကြံသင့်၏၊ နိဒ္ဒေသ၌ကား "သမာသန္တ" ဟူသော ဝိသယ (သက်ရာ) ကိုလည်းကောင်း၊ (က) ဟူသော ဝိသယီကိုလည်းကောင်း ၎င်၏-ဟု ဆိုသည်။

နိစ္စတ္ထ ဆိုသော်လည်း မမြဲပုံ။ ။ ဗဟုနဒီကော စသော ပုံစံများကို ရှေ့သုတ်လာ ကာရသဒ္ဒါဖြင့် ပြီးနိုင်ပါလျက် ဤသုတ်ကို ထပ်၍ဆိုခြင်းသည်၊ "နဒီ မည်သော ဣတ္ထိဝါစက ဤ ဥိတို့နောင် အမြဲ က ပစ္စည်းသက်"ဟု သိစေရခြင်း အကျိုးရှိ၏-ဟု ရူပသိဒ္ဓိ၌ဆို၏။ ["နိစ္စတ္ထံ ဝစနံ" -ရှု၊] ဤသို့ ရူပသိဒ္ဓိဆိုသော်လည်း မောဂ္ဂလ္လာန်၌ "သုသူ-ကောင်းသော မျက်ခုံးရှိသော မိန်းမ" ဟူရာ၌ ကပစ္စည်း မသက်ရ၍ ဤအစီအရင် မရ-ဟုဆိုသည်၊ "ပဋိမုဏ္ဏကမ္မ-စွပ်အပ်သော ရွှေတန်ဆာ ရှိသော မိန်းမ" ၌လည်း ကပ္ပစ္စည်းမသက်၊ "သုဗ္ဗသုဘာ သုပ္ပဋိမုဏ္ဏ ကမ္မ"-နဝနိပါတ်, သခ်ၿာတ်၊ ဤစကားအားလုံးကို ကောက်ချက်ချလျှင် နဒီ မ်ည်သော သဒ္ဒါနောင် ဤသုတ်ဖြင့် ကပစ္စည်းသက်, ကြွင်းသော သဒ္ဒါနောင် ရှေ့သုတ်ဖြင့် ကပစ္စည်းသက်၊ ဤသို့ ကစ္စည်းအလို ခွဲခြား၍ ဤ ၂-သုတ်လုံး၏ အစီအရင်လည်း နိစ္စမဟုတ်, က ပစ္စည်းမသက်သော ရုပ်များလည်း ရှိနိုင်၏-ဟု မှတ်သားသင့်သည်။

မောဂ္ဂလ္လာန်။ ။ "လ္ဟိတ္ထိယုဟိ ကော"ဟု သုတ်တည်၍ "ဗဟုဗ္ဗိဟိ၌ ကတ္တုကဲ့သို့ တ္ဘု(တု) ပစ္စယန္တ ပုဒ်, ဣတ္ထိဝါစက ဤ ဥိပုဒ်များ နောင် (အမြဲမဟုတ်သော်လည်း) ကပစ္စည်းများ၏"ဟု ဆိုပြီးလျှင် "ဝါညတော"ဟု သုတ်တည်၍ အခြားသဒ္ဒါနောင်ကား ဝိကပ်အားဖြင့် က - ပစ္စည်းသက်-ဟု ဆိုသည်၊ ထိုအဆိုသာ အရာတိုင်း နံ့ပေ၏၊ ဗဟုကတ္တုကော, ဗဟုကုမာရိကော, ဗဟုဗြဟ္မဗန္ဓုကော-များသော ပုဏ္ဏားမရှိသောရွာ။ ["ဗဟု + ဗြဟ္မဗန္ဓုယသ္မိံ" ဟုပြု၊] ဗဟုဇမ္ဗုကံ-များသော သပြေပင်ရှိသော တော။[ဗဟု+ဇမ္ဗုယသ္မိံ ဝနေ" ဟုပြု၊] ဗဟုဝဓုကော-များသော ချွေးမရှိသူ။ ["ဗဟု+ဝဓုယသ"ဟု ပြု၊] ဤကား တုပစ္စယန္တနှင့် ဣတ္ထိဝါစက ဤ ဥိနောင် ကပစ္စည်းအသက်များပုံတည်း၊ သုဘူ, ပဋိမုဏ္ဏကမ္မုတို့ကား ဣတ္ထိဝါစက ဥိနောင်ဖြစ်ပါလျက် ကပစ္စည်း မသက်ရသော အနည်းငယ် ပုံစံတည်း။

ဝိကပ် က ပစ္စည်းသက်ပုံ။ ။ ဗဟု+မာလာယော အဿာတိ ဗဟုမာလ-ကော, ဗဟုမာလော၊ များသောပန်းရှိသူ၊ နတ္ထိဂါမော-ယသ္မိံတိ အဂါမကံ- ရွာမရှိသော တော၊ဗဟုဂါမကော-များသောရွာရှိသောဧနုပုဒ်၊ သမ္မာ+ဒိဋ္ဌိ ယဿာတိသမ္မာဒိဋ္ဌိကော-ကောင်းသော (မှန်သော) အယူရှိသူ၊ သဒ္ဓါပကတိကော-သဒ္ဓါပကတိရှိသူ၊ သေတာနိ+ အဋ္ဌိနိ ဧတ္ထာတိ သေတဋ္ဌိကာ-ဖြူသောအရိုးရှိသော ဝေရဏ္ဍာပြည်၊ တစ်နည်း-သေတာ +အဋ္ဌိ ဧတ္ထာတိ သေတဋ္ဌိကာ-ဖြူဖပ်ဖြူရော်ရှိအောင် နှိပ်စက်တတ်သော ကောက်ရောဂါ

ဧယာယ တုဒံ ဧနံ ပတိမိ ၃၃၉။ ပရေ ပတိမိ, ဧယာ ဣဒ္ဓေတာယ-ဧယာဟူသော ဤသဒ္ဒါ၏၊ တုဒံ ဧနံ ဣတိ – တုဒံ, ဧနံဟူကုန်သော၊ ဧတေ အာဒေသာ ဟောန္တိ၊ တုဒံပတိ – မယားလင်တို့၊ ဧနံပတိ–မယားလင်တို့။ (၃၅၈)

ရှိသော ဝေရဟာပြည်၊ နတ္ထိ+ဘိက္ခု ယဿိတိ အဘိက္ခုကော–, ရဟန်းမရှိသော အာဝါသ၊ သဟ+ဟေတုနာ ယော ဝတ္တတေတိ သဟေတုကော–ဟိတ်နှင့်တကွ ဖြစ်သောတရား၊ ဧကာ+မာတာ ယဿာတိ ဧကမာတိကော– တစ်ယောက်တည်းသော မိခင်ရှိသူ။ [မာတု၏ ဥကို ပိတာဒိန မသိမှိ၌ အသိမှိ သဒ္ဒါပိုဖြင့် ဣပြု] ဤ ပုံစံများ၌ "အဂါမော, ဗဟုဂါမော" စသည်ဖြင့် က ပစ္စည်းမသက်ဘဲ လည်း ရှိ၏။

မှတ်ချက်။ ။ ဗဟုနဒီကော ဗဟုနာရိကောတို့၌ "နဒီ–နာရီ" ဟု ဣတ္ထိဝါစက ဤကာရန္တ ဖြစ်သောကြောင့် နဒီအမည်ရ၍ ဤသုတ်ဖြင့်ကဲ့ ပစ္စည်းသက်သင့်ပေ၏၊ ကန္ဒီ (သဣတာ၌ "ကာန္ဒီ") ပုဒ်ကား ကမုဓာတ် တိပစ္စည်း ဖြင့် ပြီးရသော ဣကာရန္တ ဖြစ်၍ နဒီအမည်မရ၊ ထို့ကြောင့် ဤသုတ်ဖြင့် ကပစ္စည်းမသက်ဘဲ ရှေ့သုတ်ဖြင့်သာ သက်သင့်သည်၊ သမ္ဘာဒီဠ္ဠီကောပုဒ်၌ က ပစ္စည်းသက်ပုံနှင့် သဘောတူပင်တည်း။ ["ကန္ဒီ သောဘာ ဇုတိစ္ဆဝိ" ပါဠိအဘိဓာန်၊ ကန္ဒီ–ထီ, ကမ–တ္တိန်၊ သောဘာ်ယ် ဒီတ္တိမှိ, အဘိလာသေစ (လိုချင်ခြင်း)– ထောမနိုဓိ။] ပစ္စည်းဆုံးသော်လည်း တဒ္ဓိတ်မဟုတ်, သမာသ်သာဖြစ်ကြောင်းနှင့် သမာသ်တွင်း သွင်းရခြင်း၏အကျိုးကို ရူပသိဒ္ဓိ ဘာသာဋီကာ ဒီဂုသမာသ် အဆုံးမှာရှု။

၃၄၉။ **တုဒံဧနံ ဣဒ္ဓေတာယ။** ။ "တုဒံ အပြု, ဧနံ အပြု" ဟုလည်းကောင်း, တုကို နိပါတ်ပုဒ်တစ်ခုဟု ကြံ၍ "ဒံ အပြု, ဧနံ အပြု" ဟုလည်းကောင်း ဝါဒကွဲ၏၊ ထိုတွင် ရှေ့ဝါဒသာ ကစ္စည်းဆရာ၏ အလိုကျ၏၊ ချဲ့ဦးအုံ–ကစ္စည်း ဆရာသည် "တု" နိပါတ်ကို ဆိုလိုလျှင် "အာယ စတုဏ္ဏော ကဝစနသဟတု, တတော ယောနမောတု" သုတ်တို့ကဲ့သို့ အဆုံး၌ ထားလေ့ရှိ၏၊ ထိုသို့ အဆုံးထားမှလည်း တု နိပါတ်ဟု သိသာနိုင်သည်၊ ဤသုတ်ကား အုဋ္ဌယ်၌ ရှိသဖြင့် တု နိပါတ်မဟုတ်နိုင်၊ ရူပသိဒ္ဓိ သိဟိုင်ဋ္ဌ၌လည်း "တုဒမ္ဘတိ" ဟု ရှိ၏၊ အဘိဓာန်၌လည်း "ဧယာပတိ, ဧနိပတိ, ဧယမ္ဘတိ, တုဒမ္ဘတိ" ဟု ရှိ၏။

သဘာဝ မှန်–မမှန်။ ။ ကျမ်းဆရာ၏ အာဘော် မှန်သော်လည်းအစစ် အမှန် သဘာဝကျ–မကျကိုကား စဉ်းစားသင့်သေး၏၊ ဤ "တုဒမ္ဘတိ–ဒမ္ဘတိ" ပြယုဂ်ကို ပါဠိ၌မတွေ့ရ၊ "ဧယာသဒ္ဒသ ဇံဘာဝေါ ဒံဘာ်ဝေါ စနိပစ္စတေ" ကာသိကာဝုတ္တိ၊ "သမာသေ ဧယာသဒ္ဒသမာနတ္ထာ ဇံဒံသဒ္ဒါ" ကလာပ်ဝုတ္တိဋီကာ

"ဒမ္မတိ-ဈယာစ ပတိ စ ဒွန္နေ ဈယာသဒ္ဒသ ဒမာဒေသော" ထောမနိမိ အဘိဓာန်၊ ဤသို့လျှင် သက္ကတဗျာကရဏ်း အဘိဓာန်တို့၌ ဒံအပြုကို တွေ့ရသော ကြောင့် "ဒမ္မတိ" သာပုဒ်ရင်းအမှန် ဖြစ်ရာသည်။

ဝိဂ္ဂဟ။ ။ "ဈယာစ ပတိစ" ဟု ဝိဂြိုဟ်ပြု၍ ကစ္စည်းသုတ်အတိုင်း ရပ်ကို အခြေပြုကြည့်၊ ဣတရိတရယောဂ ဒွန်ဖြစ်၍- အဂ္ဂိ- အဂ္ဂယောကဲ့သို့ ယောဝိဘတ်ဖြင့် "တုဒမ္မတိ ဈနိပတိ" ဟု ဗဟုဝုစ်ရှိရသည်၊ "တေ ဟောန္တိ ဈနိ- ပတယော" စသည်ဖြင့် ပါဠိတော်၌လည်း ဗဟုဝုစ်ချည်းရှိသည်၊ ကာသိကာ ဝုတ္တိအလိုအားဖြင့် "ဈယာပတိ"ဟု ပကတိပြုပြီးသည့်အခါ ဈယာသဒ္ဒါကို ဇံပြု ဒံပြု၍ "ဇမ္မတိ-ဒမ္မတိ"ဟု ဖြစ်သည်။ ကလာပ်ဦးကာ အလိုမှဒံ ဇံ အဗျယပုဒ်ဟု ယူ၍ "ဒံစ ပတိစ-ဒမ္မတိ၊ ဇံစ ပတိစ ဇမ္မတိ"ဟု ပြု။

ဇယမ္မတိ။ ။ ဇယမ္မတိ၌ကား "ဈယာစ ပတိစ" ဟု ပြု၍ "ဈယာ+ပတိ" ဟု ပကတိဖြစ်သည့်အခါ ကွစာဒိ မဇ္ဈုတ္တရာနုဖြင့်ယာ၌ ရသပြု, နိဂ္ဂဟီတာ၌ဖြင့်နိဂ္ဂဟီတ်လာ, နာမ်ဲ့, ယောသက်၊ အဂ္ဂိကဲ့သို့ "ဈယမ္မတိ" ပြီးစေ၊ ဤတွက်ပုံသည် "ဈယာတိ-ဘရိယာ၊ ပတိတိဘတ္တာ, အပေက္ခာသဒ္ဒါ စေတော ပိတာပုတ္တသဒ္ဒါဝိယ (အပြန်အလှန်ငဲ့သော ဣတရေတရယောဂသဒ္ဒါများ-ဟူလို၊) တဘ္ဘ ပန ယာကာရသ ရသတ္တံ သာနုနာသိကဘူကတ္တာ ဝုတ္တံ" နိဒါန ဝဂ် သံယုတ်ဦးကာနှင့် ညီ၏၊ သို့သော် စာအများ၌မူ ဈာ၌လည်း ရသပြု၍ "ဇယမ္မတိ" ဟု ရှိသည်၊ "မာတာ ပုတ္တေန သံဂန္ဓိ, ဥဘယောစ ဇယမ္မတိ" (ကုသဇာတ်) ၌လည်း ဈာ၌ ရသပင်၊ "သေယျထာပိ ဘိက္ခဝေ ဥဘော ဈယမ္မတိကာ"ဟူသော နိဒါနဝဂ္ဂ, ပထမသံယုတ်, မဟာဝဂ္ဂ၌ကား "ဇယမ္မတိ" ဟု ဖြစ်ပြီးနောက် ကွစိသမာသန္တ သုတ်ဖြင့် ကပစ္စည်းသက်။

ရာဇ ဒန္တာဒိဝိဏ်း။ ။ "အစ္ဆိတပွသရံ ပုဗ္ဗံ" စသည်ဖြင့် ရူပသိဒ္ဓိသမာသ် အဆုံး၌ ပြထားသည့်အတိုင်း ဒွန်အရာဝယ် ပူဇော်အပ် မြတ်သော အနက်ဟော သဒ္ဒါသည် ရှေ့၌ ဖြစ်ရိုးထုံးစံတည်း၊ ဤ၌ မယားနှင့်လင်တွင် လင်သည်မြတ်၏၊ ထို့ကြောင့် "ပတိဈယာ"ဟု ပတိပုဒ်သည် နဂိုက ရှေ့ကျလျက်ရှိသော်လည်း ရာဇဒန္တာဒိ အာကတိဂိုဏ်း ဖြစ်သောကြောင့် ပတိနှင့် ဇယာကို ရှေ့နောက်ပြန်၍ "ဇယာ ပတိ" ဖြစ်ရသည်ဟု သက္ကတ ဗျာကရဏ်းတို့၌ ဆိုကြသတတ်၊ "ဒန္တာနံ-ဒန္တ တိုင်းသားတို့၏+ရာဇာ-မင်းတည်း" ဝိဂြိုဟ်အရ "ဒန္တ ရာဇာ"ဟု ဖြစ်သင့်လျက် ရှေ့နောက်ပြန်၍ "ရာဇဒန္တော" ဟု ဖြစ်၏။ ထိုနှင့်အလားတူ ရှေ့နောက် ပြန်ရသောရုပ်များကို ရာဇဒန္တာဒိဂိုဏ်းဟုခေါ်၏။ ["ရာဇဒန္တာ ဒိသုပရံ" ပါဏိနိ၂၁၂, ၃၁၁၊ ဇတောသုပဗ္ဗပယောဂါရဟံ ပရံ ဘဝတိ၊ ဒန္တာနံ+ရာဇာ-ရာဇ ဒန္တော၊ သိဒ္ဓန္တ ကောမုဒီ။] ကြွင်းသော မှတ်ဖွယ်ကို ရူပသိဒ္ဓိ ဘာသာဋီကာ၌ ရှုပါ။

ခနုမှာ စ ၃၄၀။ သမာသန္တေ–ဌ်၊ ခနုမှာ စ–ခနုသဒ္ဒါမှ နောက်ဌ်လည်း၊ အာပစ္စယော ဟောတိ၊ ယသ–၏၊ ဂဏ္ဌိဝေါ– များသော အပု အထစ်ရှိသော၊ ခနု–လေးသည်၊ အတ္ထိ, ဣတိ, သောယံ–တိုသူသည်၊ ဂါဏ္ဌိဝန္ဓော–ဂါဏ္ဌိဝန္ဓော မည်၏။ (၃၅၅)

၃၄၀။ ခနုမှာ စ– စသဒ္ဒါဖြင့် ဆွဲငင်ဖို့ရာ ရှေ့အနီးအပါး သုတ်မျှားဌ် အာပစ္စည်း မရှိသောကြောင့် "ခနုမှာ"ကို "ခနုမှာ+အာ" ဟု ပုဒ်ဖြတ်၊ စသဒ္ဒါဖြင့် "ပစ္စက္ခမ္ဘာ, ဒဠ္ဌမ္ဘာ–ခိုင်မြဲသန်မာသော လေးရှိသူ၊ ဝိဝဋ္ဋဒါ–ဖွင့်လှစ်အပ်သော အမိုးရှိသူ" တို့ဌ် ဓမ္ဘကို ဆည်း၏–ဟု ရှုဆို၏။ [ကစ္စည်းဝတ္ထိဌ်ကား ပစ္စက္ခမ္ဘာကို ကွစိသမာသန္တဌ် ကာရဖြင့် ပြီးစေခဲ့၏၊] ရပ်ကို အခြေပြုကြည့်၍ တွက်၊ "ဒဠ္ဌံခနုယသ" ဟု ဝိဂြိုဟ်ပြု၍ "ဒဠ္ဌ ခန္ဓ" ဟု ဖြစ်သည့်အခါ သုတ်ကြီးဖြင့် ခန္ဓကို ဓမ္ဘပြု၊ ဤသုတ်စ သဒ္ဒါဖြင့် အာပစ္စည်းသက်၍ "ဒဠ္ဌ ဓမ္ဘာ" ဟု ပြီးစေ၊ သဒ္ဒနီတိဌ် "ဝိဝဋ္ဋဒါ–ကိုလည်း" ပြ၏၊ "ဝိဝဋ္ဋော+ဆဒေါ ယေနာတိ ဝိဝဋ္ဋဒါ" ဟု ပြု၊ ဤသုတ်မစီရင်လျှင် "ဝိဝဋ္ဋဒေါ" ဟု ဖြစ်၏။

၃ ပုဒ်, ၂ ပုဒ် ဝါဒကွဲ။ ။ ရှေ့ဌ် "ခနုမှာ+အာ+စ" ဟု ပုဒ်ခွဲ၍ ဤသုတ်ကို ၃ ပုဒ် ရှိသော သုတ်ဟုဆို၏၊ တချို့ကား "ခနုမှာ+စ" ဟု ၂ ပုဒ်ရှိသော သုတ်ဟု ဆို၍ စသဒ္ဒါဖြင့် ကွစိသမာသန္တသုတ်မှ (အ)ကိုငင်သည်ဟု ကြံကြသေးသတတ်၊ ["ဒ္ဌိပဒ မိဒန္တိပိ ဝဒန္တိ, ဧဝံ သတိ စဂ္ဂဟဏံ အာကာရာနုကမုနတ္ထံ" နိဒ္ဒေသ၊] ဤနည်းအလို အပစ္စည်း၊ တစ်နည်း (အ)ပြု၍ 'ဂါဏ္ဌိဝ ခန္ဓ' ဟု ဖြစ်ပြီးနောက် ရာဇာဒိဂိုဏ်းသွင်း၍ သျှာစသုတ်ဖြင့် သိကို အာပြုရသည်။

မောဂ္ဂလ္လာန်။ ။ မောဂ္ဂလ္လာန်ဝယ် ခနုကဲ့သို့ လေးအနက်ကို ဟောရာဌ် 'ခန္ဓ' ဟုလည်း ရှိ၏–ဟု ယူ၍ "ဂါဏ္ဌိဝံ ခန္ဓံ ယသ သော ဂါဏ္ဌိဝန္ဓော" ရာဇာဒိပါဌာ (ရာဇာဒိဂိုဏ်းဌ် ရှတ်ဆိုခြင်းကြောင့်) သိသာ–ကာရော (သိကို အာပြု),ဟု ပဋိကာဖွင့်သည်၊ ဆက်ဦးအုံ–ခန္ဓံတိ ပကဟျန္ဒ ရ–မဝိသေသေန သညာယ–မသညာယဉ္စ='ခန္ဓံ'ဟူသည် ခနုမှ တစ်မျိုးတခြားသော ပကတိလိင်ဌ်တည်း၊ သာမညအားဖြင့် အမည်သညာ အနက်ဌ်လည်းကောင်း, သညာမဟုတ်သော အနက်ဌ်လည်းကောင်း ဖြစ်၏–ဟု စန္ဒြဗျာကရဏ်းကိုလည်းကောင်း "ခနု စာပါ, ခန္ဓ, သရာသန, ကောဒဏ္ဍ, ကမ္ဗုကံ"ဟု ခနုနှင့် ခန္ဓကို အနက်တူပြသော အမရကောသ အဘိဓာန်ကိုလည်းကောင်း ထောက်၍ "ဂါဏ္ဌိဝံ ခန္ဓံ ယသ" ဟု ပြုသော မောဂ္ဂလ္လာန်နည်းကိုလည်း လက်ခံထိုက်သည်။

ပါဠိမှန်ဆုံးဖြတ်ချက်။ ။ ဤဂါဏ္ဌိဝခန္ဓာသည် ပါဠိပုံစံမဟုတ်၊ သက္ကတပုံစံတည်း၊ "ဂဏ္ဍ–ပု၊ ဂဋ–အစ်" ဂဋိဓာတ်(စ်) အနုဗန်ရှိသော အပစ္စည်းဖြင့်ပြီးသော ပုလ္လိင်ဂဏ္ဍာသဒ္ဒါ၏ အနက်ကို "မြင်းဗုအနာ, ပါးစောင်း, အဆစ်အပု"

အံဝိဘတ္တိန် မကာရန္တာ ဗျယီဘာဝါ

၃၄၁။ အကာရန္တ-သော၊ တသ္မာ အဗျယီဘာဝ သမာသာ-တို့ အဗျယီဘော သမာသ်မှ၊ ပရာသံ ဝိဘတ္တိန် ကွစိ အံဟောတိ၊ အဓိစိတ္တံ-စိတ်ကိုစွဲ၍ ဖြစ်သော တရားတို့၊ ယထာဝုဏ်-ကြီးသူတို့၏ အစဉ်၊ ဝါ-ကြီးစဉ်ငယ်လိုက်၊ ဥပကုန်း-အိုး၏ အနီးဖြစ်သောစကား၊ ယာဝဇီဝံ-အသက် အပိုင်းအခြား ရှိသလောက်၊ ဝါ-အသက်ထက်ဆုံး၊ တိရော်ပဗ္ဗတံ-တောင်၏ တစ်ဖက်၊ တိရောပါကာရံ-တံတိုင်း၏ တစ်ဖက်၊ တိရောကုဋ္ဌံ- နံရံ၏ တစ်ဖက်၊ အန္တောပါသာဒံ-ပြာသာဒ်၏အတွင်း၊ ကွစိတိ ကိမတ္ထံ၊ အဓိစိတ္တသ-စိတ်ကို စွဲ၍ ဖြစ်သော ဘိက္ခုနော-အား၊ ဣတိ-ဤပြယုဂ်၌ တားမြစ်ရခြင်း အကျိုးရှိ၏။ (၃၃၆)

စသည်ဖြင့် ထောမနိဓိ၌ မျှားစွာပြု၏၊ ထိုဂဏ္ဌပုဒ်နောင် ဣန်ပစ္စည်းသက်ရာ၌ကား ဂ ကို ဝုဒ္ဓိပြု၍၊ "ဂါဏ္ဍီ" ဟု ဖြစ်၏၊ ပါဠိ၌ "ဂဏ္ဌီ"နှင့် အဆစ်အဖု အထုံးအဖွဲ့ အနက်ဟောချင်းတူ၏။ ["ဂါဏ္ဍီ-ပု၊ ဂဏ္ဍ+ဣန်, ဝုဒ္ဓိ-ဂဏ္ဌီမှိ၊] "ဂါဏ္ဍီယသ အတ္ထိတိ ဂါဏ္ဍီဝံ, (တစ်နည်းဣကို ဤပြု၊) ဂါဏ္ဍီဝံ- အဆစ်အဖုရှိသော လေး"ဟု ဖြစ်၏၊ ထိုလေးကား အဓ္ဓုနမင်း၏ လေး, သို့မဟုတ် အားလုံးလူများ၏ လေးလည်းဖြစ်နိုင်၏၊ ကေသဝေါစသည်ကဲ့သို့ ဝပစ္စည်းသက်။ [ဂါဏ္ဍီ(ဏ္ဍီ) ဝ-ပု, နဲ၊ ဂါဏ္ဍီ (ဂဏ္ဌီ) အသ အတ္ထိတိ ဝါ ပုဗ္ဗပဒဒီဃော, အဓ္ဓုန စာပေ, စာပမတ္တေစ၊] ထို့နောက်မှ "ဂါဏ္ဍီဝံ ဓနု ယသ"ဟု ကစ္စည်းကျမ်း အလိုဖြစ်စေ, "ဂါဏ္ဍီဝံ ဓနံ ယသ" ဟု မောဂ္ဂလ္လာန် အလိုဖြစ်စေ ဝိဂြိဟ်ပြု၍ "ဂါဏ္ဍီဝ ဓနော" ဟု ဖြစ်၏၊ ရုပ်စဉ်ကို ရူ-အာကာရန္တ ပုလ္လိင်၌ ပြထားသည်။

၃၄၁။ အံဝိဘတ္တိန်၊ ပေ၊ ဗျယီဘာဝါ။ ။ ကလာပ်၌ "အဗျယီဘာဝါ အကာရန္တာ ဝိဘတ္တိနံ အံ အပဋ္ဌမျာ၊ (၂-၄-၁)၊ ဝါ တတိယာသတ္တမီနံ (၂-၄-၂) "ဟု ၂ သုတ်တည်း၏။ [အပဋ္ဌမျာ-ပဋ္ဌမီဝိဘတ်၏ အံအပြုမဖြစ်၊ တတိယာသတ္တမီနံ-တို့၏၊ ဝါ-ဝိကပ် အံ အပြုဖြစ်၏၊] ဤကလာပ်သုတ်များ အလို ပဋ္ဌမီဝိဘတ်၌ အံမပြုရ, တတိယာသတ္တမီ၌ ဝိကပ်အံပြုရသည်၊ ရှေ့ကား ဆဋ္ဌီဝိဘတ်၌လည်း အံအပြုမမြဲ (ဝိကပ်) ဟု ထည့်သွင်း၍ .....

"နု ပဋ္ဌမျာယ မံဘာဝေါ, ကွစိတိ အဓိကာရတော၊
တတိယာသတ္တမီ ဆဋ္ဌီ-နုန္တု ဟောတိ ဝိကပ္ပတော"

ဟုမိန့်၏။ [ဂါထာနက်နှင့် အဓိပ္ပာယ်ကို ရှုမှာရှု] "အဓ္ဓတ္တော ဓမ္မော အဓ္ဓတ္တသ ဓမ္မသ အနုန္တ ရပစ္စယေန ပစ္စယော" ပါဠိတော်၌ အဓ္ဓတ္တော (ပဌမာ) အဓ္ဓတ္တသ (စတုတ္ထီ) တို့ကို ထောက်လျှင် ပဌမာ စတုတ္ထီတို့၌လည်း အံအပြုမမြဲ (ဝိကပ်) ဟု ယူသင့်၏၊ သို့ဖြစ်လျှင် ဒုတိယာဝိဘတ်သာ ကျန်တော့သည်၊

ထိုဝိဘတ်ကား ကေဝစ်၌ အံ့ပြု– မပြု ရုပ်မထူးသောကြောင့် ထိုဝိဘတ်အတွက်လည်း မမြဲဟုပင် ယူသင့်တော့၏၊ ကလာပ်ရူပသိဒ္ဓိတို့၌ ပဋ္ဌမီဝယ် အမြဲအံ့မပြုရဟု ဆိုသော်လည်း ဆရာတို့ကမူ "အမ္ဗတ္ထံ–အမ္ဗတ္ထာခန္ဓာမှ၊ ဝုဋ္ဌာတိ–ထ၏" ဟူသော ပါဠိကိုထောက်၍ ပဋ္ဌမီလည်း အံ့ပြုသေး၏–ဟု ယူဆကြ၏၊ ထို့ကြောင့် ဤသုတ်ဖြင့် အံ့အပြုသည် ဝိဘတ် ၇သွယ်လုံး၌ပင် မမြဲဟု ဆရာတို့ ယူဆကြသည်၊ ကွစိသမာသန္တ–စသောသုတ်မှ လိုက်လာသော ကွစိသဒ္ဒါလည်း "အချို့–အနည်းငယ်" ဟူသော အပွဂတ္ထကို မဟောဘဲဝါတ္ထ (ဝါ၏ ဝိကပ်အနက်ဟော)ဟု ကြံသင့်သည်။ [ဝိဘတ် ၇သွယ်လုံး ရုပ်စဉ်ပုံကို အခြေပြု၍ ပြထားပြီ။]

အဓိစိတ္တံ။ ။ ဥပသဂ္ဂနိပါတ ပုဗ္ဗကောသုတ်၌ "စိတ္တ မဓိကိစ္စ တေ ဧမ္ဘာတိ အဓိစိတ္တံ"ဟု ဝိဂြိဟ် ရှိသောကြောင့် "အဓိစိတ္တံ–စိတ်ကိုစွဲ၍ ဖြစ်ကြသော တရားတို့" ဟု အနက်ပေးသည်၊ အချို့ကား "အဓိစိတ္တသ ဘိက္ခုနော"ဟူသော ကိ'ရုပ်ကိုကြည့်၍ "စိတ်ကို အစိုးရသော ရဟန်း" ဟု ပေးကြသေး၏၊ သို့သော် ထိုကိ'ရုပ်သည်ပင် အဆင်မပြေကြောင်းကို နောက်၌ စိစစ်အုံ့။

ယတာဝုမ္ပံ စသည်။ ။ ယထာဝုမ္ပံ, ယာဝဒိဝံ, တိရောပဗ္ဗတံ, အန္တောပါသာဒံပုဒ်တို့၏ ဝိဂြိဟ်များကို ရှေ့၌ တွေ့ခဲ့ပြီ၊ ဥပကုမ္ဘံကို ဥပနဂရံနှင့်အတူ "ကုမ္ဘသသမီပေ ပဝတ္တတိ ကထာတိ ဥပကုမ္ဘံ"ဟု ဖြစ်စေ, "ကုမ္ဘသ+သမီပံ, ဥပကုမ္ဘံ" ဟု ဖြစ်စေ ဝိဂြိဟ်ပြု၊ တိရောပါကာရံ တိရောကုဋ္ဌံတို့ကို တိရောပဗ္ဗတံနှင့်အတူ "ပါကာရသ+ တိရော– တိရောပါကာရံ၊ ကုဋ္ဌသ+ တိရောတိရောကုဋ္ဌံ" ဟု ဝိဂြိဟ်ပြု၊ ရှေ့၌ကား "ပဗ္ဗတသ–၏၊ ပရဘာဂေါ– ထိုမှာဘက် အဖို့တည်း" ဟု တိရော၏ ပရိယာယ်ဖြစ်သော "ပရဘာဂေါ" ပုဒ်ဖြင့် ဝိဂြိဟ်ပြုသည်၊ အလားတူပုဒ်များကို ရှုမှာရှု။

ကွစိ၊ ယေ၊ အဓိစိတ္တသ။ ။ ကစ္စည်း ဝုတ္တိ ဆရာသည် "အဓိစိတ္တသ ဘိက္ခုနော" ၌ အဓိစိတ္တသပုဒ်ကို အဗျယီဘောဟု ယူလိုဟန်တူ၏၊ ထို အလိုအတိုင်းလည်း "စိတ္တံ (စိတ္တသ) အဓိပတိ, အဓိစိတ္တံ" ဟု ဝိဂြိဟ်ပြုကြ၏။ [စိတ္တံ–စိတ်ကို၊ အဓိပတိ–အစိုးရသော ရဟန်းတည်း၊ စိတ္တသ–၏၊ အဓိပတိ–အရှင်တည်း၊ အဓိ စိတ္တံ– စိတ်ကို အစိုးရသော ရဟန်း၊ ဝါ–စိတ်၏ အရှင်ဖြစ်သော ရဟန်း၊] ဤသို့ ဝိဂြိဟ်ပြုလျှင် အဓိဥပသာရ၏ အနက်ပြဋ္ဌာန်းသောကြောင့် အဗျယီဘောပင်၊ ထိုသို့ အဗျယီဘောဖြစ်သော်လည်း ကွစိသဒ္ဒါ မြစ်သောကြောင့် အဓိစိတ္တနောင်သကို ဤသုတ်ဖြင့် အံ့မပြုဘဲ အဓိစိတ္တသဟု ဖြစ်ရသည်–ဟူလိုသတတ်။ ["စိတ္တံ+အဓိပတိ" ဟူသောဝိဂြိဟ်သည် "သာမိသ ရာ,ဓိပတိ ဒါယာဒ) စသော သုတ်၏ ဥပဒေနှင့်မညီ၊ အဓိပတိယှဉ်ရာ၌ ဒုတိယာ, မသက်ရ။]

စီစစ်ချက်။ ။ အဓိစိတ္တာသိက္ခာအရာ၌ အဓိစိတ္တံပုဒ်သည် သမာဓိဟူသော အနက်ကိုဟောဏ်၊ ဝိဂြိုဟ်ပြုရာ၌ "စိတ္တံ အဓိကိစ္စ ပဝတ္တံ အဓိစိတ္တံ" ဟု ပြုရ၏၊ စိတ္တံ–ကို၊ အဓိကိစ္စ–၍၊ ပဝတ္တံ–ဖြစ်သော သမာဓိတည်း၊ အဓိစိတ္တံ–ခိ၊ [ဥပသဂ္ဂ နိပါတ ပုဗ္ဗဂေါသုတ်၌ "စိတ္တံ အဓိကိစ္စ ပဝတ္တန္တိ တေ ဓမ္မာ" ဟု ပြုခဲ့သော ဝိဂြိုဟ်အရကား သမာဓိပြဋ္ဌာန်းသော စေတသိက်အားလုံးရ၏၊] "အဓိက်+စိတ္တံ, အဓိစိတ္တံ"ဟု ကမ္မဓာရဲပြု၍လည်း လွန်ကဲ သော သမာဓိစိတ်ပင်ရ၏။ [စိတ္တမဓိကိစ္စ ပဝတ္တံ ဓမ္မဓာတ်အဓိစိတ္တံ၊ သာမညနိဒ္ဒေသောပိ သမာဓိယေဝ ဝုစ္စတိ၊ ပေ၊ အဓိက်+စိတ္တံ အဓိစိတ္တံတိ ကမ္မဓာရယသမာသေနပိ သမာဓိယေဝ ဝုစ္စတိ ..... (သဒ္ဒနီတိ)။]

ဆက်ဦးအုံ့ – "အဓိစေတသော အပ္ပမဇ္ဇတော, မုနိနော မောနပထေသု သိက္ခတော" ဟူသော ဓမ္မပဒ၌ အဓိစိတ္တ (အဓိစေတ) အရ အရဟတ္တဖိုလ်ရအောင် "အဓိ+စိတ္တံ (စေတံ) အဓိစိတ္တံ, အဓိစေတံ"ဟု ကမ္မဓာရဲပြု၍, ရဟန်းရအောင် "အဓိစိတ္တံ (အဓိစေတံ) ယသ"ဟု အသ္ထတ္ထိ ဆင့်ဖို့ရန် "အဓိစေတသောတိ–အဓိစိတ္တဝတော သဗ္ဗစိတ္တာနံ အဓိကေန အရဟတ္တဖလ စိတ္တေန သမန္နာဂတသ"ဟု အဋ္ဌကထာဖွင့်၏၊ သို့ဖြစ်လျှင် ဤအဓိစိတ္တသ ဘိက္ခုနောဋ္ဌလည်း အသ္ထတ္ထိဆင့်မှ ကျမ်းဂန်တို့နှင့် ညီမည်၊ အသ္ထတ္ထိဖြစ်လျှင်လည်း ဤသုတ်နှင့်မဆိုင်တော့, တဒ္ဓိတ် အရာသာဖြစ်သည်၊ "အဓိစိတ္တသ–လွန်ကဲသော အရဟတ္တဖိုလ်စိတ်ရှိသော၊ ဘိက္ခု နော– အား, ၏" ဟုလည်း အနက်မှန် ပေးရမည်၊ ထိုပြခဲ့သော အကြောင်းများကို စိတ်၌ စွဲပိုက်၍ "အဓိစိတ္တသ" ကို "အဗျယီဘော" ဟု ဆိုလိုဟန်မတူသော သဒ္ဒနီတိဆရာလည်း "အဓိစိတ္တသ" ရုပ်ကို ကိ"ပုံစံမလုပ်ဘဲ"ကွစိတိကိ"– ကောယံ မဗ္ဗေ သမုဒ္ဒသ္မိ" ကို ထုတ်လေသည်၊ ဤ၌ "သမုဒ္ဒသ+ မဗ္ဗေ, မဗ္ဗေသမုဒ္ဒံ" ဟု အဗျယီဘော ဖြစ်သော်လည်း သ္မိ"ကို အံမပြုဘဲ ကွစိမြစ်သောကြောင့် "မဗ္ဗေ သမုဒ္ဒသ္မိ" ဟု ရှိရသည်–ဟူလို။

ရုပ်တွက်။ ။ အခြေပြု၌ ဥပနဂရံရုပ်တွက်ပုံကို ပြထားပြီး၊ ထိုရုပ်ကို နည်းမှီး၍ အဓိစိတ္တံ စသည်ကို "အဓိ+စိတ္တ" စသည်တည်၍ တွက်ပါ၊ "စိတ်ကိုစွဲ၍ ဖြစ်သောတရားတို့" ဟု ဗဟုဝုစ်ဖြစ်သောကြောင့် အဓိနောင် ယောသက်, သဗ္ဗာသမာဝုသောသုတ်ဖြင့်ချေ၊ စိတ္တနောင် အံသက်၊ ခွင်း, ချေ, ကပ်၊ စိတ္တံ–ကို၊ အဓိကိစ္စ–၍၊ ပဝတ္တန္တိ–ကုန်၏၊ ဣသိ အတ္ထေ–ဤအနက်၌၊ ဤသို့ဆိုရုံသာ ထူး၏၊ ယထာဝုဏ်ကို "ယထာ+ဝုဏ"တည်,ဝုဏာနံ+ပဋိပါဋိ" ဟု ဝိဂြိုဟ်ပြုလိုလျှင် "ယထာနောင် သိ, ဝုဏနောင် နံသက်, ဝုဏာနံ–တို့၏၊ ပဋိပါဋိ–တည်း၊ ဣတိအတ္ထေ–၌"ဟုဆို၊ "ယေယေ+ဝုဏာ"ဟု ဝိဂြိုဟ်ပြုလိုလျှင် "ယော၃ လုံးသက်၍ သဗ္ဗာ သမာဝု သောဖြင့် ရှေ့ယောကိုချေ၊ နောက်ယောကို အာပြု၊ ဝုဏာ–ကုန်သော၊ ယေယေ–အကြင်အကြင်သူတို့၊ ဣတိ အတ္ထေ–၌" ဟုဆို။

သရော ရဿော နပုံသကေ

၃၄၂။ နပုံသကေ–၌၊ ဝတ္တမာနသ–ဖြစ်သော၊ အဗျယီဘာဝ သမာသသ– အဗျယီဘော သမာသ်ဖြစ်သော၊ လိင်္ဂသ–လိင်၏၊ သရော–အဆုံး သရသည်၊ ရဿော ဟောတိ–၏၊ [လိင်္ဂသ၏ နောက်၌ အချို့စာဝယ် "ပရော"ဟု ပါ၏၊ အပို၊ သီဟိုဠ်မူမှာလည်း မပါ၊] ကုမာရိသု–တို့၌၊ အဓိကိစ္စ–၍၊ ကထာ–သည်၊ ပဝတ္တတိ–၏၊ ဣတိ, အဓိကုမာရိ–မည်၏၊ ဥပဝေဒ–ရွေးမတို့၌ စွဲ၍ဖြစ်သော စကား၊ ဥပ'ဂ–ဂဂ်ါမြစ်၏ အနီး၌ဖြစ်သော စကား၊ ဥပမဏိက–မဏိကာမည်သော မိန်းမ၏ အနီး၌ ဖြစ်သောစကား။ (၃၃၇)

ဥပကုမ္ဘံ စသည်။ ။ ဥပကုမ္ဘံကို "ဥပ+ကုမ္ဘ" တည်၍ ဥပနဂရံ အတိုင်းတွက်၊ ယာဝဇီဝံကို "ယာဝ+ဇီဝ တည်၊ ယာဝနောင် သိရေ," ဇီဝနောင်သသက်၊ "ဇီဝသ–အသက်၏၊ ယတ္တကော–အကြင်မျှ အတိုင်းအရှည်ရှိသော၊ ပရိစ္ဆေဒေါ–အပိုင်းအခြားတည်း၊ ဣတိအတ္ထေ–၌" ဟုဆို၊ တိရောပဗ္ဗတံ စသည်ကို "တိရော+ပဗ္ဗတ, တိရော+ပါကာရ, တိရော+ကုဋ္ဋ, အန္တော+ပါသာဒ" တည်, ရှေ့ပုဒ်နောင်သီသက်, ရေ, နောက်ပုဒ်နောင်သသက်၊ "ပဗ္ဗတသ–၏၊ ပရဘာဂေါ–တည်း၊ ပေ၊ ပါသာဒသ–၏၊ အန္တော–အတွင်းတည်း၊ ဣတိအတ္ထေ–၌" ဟု ဆိုရုံသာ။ [တိရော, အန္တောတို့သည် မူလကပင် သြကာရန္တ နိပါတ်များတည်း၊ ထို့ကြောင့် တိရော–အန္တောဟုပင် ရုပ်တည်၍ သိကို ချေရသည်။]

ကိံ'ရုပ်။ ။ အဓိစိတ္တသကို ကစ္စည်းဝတ္ထု အလိုကျအောင် ရုပ်တွက်လျှင် "အဓိ+စိတ္တ" တည်, အဓိနောင် သိရေ၊ စိတ္တနောင် သသက်၊ စိတ္တသ–၏၊ အဓိပတိ–အကြီးအကဲတည်း၊ ဝါ–အစိုးရသူတည်း၊ ဣတိအတ္ထေ–၌၊ စသည်ဆို၍ သမာသ်စပ်, အဗျယီဘောမှည့်, သမာသ်မှည့်, ဝိဘတ်ချေ, ပကတိပြု, နပုလ္လိင်ဟုမှတ်, နာမ်ငဲ့, သသက်၊ အံ ဝိဘတ္တိန မကာရန္တာ ဗျယီဘာဝါသုတ်ဖြင့် သကို အံပြုသင့်သော်လည်း ကွစိသဒ္ဒါမြစ်သောကြောင့် မပြုရ၊ သာဂမောသော်သုတ်ဖြင့် (သ်)လာ, ပြီး၏။ [ဤကား ကစ္စည်းဝတ္ထု အလိုကျအောင် တွက်ပြခြင်းသာတည်း။]

၃၄၂။ အဗျယီဘာဝ သမာသသ။ ။ သော နပုံသကလိင်္ဂါသုတ်ဖြင့် အဗျယီဘောဟူသမျှကို နပုလ္လိင်ဟုချည်း စီရင်ခဲ့၏၊ ထို့ကြောင့် ဤသရောရဿော နပုံသကော်သုတ်၌ နပုလ္လိင်သမာသ်ဟူသည် 'အဗျယီဘော သမာသ်တည်း–ဟု သိသာ၏၊ ထို့ပြင်–အဗျယီဘော သမာသ်ကို စီရင်သော အံ ဝိဘတ္တိန မကာရန္တာ ဗျယီဘာဝါ, အညသ္မာ လောပေါစ သုတ်တို့၏ အကြားခံ၌ ဤသုတ်ကို ဆိုထားသဖြင့်လည်း ဤသုတ်သည် အဗျယီဘော သမာသ် အရာဝယ် စီရင်သော သုတ်ဟု သိသာပြန်၏၊ သို့ဖြစ်၍ ရှေ့သုတ်မှ အဗျယီဘာဝသဒ္ဒါကို အလိုက်ခံ၍ "အဗျယီဘာဝ သမာသသ"ဟု ဝုတ္ထိဆရာ ဖွင့်ပြခြင်းသည်, သုတ်တည်သော အရှင်မဟာ ကစ္စည်းဆရာ၏ အလိုကျပါပေသည်။

ရှင်ဋီကာ။ ။ ရူပသိဒ္ဓိဋီကာ၌ကား- ဤသုတ်၏ ဝုတ္တိ၌ အဗျယီဘာဝ သဒ္ဒါကို လိုက်စေခြင်းသည် သမာသ်အရာ၌ ရဿပြုနိုင်ဖို့ရာ အဗျ ယ်ီဘောတစ်ခုကို မှတ်၍ ပြသော ဥပလက္ခဏနည်းသာတည်း။ [ဤသုတ်သည် တဒ္ဓိတ်ကိတ် စသည်၌ အဆုံးသရကို ရဿမပြုနိုင်, သမာသ်အရာ၌ကား မည်သည့်သမာသ်မဆို အဆုံးသရကို ရဿပြုနိုင်ဖို့ရာ အဗျယီဘောတစ်ခုကို မှတ်၍ပြသည်ဟု ဆိုလိုသည်၊] ထို့ကြောင့် "စတုဒ္ဒိသံ" စသော ဒိဂု, "မုခနာသိကံ" စသော ဒွန်, "အဿဒ္ဓံ" စသော ဗဟုဗ္ဗီဟိသမာသ်တို့၌ အဆုံးသရကို ဤသုတ်ဖြင့်ပင် ရဿပြုပါ-ဟု ဖွင့်ပြလေသည်။ [စတုဒ္ဒိသံ ရုပ်ကို ဒိဂုဿကတ္တား သုတ်၌, မုခနာသိကံကို တထာဒွန္ဒေသုတ်၌, အဿဒ္ဓံကို "နိ+သဒ္ဓါယဿ (ကုလဿ)"ဟု ဝိဂြိဟ်ပြု၍ အသဒ္ဓါဟု ဖြစ်သည့်အခါ ရဿပြု။]

စီစစ်ချက်။ ။ ရူပသိဒ္ဓိစာကိုယ်၌လည်း အဗျယီဘာဝသဒ္ဒါကို မလိုက်စေဘဲ သမာသ်အားလုံး၏ နပုလ္လိင် အရာဝယ် အဆုံးသရကို ရဿပြုခွင့် ကြိုလျှင် ဤသုတ်ဖြင့် ရဿပြုစေလို၏၊ ဤသို့ ရူပသိဒ္ဓိစာကိုယ်ဋီကာတို့က သမာသ်သာမည၏ နပုလ္လိင် အဆုံးသရကို ရဿပြုဟု ဆိုခြင်းသည် စတုဒိ သံစသော ပုဒ်များကို ကြည့်၍ သင့်လျော်သည်ဟု ထင်ရသော်လည်း သုတ်တည်သော အရှင်ကစ္စည်း၏ အလိုကားမဟုတ်၊ အရှင်ကစ္စည်း ဆရာ၏ အလိုမှာ "စတုဒ္ဒိသံ" စသည်၌ ဒိသာ-နာသိကာ-သဒ္ဒါတို့ဝယ် အာကို ရဿပြုဖို့ ကိစ္စသည် (ဒီဃဧယော်၌ ဧယော်မှ အာကို ရဿပြုသကဲ့သို့) ကွစာဒိမဇ္ဈေတ္တရာနံသုတ်၏ တာဝန်တည်းဟု ဆိုလို ပေလိမ့်မည်၊ ထို့ကြောင့် ဤသုတ်၌ ရူစာကိုယ် မိန့်သကဲ့သို့ အဗျယီဘာဝသဒ္ဒါ မလိုက်သင့် မဟုတ်, လိုက်သင့်သည်သာ၊ ရှင်ဋီကာ ဆိုသကဲ့သို့, ဥပလက္ခဏနည်းလည်း မဟုတ်, (အမေမှာ- မှာသည့်အတိုင်း မှတ်ရမည့်) မုချနည်းသာ ဖြစ်သည်ဟု မှတ်ပါ။

ကလာပ်ကိုလည်း မကိုးသင့်။ ။ ကလာပ်ကျမ်း၌ကား ဤသုတ်ကို သမာသ်ခန်း၌ မဆိုဘဲ ကာရကအဆုံးမှာ ဆိုထား၏၊ ထို့ကြောင့် ထိုကလာပ်သုတ်ဖြင့် "သောမပံ- သောမန္ဒယ်ရည်ကို သောက်သောအမျိုး၊ သေနာနီ-စစ်သူကြီးမျိုး၊ ယဝါလု- မုယောစပါး ရိတ်သောအမျိုး၊ အတိရိ-ဥစ္စာကို လွန်သောအမျိုး၊ အတိနု- လှေကိုလွန်သော ရေ" စ်သောပုံစံများ၌ "ပါ-နီ-လူ-ရေ- နော"တို့၌ ဒီဃကို အဗျယီဘောမဟုတ်ဘဲလည်း ရဿပြုနိုင်၏။ [ရေ၌ ကေ့ ဣရဿ, နော၌ ဩကို ဥရဿ၊] "သရော ရသော" ဟူသော ယောဂဝိဘာဂဖြင့် နပုလ္လိင်မဟုတ်ဘဲလည်း စိတြဂေါမှ ဩကို ဥရဿပြု၍ "စိတြဂု- ပြောက်ကျားသော နွားရှိသူ" အတိခဋ္ဌာမှ အာကို ရဿပြု၍ "အတိခဋ္ဌော-ခွတင်ကိုလွန်သူ" ကောသမ္ဗီမှ ဤကို ရဿပြု၍ "နိကောသမ္ဗီ-ကောသမ္ဗီပြည်မှထွက်သူ" ဥ ရှမ္ဘဥကို ရဿပြု၍ အတိကရဘောရု- လက်ဝါးစောင်းနှင့်တူသော ပေါင်ရှိသော မိန်းမကို လွန်သူ"

ဟု ပုဂ္ဂလိုင် အရာ၌ လည်း ရသ‌ပြု‌လေ‌သည်၊ ထို‌့ကြောင့် သုတ်တည်‌ရာ ဌာန‌ချင်းက စ‌ဏ်‌မ‌တူ‌သော‌ကြောင့် ဤ‌သုတ်၌ အ‌ဗျ‌ယီ‌ဘာ‌ဝ သ‌ဒ္ဒါ မ‌လို‌က်‌စေ‌လို‌သော ရူ‌ပ‌သ‌ဒ္ဒါ‌အ‌ဖွင့်‌ကို ကလာ‌ပ်‌ဝ‌တ္ထု‌နှင့် ညီ‌ပေ‌သည်‌ဟု အ‌ဝ‌ဏ်‌မ‌ပြု‌သင့်။

ကလာပ်။ ။ သ‌ရော‌ရ‌ဿော နု‌ပုံ‌သ‌ကေ–နု‌ပုံ‌သ‌ကေ ဝ‌တ္ထု‌မာ‌နော သ‌ရ‌ङ्गော (အ‌ဆုံ‌းသ‌ရ) ရ‌ဿော ဘ‌ဝ‌တိ၊ ‌သော‌မ‌ပံ၊ ‌ပေ၊ သ‌ရော ရ‌ဿော ဣ‌တိ ‌ယော‌ဂ‌ဝိ‌ဘာ‌ဂါ‌ဂေါ အ‌ပ‌ဘာ‌နသ (အ‌ပ‌ဘာ‌နဖြ‌စ်‌သော ‌ဂေါ သ‌ဒ္ဒါ‌၏ လည်း‌ကောင်း) ဣ‌တ‌ဒိ‌ယံ အာ‌ဒါ‌ဒိ‌နံ ရ‌ဿော (ဣ‌တ‌ဒိ‌လိုင် အ‌ကာ‌ရ‌ङ्ग‌နော‌င် အာ‌ပ‌စ္စည်း စ‌သည်‌တို‌့၏ လည်း‌ကောင်း ရ‌သ‌ပြု။)

လိ‌ဂ်‌သ‌သ‌ရော။ ။ ဤ‌သုတ်‌ဖြင့် ရ‌သ‌ပြု‌ချိန်‌မှာ ဝိ‌ဘ‌တ်‌မ‌သက်‌ရ‌သေ‌း‌၍ ပုဒ် မ‌ဟု‌တ်‌သေ‌း‌သော‌ကြောင့် "လိ‌ဂ်‌သ" ဟု ဆို‌သည်။ ထို‌လိုင်‌၏ သ‌ရ‌ဟု‌သည် "အ‌ဓိ‌ကု‌မာ‌ရီ" စ‌သည်‌၌ ရှိ‌ဝ‌ယ်‌ပါ‌သော (ဤ) သ‌ရ စ‌သည်‌တည်း၊ အ‌ဓိ‌ကု‌မာ‌ရီ‌စ‌သော လိုင်‌၏ နော‌က်‌၌ သီ‌း‌ခြား‌တည်‌ရှိ‌သော သ‌ရ‌မ‌ဟု‌တ်၊ ထို‌့ကြောင့် "လိ‌ဂ်‌သ‌ပ‌ရော" ဟု ပ‌ရော‌ပါ‌ရှိ‌သော မြန်‌မာ‌မူ‌သည် မ‌ကောင်း၊ ရှု‌ဒ္ဓ‌လည်း မ‌ပါ၊ ရှု‌ဒ္ဓ "အ‌ङ्गो‌သ‌ရော" ဟု ဖွင့်‌၏၊ ကု‌မာ‌ရီ‌၌ (ဤ) သ‌ရ‌ကဲ့‌သို‌့ အ‌ဆုံ‌းသ‌ရ‌ကို တို‌က်‌ရို‌က်‌ဖွင့်‌ပြ‌သော‌ကြောင့် ရှ‌ဖွင့်‌ပုံ‌က သာ‌၍ ကောင်း‌ပ‌သည်။

ပုံ‌စံ‌များ။ ။ ဥ‌ပ‌ဝ‌ဒု စ‌သည်‌တို‌့၏ ဝိ‌ဂ္ဂ‌ဟ်‌မှာ "သော နု‌ပုံ‌သ‌ကလိ‌ဂေါ" သုတ်‌၌ တို‌က်‌ရို‌က်‌ပါ‌၁‌လ‌ပြီ၊ အ‌ဓိ‌ကု‌မာ‌ရီ ရုပ်‌တွက်‌ပုံ‌ကို အ‌ခြေ‌ပြု‌၌ ပြ‌ထား‌ပြီ၊ "ဥ‌ပ+ ဝ‌ဒု" တည်‌, ဥ‌ပ‌နော‌င်‌သိ သက်‌, ‌ချေ၊ ဝ‌ဒု‌နော‌င် ‌ဆင့်‌သ‌သက်‌၊ ဝ‌ဒု‌ယာ ပြီ‌း‌အော‌င် နာ‌မ်‌ရုပ်‌တွက်‌၊ ဥ‌ပ+ဝ‌ဒု‌ယာ ဟု ဖြ‌စ်‌၏၊ ဝ‌ဒု‌ယာ–၏၊ သ‌မီ‌ပေ–၌၊ ကထာ–သည်‌၊ ပ‌ဝ‌တ္တ‌တိ–၏၊ ဣ‌တ‌ိအ‌တ္ထော–၌၊ ဤ‌သို‌့ စ‌သည်‌ဆို‌၍ "ဥ‌ပ+ဝ‌ဒု"ဟု ပ‌ကတိ‌ပြ‌ပြီ‌း‌သည့်‌အ‌ခါ နု‌ပုဂ္ဂ‌လိုင်‌ဟု မှ‌တ်၊ ဤ‌သုတ်‌ဖြင့် ဥ‌ကို‌ဥ‌ရ‌သ‌ပြု၊ နာ‌မ်‌ဲ‌စ‌သည်‌ကို အ‌ဓိ‌ကု‌မာ‌ရီ‌အ‌တို‌င်‌းဆို၊ "ဥ‌ပ+ဂ‌ဏ်‌, ဥ‌ပ+မ‌ဏိ‌ကာ" တည်‌၍ နော‌က်‌ရုပ်‌များ‌ကို‌တွက်‌၊ အ‌နက်‌ကို ဝိ‌ဂ္ဂ‌ဟ်‌အ‌တို‌င်‌းဖော်‌၍ "ဣ‌တ‌ိ အ‌တ္ထော"ဟု‌ဆို၊ ဤ‌သုတ်‌ဖြင့် အာ‌ကို အ‌ရ‌သ‌ပြု၊ (အ‌ကာ‌ရ‌ङ्ग ဖြ‌စ်‌သော‌ကြောင့်) ရှေ့‌သုတ်‌ဖြင့် ဝိ‌ဘ‌တ်‌များ‌ကို ဝိ‌ကပ်‌အ‌ံ‌ပြု‌၍ ဥ‌ပ‌နဂ‌ရ‌ံ‌ကဲ့‌သို‌့ ရုပ်‌စဉ်‌၊ အ‌ဓိ‌ကု‌မာ‌ရီ စ‌သည်‌၌‌ကား နော‌က်‌သုတ်‌ဖြင့် ဝိ‌ဘ‌တ် အား‌လုံ‌း‌ကို ‌ချ‌သော‌ကြောင့် ဝိ‌ဘ‌တ် အား‌လုံ‌း‌၌‌ပ‌င် "အ‌ဓိ‌ကု‌မာ‌ရီ, ဥ‌ပ‌ဝ‌ဒု"ဟု ‌ချည်‌း‌ရုပ်‌ရှိ‌ရ‌သည်‌၊ "အ‌ဓိ‌ကု‌မာ‌ရီ–မီ‌နှ‌ီ‌းမ‌တို‌့၌ စွ‌ဲ‌၍ ဖြ‌စ်‌သော စ‌ကား‌သည်‌, တို‌့‌သည်‌၊ ‌ပေ၊ ၌, တို‌့‌၌" ဟု ‌ကျ‌ေ‌လ‌သော ဝိ‌ဘ‌တ်‌အား‌လျော်‌စွာ အ‌နက်‌ပေ‌း‌နိ‌ုင်‌သည်။

အညသ္မာ လောပေါစ **၃၄၃။ အညသ္မာ–အကာရန္တ အဗျယီဘောမှတစ်ပါးသော၊ အနုကာရန္တာ – အကာရန္တ မဟုတ်သော၊ အဗျယီဘာဝ** **သမာသာ–မှ၊ ပရာသ် ဝိဘတ္တိနှင့် လောပေါစ ဟောတိ၊ အဓိတ္ထိ–မိန်းမတို့၌ စွဲ၍ ဖြစ်သော စကား၊ အဓိကုမာရိ, ဥပဝဝု။ (၃၃၈)**

နာမကဗ္ဗေ–နာမ်ကျမ်း၌၊ သမ္ဘာသကဗ္ဗေါ–သမာသ်ကျမ်းဟူသော၊ သတ္တမော–၇–စန်းမြောက်သော၊ ကရဏော–သည်၊ ဣတိ–ပြီးပြီ၊ (သမာသကဗ္ဗေါ–သမာသ်ကျမ်းသည်၊ နိဋ္ဌိတော–ပြီ၊) [ဤ "သမာသကဗ္ဗေါ နိဋ္ဌိတော"သည် ဣတိနာမကဗ္ဗေစသော ရှေးဝါကျနှင့် အဓိပ္ပာယ် ထပ်နေ၏၊ သီဟိဠိမှ၌လည်း မပါ၊ ထို့ကြောင့် နောက်မှ ထည့်အပ်သော ပါဠိပိုသာ ဖြစ်တန်ရာသည်။]

ဝိဂြိုဟ်အစစ်–အတု။ ။ အဓိကုမာရိ–ဥပနဂရံ စသည်ကို ဝိဂြိုဟ်ပြုရာ၌ "ကုမာရိသု အဓိကိစ္စ ကထာ ပဝတ္တတိ" စသည်ဖြင့် ကစ္စည်းဝုတ္တိပြု၏၊ ဆရာကို့ကား "အဓိကိစ္စ–စွဲ၍၊ ပဝတ္တာ–ဖြစ်သော စကားတည်း၊ အာဓိကိစ္စိကာ–စွဲ၍ ဖြစ်သောစကား"ဟုလည်းကောင်း "သမီပေ–အနီး၌၊ ပဝတ္တာ–ဖြစ်သော စကားတည်း၊ သာမီပါ–အနီး၌ ဖြစ်သောစကား" ဟုလည်းကောင်း ရှေးဦးစွာ တဒ္ဓိတ်ပုဒ် ပြုလုပ်၍ "ကုမာရိသု+အာဓိကိစ္စိကာ, အဓိကုမာရိ၊ နဂရဿ+သာမီပါ, ဥပနဂရံ" ဟု သမာသ်ဝိဂြိုဟ် ပြုကြလေသည်၊ "အဓိကိစ္စ+ပဝတ္တတိ" စသည်ဖြင့် ပြုခြင်းကို ဝိဂြိုဟ်အံ့တုသာဟုလည်း ငယ်စဉ်က ထင်မှတ်ခဲ့မိသည်၊ ဘာ့ကြောင့်နည်း .....အဓိဟူသော တစ်ပုဒ်တည်း၏ အနက်ကို "အာဓိကိစ္စိကာ"ဟု တစ်ပုဒ်တည်းဖြင့် လဲလှယ်သည့်အတွက် သာ၍ သင့်၏ဟု လည်းကောင်း, အဓိကိစ္စပဝတ္တတိဟု ၂ပုဒ်ဖြင့် လဲလှယ်ခြင်းကား အလွယ်ပြုခြင်းသာဟုလည်းကောင်း ထင်မှတ်သော ကြောင့်တည်း။

အမှန်မှာ–အဓိ၏ ပရိယာယ်ဖြစ်သော "အဓိကိစ္စ ပဝတ္တတိ" ဖြင့် ဝိဂြိုဟ်ပြုလျှင်လည်း ဝိဂြိုဟ် အစစ်ပင်တည်း၊ ဘာ့ကြောင့်နည်း.....အဗျယီဘောဘ၌ မူလပုဒ်ရင်းဖြင့် ဝိဂြိုဟ်ပြု၍မဖြစ်, ပရိယာယ်ပုဒ်များဖြင့်သာ ဝိဂြိုဟ်ပြုရသောကြောင့် လည်းကောင်း, "အဓိသဒ္ဒါသည် သမာသ်အရာ၌ အဓိကာ–ပဝတ္တိအနက် ၂ မျိုးကို ဟောသည်" ဟု မူလဋီကာ ဖွင့်သောကြောင့်လည်းကောင်းတည်း၊ ထို့အတူ "နဂရဿ သာမီပါ"သည် ဥပနဂရံ၏ ဝိဂြိုဟ်အစစ်ဟု ဆိုနိုင်လျှင် "နဂရဿသမီပေ ပဝတ္တတိ"လည်း ဝိဂြိုဟ်အစစ်ပင်တည်း၊ သို့သော် "နဂရဿ+သမီပံ, ဥပနဂရံ"ဟု ဝိဂြိုဟ်ပြုသင့်ကြောင်း ရှေ့၌စိစစ်ပြခဲ့ပြီ။

၃၄၃။ အညသ္မာ၊ လေ၊ ဟောတိ။ ။ အံ့ ဝိဘတ္တိနှ အကာရန္တာသုတ်၌ အကာရန္တ အဗျယီဘောနောင်ဝိဘတ်တို့ကို အံ့ပြုခဲ့သောကြောင့် ဤသုတ်၌ အညဟု

အပါဒါန်ကို အကာရန္တ အဗျယီဘော ခံရမည်ဟု သိုစေလိုရ်ု "အနုကာရန္တာ"ဟု ဖွင့်၏၊ ထို့ကြောင့် "အနုကာရန္တာ" ကို အညသ္မာ၏ သရုပ်ပြဟု မှတ်ပါ၊ "အညသ္မာ–အကာရန္တ မှတစ်ပါး" ဟူသည် "အနုကာရန္တာ–အကာရန္တ မဟုတ်သော အခြားကာရန်များတည်း" ဟူလို၊ ထိုအကာရန္တ မဟုတ်သော- အဗျယီဘော ဟူသည်လည်း အဓိတ္ထိ–ဥပဝေါ" တို့ကဲ့သို့ ဣကာရန္တ များသာတည်း၊ မှန်၏– အဗျယီဘော၌ သရော ရသော နပုံ သကေသုံတ်ဖြင့် ရှုသပြုပြီးဖြစ်သောကြောင့် "အ–ဣ–ဥ" ကာရန် ၃ မျိုးသာ ရှိရတော့သည်။

လောပေါစ။ ။ စသဒ္ဒါသည် အဗျယီဘာဝ်သဒ္ဒါ မလိုက်မည်စိုး၍ ၎င်သော အနုကမုနတည်းဟု လည်းကောင်း, ဝိဘတ်ကျေခြင်းကိုနစ်စေသော နိ၀တ္တာပနာ၀ ဓာရဏဟုလည်းကောင်းကြံကြ၏၊ အစဉ်အတိုင်း လိုက်လျက်ရှိသောကြောင့် မလိုက်မည်ကို မစိုးရိမ်သင့်၊ ဝိဘတ်မကျေသော "အဓိတ္ထိယော" စသော ပါဠိပုံစံကို ရှေးသဒ္ဒါကျမ်းတို့ မပြခဲ့သောကြောင့် ဝိဘတ်ကျေခြင်းကိုလည်း တားမြစ်ဖွယ် လိုမည်မထင်၊ သီဟိုဠ်မှ၌ ဝုတ္တိဖွင့်ရာ၀ယ် စသဒ္ဒါမပါ, ကာတန္တ၌ကား "အညသ္မာ လောပေါ"ဟု သုတ်တည်စဉ်ကပင် စသဒ္ဒါမှပါ၊ ထို့ကြောင့် စသဒ္ဒါသည် နောက်မှ ထည့်အပ်သော အပိုပါ၌ ဖြစ်ကောင်းဖြစ်ပေလိမ့်မည်။

အဓိတ္ထိ။ ။ အဓိကုမာရိနှင့်အတူ "ဣတ္ထိသု အဓိကိစ္စကထာ ပ၀တ္တာတိတိ အဓိတ္ထိ"ဟု ကစ္စည်း ဝုတ္တိအလို ဝိဂြိုဟ်ပြု၊ သဣ္ဓတနှင့် ထို၏ နောက်လိုက် သဒ္ဒါ ကျမ်းတို့၌ကား အဓိတ္ထိကို ဝိသတျတ္ထ အဗျယီဘောဟု ဆို၏၊ ဆက်ဦးအုံ– ဝိဘတျတ္ထ အဗျယီဘောဟူသည် အဓိဥပသံဟရက ဝိဘတ်၏အနက်ကို ဟောရသော အဗျယီဘောတည်း၊ ဝိဘတ်အနက်ဟူရာ၌လည်း သတ္တမီဝိဘတ်အနက် ဒုတိယာ ဝိဘတ်အနက် ၂ မျိုးကိုသာပြု၍ "ဣတ္ထိသုတိ အဓိတ္ထိ, ဣတ္ထိ'တိ အဓိတ္ထိဟု ဝိဂြိုဟ် ပြုကြသည်၊ "ဣတ္ထိသု အဓိကိစ္စ ပ၀တ္တာတိ အဓိတ္ထိ, ဣတ္ထိ'အဓိကိစ္စ ပ၀တ္တာတိ အဓိတ္ထိ" စသည်၌ အဓိကိစ္စ, ပ၀တ္တာ" တို့ကား ဝိဂြိုဟ်၀ါကျမဟုတ်ကြ၊ "မိန်းမ တို့၌ ဘာဖြစ်သလဲ, မိန်းမကို ဘာပြုသလဲ"ဟု မေးဖွယ်ရှိ၍ စပ်ဖွယ်ပုဒ်များကို ထည့်ထားခြင်းဖြစ်၏၊ ဣတ္ထိသု (အဓိကိစ္စ ပ၀တ္တာ)– မိန်းမတို့၌ စွဲ၍ဖြစ်သည်၊ ဣတ္ထိ' (အဓိကိစ္စ, ပ၀တ္တာ)–မိန်းမကို စွဲ၍ဖြစ်သည်–ဟူလို၊ ပါဠိစီလိုလျှင်လည်း "အဓိတ္ထိကထာ ပ၀တ္တာတိ–မိန်းမတို့၌ စကားဖြစ်၏၊ အဓိတ္ထိ-အဓိကိစ္စ ကထာပ၀တ္တာတိ– မိန်းမကိုစွဲ၍ စကားဖြစ်၏" ဤသို့ စီရင်နိုင်သည်၊ ဤ ဝိဘတျတ္ထ အဗျယီဘောကို ကာရကတ္ထ အဗျယီဘောဟုလည်းခေါ်သည်။

ပဠိကာ ဋီကာ။ ။ ဣတ္ထိသုတိ ဇောတ္ထာ–ဓိသဒ္ဒ ၀စနီယသ္သာ ဓာရတ္ထသ သတ္တမိယာ ဝုတ္တတ္ထာ နာ်ဓိသဒ္ဒေါတိ ဣတ္ထိသုတိ အညပ်ဒ၀ါကျ ဝုတ္တံ၊ ကထာ ပ၀တ္တာ တိတ္ထာ ဓေယျောပဒသ္သနံ။

မြန်မာပြန်။ ။ "ဣတ္ထိသု ကထာ ပဝတ္တာတိ အဓိတ္ထိ" ဟု မောဂ္ဂလ္လာန် စာကိုယ်၌ "ဣတ္ထိသု" ဝယ် အဓိသဒ္ဒါဟောရမည့် အာဓာရအနက်ကို သတ္တမီ(သု) ဝိဘတ်ကဟောသောကြောင့် အဓိသဒ္ဒါကို မယှဉ်ဘဲ "ဣတ္ထိသုတိ အဓိတ္ထိ" ဟု အညပဒ ဝိဂြိုဟ်ပြုရသည်၊ "ကထာပဝတ္တာ"ကား ဣတ္ထိသုဟူသော အာဓာရ၏ အာဓေယျကို ပြသောစကားတည်း၊ ဝိဂြိုဟ်ဝါကျတွင် ပါဝင်သော စကားမဟုတ်-ဟူလို။ [မုဒ္ဓဗောဓ ဋီကာ၌ကား "ယဒိပိ ကာရကဣတိ သာမညေနဝုတ္တံ၊ တထာပျာဘိဓာနာ ဒုတိယာ သတ္တမီယတ္ထော ဧဝ ဧ ယျော"ဟု ဒုတိယာ သတ္တမီဝိဘတ်နက် ၂ မျိုးလုံးကိုပင် ပြထားသည်။]

ဤနည်းအတိုင်း ရှုပ်တွက်ပုံ။ ။ ပြခဲ့သော သဂ္ဂတ, မောဂ္ဂလ္လာန်, ပဋ္ဌိကာ ဋီကာတို့ အလိုအားဖြင့် ရှုပ်တွက်သည့်အခါ "အဓိ+ဣတ္ထိ"ဟုတည်၊ ဣတ္ထိနောင် သု-သိ-အံ- ဝိဘတ်များကို ဝိဂြိုဟ်အားလျော်စွာ သက်၊ အဓိနောက်၌ကား အချို့က ဣတ္ထိနောင် သက်သော ဝိဘတ်နှင့်အတူသက်လိုကြ၏၊ အချို့ကမူ အဓိဥပသာရက အာဓာရ အနက် ကံအနက် တစ်ခုခု ဟောပြီးဖြစ်၍ ဝိဘတ်ဟောဖို့ရာ အနက်မရှိတော့ရကား လိင်္ဂတ္ထဇောတက အကျိုးငှာ ပဌမာသိ ဝိဘတ်သာ သက်စေလိုကြသည်၊ အဓိဟု ပြီးသည့်အခါ "မိန်းမ၌-တို့၌-မိန်းမကို" ဟုသာ အနက်ပေးရသောကြောင့် ထိုအနက်အားလျော်စွာ သို့စသည့် သက်၍ ချေ၊ တစ်နည်း- အဓိသဒ္ဒါက အာဓာရ အနက်, ကံအနက်ကို ဟောပြီးဖြစ်၍ လိင်္ဂတ္ထဇောတက သိဝိဘတ် သက်, ချေ၊ ဤကား အဓိတ္ထိကို ဝိဘတ္တိတ္ထ အဗျယီဘောဟု ဆိုကြသော ဗျာကရဏ်းကျမ်းတို့၏ အလိုတည်း၊ အဓိကုမာရိ၌လည်း သူတို့အလို ဤနည်းပင်။

ဝိဘတ္တိတ္ထဟု မဆိုသော သာရသွတ။ ။ သာရသွတ်၌ ဝိဘတ္တိတ္ထ အဗျယီဘောဟု မဆို၊ "အဓိ+ဣတ္ထိ" ဣတိ ဌိကေ, ဣတ္ထိသဒ္ဒါ ဒုတိယေကဝစနံ၊ ဣတ္ထိ အဓိကိစ္စ ဘဝတိ၊ ဝိဂ္ဂဟေ" စသည်ဖြင့် ရှုပ်တွက်ပုံ အစဉ်ကိုပြပြီး၍ "အဓိတ္ထိဂေဟကာရိယံ"ဟု အဓိရတ္ထိရှုပ်ပြီးပုံနှင့် ဂေဟကာရိယဟူသော အဘိဓေယျပါ ပြထားသည်၊ အဓိတ္ထိ-မိန်းမကို စွဲ၍ဖြစ်သော၊ ဂေဟကာရိယံ-အိမ်၌ ပြုဖွယ်ကိစ္စ၊ ဋီကာ၌လည်း "ဣဒံ ဂေဟကာရိယံဣတ္ထိသာမိကံ ဣတ္ထိအာဓာရံ= ဤအိမ်၌ ပြုဖွယ်ဟူသမျှသည် မိန်းမဟူသော အရှင်ရှိ၏၊ မိန်းမဟူသောတည်ရာရှိ၏၊" ဟု အဓိပ္ပာယ်ဖွင့်သည်၊ "အိမ်၌ ပြုဖွယ်ဟူသမျှ မိန်းမ တာဝန်ချည်းဖြစ်သည်"ဟူလို၊ အဓိတ္ထိနောင် သိစသော ဝိဘတ်အားလုံးကျေ၍ အဓိတ္ထိချည်းသာ ရှုပ်ရှိရသည်။ [သတ္တသုပိ ဝိဘတ္တိသု သဗ္ဗဝစနေသု အဓိတ္ထိ (တ္ထိ) ဤဒိသမေဝ ရူပံ (ဋီကာ)] ဤ၌ ဝိဘတ္တိတ္ထအဗျယီဘောဟု မဆိုဘဲ "အဓိသဒ္ဒါသည် အဓိကိစ္စအနက်ဟော" ဟု ဆိုသောကြောင့် အဓိကိစ္စတ္ထအဗျယီဘော ဟု နာမည်တပ်သင့်၏။ ["အတြ အဓိဥပသဂ္ဂေါ အဓိကိစ္စ ဣတ္တသဝါစကော"။]

သဒ္ဒနီတိ။ ။ သဒ္ဒနီတိ၌ "အဓိကတတ္ထေ (စွဲ၍ပြုအပ်ဟူသော အနက်၌) ဣတ္ထီသု ဧကံ အဓိကိစ္စ ကထာ ပဝတ္တတိ၊ သာ ကထာ အဓိတ္ထိ၊ ဧဝံ အဓိကုမာရိ"ဟု အဓိကတတ္ထ အဗျယီဘောဟု အမည်ပေးလို၏၊ "ဣတ္ထီသု-တို့တွင်၊ ဧကံ-တစ်ယောက်ကို၊ အဓိကိစ္စ-စွဲ၍၊ ယာကထာ-သည်၊ ပဝတ္တတိ-၏၊ သာကထာ-သည်၊ အဓိတ္ထိ-မည်၏"ဟု ပေး၊ ဤ၌ "ဧကံ"ဟု အပိုထည့်ခြင်းကား အဓိကိစ္စပုဒ်က ကံကိုင်ဲသော တွာပစ္စယန္တ ကြိယာပုဒ်ဖြစ်၍ ကံပုဒ်ကို ထည့်ပေးခြင်းဖြစ်သည်၊ ထိုသဒ္ဒနီတိဝယ် အဗ္ဗတ္တံပုဒ် စသည်ကိုကား အဓိကိစ္စပဝတ္ထုတ္ထ အဗျယီဘောဟုပင် ဆိုလို၏၊ အဓိကိစ္စ ပဝတ္တိယံ-အတ္ထာနံ အဓိကိစ္စ ပဝတ္တံ အဗ္ဗတ္တံ (စက္ခာဒိ)၊ အဓိကိစ္စ ပဝတ္တံ (ဓမ္မာတံ)အဓိစိတ္တံ၊ ဤနိတိ၌ "အဓိကတတ္ထ, အဓိကိစ္စ ပဝတ္ထုတ္ထ" ဟု ၂ မျိုးခွဲပြထားသော်လည်း ဝိဂြိုဟ်နေပုံမှာ မထူးခြားလှ၊ ဣတ္ထီသုဧကံ"ဟု ဧကံထည့်ခြင်းလည်း သင့်မည်မထင်၊ ဘာ့ကြောင့်နည်း ..... အဓိတ္ထိပုဒ်က "မိန်းမတို့တွင် တစ်ယောက်ကိုစွဲ၍ ဖြစ်သောစကား"ဟု အနက်မဖြစ်နိုင်သော ကြောင့်တည်း။

ရူပသိဒ္ဓိ။ ။ ရူ၌ကား အထူးနာမည်တပ်၍ မပြဘဲအဗ္ဗတ္တံကို နံတိအတိုင်း ဝိဂြိုဟ်ပြု၍ အဓိတ္ထိကိုကား "ဣတ္ထီသုံ+အဓိကိစ္စ"ဟု ဝိဂြိုဟ်ပြုပြီးလျှင် "ဣတ္ထီသု အဓိကိစ္စကထာ ပဝတ္တတိတျတ္ထော"ဟု အနက်ဖွင့်ပြလေသည်၊ ဤရူဆိုပုံသည် သာရသွတနှင့် ခပ်ဆင်ဆင်ဖြစ်၏၊ သာရသွတ၌ 'အဓိသဒ္ဒါသည် အဓိကိစ္စ အနက်ဟောဟု ဆိုပြီးနောက် ဝိဂြိုဟ်ပြုသည့်အခါ "ဘဝတိ" ဟု ထည့်၍ အရကောက်ကိုလည်း "ဧဟာကာရိယံ"ဟု ပြ၏၊ ရူ၌လည်း "ဣတ္ထီသု အဓိကိစ္စ"ဟု ဝိဂြိုဟ်ပြု၍ "ကထာ ပဝတ္တတိ"ဟု အနက်ဖွင့်၏၊ အရကောက်လည်း စကားရသောကြောင့် "အဓိတ္ထိ-မိန်းမတို့၌ စွဲ၍ဖြစ်သော စကားသည်, တို့သည်, ကို, တို့ကို" စသည်ဖြင့် ဝိဘတ်အားလုံး ကျေနိုင်ပုံကို ပြထားသည်။

အဋ္ဌကထာဋီကာ။ ။ ယထာ လောကေ ဣတ္ထီသု ကထာ အဓိတ္ထိတိ ဝုစ္စတိ၊ ဧဝံ အတ္ထာနံ ပဝတ္ထတ္ထာ အဗ္ဗတ္တံ၊ (ဝိသုဒ္ဓိမဂ်)၊ ယထာ ဣတ္ထီသု ကထာ ပဝတ္ထာ အဓိတ္ထိတိ ဝုစ္စတိ၊ ဧဝံ အတ္ထာနံ အဓိကိစ္စ ပဝတ္ထာ အဗ္ဗတ္တံ (ဧကကနိ, ဧကမ္မ-အဋ္ဌတ္ထရဋီကာ)၊ အတ္ထာနံ + အဓိအဗ္ဗတ္ထာတိ အဓိသဒ္ဒေါ သမာသ ဝိသယေ အဓိကာရတ္ထံ ပဝတ္တိအတ္ထဋ္ဌ ဂဟေတ္ဝာ ပဝတ္ထတိတိ အတ္ထာန အဓိကိစ္စ (ဥဒ္ဒိသ) ပဝတ္ထာ အဗ္ဗတ္ထာ" (အဗ္ဗတ္ထတိက် မူလဋီကာ)၊ မူလဋီကာ၌ "သမာသ်အရာဝယ် အဓိသဒ္ဒါသည် အဓိကာရအနက် ပဝတ္ထိအနက်, ၂ မျိုးကိုယူ၍ ဖြစ်၏" ဟု ဆိုထားသောကြောင့် . အဓိတ္ထိအဗ္ဗတ္ထံ ပုဒ်တို့သည် ဝိဘတ္တတ္ထ အဗျယီဘော မဟုတ်ကုန်, အဓိကိစ္စ ပဝတ္ထုတ္ထအဗျယီဘောတို့သာဟု ဆိုလို၏၊ "ဣတ္ထီသု ကထာ ပဝတ္ထာ. အဓိတ္ထိ" ဟူသော အဋ္ဌတ္ထရဋီကာကို ထောက်၍ အဓိကိစ္စ မပါရာ၌ "ဣတ္ထီသု" ဟု အာဓာရဖြင့် ထား၍ "ဣတ္ထီသု + ပဝတ္ထာ အဓိတ္ထိ,

အတ္တနိ ပဝတ္တံ အဗ္ဗတ္တံ" ဟု အဋ္ဌသဒ္ဒါသည် ပဝတ္တိအနက် တစ်မျိုးသာ ဟောဂါ ဟုလည်း ကြံ့သင့်၏၊ အဓိကိစ္စ ပါရာဒ္ဓမ္ဂ"ဣတ္ထိ အဓိကိစ္စ ပဝတ္တာ အဓိတ္ထိ, အတ္တာနံ အဓိကိစ္စ ပဝတ္တံ အဗ္ဗတ္တံ " ဟု အဓိကိစ္စပဝတ္ဗတ္ထ အဗျယီဘော" ဟု ကြံ့သင့်သည်။

ကစ္စည်းပုံစံများ။ ။ "စိတ္တံ အဓိကိစ္စ ပဝတ္တန္တိ တေ ဓမ္မာတိ အဓိစိတ္တံ, ကုမာရိသု အဓိကိစ္စ ကထာ ပဝတ္တာတိ တိ အဓိကုမာရိ" ပုံစံများ၌ အဓိစိတ္တံ၏ ဝိဂြိုဟ်သည် အဗ္ဗတ္တံပုဒ်ကိုအဂုံတ္တိုရ်ဋီကာ ဝိဂြိုဟ်လုပ်ပုံနှင့်တူ၏၊ အဓိကုမာရိ ဝိဂြိုဟ်ကား "ဣတ္ထိသု ကထာပဝတ္တာ" နှင့် မညီချေ၊ သို့သော် ကလာပ်၌ပင် "ဣတ္ထိသု အဓိကိစ္စ ကထာ ပဝတ္တာ အဓိတ္ထိ" ဟု ရှိသောကြောင့် ရှေးသဒ္ဒါကျမ်းတို့နှင့်ကား ညီပေသည်၊ ဣတ္ထိသု ကုမာရိသုတို့ကို ပဝတ္တာ၌စပ်၊ အဓိကိစ္စ၏ ကံကိုလိုလျှင် "ဣတ္ထိယော ကုမာရိယော" ဟု အပိုထည့်ပေး။

အရှုပ်မှတ်ဖွယ်။ ။ အဓိတ္ထိကို ဝိဘတ္တဗ္ဗ အဗျယီဘောဟု ဆိုသော (သက္ကတနှင့် မောဂ္ဂလ္လာန် ·ဗာလာဝတာရ) သဒ္ဒါကျမ်းတို့အလို "ဣတ္ထိသူတိ အဓိတ္ထိ, ဣတ္ထိယံတိ အဓိတ္ထိ, ဣတ္ထိ"တိ အဓိတ္ထိ" ဟု ပြု၊ "အဓိကိစ္စကထာ ပဝတ္တာ"တို့သည် ဝိဂြိုဟ်ဝါကျတွင် ပါဝင်သော စကားများ မဟုတ်ကြ၊ အဓိတ္ထိ၏ စပ်ပုဒ်များသာတည်း၊ "အဓိတ္ထိ–မိန်းမ၌၊ တို့၌, ကို" ဟုသာ အနက်ပေး၊ "မိန်းမတို့ကို စွဲ၍ဖြစ်သော စကား" ဟု အနက်မပေးရ၊ သို့သော် ဤအသုံးမျိုး ပါဠိအဋ္ဌကထာဋီကာများ၌ မထင်၊ သဒ္ဒါကျမ်းတို့အဆိုသာဟု မှတ်၊ "ဣတ္ထိသု ကထာ ပဝတ္တာ, ဣတ္ထိ အဓိကိစ္စ ကထာ ပဝတ္တာတိ အဓိတ္ထိ" ဟူသော ဝိဂြိုဟ်နှင့် "မိန်းမတို့၌ဖြစ်သော စကား, မိန်းမတို့ကို စွဲ၍ဖြစ်သော စကား" ဟူသော အနက်သာ ပါဠိအဋ္ဌကထာဋီကာသုံး ဖြစ်သည်၊ အဓိကုမာရ၌လည်း နည်းတူ၊ ရှုပ်ကို ရှေ့သုတ်၌ တွက်ခဲ့ပြီ။

အဗ္ဗတ္တံ။ ။ အဗ္ဗတ္တံပုဒ်ကို ဝိဘတ္တဗ္ဗ.အဗျယီဘောဟု အဋ္ဌကထာဋီကာတို့ မကြံ့ကြ၊ ချဲ့.အုံ– "အတ္တာနံ–အတ္တကို၊ အဓိ–စွဲမှီ ရည်စူး၍ ဖြစ်သော တရားတည်း၊ အဗ္ဗတ္တံ–ရား၊ "အတ္တကို စွဲမှီ ရည်စူး" ဟူသည် အတ္တ အစွဲအလမ်း ခံဖို့ရန် ရည်စူးသကဲ့သို့ ဖြစ်ခြင်းတည်း၊ မိမိသန္တာန်၌ ဖြစ်သမျှ ရုပ်နာမ်ကို ပုထုဇဉ်တို့က အတ္တဟု စွဲလမ်းကြသောကြောင့် မိမိသန္တာန်တွင် ပါဝင်သမျှ တရားစုကို "အဗ္ဗတ္တ" ခေါ်သည်၊ အတ္တ (မိမိ) ဟု ခေါ်ရသော တရားစုလည်း ထိုအဗ္ဗတ္တ တရားပင်တည်း၊ အဗ္ဗတ္တဟု သမာသ်ပြီး ပြီးနောက် ဆဋ္ဌီ–သတ္တမီဝိဘတ်ကို အံ့ပြုလျှင် "အဗ္ဗတ္တံ–မိမိ၏, မိမိ၌" ဟုထိုက်သလို အနက်ပေးနိုင်၏၊ ထို့ကြောင့် "အဗ္ဗတ္တံတိ ဝါ အတ္တနောတိ ဝါ ဧကံ အတ္ထံ, ဗျဉ္ဇနမေဝ နာနံ" ဟု မူလပံ– အာကခေ်ယျ သုတ်ဋီကာ၌ ဆဋ္ဌီ ဝိဘတ်နက်ဖြစ်သော အတ္တနောနှင့် အဗ္ဗန္တို ကို အနက်တူသဒ္ဒါကွဲဟု

လည်းကောင်း၊ "အဗ္ဗတန္တိ နိယကဗ္ဗန္တိ၊ အတ္တာနော သန္တာနေ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိတိ အတ္ထော" ဟု ကောသလ သံယုတ္တဋ္ဌကထာဝယ် "မိမိသန္တာန်၌" ဟု အာဓာရ အနုက်ကို လည်းခံကာင်း ဖွင့်ကြလေသည်။ [ထိုဋီကာ၌ကား "အဗ္ဗတ္တံ၌ ပဌမာဝိဘတ်သည် သတ္တမီအနုက်၌ သက်၏" ဟု ဖွင့်လေ၏။]

ပစ္စတ္တံ။ ။ ပစ္စတ္တံ၌ "ပတိ+အတ္တာနံ" ဟု ဝိဂြိဟ်ပြု၍ မိမိသန္တာန်ရှိ တရားစုကိုပင် ရ၏၊ "ပစ္စတ္တံ– မိမိကို စွဲ၍ ဖြစ်သော တရား, မိမိသန္တာန်၌ ပါဝင်သောတရား" ဟူလို၊ ထိုတရားစုကိုပင် "အတ္တာ" ဟု စွဲလမ်းအပ်, ခေါ်ဝေါ်အပ်သောကြောင့် "ပစ္စတ္တ" ဟု သမာသ်ပြီး ပုဒ်နောင် နာ–သွီ်တို့ကို အံ့ပြုလျှင် "ပစ္စတ္တံ– မိမိသည်, (ကတ္တား)၊ မိမိ၌" ဟု ထိုက်သလို ပေးနိုင်၏၊ ထို့ကြောင့် "အဌကထာယံ ပန ပစ္စတ္တံတိ ပဒံ ဝိဝိဓဝိဘတ္တိကံ ဟုတ္တာ အာဝုတ္တိနယေန အာဝတ္တတိတိ ဒဿေတုံ အတ္တနာယေဝအတ္တနိတိ ဝုတ္တံ" ဟု ပါထိကသုတ်ဋီကာ၌ ပစ္စတ္တံဝယ် တတိယာ သတ္တမီဝိဘတ် ၂ မျိုးရှိကြောင်းကို ဖွင့်ပြသည်။ [အာဝုတ္တိနည်းကို နည်း ၄၀ မှာရှု။] "ပစ္စတ္တံ ဝေဒိတဗ္ဗော ဝိညူဟိ" ပါဠိတော်၌ သဗ္ဗေဟိ ဥဂ္ဃဋိတညူအာဒီဟိ ဝိညူဟိ အတ္တနိ အတ္တနိ ဝေဒိတဗ္ဗော" ဟူသော ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂဋီကာ၌ကား ပစ္စတ္တံကို "အတ္တနိ အတ္တနိ" ဟု ဖွင့်သောကြောင့် "ပတိ+အတ္တာနံ အတ္တာနံတိ ပစ္စတ္တံ"ဟု ဝိစ္ဆတ္ထ အဗျယီဘောပြု၊ ပတိ+အတ္တာနံ အတ္တာနံ–မိမိ မိမိတည်း၊ ပစ္စတ္တံ–မိမိ မိမိ၊ ဝါ– အသီးအသီး၊ (ကိုယ်စီကိုယ်ဝ)၊ သွီ်ကို အံ့ပြု၍ "ပစ္စတ္တံ–မိမိ မိမိ၌" ဟု ပေး၊ ဤစကားစဉ်အရ ပါဠိ၌ အဗ္ဗတ္တံ ပစ္စတ္တံပုဒ်တို့သည် သက္ကတသဒ္ဒါကျမ်းတို့ ဆိုကြသလို ဝိဘတ္တိ အဗျယီဘော် မဟုတ်ကြ၊ အဓိကိစ္စ ပဝတ္တိ–ဝိစ္ဆာတ္ထ အဗျယီဘောတို့သာတည်း– ဟု မှတ်ပါ။

အညပဒတ္ထ အဗျယီဘော။ ။ တိဋ္ဌန္တိ- ဂါဝေါ ယသ္မိं (ဒေါဟာယ)၊ သတိဋ္ဌဂု (ကာလော)၊ ယသ္မိं–အကြောင် အချိန်၌၊ ဒေါဟာ့ယ– နို့ညှစ်ဖို့ရာ၊ ဂါဝေါ– နွားမတို့သည်၊ တိဋ္ဌန္တိ–ရပ်တည်ကုန်၏၊ ဣတိ–ထို့ကြောင့်၊ သ–ထိုအခါ သည်၊ တိဋ္ဌဂု–မည်၏၊ ကာလော–နွားမတို့ ရပ်တည်ချိန်ရ၏၊ ဒေါ–ဤအတူ၊ ဝဟဂု– နွားမတို့ ဝန်ဆောင်ချိန်၊ "ဝဟန္တိ ဂါဝေါ အသ္မိं တိ ဝဟဂု"ဟုပြု၊ အာယန္တိ ဂါဝေါ ယသ္မိं အာယတိဂဝ–နွားမတို့ လာရောက်ချိန်၊ [အာပုဗ္ဗ ဣဓာတုသဿ ဣတ္တသ– "အာယန္တိ"ဟု ဆုံးသော အာရှေးရှိသော ဣဓာတ်၏၊ တထာနပုမ္ဗာဝေါ–တိဋ္ဌဂု စသည်ကဲ့သို့ ပုမ္ဗော မင့်ခြင်းသည် လည်းကောင်း၊ ရာဇာဒိတ္တာ–ရာဇာဒိဂုဏ်း၏ အဖြစ်ကြောင့်၊ အပစ္ဆယော–ဂေါနောင် အပစ္ဆည်းသည်လည်းကောင်း။ (ဟောတိ)

ရုပ်ပြီးပုံ။ ။ တိဋ္ဌဂု၌ ဂေါသဒ္ဒါသည် နွားမကို ဟောသော ဣတ္ထိလိင် ဖြစ်သောကြောင့် "တိဋ္ဌန္တိ၏"ဟု ပကတိဖြစ်၏၊ ပုမ္ဗောင့်သည့်အခါ "တိဋ္ဌန္တ၏"ဟု ဖြစ်၏၊ ဣကို ချေလျှင် "တိဋ္ဌ၏"ဟု ဖြစ်၏၊ နပုလ္လိင်ဖြစ်၍ ရသပြုလျှင် "တိဋ္ဌဂု" ဟု ပြီး၏၊ ဣသဿတမိကာရေဖြင့် တပြုထားသော "အာယတိ၏"

၌ကား ပုဗ္ဗောလည်း မင့်ရ, အပစ္စည်းလည်း အဆုံး၌သက်-သြကို အဝပြု၍ "အာယတိဂဝံ" ဟု ဖြစ်ရသည်-ဟူလို၊ နိစ္စသမာသတ္တာ ဧတေသံ ဝါကျန္တရေန ဝိဂ္ဂဟော=တိဋ္ဌဂု ''စသည်တို့ သမာသ်ဖြစ်သောကြောင့် "တိဋ္ဌန္တိ အာယန္တိ" ဟု အာချာတ်ပုဒ်ဖြင့် ဝိဂြိုဟ်ပြုရသည်။ (ကာတန္တ ဝုတ္တိဋ္ဌိကာ အဆိုရှည်း)။

ခလေယဝံ စသည်။ ။ ခလေ ယဝါ ယသ္မိံ တိ ခလေယဝံ= တလင်း၌ မုယောစပါးရှိချိန်၊ (ခလေ၌ ဝိဘာတ်မကျေ)၊ လူယမာနယဝံ-, ရိတ်အပ်ဆဲ မုယောစပါးရှိချိန်၊ ဝါ-မုယောစပါးရိတ်ချိန်၊ လူနယဝံ- မုယောစပါးရိတ်ပြီးချိန်၊ သံဟဋယဝံ-ဆောင်ယူအပ်ပြီးသော မုယောစပါးရှိချိန်၊ ပူရမာနယဝံ-စင်ကြယ်စေအပ် (လှော်.အပ်) ဆဲသော မုယောစပါးရှိချိန်၊ ပူတယဝံ=လှော်.အပ်ပြီးသော" ဟု ဆို၊ သံကီယမာနယဝံ- ကောင်းစွာ ဝယ်အပ်ဆဲသော မုယောစပါးရှိချိန်, စသည်တည်း၊ "သဗ္ဗေသံ ဝုတ္တာနံကာလော အညပဒတ္ထော=ဆိုအပ်ပြီး အားလုံး၏ အရဖြစ်သော အညပုဒ်အနက်မှာ ကာလ (အချိန်) တည်း" ဟု ကာတန္တ ဝုတ္တိဋ္ဌိကာဆို၏၊ နျာသ၌ကား ဌာနကိုလည်း အရကောက်သည်။

ဥမ္မတ္တာဂင်္ဂံ စသည်။ ။ "ဥမ္မတ္တာဂင်္ဂါ ယသ္မိံ ဒေသေတိ ဥမ္မတ္တာဂင်္ဂံ၊ ဤ၌ "ရွှေသော-ဂင်္ဂါ မြစ်ရှိရာ အရပ်"ဟု ဝိဂြိုဟ်နက်ကို မလိုက်ဘဲ "ဥမ္မတ္တာဂင်္ဂါ၊ မည်သော အရပ်=ဥမ္မတ္တာဂင်္ဂါအရပ်"ဟု ထိုအရပ်၌ ခေါ်ရိုးပြုသော နာမည်မျှကိုသာ မှတ်ရမည်၊ ထိုအရပ်၌ "ရွှေသော ဂင်္ဂါမြစ်" ဧကန်ရှိသည်ဟု မမှတ်ရ၊ ဤသို့ သဒ္ဒါနေကြည့်၍ သင့်တော်သလို အကြောင်းရှာလျက် ဝိဂြိုဟ်ပြုရခြင်းကို "ယထာကထဉ္စိဗျုပ္ပတ္တိ=သင့်တော်ရာ အကြောင်းတစ်ခုခုဖြင့် ဝိဂြိုဟ်ဖြစ်နိုင်၏"ဟု ဆို၍ ဝိဂြိုဟ်ရှိတိုင်း အနက်မပေးရဘဲအများသုံးစွဲလေ့ရှိသော အနက်ကိုသာ ယူရခြင်းကို "ရဋ္ဌိယာ အတ္ထနိစ္ဆယော=အတွင် အထင်ရှင်အားဖြင့် အနက်ကို ဆုံးဖြတ်ရခြင်း" ဟု ဆိုသည်၊ ထို့ကြောင့် "လောဟိတဂင်္ဂံ, ဃိနေဂင်္ဂံ, တုဏ္ဍိဂင်္ဂံ- လောဟိတဂင်္ဂါ စသည် မည်သောအရပ်" ဟုပေး၊ စတ္တာရိ ဒေသနာမာနိ-ပြခဲ့သော ၄ မျိုးတို့ သည် အရပ်ဒေသ၏ နာမည်များတည်း။ (မောဂ္ဂလ္လာန် နိဿယ၌ "ဥမ္မတ္တာ ဂင်္ဂါ ယသ္မိံ ကာလေ" ဟုလည်း ဝိဂြိုဟ်ပြုသေး၏။)

အဗျယီဘောဝ်သွင်းရုံ။ ။ "တိဋ္ဌဂု-ခလေယဝံ-ဥမ္မတ္တာဂင်္ဂံ" စသည်တို့ အရ ဒေသကာလကို ရသော်လည်း ပုလ္လိင်မဟုတ်, နပုလ္လိင်ချည်းသာ၊ "တိဋ္ဌဂု" စသည်နောင် "ဝိဘာတ် ၇ သွယ်လုံး ကျေနိုင်၍ ခလေယဝံ စသည်နောင် ဝိဘာတ် အားလုံးကို အံချည်းပြုရ၏၊ ဤသို့လျှင် အညပုဒ်အနက် ပြဋ္ဌာန်းလျက် ရှိသော်လည်း "နပုံးမြဲခြင်း, ဝိဘာတ်ကျေခြင်း, အံပြုခြင်း"ဟူသော အဗျယီဘော လက္ခဏာရှိသော ကြောင့် "တိဋ္ဌဂု"စသော ပုဒ်များကို ရှေးသဒ္ဒါကျမ်းတို့က အဗျယီဘောအခန်း၌ သွင်းပြကြသည်၊ ပါဠိအဋ္ဌကထာ၌မူ ဤပုဒ်မျိုးတွေ.နိုင်ခဲ၏၊ ထို့ကြောင့် ကစ္စည်း-ရူပသိဒ္ဓိတို့၌ မပြကြ။

ဥတ္တရပဒတ္တ အဗျယီဘော မရှိ။ ။ ဝနပ္ပတိ–တော၏အရှင် (တောစိုးသစ်ပင်)၊ ဂဟပတိ–အိမ်ရှင် (သူကြွယ်)၊ ဂဝံပတိ–နွားတို့၏အရှင် (ဂဝံပတိမထေရ်)၊ ဤပြယုဂ်တို့၌ ပတိဟူသော နောက်ပုဒ် ပြဋ္ဌာန်းသောကြောင့် ဥတ္တရ ပဒတ္တပဓာန အဗျယီဘောလည်း ရှိ၏–ဟု အကွရသမူဟကျမ်း စသည်တို့၌ ဆိုကြသေးသတတ်၊ သို့ရာဝယ် "ဝနပ္ပတိ" စသည်၌ ပတိသဒ္ဒါသည်ပတဓာတ် ဣပစ္စည်းဖြင့် ပြီးရသော နာမ်ပုဒ်သာတည်း၊ အဗျယ (ဥပသာရ) ပတိမဟုတ်၊ "ဝနဿ–တောသစ်ပင် အပေါင်း၏၊ ပတိ–အရှင်တည်း" စသည်ဖြင့် ဝိဂြိုဟ်ပြုရသော တပ္ပုရိသ်သမာသ်သာ ဖြစ်၏၊ ထို့ကြောင့် ဥတ္တရပဒတ္တပဓာန အ့ဗျယီဘော မရှိ၊ ထိုပြင် "ဂဝံပတိ" စသည်၌ ဂဝံဟူသော နာမ်ပုဒ် ပြဋ္ဌာန်းသော် "နာ့မပုဗ္ဗပဒ အဗျယီဘော"ဟု ဆိုကြသော စကားလည်း "အဗျယီဘောမဟုတ်, တပ္ပုရိသ်သာဖြစ်၍" စင်စစ် အမှားသာတည်းဟု မှတ်ပါ။

ဖြည့်စွက်စာန်း

အသိဓက်သော သမာသ်များ။ ။ ဣတ္ထံ+နာမ် ယသ္သာတိ ဣတ္ထန္နာမော–ဤအမည်ရှိသူ။ [ဣတ္ထံသည် အဗျယပုဒ် တစ်မျိုးဖြစ်၍ သမာသ်ပြီးသော်လည်း ဣတ္ထံဟုပင် ရှိရသည်၊ နိဂ္ဂဟီတ်ကို ဝဂ္ဂန္တ(နှ)ပြု၊ ဧဝံ ယထာ တထာ စသော အဗျယပုဒ်တို့လည်း နည်းတူ၊] ဧဝံ+နာမ် ယသ္သာတိ ဧဝံနာမော–ဤသို့ အမည်ရှိသူ၊ ဧဝံဂေါတ္တော– စသည်နည်းတူ၊ ယထာ+နာမ် ယသ္သာတိ ယထာနာမော၊ ယထာ+အနံ အသ္သာတိ ယထာနော၊ တထာနော–ထိုကဲ့သို့သော အစာရှိသူ၊ ယထာ+ဝိဓော ယသ္သာတိ ယထာဝိဓော–အကြင်သို့သော အပြားရှိသူ၊ တထာဝိဓော၊ ယထာ+ရူပံ (သဘော) ယသ္သာတိ ယထာရူပေါ၊ တထာရူပေါ–ထိုသို့ သဘောရှိသူ၊ အဗုံ+အဋ္ဌမံ ယေသံတိ အဗုဋ္ဌမာနိ–အခွဲဟူသော ရှစ်တောင်မြောက် ရှိကုန်သော အံ့တောင်တို့၊ အဗုဋ္ဌာမာနိ+ရတနာနိ အသ္သာတိ အံ့ဗုမရတနော– ၇ တောင်ထွာ ရှိသောဆင်၊ အတ္တာ+စတုတ္ထော ယသ္သာတိ အတ္တ စတုတ္ထော–မိမိဟူသော ၄ ယောက်မြောက် ရှိသူ၊ ကိံ+နာမ် ယသ္သာတိကိံနာမော (သုတ်ကြီးဖြင့် ကိံကို–ကော–ကာ–ကံဟု လိင်အားလျော်စွာပြုလျှင်)ကောနမော–အဘယ်အမည်ရှိသနည်း၊ ကိံနာမာ, ကာနာမာ,–အဘယ်အမည်ရှိသော် မိန်းမနည်း၊ ကိံနာမံ– ကံနာမံ–အဘယ်အမည်ရှိသော အမျိုးနည်း၊ နာမသဒ္ဒါ မနှောင်းလျှင်ကား "ကိံစိတ္တော– အဘယ်စိတ်ရှိသနည်း" စသည်သာရှိ၍ "ကော စိတ္တော" စသည် မရှိရ။

[နီတိ] ကိံသဒ္ဒသ သမာသမှိ, သဒ္ဒိံနာမ ရဝေန စေ၊
ကိံနာမော ဣတိ ကောနာမော, ဣတိစေဝံ ဂတိဒ္ဒိဓာ။

၇၃။ **သမာသဂတနာမမဒ္ဓေ ဝေ ဟော စ နိပတန္တိ ဌာနေ။** ။ သင့်လျော်ရာဌာနဝယ် သမာသ်ဌာတည်သော နာမ်တို့၏ အလယ်ဌ ဝေ သဒ္ဒါ တ သဒ္ဒါတို့သည် ကျရောက်ကုန်၏၊ "ဝုဋ္ဌိ+ပရမံ ယေသံတိ ဝုဋ္ဌိဝေ ပရမာ၊ ယေသံ–အကြင် ရေအိုင်တို့၏၊ ဝုဋ္ဌိ–မိုးရေ ဟူသော၊ ပရမံ– လွန်ကဲသောအတိုင်း အရှည်သည်၊ အတ္ထိ, ဣတိ၊ တေ–ထို ရေအိုင်တို့သည်၊ ဝုဋ္ဌိ (ဝေ) ပရမာ–တို့မည်၏၊ ဤ၌ ဝုဋ္ဌိနှင့် ပရမဟူသော သမာသဂတနာမ်တို့၏ အကြားဌ "ဝေ" သဒ္ဒါကျရောက်နေသည်၊ အနက်ပေးသည့် အခါ၌မူ"ဝေ–စင်စစ်" ဟု သီးခြားခွဲ၍ပေး၊ ဝကော်စ+သော+ ပဗ္ဗတော စာတိ ဝက်(တ) ပဗ္ဗတော၊ ဤပုဒ်ဌ တ သဒ္ဒါ အလယ်ကျသည်။ [တစ်နည်း– "ဝကော်ာ ယသ အတ္ထိတိ ဝက်ံတော" ဟု ပြုမူ အသတ္ထိအနက်ဌ တပစ္စည်းသက်ဟုလည်း ကြံ၊] "နဝံ ပန ဘိက္ခုနာ စီဝရ · လာဘေန"ဌ "နဝံ+စီဝရံ, နဝံစီဝရံ, နဝံစီဝရံ+လာဘော– နဝံစီဝရလာဘော" ဟု ဖြစ်သင့်လျက် သမာသ်အလယ်ဌ ပန+ဘိက္ခုနာတို့ ကျရောက်၍ "နဝံ ပန ဘိက္ခုနာ စီဝရလာဘေန" ဟု ဖြစ်ရခြင်းလည်း ဤသုတ်အစီအရင်မျိုးပင်တည်း။

ပါစိတ် အဋ္ဌကထာ။ ။ ဣတိနဝ စီဝရလာဘေနာတိ ဝတ္ထုဗ္ဗေ အနုနာသိက လောပ် အကတ္တာ နဝံစီဝရလာဘေနာတိ ဝုတ္တံ၊ ပေ၊ မဒ္ဓေ ဌိတပဒဒ္ဒယေ ပနာ တိ နိပါတော၊ ဘိက္ခုနာတိ ယေန လဒ္ဓံ, တဿ နိဒဿနံ။ [သဒ္ဒန္တရောပိ အတ္ထန္တရာဘာဝါ သမာသော ဟောတိဘိ အာဟ နဝစီဝရလာဘေနာတိဝတ္ထုဗ္ဗေတိ= ပန ဘိက္ခုနာဟု သဒ္ဒါတစ်ပါး ခြားနေသော်လည်း အနက်မခြားသဖြင့် "နဝံစီဝရလာဘေန" ဟု သမာသ် ဖြစ်နိုင်၏၊ (ယောဇနာ)။]

၇၄။ **ဒိန္နသဒ္ဒဿ ဒတ္တော သမာသေ။** ။ "ပေးအပ်"ဟူသော အနက်ကို ဟောရာဌ "ဒတ္တ" ပုဒ်သည် သက္ကတဌ ရှိသော်လည်း ပါဠိဌ မရှိသောကြောင့် ဒိန္နကို ဒတ္တပြုဟု ကြံသည်၊ ဗုဒ္ဓေန+ ဒိန္နော, ဗုဒ္ဓဒတ္တော– ဘုရားပေးအပ်သူ၊ ဒေဝဒတ္တော–နတ်ပေးအပ်သူ၊ ယညဒတ္တော–ယဇ်ပေးအပ်သူ၊ ပရေဟိ+ဒိန္နံ, ပရဒတ္တံ– သူတစ်ပါးတို့ ပေးအပ်သောအစာ၊ "ပေးအပ်သော" ဟု ဝိသေသန (ဂုဏ်) ကို မဟောဘဲအထင်ရှင်ဖြစ် နာမည်သက်သက်အားဖြင့်ကား "ဘူရိဒတ္တသ ဒတ္တော တိ နာမံ" ဟု ဒတ္တသဒ္ဒါ ပါဠိမှာလည်း ရှိသည်။

၇၅။ **နိစ္စံ သက္ကာဒီတော ဒတ္တိယော။** ။ သက္ကစသော သဒ္ဒါနောင် ဒိန္နကို အမြဲဒတ္တိယပြု၊ သက္ကေန+ဒိန္နော, သက္ကဒတ္တိယော– သိကြားပေးအပ်သော သခ်ိမ်းကျောင်း၊ ဗြဟ္မဒတ္တိယံ–ဗြဟ္မာပေးအပ်သော (စီဝရံ)၊ ဒေဝဒတ္တိယံ– နတ်ပေး အပ်သော (ပံသုကူလစီဝရံ)၊ ဆိုခဲ့ပြီး အားလုံးကား သဒ္ဒနိတိကို မှီသည်။

မောဂ္ဂလ္လာန်သုတ်များ

၁၄။ **စိကြိယတ္ထေဟိ။** ။စိ–စိပစ္စယန္တ သဒ္ဒါသည်၊ ကြိယတ္ထေဟိ– ကြိယာ့အနက်ဟော သျာဒျန္တသဒ္ဒါတို့နှင့်၊ သဟ–တကွ၊ ကေတ္ထော ဟောတိ –

သမာသ်ဖြစ်၏၊ မလိနီကရိယ–ညစ်နွမ်းသည်ကို ပြု၍၊ "မလိန+ကရ" တည်၊ "အမလိန်–နဂိုက မညစ်နွမ်းသော အရာဝတ္ထုကို၊ မလိန်–ညစ်နွမ်းသည်ကို၊ ကရိတ္တာ–ပြု၍" ဟူသော အနက်၌ "အဘူတတဗ္ဘာဝေ ကရာသဘူယောဂေ ဝိကာရာစီ" သုတ်ဖြင့် မလိန၏နောင် စီပစ္စည်းသက်၊ စ် အနုဗန်ချေ (မလိနီ) အံသက်, ကရနောင် တ္တာပစ္စည်းသက်, ဣလာ၊ သိသက်၊ ဤသုတ်ဖြင့် "မလိနီ ကရိတ္တာ" ဟု သမာသ်ဖြစ်၏၊ ဝိဘတ်တို့ကို ချေ၊ ထို့နောက် "ပျောဝါတ္တသ သမာသေ" သုတ်ဖြင့် တ္တာကို ပျပြု, (ကစ္စည်းအလို တ္တာကို ယပြု)ပ် အနုဗန်ချေ၊ ဤသို့ပြီးသော "မလိနီကရိယ" နောင်သိသက်,ချေ။ [သစ္ဆိုကိရိယ–မျက်မှောက်ပြု၍၊ လဝဏိကရိယ–ဆားကဲ့သို့ပြု၍" တို့၌လည်း နည်းတူ။]

၁၅။ **ဘူယနာ–ဒရာနာဒရေတ္ထ– လံသာသာ။** ။ ဘူသနာဒရာနာဒရေသု – အလံသဒ္ဒါ၏ တန်ဆာဆင်ခြင်း, သ သဒ္ဒါ၏ ရှိသေခြင်း, အသ သဒ္ဒါ၏ မရှိသေခြင်း အနက်တို့၌၊ အလံသာသာ–အလံ, သ, အသ သဒ္ဒါတို့သည်၊ကြိယတ္ထေဟိ သျာဒျန္တေ ဟိ သဟ, ဧကတ္ထာ ဟောန္တိ– သမာသ်ဖြစ်ကုန်၏၊ အလံကရိယ–တန်ဆာဆင်၏၊ သက္ကစ္စ–အရိုအသေ အလေးအမြတ်ပြု၍၊ အသက္ကစ္စ– မရိုမသေ မလေးမစားပြု၍၊ "အလံ+ကရ" တည်, အလံနောင် သိသက်, ကရနောင် တ္တာ (တ္တာ) သက်, သိသက်, ဤသုတ်ဖြင့် သမာသ်စပ်, (အလံကရိတ္တာ) ထို့နောက် တ္တာကို ပျပြုစသည်, သိသက်, ချေ၊ သသဒ္ဒါသည်၊ သာဒရတ္ထနိပါတ်၊ "သ+ကရ" တည်, သနောင် သိသက်, ကရိတ္တာ ဟု ပြီးသော ကြိယာနောဒ် သိသက်၊ ဤသုတ်ဖြင့် သမာသ်စပ်၊ ဝိဘတ်ချေ (သကရိတ္တာ)၊ သာသာဓိကရာ စ စ ရိစ္စာသုတ်ဖြင့် တ္တာကို စပြု၊ ရှေ့ရကို ပရရပ် (စ)ပြု၊ က ဒွေးဘော်လာ၊ ထို့နောက် သိသက်, ချေ၊ "အသ" သည် အနာဒရတ္ထနိပါတ်တည်း၊ အသ+ကရတည်ခြင်းသာ ထူးသည်၊ အဓိဥပသာရနှင့် ကရိတ္တာ တွဲလျှင် "အဓိကိစ္စ–စွဲ၍" ဟု သမာသ်ဖြစ်၏၊ တ္တာကို ရိစ္စပြုရုံသာ ထူး၏။

အမှာ။ ။ သက္ကစ္စအဓိကိစ္စရပ်ပြီးပုံသည် ရူပသိဒ္ဓိ "စနန္တေ ဟိ ရစ္ခံ" သုတ်၌ပါ၏၊ ဤ၌ကား သမာသ် တွဲထားကြောင်း သိစေခြင်းငှာ ပြထားသည်၊ ["နိ+သက္ကစ္စ= အသက္ကစ္စ" တွဲလျှင်လည်း အသက္ကစ္စပုဒ် ပြီးနိုင်သည်သာ။] ဆက်ဦးအံ့– အလံသဒ္ဒါသည် ဘူသနအနက်ကို မဟောဘဲပရိယတ္တ (ပြည့်စုံလုံလောက်) အနက်ကိုဟောလျှင် သ သဒ္ဒါသည် သောဘန (တင့်တယ်,ကောင်းစွာ) အနက်ကို, အသသဒ္ဒါသည် အသောဘန အနက်ကို ဟောလျှင် သမာသ်မဖြစ်ဟု မောဂ္ဂလ္လာန်ဆို၏၊ အလံ+ကရိတ္တာ–ဝစ္ဆာစား၍၊ ဂတော–သွား၏၊ သက္ကတ္တာ– တင့်တယ်အောင် (ကောင်းစွာ) ပြု၍၊ ["သ+ ကတ္တာ"၌ က ဒွေးဘော်လာ၊] အသက္ကတ္တာ–မတင့်တယ်အောင်ပြု၍၊ ဂတော–သွား၏၊ ["သံ+ ကတ္တာ" ဟု သံဥပသာရကြုံ၍ က ဒွေးဘော်လာ, နိဂ္ဂဟီတ် ချေလျှင်လည်း သက္ကတ္တာ– သက္ကစ္စ စသည်တို့ ပြီးနိုင်ဖွယ်ရှိ၏၊ သို့သော် မောဂ္ဂလ္လာန်အလိုမူ "သ–အသ" တို့ကို နိပါတ်ဟုသာ မှတ်ပါ။]

၁၆။ **အညေစ။** ။ အညေစ– အခြားသဒ္ဒါတို့သည်လည်း၊ ကရိယတ္ထေဟိ သျှာဒျန္တေဟိ သဟ, ဗဟုလ်–ရထိုက်သည် အားလျော်စွာ၊ ကေတ္ထာ ဟောန္တိ၊ ပုရောဘူယ– အဦးအစဖြစ်၍ တိရောဘူယျ– ကွယ်ပျောက်သည်ဖြစ်၍၊ တိရောကရိယ– ကွယ်ပျောက်သည်ကို ပြု၍၊ ဥရသိကရိယ–စိတ်၌ ပြု၍၊ ဝါ–ဝန်ခံ၍၊ မနသိကရိယ– ၍၊ ဝါ–ဆုံးဖြတ်၍၊ မဇ္ဈေကရိယ–အလယ်၌ပြု၍၊ ဝါ– အလယ်၌ထား၍၊ တုဏ္ဍီဘူယ– ဆိတ်ဆိတ်ဖြစ်၍၊ ဤ၌ "ပုရော" စသော ရှေ့ပုဒ် အားလုံးသည် နိပါတ်ချည်းတည်း– ဟု ဆိုလို၏၊ ဥရသိ–မနသိ–မဇ္ဈေတို့လည်း ဝိဘတ္တန္တ ပဋိရူပက (ဝိဘတ်ဆုံးသော နာမ်ပုဒ်နှင့် အလားတူသော) နိပါတ်တို့ပင် "ပုရော+ဘူ" တည်, ပုရောနောင် သိသက်, ဘူနောင် တ္တာသက်, ဘဝိတ္တာ ဖြစ်အောင် ရုပ်တွက်၍ သိသက်, ဤသုတ်ဖြင့် သမာသ်စပ်, ဝိဘတ်ချေ၊ တ္တာကို ပျ(ယ) ပြုသည့်အခါ "ဘဝိ" သည် ဘူ–ဟု ပြန်ဖြစ်၏၊ သိသက်ချေ, "တိရော ဘူယ" ပြီး၏၊ နောက်ရုပ်များလည်း ဤနည်းမှီးပါ။

အမှာ။ ။ မောဂ္ဂလ္လာန်ဆရာသည် တ္တာကို ပျပြုရာတိုင်း၌ ရှေ့ပုဒ်နှင့် သမာသ်ဟု ဆိုလို၏၊ ထို့ကြောင့် "ပျောဝါ တ္တာသ သမာသေ" ဟု ၅ကဏ္ဍ ၁၆၄ သုတ်ဆို၏၊ ထိုသုတ်၌ ဝါ ပါခြင်းကြောင့် ပျ မပြုဘဲလည်း "အဘိဘဝိတ္တာ" စသည်ဖြင့် သမာသ်ရှိ၏၊ ထို့ကြောင့် အဘိဟင်္ဒ, အတိဟရိတ္တာ စသည်တို့လည်း ဥပသာရနှင့် တွဲစပ်ထားသော သမာသ်ပုဒ်ချည်းတည်း–ဟု မှတ်ပါ။ [ဤသမာသ်များ တွင် ရှေ့ပုဒ်၌ ပဌမာ အနက်ဖြစ်သင့်၍ ပဌမာဝိဘတ်ကျေလျှင် ကမ္မဓာရယမိသက တပ္ပုရိသ်, ဒုတိယာ စသည်ကျေလျှင် သုဒ္ဓတပ္ပုရိသ်ဟု ကစ္စည်းကျမ်းအလို ဆိုသင့်သည်။]

၂၂။ **ကွဲကေကတ္တာ ဆဋ္ဌီယာ။** ။ ဆဋ္ဌီယာ– ဆဋ္ဌီတပ္ပုရိသ်အရာ၌၊ ကွစိ– ၌၊ နပုံသကတ္တံ, ဧကတ္တာ ဟောတိ၊ သလဘာနံ–နံကောင်တို့၏၊ ဆာယာ– အရိပ်တည်း၊ သလဘဿ–နံကောင်တို့အရိပ်၊ သကုန္တဿ– ငှက်တို့အရိပ်၊ ဃရဿ, ဃရဿ–အိမ်အရိပ်၊ ပါသာဒဿ, ပါသာဒဿ–ပြာသာဒ်အရိပ်။ [အရိပ်တွေများရာ၌ နပုလ္လိင်မြဲ၏၊ ထို့ကြောင့် နံကောင်များ၏ အရိပ်များ၊ ငှက်အများ၏ အရိပ်များဖြစ်၍ "သလဘဿ, သကုန္တဿ"ဟု ထားသည်၊ အရိပ်မများလျှင် နပုံးမမြဲ၊ ထို့ကြောင့် "ဃရဿ, ဃရဿာ၊ ပါသာ ဒဿ, ပါသာဒဿာ"ဟု ၂– မျိုးစီပြသည်၊ အမနုဿသဘာယ နပုံသကေကတ္တံ ဘဝတိ–လူမဟုတ်သော် နတ်စသည်ကို ဟောသောသဒ္ဒါမှ နောက်၌ သဘာသဒ္ဒါလည်း နပုံ ဧကတ်ဖြစ်၏၊ ဗြဟ္မာနံ+သဘာ, ဗြဟ္မသဘံ–ဗြဟ္မာတို့ ဗိမာန်၊ သရဘသဘံ– သရဘမည်သော ဘီလူးတို့ ဗိမာန်၊ ဒေဝသဘံ, ဣန္ဒသဘံ, ယက္ခသဘံ၊ လူကို ဟောသော သဒ္ဒါတို့နောင် သဘာကား ဣတ္ထိလိင်ပင်၊ ခတ္တိယသဘာ, ရာဇသဘာ– မင်းအိမ်တော်။

ဆဋ္ဌီတပ္ပုရိသေ ရာဇ–မနုဿေဟိ ပရာ သဘာ၊
ပဏ္ဍကေ သာလမတ္ထေပိ, ဆာယာ ဗဟုလ္လပုဗ္ဗိကာ။

ဆက်ဦးအုံ – ဤကစ္စာယဲ့နသာရ ဂါထာ၌ ရာဇအရ (ရာဇ သဒ္ဒါကို တိုက်ရိုက်မယူဘဲ) မင်းအနက်ဟော ပရိယာယ်ကို ယူပါ၊ ထို့ကြောင့် "သဘာရာဇာ–မနုဿပုဗ္ဗာ" ဟု ပါဏိနိသုတ်တည်၍ "ရာဇပရိယာယ ပုဗ္ဗော အမနုဿ ပုဗ္ဗောစ သဘာန္ဟော တပ္ပုရိသော နပုံသက် ဘဝတိ၊ ဣန္ဒသဘံ ဣဿရသဘံ–အစိုးရတို့၏ အိမ်တော်" ဟု ဝုတ္တိဖွင့်သည်၊ အမနုဿနောင် သဘာပုံစံတို့ကား "ရက္ခသ သဘံ, ပိသာစသဘံ" ဟု ပုံစံထုတ်၏၊ တိုက်ရိုက် ရာဇာနောင်ကား "ရာဇသဘာ, စန္ဒဂုတ္တသဘာ" ဟု ဣတ္ထိလိင် အတိုင်းသာတည်း။

ထို့နောက် "အသာလာစ"ဟု သုတ်တည်၍ အိမ်, ဧရပ်, ဗိမာန်အနက်မှ တစ်ပါး အပေါင်းအစု အနက်ဟော သဘာလည်း နပုလ္လိင်ဟုပင် ဆို၍ "ဣတ္ထိသဘံ–မိန်းမအပေါင်း"ဟု ထုတ်၏၊ ရာဇပရိယာယ် နောင်လည်းမဟုတ် အမနုဿနောင်လည်း မဟုတ်သော အခြားသဒ္ဒါနောင် အိမ် ဧရပ် အနက်ဟော သဘာသဒ္ဒါကား ဣတ္ထိလိင်ပင်၊ "ဓမ္မသဘာ–တရားသဘင် (တရားမဏ္ဍပ်, ဓမ္မာရုံ)" ထို့ကြောင့် "သာလမတ္ထောပိ" ၌ အပိဖြင့် အသာလအနက်ကို ဆည်းဟု ဆိုသည်၊ ထို့ပြင်–ဗာဟုလ္လပုဗ္ဗီကာ မဟုတ်သော "ပါသာဒဿ" စသည်နောင် ဆာယာ သဒ္ဒါကား နပုလ္လိင် မမြဲသောကြောင့် ကစ္စာယနသာရ၌.....

"ဝါသုသေနာ သုရာသာလာ, နိသာဆာယာ ဣမေ ပန၊
ဥပညော ပဏ္ဏမာ နိစ္စံ, တဒါဒိတ္တပ်ကာသနေ"

ဟူသော ဂါထာ၏ ပုဗ္ဗဒ္ဓဝယ် ဆာယာပုဒ်ကို ဝိကပ်အရာ၌ ပြပြန်သည်၊ "မာရသေနံ, မာရသေနာ–မာရ်စစ်သည်၊ ယဝသုရံ, ယဝသုရာ– မုယောဆန်သေရည်၊ ဂေါသာလံ, ဂေါသာလာ– နွားတင်းကုပ်, သွနိသံ, သွနိသာ–နက်ဖြန်ညဉ့်၊ ပါသာဒစ္ဆာယံ, ပါသာဒစ္ဆာယာ– ရိပ်၊ ကုဋိစ္ဆာယံ, ကုဋိစ္ဆာယာ–ကုဋီရိပ်။

ဥပညော ပဏ္ဏမာ။ ။ ဥပညာသဒ္ဒါသည် သူ့ချည်းသက်သက် ဖြစ်လျှင် ဣတ္ထိလိင်တည်း၊ "ဝိနောပဒေသေန– ဥပဒေသနင့် ကင်း၍၊ သွယ်– ကိုယ်တိုင်၊ ဉဿဗျေ–ထင်ရှားဖြစ်စေအပ်သော၊ ပဌမံ ဉာယမာနေ– ပထမသိအပ်သော အနက်၌" ဟု ထောမနိဓိ ဖွင့်၏၊ ထိုဥပညာ သဒ္ဒါသည် ရှေ့ပုဒ်နှင့်တွဲ၍ ရှေ့ပုဒ်အနက်၏ အစဟူသော အနက်ကိုပြရာ၌ နပုလ္လိင်မြဲ၏၊ "ပါဏိနိယောပညံ (ပါဏိနိယ+ဥပညံ)–ပါဏိနိကျမ်း၏အစ၊ ဝါ–ပါဏိနိကျမ်း၌ ပထမသင်ရမည့် အခြေပါဒ ဥပစာဖြစ်သော အခန်း၊ ဥပဏ္ဏမသဒ္ဒါသည် ပုလ္လိင်တည်း၊ "ဥပါယ ဉာန ပုဗ္ဗကာရမ္ဘေ–ဥပါယ်တံမျှဉ်ကို သိကြောင်းဖြစ်သော ရှေးဦးစွာ အားထုတ်အပ်သော အနက်၌၊ ပဌမာရမ္ဘေ–ပထမ အားထုတ်အပ်သော အခန်း၌၊ စိကိစ္ဆာယံ–ဆေးကုခြင်း၌"ဟု အနက် ၃မျိုးပြ၏၊ ရှေ့ပုဒ်နှင့်တွဲ၍ ထိုပုဒ်နက်၏ ပဌမာရမ္ဘကို ပြရာ၌ နပုလ္လိင်မြဲ၏၊ "ပါဏိနိယောပဏ္ဏမံ– ပါဏိနိ၏ ပထမ အားထုတ်အပ်သော အခန်း"။

၅၅။ **ဣမသိဒံ။** ။ ဥတ္တရပဒေ–နောက်ပုဒ်ကြောင့်၊ ဣမသ–ဣမသဒ္ဒါကို၊ ဣဒံ–ဣဒံပြု၊ ဣဒမဋ္ဌိတာ, ဣဒ်ပစ္စယတာ၊ အတ္ထော ယသ အတ္ထိတိ အတ္ထိ–အကျိုးရှိသူ၊ ဣမာယ+အတ္ထိ ဣဒမတ္ထိ၊ ဣမာယ–ဤ သမ္ဘာပတိပတ်ဖြင့်၊ အတ္ထိအကျိုးရှိသူတည်း၊ ဣဒမတ္ထိ– ဤသမ္ဘာပတိပတ်ဖြင့် အကျိုးရှိသူ၊ ဣဒကို ဋ္ဌပြု၍ "ဣဒမဋ္ဌိ"ဟုလည်း ဖြစ်၏၊ တစ်နည်း– "ဣမေဟိ– ဤကုသိုလ်တရားတို့ဖြင့်၊ အတ္ထိ–အလိုရှိသူတည်း။ ဣဒမတ္ထိ–သူ၊ ဣဒမဋ္ဌိနော+ဘာဝေါ ဣဒမဋ္ဌိတာ" ဟု ဆက်၊ ဤကို ရသပြု၊ (ဝိသုဒ္ဓိမဂ်ဋီကာမှီးသည်၊) [ပဋ္ဌိကာ၌ "ဣမာယ (သမ္ဘာပတိ ပတ္တိယာ)+အတ္ထော, ဣဒမတ္ထော" ဟု ရှေးဦးစွာ သမာသ်တွဲပြီးမှ "ဣဒမဋ္ဌော အသ အတ္ထိတိ ဣဒမဋ္ဌိ"ဟု တဒ္ဓိတ်လုပ်၏၊] ဣမေသံ– ဤသခ်ၢိရ စသော အကျိုးတရားတို့၏ + ပစ္စယာ– အဝိဇ္ဇာ စသော အကြောင်းတို့သည်၊ ဣဒပ္ပစ္စယာ–တို့။ ["ဣမ+ပစ္စယ"ဟု ပကတိပြုပြီးနောက် ဤသုတ်ဖြင့် ဣမကို ဣဒံပြု၊ နိဂ္ဂဟီတ် ချေပြီးမှ ပ ဒွေးဘော်လာ။] "ဣဒပ္ပစ္စယာနံ + ဘာဝေါ ဣဒပ္ပစ္စယတာ" ဟုဆက်၊ ဣဒံပုဒ်ရင်းဟု ကြံ့ကြသော နည်းအလိုအားဖြင့်ကား ဤသုတ် မလိုတော့ပြီ။ [ဣမသိဒမ်သိသု သုတ်နှင့် တွဲကြည့်။]

၅၆။ ဋ္ဌန်ဏ်||နံ။ ။ ဥတ္တရပဒေ–ကြောင့်၊ ဏ်||နံ–ဏ်, ဏ်တို့ကို၊ ဋ–ဋပြု၊ (ဋ် အနုဗန္ဓ ရှိသော (အ) ပြု၊) မယ်–တို့သည်၊ ဘဝမ္ဘတိဋ္ဌာ–အရှင်ဘုရား ဟူသော၊ တည်ရာရှိပါကုန်၏၊ နော– တပည့်တော်တို့၏၊ ဓမ္မာ–တို့သည်၊ ဘဂဝမ္မူလကာ–ရှင်တော်ဘုရားလျှင် အရင်းခံရှိပါကုန်၏၊ ဘဝံ+ ပတိဋ္ဌာ ယေသံ (အမှံ) တိ ဘဝမ္ဘတိဋ္ဌာ၊ ယေသံ– အကြင်တပည့်တော်တို့၏၊ ဘဝံ–အရှင်ဘုရား ဟူသော၊ ပတိဋ္ဌာ– တည်ရာသည်၊ အတ္ထိ, ဣတိ, ' တေမယံ–ထိုတပည့်တော်တို့သည်၊ ဘဝမ္ဘတိဋ္ဌာ–တို့မည်၏၊ ဘဝန္တ ပုဒ်ရင်း "ဘဝန္တ + ပတိဋ္ဌာ" ဟု ပကတိ ပြုပြီးသော အခါ ဤသုတ်ဖြင့် န္တကို (ဋ) ပြု၊ ဋ် အနုဗန္ဓချေ, ဝခွင်း, ချေ, ကပ်၊ နိဂ္ဂဟီတဆွဲသုတ်ဖြင့် နိဂ္ဂဟီတ်လာ, ဝဏ္ဏ(မ်)ပြု၊ ဋ္ဌာ၌ အာကို (ကွစာဒိ မဗ္ဗျတ္တရာနံ ကဲ့သို့သော သုတ်ဖြင့်) ရသပြု၊ "ဘဂဝါ+မူလံ ဧတေသံတိ ဘဂဝမ္မူလကာ"၌ကား ဘဂဝန္တပုဒ်ရင်းဖြစ်၍ န္တကို ဋပြုရခြင်း, သမာသ်အဆုံး၌ ကပစ္စည်းသက်ရခြင်းသာ ထူး၏၊ "ဘဂဝါ+ပဋိသရဏော ယေသံတိ ဘဂဝမ္ဘဋိ သရဏာ" ၌လည်း နည်းတူ။

ဗလဝပိတိ–ဗလဝံပိတိ။ ။ "သဏှသုခုမမမ္ပံ ပစ္စဝေက္ခန္တသ ဗလဝပိတိ ဥပ္ပန္နာ=သိမ်မွေ့နူးညံ့သော တရားတော်ကို ဆင်ခြင်စဉ် အားရှိပါးရှိ ပိတိဖြစ်လာသည်"ဟူသော အဋ္ဌသာလိနီ၌ "ဗလဝတိ+ပိတိ ဗလဝပိတိ"ဟုပြု၊ ပုလ္လိင်ဝဲလျှင် ဤပစ္စည်း ပျောက်၍ "ဗလဝန္တ+ပိတိ"ဟုဖြစ်၏၊ ဤသုတ်ဖြင့် န္တကို ဋပြုလျှင် (ဝခွင်းချေကပ်၍) "ဗလဝပိတိ"ဟုဖြစ်၏၊ ဘဂဝံမူလကာကဲ့သို့ နိဂ္ဂဟီတ်လာလျှင်

"ဗလဝံပိတိ"ဟုလည်း ဖြစ်၏၊ ဤ "ဗလဝံပိတိ"ပါဠိကို ရည်ရွယ်၍ မူလဋီကာ၌ "ဗလဝတာ ဉာဏဝေဂေန ပဝတ္တတ္တာ၊ ပေ၊ ဗလဝံ" ဟု နိဂ္ဂဟီတန္တ ပုဒ်တစ်စိတ်ကို ခွဲ၍ ဖွင့်ပြသည်၊ တစ်နည်း, ဗလဝံသုဒ္ဓ၊ စာတိဝါ–တိသယေ" ဟူသော အဘိဓာန် အဗျယဝင်္ဂကို လည်းကောင်း, ဗလဝံ (အားကြီးသော) အာယာသော– ဥပါယာသော" ဟု ဖွင့်သော သစ္စဝိဘင်္ဂ အဋ္ဌကထာကို လည်းကောင်း ထောက်၍ "အလွန်အကဲ အနက်ဟော ဗလဝံနိပါတ်လည်း ရှိ၏" ဟု မှတ်ပါ၊ ထို့ကြောင့် နိဂ္ဂဟီတ် မချေလျှင် "ဗလဝံပိတိ" ချေလျှင် "ဗလဝပိတိ" ဟု ဖြစ်၏၊ "ဗလဝံပိတိ" ဟု ရှိရာ၌ သမာသ်လည်း သင့်, "ဗလဝံ+ပိတိ" ဟုဝါကျလည်းသင့်သည်။ [မဂ္ဂဋီကာနှင့် မဏိဒီပ တို့ အမျိုးမျိုး ကြံ့ကြလေသေး၏။]

ဌပြုခြင်းထက် ချေလျှင် သာ၍ကောင်း။ ။ သုတ်၌ "နန္ဒာကို ဌပြု" ဟု ဆို၏၊ ဌအနုဗန်ကျေလျှင် (အ)ကျန်နေ၍ ခွင်း ချေကပ်နေရသေး၏၊ ထို့ကြောင့် နန္ဒ–နန္ဒာကိုချေလျှင် ("လောပေါ နန္ဒာ"ဟု သုတ်တည်လျှင်) သာ၍ ရုပ်နေသန့်ရှင်းမည်၊ ဝန္ဓုစ္စသည်တို့၏ တစ်စိတ်ဖြစ်သော နန္ဒာသာ ကျေသည်မဟုတ်, ဝန္ဓုပစ္စည်းတစ်ခုလုံး ကျေသောနည်းလည်း ရှိသေး၏၊ သညာဝတံ– သညာရှိသူတို့၏၊ ဘဝေါ– ဖြစ်ရာဘဝတည်း၊ သညာဘဝေါ– ဝ၊ "သညာဝန္ဓု+ဘဝ" ဟု ပကတိ ပြုပြီးသည့်အခါ ဝန္ဓုကိုချေ၍ "သညာဘဝ" ဟု ဖြစ်ရသည်၊ "သညာဝတံ+ဘဝေါ– သညာဘဝေါတိ ဇတ္ထ ဝန္ဓုသဒ္ဒလောပေါ ဒဋ္ဌဗ္ဗော"– ပဋိစ္စ သမုပ္ပါဒ မူလဋီကာ။ [တစ်နည်း "သညာတ္ထေ အတ္ထိတိ သညော, သညောစ+ သော ဘဝေါစာတိ သညဘဝေါ" ဟုလည်း ရှိ၏၊ "တသ္မာ (ထိုဝန္ဓုပစ္စည်း၏လည်း) အတ္ထေ အကာရံ ကတ္တာ သညဘဝေါတိပိ ပါဌော" – ၎င်း ဋီကာ။

ပစ္စည်းနှောင်းရာ၌လည်း ဌပြု။ ။ မဟန္တီ နှောင် တရ ပစ္စည်းသက် (မဟန္တီ+ တရ) ကွစိပွစ္စယေသုတ်ဖြင့် ပုလ္လိင်ဝဲ (ဤ) ပျောက်၍ (မဟန္တ+တရ)၊ ဤသုတ်ဖြင့် နန္ဒာကို ဌပြု (မဟန္တရ) ဒွေးဘော်လာ (မဟတ္တရ)၊ နဒါဒီတော ဝိသုတ်ဖြင့် ဝ (ဤ) ပစ္စည်းသက်လျှင် "မဟတ္တရ– မိန်းမကြီး" ဟု ဖြစ်၏၊ "မဟန္တာနံ+ဘာဝေါ" မဟတ္တံ၌လည်း "မဟန္တတ္တ"ဟု ဖြစ်သင့်လျက် နန္ဒာကို ဌပြုသည်၊ ရတ္တညုနှင့်–ညဉ့်အပိုင်းအခြားကို သိသော ထေရ်တို့၏၊ မဟတ္တံ– များကုန်သည်၏ အဖြစ်တည်း၊ ရတ္တညုမဟတ္တံ–ဖြစ်၊ နိတ္ထရန္တာနံ– ကံမှ ထွက်မြောက်သူတို့၏+ ဇော–ဉစ္စာဖြစ်သော အကျင့်တည်း၊ နေတ္ထာရံ–ကျင့်၊ နိတ္ထရန္တာနံ– နှောင် ဣဒံ အနက်၌ ဏ ပစ္စည်းသက်– ဝိဘတ်ဏ အနုဗန်ချေ, ဧဝုဒ္ဓိပြု, အာဒီဃလည်းပြု (နေတ္ထာရန္တ+အ)၊ ဤသုတ်ဖြင့် ပစ္စည်းနှောင်းရာ၌ နန္ဒာကို ဌပြု၊ ရ၏ အနှင့်တကွ ရှေ့ (အ) ၂ လုံးချေ၊ "နေတ္ထာရ" ဟု ဖြစ်၏။

၅၈။ အ။ ။ ဥတ္တရပဒေ–ကြောင့်၊ နန္ဒာနှင့်–တို့၏၊ အ–(အ)ပြု၊ ဂုဏဝန္တ ပတိဋ္ဌော–ဂုဏ်ရှိသူဟူသော တည်ရာရှိသည်၊ အသို့ဖြစ်၏၊ ဂုဏဝန္တော+ပတိဋ္ဌာ ယသ (မမ) တိ ဂုဏဝန္တ ပတိဋ္ဌော၊ ဂုဏဝန္တု+ပတိဋ္ဌော" ဟု ပြုပြီးသောအခါ

ဤသုတ်ဖြင့် နှုတ်၏ ဥကို (အ) ပြုခြင်းသာ ထူး၏၊ အကြွင်းမှာ "ဘဂဝံ ပတိဋ္ဌာ" ကို မီးပါ၊ [နှုန်နှုကို (အ) ပြုဆိုသော်လည်း နှုတ်၏ အကို (အ) ထပ်ပြုသဖြင့် အကျိုးမရှိသောကြောင့် ပုံစံမပြပြီ။]

၆၃။ **လ္ဟုပိတာဒီန-မာရဝရင်။** ။ ဥတ္တရပဒေကြောင့်၊ "လ္ဟုပိတာဒီနံ-လ္ဟုပစ္စယန္တ သဒ္ဒါ, ပိတု အစရှိသော သဒ္ဒါတို့၏၊ (အဆုံးသရတို့၏၊) အာရဝရင်၊ အာရင်အပြု, အရင်အပြုတို့သည်၊ ဟောတိ ဝါ။ [ကစ္စည်းဌ် "သတ္ထု ကတ္တု ဘတ္တု" စသည်ကို လ္ဟုပစ္စယန္တ ဟု ဆိုသည်၊] "သတ္ထုနော-ဘုရားကို+ ဒဿနံ- မျှးမြင်ရခြင်း" ဟူသော အနက်ဌ် ဆဋ္ဌီတပ္ပုရိသ် စပ်၍ "သတ္ထု+ဒဿန" ဟု ပကတိဖြစ်၏၊ ဤသုတ်ဖြင့် ဥကိုအာရင် (ဌ် အနုဗန်ချေ) ပြုလျှင် "သတ္ထာရ ဒဿနံ" ဟု ဖြစ်၏၊ "ကတ္တာရ နိဒ္ဒေသော (ကတ္တု+နိဒ္ဒေသော)- ကတ္တားကို ညွှန်ပြသော သဒ္ဒါ" လည်းနည်းတူ၊ ဝါ- သဒ္ဒါကြောင့် "သတ္ထုဒဿနံ" စသည်လည်းဖြစ်၏၊ "မာတာစ+ ပိတာစ" အနက်ဌ် ဒွန်တွဲ၍ "မာတု+ပိတု" ဟု ပကတိဖြစ်၏၊ ဤသုတ်ဖြင့် မာတု၏ ဥကို အရင်ပြု, ယော သက်၍ "မာတရ ပိတရော" ပြီး၏၊ ဝါကြောင့် "မာတာပိတရော" ဟု နောက်သုတ်ဖြင့် စီရင်လတ္တံ့၊ "မာတာပိတူဟိ+ သံဝဍ္ဎေါ, မာတာပိတရသံဝဍ္ဎေါ- မိဘတို့ဖြင့် ကြီးပွားခဲ့ရသူ" ဌ် ပိတရပုဒ် ပြီးပုံလည်း ဤနည်းပင်၊ "နဉ+ မာတာပိတရ သံဝဍ္ဎေါ, အမာတာပိတရ သံဝဍ္ဎေါ- မိဘတို့ဖြင့် ကြီးပွားခဲ့ရသူ မဟုတ်။

၆၄။ **ဝိဇ္ဇာ ယောနိသမ္ဘဒ္ဓိန မာ တတြ စတ္ထေ။** ။ စတ္ထေ-စတ္ထ (ဒွန်) သမာသ်ဌ်၊ ဝိဇ္ဇာယောနိ သမ္ဘဒ္ဓိနံ- အတ္တတ်ပညာအားဖြင့် ဆက်သွယ်ခြင်း ရှိသော ဆရာတပည့်ဟော သဒ္ဒါ, အမျိုးအားဖြင့် ဆက်သွယ်ခြင်းဟူသော သဒ္ဒါဖြစ်ကုန်သော၊ လ္ဟုပိတာဒီနံ-တို့၏၊ တတြ-ထိုဝိဇ္ဇာ သမ္ဘဒ္ဓိသဒ္ဒါ, ယောနိသမ္ဘဒ္ဓိ သဒ္ဒါနှောင်းရှာဌ်၊ အာ-အာ-ပြု၊ ဟောတာ စ-ဟုံး ပူဇော်သူလည်း၊ ပေါတာစ- ယဇ်ပူဇော်သူ လည်း" ဟူသော အနက်ဌ် ဒွန်သမာသ်ပြု၍ "ဟောတု ပေါတု" ဟု ပကတိဖြစ်၊ ဟောတု ဟူသော ဝိဇ္ဇာသမ္ဘဒ္ဓိ- လ္ဟုပစ္စယန္တ သဒ္ဒါ၏ ဥကို ဤသုတ်ဖြင့် အာပြု(ဟောတာပေါတု)၊ ယောသက်၍ "ဟောတာပေါတာရော" ဟု ဖြစ်၏၊ "မာတုပိတု" ဟု ပကတိ ဖြစ်သည့်အခါ ဤသုတ်ဖြင့် ယောနိသမ္ဘဒ္ဓိ လ္ဟုပစ္စယန္တ မာတု၏ ဥကို အာပြု၊ "မာတာပိတု" စသည် စီရင်၊ "တတြ" ဟု ဆိုသောကြောင့် ဝိဇ္ဇာယောနိ သမ္ဘဒ္ဓိလ္ဟုပိတာဒီ မနှောင်းလျှင် "ပိတာစ ပိတာမဟောစ ပိတုပိတာ မဟာ- အဖ အဘိုးတို့" ဟု ဖြစ်၏၊ ဤ၌ "ပိတာမဟာ"-ကားလ္ဟုပိတာဒီ မဟုတ်၊ လ္ဟုပိတာဒီ နှောင်းသော်လည်း စတ္ထ(ဒွန်) သမာသ်မဟုတ်လျှင် "မာတုယာ+ဘာတာ- မာတုဘာတာ- အမိ၏ မောင်"ဟု မာတာဌ် ဥကို အာမပြုရ၊ ဝိဇ္ဇာ ယောနိ သမ္ဘဒ္ဓ မဟုတ်ပြန်လည်း "ဒါတာရောစ-ပေးလှူတတ်သူတို့လည်း +ဘတ္တာရောစ- အရှင်တို့လည်း၊ ဒါတုဘတ္တာရော- တို့" ဟု ဒါတုဌ် အာမပြုရ။

၆၅။ **ပုတ္တေ။** ။ ပုတ္တသဒ္ဒါ နောင်းရာ၌ စတ္ထသမာသ်ဝယ် ဝိဂ္ဂဟယောနိ သမ္ဗန္ဓီဖြစ်သော လွှုပိတာဒီတို့၏ အဆုံးသရကို အာပြု၊ ပိတာစ+ ပုတ္တောစ, ပိတာပုတ္တာ– အဖသားတို့၊ မာတာပုတ္တာ– အမိသားတို့၊ ကစ္စည်းကျမ်း၌ကား ဤသုတ်မျိုးမရှိသောကြောင့် "သတ္တာရဒဿနံ" စသည်ကို အညေသွာရတ္တံ၌ အာရတ္တံဟူသော ဘာဝနိဒ္ဒေသဖြင့် အာရပြုကြရသည်။ [မာတာမဟော–စသည်၌ကား တဒ္ဓိတ်၊ "မာတာပိတူသွာမဟော" သုတ်ဖြင့် မာတုအနက်ကို အာမဟာပစ္စည်းသက်၍ ပြီး၏၊ မာတု–အမိ၏+ပိတာ, မာတာမဟော–အမိ၏ အဖ၊ ဝါ–အဘိုး၊ မာတာမဟီ–အမိ၏ အမိ (အဘွား)၊ ပိတာမဟော– အဖ၏ အဖ (အဘိုး)၊ ပိတာမဟီ–အဘွား။]

၇၁။ **သညာယ မုဒေါ–ဒကာသ။** ။ အမည်ကို ဟောရာ၌ နောက်ပုဒ် နောင်းရာဝယ် ဥဒကကို ဥဒပြု၊ ဥဒက်+ဓာတိ (ဆောင်၏) အသို့တိ ဥဒဓိ–ရေကို ဆောင်ရာဖြစ်သော သမုဒ္ဒရာ၊ ဥဒက သဒ္ဒူပပဒ ဓာဓာတ်နောင် အဓိကရဏ သာဓနာ၌ ဣပစ္စည်းသက်၊ ဥဒက်နှင့် ဓိကို ဒုတိယာ တပ္ပုရိသ်တွဲ၊ "ဥဒက+ဓိ" ဟု ပကတိဖြစ်၊ ဤသုတ်ဖြင့် ဥဒကကို ဥဒပြု၊ ဥဒက်+ပိယုတေ အသို့တိ ဥဒပါနံ–(ရေကိုသောက်အပ်ရာ) ရေတွင်း၊ ဤ၌လည်း အဓိကရဏအနက်၌ ပါဓာတ် နောင်အနုပစ္စည်း (ယုပစ္စည်း) သက်ရုံသာ ထူး၏၊ "အသို့"ဟု ပြထားသော်လည်း ဗဟုဗ္ဗီဟိ မဟုတ်၊ အဓိကရဏသာဓနကိုပြခြင်း ဖြစ်သည်၊ နောက်သုတ်၌ ဝိကပ်ဟု ဆိုသောကြောင့် ဤသုတ်၌ နိစ္စဝိဓိမှတ်ပါ။

၇၂။ **ကုမ္ဘောဒီသုဝါ။** ။ ကုမ္ဘစသည် နောင်းရာ၌ ဥဒကကို ဝိကပ်ဥဒပြု၊ "ဥဒကဿ–၏၊ ကုမ္ဘော–အိုးတည်း" ဟူသော အနက်၌ သမာသ်စပ်၍ "ဥဒက ကုမ္ဘော" ဟု ဖြစ်၏၊ ဤသုတ်ဖြင့် ဥဒကကို ဥဒပြုလျှင် "ဥဒကုမ္ဘော" ဟု ဖြစ်၏၊ ဥဒပတ္တော, ဥဒကပတ္တော–ရေခွက်၊ ဥဒဗိန္ဒု, ဥဒကဗိန္ဒု၊ ဝိဘတ် နောင်းရာ၌လည်း သမာသ်၏ နောက်ပုဒ်ဖြစ်သော ဥဒကကို ဥဒပြု၊ "ဗဟုကာ နာဂဝိတ္တောဒါ"–တိ"သ, ကိ"ဆန္ဒဟာတ်၊ နဂေါနံ ဝိတ္တသခ်ါတံ ဥဒက် ဇေတေသူတိ နာဂဝိတ္တောဒါ–ဆင်တို့၏ ဥစ္စာဟု ဆိုအပ်သော ရေရှိသော မြစ်တို့၊ ဤ၌ "နာဂဝိတ္တောဒကာ" ဟု ဖြစ်သင့်လျက် ဤသုတ်ဖြင့် ဥဒကကို ဥဒပြုသည်၊ တပေါ+ဥဒက် ဇတ္တောတိ တပေါဒါ ပူသော ရေရှိသောမြစ်" လည်းနည်းတူ၊ "ယတော, ယံ အာဝုသော တပေါဒါ သန္ဒတိ" – စတုတ္ထပါရာဇိကာ၊ ဝနတော– ထိုထိုတောမှ+ဥဒကာနိ–ရေတို့တည်း၊ ဝနတောဒါ–တို့" တောပစ္စည်းမကျေ၊ တစ်နည်း– "ဝနတော+ဥဒါ" ဟု ဝါကျလည်းသင့်၏၊ "ပါဠိယံ ဟိ ကေဝလော ဥဒသဒ္ဒေါန ဒီဃပုဗ္ဗော–သမာသ်မဟုတ်သော ဥဒသဒ္ဒါသက်သက်ကို ပါဠိ၌ မတွေ့အပ်" ဟု သဒ္ဒနီတိ ဆိုသော်လည်း "အမက္ခိတော ဥဒေန" ဟူသော မဟာ ပဒါနသုတ်၌ ရှိ၏၊ "ဥဒေနာတိ ဥဒကေန" ဟု အဋ္ဌကထာဖွင့်သည်။

၇၃။ **သောတာ-ဒီသူ-လောပေါ။** ။ [သောတာဒီသု+ဥ+လောပေါ] သောတ စသည်တို့ကြောင့် ဥဒ၏ ဥသရကို ချေ၊ ဥဒကဿ+သောတော, ဒက သောတော-ရေ၏ စီးရာအပေါက်, ရေပေါက်, ရေပြွန်, ကျင်ငယ်ချောင်း၊ ဥဒကေ+ရက္ခသော, ဒကရက္ခသော-ရေ၌ ရက္ခီဗျဿ, ရေသရဲ၊ ဝိဘတ် နှောင်းရာ၌ လည်း ဥကို ချေ၍ "ဒကံဒကာသယာ ပဝိသန္တိ" (ခဒ္ဒသံယုတ် ခဒ္ဒနိယဝဂ်) ၌ ဒကံ(ရေသို့) ဟု ဖြစ်၏၊ "ဥဒကံ+အာသယော ယေသံတိ ဒကာသယာ" ကား အာသယပုဒ်ကြောင့် ဥကို ချေသည်၊ ဒကာသယာ- ရေဟူသော နေရာရှိသော သတ္တဝါတို့၊ "ဒကဿ မဇ္ဈေ ဇလတေ ယတာသနော- (ဇက, ယတာသနဇာတ်)၊ "ဒကေအဂ္ဂိ နု သဏ္ဌာတိ" (ဥပါလိတ္ထေရာပဒါန်)၊ ဤပုံစံများကို ထောက်လျှင် ဝိဘတ်နှောင်းရာ၌ ဥချေဟု ဆိုခြင်းထက် ဥဒက၏ ပရိယာယ်ဖြစ်သော "ဒက" ပုဒ်ရင်းလည်း ရှိ၏ဟု ကြံခြင်းက သာ၍ ရှင်းလင်းပေသည်၊ ထို့ကြောင့် ဘာသာဋီကာ၌လည်း "ဥဒဿဒ္ဒေါ ဟျ- ဒကပရိယာယော" ဟု ဆိုသတတ်။

၇၄။ **သဟဿ သော-ညတ္ထေ။** ။ အညတ္ထေ (ဗဟုဗ္ဗီဟိ) သမာသ်၌ နောက်ပုဒ်ကြောင့် သဟကို ဝိကပ်သပြု၊ သဟ+ပုတ္ထေန ယော ဝတ္တတေတိ သပုတ္ထော- သားနှင့်တကွဖြစ်သူ၊ သဟပုတ္ထောဝါ၊ [သဟ+ပုတ္ထဒါရေဟိ ယော ဝတ္တတေတိ သပုတ္ထဒါရော၊] အညတ္ထသမာသ်မဟုတ်လျှင် "သဟကတ္ထော-အတ္ထုပြု၍" စသည်ဖြစ်၏။

၇၅။ **သညာယံ။** ။ နာမည်ကို ဟောရာ၌ သဟကို အမြဲသပြု၊ သဟ+အဿတ္ထေန ဝတ္တတိတိ သာဿတ္ထံ (အသ္မိနိနက္ခတ်နှင့်တကွ ဖြစ်သောကြောင့်) သာဿတ္ထမည်သော နက္ခတ်စက်ဝန်း၊ သပလာသ-ပေါက်ပင်နှင့် တကွဖြစ်သော ကြောင့် သပလာသမည်သောကုန်း၊ ဝါ-ပေါက်ပင်ကုန်း။

၇၆။ **အပစ္ဆက္ခေ။** ။ အပစ္ဆက္ခေ-မျက်မြင်မဟုတ် မှန်းဆ၍ သိအပ်သော အရာ၌၊ ဥတ္တရပဒေ-နောက်ပုဒ် နှောင်းလသော်၊ သဟဿ-ကို၊ သော- သပြု၊ သာဂ္ဂိ-မီးနှင့်တကွ ဖြစ်သော၊ ကပေါတော-ခို။ [အခြားနေရာ၌ ခိုလည်းကျ, မီးလည်း ပါဖူးသည်ကို မြင်ရ၍ ယခုလို ခိုကျရာဝယ် မီးမမြင်ရဘဲလျက် မှန်းဆ၍ ပြောသော ပြယုဂ်တည်း၊ [သပိသာစာ- တဏ္ဍေနှင့်တကွ ဖြစ်သော၊ ဝါ- တဏ္ဍေ ပါလာသော၊ ဝါတမဏ္ဍလိကာ-လေပွေ၊ လေပွေလာလျှင် တဏ္ဍေပါသည်ဟု ထင်မှတ် ရာ၌ ထုတ်အံ်ပ်သော ပြယုဂ်တည်း။

၇၇။ **အကာလေ သကတ္ထေ။** ။ အကာလေ- ကာလဟောသဒ္ဒါ မနှောင်း သော၊ သကတ္ထေ-မိမိအနက်ပြဋ္ဌာန်းရာ၌၊ ဥတ္တရပဒေ-သော်၊ သဟဿသော ဟောတိ၊ သမ္ဘုန်-ပြည့်စုံသော၊ ဗြဟ္မုံ-ဗြဟ္မာအထည်ကိုယ်တည်း၊ သဗြဟ္မုံ-ကိုယ်၊ [သမ္ဘုန်သည် သဟ၏ပရိယာယ်၊ "သဟ+ဗြဟ္မုံ" ဟု ဆိုလိုသည်၊] စကြွေန+

ဧကကာလ, သစ္ကံ-စက်လက်နက်နှင့် တစ်ပြိုင်နက်၊ (နိုဧဟိ-ထားလော့၊) သဒုရံ-လှည်းဦးနှင့် တစ်ပြိုင်နက်၊ ပါဧဟိ-မောင်းနှင်လော၊ ["သဟ နိုမိတ္တံ၊ ကရောတိတိ သ နိုမိတ္တံ (နိုမိတ်နှင့်တကွ) ကရောတိ၊ အသုဘံ ပါသာဏာဒိ နိုမိတ္တေန သဟ ကရောတိ ဝဝတ္ထပေတိ၊ ပေ၊ သမာနကာလတာ ဒီပကေနဟိ သဟသဒ္ဒေန အယံ သမာသော၊ ယထာ-သ စက္ကံ နိုဧဟိ" ဝိသုဒ္ဓိတ်မဂ်-အသုဘ နိုဒ္ဒေသဋီကာ၊] အခါကာလဟော သဒ္ဒါနောင်းလျှင်ကား (သ) မပြုရ၊ ပုဗ္ဗကျော+ သဟိတံ သဟပုဗ္ဗကံ-နံနက်ပိုင်းနှင့်တကွ၊ သဟာ- ပရကံ- ညနေပိုင်းနှင့်တကွ။

၈၂။ **ဂန္ဓ- ဆ္ဆာ- ဓိကေ**။ ။ ဥတ္တရပဒေ- သော်၊ ဂန္ဓဆ္ဆာဓိကေ-ကျမ်းဂန်၏ အဆုံး, လွန်ကဲသည်၏ အဖြစ်ဟူသော အနက်၌၊ ဝတ္ထုမာနသ-သော၊ သဟသ-ကို၊ သော-သပ္ပု၊ သကလံ-ကလာပ်ကျမ်းနှင့်တကွ၊ ဝါ-ကလာပ်ကျမ်းဆုံးအောင်၊ ဧတေ-နကွတ်ကျမ်းကို၊ အဓိတေ-သင်၏၊ သမုဟတ္တံ-မုဟုတ်ကျမ်းနှင့်တကွ၊ ဝါ-မုဟုတ်ကျမ်းဆုံးအောင်၊ ဧတေ အဓိတေ၊ သဒေါဏာ-တစ်စိတ်အပိုရှိသော၊ ခါရိ-တစ်တို့၊ သမာသဏာ-တစ်ပဲ အပိုရှိသော၊ ကဟာပဏော-တစ်ကျပ်။ [ကလန္တံ-သကလံ၊ မုဟုတ္တန္တံ-သမုဟုတ္တံ၊ အဓိကော+ဒေါဏော ယဿာတိ သဒ္ဒေါဏော၊ အဓိကော+မာသကော ယဿာတိ သမာသကော။]

၈၃။ **သမာနသ ပကွာဒီသု ဝါ**။ ။ ပကွာဒီသု-ပကွ အစရှိသော နောက်ပုဒ်နောင်းကုန်လသော်၊ သမာနသ-သမာနသဒ္ဒါကို၊ သောဝါ-ဝိကပ်သပ္ပု၊ သမာနော ပကွော ယဿာတိ သပကွော-တူသောအသင်းအပင်း(ဘက်သား) ရှိသူ၊ သမာနဧတေ (နကွတ္တံ) အဿာတိ သဧတေ-တူသော နကွတ်ရှိသော မစင်ကြယ်ခြင်း။ ["ဧတေ, ဧနုပဒ, ရတ္တိ, ပတ္တိနိ, ပတ္တိ, နာဘိ, ဗန္ဓု, ဗြဟ္မစာရိ, နာမ, ဂါတ္တ, ရူပ, ဌာနု, ဝဏ္ဏ, ဝယော, ဝစန, ဓမ္မ, ဧတေယ, ယစ္ဆ" တို့ကား ပကွာဒိ အာကတိဂိုဏ်းတည်း၊ ထို့ကြောင့် "သမာနသိလော-တူသော သီလရှိသူ" ဟူရာ၌ ပကွာဒိ မဟုတ်သောကြောင့် (သ) မပြုရ။]

သပတ္တိ စသည်။ ။ သမာနော ပတိ ဧတိဿာတိ သပတ္တိနိ, သပတ္တိ (ဣနိ-ဤပစ္စည်းသက်,တဒ္ဓေးတော်လာ) တူသောလင်ရှိသော မိန်းမ၊ ဗြဟ္မံ စရတိတိ ဗြဟ္မစာရိ-မြတ်သော အကျင့်ကို ကျင့်သူ၊ သမာနော+ဗြဟ္မစာရိ သဗြဟ္မစာရိ။ [တစ်နည်း - "သမာနံဗြဟ္မံစရတိတိ သ ဗြဟ္မစာရိ" ဟုလည်း ထောမနိဓိပ္ပြာ၏၊] ဗြဟ္မဒတ္တသနာမကာ- ဗြဟ္မဒတ်ဟူသော တူသောနာမည်ရှိကုန်၏၊ ဣန္ဒသ ဂါတ္တံ- သိကြားနှင့်တူသော အရွယ်ရှိသော၊ တံ-ထိုသူကို၊ ကခ်ံတိ- လိုလား၏၊] [သာဓိဗ္ဗဗန္ဓု- နေမင်း၏ အဆွေနှင့်တူသော ဆွေမျိုးရှိတော်မူသော ဘုရား၊] ဟရိသဝဏ္ဏော-လွေအဆင်းနှင့်တူသော အဆင်းရှိသူ၊ သဒ္ဓေးတော်လာ။ [သီဟိနိုက္ခ သဝဏ္ဏော- သိင်္ဂနိုက်ရွေနှင့်တူသော အဆင်းရှိတော်မူသော ဘုရား။]

သဝယော စသည်။ ။ သဝယော–တူသော အရွယ်ရှိသူ။ ["သမ္ဘာဘိ ဝယသာဘိလာပေါ၎သ" ဟူသော သာမညဖလသုတ္တန္တကထာ၌ကား "ဝယသာ+ သမာနော, ဝယသော–အရွယ်အားဖြင့် တူသူ" ဟု ကြံ၍ "သမာနသ" ဟူသော ယောဂဝိဘာဂဖြင့် ဝိဘတ်နှောင်းရာ၌သာ သမာနကို သပြု–ဟု ကြံ။ တစ်နည်း, "သံ+ဝယ" ဟု ဖြစ်ပြီးမှ ပုဒ်ကို ရှေ့နောက်ပြန်၍ "ဝယံ+သ" ဖြစ်သည်ဟု ကြံ၍ ရာဇဒန္တာဒိဂိုဏ်း သွင်းပါ။]

သဏတိယော စသည်။ ။ သဏတိယော– တူသော အပြားရှိသူ (ဏတိယ ပစ္စည်းဟူ၏၊) သမာနာနံ+ ဃစ္စာ, သဃစ္စာ–တူသူတို့ကို သတ်ခြင်း၊ "သဏ တိတိ ဧတ္ထ သကာရော သမာနတ္ထောတိ ဒသ္သေတုံ သမာနဏတိကာနံတိ ဝုတ္တံ" ဟု ဖွင့်သော ရူပကဏ္ဍ အနုဋ္ဌိကာအလို (သ)ပုဒ်သည်ပင် သမာန. အနက်ဟောဟု ကြံသင့်၏၊ "ယတ္ထ မာတာစ ဓီတာစ, သဘာရိယာ မယံ အဟု" ဟူသော ဥပ္ပလ– ဝဏ္ဏာ ထေရိကာဂါထာ၌ ဘာရိယာပုဒ်ကို ဤပကၠာဒိ၌ သွင်း၊ "သ ဘာရိယာ"–တူသော မယားတို့သည်၊ အဟုံ– ဖြစ်ရကုန်ပြီ။

၈၄။ **ဥဒရေ ဣယော။** ။ ဣယော–ဣယ ပစ္စည်းနောက်ရှိသော၊ ဥဒရေ– ဥဒရသဒ္ဒါနှောင်းလသော်။ သမာနသ သော ဝါ ဟောတိ၊ သမာနံ– တူသော+ ဥဒရံ– အမိုဝမ်းတည်း၊ သမာနောဒရံ– ဝမ်း၊ [ဤအခိုက်၌ (သ) မပြုရသေး၊] "သမာနောဒရေ–တူသောအမိုဝမ်း၌+သယိတေ– ကိန်းရသူတည်း" ဟူသော ဝါကျအနက်၌ သယိတ,အနက်ဝယ် တဒ္ဓိတ် ဣယပစ္စည်းသက်, (သမာနောဒရိယ) ဤသုတ်ဖြင့် သပြု၊ "သောဒရိယော– တူသော အမိုဝမ်းရှိသူ, ညီအစ်ကိုအရင်း ဣပစ္စည်းမနှောင်းလျှင်ကား "သမာနံ+ဥဒရံ ယသ္သာတိ သမာနောဒရော၊ သမာနောဒရသ+ ဘာဝေါ– သမာနောဒရတာ" ဟု သ မပြုရ။ [သောဒရိယော သဝဏ္ဏောစ, သောဒရော သဟဇော ပျထ" –အဘိဓာန်။]

၈၉။ **တံ မ , မညတြ။** ။ အညတြ– ရီ, ရိကွ, ကပစ္စည်းတို့မှ တစ်ပါးသော နောက်ပုဒ်နှောင်းလသော်၊ ဧကသ္မိं– ဧကဝုစ်၌ (ဖြစ်ကုန် သော)၊ တုမှမှာနံ– တုမှ အမှ သဒ္ဒါတို့၏၊ တံမံ– အစဉ်အတိုင်း တံပြု, မံပြုတို့သည်၊ ဟောန္တိ၊ တွံ+ ဒီပေါ ဧတေသံတိ တံ ဒီပါ– သင်ဟူသော မှီခိုရာ ကိုင်းကျွန်း သဖွယ် ရှိသူတို့။ [ဧကသ္မိं ဟူရာ၌ "တွံ" ဟု ဧကဝုစ် ဖြစ်ရမည်၊ တုမှေ စသည်ဖြင့် ဗဟုဝုစ်မဖြစ်ရ– ဟူလို၊ သမာသ် ပြီးသည့်အခါ၌မူ ဧကဝုစ် ဗဟုဝုစ် ရှိနိုင်သည်၊] အဟံ+ ဒီပေါ ဧတေသံတိ မံဒီပါ၊ တွံ+သရဏံ, တွံ+ လေဏာ, တွံ+ ဘာဏံ ဧတေသံတိ တွံ သရဏာ– သင်ဟူသော. ကိုးကွယ်ရာ ရှိသူတို့၊ တံ လေဏာ, သင်ဟူသော ပုန်းအောင်းရာ ရှိသူတို့၊ တံ ဘာဏာ– သင်ဟူသော စောင့်ရှောက်သူရှိသူတို့၊ မံသရဏာ, မံလေဏာ, မံဘာဏာတို့လည်းနည်းတူ၊ တုမှေနု– တုမှ သဒ္ဒါနှင့်၊ ယောဂေါ– ယှဉ်ခြင်းတည်း၊ တယျောဂေါ–ခြင်း၊ "တံ+ယောဂ" ၌ နိဂ္ဂဟီတ်ချေ၊ ဒွေးဘော်လာ၊ မယျောဂေါ– အမှသဒ္ဒါနှင့် ယှဉ်ခြင်း၊ မမ+ ဂုရဝေါ= မဂ္ဂ်ရှု– ငါ့ဆရာတို့၊ ဥဒ္ဒီသိတဗ္ဗောတိ ဥဒ္ဒေသိကော၊ အဟံ+ ဥဒ္ဒေသိကော ယသ္သာတိ မမုဒ္ဒေသိကော= ငါဟူသော ညွှန်ပြထိုက်သူရှိသော ရဟန်းအပေါင်း၊ "မံ" ၌ နိဂ္ဂဟီတ်ကို (မ်)ပြု။

သမာသ်ဘာသာ ဋီကာ

ပြီးပြီ

တဒ္ဓိတ်ဘာသာ ဋီကာ
အချိန်ဒါန်း

အနုသန္ဓေ။ ။နာမ်ပုဒ်အချင်းချင်း ချုံးချဉ်းစပ်ဟပ်ရာ ဖြစ်သော သမာသ်နာမ်ကို ပြုပြီး၍ နာမ်ပုဒ်နှင့် ပစ္စည်းကို တစ်စပ်တည်း စပ်ဟပ်ရာ ဖြစ်သော တဒ္ဓိတ်နာမ်ကို ပြုခြင်းသည် ရှေ့နောက် အစီအစဉ် အဆင်ပြေလှသဖြင့် (အလင်္ကာနည်းအလို "သြစိတျဂုဏ်" ရောက်သောကြောင့်) သမာသကဏ္ဍ၏ အခြားမဲ့၌ တဒ္ဓိတကဏ္ဍကို သက္ကတဗျာကရဏ်းတို့ ပြကြသည်အားလျော်စွာ အရှင် ကစ္စည်းဆရာလည်း ထုံးစံလာ နည်းကျအောင် သမာသကဏ္ဍ၏ အခြားမဲ့၌ တဒ္ဓိတကဏ္ဍကို ဆက်လက် ပြတော်မူလိုရကား "ဝါဏပစ္စေ" စသော သုတ်ကို မိန့်တော်မူသတည်း။

ဝိဂ္ဂဟနှင့် အရကောက်။ ။ တေသံ+ ဟိတော– တဒ္ဓိတော၊ တေသံ– ထိုနာမ်တို့၏၊ ဟိတော– စီးပွားတည်း၊ တဒ္ဓိတော– ထိုနာမ်တို့ စီးပွား။ ဤဝိဂြိုဟ်အရ "ဏ" စသော ပစ္စည်းများသည် တဒ္ဓိတမည်၏၊ ချဲ့ဦးအုံ– တဒ္ဓိတကို "တ+ဟိတ" ဟုပုဒ်ခွဲ၊ တေသံ+ဟိတော– တဒ္ဓိတော" ဟု ဝိဂြိုဟ်ပြု၊ "ယတသဒ္ဒါ, ရှေ့ရှိရာဝယ်, နောက်မှာ ဒွေးဘော်, လာသော်လည်းရှိ, မလာဘိမူ, 'ယတ၏ နောက်, ဗိန္ဒုရောက်" နှင့်အညီ နိဂ္ဂဟီတဆုံးဖြင့် တ– နောက် နိဂ္ဂဟီတ်လာ (တံ + ဟိတ) ဒေါဓသစ္ဒ် စဖြင့် ဟကို ဓပြု၊ မဒါသရော်ဒ် မဒါယောဂ္ဂဝိဘာဂဖြင့် နိဂ္ဂဟီတ်ကို (ဒ်) ပြု၍ "တဒ္ဓိတ" ဟု ပြီး၏၊ ပုလ္လိင်နပုလ္လိင် ၂မျိုးရှိသောကြောင့် "တဒ္ဓိတော–တဒ္ဓိတံ" ဟု သင့်သလို သုံးစွဲထားသည်ကို ကျမ်းဂန်တို့၌ တွေ့နိုင်သည်။ ["သမာသောစ တဒ္ဓိတောစ, ဝါကျတ္ထေသု ဝိသေသကာ" (ပုလ္လိင်သုံးပုံ) "ဏာဒျေ၀ တဒ္ဓိတံနာမ" နပုလ္လိင်သုံးပုံ။]

နာမ်အပြား ။ ။ နာမ်ဝိဘတ် သက်ရာဖြစ်၍ နာမ်အခန်း၌ ပါ၀င်ရသော ပုဒ်အားလုံးကို "ထိုနာမ်" ဟု ညွှန်ပြသည်၊ ထို့ကြောင့် ဓာတ်ပစ္စည်း ခွဲ၍မရသော တိသဒတ္တာစသော ရုဋ္ဌိနာမ်, ဓာတ်ပစ္စည်းခွဲ၍ ရကောင်းသော (ပုရဓာတ်+ ဏသပစ္စည်းဟု ခွဲ၍ရကောင်းသော) ပုရိသ စသော ကိတ်နာမ်, ရာဇပုတ္တာစသော သမာသ်နာမ်, ဒဏ္ဍီ စသော တဒ္ဓိတ်နာမ်နှင့် အချို့နိပါတ်များပင် ထိုနာမ်အရ၌ ပါ၀င်ကြရသည်။ [တိသတ္တံ– တိသမည်သူ၏ အဖြစ် (တ္တာပစ္စည်း သက်ပုံ)၊ ပေါရိသံ–ယောကျ်ားတစ်ရပ် ပမာဏရှိသော အရာ၀တ္ထု၊ ဝါ– တစ်ရပ်, တစ်သူ, လက်ခုပ်တစ်ဖောင် (ဏ ပစ္စည်း)၊ ရာဇပုတ္တကော– မင်းသားတို့၏ အပေါင်း (ကဏ်ပစ္စည်း) ဒဏ္ဍီတ္တံ– တုတ်ရှိသူ၏ အဖြစ်၊ ဥပရိမော– အထက်၌ ဖြစ်သည်၊ (ဥပရိနိပါတ်နောင် ဏမပစ္စည်း)၊ ဤသို့ စသည်ဖြင့် နာမ်ဝိဘတ်သက် ရသော ပုဒ်များနောင် တဒ္ဓိတ် ပစ္စည်းသက်ရသည်။

နာမ်တို့၏ စီးပွားဖြစ်ပုံ။ ။ အနက်ဟူသမျှသည် သဒ္ဒါတို့၏ စီးပွားတည်း၊ အနက်များများ ယောနိုင်လေ သဒ္ဒါမှာ စီးပွားတိုးလေဖြစ်၏၊ ပုရိသသဒ္ဒါသည် (တဒ္ဓိတ်ပစ္စည်း မသက်ခင်က) ယောက်ျားဟူသော အနက်ကိုသာ ယောနိုင်သော်လည်း "ပုရိသော ပမာဏံ အသ" ဟူသော ဝိဂြိုဟ်နက်၌ ဏ ပစ္စည်းနှင့် တွဲဖက်ရသည့်အခါ "ပေါရိသ" ဖြစ်၍ "ယောက်ျား တစ်ရပ်လောက် အတိုင်းအရှည်ရှိသော အရာဝတ္ထု" "တစ်ရပ်, တစ်သူ, လက်ခုပ်တစ်ဖောင် ရှိသောရေ" စသည်တို့ကို ဟောသဖြင့် ပုရိသော ဟူသော နာမ်ပုဒ်မှာ အနက်တည်းဟူသော စီးပွားတိုးတက်လာလေသည်၊ ထိုအနက်စီးပွားကို အကြောင်းပြု၍ "ဏ" စသော သဒ္ဒါလည်း ကာရကဗူပစာရအားဖြင့် ပါဠိလို ဟိတ, မြန်မာလို "နာမ်တို့၏ + စီးပွား" ဟု ဆိုရသည်။ ["တေသံ ပုဗ္ဗုတ္တာနံ နာမာဒီနံ အတ္ထန္တ ရ ပကာသနေနဟိတောတဒ္ဓိတော= အနက် တစ်မျိုးကို တိုး၍ ပြနိုင်သောကြောင့် ထိုရှေ့ဆိုအပ်ပြီးသော နာမ်စသည်တို့၏ စီးပွားဖြစ်သော ပစ္စည်းသည် တဒ္ဓိတ်မည်၏" – သာရသွတဋီကာ။]

ဧကဝုစ်ချခြင်းနှင့် တဒ္ဓိတ နာမည်။ ။ တဒ္ဓိတ အမည်ရသော ပစ္စည်းတို့သည် ဏ– ဏာယန – ဏာန စသောအားဖြင့် များရကား "တေသံ + ဟိတာ, တဒ္ဓိတာ" ဟု ဗဟုဝုစ် ချဲ့သင့်သော်လည်း "တဒ္ဓိတ" အမည် ဟူသော ဏတ်ကို ငဲ့၍ ဏတျာပေက္ခနည်းဖြင့် "တဒ္ဓိတော" ဟု ဧကဝုစ်ချရသည်။ ["ယဒျပိ တဒ္ဓိတသညကာ ပစ္စယာ ဗဟေါ သန္တိ၊ တထာပိ ဏတျာဓိပ္ပါယေန (ဏတ်ကို အလိုရှိသောအားဖြင့် ဏတ်ကိုငဲ့သော ဏတျာပေက္ခနည်းဖြင့်– ဟူလို၊) ဧကဝစနံ"– သာရသွတဋီကာ၊] ရှင်ကား "တေသံ+ဟိတာ, တဒ္ဓိတာ" ဟု ဗဟုဝုစ်ပင် ချသည်၊ ဤပြခဲ့သော စကားစဉ်အရ "တဒ္ဓိတ" နာမည်သည် ပြခဲ့သော နည်းအားဖြင့် ဏ စသော ပစ္စည်းများ၏ နာမည်တည်း– ဟု မှတ်ပါ၊ ထိုပစ္စည်းနှင့် တကွဖြစ်သော ဝါသိဋ္ဌော စသော ပုဒ်များကား သဟစရဏနည်း, ပုဒ်နှင့်ပစ္စည်းဖြစ်၍ မကင်းစကောင်းသော အဝိနာဘာဝနည်း, အစိတ်ပစ္စည်း၏ တဒ္ဓိတအမည်ကို အပေါင်းတစ်ပုဒ်လုံးအပေါ်၌ တင်စားသော ဧကဒေသုပစာရနည်း (အဝယဝုပစာရနည်း) အားဖြင့် တဒ္ဓိတမည်၏၊ ထို ဏ စသော ပစ္စည်းတို့ကို ပြရာကျမ်း (အခန်း) မှကား ထိုတဒ္ဓိတမည်သော ပစ္စည်းတို့၏ တည်ရာဖြစ်သောကြောင့် ဌာနျုပစာရ အားဖြင့် (ဌာနီပစ္စည်းတို့၏ အမည်ကို ဌာနကျမ်းပေါ်၌ တင်စားသော အားဖြင့်) တဒ္ဓိတမည် သည်။ ["ကယွေါပန တဒါဓာရတ္တာတဒ္ဓိတန္တိ ပဝုစ္စတိ" – နီတိ။]

သဒ္ဒနီတိ အရကောက်ပုံ။ ။ တဒ္ဓိတဟူသော နာမည်သည် ဏ စသော ပစ္စည်းများ၏ နာမည်လည်းဟုတ်၏၊ ဉာဏ်ဖြင့် ကြိစည် ပြုလုပ်အပ်သော ဧကသေသ်နှင့် သရုံးအစီအရင်များ၏ နာမည်လည်း ဟုတ်၏၊ ချဲ့ဦးအုံ– "ပုရိသ–

ပုရိသ" ဟု ၂ ပုဒ် ၃ပုဒ် စသည်ဖြင့် များစွာသော ပုရိသပုဒ်တို့တွင် တစ်ပုဒ်သာ ချန်၍ အခြားပုဒ်များကို ချေ- ဟု ဉာဏ်ဖြင့် ကြံစည်ပြုလုပ်အပ်သော ကေသေသ် အစီအရင်ရှိ၏၊ ဒသ ဒသ ၂ခုကို ဝိသတိပြုခြင်း စသော သင်္ချာ အစီအရင်လည်း ရှိ၏၊ ထိုအစီအရင်များ၌ ဏ စသော ပစ္စည်းမပါသော်လည်း တဒ္ဓိတ် အစီအရင်ပင် ဖြစ်သည်၊ ထိုကဲ့သို့ စိရင်ခြင်းဖြင့် ပြီးစေအပ်သော "ပုရိသာ ဝိသတိ" စသော ပုဒ်များလည်း အစီအရင်၏ တည်ရာဖြစ်၍ ဌာနပ္ပုပစာရအားဖြင့် လည်းကောင်း စိရင်ခြင်းကြောင့် ပြီးရသော အကျိုးပုဒ်များဖြစ်၍ ကာရကူပစာရအားဖြင့် လည်းကောင်း တဒ္ဓိတအမည်ရကြသည်။ [တဒ္ဓိတန္တိ – အပစ္စာဒိအတ္ထေသု ပဝတ္တာနံ ဏာဒိပစ္စယာနံ နာမံ၊ ပရိကပ္ပါဒိဝသေန နိပ္ပါဒေတဗ္ဗသ ဝိဓိနောပိ နာမံ။]

မှတ်ချက်။ ။ ဤသဒ္ဒနိတိဝါဒသည် တဒ္ဓိတ်ခန်းဝယ် ကေသေသ်နှင့် သင်္ချာတို့ ကိုပါပြထားသော အရှင်ကစ္စည်းဆရာ၏ ဝါဒနှင့်လည်း ညီမျှပါပေသည်၊ ဤနိတိ ဆရာ၏ ဝါဒကို ရည်ရွယ်၍ ဘေဒစိန္တာ၌ "ဏာဒျော တဒ္ဓိတံနာမ, ပရိကပ္ပဝသာဒိနာ၊ နိပ္ပါဒေတဗ္ဗကမ္မဋ္ဌ, တဒ္ဓိတံတျပရေ ဝိဒု" ဟု ဆိုသည်၊ ကေသေသ်နှင့် သင်္ချာတို့ကို တဒ္ဓိတ်ဟု မဆိုလိုသော ဆရာတို့ကား ကေသေသ်သည် ရိုးရိုးနာမ်ပုဒ် (သုဒ္ဓနာမ်) ပင်၊ ဝိသတိ စသော သင်္ချာတို့လည်း ဒသ၂ ခုကို ဝိသတိ ဖြစ်အောင် စိရင်ဖွယ်မလို, သူနဂိုအတိုင်းပင် ၂၀ စသော အရေအတွက်ကို ဟောသော သုဒ္ဓနာမ်ပင်တည်း၊ ကောဒသ စသော သင်္ချာတို့ကား "ကေန+အဓိကာ+ ဒသ" စသည်ဖြင့် တွဲစပ်ထားသော သမာသ်ပုဒ်များ ဖြစ်၏ – ဟု ယူလိုကြသည်။

တဒ္ဓိတ်အပြား။ ။ သာမည တဒ္ဓိတ်, ဘာဝ တဒ္ဓိတ်, အဗျယ တဒ္ဓိတ် အားဖြင့် ၃ မျိုးပြား၏၊ ထိုတွင် အပစ္စအနက် သံသဋ္ဌ စသော အနက်များသည် အနက်အမျိုးမျိုးနှင့် ဆက်ဆံသောကြောင့် သာမည ဖြစ်၏။ [ဝသိဋ္ဌနောင် အပစ္စအနက်၌ သက်သော ဏ ပစ္စည်းသည် ဝသိဋ္ဌ၏သား, ဝသိဋ္ဌ၏ သမီး, ဝသိဋ္ဌ၏ အမျိုးဟု အနက်အမျိုးမျိုးနှင့် ဆက်ဆံ၏၊ သံသဋ္ဌအနက်၌ သက်သော ဏိက ပစ္စည်းသည် "ဂေါဋ္ဌိက– တင်လဲနှင့်ရောစပ်သော ဘောဇဉ်, ယာဂု, မုန့်, စသည်ဖြင့် အနက်အမျိုးမျိုးနှင့် ဆက်ဆံ၏၊ ဤသို့ အနက်များစွာနှင့် ဆက်ဆံ၍ သာမန်ဖြစ်သောကြောင့် သာမညတဒ္ဓိတ်ဟုခေါ်သည်၊] ဘာဝတဒ္ဓိတ်၌ကား ပဝတ္တိနိမိတ်ဟုခေါ်ရသော အနက်တစ်မျိုးသာရှိ၏၊ အဗျယ တဒ္ဓိတ်လည်း အဗျယပုဒ် တစ်မျိုးသာ ဖြစ်၏၊ ထို့ကြောင့် အကျဉ်းချုပ်အားဖြင့် တဒ္ဓိတ် ၃ မျိုးသာ ပြားသည်၊ ထိုတွင်သာမညတဒ္ဓိတ်သည် အပစ္စတဒ္ဓိတ်, သံသဋ္ဌစသော အနက်များစွာ ရှိသော အနေကတ္ထတဒ္ဓိတ်, အသယတ္ထိတဒ္ဓိတ်, သင်္ချာတဒ္ဓိတ် အားဖြင့် ၄ မျိုးပြား ပြန်သည်။ [ရူတဒ္ဓိတ်အဆုံး ဂါထာကိုကြည့်။] သမာသ်နှင့် တဒ္ဓိတ်အထူးကို ရူပသိဒ္ဓိ သမာသ်အစ၌ ပြထားသည်။

အပစ္စတဒ္ဒိတ်

ဝါဏ-ပစ္စေ ၃၄၄။ **တသ** - ထိုသူ၏၊ **အပစ္စံ** - သားတည်း၊ **ဣစ္ဆေတသို့** **အတ္ထေ**-ဤအနက်၌၊ **ဏပစ္စယော**-သည်၊ **ဝါ** ဟောတိ- ဝိကပ်ဖြစ်၏၊ **ဝသိဋ္ဌသ**- ဝသိဋ္ဌ၏၊ **အပစ္စံ**- သားတည်း၊ **ဝါသိဋ္ဌော**- ဝသိဋ္ဌ၏သား၊ **ဝသိဋ္ဌသ အပစ္စံဝါ**- ဝသိဋ္ဌသ + **အပစ္စံ**ဟု **ဝါ**ကျလည်း ရှိ၏၊ **ဝသိဋ္ဌသ**-၏၊ **အပစ္စံ**-**သမီး**တည်း၊ **ဝါသိဋ္ဌီ**-**ဝသိဋ္ဌ**၏**သမီး**၊ **ဝသိဋ္ဌသ**-၏၊ **အပစ္စံ**- **အမျိုး**တည်း၊ **ဝါသိဋ္ဌံ**- **ဝသိဋ္ဌ**၏ **အမျိုး**၊ **ဧတေ**- ဤ**အတူ**၊ **ဘာရဒ္ဒါဒေ**- **ဘာရဒ္ဒါ**၏**သား**၊ **ဘာရဒ္ဒါဒီ**-**သမီး**၊ **ဘာရဒ္ဒါဒံ**- **အမျိုး**၊ **ဂေါတမော**- **ဂေါတမ**၏**သား**၊ **ဂေါတမီ**-**သမီး**၊ **ဂေါတမံ**-**အမျိုး**၊ **ဝါသုဒေဝေါ**- **ဝသုဒေဝ**၏**သား**၊ **ဝါသုဒေဝီ**-**သမီး**၊**ဝါသုဒေဝံ**-**မျိုး**၊ **ဗာလဒေဝေါ**- **ဗလဒေဝ**၏**သား**၊ **ဗာလဒေဝီ**-**သမီး**၊ **ဗာလဒေဝံ**-**မျိုး**၊ **ဝေဿာ**မိတ္တော- **ဝေဿာမိတ္တ**၏**သား**၊ **ဝေဿာမိတ္တီ**-**သမီး**၊ **ဝေဿာမိတ္တံ**-**မျိုး**။ (၃၆၁)

၃၄၄။ ဝါဏပစ္စေ။ ။ "ဝါ+ ဏော=အပစ္စေ" ဟု ရှိသင့်သော်လည်း ဏော၏ သြကိုချေ၍ နောက်သရသို့ ကပ်ထားသောကြောင့် "ဝါဏပစ္စေ" ဟု ရှိရသည်၊ "ဝါဏပစ္စေတိ ဘွောဏာတိ (ဏဟူ၍) ပုဗ္ဗသရလောပတော ဝုတ္တော"-ရှင်၊ တစ်နည်း- နဂိုကပင် ဝိဘတ်မပါဘဲ "ဏ" ဟု ညွှန်ပြထားသော အဝိဘတ္တိကနိဒ္ဒေသ စကားတည်း၊ ထိုသို့ ဝိဘတ်မပါဘဲ" ဏ" ဟု ညွှန်ပြသဖြင့် ဏောပစ္စည်းလေလော, ဏပစ္စည်းလေလောဟု မတွေးတောရဘဲ ဏ ပစ္စည်းဟု ပစ္စည်းသရုပ်သကောင်ကို ရှင်းလင်းစွာ သိစေရခြင်းအကျိုးရှိ၏၊ "ဝါဏောအပစ္စေ" ဟု ဏောခ္ခ သိဝိဘတ်နှင့်တကွ ညွှန်ပြထားခဲ့လျှင် "ဏော-ဏောပစ္စည်းသက်၊ တစ်နည်း, ဏော- ဏ ပစ္စည်းသက်" ဟု အနက်ပေးကာ ပစ္စည်း ၂ မျိုး ယုံမှားဖွယ်ရာ ရှိလိမ့်မည်-ဟူလို။ [အဝိဘတ္တိကနိဒ္ဒေသော ဝါပစ္စယ သရူပါ သနေ့ဟတ္ထော= ဏ ဟု ဝိဘတ်မပါဘဲညွှန်ပြအပ်သော သဒ္ဒါဖြစ်သည်၊ ထိုသို့ ဝိဘတ်မပါဘဲ ညွှန်ပြသဖြင့် "ပစ္စည်း သရုပ်သကောင်ကို မယုံမှားရခြင်း (ဏ ပစ္စည်းဟု အသေအချာသိရခြင်း) အကျိုးရှိသည်" ရှင်ကာ၊ လာလတ္တံ. သုတ်တို့ဝယ် "ဏာယနဏာန" ဟု လည်းကောင်း "ဏောရ" ဟု လည်းကောင်း ဆိုရာ၌ လည်း ဤအဝိဘတ္တိကနိဒ္ဒေသ နည်းချည်းတည်း။] အချို့စာများ၌ "ဝါဏာပစ္စေ" ဟု ရှိ၏၊ ပြခဲ့သော ဋီကာနှင့်မညီ၊ ကလာပ်၌လည်း "ဝါဏပတ္ကေ" ဟုပင် ရှိသည်။

တသာ ပစ္စမိစ္ဆေတသို့ အတ္ထေ။ ။ သုတ်၌ပါသော "**အပစ္စေ**" ပုဒ်ကို "**တသာပစ္စမိစ္ဆေတသို့ အတ္ထေ**" ဟု ဖွင့်၏၊ ထိုသို့ ဖွင့်ရာ၌ **အပစ္စမိစ္ဆေတသို့ အတ္ထေ**" သည် **အပစ္စေ**ပုဒ်ကို တိုက်ရိုက်ဖွင့်သော သုတ္တဝုတ္တိတည်း၊ "**အပစ္စံ**-

သားတည်း, သမီးတည်း, အမျိုးအနွယ်တည်း" ဟု ပေးရာ၌ "မည်သူ၏ + သားနည်း" ဟု ရှေ့သမ္မန်ကို ငဲ့လျက် ရှိသောကြောင့် "တဿ" ဟု ရှေ့သမ္မန်ကို ထည့်၍ ဖွင့်ရကား တဿသည် ပကွိပနဝုတ္တိတည်း၊ ထို "တဿ" ဖြင့် "ဝသိဋ္ဌသ, ဘာရဒ္ဒါဇသ" စသည်ကို ညွှန်ပြသည်၊ ဤ "တဿ+အပစ္စမိစ္ဆေတသို့ အတ္ထေ" ကို ထောက်၍ "ဏ ပစ္စည်းသည် ဆဋ္ဌီဝိဘတ်၏ သမ္မန်အနက်နှင့်တကွ ,အပစ္စပုဒ်၏ အနက်ကို ဟောသည်" ဟုမှတ်ပါ။

အနက်ပေး။ ။ ,ထို့ကြောင့် "ဝသိဋ္ဌသ+အပစ္စံ" ဟူသော အနက်၌ ဏပစ္စည်း သက်သောအခါ ထို ဏပစ္စည်းက သ,ဝိဘတ်၏ အနက်နှင့် အပစ္စ၏ အနက်ကို ဟောသောကြောင့် ထိုသနှင့် အ,ပစ္စပုဒ်တို့ ကျေပျောက်ကြရတော့သည်၊ ,အနက်ပေးရာ၌ကား "ဝါသိဋ္ဌော– ဝသိဋ္ဌ၏+ သား" ဆ,ဋ္ဌီဝိဘတ်၏ သံဖြစ်သော "၏" ပါသည် ဖြစ်စေ၊ "ဝသိဋ္ဌ+သား" ဟု "၏" မပါ သည်ဖြစ်စေ ပေးနိုင်သည် ချည်းသာ၊ သို့ရာဝယ် ပုဒ်နှင့်ပစ္စည်း စပ်ခြင်းသည် စကားကျဉ်းအောင် ချုံးခြင်း တစ်မျိုး ဖြစ်သောကြောင့် မြန်မာပြန်ရာ၌လည်း အဓိပ္ပာယ်မပျက်လျှင် ကျဉ်းအောင် ပြန်ခြင်းသာ အနက်မှန်ကျသည်၊ ထို့ကြောင့် ဝိဘတ်သံကို ချုံး၍ "ဝါသိဋ္ဌော– ဝသိဋ္ဌသား" ဟု မြန်မာပြန်နိုင်လျှင် သာ၍ကောင်း၏၊ မြန်မာစကား၌ ငဖြူ၏+သားကို "ငဖြူ,သား" ဦးတိသ၏+တပည့်ကို "ဦးတိသတပည့်" ဟု ဝိဘတ်သံ ဖျောက်ထားသကဲ့သို့တည်း၊ သို့သော် စာသင်သားတို့ ယုံမှားမည် စိုးသောကြောင့် "ဝသိဋ္ဌ၏သား" ဟု "၏" အသံပါထည့်၍ အနက်ပေးရတော့သည်။

အပစ္စံ။ ။နပုဗ္ဗ+ ပတဓာတ်, ဏျပစ္စည်းဖြင့် နံ + ပတျ ဟု ဖြစ်ပြီးနောက်, နနောင် သိသက်,ချေ, နနှင့် ပတျကို ကမ္မဓာရယမိသက တပ်ရိုက်သမာသ်တွဲ၍ နကို အပြုလျှင် "အပတျ" ဟု သက္ကတ၌ ဖြစ်၏၊ ပါဠိ၌ကားတျကို စပြု, ဒွေးဘော်လာ၍ "အပစ္စ" ဟု ဖြစ်၏၊ "နံ ပတတိနံ ဆိဒ္ဓတိ ဝံသော ဧတေနာတိ အပစ္စံ" ဟု ကရဏာသာဓနံ ဝိဂြိုဟ်ပြု၊ ဧတေနဤသား မြေး တပည့်တပန်း စသော အစဉ်အဆက်ဖြင့်၊ ဝံသော– အမျိုးအနွယ်သည်၊ နံ ပတတိ နဆိဒ္ဓတိ– မကျ၊ ဝါ– မပြတ်၊ ,ဣတိ, အပစ္စံ– မည်၏၊ ပုတ္တပပုတ္တာဒိ သိဿပသိဿာဒိ သန္ဓာနော– သား, မြေး စသော အစဉ်အဆက်, တပည့်တပန်း စသော အစဉ်အဆက်ရ၏၊ ဤနည်းအလို "အပစ္စေ– အမျိုးအနွယ်၏ မပြတ်စဲကြောင်း ဖြစ်သော သား, မြေး တပည့်တပန်း စသော အစဉ်အဆက်၌" ဟု အနက်ပေး၊ ဤအနက်အ၌ အပစ္စသဒ္ဒါသည် သား သမီးကိုသာ ဟောသည်မဟုတ်, သား– သမီး မြေး– မြစ်– တပည့်တပန်း စသော အဆက်အနွယ်ကို ဟော၏၊ ထို့ကြောင့် ထိုအမျိုးအနွယ်တွင် ပါဝင်သူ ယောကျ်ား မိန်းမဟူသမျှကို "အပစ္စံ– သားတည်း, မြေးတည်း, သမီးတည်း" စသည်ဖြင့် အရာဌာနလိုက်၍ အနက်ပေးနိုင်၏၊ အပစ္စအနက်၌ ဏ ပစ္စည်းသက်ပြီးသော ဝါသိဋ္ဌသဒ္ဒါနောင် မြေး စသည်ကို ဟောလိုရာဝယ် ထပ်၍ ပစ္စည်းသက်ဖွယ်လည်း မလိုဟု မှတ်ပါ။

မုဒ္ဓဟောဝဒ်ကာ။ ။နပတတိ (နှ ဆိဒ္ဓတိ) ဝံသော ဧတေနာတိ အပစ္စံ, ပုတ္တ ပပုတ္တာဒိ သိဿပသိဿာဒိ သန္ဓာနော၊ တေန ပုတ္တ ပေါတ္တ ပပေါတ္တာဒေါ (သား, မြေး, မြစ် စသော ယောကျ်ားဟူသမျှ၌ လည်းကောင်း) ဧဝံ ကညာယံ (ဤ.အတူသမီး, မြေးမ စသော မိန်းမဟူသမျှ၌လည်းကောင်း) အပစ္စ ပစ္စယော ဘဝတိ၊ တတော စ အပစ္စပစ္စယတော ပုန အပစ္စ ပစ္စယော နှ ဘဝတိ။

အပစ္စ၏ ဝိဂ္ဂဟတစ်မျိုး။ ။ နှ ပတန္တိ နရကေ ဧတေနာတိ အပစ္စံ၊ ဧတေန– ဤသားမြေး စသော အစဉ်အဆက်ဖြင့်၊ ပိတရော– မိဘတို့သည်၊ နရကေ– ငရဲ၌၊ ဝါ–အပါယ်၌၊ နှ ပတန္တိ– မကျကြရကုန်၊ ဣတိ, အပစ္စံ–မည်၏၊ လောက၌ သားသမီး မထွန်းကားသော မိဘတို့သည် လူသတ္တဝါကို အဆက်ပြတ်အောင် ပြုမူကြောင့် "ပုမ" မည်သော ငရဲ၌ ကျရောက်သည်ဟု သာ်သနာပ၌ ဝါဒ တစ်မျိုးရှိ၏၊ ထိုဝါဒအတိုင်း သားသမီးရသူတို့မှာ ငရဲမကျရတော့သဖြင့် သား သမီး အစဉ်အဆက်သည် မိဘတို့၏ ငရဲမကျကြောင်းဖြစ်၍ အပစ္စမည်၏၊ ဤအနည်းအလို "အပစ္စေ– မိဘတို့၏ ငရဲမကျကြောင်းဖြစ်သော သား သမီးစသော အစဉ်အဆက်ဟူသော အနက်၌" ဟု ပေး၊ ဤအယူဝါဒကို လိုက်နာသော အားဖြင့် ရှေးက ဗြာဟ္မဏအချို့တို့သည် ရသေ့လုပ်၍ မေထုန်ရှောင်ကာ ဗြဟ္မ စရိယကျင့်ပြီးမှ ၄၈ နှစ် ပြည့်သည်အခါ ကညာဘိက္ခုဖြင့် (အမျိုးသမီးကိုတောင်း၍) သားသမီး ဖြစ်ထွန်းစေကြပြီးလျှင် ထို့နောက် တစ်ဖန် ပြန်၍ ဗြဟ္မစာရီ ကျင့်ကြလေသည်။]

ဗာလမနောရမာ။ ။ အပစ္စသဒ္ဒါ ဟိ နှ အတ္တဧပရိယာယော (သားသမီးကိုသာ ဟောသော အတ္တဧ၏ ပရိယာယ် သဒ္ဒါမဟုတ်) ကိန္တုပုတ္တပေါတ္တာဒိ သန္တ တိပရိယာယော၊ နှ ပတန္တိ နရကေ ပိတရော ယေနှ, တဒပစ္စမိတိ ပန္တိ ဝိသတိ သုတ္တေ (၂၀ နံပါတ် သုတ်၌) ဘာသေ ဗျူပ္ပါဒိတတ္တာ (မဟာဘာသဝယ် ဝိဂ္ဂြိဟ်ပြုအပ်သည်၏ အဖြစ်ကြောင့်တည်း။)

အပစ္စံဟု နပုလ္လိင် ဗျရပုံ ။ ။ အပစ္စအရ ပုတ္တာဒိသန္တာန ရသောကြောင့် သန္တ နောကိုင်း၍ "အပစ္စော" ဟု ပုလ္လိင်ဖြင့် ထားသင့်သည် မဟုတ်ပါလော, အဘယ်ကြောင့် "အပစ္စံ" ဟု နပုလ္လိင်ဖြင့် ထားရပါသနည်း– ဟု မေး၊ အဖြေ ကား– ဣတ္ထိပစ္စည်းသည် ("ဣတ္ထာနှင့် , တ္တနပေါင်းရုံး, သုံးပစ္စည်းမှာ, နပုံးသာ" နှင့်အညီ) များသောအားဖြင့် နပုလ္လိင်ကို ထွန်းပြ၏၊ ထို့ကြောင့် သဒ္ဒလိင်လိုက်၍ အပစ္စံဟု နပုလ္လိင်ထားရသည်၊ အဘိဓာန်တို့၌လည်း "သား" ဟူသော အနက်ကို ဟောရာ၌ပင် "အပစ္စံပုတ္တော– ဘြဧော သုတော" ဟု နပုလ္လိင်ရှိရသည်။

နိဒ္ဒေသ။ ။ နိဒ္ဒေသ၌ "အဗျတ္တေ ဂုဏသန္ဓေဟေ, နပုံသကမိဟုစ္စတေ၊ ဧဝံဟိ သဒ္ဒပ္ပကတိ, ဒီပေတဗ္ဗာ ဝိဘာဝိနာ" ဟူသော ဂါထာကို ကိုးကား၍

လိင်အားဖြင့် မထင်ရှားသောကြောင့် နပုလ္လိင်ချရသည်- ဟုဆို၏၊ [အဗျတ္တေ - ၂လိင် ၃လိင် ဆက်ဆံနေသောကြောင့် မည်သည့်လိင်ဟု မထင်ရှားသော၊ ဂုဏ်သန္ဓေဟော- လိင်အားဖြင့် ယုံမှားဖွယ်ရှိသော ဂုဏ်ဝိသေသနပုဒ်မျိုးဌ၊ နပုံသကံ- နပုလ္လိင်ကို၊ ဣဟ-ဤလောကဌ၊ ဥစ္စတေ- ဆိုအပ်၏၊ ဧဝံဟိ -ဤသို့လျှင်၊ သဒ္ဒပ္ပကတိ- သဒ္ဒါထုံးစံကို၊ ဝိဘာဝိနာ- ပညာရှိသည်၊ ဒီပေတဗ္ဗာ- ပြတိုက်၏။]

သာမညေ- ဘိမတေ သဒ္ဒေါ, နိဒ္ဒိဿတိ ပုမေနဝါ၊
နပုံသကေန ဝါ ပိတိ, သဒ္ဒသတ္ထဝိဒူ ဝိဒုံ။

ဤဗာလာဝတာရဂါထာ အလိုအားဖြင့် လိင် ၃ပါး နှင့်ဆက်ဆံ၍ သာမညဖြစ်သောကြောင့် အပစ္စံဟု နပုလ္လိင် ညွှန်ပြထားသည်ဟု ဆိုလို၏၊ သာမညေ- လိင်သာမညကို၊ အတိမတေ- အလိုရှိအပ် ဆိုလိုအပ်သော်၊ သဒ္ဒေါ- ကို၊ ပုမေနဝါ- ပုလ္လိင်ဖြင့်ဖြစ်စေ၊ နပုံသကေနဝါပိ- ဖြစ်စေ၊ နိဒ္ဒိဿတိ- ညွှန်ပြအပ်၏၊ ဣတိ- ဤနည်းကို၊ သဒ္ဒသတ္ထဝိဒူ- သဒ္ဒါကျမ်းသိ ပညာရှိတို့သည်၊ ဝိဒုံ- သိကြကုန်၏။

ဤသို့ နိဒ္ဒေသနှင့် ဗာလာဝတာရတို့ ဆိုကြသော်လည်း အဘိဓာန်ကျမ်းတို့၌မူ ယုံမှားဖွယ်လည်း မရှိ၊ သာမညလည်း မဟုတ်သော သားအနက်ကို ဟောရာ ၌ပင် "အပစ္စံ" ဟု နပုလ္လိင်ဖြင့် ပြထားသောကြောင့် ဣပစ္စည်းဟူသော သဒ္ဒါ၏ လိင်သို့ လိုက်၍ အပစ္စသဒ္ဒါကို အမြဲနပုလ္လိင် ထားရသည်ဟု မှတ်။ [နပုံသကေန လိင်ကိုန, သဒ္ဒေါဒါဟု ပုမေနဝါ, နိဒ္ဒိဿတိတိ ဥာတဗ္ဗ- မဝိသေသေ ဝိနိစ္ဆိတေ" ဟူသော ပဒသာဓနကား ဤနေရာ၌ ပြသော ဂါထာမဟုတ်၊ တဒ္ဓိတ်ပစ္စည်း အားလုံး၏ လိင်ကို ပြသောအရာဝယ် ဆိုအပ်သော ဂါထာတည်း။]

ပုရာ ကပိလဝတ္ထုမှာ, နိဂ္ဂဏ္ဌော လောကနာယကော၊
အပစ္စော သြက္ကာကရာဇေသ, သက္ကပုတ္တော ပဘံကရော။

ဤကား အပစ္စသဒ္ဒါ၏ အနွယ်ဟောသာဓကဂါထာတည်း၊ (သုတ္တနိပါတ် ပါရာယနဝဂ်, အဇိတပုစ္ဆာ)၊ သြက္ကာကမင်းသည် သာကီဝင်မျိုးကို စတည်ထောင်သော ပထမမင်းတည်း၊ ထိုမင်း၏ အဆက်အနွယ်၌ ဖြစ်သောကြောင့် ဘုရားရှင်ကို "အပစ္စော သြက္ကာကရာဇေသ" ဟု ဆိုသည်၊ အပစ္စေ- သြက္ကာက မင်း၏အနွယ်၌၊ ဇာတော- ဖြစ်သူတည်း၊ အပစ္စော- သြက္ကာကမင်းအနွယ်၌ ဖြစ်သူ၊ ဤသို့ ဇာတတဒ္ဓိတ်ဆင့်၍ ဣ ပစ္စည်း (သို့မဟုတ်- အ- ပစ္စည်း) သက်ထားသောကြောင့် "အပစ္စော" ဟု ပုလ္လိင်ဖြစ်ရသည်၊ အနွယ်အဆက် သာမညကို ဟောရာ၌ကား "အပစ္စံ" ဟု နပုလ္လိင်သာတည်း၊ ထို့ကြောင့် အမရကောသအဘိဓာန်၌ "အပတ္ယံ (အပစ္စံ) တောကံ- သား,သမီး၊ ဒွေ-သဒ္ဒါ၂ ခုတို့သည်၊ တယော (တေသု)- ထိုသားသမီးဟူသော အနက်တို့၌၊ သမေ (သမာ)- လိင်တူကုန်၏" ဟု ဆိုသည်။ [ဤ၌ "သားသမီး " ဟု ဆိုထားသော်လည်း ထိုအနွယ်တွင် ပါဝင်သော မြေးထီး,

မြေးမ- စသည်ကိုပါ ယူနိုင်ကြောင်းကို ပြခဲ့သော မုဒ္ဓဗောဓဋီကာဖြင် သိပါ။]

ဝါသဒ္ဓါ၏ အနက်။ ။ ဤသုတ်၌ ဝါသဒ္ဓါသည် ဝိကပွန အနက်ရှိ၏၊ ဝိကပွန (ဝိကပ်) ဟူရာ၌လည်း ဗာလာဝတာရ၌ "ဝါတိ ဝါကျတ္တံ" ဟု ဆို၏၊ ဝါတိ- ဝါသဒ္ဓါသည်၊ ဝါကျတ္တံ ဝါကျလည်း ရှိရခြင်းအကျိုးရှိ၏၊ "ဝါသိဒ္ဓော" ဟု ဏ ပစ္စည်းသက်၍ တဒ္ဓိတ် စီရင်ခြင်းသည် ဝိကပွန- တစ်မျိုးတစ်ဖုံ စီရင်ခြင်းသာ ဖြစ်၏၊ ဏ ပစ္စည်းမသက်ဘဲ "ဝသိဒ္ဓသ+ အပစ္စံ" ဟု ဝါကျလည်းရှိသည်- ဟူလို၊ ဤစကားသည် "ဝသိဒ္ဓသ အပစ္စံ" ဟု တဒ္ဓိတ်ပစ္စည်း မသက်ရသော ပုံစံကိုလည်း ပြထားသော ကစ္စည်းဝုတ္တိနှင့် ညီ၏၊ မောဂ္ဂလ္လာန်၌ကား "ဆတိ ဝါကျသမာသဝိကပွနတ္တံ- ဝါသဒ္ဓါသည် ဝါကျလည်း ရှိနိုင်, သမာသ်လည်း ရှိနိုင်၏ဟု အမျိုးမျိုးစီရင်ခြင်း အနက်ရှိ၏" ဟု ဆို၏၊ "ဝါသိဒ္ဓော" ဟူသော တဒ္ဓိတ်သာမက , ဝသိဒ္ဓသ အပစ္စံ" ဟု ဝါကျလည်း ရှိနိုင်, ဝသိဒ္ဓာ-ပစ္စံ= ဝသိဒ္ဓသား" ဟု သမာသ်လည်း ရှိနိုင်သည်- ဟူလို၊ ဗာလာဝတာရနှင့် ဆိုပုံသာကွဲ၏၊ အဓိပ္ပာယ်မှာ သဘောတူပင်၊ ဤမောဂ္ဂလ္လာန် အဆိုသည် "ဝါဂ္ဂဟဏံ ဥပဂုသ+အပစ္စံ သြပဝပစ္စံ စသျှာတ်" ဟူသော ကလာပ် ဝုတ္တိနှင့် ညီ၏၊ ဤ၌ "ဥပဂုသ+အပစ္စံ" သည် ဝါကျ၊ သြပဝပစ္စံသည် သမာသ်တည်း၊ ဤသုတ်မှ ဝါသဒ္ဓါသည် တဒ္ဓိတ်ပစ္စည်းသက်သော သုတ်တိုင်းသို့ လိုက်သွားလိမ့်မည်။ ["ဝါဏပစ္စေတိ ဣတော ဝါတိ တဒ္ဓိတဝိဓာနေ သဗ္ဗတ္ထ ဝတ္တတေ"ရှု။]

ဝသိဒ္ဓသ၊ ဃ၊ ဝါသိဒ္ဓံ ။ ။ ဝသော ယသ အတ္ထိတိ ဝသီ= စွမ်းရည် သတ္တိရှိသူ၊ "ဝသီနံ ဝိသေသောတိ ဝသိဒ္ဓော" ဝသီနောင် ဝိသေသအနက်၌ ဣဒ္ဓ ပစ္စည်းသက်၍ (စွမ်းရည် သတ္တိ အထူးရှိသော ရသေ့တစ်ယောက်ကို) ဝသိဒ္ဓဟု ခေါ်သည်၊ ထိုရသေ့သည် နောင်အခါ မယားယူ၍ သား-ကြီ စသည် ပေါက်ဖွားလေရကား ထိုဝသိဒ္ဓမည်သောရသေ့၏ သား-မြေး စသော အဆက်ဆက်သည် "ဝသိဒ္ဓသ+အပစ္စံ" ဟူသော ဝိဂြိဟ်အရ ဝါသိဒ္ဓမည်၏၊ ဤသို့ သားအဆက်ဆက် သမီးအဆက်ဆက်ကို ဝါသိဒ္ဓ- ဝါသိဒ္ဓီသဒ္ဒါတို့က ဟောသော်လည်း ထိုအဆက်အနွယ်တွင် ပထမဆုံး သားနှင့်သမီးကို (ဥပလက္ခဏနည်းအားဖြင့်) မှတ်သား၍ "အပစ္စံ- သားတည်း, သမီးတည်း" ဟု အနက် ပေးကြရသည်။ [ရူပသိဒ္ဓိ၌ကား တစ်နည်း ဆိုသေး၏၊ ထိုအဆိုကို ရူစာကိုယ်နှင့် ဘာသာဋီကာမှာရှု၊] ထိုဝါသိဒ္ဓပုဒ်သည် ပါဠိသုံးအားဖြင့် ဣကို တေသုဝုဒ္ဓိဖြင့် ဧပြု၍ "ဝါသေဒ္ဓ" ဟု ဖြစ်၏၊ "သာသနာနုရူပဝသေန ပန ဣကာရသ ဧကာရတ္တေ ကတေ ဝါသေဒ္ဓောတိ နိစ္စံ ဘဝတိ" - နိတိ။

သဏ္ဌာနအလို နပုံရပ်မရှိ။ ။ သားသမီး မွေးဖွားလာလျှင် အမျိုးအနွယ် အဆက်မပြတ်တော့သဖြင့် သားသမီးစသူကိုသာ ဝါသိဒ္ဓော, ဝါသိဒ္ဓီ စသည်ဖြင့် ခေါ်ဝေါ်ခြင်းသည် "နှ ပကတိ နှ ဆိဒ္ဓတိ ဝံသော ဧတေနှ" ဟူသော ဝိဂြိဟ်အရ

အပစ္စ အနက်၌ ဏ ပစ္စည်း သက်သောကြောင့် သင့်မြတ်ပါပေ၏၊ အမျိုးကို "ဝါသိဋ္ဌ" ဟု ခေါ်ဝေါ်ရာ၌ကား "ဧတေန– ဤအမျိုးဖြင့်၊ ဝံသော– အမျိုးအနွယ်သည်၊ နပတတိ နာ ဆိုဋ္ဌတိ– မပြတ်" ဟု ဝိဂြိုဟ်ပြု၍ "အမျိုးအနွယ်၏ မပြတ်ကြောင်းအမျိုး" ဟု ကတ္တားနှင့် ကရိယာ်းအနက်ချင်းတူနေရကား သင့်မြတ်ဖွယ် မရှိရေ၊ ထို့ကြောင့် သက္ကတ သဒ္ဒါကျမ်းများ၌လည်းကောင်း, မောဂ္ဂလ္လာန်၌ လည်းကောင်း ပုလ္လိင်, ဣတ္ထိလိင်ရုပ်ကိုသာ ပြု၍ "ဝါသိဋ္ဌ" ဟု အမျိုးဟော နပုလ္လိင်ရုပ်ကို မပြုကြ။ ["ဏာဒယော – ဘိဓေယ္ယလိင်္ဂါ, အပစ္စေတွ–နပုံသကာစ= ဏ စသော ပစ္စည်းတို့သည် အဘိဓေယ္ယလိင် လိုက်ကုန်၏၊ အပစ္စအနက်၌ကား နပုလ္လိင်မရှိကုန်" – မောဂ္ဂလ္လာန် ပဒသာဓနေ။]

သဒ္ဒနိတိ၌ နပုံရုပ်ရှိ။ ။ကုလသဒ္ဒေ ပန အပေက္ခိတေ– ကုလံ ဟူသော နပုလ္လိင်သဒ္ဒါကို ငဲ့အပ်ရာ၌၊ ဝါသေဋ္ဌံတိ ဘဝတိ– ဝါသေဋ္ဌံ နပုံရုပ်ဖြစ်၏၊ ဝိရူပကွံ အဟိရာဇကုလံ္ဆိ အာဒိနိ ဝိယ ဝိရူပကွံ အဟိရာဇကုလံ အစရှိသည်တို့ကဲသို့တည်း၊ [ဝိရူပကွော – ဝိရူပကွမည်သော၊ အ္ဘဟိ– နဂါး၊ ဤသို့ ပုလ္လိင်ဝိရူပကွသဒ္ဒါသည် အဟိရာဇကုလံကို ငဲ့သောအခါ "ဝိရူပကွံ" ဟု နပုံဖြစ်ရသည်– ဟူလို၊] ကာဠာဝကဿ ဂင်္ဂယ္ယန္တိ အာဒိနိဝိယ စ ကာ=ဠာဝကဿ၊ ပေ၊ အစရှိသည်တို့ကဲသို့ လည်းကောင်းတည်း၊ ["ကာဠာဝကော– ကာဠာဝကဆင်၊ ဂင်္ဂယော– ဂင်္ဂယျဆင်" ဤသို့ ပုလ္လိင်ဖြစ်လျက် ကုလံကိုငဲ့၍ "ကာ=ဠာဝကံ– ကာ=ဠာဝက ဆင်မျိုး၊ ဂင်္ဂယျံ– ဂင်္ဂယျ ဆင်မျိုး" ဟု နပုလ္လိင် ဖြစ်ရသည်– ဟူလို၊] ဤကား သဒ္ဒနိတိ အဆိုတည်း၊ ဤအဆိုအတိုင်းပင် ယခု ကစ္စည်းစာမူများ၌လည်း "ဝသိဋ္ဌသ + အပစ္စံ, ဝါသိဋ္ဌံ" ဟု နပုလ္လိင်ပုံစံကို တွေ့ရ၏၊ သို့သော် ဝိရူပကွံ–ကာ=ဠာဝကံ စသည်တို့သည် အပစ္စတဒ္ဓိတ်ပုဒ်များ မဟုတ်ကြ၍ ထိုပုဒ်များ၌ နပုလ္လိင်ရုပ်ရှိရုံမျှဖြင့် ဤဝါသိဋ္ဌော စသော အပစ္စ တဒ္ဓိတ်ပုဒ်များ၌ နပုလ္လိင်ရုပ် ရှိရမည်ဟု မဆုံးဖြတ်ထိုက်ရန်အံ့။ ကစ္စည်း–ရူပသိဒ္ဓိ စသည်တို့၏ နပုလ္လိင်ပုံစံနှင့်တကွ သဒ္ဒနိတိ အဆိုကိုပါ စဉ်းစားကြပါကုန်။

ဇဝံ ဘာရဒ္ဒါဇော။ ။ ဇဝံသဒ္ဒါဖြင့် "ဘာရဒ္ဒါဇသ+အပစ္စံ, ဂေါတမသ+အပစ္စံ" စသော ဝိဂြိုဟ်ကိုလည်းကောင်း, ဘာရဒ္ဒါဇော– စသော တဒ္ဓိတ်အပြင် "ဘာရဒ္ဒါဇသ+အပစ္စံ" ဟု ဝါကျလည်း ရှိနိုင်ကြောင်းကိုလည်းကောင်း ညွှန်ပြ၏၊ ထောမနိဓိ၌ "ဘရဒ္ဒါဇ, ဘာရဒ္ဒါဇ" ဟု ရသော့ ဦးပြ၏၊ ဘာရဒ္ဒါဇသည် ဘရဒ္ဒါဇ၏သားတည်း၊ ထို့ကြောင့် "ဘာရဒ္ဒါဇသ+အပစ္စံ, ဘာရဒ္ဒါဇော" ဟု ဝိဂြိုဟ်ပြု၊ "ဘရဒ္ဒါဇ ပု, ဘရဒ္ဒါဇသ ဂေါတြပေတ္ပဲ (အနွယ်ဖြစ်သော သား) အဏ်–အဏ်ပစ္စည်း၊ ဂေါတြပဝတ္တကေ–ဘရဒ္ဒါဇအနွယ်ကို ဖြစ်စေတတ်သော၊ မုနိဘေဒေ–ရသေ့အထူး၌ဖြစ်၏" ဤသို့ စသည်ဖြင့် ထောမနိဓိ ဆို၏၊ ရူပသိဒ္ဓိ စသည်၌ကား "ဘာရဒ္ဒါဇသ+ ပုတ္တော ဘာရဒ္ဒါဇော" ဟု အဖကိုလည်း ဘာရဒ္ဒါဇဟု ဆိုသည်။

ဂေါတမော။ ။ ဂေါတမ ဟူသည်လည်း ရသေ့တစ်ဦး၏ နာမည်တည်း၊ ထိုဂေါတမရသေ့ကား ပုဏ္ဏား၏သား ဖြစ်သတတ်၊ ဂေါတမ- ပု- (ပုလ္လိုင်), ဗြာဟ္မဏပုတ္တေ သနာမချာတေ (ဂေါတမ ဟူသော မိမိနာမည်ဖြင့် ထင်ရှားသော) "မုနိဘောဒေ" -ထောမနိမိ၊ ငါတို့ဘုရားရှင်သည် ခတ္တိယဗြာဟ္မဏစသော ဇာတ်အားဖြင့် ခွဲလျှင် ခတ္တိယ ဇာတ်၌ ပါဝင်၏၊ အနွယ်အားဖြင့်မူ ဂေါတမအနွယ်ဝင်တည်း၊ ထို့ကြောင့် "ဇာတိယာ ခတ္တိယော ဗုဒ္ဓေါ, ဂေါတ္တေန ဂေါတမော နာထော" -ဟု ဆိုကြသည်၊ နေမင်းလည်း ဂေါတမ အနွယ်အဆက်ပင် ဖြစ်၍ ဘုရားနှင့် နေမင်းသည် အနွယ်အားဖြင့် ဆက်သွယ်နေရကား ဘုရားရှင်ကို "အာဒိစ္စဗန္ဓု- နေမင်း၏ ဆွေမျိုး"ဟု လည်းကောင်း, သာကီဝင်မင်းမျိုးကို "အာဒိစ္စကုလ- နေမျိုးနေနွယ်" ဟု လည်းကောင်း ဆိုကြသည်။ ["အာဒိစ္စ-ဗန္ဓုတိ အာဒိစ္စော ဝုစ္စတိ သူရိယော, သော ဂေါတမော ဂေါတ္တေန, ဘဂဝါပိ ဂေါတမော ဂေါတ္တေန, ဘဂဝါ သူရိယသ ဂေါတ္တညာတကော, ဂေါတ္တဗန္ဓု၊ တသ္မာ ဗုဒ္ဓေါ အာဒိစ္စဗန္ဓုတိ" - နိဒ္ဒေသပါဠိတော်၊ ပဗ္ဗဇ္ဇာသုတ်၌ကား ဘုရားသခင်ကို "အာဒိစ္စော နာမ ဂေါတ္တေန, သာကိယော နာမ ဇာတိယာ" ဟု ဆို၏။]

ဝါသုဒေဝေါ။ ။ ယဒုမင်းမျိုး၌ ဖြစ်သော ယာဒဝမင်းကို "ဝသုနာ၊ ရတနာဖြင့်+ ဒီဗ္ဗတေ- အောင်နိုင်တတ် တောက်ပတတ်၏" ဟူသော ဝိဂြိုဟ်အရ "ဝသုဒေဝ" ဟု ခေါ်၏၊ ထိုဝသုဒေဝ၏သားသည် "ဝါသုဒေဝ" မည်၏၊ ထို ဝါသုဒေဝကား လောကီကျမ်းအလိုအားဖြင့် ဗိဿနိုးနတ်ပင်တည်း၊ ထို့ကြောင့် အဘိဓာန်၌ "ဝါသုဒေဝေါ, ဟရိ, ကဏှော" ဟု ဗိဿနိုး ပရိယာယ်တွင် ထည့်သွင်း၏၊ ထောမနိမိ၌လည်း "ဝသုဒေဝသ+အပတ္ယ, အဏ်-ဝိသ္သော= ဝသုဒေဝ၏သား အဏ်ပစ္စည်း, ဗိဿနိုးဟူသော အနက်၌ ဖြစ်၏" ဟုဆိုသည်။ ["ဝိသ္သော" အရာဝယ် "ဝိဏှော" ဟု ရေးမှားတတ်သည်။]

ဗာလဒေဝေါ။ ။ ဗိဿနိုး၏ အဖကို "ဗလဒေဝ" ဟု ခေါ်၏၊ [ဗလဒေဝေါ- သဗ္ဗနေကော, သဗ္ဗဝါနကဒုန္ဒုဘိ၊ အသ- ထိုဗိဿနိုး၏၊ ဗနေကော- အဖသည်၊ ဗလဒေဝေါ-မည်၏၊ သဗ္ဗ- ထိုဗလဒေဝသည်ပင်၊ အနကဒုန္ဒုဘိ- လည်းမည်၏၊] ဤအလို "ဗလဒေဝသ+အပစ္စ- ဗာလဒေဝေါ" ဟူသည်ဗိဿနိုးတည်း၊ ပေတဝတ္ထုအဋ္ဌကထာ အကုံရပေတဝတ္ထု၌ကား "မဟာကံသသ ဓီတုယာ ဒေဝ ဂဗ္ဘာယ ကုစ္ဆိတံ ဥပ္ပန္နာ အဋ္ဌနေဒေ, ဝါ သုဒေဝေါ, ဗလဒေဝေါ စန္ဒဒေဝေါ, သူရိယဒေဝေါ, အဂ္ဂိဒေဝေါ, ဝရုဏဒေဝေါ, အစ္ဆုနော, ပစ္ဆုနော, ယဒုပဏ္ဍိတော, အကုံရောစာတိ ဝါသုဒေဝါဒယော ဒသဘာတိကာ" ဟု ဆိုသော ကြောင့် ထိုဗလဒေဝမင်း၏ သားကိုလည်း "ဗာလဒေဝ" ဟု လည်းကောင်း၊ ဝါသုဒေဝ ဟူသည်လည်း ဗလဒေဝ၏ နောင်တော်ကြီးဟု လည်းကောင်း၊

ယူသင့်သကဲ့သို့ ရှိသော်လည်း ဝါသုဒေဝသည် ဝသုဒေဝ၏ သားမဟုတ်, သာဂရမင်း၏ သားတည်း၊ ဗလဒေဝမှာလည်း သားသမီးမရ၊ ထို့ကြောင့် အပစ္စု၏ အနက်ဖြစ်သော သားစဉ်မြေးဆက်ကို ပြုနေသော ဤအရာဝယ် ထိုမင်းများကို မယူထိုက်၊ အကျယ်ကို ဒသနိပါတ် ဃဋပဏ္ဍိတဇာတ်မှာရှု။

ဝေဿာမိတ္တော။ ။ သက္ကတဘာ "ဝိသွာမိတြ" ဟု ရှိ၏၊ ဝိသွသဒ္ဒါလည်း "အလုံးစုံ" ဟူသော-အနက်ကို ဟော၏၊ "ဝိသွမိတြ" ဟု ရှိသင့်လျက် ဝိသွရှေ့ပုဒ်၌ ဒီဃပြု၍ "ဝိသွာမိတြ" ဟု ဖြစ်၏၊ "ဝိသွံ+မိတြံ ယဿ= အလုံးစုံ မိတ်ဆွေရှိသူ၊ ပုဗ္ဗပဒဒီဃော, ဗြဟ္မရိသိဘောဒေ ဂါမိသုတေ နရိပေ- ဂါမိမင်း၏သား, မင်းမျိုးဖြစ်သော, ဝေဒကို စီမံတတ်သော ရသေ့အထူး၌ ဖြစ်၏" ထောမနိမိ၊ ဝိသွာမိတြပုဒ်သည်ပင် ပါဠိ၌ "ဝိဿာမိတ္တ" ဟု ဖြစ်၍ ထိုဝိဿာမိတ္တရသေ့၏ သားသည် ဝေဿာမိတ္တမည်၏၊ ဗာလာဝတာရဋီကာ၌ကား "ဂေါတမ ဘာရဒ္ဒါ၊ ဝေဿာမိတ္တ သဒ္ဒေသု သဘာဝဒုဒ္ဓိယာ သမ္ဘဝတော" ဟု ဆိုသောကြောင့် ထိုဋီကာအလို "ဘာရဒ္ဒါ၊ဿ+အပစ္စံ, ဝေဿာမိတ္တဿ+ အပစ္စံ" ဟု ပင်ဝိဂြိဟ်ပြု၍ ဘာ- ဝေ ဖြစ်အောင် ဝုဒ္ဓိပြုဖွယ် မလို, နဂိုဝုဒ္ဓိပင်ဟု ဆိုလိုသည်၊ သို့သော် ထိုအဆိုသည် ပြုခဲ့သော ထောမနိမိနှင့်ကား မညီ။ ဩမီးစသော မိန်းမအဆက်ဆက်ကို ဟောရာ၌ ဏ ပစ္စည်း ဆုံးသောကြောင့် "ဏဝဏိက ဏောယျဏန္ဒဟိ" သုတ်ဖြင့် ဤပစ္စည်းသက်၍ "ဝါသိဋ္ဌီ၊ ယေ၊ ဝေဿာမိတ္တီ" ဟု လည်းကောင်း, ကစ္စည်း ဝုတ္တိ စသည်တို့အလိုအားဖြင့် အမျိုးကို ဟောရာ၌ "ဝါသိဋ္ဌံ၊ ယေ၊ ဝေဿာမိတ္တံ" ဟု လည်းကောင်း ဖြစ်၏၊ ပုရိသာဒီ, နဒါဒီ, ဓိတ္တာဒီ ဂိုဏ်းသွင်း၍ ရုပ်စဉ်။]

ရုပ်တွက်စဉ်။ ။ ၁-"ဝသိဋ္ဌ+အပစ္စ" တည်၍ "ဝသိဋ္ဌဿ+အပစ္စံ" ဟု ဝိဂြိဟ်ဝါကျဖြစ်အောင် နာမ်ရုပ်တွက်၊ ၂- "ဝသိဋ္ဌဿ-၏၊ အပစ္စံ- တည်း၊ ဣတိအတ္ထော- ဤအနက်၌ " ဟု ဆို၊ ၃- ဝါဏပစ္စေသုတ်ဖြင့် ဝသိဋ္ဌနောင် ဏ ပစ္စည်းသက်၊ "ဝုတ္တတ္ထာနမပ္ပယောဂေါ ဟူသော ပရိဘာသာဖြင့် အပစ္စပုဒ်ကိုချေ။ [အပစ္စကို ချေလိုက်လျှင် သိ၏ ကာရိယအဲလည်း အလိုလိုပျောက်၏။] ၅ - တေသံ ဝိဘတ္တိယော လောပါစသုတ်ဖြင့် သဝိဘတ်ကိုချေ။ [သအာဂုံမှာ အလိုလိုပျောက်၏ ။မဟိရုဟနည်းမျိုးချည်းတည်း။] ရူပသိဒ္ဓိနည်းချည်းတည်း၊ ကစ္စည်းဝုတ္တိအလိုမူ တေသံ ဝိဘတ္တိယော လောပါစသုတ်၌ "တေသံသဒ္ဒါဖြင့် သ - သိဝိဘတ် - သ အာဂုံ အပစ္စပုဒ်တို့ကိုချေ" ဟုဆို၊ နျာသ၌မူ "ဝုတ္တတ္ထာန မပ္ပယောဂေါ" ဖြင့် အပစ္စပုဒ်ကိုချေ၍, တေသံသဒ္ဒါပိုဖြင့် ဝိဘတ်ကိုချေသည်။

၆- ပကတိ စသ သရန္တဿသသုတ်ဖြင့် ဝသိဋ္ဌကို ဝသိဋ္ဌဟု ပကတိပြု။ [ဤရုပ်ဝယ် ပကတိပြုရန် ရူပသိဒ္ဓိ မပြသော်လည်း ပကတိစသ သရန္တဿ သုတ်တုန်းက တဒ္ဓိတ ပစ္စယသမ္ပန္ဓိလိင်များ ပကတိပြုရမည်ဟု ဆိုခဲ့သောကြောင့် လည်းကောင်း, ဏောယျာ ကတ္တိကာဒီဟိသုတ်၌ ပကတိပြုဖို့ရန် ပြထားသော

ကြောင့်လည်းကောင်း ဤရုပ်ဌာလည်း ပကတိပြုရမည်– ဟုမှတ်ပါ၊ ထိုသို့ ပကတိပြုရာ၌ အချို့က (ဏ) အနုဗန်ချေပြီးနောက် "ဝသိဋ္ဌ+အ"ကို "ဝသိဋ္ဌ+အ" ဟု ပကတိပြုကြ၏၊ "ပကတိပြု" ဟူသည် နဂိုမူလ (သရန္တ အတိုင်း, ဗျဉ္ဇနန္တ အတိုင်း) ရှိနေကြောင်း သိသာအောင် ပြုရခြင်းဖြစ်သည်၊ ဏ် အနုဗန်ကျ၍ ကျန်ရစ်သော (အ) ပစ္စည်းသည် နဂိုမူလ ပကတိတွင် မပါဝင်ခဲ့၊ ထို့ကြောင့် "ဝသိဋ္ဌ" ဟုသာ ပကတိပြုရမည်၊ ထို့ပြင် "ပကတိစသ" သုတ်လာ–စသဒ္ဒါဖြင့် တချို့က–ပကတိပြုကြ၏၊ သုတ်ရင်းဖြင့် ပြုနိုင်ကြောင်းကို ထိုသုတ်ပြန်ကြည့်ပါ။

၇– တေသံ ဏော လောပံသုတ်ဖြင့် ဏ် အနုဗန်ချေ၊ ၈– ဝုဒ္ဓါဒိ သရသစသော သုတ်ဖြင့် ဝ၏ အကို ၃အာဝုဒ္ဓိပြု၊ [အနုဗန်ချေခြင်း, ဝုဒ္ဓိပြုခြင်းကား ဝါသိဋ္ဌနှင့်တူသော အချို့ရုပ်များနှင့် ဆိုင်၏၊ ဏ အနုဗန်မပါသော ရုပ်, နဂိုက ဝုဒ္ဓိဖြစ်နေသော ဂေါတမ စသော ရုပ်များ၌ကား ဤ ၇–၈ အစီအစဉ်များ မလို၊] ၉–သရလောပေါ စသောသုတ်ဖြင့် ဋ ၏ အ ကို ချေ နောက် (အ)ကို ပကတိပြု၍ကပ်၊ တဒ္ဓိတ် ပစ္စည်းဆုံးနေသောကြောင့် ပစ္စည်း၏ သတ္တိနက်ကိုသာ ဟောလေရော့သလားဟု ယုံမှားဖွယ် ရှိရကား ဒြပ်ဟော"နာမ်ဖြစ်ကြောင်း သိသာအောင် နာမ်ဟု ဲ့၊ ၁၀–ထို့နောက် သိသက် သြ ပြု၍ပြီး၏၊ ဤကား ရူပသိဒ္ဓိရုပ်တွက်စဉ်တည်း။ [ဣတ္ထိ လိင်ဌ်ကား နာမ်မဲ့မီ ဣတ္ထိဟောတကပစ္စည်းသက်။]

[ဆောင်] တဒ္ဓိတ်ရုပ်ကို, တွက်ကြလိုလျှင်, ဝိဂြိဟ်ဝါကျ, ဖြစ်အောင်ပြဖို့, မူလနာမ်ရုပ်, ပြီးအောင် လုပ်၍, ဖော်ထုတ်ထိုနက်, ပစ္စည်းသက်ဘီ၊ ပရိဘာသာ, ရွတ်ဆိုကာဖြင့်, နောက်ပါပုဒ်ချေ၊ တေသံဝိဘတ်, သုတ်ဖြင့်မှတ်၍, ဝိဘတ်လည်းချေ၊ နဂိုနေမှ, ပကတိပြုလျက်, နုဗန်ဝုဒ္ဓိ, ပြုခွင့်ရှိက, ပြုပြီးမှလျှင်, သရလောပေါ, ချေကပ်သောဖြင့်, ဟောတကိတ္ထိလည်း, သက်၍ပြီးမှ, နာမ်ဝဲ့ရသည်, ရူပသိဒ္ဓိ တွက်စဉ်တည်း။

အမှာ။ ။ ဝိဂြိဟ်ဝါကျဖြစ်အောင် တွက်နည်းမှာ နာမ်ရုပ်သာဖြစ်၍ နာမ်ကျေပြီးသူတို့အတွက် အချိန်ကြာရုံသာ ရှိမည်၊ နာမ်ရုပ်ကိုမူ မပြီးသေးသူကိုလည်း တဒ္ဓိတ်ရုပ် တွက်ပြနေသဖြင့် အကျိုးမရှိ၊ ထို့ကြောင့် "ဝသိဋ္ဌ+အပစ္စ" ဟု တည်ရကြောင်းကို သိရုံသာပြော၍ "ဝသိဋ္ဌသ+အပစ္စံ" ဟု တစ်ခါတည်း ဝါကျပြီးပြီးဖြစ်ပါစေ။ [မောဂ္ဂလ္လာန် နိဿယ၌ကား "ဝသိဋ္ဌသ" ဟုသာတည်၍ အပစ္စံပုဒ်ကို မတည်ဘဲ "ဝသိဋ္ဌ၏သား" ဟူသော အနက်၌ ဝသိဋ္ဌသနောင် ပစ္စည်းသက်သည်၊ ရူပသိဒ္ဓိ၌ကား "ဝသိဋ္ဌသ+အပစ္စံ " တိဝိဂ္ဂဟောဟု ရုပ်တည်တုန်းကပင် အပစ္စသဒ္ဒါပါ၏၊ "တဒ္ဓိတ်ပစ္စည်းဆိုင်းထမ်းနည်း" အရ ၂ ပုဒ် အလယ်၌ ပစ္စည်းသက်ရသည်= ဟူသော ဝါဒအလိုလည်း၊ "ဝသိဋ္ဌ+ အပစ္စ" ဟု ၂ ပုဒ်ပင် ရုပ်တည်ရကြောင်း သိသာသည်၊ "ဘာရဒ္ဒါဇသ+ အ်ပစ္စံ, ဝေဿာမိတ္တသ+ အပစ္စံ" ဟု ဝိဂြိဟ်ပြုသောဆရာတို့ အလို ဘာ, ဝေတို့၌ နဂို ဝုဒ္ဓိဖြစ်၍ ဝုဒ္ဓိထပ်ဖွယ် မလို၊ "ဘရဒ္ဒါဇသ + ဝိဿာမိတ္တသ" ဟု ဝိဂြိဟ်ပြုမှ ဘ၌ ဝုဒ္ဓါဒိသရသ ဝါသုတ်ဖြင့်, ဝိ၌ သံယောဂန္တ ဖြစ်သောကြောင့် တေသုဝုဒ္ဓိဖြင့် ဝုဒ္ဓိပြုပါ။

တဒ္ဓိတ်ပစ္စည်း ဆိုင်းထမ်းနည်း။ ။ ရေပုံ ၂ ဖက်ပါအောင် ထမ်းဆောင်ရာ၌ ထမ်းပိုးအလယ်ကနေ ထမ်းရသကဲ့သို့ ဝသိဋ္ဌသ+အပစ္စံဝယ် ရှေ့ပုဒ်ရှိသ၀ိဘာတ်၏ သမ္မန်အနက်, နောက် အပစ္စပုဒ်၏ အနက်, ဤ အနက် ၂ ဖက်လုံးကို ဟောနိုင်အောင် ၂ ပုဒ်အလယ်၌ ဏ ပစ္စည်းသက်ရသည်၊ ရှေ့သမ္မန်အနက်နှင့် နောက်အပစ္စအနက်သည် ပုံး ၂ ဖက်နှင့် တူ၏၊ အလယ်၌ ဏ ပစ္စည်းသည် အလယ်ထမ်းပိုးနှင့် တူ၏၊ ဏ ပစ္စည်းသက်ခြင်းကား ထမ်းပိုးကို ထမ်းခြင်းနှင့် တူသည်၊ ဤကား အပစ္စတဒ္ဓိတ်ကို ရည်ရွယ်၍ ပြအပ်သော ဥပမာတည်း၊ အမှန်ယဉ်တဒ္ဓိတ်၌မူထိုကဲ့သို့ ၂ ပုဒ်အလယ်၌ မသက်စေရ၊ ဧက စသော တစ်ပုဒ်နောက်သာ သက်ရ၍ ဤဥပမာကို မရထိုက်၊ အဿတ္ထိတဒ္ဓိတ်၌ကား "မေဓာ+အဿ+အတ္ထိ" စသည်ဖြင့် ၃ ပုဒ်ရှိသော်လည်း "အဿ+အတ္ထိ" ၂ ပုဒ်ကို "အဿတ္ထိ" တစ်ပုဒ်တည်း သဘောထား၍ ၂ ပုဒ်အကြားမှာပင် ပစ္စည်းသက်သည်။

သိက္ခာယ ဓာရိတော ဘာရော, ယထာ ကာဇေန ဓာရိတော၊
ဒွိန္နဉ္စ ဝစနတ္ထာယ, ဝါကျမဗ္ဗေ ဘ၀ဋ္ဌိ တော။

သိက္ခာယ–ဆိုင်းဖြင့်၊ ဓာရိတော– ထမ်းဆောင်ထိုက်သော၊ ဘာရော–ဝန်ကို၊ ကာဇေန– ထမ်းပိုးဖြင့်၊ ဓာရိတော ယထာ– ထမ်းဆောင်အပ်သကဲ့သို့၊ ဧ၀ं– ဤအတူ၊ ဒွိန္နံ– ရှေ့ဝိဘာတ်နှင် နောက်ပုဒ်နှင်တို့ကို၊ ဝစနတ္ထာယ–ဟောနိုင်ဖို့ရာ၊ တေ– ထိုဏ စသော တဒ္ဓိတ်ပစ္စည်းတို့သည်၊ ဝါကျမဗ္ဗေ–ဝသိဋ္ဌသ+အပစ္စံ စသော ဝါကျအလယ်၌၊ ဘ၀ဋ္ဌိ– ဖြစ်ရကုန်၏၊ ..... (ကစ္စယာနဘေဒ)၊ ဘေဒ စိန္တာ၌လည်း "ဝသိဋ္ဌသ" စသော ပထမပုဒ်နောက် သက်မှာသာ ရှေ့သမ္မန်နောက် အပစ္စပုဒ်နှင် ဤ ၂ ချက်ကိုဟောနိုင်သည်၊ အပစ္စနောင် သက်လျှင် အပစ္စအနက် တစ်ချက်ကိုသာ ဟောနိုင်လိမ့်မည်၊ ထို့ကြောင့် ပထမဖြစ်သော ဝသိဋ္ဌသနောင်သာ သက်ရသည်–ဟုဆို၏၊ ဤသို့ အဆိုကွဲသော်လည်း လိုရင်းအချုပ်မှာ အလယ်၌ သက်ရခြင်းအားဖြင့် သဘောတူပင်တည်း။

အပစ္စတဒ္ဓိတ်။ ။ ဏ စသော ပစ္စည်းကို "တဒ္ဓိတ်" ခေါ်ကြောင့်းနှားလည်လောက်ပြီ၊ ထိုပစ္စည်းများကို "အပစ္စတဒ္ဓိတ်, သံသဋ္ဌတဒ္ဓိတ်" စသည်ဖြင့် နာမည်တပ်ရာ၌ ထိုပစ္စည်းများ၏ ဟောနက်ကို အစွဲပြု၍ နာမည်တပ်ရခြင်းတည်း၊ ဥပမာ– အပစ္စအနက်ကို ဟောလျှင် ထိုပစ္စည်းသည် "အပစ္စတဒ္ဓိတ်" မည်၏၊ ထိုပစ္စည်းဆုံးသော ပုဒ်သည် "အပစ္စတဒ္ဓိတ်ပုဒ်" မည်၏၊ ဤသို့ စသည်ဖြင့် နာမည် တပ်ရသည်။ [ကျေသောပုဒ်ကိုစွဲ၍ တဒ္ဓိတ်နာမည်တပ်ရသည်ဟုလည်း ဆိုကြ၏၊ အပစ္စပုဒ်ကျေလျှင် အပစ္စတဒ္ဓိတ်, သံသဋ္ဌပုဒ်ကျေလျှင် သံသဋ္ဌတဒ္ဓိတ် မည်၏, စသည်တည်း၊ ပထမနည်း၌ အရင်းခံအနက်ကိုစွဲ၍ နာမည်တပ်၏၊ ဒုတိယနည်းကား သဒ္ဒါ (ပုဒ်) ကိုစွဲ၍ နာမည်တပ်၏၊ ထို့ကြောင့် ၂– နည်းလုံး သဘောတူပင်။]

ဏာယန ဏာန
ဝစ္ဆာဒီတော

၃၄၅။ ဝစ္ဆာဒီတော် - ဝစ္ဆအစ်ရှိသော၊ တသ္မာ ဂေါတ္တဂဏတော- တိုအနွယ်ဟော သဒ္ဒါအလေါင်းမှ (နောက်၌)၊ တသ- တိုသူ၏၊ အပစ္စံ- သားတည်း၊ ဣ၏ခွဲတသို့ အတ္ထေ-၌၊ ဏာယန ဏာနပစ္စယာ- ဏာယနပစ္စည်း, ဏာနပစ္စည်း တို့သည်၊ ဝါ ဟောန္တိ- ဝိကပ် ဖြစ်ကုန်၏၊ ဝစ္ဆသ-၏၊ အပစ္စံ- သားတည်း၊ ဝစ္ဆာ ယဉ်နော, ဝစ္ဆာနော- ဝစ္ဆာ၏သား၊ ဝစ္ဆသ+အပစ္စံ ဝါ- ဝစ္ဆသ အပစ္စံဟု လည်းရှိ၏၊ ဝစ္ဆသ-၏၊ အပစ္စံ- သမီးတည်း၊ ဝစ္ဆာယနီ, ဝစ္ဆာနီ- ဝစ္ဆ၏ သမီး၊ ဝစ္ဆသ-၏၊ အပစ္စံ-အမျိုးတည်း၊ ဝစ္ဆာယနံ, ဝစ္ဆာယနံ- ဝစ္ဆာ၏အမျိုး၊ သကဒ္ဒသ-

---

ဂေါတ္တတဒ္ဓိတ် ခေါ်ပုံ။ ။ အပစ္စသဒ္ဒါသည် သားသမီးကိုသာ ဟောသည်မဟုတ်, သားစဉ်မြေးဆက် တစ်နွယ်လုံးကို ဟောသောကြောင့် အနွယ်ဟော ဂေါတ္တသဒ္ဒါနှင့် သဘောတူ၏၊ ထို့ကြောင့် အပစ္စအနက်၌ သက်သော တဒ္ဓိတ်များကို "ဂေါတ္တတဒ္ဓိတ်" ဟုလည်း ခေါ်သည်၊ ဝိဂြိုဟ်ပြုရာ၌ကား အပစ္စံ မထည့်ဘဲ "ဝသိဋ္ဌသ+ပုတ္တော-ဝါသိဋ္ဌော, ဝသိဋ္ဌသ+ဓီတာ-ဝါသိဋ္ဌီ" စသည်ဖြင့်လည်း ပြုနိုင်၏၊ ဘာ့ကြောင့်နည်း.....အပစ္စသည် တစ်နွယ်လုံးကို ဟောလျှင် ထိုအနွယ်တွင်ပါဝင်သော သားကိုဖြစ်စေ, သမီးကိုဖြစ်စေ ဟောနိုင်သောကြောင့် လည်းကောင်း, ဝိဂြိုဟ်ဟူသည်လည်း ထိုပုဒ်၏ အနက်ကို ဖွင့်ပြသော ဝါကျဖြစ်သောကြောင့် လည်းကောင်းတည်း။

အမျိုးအနွယ်။ ။ "အမျိုး, အနွယ်" ဟူသော စကား၌ အနွယ်သည် ထိုအမျိုး၏ အစ-အဆုံး ပုဂ္ဂိုလ်ကို စွဲ၍ ဖြစ်၏၊ အမျိုးကား ထိုအနွယ်တွင် ထင်ရှားသူတစ်ယောက်ကို စွဲ၍ ဖြစ်၏၊ ဘဏ္ဍဂေါတ္တံ အာဒိပုရိသဝသေန, ကုလပဗဒေသော ဘဒန္တယေ (ထိုအနွယ်၌) ဥပဇ္ဈာအဘိညာတပုရိသဝသေန ဝေဒိ တဗ္ဗော၊ ယထာ- အာဒိစ္စော, မယဒေဝေါတိ= အာဒိစ္စအနွယ် (အာဒိစ္စဂေါတ္တ), မယဒေဝမင်းမျိုး, စသည်တည်း (အမ္မဋ္ဌသုတ် ဋီကာဟောင်း၊) [ဋီကာသစ်၌ကား "အာဒိစ္စော မာယဒေဝေါတိ" ဟုဆိုရ "မာယဝကုလံ ပန ဘဒန္တယေ အဘိညာတံ မစလဂါမိက ပုရိသံ ပတိ ဟောတိ" ဟု ဆိုလေ၏၊ မယဝ အမျိုးဟု ကျမ်းဂန်သုံး ရှိ, မရှိကို သတိပြုပါလေ။]

၃၄၅။ ဂေါတ္တဂဏတော။ ။["ဏာယန ဏာနာ" ဟု ဆိုသင့်လျက် အဝိဘတ္တိက နိဒ္ဒေသအားဖြင့် "ဏာယန ဏာန" ဟု ဆိုထားသည်၊] ဂေါတ္တ၌ ဂေါသဒ္ဒ၊ ပဗဒ တာဓာတ် တပစ္စည်း၊ ဂေါသဒ္ဒါသည် ဗုဒ္ဓိဝစန (အသိဉာဏ်နှင့် သဒ္ဒါ)ကိုဟော၏၊ ဂံ- ဂေါတမ, ဝါသိဋ္ဌ စသော သဒ္ဒါ, ဂေါတမဝါသိဋ္ဌဟု သို့တတ်သော ဉာဏ်ကို+တာယတိ-စောင့်ရှောက်တတ်၏၊ ဣတိ ဂေါတ္တံ- မည်၏။

သကဒ္ဓ၏၊ ပေ၊ သာကဒ္ဓာယနံ, သာကဒ္ဓာနံ- သကဒ္ဓ၏အမျိုး၊ ဧဝံ-ဤအတူ၊ ကဏ္ဌာယနော, ကဏ္ဌာနော- ကဏ္ဌ၏သား၊ ကဏ္ဌသ အပတ္ယံ ဝါ- လည်းရှိ၏၊ ကဏ္ဌာယနီ, ကဏ္ဌာနီ- ကဏ္ဌ၏သမီး၊ ကဏ္ဌာယနံ, ကဏ္ဌာနံ- ကဏ္ဌ၏အမျိုး၊ အဂ္ဂိဝေဿာ ယနော, အဂ္ဂိဝေဿာနော- အဂ္ဂိဝေဿ၏ သား၊ ပေ၊ ဂဠာယနော, ဂဠာနော-ဂဠ၏သား၊ ပေ၊ ကပ္ပါယနော-ကပ္ပါနော-ကပ္ပ၏ သား၊ ပေ၊ မောဂ္ဂလ္လာယနော, မောဂ္ဂလ္လာနော- မောဂ္ဂလ္ဂ၏သား၊ ပေ၊ မုဠာယနော, မုဠာနော- မုဠ၏သား၊ သံဃာယနော, သံဃာနော- သံဃ၏သား၊ ပေ၊ လောမာယနော -

ထိုဂေါတ္တဟူသည် အခြားအမျိုးနှင့် မဆက်ဆံဘဲဆိုင်ရာ တစ်မျိုးတွင် ပါဝင်သူ အားလုံးနှင့်သာ ဆက်ဆံသော သာမညသဘောတည်း၊ ထိုသာမည သဘော်လည်း ထိုအမျိုး၏ အစဆုံးယောကျ်ားမှစ၍ ဖြစ်ပေါ်လာသော သဘောတည်း၊ ဥပမာ - ရွှေကျင်ဆရာတော်မှစ၍ ရွှေကျင်အဆက်အနွယ် (ရွှေကျင်ဂေါတ္တ-ဟု ဖြစ်ပေါ်လာရာ, ထိုရွှေကျင်ဂေါတ္တဟူသည် ရွှေကျင်ဝိုဏ်းဝင် ပုဂ္ဂိုလ်အားလုံးနှင့် ဆက်ဆံသော သာမညသဘောမျိုး ဖြစ်သကဲ့သို့တည်း၊ ထိုရွှေကျင်ဝိုဏ်းဝင် အားလုံးနှင့် ဆက်ဆံသော သာမညဓာတ်သည် မယျောက်ကွယ် မတိမ်ကော သေးသမျှ "ရွှေကျင်" ဟူသော သဒ္ဒါ (စကားလုံး) ကို လည်းကောင်း, "ရွှေကျင်" ဟု အများသိသော ဉာဏ်ကို လည်းကောင်း စောင့်ရှောက်လျက်ရှိသည်၊ ပခုက္ကူ ဆရာတော်အနွယ်- ဘုရားကြီးဆရာတော် အနွယ်- သီးလုံးဆရာတော်အနွယ် စသည် ခေါ်ဝေါ်ရာ၌လည်း နည်းတူ။ ["ကောပန သောတိ- (ထိုဂေါတ္တဟူသည် အဘယ်နည်း)၊ သာမညကုလပွဂ်ိုပရာ- သာဓာရဏံ တသကုလသ အာဒိပုရိသသမုဒါဂတံ တံကုလပရိယာပန္နသာဓာရဏံ သာမညရူပန္တိ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ"- အမ္ဗဋ္ဌသုတ် ဋီကာ။]

ဆက်ဦးအုံ- ထိုဂေါတ္တသဒ္ဒါသည် တစ်မျိုးလုံး တစ်နွယ်လုံးကို ဟောရိုးရှိသော်လည်း၊ ဤဂေါတ္တဂဏတော ဟူသော ပုဒ်၌ကား အပေါင်း အမည်ကို အစိတ်၌ တင်စားသော ကေဒေသျှုပစာရအားဖြင့် ဝစ္ဆမည်သူ, ကစ္စမည်သူ စသော အစဆုံးယောကျ်ားကိုသာ "ဂေါတ္တ" ဟု ယူရမည်၊ ဤသို့ယူမှသာ ဝစ္ဆ-ကစ္စ စသည်ကို ဂေါတ္တဂဏ (အနွယ်ဟော သဒ္ဒါအပေါင်း) ဟု ယူ၍ ထိုသဒ္ဒါ အပေါင်းနောင် ဏာယန ဏာန ပစ္စည်းသက်လျက် "ဝစ္ဆာယန, ဝစ္ဆာန" စသည် ဖြစ်နိုင်မည်၊ ဆိုလိုရင်းကား- ဝစ္ဆာယန ဟူသော နာမည်သည် (ရွှေကျင်နိကာယဟူသော နာမည်ကဲ့သို့) တစ်နွယ်လုံး၏ နာမည်တည်း၊ ဝစ္ဆဟူသော နာမည်ကား (ရွှေကျင်) ဟူသော နာမည်ကဲ့သို့ ပထမဆုံးယောကျ်ား၏ နာမည်ဖြစ်၏၊ ဏာယန စသော ပစ္စည်းကား အစဆုံး ယောကျ်ားဟော သဒ္ဒါနောင်သက်ရသည်၊ ထို့ကြောင့် ဂေါတ္တဂဏတော၌ ဂေါတ္တအရ အစဆုံး ယောကျ်ားကိုသာ ယူပါ- ဟူလို၊ ထို့ကြောင့်လည်း ထောမနီဓိ၌ "ဂေါတြ(ပု)၊ ဂါ (ဝထိ မြေကို) တာယတော၊

လော်မ၏သား၊ ပေ၊ သ်ာကမာယနော, သာကမာနော– သကမ၏သား၊ ပေ၊ နာရာယနော, နာရာနော– နရ၏သား၊ ဓောရာယနော, ဓောရာနော– ဓောရ၏သား၊ အာဝသာလာယနော အာဝသာလာနော – အဝသာလ၏သား၊ ဌေပါယနော, ဌေပါနော– ဌေပ၏သား၊ ကုဋာယနော ကုဋာနော– ကုဋ၏သား၊ ကဠာယနော, ကဠာနော– ကဠ၏သား၊ ကဠာယနိ, ကဠာနိ– ကဠ၏သမီး၊ ကဠာယနံ, ကဠာနံ– ကဠ၏အမျိုး။ (၃၃၆)

ပဗ္ဗတော, နာမနိ (နာမည်၌) , ကာနနေ (တော), ဆေတ္တေ, ပထိ (လမ်း), ဆတ္တေ, သဓာတိယဂဏော (ဓာတ်တူသူအပေါင်း), ပေါတ္ကြာ ဒျပတ္ကေ (မြေး စသော အနွယ်), ဝံသေ (အနွယ်သာမန်) ဟူသော အနက်တို့အပြင် "ဣသိသဒ္ဓဝါကျေသု– ဣသိသဒ္ဓါသည် ယောအပ်ကုန်သော၊ သာဏ္ဍိလ္ယာ–ဒီသု– သာဏ္ဍိလ္ယ အစရှိကုန်သော၊ အာဒိပုရိသေသု– အစဆုံးယောကျ်ား ဖြစ်ကုန်သော၊ စတုဝီသတိ မနုဿေသု– ၂ ကျိပ် ၄ ယောက်သော လူတို့လည်းကောင်း" ဟု ဆိုသည်၊ ဤ၌ ဣသိသဒ္ဓဝါကျဟူသည် "ဝန္ဓရသေ, ကဠရသေ" စသည်ဖြင့် ရသေ နာမည်ရသော ဝန္ဓ စသူပင်တည်း။

ဂေါတ္တကာရက ပုဂ္ဂိုလ်များ။ ။ အနွယ်ကို တည်ထောင်ကြသော ဂေါတ္တကာရက, အနွယ်၏ အစဖြစ်သော အာဒိပုရိသတို့ကို မနုကျမ်း၌ ၇ ယောက်, ဗျာဓာယနကျမ်း၌ ၈ ယောက်ဟုဆိုသော်လည်း ဓမ္မပဒီပကျမ်း၌ လည်းကောင်း, ဝုဒ္ဓမနု၌လည်းကောင်း ၂၄ ယောက်စီ ဆိုကုန်သတတ်၊ အောက်ပါဂါထာတို့ကား ဓမ္မပဒီပ အဆိုတည်း။

သာဏ္ဍိလ္ယော ကဿပေါ စေဝ, ဝါသေဿ သုဿသ္ဏော တထာ၊ ၄
ဘာရဒ္ဒါဝေါ ဂေါတမော စ, သောကာလိနော တထာ ပရော၊ ၂
ကမ္ဘသော စာဂ္ဂိဝေဿ စ, ကဏ္ဏာ–ဇြေယ ဝသိဋ္ဌကော၊ ၄
ဝိသာမိတ္တော ကုသိကော စ, ကောသိကော စ တထာ ပရော၊ ၂
ဝုတ္တကောသိက မောဂ္ဂလ္လာ, အာလမ္ဗာနော ပရာသနော၊ ၄
သောပါယနော တထာ–ဣတိ, ဝါသုကီ ရောဟိတော တထာ၊ ၄
ဝေယဂ္ဃပဇ္ဇကော စေဝ, ဒေဝဒ္ဓိ တထာ ပရော၊.... ၂
စတုဝီသတိ ဂေါတ္တာနံ, ကထိတာ ပုဗ္ဗပဏ္ဍိတာ။

ဝုဒ္ဓမနု၌ကား ဤ ၂၄–တွင် အချို့တူ၍ အချို့မတူဘဲ ၂၄– ယောက်ပြ၏၊ ထိုတွင် "ဗိဟာပွတိ, ကဠန, ဗိသဏု, ကစ္စာယန, ကဏ္ဏက, သက်ိတ, ကောဏ္ဍိလ္ယ, ဝဂ္ဂ, အဠိရသ, အနာဝုက နဗျေဒမိနိ, ဗုဒ္ဓ, သတ္ထိကဏ္ဍယန, ဝါသုတိ, သုနကော, သုနယ်" တို့ကား ဓမ္မပဒီပ၌ မပါသော နာမည်များတည်း၊

ထိုယောက်ျားတို့မှ စတည်ဖြစ်ပေါ်လာသော အနွယ်တို့တွင် "ဝသိဋ္ဌ, ဂေါတမ, ကစ္စာယန, အဂ္ဂိဝေဿာန, မောဂ္ဂလ္လာန အနွယ်တို့သည် ဥက္ကဋ္ဌ အနွယ်တို့တည်း၊ ဝါသုဒေဝ, ဝစ္ဆာယန, သကဒ္ဒါယန အနွယ်တို့သည် မဇ္ဈိမ (အလတ်တန်းစား) အနွယ်တို့တည်း၊ ကဏ္ဍာယန :စသော အနွယ်တို့သည် ဟီန (အောက်တန်းစား) အနွယ်တို့တည်း" ဟု သံပျင်ဋီကာ ခွဲခြားဏ၊ ဩမသဝါဒ သိက္ခာပုဒ်ဌကား ဟီနဂေါတ္တ ဥက္ကဋ္ဌဂေါတ္တ ဟု ၂ မျိုးသာခွဲ၍ "ကောသိယ (ကောသိက) အနွယ် ဘာရဒ္ဒါဇအနွယ်ကို ဟီန, ဂေါတမ, မောဂ္ဂလ္လာန, ကစ္စာန, ဝါသိဋ္ဌ အနွယ်ကို ဥက္ကဋ္ဌ" ဟု ဟောတော်မူသည်။

အာကတိဂိုဏ်း။ ။ "ဂေါတ္တဂဏတော" ဟု ဝုတ္တိ ဆိုထားသော်လည်း အနွယ်ကိုတည်ထောင်သူ, အနွယ်၏ အစဖြစ်သူအားလုံးကို ဤသုတ်ဖြင့် မယူနိုင်၊ ဝသိဋ္ဌ, ဘာရဒ္ဒါဇ, ဂေါတမ ရသော့တို့သည် အနွယ်ကို တည်ထောင်သူများ ဖြစ်ပါလျက် ထိုဂေါတ္တသဒ္ဒါများ နောင်ရှေ့သုတ်ဖြင့် ဏ-ပစ္စည်းသက်၍ ဝါသိဋ္ဌော စသည်ဖြစ်ကြရ၏၊ ထို့ကြောင့် ဤသုတ်သည် ဂေါတ္တသဒ္ဒါအားလုံးကို ယူသော်သုတ် မဟုတ်, ဏာယန ဏာန ပစ္စည်းသက်၍ ရုပ်ပြီးပုံ အခြင်းအရာတူသော သဒ္ဒါစုကိုသာ ယူသော "အာကတိဂဏသုတ်" တည်း၊ ထို့ကြောင့် "ဝစ္ဆာဒိတော" ၌ အာဒိသဒ္ဒါလည်း ပကာရ (အတူ) အနက်ဟောတည်းဟု ယူ။ အတူဟူရာ၌လည်း "ဏာယန, ဏာန ပစ္စည်း သက်ရာဌာနချင်း တူသည်" ဟု မှတ်။ [အာကတိဂဏော-ယံ(ရ)၊ အဓိပ္ပါယ်ကို ရှု-ဘာသာဋီကာ၌ ရှုပါ။]

ဝစ္ဆာယနော၊ ပေ၊ ကဏ္ဍာယနော။ ။ ရညော ခေါ ပန အမ္ဗဋ္ဌ ဥက္ကာကသ ဒိသာနာမ ဒါသိအဟောသိ၊ သာကဏ္ဍ နာမ ဧနေသိ၊ ပေ၊ တဒဂ္ဂေခေါ ပန အမ္ဗ ကဏ္ဍာယနာ ပညာယန္တိ=အို အမ္ဗဋ္ဌ.....ဥက္ကာကမင်းမှာ ဒါသာမည်သော ကျွန်မ ရှိသည်၊ ထိုကျွန်မသည် ကဏ္ဍမည်သော သားဖွား၏၊ ထိုကဏ္ဍမှစ၍ ကဏ္ဍာယန မည်သူတို့ ထင်ရှားလာသည်၊ (အမ္ဗဋ္ဌသုတ်)၊ ဤပါဠိတော်ကို ထောက်၍ ဝစ္ဆ် ကစ္စ စသူတို့လည်း ထိုအနွယ်ဝင် လူများ၏ အစဆုံး ယောက်ျား ဖြစ်သည်- ဟု သိသာပြီ၊ ထို့ကြောင့် "ဝစ္ဆသ-ဝစ္ဆ၏+အပစ္စံ- သားတည်း, သမီးတည်း" ဟု ပေးခြင်းသည် အလွယ်တကူပေးခြင်းသာတည်း၊ သား-သမီးသာမက မြေး, မြစ် စသူအားလုံးကိုပင် (ထိုအနွယ်ဝင် ဟူသမျှ) ယူနိုင်သည်- ဟု မှတ်ပါ။

မောဂ္ဂလ္လာယနော။ ။ မောဂ္ဂလ္လာနပုဒ်၌ "မုဂ္ဂလသ- မုဂ္ဂလပုဏ္ဏား၏+ အပစ္စံ-သားတည်း၊ မောဂ္ဂလ္လံ- မုဂ္ဂလ၏သား" ဟု ဝိဂြိုဟ်ပြု၍ မုဂ္ဂလနောင် ဏျ ပစ္စည်းသက်, ဏ အနုဗန်ချေ, မု၏ ဥကို ဩဝုဒ္ဓိပြု, လျှကို လပြု, ဒွေးဘော်လာ၍ "မောဂ္ဂလ္ဂ" ဟု ဖြစ်ပြီးနောက် "မောဂ္ဂလ္ဂသ-မောဂ္ဂလ္ဂ၏+ အပစ္စံ-သား, မြေး

စသူတည်း၊ မောဂ္ဂလ္လာယနော, မောဂ္ဂလ္လာနော– သူ" ဟု မောဂ္ဂလ္လာန် ပဒ္ဓိကာ ရုပ်စီရင်ပုံ ကြည့်၍ "မောဂ္ဂလ္လာန" ဟု လ ဒွေးဘော်ဖြင့် ပါဠိမှန်ဟု ဆုံးဖြတ်ကြသည်။ [သဒ္ဒနီတိဋ္ဌကား "မောဂ္ဂလ္လာယနာမ ဗြာဟ္မဏိယာ အပစ္စံ မောဂ္ဂလ္လာနော= မောဂ္ဂလာန မည်၏" ဟု ဆို၏၊ ထိုအလိုအားဖြင့် လ္ လ ၂ လုံးမရှိရ။]

ကစ္စာယနော။ ။ ကစ္စမည်သော ယောကျ်ားသည် ထိုအမျိုး၏ အစဆုံးတည်း၊ ထို့ကြောင့် "ကစ္စသ+အပစ္စံ" အရ ကစ္စာယနအနွယ် ဖြစ်ပေါ်လာသည်၊ ထိုကစ္စကို "ကာတိယ" ဟုလည်း ခေါ်၏၊ ထောမနိဓိဋ္ဌကား "ကတ္ကသ + အပစ္စံ– ကာတ္ကာယနော" မုနိဘေဒ (ရသေ့အထူး)၊ သစ ဓမ္မသတ္ထက္ကာ– ထိုရသေ့လည်း ဓမ္မသတ်ကျမ်းပြုသူတည်း၊ ဗျာကရဏ်း ဝတ္ထိကကျမ်းပြုသူလည်း ဝရရုစိမည်သော ဤကာတ္ကာယန ပင်တည်း–ဟု ဆို၏၊ သက္ကတဋ္ဌ "ကတ္ကု"သည် ပါဠိဋ္ဌ တ္ကကို စပြုဒွေးဘော်လာ၍ "ကစ္စ" ဟု ဖြစ်၏၊ ထို "ကတ္ကု" ပုဒ်ကိုပင် ချဲ့ဖြန့်လိုက်သည့် အခါ "ကာတိယ" ဟု ဖြစ်၏၊ ထို့ကြောင့် "ကာတိယသ+အပစ္စံ– ကာတိယာနော" ဟုလည်း ဖြစ်နိုင်သည်။ [မောဂ္ဂလ္လာန်ဋ္ဌကား "ကတာနောင် သားသမီးဟော အပစ္စအနက်ဋ္ဌ ဣတ္ထိပစ္စည်းသက်၍ "ကစ္စ" ဟုလည်းကောင်း, ဏိယပစ္စည်းသက်၍ "ကာတိယ" ဟုလည်းကောင်း ပြီးစေသည်။

ထို့ပြင် – "အပိသု မံ အဂ္ဂိဝေဿန တိသော ဥပမာ ပတိဘံသု" ဟု ပါဠိရှိသောကြောင့် အဂ္ဂိဝေဿာနဝယ် သာဋ္ဌ ရဿပြုရသော နည်းလည်းရှိ၏– ဟု မှတ်၊နာရာယန– ဒွေပါယနတို့ဋ္ဌ ထောမနိဓိဝယ် ဏာယနပစ္စည်းဟု မဆို၊ နာရာသဒ္ဒါသည် "ရေ" ဟူသော အနက်ဟောတည်း၊ အယနသဒ္ဒါကား "ဖြစ်တည်ရာ" အနက်ဟောတည်း၊ "နာရာ+အယနံ ယဿ" ဟု ဝိဂြိုဟ်ပြု၍ "ရေ ဟူသောတည်ရာ ရှိသော ဗိဿနိုးနတ်သည် နာရာယန မည်၏" ဟု ဆို၏၊ "နာဌာယနော=နဋ္ဌရသေ့ ၏ သား" ဟုလည်း တွေ့ရ၏၊ ထိုပါဠိသည်သာ အမှန်ဖြစ်ဟန်တူ၏၊ ဒွိပသဒ္ဒါ လည်း "ကျန်း" ဟူသော အနက်ဟောတည်း၊ "ဒွိပေါ+အယနံယဿ" ဟု ပြု၍ ကျန်းဟူသော မွေးဖွားရာအရပ်ရှိသော ဗျာသရသေ့ကို "ဒွိပါယနော ဧဝ ဒွေပါယနော" ဟု သက္ကတဋ္ဌ ဏ (အဏ်) ပစ္စည်းသက်၍ "ဒွေပါယန" ဟု ခေါ် သတတ်၊ ပါဠိဋ္ဌမူ "ဒီပါယန"မည်သော ရသေ့တစ်ဦးကို ကဏ္ဍဒီပါယနဇာတ်ဋ္ဌ တွေ့ရသည်၊ ကြွင်းသောပုဒ်များ၏ အခြေအမြစ်ကိုလည်း စိစစ်ကြပါလေဦး၊ရုပ်တွက်ပုံ အစဉ်မှာ "ဝစ္ဆသ+သကဒုသ+အပစ္စံ" စသည်ဖြင့် ဝါကျဖြစ်အောင်စီရင်၍ ဝါသိဋ္ဌောအတိုင်း တွက်၊ ဏာယန ဏာနပစ္စည်း သက်ရခြင်းသာထူး၏၊ ဝစ္ဆာယနီ စသည်ကား ဏဝဏိကဏေယျ ဏန္ဒ ပစ္စယန္တ မဟုတ်သောကြောင့် နဒါဒိတော ဝါ ဤသုတ်ဖြင့် သာ (ဤ) ပစ္စည်းသက်သင့်၏၊

ဏေယျာ
ကတ္တိကာဒီဟိ

၃၄၆။ ကတ္တိကာဒီဟိ- ကတ္တိကာ အတူရှိကုန်သော၊ တေဟိ ဂေါတ္တ ဂဏေဟိ - ထိုအနွယ်ဟောသဒ္ဒါ အလေါင်းတို့မှ (နောက်၌)၊ တဿ- ထိုသူမ၏၊ အပစ္စံ-သားတည်း၊ ဣရေတသို့-၌၊ ဏေယျပစ္စယော-သည်၊ ဝါ ဟောတိ-၏၊ ကတ္တိကာယ- ကတ္တိကာ နတ်သမီး၏၊ အပစ္စံ- သားတည်း၊ ကတ္တိကေယျော- ကတ္တိကာ နတ်သမီး၏သား၊ကတ္တိကာယ အပစ္စံ ဝါ- လည်းရှိ၏၊ ဧဝံ- တူ၊ ဝေနတေယျော

၃၄၆။ **ကတ္တိကာဒီဟိ ဂေါတ္တဂဏေဟိ။** ။ကတ္တိကာ, ဝိနတာ, ရော-ဟိ ဏီ စသောသဒ္ဒါများကို 'အနွယ်ဟောသဒ္ဒါပဲ' အခြားကျမ်းများ၌ မဆိုကြ၊ ရူပသိဒ္ဓိ၌လည်း ဤ "ဂေါတ္တဂဏေဟိ" ကို မနှစ်သက်သောကြောင့် "ဣတ္ထိယံ ဝတ္တမာနေဟိ လိင်္ဂေဟိ" ဟု ဆို၏၊ ထိုကတ္တိကာနတ်သမီး စသော မိန်းမတို့လည်း အနွယ်ကို တည်ထောင်နိုင်သူများ မဖြစ်ထိုက်၊ ထို့ကြောင့် "ဂေါတ္တဂဏေဟိ" ဟူသော ဤစကားကို စဉ်းစားထိုက်သည်၊ ကတ္တိကာဒီဟိ၌ အာဒိသဒ္ဒါသည် "အတူ" ဟူသော အနက်ကို ဟော၏၊ ကတ္တိကာကဲ့သို့ အပစ္စအနက်၌ ဏေယျ ပစ္စည်းသက်၍ ပြီးခြင်းတူသော "ဝိနတာ-ရောဟိဏီ" စသည်ကို ထိုအာဒိသဒ္ဒါဖြင့်ယူ။

မှတ်ချက်။ ။ ကတ္တိကာ, ဝိနတာစသည် အာကာရန္တ ဣတ္ထိလိင်တည်း၊ ရောဟိဏီ, နဒီ စသည်ကား ဤကာရန္တ ဣတ္ထိလိင်တည်း၊ ဤသို့ ဃအမည်ရှိသော အာကာရန္တ ပ အမည်ရသော ဤကာရန္တ ဣတ္ထိလိင်များကို ရည်ရွယ်၍ "ဣတ္ထိယံ ဝတ္တမာနေဟိ လိင်္ဂေဟိ" ဟု ရှု၌ ဆိုထားသော်လည်း မောဂ္ဂလ္လာန်ပဋိကာ၌မူ ဏေယျပစ္စည်းသည် များသော အားဖြင့် ဃ ပ နောင်သက်၏၊ အတ္ထိ ပဏ္ဍိစသော အချို့ပုလ္လိင်နောင်လည်း သက်သေ၏-ဟုဆို၍ "အတ္ထိဿ ဣသိနော အပစ္စံ အတ္ထေယျော= အတ္ထိရသေ့၏သား၊ ပဏ္ဍိဿရညော အပစ္စံ ပဏ္ဍေယျော- ပဏ္ဍိမင်း၏ သား" ဟု ပုလ္လိင် ဣကာရန္တ နောင်လည်း ဏေယျပစ္စည်းပုံစံကို ပြထားသည်။

ကတ္တိကေယျော။ ။ "ကတ္တိကေယျော- ကတ္တိကာနတ်သမီး၏သား" ဟူသည် ခန္ဓနတ် (ကဒဲနတ်) တည်း၊ ထောမနိဓိကား "ကတ္တိကာနံ- ကြတ္တိကာကြယ်တို့၏+အပစ္စံ- သားတည်း၊ (ကသ္မာ-နည်း)၊တပ္ပါလိတတ္ထာ-ထိုကြတ္တိကာ ကြယ်တို့ စောင့်ရှောက်အပ်သည်၏ အဖြစ်ကြောင့်တည်း" ဟု ဆို၍ "ခန္ဓေသိဝ ပုတ္တေ-သိဝ၏သားဖြစ်သော ခန္ဓနတ်၌" ဟု အနက်ဆိုသည်၊ ဤ၌ကား "ကတ္တိကာယ" ဟု ဧကဝုစ်ရှိသောကြောင့် "ကတ္တိကာနတ်သမီး" ဟု ပေးရသည်။ ဩဒ္ဒသင်ဟ၌ကား "မဟိဿရ၏ သားအကြီးကို ကတ္တိကေယျဟု ခေါ်၏၊ ထိုကတ္တိကေယျမှာ အထိန်းတော် ၆ ယောက်ရှိရာ ကတ္တိကာမည်သော နတ်သမီးလည်း တစ်ယောက် အပါအဝင် ဖြစ်ရကား ထိုကတ္တိကာ၏ ထိန်းသိမ်းစောင့်ရှောက်အပ်သော သားဟု ဆိုလိုသည်၊ အဘိဓာန်၌ "ခန္ဓ-သတ္တိဒ္ဓရ- ကုမာရဟူသော နာမည်များသည် ဤကတ္တိကေယျ၏ နာမည်တည်း" ဟု ဆိုသည်။

– ဝိနတာ၏သား၊ ရောဟိဏေယျော– ရောဟိဏီ၏သား၊ ဂင်္ဂေယျော– ဂင်္ဂါ၏သား၊ ကဒ္ဒမေယျော– ကဒ္ဒမာ၏သား၊ နာဒေယျော– နဒီ၏သား၊ အာလေယျော– အလီ၏သား၊ အာပေယျော–အပီ၏သား၊ ကာမေယျော– ကမီ၏သား၊ သုစိယာ– စင်ကြယ်သော မိန်းမ၏၊ အပစ္စံ–သားတည်း၊ သောစေယျော– စင်ကြယ်သော မိန်းမ၏သား၊ သာလေယျော–သာလာ၏သား၊ ဗာလေယျော– အမိုက်မ၏သား၊ မာလေယျော– မာလာ၏သား၊ ကာလေယျော– ကလာ၏သား။ (၃၆၇)

ဝေနတေယျော။ ။ "သုပဏ္ဏမာတာ– ဂဠုန်၏ မိခင်သည်၊ ဝိနတာ– မည်၏" ဟု အဘိဓာန်ရှိသောကြောင့် "ဝိနတာယ–ဂဠုန်မ၏+အပစ္စံ–တည်း၊ ဝေနတေယျော–ဂဠုန်မ၏သား" ဟုဆိုကြ၏၊ ထောမနိမိဋ္ဌကား "ဝိနတ (ကြို–၃–လိင်) ဟုဆိုရ "ဂရုဠုမာတရိ ကဿပပတနိဘောဒေ– ဂဠုန်၏ အမိဖြစ်သော ကဿပ၏ မယား" ဟူသော အနက်ဌ ဣတ္ထိလိင်ဟု ဆိုသည်၊ ထို့ကြောင့် ဝိနတာ၏သားသည် ဂဠုန်ဖြစ်သော်လည်း "ဝိနတာ" ကား "ဂဠုန်မ" ဖြစ်ဟန်မတူ၊ သို့ဖြစ်၍ "ဝိနတာယ– ဝိနတာမည်သော မိန်းမ၏" ဟု ပေးသည်။**

ရောဟိဏေယျော။ ။ "ရောဟိဏီ" ဟူသည် ဝသုဒေဝ၏ မယားတည်း၊ ထိုမှ ဗလဘဒြကို မွေးဖွားသောကြောင့် "ရောဟိဏိယာ အပစ္စံ" အရ ရောဟိဏေယျသည် ဗလဘဒြနတ်တည်းဟု ဆိုသင့်၏၊ ထောမနိမိ အခြားတစ်နေရာ၌ ရောဟိဏေယျကို ဗလရာမမင်းဟုလည်း ဖွင့်သေး၏။

ဂင်္ဂေယျော။ ။ "ဂင်္ဂေယျ"ဟူသည် ဘီမမင်းတည်း၊ ထိုဘီမမင်းကို "ဂင်္ဂါဂဗ္ဘေ– ဂင်္ဂါမြစ်ဝမ်း၌ မွေးဖွားသော၊ သာန္တနုသုတေ–သာန္တနုမင်း၏သားတော် ဖြစ်သော၊ သနာမရာတေ– မိမိနာမည်ဖြင့် ဘီမဟု ထင်ရှားသော၊ ကုရုဝံသေ– ကုရုမင်းနွယ်ဖြစ်သော၊ ခတ္တိယေ– မင်း၌" ဟု ထောမနိမိ ဖွင့်၏၊ ဤအဖွင့်အတိုင်း ဆိုလျှင် ဂင်္ဂါမြစ်၏ သားမဟုတ်, ဂင်္ဂါမြစ်၌ ဖွားမြင်သူသာ ဖြစ်ရကား "ဂင်္ဂါ ယံ+ဇာတော– ဂင်္ဂေယျော" ဟု ဇာတတဒ္ဒိတ်သာ ဖြစ်သင့်၏၊ အပစ္စတဒ္ဒိတ် ဆိုလိုမူ"ဂင်္ဂါယ+အပစ္စံ ဂင်္ဂေယျော" ဟု ဆိုသင့်သည်။

ကဒ္ဒမေယျောစသည်။ ။ "ကဒ္ဒမေယျော– ကဒ္ဒမာ၏သား" ဟု ပါဠိ၌ရှိတိုင်း ပေးရသော်လည်း ထောမနိမိ–သာရသွတင်ကာတို့၌ "ကဒ္ဒေယော (ကဒ္ဒဝေယျော) – ကဒ္ဒဝါ၏ သားဖြစ်သော ပုံသဏ္ဌာန် လူနှင့်တူ၍ လက်ခြေပါးပျဉ်း ရှိသော နတ်မျိုးတွင် ပါဝင်သော နဂါး မြွေ၌ ဖြစ်၏" ဟု ဆိုသည်၊ မုဒ္ဓဗောဓ၌ကား "ကာဒ္ဒေယျော–ကဒ္ဒ မည်သူ၏သား" ဟု ဆို၏၊ ဥကို တေသုဝဒ္ဓိသုတ်ဖြင့် အဝပ္ပ၊ နဒီယာ–နဒီမည်သော မိန်းမ၏+အပစ္စံ– နာဒေယျော။

အာလေယျော စသည်။ ။ "အာလီ=အာလီ" ၂ မျိုးလုံးပင် "မိတ်ဆွေမ" ဟူသော အနက်ကို ဟောသောကြောင့် "အာလိယာ+အပစ္စံ-အာလေယျော= မိတ်ဆွေမ၏သား"ဟု ဆိုသင့်၏၊ "အာလိမည်သော မိန်းမ၏သား" ဟု ပေးရိုးရှိသည် ကိုဆင်ခြင်၊ "အဟိကပိစာတိ နဒါဒိတောဝါ ဤတိ ဤပစ္စယေန သိဒ္ဓါ" ဟု ရှင်ဋီကာ ဖွင့်သောကြောင့် အဟိကပိနောင် ဣတ္ထိဟောတက ဤပစ္စည်း ထပ်သက်၍ "အဟိယာ-မြွေမ၏+ကပိယာ-မျောက်မ၏+အပစ္စံ-တည်း၊ အာဟေယျော- မြွေမ၏သား၊ ကာပေယျော- မျောက်မ၏သား" ဟု ကြိုသင့်၏၊ "အဟိမည်သော မိန်းမ၏၊ ကပိမည်သော မိန်းမ၏သား" ဟုလည်း ပေးကြသည်၊ ကာပေယျော အရာဝယ် "ကာမေယျော" ဟု မနှင့်လည်း ရှိ၏၊ "ကမိမည်သော မိန်းမ၏သား" ဟု ပေးကြ၏၊ သာရသွတ္ထ "ကာပေယ်ယော, ဂဂ်ေယော, မာဟေယော" ဟု ရှိသောကြောင့် အာဟေယျောအရာဝယ် "မာဟေယျော-မဟီ၏သား၊ ဝါ- မြေကြီး၏သားဖြစ်သော နရကအသုရာ" ဟုရှိလျှင် သာ၍ ကောင်းမည်။

သောစေယျော။ ။ သုစိ သဒ္ဒါသည် သန့်ရှင်းစင်ကြယ်သူကို ဟော၏၊ ထို့ကြောင့် "စင်ကြယ်သော မိန်းမ၏" ဟု ပေးသည်။ [သောစေယျော၏ နောက် သိဟိုဠ်မူဝယ် "ဂါဝေယျော" ဟု တွေ့ရ၏၊ ဂါဝိယာ+အပစ္စံ- ဂါဝေယျော= နွားမ၏သား" ဟုဆို၊ ရှေးနိသယတို့၌ "ဟာဝေယျော" ဟု ပါ၌ပျက်ကို တွေ့ရ၍ "ဟာဝါယ-စီးပွားသော မိန်းမ၏" ဟု ပေးကြသတတ်၊ ယခုစာများ၌ကား "သာလေယျော" ဟု တွေ့ရ၍ "သာလာမည်သော မိန်းမ၏သား" ဟု ပေးလိုက်သည်။

ဗာလေယျော စသည်။ ။ ဗလာယ- ဗာလာမည်သော မိန်းမ၏၊ ဝါ- အမိုက်မ၏၊ မာလာယ- မာလာမည်သော မိန်းမ၏၊ ဝါ- ပန်းသည်မ၏၊ ကလာယ-ကလာမည်သော မိန်းမ၏၊ အပစ္စံ-သည်၊ ဗာလေယျော, မာလေယျော, ကာလေယျော-မည်၏၊ ["မာလာ ယသ္သ အတ္ထိတိ မာလာ" ဟု ပြ၍ ပန်းရှိသော မိန်းမ (ပန်းသည်မ) ကို "မာလာ" ဟုခေါ်၊ ကလိတဗ္ဗာ သင်္ခါတဗ္ဗာ (ရေတွက်ထိုက်၏) "ဣတိကလာ" ဟု ကြို၍ အိမ့်ရှင်မဝတ် ပြည့်စုံသဖြင့် အိမ့်ရှင်မ တစ်ယောက် ပြောဆိုလောက် ရေတွက်လောက်သော မိန်းမကို "ကလာ" ခေါ်၏ဟု ကြိုကြသည်။ [ထောမနိမိတ်ကား "မာလာယ်-ပန်းကိစ္စ၌၊ သာဓု-ကောင်းသူတည်း" ဟု ပြ၍ ပန်းကုံးတတ်သူကို "မာလေယျ" ခေါ်သည်ဟု ဆို၏။]

ဘာဂိနေယျော စသည်။ ။ "ဘဂိနိယာ- နှမ၏၊ အပစ္စံ ဘာဂိနေယျော- နှမသား၊ ဝါ- တူ၊ အန္တိယာ- အစ်မကြီး၏+အပစ္စံ အန္တေယျော-တူ" ဟု ရှည်ပြသေး၏၊ အန္တိကို ဒေဠဘဂိနီဟု ထောမနိမိပွင့်၏၊ ဤရုပ်များကိုလည်း အခြေပြု နည်းမှီး၍တွက်၊ နဝိက ဝုဒ္ဓိဖြစ်ပြီးသော ရောဟိဏီစသော ပုဒ်များ, သံယောဂန္ဓ ဖြစ်သော "ကတ္တိကာ" စသော ပုဒ်များ၌ ဝုဒ္ဓိပြုပွယ် မလိုကြောင်းကိုလည်း

သတိပြု၊ ဣတ္ထိလိင်ကို ဟောရာ၌ ဣဝ ဏိက ဏေယျ ဣန္ဒ္ရဟိ သုတ်ဖြင့် ဤပစ္စည်းသက်၍ "ကတ္တိကေယျိ- ကတ္တိကာနတ်သမီး၏သမီး" စသည်ဖြစ်နိုင်သည်။

ယောဂဝိဘာဂ ကြိုဖွယ်။ ။သဒ္ဒနီတိ၌ "ယံ ဘာဝေ ယတော ပကၠန္ဒတိ ယတ္ထ-ဘဝတိ ဝမုတိစ္စာဒီသုပိ ဏေယျော" ဟု သုတ်တည်း၍ ဏေယျပစ္စယော နကေဝလံ အပစ္စတ္ထေယေဝ, အထခေါ ယံ ဘာဝေ (အကြင်အရာ၏ အဖြစ်) ယတော ပကၠန္ဒတိ (အကြင်အရပ်မှ+ပြေးသွားစီးဆင်း၏) ယတ္ထ ဘဝတိ (အကြင်အရပ်၌ ဖြစ်၏) ယတ္ထ ဝမုတိ (အကြင်အရပ်၌ ကြီးပွား၏) ဣစ္စာဒီသုပိ အတ္ထေသု ဟောတိယေဝ" ဟု ဆို၏၊ ဤ ကစ္စည်း၌ကား ထိုကဲ့သို့ သုတ်သီးခြားမရှိသော ကြောင့် "ဏေယျော" ဟူသော ယောဂဝိဘာဂဖြင့် သက်။ [ကတ္တိကာဒီဟိကို ဖြုတ်ထားသော ဒွိဓာကရဏ ယောဂဝိဘာဂ, အပစ္စေဟူသော အလိုက်ကို ကြဉ်သော ဝိနာဓိကာရ ယောဂဝိဘာဂတည်း။]

ပုံစံများ။ ။ သုစိနော+ ဘာဝေါ, သောစေယျံ= စင်ကြယ်သူ၏ အဖြစ်၊ အဓိပတိနော+ ဘာဝေါ, အာဓိပတေယျံ= အစိုးရသူ၏ အဖြစ်၊ ပဗ္ဗတတော-တောင်မှ ပကၠန္ဒနာ- စီးဆင်းသော မြစ်သည်၊ ပဗ္ဗတေယျာ- မည်၏၊ ပဗ္ဗတော-၌၊ ဘဝေါ- ဖြစ်သော သမင်သည်၊ ပဗ္ဗတေယျာ- မည်၏၊ ဂဂ်ေယျာ- ဂဂ်ါမြစ်၌ ဖြစ်သော ငါး၊ ဝါနေယျာ- တောင်၌ ဖြစ်သောသမင်။ [ဤပုံစံများဝယ် "ဇာတ" အနက်လည်း ဖြစ်သင့်သည်။] ကောသော- ပိုးအိမ်၌၊ ဘဝံ- ဖြစ်သော ချည်တည်း၊ ကောသေယျံ- ပိုးချည်၊ ဗာရာဏသိယံ+ဘဝံ, ဗာရာဏသေယျံ- ဗာရာဏသီပြည်၌ ဖြစ်သော အဝတ်၊ ကုလေ- အမျိုးအိမ်၌+ သံဝဏော- ကြီးပွားသော ခွေးသည်၊ ကောလေယျာ- မည်၏၊ သာဓု အနက်၌လည်း သက်။

ပါထေယျံ စသည်။ ။ ပထေ- လမ်းခရီး၌+ သာဓု- ကောင်းသော ရိက္ခာတည်း၊ ပါထေယျံ- လမ်း၌ ကောင်းသောရိက္ခာ၊ တစ်နည်း- ဟိတအနက်၌ သက်၊ ပထသ+ဟိတံ, ပါထေယျံ- လမ်း၏ စီးပွားဖြစ်သော ရိက္ခာ (လမ်းစာရိက္ခာ)၊ သပတိသ- ဥစ္စာရှင်၏+ ဟိတံ, သာပတေယျံ၊ ဥစ္စာရှင်၏ စီးပွားဖြစ်သော ဥစ္စာနှစ်၊ အတိထိနော ဟိတံ အာတိထေယျံ- ဧည့်သည်၏ စီးပွားဖြစ်သော ဧည့်ဝတ်၊ "သပတိမှိ+ သာဓု, အတိထိမှိ+ သာဓု" ဟုလည်း ပြုကြ၏၊ ပဒီပသ-မီး၏+ ဟိတံ- ပဒီပေယျံ= မီး၏ စီးပွားဖြစ်သော ဆီ၊ မာတု+ ဟိတော-မတ္တေယျော- အမိ၏ စီးပွား (ခွေးဘော်လာ, မာ၌ ရှိသပြု), ပေတ္တေယျော-အဘ၏ စီးပွား၊ ပိ၌ ဣကို ဧဝုဒ္ဓိပြုပြီးမှ တ ခွေးဘော်လာ၊ အရဟတိ အနက်၌လည်း သက်၊ ["အဟိသ+ဣဒံ- အာဟေယျံ" ဟူသော ထောမနိဓိ၌ကား ဣဒံအနက်၌လည်းသက်။]

ဒက္ခိဏေယျော။ ။ ဒက္ခိဏံ- ရိုသေစွာ ပေးလှူအပ်သော အလှူကို+အရ ဟတိ- ခံယူထိုက်၏၊ ဣတိ ဒက္ခိဏေယျော၊ "ဒက္ခိဏာ အသ ဒီယတေတိ ဒက္ခိ

အတော ဏိ၀ါ ၃၄၇။ **တသ္မာ အကာရတော**— ထိုအကာရ၌ လိင်မှ (နောက်၌)၊ **တဿ**— ထိုသူ၏၊ **အပနွံ**, ဤနေ့တသို့ **အတ္ထေဏိပစ္စယော ၀ါ**ဟောတိ၊ **ဒကွဿ**— ဒကွ၏၊ **အပနွံ၀ါ**— သားတည်း၊ **ဒကွိ**— ဒကွ၏ သား၊ **ဒကွဿ အပနွံ၀ါ**—လည်း ရှိ၏၊ **ဒေါဏဿ**— ဒေါဏ၏၊ **အပနွံ**, **ဒေါဏိ**—ဒေါဏ၏သား၊ **ဧ၀ံ**— တူ၊ **၀ါသ၀ိ**— ၀ါသ၀၏သား၊ **သက္ကပုတ္တိ**—**သာကီ၀င်** **မင်းသား**၏သား၊ **နာဋပုတ္တိ**— **နာဋပုတ္တ**၏သား၊ **ဒါသပုတ္တိ**—**ဒါသပုတ္တ**၏သား၊ **ဒါသ၀ိ**— **ဒါသ၀**၏သား၊ **၀ါရုဏိ**— **၀ရုဏ**၏သား၊ **ကဏ္ဍိ**—

ဏေယျော— အလ္လကို ပေးလ္ဟုအပ်ရာ ပုဂ္ဂိုလ်" ဟုလည်း ပြုကြ၏၊ အသ ဒီယတေအနုက်ခ္ခ်သက်၊ ဤသို့ စသောအားဖြင့် ဏေယျ ပစ္စည်းသက်ရာ ပုံစံတွေ ပေါများ၏၊ သဗ္ဗတော ကော သုတ်ဖြင့် က အက္ခရာလာလျှင် "ဗာရာဏသေယျကော= ဗာရာဏသီပြည်၌ နေသူ" စသည်ဖြစ်၏၊ ရူပသိဒ္ဓိ၌ ယောဂ၀ိဘာဂ မကြဲဘဲ ဏ ရာဂါ တသေ၀ မည္ထေသု စ သုတ်၌ စသဒ္ဒါဖြင့် သက်သည်။

[ဆောင်] ဏေယျောသုတ်ပြ, ၀ိဘာဂဖြင့်, ယံဘာ၀ဟော, ယတော ပက္ခန္ဓ, ယတ္ထဘ၀ေါ, ဧတောလည်းမှတ်, သံ၀ဒုတိ, အရဟသိ— သာဓု, ဟိတရူလေ, ဒီယတေ အသ, မျှားလ္ဟအနုက်, ဏေယျသက်၏၊ ရူပသိဒ္ဓိမှာ, ဏရာဂါပြ၊ သုတ်၏စဖြင့်, ဏေယျသက်နည်း, တစ်မျိုး ဆည်းသည်, ရှပ်ပြီးခြင်းသာ လိုရင်းတည်း။

၃၄၇။ **အကာရန္တေ**။ ။ ၀သိဋ္ဌ စသည်တို့လည်း အကာရန္တပင်ဖြစ်၏၊ သို့သော် ထို၀သိဋ္ဌ စသော အကာရန္တမှာ အနွယ်၏အစ ယောကျ်ားကို ဟောသော (ဂေါတ္တာဒိ) အကာရန္တ ဖြစ်၏၊ ဤသုတ်လာ အကာရန္တကား သာမညအကာရန္တ (အကာရန္တ ရိုးရိုး) တည်း၊ ထို့ကြောင့် ၀သိဋ္ဌစသော သာမည အကာရန္တ နောင်ဏ, ဏာယန, ဏာနသက်၍ ဂေါတ္တာဒိ မဟုတ်သော သာမည အကာရန္တ နောင်သာ ဤသုတ်ဖြင့် ဏိပစ္စည်းသက်ဟု ခွဲခြားပါ။ ["အကာရန္တတောတိ—အကာရန္တ မတ္တတော ၀ါယံ ဏိ, နဂေါတ္တာဒိဘူတတော" မောဂ္ဂလ္လာန်ပဋ္ဌိကာ။]

ဒုက္ခဿ၊ လေ၊ နာဋပုတ္တိ။ ။ "ဒက္ခ" ဟူသည် ရသေ့တစ်ဦး၏ နာမည်တည်း၊ ထိုဒက္ခရသေ့၏သားကို "ဒက္ခိ" ဟုခေါ်သည်၊ သမီးကို ဆိုလိုရာ၌ကား နဒါဒိ ဤပစ္စည်းထပ်သက်၍ "ဒက္ခီ" ဟု ထောမနိ၀ိရှိ၏၊ "ဒုဏဿ=ဒေါဏဿ" ဟု ပါ၌ ၂ ထွေရှိရာ၌ ထောမနိ၀ိ၀ယ် ထို ၂ ပုဒ်လုံးပင် လူနာမည်ဟော မတွေ့ရ၊ "ဒေါဏ" ပုဏ္ဏားဟုကား ပါဠိတော်၌ တွေ့ရသည်၊ "၀ါသ၀" ကား သိကြားဟောဖြစ်၍ သိကြား၏သားကို "၀ါသ၀ိ" ဟု ဆိုလိုကြသည်၊ "သက္ကပ

ကဏ္ဍ၏သား၊ ဗာလ ဒေဝိ– ဗလဒေဝ၏သား၊ ပါဝကိ–ပါဝက၏သား၊ ဗေနဒတ္တိ–ဗိနဒတ္တ၏သား၊ ဗုဒ္ဓိ– ဘုရား၏သား၊ ဓမ္မိ–တရား၏သား၊ သံဃိ– သံဃာ၏သား၊ ကပ္ပိ–ကပ္ပ၏သား၊ အာနုရုဒ္ဓိ– အနုရုဒ္ဓ၏သား၊ [သိဟိုဠ်မှ၌ "အာနုရုဒ္ဓိ" ဟု ဝုဒ္ဓိဖြင့် ရှိသည်၊] ဝိကပ္ပနေတ္တန– တစ်မျိုးတစ်ဖုံ စီရင်ခြင်း အနက်ရှိသော၊ ဝါတိ–ဝါသဒ္ဒါဖြင့်၊ ဏိက ပစ္စယော ဟောတိ၊ သက္ကျပုတ္တသ–သာကီဝင်မင်းသားမြတ်ဘုရား၏၊ အပစ္စံ– သားတော်တည်း၊ သက္ကျပုတ္တိကော– သာကီဝင်မင်းသားမြတ်ဘုရား၏သားတော်၊ ဧဝံ– ဟူ၊ နာဋပုတ္တိကော– နာဋပုတ္တ၏သား၊ ဗေနဒတ္တိကော–ဗိနဒတ္တ၏သား။ (၄၆၈)

သ+ပုတ္တော" အရ သာကီဝင်မင်း၏သားကို "သက္ကျပုတ္တ" ဟု ခေါ်၍, ထိုသက္ကျပုတ္တ၏သားကို "သက္ကျပုတ္တိ"ဟု ခေါ်၏၊ "နာဋပုတ္တ=နာဋ်ပုတ္တ= နာထပုတ္တ" ဟု ပါဠိ ၃ မျိုး တွေ့ရ၏၊ ထိုသူ၏သားကို "နာဋပုတ္တိ" စသည်ခေါ်။ ["နိဂဏ္ဌနာဋပုတ္တ" ဟူရာ၌လည်း "နိဂဏ္ဌနာဋ်ပုတ္တ" ဟုပင် မူကွဲသည်။]

ဒါသပုတ္တိစသည်။ ။ ဒါသပုတ္တ– ကျွန်၏သား၊ ဒါသပုတ္တသ+အပစ္စံ ဒါသ ပုတ္တိ– ကျွန်သား၏သား (သားပေါက်)၊ ဒါသဝိ စသည်ကိုလည်း အနက်အတိုင်းသိလေ၊ "ကဏ္ဍိ=ကဏ္ဍိ=ဂဏ္ဍိ" ဟု မူကွဲရှိ၏၊ ထိုသို့ မူကွဲရာ၌ ပါဠိအဋ္ဌကထာ–သင်္ဂဟတို့ကို ရှာဖွေနိုင်မှ အမှန်ကို ဆုံးဖြတ်နိုင်မည်၊ မုဒ္ဓဗောဓ၌ ကရိသိ (ဗိသနိုး၏သား) ဟု တွေ့ရသောကြောင့် ပါဠိ၌ "ကဏ္ဍိ– ကဏ္ဍ၏သား၊ ဝါ– ဗိသနိုး၏သား" ဟု ဖြစ်သင့်၏၊ [ပဠာလိ ဂါထာဟိ သုဘာသိတာဟိ (ဝိသတိ, ဟတ္ထိပါလဇာတ်)၊ ပဠာလသ+အပစ္စံ, ပဠာလိ =ပဠာလ၏ သမီး၊ "ဥလ္လမ္ဗတုဘဝံ ဂေါမော ဗြာဟ္မဏိ ပဇ်" အမ္ဗဋ္ဌသုတ်၊ ဗြာဟ္မဏသ+ အပစ္စံ ဗြာဟ္မဏိ= ပုဏ္ဏား၏သား] ရုပ်တွက်ရာ၌ အနက်ပေးပုံကို ကြည့်၍ "ဒေါဏသ, ဝါသဝသ, နာဋပုတ္တသ" စသည်ဖြင့် ဝါကျလုပ်၍, နဂိုက ဝုဒ္ဓိဖြစ်ပြီး ရုပ်များ၌ ဝုဒ္ဓိပြုဖွယ်မလိုပုံကို သတိပြုပါ။

ဝါတိ ဝိကပ္ပနတ္ထေန။ ။ ဝါဏပစ္စေသုတ်မှ လိုက်သော ဝါသဒ္ဒါရှိပြီးလျက် ဤသုတ်၌ ထပ်၍ ဆိုအပ်သော ဝါသဒ္ဒါသည် အဘယ်အနက် ရှိသနည်း– ဟု မေးဖွယ်ရှိ၍ "ဝါတိ ဝိကပ္ပနတ္ထေန" ဟု မိန့်သည်၊ ဤ" ဝိကပ္ပနတ္ထ" ဟူသည် "ယေနဝါ ကရိယတေ တံ ကရဏံ" သုတ်၌ ပါသော ဝါသဒ္ဒါ၏ ဝိကပ္ပနတ္ထကဲ့သို့ အတ္ထန္တရဝိကပ္ပနအနက်တည်း၊ သုတ်ရင်းဖြင့် ဏိပစ္စည်းသက်၍, ဝါ သဒ္ဒါက ဏိကပစ္စည်းသက်ခြင်းဟူသော အနက်တစ်မျိုးကို စီရင်ပြန်သည်– ဟူလို၊ ဤစကားအရ ဝါဏပစ္စေသုတ်မှ လိုက်လာသော ဝါသည် သုတ်အစီအရင်မမြဲကြောင်းကို ပြသော ဝိကပ္ပနအနက်ရှိ၏၊ ဤသုတ်၌ ထပ်၍ ပြအပ်သော ဝါကား ဏိက ပစ္စည်းသက်ခြင်းဟူသော အနက်တစ်မျိုးကို စီရင်ခြင်း ဝိကပ္ပနအနက်ရှိ၏၊ ဤသို့ လိုက်လာသော ဝါသဒ္ဒါက ထိုအတ္ထန္တရ ဝိကပ္ပနအနက်ကို မပြုနိုင်သောကြောင့်

ဤသုတ်၌ ဝါသဒ္ဒါကို ထပ်၍ မိန့်ရပြန်သည်-ဟူလို၊ [တချို့သုတ်၌ အဝတ္ထု သမုစ္စည်း အနက်ရှိသော စသဒ္ဒါနှင့် ဤအတ္ထုနှင့် ဝိကပ္ပနတ္ထဝါသဒ္ဒါသည် သဘောတူပင်တည်း၊] ပုံစံများ၌ ဏီကပစ္စည်း သက်ရခြင်းသာ ထူးသည်။

ဝါသဒ္ဒါဖြင့် သက်ဖွယ်များ။ ။ ဤ ကစ္စည်း ဝုတ္တိ၌ ဏီကပစ္စည်းကို ဆိုထားပြီ၊ သဒ္ဒနီတိ၌ကား "ဒကွာဒီတော ယထာသမ္ဘဝံ ဏိ- ဏိက- ဏိယာ" ဟု ဏိကပစ္စည်းကိုလည်းကောင်း, မောဂ္ဂလ္လာန်၌ "ဏျဒီစ္စာဒီဟိ" သုတ်ဖြင့် ဏျပစ္စည်းကိုလည်းကောင်း, "ကုရသိဝီဟိ" သုတ်ဖြင့် ဏျပစ္စည်းကို လည်းကောင်း "ရာဇတော ညော ဏတိယံ" သုတ်ဖြင့် ညပစ္စည်းကို လည်းကောင်း, "ခတ္တာယိယာ" သုတ်ဖြင့် ယပစ္စည်း ဣပစ္စည်းကိုလည်းကောင်း, "မနတော ဿသဏ" သုတ်ဖြင့် ဿပစ္စည်း သဏ်ပစ္စည်းကိုလည်းကောင်း, "ဇနပဒနာမသ္မာ ခတ္တိယာ ရညေ စဏော" သုတ်ဖြင့် ဏ ပစ္စည်းကို လည်းကောင်း ပြသေး၏၊ အပစ္စအနက်၌ ထိုပစ္စည်းများသက်ဖို့ရာ ကစ္စည်းကျမ်းဝယ် သုတ်သီးခြားမရှိ, အခြားသုတ်၌ အတ္ထုနှင့်ရဝိကပ္ပနတ္ထဝါသဒ္ဒါ မပါ၊ ထို့ကြောင့် ထိုပစ္စည်းများကို ဤသုတ်လာ ဝါသဒ္ဒါဖြင့် သက်စေကြရသည်။ [ဏိယပစ္စည်းဟူရာ၌ ရွှဝယ်တေသု ဝုဒ္ဓိဖြင့် ဏိကမှ ကကို ယ ပြုရသောကြောင့် ဏိယပစ္စည်းဟု အထူးမပြုတော့၊ သဏ်ဟူရာ၌လည်း နိတိဝယ် "ဥဿ ဥသဏ" ပစ္စည်းဟု ဆို၏။]

ပုံစံများ။ ။ ဒိတိယာ- ဒိတိမည်သော အသူရာ မိခင်၏+အပစ္စံ, ဒိစ္စော- ဒိတိ၏သားဖြစ်သော အသူရာ (ဏျပစ္စည်း၊ ဒိ၌ ဝုဒ္ဓိပြု၊ အာဒိစ္စော- ကောဏ္ဍညောတို့၌လည်း ဏျပစ္စည်းပင်၊ ရပ်ပြီးပုံအစဉ်ကို ရှုမှာရှု၊) "ကုရုနံ- ကုရုမင်းတို့၏+ အပစ္စံ, ကောရဝေါ- ကုရုမင်းတို့၏သား" ကုရုနောင် ဏျသက်, ဩဝုဒ္ဓိပြု, ရှု၌ ဥကို တေသုဝုဒ္ဓိဖြင့် အဝပြု, ဝကို ဒေါဝေါ စ၌ စဖြင့် ဗပြု၊ သိဝိနံ အပစ္စံ သေဗ္ဗော= သိဝိမင်းတို့၏သား၊ အဝဏ္ဏော ယေ လောပဆွသုတ်ဖြင့် ဝိ၌ ဏကို ချေ, ဝကိုယသို့ကပ်, ဝကို ဗပြု, ဒွေးဘော်လာ၊ ရညော အပစ္စံ ရာဇညော= မင်း၏သား၊ (မင်းဇာတ်,မျိုး) ညပစ္စည်း၊ သမဏကုလာနံ+အပစ္စံ သမဏ ကောလညော= ရဟန်းအမျိုးဖြစ်သော ရသေ့တို့၏သား၊ ဗြဟ္မုနော+ အပစ္စံဗြဟ္မညော + ဗြဟ္မာ၏သားဖြစ်သော ပုဏ္ဏား။ ["ဗြဟ္မနိ+ဘဝါ, ဗြဟ္မုနော+ဟိတာ+ ဗြဟ္မညာ" ဟုလည်း ပြုကြသေး၏။] ညပစ္စည်းချည်းတည်း၊ ခတ္တသ- မင်း၏၊ အပစ္စံ- ခတ္တေါ (ယပစ္စည်း) ခတ္တိယော (ဏယပစ္စည်း)။

မနုဿ စသည်။ ။မနုနော (ကမ္ဘာဦးက) မနုမည်သော မင်း၏+ အပစ္စံ-သား, မြေး အစဉ်အဆက်တည်း၊ မနုဿော- မာနုသော= မနု၏သား မြေး အစဉ်အဆက်ဖြစ်သော လူ၊ ကမ္ဘာဦး၌ ပထမမင်းသည် "မနု" မည်၏၊ ထိုမင်း၏ အဆုံးအမ၌ တည်ကြ၍ လူဟူသမျှကို မနု၏သားချည်းဟု ဆိုသည်၊ ဿပစ္စည်း

ဏဝေါ- ပဠါဒီဟိ ၃၄၈။ ဥပဝု ဣရေဝမာဒီဟိ - ဥပဝု အတ္ထရှိသော ဥကာရန္တ သဒ္ဒါတို့မှ (ဆောက်၌)၊ တဿ အပစ္စံ ဣရေတာသို့ အဣ ဏဝပစ္စယော ဝါ ဟောတိ၊ ဥပဝုဿ- ဥပဝုဏ်၊ အပစ္စံ - သားတည်း၊ သြပဝေါ- ဥပဝုဏ်သား၊ ဥပဝုဿ အပစ္စံ ဝါလည်းရှိ၏၊ မနုနော မနုမင်း၏၊ အပစ္စံ- သားတည်း၊ မာနဝေါ- မနုမင်း၏သား၊ မနုနောအပစ္စံ ဝါ- ၏၊ ဘဂ္ဂုဿ- ဘဂ္ဂု၏၊ ဃ၊ ပဏ္ဍုဿ-ပဏ္ဍု၏၊ ဃ၊ ဗာဟုဿ- ဗာဟု၏, စသည်ဃေး။ (၃၇၁)

သက်၍ "မနုဿ" သဏ်ပစ္စည်းသက်ရာ၌ ဝုဒ္ဓိပြု "မာနုဿ" ဟု ပြီး၏၊ ဣတ္ထိ လိင်၌ အာ-ဤပစ္စည်း ၂ မျိုးလုံးသက်၍ "မာနုဿာ, မာနုဿီ" စသည်ဖြစ်၏၊ [ရှေ့ကား ဏဝေါ ပဠာဒီဟိ သုတ်ဝယ် ဏ ပစ္စည်းသက်၍ "မာနုဿော" ပြီးပုံကို ပြ၏၊ "မနော ဥဿနဲ့ ဇောဿာတိ မနုဿော- ထက်မြက်သော စိတ်ရှိသူ" ဟု ကြိုလျှင် သမာသ်ပုဒ်၊ မနုပုရသုဏာဒီဟိ 'သုတ်၌ ကိတ်ပုဒ်များလည်း ရှိသေး၏။]

ပဠာလော စသည်။ ။ ပဠာလာနံ+ အပစ္စံ ပဠာလော= ပဠာလတိုင်းတို့၏ သား၊ ဝါ- ပဠာလတိုင်းတို့၏ မင်း၊ ကောသလော- ကောသလတိုင်းတို့၏သား, မင်း၊ မာဂဓော- မဂဓတိုင်းတို့၏သား, မင်း (ဏ ပစ္စည်း)၊ မဏ္ဍူ- မဏ္ဍူဗျရုပ်ပြီးဖို့ရာ အချို့ကျမ်း၌ ဗပစ္စည်း ဗျပစ္စည်းများကို ပြကြသေး၏၊ သို့သော် "မဏ္ဍူ၊ ဗာတတ္ထာ မဏ္ဍူဗျော တွေ၀ နာမံ အကံသု" ဟု မရှိမ ပဏ္ဍာသ အဋ္ဌကထာ မိန့်သောကြောင့် ဗာတအနက်၌ ဏ္ဍ သက်၍ ပကို တေသုဝုဒ္ဓိဖြင့် ဗပြုလျှင် "မဏ္ဍူဗျော" ဟု ပြီးနိုင်ရကား ဗ-ဗျ ပစ္စည်းလိုမည်မထင်။

[ဆောင်] အတ္ထန္တ ရ, ဝိကပ်ပြုသည့်, အတောဏိ၀ါ, ၀ါသဒ္ဒါဖြင့်, ဏိကာ- ဏိယ, ဏ္ဍ-ညနှင့်, ယ-ဣယမှန်, ဿ- သဏ်-ဏတည်း, ကိုးပစ္စည်း, သက်နည်း ကျမ်းတို့လာ။

၃၄၈။ သြပဝါဒီဟိ။ ။ သဏ္ဌာတနှင့် သိဟိုဠ်မှတို့၌ ဂ ဖြင့် "ဥပဝု= သြပဝေါ" ဟု ရှိကြ၏၊ ဥပဝါဒီဟိ၌ အာဒိသဒ္ဒါလည်း ပကာရ (အတ္ထ)အနက် ရှိရကား ဥပဝုနှင့် ဥကာရန္တ ချင်း တူသော မနု- ဘဂ္ဂု- ပဏ္ဍု- စသည်ကို ယူ၊ ဗာဟာ၀ေါ၌ နဝိ ဝုဒ္ဓိဖြစ်၍ ဝုဒ္ဓိပြုဖွယ်မလို- (မုဒ္ဓဗောဓ၌ကား ဏိပစ္စည်းဖြင့် "ဗာဟာ၀ိ ဗာဟုဏ်သား" ဟုလည်းကောင်း, ရှေ့လာသော "ဥပ၀ိန္ဒုဿ+အပစ္စံ သြပ၀ိန္ဒ၀ေါ- ဥပ၀ိန္ဒု၏သား" ဟူရာ၌လည်း "သြပ၀ိန္ဒ၀ိ" ဟု လည်းကောင်း တွေ့ရသည်၊] သြပဝေါ စသော ဤရုပ်များသည် ဏ ပစ္စည်းသက်၍ တေသုဝုဒ္ဓိဖြင့် ဥကို အ၀ပြုလျှင်လည်း ပြီးနိုင်၏၊ ထို့ကြောင့် ကလာပ်နှင့် မောဂ္ဂလ္လာန်တို့၌ "၀ဿိဿော" ကဲ့သို့ သြပဝေါကိုလည်း ဏပစ္စည်းဖြင့် ရုပ်ပြီးစေကြသည်။

မာနဝေါ, မာဏဝေါ။။ ကမ္ဘာဦးက မဟာသမ္မတမင်းသည် "မနု" မည်၏၊ ထိုမင်း၏ နည်းပေးလမ်းပြ ညြဝါဒ၌ တည်ကြရသဖြင့် ထိုမနုမင်းသည် လူအပေါင်း၏ "အဘ" အရာ၌ တည်၏၊ ထို့ကြောင့် လူဟူသမျှကို "မနုနော အပစ္စံ" ဟူသော ဝိဂြိုဟ်နှင့်အညီ "မနုဿ- မာနုသ-မာနဝ" ဟုခေါ်သည်၊ ဒေါသော စ၌ စဖြင့် နကို ဏပြုလျှင် "မာဏဝ" ဟု ပြီး၏၊ ထောမနိဓိ၌ လူဟူသမျှကို ဒန္ဓနေဖြင့် "မာနဝ" ဟု ရေး၍ လူယို့ လူရွယ် လူငယ်ကို မုဒ္ဓဏဖြင့် "မာဏဝ" ဟု ရေးသည်၊ တတ္ထဟောဓိနီ၌ကား.....

အပစ္စေ ကုစ္ဆိတေ မှဇ္ဇေ, မနော ဥဿဂ္ဂိကော မတော၊

နကာရဿ စ မုဒ္ဓဏော, တေန သိဒ္ဓတိ မာဏဝေါ။

ဟု ဆိုသတတ်။ [မှဇ္ဇေ-ဝေဒကျမ်းကို မသင်ဘူးသဖြင့် ညံ့ဖျင်းသော၊ ကုစ္ဆိတေ-ဝိရိယယုတ်သဖြင့် စက်ဆုပ်အပ်သော၊ အ်ပစ္စေ- သားကို ဆိုလိုလတ်သော်၊ မနော (မနုတော)- မနုသဒ္ဒါမှ နောက်၌၊ ဥဿဂ္ဂိကော- သာမညဝိဓိဖြစ်သော အဏ်ပစ္စည်း၊ (ဏပစ္စည်း)ကို၊ မတော- သိအပ်၏၊ နကာရဿစ- နဏ်လည်း၊ မုဒ္ဓဏော- မုဒ္ဓဏအပြုဖြစ်၏၊ တေန-ကြောင့်၊ မာဏဝေါ- မာဏဝေါဟု ပြီး၏၊] ထိုသို့ ဆိုသော်လည်း ဗြဟ္မဏလသုတ်၌ လိမ္မာသူဗြဟ္မဒတ်လုလင်ကို "မာဏဝ" ဟု လည်းကောင်း, ဝေဒကျမ်းတတ် အမှဋ္ဌလုလင်ကိုလည်း "အမှဋ္ဌမာဏဝ" ဟု လည်းကောင်း ဆိုသောကြောင့် တတ္ထဟောဓိနီအဆိုကို ပါဠိသုံးမှ တစ်မျိုးဟု မှတ်ပါ၊ ဣတ္ထိလိင်၌ ဤပစ္စည်းဖြင့် မာဏဝိဟုလည်းကောင်း, ခုဒ္ဒကအနက်၌ ဏ ပစ္စည်းသက်၍ "မာဏဝကော- လုလင်ငယ်၊ မာဏဝိကာ- လုလင်ငယ်မ" ဟု လည်းကောင်း ဖြစ်၏၊ အချို့ကား-

"စောဒိတာ ဒေဝဒူတေဟိ, ယေ ပမတ္တေ မာဏဝါ။

တေ ဒီယရတ္တံ သောစန္တိ, ဟိနကာယူပဂါ နရာ။

ဤဂါထာလာ မာဏဝါပုဒ်ကို "မာနော (မာန်မာန) ယေသံ အတ္ထိတိ မာဏဝါ" ဟု ဝိဂြိုဟ်ပြု၍ အဿတ္ထိအနက်၌ ဝ ပစ္စည်းသက်ပြီးလျှင် "မာဏဝါ-ယစ်မူးထောင်လွှား မော်ကြွားသော မာန်မာနရှိကြကုန်သော" ဟု အနက်ပေးကြ သေး၏၊ ထိုအဆိုကို "စောဒိတာ၊ ပေ၊ နရာတိ အာဒိသု ဟိ သတ္တော မာဏ ဝေါတိဝုတ္တော" ဟူသော သီလက္ခန်အဋ္ဌကထာ, "နရသခ်ါတာ တေမာဏဝါ" ဟူသော ဋီကာတို့ဖြင့် ဆင်ခြင်ကြပါကုန်၊ "တေ မာဏဝါ- ထိုသတ္တဝါတို့သည်" ဟုသာ ပေးစေလိုသည်၊ ဤအဋ္ဌကထာသည် ဌာနအားလျော်စွာ မာဏဝသဒ္ဒါ၏ အနက်ကိုပွင့်ပြရခြင်းဖြစ်၏၊ အချုပ်မှာ ၁၆ နှစ်, သို့မဟုတ် အသက်၂၀ အထိ ငယ်ရွယ်သူကို "မာဏဝ, မာဏဝိ" ဟု ဆိုလိုသည်၊ ရုပ်ပြီးပုံမှာ မာနဝအတိုင်း ဖြစ်၍ နကို ဏပြုရုံသာ။

ဏေရ
ဝိဓေါဒိတော

၃၄၉။ တသ္မာ ဝိဓေါဒိတော – ထိုဝိဓေါ အတ္ထရှိသော သဒ္ဒါတို့မှ (နောက်၌)၊ တသ္မ အပစ္စံ ဣဒေတသ္မိံ အတ္ထေ ဏေရ ပစ္စယော ဝါ ဟောတိ၊ ဝိဓေါယ– မုဆိုးမ၏၊ အပစ္စံ, ဝေဓဝေရော– မုဆိုးမ၏သား၊ ဝိဓေါယ အပစ္စံဝါ– ၏၊ ဗန္ဓကိယာ– လင်ငယ်နေသော မိန်းမ၏၊ ဝါ– လင်လိုချင်၍ ရည်းစားချိန်းရာသို့ လိုက်သွားသော မိန်းမ၏၊ အပစ္စံ, ဗန္ဓကေရော– လင်ငယ်နေသော မိန်းမ၏သား၊ ဝါ–သား၊ ဗန္ဓကိယာ အပစ္စံ ဝါ–၏၊ သမဏသ–ရဟန်း၏၊ အပစ္စံ, သာမဏေရော– ရဟန်း၏သား၊ သမဏသ အပစ္စံဝါ–၏၊ ဧဝံ– တူ၊ သာမဏေရိ– ရဟန်း၏သမီး၊ သာမဏေရံ– ရဟန်း၏ အမျိုး၊ နာဋ္ဌိကေရော– နာဋ္ဌိကီ၏သား၊ နာဋ္ဌိကေရိ– သမီး၊ နာဋ္ဌိကေရံ– နာဋ္ဌိကီ၏ အမျိုး။ (၃၇၂)

၃၄၉။ ဝိဓေါဒိတော။ ။ အာဒိ သဒ္ဒါ "အတ္ထ". အနုက်ဟောတည်း၊ ဏေရပစ္စည်းသက်၍ ပြီးချင်းတူသော ဗန္ဓကီ စသည်ကိုယူ ။ ["ဝိဓေါဒိဟိတိ– ယတော ဏေရပစ္စယော ဒိဿတိ, တေဟိ ဝိဓေါ, ဗန္ဓကီ, နာဋ္ဌိကီ, သမဏ, စဋုက, ဂေါဓ, ကာဏာ, ဒါသီ ပဘုတိဟိ" မောဂ္ဂလ္လာန် ပဋ္ဌိကာ၊] ဝိဂတော+ ဓေါ (လင်) ယဿာတိ ဝိဓေါ= ကင်းသော လင်ရှိသော (လင်သေ, လင်ကွာ) မုဆိုးမတည်း၊ ဝေဓဝေရော– မုဆိုးမ၏သား။ [မဟာဂဏ္ဌိတ်ဋ္ဌကား ဝိဓေါ သဒ္ဒ။ပပဒ ဣရဓာတ် ဏ ပစ္စည်းဖြင့် ကိတ်ပုဒ်ကြ၍ "ဝိဓံ ဣရန္တိ (ဂစ္ဆန္တိ) တိ ဝေဓဝေရာ=မုဆိုးမကို သွားလာတတ်သော ယောကျ်ားတို့" ဟု ဆို၏၊ သဒ္ဒနီတိ၌မူ အတ္ထိက အနက်ဝယ် ဏေရပစ္စည်း သက်ရသော တဒ္ဒိတ်ပုဒ်ကြ၍ "ဝိဓဝါယ အတ္ထိကော ဝေဓဝေရော= မုဆိုးမဖြင့် အလိုရှိသူ" တစ်နည်း– "ဝိဓံ ဣဒ္ဓတိတိ ဝေဓဝေရော" ဟုလည်းပြု၊ ဣနည်းများကား "ဝေဓဝေရာတိ ဝိဓဝိတ္ထိကာမာ ပုရိသာ" ဟူသော ဝေဿန် အဋ္ဌကထာနှင့်ညီ၏။]

ဗန္ဓကေရော။ ။ "ဗန္ဓကသ" ဟု ကစ္စည်း၌လည်းကောင်း, "ဗန္ဓကိယာ" ဟု ရှု၌လည်းကောင်း တွေ့ရ၏၊ "ကုလဌာ တုစ ဗန္ဓကီ" ဟု အဘိဓာန်၌ လင်ငယ်နေသော မိန်းမ ပရိယာယ်ကို ပြသောကြောင့် "ဗန္ဓကိယာ အပစ္စံ ဗန္ဓကေရော" ဟု ရှိသင့်၏။ [ရှု၌ ဗန္ဓကိယာကို "အဘိသာရိဏိယာ" ဟု ဖွင့်၏၊ "ဓဝတ္ထိနီတု သကေ်တံ, ယာတိ ယာ သာ ဘိသာရိဏီ" နှင့် အညီ ရည်းစား၏ ချိန်းချက်ရာသို့ လိုက်သွားသော မိန်းမကို "ဗန္ဓကီ" ဟု ဆိုလိုသည်။]

သာမဏေရော။ ။ သာမဏေတို့သည် ဥပဇ္ဈာယ် ဆရာရဟန်း၏ သားအရာ၌ တည်သောကြောင့် "သမဏသ+အပစ္စံ" အရ သာမဏေရ မည်၏၊ သမီးအရာ ၌ တည်သော သာမဏေမလည်း နည်းတူ, ဣ၂ပစ္စည်း သက်ရုံသာ၊ "သာမဏေရံ" ကား စဉ်းစားသင့်၏၊ သိဟိုင်ဋ္ဌ၌ "သာမဏေရိ, သာမဏေရံ"

သံသဋ္ဌာဒိ အနေကဗျတ္တိတ်

ယေနဝါ၊ ပေ၊ ဣကော ၃၅၀။ ယေနဝါ – အကြင်အရာဖြင့် မူလည်း၊ သံသဋ္ဌ – ရောနှောအပ်၏၊ ယေနဝါ–လည်း၊ တရတိ–ကူး၏၊ ပေ၊ စရတိ– လှည့်လည်၏၊ ပေ၊ ဝဟတိ– ရွက်ဆောင်၏၊ ဣဒေတေသု အတ္ထေသု– ဤအနက်တို့၌၊ (တဗ္ဗော– ထိုတတိယနှုလိင်မှ နောက်၌)၊ ဣဒ ပစ္စယော ဝါ ဟောတိ၊ ဣလေန– နှမ်းဖြင့်၊ သံသဋ္ဌ– ရောနှောအပ်သော၊ ဘောဇနံ– ဘောဇဉ်တည်း၊ တေလိကံ – နှမ်းဖြင့် ရောနှောအပ်သော ဘောဇဉ်၊

၂မျိုးလုံးမပါ။ [စဋ္ဌကာယ (စဋ္ဌကသဝါ) အပစ္စံ စာဋ္ဌကောရော– အိမ်စာ၏ (အိမ်၌နေသော စာကလေး)၏သား၊ ဂေါစာယ အပစ္စံ ဂေါခေရော– ဖွတ်မ၏သား၊ ကာဏာယ အပစ္စံ ကာဏောရော– ကန်းသော မိန်းမ၏သား၊ ဒါသိယာ အပစ္စံ ဒါသေရော– ကျွန်မ၏သား, တို့ကိုလည်းယူ၊ ဂေါစာစသည်နောင် ဏေယျ ပစ္စည်းဖြင့် "ဂေါဓေယျော" စသည်လည်း ရှိ၏။]

အပစ္စ ပစ္စည်းပေါင်း။ ။ ဝါဏပစ္စေစသော သုတ် ၆ သုတ်ဖြင့် သက်ရသော "ဏ , ဏာယန, ဏာန, ဏေယျ, ဏိ, ဏဝ, ဏေရ" ဟု ၇ပစ္စည်း၊ အတော်ဏိဝါ၌ ဝါဖြင့် သက်ရသော "ဏိက–ဏိယ–ဏျ–ညု–ယ–ဣယ–ဿ–သဏ်–ဏ" ဟု ၉ ပစ္စည်း၊ ပေါင်း အပစ္စအနက်၌ သက်ရသော ပစ္စည်း ၁၆ ပစ္စည်းရှိ၏၊ ဏ ပစ္စည်း ၂ – ထပ်ပါသောကြောင့် ၁၅ – ပစ္စည်းလည်း ယူသင့်၏၊ [ဝါဏပစ္စေသုတ်၌ ဏ ပစ္စည်းမှာ ဂေါတ္တသဒ္ဒါနောင် သက်၍ အတော်ဏိဝါ၌ ဝါဖြင့် သက်ရသော ဏ ပစ္စည်းမှာ ဂေါတ္တ မဟုတ်သော သဒ္ဒါနောင် သက်၏၊ ထို့ကြောင့် ဏ ပစ္စည်း ၂ ထပ်ပါနေရသည်။

[ဆောင်] သုတ်ရင်းသက်ရာ, ခုနစ်ဖြာနှင့်, ဝါ အတွက်တိုး, ပစ္စည်းကိုးဟု,
၂ မျိုးပေါင်းက, ဆယ့်ခြောက်ဝ, အပစ္စတ္ထ ပစ္စည်းတည်း။

၃၅၀။ ယေနဝါ၊ ပေ၊ အတ္ထေသု။ ။ ယေနဝါ၌ ဝါသဒ္ဒါသည် (ယသ္မာ ဒပေတိသုတ်၌ ဝါကဲ့သို့) ဝါကျဘေဒတ္ထ နိပါတ်တည်း၊ ထို့ကြောင့် ယေန ဝါ သံသဋ္ဌ– ယေန ဝါတရတိ စသည်ဖြင့် ဝါကျခွဲ၍ ဖွင့်နိုင်သည်၊ "သံသဋ္ဌ–တရတိ စရတိ– ဝဟတိ" သဒ္ဒါတို့၏ အနက်များကို "ဣဒေတေသု အတ္ထေသု" ဟု ဆိုသည်၊ ဤသံသဋ္ဌ စသော အနက်တို့ကို ဏိက ပစ္စည်းက ဟောသည်ဟု ဆိုလိုသည်၊ ထို ဏိကပစ္စည်း၏ အနက်ကိုစွဲ၍ တေလိက် စသော ပုဒ်များကိုလည်း "သံသဋ္ဌတဒ္ဓိတ်, တရတိတဒ္ဓိတ်, စရတိတဒ္ဓိတ်, ဝဟတိတဒ္ဓိတ်" ဟု တဒ္ဓိတ်နာမည် တပ်ရသည်။

တိလေန သံသဋ္ဌဝါ- တိလေန သံသဋ္ဌဟုလည်း ရှိ၏၊ ဧဝံ-တူ၊ ဂေါဋ္ဌိက်-တင်လဲဖြင့် ရောနှောအပ်သော အောဋ္ဌိ၊ ယာတိက်- ထောပတ်ဖြင့် ရောနှောအပ်သော အောဋ္ဌိ၊ နာဝါယ- လှေဖြင့်၊ တရုတိ - ကူးတတ်၏၊ ဣတိ, နာဝိကော-နာဝိက မည်၏၊ နာဝါယ တရုတိဝါ-၏၊ ဧဝံ-တူ၊ ဩဒ္ဓမ္ဗိကော- ဖောင်ဖြင့် ကူးသူ၊ သကဒေန- လှည်းဖြင့်၊ စရတိ- လှည့်လည်တတ်၏၊ ဣတိ, သာကဋိကော-မည်၏၊ ဧဝံ- တူ၊ ပတ္တိကော- အတောင်ဖြင့် လှည့်လည်သော ငှက်၊ ဒဏ္ဍိကော-တုတ်ဖြင့် လှည့်လည်သူ(တုတ်ကောက်၍ သွားသူ)၊ ဓမ္မိကော- တရားဖြင့် ဖြစ်သူ၊

တတိယန္တ လိင်။ ။ ယေနဟူသော အနိယမ၏ "နိယမကို တတော တတိယန္တ - တော လိင်မှာ" ဟု ရူပသိဒ္ဓိ ထည့်၍ ဖွင့်ပြသောကြောင့် ဤ၌လည်း "တတော- ထိုတတိယန္တ လိင်" ဟု ထည့်လိုက်သည်၊ ထိုတတိယန္တ (တတိယာ ဝိဘတ်ဆုံးသော) လိင်ဟူသည်၊ "တိလေန, နာဝါယ, သကဒေန" စသော လိင်ပုဒ်များတည်း၊ ထိုလိင်ပုဒ်များနောင် သံသဋ္ဌ စသော အနက်၌ ဏိကပစ္စည်း သက်သည်၊ တစ်နည်း- "ဣစ္ဆေတေသု အတ္ထေသု" အရ "ဤအနက်" ဟူသည် ယေနဖြင့် ညွှန်ပြအပ်သော ရှေ့ကရိယာ်းအနက်နှင့် နောက်သံသဋ္ဌ စသော အနက် ၂-ဖက်လုံးတည်း၊ ဏိကပစ္စည်းသည် ထိုယေန စသည်၌ ပါသော ကရိယာ်းအနက်နှင့် သံသဋ္ဌ စသော အနက် ၂-မျိုးလုံးပင် ဟောဏ်။

ပုံစံများ။ ။ တေလိက် စသည်ကို အခြေပြုကြည့်၍ ရုပ်တွက်၊ ဟောတိဝါ၌ ဝါသည် ဝါဏပစ္စေသုတ်မှ လိုက်လာသော ဝါတည်း၊ ယေနဝါ၌ ဝါမဟုတ်၊ "တိလေန သံသဋ္ဌဝါ" ကား ထိုဝါသဒ္ဒါ၏ ဝိကပ်ပုံစံတည်း၊ တေလိက် စသော တဒ္ဓိတ်အပြင် "တိလေန သံသဋ္ဌ" စသည်ဖြင့် ဝါကျလည်း ရှိနိုင်သည်-ဟူလို၊ "ဂုဠော- တင်လဲ" ဟု ပေးရိုးရှိသော်လည်း အဘိဓာန် နိဿယသစ်၌ "ကြဲသကာ= ထန်းလျက် " ဟု ပေးသည်၊ "ဂုဠေန+သံသဋ္ဌ, ယတေန+သံသဋ္ဌ" ဟု ဝိဂြိုဟ်ပြု၊ " နာဝါ+တရတိ" တည်, နာသက်, တရတိနောင် ဝိဘတ်သက်ဖွယ် မလို၊ "နာဝါယ+တရတိ" ဟု ဝါကျဖြစ်စေ၊ ဥဒ္ဒုမ္ဗ (ပုလ္လိင်)၊ "ဥဒ္ဒုမ္ဗေန+ တရတိ" ဟု ဝါကျဖြစ်စေ၊ "ပတ္တံပကွေ (အတောင်) ဒလေ ပတ္တော" အဘိဓာန်နှင့် အညီ နပုလ္လိင် ပတ္တသဒ္ဒါသည် အတောင်အနက်ဟော၊ ပတ္တေန စရတိတိ ပတ္တိကော-အတောင်ဖြင့် လှည့်လည်ဖျံသွားတတ်သော ငှက်။ ["နာဂါ ပစ္စာရောဟိတ္တာ ပတ္တိကောဝ၊ ပေ၊ ဥဟ်သက်ံမိ = ဆင်မှ ဆင်း၍ ခြေလျင် သွားသည်သာ ဖြစ်၍ ချဉ်းကပ်၏" စသော ပါဠိတော်၌ကား "ပဒ္ဓတိ-ခြေဖြင့် သွားတတ်၏၊ ဣတိ ပတ္တိ, ပတ္တိဝေ ပတ္တိကော" ဟု ကြဲ] ဒဏ္ဍေန စရတိတိ ဒဏ္ဍိကော= တုတ်ဖြင့် (တုတ်ကို ထောက်၍, ဝါ- တောင်ဝှေးကို ထောက်၍) လှည့်လည်သွားလာသူ။

ပါဒိကော–ခြေဖြင့် လှည့်လည်သူ(ခြေလျင်သွားသူ)၊ သီသေန– ဦးခေါင်းဖြင့်၊ ဝဟတိ– ရွက်ဆောင်တတ်၏၊ ဣတိ, သီသိကော– မည်၏၊ (ခေါင်းရွက်ဈေးသည် စသည်)၊ သီသေန ဝဟတိဝါ– ၏၊ အံသေန– ပခုံးဖြင့်၊ ဝဟတိ ဣတိ အံသိကော– မည်၏၊ (ပခုံးဖြင့်ထမ်းသူ)၊ စဝံ–တူ၊ ခန္ဓိကော–ပခုံးဖြင့် ထမ်းဆောင်သူ၊ အဂ်ုလိကော– လက်ချောင်းဖြင့် ဆောင်ယူသူ၊ ၊ ဝိကပ္ပနတ္ထေန–သော၊ ဝါတိ–ဖြင့်၊ အညေသုပိ–အခြားအနက်တို့၌လည်း၊ ဏိကပစ္စယော ဟောတိ၊ ဏာစဂယော–ဏာစဂ္ဂြိဟ်ပြည်၌၊ ဝသတိ– နေတတ်၏၊ ဣတိဏာစ ဂ ဟိကော–မည်၏၊ (ပဝတ္တိအခါ ဏာစဂ္ဂြိဟ်ပြည်မှာ နေသူ) ၊ ဏာစဂယောဝသတိဝါ– ၏၊ ဏာစဂယော– ၌ ၊ဟောတော– မွေးဖွားသူတည်း၊ ဏာစဂယဟိကော– ဏာစဂ္ဂြိဟ်ပြည်၌ မွေးဖွားသူ၊ (ဏာစဂ္ဂြိဟ်ဟောတိရှိသူ)၊ ဏာစဂယော ဟောတော ဝါ–၏၊ စဝံ–တူ၊ မာဂဓိကော–. မဂဓတိုင်း၌ နေသူ၊ ဝါ– မဂဓတိုင်း၌ မွေးဖွားသူ၊ သာဝတ္ထိကော– သာဝတ္ထိပြည်၌ နေသူ, မွေးဖွားသူ၊ ကာပိလဝတ္ထိကော– ကပိလဝတ်ပြည်၌ နေသူ, မွေးဖွားသူ၊ ပါဋလိ– ပုတ္တိကော– ပါဋလိပုတ်ပြည်၌ နေသူ, မွေးဖွားသူ၊ ဝေသာလိကော– ဝေသာလီ ပြည်၌ နေသူ, မွေးဖွားသူ။ (၃၇၃)

ဓမ္မိကောစသည်။ ။ ဓမ္မကို "ဉာဏ်–အသင့်" ဟု လည်းကောင်း၊ စရတိကို "ပဝတ္တတိ" ဟု လည်းကောင်း၊ ရွှမ္ဘင့်သောကြောင့် "ဓမ္မေန+ စရတိတိ ဓမ္မိကော= အသင့်အားဖြင့် ဖြစ်သူ(တရားသဖြင့် ကျင့်သူ)" ဟု ပေး၊ ပါဒေန စရတိတိ ပါဒိကော= ခြေဖြင့် လှည့်လည်သူ (ခြေလျင်သွားသူ)၊ အံသခန္ဓသဒ္ဒါ တို့သည် ပခုံးအနက် ဟောချည်းတည်း၊ အဂ်ုလိယာ ဝဟတိဟုပြု၊ အလားတူ ပုံစံများကို ရွှမ္ဘာရွှလေဦး၊ ဝိဂ္ဂြိဟ်ဝါကျဖြစ်အောင် တည်၍ တေလိက် နည်းမှီးလျက် ရုပ်တွက်ပါ၊ ဣတ္ထိလိင်ဖြစ်မူ ဏာဝ ဏိက ဏေယျ ဏန္ဓုဟို သုတ်အရ ဤပစ္စည်းချည်း သက်သင့်သော်လည်း မမြဲသောကြောင့် အာပစ္စည်းထိုက်သည့် အားလျော်စွာ သက်၍ "တေလိကာ(ယာဂု) နာဝိကီ– လေ သူကြီးကတော်" စသည်ဖြစ်၏။

သံသဋ္ဌနှင့် အဘိသခ်ံတအတူး။ ။ မောဂ္ဂလ္လာန်၌ "ယံတေန အဘိ သခ်ံတံ သံသဋ္ဌं ဝါ ယာတိက်– ထောပတ်ဖြင့် ပြုပြင်စီမံအပ်, တစ်နည်း– ရောနှောအပ်သောအစာ" ဟု အဘိသခ်ံတအနက် သံသဋ္ဌအနက် ၂–မျိုးကို ပြထား၏၊ ထို၂–မျိုးသည် အဘယ်သို့ ထူးခြားသနည်း– ဟု မေးဖွယ်ရှိ၏၊ အဖြေကား– နဂိုမူလ အနေထက် သာလွန်အောင် ပြုပြင်ခြင်းသည် အဘိသခ်ံတ မည်၏၊ ထိုကဲ့သို့ သာလွန်အောင် မစွမ်းနိုင်ဘဲ ရောနှောရုံသာ ရောနှောခြင်းသည် သံသဋ္ဌမည်၏၊ ထို့ကြောင့် ထောပတ်ထမင်း စသည်ကဲ့သို့ ထမင်း၏ နဂိုအခြေအနေထက် သာလွန်အောင် ပြုပြင်ရာ၌ "ယတေန အဘိသခ်ံတं ယာတိက်" ဟု ဆိုထိုက်၍ ထောပတ်ပါသော ဆေးစသည်၌ကား သာလွန်ကောင်းမွန်အောင်

မဟုတ်သောကြောင့် "ယတေန သံသဋ္ဌံ ဃာတိကံ" ဟု ပြုထိုက်သည်။ ["သတော ဟိ ဥက္ကံသာဓာနံ အဘိသခ်ါရော, ဧကီဘာဝေါတု သံသဂ္ဂေါ" – ပဋ္ဌိကာ။]

အမှာ။ ။ဤကစ္စည်းကျမ်းဌ်ကား ထိုကဲ့သို့ အဘိသခ်ံတ– သံသဋ္ဌဟု ၂–မျိုး မပြဘဲ သံသဋ္ဌအနက် တစ်မျိုးသာပြသောကြောင့် သံသဋ္ဌသည် သံသဋ္ဌမတ္တ အဘိသခ်ံတ သံသဋ္ဌဟု ၂ မျိုးရှိ၏–ဟု ခွဲသင့်သည်၊ ရှင်လည်း အဘိသခ်ံတသံသဋ္ဌကို ရည်ရွယ်၍ တိလေန+သံသဋ္ဌံ တေလိကံ ဘောဇနံ" ဟု ပြုပြီးလျှင် "တိလေန အဘိသခ်ံတန္တိ အတ္ထော" ဟု အဘိသခ်ံတ သံသဋ္ဌကိုယူဖို့ရာ ဖွင့်ပြလေသည်၊ [မောဂ္ဂလ္လာန်ဌ်ကား သံသဋ္ဌ (ရောနှောမှု) လုံးလုံး မဖြစ်နိုင်သော "ဝိဇာယ–ဝိဇာဉာဏ်သည်၊ အဘိသခ်ံတော– ပြု စီမံအပ်သော တရားသည်၊ ဝေဒိကော–မည်၏" ကဲ့သို့ ပုဒ်များလည်း ရှိနိုင်သောကြောင့် အဘိသခ်ံတအနက်ကို သီးခြား ထုတ်ပြလေသည်။]

ဝါတိ၊ ပေ၊ ဟောတိ။ ။ ယေနဝါဌ် ဝါသဒ္ဒါသည် "ယေန သံသဋ္ဌံ, ယေန တရုတိ" စသည်ဖြင့် ဝါကျဘောဒတ္တ အနက်အပြင် "အတ္ထန္တ ရဝိကပွန အနက်လည်း ရှိ၏" ဟု ကြို၍ "ဝါတိဝိကပွနတ္ထေန" စသည်ကို မိန့်သည်။ [ဤအတ္ထန္တ ရ ဝိကပွနတ္ထ ဝါသဒ္ဒါမျိုးကို အချို့ကျမ်းဌ် "အဝုတ္ထ သမုစ္စယတ္ထ=တိုက်ရိုက် မဆိုအပ်သော အနက်ကို ဆည်းယူခြင်း အနက်ရှိ၏" ဟုလည်း ဖွင့်ကြသည်၊] ထို ဝါသဒ္ဒါဖြင့် သံသဋ္ဌ စသော အနက်မှတစ်ပါး ဝသတိအနက် ဇာတအနက်စသော အခြားအနက်များဌ်လည်း ဇာတိကပစ္စည်း သက်၏၊ "အညေသုပိ– သံသဋ္ဌ စသော အနက်မှတစ်ပါး ဝသတိ ဇာတ စသော အခြားအနက်တို့ဌ်လည်း " ဟု ပေး၊ "ရာဇဂဟ+ ဝသတိ" တည်, သို့သက်၊ ရာဇဂဟော+ ဝသတိ" ဟု ဝါကျဖြစ်၏၊ ဤသို့ စသည်ဖြင့် "ရာဇဂဟ + ဇာတ" တည်၊ သို့+သိသက် "ရာဇဂဟော+ ဇာတော" ဟု ဖြစ်၏၊ ထို့အတူ "မဂဓ+သာဝတ္ထိယံ+ကပိလဝတ္ထုသို့+ ပါဋလိပုတ္တော+ဝေသာလိယံ" ဟု ရှေ့ပုဒ်များကို ဖြစ်စေ၍ ဝသတိ+ ဇာတောတို့နှင့် တွဲပါ၊ ရှင်ကား ဤရုပ်များကို နောက်သုတ်လာ "တေနကတာဒိ" ဌ် အာဒိ အရယူ၍ စီရင်၏၊ ဤသုတ်ဌ်ကား "ပရဒါရံ+ဂစ္ဆတိတိ ပါရဒါရိကော= သူ့မယားကို သွားလာတတ်သူ၊ ပထံ ဂစ္ဆတိတိ ပထိကော= (ခရီးသွားသူ)" ဟု ဂစ္ဆတိ အနက်တစ်ခုကိုသာ ပြသည်။

ဝါသဒ္ဒါဖြင့် အချို့ ယူကြပုံ။ ။ ဝါသဒ္ဒါဖြင့် အခြား အနက်ဌ်လည်း အခြားပစ္စည်းများကို အချို့ကျမ်းများဌ် ယူထားကြ၏၊ "ကုသိနာရာယံ ဇာတော ဝသတိ, ဣသိရောတိ ကောသိနာရကော= ကုသိနာရုံပြည်ဌ် မွေးဖွာသူ, နေသူ, အစိုးရသူ" ဤဌ် ဇာတ စသော ၃ နက်ဝယ် ဏ ကပစ္စည်းဟု လည်းကောင်း, "စမ္ဘာယံ ဇာတော, ဝသတိ, ဣသိရောတိ စမ္ဘေယျကောဌ် ဇာတစသော ၃ နက်ဝယ် ဏေယျကပစ္စည်းဟု လည်းကောင်း ဆို၏၊ သို့သော် ရှင် ဏရာဂါ တသေဒ မည်ဟူသုစ သုတ်ဝယ် အညတ္ထသဒ္ဒါဖြင့် ဇာတစသော အနက်ဌ်

တမစိတော ၊ ပေ၊ ဇိဝိကတ္ထောသု ၃၅၁။ တံ ထိုကျမ်းဂန်ကို၊ အဓိတော– သရဏ္ဟာယ်တတ်၏၊ (ဣတိအတ္ထေ– ဤအနက်၌လည်းကောင်း)၊ တေန ကတာဒိ အတ္ထေ– ထိုဖြင့် ပြုအပ်၏ အစရှိသော အနက်၌လည်းကောင်း၊ တမှိ– ထို၌၊ သန္ဓိဓာနော– စွဲကပ်ကည်နေ၏၊ တတ္ထ–ထို၌၊ နိယုတ္တော– ယှဉ်၏၊ တံ– ထိုသည်၊ အသ–ထိုသူ၏၊ သိပ္ပံ–အတတ်၊ တံ– ထိုသည်၊ အသ–ထိုသူ၏၊ ဘဏ္ဍံ– ဘဏ္ဍာ၊ တံ–ထိုသည်၊ အသ– ထိုသူ၏၊ ဇိဝိကာ–အသက်မွေးဝမ်းကျောင်း၊ ဏာပစ္စည်း, စသဒ္ဒါဖြင့် ဏေယျပစ္စည်းသက်ပြီးနောက် သမ္ဗန္ဓတော ကောသုတ်ဖြင့် ကလာ၍ ပြီးပုံကို ပြထားသောကြောင့် ထိုရပ်များပြီးဖို့ရန် ဏက– ဏေယျက ပစ္စည်းများမလို။

အသာဓာနိယော 'စသည်။ ။ ဝိသိဋ္ဌအနက်၌ အာဓာနိယ ပစ္စည်းသက်၍ "အသဓာတိယာ ဝိသိဋ္ဌော အသာဓာနိယော= မြင်းဓာတ်ထက်ထူးသော မြင်းအာဓာနည်" ဟုလည်း ပြု၏၊ သို့သော် "ဘေဒေါအသတရော တသာ–ဓာနိယော တု ကုလီနကော" အာဓာနိယသည်ပင် သီးခြား ပုဒ်တစ်ခု ဖြစ်၍ "အသော စ+သော+အာဓာနိယော စာတိ အသာဓာနိယော" ဟု ပြီးနိုင်သောကြောင့် အာဓာနိယပစ္စည်းဟု မဆိုထိုက်၊ "အဂ္ဂန္ဓိဓာနိတမ္ပံ အဂ္ဂည်" ၌ ဓာနိတမ္ပ အနက်ဝယ် ဥ ပစ္စည်းဟုလည်း ဆိုသေး၏၊ အဂ္ဂသဒ္ဒါ၏ပဓာနဉာဏတ်, ကံဟော (အ) ပစ္စည်း ဥဒ္ဓေးဟော်လာ၍ ပြီးနိုင်သောကြောင့် ဥပစ္စည်းလည်း မလို၊ ပါပိမာ ရပ်ပြီးဖို့ရန် အသတ္ထိအနက်၌ သက်သော ဣမန္တု ပစ္စည်းကိုကား သတ္ဘာဒီဟိမန္တု သုတ်ဖြင့် သက်လတ္တံ့၊ ထို့ကြောင့် ထိုအနက် ထိုပစ္စည်းများကို ဤသုတ်လာ ဝါသဒ္ဒါ၏ အရာဟု မဆိုထိုက်။

၃၅၁။ ပုဒ် ၄ ပုဒ်။ ။ ဤသုတ်သည် ရှည်လျားသော်လည်း တစ်ဝိဘတ်ဆုံးသော ပုဒ်အားဖြင့် "တံ+အဓိတော+တေနကတာဒိ သန္ဓိဓာနနိယောဂ သိပ္ပဘဏ္ဍ ဇိဝိကတ္ထောသု+စ" ဟု ၄ –ပုဒ်သာရှိကြောင်းကို ရှာသရူပသိဒ္ဓိတို့၌ ဆို၏၊ တေနကတာဒိ စသည်၌ "တေန+ကတံ–တေနကတံ" ဟု နာဝိဘတ်မကျသော အလုတ္တသမာသ်တွဲ၍ "တေနကတံ+အာဒိ ယဿတိ တေန ကတာဒိ" ဟု ဗဟုဗ္ဗီဟိဆက်၊ [ယဿ–အကြင် ဟတ, ဗန္ဓ စသော အနက်၏၊ တေနကတံ–ထိုဖြင့် ပြုအပ်ဟူသော+အာဒိ– အစသည်၊ အတ္ထိ, ဣတိ, သော– ထိုဟတ, ဗန္ဓစသော အနက်သည်၊ တေနကတာဒိ– မည်၏။] တေန ကတာဒိစ+ သန္ဓိဓာနဉ္စ+ နိယောဂေါစ+ သိပ္ပဉ္စ+ဘဏ္ဍဉ္စ+ဇိဝိကာစာတိ တေနကတာဒိ၊ ပေ၊ ဇိဝိကာယော၊ တေနကတာဒိ၊ ပေ၊ ဇိဝိကာယောစ+အတ္ထာစာတိ တေနကတာဒိ၊ ပေ၊ ဇိဝိကတ္ထာ၊ ဤသို့လျှင် တေနကတာဒိမှ ဇိဝိကတ္ထောသုတိုင်အောင် သမာသ်ပုဒ်ကြီး တစ်ပုဒ်တည်းသာ ဖြစ်၏၊ ထို့ကြောင့် ၄ ပုဒ်သာ ရှိသော သုတ်ဟု ဆိုသည်။

ဣရေတေသု- အတ္ထေသုစ၊ ဤအနက်တို့၌ လည်းကောင်း၊ ဏိကပစ္စယော ဝါ ယောတိ၊ ဝိနယံ- ဝိနည်းကို၊ အဓိတေ- သရဒ္ဓာယ်တတ်၏၊ (ဣတိ) ဝေနယိကော- မည်၏၊ ဝိနယံ အဓိတေဝါ-လည်း ရှိ၏၊ ဧवं-တူ၊ သုတ္တန္တိကော- သုတ္တန်ကို သရဒ္ဓာယ်သူ၊ အာဘိဓမ္မိကော- အဘိဓမ္မာကို သရဒ္ဓာယ်သူ၊ ဝေယျာကရဏိကော

တမဓီတေ။ ။ "ဝိနယမဓီတေ" မှစ၍ "ဝေယျာကရဏိကော" တိုင်အောင် "တမဓီတေ" ၏ ပုံစံတည်း၊ တမဓီတေ၌ တံ ဟူသော ဒုတိယန္တပုဒ်ဖြင့် "ဝိနယံ+ သုတ္တန္တံ+အာဘိဓမ္မံ+ ဝေယျာကရဏံ" စသော ဒုတိယန္တပုဒ်များကိုပြ၏၊ထို့ကြောင့် "ဝိနယံ+အဓိတေ, သုတ္တန္တံ+ အဓိတေ" စသည်ဖြင့် ရှေ့ပုဒ်ကို ဒုတိယန္တပုဒ်အဖြစ်ဖြင့် ဝိဂြိုဟ်တွင်း၌ ထားရသည်၊ အဓိတေ၌ "အဓိပုဗ္ဗ+ ဣဓာတ် တေဝိဘတ်" တည်း၊ "ဣဂတျဒ္ဓယနိစ္ဆာသု, သဒ္ဒဟနေစ ဝတ္တတိ" ဟူသော ဂတိ+အဒ္ဓယန (သရဒ္ဓာယ်ခြင်း) ဣစ္ဆာ+သဒ္ဒဟန အနက်တို့တွင် အဒ္ဓယန အနက်တည်း၊ ထို့ကြောင့် "အဓိတေ- သရဒ္ဓာယ်၏" ဟု ပေးသည်၊ သရဒ္ဓာယ်ခြင်း ဟူသည်လည်း "သရ+အဒ္ဓယန- အသံဖြင့် ရွတ်ဆိုခြင်း= အသံထုတ်၍ အံခြင်း" တည်း၊ ထို့ကြောင့် ဝိနည်းကို ကျက်မှတ်ခြင်း မမေ့အောင် ပြန်ခြင်းတို့ဖြင့် လေ့လာနေသူကို "ဝေနယိက= ဝိနည်းကို သရဒ္ဓာယ်သူ" ဟု ဆိုရသည်၊ သုတ္တန္တိက စသည်တို့၌လည်း နည်းတူ။ [ရုပ်ကို အခြေပြုကြည့်၍ တွက်ပါ၊ ဝေယျာကရဏိကောကို မာယူန မာဂမော ဌာနေသုတ်မှာ ကြည့်ပါ။]

မောဂ္ဂလ္လာန်။ ။ "တမဓီတေ တံ ဇာနာတိ ဏဏိကာစ" ဟု သုတ်တည်တုန်းကပင် တံဇာနာတိအနက်ကို ထည့်၍ ပုံစံ၌လည်း "ဗျာကရဏံ အဓိတေ, ဇာနာတိဝါ ဝေယျာကရဏော= ဗျာကရဏ်းကျမ်းကို သရဒ္ဓာယ်သူ, ဝါ- ဗျာကရဏ်းကျမ်:ကိုတတ်သိသူ" ဟု ၂ - မျိုးပြသည်၊ မတတ်သေးခင် သင်အံ နေသူအတွက် "အဓိတေ" ဟု ဆို၍ တတ်သိပြီးသူအတွက်"ဇာနာတိ" ဟု ဆိုလိုသည်၊ ထိုအဆိုသည် "ဝေယျာကရဏံ ဝေတ္တာ ဓီတေ ဝါ" ဟု ဖွင့်သော ထောမနိဓိနှင့် ထပ်တူကျ၏၊ ဝေယျာကရဏံ-ကို၊ ဝေတ္တိ (ဝိဒတိ)- သိတတ်၏၊ ဝါ, အဓိတေ- သရဒ္ဓာယ်တတ်၏" ဟု ပေး၊ ဤကစ္စည်းသုတ်၌ကား ထိုကဲ့သို့ ဇာနန (ဝိဒန) အနက်ကို မပြဘဲ, အဓိတေ အနက်သာပြသောကြောင့် "ဝိနယံ + အဓိတေ" ဟု ဝိဂြိုဟ်တစ်ခုသာ ပြရတော့သည်။ [ရူပသိद္ဓိ၌ "ဝိနယံ + အဓိတေ, အဝေစ္စာဓိတေတိဝါ" ဟု ဝိဂြိုဟ် ၂ - မျိုးကို တွေ့ရ၏၊ ထို၏ အဓိပ္ပာယ်ကို ရူဘာသာဋီကာမှာရှု။

ကမကော မဒကော စသည်။ ။"ကမကော- ကမကျမ်းကို သရဒ္ဓာယ်သူ၊ ပဒကော-ပဒကျမ်းကို သရဒ္ဓာယ်သူ" တို့၌ မောဂ္ဂလ္လာန်သုတ်ဖြင့် ကပစ္စည်းသက်၊ "ဆာန္ဒသော- ဆန်းကျမ်းကို သရဒ္ဓာယ်သူ၊ ဝေယျာကရဏော-သူ" တို့၌ကား

ဗျာကရဏထီးကျမ်းကို သရဏ္ဍာယ်သူ၊ ကာယေန–ကိုယ်ဖြင့်၊ ကတံ– ပြုအပ်သော၊ ကမ္မံ–အမှုတည်း၊ ကာယိကံ– ကိုယ်ဖြင့် ပြုအပ်သော အမှု၊ ကာယေန ကတံ ကမ္မံ ဝါ–လည်းရှိ၏၊ ဧဝံ– တူ၊ ဝါစသိကံ– နှုတ်ဖြင့် ပြုအပ်သော အမှု၊ မာနသိက–စိတ်ဖြင့် ပြုအပ်သော အမှု။

သရီရေ– ကိုယ်၌၊ သန္ဌိတနာ– စွဲကပ် တည်နေသော၊ ဝေဒနာ–ဝေဒနာတည်း၊ သာရီရိကာ– ကိုယ်၌ စွဲကပ်နေသော ဝေဒနာ၊ သရီရေ သန္ဌိတနာဝါ–လည်းရှိ၏၊ ဧဝံ– တူ၊ မာနသိကာ – စိတ်၌ စွဲကပ်သော ဝေဒနာ၊ ဒွါရေ –

မောဂ္ဂလ္လာန်သုတ်ဝယ် ဏာဏိကာစ၌ စဖြင့် ဏာပစ္စည်းသက်၊ "ဆန္ဒ+အ" ဟု ကျန်သည့်အခါ မနောဂိုဏ်းဖြစ်၍ သ သရေဝါ ဂမောဖြင့် သ လာ၊ တေသု ဝုဒ္ဓိဖြင့် ဝုဒ္ဓိပြု၊ ဤအားလုံး ရုပ်များသည် (အဓိတေပုဒ်ကျေသောကြောင့်) အဓိတေ တဒ္ဓိတ်ပုဒ်များတည်း။ [ကမ– ပဒတို့ဟူသည် ဝေဒ၏ အစိတ်အပိုင်းကို ပြသော ကျမ်းဂန်တစ်မျိုးတို့တည်း၊ ထို့ကြောင့် "ပဒံ တဒဝေသေသဠ ဗျာကရဏံ အဓိယတိ ဝိဒတိစာတိ ပဒကော ဝေယျာကရဏော" ဟု အမ္မဋ္ဌသုတ္တဋ္ဌကထာဖွင့်သည်၊ မောဂ္ဂလ္လာန်၌ "ဏာနာတိ" နှင့် ထောမနိဓိ၌ "ဝေတ္တိ" ကြိယာတို့သည် အဋ္ဌကထာဝယ် "ဝိဒတိ" ဟု ဖွင့်ပုံနှင့် ညီညွတ်ကြပေသည်၊ အဋ္ဌကထာ၌ "ဝေဒေတိ" ဟုလည်းကောင်း၊ "ဝဒေတိ" ဟု လည်းကောင်း၊ ပါဋ္ဌိပျက်တတ်၏၊ ဝဒေတိ ပါဋ္ဌိကို တွေ့၍ "ဝဒေတိတိ ဝါဒေတိ" ဟု ဋီကာလည်း ဖွင့်မှားသည်။]

တေန ကတာတိအတ္ထော။ ။ သိမ္ဗဋ္ဌလည်းကောင်း ရူဋ္ဌလည်းကောင်း "တေနကတာဒီသတ္ထော" ဟု ရှိ၏၊ အနက်များ ဖြစ်သောကြောင့် အတ္ထောသုဟု ဗဟုဝုစ်ရှိသော စာတို့ကသာ၍ ကောင်း၏၊ "ကာယေန ကတံ ၊ ပေ၊ မာနသိကံ" တို့သည် "တေန ကတ" အရ ပုံစံများတည်း၊ "တေန ကတ– ထိုဖြင့် ပြုအပ်" ဟူသော အနက်နှင့် ညီအောင် "ကာယေန+ကတံ– ကိုယ်ဖြင့် ပြုအပ်သောအမှု" စသည်ဖြင့် ကာယိကံ စသည်ကို ဝိဂြိုဟ်ပြုရသည်၊ "ကာယေန+ကတံ– ကာယိကံ" သာ လိုရင်း "ကမ္မံ" ကား ကတံ၏ အဘိဓေယ္ယတည်း၊ "ကာယေန+ ကတံ ကမ္မံဝါ" ကား ဟောတိ ဝါ၌ ဝါ၏ ပုံစံ၊ ဏိက ပစ္စည်းမသက်ဘဲ "ကာယေန+ကတံ" ဟု ဝါကျလည်း ရှိနိုင်၏– ဟူလို၊ ဤသို့ ဝါသဒ္ဒါဖြင့် ပြသမှု၌ ဤနည်းချည်းမှတ်၊ "ဝစသာ+ကတံ– ဝါစသိကံ၊ မနသာ+ ကတံ–မာနသိကံ" ဟု ပြု၊ ဝစ– မနတို့သည် မနောဂိုဏ်းတည်း၊ ထို့ကြောင့် ဝိဘတ်ချေ– ကတပုဒ်ကိုချေ၍ "ဝစ+ဏက, မန+ဏက ဖြစ်သောအခါ ဝုဒ္ဓိပြု, သသရေဝါဂမောဖြင့် (သ်) လာ, ဝါစသိက, မာနသိက ဟု ဖြစ်၏၊ ဤပုဒ်များကို (ကျေလေသော ကတပုဒ်ကိုစွဲ၍) ကတတဒ္ဓိတ်ဟု ခေါ်ကြ၏၊ ဝေနယိကော နည်းမှီး၍ ရုပ်တွက်၊ တေန ကတာဒိ၌ အာဒိဖြင့် ယူအပ်သော အနက်များသည် "အာဒိဂ္ဂဟဏေန" စသည်ဖြင့် ကိုယ်တိုင်ပြလတ္တံ့။

တံခါးဌ၊ နိယုတ္တောာ–ယှဉ်သူတည်း၊ ဒေါဝါရိကော– တံခါးဌ ယှဉ်သူ၊ (တံခါးစောင့် ဒရဝမ်)၊ ဒွါရေ နိယုတ္တောဝါ–လည်းရှိ၏၊ ဝေ, ဘဏ္ဍာဂါရိကော– ဘဏ္ဍာတိုက်ဌ ယှဉ်သူ၊ (ဘဏ္ဍာတိုက်စိုး)၊ နာဝရိကော– မြို့ဌ ယှဉ်သူ (မြို့စောင့်ယောကျ်ား)၊ နာဝကမ္မိကော– အမှုသမ်ဌ ယှဉ်သူ(အလုပ် အသစ် အသစ် လုပ်သူ)၊ အဿ– ထိုသူ၏၊ သိပ္ပံ–အတတ်ကား၊ ဝိဏာ– စောင်းတီးခြင်းတည်း၊

တမှိ သန္ဓိဓာနံ။ ။ သံ+ နိပုဗ္ဗ+ဓာဓာတ် ယု ပစ္စည်းဖြင့် ပြီးသော သန္ဓိဓာန ပုဒ်ကို အနိုးဟူသော သမီပအနက်– တွယ်ကပ်စပ်ဖွဲ့ခြင်းဟူသော နိကဋ္ဌအနက်ဟော နပုလ္လိင်ဟု ထောမနိမိ ဆို၏၊ ထို ၂ နက်တွင် ဤ၌ နိကဋ္ဌအနက်ဟောတည်း၊ ရှင်ကာ၌ "သန္ဓိဓာနာတိ– သင်္ဂတိဘူတာ (ပေါင်းဆုံသည် ဖြစ်၍ ဖြစ်သော) သန္ဓိဟိတာ (စုဝေးတည်နေသော ဝေဒနာ) တိ အတ္ထော" ဟု ဖွင့်ခြင်းလည်း ဤနိကဋ္ဌအနက် မျိုးပင်တည်း၊ "သရိရေ+သန္ဓိဓာနာ သာရီရိကာ" သာလိုရင်း၊ ဝေဒနာကား သန္ဓိဓာနာ၏ အရကောက် အဘိဓေယျကို ပြသော စကားတည်း၊ ကိုယ်၌ ဒုက္ခဝေဒနာ (အနာရောဂါ) စွဲကပ်နေသည်ကို "သရိရေ+ သန္ဓိဓာနာ" ဟု ဆိုသည်၊ မနသို+သန္ဓိဓာနာ– မာနသိကာ= စိတ်၌ စွဲကပ်သော (စိတ်မချမ်းမသာဖြစ်သော) ဒုက္ခဝေဒနာတည်း။

အမှာ။ ။ ထောမနိမိ၌ သန္ဓိဓာနပုဒ်ကို နပုလ္လိင် ဟု ဆိုခြင်းသည် အဘိဓေယျ (ဟောနက်) ကို မလိုက်သေးဘဲသူ့နဂိုအတိုင်း နပုလ္လိင် ဖြစ်သောကြောင့် တည်း၊ ဝေဒနာ– ရောဂါ စသော အဘိဓေယျသို့ လိုက်လျှင်ကား "သန္ဓိဓာနာ, သန္ဓိဓာနော" စသည်ဖြင့် ဣတ္ထိလိင် ပုလ္လိင်လည်း ဖြစ်နိုင်၏၊ ထိုကဲ့သို့ အဘိဓေယျလိင်သို့ မလိုက်ရသေးဘဲ သုတ်၏ အနက်သက်သက်ကို ဖွင့်ရသော ဝုတ္တိ၌ကား – တမှိ+သန္ဓိဓာနံဟုသာ ရှိသင့်၏၊ ရှင်ကာ၌လည်း သန္ဓိဓာနံ" ဟု ရှိသည်၊ ထို့ကြောင့် "တမှိ+သန္ဓိဓာနာ" ဟူသော ယခု ကစ္စည်းမှုကိုလည်းကောင်း "သန္ဓိဓာနော" ဟု ရှိသော ;သိဟိုဠ်မှုနှင့် ရူပသိဒ္ဓိ စာကိုယ်မှုကိုလည်းကောင်း စဉ်းစားသင့်သည်။

တတ္ထနိယုတ္တောာ။ ။ သုတ်၌ပါသော နိယောဂကို နိယုတ္တောာ ဟု ဝုတ္တိဖွင့်၏၊ တေန ကတာဒီမှ တ သဒ္ဒါကို အနက်အားလျော်စွာ ဝိဘတ်ပြောင်းလဲ၍ "တမှိ တတ္ထ, တံ" ဟု လိုက်စေသည်၊ "ဒွါရေ နိယုတ္တောာ" မှ စ၍ "နာဝကမ္မိကော" အထိ တတ္ထ နိယုတ္တောာ၏ ပုံစံတည်း၊ "ဒွါရေ နိယုတ္တောာ= တံခါး၌ ယှဉ်သူ" ဟူရာဝယ် "ဒွါရေ"အရ တံခါးကို တိုက်ရိုက်မယူဘဲ ဌာနတံခါး၏ ဒွါရ အမည်ကို ဌာနီစောင့်ခြင်း ကြိယာ၌ တင်စား၍ ဌာနူပစာရအားဖြင့် တံခါး၌ အဝင်အထွက် စောင့်ရှောက်ခြင်းကို "ဒွါရ" ဟု ဆို၊ "နိယုတ္တောာ" အရ "ယှဉ်ခြင်း" ဟူသည်လည်း ထိုတံခါး စောင့်မှု၌ အစိုးတရ ဖြစ်ခြင်း ဗျာပါဂျပြုခြင်း တည်း၊ အဝင်အထွက်ကို ကြည့်ရှု၍ တားသင့်သူကို တားမြစ်ခြင်း, ခွင့်ပြုသင့်သူကို ခွင့်ပြုခြင်းအားဖြင့် ကြောင့်ကြစိုက်ခြင်းဟု ဆိုလိုသည်။

(ဣတိ) ဝေဏိကော– မည်၏၊ (စောင်းတီးခြင်း အတတ်ရှိသူ, စောင်းတီးတတ်သူ)၊ ဝိဏာအသ သိပ္ပံဝါ– လည်းရှိ၏၊ စဝံ, ပါဏဝိကော–ထက်စည်တီးခြင်း အတတ်ရှိသူ၊ မောဒီ ဂံ ကော– မုရိုးစည်တီးခြင်း အတတ်ရှိသူ၊ ဝံသိသော–ပလွေမှုတ်ခြင်း အတတ်ရှိသူ၊ အသ– ထိုသူ၏၊ ဘဏ္ဍံ– ဘဏ္ဍာကား၊ ဂန္ဓော– နံ့သာတည်း၊ ဣတိ, ဂန္ဓိကော– မည်၏၊ (နံ့သာဘဏ္ဍာရှိသူ)၊ စဝံ, တေလိကော– ဆီဘဏ္ဍာရှိသူ၊ တစ်နည်း –နှမ်းဘဏ္ဍာရှိသူ၊ ဂေါဠိကော –တင်လဲဘဏ္ဍာရှိသူ၊ ဥဏ္ဍံ–

ရှင်ကား။ ။ ဒွါရေတိဒွါရပါလနေ (တံခါးစောင့်ခြင်း၌) သာမိနာ (အရှင်၏အဖြစ်ဖြင့်) နိယုတ္တော, အဓိနော (စပ်ဆိုင်သူ) တိအတ္ထော(ရှင်)၊ နိယုတ္တောတိ–အဓိကတော (အကြီးအကဲပြုသူ) ဗျာပါရိတော (ကြောင့်ကြစိုက်သူ) တိ အတ္ထော (ပဋ္ဌိကာ)၊ ဤပဋ္ဌိကာအလို "ဒွါရေ–တံခါးစောင့်မှု၌+နိယုတ္တော– အားစိုက်သူတည်း"ဟု ပေးသင့်မည်ထင်သည်၊ ဤစကားအရ ဘဏ္ဍာတိုက်စောင့်ခြင်း၊ မြို့စောင့်ခြင်းကို "ဘဏ္ဍာဂါရ–နဂရ" ဟုလည်းကောင်း အသစ်အသစ် အမှုကိစ္စကိုပြုလုပ်ခြင်းကို "နဝကမ္မ" ဟုလည်းကောင်း ယူ၍ ထိုဒ္ဒကြောင့်ကြ ဗျာပါရစိုက်သူကို "ဘဏ္ဍာဂါရေ+နိယုတ္တော, နဂရေ + နိယုတ္တော, နဝကမ္မေ (အသစ်ဖြစ်သောအမှုကိုပြုခြင်း၌)နိယုတ္တော" ဟု ဝိဂြိဟ်ပြု၍ ဘဏ္ဍာဂါရိက စသည် ခေါ်ရကြောင်း သိပါ၊ ဒေါဝါရိက ရုပ်တွက်ပုံကိုမာယူနမာဂမော ဌာနေသုတ်ကြည့်၊ ဤပုဒ်များကို နိယုတ္တတဒ္ဓိတ်ဟုခေါ်။ [နာဝကမ္မိကောဟု နာဒ္ဓ ဝုဒ္ဓိပြုထားသည်ကို တွေ့ရသော်လည်း ကျမ်းဂန်တို့၌မှုဝုဒ္ဓိမပြုဘဲ "နဝကမ္မိက" ဟုတွေ့ရ၏၊ မောဂ္ဂလ္လာန်၌လည်း ဣကပစ္စည်းသက်၍ ဝုဒ္ဓိမပြုဘဲ"နဝကမ္မိကော" ဟုပင် ရုပ်ရှိ၏။]

တမသ သိပ္ပံ။ ။ သုတ်၌ပါသော "သိပ္ပ"ကို"တမသ သိပ္ပံ"ဟုဝုတ္တိဖွင့်၏၊ "ဝိဏာ အသ၊ ပေ၊ဝံသိကော"တို့ကားပုံစံ၊ ဝိဏာအရ စောင်းကိုသာ မယူဘဲ ဌာနုပစာရအားဖြင့် စောင်းတီးခြင်း ကြိယာတိုင်အောင်ယူ၊ ထို့အတူပဏဝ –မုဒိင်–ဝံသတို့အရလည်း ထက်စည်တီးခြင်း မရိုးစည်တီးခြင်းနှင့် နဲ– ပလွေ မှုတ် ခြင်း ကြိယာတိုင်အောင်ယူ။ [မဇ္ဈာဃောသန္တီတိဝိယ မုဒိင်ါဒိသဒ္ဒါတံ တံ ဝါဒ နေပ္ပ||ပစာရာ ဝတ္တန္တေ၊ (မုဒ္ဒဗောဓိဋီကာ)၊] သိပ္ပဟူသည် ထိုစောင်းတီးမှု စသည်၌ တတ်ကျွမ်းနားလည်သော ဉာဏ်အထူးတည်း၊ ထို့ကြောင့် ဝိဏာအရ စောင်းတီးခြင်း ကြိယာသာမက ထိုတီးခြင်း ကြိယာ၌ နားလည်သော ဉာဏ်တိုင်အောင်ပင် ပရမ္မရူပစာရ (အဆက်ဆက် တင်စားသော ဌာနုပစာရ) နည်းအားဖြင့် ယူရသည်။ [ကြိယာဝိသယတ္တာကောသလ္လံ ကြိယာသဒ္ဒေန ဝုစ္စတိ= တီးခြင်း မှုတ်ခြင်း ကြိယာလျှင် အရာရှိသည်၏ အဖြစ်ကြောင့် တတ်သိမှုဉာဏ်ကို ဝိဏာဝါဒနကြိယာသည် ဟောအပ်၏၊ (ပဋ္ဌိကာ)၊ ရှင်ကဲ့ဒ္ဒကား သိပ္ပ အရ တတ်ကျွမ်းမှုဉာဏ်အထူးကို မယူဘဲ လုပ်ငန်းကြိယာကိုသာ ယူ၍ "သိပ္ပံနာမ– ဟတ္ထကမ္မာဒိ

သိုးကို၊ ဟန္ဒာ–သတ်၍၊ ဧ၀တိ–အသက်မွေးတတ်၏၊ ဣတိ, ဩဒ္ဒိကော–မည်၏၊ (သိုးသတ်သမား)၊ ဥရဏ္ဍ ဟန္ဒာ ဧ၀တိ၀ါ– လည်းရှိ၏၊ မဂ– သားကောင်ကို၊ ဟန္ဒာ ဧ၀တိ ဣတိ မာဂ၀ိကော၊ (သားသတ်သမား, သားသတ်မုဆိုး)၊ မဂ ဟန္ဒာဧ၀တိ ၀ါ–လည်းရှိ၏၊ ဧ၀, သူကရိကော– ဝက်ကိုသတ်၍ အသက်မွေးသူ (ဝက်သတ်သမား)၊ သာကုနိကော– ငှက်ကိုသတ်၍ အသက်မွေးသူ၊ (ငှက်မုဆိုး)။

(လက်အလုပ်, လက်ဖြင့် တီးခြင်း, ပါးစပ်ဖြင့်မှုတ်ခြင်းစသည်) ဟု ဖွင့်လေသည်၊ [ဝိဏာ= စောင်းဟူသော ယခုကာလ ဗျပ်စောင်းတည်း၊ ပဏ၀ကို တထာဒ္ဓနေသုတ်၌ ပြခဲ့ပြီ၊ မုဒိင်= မုရိုးစည် ဟူသည် "ဒိုးပတ်" တည်း၊ ဝံသ= ပလွေ, နဲ၊ ဤပုံဒ်များကို အဿသိပ္ပတဒ္ဓိတ်ဟု ခေါ်သည်။]

တ–မဿ ဘဏ္ဍံ။ ။ သုတ်၌ ပါသော "ဘဏ္ဍ" ကို "တမဿ ဘဏ္ဍံ" ဟု ဖွင့်၏၊ ဂန္ဓော အဿ၊ ပေ၊ ဂေါဠိကောတို့ကား ပုံစံ၊ ဘဏ္ဍာဟူသည် ရောင်းအပ်သော (ရောင်းဖို့ရာ ဖြစ်သော) ကုန်ပစ္စည်းတည်း။ မောဂ္ဂလ္လာန်၌ ဘဏ္ဍံဟု မဆိုဘဲ"ပဏ္ဏ–ရောင်းအပ်သော ကုန်ပစ္စည်း" ဟု ဆို၏, သာ၍ ရှင်းပေသည်၊ [ဂန္ဓိကော– နံ့သာဘဏ္ဍာရှိသူ၊ ၀ါ– နံ့သာကုန်သည်၊ တေလံ အဿ ဘဏ္ဍံတိ တေလိကော= ဆီကုန်သည်။ တေလိကောတိ– တေလ၀ါဏိဇော ရှုဋ္ဌိ၊] "တိလံ အဿ ဘဏ္ဍံတိ တေလိကော" ဟု ပြု၍ နှမ်းကုန်သည် ဟုလည်း ပေး၊ ဂုဠော အဿ ဘဏ္ဍံတိ ဂေါဠိကော= တင်လဲကုန်သည်, ထန်းလျက်ကုန်သည်၊ ဤအားလုံးကို "အဿဘဏ္ဍ" တဒ္ဓိတ်ဟု ခေါ်၊ [ရောင်း၀ယ်အပ်သော ဘဏ္ဍာရှိသူ (ကုန်သည်ဈေးသည်) ကို ဤအဿဘဏ္ဍတဒ္ဓိတ်၌ ဆိုရ၏၊ ကိုယ်ပိုင်အဖြစ်ဖြင့် သိမ်းဆည်းထားသော သုံးစွဲစရာပစ္စည်းရှိသူဖြစ်လျှင်ကား "ဓနိကော– ဥစ္စာရှိသူ" စသည်ဖြင့် အဿတ္ထိတဒ္ဓိတ် ဣက ပစ္စည်းဖြင့် ပြီးလတ္တံ့။]

တ–မဿ ဧ၀ိကာ။ ။ "ဧ၀ံ, ဝုတ္တိ, ဧ၀ိကာ" ဟု အဘိဓာန်လာသောကြောင့် "ဧ၀ိကာ" ဟု ဣတ္ထိလိင်ရှိစေ၊ ရှုဋ္ဌိကာ၌လည်း ဧ၀ိကာဟုပင် ဝိဂ္ဂြိဟ်ပြု၏၊ တဲ့ကိုင်ခဲ့၍ "ဧ၀ိကံ" ဟု (နပုလ္လိင်ဖြင့်) ပြင်မှားကြဟန် တူ၏၊ မည်သည့် အရာဟု မသတ်မှတ်ရသေး၍ သာမညဖြစ်နေသောကြောင့် "အဗျတ္တော ဂုဏသန္ဓေဟော, နပုံသကမိတ္ယုစ္စတေ" အရ တဲ့ဟု နပုလ္လိင်ထားရခြင်း ဖြစ်၏၊ "ဧ၀ိကာ" ကား အမြဲ ဣတ္ထိလိင်ဖြစ်သောကြောင့် တဲ့၏ လိင်သို့ လိုက်ဖွယ်မလို၊ ဥရဏ္ဍ၊ ပေ၊ သာကုနိကောတို့ကား ပုံစံ၊ ဟန္ဒာ ဧ၀ံတိပုဒ်တို့ကို ချေရသောကြောင့် ဤရူပ်များကို "ဟန္ဒာ ဧ၀ံတိ" တဒ္ဓိတ်ဟု ခေါ်၏။ [မောဂ္ဂလ္လာန်၌မူ"ပက္ခိနော + ဟန္ဒိ (ဟရတိ) တိ ပက္ခိကော= ငှက်တို့ကို သတ်သူ" ဟု ဆို၏၊ ဧ၀ံတိ မပါသော

အာဒီဂ္ဂဟဏေန- ဖြင့်၊ **အညတ္တာပိ-** အခြားအနက်တို့၌လည်း၊ **ဏိက ပစ္စယော-**ကို၊ **ယောဧတေဗျော-** ယှဉ်စေတိုက်၏၊ **ဓာလေန-** ပိုက်ကွန်ဖြင့်၊ **ဟတော** - သတ်အပ်သော ငါးတည်း၊ (ဤတို) **ဓာလိကော-** မည်၏၊ **ဓာလေန ဟတော ဝါ-** လည်းရှိ၏၊ **သုတ္တေန-** ချည်ဖြင့်၊ **ဗန္ဓော-** နှောင်ဖွဲ့အပ်သော ငှက်တည်း၊ (ဤတို) **သုတ္တိကော-** မည်၏၊ **သုတ္တေန ဗန္ဓော ဝါ-** လည်းရှိ၏၊ **ဓာပေါ-** လေးသည်၊ **အဿ-**ထိုသူ၏၊ **အာဝုဓံ-** လက်နက်တည်း၊ (ဤတို) **ဓာပိကော-** မည်၏၊ (လေးလက်နက်ရှိသူ)၊ **ဓာပေါ အဿ အာဝုဓံ ဝါ-** လည်းရှိ၏၊ **ဇဝံ,** **တောမရိကော-** လုံ့လက်နက်ရှိသူ၊ **မုဂ္ဂရိကော-** တင်းပုတ် လက်နက်ရှိသူ၊ **မောသလိကော-**ကျည်ပွေ့ လက်နက်ရှိသူ၊ **အဿ-** ထိုသူ၏၊ **အာဗာဓော-** အနှောက်အယှက်၊ **ဝါတော-** လေတည်း၊ (ဤတို) **ဝါတိကော-** ၏ (လေနာရှိသူ)၊ **ဝါတော အဿ အာဗာဓော ဝါ-** လည်းရှိ၏၊ **ဇဝံ** **သေမှိကော-** သလိပ်နာရှိသူ၊ **ပိတ္တိကော-** သည်းခြေနာရှိသူ၊ **ဗုဒ္ဓေ-** ဘုရားဌ၌၊ **ပသန္နော-** ကြည်ညိုသူတည်း၊ **ဗုဒ္ဓိကော-** ဘုရားဌ ကြည်ညိုသူ၊ **ဗုဒ္ဓေ ပသန္နောဝါ-** လည်းရှိ၏၊ **ဇဝံ,** **ဓမ္မိကော-** တရားဌ ကြည်ညိုသူ၊ **သံဃိကော-** သံဃာဌ်ကြည်ညိုသူ၊ **ဗုဒ္ဓဿ-** ဘုရား၏၊ **သန္တိကံ-** ဥစ္စာတည်း၊ **ဗုဒ္ဓိကံ-** ဘုရား၏ ဥစ္စာ၊ **ဗုဒ္ဓဿ သန္တိကံဝါ-** လည်းရှိ၏၊ **ဇဝံ,** **ဓမ္မိကံ-** တရား၏ ဥစ္စာ၊ **သံဃိကံ-** သံဃာ၏ ဥစ္စာ။

ကြောင့် "ဟန္တိတဒ္ဓိတ်" ဟု ခေါ်သင့်၏၊] "**မာဂ+ိက**" ဟု ဖြစ်သည့်အခါ တေသုဝုဒ္ဓိဖြင့် ဝလာ၍ "**မာဂဝိက**" ဟု ပြီးစေ၊ ယခုစာများ၌ "**သောကရိကော**" ဟု ဝုဒ္ဓိဖြင့် တွေ့ရ၏၊ သိဟိုဠ်မှုနှင့် ရူပသိဒ္ဓိတို့၌ "**သူကရိကော**" ဟုသာ ရှိ၏- မောဂ္ဂလ္လာန်ဌ၌လည်း ဤကပစ္စည်းဖြင့် "**သူကရိကော**" ဟုပင် ရှိသည်၊ "**သူကရံ ဟန္တွာ ဇီဝတိ, သကုနံ ဟန္တွာ ဇီဝတိ**" ဟု ဝိဂြိုဟ်ပြု။

အာဒီဂ္ဂဟဏေန။ ။ တေနကတာဒိဌ် **အာဒိသဒ္ဒါ**ဖြင့် ဟတ အနက် ဗန္ဓအနက် စသော အနက်များ၌လည်း ဏိကပစ္စည်းသက်၊ **ဓာလိကော=** ဟတ အနက်။ ["**ဓာလေန + ဟနတိတိ ဓာလိကော=** ပိုက်ကွန်ဖြင့် သတ် တတ်သော တံငါသည်" ဟု ပြုလျှင် ဟနတိအနက်၊] **သုတ္တိကော=** ဗန္ဓအနက်၊ **ဓာပိကော=** **အာဝုဓ** အနက်။ ["**ဓာပေါ အဿ အာဝုဓော**" ဟု တွေ့ရ၏၊ **အဘိဓာန်**ဌ် "**အာဝုဓံ, အာယုဓံ**" ဟု နှုတ်လိုင်ရှိသည်။ ["**တောမရော နိတ္ထိယံ ပါဒေ, သိယာဝိဗ္ဗန ကဏ္ဏကော**" ဟု ဆင်၏ ခြေထောက်ကို ထိုးဆွကြောင်း ဖြစ်သော လုံ (မှိန်း)ကို "**တောမရ**" ဟု ဆို၏၊ "**မုဂ္ဂရ = ဆောက်ပုတ်**" ဟု ပေးကြ၏၊ **အဘိဓာန်** **နိဃဏ္ဍသ**ဌ် "ဆောက်ပုတ်, တင်းပုတ်, ဝါရင်းတုတ်, တင်ကျည်း" ဟု ပေး၏၊ "**တောမရော+အဿ အာဝုဓံ, မုဂ္ဂရော + အဿ အာဝုဓံ, မုသလော + အဿ အာဝုဓံ**" ဟု ဝိဂြိုဟ်ပြု၊ **ဝါတိကော** စသည်ကား **အာဗာဓအနက်**၊ **သေမှံ + ပိတ္တံ + အဿ အာဗာဓော - သေမှိကော,**

ဝတ္ထေန– အဝတ်ဖြင့်၊ ကိတံ– ဝယ်အပ်သော၊ ဘဏ္ဍံ–ဘဏ္ဍာသည်၊ ဝတ္ထိကံ– အဝတ်ဖြင့် ဝယ်အပ်သော ဘဏ္ဍာ၊ ဝတ္ထေန ကိတံ ဘဏ္ဍံဝါ–လည်းရှိ၏၊ ဧဝံ, ကုမ္ဘိကံ– တစ်ကုမ္ဘဉ္စာဖြင့် ဝယ်အပ်သော ဘဏ္ဍာ၊ ဖာလိကံ– ထယ်သွားဖြင့် ဝယ်အပ်သော ဘဏ္ဍာ၊ ("ဝါချည်ဖြင့် ဝယ်အပ်သော ဘဏ္ဍာ" ဟုလည်း ပေးကြ၏၊) ကိုကဏိကံ– ခြုံငယ်ဖြင့် ဝယ်အပ်သော ဘဏ္ဍာ၊ သောဝဏ္ဏိကံ– ရွှေဖြင့် ဝယ်အပ်သော ဘဏ္ဍာ၊ အဿ– ထိုဝတ္ထု၏၊ ပရိမာဏံ– အတိုင်းအရှည် ကား၊ ကုမ္ဘော–တစ်ကုမ္ဘတည်း၊ (ဤတို) ကုမ္ဘိကံ– မည်၏၊ (တစ်ကုမ္ဘ အတိုင်းအရှည် ရှိသော ဝတ္ထု) ကုမ္ဘော အဿ ပရိမာဏံဝါ– လည်းရှိ၏၊ ကုမ္ဘဿ– တစ်ကုမ္ဘ၏ ရာသီ–အစုတည်း၊ ကုမ္ဘိကံ– တစ်ကုမ္ဘအစု၊ ကုမ္ဘဿ ရာသီ ဝါ– လည်းရှိ၏၊ ကုမ္ဘံ– တစ်ကုမ္ဘကို၊ အရဟတိ– ထိုက်တန်၏၊ ဤတို, ကုမ္ဘိကော–၏၊ (တစ်ကုမ္ဘ

ပိတ္တိကော၊ ဗုဒ္ဓိကော စသည်ကား ပဿန္ဒအနက်၊ ဓမ္မေ+ သံဃေ+ ပသန္ဒော– ဓမ္မိကော, သံဃိကော၊ ဗုဒ္ဓိကံ စသည်ကား သန္တက အနက်၊ ဓမ္မဿ+ သံဃဿ+သန္တကံ– ဓမ္မိကံ, သံဃိကံ။

ဝတ္ထိကံ စသည်။ ။ဝတ္ထိကံ စသည်ကား ကိတအနက်၊ ဤကိတအနက်၌ အရင်းမူလ (အဖိုး) ဟောသော သဒ္ဒါနောင် ဏိကပစ္စည်း သက်ရမည်၊ "ဒေဝဒတ္တေန ကိတံ= ဒေဝဒတ်သည် ဝယ်အပ်၏" ဟုဆိုရာ၌ ဒေဝဒတ္တိကံဟု ဏိက ပစ္စည်းမသက်ရ၊ ဘာ့ကြောင့်နည်း – "ဒေဝဒတ္တိကံ" ဟူသော သဒ္ဒါက "ဒေဝဒတ်သည် ဝယ် အပ်သော ဥစ္စာ" ဟူသော အနက်ကို မဟောနိုင်သောကြောင့် တည်းဟု မောဂ္ဂလ္လာန်ဆိုသည်။ [သတေန ကိတံ သာတိကံ, သာဟသိကံ, မူလတောဝ (အဖိုးဟောသဒ္ဒါမှ နောက်၌သာ ဏိကပစ္စည်းသက်၊) ဒေဝဒတ္တေန ကိတန္တိ နု ဟောတိ (ဏိကပစ္စည်း မဖြစ်) တဒတ္ထာပတိတိယာ (ဏိကပစ္စည်းက ထိုအနက်ကို ထင်ရှား မပြနိုင်ခြင်းကြောင့်တည်း၊) မောဂ္ဂလ္လာန်၊] ကုမ္ဘေန (တစ်ကုမ္ဘ ဥစ္စာဖြင့်) + ဖလေန– သစ်သီးဖြင့်+ ကိတံ– ဖာလိကံ၊ တစ်နည်း, ဖာလေန– ထွန်သွားထယ်သွားဖြင့်၊ တစ်နည်း, "ဖလဿ– ဝါသီး၏၊ ဝိကာရော–အထူးပြု အပ်သော ဝါချည်အဝတ်တည်း" နှင့်အညီ, ဖာလေန– ဝါသီးမှ ဖြစ်သော ဝါချည် အဝတ်ဖြင့်+ကိတံ –ဖာလိကံ၊ "ကိုကိဏီ ခုဒ္ဒဃဏ္ဍိကာ= ခြေချောင်း၌ ဝတ်အပ်သော ခြုံငယ်" – အဘိဓာန်၊ "ကိုကိဏိယာ+ ကိဏံ, သုဝဏ္ဏေန+ ကိတံ" ဟုပြု။

ကုမ္ဘိကံစသည်။ ။ "ကုမ္ဘော+ အဿ+ ပရိမာဏံ ကုမ္ဘိကံ" စသည် အဿ ပရိမာဏအနက်၊ "ကုမ္ဘဿ+ ရာသိ ကုမ္ဘိကံ" သည် ရာသိအနက်၊ "ကုမ္ဘံ+ အရဟတိတိ ကုမ္ဘိကော" သည် အရဟတိ အနက်၊ [ဤ] အရဟတိ အနက်၌

တန်သောပစ္စည်း)၊ ကုမ္ဘဲ့ အရဟာတိ၀ါ–လည်းရှိ၏၊ အကွေ့နေ– အန်စာဖြင့်။ ဒီဗွတိ–ကစားတတ်၏၊ ၀ါ–အောင်နိုင်တတ်၏၊ ဣတိ, အက္ခိကော–၏၊ (အန်စာကစားသူ, ဖဲကစားသူ)၊ ဧ၀ံ, သာလာကိကော– စာရေးတံဖြင့် ကစားသူ၊ ၀ါ–အောင်နိုင်သူ၊ စာရေးတံမဲချ၍ ထိမှင့်သော ကစားခြင်းဖြင့် ကစားသူ၊ တိန္နုကိကော–တည်သီးဖြင့် ကစားသူ၊ အမ္ဗဖလိကော– သရက်သီးဖြင့် ကစားသူ၊ ကပိဋ္ဌဖလိကော–သီးသီးဖြင့် ကစားသူ၊ နာဠိကေရိကော– အုန်းသီးဖြင့် ကစားသူ၊ (အုန်းဆတမ်းကစားသူ)၊ ဣဒ္ဓေ၀မာဒိ – ဤသို့ အစရှိသည်တည်း။

"သာတိက်, သန္ဓိဋ္ဌိကော" စသော ပုဒ်များကို ရှုဋ္ဌ်ရှု၊ ၀ဿံ (၀ဿ၀ါသကို ဌာနူပစာရအားဖြင့် "၀ဿ" ဟု ဆို)၊ မိုးကာလ၌ နေခြင်းကို + အရဟတိ–ထိုက်၏၊ ဣတိ ၀ဿိကော– မိုးတွင်း၌ နေထိုက်သော ပြာသာဒ်၊ ဟေမန္တိကော–ဆောင်းတွင်း၌ နေထိုက်သော ပြာသာဒ်၊ ဂိမှိကော– နွေကာလ၌ နေထိုက်သော ပြာသာဒ်၊"၀ဿ၀ါသော ၀ဿံ၊ ၀ဿံ+အရဟတိတိ ၀ဿိကော" – မဇ္ဈိမပဏ္ဏာ, မာဂဏ္ဍိယသုတ် "သဗ္ဗာ ဟောန္တိ သဟသိယာ (အလုံးစုံသော ဂါထာတို့သည် တစ်ထောင်တန်ကုန်၏)" ဟူသော ဒွါဒသ– ကာမဇာတ် စသည်၌ကား ဏ အနုဗန်မပါသော ဣယ ပစ္စည်း၊ (သုတ်ကြီးဖြင့်) သက်၍ "သဟဿံ+အရဟန္တိတိသဟသိယာ" ဟု ဖြစ်၏၊ အသီတိ, နဝုတိ+အရဟတိတိ အသီတိယာ နဝုတိယာ၊ ဒဏ္ဍံ+ အရဟတိတိ ဒဏ္ဍိယော– ဒဏ်ပေးထိုက်သူ၊ အဒဏ္ဍိယော–ဒဏ်ပေးထိုက်သူမဟုတ်– စသည်တို့၌လည်း အရဟတိ အနက်၌ (ဝုဒ္ဓိ မပြုသမျှ) ဣယပစ္စည်း ချည်းတည်း။

အက္ခိကော စသည်။ ။ "အကွေ့နေ ဒီဗွတိ၊ ပေ၊ နာဠိကေရိကော" တို့ကား ဒီဗွတိအနက်၊ အနက်အားလျော်စွာ တဒ္ဓိတ်နာမည်တပ်၍ ဒီဗွတိ တဒ္ဓိတ်, အရဟတဒ္ဓိတ် စသည်ဖြင့် ခေါ်၊ ဒီဗွတိ၌ ဒီ၀ုဓာတ်သည် "ကီဠာ– မြူးတူးခြင်း၊ ဝိဇိဂီသာ– အောင်နိုင်လိုခြင်း" စသော အနက်များကို ဟောဏ်၊ ဤ၌ ကြွေအန်ဖြင့် သူတစ်ပါးကို နိုင်အောင်ပြုသော အရာဖြစ်၍ ဝိဇိဂီသာအနက်နှင့်သာ၍ လျော်၏၊ သို့သော် ရှင်ဋီကာ၌ "သလာကာယ ဒီဗွတိ ကီဠတိတိ သာလာကိယော" ဟု ဖွင့်သောကြောင့် အပျော်ကစားခြင်း အနက်ကိုလည်း ယူ၍ "ဒီဗွတိ– ကစား၏, အောင်နိုင်၏" ဟု ၂ မျိုးလုံး ပေးလိုက်သည်၊ "တိန္နုကေန+အမ္ဗဖလေန+ကပိဋ္ဌဖလေန+ နာဠိကေရေန+ ဒီဗွတိ" ဟု ဝိဂ္ဂဟပြု။

ဣဒ္ဓေ၀မာဒိ။ ။ ဤကစ္စည်း ၀ုတ္တိ၌ အာဒိသဒ္ဒါဖြင့် ယူအပ်သောအနက်များကို ဟတ– ဗန္ဓ–အာ၀ုဓ–အာဗာဓစသော ၁၁ (တစ်ဆယ့်တစ်နက်) ပြထား၏၊ ရူပသိဒ္ဓိ၌ကား ထိုအနက်များအပြင် သ္ဒိလ – ဇာတ– ၀သတိ– ဝိဒိတ– သံ၀တ္တတိ

ဏရာဂါ၊ ပေ၊ မညွှေသု စ

၃၅၂။ ရာဂမှာ – ဆိုးရည်အနက်ဟောသဒ္ဒါမှ (နောက်၌)၊ တေန–ထိုဆိုးရည်ဖြင့်၊ ရတ္တံ– ဆိုးအပ်၏၊ ဣရေတသို့ အဣ– ဤအနက်၌ လည်းကောင်း၊ ဣဒံ– ဤဟာသည်၊ တဿ– ထိုသူ၏ ဥစ္စာတည်း၊ (ဣရေတသို့ အဣ စ– လည်းကောင်း၊) အညွှေသုစ– အခြားအနက်တို့၌လည်းကောင်း၊ ဏပစ္စယာဝါ ဟောတိ၊ ကသာဝေန– ဖန်ရည်ဖြင့်၊ ရတ္တံ– ဆိုးအပ်သော၊ ဝတ္ထံ– အဝတ် (သင်္ကန်း)တည်း၊ ကာသာဝံ– ဖန်ရည်ဖြင့် ဆိုးအပ်သော အဝတ်၊ ဝါ – သင်္ကန်း၊ ကသာဝေန ရတ္တံ ဝတ္ထံ ဝါ–လည်းရှိ၏၊ ဧဝံ ကောသုမ္ဘံ– ဝတ်ပန်းဖြင့် ဆိုးအပ်သောအဝတ်၊ ဟာလိဒ္ဒံ

အာဂတ – သမ္ဘူတ– ပယောဇန–သကတ္ထ– ဘတ္တိ ဟူသော ဆယ်နက်ကိုလည်း ပြသေး၏၊ ပုံစံကို ရှုမှာရှု၊ မောဂ္ဂလ္လာန်၌မူဘဝအနက် (သရဒေ– သရဒဥတု၌+ ဘဝေါ– ဖြစ်သော ရောဂါ စသည်သည်၊ သာရဒိကော– မည်၏), ဥဇ္ဇုတိအနက် (ဗဒရေ– ဆီးသီးတို့ကို၊ ဥဇ္ဇုတိ– ရှာတတ်၏၊ ဣတိ ဗဒရိကော), ဧိတအနက် "အကွေဟိ ဧိတံ အကွိုက်– ကြွေအန်တို့ဖြင့် အောင်နိုင်အပ်သော အရာဝတ္ထု)" ခဏတိအနက် (ခဏိတ္တိယာ ခဏတိတိ ခဏိတ္တိကော– တူရှင်းဖြင့် တူးတတ်သူ), ဧိဝတိအနက် (ဝေတနေန–လခဖြင့်၊ ဧိဝတိ– အသက်မွေးတတ်၏၊ ဣတိ ဝေတနိကော၊ ဘတေန– အဖိုးအခဖြင့်+ ဧိဝတိတိ ဘတိကော၊ ကယဝိက္ကယေန– ဝယ်ခြင်း ရောင်းခြင်းဖြင့်+ဧိဝတိတိ ကဲယဝိက္ကယိကော၊ ကယိကော– ဝယ်ခြင်းဖြင့် အသက်မွေးသူ၊ ဝိက္ကယိကော– ရောင်းခြင်းဖြင့် အသက်မွေးသူ၊ ဘတိကော– စသည်တို့၌ ဝုဒ္ဓိမရောက်ရသောကြောင့် ဣဟ ပစ္စည်းဟူ၏၊) ဤသို့ စသော အနက်များကို ပြ၏၊ ထိုအားလုံးကို ဣစ္ဆေဝမာဒိပါဒ်ဖြင့် ကစ္စည်း ဝုတ္တိ ဆရာ ညွှန်ပြသည်။

[ဆောင်] ဟတ–ဗန္ဓ, အာဝုဓနှင့်, အာဗာဓ–ပရိမာဏ, ကိတ–အရဟတိ, ရာသိပသန္နာ, သန္ဓကာ– ဒီဗ္ဗ, ဝုတ္တိပြ၏၊ ရူပသိဒ်မှာ, အာဂတာနှင့်, ဧတာသမ္ဘူ, နည်းတူသိလ, ဝသ–ဝိဒိတာ, ဘတ္တိကာ– သကတ္ထ, သံဝတ္တနော, ပယောဇန– ဟု, ဆယ်ခုတစ်ဖန်, တိုးတက်ပြန်၏၊ မောဂ္ဂလ္လာန်ကား, ဘဝ– ဥဇ္ဇုတိ, ခဏတိနှင့် ဧိဝတိ– ဧိတ, စသည်နက်မျိုး, တိုးလေသမျှ, ဏိကဆိုင်ရာ, အဖြာဖြာသည်, သက်ပါ တမမီတေဖြင့်တည်း။

၃၅၂။ ရာဂမှာ၊ ပေ၊ အဣ္ဆေ။ ။ရဇ္ဇတေ အနေနာတိ ရာဂေါ၊ အနေန– ဤဆိုးရည်ဖြင့်၊ရဇ္ဇတေ– ဆိုးအပ်, တပ်စွဲအပ်၏၊ ဣတိ, ရာဂေါ၊ ဤဝိဂ္ဂြိဟ်အရ ဆိုးရည်ဟူသော အနက်ကို "ရာဂ" ဟု ဆိုရသော်လည်း အနက်နှောင် ပစ္စည်းသက်၍ မဖြစ်သောကြောင့် ထိုအနက်ကို အကြောင်းပြု၍, ကာရဏူပစာရအားဖြင့် ဆိုးရည်အနက်ဟော ကသာဝ– ကုသုမ္ဘစသော သဒ္ဒါကို "ရာဂ" ဟု ခေါ်၊ ထို

– နန္ဒင်းဖြင့် ဆိုးအပ်သော အဝတ်၊ ပါဋိဂဿ– မဲရွက်ဖြင့် ဆိုးအပ်သော အဝတ်၊ ရတ္တဂဿ –ခေါင်ရန်းဖြင့် ဆိုးအပ်သော အဝတ်၊ မဇ္ဇိဋ္ဌ– ထန်းကျင့်ဖြင့် ဆိုးအပ်သော အဝတ်၊ ကုက္ကုမ– မာလာကျိုကျုဖြင့် ဆိုးအပ်သော အဝတ်၊ ဣဒံ မဲသံ– ဤ – အသားသည်၊ သူကရဿ–ဝက်၏ ဥစ္စာတည်း၊ သော ကရံ– ဝက်သား၊ သူကရဿ ဣဒံ မဲသံ ဝါ– လည်းရှိ၏၊ ဧဝံ, မာဟိသံ–ကျွဲသား၊ ဥဒုမ္ဗရဿ– ရောသဇန်းပင်၏၊ အဝိဒူရေ– အနီးဌ၊ ပဝတ္တံ– ဖြစ်သော၊ ဝိမာနံ– ဗိမာန်တည်း၊ ဩဒုမ္ဗရံ– မာန်၊

သဒ္ဒါများနောင် အဘယ်အနက်ဌ သက်ရမည်နည်း– ဟု မေးဖွယ်ရှိသောကြောင့် "တေန ရတ္တံ ဣဒ္ဓေတသ္မိံ အတ္ထေ" ဟု ထည့်၍ ဖွင့်သည်၊ "ဆိုးရည်ဖြင့်+ ဆိုးအပ်" ဟူသော ရတ္တအနက်ဌ ဏ ပစ္စည်းသက်ပါ–ဟူလို။ [သီဟိုဠ်မှဌ်ကား "ဏရာဂါ တေန ရတ္တံ တသ္မေ ဒ မည္ဇေ္ဇသုစ" ဟု တေန ရတ္တံ ပုဒ်ကို သုတ်ဌ်ပင် တိုက်ရိုက် တွေ့ရ၏၊ ထိုမူသည် "တေန ရတ္တံ ရာဂါ" ဟူသော ပါဏိနိသုတ်နှင့် ညီသော်လည်း ကစ္စည်း၏ မျိုးစွာ အမှီပြုရာဖြစ်သော "ရာဂါနုဂ္ဂတ္ထ ယောဂါစ" စသော ကလာပ်သုတ်နှင့်ကား, မညီ။]

ကသာဝေန၊ ပေ၊ ကုက္ကုမ။ ။ ရာဂါအရ ပုံစံတည်း၊ "ကသာဝေန+ရတ္တံ– ကာသာဝံ" သာ လိုရင်း၊ ဝတ္ထုကား အဘိဓေယျတည်း၊ ကသာဝသဒ္ဒါသည် ရသာ ၆– ပါးတွင် အဖန်အရသာဟူသော အနက်ကို ဟောရ၏၊ ထို့ကြောင့် "ကသာဝ– ဖန်ရည်" ဟု ပေးရိုးပြုကြသည်၊ ထို" ဖန်ရည်" ဟုခေါ်အပ်သော အရည်၏ အဆင်းမှာ အနီနှင့် အရွှေရောသော အဆင်းဟု ထောမနိဓိ (ကသာယပုဒ်ဌ) ဖွင့်၏၊ [ယကို ဝပြုလျှင် "ကသာဝ" ဟု ပါဠိဌ ဖြစ်၏၊] "ကုသုမ္ဘေန+ ဟလိဒ္ဒိယာ + ပဒုမ္ဘေန+ ရတ္တဂေါ်နေ+ မဇ္ဇိဋ္ဌာယ+ ကုက္ကုမေန+ ရတ္တံ" ဟု ဝိဂြိုဟ်ပြု၍ ထိုဝါကျ ရှိတိုင်း ရုပ်တွက်၊ "ကုသုမ္ဘ= ဆူးပန်းပွင့် " ဟု ဆရာတို့အနက် ပေးကြ၏၊ ထိုဆူးပန်းပွင့်ကိုပင် အဝတ်ဆိုးရသော ပန်းဖြစ်၍ "ဝတ်ပန်း" ဟုခေါ်ခဲ့ကြဟန် တူသည်၊ နန္ဒင်းကား ထင်ရှားပြီ၊ "ပဒုမ်–မဲရွက်ရည်၊ ရတ္တဂေါ်– ခေါင်းရန်းဆိုးရည်ဟု ပေးကြ၏၊ အဘိဓာန်ဌကား မတွေ့ရ၊ မဇ္ဇိဋ္ဌာ (ကုတ္ထိလိုင်) "ထန်းကျင့်၊ ဝါ– နီပါဆေး" ဟု ပေးကြ၏၊ ဤမဇ္ဇိဋ္ဌာကား နွယ်ပင်မျိုးတည်း၊ ဘုရားရောင်ခြည်တော် ခြောက်ပါးတွင် မဇ္ဇိဋ္ဌ ရောင်ခြည်တော်သည် ပန်းရောင်ကဲ့သို့ ဝါကြင့်ကြင့် နီကြင့်ကြင့်ရှိသော ဟူ၏၊ ထိုကဲ့သို့ အရောင်ရှိသော ထန်းကျင့် (နီပါဆေး) နွယ်ရည်ဖြင့် ဆိုးအပ်သော အဝတ်သည် မဇ္ဇိဋ္ဌမည်၏၊ "ကုက္ကုမ (ဝုံဂမ်) " ဟုလည်း ပေးကြသည်။

တသေဒံ။ ။ ဤတသေဒံပါဌ်ဖြင့် ဣဒံ တဒ္ဓိတ်ကိုပြ၏၊ "တဿ+ဣဒံ" ဟု ပုဒ်ဖြတ်၊ "သူကရဿ၊ ပေ၊ မာဟိသံ" တို့ကား ပုံစံ၊ သူကရဿ+ဣဒံ– သောကရံ" သာလိုရင်း၊ ဣဒံနောက်ဌ မဲသံကား ဣဒံ၏ စွဲရာအနက်ကို ဖွင့်ပြသော

ဥဒုမ္ဗရာသ၊ ပေ၊ ဝိမာနံ ဝါ– လည်း ရှိ၏၊ ဝိဒိသာယ– ဝိဒိသာမြို့၏၊ အဝိဒူရေ–ဒ္ဓ၊ (ပဝတ္တော– သော)၊ နိဝါသော– နေရာတည်း၊ ဝေဒိသော– နေရာ၊ ဝိဒိသာယ–အဝိဒူရေ နိဝါသော ဝါ–လည်း ရှိ၏၊ မထုရာယ – မထုရာပြည်ဒ္ဓ ၊ ဘာတော–မွေးဖွားသူတည်း၊ မာထုရော– သူ၊ မာထုရာယ ဘာတောဝါ – ၏၊ မထုရာယ–မှ၊ အာဂတော– လာသူတည်း၊ မာထုရော– သူ၊ မထုရာယ အာဂတောဝါ – ၏၊

စကား၊ ထိုအဖွင့်ကို ထောက်၍ "ဣဒံ– ဤအသားသည် + သူကရသ – ဝက်၏ အသား"တည်း၊ သောကရံ– ဝက်သား" ဟု အနက်ပေးရလျှင်သာ၍ သင့်ဖွယ်ရှိ၏၊ ချဲ့ဦးအုံ– "ဣဒမိတိ သမ္မန္ဓောပလက္ခဏံ (သမ္မန္ဓီ+ဥပလက္ခဏံ)– ဣဒံ ဟူသော ဤသဒ္ဒါသည် သမ္မန္ဓီကို မှတ်ပြသော (ဥပလက္ခဏ) သဒ္ဒါတည်း" ("ဣဒံ" ပုဒ်သည် ရှေးသမ္မန်နှင့် ဆက်သွယ်နေသော သမ္မန္ဓီဟူသမျှကို ဥပလက္ခဏ နည်းအားဖြင့် မှတ်၍ပြသော သဒ္ဒါဖြစ်သည်–ဟူလို၊)– မုဒ္ဓဗောဓ (ဌ၃၃သုတ်) ဋီကာ၊ ဣဒံတိ သာမညတော နပုံသကနိဒ္ဒေသေန ဆဂလက် နိဒ္ဒိသတိ၊ ဣဒံ ဆဂလကဇာတံတိ အတ္ထော၊ အယံ ဆဂလကောတိဝုတ္တံ ဟောတိ" (အညဘာဂဿ+ ဣဒံ–အညဘာဂိယံပုဒ်ဖွင့်) ဒုတိယဒုဋ္ဌဒေါသ ဋီကာ။

မှတ်ချက်။ ။ ဤပါဠိသက္ကတ ဋီကာတို့အလိုအားဖြင့် ဣဒံသဒ္ဒါသည် ရှေ့သမ္မန်နှင့် ဆက်သွယ်နေသော သမ္မန္ဓီဟူသမျှကို စွဲနိုင် ဟောနိုင်ကြောင်းသိသာ၏၊ ထို့ကြောင့် "ဣဒံ– ဥစ္စာတည်း" ဟု ရှေးဆရာတို့ ပေးရိုးအနက်သည် အားလုံးနှင့် ဆက်ဆံအောင် သာမန်ပေးအပ်သော အနက်ဟု မှတ်ပါ၊ အရာဌာနလိုက်၍ "ဣဒံ– ဤကျမ်းသည်+ ကစ္စာယနဿ– ကစ္စည်းထေရ်၏ ကျမ်းတည်း၊ ကစ္စာယံနံ– ကစ္စည်းထေရ်၏ ကျမ်း၊ အယံ– ဤစကားသည်+ ဥသဘဿ– နွားလားအတူ ရဲရင့်သူ၏ စကားတည်း၊ အာသဘံ– ဥသဘစကား" စသည်ဖြင့် ပေးနိုင်ကြောင်းကို သိပါ။ [ဣဒံပုဒ်ရင်းမှ ဣမသဒ္ဒါ ဖြစ်လာသည်ဟု သက္ကတဘ၌ ဆိုသောကြောင့် "အယံ" ဟု ဝိဂြိုဟ်ပြုသော်လည်း ဣဒံ တဒ္ဓိတ်ဟုပင် ဆိုရသည်။]

မောဂ္ဂလ္လာန်။ ။"ဒိဿန္ဒ ညေပိ ပစ္စယာ=အခြား ပစ္စည်းများလည်း ထင်ကုန်၏" ဟူသော သုတ်ဖြင့် ဣဒံအနက်ဒ္ဓ ကိယ– နိယ– က ၃ ပစ္စည်းသက်၍ "သသ+အယံ– သကိယော= မိမိ၏ဥစ္စာ၊ ပရကိယော– သူတစ်ပါး၏ ဥစ္စာ၊ အတ္တနော+ ဣဒံ– အတ္တနိယံ, သသ+အယံ– သကော= မိမိ၏ ဥစ္စာ၊ ရညော+ ဣဒံ– ရာဇကံ= မင်း၏ ဥစ္စာ၊ ထိုသုတ်ဖြင့် ဥဝကပစ္စည်းသက်၍ "သသ+အယံ– သုဝကော" ဟုလည်း နိဿယဒ္ဓ မိန့်၏။[သက္ကတဘ၌ သွကိုပါဠိ၌ "သုဝ" ဟု ချဲ့ဖြန့်၍ ကပစ္စည်းသော်လည်း ကြ့်။] "ဧသော ခဏ္ဍတာလော ယဇတံ သုဝကေဟိ (မိမိဥစ္စာ ဖြစ်ကုန်သော) ပုတ္တေဟိ" စန္ဒကုမာရဇာတ်၊ "ဂဝါဒိဟိယော" သုတ်ဖြင့်

ယ ပစ္စည်း သက်၍လည်း "ဂုန်+ ဣဒံ- ဂဗျံ= နွားတို့၏ ဥစ္စာ ဖြစ်သော အသားစသည်။ ["ဂေါ+ယ" ဟု ဖြစ်သောအခါ သြသရေစဖြင့် သြကို အဝပြု, ဝ,ကို ဗပြု။] ကဝိနော+ ဣဒံ- ကဗျံ= ကဝိ၏ ဥစ္စာဖြစ်သော အဖွဲ့. (ကဗျာ)၊ သက္ကတ၌ "ကာဗျ" ဟု ရှိ၏၊ ဒုနော+ ဣဒံ- ဒဗ္ဗံ= သစ်ပင်၏ +ဥစ္စာဖြစ်သော ဒြပ်။ [ဥကို တေသုဝုဒ္ဓိဖြင့် အဝပြု၊ ယပင့်ရှိသော ဝကို ဝပြု, ဒွေးဘော်လာ ဗွ ၂ လုံးပြု၊ "ဒု-ဂ်တိမှိ" ဓာတ်ဖြင့် "ဒဝန္ဓိ ဝိသေသာ ဧတ္ထာတိ ဒဗ္ဗံ" ဟု ဏျပစ္စည်းဖြင့်လည်း ဒဗ္ဗံဟု ပြီးနိုင်သေး၏။]

တု ဝီယ စသည်နှင့် မာမကပုဒ်များ။ ။ တုမှ အမှ သဒ္ဒါနောင် ဣဒံအနက်၌ ဤယပစ္စည်းသက်၊ "တဒမိနာဒိနိ" ဟူသော မောဂ္ဂလ္လာန် သုတ်ကြီးဖြင့် ဖြစ်စေ, တေသုဝုဒ္ဓိသုတ်ကြီးဖြင့် ဖြစ်စေ ဤယပစ္စည်းကြောင့် တုမှ အမှကို တုဝ- အသွ- တံ- မံပြု၊ တဝ+ ဣဒံ- တုဝီယံ (သင်၏ ဥစ္စာ)၊ မမ+ ဣဒံ-အသ္မီယံ (ငါ၏ ဥစ္စာ) အသွ မပြုဘဲ အမှပြု၍ "အမှီယံ" လည်းရှိ၏၊ နိဂ္ဂဟီတ် ဒပြု၍ "တဒီယံ- သင်၏ ဥစ္စာ၊ မဒီယံ- ငါ၏ ဥစ္စာ" ဟု ဖြစ်၏။ ["နကမ္မုနာဝါ ဝ စသာဝ တာတ, အပရာဓိတော ဟံ တုဝီယံ သရာမိ (တုဝီယန္တိ တဝသန္တကံ)" - ဃယဒီသဇာတ်၊] ဏ ပစ္စည်းကြောင့်ကား သုတ်ကြီးဖြင့် တုမှာက, အမှာက, တဝ, မမ, တုယှ, မယှ, တာဝက, မာမက ပြု၊ "တုမှာကံ+ ဣဒံ- တုမှာကံ- သင်တို့၏ ဥစ္စာ၊ အမှာကံ= ငါတို့၏ ဥစ္စာ၊" ["ရူပံ ဘိက္ခဝေ နု တုမှာကံ" ခန္ဓသံယုတ်, နု တုမှာကဝဂ်၊ "နု ဒါနိတ္ထ အမှာကန္တိ- ဣဒါနိ တ္ထ အမိတ္ထဟတ္ထ ဂတော, အမှာကံ အသန္တ ဂေါတိ အတ္ထော" - နိဒါန လာဘသက္ကာရ သံယုတ်၌။]

တဝံ မမံ စသည်။ ။ တဝ+ ဣဒံ- တဝံ= သင်၏ ဥစ္စာ၊ မမံ- ငါ၏ ဥစ္စာ။ ["အသုတဝါပုထုဇ္ဇနော ရူပံ ဧတံ မမံ" စသည် ခန္ဓသံယုတ်, နကုလပိတုဝဂ်၊ "မမသန္တကန္တိ ကတ္တာ မမန္တိ" ဒီဃနိကာယ် သတိပဋ္ဌာနသုတ်ဋီကာ၊ ဤကို ထောက်၍ "နေသံ မမံ, နေသော ဟ မသ္မိ" စသည်ဖြင့် ထိုထိုပါဠိရှိစေ၊ သံဝိဇ္ဇတိ မမံ ယေသံတိ သ မမာ၊ ယေသံ- တို့၏၊ မမံ- ငါ့ဥစ္စာဟု (သိမ်းပိုက်မှု) သည်၊ သံဝိဇ္ဇတိ ဣတိ တေ သ မမာ- ငါ့ဥစ္စာဟု သိမ်းပိုက်ခြင်း ရှိသူတို့၊ အမမာ= ငါ့ဥစ္စာဟု သိမ်းပိုက်ခြင်း မရှိသူတို့၊] တဝ+ ဣဒံ- တုယှံ, တာဝကံ- သင်၏ဥစ္စာ၊ မယှံ, မာမကံ- ငါ၏ ဥစ္စာ။။ [မယှံ မယှန္တိကာယတိ (ကန္ဒတိ) ငါ့ဥစ္စာ ငါ့ဥစ္စာဟု မြည်တမ်း၏၊ (မယှကဇာတ်)၊ " နမေ တေ ဘိက္ခု။ မာမကာတိ တေ မယှံ ဘိက္ခု။ မာ သန္တကာ နု ဟောန္တိ" စတုကဂ်ုတ္တိရ်, ဥရုဝေဠဝဂ်။]

မုဒ္ဓဗောဓ။ ။ ယုသ္မ ဒသ္မဒ် တွဒ် မဒါ- ယုသ္မာကာ- သ္မာက တဝက မမကာ ဣတိ ဇ္ဇာတိနေ (၄၃၆)၊ ဣဒံ အနက်၌ သက်သော ဣပစ္စည်း ဏိန ပစ္စည်းကြောင့် ယုသ္မဒ် အသ္မဒ် တွဒ် မဒ် သဒ္ဒါတို့ကို (အစဉ်အတိုင်း) ယုသ္မာက

– အသွာက– တ၀က– မမက ပြု၊ ယုသွာက်– သင်တို့၏ ဥစ္စာ၊ အသွာက်– ငါတို့၏ ဥစ္စာ၊ (ဏ အနုဗန်ကြောင့် တ–မ တို့၏ အကို ၀ုဒ္ဓိပြု၍) တာ၀က်, တာ၀ကိန်– သင်၏ ဥစ္စာ၊ မာမက်, မာမကိန်– ငါ၏ ဥစ္စာ။ [ယုသွာက်, အသွာက်တို့သည် ပါဋိဋ္ဌ တုမှာက်– အမှာက်တို့နှင့် တူ၏၊] ဣတ္ထိလိင်၌ "မာမကီ (ဆန်းကျမ်းသုံး) မာမိကာ (သဒ္ဒါသုံး)" ဖြစ်၏ (ဋီကာ)။

တစ်မျိုးကြဲဖွယ်။ ။ "တေ (အသ၀ါဏိဇာ) ဗုဒ္ဓမာမကာ– ဘုရားကို မြတ်နိုးကြကုန်၏" စသော ဝေရဉ္ဇကဏ္ဍ ဌကထာ၌ကား "အမှာကံ ဗုဒ္ဓေါတိ ဧ၀ံ မမာယန္တီတိ ဗုဒ္ဓမာမကာ" သာရတ္တ၊ "ဗုဒ္ဓါဒိနိ ၀ါ ၀တ္ထူနိ မမာယမာနော (ငါ့ဥစ္စာကဲ့သို့ ပြုသည်၊ ၀ါ– မြတ်နိုးသည်)" ဟူသော သုတ္တနိပါတ် အဋ္ဌကထာတို့ကို ထောက်၍ "မမ+အယံတိ မမော" ဟု ရှေးဦးစွာ ဣဒံအနက်၌ ဏ ပစ္စည်းသက်၍ ပြီးစေ၊ မမံ ဝိယ ကရောန္တီတိ မာမကာ= ငါ့ဥစ္စာကဲ့သို့ ပြုကျင့်တတ် (မြတ်နိုးတတ်) သူတို့၊ မမံဟူသော ဒုတိယန္တနောင် ကရဓာတ်အနက်၌ ဣပစ္စည်းကို ဓာတ္တတ္ထောနာမသို့ သုတ်ဖြင့် သက်၊ ထို့နောက် ဏ္ဍု ပစ္စည်းသက်၍ ဣဒ္ဓေလျှင် "မာမက" ပြီးသည်ဟု ကြံသင့်၏၊ မမာယန္တီ မမာယမာနောတို့၌လည်း "သဒ္ဒါဒိဟိ ကရောတိ" သုတ်ဖြင့် ပြုကျင့်ခြင်းအနက်၌ အာယပစ္စည်းသက်၍ ပြီးကြသည် ဆရာတို့ကား သာရတ္ထနှင့် သုတ္တနိပါတ ဌကထာတို့အဖွင့်ကို အဓိပ္ပာယ် ဖွင့်သာဟု ယူ၍"ဗုဒ္ဓေါ+ မာမကော ဧတေသံတိ ဗုဒ္ဓမာမကာ– ဘုရားဟူသော ငါ့ဥစ္စာ ရှိသူတို့" ဟု ဝိဂြိုဟ်ပြုတော်မူကြသည်။

ဥဒုမ္ဗရသ၊ ပေ၊ ဝိမာနံ ၀ါ။ ။ ဤနေရာမှစ၍ "မထုရာယ ဣသရော မာထုရော" တိုင်အောင်ကား အညတ္ထေသုအရ ပုံစံများတည်း၊ ရတ္တအနက် ဣဒံ အနက်မှ တစ်ပါး အ၀ိဒူရ စသော အနက်များ၌လည်း ဤသုတ်ဖြင့် ဏပစ္စည်း သက်– ဟူလို၊ "ဥဒုမ္ဗရသ+ အ၀ိဒူရေ+ ပ၀တ္တံ– သြဒုမ္ဗရံ" သာ လိုရင်း၊ ဝိမာနံကား အဘိဓေယျတည်း၊ဤ၀ိဂြိုဟ် အလိုအားဖြင့် သြဒုမ္ဗရံကို အ၀ိဒူရေ ပ၀တ္တတဒ္ဓိတ်ဟု ဆိုသင့်၏၊ ရှေ့၌ကား "ဥဒုမ္ဗရသ+ အ၀ိဒူရေ+ ဘ၀ံ– သြဒုမ္ဗရံ" ဟု အ၀ိဒူရ ဘ၀ တဒ္ဓိတ်ဆိုတ်၏၊ ဤရှုအဆိုသာ "တသ အ၀ိဒူရေ ဘ၀တ္တာ ဥယျာနမ္ပိ အမ္ဗလဋ္ဌိ ကာတ္ဝေ၀ သချီ ဂတံ" ဟူသော ဗြဟ္မဇာလသုတ် အဋ္ဌကထာနှင့် ညီသည်၊ "ဝိဒိသာယ+အ၀ိဒူရေ+ နိ၀ါသော– ဝေဒိသော" ၌လည်း "အ၀ိဒူရေ+ ဘ၀ေါ" ဟုပင် ရှုနှင့် မောဂ္ဂလ္လာန်တို့၌ တွေ့ရသည်။ [" ဝေဒိသံ–ဝိဒိသာမြို့၏ အနီး ၌ဖြစ်သော ဂါမ စသည်" ဟု မောဂ္ဂလ္လာန် နိဿယသစ်ပေး၏၊ ဝေဒိသံ ဝနသ၀ုယံ (သုတ္တနိပါတ်, ပါရာယ၀ဂ်)၊ ဝေဒိသံ နဂရံ နာမ သမ္ဘတ္တော (ပါရာဇိကဋ္ဌ) "ဝိဒိသာယ–အထောင့်အရပ်၏" ဟု ပေးရိုးရှိသည်ကို ဆင်ခြင်၊ "အ၀ိဒူရေ+နိ၀ါသော" ဟူသော ဝိဂြိုဟ်လည်း မကောင်း၊ နိ၀ါသနှင့် တွဲလျှင် "သိ၀ိနံ+ နိ၀ါသော – သေဗျော" ကဲ့သို့ ရှေ့ပုဒ်က သမ္ပန် ဖြစ်ရသည်။

- မှတ်ချက်။ ။ "ဥယျာနမ္ပိ အမ္မလဋ္ဌိကာတော၀ သချိ ဂတံ" နှင့်စပ်၍ မှတ်ဖွယ်များကား (တရားတော်- အမ္မရကွမ်း) အဝိဒူရေ ဘ၀တ္တာကို ထောက်၍ "အမ္မလဋ္ဌိကာယ+ အဝိဒူရေ+ ဘ၀ံ အမ္မလဋ္ဌိကံ- သရက်ပင်ပျိုး၏ အနီး ဖြစ်သော ဥယျာဉ်" ဟု ("ဥယျာနံ" ဟူသော အဘိဓေယျကိုထောက်၍ "အမ္မလဋ္ဌိကံ" ဟု) ရှိသင့်မည် မဟုတ်ပါလော, အဘယ့်ကြောင့် "အမ္မလဋ္ဌိကာ" ဟု မူလ ဣတ္ထိလိင် အတိုင်းရှိရပါသနည်း-ဟု မေးဖွယ်ရှိ၏၊ ဤအမေးခ်ဉ် သဏ္ဌာတကျမ်းများနှင့် အဋ္ဌကထာဋီကာတို့၀ယ် အဖြေ ၂ မျိုး ထွက်နေသည်၊ ၁- အဝိဒူရဘ၀အနက်ခ်ဉ် ဏ (အဏ်) ပစ္စည်းသက်၍ ထိုပစ္စည်းကို ချေလိုက်သည့်အခါ မူလလိင်ဝုစ်အတိုင်း ရှိရသည်-ဟု ပထမအဖြေထွက်၏၊ ၂-ဤကဲ့သို့ အရာမျိုးခ်ဉ် တဒ္ဓိတ် ပစ္စည်းသက်ရသော တဒ္ဓိတ်ပုဒ်မဟုတ်၊ တင်စားထားသော၊ ရုဋ္ဌိသဒ္ဒါ (ရုဋ္ဌိနာမ်) ဖြစ်၍ နပုလ္လိင်အတိုင်း ရှိရသည်-ဟု ဒုတိယ အဖြေတစ်မျိုးထွက်သည်။

ချဲ့ဦးအံ့- "အမ္မလဋ္ဌိကာယ အဝိဒူရေ ဘ၀တ္တာ ဥယျာနံ အမ္မလဋ္ဌိကာ"၊ ယထာ- ဝရဏာနဂရံ ဂေါဒါဂါမော၊ (ၦင်းသုတ်ဋီကာ)၊ ဤခ်ဉ် ဝရဏာသဒ္ဒါသည် "ရေခ၊်တက်ပင်" အနက်ဟောပုလ္လိင်သဒ္ဒါတည်း၊ "ဝရဏာ" ကား ဗဟုဝုစ်၊ ရေခ၊်တက်ပင် များစွာ ပေါက်ရာ မြို့ဖြစ်၍ (တစ်နည်း- ရေခ၊်တက်ပင်အများ၏ အနီးခ်ဉ် တည်သော မြို့ဖြစ်၍) "ဝရဏာ" ဟု ပုလ္လိင် ဗဟုဝုစ်ဖြင့် နာမည်တွင်နေ၏၊ နဂရံကိုင်ခဲ့၍ နပုလ္လိင်ကေဝုစ် မဖြစ်၊ ဤခ်ဉ် "ဝရဏာ သန္တိ အသ္မိံ နဂရေ" ဟု လည်းကောင်း, "ဝရဏာနံ အဝိဒူရေ ဘ၀ံ" ဟု လည်းကောင်း ဝိဂြိဟ်ဖြ၍ "တမိဓ အတ္ထိ (ထိုသည် ဤခ်ဉ် ရှိ၏) ဟူသော အနက်, အ၀ိဒူရ ဘ၀အနက်ခ်ဉ်" ဏ (အဏ်) ပစ္စည်းသက်၊ "ဝရဏာဒီဟိစ" ဟူသော ပါဏိနိသုတ်ဖြင့် ထိုပစ္စည်းကိုချေ၊ "လောပေယုတ္တာသ၀ိယ ဗျတ္တိ၀စနာနိ" သုတ်ဖြင့် ပစ္စည်းကျေလျှင် ပကတိ လိင်ဝုစ်ကဲ့သို့ ၎င်းသောကြောင့် ဝရဏာနောင် ယောသက်အာပြ၍ ဝရဏာဟု ပြီးရသည်- ဟု အလွန်ရှေးကျသော သဒ္ဒါဆရာတို့ ဆိုကြသတတ်။

ထိုအဆိုကို ပယ်၍ ရေခ၊်တက်ပင်များစွာ၏ အနီးခ်ဉ် ဖြစ်သောကြောင့် သမီပျူပစာရအားဖြင့် (အနီးခ်ဉ်ရှိသော ရေခ၊်တက်ပင်အများ၏ ဝရဏာအမည်ကို အနီးဖြစ်သော မြို့ခ်ဉ် တင်စားသော အ၀ထင်ရှုဋ္ဌိအားဖြင့်) ဝရဏာဟုခေါ်သည်၊ ပုဒ်ပစ္စည်းခွဲ၍ အနွတ္တဖြစ်အောင် ကြံဖွယ်မလို- ဟု ဒုတိယဆရာတို့ ဆိုလိုသည်၊ ဂေါဒါသဒ္ဒါလည်း "ဂေါဒါ၀ရီ" မြစ်ကို ဟောရင်း ဖြစ်သော ဣတ္ထိလိင် ကေဝုစ် သဒ္ဒါတည်း၊ ထိုမြစ်၏ အနီးဖြစ်သော ရွာကို "ဂေါဒါ" ဟု ခေါ်ရသော်လည်း ပြခဲ့သော နည်း ၂ မျိုးအရ ဂါမောပုဒ်၏ ပုလ္လိင်ကိုမလိုက်ဘဲ"ဂေါဒါ" ဟုပင် ဣတ္ထိလိင်ရှိသည်။ ["အမ္မသဏ္ဌာနံ အ၀ိဒူရေ ဘ၀တ္တာ ဧကောပိ သော ဗြာဟ္မဏ ဂါမော အမ္မသဏ္ဌာတော၀ဗဟု၀စနေ၀သေန ဝုစ္စတိ၊ ယထာ - ဝရဏာ နဂရန္တိ" ဟူသော သဏ္ဌာပဏ္ဍာသုတ် ဋီကာခ်ဉ်လည်း ဤနည်းပင်။]

ကလာပ် ပဋ္ဌိကာ။ ။ ဝရဏာ သန္တိ အသ္မိံ နဂရေ, ဝရဏာနမဒူရ ဘ၀ံ ၀ါနဂရံ မိစ္ဆာဒေါ အတ္ထေ တဒ္ဓိတ- မုပ္ပါဒေတ္တာ (တဒ္ဓိတ် ပစ္စည်းကို ဖြစ်စေ၍)

ဝရဏာဒီဟိ စ ဣတိ (သုတ်ဖြင့်) တသ လောပ် ပုဗ္ဗာစရိယာ (ပါဏိနီထက် ရှေးကျသော သဒ္ဒါဆရာတို့သည်) ကုဗ္ဗန္တီ၊ တတော ဟိ ဝရဏာသဒ္ဒါ နဂ်ရေပိ ဝတ္တာတိ၊ တဒယုတ္တံ (ထိုပုဗ္ဗာစရိယတို့ အဆိုသည် မသင့်)၊ လောကောပစာရတော ဧဝ ဝရဏာသဒ္ဒါ နဂရသာပိ သညာ, နံ ကေဝလံ ရုက္ခသော်တိ, ကိ– မတြ တဋ္ဌိတလောပေနာတိ။

ဧနပုဒ်နာမည်များ ဗဟုဝုစ်ဖြစ်ရုံ။ ။ "ပဠာလ ဧနပဒေါ, ကောသလ ဧနပဒေါ" စသည်ဖြင့် ဧနပုဒ် နာမည်များကို "ပဠာလ" ဟု ဗဟုဝုစ်သုံးစွဲရာ၌လည်း "ပဠာလ အသ္မိ သန္တိ(ဤ၌ ပဠာလမင်းသားတို့ ရှိကုန်၏)" ဟူသော အနက်, ပဠာလဟိ+ နိဗ္ဗတ္တော (ပဠာလမင်းတို့ ဖြစ်စေအပ်၏)" ဟူသော အနက်, "ပဠာလနံ+ နိဝါသော" ဟူသော အနက်, "ပဠာလနံ အဒူရဘဝေါ" ဟူသော အနက်, ဤ ၄ နက်၌ ဏ (အဏ်) ပစ္စည်းသက်၍ ရှေးနည်းအတိုင်း ထိုပစ္စည်းကို ချေထားသောကြောင့် "ပဠာလ" ဟု ဗဟုဝုစ်ဖြင့် ရှိရသည်– ဟု အလွန်ရှေးကျသော သဒ္ဒါဆရာတို့ ဆိုကြ၏၊ ထိုအဆိုကို ပါဏိနီစသော သဒ္ဒါဆရာတို့က လက်မခံလိုကြဘဲ သညာသဒ္ဒါ ဖြစ်သောကြောင့် "ပဠာလ" ဟုဗဟုဝုစ် ရှိရသည်– ဟု ဆိုကြသည်၊ ဤ၌ သညာသဒ္ဒါဟု ဆိုခြင်းနှင့် ရဋ္ဌိသဒ္ဒါဟု ဆိုခြင်းကား သဘောတူပင်တည်း၊ [ပဠာလခတ္တိယာ သန္တိ အသ္မိ'ဒေသေ, ပဠာလေဟိ ဝါနိဗ္ဗတ္တော, ပဠာလနံ ဝါ နိဝါသော, ပဠာလနံ မဒူရ ဘဝေါ ဝါ ဒေသောတိ စတူသွတ္ထေသု အဏ်၊ တသ "ဧနပဒေ လောပေါ" ဣတိ စ ဝတ္တမ်ံ (အဏ်ပစ္စည်း သက်၍ ထိုပစ္စည်းကိုချေဟု မဆိုထိုက်)၊ နကေဝလံ ပဠာလသဒ္ဒါ ခတ္တိယာနံ သညာ, ဧနပဒသာပိ လောကောပစာရတော (ပဠာလသဒ္ဒါသည် မင်းသားတို့၏ အမည်သာမဟုတ်, လူတို့ခေါ်ဝေါ်ရိုးအားဖြင့် ဧနပုဒ်၏ အမည်လည်း ဖြစ်သည်) ဟူလို– ကလာပ်ပဠိကာ။]

အဋ္ဌကထာနှင့် ဋီကာဆရာတို့ အဆို။ ။ "ကောသလေသု ဝိဟရတိ" စသော ပါဠိတော်များ၌ "ကောသလာနာမ ဧနပဒိနော ကုမာရာ၊ တေသံ နိဝါသော ဧကော်ပိ ဧနပဒေါ ရဋ္ဌိသဒ္ဒေန ကောသလာတိ ဝုစ္စတိ= ဧနပုဒ် ပိုင်စားရှိကြသော မင်းသားတို့သည် ကောသလတို့မည်၏၊ သူတို့၏ နေရာ အရပ်ကို ဧနပုဒ် တစ်ခုတည်းပင် ဖြစ်လင့်ကစား ရဋ္ဌိသဒ္ဒါအားဖြင့် "ကောသလာ" ဟု ဗဟုဝုစ်ဖြင့် ဆိုအပ်၏" ဟု အဋ္ဌကထာဖွင့်လေ့ရှိ၏၊ ဤ၌ ရဋ္ဌိသဒ္ဒါဟူသည် ဌာနီမင်းသား အများ၏ "ကောသလာ" ဟူသော ဗဟုဝုစ်အမည်ကို ဌာနဧနပုဒ် တစ်ခု၌ တင်စားထားသော အထင်ရှိသဒ္ဒါ (ဌာနျုပစာရ) တည်း၊ ဤအဋ္ဌကထာ အဆိုသည် "ကောသလာနံ+နိဝါသော" စသည်ဖြင့် ဝိဂြိုဟ်ဝါကျလုပ်၍ အဏ်(ဏ)ပစ္စည်း သက်ပြီးမှ ထို ပစ္စည်းကို ချေဟု သဒ္ဒါဆရာတို့ ကြံအပ်သော နည်းမဟုတ်၊ သို့ပါလျက် ဋီကာတို့၌ "အကွရစိန္တကာဟိ ဤဒိသေသု ဌာနေသု

ယုတ္တေဝိယ သလိုဂ် ဝစနာနိ ဣစ္ဆန္တိ, အယမေတ္ထရုဋ္ဌိ၊ ယထာ အညတ္ထာပိ ကုရ္ဝသု ဝိဟာရတိ၊ အဂ်ေသု ဝိဟာရတိတိစ” ဟု ဖွင့်ကြလေ၏။

ဋီကာတို့ ဆိုလိုပုံကား။ ။ ကောသလာနံ, နောင် အဏ်(ဏ) ပစ္စည်းသက်၍ ထိုပစ္စည်းကို ချေကာ ဇနပဒေါဟူသော ဝိသေယျပဓာနပုဒ်၏ လိင်ဝုစ်သို့ မလိုက်ဘဲ “ကောသလာ” ဟူသော ပကတိပုဒ်နက်၏ လိင်ဝုစ်သို့ လိုက်ရခြင်းကို ရုဋ္ဌိဟု ဆိုလိုသည်၊ ထိုသို့ ပကတိပုဒ်နှင့် ပစ္စည်းကို ခွဲဝေကာ သဒ္ဒါထုံးစံအတိုင်း စီရင်သောနည်းသည် ရုဋ္ဌိမဟုတ် (အနွတ္ထ) ဖြစ်ရကား “ရုဋ္ဌိသဒ္ဒေန” ဟူသော အဋ္ဌကထာနှင့် စပ်မိအောင် “အယမေတ္ထရုဋ္ဌိ” ဟု ဋီကာဆိုသော်လည်း အဋ္ဌကထာနှင့် မထပ်မိချေ– ဟု ဆရာတို့ (မောဂ္ဂလ္လာန် နိဿယသစ်၌) ဆုံးဖြတ်တော် မူကြသည်။ [အက္ခရစိန္တကာ– (အက္ခရာပုဒ်ပါဋ်ကို ရှပ်ဓာတ်ခွဲဝေ၍ ကြံစည်တတ်သော သဒ္ဒါဆရာတို့သည်၊ ဤဒီသေသု ဌာနေသု– တို့၌၊ ယုဇ္ဇော ဝိယ– (“လောပေ ယုတ္တသ ဝိယ ဗျတ္တိ ဝစနာနိ= ပစ္စည်းကျေလသော် ပကတိပုဒ်နက်၏ လိင်ဝုစ်ကဲ့သို့သော လိင်ဝုစ်သည် ဖြစ်ကုန်၏” ဟူသော ပရိဘာသာသုတ်နှင့် အညီ) ယုတ္တမည်သော ပကတိအနက်၌ ကဲ့သို့၊ သလိုဂ်ဝစနာနိ– မိမိ၏ လိင်ဝုစ်တို့ကို ၊ ဣစ္ဆန္တိ၊..... ပစ္စယတ္ထေန– သဟပစ္စည်း၏ အနက်နှင့်တကွ၊ အတ္ထာနံ– မိမိဟူသော ပကတိပုဒ်နက်ကို၊ ယုဇ္ဇတိ– ယှဉ်စပ်တတ်၏” ဟူသော ဝိဂြိုဟ်အရ ကောသလဟူသော ပကတိပုဒ်၏ ပုလ္လိင် ဗဟုဝုစ်အနက်သည် ယုတ္တမည်၏။]

မှတ်ချက်။ ။ ပြခဲ့သော အဆုံးအဖြတ်နှင့်အညီ “ကောသလေသု– ကောသလာမည်သော (ကောသလာဟူ၍ ဗဟုဝုစ်မည်သော) ဇနပဒေ– ဇနပုဒ်၌” ဟု အနက်ပေးပါ၊ “အနုတ္တရံ ပုညခေတ္တံ လောကဿ” (သံဃာ့ဂုဏ်တော်) ၌လည်း ခေတ္တံ၏ မူလလိင်အတိုင်း နပုလ္လိင်ထား၏၊ “သာဝကသံဃော” ၌ပုလ္လိင်မထား၊ ထို့ကြောင့် “ပုညခေတ္တံ– ကောင်းမှုမျိုးစေ့၏ ကြဲချရာ လယ်မြေ ကောင်းပါပေတည်း” ဟု ပေး၊ “လယ်ယာမြေကောင်းသဖွယ် ဖြစ်၏” ဟု ဥပမာတဒ္ဓိတ်သံပါအောင် မပေးနှင့် “ပုည ခေတ္တံသည် ဥပမာတဒ္ဓိတ် မဟုတ်, အထင်ရှင်ကို သဒ်သူပစာရ” ဟု ဆိုလိုသည်၊ ဥပမာ တဒ္ဓိတ်ဖြစ်လျှင် “ခေတ္တံ ဝိယာတိ ခေတ္တော” ဟု ရှိရလိမ့်မည်။

မာထုရော။ ။ “မထုရာယ +ဏတော, မထုရာယ+အာဂတော” ဟု ဏတတဒ္ဓိတ်, အာဂတတဒ္ဓိတ် ၂ မျိုး ပြုစေလို၍ “မထုရာယ+ဏတော” စသည်ကို မိန့်၊ နောက်၌ “မထုရာယ+ နိဝါသော, မထုရာယ–ဣဿရော” ဟု နိဝါသ, ဣဿရတဒ္ဓိတ် ၂မျိုးလုံး လာဦးလတ္တံ့၊ ထိုတွင် ဏတောဖြင့် ထိုဒ္ဓ ပေါက်ဖွားသူ(ထိုဏတ်ရှိသူ) ကို ပြ၏၊ အာဂတောဖြင့် ထိုဏတ် ဟုတ်ဟုတ်– မဟုတ်ဟုတ်, ထိုမှလာခဲ့သူကိုပြ၏၊ နိဝါသောဖြင့် ထိုဒ္ဓ နေထိုင်သူကိုလည်းကောင်း ဣဿရောဖြင့် ထိုကို အစိုးရသော မင်းကိုလည်းကောင်းပြ၏၊ ထိုတွင် နိဝါသ တဒ္ဓိတ်လုပ်ရာ၌ “မထုရာ+အသ+ နိဝါသော” ဟုလည်း ဝိဂြိုဟ်ပြုနိုင်၏။

ကတ္တိကာယ– ကြတ္တိကာနက္ခတ်နှင့်၊ နိယုတ္တော–ယှဉ်သော၊ မာသော တန်ဆောင်မုန်းလတ်ညီး၊ ကတ္တိကော–ကြတ္တိကာ နက္ခတ်နှင့် ယှဉ်သော တန်ဆောင်မုန်းလ၊ ဧတံ, မာဂသိရော– (မိဂသီ နက္ခတ်နှင့် ယှဉ်သော) နတ်တော်လ၊ ဖုဿော– (ဖုဿနက္ခတ်နှင့်ယှဉ်သော) ဗြာသိုလ၊ မာဃော– (မဃနက္ခတ်နှင့်ယှဉ်သော) တပို့တွဲလ၊ ဖဂ္ဂုဏော–(ဖဂ္ဂုဏီနက္ခတ်နှင့်ယှဉ်သော) တပေါင်းလ၊ စိတ္တော–(စိတြနက္ခတ်နှင့် ယှဉ်သော) တန်ခူးလ၊ ဝေသာခေါ– (ဝိသာခါနက္ခတ်နှင့် ယှဉ်သော) ကဆုန်လ၊

ရှင်၌ အလားတူရုပ်တွေ များစွာ ပါလေသည်၊ ပါရာဇိကဏ္ဍ၌ ဝေရဉ္ဇကဏ္ဍာ၌ "ဝေရဉ္ဇာယံ+ ဧတော ဝေရဉ္ဇော– ဝေရဉ္ဇာ အသ နိဝါသော ဝေရဉ္ဇော" တို့လည်း ဧတ– နိဝါသ တဒ္ဒိတ်ပင်၊ ဤ၌ ထိုဝေရဉ္ဇပုဏ္ဏားသည် လာခဲ့သူ– အစိုးရသူ မဟုတ်ရကား အာဂတ ဣသရတဒ္ဒိတ် မရနိုင်၊ ထိုပုဒ်များနှောင် သဗ္ဗတောကော သုတ်ဖြင့် ဏ် လာလျှင် မာထုရကော စသည်ဖြစ်၏။

ကတ္တိကာယ၊ ပေါ ကတ္တိကော။ ။ [သဏ္ဌာန်၌ ရိဆွဲဖြင့် "ကြတ္တိကာ" ဟု ရှိသောကြောင့် "ကြတ္တိကာနက္ခတ်" ဟု မြန်မာပြန်ကြသည်၊] မာဝေ– စန်းလ သည်ပင် + (သကတ္တ၌ အဏ်(ဏ) ပစ္စည်းသက်, သသ်ရေ ဝါဂ်မော ယော်ဂဝိဘာဂဖြင့် သလာ၍) မာသော–မာသ – မည်၏၊ ဤဝိဂြိုဟ်အရ ကောင်းကင်က စန်းလကို "မာသ" ဟု ခေါ်ရင်း ဖြစ်၏၊ တန်ဆောင်မုန်းလပြည့် ညဉ့်ဝယ် ထိုစန်းလသည် ကြတ္တိကာနက္ခတ်နှင့် ယှဉ်၏၊ ထို့ကြောင့် "ကတ္တိကာယ+နိယုတ္တော= ကတ္တိကော" အရ တန်ဆောင်မုန်းလပြည့် ညဉ့်၌ ထွက်ပေါ်လာသော စန်းလသည်သာ မုချ "ကတ္တိက" မည်၏၊ "ရက်ပေါင်း (၃၀) တစ်လ" ဟု ခေါ်ဝေါ်အပ်သော ဝေါဟာရမာသ (တန်ဆောင်မုန်းလ) ကား ထိုစန်းလနှင့် ဆက်သွယ်နေသောကြောင့် ဌာနီလ၏ ကတ္တိကအမည်ကို ဌာနကာလ (တန်ဆောင်မုန်းလ) ၌ တင်စားသော ဌာနျုပစာရအားဖြင့် "ကတ္တိက" မည်ရသည်၊ ဤကား "ရာဂါနုက္ခတ္တယောဂေါ စ" စသည်ဖြင့်လာသော ကာတန္တ သုတ်ကို မှီ၍ ဝုတ္တိဆရာ ပြုအပ်သော "ကတ္တိကာယ နိယုတ္တော မာသော ကတ္တိကော" ၏ အဓိပ္ပာယ်တည်း၊ ["နက္ခတ္တသ ယောဂေါ ဣဒ္ဓုနာစ, တသ္မာ ကာလော– တိဓိယတေ" (ကာတန္တ ဝုတ္တိ)၊ ကတ္တိကာယနှောင် နိယုတ္တအနက်၌ ဏ ပစ္စည်းသက်, ဏ် အနုဗန်ချေလျှင် "ကတ္တိက" ဟု ဖြစ်၏၊] မာဂသိရော စသည်၌လည်း ဤနည်းပင်တည်း။

မောဂ္ဂလ္လာန်။ ။ "ဖုဿေန (ဣဒ္ဓုယုတ္တေန) လက္ခိတာ (ပုဏ္ဏမာသီ)" ဟု ဝိဂြိုဟ်ပြု၍ "နက္ခတ္တေနိဒ္ဓုယုတ္တေန ကာလေ" သုတ်ဖြင့် ဖုဿနှောင် ဏ ပစ္စည်းသက်, နဒါဒိ ဤပစ္စည်းသက်၍ "ဖုဿီ= စန်းလနှင့်ယှဉ်သော ဖုဿနက္ခတ်ဖြင့်

ဧရွှော– (ဧရွှနက္ခတ်နှင့် ယှဉ်သော) နယုန်လ၊ အာသာဠှော– (အာသဠှိနက္ခတ်နှင့် ယှဉ်သော) ဝါဆိုလ၊ သာဝဏော– (သရဝဏ်နက္ခတ်နှင့် ယှဉ်သော) ဝါခေါင်လ၊ ဘဒြော– (ဘဒြနက္ခတ်နှင့် ယှဉ်သော) တော်သလင်းလ၊ ["ဘဒ္ဒပဒေါ– ဘဒြပိုဒ်နက္ခတ်နှင့် ယှဉ်သော တော်သလင်းလ၊ ပေါ္ဌပဒေါ– ပေါ္ဌပိုဒ်နက္ခတ်နှင့် ယှဉ်သော တော်သလင်းလ" ဟုလည်း ရှိကြ၏။] အဿယုဇော– [အဿယုဇနက္ခတ်နှင့် ယှဉ်သော) သီတင်းကျွတ်လ။

မှတ်အပ်သော လပြည့်ညဉ့်" ဟု ဖြစ်၏၊ ထို့နောက် "ဖုဿီ အဿ သမ္မန္ဒိနီ" ဟု ဝိဂြိုဟ်ပြု၍ "သာဿဒေဝတာ ပုဏ္ဏမာသီ" သုတ်ဖြင့် ဏ ပစ္စည်းသက်လျှင် ဖုဿီ လပြည့်ညဉ့်ဟူသော အဆက်အသွယ်ရှိသော ဝေါဟာရမာသ (ပြာသိုလ) သည် "ဖုဿ" မည်၏၊ ["ဖုဿီနောင် ဏ သက်, ဏ အနုဗန်ချေ၍, သီဒ္ဓ ဤကို ချေလျှင် "ဖုဿ" ပြီး၏၊ ဤမောဂ္ဂလ္လာန်နည်းသည် "ကတ္တိကာ နက္ခတ္တေန ယုတ္တာ ပုဏ္ဏမာသီ ကတ္တိကီ, သာအသ္မိံမာသေ (အတ္ထိတိ ကတ္တိကော) အဏ်" ဟု ဆိုသော ထောမနိမိနှင့် ထပ်တူကျ၏၊ ကစ္စည်း ဝုတ္တိ– မောဂ္ဂလ္လာန်တို့၌ လာသော ၂ နည်းလုံးပင် ဆိုင်ရာ သက္ကတသဒ္ဒါတို့ကို မှီကြသည်။]

ဧဝံ မာဂသိရော၊ ပေ၊ အဿယုဇော။ ။ "မြိဂသိရယ်" ဟူသော သက္ကတ ပုဒ်ကိုမှီ၍ "မာဂသိရ=မိဂသိနက္ခတ်" ဟု ပေးကြ၏၊ "ဖုဿ" ဟူသော သက္ကတမှ "ဖုဿ" ဟု ပါဠိဖြစ်လာသောကြောင့် "ဖုဿ" ဟု မြန်မာသံ ဖြစ်နေသည်၊ မယ နက္ခတ်၊ ["မာ့ယ" နက္ခတ်မဟုတ်, မယ (ထီ) မဟာဓာတ်, ယပစ္စည်း, ယ် အနုဗန်ချေ, ဟကို ယပြု၊ (ထောမနိမိ)၊] ထိုမယနက္ခတ်နှင့်ယှဉ်သော လ သုာလျှင် "မာယ" မည်၏၊ "ဖလ္ဂုနီ" မှ "ဖဂ္ဂုနီ" ဖြစ်လာသောကြောင့် ရှေးနိဿယတို့၌ "ဖလဂုနီနက္ခတ်" ဟုလည်း ပေးကြ၏။ [ပြုဗ္ဗ (ပုဗ္ဗ) ဖလဂုနီ, ဥတ္တရဖလဂုနီဟု ၂ မျိုးရှိ၏၊ ဖဂ္ဂုဏာဟု ဏကြီးဖြင့် ရှိသည်ကား "ဖလ္ဂု (ဥဏ္ဏုဟောဒေါ) အသ္မိံ နိယတော" ဟု ဝိဂြိုဟ်ပြုသော ထောမနိမိနှင့်မညီ၊]သက္ကတ၌ "စိတြာ" (အာကရန္တ) သည် ပါဠိ၌ "စိတ္တာ" ဟု ဖြစ်၏၊ ဝိသာခါ, ဧရွှော၊ သက္ကတ၌ ဧ+ယ တွဲလျက်ရှိ၏၊ "အာသာဒံ" ဟူသော သက္ကတမှ "အာသဠှိ" ဟုသာ ဖြစ်သင့်သော်လည်း ယခုစာတို့၌ ဟထိုးဖြင့် "အာသာဠှိ" ဟု တွေ့ရသည်၊ "သရ၎ဝဏ" ဟူသော သက္ကတမှ "သဝဏ" ဟု ဖြစ်လာသောကြောင့် "သရဝုဏ်နက္ခတ်" ဟု ပေးကြသည်။

ဘဒ္ဒ စသည်။ ။ "ဘဒြ" ဟူသော သက္ကတမှ "ဘဒ္ဒ" ဟု ဖြစ်လာ၏၊ ထို့ကြောင့် "ဘဒ္ဒေါ–ဘဒြ နက္ခတ်နှင့်ယှဉ်သော တော်သလင်းလ" ဟုသာ ရှိသင့်သည်၊ "ဘဒ္ဒရော" ဟု ရှိသည်ကား ပါဠိသက္ကတ သုံးရိုးမကျ၊ ဤ ဘဒြနက္ခတ်ကို "ဘဒြပဒါ" ဟုဆို၍ ပုဗ္ဗ–ဥတ္တရ ၂မျိုးပြားသောကြောင့် " ပြုဗ္ဗဘဒြပိုဒ်, ဥတ္တရ

နိလပိတာဒေါ–နိလ, ပိတ အစရှိသော ပြုယုဂ်၌၊ သဏာကာရကေ– ဏ အနုဗန်ရှိသော၊ ပစ္စယေ–ပစ္စည်းသည်၊ (ပရေပိ–နှောင်းသော်လည်း)၊ ဝုဒ္ဓိ– ဝုဒ္ဓိပြုသည်၊ နဲ–မပြစ်၊ ဖုသ္ယသဒ္ဒဿ– ဖုသ္ယသဒ္ဒါ၏၊ ဖကာရော–ဖ၏ ဥအက္ခရာသည်၊ ဝုဒ္ဓိ– ဝုဒ္ဓိပြုသည်၊ နဲ– မပြစ်၊ သိရောတိ – သိရောဟုဒ်၏၊ သိရံသံ–(သ) လာ၍ သိရသံ အပြစ်ကို၊ နဲ ဝေ–မဆိုရာ။

ဘဒ္ဒြပိုဒ်" ဟု အဘိဓာန် နိဿယတို့၌ အနက်ဖေါ်ကြရသည်၊ အဿယုဇနက္ခတ်ကား ထင်ရှားပြီ၊ ထိုနက္ခတ်များနှင့် ယှဉ်သော်လသည် (ဏ အနုဗန်ကြောင့် နဝို ဝုဒ္ဓိမရှိရာ၌ ဝုဒ္ဓိရောက်၍) "မာဃသိရ" စသည်မည်၏၊ "မဃသိရေနံ+ ဖုဿေန+ ဖဂ္ဂုနိယာ+ စိတ္တာယ+ ဝိသာခါယ+ဇေဋ္ဌာယ+အာသာဠှိယာ+ သဝဏေန+ ဘဒ္ဒေန+ အဿယုဇေန+ယုတ္တော– မာဃသိရော" စသည်ဖြင့် ဝိဂြိဟ်ပြု။ ["ဘဒ္ဒေါ" အရာဝယ် "ပေါ၌ပဒေါ= ဘဒ္ဒပဒေါ" ဟုလည်းကောင်း, ဤ ပစ္စည်းသက်၍ "အာသာဠှိ, သာဝဏီ" ဟု လည်းကောင်း ရှိနိုင်သည်၊ တန်ခူးလ မှစ၍ အစဉ်အတိုင်း ဂါထာကား–

စိတ္တော ဝေသာခေါ ဇေဋ္ဌော စ, အာသာဠှော သာဝဏောပိ စ၊
ဘဒ္ဒေါ အဿယုဇော စေဝ, ကတ္တိကော မာဂသိရကော၊
ဖုဿော မာဃော စ ဖဂ္ဂုနော, မာသာ ဒွါဒသမာ သိယုံ။

နဲ ဝုဒ္ဓိ၊ ပေ၊ ကာရကော။ ။ "ကသ်ာဝေန+ရတ္တံ–ကာသာဝံ" ဟု ဝုဒ္ဓိပြုရသကဲ့သို့ "နိလေန+ ရတ္တံ, ပိတေန+ ရတ္တံ" ဟု ဝိဂြိဟ်ပြု၍"နေလံ–ပေတံ"ဟု ဖြစ်သင့်သည် မဟုတ်ပါလော, အဘယ်ကြောင့် ဝုဒ္ဓိမပြုဘဲ "နိလံ, ပိတံ" ဟု ဖြစ်ရသနည်းဟု မေးဖွယ်ရှိသောကြောင့် "နဲ ဝုဒ္ဓိ၊ ပေ၊ သဏာကာရကော" ဟု မိန့်၊ ဝုဒ္ဓါဒိသရသဝါသုတ်၌ ဝါသဒ္ဒါ မြစ်သောကြောင့် နိလ–ပိတစသော ပုံစံများ၌ ဏ အနုဗန်ရှိသော ပစ္စည်း (ဏ ပစ္စည်း) နှောင်းသော်လည်း ဝုဒ္ဓိမပြုရ၊ (နေလံ–ပေတံဟု မဖြစ်ရ–ဟူလို)၊ နိလံ– ညိုသော ဆိုးရည်ဖြင့် ဆိုးအပ်သော အဝတ်၊ ပိတံ– ရွှေသော ဆိုးရည်ဖြင့် ဆိုးအပ်သော အဝတ်" ဟု ပေး၊ နိလပိတာဒေါ၌ အာဒိဖြင့် ဥဋ္ဌမ္ဘိကော စသော ပုဒ်များကိုယူ။

မောဂ္ဂလ္လာန်။ ။ မောဂ္ဂလ္လာန်၌ကား အညီဂုဏ်၏ "နိလံ" အမည်ကို ထိုအညီဂုဏ်ရှိသော ဂုဏီဒြပ် (အဝတ်ညီဒြပ်) ၌တင်စားသော ဂုဏူပစာရ (ဌာနီ အညီ၏ အမည်ကို ဌာနဒြပ်၌ တင်စားသော ဌာနျူပစာရ) အားဖြင့် အဝတ်ကိုလည်း နိလံပုဒ်ကပင် ဟောနိုင်၏၊ "အဝတ်ကို ဟောနိုင်ဖို့ရာ ရတ္တအနက်၌ ဏ ပစ္စည်း သက်ဖွယ်မလို" ဟု ဆိုလိုသည်၊ ပိတံ၌လည်း နည်းတူ။ [ကသ္မာ နု ဟောတိနိလံ ပိတန္တိ (နိလံ ပိတံ၌ ဘာကြောင့် ဏ ပစ္စည်း မသက်သနည်း)၊ ဂုဏ ဝစနတ္ထာ ဝိနာပိ ဏေန ဏတ္ထသဘာဝိဓာနတော= ဂုဏသဒ္ဒါဖြစ်၍ ဏနှင့် ကင်းလျက်လည်း

- **သိက္ခာနံ- သိက္ခာတို့၏၊ သမ္ဘဝေါ-အလေါင်းတည်း၊ သိက္ခော- သိက္ခာတို့၏ အလေါင်း၊ ဘိက္ခာနံ - ထမင်းတို့၏၊ သမ္ဘဝေါ- အလေါင်းတည်း၊ ဘိက္ခော-** ပေါင်း၊ ဧဝံ, **ကာပေါတော-ခိုတို့၏ အလေါင်း၊ မာယူရော- ဥဒေါင်းတို့၏ အလေါင်း၊ ကောလိကော-ဥသြတို့၏ အလေါင်း၊ အသ္သ-ထိုသူ၏၊ ဗုဒ္ဓေါ-ဘုရားဟူသော၊**

ဏပစ္စည်းအနက်ကို ဟောနိုင်သောကြောင့်တည်း၊ (မောဂ္ဂလ္လာန်)၊] ဤ မောဂ္ဂလ္လာန်အဖွင့်သာ "နိုလ ဝဏ္ဏယောဂတော နိုလ်ဝတ္ထုံဝိယ" ဟု ဗျာန်အဖွင့်ခန်းဌ် ဖွင့်လေ့ရှိသော အဋ္ဌကထာများနှင့် ညီပေသည်။

ဖကာရော ဖုသ သဒ္ဒသ။ ။ "ဖုသေန+ နိယုတ္တော- ဖုသော" ဌ်လည်း ဏ အနုဗန်ရှိသော ပစ္စည်းကြောင့် ဖု၏ ဥကိုဝုဒ္ဓိပြုပြီးလျှင် "ဖောသော" ဟု ဖြစ်သင့်သည် မဟုတ်လောဟု မေးဖွယ်ရှိ၍ "ဖကာရော ဖုသ သဒ္ဒသ" ဟု မိန့်၊ ဏ အနုဗန်ရှိသော ပစ္စည်းနှောင်းသော်လည်း ရှေ့နည်းအတိုင်း ဝါမြစ်သော ကြောင့် ဥကို သြဝုဒ္ဓိမပြုရ-ဟူလို။ [ဖုသောဌ် " ဝါမြစ်သောကြောင့် ဝုဒ္ဓိမပြုရ" ဟု ဆိုခြင်းထက် "ဖုသ" ပုဒ်က သံယောဂန္တ (သသံယုဂ် ဆုံးလျက်ရှိသောကြောင့်) ဝုဒ္ဓိမပြုရဟု ဆိုလျှင် သာ၍သင့်မည် ထင်သည်၊ ထောမနီဓိဌ်မူ "ဖုဿ" မှ ယကို ချေ၍ ဝုဒ္ဓိပြုလျက် "ဖောသ" ဟု ရှိ၏၊ ထိုသို့ သက္ကတဌ် ဝုဒ္ဓိပြုလျက် ရှိသောကြောင့် ပါဠိဌ်လည်း ဝုဒ္ဓိပြုရမည်လော-ဟု မေးဖွယ်ရှိ၍ ဤ "ဖကာရော" စသော စကားကို ဝုဒ္ဓိဆရာ ဆိုဟန်တူသည်၊ "ဖကာရော" နေရာဝယ် "ဖုကာရော" ဟု ရှိလျှင် ရှင်း၏။

သိရောတိ သိရသံ ဝေ။ ။ မာဂသိရော ပုဒ်ဌ်လည်း သိရပုဒ်က မနော ဂိုဏ်းဝင် ဖြစ်သောကြောင့် "မဂသိရေန" နောင် ဏ ပစ္စည်းသက်, ဏ-အနုဗန်ချေ စသည်, ဝုဒ္ဓိပြု၍ "မာဂသိရ+အ" ဟု ဖြစ်သောအခါ ("မာနသော-စိတ်ဌ် ဖြစ်သည်" ပုဒ်ကဲ့သို့) သ်လာ၍ "မာဂသိရသော, မာဂသိရသံ" စသည်ဖြင့် မဆိုသင့်ပါလောဟု၊ မေးဖွယ်ရှိ၍ "သိရောတိ သိရသံ ဂဝေ" ဟု မိန့်သည်၊ ထိုကဲ့သို့ (သ်) လာ၍ "မာဂသိရသော " စသည် မဆိုရ- ဟူလို၊ "သိရသံ" ဟု ဒုတိယန္တဖြင့် ထားခြင်းကား ဝဒေကိုင်ခဲ့၍ ထားခြင်းတည်း၊ "သိရသော, သိရသာ, သိရသံ, သိရသေ, သိရသေန" စသည်ဖြင့် အားလုံးပင်မဆိုရ "မာဂသိရသံ" ဟု ဆိုလိုလျက် ဂါထာဖြစ်၍ အက္ခရာနည်းအောင် မာဂကိုဖြုတ်၍ "သိရသံ" ဟု ဆိုထားသည်၊ ဤသို့ "ဖောသ မာဂသိရသ" ဟု မဆိုရရာဌ်လည်း အကြောင်းတစ်မျိုး ရှာနေဖွယ်မလို၊ ဓိနဝစနနှင့် မဆန့်ကျင်စေလိုသောကြောင့် မဆိုခြင်း ဖြစ်သည်။

သိက္ခာနံ၊ ပေ၊ ကောကိလော။ ။ "ကပေါတာနံ+ မယူရာနံ+ ကောကိလာနံ+ သမ္ဘဝေါ" ဟု ဝိဂြိုဟ်ပြု၊ "သိက္ခာနံ+သမ္ဘဝေါ" ဟူသော အနက်ဌ် ဏ ပစ္စည်းသက်, ချေသင့်ရာချေ၍ "သိက္ခ+အ" ဟု ဖြစ်သည့်အခါ ခွင်း ချေ ကပ်၍ "သိက္ခော" စသည် ပြီး၏၊ ကာတန္တဝုတ္တိနှင့် မောဂ္ဂလ္လာန်တို့ဌ်

ဒေဝတာ– ကိုးကွယ်ရာ နတ်သည်၊ (အတ္တိ– ဣတိ) ဗုဒ္ဓေါ– ဗုဒ်, ဘဒ္ဒေါ– ဘဒ္ဒဟူသော နတ်ရှိသူ ၊ မာရော– မာရ်ဟူသော (နတ်ရှိသူ) ဟုချည်းဆက်၊ မဟိဒ္ဓေါ– သိကြားဟူသော၊ ဝေဿဝဏော–ဝေဿဝဏ် ဟူသော၊ ယာမော– ယမမင်းဟူသော၊ သောမော– လနတ်သား ဟူသော၊ နာရာယနော–ဗိဿနိုး ဟူသော နတ်ရှိသူ။

"သိကွဲ့" စသည်ဖြင့် နပုလ္လိင်ထားကြသည်။ ["ရာဂါနုကွတ္တယောဂါစ သမ္ဘဟာ သာ–သ ဒ္ဒေဝတာတတ်, ဝေတျာဓိတေဝါ တသေဒ–မေဝ မှာ,ဒေ, ရဏ် ဣသတေ" ဟူသော ကာ တန္တ သုတ်ကို မှီ၍ သမ္ဘဟတ္တ ပုံစံများကို ဤသုတ်၌ (အညတ္ထ) အရ ဝုတ္တိဆရာ ထုတ်ပြုဟန်တူ၏၊ အရှင် ကစ္စည်းဆရာကမူ "သမ္ဘဟတ္ထေ ကဏ်ဏာ" ဟု သီးခြား သုတ်တည်လတ္တံ့ ဖြစ်သောကြောင့် သမ္ဘဟတဒ္ဓိတ် ပုံစံများကို ဤသုတ်၌ ပြလိုမည် မထင်၊ ရူပသိဒ္ဓိ သဒ္ဒနီတိတို့လည်း ဤပုံစံများကို သမ္ဘဟတ္ထေ ကဏ်ဏာသုတ်ကျမှပင် ထုတ်ကြသည်။]

ဗုဒ္ဓေါ အသ၊ ဃ၊ ဒေဝတာ ဗုဒ္ဓေါ။ ။ ["သာ–သ ဒေဝတာ" ဟူသော ကာတန္တ သုတ်အရ ဤပုံစံများကို ထုတ်ပြသည်၊] "နတ်" ဟူသည် ကိုးကွယ်အပ်သော ဘုရားပင်တည်း၊ "ဗုဒ္ဓေါ– ဘုရားဟူသော နတ်ရှိသူ၊ ဝါ– ဘုရားကို ကိုးကွယ်သူ" စသည်ဖြင့် ဆိုလိုသည်၊ "အသ– ထိုသူ၏၊ ဒေဝတာ– ကိုးကွယ်ရာ နတ်ကား၊ ဗုဒ္ဓေါ– ဘုရားတည်း" ဟုလည်း ဝိဂြိုဟ်ကို အနက်ပေးနိုင်၏၊ "ဗုဒ္ဓေါ+ အသ+ ဒေဝတာ" ဟု ဝါကျဖြစ်စေ၍ ထိုဝါကျ၏ အနက်၌ ဤသုတ်ဖြင့် ဏ သက်, ဏအနုဗန်, ဝိဘတ်, အသ၌ (တ) နှင့် ဒေဝတာပုဒ်တို့ကို ဆိုင်ရာ သုတ်ဖြင့်ချေ (ဗုဒ္ဓ+အ) ၊ နောက်ရပ်များ၌လည်း နည်းတူ၊ [ဗုဒ္ဓေါ၌ ဗုဒ် ဥကို သြဝုဒ္ဓိမပြုရခြင်းမှာ "ဒ္ဓ" ဟု သံယုဂ်ဆုံးသောကြောင့်တည်း၊ ဤအတူ "ဖုသော" တုန်းကလည်း သက္ကတနည်းလိုက်၍ သ တစ်လုံးကို ဖြစ်စေ၊ သို့မဟုတ် ဖုသ ပုဒ်ရင်း မဟုတ် "ဖုသ" ပုဒ်ရင်းဟု ကြံ၍ ယကို ဖြစ်စေ မချေလျှင် သံယောဂန္တ ဖြစ်နေသောကြောင့် "ဝုဒ္ဓိပြုရလေမည်လား" ဟု ယုံမှားဖွယ်ပင် မရှိသင့်။]

ဒေဝ ဘဒ္ဒေါ၊ ဃ၊ နာရာယဏော။ ။ သက္ကတ၌ မဟာဒေဝ (သိဝ) နတ်ကို "ဘဒ္ဒ" ဟု ဆို၏၊ "ဘဒ္ဒေါ အသ ဒေဝတာတိ ဘဒ္ဒေါ–မဟာဒေဝကို ကိုးကွယ်သူ၊ မာရော+မဟိဒ္ဓေါ (သိကြား)+ ဝေဿဝဏော– ယာမော– (ယမမင်း)+ သောမော– (လနတ်သား)+ နာရာယဏော + (ဗိဿနိုးနတ်)+ အသ ဒေဝတာတိ မာရော" စသည်၊ [နရသဒ္ဒါ "ရေ" အနက်ဟော၊ -နာရာ+အယနံ ယဿာတိ နာရာယဏော–ရေဟူသော လဲလျောင်းရာရှိသောနတ်၊ ရှေ့၌ ရရှိသောကြောင့် နကို ဏ ပြု။]

သံဝစ္ဆရံ– သံဝစ္ဆရကျမ်းကို၊ အဓိတော– သရဠာယ်တတ်၏၊ ဝါ– သင်တတ်၏၊ (ဣတိ) သံဝစ္ဆရော–မည်၏၊ ဧဝံ, မောဟုတ္တော– မုဟုတ်ကျမ်းကို (သရဠာယ်သူ) ဟု ဆက်၊ နေမိတ္တော– နိမိတ်ကျမ်းကို၊ အင်္ဂဝိဇ္ဇော–အင်္ဂဝိဇ္ဇာကျမ်းကို၊ ဝေယျာကရဏော– ဗျာကရဏ်းကျမ်းကို၊ ဆန္ဒော–ဆန်းကျမ်းကို၊ ဘာသော–ဘာသကျမ်းကို၊ စန္ဒော–စန်းကျမ်းကို သရဠာယ်သူ၊ ဝသာတိနံ– ဝသာတိမည်သော မင်းသားတို့၏၊ ဝိသယော– နယ်ပယ်ဖြစ်သော၊ ဒေသော–အ ရပ်သည်၊ ဝါသာဓော– ဝါသာတမည်၏၊

သံဝစ္ဆရ၊ ပေ၊ စန္ဒော။။ ကာတန္တသုတ်၌ "ဝေဒျာ– ဓိတေဝါ" ကို ကြည့်၍ ဤပုံစံများကို အညွှန်အရ၌ ထုတ်ပြသည်၊ ထိုဝေဒျပုဒ်ကိုပင် တျကို စပြု ခွေးဟော်လာ၍ "တတ်ဝေဒျ=တတ်+အဝေစ" ဟု ကြံမှားပြီးလျှင် ရှုနှင့် သဒ္ဒနီတိတို့၌ "ဗျာကရဏံ အဝေစ အဓိတော ဝေယျာကရဏော, သံဝစ္ဆရံ အဝေစ အဓိတော သံဝစ္ဆရော" ဟု ဆိုဟန်တူသည်၊ ကာတန္တ၏ ဆိုလိုရင်းမှာ ထိုကြံသလို မဟုတ်, "တတ်–ထိုကျမ်းဂန်ကို၊ ဝေတ္တိ (ဝိဒတိ)– သိတတ်၏၊ ဝါ– တစ်နည်း၊ အဓိတော– သင်ယူသရဠာယ်တတ်၏" ဟု သိသူ, တတ်သိပြီးသူက တစ်မျိုး, သရဠာယ်နေသူ သင်ယူသူက တစ်မျိုး , ဤသို့ ၂–မျိုး ရှိအောင် "ဝေဒျာ– ဓိတေဝါ" ဟု ဝါသဒ္ဒါဖြင့် ပြခြင်းဖြစ်သည်၊ "သံဝစ္ဆရံ– တစ်နှစ်ပတ်လုံး" ဟု ပေးကြသည်ကား "တတ်– ထိုကျမ်းကို" ဟု ဆိုသော သဒ္ဒါကျမ်းရင်းနှင့် လည်းကောင်း, နောက်၌ အလားတူပြသော "နိမိတ္တကျမ်းကို+ သင်ယူ" စသည်နှင့် လည်းကောင်း မညီ၊ "မောဟုတ္တော– တစ်မုဟုတ်မျှ သင်ယူသူ" ဟု ပေးပုံလည်း မကောင်းပင်၊ ထို့ကြောင့် "ဧတိသော–တ္တော (ဧတိသကျမ်း၌ ဆိုအပ်သော) သမာဒိ ပဗ္ဗကန္တဂတော ဝစ္ဆရဘေဒေစ" ဟု သံဝစ္ဆရပုဒ်ကို ဖွင့်သော ထောမနိဓိကို လည်းကောင်း.....

"သံဝစ္ဆရော ဧတိသိကော, ဝေဒညဂဏကာ အပိ၊
သ္ဝေ(ရ)မောဟုတ္တိက မောဟုတ္တ–ဉာနိကာ တန္တိကာ အပိ"

ဟူသော အမရကောသ အဘိဓာန်ကို လည်းကောင်း မှီး၍ "သံဝရံ– သံဝစ္ဆရကျမ်းကို ၊ ဝါ– သံဝစ္ဆရမည်သော ဟူးရားကျမ်း (ဗေဒင်ကျမ်း) ကို၊ အဓိတော–၏၊ မောဟုတ္တော– မုဟုတ္တမည်သော ဟူးရားကျမ်း (ဗေဒင်ကျမ်း) တတ်သူ (သရဠာယ်သူ) ဤသို့ အနက်ပေးရမည်။ ["သံဝစ္ဆရ၊ ပေ၊ ကာတန္တိကာ" အားလုံး "ဟူးရားတတ် ဗေဒင်တတ်သူ" ဟု အနက်တူကြသည်၊] မုဟုတ္တံ+နိမိတ္တံ ("နိမိတ္တန္တိ–နိမိတ္တသတ္တံ" သီလကွန် ဗြဟ္မဇာလသုတ်ဖွင့်) အင်္ဂဝိဇ္ဇံ+ ဝေယျာကရဏံ (တစ်နည်း,ဗျာကရဏံ)+ ဆန္ဒံ+ ဘာသံ– (ပါဏိနိကို ဖွင့်သော "မဟာဘာသကျမ်း" သာရသွတ အဖွင့် "လဃုဘာသ" ဟု ဘာသကျမ်း ၂–မျိုးရှိ၏) + စန္ဒံ–စန္ဒဂေါမိဆရာ စီရင်အပ်သော "စန္ဒဝုတ္တိဗျာကရဏ်း" စန်းကျမ်းကို +အဓိတေဝါ မောဟုတ္တော, စသည်။ [ဆန္ဒောဌ်ကား မနောဂိုဏ်းသဒ္ဒါ ဖြစ်သောကြောင့်

["ဝသာဒါနံ– ခြေသော့်တို့၏၊ ဝိသယော ဒေသော ဝါသာဒေါ" ဟုလည်း ရှိ၏၊] ဧဝံ, ကုန္တော– ကုန္တ မင်းတို့၏ နယ်ပယ်အရပ်၊ ["ကုမ္ဘော– အိုးတို့၏ နေရာ" ဟုလည်း ရှိ၏၊] သကုန္တော– သကုန္တ မင်းတို့၏ နယ်ပယ်အရပ်၊ အတိသာရော– အတိသာရတို့၏ နယ်ပယ်အရပ်၊ အသ္မိံ ပဒေသေ– ဤအရပ်၌၊ ဥဒုမ္ဗရာ– ရေသဖန်းပင်တို့သည်၊ သန္တိ– ရှိကုန်၏၊ (ဣတိ) သြဒုမ္ဗရော–မည်၏၊ သာဂရေဟိ– သာဂရမင်းသားတို့သည်၊ နိဗ္ဗတ္တော– ဖြစ်စေအပ်သော သမုဒ္ဒရာတည်း၊ သာဂရော– ရာ၊ အသ– ထိုသူ၏၊ သာဂလံ– သာဂလပြည်ဟူသော၊ နိဝါသော– နေရာသည်၊ (အတ္တိ,

---

"ဆန္ဒ+အ" ဖြစ်သည့်အခါ သ်လာ၍ "ဆန္ဒသော– ဆန်းကျမ်းကို သိသူ, သင်သူ" ဟု သက္ကတကလာပ်ဝတ္ထု ရှိ၏၊ ပါဠိ၌ကား "သိရောတိ သိရသံ နဝေ" ကဲ့သို့ (သ်) မလာဘဲ"ဆန္ဒော" ဟုသာ ပြီးရတော့သည်။]

ဝသာတိနံ၊ ဟေ၊ အတိသာရော။ ။ "ဝသံ– အဆီကို၊ အဒန္တီ ဘက္ခန္တီ– စားတတ်ကုန်၏၊ ဣတိ ဝသာဒါ" ဟု ဝိဂြိုဟ်ပြု၍ "ဝသာဒါနံ– ခြေသော့်တို့၏+ ဝိသယော ဒေသော– တည်း" ဟုလည်း အနက်ပေးကြသေး၏၊ သို့သော် "ဝိသယ သဒ္ဒေါ ဗဟုတ္ထော (ဝိသယသဒ္ဒါသည် အနက်အများကို ဟောနိုင်၏၊) ကုစိဂါမ သမုဒါဂ်ကော (ရွာအပေါင်းဟူသော နယ်မြေအနက်၌) ဝတ္တတေ၊ ကုစိ ဣန္ဒြိယဂယော (ဣန္ဒြေဖြင့် ယူအပ်သော ရူပါရုံစသည်၌), ကုစိအစ္ဆန္ဒသိလိတော (စင်စစ် အလေ့အလာ ပြုအပ်သော ကျမ်းဂန် စသည်၌), ကုစိအညတြာ– ဘာဝေ– (အညတ္ထာ ဘာဝ ဝိသယ=အခြားနေရာ၌ မဖြစ်နိုင်ခြင်း, ဤနေရာ၌သာ ဖြစ်နိုင်ခြင်း အနက်၌) ဝတ္တတေ၊ တတြ ဒေသ်ဂ္ဂဟဏံ ဂါမသမုဒါယပတိပဏ္ဏတ္ထံ– ထိုအနက်များစွာတွင် ဒေသသဒ္ဒါသည် ဂါမသမုဒါယ (နံယ်မြေ) အနက်ကို သိစေရခြင်း အကျိုးရှိ၏" ဟု ဂ်ာသိကာဝတ္တိ ဆိုသောကြောင့် "ခြေသော့်တို့၏+ နယ်ပယ်" ဟု အဓိပ္ပါယ် မဖြစ်နိုင်ရကား "ဝသာတိနံ" ဟု ရှိသော ပါဠိကိုသာ အတည်ပြုသင့်သည်။

"ဝါသာတော" သာလိုရင်း "ဒေသော" ကား ဝိသယသဒ္ဒါ၏ အနက်အများတို့တွင် ရွာအပေါင်း (နယ်ပယ်) ဟူသော အနက်ကို ယူရမည်ဟု သိစေလို၍ ထည့်အပ်သော အဘိဓေယျတည်း၊ ဤအဓိပ္ပာယ်ကို အတည်ပြုနိုင်ပါလျှင် "ကုန္တာနံ+ သကုန္တာနံ+အတိသာရာနံ+ ဝိသယော" ဟု ပြု၍ "ကုန္တ မင်းတို့၏+ သကုန္တ မင်းတို့၏ + အတိသာရမင်းတို့၏ + နယ်ပယ်" ဟုသာ အနက်ကို မှတ်ထိုက်သည်၊ ရှေးနိဿယတို့၌ကား ကုန္တောနေရာဝယ် "ကုမ္ဘော" ဟု ရှိ၍ "အိုးတို့၏ နေရာ၊ သာကုန္တော– ငှက်တို့၏ နေရာ၊ အတိသာရော– ဧည့်သည်တို့၏ နေရာ" ဟု ပေးလေသည်၊ ဤပုဒ်များကို ဝိသယတဒ္ဓိတ် ဟုမှတ်၊ "ဝသာတိနံ+ ဝိသယော" ဟု တည်၍ ရုပ်တွက်။

ဣတိ) သာဂလော- မည်၏၊ အသ-၏၊ မထုရာ- မထုရာပြည်ဟူသော၊ နိဝါသော အတ္ထိ၊ ဣတိမာထုရော-မည်၏၊ မထုရာယ- ကို၊ ဣဿရော- အစိုးရသူတည်း၊ မာထုရော- မထုရာပြည်ကို အစိုးရသူ၊ ဣဒ္ဓေဝ မာဒယော- ဤသို့ အစရှိသော ပြယုဂ်တို့ကို၊ ယောဇေတဗ္ဗာ- ယှဉ်စေထိုက်ကုန်၏။ (၃၇၆)

ဥဒုမ္ဗရာ၊ ပေ၊ သြဒုမ္ဗရော။ ။ အသို့ ဒေသော် ဒေသေကား အသို့၏ စွဲနက် (အဘိဓေယျ) ကို ပြသော အပိုထည့်ပါ၏၊ "ဥဒုမ္ဗရာ အသို့ သန္တီတိ သြဒုမ္ဗရော" သာလိုရင်း၊ အသို့သန္တီပုဒ်တို့ ကျေသောကြောင့် (အဿတ္ထိတဒ္ဓိတ် ဟူသကဲ့သို့) ဣဓတ္ထိ (ဣဓ+အတ္ထိ) တဒ္ဓိတ်ဟု နာမည် မှည့်ထိုက်သည်၊ "ဗဒရာ အသို့ သန္တီတိ ဗာဒ်ရော- ဆီးပင်ရှိရာ အရပ်၊ ပဗ္ဗတော အသို့သန္တီတိ ပဗ္ဗတော- ပိန်းမြက်ရှိရာအရပ်" ဟု မောဂ္ဂလ္လာန် ပုံစံပြ၏။

သာဂရေဟိ၊ ပေ၊ သာဂရော။။ သာဂရမင်းသားများကို "သာဂရ" ဟု ခေါ်၍ အရှေ့ပိုင်းသမုဒ္ဒရာကို ထိုမင်းသားတို့ တူးအပ်, ဖြစ်စေအပ်သောကြောင့် "သာဂရေဟိ+ နိဗ္ဗတ္တော" အရ "သာဂရ" မည်သည်ဟု လောကီဆရာတို့ ယူကြသတတ်၊ "သာဂရေဟိ-တို့ကြောင့်+နိဗ္ဗတ္တော-ဖြစ်သော သမုဒ္ဒရာတည်း" ဟုလည်း ပေးနိုင်၏၊ ကုသမ္ဗေန+ နိဗ္ဗတ္တာ-ကောသမ္ဗီ= ကုသမ္ဘ ရသော့သည် ဖြစ်စေအပ်သော ပြည်၊ ကာကန္ဒီ- ကာကန္ဒရသော့သည် ဖြစ်စေအပ်သောပြည်၊ မာကန္ဒီ- မကန္ဒရသော့သည် ဖြစ်စေအပ်သောပြည်၊ သဟသေန+နိဗ္ဗတ္တာ သာဟသီ (ပရိခါ) တစ်ထောင်ဖြင့် ဖြစ်သော ကျုံး၊ ဤသို့လျှင် ရှေ့ပုဒ်၌ ဟိတ်- ကတ္တား- ကရိဏ်းအနက်များ ထိုက်သလိုဖြစ်နိုင်သည်- ဟု မောဂ္ဂလ္လာန်ဆိုသည်။ ["သကလ-မဿ" ဟု ပါ၌ပျက်၊ "သာဂလ-မဿ နိဝါသော" ဟု ရှိရမည်။]

ဣဒ္ဓေဝမာဒယော။ ။ အညတ္ထအရ အနက်များကို "ဥဒုမ္ဗရဿ+အဝိဒူရေ" မှစ၍ "အဝိဒူရ, ဇာတ, အာဂတ, နိယုတ္တ, သမ္ဘဟ, အဿဒေဝတာ, အဓိတော, ဝိသယ, ဣဓတ္ထိ, နိဗ္ဗတ္တ, နိဝါသ, ဣဿရ" အားဖြင့် အနက် တစ်ဆယ့်နှစ်နက်မျှ တိုက်ရိုက်ပြပြီး၍ ဏ ပစ္စည်းသက်၍ ပြီးကောင်းသော အခြားအနက်များ ရှိသေးလျှင်လည်း ယှဉ်စပ် သုံးစွဲပါလေ-ဟု ပြလိုသောကြောင့် "ဣဒ္ဓေဝ မာဒယော ယောဇေတဗ္ဗာ" ဟု မိန့်သည်၊ ထိုအာဒိသဒ္ဒါဖြင့် ရှင်ခ ပြထားသော "မနသိ+ ဘဝ-မာနသံ" စသော ဘဝအနက်, အရဟတ်, ဝိကာရ, ပရိမာဏ အနက်များကို လည်းကောင်း, (ပုံစံကိုရှုမှာရှု၊) ပဌမဒိဋ္ဌအနက် စသည်ကိုလည်းကောင်း ယူ၊ ဝရဏေန+ ပဌမ ဒိဋ္ဌာ ဝါရဏီ (ဝရဏာရသော့သည် ပထမတွေ့အပ်သော သေရည်, နဒါဒိ ဤပစ္စည်းသက်)၊ သူရေန+ ပဌမ ဒိဋ္ဌာ သုရာ (သူရမည်သော မုဆိုးသည်

ပထမတွေ့အပ်သော သေရည်, သူ၌ ဥိကို ရသပြု)၊ [သူရေန စ ဝရကောန စ ဒိဋ္ဌတ္တာ တသ ပါနသ သုရာတိ စ ဝါရကာ (ဏီ) တိ စ နာမံ ဧတံ၊ ..... ကုမ္ဘဧတ် အဋ္ဌကထာ။]

သဒ္ဒနီတိ။ ။ သဒ္ဒနီတိ၌ကား - "သူရတော အာ တေန ကတတ္ထော, ဒီဃောစ ရဿော" ဟု သုတ်တည်၍ " သူရေန+ ကတာ" ဟူသော ဝိဂြိဟ်နက်၌ သူရနောင်အာ ပစ္စည်းသက်, သူ၌ ဥိ ဒီဃကိုလည်း ရသပြုဟုလည်းကောင်း "ဝရကာတော ဤ, ရဿော စ ဒီဃော" သုတ်တည်၍ "ဝံရကောန+ ကတာ" ဟူသော ဝိဂြိဟ်နက်၌ ဝရကနောင် ဤပစ္စည်းသက်, ဝ ၌ အ ကိုလည်း အာဒီဃပြုဟုလည်းကောင်းဆိုသည်၊ "ဝါသိဋ္ဌ- ဝသိဋ္ဌရသေ့၏ ဥစ္စာဖြစ်သော (သာမဝေဒကျမ်း) သောဂတံ- သုဂတ၏ ဥစ္စာဖြစ်သော ပိဋကသုံးပုံ" တို့ကား ဣဒံ တဒ္ဒိတ်သာ ဖြစ်သင့်သည်၊ "ဒီပိနော ဝိကာရော ဒေပေါ-သစ်၏ အထူးပြုအပ်သော အရေ၊ (ဝါ-သစ်ရေ)၊ ဝေယျဂ္ဃသ (ဗျဂ္ဃသ) ဝိကာရော ဝေယျဂ္ဃော- ကျားရေ" တို့ကား ဝိကာရတဒ္ဒိတ်၌ ဝင်ကုန်၏၊ "ဒေပေဟိ+ ပရိဝုတော ဒေပေါ-သစ်ရေတို့ဖြင့် ကာရံအပ်သော ရထား၊ ဝေယျဂ္ဃော- ကျားရေတို့ဖြင့် ကာရံအပ်သော ရထား" ဟူရာ၌ကား ဏ ပစ္စည်းမဟုတ်, "ဒေပဝေယျဂ္ဃါအဉ်" ဟူသော ပါဏိနီ သုတ်ဖြင့် အဉ် ပစ္စည်းသက်သည်။ [ဒီပိဗျဂ္ဃါနံ ဝိကာရဘူတော စမ္မနိ ဒေပဝေယျဂ္ဃေ၊ တေသံ တတိယန္တ,တမတ္တာ ပရိဝုတောရထော ဣစ္ဆေတသ္မိံ အတ္ထေ အဉ် ပစ္စယော ဘဝတိ၊ အဏ်(ဏ) အပဝါဒေါ (အဏ်ပစ္စည်း ဏားမြစ်သော သုတ်)၊ ဤစီရင်ပုံထောက်၍ "ဒေပေ အထောပိ ဝေယျဂ္ဃေ, သဗ္ဗာလက်ာရ ဘူသိတေ" ဟု လည်းကောင်း, ဏျပစ္စည်းဖြင့် "ဒေပ္ပေါ" ဟု လည်းကောင်း, မောဂ္ဂလ္လာန် နိသယ မိန့်၏။]

စသဒ္ဒါအနက်။ "အညတ္ထော သု စ၌ စသဒ္ဒါဖြင့် ဧတစသော အနက်၌ ဏေယျပစ္စည်းသက်ဖို့ရန် ဆည်း၏" ဟု ရူပသိဒ္ဓိဆိုသော်လည်း အရှင်ကစ္စည်း၏ အာဘော်ကျမည်မထင်၊ အရှင်ကစ္စည်း၏ အလိုမှာ "ရာဂေါ+ တသ္မေဒံ" ဟူသော ရှေ့ ၂ နက်ကို ပေါင်းသော ဝုတ္တသမုစ္စည်းခေါ် သမ္ပိဏ္ဍနအနက်သာ ဖြစ်ထိုက်သည်၊ ရှ၌ ပြသောအနက်များ၌ ဏေယျပစ္စည်းကိုကား ဏေယ္ယော ကတ္တိကာဒီဟိ သုတ်လာ ဏေယ္ယော ယောဂဝိဘာဂဖြင့် သက်စေလိုကြသည်၊ ထို့ကြောင့် အညတ္ထ အရဖြင့် ဏ ပစ္စည်းသက်ရမည့် အနက်များကိုသာ ပြခဲ့သည့်အတိုင်း မှတ်သားကြရာသည်။

[ဆောင်] အဝိဒူရ, အာဂတနှင့်, ဧတ-နိယုတ်, ဆင့်ထုတ် သမ္ဘဟ,· အသ ဒေဝတာ, တစ်ဖြာ အဓိတေ, ဝိသယေ-ဣစတ္ထိ, ရှိသည့်နိဗ္ဗတ္ထ, နိဝါသ-ဣသရော, ဘဝေါ-အရဟတိ, ဝိကာရ ပရိမာဏ်, ပဌမံဒိဋ္ဌ, စသည့်အပြား, အနက်များဝယ်, ဏရာဂါပြ, <u>အညတ္ထဖြင့်, သက်ကြ</u> ဏ ပစ္စည်းကိုတည်း။

ဇောဘာဒီနံ
မိမိယာ စ

၃၅၃။ ဇော ဣမေဝမာဒီနံ– ဇော အစရှိသော သဒ္ဒါတို့၏၊ အတ္ထေ ဣမ ဣယ ဣမေတော မစ္စယာ ဟောန္တိ၊ ပစ္ဆာ– နောက်၌၊ ဇောတော– ဖြစ်သည်တည်း၊ ပစ္ဆိမော– နောက်၌ ဖြစ်သည်၊ ဧဝံ, အန္တိမော– အဆုံး၌ ဖြစ်သည်၊ မစ္ဆိမော– အလယ်၌ ဖြစ်သည်၊ ပုရိမော– ရှေ့၌ ဖြစ်သည်၊ ဥပရိမော– အထက်၌ ဖြစ်သည်၊ ဟေဋ္ဌိမော–အောက်၌ ဖြစ်သည်၊ ဂေါ့ဋိမော– ဖမျှက်၌ ဖြစ်သည်၊ ဟောဒိသတ္ဘာဇာတိယာ– ဘုရားအလောင်း ဇာတ်အားဖြင့်၊ ဝါ– ဘုရားအလောင်းဇာတ်၌၊ ဇာတော– ဖြစ်သူတည်း၊ ဟောဒိသတ္ဘ ဇာတိယော–သူ၊ ဧဝံ အသသဇာတိယော– မြင်းဇာတ်၊ ဟေ ဖြစ်သူ၊ ဟတ္ထိဇာတိယော– ဆင်ဇာတ်၊ ဟေ ဖြစ်သူ၊ မနုဿဇာတိယော– လူဇာတ်အားဖြင့် ဖြစ်သူ၊ ဝါ– လူဇာတ်၌ ဖြစ်သူ၊ အာဒီဂ္ဂဟဏေန– ဖြင့်၊ နိယုတ္တတ္တာဒီတောပိ– နိယုတ္တအနက်အစရှိသော

၃၅၃။ ပစ္ဆာ၊ ဟေ ဂေါ့ဋိမော။ ။ ဣမပစ္စည်းပုံစံများ၊ ပစ္ဆာသဒ္ဒါသည် နိပါတ်ပုဒ်ဖြစ်၍ "ပစ္ဆာ" နောင်သို့သက်, ချေ၊ "ပစ္ဆာ+ဇာတော" ဟု ဝါကျဖြစ်စေ၊ ဇာတ်အနက်၌ ပစ္ဆာနောင် ဣမ သက်၊ ဇာတပုဒ် သိဝိဘတ်ကို ချေ, ပစ္ဆိမဟု ဖြစ်၏၊ အန္တေ+မဇ္ဈေ+ ပုရာ (နိပါတ်)+ ဥပရိ (နိပါတ်)+ ဟေဋ္ဌာ (နိပါတ်)+ ဂေါ့ဗေ+ ဇာတော– အန္တိမော စသည်၊ နိပါတ်ပုဒ်တို့၌ သို့ဝိဘတ် ကျေနေသည်ဟုချည်း မှတ်၊ "ပစ္ဆန္တေ – တိုင်းစွန်း၌၊ ဇာတော– ပစ္ဆန္တိမော" လည်းနည်းတူ၊ မောဂ္ဂလ္လာန်၌ကား "မဇ္ဈာဒိတွိမော" သုတ်ဖြင့် မဇ္ဈစသည် နောင် ဘဝအနက်၌ ဣမ သက်၍ "မဇ္ဈိမော" စသော ရုပ်များကို ပြီးစေသည်၊ ဩရေ+ဘဝေါ– ဩရိမော– ဤဘက်၌ဖြစ်သော ဆိပ်ကမ်း၊ ပါရေ+ဘဝေါ–ပါရိမော– ထိုဘက်၌ဖြစ်သော ဆိပ်ကမ်း၊ တိရော(နိပါတ်) ဘဝံ, တိရိယံ–ဖီလာဖြစ်သည်၊ သဏ္ဌာတ၌ "ပုရာ, ပုရသ္မာတ်" ပုဒ်တို့ကို အဗျယ (နိပါတ်) ဟုဆို၏၊ (ပါဠိ၌လည်း "ပါစီပုရတ္ထတော ဟ္ဟေသု, ပုရတ္ထာ ပဌမေပျထ" ဟု အဗျယဝဏ်၌ ဆို၏။] ထို့ကြောင့် "ပုရတ္ထာ+ ဘဝေါ– ပုရတ္ထိမော, ပုရာ+ ဘဝေါ, ပုရိမော" ဟု ပြု၊ "ပုရတ္ထာမုခေါ နိသိန္နော, ပုရတ္ထာဘိမုခေါ နိသိန္နော, ပုရတ္ထိမာယ ဒိသာယ, ပုရာ ပုရတ္ထာ ပုရိမာသု ဇာတိသု (လက္ခဏသုတ်)၊ ပုရာတိ– ပုဗ္ဗေ၊ ပုရတ္ထာတိ တသ္မေ ဝေ ဝေ စနံ" စသည်ဖြင့် ပါဠိမှန်ရှိစေ။ [အဗ္ဘန္တရေ+ ဘဝေါ, အဗ္ဘန္တရ ရိမော–အတွင်း၌ ဖြစ်သည်၊ ဗာဟိရံ, ဗဟိရာတို့လည်း နိပါတ်ပင်၊ ထို့ကြောင့် "ဗာဟိရံ, ဗာဟိရာဝါ+ ဘဝေါ ဗာဟိရိမော" ဟု ပြု။]

ဟောဒိသတ္ဘ၊ ဟေ၊ မနုဿဇာတိယော။ ။ ဣယပစ္စည်း ပုံစံများ၊ "ဟောဒိသတ္ဘဇာတိယာ– ဘုရားအလောင်းဇာတ်၌" ဟု အာဓာရအနက်ပေးရိုး ရှိ၏၊ အာဓာရအနက် ပေးစေလိုလျှင် "ဇာတိယံ+နိယုတ္တော" ၌ ကဲ့သို့ "ယံ" ဟု အာဓာရအနက် တစ်မျိုးနှင့်သာ ဆိုင်သောပုဒ်ဖြင့် ပြသင့်၏၊ "ယာ" ဟု တတိယာ

အားဖြင့်လည်းကောင်း၊ ဝါ– နိယုတ္တအနက် အစရှိသည်၌ လည်းကောင်း၊ တဒဿတ္ထာဒိတောပိ– တံ အသ အတ္ထိအနက် အစရှိသော အားဖြင့် လည်းကောင်း၊ ဝါ–၌လည်းကောင်း၊ ဣမ ဣယ ဣက ဣစ္စေတေ ပစ္စယာ– ဣမ, ဣယ, ဣက, ဟူကုန်သော ဤပစ္စည်းတို့သည်၊ ဟောန္တိ၊ အဋ္ဌေ– အဆုံး၌၊ နိယုဇ္ဇော– ယှဉ်သည်တည်း၊ အန္တိမော–သည်၊ ဧဝံ, အန္တိယော အန္တိကော– အဆုံး၌ ယှဉ်သည်၊ အသ– ထိုသူ၏၊ ပုဗ္ဗော–သားသည်၊ အတ္ထိ– ရှိ၏၊ ဝါ– တစ်နည်း၊

အနက် စသည်နှင့်လည်း ရောနှောသော ပုဒ်ဖြင့် ပြထားသောကြောင့် ဝုတ္တိဆရာ ကိုယ်တိုင်ကမူအာဓာရအနက် ပေးစေလိုမည်မထင်၊ ထို့ကြောင့် "ယတော– ဟံဘဂိနိ အရိယာယ ဇာတိယာ (အရိယာ ဇာတ်အားဖြင့်) ဇာတော" တို့ကို ထောက်၍ "အားဖြင့်" ဟု ဝိသေသန တတိယတ္ထအနက်ပေးလိုက်သည်၊ "အသဇာတိယာ+ ဟတ္ထိဇာတိယာ+ မနုဿဇာတိယာ+ ဇာတော" ဟု ပြု။

မောဂ္ဂလ္လာန်။ ။ မောဂ္ဂလ္လာန်၌ကား "တဗ္ဘတိ ဇာတိယော" သုတ်ဖြင့် ဇာတိယပစ္စည်းသက်၏။ [တဗ္ဘတိ– ထိုအခြင်းအရာရှိသူ ဟူသော အနက်၌၊ ဇာတိယော– ဇာတိယပစ္စည်းသက်၊] ပဌမပကာရ ဝါ= ပဌမဇာတိယော– ပညာရှိနှင့် တူသော သဘောရှိသူ၊ (ပညာရှိသဘောရှိသူ) ၊ ဒဗ္ဗပကာရ ဝါ, ဒဗ္ဗဇာတိယော= ပညာရှိသူနှင့်တူသော သဘောရှိသူ, ပညာရှိသဘောရှိသူ၊ မုဒုပကာရ ဝါ= မုဒုဇာတိယော–နူးညံ့သော အရာဝတ္ထုနှင့် တူသော သဘောရှိသူ, နူးညံ့သော သဘောရှိသူ၊ (ပကာရသဒ္ဒါသည် "အတူ" အနက်ဟောတည်း)၊ [မနုဿ ဇာတိယော စသည်၌ "မနုဿဿ+ဇာတိ– မနုဿဇာတိ= လူဇာတ်၊ မနုဿဇာတိ ယဿာတိ မနုဿဇာတိယော= လူဇာတ်ရှိသူ" ဟု ပြု၍ အသတ္ထိအနက်၌ ဣယပစ္စည်း သက်ဟူလည်း ဆိုနိုင်၏၊ "အသဇာတိယော– မြင်းဇာတ်ရှိသော သတ္တဝါ၊ ဟတ္ထိဇာတိယော– ဆင်ဇာတ်ရှိသော သတ္တဝါ" ၌လည်း နည်းတူ။]

အာဒိဂ္ဂဟဏေန၊ ပေ၊ ကမ္မိကော ။ ။ ဇာတာဒိ၌ အာဒိ သဒ္ဒါဖြင့် နိယုတ္တအနက် တဒဿတ္ထိအနက် စသည်၌ ဣမ ဣယ ဣကပစ္စည်းသက်၊ နိယုတ္တတ္ထာဒိတော တဒဿတ္ထာဒိတောတို့၌ တောပစ္စည်းကို အဓိကရဏအနက်၌ သက်စေ၍ "အစရှိသည်တို့၌" ဟု တစ်နည်းပေးသည်၊ ဤနိယုတ္တတ္ထာဒိ တဒဿတ္ထာဒိ ဟု အာဒိသဒ္ဒါ ၂ ထပ်ပါနေခြင်းကို စဉ်းစားသင့်၏၊ ပုံစံ၌ နိယုတ္တအနက် အသတ္ထိ အနက် ၂မျိုးသာ ပြထားသောကြောင့် အာဒိသဒ္ဒါ ၂– မျိုးလုံးပင် နဂိုကပါမည်မထင်၊ ထို့ပြင်– ဤအာဒိသဒ္ဒါဖြင့် ဣကပစ္စည်း သက်ရမည်ဟု ဆိုခြင်းလည်း မကောင်း၊ ဘာ့ကြောင့်နည်း ..... ဇာတနောင် ထိုင်သော အာဒိသဒ္ဒါဖြင့် ဇာတကဲ့သို့သော အနက်များကိုသာ ယူသင့်၍ ပစ္စည်းကို မယူသင့်သောကြောင့်တည်း။

တသို့-ထိုသူ၌ ပုဗ္ဗော- သည်၊ ဝိဇ္ဇတိ- ရှိ၏၊ ဣတိ ပုတ္တိမော-မည်၏၊ ဧဝံ, ပုတ္တိယော, ပုတ္တိကော-သားရှိသူ၊ ကပ္ပိမော, ကပ္ပိယော, ကပ္ပိကော-အကြံရှိသူ၊ စဋ္ဌဟကောန- ဖြင့်၊ နိယုတ္တတ္ထော-နိယုတ္တအနက်၌၊ ကိယပစ္စယော-သည်၊ ဟောတိ၊ ဇာတိယံ- ပဋိသန္ဓေ၌၊ နိယုတ္တော-ယှဉ်သူတည်း၊ ဇာတိကိယော-သူ၊ အန္ဓေ-ကန်းသူ၏ အဖြစ်၌၊ နိယုတ္တော-တည်း၊ အန္ဓကိယော- ကန်းသူ၏ အဖြစ်၌ ယှဉ်သူ၊ ဇာတိယာ- ပဋိသန္ဓေအားဖြင့်၊ အန္ဓော- ကန်းသူတည်း၊ ဇစ္စန္ဓော-ပဋိသန္ဓေအားဖြင့် ကန်းသူ၊ ဇစ္စန္ဓေ- ပဋိသန္ဓေအားဖြင့် ကန်းသူ၏ အဖြစ်၌၊ နိယုတ္တော-တည်း၊ ဇစ္စန္ဓကိယော- မည်၏။ (၃၇၈)

ရူပသိဒ္ဓိ။ ။ ရှင်ကား- "အာဒိဋ္ဌဟကောန.တတ္ထ နိယုတ္တော, တဒဿတ္ထိ, တတ္ထ ဘဝေါ တျာဒိသုပိ ဣမ ဣယ ပစ္စယာ ဟောန္တိစ သဒ္ဒေန ဣကပစ္စယောစ" ဟု ဆို၏၊ အာဒိဖြင့် ဇာတာကဲ့သို့သောအနက်များကို ယူ၍ , စဖြင့် ဣကပစ္စည်းကို ဆည်းယူသော ရူပသိဒ္ဓိသာလျှင် ထုံးစံကျပေသည်၊ အန္ဓိမော အန္ဓိယော အန္ဓိကော တို့သည် နိယုတ္တတ္ထပုံစံ၊ ပုတ္တိမော စသည်ကား အဿတ္ထိပုံစံတည်း၊ တသို့ ဝါ ဝိဇ္ဇတိဖြင့် "ပုတ္တော တသို့ ဝိဇ္ဇတိတိ ပုတ္တိမော" စသည်ဖြင့် ဝိဂြိုဟ်တစ်မျိုး ပြုစေလိုသည်၊ ထိုသို့ "တသို့ ဝိဇ္ဇတိ" ဖြင့် ဝိဂြိုဟ်ပြုရသော်လည်း (ရူပသိဒ္ဓိ၌ "အဿတ္ထိတဒ္ဓိတ်" ဟု နာမည်မပေးဘဲအတ္ထိအနက်ရှိသော "အတ္ထျတ္ထတဒ္ဓိတ်" ဟု နာမည်ပေးသောကြောင့်) အတ္ထျတ္ထတဒ္ဓိတ်ပင် ဖြစ်တော်၏။ [ပုတ္တိယောကဲ့သို့ "သကျပုတ္တသ+အပစ္စံ- သကျပုတ္တိယော" စသော အပစ္စတ္ထ၌ ဏိကပစ္စည်းဖြင့် ပြီးရသော ရုပ်များကို အတောဏိဝါသုတ်၌ ဆိုခဲ့ပြီ၊ "ရာဇပုတ္တိယော- မင်းသမီးတို့သည် ဟူရာ၌ကား ပုတ္တိယောချင်း သုတိ(အသံ) တူသော်လည်း ပုတ္တိဟူသော ဣတ္တိလိင် ဤကာရန္တနောင် ယောဝိဘတ်- ဟု မှတ်ပါ။]

မှတ်ချက်။ ။ အဿတ္ထိ အနက်ဝယ် သတျာဒိဟိ မန္တ္ဟုသုတ်၌ "သတျာဒိဟိ+ ဣမန္တ္ဟု" ဟု ဝိသုံကရဏ ယောဂဝိဘာဂပြု၍လည်း ဣမန္တ္ဟု ပစ္စည်းသက်လျှင် "ပုတ္တိမာ- သားရှိသူ" ဟုလည်း ရုပ်တစ်မျိုး ရှိသေး၏။ ["နန္ဒတိ ပုတ္တောဟိ ပုတ္တိမာ" ဒေဝပုတ္တ သံယုတ်။]

ကပ္ပိမော စသည်။ ။ ကပ္ပိမော စသည်၌ ကပ္ပသဒ္ဒါသည် "ကပ္ပေါကာလေ ယုဂေ လေသေ" အဘိဓာန်လာ အနက်တို့တွင် ,တဏ္ဍ (ကြံခြင်း) အနက်ကို ယူသည်၊ ကပ္ပိယောခ်ိုကား သမဏဝေါဟာရ (ကပ္ပိခြင်းဟူသော ရဟန်းအသုံးအနှုန်း) အနက်လည်း သင့်၏၊ အ်ဿ- ထိုပစ္စည်း၏၊ ကပ္ပေါ- ကပ္ပိခြင်းသည်၊ အတ္ထိ, ဣတိ ကပ္ပိယော၊ ကပ္ပိယံ- အပ်အောင်ပြုခြင်း ကပ္ပိခြင်းရှိသည်ကို၊ ကရောတီတိ – ပြုတတ်သည်၏ အဖြစ်ကြောင့်၊ ကပ္ပိယကာရကော- မည်၏၊ တတ္ထ ဘဝအနက်၌ ဣယပစ္စည်းသက်၍ "ဗောဓိပက္ခေ- မဂ်ဉာဏ်ဘက်၌+ ဘဝေါ- ဖြစ်သော တရားတို့သည်၊ ဗောဓိပက္ခိယာ- တို့မည်၏" စသည်ဖြင့် ရှင် ပြသေး၏။

မောဂ္ဂလ္လာန်။ ။ မောဂ္ဂလ္လာန်ဌာကား "ဘာဝါ တေန နိဗ္ဗတ္တေ" သုတ်ဖြင့် ဘောဟောသဒ္ဒါနောင် နိဗ္ဗတ္တအနက်ဌ ဣမပစ္စည်းသက်၍ "ပါဂေန– ချက်ချင်းဖြင့်+ နိဗ္ဗတ္တံ– ဖြစ်သည်တည်း၊ ပါကိမံ–သည်" ဟု မိန့်သေး၏၊ ["အကဋ္ဌပါကိမံ– ထင်းဖြင့်ချက်ခြင်းဖြင့် ပြီးသည်မဟုတ်သော၊ သာလိ–သလေးကို" –အာဌာနာဌိ ယသုတ်၊] ဂန္ဓေန– ထုံးဖွဲ့ခြင်းဖြင့် + ဂေါပ္ပေန – ထိုးသီခြင်းဖြင့် + ဝေဓေန– ထိုးဖောက်ခြင်းဖြင့် + ဝေဋ္ဌေန– ရစ်ပတ်ခြင်းဖြင့် + ဝါယေန– ရက်ခြင်းဖြင့်+ နိဗ္ဗတ္တံ– ဂန္ဓိမံ, ဂေါပ္ပိမံ, ဝေဓိမံ, ဝေဋ္ဌိမံ, ဝါယိမံ– ရက်ခြင်းဖြင့် ဖြစ်စေအပ်သော ပန်းကုံး, ကုလဒူသန သိက္ခာပုဒ် အဋ္ဌကထာ။

စဋ္ဌဟာဏေန ကိယပစ္စယော။ ။ ဇာတိယံ ဟူသော သတ္တမျှော်နောင် နိယုတ္တအနက်ဌ စသဒ္ဒါဖြင့် ကိယသက်, နိယုတ္တပုဒ် ဝိဘတ်ချေ "ဇာတိကိယ" ဟု ဖြစ်၏၊ အန္ခ သဒ္ဒါသည် ကန်းသူဒြပ်ကို ဟော၏၊ "အန္ခေ+ နိယုတ္တော" အရလည်း ကန် သူဒြပ်ပင် ရ၏၊ ဤသို့အရ မကွဲပြားသောကြောင့် အန္ခပုဒ်ဌ ဘာဝအနက်ဟော (တ္တ) ပစ္စည်း အကျေကြ၍ "အန္ခေ– ကန်းသူ၏အဖြစ်" ဟု ပေးသည်၊ ဤသို့ ကြိမ်မှသာ အန္ခေနှင့် နိယုတ္တောတို့အရ ကွဲပြားသဖြင့် သဒ္ဒထုံးစံကျသည်၊ ကန်းသူ ၏ အဖြစ်ဟူသည် ကန်းခြင်းဂုဏ်တည်း၊ ထိုကန်းခြင်းဂုဏ်ဌ ယုဉ်သူကို "အန္ဓကိယ" ဟု ခေါ်သည်၊ "ဇာတိယာ+အန္ခော–ဇစ္စန္ခော" ကား ဤသုတ်နှင့် မဆိုင်သေး၊ ဇစ္စန္ဓပုဒ်ပြီးအောင် သမာသ်တွဲ၍ အပိုဂြိသခြင်းသာ ဖြစ်၏၊ "ဇစ္စန္ခေ– ပဋိသန္ဓေအားဖြင့် ကန်းသူ၏ အဖြစ်ဌ" ဟု ပေးရာဌလည်း ဘာဝပစ္စည်း အကျေကြ၊ နိယုတ္တ အနက်သာမက ဣဒံ အနက်ဌလည်း ကိယ ပစ္စည်းသက်၍ "သဿ+အယံ သကိယော– မိမိဥစ္စာ၊ ပရကိယော– သူတစ်ပါးဥစ္စာ" ဟုလည်းကောင်း, ဤစသဒ္ဒါဖြင့် သာဓုစသော အနက်ဌ ဏျပစ္စည်းလည်းသက်၍ ကမ္မည် စသော ရုပ်များကို သက်၍လည်းကောင်း ရှုဌ်ပြသေး၏။

သပြေကန် နိဿယ။ ။ စသဒ္ဒါဖြင့် "လောကေ+ဝိဒိတံ, ပရိယာပန္နံ ဝါတိ လောကိယံ, လောကိကော– လောကဌ် ထင်ရှားသော, လောကဌ် အကျုံးဝင်သော တရား၊ လောကေန+ သမ္မတံ လောကိယံ လောကိကံ– လူအပေါင်းသည် သမုတ်အပ်သော တရား" ဟု ဝိဒိတပရိယာပန္နသမ္မတအနက်တို့ဌ်လည်း ဏိယ ဏိကသက်ဟု လည်းကောင်း။ [ဝုဒ္ဓိ မရောက်ရသောကြောင့် ဣယ– ဣက သက်မှသာ၍ သင့်မည်၊] "ဣဏံ+ဓာရေတီတိ ဣဏာယိကော– ကြွေးမြီကို ဆောင်တတ်သူ(မြီစား)" ဟု ဓာရေတိအနက်ဌ အာယိကပစ္စည်းသက်ဟုလည်းကောင်း, အမာသဒ္ဒါသည် သဟ(အတူ) အနက်ကို ဟော၏၊ "အမာ– မင်းနှင့် အတူ+ ဘဝတိ–ထိုထိုကိစ္စဌ် ဖြစ်တတ်၏၊ ဣတိ အမစ္စော" ဌ် ဘဝတိ အနက်ဝယ် အပစ္စည်းသက်ဟု လည်းကောင်း, [ထောမနိဗိဌ်မှ "အမာ (သဟ) ဘဝတိ" ဟု ဝိဂ္ဂဟပြု၍ တျ (စ္ခ) ပစ္စည်းကို ဘဝတိအနက်ဌ သက်၏၊] "ဂါဝေါ အဿသန္တိ

သ မ္မ ဟတ္တေ
ကဏ်ဏာ

၃၅၄။ သမ္မဟတ္တေ, ကဏ်ဏာ ဣတော ပစ္စယာ ဟောန္တိ– ရာဇပုတ္တာနံ – မင်းသားတို့၏၊ သမ္မဟော–အပေါင်းတည်း၊ ရာဇပုတ္တာနော– မင်းသားတို့၏ အပေါင်း၊ ဧဝံ, ရာဇပုတ္တော–ပေါင်း၊ မာနုဿကော, မာနုဿော– လူတို့၏ အပေါင်း၊ မာယူရကော, မာယူရော– ဥဒေါင်းတို့၏ အပေါင်း၊ မာဟိ သကော, မာဟိ သော– ကျွဲတို့၏ အပေါင်း။ (၃၇၆)

ဂေါမိကော= နွားရှိသူ, နွားသူဌေး”၊ အဿတ္ထိအနက်၌ မိကပစ္စည်း သက်ဟု လည်းကောင်း ဆိုသေး၏၊ “ပါပိမာ– မကောင်းမှု ရှိသော် မာရ်နတ်” ကား သတ္ဘာဒီဟိ မန္တ၊ ယောဂဝိဘာဂဖြင့် ပြီးလတ္တံ့၊ ဤနေရာဝယ် ကစ္စည်း ရူပသိဒ္ဓိနှင့် အခြားကျမ်းလာ အနက်များ ပစ္စည်းများကို အချုပ်မှတ်သားရာ၏။

[ဆောင်] ဇာတာဒိ၌, အာဒိအရ, နိယုတ္တ–အဿတ္ထိ, မှတ်ဘိဘဝံ, နက်ဣဒံဝယ်, သက်နှံ ဣမိယာ, စသဒ္ဒါဖြင့်, ဣကလည်း သက်၊ နိဗ္ဗတ်နက်ဝယ်, သက်လေဣမ, မောဂ္ဂလ္လာန်ပြု၏၊ နိယုတ္တ–ဣဒံ, နက်နှစ်တန်မှ, သက်နှံကိယ၊ ယ–ဤဟု, ထို၂ ခုကား, သာဓု– ဟိတ, ဘဝ– ဇာတာ, ရှ၌မှာ၏၊ ပရိယာပန္န, ဝိဒိတနှင့် သမ္ဘတ ၃ – နက်, သက်လေ ဣယ, ဣက နှစ်ထွေ၊ ဓာရေတိမှ, မှတ်ယူ, အာယိက၊ ဘဝတိ၌, အစွဆိုက်ပြီ, တစ်နည်းစွဲမှတ်, အဿတ္ထိဝယ်, မိကဆွယ်သည်, မှတ်ဖွယ်ကျမ်းဆို အချုပ်တည်း။

၃၅၄။ ဤသုတ်၌တိုက်ရိုက်ရှိသော ပုံစံများလွယ်ပြီး၊ “မနုဿာနံ + မယူရာနံ+ မဟိ သာနံ+ သမ္ဘဟော”ဟု ဝိဂြိုဟ်ပြု၊ ရှ၌ ဒွယံ (၂ – ခုတို့၏ အပေါင်း) တယံ (၃–ခုတို့၏အပေါင်း) နှင့် အခြားပုံစံများကိုသည်း ပြထားသေး၏၊ တိသော + ဘူမိယော တိဘူမံ (ဒိဂုသမာသ်)– တိဘူမေ– ဘုံသုံးပါး၌ + ဇာတံ – ဖြစ်သော ဝဋ္ဋတရားသည်၊ တေဘူမကံ– တေဘူမက မည်၏၊ ဤပုံစံ၌ ဇာတ အနက်ဝယ် ဤသုတ် “ကဏ်ဏာ” ဟူသော ယောဂဝိဘာဂဖြင့် ကဏ် ပစ္စည်း သက်စေလို၏၊ ဘာ့ကြောင့်နည်း– တေ၌ ဝုဒ္ဓိရောက်ရသော ကြောင့်တည်း၊ “တေဘူမက သစ်ါရေသု” စသည်တို့၌လည်း နည်းတူ၊ “တေဘူမကံ” ဟု ရှိရာ၌မူ တမဓိတေ သုတ်ဖြင့် ဇာတအနက်၌ ဏိကပစ္စည်းသက်၊ [ဋီကာကျော်၌ကား “တိသော +ဘူမိယော ဣမသာတိ (ဤ ဝဋ္ဋတရား၏) တိဘူမံ” ဟု ဗဟုဗ္ဗီဟိ ပြုပြီးနောက် “တိဘူမံယေဝ+ တေဘူမကံ” ဟုပြု၏၊ ထိုအလို သဏ္ဌတ (သွတ္ထ) ၌ ကဏ်ပစ္စည်း သက်စေလိုသည်၊ “က” ပစ္စည်းဆိုလျှင် ဝုဒ္ဓိမရောက်နိုင်၊ ကဏ်ပစ္စည်းသက်မှ ဝုဒ္ဓိရောက်နိုင်သည်၊ ထို့ကြောင့် ဝုဒ္ဓိရောက်ဖို့ရာ “ကဏ်” ပစ္စည်းဟု ဆိုသည်။]

ဂါမ၊ ပေ၊ ဒီဟိ တာ

၃၅၅။ ဂါမ ဧနေ ဗန္ဓု သဟာယ ဣဿေဝမာဒီဟိ ဂါမ၊ ပေ၊ သဟာယအစရှိသော သဒ္ဒါတို့မှ (နောက်၌)၊ သမူဟတ္တေ–၌၊ တာပစ္စယော ဟောတိ၊ ဂါမာနံ– ရွာတို့၏၊ သမူဟော– တည်း၊ ဂါမတာ– ပေါင်း၊ ဧဝံ, ဧနတာ – လူတို့၏ အပေါင်း၊ ဗန္ဓုတာ– ဆွေမျိုးတို့၏ အပေါင်း၊ သဟာယတာ– သူငယ်ချင်းတို့၏ အပေါင်း၊ နဂရတာ– မြို့တို့၏ အပေါင်း။ (၃၈၀)

မောဂ္ဂလ္လာန်နှင့် နီတိ။ ။ ဥက္ကာနံ+သမူဟော သြက္ကကော (ဒုတိယအရှယ်၌ တည်သော နွားလားတို့အပေါင်း၊ တေသုဝုဒ္ဓိဖြင့် ဝုဒ္ဓိပြု၊) သြဠာနံ– ကုလားအုပ်တို့၏ + ဥရဗ္ဘာနံ– သိုးတို့၏+ သမူဟော– သြဠကော စသည်၊ ကာကာနံ+ သမူဟော, ကာကံ– ကျီးတို့၏ အပေါင်း၊ အစိတ္တက (စိတ်ဝိညာဉ် မရှိသော) သဒ္ဒါနောင် ဏိကပစ္စည်းလည်း သက်၍ "အပူပါနံ– မုန့်တို့၏+ သမူဟော အာပူပိကံ၊ သံကုလာနံ– အနုဆုပ် (ပေါက်ပေါက်ဆုပ်) တို့၏ + သမူဟော သံကုလိကံ" ဟု ထုတ်၏၊ ဏိကပစ္စည်း မပြုသော ကစ္စည်းအလိုမူ "သမူဟတ္တေ" ဟူသော ယောဂဝိဘာဂဖြင့် သက်သင့်၏၊ သဒ္ဒနီတိ၌ကား "မာနုဿကာစ ဒိဗ္ဗာစ, တူရိယာ ဝဇ္ဇန္တိ တာဝဒေ" ဟူသော ဗုဒ္ဓဝင်ပါဠိတော်၌ "မာနုဿကာတိ– တသ္မေ ဒေသေ ကဏ်ပစ္စယော ဒဋ္ဌဗ္ဗော" ဟု မိန့်၏၊ "မနုဿာနံ +ဣမာနိ မာနုဿကာ, မာနုဿကာနိ= လူတို့၏ ဥစ္စာဖြစ်ကုန်သော တူရိယာတို့" ဟု ဤဒံအနက်၌ "ကဏ်ဏာ" ယောဂဝိဘာဂဖြင့် ကဏ်ပစ္စည်း သက်စေလိုသည်၊ "မာနုဿကာတိ– မနုဿာနံ+သန္တကာ" ဟု ဖွင့်သော အဋ္ဌကထာ၌လည်း ဤဒံ တဒ္ဒိတ်ပြုသင့်သည်။ [ဒိဗ္ဗာ၌ကား "ဒိဝိ+ဘဝါ–ဒိဗ္ဗာ" ဟု ပြု၍ ဏရာဂါသုတ်လာ အညတ္ထအရဖြင့် ဘဝအနက်၌ ဏပစ္စည်း သက်သင့်၏၊ "ဒေဝါနံ+ သန္တကာ" ဟု ဖွင့်သော်လည်း အဓိပ္ပာယ်ဖွင့်သာ မှတ်။]

[ဆောင်] သမူ ဟတ္တေ, သုတ်အနေဝယ်, အတ္ထေတ္ထေယောဂ, ဝိဘာဂဖြင့်၊ ဏတ–ဤဒံ, နက် ၂–တန်ဝယ်, ကဏ်ပစ္စယ, သက်ကုန်ကြ၏၊ ဏိကမှာမူ, နက်သမူဟတ်, သက်ကုန်လတ်ဟု, ကျမ်းမြတ်ထိုထို မိန့်သတည်း။

၃၅၅။ "ဧနာနံ+ဗန္ဓုနံ+သဟာယာနံ+နဂရာနံ+သမူဟော–ဧနတာ" စသည်၊ "နဂရတာ" ကား သဟာယာဒီဟိ၌ အာဒိ၏ ပုံစံတည်း၊ "နဂရေ– မြို့၌+ ဏတာ– ဖြစ်သူတို့တည်း၊ နာဂရာ–တို့ " ဟု ပြု၍ "နာဂရာနံ+ သမူဟော– နာဂရတာ" ဟုလည်း ရှု၌ တွေ့ရ၏၊ "နတ္ထိ ဗာလေ သဟာယတာ" ၌ကား "သဟာယသ + ဘါ၊ဝေါ" ဟု ပြု၍ ဏျတ္တတာ ဘာဝေတုဖြင့် သက်ရသော

တာ ပစ္စည်းတည်း၊ "သဟာယတာ–အပေါင်းအဖော်၏ အဖြစ်သည်" ဟု ပေး၊ [သဟာယ၌ "ယ်" ဖြင့် "သဟာယ်" ဟုလည်းကောင်း, နောက်ပစ်နှင့် ယသတ်ကို အသံတူဟု ဆို၍ "သဟဲ" ဟု လည်းကောင်း, အချို့နေရာ၌ ဝိသဇ္ဇနီ ထည့်၍ "သဟဲ:" ဟု လည်းကောင်း ရေးကြသည်။]

မှတ်ချက်။ ။ ၇ လှမ်းမျှ ခရီးအတူသွားမိလျှင် "မိတ္တာ= မိတ်ဆွေ" ဟုလည်းကောင်း, ၁၂ လှမ်းလောက် သွားမိလျှင်ကား "သဟာယ" ဟု လည်းကောင်း, တစ်လထက်ဝက် ၁၅ ရက်ဖြစ်စေ, တစ်လဖြစ်စေ အတူနေလျှင် "ဥတိ=ဆွေမျိုး", ဟုလည်းကောင်း, ထို့ထက်အလွန်အတူနေရမူ အတ္တသမ (ကိုယ်နှင့်ထပ်တူ) ဟုလည်းကောင်း ကာလကဏ္ဏိက ဇာတ်၌ ခွဲခြား၏၊ သို့ရာတွင် ထိုအခွဲမျိုးကို သူ့နေရာနှင့်သူသာ မှတ်ရမည်၊ အစစ်အမှန်မှာ– ဆွေမျိုး ၇ ဆက် သွေးသားစပ်မှ "ဥတိ" ဖြစ်၏၊ ထိုထို ကိစ္စ၌ တိုင်ပင်ဖက် လုပ်ဖက်ကိုင်ဖက် ဖြစ်မှ "သဟ+အယတိ ပဝတ္တတီတိ" အရ သဟာယ မည်သည်၊ တစ်ယောက်အပေါ် တစ်ယောက် အကျိုးလိုလား၍ မေတ္တာထားနိုင်မှ "မိတ္တောသု+ဘဝါ မေတ္တာ" နှင့် အညီ မိတ္တအစစ် မည်နိုင်သည်။

သက္ကတ၌လည်း တာပစ္စည်းသက်။ ။ "တာ" ဟူသော ယောဂဝိဘာဂဖြင့် သကတ္ထ၌ (ရှေ့ပုဒ်ဖြစ်သော မိမိ၏ အနက်၌) တာပစ္စည်းသက်၍ "ဒေဝေါ ယေဝ= ဒေဝတာ, ဣဒပ္ပစ္စယာ ယေဝ= ဣဒပ္ပစ္စယတာ" ဟု ဖြစ်၏၊ ဒေဝေါ ယေဝ– နတ်သည်ပင်၊ ဒေဝတာ–ဒေဝတာလည်း မည်၏၊ ဣဒပ္ပစ္စယာယေဝ– ဤသခ်ၢိရ စသော အကျိုးတရားတို့၏ အကြောင်းဖြစ်သော အဝိဇ္ဇာ စသည်တို့သည်ပင်၊ ဣဒပ္ပစ္စယတာ– မည်၏၊ ဤသို့လျှင် သကတ္ထ (သွတ္ထ) တဒ္ဓိတ်များ၌ ဧဝ သဒ္ဒါဖြင့် ဝိဂ္ဂြိဟ်ပြုကြ၏၊ "ထိုဧဝဖြင့် တာပစ္စည်းတို့ ဟောရိုးဖြစ်သော သမူဟအနက်, ဘာဝအနက်များကို ကန့်သည်" ဟု ယူ၍ "ဒေဝေါယေဝ– နတ်သည်သာလျှင်၊ ဒေဝတာ– ဒေဝတာမည်၏၊ နဝ–နတ်တို့အပေါင်း, နတ်တို့၏ ဖြစ်ရာဖြစ်ကြောင်းသည် ဒေဝတာ မမည်" ဟု အနက်ပေး၍ "ထိုဧဝကို နိဝတ္တာပနာ ဝဓာရဏာ" ဟု ကြံကြ၏၊ ဤကျမ်းကား "ဒေဝေါနှင့် ဒေဝတာတို့ အနက် အထူးမရှိကြ, အနက်တူကြောင်းကို ပြသော သန္နိဋ္ဌာနာဝဓာရဏာ" ဟု ထင်သည်၊ "ဒေဝေါ+ ဧဝ" ဟု တည်, ယ်လာ၊ ဤသုတ်၌ တာဟူသော ယောဂဝိဘာဂဖြင့် တာပစ္စည်းသက်, ဧဝပုဒ် ဝိဘတ်တို့ကို ချေ၊ သိသက်, ချေ, တာပစ္စယန္တ ပုဒ်တို့သည်ပင်ကိုသဘောအတိုင်းပင် ဣတ္ထိလိင် ရှိသောကြောင့် အာပစ္စည်းထပ်၍ သက်ဖွယ်မလို။

သကတ္ထ (သွတ္ထ) အဓိပ္ပာယ်။ ။ ဒေဝဟူသော မူလပုဒ်သည် သက (မိမိ) မည်၏၊ ထိုပုဒ်၏ "နတ်" ဟူသော အနက်သည် သကတ္ထမည်၏၊ တာပစ္စည်းသည် ထိုသကတ္ထ၌ ဖြစ်၏၊ "ဒေဝနှင့် တွဲဖက်၍ နတ်ဟူသော အနက်ကိုပင် ဟော၏" ဟူလို၊ ထို့ကြောင့် တာပစ္စည်းသည် လုံးလုံး အနက်မရှိသော ပစ္စည်းမဟုတ်, ရှေ့ပုဒ်၏ အနက်သည်ပင် ပစ္စည်း၏ အနက်လည်း ဖြစ်သည်။

တ ဒ သ ဌာန မိယော ။ ၃၅၆။ **တ**ံ– သည်၊ **အ**သ– ၏၊ **ဌာ**နံ– တည်း၊ ဣရေတသို့ အဣ– ၌၊ ဣယပစ္စယော ဟောတိ၊ **မ**ဒနသ– ယစ်မူးခြင်း၏၊ **ဌာ**နံ– တည်ရာ **အ**ကြောင်းတည်း၊ **မ**ဒနိယံ– ကြောင်း၊ **ဗ**န္ဓနသ– နှောင်ဖွဲ့ခြင်း၏၊ ပေ၊ **မ**ုစ္ဆနသ– တွေဝေခြင်း၏၊ ပေ၊ **ဧ**ဝံ,

["နတ္ထိ သဒ္ဒါ အနတ္ထာ= အနက်မရှိသော သဒ္ဒါတို့ မရှိကြ" ဟူသော ပရိဘာသာနှင့်အညီ ဏာ ပစ္စည်းအနက်ရှိသည်–ဟူလို၊] ဤသို့ သကတ္ထ၌ ဖြစ်သောကြောင့် "သကတ္ထေ+ ပဝတ္တံ သကတ္ထိကံ" အရ ဒေဝတာကို သကတ္ထိကတဒ္ဓိတ်ဟု ခေါ်။ [သက္ကတ၌ "မိမိ" ဟူသော အနက်ဟောပုဒ်ကို "သ" ဟု ဆို၏၊ ပါဠိ၌ "သ" နှင့် အတူပင်၊ သသ– မိမိ၏+အတ္ထော, သတ္ထော (သက္ကတအလို "သွတ္ထော") ထို သတ္ထ၌ ဖြစ်သော တဒ္ဓိတ်သည် "သတ္ထိက" တဒ္ဓိတ်မည်၏၊ ယခုကာလ၌ သွတ္ထတဒ္ဓိတ်ဟု ခေါ်ကြခြင်းမှာ သက္ကတလိုက်၍ ခေါ်ခြင်းသာ၊ "သော်ယေဝ+အတ္ထောယသောတိ သွတ္ထော" ဟူသော ဝိဂြိုဟ်လည်း ကျမ်းရင်းအလိုမကျ။]

အသုံးများသော သကတ္ထိကတဒ္ဓိတ်များ

ယာဝါဒီမှာကော။ ။ ယာဝေါ ဧဝ ယာဝကော၊ ပေ၊ **အ**ဠကော, ဥာတကော, ဘိက္ခုကော, တနုကော, ပေါတကော။

သီတုဏှေဟိ ဥတုမှိ။ ။ ဥတုအနက်ကို ဟောရာ၌ သီတ ဥဏှနှောင် သကတ္ထ၌ ကပစ္စည်းသက်၊ သီတောဧဝ သီတကော (အအေးဥတု) , ဥဏှကော [ဥတုကို မဟောရာ၌ "သီတောဝါယော= အေးသောလေ" ဟု ကပစ္စည်း မသက်ရ၊] ထိုပြင်....."လောဟိတကော=ပတ္တမြားနီ၊ နာတကော=ရေချိုးသူ၊ ကာဠကော= အမည်းဟုလည်း ရှိသေး၏။

အဟမာဒိဝဏ္ဏေဟိ ကာရော။ ။ အဟံ, စသော ဝဏ္ဏနှောင် သကတ္ထ၌ ကာရပစ္စည်းသက်၊ အဟမေဝ အဟံကာရော, ဉံကာရော, သစ္ခံကာရော, တုကာရော, ကကာရော။

ရူပနာမေဟိ ဓေယ္ယော, ဘာဝါတု ယောစ။ ။ ရူပ နာမ သဒ္ဒါနှောင် သကတ္ထ၌ ဓေယျပစ္စည်း, ဘာဝနှောင် ယ ပစ္စည်းသက်၊ ရူပဓေယ္ယံ, နာမဓေယ္ယံ, ဘာဝဓေယ္ယံ, ဘာဝ္ယံ။ ["အသခ်ါရိက်, ဝိနယမေဝ ဝေနယိကော" စသည်တို့ကား တမဓီတေသုတ်ဖြင့် ဏိကပစ္စည်းသက်။]

၃၅၆။ **တဒသ ဌာန မိယော။** ။ "တ သ+ ဌာနံ" အရ "မဒနသ+ဌာနံ" ဟု ဝိဂြိုဟ်ပြု၍ "မဒနသ" ဟူသော ဆဋ္ဌီယန္တ လိင်နှောင် ဌာနအနက်၌ ဣယပစ္စည်းသက်၊ တဒသတ္ထိတိ ဝိစသုတ်၌ တံသည် "မဓာ" စသော ပဌမန္တပုဒ်ကို ညွှန်ပြ၍ ထိုပဌမန္တနှောင် ပစ္စည်းသက်ရ၏၊ ဤသုတ်၌ (တဒသဝယ်) တံကား ထိုကဲ့သို့ ပဌမန္တပုဒ်ကို ညွှန်ပြသည်မဟုတ်, ဌာနံ၏

ရဇနီယံ- တပ်မက်ခြင်း၏ တည်ရာအကြောင်း၊ ကမနီယံ- နှစ်သက်ခြင်း၏ တည်ရာအကြောင်း။ ["ကမ္မနီယံ- တုန်လှုပ်ခြင်း၏ တည်ရာအကြောင်း" ဟု အချို့စာရှိ၏။] ဂမနီယံ- သွားရောက်ခြင်း၏ တည်ရာအကြောင်း၊ ဒုဿနီယံ- ပြစ်မှားခြင်း၏ တည်ရာအကြောင်း၊ ဒဿနီယံ- ကြည့်ရှုခြင်း၏ တည်ရာအကြောင်း။ (၃၈၁)

အရဖြစ်သော ယစ်မူးကြောင်း သေရည်စသည်ကို ညွှန်ပြ၏၊ "မိယော" အရာဝယ် သိဟိုဠ်မှုနှင့် ဗာလာဝတာရတို့၌ ဒီဃဖြင့် "မ်ယော" ဟု ရှိ၏၊ ပုံစံများကိုလည်း "မဒနီယံ" စသည်ဖြင့် ဒီဃနှင့် ထုတ်ပြသည်၊ "မဒနီယံတိ- ဂ်ရဏော-ဓိကရဏောဝါ အနီယေန သိဒ္ဓံ=မဒနီယံသည် မဒဓာတ် (ကရိုဏ်း, သို့မဟုတ်-အဓိကရဏ အနက်၌) အနီယပစ္စည်းဖြင့် ဂ်ိတ်ရုပ်ပြီး၏" ဟု ဤ သုတ်ကို မလိုလားသော မောဂ္ဂလ္လာန်လည်း "ဤယ" ဟုပင် အယူရှိဟန်တူ၏၊ သို့သော် ဟိတအနက်၌ "ဣယော ဟိတော" ဟု သဂ္ဂတသုတ် ရှိသောကြောင့် လည်းကောင်း, သဒ္ဒနီတိ၌ ဣယပစ္စည်းဟု ဆိုထားသောကြောင့်လည်းကောင်း, ဤယပစ္စည်းကို ဆိုလိုလျှင် ဂ်ိတ် အနီယပစ္စည်းဖြင့် ပြီးနိုင်၍ ဤသုတ်ကို မလိုအပ်သောကြောင့်လည်းကောင်း အရှင်ကစ္စည်းဆရာကိုယ်တိုင်ကမူ "ဣယ"ဟု ရသဖြင့်သာ ဆိုလိုဟန်တူသည်။

တဒ္ဓိတ်မသင့် ဂ်ိတ်သာ သင့်ပုံ။ ။ မဒနီယံ စသည်ကို ကစ္စည်းနှင့် ထို၏ နောက်လိုက်ကျမ်းများက တဒ္ဓိတ်ဟု ဆို၍ မောဂ္ဂလ္လာန်က ဂ်ိတ်ပုဒ်ဟု ဆိုရာ၌ "သော ဘန္တေ ဝိဏာနာမ၊ ယဿ သော သဒ္ဒေါ ဧဝံ ရဇနီယော ဧဝံ ကမနီ ယော ဧဝံ မ်ဒနီယော ဧဝံ မုဇ္ဆနီယော ဧဝံ ဗန္ဓနီယော " ဟူသော သဒ္ဒါယတနသံယုတ်, စတုတ္ထပ်, အာသီဝိသဝဂ်၌ "ရဇနီယောတိ အာဒီသု စိတ္တံ ရဇ္ဇေတီတိ ရဇနီယော, ကာမေတဗ္ဗတာယ ကမနီယော, စိတ္တံ မုဇ္ဆတ်ဝိယ ကရဏတော မုဇ္ဆယတီတိ မုဇ္ဆနီယော၊ ("မုဇ္ဆိသတီတိ" ရှိသည်ကို ဆင်ခြင်), "အာဗန္ဓိတ္တာဝိယ ဂဟဏတော ဗန္ဓတီတိ ဗန္ဓနီယော " ဟု အဋ္ဌကထာ ဖွင့်သော ကြောင့် မောဂ္ဂလ္လာန်ဆိုသည့်အတိုင်း ဂ်ိတ်ပုဒ်ကြဲခြင်းသာသင့်၏၊ မှန်၏-မဒနီယော ကို "မဒါယတိ-ယစ်မူးစေတတ်၏" ဟု ဖွင့်ရာ၌ မဒဓာတ် (ကာရိတ်ဏော ပစ္စည်းကျေ) ကတ္တားဟော အနီယပစ္စည်းဟုလည်း ကြံနိုင်၏၊ "မဒ္ဒတိ အနေနာတိ မဒနီယော" ဟု ကရဏသာဓိလည်း ကြံနိုင်၏ "မဒ္ဒတိ တ္တောတိ" ဟု အဓိကရဏ သာဓိ ကြံခြင်းမှာ "တဒဿဒ္ဓာနံ သုတ်အရ ဌာနအနက်လည်း အဓိကရဏသာခ် ကြံလျှင်ပြီး၏-" ဟု ပြလိုခြင်းဖြစ်၏၊ မည်သို့ပင် ကြံသည်ဖြစ်စေ အနီယ ပစ္စည်းဖြင့် ဂ်ိတ်ရုပ် ပြီးရသည်မှာ အမှန်ပင်တည်း၊ မောဂ္ဂလ္လာန်က ဤသုတ်ကို အပို- ဟု ဆိုလိုသည်၊ ကလာပ်မှုဒ္ဓဗောဓတို့၌လည်း ဤသုတ်ကို မတွေ့ရ။ ["မုစ္ဆနီယံ" ဟု ပါဠိရှိကြသော်လည်း "စိတ္တံ မုဇ္ဆတ်ဝိယ" စသော အဖွင့်ကို ထောက်၍ "မုဇ္ဆနီယံ" သာပါဠိမှန်၊ အချို့ အဋ္ဌကထာ စာအုပ်၌

ဥပမတ္ထာယိတတ္တံ ၃၅၇။ ဥပမတ္ထေ – ဍ်ီ၊ အာယိ တတ္ထပစ္စယော ဟောတိ၊ အခုံဝနံ–ဤတောကို၊ ရူမောဝိယ–မီးခိုးကဲ့သို့၊ ဒီဃတိ–မြင်အပ်၏၊ (ဣတိ–ထို့ကြောင့်၊) တဒိဒံ (တံ+ဣဒံ)– ထိုတောသည်၊ ရူမာယိတတ္တံ–မည်၏၊ အခုံဝနံ–ကို၊ တိမိရံ ဝိယ– အမှိုက်မှောင်ကဲ့သို့၊ ဒီဃတိ (ဣတိ) တဒိဒံ–သည်၊ တိမိရာယိတတ္တံ– မည်၏။ (၃၈၂)

"မုဠ္ဍိတံဝိယ" စသည်ဖြင့် ပါဠိပျက်တတ်၏။]

စ အနက်။ ။ မိယော်စဋ္ဌ စသဒ္ဒါကို ဌာနံနောင် ထိုင်စေ၍ ထိုစသဒ္ဒါဖြင့် ဌာနအနက်မှ တစ်ပါး "ဟိတ" စသော အနက်များကို ဆည်းသည်ဟု ရှုဆို၏၊ "ဥပါဒါနာနံ– ဥပါဒါန်တို့၏+ ဟိတာ– စီးပွားတို့တည်း၊ ဥပါဒါနိယာ–တို့၊ သညောဇနာနံ+ နိဝရဏာနံ+ ဟိတာ= သညောဇနိယာ, နိဝရဏိယာ" တို့လည်းနည်းတူ၊ မိယောစနောင် စသဒ္ဒါဖြင့်ကား ဣဒံ အနက်ဌ် ဣလ ပစ္စည်းလည်းသက်၍ "ရညော+ ဣဒံ ရာဇိယံ ရာဇိလ်–မင်း၏ ဥစ္စာ" ဟု ဖြစ်၏။ [အချို့ကား "ရှေ့စ ဖြင့် ဟိတ–အာရမဏ–ဘဝ–ခမ–အရဟ အနက်တို့ကို ယူ၍, နောက်စဖြင့် ဣလ–ဇယျ ပစ္စည်းများကိုလည်း ယူသည်" ဟု ဆို၍ "ဥဒရေ+ဘဝံ–ဥဒရိယံ, ကမ္မသ+ခမံ– ကမ္မနိယံ (နှ အက္ခရာလာ), ဒဿနံ+အရဟတိတိ ဒဿနိယံ, ဒဿနေယျံ (ဝန္ဒနိယော ဝန္ဒနေယျော) ပူဇနိယော, ပူဇနေယျော" တို့ကိုလည်းထုတ်ကြ၏၊ ထိုတွင် ဥဒရိယံကို ဇာတာဒိနသုတ်ဌ် ရှုပသိဒ္ဓိပြခဲ့ပြီ။ ["သမာနံ+ ဥဒရံ သောဒရံ= တူသော အမိဝမ်းတိုက်၊ သောဒရေ+ သယိတော သောဒရိယော= တူသော အမိဝမ်းတိုက်ဌ် ကိန်းသော ညီအစ်ကိုအရင်း" လည်း ဥဒရိယံ ကဲ့သို့ ပြီး၏၊] ကမ္မညံ–ကဲ့သို့၊ ကမ္မနိယံ–လည်း ဇာတာဒိနသုတ်ဖြင့် ပြီးသင့်၏၊ ဒဿနိယံ ကား အနိယပစ္စည်းဖြင့်ပြီးသော ကိတ်ပုဒ်သာ၊ အရဟတိအနက်ဌ် "ဒဿနံ+ အရဟတိတိ ဒဿနေယျော" စသည်ကား ဏေယျော ယောဂ ဝိဘာဂဖြင့်ပင် ပြီးခဲ့လေပြီ။

၃၅၇။ ဥပမတ္ထေ။ ။ ဥပမာန, ဥပမေယျ, ဥပမာဟု ဤနေရာဌ် ၃–ချက်ခွဲ၊ မီးခိုးသည် နွိုင်းယှဉ်ကြောင်းဖြစ်၍ ဥပမာနမည်၏၊ တော စသော အရပ် ကား ညို့ညို့မှိုင်းမှိုင်း ဖြစ်နေသောကြောင့် (မီးခိုးဖြင့် နွိုင်းယှဉ်အပ်ရကား) ဥပမေယျမည်၏၊ ထိုမီးခိုးနှင့် ထိုတောစသော အရပ်တို့ ညို့ညို့မှိုင်းမှိုင်း ဖြစ်ပုံချင်းအားဖြင့်တူနေသော သဘောသည် ဥပမာမည်၏၊ ရူမောသည် ဥပမာန ဝါစက (ဥပမာနကို ဟောသော သဒ္ဒါ), ဝန (ဌာန) စသော သဒ္ဒါသည် ဥပမေယျဝါစက၊ ဝိယကား ဥပမာအနက်ကို ထွန်းပြသော ဥပမာဇောတက သဒ္ဒါတည်း၊ ထို့ကြောင့်

ဝိယသဒ္ဒါသည်ထွန်းပြအပ်သော ဥပမာအနက်၌ (ဥပမာနဝါစက သဒ္ဒါနောင်) အာယိတတ္တာပစ္စည်း သက်သည်။

သဏ္ဌာတ။ ။ မုဒ္ဓဟောဓ ကလာတို့၌ ဤသုတ်မရှိ၊ "ဥပမာနေ ဝတိ" သုတ်ဖြင့် ဣအနုဗန်ရှိသော ဝတ်ပစ္စည်းသက်၍ "ရာဇေဝ ဝတ္တာတေတိ ရာဇဝတ် (မင်းနှင့်တူသူ) စသည်ဖြင့် ပုံစံထုတ်၏၊ ပါဠိ၌ "ရာဇာဝ" ဟု ဖြစ်၏၊ ထိုသုတ်၌ ဥပမာကို "ဥပမာန" ဟု ခေါ်ထားသည်။

ဓူမောဝိယ ဒိဿတိ အခုံဝနံ ။ ။ သီဟိုဠ်မှ၌ "အခုံဌာနံ" ဟု ရှိ၏၊ "ထိုအရပ်သည်" ဟု ပေး၊ ဤ၌ အခုံဝနံသည် (ယံ သဒ္ဒါကဲ့သို့) အပိုထည့်ပါ၌၊ ဒိဿတိလည်း အပိုထည့်ပါ၌ပင်၊ "ဓူမာယိတတ္တံ– မီးခိုးတိမ်တိုက်နှင့် တူသောတော (အရပ်)" ဟု အနက်ပေးရသောကြောင့်လည်းကောင်း, ဝိယ ဒိဿတိအနက်၌ ပစ္စည်းသက်သည်မဟုတ်, ဥပမာအနက် (ဝိယ၏ အနက်၌) သက်သောကြောင့်လည်းကောင်း ရှုပ်တွက်သည့်အခါ "ဓူမော+ ဝိယ" ဟုသာ တည်ပါ၊ "ဓူမောဝိယ– မီးခိုးကဲ့သို့တည်း၊ ဣတိအတ္ထော–၌ " ဟု ဆို၍ ဤသုတ်ဖြင့် အာယိတတ္တာ ပစ္စည်းသက်, ဝိယပုဒ် သိဝိဘတ်တို့ကိုချေ, စသည်စီရင်၊ တိမိရာယိတတ္တံ၌လည်း "တိမိရံ+ ဝိယ" တည်၍ နည်းတူတွက်။

မောဂ္ဂလ္လာန်။ ။ "ဓူမာယိတတ္တံတိ– ဣဒ္ဓိဗာနာမဓာတုကော ဣဒ္ဓေန သိဒ္ဓံ– ဓူမာယိတ ဟူသော ဣဒ္ဓိပစ္စယန္တ နာမဓာတ်နောင် ဣဒ္ဓိပစ္စည်းဖြင့် ပြီး၏" ဟုဆို၍ ဤသုတ်ကို ပယ်လေသည်၊ "ဓူမောဝိယ အာစရတိ" ဟူသော အနက်၌ "အာယနာမတော ကတ္တုဝုပမာနာ ဒါစာရေ" ကဲ့သို့သော သုတ်ဖြင့် အာစာရအနက်၌ အာယပစ္စည်းသက်၍ "ဓူမာယ" ဟု ဖြစ်သော နာမဓာတ်နောင် ကတ္တားအနက်၌ (တ္တ)– တပစ္စည်း ဣအာဂုံဖြင့် "ဓူမာယိတ" ဟု ပြီးစေ၍ ဘာဝအနက်၌ ဖြစ်စေ သကတ္တု၌ ဖြစ်စေ ဣတ္တပစ္စည်းသက်လျှင် "ဓူမာယိတတ္တံ– မီးခိုးကဲ့သို့ ပြုတတ်သော အရာတည်း" ဟု ဖြစ်၏။

ဤမောဂ္ဂလ္လာန် စီရင်ပုံသည် "ဓူမာယိတတ္တံ တိမိရာယိတတ္တံ ဂစ္ဆတေဝ" ဟူသော မာရသံယုတ်၌ "ဓူမာယိတတ္တံတိ– ဓူမာယိတဘာဝံ၊ တသ္မိံဟိ ခဏေ ဓူမဝလာဟကာ ဝိယ တိမိရဝလာဟကာ ဝိယစ ဥဋ္ဌဟိံသု" ဟု အဋ္ဌကထာဖွင့်ပုံနှင့် ညီပေသည်၊ "ဓူမာယိတတ္တံ– မီးခိုးတိမ်တိုက်ကဲ့သို့ ပြုကျင့်တတ်သည်၏ အဖြစ်သည်၊ ဝါ– မီးခိုးတိမ်တိုက်နှင့်တူသော အခိုးလုံးကြီးသည်၊ တိမိရာယိတတ္တံ– အမှောင်တိမ်တိုက်ကဲ့သို့ ပြုကျင့်တတ်သည်၏ အဖြစ်သည်၊ ဝါ– အမှောင်တိမ်တိုက်နှင့် တူသော မှောင်မှောင်မည်းမည်း အလုံးကြီးသည်၊ ဂစ္ဆတေဝ– တသွားတည်း သွားနေတော့သတည်း" ဟု ပေး။

တန္ဆီသိ တတ္ထေ လော ၃၅၈။ **တန္ဆီသိတတ္ထေ** – ထိုကို မှီ၏ ဟူသော အနက်ခ္ခ်ိလည်းကောင်း၊ **တံ** – ထိုသည်၊ **အသ**– ထို၏၊ **ဌာနံ** – တည်ရာ အကြောင်းတည်း၊ ဣစ္ဆေတသို့ **အတ္ထေ စ**– ခ္ခ်ိ လည်းကောင်း၊ **လပစ္စယော** – ဟောတိ၊ **ဒုဋ္ဌ**– မကောင်းမှုကို၊ **နိသိတံ**– မှီသည်တည်း၊ **ဒုဋ္ဌလ္လံ**– မကောင်းမှုကို မှီသည်၊ **ဝေဒံ** – ဉာဏ်ကို၊ **ဝါ**– **နစ်သက်ခြင်း**ကို၊ **နိသိတံ**– **တည်း**၊ **ဝေဒလ္လံ**– **သည်**၊ **ဒုဋ္ဌ**– **မကောင်းမှု**၏၊ **ဌာနံ**– **တည်း**၊ **ဒုဋ္ဌလ္လံ**–**ကြောင်း**၊ **ဝေဒသ**–**ဉာဏ်**၏၊ **ဝါ** – **နစ်သက်ခြင်း**၏၊ **ဌာနံ ဝေဒလ္လံ**။ (၃၈၃)

၃၅၈။ တန္ဆီသိတတ္ထေ၊ ပေ၊ အတ္ထေစ။ ။ "တံ+ နိသိတံ, တန္ဆီသိတံ" ဟု တပ္ပုရိသ်သမာသ်ပြု၊ မှန်၏–"တံ+ နိသိတံ" သည် သမာသ် မဟုတ်ဘဲ ဝါကျ ဖြစ်လျှင် "တံ– ထိုကို+ နိသိတံ–မှီ၏၊ ဣတိ အတ္ထေ– ခ္ခ်ိ" ဟု ဣတိသဒ္ဒါပါရာ၏၊ ယခုမှာ ဣတိမပါဘဲ"တန္ဆီသိတ္ထေ" ဟု ဆိုထားသောကြောင့် "တန္ဆီသိတ" သည် သမာသ်သာ ဖြစ်ထိုက်၏၊ လုတ္တ အလုတ္တ ၂ မျိုးတွင်ကား (ယ– တ နှင့် သမာသ်တွဲရာ၌ ရှေ့ ယ– တနောင် နိဂ္ဂဟီတ်လာလေ့ရှိသောကြောင့် နိဂ္ဂဟီတ်လာ ပြီးမှ "နှ" ပြုရကား) တံ၌ ဒုတိယာကျသော လုတ္တသမာသ် ဖြစ်ထိုက်၏၊ ထို့ကြောင့် "တန္ဆီသိတန္တိ– အလုတ္တသမာသော– ယံ" ဟူသော နိဒ္ဒေသကို ဆင်ခြင်၊ တန္ဆီသိတော စ သော အတ္ထော စာတိ တန္ဆီသိတတ္ထော၊ တဒဿဌာန မိယော စ သုတ်မှ တဒဿဌာနပုဒ်ကို လိုက်စေ၍ "တဒဿဌာန မိစ္ဆေ တသ္မိံ အတ္ထေ စ" ဟု ဝုတ္တိဖွင့်၏၊ [နိဒ္ဒေသ၌ကား တဒဿဌာန မိယော စကဲ့သို့ အတ္ထသဒ္ဒါ မပါဘဲပြီးသင့်လျက် တန္ဆီသိတတ္ထေဟု အတ္ထသဒ္ဒါပိုကို ဆိုခြင်းကြောင့် ထိုအတ္ထသဒ္ဒါပိုဖြင့် "တဒဿဌာနမိစ္ဆေ တသ္မိံ အတ္ထေ" ဟု အနက်ပိုပြသည်– ဟု ဆိုသည်။]

ဒုဋ္ဌ၊ ပေ၊ ဝေဒလ္လံ။ ။ ဒုဋ္ဌသဒ္ဒါ နိပါတ်ပုဒ်တည်း၊ ထို့ကြောင့် ဒုတိယာ ဆင်ခြင်ကျေ၍ "ဒုဋ္ဌ–ကို၊ ဒုဋ္ဌ– ၏" ဟု ပေးနိုင်သည်၊ ဒုဋ္ဌ၊ ဒုဋ္ဌသတို့ကား ပါဠိပျက်သာ၊ ဒုဋ္ဌနှောင် အံသက်, ချေ၊ နိသိတနောင် သိသက် အံပြု "ဒုဋ္ဌ+ နိသိတံ" ဟု ဝါကျဖြစ်၏၊ အနက်ပေး၍ နိသိတအနက်ခ္ခ်ိ လ ပစ္စည်းသက်,ဆိုင်ရာ ချေ, လ ဒွေးဘော်လာ, ဒုဋ္ဌလ္လဟု ဖြစ်၏၊ "ဝေဒံ+ နိသိတံ" ဟု ဝါကျဖြစ်စေ၍ ဝေဒလ္လပြီးပုံလည်း နည်းတူ၊ "ဒုဋ္ဌ+ဌာနံ" စသည်ကား တဒဿဌာနမိစ္ဆေ တသ္မိံ အတ္ထေအရ ပုံစံမျှားတည်း၊ ဝေဒသဒ္ဒါသည် ဉာဏ်ကိုလည်းကောင်း, နှစ်သက်ခြင်းကို လည်းကောင်း ၂ နက်လုံးကို ဧကသေသနည်း– .သာမညနိဒ္ဒေသနည်းအားဖြင့် ဟောတ်။

သီလက္ခန်ဒီကာသစ်။ ။ ဧတေန– (ဤ "ဝေဒဠ တုဋ္ဌိ စ လဒ္ဓါ လဒ္ဓါ" ပါဠိဖြင့်) ဝေဒသဒ္ဒါ ဉာဏော သောမနဿေ စ ဧကသေသနယေန ("ဝေဒေါစ ဉာဏ်လည်း၊ ဝေဒေါစ– နှစ်သက်ခြင်းလည်း၊ ဝေဒေါ– ဉာဏ်နှစ်သက်ခြင်း" ဟု

အာလု တဗ္ဗဟုလေ **၃၅၉။ တဗ္ဗဟုလတ္ထေ– ထိုတရားများ၏ ဟူသော အနက်၌၊ အာလုပစ္စယော–သည်၊ ဟောတိ– ဖြစ်၏၊ အသ– ထိုသူ၏၊ အဘိဇ္ဈာ–အဘိဇ္ဈာဟူသော၊ ပကတိ–ပင်ကိုသဘောသည်၊ (အတ္ထိ, ဣတိ) အဘိဇ္ဈာလု–မည်၏၊ အသ–၏ ၊အဘိဇ္ဈာ–အဘိဇ္ဈာသည်၊ ဗဟုလာ–များ၏ ၊ (ဣတိ)၊ အဘိဇ္ဈာလု**

ပြုရသော ကေသေသနည်းအားဖြင့် လည်းကောင်း), သာမညနိဒ္ဒေသေန ဝါ–(သဒ္ဒါတူ၍ သာမညအားဖြင့် ညွှန်ပြအပ်သော နည်းအားဖြင့် လည်းကောင်း) ပဝတ္တတိတိ ဒသေတိ...ဒ.....သီလက္ခန်ဒီကာသစ်၊ ဤစကားကိုထောက်၍ "ဝေဒံ–ဗေဒင်" ဟု ပေးသော ရှေးနက်ကို ဆင်ခြင်ပါ။

တစ်နည်း ဒုဋ္ဌုလ္လဲ။ ။ "ဒုဋ္ဌုလ္လန္တိ– ဒုဋ္ဌု စ· ကိလေသဒုသိတံ ထူလဉ္စ အသုခုမံ" ဟု ဖွင့်သော သုဒိန္နကဏ္ဍအဋ္ဌကထာ အလိုအားဖြင့် ဒုသဒ္ဒါသည် ဒုဋ္ဌု (မကောင်းဟူသော) အနက်ဟောတည်း၊ "မကောင်း" ဟူသည်လည်း ကိလေသာတို့ ဖျက်ဆီးအပ်သောကြောင့် ဖြစ်၏၊ ထူလသဒ္ဒါကား "ကြမ်းတမ်း" အနက်ဟောတည်း၊ တ် ဒွေးဘော်လာ၊ တ္ထကို ဒေါဒသစ၌ စ ဖြင့် ဌပြု, ဥကို ရဿပြု, လဒွေးဘော်လာ "ဒုဋ္ဌုလ္ဿ" ~ဟု ဖြစ်၏၊ ဒုဋ္ဌုစ+ သော+ ထူလောစာတိ ဒုဋ္ဌုလ္လော– မကောင်း ကြမ်းတမ်းသော အကျင့် (ယုတ်ကြမ်းသော အကျင့်)။

ဝေဒလ္လဲ။ ။ "ဝေဒဉ္စ တုဋ္ဌိ'စ လဒ္ဓါ လဒ္ဓါ ဒေသိတသုတ္တန္တာ ဝေဒလ္လံ" ဟူသော အဋ္ဌကထာ, "ဝေဒဿ လာဘာပနတော ဝေဒလ္လသံညာ ပတိဋ္ဌိတာ" ဟူသော သီလက္ခန်ဒီကာဟောင်းကို မှီ၍ "ဝေဒံ+ လာဘာ,ပေတိတိ (ဉာဏ်နှင့် နှစ်သက်ခြင်းကို ရစေတတ်သည်၏ အဖြစ်ကြောင့်) ဝေဒလ္လံ" ဟု ဖြစ်၏၊ [ဝေဒ+လာဘာတ်, ကာရိတ်ကျေ, ကွိပစ္စည်းဟု ကြံ။]

ဣလ္လပစ္စည်း။ ။ နိဿိတအနက်၌ သုတ်ကြီးဖြင့် ("ဒိဿန္တ,ညေပိ ပစ္စယ်ာ" ဟူသော မောဂ္ဂလ္လာန်သုတ်ဖြင့်) ဣလ္လပစ္စည်းသက်၍ "သခ်ါရတ္တံ– သခ်ါရအဖြစ်ကို + နိဿိတံ– (တ္တကို သုတ်ကြီးဖြင့် ချေ၍) သခ်ါရိလ္လံ" ဟု ပြီး၏၊ "သေယျထာ,ပိ ပိသာစိလ္လိကာတိ ပိသာစာ,ဧ၀ ပိသာစိလ္လိကာ " ဟူသော မဟာ၀ါ, ဝဿုပနာ ယိကက္ခန္ဓကဋ္ဌကား ယခင်သုတ်ဖြင့် သကတ္ထဋ္ဌ ဣလ္လိကပစ္စည်းသက်။

၃၅၉။ တဗ္ဗဟုလတ္ထေ။ ။ တဒေ၀– ထိုတရားသည်ပင် + ဗဟုလံ– များသည်တည်း၊ တဗ္ဗဟုလံ– ထိုတရားများသည်၊ ဝါ– များသော ထိုတရား (ရှင်ဋီကာ)၊ ဤ၀ိဂြိုဟ်အရ အဘိဇ္ဈာစသော တရားကိုသာရသော်လည်း ဌာနပ္ပစာရ အားဖြင့် ထို တရားရှိသူတိုင်အောင်ယူ၊ ထို့ကြောင့် ရှုဋ္ဌ "တဒဿ ဗဟုလမိစ္ဆေ တသ္မိ' အတ္ထေ" ဟု အဿထည့်၍ (အဿတ္ထိ အနက်မျိုးဖြစ်အောင်) ဖွင့်သည်၊

– ၏၊ ဧဝံ, သီတာလု– အအေးများသူ၊ ဓဇာလု– တံခွန်များသော ရထား၊ ဝါ– အလံများသော ရထား၊ ဒယာလု– သနားခြင်းများသူ၊ (၃၈၅)။

"အဘိဠာ+ အသ+ ပကတိ+ သူ၏ ပင်ကိုသဘော (ထုံးစံဧလေ့) အားဖြင့် အဘိဠာတရားရှိသည်" ဟု ဆိုသဖြင့် ထိုသူသည် အဘိဠာအားကြီးသူ ဖြစ်ကြောင်းသိသာ၏၊ ထို့ကြောင့် "အဘိဠာ အသ ပကတိ" ဟု ဆိုသော်လည်း "အဘိဠာ အသ ဗဟုလာ" နှင့် အဓိပ္ပာယ်တူပင် ဖြစ်၍ ဝိဂြိုဟ် ၂ မျိုးလုံးပင် တဗ္ဗဟုလ အနက်ပြချည်း– ဟု မှတ်ပါ၊ သီတံ+အသ ပကတိ (ဗဟုလာဝါ) သီတာလု၊ ဓဇော (တံခွန်၊ ဝါ– အလံ) အသ ဗဟုလာတိ ဓဇာလု။ [ဤ၌ကား ပကတိအနက် မကောင်း။] ဒယာ (သနားခြင်း) အသ ပကတိ (ဗဟုလာဝါ) တိ ဒယာလု၊ "ဘိက္ခု" ကဲ့သို့ ရှုပ်စဉ်။

သက္ကတအဆို။ ။ သီတုဏှ တိပ္ပေဟိ တဒသဟနေ– ထိုကို သည်းမခံနိုင်ခြင်း အနက်၌ သီတ ဥဏှ တိပ္ပသဒ္ဒါတို့နောင် အာလုပစ္စည်းသက်၊ (ဝါတ္တိကသုတ်)၊ သီတံ–အအေးကို (အချမ်းကို) + နဿဟတေ– သည်းမခံနိုင်၊ ဣတိ သီတာလု၊ ဥဏှာလု– အပူကို သည်းမခံနိုင်သူ၊ တိပ္ပါလု– ဒုက္ခကို သည်းမခံနိုင်သူ၊ "သဒ္ဒါ ဒိတော အာလု" ဟူသော သာရသွတသုတ်ဖြင့်ကား အသတ္တိအနက်၌ အာလု ပစ္စည်းသက်၍ "သဒ္ဒါလု– များသော သဒ္ဒါရှိလူ၊ ဒယာလု" စသည်ဖြစ်၏၊ သဗ္ဗတော ကော သုတ်ဖြင့် (က) လာလျှင် "အဘိဠာလုကော, အဘိဠာလုကာ (အဘိဠာများသော မိန်းမ) အဘိဠာလုကံ (စိတ်)" စသည်ဖြစ်၏။

အဋ္ဌကထာ။ ။ "ဒယာ လုကေနာတိ– အနုကမ္ပာ– သဟိတေန (သနားခြင်းကို သည်းမခံနိုင်သော)" ဟူရာ၌ကား "သနားခြင်း များသည်ဖြစ်၍ ထိုသနားခြင်းကိုပင် သည်းမံနိုင်အောင် ဖြစ်ရသူ" ဟု ဆိုလိုသည်၊ "ပုရိသာလူစ ဟတ္ထယော" ဟူသော ပါဠိ၌ "တတ္ထ ပုရိသာလူတိ ဝဋ္ဋဝါမုခယက္ခိနီယော (မြည်း၏မျက်နှာ လူ.ကိုယ်ရှိ၍ လူနှင့်တူသော ဘီလူးမတို့)" ဟု ဝေဿန်ဇာတ် အဋ္ဌကထာဖွင့်၏၊ "ပုရိသေန+ သဒိသာ ပုရိသာလူ" ဟု သဒိသအနက်၌ အာလု ပစ္စည်း (သုတ်ကြီးဖြင့်) သက်၊ ဥကာရ၏ နောင် ဣတ္ထိလိင်၌ ဦးပစ္စည်း ထပ်၍သက်၊ "ဤနေရာ၌ ပုရိသ သဒ္ဒါလည်း လူသာမညကို ဟောသည်" ဟု မှတ်ပါ။

မှတ်ချက်။ ။ ဤတွင် အနေကတ္ထတဒ္ဓိတ်ပြီး၏၊ ဤအနေကတ္ထတဒ္ဓိတ်၌ ယေနဝါ သံသဋ္ဌံ စသော သုတ်စဉ်ကို ကြည့်၍ သံသဋ္ဌ စသော တဒ္ဓိတ်, ရာဂစသော တဒ္ဓိတ်, ဇာတတဒ္ဓိတ်, သမူဟတဒ္ဓိတ်, ဌာနတဒ္ဓိတ်, ဥပမာတဒ္ဓိတ်, နိဿိတတဒ္ဓိတ်, တဗ္ဗဟုလတဒ္ဓိတ်များ ပါဝင်သည်ဟုမှတ်ပါ။

ဘာဝတဒ္ဓိတ်

ဣ၆၀။ ဘာဝတ္တေ – ဘောအနက်၌၊ ဣတ္ထိတာ ဣတ္ထိ– ဣတ္ထိတာ ဟူကုန်သော၊ ဧတေ ပဋ္ဌယာ ဟောန္တိ၊ အလသဿ – ပျင်းရိသူ၏၊ ဘာဝေါ– အဖြစ်တည်း၊ အာလသျံ– ပျင်းရိသူ၏ အဖြစ်၊ အရောဂဿ–ရောဂါ မရှိသူ၏၊ ဘာဝေါတည်း၊ အာရောဂျံ– ရောဂါမရှိသူ၏အဖြစ်၊ ပဲသုဏ္ဍလိကဿ– ပုံသဏ္ဌ ရှုတင်ဆောင်သူ၏၊ ဘာဝေါ, ပဲသုဏ္ဍလိကတ္တံ၊ အနောဒရိကဿ– ဝမ်းစာကို မရှာမှီးသူ၏၊ ဘာဝေါ, အနောဒရိကတ္တံ၊ သဂိုဏိ ကာရာမဿ–အပေါင်းအဖော်ဟူသော မြေ့လျော်ရာရှိသူ၏၊ ဘာဝေါ, သဂိုဏိ ကာရာမတာ၊ နိဒ္ဒါရာမဿ– အိပ်ခြင်းဟူသော မြေ့လျော်ရာရှိသူ၏၊ ဘာဝေါ– နိဒ္ဒါရာမတာ၊ တုဋ္ဌဟာဏေန–ဖြင့်၊ ဘာနပဋ္ဌယော–သည်၊ ဟောတိ၊ ပုထုဇ္ဇနတ္တာနံ, ပုထုဇဉ်၏ အဖြစ်၊ ဝေဒနတ္တာနံ– ဝေဒနာ၏ အဖြစ်၊ (၃၇၈)။

ဣ၆၀။ဘာဝေ။ ။ ဘဝန္တီ ဗုဒ္ဓိသဒ္ဒါ တေသ္မာတိ – ဘာဝေါ (ဘူဓာတ် ဏပစ္စည်း, အပါဒါနသာဓန)၊ တေသ္မာ– ဤ သဒ္ဒပဝတ္တိနိမိတ်မှ၊ ဗုဒ္ဓိသဒ္ဒါ– အသိဉာဏ်နှင့် သဒ္ဒါ ၂ မျိုးတို့သည်၊ ဘဝန္တီ–ဖြစ်လာကုန်၏၊ ဣတိ– ဤသို့ အသိဉာဏ် သဒ္ဒါတို့ ဖြစ်ခဲ့ရာ၏ အဖြစ်ကြောင့်၊ သော– ထိုသဒ္ဒပ္ပဝတ္တိနိမိတ်သည်၊ ဘာဝေါ– ဘာဝမည်၏၊ [နားလည်လွယ်အောင် ဒဏ္ဍီတွဲ့ပုဒ်ကို ပုံစံထုတ်၍ ပြအုံ၊ သဒ္ဒါကျမ်းတို့၌ စိတ်ဖြင့် သိခြင်းကိုလည်း "ဗုဒ္ဓိ" ဟုပင် ဆိုသည်။]

ဒဏ္ဍီတွဲ့။ ။ တုတ်ကိုင်သူကို မြင်သူမှာ "တုတ်ရှိသူ" ဟု သိသော အသိဉာဏ်ဖြစ်၏၊ ထိုသူ့ကို ခေါ်ဝေါ်ပြောဆိုသောအခါ၌ ပါဠိလို "ဒဏ္ဍီ=ဒဏ္ဍီ" ဟု ခေါ်ပေလိမ့်မည်၊ ဤနေရာ၌ "ဘာကြောင့် တုတ်ရှိသူမှန်း သိသ'လဲ, ဘာ့ကြောင့် ဒဏ္ဍီသဒ္ဒါ ဖြစ်လာရသလဲ....." ဟု မေးလျှင် သူကိုင်ထားသော တုတ်ကြောင့်ဟု ဖြေရလိမ့်မည်၊ သို့ဖြစ်လျှင် တုတ်သည် ပထမအဆင့် အရေးကြီးသော အရာဝတ္ထု ဖြစ်ကြောင်းဟုလည်းကောင်း, ထိုတုတ်ကို အကြောင်းပြု၍ ဒုတိယအဆင့် တုတ်ရှိသူဟု သိသော ဗုဒ္ဓိနှင့် ဒဏ္ဍီ သဒ္ဒါဖြစ်လာရကြောင်းကို လည်းကောင်း သိသာပြီ၊ ဤသို့ သဒ္ဒါဖြစ်ခြင်း၏ အကြောင်းကို "သဒ္ဒပ္ပဝတ္တိနိမိတ္တ" ဟု လည်း ခေါ်၏၊ သဒ္ဒသ– ဒဏ္ဍီစသော သဒ္ဒါ၏ + ပဝတ္တိ– ဖြစ်ပေါ်လာခြင်းတည်း၊ သဒ္ဒပ္ပဝတ္တိယာ– သဒ္ဒါဖြစ်ခြင်း၏+ နိမိတ္တံ–အကြောင်းတည်း၊ သဒ္ဒပ္ပဝတ္တိနိမိတ္တံ– ကြောင်း၊ ဤစကားအရ သဒ္ဒပ္ပဝတ္တိနိမိတ္တကို "ဘာဝ=ဘောအနက်" ခေါ်သည်ဟု မှတ်ပါ၊ ထိုဘောအနက်သည် ဇာတိဘာဝ, ဂုဏဘာဝ, ကြိယာဘာဝ, ဒဗ္ဗဘာဝ, နာမဘာဝဟု ၅ မျိုးလောက် ပြောရိုးရှိ၏။

ဓာတိဘာဝ။ ။ ထိုတွင် ဓာတ်ကိုစွဲ၍ အသိဉာဏ်နှင့် သဒ္ဒါ ဖြစ်ပေါ်လာလျှင် ထိုသဒ္ဒပ္ပဝတ္တိနိမိတ်ဖြစ်သော ဓာတ်သည် ဓာတိဘာဝမည်၏၊ ပုံစံကား –မနုဿတ္တံ တည်း၊ ဤ၌ လူအချင်းချင်း တစ်ယောက်နှင့်တစ်ယောက် တူသောအခြင်းအရာသည် ဓာတ်မည်၏၊ မျက်စိ, နား, နှာ အင်္ဂါ ခြေ လက် ပေါ်ထွက်ပုံအားဖြင့် မိမိမြင်ဖူးသော လူနှင့်တူသော သတ္တဝါတစ်ယောက်ကိုမြင်လျှင် လူဟု သိသောဉာဏ်နှင့် "မနုဿ" ဟူသော သဒ္ဒါသည် ဖြစ်ပေါ်လာလိမ့်မည်၊ ထိုသို့ လူဟူသော အသိဉာဏ်နှင့် သဒ္ဒါ၏ ဖြစ်ကြောင်း (သဒ္ဒပ္ပဝတ္တိနိမိတ်) သည် လူဓာတ်ပင်တည်း၊ ထိုလူဓာတ်ဟူသော ဘောအနက်၌ တ္တ ပစ္စည်းသက်၍ မနုဿတ္တံ ဟုဖြစ်ရသည်၊ "ဂေါတ္တံ–ဂေါသဒ္ဒါ၏ ဖြစ်ခဲ့ရာအကြောင်း" ဟူရာ၌ နွားဓာတ် သည်လည်းကောင်း "ပုရိသတ္တံ ပုရိသသဒ္ဒါ၏ ဖြစ်ခဲ့ရာအကြောင်း" ဟူရာ၌ ယောကျ်ားဓာတ် (ယောကျ်ားမျိုး) သည်လည်းကောင်း ဘာဝတ္တ (တ္တ ပစ္စည်း၏ အနက်) ဖြစ်ကြောင်း သိပါ။

ဂုဏဘာဝ။ ။ သဒ္ဒါကျမ်း၌ "ဖြူ – နီ– ညို– ဝါ" စသော အဆင်းများလည်း အထည်ဒြပ်ကို ထင်ရှားပြတတ်သောကြောင့် "ဂုဏောတိ ဒဗ္ဗံ ပကာသေတီတိ ဂုဏော" အရ ဂုဏမည်ကြောင်းကို မှတ်သားပါ၊ ညိုသော အဝတ်အထည်ကို မြင်ရာ၌ "ညိုသောအဝတ်" ဟု အသိဉာဏ်နှင့် "နီလော" ဟူသော သဒ္ဒါသည် ဖြစ်ပေါ်လာ၏၊ "နီလဿ– နီလသဒ္ဒါ၏ + ဘာဝေါ– ဖြစ်ခဲ့ရာအကြောင်း" ဟူသည် အညိုဂုဏ်ပင်တည်း၊ ထိုအညိုဂုဏ်ကို တ္တ ပစ္စည်းက ဟောရှု "နီလတ္တံ" ဟု ဖြစ်ရသည်၊ "သုက္ကတ္တံ– (အဝတ်ဖြူကို ဟောသော) သုက္ကသဒ္ဒါ၏ ဖြစ်ခဲ့ရာ အကြောင်း၊ ဝါ– အဖြူ ဂုဏ် စသည်၌လည်း ဤနည်းပင်။

ကြိယာဘာဝ။ ။ လူတစ်ယောက်ကား ချက်ပြုတ်နေ၏၊ ထိုသူ၏ ချက်ပြုတ်နေပုံ အမူအရာ ကြိယာကို မြင်ရသူမှာ "ဤသူသည် ချက်ပြုတ်တတ်သူတည်း" ဟု သိသောဉာဏ်နှင့် "ပါစကော" ဟူသော စကားပြောသံ သဒ္ဒါများ ဖြစ်ပေါ်လာပေလိမ့်မည်။ ထို့ကြောင့် "ပါစကဿ–ပါစကသဒ္ဒါ၏ + ဘာဝေါ– ဖြစ်ခဲ့ရာအကြောင်း" ဟူသည် ချက်ပြုတ်နေပုံ အမူအရာ ကြိယာတည်း၊ ထိုကြိယာကို တ္တ ပစ္စည်းက ဟောရှု "ပါစကတ္တံ– ပါစကသဒ္ဒါ၏ ဖြစ်ခဲ့ရာအကြောင်း၊ ဝါ– ချက်ချင်း ကြိယာ" ဟု ဖြစ်သည်၊ တောင်းရမ်းခြင်း ကြိယာကို အကြောင်းပြု၍ ယာစကသဒ္ဒါ ဖြစ်ပေါ်လာပုံ, ယာစကတ္တံ၌ တ္တ ပစ္စည်းက ထိုတောင်းခြင်း ကြိယာကို ဟောပုံများကိုလည်း သိပါ။

ဒဗ္ဗနှင့် နာမဘာဝ။ ။ ပြခဲ့သော ဒဏ္ဍီတ္တံ၌ တုတ်ဒြပ်သည် (ဒဏ္ဍီသဒ္ဒါ ဖြစ်ပေါ်လာခြင်း၏ အကြောင်းဖြစ်၍) ဒဗ္ဗဘာဝ မည်၏၊ ဒဏ္ဍီတ္တံ၌ တ္တ ပစ္စည်းက ထိုတုတ်ဒြပ်ကိုပင် ဟောသည်၊ "ဒဏ္ဍီနော– ဒဏ္ဍီသဒ္ဒါ၏ + ဘာဝေါ ဖြစ်ခဲ့ရာ အကြောင်းသည်၊ ဝါ–တုတ်ဒြပ်သည်၊ ဒဏ္ဍီတ္တံ–မည်၏၊ ဦးချိုရှည်သော နွားကြီးကို မြင်၍ "ဝိသာဏီ" သဒ္ဒါ ဖြစ်ပေါ်လာရာ၌လည်း "ဝိသာဏိနော – ဝိသာဏီ

သဒ္ဒါ၏+ ဘာဝေါ– ဖြစ်ခဲ့ရာအကြောင်းသည်၊ ဝါ– ဦးချိုဒြပ်သည်၊ ဝိသာဏိတ္တံ– မည်၏" ဟုသိပါ၊ လူတစ်ယောက်ကို "စိတ္တ" ဟု နာမည်မှည့်ထား၏၊ နောင်အခါ ထိုသူ့ကို မြင်ရသူတို့မှာ "စိတ္တ" ဟု အသိဉာဏ် "စိတ္တ= စိတ္တ" ဟူသော သဒ္ဒါသံများ ဖြစ်ပေါ်လာ၏၊ ဤ၌ "စိတ္တသ– စိတ္တသဒ္ဒါ၏+ ဘာဝေါ– ဖြစ်ခဲ့ရာ အကြောင်း" ဟူသည် စိတ္တဟူသော နာမည်ပင်တည်း၊ ထို့ကြောင့် "စိတ္တတ္တံ– စိတ္တသဒ္ဒါဖြစ်ကြောင်း၊ ဝါ– စိတ္တဟူသော နာမည်" ဟု သိပါ၊ နွားတစ်ကောင်ကို "စိတ္တ" ဟု နာမည်မှည့်ရာ၌လည်း နည်းတူ၊ ဤသို့အားဖြင့် ဘာဝအနက် ၂– မျိုးပြားသည်။

[ဆောင်] ဇာတ်– ဂုဏ်– ကြိယံ– ဒြပ်– နာမ်, ငါးတန် ဘာဝပြား၊
သဒ္ဒါဖြစ်ရိပ်, အကြောင်းဟိတ်, နိ‌ုမ်ိတ် ဘာဝငြား။

အနက်ပေးပုံ။ ။ ဤဘာဝတဒ္ဓိတ်ဝယ် "မနုဿသ–လူ၏+ ဘာဝေါ– အဖြစ်တည်း၊ မနုဿတ္တံ– လူ့အဖြစ် " ဤသို့ ပေးရာ၌ လူဇာတ်ကို မရဘဲ လူ၏ ဖြစ်ခြင်းကြိယာကိုသာရသောကြောင့် မှန်ကန်သော အနက်မဟုတ်, အလွယ်တကူ ပေးခြင်းသာ ဖြစ်၏၊ "အလသဿ– ပျင်းသောသူ၏+ ဘာဝေါ– အဖြစ်တည်း" စသည်ဖြင့် နိဿယ၌ ပေးထားသည်မှာလည်း ရိုးရာအတိုင်း အလွယ်ပေးခြင်းသာ၊ " မနုဿသ–လူ၏+ဘာဝေါ– ဖြစ်ခဲ့ရာ အကြောင်းတည်း" ဟု ပေးရာ၌လည်း လူဇာတ်ကို မရသေးဘဲ လူ၏ ဖြစ်ကြောင်း ရှေးကံကိုသာ ရဖွယ်ရှိသောကြောင့် ကျုနသော အနက်ဟု မဆိုထိုက်၊ "မနုဿသ–မနုဿသဒ္ဒါ၏+ဘာဝေါ– ဖြစ်ခဲ့ရာအကြောင်းတည်း၊ "မနုဿတ္တံ–မနုဿသဒ္ဒါ၏ ဖြစ်ခဲ့ရာအကြောင်း" ဟု ပေးမှသာ မှန်ကန်ကျုန၍ တ္ဘ ပစ္စည်း၏ ဟောနက်ဖြစ်သော လူဇာတ်ကို ရမည်။

ရှေးကအနက် ပေးပုံ။ ။ ရှေးဆရာတို့ကား "မနုဿသ– မနုဿဟု သိရသော ဉာဏ်၏၊ ဝါ– မနုဿသဒ္ဒါ၏" ဟုပေးကြ၏၊ ထိုပေးခြင်းကား ဘဝန္တီ ဗုဒ္ဓိသဒ္ဒါ ဧတသ္မာတိ ဘာဝေါ" ဟူသော ဝိဂြိုဟ်၌ "ဗုဒ္ဓိ" ကို ကြည့်၍ "မနုဿဟု သိသော ဉာဏ်" ဟု ထည့်ပေးခြင်းဖြစ်၏၊ သို့သော် ဘာဝပုဒ်ကို ဝိဂြိုဟ်ပြုရာ၌သာ "ဗုဒ္ဓိ" ပါသည်၊ ဘာဝ၏ အရကိုပြုသော "သဒ္ဒပ္ပဝတ္တိနိမိတ္တ" ပုဒ်၌ကား "ဗုဒ္ဓိသဒ္ဒပ္ပဝတ္တိနိမိတ္တ"ဟု ဗုဒ္ဓိကို ထည့်၍ မပြသောကြောင့်လည်းကောင်း "မနုဿ ဟု သိသောဉာဏ်၏" ဟု အနက်ပေးဖို့ရန် "မနုဿသ" ဟူသော ပါဠိနှင့် (တိုက်ရိုက်) မလျော်ကန်ဘဲ ဥပစာကြံမှ သင့်တန်မည်ဖြစ်သောကြောင့် လည်းကောင်း "မနုဿဟု သိသောဉာဏ်၏" ဟု ရှေးဆရာတို့ အနက်ပေးမှုကို စဉ်းစားသင့်၏၊ "ဘဝန္တီ ဗုဒ္ဓိသဒ္ဒါ ဧတေနာတိ ဘာဝေါ" ဟုလည်း ဘာဝပုဒ်၌ ကရဏသာဓိ ပြုကြသေး၏၊ "ဧတေန–ဤသဒ္ဒပ္ပဝတ္တိနိမိတ်ကြောင့်" ဟုပေး၊ ဤသို့ အပါဒါန ကရဏ သာဓန ၂ မျိုးပြသောကြောင့် "ဘာဝေါ– ဖြစ်ကြောင်း ဖြစ်ရာတည်း" ဟု လည်း အနက်ပေးလေ့ ရှိကြသည်။

ဘာဝအနက်ကို "ဂုဏ်" ဟု ခေါ်ပုံ။ ။ ဇာတ် ဂုဏ် ကြိယာ ဒြပ် နာမ် အားလုံးကိုပင် "ဂုဏ" ဟုလည်း ခေါ်သေး၏၊ ထို "ဂုဏ" ဟူသည် ဝိသေသနပင်တည်း၊ ချဲ့ဦးအံ့ – ဝိသေသနဟူသမျှသည် ဝိသေသျဒြပ်ကို အထူး ပြုတတ်၏။ [ဝိသေသေတိ– မလိုရာအနက်တို့မှ ထူးခြားအောင် ပြုတတ်၏၊ ဣတိ– ထို့ကြောင့်၊ ဝိသေသနံ– မည်၏၊] လူတို့၏ တစ်ယောက်နှင့် တစ်ယောက် မျက်စိ နှား နှာ အဂါ ခြေ လက်တို့ ဖြစ်ပုံအားဖြင့်တူသော အခြင်းအရာ ဇာတ်သဏ္ဌာန် လူသတ္တဝါဒြပ်ကို အခြားသော နွားဇာတ် ကျွဲဇာတ် စသည်တို့မှ ထူးခြား ကွဲပြားအောင် ပြုတတ်သောကြောင့် ဝိသေသနလည်း မည်၏၊ ထို ဝိသေသန အမည်ရသော ဇာတ်သည်ပင် "အတ္တနော ဒဗ္ဗံ– မိမိ၏ တည်ရာဒြပ်ကို + ဂုဏေတိ– ထင်ရှားပြုတတ်၏" ဟူသော ဝိဂြိုဟ်အရ "ဂုဏ" လည်း မည်၏၊ ဤနည်းအားဖြင့်ဇာတ် ဂုဏ် ကြိယာ ဒြပ် နာမ်ဟူသော သဒ္ဒပ္ပဝတ္တိနိမိတ်များကို ဝိသေသနဟုလည်းကောင်း၊ ဂုဏ်ဟုလည်းကောင်း ခေါ်နိုင်သည်ဟု မှတ်ပါ၊ ထို့ကြောင့် "ဒြပ်ပေါ်မှာ, ဘောဆင့်လာ, ဂုဏ်သာ ထိုပုဒ်အရတည်း" ဟု ရှေးဆရာတို့ မိန့်ကြသည်၊ "မနုဿော–လူ" ဤသို့ လူဒြပ်ကို ဟောသော မနုဿသဒ္ဒါပေါ်မှာ "မနုဿတ္တံ" ဟု ဘောဟောပစ္စည်း ဆင့်လာလျှင် ထိုမနုဿတ္တံ ပုဒ်အရ လူဇာတ်ဟူသော ဂုဏ်သာ ရသည်– ဟူလို။

"ယဂ္ဂုဏသ သဗ္ဗာဝေန, ဒဗ္ဗေ သဒ္ဒေါ ပဝတ္တတိ၊
သတိ တဗ္ဗစနေ ဘာဝ–ပစ္စယော သမုဒီရိတော"

ဟူသော ရှေးဆရာတို့ ဂါထာလည်း ဤအဓိပ္ပာယ်ပင်။ [ယဂ္ဂုဏသ–အကြင် ဝိသေသနဂုဏ်၏၊ သဗ္ဗာဝေန– ထင်ရှားရှိခြင်းကြောင့်၊ ဒဗ္ဗေ– ဒြပ်၌၊ သဒ္ဒေါ– သဒ္ဒါသည်၊ ပဝတ္တတိ–ဖြစ်၏၊ (လူဒြပ်၌ လူဇာတ်ဟူသော ဝိသေသန ဂုဏ်၏ ထင်ရှားရှိခြင်းကြောင့် လူဒြပ်ပေါ်၌ "မနုဿော" ဟူသော သဒ္ဒါဖြစ်ရသည်– ဟူလို၊) တဗ္ဗစနေ–ထို လူဇာတ်ဟူသော ဝိသေသနကို ဟောလိုသည်၊ သတိ– ရှိသော်၊ ဘာဝပစ္စယော–တ္တစသော ဘာဝပစ္စည်းကို၊ သမုဒီရိတော–ဆိုအပ်၏။]

သကတ်ဟုလည်းခေါ်သည်။ ။ဤသဒ္ဒပ္ပဝတ္တိနိမိတ်ဖြစ်သော ဇာတ် စသည်ကို "သကတ္ထ" ဟုလည်း ခေါ်သေး၏၊ "သသ–မိမိ၏ + ဧသော– ဥစ္စာတည်း၊ သကော– မိမိ၏ ဥစ္စာ၊ သကောဧေ– မိမိ၏ ဥစ္စာသည်ပင်+ အတ္ထော–အနက်တည်း၊ သကတ္ထော– မိမိ၏ ဥစ္စာသည်ပင် အနက်၊" "မိမိ" ဟူသည် သဒ္ဒါတည်း၊ ထိုသဒ္ဒါ၏ (မပျောက်ပျက် မပြောင်းလွဲနိုင်လောက်အောင်) အပိုင်ဥစ္စာ ဖြစ်သော အနက်သည် သကတ္ထမည်၏၊ မနုဿသဒ္ဒါသည် လူဒြပ်ကို ဟောသော်လည်း အရင်းခံဖြစ်သော လူဇာတ်ကို အကြောင်းပြု၍သာ ဟောရသည်၊ လူဇာတ် မရှိလျှင် လူဒြပ်ကို မနုဿ သဒ္ဒါက မဟောနိုင်၊ ထို့ကြောင့် လူဇာတ်သည် မနုဿ သဒ္ဒါ၏ သကတ္ထတည်း၊ ဤနည်းအားဖြင့် ဇာတ်စသော သဒ္ဒပ္ပဝတ္တိ နိမိတ် များကို "သကတ္ထ" ဟုလည်း ခေါ်သောကြောင့် " ဒြပ်ပေါ်မှာ, ဘောဆင့်လာ,

သကတ္တသာ ရသတည်း" ဟုလည်း နိယာမ်ဆိုကြသည်၊ ထိုသကတ်သည် "သုတိဇာတိ, ဂုဏ, ဒဗ္ဗ, သမ္မန္ဓ, ကြိယာ, ကြိယာကာရကသမ္မန်, သာဒိသျ" ဟု ရှစ်ပါးရှိ၏၊ အကျယ်ကို ဘေဒစိန္တာနှင့် သဒ္ဒါစစ်တို့မှာရှု၊ အချုပ်မှာ–"သဒ္ဒပ္ပ–ဝတ္ထိနိမိတ်, ဝိသေသန, ဂုဏ်, သကတ်" ဟူသော နာမည်များသည် ဘာဝအနက်၏ နာမည်ချည်းတည်း" ဟု မှတ်ပါ။

ဣပုံစံများ။ ။ နု လသတိ– ထိုထို ကိစ္စကို ပြုလုပ်ဖို့ရန် မနှစ်သက်တတ်၊ ဣတိ အလသော၊ ဤ၌ ထိုထိုကိစ္စဝယ် လိုလိုလားလား နှစ်နှစ်သက်သက် မရှိခြင်း တွန့်ဆုတ်ခြင်း အမူအရာ,'ကြိယာကို အကြောင်းပြု၍ ပျင်းရိသူဒြပ်ပေါ်၌ အလသ သဒ္ဒါဖြစ်ပေါ်လာ၏၊ ဘာအနက်၌ ဣပစ္စည်း ဆင့်သောအခါ ထိုတွန့်ဆုတ် ပျင်းရိခြင်းအမူအရာကို ဣပစ္စည်းက ဟော၏၊ ထို့ကြောင့် "အလသဿ– အလသ သဒ္ဒါ၏ + ဘာဝေါ– ဖြစ်ခဲ့ရာအကြောင်း" ဟူသည် ထိုပျင်းမူပျင်းရာ တွန့်ဆုတ်ခြင်း ကြိယာပင်တည်း၊ "နတ္ထိ + ရောဂေါ + ယဿာတိ အရောဂါ" ရောဂါမရှိခြင်း အဘာဝဂုဏ်ကို အကြောင်းပြု၍ ရောဂါမရှိသူ ဒြပ်ပေါ်၌ အရောဂသဒ္ဒါ ဖြစ်ပေါ်လာရကား "အရောဂသ– အရောဂသဒ္ဒါ၏ + ဘာဝေါ– ဖြစ်ခဲ့ရာအကြောင်း" ဟူသည် ထိုရောဂါမရှိခြင်း ဂုဏ်ပင်တည်း၊ ဤကား ဣပစ္စည်း၏ ပုံစံများတည်း။

ဏ္ဍ ပုံစံများ။ ။ ပံသုကူလ (ပုံသကူသင်္ကန်းကို ဆောင်ခြင်းဟူသော) သီလံယဿာတိ ပံသုကူလိကော" ဤ၌ ပုံသကူသင်္ကန်း ဒြပ်ကိုလည်းကောင်း, ထိုသင်္ကန်းနှင့် ရဟန်း၏ သံ+သာမီအဖြစ်ဖြင့် စပ်ခြင်းသမ္ဗန္ဓကိုလည်းကောင်း အကြောင်းပြု၍ ရဟန်းဒြပ်ပေါ်၌ ပံသုကူလိကသဒ္ဒါ ဖြစ်ပေါ်လာရကား ပံသုကူလိ ကတ္တာ၌ ဏ္ဍ ပစ္စည်းသည် ထိုသင်္ကန်း ဒြပ်ကိုလည်းကောင်း သမ္ဗန္ဓကို လည်းကောင်း ဟော၏၊ ဥဒရေ– ဝမ်း၌၊ ဝါ– ဝမ်းစာကို ရှာမှီးခြင်း၌+ နိယုတ္တော–ယှဉ်သူတည်း၊ သြဒရိကော၊ နု+သြဒရိကော အနောဒရိကော၊ ဤ၌ ဝမ်းစာရှာမှီးမှု မရှိခြင်း ဟူသော အဘာဝဂုဏ်ကို အကြောင်းပြု၍ ထိုသူဒြပ်၌ အနောဒရိကသဒ္ဒါ ဖြစ်ပေါ်လာ၏၊ ဤသို့ စသည်ဖြင့် သိပါ၊ ဤကား ဏ္ဍ ပစ္စည်း၏ ပုံစံတည်း။

တာ ပုံစံများ။ ။ သင်္ကာန် (သမောဓာန်) – အပေါင်းအဖော် ကိလေသာတို့နှင့် ပေါင်းသင်းခြင်း၊ သင်္ကာတိကာ–ခြင်း၊ သင်္ကာတိကာ– အပေါင်းအဖော် ကိလေသာတို့နှင့် ပေါင်းခြင်းဟူသော၊ အာရာမော– မွေ့လျော်ရာသည်၊ ယဿာတိ သင်္ကာတိကာရာမော၊ ဤ၌ အပေါင်းအဖော်နှင့်ဖြစ်စေ (တစ်ကိုယ်တည်းပင် ဖြစ်သော်လည်း) ကိလေသာ စိတ်နှင့်ဖြစ်စေ ပေါင်းဆုံနေရမ္ဟူသော မွေ့လျော်ရာကို အကြောင်းပြု၍ ထိုသူ၌ သင်္ကာတိကာရာမသဒ္ဒါ ဖြစ်ပေါ်လာ၏၊ "သင်္ကာတိကာရာမဿ + ဘာဝေါ" ဟု ဝိဂြိုဟ်ပြု၍ တာပစ္စည်းသက်သောအခါ မွေ့လျော်ရာ ဌာနဒြပ်ကို ဟော၏၊ နိဒ္ဒါ– အိပ်ခြင်းဟူသော အာရာမော ယဿာတိ နိဒ္ဒါရာမော၊ အိပ်ခြင်း ဟူသော

မွေ့လျော်ရာကို အကြောင်းပြု၍ ထိုသူ၏ နိဒ္ဒါရာမ သဒ္ဒါ ဖြစ်ပေါ်လာ၏၊ ဤသို့ စသည်ဖြင့် သိပါ၊ ဤကား တာပစ္စည်း၏ ပုံစံတည်း။ ["အိပ်ခြင်းဌ+ မွေ့လျော်သူ၏ အဖြစ်" စသည်ဖြင့် အနက်ပေးရိုး ရှိသော်လည်း အာရာမ သဒ္ဒါသည် မွေ့လျော်ခြင်းကို မဟော, မွေ့လျော်ရာ ဌာနကိုသာ ဟောလေ့ရှိသောကြောင့် တွဲဖက်ပုဒ်နှင့်အရ တူကြ၍ တုလျာဓိကရဏ ဗဟုဗ္ဗီဟိ တွဲလေ့ရှိသည်။ "သမဂ္ဂါရာမော" စသော ပါဠိများ၏ အဖွင့် တွေ့တိုင်း သတိပြုပါလေ။]

တုဂ္ဂဟာဏေန။ ။ ဘာဝေတုဌ် အဝုတ္တသမုစ္စည်း အနက်ရှိသော် တုသဒ္ဒါဖြင့် တွန့ ပစ္စည်းကို ဆည်း၍ "ပုထုဇ္ဇနသ+ ဘာဝေါ ပုထုဇ္ဇနတ္တန်၊ ဝေဒနာယ+ ဘာဝေါ ဝေဒနတ္တန်" ဟု ဖြစ်၏၊ ပုထုဇဉ်ဓာတ်ကို အကြောင်းပြု၍ ပုထုဇ္ဇန သဒ္ဒါ, ခံစားခြင်း ကြိယာကို အကြောင်းပြု၍ ဝေဒနာသဒ္ဒါ ဖြစ်ပေါ်လာ၏၊ ဤသို့ စသည်ဖြင့် သိပါ၊ ဇာယတ္တန်– မယား၏အဖြစ်၊ (ဇာယာသဒ္ဒါ၏ ဖြစ်ကြောင်းဖြစ်ရာ)၊ ဇာရတ္တန်–လင်၏အဖြစ် (ဇာရသဒ္ဒါ၏ ဖြစ်ကြောင်းဖြစ်ရာ) ပေတတ္တန်– ပြိတ္တာ၏ အဖြစ်၊ ရာဂတနုတ္တန်–ရာဂနည်းပါးသည်၏ အဖြစ်၊ စသည်တို့ဌ်လည်း တွန့ ပစ္စည်းချည်းတည်း၊ ထို တု သဒ္ဒါဖြင့် ရှုဌ်ပြသော ဏေယျပစ္စည်း, မောဂ္ဂလ္လာန်ဌ် ပြသော ဏ္ဍယ–ဏီယ–ဗျ–နဏ်– ဏ္ဍမ ပစ္စည်းများကိုလည်း ယူ။

ဏေယျပုံစံ။ ။ သုစိနော+ဘာဝေါ–သောစေယျ–စင်ကြယ်သူ၏ အဖြစ် ("သုစိသဒ္ဒါ၏ ဖြစ်ရာဖြစ်ကြောင်း" ဟုလည်း ပေး၊ နောက်ဌ်လည်း နည်းတူ၊) မဟာသိဟာ+ဘာဝေါ–မာဟေသယျ–မိဖုရား၏အဖြစ်၊ သဌ္ဌသ–စဉ်းလဲကောက်ကျစ်သူ၏+ဘာဝေါ– သာဌ္ဌေယျ၊ ပိသုနသ+ချောပစ်ကုန်းတိုက်တတ်သူ၏+ဘာဝေါ– ပေသုနေယျ, စသည်။

ဏ္ဍယပုံစံ။ ။ အဓိပတေယျ–အဓိပတိ၏အဖြစ်၊ ပဏ္ဍိတိယ်, ဗဟုဿုတိယ် နဂ္ဂိယ်, (အချည်းနှီး၏အဖြစ်), သူရိယ် (ရဲရင့်သူ၏ အဖြစ်), ဒက္ခိယ်– (လိမ္မာသူ၏အဖြစ်)၊ ဏိယ–အာလသိယ်, ကာလုသိယ် (နောက်ကျသူ၏ အဖြစ်), ဒါက္ခိယ်– (လိမ္မာသူ၏အဖြစ်), ပုရောဟိတသ+ဘာဝေါ–ပေါရောဟိတိယ်, ဝိယျတ္တသ+ဘာဝေါ–ဝေယျတ္တိယ်, ဒလိဒ္ဒသ+ဘာဝေါ– ဒါလိဒ္ဒိယ်, ပဂဗ္ဘသ–ကြမ်းကြုတ်သူ၏+ဘာဝေါ–ပါဂဗ္ဘိယ်, ဒဠ္ဌသ+ဘာဝေါ ဒါဠ္ဌိယ်။ [ဝုဒ္ဓိမရောက်ရာဌ် ဏ္ဍယပစ္စည်း, ဝုဒ္ဓိရောက်ရာဌ် ဏီယပစ္စည်းဟု ခွဲ၊ ရှုဌ်ကား ဝုဒ္ဓိ ရောက်ရောက် မရောက်ရောက် ဏျပစ္စည်းချည်းသက်၍, တေသုဝုဒ္ဓိဖြင့် ဏ္ဍလာ၏။]

ဗျပုံစံ။ ။ ဝဒ္ဓသ+ဘာဝေါ ဝဒ္ဓဗျ၊ ဝ၏ အကို ဥပြု၍ ဝုဒ္ဓဗျ– (ကြီးသူ၏ အဖြစ်), ဒါသဗျ– ကျွန်၏အဖြစ်။

နဏ်ပုံစံ။ ။ ယုဝိနော ဘာဝေါ ယောဗ္ဗနံ (လူပျိုး၏ အဖြစ်၊ ဝါ–ကောင်းသောအရွယ်) "ယုဝ+နံ" ဖြစ်သည့်အခါ ဝုဒ္ဓိ, ဝ၏ ဗပြု, ဒွေးဘော်လာ။

ဏ္ဍမပုံစံ။ ။ အဏုနော– သိမ်မွေ့သေးငယ်သူ၏+ဘာဝေါ အဏိမာ၊ ရာဇာဒိဂိုဏ်းဖြစ်၍ သိကို အာပ္ပြု၊ မဟတော+ဘာဝေါမဟိမာ–ကြီးမားသူ၏အဖြစ်၊ လဃုနော–ပေါ့ပါးသူ၏+ဘာဝေါ လဃိမာ၊ ဂရုနော–လေးဆေးသူ၏+ဘာဝေါ ဂရိမာ၊ ကိသသ– ကြိုလှီသူ၏+ ဘာဝေါ ကသိမာ။ ["ကိသ+ဏ္ဍမ, မဟန္တ+ဏ္ဍမ" ဖြစ်သည့်အခါ "ကိတမဟတမိမေ ကသ်မဟာ" သုတ်ဖြင့် ကိယကိုကသ်, မဟန္တကို မဟာပ္ပြု၍ "ကသိမာ, မတိမာ" ဟု ပြီး၏။] ဤပြခဲ့သော မောဂ္ဂလ္လာန်ဏာဒိကဏ္ဍ ၅၆, ၆၀, ၆၁, ၆၂ သုတ်တို့ကို ကြည့်ပါ။

တွ ပုံစံ။ ။ (၄၃၈)၌ "တွတော်ဘာဝေ" ဟု သုတ်တည်၍ ဘောအနက်၌ တွ ပစ္စည်း တ ပစ္စည်းလည်း သက်၏၊ သာဓုတွံ– သူတော်ကောင်း၏ အဖြစ်၊ "တာဝတွတောတိ– တာဝဘာဝတော" အာဝယတနဝိဘင်္ဂ၊ တပစ္စည်းနောင် အာပစ္စည်းထပ်သက်လျှင် တပစ္စည်းနှင့် သဘော်တူဖြစ်၏၊ ထို့ကြောင့် တုသဒ္ဒါဖြင့် တွပစ္စည်းကိုသာ ယူသင့်သည်။

အချို့အယူ။ ။ ဘာဝေတုဒ္ဓ တုသဒ္ဒါဖြင့် ဝိယ–ဏ–လ–တ–ဏိက – ဌက–သ စသော ပစ္စည်းများကိုလည်း ယူ၍ "ဒါသဝိယံ, ဝဒ္ဓဝံ, မဟလ္လကော, သဗ္ဗညုတံ, ပေါထုဇ္ဇနိကော, ဒွေဌကံ, သောမနဿံ" စသော ပုံစံများကို ထုတ်ကြ၏၊ ထိုတွင် "ဒါသသ+ဘာဝေါဒါသဝိယံ" သည် ဣယ်ပစ္စည်းသက်၍ ဝလာလျှင် ပြီးနိုင်၏၊ "ဝဒ္ဓသ+ဘာဝေါ ဝဒ္ဓဝံ" လည်း ဏဝိသမာဒိဟိသုတ်ဖြင့် ဏ ပစ္စည်းသက်, ဝလာလျှင် ပြီးနိုင်၏၊ မဟတ္တံ+လာတိ ဂဏ္ဍာတိတိ (တ္တ ပစ္စည်းကိုချေ, လ ဒွေးဘော်လာ၍) မဟလ္လော– ကြီးသည်၏အဖြစ်ကို ယူတတ်သော ကျောင်းစသည်" ဟု ဖြစ်၏၊ "မဟလ္လော–ယေဝ မဟလ္လာကော" ဟု သွတ္ထ၌ ကပစ္စည်းဆင့် "သဗ္ဗညုနော+ ဘာဝေါ သဗ္ဗညုတာ" ဟု တာပစ္စယန္တသာ "သဗ္ဗညုတံ– သဗ္ဗညုအဖြစ်သို့၊ ပါပုဏိတွာ" စသည်၌ ဒုတိယန္တတည်း၊ "ဟိနော ဂါမ္မောပေါထုဇ္ဇနိကော" ၌ကား "ပုထုဇ္ဇနာနံ+အယံ ပေါထုဇ္ဇနိကော+ ပုထုဇဉ်တို့၏ ဥစ္စာ" ဟု ဣဒံအနက်၌ ဏိကပစ္စည်းတည်း၊ [ပေါထုဇ္ဇနိကောတိ– ပုထုဇ္ဇနေန အာစိဏ္ဏော" ဟူသော ဓမ္မစကြာအဖွင့်၌လည်း ဣဒံတဒ္ဓိတ်ကိုပင် ပြသည်။]

ဒွေဌကော။ ။ ဒ္ဝိဓာ ဧလတိ ဧတေနာတိ ဒွေဌော, ဒွေဌောယေဝ ဒွေဌကော= နှစ်မျိုးအပြားအားဖြင့် တုန်လှုပ်ကြောင်းဖြစ်သော ယုံမှားမှု၊ ဒ္ဝိသဒ္ဒ||ပဒဧလ (ကမ္မနေ) ဓာတ်, ဟပစ္စည်း၊ ထို့နောက် သွတ္ထ၌ ကပစ္စည်းသက်၍ပြီးသောကြောင့် ဘာဝတ္ထ၌ ဌကပစ္စည်းမလို။ ["ဒ္ဝိမာ ဧလတိ ကမ္မတိ စိတ္တံ ဧတေနာတိ (ဟိ) ဒွေဌကံ၊ ဟပစ္စယံ သကတ္ထဝုတ္တိ တပစ္စယဠ ကတ္တာ" – သီလက္ခန် ဗြဟ္မဇာလသုတ်ဋီကာသစ်၊ "ကမ္မနဌေန ဒ္ဝိဓာ ဧလယတိတိ ဒွေဌကံ" ဟူသော မဟာနိဒ္ဒေသ အဋ္ဌကထာလည်း ဤနည်းကိုပင် ပြသည်၊] ထို့ကြောင့် "ဒ္ဝိတော ဌကော ဘာဝေ" ဟူသော သဒ္ဒနီတိသုတ်ကို စဉ်းစားပါ။

ဏ ဝိသမာဒီဟိ ၃၆၁။ ဝိသမာဒီဟိ– ဝိသမအတူရှိသော သဒ္ဒါတို့မှ နောက်၌၊ တသ– ထို၏၊ ဘာဝေါ–တည်း၊ ဣရေတသို့ အဣ–၌၊ ဏပစ္စယော ဟောတိ၊ ဝိသမသ–မတူသော ဝတ္ထု၏၊ ဘာဝေါ– ဖြစ်ခဲ့ရာ အကြောင်းတည်း၊ ဝေသမံ– မတူသော ဝတ္ထု၏ ဖြစ်ကြောင်း၊ သုစိသ– စင်ကြယ်သော ဝတ္ထု၏၊ ဘာဝေါ– တည်း၊ သောစံ– ကြောင်း၊ (၃၈၈)။

သောနသံ။ ။ "သုမနသ+ဘာဝေါ သောမနသံ" စသည်ဝယ် ဘာဝတ္ထု၌ ဏ ပစ္စည်းသက်, ဝုဒ္ဓိပြု, "မနာဒိနံ သက်" ဟူသော မောဂ္ဂလ္လာန် သုတ်ဖြင့် သက်, (သ)လာ, ဒွေးဘော်ပြု၍ ပြီးခြင်းသာလျှင် "မနသ်–ဝစသ်" စသည်ဖြင့် နဂို(သ်) ရှိသည့်အတိုင်း ကောင်းသောကြောင့် သပစ္စည်း သက်ဖွယ်မလို၊ ထို့ကြောင့် တုသဒ္ဒါဖြင့် ဝိယပစ္စည်း စသည်ကိုယူခြင်းသည် အပိုသာတည်း။

[**ဆောင်**] ဘာဝေတုပြု, တုသဒ္ဒဖြင့်, တ္တန–ဏောယျာ, ဣယာ–ဏိယ, ဗျ–ဣမ–နဏ်, တ္ဝပစ္စယ်ကို, ယူရန်မှု၍, သင့်မြတ်လှ၏၊ ဝိယ–ဌက,လ–တ–သဟု, ပစ္စည်းစုမှာ, မပါသော်လည်း, ဆိုင်ရာနည်းဖြင့်, ရပ်ပြီးနိုင်တောင်း, ယူ– မကောင်းသည်, နောက်နှောင်း မှတ်ဖွယ် အချုပ်တည်း။

ယောဂဝိဘာဂ။ ။ ဘာဝေကိုဖြုတ်၍ "ဏျတ္တတာ" ဟူသော ဒ္ဌိဓာတရဏ ယောဂဝိဘာဂဖြင့် ကမ္မအနက် သကတ္တုအနက်တို့၌လည်း ဏျ စသောပစ္စည်း များသက်၏–ဟု ရှုဆို၏၊ ဝိရာနံ+ကမ္မံ ဝိရိယံ၊ ကမ္မအနက်၌ ဏျ သက်၍ တေသုဝုဒ္ဓိဖြင့် ဣလာစေလို၏၊ မောဂ္ဂလ္လာန်အလိုမူ ဏျ မဟုတ်, ဣယပစ္စည်းတည်း၊ ယထာဘူတမေဝ ယထာဘုစ္ဆံ, သကတ္တု၌ ဏျသက်၍ ဘျကို စပြု, ဘူ၌ ရသပြု, စသည် စီရင်၊ ဤသို့စသော ပုံစံများကိုရှု၌ ရှုလေ၊ ဟိတ, ဣဒံ, သာဓု, ဏတ, ဘဝ်ဝအနက်တို့၌လည်း ဏတာဒိန မိမိယာစသုတ်လာ စသဒ္ဒါဖြင့် (ဝုဒ္ဓိမရောက်လျှင်) ယ ပစ္စည်း (ဝုဒ္ဓိရောက်လျှင်) ဏျပစ္စည်းများ သက်ခဲ့ပြီးဖြစ်၏၊ ထို့ကြောင့် ဤယောဂဝိဘာဂဖြင့် သက်ဖွယ်မလို၊ "ပေါရိသိယံ– ယောကျ်း၏ အမှု, ယောကျ်း၏ အနွယ်" စသည်၌လည်း ဏျကို ဤသုတ်၏ ယောဂဝိဘာဂဖြင့် သက်၍ ဝိရိယံကဲ့သို့ ပြီးစေနိုင်သည်၊ "ဒူတာနံ+ ကမ္မံ ဒူတေယျံ" ၌လည်း ကမ္မအနက်၌ တုသဒ္ဒါဖြင့် ဏောယျပစ္စည်းသက်

---

၃၆၁ **ဝိသမာဒီဟိ**။ ။ အာဒိသဒ္ဒါသည်ပကာရ (အတူ) အနက်ရှိ၏၊ ဝိသမကဲ့သို့ ဏပစ္စည်းသက်၍ ပြီးကောင်းသော သုစိ–ဂရု–ပဌု–ဥဇု–မုဒု–ဣသိ–ဥသဘ–ယုဝ–ကုမာရ– ပရမ– သမဂ္ဂ– သမ္မာ– မိတ္တ စသည်ကိုယူ၊ ပရမတိုင်အောင် ပုံစံများကို ရှုမှာ ရှု၊ ယောဇနံပုဒ်၌ကား နဏ်ပစ္စည်းဖြင့် တစ်နည်းပြီးပုံကို

ရမဏီယာဒီတော ကဏ်

၃၆၂။ ရမဏီယ ဣရေါ မာဒီတော–ရမဏီယ အစရှိသော သဒ္ဒါတို့မှ (နောက်၌)၊ တသေ– တို့၏၊ ဘာဝေါ– တည်း၊ ဣရေါတသို့ အတွေ့ ကဏ်ပစ္စယော ဟောတိ၊ ရမဏီယသေ– မွေ့လျော်ဖွယ်၏၊ ဘာဝေါ– ဖြစ်ခဲ့ရာအကြောင်းတည်း၊ ရာမဏီယက်– ကြောင်း၊ မနုညသေ –နှစ်သက်ဖွယ်၏၊ ဘာဝေါ– တည်း၊ မာနုညက်– နှစ်သက်ဖွယ်၏ အကြောင်း။ (၃၈၉)

(မောဂ္ဂလ္လာန် အလိုအတိုင်း) ပြုခဲ့သည်၊ သမဂ္ဂသ+ဘာဝေါသာမဂ္ဂံ၊ နဒါဒိ– ဤပစ္စည်းသက်လျှင် "သာမဂ္ဂိ" ဟု ဖြစ်၏။

သာမိစိ။ ။ သမ္မာ+ ဘာဝေါ သာမိစိ သုတ်ကြီးဖြင့် (စ်)လာ, မာ၌ အာကိုလည်း ဣပြု, မ သံယုတ်ကိုလည်း ဝိသံယောဂပြု, နဒါဒိ ဤသက်၊ ဤသို့ မောဂ္ဂလ္လာန်နိသယ– ဏာဒိ ၅၉ သုတ်၌ စီရင်၏၊ ယခုစာအုပ်များ၌ "သာမိစိ" ဟု လည်းကောင်း၊ "သာမိစိ" ဟုလည်းကောင်း တွေ့ရသည်။

မေတ္တီစသည်။ ။ မိတ္တသ+ဘာဝေါ မေတ္တီ–မိတ်ဆွေ၏ အဖြစ်၊ "ဝဒ္ဓံ– ကြီးပွားသည်၏အဖြစ်၊ လဒ္ဓံ– ရှက်တတ်သူ၏အဖြစ်" တို့၌ကား သုတ်ကြီးဖြင့် ဝ်လာ၊ "ပေါရိသံ–ယောကျ်ား၏ အမှု" ဟူရာ၌ကား ဘာဝေအလိုက်ကို ကြဉ်သော ဝိနာဓိကာရ ယောဂဝိဘာဂဖြင့် ကမ္မအနက်၌ ဏပစ္စည်းသက်၊ ဝေသမံကို "နာနတ္တံ" ဟု ဖွင့်လေ့ရှိသောကြောင့် "နေ+သမော–ဝိသမော (မတူသောအူရာ ဝတ္ထု)၊ ဝေသမံ–မတူသော ဝတ္ထုတို့၏ အဖြစ်" ဟု ပေး၊ ဏျပစ္စည်းဖြင့် မျက်ကို မပြု, ဒွေးဘော်လာ၍ "ဝေသမ္မံ" လည်းရှိ၏။

[**ဆောင်**] ဝိသမာဒိ, သုတ်အာဒိဖြင့်, သုစိ–ဂရု, ပဋု–ဇနှင့်, မုဒု–ဣသိ, ဥသဘထည့်လေ၊ တစ်ထွေယုဝ, ကုမာရတည်း၊ သမ္မာ– မိတ္တ, စသည်ဆက်ဆက်, ဏ သက်သက်ဖြင့်, ပြီးသင့်သမျှ, ပုဒ်ထိမျှ, ယူကြနိုင်ပေသည်။

၃၆၂။ **ရာမဏီယက်**။ ။ ရမိတဗ္ဗောတိ ရမဏီယော– မွေ့လျော်ထိုက်သော (ပျော်မွေ့ဖွယ်ကောင်းသော) လောကစသည်၊ ဤသို့ အနီယပစ္စည်းဖြင့် ကိတ်ပြီးပုဒ် နောင် ကဏ်ပစ္စည်းဖြင့် "ရာမဏီယက်– မွေ့လျော်ဖွယ်ကောင်းသည်၏ အဖြစ်" ဟု ဖြစ်၏။ ["အာရာမရာမဏီယကန္တိ– ပုပ္ပါရာမာဒိနံ ရမဏီယဘာဝံ" စသော ဧရာသုတ္တနိဒ္ဒေသကထာ၊] မောဂ္ဂလ္လာန်၌ကား သကတ္တု၌ ကပစ္စည်း ဦးစွာသက်၍ "ရမဏီယက်" ဖြစ်ပြီးမှ ဘာဝတ္တု ဏပစ္စည်းသက်၍ "ရာမဏီယက်" ဟု ဖြစ်စေသည်၊ "ယတ္တ အရဟန္တာ ဝိဟရန္တိ, တံ ဘူမိရာမဏီယက်" ဟူသော ဓမ္မပဒ အရဟန္တဝဂ်၌ကား "တံ ဘူမိရာမဏီယကန္တိ–သော ဘူမိပဒေသော

ရမဏီယော ဧဝ"ဟု ဖွင့်သောကြောင့် "ရမဏီယမေဝ ရာမဏီယက်"ဟု သကတ္တဒ္ဓိ ကဏ်ပစ္စည်း သက်သင့်၏၊ [ဤဒ္ဓိ တံဘူမိကို ယူ၍ "သော ဘူမိပဒေသော" ဟု ဖွင့်ခြင်းကိုကား စဉ်းစားသင့်၏၊ ဘာ့ကြောင့်နည်း၊ "အာရာမရာမဏီယက် ဝနရာမဏီယက် ဘူမိရာမဏီယက်" ဟူသော ဧကဂုံတွဂရ ဧကမ္မဝဂ်ပါဠိ စသည်ကဲ့သို့ "တံ+ ဘူမိရာမဏီယက်" ဟု တံ တခြား+ ဘူမိရာမဏီယက် တခြား ဖြစ်သင့်သောကြောင့်တည်း။

နိရုတ္တိဒီပနီ။ ။ နိရုတ္တိဒီပနိ၌ "ရမိတမ္ဘဏ္ဍီ– ရမဏ်, ရမဏ် ဧတ္ထ အတ္ထိတိ ရာမဏော (အာရာမော)၊ အာရာမရာမဏသ+ဘာဝေါ, အာရာမရာမဏော ယျက်" ဟု ဆို၏၊ ထိုအဆိုကား ပြခဲ့သော အဋ္ဌကထာများနှင့် လည်းကောင်း, ပါဏိနီစသော သဒ္ဒါကျမ်းတို့နှင့် လည်းကောင်း မညီဟု ဆရာတို့ မိန့်တော်မူကြသည်။ [မာနုညက်၌ မနုညပုဒ်ပြီးပုံကို ပုထဿု ဗျဥ္ဇနေသုတ်မှာရှု။]

လိင်အခွဲ။ ။ ဣ–ဥ–ဥန ၃ ပစ္စည်းမှာ အမြဲ နပုလ္လိင်, တာပစ္စည်းကား အမြဲဣတ္ထိလိင်ဟု ရှုဆို၏၊ ["ဟိနော-ဂါမ္မော ပေါထုဇ္ဇနိကော" ၌ ဂါမ္မောကား ယပစ္စည်းဟု ဇာတာဒိနသုတ်၌ (ရှု)ဆိုခဲ့သည်၊] ကဏ်ပစ္စည်းနှင့် ဏပစ္စည်းလည်း နပုလ္လိင်သာမျှား၏၊ ဏ ပစ္စည်းကား ပါရမီ မေတ္တိ စသည်ဖြင့် အနည်းငယ် ဣတ္ထိလိင်တွေ့ရသည်၊ လဃုဘာသ၌ကား "ဏျန္ဒ်ဥဘယတြ" ဟု ဆိုသတတ်၊

[ဆောင်] ဏျ ဥ ဥန, သုံး ၃ ပစ္စည်းမှာ, နပုန်းသာဟု, ရှေးခါကာလ, ဆိုရိုးပြလည်း, သက္ကတ ဘက်, ဏျတွက်မှာ , ထိပါနပုန်း, ၂ လိင် သုံး၍, တစ်လုံးတာမူ, ထိသာယူ, မှတ်ယူလိင်အခွဲ။

ဤနေရာ၌ ဘာဝတဒ္ဓိတ်ထားရကျိုး။ ။ "သာမည, အဗျယ, ဘာဝဟု တဒ္ဓိတ်ကြီး ၃ မျိုးတွင် သာမညတဒ္ဓိတ် မကုန်သေးဘဲလျက် ဘာဝတဒ္ဓိတ်ကို ထိုသာမညတဒ္ဓိတ်အကြား၌ ဆိုထားခြင်းသည် သာမညတဒ္ဓိတ်တွင် ပါဝင်သော ဏိယပစ္စည်း စသည်များကိုလည်း ဘာဝတဒ္ဓိတ်တွင်း၌ တုသဒ္ဒါဖြင့် သွင်းယူရခြင်း အကျိုးငှာလည်းကောင်း, သကတ္တ ကမ္မစသော အခြားအနက်တို့၌လည်း ဘာဝ ပစ္စည်းများကို ယူခြင်းငှာလည်းကောင်း ဖြစ်၏" ဟု နိဒ္ဒေသဆိုသည်၊ ဤစကား အစဉ်ဖြင့် သုတ်ရင်း ၃ သုတ်ဖြင့် သက်ရသော ဘာဝပစ္စည်း ၅ , တုသဒ္ဒါဖြင့် သက်ရသော ဥန–ဏေယျ–ဏ္ဍယ–ဏိယ–ဗျ–ဏ္ဍမ–နဏ်–တွဟု ရှစ်ပစ္စည်းတို့ကို ပြဆိုရာ အခန်းပြီးပြီ။

[ဆောင်] တဒ္ဓိတ် သာမည, ယင်းမဇ္ဈဝယ်, ဘာဝထားမှ, အာဘော်ရှိသော်, တု သဒ္ဒဖြင့်, ဏိယ စသည်, ယူမည်တစ်ချက်, အခြားနက်လည်း, ဘောပစ္စည်းတို့, ဟောနည်း တစ်ဖော်, သိစိမ့်မျှော်, အာဘော် နိဒ္ဒေသ။

ဘာဝတဒ္ဓိတ်ပြီး၏။

ဝိသေသတဒ္ဓိတ်

ဝိသေသ တရတမိ သိကိယိဌာ

၃၆၃။ ဝိသေသတ္ထေ–ဝိသေသအနက်၌၊ တရ တမ ဣသိက ဣယ ဣဋ္ဌ ဣတိ–တရ, တမ, ဣသိက, ဣယ, ဣဋ္ဌ ဟူကုန်သော၊ ဧတေ ပစ္စယာ ဟောန္တိ၊ သဗ္ဗေ ဣမေ–ဤသူအားလုံးတို့သည်၊ ပါပါ– ယုတ်မာသူတို့တည်း၊ အယံ– ဤသူသည်၊ ဣမေသံ– ဤယုတ်မာသူတို့ထက်၊ ဝိသေသေန–အထူးအားဖြင့်၊ ဝါ– သာလွန်၍၊ ပါပေါ– ယုတ်မာသူတည်း၊ ဣတိ – ထို့ကြောင့်၊ ပါပတရော– ပါပတရ မည်၏၊ ဧဝံ, ပါပတမော, ပါပိသိကော, ပါပိယော, ပါပိဋ္ဌော–အလွန် ယုတ်မာသူ။ (၃၆၀)

၃၆၃။ ဝိသေသတ္ထေ။ ။ သူတစ်ပါးထက် သာလွန်ထူးကဲခြင်း ထူးချွန်ခြင်းကို ဝိသေသအနက်ဟု ဆိုသည်၊ သဏ္ဌာန်တ၌ "အတိသယတ္ထ–လွန်ကဲသော အနက်" ဟု ဆို၏၊ "သဗ္ဗေဣမေပါပါ, အယံ ဣမေသံ ဝိသေသေန ပါပေါ" ဤအားလုံးကို "ပါပတရော" ၏ အနက်ပြ ဝိဂြိဟ်ဝါကျဟု မမှတ်လင့်၊ "ဝိသေသေန+ပါပေါ" သာ ဝိဂြိဟ်ဝါကျ လိုရင်းတည်း၊ "အထူးအားဖြင့်" ဟူရာ၌ ဝိသေသသဒ္ဒါသည် (အထူးရှိသော) သာမညကို ငဲ့နေရကား "ဘာထက်+ထူးသနည်း " ဟု မေးဖွယ်ရှိ၍ "ဣမေသံ" ဟု ထည့်ရသည်၊ "ဤသူတို့ထက်+ ထူးသည်" ဟူလို၊ "ဣမေသံ" အရ ဣမသဒ္ဒါဖြင့် ညွှန်ပြအပ်သူကား "ဘယ်သူများပါနည်း" ဟု တစ်ဆင့် မေးဖွယ်ရှိ၍ "သဗ္ဗေ ဣမေ ပါပါ" ဟု ရှေးဦးစွာ အဝိဝါကျ ထည့်စွက်ပြရသည်၊ ဣမေသံဖြင့် ညွှန်ပြအပ်သူများကား "သာမညလောက် ယုတ်မာကြသော ဤသူအားလုံးတည်း" ဟူလို၊ အယံ ဣမေသံ၌ အယံကား ဝိဂြိဟ်နုက်ပေးရာ၌ ထည့်၍ ပေးရိုးဖြစ်သော "ယော–သော" ပုဒ်မျိုးသာတည်း၊ ထို့ကြောင့် "သဗ္ဗေ ဣမေ၊ ပေ၊ အယံ ဣမေသံ" တို့ကို အဓိပ္ပာယ် ပြည့်စုံအောင် အဝိထည့်ပါဌ်များတည်း၊ "ဝိသေသေန+ပါပေါ" သာ လိုရင်း ဝိဂြိဟ် ဝါကျဖြစ်သည်ဟု မှတ်ပါ။

အမှာ။ ။ "သဗ္ဗေ ဣမေ ပါပါ" နေရာဝယ် "အယဉ္စ ပါပေါ, အယဉ္စ ပါပေါ= ဤသူလည်း ယုတ်မာသူ, ဤသူလည်း ယုတ်မာသူ" ဟု အစိတ်အစိတ် (တစ်ယောက်စီ) လည်း ပြနိုင်၏၊ ထို့ကြောင့် "အယဉ္စ ပါပေါ, အယဉ္စ ပါပေါ" ဆိုခြင်းနှင့် "သဗ္ဗေ ဣမေ ပါပါ" ဟု ဆိုခြင်းသည် သဘောတူပင် ဖြစ်သည်။

တရထက် တမ သာလွန်ပုံ။ ။ သာမန် သတ္တဝါ (သာမန်တရား) ထက် သာလွန်သူကို ဟောရာ၌ တရပစ္စည်းဖြင့် သုံးစွဲ၍, ထိုသာလွန်သူ(သာလွန်သော တရား) ထက်ပင် ထူးချွန်လွန်ကဲပြန်ရာ၌ တမ ပစ္စည်းဖြင့် သုံးစွဲလေ့ရှိကြ၏၊ ထို့ကြောင့် တရပစ္စည်းထက် တမပစ္စည်းက သာလွန်သည်ဟု ပြောစမှတ် ပြုကြ

သည်၊ "ယော ကိဉ္စိ ဇာနာတိ, သော ပဌ=အကြင်သူသည် တစ်စုံတစ်ရာကို သိနိုင်၏၊ ထိုသူသည် ပညာရှိတည်း၊" ဤကား သာမန်ပညာရှိသူတည်း၊ တတော အဓိကော, သော ပဌတရော= ထိုသာမန် ပညာရှိထက် သာလွန်သူသည် ပဌတရ (အလွန်ပညာရှိသူ) မည်၏၊ တတောပိ အဓိကော, သော ပဌတမော= ထိုပဌတရ မည်သူထက်ပင် သာလွန်သူသည် ပဌတမ (အလွန်အကြူး ပညာ ရှိသူ, ပညာအရှိဆုံးသူ) မည်၏၊ (လဃုဘာသ, သုဗောဓိနီဋီကာ)။ [ကာမစိတ် စသော စိတ် ၄ မျိုး အစဉ်ကို ဖွင့်ပြသော ဋီကာကျော်ဌလည်း ဤအဓိပ္ပာယ်ကို ပြထားသည်။]

ဝါဒအမျိုးမျိုး။ ။ ရူပသိဒ္ဓိဌ်ကား "တတောပိ အဓိကော ပါပတမော ပါပတမာ ပါပတမံ, ပါပိသိကော၊ ပေ၊ ပါပိယော၊ ပေ၊ ပါပိဋ္ဌော" ဟု တစ်ဆက်တည်း ပြထားသောကြောင့်, ဣသိက ဣယ ဣဋ္ဌ ပစ္စည်းတို့လည်း တရ ပစ္စည်းထက် ထူးကဲသာလွန်သော အနက်ကို ဟောပြ၏– ဟု ယူဆဖွယ် ဖြစ်နေ၏၊ (ထိုအတိုင်းပင် ဗာလာဝတာရ ယူဆ၏၊) သို့သော် ရူဆရာကိုယ်တိုင်ကမူ ဣသိက စသည်တို့ တမပစ္စည်းကဲ့သို့ တရထက် လွန်ကဲသော အနက်ကို ဟောအ၏–ဟု မဆိုလို, တမပစ္စည်း အတွက်လောက်သာ "တတောပိ အဓိကော" ဟု ဆိုလို၏၊ ပုံစံချင်း ဆက်နေသောကြောင့်သာ "ပါပိသိကော" စသည်ကို ဆက်ပြရသည်၊ ဣသိက စသည်တို့ကား တရကဲ့သို့သော အနက်မျိုးကိုသာ ပြသည်– ဟု မှတ်ပါ၊ ထို့ကြောင့် "သဗ္ဗေ ဣမေ ဝုဗ္ဘာ, အယမိမေသံ ဝိသေသေန ဝုဗ္ဘော" စသည်ဖြင့် ဧယ္ယော ဧဋ္ဌော ပုဒ်တို့၌ပါသော ဣယ ဣဋ္ဌ ပစ္စည်းနက်များကို တရ ပစ္စည်းကဲ့သို့ပင် ရှု၌ ဖွင့်ထားသည်၊ သဏ္ဌတ ဗျာကရဏ်း အချို့၌ကား– ၂ ယောက် ရှိရာ၌ သာလွန်သူတစ်ယောက်ကို ဆိုလိုလျှင် တရပစ္စည်း, အများ ရှိရာ၌ ထိုအများထက် သာလွန်သူကို ဆိုလိုလျှင် တမပစ္စည်းဟု ခွဲခြား၏၊ တရပစ္စည်းအရာ၌ ဣယသက်၍, တမပစ္စည်းအရာဝယ် ဣဋ္ဌလည်း သက်၏, ဤသို့ စသည်ဖြင့် ခွဲခြားလေသည်။

ပါဠိသုံး။ ။ ပါဠိ၌ ကား ထိုကဲ့သို့ ခွဲခြားချက်မရှိ၊ "သေဋ္ဌံ တိလောက မဟိတံ, သေယျံ ဇိနေရိတနယေန" တို့၌ အများထက်သာလွန်သော ဘုရားရှင်နှင့် လောကုတ္တရာ တရားတော်ကို ဣဋ္ဌ ဣယ ပစ္စည်းဖြင့် သုံးစွဲခဲ့၏၊ "သေဋ္ဌတိ– ပသတ္ထ တရံ" ဟု အချီးမွမ်းအပ်ဆုံးကိုပင် (တမပစ္စည်းဖြင့် မဖွင့်ဘဲ) တရ ပစ္စည်းဖြင့် ဋီကာတို့ ဖွင့်၏၊ ထို့ကြောင့် တရ– တမ ၂ ပစ္စည်းလုံး တစ်နေရာတည်း၌ ယှဉ်တွဲသုံးစွဲရာဝယ် တရပစ္စည်းအနက်ထက် တမပစ္စည်းအနက်က သာ၏၊ တရ– ဣယ–ဣဋ္ဌတို့ချည်းသက်သက် တစ်ခုစီ သုံးစွဲရာ၌ကား တစ်ယောက်ထက်ဖြစ်စေ အများထက်ဖြစ်စေ သာလွန်သူ, အသာဆုံးဖြစ်သူကိုပင် တရ ဣယ ဣဋ္ဌတို့ ထွန်းပြနိုင်ကြသည်ဟုမှတ်ပါ၊ "ဧတေသု ပဌသု တရတမာနံ ယေဝ ဝိသေသော ပညာယတိ= ဤ ၅–ပစ္စည်းတို့တွင် တရနှင့်တမ ၂–ပစ္စည်းသာအချင်းချင်း ထူးပုံထင်ရှား

၏၊ (ဣသိကပစ္စည်းကား အချင်းချင်းမထူး–ဟူလို) ဟူသော သဒ္ဒနိတိလည်း ဤအဓိပ္ပာယ်မျိုးပင်တည်း၊ ဝိဂြိုဟ်ကိုကား "ဝိသေသေန ပါပေါ" ဟုချည်းပြု။

ဂုဏ်လွန်ကဲရာ၌သာ သုံးစွဲရိုးရှိပုံ။ ။ "ယုတ်မာခြင်း, လိမ္မာခြင်း, မြတ်ခြင်း, ကြီးရင့်ခြင်း, နီးနားခြင်း, ငယ်ရွယ်ခြင်း, ပျိုနုခြင်း" စသည်ဖြင့် မကောင်းဂုဏ်ဖြစ်စေ, အကောင်းဂုဏ်ဖြစ်စေ ဂုဏ်လွန်ကဲရာ၌သာ တရ စသော ပစ္စည်းများကို သုံးစွဲရိုး (ပါဠိသုံး) ရှိ၏၊ ထို့ကြောင့် "ပါပတရော– ပဋ္ဌတရော" စသော ပုံစံများကိုသာ ပါဠိသဒ္ဒါကျမ်းတို့ ထုတ်ပြကြသည်၊ "ဣမေ ပဋ္ဌ ပစ္စယာ ဂုဏဝေသေနာဓိကေ သေဋ္ဌတ္ထေဝါ (အမြတ်အနက်၌ လည်းကောင်း) ဟီနတ္ထေဝါ (အယုတ်အနက်၌လည်းကောင်း) ပဝတ္တန္တိတိ ဝဒန္တိ" – နိဒ္ဒေသ။

သက္ကတ။ ။ ဇာတိ ဂုဏ ကြိယာသဒ္ဒါ ၃ မျိုးနောင် တရ တမ ပစ္စည်းတို့သက်ပုံကို သက္ကတဋီကာတို့၌ ပြ၏၊ ဂေါတရော (သာမန် နွားတို့ထက် လွန်ကဲသောနွား), ဂေါတမော– ထို့ထက်ပင် လွန်ကဲသောနွား (ဇာတိသဒ္ဒါနောင်သက်ပုံ၊) ပဋ္ဌတရော ပဋ္ဌတမောတို့ကား ဂုဏသဒ္ဒါနောင်သက်ပုံ၊ ပါစကတရော ပါစကတမောတို့ကား ကြိယာသဒ္ဒါနောင် သက်ပုံတည်း။

အောက်ထက် သုံးပုံ။ ။ အမြတ်အမြင့် အကြီးဂုဏ်ကို ဟောရာ၌ "ပဋ္ဌုနံ– လိမ္မာသူတို့ထက်၊ ဝိသေသေန ပဋ္ဌုတိ ပဋ္ဌတရော" ဟု ပဋ္ဌုနံကဲ့သို့သောပုဒ်မျိုးဝယ် "ထက်" ဟုလည်းကောင်း, အယုတ် အနိမ့် အငယ် ဂုဏ်ကို ဟောရာ၌ "ပါပါနံ– ယုတ်မာသူတို့အောက်၊ ကနိဋ္ဌာနံ– ငယ်သူတို့အောက်" စသည်ဖြင့် "အောက်" ဟုလည်းကောင်း သုံးစွဲလေ့ရှိကြ၏၊ သို့သော် နိမ့်သောအရာ ငယ်သောအရာ၌ "သူ့အောက်နိမ့်သည်, သူ့အောက်ငယ်သည်" ဟု အဓိပ္ပာယ် အမှန်ရ၏၊ ယုတ်မာသော အရာ၌ကား "သူ့အောက် + ယုတ်မာသည်" မဟုတ်, သူ့အထက် သ.လွန်၍ ယုတ်မာသောကြောင့် အောက်ဟု မပေးဘဲ "ထက်"ဟုသာ ပေးသင့်သည်။

ဝိသေသတ္ထပစ္စည်း ၂ ဆင့် သက်ပုံနှင့် လိင်။ ။ဝိသေသေန+ ပါပေါတိ ပါပိဋ္ဌော– အထူးယုတ်မာသူ (ဣဋ္ဌပစ္စည်း) ၊ ဝိသေသေန+ ပါပိဋ္ဌော ပါပိဋ္ဌတရော– အလွန်အကြူး အထူးယုတ်မာသူ၊ ဝါ– အယုတ်မာဆုံး။ (ဣဋ္ဌနောင် တရပစ္စည်း ဆင့်ပုံ)၊ "အတိသယန္တာပိ အတိသယပစ္စယော" – မောဂ္ဂလ္လာန်၊ ဤတရာဒီ ပစ္စယန္တ ပုဒ်များ၌ လိင်အားဖြင့် ပကတိပုဒ်၏ လိင်အတိုင်း ရှိရမည်၊ ပါပေါဟူသော ပုလ္လိင်နောင် တရသက်လျှင် "ပါပတရော" ဟုလည်းကောင်း, ပါပါ(မိန်းမ) နောင်သက်လျှင် "ပါပတရာ" ဟုလည်းကောင်း, ပါပံ (အမျိုး) နောင်သက်လျှင် "ပါပတရံ" ဟုလည်းကောင်း ရှိရမည်– ဟူလို၊ ဤစကားသည် အထူးအဆန်း မဟုတ်, "အဘိဓေယျ (ဟောနက်) လိင် လိုက်ရမည်" ဟူသော ဥပဒေသအတိုင်း ပင်တည်း။

အသတ္တိတဒ္ဒိတ်

တဒသတ္တိတိ ဝိစ ၃၆၄။ **အသ–ထိုဥစ္စာရှင်၏၊ တံ – ထိုဥစ္စာသည်၊ အတ္ထိ–ရှိ၏၊ ဣ**ရေတသို့အတ္ထေ–၌၊ ဝိပစ္စယော ဟောတိ၊ ယသ–အကြင်သူ၏၊ **မေဓာ–** ပညာသည်၊ **အတ္ထိ–ရှိ၏၊ ဝါ–**
တစ်နည်း၊ တသို့– ထိုသူ၌၊ မေဓာ–သည်၊ **ဝိ**ဇ္ဇတိ– ရှိ၏၊ ဣတိ, **မေဓာဝီ–**မည်၏၊ **ဧ**ဝံ, **မာယာဝီ– မာယာရှိသူ(မာယာများသူ)၊ ဧ**ဠဟဏေန, **သော ပ**စ္စယော– **သော ပ**စ္စည်းသည်၊ ဟောတိ၊ ယသ–**၏**၊ **သုမေဓာ–** ကောင်းသောပညာသည်၊ **အ**တ္ထိ၊ **ဝါ, တသို့, သုမေဓာ, ဝိ**ဇ္ဇတိ, ဣတိ, **သုမေ**ဓော– **သုမေ**ဓောမည်၏။ (၃၉၈)

နိစေယျ်။ ။ "အယံ ဣမေသံ အတိသယေန နိစောတိ နိစေယ္ယော–အထူးနိမ့်ကျသူ၊ တသ+ ဘာဝေါ နိစေယျ်တိ အာဟ– နိစတရဘာဝေါ ပန မယ္ပံ ကုတောတိ" – မူလပံ, ဗြဟ္မနိမန္တနသုတ် ဋီကာ။ [ဤ၌ နိစေယ္ယောဝယ် ဣယ ပစ္စည်း, ဣကို ဧသ ဝဏ်ပြု, ယ်ဒွေးဘော်လာဟု ကြံသင့်၏၊ မောဂ္ဂလ္လာန် နိသယ ၌ကား " ဧေယျပစ္စည်းဟု မိန့်တော်မူသည်၊ တသ+ဘာဝေါဖြင့် "နိစေယျသ+ ဘာဝေါ နိစေယျ်" ဟု ဝိသေသတ္ထ ပစ္စယန္တနောင် ဘာဝတ္ထ ဏ ပစ္စည်းထပ်သက်၊]

ရပ်**တွက်**။ ။ ရပ်တွက်ရာ၌ "ဝိသေသေန+ပါပေါ" ဟုတည်, အနက်ပေး၊ ဣတိအတ္ထေ–၌၊ ဤသုတ်ဖြင့် ပါပေါနောင် ဂရသက်" ဟု ဆို၊ "တဒ္ဒိတ်ပစ္စည်း ဆိုင်းထမ်းနည်း" အရ ၂ ပုဒ် အလယ်သက်မှ မှန်သည်ဟု ယူလျက် "ပါပေါ+ ဝိသေသေန" ဟု ဝါကျခင်း၍လည်း နိဒ္ဒေသတွက်ပြ၏၊ ၂ ပုဒ်အလယ် ရောက်ခြင်း မရောက်ခြင်းသည် လိုရင်းမဟုတ်, ဝိသေသအနက်၌ သက်ရခြင်းသာ လိုရင်းဖြစ်၍ "ဝိသေသေန + ,ပါပေါ" ဟု ဝိဂြိုဟ် ပြုရင်းအတိုင်း ဝါကျခင်းထိုက်သည်၊ ရှေးဆရာတို့ကား "ပါပါနံ + ဝိသေသေန + ပါပေါ" ဟု ၃ ပုဒ်လုံး ဝါကျပြုကြ၏၊ ထိုသို့ပြုရာ၌ ပပါနံနောင်သက်လျှင် "ဥက္ကဋ္ဌတ္ထပစ္စယာ– ဥက္ကဋ္ဌ (အတိသယ) အနက်ဟော ပစ္စည်းတို့သည် ပဌမန္တာ ဧ၀– ပါပေါကဲ့သို့သော ပဌမန္တ ပုဒ်နောင်သာ (သက်ကုန်၏)" ဟူသော ဗျာကရဏ်းတို့ အဆိုနှင့် ဆန့်ကျင်သောကြောင့် "ပါပါနံ" ထည့်၍ ဝါကျခင်းခြင်းသည် ရှေးသဒ္ဒါကျမ်းရင်းတို့ အလိုမဟုတ်ပါ။

၃၆၄။ **တ**ဒ**သ**တ္တိ**တ**ိ။ ။ "တံ+အသ+အတ္ထိ+ဣတိ" ဟု ပုဒ်ဖြတ်၊ တံဖြင့် မေဓာစသော ပဌမန္တ ပုဒ်ကို ညွှန်ပြ၏၊ အသဖြင့် ဥစ္စာရှင်ကို (ဥစ္စာ ရှိသောအရပ် – လူစသည်ကို) ညွှန်ပြ၏၊ ဤသုတ်သည် "မေဓာမာယာ" ဟူသော

အာကာရန္တ္ဂ္ဂတ္ထိလိင် ၂ ပုဒ်နောင်သာ ဝိပစ္စည်း သက်၏၊ ["အယं ဝိပစ္စယော အာကာရန္တိတ္ထိလိင်္ဂေဟိ မေဓာမာယာသဒ္ဒေဟိ ဟောတိ"– ဗာလာဝတာရ ဋီကာ] ဝိဂ္ဂြိဟ်ကို "မေဓာ ယသ အတ္ထိ= မေဓာ အသ အတ္ထိ" ဟု ပြုနိုင်၏။

အတ္ထျတ္ထတဒ္ဓိတ်။ ။ သုတ်၌ပါသော "အသတ္ထိ" ကိုကြည့်၍ အသတ္ထိ အနက်၌ သက်သော ပစ္စည်းများကို "အသတ္ထိတဒ္ဓိတ်" ဟုခေါ်ကြ၏၊ သိဟိုင်္ဂ ရူပသိဒ္ဓိ–တဒ္ဓိတ် အဆုံး၌ကား အတ္ထိအနက်ရှိသော "အတ္ထျတ္ထ" တဒ္ဓိတ်ဟု ဆိုထား၏၊ ထိုအဆိုသည် "တသ္မိံ ဝိဇ္ဇတိ" ဟု ဝိဂ္ဂြိဟ်ပြုရာ၌လည်း အတ္ထိအနက် ရှိသောကြောင့် သာ၍ သင့်ပေသည်။ [ရုပ်တွက်ရာ၌ "မေဓာ+အသ+အတ္ထိ" ဖြစ်စေ "မေဓာ+တသ္မိံ+ဝိဇ္ဇတိ" ဖြစ်စေ တည်နိုင်၏၊ အခြေပြုနည်းမှီး၍ တွက်ပါ။]

အသ၏ ဆဋ္ဌီအနက်။ ။ "အသ– ထိုသူအား" ဟု သမ္ဗဒါန်အနက် ပေးလေ့ရှိကြ၏၊ ထိုပေးခြင်းကား အတ္ထိကြိယာကိုင့်၍ ပေးခြင်းတည်း၊ သို့သော် အတ္ထိကြိယာကို သမ္ဗဒါန်ငဲ့သော ကြိယာဟု သဒ္ဒါကျမ်းတို့၌ မဆို၊ ["အသာတိ ဝါ နတ္ထိတိ ဧတ္ထ ကြိယာပဋိဂ္ဂါဟကာ ဝစနံ" – ဟူသော သီလက္ခန်ဋီကာသစ် အဆိုကို ရူဘာသာဋီကာ ဆဋ္ဌီဗဟုဗ္ဗီဟိ သမာသ်အဆုံး၌ စိစစ်ထား၏၊] သဒ္ဒနီတိ ကာရက သုတ္တမာလာ "ဥဒေတယံ စက္ခုမာ" ၌ စက္ခုမာပုဒ်နှင့် "အာသာဝတိ နာမလတာ" ဝယ် အာသာဝတိပုဒ်တို့ကို ဝိဂ္ဂြိဟ်ပြုရာ၌ "စက္ခု+အသ+အတ္ထိတိ စက္ခုမာ၊ အာသာ+ယသာ+အတ္ထိတိ အာသာဝတိ" ဝယ် အသ ယသာ တို့သည် (ပါဠိအဋ္ဌကထာအလို) အတ္ထိကိုင့်သော သမ္ဗဒါန်သာ ဖြစ်ထိုက်၏– ဟု ဆိုသွားလေ၏၊ [အကျယ်ကို ထိုမှာရှု၊ ထိုကဲ့သို့ ကတ်ကတ်သတ်သတ် ကြဲလျှင် အနည်းငယ်သောအရာ၌ ဝိဂ္ဂြိဟ်တွင်းပါသော အသကို သမ္ဗဒါန်ဟု ဆိုရန် ရှိသော်လည်း များစွာသော အရာတို့၌မူ "မာယာ+အသ" ၌ အသနှင့် မာယာသည် "သူ၏ + မာယာ" ဟု "သံ+သာမိ" အဖြစ်ဖြင့် စပ်လျက် ရှိသကဲ့သို့ အခြားပုဒ်များ၏ ဝိဂ္ဂဟ၌လည်း "သံ+သာမိ" စပ်ရသည်သာ များသောကြောင့် "အသ+ယသ" တို့အတွက် "၏" ဟု ဆဋ္ဌီဝိဘတ်နက်ကိုသာ ဧကန်ပေးထိုက်၏၊ သဒ္ဒနီတိကြဲအပ်သော "စက္ခု အသ–အာသာ ယသာ" တို့သော့်မှလည်း ဆဋ္ဌီ အနက်က သာ၍ သင့်လျော်ဖွယ်ရှိသည်။

စဋ္ဌဟနေနသော ပစ္စယော။ ။ ဝိစ၌ စသဒ္ဒါဖြင့် သောပစ္စည်းသက်ဟူ၏၊ ဤ၌ "သောပစ္စည်း, သပစ္စည်း" ဟု ဝါဒကွဲ၏၊ ဝဏ္ဏ ပဌမပဌမသော မန္ဒာ" သုတ် ရှင်ဋီကာ၌ သောပစ္စည်းဟု ဖွင့်ခဲ့သောကြောင့် ကစ္စည်းနှင့် ရှုတို့အလို "သော" ပစ္စည်းပင် ဆိုလို၏၊ [ထိုအလို သုမေဓာနောင် အသတ္ထိအနက်၌ ဤသုတ် စသဒ္ဒါဖြင့် သောပစ္စည်းသက်, နာမ်ငဲ့, သီသက်, ဣ၊]သို့သော် "ဝန္ဒေတေပိတရံ ဘဒ္ဒေ, တိမ္မရံ သူရိယ ဝစ္ဆသေ၊ ပေ၊ ပိတရံ တေ သုမေဓသေ" (သက္ကပဌသုတ်)

ဒ္ဒ် "ဝစ္ဆသေ, သုမေဓသေ" ဟု အာလုပ်ပုဒ် ရှိသောကြောင့်လည်းကောင်း, "လောမသာနိ ဗြဟ္မာနိစ" မူလပ်, သဗ္ဗာသဝသုတ်ဒ္ဒ "လောမသာနိ" ဟု နပုလ္လိင်ရှိသောကြောင့်လည်းကောင်း သောပစ္စည်းမဟုတ်, လိင် ၃-ပါးနှင့် ဆက်ဆံသော သ ပစ္စည်းသာ ဖြစ်ထိုက်သည်၊ [လောမသာယာတိ-တနုတမ္ဘလောမ သာယအပ္ပလောမဝတိယာ၊ လောမံ (နုနယ် နိမ့်မြန်းသော အမွေးသည်) ဇေတိသာ (ဤရသေ့မလေး၏) အတ္ထိတိ လောမသာ၊ လိင်္ဂတ္တယေပိ ဟိ သပစ္စယေန ပဒသိဒ္ဓိမိစ္ဆန္တိ သဒ္ဒဝိဒူ - သိလက္ခန် မဟာသိဟနာဒသုတ် ဋီကာ၊] "ကက္ကသော-ကြမ်းသော အတွေ့ရှိသော၊ ဗဟုကော- အများရှိသောအရာ, စသည်တို့ဒ္ဒ်လည်း သ ပစ္စည်းပင်၊ ဤ(သ) ပစ္စည်းသည် သကတ္တဒ္ဒ်လည်းသက်၍ "လဟုသာနိ" ဟု ဖြစ်၏၊ "လဟူနိ ဇဝ လဟုသာနိ" ဟု ပြု။

စ ဖြင့် ယူရမည့်ပစ္စည်း။ ။ ရှေ့ဒ္ဒ် "စဂ္ဂဟဏေန သော - ဣလ- ဝ- အာလာဒိ ပစ္စယာစ" ဟု ဣလ စသော ပစ္စည်းများကိုယူ၍ ပိစ္ဆိလော စသည်ကို ထုတ်၏၊ ထိုပုံစံများကို ရှုမှာရှုပါ။

ဘ ပစ္စည်း။ ။ အာလာဒိ ပစ္စယာစဒ္ဒ် အာဒိဖြင့် "တုန္ဒိ-ဝဋိ (ချက်) ယသ အတ္ထိတိ တုန္ဒိဘော, ဝဋိဘော-ချက်ရှိသူ(ချက်ကြီးသူ) ဝလိ (တွန့်သောအရေ) ယသ အတ္ထိတိ ဝလိဘော=တွန့်သောအရေ ရှိသူ" တို့ဒ္ဒ် ဘ ပစ္စည်း။

အာမိ ဥဝါမိ။ ။ "သံ (ဥစ္စာ) ယသ အတ္ထိတိ သာမိ, သုဝါမိ = ကျေးကျွန်တည်းဟူသော ဥစ္စာရှိသော အရှင်သခင်" ဟူရာဒ္ဒ် ဥစ္စာအနက်ဟော သ သဒ္ဒါနောင် သက်ရသော အာမိ ဥဝါမိ ပစ္စည်းများ။

ဏ ပစ္စည်း။ ။ "လက္ခိ (အသရေ) ယသ အတ္ထိတိ လက္ခဏော = အသရေရှိသူ" ဒ္ဒ် လက္ခိနောင်သက်သော ဏ ပစ္စည်း၊ ဤ (ဏ) ကား အနုဗန် ဏ မဟုတ်, ပစ္စည်း၏ အစိတ်အပိုင်းဖြစ်သော ဏ တည်း၊ ထို့ကြောင့် အနုဗန် မကျေဘဲ(ဏ) အတိုင်း ရှိရသည်၊ လက္ခိဒ္ဒ် ဤကိုလည်း သုတ်ကြီးဖြင့် (အ) ပြု။

နု ပစ္စည်း။ ။ "အဂ်ါနိ (လက်, ခြေ, နား , နှာစသော ကောင်းသော ကိုယ်အင်္ဂါတို့သည်) အသာ သန္တိတိ အဂ်ီနာ=ကောင်းသော ကိုယ်အင်္ဂါရှိသော မိန်းမ" ဟူရာဒ္ဒ် အဂ်ါနောင် သ့ုက်သော နုပစ္စည်း, ["ပါမနော- ယားနာရှိသူ၊ သာမနော- ညီညွတ်စေ့စပ်ခြင်း ရှိသူ၊ ဝါ- ရွှေသော အဆင်းရှိသူ၊ ဒဒ္ဒုနော- ပွေးနာရှိသူ၊ ကိမိနော- ပိုးလောက်ရှိသော ကိုယ်၊ ဝလိနော-အရေတွန့်ရှိသူ၊ ဝါမနော- ပုကွခြင်းရှိသူ" တို့ဒ္ဒ်လည်း နုပစ္စည်းပင်။]

ဏ္ဍနုပစ္စည်း။ ။ "ဖလိနော-အသီးရှိသော သစ်ပင်၊ ဝဟိဏော-မြီးဆံရှိသော ဥဒေါင်း (နကိုဏပြု)၊ သိဂ်ီနော- ဦးချိုရှိသော သတ္တဝါ၊ မလိနော- အညစ်အကြေး ရှိသူ" တို့ဒ္ဒ် ဖလ-ဝဟ-သိဂ်-မလနောင်သက်သော ဏ္ဍနုပစ္စည်း။

တ ပစ္စည်း။ ။ "ပဗ္ဗံ ယသ အတ္ထိတိ ပဗ္ဗတော=အဆစ် အဆစ်ရှိသော တောင်၊ ဝကံ အသ အတ္ထိတိ ဝကံတော=ကောက်သော သဏ္ဌာန်ရှိသောတောင်" ၌ တ. ပစ္စည်း။

ဏ္ဍတ ပစ္စည်း။ ။ "ဝစ္ဆော အသ အတ္ထိတိ ဝစ္ဆီတော = ကျင်ကြီးရှိသူ (ကျင်ကြီးနှိပ်စက်အပ်သူ)" ၌ ဏ္ဍတပစ္စည်း။

လ, ဝလ ပစ္စည်း။ ။"စူဠာသိခါ ယသ အတ္ထိတိ စူဠာလော သိခါလော= ဦးစွန်း, အမောက်ရှိသော ၄က်" ၌ လပစ္စည်း, "သိခါ. အသ အတ္ထိတိ သိခါဝလော= အမောက်ရှိသော ဥဒေါင်း " ၌ ဝလပစ္စည်း။["ဒန္ဓာဝလော– အစွယ်ရှိသောဆင်" ၌ကား နှစ်၌ ဒီဃပြု] ဤပြခဲ့သော ပစ္စည်းများကိုယူ၊ အချုပ်မှာ– အသတ္ထိအနက်၌ သက်ထိုက်၍ သုတ်သီးခြားလည်း မရှိသော ပစ္စည်းဟူသမျှကို ဤသုတ်လာ စသဒ္ဒါဖြင့် ဆည်းယူပါ– ဟူလို။ /

[ဆောင်] တဒသတ္ထိ, သုတ်၌ရှိသည့်, စ၏ အရ, သ–ဏ္ဍလနှင့်, အာလ–ဝ–ပြီ, ဥဝါမီ–ဘ, အာမီ–ဏဆွယ်, နဝယ်–ဏ္ဍန, ဏ္ဍတ–တနှင့်, ဝလ–လချုံး, ဆယ့်လေးသုံး, သက်ထုံးရှိကြသည်။

သဠာတ အသတ္ထိ တစ်မျိုး။ ။ "သဠာတံ တာရကာဒိတ္ထိတော" ဟု မောဂ္ဂလ္လာန်၌ သုတ်တည်၍ "လွန်စွာဖြစ်သော အရာ၀တ္ထုရှိ၏" ဟူသောအနက်၌ ဏ္ဍယပစ္စည်းသက်၏၊ တာရကာ သဠာတာ အသ တာရကိတံ ၇ဂနံ၊ အသ–ထိုကောင်းကင်၏၊ သဠာတာ– ကောင်းစွာ ဖြစ်ကုန်သော၊ တာရကာ–ကြယ်တာရာတို့သည်၊ သန္ဓီ, ဏ္ဍတိ, တာရကိတံ–မည်၏၊ ၇ဂနံ– ကောင်းကင်ရ၏၊ သဠာ တာနိ ပုဗ္ဗာနိ အသ (အသ္မိ'ဝါ) တိ ပုပ္ပိတော– လွန်စွာဖြစ်သော အပွင့်ရှိသောသစ်ပင်၊ ပလ္လဝိတာ–လွန်စွာဖြစ်သော အညွှန့်ရှိသောနွယ်၊ ဖလိတော– လွန်စွာဖြစ်သော အသီးရှိသော သစ်ပင်၊ ဖုလ္လိတော– ကားကားစွင့်စွင့် အပွင့်ရှိသော သစ်ပင်။

ဥပ္ပိလာဝိတာ စသည် ။ ။ ဥပ္ပလ၀တ္ထိတိ ဥပ္ပိလာ၀ံ–ပေါ်လွင် တက်ကြွသော ပီတိသမ္ပယုတ်စိတ်၊ (ဥ+ပလုဓာတ်, ပ္ပ၌ အကို ဏ္ဍပြု၊ တစ်နည်း– ပိလုဓာတ်ကြီ၊) သဠာတံ ဥပ္ပိလာ၀ံ ယေသံတိ ဥပ္ပိလာ၀ိတာ ဘိက္ခူ။ အ၀ဿ၀တိတိ အ၀ဿာ၀ေါ= ယိုစီးတတ်သော ထမင်းရည်၊ သဠာတော အ၀ဿာ၀ေါ ယဿာတိ အ၀ဿာ၀ိတော (သြဒနော) ထမင်းရည် စင်သော ထမင်း။ ["ဗျာ၀ိ+ သဠာတော ဧတသ္မာတိ ဗျာ၀ိတံ, ဧသ နယော ဒုက္ခိတန္တိ ဧတ္ထာပိ" – တိကင်္ခုတ္တရ, ဒေ၀ဒူတ၀ဂ်ဋီကာ၊) ဗုဘုက္ခာ, ပိပါသာ, တန္ဟာ, ဥက္ကဏ္ဌာ, စသည်နောင် ဏ္ဍတ သက်၍လည်း "ဗုဘုက္ခိတော, ပိပါသိတော, တန္ဟိတာ, ဥက္ကဏ္ဌိတော, သုခိတော, ရောဂိတော" စသည်ဖြစ်၏၊ ပြခဲ့သော "၀စ္ဆိတော" ပုဒ်လည်း ဤ၌ ပါ၀င်သင့်သည်။

တပါဒီတော သီ ၃၆၅။ တဒသတ္တိ ဣရေတသို့ အဣ–တဒသတ္တိအနက်၌၊ (ဤသို့လည်း အလွယ်ပေး)၊ **တပါဒီတော သီပစ္စယော** ဟာ့တိ၊ ယသ–အကြင်သူ၏၊ **တပေါ**– အကျင့်သည်၊ ပေ၊ **တပသီ**–မည်၏၊ **စဝံ, ယသသီ**–အမြဲအရံရှိသူ၊ **တေဇသီ**– တန်ခိုးရှိသူ။ (၃၉၉)

ဒဏ္ဍာဒီတော ဣဂ ဤ ၃၆၆။ တဒသတ္တိ ဣရေတသို့ အဣ–၌၊ **ဒဏ္ဍာဒီတော**–ဣဂ ဤ ဣရေတေ ပစ္စယော ဟာ့တိ၊ ယသ – ၏၊ ဒဏ္ဍော– တုတ်သည်၊ ပေ၊ ဣတိ ဒဏ္ဍီကော, ဒဏ္ဍီ–မည်၏၊ (တုတ်ရှိသူ, တုတ်ကိုင်သူ၊) **စဝံ, မာလီကော** မာလီ– ပန်းရှိသူ၊ (ပန်းသည်။) (၄၀၀)

၃၆၅။ **တပါဒီတော**။ ။ အာဒိဖြင့် မနောဂိုဏ်းဝင် ဖြစ်သော "မန–ယသ–တေ–ပယ" စသော သဒ္ဒါများကိုယူ။ ["တပါဒီတောတိ–မနောဂဏသ ဂဟဏံ" ရှုငိုး] မှန်၏ မနောဂိုဏ်းစုသည် "မနသ်, ယသသ်" စသည်ဖြင့် သ်ဗျည်းဆုံးလျက် (သက္ကတ၌) ရှိ၏၊ ထို့ကြောင့် ဤပစ္စည်းမသက်ဘဲ သ်ဗျည်းနှင့် တကွ သီပစ္စည်း သက်ရသည်၊ သက္ကတ၌ "မန" သို့ဟု ဝဆွဲနှင့် ရှိသောကြောင့် ပါဠိ၌ ဝ ပျောက်၍ "သီ" ဟု ဒွေးတော်လည်း ရောက်ရသည်။

သဒ္ဒနီတိ။ ။ သဒ္ဒနီတိ၌ကား "တေဇသီ" ပုဒ်ဝယ် "ပါဠိပေါတ္ထကေသုပနနိသညောဂ ပဒမေဝ (သီ– ဟု သံယုတ်မဲ့ပုဒ်သာ) အာဂတံ" ဟု ဆို၏၊ သက္ကတ အလိုလိုက်မူသံယုတ်နှင့် "တေဇသီ" ပင်တည်း၊ ဤသုတ်, အစီအရင် မမြဲသောကြောင့် "ယသဝါ, တေဇဝါ" စသည်၌ ဝန္ဓုပစ္စည်းဖြင့်လည်း ရှိ၏၊ [ကုတ္ထိလိုင်၌ "တပသိနီ–အကျင့်ရှိသူမ (ရသေ့မ)" ဟု ဣနီပစ္စည်း ထပ်သက်၊ သဒ္ဒါဒီတော ဏဖြင့် ဏပစ္စည်းသက်၍ "တပ+အ" ဖြစ်သော်အခါ ဝုဒ္ဓိပြု, သ သရေဝါ ဂမောဖြင့်(သ်) လာလျှင် "တာပသော–အကျင့်ရှိသော ရသေ့၊ ဤပစ္စည်းဖြင့် တာပသီ– ရသေ့မ" ဟု ဖြစ်၏။]

၃၆၆။**ဒဏ္ဍာဒီတော**။ ။ အာဒိသဒ္ဒါသည် ပကာရ (အတူ) အနက်ရှိ၏၊ ထို့ကြောင့် ဒဏ္ဍာကဲ့သို့ အဝဏ္ဏန္တချင်း တူသော ဆတ္တ–မာလာ စသည်ကို ယူ၊ မှန်၏– ဣဝဏ္ဏန္တ စသည်နောင် သတ္ဘာဒီဟိ မန္တဖြင့် မန္တပစ္စည်း သက်လတ္တံ. ဖြစ်သောကြောင့် ဤသုတ်ဖြင့် အဝဏ္ဏန္တ ယူရမည်ဟု သိသာ၏၊ "ဣဂ ဤ" ဟု တွဲ၍ ပြထားသော်လည်း အချို့နောင် ၂–ပစ္စည်း, အချို့နောင် တစ် ပစ္စည်းသာ သက်၏ဟု မောဂ္ဂလ္လာန်ဆို၏၊ "မာလာ အသ အတ္ထိတိ မာလိကော, မာလီ" ဟု ပြု၊ ဤသုတ် မမြဲသောကြောင့် "ဒဏ္ဍဝါ, ရူပိကော, ရူပီ, ရူပဝါ = ရုပ်ရှိသူ, ရုပ်ချောသူ၊ မာလာဝါ– ပန်းရှိသူ" စသည်ဖြင့် ဝန္ဓုပစ္စည်းလည်း ရှိသေး၏။

မဗ္ဗာဒိတော ရော ၃၆၇။ **တဒဿတ္ထိ၊ပေ၊ ဟောတိ၊ ယသ-အကြင်တင်လဲ၏၊ မဝ- ရှိသော် အရသာသည်၊ အတ္ထိ၊ ဝါ, တသ္မိ(မဝ) ဝိဗ္ဗတိ , ဣတိ မဝရော၊ ဧဝံ, ကုဋ္ဌရော- မေးရှိသောဆင်၊ [မုဂ္ဂရော ပဲနောက်ရှိသူ၊]**

အသတ္ထိ ၂ ဆင့်။ ။ အသတ္ထိ ပစ္စည်းနောင် အသတ္ထိပစ္စည်း ထပ်၍ သက်လိုမှ, ထပ်တူပစ္စည်း မဆင့်ရ၊ ဥပမာ- ဒဏ္ဍီကောနောင် "တုတ်ရှိသူရှိသော အရပ်" ဟု ဆိုလိုလျှင် "ဒဏ္ဍီကိကော" ဟု မရှိရ, "ဒဏ္ဍီကော ယသ အတ္ထိတိ ဒဏ္ဍီကဝါ" ဟု ဝန္ဓုဖြစ်စေ "ဒဏ္ဍီမာ" ဟု မန္ဓုဖြစ်စေ သက်ရမည်၊ "အတ္ထိကဝတော ခေါပန" ဟူသော အမ္ဗဋ္ဌသုတ်၌ အတ္ထော တေသ အတ္ထိတိ အတ္ထိကံ၊ ပေ၊ အတ္ထိကံ (ကိစ္စရှိသော စိတ်သည်) အသ အတ္ထိတိ အတ္ထိကဝါ" ဟု အဋ္ဌကထာဖွင့်သည်။ ["သမာနဇာတိယမန္ဓတ္ထိပစ္စယန္တရေ သမာန ဇာတိယော မန္ဓတ္ထိယပစ္စယော ဘဝတိ"- မုဒ္ဓဗောဓဋီကာ၊] နောက်၌ ပြမည့် ခွဲခြားချက်တို့ကား မော်ဂ္ဂလ္လာန် အဆိုတည်း။

ဣက-ဤခွဲခြားချက်။ ။ ဝန် သဒ္ဒါနောင် မြို့ရှင်ကိုဟောရာ၌ "ဝနိကော- ဥစ္စာရှိသူ(ကြွေးရှင်)" ဟု ဖြစ်၏၊ ဝနရှင်- သာမန်ကို ဟော်ရာ၌ကား "ဝနီ, ဝနဝါ (ဝနိမာ)" ဟု ဖြစ်၏၊ အလိုအာသာကို ဟောသော အ်တ္ထနောင် ဣက၊ ဤသက်၊ အတ္ထော အသ အ်တ္ထိတိ အတ္ထိကော, အတ္ထိ=အလိုအာသာရှိသူ၊ ပုညတ္ထိကော, ပုညတ္ထိ=ကောင်းမှုဖြင့် အလိုရှိသူ၊ ဝမ္မ- သီလ- ဝဏ္ဏ အဆုံးရှိသော သဒ္ဒါနောင် ဤပစ္စည်းသက်၊ ဗြဟ္မဝမ္မိ-မြတ်သော တရားရှိသူ၊ ဗြဟ္မသီလီ-မြတ်သော အလေ့အကျင့်ရှိသူ၊ ဗြဟ္မဝဏ္ဏီ- မြတ်သော အဆင်းရှိသူ၊ ဗြဟ္မဝစ္ဆသီ- မြတ်သော အရောင်ရှိသူ၊ ဒေဝဝဏ္ဏီ-နတ်အဆင်းရှိသူ၊ ရှေ့ပုဒ်မပါဘဲ ဝဏ္ဏ သက်သက်နောင် ဝန္ဓု (အနည်းငယ်မန္ဓု) သက်၊ ဝဏ္ဏဝါ, ဝဏ္ဏိမာ, အ်စ္စိမာ (အလျှံရှိသောမီး)၊ ဝဏ္ဏနောင် မြတ်သောအကျင့်ရှိသူကို ဆိုလိုရာ၌လည်း "ဝဏ္ဏီ" ဟုသော် ဖြစ်၏၊ ဟတ္ထ ဒဏ္ဍတို့နောင် ဆင်ဇာတ်ကို ဆိုလိုရာ၌ ဤသာသက်၊ ဟတ္ထီ၊ နှာမောင်းရှိသော ဆင်၊ ဒန္တီ-အစွယ်ရှိသော ဆင်၊ ["ဒါဋ္ဌီ-အစွယ်ရှိသော ခြင်္သေ့"လည်းနည်းတူ၊] ဆင်ဇာတ် မဟုတ်ရာ၌ကား "ဟတ္ထဝါ- လက်ရှိသူ၊ ဒန္တဝါ- သွားရှိသူ" ဟု ဝန္ဓုသက်၊ ပေါ်ကွဲရစသော သဒ္ဒါနောင် ဤသာသက်, ထိုပစ္စည်းနောင် ဣတ္ထိဇောတက ဣနီ ထပ်သက်၍ ပေါ်ကွဲရိဏီ- ရေ, ကြာရှိသော ကန်၊ ပဒုမိနီ, ဥပ္ပလိနီ, ကုမုဒိနီ, ဘိသိနီ, မုဠာလိနီ- ပဒုမ္မာကြာ ရှိသော ကန်, စသည်ဖြစ်၏၊ "ပေါ်ကွဲရုံ ယသ အတ္ထိ" စသည်ဖြင့် ဝိဂြိုဟ်ပြု။

---

၃၆၇ ။ **မဝရော**။ ။ မဝသဒ္ဒါသည် ချိုသောအရသာဂုဏ်ကို လည်းကောင်း ပျားရည် ဒြပ်ကိုလည်းကောင်း ဟော၏၊ ထိုတွင် "အရသာဟော မဝနောင်သာ

မုခရော–ကဲ့ရဲ့ဖွယ် စကားရှိသူ၊ သုသီရော–အခေါင်းရှိသော တုတ်။ [သီသရော–ဦးခေါင်းရှိသူ၊ သူကရော–မြားရှိသူ၊ သုကံရော– ကင်းခွန်ရှိသူ၊] သုဘရော–တုန့်တယ်ခြင်းရှိသူ၊ သုစီရော–စင်ကြယ်ခြင်းရှိသူ၊ ရုစီရော– အရောင်ရှိသူ။ (၄၀၁)

အသယတ္ထိ အံ့နက်ဌ ရ ပစ္စည်းသက်၏၊ ပျားရည်ခြေပ်ဟော မဓုနောင် မသက်၊ ထို့ကြောင့် "မဓု–ချိုသော်အရသာသည်" ဟု ပေးရသည်၊ ပျားရည်ခြေပ်နောင် ဖြစ်မှု "မဓုနော– ပျားရည်၏ +ဣဒံ–ဥစ္စာဖြစ်သော အရသာတည်း၊ မဓုရံ–သာ" ဟု ဣဒံအနက်ဌ ရ ပစ္စည်းသက်။ ["မဓုသဒ္ဒါယံ အတ္ထေ၀ ဒဗ္ဗ၀စနော, အတ္ထိရသ ၀ါစီ၊ တတ္ထရသ၀စနာ မဓုသဒ္ဒါ အယံ ပစ္စယော, နတု ဒဗ္ဗ၀စနာ–အနဘိဓာနတော (ခြေပ်ဟော မဓုနောင် ရပစ္စည်းသက်လျှင် "မဓု အုသ္မိं ဃဋေ အတ္ထိ မဓုရော–ပျားရည်ရှိသောအိုး" ဤသို့သော အနက်ကို မဓုရသဒ္ဒါက မဟောနိုင်သောကြောင့် တည်း)၊"– မောဂ္ဂလ္လာန်ပဠိကာ၊ မုဒ္ဓဗောဓိဋီကာ၌ကား "မဓု (မာ၀ုရိယံ–အချိုဂုဏ်သည်) အသယ အတ္ထိတိ မဓုရော– အချိုဂုဏ်ရှိသော အရသာ" ဟု ပြု၍ ထိုအရသာရှိသော တင်လဲစသည်ကိုကား အရသာဂုဏ်၏ အမည်ကို ဂုဏေးခြေပ်ဌ တင်စားသောအားဖြင့် မဓုရမည်သည်ဟု ဆိုသည်။]

ကုဠရော။ ။ "ကုဠော ဒန္တေ ပိ နံ ထိယံ– ဣတ္ထိလိင်မဟုတ်သော ကုဠသဒ္ဒါသည် အစွယ်လည်း ဖြစ်၏" ဟူသော အမရကောသဌ် ကုဠသဒ္ဒါသည် ဆင်စွယ် အနက်ဟော၊ ဒန္တေပိဌ် အပိဖြင့် ခြိုးနွယ်–ဆင်၏မေး အနက်များကိုဆည်း၊ ထို့ကြောင့် "ကုဠေ=ဟနု (မေး)" ဟု ဖွင့်ကြသည်၊ မေးရှိသော (အစွယ်ရှိသော) ဆင်" ဟု ပေး၊ "ကုဠော(ဂိရိတလေ)– တောင်အပြင်ဌ + ရမတိတိ ကုဠရော" ဟုလည်းကောင်း "ကုံ (ပထ၀ိ) မြေကို+ ဧရယတိ– ဖျက်ဆီးတတ်၏" ဟု လည်းကောင်း ပြုသော အဋ္ဌကထာ ဋီကာတို့အလို တဒ္ဒိတ်မဟုတ် ကိတ်ပုဒ်တည်း။

မုခရော။ ။ မုခသဒ္ဒါသည် ခံတွင်းကို ဟောရင်း ဖြစ်သော်လည်း ထိုခံတွင်းဖြင့် ပြောဆိုအပ်သော စကားကို ဌာနူပစာရအားဖြင့် ယူ၊ ထောမနိ၀ိဌ် "မုခံ= မုခဗျာပါရံ ခံတွင်း၏ အမှုအရာ ဗျာပါရဖြစ်သော စကားကို" ဟု ဖွင့်၏၊ ဤမုခရောအရ ကြမ်းတမ်းသော စကားရှိသူကို ဆိုလိုသည်မဟုတ်, စကားအမျိုးမျိုး (ဗရဟာ) များသူကို ဆိုလိုသည်၊ ထို့ကြောင့် ဗာလာ၀တာရဋီကာ၌ "မုခံ= ၀ါစာဗာဟုလ္လံ" ဟု ဖွင့်၍ ရှင်ဋီကာ၌ မုခရောကို "၀ါစာလော" ဟု ဖွင့်၏၊ "နိန္ဒိတံ မုခမသ အတ္ထိတိ မုခရော" ဟု မောဂ္ဂလ္လာန် နိဿယလည်း ဝိဂြိုဟ်ပြုသည်။ ["မုခရော– သိတ္ပံ ဒုမ္မုခ" – မူလပဲ , စူဠဋီကသုတ်၊ "သဗ္ဗသို့ ၀တ္ဘဗ္ဗေ မုခမသ အတ္ထိတိ မုခရော" ဟူသော ရှုကို အဓိပ္ပာယ် တစ်မျိုး ကြံကြလေ၏၊ ရှုဘာသာဋီကာမှာ ရှုပါ။]

သုသိရော။ ။ သုသိသဒ္ဒါသည် အခေါင်းပေါက်ကို ဟောဏ်၊ "သုသိ = ဆိဒ္ဓံ၊ တမသ အတ္ထိတိ သုသိရော, ဒဏ္ဍော" မောဂ္ဂလ္လာန် ပဋိကာ၊ ရူနိသယဟောင်းဌ် "အသ- ထိုဦးခေါင်းအား" ဟု ပေး၍ "သုသိရော- ဦးခေါင်း" ဟု ပေးဏ်၊ သုသိရသဒ္ဒါသည် "ဆိဒ္ဒ ဆိဒ္ဒဝန္တ (အပေါက်ရှိသောအရာ) တူရိယာအထူး" ကိုသာ ဟောရ၍ ဦးခေါင်းအနက်ဟော အဖြစ်ဖြင့် အဘိဓာန်ဌ် မလာသောကြောင့် ထိုအနက်ကို စဉ်းစားပါ။

သုဘရော စသည်။ ။ သုဘာ (တင့်တယ်သော်အရောင်) ယသ အတ္ထိတိ သုဘရော၊ ဘာဌ် ရသပြု၊ သုစိ (စင်ကြယ်ခြင်း) အသ အတ္ထိတိ သုစိရော။ ["သုစိ–အပ်သည်" ဟု ဆို၍ "သုစိရော– အပ်ရှိသူ" ဟုလည်း တွေ့ရ၏။] ရုစိ (အရောင်) အသ အတ္ထိတိ ရုစိရော။ ["ယထာပိ ရုစိရ် ပုပ္ပံ" စသည်။]

မောဂ္ဂလ္လာန်။ ။ မောဂ္ဂလ္လာန်ဌ် "ခ (အပေါက်) အသ အတ္ထိတိ ခရော= ကျယ်သော ပါးစပ်ပေါက်ရှိသော မြည်းသတ္တဝါ"၊ "နဂ ဣဿ္ဌိတိ နဂါ" အရ ထို ဤရွှေ့ပြောင်း၍ မသွားတတ်သောကြောင့် ကျောက်, နတ်နန်းပြာသာဒ်တို့သည် "နဂ" မည်ဏ်၊ ထိုနဂမည်သော ကျောက်, နတ်နန်းများရှိသော မြို့သည် "နဂါ ယသို့ သန္တိတိ နဂရံ (ဤပစ္စည်းသက်လျှင် "နဂရီ") မည်ဏ်၊ ဤသို့ နပုလ္လိင် ဣတ္ထိလိင် ၂ မျိုးသာ ရှိသော်လည်း ဧနပဒေါကို ငဲ့၍ "နဂရော" ဟု ပုလ္လိင်ထားသည်၊ ဥသော (ဆပ်ပြာ) အသို့ အတ္ထိတိ ဥသရော=ဆပ်ပြာရှိသော (ဆပ်ပြာပေါက်သော) အရပ်၊ ဒန္ဓ ၏ အကို ဥပြု၍ "ဒန္ဓာ အသ အတ္ထိတိ ဒန္ဓုရော=ခေါသော သွားရှိသူ" ဟု ပုံစံတို့ကို ပြ၏။

မဓောဒိ အာကတိဂိဏ်း။ ။ အာဒိသဒ္ဒါသည် အတူအနက်ဟောသည်၊ မခုကဲ့သို့ ရပစ္စည်း သက်ရခြင်းအားဖြင့် တူသော သုစိ–ရုစိ–သုသိ–မုခ– သုဘာ– နဂ–ခ–ဥသ–ဒန္ဓ တို့ကို ယူရသော အာကတိဂိဏ်း တစ်မျိုးဟု မှတ်၊ ယခုကစ္စည်း မူများ၌ "မုဂ္ဂရော, သိသရော, သူကရော, သုက်ရော" တို့ကို တွေ့ရ၏၊ မုဒံ– ဝမ်းမြောက်ဖွယ် အသံကို+ဂိရတိ–အားပေးသောအားဖြင့် မြွက်ဆိုသံကဲ့သို့ ဖြစ်တတ်၏၊ ဣတိ မုဒ္ဓရော (တင်းပုတ်)၊ သူတိ–သူဟူသော အသံကို +ကရောတီတိ သူကရော (ဝက်)" ဟု ထောမနီခ ဝိဂြိုဟ်ပြု၏၊ သိသရော သုက်ရောတို့ကား အနက် အဓိပ္ပာယ်ရသော်လည်း ပါဠိသဏ္ဌာန်ဌ် အသုံးမရှိ၊ ထို့ကြောင့် ထိုမုဂ္ဂရစသည် တို့ကို နောက်မှ ထည့်အပ်သော ပါဌ်ဟု ယူဆကြသည်။

[ဆောင်] သုတ် မဓောဒိ, အာကတိဖြင့်, သုစိ–ရုစိ, သုသိ–ကုဌ, မုခ– သုဘာ, နဂါ– တဝ, ခ–ဥသနှင့်, ဒန္ဓ တို့မျှ, ဖော်ထုတ်ကြလည်း, မုဂ္ဂ–သိသ, သူက– သုက်ာ, ကျမ်းမလာ, နောက်မှာ ထည့်ပါဌ်တဲ့။

ဝုဏာဒီတော ဝန္ဓ၊ ၃၆၈။ တဒဿတ္ထိ၊ ပေ၊ ဝန္ဓုပစ္စယော ဟောတိ၊ ယဿ-ဏ၊ ဝုဏော- ဝုဏဝါသည်၊ ပေ၊ ဣတိ, ဝုဏဝါ၊ ဧဝံ, ယဿဝါ- အခြိုအရံ (အကျော်စော) ရှိသူ၊ ဓနဝါ- ဥစ္စာရှိသူ၊ ပညဝါ- ပညာရှိသူ၊ ဗလဝါ- အားရှိသူ၊ ဘဂဝါ-ဘုန်းတော်ရှိတော်မူသော ဘုရား။ (၄၀၂)

သတ္ဘာဒီဟိ မန္ဓ၊ ၃၆၉။ တဒဿတ္ထိ၊ ပေ၊ မန္ဓုပစ္စယော ဟောတိ၊ ယဿ-ဏ၊ သတိ- သတိသည်၊ ပေ၊ ဣတိသတိမာ- မည်၏၊ ဧဝံ, ဒိတိမာ- အရောင်ရှိသူ၊ ထုတိမာ- ချီးမွမ်းဖွယ်ရှိသူ၊ ဒိတိမာ- လုံ့လဝီရိယရှိသူ(တည်ကြည်ခြင်းရှိသူ) ၊ မတိမာ- ပညာရှိသူ၊ ဘာဏုမာ- အရောင်ရှိသောနေ။ (၄၀၃)

၃၆၈။ **ဝုဏာဒီတော**။ ။ ဤအာဒိသဒ္ဒါသည် ပကာရ (အတူ) အနက်ဟောပင် ဖြစ်သောကြောင့် ဝန္ဓုသက်၍ ပြီးချင်းတူသော ပုဒ်ပေါင်းကို ယူ၊ "ဣတ္ထ စ ယေဘုယ္ယေန အကာရန္တေ ဝန္ဓုပစ္စယော ဟောတိတိ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ= များသောအားဖြင့် အကာရန္တ (ဝုဏ, ယသ စသည်) နောင် ဝန္ဓုပစ္စည်းသက်" ဟု နိုတိဆိုး၏၊ "ယေဘုယ္ယေန" ဟု ဆိုသောကြောင့် "ပညာ+ယသ အတ္ထိတိ ပညဝါ" ၌ အာကာရန္တနောင် သက်၍ ညာ၌ အာကို ကွစာဒိ သုတ်ကြီးဖြင့် ရသပြု၊ ဗာလာဝတာရ၌ကား ယဒနုပပန္နာ နိုပါတနာ သိဒ္ဓန္တီဖြင့် ရသပြုသည်ကို စဉ်းစားပါ။

ဝေဒနာဝါစသည်။ ။ "ဝေဒနာဝါ- ဝေဒနာရှိသော အတ္တာ၊ သညာဝါ- သညာရှိသော အတ္တာ" တို့၌ ရသ မပြု။ [ပညာဏပုဒ်လည်း ပဗုဗ္ဗ ဥာဓာတ် ယု ပစ္စည်းဖြင့် ပြီးသော အကာရန္တပုဒ်တည်း, ပညာနှင့် အနက်တူ၏၊ ထို့နောင် ဝန္ဓုသက်၍ "ပညာဏဝါ=ပညာရှိသူ" ဟု ဖြစ်သည်၊] "ရသ္မိ (အရောင်) ယသသိ (များသော အခြိုအရံရှိသူ) လက္ခိ (အသ်ရေ) မသု (မုတ်ဆိတ်) အာယု ယဿ အတ္ထိတိ ရသ္မိဝါ, ယသသိဝါ, လက္ခိဝါ, မသုဝါ, အာယုဝါ- ဟု ဣဝဏ္ဏန္တ ဥကာရန္တနောက်လည်း သက်၏၊ သိ-ခ္ခိတို့၌လည်း ရသပြု၊ "သိလဝေါ, ကေသဝေါ, အဏ္ဏဝေါ" စသည်တို့၌ကား၊ ဝန္ဓု မဟုတ်, ဝပ်စ္စည်း ဖြစ်ကြောင်း ပြခဲ့ပြီ၊ အာဝန္ဓုပစ္စည်း တ္ထကပစ္စည်း စသည်များကို ယဒနုပပန္နာ သုတ်ကျမှ ပြအံ့။ [ဗလ, ဘဂ (ကျေးဇူးရှိယ စသော ဘုန်းတော်သည်) ယဿ အတ္ထိတိ ဗလဝါ, ဘဂဝါ။]

၃၆၉။ **သတ္ဘာဒီဟိ**။ ။ ဒဏ္ဍာဒီတော ဣက ဤ သုတ်က အဝဏ္ဏန္တနောင် ဣက- ဤ ၂ ပစ္စည်း သက်သောကြောင့် ဤသုတ်ဖြင့် အဝဏ္ဏန္တမှတစ်ပါးသော

ဣ္ဂုဝ်ဏ္ဏန္တ စ်သော လိင်များကို ရှုဒ္ဒယူ၏၊ "သတိမာ – ဓိတိမာ–ဗုဒ္ဓမာ–ဂေါမာ" တို့ကား ဣ ဤ ၂ သြကာရန္တနောင် မန္တုပုံစံများ၊ ဥကာရန္တပုံစံကို "ဘူမာန်" ဟု သံဂ္ဂတပါဠိကြည့်၍ "ဘူမာ–မ်ားသော မြေရှိသော အရပ်" ဟု ထုတ်သင့်၏၊ ဤစကားအရ သတ္တာ ဒီဟိဖြင့် အာဒီလည်း မန္တသက်ရခြင်းတူသော သဒ္ဒါစုကို ယူရသောကြောင့် ပကာရအနက်ရှိ၏–ဟု ကြ။

ဓိတိမာ။ ဓိတိကို "တည်ကြည်ခြင်း" ဟု ဆိုလေ့ရှိသော်လည်း "တသေ ဝစ အာယသ္မတော (ထိုအရှင်အာနန္ဒာ၏ ပင်လျှင်လည်း) ဗုဒ္ဓဝစနံ ဥဂ္ဂဏှာနဝိရိယံ သဗ္ဗယဝိနဝိရိယဉ္စ အညေဟိ အသဒိသံ အဟောသိ, တသ္မာ ဓိတိမန္တာနံ အဂ္ဂေါ နာမ ဇာတော" (သီလက္ခန်ဒီကာ) ထောက်၍ ဆောင်စွမ်းနိုင်သော ဝိရိယကို ဓိတိဟု ခေါ်သည်၊ သဂ္ဂတဒ္ဒလည်း "ဓရတိ" ဟု ဓအောက်ခြိုက်ရိုဆွဲနှင့်ရှိ၏၊ ထို့ကြောင့် "ဓရ်+တိ" ဣအာဂုံဖြင့် "ဓရိတိ"–ပြီးသင့်လျက် ရိ ချေ, ဣကို ဒီဃပြု၍ "ဓိတိ" ဖြစ်သည်ဟု ကြ။

ဣမန္တပစ္စည်း။ ။မဇ္ဈာဒီတော ရော, ဂုဏာဒီတော ဝန္ဒသုတ်တို့ကဲ့သို့ တော ပစ္စယန္တဖြင့် မဆိုဘဲ "သတ္ဘာဒီဟိ မန္တု" ဟု ဆိုသောကြောင့် "သတ္ဘာဒီဟိ" ဟု ယောဂဝိဘာဂပြု၍ ထိုယောဂဝိဘာဂဖြင့် ဣမန္တသက်ဟု ကြကြ၏၊ သို့သော် "သတ္ဘာဒီဟိ–သတိ အစရှိသည်တို့မှ နောက်၌၊ ဣမန္တု–သက်" ဟု သုတ်နက်ပေး၍ သတိစသည်နောင် ဣမန္တသက်ရမည်ကဲ့သို့ အဓိပ္ပာယ်ထွက်သောကြောင့် ထို "သတ္ဘာဒီဟိ" ဟု ယောဂဝိဘာဂပြုခြင်းသည် သင့်မည်မထင်။

သဒ္ဒနီတိ။ ။ သဒ္ဒနီတိ၌ "စန္ဒာဒီတော ဣမန္တု" ဟု သီးခြားသုတ်တည်၍ စန္ဒ စသော အကာရန္တနောင် ဣမန္တု သက်၍ "စန္ဒိမာ– လဒ်နုတ်သားရှိသော ဗိမ္ဗာန်၊ ဝါ– လဗိမာန်ရှိသော နတ်သား၊ ပုတ္တိမာ– သားသမီးရှိသူ၊ ပါပိမာ–မကောင်းမှုရှိသော မာရ်နတ်" –ဟု ပုံစံထုတ်သည်။

မှတ်ချက်။ ။ "ရာဟု စန္ဒံ ပမုဉ္စသု= ဟဲ့ ရာဟု အသုရိန် ..... လနတ်သားကို လွှတ်လိုက်" ဟုရာ၌ စန္ဒသဒ္ဒါ လနတ်သားကို ဟောရ၍ "စန္ဒောယသ္မိံ အတ္ထိတိ စန္ဒိမာ–လနတ်သားရှိသောဗိမ္ဗာန်" ဟု ဖြစ်၏၊ စန္ဒိမာ ဒေဝပုတ္တောစသည်၌ကား "စန္ဒော ယသ္သ အတ္ထိတိ စန္ဒိမာ= လဗိမာန်ရှိသောနတ်သား" ဟု ဖြစ်၏။ "စန္ဒိမာ ပုတ္တိမာ ပါပိမာ"တို့၌ ဣမန္တု ပစ္စည်းကို အချို့မနှစ်သက်ကြ၊ ဇာတာဒိန မိမိယာ စ သုတ်ဖြင့် အဲသတ္တိ နိယုတ္တအနက်တို့၌ သက်ရသော ဣမ ပစ္စည်း, ရာဇာဒိ အကာရန္တဟု ဆိုလိုကြ၏၊ သို့သော် ပါပိမာ၌မူ ယခုသံယုတ်ပါဠိတော်စာအုပ်များ၌ "ပါပိမန္တံ ဂါထာဟိ အဇ္ဈဘာသိ" စသည်ဖြင့် မန္တုပစ္စည်းဖြင့်ပင် တွေ့ရသည်။

သဒ္ဓါဒီတော ဏ ၃၇၀။ တဒဿတ္ထိ ဣဒ္ဓေတသို့ အတ္ထေ- ဌ၊ ပေ၊ ဏ ပစ္စယော ဟောတိ၊ ယဿ-၏၊ သဒ္ဓါ- သဒ္ဓါသည်၊ ပေ၊ ဣတိ, သဒ္ဓေါ- မည်၏၊ ဒေ, ပညော- ပညာရှိသူ၊ အမစ္ဆရော- ဝန်တိုခြင်းရှိသူ မဟုတ်။ (၄၀၅)

၃၇၀။ သဒ္ဓါဒီတော။ ။ ပက်ဘိုရ (အတူ) အနက်ရှိသော အာဒီဖြင့် ဏ ပစ္စည်းသက်ရခြင်းတူသော ပညာ- ဗုဒ္ဓ- မစ္ဆရ- တပ တို့ကို ယူ၊ ပညာ+ ဗုဒ္ဓံ (ဉာဏ်)+ မစ္ဆရံ+ တပေါ အသ အတ္ထိတိ ပညော ဗုဒ္ဓေါ မစ္ဆရော တာပသော၊ [မစ္ဆရောဟု တဒ္ဓိတ်ပြီးမှ " နံ + မစ္ဆရော- အမစ္ဆရော" ဟု သမာသ်တွဲ၊ "မစ္ဆရ တိတိ မစ္ဆရော" ဟု ဥဏာဒ်၌ လာဉီးလတ္တံ့၊] "တပ+အ" ဟု ဖြစ်သောအခါ ဝုဒ္ဓိပြု, သသရေဝါဂုမောဖြင့် (သ်)လာ "တာပသော" ဟု ဖြစ်၏၊ ဣတ္ထိလိင်၌ တာပသီ (ရသေ့မ) ဟု ဖြစ်၏၊ မောဂ္ဂလ္လာန်၌ကား ဝုဒ္ဓိမရောက်ရသော သဒ္ဓေါ ပညောတို့အတွက် "သဒ္ဓါဒီတွ= သဒ္ဓါဒိတော+အ" ဟု သုတ်တည်၍ အပစ္စည်း သက်ပြီးလျှင် "ဏော တပါ" ဟု တပသော အတွက်သာ ဏ ပစ္စည်း သက်၏၊ "ဝိသာဏာ နာမ ရာဇောနိ အသ အတ္ထိတို့ ဝေသ၀ဏော= ဝိသာဏ နေပြည်တော်ရှိသော နတ်မင်းသည် ဝေသ၀ဏမည်၏" (အလယ်၌ သုတ်ကြီးဖြင့် "အ၀" လာ) ဟု နိဿယ၌ ပြသည်။

သတော။ ။ ဗာလာ၀တာရဋီကာ၌ "သတိ အသ အတ္ထိတိ သတော= သတိရှိသူ" ဟု ပြသေး၏၊ ထိုစကားသည် "သတော သမ္ဘဝနောတိ ဇ္ဇော သရတိတိ သတော" ဟူသော ဝိသုဒ္ဓိမဂ် "သရတိတိ သတောတိ ပဒဿ ကတ္တု သာ၀ုနတ် အာဟ" ဟူသော မဟာဋီကာတို့နှင့် မညီ၊ ထိုပြင်- "ဒုက္ခံ အသ အတ္ထိတိ ဒုက္ခော- ဒုက္ခရှိသူ၊ သုခေါ- သုခရှိသူ၊ ပါ၀ံ အသ အတ္ထိတိ ပါ၀ေါ= မကောင်းမှုရှိသူ" ဟုလည်း ထိုဋီကာ၌ ပြသေး၏၊ ထိုပုဒ်များကို ဂုဏ္ဏပစာရဟုလည်း ဆိုသင့်သည်။

အသတ္ထိပစ္စည်း ကျေ- မကျေ။ ။ သုက္ကစသော ဂုဏ်ဟောသဒ္ဒါ တို့နောင် မန္တ၊ ဝန္တ၊ ပစ္စည်းများ ကျေ- မကျေ ၂ ဝါဒ ရှိ၏၊ "ဂုဏ၀စ်နေဟိ မန္တ၊ ဝန္တ၊ လောပေါ ၀တ္တဗ္ဗော၊ သုက္ကော အသ အတ္ထိတိ သုက္ကော- အဖြူ ဂုဏ်ရှိ သော၊ ပဒ္ဒေ- ပုဆိုး၊ ဤ၌ "သုက္ကဝါ" ဟု ဆိုလိုလျက် ဝန္တ၊ ပစ္စည်းကို သုတ်ကြီး - ဖြင့် ရှေ့ထားသည်။ ["တိ သာနိတိ တိ သတ္ထေသံ အတ္ထိတ္ထိ ဒုတိ သာနိ, တိ သ ဝန္တာ နိတို့ အတ္ထော၊ ပေ၊ ဂုဏ ၀စနတ္တာ တဒ္ဓိတလောပံ ကတ္ပာ တိ သာနိတိ ဝုတ္တံ"- ဒုဋ္ဌဒေါသ သိက္ခာပဒ၊ သာ၀ရတ္ထလ္လည်း နည်းတူ၊] ဤကား ပစ္စည်းကျေခြင်းကို လိုလားသော ကာသိကာ၀ုတ္တိ စသည်၏ ဝါဒတည်း၊ "နေ၀ံသတိ သမ္ဘ၀ လောပေါ အာရဇ္ဇတေ = ဤသို့ ပစ္စည်းမသက်ဘဲ ဖြစ်သင့်လျက် ပစ္စည်းကျေခြင်း

ကို အားမထုတ်သင့်" ဟူသော ကာတန်ခွေ့ဝတ္ထုဋီကာ အလိုကား ဂုဏသဒ္ဒါတို့သည် သူ့တို့ကိုယ်တိုင် ဒြပ်ကို မဟောနိုင်လျှင်သာ အဲသဿတ္ထိ အနက်၌ ပစ္စည်းသက်ရ၏၊ သို့သော်ကား "ပြောရိုးဆိုစဉ်အားဖြင့် (ဥပစာတင်စား၍) "သုဂ္ဂေါ- ပုဆိုးဖြူ" စသည်ဖြင့် ဒြပ်ကို ဟောနိုင်သော သဒ္ဒါတို့ နောက်၌ကား မန္တ္ရစသော ပစ္စည်းများ သက်ဖွယ်ပင် မလို- ဟု ဆိုလိုသည်၊ ဤအလို သုခေါ ဒုက္ခော ပါ၊ပေါ်တို့လည်း သူတို့ကိုယ်တိုင် "သုခေါ- ချမ်းသာကြောင်းတရား" စသည်ဖြင့် ဒြပ်ကို ဟောနိုင်ရကား ပစ္စည်း မသက်ဘဲ ပြီးသင့်လေသည်။

အဲသဿတ္ထိပစ္စည်းတို့၏ အနက်

ပဟူတေစ ပသံသာယံ, နိန္ဒာယံ စာတိသာယနေ၊
နိစ္စယောဂေစ သံသဂ္ဂေ, ဟောန္တိ မေ မန္တ္ရ အာဒယော။

[ပဟူတေ - အများဟူသော အနက်၌လည်းကောင်း၊ ပသံသာယံ- ချီးမွမ်းခြင်း၌လည်းကောင်း၊ နိန္ဒာ- ကဲ့ရဲ့ခြင်း၊ အတိသာယန - အလွန်အကဲ၊ နိစ္စယောဂ -အမြဲယှဉ်ခြင်း၊ သံသဂ္ဂေ- ရောနှောခြင်းအနက်၌လည်းကောင်း၊ ဣမေ မန္တ္ရ အာဒယော-ဤမန္တ္ရ- အစရှိသော ပစ္စည်းတို့သည်၊ ဟောန္တိ-ကုန်၏၊] ဤမောဂ္ဂလ္လာန်နှင့် အညီ အဲသဿတ္ထိ အနက်ဟောပစ္စည်းတို့သည် "အဲသဿတ္ထိအနက်၌ သက်သည်" ဟု ဆိုသော်လည်း ရှိကာမတ္တ အဲသဿတ္ထိမဟုတ်, ပဟူတ ပသံသာ စသည်မှတ်အပ်သော အဲသဿတ္ထိအနက်တည်း။ [ဂါထာ၌ "မန္တ္ရ အာဒယော" ဟု မန္တ္ရပစ္စည်းကို အစ၌ ပြထားသည်မှာ ထိုမောဂ္ဂလ္လာန်၌ အဲသဿတ္ထိအနက်ဝယ် ကစ္စည်းကျမ်းကဲ့သို့ ဝိပစ္စည်းကို စဋ္ဌမပြဘဲ, မန္တ္ရပစ္စည်းကို စဋ္ဌပြသောကြောင့်တည်း၊ ထို့ကြောင့် "မန္တ္ရ အာဒယော" အရ အဲသဿတ္ထိ ပစ္စည်းအားလုံးကိုပင် ယူ။]

ပဟူတ။ ။ "ဂေါမာ - နွားရှိသူ" ဟူရာ၌ နွားတစ်ကောင် ၂ ကောင် ရှိသူကို မဆိုလို၊ နွားများစွာ ရှိသူကိုသာ "ဂေါမာ" ဟု ဆိုရသည်၊ အများဟူရာ၌လည်း လူ၏ အဆင့်အတန်းလိုက်၍ "အများ" ဖြစ်နိုင်သည်၊ ဆင်းရဲသား လူသာမန်၌ နွား ၄-၅ ကောင် ရှိလျှင် "ဂေါမာ" မည်နိုင်၏၊ ရှင်ဘုရင်ကား နွားတစ်ကောင်မျှ ရှိရုံဖြင့် "ဂေါမာ" မမည်နိုင်သေး၊ ဓနဝါ, ဘောဂဝါ စသည်၌လည်း နည်းတူ။

ပသံသာ။ ။ ရူပဝါ-အဆင်းရှိသူ၊ သိရိမာ- အသရေရှိသူ၊ သီလဝါ- သီလရှိသူ၊ အာယသ္မာ- ရှည်သော အသက်ရှိသူ။

နိန္ဒာ။ ။ ကဲကုဒ်သဒ္ဒါသည် နွားလပို့ကို ဟော၏၊ အာဝတ္ထသဒ္ဒါကား လက်ယာရစ်လည်သော အရေးအသား (ဇွ) ကိုဟော၏၊ ကဲကုဒါဝတ္ထိ- နွားလပို့ ဇွဲဆိုးပါသူ၊ ကဲကုဒါဝတ္ထိနီ- နွားလပို့ ဇွဲဆိုးပါသော၊ ကညာ- သတ္တိသမီး၊ ထိုဇွဲဆိုးပါလျှင် မကောင်းကျိုးပေးတတ်သောကြောင့် ကဲ့ရဲ့ ရှုတ်ချရာ၌ အသုံးပြုသည်၊ "ကုဋ္ဌိ-နှုန်းရှိသူ" စသည်၌လည်း နည်းတူ။

အာယုသ္သုကာရာသ မန္တုမ္ဟိ ၃၇၁။ ပရေ မန္တုမ္ဟိ ပစ္စယေ, အာယုသ- အာယုသဒ္ဒါ၏၊ အဋ္ဌော- အဆုံးဖြစ်သော၊ ဥကာရော-သည်၊ အာသာဒေသော (အသ်+အာဒေသော)- အသ် အပြုသည်၊ ဟောတိ-၏၊ အသ- ထိုသူ၏၊ အာယု- အသက်သည်၊ ပေ၊ ဣတိ, အာသာယသ္မာ- အာယသ္မာမည်၏။ (၄၀၄)

အတိသယန။ ။ အတိသာယန- ဟု ဂါထာ၌ "သာ" ဟု [ဒီယကား ဆန်းတည့်အောင်တည်း၊] ဥဒရံ ယသ္သာ (ဣတ္ထိယာ) တိ ဥဒရဏီ- ဝမ်းဗိုက်ရှိသော မိန်းမ, ဗိုက်ကြီးသော မိန်းမ၊ ဤ၌ ရိုးရိုး ဗိုက်ရှိသူမဟုတ်, သူများထက် လွန်ကဲသော ဗိုက်စူသူတည်း၊ [ပေါက္ခရဏီ- ကဲ့သို့ ဥဒရီနောင် ဣနီပစ္စည်းသက်။] ပညဝါ- ပညာရှိသူ, စသည်။

နိစ္စယောဂ။ ။ ခီရိ-နို့ရည်ရှိသော၊ ရုက္ခော- သစ်ပင်၊ ဤ၌ သစ်ပင်ဝယ် နို့ရည်ကဲ့သို့ ဖြူသောအစေး အမြဲရှိသည်ကို နိစ္စယောဂ ဟုဆိုသည်၊ "ဣသုဂီ- ဣသာရှိသူ၊ မစ္ဆရီ- မစ္ဆရိယ ရှိသူ၊ ဤပုံစံတို့၌လည်း နိစ္စယောဂဟုပင် ဆိုကြ၏။

သံသဂ္ဂ။ ။ "ဒဏ္ဍီ- တုတ်ရှိသူ" တုတ်ကိုင်နေသဖြင့် တုတ်နှင့် ရောစပ်နေခိုက်ကို "ဒဏ္ဍီ" ဟု ဆိုသည်၊ "အိမ်မှာ သိမ်းထားသောတုတ်" ရှိစေကာမူ"ဒဏ္ဍီ" ဟု မခေါ်ရ၊ "ဆတ္တီ- ထီးရှိသူ၊ အာဋ္ဌမ္ဘရီ- မရိုးစည်ရှိသူ" လည်း နည်းတူ။

အတ္ထိတာမတ္တ။ ထိုဂါထာ၌ မပါသော ရှိကာမတ္တရှိရုံမျှ ဖြစ်သော အနက်ကို "အတ္ထိတာမတ္တ"ဟု ခေါ်၏၊ ထိုအတ္ထိတာမတ္တ၌လည်း "အန္တ ဝါ- အဆုံးရှိသော လောက" စသည်ဖြင့် ဝန္တုပစ္စည်း သက်၏၊

ကာယာဗာဓ။ ။ ကိုယ်၌ဖြစ်သော အနာရောဂါနှင့် စပ်၍လည်း အဿတ္ထိ အနက်ရှိသော ပစ္စည်းသက်သေး၏၊ "ရောဂ ဝါ, ရောဂီ-ရောဂါရှိသူ" စသည်တည်း၊ ဤရောဂဝါ၌ ကဲ့ရဲ့လို၍ မဟုတ်သောကြောင့် နိန္ဒာအနက်မရသင့်။

၃၇၁။ အသာဒေသော။ ။ "အာယု+အသ+အတ္ထိ" တည်, အနက်ပေး, ထိုအနက်၌ သတ္ဘာဒီဟိမန္တုဖြင့် မန္တုသက်, ဝိဘတ်, တ+အတ္ထိပုဒ်တို့ကိုချေ၊ "အာယု" ဟု ပကတိပြု (အာယု+မန္တု)၊ ဤသုတ်ဖြင့် အာယု၏ ဥကို "အသ်" ပြု (အာယ်+အသ်+ မန္တု) ယ် ကို အသို့, သ် ဗျည်းကို မ သို့ကပ် (အာယသ္မန္တု) နာမ်ခဲ့, သိသက် စသည်ဖြင့် ဂုဏ်ဝါကဲ့သို့စီရင်၊ ဤ၌ အသ်မှ သ် ဗျည်းကို မ သို့ ကပ်ရဦးမည်ဖြစ်သောကြောင့် "အသ" ဟု သ၌ အသရမပါစေဘဲ "အသ်" ဟု သ်ဗျည်းသက်သက်သာ ပြုရသည်၊ ထို့ကြောင့် အသာဒေသောကို "အသ်+အာဒေသော"

ဟု ပုဒ်ဖြတ်လိုက်သည်၊သီဟိုဠ်မူဋ္ဌကား "အာယုသု ကာရာသ္မွန္တုမှိ" ဟု သကို မသို့ကပ်၍ သုတ်တည်ပြီးလျှင် "အာယုသ ဥကာရော အသ် ဟောတိ မန္တုမှိပစ္စယေ ပရေ" ဟုသာ ရှိ၏၊ "အန္တော+အာဒေသော" တို့မပါ၊ မောဂ္ဂလ္လာန်ဌီလည်း "အာယုသာ–ယသ် မန္တုမှိ" ဟု သုတ်တည်၍ "အာယုသ အာယသာဒေသော= အာယုကို-အာယသ်ပြု" ဟု ဝုတ္တိဖွင့်သည်။

ဝိယ သမုဒါစာရ။ ။ အာယသ္မာ ပုဒ်သည် တကယ် အသက်ရှည်သူ အသက်ကြီးသူကို ဟောသည်မဟုတ်, အသက်ငယ်သော်လည်း "အာယသ္မာ ရာဟုလော–အရှင်ရာဟုလာ" စသည်ဖြင့် သုံးစွဲနိုင်၏၊ ထို့ကြောင့် အာယသ္မာ ကို "ဝိယ သမုဒါစာရ ဝစနံ" ဟု ဖွင့်လေ့ရှိကြသည်၊ "ဝိယ– ချစ်ခင်မြတ်နိုးအပ်သူကို +သမုဒါစာရဝစန–ခေါ်ဝေါ် သုံးစွဲကြောင်း စကား၊ "ပဟူတော်စ် ပသံသာယံ" ဂါထာ၌ကား ပသံသာ၌ ပါဝင်သင့်သည်။

အသတ္ထိအနက် ပစ္စုပ္ပန်။ ။ "အသ အတ္ထိ" ၌ အတ္ထိသဒ္ဒါသည် နိပါတ်ပုဒ်လည်း ရှိနိုင်သောကြောင့် ပဌမ မဇ္ဈိမ ဥတ္တမ ပုရိသ် ၃ မျိုး– ဧကဝုစ် ဗဟုဝုစ် ၂ မျိုးလုံး၌ ပါဝင်နိုင်၏၊ "အတ္ထိ– ရှိ၏, ရှိကုန်၏" ဟု ဆိုသောကြောင့် ကာလ အားဖြင့် ရှိဆဲ ပစ္စုပ္ပန်ကာလနှင့်သာ ဆိုင်၏၊ "အတ္ထိသဒ္ဒါဖြင့် ပုရိသ်ဝုစ်တို့ကို အထူးခွဲခြား၍ မဆိုလို၊ ကာလကိုကား ပစ္စုပ္ပန်ကာလနှင့်သာ ဆိုလိုသည်၊ ဘာ့ကြောင့်နည်း ..... ဥစ္စာကုန်လွန်သွားလျှင်လည်းကောင်း, ရလတ္တံ့သာ ဖြစ်နေသေးလျှင်လည်းကောင်း, "ဓနဝါယံ– ဤသူဟာ ဥစ္စာရှိသူ" ဟု မဆိုနိုင်သော်ကြောင့်တည်း၊ ထို့ပြင် "ဂေါမာ– နွားရှိသူ" ဟူ၏၌ သူနှင့် ထိုက်တန်အောင် နွားတွေရှိနေခိုက်သာ ဂေါမာမည်၏၊ ရှေးတုန်းက နွားတွေ ရှိဖူးသော်လည်း ယခုမရှိတော့လျှင် "ဂေါမာ" မမည်နိုင်၊ နွားအများ ဝယ်ယူမဲ့ည်ဟု ကြံစည်နေသူ ကိုလည်း "ဂေါမာ" ဟု မခေါ်နိုင်သေး၊ ထို့ကြောင့် အသတ္ထိပစ္စည်းများသည် ပစ္စုပ္ပန်ရှိဆဲ အနက်ကိုသာ ဟောကြသည်။

အတီတ် အနာဂတ်။ ။ အတီတ် အနာဂတ်ကို ဆိုလိုမူကား "ဂေါမာ+အာသိ= နွားရှိသူ+ ဖြစ်ခဲ့ပြီ" ဤ၌ အတီတ်တုန်းက ရှိဆဲကာလကို ငဲ့၍ "ဂေါမာ" ဟု ဆိုနိုင်၏၊ "ဂေါမာ+ဘဝိဿတိ= နွားရှိသူ+ ဖြစ်လိမ့်မည်" ဤ၌လည်း ထိုအနာဂတ် ကာလဝယ် ရှိနေမည့် အခိုက်အတန့်ကို မှန်း၍ "ဂေါမာ" ဟု ဆိုနိုင်သည်၊ "ဂေါမာ ပုဒ်ရင်းကမူ ပစ္စုပ္ပန်နွားရှိဆဲကိုသာ ဟော၏၊ အာသိ ဘဝိဿတိ ကြိယာတို့ကြောင့်သာ အတီတ် အနာဂတ် ကာလဟော ဖြစ်ရသည်" ဟူလို။ ["ကော်နာမော တေ ဥပဇ္ဈာယော, ဥပဇ္ဈာယော မေ ဘန္တေ အာယသ္မာ တိဿတ္ထေရောနာမ" ဟူသော အနုသာသန (ရဟန်းလောင်း ဆုံးမ) ခန်း၌ "အာယသ္မာ တိဿတ္ထေရော နာမ= သက်တော် ရာကျော် ရှည်တော်မူ (လတ္တံ့)

တပ္ပကတိဝစနေ မယော ၃၇၂။ **တပ္ပကတိ ဝစနတ္ထေ–** တပ္ပကတိ သဒ္ဒါ၏ အနုက်ဒ်၌ မယ်ပစ္စယော – မယ်ပစ္စည်းသည်၊ ဟောတိ၊ သုဝဏ္ဏေန–ရွှေဖြင့်၊ ပကတံ– ပြုအပ်သော၊ ကမ္မံ– အလုပ်တည်း၊ သောဝဏ္ဏမယံ–ရွှေဖြင့် ပြုအပ်သောအလုပ်၊ ဧဝံ, ရူပိယမယံ–ငွေဖြင့် ပြုအပ်သော အလုပ်၊ ဧတုမယံ– ချိပ်ဖြင့် ပြုအပ်သောအလုပ်၊ ရဇတမယံ– ငွေဖြင့်ပြုအပ်သော

သော အရှင်တိသ္သထေရ် မည်ပါ၏ဘုရား” ဟု (အနာဂတ်သံ) မပေးသင့်၊ “အရှင်တိသ္သထေရ် မည်ပါ၏ ဘုရား” ဟုသာ ပေးသင့်သည်။]

တတ္ထဗ္ဗောမိနိ ॥ ॥ အတ္ထိတိ ပုရိသ ဝစနာနိ အဝိဝစ္ဆိတာနိ, ကာလောတု ဝိဝစ္ဆိတော၊ ဓနေ ဂတော (ကုန်သွားသော်လည်းကောင်း) ဘာဝိနိဝါ (ဖြစ်လတ္တံ့သော်လည်းကောင်း) “ဓနဝါ–ယံ” တိ ပတိဟျ– ဘာဝါ (မသိနိုင်ခြင်း ကြောင့်တည်း)။ [မောဂ္ဂလ္လာန် ဏာဒိကဏ္ဍ ၇၈ – သုတ်၌လည်း-ဤအဓိပ္ပာယ်ကိုပြ၏။]

၃၇၂။ **တပ္ပကတိ ဝစနတ္ထေ**။ ॥ ပကရီယတိ– ပြုအပ်၏၊ ဣတိ ပကတိ၊ တေန+ပကတိ တပ္ပကတိ– ထိုဖြင့် ပြုအပ်ဟူသော အနုက်၊ ဤစကားဖြင့် “သုဝဏ္ဏေန +ပကတံ” စသော အနုက်ကိုပြ၏၊ မှန်၏–တေန +ပကတိဝယ်တေနဖြင့် “သုဝဏ္ဏေန” စသော တတိယန္တပုဒ်ကိုပြ၍, ပကတိဖြင့် “ပကတ– ပြုအပ်” ဟူသော အနုက်ကိုပြသည်၊ တပ္ပကတိယာ+ဝစနံ တပ္ပကတိဝစနံ= ထိုဖြင့် ပြုအပ်ဟူသော အနုက်ကို ဟောသော သဒ္ဒါ၊ ဤစကားဖြင့် “သုဝဏ္ဏေန” စသော တတိယန္တပုဒ်နှင့်တွဲဖက်ဖြစ်နေသော ပကတံသဒ္ဒါကိုပြ၏၊ သုတ်၌ “တပ္ပကတိဝစနေ” ဟု သဒ္ဒါကိုပြထားသော်လည်း မယပစ္စည်းသည် ထိုသဒ္ဒါ၏ အနုက်ကိုဟော၍ ထိုသဒ္ဒါ၏ အနုက်၌ သက်ရကား အတ္ထသဒ္ဒါ ထည့်၍ “တပ္ပကတိဝစနတ္ထေ” ဟု ဖွင့်သည်၊ “ထိုဖြင့် ပြုအပ်ဟူသော အနုက်ကိုဟောသော သဒ္ဒါ၏ အနုက်” ဟူသည် “ရွှေဖြင့် ပြုအပ်” စသည်၌ “ဖြင့်” ဟူသော ကရိဏ်းအနုက်ကိုင့်သော “ပြုအပ်” ဟူသော အနုက်ပင်တည်း၊ ဤကား “သုဝဏ္ဏေန+ ပကတံ” ဟူသော ဝိဂြိုဟ်အလိုက် ရူပသိဒ္ဓိ ဖွင့်ပြအပ်သော ဒုတိယနည်းတည်း၊ ဤနည်းသည် ကစ္စည်းဝုတ္တိဆရာ၏ အလိုကျသော နည်းဖြစ်သော်လည်း သင့်–မသင့်ကို နောက်၌ စိစစ်ဦးအံ့။

သုဝဏ္ဏမယံ စသည်။ ॥ သုဝဏ္ဏေနနောင် ပကတအနုက်၌ မယသက်လျှင် “သုဝဏ္ဏမယံ” ဟုသာ ပြီးထိုက်၏၊ တုချို့စာ၌ကား သုဒ္ဓ ဝုဒ္ဓိပြု၍ “သော” ဟု တွေ့ရ၏၊ ထိုဝုဒ္ဓိပြုထားသော ရုပ်မျိုး၌ မယမှ မကို တေသ္ဝုဒ္ဓိစသော သုတ်ကြီးဖြင့် ချေ၍ “တ၌ သောဝဏ္ဏယေ ပိဌ္ဌေ” စသည်ဖြင့် အတွေ့များ၏၊ သို့သော် “သောဝဏ္ဏမယေ” ဟုလည်း ရှိပေလိမ့်မည်၊ ထို့ကြောင့် “သုဝဏ္ဏမယော

အလုပ်၊ ဣဋ္ဌကာမယ်- အုတ်တို့ဖြင့် ပြုအပ်သော အလုပ်။ [မတ္တိကာမယ်ကဲ့သို့ "ဣဋ္ဌကာမယ်" ၌လည်း ဣဋ္ဌိလိုင်ဖြစ်၏၊ "ဣဋ္ဌကာ" ဟု ဒီဃရှိစေ၊] အယောမယ်- သံဖြင့်ပြုအပ်သော အလုပ်၊ မတ္တိကာမယ်- မြေညက်ဖြင့် ပြုအပ်သော အလုပ်၊ ဒါရုမယ်- သစ်သားဖြင့် ပြုအပ်သော နွားချေး။ (၃၈၅)

"သောဝဏ္ဏမယော, သုဝဏ္ဏယော, သောဝဏ္ဏယော" ဟု ပါ၌ ၄ မျိုး ရှိနိုင်ကြောင်းကို သိပါ။ ["ဟိရညမယံ - ငွေအတိ ပြီး၏၊ ဣတိ နိပါတနာ (သုတ်ကြီးဖြင့်) မ္ပလောပေါ" - မုဒ္ဓဗောဓဋီကာ၊] "ရူပိယေန+ဇတုနာ+ရဇတေန+ဣဋ္ဌကာဟိ (ဣဋ္ဌိလိုင်အာကာရန္တ ဖြစ်၍ "ဣဋ္ဌကာ" ဟု ပကတိပြု) + အယသာ (မနောဂိဏ်း ဖြစ်၍ အယ+မယ၌ အယ၏ အကို သြပြု၊) မတ္တိကာယ (ဣဋ္ဌိလိုင် အာကာရန္တ ဖြစ်၍ မတ္တိကာဟု ပကတိပြု)+ ဒါရုနာ+ ပကတံ- ရူပိယမယံ" စသည်၊ ပုလ္လိင်၌ သောဝဏ္ဏမယော, ဣဋ္ဌိလိုင်၌ နဒါဒိ ဤပစ္စည်းဖြင့် သော- ဝဏ္ဏမယိ- စသည်ဖြစ်၏။ ["ဒိသ္မာဒီပိ- မယင်္ဂဟု (ဌ) အနုဗန် ရှိသောကြောင့် ဤပ် (ပ် အနုဗန်ရှိသော ဤပစ္စည်း) သက်၊ တေဇောမဟိ" မုဒ္ဓဗောဓဋီကာ၊ ရှ၌ကား အာပစ္စည်းသက်၍ "သုဝဏ္ဏမယာ (ရွှေဖြင့် ပြုလုပ်အပ်သော) ဘာဇန ဝိကတိ" ဟု ဆိုလေသည်၊] ဤသို့ ၃ လိုင်ရှိနိုင်သော်လည်း ကစ္စည်းဝတ္ထု၌ သာမညအားဖြင့် နပုလ္လိင်တစ်မျိုးကိုသာ ပြလိုသောကြောင့် ပကတံ၏ နောက်၌ "ကမ္မံ" ဟု အဘိဓေယျ ပြထားသည်၊ ထိုကမ္မံအရ "အလုပ်" ဟူသည် ပြုလုပ်အပ်သော ရထားတစ်စင်းပင်တည်း၊ ဂေါမယံ၏ အနက်ကို နောက်မှပြအုံ့။

စဉ်းစားဖွယ်။ ။ ဗျာကရဏ်းကျမ်းတို့၌ မယပစ္စည်း၏ အနက်ကို များစွာပြကြ၏၊ ထိုတွင် "ပြဿ္ဌတ္ထိတ္ထော မယင်္ဂ၊ အန္ဓံ ပြဿ္ဌတ် အန္ဓမယံ" ကဲလပ်။[ပြဿ္ဌတ္ထိတ္ထော- ပကတိ၌ ဖြစ်ခြင်းရှိသော လိင်မှနောက်၌၊ မယင်္ဂ၊ ပြဿ္ဌတ်- ပကတိဖြစ်သော၊ အန္ဓံ-တည်း၊ အန္ဓမယံ- ပကတိထမင်း၊ ပါဏိနီ မှထုတ်၍ မယပစ္စည်း၏ အနက်များစွာတို့ပြရာ (မုဒ္ဓဗောဓဋီကာ) ၌ "ပကြိတ (ပကတ)ဝစန သ္မိတ္ထေ= ပကတိအတိုင်း ပြုအပ်ဟူသော အနက်ကို ဟောရာဝယ် သ္မိတ္ထ၌ မယသက်" ရွှေကို အထူးတလည်ပြုလျှင် ရွှေရထား စသည်ဖြစ်သကဲ့သို့ ထမင်းကို အထူးတလည် မပြုဘဲ ထမင်းအတိုင်း ဖြစ်သောကြောင့် "အန္ဓမယံ- ထမင်းအတိုင်းဖြစ်သောအရာ" ဟု ဖြစ်၏၊ ဤစကားလည်း ကလာပ်သုတ်နှင့် သဘောတူပင် ဖြစ်မည်ထင်သည်၊ သို့ဖြစ်လျှင် "တပ္ပကတိဝစနေ မယော" ဟူသော ကစ္စည်းသုတ်လည်း ထိုသုတ်များကိုပင် မှီလေသလောဟု တွေးတောဖွယ်ရှိ၏၊ မှန်၏- တပ္ပကတိဝစနေ- ထိုပကတိအတိုင်းကို ဟောသော သဒ္ဒါသည်၊ သတိ- ဖြစ်လသော်၊ မယော - (သ္မိတ္ထ၌) မယပစ္စည်းသက်၊" ဟု အနက်ပေးလျှင် ထို

သုတ်များနှင့် တစ်ထပ်တည်း ကျတော့၏၊ "ဒါနမယံ-ဒါန၊ သီလမယံ-သီလ၊ ဘာဝနာမယံ-ဘာဝနာ"တို့ကား ပါဠိပုံစံ၊ "ဒါနမေဝ ဒါနမယံ"ဟု ပြု။

အခြားအနက်များ။ ။ "ပကတသ ဝိကာရေ ဝယဝေါ-ဘက္ခာ-ဆာ ဒနေသု"-(ကလာပ်၊) ပကတသ-ပကတိအတိုင်းဖြစ်သော ဝတ္ထု၏၊ ဝိကာရေ-တစ်မျိုးတစ်ဖုံ ပြုအပ်သော အနက်၌လည်းကောင်း၊ အဝယ ဝေါ- အစိတ်ဟူသော အနက်၌လည်းကောင်း၊ မယင့်-သက်၊ အဘက္ခာဆာဒနေသု-အစာ အဝတ်ဟော အနက်တို့၌မသက်၊ အသ္မမယံ-ကျောက်၏ ဝိကာရဖြစ်သော ဝတ္ထု၊ "ကျောက်ဖြင့် ပြုလုပ်သောဝတ္ထု"ဟူလို၊ 'ဝါ-ကျောက်၏ အစိတ်အပိုင်း၊ "ဘသ္မမယံ-ပြာ၏ ဝိကာရဖြစ်သော ဝတ္ထု၊ သုဝဏ္ဏမယံ-ရွှေ၏ဝိကာရဖြစ်သော ဝတ္ထု၊ (ရွှေကို တစ်မျိုးတစ်ဖုံ ပြောင်းလဲအောင် ' ပြုလုပ်သော ရွှေရထားစသည်၊) ဝါ-ရွှေ၏ အစိတ်အပိုင်း။

မှတ်ချက်။ ။ ဤ၌ ပကတိအတိုင်း မဟုတ်တော့ဘဲ ပကတိအတိုင်းမှ တစ်မျိုးတစ်ဖုံ ပြောင်းလဲ၍ပြုလုပ်အပ်သော ဝတ္ထုများကို ဝိကာရအနက်ဟု သီးခြား ဆိုထားသောကြောင့် ရှု၌ ဘပွကတိအရ ဝိကာရအနက်ရအောင် ဖွင့်ထားခြင်းကို စဉ်းစားကြပါလေ၊ သို့ရာတွင် "သုဝဏ္ဏမယံ"ကို ဝိကာရအနက်၏ ပုံစံ၌ပြထားသော ဗျာကရဏ်းကျမ်းတို့နှင့် ညီစေခြင်းငှာ "ဘပွကတိ"အရ ဝိကာရရအောင် ကြံဆောင် ဖွင့်ပြနိုင်ခြင်းကိုကား ချီးမွမ်းဖွယ်ပေ။ [ရူပိယမယံ စသည်တို့လည်း ဤဝိကာရ အနက်၏ ပုံစံများပင်တည်း။]

သာရသ္မတ။ ။ ပါစုရိယ ဝိကာရပါဓနျာဒီသု မယင့်ပစ္စယော ဘဝတိ၊ ပါစုရိယ-များသည်၏ အဖြစ်ဟူသော အနက်၊ အန္ဓ+ပစုရံ ယတြာတိ အန္ဓမယော (ယညော၊) ယတြ-အကြင်ယစ်၌၊ ပစုရံ-များသော၊ အန္ဓ-အစာသည်၊ အတ္ထိ, ဣတိ အန္ဓမယော-များသော အစာရှိသော၊ ယညော-ယစ်၊ ဝိကာရ ပုံစံကား- "မတ္တိကာယ+ဝိကာရော မတ္တိကာမယော=မြေညက်၏ ဝိကာရ ဖြစ်သောအိုး၊ ဝါ-မြေညက်ဖြင့်ပြုအပ်သော အိုး၊ ပြဋ္ဌာန်းသည်၏ အဖြစ်ဟူသော အနက်သည် ပါဓနျမည်၏၊ ထိ+ပဓာနာ ယသ္မာတိ ထိမယော=ပြဋ္ဌာန်းသော မိန်းမရှိသော လူညံ့လူဖျင်း၊ "အာဒိသဒ္ဒေန နိဗ္ဗတ္တန သရ္ဝိပဝုရိသာ ပယဝေသုစ"ဟု ဋီကာဆိုသော ကြောင့် "အမရိတေန နိဗ္ဗတ္တော အမရိတမေဝ ရူပံ ဝါ ယသ္မာတိ အမရိတ (အမ့တ) မယော- အမြိုက်သုဓာဖြင့် ဖြစ်သော လမင်း၊ ဝါ အမြိုက်သုဓာဟူသော အထည်ကိုယ်ရှိသော လမင်း၊ (အမြိုက်သုဓာ အတိပြီးသော ' လမင်း-ဟူလို၊) ပုရိသသည် ပါဠိ၌ ကရိသနှင့် တူ၏၊ ဂဝသ ကရီသံ ဂေါမယံ=နွားချေး၊ ["ဣဒမတ္ထေ ဂေါသဒ္ဒါပုရိသေ"ဟူသော မုဒ္ဓဗောဓဋီကာအလို "ဂဝသ+ဣဒံ ဂေါမယံ=နွား၏ဥစ္စာ, ဝါ-နွားချေး"ဟု ဣဒံအနက်၌ မယသက်၊] ကစ္စည်းဝတ္ထု ၌ကား သုဝဏ္ဏမယံကဲ့သို့ "ဂဝေန+ပဝိတ္တတိ ဂေါမယံ-နွားသည် ပြုအပ်သော နွားချေး"ဟု ပြုစေလို၏၊ ထို ဝိဂြိဟ်သည် အခြား ဗျာကရဏ်းတို့နှင့် မညီ။

မုဒ္ဓဗောဓ။ ။ မယင်္ဂတဒြေ့ပေ၊ တဒ်+ရူပေ–ထိ အထည်ကိုယ်ရှိ၏ ဟူသော့ အနက်၌၊ မယင်္ဂသက်၊ ဝိသယဏုမယ်–ဗီသ်သနိုး အထည်ကိုယ်ရှိသော သတ္တဝါ အိပေါ့င်း၊ ဝါ်ကိ်မယ်–စကား အထည်ကိုယ်ရှိသော ကျမ်း၊ ဟီရညမယ် (ဟ့ိုရညယ်)–ငွေအထည်ကိုယ်ရှိသော ဝတ္ထု (ဋီကာ)၊ ဤ၌ "အထည်ကိုယ်ရှိ" ဟူသော စကားသည် မြန်မာလို "အတိပြီး" ဟူသော စကားနှင့် သဘောတူပင်တည်း၊ ထို့ကြောင့် ဟ့ိုရညမယ်ကို ထောက်၍ "သုဝဏ္ဏမယော–ရွှေအထည်ကိုယ်ရှိသော–ရထား၊ ဝါ–ရွှေအတိပြီးသော ရထား၊ ဝါ–ရွှေရထား" ဤသို့ စသည်ဖြင့်လည်း အနက်ပေးနိုင်သည် "သုဝဏ္ဏံ+ရူပံ (အထည်ကိုယ်သည်) ယသ္သတို့ သုဝဏ္ဏမယော" ဟု ပြု။ [သာရသွတ်ဋီကာ၌ ပြထားသော သရူပအနက်လည်း ဤ တဒြေ့ပ အနက်ပင်တည်း။]

အခ္ခုပ်မှတ်ဖွယ်။ ။ မယပစ္စည်းသည် သွတ္ထအနက်, ဝိကာရ, အဝယဝ, နိဗ္ဗတ္တ, ပါဒုရိဟ, ပါဓာန္ယ, ဣဒံ, တဒ်ရူပ (သရူပ) အနက်တို့၌သက်၏၊ ကစ္စည်း သုတ်ရင်းအလိုမှာ သွတ္ထအနက်၌သာ သက်၏၊ ဝုတ္တိဆရာ ဖွင့်ပြအပ်သော ပကတ အနက်ဟူသည် ဗျာကရဏ်းကျမ်းတို့၌ ပြအပ်သော ဝိကာရအနက်နှင့် သဘောတူပင်တည်း၊ မှန်၏–"ဝိ–တစ်မျိုးတစ်ဖုံ၊ ဝါ–နဂိုအနေမှ ပြောင်းလွဲအောင်+ ကာရ–ပြုအပ်" ဟူသည်နှင့် "ပ=အပြားအားဖြင့်+ကတ–ပြုအပ်" ဟူသည် အဓိပ္ပာယ်တူပင်တည်း၊ ထို့ကြောင့် ဝိကာရအနက်တစ်မျိုး, ပကတအနက်တစ်မျိုးဟု မြန်မာဋီကာတို့ဖွင့်ခြင်းကို စဉ်းစားသင့်သည်၊ "မနေန+နိဗ္ဗတ္တော မနော မယော=ဗျာနစ်စိတ်ကြောင့်ဖြစ်မသော အတ္တဘော" ဟု နိဗ္ဗတ္တအနက်ကို အဋ္ဌကထာတို့ ဖွင့်ကြသကဲ့သို့ "မနတော+နိပ္ပန္နာ မနောမယာ+စိတ်ကြောင့် ပြီးရသော ကုသိုလ်တရားတို့" ဟုလည်း ရှင်ပြု၏၊ ဘိုနိန္နပ္ပဒအနက်ကား ဗျာကရဏ်းတို့၌ ပြထားသော နိဗ္ဗတ္တအနက်ပင်တည်း၊ ထို့ကြောင့် ရှင်ဋီကာ၌ "မနတော နိပ္ပန္နာတိ–မနသာ နိဗ္ဗတ္တာ ကုသလာဒိဓမ္မာ" ဟု ဖွင့်သည်။

ယောဂဝိဘာဂ။ ။ ဤပြခဲ့သော အနက်တို့တွင် ဝိကာရစသော အနက်များ၌ "မယော" ဟူသော ယောဂဝိဘာဂဖြင့် သက်၊ ဤမယပစ္စည်း သက်ရာပုဒ်များကို ပကတိတ္ထဒ္ဒိတ်ဟု နာမည်တပ်လေ့ရှိကြသော်လည်း ယခုပြခဲ့သော အနက်များ စွာကို ကြည့်၍ သွတ္ထတဒ္ဒိတ်, ဝိကာရတဒ္ဒိတ် စသည်ဖြင့် နာမည်အမျိုးမျိုး တပ်ပါ။ [ရှုအဆိုကို ရှုဘာသာဋီကာ၌ ပြထားသည်။]

[ဆောင်] သုတ်ရင်းဝိဘာဂ, နှစ်ဌာနဖြင့်, သွတ္ထ–ဝိကာရ, ဝယ–ဝါ–နိဗ္ဗတ္တ, ပါစုရိယနှင့်, ပါဓာန္ယ–သရူပ, နက် ဣဒံဝယ်, သက်ရန် မယ, ပကတမူ, ဝိကာရတွင်း, ဝင်အောင်သွင်း, ရှင်းလင်း မှတ်ကြစေ။

သင်္ချာတद္ဓိတ်

သင်္ချာပူရဏော

မော

၃၇၃။ သင်္ချာပူရဏတ္တေ–သင်္ချာ၏ ပြည့်ကြောင်းအနက်၌၊ မ ပစ္စယော ဟောတိ၊ ပဋ္ဌန်–ငါးခုတို့၏၊ ပူရဏော–ပြည့်ကြောင်းတည်း၊ ပဋ္ဌမော– ငါးခုတို့၏ပြည့်ကြောင်း၊ ဒေါ, သတ္တမော–ခုနစ်ခုတို့၏ ပြည့်ကြောင်း၊ အဋ္ဌမော–ရှစ်ခုတို့၏ပြည့်ကြောင်း၊ နဝမော–ကိုးခုတို့၏ပြည့်ကြောင်း၊ ဒသမော–ဆယ်ခုတို့၏ပြည့်ကြောင်း။ (၄၀၆)

၃၇၃။ သင်္ချာပူရဏော။ ။ ပူရယတိ အနေနာတိ ပူရဏော (အဝယဝေါ)၊ သင်္ချာယ+ပူရဏော၊ သင်္ချာပူရဏော၊ အနေန–ဤ အစိတ်အပိုင်းဖြင့်၊ သင်္ချာ–အရေအတွက်သည်၊ ပူရယတိ–ပြည့်၏၊ ဣတိ, ပူရဏော၊ (အဝယဝေါ–အစိတ်အပိုင်းရ၏၊) သင်္ချာယ–အရေအတွက်၏+ပူရဏော–ပြည့်ကြောင်း အစိတ်အပိုင်းတည်း။သင်္ချာပူရဏော–ပိုင်း၊ ထို သင်္ချာပူရဏာဖြစ်သော အစိတ်အပိုင်း အနက်၌ မပစ္စည်းသက်၊ ဆက်ဦးအံ့–"ပဋ္ဌန်–ငါးခုတို့၏+ပူရဏော–ပြည့်ကြောင်း;" ဟူရာ၌ လူ၄ ယောက်ရှိနေရာဝယ် နောက်ထပ်တစ်ယောက်ထည့်မှ ငါးယောက်ပြည့်၏။ ထို့ကြောင့် ထိုနောက်ထပ် တစ်ယောက်သည် ငါးယောက်ပြည့်ခြင်း၏ အကြောင်းဖြစ်၍ "ပဋ္ဌမ"မည်၏၊ ထိုနောက်ထပ်တစ်ယောက်သည် ငါးယောက်တွင် ပါဝင်သော အစိတ်အပိုင်း(တစ်ယောက်)ဖြစ်၍ အဝယဝလည်းမည်၏၊ လေးယောက် အပေါ်မှာ ထပ်ဆင့်မြင့်မြောက်လာသောကြောင့် "ငါးယောက်မြောက်" လည်းမည်၏၊ ထို့ကြောင့် "ပဋ္ဌမော–ငါးခုတို့၏ ပြည့်ကြောင်း၊ ဝါ ငါးခုမြောက် (ငါးယောက်မြောက်)" ဟု အနက်ပေးရသည်။

သင်္ခေယ္ယပူရဏာဒီ မသက်ရ။ ။ သင်္ချာသဒ္ဒါသည် သင်္ချာဝစနု–သင်္ခေယ်ယျ ဝစန ဟု ၂ မျိုးရှိ၏၊ ၁–၂–၃–၄–၅ စသော အရေအတွက် သင်္ချာကိုသာ ပဓာန(လိုရင်း)ထား၍ ဟောသော သဒ္ဒါသည် သင်္ချာဝစနမည်၏ [သင်္ချာယ–အရေအတွက် သင်္ချာကို+ဝစနံ–ဟောသော သဒ္ဒါတည်း၊ သင်္ချာဝစနံ–သဒ္ဒါ၊] တစ်ယောက်သော လူ, ၂ ယောက်ကုန်သော လူတို့၊ ဤသို့စသည်ဖြင့် ရေတွက်အပ်သော အရာဝတ္ထုကို ပဓာနထား၍ ဟောသော သဒ္ဒါသည် သင်္ခေယ်ယျဝစနမည်၏၊ [သင်္ချာတဗ္ဗောတိ သင်္ခေယ်ယော – ရေတွက်အပ်သော အရာဝတ္ထု၊ သင်္ခေယ်ယျသ ဝစနံ သင်္ခေယ်ယျဝစနံ၊] သုတ်၌ "သင်္ချာပူရဏော"ဟု ဆိုသောကြောင့် သင်္ခေယ်ယျပူရဏာ အနက်၌ မ ပစ္စည်း မသက်ရဟု သိသာ၏၊ ထို့ကြောင့် "ပဋ္ဌန် (သြဒ္ဓိကာနံ) – ငါးလုံးကုန်သော ရေလှောင်အိုးတို့၏၊ ပူရဏော – ရေပြည့်ကြောင်းဖြစ်သော (ရေခပ်၍ လောင်းထည့်ကြောင်းဖြစ်သော)၊ ဃဋော – ရေခပ်အိုး"၊ ဤ၌ "ပဋ္ဌန်"သည် ငါးခုသင်္ချာကို မဟော, ရေလှောင်အိုး ငါးလုံးကို ဟော၍ သင်္ခေယ်ယျဝစန ဖြစ်၏၊ ထို့ကြောင့်

"ပဠွမော– ငါးလုံးကုန်သော ရေအိုးတို့၏ ရေပြည့်ကြောင်း ရေအိုး"ဟု မဖြစ်နိုင်။

ဓိနိန္ဒဗုဒ္ဓိနျာသ။ ။ ဒုဝိဓောဟိ သင်္ခ်ာသဒ္ဒါ–သင်္ခ်ာန ဝစနော သင်္ခ်ေယျ ဝစနောစ၊ တတြ ယဒိ သင်္ခ်ေယျဝစနေန ပစ္စယတ္ထော ဝိသေသတေ၊ တဒါ ယမတ္ထော သိယာ၊ သင်္ခ်ေယျံ ဩဠာဒိကံ၊ ယေန ပူရယတေ, သောစ ပူရဏော ဣတိ၊ တတော စ ပဠွန် ဩဠိကာနံ (ပူရဏော) ယဒေါ ဣစ္စတြပိ သိယာ၊ တသ္မာ သင်္ခ်ာဝစနေနေဝ ပစ္စယတ္ထော ဝိသေသယိတုံ ယုတ္တော သမ္ဘဒ္ဓတေ ဣတိ။

တတြ–ထိုတွင်၊ သင်္ခ်ေယျ ဝစနေန–ဖြင့်၊ ပစ္စယတ္ထော–ပစ္စည်း၏ အနက်ကို၊ ယဒိ ဝိသေသတေ–အကယ်၍ အထူးအပ်ပြုအံ့၊ (ပဠွန်သည် ဝိသေသနသမ္ဗန်+ မပစ္စည်း၏ အနက်ဖြစ်သော ပူရဏောသည် ဝိသေသျသမ္ဗန္ဓိတည်း၊ ထို့ကြောင့် ပဠွန် ဝိသေသနဖြင့် ပူရဏောကို အထူးပြုရာဝယ် ပဠွန်သည် "ငါးလုံးသော အိုးတို့၏"ဟု အနက်ပေးရသော သင်္ခ်ေယျဝစနဖြစ်လျှင်–ဟူလို၊) တဒါ အယံ အတ္ထော သိယာ–ထိုအခါ ဤအနက် ဖြစ်ရာ၏၊ သင်္ခ်ေယျံ–ဟူသည်၊ ဩဠာဒိကံ–ရေလှောင်အိုးစသော အရာဝတ္ထုတည်း၊ ယေန ပူရယတေ–အကြင်အိုးဖြင့် ရေခပ်၍ ဖြည့်ရ၏၊ ဏသောစ ပူရဏော–ထိုအိုးလည်း ပူရဏမည်၏၊ ဣတိ–ဤအနက်, ဖြစ်ရာ၏၊ တတောစ–ထိုသို့သော အနက်၏ ဖြစ်ရာသောကြောင့်တည်း၊ "ပဠွန် ဩဠိကာနံ–ရေလှောင်အိုး ငါးလုံးတို့၏၊ ပူရဏော–ရေဖြည့်ကြောင်းဖြစ် သော၊ ယဒေါ–ရေခပ်အိုး"၊ ဣစ္စတြပိ–ဤဥပမာလည်း၊ သိယာ–မပစ္စည်းသက်၍ ပဠွမောဟု ဖြစ်ရာ၏၊ (ဖြစ်ကား မဖြစ်နိုင်–ဟူလို) တသ္မာ–ကြောင့်၊ သင်္ခ်ာဝစနေနေဝ– ငါးခုဟူသော သင်္ခ်ာသဒ္ဒါဖြင့်သာ၊ ပစ္စယတ္ထော–ကို၊ ဝိသေသေတုံ– ဝိသေသနပြု ခြင်းငှာ၊ ယုတ္တော သမ္ဘဒ္ဓတော–ပြည့်စုံလုံလောက်၏၊ ဣတိ–၏။

မှတ်ချက်။ ။ ဤပြခဲ့သော သာဓကအရ "ပဠွန်+ပူရဏော"ဝါကျ၌ ပဠွန်သည် "ငါးခု"ဟူသော အရေအတွက်သင်္ခ်ာကိုသာဟော၏၊ "ငါးယောက်သော သူ"စသော သင်္ခ်ေယျကို မဟောဟုသိရပြီ၊ ထို့ကြောင့် ပဠွန်အရ "ငါးခုအပေါင်း" ဟူသော သင်္ခ်ေယျကိုမရ၊ တစ်ခု နှစ်ခု သုံးခု လေးခု ငါးခုဟု ရေတွက်ရာဝယ် "ငါးခု=ငါးယောက်" ဟူသော အရေအတွက် သင်္ခ်ာကိုသာရ၏။ [ပဠွန်အရ "ငါးခုအပေါင်းရ၏"ဟု အချို့ရေးသားရာ၌ ငါးခုအပေါင်းဟူသည် သင်္ခ်ေယျဖြစ် သောကြောင့် စဉ်းစားသင့်၏၊] ပူရဏောအရ၌မူ ထို "ငါး"ဟူသော သင်္ခ်ာ၏ ပြည့် ကြောင်းဖြစ်သော (ငါးခုမြောက်ဖြစ်သော) အရာဝတ္ထု ဒြပ်တစ်ခုခုရ၏၊ ထို့ကြောင့် ပူရဏအနက်၌ မပစ္စည်းသက်၍ "ပဠွမ"ဟု ပြီးသောအခါ "ပဠွမော ငါးယောက်တို့ ၏ ပြည့်ကြောင်းဖြစ်သော သားတစ်ယောက်၊ ပဠွမာ ပဠွမီ (အာ–ဤ ၂ မျိုးသက် နိုင်၏)–ငါးယောက်မြောက် သမီးတစ်ယောက်၊ ပဠွမံ–ငါးခုမြောက် စိတ်တစ်ခု"ဟု ဒြပ်ဟောဖြစ်နိုင်တော့သည်၊ တဒ္ဓိတ်ကျမ်း၌ ပစ္စည်းတို့၏ အနက်သည်သာ ပဓာနဖြစ်၏၊ ထိုပစ္စည်းများလည်း နာမ်ပုဒ်နောက်ကချည်း သက်ရသောကြောင့် ဥတ္တရပဒတ္ထ ပဓာန သမာသ်နှင့် အရချင်းတူကြသည်။

မပစ္စည်းနှင့် ဒုပစ္စည်း။ ။ ဒ္ဒိ–တိ–စတု–ဆတို့နောင် အခြားပစ္စည်းများကို ပြလတ္တံ့ဖြစ်၍ "ပဋ္ဌ–သတ္တ–အဋ္ဌ–နဝ–ဒသ"စသည်တို့နောင်သာ မပစ္စည်းသက်ရ တော့၏၊ ပုံစံများကို ဒသမထိရုံသာ ပြထားသော်လည်း "ဧကာဒသ–ဒ္ဒွါဒသ၊ ပေါဝိသတိ၊ပေါသတ–သဟဿ"စသည်တို့နောင်လည်း သက်နိုင်သည်သာ၊ ထို့ကြောင့် "ဒသမော ဣစ္စာဒိ"ဟု ရှုအတိုင်း ဣစ္စာဒိပါလျှင် သာ၍ကောင်းသည်၊ ထိုတွင် ဧကာဒသစသည်နောင် မောဂ္ဂလ္လာန်နှင့် သက္ကတတို့၌ ဒု(ခိ အနုဗန်ရှိသော အ) ပစ္စည်း သက်စေ၏၊ "ဧကာဒသော–တစ်ဆယ့်တစ်ခုတို့၏ ပြည့်ကြောင်း၊ ဒ္ဒွါဒသော–၁၂–ခုမြောက်၊ တေရသော– ၁၃–ခုမြောက်၊ အဋ္ဌုပေါသထော စတုဒ္ဒသော– ယနေ့ဆယ့်လေးရက်မြောက် ဥပုသ်နေ့။ [တချို့စာ၌ တေသုဝုဒ္ဓိဖြင့် ဝုဒ္ဓိပြု၍ "စာတုဒ္ဒသော" ဟု တွေ့ရ၏၊ သက္ကတ၌ မတွေ့ရ၊] "အဋ္ဌုပေါသထော ပန္နရသော"စသည်၊ ၄၀–မြောက်, ၅၀–မြောက်၌ကား "စတ္တာလီသော; ပညာသော"ဟု ဒု ပစ္စည်းဖြင့်သာ ရှိသတတ်၊ ထို ဒု ပစ္စည်းသက်ရာ ပုဒ်နောင်ဣတ္ထိလိင် နဒါဒိ ဤပစ္စည်းဖြင့်ဆင့်၍ "ဧကာဒသီ, ပန္နရသီ" စသည်သာရှိ၏၊ အာပစ္စည်းဖြင့် မရှိနိုင်။ [ကစ္စည်းအလိုမူ ဒု ပစ္စည်းမသက်ဘဲ ပူရဏအနက်၌ ယဒနုပ ပန္ဟာ နိပါတနာဖြင့် အ ပစ္စည်းသက်၏၊ ဣတ္ထိလိင်၌ကား ဧကာဒီတော ဒသဿီဖြင့် စီရင်သည်။]

ဧကတိံသ စသည်။ ။ "ဧကတိံ သေ ဣတောကပ္ပေ=ဤကမ္ဘာမှ ၃၁–ခုမြောက် ကမ္ဘာ၌၊ ပဋ္ဌဝိသေ ဣတော ကပ္ပေ=၂၅–ကမ္ဘာမြောက်၌၊ ဒ္ဒေနဝုတေ ဣတော ကပ္ပေ=၉၂ ကမ္ဘာမြောက်၌" တို့ကား ပူရဏအနက်၌ ဒု(တစ်နည်းအ) ပစ္စည်းပုံစံများ၊ "ဧကတိံသဿယ+ပူရဏော ဧကတိံသော (ကပ္ပေါ)" စသည်၊ "မြောက်"ဟူသော အနက်၌ "ထက်"ဟုလည်း သုံးစွဲ၍ "ဧကတိံ သေ ကပ္ပေ= ၃၁ ကမ္ဘာထက်၌"ဟုလည်း ပေးရိုးပြုကြသည်၊ သတသဟဿတို့နောင် မ ပစ္စည်း သက်လျှင် "သတ်ဘာဒိန မိစ"သုတ်ဖြင့် မ လည်းသက်, သတသဟဿ တို့၏အဆုံး (အ)ကို ဣလည်းပြု၍ "သတိမော သဟဿိမော"ဟုဖြစ်၏၊ ဤ မ ပစ္စည်းသည် ကတိပုဒ်နောင်လည်း သက်၍ "ကတိန္ဒ ပူရဏော ကတိမော=ဘယ်နှစ်ခုတို့၏ ပြည့်ကြောင်းနည်း၊ ကတိမိ–ဘယ်တိထိတို့၏ ပြည့်ကြောင်းပါနည်း"ဟုဖြစ်၏၊ ကတိသဒ္ဒါလည်း ပုစ္ဆာဝါစက သဒ္ဒါသဒ္ဒါတစ်မျိုးဟု ဆိုသင့်ရကား ကစ္စည်းအလို ဤသုတ်ဖြင့်ပင် သက်၊ မောဂ္ဂလ္လာန်၌ကား "မ ပဋ္ဌာဒိကတိဟိ"ဟု ကတိကို သီးခြားထုတ်ပြထားသည်။

ဒုပစ္စည်းသက်ရာ တစ်မျိုး။ ။ သန္ဓိယ သစ္ဆုတိသာသဒသန္ဓာယာဒိကသို့ သတသဟဿေ ဧော–(မောဂ္ဂလ္လာန်သုတ်)၊ သစ္ဆုတိသာသဒသန္ဓာယ–သတိ, ဥတိ, ဤသု, အာသ, ဒသ အဆုံးရှိသော၊ သန္ဓိယ – သန္ဓိသဒ္ဒါမှ (နောက်၌)၊ သာ–ထိုသန္ဓိသည်၊ အဓိကာ – အပိုအလွန်ဖြစ်အံ့၊ သတသဟဿေ – ရာ, ထောင်

သဆာသဝါ **၃၇၄။ သန္ဓာပူရဏတ္ထေ-၌၊ ဆသ သကာရာဒေသော ဝါ ဟောတိ၊ ဆန္ဒ-ခြောက်ခုတို့၏၊ ပူရဏော-တည်း၊ သဠာ-ခြောက်ခုတို့၏ ပြည့်ကြောင်း၊ ဝါ - ခြောက်ခုမြောက်၊ ဆဠောဝါ - ဆဠောဟု လည်း ရှိ၏။ (၄၀၈)**

သိန်းဟူသော၊ အသ္မိं-ဤအနက်၌၊ ဌာ-ဒု ပစ္စည်းသက်၊ ဝိသတိ အဓိကာ အသ္မိं တိ ဝိသံ(သတံ)။ အသ္မိं-ထိုတစ်ရာ၌၊ ဝိသတိ-၂၀ သည်၊ အဓိကာ-ပိုလွန်၏၊ ဣတိ ဝိသံ-ဝိသမည်၏၊ ဝိသံ-၂၀ အပိုအလွန်ရှိသော (သတံ, သဟဿံ,သတသဟဿံ-တစ်ရာ, တစ်ထောင်,တစ်သိန်း)၊ ဝိသတိနောင် အဓိက အသ္မိံအနက်၌ ဒုသက်၊ ၌ အနုဗန္ဓေ, တိရေ (ဝိသ) သိသက်, အံပြု၊ တိံသံ-၃၀ အလွန်ရှိသော၊ သတံ-တစ်ရာ၊ နဝုတံ-၉၀ အလွန်ရှိသော (သတံ)၊ စတ္တာလီသံ-၄၀ အလွန်ရှိသော၊ (သတံ)၊ ပညာသံ-၅၀ အလွန်ရှိသော၊ (သတံ)၊ ဧကာဒသံ- ၁၁ အလွန်ရှိသော၊ (သတံ)။

ပုံစံများ။ ။ ဝိသံ ပုဗ္ဗာသတံ-၂၀ အလွန်ရှိသော ပုဗ္ဗာတစ်ရာ၊ ဝါ-ပုဗ္ဗာတစ်ရာ့နှစ်ဆယ်၊ ဧကဝိသံ သတံ ဟောတိ-၂၁ အလွန်ရှိသော တစ်ရာ (တစ်ရာ့နှစ်ဆယ့်တစ်) ဖြစ်၏၊ (သဠာ)ဟိ)၊ တိံသာနိ တိဏိ သတာနိ=၃၀ အလွန်ရှိကုန်သော သုံးရာတို့သည်၊ (သုံးရာ့သုံးဆယ်တို့သည်) ဟောန္တိ၊ ဒုဋ္ဌဒေါသ သိက္ခာပုဒ် ၌၊ "ဒွတိ သံသတံ, ဒွေနဝုတံ"စသည်ဖြင့် ယမကဋ္ဌကထာ၌ များစွာ ရှိလေ၏၊ အထဝါ "တိ သ စောဒနာ အဓိကာ ဧတေသူတိ တိံသာနိ၊ တသ္မိं အဓိကမိတိ"ဟူသော (ပါဏိနိဖြင့်) "ဒု ပစ္ဆယေ သတိ ရူပမိဒံ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ၊ နဝုတော နိတိ ဘောပိ ဧသေဝနယော"ဟူသော ဒုဋ္ဌဒေါသ သိက္ခာပဒ သာရတ္ထဒီပနီ၌လည်း ဤ ဒု ပစ္ဆည်းပင်တည်း၊ မောဂ္ဂလ္လာန်နိသယ၌ "သဋ္ဌသတံ- ၆၀ အလွန်ရှိသော တစ်ရာ၊ သတ္တတံ- ၇၀ အလွန်ရှိသော (သတံ)၊ အသီတံ- ၈၀ အလွန်ရှိသော၊ ယမကသတံ- ယမိုက်တစ်ရာ"ဟု ရှိသင့်ကြောင်း ယခုစာတို့၌ "သဋ္ဌိ သတံ-သတ္တတိသတံ" စသည်သာရှိ၍ ဆင်ခြင်သင့်ကြောင်းကို မိန့်သည်။

၃၇၄။ သန္ဓာပူရဏတ္ထေ။ ။ ရှေ့သုတ်မှ "သန္ဓာပူရဏော"ပုဒ် လိုက်လာသောကြောင့် "သန္ဓာပူရဏတ္ထေ"ဟု ဝုတ္တိဖွင့်ခြင်းသည် ထုံးစံ ရိုးရာကျပေ၏၊ သို့သော် "သဠာယတနံ- ၆ ပါးသော အာယတန"စသည်ဖြင့် သရော်ယျဝစနံ (သရော်ယျကိုဟောသော်) ဆ သဒ္ဒါကိုလည်း ဤသုတ်က "သ"ပြုနိုင်၏။ ["သဠာယတနံ" အရ ၆-ခုမြောက် အာယတနတစ်ခုသာမက, အာယတန ၆-ပါးလုံးရ၏၊ ထို့ကြောင့် "ဆ+အာယတနံ"၌ ပါသော ဆသန္ဓာသဒ္ဒါသည် သန္ဓာဝစနမဟုတ်, သရော်ယျဝစနတည်း၊ ပူရဏအနက်နှင့်လည်း လုံးဝမဆိုင်၊ ထို့ကြောင့်

ကောဒီတော ဒသသီ

၃၇၅။ သန္ဓိဘာပူရဏာတ္ထေ-ဌ္ဌ၊ ကောဒီတော-မ္ဘ၊ (ပရသ) ဒသသ အန္တေ ဤပစ္စယော ဝါ ဟောတိ၊ ကောစ-တစ်ခုလည်း၊ ဒသစ-တစ်ဆယ်တို့လည်း၊ ကောဒသ-တစ်ဆယ့်တစ်ခုတို့၊ ကောဒသနံ-တစ်ဆယ့်တစ်ခုတို့၏၊ ပူရဏီ-ပြည့်ကြောင်းတည်း၊ ကောဒသီ-တစ်ဆယ့်တစ်ခုတို့၏ပြည့်ကြောင်း၊ ပဠစ- ငါးခုတို့လည်း၊ ဒသစ ပဠဒသ၊ ပဠဒသနံ- တစ်ဆယ့်ငါးခုတို့၏၊ ပူရဏီ ပဠဒသီ၊ စတ္တာရောစ ဒသစ စတုဒ္ဒသ၊ စတုဒ္ဒသနံ-တစ်ဆယ့်လေးခုတို့၏၊ ပူရဏီ စတုဒ္ဒသီ၊ ပူရဏေတိ ကိမတ္တံ၊ ကောဒသ-တစ်ဆယ့်တစ်ခုတို့၊ ပဠဒသ-တစ်ဆယ့်ငါးခုတို့၊ ဣတိ-ဤပြယုဂ်တို့ဌ္ဌ တား်မြစ်ရခြင်း အကျိုးရှိ၏၊ (၄၁)။

ရူပသိဒ္ဓိ၌ "သန္ဓိပူရဏ"ပုဒ်ကို မလိုက်စေဘဲ "သန္ဓိနေ- သန္ဓိအရာ၌"ဟု သာမညပင်မိန့်၍ "သာဟံ ဖ-ရက်၊ သဠာယတနံ"တို့ကို ပုံစံထုတ်၏။]

[ဆောင်] ဆကို သဟု, စီရင်မှုမှာ, သန္ဓိပူရဏ၊ မဟုတ်ကြသည့်, သဠာယတနံ, ပုဒ်နေဟန်ကို, အမှန်ထောက်ချင့်, သာမန်ဖြင့်, ဖြစ်သင့်သန္ဓိတည်း။

အချို့ဆရာများ။ ။ "သန္ဓိစ-သန္ဓိသာမန်လည်း+ပူရဏံစ-သန္ဓိပူရဏလည်း၊ သန္ဓိပူရဏံ-သန္ဓိသာမန်, "သန္ဓိပူရဏ"ဟု ဝိဂြိုဟ်ပြု၍ ဤသုတ်ဖြင့် သဠောကဲ့သို့ သန္ဓိပူရဏ အရာ၌လည်းကောင်း, သာဟံ, သဠာယတနံကဲ့သို့ အသန္ဓိပူရဏ (သန္ဓိပူရဏမဟုတ်သော သန္ဓိသာမန်)၌လည်းကောင်း ဆ ကို သ ပြုဟု ကြံကြလေသည်၊ သို့ရာတွင် သန္ဓိပူရဏ အရာ၌ "သဠော"ဟု ရူပသိဒ္ဓိ၌ ပုံစံမပြု၊ မောဂ္ဂလ္လာန်၌လည်း မပါ၊ ထို့ကြောင့် "သဠော" ရှိသင့်မရှိသင့်ကိုပင် စဉ်းစားသင့်သေးသည်၊ [စတုဆေဟိ ဆ ဌာသုတ်ဖြင့် ဆဠောဟု ရုပ်ပြီးသည့်အခါ ဤသုတ်ဖြင့် (ကစ္စည်းဝုတ္တိအလို) ဆ ကို သ ပြု၍ "သဠော"ဟု ပြီးစေ၊ "ဆဠောဝါ"ကား ဝိကပ်ပုံစံတည်း၊ ထို့ကြောင့် သုတ်၌ ဝါကို ဝိကပ္ပနတ္ထဟု မှတ်ပါ။]

၃၇၆။ မှတ်ချက်။ ။ ဤသုတ်၌ အန္တေသဒ္ဒါ တိုက်ရိုက်လည်း မပါ, ရှေ့နောက် သုတ်တို့မှ လိုက်ဖို့ရာလည်း မရှိဘဲ လျက် "အန္တေ"ဟု ထည့်၍ ဝုတ္တိဖွင့်နိုင်ခြင်း, ဤ ပစ္စယန္တပုဒ်တို့သည် ဣတ္ထိဧကတ္တ, အာ ဤ ဣနီ မပါဘဲပင် နဂိုသဘောအတိုင်း ဣတ္ထိလိင်ကို ဟောစွမ်းနိုင်သော သတ္တိရှိခြင်းကို ရူပသိဒ္ဓိ၌ တိုက်ရိုက်ပြထားသည်။ အခြား ဗျာကရဏ်းတို့ အလိုအားဖြင့်ကား "ကောဒသော- တစ်ဆယ့်တစ်ခုမြောက်"စသည်ဖြင့် ပူရဏအနက်၌ ဒု ပစ္စည်းသက်၍ ဣတ္ထိလိင်၌မူ နဒါဒိ (ဤ) ပစ္စည်းသက်ရကြောင်းကို ရှေ့သုတ်၌ဖွင့်ခဲ့ပြီ၊ "အဠ္ဠ ပေါသဏော စတုဒ္ဒသော, ပန္နရသော"ဟု ပါဠိရှိသောကြောင့်လည်း ထို ဗျာကရဏ်းတို့အဆိုက သာ၍ ပြည့်စုံပေသည်။

ဒသေသော နိဗ္ဗဒ္ဓ

၃၇၆။ ပရေ – သော၊ ဒသသဒ္ဒေ – ဒသ သဒ္ဒါကြောင့်၊ နိစ္စ–အမြဲ၊ အသ–ဆ သန်္ဓာ သဒ္ဒါ၏၊ သော–သော အပ္ပြသည်၊ ယောတိ၊ သောဌာန–တစ်ဆယ်ကြောက်ခုတို့။ (၂၅၇)

ကောစပေါစတုဒ္ဒသီ။ ။ "ကောစ+ဒသစ, ကောဒသ၊ ပဌစ+စတ္တာ ရောစ+ဒသစ, ပဌဒသ စတုဒ္ဒသ"တို့သည် ဤသုတ်နှင့် မဆိုင်သေး, "ကော ဒသနံ့+ပဌဒသနံ့+စတုဒသနံ့+ပူရဏီ"ဟု ဝိဂြိုဟ်ပြုဖို့ရန် အခြေခံပြု စကားတို့သာ တည်း၊ သီဟိုဠ်မှ၌ ထိုစကားများမပါ၊ အားလုံး ဒွန်သမာသ်ပုဒ်များသာ ဖြစ်သည်၊ ထို့ကြောင့် ဒွန်သမာသ်ထုံးစံအတိုင်း ရုပ်တွက်၍ ဒွေကဌာန မာကာ ရောဝါသုတ် ဖြင့် ကောဟုပြီးလတ္တံ့၊ ပဌဒသ စတုဒ္ဒသတို့မှာ လွယ်ပြီး၊ မြန်မာမှ၌ "ကော ဒသနံ့+ပူရဏော"စသည်ဖြင့် တွေ့ရ၏၊ ကောဒသီ စသော ပုဒ်တို့သည် ဣတ္ထိလိင် အမြဲဖြစ်ရကား "ပူရဏီ"ဟု သီဟိုဠ်မှအတိုင်း ရှိစေရမည်၊ ရူပသိဒ္ဓိ၌လည်း ပူရဏီပင်၊ ရုပ်တွက်ပုံကို အခြေပြုမှာ ကြည့်။

အာဒီအရ။ ။ ကောဒိတောဌ် အာဒိဖြင့် စတု–ပဌလောက်ကိုသာ (ပုံစံ ရှိသည့်အတိုင်း)ယူလိုကြ၏၊ သို့သော် ဒွါဒသီ တေရသီ စသည်ဖြင့် ရူပသိဒ္ဓိ ပုံစံ ပြထားသောကြောင့်လည်းကောင်း, "ပက္ခဿ တေရသိယံ=ပက္ခ၏ ၁၃–ရက် မြောက်နေ့၌"ဟု ပါစိတျာဒိ သြဝါဒဝဂ္ဂဋ္ဌကထာ စသည် "ကလံ နဋ္ဌတိ သောဌသိ"ဟု ဝိနည်းမဟာဝါပါဠိစသည် ပုံစံရှိသောကြောင့်လည်းကောင်း သတ္တ–အဋ္ဌတိုင်အောင် အာဒိဖြင့် ယူသင့်သည်။ [ဝုဒ္ဓိ၌ ပဌဒသီကို ရှေ့ထား၍, စတုဒ္ဒသီကို နောက်ထားရာ၌ကား ပန္နရသီ ပဝါရဏာ စတုဒ္ဒသီပဝါရဏာ ၂–မျိုး၌ ပန္နရသီ က ရိုးရာဖြစ်သောကြောင့် ပန္နရသီကို ရှေ့ထားဟန်တူသည်ဟု ဝုဒ္ဓိဆရာ၏ အာဘော်ကို ကြံဆသင့်၏။]

ပူရဏောတိ၊ ပ၊ ပဌ ဒသ။ ။ ဤ "ကောဒသ–ပဌဒသ"တို့သည် ပူရဏာ အနက်မရှိကြ၊ ၁၁–ခု, ၁၅–ခုစသော အရေအတွက် သန်္ချာကိုလည်းကောင်း "၁၁ ယောက်သောလူတို့" စသည်ဖြင့် သင်္ချေယျကိုလည်းကောင်း ယောသော သဒ္ဒါတို့တည်း၊ ထို့ကြောင့် ဤသုတ်ဖြင့် ဤ ပစ္စည်း မသက်ရ။

၃၇၆။ "ဒသေ–တစ်ဆယ်ကြောင့်"ဟု သန်္ချာအနက် ပေးမည်စိုးသော ကြောင့် "ဒသသဒ္ဒေ"ဟု ဖွင့်၏၊ ရှေ့ ၂ သုတ်၌ပါသော "ကောဒိတော"၌ ကေ သဒ္ဒါ, ဆသဒ္ဒါ, ဤသုတ်၌ ဒသသဒ္ဒါ စသည်တို့ကို အနုကရဏသဒ္ဒါ (သန်္ချာအနက်ဟော ကေ–ဆ–ဒသတို့ကို အတုပြုအပ်သောသဒ္ဒါ)တို့ချည်းမှတ်၊ နိစ္စဗ္ဗ၌ စ သည် သ ဆသဟါသုတ်မှ ဆသကို ငင်သော အနုကမုနတည်း၊ ရုပ်ကို

အ၌ နိဂ္ဂဟီတဋ္ဌ

၃၇၇။ တာသံ သဒ္ဒါနံ-တိုသဒ္ဒါသဒ္ဒါတို့၏၊ အ၌-အဆုံး၌၊ နိဂ္ဂဟီတာဂမော-နိဂ္ဂဟီတ်လာသည်၊ ဟောတိ၊ ပဋ္ဌဒသီ- ၁၅ ရက်မြောက်တိတီ၊ စာတုဒ္ဒသီ- တစ်ဆယ့်လေးရက်မြောက် တိတီ။ (၀)

တိ ၀

၃၇၈။ တာသံ သဒ္ဒါနံ-တို့၏၊ အ၌-အဆုံး၌၊ တိကာရာ ဂမော-တိ အက္ခရာလာသည်၊ ဟောတိ-၏၊ ဝိသတိ-နှစ်ဆယ်၊ တိသတိ-သုံးဆယ်။ (၄၁၄)

လ ဒရာနံ

၃၇၉။ သဒ္ဒါနံ-သဒ္ဒါအရာ၌ ဖြစ်ကုန်သော၊ ဒကာရ ရကာရာနံ-ဒ အက္ခရာ ရ အက္ခရာတို့၏၊ လကာရာဒေသော-လ အပြုသည်၊ ဟောတိ-ဖြစ်၏၊ သောဠသ-တစ်ဆယ့်ခြောက်ခုတို့၊ စတ္တာလီသံ-လေးဆယ်။ (၂၅၈)

ဝိသတိ ဒသေသုဟ ဒ္ဒိသဲတု

၃၈၀။ ဝိသတိ ဒသ ဣတိ-ဝိသတိ, ဒသ ဟူကုန်သော၊ ဧတေသု-ဤသဒ္ဒါတို့ကြောင့်၊ ဒ္ဒိသ-၏၊ ဟ ဟောတိ၊ ဟဝိသတိ - ၂၂ ပါးသော၊ ဣန္ဒြိယာနိ - ဣန္ဒြေတို့၊ ဟရသ - တစ်ကျိပ်နှစ်ယောက်ကုန်သော၊ မနုသာ - လူတို့၊ တုဋ္ဌဟာဏေန -

---

၃၇၇။ ရှေ့၌ ဤသုတ်မပါ, သဒ္ဒနိတိ၌လည်း စာတုဒ္ဒသီ ပဉ္စဒသီတို့၌ လာသော နိဂ္ဂဟီတ်မဟုတ်, အစ္ဆန္ဒသံယောဇ အနက်၌ သက်သော ဒုတိယာ ဝိဘတ်ဟုသာ ဆိုအ၏၊ "စာတုဒ္ဒသိं ပဉ္စဒသိံတိ-စတုန္နံ+ပုရဏီ, စာတုဒ္ဒသီ၊ ပေ၊ အစ္ဆန္ဒသံယောဂေ ဥပယောဂဝုစနံ"ဟူသော အဋ္ဌကထာတို့နှင့် ညီပေသည်။

၃၇၈။ စသဒ္ဒါသည် ရှေ့သုတ်မှ အ၌ကို ငင်သော အနုကဗုန်၊ ရှေ့၌ ဝါသဒ္ဒါကို လိုက်စေ၍ ထိုဝါ၏ ဝဝတ္ထိတ ဝိဘာသံတ္ထကြောင့် "ဒသ-တိံသတို့ နောင်သာ တိလာ၍ အခြားသဒ္ဒါနောင်မလာရ"ဟု သတ်မှတ်သည်၊ ဝီသံ-တိံသံ ပြီးအောင် "ဂဏနေ ဒသသ"စသော သုတ်ဖြင့် ရုပ်တွက်၍ ထို ဝီသံ တိံသံတို့ နောင် ဤသုတ်ဖြင့် တိလာ၊ ရုပ်တွက်ပုံကို အခြေပြုမှာ ရှုပါ။

၃၇၉။ ရှေ့၌ ဝါကို လိုက်စေ၍ ထိုဝါဖြင့် သောဠသ၌ နိစ္စဝိဓိ, စတ္တာလီသံ နှင့် "အမုတေလသေဟိ ဘိက္ခုသတေဟိ"ဟူသော ပါဠိဝယ် တေလသတို့၌ စတ္တာရီသံ-တေရသဟုလည်း ရှိသောကြောင့် အနိစ္စဝိဓိ၊ စုဒ္ဒသ ပန္နရသတို့၌ လ အပြု မရှိသော အသန္ဓိဝိဓိဟု ပိုင်းခြားလေသည်၊ ရုပ်ကို အခြေပြု အတိုင်းတွက်။

ဖြင့်၊ ဒွိဿ-ဒွိသဒ္ဒါ၏၊ ဒု ဒိ ဒေါ- အာဒေသာ စ-ဒု, ဒိ, ဒေါ အပြုတို့သည် လည်း၊ ဟာန္တီ၊ ဒုရတ္တံ, ဒိရတ္တံ ၂-ညဉ့်၊ ဒိဝုဏ်-၂ ထပ်၊ (၂ လွှာ)၊ ဒေါဟဠိနီ-ဖျင်ခြင်းရှိသော မိန်းမ (၂၅၅)

ဝုစ္စတေ။ ဝိသတိ ဒသေသု။ ။ ဝိသတိ ဒသသဒ္ဒါတို့အပြင် တိံသနှောင်းရာ ၌လည်း "ဗာတ္တိံသ"ဟု ရှိ၏၊ စတ္တာလီသ နှောင်းရာ၌ကား ဗာ အပြု မဖြစ်၊ "ဗာ-စတ္တာလီသာဒေါ"-မောဂ္ဂလ္လာန်သုတ်။ [စတ္တာလီသာဒေါ-စတ္တာလီသ အစရှိသည်မှ တစ်ပါးသော၊ သခ်ျာယံ-သခ်ျာဖြစ်သော၊ ဥတ္တရပဒေ-နောက်ပုဒ်နှောင်းလသော်၊ အနုညတ္ထေ-အညတ္ထ (ဗဟုဗ္ဗီဟိ) သမာသ် မဟုတ်ရာ၌၊ ဒွိဿ ဗာဟောတိ (သုတ်နက်)၊] ဤဗာ အပြုလည်း မမြဲ ရကား "ဒွေဝိသတိ, ဒွါဒသ, ဒွတ္တိံသ"ဟုလည်း ရှိသည်၊ "ဒွေစ ဝိသတိစ ဒွိဝိသတိ"ဟု သမာသ်ဖြစ်သည့် အခါ ဒွိကို ဤသုတ်ဖြင့် ဗာပြု, နာမ်ငဲ့, သိသက်, ချေ၊ ဝိသတိအတိုင်း ရုပ်စဉ်၊ "ဒွေစ+ဒသစ, ဒွိဒသ"ဟု လည်းကောင်း, "ဒွေစ+တိံသစ, ဒွိတိံသ"ဟု လည်းကောင်း သမာသ်ပြီးသည့်အခါ ဗာပြု၊ ဗာရ ၁ကို ဗဟုဝုစ်ချည်းစဉ်၊ ဗာတ္တိံ သကို အခြေပြု "ဂဏနေ ဒသဿ"သုတ်၌ ဝိသံအတိုင်း ဧကဝုစ်ချည်းစဉ်၊ "ဝိသတျာဒိ, နဝုတိ, ဣတ္ထိဧကဝုစ်"စသော လက်ကိုကို အမြဲသတိပြုပါ။

တုဋ္ဌဟဏေန၊ ပေ၊ ဒေါဟဠိနီ။ ။ သုတ်၌ပါသော တုသဒ္ဒါကို ဗာနှင့် တွဲစပ်၍ "ဗာတု-ဗာ အပြုသည်လည်း"ဟု အနက်ပေးလျှင် တုသဒ္ဒါသည် သမုစ္စည်းအနက်ရှိကြောင်း ထင်ရှား၏၊ ထိုတုသဒ္ဒါဖြင့် ဒသ ဝိသမှ တစ်ပါး အခြား သဒ္ဒါ နှောင်းရာ၌ ဒု-ဒိ-ဒေါ အပြုကို ဆည်းသည်၊ "ဒွေ+ရတ္တိယော"ဟု ဒိဂု သမာသ်ဝါကျပြု၍ ဒိဂုသမာသ် ရုပ်တွက်ပြီးလျှင် "ဒွိ+ရတ္တိ"ဟု ပကတိပြု၊ နပုံးကေတ် စိရင်၊ ဤသုတ် တုသဒ္ဒါဖြင့် ဒွိကို ဒု-ဒိပြု၊ ကွစိသမာသန္တ ဂတာနမကာရန္တောဖြင့် အပစ္စည်းသက်၊ (တစ်နည်း, ရတ္တိ၏ ဣကို အပြု၊) နာမ်ငဲ့, သိ အံ့ပြု, ဒုရတ္တံ ဒိရတ္တံ ပြီး၏။ "ဒွေ+ဂုဏာ"ဟု ဒိဂုသမာသ်ဝါကျပြု၍ ဒိဂုဏ် ပြီးပုံ ကိုလည်း သိပါ၊ ["ဒိဂုဏ် သံဃာဒိ= ၂ ထပ်ရှိသော သက်နှိုးကြိုးကို၊ ပညပေတွာ-၍"ဟူရာ၌ကား "ဒွေ+ဂုဏာ ယသ္သ (သံဃာဒိယာ) တိ ဒိဂုဏာ"ဟု ဗဟုဗ္ဗီဟိ သမာသ်ပြု။]

ဒိဂု စသည့်၊ ။ ဒွေ+ဂါ၀ေါ, ဒိဂု=၂ ကောင်သော နွားပေါ်၊ "ဒွိ+ဂေါ"ဟု ပကတိ ပြုပြီးသည့်အခါ နပုံးကေတ် စိရင်၊ ဤသုတ်၌ တုသဒ္ဒါဖြင့် ဒွိကို ဒိပြု, သရောရသော နပုံသကေဖြင့် ဂေါ၏ သြကို ဥရသပြု, နာမ်ငဲ့, သိချေ၊ ဒိပဒံ-၂-ပုဒ်ရှိ၏၊ ဒိသတံ-နှစ်ရာ၊ ဝါ-နှစ်ရာရှိသော ဝတ္ထု, စသည်တို့၌လည်း နည်းတူ၊ "ဣမသ္မိံ မေ သမဏ ဟတ္ထေ, ပဒုမုက္ကာ ဒုနိုဝရာ- ၂ ဆင့်သော လက်ကောက်တို့" ဟူရာ၌ "ဒွိ+နိုဝရ"ဟု ပကတိ ဖြစ်သည့်အခါ (အသမာဟာရ ဒိဂုဖြစ်၍

နပုန်းဧကတ် မပြုရ၊) ဤ တုသဒ္ဒါဖြင့် ဒ္ဓိကို ဒုပြု၊ "ဒုဝိဓော- ၂ ပါး အပြားရှိ၏၊ ဒုပဒ္ဓ- ၂ ထပ် ၂ လွှာရှိသော သင်္ကန်း" စသည်တို့၌လည်း နည်းတူ။

ဒေါဟဠိနီ။ ။ သက္ကတ၌ "ဒေါဟဒိနီ"ဟု ပါ၌ရှိ၏၊ ဟဒယမှ ယကို သုတ်ကြီးဖြင့်ချေ၍ "ဒေါဟဒ" ဖြစ်ပြီးနောက် ဣနိပစ္စည်းဖြင့် "ဒေါဟဒိနီ"ဟု ပြီးသည်၊ ဒွေ+ဟဒယာ ယသောတိ ဒေါဟဒိနီ၊ ယသော-အကြင်ကိုယ်ဝန်ဆောင် မိန်းမ၏၊ (ဂဠေန-သူငယ်နှင့်တကွ၊ "သူငယ်၏ စိတ်နှင့်တကွ"ဟူလို၊) ဒွေ- ၂ မျိုးကုန်သော၊ ဟဒယာ-စိတ်တို့သည်၊ သန္တီ-ဣတိ ဒေါဟဒိနီ၊ "ဒ္ဒိဟဒယ" ဟု ပဋိကတိပြုပြီးသည့်အခါ ဤ တုသဒ္ဒါဖြင့် ဒ္ဓိကို ဒေါပြု၊ ဟဒယကို (ပါဠိအား လျော်အောင်) ဟဠပြု၊ [သုတ်ကြီးဖြင့် ယချေ, ဒကို ဠပြုဟုသော်လည်း ဆို၊] ဣနိပစ္စည်းသက်။

အမရကောသ၌ "ဒေါဟဝတီ-ပြင်းပြသော အလိုဆန္ဒရှိသော မိန်းမ"ဟု ရှိ၏၊ "ချင်ခြင်းရှိသောမိန်းမ"ဟူသည်နှင့် အတူပင်၊ [စားချင်ခြင်း သောက်ချင် ခြင်း စသည်ကို "ချင်ခြင်း"ဟု ဆိုလိုသည်၊] အဓာတသတ် ကိုယ်ဝန်ရှိနေခိုက်၌ မယ်တော်မှာ ဗိမ္မိသာရမင်း၏ လက်ယာလက်မောင်းသွေးကို သောက်လိုသောဆန္ဒ ပြင်းပြစွာဖြစ်၏၊ ထို ဆန္ဒအတိုင်း မရလျှင် သေရမ်လောက် ဖြစ်၏၊ ထို့ကြောင့် "ဒ္ဒိဟ-သေရအုံ့လော ရှင်ရအုံ့လော ၂ မျိုးသော အခြင်းအရာတို့ဖြင့်၊ ဟလတိ ကမ္မတိ-တုန်လှုပ်တတ်၏၊ ဣတိ (ဒေါဟလနောင် ဣနိသက်, လ ကို ဠ ပြု၍) ဒေါဟဠိနီ-မည်၏၊ ["ဒွေ ဟဒယာ အတြာတိ ဒေါဟဠော၊ အတြ-ဤ ချင်ခြင်း၌၊ ဒွေဟဒယာ-လိုအင်ဆန္ဒမရလျှင်သော, ရလျှင်နေအုံ့ဟု ၂ ထွေသော စိတ်နှလုံးတို့သည်၊ သန္တီ ဣတိ ဒေါဟဠော"ဟု ကြံ။]

ဗာကုလ။ ။ တုသဒ္ဒါကို "ဝိသတိ ဒသေသုတု-ဝိသတိ ဒသသဒ္ဒါတို့ ကြောင့်လည်း"ဟု နိမိတ်ပုဒ်နောင်ထိုင်စေ၍ ထိုတုဖြင့် "ကုလကြောင့်လည်း"ဟု ကုလဟူသော နိမိတ်ကိုဆည်းလျှင် ကုလနောင်းရာ၌ ဒ္ဓိကိုဗာပြု၍ "ဗာကုလော"ဟု ဖြစ်၏၊ ဒွေ+ကုလာနိ ယသောတိ ဗာဟုလော၊ ယသော-အကြင်ဗာကုလထေရ်၏၊ ဒွေကုလာနိ- (မွေးဖွားရာဖြစ်သော အမျိုး, မွေးစားသော အမျိုးအားဖြင့်) ၂ ဖက် သော အမျိုးတို့သည်၊ သန္တီ ဣတိ ("ဒ္ဒိကုလော"ဟု ဆိုသင့်လျက် ဒ္ဒိကို ဗာပြု၍) ဗာကုလော-မည်၏၊ "တတ္ထ ဗာကုလောတိ-ယထာ ဒ္ဒါဝိသတိ ဒ္ဒတ္တိ သာတိ အာဒိမှိ ဝတ္တမ္ဘေ ဗာဝိသတိ ဗာတ္တိ်သာတိ အာဒိနိ ဝုစ္စန္တိ၊ ဧဝမေဝ ဒ္ဒိကုလောတိ ဝတ္တမ္ဘေ ဗာကုလောတိ ဝုတ္တံ၊ ....ဥပရိပဏ္ဏာသ ဗာကုလသုတ္တ အဋ္ဌကထာ။ [ဤ တုသဒ္ဒါဖြင့် ဒုဒိဒေါပြုနိုင်လျှင် တိသရိုးနောင်းရာ၌ ဒ္ဓိကို ဒပြု၍လည်း "ဒ္ဒတ္တိကဒ္ဒတ္တိ- ၂-ကြိမ်, ၃-ကြိမ်၊ ဒ္ဒတ္တိပ္ပတ္တပုရာ- ၂ သပိတ် ၃ သပိတ်တို့ဖြင့် ပြည့်သောမုန့်တို့"ဟု ဖြစ်နိုင်ဖွယ်ရှိ၏၊ မောဂ္ဂလ္လာန်၌ကား "တိသ(တိသ+အ)"ဟု သုတ်တည်၍ "တိသ ဒ္ဒိသ အ ဟောတိ"ဟု ဝုတ္တိဖွင့်သည်။]

ကောဒီတော ဒသရသခ်ျာနေ

၃၈၁။ သခ်ျာနေ-သခ်ျာပတေနအရာ၌၊ ကောဒီတော-ကေ အစရှိသော သခ်ျာသဒ္ဒါမှ၊ (ပရသ)ဒသသ-ဒသ သဒ္ဒါ၏၊ ဒကာရသ ဒ အက္ခရာ၏၊ ရကာရော ဝါ ဟောတိ၊ ကောရသ ကော်ဒသ-တစ်ဆယ့်တစ်ခုတို့၊ ဟာရသ ဒ္ဒါဒသ-တစ်ဆယ့်နှစ်ခုတို့၊ သခ်ျာနေတိ-သည်၊ ကိမတ္ထံ-နည်း၊ ဒ္ဒါဒသ-တစ်ဆယ့်နှစ်ပါးကုန်သော၊ အာယတနာနိ-အာယတနတို့၊ ဣတိ-၏။ (၂၅၄)

၃၈၁။ ကောဒီတော။ ။ ပုံစံ၌ "ကောရသ, ဟာရသ"ဟု ၂ မျိုးသာ ပြသော ကြောင့် ကောဒီ၌ အာဒိဖြင့် ဒွိတစ်ခုကိုသာ ယူရ၏မည်-ဟု ထင်မှားဖွယ် ရှိ၏၊ သို့သော် "တေရသ-တစ်ဆယ့်သုံးခုတို့"ဟု ပါဠိရှိသောကြောင့် အာဒိဖြင့် ဒွိ-တိသခ်ျာ ၂ ခုကိုယူ၊ စတုနောင်၌ကား ဒ ကို ရ ပြုသောရုပ် မရှိသောကြောင့် ("စတုရသ"ဟု မရှိသောကြောင့်) အာဒိဖြင့် စတုကို မယူနိုင်၊ ထို စတုဖြင့် ရပြုရာဌာနကို ပိုင်းခြားကန့်သတ် ဖြတ်ထားသောကြောင့် ပန္နရသ သတ္တရသ စသည်၌ ပဉ္စသတ္တသခ်ျာတို့ကိုလည်း ဤအာဒိဖြင့် မယူနိုင်တော့ရကား အဌာဒိတောသုတ်လာ အာဒိသဒ္ဒါဖြင့် ယူလိမ့်မည်။

မှတ်ချက်။ ။ သက္ကတ၌ ၄ ခုဟော သခ်ျာသည် "စတုရ်"တုရ် ဗျည်းဆုံး လျက်ရှိ၏၊ ထို "စတုရ်"နောင်သရ အစရှိသော "အသိတိ"စသော ပုဒ်မျိုးနှင့်တွဲရလျှင် "စတုရာသီတိ"စသည်ဖြင့် ရ်ဗျည်းမပျောက်၊ သရ အစ မရှိသော "ဒသ"စသည်နှင့် တွဲရလျှင် ရ်ဗျည်းပျောက်၍ ထို ရ်အစား ဒွေးဘော်ရောက် လျှင် "စတုဒ္ဒသ" စသည်ဖြင့် ပါဠိရှိရသည်၊ ထို့ကြောင့် စတုနောင်ဒသ၏ ဒ ကို ရ ပြုခွင့်မရှိတော့ချေ။ [ဒသ တစ်ခုလုံးကို ရ မပြုဘဲ ဒ တစ်လုံးကို ရ ပြုရခြင်း၏ အကြောင်းကို ရှေ့၌ တိုက်ရိုက်ပါရှိပြီ။]

သခ်ျာနေ။ ။ သခ်ျာပူရဏော မောသုတ်၌ "သခ်ျာနဝစန, သခ်ျေယျဝစန" ဟု ခွဲခဲ့ပြီ၊ ထို သခ်ျာနဝစနကိုပင် "သခ်ျာန"ဟု ဤ၌ဆိုထား၏၊ အရေအတွက် သခ်ျာကိုဟောသော သဒ္ဒါဖြစ်မှသာ ဒ ကို ရ ပြု၍ "ကောရသ, ဟာရသ တေရသ" ဟု ရှိနိုင်၏၊ "ဆယ့်တစ်ပါးသော ရဟန်းတို့"စသည်ဖြင့် ရေတွက်အပ်သော ဒြပ်ဝတ္ထုကိုဟောသော (သခ်ျေယျ) သဒ္ဒါဖြစ်လျှင်ကား ရ မပြုဘဲ "ကောဒသ, ဒ္ဒါဒသ, တေဒသ" ဟုသာ ရှိနိုင်၏၊ ထို့ကြောင့် "သခ်ျာနေတိ ကိမတ္ထံ-ဒ္ဒါဒ သာယတနာနိ"ဟု ကိ'ပုံစံကို ထုတ်ပြသည်၊ ရေတွက်အပ်သော အာယတန ဒြပ်ကို ဟောသော သခ်ျေ ယျသဒ္ဒါ ဖြစ်သောကြောင့် "ဒ္ဒါရသ"ဟု ရပြု ရုပ်မရှိနိုင်ဟူလို၊ သခ်ျာနသဒ္ဒါ ဖြစ်သော်လည်း ဤသုတ်က ရ အပြု မမြဲသောကြောင့် "ကောဒသ, ဒ္ဒါဒသ"ဟု ရ မပြုသောရုပ်များလည်း ရှိကောင်း၏၊ ထို့ကြောင့် "ကောရသ-ကောဒသ"စသည်ဖြင့် ၂ ရုပ်စီ တွဲပြထားသည်၊ ရုပ်ကိုအခြေပြုအတိုင်း အလွယ်သာတွက်။

အဌာဒိတော ၀ ၃၈၂။ သနၵိုနေ–သနၵိုပဓာန အရာ၌၊ အဌ ဣ၀ေ၀ မာဒိ တောစ–အဌ အစရှိသော သဒ္ဒါမှလည်း၊ [သိဟိုဠ်မှ၌ "စ" ပါ၏။] (ပရ)သ) ဒသ သဒ္ဒသ–၏၊ ဒကာရသ ရကာရာဒေသော ၀ါဟောတိ အဌာရသ (အဌာဒသ)–တစ်ဆယ်ရှစ်ခုတို့၊ [သိ၌ "အဌာဒသ"ဟု ဝိကပ်ရှိပ်လည်း ပါ၏။] အဌာဒိတောတိ–သည်၊ ကိမတ္ထံ–နည်း၊ ပဌဒသ–တစ်ဆယ်ငါးခုတို့၊ သောဠသ–တစ်ဆယ်ခြောက်ခုတို့၊ ဣတိ–ဤပြယုဂ်တို့၌–၏၊ သနၵိုနေတိ ကိမတ္ထံ၊ အဌဒသိ'ကာ–တစ်ဆယ်ရှစ်တိုင်ရှိသော ပြာသာဒ်စသည်၊ ဣတိ–ဤပြယုဂ်၊ ပေ၊ ၏။ (၂၅၉)

၃၈၂။ အဌာဒိတောစ။ ။ ၀ သဒ္ဒါဖြင့် ရှေ့သုတ်မှ "ဒသ+ရ"ပုဒ်တို့ကိုငင်၊ သနၵိုနေပုဒ်ကား နောက်သုတ်သို့ လိုက်ဦးမည်ဖြစ်သောကြောင့် ၀ ဖြင့်မငင်ရ, အဓိကာရသဘောဖြင့် လိုက်လာသည်၊ သို့ဟိုဠ်မှ၌လည်း "စသဒ္ဒဂ္ဂဟဏံ ကိမတ္ထံ, ဒသရဂ္ဂဟဏာနုကမုနတ္ထံ"ဟု အဆုံးဌ်ပါသည်၊ [၀ ဖြင့် ငင်အပ်သော ပုဒ်ကား နောက်သုတ်သို့ လိုက်ရိုးမရှိ၊] အဌာဒိတောဌ် အာဒိဖြင့် (ရှ–တဒ္ဒိတ်ခန်းဌ်) သတ္တ–ပဌ္ဌတို့ကိုယူ၍ "သတ္တရသ–တစ်ဆယ်ခုနစ်တို့၊ ပဌ္ဌရသ–တစ်ဆယ်ငါးခုတို့"ဟု ဖြစ်၏၊ အာဒိသဒ္ဒါတို့မည်သည် အထက်(နောက်)ကိုသာ ယူရိုးရှိသော်လည်း နဝနောင် ဒသနှင့်တွဲ၍ "နဝဒသ"ဟု ဒသသင်္ချာမရှိတော့၊ ၁၉ ဆိုလျှင် "ဧကူနဝီသ" ဟု ရှိရသည်၊ ဤသို့လျှင် အဌအထက်ဌ် နဝနှင့် တွဲဖက်ဖို့ရာ ဒသသင်္ချာမရှိတော့ရကား အာဒိဖြင့် အောက်ဖြစ်သော သတ္တ–ပဌ္ဌ သင်္ချာတို့ကိုသာ ယူရတော့သည်။ ["အဌာဒိဏောတိ ကိမတ္ထံတိ ဧတ္ထ အာဒိသဒ္ဒေါ ဥပရိ ဒသသဒ္ဒါ–ဘာ၀ါ ပေ။ ဌာ သဒ္ဒမေ၀ သင်္ဂဏှာတိ"–ရှင်ဦ၊ ("ဟေဌာ ဒ့သ သဒ္ဒမေ၀"ဟု ရှိလျှင် ဒသသဒ္ဒါပိုသည်။]

အဌာဒိတောတိ ကိမတ္ထံ။ ။ "ပဌ္ဌဒသ သောဠသ"ဟု ပုံစံထုတ်သော ၀ုတ္တိ ဆရာအလိုအားဖြင့် ပဌ္ဌနှင့် ဆသည် အဌာဒိဌ် အာဒိအရတွင် မပါ၀င်ဟု ဆိုလိုသည်၊ "ပန္နရသ"ဟု ရှိရာဌ်လည်း "တေသု၀ုဒ္ဓိဖြင့် ပဌ္ဌကို ပန္ဓ ပြုပြီးသည့်အခါ ထိုပန္ဓသည် အဌာဒိတွင် မပါ၀င်တော့ရကား ဤသုတ်ဖြင့် "ရ"မပြုဘဲ ထိုသုတ်ကြီး ဖြင့်ပင် ပြုစေလိုဟန်တူ၏။ ရှင်ကား ပန္ဓကို ရှေးဦးစွာပြုပြီးနောက် "အဌာဒိတော စာတိ ရတ္တံ–ပန္ဓရသံ"ဟု မိန့်၏၊ သောဠသရုပ်ကား "ဒသေ သော နိစ္စံ စ"ဟု သီးခြားသုတ် ရှိပြီးဖြစ်သောကြောင့် အဌာဒိတော အရဌ် ယူရလေမည်လောဟု ဇွေးတောဖွယ်ပင် မရှိ၊ ထို့ကြောင့် ကစ္စည်းဝုတ္တိလာ "ပဌ္ဌဒသ–သောဠသ"ပုံစံတို့ကို နှစ်သက်ဟန်မတူသော ရူပသိဒ္ဓိဆရာသည် "အဌာဒိတောတိ ကိမတ္ထံ–စတုဒ္ဒသ"ဟု တစ်မျိုးထုတ်လေသည်၊ အဌာဒိဌ် အာဒိအရ သင်္ချာကို မယူရ–ဟူလို။

ဒွေကဠာနဝါ

၃၈၃။ သန္ဓိုနေ – သန္ဓိုပုဒ်ကြောင့်၊ ဒွိ ဧက အဋ္ဌ ဣဒေ တော၏– ဒွိ, ဧက, အဋ္ဌဟူကုန်သော ဤသဒ္ဒါတို့၏၊ အဇ္ဇော –အဆုံးသရသည်၊ အာကာရော ဝါ-ဟောတိ၊ ဒွါဒသ–တစ်ဆယ့်နှစ်ခုတို့၊ ဧကာဒသ–တစ်ဆယ့်တစ်ခုတို့၊ အဋ္ဌာရသ– တစ်ဆယ့်ရှစ်ခုတို့၊ သန္ဓိုနေ

စဉ်းစားပွယ်။ ။ "ဧကာဒိတော ဒသ ရ သန္ဓိုနေ"သုတ်၌ အာဒိအရ "အဋ္ဌ"သန္ဓိုတိုင်အောင် ယူနိုင်၏။ သို့သော် "စတုဒ္ဒသ"ဟု စတုသန္ဓိုတွင် ရ မပြုနိုင်ဘဲ ခါးပြတ်နေသောကြောင့် အထက်ဘက်၌ ယူဖို့ရန်ခက်၏၊ "ထိုပြင် ဧကာဒိ၌ အာဒိအရ အဋ္ဌမ အထက်ဆက်၍လည်း ယူနေမည်ကိုစိုးရ၏၊ ထို့ကြောင့် ရှေ့(အစ)ဘက်က ဧကာဒိတော"ဟု ဆို၍ နောက်(အဆုံး)ဘက်က "အဋ္ဌာဒိတော"ဟု ဆိုပြန်ရကား ဧကာဒိ၌ အာဒိအရ ဒွိ–တိတိုင်အောင်ယူ၍, အဋ္ဌာဒိ၌ အာဒိအရ သတ္တ–ပဋ္ဌတို့ကို တုံ့ပြန်ယူပြီးလျှင် "စတုဒ္ဒသ"၌ စတုသန္ဓိုမှာ ထို အာဒိ ၂ မျိုးလုံးတွင် မဝင်သင့်ရကား "အဋ္ဌာဒိတောတိ ကိမတ္ထံ–စတုဒ္ဒသ"ဟု ထုတ်သော ရှေ့ပါသိဒ္ဓိသင့် သင့်လျော်ဖွယ်ရှိသည်၊ အကယ်၍ ရှေ့သုတ်၌ "ဧကာဒိတောတိ ကိမတ္ထံ"ဟု ထုတ်ဆိုသေးလျှင် "စတုဒ္ဒသ"ကိုပင် ထုတ်ရလိမ့်မည်။

မောဂ္ဂလ္လာန်။ ။ မောဂ္ဂလ္လာန်၌ကား "ဆဟိတိဟိ ဌောစ"သုတ်ဖြင့် ဆတိတို့နောင် ဌ, စ ဖြင့် ရ ပြု၍ "သောဌသ–သောရသ, တောဌသ, တေရသ"ဟု ထုတ်၏၊ ထိုအတိုင်း "သောရသ"ပါဌိ ရှိရိုးမှန်လျှင် အဋ္ဌာဒိ၌ အာဒိအရ "သတ္တ–ဆ–ပဋ္ဌတို့ကို ယူရသဖြင့် သာ၍ အစီအစဉ်လှပေသည်။

သန္ဓိုနေတိ၊ပေ၊အဋ္ဌဒသိကော။ ။ "ပြာသာဒ်တစ်ဆောင်၌ တိုင် ၁၈ လုံးရှိသည်"ဟု ဆိုကြစို့၊ ထို၌ "ဒသ"သဒ္ဒါသည် "တိုင်"ဟူသော သရေ်ယျကို ဟော၏၊ ဤ၌ သန္ဓိုနကို မဟောဘဲ သရေ်ယျကို ဒသ သဒ္ဒါက ဟောသောကြောင့် ဒ ကို ရ မပြုရ–ဟူလို၊ "အဋ္ဌာဒသ ယသ္သာတိ အဋ္ဌဒသိကော=တိုင် ၁၈ လုံး ရှိသော ပြာသာဒ်"စသည်။

၃၈၃။ ဒွေကဠာနဝါ။ ။ [သန္ဓိုအစဉ်ကျအောင် "ဧကဒ္ဒိဌာနံ"ဟု မဆိုဘဲ"ဒွေကဠာနံ"ဟု ဆိုခြင်းသည် သုခုစ္စာရဏအကျိုးရှိ၏။] ထိုအစဉ်အတိုင်းပင် "ဒွါဒသ" စသည်ဖြင့် ပုံစံယုတ်၍ ကိ"ပုံစံ၌လည်း "ဒွိဒ္ဓေါ" စသည်ဖြင့် ဒွိသန္ဓိုမှစ၍ ထုတ်သည်၊ ရုပ်ပြီးပုံကို အခြေပြုကြည့်၊ သ ဆသဝါသုတ်မှလိုက်သော ဝါသဒ္ဒါရှိလျက် ဤသုတ်၌ ဝါကို ထပ်၍ဆိုခြင်းကြောင့် ဤသုတ်လာ ဝါသဒ္ဒါသည် ဝဝတ္ထိတ ဝိဘာသာအနက်ရှိ၏၊ ထို ဝါသဒ္ဒါ၏ ပိုင်းခြားပုံကိုရှု(တဒ္ဓိတ်ခန်း)၌ ပြထားသည်။

နေတိ–သည်၊ ကိမတ္တံ–နည်း၊ ဒ္ဓိဒန္ဓော–နှစ်ချောင်းသောသွားရှိသူ၊ ဧကစ္ဆဒ္ဓော–တစ်ခုသော အမိုးရှိသော ပြာသာဒ်၊ အဋ္ဌတ္ထမ္ဘော–ရှစ်တိုင်ရှိသော ပြာသာဒ်၊ ဣတိ–ဤပြယုဂ်၊ ပေ။ (၂၅၃)

စတုဆေဟိ ထဌာ

၃၈၄။ သင်္ခါရပုရဏတ္ထေ, စတု ဆ ဣဆ္ဆေတေဟိ–စတု,ဆ ဟူကုန်သော ဤ သင်္ခါသဒ္ဒါတို့မှ (နောက်၌) ၊ထ ၌ဣတိ–ထ,၌ ဟူကုန်သော၊ ဧတေ ပစ္စယာ ဟောန္တိ၊စတုဏ္ဏော–၄ ခုတို့၏ ပြည့်ကြောင်း၊

သင်္ခါနေတိ ကိမတ္တံ။ ။"ဒ္ဓိဒန္ဓော"စသည်၌ "ဒန္ဓ–ဆန္ဒ–ထမ္ဘ" သဒ္ဒါတို့သည် သင်္ခါနသဒ္ဒါများမဟုတ်ကြ၊ဤသို့သင်္ခါနသဒ္ဒါ မနှောင်းသောကြောင့် ဒ္ဓိ စသည်တို့၏ အဆုံးဖြစ်သော ဣသရ အသရတို့ကို အာမပြုရဟု သင်္ခါနသဒ္ဒါဖြင့်တားမြစ်သည်။

ပုံစံများ။ ။ဒွေ +ဒန္ဓာ ယသောတိ ဒ္ဓိဒန္ဓော ,ဧက+ဆန်ဒ (အမိုး) ယသောတိ ဧကစ္ဆဒ္ဓော ,[ရှင်ဋီကာ၌ "ဧကဒန္ဓော" ဟုပါ၌ရှိ၏၊ "တစ်ချောင်းသော သွားရှိသူ"ဟုပေး၊]အဋ္ဌ+ထမ္ဘာ ယသောတိ အဋ္ဌတ္ထမ္ဘော၊ "ပါသာဒေါ "ဟု အဘိဓေယ္ယထည့်၊ ဘဝနံ (ဗိမာန်) ကို ငဲ့လျှင် "ဧကစ္ဆဒ္ဓံ ,အဋ္ဌထမ္ဘံ "ဟု နပုလ္လိင်ဖြစ်၏။ [တချို့စာ၌ "ဒ္ဓိဒဏ္ဍော–၂ ချောင်းသော တုတ်ရှိသူ, ဧကဒဏ္ဍော" ဟု တွေ့ရ၏၊ ရှင်ဋီကာနှင့်မညီ။]

မှတ်ချက်။ ။ဧကာဒိတော ဒသရ သင်္ခါနေသုတ်မှ သင်္ခါနေပုဒ်သည် ဤသုတ် တိုင်အောင် လိုက်လျက်ရှိ၏၊ ရှုပသိद္ဓိ၌ သင်္ခါစဉ်အတိုင်းပြထားသောကြောင့် ဒွေကဌာန မာကာရောသုတ်ကို ရှေးဦးစွာတွေ့ရ၏၊ ထိုသုတ်၌"သင်္ခါနေ ဥတ္တရပဒေ ပရေ= သင်္ခါဖြစ်သော နောက်ပုဒ်ကြောင့်"ဟုဖွင့်ထား၏၊ ဒ္ဓိဒန္ဓော စသည်ကို ထောက်၍ အဖွင့်အတိုင်း (ဒန္ဓ စသောပုဒ်တို့က သင်္ခါမဟုတ်၍, သင်္ခါနသဒ္ဒါ မနှောင်းရကား) ကောင်း မြတ်လှပေသည်၊ ဧကာဒိတော ဒသရသင်္ခါနေ"သုတ်၌ သင်္ခါနေပုဒ်ကိုလည်း ထိုအနက်အတိုင်းပင် "သင်္ခါအရာ၌" ဟုပေးသင့်၏၊ ဗာလာဝတာရဋီကာ၌ ထိုအတိုင်းပင် ဖွင့်ထားသည်။ ["သင်္ခါနေ–သင်္ခါပဓာနအရာ၌" ဟု မပေးသင့်။]

မေးဖွယ်။ ။သို့ဖြစ်လျှင် "ဒ္ဓါဒသာယတနာနိ"၌"ဒသ" ဟူသောသင်္ခါသဒ္ဒါ နှောင်းနေသည် မဟုတ်လော , ဘာ့ကြောင့်ရ မပြုသနည်းဟုမေးဖွယ်ရှိ၏၊ဒ္ဓါဒသာယတနာနိ၌ပါသော ဒသသဒ္ဒါသည် သင်္ခါနသဒ္ဒါမဟုတ်,ရေတွက်အပ်သော အာယတန အနက်ဟော သင်္ခေါ်ယျသဒ္ဒါတည်း၊ ထို့ကြောင့် ရ မပြုရ၊ ရှုဒ္ဓိ၌ ထိုသုတ်ဝယ် "သင်္ခေါ်နေတိ–မတ္တံ–ဧကာဒသ+ဘူမိယော၊ ဧတ္ထပန သင်္ခေါ်ယျဘူမိ အာဒိ ဥတ္တရပဒသ သန္ဓိဓာနေ .သင်္ခေါ်ယျေန ဝုတ္တတေ"ဟုဖွင့်၏၊ဘူမိဟူသော နောက်ပုဒ်နှင့်နီးကပ်နေသော ဒသသည် သင်္ခေါ်ယျကို ဟောရကား ရ အပြု မဖြစ်–ဟူလို။

ဝါ–လေးခုမြောက်၊ ဆဌော–ခြောက်ခုတို့၏ ပြည့်ကြောင်း၊ဝါ–ခြောက်ခုမြောက်။ (၄၀၇)

ဒွိတိယိ တိယော ၃၈၅။ သစ္စာပူရဏာဟော, ဒွိတိ ဣဒ္ဓေတေဟိ–ဒွိတိဟုကုန် သော ဤသဒ္ဒါတို့မှ (နောက်၌) ၊တိယပစ္စယော ယောတိ၊ ဒုတိယော၊ ၂ – ခုတို့၏ ပြည့်ကြောင်း၊ဝါ၊ ၂–ခုမြောက်၊တတိယော၊ ၃–ခုတို့၏ ပြည့်ကြောင်း၊ ဝါ၊ ၃–ခုမြောက်။ (၆၀၉)

၃၈၄။ သဏ္ဌာနတဒ္ဓိ "စတုရ်,ဆသ် (သသ်)" ဟုရှိသောကြောင့် ပါဠိ၌ "ရ်–သ်" အစား ဒွေးဘော်လာ၍"စတုတ္ထ–အဋ္ဌ" ဟုဖြစ်၏၊ "ဆဋ္ဌ" ဟုပြီးသည့် အခါ "သစ္စာပူရဏော မော" သုတ်၌ "မော" ဟူသော ယော်ဂဝိဘာဂဖြင့် သဏ္ဌာန်ပစ္စည်းသက်၍ "ဆဋ္ဌမော "ဟုလည်း ဖြစ်၏၊ "ဆဋ္ဌောယေဝ ဆဋ္ဌမော " ဟု သွတ္ထတဒ္ဓိတ်ပြု။ [မောဂ္ဂလာန်၌ကား "ဆာ ဋ္ဌ ဋ္ဌမာ "ဟု သုတ်တည်၍ ဆနောင် ဋ္ဌ ပစ္စည်း ဋ္ဌမပစ္စည်း ၂ မျိုးလုံးသက်သည်၊ သဒ္ဒနီတိ၌ " ထိ ဆဋ္ဌမပုဒ်သည် ဂါထာအရာ၌သာ (အက္ခရာလုံးရေမပြည့်မည်စိုး၍)ရှိရသည်၊စုဏ္ဍိယ၌ မရှိရ " ဟု ဆိုသည်။]

၃၈၅။ ဒုတိယ ,တတိယ ။ ။သဏ္ဌာနတဒ္ဓိ တိယ ပစ္စည်းဖြင့် "ဒွိတိယ , တြိတိယ "ဟုရှိ၏။ ["ဒွေသ္ကိယား–ဒွေ ပူရဏော အတ္ထော တိယော ဘဝတိ၊ ...တြေသ္ကိ စ–တြေး ပူရဏော အတ္ထော တိယော ဘဝတိ, တြာဒေသောစ "–ကာတန္တ သုတ်နှင့် ဝုတ္တိ။]

ပါဠိသုံး။ ။ ပါဠိ၌ကား ဂါထာဖြစ်လျှင် ဆန်း အားလျှော်စွာ တချို့၌ တိယ ,တချို့၌ တိယဟု ရှိ၏၊ "ယေ အဒ္ဒုတိယာ နရမန္တိ ဧကိကာ " နိမိတ်ကို ဣန္ဒဝံသပါဒ၊ ဤ၌ "ဒုတိယာ" ဟုဒီဃရှိမှ ဆန်း တည့်သည်၊ " နာသာတတိယာ အနုကမ္ပကတ္ထိ " တိ"သ–ပဏ္ဍာရတ် , ဣန္ဒဝဇိရပါဒ၊ ဤ၌လည်း " တတိယ" ဟုရှိလျှင် ထိုပါဒ ပျက်သောကြောင့် " တတိယ "ဟု ရှိရသည်၊ "ဧတံဝရာနံ ဒုတိယံ ဒဒါမိ , ဧတံ ဝရာနံ တတိယံ ဒဒါမိ " သုတသောမတ် ဣန္ဒ ဝဇိရပါဒ၊ ဤ၌ တိယ ဟုရှိလျှင် ထိုပါဒ ပျက်မည်စိုး၍ " တိယ "ဟု ရှိရသည်။

မှတ်ချက်။ ။ ပါဠိတော် အဋ္ဌကထာတို့၌ တိနှင့်တိကို အ"သေအချာ မခွဲနိုင်သော်လည်း သဏ္ဌာနတဗျာကရဏ်းတို့၌ "တိယ" ပစ္စည်းဟု ဒီဃဖြင့် တည်တည်း ဆိုကြသောကြောင့် "ဒုတိယ,တတိယ" ပါဠိသာ ရှေးသဒ္ဒါကျမ်းတို့နှင့်ညီ၏ဟု မှတ်သင့်တော့၏၊ ကျေးဇူးရှင် အဘယာရာမ ဆရာတော်ကား "ရှေး ပါဠိ အဋ္ဌကထာပေစာ ဘုတ်အုပ်တို့၌ ရဲသ ဖြင့်အရေးအသားများ၏"ဟုယူဆ၍ မောဂ္ဂလာန်၌ "ဒုတိယ, တတိယ" ဟုသာ သုံးစွဲတော်မူသည်။ [ပဋ္ဌမ, ပထမ အဆုံးအဖြတ်ကို "ပုထသ ပုထု ပထာ မော ဝါ"သုတ်ကျမှ ပြအုံ့။]

တီယေ ဒုတာပိစ ၃၈၆။ ပရေ တီယပစ္စယေ၊ ဒ္ဒိတိ ဣတိ–ဒ္ဒိ, တိ ဟူကုန်သော၊ စောသံ–ဤသဒ္ဒါတို့၏၊ ဒုတဣတိ–ဒု, တ ဟူကုန်သော၊ စော အာဒေသာ ဟောန္တိ၊ ဒုတီယော, တတီယော၊ အပိဂ္ဂဟဏေန–ဖြင့်၊ အညေသုပိ–အခြားသဒ္ဒါတို့ကြောင့်လည်း၊ ဒုတိအာဒေသာ–ဒု, တိ အပြုတို့သည်၊ ဟောန္တိ၊ စဂ္ဂဟဏေန–ဖြင့်၊ ဒ္ဒိဣတိ–ဒ္ဒိဟူသော၊ စောသဿ–ဤသဒ္ဒါ၏၊ ဒိကာရော–ဒိအပြုသည်၊ ဟောတိ၊ ဒိဂုဏံ–၂ ထပ်ရှိသော၊ သံယောဇိ–သက်နှံးကြိုးကို၊ ပါပိတ္တာ–ရုံ၍။ (၄၁၀)

၃၈၆။ အပိဂ္ဂဟဏေန။ ။ "အပိဂ္ဂဟဏေန အညေသုပိ (အညေသွပိ) ဒု တိ အာဒေသော"၌ "ဒုဒိအာဒေသော"ဟု ပါ၌ ၂ ထွေရှိ၏၊ "ဒုတိ"ဟုရှိရာ၌ တိရတ္တံ၀ယ် တိကို တိ ထပ်ပြု၍ အကျိုးမထူးရကား "ဒုတိ"လည်းမကောင်း၊ "ဒုဒိ"ဟု ရှိပြန်လျှင်လည်း "စဂ္ဂဟဏေန ဒ္ဒိ ဣစ္စေတသ ဒိကာရော ဟောတိ"ဟု ဒိအပြုလာပြန်သောကြောင့် ထပ်နေ၏။

ရူပသိဒ္ဓိ။ ။ ရူ၌ကား "အပိဂ္ဂဟဏေန အညတ္ထာပိ (တိယမှတစ်ပါး အခြား သဒ္ဒါကြောင့်လည်း) ဒ္ဒိသဒ္ဒသ ဒုအာဒေသော ဟောတိ၊ စသဒ္ဒေန ဒိစ"ဟု ရှိ၏၊ ထိုရှိပုံသာ သန့်ရှင်းသည်၊ ထို့ကြောင့် ရှုကို နည်းမှီး၍ ကစ္စည်းဝတ္ထိ၌လည်း "အပိဂ္ဂဟဏေန အညေသုပိ, ဒုအာဒေသော ဟောတိ, ဒုရတ္တံ၊ စဂ္ဂဟဏေန ဒ္ဒိ ဣစ္စေတသ ဒိကာရော ဟောတိ, ဒိဂုဏံ သံယောဇိ ပါရုပိတ္တာ"ဟု ရှိသင့်သည်၊ ဤနည်းအလို "တိယေပိ–တိယပစ္စည်းကြောင့်လည်း"ဟု နိမိတ်နှောင် ထိုင်စေ၍ ထို အပိ ဖြင့် တိယ မှတစ်ပါး ရတ္တစသော နိမိတ်များကိုဆည်းစေ၊ "ဒုတာစ–ဒုတ အပြုတို့သည်လည်း"ဟု စ ကာရှိယနှောင် ထိုင်စေ၍ ,ဒုတ အပြုမှတစ်ပါး ဒိ အပြုကို ဆည်းစေ၊ ရပ်ကိုကား ဝိသ္သတိ ဒသေသုသုတ်လာ တုသဒ္ဒါဖြင့် တွက်သကဲ့သို့ တွက်ပါ၊ အပိသဒ္ဒါဖြင့် ဒုပြု, စသဒ္ဒါဖြင့် ,ဒိပြုဟု ဆိုရုံသာ ထူးသည်။

နိဒ္ဒေသအဆို။ ။ နနုစ ဟေဌာ (အောက်ဝိသတိ ဒသေသု ဗာဒ္ဒိသတုသုတ်၌) တုဂ္ဂဟဏေန ဒ္ဒိသ ဒု ဒိ အာဒေသာ ဂဟိတာတိ သစ္စံ၊ တထာပိ ပုနာရမ္ဘဂ္ဂ ဟဏံ နိစ္စဒီပနတ္တံ=ဤသုတ်၌ ဒု, ဒိ အပြုကို ထပ်၍ ယူရခြင်းသည် ဒုရတ္တံ ဒိဂုဏံတို့၌ ဒုဒိ အမြဲပြုရကြောင်းကို ပြုရခြင်း အကျိုးရှိ၏၊ "ဒ္ဒိရတ္တံ, ဒ္ဒိဂုဏံ"ဟု မရှိစေရ, "ဒုရတ္တံ, ဒိဂုဏံ"ဟုသာ ရှိစေရသည်–ဟူလို၊ "ဧဝံ သန္တေပိ အနေကတ္ထတ္တာ နိပါတာနံတိ ဝုတ္ထတ္တာ (နိပါတ်ပုဒ်တို့ အနက်များစွာကို ဟောနိုင်၏ဟု ဆိုအပ်သောကြောင့်) ဒ္ဒိသု ကေနာပိ (အပိ+စ ၂ ခုတို့တွင် တစ်ခုသော နိပါတ်ဖြင့်လည်း) တဒတ္ထော သိဒ္ဓေတိတိ၊ သိဒ္ဓေတိ (အပိ ဖြင့်ဖြစ်စေ စ ဖြင့်ဖြစ်စေ ဒုဒိ အပြုဟူသော အနက် ပြီးနိုင်ပါ၏၊) တထာပိ ဒ္ဒိနှံ့ ကာရိယာနံ (ဒု အပြု, ဒိ အပြု ကာရိယ ၂ ခု တို့၏) သက်ာရာဘာ၀ဒဿနတ္တံ ဝိသုံ ဝိသုံ ဂဟိတံ၊ ဒုရတ္တံ၌

တောသမမှုပ္ပ ပဒေန ၊ပေ၊ တိယာ

၃၈၇။ အမှုပ္ပပဒါနံ – အမုဟူသော အနိုးပုဒ်ရှိကုန်သော၊ **တောသံ** စတုတ္ထ ဒုတိယ တတိယာနံ–တို့ စတုတ္ထ ဒုတိယ တတိယ သဒ္ဒါတို့၏၊ **အမှုမှ** ဒိဝမှ ဒိယမှ အမုတိယာဒေသာ–အမှုမှ, ဒိဝမှ, ဒိယမှ, အမုတိယ အပြုတို့သည်၊ ဟောန္တိ၊ **အမှုပ ပဒေန**–အမုဟူသော အနိုးပုဒ်နှင့်၊ **သဟ**–တကွ၊ **နိပစ္စန္တေ**–ပြိုးစေအပ်ကုန်၏၊

ဒုကာရိယသည် ဒိအပြုနှင့် မရော (ဒိရတ္တံ–ဟုမဖြစ်) ဒိဂုဏံ၌ ဒိကာရိယလည်း ဒုကာရိယနှင့် မရော (ဒုဂုဏံ–ဟု မဖြစ်)၊ ဤသို့ မရောနှောပုံကို ထင်ရှားစေခြင်းငှာ ခွဲဆိုရသည်–ဟူလို၊ ဤကား ကစ္စည်းဝတ္ထိုရှိတိုင်း သင့်လျော်အောင် နိဒ္ဒေသဆရာ ဆိုခြင်းတည်း။

မှတ်ချက်။ ။ "ဥတ္တရိ ဒိရတ္တ တိရတ္တံ သဟသေယျ ကပ္ပေယျ"စသည်ဖြင့် ဒိရတ္တံ၌ ဒိကာရိယ ရှိသောကြောင့် ထိုစကားကို ဧကန်–ဟု မမှတ်ရ၊ ဝတ္ထိဆရာကမူ နိပါတ် ၂ ခုရှိနေ၍ ထို ၂ ခုလုံး အကျိုးရအောင်ခွဲ၍ ဖွင့်ပြခြင်းဖြစ်ဟန်တူသည်။ [ရှေ့တုသဒ္ဒါဖြင့် ပြိုးနိုင်လျက် ဤ၌ ထပ်၍ပြခြင်းကား တစ်မျိုးတစ်ဖုံအားဖြင့် ရှုပ်ပြိုးနိုင်ပုံကို ပြခြင်းပင်တည်း၊ အတြဧော သုဂတောတို့ကို ဒေါဝသိယ–ယဝမဒနနှင့် သွာနာစသုတ်တို့၌ ထပ်၍ပြသကဲ့သို့တည်း။ ရှုမှု ထိုကဲ့သို့ ထပ်မနေစေခြင်းငှာ ရှေ့တုသဒ္ဒါဖြင့် ဒုဒိအပြုကို မယူခဲ့ဘဲ တိ'သကို ဆည်းယူခဲ့သည်။]

၃၈၇။ တောသံ၊ ပေ၊ အမှုပ္ပပဒါနံ။ ။ သုတ်၌ "အမှုပ္ပပဒါနံ"ဟု တိုက်ရိုက်မပါသော်လည်း , "အမှုပ္ပပဒေန"ဟူသော ပုဒ်ကိုမြင်သဖြင့် စတုတ္ထ ဒုတိယ တတိယသက်သက် မဟုတ်, အမု အနိုးရှိသော စတုတ္ထ ဒုတိယ တတိယ ပုဒ်များဖြစ်၏–ဟု သိသာ၏၊ ထို့ကြောင့် "အမှုပ္ပပဒါနံ"ဟု ပက္ခိပနဝုတ္တိကို ထည့်နိုင်သည်၊ တောသံ၏ စွဲရာအနက်ကိုလည်း "စတုဆေဟိ ထဌာ"သုတ်မှ စတုတ္ထပုဒ်, "ဒွိတိဟိ တိ ယော"သုတ်မှ ဒုတိယ တတိယပုဒ်တို့ကို (ထိုသုတ်အစဉ်အတိုင်း) ပြန်၍ စွဲရမည်ဟု သိစေလို၍ "စတုတ္ထ ဒုတိယ တတိယာနံ"ဟု ဝုတ္တိဖွင့်သည်၊ ဤ "တောသံ စတုတ္ထံ၊ ပေ၊ အမှုပ္ပပဒါနံ"ဟူသော စကားအရ "အမု စတုတ္ထ, အမုဒုတိယ, အမုတတိယ"ဟု ရှုပ်နေပုံကိုသိပါ။

အမှုပ္ပပဒေန သဟ နိပစ္စန္တေ။ ။ ဤစကားကား သုတ်၌ပါသော အမှုပ္ပပဒေန၏ အဖွင့်တည်း၊ အမှုပ္ပပဒေန၌ နာဝိဘတ်သည် သဟတ္ထ၌ သက်ဟု သိစေလို၍ "သဟ နိပစ္စန္တေ"ဟု ထည့်ဖွင့်သည်၊ "စတုတ္ထကို အမှုမှပြုသောအခါ အမုကို ချန်၍ မထားခဲ့ရ, အမုနှင့်တကွ ပြုပါ"ဟူလို၊ ဒိဝမှ ဒိယမှ အမုတိယ ပြုရာ၌လည်း နည်းတူ။

အမေုန-အခ္ခဲ ဖြင့်၊ စတုတ္ထော-၄ ခုတည်း၊ အမှုမော-အခ္ခဲဖြင့် ၄-ခု၊ ဝါ-၃ ခုခ္ခဲ၊ အမေုန-ဖြင့်၊ ဒုတိယော-၂-ခုတည်း၊ ဒိဝမော-အခ္ခဲဖြင့် ၂ခု၊ ဝါ-၁ခုခ္ခဲ၊ အမေုန-ဖြင့်၊ ဒုတိယော-တည်း၊ ဒိယမော-အခ္ခဲဖြင့် ၂ ခု၊ ဝါ-၁ ခုခ္ခဲ၊ အမေုန-ဖြင့်၊ တတိယော-၃ ခုတည်း၊ အခုတိယော-အခ္ခဲ ဖြင့် ၃ ခု၊ ဝါ-၂ ခုခ္ခဲ။ (၄၁၁)

အမေုန စတုတ္ထော အမှုမော။ ။ "အမေုန-အခ္ခဲ နှင့်တကွ+စတုတ္ထော-၄ ခုမြောက်တည်း"ဟု ပေးရိုးရှိ၏၊ "၄-ခုမြောက်"ဟူရာ၌ ငွေဖြစ်လျှင် ၄ ကျပ်မြောက်ဖြစ်သော် တစ်ကျပ်တည်း၊ "အခ္ခဲ နှင့်တကွ တစ်ကျပ်၊ ဝါ-တစ်ကျပ်ခ္ခဲ"ဟု အဓိပ္ပာယ်ထွက်သည်၊ ထို့ကြောင့် ထိုပေးရိုးအနက်သည် အမှုမှု၏ ဟောနက်မဟုတ်၊ ထို့ကြောင့် စတုတ္ထော၌ ထပစ္စည်းကို ပူရဏအနက်၌ မသက်စေဘဲ သကတ္ထ၌ သက်စေ၍ "အမေုန+အခ္ခဲနှင့်တကွ+စတုတ္ထော-၄ ခုတည်း" ဟု ဆရာတို့ပေးကြသည်။

စဉ်းစားဖွယ်။ ။ ထိုနည်း၌ "အခ္ခဲနှင့်တကွ ၄ ကျပ်, ဝါ-၄ကျပ်ခ္ခဲ"ဟု အဓိပ္ပာယ်ရနေပြန်သောကြောင့် စဉ်းစားရန်ရှိသည်၊ ထို့ပြင် "တကွ"ဟူသော သဟတ္ထအနက်သည် များသောအားဖြင့် ကြိယာနှင့်သာ စပ်လေ့ရှိ၏၊ ဤ၌ အမေုန ကို စတုတ္ထ၌ စပ်ရသောကြောင့် သဟတ္ထလည်း ကြံသင့်မည် မထင်၊ ထို့ကြောင့် အမေုန၌ နာကို ဝိသေသနတ္ထကြံ၍ ထပစ္စည်းကိုလည်း သွတ္ထ၌ သက်စေပြီးလျှင် "အမေုန-အခ္ခဲ ဖြင့်၊ စတုတ္ထော- ၄ ခုတည်း"ဟု ပေးလိုက်သည်၊ "၁-၂-၃"ဟု ရှိပြီးနောက် "၄"ရောက်သည့်အခါ ကျပ်ပြည့်မဟုတ်, အခ္ခဲသာရှိရကား အခ္ခဲဖြင့် ၄-ခု ဖြစ်ရတော့သည်၊ "၃-ခုခ္ခဲသာ ရှိသည်"ဟူလို၊ ဤနည်းကား ကစ္စည်းဝုတ္တိ အလိုက် ကြံရသောနည်းတည်း၊ ဒိဝမှ, ဒိယမှ, အမှတိယ တို့၌လည်း တိယပစ္စည်းများကို သွတ္ထ၌သက်။

ဗဟုဗ္ဗီဟိသမာသ်တစ်နည်း။ ။ "အမေုန စတုတ္ထော"စသော ကစ္စည်းဝုတ္တိနည်းသည် တတိယာ ဘပွုရိသ်တည်း၊ တစ်နည်း-ထပစ္စည်း တိယပစ္စည်းတို့ကို ပူရဏအနက်၌ သက်စေ၍ "အမုံ စတုတ္ထံ ယဿတိ အမှုစတုတ္ထော=အခ္ခဲဟူသော ၄ ခုမြောက် ရှိသော ဝတ္ထု"ဟု ဗဟုဗ္ဗီဟိသမာသ်ပြု၊ ဒုံ ပေါ်တွင် (ဂ)ဆင့်လိုက်သောအခါ ထို ဂ သည် ကျပ်ပြည့်မဟုတ်သော်လည်း ၄ ခုမြောက်ဖြစ်၏၊ ထိုသို့ ကျပ်ပြည့်မဟုတ်ဘဲ ထက်ဝက်ဟူသော ၄ ခုမြောက်ရှိသော ဒုံ ဂ သည် "အမှုစတုတ္ထ"မည်၏၊ "အမှုစတုတ္ထ"ဟု ဗဟုဗ္ဗီဟိပုဒ် ဖြစ်သောအခါ ဤသုတ်ဖြင့် အမှုမှုပြု၊ "အမုံ+ဒုတိယံ ယဿတိ အမှုဒုတိယော=အခ္ခဲဟူသော ၂ ခုမြောက်သောအရာ၊ ဝါ-တစ်ခုခ္ခဲ၊ အမှုဒုတိယကို ဒိဝမှ ဒိယမှ ၂-မျိုးပြု၊ အမုံ တတိယံ ယဿတိ အမှုတတိ ယော= အခ္ခဲဟူသော ၃ ခုမြောက်ရှိသော အရာ၊ ဝါ-၂ ခုခ္ခဲ၊ အမှုတတိယကို အမှုတိယပြု။

အမုတေယျော်။ ။"အမုတော်ယျော=၂ ခုခွဲ"ဟု ရှိရာ၌ကား သကတ္တ၌ ဣပစ္စည်းသက်၍ "အမုတ်ယော ယေဝ အမုတေယျော"ပြု၊ တိ၌ ဤကိုတေသု ဝုဒ္ဓိဖြင့် ဧဝုဒ္ဓိပြု၊ ဝိနယဝိနိစ္ဆယဋီကာ၌ "တိဏ္ဏံ+ပုရဏော တေယျော"ဟု ပုရဏ အနုက်၌ ဏေယျပစ္စည်းသက်၍ "အမော+တေယျော ယသ္သာတိ အမုတေ ယျော"ဟု ပြုသတ်တ်၊ ပဋိသ္သမ္ဘိဒါမဂ် ဂဏ္ဌိပုဒ်၌မူ"အမုတိယေန+ယုတ္တာနိ အမုတေယျာနိ"ဟု ယုတ္တအနုက်၌ ဏျသက်သောဟူ၏၊ အနုက်မှန်၍ ရုပ်ပြီးခြင်းသာ လိုရင်းတည်း။

သာဓက။ ။ "ဝေမေတ္တ အမောကာဒသဓာတုယော ရူပံ, အမုဒ္ဓမာ ဓာတုယောနာမံ"ဟူသော ဝိသုဒ္ဓိမဂ် ဒိဋ္ဌိဝိသုဒ္ဓိ နိဒ္ဒေသအဋ္ဌကထာ၌ "အမောန+ ဧကာဒသ, အမောကာဒသ၊ အမုံဝါ ဧကာဒသ ဧတာသံတိ အမောကာဒသ၊အမုဒ္ဓ မာတိ ဧတ္ထာပိ ဧသေဝ နယော"ဟု မဟာဋီကာဖွင့်၏၊ ပထမနည်းအလို "အမောကာဒသ=အခွဲဖြင့် တစ်ဆယ့် တစ်ပါးကုန်သော၊ ဝါ–တစ်ဆယ်နှင့် တစ်ပါး၏၊ တစ်ဝက် (တစ်ဆယ်ခွဲ)ကုန်သော"ဟုပေး၊ "အမောန+စတုတ္ထော– အမုမော"နှင့်တူ၏၊ ဒုတိယနည်းအလို "အမောကာဒသ– အခွဲ ဟူသော တစ်ဆယ့်တစ်မြောက်ရှိကုန်သော၊ ဝါ–တစ်ဆယ်ခွဲ ဖြစ်ကုန်သော"ဟုပေး၊ အမုံ စတုတ္ထံ ယသ"ဟု ဗဟုဗ္ဗီဟိပြုသော နည်းမျိုးပင်တည်း၊ အမုဒ္ဓမာ၌လည်း "အမောန+အဒ္ဓမာ အမုဒ္ဓမာ"ဟုပြု၊ ဤ၌ အဒ္ဓမဝယ် မပစ္စည်းသည် ပုရဏတ္တ၌ မသက်ဘဲသကတ္တ၌ သက်မှ "အခွဲဖြင့် ရှစ်ခုသောဓာတ်တို့"ဟု အနုက်မှန် ဖြစ်နိုင်သည်၊ "အမု အဒ္ဓမံ ယာသံ (အကြင် ဓာတ်တို့၏)"ဟု ပြုရာ၌ကား ပုရဏတ္တ မပစ္စည်းသက်၊ "ထက်ဝက်ဟူသော ရှစ်ခု မြောက်ရှိသော ဓာတ်တို့"ဟုပေး။ [အမုဒ္ဓမရတနဇေဓော– အခွဲဖြင့် ရှစ်တောင် အမြင့်ရှိသော (ဆင်ပမာဏ) ဝါ–အခွဲ ဟူသော ရှစ်တောင်မြောက် အမြင့်ရှိသော (ဆင်ပမာဏ)" စသည်၌လည်း နည်းတူ။]

တဒ္ဓိတ်ပုဒ်တွဲ။ ။ "အမောန+စတုတ္ထော"စသည်ဖြင့် ဝိဂ္ဂဟပြုရသောကြောင့် "အမုစတုတ္ထ"အခိုက်၌ သမာသ်ပုဒ်များပင်တည်း၊ သို့သော် "အမုမု ပြုလိုက်သော အခါ အပြု အာဒေသ ပြောင်းလဲမှုကြောင့် အမုမု စသည်တို့ တဒ္ဓိတ်ပုဒ်များဖြစ်ကြရ သတဲ့၊ ["အမောန–စတုတ္ထော အမုမောကို ဣဒံ တပ္ပုရိသသမာသတ္တောပိ အာဒေသ ပရိဝတ္တနဝသေန တဒ္ဓိတံနာမ"–နိဒ္ဒေသ၊] ထို နိဒ္ဒေသ၌ပင် သရီရာကို ပဓာနယူရသော ဌာနခ်ီ–"အမောန+စတုတ္ထော အမုမော"ဟု တပ္ပုရိသ်သာ ပြုရမည်, ဗဟုဗ္ဗီဟိ မပြုရ၊ သရေ့်ယျ (ရေတွက်အပ်သော ဒြပ်ကို) ပဓာနယူရသောဌာနခ်ီ "အမုံ ဒုတိယံ ယေသံ"ဟု ဗဟုဗ္ဗီဟိသာ ပြုရမည်–ဟု ခွဲခြားသေး၏၊ သို့သော် "အမောကာ ဒသ ဓာတုယော"ဟု ဓာတ်တည်းဟူသော သရေ့်ယျကို ပဓာနယူရသောဌာနခ်ီ တပ္ပုရိသ် ဗဟုဗ္ဗီဟိ ၂ မျိုးလုံး မဟာဋီကာပြထားသောကြောင့် ထိုနိဒ္ဒေသစကားကို စဉ်းစား ကြပါလေ။

သရူပါနံ မေကသေသွသကိ

၃၈၈။ အသကိ-တစ်ကြိမ်မဟုတ်ကုန်သော၊ သရူပါနံ- **တူသောရုပ်သွင်ရှိကုန်သော၊ ပဒဗျဉ္ဇနာနံ-ပုဒ်ဗျည်းတို့** **တွင်၊ ဧကသေသော- တစ်ခု၏ ကြွင်းကျန်ခြင်းသည်** **(တစ်ခုကြွင်းသည်)၊ ဟောတိ၊ ပုရိသော စ-ယောကျ်ားလည်း၊ ပုရိသောစ- လည်း၊** **ပုရိသာ- ယောကျ်ားတို့၊ သရူပါနမိတိ- သရူပါနံပုဒ်သည်၊ ကိမတ္တံ၊ ဟတ္ထိစ-** **ဆင်လည်း၊ အဿောစ-မြင်းလည်း၊ ရထောစ-ရထားလည်း၊ ပတ္တိဂေါစ- ခြေကျင်** **လည်း၊ ဟတ္ထိ အဿ ရထ ပတ္တိကာ- ဆင်မြင်း ရထား ခြေကျင်တို့၊ ဣတိ-** **ဤပြုယုဂ်၊ပေ၏၊ အသကိတိ- အသကိ ပုဒ်သည်၊ ကိမတ္တံ၊ ပုရိသော-** **ယောကျ်ား၊ ဣတိ-၏။ (၉၈)**

၃၈၈။ သရူပါနံ ပဒဗျဉ္ဇနာနံ။ ။ သရူပါနံ၌ "ရူပ"ဟူသည် ရုပ်တည်း၊ ထိုရုပ်ကိုပင်၊ "ပုံ=အသွင်=သဏ္ဌာန်"ဟုလည်း မြန်မာပြန်နိုင်၏၊ ရှတ်ဆိုသော အခါ နားခ၌ကြားရခြင်းကို အကြောင်းပြု၍ (သုတိ)ဟုလည်းခေါ်၏၊ ထို့ကြောင့် "သရူပါနံ-တူသောရုပ်သွင် ရှိကုန်သော၊ တူသော သုတိရှိကုန်သော"ဟုပေးကြသည်၊ ပဒဗျဉ္ဇနာနံ၌ "ပုရိသော+ပုရိသော"ကဲ့သို့ ဝိဘတ်ဆုံးသော ပုဒ်များကို ဧကသေသ်ပြုလျှင် ပဒကို ဧကသေသ်ပြုသည် မည်၏၊ အဘိသ စန္ဓသ သုတ်၌ "အတိ တိသ"ဟု ဆိုလိုလျက် ("အတိစ+တိစ အတိတိ"ဟု ဆိုလိုလျက်) တိ အက္ခရာ ၂ လုံးတွင် တစ်လုံးကို ဧကသေသ်ပြုရာ၌ ဗျဉ္ဇနကို ဧကသေသ်ပြုသည် မည်၏၊ "ဒေဝတ္တဉ္စ မနုသ္သတ္တဉ္စ ဒေဝမနုသ္သတ္တံ=နတ်အဖြစ် လူ့အဖြစ်"ဟူရာ၌လည်း "ဒေဝတ္တ မနုသ္သတ္တံ"ဟု ဖြစ်သင့်လျက် တ္တဗျည်းကို ဧကသေသ်ပြုထား၏၊ ထို့ကြောင့် "သရူပါနံ ပဒါနံ"ဟုသာ မဖွင့်ဘဲ"သရူပါနံ ပဒဗျဉ္ဇနာနံ"ဟု ဗျဉ္ဇနကို ထည့်၍ဖွင့်သည်၊ ဤကား နျာသဆိုပုံတည်း။

[နျာသ] ယဒိ ဧဝံ အတိ တိသ္သာတိ ဘဝိတဗ္ဗံတိ၊ သစ္စံ၊ ဣဓ ပန သရူပါန မေက သေသွ သကိ'တိ ဧကသေသံ ကတ်တိ၊ နန္ဒေတ္ထ ပဒါနေဝ ဂဟိတာနိတိ၊ နှ ဗျဉ္ဇနာနိပိ ဂဟိတာနိ, အနိယမေတ္တာ သရူပါ နနိ ဝုတ္တတ္တာ၊ အာဟစ-သရူပါနံ ပဒဗျဉ္ဇနာနံတိ၊ [သဒ္ဒနိတိ၌လည်း "အက္ခရာနံ (သုတ်)၊ ဒွေ့ သရူပါန မက္ခရာနံ ဧကသေသော ဟောတိ၊ ဒေဝတ္တဉ္စ မနုသ္သတ္တဉ္စ ဒေဝ မနုသ္သတ္တံ"ဟု မိန့်၏။]

တစ်နည်း "ဗျဉ္ဇန" အနက်မရှိ။ ။ "အတိတ်"၌ တိ တစ်လုံးကို တေသုဝုဒ္ဓိ သုတ်ကြီးဖြင့် ချေနိုင်၏၊ ဒေဝမနုသ္သတ္တံ၌လည်း တ္တ ၂ လုံးကို ချေနိုင်၏၊ "ဒေဝါစ မနုသ္သာစ ဒေဝမနုသ"ဟု ဒွန်တွဲပြီးမှလည်း "ဒေဝမနုသ္သာနံ+ဘာဝေါ ဒေဝမနုသ္သတ္တံ"ဟု ဖြစ်နိုင်၏၊ သို့ဖြစ်လျှင် ပဒဗျဉ္ဇနာနံ၌ ဗျဉ္ဇနအတွက် သီးခြား

အနက်မထွက်ပြီ၊ ပုရိသောကဲ့သို့သော ပုဒ်ကိုပင် အနက်ကိုထင်ရှားပြတတ်သော (အနက်ရှိသော)ကြောင့် ဗျဉ္ဇနဟုလည်း ခေါ်ကြောင်း သိစေဖို့ရာ "ပဒဗျဉ္ဇနာနံ"ဟု ဗျဉ္ဇနကိုထည့်၍ ဖွင့်ပြသည်ဟု မှတ်ပါ၊ သရူပါနံ၌ နံ ဝိဘတ်လည်း နိဒ္ဒါရဏအနက်၌ သက်၊ "သုတီဟူသော ပုဒ်ဗျည်းတို့တွင်+တစ်ပုဒ်"ဟူလို။ ["သရူပါနံ သဒ္ဒါနမိတိ– နိဒ္ဒါရဏေ ဆဋ္ဌီ"– ဒီနိန္ဒဗုဒ္ဓိ။] အသက်ဆုံးရခြင်း၏ အကျိုးကို ရှု၍ တိုက်ရိုက် ဆိုထားပြီ။

သရူပေကသေသ်။ ။ ဧကသေဝ+သေသော, ဧကသေသော=တစ်ပုဒ်၏ သာ ကြွင်းကျန်ခြင်း၊ ပုဒ် ၃ ပုဒ်စသည်ရှိရာ၌ တစ်ပုဒ်သာကျန်နေခြင်း, အခြားပုဒ်များကို ချေပစ်ခြင်းကို "ဧကသေသ"ဟုခေါ်၏၊ ထို့ကြောင့် ဤသုတ်သည် ချေမှုစီရင်သော လောပဝိဓိသုတ်တည်း၊ "သရူပါနံ ဧကသေသော"ဟု သုတ်၌ ရှိသော ပုဒ် ၂ ခုကို ပေါင်း၍ ဤသုတ်သည် သရူပေကသေသ်ကို (သုတီတူသော ပုဒ်များတွင် တစ်ခုကြွင်းကို) စီရင်သော သုတ်ဟု သိပါ၊ ထို သရူပေကသေသ်သည် သဒ္ဒသရူပေကသေသ်–အတ္ထ သရူပေကသေသ်–သဒ္ဒတ္ထ သရူပေကသေသ်ဟု ၂–ပါးရှိ၏၊ ထိုတွင် သဒ္ဒါချင်း သုတီတူ၍ အနက်အားဖြင့် မတူသော ဧကသေသ်သည် သဒ္ဒသရူပေကသေသ် မည်၏၊ ပုံကား– "မာသောစ–လလည်း+မာသော စ–ပဲကြီးလည်း၊ မာသာ–လ, ပဲကြီးတို့၊ အနက်အားဖြင့် သုတီတူ၍ သဒ္ဒါချင်း မတူသော ဧကသေသ်သည် အတ္ထသရူပေကသေသ်မည်၏၊ ပုံကား–ဝကော်စ– (လ အရေးကဲ့သို့ ကောက်သော) အကောက်လည်း၊ ကုဋ္ဌိလောစ– (ထွန်ကိုင်းကဲ့သို့ ကောက်သော) အကောက်လည်း၊ ကုဋ္ဌိလ–အကောက် အကောက်တို့၊ သဒ္ဒါအနက် ၂ချက်လုံးကို သုတီတူသော သဒ္ဒတ္ထ သရူပေက သေသ်ကား "ပုရိသောစ ပုရိသောစ ပုရိသာ"တည်း။ ["ပူရေန္တိတိ ပုရိသာ"ဟု ဗဟုဝုစ် ဝိဂြိုဟ်ပြုလျှင် ဧကသေသ်မဟုတ်, ကိတ်ပုဒ်တည်း၊ "ပုရိ (ဥစ္စာဌာနေ)–မြင့်မြတ်သောနေရာ၌+သေန္တိ–နေထိုင်တတ်ကုန်၏၊ ဣတိ ပုရိသာ"ဟု ပြုပြန်လျှင် ပုရိ သဒ္ဒ||ပဝဝ သိဓာတ်–အ ပစ္စည်းဖြင့်ပြီးသော ကိတန္တ သမာသ်တည်း။] အောက်ပါ ဂါထာကား ဘာဒစိန္တာတည်း။

သရူပသေဝ သဒ္ဒ–တ္ထ သဒ္ဒတ္ထာနံ သဘာဝတော၊
တိဗ္ဗိဓတ္တံ ယထာ မာသာ, ကုဋ္ဌိလာ ပုရိသာတိစ။

သာမည နိဒ္ဒေသနည်း။ ။ ဤ သရူပေကသေသ် တချို့ကို ကျမ်းဂန်တို့၌ သာမည နိဒ္ဒေသနည်းဟုလည်းဆို၏၊ သာမညေန–သဒ္ဒါချင်း တူသည်၏အဖြစ်ဖြင့်– နိဒ္ဒေသော–တစ်ပေါင်းတည်းညွှန်ပြခြင်းတည်း၊ သာမညနိဒ္ဒေသော–ပြခြင်း၊ ပုံကား ဇာတရူပရဇတ ပဋိဂ္ဂဟဏောပါ၌၌ ပဋိဂ္ဂဟဏအရတွင် ကိုယ် (လက်စသည်)ဖြင့် ခံယူခြင်း, နှုတ်ဖြင့်ခံယူခြင်း, စိတ်၌သာယာသောအားဖြင့် ခံယူခြင်း ၃ မျိုး ပါဝင်၏၊ ထို ၃ မျိုးလုံးပင် ပဋိဂ္ဂဟဏချင်းတူသောကြောင့် "ပဋိဂ္ဂဟဏ"

ဟု သဒ္ဒါတစ်ခုတည်းဖြင့် ညွှန်ပြသည်၊ ဤသာမည နိဒ္ဒေသမျိုးဌ "ပဋိဂ္ဂဟဏဋ္ဌ-ကိုယ်ဖြင့် ခံယူခြင်းလည်း၊ ပဋိဂ္ဂဟဏဋ္ဌ-နှုတ်ဖြင့် ခံယူခြင်းလည်း၊ ပဋိဂ္ဂဟဏဋ္ဌ-စိတ်ဖြင့်ခံယူခြင်းလည်း၊ ပဋိဂ္ဂဟဏံ-ကိုယ်, နှုတ်, စိတ်ဖြင့် ခံယူခြင်း"ဟု ဧကသေသ်လည်း ပြုနိုင်သည်၊ ဤ၌ ဈာတ်တူ ပဋိဂ္ဂဟဏ ၃ ပုဒ်ကို ဧကသေသ်လုပ်၏၊ "ဈာတ်တူ ၂ ပုဒ်သာ ဧကသေသ်လုပ်ရမည်"ဟူသည်ကို ဆင်ခြင်၊ ဒသစ ဒသစ-စသော ဧကသေသ်မျိုးဌကား ဒသအများကိုပင် ဧကသေသ်ပြု၏။

ဋီကာသစ်။ ။ အထ ဝါ တိဝိဓံ ပဋိဂ္ဂဟဏံ ကာယေန ဝါစာယ မနသာ၊ ပေ၊ တိဝိဓမ္မိ ဧတံ ပဋိဂ္ဂဟဏံ သာမညနိဒ္ဒေသေန ဧကသေသ နယေနဝါ ဂဟေတွာ ပဋိဂ္ဂဟဏာတိ ဝုတ္တံ၊ (သီလက္ခန်-ဗြဟ္မဇာလသုတ်)။

မှတ်ချက်။ ။ အနက်ကွဲ၍ သဒ္ဒါတူသော သဒ္ဒ သရူပေကသေသ်ကို ဧကဝုစ်ဖြင့် ထားရာ၌သာ သာမညနိဒ္ဒေသနည်းဟု ယူသင့်၏၊ အတ္ထ သရူပေကသေသ် သဒ္ဒတ္ထ သရူပေကသေသ် တို့ကိုလည်းကောင်း ဗဟုဝုစ်ချရသော "မာသာ"တို့ကဲ့သို့သော သဒ္ဒသရူပေကသေသ်ကို လည်းကောင်း သာမညနိဒ္ဒေသနည်းဟု မကြံသင့်၊ ဘာ့ကြောင့်နည်း...သာမညဟူသည် ဈာတ်ကိုင်ခဲ့၍ ဧကဝုစ်ဆိုရိုး ရှိသောကြောင့်တည်း။

ဝိရူပေကသေသ်။ ။ "မာတာစ ပိတာစ ပိတရော-မိဘတို့" ဟူရာ၌ မာတာနှင့် ပိတာသည် သုတိမတူသောကြောင့် ဝိရူပ (ဝိသဒိသ+ရူပ)တည်း၊ ထို ဝိရူပ ပုဒ်တို့ကိုလည်း သရူပါနံဖြုတ်၍ "ဧကသေသ္ဝသကိ" ဟူသော ယောဂဝိဘာဂဖြင့် မာတု တစ်ခုကြွင်း ပြုနိုင်သည်၊ ထို ဝိရူပေကသေသ်သည် ပုဗ္ဗဝိရူပေကသေသ် ပရဝိရူပေကသေသ်ဟု ၂ မျိုးရှိ၏၊ ထိုတွင် ရှေ့ပုဒ်ကိုတစ်ခုကြွင်းပြုလျှင် ပုဗ္ဗဝိရူပေကသေသ်၊ ပုံကား "မာတရော-မိဘတို့၊ သာရိပုတ္တောစ မောဂ္ဂလ္လာနောစ သာရိပုတ္တာ-သာရိပုတ္တရာ မောဂ္ဂလ္လာန်တို့၊ ပုတ္တောစ ဓီတာစ ပုတ္တာ-သားသမီးတို့၊ သဠာယတနဋ္ဌ၊ ၆ ပါးသော အာယတနလည်း၊ ဆဋ္ဌာယတနဋ္ဌ-၆ ခုမြောက် မနာယတနလည်း၊ သဠာယတနံ-၆ ပါးသော အာယတန-၆ ခုမြောက် မနာယတန၊ နောက်ပုဒ်ကို တစ်ခုကြွင်းလျှင် ပရဝိရူပေကသေသ် မည်၏၊ ပုံကား- မာတာစ ပိတာစ ပိတရော-မိဘတို့။ [သက္ကာ တဗျာကရဏ်းတို့၌ကား "အထိ အမ တွဲရာ၌ အမဟောပုဒ်ကို ချေရမည်"ဟု ဝိရူပေကသေသ် ဥပဒေကို များစွာပြု၏၊ ထိုဥပဒေအရ "ပိတရော" ဟုသာ ရှိ၍ "မာတရော"ဟု မရှိရ၊ ထို သက္ကတ၌ ပြသလောက်လည်း ပါဠိအသုံး မရှိချေ။] ဘေဒစိန္တာဂါထာကား-

> မာတရော ပိတရော သာရိ-ပုတ္တာ ပုတ္တာတိ အာဒိသု၊
> ဧကသေသော ဝိရူပါနံ, ဝုတ္တော ယောဂဝိဘာဂတော။

သဒ္ဒနီတိ။ ။ "သဠာယတနဋ္ဌ ဆဋ္ဌာယတနဋ္ဌ သဠာယတနံ"၌ သဠာယတန ဆဋ္ဌာယတနဟု ပကတိပြုပြီးသောအခါ ဆဋ္ဌာယတနချေ၍ သဠာယတနဟု ကြွင်း၏၊ ထိုသို့ကြွင်းရာ၌ သနှင့် အာယတနတို့သာ ပုဒ်ဖြစ်၍ ဌကား အကွဲရာ

တည်း၊ ထို သဠာယတနတို့သည် ကျေးလေသော ဆဋ္ဌနှင့်မတူသောကြောင့် ဝိရူပ, အာယတနချင်းကား တူသောကြောင့် သရူပတည်း၊ ထိုရူပတို့ကို ဧကသေသ် ပြုထားသောကြောင့် ဝိရူပေကသေသ်ဟု ခေါ်ရ၏၊ ဤသဠာယတ၄ ပုဒ်မှတစ်ပါး အခြားပုဒ်တို့၌ ဝိရူပေကသေသ်ကို အလိုမရှိထိုက်၊ "ပိတရော- သာရိပုတ္တာ- ပုတ္တာတို့လည်း ဝိရူပေသသေသ်မဟုတ်, သမာဓာနိစ္ဆာ ဗဟုဝုစ်တို့သာတည်း၊ အမိ အဖ ၂ မျိုးတွင် အမိကို အဖ၌ ပေါင်း၍ ဆိုလိုရာ၌ "ပိတရော"ဟု ဗဟုဝုစ်ထားခြင်းဖြစ်၏၊ အနက်ပေးရာ၌လည်း "ပိတရော-အဖတို့"ဟု ပေး၊ ဤ၌ "အဖတို့" ,ဟူရာဝယ် အမိလည်း ပါသည်ဟု မှတ်၊ "သာရိပုတ္တာ-သာရိ ပုတ္တရာတို့" ဟူရာ၌လည်း အရှင်မောဂ္ဂလ္လာန်လည်း ပါ၏၊ "ပုတ္တာ-သားတို့"ဟူရာ၌လည်း သမီးလည်းပါ၏၊ "ဗျဂ္ဃ-ကျားတို့"ဟူရာ၌လည်း ခြင်္သေ့လည်း ပါ၏၊ ဤသို့ စသည်ဖြင့် သမောဓာနိစ္ဆာ ဗဟုဝုစ်ဖြစ်သည်ဟု သဒ္ဒနီတိမိန့်သည်၊ ထိုသို့ ပေါင်းရာ၌ ပဓာန၌ အပဓာနကို ပေါင်းရမည်၊ အမိ၌ အဖကို, သမီး၌ သားကို, အရှင်မောဂ္ဂလ္လာန်၌ အရှင်သာရိပုတ္တရာကို ပေါင်း၍ "မာတာရော, ဓီတရော, မောဂ္ဂလ္လာနာ"စသည်ဖြင့် မရှိနိုင်-ဟူလို။

သဠာယတနသဒ္ဒံတံ, ဝိဝဋ္ဋိတ္တာန သဗ္ဗသော၊
အညေသုစ သမာသေသု, တဒ္ဒိဟ်ဟ္ဟ ပဒေသုစ၊
ဝိရူပါန-မေကသေသော, ဣစ္ဆိတဗ္ဗော နု ဟောတိတိ။

ဧကဒေသ သရူပေကသေသ်။ ။ နာမဉ္ဇ-နာမ်လည်း+ရူပဉ္ဇ-ရုပ်လည်း+ နာမရူပဉ္ဇ-နာမ်ရုပ်လည်း၊ နာမရူပံ-နာမ်, ရုပ်, နာမ်ရုပ်၊ "နာမ ရူပ နာမရူပ" ဟု ပကတိပြုပြီးသောအခါ ရှေ့နာမနှင့် ရူပကိုချေ၊ နောက် "နာမရူပ"သာ ကြွင်း၏၊ ဤ၌ ကြွင်းကျန်သော နာမရူပတွင် နာမဟူသော ပုဒ်တစ်စိတ်သည် ကျေးလေသော နာမနှင့်လည်းကောင်း ရူပဟူသော ပုဒ်တစ်စိတ်သည် ကျေးလေသော ရူပနှင့်လည်းကောင်း သုတိတူ၏၊ ဤသို့ တစ်စိတ်တစ်ဒေသအားဖြင့် သုတိ တူသော ပုဒ်တို့တွင် တစ်ပုဒ်သာ ကြွင်းကျန်သောကြောင့် "ဧကဒေသ သရူပေကသေသ်"မည်၏၊ [ဧကဒေသ သရူပါနံ-တစ်စိတ်တစ်ဒေသ သုတိတူပုဒ်တို့တွင်၊ ဧကသေသော- တစ်ပုဒ်၏ ကြွင်းကျန်ခြင်းသည်၊ ဧကဒေသ သရူပေကသေသော- မည်၏၊] "နာမ ရူပ နာမရူပ"ဟု တည်သည့်အခါ အလယ် ရူပနှင့် နာမကို ချေသည်ဟုလည်း ကြံ့ကြ၏၊ ထိုအကြံကား "နာမဉ္ဇ+ရူပဉ္ဇ+နာမရူပဉ္ဇ-နာမရူပန္တိ ဧတ္ထ နာမရူပ သဒ္ဒေါ (နောက်ဆုံး "နာမရူပ"သဒ္ဒါသည်) အတ္တနော ဧကဒေသေန နာမသဒ္ဒေန နာမသဒ္ဒဿ (ရှေ့နာမသဒ္ဒါ၏) သရူပေါ, ရူပသဒ္ဒေနစ ရူပသဒ္ဒဿ သရူပေါ, တသ္မာ သရူပါနံ ဧကသေသောတိ နာမရူပသဒ္ဒဿ (နောက်ဆုံး "နာမရူပ" သဒ္ဒါ၏) ဌာနံ (တည်တဲ့ကြွင်းကျန်ခြင်း) ဣတရေ သဉ္ဇ နာမရူပ သဒ္ဒါနံ အဒဿနံ (မမြင်ရခြင်း ကျေခြင်း) "ဒဋ္ဌဗ္ဗံ"ဟူသော မူလ ဋီကာနှင့် မညီ။

ဧကဝုစ်ချနိုင်ပုံ။ ။ "နာမရူပံ"၌ "နာမ်–ရုပ်–နာမ်ရုပ်"ဟု အနက် ၃ မျိုး ဖြစ်၍ များပါလျက် အဘယ့်ကြောင့် "နာမရူပံ"ဟု ဧကဝုစ် ထားနိုင်သနည်း ဟု မေးဖွယ်ရှိ၏၊ အဖြေကား–ဧကသေသ် ပြုပြီးသောအခါ ရှေ့ "နာမ်–ရုပ်" ဟူသော ၂ နက်သည် "နာမ်ရုပ်"ဟူသော နောက်ဆုံးအနက်၌ ပေါင်းမိ၏၊ ထို အပေါင်းသာမညကို ငဲ့လျှင်ကား "မဟာဇနော–များစွာလူ=လူအများ" ဟူရာ၌ကဲ့သို့ ဧကဝုစ်လည်း ထားနိုင်သည်၊ ရှေ့၌ပြုခဲ့သော "ပဋိဂ္ဂဟဏံ"လည်း ဤနည်းပင်တည်း၊ ထို့ကြောင့်လည်း ပဋိဂ္ဂဟဏံကို သာမညနိဒ္ဒေသနည်းဟု ဆိုခဲ့သည်၊ ဘေဒစိန္တာ ဂါထာကား–

ပစ္ဆာ ပေကွတိ သာမည မေကသေသေပိ နိဋ္ဌိတေ၊
တေနေကဝစနံ ဟောတိ, နာမရူပံတိ အာဒိသု။

သမာသ်လော တဒ္ဒိတ်လော။ ။ "ပုရိသောစ ပုရိသောစ ပုရိသာ"စသော ဧကသေသ်ပုဒ်များသည် ပစ္စည်းမပါသောကြောင့် တဒ္ဒိတ်မဟုတ်, ပုရိသော ပုရိသော ဟု ၂ ပုဒ်လုံး အရတူနေသောကြောင့် ဒွန်သမာသ်လည်း မဟုတ်။ [အရကွဲမှ ဒွန်တွဲရ သည်၊ အခြားသမာသ်များနှင့်ကား ယုံမှားဖွယ်မရှိ၊ ဓာတ်နှင့် ပစ္စည်းစပ်သော အ.ရာမဟုတ်၍ ကိတ်ပုဒ် ဖြစ်, မဖြစ်ကိုကား စိစစ်ဖွယ်ပင်မလို၊] ထို့ကြောင့် ဧကသေသ် ပုဒ်များကို သမာသ် တဒ္ဒိတ် ကိတ်နှင့် မရောမယှက် သက်သက်နာမ်ပုဒ် (သုဒ္ဓနာမ်ပုဒ်)ဟု ကေစိဆရာတို့ ဆိုကြသတတ်။

အပရေဝါဒ။ ။ ပစ္စည်းပင် မရှိသော်လည်း ပုရိသ ၂ ပုဒ် ၃ ပုဒ် စသည်တွင် တစ်ပုစ်သာချန်ထား၍ အခြားပုဒ်များကို ချေခြင်းဟူသော ကြဲကြဲဖန်ဖန် စီမံမှုဟူသော ပရိကပ္ပဝသကြောင့် ("ဝိစိတြာဟိ တဒ္ဒိတဝုတ္တိ"နှင့်အညီ တဒ္ဒိတ်တို့ ဖြစ်ပုံ ဆန်းကြယ်ရကား) တဒ္ဒိတ်ပုဒ်တည်းဟု သဒ္ဒနီတိဆရာ အပရေတို့ ဆိုကြသည်၊ ဧကစ္စေဆရာတို့ကမူဒွန်သမာသ်ဟုပင် ဆိုကြသော ဟူ၏။

ဘေဒစိန္တာအလို။ ။ သို့သော် တိသ– ဒတ္တ စသော သုဒ္ဓနာမ်ပုဒ်များနှင့် မတူသောကြောင့် သုဒ္ဓနာမ်လက္ခဏာမရှိ၊ ပစ္စည်း မပါသောကြောင့် တဒ္ဒိတ်လက္ခဏာလည်းမရှိ။ အရတူ ၂ ပုဒ် ဖြစ်နေရုံမ်က, တစ်ပုဒ်ကြွင်းသောကြောင့် ဒွန်သမာသ်လက္ခဏာလည်း မရှိရကား ဧကသေသ်ကို ဧကသေသ်ဟုပင် နာမည်တစ်မျိုး မှတ်သင့်သည်ဟု ဘေဒစိန္တာဆရာ ဆုံးဖြတ်သည်၊ အရှင်ကစ္စည်း ဆရာကမူ (တဒ္ဒိတ်ခန်း၌ ပြထားသောကြောင့်) တဒ္ဒိတ်ဟုပင် ဆိုလိုဟန်တူသည်။

ကေစိ အပစ္စယတ္တာ တံ, သုဒ္ဓနာမပဒန္တိ စ၊
အပရေ ပရိကပ္ပေန, ပစ္စယေ ဝိဂတေပိစ။
တဒ္ဒိတန္တိစ ဧကစ္စေ, ဒွန္ဒံတိစ အဘာဝတော၊
တံ လက္ခဏာသ တံနာမေ– နေကဲသေသောတိ လက္ခယေ။

ဧကသေသ်နှင့် ဝိစ္ဆာ။ ။ ဝိဘတ်တူသက်ရာ ၂-ပုဒ် ၃-ပုဒ် စသည်ကို အတူတကွ (တစ်ပုဒ်တည်း)ဆိုလိုရာ၌ ဧကသေသ်ဖြစ်၏၊ များစွာသော အနက်တို့ကို ပျံ့နှံ့စေခြင်းငှာ ၂ ကြိမ်ဆိုရာ၌ ဝိစ္ဆာဖြစ်သည်။ [ဝိစ္ဆာကို ကျမ်းဂန်တို့၌ "ဗျာပနိစ္ဆာ" ဟုလည်း ခေါ်၏၊ ထို့ကြောင့် ဝိစ္ဆာကို "ဝိ+ဣစ္ဆာ"ဟု ပုဒ်ခွဲ၍ ဝိသဒ္ဒါသည် ဗျာပန (ပျံ့နှံ့ခြင်း) အနက်ရှိ၏ဟုမှတ်၊ ဗျာပိတုံ-အနက်များစွာ ပျံ့နှံ့ စေခြင်းငှာ+ဣစ္ဆာ ဝဒန္တ ပုဂ္ဂိုလ်၏ အလိုဆန္ဒသည်၊ ဝိစ္ဆာ-မည်၏၊ "ဂါမေ ဂါမေ" ဟူသော သဒ္ဒါ ၂ ချက်ဖြင့် ကမ္ဘာပေါ်ရှိသမျှ ရွာပေါင်းများစွာ ဟူသော အနက်ကို နှံ့စေလိုသော ဝဒန္တ ပုဂ္ဂိုလ်၏ အလိုဆန္ဒသည် မုချဝိစ္ဆာမည်၏၊ ထို ဆန္ဒအတိုင်း ရွတ်ဆိုအပ်သော "ဂါမေ ဂါမေ"သဒ္ဒါကိုကား အကြောင်း ဆန္ဒ၏အမည်ကို အကျိုးသဒ္ဒါပေါ် တင်စားခြင်းကြောင့် ကာရဏူပစာရအားဖြင့် "ဝိစ္ဆာ"ဟု ခေါ်ရသည်၊ ဂါမေ ဂါမေကို ဂါမတည်, သို့သက်, ဧပြု၍ "ဂါမေ"ဟု ဖြစ်သောအခါ သုတ်ကြီးဖြင့် "ဂါမေ"တစ်ပုဒ်ကို "ဂါမေ ဂါမေ" ၂ ပုဒ်ပြု၊ ဒဗ္ဗ, ဂုဏ, ကြိယာဝိစ္ဆာ ၃ မျိုးကို လည်းကောင်း, ဝိစ္ဆာနှင့် စပ်၍ "သပ္ပေါ သပ္ပေါ=မြွေမြွေ"စသော အာမေဋိတ် ကို လည်းကောင်း ပုဒ်စစ် ဘေဒစိန္တာ စသည်တို့မှာ ရှု။]

[ဆောင်]- အတူဝိဘတ်, သက်ကုန်အပ်သည့်, ပုဒ်-ပါဠိသီးသီး, တစ်ပုဒ်
တည်းကို, ဆိုလိုတုံ့လစ်, ဧကသေသ်မှတ်၊ များလက်နက်တူ,
နှံ့စေဟူ၍, ၂ ဆူပုဒ်သာ, ဆိုလိုရာဝယ်, ဝိစ္ဆာခေါ်ရိုး, ဥဒါန်း
ထိုးသည်, ၂ မျိုးမှတ်ဖွယ် အထူးတည်း။

ပုံစံများ။ ။"ပုရိသောစ ပုရိသောစ ပုရိသာ"၌ ဒွန်သမာသ်ထုံးစံအတိုင်း စီရင်၍ "ပုရိသ=ပုရိသ"ဟု ပကတိပြုပြီးသောအခါ ဤသုတ်ဖြင့် ပုရိသတစ်ခုစီ ကြွင်းပြု၊ ယောက်ျား ၃ ယောက်ကိုဆိုလိုလျှင် "ပုရိသောစ" ၃ ခုတည်း၊ ၄ ယောက် စသည်ကို ဆိုလိုရာ၌လည်း "ပုရိသောစ" ၄ ခု စသည်တည်း၊ ဘာ့ကြောင့် "ဤသို့ အနက်များသလောက် သဒ္ဒါများရကြောင်း သိနိုင်သနည်း" ဟူမူ၊ ဝိသတိရုပ်တွက်ရာ၌ ဒသစ ၂ ခု, တိံသရုပ်တွက်ရာ၌ ဒသစ ၃-ခု, ဤသို့ စသည်တည်၍ ဧကသေသ် ပြုရမည်ဟု နောက်သုတ်၌ ဖွင့်ပြလတ္တံ့ကို ထောက်၍ အနက်များသလောက် သဒ္ဒါများစွာ ရုပ်တည်ရကြောင်း ("ပုရိသောစ ပုရိသောစ"ဟု သဒ္ဒါများစွာဖြင့် ဝိဂ္ဂြိဟ်ပြုရကြောင်း)ကို သိနိုင်သည်။

ကိံရုပ်။ ။ ကိံရုပ်၌ "ဟတ္ထိစ အဿောစ" စသည်တို့ကား ဒွန်သမာသ် များသာတည်း၊ ထိုပုဒ်တို့ အချင်းချင်း သရူပ မဟုတ်သောကြောင့် ဧကသေသ် မပြုရ၊ ပုရိသာကား တစ်ပုဒ်တည်းဖြစ်၍ အသကိံ (အကြိမ်ကြိမ် အထပ်ထပ်) မဟုတ်သောကြောင့် ဧကသေသ် မပြုရ။ [ဤ ဧကသေသ်နှင့်စပ်၍ ဘေဒစိန္တာ၌ မှတ်ဖွယ်များစွာ ပါလေသေး၏။]

ဂဏနေ၊ ပေ၊ တိတုတိ

၃၈၉။ ယောသု–တို့ကြောင့်၊ အသကိ–၌၊ သရူပါနံ–တူသော သုတိရှိသော ဒသ သဒ္ဒါတို့တွင်၊ ကတေကသေသာနံ–ပြိုအပ် ပြီးသော ကေသေသ်ရှိကုန်သော၊ ဂဏနေ–ဂဏန်းသင်္ချာအရာ၌၊ ဒသဿ–ဒသသဒ္ဒါ၏၊ ဒ္ဝိက၊ပေ၊နဝကာနံ– ၂ ခု အပေါင်း, ၃–ခုအပေါင်း, ၄–ခုအပေါင်း, ၅–ခုအပေါင်း, ၆–ခုအပေါင်း, ၇–ခုအပေါင်း, ၈–ခုအပေါင်း, ၉–ခုအပေါင်းတို့၏၊ ယထာသင်္ချာ–တိုင်း၊ ဝီတိ၊ပေ၊ဣဒ္ဓာဒေသာ–ဝီအပြု, တီအပြု, စတ္တာရ အပြု, ပညာ အပြု, ဆ အပြု, သတ္တ အပြု, အဋ အပြု, နဝ အပြုတို့သည်၊ ယောဇ္ဇီ၊ ယောနဋ္ဌ – ယောဝိဘတ်တို့၏လည်း၊ ဤသ်၊ ပေ၊ ဒေသာ – ဤသ်

၃၈၉။ ဂဏနေ ဒသဿ။ ။ ဂဏီယတေ အနေနာတိ ဂဏံ၊ အနေန ဤ အရေအတွက် သင်္ချာဖြင့်၊ ဂဏီယတေ–ရေတွက်အပ်၏၊ ဣတိ, တံ–ထိုအရေအတွက် သင်္ချာသည်၊ ဂဏံ–မည်၏၊ ဤ ဝိဂြိုဟ်အရ "တစ်ဆယ်, နှစ်ဆယ်" စသည်ဖြင့် ရေတွက်ကြောင်းသင်္ချာကို "ဂဏန"ဟုခေါ်၏၊ ထို အရေအတွက် သင်္ချာကိုဟောသော သဒ္ဒါကို ဤသုတ်ဖြင့် စီရင်မည်–ဟုပြ၏၊ ထို့ကြောင့် "ဂဏနေ–ရေတွက်ကြောင်း သင်္ချာပဓာနအရာ၌"ဟု ဆရာတို့ ပေးကြသည်။

တစ်နည်း–ဒသ ၂ ခုကို ဧကသေသ်ပြုထားသော ဒသတစ်ခုသည် ဝိသံသင်္ချာနှင့် အနက်တူ၏၊ ဝိသံသင်္ချာကား "ဝိသံပိ ဧဝတိယော=နှစ်ဆယ်သော ဘဝတို့" ဟူရာ၌ သင်္ချေယျ (ဘဝ)ကို ဟော၍ "ဘိက္ခူနံ ဝိသံ=ရဟန်းတို့၏ ၂၀" ဟူရာ၌ သင်္ချာကို ပဓာနဟော၏၊ ဤသို့ ဧကသေသဒသသည် သင်္ချာန သင်္ချေယျ ၂ မျိုးလုံးကိုပင် ဟောနိုင်၏၊ ဂဏနေ၌ ဂဏနပုဒ်လည်း သင်္ချာန သင်္ချေယျဟု မခွဲခြားဘဲ သင်္ချာသာမညကို ဟော၏၊ ဂဏနေကို ဒသဿတွင်စပ်၍ "အရေအတွက် သင်္ချာတွင်ပါဝင်သော ဒသ"ဟု ဆိုလို၏၊ ထိုဂဏနေပါ၌ဖြင့် "ဒသော– အလုံးစုံကို မြင်နိုင်၏၊ ဒသောစ ဒသောစ ဒသာ–အလုံးစုံကို မြင်နိုင်သူတို့"ဟူရာ၌ ဒသသဒ္ဒါသည် သင်္ချာတွင် မပါဝင်သောကြောင့် ထိုကဲ့သို့ ဒသမျိုးကို မယူရဟု တားမြစ်သည်၊ ဤနောက်နည်းကား ပြောရိုးမကျသော်လည်း ဖြစ်သင့်သော အဓိပ္ပာယ်ပင်တည်း၊ ဤ အဓိပ္ပာယ်နှင့် သာ၍ ကိုက်ညီအောင် "ဂဏနေ ပရိယာပန္နဿ"ဟု ထည့်ရလျှင် လာလတ္တံ့သုတ်၏ ဝုတ္တိနှင့်လည်း ထပ်တူကျသည်။

ဒ္ဝိက၊ပေ၊ကတေကသေသာနံ။ ။ ရှေ့သုတ်မှ လိုက်လာသော သရူပါနံကို ရှေ့သုတ်၌ကဲ့သို့ နိဒ္ဒါရဏ အနက်ပေး၊ "ဒသ+ဒသ" ၂–ခုသုတိ တူသည်ကို "သရူပါနံ"ဟုဆို၍ ထို ၂–ခုကို ဧကသေသ် ပြုလိုက်ခြင်းကို "ကတေကသေသာနံ"ဟု ဆိုသည်၊ ဒသ ၂–ခုကို ဧကသေသ်ပြုထားသော ဒသသည် "ဒသဿ ဒ္ဝိက=ဒသ၏ ၂–ခုအပေါင်း"တည်း၊ ပေ၊ ဒသ ၉–ခုကို ဧကသေသ်ပြုထားသော ဒသသည် "ဒသဿ နဝက = ဒသ၏ ၉ – ခု အပေါင်း"တည်း၊ ထို့ကြောင့်

အပြု, အာသံအပြု, ဌီ အပြု, ရီ အပြု, တီ အပြု, ဤတီ အပြု, ဥတီ အပြုတို့သည်။ ဟောန္တိ။ ပစ္ဆာ-နောက်၌၊ ပုန-တစ်ဖန်၊ နိပစ္စန္တေ-ပြီးစေအပ်ကုန်၏၊ ဝီသံ-၂၀၊ တိံသံ-၃၀၊ စတ္တာလီသံ-၄၀၊ ပညာသံ-၅၀၊ သဋ္ဌိ-၆၀၊ သတ္တရိ, သတ္တတိ- ၇၀၊ အသီတိ-၈၀၊ နဝုတိ-၉၀၊ အသကိံတိ-သည်၊ ကိမတ္ထံ၊ ဒသ-တစ်ဆယ်တို့၊ ဣတိ-၏၊ ဂဏနေတိ-သည်၊ ကိမတ္ထံ၊ ဒသ ဒသကာ-ဆယ်ဒသက ရှိကုန်သော၊ ပုရိသာ-ယောကျ်ားတို့၊ ဣတိ-၏။ (၄၁၃)

ဒသသကို ဒွိကပေါနဝကာနံ၌ စပ်၍ "ဒသ၏ ၂-ခုအပေါင်း" စသည်ဖြင့် အနက်မှတ်ရသည်။

မှတ်ချက်။ ။ "ဒွိကပေါနဝကာနံ"သည် သုတ်၌ပါသော "ဒွိတိပေါနဝကာနံ"ပုဒ်၏ အဖွင့်တည်း၊ ဤအဖွင့်အရ သုတ်၌လည်း "ဒွိကတိကပေါနဝကာနံ" ဟု ဆိုလိုလျက် စာနေကျင်းအောင် ဒွိတိစသည်တို့၏နောက်မှ "က"ကို သုတ်ကြီးဖြင့် ချေထားသည်ဟု ကြံ၊ ထိုကလည်း "ဒွါဒိတော ကော နေကတ္ထော"သုတ်ဖြင့် ပရိမာန အနက်၌ သက်သောကပစ္စည်းတည်း၊ ထို့ကြောင့် "ဒွိက- ၂ခုအတိုင်းအရှည် ရှိသော အပေါင်း"ဟု အနက်မှတ်ပါ၊ "ကတော+ဧကသေသော ယေသံတိ ကတောကသေသာ၊ ယေသံ-အကြင် ဒသ-၂ ခုအပေါင်း ၃ ခုအပေါင်း စသည်တို့၏၊ ကတော- ပြုအပ်သော+ကသေသော-ကသေသ် (အဖြစ်)သည်၊ အတ္ထိ,ဣတိ တော ကတော ကသေသာ။

ဝီတိ၊ ပေ၊ နဝဣတ္ထာဒေသာ။ ။ ယံထာသံ၎ုဟု ဆိုသောကြောင့် ဒွိတိ စသော အစဉ်အတိုင်း ကသေသ်ပြုထားသော ဒသ ၂ ခုအပေါင်းကို ဝီပြု, ၃-ခု အပေါင်းကို တိပြု, ၄-ခုအပေါင်းကို စတ္တာရပြု, ၅-ခုအပေါင်းကို ပညာပြု, ၆-ခုအပေါင်းကို ဆပြု, ၇-ခုအပေါင်းကို သတ္တပြု, ၈-ခုအပေါင်းကို အသပြု, ၉-ခုအပေါင်းကို နဝပြု၊ "ယောသု"ဟု ဆိုသောကြောင့် ဝီ စသည်ပြုရာ၌ ယော ဝိဘတ်နောင်းလျက်လည်း ရှိရမည်၊ အသကိံကိုကား သရူပါနံ၌စပ်၍ "တစ်ကြိမ် မဟုတ်ကုန်သော သရူပ၊ ဝါ-တစ်ကြိမ်မက အကြိမ်ကြိမ်ဆိုအံ့ပ်သော သ္ဝရူပ"ဟု မှတ်ပါ။

ယောနဉ္ဇ၊ပေ၊ ဥတိဣတ္ထာဒေသာ။ ။ ဤ၌ကား "ယထာသံ"မပါ၊ ဝီ-တိ-စတ္တာရ အပြု ၃-ခုနောင် ယောဝိဘတ်ကို ဤသံချည်းပြု, ပညာ အပြုနောင် ယောကို အာသံပြု, ဆ အပြုနောင် ယောကို ဌိပြု, သတ္တ အပြုနောင် ယောကို ရိနှင့်တိ ၂-မျိုးပြု၊ အသ အပြုနောင် ယောကိုဤတိပြု, နဝ အပြုနောင် ယောကို ဥတိပြု။ [သုတ်၌ "တိတုတိ"ကို "တိ+ဤတိ+ဥတိ"ဟု ပုဒ်ဖြတ်။]

ပစ္ဆာ ပုန နိပစ္စန္တေ။ ။ ဝီသံရုပ်တွက်သည့်အခါ ယောဝိဘတ်ဖြင့် "ဝီသံ" - ပြီးပြီးနောက် နာမ်ငဲ့, သိစသည်သက်၍ "ဝီသံ-သည်၊ ဝီသံ-ကို၊ ဝီသာယ-နှစ်ဆယ်ဖြင့်, အား, မှ, ၏၊ ဝီသာယံ-၌" ဟု တစ်ဖန်ထပ်၍ ဝိဘတ်သက်လျက်

ရုပ်ပြီးစေရသည်ကို ရည်ရွယ်၍ "ပစ္ဆာ ပုန နိုပစ္စန္တေ"ဟု မိန့်သည်၊ ချဲ့ဦးအုံ- "ဒသစ ဒသစ"ဟု ဒွန်ဝါကျတည်၍ ဒွန်သမာသ် ထုံးစံအတိုင်း "ဒသ ဒသ"ဟု ပြုပြီးသောအခါ သရူပါနမေကသော်သွသက်သုတ်ဖြင့် ဒသတစ်ခုကြွင်း ပြု၊ နာမ်ခဲ့, ပဌမာယောသက်, (ဒသ+ယော)၊ ဤသုတ်ဖြင့် ယောဝိဘတ်ကြောင့် ဒသ ၂ ခု အပေါင်းဖြစ်သော ဧကသေသ် ဒသတစ်ခုကို ဝိပြု, ယောကိုလည်း ဤသံပြု, (ဝိသံ)။

ဆက်ဦးအုံ - ဤနေရာ၌ ယောဝိဘတ်ဖြင့် ဝိသံဟု ရုပ်ပြီးနေသော်လည်း ဝိ သာယစသည်ဖြင့်ဖြစ်စေခြင်းငှာလည်းကောင်း, ဝိသံပုဒ်သည် ပါဠိအဋ္ဌကထာ၌ (ဝဂ္ဂဘေဒ မဟုတ်လျှင်) ဧကဝုစ်မြဲသောကြောင့်လည်းကောင်း နိပ္ပန္န (ရုပ်ပြီးပြီး) ဖြစ်ပါလျက် အနိပ္ပန္န (ရုပ်မပြီးသေးသော) အနေကိုင်ခဲ့၍ နာမ်ခဲ့, သိသက်, ချေ, ဝိသံ- နှစ်ဆယ်သည်၊ အံ့သက်, ကွစိလောပ်သုတ်ဖြင့် နိဂ္ဂဟီတ်ချေ, သခွင်းချေ, အံ့ကပ်, ဝိသံ-နှစ်ဆယ်ကို၊ ဝိသံအပြီးတွင် တေသုဝုဒ္ဓိဖြင့် နိဂ္ဂဟီတ်ချေ, အာပစ္စည်းသက်, နာမ်ခဲ့, နာ စသည်သက်၍ "ဝိသာယ"စသည်ဖြစ်၏၊ ဤသို့ စသည်ဖြင့် နောက်ထပ် ပြီးစေရသေးသည်ကို ရည်ရွယ်၍ "ပစ္ဆာ ပုန နိပစ္စန္တေ" ဟု မိန့်သည်။

နိပ္ပန္နာပိ ဝိဘတ္တိဟိ, သဒ္ဒါ ဝိသံတိအာဒယော၊
အနိပ္ပန္နတ္တံ ပေကွန္တိ၊ နိစ္စမေကိတ္ထိစဘာဝတော၊

ဝိဘတ္တိဟိ-ယော ဝိဘတ်တို့ဖြင့်၊ နိပ္ပန္နာအပိ-ရုပ်ပြီးပြီး ပါကုန်သော်လည်း၊ ဝိသံဣတိ အာဒယော-ဝိသံ အစရှိကုန်သော၊ သဒ္ဒါ-တို့သည်၊ နိစ္စံ-အမြဲ၊ ဧကိတ္ထိ ဘာဝတော-ဧကဝုစ် ဣတ္ထိလိင်တို့၏ အဖြစ်ကြောင့်၊ အနိပ္ပန္နတ္တံ-အနိပ္ပန္န အဖြစ်ကို၊ အပေကွန္တိ-ငဲ့ရကုန်၏။ [ဝိသံ စသည်ကဲ့သို့ ဂေါသဒ္ဒါလည်း ဓာတ်ပစ္စည်း ဝိဘတ်သက်၍ ဂေါဟုပြီးပြီးမှ ဂါဝ စသည်စီရင်လို၍ အနိပ္ပန္နအဖြစ်ကို ငဲ့ရသည်၊ ဖြစ်ပုံကို နာမ်ခန်း (ဂေါပိုင်းပြန်ကြည့်။)]

မောဂ္ဂလ္လာန်။ ။ မောဂ္ဂလ္လာန်ဌကား ဝိသံ တိ'သံစသည်တို့သည် ဧကသေသ် ဒသကို စီရင်ထားသောပုဒ်များ မဟုတ်ကြ၊ (ဒသဖြစ်အောင် သုတ်ဖြင့် စီရင်ဖွယ် မလို, လောက ပြောရိုးအတိုင်းပင် "ဒသ"ပြီးနေသကဲ့သို့) ဝိသံ စသည်တို့လည်း ၂၀ စသည်ကို ဟောနိုင်ဖို့ရာ လောကဌ် ထင်ရှားပြီးသော သညာသဒ္ဒါများ ဖြစ်ကြ'သည်"ဟု မိန့်သည်။ ["ကေစိ (ကစ္စာယနဆရာ)ဝိသတိ အာဒယောပိ နိပ္ပါဒေန္တိ၊ တေပနိဓ လောကပသိဒ္ဓါ သညာသဒ္ဒါယေဝါတိ နု နိပ္ပါဒိယန္တေ"- သမာသ် -ဖြေသုတ် ပဋ္ဌိကာ။]

တိ'သံစသည်။ ။ "ဒသစ+ဒသစ+ဒသစ"ဟု ဒွန်ဝါကျဖြစ်စေ၍ "ဒသ+ ဒသ+ဒသ"ဟု ပကတိပြုပြီးသည့်အခါ ဒသ ၃-ခုကို ဧကသေသ်ပြု၊ နာမ်ခဲ့ ယောသက်, ဤသုတ်ဖြင့် ဒသ ၃-ခု အပေါင်းဖြစ်သော ဧကသေသ် ဒသတစ်ခုကို

စတူပ ပဒဿ၊ ပေ၊ နဝါ

၃၉၀။ ဂဏာနေ – ဂဏန်းသင်္ချာ၌၊ ပရိယာပန္နဿ – အကျုံးဝင်သော (ပါဝင်သော)၊ စတူပ ပဒဿ– စတုဟူသော အနိုးပုဒ်၏၊ တု ကာရဿ–တု အက္ခရာ၏၊ လောပေါ ဟောတိ၊ဥတ္တရပဒါဒိ စကာရဿ–နောက်ပုဒ်၏အစ ဖြစ်သော စ အက္ခရာ၏၊ စု စောပိ အာဒေသာ–စု အပြု စောအပြုတို့သည်လည်း၊ နဝါ–အချို့အရာ၌။ [နဝါသဒ္ဒါသည် ကွစိ သဒ္ဒါ၏ပရိယာယ် (စကားလှယ်)တည်း၊]

တိပြု, ယောကိုလည်း ဤသံပြု၊ ခွင်း ချေ ဣပ်, တီသံ၊ ကွစာဒီ မဇ္ဈတ္တရာနံဖြင့် ဤကို ရဿပြု, နိဂ္ဂဟီတဠုသုတ်ဖြင့် နိဂ္ဂဟီ့တ်လာ (တီ ံသံ)၊ "တီ ံသ"ဟုရှိရာ၌ တေသုဝုဒ္ဓိဖြင့် သံ၌ နိဂ္ဂဟီတ်ချေ, နာမ်ခဲ့, စသည် ဝိသံကဲ့သို့ နောက်ထပ်ပြီးစေ၊ ဒသ ၄–ခုအပေါင်းဖြစ်သော ကေသေသ် ဒသကို စတ္တာ့ရပြုစသည်ဖြင့် စတ္တာရိသံ (လဒရာနဖြင့် ရကို လပြုလျှင်) စတ္တာလီသံ စသည်ဖြင့် အခြေပြု၌ ပြထားသည့် အတိုင်းသိပါ၊ ဝီ သတိစသော သင်္ချာတို့၏ သင်္ချာပဓာန–သင်ချေယျပဓာန ဖြစ်ပုံကို လည်းကောင်., ကေဝုစ် အမြဲဖြစ်ရာမှ ဝဂ္ဂဘေဒဖြစ်လျှင် ဗဟုဝုစ်ဖြစ်ရပုံကို လည်းကောင်း ရူပသိဒ္ဓိ၌ တိုက်ရိုက်ပြထားသည်။

ကိ ံရပ်များ။ ။ "အသကိ ံတိ ကိမတ္ထံ–ဒသ"၌ ဒသ ဒသ စသည်ဖြင့် အကြိမ်ကြိမ်မဟုတ်ဘဲ ဒသ တစ်ခုတည်းဖြစ်သောကြောင့် ဤသုတ်ဖြင့် ဝိစသည် မပြုရ၊ "ဒသ ဒသကာ ပုရိသာ"၌ကား "ဒသ ဒသ" ၂–ခုဖြစ်၍ အသကိ ံဟုတ်သော်လည်း သင်္ချာပဓာန(ဂဏန)မဟုတ်, သင်ချေယျ ဂဏိတဗ္ဗ ယောကျ်ားတို့သာ ပဓာနဖြစ်သောကြောင့် ဝိစသည်မပြုရ၊ သိဟိုင်ဠမူ၌ကား "ဒသ ဒသကော ပုရိသော"ဟု ဧကဝုစ်ရှိ၏၊ ထိုအလို "ပုရိသော"အရ တစ်ယောက်တည်းဖြစ်ရကား "ဒသ ဒသက–ယောကျ်ားတစ်ရာ"မဖြစ်နိုင်တော့ပြီ။

တစ်နည်းကြံဖွယ်။ ။ "ဒသေဝိမာ ဝဿဒသာ, မစ္စာနံ ဣဓ ဇီဝိတံ" ဟူသော ဝိသတိနိပါတ် စိတ္တသမ္ဘူတဇာတ်၌ "ဒသ–ဆယ်ပါးကုန်သော၊ ဣမာ ဝဿဒသာ–ဤနှစ်အံခိုက်အတန့်တို့သည်၊ မစ္စာနံ–သတ္တဝါတို့၏၊ ဣဓ–ဤလောက၌ ဇီဝိတံ–အသက်ရှည်ရာ ကာလတည်း"ဟူသည်ကိုထောက်၍ "ဒသ+ ဒသကာ ယသ္သာတိ ဒသဒသကော"ဟု ပြု၊ ယသ– အကြင်ယောကျ်ား၏၊ ဒသ–ဆယ်ခုကုန်သော၊ ဒသကာ–အခိုက်အတန့်တို့သည်၊ သန္တိ ဣတိ သော ဒသ ဒသကော၊ ဤနည်းအတိုင်းမှန်လျှင် နောက်ဒသက၌ ဒသသည် ဂဏန (သင်္ချာ) သဒ္ဒါ မဟုတ်သောကြောင့် ဤသုတ်ဖြင့် မစီ ရင်ရဟု အဓိပ္ပာယ်ရ၏၊ သို့ဖြစ်လျှင် "ဂဏနေ–ရေတွက်ကြောင်း သင်္ချာပဓာနအရာ၌"ဟု ပေးဖွယ်မလို၊ သင်္ချာ ပဓာနဖြစ်ဖြစ်, သင်ချေယျပဓာနဖြစ်ဖြစ်, သင်္ချာဟော ဒသကိုသာ ဤသုတ်က စီ ရင်၍ သင်္ချာဟောမဟုတ်သော ဒသကို မစီရင်ဟု အဓိပ္ပာယ်ထွက်သည်။

ဟောန္တိ၊ စုဒ္ဒသ, စောဒ္ဒသ, စတုဒ္ဒသ-တစ်ဆယ့်လေးခုတို့၊ အပိဂ္ဂဟဏေန-ဖြင့် အနုပပဒသာပိ-အနီးပုဒ် မဟုတ်သည်လည်း ဖြစ်သော၊ ပဒါဒိ စကာရသ-ပုဒ်၏ အစဖြစ်သော စအက္ခရာ၏၊ လောပေါ-သည်၊ နဝါ ဟောတိ၊ စသ စ-စ-အက္ခရာ၏လည်း၊ စု စောပိ-စု အပြု, စော အပြုတို့ သည်လည်း၊ ဟောန္တိ၊ တာလိသံ, စတ္တာလိသံ, စုတ္တာလိသံ, စောတ္တာလိသံ-လေးဆယ်။ (၂၅၆)

၃၉၀။ စတ္ရုပ၊ ပေ၊ လောပေါဟောတိ။ ။ စတ္ရုပ ပဒံကို "စတု+ဥပပဒ" ဟု လည်းကောင်း, တုတ္တရကို "တု + ဥတ္တရ" ဟုလည်းကောင်း ဖြတ်၊ "စတ္တာ ရောစ + ဒသစ" ဟု ဒွန္ဝါကျပြု၍ "စတု+ဒသ"ဟု ပကတိပြု၊ ဒ ဒွေဘော် လာပြီးသောအခါ စတုသည် ဒသ၏ အနီးပုဒ်ဖြစ်သောကြောင့် ဥပပဒမည်၏၊ ဥပ (သမီပေ)-အနီး၌၊ ဥစ္စာရိတံ-ရွတ်ဆိုအပ်သော၊ ပဒံ-တည်း၊ ဥပပဒံ-ပုဒ်၊ စတု ယေဝ+ဥပပဒံ, စတ္ရုပပဒံ = စတု ဟူသော အနီးပုဒ်၊ ဝါ-အနီးပုဒ်ဖြစ်သော စတုသဒ္ဒါ၊ ဂဏေ ပရိယာပန္နသဒ္ဒ ဂဏနေသည် ရှေ့သုတ်မှလိုက်သောပုဒ်တည်း၊ ပရိယာ ပန္နသကား ရသင့်၍ ထည့်အပ်သော ပါဠိတည်း၊ "ဂဏနေ ပရိယာပန္နသ စတ္ရုပပဒဿ" ဟူသော ဤပါဠိဖြင့် ဂဏန်းသချာ်တွင် ပါဝင်သော စတုကိုသာ စိရင်မည်, "စတုက္ကနိပါတံ-စတုက္ကနိပါတ်" ဟူရာ၌ စတုသဒ္ဒါသည် ဂဏန်းသချာ် ဟောမဟုတ် "စတုက္က"ဟူ သော နာမည်ဟော ဖြစ်နေသောကြောင့် မစိရင်ရ"ဟု ပြသည်။ ["ဂဏနေတိကိ -စတုက္ကနိပါတံ"-ရှင်ဋီ၊]"တုကာရဿ"ကား "တု + ဥတ္တရ"၌ ပါသော တု၏ အဖွင့်တည်း၊ စတု+ဒ္ဒသဝယ် ဒ္ဒသ၏ အနီးပုဒ်ဖြစ်သော စတု၏ တု အက္ခရာကို ချေ၊ "စဒ္ဒသ"ဟု ဖြစ်သည်။

ဥတ္တရပဒါဒိ၊ ပေ၊ နဝါ။ ။ သုတ်၌ စသကို "စကာရဿ"ဟု ဖွင့်၏၊ "တု + ဒ္ဒသ"၌ တုကိုချေလိုက်သောအခါ စ အက္ခရာသည် ဒသဟူသော နောက်ပုဒ်၏ အဝ အပိုင်းအခြား ဖြစ်နေ၏၊ ထို စ အက္ခရာကို စု စောပြုလျှင် "စုဒ္ဒသ, ဂေါဒ္ဒသ"ဟု ဖြစ်နေ၏၊ နဝါသဒ္ဒါက တုချေမှု-စု စောပြုမှု နှစ်လုံးကိုပင် တားမြစ်သောကြောင့် ("အချို့အရာ၌ တုချေ, စု-စောပြု"ဟု ဆိုသဖြင့် များစွာ သောအရာ၌ တု မချေနှင့် စုစောမပြုနှင့်ဟု တားမြစ်ရာ ရောက်သောကြောင့်) မချေမပြုဘဲ "စတုဒ္ဒသ" ဟုလည်း ရှိသည်-ဟူလို၊ ရုပ်ကို အခြေပြုကြည့်၍တွက်။

အပိဂ္ဂဟဏေန ၊ ပေ၊ စောတ္တာလိသံ။ ။ စု စောပိ၌ အပိသည် သမုစ္စည်း အဓိပ္ပာယ်ရှိ၏၊ "စတ္တာလိသံ" ဟု ရှေ့သုတ်ဖြင့် ပြီးပြီးသောရုပ်၌ ထို အပိသဒ္ဒါဖြင့် ၈ ကို ချေ,စ ကျေလျှင် စနှင့်ဝပ်၍ ရွတ်ဆိုအပ်သော (တ) လည်း ထွန့်နောက်ကို လိုက်သကဲ့သို့ ၀ နောက်လိုက်ကာ အလိုလိုကျေ၍ "တာလိသံ"ဟု ဖြစ်၏၊ စကို မချေဘဲ ထို အပိဖြင့် စု-စောပြုလျှင် "စုတ္တာလိသံ, စောတ္တာလိသံ" ဟုလည်းဖြစ်၏၊

နံ၀ါသဒ္ဒါမြစ်သောကြောင့် မချေ–မပြုဘဲ စတ္တာလီသံအတိုင်း လည်းရှိ၏၊ ထို့ကြောင့် ပုံစံ ၄ မျိုး ပြထားသည်။

မှတ်ချက်။ ။ "အနုပပဒဿာပိ ဥတ္တရပဒါဒိ စကာရဿ" ဟု တွေ့ရ၏၊ စတ္တာ လီသံ၌စသည် ဥပဒေ မဟုတ်သောကြောင့် "အနုပ ပဒဿ"ဟု ဆိုခြင်းသည် သင့်၏၊ "စတ္တာလီသံ" တစ်ပုဒ်တည်း ဖြစ်သောကြောင့် ပုဗ္ဗပဒ–ဥတ္တရပဒ (ရှေ့ပုဒ်–နောက်ပုဒ်)ဟု ခွဲ၍ မဖြစ်၊ ထို့ကြောင့် "ဥတ္တရ ပဒါဒိ စကာရဿ"၌ ဥတ္တရ ထည့်ခြင်းကား ရှေ့ဝတ္ထုတို၌ ပါခဲ့သော ဥတ္တရကိုကြည့်၍ နောက်ဆရာတို့ ထည့်မှားဟန် တူသည်၊ ထို့ကြောင့် ဥတ္တရမပါဘဲ "ပဒါဒိ စကာရဿ"ဟု (ရူပသိဒ္ဓိအတိုင်း) ရှိသင့်သည်။

စုလ္လာသီတိ။ ။ "စုလ္လာသီတိ သဟဿာနိ, ကပ္ပံ တိဋ္ဌန္တိ ယေ မရူ" ဟူသော ဝိသုဒ္ဓိမဂ် မဂ္ဂါမဂ္ဂဉာဏဒဿနနိဒ္ဒေသ၌ "စတုရာသီတိ သဟဿ ပရိမာဏံ ကပ္ပံ"ဟု ဋီကာဖွင့်၏၊ ထို့ကြောင့် "စတုရာသီတိ"ပုဒ်က စတု၌ တုကိုချေ၊ စကို စုပြုမှုကို ဤ အပိသဒ္ဒါဖြင့်ပင် စီရင်သင့်၏၊ ထို့နောက် ဒေါ၀ဿစ၌ စဖြင့် ရကို လပြု၊ ဒွေဘော် လာလျှင် "စုလ္လာသီတိ" ဟုပြီးသည်။ [နိဒ္ဒေသ၌ကား "ဒွါသဋ္ဌိ"မှ သကို ချေ, အာကို အရဿပြု၍ "ဒွဋ္ဌိ–ဖ"ဟု ပြီးမှုကိုလည်း ဤအပိသဒ္ဒါဖြင့် စီရင်လေ၏၊ သို့သော် ထိုဒွဋ္ဌိပုဒ်သည် တိတ္ထိတို့ ရွတ်အပ်သော "ဒွဋ္ဌိ ပဋိပဒါ,ဒွဋ္ဌန္တ ရကပ္ပေါ"တို့မှ လာသော ပုဒ်တည်း၊ တိတ္ထိတို့သည် သဘာ၀နိရုတ္တိ (သဒ္ဒါ အစစ်အမှန်)ကို နားမလည်၍ နှုတ်တက်ရာ ရွတ်ကြသောကြောင့် သူတို့ ရွတ်အပ်သော ပါဠိကို သဒ္ဒါနည်းဖြင့် ရှုပ်ပြီးအောင် စီရင်နေ ဖွယ်မလို–ဟု သီလက္ခန် သာမညဖလသုတ် ဋီကာတို့ ဖွင့်ကြသည်။

သရီ၎ာတဒ္ဓိတ်။ ။ "စတ္တာရောစ+ဒသစ, စတုဒ္ဒသ" ဟု သမာသ်ပြီးပြီးနောက် တုချေခြင်းဟူသော လောပ၀ိဓိ,စကို စုစောပြုခြင်းဟူသော အာဒေသ၀ိဓိတို့သည် တဒ္ဓိတ်သုတ်တို့ဖြင့်သာ ပြီး၏၊ ထို့ကြောင့် ထို လောပ–အာဒေသ–အာဂမ–ဝုဒ္ဓိ–ပကတိ၏ အစွမ်းဖြင့် ပြီးစေအပ်သော ပုဒ်များကိုလည်း တဒ္ဓိတ်ပုဒ်ဟုပင် နာမည်တပ်ရသည်၊ "စတုဒ္ဒသ" သည် ဒွန်သမာသ်ပုဒ်, စုဒ္ဒသစ်သည်ကား တဒ္ဓိတ်ပုဒ်ဟု ဆိုလိုသည်၊ ကြွင်းသော သရီ၎ာတဒ္ဓိတ်များလည်း ဤနည်းပင်။

"လောပါဒေသာဂမာ ဝုဒ္ဓိ, သရီ၎ာနေ ပကတိတိစ၊
ဥ ယျံ သုတ္တာနုသာရေန, တဒ္ဓိတံ ဣတိ ဓီမတာ။

ဟူသော နိဒ္ဒေသလာ ဂါထာအရ အဓိပ္ပာယ်တည်း၊ ဤသရီ၎ာပုဒ်တို့ကို သမာသ်ခန်း၌ ပြသော မောဂ္ဂလ္လာန်အလိုမူ သမာသ်ပုဒ်ဟုပင်ဆိုလို၏၊ သမာသ်ပုဒ်နှင့် လုံး၀ မစပ်သော ပဌမော စသည်ကိုသာ တဒ္ဓိတ်ပုဒ်အစစ်ဖြစ်၍ "တဒ္ဓိတ်ခန်း၌ မောဂ္ဂလ္လာန် ပြသည်၊ ထို မောဂ္ဂလ္လာန်အဆိုက သာ၍ ရှင်း၏၊ သမာသ်ပုဒ်ဖြစ်ဖြစ် တဒ္ဓိတ်ပုဒ်ဖြစ်ဖြစ် ထိုပုဒ်၏ ဓာတ်မြစ်ကို သိဖို့သာလျှင် နောက်သားတို့ တာ၀နှ်ဖြစ်သည်။

ယဒနုပပန္နာ... ၃၉၁။ ယေ သဒ္ဒါ–အကြင် သဒ္ဒါတို့သည်၊ အကွ္ဓရ ပဒ သိဒ္ဓန္တိ ဗျဥ္ဇနတော–အကွ္ဓရာပုဒ်၊ ဗျည်းအားဖြင့်လည်းကောင်း၊ ဣတ္ထိ ပုမ နပုံသက လိင်္ဂတော–ဣတ္ထိလိင် ပုလ္လိင် နပုလ္လိင်အားဖြင့် လည်းကောင်း၊ နာမုပသဂ္ဂနိပါတတော–နာမ် ဥပသာရနိပါတ်အားဖြင့်လည်းကောင်း၊ အဗျယီဘာဝ သမာသ တဒ္ဓိတာရျာတတော–အဗျယီဘော သမာသ် တဒ္ဓိတ် အာရျာတ် အားဖြင့်လည်းကောင်း၊ [အရျိ့စာ၌ "အာရျာတ" မပါ၊ အာရျာတ် အရာဝယ် ကွစီဓာတု သုတ်ကြီး ရှိသောကြောင့် မပါခြင်းသာ ကောင်း၏] ဂဏန သင်္ခ်ာ ကာလ ကာရက ပယောဂ သညာတော–ဂဏန်းသင်္ခ်ာ, ကာလ,

---

၃၉၁။ ယေ သဒ္ဒါ အနိဒ္ဒိဋ္ဌလက္ခဏာ။ ။ ယဒနုပပန္နာကို "ယ+အနုပပန္နာ" ဟု ဖြတ်၊ သက္ကတ၌ "ယတ်"ဟု (တ) ဗျည်းဆုံးလျက်ရှိ၏။ ထိုနည်းလိုက်၍ ယ နောက်ပုဒ်နှင့်စပ်ရာ၌ ယဝမဒနသုတ်ဖြင့် (ဒ်)လာစေ၍ "ယဒနိစ္စံ" စသည်ဖြင့် ပါဠိ၌ စပ်သည်၊ ဤ၌လည်း (ဒ်)လာ၍ "ယဒနုပပန္နာ"ဟုဖြစ်၏၊ ယ၌ကား ယောဝိဘတ်ကို ချေထားသောကြောင့် "ယေ"ဟု ဝုတ္တိဖွင့်သည်၊ "အနုပပန္နာ၊ မပြီး ကုန်" ဟူရာ၌ တိုက်ရိုက် ဆိုအပ်ပြီးသောသုတ်ဖြင့် ပြီးအောင် မစီရင်နိုင်– ထိုရုပ်မျှား ပြီးဖို့ရာ သီးခြားသုတ် မရှိသေး" ဟုဆိုလိုသည်၊ ထို့ကြောင့် အနု ပပန္နာကို "အနိဒ္ဒိဋ္ဌလက္ခဏာ"ဟု ဖွင့်သည်၊ ဤ၌ "လက္ခဏာ" သဒ္ဒါသည် သုတ္တ၏ ပရိယာယ်တည်း၊ (မည်သည့်အရာမျှား ပြီးစေဖို့ရာအတွက်) သုတ်မရှိပါသေး သနည်း–ဟု မေးဖွယ်ရှိ၍ "အကွ္ဓရပဒ ဗျဥ္ဇနတော" စသည်ကို မိန့်သည်။

တော နိပါတနာ သိဒ္ဓန္တိ။ ။ နိပါတိယန္တေ ဘောနာတိ နိပါတနံ၊ ဘောန– ဤသုတ်ဖြင့်၊ သဒ္ဒါ–မပြီးနိုင်သော သဒ္ဒါတို့ကို၊ နိပါတိယန္တေ–(နိဋ္ဌာနံ ပါတိ ယန္တေ)–အပြီးသို့ ကျရောက်စေအပ်ကုန်၏၊ ဣတိ နိပါတနံ၊ 'ပစ္စယာ ဒနိဋ္ဌာ နိပါတနာ သိဒ္ဓန္တိသုတ်၌ နိပါတနာပုဒ်ကို "နိပါတနတော"ဟု ရူပသိဒ္ဓိဖွင့်၏၊ နိပါတနာ၌ သွာဝိဘတ်ကို ဟိုတ်အနက်၌ သက်စေလိုသည်၊ ဤသုတ်၏ ရှင်ကား ၌ကား "နိပါတနေန"ဟု ဖွင့်၏၊ နာအာ ယောဂဝိဘာဂဖြင့် နာကို အာပြုဟု ဆိုလိုဟန်တူသည်၊ ထို့ကြောင့် "ဤနိပါတနသုတ်ကြောင့်, ဝါ–ဤ နိပါတန သုတ်ဖြင့်" ဟု အလိုရှိသလိုပေး။

ဆက်ဦးအုံ။ ။ "အကွ္ဓရ ပဒဗျဥ္ဇနတော" စသည်ဖြင့် ဤ နိပါတန သုတ်၏ စီရင်နိုင်ရာဌာနကို အလွန်များစွာ ဝုတ္တိဖွင့်ထား၏၊ ထိုမျှလောက် များပြားသော ဌာနတို့၌ (သန္ဓိ–နာမ်–ဥပသာရတို့၌) ဤသုတ်စီရင်ပုံကိုကား ကစ္စည်း ဋီကာတို့၌ မတွေ့ရ၊ ထို့ကြောင့် ဤသုတ်၏ နိပါတနသုတ် (အရာကျယ်သော သုတ်ကြီး)ဖြစ်ကြောင်းကို သိစေဖို့ရာသာ အကွ္ဓရပဒ ဗျဥ္ဇနတောစသည်ဖြင့် များစွာ

ကာရုက, ပယောဂ, သညာအားဖြင့်လည်းကောင်း၊ သန္ဓိ ပကတိ ဝုဒ္ဓိ လော-ပါဂမဝိကာရ ဝိပရိတတော-သန္ဓိ, ပကတိ, ဝုဒ္ဓိ, လောပ, အာဂမ, ဝိကာရ, ဝိပရိတ်အားဖြင့်လည်းကောင်း၊ ဝိဘတ္တိ ဝိဘဇနတော-ဝိဘတ်ကို ဝေဖန်ခြင်းအားဖြင့်လည်းကောင်း၊ အနိဒ္ဒိဋ္ဌလက္ခဏာ-မညွှန်ပြအပ်သေးသော သုတ်ရှိကုန်၏၊ တေ-သဒ္ဒါတို့သည်၊ နိပါတနာ-ဤနိပါတနသုတ်ကြောင့်၊ သိဒ္ဓန္တိ-ပြီးစီးရကုန်၏။ (၄၃၂)

သောအရာကို ဝုတ္တိဆရာ ဖွင့်ထားသည်၊ ထိုသို့ ဖွင့်ထားသောကြောင့် ရှေးရှေးသုတ် အသီးအသီးဖြင့် ပြီးနိုင်သောအရာဝယ် ဤသုတ်ကြီးဖြင့်လည်း ပြီးအောင်စီရင်သည်၊ ဤသုတ်သည် (ချိုင့်ဝှမ်းသောနေရာ, ကုန်းကျသောနေရာ၌ ရေရအောင် ရွာသောမိုးကဲ့သို့), ပဋ္ဌာန်ကတိကနည်းကိုပြသော သုတ်တည်းဟု မှတ်ပါ၊ ထိုအရာတို့တွင် ရူပသိဒ္ဓိ၌ တဒ္ဓိတ်ဆိုင်ရာဝယ် ဤသုတ်ကြီးဖြင့် စီရင်ပုံကိုသာ ပြသောကြောင့် ထိုပုံစံများကို အခြေခံ၍ ဤ၌လည်း ပြအံ့။

[ဆောင်] ဣမနောက်ဇ, သမာနနှင့် အပရနောက်ဇ၊ ရှေ့နှစ်ခုကို, ပြုလေအ,သ, ကာလတ္ထတည်း၊ အဇ-သွေပါ, ပုရာ-ဟိယျော, မှတ်လော တန, ဘဝတ္ထသိ, ပဋိဘာဂ ကုစ္ဆိတသညာ, နုကမ္ပာနက်, က သက်တုံပြီ၊ ဘဂိနီဟု, နက်ဘာတုကား, ဆ-ဥလမှန်, စဉ်တိုင်းကြဲလော၊ တစ်ဖန်မာတာ, ပိတာဒိနက်, အာမဟသက်ရ၊ ကီ ယတနှင့်, ဇေတနောက်မှာ ပရိမာဏ-နက် တ္တကနှင့်, သက်ရ အာဝန္တု၊ အပြုစသည် ယဒနုသုတ်ကြီး အရာတည်း။

ဣမနောက် ဇ၊ ပေ၊ ကာလတ္ထတည်း။ ။ ဣမနောင် သုတ်ကြီးဖြင့် ကာလအနက်၌ ဇ ပစ္စည်းသက်, သမာနနှင့် အပရနောင် ဇ၊ ပစ္စည်းသက်၍, ရှေ့ဣမနှင့် သမာန ၂ ခုကို အစဉ်အတိုင်း အ-သ ပြု၊ (ဤသုတ်ကြီးဖြင့်ပင် ဣမကို အ,သမာနကိုသပြု-ဟူလို)၊ ဤပုဒ်အားလုံး အဗျယ (နိပါတ်) ချည်းတည်း၊ "ဣမသ္မိ ကာလေ ဣမသ္မိ ဒိဝသေ"ဟု အနက်ဖွင့်၍ "အဇ-ယနေ,ဌ,ယခု"ဟု ပေး၊ သ္မိ သက်, သဗ္ဗာသမာဝုသောဖြင့် ချေ၊ ဣဒါနိဟူသော အဗျယပုဒ်ကို "ဣမသ္မိ ကာလေ" ဟု အနက်ဖွင့်သကဲ့သို့ ဤပုဒ်များကို အနက်ဖွင့်ရုံသာ ဖွင့်ပေးနိုင်သည်၊ ဝိဂြိဟ်မပြုရ၊ အဇကို (သက္ကတ၌ အဒျကို) သတ္တမျတ္ထအဗျယပုဒ်ဟု ဆိုသော်လည်း "အဇ္ဇပေါသထော ပန္နရသော" စသည်၌ "အဇ" ကား လိင်္ဂတ္ထမတ္တသာ ဖြစ်ထိုက်၏, သိသက်, ချေ၊ "အဇ-ယနေ,သည်"ဟု ပေး၊ အဇတနိ၌မူ "အဇ-ယနေ,မှ (စ၍)" ဟုပင် အဝဓိအနက် ပေးနိုင်၏။

သဇ္ဇ၊ အပရဇ္ဇ။ ။ သမာနေ+ကာလေ, သဇ္ဇ-တူသော ကာလ၌၊ ဝါ-လက်ငင်း ချက်ချင်း၊ သမာနေ ဒိဝသေ သဇ္ဇ-တူသောနေ့၌၊ သ္မိ သက်, ချေ။

"သ၌+ဘဝံ, သ၌ကံ–ယနေ့ဌ်ဖြစ်သော ကိစ္စ၊ ဝါ–နေ့ချင်းပြီးသော ကိစ္စ" ဟူရာ၌ ကား ဘဝတဒ္ဓိတ် ထပ်ဆင့်သည်၊ အပရသ္မိ+ဒိဝသေ–အပရ၌–နောက်တစ်နေ့ (နက်ဖြန်) ၌၊ ဒိဝသသဒ္ဒါလည်း နေ့ဟူသော အချိန်ကာလကို ဟောသောကြောင့် "ဒိဝသေ"ဟု ဖွင့်သော်လည်း ကာလတ္ထပင်။

အ၌သ္မေပါ၊ ပေ၊ ဘဝတ္ထေ။ ။ အ၌စသော နိပါတ်ပုဒ်နောင်ဘဝအနက်၌ ဤသုတ်ကြီးဖြင့် တနုပစ္စည်းသက်၍ "အ၌+ဘ၀ေါ–အ၌တနော, အ၌တနံ, အ၌တနိ (ဤပစ္စည်းသက်)" ဟု ဖြစ်၏၊ တနုပစ္စည်းသက်ပြီးသောအခါ တဒ္ဓိတ်နာမ်ဖြစ်၍ လိင် ၃–ပါး, ဝုစ် ၂–ပါးဖြင့် ရုပ်စဉ်နိုင်ပြီ၊ သ္မေ+ဘဝံ, သ္မာတနံ–နက်ဖြန်ဌ် ဖြစ်သော ,ကောင်းမှု၊ "သ္မေတနံ" ဖြစ်သောအခါ ဤသုတ်ဖြင့်ပင် ကေို အာပြုသသက်–အာယပြုလျှင် "သ္မာတနာယ–နက်ဖြန်ဌ်ဖြစ်သော ကောင်းမှု အကျိုးငှာ"ဟု ဖြစ်၏။

ပုရာတနံ စသည်။ ။ ပုရာနိပါတ်နောင် တနသက်၍ "ပုရာတနံ–ရှေးဌ် ဖြစ်သောအမှု" စသည်ဖြစ်၏၊ သနံ–စိရံ နိပါတ်တို့နောင်လည်း တနသက်၍ "သနန္တနော–ရှေးဌ်ဖြစ်သည်၊ စိရန္တ ဇနော–ကြာမြင့်သောကာလဌ် ဖြစ်သည်" ဟု ဖြစ်၏၊ "ပုရာဏော–ရှေးဌ်ဖြစ်သည် (အဟောင်း)" ,ဟူရာ၌ကား ပုရာနောင်ဏ ပစ္စည်းဟု မောဂ္ဂလ္လာန် မိန့်၏။ [အ၌ာဒီဟိ တနော (၂၁), ပုရာတောဏောစ (၂၂) တဒ္ဓိတ် မောဂ္ဂလ္လာန်။]

ဟိယျတ္တနော စသည်။ ။ ဟိယျော နိပါတ်နောင် တနသက်, ဤသုတ်ကြီးဖြင့်ပင် သြကိုအပြု၊ တဒ္ဓေဘော်လာ "ဟိယျတ္တနော"ဟု ဖြစ်၏။ ["ဟိယျတ္တနမ္ပိ ဇီဝိတေ"–ဧက, အဓိမုတ္တက ထေရဂါထာ၊] ဤပစ္စည်းသက်လျှင် "ဟိယျတ္တနိ" ဟု ဖြစ်၏၊ သကတ္ထဌ် "ဟိယျသ်"ဟု ရှိသောကြောင့် သ်ဗျည်းအစား ဒွေဘော်လာရသည်၊ အ၌ (အဒျ) စသည်ဌ်ကား ထိုကဲ့သို့ ဗျည်း မဆုံးသောကြောင့် ဒွေဘော်လာဖွယ် မလို။

ပဋိဘာဂ၊ ပေ၊ ကသက်တုံ့ပြီ။ ။ ပဋိဘာဂ (အတူ) ကုစ္ဆိတ (စက်ဆုပ်ဖွယ်) သညာ (အမည်) အနုကမ္ပာ (သနားစဖွယ်) အနက်တို့ဌ်လည်း ဤသုတ်ဖြင့် ကပစ္စည်းသက်၏၊ မှန်၏–ထိုအနက်များဌ် က ပစ္စည်း သက်ဖို့ရန် သုတ်မရှိ၊ ထိုတွင် ပဋိဘာဂအနက်ဌ် "ဟတ္ထိနောဝိယ–ဆင်အစစ်နှင့် တူကုန်၏၊ ဣတိဟတ္ထိကာ–ဆင်ရုပ်တို့၊ အသ္သာကာ–မြင်းရုပ်တို့၊" [အချို့အရာဌ်ကား က ပစ္စည်း မပါဘဲ "ဣမေ နော ဟတ္ထိကာ အသ္သာ–ဗလိဗဒ္ဓါစ နော ဣမေ"–အသ္သာ–မြင်းရုပ်တို့၊ ဗလိဗဒ္ဓါစ–နွားလားရုပ်တို့"ဟု (ဝေဿန်ဇာတ်ဌ်) ရှိ၏၊ ထိုဌ် က ပစ္စည်းကို သက်ပြီးမှ ချေထား့သည်ဟု လည်းကောင်း, အဘေဒေါပစာရ (အစစ်နှင့် အရုပ်ကို မကွဲမပြား တစ်သားတည်းထား၍ ဆိုသော သဒ်သူပစာရအားဖြင့် လည်းကောင်း

"အသာ, ဗလိဗဒ္ဓါ" ပြီးသည်-ဟု ဆိုသည်။] က ပစ္စည်းကျေရာ ဌာနကို အောက်ပါဂါထာအတိုင်းသိပါ။...

အစ္စာသု ပူဇာရဟာသု, စိတ္တကမ္မဒ္ဓဇေသု၊
ဣဝေ ပဋိဘာဂေ လောပေါ, ကသ ဒေဝပထာဒီသု။

ပူဇာရဟာသု-ပူဇော်ထိုက်ကုန်သော၊ အစ္စာသု-ရုပ်တု ဆင်းတုတို့၌လည်း ကောင်း၊ [သင်္ကော-သီကြားရုပ်တု၊ သီဝေါ-သီဝနတ်ရုပ်တု၊ ဝေဿဝဏော-ဝေဿဝဏ် နတ်ရုပ်တု၊ မန္ဓာတာ-မန္ဓာတ်မင်း ရုပ်တု၊] စိတ္တကမ္မဒ္ဓဇေသု-ပန်းချီရုပ်, အလံတို့၌ လည်းကောင်း၊ [ဘီမော-ဘီမမင်း ရုပ်ပုံ၊ အဠုနော-အဠုနမင်းရုပ်ပုံ၊ သီဟော-ခြင်္သေ့အလံ၊ ဂဠုဠော-ဂဠုန်အလံ၊ ခြင်္သေ့ရုပ်ပါသောအလံစသည်၊] ပဋိဘာဂေ-အတူဖြစ်သော၊ ဣဝေ-ဣဝသဒ္ဒါ၏ အနက်၌လည်းကောင်း၊ ဟတ္ထိ-ဆင်ရုပ်, စသည်၊] ဒေဝပထာဒီသု-ဒေဝပထ အစရှိသည်တို့၌လည်းကော၎င်း၊ ဒေဝပထော-နတ်လမ်း၊ နတ်လမ်းနှင့် တူသော လမ်း၊] ကသ-ဣ ပစ္စည်း၏၊ လောပေါ ဟောတိ။

ကုစ္ဆိတ အနက်။ ။ ကျမ်းဂန်တို့၌ ကုစ္ဆိတကို နိန္ဒိတ (ကဲ့ရဲ့အပ်သော) အနက်ဟုလည်း ဆို၏၊ ကုစ္ဆိတော-စက်ဆုပ်ဖွယ်သော+သမဏော-ရဟန်းတည်း၊ သမဏကော-စက်ဆုပ်ဖွယ် ရဟန်း၊ ဝါ-ရဟန်းယုတ်၊ မုဏ္ဍကော-စက်ဆုပ်ဖွယ် ဦးပြည်း၊ ဝါ-ခေါင်းတုံးစုတ်။ ["အယံ ပန ဟိဌေ္ဌနော (ရှုတ်ချလိုသည့်အတွက်) သမဏကာ မုဏ္ဍကာတိ အာဟ" သီလက္ခန် အမ္ဘဋ္ဌသုတ္တဋ္ဌ၊] ကုစ္ဆိတံ+သော+ ဥဒ္ဓုမာတံ-သေသည်မှ အထက်၌ ဖူးရောင်ကြွတက်သော အလောင်းကောင်သည်၊ ဥဒ္ဓုမာတက်-၏။ ကုစ္ဆိတော+ပါပေါ, ပါပကော-စက်ဆုပ်ဖွယ် ယုတ်မာသော (ကျော်စောသံ)။ [ကုစ္ဆိတတ္ထောပါဓိကော-တ္ထော-ကုစ္ဆိတ အနက် အပို အလွန် ရှိသော အနက်၌၊ ဝတ္ထုမာနာ ပါဋိပဒိကာ (နာမ်မှ နောက်၌) သွတ္ထော ယထာဝိဟိတံ ပစ္စယော ဘဝတိ၊ ကုစ္ဆိတော+အသော, အသကော (ကာသိကာဝုတ္တိ)၊ ဤအလို ကပစ္စည်းကို သွတ္ထအနက်၌သက်၍ အသပုဒ်ကပင် ကုစ္ဆိတ အနက်ကို အပိုဟော သည်၊ကပစ္စည်းကား ထိုအပိုအနက်ဟောကြောင်း အထူးပြု(ထွန်းပြ)သည်-ဟုယူ။]

သညာအနက်။ ။ သီလက္ခန် ဣတိဝုတ္တက အဖွင့်ဝယ် "မောရောဝိယ-ဥဒေါင်းကဲ့သို့တည်း၊ ဣတိ မောရကော (ဥဒေါင်းနှင့်တူသောကြောင့်) မောရက မည်သော ၄က်တစ်မျိုး"ဟု ဆို၏၊ ပဋိဘာဂနှင့် သညာအနက်၌ သက်သော ကပစ္စည်းကို ဣဝတ္ထု၌သက်၊ "ဣဝတ္ထော ကန် ဘဝတိ, သမုဒါယေန စေ သညာ ဂမျတေ" (သိဒ္ဓန္တ ကောမုဒီ)၊ က ပစ္စည်းကျေလျင် "စဋ္ဌာ-မြက်ဖြင့် ပြုလုပ် လူရုပ် နှင့်တူသောကြောင့် စဋ္ဌာမည်သူ" ဟုဖြစ်၏၊ ဤကား မောဂ္ဂလ္လာန်ပုံစံတည်း၊ ရှေ့၌ကား "ကတ-ကော-ပြုလုပ်အပ်သော ခွက်၊ ဘဋ္ဌကော-သူခစား" ဟု ရှိသည်။

အနုကမ္ပာအနက်။ ။ အနုကမ္ပိတော–သနားစဖွယ်ဖြစ်သော +ပုတ္တော–သား၊ ပုတ္တကော–သနားစဖွယ် သားငယ်(လူကလေး)၊ ဝစ္ဆကော–သနားစဖွယ်နွားငယ် (နွားကလေး)၊ ဤပြခဲ့သော အနက်များ၌ က ပစ္စည်းသက်ပုံကို ရူပသိဒ္ဓိ ပြသည်။

မောဂ္ဂလ္လာန်။ ။ မောဂ္ဂလ္လာန်၌ကား ဥစ္စာရှင်ကို မသိအပ်ရာ (အညာတ) အနက်၌ "ကဿယံ အဿကော–သည်မြင်း ဘယ်သူ၏ မြင်းလဲ"ဟုလည်းကောင်း, ရဿ (အပု, အတို) အနက်၌ "မနုဿကော–လူပု၊ ရုက္ခကော–သစ်ပင်ပုတို"ဟုလည်းကောင်း, အပွအံနက်၌ "အပွကံ+တေလံ, တေလကံ–အနည်းငယ်သော ဆီ (ဆီနည်းနည်း)၊ ဃတကံ–ထောပတ်နည်းနည်း"ဟု လည်းကောင်း, ခုဒ္ဒကအနက်၌ "ခုဒ္ဒကော+ရထော, ရထကံ–ရထားကလေး၊ ဝကံကံ–ထွန်ငယ်၊ ဝနုကံ–လေးငယ်"ဟု လည်းကောင်း က ပစ္စည်း သက်သေးသည်။

ဘဂိနီဟု၊ လေ၊ စဉ်တိုင်းကြိုလော။ ။ "ဘဂိနီအနက်၌ ဆ.ပစ္စည်း, ဘာတု အနက်၌ ဥလပစ္စည်း"ဟု အစဉ်အတိုင်းကြို၊ မာတု–အမိ၏+ဘဂိနီ–အမ, ညီမသည်၊ မာတုစ္ဆာ (မိကြီး, မိထွေး, ဒေါ်ကြီး, ဒေါ်လေး) မည်၏၊ ပိတု+သဂိနီ, ပိတုစ္ဆာ = အရီးကြီး၊ အရီးလေး (စ ဒွေဘော်လာ, အာ ပစ္စည်း ထပ်သက်၊) မာတု+ဘာတာ (မောင်), မာတုလော–ဦးကြီး, ဦးလေး၊ မာတုနောင် ဘာတု အနက်၌ ဥလပစ္စည်းသက်၊ မောဂ္ဂလ္လာန်ကား "လ" ပစ္စည်း ဟူ၏။ [မာတုစ္ဆာ မာတု ဘဂိနီ, ပိတုစ္ဆာ ဘဂိနီ ပိတု...မာတုလော မာတုဘာတာသ၊ မာတုလာနီ ပဇာပတိ (အဘိဓာန်)၊ မာတုလာနီ–ဦးကြီး, ဦးလေး၏မယား။]

ပိတုစ္ဆာ။ ။ "ပိတုစ္ဆာ ဘဂိနီ ပိတု" ဟု ဆိုသောကြောင့် အဘ၏ အစ်မ နှမကိုသာ ပိတုစ္ဆာသဒ္ဒါက ဟောသည်၊ ဘကြီး ဘထွေးကိုကား "မဟာပိတာ (ဘကြီး) + စူဠပိတာ–(ဘထွေး)" ပုဒ်တို့က ဟော၏၊ ["သာ (ထို သူဌေးသမီးသည်) စူဠပိတာ...မဟာပိတာ...မာတုလာ...ကိသ တုမှေ ဂန္ဓံ[နှ ဒေထာတိ အာဟ"–မဟာပဒါနသုတ္တဋ္ဌကထာ၊] မောဂ္ဂလ္လာန်၌ကား "ပိတိတော ဘာတရိ ရေယျော"ဟု သုတ်တည်၍ ရ် အနုဗန်ရှိသော ဧယျော်ပစ္စည်းဖြင့် ပေတ္တယျော (ဘကြီး၊ ဘထွေး)ဟု ဖြစ်၏၊ သက္ကတ၌မူ ဗျ ပစ္စည်းဖြင့် "ပိတရော = ဘကြီး ဘထွေး"ဟု ရှိသည်။

တစ်တန်မာတာ၊ လေ၊ အာမဟသက်ရ။ ။ မာတု ပိတုနောင် ထိုသူတို့၏ မိဘကို ဟောသော မာတု ပိတုအနက်၌ အာမဟ ပစ္စည်းသက်၊ မာတု+မာတာ, မာတာမဟီ (အဘွား)၊ မာတု+ပိတာ, မာတာမဟော (အမိ၏ အဘ, အဘိုး)၊ ထို့အတူ ပိတာမဟော (အဘ၏ အဘ, ဝါ–အဘိုး) ပိတာမဟီ (အဘ၏အမိ, ဝါ–အဘွား)ဟု ဖြစ်၏။ [မာတိဟတော ပိတိတောစ ဘဂိနိယံ ဆော" (၃၆) "မာတာ ပိတူသွာမဟော" (၃၇) မောဂ္ဂလ္လာန် တဒ္ဓိတ်သုတ်။]

ကီ ယ်တနှင့်၊ ပေ၊ သက်ရ အာဝန္တု။ ။ ကီ, ယ, တ, ဧတ်တို့နောင် ပရိမာဏအနက်၌ တွက်ပစ္စည်း အာဝန္တု ပစ္စည်းသက်၊ ကီ ပရိမာဏ် အဿာတိ ကိတ္တက်၊ အဿ–ထိ ဝတ္ထု၏၊ ကီ–ဘယ်လောက်သော၊ ပရိမာဏ်–အတိုင်းအရှည် သည်၊ အတ္ထိ–ရှိသနည်း၊ ဣတိ ကိတ္တက်၊ [ကီ နောင် ပရိမာဏ အနက်၌ တွက်သက်၊ ဗျဥ္ဇနေ့စပြင့် နိဂ္ဂဟီတ်ချေ၊ နာမ်ခဲ့, ဿိ အံ့ပြု၊] ယံ+တံ+ဧတံ+ပရိမာဏံ အဿာတိ ယိတ္တကံ တတ္တကံ, ဧတ္တကံ–ဤမျှ အတိုင်းအရှည်ရှိသော ဝတ္ထု၊ "ဧတ+တ္တက" ဟု ဖြစ်သောအခါ ဤသုတ်ကြီးဖြင့်ပင် ဧတ်ကို ဧပြု၊ ["ဣမိနာဝ နိပါတနေန ဧတသဒ္ဒဿ ဧကာရော" ရှေ့၊] ပုလ္လိင် ဣတ္ထိလိင်၌ ကိတ္တကော, ကိတ္တိကာ" စသည် ဖြစ်၏။

ယာဝါ စသည်။ ။ "ယံ+ပရိမာဏံ ယဿ"ဟု ပြု၍ အာဝန္တုသက်လျှင် ဂုဏဝါကဲ့သို့ "ယာဝါ, တာဝါ, ဧတာဝါ–ဤမျှ အတိုင်းအရှည်ရှိသည်"ဟု ဖြစ်၏၊ သဗ္ဗနောင်လည်း သက်၍ "သဗ္ဗာ ဝါ–အလုံးစုံရှိသည်၊ သဗ္ဗာဝန္တံ–အလုံးစုံအစိတ်အပိုင်းရှိသော၊ လောကံ–ကို"ဟု ဖြစ်၏၊ [ယတောတောဟိ တ္တကော (၄၂) သဗ္ဗာစာ–ဝန္တု (၄၃) မောဂ္ဂလ္လာန်တဒ္ဓိတ်၊] ရှေ့ဒ္ဒကား ဝန္တုသာ သက်၍ ဤသုတ်ကြီးဖြင့် ယ စသည်၏ အ ကို အာ ပြု၏၊ "ဧတ်ကိမိဒံ ယတောဟိ ပရိမာဏော ဝန္တု" ဟူသော သိဒ္ဓန္တစန္ဒြိကာနှင့် "သဗ္ဗာဝတောတိ–အကာရဿ (ဗ္ဗ ၌ အ ကို) အာကာရော ကတော"ဟု ဖွင့်သော သာမညဖလသုတ်ဋီကာလည်း ဝန္တုပစ္စည်းပင်၊ ဤအစိုရင် အတိုင်းဆိုလျှင် "ဧတ်ာဝတာစ အမှေဟိ" စသည်ဖြင့် ဧတာ၌ ဒွေဘော်မလို၊ "ယာဝတာ, တာဝတာ, ဧတာဝတာ, ကိတ္တာဝတာတို့ကို ပရိစ္ဆေဒတ္ထ (အပိုင်းအခြား အနက်ဟော) နိပါတ်"ဟုလည်း အဘိဓာန်ဆိုသည်။

ကီ နောင် အခြားပစ္စည်းများ။ ။ မောဂ္ဂလ္လာန်တဒ္ဓိတ်၌ ကီ မှာ ရတိ+ရီဝ+ရီဝတက+ရတ္တကာ"ဟု သုတ်တည်၍ ကီ နောင် ရ အနုဗန်ရှိသော "အတိ+ဤဝ+ဤဝတက+ဣတ္တက" ၄–ပစ္စည်းသက်၊ ကီ+ပရိမာဏ် ဧတေသံတိ ကတိ–အဘယ်မျှ အတိုင်းအရှည်ရှိကုန်သနည်း၊ ကတိသဒ္ဒါ ဗဟုဝုစ်ချည်း ရှိသတတ်၊ "ကတိ+ဝဿာနိ အဿာတိ ကတိဝဿော–ဘယ်နှနှစ်ရှိသူနည်း" စသည်၌ လည်း ဗဟုဝုစ်ပင်။ [ကီ နောင် ရတိ သက်၊ ဤ သုတ်ဖြင့်ပင် ရ အနုဗန်နှင့် ဣကိုလည်းချေ၊ ကီဝ–အဘယ်မျှ အတိုင်းအရှည် ရှိသနည်း၊ ရီဝ ပစ္စည်း ဆုံးသော ကီဝသည် အသရေ့် (နိပါတ်) ဖြစ်၍ ဝိဘတ်အားလုံးကျေနိုင်၏၊] "ကိ်ဝါတိ' အယံနိပါတော ကိတ္တကန္တိ ဣမသ အတ္ထံ ဗောဓေတိ" တိကဂုံတ္တရဋီကာ။

ကီဝဒူရော စသည်။ ။ ကီဝ+ဒူရံ ယဿာတိ ကီဝဒူရော = အဘယ်မျှ အတိုင်းအရှည်ရှိအောင် ဝေးသနည်း၊(ဘယ်လောက်ဝေးသနည်း၊)ကီဝ မဟန္တနော–အဘယ်မျှ အတိုင်းအရှည်ရှိအောင် များသောဥစ္စာ ရှိသနည်း၊ ရီဝတက ပစ္စည်းဖြင့်

"ကိုဝတက် ပဟောတိ သရေန ဝိညာပေတုံ–ဘယ်လောက်တိုင်အောင် အသံဖြင့် သိစေခြင်းငှာ စွမ်းနိုင်သနည်း၊ (ဗြဟ္မသံယုတ် ကောကာလိကသုတ်)၊ ရိတ္တက သက်ရာ၌ကား ပြုခဲ့သော "ကိတ္တက်" ပုံစံပင်တည်း၊ နိရုတ္တိဒီပနိ၌ ရိဝန္တ၊ ရိတ္တာဝန္တ၊ ပစ္စည်းတို့ကိုလည်း ယူ၍ "ကိဝန္တော ဟောန္တိ ယာစကေ, ကိတ္တာဝတာ နုခေါ ဘန္တေ ဘဝေါ ဟောတိ"ဟူသော ပုံစံတို့ကို ပြ၏၊ ထိုတွင် ကိဝန္တောသည် ဝန္တပ္စည်းဖြင့်လည်း ပြီးနိုင်၏၊ ကိတ္တာဝတာကား. ပရိစ္ဆေဒတ္ထနိပါတ်ပင်။

အစပြုသည် ယဒနသုတ်ကြီး အရာတည်း။ ။ ယ–တတို့နောင် ပရိမာဏ အနက်၌ အာဝုတကပစ္စည်း သက်၍ "ယာဝတကော အသ ကာယော, တာဝ တကော အသ ဗျာမော" စသည်ဖြစ်၏၊ ဣတ္ထိလိင်၌ကား "ဒါယကော=ဒါယိကာ, ပါပကော=ပါပိကာ"တို့ကဲ့သို့ တ၏ အကို တေသုဝုဒ္ဓိဖြင့် ဣပြု၍ "ယာဝ တိကာ ယာနသ ဘူမိ" စသည် ဖြစ်၏၊ ယာဝနောင် ဏိကသက်, ဣန်လာ၍ "ယာဝ တိကာ"ဟု ပြီးစေသတတ်၊ အာဝုတကပစ္စည်း၌ တ၏ အကို ဣပြုခြင်းနှင့် သဘော တူပင်၊ "ယာဝတိဟ် ဧာနံ ပဋိစ္ဆာဒေတိ, တာဝတိဟ်"ဟူသော ပါတိမောက်၌လည်း ယာဝတာနိပါတ်နှင့် အဟာပုဒ်ကို စပ်၍ "ဝတော ဣန်ဝါ" ပါဏိနီသုတ်ဖြင့်ဖြစ်စေ, ဤသုတ်ကြီးဖြင့်ဖြစ်စေ ဣန်လာထားသည်ဟု ကြံသင့်၏၊ [ပါတိမောက် ဘာသာ ဋီကာ၌ကား တစ်မျိုး ကြံခဲ့သည်။] "ယာဝတာ–အကြင်မျှ အတိုင်းအရည်ရှိကုန် သော+အဟာနိ–ရက်တို့တည်း၊ ယာဝတိဟ်–အကြင်မျှ အတိုင်းအရည်ရှိသော ရက်၊ တာဝတိဟ်–ထိုမျှ အတိုင်းအရည်ရှိသော ရက်၊ ယဝတာကိုလည်း သရုပ်သဒ္ဒါနှင့် သဘောတူထား၍ "ယာဝတိဟ်"ကို ဒိဂုသမာသ် ဟုကြံ။

ဣဝတ္ထ၌ အခြားပစ္စည်းများ။ ။ ဝတ္ထိနောင် ဣဝအနက်၌ ဧယျ သက်၊ ဝတ္ထိဣဝ–ဆီးစ (ဆီဖုံး) နှင့်တူ၏၊ ဣတိ ဝတ္ထေယျံ၊ သိလာနောင် ဏေယျသက်၊ သိလာ, ဣဝ–သဲလေယျံ–ကျောက်နှင့်တူသော နို့ခမ်းခဲ၊ သာခါ စသည်နောင် ဣယသက်၊ သာခါဣဝ သာခိယော–သစ်ခက်နှင့်တူသော အရာ၊ မေယိယော–မိုးနှင့်တူသောအရာ၊ ကုသဂ္ဂမိဝ ကုသဂ္ဂိယာ–သမန်းမြက်ဖျားကဲ့သို့ ထက်သော ပညာ၊ ကုသဂ္ဂိယံ–သမန်းမြက်ဖျားကဲ့သို့ သိမ်မွေ့သော အဝတ်၊ မုခ စသည်နောင်ယ ပစ္စည်းသက်၊ မုခမိဝ–အဦးအစကဲ့သို့ (ပဓာနဘူတ်–ပဓာနဖြစ်သောအရာသည်၊) မုချံ–မည်၏၊ ["မုခေ ပဓာနေ+ဘဝံ, မုချံ"ဟုလည်း ပြု၊] ဏယနမိဝ –တင်ပါးကဲ့သို့ တည်း၊ ဏယည်–တင်ပါးနှင့်တူသော အရာ။

ကာကတာလီယ။ ။ ကာကတာလမိဝ အာကသ္မိကံ ယံ မိလနံ, တံ ကာကတာလီယံ၊ ကာကတာလမိဝ–ကျီးနှင့် ထန်းသီးပေါင်းမိခြင်းကဲ့သို့၊ အာကသ္မိ ကံ–တစ်ရုံတစ်ခု၊ ယံ မိလနံ–အကြင် ကြုံကြိုက်ခြင်းသည်၊ ဟောတိ–၏၊ တံ–သည် ကာကတာလီယံ–မည်၏။ [ကျီးသည် သူ့ဘာသာသူ ပျံ၏, ထန်းသီးလည်း သူ့

ဘာသာသူ ကြေ၏၊ သို့သော် တစ်ရံတစ်ခါ ကျီးပျံခိုက်နှင့် ထန်းသီးကြွေခိုက် ကြုံကြိုက်၍ ကျီးပေါ်ထန်းသီးကျသဖြင့် ကျီးသေရလေသည်၊ ထို့အတူ ဒေဝဒတ်အလာနှင့် ခိုးသူတို့ရောက်နေခိုက် ကြုံကြိုက်၍ ဒေဝဒတ်ကို ခိုးသူတို့ အသတ်ခံရရာ၌ "ကာကတာလိယ"ဟု ခေါ်သည်၊ "ကာကောတာလ္လောစ ကာကတာလာ၊ ကာကတာလာနံ မိလနံ ကာကတာလံ (ဥတ္တရပဒလောပသမာသ်) ကာကတာလမိုဝ အသ္မိကံ ယံ မိလနံ, တံ ကာကတာလိယံ"ဟု ဥပမာတံဒ္ဒိတ် ကဒါစိအနက်၌ ဤယသက်။]

ကာသိကာဝုတ္တိ။ ။ ကာကဿ–ဂမနံ ယာဒိစ္ဆကံ (ကျီးပျံလာခြင်းသည် အကြောင်းမရှိ သူ့ဘာသာသူ ဖြစ်၏)–တာလဿ ပတနံစ (ယာဒိစ္ဆကံ)၊ တေနတာ လေန ပတတာ (ပတန္တေန) ကာကဿ ဝဓော ဘဝေ၊ ဧဝမေဝ ဒေဝ ဒတ္တဿ တတြာ–ဂမနံ, ဒဿနံ (သူခိုးတို့၏)စောပနိပါတော၊ တေဟိစ တဿ ဝဓော ဘဝေ၊ တတြ ယော ဒေဝဒတ္တဿ ဒဿနံစ သမာဂမော, သောကာကတာလ သမာဂမ သဒိသော ဣစ္ဆေကော ဥပမာတ္ထော၊ အတောစ ဒေဝဒတ္တဿ ဝဓော, သော ကာကတာ လဝ သဒိသောတိ ဒုတိယော ဥပမာတ္ထော၊ တတြ ပဌမေ သမာသော, ဒုတိယေ ပဋ္ဌယော။

မုတ်ချက်။ ။ မြန်မာ၌ "ထန်းသီးကြွေခိုက် ကျီးနင်းခိုက်" ဟူသော စကားလည်း ထို ကာကတာလိယမှ ဆက်သွယ်လာသော စကား ဖြစ်ဟန်တူ၏၊ သို့သော် မြန်မာစကားနှင့် ဤကာကတာလိယမှာ ထပ်တူမကျချေ၊ မြန်မာစကား၌ "ထန်းသီးအကြွေနှင့် ကျီး၏ထန်းပင်ပေါ် နားခြင်းတို့ မရည်ရွယ်ဘဲ ကြုံကြိုက် ခြင်း"ဟုသာ အဓိပ္ပာယ်ထွက်၏၊ ကာကတာလိယ၏ ဆိုလိုရင်းကား ကျီးသေရခြင်း တိုင် အောင်တည်း။

အစာကပါဏိယံ စသည်။ ။ အစာကပါဏိယံ–ဆိတ်မ လာခိုက် သန်လျက် ကျခိုက် ကြုံကြိုက်၍ ဆိတ်မသေရခြင်းနှင့်တူသော အဖြစ်အပျက် [ကပါဏသဒ္ဒါ သန်လျက်ဟောသည်၊ အစာခဏ္ဍိယံလည်း တူ၏၊ ခဏ္ဍသဒ္ဒါ သန်လျက်ဟောပင်၊] ကောင်းသောအရာ၌ကား "အန္ဓကဝတ္တိယံ–သူကန်းလက်၌ ငုံးငှက်ကျလာ၍ သူကန်းက ငုံးဖမ်းမိခြင်းနှင့် တူသော အဖြစ်အပျက်"ဟုလည်းကောင်း၊ "ယုဏာကွရိယံ–ခြ စားရာတွင် (တမင်မလုပ်ဘဲ) အကွရာစာလုံး ထင်ခြင်းဟူသော အဖြစ်အပျက်"ဟု လည်းကောင်း ဆို၏၊ မြန်မာ၌လည်း "ကြက်ကန်းဆန်အိုး တိုးမိ, မရည်ရွယ်ဘဲနှင့် စောကဲမင်းဖြစ်"ဟု အဆိုရှိသည်။

အန္ဓကတီယံ။ ။ သူကန်း လမ်းသွားရာ၌ အခန့်သင့်၍ လိုရာရောက်သွားခြင်းနှင့်တူသော အဖြစ်အပျက်ကိုကား "အန္ဓကတီယ"နည်းဟု ခေါ်၏၊ ကျမ်းဂန်တို့၌လည်း "အန္ဓဿ ပဗ္ဗတာရောဟဏံ ဝိယ" စသည်ဖြင့် အစ္ဆရိယ အဗ္ဘုတအရာ၌ ဖွင့်လေ့ရှိသည်။

ခလတီ·ဝလ္လီယ။ ။ ခြေချော်သွားရာ အခန့်သင့် နွယ်ငြိုသဖြင့် မလဲသကဲ့သို့သော အဖြစ်အပျက်ကို "ခလတီဝလ္လီယ"နည်းဟု ခေါ်၏၊ မြန်မာ၌ကား ခြေချော်သွားရာ၌ အရှက်မ့ကွဲအောင် ထိုင်လိုက်သော နည်းကဲ့သို့သော အဖြစ်အပျက်ကို "ချော်လဲရောထိုင်"ဟု လည်းကောင်း, သူတစ်ပါးက မကောင်းကြံလိုက်ရာတွင် အကောင်းအကျိုးပေးသော အဖြစ်အပျက်ကို "စိုင်ကော်လို့ ချုံပေါ်ကျသည်"ဟု လည်းကောင်း, အကျိုးရှိပါလျက် မလုပ်မကိုင်ချင်သူကို အတင်းခိုင်းရာ၌ "ဓိကုတ်နတ်ပြည်တက်"ဟု လည်းကောင်း ပြောလေ့ရှိကြ၏၊ ထို အားလုံးသည် ဤ ပြခဲ့သော နည်းမျိုးပင်တည်း။ [ဤ ကာကတာလီယ စသော နည်းများကို နည်း ၄၀-၌ ဖြည့်စွက်သင့်သည်။]

မောဂ္ဂလ္လာန် ပစ္စည်းများ

မတ္တာပစ္စည်း။ ။ "မာနေ မတ္တာ" သုတ်ဖြင့် အတိုင်းအရှည်ကို ဟောရာ၌ မတ္တာပစ္စည်းသက်၊ ပလံ ဥမ္မာနံ အဿာတိ ပလမတ္တံ၊ အသ-ထိုဝတ္ထု၏၊ ဥမ္မာနံ-မြှောက်ချိန်အပ်သော အလေးသည်၊ ပလံ-တစ်ပိုတည်း၊ ဝါ-လေးကျပ်သားတည်း၊ ဣတိ ပလမတ္တံ၊ ဟတ္ထော ပမာဏံ အဿာတိ ဟတ္ထမတ္တံ-တစ်ထောင်အတိုင်းအရှည်ရှိသော ဝတ္ထု၊ သတံ မာနံ (အရေအတွက်) အဿာတိ သတမတ္တံ-တစ်ရာ အရေအတွက်ရှိသော ဝတ္ထု။ ["ပဗ္ဗမတ္တောဟိ ဘိက္ခု သတေဟိ"၌ ဤသဒ္ဒါကျမ်းအလို မတ္တာပစ္စည်းဟု ဆိုသင့်သော်လည်း အဋ္ဌကထာတို့၌မူ "ပဗ္ဗ+မတ္တာ ဧတေသံတိ ပဗ္ဗမတ္တာ၊ မတ္တာတိ ပမာဏံ ဝုစ္စတိ"ဟု ဖွင့်သောကြောင့် ပမာဏအနက်ဟော "မတ္တာ"ပုဒ်ဟု ဆိုလိုသည်၊] ဒေါဏမတ္တံ-တစ်စိတ် အချင်ရှိသော ဝတ္ထု၊ အချို့အရာ၌ကား ဒေါဏောပုဒ်ချည်းပင် တစ်စိတ် အရေအတွက်ရှိသော ဝတ္ထုကိုဟော၏၊ ထိုအရာ၌ "အဘေဒေါပစာ"ဟုမှတ်၊ "ပရိမာဏ (အချင်)နှင့် ပရိမေယျ (ချင့်အပ်သော ဝတ္ထု)ကို မခွဲခြားဘဲ ဆိုအပ်သောစကား"ဟူလို။

တဗ္ဗပစ္စည်း။ ။ "တဗ္ဗောစုဒ္ဒံ"သုတ်ဖြင့် အထက်အမြင့်ကို တိုင်းကြောင်းသဒ္ဒါနောင် တဗ္ဗပစ္စည်း (စဖြင့်) မတ္တာပစ္စည်းသက်၊ ဇဏ္ဍု ပမာဏံ အဿာတိ ဇဏ္ဍုတ္ထံ, ဇဏ္ဍုမတ္တံ-ဒူး ပုဆစ်အတိုင်းအရှည်ရှိသော ရေ စသည်။ ["ဇဏ္ဍု တဗ္ဗ ဥပတ္ထရာတိ-ဇဏ္ဍုပမာဏော ဥဒကော ဥပတ္ထရာဖုလ္လာ ဟောန္တီ" ဝေသံ-၌၊] ဇဏ္ဍု မတ္တံ စသည်၌ကား ပမာဏဝါစက မတ္တာပုဒ်လည်း ဖြစ်သင့်သည်ပင်၊ ပုရိသ ပုဒ်နောင်ကား ပမာဏအနက်၌ ဏ-မတ္တ-တဗ္ဗ ၃ ပစ္စည်းသက်၊ "ပေါရိသံ, ပုရိသမတ္တံ,ပုရိသတဗ္ဗံ-ယောက်ျားအတိုင်းအရှည်ရှိသော (လက်ခုပ်တစ်ဖောင် အတိုင်းအရှည်ရှိသော, တစ်ရပ် တစ်သူ အတိုင်းအရှည်ရှိသော) ရေစသည်။

အယပစ္စည်း။ ။ "အယူ-ဘဒ္ဒိတိဟျံသေ"သုတ်ဖြင့် ဥဘ ဒ္ဒိ တိနောင် အံသ (အဖို့အစု) အနက်၌ အယပစ္စည်း သက်၊ ဥဘော+ဒ္ဒေ+တယော+အံသာ

အသ်ာတိ ဥဘယံ ဒွယံ = ၂–ပါးသော အစိတ်အပိုင်းရှိသောအပေါင်း၊ တယံ= ၃–ပါးသော် အစိတ်အပိုင်းရှိသော အပေါင်း။ [သမ္ဘဟ္ဟအနက်၌ ဏ ပစ္စည်း ဖြင့် "ဒွယံ, တယံ"လည်း ရှိခဲ့ပြီ။]

တယပစ္စည်း။ ။ ဒွိ တိ စသည်နောင် တယပစ္စည်းလည်းသက်၍ "ဒွိတယံ– ၂–ခုသော အစိတ်ရှိသော အပေါင်း၊ တိတယံ–၃–ခုအစိတ်ရှိသောအ်ပေါင်း" စသည် ဖြစ်၏။ ["သ ခ္ခ်ာယာ အဝယဝေ တယင်္ဂ"–မုဒ္ဓဗောဓ ၄၆၀ သုတ်၊ "အရိယာယမှ ဒိတယံ"–ဆန်း၊ "ဗာလာဒိစ္စာဒိ ဝါသာဒ္ဓိတယံ"–ရူပသိဒ္ဓိနီဂုံးတို့ကို ပါဠိ၌ တယ ပစ္စည်း သုံးပုံတည်း။]

အာကီပစ္စည်း။ ။ "ကော ကာကျ–သ္ဝဟာယ (ဂ အာကီ အသ္ဝဟာယ)" သုတ်ဖြင့် အသ္ဝဟာယ အနက်၌ဖြစ်သော ကေနောင် က ပစ္စည်း အာကီပစ္စည်း သက်၊ ကေကော (အဖော် မပါ) တစ်ယောက်တည်း၊ ကောကီ–တစ်ယောက်တည်း သော ယောကျ်ား၊ ဣတ္ထိလိင်၌ ကဏ် အကို ဣပြု၍ "ကေကာ သယနေ သေတု, ယာတေ အမ္မေ အဝါဟရိ"ဟု လည်းကောင်း, အာကီနောင် ဣနီသက်၍ "ကော ကိနီ ဂဟဋ္ဌာဟံ, မာတရာ ပတိစောဒိတာ"ဟု လည်းကောင်းဖြစ်၏၊ ဂ အက္ခရာ လာ၍ "ကောကိကော အဒုတိယော"ဟုလည်း ရှိသည်၊ ကိ၌ ရဿပြု၊ နပုံလျှင်၌ "ကေဂ ကောတိ ကုလံ"ဟု ဖြစ်၏။

တရပစ္စည်း။ ။ "ဝစ္ဆာဒီဟိ တံနုတ္တေ တရော" သုတ်ဖြင့် ဝစ္ဆ စသည်နောင် ထိုဝစ္ဆ စသော သဘာဝ၏ နံ့သည် အဖြစ်ကို သိအပ်သော် တရပစ္စည်း သက်၏၊ "ဝစ္ဆော–နွားငယ်" ဟူရာ၌ ငယ်သော သဘောသည် ဝစ္ဆ၏ သ်ဘောတည်း၊ ထို ငယ်သော သဘောနည်းပါး၍ အတော်အတန်ကြီးလာသည်ကို တံနုတ္တ (နံ့သည်၏ အဖြစ်)ဟု ဆိုသည်၊ ဝစ္ဆတရော–နွားကလေးကြီး၊ ဝစ္ဆတရာတိ–တရဏ ဝစ္ဆဘာဝံ အတိက္ကန္တာ ဗလဝဝစ္ဆာ"–မဏ္ဍိမပံ, ကန္ဒရသုတ္တဋ္ဌ၊ ဥက္ခသ်ဒ္ဓါ ဒုတိယအရ္ထယ်၌တည်သော နွားလားကို ဟော၏၊ ဥက္ခတရော–နွားလား အကြီးစား၊ အသ သ်ာရော–ပက်တိရိုးရာ မြင်းသဘော နည်းပါးသော အသ်ာတိုရ်မြင်း၊ ဝါ–လားမြင်း၊ ဥသဘ တရော–ဥသဘ ရိုးရာ ဝန်ဆောင်နိုင်သည့် စွမ်းရည်သတ္တိနည်းပါးသော နွားလား။

ရတရ, ရတမပစ္စည်း။ ။ "ကိမ္မာ နိဒ္ဓါရဏေ ရတရ–ရတ်မာ" သုတ်ဖြင့် နိဒ္ဓါရဏ အနက်ကို သိအပ်သော် ကိ နောင် ရတရ–ရတမ ၂ ပစ္စည်းသက်၊ "ကတရော ဘဝတံ ဒေဝဒတ္တော, ကတမော ဘဝတံ ဒေဝဒတ္တော=အရှင်တို့တွင် ဒေဝဒတ်ဆိုသူကား ဘယ်သူပါနည်း"။

လ,ဣယပစ္စည်း။ ။ "တေန ဒတ္တေ လိယာ" သုတ်ဖြင့် ပေးအ်ပ်ဟူသော အနက်ကို ဟော်လိုလသော် တေနဖြင့် ညွှန်ပြအပ်သော တတိယန္တ ပုဒ်နောင် လ–ဣယ ၂ ပစ္စည်းသက်၊ ဒေဝေန+ဒတ္တော ဒေဝလော, ဒေဝိယော–နတ်သည်ပေးအပ်

၏ဟု ယူဆ၍ မှည့်အပ်သော ဒေဝလ, ဒေဝိယမည်သူ၊ သိဝေန ဒတ္တော သိဝလော, သိဝိယော = သိဝနတ် ပေးအပ်သူ။ [သိဒ္ဓဒီယပြု၊] "ပဋ္ဌဝိသေ ဣတောကပ္ပေ, ဒေဝ လောနာမ. ခတ္တိယော" အဗုဝန္ဒီယ ထေရာပဒါန် (ယခုစာတို့၌ "ဒေဝိလ"ဟု အရှိ များ၏)၊ "သိဝလောနာမ အတြဟော" မဂ်လဗုဒ္ဓဝံသ။

သုဏ်သယပစ္စည်း။ ။ "ဇတုတော သဏ် ဝါ" သုတ်ဖြင့် ဇတုမယ်ကဲ့သို့ မယ၏ ဝိကာရအနက်မျိုး၌ သဏ်ပစ္စည်းလည်းသက်၊ ဇတုသံ (ဇတုမယ်)–ချိတ် ဖြင့်ပြုအပ်သော ဝတ္ထု၊ "စက္ခာဒိတော သော" သုတ်ဖြင့် စက္ခုစသည် နောင် ဟိတ အနက်၌ သ ပစ္စည်းသက်၊ စက္ခုနော ဟိတံ စက္ခုဿံ–မျက်စိ၏ စီးပွားဖြစ်သော အရာ၊ အာယုဿံ–အသက်၏ စီးပွားဖြစ်သော အရာ။

နိယ,ညှ,ဣက။ ။ "ကမ္မာနိယညှာ" သုတ်ဖြင့် ကမ္မနောင် ဟိတအနက် ၌ နိယ–ညှ ၂ ပစ္စည်းသက်၊ "ကမ္မနိယံ, ကမ္မညှံ"တို့ကား ရှုအလို ဣယ–ယပစ္စည်း သက်, နလာ၍လည်းပြီး၏၊ "ကထာဒီဟိ တွိကော" သုတ်ဖြင့် ကထာစသည် နောင် သာဓုအနက်၌ ဣကပစ္စည်းသက်, ကထာယံ+သာဓု ကထိကော=စကားအရာ ၌ ကောင်းသူ (စကားပြောကောင်းသူ) ဓမ္မကထိကော၊ ပဝါသိကော=အရပ်တစ်ပါး ၌ ကောင်းသူ၊ ဥပဝါသိကော–ဥပုသ်သုံးခြင်း၌ ကောင်းသူ ["ပါထေယျံ သာပတေ ယျံ ဒက္ခိဏေယျော"တို့ကို ဏေယျပစ္စည်းဖြင့် ပြခဲ့ပြီ။]

အာယပစ္စည်း။ ။ "ရာယော တုမန္တာ" သုတ်ဖြင့် တုံပစ္စယန္တ နောင် အရဟာအနက်၌ ရ အနုဗန်ရှိသော အာယပစ္စည်းသက်၊ ဃာတေတုံ+အရဟာတီတိ ဃာတေတာယော–ညှင်းဆဲခြင်းငှာထိုက်သူ၊ ဓာပေတာယော–ဆုံးရှုံးခြင်းငှာထိုက်သူ၊ ပဗ္ဗာဇေတာယော–နှင်ထုတ်ခြင်းငှာထိုက်သူ၊ ["ယာတိသဒ္ဒေါဟိ သနတ္ထော၊ တတောစ သဒ္ဒဝိဒူ အရဟတ္ထံ တာယ သဒ္ဒံ ဥပ္ပာဒေတွာ ဃတေတာယန္တိ ရူပသိဒ္ဓိ ဣစ္ဆန္တိ တိအာဟ–ယာတာရဟန္တိ"ဟူသော မူလပံ, သစ္စကသုတ် ဋီကာနှင့် "အတ္ထသိတာ ယေတိ နု တသိတဗ္ဗေ = မထိတ်လန့်ထိုက်သောအရာ၌" ဟု ဖွင့်သော ခန္ဓဝဂ် ဒုတိယံပံ, ပထမဝဂ်ဋီကာတို့အလိုမူ တဗ္ဗပစ္စည်းနှင့် အလားတူသော ကိတ်တာယ ပစ္စည်းဟု ကြံထိုက်သည်၊]

အဘူတတဗ္ဘောအနက်၌ စီပစ္စည်း။ ။ တာယ–ထိုအခိုက်အတန်ဖြင့် + ဘာဝေါ–ဖြစ်ခြင်းတည်း၊ တဗ္ဘာဝေါ–ခြင်း၊ အဘူတသ–ထိုအခိုက်အတန်ဖြင့် မဖြစ်ဖူးသော အနက်၏၊ တဗ္ဘောဝေါ–ထို အခိုက်အတန်ဖြင့် ဖြစ်ခြင်းတည်း၊ အဘူတတဗ္ဘာဝေါ–ခြင်း၊ ထိုအဘူတတဗ္ဘောအနက်ကို သိအပ်ရာ၌ ကရဓာတ် အသဓာတ် ဘူဓာတ်တို့တွင် တစ်ခုခုနှင့် ယှဉ်ရာ၌ ဝိကာရဝါစီသဒ္ဒါနောင်စီပစ္စည်း (တစ်နည်း ဤပစ္စည်း)သက်၊ "အဘူတတဗ္ဘာဝေ ကရာသဘူယောဂေ ဝိကာရာစီ" (မောဂ္ဂလ္လာန် သုတ်)၊ ပုံစံကား–ဓဝလီကရောတိ (ရှေးက မဖြူသော အရာဝတ္ထုကို

ဖြူအောင် ပြု၏၊ ဓဝလီသိယာ–ရှေးက မဖြူဘဲ ယခု အဖြူဖြစ်ရာ၏၊ ဓဝလီဘဝတိ–(ရှေးက မ်ဖြူဘဲ အခုအဖြူဖြစ်၏)။

ချဲ့ဦးအုံ။ ။ မည်းနက်နေသော အရာဝတ္ထုကို ဖြူအောင် ပြုလုပ်ရာ၌ ထိုဝတ္ထု၏ အဖြူမဖြစ်သေးသော အခိုက်အတန့်သည် အဘူတတည်း၊ (အဖြူဖြစ်အောင် ပြုလုပ်သဖြင့်) အဖြူဖြစ်လာခြင်းသည် တဗ္ဘာဝတည်း၊ မဖြူသော ဝတ္ထု၏ တစ်မျိုးတစ်ဖုံပြောင်းလွဲ၍ အဖြူဖြစ်ခြင်းသည် ဝိကာရတည်း၊ [ပကတိ ဝိကတိ ၂ မျိုး ,ဝိကတိဆိုသည်နှင့် သဘောတူပင်၊] ထို ဝိကာရအနက်ကို ဟောသော ဓဝလ သဒ္ဒါကား ဝိကာရဝါစီသဒ္ဒါတည်း၊ ထို ဝိကာရဝါစီသဒ္ဒါ၌ ကရောတိဟု ဂ်ရဓာတ်နှင့်လည်း ယှဉ်လျက်ရှိ၏၊ ဤသို့လျှင် အဘူတတဗ္ဘော အနက်ကိုသိအပ်ရာဝယ် ကရဓာတ်နှင့်ယှဉ်သော ဝိကာရဝါစီ ဓဝသဒ္ဒါနောင် စီပစ္စည်း (ကစ္စည်းအလို ဤပစ္စည်း) သက်၍ "ဓဝလီကရောတိ"ဟု ဖြစ်သည်၊ ဓဝလီသိယာ၌ အသဓာတ်, ဓဝလီဘဝတိ ဘူဓာတ်ဖြစ်ခြင်းသာ ထူး၏။

ရုပ်တွက်ပုံ။ ။ ရုပ်တွက်ရာ၌ "ဓဝလ + ကရောတိ"ဟုတည်း, အဘူတ တဗ္ဘာဝေစသော သုတ်ဖြင့် အဘူတတဗ္ဘောအနက်၌ ဓဝလနောင် စီပစ္စည်းသက်, စ အနုဗန်ချေ (တစ်နည်း, ယဒနုသုတ်ကြီးဖြင့် ဤပစ္စည်းသက်၊) ဓဝလ်နှင့် ကရောတိကို ဒုတိယာတပ္ပုရိသ်သမာသ်စပ်၍ ဓဝလ်၌ အံဝိဘတ်ကိုလည်းချေ၊ ဓဝလီကရောတိဟု ပြီး၏။["အာချာတ်ပုဒ်နှင့် သမာသ်မဖြစ်" ဟူသောစကားသည် များရာလိုက်၍ ဆိုအပ်သော ယေဘုယျ စကားတည်း၊ ကရောတိ ဟု အာချာတ်ပုဒ်ဆုံးလျက်ရှိသော ကြောင့် နာမ်လည်း မငဲ့ရတော့ပြီ၊ "အဓဓလော ဓဝလော သိယာ" ဟူသောအနက်၌ ဓဝလီသိယာ ဟုလည်းကောင်း, "အဓဓလော ဓဝလော ဘဝတိ" ဟူသောအနက်၌ ဓဝလီဘဝတိဟုလည်းကောင်း ပြီးပုံကိုလည်း သိပါ။

မှတ်ချက်။ ။ အဘူတတဗ္ဘော မဟုတ်ရာ၌ကား "ယဇ်ကရောတိ=ဆိုးကိုပြု၏" စသည်ဖြင့် စီပစ္စည်း မသက်ရ၊ ကရ–အသ–ဘူဓာတ်နှင့် မယှဉ်ပြန်လျှင် အဘူတတဗ္ဘော အနက်ပင် ဖြစ်သော်လည်း စီပစ္စည်း မသက်ရ၊ "အဓဓလော ဓဝလော ဓယတေ"ဟုသာ ဖြစ်၏၊ "သုဝဏ္ဏံ ကုဏ္ဍလံ ကရောတိ"၌ သုဝဏ္ဏံကဲ့သို့ ပကတိဝါစီ သဒ္ဒါနောင်လည်း စီပစ္စည်းမသက်ရ၍ "သုဝဏ္ဏီကရောတိ"ဟု မဖြစ်နိုင်၊ "အကုဏ္ဍလံ ကုဏ္ဍလံ ကရောတိ"ဟု အနက်ဆို၍ "ကုဏ္ဍလီ ကရောတိ=နားတောင်းပြု၏"ဟုကား ဖြစ်နိုင်သည်၊ "တုမှိဘဝတိ–သင်မဟုတ်သူက သင်ဖြစ်နေ၏၊ အပါကဇံပါကဇံကရောတိတိ ပါကဇီကရဏံ၊ တသ+ပါကဇီကရဏံ တပ္ပါကဇီ ကရဏံ" စသည်ဖြင့် စီပစ္စည်းပုံစံတွေ အတော်များစွာ ရှိပေသည်။

ရိကဏ်, အာဝီ, ဥကီ, ယှဏ်။ ။ "ဒီသဿ ညေပိ ပစ္စယာ" သုတ်ဖြင့် ရ အနုဗန်ရှိသော ဣကဏ်ပစ္စည်း, အာဝီ–ဥကီ–ယှဏ်ပစ္စည်းသက်၊ ဝိဝိဓာ+မာတရော, ဝိမာတရော–အထူးထူးသော (ကွဲပြားသော) အမိတို့၊ ဤကားသ်မာသ်သာတည်း၊

ဒ္ဒါဒီတော ကော ၃၉၂။ အနေကတ္ထော-များစွာသော အနက်၌၊ ဒ္ဒီ ဣတ္ထေ၀ နေကတ္ထော၀ မာဒီတော-ဒ္ဒီ အစရှိသော သဒ္ဒါသဒ္ဒါတို့မှ (နောက်၌)၊ ကပစ္စယော ဟောတိ-၏၊ စ-သည်သာ မကသေး၊ နိပါတနာရှေ - နိပါတနသုတ်ဖြင့်၊ သိဒ္ဓန္တိ-ပြီးကုန်သေး၏၊ သတသ-တစ်ရာ၏၊ ဒ္ဒိက-၂ ခုတည်း၊ ဒ္ဒိသတ-တစ်ရာ နှစ်ခု၊ ၀ါ-နှစ်ရာ၊ သတသ, တိက-

---

ဝိမာတ္ထနံ+ပုတ္တာ ဝေမာတိကာ=မတူသော အမိတို့၏သားတို့ (မိကွဲ ဘတူ သားတို့)၊ ရဏ် (ရ အနုဗန်ရှိသော အဏ်) ပစ္စည်းလည်း သက်၍ "ဝေမာတာ ဘဂိနီစာပိ" ဟုလည်း ဖြစ်၏၊ ပထံ+ဂစ္ဆတိတိ ပထာ၀ိ-ခရီးသွားသူ။ ["ပထံ+ အ၀ဇ္ဇံ ဂစ္ဆန္တိတိ ပထာ၀ိနော"ဟု ပြုသော မူလပံ ဗြဟ္မနိမဇ္ဇနသုတ် ဌီကာအလိုမူ အ၀ဓာတ် ဏိပစ္စည်းဖြင့် ပြီးသော ကိတန္တသမာသ်တည်း၊] ဣသာ+အသ အတ္ထိတိ ဣသုကိ-ငြှားစုခြင်းရှိသူ၊ ["စဏ္ဍာစ ဖရုသာ အာသိ, ဣသုကိ မစ္ဆရီ သဌာ"ဟု ရှိသော ဣတ္ထိလိင်အရာ၌ကား ဣသာနောင် ဥကပစ္စည်း, ဣတ္ထိဓောတုက ဣပစ္စည်းဟုလည်း ကြဲသင့်၏၊] ဓုရံ ၀ဟတိတိ ဓောရယော=၀န်ဆောင်သူ၊ ဣသို့လျှင် တိုက်ရိုက်သုတ်မရှိသော ယောဂ၀ိဘာဂ စသည်ဖြင့်လည်း မပြီးနိုင်သော တဒ္ဒိတ်ပစ္စည်းများကို ဣယဒနုသုတ်ကြီးဖြင့်ချည်းသက်၊ ထို့ကြောင့် "အစပြုသည်, ယဒနုသုတ်ကြီး အရာတည်း" ဟု (လက်ဘ်၌) ဆရာတို့ မိန့်တော်မူကြသည်။

၃၉၂။ အနေကတ္ထော။ ။ "အနေကတ္ထေတိ-သကတ္ထပရိမာဏတ္ထာဒိ ၀သေန အနေကသ္မိံ အတ္ထေ"ဟု ရှင်ဌီကာ ဖွင့်သောကြောင့် သကတ်အနက် ပရိ မာဏအနက် စသောအားဖြင့် ကပစ္စည်းသက်ရာအနက်ဟောများသည်ကို အနေကတ္ထ ဆိုသည်ဟု မှတ်၊ ထိုတွင် သကတ်အနက်၌ "ဒ္ဒေယော ဒ္ဒိကာ-၂ခုတို့"ဟု ဗဟုဝုစ်ပြု၊ ပရိမာဏအနက်၌ "ဒ္ဒေ+ပရိမာဏံ အဿာတိ ဒ္ဒိကံ"ဟု ဧကဝုစ် ဖြစ်စေ ဒ္ဒေပရိမာဏံ ဧတေသံတိ ဒ္ဒိကာ"ဟု ဗဟုဝုစ်ဖြစ်စေ ပြု၊ [ဒ္ဒေဟု ဗဟုဝုစ် ရှိသော်လည်း "ပရိမာဏံ"ဟု ဧကဝုစ်နှင့် တွဲနိုင်၏၊ ဘာကြောင့်နည်း...အတိုင်း အရှည် သာမညအားဖြင့် တစ်ခုတည်းဖြစ်နိုင်သောကြောင့်တည်း၊ ထို့ကြောင့် ပဋ္ဌ+မတ္တာ (ပမာဏ) ဧတေသံတိ ပဋ္ဌမတ္တာ"ဟု အဋ္ဌကထာတို့ ပြုကြသည်။]

သက္ကတနှင့် ညီပုံ။ ။ သကတ္ထ ပရိမာဏတ္ထ၌ ကပစ္စည်း သက်ခြင်းသည် သက္ကတနှင့်ညီ၏၊ "သဒ္ဓါယ သညာယ က သုတ္တဏ္ဍယနေသု"-ပါဏိနိ (၅, ၃, ၅၈)၊ ထိုတွင် သညာအနက်၌ က ပစ္စည်းသည် သကတ္ထ၌လည်းကောင်း, ပရိမာဏတ္ထ၌လည်းကောင်း ဖြစ်၏၊ "သညာယံ သကတ္ထေ ပစ္စယော ၀ါစ္စော၊ ပဋ္ဌေ၀+ပဋ္ဌကာ သကုဏာ-ပဋ္ဌကမည်သော ၄က်တို့၊ ပဋ္ဌ+ပရိမာဏံ ဧတေသမိ

၃–ခုတည်း၊ တိသတ်–တစ်ရာ ၃–ခု၊ ဝါ–သုံးရာ၊ (နောက်ဌ်လည်း ဤနည်း အတိုင်းပေး)၊ သတသ–၏ ဒသက်–ဆယ်ခုတည်း၊ ဒသသတ်–ဆယ်ရာ၊ သဟာသ်–တစ်ထောင်သည်၊ ဟောတိ ၏။ (၄၁၈)

တိဝါ–ငါးကောင် အတိုင်းအရှည်ရှိကုန်သော ၄က်တို့"၊ သံယ (အပေါင်းအစု = ရာသီ)ကို အရကောက်ရာဌ်ကား က ပစ္စည်းသည် ပရိမာဏအနက်ဌ်သာ ဖြစ်၏၊ "ပဌ+ပရိမာဏံ အဿာတိ (ထိုအပေါင်း၏) ပဌကော = ငါးခုအတိုင်းအရှည်ရှိ သော အပေါင်း (အစု)၊ ဤစကားအရ "ရာသီ" အနက်သည် က ပစ္စည်း၏ သီးခြားအနက် မဟုတ်, ပရိမာဏအနက် ဟောရာဌ် ရာသီကိုအရကောက်ရခြင်း ဖြစ်သည်ဟု မှတ်ပါ၊] သုတ္တမ္ပယန (တစ်ကြိမ် တစ်ခေါက် ရွက်ဆိုလောက်သော သုတ်အပိုင်းအခန်း)ကို အရကောက်ရာဌ်လည်း ပရိမာဏအနက်ဌ်ပင် က ပစ္စည်း ဖြစ်၏၊ "အဌက်–အမ္ပယနရှစ်ခု အတိုင်းအရှည်ရှိသော ပါဏိနီကျမ်း (ကာသိ ကာဝုတ္တိ)၊ ဒွိတ္တ သန္ဓာယ, တဗ္ဗတိစ (ထို ၂ ခု အစိတ်ရှိသော အပေါင်း သာမညဌ်) နှ–နပုလ္လိင်"ဟု ထောမနီဓိ ဆိုသောကြောင့် အပေါင်းသာမညကို ဟောရာဌ် နပုလ္လိင်တည်း၊ ဒွိက်–၂ခု အတိုင်းအရှည်ရှိသော အပေါင်း စသည်တည်း၊ သို့ဖြစ်လျှင် "ဒွိန္နံ+သမူဟော ဒွိက်"ဟု သမူဟအနက်လည်း ဖြစ်နိုင်သည်၊ ဤသို့လျှင် သကတ်အနက် ပရိမာဏအနက် စသောအားဖြင့် များသောအနက်ရှိသည်ကို အနေ ကတ္တာဟု ဆိုသော စကားသည် သဂ္ဂတနှင့် ညီသည်။

စ၏ အနက်နှင့် နိဒ္ဒေသအဆို။ ။ အနေကတ္ထောစဌ် စသည် ရှေ့ နိပါတ်နှ သုတ်ဖြင့် စိရင်မှုကို ဆည်းသော ဝုတ္တသမုစ္စည်း (ဣဓ ဟိ စဂ္ဂဟဏေန နိပါတန သုတ္တေန သိဒ္ဓန် သမုစ္စယတိ)ဟု နိဒ္ဒေသဖွင့်၏၊ ထိုအဖွင့်နှင့်အညီ "စ–သည်သာ မကသေး"ဟု ပေးလိုက်၏၊ ဤသုတ်ဖြင့် က ပစ္စည်း သက်ရုံသာမကသေး ရှေ့ သုတ်ဖြင့်လည်း ပြီးအောင်စိရင်ရသေးသည်–ဟူလို၊ ဒွိသတ်ကို "သတ+ဒွိ" တည်, သ သက်, သ် လာ, ဒွါဒိတော ကော နေကတ္ထောစသုတ်ဖြင့် ဒွိနောင် က ပစ္စည်း သက်, သိသက်, အံ့ပြု၊ "သတသ+ဒွိက်"ဟု သမာသ်ဝါကျဖြစ်၏၊ အနက်ဆို သမာသ်စပ်၍ တပ္ပုရိသ်မှည့်, သမာသ်မှည့်, ဝိဘတ်ချေ–"သတ+ဒွိက"ဟု ပကတိပြု၊ ယဒနုပပန္နာ နိပါတနာ သိဒ္ဓန်ဖြင့် ကကို ချေ၍ သတနှင့် ဒွိကိုလည်း ရှေ့နောက်ပြန်, နာမ်ငဲ့, သိ အံ့ပြု "ဒွိသတ"ပြီး၏။ ဤကား နိဒ္ဒေသဌ် သူ့အဖွင့်နှင့် သူ ရုပ်စိရင်ပုံတည်း၊ တိသတ်၊ ပေ၊ ဒသသတ်တို့ကိုလည်း ဤနည်းမှီး၍ တွက်။

ရူပသိဒ္ဓိ။ ။ ရူပသိဒ္ဓိဌ်ကား စ၏အနက်ကိုအထူးမပြ, စအတွက် အနက်သီးခြားမရှိ-(ဝါစာသိလိဋ္ဌအကျိုးသာ)ဟု ဆို၏၊ ပုံစံကိုလည်း "ဒွိက် တိက်၊ ပေ၊ သတက် သဟသက်–တစ်ထောင် (သကတ္ထဌ် က သက်)၊ ဝါ–တစ်ထောင် အတိုင်းအရှည်ရှိသော အစု (ပရိမာဏ အနက်ဌ် က သက်)"ဟု ထုတ်၏၊ ထို ရူပသိဒ္ဓိ အဆိုသည်သာ ပြခဲ့သော သဂ္ဂတပုံစံနှင့်ညီသည်၊ သို့သော် "သတသ+ဒွိက်

ဒ္ဒိသတံ"စသည်ဖြင့်လည်းကောင်း "နိပါတနာ, သိဒ္ဓန္တိ"ဟု လည်းကောင်းပြသော ဝုတ္တိနှင့်ကား နိဒ္ဒေသဖွင့်ပုံက ညီ၏၊ ရူပသိဒ္ဓိကမူ ထိုဝုတ္တိအဖွင့်ကိုပင် မနှစ်သက်၍ တစ်မျိုးဖွင့်ပြခြင်းဖြစ်သည်၊ ဒသသတံ၏ နောက်၌ "သဟသံဟောတိ"ကား "ဒသသတဟူသည် တစ်ထောင်ပင်တည်း"ဟု အပိုထည့်အပ်သော အမှာစကားတည်း။

သရုံးအပြား။ ။ မိသက, ဂုဏိတ, သမ္ဘန္ဓ, သကေ်တ, အနေကဟု သရုံး ၅မျိုးရှိ၏၊ ထိုတွင် ဧကာဒသ စသည်သည် ဧကနှင့် ဒသကို ရောနှောမ်ိသရ သောကြောင့် မိသကသရုံးမည်၏၊ ဒွါဒသ တေရသ စုဒ္ဒသ စသည်၌လည်းနည်း တူ၊ ဒ္ဒိသတံ စသည်သည် မြှောက်၍ သိအပ်သောကြောင့် ဂုဏိတ သရုံးမည်၏၊ မှန်၏–သတကို ၂ ခုဖြင့် မြှောက်လျှင် ဒ္ဒိသတဟု ဖြစ်၏၊ "ဒွေ+သတာနိ ဒ္ဒိသတံ"–ဟု ဒီဃသမာသ်ဖြစ်စေ ဒ္ဒိဟိ + ဂုဏိတံ + သတံ ဒ္ဒိသတံ"ဟု မဏ္ဍူ လောပီ တပ္ပုရိသ်ဖြစ်စေ (ကစ္စည်းဝုတ္တိအတိုင်း "သတသ + ဒ္ဒိက် ဒ္ဒသတံ"ဟု ဖြစ်စေ)ပြု၊ "တိသတံ၊ ပေ၊ ဒသသဟသံ စသည်တို့၌လည်း နည်းတူ။

သမ္ဘန္ဓ။ ။ "အဌသဋ္ဌိသတ သဟဿုဗ္ဗေဓော=တစ်သိန်းခြောက်သောင်း ရှစ်ထောင် အစောက်ရှိသော မြင်းမိုရ်တောင်" စသည်ဖြင့် စပ်လျက် မြှောက်၍သိအပ် သောသရုံးသည် သမ္ဘန္ဓသရုံးမည်၏၊သဟဿတည်, သတနှင့်မြှောက် သတ သဟဿ–တစ်သိန်း"ဟု ဖြစ်၏၊ သဟဿကိုပင် ထပ်၍တည်၊ (သတကို ခုန်ကျော်၍) သင်ဋ္ဌိဖြင့်မြှောက် "သင်ဋ္ဌိသဟဿ=ခြောက်သောင်း"ဟု ဖြစ်၏၊ သဟဿကိုပင် ထပ်၍တည် (သင်ဋ္ဌိနှင့် သတကို ခုန်ကျော်၍) အဌဖြင့်မြှောက် "အဌသဟဿ– ရှစ် ထောင်"ဟု ဖြစ်၏၊ ထိုအားလုံးကို သမ္ဘန္ဓ (စပ်မှု) ပြုလိုက်လျှင် "အဌသင်ဋ္ဌိသတ သဟဿ–တစ်သိန်းခြောက်သောင်းရှစ်ထောင်"ဟု ဖြစ်သည်၊ [မြင်းမိုရ်တောင်သည် ရေမျက်နှာပြင်အောက်၌ ရှစ်သောင်းလေးထောင် -ရေအထက်၌ ရှစ်သောင်းလေး ထောင်ရှိရကား ၂ ရပ်ပေါင်းလျှင် ယူဇနာတစ်သိန်းခြောက်သောင်း ရှစ်ထောင်ရှိသည်– ဟူလို၊ "စတုရာသီတိသဟဿာနိ–ရှစ်သောင်းလေးထောင်တို့"လည်း သမ္ဘန္ဓပင်။]

ဂုဏိတနှင့် သမ္ဘန္ဓအထူး။ ။ ပုဒ်တစ်ပါး အခြား အကွယ်မရှိဘဲ မြှောက် အပ်လျှင် ဂုဏိတမည်၏၊ "ဒသသတ သဟဿံ–တစ်သိန်း" ဟူရာ၌.သဟဿကို သတဖြင့်မြှောက် (သတသဟဿ တစ်သိန်း)ဖြစ်၏၊ ထိုသတသဟဿကို ဒသဖြင့် ထပ်၍မြှောက် "ဒသ သတသဟဿ–တစ်သန်း"ဖြစ်၏၊ ဤသို့ မခုန်ကျော်ရဘဲ မြှောက်အပ်လျှင် ဂုဏိတသာ ဖြစ်သည်၊ "တိသဟဿီ မဟာသဟဿီ လောက ဓာတုယော–ကုဋေတစ်သိန်းသော လောကဓာတ်တို့" ဟူရာ၌လည်း ဂုဏိတပင် မည်၏၊ တိသဟဿီကို သုံးပုံခွဲလျှင် တစ်ထောင် ၃ ပုံဖြစ်၏၊ မဟာသဟဿီ (တစ်ထောင်)ကို ပထမတစ်ထောင်ဖြင့် မြှောက် တစ်သန်းဖြစ်၏၊ ထိုတစ်သန်းကို ဒုတိယ တစ်ထောင်ဖြင့်မြှောက် ကုဋေတစ်ရာဖြစ်၏၊ ထိုကုဋေတစ်ရာကို တတိယ

တစ်ထောင်ဖြင့်မြှောက် ကုဋေတစ်သိန်းဖြစ်၏–ဟု ဆရာတို့မိန့်တော်မူကြသည်၊ ပုဒ်တစ်ပါးခြားနေလျှင်ကား ထိုခြားသောပုဒ်သည် သချီးပုဒ်ပင် မဟုတ်သော်လည်း သမ္မန္ဒဋ္ဌ ဝင်၏။

ဆက်ဦးအုံ– "ယောဇနာနံ သတာနုဿော, ဟိမဝါ ပဗ္ဗပဗ္ဗတော"ဌ် ပဗ္ဗကို (ဥစ္စော ဟိမဝါ ခြားနေသော) သတာနိုနှင့်စပ်ပြီးလျှင် မြှောက်၍သိရ၏၊ "ပဗ္ဗ သတာနိ–ငါးရာတို့"၊ "သတံ ဟတ္ထီ သတံ အဿာ၊ ပေ၊ သတံကညာ သဟဿာနိ"ဌ် သတံပုဒ်တို့ကို ဟတ္ထီစသည် ခြားသော သဟဿာနိနှင့် ချဉ်းစပ်ပြီးလျှင် မြှောက်၍ သိရ၏၊ "သတံ ဟတ္ထီ သဟဿာနိ–ဆင် တစ်သိန်းတို့" စသည်၊ ဤသို့ ဂုဏ်တနှင့် သမ္မန္ဒခြားနားပုံကို မှတ်၍ သမ္မန္ဒဟူသမျှဌ် ဂုဏ်တ ပါဝင်ရသည် ဟုလည်းကောင်း မမြှောက်ရဘဲ ရောရုံသာ ရောရသော သချီးကို မိဿကဟု လည်းကောင်းသိပါ။

သင်္ကေတသချီး။ ။ ဧက–ဒွိ၊ ပေ၊ ဒသ–ဝိသတိ စသည်ဖြင့် သဟဿ တိုင်အောင် မရောရ မပေါင်းရ–မမြှောက်ရသော သချီးသည်လည်းကောင်း, "ကာသိ–တစ်ထောင်, နယုတ်–တစ်သောင်း၊ လက္ခံ–တစ်သိန်း" စသော သချီးသည်လည်း ကောင်း, ဆန်းကျမ်းဌ် အသုံးပြုအပ်သော သမုဒ္ဒရာ ၄ စင်းရှိ၍ သမုဒ္ဒရာဟော အဏ္ဏဝသဒ္ဒါသည် ၄ ခုဟူသော သချီးကိုဟောဏ်, စသော) သချီးသည်လည်းကောင်း, "က–ခ၊ ပေ၊ ဇ–ဈ" တို့သည်လည်းကောင်း, "ဋ ဌ၊ ပေ၊ ဒ ဓ" တို့သည်လည်းကောင်း "ယ ရ လ ဝ ယှ ရှ သ ဟ ဠ" တို့သည်လည်းကောင်း အစဉ်အတိုင်း ၁–၂–၃–၄–၅–၆–၇–၈–၉ သချီးကို ပြကုန်၏၊ ပ ဖ ဗ ဘ မ တို့သည် အစဉ်အတိုင်း ၁–၂–၃–၄–၅ သချီးကို ပြကုန်၏၊ သရရှစ်လုံးနှင့် နဉ တို့သည် သုညသချီးကို ပြကုန်၏ဟု သတ်မှတ်အပ်သော "ပိဋကသချီး"သည် လည်းကောင်း, သင်္ကေတ သချီး မည်၏။

မှတ်ချက်။ ။ ဝိသတိစသည်ကို (ဒသ ဒသ ၂ ခု စသည်ကို မြှောက်ရသောကြောင့် ဂုဏ်တဟုလည်း ဆိုကြသေး၏၊ သက္ကတဌ် တာလုဇသ, မုဒ္ဓဇသ, ဒန္တဇသဟု သဒ္ဒမျိုးရှိ၏၊ ရှေ့ ၂ လုံးကို "ဂယှ–ပရှ"ဟု ရှုတ်ဖတ်ကြသည်၊ "ကာဒိ ဌာဒိ ယကာရာဒိ" စသော ဂါထာကို ထိုထိုကျမ်းများနှင့် အခြေပြုသင်ကြားဟ် ဘုံပိုင်းမှာ ရှုပါ။

အနေကသချီး။ ။ နေကို "သဟဿရံသိ"ဟု ဆို၏၊ ဤဌ် "သဟဿ" သဒ္ဒါသည် "တစ်ထောင်တိတိ"ကို မဟော, ထောင်ပေါင်းများစွာကိုဟော၏၊ "သဟဿရံသိ–ထောင်ပေါင်းများစွာ အရောင်ရှိသောနေ" "သတတောဏော–ရာပေါင်း များစွာ တန်ခိုးရှိသော နေ"လည်း နည်းတူ၊ ဤဌ် သတ–သဟဿ–သချီးတို့သည် "အများ" အနက်ကို ဟောသောကြောင့် အနေကသချီးမည်၏။

[ဆောင်] ရောမှုမိဿက, မြှောက်ဆင့်ကမ္ဘာ, ဂုဏ်တခေါ်၊ ခုန်ကျော်၍စပ်, မြှောက် တုံလတ်က, သမ္မန္ဒတည်း၊ လောကအမှတ်, ပညတ်သချီး, သင်္ကေတာနှင့်,များစွာနက်ပြ,အနေကသည်, ငါးဝသချီး အပြားတည်း။

ဒသ၊ ပေ၊ ယောမ္ဟိ ၃၉၃။ ပရေ ယောမ္ဟိ, ဂဏနေ-ဂဏန်းသရုံ့အရာ၌၊ ပရိယာပန္နသ-သော၊ ဒသ ဒသကသ- ဒသ ဆယ်ခု အပေါင်း၏၊ (ဒသ ဆယ်ခု, ကေသော်ပြု၍ ပေါင်းစုအပ်သော ဒသ တစ်ခု၏၊) သတံ-သတံ အပြုသည်၊ ဟောတိ၊ သတဒသကသ-သတ

၃၉၃။ ဒသ ဒသ ကသ သတံ။ ။ သုတ်၌ပါသော "ဒသ ဒသကံ သတံ" ကို "ဒသ ဒသကသ သတံ ဟောတိ"ဟု ဖွင့်၏၊ ဒသ ဒသကံဟူသော ပထမန္တ ပုဒ်ကို သတံဟူသော အာဒေသင့်၍ "ဒသဒသကသ"ဟု ဆဋ္ဌီယန္တဖြင့် ဖွင့်ခြင်းတည်း၊ အံမော နိဂ္ဂဟီတံသုတ်၌ အံမောကို "အံဝစနသ စ မဂ္ဂာရသ စ"ဟု ဖွင့်ခြင်းမျိုးပင်၊ "ဒသသ-ဒသသဒ္ဒါ၏ + ဒသကံ-ဆယ်ခုအပေါင်းတည်း၊ ဒသ ဒသကံ-ဒသသဒ္ဒါ ဆယ်ခုအပေါင်း၊ "ဒသဆယ်ခုကို ကေသော်ပြု၍ ပေါင်းစုထားအပ်သော ဒသတစ်ခု"ဟု ဆိုလိုသည်၊ သတံ၌ နိဂ္ဂဟီတ်နှင့်တကွ "သတံ"ပြု၍ ယောကိုလည်း (ရှု၌) "ဣမိနာ နိပါတနေန လောပေါ=ဤသုတ်ဖြင့် ချေ" ဟုဆိုသည်။ [ဆရာအချို့ကား နိဂ္ဂဟီတ်မပါဘဲ "သတ" ပြု, ယောချေ, နာမ်ငဲ့ပြီးမှ သိကို အံပြု၏၊ သဟသံ၌လည်း နိဂ္ဂဟီတ် ပါ-မပါ ၂-ဝါဒပင် ရှိ၏၊ နိဂ္ဂဟီတ်မပါသော ဝါဒသည် ရုပ်ပြီးပုံသန့်ရှင်း၏၊ သို့သော် ဝိသံ တီသံစသည်၌ နိဂ္ဂဟီတ်နှင့်တကွ ပြုခဲ့သောကြောင့် နိဂ္ဂဟီတ်ပါသော ဝါဒသာ ရှေ့နောက်ညီသည်။]

သတဒသကသ သဟသံ။ ။ သုတ်၌ "ဒသကာနံ + သတံ = ဆယ်ခုအပေါင်းတို့၏ + သတ"ဟူသည် သတဆယ်ခုကို ကေသော်ပြု၍ ပေါင်းစုထားအပ်သော သတတစ်ခုပင်တည်းဟု သိစေလို၍ "သတဒသကသ=သတ ဆယ်ခုအပေါင်း၏"ဟု ဖွင့်၏၊ ဤအဖွင့်အရ "သတ ဆယ်ခုတည်၍ ဒွန်သမာသ်စီရင်ပြီးလျှင် သတတစ်ခုကြွင်းပြု, ထို သတတစ်ခုကို သဟသံပြုဟု သိသာ၏၊ ရှု၌လည်း ဤနည်းပင် ဖွင့်၏။

နျာသအံလို။ ။ နျာသ၌ကား "ဒသသတကတ္ထဝါစကသ-ဒသသဒ္ဒါတစ်ရာအပေါင်း၏ အနက်ကိုဟောသော-ဒသသဒ္ဒသ-ကေသော် ဒသသဒ္ဒါ၏၊ သဟသ မာဒေသော"ဟု ဖွင့်လေ၏၊ ထို နျာသအလို "ဒသကာနံ-ဒသသဒ္ဒါတို့၏+သတံ-တစ်ရာသည်"ဟု အနက် ပေးရလိမ့်မည်၊ ထိုသို့ ပေးရာ၌ "ဒသကာနံ" ဝယ် ကပစ္စည်း အနက်မရှိခြင်း, ဒသတစ်ရာကို ဆိုလိုလျှင် "ဒသ သတကသ သဟသံ"ဟုသာ သုတ်တည်သင့်ခြင်းကြောင့် နျာသအဖွင့်ကို ရူပသိद္ဓိနှင့်တကွ နိဒ္ဒေသ ကစ္စာယန ဝဏ္ဏနာတို့လည်း မနှစ်သက်ကြ၊ ရှုအတိုင်း ရုပ်တွက်ပုံကို အခြေပြုကြည့်၊ သဟသံစ၌ စကား ဒုတိယတ္ထ သမ္ဘိဏ္ဍန (သတံ အပြုပေါ်၌ ဒုတိယ သဟသအပြုကို ပေါင်းပေးခြင်း) အနက်ရှိ၏။

ဆယ်ခုအပေါင်း၏၊ (သတ ဆယ်ခု, ဧကသေသ်ပြု၍, ပေါင်းစုအပ်သော သတ တစ်ခု၏၊) သဟာသ-သဟာသံ အ ပြုသည်၊ ဟောတိ၊ သတံ-တစ်ရာ၊ သဟာသံ-တစ်ထောင်၊ ဒ္ဝိကာဒိနံ-ဒ္ဝိက အစရှိကုန်သော၊ တဒုတ္တရ ပဒါနဉ္စ-ထို သတသဟာသ တို့၏ နောက်ပုဒ်တို့၌လည်း၊ (ရူပါနိ-ရုပ်တို့ကို)၊ ယထာသင်္ခ်-သင်္ခ်ာ အားလျော်စွာ၊ နိပစ္စန္တေ-ပြီးစေအပ်ကုန်၏၊ တဒိဒံ-ထိုသင်္ခ်ာသည် (ထိုအရေအတွက်သည်) သတသဟ-တစ်ရာ၏၊ ဒ္ဝိကံ-၂ခုသည်၊ ဟောတိ-၏၊ ဒ္ဝိသတံ-၂ ရာ၊ ဧဝံ-တူ၊ တိသတံ-၃ ရာ၊ စတုသတံ-၄ ရာ၊ ပေ၊ ဒသသတံ-ဆယ်ရာ၊ သဟာသံ-သည်၊ ဟောတိ။ (၄၂၅)

---

၁ **ဒ္ဝိကာဒိနံ တဒုတ္တရ ပဒါနဉ္စ။** ။ သတံ, သဟာသံပုဒ်တို့၏ ရုပ်ပြီးပုံကို ပြပြီး၍ ဒ္ဝိသတံဒ္ဝိသဟာသံ စသော ပုဒ်တို့၏ပြီးပုံကို ပြလိုသောကြောင့် ဒ္ဝိကာဒိနံ စသည်ကို မိန့်၊ တဒုတ္တရ (တ+ဥတ္တရ) ၌ တသဒ္ဒါဖြင့် လွန်ကဲသော သတသဟာသ ပုဒ်တို့ကို ညွှန်ပြ၏၊ တေသံ-ထို သတသဟာသ ပုဒ်တို့၏ + ဥတ္တရပဒါနိ-နောက်ဖြစ်သော ပုဒ်တို့တည်း၊ တဒုတ္တရပဒါနိ-တို့၊ "သတ+ဒ္ဝိကံ"ဟု ဖြစ်သော အခါ ဒ္ဝိကသည် သတ၏ နောက်ပုဒ်တည်း၊ ထို့ကြောင့် "တဒုတ္တရပဒ"ဟူသည် ဒ္ဝိက စသောပုဒ်တို့တည်း၊ ဒ္ဝိကာဒိနံ၌ အာဒိဖြင့် တိက စတုက္ကာ၊ ပေ၊ ဒသကတို့ကို ယူ၊ သတ, သဟာသတို့၏ နောက်ပုဒ်ဖြစ်ကြသော ဒ္ဝိကတိက စသည်တို့၏ ရုပ်တို့ကို သင်္ခ်ာအားလျော်စွာ (ဒ္ဝိသတ-တိသတ စသည်ဖြင့် သင်္ခ်ာရှိသည့်အတိုင်း) ပြီးစေရမည်ဟူရာ၌ "သတ+ဒ္ဝိက"ဟုံ ဖြစ်သောအခါ ကချေ,သတနှင့် ဒ္ဝိကို ရှေ့နောက်ပြန်ခြင်းတည်း၊ "သဟာသ+ဒ္ဝိက"၌ ဒ္ဝိသဟာသဖြစ်အောင် ရုပ်ပြီးစေရပုံကိုလည်း သိလေ၊ ဤသို့ပြီးအောင် ဤသုတ်ဖြင့် စီရင်ရမည်ဟု မဆိုလို ယဒနုပပန္နာသုတ်ဖြင့် ပြီးစေရမည်ဟု ဆိုလိုသည်၊ ထိုသုတ်ကြီးဖြင့် စီရင်ဖို့ရာ "ဒ္ဝိကာဒိနံတဒုတ္တရ ပဒါနဉ္စ နိပစ္စန္တေ"ဟု ညွှန်ပြရုံသာ ညွှန်ပြခြင်း ဖြစ်သည်၊ ရှည်ကား သတနှင့် ဒ္ဝိကို ရှေ့နောက်ပြန်မှ, ကချေမှုကို ဤသုတ်ဖြင့်ပင် ပြုသည်။

မေးဖွယ်။ ။ ဒ္ဝိသတံ စသည်တို့ပြီးပုံကို ဒ္ဝါဒိတော ကော နေကတ္ထေစ ဟူသော ရှေ့သုတ်၌လည်း ပြခဲ့ပြီးမဟုတ်ပါလော, အဘယ့်ကြောင့် ထပ်၍ ပြရသနည်းဟု မေးဖွယ်ရှိ၏၊ အဖြေကား-ထိုရှေ့သုတ်၌ "ဒ္ဝိက" စသော ပုဒ်တို့၏၊ ကပစ္စည်းနှင့် ယှဉ်ကြောင်းကို ပြခြင်းအကျိုးငှာသာ ဆိုခဲ့သည်၊ ဤသုတ်ကား "ဒ္ဝိကာဒိနံ" တဒုတ္တရ ပဒါနဉ္စဖြင့် ထို ဒ္ဝိက စသည်တို့သည် သတံ စသည်တို့၏ နောက်ပုဒ်ဖြစ်ကြောင်းကို ပြခြင်းအကျိုးငှာ ထပ်၍ ဆိုအပ်သည်၊ ["နနု ဣမေ ပယောဂါ ပုဗ္ဗေ ဝုတ္တာတိ၊ သစ္စံ, တတ္ထ ဟိ ဒ္ဝိကာဒိနံ ကပစ္စယယောဂ ဒဿနတ္တံ ဝုတ္တာ၊ ဣဓ ပန ဥတ္တရပဒ (ဘာ၀) ဒဿနတ္တံ. ဝုတ္တာ" နိဒ္ဒေသ၊] က ပစ္စည်းသည် သမူဟအနက်ဟောဖြစ်၍ အပေါင်းသာမညကို ငဲ့လျက် "ဒ္ဝိသတံ"ဟု ဧကဝုစ်ဖြင့်

ယာဝ တဒုတ္တရိ ၃၉၄။ ယာဝ–အကြင်မျှလောက် တိုင်အောင်၊ တာသံ သန္ဓာနံ–ဒသဝုဏ္ဏိတဋ္ဌ တို့ သတ သဟာသသန္ဓာတို့၏၊ ဥတ္တရိ–အထက် သန္ဓာသည်၊ (အတ္ထိ–ရှိ၏၊ တာဝ–တို့ အထက်သန္ဓာ ရှိသမျှ၊) ဒသ ဝုဏ္ဏိတဋ္ဌ–ဆယ်ခု တို့ဖြင့် မြှောက်ခြင်းကိုလည်း၊ ကာတဗ္ဗံ–ပြုတိုက်၏၊ ဒသသ ဂဏနသ–ဆယ်ဂဏန်းကို၊ ဒသဝုဏ္ဏိတံ–ဆယ်ခုဖြင့် မြှောက်ခြင်းကို၊

ထားရကြောင်းကို နိဒ္ဒေသဆိုတ်၏၊ သို့သော် "ဒွိသတံ" ကား သမာဟာရ ဒိဂုသမာသ်ပုဒ်လည်း ဖြစ်သောကြောင့် ဧကဝုစ်ထားသည်၊ အကယ်၍ ဝါကျဖြစ်မူ ဝဂ္ဂဘေဒ (တစ်ရာ ၂–ခု) ဖြစ်သောကြောင့် "ဒွေ+သတာနိ"ဟု ဗဟုဝုစ်ပင် ထားရမည်။

စ အနက်။ ။ တဒုတ္တရ ပဒါနဋ္ဌဋ္ဌ စ သည် အခြားနည်းတစ်မျိုးကို ဆည်းခြင်း သမုစ္စည်းအနက်ရှိ၏၊ ထို့ကြောင့် "ဒသသ+သတကံ, ဒသသတံ–တစ်ဆယ်၏ တစ်ရာအပေါင်း"ဟု သမာသ်တွဲပြီးနောက် ဤသုတ်ဖြင့် ဒသသတကို သဟသံပြု၊ "သတသ+သတကံ, သတသတံ–တစ်ရာ၏ တစ်ရာအပေါင်း"ဟု တွဲပြီးနောက် သတသတ (တစ်ရာပေါင်း တစ်ရာ, ဝါ–တစ်သောင်း)ကို ဤသုတ်ဖြင့် ဒသ–သဟသံပြု၊ ထို့အတူ သဟသသတ (တစ်ထောင်ပေါင်း တစ်ရာ)ကို သတ–သဟသံပြု, တစ်သိန်းဖြစ်၏၊ ဒသ သဟသသတ (ဆယ်ထောင်ပေါင်းတစ်ရာ) ကို ဒသသတ သဟသံ ပြု, တစ်သန်းဖြစ်၏၊ သတ သဟသသတကို (သိန်းတစ်ရာ)ကို ကောဋိပြု, တစ်ကုဋေဖြစ်၏၊ ဤသို့ စသည်ဖြင့် သတဖြင့်ချည်း အထက်အထက်တိုးမြင့် ပြုရပုံကို စသဒ္ဒါဖြင့် ပြသည်–ဟု နိဒ္ဒေသ ဆိုတ်၏။

ချာသအဆို။ ။ ချာသဋ္ဌကား ဒွိကာဒိနံ တဒုတ္တရ ပဒါနဋ္ဌဖြင့် သတမှ အောက်သန္ဓာတို့ကို ပြု၏–ဟုဆိုမူ "ဒသသ+ဒွိကံ တဒိဒံ ဟောတိ ဝီသံ, ဒသ သ+တိကံ တဒိဒံ ဟောတိ တိံသံ၊ ပေ၊ ဒသသ+ဒသကံ တဒိဒံ ဟောတိ သတံ၊ သတသ+ဒွိကံ တဒိဒံ ဟောတိ ဒွိသတံ၊ ပေ၊ သတသ+ဒသကံ တဒိဒံ ဟောတိ သဟသံ"ဟု ယှဉ်စပ်နည်းကိုလည်း ပြသည်။

၃၉၄။ ယာဝ တဒုတ္တရိ။ ။ "ယာဝ" သဒ္ဒါသည် အနိယမ ပရိစ္ဆေဒတ္ထ နိပါတ်၊ အနိယမရှိလျှင် နိယမလည်း ရှိရ, မရှိလျှင် ထည့်ရမြဲဖြစ်သောကြောင့် "ယာဝ တာသံ သန္ဓာနံ ဥတ္တရိ, တာဝ ဒသဝုဏ္ဏိတဋ္ဌ ကာတဗ္ဗံ"ဟု တာဝထည့်၍ ချာသ စသည် ဖွင့်ကြသည်၊ တဒုတ္တရိ (တ+ဥတ္တရိ)ဋ္ဌ တ သဒ္ဒါဖြင့် ရှေ့သုတ်ဋ္ဌ ပြအပ်ခဲ့သော သတ–သဟသသန္ဓာ ၂–ခုကို ညွှန်ပြ၏၊ "ဥတ္တရိ=ဥတ္တရိ"ဟု ပါဋ္ဌ ၂–ထွေရှိ၏၊ သီဟိုဠ်မှဋ္ဌလည်းကောင်း, "ဥတ္တရိမ္ပိ+ဥတ္တရိ+အပိ" ဟူသော ရူပုံစံဋ္ဌ လည်းကောင်း, "တာသံ သန္ဓာနံ ဥတ္တရိန္တိ"ဟု ဖွင့်သော ရူဒီကာဋ္ဌလည်းကောင်း,

ကတ္တာ–ပြုလေသော်၊ **သတံ**–တစ်ရာသည်၊ **ဟောတိ** **ယထာ**–ဖြစ်သကဲ့သို့ လည်းကောင်း၊ **သတသ**–ရာဂဏန်းကို၊ **ဒသဂုဏိတံ**–ကို၊ **ကတ္တာ**–ပြုလေသော်၊ **သဟဿံ**–တစ်ထောင်သည်၊ **ဟောတိ** **ယထာ**–ဖြစ်သကဲ့သို့ လည်းကောင်း၊ (**တထာ**–**တို့အတူ**၊) **သဟဿသ**–ထောင်ဂဏန်းကို၊ **ဒသဂုဏိတံ**–ကို၊ **ကတ္တာ**–သော်၊ **ဒသသဟဿံ**–တစ်သောင်းသည်၊ **ဟောတိ**၊ **ဒသ** **သဟဿသ**–ကို၊ **ဒသဂုဏိတံ**

"ဥတ္တရီ"ဟု နိဂ္ဂဟီတန္တဖြင့် ရှိကြသည်၊ ထိုဥတ္တရီ လည်း နိပါတ်ပုဒ်ဖြစ်၍ "ဥတ္တရီ–အထက်သချေါ်သည်"ဟု သိဝိဘတ်ကျသော ပုဒ်လည်း ဖြစ်နိုင်သည်၊ "ယာဝ တာသံ သချေါနံ ဥတ္တရီ"သည် အနိယမဝါကျ၊ "(တာဝ) ဒသဂုဏိတဿ ကာတဗ္ဗံ"သည် နိယမဝါကျဟု ခွဲ၊ ထို ဝါကျများဖြင့် ရှေ့သုတ်၌ တိုက်ရိုက်ပြခဲ့သော ထိုသတ–သဟဿသချေါ် ၂–ခုမှ အထက်၌ အကြင်မျှလောက် သော သချေါ်သည်ရှိ၏, ထိုရှိသချေါ်များကို ဆယ်ဖြင့်ချည်း မြှောက်ပါလေ"ဟု ဆိုလိုသည်၊ ဤစကားဖြင့် "ဤသုတ်သည် မြှောက်ပုံနည်းကို ပြသော ပရိဘာသာသုတ်တည်း"ဟု သိသာ်ပြီ၊ မြှောက်ပုံ အစီအရင်ကို ပြသော ဝိဓိသုတ်ဟု နိဒ္ဒေသ ဆိုလေသေး၏။

ဥတ္တရီ အရယူဖွယ်။ ။ "တဒုတ္တရီ–ထို သတ, သဟဿတို့မှ အထက် သချေါ်" ဟူရာ၌ ဥတ္တရီ အရ ဒသသဟဿ (သောင်း)မှစ၍ အသင်္ချေယျတိုင်အောင် သော သချေါ်တို့ကိုပင် ယူ၊ မှန်၏–"မည်သည့် သချေါ်တိုင်အောင်"ဟု မပိုင်းဖြတ်ဘဲ "ယာဝဥတ္တရီ"ဟု သာမည ဆိုသောကြောင့် အထက်၌ ရှိသမျှ သချေါ်အားလုံးကိုပင် ယူသင့်သည်။ ["တာသံ သချေါနံ ယာဝဥတ္တရီ အသင်္ချေယျ ပရိယောသာနံ အတ္ထိ, တာဝ"–နိဒ္ဒေသ။]

ဒသဂုဏိတဿ။ ။ စသဒ္ဒါကို နောက်၌ ဝိသေသနတ္ထဟု ဖွင့်၏၊ ထိုဝိသေသနဟူသည် နည်းတစ်မျိုး (နည်းအထူး) လည်း ရှိသေး၏ဟု ပြသော ဝိသေသနတည်း၊ တစ်ဆယ်ဖြင့် မြှောက်နည်းမှ ထူးခြားသော ရာဖြင့် မြှောက်နည်းလည်း ရှိသေး၏–ဟူလို၊ သုံးရိုးအားဖြင့် ဤစသဒ္ဒါကို အဝုတ္တသမုစ္စယတ္ထ (တိုက်ရိုက် မဆိုအပ်သော ရာဖြင့် မြှောက်နည်းကို ဆည်းခြင်းအနက်ရှိ၏)ဟု ဆိုလိုသည်၊ ထို့ကြောင့် နိဒ္ဒေသ၌ "ဧတ္ထ စ သဒ္ဒေါ နေ ကေဝလံ သချေါနံ ဒသဂုဏိတမေဝ ကာတဗ္ဗံ, အထခေါ သတာဒိဂုဏိတံပိ ကာတဗ္ဗန္တိ သမုစ္စယတ္ထော" ဟု မိန့်သည်၊ ရူပသိဒ္ဓိနှင့် မတူ၍ စဉ်းစားပါ။

တံပါသင့် မပါသင့်။ ။ ယခုစာများ၌ "တံယထာ"ဟု တွေ့ရ၏၊ သီဟိုဠ်မှုနှင့် ရူပသိဒ္ဓိတို့၌ "ယထာ"ဟုသာ ရှိ၏၊ ယထာဟု ရှိသောမူသာ ကောင်းသည်၊ မှန်၏–"ဒသသ၊ ပေ၊ သဟဿံ ဟောတိ" သည် ဤသုတ်၏ ပုံစံမဟုတ်၊ ပြခဲ့ပြီးသော ရှေ့သုတ်၏ ပုံစံများသာတည်း၊ ဤသုတ်ကား ဆယ်ဖြင့် မြှောက်ပုံကို

ကတ္တာ, သတ သဟာသ-တစ်သိန်းသည်၊ ဟောတိ၊ သတ သဟာသသ-ကို၊ ဒသ ဂုဏိတံ ကတ္တာ, ဒသသတသဟာသ-တစ်သန်းသည်၊ ဟောတိ၊ ဒသသတ သဟာသဿ-ကို၊ ဒသ ဂုဏိတံ ကတ္တာ, ကောဋိ-တစ်ကုဋေသည်၊ ဟောတိ-၏၊ ကောဋိသတ သဟာသသ-ကုဋေတစ်သိန်းကို၊ သတဂုဏိတံ ကတ္တာ, ပကောဋိ-ပကုဋေသည်၊ ဟောတိ၊ ဧဝံ-တူ သောသာပိ-ကြွင်းသော သနံ့ကိုလည်း၊ ယောဇေတဗ္ဗာ-ယှဉ်စေတိုက်ကုန်၏၊ စဋ္ဌဟာဏံ-သည်၊ ဝိသေသနတ္ထံ-အထူးပြုခြင်း အနက်ရှိ၏။ (၄၁၆)

ထင်ရှားစေလို၍ ရှေ့သုတ်၌ ပြပြီးကို ဥပမာအဖြစ်ဖြင့် ယူ၍ပြခြင်း ဖြစ်သည်၊ ထို့ကြောင့် ဥပမာဧကတက "ယထာ" ဟုသာ ရှိသင့်၏၊ ယထာရှိလျှင်လည်း တထာထည့်မြဲ ဖြစ်သောကြောင့် "တထာ သဟာသသ၊ ပေ၊ ဒသသဟာသံ ဟောတိ" ဟု အနက်ပေးရာ၌ တထာထည့်၍ ပေးရသည်၊ ["ယထာ သတသ ဒသဂုဏိတံ သဟာသံ, တထာ သဟာသသ ဒသဂုဏိတံ ဒသသဟာသန္တိ-ရှင်္ဂီကာ။]

ဒသဂုဏိတံ ကတ္တာ။ ။ ဂုဏိတ်၌ တပစ္စည်းကို ဘောအနက်, ဂဏနသည်၌ သကို ဆဋ္ဌိက် အနက်ကြ၍ "ဂဏနသ-ကို၊ ဒသဂုဏိတံ-ဆယ်ဖြင့်မြှောက်ခြင်း ကို"ဟု ပေးလိုက်သည်၊ "ကတ္တာ-ပြုလသော်,ပြုလို့ရှိလျှင်" ဟုလည်း လက္ခဏာ အနက်ပေး၊ သဟာသကို ဆယ်ဖြင့် မြှောက်ခြင်းကိုပြုလျှင် ဒသသဟာသဖြစ်သည်-ဟူလို၊ [ရှေးဆရာ အချို့က "ဒသဂုဏိတံ-ဆယ်ဖြင့် မြှောက်သည်ကို"ဟု ပေး၏၊ သဒ္ဒါထုံးကျ-မကျကို စဉ်းစားကြပါလေ၊ "ကတ္တာ-ပြုခြင်းကြောင့်"ဟု ဟိတ် အနက်ပေးကြသည်ကား တစ်နည်းအားဖြင့် သင့်ပါပေသည်၊ "ပြု၍" ဟု ကြိယာ ဝိသေသန အနက်ကား မပေးသင့်။] ရူပသိဒ္ဓိ၌ကား "ကတ္တာ" ပုဒ်မပါသောကြောင့် အနက်တစ်မျိုးပေးခဲ့၏၊ ထိုရူပသိဒ္ဓိပါ၌နေပုံက သာ၍ သန့်ရှင်းပေသည်။

ပုံစံများ။ ။ သတ-သဟာသ တို့ကဲ့သို့ သဟာသမှ အထက်၌ ကောဋိတိုင် အောင်သာ ဒသဂုဏိတနည်းကို ပြ၏၊ ကောဋိမှအထက် ပကောဋိကို သတဂုဏိတဟု ပြ၏၊ ဧဝံ သောသာပိ ယောဇေတဗ္ဗာဖြင့် ပကောဋိမှအထက် ကောဋိ ပကောဋိနှဟုတ စသည်တို့ကိုလည်း "သတဂုဏိတ"ဟုပင် ဆိုလို၏၊ ထို သတဂုဏိတ မြှောက်ပုံသည် "တဒုတ္တရိ ဒသဂုဏိတဋ္ဌ ကာတဗ္ဗံ-အထက် အသချေ်ယျ တိုင်အောင် ဆယ်ဖြင့် မြှောက်အပ်၏"ဟူသော စကားနှင့် မဆန့်ကျင်ပါလော-ဟု မေးဖွယ်ရှိ၏၊ အဖြေ ကား-ကောဋိမှ အထက်၌လည်း ဒသဂုဏိတ ရကောင်း၏၊ ကုဋေတစ်သန်းကို ဆယ်ဖြင့် မြှောက်လျှင် ပကောဋိ ဖြစ်၏၊ "ကောဋိ ဒသသတ သဟာသသ ဒသဂုဏိတံ ကတ္တာ ပကောဋိ ဟောတိ"ဟု ပါဠိဖြစ်နိုင်၏၊ ပကောဋိမှ အထက်

သကနာမေဟိ **၃၉၅။ အနိဿိတ နာမဝေယျာနံ–မညွှန်ပြအပ်သော နာမည် ရှိကုန်သော၊ တာသံ သဒ္ဒါနံ–တို့ သဒ္ဒါတို့၏၊ (ရူပါနိ–ရူပ်တို့ကို၊) သကေဟိ သကေဟိ–မိမိဥစ္စာ မိမိဥစ္စာ ဖြစ်ကုန်သော၊ နာမေဟိ–**

ဌာ်လည်း ပကောဋိ ကုဋေတစ်သန်းကို ဆယ်ဖြင့် မြှောက်လျှင် ကောဋိ ပကောဋိဖြစ်၏၊ ပေ၊ မဟာကထာန ကုဋေတစ်သန်းကို ဆယ်ဖြင့်မြှောက်လျှင် အသင်္ချေယျဖြစ်၏။

သတဝုဏ္ဏိတံ။ ။ ဤသို့လျှင် သန်းသန်းမှ တက်လျှင် ဆယ်ဖြင့်မြှောက်၍ အသင်္ချေယျတိုင်အောင် တက်နိုင်သော်လည်း ကောဋိမှစ၍ ဂဏန်းတွေများလှသောကြောင့် (ဖြတ်ထိုးနည်းအားဖြင့်) သန်းသန်းကို အသုံးမပြုဘဲ သိန်းသန်းမှ ရာဖြင့်မြှောက်၍ တက်နည်းကို ပကောဋိမှစ၍ တစ်မျိုးပြပြန်လေသည်၊ ဤသို့လျှင် သိန်းမှအထက် (သန်းသန်းမသုံးဘဲ) တက်လျှင် ရာဖြင့် မြှောက်ရသကဲ့သို့ သောင်း မှအထက် (သိန်း သန်းကို မသုံးဘဲ) တက်လျှင် ထောင်ဖြင့်မြှောက်၍ (ကုဋေတစ်သောင်းကို ထောင်ဖြင့်မြှောက်လျှင် ပကောဋိဖြစ်၏, ဤသို့ စသည်ဖြင့်) တက်နိုင်၏၊ ဤထောင်–ရာတို့ဖြင့် မြှောက်နည်းကို ဒသဝုဏ္ဏိတံစဋ္ဌ စသဒ္ဒါဖြင့် ပြထားသောကြောင့် ကောဋိမှ ပကောဋိအတက်ဝယ် သတဝုဏ္ဏိတနည်းကို ဝုတ္တိဆရာ ပြသွားလေသည်။

နိဒ္ဒေသ။ ။ ဒသတော ပဘုတိ ယာဝ ကောဋိ, တာဝ ဒသဝုဏ္ဏိတံ ကတ္တာ, ကောဋိတော ပဘုတိ ယာဝ အသင်္ချေယ္ယံ, တာဝ သဒ္ဒါဗဟုတ္တာ, သတာဒိ ဝုဏ္ဏိတံပိ (အပိဖြင့် ဒသဝုဏ္ဏိတကို ပေါင်း) ကာတဗ္ဗံတိ ဒသေသတုံ ကောဋိသတသဟဿာနံ သတံ ပကောဋိ ဟောတီတိ အာဒိမာဟ။

* * * *

၃၉၅။ သကနာမေဟိ။ ။ "ယာဝ တဒုတ္တရိ ဒသဝုဏ္ဏိတဋ္ဌ"သုတ်ဖြင့် သဟဿကို ဆယ်ဖြင့် မြှောက်လျှင် ဒသသဟဿ ဖြစ်၏, စသည်ဖြင့် မြှောက်ပုံကို သိရပါပြီ၊ ဒသနှင့် သဟဿစသည်ကို တွဲလျှင် ဒသသဟဿ, သတသဟဿ, ဒသ သတသဟဿ (တစ်သိန်း) တိုင်အောင် နာမည်ဖြစ်နိုင်သေး၏၊ ထိုမှအထက်နာမည်များကို အဘယ်သို့ မှတ်ရပါမည်နည်း–ဟု မေးဖွယ်ရှိသောကြောင့် "သကနာမေဟိ"ဟု မိန့်သည်၊ ထိုမှ အထက်နာမည်များ၌ ဒသ စသည်ကို တွဲစပ်၍လည်း မဖြစ်နိုင်တော့ ရကား လောက၌ထင်ရှားပြီးဖြစ်သော (ကောဋိ ပကောဋိစသည်ဖြင့် သန်းအရာဝယ် ထင်ရှားပြီးဖြစ်သော) မိမိတို့နာမည်များရှိ၏၊ ထိုနာမည်များအတိုင်းပင် ရုပ်များဖြစ်ကြရ ပြီးကြရသည် ဟူလို၊ ဤသုတ်သည် ရုပ်စီရင်သော ဝိဓိသုတ် မဟုတ်, နာမည်မှည့်ပုံကို ညွှန်ပြသော သညာဏ် ပရိဘာသာသုတ်သာ ဖြစ်သင့်၏။

နာမည်တို့ဖြင့်၊ နိပစ္စယ္ဟေ–ပြီးစေအပ်ကုန်၏၊ သတ သဟာသာနံ–သဟာသတစ်ရာတို့၏၊ (တစ်သိန်းတို့၏)၊ သတံ–တစ်ရာသည်၊ ကောဋိ–ကုဋေမည်၏၊ ကောဋိသတ သဟာသာနံ–ကုဋေတစ်သိန်းတို့၏၊ သတံ–တစ်ရာသည်၊ ကောဋိပကောဋိ–ကုဋေပကုဋေ မည်၏၊ ကောဋိပကောဋိသတ သဟာသာနံ–တို့၏၊ သတံ–သည်၊ နဟုတံ–နဟုတ မည်၏၊ နဟုတ သတ–သဟာသာနံ–တို့၏၊ သတံ–သည်၊ နိန္နဟုတံ–နိန္န

နိဒ္ဒေသ။ ။ နိဒ္ဒေသဠိကား ကောဋိပြီးအောင် "သတသဟာသ" တစ်ရာတည်၊ ဒွန်သမာသ်လုပ် ဧကသေသ်ပြု၍ ဤသုတ်ဖြင့် သတသဟာသကို ကောဋိပြု၏၊ ထို့အတူ ပကောဋိပြီးအောင် "ကောဋိသတသဟာသ" တစ်ရာတည်၊ ဒွန်ဧကသေသ်ပြု၍ ကောဋိသတသဟာသကို ပကောဋိပြု၊ ဤသို့စသည်ဖြင့် အသချေ်ယျတိုင်အောင် စီရင်လေသည်,စဉ်းစားကြပါလေ။

တာသံ၊ ပေ၊ နိပစ္စယ္ဟေ။ ။ "ယဒနုပ ပန္နာ နိပါတနာ သိဒ္ဓေ္ဓသုတ်မှ လိုက်သည်"ဟု ရှု ဆိုသာကြောင့် "ယာသံ ပန"ဟု အနိယမ (ယ သဒ္ဒါဖြင့်) ရှိ၏၊ သို့သော် ယဒနုပ ပန္နာမှ ယသဒ္ဒါအတွက် "ယာနိ ရှုပါနိ" ဟု ရှုဠ်ပြသောကြောင့် "တာသံ သဒ္ဒါနံ"သည် အပိုထည့်ရသော ပက္ခိပနဝုတ္တိ, သို့မဟုတ် တဒုတ္တရိမှ လိုက်လာသော တသဒ္ဒါ၏ အနုဝတ္တနဝုတ္တိသာ ဖြစ်ထိုက်ရကား "တာသံ ပန သဒ္ဒါနံ"ဟု နိယမဝါစက တသဒ္ဒါဖြင့် ပါဠ်ရှိသင့်သည်၊ နာမည် တိုက်ရိုက်မပြုရသေးသော (ဒသနှင့်သဟာသ စသည်ကို ပေါင်းစပ်မြှောက်ပွား၍လည်း မဖြစ်နိုင်သော) ကောဋိစသော သဒ္ဒါတို့၏ ရုပ်(နာမည်)များကို မိမိနာမည် အတိုင်းပင် ပြီးစေရမည်–ဟူလို။ [အနိဒ္ဒိဋ္ဌ– မည္ဆန်ပြအပ်ကုန်သော + နာမဓေယျ–နာမည်၊ ထိုထိုသုတ်၌ တိုက်ရိုက် မပြုခဲ့ရသေးသော နာမည်များ–ဟူလို။]

သတသဟာသာနံ သတံ ကောဋိ။ ။ ရှေ့သုတ်၌ "ဒသ သတသဟာသ သဒသဂုဏိတံ ကတ္တာ ကောဋိ ဟောတိ"ဟု တစ်သန်းကို ဆယ်ဖြင့် မြှောက်၍ ကောဋိဖြစ်၏ဟု ပြခဲ့သော်လည်း "သိန်းကို ရာဖြင့် မြှောက်လျှင်လည်း ကောဋိဖြစ်နိုင်၏"ဟု မြှောက်ပုံတစ်နည်းကို ပြလိုသောကြောင့်လည်းကောင်း ကောဋိမှစ၍ အထက်၌ (သန်းများလွန်းသည့်အတွက် ဆယ်ဖြင့် မြှောက်လျှင် ကြန့်ကြာဖွယ်ရှိရကား) ရေးဆရာတို့သည် သန်းသန်းမှ မတက်ဘဲ သိန်းသန်းမှ ရာဖြင့် မြှောက်၍ တက်လေ့ရှိသောကြောင့်လည်းကောင်း "သတသဟာသာနံ သတံကောဋိ" စသည်ဖြင့် မိန့်သည်၊ ဤစကားအရ ကောဋိမှ အထက်၌ ဆယ်ဖြင့်လည်း မြှောက်နိုင်၏၊ ဆယ်ဖြင့်မြှောက်လိုလျှင် သန်းသန်းမှ တက်ရမည်၊ ရာဖြင့်လည်းမြှောက်နိုင်၏၊ ရာဖြင့်မြှောက်လိုလျှင် သိန်းသန်းမှတက်ရမည်၊ ရေးဆရာတို့ကား ရာဖြင့် မြှောက်လေ့ရှိကြသည်–ဟု အချုပ်မှတ်ပါ။

ဟုတ မည်၏၊ နိန္ဒဟုတ သဟ သဟသောနံ–တို့၏၊ သတံသည်၊ အံကွောဘိဏီ–အကွောဘိဏီ မည်၏၊ တထာ–တို့အတူ၊ ဗိန္ဒု–ဗိန္ဒု မည်၏၊ အဗ္ဗုဒံ–အဗ္ဗုဒအမည်၊ နိဂ္ဗုဒံ–နိဂ္ဗုဒ အမည်၊ အဟဟံ–အဟဟအမည်၊ ပေ၊ အသမ္ခေ်ယျံ–အသင်္ချေယျအမည် ဖြစ်၏။ (၄၁၇)

တထာ ဗိန္ဒု စသည်။ ။ အကွောဘိဏီ သတသဟသောနံ သတံ ဗိန္ဒု၊ ဗိန္ဒု သတသဟသောနံ သတံ အဗ္ဗုဒံ၊ ပေ၊ မဟာကထာနသတသဟသောနံ သတံ အသင်္ချေယျံ”ဟု မြှောက်ရပုံကို တထာဖြင့် ညွှန်ပြသည်၊ သဒ္ဒနီတိဋ္ဌကား “အထဝါ ပါဠိနယေန အဗ္ဗုဒပရိယောသာနေ ဝီသတိ ဂုဏံ ကတ္တာ နိရဗ္ဗုဒါဒိကာ သင်္ခ်ာ ယာဝ အသင်္ချေယ္ယာ ဃေဒိတဗ္ဗာ=အဗ္ဗုဒတစ်ခုကို ၂၀ ဖြင့်မြှောက် နိရဗ္ဗုဒတစ်ခုဖြစ်၏၊ နိရဗ္ဗုဒတစ်ခုကို ၃၀ ဖြင့်မြှောက်လျှင် ထို့နောက် သင်္ခ်ာဖြစ်၏၊ ဤသို့ စသည်ဖြင့် မဟာကထာန တစ်ခုကို ၂၀ ဖြင့် မြှောက် အသင်္ချေယျဖြစ်၏”ဟု ဆိုသည်၊ ထို့ပြင် သင်္ခ်ာစဉ်ပုံကိုလည်း ကစ္စည်းဝတ္ထိုနှင့် မတူတတ်၊ သဒ္ဒနီတိဋ္ဌ ရှုကြပါလေ။

ဂရေနာမည်များ။ ။ သဒ္ဒနီတိဋ္ဌ “နိရဗ္ဗုဒ, အဗဗ” စသည်ဖြင့် သင်္ခ်ာစဉ်ပုံသည် သေယျထာပိ ဘိက္ခု ဝီသတိ အဗ္ဗုဒေါ နိရယော, ဇဝမေဃော နိရဗ္ဗုဒနိရယော၊ သေယျထာပိ ဘိက္ခု ဝီသတိ နိရဗ္ဗုဒေါနိရယော, ဇဝမေဃော အဗဗော နိရယော” စသည်ဖြင့် ဗြဟ္မသံယုတ်ဋ္ဌ “အဗဗ, အဋဋ, အဟဟ, ကုမုဒ, သောဂန္ဓိက, ဥပ္ပလ, ပုဏ္ဍရိက, ပဒုမ”ဟု ဂရေဆယ်မျိုးကိုပြသော အစဉ်နှင့် ညီပါပေသည်၊ မှန်၏–အဗ္ဗုဒမှစ၍ ပဒုမထိအောင် သင်္ခ်ာဆယ်မျိုး၏ နာမည်သည် ဂရေဆယ်မျိုး၏ နာမည်များပင်တည်း၊ ထို အဗ္ဗုဒစသော ဂရေဆယ်မျိုးကို “သီတ နရက”ဟု ခေါ်သတတ်။ [“အဗ္ဗုဒါဒိ သီတနရကာပိ ဧတေသေဝ (ဤ သဋ္ဌိ၀ စသော ဂရေတို့ဋ္ဌပင်) အဇ္ဇေါဂဓာ”–ဥဒါနဋ္ဌကထာ၊ အဗ္ဗုဒါဒိပဒုမာ၀သာနံ သီတနရကနာမဧေယ္ယ ဌာနံ”–ရှင်။]

စဉ်းစားဖွယ်။ ။ အဗ္ဗုဒမှ အထက်ဋ္ဌ ဝီသတိဂုဏ (၂၀–ဖြင့်မြှောက်ခြင်း) ကိုကား စဉ်းစားသင့်၏၊ ဘာကြောင့်နည်း...ပါဠိတော်ဋ္ဌ နိရဗ္ဗုဒမှ စ၍ ပဒုမ တိုင်အောင် ဝီသတိဂုဏဖြင့် ပြခြင်းသည် သင်္ခ်ာတက်ပုံ အစဉ်ကို ပြခြင်းမဟုတ်၊ ထိုဂရေတို့၏ သက်တမ်းကို ပြခြင်းသာဖြစ်ရာ၏။ [နိန္ဒဟုတ တစ်သိန်းကိုတစ်ရာဖြင့် မြှောက်လျှင် “အဗ္ဗုဒ”ခေါ် သင်္ခ်ာတစ်မျိုးဖြစ်၏၊ ထိုအဗ္ဗုဒ.အရေအတွက်ဋ္ဌ ၂၀ တက်လျှင် ပဒုမဂရေ၏ သက်တမ်းဖြစ်သည်၊] ဤသို့ သင်္ခ်ာတက်ပုံအစဉ်ကို ပြခြင်းမဟုတ်ဘဲ ဂရေသက်တမ်းကိုသာ ပြသောကြောင့်လည်းကောင်း, ပဒုမမှ အထက်ဋ္ဌ ၂၀ ဖြင့် တက်ဖို့ရာ အထောက် သာဓက မရှိသောကြောင့် လည်းကောင်း သဒ္ဒနီတိ ဝါဒကို (သပြေကန်နိသယဆရာတော် စသော) ဆရာတို့ မနှစ်သက်ကြ၊ ကစ္စည်း

ဝုတ္တိအတိုင်း သိန်းတစ်ရာဖြင့် မြှောက်ပွားခြင်းကိုသာ အများသဘောတူကြသည်၊ ဒီပဝံသဋ္ဌ သချီးစဉ်ပုံတစ်မျိုး ရှိလေသေးသတတ်၊ ထိုဋ္ဌသာ ရှုပါလေ။

အကျောဘီဏီ တပ်ဖွဲ့ပုံ။ ။ ဤသချီးစဉ်၌ နိန္နဟုတ အရေအတွက်တစ်သိန်းကို ရာဖြင့်မြှောက်၍ ၁–ဂဏန်းနှင့် သုညလေးဆယ် နှစ်သချီးသည် အကျောဘီဏီ အရေအတွက် ဖြစ်၏၊ သို့သော် အဘိဓာန်ဋ္ဌကား ဝါးအလုံး ၆၀ ကို တစ်စည်းစီ စည်း၍ ဝါးအစည်း ၆၀ ပုံထားရာ၌ စစ်တပ်တစ်တပ်နင်း၍ သွားရာ ဝါးအားလုံး မြေမှုန့်ဖြစ်လောက်အောင် များသောစစ်တပ်ကို "အကျောဘီဏီတပ်"ဟု ဆို၏။ [စစ်တပ်တစ်တပ်၌ ဆင်တပ်–မြင်းတပ်–ရထားတပ်–ခြေလျင်တပ် ၄–မျိုး ပါရသည်၊] သဒ္ဒနီတိ၌ကား–ဆင်တစ်သောင်းကိုမူသေထား၍ ဆင်တစ်စီးလျှင် ရထား တစ်ရာ, ရထားတစ်စီးလျှင် မြင်းတစ်ရာ, မြင်းတစ်စီးလျှင် ယောကျ်ားတစ်ရာ, ယောကျ်ားတစ်ယောက်လျှင် ကုညာတစ်ရာ, ကညာတစ်ယောက်လျှင် မိန်းမကြီးတစ်ရာ, ဤမျှလောက် များပြားသော အရေအတွက်ကို "အကျောဘီဏီ"ဟု ဆို၏၊ ဒီပဝံသဋ္ဌီကာ၌ တစ်မျိုးဆိုလေသေး၏။

အသင်္ချေယျအမျိုးမျိုး။ ။ ဂဏနအသင်္ချေယျ, အနုမာနအသင်္ချေယျ, ကပ္ပအသင်္ချေယျ, ဗုဒ္ဓအသင်္ချေယျဟု အသင်္ချေယျ ၄ မျိုး ခွဲသင့်၏၊ ထိုတွင် မဟာကထာန၏ အထက်၌ ၁ နှင့် တကွ သုည ၁၄၀ ရှိသော ဂဏန်းသချီးသည် ဂဏနအသင်္ချေယျမည်၏၊ ["စတ္တာလီသ သတံ သုညံ, အသင်္ချေယ္ယန္တီ ဝုစ္စတိ"] ၁ နှင့် တကွ သုည တစ်ရာ့လေးဆယ်ရှိ၍ ရေတွက်နိုင်သောကြောင့် (အသင်္ခ္ယာဓမ္မာ၌ အ သဒ္ဒါသည် ဝုဒ္ဓိအနက် ဟောသကဲ့သို့ ဤ အသင်္ချေယျ၌လည်း အ သဒ္ဒါကို ဝုဒ္ဓိအနက်ဟောကြ၍) ကြီးပွားပြီး၍ အဆုံးသို့ရောက်သော သချီးကို "အသင်္ချေယျ" ဟုဆိုလိုသည်၊ ထိုအသင်္ချေယျမှ အထက်၌ ရေတွက်ဖို့ရာ သချီးတစ်မျိုး မရှိတော့ပြီ–ဟူလို၊ "စတ္တာရိမာနိ ဘိက္ခဝေ ကပ္ပဿ အသင်္ချေယ္ယာနိ"၌ လာသော အသင်္ချေယျသည် သံဝဋ္ဋအသင်္ချေယျကပ်၊ သံဝဋ္ဋဋ္ဌာယီ အသင်္ချေယျကပ်၊ ဝိဝဋ္ဋ–ဝိဝဋ္ဋဋ္ဌာယီ အသင်္ချေယျကပ်ဟု မဟာကမ္မာတစ်ခုလျှင် အသင်္ချေယျကပ်၊ ၄ ခုရှိ၏–ဟု ပြသော ကပ္ပအသင်္ချေယျတည်း၊ ဆုတ်ကပ် တက်ကပ်တစ်စုံလျှင် အန္တရကပ်တစ်ကပ်ဟု ခေါ်၏၊ ထိုအန္တရကပ်ပေါင်း ၆၄ ကပ်သည် အသင်္ချေယျ ကပ်တစ်ကပ်ဖြစ်ရကား နှစ်အားဖြင့် ရေတွက်၍ မဖြစ်နိုင်သောကြောင့် "နန+သင်္ချေယ္ယာတိအသင်္ချေယ္ယာ= မရေတွက်အပ်မရေတွက်နိုင်သောကပ်"မည်၏။

"သကလံ တိဏိ ဝဿာနိ, စက္ကဝါဠံ ဘိပ္ပရယံ၊
ရတ္တိန္ဒိဝံ ဗိန္ဒု ဗိန္ဒု, အသင်္ချေယ္ယာတိ ဝုစ္စတိ"

နှင့်အညီ, စကြဝဠာပြည့်အောင် ၃ နှစ်မပြတ် ရွာသော မိုးပေါက် အရေအတွက် နှင့်ညီမျှသော အရေအတွက်ကို "အသင်္ချေယျ"ဟု ခေါ်ရာ၌ကား မှန်းဆ၍

ရေတွက်အပ်သောကြောင့် အနုမာန အသချေ်ယျမည်၏၊ [ဤ၌မှန်းဆ၍သာ ရေတွက်နိုင်သည်, မိုးပေါက်ပေါင်း မည်မျှဟု အတိအကျ မရေတွက်နိုင်သောကြောင့် အသချေ်ယျ"ဟု ခေါ်သည်၊] အနုမာန အသချေ်ယျ၌ ၃ နှစ် ရှာသောမိုးပေါက်နှင့် အသချေ်ယျထက် ၄ နှစ်ရှာသော မိုးပေါက် အသချေ်ယျက များ၏, စသည်ဖြင့် အသချေ်ယျတစ်ခုထက် တစ်ခုက သာလွန်များပြားပုံကိုလည်း သိလေ၊ "၄ အသချေ်နှင့် ကမ္ဘာတစ်သိန်း ပါရမီဖြည့်ရ၏"ဟု ဘုရားရှင်တို့ ပါရမီဖြည့်ရာ ကာလကို သတ်မှတ်ရာ၌ အသချေ်ယျသည် ဗုဒ္ဓအသခြေ်ယျမည်၏၊ ကမ္ဘာပေါင်း မည်မျှဟု ရေတွက်၍ မရနိုင်သောကြောင့် အသချေ်ယျခေါ်သည်။

မေးဖွယ်။ ။ ကမ္ဘာပေါင်းမည်မျှဟု ရေတွက်၍ရမလျှင် အသချေ်ယျဟု တစ်ခုတည်း ပြုပါတော့လား, အဘယ့်ကြောင့် ၄ အသချေ်ဟု (၄–ဂဏန်းဖြင့်) ခွဲခြားရသေးသနည်း–ဟု မေးဖွယ်ရှိ၏၊ ကမ္ဘာပေါင်းမည်မျှဟု ရေတွက်၍ မရသဖြင့် အသချေ်ယျဟု ခေါ်ရသည့်အချိန်မှာ ဘုရားတစ်ဆူတစ်ဆူပွင့်လာရကား ထိုဘုရားရှင်တို့၏ အကြား ၄ မျိုးရှိသောကြောင့် လေးအသချေ်ဟု ခေါ်ရသည်၊ မှန်၏–ဒီပင်္ကရာဘုရား၏ နောက်၌ ကမ္ဘာအသချေ်ယျ ကြာသည့်အခါ ကောဏ္ဍညဘုရားပွင့်တော်မူလာ၏၊ ထိုဘုရားနှစ်ဆူ၏အကြားကို တစ်သချေ်ဟု သတ်မှတ်ခဲ့ရသည်၊ ထို့အတူ ကောဏ္ဍညဘုရားနှင့် မင်္ဂလာဘုရားအကြား တစ်သချေ်၊ သောဘိတဘုရားနှင့်အနောဒဿီဘုရားအကြား တစ်သချေ်၊ နာရဒဘုရားနှင့် ပဒုမုတ္တိုရ်ဘုရားအကြား တစ်သချေ်, ဤသို့အားဖြင့် ၄ သချေ်, ဖြစ်ရသည်၊ [နနု သချ်ာဘာဝေန အသချ်ယျတ္တေ စတုဗ္ဗိဓဘာဝေါ နု ယုဇ္ဇတိ၊ နော နယုဇ္ဇတိ, စတူသု ဌာနေသု အသချေ်ယျဘာဝဿ ဣစ္ဆိတတ္တာ"– စရိယာပိဋကဋ္ဌ။]

ဘုံအပြား။ ။ ဤသချ်ာများ၌ "၁–မူလဘုံ, ၂–ကောဋိဘုံ, ၃–ပကောဋိဘုံ" ဤသို့စသည်ဖြင့် အသချေ်ယျဘုံတိုင်အောင် ၂၁ ဘုံရှိ၏၊ [အရင်းအစ ပထမဖြစ်သော တည်ရာသချ်ာကို မူလဘူမိ (မူလဘုံ) ဟု ခေါ်၏၊] မူလဘုံ၌ "ခု, ဆယ်, ရာ, ထောင်, သောင်း, သိန်း, သန်း"ဟု ခုနစ်ဌာနရှိသကဲ့သို့, ကောဋိဘုံ စသည်၌လည်း "ကုဋေခု, ကုဋေဆယ်, ကုဋေရာ, ကုဋေထောင်, ကုဋေသောင်း, ကုဋေသိန်း, ကုဋေသန်း" စသည်ဖြင့် ၇ ဌာနစီရှိ၏၊ ၁၀,၁၀၀,၁၀၀၀, စသည်ဖြင့် သုညတစ်လုံးစီ တိုး၍သွားရာ အသချေ်ရောက်သည့်အခါ သုည ၁၄၀ ရှိသည်၊ ဤသို့ သုညတစ်လုံးစီ တိုးရသောကြောင့် သုညခြောက်လုံးဖြင့် တစ်သန်းဖြစ်ပြီးနောက် သုညတစ်လုံးတိုးလျှင် တစ်ကုဋေဖြစ်၏၊ ကုဋေခု, ကုဋေဆယ်, စသည်ဖြင့် သုညတစ်လုံးစီ တိုးသွားရာ သုည ၁၃ လုံးဖြင့် ကုဋေသန်း ဖြစ်ပြီးနောက် သုညတစ်လုံးတိုးလျှင် ပကောဋိတစ်ခု ဖြစ်၏၊ ဤ–ဘို့စသည်ဖြင့် မူလဘုံမှ ကောဋိဘုံပြောင်းလျှင် သုညတစ်လုံးတိုး (၀၁–ဆယ်ဖြင့်မြှောက်)၊ ကောဋိဘုံမှ ပကောဋိဘုံသို့

တောသံဏော ၃၉၆။ တောသံ ပစ္စယာနံ–ထိုတဒ္ဒိတ်ပစ္စည်းတို့၏၊ ဏော–
လောပံ ဏ အက္ခရာသည်၊ လောပံ, အာပဇ္ဇတေ၊ ဂေါတမသ–
ဂေါတမ၏၊ အပစ္စံ–သားတည်း၊ ဂေါတမော–သား၊ ဧဝံ ဝါသိဋ္ဌော ဝေနတေယ္ယော
အာလသျံ အာရောဂျံ။ (၃၆၃)

ပြောင်းလျှင် သုညတစ်လုံးတိုး စသည်ဖြင့် ဆယ်ဖြင့် မြှောက်ရာ၌ သန်းသန်းတိုင်အောင်သွား၍ မြှောက်ပွားပုံကိုလည်းကောင်း, သန်းသန်းကို အသုံးမပြုလိုလျှင် တစ်ဘုံမှ တစ်ဘုံသို့ သုည ၂ လုံးတိုး (ရာဖြင့် မြှောက်ပွား) ရပုံကို လည်းကောင်း သိလေ၊ ဤဘုံများကိုပင် ရူပသိဒ္ဓိ၌ "ဌာန"ဟု သုံးစွဲ၍ "ဣစ္ဆေဝံ ဌာနတော ဌာနံ, သတလက္ခဂုဏံ မတံ"ဟု ဆိုလေသည်။

တဒ္ဒိတ်သန်း။ ။ ဤသန်းတဒ္ဒိတ်၌ "သန်းပူရဏော မော" စသော သုတ် အချို့တို့၏ အစီအရင်မှာ မရှုပ်ယှက်လှသော်လည်း ဂဏနေ ဒသဿသုတ်မှစ၍ ရှုပ်စီရင်ပုံလည်း ဆန်းပြား၏၊ [ရှေးဦးစွာ ဝိဘတ်သက်၍ ရှုပ်ပြီးမှ အနိပ္ပန္နအဖြစ်ကို ငဲ့ကာ (ရှုပ်မပြီးသေးသည့် အနေအားဖြင့်) ဝိဘတ်ပြန်၍ သက်ရခြင်း စသည်ဖြင့် ဆန်းပြားသည်–ဟူလို၊] ဝိသတိ စသည်ပြီးအောင် တဒ္ဒိတ်စီရင်ဖွယ် မလို, လောက၌ ထင်ရှားပြီးသော အမည်ဖြစ်၏–ဟု ဝါဒလည်း ကွဲပြား၏၊ ဤသို့ စသည်ဖြင့် နောက်နောက်သုတ်များ၌ ရှုပ်လည်းဆန်းပြား ဝါဒလည်းကွဲပြား ပင်ကိုအတိုင်းအားဖြင့်လည်း များပြားသောကြောင့် ရှေးခေတ်က လေးထောင့်ခေါင်းအုံး ချုပ်ရာဝယ် ထိပ်ပိတ်ခက်သကဲ့သို့, သန်းတဒ္ဒိတ်လည်း ခက်ခဲလှရကား "ခေါင်းအုံးထိပ်ပိတ် တဒ္ဒိတ်သန်း"ဟု ရှေးဆရာတို့ ပြောစမှတ် ပြုခဲ့ကြလေသည်။ [သန်းပူရဏော မော, စတုဆေဟိ ဌထာ, ဒ္ဒိတီဟိ တိယော, သန်းပူရဏော၌ ယောဂဝိဘာဂဖြင့် ဌမ, ဧကာဒိတော ဒသဿီ, ဒ္ဒါဒိတော ကောနေကတ္ထော စ သုတ်တို့ဖြင့် သက်ရသော မ–စသောအားဖြင့် သန်းတဒ္ဒိတ် ပစ္စည်း ၇ ပစ္စည်းရှိသည်။]

[ဆောင်] တိယ–ဤ–က, မ–ဌ–တနှင့်, ဌမ ပစ္စယာ, ခုနစ်ဖြာ, သန်းပစ္စည်း ပေါင်း။

သန်းတဒ္ဒိတ် ပြီး၏။

၃၉၆။ ဝါဏပစ္စေ စသော သုတ်တို့၌ ဏ အနုဗန်ရှိသော ပစ္စည်းများကို ပြုခဲ့၏၊ ထို (ဏ်) အနုဗန်များကို ဤသုတ်က ချေ၊ ဤသုတ်ကား ဏ အနုဗန် ပါသော တဒ္ဒိတ်အားလုံးနှင့် ဆက်ဆံသောသုတ်တည်း၊ ဂေါတမော ဝါသိဋ္ဌောတို့ကို ဝါဏပစ္စေ၌, ဝေနတေယျောကို ဏေယျော ကတ္တိကာဒီဟိ၌, အာလသျံ အာရောဂျံ တို့ကို ဏျတ္တတာ ဘာဝေတု၌ ကြည့်။

အနုဗန်စေါ်ပုံ။ ။ ကာရိယဝဋ္ဌေန အနုပစ္စာ ဗန္ဓိယတေတိ အနုဗန္ဓော၊ ကာရိယဝဋ္ဌေန–အပြုအစီအရင်နှင့် စပ်သဖြင့်၊ အနုပစ္စာ–နောက်ထပ်၊ ဝါ–အပို၊ ဗန္ဓိယတေ–ဖွဲ့စပ် (ထည့်ထား) အပ်၏၊ ဣတိ အနုဗန္ဓော၊ ဏ ပစ္စည်းဌ (အ) သာ အပစ္စအနက်ကို ဟောအ၏၊ (ဏ်) ကား အပို နောက်ထပ် ဖွဲ့စပ်ထားအပ်သော အကွာရာတည်း၊ အာဘယ်အကျိုးငှာ အပိုထည့်အပ်သနည်း ...ဟူမူ, အပိုပါသော (ဏ်)အနုဗန် အမှတ်သင်္ကေတကို မြင်ရလျှင် ပကတိ၏အစဉ် ဝုဒ္ဓိပြုဟု ဝုဒ္ဓိအစီအရင်ကို သိစေခြင်းအကျိုးငှာ (ဏ်) အနုဗန်ဟူသော သင်္ကေတကို အပိုထည့်ရသည်၊ ထို အနုဗန်လည်း ဝါသိဋ္ဌော် စသောပုဒ်တွင် ပါဝင်သော အစိတ်အပိုင်း (ပုဒ်၏အပိုင်း) မဟုတ်ရကား ဆိုင်ရာသုတ်ဖြင့် ကျေပျောက်ရလေသည်။

သာဓက။ ။ "အနုဗန္ဓော ယော, အပ္ပယောဂီ အနုစ္စာရဏီယော ဘဝတိ=အကြင် အကွာရာသည် အနုဗန်ဖြစ်၏၊ ကိုအကွာရာသည် ပုဒ်တစ်ခုအတွင်းဌ ယှဉ်စပ်, သုံးစွဲရခြင်း, မရှိ, ရှုတ်ဆိုရခြင်း, မရှိ" (၇–၄၃၅) ကာတန္တ ဝုတ္တိ။ [သင်္ကေတော–နဝယဝေါ–နုဗန္ဓော၊ အနဝယဝေါ–သဒ္ဒါတစ်ခု၏ အစိတ်အပိုင်း မဟုတ်သော၊ 'သင်္ကေတော–အမှတ်အသားသည်၊ -အနုဗန္ဓော–အနုဗန်မည်၏၊ (မောဂ္ဂလ္လာန်)။]

အနုဗန်ထည့်ရကျိုး။ ။ အနုဗန် မပါလျှင် "ဝုဒ္ဓါဒိသရသ္သ ဝါ သံယောဂန္တ္ဝသ္သ သဏ္ဌေစ" ကဲ့သို့သော သုတ်ဌ "သဏ္ဌေစ"ဟု စကားတိုတိုနှင့် မပြီးဘဲ ဝါသိဋ္ဌောစသည်ပြီးဖို့ရာ အပစ္စည်းသာသက်၍ "အကာရေစ"ဟု လည်းကောင်း, ဝစ္ဆာယနံ စသည်ပြီးဖို့ရာ အာယန–အာနုပစ္စည်းသက်၍ "အာယနေအာနေစ"ဟု လည်းကောင်း, "ဏေယျ–ဏိ–ဏဝ–ဏေရ ဏိက" စသော ပစ္စည်းအရာဌ်လည်း (ဏ်) အနုဗန်မပါဘဲ "ဧယျ" စသည်သက်၍ "ဧယ္ယေစ, ဣဏာရေစ" စသည်ဖြင့် လည်းကောင်း, ပစ္စည်းရှိသလောက် ရှည်လျားသော သုတ်ကြီးကိုဖြစ်စေ, သုတ်အသီးသီးခွဲ၍ သုတ်များစွာဖြစ်စေ ဝုဒ္ဓိပြုသောသုတ်ကို တည်ရလိမ့်မည်၊ (ဏ်) အနုဗန် ထည့်လိုက်ခြင်းကြောင့်ကား "သဏ္ဌေစ"ဖြင့် ဏ အနုဗန်ရှိသော ပစ္စည်းအားလုံးကို ယူနိုင်၏၊ ဤသို့ တိုတိုကျဉ်းကျဉ်းဖြင့် လိုရင်းပြီးစေနိုင်ခြင်း အကျိုးရှိသောကြောင့် ဏ စသော အနုဗန်အကွာရာကို ထည့်လေ့ရှိကြပေသည်။

[ဆောင်] ၁။ ထိုထိုပြယုဂ်, အစိတ် မဟုတ်ဘဲ, ရုပ်စီရင်ခြင်း, ဆက်သွယ်
လျှဉ်း၍, ထည့်သွင်း အပို, စပ်ဟပ်ဆို, ခေါ်လို နုဗန္ဓော။
၂။ သုတ်များထိုထို, စကားဆိုကို, တိုတိုကျဉ်းကျဉ်း, သိမ်းလိုခြင်း
ကြောင့်, ထည့်သွင်းဟန်ပြု, ဗန်အနု, ကြိုရှုတွေ့တိုင်းသာ။

ဝိဘာဂေ စာ ၃၉၂။ ဝိဘာဂတ္ထေ-ဝိဘာဂ အနက်ဌလည်း၊ စာပစ္စယောစ-စာပစ္စည်းသည်လည်း၊ ဟောတိ-၏၊ ဧကေန-တစ်ခုသော၊ ဝိဘာဂေန-အဖို့အစုဖြင့်၊ ဧကာ-တစ်ဖို့တစ်စုဖြင့်၊ ဧဝံ, ဒွိဟာ-နှစ်ဖို့နှစ်စုတို့ဖြင့်၊

၃၉၇။ ဝိဘာဂအနက်။ ။ ဝိဘဇိယတေ-ဝေဖန်အပ်၏၊ ဣတိ ဝိဘာဂေါ၊ ပစ္စည်းတစ်စုကို ၂ စု ၃ စု စသည်ဖြင့် ခွဲခြားဝေဖန်ခြင်း ခွဲခြားဝေဖန်အပ်သော အနက်သည်လည်းကောင်း, ၄ စု ၅ စုကို တစ်စုတည်းဖြစ်အောင် ပြုခြင်းကဲ့သို့ ပေါင်းစုဝေဖန်အပ်သော အနက်သည်လည်းကောင်း ဝိဘာဂမည်၏၊ ထို့ကြောင့် ဝိဘာဂသဒ္ဒါ၏ အဘိဓေယျ (ဟောနက်)မှာ "အပြား"ဟူသော ပကာရအနက် မျိုးမဟုတ်, အဖို့အစု (ရာသီ) အနက်တည်းဟု မှတ်ပါ၊ ဤ စာပစ္စည်းသည် ဧက-ဒွိ-တိ စသော သင်္ချာသဒ္ဒါတို့နောင်သာ သက်၏၊ ထို့ကြောင့် ရှုဌ် သင်္ချာသဒ္ဒါကို လိုက်စေ၏၊ ပါဏိနိဌ်လည်း "သင်္ချာယဝိဓေ (အဖို့အစု, အနက်ဌ)စာ"ဟု (၅, ၃, ၄၂) သုတ်တည်သည်။

ကတိ ဗဟု။ ။ ကတိ-ဗဟုသဒ္ဒါတို့သည် သင်္ချာသဒ္ဒါနှင့် တူရကား ထိုသဒ္ဒါတို့နောင်လည်း စာပစ္စည်း သက်၍ "ကတိစာ-ဗဟုစာ"ဟု ဖြစ်နိုင်သည်၊ "သင်္ချာဂဟဏံ သင်္ချာတုလျှာနံ ဒုတျတု ဗဟုဂဏာနဉ္စ ပါပနတ္ထံ၊ တေန သင်္ချာ ဝါစကေဟိ ဒုတျတု ဗဟုဂဏေဟိစ စာ ဘာဝတိ ပကာရေ၊ စတုပ္ပကာရံ (၄-ပါးအပြားသည်) စတုစာ, ဧဝံ ကတိစာ ယာဝစာ ဗဟုစာ ဂဏစာ"-မုဒ္ဓဗောဓိ၊ ဤ၌ "ပကာရေ"ဟု ဆိုသော်လည်း ဝိဘာဂအနက်နှင့် မတူသေး၊ ပကာရ အနက်ကို နောက်ဌ်ပြမည်။

ဧကေန ဝိဘာဂေန ဧကာ။ ။ ဧကေန ဝိဘာဂေနသည် ဧကာ၏ ဝိဂြိုဟ် မဟုတ်, ဧကာကို ဖွင့်ပြသော အနက်ဖွင့်သာတည်း၊ စာပစ္စည်းသည် ဝိဘာဂအနက်ဌ် သက်၍ ဧကာပုဒ်နောင် ဝိသေသနအနက်ကိုဟောသော နာဝိဘတ်ကျေသည်ဟု ပြလို၍ ဝိဘာဂေနဟု နာဝိဘတ်နှင့်တကွ ပြသည်၊ ဧကာပုဒ်သည် အဗျယတဒ္ဒိတ်ပုဒ်တည်း၊ ပဌမာ ဒုတိယာစသော ဝိဘတ်အမျိုးမျိုး-ဧကဝုစ် ဗဟုဝုစ် ၂ မျိုးကြောင့် "စာ" ဟူသော ရုပ်နေမပျက်ရကား စာ ပစ္စည်းကို အဗျယပစ္စည်း (ဝါ-နိပါတ်ပစ္စည်း) ဟု မှတ်၍ ထိုပစ္စည်းဆုံးသော ပုဒ်ကို အဗျယတဒ္ဒိတ်ပုဒ်-ဟု ခေါ်သည်။ [အဗျယပုဒ်ပြီးပုံကို (အဗျယီဘာဝ နာမည်မှည့်သော) ဥပသဂ္ဂနိပါတ ပုဗ္ဗကောသုတ်ဌ် ပြခဲ့ပြီ။]

ဝိဘတ်အမျိုးမျိုး။ ။ အဗျယပုဒ် ဖြစ်သောကြောင့် နာ ဝိဘတ်ကို သဗ္ဗာသမာဝုသောသုတ်ဖြင့် ချေရသည်၊ "ဧကာ-တစ်ပါးသော အဖို့တည်း"

ဝါ–နှစ်ပါး အပြားတို့ဖြင့်၊ တိ၀ေ၊ ပေ၊ ဆ၀ေ–ခြောက်ဖို့ ခြောက်စု တို့ဖြင့်၊ ဝါ–ခြောက်ပါး အပြားတို့ဖြင့်၊ စေတိ–စ ဟူသော ပုဒ်သည်၊ ကိမတ္တံ၊ သော ပစ္စယော–သော ပစ္စည်းသည်၊ ဟောတိ–ဖြစ်၏၊ သုတ္တသော–သုတ်အားဖြင့်၊ ဗျညနသော–အက္ခရာအားဖြင့်၊ ပဒသော–ပုဒ်အားဖြင့်။ (၄၂၀)

ဟူရာ၌ သိသက်၍ ချေ,ကေ၀ေ–တစ်ပေါင်းတစ်စုကို" ဟူရာ၌ အံသက်၍ ချေ၊ ဝိဘတ် ၇ သွယ်လုံးသက်၍ ဤနည်းချည်းချေလေ၊ ရုပ်တွက်ပုံကို အခြေပြုကြည့်၊ ဒွိ၀ေ စသည်၌ "ဒွိဟိ + ဝိဘာ၀ေဟိ"ဟု ဗဟုဝုစ်ဖြင့် အနက်ဖွင့်၊ တေသုဝုဒ္ဓိဖြင့် ဒွိ–တိတို့၏ ဣကို ပြေလျှင် "ဒွေ၀ေ–တေ၀ေ"ဟု လည်းကောင်း, ဝိသတိဒသေသု ဗာဒ္ဓိသတုဒ္ဓ တုဖြင့်ဒုပြုလျှင် "ဒုဝေ"ဟု လည်းကောင်းဖြစ်၏၊ စတုဆတို့နောင် ဒွေဘော်လာ၍ "စတုဒ္ဓါ–ဆဒ္ဓါ"ဟုလည်း ရှိ၏။ [ကေ၀ရာသိ–တစ်စုကို၊ ပဋ္ဌေ၀–ငါးဖို့ငါးစုကို၊ (၀ါ–ငါးပုံကို)၊ ကရောတိ–ပြု၏၊ ပဋ္ဌပကာရံ–ငါးပါးအပြားရှိသော အစုကို၊ ကေ၀ေ–တစ်ဖို့တစ်စုကို၊ ၀ါ–တစ်ပေါင်းတည်းကို၊ ကရောတိ–၏, စသည် ဖြင့် ပါဠိသုံးလေ။]

အ၀ျို့ ရုပ်တည်ကြပုံ။ ။ ရုပ်တွက်ရာ၌ "ကေ + ဝိဘာ၀" တည်, နာ ၂ လုံးသက်, "ဧကေန + ဝိဘာ၀ေန" ဟုပြီး၏၊ ဤသုတ်ဖြင့် ဝိဘာ၀အနက်၌ ဧကေန နောင် နာသက်, တေသံ ဝိဘတ္တိယောသုတ်ဖြင့် နာ၀ိဘတ် ဝိဘာ၀ပုဒ်တို့ကို ချေ, နာမ်ခဲ့, နာသက်, ချေဟုဆို၍ ရုပ်တွက်ကြ၏ "တဒ္ဓိတ်ပစ္စည်း ဆိုင်းထမ်းနည်း"ဟု ဆိုရိုးအတိုင်း ၂ ပုဒ် အလယ်သက်မှ စည်းကမ်းကျသည်ဟု ထင်ကြဟန် တူ၏၊ ထိုကဲ့သို့ ရုပ်တွက်ဖွယ်မလို၊ မှန်၏–"ဧကော" စသော ဤ အဗျယတဒ္ဓိတ်ပုဒ်တို့သည် နာမ်အဆုံး၌ပြုခဲ့သော တောစသော ပစ္စည်းဆုံးသော ပုဒ်တို့နှင့် သဘောတူပင်တည်း၊ မောဂ္ဂလ္လာန်၌ ဤ တဒ္ဓိတ်ခန်းဝယ် "တော ပဋ္ဌမ္ပာ" စသည်ဖြင့် တောစသောပစ္စည်းများကိုပါ ဓာစသောပစ္စည်းတို့နှင့် တစ်ပေါင်းတည်း ပြထား၏၊ ရှေ့၌လည်း "ကွစိတော ပဋ္ဌမ္ပတ္ထေတျာဒိနာ ဝုတ္တတော အာဒိ ပစ္စယန္တ၁စ ဣ၀ေ အဗျယတဒ္ဓိတေ သင်္ဂယှန္တိ"ဟု မိန့်သည်၊ ထို တော အာဒိပစ္စယန္တ ပုဒ်များတွင် သဗ္ဗဒါကို "သဗ္ဗသ္မိ ကာလေ"ဟု ဖွင့်သော်လည်း ရုပ်တွက်သည့်အခါ "သဗ္ဗ"ဟုသာ တည်ရ၏၊ "သဗ္ဗ+ကာလ"ဟု မတည်ရ၊ ထို့ကြောင့် ဤ၌လည်း "ဧက+ဝိဘာ၀"ဟု မတည်ဘဲ "ဧက"ဟုသာ တည်သင့်သည်။

စဋ္ဌဟာ၀ေန သော ပစ္စယော။ ။ ဝိနည်း၌ "မာတိကာကို သုတ္တ, တို့၏ အဖွင့် ပဒဘာ၀နိုကို ဝိဘင်"ဟု ခွဲခြား၏၊ ထို့ကြောင့် သုတ္တသည် ဝိဘင်မှ ကွဲပြားသော အဖို့အစုဖြစ်ရကား "သုတ္တေန+ဝိဘာ၀ေန–မာတိကာဟူသော အဖို့အစုဖြင့်" ဟု အနက်ဖွင့်၍ "သုတ္တသော"ဟုပြီး၏၊ သုတ္တတည်, ဤသုတ်၌ စ သဒ္ဒါဖြင့်သော

ပစ္စည်းသက်, နာမ်ငဲ့, နာသက်, ချေ၊ အကွာရာ+ပုဒ်ဟု ခွဲဝေရာ၌ အကွာရာသည် တစ်စု, ပုဒ်သည်တစ်စု ဖြစ်ရကား "ဗျဥ္ဇနေန+ဝိဘာဂေန, ပဒေန+ဝိဘာဂေန"ဟု ဖွင့်၊ ဤသို့လျှင် စသဒ္ဒါဖြင့် ဝိဘာဂအနက်၌ပင် သော ပစ္စည်း သက်သောကြောင့် စသဒ္ဒါကို "ဓာစ"ဟု ထိုင်ပါစေ။

ဝိဘာဂတ္ထေစ။ ။ စသဒ္ဒါကို ဝိဘာဂေနောင်လည်း ထိုင်စေ၍ ထို စဖြင့် ဝိဘာဂအနက်မှတစ်ပါး -အခြားအနက်များကိုလည်းကောင်း, ဓာပစ္စည်း, သော ပစ္စည်းမှတစ်ပါး အခြား "ဗျ" ပစ္စည်းကိုလည်းကောင်း ဆည်းနိုင်သေး၏၊ [ဝိဘာဂေနောင်ထိုင်သော စဖြင့် အခြားအနက်ကိုဆည်း၍ ဓာနောင် ထိုင်သော စဖြင့် အခြားပစ္စည်းကို ဆည်းနိုင်သည်–ဟူလို] အခြားအနက်ဟူရာ၌ အာကာရ ပကာရနှင့် ကေဝလတတိယတ္ထတည်း၊ "သဗ္ဗာကာရေန–အလုံးစုံသော အခြင်းအရာအားဖြင့်" ဟူရာဝယ် အာကာရအနက်၌ သောပစ္စည်းသက်၍ "သဗ္ဗသော"ဟု ဖြစ်၏၊ "ဗဟူဟိ ပကာရေဟိ–များစွာကုန်သော အပြားတို့ဖြင့်" ဟူရာဝယ် ပကာရအနက်၌ သက်၍ "ဗဟုသော"ဟု ဖြစ်၏၊ "သဗ္ဗပ္ပကာရေန သဗ္ဗသော"ဟု လည်းရှိ၏။

ကေဝလ တတိယတ္ထ။ ။ ထို အာကာရ ပကာရ ဝိဘာဂ အနက်တို့နှင့် မရောယှက်ဘဲ သက်သက် တတိယာအနက်ကို "ကေဝလ တတိယတ္ထ" ဟုဆို၏၊ ပုံစံကား–"ဥပါယသော–အကြောင်းအားဖြင့်၊ ဌာနသော–တစ်ခဏချင်းအားဖြင့်၊ ယောနိသော–အသင့်အားဖြင့်"တည်း၊ "သောဝါ"သုတ်ဖြင့် နာဝိဘတ်ကို သောပြု၍ ပြီးသောရုပ်များနှင့် ဤ ကေဝလ တတိယတ္ထရုပ်များသည် သဘောတူပင်၊ ရုပ်ပြီးပုံ တစ်နည်းကို ပြုလို၍ ဤ၌ "ကေဝလ တတိယတ္ထ သောပစ္စည်း"ဟု ဆိုထားသည်၊ ထို့ကြောင့် ဥပါယသော စသည်၌ နာကို သောဝါဖြင့် သောပြု၍လည်း ပြီး၏၊ ဤအလို နာမ်ပုဒ်ဟု မှတ်၊ ဤသုတ်လာ စ သဒ္ဒါဖြင့် တတိယာအနက်၌ သောပစ္စည်းသက်၍လည်း ပြီး၏၊ ဤသို့ပစ္စည်းသက်ရာ၌ကား တတိယာအနက်ကို သော ပစ္စည်းက ဟောပြီးဖြစ်၍ လိင်္ဂတ္ထကို ထွန်းပြခြင်းငှာ ပထမာကေဝုစ်သိသက်၊ ဤအလို တဒ္ဒိတ်ပုဒ်ဟုမှတ်။ ["အာကာရ ပကာရ ဝိဘာဂ ကေဝလတတိယတ္ထေ သုသော" နိုတိသုတ်။]

ဝိစ္ဆာတ္ထ သောပစ္စည်း။ ။ ဝိစ္ဆာ အနက်လည်း သောပစ္စည်း သက်၏၊ "ခဏ်ံ ခဏ်ံ–အပိုင်းအပိုင်း"ဟူသော အနက်၌ "ခဏ်ံသော"ဟု ဖြစ်၏၊ ခဏ်ံသော–အပိုင်းအပိုင်း၊ ဗီလသော–အစုအစု (အပုံ အပုံ)၊ ပဒသော–အစုအစု (တစ်ဖို့စီ တစ်ဖို့စီ)၊ ဝိစယသော–စိစစ်သဖြင့် စိစစ်သဖြင့်၊ "သော ဝိစ္ဆာပ္ပကာရေသု"–မောဂ္ဂလ္လာန် (၄၁, ၁၁၈ သုတ်)၊ ဗျပစ္စည်းကား ဧက–ဒ္ဝိတို့နောင်သာ ဝိဘာဂအနက်၌သာ သက်၏၊ ပုံစံကို ရှုနှင့် ဘာသာဋီကာ၌ ရှု။

[ဆောင်] ဝိဘာဂေသုတ်,စသရုပ်ကား, ဝိဘာဂနက်, ဗျလည်းသက်၏၊ တစ်ချက်မှတ်ရာ, အာကာရာနှင့်, ပကာရမှတ်, တတိယတ် ကေဝလာ, ဝိစ္ဆာအနက်, သောလည်း သက်သည်, ကျမ်းထွက်ထိုထို စကားတည်း။

သဗ္ဗနာမေဟိ ပကာရဝစနေ တုထာ ၃၉၈။ **သဗ္ဗနာမေဟိ–တို့မှ နောက်၌၊ ပကာရ ဝစနဿေ–ပကာရသဒ္ဒါ၏ အနက်၌၊ ထာ ပစ္စယော ဟောတိ၊ သော ပကာရော–ထိုအထူးအပြားသည်၊ တထာ–ထို အထူးအပြားသည်၊ တံ ပကာရံ–ကို၊ တထာ–ထိုအထူးအပြားကို၊ တေန ပကာရေန, တထာ–ဖြင့်၊ တဿ ပကာရဿ, တထာ–အား၊ တသ္မာ ပကာရာ, တထာ–မှ၊ တဿ ပကာရဿ, တထာ–၏၊ တသ္မိံ ပကာရေ, တထာ–ထို အထူးအပြား၌၊ စဝံ, ယထာ–အကြင် အထူးအပြားသည်၊ (ကို–စသည်လေး)၊ သဗ္ဗ**

အဿတ္ထိ အနုက်ကို စဉ်းစား။ ။ "ဓာ ပစ္စည်းသည် အဿတ္ထိ အနုက်၌လည်း သက်၏"ဟု ဆို၍ "စတ္တာရော + ပကာရာ အဿာတိ စတုဓာ = ၄ ပါးအပြားရှိ၏"ဟု အနုက်ဆိုကြသေး၏၊ "တတ္ထ ဝုတ္တာ–ဘိဓမ္မတ္ထာ, စတုဓာ ပရမတ္ထတော" စသည်၌ အဘိဓမ္မတ္ထာနှင့် စတုဓာသည် အရတူသောကြောင့် "၄–ပါးအပြားရှိကုန်၏"ဟု ပေးလျှင် "၄ပါးအပြား"နှင့် "၄ပါးအပြားရှိ"သည် အရ မကွဲပြားချေ၊ မှန်၏–"၄–ပါးအပြား" ဟူသည် စိတ် စေတသိက် ရုပ် နိဗ္ဗာန်ဟူသော အဘိဓမ္မတ္ထတည်း၊ "၄–ပါးအပြားရှိ" ဟူသည်လည်း ထို ၄ပါးသော အဘိဓမ္မတ္ထတို့ပင်တည်း၊ အဿတ္ထိဟူသမျှ၌ "ရှိသူ"ကား ဥစ္စာရှင် (သာမီ) ဖြစ်၍ ဥစ္စာကား (သံ)အဖြစ်ဖြင့် ကွဲပြားရိုးရှိ၏၊ "ဂုဏဝါ–ဂုဏ်ရှိသူ" စသည်ကို သတိပြုပါ၊ ဤသို့ သာမီ+သံ အဖြစ်ဖြင့် ကွဲပြားရိုးဖြစ်လျက် ဤစတုဓာ၌ မကွဲပြားသောကြောင့် အဿတ္ထိ အနုက်၌ ဓာပစ္စည်းသက်ခြင်းကို စဉ်းစားသင့်သည်၊ "စတုဓာ–၄ပါးပြားကုန်၏" ဟုသာ ပေး၊ ထိုသို့ ပေးရာ၌ "ပြား"ဟု ဆိုသော်လည်း "ပကာရအပြား" မဟုတ်, ၄ ဖို့ ၄ စု ကွဲပြားသော အပြား ဖြစ်ရကား ဝိဘာဂအနုက်၌ သက်သော ဓာပစ္စည်းဟုသာမှတ်၊ "ဒွိဓာ–၂ ပါးပြားကုန်၏" စသည်၌လည်း ဝိဘာဂအနုက်ပင်၊ ပကာရအပြား၏ အဓိပ္ပာယ်မှာ နောက်သုတ်၌ ထင်ရှားလတ္တံ့။

၃၉၈။ ပကာရဝစနေ။ ။ "ပကာရဝစနေ" ဟူသော သုတ်ပုဒ်၌ "ပကာရဝစနေ–အထူးအပြား အနုက်ကို ဟောသောသဒ္ဒါသည်၊ သတိ–သော်"ဟု အနုက်ပေးလျှင် "ပကာရဝစန" အရ "သ–ဗ–ယ–တ" စသော သဗ္ဗနာမ်တို့ကို ရ၏။ [ပကာရဿ–အထူးအပြား အနုက်ကို + ဝစနံ–ဟောသော သဒ္ဒါသည်၊ ပကာရဝစနံ၊ တဋ္ဌ ပကတိဝိသေသနံ (သ–ဗ, ယ, တ စသော ပကတိလိင်ကို အထူးပြုသော သဒ္ဒါတည်း)–ကာတန္တ ဋီကာ၊] ဤဋီကာအလို သဗ္ဗစသော ပကတိလိင်ကိုက ပကာရအနုက်ကို ဟောနေသောကြောင့် ထာ ပစ္စည်းသည် သကတ္ထ၌သာ သက်ရတော့၏၊ ထို့ကြောင့် ကာတန္တဝုတ္တိ၌ "ပကာရဝစနေတု

ထာ–စပ်သိမ်းသော အထူးအပြားသည်၊ အညထာ–တစ်ပါးသော အထူးအပြား သည်၊ ဣတရထာ–ဆိုအပ်ပြီးမှ တစ်ပါးသော အထူးအပြားသည်၊ တုဋ္ဌဟာဏ်–သည်၊ ကိမတ္တံ–နည်း၊ ထတ္တာ ပစ္စယော–ထတ္တာ ပစ္စည်းသည်၊ ဟောတိ၊ သောပကာရော–သည်၊ တထတ္တာ–ထို အထူးအပြားသည်၊ ဧဝံ, ယထတ္တာ–အကြင် အထူးအပြား သည်၊ သမ္ဘထတ္တာ–စပ်သိမ်းသော အထူးအပြားသည်၊ အည ထတ္တာ–တစ်ပါးသော အထူးအပြားသည်၊ ဣတရထတ္တာ–ဆိုအပ်ပြီးမှ တစ်ပါး တခြားသော အထူးအပြားသည်။ (၄၂၁)

ထာပစ္စယော ဘဝတိ" ဟု ဖွင့်သည်၊ ကစ္စည်း ဝုတ္တိဆရာကား "ထာပစ္စည်းသည် ပကာရအနက်ကို ဟောဏ်"ဟု ယူ၍ "ပကာရဝစနတ္ထေ"ဟု အတ္ထသဒ္ဒါ ထည့်၍ ဖွင့်သည်။

ပကာရအနက်။ ။ ပကာရသဒ္ဒါသည် အတ္ထ (သဒိသ) အနက်, ဝိသေသအနက်ဟု ၂ မျိုးရှိ၏၊ ထိုတွင် ဝိသေသအနက်ကိုယူ။ ["သာမညသ ဘာဒကော ပကာရော"–ကာတန္တ ဝုတ္တိ၊] "ဗြာဟ္မဏော"ဟု ဆိုလျှင် ပုဏ္ဏားအားလုံး နှင့်ဆိုင်သော သာမညသဒ္ဒါ ဖြစ်၏၊ "မာထုရ"ဟု ဆိုလျှင် မထုရာ ပြည်သား ပုဏ္ဏားနှင့်သာဆိုင်သော ဝိသေသသဒ္ဒါတည်း၊ "ရူပံ–အဆင်း"ဟု ဆိုလျှင် အဖြူအနီ စသော အားလုံးနှင့်ဆိုင်သော သာမညသဒ္ဒါ ဖြစ်၏၊ "သုက္ကံ–အဖြူ"ဟု ဆိုလျှင် အဖြူအဆင်းနှင့်သာ ဆိုင်သော ဝိသေသတည်း၊ ဤသို့လျှင် ထူးခြားသော အပြားကို ဤသုတ်၌ "ပကာရ"ဟု ဆိုသည်၊ ဓာတုပစ္စည်း၏ အနက်ဖြစ်သော ဝိဘာဂ (ဝေဖန်ခွဲခြားအပ်သော) အပြားကား ထူးသည် မထူးသည်ကို ပဓာန မထားဘဲ ၂–ပါး ၃–ပါး ကွဲပြားရုံကိုပင် ဒေပြားဟု ဆိုခဲ့သည်။

သော ပကာရော တထာ။ ။ ထာ ပစ္စည်း သက်ပြီးနောက်, နာမ်ငဲ့၍ ဝိဘတ် ၇–သွယ်လုံး ကျေနိုင်ကြောင်းကို ပြလိုရှိ၍ "သော ပကာရော, တံ ပကာရံ, တေန ပကာရေန" စသည်ဖြင့် အနက်ကို ဖွင့်ပြသည်၊ "ယထာ–အကြင်သို့သော အပြားအားဖြင့်၊ ဓမ္မေ–တရားကို၊ ဒေသိယမာနေ–ဟောတော်မူအပ်သော်၊ ဇနော–လူအပေါင်းသည်၊ အာဇာနာတိ–သိနိုင်၏၊ တထာ–ထိုသိနိုင်လောက်သော အပြား အားဖြင့်၊ ဒေသေတိ–ဟောတော်မူ၏" ဤကဲ့သို့သော ပါဠိများ၌ သတ္တဝါတို့ သိနိုင်လောက်, မသိနိုင်လောက်သော အခြင်းအရာတို့ဖြင့် ပေါင်းစပ်နေသော တရားသည် သာမညဖြစ်၏၊ ထိုတွင် သိနိုင်လောက်သော အခြင်းအရာသည် ထို သာမညကို ခွဲလိုက်သော ဝိသေသတည်၊ ယထာ ယထာကို "ယေန ယေန အာကာ ရေန"ဟု အဋ္ဌကထာတို့ ဖွင့်သော်လည်း ထို အာကာရသည် ထူးခြားသော အခြင်းအရာ အပြားပင် ဖြစ်ရကား ပကာရ အနက်ပင်တည်း၊ ထို့ကြောင့် သာရတ္ထ (သုဒိန္နကဏ္ဍ)၌ "ယေန ယေန အာကာရေနာတိ–ယေန ယေန ပကာရေန"ဟု

ကိမိမေဟိ ထံ ၃၉၉။ ကိ ဣမ ဣဒ္ဓေတေဟိ–ကိ, ဣမသဒ္ဒါတို့မှ (နောက်၌)၊ ပကာရဝစနတ္ထေ–၌၊ ထံပစ္စယော ဟောတိ၊ ကော ပကာရော–အာဘယ်အထူးအပြားသည်၊ ကထံ–အာဘယ် အထူးအပြားသည်၊ ကံ ပကာရံ–အာဘယ် အထူးအပြားကို၊ ကထံ–ကို၊ ကေန ပကာရေန–ဖြင့်၊ ကထံ–ဖြင့်၊ ပေ၊ က သို့ ပကာရေ–၌၊ ကထံ–၌၊ အယံ ပကာရော–ဤ အထူးအပြားသည်၊ ဣတ္ထံ–သည်၊ ပေ၊ ဣမသို့ ပကာရေ–၌၊ ဣတ္ထံ–၌။ (၄၂၂)

ဖွင့်သည်၊ ဤသို့လျှင် ပကာရေနအနက်ဖြင့် ဖွင့်ပြအပ်သော ထာ ပစ္စည်း တွေ့သမျှ၌ ထူးခြားသောအပြားဟုချည်းမှတ်၊ ဧဝံ ယထာ စသည်၌ "ယော ပကာရော, သဗ္ဗော ပကာရော, အညော ပကာရော, ဣတရော ပကာရော" စသည်ဖြင့် ဝိဘတ် ၇–သွယ်လုံး အနက်ဖွင့်၊ ဧကဝုစ်သာမက, "တေ ပကာရာ တထာ, တေ ပကာရေ တထာ, တေဟိ ပကာရေဟိ တထာ" စသည်ဖြင့် ဗဟုဝုစ် လည်း ဖြစ်နိုင်သည်၊ ဗဟုဝုစ်ဝိဘတ်သက်၍ ချေ၊ သဗ္ဗနာမ်ပုဒ်နောင် သက်သော ကြောင့် တ–ယ–သဗ္ဗ စသော သဗ္ဗနာမ်တို့ကိုသာ ပြထားသည်။

ထတ္ဘာဝစ္စယော။ ။ ပကာရဝစနေတု၌ တု သဒ္ဒါဖြင့် ထတ္ဘာဝစ္စည်းသက်ဖို့ရန် ဆည်း၍ "ထတ္ဘာ"စသော ရုပ်များ ပြီးသတဲ့၊ ထတ္ဘာဝစ္စည်းသက်ပြီးနောက် နာမ်ဝဲ့ ဝိဘတ် ၇–လုံးချေ၍ "သည်–ကို စသည်ဖြင့်အနက်ပေးနိုင်သည်၊ သီဟိုဠ်မှ၌ "သောဝိယ ပကာရော တထတ္ထာ"ဟု ရှိ၏၊ "ထိုကဲ့သို့သော အထူး အပြား"ဟုပေး။

သဒ္ဒနီတိ။ ။ ဤထတ္ထာဝစ္စည်းကို သဒ္ဒနီတိ မနှစ်သက်၊ ဘာဝအနက်၌ တ္ထာဝစ္စည်းသက်၍ "တထာ+ ဘာဝေါ တထတ္ထံ–ထို အထူးအပြား၏ အဖြစ်" စသည်သာ ပါဠိရှိသည်ဟု ဆိုသည်၊ ထိုစကားသည် မှန်ပေ၏၊ ပါဠိမျာ်း၌ "တထတ္ထာယ ပဋိပဒ္ဒေတိ, နာပရံ ဣတ္ထတ္ထာယ, ဒ္ဒိတသ အညထတ္ထံ ပညာယတိ" စသည်ဖြင့် ရှိပေသည်၊ "တထတ္ထာယ–ထိုသို့ ထူးပြားသော အရဟတ္တဖိုလ်၏ အဖြစ်ဟူသော အကျိုးငှာ၊ ပဋိပဒ္ဒေတိ–ကျင့်၏"၌ တထတ္ထနောင် တဒတ္ထသမ္ဗန္ဓနိ အနက်၌သက်သော သဝိဘတ်ကို အာယပြု၊ "ဣတ္ထတ္ထာယ–တစ်ဆယ့်ခြောက်ပါး ဤသို့ပြားသော မဂ်ကိစ္စ၏ အဖြစ်ဟူသော အကျိုးငှာ" ၌လည်း "ဣတ္ထံ+ဘာဝေါ ဣတ္ထတ္ထံ"ဟု ပြု၊ အညထာ+ဘာဝေါ–အညတ္ထတ္ထံ–တစ်မျိုးတခြား ထူးပြားသည်၏ အဖြစ်, စသည်တည်း။

၃၉၉။ ကော ပကာရောသည် အနက်ဖွင့် "ကထံ"သာ ပုံစံ၊ "အယံ ပကာရော"လည်း အနက်ဖွင့် "ဣတ္ထံ"သာ ပုံစံရုပ်ကို အခြေပြုကြည့်၊ ဝိဘတ် ၈–သွယ် ဝုစ် ၂–ပါး၌ပင် "ကထံ, ဣတ္ထံ"ဟု ဖြစ်နိုင်သည်၊ သဒ္ဒနီတိ၌ "ဧဝသိတ္ထံ နာမေ"ဟု သုတ်တည်၍ နာမသဒ္ဒါ နောင်းရာ၌ ဧဝံနိပါတ်ကို ဣတ္ထပြုဟုဆို၏၊ "ဧဝံ+နာမံ ယသ္သာတိ ဣတ္ထနှာမော၊ ယသ–အကြင် ရဟန်း၏၊ ဧဝံ–ဤသို့

ဝုဒ္ဓါဒိ၊ ပေ၊ သဏ္ဌေစ ၄၀၀။ ပရေ–သော၊ သဏ္ဌကာရကော–ဏ အကွာရာနှင့် တကွဖြစ်သော၊ ဝါ–ဏအနုဗန္ဓိရှိသော၊ ပစ္ဆယေ–ပစ္ဆည်းကြောင့်၊ အသံယော ဂန္ဓသ–သံယုဂ် အဆုံးမရှိသော၊ အာဒိသရသ ဝါ–အစသရ၏ လည်းကောင်း၊ အာဒိဗျဉ္ဇနသ–အစဗျည်း၏၊ သရသ ဝါ–သရ၏ လည်းကောင်း၊ ဝုဒ္ဓိ–ဝုဒ္ဓိပြုသည်၊ ဟောတိ၊ အာဘိဝမ္ဘိကော–အာဘိဝမ္ဘာကို သင်သူ (အာဘိဝမ္ဘာကို တတ်သိသူ၊) ဝေနတေယျော (ဏေယျော ကတ္တိကာ ဒီဟိသုတ်ကြည့်)၊ ဝါသိဋ္ဌော (ဝါဏပစ္ဆေ)၊ အာလသ္ယံ, အာရောဂ္ယံ (ဏျတ္ထာတာ ဘာဝေတု သုတ်ကြည့်)၊ အသံယောဂန္ဓသော တိ–အသံယော ဂန္ဓသဟူသော ပုဒ်သည်၊ ကိမတ္ထံ၊

သော+နာမ်–နာမည်သည်၊ အတ္ထိ, ဣတိ, ဣတ္ထန္နာမော–ဤအမည်ရှိသော ရဟန်း၊ တိသ–ဒတ္တအစရှိသော နာမည်တို့တွင် ဝဒန္တ ပုဂ္ဂိုလ် ရည်မှန်းအပ်သော နာမည်ကို "ဧဝံ"ဟု ညွှန်ပြ၏၊ "ဣတ္ထန္နာမော–ဤတိသ အမည်ရှိသော ရဟန်း" စသည်–ဟူလို။ [ဓာတုမှစ၍ ထံတိုင်အောင် ပစ္စည်းများအပြင် ကွတ္တံ့ကိုလည်း အဗျယပစ္စည်း၌ ရှုပသိဒ္ဓိသွင်း၍ အဗျယပစ္စည်းပေါင်း ၇–ပစ္စည်းဟု သတ်မှတ်ကြ၏။

[ဆောင်] ကွတ္တံ့–ထံ=ဓာ, ထတ္ထာ=ထာနော, ဋ္ဌ–သော ခုနစ်ဝ, ရှုဒ္ဓ ပြ, ဗျယပစ္စည်းပေါင်း။

၄၀၀။ အသံယောဂန္ဓသ။ ။ ဒွိန္ဒံ ဗျဥ္ဇနာနံ ဧကတ္တ (သရ တစ်လုံးတည်း၌) သဏ္ဌိတိ သံယောဂေါ"နှင့်အညီ, သရတစ်လုံးတည်း၌ ဗျည်း ၂ လုံး တွဲယှဉ်နေခြင်းကို "သံယောဂ"ဟု ခေါ်၏၊ "ဘဂ္ဂ, အဂ္ဂိ, ကုဏ္ဍ"တို့၌ ဂ–ဏ္ဍ တို့သည် သံယောဂ (သံယုဂ်)တို့တည်း၊ ထို သံယုဂ်အဆုံးရှိသော ဘ၌ အသရ, အဂ္ဂိ၌ အသရ, ကု၌ ဥသရတို့သည် သံယောဂန္ဓ မည်၏၊ ဤကဲ့သို့ သံယောဂန္ဓ ဖြစ်နေသော သရများကို ဂုဒ္ဓိမပြုရ, သံယောဂန္ဓ မဟုတ်သော "အဘိ" ၌ အသရ–ဝိ၌ ဣသရ–ဝ၌–အသရ–အလသ အရောဂတို့၌ အသရများကိုသာ ဝုဒ္ဓိပြုရသည်။

သံယောဂန္ဓ။ ။ သံယောဂေါ→အဏ္ဍော ယသ္သာတိ သံယောဂဏ္ဍော ယသ–အကြင်သရ၏၊ သံယောဂေါ–သံယုဂ်ဟူသော၊ အဏ္ဍော အဆုံးသည်၊ အတ္ထိ, ဣတိသံယောဂဏ္ဍော–မည်၏၊ "အဏ္ဍ"ဟူရာ၌ တစ်ပုဒ်လုံး၏ အဆုံးဟု မမှတ်လင့်၊ ဝုဒ္ဓိပြုသင့်သော သရ၏အဆုံး...ဝုဒ္ဓိပြုသင့်သော သရ၏နောက်၌ ကပ်လျက်နေသော ၂–လုံးတွဲကိုသာ "အဏ္ဍ"ဟုမှတ်၊ ထို့ကြောင့် "ဥဋ္ဌမ"၌ "မ" သံယုဂ်ဆုံးလျက်ရှိ

ဘဂ္ဂဝေါ, အန္ဓေယျော, ကုန္ဓေယျော-ဘဂ္ဂဝေါ။ ပေ၊ ကုန္ဓေယျော စသော ပြယုဂ်တို့၌ တားမြစ်ရမြင်းအကျိုးရှိ၏၊ ဘဂ္ဂဝေါ-ဘဂ္ဂ၏သား၊ အန္ဓေယျော-အန္ဓီ၏သား၊ (ဝါ-အစ်မကြီး၏သား)၊ ကုန္ဓေယျော-ကုန္ဓီ၏သား။ (၃၆၄)

သော်လည်း သံယောဂန္တ မဟုတ်, အသံယောဂန္တ ပင်ဖြစ်ရကား ဥကို သြဝုဒ္ဓိပြုနိုင်သည်။

မှတ်ချက်။ ။ "သုတ္တံ-ဗေဒင်သုတ်ကို၊ အဓိတေ-သင်ယူ၏၊ ဣတိ သောတ္ထိယော"၌ ဏိယ ဏိကမှ ကကို ယပြုသော်လည်းပြု)၊ ပစ္စည်းနှောင်းသော်လည်း သွတ္ထည်၌ တ္ထ သံယုဂ်ဆုံး၍ သံယောဂန္တဖြစ်နေသောကြောင့် ဝုဒ္ဓိမပြုသင့်သည် မဟုတ်ပါလော-ဟူအုံ၊ "နေန နိဒ္ဒိဋ္ဌံ အနိစ္စံ = နေ ပဋိသေဓဖြင့် ညွှန်ပြအပ်သော အစီအရင်သည် မမြဲ"ဟု ပရိဘာသာရှိသောကြောင့် (ဤ၌လည်း "အသံယောဂန္တသ"ဟု နေ ပဋိသေဓဖြင့် ပြသောကြောင့်) သံယုဂ်နှောင်းသော်လည်း ဝုဒ္ဓိပြုကောင်းသည်သာ၊ ထို့ကြောင့် "ကုဏ္ဍနိယာ+အပစ္စံ"၌လည်း ကောဏ္ဍညောဟု ဝုဒ္ဓိပြုရသည်၊ ကစ္စည်းအလိုအားဖြင့်ကား သံယုဂ်နှောင်းလျက် ဝုဒ္ဓိပြုရာ၌ တေသုဝုဒ္ဓိဖြင့် ပြုကြသည်။

အာဒိသရသ၀ါ၊ ပေ၊ သရသ။ ။ အာဒိ ၀ (ပကတိလိင်၏ အစလည်း ဟုတ်၏)+သော+သရောစာတိ အာဒိသရော = အစသရ၊ ဤ အာဒိသရသပါ၌ ဖြင့် "အဘိဓမ္မံ+အလသသ+အရောဂသ" ကဲ့သို့ သရ စလျက်ရှိသော ပုံစံများကို ပြ၏၊, ထိုသုတ်၌ "အာဒိသရသ၀ါ"ဟုသာ ပါသော်လည်း ထို ဝါသဒ္ဒါသည် ပကတိ၀ိကပ္ပ ("ပကတိ" ဟု ခေါ်အပ်သောလိင်ကို တစ်မျိုးတစ်ဖုံ စီရင်ခြင်း) အနက်ရှိသောကြောင့် "အာဒိဗျဉ္ဇနသ၀ါ သရသ"ဟု မိန့်သည်၊ [ဤ "ပကတိ ၀ိကပ္ပတ္ထ"ဟူသည် အခြားနေရာ၌ သုံးစွဲလေ့ရှိသော အ၀ုတ္တ သမုစ္စည်းပင်တည်း၊ ဝါသဒ္ဒါဖြစ်၍ "၀ိကပ္ပ"ဟု ရူပသိဒ္ဓိဋီကာ သုံးစွဲသည်၊] ဤ "အာဒိဗျဉ္ဇနသ+သရသ"အရ အစဗျည်း၏ သရဟူသည် ၀ိနတာ ၀သိဋ္ဌတို့မှ ၀ဗျည်း၏ ဣသရ-အသရတို့တည်း၊ [ရှင်ဋီကာ၌ကား "အာဒိဗျဉ္ဇနသ+အယံ အာဒိဗျဉ္ဇနော"ဟု ၀ိဂြိဟ်ပြု၍ "အာဒိဗျဉ္ဇနသ-အစဗျည်း၏ ဥစ္စာဖြစ်သော၊ သရသ-သရ၏"ဟု ပေးစေလိုသည်။]

တစ်နည်း။ ။ "သရာနံ (သရေသု)-သရတို့တွင်+အာဒိ-အစတည်း၊ အာဒိသရော-သရတို့တွင် အစ"ဟု ၀ိဂြိဟ်ပြုသော လဃုဘာသနှင့်အညီ, "၀သိဋ္ဌ"၌ ၀ သ ဋ္ဌတို့၏မှီရာ "အ+ဣ+အ"ဟု သရသုံးလုံးပါ၏၊ ထို သရတို့တွင် အစ ဟူသည် ရှေ့ဆုံး (အ)တည်း၊ ထိုအာဒိသရကို ဝုဒ္ဓိပြုဟု ဆိုလျှင် ရှေ့ဆုံးသရကို အာ၀ုဒ္ဓိပြုနိုင်သောကြောင့် "အာဒိဗျဉ္ဇနသ သရသ"ဟု ၀ိကပ်ပြုဖွယ် မလိုတော့ပြီ၊ "အာဒိသရသ အသံယောဂန္တသ ဝုဒ္ဓိတ္ထိဟောတိ"ဟုသာ ဝုတ္တိ ဖွင့်ဖွယ် ရှိတော့၏၊ ထိုသို့ကြဲလျှင် ဝါသဒ္ဒါသည် ၀ ၀တ္ထိတ၀ိဘာသာ အနက်ရှိရကား ဝါသိဋ္ဌ စသည်၌

မာယူနံ ဌာနေ

၄၀၁။ ဌာနေ-ဌ၊ အာဒီဘူတာနံ-အစဖြစ်၍ ဖြစ်ကုန်သော၊ ဣ ဉ ဣဇ္ဈေတေသံ-ဣ, ဉ ဟူသော ဤသရတို့၏၊ ဝုဒ္ဓိ ဝုဒ္ဓိ ပြုသည်၊ မာဟောတိ-မဖြစ်၊ တေသုစ-ထိုဝုဒ္ဓိပြု ရမည့် အရာတို့ဌ်လည်း၊ ဧ ဩ ဝုဒ္ဓါဂမော-ဧဝုဒ္ဓိ ဩဝုဒ္ဓိ လာခြင်းသည်၊ ဟောတိ၊ ဗျာကရဏံ-ဗျာကရဏ်းကို၊ အဓိတေ သင်ယူတတ်၏၊ ဧယျာကရဏိကော-ဗျာကရဏ်းကို သင်ယူသူ၊ နျယံ-နျာယကျမ်းကို၊ အဓိတေ,နေယျာယိကော-နျာယ

နိစ္စ, ဥဋ္ဌမ္ဘိက-ဩဋ္ဌမ္ဘိကစသည်ဌ် အနိစ္စ, နိလ ပီတဌ် အသန္တ ဟု ခွဲပါ၊ ဤနည်းကို ရွှဌ်လည်း "အထဝါ" စသည်ဖြင့် ပြလျက်ရှိသည်။

သဏကာရေ။ ။ သုတ်ဌ် "သဏော"ပုဒ်ကို "သဟ+ဏေန ယော ဝတ္တ တိတိ သဏော"ဟုပြု၊ ယော-အကြင်ဏ, ဏာယန, ဏာန စသော ပစ္စည်းသည်၊ ဏေန-ဏ. အကွာရာနှင့် (ဏ အနုဗန်နှင့်)၊ သဟ-တကွ၊ ဝတ္တတိ-ဖြစ်၏၊ ဣတိသော သဏော၊ ထို "သဏ"ပုဒ်ဌ် ဏ-အရ "ဏ အနုဗန်ကိုယူ"ဟု သိစေလို၍ "သဏကာရေ"ဟု ဖွင့်သည်၊ "သဟ + ဏကာရေန ယော ဝတ္တ တိတိ သဏကာရော"ဟုပြု၊ သိမူဌ် "ဿ ဏကာရေ"ဟုသာရှိ၏၊ မြန်မာမူဌ် "သဏကာ ရကေ"ဟု သမာသန္တကပစ္စည်း အပိုပါနေသည်၊ ဂါထာအရာဌ်သာ အကွာရာပြည့် အောင် "ပစ္စယေ သဏကာရကေ"ဟု သုံးစွဲသင့်၏၊ စုဏ္ဏိယဌ် ကပစ္စည်း ထည့်ဖွယ် မလို၊ သဏောစဌ် စသည် နိလ-ဥဋ္ဌမ္ဘိက စသည်ဌ် ဝုဒ္ဓိမပြုဖို့ရန် တားမြစ်ခြင်း နိဝတ္တာပန အဝဓာရဏအနက်ရှိ၏၊ ဤမှင့်ပုံ၏ ပုံစံများကို ဆိုင်ရာသုတ်မှာ ရှု၊ ကိ ပုံစံ၏ အဓိပ္ပာယ်ကိုလည်း ရှေ့ဌ်ပြခဲ့ပြီ၊ ဘဂ္ဂဝေါကို ဏဝေါပဂ္ဂာဒီဟိ သုတ် ကြည့်၊ "အန္ဓိယာ+ကုန္ဓိယာ အပစ္စံ"ဟုပြု၍ အန္ဓေယျော ကုန္ဓေယျောတို့ကို ဏေယျော ကတ္တိကာဒီဟိသုတ်ဖြင့် တွက်။

၄၀၁။ မာယူနံ ဌာနေ။ ။ ["ယူနံ+အာဂမော"ဟု ဖြတ်၊] ယူနံကို "ဣစ + ဉစယူ-ဣဉတို့"ဟု ဒွန်တွဲ၊ "ဣ + ဉ"ဟု ပကတိပြုပြီးသောအခါ ဣဝဏ္ဏော ယံနဝါဖြင့် ဣကို ယပြု (ယု) နာမ်ခဲ့, ယောသက်၍ ဘိက္ခုကဲ့သို့ ဗဟုဝုစ် ရုပ်စီရင်၊ ယူနံဌ်ကား "ယု" ပုဒ်နောင် နံသက်၍ ဒီဃပြုထားသည်၊ ဤ "မာယူနံ"ပါဌ်ဖြင့် ဣ ဉတို့၏ ဧ ဩအပြုကို တားမြစ်၍ အာဂမောဖြင့် ဧဝုဒ္ဓိ ဩဝုဒ္ဓိလာ-ဟု စီရင်သောကြောင့် ပဋိသေဓနှင့် အာဂမဝိဓိ ၂ မျိုးရှိသော သုတ်ဟုမှတ်၊ "ဣဟ ပဋိသေဓော ဝိဓိစ ဂမျတေ"-ကာတန္တဝုတ္တိ၊ "ဌာနေ-သင့်လျော်ရာဌာနဌ်" ဟု ဆိုခြင်းကြောင့် "ဣ ဉတို့၏ အာဒေသဖြစ်ကြသော ယ-ဝတို့၏ ရှေ့ဌာနဌ်သာ ဧ ဩဝုဒ္ဓိလာ" ဟု ရူပသိဒ္ဓိ သတ်မှတ်၏၊ နိဒ္ဒေသဌ်ကား ဌာနသဒ္ဒါဖြင့် "ဝုဒ္ဓိဖြစ်ခြင်း-ဝုဒ္ဓိလာခြင်းတို့ မမြဲကြောင်းပြသည်"ဟု ဆိုသည်။

ကျမ်းကို သင်ယူသူ၊ ဗျာဝစ္စသ-ဗျာဝစ္စမည်သူ၏၊ အပစ္စံ-တည်း၊ ဝေယျာဝစ္စော-သား၊ ဒွါရေ-တံခါး၌၊ နိယုတ္တော-ယှဉ်သူတည်း၊ ဒေါဝါရိကောသူ-(တံခါးစောင့် ဒရဝမ်)။ (၃၇၅)

ဝေယျာဝစ္စကိုကား။ ။ "ဗျာဝစ္စ"ဟု ဗဖြင့် ရေးရိုးရှိသော်လည်း သက္ကတဘာ၌ဝနှင့်ယ တွဲ၍ "ဗျာဝစ္စ"ဟု ရေး၏၊ ထို သက္ကတအရေးသာ စနစ်ကျ၏၊ ဘာ့ကြောင့်နည်း...ဧဝဒ္ဓိလာသော်အခါ ဗဖြင့် ရေးလျှင် "ဗေယျာဝစ္စ"ဟု ဖြစ်ဖွယ်ရှိ၍ ဝဖြင့်ရေးမှသာ "ဝေယျာဝစ္စ"ဟု ဖြစ်ရာသောကြောင့်တည်း၊ "ဗျာဝစ္စ+အဓိတေ"ဟုတည်း, အနက်ပေး၍ တမဓိတော် စသောသုတ်ဖြင့် ဗီဝသက်, ဗ် အနုဗန်ချေ, ဝိဘတ် အဓိတေပုဒ်တို့ကို ချေ, "ဗျာဝစ္စ"ဟု ပကတိပြု (ဗျာဝစ္စ + ိ ဝ)၊ -ဝုဒ္ဓါဒိ သရသဝါသုတ်ဖြင့် ဝုဒ္ဓိအပြု ရောက်လုလသော် မာယူန မာဂမောဌာနေသုတ်ဖြင့် ယကို ဧဝဒ္ဓိမပြုရ, ထို ဝုဒ္ဓိပြု မည့်အရာဝယ် ဧဝဒ္ဓိလာ (ဝနှင့်ယအကြား၌ လာသောကြောင့် အမှန်အတိုင်းရေးလျှင် "ဝဧ"ဟု ဖြစ်သော်လည်း မြန်မာရေးရိုးအတိုင်း "ဝေ"ဟု ဖြစ်၏)၊ ယ ဒွေဘော်လာ (ဝေယျာဝစ္စကိုက) နာမ်ဝဲ့စသည်သာ စီရင်။

မေးဖွယ်။ ။ ဤနေရာဝယ် "မာယူန"သုတ်ဖြင့် ဝုဒ္ဓိအပြု တားမြစ်ဖို့ရာ ဣသရ မရှိပါတကား, အဘယ်ကြောင့် ဣသရ၏ ဧဝဒ္ဓိအပြုကို တားမြစ်နေရသေးသနည်းဟု မေးဖွယ်ရှိ၏။ ဗျာဝစ္စသည် "ဝိ + အာဝစ္စ"မှ ဝိ၌ ဣကို ဣဝကွောယဲ နဝါဖြင့် ယပြု၍ ပြီးသောပုဒ်တည်း၊ "တဒါဒေသာ-ထို၏ အာဒေသတို့သည်၊ တဒီဝ-ထိုအာဒေသိကဲ့သို့၊ ဘဝန္တီ-ကုန်၏"ဟူသော ပရိဘာသာနှင့်အညီ အာဒေသ ယ အကွာရာကိုပင် အာဒေသိ ဣသရအနေမှတ်၍ ထိုယကို ဝုဒ္ဓိမပြုရဟု တားမြစ်ခွင့်ရှိသည်။

ရှေးက ရုပ်တွက်ပုံ။ ။ ဤ ပြခဲ့သော ရုပ်တွက်ပုံသည် "နှ ယွေား=ယဝတို့ကို ဝုဒ္ဓိမပြုရ" ဟူသော ကလာပ်သုတ်နှင့်လည်းကောင်း "တဒါဒေသသ တဂ္ဂဟဏေန ဂဟဏာ (ထို၏ အာဒေသကို ထို အာဒေသိသဒ္ဒါဖြင့် ယူခြင်းကြောင့်) ကတယာဒေသသာပိ ဣကာရသ" ဟူသော မောဂ္ဂလ္လာန် ပဋိကာနှင့် လည်းကောင်းညီ၏၊ ရှေးဆရာတို့ကား "ဝိ+အာဝစ္စ + အဓိတေ"ဟုတည်၍ "ဝိ အာဝစ္စ"ဟု ပကတိပြု၏၊ သို့သော် "ဗျာဝစ္စ (ဗျာဝစ်) အဓိတေ"ဟု ဝိဂြိုဟ်ရှိပါလျက် ဝိ၌ ဣရှိစေလို၍ "ဝိ + အာဝစ္စ"ဟု တည်ခြင်းသည် ရိုးရာမဂျ၊ နျာသဒ္ဒကား "ဗျာဝစ္စ+အဓိတေ"ဟုပင် တည်၏၊ သို့ရာဝယ် မည်ကဲ့သို့ ဣသရ၏ ဝုဒ္ဓိအပြု မြစ်ရကြောင်းကိုကား ရှင်းလင်းမပြချေ၊ ဗျာ ဝစ္စ်ဟု တည်ပြီးမှ "ဝိ+အာဝစ္စ"ဟုလည်း ပကတိမပြုသင့်၊ ထို့ကြောင့် ရှေးရုပ်တွက်ပုံကိုစဉ်းစားသင့်သည်၊ နောက်ရုပ်များ၌လည်း ဤကဲ့သို့ ဝါဒကွဲပုံကို သိပါ။

နျာယ၊ ဝ်ပ၊ ဝေယျာဝစ္ခံ။ ။ နိပုံဗ+အယဝေတ် ဏ ပစ္စည်းဖြင့် "နိ+အယ်"ဟု ဖြစ်ပြီးနောက် ဣကို ယပြု၍ "နျာယ"ဟု ပြီး၏၊ "နျာယ်+အစိတော" ဟု တည်၍ ဝေယျာဝစ္စရဏီကောကဲ့သို့ နေယျာယိကော ပြီးစေ၊ "ဗျာဝစ္ဆ=ဗျာဝ်စ္ခ"ဟု ပါ၌ ၂ ထွေ တွေ့ရ၏။ ထို ၂ မျိုးလုံးပင် ထောမနိဓိဋ္ဌ မတွေ့ရ၊ ထောမနိဓိဋ္ဌ "ဗျဉ္ဇပစ္ခဿ-ဗျဉ္ဇပ်ဇ္ဇရသော့၏+အပစ်ံ ဝေဌ္ဌပေ-ဗျဉ္ဇပ်ဇ္ဇ၏ သား"ဟု တွေ့ရသည်၊ "ဝိ+အာပုဗ္ဗ ဟနဓာတ်ကို ဃပြု၍ "ဗျဉ္ဇ"ဟု ပြီးရကား ဝေယျာဝရဏီက ကဲ့သို့ တွက်၊ အပစ္စအနုက်ဋ္ဌ ဏ ပ်စ္စည်း သက်ရခြင်းသာ ထူးသည်၊ "ဗျာဝဋ္ဌသ-အားစိုက်သူ၏ + ဘာဝေါ, ဝေယျာဝစ္ခံ" လည်း နည်းတူ။

ဒေါ်ဝါရိကော။ ။ ဒွါရဗုဒ်သည် "ဒွေ အရဏ်ံ ဂစ္ဆဏ်ံ ပဝတ္တဏ်ံ ဘတ္တာတိဒွါရံ"နှင့်အညီ ဝင်သူထွက်သူ နှစ်ဖက်လူတို့၏ (ဝါ-တံခါးရွက် နှစ်ဖက်တို့၏) ဖြစ်ရာ၏ အဖြစ်ကြောင့် တံခါးပေါက်ကို "ဒွါရ"ဟုခေါ်၏၊ ဒွိသဒ္ဒူပပဒ အရဓာတ် ဏ ပစ္စည်း "ဒွိ+အာရ"ဟု ဖြစ်သောအခါ ဝိသတိ ဒသေသုဋ္ဌ တုဖြင့် ဒွိကို ဒုပြု (ဒု+အာရ) ဝ မောဒုဒန္ဓာနံဖြင့် ဥကို ဝပြု, ဒွါရဟုဖြစ်၏၊ ဒွါရေ နိယုတ္တော"ဟု ဝါကျဖြစ်စေ၍ တမဓိတေသုတ်ဖြင့် ဏိကသက်, စသည်ဖြင့် စီရင်၍ "ဒွါရ"ဟု ပကတိပြု၊ ဥမှ ဖြစ်လာသော ဝ၏ ဝုဒ္ဓိအပြုကို မြစ်၍ သြဝုဒ္ဓိလာ၊ (ဒ်+သြ+ဝါရ=ဒေါဝါရ+ီက"ဟု ဖြစ်၏။)

သဒ္ဒနီတိ။ ။ "ဗျာကရဏ"ဟု ပကတိပြုပြီးနောက် "ဗျာကရဏသ သဏော ဝိအာကရဏာတိ"ဟူသော နိပါတနသုတ်ဖြင့် ဗျာကရဏကို "ဝိအာကရဏ"ဟုပြု၊ "သဂ္ဂသ+ဟိတံ, သောဝဂ္ဂိကံ-နတ်ပြည်၏ စီးပွားဖြစ်သော ဒါန"ဟူရာ၌ ဏိကသက်၊ သဂ္ဂဟု ပကတိပြုပြီးသည့်အခါ "သဂ္ဂသ သုံအဂ္ဂါတိ"သုတ်ဖြင့် သုအဂ္ဂ ပြု၏၊ "နျာယသ နိ အာယာတိ"သုတ်ဖြင့် နျာယကို နိ အာယ ပြု၏၊ "ဗျာဝစ္ဆသ ဝိအာဝစ္ဆာတိ"သုတ်ဖြင့် ဗျာဝစ္ဆကို ဝိအာဝစ္ဆ ပြု၏၊ "ဒွါရသ ဒုအာရာတိ" သုတ်ဖြင့် ဒွာရကို ဒု အာရပြု၏၊ "ဗျဉ္ဇသ ဝိအဉ္ဇါတိ"သုတ်ဖြင့် ဗျဉ္ဇကို ဝိအဉ္ဇ ပြု၏၊ ထိုသုတ်များကို နိပါတနသုတ်ကလေးများဟု ဆိုလိုသည်။

သံ ပသာရဏပြုခြင်း။ ။ ဤအားလုံးသည် သံခ်ိတ္တ (ချုံးထားအပ်သော) ပုဒ်များကို သံ ပသာရဏ (ဆန့်မှု ဖြန့်မှု) ပြုသောနည်းတည်း၊ ထို့နောက် "အညေသ-မညာနိပိ=အခြားသော သံခ်ိတ္တ ပုဒ်များကိုလည်း အခြားသော သံ ပသာရဏရုပ် (ဝါ-ဗျာသဟူသော အကျယ်ရုပ်) ကို ပြီးစေ"ဟု သုတ်တည်ပြန်၏၊ ထိုသုတ်အရ "ဗျာကာသိ=ဝိအ္ကာသိ-ဖြေဆိုပြီ၊ ဗျာကရဏံ=ဝေယျာကရဏံ-ဖြေဆိုခြင်း၊ ဗျတ္တော=ဝိယတ္တော-ထက်မြက်သူ၊ ဗျဉ္ဇနံ=ဝိယဉ္ဇနံ-ဟင်းလျာ၊ ကစ္စာယန = ကာတိယာယန, ကစ္စာန = ကာတိယာန-ကစ္စည်းအနွယ်ရှိသူ"စသော ပြယုဂ်များ ပြီးပုံကိုလည်း သိပါ။

အာတ္တဗ္ဗ ၄၀၂။ ။ ဌာနေ–ဌိ၊ ဣ ဣစ္ဆေတော–တို့၏၊ အာတ္တဗ္ဗ–အာအဖြစ် သည်လည်းကောင်း၊ ရိကာရာဂမောစ–ရိအက္ခရာလာသည် လည်းကောင်း၊ ဟောတိ–၏၊ ဣသိသ–ရသေ့၏၊ ဘာဝေါ–အဖြစ်တည်း၊ အာရိသျံ–ရသေ့၏အဖြစ်၊ ဣဏဿ–ကြွေးမြီ၏၊ ဘာဝေါ, အာဏျံ–ကြွေးမြီ၏အဖြစ်၊ ဥသဘဿ–ဥသဘ အတူ ရဲရင့်သူ၏၊ ဘာဝေါ, အာသဘံ–ဥသဘ၏အဖြစ်၊ (ဝါ–ဥသဘအတူ ရဲရင့်သူ၏ အဖြစ်၊) [“ဥသဘဿ+ဣဒံ အာသဘံ (ဌာနံ)–ဥသဘ၏ ဥစ္စာဖြစ်သော အရာ”ဟု ရှုဌ်ပြု၏၊ ဣတ္ထိလိင်ဌ် “အာသဘီ”ဟု ဤ ပစ္စည်းသက်၊] ဥစုနော–ဖြောင့်မတ်သူ၏၊ ဘာဝေါ, အစ္ဆဝံ–ဖြစ်၊ ဣဒ္ဓေဝမာဒီ–ဤသို့ အစရှိသော ပြဿုဒ်တို့ကို၊ ယောဇေတဗ္ဗာ–ယှဉ်စေထိုက်ကုန်၏။ [သီဌ် “ဣဒ္ဓေဝမာဒီ”ဟုသာ ရှိ၏၊] ယူနမိတိ–ယူနံပုဒ်သည်၊ ကိမတ္ထံ၊ အပါယေသု–အပါယ်တို့ဌ်၊ ဇာတော–ဖြစ်သူတည်း၊ အပါယိကော–သူ၊ (ဣတိ–ဤပြဿုဒ်တို့ဌ် တားမြစ်ရခြင်း အကျိုးရှိ၏၊) ဌာနေတိ–သည်၊ ကိမတ္ထံ၊ ဝေမတိကော–ယုံမှားခြင်းဌ် ယှဉ်သူ၊ သြပနယိကော– ကပ်ရှိ‌ဆောင်ခြင်းဌ် ယှဉ်သောတရား၊ သြပမာယိကော–ဥပမာဌ် ယှဉ်သည်၊ သြပါယိကော–ဥပါယ်တံမျှဉ်ဌ် ယှဉ်သည်၊ ဣတိ–ဤပြဿုဒ်၊ ပေ၊ ၏။ (၃၇၇)

ဣ ဣ ဣစ္ဆေတော ၄၀၂။ ။ ရှေ့သုတ်မှ “ယူနံ +အာဂမော+ဌာနေ” ပုဒ်တို့ လိုက်ကြ၏၊ “ဝုဒ္ဓါဒီ သရသဝါသုတ်မှ သဏောပုဒ်လည်း လိုက်၏”ဟု ရှုဌ်ဆို၏၊ ဤဝုဒ္ဓိဌ်ကား မပါ, ထို“သဏော”ပုဒ်သည် မာယူနံ မာဂမော ဌာနေသုတ်ဌ် လည်း လိုက်ခဲ့သည်ပင်၊ ထို လိုက်ပုဒ်တို့တွင် ယူနံအတွက် “ဣဣဣစ္ဆေတော”ဟု ဖွင့်၏၊ အာတ္တဗ္ဗဌ် စဖြင့် ရိလာခြင်းကို ဆည်းသောကြောင့် “ရိကာရာဂမောစ”ဟု ဖွင့်ရသည်၊ လိုက်လာသော ဌာနေသဒ္ဒါက “သင့်လျော်ရာဌာနဌ်သာ ဣ ဣတို့ကို အာပြုရမည်, သင့်လျော်ရာဌာနဌ်သာ ရိလာရမည်”ဟု ဆိုသောကြောင့် ဣသိ (ဣဏ) ဥသဘ–ဥစုတို့၏ ဣ ဣကိုသာ အာ ပြု၍ ဣသိကို အာပြုသည်၏ အခြားမဲ့ တစ်နေရာဌ်သာ ရိ လာရမည်ဟု ရှုဌ် သတ်မှတ်သည်။

အပဝါဒဝိဓိ။ ။ ဤသုတ်သည် ဣ–ဥ တို့ကို ဧ–သြ ဝုဒ္ဓိပြုမည်စိုး၍ အာ ပြုသောကြောင့် ဝုဒ္ဓိအပြုကို တားမြစ်သော အပဝါဒဝိဓိသုတ်တည်း၊ နျာသဌ်ကား မာယူနံ မာဂမောသုတ်၏ အစီအရင်ကိုလည်း မြစ်၏ဟု ဖွင့်၏။ [အပဝါဒ–တားမြစ်၍ + ဝိဓိ စီရင်သော သုတ်၊] သုတ်ရင်း ပုံစံများကို အခြေပြုကြည့်တွက်။

[ဆောင်] ဣသိ–ဣဏ, ဥသဘ–ဥစု, ဤလေးခု၏, ဣ ဥ ကိုသာ, အာပြု မှာ၍, အက္ခရာရိကား, ဣသိ ဣဟု, အာအပြုနှောက်, လာ ရောက်လေလော့, သတ်မှတ်ဟောသည်, လိုက်သောဌာနသဒ္ဒါတည်း။

ကွစာဒီ၊ လေ၊ ၄၀၃။ ပစ္စယေသု စ–ပစ္စည်းနောင်းရာတို့၌လည်းကောင်း၊ ပစ္စယေသု စ အပစ္စယေသု စ–ပစ္စည်းမနောင်းရာတို့၌ လည်းကောင်း၊ ကွစိ– အချို့အရာ၌၊ ["ဆန္ဒာနုရက္ခကအရာ, သုခုစ္စာရကာ ဖြစ်စေလို ရာ၌" ဟူလို၊] အာဒိမဗ္ဗုတ္တရ ဣရေတော့သ–ပုဒ်တို့၏ အစ အလယ် အဆုံး သရတို့၏၊ ဒီဃ ရဿာ–ဒီဃ, ရဿ အပြုတို့သည်၊ ဟောန္တိ၊ တာဝ–မဗ္ဗေဒီဃ စသည်တို့မှ ရှေးဦးစွာ၊ အာဒိဒီဃော–အစ ဒီဃကို၊ (ဝုစ္စတေ–ဆိုအပ်၏၊) ပါကာရော–တံတိုင်း၊ နိဝါရော–ကြိတ်စပါး၊ ပါသာဒေါ–ပြာသာဒ်၊ ပါကဋော–ထင်ရှားဏ၊

ယူနမိတိ ကိမတ္တံ။ ။ လိုက်လာသော "ယူနံ"ကို ဆိုသည်၊ "အပါယေ+ဇာတော"ဟု ဝါကျဖြစ်စေ၍ တမဓိတေသုတ်၌ စသဒ္ဒါဖြင့် ဏိကသက်၊ ဏ်အနုဗန်ချေ, ဝိဘာတ် ဇာတပုဒ်တို့ကိုချေ, "အပါယ"ဟု ပကတိပြု၊ အာတ္တဥ္ဇသုတ်ဖြင့် အ ကို အာ ပြုသင့်သော်လည်း ဣ ဉ မဟုတ်သောကြောင့် မပြုရ, ဝုဒ္ဓါဒိသရဿ ဝါသုတ်ဖြင့် အ ကို အာ ဝုဒ္ဓိပြု, နာမ်ဒဲ့စသည်။

ဌာနေတိ ကိမတ္တံ။ ။ ဝိမတိယာ–တွေးတောခြင်း (ယုံမှားခြင်း)၌ + နိယုတ္တော ဝေမတိကော၊ "ဝိမတိ + နိယုတ္တ"တည်, "ဝိမတိယာ + နိယုတ္တော"ဟု ဖြစ်စေ အနက်ပေး၊ တမဓိတေသုတ်ဖြင့် ဏိကသက်စသည်၊ အာတ္တဥ္ဇသုတ်ဖြင့် ဝိ၌ ဣသရဖြစ်သောကြောင့် အာ ပြုသင့်သော်လည်း ဌာနေသဒ္ဒါ မြစ်သောကြောင့် မပြုရ၊ ဝုဒ္ဓါဒိ သရဿဝါဖြင့် ဧဝုဒ္ဓိပြု စသည်၊ "ဥပနယေ–ကပ်ဆောင်ခြင်း၌ + နိယုတ္တော, သြပနယိကော"လည်း နည်းတူ၊ ဥကို သြဝုဒ္ဓိ ပြုခြင်းသာ ထူး၏၊ "ဥပမာယ + နိယုတ္တော, သြပမာယိကော, ဥပါယေ + နိယုတ္တော, သြပါယိကော" တို့လည်း နည်းတူ။

၄၀၃။ [ရှေ့၌ "ဒီဃတ္တံ ပါကဋာနုပ" စသည်ဖြင့် ပုံစံပြထား၏၊ ထိုမှ ရှုလေ၊ ဤ၌ကား ကစ္စည်းပုံစံတို့ကိုသာ ပြမည်၊] ပဝုဗ္ဗ ကရဓာတ် ဏ ပစ္စည်းဖြင့် "ပ+ကာရ"ဟုသာ ဖြစ်၏၊ ဤသုတ်ဖြင့် အစဖြစ်သော (ပ၏) အသရကို ဒီဃ ပြု၍ "ပါကာရော"ဟု ဖြစ်သည်၊ နိပုဗ္ဗ ဝရဓာတ် ဏ ပစ္စည်းဖြင့် "နိ + ဝါရ" ဟု ဖြစ်၏၊ အစ ဣကို ဒီဃပြု၍ "နိဝါရ"ဟု ဖြစ်၏၊ ပဝုဗ္ဗသဒဓာတ် ဏပစ္စည်းဖြင့် "ပ+သာဒ"ဟု ဖြစ်၏၊ အစ အသရကို ဒီဃပြု၍ "ပါသာဒ"ဟု ဖြစ်၏၊ ပတိပုဗ္ဗ မုစဓာတ် ဏ ပစ္စည်း (ကွစိဓာတုဖြင့် ဓာတွန် စကို ကွပြု)၊ "ပတိမောက္ခ" အစသရကို ဒီဃပြု၍ "ပါတိမောက္ခ"ဟုဖြစ်၏၊ ["ပ+အတိမောက္ခ" ဟု ပုဒ်ဖြတ်ရသောနည်းကား ဤသုတ်နှင့် မဆိုင်၊] ပတိပုဗ္ဗ+ကခ်ဓာတ် ဏ ပစ္စည်းဖြင့် "ပတိ+ကခ်"–ကွစိ ပဋိပတိသဖြင့် ပဋိပြု, ဤသုတ်ဖြင့် ဒီဃပြု၍ "ပါဋိကခ်"ဟု ဖြစ်၏။ ["ပါဋိကခ်ါ"ဟု အရှိမျှားဏ၊]

ပါတိမောက္ခော-ပါတိမောက်၊ ပါဋိကဓီ-အလိုရှိအပ်၏၊ ဣဒ္ဓေဝမာဒီ-ဤသို့ အစရှိသည်တည်း၊ တာဝ၊ အစဉ်အတိုင်း၊ မဇ္ဈေဒီဃော-အလယ်ဒီဃကို၊ (ဝုစ္စတေ၊) အဂ်ီမာဂဓိကော-အဂ်ီတိုင်း မဂဓတိုင်းတို့ ၌ အစိုးရသူ၊ သြရမ္ဘမာဂဓိကော-သိုး, သားကောင်တို့ကိုသတ်၍ အသက်မွေးသူ၊ ဣဒ္ဓေဝမာဒီ-တည်း၊ တာဝ-အစဉ်အတိုင်း၊ ဥတ္တာရဒီဃော-အဆုံးဒီဃကို၊ (ဝုစ္စတေ)၊ တိတိက္ခာ-တိတိက္ခာမည်သော၊ ခန္တီ-သည်းခံခြင်းသည်၊ ပရမံ-ဖြတ်သော၊ တပေါ-အကျင့်တည်း၊ အဠနာ-အဠနာမည်သော၊ ဂိရိ-တောင်၊ ကောဋရာ-ကောဋရမည်သော၊ (ဝနံ-တော)၊ အဂ်ုလီ-လက်ချောင်း၊ ဣဒ္ဓေဝမာဒီ-တည်း၊ တာဝ-မဇ္ဈေရာသ စသည်တို့မှ ရှေးဦးစွာ၊ အာဒိရသော-အစ ရသကို၊ (ဝုစ္စတေ)၊ ပဂေဝ-ရှေးဦးကပင်၊ ဣဒ္ဓေဝမာဒီ-

---

မဇ္ဈေတာဝ။ ။ တာဝကို ပဌမတ္ထမကြဲဘဲ "ကမတ္ထ" ကြဲသည်။ "အဂ်ိစ + မဂဓစ အဂ်ီမဂဓာ"ဟု ဒွန္ဒတွဲ၊ "အဂ်ီမဂဓေသု + ဣဿရော"ဟု ဝိဂြိဟ်ပြု၍ တမဓိတေသုတ်၌ စဖြင့် ဏိကသက်၊ "အဂ်ီမ်ဂ်ဓိက"-ဤသုတ်ဖြင့် အလယ်(မ)၌ ဒီဃပြု၊ "အဂ်ီမာဂဓိကော"ဖြစ်၏၊ "ဥရမ္ဘမ်ဂေ+ဟန္ဒာ ဧဝတိ"ဟု ပြု၍ ဝုဒ္ဓါဒီ သရသဖြင့် ဥကို သြဝုဒ္ဓိပြု, ဤသုတ်ဖြင့် မ၌ အ ကို ဒီဃပြု, တေသုဝုဒ္ဓိဖြင့် ဝလာ "သြရမ္ဘမာဂဝိကော" ဖြစ်၏။

ဥတ္တာရဒီဃ။ ။ ခမုဓာတ် တိပ္ပစ္စည်းဖြင့် "ခန္တီ"အဆုံး၌ ဒီဃပြု, "ခန္တီ" ဖြစ်၏၊ ["ဂ်ရမ်ံ တပေါ တိတိက္ခာ"တို့ကား တွဲဖက်ပါဋိဖြစ်၍ ပါနေသည်၊ ရှာသ၌ တိတိက္ခာကိုလည်း ဤသုတ်ဖြင့် အာဒီဃပြု၏၊ ဣတ္ထိဓောတက အာပစ္စည်းသာ တည်း၊ အဠဓာတ် ဃုပစ္စည်းဖြင့် "အဠန"ဟု နုပုလ္လိင်ရှိ၏၊ 'အဆုံး၌ ဒီဃပြု၍ "အဠနာ" ဖြစ်၏၊ ဂိရိကားတွဲဖက်ပုဒ်သာ၊ [အချို့ကား "ဂိရိ"ဟု ဒီဃပြုကြသေး၏, မကောင်း၊] "ကောဋ-ကောက်သည်၏ အဖြစ်ကို၊ ရာတိ-ယူတတ်၏"ဟု ပြု၍ ကောဋသဒ္ဒူပဟ ရာဓာတ် အ (က အနုဗန်ရှိသော အ) ပစ္စည်းဖြင့် "ကောဋရ" ပုလ္လိင် နုပုလ္လိင်ရှိ၏၊ ဤ၌ ဝနကိုင်ခဲ့၍ နုပုလ္လိင်တည်း၊ "ကောဋ်ရ" ဟု ဖြစ်သင့်လျက် အဆုံးသရကို ဒီဃပြု၍ "ကော်ာ်ဋရာ" ဖြစ်၏၊ "ကောဋာ်ဝ်ရာ"ဟု အချို့စာရှိသည်ကို စဉ်းစားပါ၊ အဂ်ီသဒ္ဒါ နောင် ဥလိပ်စ္စည်းဖြင့် "အဂ်ုလီ"ပုဒ်ရင်း, အဆုံးသရကို ဒီဃပြု၍ "အဂ်ုလီ"ဟု ဖြစ်၏၊ ["အဂ်ုလိယာ"ဟု ရှိရာ၌ ဣတ္ထိလိင် ဖြစ်၍ နာ စသည်ကို ယာ ပြုရုံသာ ပြီးသောကြောင့် ဤပုဒ်ကို စဉ်းစားပါ။]

ရသမုံစံ။ ။ ပါ+ဧဝ ပုဒ်ရင်း၊ ယဝမဒနဖြင့် ဂ်လာ, ဤသုတ်ဖြင့် အစသရကို ရသပြု၊ [ပါသမ္ဗန္ဓော ရသောဖြင့်ပြီးလျက် ဤသုတ်၏ ပဋိဃာတကနည်းဖြစ်ကြောင်း ပြလို၍ ထပ်သည်၊ ခန္တီ ပရမံ၌လည်း ရသံသုတ်ဖြင့် ပြီးခဲ့ပြီ၊]

တည်း၊ တာဝ–အစဉ်အတိုင်း၊ မဗ္ဗေရသော, (ဝုစ္စတေ)၊ သုမေဓသော–ကောင်းသောပညာရှိသူ၊ သုဝဏ္ဏဝေရောဟိ–ရွှေရည်အယဉ်တို့ဖြင့်၊ ဣမွေဝမာဒီ၊ တာဝ ဥတ္တရရသော (ဝုစ္စတေ)၊ သော–ထိုသူသည်၊ ဘောဝါဒိနာမ–ဘောဝါဒိမည်၏၊ သော ထိုသူသည်၊ ဝုဏေန–ဝုဏ်အားဖြင့်၊ ယထာဘာဝိ–ယထာဘာဝိ မည်၏၊ ဣမွေဝမာဒီ၊ အညေပိ–အခြားပြုယုဂ်တို့ကိုလည်း၊ ယထာ ဒိနဝ စနာနု ပရောဝေန၊ အကြင်အကြင် ဘုရားပါဠိနှင့် မဆန့်ကျင်သဖြင့်၊ [သီဒ္ဓ "ယထာ အညေပိ ဒိနဝစနာနု ပရောဝေန"ဟု ရှိ၏။] ယောဝေတဗ္ဗော–ယှဉ်စေတိုက်ကုန်၏၊ စဋ္ဌဟာဏေန–ဖြင့်၊ အပ္ပစ္စယေသုစာတိ အတ္တံ၊ အပ္ပစ္စယေသုစ–ဟူသောအနက်ကို၊ သမုစ္စေတိ–ဆည်း၏။ (၃၅၄)

တေသုဝုဒ္ဓိ၊ ပေ၊ ၄၀၄။ တေသု အာဒိမဗ္ဗုတ္တရေသု–ထို အစ အလယ် အဆုံး

ဒေသာစ အဆုံးတို့၌၊ (ယထာ) ဒိနဝစနာနု ပရောဝေန–ဘုရားပါဠိတော်နှင့် မဆန့်ကျင်သဖြင့် [သီဒ္ဓ "ယထာမပါ၊] ကွစိ–၌ ဝုဒ္ဓိ–ဝုဒ္ဓိ အပြုသည်၊ ဟောတိ၊ ကွစိ လောပေါ–ချေခြင်းသည်၊ ပေ၊ အာဂမော–လာခြင်းသည်၊ ပေ၊ ဝိကာရ–ဖောက်ပြန်ခြင်းသည်၊ ပေ၊ ဝိပရိတော–ပြောင်းပြန်ပြုခြင်း

သုမေဓသောကို တဒဿတ္ထိတိဝိစ္ဆာ ပြုခဲ့ပြီ၊ သုဝဏ္ဏဝေရာဟိပုဒ်ရင်း၊ အလယ်၌ ရသပြု၊ "ဝေရေဟိ"ဟု ရှိသည်ကား မကောင်း၊ အဘိဝန်၌ "ဝေရာ"ဟု ရှိ၏၊ ဘောဝါဒိပုဒ်ရင်း၊ အဆုံးရသပြု၊ ရသံဖြင့်လည်း ပြီးနိုင်သည်၊ ယထာဘာဝိ=ယထာဘာဝိလည်း, နည်းတူ။

ဣမွေဝမာဒီ။ ။ ဤသို့စသည်ဖြင့် ပါဠိတော်နှင့် မဆန့်ကျင်အောင် အာဒိမဗ္ဗ ဥတ္တရဌာနတို့၌ ဒီဃ–ရသပြုရသည်၊ ပစ္စယေသုစ၌ စဖြင့် အပ္ပစ္စယေသုကို ဆည်း၏၊ ထို့ကြောင့် ပါကာရော စသည်၌ ပစ္စည်းမနှောင်းဘဲ လည်းကောင်း, အဂ်မာဂဓိကော စသည်၌ ပစ္စည်းနှောင်း၍ လည်းကောင်း ဒီဃ–ရသပြုသည်။

၄၀၄။ သုတ်ကြီး။ ။ "ကွစာဒိ မဗ္ဗုတ္တရာနံ" ပုဒ်တို့ ရှေ့သုတ်မှလိုက်သောကြောင့် "တေသု အာဒိ မဗ္ဗုတ္တရေသု, ကွစိ"ဟု ဖွင့်သည်၊ ဤသုတ်ကို သုတ်ငယ်များနှင့် မပြီးရာ၌ ပြီးစေသောကြောင့် သုတ်ကြီး (စီရင်ရာနယ်ကျယ်သောသုတ်) တစ်သုတ်ဟု ဆိုကြ၏၊ သုတ်ငယ်များဖြင့် ပြီးရာ၌လည်း ဤသုတ်၏ "ပဗ္ဗဇ္ဇာဂတိက နည်း"ဖြစ်ကြောင်း ပြလို၍ ဤသုတ်ဖြင့်ပင် စီရင်လတ္တံ့၊ ထို့ကြောင့် ဝုဒ္ဓါဒိသရသ ဝါဖြင့်လည်း ပြီးနိုင်သော "အာဘိဓမ္မိကော"ကဲ့သို့သော ပုံစံများကို ပြထားလိမ့်မည်၊ [အတ္ထဝိနိစ္ဆယ ဝဏ္ဏနာ၌မူ သုတ် ၄ သုတ်တွင် ဤသုတ်မပါဘဲ "ဝစာဒိဟိ (ဗ္ဗာဒိဟိ) ပဗ္ဗဇ္ဇာဒယော နိပစ္စန္တေ"သုတ်ကို ထည့်သွင်းသတတ်။]

သည်၊ ပေ၊ အာဒေသော–အာဒေသပြုခြင်းသည်၊ ဟောတိ၊ တာဝ–မဒ္ဓေဝုဒ္ဓိ စသည်တို့မှ ရှေးဦးစွာ၊ အာဒိဝုဒ္ဓိ–အစဝုဒ္ဓိကို၊ (ဝုစ္စတေ)၊ အာဘိမ္ဘိကော–အဘိမ္ဘာကိုသိသူ၊ ဝေနတေယျော–ဝိနတာ၏သား၊ ဣမွေဝမာဒိ–တည်း၊ တာဝ–အစဉ်အတိုင်း၊ မဒ္ဓေဝုဒ္ဓိ (ဝုစ္စတေ)၊ သုခသေယျံ–ချမ်းသာစွာ အိပ်ရခြင်း၊ သုခကာရိ–ချမ်းသာကို ပြုလေ့ရှိသော၊ ဒါနံ–ဒါန၊ သုခကာရိ–သော၊ သီလံ–သီလ၊ ဣမွေဝမာဒိ၊ တာဝ ဥတ္တရဝုဒ္ဓိ (ဝုစ္စတေ)၊ ကာလိဂ်ါ–ကာလိဂ်တိုင်းတို့၌ အစိုးရသူ၊ မာဂဓိကော–မဂဓတိုင်း၌ အစိုးရသူ၊ ပစ္စက္ခမမ္ဟာ–မျက်မှောက်ပြုအပ်သော တရားရှိသူ၊ ဣမွေဝမာဒိ၊ တာဝ အာဒိလောပေါ–အစဉ်ချေခြင်းကို၊ (ဝုစ္စတေ)၊ တာ,လီသံ–လေးဆယ်၊ ဣမွေဝမာဒိ၊ တာဝ မဒ္ဓလောပေါ (ဝုစ္စတေ)၊ ကတ္တုကာမော–ပြုခြင်းငှာ အလိုရှိ၏။ ကုမ္ဘာဘာရ

မဟာသုတ္တာ တေသုဝုဒ္ဓိ, ကွစိဟေ့ တုစ ပစ္စယာ၊
ဒနိဋ္ဌာ ယဒနုပါဒိ, စတ္တာရိပိ နိ့ပါတနာ။

ဝုဒ္ဓိ။ ။ "အာယုဝဏ္ဏာနဉ္စာယောဝုဒ္ဓိ"ဟု ဆိုလတ္တံ့သုတ်နှင့်အညီအသရမှ အာသရဖြစ်ခြင်း, ဣဝဏ်မှ သေရဖြစ်ခြင်း, ဥဝဏ်မှ သြသရဖြစ်ခြင်းများသည် ငယ်ရာမှ ကြီးလာသကဲ့သို့ တိုးတက်ကြီးပွားခြင်း ဖြစ်သောကြောင့် "ဝုဒ္ဓိ"မည်၏။ [ဝဒ္ဓနံ–ကြီးပွားခြင်း၊ ဝုဒ္ဓိ–ကြီးပွားခြင်း၊] အာဒိဝုဒ္ဓိပုံစံများ၌ ဝုဒ္ဓါဒိသရသဝါဖြင့် ဝုဒ္ဓိမပြုဘဲ ဤသုတ်ဖြင့်ပြု။

မဒ္ဓေဝုဒ္ဓိ။ ။ သုခ သဒ္ဒ+ပဝဒ+သီဓာတ် ဏျပစ္စည်းဖြင့် "သုခသီယ"ဟု ပြီးပြီးနောက် အသံယောဇဉ်သ ဝုဒ္ဓိ ကဲာရိတောသုတ်၏ အရာဖြစ်သော်လည်း ထိုသုတ်ဖြင့်မပြုဘဲ ဤသုတ်ဖြင့် ဤကို ဝေုဒ္ဓိပြု, ယ ဒွေဘော်လာ၊ သုခကာရိ၌လည်း၏ အကို အာဝုဒ္ဓိပြု။

ဥတ္တရဝုဒ္ဓိ။ ။ "ကလိဂ်ေသု–မဂဓေသု+ဣသရော"ဟုပြု၍ ဏပစ္စည်းဖြင့် "ကာလိဂ်, မာဂဓ"ဟု ပြီးသောအခါ သိသက်, သိကို ဤသုတ်နှင့် သြပြုခြင်းကိုပင် "ဝုဒ္ဓိ"ဟု ဆိုလိုသတတ်၊ "မာဂဓိကော"ဟု ရှိလျှင် ဏိကသက်ရုံသာ၊ "ပစ္စက္ခမမ္ဟ"တည်, သိကို ဤသုတ်ဖြင့် အာပြု၊ နျာသ၌ ဤပုံစံ မပါ၊ မ၏အကို အာဝုဒ္ဓိပြု၍ သိကို ချေသောနည်းလည်း ရှိ၏။ [သျှုပ္ပတ္တိ ကတ္တာ ဣမိနာ သိဝိဘတ္တိ သ ဥတ္တရဝုဒ္ဓိ ကတ္တာ"–နျာသ၊ ဤသို့လျှင် ပုံစံလည်းရှိ, နျာသ စသည်တို့မှာလည်း ဖွင့်လျက်ရှိသောကြောင့်သာ သိမှ သြဖြစ်မှုကို ဝုဒ္ဓိဟု ဆိုရသည်၊ ရိုးရာကား မကျချေ။]

[ဆောင်] အယုဝဏ္ဏာ၊ ဝိဘတ်မှလျှင်, ကြီးရလေသော, အာ ဧ သြ ဟု, တိုးပွားမှု, မှတ်ရ ဝုဒ္ဓိတဲ့။

ပုတ္တော–အိုးထိန်းသည်၏သား။ ဝေဒလ္လံ–ဥာဏ်ကိုမီသောတရား။ ဣတ္ထေဝမာဒီ၊ တာဝ ဥတ္တရလောပေါ (ဝုစ္စတေ)၊ ဘိက္ခု–ရဟန်း၊ ဘိက္ခုနီ–ရဟန်းမ၊ ဣတ္ထေဝ မာဒီ၊ တာဝ အာဒီအာဂမော – အစဉ်လာခြင်းကို၊ (ဝုစ္စတေ)၊ ဘဂဝတာ–သည်၊ ဝုတ္တော–ဟောတော်မူအပ်၏၊ [သီဠ "မုတ္တမော"ဟု ပါသေး၏။] ဣတ္ထေဝ မာဒီ၊ တာဝ မဇ္ဈေအာဂမော (ဝုစ္စတေ)၊ သ (သော)–ထိုသူသည်၊ သီလဝါ–သီလရှိသူတည်း၊ ဣတ္ထေဝမာဒီ၊ တာဝ ဥတ္တရအာဂမော (ဝုစ္စတေ)၊ ဝေဒလ္လံ–ဥာဏ်ကိုမီသောတရား၊ ဣတ္ထေဝမာဒီ၊ တာဝ အာဒိဝိကာရော–အစဉ် ဟောက်ပြန်ခြင်းကို၊ (ဝုစ္စတေ)၊ အာရိသျံ – ရသေ့၏အဖြစ်၊ အာဏျံ – ကြွေးမြီ၏အဖြစ်၊ [သီဠ "အာဏဆျံ"ဟုရှိ၏။] အာသဘံ–ဥသဘအတူ ရဲရင့်သူ၏ အဖြစ်၊ အစ္ဆဝံ–

လောပ။ ။ "လောပေါ ဝိဇ္ဇမာနသေ ဝိနာသော"နှင့်အညီ, ထင်ရှားရှိနေသော အက္ခရာ၏ ကျေပျောက် ပျက်စီးခြင်း (လုံးလုံးပျောက်ကွယ်၍ တစ်စုံတစ်ခုမဖြစ်တော့ခြင်း)သည် လောပ မည်၏၊ ဝိကာရ စသည်တို့ကား ထင်ရှားအနေမှ ပျောက်၍ တစ်မျိုးတစ်ဖုံ ဖြစ်သေးသည်၊ ["စတ္တာလီသံ"မှ စ ကို ဤသုတ်ဖြင့် ချေ၊ "တာလီသံ"ဖြစ်၏၊ "ကတ္တုံကာမော– ကုမ္ဘံကာရော"တို့၌ အလယ်နိဂ္ဂဟီတ်ချေ၊ "ဝေဒံ+နိသိတံ"ဟုပြု၍ လပစ္ဆည်းသက်, ဝုတ္တတ္ထာန မပ္ပယောဂေါဖြင့် နိသိတကို ချေ၊ (ဝေဒံ+လ) ဝေဒံ၌ အံကိုကား တေသံ ဝိဘတ္တိယောဖြင့် မချေဘဲ ဤသုတ်ဖြင့်ချေ၊ "ဘိက္ခု+သိ, ဘိက္ခုနီ+သိ"၌ သိဝိဘတ်ကို (သေသတော လောပ်ဖြင့် မချေဘဲ) ဤသုတ်ဖြင့် ချေ။

[ဆောင်] ထင်ရှားအက္ခရာ, ပျောက်သွားရာဝယ်, ဘာမျှမဆက်, လုံးလုံးပျက်, မှတ်ချက်လောပတည်း။

အာဂမ။ ။ "အဝိဇ္ဇမာနသေ ဥပ္ပတ္တိ"နှင့်အညီ, လုံးလုံးမရှိသေးသော အက္ခရာ၏ ဖြစ်ပေါ်လာခြင်းသည် အာဂမ မည်၏၊ ဥစစာတ် တ ပစ္ဆည်းဖြင့် "ဥတ္တ"ဟု ပြီးပြီးနောက် ဤသုတ်ဖြင့် အစ၌ ဝ အက္ခရာလာ၊ "သော+သီလဝါ"၌ လောပဠ္ဆ တတြာကာရောဖြင့် သော၏ ဩကို ချေပြီးနောက်, ထိုကျေရာ၌ အ ကိုကား ဤသုတ်ဖြင့်လာစေ, သပညဝါ,လည်း နည်းတူ။ [လောပ်ဠ္ဆ တတြာကာရော ဖြင့် မချေဘဲ, သရလောပေါဖြင့်လည်း ဩကိုချေကြ၏။] "ဝေဒလ္ဒ"ဟု ပြီးပြီးနောက်, နိဂ္ဂဟီတ်ကို ဤသုတ်ဖြင့်လာစေ, သီသက်ချေ။ [အဆုံး၌ သီလာ၍ သီကို အံပြုဟု လည်း ဆိုကြ၏။] လောပနှင့် ဤ အာဂမကို (ပျောက်မှုနှင့် ပေါ်လာမှု ဖြစ်၍) လုံးလုံး သဘောမတူကြသဖြင့် ဝိသဘာဂဟု ခေါ်သည်။

[ဆောင်] ၁။ ထင်ရှားမရှိဘဲ, ပေါ်လာမြဲ, မှတ်စွဲအာဂမ။
၂။ လောပ အာဂမေ, ဤနှစ်ထွေ, မှတ်လေ ဝိသဘာဂ။

ဖြောင့်မတ်သူ၏ အဖြစ်၊ ဣရေဝမာဒိ၊ တာဝ မဿေ ဝိကာရော၊ (ဝုစ္စတေ)၊ ဝရာရိသျံ – မြတ်သောရသေ့၏အဖြစ်၊ ပရာရိသျံ – တစ်ပါးသောရသေ့၏အဖြစ်၊ ဣရေဝမာဒိ၊ တာဝ ဥတ္တရဝိကာရော (ဝုစ္စတေ)၊ ယာနိ–အကြင်စိတ်တို့၊ တာနိ–ထိုစိတ်တို့၊ သုခါနိ–ချမ်းသာတို့၊ ဣရေဝမာဒိ၊ တာဝ အာဒိဝိပရိတော–အစ၌ ပြောင်းပြန်ပြုခြင်းကို၊ (ဝုစ္စတေ)၊ သူရိယေ–နေသည်၊ ဥဂ္ဂတေ–သက်လျှောသည်ရှိသော်၊ ဥဂ္ဂစ္ဆတိ–သက်လျှောတတ်၏၊ ဣရေဝမာဒိ၊ တာဝ မဿေဝိပရိတော (ဝုစ္စတေ)၊ သမုဂ္ဂစ္ဆတိ–ကောင်းစွာ သက်လျှောတတ်၏။ သူရိယေ–သည်၊ သမုဂ္ဂတေ–

ဝိကာရ။····။ ဝိဇ္ဇမာနသေဝ–ထင်ရှားရှိသော အက္ခရာ၏ပင်၊ အညထတ္တံ–တစ်မျိုးတစ်ဖုံ၏ အဖြစ်သည်လည်းကောင်း၊ (ဣသရမှ အာသရ တစ်မျိုးပြောင်းခြင်း စသည်) သံယောဂ ဝိသညောဂ ဂရုဏာနိစ–နဂိုသံယုဂ်မဲ့ကို သံယုဂ်ရှိလာအောင်, နဂိုသံယုဂ်ကို သံယုဂ်မဲ့ဖြစ်အောင်ပြုခြင်းတို့သည် လည်းကောင်း (နပဓေဟ၌ "နပ္ပဓေဟ"ဟုလည်းကောင်း "ဒုက္ခာ"မှ "ဒုခါ"ဟု လည်းကောင်း ဖြစ်ခြင်းစသည်) ဝိကာရော–ဝိကာရ မည်၏၊ [ဝိ–တစ်မျိုးတစ်ဖုံ+ကာရ–ပြုခြင်း။]

အညဿ အညထာဘာဝေါ, သံယောဂဿစ ဧကစ၊
သညောဂ ဂဘာဝေါ စေကဿ, ဝိကာရောတိ ပဝုစ္စတိ။ (နိဒ္ဒေသ)

အာရိသျံစသော အာဒိဝိကာရ ပုံစံများကို အာတ္တဥ္ဇ သုတ်ဖြင့် အာ·မပြုဘဲ ဤသုတ်ဖြင့် အာပြုရုံသာထူး၏၊ ရိုလာခြင်းကိုမူ အာတ္တဥ္ဇဖြင့်သာပြု၊ ဝရာရိသျံ၌လည်း "ဝရ+ဣသိ+ယ"ဟု ဖြစ်သည့်အခါ အလယ် ဣကို အာ ပြု၍, ပရာရိသျံလည်းနည်းတူ၊ ယာနိစသည်၌ ဤသုတ်ဖြင့် ယောကို နိပြုခြင်းကိုပင် ဝိကာရဟု ဆိုလိုသည်၊ နိ ပြုပြီးနောက်၌ကား ယောသုကတနိကာရသုတ်ဖြင့် ယ–တ–ခတို့၏ အကို အာ ဒီဃပြု။

[ဆောင်] ထင်ရှားအက္ခရာ, ရှိနေရာမှ, အက္ခရာတစ်ဖုံ, ပြောင်းလွဲပုံနှင့်, အစုံသံယုဂ်, တစ်လုံးလုပ်ကာ, တစ်လုံးမှာလည်း, သံယုဂ်တွဲ, ခေါ်မြဲဝိကာရ။

ဝိပရိတ။ ။ တဗ္ဗိပရိတုပပဒေ ဗျဥ္ဇနေသုတ်၌ ပြခဲ့သည့်အတိုင်း သြကို ဥ ပြုခြင်းသည် ဝိပရိတ မည်၏၊ ဝိပရိတ၏ အဓိပ္ပာယ်ကိုလည်း ထိုသုတ်၌ ပြခဲ့ပြီ၊ ရူပသိဒ္ဓိဋီကာ၌ကား "အယိ+ရော"မှ "အ်ရိယော" စသည်ဖြင့် အက္ခရာတို့၏ ရှေ့နောက် ပြန်ခြင်းကိုလည်း ဝိပရိတ ဟု ဆိုသေး၏၊ "ဥဂ္ဂတေ"၌ "အဝ + ဂတေ"တည်, သြအဝဿသုတ်ဖြင့် အဝကို သြပြု၊ [အဝကို သြပြုခြင်းသည် ဝိပရိတ မဟုတ်သေး၊] ဤသုတ်ဖြင့် သြကို ဥပြု, ဂ ဒွေဘော်လာ, ဥဂ္ဂတေပြီး၏၊ အဝ + ဂစ္ဆတိတည်၍ ဥဂ္ဂစ္ဆတိပြီးပုံလည်း နည်းတူ၊ "သံ + အဝဂစ္ဆတိ" တည်၍ အဝကို သြပြု, အလယ် သြကို ဥဝိပရိတ်ပြု၊ နိဂ္ဂဟိတ်ကို (မ) ပြု, သမုဂ္ဂတေလည်း

ကောင်းမွာ သက်လျှောသည်ရှိသော်၊ ဣတ္ထေဝမာဒီ၊ တာဝ ဥတ္တရဝိပရိတော (ဝုစ္စတေ)၊ ဒီဝ–၂ ကောင်သောနွားပေါ်ကို ဒီဝဏ်–၂ ထပ် [“ဒီဝုန်–၂ ကောင်သော နွားတို့၏” သီမုဋ္ဌိ၏။] ဣတ္ထေဝမာဒီ၊ တာဝ အာဒီအာဒေသော–အစ၌ အာဒေသ ပြုခြင်းကို၊ (ဝုစ္စတေ)၊ ယူနံ–ဣ ဥတို့၏၊ ဣတ္ထေဝမာဒီ၊ တာဝ မဇ္ဈေ အာဒေသော (ဝုစ္စတေ)၊ နျာယောဂေါ–အမြဲအားထုတ်ခြင်း၊ ဣတ္ထေဝမာဒီ၊ တာဝ ဥတ္တရ အာဒေသော(ဝုစ္စတေ)၊ သဗ္ဗသေယျော–အလုံးစုံတို့ထက် မြတ်သူ၊ သဗ္ဗသေဋ္ဌော–သူ၊ စိတ္တံ–စိတ်၊ ဣတ္ထေဝမာဒီ၊ ဧဝံ–ဤသို့၊ ယထာဒိနဝစနာနုပရော ဧနေ–ဖြင့်၊ [သီမုဋ္ဌ “ဒိနဝစန”မပါ။] သဗ္ဗတ္ထ–အလုံးစုံသော အရာတို့၌၊ ယောဧတေဗ္ဗာ–ကုန်၏။ (၃၇၀)

နည်းတူ၊ ဒီဝုဌ် “ဒိဂေါ”ဟု ဖြစ်သည့်အခါ ဤသုတ်ဖြင့် သြကို ဥပြု။ [ထို့နောက် “ဒီဝုဏ်”၌ “ဒီဝုဏတည်း, သိသက်, ဤသုတ်ဖြင့် သိကို (သြ မပြုဘဲ, သြ၏ ဝိပရိတ်) အံပြု”ဟု ဆိုကြ၏၊ သီမုဋ္ဌ “ဒီဝုန်”ဟု ရှိပြန်၏၊ ၂ မျိုးလုံးပင် စဉ်းစားသင့်သည်။]

[ဆောင်] ရှေ့နောက် ၂ ခု, ပြောင်းလွှဲမှုနှင့်, သြ–ဥပြုကို, ရှင်ရှိလို, ခေါ်ဆို ဝိပရိတာ။

အာဒေသ။ . . .။ “အာဒေသိ”ဟု ခေါ်အပ်သော မူလ အက္ခရာ နေရာဝယ် အစား ညွှန်ပြအပ်သော အက္ခရာသည် အာဒေသမည်၏၊ [ဣကို ယပြု၍ “ဣ”သည် အာဒေသိတည်း၊ ထို အာဒေသိပျောက်သွားသောအခါ လောပကဲ့သို့ လုံးဝ မပျောက်ဘဲ ယကို အစားညွှန်ပြအပ်၏၊ ဣမှ ယ ဖြစ်သွားသည်–ဟူလို၊] ယူနံကို “ဣ + ဥ”ဟု ဖြတ်၊ ဤသုတ်ဖြင့် ဣကို ယပြု, နံသက်, သုနံဟီသုစဖြင့် ဥကို ဒီယပြု၊ “နီ+အာယောဂေါ”၌ နနောက်က ဣကိုယပြုသောကြောင့် မဇ္ဈေအာဒေသဟု ဆိုလိုဟန်တူသည်၊ သဗ္ဗသေယျ, သဗ္ဗသေဋ္ဌ, စိတ္တတည်း, သိသက်, ဤသုတ်ဖြင့် သိကို သြ,အံပြု။

[ဆောင်] မူလအက္ခရာ, တည်နေရာဝယ်, အက္ခရာတစ်ပါး, ထိုအစားညွှန်ကြား အာဒေသ။

အာဒေသနှင့် ဝိကာရ။ . ။ ဝိကာရလည်း ဣကို အာ ပြုခြင်း စသည်ဖြင့် အစားညွှန်ပြအပ်သော အက္ခရာတစ်မျိုး ပေါ်လာ၏၊ ထို့ကြောင့် အာဒေသနှင့် ဝိကာရသည် အဘယ်သို့ ထူးသနည်း...ဟု မေးဖွယ်ရှိ၏၊ ဣကို အာပြုခြင်းကဲ့သို့ သရတစ်မျိုးမှ သရတစ်မျိုး ပြောင်းလွှဲပြုခြင်း, ဧကမိဒါဟံ၌ ဓဣည်းမှ ဒဣည်းပြုခြင်းကဲ့သို့ ဣည်းတစ်မျိုးမှ ဣည်းတစ်မျိုးသို့ ပြောင်းလွှဲပြုခြင်းသည် ဝိကာရမည်၏၊ [ယောကို နီပြုခြင်းလည်း ယဣည်းနှင့် နဣည်းသြသရနှင့် ဣသရပြောင်းလွှဲခြင်း ဖြစ်သည်၊] ဣသရကို ယဣည်း ပြုခြင်းကဲ့သို့ သရကို ဣည်းပြုခြင်း, နဝနီတံမှ ဝဣည်းကို သြသရပြုခြင်းကဲ့သို့ ဣည်းကို သရပြုခြင်း, မဒါသရေသုတ်၌ နိဂ္ဂဟီတ်ကို

မ–ဒပြုခြင်းမျိုးသည် အာဒေသမည်၏၊ [သိကို နိဂ္ဂဟိတ်ပြုခြင်းလည်း အာဒေသ တစ်မျိုးပင်၊] သဒ္ဒနီတိဌ်ကား "အာဒေသော ပဌမာနိဒ္ဒေါ, ဝိကာရော ဒုတိယာ နိဒ္ဒေါတိ ဝဒန္တိ"ဟု ဝဒန္တိဝါဒလာ၏၊ "မကာရ ဒကာရာဒေသာ ဟောန္တိ" ကဲ့သို့ ပဌမာဝိဘတ်ဖြင့် ညွှန်ပြရာ၌ အာဒေသ "ဝဂ္ဂ နှင့် ပယွေါတို"ကဲ့သို့ ဒုတိယာ ဝိဘတ်ဖြင့် ညွှန်ပြရာ၌ ဝိကာရဟု ခွဲခြားလိုသတတ်, စဉ်းစားပါ။

[ဆောင်] သရချင်းချင်း, ဗျည်းချင်းချင်းဝယ်, လဲလှယ်ပြောင်းက, ဝိကာရတည်း၊ သရကိုဗျည်း, ဗျည်းကို သရ, နိဂ္ဂဟိတ်မှလည်း, ဗျည်းတစ်မျိုးပြ, တစ်ခုခုမှ, ပြုက နိဂ္ဂဟိတ်, အားလုံးစိတ်မွေ့, အပြုတွေ, ခေါ်လေ အာဒေသ။

၈၀ ဝိနဝစနာနုပရောခေန။ ။ ဤပြခဲ့သည့်အဲတိုင်း ဘုရားပါဠိတော်နှင့် မဆန့်ကျင်အောင် ယှဉ်စေရမည်=ဟု ဆိုသောကြောင့် ရှေ့၌ ပြအပ်သော ပုံစံများကိုလည်းကောင်း, သဒ္ဒနီတိဌ် "ဒုဘတော = ဥဘတော"ဌ် ဒလာ, "သမဏ မစ လော = သမဏ + အစလော"ဌ် (မ)လာ၊ "ဥညာတံ=အဝ+ဉာတံ=ညြ+ဉာတံ" တို့ဌ် အဝကို ညြပြုပြီးမှ ညြကို ဝိပရိတ်ဉပြု စသည်ကိုလည်းကောင်း, မောဂ္ဂလ္လာန် "တဒမိနာဒိနိ" စသောသုတ်ဌ် ပြအပ်သော "သံဝိဓယ+အဝဟာရော"မှ ဝိဓယကို ဝိဒါပြု၍ "သံဝိဒါဝဟာရော"ဖြစ်ခြင်း "ဝါရိဝါဟကော"မှ ဝါရိကို ဝပြု, ဝကို လပြု၍ "ဝလာဟကော"ဖြစ်ခြင်း, "ဇိဝန မူတ" ဇိဝနကို ဇိပြု၍ "ဇိမူတ"ဖြစ်ခြင်း, "ဆဝသယန" ဆဝကို သုပြု–သယကို သာနပြု၍ "သုသာန" ဖြစ်ခြင်း "ဥဒ္ဓံခ"မှ ဥဒ္ဓံကို ဥဒုပြု, ခကို ခလပြု, ဒွေဘော်လာ၍ "ဥဒုက္ခလ" ဖြစ်ခြင်း, "ပိသိတာသ" မှ ပိသိတကို ပိပြု, အာသံကို သာစပြု၍ "ပိသာစ"ဖြစ်ခြင်း, "မဟိရ+အ"မှ မဟိကို မယူပြု, ရ၏ ဥကိုချေ၍ "မယူရ" ပြီးခြင်း စသော ပုံစံတို့ကိုလည်းကောင်း သိရာ၏။

ဆက်ဦးအုံ–သံဝိဓယ–တိုင်ပင်၍ + အဝဟာရော–ခိုးခြင်းသည်၊ သံဝိဒါဝဟာရော–၏၊ ဝါရိနော–ရေကို+ဝါဟကော–ဆောင်တတ်သော (မိုးနတ်)သည်၊ ဝလာဟကော–၏၊ ဇိဝနဿ–အသက်ရှင်ခြင်း၏၊ မူတော–အကြောင်းသည်၊ ဇိမူတော–၏၊ ဇိမူတော + မိုးတိမ်၊ တစ်နည်း "ဇိဝနဿ–ရေ၏၊ မူတော–တည်ရာသည်၊ ဇိမူတော–၏၊ ဆဝဿ–သူသေကောင်၏၊ သယနံ–အိပ်ရာအရပ် (သချိုင်း)သည်၊ သုသာနံ–မည်၏။ ယဿ–အကြင်ဆုံးယ်၏၊ ဥဒ္ဓံ–အထက်ဌ်၊ ခံ–အပေါက် (မျက်နှာ၀) သည်၊ အတ္ထိ ဣတိ ဥဒုက္ခလံ–မည်၏၊ ပိသိတံ–အသားကို၊ အသ္နာတိ–စားတတ်၏၊ ဣတိ, ပိသာစော– (မြေဖုတ်ဘီလူး) မည်၏၊ မဟိယံ–မြေ၌၊ ရ၀တိ–တွန်မြူးတတ်၏၊ ဣတိ, မယူရော–(ဥဒေါင်း) မည်၏။

ဝဏ္ဏာဂမော ဝဏ္ဏဝိပရိယယောစ, ဒွေစာပရေ ဝဏ္ဏဝိကာရနာသာ၊
ဓာတုသ စတ္ထာတိသယေန, ယောဂေါ, တဒုစ္စတေ ပဌ္ဌဝိဓံ နိရုတ္တံ။

ဝဏ္ဏာဂမော–အက္ခရာလာခြင်း လည်းကောင်း၊ ဝဏ္ဏာပရိယယောစ–အက္ခရာ ရှေ့နောက်ပြောင်းခြင်း လည်းကောင်း၊ အပရေ–အခြားကုန်သော၊ ဒွေ–သော၊ ဝဏ္ဏဝိကာရနာဿာစ–အက္ခရာတစ်မျိုးတစ်ဖုံ ပြုခြင်း, အက္ခရာကျေပျောက်ခြင်းတို့ လည်းကောင်း၊ ဓာတုဿ–ဓာတ်၏၊ အတ္ထာတိသယေန–အနက် အပိုအလွန်နှင့်၊ ယောဂေါစ–ယှဉ်ခြင်းလည်းကောင်း၊ (ဣတိ–ဤသို့)၊ တံ ပဒ္ဓဝိဓံ ထိုငါးပါးအပြား ရှိသော အခြင်းအရာကို၊ နိရုတ္တံ–နိရုတ္တိ လက္ခဏာဟူ၍၊ ဝါ–ဆုံးဖြတ်သောအားဖြင့် အနက်ကို ဆိုအပ်ကြောင်း အမှတ်အသားဟူ၍၊ ဥစ္စတေ–ဆိုအပ်၏။ [တံ ပဒ္ဓဝိဓံနှင့် လိုက်အောင် "နိရုတ္တံ"ဟု နပုလ္လိင်ရှိစေ၊ နိပုဗ္ဗဥစဓာတ်, တ ပစ္စည်း၊ နိသည် နိစ္စယအနက်ဟော၊ "နိစ္စယေန+ဥစ္စတေ အတ္ထော ဧတေနာတိ နိရုတ္တံ"ဟု ကာသိကာ ဝိဝရဏ ပဋ္ဌိကာဝိဂ္ဂြိဟ်ပြု၏၊ အက္ခရာ အပိုလာမှ အနက်မှန်ကို သိရလျှင် အက္ခရာ အပိုလာရ၏၊ ထို အက္ခရာလာခြင်း (ဝဏ္ဏာဂမ) သည် အနက်ကို ဆုံးဖြတ်ပြဆို ကြောင်း နိရုတ္တလက္ခဏာ တစ်မျိုးဖြစ်၏, ဤသို့ ဝဏ္ဏာဂမ စသည်တို့၏ နိရုတ္တလက္ခဏာဖြစ်ပုံကို သိပါလေ။

နိရုတ္တကျမ်း။ ။ ထို နိရုတ္တကို (တိ ပစ္စည်းဖြင့် ပြီးသည့်အခါ) နိရုတ္တိဟု လည်း ခေါ်ရ၏၊ ထို နိရုတ္တကိုပြသော ကျမ်းသည် (ဟောနက်၏ အမည်ကို ဟောပြရာကျမ်းဌ် တင်စားသော ဌာနျုပုစာရ, ကာရကျူပစာရအားဖြင့်) နိရုတ္တကျမ်း (နိရုတ္တိကျမ်း)ဟု ခေါ်သည်၊ ထို နိရုတ္တိကျမ်းသည် ဗျာကရဏ (ဗျာကရုဏ်း) ခေါ် သဒ္ဒါကျမ်း မဟုတ်သေး၊ ပကတိ (လိင်ဓာတ်)၏ အနက်, ပစ္စည်း ဝိဘာတ်တို့၏ အနက်ကို ခွဲခြားပြသော ကျမ်းတစ်မျိုးဖြစ်သည်၊ (ဗျာကရုဏ်းကျမ်းတို့၏ နောက်ဆက်တွဲကျမ်းဟု ဆိုထိုက်၏၊) ထို့ကြောင့် ဝေဒင် ၆–ပါးကို ပြရာ၌ "ကပ္ပေါ ဗျာကရဏံ ဓောတိ–သတ္တံ သိက္ခာ နိရုတ္တိစ"ဟု ဗျာကရဏ်နှင့် နိရုတ္တိကို တစ်မျိုးစီ ခွဲခြား၍ ပြသည်။]

ဝဏ္ဏာဂမ။ ။ "နက္ခတ္တရာဇာ + ဣဝ တာရကာနံ"၌ ရ် မလာလျှင် ဇာ၌ အာ ကျေ၍ ဇကို ဣသို့ကပ်လျက် "နက္ခတ္တရာဇိဝ–နက္ခတ် အရေးကဲ့သို့"ဟု အနက်မှား ဖြစ်ရာ၏၊ ထို့ကြောင့် အနက်မှန်ရအောင်(ရ်)လာ၍ "နက္ခတ္တရာ ဇာရိဝ တာရကာနံ"ဟု ဖြစ်ရသည်၊ ဤအက္ခရာလာရခြင်းဟူသော အခြင်းအရာသည် "ဝဏ္ဏာဂမ"ခေါ် နိရုတ္တိလက္ခဏာ တစ်မျိုးတည်း၊ ဒေါဝါရိကောင်္ခ ဩလာရခြင်း, "ကုယံ–မြေ၌၊ ဧရတိ (ဧယျတိ)–ဆွေးမြည့်တတ်၏၊ ဣ, ကုဋ္ဌရော–၏၊ ဤ၌ ကုနောင် နိဂ္ဂဟီတ် သို့မဟုတ် (ဉ) လာရခြင်းတို့၌လည်း နည်းတူ။

မှတ်ချက်။ ။ ဤနိရုတ္တိလက္ခဏာအလို မည်သည့်သုတ်ဖြင့် (ရ်) လာရသည်ဟု သုတ်ရှာဖွယ်မလို, လာသင့်၍လာရခြင်းပင်ဖြစ်၏၊ ဗျာကရုဏ်းကျမ်း တို့ အလိုမူ ယဝမဒနကဲ့သို့သော သုတ်တစ်မျိုးဖြင့် (ရ်)လာဟု သုတ်ကို ညွှန်ပြရ သေးသည်၊ နောက်လက္ခဏာများကိုလည်း နည်းတူ။

ဝဏ္ဏဝိပရိယယ။ ။ [ဝိ + ပရိပုဗ္ဗ, ဣဓာတ်, အပစ္စည်း (သက္ကံတဒ္ဓိ "အစ်" ပစ္စည်း)ဖြင့် ပြီးသောကြောင့် ဣကို ဧ, ဧကို အယဟု, ယ လာ၍ "ဝိပရိယယ" ဟု ဝုဒ္ဓိမထင်ရှားဘဲ -ရှိစေရသည်၊ "ဝိပရိယာယ"ကား ပါဠိပျက်၊ "ဝိပရိယာယောစ"ဟု ရှိလျှင် ဤဂါထာ၌ ဣနှဝဇိရုပါဒလည်း ပျက်၏၊] "ဟိ သတ္တိ–ညှဉ်းဆဲတတ်၏၊ ဣတိ (ဟိ သော"ဟု ဖြစ်သင့်လျက်, ဟိ်နှင့် သ်ဗျည်းကို ရှေ့နောက် ပြောင်းလွှဲ၍ သက္ကတအလို) "သိ ဟ"ဟု ပြီး၏၊ ပါဠိ၌ နိဂ္ဂဟီတ်ချေ, ဒီဃပြု၍ "သီဟ–ခြသော့"ဟု ဖြစ်၏။

ဝဏ္ဏဝိကာရ။ ။ နိယကောဒ္ဓ "နိသ်သာယ+ဧာတော, နိဧော၊ နိဧော ယေဝနိဧကော"ဟု ဖြစ်သင့်လျက် ဧကို ယပြု၍ နိယကောဖြစ်၏–ဟု ဆိုသည်၊ [ဒေါဓသ်စဒ္ဒ်လည်း "နိယကော"ကို ဤနည်းအတိုင်း စိရင်သင့်၏၊] ဤဝိကာရ၌ အက္ခရာတစ်လုံးချင်း ပြောင်းလွှဲရုံသာမက; မယူရ၌ မတီပုဒ်ကို မယပြုခြင်းကဲ့သို့ သော ဝိကာရကိုလည်း ဝဏ္ဏဝိကာရဟု ဆိုရ၏၊ ["ပဒဝိကာရော အဓိကော အတြ (မယူရသဒ္ဒေ) ဒီဃတေ" ကာတန္တ ဝုတ္တိဋီကာ၊] ဘာဂျဝါ၌ ဘာဂျပုဒ်ကို ဘဂပြု၍ "ဘဂဝါ"ဟု ပြုန်ပုံလည်း ဤနည်းပင်တည်း။

ဝဏ္ဏနာသ။ ။ "မေဟနသ–လ္ဟို့ဂ်အပ်သော + ခ်သ–အရပ်၏+ မာလာ–ပန်း"ဟူရာ၌ "မေဟနခမာလာ"မှ ဟနကိုလည်းကောင်း, မာကို လည်း ကောင်း ချေ၍ "မေခလာ=ခါးကြိုးတန်ဆာ"ဟု ဖြစ်၏၊ "ဇိဝနမ္ဗတ"မှ ဝနကို ဇ်ချ၍ "ဇိမ္ဗတ" ဖြစ်ခြင်းလည်း နည်းတူ။

ဓာတု အတ္ထာတိသယယောဂ။ ။ အတ္ထာတိသယ (အတ္ထ+အတိသယ)၌ ဟောရိုးအနက်မှ အဝူးဖြစ်သော အနက်တစ်ပါး (ဝိသေသတ္ထ)ကို "အတိသယ"ဟု ဖွင့်ကြ၏၊ ဖရုသာဟိ ဝါစာဟိ ပကုဗ္ဗမာနော, အာသဇ္ဇ မံ တွံ ဝဒေသိ ကုမာရာတိ ဧတ္ထ (ဒသ–တက္ကလဓာတ်) ပကုဗ္ဗမာနောတိ ပဒသ ("ပြု" ဟု အနက်ဟောရိုးရှိသော "ပကုဗ္ဗမာနော"ပုဒ်၏) အဘိဘဝမာနောတိ (လွှမ်းမိုး) အတ္ထပဋိပဒါနံဝိယ တတ္ထ တတ္ထ ယထာယောဂံ ဝိသေသတ္ထယောဂေါ ဓာတူနံအတ္ထာတိသယေန ယောဂေါ နာမ"–တိသမေတ္တေယျ–မဟာနိဒ္ဒေသ၊ "မဟိယံ–မြေ၌+ရဝတိ–ပျော်မြူးတတ်၏၊ ဣတိ မယူရော (ဥဒေါင်း)"၌လည်း မဟိ သဒ္ဒါ၊ ပဝ ရဓာတ်; အပစ္စည်း၊ "ရ–သဒ္ဒေ"အရ အသံပြုခြင်းသည် မူလထင်ရှားသော အနက်တည်း၊ ထိုအနက်မှ ထူးခြားသော ရမဏ (မြူးပျော်ခြင်း) အနက်ကို ရဓာတ်က ဟောခြင်းသည် အတ္ထာတိသယတည်း–ဟု ဆိုလိုသည်။

သာဓက။ ။ အတ္ထာတိသယော–အတ္ထဝိသေသော၊ ပသိဒ္ဓတ္ထတော–ထင်ရှားပြီးသောအနက်မှ၊ အတ္ထန္တ ရံ–အနက်တစ်မျိုးတည်း၊ တေန ဓာတုသ ယောဂေါ သမ္ဘဝေန္တော၊ ယထာ–မဟိယံ ရဝတိတိ မယူရော၊ အတြ ရဝတိသ (ရဓာတ်၏) ရမဏောနာတ္ထေနာ–တိသယေန ယောဂေါ–ကာသိကာဝိဝရဏပဉ္စိကာ။

မှတ်ချက်။ ။ ယခုကာလ၌ကား ဓာတ်၏ ဟောရင်းအနက်ကို လက်မလွတ်ဘဲ အပိုအဓိပ္ပာယ်နှက် အစွန်းထင်အောင် ပေးခြင်းကို "အဏ္ဍာတိသယနည်း"ဟု ယူကြ၏၊ ယူပုံကား–သတ္ထာဟာရက် ဝါသ ပရိယေသေယျ"၌ ပရိပုဗ္ဗ ဧသဓာတ်သည် ရှာခြင်းအနက်ကို ဟောသော်လည်း "ပရိယေသေယျ–ရှာမှီးရ၏ထားအံ့"ဟု ပေးရာ၌ "ထား"ဟု အနက်ပို ပေးရသကဲ့သို့တည်းတဲ့၊ ဤ၌လည်း ပြခဲ့သော အဖွင့်များအလို "သတ္ထဟာရက်–ကို၊ အသ–ထို လူဓာတ် ရှိသူ၏ (အနီး၌)၊ ပရိယေသေယျ–ထားအံ့"ဟု ပေးရလိမ့်မည်။

ပိသောဒရာဒိဂုဏ်း။ ။ ပိသောဒရာဒိနိ ယထောပဒိဋ္ဌံ=ပိသောဒရ အစရှိသော ပုဒ်တို့သည် ညွှန်ပြအပ်သည့်အတိုင်း (ပါဠိ၌ရှိသည့်အတိုင်း) ပြီးကုန်၏" ဟု ပါဏိနိ၌ သုတ်တည်း၏၊ ပိသောဒရပုဒ်၏ ရုပ်ပြီးပုံကဲ့သို့ ရုပ်ပြီးစေရသော ပုဒ်များကို "ပိသောဒရာဒိဂုဏ်း"ဟု ခေါ်၏၊ ချဲ့ဦးအံ့–ဖုသိတ သဒ္ဒါသည် "ရေပေါက်" ဟူသော အနက်ကိုဟော၏၊ "ဖုသိတံ+ဥဒရံ ယသ်ာတိ"ဟု ဝိဂြိုဟ်ပြု၍ "ဖုသိတောဒရ"ဟု ပြီးသင့်လျက် ဥကို ဣ, ဖကို ပ၊ တကိုချေ၍ "ပိသောဒရ"ဟု ပြီးရသည်၊ ယသ–အကြင် မိုးတိမ်၏၊ ဖုသိတံ–ရေပေါက်ဟူသော + ဥဒရံ–ဝမ်းတိုက်သည်၊ အတ္ထိ ဣတိ ပိသောဒရံ၊ ["ဖုသိတံ+ဧလဗိန္ဒု, ဖုသိတ–မုဒရ–မသ ပိသောဒရံ"–ပယောဂသိဒ္ဓိ။]

[ဆောင်] ဖုသိတသဒ္ဒါ, ရေပေါက်ဟောသဖြင့်, ဖုသိတောဒရ, ပြီးသင့်လှလျက်, ဖကို ပ၊ ဥ ဣ ပြုစေ, တ်ကိုချေလော, မိုးတိမ်ဟော, ပိသောဒရတဲ့။

တစ်နည်း။ ။ သဏ္ဌာတ၌ "မရိုဂ"သည် ပါဋိ၌ "ဓိဂ=မဂ"ဟု ဖြစ်သကဲ့သို့, သဏ္ဌာတ၌ "ပရိသဒ"သည် ပါဋိ၌ "ပိသဒ=ပသဒ"ဟု ဖြစ်သင့်၏၊ "ဝိသဒံ (ရေပေါက်) ဥဒရံ ယသ်ာတိ ပိသောဒရံ၊ ပသဒသ (ရေပေါက်ဖတ်) ဥဒရံ ပိသောဒရံ" ဟု ဗဟုဗ္ဗီဟိ–ဆဲဒ္ဓိတပွုရိသ်ပြု, ဒကို ချေရုံသာ၊ ဤအလိုလည်း မိုးတိမ် အနက်ဟောပင်တည်း၊ သာရသ္ပတဋီကာ၌ကား "ပိယဒါနိ (ဗိန္ဒုဝေါ) ဥဒရေ ယသ သော ပိသောဒရော–မိဂေါ၊ ဝမ်းဗိုက်၌ အပြောက်ရှိသော၊ သမင်ကို "ပိသောဒရ"ဟုလည်းကောင်း, ပိသဒ သဒ္ဒါသည် သမင်ဟူသောအနက်ကို ဆိုဟု၏၊ "ပိသဒသဥဒရမိဝ ဥဒရံ ယသ်ာတိ ပိသောဒရော=သမင်၏ ဝမ်းဗိုက်နှင့်တူသော ဝမ်းဗိုက်ရှိသော မိုးတိမ်"ဟု လည်းကောင်း ဖွင့်ထားသည်။

[ဆောင်] ပိသဒ်လျှင်, သမင်–ရေပေါက်, အပြောက်နက်ဆန်ဟု, သုံးမျိုးဟောရ၏, ပိသဒေါဒရ, ပြီးသင့်လှလျက်, ဒကိုချေရိုး, တိမ်မိုး–သမင်, အရတွင်ပြီးလျှင် ပိသောဒရ။

အဌကထာတို့ဆိုပုံ။ ။ ပြခဲ့သော နိရုတ္တိလက္ခဏာကို ရည်ရွယ်၍ ပါရာဇိကဏ် (ဘဂဝါ ပုဒ်ဖွင့်)စသော အဌကထာတို့၌ "တတ္ထ ဝဏ္ဏာဂမော ဝဏ္ဏ ဝိပရိယ–ယောတိ ဧတေ နိရုတ္တိလက္ခဏံ ဂဟေတွာ"ဟု လည်းကောင်း, ပြခဲ့သော ပိသောဒရာဒိဂုဏ်းကို ရည်ရွယ်၍ "သဒ္ဒနယေနဝါ (နိရုတ္တိလက္ခဏာမှ တစ်ပါးသော

သဒ္ဒါနည်းအားဖြင့်လည်း) ပိသောဒရာဒိ ပကွေ့ပလက္ခဏံ (ပိသောဒရာဒိ၌ ထည့်သွင်းခြင်းဟူသော လက္ခဏာကို၊) ဂဟေတွာ"ဟုလည်းကောင်း မိန့်၍ "ဘာဂျ အသ အတ္ထိ, တသ္မာ ဘာဂျဝါတိ ဝတ္တေ့ဗ္ဗေ ဘဂဝါတိ ဝုစ္စတိတိ ဥာတဗ္ဗံ"ဟု ဖွင့်ပြလေသည်၊ [ဝတ္ထုဝိကာရနည်းအားဖြင့် ဘာဂျကို ဘဂပြု၊ ပိသောဒရာဒိဂိုဏ်း၌ သွင်း၍ ဘာ၌ အာကို ရဿ, ဂျ၌ ယကိုချေ၊ ကစ္စည်းသုတ်အလို တေသုဝုဒ္ဓိဖြင့် ဘာ၌ အာကို အ–ဝိပရိတ ပြု၊ ဂျ၌ ယကိုချေ။]

မူလဝိဘုဇာဒိဂိုဏ်း။ ။ "က–ပကရဏော မူလဝိဘုဇာဒိနံ ဥပသံဟာနံ" ပါဏိနိသုတ်၊ မူလာနိ ဝိဘုဇတိလိ မူလဝိဘုဇော–ရ်ထော၊ နခမုစာနိ ဓနူနိ, ကာကဂုဟာ တိလာ, ကုမ္မိ မောဒတေ–ကုမုဒံ (ကာသိကာဝုတ္တိ) [က–ပကရဏော–ကပစ္စည်းအရာ၌၊ မူလဝိဘုဇာဒိနံ–မူလဝိဘုဇ အစရှိသော သဒ္ဒါတို့ အကျိုးငှာ၊ ဥပသံဟာနံ–ဖွင့်ဆိုခြင်း (သိစေခြင်း) သည်၊ ဘဝတိ–၏၊ မူလာနိ–သစ်မြစ်တို့ကို၊ ဝိဘုဇတိ–ကောက်ကွေးအောင် ပြုတတ်၏၊ ဣတိ, မူလဝိဘုဇော မည်၏၊ ရထော–ရထားတည်း၊ နခမုစာနိ–လက်သည်းတို့ကို လွတ်တတ်ကုန်သော၊ ဓနူနိ–လေးတို့၊ ကာကဂုဟာ–ကျီးတို့ ဆောင်အပ်ကုန်သော၊ တိလာ–နှမ်းတို့၊ ကုမ္မိ–ရေ၌၊ မောဒတေ–ရွှင်လန်းတတ်၏၊ ဣတိ, ကုမုဒံ (ကုမုဒြာကြာ) မည်၏။]

ဆက်ဦးအုံ့–ဤ၌ မူလသဒ္ဒူပပဒ, ဝိပုဗ္ဗ–ဘုဇောတ်နောင်က (ဂ် အနုဗန်ရှိသော အ)ပစ္စည်းသက် ဤ ကပစ္စည်းကား "အာတော–နုပသဂ္ဂေကော" သုတ်ဖြင့် သက်သည်၊ အနုပသဂ္ဂ–ဥပသာရ ရှေ့မရှိရာ၌၊ အာတော–အာကာရန္တ ဓာတ်မှ နောက်၌၊ ဏော–ကပစ္စည်းသက်၊ ရှေ့သုတ်မှလိုက်သော စသဒ္ဒါဖြင့် ဥပသာရ ရှေးရှိရာ ကံပုဒ်အနီးရှိရာ အခြားဓာတ်နောင်လည်း ကပစ္စည်းသက်၊ ဏပစ္စည်းမဟုတ်ဘဲ ကပစ္စည်းကို သက်စေခြင်းသည် ဝုဒ္ဓိမပြုရခြင်း အကျိုးရှိ၏၊ ထို့ကြောင့် "မူလဝိဘုဇော"ဟု ဘုဒ္ဓ ဝုဒ္ဓိ မပြုဘဲပြီး၏၊ နခသဒ္ဒူပပဒ မုစဓာတ်, ကာကသဒ္ဒူပပဒ ဂုဟဓာတ်, ကုသဒ္ဒူပပဒ မုဒဓာတ်တို့နောင်လည်း ကပစ္စည်းသက်၍ "ကာကဂုဟာ" စသည်ပြီး၏။

ဋီကာတို့ဆိုပုံ။ ။ ဤမူလဝိဘုဇာဒိဂိုဏ်းကို ရည်ရွယ်၍ သိလက္ခန် အမ္ဘဋ္ဌသုတ်ဋီကာ စသည်တို့၌ "ဥက္ကာသု+ဋ္ဌိတာတိ ဥက္ကဋ္ဌာ၊ ဥက္ကာသု ဝါ ဝိဇ္ဇောတယန္တီသုဋ္ဌိတာ ပတိဋ္ဌိတာတိ ဥက္ကဋ္ဌာတိ မူလဝိဘုဇာဒိ ပကွေပေန သဒ္ဒသိဒ္ဓိ ဝေဒိတဗ္ဗာ"ဟု မိန့်သည်၊ ဥက္ကာသဒ္ဒူပပဒ ဋ္ဌာဓာတ်နောင် ကပစ္စည်းသက်၍ "မူလဝိဘုဇ"ပုဒ်ကဲ့သို့ "ဥက္ကာဋ"ဟု ပြီး၏၊ ထို့နောင် "ဥက္ကာ၌ အာကို ရဿပြု၌ ဋ၌ ဌဇွေဘော်လာ, အာပစ္စည်းသက်၍ "ဥက္ကဋ"တိုင်အောင် ပြီးခြင်းကိုကား မူလဝိဘုဇာဒိနှင့် မဆိုင်၊ ဤ ကပစ္စည်းသက်မှကား ကစ္စည်းကျမ်းအလို ဤ တေသုဝုဒ္ဓိနှင့်မဆိုင် "ပစ္စယာ ဒနိဋ္ဌာ နိပါတနာ သိဒ္ဓန္တိ"သုတ်နှင့်သာ ဆိုင်၏၊ သို့သော် သက္ကတအဆိုနှင့် ဆိုင်သောကြောင့် ဤ၌ ထည့်ပြလိုက်ရသည်။

အယုဝဏ္ဏာနဉ္စာ ၄၀၅။ အ ဣတိ–အ ဟူသည်၊ အကာရော–အ အက္ခရာတည်း၊ ယော ဝုဒ္ဓိ ဣ ဤ–ဣတို့ဟူသည်၊ ဣဝဏ္ဏော–ဣဝဏ်တည်း၊ ဥ ဦ ဣတိ–ဥဦတို့ဟူသည်၊ ဥဝဏ္ဏော–ဥဝဏ်တည်း၊ တေသံ အကာရ ဣဝဏ္ဏ၊ ဝဏ္ဏာနံ တိ အ–အက္ခရာ ဣဝဏ် ဥဝဏ်တို့၏၊ ယထာ သင်္ခ်–တိုင်း၊ အာ ဧ သြဝုဒ္ဓိယော–အာ, ဧ, သြဝုဒ္ဓိတို့သည်၊ ဟောန္တိ၊ ["အာ ဤ ဦ ဝုဒ္ဓိဧ–အာ, ဤ, ဦတို့လည်း ဝုဒ္ဓိပင်တည်း" ဤပုဒ် သိမှတ်မပါ။]

၄၀၅။ အ ဣတိ၊ ယော ဥဝဏ္ဏော။ ။ အယုဝဏ္ဏာနံကို "အ+ဣ+ဥ ဝဏ္ဏ" ဟုဖြတ်၍ အ–ဖြင့် အ အက္ခရာတစ်လုံးကိုပြု၏၊ ဣကို ဝဏ္ဏနှင့်တွဲ၍ ဣ ဝဏ္ဏဖြင့် ဣ ဤ ၂–လုံး, ဥဝဏ္ဏဖြင့် ဥ ဦ ၂–လုံးကို ပြု၏ဟု သိစေလိုမှ "အဣတိ" စသည်ကို မိန့်သည်၊ မှန်၏–"ဝဏ္ဏပရေန–ဝဏ္ဏသဒ္ဒါ နောက်ရှိသောပုဒ်ဖြင့်၊ သဝဏ္ဏော–ဌာန်တူ သရ ၂–လုံးကို၊ ဂယှတေ–ယူအပ်၏"ဟု ပရိဘာသာရှိ၏၊ ["ဣစ ဥစ ယု (ဣ–ဥတို့)၊ ယု ဧဝ + ဝဏ္ဏာ ယုဝဏ္ဏာ" ဤသို့ ဝိဂြိဟ်ပြု၍ ဣ–ဥ ၂–ခု နောင် ဝဏ္ဏသဒ္ဒါနောင်းပုံကို သိလေ၊ အ စ+ယုဝဏ္ဏာစ, အယု ဝဏ္ဏာ။]

အာ ဧ သြ ဝုဒ္ဓိယော။ ။ ဤသုတ်ကို ပရိဘာသာသုတ်ဟု ရှုနှင့် နိဒ္ဒေသတို့ဆို၏၊ "ဝုဒ္ဓိဣစ္စနေန ကွတ္ထော, ဝုဒ္ဓါဒိ၊ ပေ၊ သဏ္ဌာစ"ဟု ဆိုသော ကစ္စည်းဝုဒ္ဓိ အလိုမူ ဝုဒ္ဓိအမည်မှည့်သော သညာသုတ်ကဲ့သို့ ထင်ရ၏၊ သို့သော် သညာသုတ်ဟုဆိုလျှင် " အ ကို အာ ဝုဒ္ဓိ"ဟု အမည်မှည့်ရာရောက်၏၊ အ သရ ကား မည်သည့်နည်းနှင့်မျှ အာဝုဒ္ဓိအမည် မရနိုင်၊ ထို့အတူ ဣဝဏ် ဥဝဏ်တို့လည်း ဧဝုဒ္ဓိ သြဝုဒ္ဓိ အမည်မရနိုင်၊ ထို့ကြောင့် ဝုဒ္ဓါဒိသရသဝါသုတ်ဖြင့် ဝုဒ္ဓိပြုသည့်အခါ အ ကို အာ ဝုဒ္ဓိဖြစ်အောင် စီရင်ရမည်ဟု အစီအရင်ကို သိစေသော ဝိဓျက် ပရိဘာသာသုတ်သာ ဖြစ်ထိုက်သည်။

အာ ဤ ဦ ဝုဒ္ဓိဧ။ ။ ဤစကားဖြင့် "အယုဝဏ္ဏာနဉ္စ"၌ စသဒ္ဒါ၏ အနုက်ကို ပြု၏၊ ဧ သဒ္ဒါသည် အာ ဧ သြတို့သာ ဝုဒ္ဓိ မဟုတ်သေး, အာ–ဤ–ဦတို့လည်း ဝုဒ္ဓိပင်–ဟု အာ ဤ ဦတို့၏ ဝုဒ္ဓိဖြစ်ကြောင်းကို ပေါင်းသော သမ္ပိဏ္ဍနအနုက်ရှိသည်–ဟူလို။ ["ဣဓ စဋ္ဌဟဏံ အာ ဤ ဦ ဝုဒ္ဓိယော သမ္ပိဏ္ဍေတိ, တေနာဟ–ဝုတ္တိယံ–အာ ဤ ဦ ဝုဒ္ဓိစာတိ"–နိဒ္ဒေသ၊] အာဝုဒ္ဓိကို သုတ်ရင်းဖြင့်ပြပြီး မဟုတ်ပါလော, အဘယ်ကြောင့် "အာ ဤ ဦ ဝုဒ္ဓိဧ"ဟု အာဝုဒ္ဓိကို စသဒ္ဒါဖြင့် ပေါင်းနေရပါသေး သနည်းဟူမူ, သရူပဖြစ်သော ဝုဒ္ဓိတို့ကို အတူတကွဆိုခြင်းငှာ အာကိုထပ်၍ ဆိုပြန်သည်ဟု ဖြေ၊ အာ–ဤ–ဦ ၃ လုံးသည် ဌာန်တူသရရှိသော သရူပဝုဒ္ဓိတည်း, ဧ သြတို့ကား ဌာန်တူမရှိသော အ သရူပဝုဒ္ဓိတည်း–ဟူလို၊ (နိဒ္ဒေသ)၊ နျာသဒ္ဒကား အာ မပါဘဲ"စဋ္ဌဟဏံ ဤ ဦ ဝုဒ္ဓိယော သမ္ပေတိ"ဟုရှိ၏၊ အာဘိဓမ္မိကော စသော ပုံစံ ၃–ခုကို ရှေ့၌ ဆိုခဲ့ပြီ။

အာဘိဓမ္မိကော–သူ၊ ဝေနတေယ္ယာ–သား၊ သြဠုမ္ဗိကော–သူ၊ ပုန ဝုဒ္ဓိဂ္ဂဟာဏံ–တစ်ဖန် ဝုဒ္ဓိသဒ္ဒါကို ယူခြင်းသည်၊ ကိမတ္တံ–နည်း၊ ဥတ္တရပဒ ဝုဒ္ဓိဘာဝတ္တံ–နောက်ပုဒ်၏ ဝုဒ္ဓိဖြစ်ခြင်း အကျိုးရှိ၏၊ အဂ်မဂဝေဟိ–အင်္ဂါတိုင်း မဂဝတိုင်းတို့မှ၊ အာဂတော–လာသူတည်း၊ ဣတိ, အင်္ဂမာဂဓိကော–သူ၊ နိဂမ ဧနပဒေသု–နိဂုံးဧနပုဒ်တို့၌၊ ဘဝါ–မွေးဖွားသူတို့တည်း၊ ဣတိ, ဧကမဘာနပဒါ–တို့မည်၏၊ ပုရိ ဧနပဒေသု–ပြည်ကြီးဧနပုဒ်တို့၌၊ ဘဝါ–မွေးဖွားသူတို့တည်း၊ ဣတိ, ပေါရိဘာနပဒါ–တို့မည်၏၊ သတ္တာဟော–ခုနစ်ရက်၌၊ နိယုတ္တော–ယှဉ်သူတည်း၊ ဣတိ သတ္တာဟိကော–မည်၏၊ စတုဝိဓေ–လေးမျိုးသော အတတ်၌၊ နိယုတ္တော, ဣတိ စာတုဝေဒိကော၊ ဣဒေါဝမာဒီ–ဤသို့ အစရှိသော ပြယုဂ်တို့ကို၊ ယောဇေတဗ္ဗာ–ကုန်၏၊ ဝုဒ္ဓိ ဣစ္စ ဧနန–ဝုဒ္ဓိဟူသော ဤအမည်ဖြင့်၊ ကွ–၌၊ အတ္ထော–နည်း၊ ဝုဒ္ဓါဒိ၊ ပေ၊ သဏော–သုတ်၌ ဝုဒ္ဓိဟု သိရခြင်းအကျိုးရှိ၏။ (၃၆၅)

သိဟိုဠ်မှ ရှိပုံ။ ။ "အာ ဤ ဉီ ဝုဒ္ဓိစ" ဟူသော ပါဠိသည် သိဟိုဠ်မှ၌ မပါ၊ သြဠုမ္ဗိကောဏ်၏ နောက်၌ကား "အ ဣ ဥ ဣတိ အဝုဒ္ဓိ၊ အာဘိဓမ္မိကော, ဝိနတေယ္ယာ, ဥဠုမ္ဗိကော"ဟု ရှိပြန်သည်၊ ဤပါဠိသည် "စသဒ္ဒဂ္ဂဟာဏံ အဝုဒ္ဓိသမ္ဘိဏ္ဍနတ္တံ" ဟူသော ရူပသိဒ္ဓိနှင့် ကိုက်ညီသကဲ့သို့ ရှိ၏၊ အယုဝဏ္ဏာနဉ္စ ၌ စသဒ္ဒါသည် အဝုဒ္ဓိ (ဝုဒ္ဓိမပြုခြင်း) ကို ပေါင်းသော သမ္ဘိဏ္ဍနအနက်ရှိ၏၊ ထို့ကြောင့် ဝုဒ္ဓိမပြုဘဲ "အာ, ဝိန, ဥဠု"ဟု ရှိသည် ဟူလို။

ပုန ဝုဒ္ဓိဂ္ဂဟာဏံ။ ။ တေသုဝုဒ္ဓိသုတ်မှ ဝုဒ္ဓိသဒ္ဒါလိုက်စေလျှင် ပြီးနိုင်ပါလျက် ဤသုတ်၌ ဝုဒ္ဓိသဒ္ဒါထပ်ဆိုရခြင်း အကျိုးကို ပြလိုမှ "ပုန ဝုဒ္ဓိဂ္ဂဟာဏံ ကိမတ္တံ"ဟု ကိုယ်တိုင် ပုစ္ဆာထုတ်ပြီးလျှင် "ဥတ္တရပဒဝုဒ္ဓိဘာဝတ္တံ"ဟု အဖြေကို ပြလေသည်၊ "အင်္ဂ + မဂ၀, နိဂမ + ဧနပဒ, ပုရိ + ဧနပဒ, သတ္တ + အဟ, စတု+ဝိဓ"ဟု ၂–ပုဒ်စီရှိရာ၌ "မဂ၀–ဧနပဒ–အဟ–ဝိဓ"ဟူသော နောက်ပုဒ်များကို လည်း ဝုဒ္ဓိပြုနိုင်၏ဟု သိစေရခြင်း အကျိုးရှိသည်–ဟူလို၊ ဝုဒ္ဓိပြုသည့် အခါ၌ကား ဤသုတ်ဖြင့် ပြုရမည် မဟုတ်, တေသုဝုဒ္ဓိဖြင့် ပြုရမည်။

ပုံစံများ။ ။ အင်္ဂါစ–အင်္ဂါတိုင်းတို့လည်း၊ မဂ၀စ–တို့လည်း၊ အင်္ဂမဂ၀–တို့၊ "အင်္ဂမဂ၀ေဟိ+အာဂတာ, အင်္ဂမာဂဓိကာ"ဟု အာဂတအနက်၌ ဏိကသက်, တေသုဝုဒ္ဓိဖြင့် မ၏ အကို အာဝုဒ္ဓိပြု၊ "အင်္ဂမဂ၀ေဟိ+အာဂတော"ဟု ဧကဝုစ်ဝိဂြိုဟ်ပြုလျှင် "အင်္ဂမာဂဓိကော"ဟု ဧကဝုစ်ပင် ရှိရမည်၊ နိဂမဧနပဒေဟိ+အာဂတာ ဧကမဘာနပဒါ၊ တစ်နည်း "နိဂမ ဧနပဒေဟိ+အာဂတော ဧကမဘာနပဒေါ၊ [ဧန၌ ဝုဒ္ဓါဒိသရသဝါဖြင့် ဏာ၌ တေသုဝုဒ္ဓိဖြင့် ဝုဒ္ဓိပြု၊ ပုရိစ–ပြည်လည်း၊ ဧနပဒေါစ–လည်း၊ ပုရိဧနပဒါ–တို့၊ ပုရိဧနပဒေဟိ+ အာဂတာ ပေါရိဘာနပဒါ၊]

ဣတိ-ဤကား၊ နာမကပ္ပေ-နာမ်ကျမ်းဌ၊ တဒ္ဓိတကပ္ပေါ-တဒ္ဓိတ ကပ္ပမည်သော၊ အဋ္ဌမော ကဏ္ဍော-အဋ္ဌမ ကဏ္ဍတည်း။

ပေါ်ဌ် ဝုဒ္ဓါဒိ သဲရသ ဝါဖြင့် ဝုဒ္ဓိပြု၊ မြန်မာမှဌ် "ပုရိမဇနပဒေသု" စသည်ဖြင့်ရှိ၍ "အရှေ့ဇနပုဒ်တို့ဌ်"ဟုလည်း ပေးကြသည်၊ သီ-မှဌ်ကား "ပုရိဇနပဒေသု"ဟု ရှိသည်၊ ထို့ပြင်-"နိုဂမဇနပဒေသု ဇာတော"ဟု ဇကေဝုစ်လည်း ရှိ၏၊ မွေးဖွားသူ တစ်ယောက်က နိုဂမနှင့် ဇနပဒ ၂-ဌာနဌ် မမွေးနိုင်၊ ထို့ကြောင့် "ဇာတာ"ဟု ဗဟုဝုစ်သာ ရှိသင့်သည်၊ "အာဂတော"ဟု ဆိုလျှင်ကား သင့်သေး၏။

သတ္တာဟိကောစသည်။ ။ သတ္တ+အဟာနိ သတ္တအဟံ-ဂုရက်၊ ဤအဟ၏ အ ကို ဒီဃမပြုသေးနှင့်၊ "သတ္တအဟေ+နိယုတ္တော"ဟု ဝိဂြိဟ်ပြု၍ ဏိကပစ္စည်း သက်ပြီးမှ အ ကို ဝုဒ္ဓိပြု၍ တ္တ၏ အ ကိုရော့, "သတ္တာဟိကော"ဟု ပြီး၏၊ စ,တသော+ဝိဇ္ဇာ စတုဝိဇ္ဇံ (သမာဟာရဒ္ဒဂု)၊ "စတုဝိဇ္ဇေ+နိယုတ္တော"ဟု ဝိဂြိဟ်ပြုပြီးမှ ဏိကပစ္စည်းကြောင့် စ၏ အ ကို ဝုဒ္ဓါဒိသရသဖြင့် ဝ၏ ဣကို တေသုဝုဒ္ဓိဖြင့် ဝုဒ္ဓိပြု, "စတုဝေဒ္ဓိကော"ဟု ပါဌ်မှန်ရှိစေ၊ [ရှေးဆရာအချို့ကား "အဂ်မာဂဝိကာ, နေဂမဇာနပဒါ, သတ္တာဟိကာ, စာတုဝိဇ္ဇိကာ"ဟု အာကာရန္တဖြင့် ရှိစေ၍ ဂ-ဒတို့၏ အ ကို အာဝုဒ္ဓိပြုဟု ဆိုကြ၏၊ ထိုစကားကို စဉ်းစားသင့်သည်၊ ဘာကြောင့်နည်း "အဂ်မာဂဝိကာ" စသည်ဖြင့် အာကာရန္တ ရှိရခြင်းမှာ ဗဟုဝုစ်ဖြစ်သောကြောင့်သာတည်း။ [တတြ + ဇာတာ၊ ပေ၊ နေဂမဇာန ပဒါ"ဟု ရှုဋ္ဌိကာ ဖွင့်ပုံကို ထောက်ပါ။]

တဒ္ဓိတကပ္ပေါ။ ။ "ဝိစိတ္တြာ တဒ္ဓိတ္တဝုတ္တိ"ဟု သုတ်တည်၍ "နာနာပစ္စယေသု-ပစ္စည်းအမျိုးမျိုးတို့ဌ် လည်းကောင်း၊ ဧကသ္မိ ပိ သမာနေ ပစ္စယေ (တစ်ခုတည်းသော ပစ္စည်းဖြစ်သော်လည်း) နာနာအတ္ထေသု-အနက်အမျိုးမျိုးတို့ဌ် လည်းကောင်း၊ ဝတ္တနတော-ကြောင့်၊ တဒ္ဓိတာနံ-တဒ္ဓိတ်ပစ္စည်းတို့၏၊ ဝုဒ္ဓိနာမ-ဖြစ်ပုံမည်သည်ကို၊ ဝိစိတ္တြာတိ-ထူးပြားဆန်းကြယ်လှ၏ ဟူ၍၊ ဝေဒိတဗ္ဗာ-သိထိုက်၏"ဟု သဒ္ဒနီတိ အမိန့်အတိုင်းပင် ဆန်းကြယ်စွာသော တဒ္ဓိတကဏ္ဍသည် နာမ်ဝိဘတ် သက်ရသော နာမ်ပုဒ်တို့ကို ပြုရာဖြစ်၍ နာမ်ကပ္ပ (နာမ်ကျမ်းကြီး) တွင် ပါဝင်သော အခန်းငယ်တစ်ခန်း ဖြစ်၏၊ ထို့ကြောင့် "ဣတိနာမကပ္ပေ"ဟု စချီလေသည်၊ သို့သော် ရိုးရိုး သုဒ္ဓနာမ်ပုဒ်မဟုတ်, တဒ္ဓိတ်ပစ္စည်းဆုံးသော နာမ်ပုဒ်ဖြစ်၍ "တဒ္ဓိတကပ္ပ = တဒ္ဓိတ်ကျမ်း"ဟုလည်း တစ်ကျမ်းဖွဲ့နိုင်ရကား "တဒ္ဓိတကပ္ပေါ"ဟု ဝိသေသနပြုလျက် "အဋ္ဌမော ကဏ္ဍော"ဟု မိန့်လေသည်။

ဤကား တဒ္ဓိတ်ဘာသာဋီကာ။

အာရျာတ် ဘာသာဋီကာ

(က) အထ–တဒ္ဓိတ်ကျမ်း၏ အခြားမဲ့၌၊ အစ္စတနိတရဂ်ီ–အစ္စတနိဝိဘတ် ပြင့် မှတ်သားအပ်သော ဝိဘတ်ရှစ်မျိုး လိုင်းတဲ့ပိုးလည်း ရှိထသော၊ ဓာတုစ္ဆလ်–ဓာတ်ဟူသော ရေလည်း ရှိထသော၊ ဝိကရဏာ–ဂမကာလမိနံ–ဝိကရဏပစ္စည်း, အာဝုံ, ကာလဟူသော ငါးလည်း ရှိထသော၊ လောပါနုဗန္ဓရယ်–ချေအပ်သော အနုဗန်တည်းဟူသော အဟုန်လည်းရှိထသော၊ ("အနုဗန် ဏ အကွရာကျေခြင်း စသော ညွှန်လည်းရှိထသော" ဟုလည်း ပေးကြ၏၊) အတ္ထဝိဘာဂတိရံ–အနက် အထူးအပြားဟူသော ကမ်းလည်းရှိထသော၊ ("အနက်ကို ဝေဖန်ရာသဒ္ဒါ

အနုသန္ဓေ။ ။ လိင်နှင့် ဝိဘတ်ပစ္စည်းတို့ တွဲဖက်ပုံကို ပြဆိုရာ နာမကပ္ပကို တဒ္ဓိတ်တိုင်အောင် ပြပြီး၍ ယခုအခါ ဓာတ်နှင့်ဝိဘတ်တို့ တွဲဖက်ပုံကို ပြဆိုရာ အာချာတကပ္ပကို ပြလိုသောကြောင့် "အာချာတသာဂရ" စသော အချိုဂါထာ ၂–ရပ်ကို မိန့်တော်မူသည်၊ ချဲ့ဦးအုံ–သဒ္ဒါဟူသမျှကို ခွဲခြား စိတ်ဖြာလျှင် "ပကတိ + ပစ္စယ" ၂–မျိုးပြား၏၊ ပကတိဟူသည် ပထမဆုံးဖြစ်သော နဂို–မူလ=အရင်း အစ သဒ္ဒါတည်း၊ လူ၌ အဝတ်မပါသေးခင် အထည်ကိုယ်–ပင်ကို ရုပ်မျိုးပင်တည်း၊ ထို့ကြောင့် "ပုရိသ" စသောလိင်နှင့် "ဘူ"စသော ဓာတ်များသည် ပကတိ သဒ္ဒါများ ဖြစ်ရကား ရုပ်တွက်အရာ၌ "ပုရိသ" လိင်တည်, "ဘူ" တည်စသည်ဖြင့် နဂိုပကတိ ရှိသည့်အတိုင်း ထားရသည်၊ ဝိဘတ်နှင့် ပစ္စည်း ၂–မျိုးလုံးပင် "ပစ္စယ" မည်၏၊ ထိုပစ္စယများကား ပကတိနှင့်တွဲဖက်ရသော (ပကတိအပေါ်တွင် တန်ဆာဆင်ထားသကဲ့သို့ ဖြစ်သော) သဒ္ဒါများတည်း၊ လူ၏ပင်ကိုရုပ်ကို ဖုံးအုပ် ဝတ်ဆင်ထားအပ်သော အဝတ်များနှင့်တူ၏။

ထို့ကြောင့် နာမ်ဝိဘတ် အာချာတ်ဝိဘတ်နှင့် တဒ္ဓိတ်ပစ္စည်း ကိတ်ပစ္စည်းများသည် ပစ္စယအရာ၌ ပါဝင်ကြသည်ဟု မှတ်ပါ၊ သို့ဖြစ်၍ "ဓာတုလိင်္ဂေါ, ပရာပစ္စယာ" သုတ်၌ ပစ္စယအရတွင် ဝိဘတ်ကိုပါသွင်း၍ "ပကတိလိင်္ဂဓာတွေဝ, ဝိဘတ္တိ ပစ္စယာ ပန ပစ္စယော"ဟု ဘော်ဒစ်ဆာရာ၌ မိန့်သည်၊ နာမ်ကာရက, သမာသ်, တဒ္ဓိတ်တို့သည် လိင်ဟူသော ပကတိနှင့် နာမ်ဝိဘတ် ပစ္စည်းတို့ကို ခွဲခြားပြရာ အခန်းများဖြစ်၍ ဤအာချာတ်နှင့် ကိတ်တို့ကား ဓာတ်ဟူသော ပကတိနှင့် အာချာတ်ဝိဘတ်ကိတ်ပစ္စည်းတို့ကို ခွဲခြားပြရာ အခန်းများပေတည်း၊ ထို့ကြောင့် လိင်နှင့် ဝိဘတ်ပစ္စည်းတို့ကို တသီးတသန့်ပြပြီး၍ ဓာတ်နှင့်ဝိဘတ် ပစ္စည်းတို့ကို တသီးတသန့် ပိုင်းကန့်ပြထားပုံမှာ ရှေ့နောက် အစီအစဉ် လွန်စွာ အဆင်ပြေပါပေသည်။ [နာမ်ပြီးလျှင် အာချာတ်ကို စီစဉ်ရသော ဆရာတို့၏ စီစဉ်ပုံကို ပြထားသည်။]

ဟူသော ကမ်းလည်း ရှိထသော"ဟုလည်း ပေးပါ၊) အာရုံတသာဂရံ-အာရုံတော်ဟူသော သမုဒ္ဒရာကို၊ ကဝိနော-နှစ်သက်ဖွယ်ကို ဆိုတတ်ကုန်သော၊ ဝိရာ-ပညာရှိတို့သည်၊ ပုတုဗုဒ္ဓိနာဝါ (နာဝါယ) ကြီးကျယ်လှစွာ, ဉာဏ်ပညာ သင်္ဘောဖြင့်၊ တရဏ္ဍီ-ကူးကုန်၏။

(က) အာရုံတသာဂရံ+အထ။ ။ ဤဂါထာသည် ရူပက အလင်္ကာဖြင့် တန်ဆာဆင်အပ်သော (ဂ ဂိုဏ်း + ဘ ဂိုဏ်း + ဇ ၂ ဂိုဏ်း + ဂရု ၂-လုံးရှိ) ဝသန္တတိလကာဂါထာတည်း၊ ဥပမာန + ဥပမေယျ ဖြစ်သင့်ရာဝယ် ဥပမာန + ဥပမေယျဟု မခွဲခြားတော့ဘဲ ရုပ်ပုံဖွဲ့ပြသော ဗျို့ကဗျာ ဂါထာများကို ရူပက အလင်္ကာရှိသော အဖွဲ့ = ဗန္ဓဟုခေါ်သည်၊ ဤဂါထာ၌ အာရုံတော်ကြီယာများကို သမုဒ္ဒရာဟု လည်းကောင်း (သမုဒ္ဒရာရေပြင်ဝယ် လှိုင်းရှိသကဲ့သို့) အာရုံတော် သမုဒ္ဒရာဝယ် ဝိဘတ်ရှစ်သွယ်ကို လှိုင်းဟုလည်းကောင်း (လှိုင်းကိုပင် ရှေးက "တံ+ပိုး"ခေါ်၏၊ တံ=ရေ+ပိုး=လွှမ်းမိုး၊ လွှမ်းမိုး-ပိုမောက်သော ရေဟု ဆိုလိုသည်၊) ဘူ-ဂမု စသော ဓာတ်များကို ရေဟုလည်းကောင်း, (အ) စသော ဝိကရဏပစ္စည်း (ဣ) စသော အာဂုံ, ပစ္စုပ္ပန်စသော ကာလများကို သမုဒ္ဒရာ၌ရှိသော ငါးဟု လည်းကောင်း, ချေအပ်သော ဏ အနုဗန် စသည်ကို ရေ၏စီးသွားသော အဟုန်ဟု လည်းကောင်း, ဓာတ်နှက် ဝိဘတ်နှက် အမျိုးမျိုးကို သမုဒ္ဒရာကမ်းဟု လည်းကောင်း, သမုဒ္ဒရာကို လှေအကြီးစား (သင်္ဘော)ဖြင့် ကူးရသောကြောင့် ထို အာရုံတော် သမုဒ္ဒရာကို ကူးသွားဖို့ရာ ဉာဏ်ပညာ အကြီးစားကို လှေ(သင်္ဘော)ဟု လည်းကောင်း, စာသင်သားတို့ ဉာဏ်တွင် ထင်မြင်လာအောင် ရုပ်ပုံဖွဲ့ပြထားသည်။

အထ။ ။ "အထ" ကား နောက်၌ပြုမည့် အနုက်တို့တွင် အနုဇ္ဇ ရအနုက်တည်း၊ ထို့ကြောင့် "တဒ္ဓိတ်ကျမ်း၏ အခြားမဲ့၌"ဟု ပေးသည်၊ ဤ "အထ" ပုဒ်ကို နောက်ဂါထာ၌လာမည့် သုဏာထ၌စပ်၊ "တဒ္ဓိတ်ကျမ်း၏ အခြားမဲ့၌ နာယူကြပါ"ဟူလို။

အာရုံတော်။ ။ ကြိယံ အာရုံယတီတိ အာရုံတော်၊ (အာပုဗ္ဗ ရုံဓာတ် တ ပစ္စည်း၊) ယံ ပဒံ-အကြင်ပုဒ်သည်၊ ကြိယံ-ကြိယာကို၊ အာရုံယတိ-လွန်စွာ ဟောတတ်၏၊ ဝါ-ပဓာနအားဖြင့် ဟောတတ်၏၊ ဣတိ တံ ပဒံ, အာရုံတော်-အာရုံတော်ပုဒ်မည်၏၊ ဤဝိဂြိုဟ်အရ ကြိယာကို လိုရင်းပဓာနအားဖြင့် ဟောတတ်သောပုဒ်သည် အာရုံတော်မည်၏၊ မှန်၏-"ဂစ္ဆတိ-သွား၏"ဟူရာ၌ ဂစ္ဆတိ ဟူသော အာရုံတော်ပုဒ်သည် သွားခြင်းကြိယာကိုလည်းကောင်း, သွားစွမ်းနိုင်သော ကတ္တုကာရက (သွားတတ်သူ၏ သတ္တိ)ကို လည်းကောင်း, သွားဆဲ သွားနေတုန်းကို ပြသော ပစ္စုပ္ပန်ကာလကို လည်းကောင်း,သွားတတ်သူကို လည်းကောင်း ဟောပြနိုင်၏၊ သို့သော် ထိုအနုက်များတွင် "သွား"ဟူသော ကြိယာအနုက် တစ်ခုသာလျှင် တံခွန်

အလံသဖွယ် ထင်ရှားလျက်ရှိ၏၊ ထို့ကြောင့် အာရုတ်ပုဒ်များသည် ကြိယာတည်း ဟူသော အနက်ကိုသာ ပဓာနအားဖြင့် ဟောရ၍ ကတ္တုသတ္တိ စသော အနက်ကိုကား အပဓာနအားဖြင့် ဟောကြသည်၊ ဤစကားအရ "အာရုတ"ဟူသော အမည်သည် ဘဝတိ စသော ကြိယာပုဒ်များ၏ အမည်တည်း၊ ထို အာရုတ်ပုဒ်များကို ပြုရာ ကျမ်းကား ဌာနျုပစာရအားဖြင့် "အာရုတ" မည်သည်ဟုမှတ်၊ [ကြိယာ၏ အဓိပ္ပာယ်ကို နောက်မှပြမည်၊ အာရုတ်ပုဒ်၏ လက္ခဏာကို "ယံ တိကာလံ တိပုရိသံ" စသည်ဖြင့် ရှေ့၌ ပြထားသည်၊] အာရုတသခ်ါတော သာဂရော, အာရုတ သာဂရော = အာရုတ်ဟုဆိုအပ်သော သမုဒ္ဒရာ၊ ဝါ–သမုဒ္ဒရာသဖွယ် ကျယ်ဝန်းများပြားသော အာရုတ်ပုဒ်။

အဇ္ဇတနီ၊ ပေ၊ မိနံ။ ။ အဇ္ဇတနီသခ်ါတော + တရုဂ်ါ ယသ္မိ တိ အဇ္ဇတနီ တရုဂ်ါ၊ ဤ၌ ဥပလက္ခဏ နည်းအားဖြင့် အဇ္ဇတနီ ဝိဘတ်ကို သတ်မှတ်၍ ပြထားသည်၊ အမှန်မှာ ဝိဘတ်ရှစ်သွယ်လုံးကိုပင် လျှင်း (တံပိုး)ဟု ပုံပြုလိုရင်း တည်း၊ ["အဋ္ဌကနုပ လက္ခဏအဌဝိဘတ္တိသခ်ါတတရုဂ်ဝန္တံ–အဇ္ဇတနီ ဝိဘတ်လျှင် ဥပလက္ခဏာရှိသော ဝိဘတ်ရှစ်သွယ်ဟု ဆိုအပ်သော လျှင်းရှိထသော"–နိဒ္ဒေသ၊] ဓာတုသခ်ါတံ+ဧလံ ယသ္မိ ဓာတုဧလော။ [ဆန္ဒာနုရက္ခဏ အလို့ငှာ ဧ ဒွေဘော် လာ၍ "ဓာတုဧလ" ဖြစ်သည်၊] "ဝိကရဏာ–ဂမကာလ သခ်ါတာ+မိနာ ယသ္မိ တိ ဝိကရဏာဂမကာလ မိနော၊ မဏ္ဍော မိနော ဧလ စရော"ဟု ငါးဟော ပရိယာယ်ပုဒ်များတွင် "မိန"ဟုသာ ရှိ၏၊ "မိယတေဟိ သိယတေ–ညှဉ်းဆဲအပ်၏၊ ဣတိ မိနော"ဟု အဘိဓာနပွဒီပိကာလည်း ဝိဂြိုဟ်ပြု၏၊ ထို့ကြောင့် "မိနံ"ဟု ရှိသည်ကား ပါဋ္ဌပျက်။]

လောပါနုဗန္ဓရယံ။ ။ လုပ္ပတေတိ လောပေါ–ချေအပ်သော အက္ခရာ၊ လောပေါ စသော အနုဗန္ဓော စာတိ လောပါနုဗန္ဓော–ချေအပ်သော ဏ စသော အနုဗန် အက္ခရာ၊ လောပါနုဗန္ဓော+ရယော, ယသ္မိ တိ လောပါနုဗန္ဓရယော–ချေအပ်သော အနုဗန်အက္ခရာဟူသော အဟုန်ရှိသော သမုဒ္ဒရာ။ ["လောပါနုဗန္ဓရိယံ"ဟု ပါဋ္ဌအချို့ရှိ၏၊ ထိုအရိယပုဒ်၏အနက်ကို အဘိဓာန်၌ မတွေ့ရ၊ ဝဝဂ (အဟုန်) ပဝါဟ (ရေအယဉ်) အနက်တို့ကို ဟောသော "ရယ" ပုဒ်ကိုသာ တွေ့ရသည်၊ သမာသရူပက အလင်္ကာဂုဏ်ရောက်အောင် ဖွင့်ပြထားသော ဂါထာဖြစ်၍ ရ် အာဂုံ တဒ္ဒိတ် ဣယပစ္စည်းလည်း မဖြစ်ထိုက်။]

နိဒ္ဒေသကို စဉ်းစား။ ။ "အနုဗန္ဓ ဏ ပစ္စယာဒိလောပသခ်ါတံ ကဒ္ဒမံ–အနုဗန် ဏပစ္စည်း စသည်ကို ချေခြင်းဟူသော ညွှန်ရှိထသော"ဟု ဖွင့်သော၊ နိဒ္ဒေသကိုလည်း စဉ်းစားထိုက်၏၊ ဘာ့ကြောင့်နည်း...ရူပက အလင်္ကာဖွဲ့ရာ၌ အနုဗန် စသော ဒြပ်ကိုသာ ရုပ်ပုံပြုထိုက်၏၊ ချေခြင်းကြိယာကို ရုပ်ပုံ မပြုထိုက်၊

ထို့ကြောင့် "လောပါနုဗန္ဓ-ရေအပ်သော ဏစသော အနုဗန်အကွာရာ"ဟုသော အနက်ဖြစ်သင့်သည်၊ ထို့ပြင် ရိယ-ရယ ပုဒ်တို့၏ ကဒ္ဒမ (ရွံ့ညွန်) အနက်ဟောသော အကွာရာကိုလည်း မတွေ့.ရ, ရွံ့.ညွှန်လည်း သမုဒ္ဒရာ၏ ဂုဏ်ထူးမဟုတ် အပြစ်သာတည်း၊ ဤနေရာကား သမုဒ္ဒရာ၏ ဂုဏ်ထူးများကဲ့သို့ အာရျာတ်ပုဒ်၏ ဂုဏ်ထူးများကို ဖော်ပြသော အရာဖြစ်၏၊ ထို့ကြောင့် နိဒ္ဒေသစကားကို စဉ်းစား ထိုက်သည်။

အတ္ထဝိဘာဂတီရံ။ ။ ဝိဘာဂဧကစဋ္ဌ ပြုခဲ့သော ဝိဘာဂသဒ္ဒါကဲ့သို့ အမျိုးမျိုး ခွဲခြားဝေဖန်အပ်သော အနက်ကို "အတ္ထဝိဘာဂ" ဟုဆိုသည်၊ ဥပမာ-ဘူဓာတ်သည် သူ.ချည်းသက်သက် သတ္တာ (ထင်ရှားရှိခြင်း) အနက်ကို ဟောဇ၏ အနုနှင့်တွဲ၍ "အနုဘူ"ဟု ဖြစ်သောအခါ ခံစားခြင်းအနက်ကိုလည်းကောင်း, အဘိနှင့်တွဲ၍ "အဘိဘူ"ဟု ဖြစ်သောအခါ လွှမ်းမိုးခြင်း အနက်ကိုလည်းကောင်း ဟောဇ၏၊ ဤသို့စသည်ဖြင့် အမျိုးမျိုး ဝေဖန်အပ်သော အနက်သည် သမုဒ္ဒရာ၏ ကမ်းကဲ့သို့ သူ.စည်းကမ်းနှင့်သူ ရှိ၏၊ တစ်နည်း-"ဂစ္ဆတိ"ဟု ဆိုလျှင် ပစ္စုပ္ပန်အနက် "အဂစ္ဆီ"ဟုဆိုလျှင် အတီတ်အနက်, ဂမိဿတီဟုဆိုလျှင် အနာဂတ်အနက်, ဂစ္ဆတုဟုဆိုလျှင် အာဏတ္တိအနက်, ဤသို့ စသည်ဖြင့် အမျိုးမျိုး ခွဲဝေအပ်သော အနက်သည် (သူ.စည်းကမ်းနှင့်သူ လွန်ဆန်၍ မပေးနိုင်ရကား) ကမ်းနှင့် တူပေသည်၊ ထို့ကြောင့် "အတ္ထဝိဘာဂ သခ်ါတံ+တီရံ ယဿာတိ အတ္ထဝိဘာဂ တီရော"ဟု မိန့်သည်။ [ကမ်းသည် သမုဒ္ဒရာတွင်းခ္ဍ မတည်ဘဲ သမုဒ္ဒရာ ပြင်ပခ္ဍ ဖြစ်သကဲ့သို့ အနက်လည်း အာရျာတ်ပုဒ်တွင်းခ္ဍ မပါဘဲ အာရျာတ်ပုဒ်၏ ဆိုင်ရာသာ ဖြစ်သောကြောင့် "ယသ္မိ"ဟု မဆိုဘဲ "ယဿ"ဟု ဆင့်ဖြင့် ဆိုလိုက်သည်] ရှေးဆရာတို့ကား "အနက်ကို ဝေဖန်ရာ သဒ္ဒါဟု ဆိုအပ်သော ကမ်းလည်း ရှိထသော"ဟု ပေးကြ၏, စဉ်းစားပါ။

ဓီရာ၊ ပေ၊ နာဝါ။ ။ ကဝိသဒ္ဒါသည် "ကဗျာဖွဲ့.တတ်သူ- နေ-ဗြဟ္မာ-အတိတ် အနာဂတ်ခ္ဍ သိမ်မွေ့.သောအနက်ကို သိမြင်နိုင်သော ပညာရှိ"စသော အနက်များစွာကို ဟောဇ၏၊ ဤနေရာခ္ဍကား "ပညာရှိဟူသော အနက်သာ ဖြစ်သင့်သော်လည်း "မနာပဝစနံ ဝဒန္တာ ပဏ္ဍိတာ"ဟု နိဒ္ဒေသ ဖွင့်သည့်အတိုင်း "ကဝန္တီ မနာပဝစနံ ဝဒန္တီ-နှစ်သက်ဖွယ်သော စကားသံကို ဆိုတတ်ကုန်၏၊ ဣတိ ကဝိနော-ကဝိတို့မည်၏"ဟုကြ၊ ["ကု = သဒ္ဒေ" ဟူသော ဓာတ်နောင် ဣပစ္စည်းသက်၊] ပုထုဗုဒ္ဓိ သခ်ါတာ+နာဝါ, ပုထုဗုဒ္ဓိနာဝါ "ပုထု ဗုဒ္ဓိနာဝါယ"ဟု ဆိုလိုလျက် ဝိဘတ္တိဝိပလ္လာသ နည်းအရ ပဌမာဝိဘတ်ဖြင့် သို့မဟုတ် ယကိုချေ၍ "ပုထုဗုဒ္ဓိနာဝါ"ဟု ဆိုထားသည်။

(ခ) **အနန္တ-ဂေါစရံ-အဆုံးမရှိသော အာရုံရှိသော သဗ္ဗညုတဉာဏ်ရှိတော်မူထသော၊ သုဂေါစရံ-ကောင်းသော နိဗ္ဗာန်ဟူသော အာရုံရှိတော်မူထသော်၊ သမ္မုဒ္ဓံ-မြတ်စွာဘုရားကို၊ ပဏာမျ-ရှိခိုးပြီး၍၊ ယံ-အကြင်အာရုံတော်ဟူသော သဒ္ဒါကို၊ ဝဒတော-ဆိုတော့မည်ဖြစ်သော်၊ မေ၊ ငါ၏ (အထံမှ)၊ ဝိစိတ္တာသခ်ါရ ပရိကိ္ခတ္တံ-ထူးဆန်းသော ပြုစီရင်ခြင်းတို့ဖြင့် ခြံရံအပ်သော်၊ ဝိပုလံ-ပြန့်ပြောကျယ်ဝန်းသော၊ ဣမံ အာရုတာသဒ္ဒံ-ဤ အာရုတ်ကြီယာ ဟူသော သဒ္ဒါကို၊ အသေသတော-အကြွင်းမရှိအောင်၊ သုဏာထ-နာယူ လေ့ကျက် ဆောင်ရွက်မှတ်သားကြကုန်လော။**

(ခ) **ဝိစိတ္တာ၊ လေ၊ သုဏာထမေ။** ။ အာရုတ်ပုဒ်တို့၏ ကျယ်ဝန်းများပြား ထူးခြား ဆန်းကြယ်ပုံကို သမုဒ္ဒရာပုံသဏ္ဌာန်ဖြင့် ရုပ်ပုံဖွဲ့ပြီး၍ ယခုအခါ ဗုဒ္ဓပဏာမနှင့် ဥယျောဇဉ် (သင်ယူဖို့ရန် တိုက်တွန်းမှု) ကို ပြလိုသောကြောင့် "ဝိစိတ္တာသခ်ါရ" စသော ဒုတိယဂါထာကို မိန့်။ [ပထမနှင့် တတိယ စတုတ္ထပါဒသည် "ဇ-တ-ဇရ ၄-ဂိုဏ်းစဉ်သော ဝံသဋ္ဌပါဒ, ဒုတိယပါဒကား "တ-တ-ဇ-ရ" အစဉ်ကျသော ဣန္ဒဝံသ ပါဒတည်း၊ ထို ၂-မျိုး ရောနှောသောကြောင့် ဥပဇာတိဂါထာဟု ခေါ်၊] ဝိစိတ္တာ-ထူးဆန်းသော + သခ်ါရ-ပြုစီရင်ပုံ၊ နာမ်အခန်းဝယ် ပုရိသနောင် သိသက်၍ "ပုရိသော"ဟု ပြီးရခြင်းသည် မထူးဆန်းလှ၊ ဘူဝတ်နောင် တိဝိဘတ်သက်ရုံတွင် မက, အပစ္စည်း ထပ်၍သက်ရခြင်း, ဘူမှ ဘဝဖြစ်လာရခြင်း, ဤသို့ ရုပ်စီရင်ပုံ ထူးဆန်းသည်ကို "ဝိစိတ္တာသခ်ါရ"ဟု ဆိုသည်၊ မှန်၏-ရုပ်စီရင်မှုကို "ပဒသခ်ါရ ဘာဝိသ+သခ်ါရော နသဒ်တေကဒါ" စသည်ဖြင့် "သခ်ါရ"ဟု သုံးစွဲလေ့ရှိသည်၊ "ထိုသို့ ဆန်းကြယ်သော ရုပ်စီရင်မှု အခြံအရံပါသော အာရုတ်ကြီယာပုဒ်" ဟူလို။

အနန္တ-ဂေါစရံ။ ။ အနန္တ-အဆုံးမရှိသော + ဂေါစရံ-အာရုံ၊ အနန္တ + ဂေါစရံ ယဿ (သဗ္ဗညုတညာဏဿ) တိ အနန္တ-ဂေါစရံ၊ ဤမျှဖြင့် သဗ္ဗညုတဉာဏ်သာ ရသေး၏၊ ဤပုဒ်ကလည်း သမ္မုဒ္ဓ၏ ဝိသေသနဖြစ်သည်၊ ထို့ကြောင့် ဘုရားရအောင် "အနန္တ-ဂေါစရံ ယဿတိ အနန္တ-ဂေါစရော"ဟု အသယ္ထို တဒ္ဓိတ်သော်လည်းဆင့်, ဌာနီ သဗ္ဗညုတဉာဏ်ကိုရသော အနန္တ-ဂေါစရ၏ အမည်ကို ဌာနဘုရားရှင်ပေါ် တင်စားသော ဌာနျုပစာရသော်လည်း ကြံပါ၊ ကြွင်းသောပုဒ်များ၏ အစိတ်အစိတ်အနက်မှာထင်ရှားပြီ၊ အချုပ်ကား-အဆုံးမရှိသော အာရုံရှိသော သဗ္ဗညုတဉာဏ်တော်၏ အရှင်ဖြစ်သော ကောင်းသော နိဗ္ဗာန်ကို အာရုံပြုလေ့ရှိသော ဘုရားရှင်ကို ရှိခိုးပြီး၍ အကြင်သို့သော အာရုတ်သဒ္ဒါ (ကြီယာ)ကို ပြဆိုတော့မည်ဖြစ်သော ငါ၏အထံမှ ကျယ်ဝန်းများပြားသော ထိုအာရုတ်သဒ္ဒါကြီယာကို အကြွင်းမရှိအောင် နာယူကြလေ့လာကြ ကျက်မှတ်ကြအာဂုံနှုတ်တက်ဆောင်ရွက်ကြပါ-ဟူလို။

(ဂ) အထသဒ္ဒါ–အထသဒ္ဒါသည် (အထဟူသော နိပါတ်ပုဒ်သည်၊) အဓိကာရေ–အဓိကာရအနက်၌လည်းကောင်း၊ မဂ်လေစေ–မဂ်လာအနက်၌ လည်းကောင်း၊ နိပ္ပန္နေစ–ပြီးစီးခြင်းအနက်၌ လည်းကောင်း၊ အဝဓာရဏေစ–အဝ ဓာရဏာ အနက်၌ လည်းကောင်း၊ အနန္တရေစ–အခြားမဲ့အနက်၌ လည်းကောင်း၊ အပါဒါနေ–အပါဒါန်အနက်၌ လည်းကောင်း၊ ပဝတ္တတိ–ဖြစ်၏။

(ဂ) **အဓိကာရေ။** ။ ဤဂါထာကား အထ ပုဗ္ဗာနံ ဝိဘတ္တိနံသုတ်၌ အထ သဒ္ဒါကို တွေ့မြင်ရ၍ ထို အထသဒ္ဒါ၏ ရနိုင်သမျှ အနက်စုကို ထုတ်ပြသော အတ္ထုद္ဓါရ (အတ္ထ+ဥဒ္ဓါရ) ဂါထာတည်း၊ အဓိကာရသဒ္ဒါသည် ရှေ့သုတ်မှ နောက်သုတ်သို့ လိုက်ခြင်းအနက်, အကြီးအကဲ အစိုးတရအနက်, အရာဟူသော အနက်အားဖြင့် များသော အနက်ကိုဟော၏၊ ထိုတွင် တဒ္ဓိတ်ကျမ်းဟူသော အရာတစ်မျိုးမှ အာချာတ်ဟူသော အရာတစ်မျိုးကို ပြလိုရ၍ "အထပုဗ္ဗာနံ ဝိဘတ္တိနံ"ဟု ဆိုသော ကြောင့် ဤအထသဒ္ဒါသည် "အရာဌာနတစ်မျိုး" ဟူသော အဓိကာရ အနက်ကို ပြသည်–ဟု မှတ်ပါ၊ [ပကတိဟောသာ အာစရိယာနံ တတ္ထတတ္ထ အဓိကာရန္တရ ဝိညာပနတ္ထံ အထဂ္ဂဟဏကရဏံ"–နျာသ။]

မဂ်လေ။ ။ မဂ်လာဟူရာ၌ သီးခြား အနက်တစ်မျိုး ပေးဖွယ်မလိုဟု ထောမနိမိ ဆိုး၏၊ ဝါကျတစ်ခု၏ အစ၌ အထကို မြင်ရသဖြင့် မဂ်ဂဟစကား ဖြစ်ကြောင်း သိရ၍ အထသဒ္ဒါက မဂ်လာအနက်ကို ထွန်းပြသည်ဟု ဆိုလိုသည်၊ "အထ–ထိုမြို့"ဟု ပေးရာ၌ မဂ်လတ္ထဟု အချို့ဆိုကြ၍ "အောင်မြို့ မဂ်လာ" စသည်ဖြင့် လင်္ကာများ၌ စချိတတ်ကြသည်ဟု ဆိုသည်၊ [ပုဏ္ဏားတို့သည် "ဥ၊ သဒ္ဒါနှင့် အထသဒ္ဒါသည် ဗြဟ္မာ၏လည်မျိုကို ဖောက်၍ထွက်လာသော အသံများ ဖြစ်ကြ၏"ဟု ယူ၍ ထိုအသံကို မဂ်လာရှိသော အသံဟု အယူရှိကြသတတ်။]

နိပ္ပန္နအဝဓာရဏေ။ ။ နိပ္ပန္နအနက်ကား အပြီးအဆုံး နိဂုံးအုပ်ရာ၌ ပါဝင်သော အထမျိုး ဖြစ်ဟန်တူသည်၊ သန္ဓိဌာန (မိမိ အနက်ကို ခိုင်မြဲစေသော) အဝ ဓာရဏ, နိဝတ္တာပန (အခြားအနက်ကို နှစ်စေသော တားမြစ်သော) အဝ ဓာရဏဟု အဝဓာရဏအနက် ၂–မျိုး ရှိ၏။

အနန္တရာပါဒါနေ။ ။ အနန္တရတ္ထကား "အထ–တဒ္ဓိတ်ကျမ်း၏ အခြားမဲ့၌"ဟု ပေးရသော အနက်တည်း။ [အထခေါတိ အနန္တရတ္ထေ နိပါတော၊ မဇ္ဈကေ နိသိန္နာနန္တရမေဝါတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ"–ပဌမပါရာဇိကဋ္ဌ, တေရသမ ဝိနီတ ဝတ္ထု။] အပါဒါနတ္ထလည်း "အထ–ထိုမှ+နောက်၌"ဟု ပေးရာဝယ် "ထိ" ဟူသော အနက်ကို ဆိုလိုသည်။

ထောမနိမိ။ ။ သံသယ (ယုံမှားခြင်း), အာရမ္ဘ (စတည်အားထုတ်ခြင်း), အာနန္တရိယ (အခြားမဲ့၏ အဖြစ်), ပဋ္ဌ (မေးခြင်း), ဝိကပ္ပ (ဝိကပ်စိုရင်ခြင်း),

အထ ပုဗ္ဗာနိ...ပဒါနိ ၄၀၆။ အထ–တဒ္ဓိတ်ကျမ်း၏ အခြားမဲ့၌၊ (ဝုစ္စမာနာနံ–ဆိုအပ်လတ္တံ့ကုန်သော၊) သဗ္ဗာသံ–အလုံးစုံကုန်သော၊ ဝိဘတ္တိနံ–ဝိဘတ်တို့၏ ၊ ပုဗ္ဗကာနိ–ရှေ့၌ဖြစ်ကုန်သော၊ ယာနိ ယာနိ ဆပဒါနိ–အကြင် အကြင် ၆–ပုဒ်တို့သည်၊ (သန္တိ–ရှိကုန်၏၊) တာနိ တာနိ– ထိုထို ၆–ပုဒ်တို့သည်၊ ပရသပဒသညာနိ–ပရသပုဒ်အမည်ရှိကုန်သည်၊ ဟောန္တိ၊ တံ ယထာ–ထို ပရသပုဒ်တို့ဟူသည် အဘယ်နည်း၊ တိ–တိလည်းကောင်း၊ အန္တိ–အန္တိလည်းကောင်း၊ ဃ၊ မ–မ လည်းကောင်းတည်း၊ ပရသပဒံ မိစ္ဆနေန–ပရသပုဒ် ဟူသော ဤအမည် ဖြင့်၊ ကွ–၌၊ အတ္ထော–သည်၊ အတ္ထိ–နည်း၊ ကတ္ထရိပရသပဒံ–၌...၏။ (၄၂၉)

ပရာနုတ္တရော ပဒါနိ ၄၀၇။ သဗ္ဗာသံ ဝိဘတ္တိနံ, ပရာနိ–နောက် ဖြစ်ကုန်သော ယာနိ ယာနိ ဆပဒါနိ–(သန္တိ) တာနိ တာနိ, အတ္ထနော ပဒသညာနိ–အတ္ထနောပုဒ် အမည်ရှိကုန်သည်၊ ဟောန္တိ၊ တံယထာ၊ တေ–လည်းကောင်း၊ ဃ၊ မှ–မှလည်းကောင်းတည်း၊ အတ္ထနောပဒမိစ္ဆနေန–ဖြင့်၊ ကွ အတ္ထော၊ အတ္ထနောပဒါနိ ဘာဝေစ ကမ္မနိ–ရှိ၏။ (၄၃၉)

ပဂ္ဂရဏ (အရာ), သမုစ္စယ (သမုစ္စည်း), ပဂ္ဂဟ ရ (အဖို့တစ်ပါး), ဤအနက်များကို ပြု၍ "မဂ်ိလ်တု နသဿတ္ထော, ကိန္တုအတ္ထန္တ ရ ပယုတ္တောယျယံ သုတိယာ မဂ်ိလာသာခေနံ ဘဝတိ–မဂ်ိလာဟူသည် ထိုအထသဒ္ဒါ၏ အနက်မဟုတ်, စင်စစ်သော်ကား အနက်တစ်မျိုးကို အားထုတ်ရာဝယ် သုံးစွဲအပ်သော ဤအထသဒ္ဒါကို ကြားရ၍ အထသဒ္ဒါက မဂ်ိလာအနက်ကို ပြီးစေသည်ဟု ဆိုသည်၊ မဂ်ိလသုတ် အဋ္ဌကထာ၌ကား "အထာတိ–အဝိစ္ဆေဒနတ္ထေ"ဟု အနက်တစ်မျိုး ဖွင့်သေး၏။

မှတ်ချက်။ ။ "အာချာတ သာဂရ စသော ၃ ဂါထာကို နျာသ၌ မဖွင့်သော ကြောင့် နောက်ဆရာတို့ ထည့်ထားအပ်သော ဂါထာများဟု နိဒ္ဒေသဆိုး၏၊ ထိုစကားလည်းသင့်ဖွယ်ရှိ၏။ ဘာ့ကြောင့်နည်း ... အကျဉ်းချုပ် သုတ်စဉ်မျှကိုပြုသော အရှင်မဟာ ကစ္စည်းဆရာသည် ဤမျှ ကျယ်ဝန်းသော ဂါထာတို့ကို စတည်၍ မဆိုတန်ရာ၊ ဤဂါထာတို့သာမကသေး, သန္ဓိကိတ်တို့၏ အစဂါထာများလည်း အရှင်ကစ္စည်း၏ ဂါထာများ မဟုတ်ထိုက်၊ သို့သော် အများကပင် အရှင်ကစ္စည်း၏ ဂါထာဟု မှတ်သားထားကြသောကြောင့် အရှင်ကစ္စည်းဟု စကားအဖြစ်ဖြင့် ဖွင့်ပြလိုက်ရတော့သည်။

၄၀၆,၇။ အထ သဗ္ဗာသံ ဝိဘတ္တိနံ။ ။ ကလာပ်၌ "အထ ပရသ္မ ပဒါနိ" ဟု သုတ်တည်၍ "အထာ နန္တ ရာဏီ" စသည်ဖြင့် ဖွင့်၏၊ ထိုအဖွင့်အလို အထ သဒ္ဒါသည် အနန္တ ရအနက်ရှိ၏ဟုသိသာ၏၊ အထကို အနန္တ ရာဏီ (အခြားမဲ့ ဖြစ်ကုန်သော)ဟု ပဌမန္တ အဖြစ်ဖြင့် ဖွင့်သောကြောင့် "အထ–တဒ္ဓိတ်ကျမ်း၏

အခြားမဲ့ဖြစ်ကုန်သော၊ ဝိဘတ္တိနံ-တို့၏၊ ပုဗ္ဗာနိ-ရှေးဖြစ်ကုန်သော်” စသည်ဖြင့် အနက်ပေးသင့်၏၊ သို့သော် ယခုကာလ၌ကား “အထ-တဒ္ဓိတ်ကျမ်း၏ အခြားမဲ့၌၊ ဝုစ္စမာနာနံ-ကုန်သော”ဟု ဝုစ္စမာနာနံပုဒ်ကို ထည့်၍ ပေးကြသည်။

မှတ်ချက်။ ။ ဤသုတ်၌ “အထ”ဟု အနန္တရတ္ထနိပါတ်ပုဒ်ကို စ၍ ပြသောကြောင့် အရှင် ကစ္စည်းဆရာသည် “အထ ပုဗ္ဗာနိ ဝိဘတ္တိနံ” စသော သုတ်ကိုသာ စတည် အားထုတ်၏၊ အာချာတသာဂရ စသော ဂါထာကား ဝုတ္တိဆရာ လက်ထက်မှ ဖြစ်ပေါ်လာသော ဂါထာများဖြစ်သည်ဟု ယူဆဖွယ်ရှိသည်၊ ဤအာချာတ်ကျမ်း၌ ဝိဘတ်ရှစ်သွယ်ရှိရာ တစ်သွယ်တစ်သွယ်လျှင် ၁၂-လုံးရှိ၍ အားလုံးဝိဘတ် ပေါင်း ၉၆-လုံးရှိကြောင်းကိုလည်း လည်းကောင်း၊ တစ်သွယ် တစ်သွယ်လျှင် ရှေ့ ၆-လုံးကို ပရသဒ္ဒ, နောက် ၆-လုံးကို အတ္တနောပုဒ်ဟု မှည့်သောကြောင့် ပရသဒ္ဒ ဝိဘတ်ပေါင်း ၄၈-လုံး, အတ္တနောပုဒ် ဝိဘတ်ပေါင်း ၄၈-လုံး ရှိကြောင်းကို လည်းကောင်း သိပါ။

ဝိဘတ္တိနံ။ ။ ဝိဘဇ္ဇီတိ ဝိဘတ္တိယော၊ ကာလာဒိဝသေန-ပစ္စုပ္ပန္နကာလ အစရှိသည်တို့၏ အပြားအားဖြင့်၊ ဓာတုတ္ထံ-ဓာတ်၏ အနက်ကို၊ ဝိဘဇ္ဇီ-ဝေဖန်တတ်ကုန်၏၊ ဣတိ ဝိဘတ္တိယော၊ ဘူဓာတ်သည် သူ့ချည်းသက်သက် ဆိုလျှင် ဖြစ်ခြင်းဟူသော သတ္တာကြိယာ အနက်ကိုသာပြုနိုင်၏၊ ဘူဓာတ်နှောင် တိဝိဘတ် သက်၍ “ဘဝတိ”ဟု ဖြစ်သည့်အခါ ဘူဓာတ်၏ သတ္တာ (ဖြစ်ခြင်း) အနက်သည် ပစ္စုပ္ပန္နကာလ-ဧကဝုစ်သင်္ချာ-ကတ္တားအနက်များနှင့် ယှဉ်၏ဟု တိဝိဘတ်က ပြ၏၊ ထိုသို့ ပြသဖြင့် အတီတ်စသော ကာလ, ဗဟုဝုစ်သင်္ချာကဲ့ဟော အနက်တို့နှင့် ယှဉ်သော သတ္တာကြိယာအနက်မှ ကွဲပြားအောင် ခွဲခြားဝေဖန်ရာ ရောက်၏၊ “ဘဝန္တိ”ဟု ဖြစ်ပြန်လျှင် ပစ္စုပ္ပန္နကာလ-ဗဟုဝုစ်သင်္ချာ-ကတ္တားနက်နှင့် ယှဉ်၏ဟု ပြ၏၊ ထိုသို့ ပြသဖြင့် အတီတ် စသော ကာလ ဧကဝုစ်သင်္ချာ သောကဲ့အနက်တို့နှင့် ယှဉ်သော ဘူဓာတ်တို့၏ အနက်တို့မှ ကွဲပြားအောင် ခွဲခြားဝေဖန်ရာ ရောက်၏၊ ဤသို့ စသည်ဖြင့် သိပါ။

နိဒ္ဓါရဏ မပေးသင့်။ ။ “ဝိဘတ္တိနံ-တို့တွင်”ဟု နိဒ္ဓါရဏအနက် ပေးရိုးရှိ၏၊ သို့သော် နိဒ္ဓါရဏထုံးစံမှာ စုပေါင်းထားသော အမျိုးအစားထဲမှ တစ်မျိုးမျိုးကို ခွဲထုတ်ရ၏၊ ဥပမာ-ဝိဘတ်ရှစ်သွယ် ပေါင်းထားရာမှ တစ်သွယ်ကို ထုတ်ယူလျှင် နိဒ္ဓါရဏဖြစ်သင့်၏၊ ယခုမှာ ဝိဘတ်ရှစ်သွယ်တို့၏ ရှေးရှေး ၆-လုံးကို ထုတ်ယူသောကြောင့် နိဒ္ဓါရဏအနက်မသင့်၊ “မနုဿဿသီသံ”ကဲ့သို့ အပေါင်း သမ္ဗန်+အစိတ် သမ္ဗန္ဓိသာ ဖြစ်သင့်၏၊ ထို့ကြောင့် “ဝိဘတ္တိနံ-တို့၏”ဟု သမ္ဗန်အနက်သာ ပေးလိုက်သည်။

ပရဿပဒ, အတ္တနောပဒ။ ... ။ “အတ္တဂါမိ ဧစ ဖလံ-အတ္တနောပဒံ, ပရ ဂါမိ ဧစ ဖလံ-ပရဿပဒံ ပယုဇ္ဇိတဗ္ဗံ”...(သာရသ္ဝတ)၊ ဖလံ-အကျိုးသည်၊ အတ္တ ဂါမိ-မိမိသို့ သက်ရောက်သည်၊ ဧစ-အကယ်၍ ဖြစ်အုံ၊ ဧဝံ-ဤသို့ဖြစ်လျှင်၊

အတ္တနောပဒံ–ကို၊ ပယုဇ္ဇိတဗ္ဗံ–ယှဉ်စပ်ထိုက်၏, စသည်ပေး၊ "ကြိယာ၏ အကျိုးသည် မိမိသို့ သက်ရောက်လျှင် မိမိဖို့ဖြစ်လျှင် အတ္တနောပုဒ်ဝိဘတ်ကို သုံးစွဲရ၏၊ ကြိယာ၏အကျိုးသည် သူတစ်ပါးဖို့ဖြစ်လျှင် ပရသပုဒ်ကို သုံးစွဲရမည်ဟု သက္ကတဘ၌ ဥပဒေရှိ၏၊ ဤဥပဒေကို ရည်ရွယ်၍ "လောကေပန–လောကိသက္ကတ ကျမ်းဌ်ကား၊ ကြိယာဖလသ–ကြိယာအကျိုး၏၊ ကတ္တု–ကတ္တား၏၊ သကတ္ထတာ'ယ–မိမိအကျိုး၏ အဖြစ်သည်၊ (သတိ–သော်၊) 'ယေဘုယ္ယေန အတ္တနော ပဒါနိ ယေ၀ ပယုဇ္ဇန္တိ"ဟု ရှင်ဋီကာ မိန့်သည်၊ ဤအဓိပ္ပာယ်အရ "အတ္တနော–မိမိအကျိုးငှာ၊ ၀ါ–မိမိဖို့၊ ပဒံ–ပုဒ်သည်၊ အတ္တနောပဒံ–ပုဒ်၊ ပရသ–သူတစ်ပါးအကျိုးငှာ၊ ၀ါ–သူတစ်ပါးဖို့၊ ပဒံ–ပရသပဒံ"ဟု စတုတ္ထီ အလုတ္တ တပ္ပုရိသ် သမာသ်ဖြင့်၊ ဤဝိဂြိဟ်ကို သမာသ်ခန်း၌ ရှုပသိဒ္ဓိလည်း ပြသည်။

ပါဠိအသုံး။ ။ ပါဠိ၌ကား ထို သက္ကတ ဥပဒေအတိုင်း အချို့နေရာ၌ လိုက်ထားပုံကို တွေ့ရ၏၊ "မဓု၀ါ မည္ယတိ ဗာလော, ယာ၀ ပါပံ နပစ္စတိ... ကာမတော ဇာယတိ သောကော, ကာမတော ဇာယတိ ဘယံ" ဤ၌ "မည္ယတိ ဗာလော, ဇာယတိ သောကော"တို့၀ယ် ယ ဂိုဏ်းလိုသောကြောင့် "မည္ယတေ ဗာလော, ဇာယတေ သောကော"ဟု အတ္တနောပုဒ်ဖြင့် ထားလျှင် ယ ဂိုဏ်းဖြစ်ပါလျက် ဆန္ဒာနု ရက္ခဏ ဒီဃပြု၍ "တိ"ဟု ပရသပုဒ်ဖြင့် ထား၏၊ ဘာကြောင့် ထိုသို့ထားပါလိမ့်မည်နည်းဟု စဉ်းစားသော်...မှတ်ထင်မူ သောကဖြစ်မှုတို့သည် ဟောတော်မူသော ဒေသကဘုရား၌ ရောက်မည့်အကျိုး မဟုတ်, ပရဖြစ်သော သတ္တ၀ါတို့၌ ရောက်မည့်အကျိုးဖြစ်၏၊ ထို့ကြောင့် ပရသပုဒ် တိ ဝိဘတ်ဖြင့် ထားတော်မူသည်၊ ဇာယတိ ဘယံ၌လည်း နည်းတူ၊ ဤသို့ ပါဠိ၌ ပရအတွက်ဖြစ်လျှင် ပရသပုဒ်ဖြင့် ထားသည်ကို တွေ့ရ၏။

သို့သော် ထိုဥပဒေအတိုင်း အမြဲမဟုတ်သည်ကိုလည်း "အဟံ ဘိက္ခဝေ ယာ၀ဒေ၀ အာကခ်ါမိ ဝိဝိစ္စေ၀ ကာမေဟိ" စသည်ဖြင့် တွေ့ရသေး၏၊ ဤပါဠိ၌ ကိုယ်တော်အတွက် အလိုဖြစ်ပါလျက် အတ္တနောပုဒ်ဖြင့် မဟောဘဲ "အာကခ်ါမိ"ဟု ပရသပုဒ်ဖြင့် ဟောတော်မူသည်၊ ထို့ကြောင့် သက္ကတ ဥပဒေသည် ပါဠိ၌ မမြဲ ရကား ပါဠိသဒ္ဒါကျမ်းတို့ ပြအပ်သော "ပရသပဒပုဒ်, အတ္တနောပဒ" နာမည်သည် သက္ကတကျမ်း၏ တွင်ကျယ်ပြီး အမည်ကိုယူ၍ တင်စားအပ်သော အ တွင် ရှိ၏ နာမည်သာတည်း–ဟု မှတ်ပါ။

[ဆောင်] သူမျိုးတွက်တာ, ကျိုးနက်ပါမူ, ကြိယာနောင်, ဆောင်လေမှတ်ကြ, ပရသတည့်, ဝိဘတ္တိတည်း၊ မိမိတွက်တာ, ကျိုးနက်ပါမူ, ကြိယာနောင်, ဆောင်လေမှတ်လော, အတ္တနောဟု, သဘောမြှက်ဟ, အနက်ကျသည့်, သက္ကတနည်း, ကျမ်းကစ္စည်းက, မှီးရ၍ခေါ်အင်, ရှင်ဋီတွင်သည့်, ဆင်ခြင်သူတို့ မှတ်ဖွယ်ကို။

ဝိဘတ်တို့ ပဒမည်ပုံ။ ။ "ဝတ္တမာနာ–တိ အန္တိ, သိထ, မိမ, တေ အန္တေ, သေ ဝေ, မေ" ဤသုတ်၌ ဝတ္တမာနာသည် ပထမာဝိဘတ်ဆုံးသော တစ်ပုဒ်, တိ–ပထမာဝိဘတ်ကျသော တစ်ပုဒ်, အန္တိလည်း ပထမာ ဝိဘတ် ကျသော တစ်ပုဒ်, ဤသို့ စသည်ဖြင့် ၁၃–ပုဒ်ရှိ၏၊ ဤသို့လျှင် တိ–အန္တိ စသည်လည်း တစ်ဝိဘတ်ဆုံးသော တစ်ပုဒ်စီဖြစ်ရကား တိ–အန္တိ စသော ဝိဘတ်များကို "ပဒ" ဟုခေါ်ထားသည်၊ ဤကား–"ဝတ္တမာနေ တိပ် တသ် အန္တိ" စသော သုတ်၌ ကေဝုစ် ဒ္ဝိဝုစ် ဗဟုဝုစ်အားဖြင့် ဝိဘတ် ၁၈–ပုဒ်ဟု ယူ၍ ဝတ္တမာနေနှင့်တကွ ၁၉–ပုဒ်ရှိသော သုတ်ဟုဖွင့်သော သာရသွတ္ထိဋီကာကို မှီးသော အဓိပ္ပာယ်တည်း၊ ["ဝတ္တမာနေ သတ္တမျှေကဝစနန္တံ၊ တိပ်၊ ပေ၊ မဟေ၊ သဗ္ဗာနိ ဘောနိ ပထမေက ဝစနန္တာနံ သံကေတိတာနိ၊ ဝေ ကေ့နဝိသတိပဒံ သူတြဲ" သာရသွတ္ထိဋီကာ၊] ရူဋီကာ "ပဋ္ဌမိ တု အန္တ၊"သုတ် အဖွင့်၌ကား "တုအန္တ၊ ပေ၊ အာမသေ" ဤအားလုံးကို သမာဟာရဒ္ဒန်ပုဒ် တစ်ပုဒ်တည်းဟု ဆို၏၊ သာရသွတ္ထိဋီကာနှင့်မညီ။

ရှေးဆရာတို့ ကြံကြပုံ။ ။ ပရသ္သပဒ–အတ္တနောပဒ ဟူသော နာမည်သည် ဝိဘတ်၏ နာမည်တည်း၊ ဝိဘတ်ချည်းလည်း "ပဒ ပုဒ်"မဟုတ်, ဝိဘတ်ဆုံးသော "ဘဝတိ" စသည်သာ "ပဒ" မည်သည်၊ ထို့ကြောင့် တိ–အန္တိ စသည်ကို "ပဒ" ခေါ်ရာ၌ "ဘဝတိ" စသော အက္ခရာအပေါင်း၏ ပဒအမည်ကို အစိတ်ဖြစ်သော ဝိဘတ်၌ တင်စားအပ်သော "ကေဒေသ္ဏုပစာ"ဟု လည်းကောင်း, အထင်ရှင်နာမည် ဟုလည်းကောင်း ကြံကြ၏၊ တစ်နည်း–ပဒသဒ္ဒါ၏ "ပဒံ ဌာနေ ပရိတ္တာဝေ" စသော အနက်များတွင် "ကောဌာသ= အစု" အနက်ကို ဟော၏၊ ထို့ကြောင့် "ပရသ္သပဒ=သူတစ်ပါး အနက်ဟောသော ဝိဘတ်စု၊ ဘဏ္ဍနော-ပဒ=မိမိ အနက်ဟောသော ဝိဘတ်စု"ဟုလည်း ကြံကြသေးသည်။

ဝါဒန္တရ။ ။ ပရသ္သပဒ အတ္တနောပဒ အမည်ရခြင်း၏ အကြောင်းကို ရှည်၌ တစ်မျိုးပြထားသေး၏၊ ထိုရှေ့ဝါဒအပြင် နိဒ္ဒေသ၌ "ကမ္မံ ဧကေကာယကိရိယာ ယသာဓာရဏတ္တာ အတ္တာနာမ၊ ကတ္တာ ပန သဗ္ဗကိရိယာယ သာဓာရဏတ္တာ ပရေ နာမ= ကံသည် ဆိုင်ရာ ကြိယာတစ်ခုနှင့်သာဆက်ဆံ၏၊ "ဒါနံ ဒေတိ, သီလံ ရက္ခတိ" စသည်၌ ဒါနံဟူသော ကံသည် ဒေတိ ကြိယာတစ်ခုနှင့်သာ, သီလံဟူသော ကံသည် ရက္ခတိဟူသော ကြိယာတစ်ခုနှင့်သာ ဆက်ဆံ၏၊ အတ္တဟူသော မိမိလည်း မိမိတစ်ဦးတည်းနှင့်သာ ဆက်ဆံ၏၊ ထို့ကြောင့် ကံကို အတ္တနှင့် တူရကား အတ္တဟုခေါ်သည်၊ ကတ္တားတစ်ခုဆိုလျှင် ကြိယာအမျိုးမျိုးနှင့် ဆက်ဆံ၏၊ ပုရိသော ဒေတိ, ရက္ခတိ စသည်တည်း၊ ထို့ကြောင့် ကတ္တားသည် ပရ မည်၏၊ တေ အန္တေ စသော နောက် ၆–ပုဒ်သည် အတ္တမည်သောကံကို ဟောသောကြောင့် "အတ္တနော–အတ္တမည်သော ကံ၏+အတ္ထံ–အနက်ကို+ပကာသကာနိ–ပြတတ်ကုန်သော+ပဒါနိ–ပုဒ်တို့တည်း" အရ အတ္တနောပဒမည်၏၊ တိအန္တိစသော ရှေ့၆–ပုဒ်

ဒွေဒွေ ပဌမ၊ ၄၀၈။ ပရသ္သပဒါနဉ္စ–ပရသ္သပုဒ်တို့၏လည်းကောင်း၊ လေ၊ ပုရိသာ အတ္တနောပဒါနဉ္စ–အတ္တနောပုဒ်တို့၏ လည်းကောင်း။ သဗ္ဗာသံ, တာသံ ဝိဘတ္တိနံ–တို့၏၊ ဒွေဒွေ ပဒါနိ–၂ ပုဒ်, ၂ ပုဒ်တို့သည်၊ ပဌမမဇ္ဈိမ ဥတ္တမပုရိသ သညာနိ–ပဌမပုရိသ်, မဇ္ဈိမပုရိသ်, ဥတ္တမပုရိသ်, အမည်ရှိကုန်သည်၊ ဟောန္တိ၊တံ ယထာ–ထို ပဌမ မဇ္ဈိမ ဥတ္တမ ပုရိသ်တို့ဟူသည် အဘယ်တို့နည်း၊ တိ–တိလည်းကောင်း၊ အန္တိ–အန္တိလည်းကောင်း၊ ဣတိ–ဤ ၂ ပုဒ်သည်၊ ပဌမ ပုရိသာ–ပဌမပုရိသ်တို့မည်၏၊ သိ–သိ လည်းကောင်း၊ ထ–ထ လည်းကောင်း၊ ဣတိ, မဇ္ဈိမပုရိသာ–မဇ္ဈိမပုရိသ်တို့ မည်၏၊ မိ–မိလည်းကောင်း၊ မ–မလည်းကောင်း၊ ဣတိ, ဥတ္တမပုရိသာ–ဥတ္တမ ပုရိသ်တို့ မည်၏၊ အတ္တနောပဒါနမ္ပိ–အတ္တနောပုဒ်တို့တွင်လည်း၊ ဧ–တေလည်းကောင်း၊ လေ၊ ဥတ္တမပုရိသာ–တို့မည်၏

ကား ပရမည်သော ကတ္တားကို ဟောသောကြောင့် "ပရသ–ပရမှည် သော ကတ္တား၏ + အ ကတ္တံ ပကာသကာနိ"အရ ပရသ္သပုဒ်မည်၏ဟု ဆိုသေး၏၊ ထို ရှေ၀ါဒ နိဒ္ဒေသပါဒ ၂–မျိုးလုံးပင် မပြည့်စုံကြချေ။

[နိဒ္ဒေသ] ပဟာယ အတ္တနော ကမ္မံ, ပရံ ကတ္တာရ မာဒိသေ၊
ပရသ္သ ပဒ–မာချာတံ, တသ္မာ တံ ဝိညုနာ မတံ။
ကတ္တာရံ ပဇဟိတ္တာန, အတ္တနော ကမ္မ မာဒိသေ၊
အတ္တနောပဒ–မာချာတံ, ဇာနိတဗ္ဗံ ဝိစက္ခဏာ။

၄၈၅။ ပုရိသာ။ ။ "ပုရိသ်"ဟူသော နာမည်သည် "ဘ၀တိ" စသော အာချာတ်ကြိုယာ တစ်ပုဒ်လုံး၏ နာမည်မဟုတ်, တိ–အန္တိစသော အာချာတ် ဝိဘတ်များ၏သာ နာမည်ဖြစ်သည်၊ ထို့ကြောင့် "တိ–အန္တိ ဣတိ ပဌမပုရိသာ" စသည်ဖြင့် ဝိဘတ်တို့ကိုသာ ထုတ်ပြသည်၊ တိ–အန္တိ စသော အာချာတ်ဝိဘတ် တို့ကို ဘာ့ကြောင့် "ပုရိသ်"ဟု ခေါ်ရသ်နည်း–ဟု မေးဖွယ်ရှိရကား "သဏ္ဌာန ဆရာတို့ မှည့်ခေါ်အပ်သောကြောင့် အတွင်ရုဏ်ဦးအားဖြင့် တိ–အန္တိ စသော ဝိဘတ်များကို ပုရိသ်ဟုခေါ်သည်"ဟု နျာသ စသည်တို့ ဆိုကြသည်၊ [သဏ္ဌာနကျမ်း တို့၌ တွင်ကျယ်ခဲ့ပြီးသော နာမည်အတိုင်း "ပုရိသ"ဟု အရှင်ကစ္စည်းဆရာ နာမည်တပ်ထားသဖြင့် ကစ္စည်းကျမ်း၌လည်း ထိုနာမည် တက်ရောက်နေခြင်းကို "အတွင်ရုဏ်"ဟု ခေါ်သည်၊ "ဣမေ ပန 'ပဌမပုရိသာဒယော' ဝေါဟာရ ပေါရာဏာ၀–ဤ ပဌမပုရိသ် စသော အမည်တို့သည် ရှေးသဏ္ဌာနကျမ်းတို့၏ အမည်သာ"–နျာသ။]

တစ်နည်း, အနုတ္တသည်။ ။ ရှင်ဋီကာ၌ "တေယေ၀ ပ'ဌမာဒီ–ထို ပထမ မဇ္ဈိမ ဥတ္တမတို့သည်ပင်၊ ကာရကဒီပကတ္တာ–ကာရကအနက်ကို ပြတတ် (ကာရက အနက်ကို ပြည့်စေတတ်) ကုန်သည်၏ အဖြစ်ကြောင့်၊ ပုရိသာ–ပုရိသ်တို့မည်၏"

သမ္ဘတ္တ–အလုံးစုံသော ဝိဘာတ်တို့၌၊ ဧဝံ–ဤ, အတူတည်း၊ ပဌမမဇ္ဈိမုတ္တမပုရိသ ဗိမ္ဗနေန–ပဌမ, မဇ္ဈိမ, ဥတ္တမပုရိသ်ဟူသော ဤအမည်ကို မှည့်ရခြင်းဖြင့်၊ ပေ၊ နာမမှိ၊ ပေ၊ ဥတ္တမော–နာမမှိ ပယုဇ္ဇမာနေပိ တုံလျာဓိကရဏော ပဌမောသုတ်, တုမ္ဟေ မဇ္ဈိမောသုတ်, အမှေ ဥတ္တမောသုတ်တို့၌ ပဌမ မဇ္ဈိမ ဥတ္တမပုရိသ် ဟု ခေါ်ဝေါ်ရခြင်း အကျိုးရှိ၏။ (၄၃၁)

ဟုဆိုသောကြောင့် "ပူရေ၌–ကာရကအနက်ကို ပြည့်စေတတ်ကုန်၏၊ ဣတိပုရိသာ"ဟု ဝိဂြိဟ်ပြုလျှင် အနုတ္တနာမည်လည်း ဖြစ်နိုင်ပြန်၏၊ ချဲ့ဦးအုံ–ဝိဘာတ်မသက်ဘဲ ဓာတ်ချည်းသက်သက်ဆိုလျှင် ကြိယာ အနက်တစ်မျိုးကိုသာ သိရ၏၊ ဝိဘာတ်သက်လိုက်မှ "ကတ္တား ကံ ဘော"ဟူသော ကာရကအနက်ကို သိရသည်၊ ကာရကအနက်သာမက, ပစ္စုပ္ပန်စသော ကာလအနက်, ဧကဝုစ် ဗဟုဝုစ်တစ်ခုခု ဟူသော ဝုစ်အနက်ကိုလည်း ပြည့်စေနိုင်ရကား "ကာလကာရက ဝစနသင်္ခါတေ အတ္ထေ ပူရေ၌တိ ပုရိသာ"ဟု ပြုနိုင်သည်၊ [ကြိယာအနက်, သကတ်အနက်ကိုလည်း ပြည့်စေတတ်၏"ဟု ဆိုကြသေး၏၊ သို့သော် ထိုအနက်ကို ဝိဘာတ်က မပြုနိုင်, ဓာတ်ကသာ ပြုနိုင်သောကြောင့် စဉ်းစားသင့်သည်၊] ကာရိကာ၌ကား ပြုခဲ့သော ရဏ္ဍိအမည်အပြင် "တပည့်တို့၏ အဗ္ဘာသယ အလိုဆန္ဒကို ပြည့်ဝစေတတ်၏, တပည့်တို့၏ ယုံမှားသံသယကို ဖြေစင်စေတတ်သောကြောင့် ပုရိသမည်၏"ဟု ကြံ၍ ဤဂါထာကို ဆိုကြသေး၏။

နာမတုမှာမှ ယောဂိကာ, အတ္ထကောဒပုကာသကာ၊
အဗ္ဘာသယံတု သိဿာနံ, ပူရေ၌စ ပုနဿိစ။

ဥတ္တမခေါ်ပုံ။ ။ တိ အန္တိ ၂–ပုဒ်ကို ပရသ္သပုဒ် ၆–ယုံးတွင် ပဌမဆုံးဖြစ်သောကြောင့် "ပဌမေ + ဘဝံ ပဌမံ"ဟု လည်းကောင်း, ဘိတ ၂–ပုဒ်ကို အလယ်ဖြစ်သောကြောင့် "မဇ္ဈေ ဘဝံ မဇ္ဈိမံ"ဟု လည်းကောင်း ဖြစ်နိုင်၏၊ မိ မ ၂–ပုဒ်ကား အဆုံးဖြစ်၍ အန္တိမပုရိသ်"ဟု လည်းကောင်း, နောက်ဆုံးဖြစ်၍ "ဥတ္တမပုရိသ်"ဟုလည်းကောင်း မှည့်သင့်လျက် မမှည့်ဘဲ အမြတ်အနက် ယောဇဥတ္တမသဒ္ဒါဖြင့် ဥတ္တမပုရိသ်ဟု မှည့်ရာကား သက်သက် အထင်ရှင်ဖြစ် နာမည်ဟုမှတ်။ ["ဥတ္တမသဒ္ဒေါယံ သဘာဝတော တတိယဒုကေ ရုဠ္ဆော"–မောဂ္ဂလ္လာန်။]

ဧဝံ သမ္ဘတ္တ။ ။ "တိ အန္တိ ဣတိ ပဌမပုရိသာ" စသည်ဖြင့် ပြုခဲ့သော ဝိဘာတ် တို့သည် ဝတ္တမာန်ဝိဘာတ်ချည်းသာ ဖြစ်သေး၏၊ ထို့ကြောင့် "ဧဝံ သမ္ဘတ္တ"ဖြင့် ပဌမိစသော ဝိဘာတ်များ၏ ပရသ္သပုဒ်များတွင် အစ ၂–ပုဒ်သည် ပဌမပုရိသ်, အလယ် ၂–ပုဒ်သည် မဇ္ဈိမပုရိသ်, အဆုံး ၂–ပုဒ်သည် ဥတ္တမပုရိသ် မည်ကြောင်းကို ညွှန်ပြသည်။

သဗ္ဗေသ၊ လေ၊ ၄၀၉။ သဗ္ဗေသံ-ကုန်သော၊ တိဏ္ဏံ-၃ ပါးကုန်သော၊ ပရောပုရိသော ပဌမ မဇ္ဈိမုတ္တမ ပုရိသာနံ-ပဌမ, မဇ္ဈိမ, ဥတ္တမပုရိသ် တို့၏၊ ဧကာဘိဓာနေ-တပေါင်းတည်း ဆိုလိုခြင်းသည်၊ (သတိ-ရှိလတော်) ပရောပုရိသော - နောက်ပုရိသ်ကို၊ ဂဟေတဗ္ဗော - ယူထိုက်၏၊ သောစ -

---

၄၀၉။ သဗ္ဗေသမေကာဘိဓာနေ။ ။ "ပုရိသ်"ဟူသော အမည်သည် အာချာတ် တစ်ပုဒ်လုံး၏ အမည်မဟုတ်၊ အာချာတ် ဝိဘတ်များ၏သာ အမည်ဖြစ်ကြောင်း ပြခဲ့ပြီ၊ "သူသည်လည်းကောင်း, သင်သည်လည်းကောင်း ချက်ကုန်၏၊ သူသည်လည်းကောင်း, ငါသည်လည်းကောင်း ချက်ကုန်၏" စသည်ဖြင့် သူ့အတွက်, သင့်အတွက်, ငါ့အတွက်, ကြိယာတစ်ခုတည်းကို တစ်ပြိုင်နက် ဆိုလိုရာ၌ ပစဓာတ်နောင် အဘယ်ပုရိသ် (ဘယ်ဝိဘတ်) သက်မည်နည်း၊ "သူ" ဟူသော နာမသဒ္ဒါကို ငဲ့လျှင် အန္တိ ဟူသော ပဌမပုရိသ် သက်ရလိမ့်မည်။ သင်ဟူသော တုမှသဒ္ဒါကို ငဲ့လျှင် ထဟူသော မဇ္ဈိမပုရိသ် သက်ရလိမ့်မည်၊ ငါဟူသော အမှသဒ္ဒါကိုငဲ့လျှင် (မ) ဟူသော ဥတ္တမပုရိသ် သက်ရလိမ့်မည်၊ ထိုသို့ ငဲ့စရာတွေများသဖြင့် လုံးလုံးမသက်ဘဲ "သောစ တွံစ အဟံစ ပစ"ဟုချည်း ထားရမည်လော,သို့မဟုတ်-ပစတိ သိ မိ"ဟု ၃-မျိုးလုံး တစ်ခုပြီးတစ်ခု သက်ရမည်လော-ဟု ယုံမှားဖွယ်ရှိသောကြောင့် "သဗ္ဗေသမေကာဘိဓာနေ ပရော ပုရိသော"ဟု မိန့်သည်၊ ဤသို့ ပုရိသ် ၂-ပါးဖြစ်စေ, ၃-ပါးဖြစ်စေ တစ်ပြိုင်နက် သက်ခွင့်ကြုံရာ၀ယ် နောက်ပုရိသ်တစ်ခုသာ သက်စေရသည် ဟူလို။

ကာတန္တဝုတ္တိ။ ။ အပ္ပဝတ္တေ ပရိယာယေ၀ါ ပတ္တေ ပရိဘာသာယံ = ပုရိသ်တို့ လုံးလုံးမဖြစ်ဟူသော အနက်ရောက်လတော်လည်းကောင်း တစ်လှည့်စီဖြစ်ခွင့် ရောက်လတော်လည်းကောင်း (ထိုလုံးလုံး မဖြစ်ခြင်း တစ်လှည့်စီ ဖြစ်ခြင်းကို တားမြစ်ဖို့ရာ) ဤပရိဘာသာသုတ်ကို ဆိုအပ်၏။ [ဤ၌ "သောစ ပစတိ, တွဉ္စ ပစတိ"ဟု ၂-ဝါကျခွဲ၍ တစ်လှည့်စီဆိုခြင်းကို "ပရိယာယပတ္တ-တစ်လှည့်စီ ဖြစ်ခြင်း"ဟု ဆို၏။]

သဗ္ဗေသံ တိဏ္ဏံ။ ။ သုတ်၌ "သဗ္ဗေသံ"ဟု ရှိသောကြောင့် တိဏ္ဏံ ပဌမ မဇ္ဈိမုတ္တမပုရိသာနံ"ဟု ဖွင့်သည်၊ သို့သော် ထိုသဗ္ဗေသံကို ဧကဒေသ္ဗျုပစာရ (အပေါင်း ၃-ပါးလုံး၏ အမည်ကို အစိတ် ၂-ပါး၌လည်း တင်စားသော) နည်းအားဖြင့် ပုရိသ် ၂-ပါးကိုလည်း ယူ၍ "ပဌမနှင့် မဇ္ဈိမ, ပဌမနှင့် ဥတ္တမ, မဇ္ဈိမနှင့် ဥတ္တမ" ဤသို့ ပုရိသ် ၂ ပါး ဖြစ်ခွင့်ကြုံလျှင်လည်း နောက်ပုရိသ်သာ သက်ရမည်၊ ထို့ကြောင့် "သောစ တွဉ္စ ပစထ, သောစ အဟဉ္စ ပစာမ, တွဉ္စ အဟဉ္စ ပစာမ"ဟု ပုရိသ် ၂-ပါး သက်ခွင့်ကြုံရာ၌ နောက်ပုရိသ်သာ သက်ပုံကို လည်းကောင်း, "သောစ တွဉ္စ အဟဉ္စ ပစာမ"ဟု ပုရိသ် ၃-ပါး သက်ခွင့်ကြုံရာ၌ နောက်ပုရိသ်သာ သက်ပုံကိုလည်းကောင်း သိပါ။

ထိုသူသည်လည်း၊ ပဌတိ–ဖတ်၏၊ တွဋ္ဌ–သင်သည်လည်း၊ ပဌသိ–ဖတ်၏၊ တုမှေ–သင်တို့သည်၊ ပဌထ–ဖတ်ကုန်၏၊ သောစ–သည်လည်း၊ ပစတိ–ချက်၏၊ တွဋ္ဌ–လည်း၊ ပစသိ–၏၊ တုမှေ–သင်တို့သည်၊ ပစထ–ချက်ကုန်၏၊ ဧဝံ–ဤအတူ၊ သေသာသု–ကြွင်းကုန်သော၊ ဝိဘတ္တီသု–ဝိဘတ်တို့၌၊ ပရောပုရိသော–ကို၊ ယောဇေတဗ္ဗော–ယှဉ်စေတိုက်၏။ (၄၄၁)

ကောဘိဓာနေ။ ။ ရှေ့ဦးကာ၌ "ကေတော (ကေဏ္ဍ)–တပေါင်းတည်း + အဘိဓာနံ–ဆိုခြင်းတည်း၊ ကောဘိဓာနံ–ခြင်း"ဟု ဖွင့်၏၊ "သောစ ပစတိ, တွဋ္ဌ ပစသိ"ဟု ဝါကျခွဲ၍ တကွဲစီဆိုလိုရာ၌ ဤသုတ်အစီအရင်မလို၊ "သောစ တွဋ္ဌ ပစထ" စသည်ဖြင့် သူ၏ ချက်ခြင်း သင်၏ချက်ခြင်း ၂–ခုကို တပေါင်းတည်းဆိုလိုရာ၌သာ ဤသုတ်အရ ပရောပုရိသ်ကို ယှဉ်စေရ–သုက်စေရသည်ဟု ဆိုလိုသည်၊ ဤ ရှုအလို "ကေသဒ္ဒါသည် ကေတော အနုက်ဟောတည်း"ဟု မှတ်ပါ။ [ကာတန္တ၌ကား "ယုဂ ပဒ္ဓစနေ ပရပုရသာကၧာမ်"ဟု သုတ်ရှိ၏၊ ထိုသုတ်၌ "ယုဂပဒ်" သဒ္ဒါသည် "ကေကာလ–တစ်ခုတည်းသော ကာလ" ဟူသော အနုက်ကို ဟော၏၊ ပစကဲ့သို့သော ကြိယာတစ်ခုတည်းက "သူ၏ ချက်ဆဲ သင်၏ချက်ဆဲ ငါ၏ချက်ဆဲ"ဟု ပစ္စုပ္ပန်ကာလ တစ်ခုတည်းကိုဖြစ်စေ, အတီတ်ကာလ တစ်ခုတည်းကို ဖြစ်စေ, အနာဂတ်ကာလ တစ်ခုတည်းကိုဖြစ်စေ ဟောလျှင် ဤသုတ်အရ ပရောပုရိသ်တစ်ခုသာ, ဝိဘတ်တစ်ခုသာ သက်ပါ–ဟု ဆိုလိုသည်၊ ကစ္စည်းသုတ်၏ "ကောဘိဓာနေ"အရ "တပေါင်းတည်းဆိုခြင်း" ဟူရာ၌လည်း ကြိယာတူ ကာလတူမှ ပေါင်း၍ ဖြစ်သောကြောင့် ကာတန္တသုတ်လာ "ယုဂပဒ် ဝစန"နှင့် သဘောတူပင်။

ကြိယာကာလကွဲလျှင် မဆိုင်။ ။ ထို့ကြောင့် "သောစ ပစတိ, တွဋ္ဌ ပစိဿသိ, အဟံ ပစိ = သူချက်ဆဲ, သင်ချက်လတ္တံ့ ငါချက်ပြီ" ဟု ကာလကွဲရာ၌ ဤ ပရောပုရိသ် သက်ခွင့်မရှိ၊ "သော ဂစ္ဆတိ၊ တွံ ပဌသိ" စသည်ဖြင့် ကြိယာကွဲနေရာ၌ကား ဤ ပရောပုရိသ် သက်ရမည်လား ဟု ကြေဆဖွယ်ပင် မလို၊ မှန်၏–မြန်မာစကား၌လည်း ကြိယာတူ ကာလတူရာဝယ် "သူနှင့် သင်ဟာ စားကြတယ်၊ မင်းနှင့်ငါ သွားကြစို့၊ သူနှင့်ငါ အတူသွားကြမယ်" ဤသို့ စသည်ဖြင့် ကောဘိဓာနတစ်ပေါင်းတည်း ပြောလေ့ရှိကြသည်၊) ကြိယာကွဲ ကာလကွဲရာ၌မူ ထိုကဲ့သို့ ပေါင်း၍ ပြောရိုးမရှိ၊ ပြောလည်း မဖြစ်နိုင်၊ [ကောဘိဓာနေ–တူသောကာလ, တူသောကြိယာကို ဟောခြင်းသည်"ဟု ဆရာတို့ ပေးကြသော အနုက်သည် အဓိပ္ပာယ် ပေါ်လွင်အောင် ပေးအပ်သော အနုက်တည်း၊] ဤ "ကောဘိဓာနေ" အရ ပရောပုရိသ် သက်ဖို့ရာ "ကြိယာတူခြင်း, ကာလတူခြင်း"ဟု အင်္ဂါ ၂–ပါးရှိကြောင်းကို မှတ်ပါ။

ပုံစံ၌ ရှင်းလင်းချက်။ ။ "သောစ ပဌတိ, တွဋ္ဌ ပဌသိ, တုမှေ ပဌထ" ဟူသော ပုံစံ၌ ရှင်းလင်းဖွယ် ရှိ၏၊ "သောစ ပဌတိ" ဟူသော ဝါကျသည် ပရောပုရိသ်ကိုပြသော ဝါကျမဟုတ်, "ပုရိသော ဂစ္ဆတိ"ကဲ့သို့ သူ့ကတ္တားနှင့် သူ့ကြိယာ တွဲရိုးတွဲစဉ်သာတည်း၊ "တွဋ္ဌ ပဌသိ, တုမှေ ပဌထ" တို့လည်း ထို့အတူပင်၊ တွဲရိုးတွဲစဉ် ဝါကျများသာ ဖြစ်ကြ၏၊ ထို့ကြောင့် ဤပုံစံတို့၌ "ပဌတိ-ပဌသိ"တို့သည် သောစ-တွဋ္ဌတို့ကို ငဲ့၍ (ပရောပုရိသ်မချလျှင်) ရှိုးရိုးရှိစဉ် ကြိယာကိုပြသော ပုဒ်တည်း၊ ဤပရောပုရိသ်ချရမည့်အရာ၌ကား ထိုပဌတိ ပဌသိ တို့ကို ထည့်ဖွယ်မလို၊ "ပဌထ" တစ်ခုသာ ဖြစ်ရသည်ဟု ပြလို၍ "တုမှေပဌထ" ဟု အဆုံး၌ ပြ၏၊ ဤ၌ "တုမှေလည်း ပဌထနှင့် လိုက်လျောအောင် အပိုထည့်အပ်သော ကတ္တားသာတည်း၊ အမှန် ပရောပုရိသ်ရှိရမည့် ဝါကျကား "သောစ တွဋ္ဌ ပဌထ"သာ ဖြစ်သည်၊ "သောစ ပစတိ" စသည်၌လည်း နည်းတူ။

ဤသို့မယူလျှင် အပြစ်။ ။ ပုံစံတို့ကို ဤနည်းဖြင့် ရှင်းလင်းယူမှသာ "ဧကာဘိဓာနေ ပရောပုရိသော"ဟူသော သုတ်အဆိုနှင့် ညီညွတ်မည်၊ ဤသို့ ရှင်းလင်း၍ မယူလျှင် "သောစ ပဌတိ", တွဋ္ဌ ပဌသိ, တုမှေ ပဌထ" တို့သည် "နာမမှိ ပယုဇ္ဇမာနေပိ တုလျာဓိကရဏော ပဌမော, တုမှေ မဇ္ဈိမော"သုတ်တို့ အရ နာမသဒ္ဒါနှင့် ယှဉ်လျှင် ပဌမပုရိသ် (တိ-အန္တီ)သက်, တုမှသဒ္ဒါနှင့် ယှဉ်လျှင် "မဇ္ဈိမ-ပုရိသ် (သိ-ထ) သက်"ဟူသော ထားရိုးထားစဉ်အတိုင်းဖြစ်၍ ဤသုတ် တစ်သုတ်လုံး ဆိုရကျိုးမနပ်ဘဲ ရှိရာ၏။

ဆက်ဦးအုံ-ဤသုတ်၌ ဥတ္တမပုရိသ်ချရသော ပုံစံများ (သိဟိုင်္ဂမ္ဘီပါလျက်) မြန်မာမူ၌ မပါသေး၊ ထို့ကြောင့် "သောစ အဟဋ္ဌ ပဌာမ, တွဋ္ဌ အဟဋ္ဌ ပဌာမ, သောစ တွဋ္ဌ အဟဋ္ဌ ပဌာမ"ဟု နာမ အမှတွဲရာ, တုမှ အမှတွဲရာ, နာမ တုမှ အမှ တွဲရာတို့၌ ပရောပုရိသ် ချရပုံကိုလည်း သိပါ၊ ဧကဝုစ် ကတ္တားသာမက "တေစ တုမှေစ မယံစ ပဌာမ"ဟု ဗဟုဝုစ်ချည်းလည်းကောင်း၊ သောစ တုမှေစ အဟံစ ပဌာမ"ဟု ဧကဝုစ် ဗဟုဝုစ် ကတ္တားအမျိုးမျိုး ရောလျက်လည်းကောင်း ရှိနိုင်ပုံကိုလည်းသိပါ၊ [သစ (ထိုသူသည်လည်းကောင်း) တွံစ စန္ဒံ (လကို) ပဿထ, တွံစ သံစ ပဿထ (ဤ၌ "တွံနှင့်သ"ဟု တုမှသဒ္ဒါက ရှေ, နာမသဒ္ဒါက နောက် ရှိသော်လည်း စာအနေ ရှေ့နောက်ရှိခြင်းမှာ လိုရင်းမဟုတ်, သုတ်၌ ပဌမ မဇ္ဈိမ ဥတ္တမဟုဆိုစဉ်သာ လိုရင်းဖြစ်သည်ဟု ပြ၏၊) တွံစ အဟံစ ပဿာမ, အဟံစ တွံစ ပဿာမ, သစ တွံစ အဟံစ ပဿာမ, အဟံစ တွံစ သစ ပဿာမ, ... မုဒ္ဓဗောဓဋီကာ၊] ကလာပ်ဝုတ္တိ၌လည်း ဤအတူပင်တည်း။

ဗဟုဝုစ်ချည်းသာတဲ့။ ။ "ကတ္တားပုဒ်က ဧကဝုစ်ချည်းဖြစ်စေ, ဗဟုဝုစ်ချည်းဖြစ်စေ ဧကဝုစ် ဗဟုဝုစ်ရောလျက် ဖြစ်စေ မည်သို့ပင်ရှိသော်လည်း ကြိယာမှာ ဗဟုဝုစ်ချည်း ချရမည်"ဟု သက္ကတ ဗျာကရိုဏ်းတို့ ဆိုကြ၏၊ ဘာ့ကြောင့်

နည်း...ကတ္တား ၂၃ ၃ ၃ စသည် ("သောစ တောစ တွံစ တုမ္ဟေစ အဟံစ"ဟု ကတ္တားပုဒ် ၅-ခုတိုင်အောင်ပင်) ရှိနိုင်ရကား ထိုကတ္တား အများ၏ သချၢိုကို အစဉ်လိုက်၍ ကြိယာ၌လည်း ဗဟုဝုစ်သာ ရှိထိုက်သောကြောင့်တည်း၊ ထို့ကြောင့် ပါဠိ၌လည်း "အဟံစ မဒ္ဒီဒေဝီစ, ဓာလိကဏ္ဍာဒီနာ စုဘော အညမညံ သောကနုဒါ,ဝသာမ အသ်မေ တဒါ" (ဝေဿန်တာတ်) "အဟဘ္ဘ နုနဲ နုန္ဒာစ, ကဿာမ ယမသာဝနံ" (မဟောဓာတ်) ဟု ဗဟုဝုစ်ချုပ်များ ထင်ရှားစွာတွေ့ရ၏၊ [တထာပိ သမုဒါယသ သချၢနုသာရေန ဗဟုဝစနံ ဝေတိ=ထိုသို့ ပရောပုရိသ် ဖြစ်သော်လည်း အပေါင်းလိုင်ပုဒ်၏ သချၢိုကို အစဉ်လျှောက်သဖြင့် ဗဟုဝုစ်သာ မှတ်၊ –မုဒ္ဓဗောဓဋီကာ။] ဤသို့ ဗျာကရဏ်းတို့က ဗဟုဝုစ်သာ တထစ်ချ ဆိုကြသော်လည်း ဆရာတို့ကမူ "ဧကဝုစ် ပရောပုရိသ်လည်း ရှိနိုင်၏"ဟု မိန့်ကြ၏၊ ဆရာတို့ ထောက်အပ်သော သာဓကကား...

"တာဝတိ သာစ ယေဒေဝါ, တိဒဿနံ စ ဝါသဝေါ၊
တွံစ ဘဒ္ဒေ သုခီ ဟောတိ, ဂစ္ဆကညေ ယထာသုခံ"–အလမ္ဗုသာစာတ်။
"တွံစ ဘဒ္ဒေ သုခီ ဟောတိ၊ ဧသောစာပိ မဟာမိဂေါ၊"–သုဝဏ္ဏမိဂစာတ်။
"အဟံ ဝါပိ ဂဟပတိ သမဏသ ဂေါတမဿ ဝါဒံ အာရောပေယျံ,
ဒိဋ္ဌတပဿီ ဝါ နိဂဏ္ဌော, တွံဝါ"–မဇ္ဈိမပဏ္ဏာသ, ဥပါလိသုတ်။
"သံယေ ဒိန္နေ အဟဘ္ဘေဝ ပူဇိတော ဘဝိဿာမိ သံယောစ" ဥပရိပဏ္ဏာသ–
ဒက္ခိဏာ ဝိဘင်္ဂသုတ်။

ဓိပ္ပာယ်ရှင်း။ ။ ဤဧကဝုစ် ပရောပုရိသ် ချနိုင်ကြောင်းပြသော သာဓကများဝယ် သုဝဏ္ဏမိဂရာဇ် စာတ်၌သာ အဋ္ဌကထာ ဖွင့်၏၊ ထိုသို့ ဖွင့်ရာဝယ် "တွဘ္ဘ ဧသော စာပိ မဟာမိဂေါတိ ဒွေပိ ဇနာ သုခီ နိဒ္ဒုက္ခာ ဟောထ" ဟု ဗဟုဝုစ် (ထ ဝိဘတ် ဖြင့်) ဖွင့်သောကြောင့် ထိုပါဠိကို ထောက်၍ ဧကဝုစ် ပရောပုရိသ် ချနိုင်ကြောင်း မထင်ရှားသေး၊ "တွဘ္ဘ သုခီ ဟောတိ, ဧသောစာပိ မဟာမိဂေါ သုခီ ဟောတု"ဟုသာ ကြိယာတစ်ခုကို ထည့်စွက်ပေးရမည်ကဲ့သို့ ထင်သည်၊ အလမ္ဗုသာစာတ် ပါဠိတော်၌လည်း ဤနည်းပင်ဖြစ်ရာ၏၊ ပဏ္ဏာသပါဠိများ၌လည်း "ဒိဋ္ဌ တပဿီ ဝါ နိဂဏ္ဌော ဝါဒံ အာရောပေယျ, တွံဝါ အာရောပေယျာသိ" ဟု လည်းကောင်း "သံယောစ ပူဇိတော ဘဝိဿတိ"ဟုလည်းကောင်း ရှေးဝါကျမှ ကြိယာကို ဝိဘတ်ပြင်၍ လိုက်စေလိုမည် ထင်သည်၊ ထို့ကြောင့် ဤပါဠိများဖြင့် ပရောပုရိသ် ဧကဝုစ် ချသင့်ကြောင်းမှာ နိုင်လုံလောက်ပြီဟု မဆိုနိုင်သေးချေ၊ ဤထက်နိုင်လုံသော သာဓက ရမှသာ ဧကဝုစ်ပရောပုရိသ် ရှိထိုက်ကြောင်း မှတ်သင့်ပေသည်။

ပုဒ်စစ်လာ ပရောပုရိသ်။ ။ ပုဒ်စစ်၌ "တိသိထ, တိမိမ, သိမိမ, တိသိမိမ, တိ အန္တိ သိထ မိမ"ဟု ဝတ္တမာန် ပရသ္သပုဒ်အတွက် ငါးဝါရပြု၏၊ "တိသိထ" ဖြင့် "သောစ တွံစ"ဟု ကတ္တား ၂-ခုရှိရာ၌ "ဂစ္ဆတိ ဂစ္ဆသိ"ဟု ကြိယာ ၂-မျိုး ရှိသင့်သော်လည်း နောက်ပုရိသ်ကိုသာ ယူ၍ ဗဟုဝုစ်ဖြင့် "ဂစ္ဆထ"ဟု ကြိယာ တစ်ခုတည်းသာ ရှိရသည်ဟု ပြု၏၊ တိမိမ စသည်တို့ဖြင့် ပြုပုံ၌လည်း ဤနည်း အတိုင်းပင်၊ "တိ အန္တိ သိထ မိမ"ဖြင့် "သောစ တောစ တွံစ တုမှေစ အဟံစ ဂစ္ဆတိ ဂစ္ဆန္တိ ဂစ္ဆသိ ဂစ္ဆထ ဂစ္ဆာမိ"ဟု ရှိသင့်သော်လည်း နောက် အမှ ယောဂဖြစ်သော ဥတ္တမပုရိသ်ကိုသာ ယူ၍ ဗဟုဝုစ်ဖြင့် "ဂစ္ဆာမ"ဟု ကြိယာ တစ်ခုတည်း ရှိရသည်ဟုပြု၏၊ ဤသို့လျှင် ပုဒ်စစ်၌ ဗဟုဝုစ်ချနည်းကိုသာ သက္ကတ အတိုင်း ပြသည်။

ရင်သင့်သမျှ ပရောပုရိသ်။ ။ ဤပုဒ်စစ်ကို နည်းမှီး၍ ရသင့်သမျှ ဗဟုဝုစ်ချည်း ချရသော ပရောပုရိသ်များကို အောက်ပါအတိုင်းမှတ်ပါ၊ [ဧက=ဧကဝုစ်၊ ဗဟု=ဗဟုဝုစ်၊ ဧကဗဟု=ရှေ့ဧကဝုစ်, နောက် ဗဟုဝုစ်၊ ဗဟုဧက=ရှေ့ဗဟုဝုစ်, နောက်ဧကဝုစ်။]

(၁) **သုဒ္ဓဧကဝါရ။** ။ တိ သိ ထ, တိ မိ မ, သိ မိ မ, တိ သိ မိ မ။
(၂) **သုဒ္ဓဗဟုဝါရ** ။ ။ အန္တိ ထ ထ, အန္တိ မ မ, ထ မ မ, အန္တိ ထ မ မ။
(၃) **ဧကဗဟုမိဿ။** ။ တိ ထ ထ, တိ မ မ, သိ မ မ, တိ သိ မ မ။
(၄) **ဗဟုဧကမိဿ။** ။ အန္တိ သိ ထ, အန္တိ မိ မ, ထ မိ မ, အန္တိ ထ မိ မ။
(၅) **ဧကဗဟု ဧက။** ။ တိ အန္တိ သိ ထ, တိ အန္တိ မိ, သိ ထ မိ မ, တိ အန္တိ သိ ထ မိ မ။
(၆) **ဧကဗဟုဗဟု။** ။ တိ အန္တိ ဝိ ထ, တိ အန္တိ မ မ, သိ ထ မ မ, တိ အန္တိ သိ ထ မ မ။
(၇) **သဗ္ဗမိဿက။** ။ တိ အန္တိ သိ ထ ထ, တိ အန္တိ မိ မ မ, သိ ထ မိ မ မ, တိ အန္တိ သိ ထ မိ မ မ။

အမှာ။ ။ ၇-နံပါတ်၌ "မိ မ မ"ဟု ၃-ဝါရ ပါ၏၊ တကယ် ပါဠိစီလျှင် "သောစ တောစ အဟံစ မယံစ ဂစ္ဆာမ" ဟု စီရလိမ့်မည်၊ သို့ဖြစ်လျှင် မိမိ အတွက် အဟံ, မယံ ၂-မျိုး မရနိုင်၊ ထို့ကြောင့် ထို ၃-ဝါရကို စက် ၄-ချက် မပျက်ရုံသာ ထည့်ထား၏၊ အမှန်အားဖြင့် မရသင့်ဟု မှတ်ပါ၊ ထို့ပြင်- "တိ သိ ထ ထ, တိ ထ မ မ" စသော ဝါရများလည်း ရကောင်းပါသေး၏၊ ၄-ချက်လွှည့်၍ မရသောကြောင့် မပြဘဲ ချန်ထား ပါသည်။

ပရောပုရိသ်ပေါင်း။ ။ ဤ၌ ပြထားသော ၇-ဌာနဝယ် နောက်ဆုံး ၃-ဝါရကို နုတ်၍ ကျန် ၂၅ သည် ဝတ္တမာန် ပရသ္သပုဒ်အတွက် ဖြစ်၏၊ အတ္တနောပုဒ်

နာမမှိ ပဌမော ၄၁၀။ ။ တုလ္ယာဓိကရဏေ-သော၊ နာမမှိ-ကို၊ ပယုဇ္ဇမာနေပိ-ယှဉ်စပ်အပ်သော်လည်းကောင်း၊ အပယုဇ္ဇမာနေပိ-မယှဉ်စပ်အပ်သော်လည်းကောင်း၊ ပဌမ· ပုရိသော-သည်၊ ဟောတိ-၏၊ သော-ထိုသူသည်၊ ဂစ္ဆတိ-သွား၏၊ တေ-တို့သည်၊ ဂစ္ဆန္တိ-သွားကုန်၏၊ အပယုဇ္ဇမာနေပိ-မယှဉ်စပ်အပ်ရာ၌လည်း (ဥဒါဟရဏဲ - ဥဒါဟရဏ်ကား၊) ·ဂစ္ဆတိ - ၏၊

အတွက်လည်း ၂၅-ဖြစ်၍ ဝတ္ထုမာန်ဝိဘတ်အတွက် ၅၈-ဖြစ်ရကား ဝိဘတ် ရှစ်သွယ်လုံးအတွက် ပုရောပုရိသ် လေးရာဖြစ်၏ဟု အကြမ်းအားဖြင့် မှတ်သားပါ၊ ကေဝုစ်ချနည်းနှင့်တကွ ဤထက်အကျယ်ကိုကား ဝိသုဒ္ဓါရုံသုတ်နက် ပုဒ်စစ်ဂဏ္ဌီတို့၌ ရှုကြပါလေ။

[ဆောင်] ပုရိသ်ပုရော, ဤ၌ပြော, မှတ်လော လေးရာတည်း။

ပုရိသ်ရှင်း။ ။ "သောစ တွန္ဆ"ဟု ကတ္တားပ-ခု ရှိနေရာဝယ် ပဌမပုရိသ် (တီ အန္တီ) မဇ္ဈိမပုရိသ် (သိ ထ) တို့သည် သူ သက်မည် ငါ သက်မည်ဟု အလုအယက်ရောယှက်၍ နေသောကြောင့် ထိုကဲ့သို့ မရောယှက်စေခြင်းငှာ ဤသုတ်ဖြင့် ပရောပုရိသ်ကိုယူ, ဝါ-နောက် ပုရိသ်သက်ဟု ရှင်းလင်း၍ ပြသောကြောင့် ဤသုတ်သည် ပုရိသ်ချင်း မရောယှက်ရအောင် ရှင်းလင်းပြသော ပုရိသ်ရှင်းသုတ်သာ ဖြစ်သည်။] ရှေးကမူ "တိသိထ" စသည်ကို ပုရိသ်ချင်း ရောယှက်၍ပြသောကြောင့် "ပုရိသ်ယှက်"ဟု ခေါ်စမှတ်ပြုကြသည်၊ ထို "တိသိထ" စသည်လည်း "တိနှင့်သိ" ရောယှက်ဖွယ် ရှိရာဝယ် "ထ"ဟူသော နောက် ပုရိသ်သာ၍ ဟူသော "ပုရိသ်ရှင်း"သာတည်း၊ ဤ ပရောပုရိသ်ကို ပြရာ၌ ကတ္တားဟော ဝါကျကိုသာ ပြလေ့ရှိကြသော်လည်း "စောရေန သောစ တွံစ ဟညေထ=ခိုးသူသည် သူ့ကို လည်းကောင်း, သင့်ကိုလည်းကောင်း သတ်အပ်ကုန်၏"ဟု ကံဟောဝါကျ မျှားလည်း ရှိကောင်းသည်ပင်။]

၄၁၀။ နာမမှိ။ ။ တုမှ· အမှ သဒ္ဒါတို့နှင့်တကွ· ပုရိသ စသော နာမ်ဝိဘတ် သက်ရသော ပုဒ်ဟူသမျှသည် နာမသဒ္ဒါ အမည်ရသည်သာတည်း၊ သို့သော် "တုမှေမဇ္ဈိမော, အမှေ ဥတ္တမော"သုတ်ဖြင့် တုမှ အမှ သဒ္ဒါ ၂-မျိုးကို သီးခြားယူလတ္တံ့ ဖြစ်သောကြောင့် ဤသုတ်၌ နာမမှိပါ၌ဖြင့် ထို တုမှ အမှ သဒ္ဒါ ၂-မျိုးမှ ကြွင်းသော နာမ်ပုဒ်များကိုသာ ယူရတော့သည်၊ နည်းလေးဆယ်၌ လာသော ဂေါ့ဗလိဗဒ္ဒနည်း-ဗုည ညာဏသမ္ဘာရ နည်းမျိုးတည်း။

ပယုဇ္ဇမာနေပိ။ ။ "သော+ဂစ္ဆတိ"ဟု ဂစ္ဆတိကြိယာနှင့် သောကို တွဲဖက်ပြထားခြင်းကို "ယှဉ်စပ်"ဟု ဆိုသည်၊ အပိသဒ္ဒါသည် အပယုဇ္ဇမာနေကို ဆည်းသောကြောင့် (အပိသဒ္ဒါက အဝုတ္တသမုစ္စည်း အနက်ရှိသောကြောင့်) ဝုတ္တိ၌ "အပ

ကစ္ဆန် -ကုန်၏၊ တုလျှာဓိကရဏေတိ -ပုဒ်သည်၊ ကိမတ္တံ -နည်း၊ တေန အေဝ ဒဏ္ဍေန -တိုအေဝဒတ်သည်၊ တံ -သင့်ကို၊ ဟညေ -သတ်အပ်၏၊ ဣတိ -ဤပြုယုဂ် တို့၌ တားမြစ်ရန်ခြင်း အကျိုးရှိ၏။ (၄၃၂)

ယုဇ္ဇမာနေပိ" ဟု ထပ်၍ဖွင့်ရသည်၊ "သော ဂစ္ဆတိ, တေ ဂစ္ဆန္တိ" တို့ကား "သော-တေ"ဟု နာမသဒ္ဒါ တိုက်ရိုက်ယှဉ်စပ်ပြထားသော ပယုဇ္ဇမာန ပုံစံတည်း။ [တသဒ္ဒါသည် နာမသဒ္ဒါပင်တည်း၊] "ဂစ္ဆတိ ဂစ္ဆန္တိ"တို့ကား "သော-တေ"ဟု နာမသဒ္ဒါ တိုက်ရိုက်မပါသော အပယုဇ္ဇမာန ပုံစံတို့တည်း၊ ထို့ကြောင့် အပယုဇ္ဇမာနေပိ ဟု ဆိုရ၍ "ဂစ္ဆတိ ဂစ္ဆန္တိ"ဟု "သော-တေ" မပါဘဲ ပုံစံထုတ်သည်။

ဆက်ဦးအုံ-"သော, တေ" စသည်ဖြင့် နာမသဒ္ဒါ တိုက်ရိုက်မပါသော်လည်း "ဂစ္ဆတိ"ဟူသော ကြိယာပုဒ်ချည်းပင် "သူ+သွား၏"ဟူသော အနက်, "ဂစ္ဆန္တိ" ဟူသော ကြိယာပုဒ်ချည်းပင် "သူတို့+သွားကြ၏"ဟူသော အနက်ကို ပြစွမ်းနိုင်သောကြောင့် "သော+တေ" စသော နာမသဒ္ဒါ တိုက်ရိုက်ယှဉ်လျက် မပါရာ၌ "တိ+အန္တိ" ဟူသော ပဌမပုဂ္ဂိုလ် ဝိဘတ်များ သက်နိုင်ကြပေသည်၊ မှန်၏-အာချာတ်ကြိယာသည် ဝိသေသျှပုဒ်ဖြစ်၍ နာမ်ပုဒ်များကား ဝိသေသန ပုဒ်များဖြစ်၏၊ "ဂစ္ဆတိ-သွား၏"ဟူရာ၌ "သူ"ဟုလည်းကောင်း, ယောက်ျား မိန်းမ" စသည်ဟုလည်းကောင်း မထင်ရှားသဖြင့် "သွားခြင်း" သာမည်ဖြစ်နေသောကြောင့် "သော"ဟု ဝိသေသန ကူမရသည်၊ ထို့ကြောင့် တစ်ခါတစ်ရံ ထို ဝိသေသနပုဒ်နှင့် မယှဉ်သော "ဂစ္ဆတိ" ချည်း ရှိသည့်အခါလည်း "သူ + သွား၏" ဟူသော အနက်ကို ဟောစွမ်းနိုင်၏ဟု မှတ်ပါ။

ယောဂ္ဂလွှာန်။ ။ သာမတ္ထိယာ လဒ္ဓတ္တာ အပယုဇ္ဇမာနေသုပိ တုမှာ-မှ သေသေသု ဘဝန္တီ=သူ, သင်, ငါဟူသော အနက်ကို ကြိယာပုဒ်တို့က ဟောစွမ်းနိုင်သည်၏ အဖြစ်ဖြင့် ရအပ်ကုန်သည့်အတွက် တုမှ အမှ (ထိုမှ ကြွင်းသော) နာမသဒ္ဒါတို့ကို မယှဉ်စပ် မသုံးစွဲအပ်ကုန်သော်လည်း တိ စသော အာချာတ် ဝိဘတ်များ ဖြစ်နိုင်၏။

ဂမျမာန်။ ။ ဤသို့ နာမစသော သဒ္ဒါမပါဘဲလည်း ဂစ္ဆတိကြိယာဖြင့် နာမ စသော သဒ္ဒါ၏အနက်ကို သိနိုင်လောက်သော အရာကို "ဂမျမာန" ဟု ခေါ်သည်၊ ဂမျမာန-ဂမျမာန်၊ ဝါ-သိလောက်သော အရာ၊ ဆရာတို့ကား အပ္ပယုဇ္ဇမာနေပိဟု မထည့်ဘဲ "ဂမျမာနေပိ-(မှန်းဆ၍ သိအပ်သော် လည်းကောင်း"ဟု သုတ်နက်ပေးကြသည်၊ ဆရာများအလို အပိသဒ္ဒါဖြင့် ဂမျမာနေကို ဆည်းသည်ဟု မှတ်ပါ။

တုလျှာခံကရဏော။ ။ [တုလျှာခံကရဏောပုဒ်၏ သဒ္ဒါနက်ကို ရှေ့ကမ္ဘာရည်းသမာသ်၌ပြခဲ့ပြီး] "တူသော တည်ရာအနက်ရှိ" ဟူရာ၌ "မည်သည့်ပုဒ်နှင့် တူသော တည်ရာ ရှိသနည်း"ဟု မေးဖွယ်ရှိ၏၊ ကြိယာပုဒ်များကို ပြရာ အာချာတ်ခန်းဖြစ်၍ အရာဌာန အားလျော်စွာ "အာချာတ် ကြိယာပုဒ်နှင့် တူသော တည်ရာရှိသည်"ဟု ဖြေ၊ ထို့ကြောင့် ကြိယာပုဒ်နှင့် တည်ရာ အနက်အားဖြင့် တူသော နာမသဒ္ဒါကို ("သော့ ဂစ္ဆတိ, တေ ဂစ္ဆန္တိ"၌ "သော-တေ"တို့ကဲ့သို့) တိုက်ရိုက် တွဲစပ်ပြထားသော် လည်းကောင်း, (ဂစ္ဆတိ ဂစ္ဆန္တိချည်း ဖြစ်၍ "သော-တေ" စသည့်ပုဒ်များကို) မတွဲစပ်ဘဲ ထားသော်လည်းကောင်း, ဂမ္ဘီ စသော ဓာတ်နောင် ဧကဝုစ် ဗဟုဝုစ် လိုက်၍ ထိုက်သည် အားလျော်စွာ တိ-အန္တိ ကဲ့သို့ သော ပဌမပုရိသ်ဝိဘတ်များ သက်ကြရသည်။

နာမ်ပုဒ်နက်။ ။ "ပုရိသော မဂ္ဂं ဂစ္ဆတိ" ဤပြယုဂ်၌ ပုရိသ၏အနက်သည် သကတ်, ဒြပ်, လိင်, သင်္ချာ, ကာရကအားဖြင့် ၅-ပါးရှိ၏၊ ထိုတွင် ယောက်ျားဇာတ်သည် သကတ်, ယောက်ျား၏အထည် ကိုယ်ခန္ဓာသည် ဒြပ်, သန့်ရှင်းသောအခြင်းအရာသည် ပုလ္လိင်, "ပုရိသော"ဟု ဆိုသောကြောင့် တစ်ယောက်တည်း အဖြစ်သည် ဧကဝုစ်သင်္ချာ, သွားခြင်းကြိယာကို ဖြစ်စေနိုင်သော "သွားစမ်းနိုင်သော) သတ္တိသည် ကတ္တုကာရက၊ ဤသို့လျှင် ပုရိသ၏ ဟောနက်သည် ၅-မျိုးရှိ၏၊ မဂ္ဂံ၌လည်း အနက် ၅-မျိုးပင်၊ ထိုတွင် လမ်းဇာတ်သည် သကတ်, လမ်းဒြပ်သည် ဒြပ်, ရှေးဆရာတို့ သတ်မှတ်အပ်သော သင်္ကေတပုလ္လိင်, လမ်းတစ်လမ်းတည်း၏ အဖြစ်သည် ဧကဝုစ်သင်္ချာ, သွားခြင်းကြိယာဖြင့် ရောက်အပ် (သွားအပ်, သွားစရာ၏ အဖြစ်ဟူသော) သတ္တိသည် ကမ္မကာရက။

ကြိယာပုဒ်နက်။ ။ ဂစ္ဆတိကြိယာ၏ ဟောနက်လည်း "သကတ်, ပဓာနဒြပ်, အပဓာနဒြပ်, သင်္ချာ, ကာရက"ဟု ၅-မျိုးရှိ၏၊ ထိုတွင် "ဂစ္ဆတိ-သွား၏" ဟု ဆိုလိုက်သောအခါ ကြားရသူတို့၏ စိတ်ထဲ၌ မိမိ မှတ်သားဖူးသော သွားခြင်းကြိယာသည် ပထမပေါ်လာ၏၊ ထိုကြိယာသည် သတ္တဝါအများနှင့် ဆိုင်သော သွားခြင်းကြိယာ သာမည (ကြိယာဇာတ်) ဖြစ်၍ သကတ် မည်၏၊ ထိုနောက် ယောက်ျား၏ သွားခြင်းကို ပြောသော အရာဌာနဖြစ်၍ အုရာ အားလျော်စွာ ယောက်ျား၏သွားခြင်းကြိယာသည် စိတ်၌ဖြစ်ပေါ်လာ၏၊ ထိုကြိယာကား ယောက်ျားနှင့်ဆိုင်သောကြောင့် ဝိသေသကြိယာ - မည်၏၊ ဤဝိသေသ ကြိယာသည် ကြိယာဒြပ်မည်၏၊ [ဒြပ် ၅-မျိုးတွင် "ကြိယာဒြပ်" ရှိကြောင်း ဘာဝတဒ္ဓိတ်၌ ပြခဲ့ပြီ၊] ဤ "ယောက်ျား၏သွားခြင်း ကြိယာ"ဟူသော ဒြပ်ကား ဂစ္ဆတိအရ မုချဟောလိုရင်းအနက်ဖြစ်၍ ပဓာနဒြပ်မည်၏၊ ထိုသွားခြင်း ကြိယာဒြပ်သည် သူ့ဘာသာမဖြစ်, ယောက်ျားဒြပ်၌ တည်၍ဖြစ်ရကား "ဂစ္ဆတိ" ကြိယာသည်ပင်

ယောက်ျားဒြပ်ကိုလည်း အပေါဓနအားဖြင့် ဟောသေး၏၊ သွားခြင်းကြိယာ၏ တစ်ခုတည်းအဖြစ်သည့် ဧကဝုစ်သဏ္ဌာ၊ "ဂစ္ဆတိ–သွား၏"ဟု ဆိုရာ၌ သွားစွမ်းနိုင်လို့သာ သွားသည့်, မသွားစွမ်းနိုင်ဘဲ ဒုလာစွဲနေလျှင် သွားခြင်းကြိယာကို မဖြစ်စေနိုင်၊ ထို့ကြောင့် "ဂစ္ဆတိ" ဟု ဆိုလိုက်လျှင် ကြားရသူတို့စိတ်၌ သွားစွမ်းနိုင်သော ကတ္တုသတ္တိကိုလည်း သိရ၏၊ ထို ကတ္တု သတ္တိသည်လည်း ဂစ္ဆတိ၏ အနက်ဖြစ်သော ကတ္တုကာရကတည်း၊ ဤသို့လျှင် ဂစ္ဆတိအတွက်လည်း အနက် ၅–ပါးပင် ရသည်။

တူ–မတူ စစ်ချက်။ ။ ဂစ္ဆတိ၏ အနက်နှင့်ပုရိသောအနက်ကို ကောက်ချက်ချသောအခါ သကတ်, လိင်, သဏ္ဌာအားဖြင့် မတူ၊ ချဲ့ဦးအုံ–သကတ် (သကတ္ထ) ဟူသော မိမိတစ်ပုဒ်တည်းပိုင်အနက်ဖြစ်၍ သကတ်ချင်း မတူနိုင်ကြ၊ အာချာတ်၌ လိင်အနက် မရှိ၍ လိင်ချင်း တူ–မတူ စိစစ်ဖွယ် မလို၊ သဏ္ဌာလည်း (ဧကဝုစ်သဏ္ဌာချင်းတူစေကာမူ)ပုရိသော၏ သဏ္ဌာသည် ယောက်ျားတစ်ယောက်တည်း၏ အဖြစ်–ဂစ္ဆတိ–သဏ္ဌာကား သွားခြင်းကြိယာ တစ်ခုတည်း၏ အဖြစ်တည်း၊ ဤသို့ သဏ္ဌာအရချင်း ကွဲသောကြောင့် သဏ္ဌာအနက်တစ်ခုပေါ်၌ ပုရိသောနှင့် ဂစ္ဆတိ သဒ္ဒါ ၂–ခုတို့ မတည်နိုင်ကြသဖြင့် သဏ္ဌာအတွက်လည်း တုလျှာဓိကရဏ မဖြစ်။

အနက် အရတူပုံ။ ။ ဂစ္ဆတိ၏ ဟောနက်ဖြစ်သော အပေါဓနဒြပ်နှင့် ကာရကကား တူကြသည်၊ ယောက်ျားဒြပ် တစ်ခုတည်းကို လည်းကောင်း, ထိုယောက်ျားဒြပ်၏ သွားနိုင်သော ကတ္တုသတ္တိကိုလည်းကောင်း ပုရိသောလည်း ဟော၏, ဂစ္ဆတိလည်း ဟော၏၊ ထိုဒြပ်နှင့် ကတ္တုသတ္တိအနက် ၂–ခုပေါ်၌ ပုရိသော–ဂစ္ဆတိသဒ္ဒါ ၂–ခုတို့ အတူတကွ တည်ကြသောကြောင့် "တုလျှံအဓိကရဏံ ယသ" အရ ပုရိသော ဟူသော နာမသဒ္ဒါသည် ဂစ္ဆတိကြိယာနှင့် တုလျှာဓိကရဏ ဖြစ်သည်ဟု ဆိုရသည်၊ ယသ–အကြင် (ပုရိသော စသော) နာမသဒ္ဒါ၏၊ တုလျှံ–ကြိယာပုဒ်နှင့်တူသော၊ အဓိကရဏံ–တည်ရာအနက်သည်၊ အတ္ထိ၊ ဣတိ၊ သော–ထို နာမသဒ္ဒါသည်၊ တုလျှာဓိကရဏောဟု–မည်၏။

မှတ်ချက်။ ။ "သဏ္ဌာအားဖြင့် တုလျှာဓိကရဏဖြစ်သည်"ဟု ဆိုကြသေး၏၊ ဧကဝုစ်ဟူသော သဏ္ဌာနာမည်ချင်းသာတူသည်၊ ထိုနာမည်၏ တည်ရာအနက်ချင်းကားမတူ၊ ထို့ကြောင့် ထိုစကားကို စဉ်းစားသင့်သည်၊ မဂ္ဂနှင့် ဂစ္ဆတိလည်း သဏ္ဌာချင်း တူကြသည်ပင်၊ သို့သော် မဂ္ဂ၏ ဧကဝုစ်သဏ္ဌာကို ဂစ္ဆတိက ဟောသည်မဟုတ်, ဂစ္ဆတိ၏ ဧကဝုစ်သဏ္ဌာကိုလည်း မဂ္ဂက ဟောသည်မဟုတ်၊ ထို့ကြောင့် ဧကဝုစ်သဏ္ဌာ ဟူသော အသံချင်း တူစေကာမူ တုလျှာဓိကရဏ ဖြစ်သည် ဟု မဆိုနိုင်၊ မဂ္ဂနှင့် ဂစ္ဆတိတို့ ဒြပ်ချင်း ကာရကချင်းကား လုံးဝမတူကြ၊ ထို့ကြောင့် မဂ္ဂနှင့် ဂစ္ဆတိတို့သည် မည်သည့်နည်းနှင့်မျှ တုလျှာဓိကရဏ မဖြစ်နိုင်တော့ချေ၊ [ဤနေရာဝယ် ဝုတ္တ အဝုတ္တသဘောကိုပါ ထည့်သွင်း ပြောသင့်၏၊ အခြေပြု၍ နားလည်လောက်အောင် ရေးခဲ့ပြီ။]

[ဆောင်] ကြိယာနှင့်, တုလျှာဓိကရဏ, ဖြစ်တုန်ကမူ, ဝုတ္တချည်းမှတ်, မဖြစ်လတ်က, အဝုတ္တ, မုချဆက်ဆက်ခေါ်။

တုမ္မေ မစ္ဆိုမော ၄၁၁။ တုလ္ယာဓိကရဏေ, တုမ္မေ–တုမ္မ သဒ္ဒါကို၊ ပယုဇ္ဇမာနေပိ, အယပယုဇ္ဇမာနေပိ, မစ္ဆိုမပုရိသော ယောတိ၊ တွံ–သည်၊ ယာတိ–သွား၏၊ တုမ္မေ–တို့သည်၊ ယာထ–သွားကုန်၏၊ အပယုဇ္ဇမာနေပိ (ဥဒါဟရဏံ)၊ ယာသိ, ယာထ၊ တုလ္ယာဓိကရဏေတိ ကိမတ္ထံ၊ တယာ–သင်သည်၊ သြဒနော–ထမင်းကို၊ ပစ္စတေ–ချက်အပ်၏၊ ဣတိ–၏။ (၄၃၆)

တုလ္ယာဓိကရဏေတိ၊ ပေ၊ ဒေဝဒတ္တေန။ ။ "တေန+ဟညသေ" ဝယ် တေနဟု နာမသဒ္ဒါကို တွဲဖက်ယှဉ်စပ်ထားသောကြောင့် အတ္တနောပုဒ် "တေ" ဝိဘတ်ဟူသော ပဌမပုရိသ်သက်၍ "ဟညတေ"ဟု ထားထိုက်သည် မဟုတ်ပါလော, အဘယ့်ကြောင့် "ဟညသေ"ဟု မစ္ဆိုမပုရိသ် "သေ" ဝိဘတ်ဖြင့် ထားရပါသနည်းဟု မေးဖွယ်ရှိ၏၊ အဖြေကား–တေနသည် ဟညသေနှင့် တုလ္ယာဓိကရဏာ မဖြစ်သောကြောင့် ပဌမပုရိသ်, တေဝိဘတ်ဖြင့် မထားဘဲ မစ္ဆိုမပုရိသ်သေဝိဘတ်ဖြင့် ထားရသည်၊ ချဲ့ဦးအုံ–"တေန ဒေဝဒတ္တေန" အရ သတ်တတ် သူ ဒေဝဒတ်ရ၍ "ဟညသေ" အရကား သတ်အပ်သူ (အသတ်ခံရသူ) ရ၏၊ ထို့ကြောင့် တေနသည် ဟညသေနှင့် အနက်အရချင်း မတူသဖြင့် တုလ္ယာဓိကရဏာ မဖြစ်၊ ဤသို့လျှင် တေနဟု နာမသဒ္ဒါကို တိုက်ရိုက်ယှဉ်စပ်ထားသဖြင့် "နာမမှိ ပယုဇ္ဇမာနေပိ"ဟူသော အဂ်ါနှင့် ညီညွတ်ပါသော်လည်း တုလ္ယာဓိကရဏာ ဖြစ်ခြင်းဟူသောအဂ်ါနှင့် မညီသောကြောင့် ပဌမပုရိသ် တေဝိဘတ် မသက်နိုင်။

အရူပ်မှတ်ဖွယ်။ ။ "ဤစကားအရ "၁–နာမသဒ္ဒါကို တိုက်ရိုက်ယှဉ်စပ်ထားခြင်း,သို့မဟုတ် နာမသဒ္ဒါ၏အနက်ကို သိလောက်ခြင်း၊ ၂–ကြိယာနှင့် ထိုနာမသဒ္ဒါကို တုလ္ယာဓိကရဏာ (အနက် အရတူ) ဖြစ်ခြင်း, ဤအဂ်ါ ၂–ပါး ညီညွတ်မှ ပဌမပုရိသ်ဝိဘတ် သက်နိုင်သည်ဟု မှတ်ပါ။ ["ဒေဝဒတ္တေန" ကား တေန၏စွဲနက်ကို ပြလိုရှိ အပိုထည့်ပါဌ်တည်း၊ ထို့ကြောင့် အဆုံးဌ်ပြထားသည်၊ တွံဟူသော တုမ္မသဒ္ဒါနှင့် တုလ္ယာဓိကရဏာ ဖြစ်သောကြောင့် တုမ္မေ မစ္ဆိုမောသုတ် အရ မစ္ဆိုမပုရိသ် "သေ" ဝိဘတ် သက်လျက် "ဟညသေ"ဟု ထားရသည်၊] ဆိုင်ရာသုတ် မစုံသေးသောကြောင့် ရုပ်များကို တွက်မပြသင့်သေး, သုတ်စုံသည့် အခါ လွယ်ကူစွာ နားလည်ပါလိမ့်မည်။

၄၁၁။ "တွံ ယာသိ, တုမ္မေ ယာထ" တို့သည် တုမ္မသဒ္ဒါ တိုက်ရိုက်ယှဉ်တွဲပြထားသော ပယုဇ္ဇမာနပုံစံများ၊ ယာသိ, ယာထတို့ကား အပယုဇ္ဇမာနပုံစံများတည်း၊ "၁–တုမ္မသဒ္ဒါ တိုက်ရိုက်ပြထားခြင်း, သို့မဟုတ် သိလောက်၍ မပြဘဲ ထားခြင်း, ၂–ကြိယာပုဒ်နှင့် ထို တုမ္မသဒ္ဒါတို့၏အနက် အရ တူကြ၍ တုလ္ယာဓိကာရဏာဖြစ်ခြင်း"ဟု အဂ်ါ ၂–ပါး ညီညွတ်မှ ဓာတ်နောင်မစ္ဆိုမပုရိသ် (သိ–ထ,

အမှု ဥတ္တမော ၄၁၂။ တုလျှာဓိကရဏော-သော၊ အမှု-အမှုသဒ္ဒါကို၊ ပေ၊ ဟောတိ၊ အဟံ-ငါသည်၊ ယာဝဒိ-ပူဇော်၏၊ မယံ-တို့သည် ယာဝမ-ကုန်၏၊ အပယုဇ္ဇမာနေဝိ (ဥဒါဟရဏဲ)၊ ယာဝဒိ, ယာဝမ၊ တုလျှာဓိ ကရဏေတိ ကိမတ္တံ၊ မယာ-သည်၊ ဗုဒ္ဓေါ-ဘုရားကို၊ ဣဇ္ဇတေ-ပူဇော်အပ်၏၊ ဣတိ-၏။ (၄၃၇)

ကာလေ ၄၁၃။ ကာလေ ဣတိ-ကာလေ ဟူသော၊ တေ-ဤသုတ်ကို၊ အဓိကာရတ္ထံ-အဓိကာရ အကျိုးရှိ၏ ဟူ၍၊ ဝေဒိတဗ္ဗံ-၏၊ ဤ ကာလေသုတ်သည် ဝတ္ထုမာနာ ပစ္စုပ္ပန္နေသုတ်မှ. စ၍ ကြိုယာတိပန္နေ တိတော

(စသော) ဝိဘတ်များ သက်နိုင်သည်၊ ထို့ကြောင့် "တယာ ပစ္စတေ"၌ တယာဟု တုမှသဒ္ဒါကို ယှဉ်တွဲပြထားသော်လည်း "တယာ"အရ ချက်တတ်သော လူဒြပ်ရ၍ "ပစ္စတေ"အရ ချက်အပ်သော ထမင်းရသဖြင့် အနက်အရမတူ(တုလျှာဓိ ကရဏာ မဖြစ်)သောကြောင့် မဓျိမပုရိသ် မသက်နိုင်၊ သြဒနောကိုင်၍ ပဌမပုရိသ် တေဝိဘတ် သာ သက်ရသည်။

၄၁၂။ ပယုဇ္ဇမာန, အပယုဇ္ဇမာန ပုံစံများကို ခွဲခြားပါစေ၊ အမှသဒ္ဒါ တိုက်ရိုက်ရှိခြင်း, သို့မဟုတ်-သိလောက်ခြင်း, ကြိုယာနှင့် ထို အမှသဒ္ဒါ၏ တုလျှာ ဓိကရဏာဖြစ်ခြင်း"ဟု သုတ်အဂ်ါ ၂-ပါးမှတ်၊ "မယာ ဣဇ္ဇတေ"၌ မယာဟု အမှ သဒ္ဒါကို ယှဉ်တွဲပြထားသော်လည်း "မယာ"အရ ပူဇော်တတ်သူ ရ၍ "ဣဇ္ဇတေ" အရ ပူဇော်အပ်သော (အပူဇော်ခံရသော) ဘုရား ရသဖြင့် တုလျှာဓိကရဏာ မဖြစ်သောကြောင့် ဥတ္တမပုရိသ် (ဧဝိဘတ်) မသက်ဘဲ ဗုဒ္ဓေါဟူသော နာမသဒ္ဒါ နှင့် တုလျှာဓိကရဏာ ဖြစ်သောကြောင့် "ဣဇ္ဇတေ"ဟု ပဌမပုရိသ်တေဝိဘတ် သက်ရသည်။

အမှာ။ ။ "မယာ-ငါသည်၊ တံ-ကို၊ ဣဇ္ဇ-ပူဇော်အပ်၏"ဟု ဆိုလျှင် အဘယ်ပုရိသ် သက်မည်နည်း၊ "မယာ-ငါသည်၊ တုမှေ-တို့ကို၊ ဣဇ္ဇ-ပူဇော်အပ် ကုန်၏"ဟု ဆိုရာ၌လည်း အဘယ်ဝိဘတ် သက်မည်နည်း၊ ဖြေပါစေ၊ ဤနေရာဝယ် "ကံ ကတ္တား ကြိုယာ" ၃-မျိုးမျှကိုထုတ်၍ ကတ္တားဟောဝါကျ ကံဟောဝါကျများကို အခြေပြု၍ ပြထားသည့်အတိုင်း နားလည်အောင် လေ့လာသင့်ကြသည်။

ဥဒေ။ အမေး။ ။ "နာမ်ကျမ်း၌ ကာလေသုတ်နှင့် ဤကာလေသုတ်သည် မည်သို့ထူးသနည်း, ထိုကာလေသုတ်ရှိပြီးလျက် ဤသုတ်ကို ဘာ့ကြောင့် ထပ်၍ ဆိုရသနည်း"...ဟူသော အကြီးတန်း ပုစ္ဆာတစ်ရပ်ကို ထိုအခါတုန်းက ဤသို့

ကာလာတိပတ္တိသုတ်တိုင်အောင် အစဉ်အတိုင်း လိုက်သွားမည့် အဓိကာရသုတ်တည်း၊ ထို့ကြောင့် ဤသုတ်ကို လိုက်ခြင်း အကျိုးရှိသောသုတ်ဟု သိမှတ်ထိုက်သည်–ဟူလို။] (၄၂၇)

ဖြေခဲ့ပူး၏၊ နာမ်ကျမ်းဌ် ကာလသဒ္ဒါသည် အခါသာမညကို ဟော၏၊ ဤဌ် ကာလသဒ္ဒါကား ပစ္စုပ္ပန် အတီတ် အနာဂတ် ဟူသော အခါ ဝိသေသကို ဟော၏၊ (ရူပသိဒ္ဓိအလိုမူ ဤဌ် ကာလသဒ္ဒါသည် ကြိယာဟူသော အနက်ကို ဟော၏၊) ထိုသို့ အခါသာမညဟော, အခါဝိသေသဟော (တစ်နည်း "အခါ" အနက်ဟော "ကြိယာ" အနက်ဟော)အားဖြင့် ထူးခြားကြသည်၊ ထိုသို့ အနက်ဟောချင်း မတူသောကြောင့် နာမ်ကျမ်းဌ် ကာလေသုတ်သည် ဤကျမ်းသို့ မလိုက်နိုင်ရကား ဤနေရာ၌ ကာလေသုတ်ကို ထပ်၍တည်ရသည်၊ ဤသို့သော စကားသွားမျိုးဖြင့် ဖြေခဲ့ရသည်၊ သို့သော် မိမိဖြေခဲ့သော အဖြေကို ယခု စဉ်းစားသည့်အခါ မမှန်ကြောင်း တွေ့ရ၏၊ ဤအာချာတ်ဌ် ကာလသဒ္ဒါလည်း ပစ္စုပ္ပန်စသော ကာလဝိသေသကို သူ့ချည်းသက်သက် မဟောနိုင်၊ "ဝတ္တမာနာ ပစ္စုပ္ပန္နေ–အပစ္စက္ခေ ပရောက္ခာတီတေ–အနာဂတေ ဘဝိဿန္တိ" သုတ်တို့ဌ်လာသော ပစ္စုပ္ပန္နေ စသော ဝိသေသနတို့ကြောင့်သာ ပစ္စုပ္ပန်စသော ကာလဝိသေသကို ဟောရသည်၊ ကာလသဒ္ဒါသက်သက်မှာ အခါ သာမညကိုပင် ဟောသည်၊ ထို့ကြောင့် ထိုအဖြေ မမှန်။

အဖြေမှန်ကား–ကာလေ ၂–သုတ်ဌ် ပါသော ကာလသဒ္ဒါသည် "အခါ" ဟူသော အနက်ဟောချင်း တူကြ၏၊ သို့သော် ထို ကာလေသုတ်များသည် အဓိကာရ ၃–မျိုးတွင် ရှေ့နောက်မလိုက်သောကြောင့် သီဟာဂတိကလည်း မဟုတ်, ၂–သုတ် ၃–သုတ် စသည်ခုန်ကျော်၍ မလိုက်သောကြောင့် မဏ္ဍူကဂတိကလည်း မဟုတ်, (မဏ္ဍူကဂတိက ဖြစ်စေကာမူ တစ်ခန်းနှင့်တစ်ခန်း, တစ်ကျမ်းနှင့်တစ်ကျမ်းကို လှမ်း၍ မခုန်နိုင်, ဖားသတ္တဝါ ခုန်သလို အနည်းငယ်သာ ခုန်၍ လိုက်နိုင်သည်၊) မိမိ နောက်သုတ်များသို့ အစဉ်အတိုင်း (သုတ်စဉ်အတိုင်း) လိုက်သော ယထာနုပုဗ္ဗိက အဓိကာရသုတ်များတည်း၊ ထို ယထာနုပုဗ္ဗိက အဓိကာရ ထုံးစံကား မိမိနယ်နိမိတ် ဆုံးရုံသာ လိုက်နိုင်ရိုးတည်း၊ နာမ် ကာလေသုတ်၏ နယ်သည် "ဣမသ္မာ ရဟိ ဓုနာ့စ" သုတ်တွင် ဆုံးခဲ့ပြီ၊ ဤသို့ မိမိနယ်နိမိတ် ဆုံးရုံသာ လိုက်ရိုးရှိသော ယထာနုပုဗ္ဗိက အဓိကာရသုတ် ဖြစ်ရကား နာမ်ကာလေသည် ဤ အာချာတ် မလိုက်နိုင်သောကြောင့် ကာလေသုတ်ကို ထပ်၍ အားထုတ်တော်မူသည်။ [စိန္တဝစနယုတ္တံဟိ သုတ်၏ နယ်ကား ကစ္စည်းသုတ်စဉ် အကုန်တည်း၊ ထို့ကြောင့် သုတ်တိုင်း လိုက်နိုင်သည်။]

ဝတ္ထုမာနာ ပစ္စုပ္ပန္နေ ၄ာ၄။ ပစ္စုပ္ပန္နေ-ပစ္စုပ္ပန် ဖြစ်သော၊ ကာလေ-ကြိယာ၌၊ ဝါ-အစဝါ၌၊ ဝတ္ထုမာနာဝိဘတ္တိ-ဝတ္ထုမာန် ဝိဘတ်သည်၊ ဟောတိ၊ ပါဠိလိပုတ္တံ-ပါဠိလိပုတ်ပြည်သို့၊ ဂစ္ဆတိ-သွား၏၊ သာဝတ္ထိယံ-သာဝတ္ထိပြည်သို့၊ ပဝိသတိ-(အွမ်းအလို့ငှာ) ဝင်၏၊ [သိမ္ဘဉ် "ဝိဟာရတိ စေတ၀နေ"ဟု ပုံစံတစ်မျိုး ပါသေး၏။] (၄၈၂)

၄ာ၄။ ပစ္စုပ္ပန္နေ။ ။ ပတိ+ဥပ္ပန္န၊ ပတိကို ပတိစ္စဟု ဖွင့်၏၊ "ပတိစ္စ+ဥပ္ပန္နော, ပစ္စုပ္ပ(ဏ)္နော"ဟု ပြု၊ ပတိစ္စ-ထိုထိုအကြောင်းကို စွဲမှီ၍ + ဥပ္ပန္နော-ဖြစ်ဆဲ ကြိယာတည်း၊ ပစ္စုပ္ပန္နော-ယာ၊ သွားဖို့ရန် အကြောင်းကိစ္စရှိလျှင် ထိုကိစ္စကိုစွဲ၍ (ထိုကိစ္စကို အကြောင်းပြု၍) သွားခြင်းကြိယာ ဖြစ်ပေါ်၏၊ မည်သည့်ကိစ္စမျှ မရှိဘဲ သွားလိုသော ဆန္ဒဖြစ်ပြန်လျှင် ထိုဆန္ဒသည်ပင် သွားခြင်းကြိယာ၏ အကြောင်းဖြစ်ရကား ထိုဆန္ဒကိုစွဲ၍ သွားခြင်းကြိယာ ဖြစ်၏၊ ဤသို့ စသည်ဖြင့် ထိုထိုအကြောင်းကိုစွဲ၍ ဖြစ်ဆဲ ဖြစ်တုန်းဖြစ်၍ မပြီးသေးသော ကြိယာကို "ပစ္စုပ္ပန်ကြိယာ"ဟု ခေါ်သည်။

ကြိယာ ၃-မျိုး။ ။ ပစ္စုပ္ပန်ကြိယာနှင့်စပ်၍ အတီတ် အနာဂတ် ကြိယာတို့ ကိုပါ ဤနေရာ၌ မှတ်သင့်၏၊ စတည် အားထုတ်အပ်၍ အပြီးမသတ်သေးသော ကြိယာသည် ပစ္စုပ္ပန် မည်၏၊ ဥပမာ-ပထမ ထမင်းလုတ်ကို စားသည်မှ စ၍ နောက်ဆုံးထမင်းလုတ် စားသည့်တိုင်အောင် အတွင်း၌ စားခြင်းကြိယာသည် ပစ္စုပ္ပန် မည်၏၊ ထို စားတုန်းစားဆဲမှာပင် စကားပြောခြင်း, ပြုံးရယ်ခြင်း စသော အခြားကြိယာများ ပါ၀င်နေစေကာမူ ထိုအားထုတ်အပ်သော စားခြင်းကြိယာ မပြီးသေးသမျှ ပစ္စုပ္ပန်ပင်တည်း၊ နောက်ဆုံးထမင်းလုတ်ကို စားပြီးသည့် အခါ၀ယ် ထိုစားခြင်းကြိယာသည် အတီတ်ကြိယာ (လွန်ပြီးကြိယာ) ဖြစ်တော့၏၊ စားကား မစားရသေး၊ သို့သော် ကေန် စားရမည်ဖြစ်သော ကြိယာသည် အနာဂတ်မည်၏၊ အရိမေတ္တေယျဘုရားရှင်၏ သဗ္ဗညုတဉာဏ်တော် ကေန်ဖြစ်ပေါ်လတ္တံ့ ဖြစ်သောကြောင့် ထိုဉာဏ်တော်၏ ဖြစ်ခြင်းကြိယာသည် အနာဂတ် မည်၏၊ ငါတို့ ဘုရားရှင်ဉာဏ်တော်၏ ဖြစ်ခြင်းကြိယာကား အတီတ် ဖြစ်လေပြီ၊ ဤသို့ ကြိယာ ၃-ရပ်ကို ပိုင်းခြား သတ်မှတ်ရာ၏။

အာရဒ္ဓါ နိဋ္ဌိတော ဘာ၀ေါ, ပစ္စုပ္ပန္နော သုနိဋ္ဌိတော
အတီတာ နာဂတုပ္ပါဒ, မပတ္တာ ကြိယာဘိမုခါ။

အာရဒ္ဓေါ-စတည် အားထုတ်အပ်သည်ဖြစ်၍၊ **အနိဋ္ဌိတော**-မပြီးသေးသော၊ **ဘာ၀ေါ**-ကြိယာသည်၊ **ပစ္စုပ္ပန္နော**-မည်၏၊ **သုနိဋ္ဌိတော**-ကောင်းစွာပြီးပြီးသော၊ **ဘာ၀ေါ**-သည်၊ **အတီတော**-မည်၏၊ **ဥပ္ပါဒ**-ဖြစ်ခြင်း (ဥပါဒ်ခြင်း) သို့၊ **အပ္ပတ္တာ**-

မရောက်သေးသော၊ အဘိမုခါ–ဖြစ်မည်ဟု ရှေးရှုသော၊ ကြိယာ–ကြိယာသည်၊ အနာဂတော–မည်၏၊ ...[ကစ္စာယနသာရ။]

ကာလေ။ - ။ "ကာလေ"ဟူသော ရှေ့သုတ်မှ လိုက်လာသောကြောင့် "ပစ္စုပ္ပန္နေကာလေ"ဟု ဝုတ္တိဖွင့်သည်၊ ထို "ကာလေ"အရ ကြိယာကိုလည်းကောင်း, အချိန်အခါကို လည်းကောင်း ယူကြ၏၊ ထိုတွင် ကာလ၏အနက်ကို ကြိယာ ရအောင် ဖွင့်သော (နျာသ, ရူပသိဒ္ဓိ, မောဂ္ဂလ္လာန်, သဒ္ဒနီတိ) ဆရာတို့အလိုအား ဖြင့် "ကရဏံ–ပြုခြင်း, ကာရော–ပြုခြင်း"ဟု ကရဓာတ် ဏာပစ္စည်းဖြင့် "ကာရ" ဟု ပြီးစေပြီးနောက် (မဟာသာရောမှ မ်ဟာသာလော ဖြစ်နည်းကဲ့သို့) ရ ကို လ ပြု၍ "ကာလော" ဖြစ်သည်ဟု ကြံကြသည်၊ "ကရဏံ=ကာရော=ကြိယာ" ဤ ၃–ပုဒ်ကား အနက်တူပင်တည်း၊ ကြိယာ၌ ကရဓာတ် ရိုရိုယပစ္စည်း ဖြစ်ခြင်းသာ ကွဲလွဲ၏၊ ဆက်ဦးအုံ–"ဘူ ကရာ သဗ္ဗဓာတွတ္ထ ဗျာပကာ=ဘူဓာတ်နှင့် ကရဓာတ် တို့သည်] ဓာတ်နက် အားလုံး၌ ပျံ့နှံ့ ပါဝင်နိုင်ကုန်၏" ဟူသော ပရိဘာသာနှင့်အညီ ကရဓာတ်ဖြင့် ကာလောဟု ပြုသည့်အခါ "သွားမှုကိုပြုခြင်း (သွားခြင်း ကြိယာ) စားမှုကိုပြုခြင်း (စားခြင်း ကြိယာ)" ဤသို့ စသည်ဖြင့် ဂမုဓာတ်, ဘုဓာတ်, ပစဓာတ် စသော အားလုံး၏ အနက်၌ပြုခြင်း ကြိယာ (ကရဓာတ်နက်) ပါဝင်နိုင် သည်၊ ထို့ကြောင့် "ပစ္စုပ္ပန္နေ ကာလေ–ပစ္စုပ္ပန်ကြိယာ၌" ဟူသော စကားဝယ် ပစ္စုပ္ပန်သွားခြင်း, ပစ္စုပ္ပန်စားခြင်း, ပစ္စုပ္ပန်ချက်ခြင်း စသော ကြိယာအားလုံး ပါဝင် သည်–ဟု မှတ်ပါ။

အခါကာလ·အနက်ဟောဝါဒ။...ကာလေအရ ကြိယာဟူသော အနက်ကို မယူဘဲ အခါကာလကို ယူသော ဝါဒလည်း (ဘောဒစိန္တာ၌) ရှိသေး၏၊ ထိုကာလဟူသည် အထည်ခြုပ် ထင်ရှားမရှိသော ပညတ်တစ်မျိုးတည်း၊ ထို ကာလသည် မည်သည့်လက်ထက်က စ၍ဖြစ်ပြီးလျှင် မည်သည့်လက်ထက်၌ ကွယ်ပျောက်လိမ့်မည်ဟု မဆိုရ, အမြဲ ထင်ရှားရှိ၏၊ ကာလ ၂–မျိုး, ၃–မျိုး စသည်လည်း မကွဲပြား, ကာလတစ်မျိုးသာရှိ၏၊ သို့သော် "သွားခြင်း–ချက်ခြင်း–စားခြင်း" စသော ကြိယာတို့၏ အတိတ်အနာဂတ် ပစ္စုပ္ပန်ဟု ကွဲပြားခြင်းကြောင့် ကာလလည်း ပစ္စုပ္ပန်ကာလ အတိတ်ကာလ အနာဂတ်ကာလဟု ကွဲပြားရလေသည်၊ အချုပ်မှာ–ကာလသည် နဂိုအတိုင်း အကွဲအပြား မရှိ၊ ကြိယာ၏ ကွဲပြားမှုကို (ထိုကြိယာ၏ ဖြစ်တည်) အချိန်အခါပေါ် တင်စားသော ဌာနျုပစာအားဖြင့် ပစ္စုပ္ပန်ကာလ အတိတ်ကာလ အနာဂတ်ကာလ ဟု ကွဲပြားရသည်–ဟူလို။ ["ကြိယာဘေဒေ ပစာရေန, ကာလေကောပိ ပဘိဒ္ဒတေ = ကာလတစ်မျိုးတည်းပင် ဖြစ်သော်လည်း ကြိယာ၏ ကွဲပြားမှုကို ကာလ၌ တင်စားသောအားဖြင့် ကာလလည်း ကွဲပြားလေသည်"–ဘောဒစိန္တာ။]

ဝတ္တမာနာ။ ... ။ "ဝတ္တတိ–ဖြစ်ဆဲ (ဖြစ်တုန်း, ဖြစ်၍ မပြီးသေး)၊ ဣတိ ဝတ္တမာနော–ဝတ္တမာန် မည်၏၊ ဝတ္တမာနေ–ဖြစ်ဆဲကြိယာ၌၊ ဝါ–ဖြစ်ဆဲကြိယာ၏ တည်ရာကာလ၌၊ ဘဝါ–ဖြစ်သော ဝိဘတ်သည်၊ ဝတ္တမာနာ–ဝတ္တမာနာ မည်၏" ဤ ဘာဝတဒ္ဓိတ်ဝိဂြိုဟ်အရ ထို ဖြစ်ဆဲကြိယာကို (ထို ဖြစ်ဆဲကာလကို) ဟောသော ဝိဘတ်သည် ဝတ္တမာန်ဝိဘတ် မည်၏၊ "ဣတိ–သွား၏" ဟူရာ၌ "သွားတုန်း, သွားဆဲ, သွား၍ မပြီးသေး"ဟု အဓိပ္ပာယ်မှတ်ပါ၊ ထို ဝတ္တမာန်သည် ၄–မျိုး ရှိ၏။

နိစ္စပ္ပဝတ္တိ သမီဝေါ, ပဝတ္တော–ပရတော တထာ၊
ပဝတ္တာ ဝိရတောစေတိ, ဝတ္တမာနော စတုဗ္ဗိဓော။
ဣဟ ပဗ္ဗတာ တိဋ္ဌန္တိ, ကုတော အာဂစ္ဆသိ တုဝံ၊
အဟံ မံသံ ခါဒါမိ, မံသံ ခါဒါမိ ဘော အဟံ။

နိစ္စပ္ပဝတ္တိ။ ... ။ အမြဲဖြစ်နေသော ကြိယာသည် နိစ္စပ္ပဝတ္တိ ဝတ္တမာန် မည်၏၊ "ဣဟ ပဗ္ဗတာ တိဋ္ဌန္တိ=ဤအရပ်၌ တောင်တို့ တည်ကြသည်" ကမ္ဘာဦး၌ တောင်များ စု၍ ပေါ်ပေါက်ခဲ့ရာ, ထို တောင်တို့သည် ရှေးကလည်း တည်လာခဲ့ပြီး, ယခုလည်း တည်ရှိဆဲ, နောင်အခါလည်း တည်ဦးလတ္တံ့၊ ဤသို့ တောင်တို့၏ တည်ခြင်းကြိယာသည် မယျောက်မပျက် (မပြီးဆုံး)နိုင်ဘဲ အမြဲဖြစ်လျက် ရှိ၏၊ ထို့ကြောင့် တိဋ္ဌန္တိအရ တည်ခြင်းကြိယာသည် နိစ္စပ္ပဝတ္တိ ဝတ္တမာန်တည်း၊ [နိစ္စ=အမြဲ၊ ပဝတ္တိ=ဖြစ်ခြင်းရှိသော ဝတ္တမာန်။]

သမီပဝတ္တမာန်။ ... ။ ပစ္စုပ္ပန်ကြိယာ၏ အနီးဖြစ်သော အတီတ်, အနာဂတ် ကြိယာကို "သမီပ"ဟု ခေါ်၏၊ ထို သမီပကြိယာ၌ဖြစ်သော ဝတ္တမာန်သည် သမီပ ဝတ္တမာန် မည်၏၊ "ကုတော ဘဝံ အာဂစ္ဆတိ=အရှင် ဘယ်က လာခဲ့ပါသနည်း၊ ပါဋလိပုတ္တဂေါ အာဂစ္ဆামိ=ပါဋလိပုတ်ပြည်မှ လာခဲ့ပါသည်" ဤ အမေးအဖြေကား ပါဋလိပုတ်ပြည်မှ လာခဲ့၍ ထိုင်နေသည့် အခိုက်ကျမှ ဖြစ်သော အမေးအဖြေတည်း၊ ချဲ့ဦးအုံ–ထိုင်နေသည့် အခိုက်၌ အာဂမန (လာခြင်း) ကြိယာသည် အတီတ်ဖြစ်လေပြီ၊ သို့သော် အလွန်ဝေးသော အတီတ်မဟုတ်, လာ၍ ထိုင်ခါစ ရှိသေး၏၊ ခရီးပင်ပန်းမှုပင် မငြိမ်းအေးသေး၊ ဤသို့ ပစ္စုပ္ပန်ဖြစ်သော ထိုင်နေခြင်းကြိယာ၏ အနီးဖြစ်သော အာဂမနကြိယာ၌ ဝတ္တမာန်ဝိဘတ်ဖြင့် သုံးစွဲအပ်သော ဝတ္တမာန်သည် သမီပဝတ္တမာန် မည်၏၊ ဤ အတီတ် သမီပကို ရည်ရွယ်၍ ကုဋိကာရ သိက္ခာပဒဋ္ဌကထာ၌...

"ကုတော တွံ ဘိက္ခု အာဂစ္ဆသိတိ ဘော နိသိနော သောဘိက္ခု, နု အာဂစ္ဆတိ၊ ဝတ္တမာနသမီပေ ပန ဧဝံ ဝတ္တုံ လဗ္ဘတိ၊ ပေ၊ ဘတော အဟံ အာဂစ္ဆামိတိ ဘောပိ သေဝနယော"ဟု မိန့်ပြီ။

အနာဂတ် သမီပ။ ။ အနာဂတ် သမီပလည်း ရှိ၏၊ မသွားသေးဘဲ သွားမည်ဟု ပြင်ဆင်နေသူကို "ကုဟိ ဂစ္ဆသိ=ဘယ်သွားမလို့လဲ၊ သာဝတ္ထိယံ ဂစ္ဆာမိ=သာဝတ္ထိပြည် သွားမလို့" ဤ၌ သွားခြင်းကြိယာသည် ပစ္စုပ္ပန်မဟုတ်, သွားလတ္တံ့ အနာဂတ်သာတည်း၊ သို့သော် သွားဖို့ရာ နီးကပ်နေပြီဖြစ်၍ (ထိုင်ခြင်းစသော ပစ္စုပ္ပန်ကြိယာ၏ အနီးဖြစ်သော အနာဂတ် သွားခြင်းကြိယာကို) ဂစ္ဆသိ, ဂစ္ဆာမိဟု ဝတ္တမာန်ဝိဘတ်ဖြင့် သုံးစွဲနိုင်သည်၊ ထို့ကြောင့်ပင် ရွတ်ဆိုခြင်း ကြိယာမဖြစ်မီ ဖြစ်ခါနီး၌ "မယံ-ဝါတို့သည်၊ ဘဏာမ-ရွတ်ဆိုကြကုန်စို့" စသည်ဖြင့် သုံးစွဲကြသည်၊ ဤစကားစဉ်အရ အတိတ် သမီပဝတ္တမာန်, အနာဂတ် သမီပဝတ္တမာန်ဟု ၂-မျိုးရှိကြောင်းကို သိပါ။

မှတ်ချက်။ ။ "သမီပ" ဆိုသည့်အတိုင်း နီးကပ်နေသော အတိတ် အနာဂတ်ကိုသာ (အတိတ်ဖြစ်လျှင် ထို အတိတ်ကြိယာနှင့် ဆက်သွယ်နေသော ခရီးပန်းမှ မကြိမ်းအေးခင် စသည်-အနာဂတ်ဖြစ်လျှင် သွားတော့မည်ဟု ပြင်ဆင်နေခိုက် ရွတ်ဆိုတော့မည်ဟု ဟန်ပြင်နေခိုက်; တစ်စုံတစ်ခု ဖြစ်မည့် အရာမျိုး၌, ဖြစ်တော့မည်ဟု အရိပ်နိမိတ် ပေါ်လာခိုက် စသည်ကိုသာ) ဝတ္တမာန်ဖြင့် သုံးစွဲနိုင်သည်၊ ဝေးသောအတိတ်နှင့် တစ်စုံတစ်ခု အရိပ်နိမိတ် မထင်သေးသော အနာဂတ်ကြိယာ ဖြစ်မှ "သမီပ" ဟု မဆိုရ။

ပဝတ္တော-ပရတ ဝတ္တမာန်။ ။ ပဝတ္တတော-ဖြစ်သောကြိယာမှ၊ ဥပရတော-ရှောင်ကြဉ်ခြင်း ကြိယာသည်၊ ပဝတ္တောပရတော-မည်၏၊ "အဟံ မံသံ နခါဒါမိ=ငါ အသားမစားပါ" ဤ၌ ရှေးက အသားစားခြင်း ကြိယာသည် ဖြစ်ဖူး၏၊ ထို အသားစားခြင်းမှ ရှောင်ကြဉ်ခြင်းကား (ပထမ ရှောင်ကြဉ်စဉ် ကာလမှ စ၍ ယခုတိုင်အောင် လည်းကောင်း, နောင် မစားဘဲ နေသမျှ လည်းကောင်း ရှောင်မြဲ ရှောင်နေမည် ဖြစ်၍) ပဝတ္တောပရတတည်း၊ ထို ပဝတ္တောပရတ၌ "မံသံ နခါဒါမိ"ဟု ဝတ္တမာန် ဖြစ်နိုင်သည်။

ပဝတ္တော-ဝိရတ ဝတ္တမာန်။ ။ ပဝတ္တတော-ဖြစ်သော ကြိယာမှ၊ အဝိ-ရတော-မရှောင်ကြဉ်ခြင်းသည်၊ ပဝတ္တော-ဝိရတော-မည်၏၊ "ဘော-အမောင်၊ အဟံ မံသံ ခါဒါမိ" ဤ၌ ပထမအသားစားခြင်းကြိယာ ဖြစ်၏၊ ထိုကြိယာသည် (စားတုန်း စားဆဲ မဟုတ်သော်လည်း) အသားစားမှုမှ မရှောင်ကြဉ်သမျှ တည်မြဲတည်ရှိသည်၊ ထို့ကြောင့် ဝတ္တမာန် ဖြစ်နိုင်သည်။

သာရတ္ထဒီကာ။ ။ ပစုရတ္တေ ဝတ္တမာန ဝစနန္တိ-သဗ္ဗဒါ ပတိသေဝနာ ဘာဝေပိ (အခါခပ်သိမ်း မျှောက်မဲ့ မေထုန်မှီဝဲခြင်း မရှိပါသော်လည်း) ဣဟ မလ္လာ ယုဇ္ဈန္တိ အာဒီသုဝိယ (လက်ဝှေ့သမားတို့ အမြဲ လက်ဝှေ့သတ်ရာ မဟုတ်, မကြာမကြာ လက်ဝှေ့သတ်ရာဌာနကို "ဣဟ မလ္လာ ယုဇ္ဈန္တိ-ဤနေရာ၌ လက်ဝှေ့သမားတို့ လက်ဝှေ့သတ်ကြ၏"ဟု ဝတ္တမာန် ဖြစ်သကဲ့သို့) ဗာဟုလ္ယ

ဝုတ္တိ မုပါဒါယ (အဖြစ်များမှ စွဲ၍) ဝတ္တမာနဝစနံ– (ပဌမ ပါရာဇိက၊) ["အနုသေ တိ ဥပ္ပဇ္ဇတိတိ ပစ္စုပ္ပန္နေ, ဝေါဟာရာ (ပစ္စုပ္ပန် ဝေါဟာရတို့ကို) ပဝတ္တာဝိရာမဝသေန ဝေဒိတဗ္ဗာ"ဟူသော အနုသယ ယမိုက် မူလဋီကာ၌လည်း ဤ ဝတ္တမာန်တည်း၊ ရူပသိဒ္ဓိ၌ သမိပ္ပုဗ္ဗပစာ ဝတ္တမာန်နှင့် တံကာလဝစနီစ္ဆာ (တံကာလာပေက္ခ) ဝတ္တမာန် ကိုလည်း ပြသေး၏, ထိုမှာ ရှုလေ။]

(၁၀) ယာဝပုရေပုရာ ယောဂေ နာဂတေ။ ။ [သဒ္ဒနီတိ, အာချာတ်၊] ယာဝ, ပုရေ, ပုရာနိပါတ်တို့၏ ယှဉ်ရာ၌ အနာဂတ်ကာလဝယ် ဝတ္တမာန် သက်၏၊ "ယာဝ ဒေဝ အနတ္ထာယ, ဥတ္တံ ဗာလဿ ဇာယတိ" "ဗာလဿ–စိတ် မကောင်းသူ, မိုက်သောလူ၏၊ ဥတ္တံ–တတ်သိနားလည်သူ၏ ဖြစ်ကြောင်း, ကောင်းကောင်းဆိုးဆိုး, အတတ်မျိုးသည်၊ ဝါ–ကျော်စောထင်ရှားသူ၏ဖြစ်ရာ ရာထူး ဂုဏ်သိန် စည်းစိမ်ဟူသမျှတို့သည်၊ ဉာတဿ+ဘာဝေါ, ဥတ္တံ၊) ယာဝ အနတ္ထာယ ဧဝ–အကျိုးမဲ့ဖို့ရာသာ၊ ဇာယတိ–ဖြစ်လတ္တံ့၊ "ယာဝါဟံအာဂစ္ဆာမိ, တာဝ ဣဓေဝ ဟောဟိ=ငါလာသည့်တိုင်အောင် ဤနေရာမှာပင် နေရစ်" "ယာဝ အာဂစ္ဆာမိ" ဒ္ဒ် လာဆဲမဟုတ်, လာလတ္တံ့တည်း၊ "ဓမ္မဋ္ဌ ဝိနယဋ္ဌ သဂ်ါယာမ, ပုရေ ဒိပ္ပတိ အဓမ္မော=အဓမ္မတရား မထွန်းကားမီ" ဟူရာဝယ် ထွန်းကားခြင်း ကြိယာသည် အနာဂတ်တည်း၊ "ပုရေ" ဟူသည်ကား ထို ထွန်းကားရာကာလမှ ရှေ (ယခုသင်္ဂါယနာ တင်သင့်ရာအချိန်)တည်း၊ ထို့ကြောင့် ပုရေနှင့် ဒိပ္ပတိကို တွဲ၍ "မထွန်းကားမီ" ဟု မြန်မာပြန်ရသည်၊ "ပုရာဝဿတိ ဒေဝေါ–မိုးမရွာမီ" "ပုရာ မရာမိ–မသေမီ၊ ဣမေ ဒဏ္ဍေ–ဤ အစွယ်တို့ကို၊ ဆိန္ဒ–ဖြတ်ယူလော့(ဆဒ္ဒန်ဇာတ်)" "ပုရာ ဟညာမိ–မသတ်အပ်မီ၊ ဃောသိ–လိုက်ခဲ့ပါ (ဒုတိယ ပါရာဇိက)"။

(၁၁) ဧကံသ–ဝဿမ္ဘာဝိယာ–နိယမတ္ထောသု။ ။ ဧကံသ အနက်, အဝဿံဘာဝိယ (မချုတ်ဖြစ်လတ္တံ့) အနက်, ကာလသတ်မှတ်ခြင်း မရှိသော အနိ ယမ အနက်တို့၌လည်း အနာဂတ်ကာလဝယ် ဝတ္တမာန် သက်၏၊ နိရယံ နုနု ဂစ္ဆာမိ, နုတ္ထိ မေ ဧတ္ထ သံသယော–ငရဲသို့ စင်စစ် သွားရတော့မည်၊ ဤ ငရဲ သွားရမည့်အချက်၌ ငါ့အတွက် သံသယမရှိ" ဤ၌ ဂစ္ဆာမိကား ဧကံသ (စစ်စစ်) အနက်၌ အနာဂတတ္ထဝတ္တမာန်တည်း "ဧဝံ ဗုဒ္ဓေါဘဝါမဟံ–မချုတ် ငါဘုရား ဖြစ်လိမ့်မည်" အဝဿံ ဘာဝိယတ္ထ ဝတ္တမာန်တည်း၊ "မနသာ စေ ပဒုဋ္ဌေန ဘာသတိ ဝါ ကရောတိ ဝါ=ဗျက်သောစိတ်ဖြင့် တကယ်ပြောသည် ဖြစ်စေ, ပြုသည် ဖြစ်စေ" ဤ၌ ဘာသန ကရဏကြိယာတို့သည် ပစ္စုပ္ပန်ဟုသာ သတ်မှတ် ချက် မရှိ, အဘာသိ ဝါ အကာသိ ဝါ ဟု အတိတ်နှင့် လည်းကောင်း, ဘာသိဿတိ ဝါ ကရိဿတိ ဝါ ဟု အနာဂတ်နှင့်လည်းကောင်း သက်ဆိုင်၏၊ ဤသို့ ကာလ အမြဲသတ်မှတ်ခြင်း မရှိသော (၃–မျိုးနှင့်ဆိုင်သော) အနိယမတ္ထ ၌လည်း ဝတ္တမာန် ဖြစ်သည်။

(၁၂) **မတ်ဆ္ဆရေ ကဒါကရဟီနံ ယောဂေါ။** ။ ဆရာတို့ အယ်ရှုတ်စ်မျိုးခ်ိုကား ကဒါကရဟီသဒ္ဒါတို့နှင့် ယှဉ်ရာ၌ ဝိုက်ပ်အားဖြင့် အနာဂတ်၌ ဝတ္တမာန်, ဖြစ်၏၊ "ကဒါကစ္ဆတိ=ဘယ်အခါ သွားမလဲ၊ ကရဟိကစ္ဆတိ=ဘယ်တော့သွားမလဲ" ဤ၌ သွားဆဲမဟုတ်, သွားလတ္တံ့ ကြိယာကို မေးခြင်းတည်း၊ ထို့ကြောင့် အနာဂတဝတ္တမာန်ဟု ဆိုသည်၊ သို့သော် "ဝါ"ဟု ဆိုသောကြောင့် "ကဒါ ဂမိဿသိ" စသော ဝိုက်ပ်ရုပ်များလည်း ရှိ၏၊ မုဒ္ဓဗောဓ၌ "ကဒါ–ဘယ်အခါ၌၊ ဝါ–ဘယ်တော့မှ၊ ကာဝိနံ–ဗိဿနိုးကို၊ ပဿာမိ–မြင်ရပါအံ့နည်း၊ ကရဟိ–ဘယ်အခါမှ။ ဝါ–မှ၊ သက်ံရံ–မဟေသွရကို၊ ဒက္ခာမိ–မြင်ရပါအံ့နည်း"ဟု ပုံစံထုတ်၏။

ပါဏိနိ၌ "ကိ ဝုတ္တော လိစ္ဆာယံ"ဟု သုတ်တည်၍ လိစ္ဆာအနက်ကို ဟောရာ၌ ကိ သဒ္ဒါနှင့် တွဲဖက်၍ ဆိုအပ်သော် အနာဂတ်၌ ဝိုက်ပ် ဝတ္တမာန် သက်၏၊ လဒ္ဓုံ–ရခြင်းငှာ+ဣစ္ဆာ–အလိုသည်၊ လိစ္ဆာ–မည်၏၊ ကတရော (ကတမောဝါ)–အဘယ်သူသည်၊ ဘိက္ခုံ–ထမင်းကို၊ ဂဏှာတိ–ယူလိုလတ္တံ့နည်း၊ (ယူချင်လိမ့်မည်နည်း၊ ဂဏှိဿတိ ဟု ဝိုက်ပ်လည်း ရှိ၏၊) ဤ၌ "ကိ"ဟု ဆိုသော်လည်း ကိ သက်သက်မဟုတ်, တရ–တမနှင့်ယှဉ်သော ကိ တည်း၊ ထို့ကြောင့် "ကတရော, ကတမော"ဟု ပုံစံထုတ်သည်။ ထို လိစ္ဆာအနက်၌ပင် ဝိဘတ်ဆုံးသော ကိ သဒ္ဒါ (ကော)နှင့် ယှဉ်ပြန်မူ "ကော–ဘယ်သူသည်၊ ဘိက္ခုံ ထမင်း ကို၊ ရာတိ–(ရာဿတိ) ယူချင်လတ္တံ့နည်း"ဟူသော အနက်၌ ဝိုက်ပ်ဝတ္တမာန်သက်၊ ဤသုတ်များကိုရည်ရွယ်၍ "ပုရေ ယာဝ ပုရာယောဂေ, ကဒါကရဟိ ကော ကွစိ၊ လိစ္ဆာယမပိ ကိ ဝုတ္တော, ဝတ္တမာနာ ဘဝိဿတိ"ဟု ရှေးဆရာတို့ မိန့်ကြသည်။

[ဆောင်] ယာဝ ပုရာ, ပုရေပါမူ နိစ္စသာတည်း၊ ကဒါ–ကရဟိ, ကော ယှဉ် ဘိက, မှတ်ဘိဝိုက်ပ်, ကိ ယှဉ်စပ်လျှင်း–ရလိုခြင်းပါ, ကြိယာဝယ်, အနာဂတ် နက်, ဝတ္တမာန်သက်၏၊ တစ်ချက်ဧကန်, အဝဿံ ဘာဝိ, အနိယမတ်, ဤသုံးရပ်လည်း, သက်လတ် ဝတ္တမာန်, နိတိကြဲသည်, ကျမ်းဂန်ထိုထို အရှိတည်း။

ပါဏိနိ။ ။ "လိစ္ဆမာနသိဒ္ဓိဝါ"ဟု သုတ်တည်၍ ရခြင်းငှာ အလိုရှိအပ်သော ထမင်း စသည်ဖြင့် ပြီးစီးခြင်းကို သိအပ်ရာဝယ် အနာဂတ်၌ ဝတ္တမာန် ဝိဘတ် ဝိုက်ပ်သက်၏၊ ယော အနံ ဒဒါတိ–အကြင်သူ ထမင်းပေးလတ္တံ့ (ဒဿတိ လည်းရှိ၏၊) သော ဘဂ္ဂယာတိ–ထိုသူ နတ်ပြည်ရောက်လတ္တံ့ (ယဿတိလည်းရှိ၏၊) "အာသီသာယ ဘူတာဝ" ဟု သုတ်တည်၍ အာသီသာ (တောင့်တခြင်း အနက်ကို ဟောရာ၌ကား မရောက်အပ် မရအပ်သေးမီ အနာဂတ် ဖြစ်သော်လည်း ဖြစ်ပြီးကဲ့သို့ လည်းကောင်း, ဖြစ်ဆဲကဲ့သို့ လည်းကောင်း စိတ်၌ ထင်ယောင် မြင်

ယောင်ဖြစ်နေရကား ထိုအနာဂတ်အနက်၌ အတိတ်ဝတ္တမာန်ဝိဘတ်တို့၊ ဝိကပ်သက်နိုင်၏၊ ဒေဝေါစေ အဝသိ (မိုးရွာပြီးဖြစ်လျှင်) ဝသတိ (မိုးရွာဆဲဖြစ်လျှင်) ဝသိဿတိ (ရွာလတ္တံ့ဖြစ်လျှင်) မယံ ဝပိမှာ ဝပါမ ဝပိဿာမ-(ငါတို့ စိုက်ပျိုးပြီ, စိုက်ပျိုးဆဲ, စိုက်ပျိုးလတ္တံ့ ဖြစ်ကြမှာပဲ။ [ပဟူတမေန ဣညောသိတို့-ပဟူတမေနဣညော ဘဝိဿတိ သမ္မရာယံတိ အဓိပ္ပာယော၊ အာသိသာယံ ဟိ အနာဂတေ ပိ ဝတ္တမာနဝစနံ ဣစ္ဆန္တိ-သဒ္ဒကောဝိဒါ" ဟူသော သုတ္တနိပါတ် ဗြာဟ္မဏမေ္ဃကသုတ် အဋ္ဌကထာလည်း ဤသုတ်ကိုပင် ရည်ရွယ်သည်။

(၁၃) နနုမှီ ပဋိဝစနေတိဟော်စ။ ။ နနုသဒ္ဒါလည်း အနီးရှိ, မေးအပ်သည်ကို ပြန်၍ မေးသောအားဖြင့် ပြောဆိုခြင်းလည်း ဖြစ်လျှင် အတိတ်အနက်၌လည်း ဝတ္တမာန်သက်၏၊ "အာကာသိ ကဠံ ဒေဝဒတ္တ, နနု ကရောမိ ဘော ဤ၌ "အကာသိ ကဠံ ဒေဝဒတ္တ"သည် စ၍ မေးအပ်သော ပုစ္ဆာတည်း၊ ဤပုစ္ဆာကား ရိုးရာဖြစ်၍ အတိတ်အနက်၌ အဓိပ္ပာယ်နိသက်သည်၊ "နနု ကရောမိ ဘော" ကား ထိုအမေးအရ ပြန်၍ပြောသော ပဋိဝစန (စကားတုံ့) ဝါကျတည်း၊ ဤ၌ နနုလည်းပါ, ပြန်၍လည်း ပြော, ထိုသို့ ပြောရာ၌ မေးပြော ပြောခြင်းလည်း ဖြစ်၏၊ ထို့ကြောင့် ကရောမိဟု အတိတ်အနက်၌ ဝတ္တမာန် သက်သည်၊ [ဒေဝဒတ္တ-ဒေဝဒတ်၊ ကဠံ-သင်ဖျာကို၊ အကာသိ-ပြုပြီလော(ရက်ပြီလော၊) ဘော-အရှင်၊ ကရောမိနနု-ပြုပြီး မဟုတ်ပါလော (ရက်ပြီး မဟုတ်ပါလား၊ ယခုမှ ရက်နေဖို့ မလိုပါ)- ဟူလို။

(၁၄) နနုသုစဝါ။ ။ ရှေးနည်းအတိုင်း မေးအပ်သည်ကို ပြန်၍ပြောရာ ဝယ် နု သဒ္ဒါ နု သဒ္ဒါတစ်ခုခုနှင့် ယှဉ်လျှင် ဝိကပ်အားဖြင့် အတိတ်အနက်၌ ဝတ္တမာန်သက်၊ အကာသိ ကဠံ ဒေဝဒတ္တ, နု ကရောမိ ဘော, နာကာသိ ဝါ"၊ ဒေဝဒတ္တ-ဒတ်၊ ကဠံ-ကို၊ အာကာသိ =လား၊ ဘော-အရှင်၊ နု ကရောမိ-မပြုရသေးဘူးလား (ပြုပြီးပါပြီ-ဟူလို၊) နာကာသိ ဝါ-လည်းရှိ၏၊ (နု ကရောမိနှင့် အနက်တူပင်၊) ဤကား နု သဒ္ဒါနီးရှိသော ပုံစံတည်း၊ "အကာသိ ကဠံ ဒေဝဒတ္တ၊ အဟံ နု ကရောမိ, အဟံ နု အကာသိ ဝါ" အဟံ-သည်၊ ကရောမိနု-ပြုပြီ မဟုတ်လော၊ အကာသိ ဝါ-လည်း ရှိ၏၊ အနက်တူ။

(၁၅) အတ္ထပကာသန သမတ္ထေစ။ ။ ဆိုင်ရာအနက်ကို ပြစွမ်းနိုင်ရာ၌လည်း အတိတ်၌ ဝတ္တမာန်သက်၊ "အယံ တဒါ နဘဝတိ" တဒါ-ထိုအခါ၌၊ အယံ-ဤဘေးသည်၊ နဘဝတိ-မဖြစ်နိုင်ပါပြီ။ ["ကလာပ်" ခေါ် ကာတန္တ၌ "သေနာတိတော"ဟု သုတ်တည်၍ "သ" သဒ္ဒါနှင့် ယှဉ်ရာ၌လည်း အတိတ်အနက်ဝယ် ဝတ္တမာန် သက်၏-ဟု ဆို၏၊ ထို "သ" သဒ္ဒါကားအတိတ်အနာဂတ်ကို ထွန်းပြသော အဗျယပုဒ်တည်း၊ ဒဟ္ဘတိသ ဗြာဟ္မဏ် ဟရေ၊ ဟရေ-

ဗိသေသနိုးသည်၊ "တြီပုရံ-၃-ပြည်ထောင်ရှိသော အသူရာကို၊ ဒဟာတိသ္မ-လောင်ကျွမ်းပြီ၊" ထိုအသုံးမျိုးကား ပါဠိ၌မရှိ၍ မြန်မာအဓိပ္ပာယ်ရေးစာတို့၌ လွဲနေ၏။]

[ဆောင်] မေးအပ်သည်ကို, တုံ့ပြန်ဆိုဝယ်, မေးဆို-ဆိုမှ, နနုအယှဉ်, နိစ္စပင်တည်း၊ ယှဉ်တစ်ခုခု, နှန့်နှက, အနိစ္စဟု, မှတ်ကြတစ်ချက်, အနက်ပြစွမ်း, ထိုအခန်းပါ, အတိတာဝယ်, မိုက်ဆက်ဆက်, ဝတ္တမာန်သက်သည်, ကျမ်းထွက် ဤတွင် တစ်မျိုးတည်း။

မှတ်ချက်။ ။ ပြခဲ့သော အနာဂတ် အတိတ် အနက်များဝယ် သဒ္ဒနိတိ၌ သုတ် သီးခြားထုတ်ပြသော်လည်း မောဂ္ဂလ္လာန်၌ကား သမ္မိုပဝတ္တမာန်-တံကာလ ပေကွဝတ္တမာန်အဖြစ်ကိုပြ၍ သုတ်ရင်းဖြင့်ပင် ဝတ္တမာန် သက်၏၊ ထိုတွင် "ဓမ္မဋ္ဌ ဝိနယဋ္ဌသင်္ဂါယေယျာမ, ပုရေ အဓမ္မော ဒိပ္ပတိ" ဤ၌ သင်္ဂါယနကြိယာသည် မုချ ပစ္စုပ္ပန် တည်း၊ ဒိပ္ပနကြိယာကား ထို သင်္ဂါယနကြိယာ၏ အနိုး၌ဖြစ်သောကြောင့် သမီပဝတ္တ မာနတည်း၊ "ယခု သင်္ဂါယနာတင်ကြစို့, အဓမ္မတွေ ထွန်းကားဖို့ နိုးနေပြီ" ဟူလို၊ တစ်နည်း-အုဓမ္မတို့ ထွန်းကားလတ္တံ့ ဖြစ်သော်လည်း ထို ထွန်းကားသည့် ကာလ၌ ပစ္စုပ္ပန်ကိုမှန်း၍ တံ ကာလာပေက္ခ ဝတ္တမာန်အားဖြင့် "ဒိပ္ပတိ"ဟုထား၏၊ သို့သော် ပုရေသဒ္ဒါနှင့် တွဲရသဖြင့် အနာဂတ်အနက်ကို သုံးစွဲရသည်-ဟူလို။

အနာဂတ် ဟောသော်လည်း ပစ္စုပ္ပန် ရုပ်မပျက်။ ။ ဒိပ္ပတိ၌ သမီပ ဝတ္တမာန် တံ ကာလာပေက္ခ ဝတ္တမာန်ဖြစ်သောကြောင့် "ဝတ္တမာနာ ပစ္စုပ္ပန္နေ" ဟူသော ကစ္စည်းသုတ် "ဝတ္တမာနာ တိ အန္တိ" စသော မောဂ္ဂလ္လာန်သုတ်ဖြင့် တိ ဝိဘတ် သက်၍ "ဒိပ္ပတိ" ဟု ပြီးပြီးသော ပစ္စုပ္ပန်ရုပ်သည် ပုရေ စသည်နှင့် တွဲဖက်ရ၍ အနာဂတ် အနက်ကို ဟောသော်လည်း မပျက်တော့ပြီ၊ ဘာ့ကြောင့်နည်း-မူလ ပစ္စုပ္ပန် အနက်သည် အန္တ ရဂ် (အတွင်း အင်္ဂါအနက်) ဖြစ်၍, ဝါကျတွင်း ရောက်မှ ပုရေနှင့် တွဲ၍ရသော အနာဂတ်အနက်ကား ဗာဟိရဂ် (အပြင်အင်္ဂါ-အပြင်နက်) ဖြစ်သောကြောင့် လည်းကောင်း, အန္တ ရဂ်နှင့် ဗာဟိရဂ်တွင် အတွင်းနက်က အားရှိသောကြောင့် လည်းကောင်းတည်း။

ပဒန္တ ရေန ယော ဉာတော, နု သောတ္ထော ဗာဓကော ဘဝေ၊
ပဒသခ်ါရ ဘာဝိသ, အတ္ထသ ဗာဟိရဂ်တော။

ပဒန္တ ရေန-ပုရေစသော ပုဒ်တစ်ပါးကြောင့်၊ ယော-အကြင် အနာဂတ်စသော် အနက်ကို၊ ဉာတော-သိအပ်၏၊ သော အတ္ထော-သည်၊ ပဒသခ်ါရဘာဝိသ-ပုဒ်ကို ရုပ်စီရင်ကြောင်းဖြစ်၍ ဖြစ်လေ့ရှိသော၊ အတ္ထသ-ပစ္စုပ္ပန်အနက် စသည်ကို၊ နဗာဓကော ဘဝေ-မတားမြစ်နိုင်၊ ကသ္မာ-နည်း၊ အတ္ထသ-ဝါကျအတွင်း၌ ပုဒ်တစ်ပါးနှင့်တွဲမှ ရအုပ်သောအနက်၏၊ ဗာဟိရဂ်တော-အပြင်ပ အင်္ဂါ၏ အဖြစ်ကြောင့်တည်း၊ ကစ္စာယနသာရ။ [အနာဂတ် စသော အနက်ကို ဟောရာ၌ ဝတ္တမာနာ ဟူသော် ယောဂဝိဘာဂဖြင့် ဝိဘတ်သက်ကြသည်။]

အာဏတျာ-သိဒ္ဓေ.. ၄၁၅။ အနုတ္တကာလေ-၌၊ အာဏတျတ္တေ စ-(အာဏတ္တိ+ ပဋ္ဌမိ အတ္ထေစ)-စေခိုင်းခြင်း အနက်၌ လည်းကောင်း၊ အာသီသတ္ထေစ-တောင့်တခြင်း အနက်၌ လည်းကောင်း၊ ပဋ္ဌမိ ဝိဘတ္တိ ဟောတိ၊ ကုသလံ-ကုသိုလ်ကို၊ ကရောတု-ပြုလော၊ တေ-သင့်အား၊ သုခံ-ချမ်းသာသည်၊ ဟောတု-ဖြစ်ပါစေသတည်း။ (၄၁၅)

၄၁၅။ အာဏတျ၊ လေ၊ တ္တေစ။ ။ သုတ်၌ အာဏတျာသိဒ္ဓပုဒ်ကို "အာဏတ္တိ + အာသီ၌"ဟု ဖြတ်၊ အာသီသနှင့် အာသီ၌သည် အနက်တူတည်း၊ အာဏာပဏ=စေခိုင်းခြင်း (တိုက်တွန်းခြင်း)သည်၊ အာဏတ္တိ-ခြင်း၊ "ကရောတု-ပြုလော့, ပြုရမည်, ပြုလေ"ဟု အာဏာသံပါပါနှင့် စေခိုင်းမှုကို အာဏတ္တိအနက်ဟု ခေါ်၏၊ အာဏာသံမပါဘဲ "သုဏာတု မေ ဘန္တေ သံဃော"၌ "သုဏာတု-နားထောင်တော်မူပါ"ဟု အစ္ဆိုပ-တိုက်တွန်းမှုကိုလည်း ကခ်ီအပ်ကထာဝယ် အာဏတ္တိအနက်ဟု ဆို၏၊ အာသီသနံ-တောင့်တခြင်း၊ အာသီတ္ထော-ခြင်း၊ ဤ အာသီ၌ဟူသည် အလိုရှိအပ်သော အကျိုးကို (မရသေးမီ ရဖို့ရန်) တောင့်တခြင်းတည်း၊ ထို တောင့်တခြင်းသည် မိမိအတွက် သူတစ်ပါးအတွက်ဟု ၂-မျိုးရှိ၏၊ "သုခံ တေ ဟောတု-သင့်အား ချမ်းသာဖြစ်ပါစေ, (ချမ်းသာပါစေ, ကျန်းမာပါစေ)ဟုတောင့်တခြင်းသည် သူတစ်ပါးအတွက်တည်း၊ "အဟံ သုခီ ဘဝါမိ-ငါချမ်းသာခြင်းရှိသူ ဖြစ်ရပါလို၏ (ငါချမ်းသာကျန်းမာရပါလို၏)" ဟု ဆုတောင်း သကဲ့သို့သော တောင့်တခြင်းကား မိမိအတွက်တည်း၊ [အပ္ပတ္တ ပတ္ထနာ အာသီ၊ သာစ သဿ ပရိဿစ သမ္ဘဝတိ"-သုဗောဓနီဋီကာ၊] ဤ အာသီ၌ကိုပင် ရည်၌ "ပတ္ထနာ"ဟု ဖွင့်သည်။

မောဂ္ဂလ္လာန်။ ။ မောဂ္ဂလ္လာန်၌လည်း "ပတ္ထနာ-ဟူသည်၊ ယာစနာ (ပေးပါ ဟုတောင်းခြင်း) ဣဋ္ဌာသီသနာ (အလိုရှိအပ်သော အရာကို တောင့်တခြင်း) ဟု ဖွင့်၏၊ ဤစကားအရ တိုက်ရိုက်တောင့်တခြင်းဟူသော ယာစနာ, ဆုတောင်းခြင်းဟူသော ပတ္ထနာ, တောင့်တခြင်းဟူသော အာသီ၌, ဤ ၃-မျိုးလုံးပင် တောင့်တခြင်း သဘောရှိသောကြောင့် ဤ "အာသီ၌အနက်"ဟုချည်း မှတ်ပါ၊ သဒ္ဒနီတိ၌ကား ထို ၃-မျိုးလုံးကို ၃-နက် ခွဲခြားမ၍ ပြလေသည်။ [အနုတ္တကာလေ-အနီး၌ ဆိုအပ်သော ပစ္စုပ္ပန်ကာလ၌၊ ဝါ-အတီတ် အနာဂတ် ပစ္စုပ္ပန်ဟု မဆိုအပ်သော (မသုံးသုပ်အပ်သော) ကာလသာမန်၌"ဟု ၂-နက် လေးရခြင်း၌ ပုဒ်ပြီးပုံနှင့် အဓိပ္ပာယ်ကို ရှု အဖွင့်အတိုင်း ထို ဘာသာဋီကာ၌ ပြထားသည်။]

ကာရိတ် အတွင်းဝင်သော ဓာတ်တစ်မျိုး။ ။ တေ-သင်၏၊ စိတ္တံ-သည်၊ ကာမဂုဏော-ကာမဂုဏ်တို့ကို၊ မာ ဘမသု-မလည်စေလင့်၊ ဘမဓာတ် သု ဝိဘတ်ဖြင့် ပြီးသောကြောင့် ကာရိတ်ပစ္စည်းမပါ၊ သို့ရာဝယ် "မလည်စေလင့်"ဟု

"စေ" အနက် အတွင်းဝင်လျက်ရှိသောကြောင့် ကာရိတ်အတွင်း ဝင်သော ဓာတ်ဟု ဆိုကြ၏၊ (အာဏတ္တိအနက် ဖြစ်ပါလျက် ကာရိတ်အတွင်း ဝင်သော ဓာတ်မျိုးဖြစ်၍ "စေ" သံပါသည်-ဟူလို၊) "တေ-သင့်အား၊ အန္တ ရာယာ-အန္တ ရာယ်တို့သည်၊ မာဘဝန္တု-မဖြစ်ပါစေကုန်သတည်း၊ သုခံ တေ ဟောတု-ဖြစ်ပါစေသတည်း" စသော အာသီဋ္ဌအနက်များကား "စေ" ဟု အနက်သံပါနေ သော်လည်း ကာရိတ်အတွင်း ဝင်သည်ဟု မဆိုကြ၊ အာသီဋ္ဌ အနက်ဖြစ်သော ကြောင့် မြန်မာပြန်ရိုးအတိုင်း "စေ"သံထည့်၍ ပြန်ကြသည်-ဟု ယူကြသည်။

အာဏတ္တိနှင့် ကာရိတ်အထူး။ ။ "သမဏော သာမဏေရေ၊ ကုသလံ ကာရာပေတိ-ရဟန်းသည် သာမဏေသည်(ကို) ကုသိုလ်ကို ပြုစေ၏" ဟူရာ၌ သာမဏေသည် သူကိုယ်တိုင် ကုသိုလ်ကိုပြုရ၍, ရဟန်းက သာမဏေပြုဖို့ရန် စေခိုင်း၏၊ ထို့ကြောင့် စေခိုင်းတတ်သူ ရဟန်းအပေါ်၌ တည်သော စေခြင်းကြိယာ သည် သူ့ချည်း လွတ်လွတ်လပ်လပ် မဟုတ်, စေခိုင်းအပ်သူ သာမဏေ၏ ပြုခြင်း ကြိယာနှင့် ဆက်စပ်လျက်ရှိသည်ဟု မှတ်ပါ၊ "သာမဏေရော ကုသလံ ကရောတု-သာမဏေသည် ကုသိုလ်ကိုပြုလော"-ဟု စေခိုင်းရာ၌ကား စေခိုင်းခြင်း ကြိယာသည် သာမဏေ၏ပြုခြင်းကြိယာနှင့်ဆက်သွယ်ခြင်းမရှိဘဲ စေခိုင်းတတ်သူ ရဟန်းတစ်ဦး တည်း၌သာ တည်သည်၊ ဤသို့လျှင် စေခိုင်းအပ်သူက ဖြစ်စေ ရမည့် ကြိယာနှင့်စပ်၍ စေခိုင်းတတ်သူ၌ တည်သော စေခိုင်းခြင်းသည် ကာရိတ်တည်း, စေခိုင်းအပ်သူက ဖြစ်စေရမည့် ကြိယာနှင့်မစပ်ဘဲ စေခိုင်းတတ်သူ၌ တည်သော စေခိုင်းခြင်းသည် အာဏတ္တိတည်းဟု အဋ္ဌကထာမှတ်။

တတ္ထဟောဓိနီ။ ။ ပယောဇ္ဇပဝတ္တိ ဥပဟိတာ ယာ ပယောဇကနိဋ္ဌပဝတ္တိ, သောဏိဇတ္ထော၊ တဒနုပဟိတာ ပယောဇကပဝတ္တိသု ပဋ္ဌမျတ္ထော, ဤစ္စဿ ဘောဒေါ။ [စေခိုင်းအပ်သော ပယောဇ္ဇကတ္တား၏ ဖြစ်ခြင်းကြိယာနှင့် စပ်သော စေခိုင်းတတ်သော ကတ္တားဌ၌တည်သော အကြင် ဖြစ်စေခြင်း (စေခိုင်းခြင်း) ကြိယာသည် ရှိ၏၊ ထို ကြိယာသည် ဏိစ်ဟု သဏ္ဌာတ၌ ခေါ်ဝေါ်အပ်သော ကာရိတ်ပစ္စည်း၏ အနက်တည်း၊ ထိုပယောဇ္ဇကတ္တား၏ ဖြစ်ခြင်းကြိယာနှင့် မစပ် သော ပယောဇကတ္တား (စေခိုင်းတတ်သူ)၏ ဖြစ်စေခြင်း (စေခိုင်းခြင်း) ကြိယာ ကား ပဋ္ဌမိဝိဘတ်၏ အာဏတ္တိ အနက်တည်း။

တစ်နည်း။ ။ ပြခဲ့သော အဝိပ္ပယ်ကိုပင် ပရိယာယ်တစ်မျိုး လဲလှယ်၍ ပြောရလျှင် "ကရောတု ကုသလံ"ဟု စေခိုင်းတတ်သူ၌တည်သော စေခိုင်းခြင်း ကြိယာသည် အာဏတ္တိ မည်၏၊ "သမဏော သာမဏေရေန ကုသလံ ကာရာ ပေတိ"၌ သမဏော သာမဏေရေန ဟု ကတ္တား ၂-မျိုး ရှိသော (ကတ္တား ၂-မျိုးနှင့် ဆက်သွယ်နေသော) စေခိုင်းခြင်းကြိယာသည် ကာရိတ်မည်၏ဟု မှတ်။ [ကိုဋ္ဌ-တစ်နည်းကား၊ ပယောဇ္ဇကနိဋ္ဌတာ-စေခိုင်းတတ်သူ၌ တည်သော၊ ပယုတ္တိ-

စေခိုင်းခြင်း ကြိယာသည်၊ ပဋ္ဌမျတ္ထော–တည်း၊ ပယောဇ္ဇ ပယောတ္တာ ကတ္တာကဲ့တု–စေခိုင်းအပ်သူ, စေခိုင်းတတ်သူ ဟု ကတ္တား ၂–မျိုး ရှိသော စေခိုင်းခြင်း ကြိယာသည်ကား၊ ဏိဇတ္ထော–၏၊ ...တတ္ထဟောခိနီ၊] ... ဤ ... ပြခဲ့သော ၂–နည်းလုံး၏ အချုပ်မှာ–"စေခိုင်းတတ်သူ တစ်ဦးတည်းခ္ခ်သာ တည်သော စေခိုင်းခြင်းသည် အာဏတ္တိ, စေခိုင်းတ်တ်သူခ္ခ် တည်သော်လည်း စေခိုင်းအပ်သူ နှင့် ဆက်သွယ်ရှေ့သေးသဖြင့် ကတ္တာ ၂–ခုရှိသော စေခိုင်းခြင်းသည် ကာရိတ်တည်း"ဟု ဆိုလိုသည်။

[ဆောင်] . စေခိုင်းတတ်သူ, တစ်ဦးလူသာ, တည်ပါလေတိုင်း, ထိုစေခိုင်းကို, အာဏတ်ဆိုလေ၊ ခိုင်းစေအပ်သူ, ထိုသည့်သူနှင့်, မကင်းသင့်လတ်, စေတတ်သူမှီ, တည်ရှိစေမှု, ကာရိတ်ပြုသည်, မှတ်ရှု သင့်တတ အဆိုတည်း။

အတ္ထဗျာဂျာန်။ ။ "သာမဏေရော ကုသလံ ကရောတု" စသည်ဖြင့် သာမဏေဒြပ်မျှကို စေခိုင်းခြင်းသည် အာဏတ်တို့ မည်၏၊ သမဏော သာမဏေရေန ကုသလံ ကာရာပေဘိ–ပြု+စေ၏ ကြိယာနှင့်တကွ ပြုလုပ်မည့် သာမဏေဒြပ်ကို စေခြင်းသည် ကာရိတ်မည်၏–ဟု အတ္ထဗျာဂျန်အလို တစ်နည်းမှတ်၊

ပေသနေ ဒဗ္ဗမတ္တာသ, အာဏတ္တေ ပဋ္ဌမီ သိယာ၊
သကိရိယာ ပယောဂေတု, ဝိဓေယ္ယာ ဏော ဏယာ၊

[ဒြပ်မျှကို စေခိုင်းရာ၌ အာဏတ္တိအနက်၌ ပဋ္ဌမီသက်၊ ကြိယာနှင့်တကွ ဒြပ်ကို စေခိုင်းရာ၌ကား ဏော ဏယစသော ကာရိတ်ပစ္စည်းများသက်။]

ထို့ပြင်–"သာဒရ နာဒရ စေက အာဏတ်၊ ကင်းပြတ် ရှိသော–နာဒရေ, စေမှု ကာရိတ်"ဟု ဆိုကြသေး၏၊ ထိုဝါဒ၌ "ရှိသေသည်ဖြစ်စေ, မရှိသေသည်ဖြစ်စေ, စေခိုင်းလျှင် အာဏတ္တိတည်း၊ မရှိမသေ စေခိုင်းမှု ကာရိတ်တည်း" ဟု ဆိုလိုသည်၊ "ဩဒနံ ပစတု–ထမင်းချက်လော"၌ အနာဒရ (ရှိသေခြင်း မရှိသော) စေခိုင်းခြင်းတည်း၊ "သုဏာတု မေ ဘန္တေ သံဃော"၌ သုဏာတုသည် သာဒရ (ရှိသေခြင်းရှိသော) စေခိုင်းခြင်းတည်း၊ "သုဏာတုတိ သဝနာဏတ္တိဝစနံ (ကြားနာခြင်း၌) စေခိုင်းကြောင်း စကားတည်း" ကခ်ီအဋ္ဌကထာ၊ ဤအဒ္ဓိဋ္ဌ (တိုက်တွန်းမှုကိုပင် အာဏတ္တိအနက်၌ သွင်းပြထားသည်၊) "သာမိကော ဒါသံ ဂါမံ ဂမယတိ"၌ ရွာသို့ သွားစေရာဝယ် ရှိသေလေးစားမှု မရှိသော အနာဒရ စေခိုင်းခြင်းတည်းဟု ဆိုလိုသည်၊ သို့သော် "ဥပါသကော ဘိက္ခု သံဃံ ဘတ္တံ ဘောဇေတိ=ဥပါသကာသည် ဘိက္ခုသံဃာကို ဆွမ်းစားစေ၏ (ဆွမ်းကျွေး၏)"ဟူရာ၌ သာဒရ (လေးစားမှု) ရှိသော စေခိုင်းခြင်း ဖြစ်သောကြောင့် ထိုဝါဒသည် ခြေမြစ်သော ဝါဒ မဟုတ်ချေ။

"ရှေးရှုတိုက်ရိုက်, စေခိုင်းလိုက်မှု, အာဏာတ်ဟူ၏, သူတစ်ပါးအား, တစ်ဆင့်ကြားမှာ, ကာရိတ်သာ, မှတ်ပါ ဤနှစ်နည်း"ဟုလည်း ရှိသေး၏။

[တစ်ဆင့်ပြောပြသည်ကို တစ်ဆင့်ကြားဟု ဆိုလိုသည်၊] ဤဝါဒ၌ ရှေးရှုတိုက်ရိုက်စေခိုင်းခြင်းကို အာဏာတို့ ဆိုသည်မှာ သင့်ပါ၏၊ "သာမိကော ဒါသံ ဂါမံ ဂမယတိ" ဟူသော စကားသည် အရှင်သခင်က ကျွန်ကို ရွာသို့ သွားဖို့ရန် တိုက်ရိုက် ခိုင်းရာဝယ် သုံးစွဲသော စကားမဟုတ်, အရှင်သခင်က ခိုင်းနေသည်ကို သိသူက သူတစ်ပါးအား တစ်ဆင့်ပြောရာဝယ် သုံးစွဲအပ်သော စကားမျိုးဖြစ်၍ "သူတစ်ပါး အား တစ်ဆင့်ကြားမှာ ကာရိတ်သာ"ဟု ဆိုဟန်တူသည်၊ သို့သော် "အဟံ ဘိက္ခု သံဃံ ဘောဇေသာမိ–ငါသည် ဘိက္ခုသံဃာကို စားစေအံ့"ဟု ကိုယ်တိုင်ပြောသော အကြံဖြစ်ရာ၌ သူတစ်ပါးအား တစ်ဆင့်ပြောခြင်း မဟုတ်သောကြောင့် ဤဝါဒလည်း ကာရိတ်အားလုံး၌ မနှံ့ချေ၊ ထို့ကြောင့် တတွဟေတုနှင့် အတ္ထဗျာပုန်၌ ခွဲပြသည့်အတိုင်းသာ အာဏာတို့နှင့် ကာရိတ်ပစ္စည်းတို့ သက်ရာ အနက်ထူးကို မှတ်ရာ၏။

ကာလသဒ္ဒါပိုး၏ အကျိုး။ ။ ကာလေသုတ်မှ ကာလသဒ္ဒါ လိုက်နိုင်ပါလျက် ဤသုတ်၌ "အနုတ္တရကာလေ"ဟု ကာလသဒ္ဒါကို ဆိုခြင်းသည် ပိုး၏၊ "သဒ္ဒါ ဓိကာအတ္ထာမိကော"နှင့်အညီ ထို ကာလသဒ္ဒါပိုးဖြင့် အာဏာတို့ အာသိဋ္ဌအနက်မှ တစ်ပါး "သပထ" စသော အနက်များ၌လည်း ပဋ္ဌမီဝိဘတ် သက်နိုင်၏–ဟု ဆိုကြသည်၊ အာဏာတို့ အာသိဋ္ဌနှင့်တကွ ဆောင်ပုဒ်ဂါထာများကို ဆရာတို့ မိန့်ကြသည်မှာ–

၁။ ပဋ္ဌမီ အာဏတျာ သိဋ္ဌ, သပထကြောသ ယာစနေ၊
သမ္ပုစ္ဆာ ပတ္ထနာ–ဒ္ဝိဋ္ဌ, ဝိဓျာ–မန္တ နိမန္တ ဏော။

၂။ ဂါမံ ဂစ္ဆတု ဘော ဒါနိ, သုခံ တေ ဟောတု သဗ္ဗဒါ၊
ဧကိကာ သယနေ သေတု, ယာ တေ အမ္မေ အဝါဟရိ။

၃။ တံ နုဗန္ဓတု မဟီ သီ, ဒဒါဟိ ပဝရံ ဂဓံ၊
ကိန္နု ဘော အဘိမဗ္ဗံဝါ, ဝိနယံ ဝါ သုဏောမိ ကီ။

၄။ အယံ သုမနမာလာဝ, ပိယာ ဟောမိ ဘဝါဘဝေ၊
ဒေသေတု ဘဂဝါ ဓမ္မံ, ဧဝံ ပုညံ ကရောတု ဘော။

၅။ အာဂစ္ဆတု ဘဝံ ဧတ္ထ, နိသီဒတု–ဒ–မာသနံ၊
အဓိဝါသေတု မေ ဘတ္တံ, ဘဂဝါ သွာတနာယ တံ။

အာဏာတို့ အာသိဋ္ဌ။ ။ [ဤ ၂–နက်၏ အဓိပ္ပာယ်ကို ရှေးဦးပြခဲ့ပြီးသော်လည်း ဂါထာလာ ပုံစံ အစဉ်အတိုင်း ထပ်၍ပြဦးအုံ့၊] "ဘော–အမောင်၊ ဒါနိ–ယခု၊ ဂါမံ–ရွာသို့၊ ဂစ္ဆတု–သွားလော, သွားလေ, သွားချေ, သွားရမည်" ဤသို့

စသည်ဖြင့် အာဏာသံပါပါနှင့် စေခိုင်းမှုကို "အာဏတ္တိ"ဟု ခေါ်၏၊ ကရောတု ကုသလံ ဟူသော ပုံစံမျိုးနှင့် သဘောတူပင်တည်း၊ တေ-သင့်အား၊ သဗ္ဗဒါ-အခါခပ်သိမ်း၊ သုခံ ဟောတု-ချမ်းသာဖြစ်ပါစေ၊ "ချမ်းသာပါစေ-ကျန်းမာပါစေ" စသည်ဖြင့် (သူတစ်ပါးအတွက်) တောင့်တခြင်းတည်း၊ [မိမိအတွက် တောင့်တခြင်းကိုလည်း အာသိဋ္ဌ ဝင်နိုင်ကြောင်းကို ပြခဲ့ပြီ၊ သို့သော် ဤ ဂါထာ၌ သဒ္ဒနီတိ စသည်တို့ အလိုအားဖြင့် (မိမိအတွက်) ယာစနာနှင့် ပတ္ထနာ ဟူသော တောင့်တမှုကို သီးခြားပြထားသည်။]

သပထ။ ။ "ယာ တေ အမ္မေ အဝါဟရိ-အကြင်သူမသည် အရှင်ရသ့ဲ၏ သရက်သီးတို့ကို ခိုး၏၊ ကေကာ သယနေ သေတု-ထိုသူမသည် အိပ်ရာ၌ (ချစ်လင် မပါ) တစ်ကိုယ်တည်းသာ အိပ်ရပါစေသား" ဤသို့ ကျိန်စာ ဆိုခြင်းကို "သပထ" ဟု ဆိုသည်၊ [စတုက္ကနိပါတ်, အမ္မစောရဇာတ်လာ ဂါထာတည်း။]

အက္ကောသ။ ။ ["သပထ+အက္ကောသ"ဟုခွဲ၊] တံ အနုဗန္ဓတု မဟိ သီ= (မိခင်စကား နှာ မထောင်သော) သင် သားမိုက်ကို တောကျွဲမကြီး လိုက်ပါစေဟယ်၊ "မာတာ တံ နိဝတ္တေတု အသက္ကောန္တီ စဏ္ဍာ (ကြမ်းတမ်းသော) တံ မဟိ သီအနုဗန္ဓတု တိ အက္ကောသတိ" ဟူသော အဋ္ဌသာလိနီ ဒွါရကထာပါဠိကို ယူ၍ "တံ အနုဗန္ဓနံ မဟိ သီ"ဟု ပုံစံလုပ်သည်၊ "အကွယံ ဟောတု တေ ဘဲယံ= သင့်အား ဘေးတွေ မကုန်နိုင်ပါစေသတည်း ဟူသော သက္ကသံယုတ် "မုဒ္ဓါဖလတု သတ္တဓာ-ဦးခေါင်း ၇-စိတ် ကွဲပါစေ" ဟူသော တိ သပဏ္ဍရဇာတ်တို့လည်း ကျိန်ဆဲခြင်းမျိုးဖြစ်၍ ဤအက္ကောသ၌ သွင်းသင့်၏၊ မှန်၏၊ "တံ-အနုဗန္ဓတု မဟိ သီ" သည် ယခုကာလ ဆဲသကဲ့သို့ ယုတ်ယုတ်မာမာဆဲခြင်း မဟုတ်, ကျိန်ဆဲခြင်းသာတည်း၊ ထို့ကြောင့် ကျိန်စာဆိုခြင်း ကျိန်ဆဲခြင်းသည် အဓိပ္ပာယ် ခပ်ဆင်ဆင်ပင်ဖြစ်၍ မိမိအတွက် ကျိန်စာဆိုမှုကို သပထ, သူတစ်ပါး အတွက် ကျိန်ဆဲမှုကို အက္ကောသဟု ခွဲသင့်၏၊ သက္ကသံယုတ်-ဘိက္ခုနီပါစိတ် စသော ပါဠိတော်တို့၌ကား ကျိန်ဆဲမှု အက္ကောသကိုလည်း "အဘိသပထ"ဟု တွေ့ရ၏၊ အဋ္ဌသာလိနီ စသည်တို့၌မူ သူတစ်ပါးအား ကျိန်ဆဲမှုကို အက္ကောသ သဒ္ဒါဖြင့် ပြကြသည်။

ယာစန။ ။ ဒဒါဟိ ပဝရံ ဂဇံ-မြတ်သော ပစ္စယဆင်ဖြူတော်ကို ပေးသနားတော်မူပါ၊ ဝေဿန္တရာတ် ဂါထာကိုချီး၍ ပြယုဂ်ထုတ်သည်၊ ဤကဲ့သို့သော တောင်းရမ်းမှုကို ယာစနဟုဆို၏၊ မိမိအတွက် မရောက်အပ် မရအပ်သေး၍ အလိုရှိ အပ်သော ဂုဏ်ဝတ္ထုကို တောင်းခြင်း ဖြစ်သောကြောင့် ဤ ယာစနာကိုလည်း အာသိဋ္ဌ သွင်းနိုင်၏၊ သဒ္ဒနီတိ၌ ခွဲထားသောကြောင့်သာ ဤ၌ ခွဲပြထားသည်-ဟုမှတ်ပါ။

သမ္ဘုဏ္ဍာ။ ။ ဤ သမ္ဘုဏ္ဍာသည် "ဘယ်ကလာသနည်း" "ဝိနည်းဆိုတာ ဘယ်လို တရားပါနည်း" စသော တိုက်ရိုက်အမေးမျိုး, တခြားဝတ္ထုနှင့် မတွဲဘဲ ဝတ္ထုတစ်ခုတည်းကို မေးခြင်းမျိုး မဟုတ်၊ "ကိန္နု ခေါ အဘိဓမ္မံ ဝါ သုဏောမိ, ဥဒါဟု ဝိနယံ ဝါ သုဏောမိ=အရှင်...တပည့်တော်သည် အဘိဓမ္မာကို နာရ သင်ရမှာပါလော, သို့မဟုတ် ဝိနည်းကို နာရ သင်ရမှာပါလော" ဤ၌ အဘိဓမ္မာနှင့် ဝိနည်းကို တွဲ၍ မေးခြင်းကဲ့သို့ အရာတစ်ခုနှင့် ဆက်စပ်၍ မေးခြင်းကိုသာ "သမ္ဘုဏ္ဍာ"ဟု ဆိုလိုသည်၊ "ကိ ခေါ ဝေဒံ အဓိယာမိ, ဥဒါဟု တက္ကံ အဓိယာမိ= ဝေဒကို သင်ရမှာပါလား, တက်ကျမ်းကို သင်ရမှာပါလား" ၌လည်း နည်းတူ၊ [ကိမိဒံ သမ္ဘုဏ္ဍန် နာမ၊ သမေစ္စ (အခြားအနက်နှင့် ပေါင်းစပ်၍) ပုဏ္ဍန်၊ ကိ သုတ္တန္တံ ပရိယာပုဏောယျ, အထ အဘိဓမ္မန္တိ အညေနသဟ သမ္ဘဝရဏံ (စုံစမ်းခြင်း) တိ အတ္ထော"–(ပဋ္ဌာန်း, ပုဏ္ဏာဝါရ, ပစ္စယာနုလောမအဖွင့် မူလဋီကာ)၊ ဤ၌ သံအတွက် "သမေစ္စ"ဟု ဖွင့်၍ "အညေန သဟ"ဟု အဓိပ္ပာယ်ဖွင့်ပြန်သည်။

ပတ္ထနာ။ ။ "အယံ သုမနမာလာဝ ပိယာ ဟော်မိ ဘဝါဘဝေ=ဖြစ်လေရာ ဘဝ၌ ဤ မြလေးပန်းကဲ့သို့ ချစ်မြတ်နိုးအပ်သော အမျိုးသမီး ဖြစ်ရပါလို၏" ဤသို့ ဆုတောင်းမှုကို ပတ္ထနာဟု ဆို၏၊ ကောင်းသောအရာကို ဆုတောင်းခြင်း သာမက, "ဣမံ ဟတ္ထိ ဝိသပိတေန သလ္လေန ဝိဇ္ဈာပေတွာ ဧဝတက္ခယံ ပါပေ တွာ ဆဗ္ဗဒုက္ခရသို့ ဝိသဒ္ဓန္တေ ယမကဒန္တေ အာဟရာပေတုံ သမတ္ထာ. ဟောမိ= ဤ ဆဒ္ဒန်ဆင်မင်းကို အဆိပ်လူးမြှားဖြင့် ပစ်ခွင်းစေ၍ အသက် ကုန်စေပြီးလျှင် အရောင် ၆–မျိုးကို လွတ်နိုင်ကုန်သော အစွယ်အစုံတို့ကို ဆောင်စေခြင်းငှာ စွမ်းနိုင်သူဖြစ်ရပါလို၏"ဟု သူတစ်ပါးကို သေကြောင်းကြံသောဆုကို တောင်းရာ ၌လည်း ပတ္ထနာအနက် ဖြစ်သည်၊ ဤပတ္ထနာလည်း အာသီဋ္ဌ ဝင်နိုင်၏၊ သို့သော် သီးခြားပြသော ကျမ်းများအလိုလိုက်၍ ဤ၌ သီးခြားထုတ်ပြရသည်။

အဒ္ဓိဋ္ဌ။ ။ ဒေသေတု ဘဂဝါ ဓမ္မံ =ဘုရားရှင်သည် တရားဟောတော်မူပါ၊ ဤသို့ ရိုရိုသေသေ တိုက်တွန်း တောင်းပန်ခြင်းအနက်ကို "အဒ္ဓိဋ္ဌ" ဟု ဆိုသည်၊ "အဒ္ဓိဋ္ဌာ သက္ကာရပုဗ္ဗကော ဗျာပါရော = အဒ္ဓိဋ္ဌဟူသည် ရိုသေခြင်း ရှေးရှိသော တိုက်တွန်းမှု ဗျာပါရတည်း"–ကာသိကာဝုတ္တိ၊ ရိုသေခြင်း မရှိသော စေခိုင်းမှုကိုကား "ပေသန"ဟု ခေါ်သည်၊ ဤအဒ္ဓိဋ္ဌ၌ အနက်ကို သီးခြားမပြသော ကျမ်းဂန်များ အလိုအားဖြင့် အာဏတ္တိအနက်၌ ပါဝင်၏၊ ထို့ကြောင့် "သုဏာတု မေ ဘန္တေ သံဃော"၌ ရိုသေသော တိုက်တွန်းမှုကိုပင် "သုဏာ တူတိ သဝနာဏတ္တိဝစနံ"ဟု ကခ်ီအဋ္ဌကထာ ဖွင့်သည်။

ဝိဓိ။ ။ ဒေဝ ပုညံ ကရောတု ဘော = အို အမောင်...ကောင်းမှုကို ဤပုံ ဤနည်း (ဤသို့ စေတနာထား၍) ပြုပါ၊ ဤသို့ ကောင်းမှုပြုရေး၌ နည်းပေးလမ်းပြ

အနုပတိ၊ ပေ၊ သတ္တမီ ၄၁၆။ **အနုတ္တကာလေ-ဌ၊** **အနုမတျတ္ထေစ-ခွင့်ပြုခြင်း** **အနက်ဌ** လည်းကောင်း၊ **ပရိကပ္ပတ္ထေစ-ကြံဆခြင်းအနက် ဌ** လည်းကောင်း၊ **သတ္တမီဝိဘတ္တိ** ဟောတိ၊ **တွံ-သင်သည်၊ ဂစ္ဆေယျာသိ-သွားလို သွားတော့၊ အဟံ-ငါသည်၊ ကိ-အဘယ်ကို၊ ကရေယျာမိ-ပြုရပါအုံ့နည်း။** (၄၁၄)

ပြုလုပ်ခြင်းကို "ဝိဓိ=စီမံခြင်း" အနက်ဟု ဆိုလိုသည်၊ "ဣဟ ပဗ္ဗတော ဟောတု=ဤနေရာ၌ တောင်ကြီး ပေါ်ပေါက်ပါစေသတည်း"ဟု အဓိဋ္ဌာန်ပြုမှုကို လည်း ရူပသိဒ္ဓိ၌ "ဝိဓိ"ဟု ဆို၏၊ "ဣဟ ဝိဓိနာမ အဓိဋ္ဌာနံ" ဗာလာဝတာရ ဋီကာ၊ မောဂ္ဂလ္လာန်၌ကား အာမန္တနံ, နိမန္တနံ, အဠေသန, ပေသန စသည်တို့လည်း ဝိဓိ၌ သွင်းယူ၍ "ဝိဓိနာမ ဝိဓာနံ (စီမံခြင်း) နိယောဇနံ (တိုက်တွန်းခြင်း) ကြိယာ သုဗျာပါရဏာ (ယှဉ်စေခြင်း)"ဟု ဖွင့်သည်၊ "ဝိဓာနံ အဓိဋ္ဌာနံ သုဘာ သုဘံဝါ ဖလံ ဥပဒေသနံ (ကောင်း မကောင်းသော အကျိုးကို ညွှန်ပြခြင်း) အညာတကသ ဝါ ကတ္တာဗ္ဗာဒီနော အတ္ထသ ဥပနံ ဝိဓိ (မသိအပ်သော ပြုထိုက်သော အနက်ကို သိစေခြင်းသည် ဝိဓိမည်၏")ဟုလည်း ဖွင့်ကြ၏။

အာမန္တနနှင့် နိမန္တနပ်။ ။ "အာဂစ္ဆတု ဘဝံ = အရှင်သည် ကြွတော်မူပါ" ဤသို့ ခေါ်ဝင်ခြင်းကို "အာမန္တနံ"ဟု ဆို၏၊ "အာမန္တဏံ ကာမာစာရကရဏံ = မိမိက သူတစ်ပါးကို လာစေလို၍ ထိုအလိုအတိုင်းပြုခြင်း (ခေါ်ဝင်ခြင်း)သည် အာမန္တနံ မည်၏"-ကာတန္တဝုတ္တိ၊ "ဘော နိသီဒတု, ဣဒံ အာသနံ = ဤကား နေရာပါတည်း (လက်ဖြင့် ညွှန်ပြ၍ ပြောသည်)၊ ဤနေရာ၌ ထိုင်တော်မူပါ" ဤသို့ နေရာပေးခြင်း နေရာဖြင့် ဖိတ်ခြင်းကိုလည်းကောင်း,..."အဓိဝါသေတု မေ ဘတ္တံ, ဘဂဝါ သွာတနာယ တံ= ဘုရားရှင်သည် နက်ဖြန် ဘုဉ်းပေးဖို့ရာ အကျွန်ုပ်၏ ထိုဆွမ်းကို လက်ခံပါ"ဟု ဆွမ်းစား ပင့်ဖိတ်ခြင်းမျိုးကို လည်းကောင်း "နိမန္တနံ"ဟု ဆိုသည်။

အနုမတိ, ပတ္တကာလ။ ။ အခွင့်ပြုခြင်းကို "အနုမတိ" ဟုခေါ်၏၊ ဤ အမှုကို ပြုပါရစေဟု ခွင့်တောင်းရာ၌ "ဧဝံ + ကရောဟိ = ဧ + ပြုတော့"ဟု လည်းကောင်း၊ "ပုစ္ဆတု ဘဝံ ပဇ္ဇံ = အရှင်သည် ပြဿနာကို မေးတော့"ဟု လည်းကောင်း ခွင့်ပြုခြင်းမျိုးတည်း၊ "ကာလော ဒေဝ 'မဟာဝီရ, ဥပ္ပဇ္ဇ 'မာတု ကုစ္ဆိယံ = ကြီးသော လုံ့လရှိသော အလောင်းတော်နတ်သား...အချိန်တန်ပါပြီ, မယ်တော်ဝမ်း၌ ဖြစ်တော်မူချိန် သင့်ပါပြီ"ဟု သင့်လျော်သော အချိန်အခါ ပြောပြမှုကို "ပတ္တကာလ"ဟု ဆို၏၊ [ယုတ္တ, ပတ္တ, ဂတသဒ္ဒါတို့သည် အနက်တူ ကုန်၏၊ ဤ၌ "ပတ္တသဒ္ဒါသည် ယုတ္တသဒ္ဒါ၏ ပရိယာယ်တည်း"ဟုကြ၏။]

၄၁၆။ အနုမတိ ပရိကပ္ပတ္ထေသု။ ။ အနု-လျော်စွာ+မတိ-သိခြင်း၊ ရှာတွင်း သွားလို၍ တပည့်က ခွင့်တောင်းလာရာ "သွားတော့"ဟု ခွင့်ပြုခြင်းသည်ပင် သူ၏

အလိုအားလျော်စွာ ဉာဏ်ခြင်း–အလိုက်သိခြင်း ဖြစ်သောကြောင့် "အနုမတိ" မည်၏၊ အနုညာ (အနု–ဉာ) ပုဒ်လည်း အနုမတိနှင့် အဓိပ္ပာယ်တူပင်၊ "တွံ ဂစ္ဆေယျာသိ" ကား အနုမတိ၏ ပုံစံ၊ "ကိံ အဟံ ဂစ္ဆေယျာမိ = ငါ ဘာလုပ်ရပါ့မလဲ" ကား ကြံစည်စိတ်ကူးသော ပရိကပ္ပ ပုံစံတည်း၊ ဤ ပရိကပ္ပသည် အကြောင်းကို ကြံဆ, တွေးတော, စိတ်ကူးခြင်းဟူသော ဟေတု ပရိ ကပ္ပ, အကျိုးကို ကြံဆ တွေးတော စိတ်ကူးခြင်းဟူသော "ဖလ ပရိကပ္ပ" ဟု ၂–မျိုး ရှိ၏၊ ထို၏ ပုံစံကို ရှုပသိဒ္ဓိမှာ ရှု၊ အကြောင်းအကျိုး မဆက်သွယ်ဘဲ သက်သက် စိတ်ကူး ကြံဆခြင်း ဟူသော "ကေဝလ ပရိကပ္ပ"လည်း ရှိ၏–ဟု ကြံသင့်၏ "ကိမဟံ ဂစ္ဆေယျာမိ" နှင့် "အပ္ပေဝ နာမ သွေပိ ဥပသက်မေယျာမ–နက်ဖြန်ခါ၌ ချဉ်းကပ်နိုင်တန်ရာ၏" ဟူသော သုဘသုတ်စသည်၌ကား ကေဝလပရိကပ္ပ ပုံစံပင်တည်း။

ယံကိဉ္စိ ဝတ္တု–မိစ္ဆန္တ–မညော ယမနုမညတိ၊
သာ နုမတိ ပရိကပ္ပေါ, ကတ္တုဗ္ဗာ–နိစ္ဆယော မတော။

ယံကိဉ္စိ–တစ်စုံတစ်ရာကို၊ ဝတ္တုံ–ပြောဆိုခြင်းငှာ (ကတ္တုံ–ပြုလုပ်ခြင်းငှာ"ဟု ရှိလျှင် သာ၍ အဓိပ္ပာယ်ဝင်၏၊) ဣစ္ဆန္တံ–အလိုရှိသူကို၊ အညော–တခြားသူက၊ ယံ အနုမညတိ–အကြင် ခွင့်ပြု၏၊ သာ–ထို ခွင့်ပြုခြင်းသည်၊ အနုမတိ–မည်၏၊ [ပြုခြင်းငှာ အလိုမရှိသူကို (ဥပမာ–စာမအံ့လိုသူကို) သူ့အလိုအတိုင်း မပြုဘဲ နေခွင့်ပြုခြင်းလည်း အနုမတိပင်၊ ထို့ကြောင့် "ကတ္တုံ–မိစ္ဆတော ဝါ အနိစ္ဆ တောဝါ ပရသ အနုဇာနနံ အနုမတိ"ဟု မိန့်ကြသည်၊] ကတ္တုဗ္ဗာ–နိစ္ဆယော–ပြုထိုက်သော ကိစ္စ၌ မဆုံးဖြတ်နိုင်ခြင်းကို၊ ပရိကပ္ပေါ–ဟူ၍၊ မတော–သိအပ်၏၊ –ဗာလာဝတာရ။

အတ္ထသဒ္ဒါပိ အနက်များ။ ။ "အနုမတိ ပရိကပ္ပေသု"ဟု ဆိုလျှင် ပြီးနိုင်လျက် "ပရိကပ္ပတ္ထေသု" ဟု အတ္ထသဒ္ဒါပိုကို ဆိုခြင်းကြောင့် "သမ္ဘုဏ္ဏာ" စသော အနက်များ၌လည်း သတ္တမီဝိဘတ် သက်ရခြင်း အကျိုးရှိ၏–ဟု ဆိုကြ၏။

၁။ သတ္တမီ အနုမတျတ္ထေ, ပရိကပ္ပေစ ဝတ္တတိ၊
သမ္ဘုဏ္ဏာ ပတ္ထနာ–ဒ္ဓိဋ္ဌ, ဝိရာ–မန္တ နိမန္တ ဏော၊
သတ္တိယံ အရဟေ ပေသေ, ပတ္တကာလေ သမ္ဘာဝနေ။
၂။ ဂစ္ဆေယျာသိ တုဝံ ဂါမံ, ဘဝေယျ အရဟာ အယံ၊
ကိံ နုဘော ဓမ္မ မဒ္ဓေယ်, ဥဒါဟု ဝိနယံ နုကိ။
၃။ ပရဒါရံ နု ဂစ္ဆေယ္ယ, အဒ္ဓာပေယျာသိ မာဏဝံ၊
ဧဝံ ဂစ္ဆေယ္ယ ဂါမံ ဘော, နိသီဒေယ္ယ ဘဝံ ဣဓ။

၄။ ဘဝံ ဘုဇ္ဇေယ္ယ ဂါမသ္မိ, ကော ဣမံ ဝိဇေယေ ဇေဋ္ဌံ၊
ဘဝံ ခလု ကရေ ရဋ္ဌံ, ဘကော ဂစ္ဆာသိ ဂါမကံ။
၅။ သံယသ ဧေ ပတ္တကလ္လံ, သံယော ဥပေါသထံ ကရေ၊
ပဗ္ဗတမပိ ဘိန္ဒေယ္ယ, ပယောဂါ-မေ ယထာကမံ။

အနုမတိစသော ၃-နက်။ ။ (အနုမတိ)တုဝံ-သင်သည်၊ ဂါမံ-သို့၊ ဂစ္ဆေယျာသိ-(သွားလို) သွားတော့။ [တချို့ကျမ်းဌ "အတိသဂ္ဂ-စွန့်လွှတ် ခွင့်ပြုခြင်း"ဟု ဆို၏၊ အနုမတိနှင့် သဘောတူပင်၊ ထို့ကြောင့် ပေသာတိသဂ္ဂ ပတ္တကာလေသု ကိစ္စာသုတ်၌ အတိသဂ္ဂကို အနုညာ ဟု ရှုပသိဒ္ဓိ ဖွင့်သည်၊] (ပရိကပ္ပ) အယံ-ဤသူသည်၊ အရဟာ-ရဟန္တာသည်၊ ဘဝေယျ-ဖြစ်လောက်ရာ၏၊ ဤ ၂-နက်ကား သုတ်ရင်းဖြင့် သက်ရသော အနက်များတည်း၊ (သမ္ဗုဒ္ဓာ) ဘော-အရှင်၊ ခမ္မံ-သုတ် အဘိဓမ္မာကို၊ အဗ္ဗေယျုံ ကိန္တု-သရဏျောယ်ရမှာပါလော၊ ဥဒါဟု-သို့မဟုတ်၊ ဝိနယံ-ကို၊ အဗ္ဗေယျုံ ကိန္တု-လော။ ["အဟံ-ငါသည်၊ ဥပေါသထံ-ဥပုသ်ပြုရာသို့၊ ဂစ္ဆယျံဝါ-သွားရတော်မလား၊ နဝါ ဂစ္ဆေယျံ-မသွားဘဲ နေရတော်မလား"ဟု မဟာကပ္ပိနထေရ်၏ ကြံစည်မှုကိုလည်း မောဂ္ဂလ္လာန်၌ သမ္ဗုဒ္ဓာ အနက်ဟု ဆို၏၊ ကစ္စည်းကျမ်းအလိုမူ ပရိကပ္ပ အနက်ဟုသာ ဆိုသင့်သည်၊ မဟာဝါ ဥပေါသထကွန်ရက်၌လည်း "အာယသ္မတော မဟာကပ္ပိနဿ ပရိဝိတက္ကော ဥဒပါဒိ-ဂစ္ဆေယျံဝါဟံ ဥပေါသထံ နဝါဂစ္ဆေယျံ"ဟု ပရိဝိတက္ကသဒ္ဒါဖြင့် ပြသည်။]

ပတ္တနှာ စသော ၅-နက်။ ။ (ပတ္တနှာ) ပရဒါရံ-သူ့မယားကို၊ နဂစ္ဆေယျံ-မသွားရပါလို။ [ဤ ပတ္တနှာအနက်၌ ယာစနာ (ခွင့်တောင်းခြင်း) လည်း ပါဝင်သင့်၏၊ ပုံစံကား-"လဘေယျာဟံ ဘန္တေ ဘဂဝတော သန္တိကေ ပဗ္ဗဇ္ဇံ, လဘေယျံ ဥပသမ္ပဒံ=ဘုရားအထံတော်၌ ရှင်အဖြစ် ရဟန်းအဖြစ်ကို ရပါရစေ"တည်း၊] (အဒ္ဓိဋ္ဌ) မာဏဝံ-လုလင်ကို၊ အဗ္ဗာပေယျာသိ-သရဏျောယ်စေပါလော၊ ဝါ-စာချပေးပါလော၊ (ဝိဓိ) ဘော-အမောင်၊ ဂါမံ-သို့၊ ဧဝံဂစ္ဆေယျ-ဤသို့ သွားရာ၏။ ["သည်ပုံသည်နည်း သွားရမည်"ဟု နည်းပေးခြင်း စီမံခြင်းတည်း၊] (အာမန္တန) ဘဝံ-အရှင်သည်၊ ဣဓ-ဤနေရာ၌၊ နိသီဒေယျ-ထိုင်လှည့်ပါလော၊ (နိမန္တန) ဘဝံ-သည်၊ ဂါမသ္မိ-ရွာ၌၊ ဘုဇ္ဇေယျ-စားလှည့်ပါလော။

သတ္တိစသော ၃-နက်။ ။ (သတ္တိ) အစွမ်းသတ္တိနှင့် ယှဉ်သော အနက်ကို သတ္တိအနက်ဟု ဆို၏၊ ကော-အဘယ်သူသည်၊ ဣမံ ဇေဋ္ဌ-ဤ အရွယ်အထွေးကို၊ ဝိဇေယေ-ဖြေရှင်းစွမ်းနိုင်ပါအံ့နည်း။ [သော-ထို သီလ သမာဓိ ပညာ ရှိသော ရဟန်းသည်၊ ဝိဇေယေ-ဖြေရှင်းစွမ်းနိုင်၏၊ "ဝိဇေဋ္ဌိတုံ ကော သမတ္ထောတိ ဣမိနာ ဝိဇေယေတိ . ပဒံ သတ္တိ အတ္ထံ, နဝိဝိဓိအာဒိ အတ္ထံ တိ ဒဿေတိ"-ဒေဝတာ

သံယုဂ် သတ္တိ၀ဂ်ဋီကာ] (အရဟ) ဘ၀ံ-သည်၊ ခလု-စင်စစ်၊ ရဇ္ဇံ-မင်း အဖြစ်ကို၊ ကရေ (ကရေယျ) ပြုထိုက်၏။ [ဤ သတ္တိအရဟာအနက်များကို ကျမ်းဂန်တို့၌ အသုံး များပါလျက် သတိမပြုဘဲ ရှိတတ်သည်၊] ပေသ(ဘဏော)-မောင်မင်း၊ ဂါမဏိ-ရွာငယ်သို့၊ ဂစ္ဆာသိ (ဂစ္ဆေယျာသိ)-သွားစမ်းလော၊ (ပတ္တကာလ) သံဃသ-သံဃာ၏ (ကံသည်)၊ ပတ္တကလ္လံ-လျောက်ပတ်သောအခါ ရှိသည်၊ စေ (ယဒိ)-အကယ်၍ဖြစ်အုံ၊ ဧ၀ံသတိ-ဤသို့ဖြစ်လသော်၊ သံဃော-သည်၊ဥပေါသထံ-ကို၊ ကရေယျ-ပြုရာ၏၊ ဝါ-ပြုချိန်တန်ပြီ၊ "ဧတသ ဘဂ၀ါ ကာလော၊ ပေ၊ ယံ ဘဂ၀ါသာ၀ကာနံ သိက္ခာပဒံ ပညပေယျ-ဘုရားရှင်သည် သာ၀က တို့အား သိက္ခာပုဒ်ကို အကြင် ပညတ်ရာ၏၊ မြတ်စွာဘုရား...ဤအခါကား ထို ပညတ်ခြင်း၏ အခါပါတည်း၊ ပညတ်ချိန်တန်ပါပြီ" ဟူလို၊ ဤသို့ ထိုထိုကြိယာကို ပြုဖို့ရန် သင့်တော်သော အချိန်အခါသည် ပတ္တကာလ မည်၏။ ["တက္ကိရိယောစိတကာလ လာဘော ပတ္တကာလော=ထိုအမှုကိုပြုခြင်း အားလျော်သောအခါကို ရခြင်းသည် ပတ္တကာလ မည်၏"-မုဒ္ဓဗောဓဋီကာ။]

သဒ္ဒနီတိ။ ။ "ကာလသမယ ဝေလာသု ယမှိ သတ္တမီ=ယံ သဒ္ဒါ အနိုး ရှိရာ၀ယ် ကာလ သမယ ဝေလာအနက်တို့၌ သတ္တမီ သက်"ဟု သုတ်တည်း၍ "ကာလော ယံ ဘုဇ္ဇေယျ ဘ၀ံ, သမယော၊ ပေ၊ ဝေလာ ယံ ဘုဇ္ဇေယျ"ဟု ပုံစံထုတ်၏၊ ဘ၀ံ-အရှင်သည်၊ ယံ ဘုဇ္ဇေယျ-အကြင်စားရာ၏၊ အယံ-ဤအချိန်ကား၊ တသ-ထို စားခြင်း၏၊ ကာလော-တည်း၊ ဤပုံစံများကိုလည်း "ပတ္တ ကာလ"ဟုပင် မောဂ္ဂလ္လာန်ဆိုသည်။

သမ္ဘာ၀နာ။ ။ ပဗ္ဗတ်အပိ-တောင်ကိုလည်း၊ "သာမန် အရာ၀တ္ထုကို မဆို ထားဘိ တောင်ကြီးကိုသော်မှလည်း" ဟူလို၊) ဘိန္ဒေယျ-ခွဲနိုင်ရာ၏၊ "ဆဟိ ဘိက္ခဝေ ဓမ္မေဟိ သမန္နာဂတော ဘိက္ခု အပိ ဟိမ၀န္တံ ပဗ္ဗတရာဇံ ပဒါလေယျ (ခွဲနိုင်ရာ၏)၊ ကော ပန ဝါဒေါ ဆ၀ါယ အ၀ိဇ္ဇာယ-အယုတ်တမာ အ၀ိဇ္ဇာကို ခွဲနိုင်ခြင်းမှာ ဘာပြောဖွယ်ရာ လိုတော့အုံ့နည်း" ဟူသော ဆဏ္ဏဂုံတ္တရ အနုတ္တရိ ယ၀ဂ်ကိုလည်း ပုံစံထုတ်၊ ဤ၌ သတ္တိအနက် ပါ၀င်သော်လည်း သမ္ဘာ၀နာ ဗောဓက အပိ ဥပသာရနှင့်တကွ မြင်ရသောကြောင့် သမ္ဘာ၀နာ အနက်က သာ၍ ထင်ရှားပေသည်၊ ဤ၌ "သမ္ဘာ၀နာ" ဟူသည် အ၀ိဇ္ဇာကိုခွဲခြင်း စသော ကြိယာတို့၌ သင့်လျော်သည်၏အဖြစ်ကို ဆုံးဖြတ်ခြင်း-ထိုသူ၏ အစွမ်းသတ္တိကို ယုံကြည်ခြင်းတည်း၊ "သမ္ဘာ၀နံ ကြိယာသု ယောဂ္ဂဘာ၀သ နိစ္ဆယံ၊ သာမတ္ထိ ယသ သဒ္ဒဟနံတိ အတ္ထော"-ဗုဒ္ဓိပသာဒနီ ဋီကာ၊ ဤ သမ္ဘာ၀နာကိုပင် "ချီးမြှောက်ခြင်း"ဟု ဆိုကြသည်။ [ပဋ္ဌမိ· သတ္တမိ သညာ၏ အကြောင်းကို နောက် အမည်မှည့်ရာ သုတ်ကျမှ ပြအုံ့။]

အပစ္စက္ခေ ပရောက္ခာ-တိတေ

၄၁၇။ အပစ္စက္ခေ-သော၊ အတီတေ ကာလေ-အတိတ်ကာလ၌၊ ဝါ-အတိတ်ကြိယာ ၌၊ ပရောက္ခာ ဝိဘတ္တိ-သည်၊ ဟောတိ၊ သုပိနေ-အိပ်မက်၌၊ အာဟာရေ-ဆိုမိသတတ်၊ ဧဝံ-ဤသို့၊ ပေါရာဏာ-ရှေးဆရာတို့သည်၊ အာဟုကိုလ-ဆိုကုန်သတတ်၊ (၄၆၀)

၄၁၇။ အပစ္စက္ခေ။ ။ ပတိ+အက္ခ၊ တိကို စပြု, ဒွေဘော်လာ၍ "ပစ္စက္ခ" ပြီး၏၊ အက္ခာနံ-ဣန္ဒြေတို့၏ + ပတိမုခံ-ရှေးရှုတည်း၊ ပစ္စက္ခံ= ဣန္ဒြေတို့၏ ရှေးရှု၊ ရှုဋ္ဌိကာ၌ "ပတိဂတံ+အက္ခံ, ပစ္စက္ခံ"ဟု ပြု၏၊ အက္ခံ-ဣန္ဒြေကို+ပတိဂတံ-မှီသည်တည်း၊ ပစ္စက္ခံ-ဣန္ဒြေကို မှီသော အသိဉာဏ်, ထို အသိဉာဏ်၏ ကျက်စားရာ အာရုံ၊ ဤ ဝိဂြိုဟ်များအရ "ပစ္စက္ခ" ဟူသည် စက္ခုဣန္ဒြေ၏ (မျက်စိဖြင့်) တိုက်ရိုက်မြင်ရသော အဆင်း, သောတိန္ဒြေဖြင့် (နားဖြင့်) တိုက်ရိုက်ကြားရသော အသံ, ဃာနိန္ဒြေဖြင့် (နှာခေါင်းဖြင့်) တိုက်ရိုက်နံ့ရသော အနံ့, ဇိဝှိန္ဒြေဖြင့် (လျှာဖြင့်) တိုက်ရိုက်သာယာအပ်သော (စားအပ်သောက်အပ် လျက်အပ်သော) အရသာ, ကာယိန္ဒြေဖြင့် (ကိုယ်ဖြင့်) တွေ့ထိရသော အတွေ့များတည်း၊ ထိုကဲ့သို့ ကိုယ်တိုင် မမြင်-မကြား-မနံ-မသာယာ-မတွေ့ရသော အာရုံများသည် အပစ္စက္ခမည်၏၊ ဤ အပစ္စက္ခကို "မျက်ကွယ်"ဟု ဆိုရိုးရှိသော်လည်း အမှန်မှာ မျက်စိ နား, နှာ, လျှာ, ကိုယ် ဤဣန္ဒြေ ၅-ပါးလုံး၏ အကွယ်ပင် ဖြစ်သည်။

ပရောက္ခာ။ ။ အက္ခာနံ-ဣန္ဒြေတို့၏+ပရံ-ကွယ်ရာဖြစ်သော ကြိယာ အာရုံသည်၊ ပရောက္ခံ -မည်၏၊ "အက္ခ+ပရ"ဟု သမာသ်ပြီးသည့်အခါ "ပရောက္ခာ" ဟူသော ဤစကားကိုပင် နိပါတန (ရုပ်ပြီးစေနိုင်သော စကား) ဟု ပြု၍ "ပရ+အက္ခ"ဟု ရှေ့နောက်ပြန်၊ တေသုဝုဒ္ဓိသုတ်ကြီးဖြင့် အက္ခ၏ အကို သြပြု, ရ်ခွင်း, ချေ, ကပ်၍ "ပရောက္ခ"ဟု ပြီး၏၊ ["အက္ခာနံ+ပရံ, အ့ကွေ့ ဟိဝါ+ပရန္တိ ဝိဂ္ဂယ သမာသော, အတောယေဝ နိပါတနာ ပရသဒ္ဒဿ ပုဗ္ဗနိ ပါတော၊ အက္ခသဒ္ဒါဒိဿ သြစ, ပုဗ္ဗသရလောပေါ"-မောဂ္ဂလ္လာန် ပဋ္ဌိကာ၊] ထို့နောက် "ပရောက္ခေ-ဣန္ဒြေ၏ ကွယ်ရာဖြစ်သော ကြိယာ၌၊ ဘဝါ-ဖြစ်သော ဝိဘတ်သည်၊ ပရောက္ခာ-မည်၏"ဟု ဘဝတဒ္ဓိတ်ဆင့်မှ "ပရောက္ခာ"မည်သော ဝိဘတ်ရသည်၊ ["ကေနဋ္ဌေန ပရောက္ခာ၊ ပရောက္ခေ+ဘဝါတိ အတ္ထေန၊ တထာဟိ စက္ခာဒိန္ဒြိယ သခ်ါတသ အက္ခသ ပရော တိရောဘာဝေါ ပရောက္ခံ၊ တဗ္ဘာဝတ္ထာ ဝေန (ထို ဣန္ဒြေ၏ ကွယ်ရာ ကြိယာကို ဟောတတ်သည်၏ အဖြစ် ကြောင့်) ပရောက္ခေ+ဘဝါတိ ပရောက္ခာ"-သဒ္ဒနိတိ။]

အတီတေ။ ။ အတိ+ဣတ၊ အတိဣမ္ဘမ-ပစ္ဆပ္ပန် အခိုက်အတန့်ကို လွန်၍ + ဣတော-ဖြစ်သောကြိယာ (ကာလ)သည်၊ အတီတော-အတိတ်မည်၏၊ ကြိယာ

တစ်ခုခ္ဍ "ဖြစ်တော့မည်"ဟု ရှေးရှုနေသော အနာဂတ် အခိုက်အတန့်, ဖြစ်ဆဲ ပစ္စုပ္ပန်အခိုက်အတန့်, ဖြစ်ပြီးသော အတိတ် အခိုက်အတန့် ဟု ၃ မျိုးရှိ၏။ အတီတဍ္ဍ အတီသဒ္ဒါသည် လွန်ခြင်းအနက်ကို ဟော၏၊ "ဘာကို လွန်သ၊နည်း" ဟု မေးလျှင်..."ပစ္စုပ္ပန် အခိုက်အတန့်ကို လွန်သည်"ဟု ဖြေလိမ့်မည်၊ ထို့ကြောင့် ပစ္စုပ္ပန်အခိုက်အတန့်ကိုလွန်၍ ဖြစ်လေပြီးသော ကြိယာကိုလည်းကောင်း, ထိုကြိယာဖြင့် မှတ်အပ်သော ကာလကို လည်းကောင်း အတီတ (အတီတ်)ခေါ်သည်ဟု မှတ်ပါ၊ ထိုအတီတ်သည် ပစ္စက္ခ–အ၊ပစ္စက္ခဟု ၂–မျိုးရှိရာ အပစ္စက္ခေဟူသော ဝိသေသနဖြင့် ပစ္စက္ခ (မျက်မှောက်) ဖြစ်သော အတီတ်ကို တားမြစ်၏၊ ထို့ကြောင့် ဣန္ဒြေငါးပါး၏ ကွယ်ရာလ၊သည်းဖြစ်, အတီတ်လ၊သည်း ဖြစ်သော ကြိယာအနက်ဍ္ဍ ဤ ပရောက္ခာဝိဘတ် သက်ရ၊သည်။

ဥတ္တမပုရိသ်သက်နိုင်ပုံ။ ။ သူတစ်ပါးနှင့်စပ်သော ကြိယာများ၌ "သော အာဟ ကိရ–သူ ဆိုသတဲ့၊ တွံ ဗဘူဝေ ကိရ–သင် ဖြစ်သတဲ့" ဤသို့ စသည်ဖြင့် ကိုယ်တိုင် မမြင်ရမကြားရဘဲ သူတစ်ပါးက တစ်ဆင့်ပြောမှ သိရသော အကြောင်း အရာဖြစ်၍ အပစ္စက္ခ (ဣန္ဒြေ၏ ကွယ်ရာ)ဟု ဆိုခြင်းသည် သင့်ပါစေတော့၊ "အဟံ ဗဘူဝံ ကိရ–ငါ ဖြစ်ပြီတဲ့"ဟု ကိုယ်ရေးကိုယ်တာ အတွက်ဖြစ်ရသော ကြိယာများ၌မူ အဘယ်သို့လျှင် အပစ္စက္ခ (မျက်ကွယ်) ဖြစ်နိုင်ပါမည်နည်း, ကိုယ်တိုင် ဖြစ်ရ၊သော ကြိယာဖြစ်၍ ပစ္စက္ခ (မျက်မှောက်)ဟုသာ ဆိုထိုက်သည် မဟုတ်ပါလောဟု မေးဖွယ်ရှိ၏၊ [ဤစကားဖြင့် "ဗဘူဝံ ဗဘူဝိမှ" စသော ဥတ္တမပုရိသ်များ မဖြစ်နိုင်ဟု စောဒနာ၊သည်၊] အဖြေကား–တွေဝေ မိန်းမောခြင်း, စိတ်ပျံ့လွင့်ခြင်း, အာရုံတစ်မျိုး၌ ကပ်ငြိနေခြင်း, ဤအကြောင်း ၃–ပါးတွင် တစ်ပါးပါးသော အကြောင်းကြောင့် မိမိပြုမိသော အမှုကို သတိမရရ၌ သူ့ကိုယ်တိုင် ပြုအပ်သော အမှုပင်ဖြစ်သော်လည်း သူ မသိလိုက်သဖြင့် အပစ္စက္ခ (မျက်ကွယ်)ပင် ဖြစ်ရသည်၊ ထိုကဲ့သို့သော ကြိယာမျိုးဝယ် "အဟံ ဝိလလာပံ ကိရ–ငါယောင်ယမ်း ပြောဆိုမိ၊သတဲ့၊ အဟံ စ ကာရံ ကိရ–ငါ ပြုလုပ်မိ၊သတဲ့" စသည်ဖြင့် ဥတ္တမပုရိသ် ဝိဘတ်များ သက်နိုင်သည်။

မောဂ္ဂလ္လာန် ပဋိကာ။ ။ မှုဋ္ဌ ဝိကွိတ္တဗျာသတ္တ စိတ္တေန အတ္တနာပိ ကြိယာ ကတာ–ဘိနိဗ္ဗတ္တိတကာလေနုပလဒ္ဓါ သမာနာ ဖလေနာနုမီယမာနာ ပရောက္ခာဝ ဝတ္ထုတော၊ တေနုတ္တမဝိသယေပိ ပယောဂသမ္ဘဝေါ။ [တွေဝေ, ပျံ့လွင့်, အာရုံတစ်ပါး၌ ငြိကပ် စွဲလန်းသောစိတ်ဖြင့် ကိုယ်တိုင်ပြုအပ်သော ကြိယာပင် ဖြစ်စေကာမူဖြစ်စေ အပ်ရာ ကာလ၌ မရအပ် (မသိအပ်)သည်ဖြစ်၍ အကျိုး တစ်စုံတစ်ရာဖြင့် မှန်းဆ (တွေးဆ)မှ သိရသော ကြိယာသည် တရားကိုယ်အားဖြင့် မျက်ကွယ်ပင်တည်း၊ ထို့ကြောင့် (ထို ကြိယာမျိုးဝယ်) ဥတ္တမပုရိသ် အရာလည်း (ဧဂါမံ ဝိလလာပံ) စသော ပြယုဂ်ဖြစ်နိုင်သည်။]

သက်ရာ ၃–ဌာန။ ။ "၁–ပြခဲ့သော မှုဋ္ဌ ဝိကွိတ္တ ဗျာသတ္တစိတ်ကြောင့် မိမိပြုသော အမှုကိုမျှ သတိမရသော၊ အရာဌာန, ၂–မိမိပြုအပ်သော အမှုကို သတိရသော်လည်း အခြေအမြစ်ကစ၍ စင်စစ် ဖုံးကွယ် လိမ်လည်လိုရာဌာန, ၃–မြင်မှု ကြားမှု စသော ဣန္ဒြေ ၅–ပါး ကွယ်ရာဌာန, ဤ ၃–ဌာနဌ် ပရောက္ခာ ဝိဘတ် သက်ရသည်"ဟု ကစ္စာယနသာရ စသည်ဌ ရှေးဆရာတို့ မိန့်ကြသည်၊ ထိုတွင် ၃ နံပါတ် ဌာနသာ အပစ္စက္ခ အစစ်တည်း၊ ၁–နံပါတ် ဌာနကား ပစ္စက္ခ ဖြစ်ပါလျက် အမှတ်မရသဖြင့် အပစ္စက္ခကဲ့သို့ ဖြစ်ရ၏၊ ၂–နံပါတ်မှာ တမင််လာ အပစ္စက္ခဖြစ်အောင် လိမ်လည်သောကြောင့် အပစ္စက္ခ ဖြစ်ရသည်။

ကတသာ–သရဏော ကတ္တု, အစ္ဆန္ဒစ္ဆာဒနေပိစ၊
ဒိဋ္ဌာဒိန မဘာဝေ စ, တီသု ဥ ယျာ ပရောက္ခတာ။

၁။ ကတ္တု–တွေ့ဝေမှု ပုံ့လွင့်မှု အာရုံ တစ်ပါးပါးဌ ဦးကပ်မှု ရှိနေ့သော ကတ္တားပုဂ္ဂိုလ်၏၊ (ထိုထိုအမှုကို ပြုလုပ်သူ၏–ဟူလို၊) ကတသ–မိမိပြုအပ်သော အမှုကို၊ အသရဏောစ–မမှတ်မိသော အနက်ဌလည်းကောင်း၊ ["သင်သည် ရာဇဝတ်မှု မကင်းသော ဤစကားကို ဆိုတယ်လို့ ကြားရသည်, ဟုတ်သလား"ဟု သူတစ်ပါးက မေးရာဝယ် "သုပိနေ အာဟာကိလ–အိပ်မက်ထဲဌ ပြောမိသတဲ့"ဟု ပြန်ပြောသော အရာမျိုးဌ အိပ်နေတုန်းဝယ် မှုဋ္ဌဖြစ်နေသောကြောင့် မိမိပြောမိသည်ကို မိမိ အမှတ်ရသဖြင့် "အာဟာကိလ"ဟု ပရောက္ခာဝိဘတ် သက်ရသည်၊ ဤဌ် အာဟာပုဒ်ကို ဥတ္တမပုရိသ် (အ) ဝိဘတ်ထင်၍ အဓိပ္ပာယ် ပြောမှားတတ်သည်၊ ယထာ–သုပိနေ ကိလမာဟတျာဒီ၊ အတြ ဟိ နိဋ္ဌါယ မောဟ စိတ္တော သကတမ္ပိ–(ကိုယ်တိုင်ပြုအပ်သော်လည်း) နသရတိ၊ (ကစ္စာယနသာရဋီကာ၊) "သုတ္တေစ ဟံ ကိလ ဝိလလာပ...ဗဟုံ ဧဂါဒ ပုရတော တသ္သမတ္တော ကိလာ ဟံ"ဟုလည်း သက္ကတပုံစံ ထုတ်၏၊ အဟံ–ငါသည်၊ သုတ္တော–အိပ်ပျော်နေစဉ်၊ ဝိလလာပကိလ=ယောင်ယမ်း ပြောဆိုမိသတတ်၊ အဟံ–ငါသည်၊ မတ္တော–မူးယစ်သည်ဖြစ်၍၊ တသ–ထိုသူ၏၊ ပုရတော–ရှေ့ဌ၊ ဗဟုံ–များစွာသော စကားကို၊ ဧဂါဒကိလ–ပြောဆိုသတတ်။]

၂။ အစ္ဆန္ဒ+အစ္ဆာဒနေပိစ–စင်စစ် ဖုံးလွှမ်းလိုရာဌ လည်းကောင်း–["ဖုံးလွှမ်း လိမ်လည်မှုသည် အစ္ဆာဒန (ဖုံးလွှမ်းခြင်း) အစ္ဆန္ဒ အစ္ဆာဒန (အကြောင်းရင်းက စ၍ စင်စစ်ဖုံးလွှမ်းခြင်း)ဟု ၂–မျိုးရှိ၏၊ "သင်+ထိုမြို့ဌနေသလား"ဟု မေးရာဌ (နေပါလျက်) "မနေဘူး" ဟု ဖုံးကွယ်ခြင်းသည် သာမန် ဖုံးကွယ်ခြင်း မျိုးဖြစ်၍ "အစ္ဆာဒန" သာတည်း၊ ထို အစ္ဆာဒနမတ္တဌ် ပရောက္ခာ မသက်ရ၊ "နာဟံ အဝသိ–ငါ မနေဖူးပါ"ဟု အဇ္ဇတနီသာ သက်ရသည်။

အဂ်ဝဂ်ကလိဂ်ေသု, သောရဋ္ဌ မဂဓေသုစ၊
တိတ္ထယာတြဲ ဝိနာ ဂန္ဓာ, ပုန သခ်ါရ မာစရေ။

ဟိယျော၊ လေ၊ ၄၁၈။ ဟိယျောပဘုတိ–၍၊ ပစ္ခကွေဝါ–သော၊ အပစ္ခကွေဝါ ဟိယျတ္တနိ သော၊ အတိတေ ကာလေ၊ ဟိယျတ္တနိ ဝိဘတ္တိ ဟောတိ၊ သော–ထိုသူသည်၊ မဂ္ဂံ–လမ်းကို၊ အဂမာ–သွားပြီ၊ တေ–ထိုသူတို့သည်၊ မဂ္ဂံ–ကို အဂမူ–သွားကုန်ပြီ (၄၅၆)

အင်္ဂုတ်တိုင်း ဝင်္ဂုတ်တိုင်း ကလိင်္ဂုတ်တိုင်း သောရဋ္ဌတိုင်းနှင့် မဂဓတိုင်းတို့၌ ဘုရားဖူး သွားခြင်းကို ကြဉ်၍ အခြား အကြောင်းဖြင့်သွားလျှင် ဈာတ်ပျက်၏၊ ထပ်၍ ဈာတ်သွင်းမှုကို ပြုကျင့်ရမည်၊ ဤသို့ လောကီဓမ္မသတ်ကျမ်း ရှိသတတ်၊ တစ်စုံတစ်ယောက်က အခြားတစ်ယောက်ကို "သင်သည် ကလိင်္ဂုတိုင်း၌ ရောက်ဖူးသလား, ကြာမြင့်စွာ နေအပ်ဖူးသလား"ဟု မေးလျှင် ရောက်ဖူး နေဖူးပါလျက် ယခင် ဓမ္မသတ်ကို သတိရ၍ "နာတ် ကလိင်္ဂေ ဇဂါမ=ငါ ကလိင်္ဂုတိုင်းတို့ကို မသွားဖူးပါ"ဟု ဖြေခြင်းသည် ရောက်ခြင်းနေခြင်း၏ အကြောင်းရင်းဖြစ်သော သွားခြင်းကိုပင် ဖုံးကွယ်သောကြောင့် အစ္ဆန္နစ္ဆာဒန မည်၏၊ "ကလိင်္ဂုတိုင်းတို့၌ ရောက်ဖို့ နေဖို့ကို မဆိုထားနှင့် သွားတောင်မသွားဖူးပါ"ဟူလို၊ ဤသို့ အစ္ဆန္န+အစ္ဆာဒနအရာမျိုး၌ "ဇဂါမ"ဟု ပရောက္ခာ သက်ရသည်။

၃။ ဒိဋ္ဌာဒိနံ။ ။ မြင်ခြင်း အစရှိသည်တို့၏၊ (ကိုယ်တိုင်မြင်မှု ကြားမှု နံ့မှု စသည်တို့၏၊) အဘာဝေစ–မရှိရာ၌လည်းကောင်း၊ တိသု–၃–ဌာနတို့၌၊ ပရောက္ခ - တာ–ပရောက္ခာသက်ရသည်၏အဖြစ်ကို၊ ဥဃျာ–သိအပ်၏၊ ["ဧဝံ ကိလ ပေါ်ရာဏာ အာဟု=ဤသို့ ရှေးဆရာတို့ ဆိုကြသတတ်၊ ဤ၌ ရှေးဆရာတို့ ဆိုခြင်းကို မိမိ မသိရ မကြားရ၍ အပစ္ခက္ခ ဖြစ်သောကြောင့် "အာဟု"ဟု ပရောက္ခာ ထားရသည်၊ ကိလ (ပါဠိလို "ကိရ") သဒ္ဒါကား မနှစ်သက်သော အရာ–တစ်ဆင့် ကြားရသော အရာတို့၌ သုံးစွဲရသော နိပါတ်ပုဒ်တည်း၊ ထိုတွင် "အာဟုကိလ"၌ ကိလကား တစ်ဆင့်ကြားရသော အရာ၌ သုံးအပ်သော နိပါတ်တည်း၊ "သုပိနေ ကိလမာဟ"၌ ကိလလည်း မိမိကိုယ်တိုင် ပြောဆိုပါလျက် မမှတ်မိ၍ တစ်ဆင့်ကြားကဲ့သို့ ဖြစ်နေသောကြောင့် တစ်ဆင့်ကြားသုံးဟုပင် ဆိုထိုက်သည်၊ ဤ ပရောက္ခာ အရာဝယ် မနှစ်သက်၍ သုံးစွဲနေသော ကိလ (ကိရ) မဖြစ်နိုင်၊ တချို့ နေရာ၌ကား အကျယ်ချဲ့လိုရ၍ "သာဝတ္ထိယံ ကိရ" စသည်ဖြင့် သုံးစွဲအပ်သော အသုံးမျိုးလည်း ရှိသေး၏။

[ဆောင်] နှစ်မသက်ကား, တစ်ဆင့်ကြားနှင့်, ချဲ့ငြားလိုဘို, ကိလထည့်, ပါဠိ ကိရပင်။

၄၁၈။ ဟိယျော၊ လေ၊ ဟိယျတ္တနိ။ ။ ဟိယျော–ယမန်နေ့ကာလ၌၊ ဝါ–ယမန်နေ့ကြိယာ၌+ဘဝါ–ဖြစ်သော ကြိယာဝိဘတ်သည်၊ ဟိယျတ္တနိ–ဟိယျတ္တနိ

မည်၏၊ ဟိယျောဟူသော နိပါတ်ပုဒ်နောင် ဘဝအနက်၌ ယဒနုသုတ်ကြီးဖြင့် "ဗွာန" ပစ္စည်းသက်, ဣတ္ထိဟောတက ဤပစ္စည်းလည်း သက်၊ ဤ ဝိဂြိုဟ်အရ "ဟိယျတ္တနိ ဝိဘတ်သည် ယမန်နေ့အဖို့ ဖြစ်သော ကြိယာကိုသာ ဟောအ၏၊ ယမန်နေ့၏ ရှေးဖြစ်သော ကြိယာကိုကား မဟော"ဟု ယူဖွယ်ရှိ၏။

သဏ္ဌာတ။ ‥ ။ မုဒ္ဓဗောဓဋီကာ (၉၃၃) သုတ်၌ "အဒျတနး, ယျဿနး ပရောက္ခာစေတိ၊ ကမေန ယထာ၊ သး-ထိသ္ဝသည်၊ အဒျ-ယနေ့၊ အဘဝတ်-ဖြစ်ပြီ၊ သး-သည်၊ ဟျော-ယမန်နေ့၌၊ အာဒကွိတ်-မြင်ပြီ၊ သး-သဲည်၊ ဗဟုဒိနံ-နေ့ပေါင်းများစွာ၊ ဧဂါမ-သွားပြီ"ဟု ဟိယျတ္တနိဝိဘတ်အလိုက် "ဟိယျော" ဟု ဝိသေသန ကူမ၍ ပုံစံပြု၏၊ သာရသွတ္ထ၌လည်း "ဟျော-ယမန်နေ့က၊ တွပုတ္ကြော-သင့်သားသည်၊ အဘဝတ်-ဖြစ်ပြီ"ဟု "ဟျော"ထည့်၍ ပုံစံထုတ်၏၊ ကလာပ် "တာသံ သွသညာတိ ကာလဝိသေသော"ဟူသော သုတ်၌လည်း "သူ့နာမည် အားလျော်စွာ ကာလအထူးကို သိအပ်၏"ဟုဆို၏၊ ဟိယျတ္တနိ ဟူသော နာမည် အားလျော်စွာ ယမန်နေ့ကြိယာကို ဟောသည်-ဟု ဆိုလိုသည်၊ ထို သဏ္ဌာတအဆို အရလည်း "ဟိယျတ္တနိဝိဘတ်သည် ယမန်နေ့အဖို့၌ ဖြစ်ခဲ့သော ကြိယာကိုသာ ဟောအ၏"ဟု ယူဆဖွယ်ရှိသည်၊ သို့သော်...

"ယး အကြင် ဘုရားသခင်သည်၊ မိနကုမ္မကောလ-ငါး လိပ်နှင့်တကွသော ဝက်သည်၊ အဘဝတိ-ဖြစ်ဖူးပြီ၊ (အဓွတနိ) နရိဟရိ ဝါမနာ ဇာမဒဂ္ဂိ-နရ သီဟဝါမနနှင့်တကွသော ဇာမဒဂ္ဂရသေ့၏သား ပရသုရာမမင်းသည်၊ အဘူတ်-ဖြစ်ဖူးပြီ၊ (ဟိယျတ္တနိ၊) ဘရတာဂြဇ ကရိဿ ဗုဒ္ဓး-ဘရတ၏ နောင်တော် ရာမမင်း ကရိဿနှင့် တကွဖြစ်သော ဗုဒ္ဓသည်၊ ဗဘူဝ-ဖြစ်ဖူးပြီ၊ (ပရောက္ခာ)၊ ပေ-သး-ထိ ဘုရားသခင်သည်၊ မမ-ငါ၏၊ စိတ္တာသယနေ-စိတ် တည်းဟူသော အိပ်ရာတော်၌၊ သေတေ-အိပ်၏"ဟု မုဒ္ဓဗောဓစာကိုယ်၌ ယမန်နေ့ထက် အလွန် ရှေးကျသော နရသီ ဟ စသည် ဖြစ်ခဲ့ခြင်း ကြိယာကိုပင် ဟိယျတ္တနိဝိဘတ်ဖြင့် သုံးစွဲထား၏၊ ပါဠိ၌လည်း "မေဒနီ သမ္ဘကမ္ဘထ" (ဝေဿန်) ဝေဿန္တရာ ဘဝ၌ ဖြစ်ခဲ့သော ကြိယာကိုပင် ဟိယျတ္တနိဖြင့် သုံးစွဲထားသည်။

အရူပ်မှတ်ဖွယ်။ ။ ကမ္ဘာဦးအခါ ဗျာကရဏ်းကျမ်းကို စတည်စဉ် ကာလ၌ ဟိယျတ္တနိဝိဘတ်ကို ယမန်နေ့အတွက်သာ သုံးစွဲခဲ့ဟန် တူသော်လည်း ကာလကြာသောအခါ ဝဒန္တပုဂ္ဂိုလ်တို့ သုံးစွဲလိုရာကို ဆွဲ၍ အလွန်ရှေးကျသော အတိတ်ကြိယာကိုလည်း ဟိယျတ္တနိဖြင့် သုံးစွဲကြသောကြောင့် အရှင် ကစ္စည်း ဆရာသည် "ဟိယျောပဘုတိ"ဟု ပဘုတိသဒ္ဒါထည့်၍ ယမန်နေ့မှစလျက် ရှေးလွန်လေသမျှ အတိတ်ကာလကို ဟိယျတ္တနိဝိဘတ် ဟောရာနယ်ဟု သတ်မှတ်ခဲ့လေသည်၊ ထို့ကြောင့် လွန်ခဲ့သော ယမန်နေ့ (ဒုတိယနေ့)မှ အထက် အတိတ်ကြိယာတို့ကို ဟောရာ၌ ဟိယျတ္တနိဟူသော နာမည်သည် အနွတ္တမဟုတ်တော့ဘဲ

သမိလေဒ္ဓတနီ **၄၁၉။ အဒ္ဓုပဘုတိ-ယနေ့မှစ၍၊ ပစ္ဆိုဝေါ အပစ္ဆိုဝေါ, သမိလေ-အနီးဖြစ်သော၊ အတိတေ-သော၊ ကာလေ-၌၊ အဒ္ဓတနီဝိဘတ္တိ ဟောတိ၊ သော-သည်၊ မဂ္ဂံ-ကို၊ အဂမိ-သွားပြီ၊ တေ မဂ္ဂံ အဂမုံ-သွားကုန်ပြီ။ (၄၆၉)**

အတွင် ရှင်ဋီကာမည်သာ ဖြစ်တော့၏၊ ဤသို့ အလွန်ဝေးသော ရှေးအတိတ်ကြိယာ ကိုပင် ဟိယျတ္တနီဝိဘတ်တို့ ဟောနေကြရသောကြောင့် မောဂ္ဂလ္လာန်၌ "ဟိယျတ္တနီ"ဟူသော နာမည်ပင် မတပ်တော့ဘဲ"အနဒ္ဓတနေ-အာ ဥ၊ ပေ၊ ဣမုသေ" ဟု အနဒ္ဓတန (အဒ္ဓတနအဖြစ် မရှိသော) ကြိယာ၌ အာ စသော ဝိဘတ်များ သက်သည်ဟု မိန့်လေသည်။

အပစ္ဆိုဝေါ အတိတေ။ ။ ရှေ့သုတ်မှ "အပစ္ဆိုဝေ"နှင့် "အတိတေ" သဒ္ဒါ လိုက်လာသောကြောင့် ဝုတ္တိ၌ "အတိတေ ကာလေ ပစ္ဆိုဝေ ဝါ အပစ္ဆိုဝေါ" ဟု အတိတေ အပစ္ဆိုဝေပုဒ်တို့ကို ထည့်၍ ဖွင့်သည်။

၄၁၉။ အဒ္ဓ၊ ပေ၊ အဒ္ဓတနီ။ ··· ။ အဒ္ဓ-ယနေ့ကာလ၌၊ ဝါ-ယနေ့ ကြိယာ၌+ဘဝါ-ဖြစ်သော ဝိဘတ်သည်၊ ဝါ-ဖြစ်သောကာလ (ကြိယာ)သည်၊ **အဒ္ဓ**တနီ-မည်၏၊ ယဒနုသုတ်ကြီးဖြင့် ဘဝအနက်၌ "တန" ပစ္စည်းသက်, ဣတ္ထို ဟောတက "ဤ" ပစ္စည်းလည်းသက်၊ ["ဟျာသ်"ဟု သဏ္ဌာန်တ၌ ရှိသောကြောင့် ပျောက်သွားသော "သ်" အစား ဒွေဘော်လာ၍ "ဟိယျတ္တနီ" ဟု ရှိရ၏၊ "အဒ္ဓ" ဟု သဏ္ဌာန်တ ရှိသောကြောင့် အဒ္ဓနောက်၌ကား ဒွေဘော်မလာရ၍ "အဒ္ဓတနီ"ဟု ရှိရသည်၊] ဤ "အဒ္ဓ+ဘဝါ" ဟူသော ဝိဂြိဟ်အရ လည်းကောင်း, "သမီပေ-အနီး ဖြစ်သော" ဟူသော ဝိသေသနကို ထောက်၍ လည်းကောင်း, ယမန်နေ့ထက် နီးကပ်သော ယနေ့အတွက် ပြီးပြီး ကြိယာကိုသာ **အဒ္ဓ**တနီ ဝိဘတ်က ဟောသည်ဟု ယူဆဖွယ်ရှိ၏။

သဏ္ဌာန။ ··· ။ မုဒ္ဓဗောဓိကာ၌ "သး-ထိုသူသည်၊ အဒ္ဓ-ယနေ့၊ ဘဝဝတ်-ဖြစ်ပြီ"ဟု အဒ္ဓပုဒ်ထည့်၍ ပုံစံထုတ်၏၊ ကလာပ်၌လည်း "**အဒ္ဓ**တနီး ဟူသော သူ့နာမည်အားလျော်စွာ ယနေ့ ပြုပြီးကြိယာဟူသော ကာလအထူးကို သိအပ်၏"ဟု ဆို၍ "အဒ္ဓ-ယနေ့၌ လည်းကောင်း၊ ဇေါ်ဟျာဝါ-ယမန်နေ့ ထက်လည်းကောင်း၊ အဘုက္ခာမဟိ-ငါးတို့စားကုန်ပြီ"ဟု **အဒ္ဓ**-ဟိယျ ၂-မျိုးရောနေ၍ "သန္ဓိဓာနတ်-(ပြောသူက ယနေ့မှပြောသဖြင့်) ယနေ့အနက်က နီးကပ်နေသောကြောင့် **အဒ္ဓ**တနီသက်"ဟု မိန့်သည်၊ ဤစကား၏အရ "**အဒ္ဓ**တနီ ဝိဘတ်များသည် ယနေ့ တစ်နေ့အတွက်သာ လွန်ခဲ့ပြီးကြိယာကို ဟောသည်"ဟု ယူဆဖွယ် ရှိ၏၊ သို့သော်-"ယः မိနကုမ္ဘကောလော အဘဝတ်"ဟု ပြခဲ့သော မုဒ္ဓဗောဓ စာကိုယ်၌

လည်းကောင်း "တဒါသူဝေါ အာနန္ဒော အဟောသိ=ယခု အာနန္ဒာသည် ထို မဟောသဓာတ်၌ ကျေးသားဖြစ်ဖူးပြီ"ဟု ပါဠိ၌လည်းကောင်း အလွန်ဝေးသော ရှေးကြိယာကိုပင် အဓွတနိ ဝိဘာတ်ဖြင့် သုံးစွဲထားသည်ကို တွေ့ရသည်။

အချုပ်မှတ်ဖွယ်။ ။ ဗျာကရဏ်းကျမ်းကို စတည်စဉ်ကာလ၌ အဓွတနိကို ယနေ့ အတိတ်အတွက်သာ အသုံးပြုရန် စီစဉ်ခဲ့ဟန် တူသော်လည်း ကာလ ကြာသောအခါ ဝဒန္တပုဂ္ဂိုလ် အလိုအတိုင်း အလွန်ဝေးသော ရှေးအတိတ်ကြိယာ ကိုပင် အဓွတနိဝိဘာတ်ဖြင့် သုံးစွဲကြသောကြောင့် ယခုအခါ အဓွတနိ ဝိဘာတ်၏ ဟောရာနယ်သည် ယနေ့ လွန်ပြီးအချိန်မှ စ၍ အလွန်ဝေးသော ရှေးကာလတိုင်အောင် ကျယ်ပြန့်လျက်ရှိရကား ကစ္စည်းဝုတ္တိ ဆုရာလည်း "အဓွပဘုတိ–ယနေ့မှ စ၍ အတီတေ ကာလေ"ဟု ဖွင့်ရလေသည်၊ ထို့ကြောင့် အဓွတနိ နာမ်လည်း အနွတ္ထနာမည် မဟုတ်တော့ဘဲ ရုဋ္ဌိနာမ်ည်ဟု မှတ်၊ ထို့ကြောင့်ပင် မောဂ္ဂလ္လာန်၌ အဓွတနိဟူသော နာမည်ကိုပင် အသုံးမပြုတော့ဘဲ "ဘူတေ ဤ ဍံ၊ ပေ၊ အံမှေ" ဟု သုတ်တည်၍ "ယခုအချိန်မှစ၍ လွန်ပြီး အတိတ်သာမည်၌ ဤ ဍံ စသော ဝိဘာတ်သက်"ဟု မိန့်လေသည်။

အတီတေ သမီပေ။ ။ အဓွ (ယနေ့အဖို့)သည် ပစ္စုပ္ပန် အဓွ အတိတ်အဓွ အနာဂတ်အဓွဟု ၃–မျိုးရှိ၏၊ ယနေ့ ပြုအပ်ဆဲကြိယာသည် ပစ္စုပ္ပန်အဓွမည်၏၊ ထို ပစ္စုပ္ပန်အဓွ၌ ဝတ္တမာန်သက်–ယနေ့ ပြုပြီးကြိယာသည် အတိတ်အဓွမည်၏၊ ဤ အတိတ် အဓွ၌ အဓွတနိသက်၊ ယနေ့ မရောက်သေးသော ကြိယာသည် အနာဂတ် အဓွ မည်၏၊ ထို၌ ဘဝိဿန္တီသက်၊ ထိုတွင် ပစ္စုပ္ပန်အဓွ အနာဂတ်အဓွကို တားမြစ်လို၍ "အတီတေ" ဟူသော ဝိသေသနပုဒ်ကို အပစ္စက္ခေ ပရောက္ခာတီတေ သုတ်မှ လိုက်စေရသည်၊ ထိုကဲ့သို့ ယနေ့အဖို့ ပြုပြီးကာစဖြစ်၍ ဟိယျောကြိယာထက် နီးကပ်သောကြောင့် "သမီပေ"ဟု ဝိသေသန ပြုရပြန်သည်၊ သို့ရာတွင် အနီးမှစ၍ အလွန်ဝေးသော ရှေးအတိတ်ကြိယာကိုလည်း ဟောနေပြန်သောကြောင့် ရူပသိဒ္ဓိ၌ သမီပေကိုပင် "သမီပတော ပဋ္ဌာယ"ဟု ဖွင့်လေသည်။ [ပစ္စက္ခေ အပစ္စက္ခေ၏ အဓိပ္ပာယ်ကို ရှေးသုတ်မှိ၍ သိပါ။]

အဓွ အပိုင်းအခြား။ ။ အဓွတနိပုဒ်နှင့်စပ်၍ အဓွအပိုင်းအခြားကို ပြောစမှတ် ပြုကြ၏၊ တစ်နေ့လျှင် ၄ ပဟိုရ်, တစ်ပဟိုရ်လျှင် ၇–နာရီခွဲစီရှိ၏၊ ထို့ကြောင့် နေ့၌ နာရီ ၃၀ ရှိ၍, ညဉ့်၌လည်း ဤနည်းအတူ ၄ ပဟိုရ် = နာရီ ၃၀ ရှိရကား နေ့ ညဉ့်ပေါင်း နာရီ ၆၀–ရှိ၏ဟု ရှေးက သုံးစွဲကြသည်၊ တစ်ညဉ့်၌လည်း ၃–ယံ, သို့မဟုတ် ၄–ယံရှိ၏ဟု ဝါဒကွဲသော်လည်း ဤ၌ကား ၄–ပဟိုရ်နှင့် ညီမျှအောင် ၄–ယံရှိ၏ ဟူသော ဝါဒအတိုင်း ရေးမည်၊ လွန်ပြီးသော ညဉ့်၏ နောက်ဆုံး စတုတ္ထယံ, လာလတ္တဲ့ ညဉ့်၏ ရှေ့ဆုံး ပထမယံ, ဤ ၂–ယံနှင့်တကွ နေ့တစ်နေ့လုံးသည် အဓွမည်၏၊ ရှေးနာရီအားဖြင့်တွက်လျှင် ပဟိုရ်ပေါင်း

၆–ပဟိုရ်ရှိ၍ နာရီပေါင်း ၄၅–ရှိ၏။ [ယခုခေတ် စက်နာရီဖြင့် တွက်လျှင်ကား တစ်နေ့လျှင် နံနက် ၆–နာရီမှ ညနေ ၆–နာရီအထိ၁၂–နာရီရှိရကား တစ်ပဟိုရ်လျှင် ၃–နာရီရှိ၏၊ ညဉ့်နာရီလည်း နည်းတူ၊ ထို့ကြောင့် နံနက် အရုဏ်မတက်မီ ၃–နာရီမှစ၍ ညဉ့် ၉ နာရီအထိ နာရီပေါင်း ၁၈–နာရီသည် အဇ္ဇမည်၏ဟုမှတ်။]

တစ်နည်း။ ။ လွန်ပြီးသော ညဉ့်၏ နောက်ဆုံး စတုတ္ထယံကို တစ်ဝက်ယူ၍ လာလတ္တံ့. ညဉ့်၏ ပထမယံကိုလည်း တစ်ဝက်ယူပြီးလျှင် ထို ယံ တစ်ဝက် ၂ ခုစီနှင့်တကွ တစ်နေ့လုံးသည် အဇ္ဇ မည်၏၊ ဤနည်းခ္ခ ၉ ပဟိုရ်သာ ရှိတော့ရကား ရှေးနာရီအားဖြင့် ၃၇ နာရီခွဲသာ ရှိ၏၊ ယခု စက်နာရီအားဖြင့် ကား (နေ့ ၁၂ နာရီ, ရှေ့နောက် ညဉ့်ထက်ဝက်စီအတွက် ၃ နာရီ အားဖြင့်) ၁၅–နာရီသာ ရှိသည်၊ ဤကား...

အတီတ ရတ္တိယာ ယာမော, ပစ္ဆိမောဒ္ဓ မမုဿဝါ၊
ဘာဝိနိယာ-ဒိပွဟာရော, တဒဒ္ဓံ ဝါဇ္ဇ တော့ဟျ–ဟော။

- ဟူသော ကစ္စာယနသာရနှင့် အညီတည်း။ [အတီတရတ္တိယာ–လွန်လေပြီးသော ညဉ့်၏၊ ပစ္ဆိမော ယာမော–နောက်ဆုံး စတုတ္ထယံသည် သော်လည်းကောင်း၊ အမုဿ–ထို နောက်ဆုံးယံ၏၊ အဒ္ဓံဝါ–ထက်ဝက် (၃–နာရီနှင့် ၄၅–မိနစ်ခန့်) ကာလသည် သော်လည်းကောင်း၊ (ဤစကားဖြင့် အတိတ်ညဉ့်၏ နောက်ဆုံးယံကို ၂–နည်း ယူရကြောင်းသိပါ၊)ဘာဝိနိယာ–အနာဂတ်ညဉ့် ၄ ပဟိုရ်၏၊အာဒိပွဟာရောဝါ–အစ ၄–စ်ပဟိုရ်သည်သော်လည်းကောင်း၊ တဒဒ္ဓံဝါ–ထိုအစပဟိုရ်၏ ထက်ဝက် (၃နာရီ၄၅မိနစ်)ကာလသည်သော်လည်းကောင်း၊အတ္ထိ–ရှိ၏၊ (ဤစကားဖြင့်အနာဂတ်ညဉ့်၏အစပဟိုရ်ကိုလည်း ၂–နည်းခွဲ၍ ယူရမည်ဟုပြ၏၊ ပဟိုရ်နှင့်ယံလည်း သဘောတူဟု သိသာ၏၊)တေဟိ–ထို ရှေ့နောက် တစ်ယံစီ, သို့မဟုတ် တစ်ယံ၏ ထက်ဝက်စီတို့နှင့် တကွ၊ အဟော–တစ်နေ့လုံးသည်၊ အဇ္ဇ– ယနေ့မည်၏၊ [ဆရာတို့ကားညဉ့် ၃–ယံဟု ယူ၍ တစ်ယံ(တစ်ပဟိုရ်)လျှင် နာရီ ၁၀ စီတွက်ပြီးလျှင် တစ်နာရီလျှင် မောင်း တစ်ခါတီးရသောကြောင့် "အဒ္ဓံဝါ–ထက်ဝက်၅–မောင်းခန့်သည်သော်လည်းကောင်း"ဟု ပေးသည်။

ပဒသာဓနနှင့်တူပုံ။ ။ဤပြခဲ့သောကစ္စာယနသာရနည်းသည် မောဂ္ဂလ္လာန်စာကိုယ်နှင့်မောဂ္ဂလ္လာန် ပဒသာဓနတို့ကိုမှီသော နည်းတည်း၊ မှန်၏–ပဒသာဓနခ္ခ

အဟာသု–ဘယတော အဒ္ဓံ–ရတ္တံ်ဝါ တဒုပဒ္ဓကံ၊
အဇ္ဇော ကတ္တာန ဝိညေယ္ယော; အဟော အဇ္ဇတနော ဣတိ၊
တဒညော ပန ယော ကာလော, သော အနံ့ဇ္ဇတန သညိတော။

အဟာသု–နေ့၏ဘဘယတော–၂ ဖက်ခ္ခ၊ အဒ္ဓရတ္တံ်ဝါ–ညဉ့်၏ စတုတ္ထဘာဂကိုသော် လည်းကောင်း၊ (အတိတ် ညဉ့်၏အဆုံး, လာလတ္တံ. ညဉ့်၏ အစ အဖို့.

ဟူလို၊) ဝဒုပဒ္ဓကံဝါ–ထို စတုတ္ထဘာဝ၏ ထက်ဝက်ကို သော်လည်းကောင်း၊ အန္တောကတွာန–အတွင်းပြု၍၊ဝါ–ပါဝင်စေ၍ ၊အဟော–တစ်နေ့လုံးကို ၊ အဇ္ဈတနော ယုတိ–ယနေ့ဘ၌ဖြစ်သော ကာလဟူ၍၊ဝိညေယ္ယာ–သိအပ်၏။တဒညော–ထိုမှတစ်ပါး ၊ သော ၊ယောကာလော–အကြင်ကာလသည်၊အတ္ထိ–ရှိ၏၊ သောပန–ထိုကာလကိုကား၊ အနဇ္ဈတနသညိတော– အနဇ္ဈတန ဟုမှတ်အပ်၏။ ဝါ–ဟိယျောတ္တန ဟုမှတ်အပ်၏။

မှတ်ချက်။ ။"အဒ္ဓ ရတ္တ သဒ္ဒေန ရတ္တိယာ စတုတ္ထဘာဂေါ–တြ ဝဒ္ဓကုဿိဠော=ဤအရာ၌ အဒ္ဓရတ္တသဒ္ဒါဖြင့် ညဉ့်၏ စတုတ္ထဘာဂကို ဆိုလိုအပ်၏" ဟူ၏သာ ပဒသာဓနဋီကာကို ထောက်၍ အဒ္ဓရတ္တကို အနက်ပေးသည်၊ "တဒညော ယော ကာလော,သော အနဇ္ဈတနသညိတော" ပါဠိဖြင့် လွန်လေပြီးသော ညဉ့်၏ ရှေ့၃–ယံသို့မဟုတ်၃–ယံခွဲနှင့် လွန်ပြီးသောနေ့ တစ်နေ့လုံးသည် ၊ ဟုဆိုကောင်း,ထိုနေ့၏ ရှေ့လွန်ပြီးသော ဒုတိယညဉ့်၏ နောက်ဆုံးယံ သို့မဟုတ်–နောက်ဆုံးယံ၏ ထက်ဝက်သည်လည်းကောင်း ဟိယျော မည်၏–ဟု သတ်မှတ်သင့်သည်။

ကာတန္တ ဆိုပုံ။ ။အာဉာယျာ ဥဒ္ဓာနာ အာဉာယျာစ သံဝေသနာ အဟော၊ ဥဘယတော အဒ္ဓရတ္တံဝါ လောကတော သိဒ္ဓံ၊ ဉာယျာ–ထုံးစံအားဖြင့်၊အာဥဒ္ဓာနာ–အိပ်ယာထချိန်ကို အစပြု၍လည်းကောင်း၊ ဉာယျာ–ဖြင့်၊ အာသံသေဝနာစ – အိပ်ရာဝင်ချိန်တိုင်အောင် လည်းကောင်း၊အဟော–တစ်နေ့လုံးသည်၊ အဇ္ဈတနော–မည်၏။[ဤ၌ ထုံးစံအတိုင်း အိပ်ရာထချိန်ဟူသည် လွန်ပြီးသည့် ညဉ့်၏စတုတ္ထယံ ပင်တည်း၊ အရဏ်မတက်မီ ၃–နာရီလောက်မှာ အိပ်ရာထရမည်–ဟူလို၊ ထုံးစံအတိုင်း အိပ်ရာဝင်ချိန်ဟူသည် ပထမယံ ကုန်ချိန်တည်း၊ ၉–နာရီ လောက်အိပ်ရမည်–ဟူလို၊ ဤနည်းသည် ကစ္စာယနသာရ–ပဒသာဓနတို့ ပထမနည်းအတိုင်းပင်တည်း။]

တစ်နည်း။ ။ဝါ–တစ်နည်းကား၊ ဥဘယတော–ရှေ့ နောက် ၂ ဖက်၌၊ အဒ္ဓရတ္တံ–ညဉ့် ထက်ဝက်စီပါသော၊ အဟော–တစ်နေ့လုံးသည်၊ အဇ္ဈတနော–မည်၏၊ ဣဒံ–ဤ နောက်နည်းသည်၊ လောကတော– လူတို့ပြောရိုးအားဖြင့်၊ သိဒ္ဓံ–ထင်ရှားသော နည်းတည်း၊ ဆိုလိုရင်းကား–လွန်ပြီးသော သန်းခေါင်ကျော် အချိန်မှစ၍ နေ့အဖို့နှင့်တကွ လာလတ္တံ့ ညဉ့်၏ သန်းခေါင်အထိ ကာလကို အဇ္ဈ (ယနေ့) ဟု ဆိုလိုသည်၊ ထို့ကြောင့် ဤနည်းသည် လူတို့သုံးစွဲရိုး ဗေဒင်ကျမ်းဌ် သုံးစွဲရိုးအဖြစ်ဖြင့် ထင်ရှားသောနည်းဟု မှတ်၊ ဤဒုတိယနည်းကား ကစ္စာယနသာရ–ပဒသာဓနတို့၏ နောက်နည်းနှင့် မတူတော့ချေ။

ဝိနည်းသုံး အစု။ ။ဝိနည်းပါဠိတော်များ၌ကား "တံအတိက္ကာမယတော နိသဇ္ဇယံ ဟောတိ–ကောဒသေ အရဏေ ဂဏမနေ နိသဇ္ဇယံ ဟောတိ "နိသဇ္ဇ ပါစိတ္တိယ ကထိန သိက္ခာပဒ၊ ဤသို့စသည်ဖြင့် ရက်အပိုင်းအခြားကို အရဏ်ဖြင့် ပိုင်းခြား၏၊ထို့ကြောင့် လွန်ခဲ့ပြီးညဉ့်၏အရဏ်တက်ချိန်မှစ၍ လာလတ္တံ့ ညဉ့်၏

အရုဏ်တက်ချိန်အတွင်းကို အဇ္ဇ (ယနေ့) ဟုယူစေလိုသည်၊ဤပါဠိတော်အသုံးကို သက္ကတဋီကာတို့၌ "ကေစိဝါဒ " ဟုဆို၏၊အညေ (အခြားဆရာ)တို့ကား ယနေ့ နေထွက်ချိန်မှစ၍ နောက်တစ်နေ့ နေထွက်ချိန်အတွင်းကို "အဇ္ဇ " ဟု ယူကြသေးကြောင်းကိုလည်းဆိုကြသေးသည်၊ [ကေစိတု အာရုဇ္ဇောဒယာ အာရဗ္ဘ အရုဏောဒယ ပရိယန္တော ကာလော (အဇ္ဇသဒ္ဒ ဝစ္ဆော)၊အညေ တု သူရိယော ဒယာ အာရဗ္ဘ သူရိယောဒယ ပရိယန္တောဂ္ဂစ္ဆာဟု၊ လောကိကာနံ ဟိယျ အဇ္ဇသေ္မ ဣတိ တထေဝ (ထို နေထွက် ၂–ချိန်အတွင်း၌သာ) ဗျာဝဟာရဒဿနတော (လဃုဘာသ)၊ [သုတ်ပါထေယျ ပါဠိတော်၌ "ယသ ဥဂ္ဂတေ သူရိယေ, ဒိဝသောတိ ပဝုစ္စတိ" ဟူသော စကားကား အဇ္ဇ အပိုင်းအခြားကိုပြသော စကားမဟုတ်, နေထွက်လာလျှင် "ဒိဝသ(နေ့)ဟု ခေါ်ရကြောင်းကို (နေ့–ညဉ့်အပိုင်းအခြားကို)ပြသော စကားသာ ဖြစ်သည်၊ ထို့ကြောင့် "အညေတု" စသည်ကို ပါဠိတော်နှင့်ညီသည်ဟု မမှတ်အပ်။]

မှတ်ချက်။ ။ယနေ့တစ်နေ့အတွက် လွန်ပြီးကြိယာသည် ပစ္စက္ခဖြစ်အံ့,အဇ္ဇတနီ သာသက်၊ အပစ္စက္ခဖြစ်မူပရောက္ခာအဇ္ဇတနီ ၂–မျိုးတွင် အလိုရှိရာသက်။ ယမန်နေ့မှ စ၍ကြိယာသည် ပစ္စက္ခဖြစ်အံ့, ဟိယျတ္တနီ အဇ္ဇတနီ ၂–မျိုးလုံးတွင် အလိုရှိရာသက်၊ အပစ္စက္ခဖြစ်အံ့၊ ထို ၂–မျိုးနှင့် ပရောက္ခာပါ အလိုရှိရာသက်နိုင်သည်၊ ဤသို့လျှင် အနက်တစ်မျိုး (ကြိယာတစ်မျိုး)၌ ဝိဘတ် ၂–မျိုး ၃–မျိုးအလိုရှိရာ သက်နိုင်သောကြောင့်"ဝတ္တိစ္ဆာ နိဗဒ္ဓနာ ဟိ အာချာတိကပစ္စယာနံ ပဝတ္တိ" ဟုမောဂ္ဂလ္လာန် ပဠိကာ မိန့်သည်၊["ဝတ္တိစ္ဆာနိဗဒ္ဓနာ–ဝဒန္တိ ပုဂ္ဂိုလ်၏အလိုနှင့် စပ်ဆိုင်၏"ဟုပေး။]

ဆက်ဦးအံ့။ ။ဤ အဇ္ဇတနီစသောဝိဘတ်တို့သာ ကြိယာတစ်မျိုး၌ အလိုရှိရာသက်ခွင့်ရှိကြသည်မဟုတ်သေး၊ ပဠိမီသတ္တမီတို့လည်း "သမ္ဘဏ္ဍာပတ္တနာ "စသော ကြိယာများ၌ အလိုရှိရာ သက်ခွင့်ရှိကြသည်၊ပရိကပ္ပ အနက်၌လည်း "သစေ ဘိက္ခဝေ ပေယ္ယော, ဟတ္ထာရောဟပုတ္တော မုဟုတ္တံ နိသီဒေယျ (သတ္တမီ) "နောစေတံ ဘိက္ခဝေ လောကေ အဿာဒေါ အဘဝိဿာ" (ကာလာတီပတ္တိ သက်ပုံ)၊ ဤသို့ သတ္တမီနှင့် ကာလာတီပတ္တိ ရောလျက်ရှိ၏၊ အာချာတ် ဝိဘတ်များသာမက, နာမ်ဝိဘတ်တို့သည် လည်းကောင်း, တဒ္ဓိတ် ကိတ်ပစ္စည်းတို့သည် လည်းကောင်း အနက်တစ်မျိုးတည်း၌ ၂–မျိုး ၃–မျိုး သက်လေ့ရှိကြ၏၊ ဤကြောင့် အတိတ်ကြိယာ အနက်၌ ဟိယျော အဇ္ဇ ပရောက္ခာဝိဘတ်တို့ အရောရော အနှောနှော ဖြစ်နေခြင်းကို ထူးဆန်းသည်ဟု မမှတ်သင့်တော့ပြီ။

[ဆောင်] ယနေ့အတွက်, လွန်ပြီးနက်တို့, ပစ္စက္ခရင်း, ဖြစ်တုံလျှင်းမူ, သက်ခြင်း အဇ္ဇ–တနီမျှတည်း၊ အပစ္စက္ခာ, ဖြစ်ခဲ့ပါမူ, ပရောက္ခာလည်း, သက်သတည်းမှတ်၊ ဟိယျတ်နေ့မှ, စ၍အနက်, ပစ္စက်ဖြစ်မူ, မှတ်ယူအဇ္ဇ, ဟိယျ ၂–ချက်, လိုရာသက်၏၊ အပစ္စက်မှာ, ပရောက္ခာရော–ထပ်၍နှောသည်, မှတ်လော ဝတ္တိစ္ဆာချည်းတည်း။

မာယောဂေ ၄၂၀။ ဟိယျတ္တနိ အဇ္ဇတနိ ဣတိ – ဟိယျတ္တနိအဇ္ဇတနိ **သဗ္ဗကာလေစ** ဟူကုန်သော၊ ဧတာ ဝိဘတ္တိယော – ဤဝိဘတ်တို့သည်၊ (ဆောန်ခြင်းစပ်၊) ယဒါ–အကြင်အခါ၌၊ မာယောဂေါ–မာနိပါတ် နှင့် ယှဉ်၏၊ တဒါ–ထိုအခါ၌၊ သဗ္ဗကာလေစ–အလုံးစုံသောကာလ၌ လည်း၊ ဟောန္တိ–ဖြစ်ကုန်၏၊ မာ,ာမာ–မသွားလင့်၊ မာဝစာ–မဆိုလင့်၊ မာဂမိ–မသွားလင့်၊ မာဝစိ–မဆိုလင့်၊ စဏ္ဍ:ာဏေန–ဖြင့်၊ ပဗ္ဗမိ ဝိဘတ္တိ ဟောတိ–မာဂစ္ဆာဟိ–မသွားလင့်။ (၄၇၁)

၄၂၀။ ယဒါ မာယောဂေါ။ ။ သုတ်၌ "မာယောဂေ–မာနိပါတ်နှင့် ယှဉ်လသော်"ဟု ပေးရသော လက္ခဏာပုဒ်ကို "ယဒါ မာယောဂေါ, တဒါ"ဟု ဖွ ၏၊ "ဗြဟ္မဒတ္တော ရဇ္ဇံ ကာရေန္တေ–ဗြဟ္မဒတ်မင်း မင်းပြုစေလသော်"ဟူသော လ ဏအနက်သည် "ဗြဟ္မဒတ်မင်း မင်းပြုရာအခါ၌" ဟူသော ကာလာဓာရအနေ၊ နှင့်အဓိပ္ပာယ် ညီသကဲ့သို့ လည်းကောင်း, "ဂေါသု ဒုယှမာနာသု ဂတော–နွားမတို့ဂ, နို့ညှစ်အပ်ကုန်သော်" ဟူသောလက္ခဏအနက်သည် "နွားမတို့ကို နို့ညှစ်ရာအခါ၌"ဟု ကာလာဓာရအနက်နှင့် အဓိပ္ပာယ် ညီမျှသကဲ့သို့ လည်းကောင်း, ထို့အတူ "မာယောဂေ" အရ လက္ခဏအနက်၌လည်း "အကြင်အခါ မာနိပါတ်နှင့် ယှဉ်၏၊ ထိုအခါ၌" ဟူသော ကာလာဓာရအနက်နှင့် ညီမျှ၏၊ ထိုသို့ဖွင့်ရာဝယ် "ယဒါ မာယောဂေါ"သည် အနိယမတစ်ဝါကျ၊ "တဒါ၊ ပေ၊ ဟောန္တိ"လည်း နိယမတစ်ဝါကျတည်း၊ ထို့ကြောင့် "ယဒါ မာယောဂေါ"ဟု ပဌမန္တနှင့် (သီမူ သဒ္ဒနိတိတို့ရှိတိုင်း) ကောင်း၏၊ "ယဒါ မာယောဂေ, တဒါ"ကား မကောင်း။

တဒါ၊ ပေ၊ သဗ္ဗကာလေပိ။ ။ ဟိယျတ် အဇ္ဇ ဝိဘတ်တို့သည် အတိတ်ကာလကို ဟောရိုးဖြစ်သော်လည်း မာနိပါတ်နှင့် ယှဉ်သောအခါ၌မူ အတိတ်သာမက ပစ္စုပ္ပန် အနာဂတ်အနက်များကိုလည်း ဟောနိုင်ကြောင်းကို ပြလိုမှ ဤသုတ်ကို အရှင် ကစ္စည်းထေရ် တည်တော်မူသည်၊ သို့ရာတွင် သူ့အကြောင်း အားလျော်စွာ ဖြစ်ပြီးသော အတိတ်ကြိယာကို "မဖြစ်လင့်"ဟု တားမြစ်၍ မဖြစ်နိုင်၊ ထို့ကြောင့် အတိတ်အနက်၌ဖြစ်ခြင်းကို မောဂ္ဂလ္လာန်ပဋိကာ မနှစ်သက်ရကား "မာသဒ္ဓေါ ပဋိသေဓဝစနော၊ ပဋိသေဓောစ နာတီတေ သမ္ဘဝတိ ဘူတာယ ကြိယာယ ပဋိသေဓသ နိရတ္ထကတ္တာ၊ ဝတ္တမာနေ ပနာနာဂတေစ သမ္ဘဝတိ"ဟု မိန့်သည်၊ ကလာပ်၌လည်း "ဝုတ္တမာန ဘဝိသ္မိ ဒ္ဝိသယာနံ–ပစ္စုပ္ပန် အနာဂတ်လျှင် အရာရှိကုန်သော ဝိဘတ်တို့ကို၊ အယံ–ဤ "မာယောဂေဒျတနိသုတ်သည်၊ ဗာဓကော–တားမြစ်၏"ဟု ဆို၏၊ ဆိုလိုရင်းကား–"မာနိပါတ်နှင့် ယှဉ်ရာ၌လည်း ပစ္စုပ္ပန်အနက်၌ ဝတ္တမာန်, အနာဂတ်အနက်၌ ဘဝိသဒ္ဒိ ဝိဘတ် သက်မည်စိုး၍ ဤသုတ်ကို ဆိုရသည်" ဟူလို။

စဋ္ဌဟာဏေန။ ။ "သဗ္ဗကာလေစ၌ စသဒ္ဒါဖြင့် ပဋ္ဌမိဝိဘတ်ကို ဆည်း၍ မာဂစ္ဆာဟိ, မာဘဝန္တုစသော ရုပ်လည်း ဖြစ်၏"ဟု ဆိုလိုသည်၊ သို့သော် ရူပသိဒ္ဓိ၌ပြသော မာဘဝန္တုဝယ် အန္တုဝိဘတ်သည် "သင်အား အန္တ ရာယ်တို့ မဖြစ်ပါ စေကုန်သတည်း"ဟု တောင့်တခြင်း အာသီဋ္ဌအနက်၌ သက်သောကြောင့် "အာဏာ တျာ–သိဋ္ဌေနတ္တ ကာလေ"သုတ်ဖြင့်ပင် ပြီးနိုင်၏၊ "မာဂစ္ဆာဟိ–မသွားလင့်" ဟူသည်လည်း ဝိဓိ အနက်မျိုးပင်တည်း၊ မာ ဟူသော ပဋိသေဓနိပါတ်နှင့် ယှဉ်ရာဝယ် ထိုအနက်များ၌ အာဏာတျာသိဋ္ဌေသုတ်က မသက်နိုင်ဟုလည်း တားမြစ်ချက်မရှိ။

မောဂ္ဂလ္လာန်။ ။ "မောဂ္ဂလ္လာန်၌လည်း "မာယောဂေ ဤ အာ အာဒီ (မာနှင့် ယှဉ်ရာဝယ် ဤ စသော အဋ္ဌတနီ, အာ စသော ဟိယျတ္တနီ ဝိဘတ်များ သည် ပစ္စုပ္ပန် အနာဂတ်ကာလများ၌ သက်ကုန်၏)"ဟု သုတ်တည်၍ ပဋ္ဌမိ စသော အခြားဝိဘတ်များ၌ကား မာနှင့်ယှဉ်သော်လည်း မိမိတို့ သက်ရိုးသက်စဉ် ကာလ၌ပင် (သက်ရိုးသက်စဉ်သုတ်ဖြင့်) သက်ကြကြောင်းကို "ဝါမိဓာနာ သဝိသယေ အညေပိ ပစ္စယာ (အာချာတ်ဝိဘတ်တို့သည်) ဟောန္တီတိ ဒဿေန္တော အာဟ– ဝါတိစ္ဆာဒီ" ဟု ပဋ္ဌိကာဖွင့်သည်၊ "မာ တေ ကာမဂုဏေ ဘမသု စိတ္တံ (ပဋ္ဌမိ) မာတံ့ ကရိသသိ, မာတံ့ ကရေယျာသိ"တို့ကား အခြားဝိဘတ်တို့ မိမိတို့ဆိုင်ရာ အာဏတ္တိ–အနာဂတ်–ဝိဓိအနက်များ၌ မိမိတို့ ရိုးရာသုတ်ဖြင့်ပင် သက်ပုံတည်း၊ [ဤကျမ်းကား သဗ္ဗကာလေစ၌ စသဒ္ဒါသည် ဟိယျော ပဘုတိစသော ၂ သုတ် ကဲ့သို့ အတိတ်ကာလ၌သာမက သဗ္ဗကာလ၌လည်း သက်သည်"ဟု ပြသော သမ္မိဏ္ဍန, သမ္ဘာဝနာဇောတက ဟု ထင်သည်။]

သဒ္ဒနီတိ။ ။ "မာယောဂဋ္ဌာနေ တာ (ဟိယျတ္တနဋ္ဌတနီယော) ပါယေန" ဟု သုတ်တည်၍ မာနိပါတ်နှင့် ယှဉ်ရာ၌ ပါဋိတော်ဝယ် ဟိယျတ္တနီ အဋ္ဌတနီ ဝိဘတ်တို့ကို အသုံးများသည်ဟုလည်းကောင်း "အပ္ပိကာ ပါဋိယံ ပဋ္ဌမိ"ဟု သုတ်တည်၍ မာနိပါတ်နှင့် ယှဉ်ရာဝယ် ပါဋိတော်၌ ပဋ္ဌမိဝိဘတ်ကို သုံးစွဲခြင်းကား နည်းပါးသည်၊ အဌကထာတို့၌ကား ပဋ္ဌမိဖြင့်သုံးစွဲခြင်းက ဟိယျတ် အဋ္ဌတ်ထက် များသည်ဟု လည်းကောင်း "ပရောက္ခာ ဝတ္တမာနာ အပ္ပကတရာ"ဟု သုတ်တည် ၍ မာနိပါတ်နှင့် ယှဉ်ရာဝယ် ပရောက္ခာ ဝတ္တမာန်တို့ဖြင့် သုံးစွဲခြင်းမှာမူ "မာကိ သိတ္ထော မယာ ဝိနာ (ပရောက္ခာ), မာဒေဝ ပရိဒေဝေသိ (ဝတ္တမာန်)" စသည်ဖြင့် ပဋ္ဌမိထက်ပင် ပါဋိတော်၌ အသုံးနည်းသေး၏ဟုလည်းကောင်း သဒ္ဒနီတိ မိန့်သည်၊ ဤသို့လျှင် သဒ္ဒါကျမ်းအားလုံး၏ ပုံစံအရ မာနိပါတ်နှင့် ယှဉ်ရာ၌ ကာလာ တိပတ္တိကို ချန်၍ ကျန်ဝိဘတ်အားလုံးဖြင့်ပင် ထိုက်သလို သုံးနှုန်းထားသည်ကို တွေ့ရသည်။

အနာဂတေ ၄၂၁။ **အနာဂတေ** ကာလေ–အနာဂတ်ကာလ၌၊ **ဘဝိဿန္တိ** ဘဝိဿန္တိ ဝိဘတ္တိ ဟောတိ၊ သော–ထိုသူသည်၊ ဂစ္ဆိဿတိ–သွားလတ္တံ့၊ ကရိဿတိ–ပြုလတ္တံ့၊ တေ–တို့သည်၊ ဂစ္ဆိဿန္တိ–သွားကုန်လတ္တံ့၊ ကရိဿန္တိ–ပြုကုန်လတ္တံ့။ (၄၅၃)

ပုံစံများ။ ။ "မာဂမာ, မာဝစာ" ဟိယျတ္တနိပုံစံ၊ "မာဂမိ, မာဝစိ"–အဇ္ဇတနိပုံစံ၊ ရုပ်တွက်ရာ၌ "မာသဒ္ဒူပပဒ ဂမုဓာတ်တည်"ဟု ဆိုကြ၏၊ ဤ၌ "သဒ္ဒူပပဒ"ဟူသည် ယှဉ်ဖက်ဖြစ်သော ယောဂပုဒ်သာတည်း၊ "မာ ဟေဝံ အာနန္ဒ အဝစ" စသည်၌ မာနှင့်အဝစတို့ ဝေးကွာနေသော်လည်း "မာ+အဝစ–မဆိုလင့်"ဟု အနက်ပေးရာ၌ ယှဉ်တွဲရသော "ယောဂ" ပုဒ်ကိုပင် သဒ္ဒူပပဒ ဟု ဤနေရာ၌ သုံးစွဲသည်၊ ထို မာသည် ပဋိသေဓ (တားမြစ်ခြင်း) အနက်ဟော နှ နိပါတ် ပုဒ် မျိုးသာတည်း၊ ထို့ကြောင့် မာ သဒ္ဒူပပဒဟု မတည်ဘဲ "ဂမု" တည်, ဓာတ်မှည့်, "မာဂစ္ဆတိ–မသွားဆဲ၊ မာဂမာ–မသွားပြီ၊ မာဂမိဿတိ–မသွားလတ္တံ့" ဟူသော ကာလ ၃–ပါးအနက်၌ (အခြားကျမ်းအလို အတိတ်မပါသော ကာလ ၂–ပါး အနက်၌) ဤသုတ်ဖြင့် မာနိပါတ်နှင့် ယှဉ်သော ဂမုဓာတ်နောင် ဟိယျတ္တနိ အာဝိဘတ်သက်, စသည်ဆိုရ၍ ရုပ်တွက်ပါ။

၄၂၂။ အနာဂတေ ဘဝိဿန္တိ။ ။ [အနာဂတ်ကာလ (ကြိယာ)ကို ဝတ္တမာန်ခန်း၌ ရေးခဲ့ပြီ၊] "ဘဝိဿန္တိ" ဟူရာ၌ "ဘဝိဿန္တိ"ဟု ရဿဖြင့်လည်း ရွတ်ဖတ်ကြ၏၊ ဟိယျတ္တနိ စသည်၌ "ဤ" ပစ္စည်း ဆုံးသကဲ့သို့ "န္တိ"ဟု ဤပစ္စည်း ဆုံးသင့်၏၊ ထို့ကြောင့် "ဘဝိဿတိတိ ဘဝိဿန္တော"ဟု–ဖြစ်လတ္တံ့ သော အနာဂတ်ကာလ (ကြိယာ)၊ ဘူဓာတ်, သေသေ သန္ဓာမှာနှာနှာသုတ်ဖြင့် သန္ဓာပစ္စည်း သက်၊ ဘဝိဿန္တော+ဘဝါ ဘဝိဿန္တိ–အနာဂတ်ကာလ၌ ဖြစ်သော ဝိဘတ်"ဟု ကြံသင့်၏၊ ဘဝအနက်၌ အ ပစ္စည်းသက်, ဤပစ္စည်းလည်း သက်, ကာတန္တ၌လည်း "သျသံဟိတာနိ ဘျာဒိနိ ဘဝိဿန္တိ"ဟု ဤ ပစ္စယန္တဖြင့်ပင် နှာမည်တပ်သည်။ [ဤ ဘဝိဿန္တိ ဝိဘတ်တို့ အတိတ်အနက်၌လည်း သက်ပုံကို "အတီတေပိ ဘဝိဿန္တိ" စသည်ဖြင့် ရူပသိဒ္ဓိ၌ ပြထားပြီ။]

နာမေ ဂရဟာဝိမုယေသု။ ။ "နာမေ–နာမနိပါတ်ရှိလသော်၊ ဂရဟာ ဝိမုယေသု–ကဲ့ရဲ့ခြင်း, အံ့သြခြင်းအနက်တို့ကို၊ ဂမျမာနေသု–သိအပ်ကုန်သော်၊ သတ္တာဒယော ဟောန္တိ–သတိ စသော ဘဝိဿန္တိဝိဘတ်တို့ သက်ကုန်၏၊ (မောဂ္ဂလ္လာန်၊) ဣမေ ဟိ နာမ ကလျာဏဓမ္မာ ပဋိဇာနိဿန္တိ၊ ပေ၊ အစ္ဆရိယံ, အဗ္ဘေါ နာမ ပဗ္ဗတ–မာရောဟိဿတိ၊ ဣမေ (ဟိ)–ဤမကောင်းသောတရား ရှိသူတို့သည်၊ ကလျာဏဓမ္မာ – ကောင်းသောတရား ရှိသူတို့ ဟူ၍၊ ပဋိဇာနိဿန္တိ

နာမ-ဝန်ခံဝံ့ကုန်ဘိ၏၊ [ဤ၌ သူတော်ကောင်း မဟုတ်ဘဲ သူတော်ကျောင်းဟု ဝန်ခံမှုကို ကဲ့ရဲ့ရာဝယ် နာမနိပါတ် ရှိသောကြောင့် ဝန်ခံပြီး, အတိတ် အနက်ဝယ် ဘဝိဿန္တီ သက်သည်၊] အနော-သူကန်းသည်၊ (သမာနော-ဖြစ်ပါလျက်၊) ပဗ္ဗတံ-တောင်ပေါ်သို့၊ အာရောဟိဿတိနာမ-တက်နိုင်ပါပေ၏၊ အစ္ဆရိယံ-အံ့ဖွယ်ကောင်းလေစွ၊ [နာမနိပါတ်ရှိ၍ ဝိမှယအနက်ကို ပြရာဝယ် အတိတ်အနက်၌ ဘဝိဿန္တီသက်။]

ယတြနှင့်ယှဉ်၍ အနာဂတ်သက်ပုံ။ ။ ပါဏိနီ၌ "ယဋ္ဌ ယတြာနံ"ဟု သုတ်တည်၍ ယတြသဒ္ဒါနှင့် ယှဉ်ခြင်းကြောင့် အတိတ်အနက်၌ အနာဂတ်ဝိဘတ် သက်ဟု ဆိုသေး၏၊ ယတြဟိ (ယောဟိ)-အကြင် အာဇာရ ရသော့သည်၊ သည်သမာနော-သညာရှိသူဖြစ်ပါလျက်၊ ဇာဂရော-နိုးနေပါလျက်၊ နိဿာယ နိဿာယ-မိမိကို ကပ်၍ကပ်၍၊ အတိက္ကန္တာနိ-လွန်သွားကုန်သော၊ ပဋ္ဌမတ္တာနိ သကဒုသတာနိ-လှည်းငါးရာတို့ကို၊ နေဝ ဒက္ခတိနာမ-မြင်လည်း မမြင်လိုက်၊ နပနသောဿတိ နာမ-ကြားလည်း မကြားလိုက်၊ တဿ-ထို အာဇာရ ရသော့၏၊ သန္တိဟာရေန-ငြိမ်သက်သောနေကြောင်းသမာပတ်ဖြင့်၊ တं ဝိဟရဏံ-ထိုနေခြင်းသည်၊ အစ္ဆရိယံ ဝတ ဘော-အံ့သြဖွယ်ကောင်းပေစွ ဩဘ် [“ယတြသဒ္ဒ ယုတ္တတ္တာ ပနေတံ အနာဂတဝသေန ဝုတ္တံ၊ ဧဝရူပံဟိ ဤဒိသေသု ဌာနေသု သဒ္ဒလက္ခဏံ” (မဟာပရိနိဗ္ဗာန သုတ္တဋ္ဌကထာ) “ယဋ္ဌ ယတြာနံ”သုတ်ကို သဒ္ဒလက္ခဏာဟု ဆိုသည်။] မောဂ္ဂလ္လာန်အလိုမူ ဝိမှယအနက်ဟော နာမနိပါတ်နှင့် ယှဉ်သောကြောင့် အတိတ်အနက်၌ အနာဂတ်သက်ထားသည်ဟု ဆိုသင့်၏။

ကထံဟိနာမနှင့် ယှဉ်၍ သက်ပုံ။ ။ “ကထံဟိ နာမ ယောဂေနာတိတေ နာဂတဝေါ ပယောဂေါ”-(သဒ္ဒနီတိ) ကထံ ဟိ နာမ ယောဂေန-ကထံဟိ နာမသဒ္ဒါနှင့် ယှဉ်ခြင်းကြောင့်၊ အတိတေ-အတိတ်အနက်၌၊ အနာဂတဝေါ-အနာဂတ်ကဲ့သို့၊ ပယောဂေါ-သုံးစွဲနိုင်ခြင်းသည်၊ (ဟောတိ)၊ ကထံ ဟိ နာမ တွံ မေ ဃဂရိယ ဧဝံ သွာဂ္ဂတေ ဓမ္မဝိနယေ ဥဒရသ ကာရဏာ ပဗ္ဗဇိဿသိ၊ ဤ၌ ကထံနိပါတ်, ဟိနိပါတ်, နာမနိပါတ်ဟု နိပါတ် ၃-ခုအပေါင်းနှင့် ယှဉ်ခြင်းကြောင့် “ပဗ္ဗဇိဿသိ”ဟု နောက်အနာဂတ်ကဲ့သို့ ဆိုထားသော်လည်း အနက်ရင်းမှာ ရဟန်းပြုပြီးသော အတိတ် အနက်သာတည်း၊ ဤပြုယုဂ်၌ မောဂ္ဂလ္လာန်အလိုသော် ဂရဟာအနက်ကို ဆိုလိုရာဝယ် နာမနိပါတ်နှင့် ယှဉ်သောကြောင့် အတိတ်အနက်၌ အနာဂတ်ဝိဘတ် သက်သည်-ဟု မှတ်ပါ။

ကိုဝုဏ္ဏော လိုင်-လုင်။ ။ [ကိ ဝုဏ္ဏောဟု ဆိုအပ်သော အနိုးပုဒ်ရှိလသော်၊ ဂရဟာယံ-ကို၊ ဂမျမာနာယံ-သော်၊ (ဓာတုတော-ဓာတ်မှ နောက်၌၊ လိုင်လုင်-သတ္တမီ ဘဝိဿန္တီ ဝိဘတ်သက်၊ (ပါဏိနီ, ၃-၃-၁၁၄၊)] ကထံလည်း ကိ နှင့် သဘောတူပင်၊ ထို ကိ ကထံသဒ္ဒါနှင့် ယှဉ်လသော် အတိတ်အနက်၌ ဘဝိဿန္တီ

သက်သေသုတ်ကို ရည်ရွယ်၍ "သဒ္ဒသတ္ထဝိဒူတိ ကိ သဒ္ဒယောဇေ (ကိ နှင့် ကထံ သဘောတူ) အနာဂတဝစနသ ဣ စ္ဆိတတ္တာ ဝုတ္တံ၊ လက္ခဏံ ပန သဒ္ဒ သတ္ထတော ပရိယေသိတဗ္ဗံတိ"ဟု လည်းကောင်း "ကထံ သဒ္ဒယောဇေန နသက္ခိသတိတိ အနာဂတဝစနံ ဂတံ၊ နာမ သဒ္ဒယောဇေနာတိစ ဝဒန္တိ" ဟု လည်းကောင်း သာရတ္ထဋီကာ (ဒုတိယပါရာဇိက) ဖွင့်သည်။

ကိ ကိလာတ္ဌဿေသု လုဒ်။ ။ "အနောကပ္ပနာ မရိသေသု အကိ ဝုတ္တော ပိ" ဟူသော ရှေ့သုတ်မှ အနောကပ္ပနာ မရိသေသုကို လိုက်စေ၊ အနောကပ္ပနာ မရိသေသု–မယုံကြည်ခြင်း, သည်းမခံနိုင်ခြင်း အနက်တို့ကို၊ ဂမျမာနေသု–သိအပ် ကုန်သော်၊ ကိ ကိလာတ္ဌဿေသု–ကိ ကိလသဒ္ဒါ အတ္ထိအနက်ရှိသော သဒ္ဒါတို့ သည်၊ ဥပပဒေသု–အနီးပုဒ် ဖြစ်ကုန်လသော်၊ လုဒ်–ဘဝိဿန္တီဝိဘတ် သက်၊ (ပါဏိနီ–၃, ၃, ၁၄၆၊) ကိ ကိလနာမ တတြ, ဘဝံ, ဝသလံ ယာဇယိသတိ အတ္ထိ နာမ တတြ, ဘဝံ ဝသလံ ယာဇယိသတိ (ဘဝတိနာမ, ဝိဇ္ဇတိနာမ)၊ ပေ၊ နု သဒ္ဒဟာမိ နု မရိသယာမိ၊ ဘဝံ–အရှင်သည်၊ ဝသလံ–သူယုတ်ကို၊ ယာဇယိ သတိ–ယဇ်ပူဇော်စေ၏၊ တတြ–ထိုသို့ ယဇ်ပူဇော်စေရာ၌၊ ကိ ကိလနာမ– ဘယ်နှယ်ဟာတဲ့နည်း၊ (နု သဒ္ဒဟာမိ–ကိုယ်တွေ့မျက်မြင် ဖြစ်ပါလျက် မယုံကြည် နိုင်ပါ၊ နမရိသယာမိ–သည်းမခံနိုင်ပါ၊) ယဇ်ပူဇော်ခြင်းကိစ္စ၌ မြင့်မြတ်သော ယဇ်ပုရောဟိတ်ဆရာကို ပူဇော်စေရိုး ဖြစ်ပါလျက် ယခုကိစ္စဝယ် မယုံကြည်နိုင် အောင် ဖြစ်တယ်, ကျွန်ုပ်မျက်စိပင် အမြင်မှားနေရော့သလား, မျက်စိမှောက် နေရော့သလား၊ တကယ်ပင် သူယုတ်ကို ပူဇော်ခိုင်းတာ မှန်လျှင်လည်း အဟုတ်ကို သည်းမခံနိုင်အောင် ရှိတယ်, စိတ်ထဲမှာ မခံချိ မခံသာ ဖြစ်နေတယ်–ဟူလို၊ နောက်ပုံစံ၌လည်း ဤအဓိပ္ပာယ်ပင်၊ အတ္ထိနာမ, ဘဝတိနာမ, ဝိဇ္ဇတိနာမ–ဟုတ်မှ ဟုတ်ကဲ့လား, (မယုံကြည်သံ)၊ ရှိမှ ရှိရလေခြင်း, ဖြစ်မှ ဖြစ်ရလေခြင်း (သည်းမခံနိုင်သံ။)

အဋ္ဌကထာနှင့် တူပုံ။ ။ အက္ခရစိန္တကာ ပန ဣမံ လက္ခဏံ ဝဒန္တိ– "အနောကပ္ပနာမရိသနတ္ထဝေသေနတံ အတ္ထိသဒ္ဒေ ဥပပဒေ ပရိဘုဇ္ဇိဿသိတိ အနာ ဂတဝစနံ ဂတံ"တိ၊ တဿာယမတ္ထော–"အတ္ထိနာမ တာတသုဒိန္ဇ...အာဘိဒေါ သိကံ ကုမ္ဘာသံ ပရိဘုဇ္ဇိဿသိ၊ ဣဒံ ပစ္စက္ခမပိ အဟံ နု သဒ္ဒဟာမိ နုမရိသယာမိ" တိ(ပါရာဇိကဋ္ဌ)၊ အက္ခရစိန္တကာပန–သဒ္ဒါဆရာတို့သည်ကား၊ ဣမံ လက္ခဏံ– ဤသုတ်ကို၊ (သုတ်၏အဓိပ္ပာယ်ကိုပင် သုတ်ဟု ဆိုထားသည်၊) ဝဒန္တိ–ဆိုကြကုန် ၏၊ ကိ–အဘယ်သို့ ဆိုကုန်သနည်း၊ အနောကပ္ပနာ မရိသနဝတ္ထဝေသေန– မယုံကြည်ခြင်းအနက်, သည်းမခံနိုင်ခြင်းအနက်၏ အစွမ်းဖြင့်၊ အတ္ထိသဒ္ဒေ–အတ္ထိ သဒ္ဒါသည်၊ ဥပပဒေ–အနီးပုဒ်ဖြစ်လသော်၊ ပရိဘုဇ္ဇိဿသိတိ–ဟူသော၊ ဧတံ အနာ ဂတဝစနံ–ဤအနာဂတ်သဒ္ဒါကို၊ ဂတံ–ပြုအပ်ပြီ၊ ဣတိ–ဤသို့ဆိုကြကုန်၏၊ တဿ–ထိုပါဠိ၏၊အယံ–ကား၊ အတ္ထော–တည်း၊ တာတ သုဒိန္ဇ–ချစ်သား သုဒိန်၊ အာဘိဒေါသိကံ–သိုးပြီးသော၊ ကုမ္ဘာသံ–မုယောမုန့်ကို၊ ပရိဘုဇ္ဇိဿသိ–စားနေသည်

ကား၊ အတ္ထိနာမ–ဟုတ်မှ ဟုတ်ရဲ့လား၊ ဣဒံ–ဤ စားနေခြင်းကို၊ ပစ္စက္ခံအပိ–မျက်မှောက် ကိုယ်တွေ့ဖြစ်နေသော်လည်း၊ အဟံ–ငါသည်၊ နံ သဒ္ဒဟामि–မယုံကြည်နိုင်၊ တာတသုဒိန္ဒ, အတ္ထိနာမ ရှိမှရှိရလေခြင်း, ဖြစ်မှ ဖြစ်ရလေခြင်း၊ အာဘိဒေါသိကံ ကုမ္မာသံ ပရိဘုဉ္ဇိဿသိ–စားဘိ၏၊ ဝါ–စားမှ စားပလေတ်ယ်၊ အဟံ–သည်၊ နံမရိသယာမိ–သည်းမခံနိုင်။ [မရိသတ်တ် စုရာဒိဂိုဏ်းတည်း၊ "ပရိသဟာမိ"ဟု ပါ၌ ပျက်တတ်သည်။]

ဆက်ဦးအုံ့–ဤပြယုဂ်၌ စားခြင်းကြိယာသည် ပစ္စုပ္ပန် ဖြစ်၏၊ ပစ္စက္ခမ်ပိကို ထောက်၊ ဤသို့ ပစ္စုပ္ပန်ဖြစ်သော်လည်း အနောဂပ္ပနာ မရိသအနက်ကို ပြသော အရာဝယ် အတ္ထိသဒ္ဒါရှိသောကြောင့် အနာဂတ်ဝိဘတ် သက်ရသည်။ [ဤ "အတ္ထိ နာမ၊ ပေ၊ ပရိဘုဉ္ဇိဿသိ"၌ မောဂ္ဂလ္လာန်အလိုအားဖြင့် နာမနိပါတ်လည်း ရှိ–မုယောမုန့်ကို ကဲ့ရဲ့ခြင်း ဂရဟာလည်းရှိသောကြောင့် "နာမေ ဂရဟာ ဝိမှယေ သု" သုတ်ဖြင့်ပင် ပစ္စုပ္ပန်အနက်၌ အနာဂတ်ဝိဘတ် သက်နိုင်သည်၊] ဤသို့လျှင် ထိုထို သဒ္ဒါကျမ်းတို့၌ အနာဂတ်ဝိဘတ် သက်ရာဌာနကို အမျိုးမျိုး သတ်မှတ်ပြထားသော်လည်း ပါဠိအဋ္ဌကထာတို့၌ကား ထို သတ်မှတ်ချက်မှ အလွတ်ဌာနတို့၌ အနာဂတ်ဝိဘတ် သက်ထားသည်ကို တွေ့ရသေး၏။

ပုံစံများ။ ။ အလံဟိတော အာဝုသော သုဒိန္ဒ၊ ပေ၊ ဖဗ္ဗဒိတ္ဌာ နသက္ခိဿသိ ယာဝဒိဝံ ပရိပုဏ္ဏံ ပရိသုဒ္ဓံ ဗြဟ္မစရိယံ စရိတုံ" ဤ သုဒိန္ဒကဏ္ဍ ပါရာဇိက ပါဠိတော်၌ နာမ–အတ္ထိ–ကထံဟိ နာမတို့ မပါဘဲလျက် ဂရဟာကိုပြရာဝယ် အတိတ်အနက်၌ ဘဝိဿန္တီကို သုံးစွဲထား၏၊ ထို့ကြောင့် "လေးလေးနက်နက် ကဲ့ရဲ့သော အရာဝယ် အတိတ်အနက်၌ ဘဝိဿန္တီသက်"ဟုလည်း မှတ်ရာ၏၊ "ဧတ္ထ ဥဒကံ ဘဝိဿတိ–ဤအရပ်၌ ရေရှိတန်ရာရဲ့ (အဋ္ဌသာလိနီ)" ဤ အဋ္ဌကထာ၌ ရှိနေသော ရေကိုပင် ဧကန်မသိသေး၍ မှန်းဆသော အရာ ဖြစ်သောကြောင့် ပစ္စုပ္ပန်အနက်၌ ဘဝိဿန္တီဝိဘတ်ဖြင့် သုံးစွဲထားသည်ဟု မှတ်။ [ဝတ သဒ္ဒါပါမှ မှန်းဆရာ၌ ဝတ္တမာန်ဖြင့်ပင် သုံးရသည်၊ "ဣမာယ ဝတ ဝေလာယ စတသော ပရိသာ မဟာစေတိယံ ဝန္ဒန္တီ=ဤအချိန်မှာ ပရိသတ် ၄ ပါးတို့ မဟာစေတီကို ရှိခိုးနေပေလိမ့်မယ်နော်"။)

[ဆောင်] ဂရဟာဝိမှယ်, အနက်ပြသည့်, နာမနိပါတ်, ရှိလတ်တစ်ဝ၊ ယတြတစ်ဖန်, ကထံဟိနှင့်, တွဲသည့်နာမ, ရှိကကြိုတ်လိတ်, အတိတ်နက်မှန်, ဘဝိသံတည်း၊ တစ်ဖန်မှတ်လော, အနောဂပ္ပါ, မရိသာ၏, အနက်ရှိ ဝယ်, အတ္ထိနာမ, ယှဉ်တုန်းကမူ, ကာလဝတ္တမာန်, ဘဝိသံပင်၊ ဧကန်ဂရဟ, ချို့ဝါကျ နှင့်, မှန်းဆမျှော်ဘီ, အနက်ရှိက, အတ္ထိကထံ, တစ်ဖန်နာမ, မပါကြဘဲ, တိတ ဝတ္တမာန်, သင့်ရာနံ့လျက်, ဘဝိသံ သက်သည်, မှတ်ချက် ပါဠိ အသုံးတည်း။

ကြိယာ တိပန္နေ တိတေ ၄၂၂။ ကြိယာတိပန္နေ မတ္တေ–ကြိယာ၏လွန်၍ ဖြစ် ကာလာတိပတ္တိ ခြင်းမျှ ဖြစ်သော၊ အတိတေ ကာလေ ကာလာတိပတ္တိ ဝိဘတ္တိ ဟောတိ၊ သော–သည်၊ တံ ယာနံ–ထိုယာဉ်ကို၊ စေ အလဘိဿာ–အကယ်၍ ရအုံ၊ အဂ္ဂိဿာ–သွားနိုင်လောက်ရာပြီ၊ တေ–တို့သည်၊ တံ ယာနံ–ကို၊ စေ အလဘိဿံသု–အကယ်၍ ရကုန်အုံ၊ အဂ္ဂိဿံသု–သွားနိုင်လောက် ကုန်ရာပြီ။ (၄၇၅)

၄၂၂။ ကြိယာတိပန္နမတ္တေ။ ။ အတိပုဗ္ဗ, ပဒဓာတ်, တပစ္စည်းကို အန္ဒ ပြု၍ "အတိပန္န"ဟု ဖြစ်၏၊ ပဒဓာတ်သည် ဂတိအနက်ကို ဟော၏၊ ဂတိအနက် ကား သွားခြင်း, ရောက်ခြင်း, ဖြစ်ခြင်း, သိခြင်းအားဖြင့် များ၏၊ [ယေ ဂတျတ္ထာ တေဗုဒ္ဓတ္ထာ ပဝတ္တိပါပုဏတ္ထကာ၊ (ဓာတ္တတ္ထသင်္ဂဟ)] ကြိယာယ–ကြိယာ၏+ အတ္ထိပန္နနံ–လွန်သွားခြင်းတည်း၊ ကြိယာတိပန္နံ–ခြင်း၊ ဖြစ်ခွင့်ရှိသော ကြိယာ၏ အဓိပ္ပာယ်း မည်ဿတ်သဖြင့် မဖြစ်ခြင်းကို ကြိယာတိပန္နဟု ခေါ်၏၊ ["ကြိယာ၏ လွန်သွားခြင်း"ဟု ဆိုသောကြောင့် "တကွယ်ဖြစ်ပြီး၍ လွန်သွားခြင်း"ဟု မမှတ် လင့်၊] ဤကြိယာ၏ မဖြစ်ခြင်းသည် ရုမ္ဘ၏မဖြစ်ခြင်း, သွားမှု၏မဖြစ်ခြင်း, စားမှု၏ မဖြစ်ခြင်း စသည်ဖြင့် အများနှင့် ဆက်ဆံ၍ သာမည ဖြစ်နေရကား ထို သာမညအနက်ဟော မတ္တသဒ္ဒါကို ထည့်၍ "ကြိယာတိပန္နမတ္တေ"ဟု ဝုတ္တိ ဖွင့်ရသည်၊ "ကြိယာတိပန္နမတ္တေ–ကြိယာ၏ လွန်သွားခြင်းမျှ ဖြစ်သော"ဟု အနက်ပေး၊ တစ်နည်း–ထို မတ္တဖြင့် ကြိယာ၏ တကယ်ဖြစ်ခြင်းကို ကန်။

ကြိယာတိပန္နမ၏အကြောင်း ၂–မျိုး။ ။ ထို ကြိယာမဖြစ်ခြင်း၏ အကြောင်း သည် ဝိရုဒ္ဓဟေတုယောဂ, ဟေတုဝေကလ္လဟု ၂ မျိုးရှိ၏၊ [ဝိရုဒ္ဓ+ဟေတု+ယောဂ– ဆန့်ကျင်ဘက်+အကြောင်းနှင့်+ပေါင်းမိခြင်း၊ ဟေတု+ဝေကလ္လ–အလျော် အကြောင်း ၏+ချို့တဲ့ခြင်း။] ချဲ့ဦးအုံ–ထမင်းချက်ခြင်း ကြိယာ၌ မိုးကြိုး သည်းထန်စွာ ရွာလာခြင်း, လေကြီးကျခြင်း စသည်ဖြင့် ရုတ်တရက် အနှောင့်အယှက် ပေါ်လာ ခြင်းသည် ဝိရုဒ္ဓဟေတုယောဂတည်း၊ ထို ဆန့်ကျင်ဘက် အကြောင်းနှင့် တွေ့ကြုံ ရခြင်းကြောင့် ထမင်းချက်မှုကြိယာ၏ မဖြစ်ခြင်းသည် ကြိယာတိပန္နတည်း၊ ထို့ ကြောင့် "သစေ မဟာမေဃော နဝ ဿယျ, သြဒနံ အပစိဿာ"ဟု ပါဠိ စီရသည်။

ဟေတုဝေကလ္လ။ ။ ဆန်, ထင်း, ရေ, မီး, အိုး, ခွက် စသော အကြောင်း များသည် ထမင်းချက်ခြင်းကြိယာ၌ သင့်လျော်သော (အလျော်) အကြောင်း များတည်း၊ ဆန်မရှိခြင်း, ထမင်းမရှိခြင်း စသည်ကား အကြောင်းချို့တဲ့မှု (ဟေတု ဝေကလ္လ)တည်း၊ ထို အကြောင်း ချို့တဲ့မှု (ဟေတုဝေကလ္လ) ကြောင့် ထမင်းချက် ခြင်း ကြိယာ၏ မဖြစ်ခြင်းသည် ကြိယာတိပန္နတည်း၊ ထို့ကြောင့် "သစေ

တဏ္ဍုလ် အလဘိသော, သြဒနံ အပစိသော”ဟု ပါဠိဖြစ်နိုင်၏၊ “သစေတံယာနံ အလဘိသော အဂစ္ဆိသော”ဌ် ယာဉ်ကို မရခြင်းသည် ဟေတုဝေကလ္လ, ယာဉ်မရခြင်းကြောင့် သွားမှု ကြိယာ၏ မဖြစ်ခြင်းသည် ကြိယာတိပန္နတည်း၊ [“အလဘိသော”ဟု ကြိယာတိပန္နဖြင့် သုံးစွဲထားသောကြောင့် ယာဉ်၏ မရှိခြင်း, သို့မဟုတ် ယာဉ်၏ ပျက်နေခြင်းသည် ဟေတုဝေကလ္လ, မရခြင်းသည် ကြိယာတိပန္နဟု ခွဲပါ။]

စာသင်ရာ။ ။ စာသင်ရာ၌ ဉာဏ်လေးခြင်း, စာအုပ် မရှိခြင်း, ဆရာကောင်းနှင့် မတွေ့ရခြင်းသည် ဟေတုဝေကလ္လ၊ ဆရာမိဘတို့က စာသင် မလွှတ်ခြင်း, မိမိမှာ ရောဂါရခြင်း, အဖော်အပေါင်း မကောင်းခြင်း, အပျော်အပါး လိုက်စားခြင်းများသည် ဝိရုဒ္ဓဟေတုယောဂတည်း၊ စာတတ်မှုကြိယာ၏ မဖြစ်ခြင်းကား ကြိယာတိပန္နတည်း။

ဝိရုဒ္ဓဟေတုယောဂါ ဝါ, ဟေတုဝေကလ္လတောပိ ဝါ၊
ကြိယာန မဘာဝေါ, ကြိယာတိပန္နံ မိရိတံ။

ဝိရုဒ္ဓဟေတုယောဂါဝါ – ဆန်ကျင်ဘက်အကြောင်းနှင့် ပေါင်းမိခြင်းကြောင့် သော်လည်းကောင်း၊ ဟေတုဝေကလ္လတောပိ ဝါ–အကြောင်း၏ ချို့တဲ့ခြင်းကြောင့် သော်လည်းကောင်း၊ ကြိယာနံ–တို့၏၊ အဘာဝေါ–မဖြစ်ခြင်းကိုပင်၊ ကြိယာတိပန္နံ–ဟူ၍၊ ဣရိတံ–ဆိုအပ်၏၊ ကစ္စာယနသာရ။ [“အဘာဝေါ”ဌ် ဧဝဖြင့် လွန်သွားသော ဖြစ်ပြီးသော ကြိယာကို “ကြိယာတိပန္နံ” မခေါ်ဟုကန့်။]

အတီတေ။ ။ သုတ်ဌ် “ကြိယာတိပန္နေ တိတေ”ဟု ဆိုထားရကား “ဖြစ်ပြီး၍ လွန်သွားသော ကြိယာကိုသာ အတီတေ (အတိတ်)ဟု ဆိုထိုက်သည် မဟုတ်ပါလော, ဤကြိယာ၏ မဖြစ်ခြင်းကို (ဝါ–မဖြစ်သောကြိယာကို) အဘာယ်နည်းဖြင့် အတီတဟု ခေါ်ရသနည်း”ဟု မေးဖွယ်ရှိ၏၊ အဖြေကား–အကယ်၍ ဖြစ်မည်ဆိုလျှင် ဖြစ်လောက်သော ထိုကြိယာကို နှောင့်ယှက်နေသော ကြိယာ၏ ကာလကိုထောက်၍ မဖြစ်ခဲ့သော ကြိယာကိုလည်း အတိတ်ဟု ဆိုနိုင်လေသည်။ [“တ္ထေစ ကိဉ္စာပိ နံ ကြိယာ အတီတသဒ္ဒေန ဝေါဟရိတဗ္ဗာ၊ တထာပိ တတြိ ယုပ္ပတ္တိပင်္ဌိတနဿကရကြိယာယ ကာလဘေဒေန အတီတဝေါဟာရော လဗ္ဘတေ”–(ရှ)။]

ထင်ရှားစေအံ့။ ။ မဟာ ဓနု သူဌေးသားသည် အရွယ်ကောင်းတုန်း၌ ကုဋေရှစ်ဆယ်သော ဥစ္စာကို ပျော်ပျော်ပါးပါး သုံးဖြုန်း၍ အရွယ်လွန်သည့်အခါ တောင်းရမ်းစားသောက်နေသည်ကို ဘုရားရှင် မြင်တော်မူရကား “သစေ အယံ ပဌမဝယေ နိက္ခမိတွာ ပဗ္ဗဇိဿ, အရဟတ္တံ ပါပုဏိဿာ”ဟု မိန့်တော်မူ၏၊ ဤ၌ သူဌေးသား၏ စည်းစိမ်တို့ကို သုံးဖြုန်းပျော်ပါးနေခြင်း ကြိယာသည် အထင်အရှားဖြစ်ခဲ့သော အတိတ်ကြိယာတည်း၊ ထိုသုံးဖြုန်းပျော်ပါးနေခြင်း ကြိယာသည်

ရဟန်းအဖြစ်ကို တားမြစ်သော ကြိယာဖြစ်၏ ထို သုံးဖြုန်းပျော်ပါးမှု ကြိယာ၏ အတိတ်ဖြစ်ပုံကို ထောက်၍ မဖြစ်ခဲ့ရသော ရဟန်းပြုခြင်း ရဟန္တာဖြစ်ခြင်း ကြိယာကိုလည်း အတိတ်ဟုပင် ဆိုရတော့သည်၊ ဤ၌ သုံးဖြုန်းပျော်ပါးနေခြင်းသည် ရဟန်းပြုခြင်းကြိယာ၏ ဝိရုဒ္ဓဟေတုတည်း၊ ထို ဝိရုဒ္ဓဟေတု၏ အတိတ် အမည်ကို ရဟန်းမဖြစ်ခြင်းဟူသော အကျိုးပေါ်၌ တင်စား၍ ထိုရဟန်းမဖြစ်ခြင်း ကြိယာကိုလည်း ကာရဏူပစာရအားဖြင့် အတိတ်ခေါ်ရသည် ဟူလို။

ပရမ္မဂ္ဂူပစာ။ ။ ထိုရဟန်းမဖြစ်ခြင်းသည် အကြောင်း, ရဟန္တာမဖြစ်ခြင်းကား အကျိုးဖြစ်၍ ရဟန်းမဖြစ်ခြင်းသည် ရဟန္တာဖြစ်ခြင်း၏ အကြောင်းချို့တဲ့မှု (ကာရဏဝေကလ္လ)တည်း၊ ထို့ကြောင့် ရဟန်းမဖြစ်ခြင်း၏ အတိတ် အမည်ကိုလည်း ရဟန္တာမဖြစ်ခြင်းအပေါ်၌တစ်ဆင့် တင်စား၍ ရဟန္တာမဖြစ်ခဲ့ရခြင်းကိုလည်း ပရမ္မရ ကာရဏူပစာရအားဖြင့် အတိတ်ကြိယာဟု ခေါ်ရပြန်သည်။

အနာဂတ် ကြိယာ တိပန္နေ။ ။ ကစ္စည်းဝတ္ထုနှင့် ရူပသိဒ္ဓိတို့၌ အတိတ်ကို ဘတိပန္နကိုသာ ဖွင့်ကြသော်လည်း သဒ္ဒနီတိ မောဂ္ဂလ္လာန် ကစ္စာယနသာရနှင့် သက္ကစ်ဗျာကရဏ်းတို့၌ အနာဂတ် ကြိယာတိပန္နကိုလည်း ဖွင့်ပြကြ၏၊ "သာစ ဘူတဘဝိဿတိ ဝိသယာ၀"–(ကာတန္တ)။ [ကစ္စည်းသုတ်အတိုင်းလည်း အနာဂတေ ဘဝိဿန္တီသုတ်မှ အနာဂတေပုဒ်ကို အလိုက်ခံလျှင် အနာဂတ် ကြိယာတိပန္နရဏိုင်ကြောင်းကို သဒ္ဒနီတိ ဆို၏၊] "စိရံပိ ဘဂ္ဂော အဘဝိဿာ, သစေ နော နဝိ၀ဒါမသေ"–(သတ္တနိပါတ်, ဒဗ္ဗပုပ္ဖဇာတ်၊) ဤဇာတ်၌ ငါးကြင်းကြီးကိုရသော ဖျ ၂ ကောင်သည် အဝေမတည့်၍ မြေခွေးကို တရားသူကြီး မြှောက်လျက် ဝေစေရာ, ခေါင်းပိုင်းကို တစ်ကောင်ယူ, အမြီးပိုင်းကို တစ်ကောင်ယူ, အလယ်ကို တရားသူကြီးဖြစ်သော ငါယူမည်–ဟု ဝေပုံချ၍ အလယ်ပိုင်းကို ယူပြေးလေသော်..."ငါတို့ ၂–ကောင်သာ ရန်မဖြစ်ကြလျှင် အတော်ကြာကြာ စားလောက်မှာပဲနော်"ဟု ညည်းညူခန်းတည်း၊ ထိုအခန်း၌ နောင် ရက်ပေါင်းများစွာ စားလောက်ဖွယ် ရှိသည်ကို မျှော်တွေး၍ ဆွေးကြခြင်း ဖြစ်သောကြောင့် "ဘဂ္ဂော အဘဝိဿာ" အရ အစာ၏မဖြစ်ခြင်းသည် အနာဂတ် ကြိယာ တိပန္နတည်း၊ သူတို့၏ ငြင်းခုံကြခြင်းကား ဝိရုဒ္ဓဟေတုယောဂ (ကြာရှည်စွာ အစာဖြစ်ခြင်း၏ ဆန့်ကျင်ဘက်အကြောင်းနှင့် ပေါင်းမိခြင်း) တည်း။

"သစာဟံ နာဂမိဿံ, မဟာဇနိယော သော အဘဝိဿာ"–ဘုရားရှင်သည် နံနက်စောစော၌ ဝေနေယျတို့ကို ကြည့်တော်မူသောအခါ "ယနေ့ အဂ္ဂုလိမာလ ထံသို့ သူ၏ မိခင် လာလိမ့်မည်, ငါ ဘုရား ကြွတော်မမူလျှင် (လက်ချောင်း တစ်ထောင်ပြည့်ဖို့ရာ တစ်ချောင်းသာ လိုတော့သဖြင့်) မိခင်ကိုပင် သတ်လိမ့်မည်၊ သတ်လျှင် ရဟန္တာဖြစ်လောက်သူမှာ ရဟန္တာမဖြစ်ဘဲ အဝီစိရောက်ရတော့မည် ဖြစ်၍ ကြီးစွာသော ဆုံးရှုံးခြင်း ဖြစ်ရကြောတော့လတ္တံ့"ဟု မြော်မြင်တော်မူခြင်း

ဖြစ်သည်၊ ဤပုံစံ၌ ဘုရားကြွတော်မူသောကြောင့် ထို ဆုံးရှုံးမှု ဖြစ်မည် မဟုတ်ရကား ထို ဆုံးရှုံးမှု မဖြစ်ခြင်းသည် အနာဂတ်ကြိယာတိပန္နတည်း၊ ထိုဆုံးရှုံးမှု မဖြစ်ခြင်း၏ အကြောင်းမှာလည်း ဘုရားရှင်၏ ကြွတော်မူလတ္တံ့သော (ဝိရုဒ္ဓ ဟေတုယောဂ) အကြောင်းပင်တည်း၊ ဤအကြောင်းမှာ တိုက်ရိုက် မဖြစ်သေးသဖြင့် မှန်းဆ၍သိရသော အကြောင်းမျှသာ ဖြစ်သည်။

တဗ္ဗ ဒ္ဒိဓာ ဘူတံ ဘာဝိ; ဘူတံ သမ္ဘုဏ္ဏကာရဏာ၊
ဘာဝိ ဘာဝါတိပန္နံတု, ကုတောစိ လိင်္ဂဒဿနာ။

တဗ္ဗ–ထို ကြိယာတိပန္နသည်လည်း၊ ဘူတံ–အတိတ်လည်းကောင်း၊ ဘာဝိ–အနာဂတ်လည်းကောင်း၊ [နပုလ္လိင်ဖြစ်၍ "သုခကာရိဒါနံ"ကဲ့သို့ ဘာဝိဟုရှိစေ၊] ဣတိ–သို့၊ ဒ္ဒိဓာ–၏၊ ဘူတံ–အတိတ် ကြိယာတိပန္နသည်၊ သမ္ဘုဏ္ဏကာရဏာ–ပြည့်စုံစွာဖြစ်သော ဝိရုဒ္ဓအကြောင်း, ဟေတုဝေကလ္လအကြောင်း တစ်ခုခုကြောင့်၊ ဟောတိ–၏၊ ဘာဝိ–အနာဂတ်ဖြစ်သော၊ ဘာဝါတိပန္နံတု–ကြိယာ တိပန္နကိုကား၊ ကုတောစိ–တစ်စုံတစ်ခုသော၊ လိင်္ဂဒဿနာ–ဖြစ်လောက်သော အကြောင်းအရိပ်အဆင်ကို မြော်မြင်ရခြင်းကြောင့်၊ ဟောတိ–၏၊ ကစ္စာယနာသာရ။ [ဒဗ္ဗပုပ္ဖဇာတ်၌ကား အရိပ်အဆင်ကို မမြော်မြင်ရ, ငြင်းခုံခြင်းဟူသော ဆန့်ကျင်ဘက်အကြောင်း တိုက်ရိုက်ဖြစ်ခဲ့ပြီ၊ "သမ္ဘုဏ္ဏကာရဏာ"၌ ဝိရုဒ္ဓဟေတု ယောဂ–ဟေတုဝေကလ္လ အကြောင်း ၂–ပါး အပြည့်အစုံရခြင်းဟု မမှတ်လင့်၊ ထို အကြောင်း ၂–ပါးတွင် တစ်ပါးပါး၏ဖြစ်ခြင်းကို သမ္ဘုဏ္ဏဟု မှတ်၊ အတိတ် ကြိယာတိပန္နသည် အနာဂတ် ကြိယာတိပန္နကဲ့သို့ အကြောင်းကို မှန်းဆမြော်မြင်ဖွယ်မလို၊ အထင်အရှားဖြစ်ပြီး အပြည့်အစုံဖြစ်ပြီးသော အကြောင်း ရှိရမည်ဟု ဆိုလိုသည်။]

ပစ္စုပ္ပန်ကြိယာတိပန္န မရှိ။ ။ ပစ္စုပ္ပန်အခိုက်၌ တိုက်ရိုက်ဖြစ်သော ကြိယာကား "မဖြစ်ခြင်း" ဟူသော ကြိယာတိပန္န မဖြစ်နိုင်၊ တိုက်ရိုက်ဖြစ်မှု မရှိလျှင်လည်း ပစ္စုပ္ပန်ဟုပင် မဆိုရ၊ ထို့ကြောင့် မောဂ္ဂလ္လာန်၌ "ဧတေ ဃာဒယော၊ ပေ၊ နိ ဝတ္တာမာနေ, တတြကြိယာတိပတ္ဘာ–သမ္ဘဝါ"ဟု ပစ္စုပ္ပန်ကြိယာတိပန္န မရှိကြောင်းကို မိန့်သည်။

၂–ဝါကျ အနေများပုံ။ ။ ကြိယာတိပန္န ထားရာ၌ ၂–ဝါကျရှိတတ်၏၊ –"သော စေ ပဌမဝယေ ပဗ္ဗဇ္ဇံ အလဘိဿာ, အရဟာ အဘိဝိဿာ"..."သော ကိရ အရိယ သာဝကော နာဘာဝိဿာ, အညထတ္တံပိ အဂမိဿာ (ဦးနု ဗဟုဗန္ဓုနံ သိက္ခာပုဒ်၌)" ရှေ့နောက် ၂–ဝါကျလုံး ကြိယာတိပန္နချည်း၊] "သစေ [ဘိက္ခဝေ ပယျော ဟတ္ထာရောဟပုတ္တော မုဟုတ္တံ, နိသီဒေယျ, မဟတာ အတ္ထေန သံယုတ္တော အဘာဝိဿာ (မဇ္ဈိမပဏ္ဏာသ ကန္ဒရသုတ်)" [ရှေ့သတ္တမီ, နောက် ကြိယာ,

ဝတ္တမာနာ ၄၂၃။ တိ အန္တီ၊ ပေ၊ ဧ မေ ဣတိ-တိအန္တီ၊ ပေ၊ တိ အန္တီ၊ ပေ၊ ဧ မေ ဧမေဟုကုန်သော၊ ဒွါဒသနဲ့-တစ်ဆယ့်နှစ်ပါး ကုန်သော၊ ဧတေသံ ပဒါနံ-ဤပုဒ်တို့၏၊ ဝတ္တမာနာ ဣတိ-ဝတ္တမာန် ဟူသော၊ သောသည်-ဤအမည်သည်၊ ဟောတိ၊ ဝတ္တမာနာ ဣတိ-ဟူသော၊ အနေန-ဤအမည်ကို မှည့်ခြင်းဖြင့်၊ ပေ၊ ဝတ္တမာနာ ပစ္စုပ္ပန္နေ-ဌ...။ (၄၂၆)
[၄၂၄, ၅, ၆, ၇, ၈, ၉, ၄၃၀ သုတ်အထိ လွယ်ပြီ။]

တိပန္နေ၊] "စိရံပိ ဘဂ္ဂေ၊ ပေ၊ နဝိဝဒါမသေ" [ရှေ့ကြိယာတိပန္န, နောက် ပဋ္ဌမီ၊] "ရူပဋ္ဌဟိဒံ ဘိက္ခဝေ အတ္တာ အဘဝိဿာ, နယိဒံ ရူပံ အာဗာဓာယ သံဝတ္တေယျ [ရှေ့ ကြိယာတိပန္န, နောက် သတ္တမီ] "သစ်ဟံ နာဂမိဿံ, မဟာဇနိယော သော အဘဝိဿာ"ဌ်ကား ရှေ့ ဘဝိဿန္တီ, နောက် ကာလာတိပတ္တိတည်း၊ ဤသို့ ၂-ဝါကျစဉ်လျက် ပါဠိ ရှိသည်။]

ကာလာတိပတ္တိ။ ။ [ကာလ+အတိပတ္တိ၊] ကာလဟူသည် ကြိယာတည်း၊ ကလာပ်သုတ်ဌ်ကား "ကြိယာတိပတ္တိ"ဟု ကြိယာပုဒ်ကို တိုက်ရိုက်ပြထားသည်၊ အတိပတ္တိဌ် အတိပုဗ္ဗ ပဒဓာတ် တိပစ္စည်း၊ ကြိယာတိပန္နနှင့် ကာလာတိပတ္တိသည် အနက်တူပင်တည်း၊ "ကြိယာနှင့် ကာလ တူ၏၊ အတိပန္နနှင့်အတိပတ္တိလည်း ဓာတ်ချင်း တူ၏၊ ထို့ကြောင့် "ကာလသ+အတိပတနံ-ကာလာတိပတ္တိ"ဌ် အတိပတနံဟု ပတဓာတ်ဖြင့် ဝိဂြိုဟ်ပြုခြင်းကို ပဒဓာတ်နှင့် အနက်ချင်းတူသော ဓာတ္တတ္ထဝိဂ္ဂဟ ဟုမှတ်၊ မိမိ ဓာတ်ရင်းဖြင့် "အတိပဒ္ဒနံ-လွန်သွားခြင်း၊ အတိပတ္တိ-ခြင်း၊ ကာလသ-ကြိယာ၏+အတိပတ္တိ-လွန်သွားခြင်းတည်း၊ ကာလာတိပတ္တိ-ခြင်း၊ အဓိပ္ပာယ်ကို ကြိယာတိပန္နအတိုင်း မှတ်ပါ။

မှတ်ချက်။ ။ ဖြစ်သင့်သော ကြိယာ၏မဖြစ်ခြင်းသည် ကြိယာတိပန္န (ကာလာတိပတ္တိ) မည်သကဲ့သို့ မဖြစ်နိုင်သော (ဖြစ်ဖို့ ခဲယဉ်းသော) ကြိယာ၏ ဖြစ်ခြင်းသည် ကြိယာတိပန္န မည်၏-ဟု မှတ်၊ ထို့ကြောင့် "သော ကိရ အရိယသာဝကော နာဘဝိဿ, အညထတ္တမ္ပိ အဂမိဿာ"ဌ် လူတိုင်းမဖြစ်နိုင်သော အရိယသာဝက၏ ဖြစ်ခြင်းကို ကြိယာတိပန္နဟု ယူ၍ "နာဘဝိဿ=မဖြစ်အုံ, မဖြစ်လို့ရှိလျှင်"ဟု သုံးစွဲထား၏၊ ထို့ကြောင့် "ကြိယာန မဘာဝေါ, ကြိယာတိပန္နမိရိတံ" ဌ် အဘာဝကို ယေဘုယျဟု မှတ်ပါ။

၄၂၃။ ကာလာတိပတ္တိ သဟ ဿသုသ-စသော သုတ်တိုင်အောင် ဤနည်းအတိုင်း အနက်ပေး၊ ဤဝိဘတ်များကို ပစ္စုပ္ပန် အတိတ် အနာဂတ်ကာလ ၃-ပါးဖြင့် ခွဲလျှင် ဝတ္တမာန် ပဋ္ဌမီ သတ္တမီဝိဘတ် ၃-သွယ်သည် ပစ္စုပ္ပန္နကာလိက (ပစ္စုပ္ပန်ကာလဟော) ဝိဘတ်များ၊ ပရောက္ခာ ဟိယျတ္တနီ အဇ္ဇတနီ ၃-သွယ် သည်

အတီတကာလိကဝိဘတ်များ၊ ဘဝိဿန္တီသည် အနာဂတ ကာလိကဝိဘတ်၊ ကာလာတိပတ္တိကား အတီတာနာဂတ ကာလိကဝိဘတ်ဟု ခွဲ၊ [ကစ္စည်းဝုတ္တိ အလိုမူ ကာလာတိပတ္တိကို အတီတကာလိကဟု သွင်း၍ အတီတကာလိကဝိဘတ် ၄-သွယ်ဟုမှတ်။] ရူပသိဒ္ဓိ၌ "အတိတ်, အနာဂတ်, ပစ္စုပ္ပန်, အာဏတ္တိ, ပရိကပ္ပ, ကာလာတိပတ္တိဟု ကာလ(ကြိယာ) ၆-မျိုး ခွဲသေး၏။

ပဋ္ဌမီ သတ္တမီသညာ။ ။ ပဋ္ဌမီဝိဘတ် သတ္တမီဝိဘတ် ဟူရာ၌ "ပဋ္ဌမီ သတ္တမီ ဟူသော အမည်သည် အနွတ္ထသညာလော ရုဋ္ဌိသညာလော"ဟု တွေးတောဖွယ် ရှိ၏၊ အချို့ဆရာများက ရုဋ္ဌိသညာဟု ဆိုကြ၏၊ ချဲ့ဦးအုံ- "ပဋ္ဌန်-၅-သွယ်တို့၏+ပူရဏီ-ပြည့်ကြောင်း ဝိဘတ်တည်း"ဟူသော ဝိဂြိုဟ်နက် အားလျော်မှ အနွတ္ထသညာ (ဝိဂြိုဟ်နက်သို့ အစဉ်လိုက်သော အမည်) ဖြစ်နိုင်သည်၊ ဤ "တု-အန္တ" ဝိဘတ်များကား ဝတ္တမာန်ဝိဘတ်ကို ထောက်၍ ၂-သွယ်မြောက်သာ ဖြစ်သောကြောင့် အနွတ္ထသညာမဖြစ်နိုင်၊ သက္ကတကျမ်းတို့၌ လာခဲ့သော နာမည်အတိုင်း တွင်နေသော "အတွင်ရုဋ္ဌိသညာ"သာ ဖြစ်ထိုက်သည်၊ သတ္တမီဟူသော သညာလည်း နည်းတူပင်ဟု အချို့ဆရာတို့က ဆိုကြသည်။

ထောက်ခံချက်။ ။ ဤဝါဒကို ထောက်ခံသင့်၏၊ ဘာကြောင့်နည်း၊ ...ဤ ဆရာတို့ ဆိုအပ်သော ရုဋ္ဌိသညာဟူသည် ဃ-ပ-ဗျ-လ အမည်တို့ကဲ့သို့ အနက် လုံးလုံး မရသော အတွင်ရုဋ္ဌိမဟုတ်၊ ရှေး သက္ကတကျမ်းတို့၌ တွင်ကျယ်ခဲ့သော နာမည်ကို ဤ ကစ္စည်းကျမ်းက ယူထားသော အတွင်ရုဋ္ဌိသညာဟု ဆိုလိုသည်၊ သက္ကတကျမ်းဟူရာ၌ ပါဏိနီ ကာတန်တို့ကို မဆိုလိုပါ၊ ထို့ထက် ရှေးကျသော ကျမ်းများကို ဆိုလိုသည်၊ မှန်၏-ပါဏိနီဝယ် ပဋ္ဌမီ သတ္တမီနာမည်ကို လုံးဝမပြ၊ ကလာပ်ဟု ထင်ရှားသော ကာတန်ကျမ်း၌လည်း "ဝတ္တမာန်, သတ္တမီ, ပဋ္ဌမီ, ဟိယျတ္တနီ, အဇ္ဇတနီ, ပရောက္ခာ, သွာတနီ, အာသီ, ဘဝိဿန္တီ, ကာလာတိ ပတ္တိ, ဟု ဝိဘတ်ဟု ၁၀-မျိုးပြရာဝယ် ဒုတိယ တတိယ နေရာ၌ သတ္တမီ ပဋ္ဌမီကို ပြထားသဖြင့် ၇-ခုမြောက် ၅-ခုမြောက် မဖြစ်ရကား ထို ကာတန်တ ဆရာသည်လည်း မိမိ ထက်ရှေးကျသော သက္ကတ သဒ္ဒါဆရာကြီး၏အမည်ကိုယူထားကြောင်း ထင်ရှားသည်။

မှန်၏-ထို ရှေးအကျဆုံး ဗျာကရဏ၏ ဆရာကြီးတို့သည် ပဋ္ဌမီ သတ္တမီဝိဘတ်များကို ၅-သွယ်မြောက် ၇-သွယ်မြောက်နေရာ၌ထား၍ ပဋ္ဌမီ သတ္တမီ သညာကို အနွတ္ထသညာဖြစ်အောင် အမှန်ပင် စီစဉ်ခဲ့ကြပေလိမ့်မည်၊ ထို့ကြောင့် ကာတန်တ အာချာတ် ၃၃-သုတ်အဆုံး၌ "ဧတာ ပုဗ္ဗာစရိယပသိဒ္ဓါ အနွတ္ထာ ဣဟ ဉာယန္တေ= ရှေးဆရာတို့၌ ထင်ရှားကုန်သော ဤ ဝတ္တမာန် ပဋ္ဌမီ ဧသော အမည်တို့ကို ဤ ကျမ်း၌ အနွတ္ထအမည်တို့ဟူ၍ သိအပ်ကုန်၏"ဟု မိန့်သည်၊ ကာတန်တနှင့် ကစ္စည်း ကျမ်း စသည်ကိုစီစဉ်သော နောက်ဆရာတို့လက်ထက်ရောက်သည့်အခါ ၅-သွယ်မြောက် ၇-သွယ်မြောက် မဟုတ်ရတော့ရကား ရုဋ္ဌိသညာများသာ ဖြစ်တော့သည်။

သဒ္ဒနီတိအဆိုမ်ား။ ။ သဒ္ဒနီတိဌ်ကား အနွတ္တသညာဟု ဆိုစ်၏၊ ချဉ်းအုံ-နိရုတ္တိမည်သော ရှေးပါဠိသဒ္ဒါကျမ်းဌ် "အတီတ ကာလိကဝိဘတ်, အနာဂတ ကာလိကဝိဘတ်, ပစ္စုပ္ပန္နကာလိကဝိဘတ်, အာဏတ္တိကာလိကဝိဘတ်, ပရိကပ္ပ ကာလိကဝိဘတ်, ကာလာတိပတ္တိဝိဘတ်"ဟု ကာလအားဖြင့် ဝိဘတ် ၆-မျိုးပြု၍ အတီတ်ဝိဘတ် ပစ္စုပ္ပန်ဝိဘတ်ဟု စဉ်ထား၏၊ ပဋ္ဌမိ သတ္တမိ ဝိဘတ်များလည်း (ကာလ ၃-ပါးဖြင့် ရေတွက်လျှင်) ပစ္စုပ္ပန်ဝိဘတ်ဌ် ပါဝင်ကြ၏၊ ဤကစ္စည်းကျမ်းလာဝိဘတ်တို့တွင် အတီတ်ဟောဝိဘတ်သည် ပရောက္ခာ-ဟိယျတ္တနီ-အဇ္ဇတနီဟု ၃-သွယ်, အနာဂတ်ဟော ဝိဘတ်ကား ဘဝိဿန္တီ တစ်သွယ်, ဤသို့အားဖြင့် အတီတ် အနာဂတ် ဝိဘတ် ၄-သွယ်ရှိ၏၊ ထို ၄-သွယ်၏ နောက်ဌ် ပစ္စုပ္ပန်ဝိဘတ်များကိုစဉ်လိုက်သည့်အခါ "တိ အန္တိ" စသည်တို့မှာ "ဝတ္တမာန်" ဟူသော အမည်ထူးရပြီးဖြစ်၍ ပဋ္ဌမိနာမည်ကို မခံယူတော့ဘဲ "တု အန္တု" စသော ဝိဘတ်တို့သာ ဝတ္တမာန်ဌာနတွင် ဝင်၍ "ပဋ္ဌန်+ပူရဏီ"ဟူသော ဝိဂြိုဟ်နက်နှင့် လိုက်လျောစွာ "ပဋ္ဌမိ" နာမည်ကို ခံယူကြသည်၊ ထို့နောက် အတီတ် အနာဂတ်ဝိဘတ် ၄-သွယ်, ၅-ဝတ္တမာန်, ၆-ပဋ္ဌမိဟု ဖြစ်သည့်အခါ ဧယျ စသော ဝိဘတ်တို့သည် ၇-သွယ်မြောက် ဖြစ်ရကား "သတ္တန်+ပူရဏီ"နှင့် လိုက်လျောစွာ "သတ္တမိ" ဟူသော နာမည်ကို ခံယူကြသည်၊ ဤသို့သော နည်း အားဖြင့် ပဋ္ဌမိ သတ္တမိဟူသော အမည်သည် အနွတ္တအမည်ဖြစ်သည်ဟု သဒ္ဒနီတိမိန့်သည်။

နိရုတ္တိဌ် အတီတ် အစထားပုံ။ ။ နိရုတ္တိကျမ်းဌ် အတီတ်ဝိဘတ်တို့ကို အစဉ်ထားခြင်းကား စကားချောမောသော ပြောရိုးဆိုစဉ်လိုက်၍ ထားခြင်းတည်း၊ မှန်၏-စကားပြောရာဌ် အတီတ် အနာဂတ် ပစ္စုပ္ပန်"ဟု အတီတ်ကို အစ, အနာဂတ်ကို အလယ်, ပစ္စုပ္ပန်ကို နောက်ထား၍ ပြောမှ ချောမော၏၊ ဘုရားပါဠိတော်များဌ်လည်း "ယံကိဉ္စိ ရူပံ အတီတာနာဂတံ ပစ္စုပ္ပန္နံ"ဟု လည်းကောင်း "အတီတာ ဝေဒနာ, အနာဂတာ ဝေဒနာ, ပစ္စုပ္ပန္နာ ဝေဒနာ" ဟူ၍ လည်းကောင်း အတီတ်တရားကို အစထား၍ စကားချောမောအောင် ဟောတော်မူသည်၊ ထိုသို့ စကားချောမောမှုကို လိုက်၍ နိရုတ္တိဌ် အတီတ်ဝိဘတ်များကို အစ, အနာဂတ် ဝိဘတ်များကို အလယ်, ပစ္စုပ္ပန်ဝိဘတ်များကို နောက်ထား၍ အတီတ် အနာဂတ် ၂-ပါးလုံးနှင့်ဆိုင်သော ကာလာတိပတ္တိကို အဆုံးဌ်ထားသည်။

ဝတ္တမာန်ကို အစထားပုံ။ ။ ကစ္စည်းကျမ်းဌ်ကား ပစ္စုပ္ပန် အနုက်ကို ဟောသော ဝတ္တမာန် ဝိဘတ်သည်သာ ပါဠိဌ် အသုံးများသောကြောင့် အသုံးအစွဲများသော ဝတ္တမာန်ဝိဘတ်ကို ရှေးဦးအစ ပြုထား၏၊ ပဋ္ဌမိ သတ္တမိ ဝိဘတ်တို့ကိုကား (ပြယုဂ်ပုံစံ မများသော်လည်း ကာလ ၃-ပါးဖြင့် ရေတွက်ရာ ဝယ်) ပစ္စုပ္ပန်ကာလဌ် သွင်းယူကြောင်းကို သိစေခြင်းငှာ ဝတ္တမာန်၏အခြားမဲ့ဌ် ဆက်၍ပြုထားသည်၊ ထို ဝိဘတ်များ၏ နောက်ဌ်ကား အတီတ် အနာဂတ်အစဉ်

ဟိယျတ္တနိ၊ လေ၊ ၄ဒုဝ။ ဟိယျတ္တနာ ဒယော–ဟိယျတ္တနိ အစရှိကုန်သော၊ သဗ္ဗဓာတုကံ စတသော–၄သွယ်ကုန်သော၊ ဝိဘတ္တိယော–ဝိဘတ်တို့သည်၊ သဗ္ဗဓာတုကသညာ–သဗ္ဗဓာတ်အမည် ရှိကုန်သည်၊ ဟောန္တိ၊ အဂမာ–သွားပြီ၊ (ဟိယျတ္တနိ ပုံစံ)၊ ဂဠှေယျ–ရာ၏၊ (သတ္တမီ၊) ဂဠှတု–လော၊ (ပဋမီ)၊ ဂဠှတိ–၏၊ (ဝတ္တမာန်)၊ သဗ္ဗဓာတုကံ ဣတိ–သဗ္ဗဓာတုကဟူသော၊ အနေန၊ လေ၊ ဣကာရာဂမော အသဗ္ဗဓာတုကမှိ–၌...၏။

ဣတိ–ဤကား၊ အာရျာတကပွေ–အာရျာတ်ကျမ်း၌၊ ပဌမော ကဏ္ဍော–ပထမခန်းတည်း။ (၄၅၈)

အတိုင်းကျအောင် အတိတ်ဟော ၃–သွယ်ကို လည်းကောင်း, အနာဂတ်ဟော တစ်သွယ်ကို လည်းကောင်း အတိတ် အနာဂတ် ၂–ပါးစုံဟော ကာလာတိပတ္တိ ဝိဘတ်ကိုလည်းကောင်း စဉ်၍ပြထားသည်။ [သဒ္ဒနီတိကို မှီးသော အဓိပ္ပာယ် ချည်းတည်း။]

ပရောက္ခာ အ ဉ၊ လေ၊ ဏ္ဍ မ္ဟေ။ ။ ပရောက္ခာဝိဘတ်၌ "အ, မ္ဟ=အံ, မ္ဟ၊ ဏ္ဍ, မ္ဟေ=ဏ္ဍံ, မ္ဟေ"ဟု ပါ၌ ၂–ထွေရှိရာ, သိဟိုဠ်မှနှင့် မောဂ္ဂလ္လာန်တို့၌ "အ, မ္ဟ၊ ဏ္ဍ, မ္ဟေ"ဟု နိဂ္ဂဟိတ်မပါသော ပါ၌သာ ရှိ၏၊ သဒ္ဒနီတိ၌ကား "အံ တယံ တတ္ထ အာဒိယံ၊ လေ၊ ဏ္ဍံတယံ တဟိ ရှပ်"ဟုရှိ၏၊ ဆိုလိုရင်းကား ပရောက္ခာဟိယျတ္တနိ အဋ္ဌတနိအားဖြင့် အံ ၃–လုံး, ဏ္ဍံ ၃–လုံးစီရှိသည်–ဟူလို၊ "အံ ဏ္ဍံသဝ တယော တယော"ဟု မိန့်သော ဆရာတို့အလိုလည်း အံ–ဏ္ဍံ ၃–လုံးစီပင်။

ဟိယျတ္တနိ–အာဉီ၊ လေ၊ ဏ္ဍံမ္ဟသေ။ ။ ဤ၌လည်း "အာ–ဉီ, ဩ–တ္ထ, အမ္ဟာ (အံ–မ္ဟာ)"ဟု ပါ၌ ၂–ထွေ ရှိ၏၊ သိဟိုဠ်မှနှင့် မောဂ္ဂလ္လာန်၌ "အ–မ္ဟာ" ဟုသာ ရှိ၏၊ သဒ္ဒနီတိနှင့် ဆရာတို့အလိုမူ "အံ–မ္ဟာ"ဟု ရှိရပေလိမ့်မည်။

အဋ္ဌတနိဤ၊ လေ၊ အမ္ဟေ။ ။ ဤ၌လည်း "အ, မ္ဟေ=အံ, မ္ဟေ"ဟု ၂–ထွေရှိရာ သိဟိုဠ်မှနှင့် မောဂ္ဂလ္လာန်အလို "အ, မ္ဟေ"ဟု လည်းကောင်း သဒ္ဒနီတိနှင့် ဆရာတို့အလို "အံ မ္ဟေ"ဟု လည်းကောင်း ရှိရကြောင်းကို သိပါ။

၄ဒုဝ။ "သဗ္ဗဓာတူသု–အလုံးစုံသော ဓာတ်တို့၌၊ ဝတ္တတိ–ဖြစ်တတ် ပါဝင်တတ်၏၊ ဣတိ သဗ္ဗဓာတုကံ"ဟု ဝိဂြိုဟ်ပြုကြသော်လည်း ဤ "သဗ္ဗဓာတုက" ဟူသော အမည်သံ့ည် အလွန်ရှေးကျသော သက္ကတ ဗျာကရဏ်းဆရာတို့၌ ထင်ရှားသော အထင်ရှိ၌ အမည်တည်း ဟု သက္ကတဒီကာ ပဉ္စိကာတို့ ဖွင့်ကြ၏၊ "ဟိယျတ္တနိ သတ္တမီ ပဋမီ ဝတ္တမာနာ"ဟု ရှေ့တွဲဖက်ပုဒ်က ဗဟုဝုစ် ဣတ္ထိလိင် ရှိသော်လည်း ရှိ၌ နာမည် ဖြစ်သောကြောင့် ရှေးဆရာတို့ မှည့်ခေါ်အပ်သည့်အတိုင်း

ဓာတုလိင်္ဂံဟိ ၄၃၂။ ဓာတုလိင်္ဂ ဣစ္ဆေတေဟိ-ဓာတ်, လိင် ဟူကုန်သော **ပရာပစ္စယာ** ဤသဒ္ဒါတို့မှ၊ ပရာ-နောက်ဖြစ်ကုန်သည်၊ ဟုတ္တာ-ဖြစ်၍ **ပစ္စယာ**-ပစ္စည်းဝိဘာတ်တို့သည်၊ ဟောန္တိ-သက်ကုန်၏၊ ကုရော-တိ-ပြု၏၊ ဂစ္ဆတိ-သွား၏၊ ယောကောစိ-အမှတ်မရှိ တစ်စုံတစ်ယောက်သည်၊ ကရောတိ-ပြုစွမ်းနိုင်၏၊ တံ-တို ပြုစွမ်းနိုင်သူကို၊ အညော-အခြားသူတစ်ယောက် က၊ ကရောဟိ ကရောဟိ-ပြုလော ပြုလော၊ ဣစ္ဆေဝံ-ဤသို့၊ ဗြဝီတိ-ပြောဆို၏၊ အထဝါ-တစ်နည်း၊ ကရောန္တံ-ပြုစွမ်းနိုင်သူကို၊ ပယောဇယတိ-စေခိုင်းတိုက်တွန်း၏၊ ကာရတို-ပြုစေ၏၊ သံယော-သံယောသည်၊ ပဗ္ဗတံ ဣဝ-တောင်ကဲ့သို့၊ အတ္တာနံ-မိမိကို၊ အာစရတို-ပြုကျင့်၏၊ ပဗ္ဗတာယတိ-တောင်ကဲ့သို့ ပြုကျင့်၏၊

"သဗ္ဗဓာတုကံ"ဟု နပုလ္လိင် ဧကဝုစ်ရှိရသည်၊ "သဗ္ဗဓာတုကမိတိ ပုဗ္ဗာ စရိယ ပဒ ဒ္ဝါ-ယံ သညာ နိရန္တ္ဍသမ္ဘဝတော, နပုံသုကမိတိ=သဗ္ဗဓာတုကံ ဟူသော ဤအမည်သည် ရှေးဆရာတို့၌ ထင်ရှားသော အမည်တည်း၊ ဘာကြောင့်နည်း... အနက်သို့ အစဉ်လိုက်၍ဖြစ်သော အန္တ္ဍအမည်၏ မဖြစ်သင့်ခြင်းကြောင့်တည်း၊ ဤ သဗ္ဗဓာတုကံ ဟူသော ပုဒ်သည် နပုလ္လိင်ရှိသော ပုဒ်တည်း-ဟုမှတ်၊ (ကာတန္တ ပဠိကာ)။

နိဒ္ဒေသ စသည်။ ။ ဤသို့ ပဠိကာဋီကာတို့၌ ရှင်းသည်ဖြစ်၍ ရှေးဆရာတို့ ခေါ်ဝေါ်အပ်သည့်အတိုင်း "သဗ္ဗဓာတုကံ"ဟု နပုလ္လိင်ရှိကြောင်းကို ဆိုကြသော်လည်း နိဒ္ဒေသ-ကစ္စာယနဝဏ္ဏနာတို့ကမူ "ဗဟုဝုစ်ရှိသင့်လျက် ဧကဝုစ်ပြန်သော ဝစနဝိပလ္လာသ, ဣတ္ထိလိင်ဖြစ်သင့်လျက် နပုလ္လိင်ပြန်နေသော လိင်္ဂဝိပလ္လာသ" ဟု ဆိုကြ၏၊ သက္ကတကျမ်းရင်းတို့နှင့်မညီ၊ ဤ သဗ္ဗဓာတ် ၄-သွယ်မှ တစ်ပါးသော ပရောက္ခာ အဇ္ဇတနီ ဘဝိဿန္တီ ကာလာတိပတ္တိ ၄-သွယ်ကား သဗ္ဗဓာတ်အမည် မရသောကြောင့် (သဗ္ဗဓာတ် မဟုတ်လျှင်, အသဗ္ဗဓာတ် ဟု ပြောင်းပြန်သိရသော ဗျတိရေကနည်းအားဖြင့်) အသဗ္ဗဓာတုကံ ဟု မှည့်ခေါ် ရ၏၊ ဤသို့ အသဗ္ဗဓာတုကဟု မှည့်ခေါ်ရခြင်းကား "ဣကာရာဂမော အသဗ္ဗ ဓာတုကမိ" သုတ်၌ ပရောက္ခာ စသည်ကို အသဗ္ဗဓာတုက ဟု ခေါ်ဝေါ်ရခြင်း အကျိုးရှိသည်။

၄၃၂။ ဓာတုလိင်္ဂံဟိ။ ။ ဓာတဝေါစ-ဓာတ်တို့လည်း+လိင်္ဂါနိစ-လိင်တို့လည်း၊ ဓာတုလိင်္ဂါနိ-တို့၊ ဘူ စသော ဓာတ်များကိုလည်းကောင်း, (ဓာတ်၏ အနက်ကို ဟောသဖြင့် ဓာတ်ကဲ့သို့ ဖြစ်နေသောကြောင့် ဓာတ်အရာ၌ ညွှန်ပြအပ်သော) တိတိက္ခစသော ဓာတုပစ္စယန္တ သဒ္ဒါများကိုလည်းကောင်း "ဓာတု" အရ၌ ယူ၊ မှန်၏-"တိတိက္ခ"စသော ဓာတုပစ္စယန္တတို့နောင်လည်း တိ စသော အာချာတ်

တဏှာကံ–တစ်ဖက်ဆည်းကန်သည်၊ သမုဒ္ဒံ ဣဝ–သမုဒ္ဒရာကဲ့သို့၊ အတ္တာနံ–ကို၊ အာစရတိ–၏၊ လ၊ သမုဒ္ဒါယတိ–သမုဒ္ဒရာကဲ့သို့ ပြုကျင့်၏၊ သဒ္ဓါ–အသံသည်၊ စိန္တိဋ္ဌံ ဣဝ–စိုင်စိုင်ကဲ့သို့၊ အတ္တာနံ – ကို၊ အာစရတိ – ၏၊ စိန္တိတာယတိ–စိုင်စိုင်ကဲ့သို့ ပြုကျင့်၏၊ ဝသိဋ္ဌသဿ–၏၊ အပစ္စံ–တည်း၊ ဝါသိဋ္ဌော–ဝသိဋ္ဌ၏သား၊ ဧဝံ–ဤ၊ အတ္တာ၊ အညေပိ–အခြားသော ပြဿုဂ်တို့ကိုလည်း၊ ယောဇေတဗ္ဗာ–ယှဉ်စေထိုက်ကုန်၏။ (၃၆၂)

ဝိဘတ်(အ)စသော ပစ္စည်းများသက်၍ "တိတိကွတိ" စ်သည်ဖြစ်၏၊ ပါဏိနိဋ္ဌ လည်း "သနှာဒျန္တာ ဓာတဝေါ"ဟု (၃–၁–၃၂) သုတ်တည်၍ (ဝိမံသတိဋ္ဌ သ ပစ္စည်းနှင့် အလားတူသော) သန်ပစ္စည်း အဆုံးရှိသော သဒ္ဒါတို့ကို ဓာတ် အမည်မှည့်၏၊ ထို့ကြောင့် တိတိကွတိ–ဝိမံသတိ စသော ဓာတုပစ္စယန္တ သဒ္ဒါစုကို ဓာတုအရ၌ သွင်းယူခြင်းသည် သင့်မြတ်၏၊ ["ဓာတူဟိ စာတိ ဣတ္ထ ဘူဝါဒယော ခါဒိ ဓာတု ပစ္စယန္တ စာတိ ဒုဝိဓာပိ ဓာတုပကတိယော (ပကတိအဖြစ်ဖြင့် တည် ထားရသော ဓာတ်တို့ကို) ဂဟိတာ"–ရှင်ဋီ။]

လိင်္ဂ။ ။ လိင်္ဂ အရကား တိသ–ဒတ္တ–စသော သုဒ္ဓနာမ်များကို လည်း ကောင်း, ဥပသာရ နိပါတ်များကို လည်းကောင်း, သမာသ် တဒ္ဓိတ် ကိတ် နာမ်တို့ကို လည်းကောင်း, ကိစ္စပစ္စည်းဆုံးသော "ဘဝိတဗ္ဗ" စသောနာမ်, ဣတ္ထိလိင် ဧကတ ပစ္စည်းဆုံးသော ကညာ စသော နာမ်များကို လည်းကောင်း ယူ၊ မှန်၏– ဥပသာရနိပါတ်များ နောင် နာမ်ဝိဘတ်သက်ရသဖြင့် ဥပသာရနိပါတ်တို့ လည်း နာမ်အမည် ရကြသည်၊ သမာသ်စသည်တို့လည်း နာမ်ခံ့ရသဖြင့် နာမ်၌ ပါဝင်ကြ,သည်၊ "လိင်္ဂ နာမံ ပါဒိ ပဒိကံ သမံ"နှင့် အညီ, နာမ်အမည်နှင့် "လိင်" အမည်သည် သဘောတူ၏၊ [လိင်္ဂဂ္ဂဟဏေန ဓာတုပစ္စယဝိဘတ္တိ ဝဇ္ဇိတ နာမောပသဂ္ဂနိပါတဘူတာ, သမာသ တဒ္ဓိတ ကိတာ ကိစ္စာ, ဣတ္ထိပစ္စယ (ဓာတု ပစ္စယန္တ) ဘူတာစ သဗ္ဗာပိ နာမ ပကတိယော (ပကတိအဖြစ်ဖြင့် နာမ်ဝိဘတ် မသက်မီ တည်ထားရသော နာမ်တို့ကို) ဂဟိတာ"=ရှင်ဋီကာ။]

စဉ်းစားဖွယ်။ ။ ဤ ဋီကာ၌ တိတိကွ စသော ဓာတုပစ္စယန္တ သဒ္ဒါတို့ကို လိင်၌ ထပ်၍ သွင်းယူထားသည်ကို စဉ်းစားသင့်၏၊ "တိတိကွာ" စသည်ဖြင့် နာမ်ဝိဘတ် သက်ရသော နာမ်ပုဒ်များကား ဣတ္ထိလိင်ဧကတ အာပစ္စည်း ဆုံးနေသောကြောင့် ဣတ္ထိပစ္စယ၌ ပါဝင်ကြ၏၊ ပဗ္ဗတာယန္တော စသည်လည်း ကိတ်ပစ္စည်းဆုံးသောကြောင့် ကိတက၌ ပါဝင်ကြ၏၊ ထို့ကြောင့် ဓာတုပစ္စယကို ထပ်၍ ယူခြင်းကို စဉ်းစားသင့်သည်။

ပစ္စယာ။ ။ ဤ ပစ္စယာအရ ပစ္စည်းသာမက, သိစသော တိစသော နာမ် အာချာတ်ဝိဘတ်များကိုပါ ယူရသည်၊ ဘာ့ကြောင့်နည်း..."ပတိယန္တိ ဘာယန္တိ အတ္ထာ ဟေဟိတိ ပစ္စယာ"အရ အနက်ကို သိကြောင်းဖြစ်၍ ဝိဘတ်များလည်း

ပစ္စယအမည် ရရှိနိုင်သောကြောင့်တည်း၊ ထို့ကြောင့် ပကတိနှင့် ပစ္စယကို ခွဲခြားခန်းဌ် လိုင်နှင့် ဓာတ်တို့ကို ပကတိဟုလည်းကောင်း, ဝိဘတ်နှင့် ပစ္စည်းတို့ကို ပစ္စယဟုလည်းကောင်း ခွဲခြားသည်၊ [ပကတိ လိင်ဓာတွေ၀, ဝိဘတ္တိ ပစ္စည်းတို့ကို ပစ္စယဟုလည်းကောင်း ခွဲခြားသည်၊ [ပကတိ လိင်ဓာတွေ၀, ဝိဘတ္တိ ပစ္စယာပန ပစ္စယော”...ဘောဒစိန္တာ၊] ပရာပစ္စယာတိ ဇ္ဇ သျာဒိ တျာဒိ ဝိဘတ္တိဘူတာ, တဒ္ဒိတ ကိတ ကိစ္စ ဣတ္ထိပစ္စယ ဓာတုပစ္စယ ကာရ်ာဒိ ပစ္စယဘေဒါစ (တဒ္ဒိတ်ပစ္စည်း, ကိတ်ပစ္စည်း, ကိစ္စပစ္စည်း, ဣတ္ထိဇောတက အာ စသောပစ္စည်း, ခစသော ဓာတုပစ္စည်း,. အက္ခရေဟိကာရသုတ်ဖြင့် သက်ရသော ကာရစသော ပစ္စည်းအပြားရှိကုန်သော) သဗ္ဗေပိ ပစ္စယာ ဂဟိတာ”–ရှင်။

အမှာ။ ။ ဓာတုပုဒ်၏ ဝစနတ္ထနှင့် သကမ္မက ,အကမ္မကဓာတ်အမျိုးမျိုးကို ရှုပသိဒ္ဓိ အာချာတ်အစ်ဌ် တိုက်ရိုက်ပြထား၏၊ ထိုဓာတ်နက်ကြိယာလည်း ဖလ ကြိယာ ဗျာပါရကြိယာဟု ၂–မျိုးရှိကြောင်းကို အခြားတစ်နေရာ၌ ပြထား၏။

ဤသုတ်တည်ရကျိုး။ ၊ ဤသုတ်မရှိသော်လည်း “တတောစ ဝိဘတ္တိယော” သုတ်ဖြင့် လိင် (စသဒ္ဒါဖြင့် ဓာတ်ပါယူ၍) ဓာတ်တို့မှနောက်၌ ဝိဘတ် သက်ရကြောင်းကို လည်းကောင်း, “ဘူ၀ါဒိတော အ, ဓာတုယာ ကမ္မာဒိမှိ ဏော”သုတ်တို့ဖြင့် ဓာတ်တို့မှ နောက်၌ ပစ္စည်းသက်ရကြောင်းကိုလည်းကောင်း သိသာပြီ မဟုတ်ပါလော၊ သို့ပါလျက် အဘယ်အကျိုးငှာ ဤသုတ်ကို တည်ရပါ သနည်းဟု မေးဖွယ်ရှိ၏။

နိဒ္ဒေသ၌ ဖြေပုံကား–ဒုရန္တိ စသော သုတ်၌ ပုဗ္ဗ စသည်တို့နှင့် ယှဉ်ရာ၀ယ် အပါဒါန်အမည်ကို မှည့်ထားသောကြောင့် “တတောစ, ဘူ၀ါဒိတော, ဓာတုယာ” ဟူသော ပဋ္ဌမျန္တပုဒ်များ၌လည်း ပုဗ္ဗယောဂအပါဒါန် အမည်မှည့်၍ “တတောစ–ထိ လိင်တို့မှ (ရှေ့၌လည်း)၊ ဘူ၀ါဒိတော–ဘူအစရှိသော ဓာတ်မှ (ရှေ့၌), ဓာတုယာ–ဓာတ်မှ (ရှေ့၌)”ဟူသော အနက်၏ ဖြစ်သင့်သောကြောင့် ထို တတောစ ဝိဘတ္တိယောစသော သုတ်တို့ဖြင့် လိင်ဓာတ်တို့မှ နောက်၌ ဝိဘတ်ပစ္စည်းသက်ရမည် ဟူသော အနက်ကို မသိနိုင်သေး၊ ထို့ကြောင့် ထိုပုဗ္ဗယောဂ အပါဒါန်ကို တားမြစ်၍ လိင်ဓာတ်မှ နောက်အရပ်ကို ဝိဘတ်ပစ္စည်း သက်ရာဌာနဟု သတ်မှတ်ခြင်းငှာ “ပရာ” သဒ္ဒါထည့်၍ ဤ ပရိဘာသာသုတ်ကို မိန့်ရသည်၊ ထို့ကြောင့် ဤသုတ်သည် အောက် “တတောစ ဝိဘတ္တိယော” သုတ်နှင့် အဆက်၌ “ဘူ ၀ါဒိတော အ” စသော သုတ်များကို ငဲ့သော (ထို သုတ်များ၌ ပုဗ္ဗယောဂ အပါဒါန် မဟုတ်, ပရာသဒ္ဒါလိုက်စေရမည်ဟု ပြသော) သုတ်တည်း။

နိဒ္ဒေသ။ ။ နနု စ၊ ပေ၊ သက္ကာ ဥတ္တုန္တိ၊ နု သက္ကာ–ဒုရုန္တိ တျာဒိသုတ္တေန ပုဗ္ဗ ယောဂ အပါဒါနသညာယ ပဝိဟိတတ္တာ ဓာတုလိင်္ဂေဟိ ပုဗ္ဗေပစ္စယာ ဟောန္တိတိ အတ္ထသိ သမ္ဘ၀တော၊ တသ္မာ တံ နိ၀တ္တေတ္တာ ပရဋ္ဌာနံ နိယမေတုံ ပရောသဒ္ဒံ ပကွိပိတ္တာ ဣဒံ ပရိဘာသာသုတ္တံ ၀ုတ္တံ။

စီစစ်ချက်။ ။"ပုဗ္ဗေဝ–သဗ္ဗောဓာ" စသော ပြယုဂ်၌ ပုဗ္ဗသဒ္ဒါနှင့် တိုက်ရိုက် ယှဉ်သောကြောင့် သမ္ဗောဓကို ပုဗ္ဗယောဂ အပါဒါန်ဟု အမည်မှည့်ရသည်၊ တဲတောစ ဝိဘတ္တိယော–စသော သုတ်၌ ထိုကဲ့သို့ ပုဗ္ဗသဒ္ဒါ တိုက်ရိုက်မပါသောကြောင့် ပုဗ္ဗယောဂ အပါဒါန် မှည့်ရလိမ့်မည်လားဟု မယုံမှားသင့်၊ ထို့ပြင် "သတ္တာမိယံ ပုဗ္ဗဿ, ပဋ္ဌမိယံ ပရဿ" ဟူသော ပရိဘာသာသုတ်တို့ကား သဒ္ဒါကျမ်းတိုင်း၏ လက်ကိုင်ပင်တည်း၊ ထိုသုတ်တို့၏ ဆိုလိုရင်းမှာ "သရေ" ကဲ့သို့ သတ္တမီဖြင့်ညွှန်ပြလျှင် ရှေ့နှင့်ဆိုင်သော အစီအရင်ဟု သိ၊ တတောကဲ့သို့ ပဋ္ဌမီဖြင့်ညွှန်ပြလျှင် နောက်နှင့်ဆိုင်သော အစီအရင်ဟု သိပါ–ဟူလို၊ ထို့ကြောင့် "တတော စ ဝိဘတ္တိယော" စသောသုတ်တို့၌ "ထို လိင်ဓာတ်တို့မှ ရှေ့၌ဝိဘတ်ပစ္စည်းသဲ" ဟူသော အနက်လည်း မဖြစ်နိုင်၊ သို့ဖြစ်၍ နိဒ္ဒေသဖြေပုံကို စဉ်းစားသင့်သည်။

ဤကျမ်း၏ အယူ။ ။ နိဒ္ဒေသအဆိုကို မနှစ်သက်လျှင် ဤကျမ်းကဘယ်သို့ ဆိုလိုသနည်းဟု မေးဖွယ်ရှိ၏၊ ဤသုတ်သည် ပစ္စယ၏ သရုပ်ကိုလည်းကောင်း၊ ထို ပစ္စယ၏ သက်ရာဌာနကိုလည်းကောင်း ပြသော ပရိဘာသာသုတ်ဟု ဆိုလို၏၊ ချဲ့ဦးအံ့–ဓာတုလိင်္ဂဟိ ပရာပစ္စယာ" သုတ်၏ မှီရာသုတ်သည် "ပစ္စယောပရော"ဟူသော ကာတန္တ သုတ်တည်း၊ မှန်၏–ဤသုတ်သည် အာချာတ် ဒုတိယကဏ္ဍ၏ အစ၌ တည်သကဲ့သို့ "ပစ္စယော ပရော" သုတ်လည်း အာချာတ် ဒုတိယကဏ္ဍ၏ အစ၌ပင် ရှိသည်၊ ထိုသုတ်၏ ဝုတ္တိ၌ကား "ပကတိတော ပရော ပစ္စယော ဝေဒိတဗ္ဗော=လိင်ဓာတ်ဟူသော ပကတိမှ နောက်ဖြစ်သော သဒ္ဒါကို "ပစ္စယ"ဟု သိထိုက်၏"ဟု ဖွင့်၏၊ ထို၌ "ပကတိတော"ဟူသော အဖွင့်ကိုယူ၍ ဤ၌ ပကတိ၏ သရုပ်ပါ ပေါ်လာအောင် "ဓာတုလိင်္ဂဟိ"ဟု အရှင်ကစ္စည်းသုတ်တည်း၏၊ ထို ဝုတ္တိဖွင့်ပုံကို ကြည့်လျှင် ဤ "ဓာတုလိင်္ဂဟိ ပရာ ပစ္စယာ"၌ လည်း "ဓာတုလိင်္ဂဟိ–တို့မှ၊ ပရာ–နောက်ဖြစ်သော သဒ္ဒါတို့ကို၊ ပစ္စယာ–ပစ္စယတို့ ဟူ၍၊ ဝေဒိတဗ္ဗာ–သိထိုက်ကုန်၏"ဟု သုတ်နက်ပေးသင့်၏။

ဆက်ဦးအံ့–ဓာတ်လိင်ဟူသော ပကတိမှ နောက်ဖြစ်သော သဒ္ဒါ (ဝိဘတ်ပစ္စည်း)တို့ကို ပစ္စယဟု ပြလိုက်ရသဖြင့် ပစ္စယဟု ပြလိုက်ရသဖြင့် တစ်ဆင့်အဘယ်အကျိုး ရနိုင်သနည်းဟူမူ...ထို ပစ္စယမည်သော ဝိဘတ်ပစ္စည်းတို့သည် ဓာတ်လိင်ဟူသော ပကတိမှ နောက်၌သာ တည်ကြရ သက်ကြရသည်ဟု ဝိဘတ်ပစ္စည်းတို့၏ သက်ရာဌာနကိုလည်း ပြရခြင်းအကျိုးကို ရနိုင်ပြန်သည်၊ ["အနိယမေ ပတ္တေ ပရိဘာသာ–ယံ အနိယမေ–ပကတိမှ အထက် အောက် ရှေ့ နောက်ဟု သတ်မှတ်ခြင်း မရှိသည်ဖြစ်၍၊ ပတ္တေ–ထို အထက်အောက် ရှေ့နောက်တို့၌ သက်ရောက်ခွင့်ရှိလျှင်၊ အယံ ပရိဘာသာ–ကို၊ ဝိဓိယတေ–စီရင်အပ်၏၊] အချုပ်မှာ–ဤသုတ်သည် ပကတိမှ နောက်ဖြစ်သော ဝိဘတ်နှင့် ပစ္စည်းကို ပစ္စယ ခေါ်သည်ဟု

(ပစ္စယ၏ သရုပ်သကောင်ကို) သိစေ၏၊ ထိုသို့ သိစေသဖြင့် ဝိဘတ်ပစ္စည်းတို့သည် ပကတိ (လိင်ဓာတ်)မှ နောက်၌ သက်ရမည်ဟုလည်း တစ်ဆင့် သိစေရကျိုးရှိသည်ဟု မှတ်ပါ၊ "တတောစ ဝိဘတ္တိယော, ဘူဝါဒီတော အ" စသော သုတ်တို့ကား ဝိဘတ်–ပစ္စည်းသက်မှုကို ပဓာနပြုသော (ဝိဘတ်ပစ္စည်း သက်သော) သုတ်များ ဖြစ်၏၊ လိင်နောင်–ဓာတ်နောင် သက်ဟု သက်ရာဌာနကို ပြလိုရင်း မဟုတ်ကြ၊ ထို့ကြောင့် ထိုသုတ်များဖြင့် ကိစ္စမပြီး၍ ဤသုတ်ကို မိန့်ရသည်။

ပုံစံများ။ ။ ကရောတိ၌ ကရဓာတ်ကို ပကတိဟု ခေါ်၏၊ ထို ကရဓာတ် (ပကတိ)မှ နောက်ဖြစ်သော ဩပစ္စည်း တိဝိဘတ် ၂ မျိုးလုံးကို ပစ္စယဟု ခေါ်သည်၊ ထို့ကြောင့် ပစ္စယတို့သက်သည့်အခါ ပကတိဟူသော ဓာတ်မှ နောက်၌သာ သက်ရမည်၊ ဂစ္ဆတိ၌လည်း နည်းတူ၊ "ယောကောစိ၊ ပေ၊ ဗြဝီတိ"ကား ကာရေတိပုဒ်၏ အနက်အဓိပ္ပာယ်ကိုပြသော ဝါကျတည်း၊ အဋ္ဌဝါဟု တစ်နည်းပြသော "ကရောန္တံ ပယောဇယတိ" ဝါကျလည်းကာရေတိ၏ အနက်ပြပ်င်တည်း၊ ပုံစံမှာ "ကာရေတိ"သာ လိုရင်းဖြစ်၏၊ ကာရေတိ၌ ကရဓာတ်ဟူသော ပကတိမှ နောက်ဖြစ်သော ဏေပစ္စည်း တိဝိဘတ်ကို ပစ္စယဟုခေါ်၏ စသည်ဖြင့် သိလေ၊ "သံယော ပဗ္ဗတမိဝ အတ္တာနေ–မာစရတိ" ဟူသော ဝါကျသည် ပဗ္ဗတာယတိ၏ အနက်ကိုပြသော ဝါကျတည်း၊ ပုံစံရင်းမှာ ပဗ္ဗတာယတိသာတည်း၊ ထို၌ ပဗ္ဗတ ဟူသော လိင်နောင် အာယပစ္စည်းသည် ပစ္စယ မည်၏၊ ပဗ္ဗတာယ ဟူသော နာမ ဓာတ် (ပကတိ) နောင် တိဝိဘတ်လည်း ပစ္စယ မည်၏၊ သမုဒ္ဒါယတိ စိစ္ခိဒ္ဓာယတိ တို့ကိုလည်း ခွဲပါ၊ ဝါသိဋ္ဌောကား ဝသိဋ္ဌလိင်နောင် တဒ္ဓိတ်ပစ္စည်းသက်ပုံတည်း၊ [ကြွင်းအုဓိပ္ပာယ်နှင့် ရုပ်ပြီးပုံကို နောက် ဆိုင်ရာ သုတ်များ၌ ပြအုံ။]

ဝိဘတ်ကို ပစ္စယခေါ်နိုင်ပုံ။ ။ "ပ်စ္စယ" ဟူသော အမည်သည် သိ စသော တိ စသော ဝိဘတ်များနှင့် ဏစသော သဒ္ဒါများ အပေါ်၌ တက်ရောက်ထင်ရှားနေသော အထင်ရှင်ဖြစ်တည်း၊ အထင်ရှင်ဆိုရာ၌ ထင်ရာမြင်ရာကို ခေါ်ထားသော "အထင်"ဟု မမှတ်လင့်၊ ထင်ရှားသော "အထင်"ဟု မှတ်ပါ၊ ချဲ့ဦးအုံ–ပတိယတေ အတ္ထော ယေနာတိ ပစ္စယော" ဟူသော ဝိဂြိုဟ်နှင့်အညီ အနက်ကို သိကြောင်းဖြစ်သော သဒ္ဒါကို ပစ္စယဟု ခေါ်ရာ၌ လိင်ဓာတ်တို့လည်း ဆိုင်ရာ အနက်ကို သိကြောင်းဖြစ်ရကား ပစ္စယဟု ခေါ်သင့်၏၊ သို့သော် သိ စသော ဏ စသော သဒ္ဒါတို့သည်သာ မူလအနက်ပေါ်၌ ထပ်၍ အနက်များစွာကို သိစေတတ်သောကြောင့် (ပုရိသလိင်၏ ယောကျ်ားဟူသော မူလ အနက်ပေါ်တွင် ဝိဘတ်ကကတ္တား ကံ ကရိယာစသော အနက်များစွာကို သိစေတတ်သောကြောင့်) "အနက်ကို သိကြောင်း" ဟူသော သကတ်သည် ဝိဘတ်နှင့် ဏစသော သဒ္ဒါများ၌ ထင်ရှားသဖြင့် ဝိဘတ်နှင့် ဏ စသည်ကိုသာ "ပစ္စယ"ဟု ခေါ်ရသည်၊ [ပတိယတေ ယေနာတ္ထော သ ပစ္စယော ဣတိ ရုဠ္ဠိ၊ – ကာတန္တ ဝုတ္တိ။]

တိ၎ ဂုပ၊ ဃ၊ ခ ဆ သာ ဝါ ၄၃၃။ **တိ၎ ဂုပ ကိတ မာန ဣတိ**–**တိ၎, ဂုပ, ကိ တ, မာန** ဟူကုန်သော၊ **ဧတေဟိ ဧတူဟိ**–**တို့မှ** (နောက်၌)၊ **ခ ဆ သ ဣတိ**–**ခ, ဆ, သ** ဟူကုန်သော၊ **ဧတေ ပစ္စယာ, ဝါ**–**ပြယုဂ် အားလျော်စွာ၊ ယောဇ္ဇီ၊ တိတိက္ခတိ**–**သည်းခံ၏၊ ဓိဂုဏ္ဍတိ**–**ကဲ့ရဲ့၏၊ ဝါ**–**စက်ဆုပ်၏၊ တိကိစ္ဆတိ**–**ဆေးကု၏၊ ဝိမံသတိ**–**စူးစမ်း၏၊ ဝါတိ ကိမတ္ထံ၊ တေ၎ တိ**–**ထက်အောင် သွေး၏၊ ဂေါပတိ**–**စောင့်ရှောက်၏၊ မာနေတိ**–**မြတ်နိုး၏၊ ဣတိ**–**ဤ...၏။** (၅၂၉)

၄၃၃။ ခဆသာဝါ။ ။ ဝါသဒ္ဒါသည် ဝိကပ်အနက်ရှိ၏–ဟု ရှာသ ဆိုသော်လည်း ရှင်ကား "ပြယုဂ်အားလျော်စွာ သုတ်အစီအရင်ကို သတ်မှတ်ခြင်း ဝဝတ္ထိတ ဝိဘာသာအနက်ရှိ၏"ဟု ဆို၏၊ ရှုပသိဒ္ဓိအဆိုအတိုင်း "သည်းခံခြင်း အနက်ကိုသာ ဟောသော် တိ၎ဓာတ်နောင် ခ ပစ္စည်းသာ သက်၏"ဟု တိ၎ ဓာတ်အတွက် သတ်မှတ်သည်၊ ဤသို့ စသည်ဖြင့် ဂုပ ကိတ မာန ဓာတ်နှင့်တို့ ကိုလည်း ရှုပသိဒ္ဓိ၌ ခွဲခြားသတ်မှတ်လျက်ရှိ၏၊ အကျယ်ကို ထို၌ ရှုပါ။

တိတိက္ခာစသည်ဖြစ်ပုံ။ ။ တိတိက္ခာစသည် ဖြစ်ပြီးနောက် ဘောက်ကတ္တား ထိုက်သလို ဟောသော အ ပစ္စည်းသက်၊ ဣတ္ထိလိင်ဖြစ်လျှင် အာပစ္စည်းလည်း သက်၍ "တိတိက္ခာ (သည်းညည်းခံခြင်း)"ဟု ဖြစ်၏၊ အသတ္တိ, ဤပစ္စည်း ထပ်၍သက်လျှင် "တိ တိက္ခိ–သည်းခံခြင်းရှိသူ"ဟု ဖြစ်၏၊ ထို့အတူ "ဓိဂုဏ္ဍာ–စက်ဆုပ်ခြင်း, (မာန အန္တ တဗ္ဗ စသည်သက်၍) ဓိဂုဏ္ဍမာနော ဓိဂုဏ္ဍန္တော ဓိဂုဏ္ဍိ–တဗ္ဗော ဓိဂုဏ္ဍနီယော"ဟု လည်းကောင်း, "တိကိစ္ဆာ–ဆေးကုခြင်း၊ ဝိစိကိစ္ဆာ–ယုံမှားခြင်း"ဟု လည်းကောင်း, ဝိမံသာ (ယုပ္ပစ္စည်းသက်လျှင်) ဝိမံသနာ–စူးစမ်းခြင်း, စူးစမ်းတတ်သောပညာ"ဟု လည်းကောင်း ရုပ်များဖြစ်၏၊ ထိုရုပ်များ၌ (အ) ပစ္စည်းသက်ပြီးမှ ဣတ္ထိလိင်ဖြစ်လျှင် အာပစ္စည်း ထပ်ရကြောင်းကို သတိပြုပါ။

ရုပ်များ။ ။ တိတိက္ခတိစသော ရုပ်များကို "ကောခေစ" စသော တတိယ ပိုင်း သုတ်များကျမှ တွက်၊ တေ၎တိစသော ကိ ရုပ်များ၌ကား "တေ၎"တည်း, နီသာနေဟု ဓာတ်နှက်ဆို၊ တိဝိဘတ် ဘူဝါဒိ အပစ္စည်းသက်၊ "ဂုပ" တည်း, ဂေါပနေဟု ဓာတ်နှက်ဆို၊ တိ ဝိဘတ်, အ ပစ္စည်း၊ အညေသုစဖြင့် ဂုဏ် ဥကို ဩဂုဏ်ဖြူ၊ (သီဟိုဠ်မှ၌ "ဂေါပေတိ" ဟု စုရာဒိရုပ် ရှိ၏၊) "မာန"တည်း, "ပေမနေ"ဟု ဖြစ်စေ "ပူဇာယံ"ဟု ဖြစ်စေ, ဓာတ်နှက်ဆို၊ တိဝိဘတ်, စုရာဒိတော ဏေဏယာဖြင့် ဏော ပစ္စည်းသက်, ကာရိတ်လည်း မှည့်, ဏ် အနုဗန်ချေ။ [နိုဒ္ဒေသ၌ ဘူဝါဒိ အပစ္စည်းသက်၍, လောပဆွေတွေ့မကာရောဖြင့် အ ကို ဧပြုစေလို၏၊ ဘူဝါဒိဖြစ်မူ မာနတိရုပ်ကိုသာ ဓာတ်ကျမ်းတို့၌ ပုံစံထုတ်သောကြောင့် စဉ်းစားပါ၊ ရှာသ၌ကား ကာရိတ် ဏော ပစ္စည်းသက်၏။]

ဘုဇ၊ ဃ၊ ပါဒီဟိ
တုမိစ္ဆတ္ထောသုစ

၄၃၄။ ဘုဇ-ဃသ ဟရ သု ပါ ဣတ္ထေဝေါမာဒီဟိ-ဘုဇ, ဃသ,ဟရ, သု, ပါ ဤသို့ အစရှိကုန်သော၊ စတုဟိ-တို့မှနောက်၌၊ တုမိစ္ဆတ္ထောသု-တုံ ပစ္စည်း ဣစ္ဆာ သဒ္ဒါတို့၏ အနက်တို့၌၊ ခ-ဆ-သ ဣတိ-ဟူကုန်သော၊ စေတ ပစ္စယာ-တို့သည်၊ ဝါဃောဇ္ဈီ-ဝိကပ် ဖြစ်ကုန်၏၊ ဘောတ္တုံ-စားခြင်းငှာ၊ ဣစ္ဆတိ-လိုလား၏၊ ဗုဘုက္ခတိ-စားခြင်းငှာ လိုလား၏၊ ဝါ-စားလို၏၊ ဃသိတုံ-စားခြင်း ငှာ၊ ဣစ္ဆတိ, ဇိဃစ္ဆတိ-စားလို၏၊ ဝါ-ဆာ၏၊ ဟရိတုံ-ဆောင်ခြင်းငှာ၊ ဣစ္ဆတိ, ဟိရိသတိ-ဆောင်ယူလို၏၊ သောတုံ-နားထောင်ခြင်းငှာ၊ ဣစ္ဆတိ, သုဿူသတိ-နားထောင်လို၏၊ ပါတုံ-သောက်ခြင်းငှာ၊ ဣစ္ဆတိ, ပိဝါသတိ-သောက်လို၏၊ ဝါတိ ကိမတ္ထံ၊ ဘောတ္တုံ-စားခြင်းငှာ၊ ဣစ္ဆတိ-လိုလား၏၊ ဣတိ-ဤသို့ ပြီးစေ ရခြင်းအကျိုးရှိ၏၊ တုမိစ္ဆတ္ထောသုတိ ကိမတ္ထံ၊ ဘုဇတိ-စား၏၊ ဣတိ-ဤသို့ ပြီးစေရခြင်း အကျိုးရှိ၏။ (၅၃၅)

၄၃၄။ တုမိစ္ဆတ္ထောသုစ။ ။ တုံစ-တုံ ပစ္စည်းလည်း + ဣစ္ဆာစ-ဣစ္ဆာ သဒ္ဒါလည်း၊ တုမိစ္ဆာ (တုံ+ဣစ္ဆာ)-တုံပစ္စည်း ဣစ္ဆာသဒ္ဒါတို့၊ တုမိစ္ဆာနံ-တို့၏+အတ္ထာ-အနက်တို့တည်း၊ တုမိစ္ဆတ္ထာ-တုံပစ္စည်း ဣစ္ဆာသဒ္ဒါတို့၏ အနက်တို့၊ ဗုဘုက္ခတိ"၌ နဂိုမူလ.ဘုဇတေတ်သက်သက်သည် စားခြင်းအနက်ကိုသာ ဟောအ၏၊ တုံပစ္စည်းအတွက် "ဌာ" ဟူသော်အနက်ကိုလည်းကောင်း, ဣစ္ဆာသဒ္ဒါအတွက် "လိုလား=အလိုရှိ" ဟူသော အနက်ကိုလည်းကောင်း ခပစ္စည်းက ဟောသောကြောင့် "ဗုဘုက္ခတိ-စားခြင်း + ဌာ+လိုလား၏"ဟု အနက်ပေးနိုင်သည်၊ ဤသို့လျှင် တုံပစ္စည်း၏ အနက်ဣစ္ဆာသဒ္ဒါတို့၏ အနက်တို့ကို ဆ-သ ပစ္စည်းတို့က ဟောသောကြောင့် "ဇိဃစ္ဆတိ-စားခြင်း+ဌာ+လိုလား၏၊ ပိဝါသတိ-သောက်ခြင်း+ဌာ+လိုလား၏"ဟု ပေးနိုင်ပုံကို လည်းကောင်း, "စားခြင်းဌာ+လိုလား" ဟူသည် "စားလိုခြင်းပင်" ဖြစ်ရကား "စားလို၏, သောက်လို၏"ဟု အကျဉ်းချုံး၍ ပေးနိုင်ပုံကိုလည်းကောင်း သိပါ၊ တုမိစ္ဆတ္ထောသုပုဒ်ကို ရှု၍ ၂ နည်း ဖွင့်ရာဝယ် ဤနည်းကား ပထမနည်းတည်း၊ နောက်တစ်နည်းကို ရှုမှာ ရှုပါ။

နှုတ်ချက်။ ။"တုမိစ္ဆတ္ထောသုစ" ဟု သိဟိုဠ်မှ၌ စသဒ္ဒါပါ၏၊ ထိုစဖြင့် ခဆသတို့ကို ငင်၏၊ ထိုသို့ငင်သောကြောင့် နောက်သုတ်များသို့ မလိုက်တော့ဟုသိစေ ရခြင်းအကျိုးရှိ၏၊ ထို့ကြောင့် စသဒ္ဒါပါသောမူသည် သာ၍ကောင်းပေသည်။

ဘောတ္တုမိစ္ဆတိဗုဘုက္ခတိ။ ။ "ဘောတ္တုမိစ္ဆတိ" သည် ဝိဂ္ဂြိဟ်မဟုတ်, ဗုဘုက္ခတိ၏ အနက်ပြသော ဝါကျတည်း၊ "ဘောတ္တုံ-စားခြင်းငှာ" ဟူရာ၌ "ခြင်း" ဟူသော အနက်ပေးခြင်းကိုလည်း မေဂ္ဂလွှာန်စသော ကျမ်းတို့အလိုတည်း၊ ကစ္စည်းအလို "စားတတ်ဖို့ရာ = စားဖို့ရာ = စားဖို့အလို့ငှာ" ဟု ကတ္တားအနက် ပေးရလိမ့်မည်၊ ဘုဇနောင် ခ ပစ္စည်းသက်၊ ဃသနောင် ဆပစ္စည်းသက်၍

ဒိယစ္ဆတိ, ဟရနောင် ;သပစ္စည်းသက်၍ ဒိဂိသတိ, သုနောင် သုပစ္စည်း သက်၍ သုသ္ဝူသတိ, ပါနောင်လည်း သပစ္စည်းသက်၍ ပိဝါသတိဟု ရုပ်ဖြစ်၏၊ ထိုရုပ်များ တွက်ပုံတို့လည်း တတိယပိုင်းကျမှ သိရလတ္တံ့။

အာဒိဖြင့် ယူဖွယ်။ ။ သုပါဒိဟိ၌ အာဒိအရ "ဒိဂိသတိ–ဆောင်နိုင်လို၏" ၌ ဒိဓာတ်ကိုသာ (ပါဠိပုံစံရှိ၍) ယူကြ၏၊ ကာတန္တ၌ကား စိကရိသတိ–ပြုလို၏၊ နဒီကူလံ–မြစ်ကမ်းသည်၊ ပိပတိသတိ–ပြိုလို၏၊ သာ–ခွေးသည်၊ မိမရိသတိ–သေလို၏" ဟု ကရဓာတ် ပတဓာတ် မရဓာတ်များကိုလည်း ပြသေးသည်၊ ထိုတွင် "ဒိဂိသတိ"သည် ဟရဓာတ် ဒိဓာတ် ၂–မျိုးဖြင့် ပြီး၏၊ "ပါပကမ္မံ ဒိဂိသတိ" ဟူသော တိ သ–ကိ ဆန္ဒဓာတ်၌ "ဂဝေသတိ–ရှာ၏"ဟု ဖွင့်၏၊ ဤ၌ ရှာခြင်းဟူသည် ဆောင်ယူလိုခြင်းပင်တည်း၊ "အဒု ကိန္နု ဒိဂိသတိ" ဟူသော မဟာဟံသဓာတ်၌ "စိန္တေသိ"ဟု ဖွင့်ပြန်၏၊ ဤ၌ "ကြံခြင်း" ဟူသည်လည်း ဆောင်ယူလိုခြင်းပင်တည်း၊ ထို့ကြောင့် ပြခဲ့သော ဒိဂိသတိတို့သည် သုတ်ရင်း၌ ပါသော ဟရဓာတ်၏ ပုံစံများတည်း၊ "အလမ္ဘာနောဟိ နာဂေန, မမံ အဘိဒိဂိ သတိ" ဟူသော ဘူရိဒတ်ဓာတ်၌ကား အာဒိဖြင့် ယူရသော ဒိဓာတ်၏ ပုံစံတည်း၊ မမံ–ငါ့ကို၊ အဘိဒိဂိသတိ–လွှမ်းမိုး ဆောင်နိုင်လို၏"ဟု ပေး၊ "ပရေသ မဘိဒိဂိသတိ" ဟူသော ဝိသတိ–ပါရာပရိယတ္ထေရ ဂါထာ၌မူ "ပရေသံ သန္တကံ အာဟရိတုံ ဣစ္ဆတိ"ဟု ဟရဓာတ်ဖြင့် လည်းကောင်း ပရေဝါသဗ္ဗတ္ထာ ဟာပေတိ ဒိနာတိဟု ဒိဓာတ်ဖြင့်လည်းကောင်း ၂–မျိုးပင် ဖွင့်ပြလေသည်။

အမှာ။ ။ "ဗုဘုက္ခ+ိတပစ္စည်းဖြင့် "ဗုဘုက္ခိတော = စားလိုသူ" ဟု လည်းကောင်း, ဒိယစ္ဆ+အ+အာ ပစ္စည်းဖြင့် "ဒိယစ္ဆာ–စားလိုခြင်း, ဆာခြင်း" ဟု လည်းကောင်း, ထို့အတူ "ဒိဂိသာ–ဆောင်ယူလိုခြင်း, အောင်နိုင်လိုခြင်း၊ သုသ္ဝူသာ–နားထောင်လိုခြင်း၊ ပိပါသာ–သောက်လိုခြင်း" စသော ရုပ်များသည် လည်းကောင်းဖြစ်၏။

ကိ ရုပ်များ။ ။ "ဘောတ္တုံ ဣစ္ဆတိ" ဤ၌ ဘောတ္တုံဟု တုံပစ္စည်း၏ အနက်,ဣစ္ဆတိဟု ဣစ္ဆာသဒ္ဒါ၏ အနက်ရှိသော်လည်း ဝါ–မြစ်သောကြောင့် ခပစ္စည်း မသက်ရ၊ ဆိုလိုရင်းကား–ဝါသဒ္ဒါသည် ဝိကပ်အနက်ရှိ၏၊ ထို့ကြောင့် ဗုဘုက္ခတိဟု ဝါကျမဟုတ်ဘဲ လည်းကောင်း "ဘောတ္တုံ ဣစ္ဆတိ"ဟု ဝါကျအတိုင်း လည်းကောင်း ရုပ် ၂–မျိုး ရှိနိုင်သည်–ဟူလို၊ ဘုဇ္ဇတိ၌ကား တုံပစ္စည်းအနက်လည်း မရှိ, ဣစ္ဆာအနက်လည်း မရှိ၍ တုမိစ္ဆတ္ထ မဟုတ်သောကြောင့် ခ ပစ္စည်း မသက်၊ "ဃသိတုံ ဣစ္ဆတိ" ဟု လည်းကောင်း "ဃသတိ"ဟုလည်းကောင်း ကိ ရုပ်များ ရှိနိုင်ပုံကို သိပါ။

ရုပ်တွက်။ ။ ဘောတ္တုံကို ဘုဇဓာတ်တည်း၊ ဣစ္ဆတ္ထောသု သမာနကတ္တု ကောသု စသောသုတ်ဖြင့် တုံ ပစ္စည်းသက်၊ အညေသုစဖြင့် ဩဝုဒ္ဓိပြု၊ ဘုဇာဒိန. မန္ဒောဖြင့် ဓာတွန်ချေ၍ တ၏ ဒွေဘော်လည်းလာ၊ နာမ်ငဲ့, သသက်, သဗ္ဗာသမာ

အာယနာမတော၊ ၄၃၅။ ကတ္တာ||ပမာနာ–သော၊ နာမတော–၌၊ အာစာ ရတ္ထေ
ပေ၊ ဒါစာရေ ပြုကျင့်ခြင်း အနက်၌၊ အာယပစ္စယော ဟောတိ၊ ["သံဃော ပဗ္ဗတမိဝ၊ ပေ၊ ဇိနိဒ္ဓာယတိ" တို့ကို စာတုလိင်္ဂေါ်ဟိ ပရာ ပစ္စယာသုတ်၌ အနက်ပေးခဲ့ပြီ၊] ဝေ–ဣ၏အတူ၊ အညေပိ–အခြားပြုယုဂ်တို့ကိုလည်း၊ ယောဇေတဗ္ဗာ ယှဉ်စေတိုက်ကုန်၏။ (၅၄၇)

ဝုဏ္ဏောဖြင့် ချေ၊ ဘောတ္ကုဒ်–ပြီး၏၊ ထို့နောက် "ဘောတ္ကုဒ်–ဌာ၊ ဣစ္ဆတိ–၏" ဣတိအတ္ထေ–၌၊ ဣ၏သုတ်ဖြင့် ခပစ္စည်း သက်သင့်သော်လည်း ဝါ မြစ်သော ကြောင့် မသက်ရ–ဟု ဆို၊ [ဘုဓောတ်တည်ပြီးလျှင် ပြီးချင်း တုံ့ပစ္စည်း မရှိသေး ရကား "ဝါ မြစ်သောကြောင့် ခပစ္စည်း မသက်ရ"ဟု မဆိုထိုက်၊] ဘုဓာတိကိုကား ရုဓာဒိတောသုတ်၌ ရန္ဓတိ နည်းမှီ၍ တွက်ပြီးမှ ဣ၏သုတ်ဖြင့် ခပစ္စည်း သက်သင့် သော်လည်း တုမိစ္ဆတ္ထ မဟုတ်သောကြောင့် မသက်ရ ဟုဆို။

၄၃၅။ သံဃော ပဗ္ဗတမိဝ။ ။ "ပဗ္ဗတမိဝ အတ္ထာနု မာစရတိ" သည် ပဗ္ဗတာယတို့၏ အနက်ကို ဖွင့်ပြသော ဝါကျတည်း၊ ထို့ကြောင့် "သံဃော ပဗ္ဗတ မိဝ အတ္ထာနု မာစရတိ"ဟု အကျယ်ဖွင့်ပြသော ဝါကျအတိုင်းလည်း ပါဠိစီနိုင် ၏၊ "သံဃော ပဗ္ဗတာယတိ"ဟု အကျဉ်းချုပ်၍လည်း ပါဠိစီနိုင်၏၊ ပဗ္ဗတမိဝ၌ ပဗ္ဗတံကို ("ပဗ္ဗတာနိ ဝနာနိစ"ဟူသော ဓမ္မပဒ–ဗုဒ္ဓဝဂ်ကို ထောက်၍) နပုလ္လိင် ပဌမာ သိဝိဘတ္တန္တ ပုဒ်ဟူ၍ ဆုံးဖြတ်ကြ၏၊ သို့သော် ထိုအဌကထာ၌ "ပဗ္ဗတော" ဟု ပုလ္လိင်ပြင်၍ ဖွင့်သောကြောင့် ထို ပဗ္ဗတာနိသည် လိင်္ဂဝိပလ္လာသ ဖြစ်ကြောင်း (ပုလ္လိင်မှ နပုလ္လိင်ပြန်နေကြောင်း) သိသာ၏၊ သို့ဖြစ်လျှင် ဤ ပဗ္ဗတံနှင့် သမုဒ္ဒံ တို့ကိုလည်း "လိင်္ဂဝိပလ္လာသ"ဟုကြ၍ ပဌမန္တ ပုဒ်များဟု ယူဆကာ "ပဗ္ဗတမိဝ–တောင်သည်ကဲ့သို့"ဟု အနက်ပေးကြသည်။

ပဌမန္တကြိရကျီး။ ။ "သံဃော ပဗ္ဗတမိဝ"၌ သံဃောသည် ဥပမေယျ (နှိုင်းယှဉ်အပ်သော)ပုဒ်၊ ပဗ္ဗတသည် ဥပမာန (နှိုင်းယှဉ်ကြောင်း) ပုဒ်တည်း၊ ထို ဥပမာန ဥပမေယျ ၂–ပါးတို့၏ တူမျှခြင်းသည် (တောင်သည် မယိမ်းမယိုင်မြဲခိုင် သကဲ့သို့, သံဃာတော်လည်း မိမိ၏ သီလအကျင့်ဖြင့် မယိမ်းမယိုင် မြဲခိုင်ခြင်း သည်) ဥပမာ မည်၏၊ ဣဝဿဒ္ဓါကား ထို့တောင်နှင့်သံဃာတို့ တူမျှပုံကို ထွန်းပြ သော ဥပမာဓောတကတည်း၊ ထိုတွင် ဥပမာနပုဒ်နှင့် ဥပမေယျပုဒ်တို့သည် လိင်ချင်း ဝုစ်ချင်း ကွဲပြားကြသော်လည်း ဝိဘတ်ချင်းကား (ပဌမာ ဖြစ်လျှင် ပဌမာချင်း, ဒုတိယာချင်း စသည်ဖြင့်) တူရမြဲဖြစ်၏၊ [ဥပမာန, ပမေယျတို့, ပဒ နှစ်ပါး, လိင်ဝုစ်ပြားလည်း, ဝိဘတ်ကားမူ, တူမြဲဟူ၏။] ထို့ကြောင့် သံဃော ဟူသော ပဌမန္တ ပုဒ်နှင့်တူအောင် ပဗ္ဗတသမုဒ္ဒတို့ကို (ပုလ္လိင်မှ နပုလ္လိင်ပြန်သော) ပဌမန္တ ပုဒ်များ (သိဝိဘတ်ကို အံ့ဖြူထားသော ပုဒ်များ)ဟု ကြံကြရတော့သည်၊

သို့သော် ဝုတ္တိဆရာ ကိုယ်တိုင်ကမူ "ဥပမာန ဥပမေယျတို့ ဝိဘတ်တူရမည်" ဟူသော စည်းကမ်းကို မလိုက်ဘဲ ပဗ္ဗတစသည်ကို အံဝိဘတ်ဖြင့်ဖင် ဆိုလိုဟန် တူသည်၊ ရှုဒ္ဓလည်း "ပဗ္ဗတက္ကဝ"ဟု ကစ္စည်းဝုတ္တိအတိုင်းလည်းကောင်း, "ပဗ္ဗ တောက္ကဝ" ဟု မိမိသဘောကျလည်းကောင်း ၂ မျိုးပင် ပြုထားသည်။

နာမတော ကတ္တာ့ဥပမာနာ အာစာရတ္ထော။ ။ သံယော ပဗ္ဗတာယတိဒ္ဓ သံယောသည် ကတ္တားပုဒ်၊ ပဗ္ဗတသည် နာမ်ပုဒ်တည်း၊ ထိုပဗ္ဗတသည် သံယော ဟူသော ကတ္တား၏ ဥပမာနလည်း ဟုတ်၏၊ ထိုကဲ့သို့ ကတ္တားပုဒ်၏ ဥပမာန လည်းဖြစ်သော ပဗ္ဗတ စသည်ကို "ကတ္တာ့ဥပမာန+နာမ"ဟု ဆိုသည်၊ [တဠာကံ ဟူသော ကတ္တား၏ ဥပမာနဖြစ်သော သမုဒ္ဒဟူသော နာမ်ပုဒ်, သဒ္ဒေါဟူသော ကတ္တား၏ ဥပမာနဖြစ်သော စိစ္စိဌဟူသော နာမ်ပုဒ်များ၏ "ကတ္တာ့ဥပမာနနာမ" ဖြစ်ပုံကိုလည်း သိပါ၊] အာစရတိက္ကြိယာ၏ အနက်ကို အာစာရအနက်ဟု ဆို၏၊ ထိုအာစာရအနက်ဌ အာယပစ္စည်းသက်၍ "ပဗ္ဗတာယ သမုဒါယ စိစ္စိဌာယ"ဟု ဖြစ်၏၊ ထို့ကြောင့် ဥပမာသံလည်းပါ, အာစာရ - အနက်သံလည်း ပါအောင် "ပဗ္ဗတာယ–တောင်ကဲ့သို့+ပြုကျင့်"ဟု ပေးရသည်။

ဓာတုရူပ။ ။ ဤ "ပဗ္ဗတာယ" စသော ပုဒ်တို့သည် နာမ်ပုဒ်နောင် အာပုဗ္ဗစရဓာတ်၏ အနက်ကိုဟောသော် အာယပစ္စည်း သက်ထားသောကြောင့် နာမ်ပုဒ်မဟုတ်တော့ဘဲ ဓာတ်နှင့်အလားတူသော "ဓာတုရူပ" ပုဒ်တစ်မျိုးဖြစ်ကြ၏၊ (ဓာတုရူပေသုတ်ကျမှ အကျယ်ပြဦးမည်၊) ထို့ကြောင့် ရိုးရိုးဓာတ်နောင် အာချာတ်ဝိဘတ် ကိတ်ပစ္စည်းများ သက်ရသကဲ့သို့, "ပဗ္ဗတာယ" နောင်လည်း ထိုဝိဘတ်ပစ္စည်းများ- သက်ရသည်။

ရူပ်တွက်ရာဌ်အမှာ။ ။ ရူပသိဒ္ဓိ "ဣဝ သဒ္ဒနိဝတ္တိ, ဝိဘတ္တိလောပေါ, ပကတိ ဘာဝေါ" ဤ ၃ ချက်ကိုထောက်၍ "ပဗ္ဗတ+ဣဝ"တည်း၊ သိ ၂ လုံးသက်၊ ရှေ့ သိကို အံ (တစ်နည်း ဩ) ပြု, ဣဝနောင် သိကို သဗ္ဗာသမဝုသောဖြင့် ချေ၊ "ပဗ္ဗတံ+ဣဝ (ပဗ္ဗတော+ဣဝ)"ဟု ဖြစ်၏၊ ပဗ္ဗတံဣဝ–တောင်ကဲ့သို့၊ အာစရ တိ–ပြုကျင့်၏၊ ဣတိ အတ္တော–ဌ်၊ ဤသုတ်ဖြင့် ပဗ္ဗတံနောင် အာယပစ္စည်းသက် (ပဗ္ဗတံ+အာယ+ဣဝ)၊ ဝုတ္တိတ္ထာနမပ္ပယောဂေါ–ဟူသော ပရိဘာသာဖြင့် ဣဝ ပုဒ်ကိုချေ၊ တောသံ ဝိဘတ္တိယော လောပါစသုတ်ဖြင့် သိဝိဘတ်ကိုချေ၊ ပဗ္ဗတဟု ပကတိပြု, (ပဗ္ဗတ+အာယ)၊ တခွင်း, ချေ, ကပ်၊ ဓာတုပစ္စယေဟိ ဝိဘတ္တိယော ဟု ပရိဘာသာ လာသောကြောင့် ဝတ္တမာနာ ပစ္စုပ္ပန္နေသုတ်ဖြင့် ပဗ္ဗတာယ ဟူသော ဓာတုပစ္စယန္တနောင် တိဝိဘတ်သက်၊ ဤသို့ရုပ်တွက်မှ ရူပသိဒ္ဓိအတိုင်း ကျမည်၊ အခြေပြဋ္ဌာကား နှာသကိုမှီး၍ ပြီးလွယ်သောနည်းဖြင့် တွက်ပြထားသည်၊ သမုဒ္ဒါ ယတိ စိစ္စိဌာယတိတို့လည်း နည်းတူ။

တဌာကဲ၊ ဃ၊ သမုဒ္ဒါယတိ။ ။ တဌာကံ (တလာကံ) ဟူသော ကတ္တားပုဒ် နေရာဝယ်ရှိ၍ "သံယော"ဟု ကတ္တားရှိ၏၊ ကျယ်ဝန်းသော တစ်ဖက်ဆည်ကန်ကို ကြည့်၍ "တစ်ဖက်ဆည်ကန်က မိမိကို သမုဒ္ဒရာနှင့်တူအောင် ပြုသည်"ဟု ဆိုသော စကားမျိုးဖြင့် "တဌာကံ သမုဒ္ဒါယတိ"ဖြစ်၏၊ သမုဒ္ဒရာသည် ကမ်းကို မလွန်သကဲ့သို့ သံယာတော်လည်း သီလတည်းဟူသော စည်းကမ်းကို မလွန်"ဟု ဆိုရာ၌ "သံယော သမုဒ္ဒါယတိ"ဟုဖြစ်၏၊ သီဟိုဠ်မှ၌ကား ကတ္တားပုဒ်လည်း မပါ ပဗ္ဗတမိဝ -အာစရိတိ ဟူသော အနက်ပြု ဝါကျလည်း မပါဘဲ "ပဗ္ဗတာယတိ သမုဒ္ဒါယတိ စိစ္စိဋ္ဌာယတိ"ဟုသာ ပုံစံရှိသည်။ [ကာတန္တ၌ "ကာကော-ကျီးသည်၊ သေနာယတေ-သိန်းငှက်ကဲ့သို့ ပြုကျင့်၏၊ ' ကာကော သာရသာယတေ-ကြိုးကြာငှက်ကဲ့သို့ ပြုကျင့်၏" စသည်ဖြင့် ပုံစံထုတ်၏။]

စိစ္စိဋ္ဌာယတိ။ ။ "သော ဟဗျသေသော ဥဒကေ ပက္ခိတ္တော စိစ္စိဋ္ဌာယတိ စိဋ္ဌိဋ္ဌာယတိ သန္ဓုပါယတိ သမ္ဘဝုပါယတိ= ထို ယစ်ထမင်း အကြွင်းအကျန်သည် ရေထဲ၌ ထည့်လိုက်အပ်သော် စိစ္စိဋ္ဌဟု အသံပြု၏၊ စိဋ္ဌ စိဋ္ဌဟု အသံပြု၏၊ ပြင်းစွာအခိုးပြု၏၊ ပြင်းစွာ အမျိုးမျိုး အခိုးပြု၏"ဟု သုန္ဒရိကဘာရဒ္ဒါ၏ ဗြဟ္မဏသံယုတ်၌ ကတ္တားပုဒ်ကို ဟဗျသေသောဟု (ဒြပ်ဟောပုဒ်ကို) တွေ့ရသောကြောင့်လည်းကောင်း, "အသံသည် စိဋ္ဌစိဋ္ဌကဲ့သို့ အသံပြု၏"ဟုဆိုရာ၌ ဥပဓိမာနလည်း အသံ ဥပမေယျတည်း အသံပင်ဖြစ်၍ အရ မပြားသော ကြောင့်လည်းကောင်း, သဒ္ဒေါဟု ကတ္တားထည့်သော ကစ္စည်းပုံစံ၌ သဒ္ဒယုတ္တိအတ္ထယုတ္တိ ၂ မျိုးလုံးမရှိ။

အဌကထာ။ ။ ထိုစိစ္စိဋ္ဌာယတိကိုလည်း "ဝေ ရှပ် သဒ္ဒံ ကရောတိ" ဟု သဒ္ဒံကို ကံအဖြစ်ဖြင့် အဌကထာဖွင့်သောကြောင့် စိစ္စိဋ္ဌံလည်း ကတ္တားပုဒ် မဖြစ်နိုင်၊ ဣဝ မပါဘဲ အဌကထာဖွင့်သောကြောင့် ဥပမာနလည်း မဟုတ်နိုင်၊ "စိဋ္ဌစိဋ္ဌ ဟူသော အသံကိုပြု၏"ဟုသာ အနက်ပေးသင့်ရကား ကစ္စည်းသုတ်နှင့် တိုက်ရိုက်မသက်ဆိုင်ဘဲ "အာယနာမတော"ဟူသော ယောဂဝိဘာဂဖြင့် ဖြစ်စေ, "သဒ္ဒါဒီနိုကရောတိ"ဟူသော မောဂ္ဂလ္လာန်သုတ်ဖြင့် ဖြစ်စေ "စိစ္စိဋ္ဌံ" ဟူသော ဒုတိယန္တနာမ်ပုဒ်နောင် ကရောတိအနက်၌ အာယပစ္စည်း သက်စေသင့်သည်။

အနုကရဏသဒ္ဒါ။ ။ "စိစ္စိဋ္ဌ" သဒ္ဒါသည် "စိဋ္ဌစိဋ္ဌ"ဟု ဖြစ်သော အသံကို အတုပြုအပ်သောကြောင့် "အနုကရဏ" သဒ္ဒါတည်း၊ "စိဋ္ဌာစိဋ္ဌာယတိ-စိဋ္ဌစိဋ္ဌ အသံကိုပြု၏၊ အာကာသံ-ကောင်းကင်သည်၊ တဋ္ဌတဋ္ဌာယတိ-တဋ်တဋ် အသံကို ပြုပြီ၊ အချို့စာ၌ "ပဋ္ဌာပဋ္ဌာယတိ-ဝင်ပင် အသံကိုပြုပြီ"ဟု ရှိ၏၊ ဆရာတို့က ပါဠိပျက်ဟု မိန့်သည်၊ ဒေဝေ-မိုးသည်၊ ဂဠာဂဠာယန္တေ-ဂဠုဂဠု အသံပြုလ သော၊ ဝါ-ဂျုံးဂျုံး အသံပြုလသော် (မာရသံယုတ်)၊ ဤ စိဋ္ဌစိဋ္ဌ, တဋ္ဌတဋ္ဌ,ဂဠုဂဠု"တို့လည်း အနုကရဏသဒ္ဒါတို့ပင်တည်း၊ ဤအနုကရဏအကြောင်းကို သန္ဓိခန်း၌ရေးခဲ့ပြီ။

ဣဿ္ဍော(မောဂ္ဂလ္လာန်သုတ်)။ ။ ဣဿ္ဍော စီပစ္စည်း၏ အနက်၌၊ ကတ္တုတော–ကတ္တားပုဒ်မှ နောက်၌၊ အာယော–အာယပစ္စည်းသက်၊ ဘုသာယတိ–လွန်လွန်ကဲကဲဖြစ်၏၊ လောဟိတာယတိ–နီနီမြန်းမြန်းဖြစ်၏၊ ဤ၌ "စီ ပစ္စည်း၏အနက်" ဟူသည် အဗ္ဗုတ တဏှာ အနက်တည်း၊ အဗ္ဗုတ တဏှာဟူသည် ရှေးက မဖြစ်ဘဲ ယခုမှ ထို အဖြစ်မျိုး ဖြစ်ခြင်းတည်း၊ [အဘူတ–ရှေးက မဖြစ်ဘူးဘဲ+ တဏှာဝ ယခုမှ ထို အဖြစ်မျိုးဖြစ်ခြင်း။] ရှေးက လွန်လွန်ကဲကဲ မဖြစ်ဘဲ ယခုမှ လွန်လွန်ကဲကဲ ဖြစ်သည်ကို ဘုသာယတိဟု ဆိုသည်၊ "အဘုသော–ရှေးက မလွန်ကဲဘဲ၊ ဘုသောဘဝတိ–ယခုမှ လွန်လွန်ကဲကဲ ဖြစ်၏" ဟူသော အနက်၌ ဘုသနောင် ဤသုတ်ဖြင့် အာယပစ္စည်းသက်။ [ဘုသာယတိ၌ ဘုသသဒ္ဒါဖြင့် "သီဃ–မဒ္ဒ–စပလ–စေတ–ဒုမ္မန–သုမန–ဩဇ–တေဇ–ပဏ္ဍိတ–လောဟိတ–နီလ–နီဒ္ဒါ ဒယာ–ကရုဏာ စသည်တို့ကိုယူ" ဟု မောဂ္ဂလ္လာန်နိသယ မိန့်၏၊ ပဏ္ဍိတာယတိ–(ရှေးက ပညာရှိ မဟုတ်ပါဘဲ ယခုမှ ဆရာသမားအတွက်ကြောင့်) ပညာရှိဖြစ်ရ၏၊ နီဒ္ဒါယတိ–(ရှေးက အိပ်ပျော်သူ မဟုတ်ပါဘဲ ယခုမှ) အိပ်ပျော်သူ ဖြစ်၏ စသည်တည်း။]

သဒ္ဒါဒီနိ ကရောတိ (မောဂ္ဂလ္လာန်သုတ်)။ ။ "သဒ္ဒါဒီနိ–အသံ အစရှိသည်တို့ကို၊ ကရောတိ–ပြု၏" ဟူသော အနက်၌ သဒ္ဒါဒီဟိ–သဒ္ဒ အစရှိသော နာမ်တို့မှ နောက်၌၊ အာယော–အာယပစ္စည်း သက်၊ သဒ္ဒါယတိ–အသံကို ပြု၏၊ ဝေရာယတိ–ရန်ကို ပြု၏၊ ကလဟာယတိ–ငြင်းခုံမှုကို ပြု၏၊ ရူပါယတိ–အရိုးကို ပြု၏၊ "စိစ္ခိဒ္ဒာယတိ, ရူမာယတိ, စိဒ္ဒစိဒ္ဒာယတိ, တဒ္ဒတဒ္ဒာယတိ, ဂဒ္ဒဂဒ္ဒာ ယတိ" စသော ပုံစံတို့ကိုလည်း ဤသုတ်နှင့်သာ၍ လျော်၏၊ ဘာကြောင့်နည်း ... စိစ္ခိဒ္ဒာယတိကို "ဝေရုပံ သဒ္ဒံ ကရောတိ"ဟု ဒုတိယန္တဖြင့် အဋ္ဌကထာတို့ ဖွင့်သောကြောင့်တည်း။

အာဒီဖြင့် ယူဖွယ်။ ။ သဒ္ဒါဒီနိ၌ အာဒိဖြင့် "ဝေရ, ကလဟ, ရူပ, ဒုဒ္ဒိန, (မကောင်းသောနေ့), သုဒိန မေဃ" စသည်တို့ကိုလည်းကောင်း၊ "သုခ, ဒုက္ခ, တိတ္တ, ကဋုကာ, ကရုဏာ, ပတိပ, အလိက" စသော သုခါဒိဂုဏ်းစုကိုလည်းကောင်း "ကဋ္ဌ, မဒ္ဒန, ဂဟန, ကစ္ဆ, ကိစ္စ" ဟူသော ကဋ္ဌာဒိဂုဏ်းစုကိုလည်းကောင်း ယူ ဟု မောဂ္ဂလ္လာန်နိသယ မိန့်၏၊ ထိုတွင် သဒ္ဒါဒိနောင် ကရောတိ အနက်၌, သုခါဒိနောင် အနုဘဝတိအနက်၌, ကဋ္ဌာဒိနောင် ပါပတ္ထ (မကောင်းမှု ပြုခြင်း) အနက်၌ သက်ဟုလည်း ခွဲခြားသည်၊ သံရူပါယတိ, သံပရူပါယတိ–မေတ္တာယတိ–မေတ္တာကို ပြု၏, ကုက္ကုစ္စာယတိ–ကုက္ကုစ္စကို ပြု၏, ဒေါဟဠာယတိ–ချင်ခြင်းကို ပြု၏, စသည်တို့လည်း ဤ သဒ္ဒါဒိဂုဏ်းပင်တည်း၊ ကစ္စည်းအလို ထိုရုပ်များကို အာယနာမတော ဟူသော ယောဂဝိဘာဂဖြင့် ချည်းစီရင်။

"ဤယူပနာ ၀ ၄၃၃။ ဥပမာနာ–ဥပမာနဖြစ်သော်၊ နာမတော–နာမ်ပုဒ်မှ နောက်၌၊ အာစာရတ္ထေ၀–၌လည်း၊ ဤယပစ္စယော–ဤယ ပစ္စည်းသည်၊ ဟောတိ–ဖြစ်၏၊ အဆတ္တံ–ထီး မဟုတ်သော သစ်ခက် စသည်ကို၊ ဆတ္တမိ၀–ထီးကိုကဲ့သို့၊ အာစရတိ–၏၊ ဆတ္တိယတိ–ထီးကဲ့သို့ ပြုကျင့်၏၊ ဝါ–ထီးလုပ်ဆောင်း၏၊ အပုတ္တံ–သားမဟုတ်သော တပည့်ကို၊ ပုတ္တမိ၀–သားကိုကဲ့သို့၊ အာစရတိ–၏၊ ပုတ္တိယတိ–သားကိုကဲ့သို့ ပြုကျင့်၏၊ ဥပမာနာတိ ကိမတ္ထံ–ဝမ္မံ–တရားကို၊ အာစရတိ–ကျင့်၏ (ဣတိ–ထို့ကြောင့်၊ ဝမ္မစာရီ–မည်၏၊) ဣတိ–ဤပြိယုဂ်၌ တားမြစ်ရခြင်း အကျိုးရှိ၏၊ အာစရတ္ထေတိ ကိမတ္ထံ၊ အဆတ္တံ–ကို၊ ဆတ္တမိ၀–သို့၊ ရက္ခတိ–စောင့်ရှောက်၏၊ ဣတိ–၏၊ ဧ၀ं–တူ၊ အညေပိ–တို့ကိုလည်း၊ ယောဇေတဗ္ဗာ–ကုန်၏။ (၅၃၈)

၄၃၃။ ဥပမာနာ၀။ ။ ရှေ့သုတ်မှ "နာမတော+အာစာရေ" ပုဒ်တို့ လိုက်လာသ့ကဲ့သို့ ဥပမာနာပုဒ်လည်း လိုက်သင့်ပါလျက် မလိုက်စေဘဲ အဘယ့်ကြောင့် "ဥပမာန" ပုဒ်ကို တိုက်ရိုက်ဆိုရသနည်းဟု မေးဖွယ်ရှိ၏၊ အဖြေကား ရှေ့သုတ်၌ "ကတ္တုပမာနာ" ပုဒ်သည် သမာသ်ပုဒ်တည်း၊ ဥပမာနာ ဟူသော ပုဒ်ကို လိုက်စေလျှင် သူ့ချည်းသာမက သူနှင့် တွဲဘက် ကတ္တုပုဒ်လည်း လိုက်လာလိမ့်မည်၊ ထိုသို့ ထို ကတ္တုပုဒ် လိုက်လာမည်စိုးသောကြောင့် ဥပမာနပုဒ်ကိုလည်း မလိုက်စေဘဲ ဤသုတ်၌ ဥပမာနာဟု တိုက်ရိုက်ဆိုရပေမည်၊ ဤသို့ ကတ္တုပုဒ်ကို မလိုက်စေလို၍ ဥပမာနာဟု တိုက်ရိုက် ဆိုထားသောကြောင့် ဤသုတ်သည် ကတ္တုပမာနဖြစ်သော နာမ်ပုဒ်နောင် သက်သော သုတ်မဟုတ်ဟုကား သိသာပြီ။

ကမ္မုအာစာ ရူပမာန။ ။ကတ္တုပမာန မဟုတ်လျှင် "ဆတ္တမိ၀" စသော ဒုတိယန္တပုဒ်များကို ထောက်၍ ဤသုတ်လာ ဥပမာနသဒ္ဒါဖြင့် ကမ္မုပမာနကို ယူရမည်ဟု ဆိုကြ၏၊ သို့သော် "ဥပမာနာ"ဟု သာမညဆိုသောကြောင့် ဥပမာန ဖြစ်ကောင်းသော (ကာတန္တ၀ုတ္တိ ဆိုသည့်အတိုင်း) ကမ္မုပမာန–အာစာရူပမာန ၂–မျိုးလုံးကိုပင် ဤ ဥပမာနသဒ္ဒါဖြင့် ယူသင့်သည်။ [အာစာရူပမာန် ပုံစံကို နောက်၌ပြအုံ့၊] စသဒ္ဒါကား နာမတော အာစာရေပုဒ်တို့ကိုင်းသော် အနုကမုန်တည်း၊ ထိုသို့ဝင်သဖြင့် နောက်သုတ်သို့ ထိုပုဒ်များ မလိုက်ရတော့ဟု သိစေရခြင်း အကျိုးရှိသည်။

အဆတ္တံ၊ ပေ၊ ဆတ္တိယတိ။ ။ အ်ဆတ္တံသည် ဥပမေယျကံပုဒ်, ဆတ္တမိ၀သည် ကံ၏ ဥပမာန (ကမ္မုပမာန) ပုဒ်တည်း၊ "ဆတ္တ+ဣ၀" တည်း၊ ဆတ္တနောင် အံသက်၊ ဣ၀နောင်–သိသက်, ရှေ့ ဆတ္တံဣ၀–ထီးကိုကဲ့သို့+အာစရတိ–ပြုကျင့်၏၊ ဣတိအတ္ထေ–၌၊ ဤသုတ်ဖြင့် ကမ္မုပမာန ဖြစ်သော ဆတ္တံနောင် ဤယ ပစ္စည်းသက်, ဤသို့ စသည်ဖြင့် ပဗွတာယတိ နည်းမှီ၍ ရုပ်တွက်ပါ၊ "ဆတ္တံ ဣ၀ အာစာရတိ" သည် ဆတ္တိယတိ၏ အနက်ပြဝါကျတည်း၊ ထို့ကြောင့်

"ဆတ္တိယတိ–ထိုးကဲ့သို့ ပြုကျင့်၏"ဟုသာ အနက်ပေး၊ (ထိုးမ့ဟုတ်သော သစ်ခက်ကို ထိုးကဲ့သို့ ပြုကျင့်၏"ဟု အဆတ္တံပုဒ်၏ အနက်ပါ ထည့်၍ မပေးရ၊) ပါဠိဝါကျ စီသည့်အခါ "ဝနကမ္မိကော အဆတ္တံ ဆတ္တိယတိ"ဟု လည်းကောင်း "ဝနကမ္မိ-ကော အဆတ္တံ ဆတ္တမိဝ အာစရတိ"ဟု လည်းကောင်း ၂–မျိုးပင် စီနိုင်၏၊ ["ဝနကမ္မိကော–တောမှုလုပ်သူသည်၊ ဝါ–တောင်သူသည်"ဟု ပေး၊ အလုပ် လုပ်နေသည့်အခါ ထိုးမပါ၍ သစ်ခက်စသည်ကို ထိုးလုပ်ဆောင်သည်–ဟူလို။] 'အပုတ္တံ၊ ပေ၊ ပုတ္တိယတိ'၌လည်း "အာစရိယော အပုတ္တံ ပုတ္တိယ္ယတိ=အာစရိယော အပုတ္တံ ပုတ္တမိဝ အာစရတိ"ဟု ဝါကျ ၂–မျိုး နေနိုင်ပုံ စသည်ကို သိပါ၊ ဆရာသည် သားမဟုတ်သော တပည့်ကိုပင် သားကဲ့သို့ သဘောထား၍ အရာရာ စောင့်ရှောက်သည်–ဟူလို။

အာဓာရူပမာနပုံစံ။ ။ "ပါသာဒေ–ပြာသာဒ်၌၊ ကုဋိယတိ–တဲကုပ်၌ ကဲ့သို့ ပြုကျင့်၏" "ဘိက္ခု ပါသာဒေ ကုဋိယတိ=ဘိက္ခုပါသာဒေ ကုဋိယံ ဣဝ အာစရတိ"ဟု ၂–ဝါကျရှိပုံကို သိပါ၊ "ဘိက္ခု မဠုဂေ–ညောင်ဆောင်းငယ်၌၊ ပရိယင်္ကိယတိ (ပလ္လင်္ကိယတိ)–ပလ္လင်၌ကဲ့သို့ ပြုကျင့်၏"ဟုလည်း ပုံစံထုတ်၏၊ [အာဓာရာဒပိ–အာဓာရူပမာနပုဒ်မှ နောက်၌လည်း၊ သျာတ်–ဖြစ်၏၊ (ကသ္မာ) နိရပေက္ခတ်–ဥပမာနသဒ္ဒါက ပုဒ်တစ်ပါးကို မငဲ့သောကြောင့်တည်း၊ (ကတ္တာ) ပမာနာ၌ ဥပမာနသဒ္ဒါသည် ကတ္တာဟူသော ပုဒ်တစ်ပါးကို ငဲ့သကဲ့သို့ ဤသုတ်လာ ဥပမာနသဒ္ဒါကား ပုဒ်တစ်ပါးကို မငဲ့ဘဲ "ဥပမာနာ"ဟု သာမညဆိုခြင်းကြောင့် ဟူလို)၊ –"ဥပမာနာဒါစာရေ" ဟူသော သုတ်၏ ကာတန္တ ဝုတ္တိ။]

ကိ ပုံစံများ။ ။ "ဓမ္မံ+အာစရတိ" ၌ ဓမ္မံဟု ကံပုဒ် ဟုတ်သော်လည်း ဥပမာန မဟုတ်သောကြောင့် ဤယပစ္စည်းမသက်နိုင်၊ "ဓမ္မိယတိ"ဟု မဖြစ်နိုင်–ဟူလို၊ ["ဓမ္မံ အာစရတိတိ ဓမ္မစာရီ"ဟု ရှိသည်ကား မကောင်း၊ အဓိပ္ပာယ်လည်းမရ၊ ထို့ကြောင့် "ဓမ္မံ အာစရတိ"ဟုသာ သိဟိုင်ဋ္ဌမူအတိုင်း ရှိထိုက်သည်၊ အဆတ္တံ ဆတ္တမိဝ ရက္ခတိ၌ကား "ဆတ္တံ ဣဝ" ဟု ကမ္မူပမာန ရှိသော်လည်း ရက္ခတိဟု ဆိုထားသဖြင့် အာစာရအနက် မဟုတ်သောကြောင့် ဤယ ပုံစံလည်း မသက်ရ၊ "ဆတ္တမိဝ ရက္ခတိ" ဟူသော အနက်၌ ဆတ္တိယတိဟု မဖြစ်နိုင်–ဟူလို၊ "ဧဝမညေပိ ယောဇေတဗ္ဗာ" ဟု ညွှန်ပြခြင်းကား (နောက်ဆုံး၌ ပြထားသော်လည်း) ကိ ပုံစံများကို ညွှန်ပြခြင်းမဟုတ်၊ သုတ်ရင်းပုံစံများကို ညွှန်ပြခြင်းတည်း၊ ထို ညွှန်ပြချက်အရ "ကမ္မလံ–ကမ္မလာကို၊ ပါဝါရိယဘိ–ပဝါကဲ့သို့ ပြုကျင့်၏–ကမ္မလာကို ပဝါလုပ်၍ (အပေါ်တင် တဘက် လုပ်၍) ခြုံ၏–ဟူလို၊ "အဋ္ဌိယတိ–နိပ်စက်အပ်သူကိုကဲ့သို့ ပြုကျင့်၏"စသော ပုံစံများကို ယူ။

နာမမှာ–တ္တိန္ဓတ္ထေ ၄၃၇။ နာမမှာ–နာမ်ပုဒ်မှ (နောက်၌)၊ အတ္တနော–မိမိ၏၊ ဣန္ဓတ္ထေ–အလိုရှိခြင်း အနက်၌၊ ဤယပစ္စယော ဟောတိ၊ အတ္တနော–မိမိ၏၊ ပတ္တံ–သပိတ်ကို၊ ဣန္ဓတိ–အလိုရှိ၏၊ ပတ္တိယတိ–သပိတ်ကို အလိုရှိ၏၊ စဝံ–တူ၊ ဝတ္ထိယတိ–အဝတ်ကို အလိုရှိ၏၊ ပရိက္ခာရိယတိ–ပရိက္ခရာကို အလိုရှိ၏၊ စီဝရိယတိ–သင်္ကန်းကို အလိုရှိ၏၊ ဓနိယတိ–ဥစ္စာကို အလိုရှိ၏၊ ယဒိယတိ–အိုးကို အလိုရှိ၏၊ အတ္တိဿတ္ထေတိ ကိမတ္ထံ၊ အညဿ–သူတစ်ပါးဖို့၊ ပတ္တံ–ကို၊ ဣန္ဓတိ–၏၊ ဣတိ–တို့၌ တားမြစ်ရခြင်း အကျိုးရှိ၏၊ စဝံ–တူ၊ အညေပိ–တို့ကိုလည်း၊ ယောဇေတဗ္ဗာ–ကုန်၏။ (၅၃၉)

၄၃၇။ နာမမှာတ္တိန္ဓတ္ထေ။ ။ အာယနာမတော သုတ်မှ နာမတောပုဒ်ကို လိုက်စေလျှင် ပြီးနိုင်သော်လည်း နာမတောပုဒ်ကို အလိုက်ခံလျှင် ဥပမာနာပုဒ်လည်း လိုက်လာမည် စိုးသောကြောင့် ထို ဥပမာနပုဒ်ကို ဆုတ်နှစ်စေခြင်းငှာ "နာမမှာ"ဟု တိုက်ရိုက်ထည့်၍ သုတ်တည်သည်၊ (နိဒ္ဒေသ)၊ ဤ၌ နာမမှာဟု သာမည ဆိုထားသော်လည်း ဣစ္ဆာအနက်နှင့်ယှဉ်သော နာမ်ပုဒ်ဖြစ်ရကား ထိုဣစ္ဆာ အနက်လည်း "မည်သည့်အရာကို+လိုချင်သည်"ဟု ကံကိုင်ဆောင်သောကြောင့် နာမမှာအရ ဒုတိယဗျတ္တိပုဒ်ကိုသာ ယူ၊ (မောဂ္ဂလ္လာန် မှီးသည်။)

အတ္တိဿ။ ။ အတ္တနော–မိမိ၏+အတ္ထာယ–အကျိုးငှာ+ဣစ္ဆာ–အလို တည်း၊ အတ္တိဿ–မိမိအကျိုးငှာ အလို၊ ဝါ–မိမိအဖို့ အလို၊ (ရူဠီကာဝိဂ္ဂြိဟ်)၊ ဤ ဝိဂ္ဂြိဟ်အရ "မရအပ်သေးသော ပစ္စည်းကို မိမိဖို့ရာ လိုချင်မှုသည် အတ္တိဿ မည်၏"ဟု မှတ်၊ မိမိ၏ရှိပြီးသော ပစ္စည်းကို (သူတစ်ပါးလက်၌ရောက်နေ၍) ပြန်လိုချင်မှုကို အတ္တိဿဟု မမှတ်လင့်။

အတ္တနော၊ လေ၊ ပတ္တိယတိ။ ။ ပတ္တမိစ္ဆတိသည် ပတ္တိယတိ၏ အနက်ကို ဖွင့်ပြသော ဝါကျတည်း၊ ထို့ကြောင့် နောက်ပုဒ်များ၌လည်း "ဝတ္ထံ ဣစ္ဆတိ, ပရိက္ခာရံ ဣစ္ဆတိ" စသည်ဖြင့် အနက်ဖွင့်ပြရာ၏၊ ကာတန္တ၌ "အတ္တနော"ဟု ဝိသေသနသံသမ္ဗန် မပါ၊ "ပတ္တိယတိ–သပိတ်ကို လိုချင်၏"ဟု ဆိုလျှင် မိမိဖို့ ဖြစ်ကြောင်း သိသာရကား အတ္တနောဟု ထည့်ဖွယ်မလို–ဟု ကာတန္တဆရာ ဆိုလိုသည်၊ သို့သော် မုဒ္ဓဗောဓ–သာရသွတတို့၌ "အတ္တနော" ပါသောကြောင့် ကစ္စည်းဝတ္ထုဆရာလည်း "အတ္တနော"ဟု ထည့်ထားဟန် တူသည်၊ ရုပ်တွက်ရာ၌ ပတ္တတည်း, အံ့သက်၊ ပတ္တံ–ကို+ဣစ္ဆတိ–၏၊ ဣတိအတ္ထေ–၌၊ ဤသုတ်ဖြင့် "ဤယ" ပစ္စည်းသက်၊ ဤသို့ဆိုရ ပဗ္ဗတာယတိ နည်းမှီးတွက်ပါ၊ ဣဝသဒ္ဒါ မရှေ့ရခြင်းသာ ထူးသည်။

အညဿ ပတ္တမိစ္ဆတိ။ ။ မိမိအတွက် လိုချင်မှုမဟုတ်, သူတစ်ပါးအတွက် လိုချင်မှုဖြစ်၍ အတ္တိဿာအနက် မရှိသောကြောင့် ဤယပစ္စည်း မသက်နိုင်၊

ဓာတ္ဟိတေ၊ လေ၊ ဟေတွတ္ထေ

၄၃၇။ သဗ္ဗေဟိ–ကုန်သော၊ ဓာတ္ဟိ–တို့မှ (နောက်၌)၊ ဟေတွတ္ထေ–၌၊ ဏေ, ဏယ, ဏာလေ, ဏာပယ ဣတိ–ဏေ, ဏယ, ဏာလေ, ဏာပယ, ဟူကုန်သော၊ စောပစ္စယာဟောန္တိ၊ ကာရိတ သညာစ–ကာရိတ် အမည် ရှိကုန်သည်လည်း၊ (ဟောန္တိ)၊ ယောကောစိ–သည်၊ [ဓာတုလိင်္ဂဟိသုတ်၌ အနက် ပြန်ကြည့်၊] ပယောဇယတိ–စေခိုင်း၏၊ ကာရေတိ, ကာရယတိ, ကာရာလေတိ, ကာရာပယတိ–ပြုစေ၏၊ ယေကေစိ အမှတ်မရှိ အကြင်သူတို့သည်၊ ကရောန္တိ–ပြုစမ်းနိုင်ကုန်၏၊ တေ–တို့ပြုစမ်းနိုင်သူတို့ကို၊

"အညသ ပတ္တိယတိ"ဟု မဖြစ်နိုင်–ဟူလို၊ ဤသုတ်၌ကား "ဧဝမညေပိ ယောဇေတဗ္ဗာ" ပါ၌ဖြင့် အခြား ကိ ပုံစံများကိုပင် ညွှန်ပြဟန်တူ၏၊ ထို့ကြောင့် အညသ ဝတ္ထုမိစ္ဆတိ, အညသ ပရိက္ခာရ မိစ္ဆတိ" စသည်ဖြင့် သိလေ။

၄၃၇။ သဗ္ဗေဟိ၊ လေ၊ ဟေတွတ္ထေ။ ။ သုတ်၌ မည်သည့်ဓာတ်ဟု မသတ်မှတ်ဘဲ "ဓာတ္ဟိ"ဟု သာမညဆိုထားသောကြောင့် ဓာတ်ဟူသမျှ အားလုံးကို သိမ်းကျုံးယူနိုင်ရကား "သဗ္ဗေဟိ ဓာတ္ဟိတိ"ဟု ဝုဒ္ဓိဖွင့်ရသည်၊ အလုံးစုံသော ဓာတ်တို့နောင် ဏေ စသော ပစ္စည်းသက်၍ ထို ပစ္စည်းများကိုလည်း ကာရိတ် အမည် မှည့်ပါ–ဟူလို၊ ထိုသို့ သက်စေရာ၌ "ဥဝဏ်နောက်ကျ, ဏေဏယသာ" စသော ခွဲခြားချက်ကို အခြေပြုနှင့် ရူပသိဒ္ဓိစာကိုယ် ဘာသာဋီကာတို့မှာ ရှု။

ဟေတွတ္ထေ။ ။ "ဟိတ်အနက်"ဟူသည် အဘယ်အနက်မျိုး ပါနည်းဟု မေးဖွယ်ရှိ၏၊ ဤ "ဟေတွတ္ထေ" ဟူသည် ကာရက (ဟေတွတ္ထေစ) သုတ်၌ လာသော "ကြောင့်" ဟု အနက်ပေးရသော ဟေတွတ္ထမျိုး မဟုတ်၊ စေခိုင်းတိုက်တွန်းခြင်းအနက်ကို "ဟေတွတ္ထ" ဟု ဆိုလိုသည်၊ ချဲ့ဦးအုံ–"သာမိကော ဒါသံ ဂါမံ ဂမယတိ–သခင်သည် ကျွန်ကို ရွာသို့ သွားစေ၏" ဟူရာ၌ "ကျွန်သည် သူ့အလိုအတိုင်း ရွာသို့သွားသည်မဟုတ်, သခင်က စေခိုင်းခြင်းကြောင့်သွား၏" ဟု သိသာ၏၊ ထို့ကြောင့် စာရေးရှုဖြစ်စေ, လက်ပြရှုဖြစ်စေ, သွားတော့ဟု နှုတ်ဖြင့်ပြောရှုဖြစ်စေ, သခင်၏စေခိုင်းပုံ အမှုအရာ ကြိယာသည် ကျွန်၏ရွာသို့ သွားရခြင်း၏အကြောင်းဖြစ်၍ "ဟေတု"မည်၏၊ ဟိနောတိ ပဝတ္တတိ ဖလံ ဧတေနာတိ ဟေတု၊ ဧတေန–ဤစေခိုင်းခြင်းဟူသော အမှုအရာကြိယာကြောင့်၊ ဖလံ–ကျွန်၏သွားရခြင်းစသော အကျိုးသည်၊ ဟိနောတိ ပဝတ္တတိ–ဖြစ်၏၊ ဣတိ–ထို့ကြောင့်၊ တံ–ထိုစေခိုင်းမှု (တိုက်တွန်းမှုစသော) ကိုယ်အမှုအရာ နှုတ်အမှုအရာ ကြိယာသည်၊ ဟေတု၊ ဟေတုမည်၏၊ ဝါ–ဟိတ်မည်၏၊ ဟေတု ယေဝ–ဟိတ်သည်ပင် + အတ္ထော + အနက်တည်း၊ ဟေတွတ္ထော–ဟိတ်အနက်။

အညေ–အခြားသူတို့က၊ ကရောထ ကရောထ–ပြုကုန်လော ပြုကုန်လော၊ ဣစ္ဆေဝံ–ဤသို့၊ ဗြဝန္တိ–ဆိုကုန်၏၊ ကာရေန္တိ, ကာရယန္တိ, ကာရာပေန္တိ, ကာရာပယန္တိ–ပြုစေကုန်၏၊ ယောကောစိ–သည်၊ ပစတိ–ချက်စွမ်းနိုင်၏၊ တံ–တိုချက်စွမ်းနိုင်သူကို၊ အညော–အခြားသူက၊ ပစာဟိ ပစာဟိ–ချက်လော ချက်လော၊ ဣစ္ဆေဝံ–ဤသို့၊ ဗြဝီတိ–ဆို၏၊ အထ၀ါ–ကား၊ ပစန္တံ–ချက်စွမ်းနိုင်သူကို၊ ပယောဇယတိ–၏၊ ပါစေတိ, ပါစယတိ, ပါစာပေတိ, ပါစာပယတိ–ချက်စေ၏၊ ယေကေစိ–တို့သည်၊

ဟိတ်အနက်သည်ကြိယာ။ ။ ထို စေခိုင်း တိုက်တွန်းမှု ကြိယာ ဟူသော ဟိတ်အနက်ကို ဏော ဏယစသော ၄ ပစ္စည်းကဟောသောကြောင့် "ဂမယတိ+(ဂမု+ဏယ+တိ)= သွား+စေ+၏"ဟု အနက်ပေးရသည်၊ "သွား" ဟူသော အနက်သည် ဂမုဓာတ်၏ အနက်၊ "စေ" ဟူသော အနက်ကား ကာရိတ်ဏယ ပစ္စည်း၏ အနက်တည်း၊ "စေ" ဟူသော ထိုအနက်ဖြင့် စေခိုင်းခြင်း တိုက်တွန်းခြင်း စသော ကိုယ်အမှုအရာ နှုတ်အမှုအရာ ကြိယာကို ပြသည်၊ မှန်၏–ပဗ္ဗတာ ယတိ စသည်၌ အာယစသော ပစ္စည်းသည် ပြုကျင့်ခြင်း စသော ကြိယာအနက်ကို ဟောသကဲ့သို့, ဤ ဏော ဏယ့စသော ပစ္စည်းများလည်း စေခိုင်းခြင်း တိုက်တွန်းခြင်း စသော အမှုအရာကြိယာ အနက်ကိုပင် ဟောကြသည်၊

ကာရိတသညာစ။ ။ သုတ်၌ပါသော "ကာရိတာနိ" ပုဒ်ကို "ကာရိတသညာစ"ဟု ဖွင့်၏၊ ပစ္စယာပုဒ်ကိုင်း၍ ပုလ္လိင်ဖြင့် ရှိသင့်လျက် "ကာရိတာနိ" ဟု နပုလ္လိင်ရှိသောကြောင့် "လိင်္ဂဝိပလ္လာသ"ဟုမှတ်၊ "ဂ–ပ–ဈ–လ" ဟူသော အမည်တို့ကဲ့သို့ ပေါ့ပေါ့ပါးပါးဖြင့် မှည့်အပ်သော လဟုသညာကို, မမှည့်ဘဲ "ကာရိတ"ဟု ဂရုသညာ (ကြီးလေးသော နာမည်)ကို မှည့်ခြင်းသည် ထို အမည်၏ အနွတ္တသညာဖြစ်ကြောင်းကို သိစေရခြင်း အကျိုးရှိ၏၊ "ကာရိတ–ပြုစေ"ဟူသော နာမည်အားလျော်စွာ ဏောစသောပစ္စည်းများလည်း တကယ့်ကို "သွားမှု စားမှု အိပ်မှု" စသည် ပြုဖို့ရန်စေခြင်း (စေခိုင်း တိုက်တွန်းခြင်း) အနက် ရှိကြသည်–ဟူလို။

ဝစနတ္ထ။ ။ ကာရေတိတိ ကာရိတော၊ ယော အတ္ထော–အကြင် စေခိုင်း တိုက်တွန်းသော အခြင်းအရာအားဖြင့်ဖြစ်သော ကိုယ်အမှုအရာ နှုတ်အမှုအရာ အနက်သည်၊ ဝါ–အကြင်စေခိုင်း တိုက်တွန်းမှုဟူသော လုံ့လပယောဂ ဗျာပါရ အနက်သည်၊ ကာရေတိ–သွားမှု စားမှု စသည်ကို ပြုစေတတ် (ပြုဖို့ စေခိုင်း တိုက်တွန်းတတ်)၏၊ ဣတိ, သော အတ္ထော–သည်၊ ကာရိတော–ကာရိတမည်၏၊ ဤ ဝိဂြိုဟ်အရ စေခိုင်း တိုက်တွန်းခြင်းဟူသော လုံ့လပယောဂ ဗျာပါရ စိုက်မှု အနက်သည်သာ မုချအားဖြင့် ကာရိတမည်၏၊ ဏောစသော ၄ ပစ္စည်းကား ထို ထိုအနက်ကို အကြောင်းပြု၍ ကာရဏူပစာရအားဖြင့် ကာရိတ်အမည် ရသည်၊

ပေ၊ ပါစာပယန္တီ–ချက်စေကုန်၏၊ ဝေ–ဤ၊ အတ္ထ၊ ဘဏေတိ, ဘဏယတိ, ဘဏာပေတိ, ဘဏာပယတိ–ဆိုစေ၏၊ ဘဏေန္တီ၊ ပေ၊ ဘဏာပယန္တီ–ဆိုစေကုန်၏၊ တတရိဝ–ထို့အတူသာလျှင်၊ အညေပိ– အခြား ပြုယုဂ်တို့ကိုလည်း၊ ယောဇေတဗ္ဗာ–ကုန်၏၊ ဟေတွတ္ထေတိ ကိမတ္ထံ၊ ကရောတိ–ပြု၏၊ ပစတိ–ချက်၏၊ ဣတိ–၏၊ အတ္ထဂ္ဂဟဏေန–အတ္ထသဒ္ဒါဖြင့်၊ အလပ္ပစ္စယော–အလပစ္စည်းသည်၊ ဟောတိ–၏၊ ဝေါတလတိ–တွန်းလင်း၏။ (၅၄၁)

[ကာရိတ၌ "ကရ+ဏေ+တ"ဖြစ်၍ "ကာရေတ"ဟု ပြီးသင့်သော်လည်း ကွစိ ဓာတုသုတ်ကြီးဖြင့် ဧကို ဣ ဟု ဝိပရိတ်ပြု၍ "ကာရိတ"ဟု ပြီးရသည်၊] ကာရိတ သညာစ၌ စသဒ္ဒါကား ပစ္စည်းသက်ခြင်းဟူသော ပထမအနက်ပေါ်၌ နာမည် မှည့်ခြင်းဟူသော ဒုတိယအနက်ကို ပေါင်းသော ဒုတိယတွဲ သမ္မိဿနတည်း။

ယောကောစိ၊ ပေ၊ ဗြဝီတိ။ ။ ["အဗြဝီ"ဟု အတိတ်ကြိယာနှင့် အချို့စာရှိသော်လည်း ကာရေတိဟူသော ပစ္စုပ္ပန်ကြိယာကို ဖွင့်ပြသော ဝါကျဖြစ်၍ သိဟိုဠ်မှုနှင့် ရူပသိဒ္ဓိတို့ရှိတိုင်း "ဗြဝီတိ"ဟု ပစ္စုပ္ပန်ကြိယာသာ ရှိထိုက်သည်၊] ဤ "ယောကောစိ၊ ပေ၊ ဗြဝီတိ" ဝါကျဖြင့် ကာရေတိ၏အနက်ကို ဖွင့်ပြသည်၊ ချဲ့ဦးအံ့–"ယောကောစိ ကရောတိ" ဝါကျဖြင့် အလုပ် တစ်ခုခုကို ပြုစွမ်းနိုင် သူကို ပြအံ့၊ "တံ အညော၊ ပေ၊ ဗြဝီတိ" ဝါကျဖြင့် ထိုသူ့ကို အခြားသူ တစ်ယောက်က "ပြုလော, ပြုလော"ဟု စေခိုင်းပုံကို ပြ၏၊ ထင်ရှားစေအံ့–သာမဏေသည် အလုပ် လုပ်တတ်၏၊ (သို့သော် မခိုင်းလျှင် လုပ်မည်မဟုတ်)၊ ထို သာမဏေကို ရဟန်းက "အလုပ် လုပ်ပါ, အလုပ် လုပ်ပါ"ဟု အခါခါ ပြောဆို၏၊ ဤသို့ ပြောဆိုနေသည်ကို ပါဠိစီလျှင် "ဘိက္ခု သာမဏေရံ ကာရေတိ = ရဟန်းသည် သာမဏေကို ပြုစေ၏၊ (ပြုဖို့ရန်စေခိုင်းတိုက်တွန်း၏)" ဟု ပါဠိစီရသည်၊ ထို့ကြောင့် "ယောကောစိ၊ ပေ၊ ဗြဝီတိ"သည် ကာရေတိ ပုဒ်၏ အနက်ကိုဖွင့်ပြသော ဝါကျ ၂–ခုတည်း။

အထဝါ, ကရောန္တံ ပယောဇယတိ။ ။ "ကရောန္တံ ပယောဇယတိ"လည်း ကာရေတိ၏ အနက်ကိုပင် တစ်နည်းဖွင့်ပြန်သော ဝါကျတည်း၊ ကရောန္တံ၌ အန္တ ပစ္စည်းသည် သတ္တိ (စွမ်းနိုင်ခြင်း)အနက်ကို ဟော၏၊ ပယောဇယတိ (ပဗုဇ္ဇ, ယုဇ+ဏယ+တိ)လည်း "ယှဉ်စေ၏"ဟု သဒ္ဒါနက် ပေးရ၏၊ "ယှဉ်စေ" ဟူသည်လည်း ထိုထိုအမှု၌ ယှဉ်မိအောင် စေခိုင်း တိုက်တွန်းခြင်းပင်တည်း၊ ထို့ကြောင့် "ပယောဇယတိ–စေခိုင်းတိုက်တွန်း၏"ဟု အဓိပ္ပာယ်နက် ပေးရသည်၊ "ပြုစွမ်းနိုင်လျက် မပြုဘဲ နေသူကို အခြားသူတစ်ယောက်က စေခိုင်း တိုက်တွန်းရာ၌ ပါဠိစီလျှင် "ဘိက္ခု သာမဏေရံ ကာရေတိ"ဟု စီရသည်။

ယေကေစိ၊ ပေ၊ ယောဧတဗ္ဗာ။ ။ "ယေကေစိ ကရောန္တိ" စသော ဝါကျတို့ကား ကာရေန္တီ စသော ဗဟုဝုစ်ကို ဖွင့်ပြသော ဗဟုဝုစ်ဝါကျများတည်း၊ ယောကောစိ ပစတိ–စသည်၌လည်း ဤ.အတူပင်၊ "ဧဝံ ဘဏေတိ" စသည်၌ ဧဝံဖြင့် "ယောကော်စိ ဘဏတိ, တံ အညော ဘဏာဟိ ဘဏာဟိ ဣတ္ထေဝံ ဗြဝီတိ၊ အထဝါ–ဘဏန္တံ ပယောဇယေတိ"ဟု အနက်ဖွင့်ပုံကို ပြ၏၊ တထရိုဝ အညေပိ ယောဧတဗ္ဗာဖြင့် "ယောကောစိ ဂစ္ဆတိ, တံ အညော ဂစ္ဆာဟိ ဂစ္ဆာဟိ ဣတ္ထေဝံ ဗြဝီတိ၊ အထဝါ ဂစ္ဆန္တံ ပယောဇယေတိ၊ ဂမေတိ, ဂမယတိ, ဂမာပေတိ, ဂမာပယတိ" စသည်ကို ညွှန်ပြသည်။

ရုပ်တွက်။ ။ ကာရေတိကို "ကရ"တည်း၊ ကရ=ကရဏော (ပြုခြင်း) အနက်၌ ဘူဝါဒယော ဓာတဝေါသုတ်ဖြင့် ဓာတ်မှည့်၊ ဓာတုသံဇ္ဇော စသော သုတ်ဖြင့် ဓာတွန်(အ)ကို ချေ, ဓာတူဟိ ဏောဏယ စသော ဤသုတ်ဖြင့် ဏော ပစ္စည်းသက်၍ ကာရိတ်လည်း မှည့်၊ ကာရိတာနံ ဏော လောပံသုတ်ဖြင့် ဏ် အနုဗန်ချေ၊ အသံယောဂန္တသ ဝုဒ္ဓိ ကာရိတေသုတ်ဖြင့် ဂ၏ အကို အာဝုဒ္ဓိပြု၊ ရ်ကို ဧသို့ကပ် (ကာရေ)၊ ဓာတုပစ္စယေဟိဝိဘတ္တိယော ဟု ပရိဘာသာလာသော ကြောင့် ဝတ္တမာနာ ပစ္စုပ္ပန္နေသုတ်ဖြင့် "ကာရေ"ဟူသော ဓာတုပစ္စယန္တနောင် တိသက်၊ ကာရေတိ, ပြီး၏၊ ဏယ, ဏာပေ, ဏာပယသက်၍ ကာရယတိစသည် ကိုတွက်၊ ပါစေတိ ဘဏေတိ စသည်တို့ကိုလည်း နည်းမှီ၍ တွက်၊ ကရောတိ ပစတိတို့၌ကား "စေ"ဟု ဟိတ်အနက် မရှိသောကြောင့် ဏော စသော ပစ္စည်းများ မသက်ရ၊ ကရဓာတ် တိဝိဘတ်, တနာဒိ သြပစ္စည်းသက်၍ ကရောတိဟု လည်းကောင်း, ပစဓာတ်, တိဝိဘတ်, ဘူဝါဒိ အ ပစ္စည်းသက်၍ ပစတိဟု လည်းကောင်း ပြီးသည်။

အမှာ။ ။ "ဟေတုမှိ"ဟု မဆိုဘဲ "ဟေတွတ္ထေ" ဟု အတ္ထသဒ္ဒါပိုကို ဆိုခြင်းကြောင့် "ဧတ=ဒိတ္ထိမှိ" ဟူသော ဓာတ်နောင် ဟိတ်အနက် မဟုတ်ဘဲ ထို အတ္ထသဒ္ဒါ ဖြင့် အလပစ္စည်းသက်, အညေသုစဖြင့် ဝုဒ္ဓိပြု (ဧတလ) တိဝိဘတ်သက်၍ "ဧတ ဝလတိ"ဟု ယခုကာလ ကစ္စည်းဝုတ္တိ၌ တွေ့.ရသော်လည်း နျာသ ရူပသိဒ္ဓိတို့ မဖွင့်ကြသည့်ပြင် "ဣဒံ ဝစနံ ပေါရာဏာကစ္စာယနပါဠေ နတ္ထိ ဋီကာဗျာချာနေ ဝစနံ ဂဟေတွာ ထပိတန္တိ ဝဒန္တိ = ဤစကားသည် ရှေးကစ္စည်း ပါဠိမှာ မရှိ၊ ဋီကာဗျာချာန်၌ ရှိသော စကားကို ယူ၍ ထားသည်"ဟု နိဒ္ဒေသ၌ ဝဒန္တိဝါဒ ရှိ၏၊ ဤကာရိတ်ခန်းနှင့် စပ်၍ မှတ်ဖွယ်များကို ရူပသိဒ္ဓိ ဤသုတ်၌လည်းကောင်း, ကာရက–ယောကာရေတိ သဟေတု, ဂတိ ဗုဒ္ဓိ၊ ပေ၊ ကာရိတေဝါ သုတ်တို့၏ ဘာသာဋီကာ၌လည်းကောင်း ပြထားသည်။

ဓာတုရူပေ
နာမသွာ ဏယောစ

၄၃၉။ ဓာတုရူပေ–သည်၊ သတိ–သော်၊ တသွာ နာမ သွာ–ထိုနာမ်ပုဒ်မှ (နောက်၌)၊ ဏယပစ္စယော ဟောတိ၊ ကာရိတ သညောစ – ကာရိတ် အမည်ရှိသည်လည်း၊ (ဟောတိ)၊ မဂ္ဂ–လမ်းကို၊ ဟတ္ထိနာ–ဖြင့်၊ အတိက္ကမတိ–လွန်သွား၏၊ အတိဟတ္ထယတိ–ဆင်ဖြင့်လွန်သွား၏၊ဂိတံ–သီချင်းကို၊ ဝိဏာယ–စောင်းဖြင့်၊ ဥပဂါယတိ–သီဆို၏၊ ဥပဝီဏယတိ–စောင်းဖြင့် သီဆို၏၊ ဝိရိယံ–ဝီရိယကို၊ ဒဠှံ–မြဲစွာ၊ ကရောတိ–၏၊ ဒဠှယတိ–မြဲစွာပြု၏၊ ရတ္တိ–ညဉ့်သည်၊ ဝိသုဒ္ဓါ–စင်ကြယ်သည်၊ ဟောတိ–၏၊ ဝိသုဒ္ဓယတိ–စင်ကြယ်၏၊ စဋ္ဌဟဏေန–ဖြင့်၊ အာရ် အာလ ဣတိ–အာရ, အာလ ဟူကုန်သော၊ ဧတေ ပစ္စယာ ဟောန္တိ၊ သန္ဓံ–ငြိမ်သက်အောင်၊ ကရောတိ–၏၊ သန္ဓာရတိ–ငြိမ်သက် အောင်ပြု၏၊ ဥပဏ္ဍမံ–လုံ့လကို၊ ကရောတိ–၏၊ ဥပဏ္ဍမာလတိ–လုံ့လကို ပြု၏။ (၅၄၀)

၄၃၉။ ဓာတုရူပေ။ ။ ဓာတုယာ–ဓာတ်၏+ရူပံ–သဘောတည်း၊ ဓာတုရူပံ–ဓာတ်၏သဘော၊ [သဘာဝစသော အနက်ကိုဟောရာ၌ "ရူပံ"ဟု နပုလ္လိင်သာ အဘိဓာန်တို့၌ ရှိကြ၏၊] "ဓာတ်၏သဘော"ဟူသည် ဓာတ်၏ရိုးရာဓာတ်၏ ထုံးစံ ဓမ္မတာအတိုင်း ကြိယာအနက်ကို ဟောခြင်း သဘောတည်း၊ ထိုဓာတ်၏ သဘောဖြစ်သော ကြိယာအနက်သည် အကြင်နာမ်ပုဒ်နောင် တွဲလျက်ရှိ၏၊ ထိုနာမ်ပုဒ်နောင် ထိုကြိယာအနက်၌ ဏယပစ္စည်းသက်၊ ထင်ရှားစေအံ့–"ဟတ္ထိ" ဟူသော နာမ်ပုဒ်နောင် "လွန်သွားခြင်း" ဟူသော ကြိယာအနက် (ဓာတုရူပ) ဖြစ်၏၊ ထိုကြိယာအနက်၌ ဏယပစ္စည်း သက်ရသည်။

ဓာတွတ္ထနှင့်တူ။ ။ ဤ "ဓာတုရူပေ" ဟူသော ပုဒ်သည် "ဓာတွတ္ထေ" ပုဒ်နှင့် သဘောတူ၏၊ ထို့ကြောင့် ကာတန္တ၌ "ဣန် ကာရိတံ ဓာတွတ္ထေ"ဟု သုတ်တည်သည်၊ [ဓာတွတ္ထေ–ဓာတ်၏အနက်၌၊ ဝါ–ကြိယာအနက်၌၊ နာမတော–နာမ်ပုဒ်မှနောက်၌၊ ဣန်–ဣန်ပစ္စည်း၊ (ကစ္စည်းအလို "ဏယ" ပစ္စည်း) သက်၊ ကာရိတံ–ကာရိတ်လည်းမှည့်။] ဤ ပြခဲ့သော စကားအရ သုတ်၌ပါသော "ဓာတုရူပ" ဟူသည် "ဟတ္ထိ"စသော နာမ်ပုဒ်မဟုတ်၊ ဟတ္ထိစသည်၏ အနက် နောက်၌ "လွန်သွားခြင်း" စသော ကြိယာတည်းဟု သိပါ။

ဟတ္ထိစသည်ကို ဓာတုရူပခေါ်ရသောနည်း။ ။ ဟတ္ထိသဒ္ဒါသည် သူ့ချည်းသက်သက် ဓာတုရူပအမည် မရနိုင်၊ ဓာတ်နက်ကိုဟောသော ဏယ ပစ္စည်းနှင့် တွဲရ၍ "အတိဟတ္ထယ, ဒဠှယ" စသည်ဖြစ်ရာ အခါကျမှ ဓာတုရူပအမည် ရနိုင်၏၊ ဝိဂြိုဟ်ကိုလည်း "ဓာတုယာ+ရူပံ ယသ္သာတိ ဓာတုရူပေါ"ဟု ဗဟုဗ္ဗီဟိ ပြု၊ ယသ–အကြင် "အတိဟတ္ထယ" စသော သဒ္ဒါ၏၊ ဓာတုယာ–၏၊ ရူပံ–သဘောသည်၊ အတ္ထိဣတိသော ဓာတုရူပေါ–ဓာတ်သဘောရှိသော သဒ္ဒါမည်၏၊

ပါ–ဓာတ်ကဲ့သို့ လွန်သွားခြင်းစသော ကြိယာအနက်ကို ဟောနိုင်သော သဒ္ဒါ မည်၏၊ ဤအဓိပ္ပာယ်ကို ရည်ရွယ်၍ "နာမ်၏နောက်တွင်, ပစ္စည်းဝင်, နာမ်လျှင် မလွဲ, ဓာတ်ဖြစ်မြဲ"ဟု ဆိုရ၍ ဘေဒစိန္တာဌီကာလည်း...

"ဓာတုတ္ထဝါစကေနေဝ, ပစ္စယေန ပယောဂတော၊
နာမတ္တံ ပဇဟိတွာန, ဓာတုရူပေဝ တိဋ္ဌတေ"

ဟု မိန့်သည်။ [ဓာတုတ္ထဝါစကေန–ဓာတ်နက် (ကြိယာ) ကို ဟောသော၊ ပစ္စယေန–ပစ္စည်းနှင့်၊ ပယောဂတောဝေ – ယှဉ်ရခြင်းကြောင့်သာ၊ နာမတ္တံ–နာမ်အဖြစ်ကို၊ ပဇဟိတွာန–စွန့်၍၊ ဓာတုရူပေဝ–ဓာတ်၏သဘောဌာန်သာ၊ တိဋ္ဌတေ–တည်တော့၏။] နာမ်က ဓာတ်ဖြစ်သကဲ့သို့ အာချာတ်က နာမ်ဖြစ်ပုံကိုလည်း နာမ်ခန်းဌ ပြခဲ့ပြီ။ ["ဓာတ်၏သဘောဌ+တည်၏"ဟု ဆိုသဖြင့် ဓာတ်နှင့် သဘောတူ၏, ဓာတ် သဘောရှိ၏"ဟု ဆိုရာရောက်၏၊ ထို့ကြောင့် ဓာတုရူပေကို "ဓာတုသဒ်သဘာဝေ"ဟု ဒီပနီဖွင့်သည်။]

ကံ ကတ္တားရှိပုံ။ ။ ဤနေရာဝယ် ဓာတ်နှင့် သဘောတူပုံကို ထင်ရှားအောင် "ပုရိသော မဂ္ဂံ အတိဟတ္ထယတိ"ဟု ပါဠိစီကြည့်ပါ၊ ဂမုစလော ဓာတ်နောင် တိ စသော ဝိဘတ် သက်ရသကဲ့သို့, အတိဟတ္ထယဟူသော ကြိယာ ပုဒ်ဌ်လည်း တို့ စသော ဝိဘတ် သက်ရ၏၊ "ပုရိသော မဂ္ဂံ ဂစ္ဆတိ"ဟု ဂစ္ဆတိ အတွက် ကံ ကတ္တား ရှိသကဲ့သို့ အတိဟတ္ထယတိအတွက်လည်း "ပုရိသော မဂ္ဂံ"ဟု ကတ္တား ကံ ရှိနိုင်၏၊ "ပုရိသေန မဂ္ဂေါ ဂစ္ဆီယတေ"ဟု ကံဟောဝါကျ ဖြစ်သကဲ့သို့ "ပုရိ သေန မဂ္ဂေါ အတိဟတ္ထယီယတေ+ယောဂျားသည် လမ်းကို ဆင်ခြင် လွန်အပ်၏"ဟု ကံဟော ဝါကျလည်း ဖြစ်နိုင်၏၊ ဤသို့ အတိဟတ္ထယသည် ရိုးရာဓာတ်များကဲ့ သို့ မိမိဟောအပ်သော ကတ္တား ကံတို့ဖြင့် ထင်ရှားလျက် ရှိရကား အတိဟတ္ထယကို ဓာတုရူပဟု ဆိုရသည်။

အတ္တနာ ဝစနီယသ, ကတ္တုကမ္မေဟိ ပါကဋော၊
သကတ္တုကော သကမ္မောတိ, ဓာတုရူပေါတိ, ဝုစ္စတိ။

အတ္တနာ–မိမိသည် (အတိဟတ္ထယစသော သဒ္ဒါသည်)၊ ဝစနီယသ–ဟောအပ်သော ဓာတ်နက်၏၊ ကတ္တုကမ္မေဟိ–ကတ္တား ကံတို့ဖြင့် ၊ သကတ္တု ကောတိ–ကတ္တားရှိ၏ဟုလည်းကောင်း၊ သကမ္မောတိ–ကံရှိ၏ဟုလည်းကောင်း၊ ပါကဋော–ထင်ရှား၏၊ (တသ္မာ–ကြောင့်၊) ဓာတုရူပေါတိ–ဟူ၍၊ ဝုစ္စတိ–ဆိုအပ်၏၊–ဘေဒ စိန္တာ။

ပဗ္ဗတာယ စသည်လည်း ဓာတုရူပပင်။ ။ "အာယ နာမတော, ဤယူပမာ နာစ, နာမမ္ပာတ္တိစ္ဆတ္ထေ" သုတ်တို့၌ လာသော "ပဗ္ဗတာယ" စသော သဒ္ဒါတို့လည်း ပဗ္ဗတစသော နာမ်ပုဒ်နောင် ဓာတ်နက်ကို ဟောသောအာယ–ဤယပစ္စည်းတို့နှင့်

တွဲယှဉ်ရသောကြောင့် ဓာတုရူပအမည် ရဲ့သည်ပင်၊ ထို့ကြောင့် ဘေဒ်စိန္တာဒီပနီ၌ "ယော ပဗ္ဗတာယာဒီ သဒ္ဒေါ အာစရတိတျာဒိ- ဓာတုယာ" စသည်ဖြင့် ဖွင့်သည်။

မေးဖွယ်။ ။ "အာယ နာမတော" စသော သုတ်များ၌ အဘယ်ကြောင့် "ဓာတုရူပေ"ဟု မဆိုခဲ့ဘဲ ဤသုတ်ကျမှ ဆိုရသနည်းဟု မေးဖွယ်ရှိ၏၊ ထိုသုတ်များ၌ "အာစရဏက္ကြိယာ, ဂ္ဂဟဏက္ကြိယာ" ဟု ကြိယာတစ်မျိုးစီသာ (ဓာတ်နက်တစ်မျိုးစီသာ) ရှိကြ၏၊ ထို့ကြောင့် "အာစာရေ, ဂ္ဂဟဏေ"ဟု အနက်ကို တိုက်ရိုက်ဖော်ပြနိုင်ရကား "ဓာတုရူပေ"ဟု ဆိုဖွယ်မလို၊ ဤသုတ်၌ကား "အတိက္ကမန, ဥပဂါယန, ကရဏ" စသည်ဖြင့် ဓာတ်နက်တွေများသောကြောင့် တိုက်ရိုက်ဖော်ပြဖို့ရာ များပြားသည့်အတွက် ဓာတ်နက်ကို တိုက်ရိုက် မဖော်ပြတော့ဘဲ ပါဝင်နိုင်သမျှ ဓာတ်နက်တွေကို သိမ်းကျုံးဖို့ရာ "ဓာတုရူပေ" ဟု မိန့်ရလေသည်။ [ဤ ဓာတုရူပ သဒ္ဒါများနှောင် မာန အန္တ ပစ္စည်းများလည်း သက်၍ "ပဗ္ဗတာယမာနော, ပဗ္ဗတာယန္တော" စသည် ဖြစ်၏။]

သာမညဆိုသော်လည်း သင့်ရာကိုယူ၊ ။ "ဓာတုရူပေ"ဟု ဓာတ်နက် သာမညကိုလည်းကောင်း "နာမတ္တံ"ဟု နာမ်သာမညကိုလည်းကောင်း ဆိုထားသော်လည်း အမှတ်မရှိသော နာမ်ပုဒ်နှောင် အမှတ်မရှိသော ဓာတ်နက်၌ ဏယပစ္စည်းမသက်ရ၊ ပါဠိတော် အားလျော်စွာ (သဒ္ဒါ၏ ဟောစွမ်းနိုင်သည့် အားလျော်စွာ) အကြင် နာမ်ပုဒ်နှောင် အ်ကြင်ဓာတ်နက်၌ ဏယပစ္စည်း သက်ထားသည်ကို ပါဠိ၌ တွေ့မြင်ရ၏၊ ထို နာမ်ပုဒ်နှောင် ထိုဓာတ်နက်၌သာ ဏယပစ္စည်း သက်ရမည်၊ ဥပမာ-ဟတ္ထိဟူသော နာမ်ပုဒ်နှောင် အတိက္ကမန အနက်၌သာ ဏယပစ္စည်းသက်၊ ထိုဟတ္ထိနှောင် ဥပဂါယနအနက်၌ မသက်နိုင် စသည်ဖြင့် သိပါ၊ [ယဒေပိ ဓာတဝေါ ဘာဝယော, တေသ-မတ္ထာ သတ္ထာဒယော၊ တထာပိ ယသ္မာနာမတော ယသ္မိ ဓာတွတ္ထေ ဏ (ဏယ) ဒိဿတေ၊ တသ္မာ တသ္မိ ဘဝတိ၊ အဘိဓာနာ, ဝါဒိကရဿ ဗဟုလတ္ထတ္တာဝါ။ - ကာတန္တ ဋီကာ။]

ပုံစံများ။ ။ "ဟတ္ထိနာ အတိက္ကမတိ"သည် အတိဟတ္ထယတိ၏ အနက်ပြ ဝါကျတည်း၊ "အတိဟတ္ထိ"တည်, နာ သက်, ဤကို ဂ္ဂရဿပြု, (အတိဟတ္ထိနာ)၊ ဟတ္ထိနာ-ဖြင့်၊ အတိက္ကမတိ-လွန်သွား၏၊ ဂ္ဂတိအတ္ထေ-၌၊ ဤသုတ်ဖြင့် အတိဟတ္ထိနာနှောင် ဏယသက်၍ ကာရိတ်လည်း မှည့်, ဏ် အနုဗန်ချေ, တေသံ ဝိဘတ္တိယော လောပါစဖြင့် နာဝိဘတ် ချေ, အတိဟတ္ထိဟု ဃက်တိပြု, ခွင်း, ချေ, ကပ်, (အတိဟတ္ထယ) တိသက်, အတိဟတ္ထယတိ ပြီး၏။ [ရူပသိဒ္ဓိ၌ "ဏလောပ, ဝိဘတ္တိလောပ, သရလောပါဒိသု" ဟု ဝိဘတ်ချေဖို့ရန် ပြထားသောကြောင့် "အတိဟတ္ထိနာ"ဟူသော ဝိဘတ္တန္တပုဒ်နှောင် ဏယပစ္စည်း သက်ရကြောင်းကို သိပါ။]

ဥပဝိဏယတိ စသည်။ ။"ဥပဝိဏာ"ဟု ဣတ္ထိလိင် အာကာရန္တဖြင့် တည်၍, နာသက်, အာယပြု၍ (ဥပဝိဏာယ)၊ ဝိဏာယ-ဖြင့်၊ ဥပဂါယတိ-၏၊ ဣတိအတ္ထေ-၌၊ ဤသို့ စသည်ဆို၍ ဥပဝိဏယတိကိုလည်း တွက်၊ ဒဠ္ဍနောင် အံ့သက်၊ ဒဠ္ဍ-အောင်၊ ကရောတိ-၏၊ ဣတိအတ္ထေ-၌၊ ဝိသုဒ္ဓါ-နောင် သိသက်, ချေ၊ ဝိသုဒ္ဓါ-သည်၊ ဟောတိ-၏၊ ဣတိအတ္ထေ-၌၊ ဤသို့ဆို၍ ဏယသက်၊ ပမာဏံ ကရောတိ, ပမာဏယတိ-ပမာဏကို ပြု၏၊ အမိသံ ကရောတိ, အမိသယတိ-မရောနှောအောင် ပြု၏၊ သုခံ ကရောတိ, သုခယတိ-သုခကိုပြု၏၊ ဒုက္ခံ ကရောတိ, ဒုက္ခယတိ-ဒုက္ခကိုပြု၏၊ ဝါ၊ ဆင်းရဲကို ပြု၏၊ ကုသလံ ပုစ္ဆတိ, ကုသလယတိ-ကျန်းမာကြောင်းကို မေး၏၊ ကဏ္ဏာ့ယာ ဘဝတိ, ကဏ္ဏာ့ယာယတိ-ယား၏၊ မေတ္တာဖရဏံ, မေတ္တယနံ-မေတ္တာကို ဖြန့်ခြင်း၊ ဒီဃပြု၍ "မေတ္တာယနံ"လည်း ရှိ၏၊ ဤသို့ စသည်ဖြင့် ဓာတုရူပ၌ ဏယပစ္စည်းပုံစံ များစွာရှိသည်။

ဥပသာရ ကူစွက်ရပုံ။ ။ အတိဣမန (လွန်သွားခြင်း) အနက်၌ ဏယ ပစ္စည်းသက်သောကြောင့် "ဟတ္ထိယ"ဟုဆိုလျှင် "ဆင်ဖြင့် + လွန်သွား" ဟူသော အနက်ကို သိနိုင်ပြီ မဟုတ်လော၊ အဘယ့်ကြောင့် အတိဥပသာရ ကူစွက်၍ "အတိ ဟတ္ထယ"ဟု ဆိုရသနည်းဟု မေး၊ အဖြေကား-အတိဣမန အနက်၌ ဏယ ပစ္စည်းသက်နိုင်သည်ကား မှန်၏၊ သို့သော် "ဟတ္ထာယ" ချည်းဆိုလျှင် "လွန်သွား" ဟူသော အနက်အထူးကို မပြနိုင်သောကြောင့် အတိဥပသာရကူစွက်၍ "အတိ ဟတ္ထယ"ဟု ဆိုရသည်၊ ဥပဂါယတိ၌ ဥပဟူသော ဥပသာရ ကူစွက်ရပုံကိုလည်း ဤနည်းအတိုင်း သိ။ ["အတိဟတ္ထယတိတိ အာဒိသု ပါဒိဝိသိဋ္ဌေ (ပ-အစ ရှိသော ဥပသာရတို့ဖြင့် အထူးပြုအပ်သော) ဓာတွတ္ထေ ဣဿ (ကစ္စည်းအလို ဏယသ) ဝိဓာနေပိ ကေဝလဿ ဣပ္ပစ္စယန္တဿ (ဏယ ပစ္စယန္တသ) ဝိသေသဓောတနေ နသာမတ္ထိယန္တိ ဣပစ္စယန္တဿ ပါဒိယောဂေါ"-မောဂ္ဂလ္လာန် ပဋ္ဌိကာ၊] ဒဠ္ဍယ-ဝိသုဒ္ဓယတို့၌ကား ဥပသာရ မကူစွက်ရဘဲ ကရောတိ အနက် ဟောတိအနက်ကို ပြနိုင်သောကြောင့် ဥပသာရ မပါတော့ချေ။

စဋ္ဌဟာဏေန။ ။ တိုက်ရိုက် မဆိုအပ်သည်ကို ဆည်းခြင်း သမုစ္စည်း အနက် ရှိသော စသဒ္ဒါဖြင့် ကရဓာတ်၏အနက်၌ အာရ-အာလပစ္စည်းသက်၍ "သန္ဓာ ရတိ, ဥပဣမာလတိ"ဟု ရုပ်ဖြစ်၏၊ သန္ဓ, ဥပဣမတည်, အံ့သက်, သန္ဓံ ကရောတိ, ဥပဣမံ ကရောတိဟူသော အနက်၌ ဤသုတ်လာ စသဒ္ဒါဖြင့် အာရ-အာလသက်, ဝိဘတ်ချေ, တိသက်။ [ဤ စဋ္ဌဟာဏေနစသော ပါဋ္ဌလည်း ကစ္စည်းမူဟောင်းပါဋ္ဌ မဟုတ်, ဋီကာ-ဗျာချာန်တို့၏ စကားကိုယူ၍ နောက်ဆရာတို့ ထည့်ပါဋ္ဌဟု ဆိုကြကြောင်း, နျာသအလိုအားဖြင့် "ကာရိတ"ပုဒ်ကို ငင်သော အနုကမုနဖြစ်ကြောင်းကိုလည်းကောင်း, အတ္ထဗျာချာန်၌ သကတ္ထဝယ် အာရ-အာလသက်ဟု ဆိုကြောင်းကိုလည်းကောင်း နိဒ္ဒေသ ဖွင့်ပြသည်။]

ဘာဝကမ္မေသုယော ၄၄၀။ သမ္ဘေဟိ ဓေတူဟိ-ဌ၊ ဘာဝကမ္မေသု-တိဋ္ဌ၊ယပစ္စယော ဟောတိ၊ ဌီယတေ-တည်ခြင်း, တည်ရာ၏၊ ဗုဇ္ဈတေ-သိခြင်း, သိအပ်၏၊ပစ္စတေ-ချက်ခြင်း, ချက်အပ်၏၊ လဗ္ဘတေ-ရခြင်း, ရအပ်၏၊ ကရီယတေ-ပြုခြင်း, ပြုအပ်၏၊ ဣစ္ဆတေ-ပူဇော်ခြင်း, ပူဇော်အပ်၏၊ ဥစ္ဆတေ-ဆိုခြင်း, ဆိုအပ်၏၊ ဘာဝကမ္မေသူတိ ကိမတ္ထံ၊ ကရောတိ-ပြု၏၊ ပစတိ-ချက်၏၊ ပဌတိ-ရွတ်ဆို၏၊ ဣတိ-၏။ (၄၄၅)

နမောတွေသော။ ။ (မောဂ္ဂလ္လာန်သုတ်) နမောတော-နမော သဒ္ဒါမှ နောက်ဌ၊ ကရောသိ-ကရောတိအနက်ဌ၊ အသော-အသပစ္စည်းသည်၊ ဟောတိ၊ တထာဂတံ-ကို၊ နမသတိ-ရှိခိုး၏၊ နမော-တည်, အံသက် (နိပါတ် ဖြစ်၍ သဗ္ဗာသမာဝုသောဖြင့်), ချေ, "နမော-ရှိခိုးခြင်းကို၊ ကရောတိ-ပြု၏" ဟူသော အနက်ဌ ဤသုတ်ဖြင့် "အသ" ပစ္စည်းသက်, စသည်၊ ဤသို့ နမောနောင် ကရောတိအနက်ဌ အသပစ္စည်းသက်ခြင်းသည် "နပသဿန္တီတိ နမော ကရောန္တီ" ဟူသော သုတ္တနိပါတ် ဝါသေဋ္ဌ သုတ္တဋ္ဌကထာနှင့် ညီ၏၊ ဓာတ်ကျမ်းတို့ဌကား "နမသ=ဝန္ဒနာယံ"ဟု နမသဓာတ် ဆိုသည်။

သစ္စာဒီဟာပိ (သုတ်)။ ။ သစ္စာဒီဟိ-သစ္စ အစရှိသော သဒ္ဒါတို့မှ နောက်ဌ၊ ဓာတွတ္ထေ-ဓာတ်၏အနက်ဌ၊ အာပိ-အာပိပစ္စည်း၊ ဟောတိ၊ သစ္စာပေတိ-(သစ္စံ+အာစိက္ခတိ) သစ္စာ ဆို၏၊ အတ္ထာပေတိ-(အတ္ထံ+အာစိက္ခတိ)-အနက် ဆို၏၊ ဝေဒါပေတိ (ဝေဒံ+အာစိက္ခတိ) - ဝေဒကို ဆို၏၊ သုက္ခာပေတိ-(သုက္ခံ+ကရောတိ) - ခြောက်သွေ့သည်ကို ပြု၏၊ သုခါပေတိ (သုခံ+ဝေဒယတိ) -သုခကို ခံစား၏၊ ဒုက္ခာပေတိ (ဒုက္ခံ+ဝေဒယတိ)-ဒုက္ခကို ခံစား၏၊ သစ္စတည်, အံသက်၊ သစ္စံနောင် ဤသုတ်ဖြင့် အာပိပစ္စည်း သက်, (သစ္စာပိ) တိသက်, သုတ်ကြီးဖြင့် ဣကို ဧ ပြု, သစ္စာပေတိ စသည်ဖြစ်၏။ ["ပုတ္တေစေဝ ပပုတ္တေစ, သုခါပေယျ မဟော်သဓော=မဟော်သဓာသည် သား သမီး မြေး မြစ်တို့ကို ချမ်းသာစေရစ်ရာ၏" ဟူရာဌကား သုခဓာတ် ကာရိတ် ဏာပေပစ္စည်းဖြင့်ပြီး၏။]

၄၄၀၊ ဘာဝကမ္မေသု။ ။ "ဘောအနက်" ဟူသည် ကတ္တားအနက် ကံအနက်တို့နှင့် မရောသော သက်သက် ဓာတ်အနက်သာတည်း၊ ချဲ့ဦးအုံ-ကရောတိ-ပြု၏၊ (ပြုတတ်၏) ဟူရာဌ "ပြု"ဟူသော အနက်သည် ကရဓာတ်၏ အနက်, "တတ်" ဟူသော အနက်သည် ကတ္တုကာရက ခေါ်ရသော ကတ္တားနက်တည်း၊ "ပစ္စတေ-ချက်အပ်၏"ဟူရာဌ "ချက်" ဟူသော အနက်သည် ပစဓာတ်၏အနက်၊ "အပ်"ဟူသော အနက်ကား ကမ္မကာရကဟု ခေါ်ရသော ကံ အနက်တည်း၊ [ဘာဝကမ္မေသုဌ ကံအနက်ဟူသည် "အပ်" ဟု ပေးရသော ဤအနက်ပင်တည်း၊]

ထို့ကြောင့် "ကရောတိ ပစ္စတေ"တို့၌ ကရ–ပစတိတို့၏ အနက်ဝယ် ကံ ကတ္တား အနက်များနှင့် ရောလျက်ရှိ၏၊ ဘောအနက်ကား ထို ကံ ကတ္တား အနက်နှင့် မရောဘဲ "ပြု, ချက်" စသော ဓာတ်နက်သက်သက်သာတည်း၊ မြန်မာ ပြန်ရာ၌ "ပြု, ချက်" စသည်နောင် "ခြင်း" ဟူသော အသံကို အပိုထည့်၍ "ကရ=ကရဏော–ပြုခြင်း၌" စသည်ဖြင့် ဓာတ်အနက် ဆိုကြ၏၊ ထို ဆိုရိုးအတိုင်းပင် "ကရီယတေ=ပြုခြင်း" စသည်ဖြင့် ဘောအနက်ကို မြန်မာပြန်ကြ၏၊ "ပြုရာ၏" ဟု "ရာ" ထည့်ခြင်းမှာလည်း မြန်မာသုံး ဘောအနက် တစ်မျိုးပင်တည်း။

ကြိယာသာမညဖြစ်၍ ဧကဝုစ်သာ။ ။ ထိုဘောကိုပင် "ကြိယာ"ဟုလည်း ဆိုကြ၏၊ ကြိယာဟူသည်ကား "ပြုနေပုံ အမူအရာ, မီးမှုတ်လိုက် ထမင်းအိုး တည်လိုက်နှင့် ချက်နေပုံ အမူအရာ, ခြေကို မြှောက်လိုက် ချလိုက်နှင့် သွားနေပုံ အမူအရာ အခြင်းအရာတည်း၊ ထို အမူအရာ အခြင်းအရာသည် ကတ္တားအများ ကံအများနှင့် ဆက်ဆံ၍ သာမညဖြစ်နေ၏၊ လူအများသွားရာ၌ သွားခြင်းကြိယာ သည် တစ်မျိုးတစ်စားတည်းသာ၊ ထမင်းအများကို ချက်ရာ၌လည်း ချက်ခြင်း ကြိယာသည် တစ်မျိုးတစ်စားတည်းသာ၊ ဤသို့ အများနှင့်ဆက်ဆံ၍ သာမန် တစ်မျိုးတစ်စားတည်း ဖြစ်သောကြောင့် ဘောအနက်ကိုဟောသော ကြိယာ ပုဒ်များ၌ ဧကဝုစ်သာ ဖြစ်ရသည်ဟု (ဘေဒစိန္တာ စသည်၌) ဆို၏။

ဓာတွတ္ထော ကာရကာမိသော, သုဒ္ဓါ ဘာဝေါတိ မနျတော၊
သော ကြိယာ သာစ သာမညံ, တသော–ကတ္တံ ပတိယတေ။

ပဌမပုရိသ်သာ။ ။ ဘော အနက် ဟူသည် ဓာတ်၏ အနက် (ကြိယာ) သက်သက်သာ ဖြစ်သောကြောင့် တုမှ, အမှ သဒ္ဒါတို့နှင့် အရမတူနိုင် (တုလျှာခံ ကရဏ မဖြစ်နိုင်)ကြ၊ ထို့ကြောင့် မဇ္ဈိမ ဥတ္တမပုရိသ်များလည်း သက်ခွင့် မရှိချေ၊ ဝိဘတ်မပါလျှင် ပုဒ်ရာ မဝင်သောကြောင့် (လိင်အနက်၌ ပဌမာဝိဘတ် ဧကဝုစ်သာ သက်ရသကဲ့သို့) ထို ကြိယာသာမညအနက်၌ ပဌမပုရိသ်သာ သက်ရတော့သည်၊ ...ဘာဝေ ပုန ပဌမပုရိသေကဝစနမေဝ၊ အသတ္ထဘူတာယ ကြိယာယ ဘေဒါ–ဘာဝါ, တုမှာမှ သဒ္ဒဝစနီယတ္ထာ–ဘာဝါ မဇ္ဈိမုတ္တမပုရိသာ–သမ္ဘဝါစ=ဘော်အနက် ၌ကား ပဌမပုရိသ် ဧကဝုစ်သာ၊ (ဘာ့ကြောင့်နည်း၊) ဒြပ်ဟော မဟုတ်သော ကြိယာ၏ (သာမညဖြစ်၍) အကွဲအပြားမရှိခြင်းကြောင့် လည်းကောင်း, တုမှ အမှသဒ္ဒါတို့ ဟောအပ်သည်၏ အဖြစ် မရှိသည့်အတွက် မဇ္ဈိမပုရိသ် ဥတ္တမပုရိသ်တို့ မဖြစ်သင့်သောကြောင့် လည်းကောင်း, တည်း–မောဂ္ဂလ္လာန်။

အဝုတ္တကံ, ကတ္တား တည့်ရပုံ။ ။ "ဘောအနက်ဟူသည် ဓာတ်နက် ကြိယာတည်း"ဟု လည်းကောင်း, ထိုဘောဟောကြိယာပုဒ်၌ ဝိဘတ်မပါလျှင် ပုဒ်ရာ မဝင်သောကြောင့် ပဌမပုရိသ် ဧကဝုစ်မျှသက်ရကြောင်းကို လည်းကောင်း သိရပေပြီ၊ သို့ဖြစ်လျှင် ထို ဘောဟော ကြိယာပုဒ်သည် ကံ ကတ္တားကို မဟော

သောကြောင့် ကတ္တားပုဒ် ကံပုဒ်များ ထည့်ဖွယ်လိုပါသေးသလော–ဟု မေးဖွယ်ရှိ၏၊ အဖြေကား–ပြုလုပ်သူ ကတ္တားမရှိလျှင် "ဘော" ဟု ဆိုအပ်သော်ကား ကြိယာသည်ပင် မဖြစ်နိုင်၊ "ကတ္တုသုညာ ကြိယာနာမ နတ္ထိ" နှင့်အညီ ကတ္တားမှ ကင်းဆိတ်သော ကြိယာဟူ၍မရှိ၊ ထို့ကြောင့် ဘောဟော ကြိယာပုဒ်၏ ကတ္တားကိုလည်းကောင်း, သကမ္မကကြိယာများ၌ (ကံပါမှ ထိုကြိယာ ပြည့်စုံ) သောကြောင့် ကံကိုလည်းကောင်း ထည့်ရ၏၊ ထိုသို့ ထည့်ရာဝယ် ကတ္တား ကံ ၂–မျိုးလုံးကိုပင် ဘောဟောကြိယာပုဒ်က မဟောသောကြောင့် အဝုတ္တကတ္တား အဝုတ္တကံကိုချည်း ထည့်ရသည်။

သယံ ဘောတုံ နု သက္ကောတိ, ဘာဝေါ အသတိ ကတ္တရိ၊
ဘာဝသာဓနေ ဟေတုတ္တာ, တသ္မာ ကတ္တာ ပယုဇ္ဇတေ။

ကတ္တရိ–ကတ္တားသည်၊ အသတိ–မရှိလျှင်၊ ဘာဝေါ–ကြိယာသည်၊ သယံ ဘောတုံ–မိမိဘာသာ ဖြစ်ခြင်းငှာ၊ နုသက္ကောတိ–မစွမ်းနိုင်၊ တသ္မာ ဘာဝသာဓနေ ဟေတုတ္တာ–ထိုသို့ ဘောဟော ကြိယာ ပြီးခြင်း၏ အကြောင်း၏ ဒေဖြစ်ကြောင့်၊ ကတ္တာ–ကတ္တားကို၊ ပယုဇ္ဇတေ–ယှဉ်စပ်အပ်၏၊ [သကမ္မကကြိယာ၌ "ပုရိသေန သြဒနံ ပစ္စတေ–ယောကျ်ားသည် ထမင်းကို ချက်ခြင်း" ဟု ကံထည့်၍ ဝါကျစီပါ၊ "မဟောသမ္ဘ, အဝုတ္တ၌, သဒ္ဒ ၃ သွယ်, ဝုစ် ၂ သွယ်, လဲလှယ် သွင်း၍ ဆင့်" နှင့်အညီ ပုရိသေနအရာဝယ် "ပုရိသေဟိ, တယာ, တုမှေဟိ, မယာ, အမှေဟိ" ကတ္တား ၅–မျိုး လဲလှယ်၍လည်း ဝါကျစီပါ၊ ကတ္တား ၆–မျိုးတည်း, ကံ ၆–မျိုးဖြင့် မြှောက်၍=၃၆ ဝါကျ ရလိမ့်မည်။]

ဆဋ္ဌီကတ္တားကံမလို။ ။ အချို့ကား တတိယာကတ္တား၏ ကိုယ်စား ဆဋ္ဌီ ကတ္တားကိုလည်းကောင်း, ဒုတိယာကံ၏ ကိုယ်စား ဆဋ္ဌီကံကိုလည်းကောင်း ထားလိုကြသေး၏၊ သို့သော် သမ္ဗန်အဖြစ်ဖြင့်လည်းကောင်း၊ ကံ–ကတ္တား အဖြစ်ဖြင့်လည်းကောင်း စပ်၍ ရကောင်းရာ၌ ဆဋ္ဌီ ကတ္တားကံကို ထားခွင့်ရှိ၏၊ ကတ္တားသက်သက်, ကံသက်သက်၌ကား ဆဋ္ဌီ ကတ္တားကံများကို ထားခွင့်မရှိ၊ အာချာတ် ဘောဟော ကြိယာများ၌ ထိုကဲ့သို့ သမ္ဗန်အဖြစ်ဖြင့် မစပ်နိုင်ရကား ဆဋ္ဌီကတ္တားကံများကို အလိုမရှိထိုက်ဟု သဒ္ဒနီတိ မိန့်သည်၊ [ယထာစ ဌာနံ ဌိတို ဘဝနံတိ အာဒိဟိ ဘာဝဝါစက ကိတန္တ နာမပဒေဟိ သဒ္ဒိ သမ္ဗန္ဓေ ဆဋ္ဌိယောဇေနေ မိစ္ဆန္တိ၊ နု တထာ ဌိယတေ ဘူယတေတိ အာဒိဟိ ဘာဝဝါစကာ–ချာတပဒေဟိ သဒ္ဒိ သမ္ဗန္ဓေ ဆဋ္ဌိယောဇနာ ဣစ္ဆိတဗ္ဗာ၊ (ကသ္မာ) သမ္ဗန္ဓေ ပဝတ္တဆဋ္ဌိယန္တ္ပပဒေဟိ အသမ္ဗန္ဓနိယတ္တာ အာချာတိက ပဒါနံ။] ဤစကားအရ "ပုရိသဿ သြဒနံ ပစ္စတေ" "ပုရိသေန သြဒနဿ ပစ္စတေ" ဟု ဆဋ္ဌီ ကတ္တား ကံဖြင့်ပါဠိမစီအပ်–ဟု ဆိုလိုသည်။

ပုရိသ် ၃–ပါး, ဝုစ် ၂–ပါး ဝါဒ။ ။ "အာချာတ် ဘောဟောကြိယာပုဒ်၌ ပထမပုရိသ် ဧကဝုစ်သာ၊ ထိုပုဒ်၏ ကတ္တား၌ တတိယာ, ကံ၌ ဒုတိယာသက်၏"

ဟူသော အယူသည် များစွာသောဆရာတို့ အယူတည်း၊ သဒ္ဒနီတိကား "ရူပံ ဝိဒ္ဒတိယျတိ" ဟူသော နိဒ္ဒေသပါဠိကိုထောက်၍ ဘောဟောအာချာတ်ကြိယာ၏ ကတ္တားဌ ပဌမာဝိဘတ်သာ သက်ရမည်၊ ဤသို့ ပဌမာဝိဘတ်ကို ပါဠိတော်၌ တိုက်ရိုက်တွေ့ရသဖြင့် ထိုပါဠိတော် အားလျော်စွာ ပုရိသ ၃-ပါး ဝုစ် ၂-ပါး လည်း ရှိသင့်သည်-ဟု ဆိုလိုသည်၊ ချဲ့ဦးအံ့-"ဝိဘာဝိယျတိ" သည် (ဘဝတိကဲ့သို့ မဟုတ်ဘဲ) ယ ပစ္စည်း ပါသောကြောင့် ကတ္တုရူပ်မဟုတ်၊ အကမ္မကဓာတ် ဖြစ်သောကြောင့် ကမ္မရူပ်လည်းမဟုတ်၊ ဘာဝရူပ်သာဖြစ်ထိုက်၏၊ ထို့ကြောင့် "ရူပံ-ရူပ်သည်၊ ဝိဘာဝိယျတိ-ကင်းချုပ်ခြင်း, ကင်းချုပ်ရာ၏" ဟု အနက်ပေး၍ ထိုပါဠိအားလျော်စွာ "ရူပါနိ ဝိဘာဝိယန္တိ, တွဲ ဝိဘာဝိယျသိ, တုမှေ ဝိဘာဝိယျထ, အဟံ ဝိဘာဝိယျာမိ, မယံ ဝိဘာဝိယျာမ၊ ရူပံ ဝိဘာဝိယျတေ" ဤသို့ စသည်ဖြစ်၏။

ပစ္စတ္တ ဒသနေနေဂ, ပုရိသတ္တယ ယောဇနံ၊
ဝစနေဟိ ယုတံ ဒ္ဒိဟိ, ဣစ္ဆိတဗ္ဗံတိ နော ရုစိ။

ပုံစံများ။ ။ ဌိယတေ၌ ဌာဓာတ်သည် အကမ္မကဓာတ်ဖြစ်၍ "တည်ခြင်း တည်ရာ၏" ဟု သာ ပေးနိုင်၏၊ "တည်အပ်၏" ဟု ကံအနက် မပေးနိုင်၊ နောက် ပုဒ်များ၌ကား သကမ္မကဓာတ်များဖြစ်၍ "အပ်" ဟူသော ကံအနက်နှင့် "ခြင်း" ဟူသော ဘောအနက် ၂ မျိုးလုံး ပေးရသည်၊ ရူပ်တွက်ပုံကို ဤသုတ်နှင့် နောက် သုတ်ဝယ် အခြေပြု၍ပြထား၏၊ ထိုသုတ်များ၌မပါသော ဌိယတေစသည်ကိုကား "ဌာ" တည်း၊ "ဌာ=ဂတိနိဝတ္တိမှိ" ဟူသော အနက်၌ ဓာတ်မှည့်, တေဝိဘတ်, ယ ပစ္စည်းသက်၊ ဣဝဏ္ဏာ ဂမောဝါသုတ်ဖြင့် ယ ပစ္စည်းကြောင့် (ဤ) လာ၊ ဌာ၏ အာ ချေ, ဌကို ဤသို့ ကပ်၊ လဗ္ဘတေကို လဘတည်း၊ "လဘ=လာဘော" ဟူသော အနက်၌ ဓာတ်မှည့်, ဓာတွန်ချေ၊ တေ+ယသက် (လဘ်ယတေ)၊ ပုဗ္ဗ ရူပ်ဆွသုတ်ဖြင့် ယပစ္စည်းကို ပုဗ္ဗရူပ် ဘပြု လဘ်ဘတေ၊) ကွစိဓာတုသုတ်ကြီးဖြင့် ဓာတွန်(ဘ)်ကို ဗ်ပြု၊ လဗ္ဘတေပြီး၏။ [ရှေ့၌ ကွစိဓာတုဖြင့် ဗပြု၏၊ ရှေ့ကား ဒေါဓသ်စ်၌ စသဒ္ဒါ ဖြင့် ဗ ပြုသည်၊ ဓာတ်အရာဖြစ်၍ ရှုစိရင်ပုံသာ ထုံးစံကျ၏။]

[ဆောင်] ပုဗ္ဗရူပ, သုတ်အရဖြင့်, လဘ ဘတေ, ရူပ်ဖြစ်နေသော်, မသွေ ကွစိ, ဓာတုဝိဖြင့်, ရှေးရိုးဘကုန်း, ဗထက်ခြိုက်သုံး, ရူပ်လုံး လဗ္ဘတေဖြစ်။

ကရီယတေ စသည်။ ။ ကရီယတေ၌ကား ကရဓာတ်, တေဝိဘတ်, ယ ပစ္စည်း, ဤလာ၊ ဣစ္ဆတေကို ယဇသ္ဟာဒိသသုတ် ကြည့်၊ ဣစ္ဆတေ၌ "ဣစ= ဝိယတ္တိယံ ဝါစာယံ" ဟူသော အနက်၌ ဓာတ်မှည့်ဟု ဆို၍ ပစ္စတေအတိုင်း တွက်၊ ကရောတိ စသောရူပ်များကား ဘောကံမရှိ၍ ယပစ္စည်း မသက်ရ၊ ကရော တိကို တနာဒိတော ဩယိရာသုတ် ကြည့်၊ ပစတိကို ဘူဝါဒိတော အသုတ်ကြည့်၊ ပဌတိကိုလည်း "ပဌ = ဝိဘတ္တိယံ ဝါစာယံ" ဟုဆို၊ ဓာတ်မှည့်ပစတိအတိုင်းတွက်။

တသ စဝဂ် ... သဓာတွန္တသ

၄၄၁။ ဓာတ္ကုန်–တို့၏၊ အန္တေ နှ–အဆုံးနှင့်၊ သဟ – တကွ၊ ယထာသမ္ဘဝံ–ဖြစ်သင့်သည်အားလျော်စွာ၊ တသ ယပစ္စယသ–ထို ယပစ္စည်း၏၊ စဝဂ္ဂ ယကာရ ဝကာရတွေ့–စဝဂ်အဖြစ်, ယအဖြစ်, ဝ အဖြစ်သည်၊ ဟောတိ၊ ဝုစ္စတေ–ဆိုခြင်း, ဆိုအပ်၏၊ ဝုစ္စန္တေ–ဆိုအပ်ကုန်၏၊ ဥစ္စတေ – ဆိုခြင်း, ဆိုအပ်၏၊ ဥစ္စန္တေ – ဆိုအပ်ကုန်၏၊ မဇ္ဈတေ–ပွတ်တိုက်ခြင်း, ပွတ်တိုက်အပ်၏၊ မဇ္ဈန္တေ–ပွတ်တိုက်အပ်ကုန်၏၊ ပစ္စတေ၊ ပေ၊ ဗုဇ္ဈန္တေ (ရှေ့ သုတ်၌ ပေးခဲ့ပြီ၊) ယုဇ္ဈတေ–ယှဉ်ခြင်း, ယှဉ်အပ်၏၊ ယုဇ္ဈန္တေ ယှဉ်အပ်ကုန်၏၊ ကုဋ္ဌတေ–စိတ်ဆိုးခြင်း, စိတ်ဆိုးအပ်၏၊ ကုဋ္ဌန္တေ–ကုန်၏၊ ဥဋ္ဌတေ–စွန့်ခြင်း, စွန့်အပ်၏၊ ဥဋ္ဌန္တေ–ကုန်၏၊ ဟညတေ–သတ်ခြင်း, သတ်အပ်၏၊ ဟညန္တေ– ကုန်၏၊ ကယ္ယတေ–ပြုခြင်း, ပြုအပ်၏၊ ကယ္ယန္တေ–ကုန်၏၊ ဒီဗ္ဗတေ–ကစားခြင်း, ကစားအပ်၏၊ ဒီဗ္ဗန္တေ–ကုန်၏။ (၄၄၇)

၁၄၄။ **တသ၊ ပေ၊ ယထာသမ္ဘဝံ။** ။ ဘာဝကမ္မေသုယောသုတ်မှ "ယော" ပုဒ်ကို ဝိဘတ်ပြင်၍ "ယသ" ဟု လိုက်စေလျှင် ပြီးကောင်းလျက် "တသ" ဟု ထည့်ရခြင်းသည် အဘယ် အကျိုးရှိသနည်း–ဟု မေးဖွယ်ရှိ၏၊ "ယသ" ဟု လိုက်စေလျှင် သာမည ယပစ္စည်း ဖြစ်သောကြောင့် ကတ္တားဟော ဒီဝါဒီ ယပစ္စည်းပါ ယူခွင့်ရှိ၏၊ "တသ–ထိုပစ္စည်း" ဟု တိုက်ရိုက် ဆိုထားခြင်းကြောင့်ကား "ဘာဝကမ္မေသု သုတ်၌ ပြခဲ့သော ထိုဟောက်ဟော ယပစ္စည်း" ဟု သိလာစေရခြင်း အကျိုးရှိ၏။

ဤသို့ ဟောက်ဟော ယပစ္စည်းကို စ ဝ ယ–ယ–ဝ ပြုရာ၌ အဘယ် ဓာတွန်နှင့် တကွ အဘယ်သို့ ပြုရမည်နည်းဟု မေးဖွယ်ရှိ၍ "ယထာသမ္ဘဝံ–ဖြစ်သင့်သလို" ဟု ထည့်စွက် ဖွင့်ပြလေသည်။ [ရှေ့၌ "ဣဝဏ္ဏာ – ဂမောဝါသုတ်မှ ဝါသဒ္ဓါကို သီဟဂတိက အဓိကာရနည်းအားဖြင့် လိုက်လာစေ၍ ဝါသဒ္ဓါက စဝဂ်, တဝဂ် ၂–မျိုးလုံးကို (အက္ခရာ အစဉ်အတိုင်း) စဝဂ်ပြု၊ ယကို ရပြု, ဝကို ဝပြု" ဟု သတ်မှတ်ပေးကြောင်းကို ဆို၏၊ ထိုသတ်မှတ်ခြင်းလည်း ယထာသမ္ဘဝံ အရ ဖြစ်သင့်သလို သတ်မှတ်ပေးခြင်းပင်တည်း။]

ဆက်ဦးအုံ–ကစ္စည်းဝုတ္တိပုံစံများ၌ အက္ခရာအစဉ်ဝဂ်အစဉ် ကမောက်ကမ ဖြစ်နေ၏၊ မဇ္ဈကို ပြပြီးမှ ပစ္စကို ပြန်ပြ၏၊ ဗုဇ္ဈတေတ်ကို ပြပြီးမှ ယုဇ္ဈတေတ်ကို ပြပြန်၏၊ ထို့ကြောင့် ရှေးသင့်သမျှ ဝဂ်အစဉ် အက္ခရာအစဉ်ကျအောင် ဝုစ္စတေ (ဝစတေတ်), ယုဇ္ဈတေ (ယုဇ) ဝဇ္ဈတေ (ဝဒ), ဗုဇ္ဈတေ (ဗုဓ), ဟညတေ (ဟန), ကယ္ယတေ (ကရ), ဒီဗ္ဗတေ (ဒိဝ) ဟု ပုံစံထုတ်၊ ဆကာရန္တ စ–ဥ–တ–ထ ကာရန္တ ဓာတ်တို့ကား ဤသုတ်ဆိုင်ရာ မရှိ၊ ဤသို့ အပြည့်အစုံ ပြုဖို့ရာ မရှိခြင်းကြောင့်လည်း "ယထာသမ္ဘဝံ" ဟု မိန့်သည်၊ အချုပ်မှာ "စဝဂ် ပထမ

ဣဝဏ္ဏာဂမောဝါ ၄၄၂။ ပရေ – သော၊ ယမ္မိ ပစ္စယေ – ယပစ္စည်းကြောင့်၊ သမ္ဘဝတိ ဓာတူဟိ – ၌၊ ဣဝဏ္ဏာဂမော – သည်၊ ဝါ ဟောတိ–ဝိကပ်ဖြစ်၏၊ ကရိယတေ, ကရိယတိ–ပြုအပ်၏၊ ဂစ္ဆိယတေ, ဂစ္ဆိယတိ–သွားအပ်၏၊ ဝါတိ ကိမတ္ထံ၊ ကယျတေ–ပြုအပ်၏၊ ဣတိ–ဤသို့ စသော ပြယုဂ်တို့၌ တားမြစ်ရကျိုးရှိ၏။ (၄၄၈)

တတိယ ဓာတွန်နှင့်တကွ ယ ကို စဝဂ် ပထမ တတိယပြု၊ (တ)ဝဂ် တတိယ စတုတ္ထ ပဌမ ဓာတွန်နှင့်တကွ ယကို စဝဂ် တတိယ စတုတ္ထ ပဌမပြု” ဟု မှတ်။

[ဆောင်] စဝဂ် ပထမ, တတိယတည့်, တ–ဝဂ် တတိယာ စတုတ္ထာ ပဌမ, ဓာတွန္ဒနှင့်, တကွ ယှဉ်မှီး, ယပစ္စည်းကို, စဉ်လည်း ကျကျ, စဝဂ္ဂ၏၊ ပ–တ–စတုတ္ထံ, ပဌမံဟု, လျော်ကန် ရှုကာ, ပြုဖို့ရာ, ယထာသမ္ဘဝ ဆို။

ရူပ်တွက်။ ။ ဝုစ္စတေ ဥစ္စတေ တွက်ပုံကို ဝစ ဝသ ဝဟာဒိန မုကာရော ဝသယေ (၈၂) သုတ် အခြေပြုမှာ ရှု၊ ပစ္စတေ, ဗုဒ္ဓတေ, ယုဇ္ဇတေ, ဟညတေ, ကယျတေတို့ကို အခြေပြု ဤသုတ်၌ တွက်ပြထား၏၊ ဒီဗ္ဗတေကိုလည်း “ဒိဝု=ကီဠာယံ” ဟူသော အနက်၌ ဓာတ်မှည့် သိဗ္ဗတေနည်းအတိုင်း တွက်၊ မဇ္ဇတေကို မဇတည့်, “မဇ=ပရိမဇ္ဇနေ–ပွတ်တိုက်ခြင်း” ဟူသော အနက်၌ ဓာတ်မှည့်, ဓာတွန်ချေ, တေဝိဘတ်, ယပစ္စည်းသက်၊ ဤသုတ်ဖြင့် ဓာတွန် ဇနှင့်တကွ ယ ပစ္စည်းကို ဇပြု, ဒွေးဘော်လည်းလာ၊ [မဒဓာတ်ဖြင့် “မဒ=ဥမ္မာဒေ” ဟု ဆို၍ “မဇ္ဇတေ–ယစ်မူးခြင်း” ဟုလည်း ရှိနိုင်၏၊ ယုဇ္ဇတော့ကဲ့သို့ တွက်၊] ဥဒ္ဓတေကို “ဥဓ=ဥဿဝဂ္ဂေ–စွန့်လွှတ်ခြင်း၌” ဟု ဆို၍ ဗုဒ္ဓတေအတိုင်း တွက်။ [ဓာတ်ကျမ်းတို့၌ ဥဒ္ဓဓာတ်ဟု ရှိသည်၊] ဝုစ္စန္တေ–စသော ဗဟုဝုစ်ရုပ်များ၌ အန္တေ ဝိဘတ်သက်ရုံသာ၊ အနက်ပေးရာ၌ “ဆိုအပ်ကုန်၏” ဟု ကံအနက်သာပေး၍ “ဆိုခြင်း” ဟု ဘောအနက် မပေးခြင်းကား ဘောဟော ကြိယာပုဒ်၌ ဗဟုဝုစ်မရှိ, ပထမပုရိသ် ဧကဝုစ်သာဟူသော ဝါဒကို လိုက်နာသောကြောင့်တည်း။

၄၄၂။ ဝါအနက်။ ။ ဤသုတ်လာ ဝါသဒ္ဒါကို ကစ္စည်းဝုတ္တိအလို ဝိကပ် အနက်ရှိ၏ဟု ဆိုလို၏၊ ထို့ကြောင့် ကရိယတေဟု (ဤ) လာရာ ပုံစံကို လည်းကောင်း, ကယျတေဟု မလာရသော ပုံစံကိုလည်းကောင်း ကရဓာတ် တစ်မျိုး တည်း ထုတ်ပြသည်၊ ရူပသိဒ္ဓိ၌ကား ပါဠိပြယုဂ် အားလျော်စွာ ဣဝဏ် လာရ မည်ဟု သတ်မှတ်သော ဝဝတ္ထိတ ဝိဘာသတ္ထ ဟု ဆို၏၊ ထို အလိုအတိုင် ဆိုလျှင် .....တသ စဝဂ္ဂသုတ်ဖြင့်အမြဲစီရင်ရာ “ဝုစ္စတေ” ကဲ့သို့သော ရုပ်များ၌ “ဝစီယတေ” ဟု ရုပ်ဖြစ်နိုင်သော်လည်း ထိုရုပ်မျိုး ပါဠိပုံစံမရှိ၍ အသန္တ ဝိ

ပုဗ္ဗရူပဠ ၄၄၃။ သမ္ဘေဟိ ဓာတူဟိ–ဌ၊ ယာပစ္စယော–ယာပစ္စည်းသည်၊ ပုဗ္ဗရူပံ–သို့၊ အာပစ္စတေ–၏၊ ဝုစ္စတေ–တိုးပွားခြင်း, တိုးပွားရာ၏၊ ဖလ္လတေ–ပြီးခြင်း, ပြီးရာ၏၊ [ကံအနက် မဖြစ်သင့်၍ "အပ်" ဟု မပေးရ၊] ဒမ္ဘတေ–ဆုံးမခြင်း, ဆုံးမအပ်၏၊ သက္ကတေ–စွမ်းနိုင်ခြင်း, စွမ်းနိုင်ရာ၏၊ လဗ္ဘတေ–ရခြင်း, ရအပ်၏၊ ဒီဿတေ–မြင်ခြင်း, မြင်အပ်၏။ (၄၄၉)

(အမြီ ဣဝဏ် မလာရ) ဟုလည်းကောင်း, "ဂစ္ဆိယတေ–ဂမ္မတေ–ဂမျတေ" စသော ရုပ်များ၌ ဣဝဏ်လာမှု မမြီသော အနိစ္စဝိဓိ ဟုလည်းကောင်း သတ်မှတ်ပေးသည်ဟု ကြံသင့်သည်။

ဣ ဤ်လာရာဌာနခွဲ။ ॥ယာပစ္စည်းကို ဒွေးဘော်မပြုလျှင် "ကရီယတေ" ဟု ဤ်လာ၊ ဒွေးဘော်ပြုလျှင်ကား "ကရိယျတေ" ဟု ဣလာ ဟု ခွဲခြားကြ၏၊ ဘာ့ကြောင့်နည်း–သံယုဂ်နှောင်းရာ၌ "သံယောဂေ ပရေ ရသ္သတ္တံ" အရ ရဿ ပြုရသေးသောကြောင့် သံယုဂ်နှောင်းရာ၌ ဣ ရဿသာ လာသင့်သောကြောင့် တည်း၊ သို့သော် ရူပသိဒ္ဓိ–သန္ဓိ–ရဿံ သုတ်၌ "ဒီယျတိ, သူယျတိ" ဟု သံယုဂ် နှောင်းပါလျက် ရဿမပြုသော ရုပ်ကို ပြုသောကြောင့် ထိုခွဲခြားချက်ကို ယေဘုယျဟု မှတ်။

ရုပ်တွက်။ ॥ ရုပ်ကို အခြေပြု၍ပြထားသော ရုပ်များတွက်ပုံကို မှီး၍ တွက်၊ ကရဓာတ်, တေဝိဘတ်, ယာပစ္စည်း, ဤ်လာ, ကရီယတေ၊ အတ္တနောပဒါနိ ပရဿ ပဒတ္တံသုတ်ဖြင့် တေကို တိပြန်စေလျှင် "ကရီယတိ" ဟု ဖြစ်၏၊ ဂစ္ဆိယတေ၌ "ဂမုဓာတ်, တေဝိဘတ်, ယာပစ္စည်း, ဤ်လာ၊ ဂမိဿနှောဇ္ဈောဝါ သဗ္ဗာသု သုတ်ဖြင့် ဓာတွန်(မ်) ကို ဇ္ဈပြု၊ (ဇ္ဈ) ပြုရာ၌ သရမပါသေး၍ ဤ်သို့ကပ်၊ ဂစ္ဆီ ယတေ၊ တေကို တိ ပြန်လျှင် ဂစ္ဆီယတိဟု ဖြစ်၏။

၄၄၃။ ပုဗ္ဗရူပဠ။ ॥ ပုဗ္ဗရူပ၏ အဓိပ္ပာယ်ကိုလည်းကောင်း, တဿ စ ဝဂ္ဂ သုတ်ဖြင့် ဓာတွန်နှင့်တကွ ယကို ပြု စီရင်ထားသော အက္ခရာတို့မှ ကြွင်းသော က–ဌ–ပ–ဤ်ဝဂ် ၃–ခုနှင့် ယ လ သတို့ ရှိရာ၌သာ ယာပစ္စည်းကို ဤ်သုတ်က ပုဗ္ဗ ရုပ်ပြုသည်ဟုလည်းကောင်း အခြေပြု၌ ပြထားပြီ၊ ထိုသို့ တဿ စဝဂ္ဂသုတ်မှ ကြွင်းသမျှကို သိမ်းကျုံးနိုင်သော်လည်း ပါဠိပုံစံမှာမူ "ဣဝဏ်–က, ဌဝဏ်၌–ပ, ပဝဏ်၌ ပ–ဘ မ ၃–လုံးနှင့် လ–သတို့ ဓာတွန်ရှိရာ၌သာ ပုဗ္ဗရုပ်များ ရှိသည်ဟု သတ်မှတ်ကြသည်၊ က စသည်တို့၏ ပုံစံမှာ သုတ်၌ တိုက်ရိုက်ရှိ၏၊ ပ၏ ပုံစံကို "ကုပ္ပတိ" ဟု ထုတ်။

[ဆောင်] တဿစဝဂ်,မဆိုမြဲက်သည့်, ကဝဂ်ဌ ပ, ဝဂ်သုံးဝနှင့်, ယ–လ–သပါ, ယူဖို့မှာလည်း, ကျမ်းလာသမျှ, ဖွေရှာကြသော်, က–ဘ–ပ–ဘာ, မ–လ–သာဟု, ခုနစ်ခုလောက်, စိစစ်ကောက်, အထောက်တွေ့ရ သည်။

တ,ထာ ကတ္တာရိစ ၄၄၄။ ဟေဌာ–အောက်၌၊ (အောက် "တသ စဝဂ္ဂ, ပုဗ္ဗ ရူပဋ္ဌ သုတ်တို့၌)၊ ဘာဝကမ္မေသု–တို့၌၊ ယပစ္စယသ–ယ ပစ္စည်း၏၊ အာဒေသော – အာဒေသသည်၊ ဟောတိ ယထာ–ဖြစ်သကဲ့သို့၊ တထာ–ထို့အတူ၊ ကတ္တာရိပိ – ကတ္တားအနက်၌လည်း၊ ယပစ္စယသ – ဒိဝါဒီ ယ ပစ္စည်း၏၊ အာဒေသော–သည်၊ ဟောတိ၊ ဗုဒ္ဓတိ–သိ၏၊ ဝိဒ္ဓတိ–ပစ်ဖောက်၏၊ မညတိ–သိ၏၊ သိဗ္ဗတိ–ချုပ်၏။ (၅၁၂)

စသဒ္ဒါနှင့်ပုံစံများ။ ။ စသဒ္ဒါကား ရှေ့သုတ်မှ ဝါသဒ္ဒါကိုငင်သော အနုကမုနတ္ထဟုချာသဆို၏၊ ယပစ္စည်းကိုစဝဂ်ယ–ဝတို့သာ ပြုရသည်မဟုတ်သေး၊ ပုဗ္ဗရုပ်လည်း ,ပြုရသေးသည်ဟု တသ‌စဝဂ္ဂသုတ်၏ အစီအရင်ကို ပေါင်းသော သမ္ပိဏ္ဍနတ္ထဟု ကြိုလျှင် သာ၍ သင့်မည်ထင်၏။

ရုပ်တွက်။ ။ ဝုမုတောကို "ဝမု" တည် "ဝမု=ဝမုနေ (တိုးပွားခြင်း)" အနက်၌ ဓာတ်မှည့်, ဓာတွန်ချေ, တေဝိ,ဘတ်, ယပစ္စည်းသက်, ဤသုတ်ဖြင့် ယကို ပုဗ္ဗရုပ်ပြု၊ [ရှေ့ဓာတွန်နှင့်တူစွာ (မု) ပြု၊] ကွစိဓာတုဖြင့် ဝ၏ အကို ဥပြု၊ ရှေ့ကား "ဝစ ဝသ ဝဟာဒီန မုကာရော ဝသယေ" သုတ်ဖြင့် ပြု၏၊] ကွစိဓာတုသုတ်ဖြင့် ၃ ၂ လုံးကိုချေ၊ ဌော ဗ ကာရေသုတ်ဖြင့် ဓာတွန် ပကို ၌ပြု၊ ဝုမုတောပြီး၏။

[ဆောင်] တေသုဝုဒ္ဓိ, ဥပြုဘိက, ကွစိဓာတု, ၃ ၂ ခုချေ, ပကာရေဌော, သုတ်ဖြင့်နှော, တွက်လော ဝုမုတော ရုပ်။

"ဖလ္လတောကို ဖလ=နိပ္ဖတ္တိယံ (ပြီးခြင်း၌)" ဟု ဆို၍ ယကို ပုဗ္ဗရုပ် (လ) ပြုရုံသာ၊ ဒမ္မတော, သက္ကတောတို့ကို အခြေပြု၌ တွက်ထားပြီ၊ [လဗ္ဘတောကို ရှေ့ (ဘာဝကမ္မေသုယော) သုတ်၌ ရုပ်တွက်ခဲ့ပြီ။] ဒိဿတောကို "ဒိသ–အပေက္ခာယော (ကြည့်ရှုခြင်း၌)" ဟု ဆို၊ ယကို ပုဗ္ဗရုပ် သ ပြုရုံသာ၊ "ဒိဿတော–ထင်၏" ဟု ပေးရာ၌ကား ကတ္တာရုပ်တည်း၊ ဒိဿသ ပဿ ဒိဿ ဒက္ခာဝါသုတ် ကြည့်။

၄၄၄။ တထာကတ္တာရိစ။ ။ ဤသုတ်၌ နိမိတ္တာတိဒေသသုတ်, ကာရိယာတိ ဒေသသုတ်ဟု ဝါဒကွဲ၏၊ ထိုတွင် နှောင်းသော နိမိတ်ကို ညွှန်ပြပုံမပါ၊ ဘော ကဲ့ဟော ယပစ္စည်းကို တသ‌စဝဂ္ဂသုတ်က စဝဂ်ယဝပြု၍, ပုဗ္ဗရူပဋ္ဌသုတ်က ပုဗ္ဗ ရုပ်ပြုသကဲ့သို့ ကတ္တားဟော ယပစ္စည်းကိုလည်း စဝဂ် ယဝနှင့် ပုဗ္ဗရုပ်ပြုပါ–ဟု အပြု အစီအရင်ကိုညွှန်ပြသောကြောင့် ကာရိယာတိဒေသဟုယူသော ဝါဒသာ သင့်မြတ်သကဲ့သို့ ထင်သည်။ ["ကာတဗ္ဗာတိ ဣမိနာ ဘာဝကမ္မဝိဟိတယပစ္စယ ဝုတ္တအာဒေသေ ကတ္တာရိပိ အတိဒိဿနော တထာ ကတ္တာရိစာတိ ဝုတ္တန္တိ ဒဿေ တိ"–ရှင်ဦး။]

ဘူဝါဒီတော အ ၄၄၅။ ဘူဏ္ဍေ၀ မာဒီတော–ဘူအစရှိသော၊ ဓာတုဂဏ တော–ဓာတ်အပေါင်းမှနောက်၌၊ ကတ္တရိ–ကတ္တားအနက်၌၊ အပစ္စယော ဟောတိ–ဘ၀တိ–ဖြစ်၏၊ ပဋ္ဌတိ–ရွတ်ဆို၏၊ ၀ါ–ဖတ်၏၊ ပစတိ–ချက်၏၊ ဃေတိ–အောင်၏ (နိုင်၏)။ (၄၃၃)

·တထာနှင့်စ အနက်။ . ။ လွန်ပြီးသော စကားကို ညွှန်ပြရာ၌ "တထာ" သဒ္ဒါဖြင့်သာ ညွှန်ပြရိုး ဖြစ်သောကြောင့်လည်းကောင်း သိဟိုင်ဋ္ဌမ္ဘာ၌လည်း "တထာကတ္တရိစ" ဟု ရှိသောကြောင့်လည်းကောင်း, ယထာ ကတ္တရိစ" ဟု "ယထာ" သဒ္ဒါဖြင့် တချို့မှရှိသည်မှာမကောင်း၊ ကတ္တရိစ၌ \ စသဒ္ဒါကို နိဿေသ၌ "ယပစ္စည်းကို ၎င်းသော အနုကမုန" ဟုဆို၏၊ ရှာသ၌ကား "ဝုတ္တပ္ပ–ကာရာနုကမုန (ဆိုအပ်ပြီးသော) စ၀ဂ္ဂပ္ပြဲ ယ၀ ပုဗ္ဗရုပ်ပြုဟူသော အာဒေသ အပ္ပြုကို ၎င်းသော (အနုကမုန)" ဟုဆို၏၊ သို့သော် "တထာ ကတ္တရိပိ" ဟု အပိသဒ္ဒါဖြင့် ဝုတ္တိဖွင့်ပုံကို ထောက်လျှင် ရှေး ၂–သုတ်၌ပြအပ်ပြီးသော ဘာ၀ ကမ္မကိုပေါင်းသော သမ္ပိတ္ထနဟုထင်သည်၊ "ဘောက်ဟောသာမက, ကတ္တား ဟော၌လည်း ပြု" ဟူလို။

ပုံစံများ။ ။ဗုဒ္ဓတိကိုအခြေပြု၌ ရုပ်တွက်ထား၏၊ ဝိဒ္ဓတိကို "ဝိ၀=ဝိဒ္ဓ နေ (ထိုးဖောက်ခြင်း)" ဟု ဆို၍ ဗုဒ္ဓတိအတိုင်းတွက်၊ မညတိကို"မန=ဉာဏော" ဟု ဆို၍ ဟညတေ ကဲ့သို့တွက်၊ သိဗ္ဗတိကိုလည်း "သိ၀=တန္ဓ သန္ဓာနေ (တစ်နည်း "သိဗ္ဗနေ–ချုပ်ခြင်း၌") ဟုဆို၍ ဒီဗ္ဗတေအတိုင်းတွက်၊ ဤ ၂–ရုပ်၌ ဒိ၀ါဒိယနှင့် တိ၀ိဘတ် သက်ရခြင်းသာ ထူး၏၊ စ၀ဂ် ယ၀ ပုဗ္ဗရုပ် အပ္ပြုမစုံတတ် သေး၍ "ပစ္ဆတိ–ကျက်၏၊ ရုစ္ဆတိ–နှစ်သက်၏၊(ရုစ=ရောစနေ၊) ယုဇ္ဇတိ–သင့်၏၊ (ယုဇ=ယောဂေ)၊ ဥပ္ပဇ္ဇတိ – ဖြစ်၏၊ (ဥပုဗ္ဗပဒ = ဂတိမှိ)။ ["ယူရ=ဇိရဏာ ဟိ" သေ (ဆွေးမြည့်အိုမင်းခြင်း, ညှဉ်းဆဲခြင်း) ဟူသော ဓာတ်ဖြင့် ဓာတွန်နှင့် တကွ ဒိ၀ါဒိယကို ရပ္ပြု၍ ယူလျတ်" ဟု ပုံစံထုတ်သင့်၏၊ [ကုပ္ပတိ–စိတ်ဆိုး၏၊ (ကုပ=ဇကာပေ)၊ ဒိပ္ပတိ–တောက်ပ၏၊ (ဒိပ=ဒိတ္တိယံ၊) ဤကို ကွစိဓာတုဖြင့် ရသပ္ပြု၊ [ဝပဓာတ်သည် ဘူ၀ါဒိဖြစ်၍ "ဝပ္ပတိ" ဟု ရှိ၏၊ ထို့ကြောင့် "ဝပ္ပတိ" ဟု မထုတ်သင့်၊] တုဿတိ–နှစ်သက်၏၊ (တုသ=ပီတိမှိ)၊ ဤသို့ စသည်ဖြင့် စုံနိုင်သမျှ စုံအောင် ပုံစံကို ရှာကြံပါလေ။

၄၄၅။ ဘူဏ္ဍေ၀၊ ပေ၊ ဂဏာတော။ ။ ဘူ၀ါဒိ၌ အာဒိ သဒ္ဒါသည် ပကာရအနက်ရှိ၏၊ ပကာရဟူသည်လည်း "အတူ" ဟူသော အနက်တည်း၊ ဓာတုဂဏဟူသည် (ပုရိသာဒိဂိုဏ်း စသည်ကဲ့သို့) တစ်ဂိုဏ်းဖွဲ့ရသော ဓာတ် တည်း၊ ဓာတု – ဓာတ် + ဂဏ – ဂိုဏ်း (အပေါင်း)၊ "ဘူ၀ါဒိ+ဓာတုဂဏ" ဟူသော စကား ၂–ရုပ်ကိုပေါင်းစပ်၍ "ဘူ၀ါဒိဂိုဏ်း၊ ၀ါ–အပစ္စည်းသက်ရခြင်း

အားဖြင့် ဘူဓာတ်နှင့်တူသော ဓာတ်အပေါင်း" ဟု မှတ်။ [ဘူဝါဒိဒ္ဓ "ဘူ+အာဒိ" ဟုလည်းကောင်း, ဘူ+ဝါ–အာဒိဟုလည်းကောင်း ၂–နည်း ပုဒ်ခွဲ၍ ပြထားသည်ကို ရူပသိဒ္ဓိ–ဘူဝါဒယော ဓာတဝေါသုတ်မှာ ရှု။]

ကတ္တာရီ။ ။ ကတ္တာရိဟု ဆိုသောကြောင့် "အပစ္စည်းက ကတ္တားအနက်ဟောသည်" ဟု ယူဆဖွယ်ရှိ၏၊ သို့သော် ဘဝတိ စသည်ဌ တိဝိဘတ်သာ ကတ္တားအနက်ကို ဟော၏၊ အ ပစ္စည်းကိုကား "ပစ်+တိ" စသည်ဖြင့် ပြီးသောအခါ ကပ်ဖို့ရာ သရမရှိမည်စိုး၍ ရုပ်ပြီးရုံ အကျိုးငှာသာ သက်စေရသည်၊ ထိုအပစ္စည်းက ကတ္တားအနက်ကို မဟောနိုင်။ ["ပစ္စယော ရူပသိဒ္ဓိ မတ္တောဝ=ပစ္စည်းသည် ရုပ်ပြီးရုံမျှ အကျိုးရှိ၏၊"] အပစ္စည်း မသက်ဘဲ ရုပ်ပြီးနိုင်သော ဘဝိသတိ စသည်ဌကား အပစ္စည်းပင် မသက်ရတော့ချေ၊ ထို့ကြောင့် ဤကစ္စည်းဝတ္တိဌ "ကတ္တာရိ" ဟု ဆိုထားသော်လည်း ရူပသိဒ္ဓိဌ "ကတ္တာရိ ဝိဟိတေသု ဝိဘတ္တိပစ္စယေသု ပရေသု" ဟုလည်းကောင်း, ကာတန္တ္ရဝတ္တိဌ "ကတ္တာရိ ဝိဟိတေ သဗ္ဗဓာတုကေ ပရေ" ပုဒ်သည်းကောင်း ဖွင့်ကြသည်၊ ထိုအဖွင့်များအရ ကတ္တားအနက်ကို တိစသော အာချာတ်ဝိဘတ် မာနအန္တ စသော ပစ္စည်းတို့ကဟော၍ အပစ္စည်းကား ရုပ်ပြီးစေရုံမျှသာ ဖြစ်သည်ဟုဆိုလိုသည်။ [ပစတိကို အခြေပြု၍ တွက်ပြထား၏၊ ပဌတိကို "ပဌ=ဝိဘတ္တိယံ ဝါစာယံ" ဟုဆို၍ နည်းတူတွက်၊ ဘဝတိကို ဩအဝ သရေသုတ်ကြည့်၊ ဧယတိကို ဧ အယ သုတ်ကြည့်။]

သဗ္ဗဓာတုကေ။ ။ကာတန္တ္ရဝတ္တိဝယ် "သဗ္ဗဓာတုကေ ပရေ–ဟိယျတ္တနီ စသော သဗ္ဗဓာတ် ဝိဘတ်နှောင်းရာ၌ အပစ္စည်းသက်" ဟုလည်းကောင်း, ရူပသိဒ္ဓိ၌လည်း "သဗ္ဗဓာတုကမှိယေဝါ–ယ မိဿတေ" ဟုလည်းကောင်းဆိုထား၏၊ ထိုစကား၏အဓိပ္ပာယ်ကား–ဝတ္တမာန် စသော သဗ္ဗဓာတ် ဝိဘတ်နှောင်းရာ၌ ကပ်ဖွယ်သရ မရှိ၍ အပစ္စည်း သက်ရ၏၊ ပရောက္ခာ စသော အသဗ္ဗဓာတ် ဝိဘတ်များ နှောင်းရာ၌မူ အ–ဥစသော ဝိဘတ်များက သရဝိဘတ် ဖြစ်သောကြောင့်လည်းကောင်း, တ္ထစသော ဗျည်းအသဗ္ဗဓာတ် နှောင်းရာ၌လည်း "ဣကာရာဂမော အသဗ္ဗဓာတုကမှိ" သုတ်ဖြင့် ဣသရ လာသောကြောင့်လည်းကောင်း, ကပ်ဖွယ်သရရှိရကား အပစ္စည်း သက်ဖွယ်မလိုတော့၊ အပစ္စည်းမပါဘဲပင် ရုပ်ပြီးနိုင်ပြီ–ဟူလို။

မေးဖွယ်။ ။ အန္တီစသော သဗ္ဗဓာတ် ဝိဘတ်နှောင်းရာတို့၌ ကပ်ဖို့ရာ သရရှိသောကြောင့် အပစ္စည်း သက်ဖွယ် လိုသေးသလော–ဟု မေးဖွယ်ရှိ၏၊ အန္တီ စသည်နှောင်းရာ၌ အပစ္စည်း မသက်ဘဲ ရုပ်ပြီးနိုင်သည်ကား မှန်၏၊ သို့သော် သဗ္ဗဓာတ်ချင်းတူပါလျက် တချို့နှောင်းရာ၌ သက်၍ တချို့ နှောင်းရာ၌ မသက်လျှင် စာသင်ယဉ်တို့ အမှတ် ခက်ဖွယ်ရှိသောကြောင့် ပဋ္ဌာနဂတိက နည်းအားဖြင့် သဗ္ဗဓာတ်နှောင်းရာတိုင်း၌သက်၍ အပစ္စည်း မလိုသောရုပ်များ၌ လောပဆွေတွေ့ မကာရောသုတ်ဖြင့် ချေပစ်ရသည်။

ရုဓာဒိတော နိဂ္ဂဟီတ ပုဗ္ဗဒ

၄၄၆။ ကတ္တရိ-၌၊ ရုဓ ဣတ္ထေဝ့မာဒိတော-ရုဓ အစရှိသော၊ ဓာတုဂဏတော အပစ္စယော ဟောတိ၊ ပုဗ္ဗေ-အပစ္စည်းမှရှေ့၌၊ နိဂ္ဂဟီတာ ဂမော-နိဂ္ဂဟီတ်လာခြင်းသည်၊ ဟောတိ၊ ရုန္ဓတိ-ပိတ်ဆို့၏၊ ဆိန္ဒတိ-ဖြတ်၏၊ ဘိန္ဒတိ-ခွဲ၏၊ စဂ္ဂဟဏေန-ဖြင့်၊ ဣ ဤ ဧ သြ ဣတိ-

---

ဝိကရဏပစ္စည်း။ ။ ဝိကရိယန္တီ ဓာတဝေါ ဧတေတီဟိ ဝိကရဏာ (အဝုတ္တ ကတ္တုသာဓန၊ ရူဠှိကာဝိဂ္ဂြိဟ်)၊ ဧတေဟိ-ဤပစ္စည်းတို့သည်၊ ဓာတဝေါ-ဓာတ်တို့ကို၊ ဝိကရိယန္တီ-အသီး အသီး ပြုအပ်ကုန်၏၊ ဝါ-ခွဲခြားအပ်ကုန်၏၊ ဣတိ-ဤသို့ ဓာတ်တို့ကို အသီးအသီး ခွဲခြားတတ်ကုန်သည်၏အဖြစ်ကြောင့်၊ တေ-ထိုပစ္စည်းတို့သည်၊ ဝိကရဏာ-တို့မည်၏၊ အပစ္စည်းသက်ရသော ဓာတ်စုကို ဘူဝါဒိဓာတ်ဟုလည်းကောင်း, အပစ္စည်းလည်းသက်ရှေ့၌ နိဂ္ဂဟီတ်လည်းလာ၍ ရှိပ်ပြီးရသော ဓာတ်စုကို ရုဓာဒိဓာတ်ဟုလည်းကောင်း, ကတ္တားဟော ယပစ္စည်းသက်၍ ရှိပ်ပြီးရသော ဓာတ်စုကို ဒိဝါဒိဓာတ်ဟုလည်းကောင်း, ဤသို့ ဓာတ်တို့ကို အသီးအသီး တသန့်စီ တသန့်စီ ခွဲခြားတတ်သောကြောင့် အ-အစ ရှိသော ပစ္စည်းများကို ဝိကရဏပစ္စည်းများဟု ခေါ်၏။

ဘူ။ ပစ္စည်း။ ။ ထိုဝိကရဏပစ္စည်းများက ဘူဝါဒိတော အ သုတ်မှ စုရာဒိတော ဏော ဏယာသုတ် တိုင်အောင်သော သုတ်တို့ဖြင့် သက်အပ်သော "အ, နိဂ္ဂဟီတပုဗ္ဗ အ, စသဒ္ဒါဖြင့် သက်ရသော ဣ ဤ ဧ သြ, ယ, ဏှ, ဏာ, ဥဏာ, နာ, ပ, ဏှာ, သြ, ယိရ, ဏော, ဏယ" အားဖြင့် ၁၇ ပစ္စည်းတည်း။

ဂိုဏ်းမှတ် ပစ္စည်း။ ။ ထိုဝိကရဏပစ္စည်းများကို ဂိုဏ်းမှတ်ပစ္စည်းဟုလည်း ခေါ်၏၊ အပစ္စည်း သက်ထားသည်ကို တွေ့ရလျှင် ဘူဝါဒိဂိုဏ်းဝင် ဓာတ်ဟုလည်းကောင်း, နိဂ္ဂဟီတပုဗ္ဗက အပစ္စည်း သက်ထားသည်ကိုတွေ့ရလျှင် ရုဓာဒိတတ်ဟုလည်းကောင်း, ယပစ္စည်းသက်ထားသည်ကို မြင်ရလျှင် ဒိဝါဒိဂိုဏ်းဝင် ဓာတ်ဟု လည်းကောင်း သိရသောကြောင့် ဂိုဏ်းအားဖြင့် ခွဲခြား သတ်မှတ်ပေးသော ပစ္စည်းများဟု ဆိုလိုသည်၊ ထိုပစ္စည်းများ၏ ခွဲခြား သတ်မှတ်ချက်အရ ("ဘူဝါဒိတော အ" စသော သုတ်စဉ်ကိုကြည့်၍) ဘူဂါဒိဂိုဏ်း, ရုဓာဒိဂိုဏ်းစသည်ဖြင့် အာချာတ်ဂိုဏ်း (ဂစ္ဆည်းအလို) ရှစ်ဂိုဏ်းဟုလည်းကောင်း, ရှုအလို ဂဟာဒိဂိုဏ်းကို ကိယာဒိဂိုဏ်း၌သွင်း၍ ၇ ဂိုဏ်းဟုလည်းကောင်း သိလေ၊ သက္ကတဘာသာကား ရှုဒ္ဓလာသော ၇ ဂိုဏ်းတွင် "အဒါဒိ, ဇုဟောတျာဒိ, တုဒါဒိ" ၃ ဂိုဏ်းထည့်၍ ၁၀ ဂိုဏ်းဟု ဆို၏၊ ထို ၃ ဂိုဏ်းကို (ရှုဒ္ဓ) ဘူဝါဒိတွင် သွင်းပြထားသည်။

ဘွာဒျာ-ဒါဒိ ဇုဟောတျာဒိ, ဒိဝါဒိ သ္မာဒိရေဝစ၊
တုဒါဒိစ ရုဓာဒိစ, တနာဒိ တျာဒိ စုရာဒယော။

၈၊ ၅၊ ၆၊ ၃ ဟူကုန်သော၊ ဧတေ ပစ္စယာ ဟောန္တိ-ကုန်၏၊ နိဂ္ဂဟီတံ-နိဂ္ဂဟီတ်သည်၊ ပုဗ္ဗံ-ရှေ့ဖြစ်၍၊ (အာဂမော) စ-လာသည်လည်း၊ ဟောတိ၊ ရန္ဓိတိ, ရန္ဓိတိ, ရန္ဓေတိ, ရန္ဓောတိ - ဖိတ်ဆို၏၊ သုမ္ဘောတိ, ပရိသုမ္ဘောတိ-ပုတ်ခတ်၏။ (၅၁၀)

၄၄၆။ နိဂ္ဂဟီတ ပုဗ္ဗဋ္ဌ။ ။ "ရဓာဒိတော+နိဂ္ဂဟီတံ+ပုဗ္ဗံ+စ"ဟု ၄-ပုဒ် ရှိသော သုတ်ဟု ရှုဋ္ဌဆို၏၊ နိဂ္ဂဟီတံ၌ ဗိန္ဒုကို သုခုစ္စာရဏ အကျိုးငှာ (သန္ဓိ) ဗျဉ္ဇနေစသုတ်ဖြင့် ချေ၊ ပုဗ္ဗံကို ဝုတ္တိ၌ ပုဗ္ဗေဟု ဖွင့်ထားသောကြောင့် သို့ကို အာဒိတော သြစ၌ စဖြင့် အံ့ပြုဟု နိဒ္ဒေသဆို၏၊ ရှုဋ္ဌကား "တတော ပုဗ္ဗံ ဟုတ္ဝာ" ဟု ဖွင့်သောကြောင့် နပုလ္လိင် ပဌမန္တ အဖြစ်ဖြင့်သာဖွင့်၏၊ ဤ ရှုအဖွင့်အတိုင်းပင် "နိဂ္ဂဟီတ+ပုဗ္ဗဋ္ဌ" ကို အနက်ပေးထားသည်။

အ၏ရှေ့၌ နိဂ္ဂဟီတ်လာ။ ။ "ရှေ့ဖြစ်၍ နိဂ္ဂဟီတ်လာ" ဟူရာ၌ "အဘယ်မှ ရှိနည်း" ဟု မေးဖွယ်ရှိ၏၊ "သုတာနု မိတေသု-တိုက်ရိုက် ကြားသိအပ်သော အရာ, မှန်းဆအပ်သော အရာတို့တွင်၊ သုတသမ္ဗန္ဓိဝ-ကြားအပ်သော အရာနှင့် အဆက်အသွယ်ရှိသောအရာသည်သာ၊ ဗလဝါ-အားရှိ၏" ဟူသော ပရိဘာသာနှင့်အညီ "အပစ္စယော" ဟု အပစ္စည်းသက်ခြင်းကို တိုက်ရိုက်ကြားအပ်ပြီးသောကြောင့် "ထိ အပစ္စည်းမှ+ရှေ့" ဟူသော အနက်ကိုသိနိုင်၏၊ ထို့ကြောင့် ရှု၌ "တတော ပုဗ္ဗံ ဟုတ္ဝာ-ထိပစ္စည်းမှ+ရှေ့ဖြစ်၍"ဟု ဖွင့်သည်၊ ဆက်ဦးအံ့-"ရ၎+အ" ဟုရှိရာ အပစ္စည်းမှ ရှေ့၌ နိဂ္ဂဟီတ်လာလျှင် "ရ၎ံ အ" ဟု ဖြစ်ဖွယ် မရှိပါလော-ဟု တစ်ဆင့်မေးဖွယ်ရှိ၏၊ "အပစ္စည်းမှ+ရှေ့" ဟု သာမညဆိုထားသော်လည်း "ဝုတ္တံ ဗိန္ဒုသရာနုဂံ" နှင့်အညီ နိဂ္ဂဟီတ်မည်သည် ရဿ သရသို့ အစဉ် လိုက်ရိုး (ရဿ သရကို မှီရိုး) ရှိသောကြောင့် အပစ္စည်းမှ ရှေ့လည်းကျ-သရလည်း မှီစရာရသော ရ၏နောက်၌ နိဂ္ဂဟီတ်လာ-ဟု မှတ်ပါ၊ ["တဋ္ဌ နိဂ္ဂဟီတံ ပကတိယာ သရာနုဂတတ္တာ ဓာတုသရတော (ရကဲ့သို့ ဓာတ်သရမှ) ပရံ ဟောတိ" ရှု။]

ပုံစံများနှင့် စအနက်။ ။ ရန္ဓတိကို အခြေပြု၌ ရပ်တွက်ထား၏၊ ဆိန္ဒတိကို ဆိဒိ, ဘိန္ဒတိကို ဘိဒိတည်၍တွက်၊ ပုဗ္ဗဋ္ဌ၌ စသဒ္ဒါသည် ယခုရှိသော ကစ္စည်းဝုတ္တိအလို ၈ ဤ ၆ သြ ပစ္စည်းသက်ခြင်းကို ဆည်းသော အဝုတ္တသမုစ္စည်းဟု ဆိုသင့်၏၊ သို့သော် ဤ စဂ္ဂဟဏေန စသောပါဠိသည် ရှာသဒ္ဒ် မဖွင့်သောကြောင့် ရှေ့ပါဠိမဟုတ်, ရှေ့မသိဒ္ဓိပါဠိကိုယူ၍ နောက်မှ ထည့်အပ်သောပါဠိဟု ဆိုကြ၏၊ မှန်၏-ရှာသဒ္ဒ် စသဒ္ဒါကို ဒုတိယတ္ထသမ္ဘိဏ္ဍနဟု ဆိုထားသည်၊ အပစ္စည်း သက်ခြင်းဟူသော ပထမအနက်ပေါ်ဝယ် နိဂ္ဂဟီတ်လာခြင်းဟူသော ဒုတိယအနက်ကို ပေါင်းသည်-ဟူလို။

ဒိဝါဒိတော ယော

၄၄၇။ ကတ္တာရိ–ဌ၊ ဒိဝုဏ္ဏော မာဒိတော–ဒိဝု ဤသို့ အစရှိသော၊ ဓာတုဂဏတော, ယပစ္စယော ဟောတိ၊ ဒိဗ္ဗတိ–တောက်ပ၏၊ သိဗ္ဗတိ–ချုပ်၏၊ ယုဗ္ဗတိ–စစ်ထိုး၏၊ ဝိဗ္ဗတိ–ပစ်ဖောက်၏၊ ဗုဗ္ဗတိ–သိ၏။ (၅၁၁)

သွာဒိတော

ဏု ဏာ ဉဏာစ

၄၄၈။ ကတ္တာရိ–ဌ၊ သု ဏ္ဏော၀မာဒိတော–သု အစရှိသော၊ ဓာတုဂဏတော၊ ဏု ဏာ ဉဏာ ဏ္ဏတိ–ဏု, ဏာ, ဉဏာ ဟူကုန်သော၊ ဧတေ ပစ္စယာ ဟောန္တိ၊ အဘိသု ဏောတိ, အဘိသုဏာတိ–ရှေးရှုနားထောင်၏၊ သံဝုဏောတိ, သံဝုဏာတိ–ကောင်းစွာ စောင့်ရှောက်၏၊ အာဝုဏောတိ, အာဝုဏာတိ–စောင့်ရှောက်၏၊ ဝါ–သိကုံး၏၊ ပါပုဏောတိ, ပါပုဏာတိ–ရောက်၏။ (၅၁၁)

ရုန္ဓိတိ စသည်။ ။ ရုန္ဓိတိစသည်ဌ စသဒ္ဒါဖြင့် ဏ္ဏ ဤ ၄ ဩ ပစ္စည်းသက်၍ ရှေ့ဌ နိဂ္ဂဟိတ်လာ၊ "သုဘ=သမ္မဟာရေ (ပုတ်ခတ်ခြင်းဌ)" ဟု ဓာတ်နှက်ဆို၍ ဩ ပစ္စည်းသက်လျှင် သုမ္ဘောတိဟုလည်းကောင်း, ပရိပုဗ္ဗ သုဘဓာတ်ဖြင့် "ပရိသုမ္ဘောတိ" ဟုလည်းကောင်းပြီး၏၊ သိဟိုဠ်မှဌ်ကား "ရုန္ဓိတိ, ရုန္ဓိတိ, သုမ္ဘောတိ, သုမ္ဘောတိ" ဟု ပုံစံ ၄ ခုသာ ရှိသည်။

၄၄၇။ ဒိဗ္ဗတိကို အခြေပြုကြည့်၊ သိဝု=တန္တ သန္တာနေ (တစ်နည်း–သိဗ္ဗနေ–ချုပ်ခြင်းဌ)" ဟု ဆို၍ ဒိဗ္ဗတိအတိုင်း တွက်၊ ဗုဗ္ဗတိကို အခြေပြု တထာဂတ္တ ရိစဌ် တွက်ထားပြီ၊ "ယုဓ=သမ္မဟာရေ, ဝိဓ=ဘာဌနေ" ဟု ဆို၍ ယုဗ္ဗတိ, ဝိဗ္ဗတိကို ဗုဗ္ဗတိအတိုင်း တွက်၊ ဒိဝုဓာတ်သည်ဒိဝါဒိဖြစ်မူ "ကီဠာ=မြူးထူးပျော်ပါး ကစားခြင်း, ဝိဇိဂီသာ–အောင်နိုင်လိုခြင်း, ဗျာ၀ဟာရ–ရောင်း၀ယ်လဲလှယ်ခြင်း (၀ါ–ပြောဆိုခြင်း), ဇုတိ–တင့်တယ်ခြင်း, ထုတိ–ချီးမွမ်းခြင်း, ဂတိ–သွားနိုင်ခြင်း, ကန္တိ–နှစ်သက်လိုလားခြင်း, သတ္တိ–စွမ်းနိုင်ခြင်းအားဖြင့် များသောအနက်ရှိ၏၊ စုရာဒိ ဖြစ်မူ, ပီဠာ–နှိပ်စက်ခြင်း, ပရိကူဇေန–ချုန်းဟုန်းခြင်းအနက်ရှိ၏၊ [သတ္တိတိုင်အောင်အနက်များကို ရူပသိဒ္ဓိဘာသာဋီကာ၌ ပြထားပြီ၊ ဒေ၀ေတိ ဒေ၀ယတိ–နှိပ်စက်တတ် ချုန်းတတ်၏၊ ဏ္ဏတိ, ဒေ၀ေါ–မိုးမည်၏။]

ဒိဝု ကီဠာဝိဇိဂီသာ, ဗျာ၀ဟာရ ဇုတိတ္ထုတိ၊
ဂတိ ကန္တိ သတ္တိသု ဒိ, စု ပီဠာ ပရိကူဇေနေ၊

၄၄၈။ ဏုဏာ ဉဏာစ။ ။ "ဏု+ဏာ+ဉဏာ" ဟု ပစ္စည်း ၃–ခုကို ၃ ပုဒ်ယူ၍ ဤသုတ်ကို ၅ ပုဒ်ရှိသော သုတ်ဟုလည်းကောင်း, ပစ္စည်း ၃–ခုလုံးကို တစ်ပုဒ်တည်းယူ၍ ၃ ပုဒ်ရှိသော သုတ်ဟုလည်းကောင်း ၀ါဒကွဲ၏၊ သုဏောတိ စသည်ဖြင့် ဏုပစ္စည်း, ဏာပစ္စည်း သက်ရာဌာနသည်များ၏၊ ဉဏာပစ္စည်းသက်ရာ

ကိယာဒိတောနာ ၄၄၉။ ကတ္တာရိ–၌၊ ကိ ဣစ္ဆေဝမာဒိတော–ကိ အစရှိသော၊ ဓာတု ဂဏတော, နာပစ္စယော ဟောတိ–ဖြစ်၏၊ ကိဏာတိ–ဝယ်၏၊ ဒိနာတိ–အောင်၏၊ (နိုင်၏)၊ ဓုနာတိ–တုန်လှုပ်၏၊ မုနာတိ–နှောင်ဖွဲ့၏၊ လုနာတိ–ရိတ်ဖြတ်၏၊ ပုနာတိ–ဖြူစင်၏။ (၅၁၄)

ဌာနကား "ပါပုဏာတိ, သက္ကုဏာတိ" စသည်ဖြင့် အနည်းငယ်သာရှိ၏၊ ထို့ကြောင့် ဏု ဏာ ၂ ပစ္စည်းကို ပဓာနထား၍ ဥဏာပစ္စည်းကို အပဓာန အနေအားဖြင့် ခွဲခြားပြီးလျှင် "ဏုဏာ–ဏုပစ္စည်း, ဏာပစ္စည်းတို့သည်၊ ဟောန္တိ၊ ဥဏာစ–ဥဏာ ပစ္စည်းသည်လည်း၊ ဟောတိ" ဟု ကြံလျှင် ဏု ဏာတစ်ပုဒ်, ဥဏာတစ်ပုဒ်ဖြစ်၍ ဤသုတ်ကို ၄ ပုဒ်ရှိသော သုတ်ဟု ဆိုသင့်သည်၊ စသဒ္ဒါကား ဏု ဏာ ပစ္စည်းကို ပေါင်းသော သမ္ဘိဏ္ဍနတည်း။

ပုံစံများ။ ။ အဘိသုဏောတိ အဘိသုဏာတိ ပါပုဏာတိတို့ကို အခြေပြု၍ ရုပ်တွက်ထား၏၊ "သံ+အာပုဗ္ဗ ဝု=သံဝရဏော (ခစာင့်ရှောက်ခြင်း၌)" ဟု ဆို၍ သံဝုဏောတိ သံဝုဏာတိ အာဝုဏောတိ အာဝုဏာတိတို့ကို နည်းမှီး၍ တွက်ပါ၊ ပါပုဏောတိရုပ်ကား တွေ့ရခဲ၏၊ ထို့ကြောင့် အာပဓာတ် ဏုပစ္စည်းဖြင့် "အာပဏောတိ" ဟုလည်းကောင်း, ပ ရှေးရှိလျှင် "ပါပဏောတိ (ပျံ့နှံ့၏)" ဟုလည်းကောင်း ဖြစ်တန်ရာ၏၊ ပါပုဏာတိ၌ "ပပုဗ္ဗ အာပဓာတ်" ဟု ပါ၌ ပျက်တတ်၏၊ "အပ=ပါပုဏာနေ, ပပုဗ္ဗော၊ ပေ၊ ဒီဃော" ဟု ရူပသိဒ္ဓိရှိရကား အပ၏ အကို ဒီဃပြုဖို့ရာ "အပ" ဓာတ်သာ ရူပသိဒ္ဓိနှင့်ညီသည်၊ သုဓာတ်၏ အနက်များစွာကို ဓာတွတ္ထ သင်္ဂီဟ စသော ဓာတ်ကျမ်းများ၌ရှု၊ သက္ကတ၌ ရနှင့်တွဲ၍ "သရ" ဟု ရှိသောကြောင့် ရှေ့ပုဒ်နှင့်တွဲရသည့်အခါ ထိုကွယ်ပျောက်နေသော ရ၏အစား ဒွေးဘော်လာ၍ "အဿောသို, ဗဟုဿုတော, ဝိဿုတော" စသည် ဖြစ်၏။

၄၄၉။ ကိ ဣစ္ဆေဝမာဒိတော။ ။ ကိယာဒိတောကို "ကိ+အာဒိတော" ဟု ဖြတ်၊ ဗျလာနမိယုဝါ သရေဝါသုတ်ဖြင့် ဤကို ဣယပြု၊ ထို့ကြောင့် "ကိ ဣစ္ဆေဝမာဒိတော" ဟု ဖြစ်၏၊ သက္ကတ၌, ရိဆွဲနှင့် "ကြိ=ကရိ" ဟုရှိသောကြောင့် နကို ဏ ပြုစေရသည်၊ ရှေ့ပုဒ်နှင့်တွဲသည့်အခါလည်း ပျောက်လေသော (ရ) အစား ဒွေးဘော်လာ၍ "ဝိဏ္ဏိဏာတိ–ကယဝိဏ္ဏယော" စသည်ဖြစ်၏၊ ကတ္တာရိ အလိုက်ကိုကြည့်၍ "ကိယာဒိတောနာ" ဟူသော ယောဂဝိဘာဂဖြင့် တဗ္ဗအနီယ တုံ့တုန စသော ပစ္စည်းတို့ကြောင့် နာပစ္စည်း သက်၍ "ဝိနိဓ္ဓိနိတမ္ဗံ" စသည် ဖြစ်၏။ [ရူ–ကဂါစဇာနံ (၅၃၃) သုတ်၏ အဆက်ကိုကြည့်။]

ပုံစံများ။ ။ ကိဏာတိကို အခြေပြုအတိုင်း တွက်၊ "ဒိ=ဒေယ် (အောင်ခြင်း၌)" ဟု ဆို၍ ဒိနာတိ, "ဓူ=ကမ္ပနေ (တုန်လှုပ်ခြင်း၌)" ဆို၍ ကိဏ္ဍိ

ဂဟာဒီတော် ပွ ဏှာ

၄၅၀။ ကတ္တရိ, ဂဟ ဣစ္ဆေဝမာဒီတော, ဓာတုဂဏတော, ပွ ဏှာ ဣတိ–ပွ, ဏှာ ဟူဏုန်သော၊ ဧတော ပစ္စယာ ဟောန္တိ၊ ဃပ္ပတိ, ဂဏှာတိ–ယူ၏။ [ရုပ်တွက်ပုံကို ဂဟသဒ္ဒ ဃပ္ပေ, ဟလောပေါ ဏှာမှီ သုတ်တို့၌ အခြေပြုမှာ ပြထား၏။] (၅၁၈)

တနာဒီတော ဩယီရာ

၄၅၁။ ကတ္တရိ တနု ဣစ္ဆေဝမာဒီတော ဓာတု ဂဏတော ဩယီရ ဣတိ–ဩယီရဟူကုန်သော၊ ဧတော ပစ္စယာ ဟောန္တိ၊ တနောတိ–ချဲ့၏။ တနောဟိ–ချဲ့လော့၊ ကရောတိ–ပြု၏။ ကရောဟိ–ပြုလော့၊ ကယိရတိ–ပြု၏။ ကယိရာဟိ–လော့၊ (၅၂၁)။ [တနောတိ ကယိ ရတိတို့ကို အခြေပြု၌ တွက်ထား၏။ ကရောတိကိုလည်း တနောတိအတိုင်းတွက်၊ တနောဟိ စသည်၌ ဟိဝိဘတ် သက်ရခြင်းသာ။]

ဓုကို ရသပြု၍ "ဓုနာတိ" ပြီးစေ၊ [ဓု=စာလနေ (လှုပ်စေခြင်း၌)" ဟူသော ဓာတ်လည်း ရှိ၏၊ သွာဒိဂိုဏ်း, ဏာပစ္စည်းမှ ဏကို သုတ်ကြီးဖြင့် နဝယ် ပြု၍ "ဓုနာတိ–လှုပ်စေ၏၊ ဝါကစီရာနိ–လျှော်တော သင်္ကန်းတို့ကို၊ ဓုနန္တော–လှုပ်စေလျက်၊ ဝါ–ခါလျက်၊ ပါပ်ကေ ဓမ္မေ–တို့ကို၊ ဓုနာတိ–လှုပ်စေ၏ (ခါ၏)" ဟု ဖြစ်၏။] ဤ ကိယာဒိ၌ကား လှုပ်စေခြင်းအနက်မဟုတ်၊ တုန်လှုပ်ခြင်းအနက်တည်း၊ ထို့ကြောင့် "ဓုနာတိ ကမ္မတိ–တုန်လှုပ်တတ်၏၊ ဣတိ ဓူမော (မီးခိုး) မည်၏" စသည်ဖြစ်၏၊ "မု=ဗန္ဓနေ" ဟူသော ဓာတ်ဖြင့် မုနာတိ ပြီး၏၊ "မုနန္တိ ဧတေနာတိ မုခံ=နှောင်ဖွဲ့ကြောင်းဖြစ်သော ပါးစပ်၊ ["မုန=ဉာဏော" ဟူသော ဓာတ်ဖြင့်လည်း အာချာတ်၌ ဓာတွန် (နှ်) ကို သုတ်ကြီးဖြင့်ချေ၍ "မုနာတိ" ဟု ဖြစ်၏။] "လူ=ဆေဒနေ" ဖြင့် လုနာတိ, ပူ=ပဝနေ (ဖြူစင်ခြင်း၌)၊ တစ်နည်း–"ပု=သောဓေ–သုတ်သင်ခြင်း၌" ဟု ဆိုရ၍ ပုနာတိကို တွက်။

၄၅၀။ ဂဟာဒီတော။ ။ "အာဒိသဒ္ဒါသည် အတူဟူသော (ပကာရ) အနက်ကို ဟောဘ" ဟု ရှု၌ဆို၏၊ ဤ၌ "အတူ" ဟူရာဝယ် ဏှာ ပစ္စည်းသက်၍ ပြီးကောင်းခြင်း တူသည်ကို ဆိုလိုသည်၊ ပွ ပစ္စည်းကား ဂဟ ဓာတ်နှောင်သာ သက်သည်၊ ထိုဏှာပစ္စည်းသက်၍ပြီးကောင်းသော ဓာတ်များလည်း အာချာတ်ပုဒ်အဖြစ်ဖြင့်မရှိ၊ နာမ်ပုဒ်အဖြစ်ဖြင့်သာ အတော်များများရှိ၏၊ ထို့ကြောင့် သဒ္ဒနီတိတို့၌ "ဂဟာဒီတော ယထာရဟံ အာချာတတ္ထေ နာမတ္ထေစ ပွဏှာ" ဟု သုတ်တည်လေသည်။ [အာချာတတ္ထေ–အာချာတ်ပုဒ်၏အနက်ကိုလည်းကောင်း၊ နာမတ္ထေစ – နာမ်၏အနက်ကိုလည်းကောင်း၊ ဝတ္ထေ–ဆိုထိုက်သော်၊ ဂဟာဒီတော–၌၊ ကတ္တရိ–၌၊ ပွ ဏှာ ဟောန္တိ၊] ဂဟာဒိ ပုံစံများကိုလည်းကောင်း, ဂိုဏ်း သီးခြား သင့်–မသင့်နှင့် ဏှာပစ္စည်း ဆိုရကျိုးကိုလည်းကောင်း ရှုဘာသာ ဋီကာ၌ ပြထား၏။

စုရာဒီတော ဏေ ဏယာ ၄၅၂။ ကတ္တာရိ၊ ယေ၊ ဏေ ဏယ ဣတိ ဧတေ ပစ္စယာ ဟောန္တိ၊ ကာရိတသညာစ-ကာရိတ်အမည်ရှိကုန်သည်လည်း၊(ဟောန္တိ)၊ စောရေတိ, စောရယတိ-ခိုး၏၊ စိန္တေတိ, စိန္တယတိ-ကြံစည်၏၊ မန္တေတိ, မန္တယတိ-ကိုင်ပင်၏။ (၅၂၆)

အတ္တနော ပဒါနိ ဘာဝေစကမ္မနိ ၄၅၃။ ဘာဝေစ ကမ္မနိစ အတ္တနော ပဒါနိ ဟောန္တိ။ ပြုံစံများကို ၄၄၀, ၄၄၁ သုတ်တို့၌ အနက်ပေးခဲ့ပြီ၊ ရုပ်တွက်ပုံကိုလည်း ထိုသုတ်များ၌ ညွှန်ပြခဲ့ပြီ၊ ဘာဝေစ၌ စသဒ္ဒါသည် ကမ္မနိကိုပေါင်းသော သမ္မိဿနဟု နိဒ္ဒေသ ဆို၏၊ ရှေ့ကား ကမ္မ

၄၅၂။ စောရေတိကို အခြေပြု၍ပြထားပြီ၊ စိန္တ=စိန္တာယံ (ကြံစည်ခြင်း၌) မန္တ = ဂုတ္တဘာသနေ (လုံခြုံစွာဆိုခြင်း, တိုင်ပင်ခြင်း၌)ဟု ဆို၍ စောရေတိ အတိုင်း စိန္တေတိ မန္တေတိတို့ကို တွက်၊ စောရယတိစသည်၌ ဏယပစ္စည်းသက်။

ကာရိတသညာစ။ ။ ဓာတုဟိ ဏေ ဏယ စသော သုတ်မှ ကာရိတာနိ ပုဒ်သည် မဏ္ဍူကဂတိကနည်းအားဖြင့် (ဖားခုန်သကဲ့သို့ ခုန်၍) လိုက်လာ၏၊ ထို့ကြောင့် "ကာရိတသညာ" ဟု ဖွင့်သည်၊ ကာရိတ် မှည့်ခြင်းသည် ကာရိတာနံ ဏော လောပံသုတ်ဖြင့် ဏ အနုဗန်ကို ချေရခြင်း အကျိုးရှိ၏၊ ကာရိတ (ပြုစေ) ဟူသော သဒ္ဒါအားလျော်စွာ စေခိုင်းခြင်းအနက်ကို မဟောနိုင်သော ကြောင့် ဤကာရိတ်မျိုးကို ရုဋ္ဌိကာရိတ်ဟု ခေါ်၏၊ "ဏ် အနုဗန်ရှိခြင်းအားဖြင့် ဏောဏယစသောကာရိတ်ပစ္စည်းများနှင့်တူသောကြောင့် သဒိသူပစာရအားဖြင့် တင်စားအပ်သော ကာရိတအမည်ဖြစ်သည်" ဟူလို၊ ဤသို့ ရုဋ္ဌိကာရိတ် ဖြစ်သောကြောင့် "စောရေတိ-ခိုးစေ၏" ဟု (စေ) အနက် မပေးနိုင်။

ဘာဝကမ္မအလိုက်ကိုစဉ်းစား။ ။ နောက်သုတ်မှ ဘာဝကမ္မ သဒ္ဒါကို ခြေလှမ်းလှည့်သကဲ့သို့ ရှေ့သို့ ပြန်လှည့်လိုက်စေ၍ ဘောက်အနက်ဟော ဝိဘတ် ပစ္စည်း နှောင်းရာ၌လည်း ဤဏေ ဏယတို့ကို သက်၍ "စောရိယဘော-ခိုးခြင်း, ခိုးအပ်၏" ဟု ဖြစ်ကြောင်းကို ရှု၌ ဆိုသေး၏၊ သို့သော် "စိန္တိယတေ, မန္တိယတေ" စသည်၌ ဏေပစ္စည်းမသက်ဘဲ ပြီးသောကြောင့်လည်းကောင်း စောရိယတေ၌ ဏေပစ္စည်း မသက်သော်လည်း အညေသုစဖြင့် စု၏ ဥကို သြဝုဒ္ဓိပြုနိုင်သောကြောင့်လည်းကောင်း ဣဘာဝကမ္မလိုက်စေခြင်းကို စဉ်းစားသင့်၏၊ ကိတ် ဘောက်ဟောပုဒ်များ၌ကား ကတ္တာရိဟူသော အလိုက်ကိုကြည့်၍ "ရဓာဒိ, ဒိဝါဒိ, သ္မာဒိ, ကိယာဒိ, ဂဟာဒိ ပစ္စည်းများပင် သက်၍ "ရန္ဓိတဗ္ဗံ, မညိတဗ္ဗံ" စသည်ဖြင့် ရုပ်ပြီးနိုင်ရကား "စောရယိတဗ္ဗံ, မန္တယိတဗ္ဗံ" စသည်ဖြင့် စုရာဒိ ပစ္စည်း သက်စေလိုမူ ကတ္တာရိ အလိုက်ကိုကြည့်၍ သက်နိုင်မည်သာ။

ကတ္တားအနက်ကို ဆည်းသော အဝတ္တာသမုစ္စည်းဟု ဆိုသည်၊ ထိုကမ္မကတ္တားကို (ရ) ယော ကာရေတိ သဟေတုသုတ်၌ ပြ၏။] (၄၄၄)

၄၅၄။ ကတ္တရိစ အတ္တနော ပဒါနိ ဟောန္တိ၊ မညတေ–သိ၏၊ ရောစတေ–တောက်ပ၏၊ သောစတေ–စိုးရိမ်၏၊ ဗုဇ္झတေ–သိ၏။ ဧယတေ–ဖြစ်၏။ [ကတ္တရိစ၌ စ သဒ္ဒါသည် ရှေ့သုတ်လာ ဘောအနက် ကဲ့ အနက်ကိုပေါင်းသော သမ္မိဿနဟု ထင်သည်၊ နျာသ၌ အတ္တနော ပဒါနိပုဒ်ကို ငင်သော အနုကမ္ပနဟု ဆိုသည်။] (၄၄၀)

ကတ္တရိစ

၄၅၄။ ပုံစံများ။ ။ "မညတေ" ကို အခြေပြု၍ ရုပ်တွက်ပြထား၏၊ "ရစ=ဒိတ္တိမှိ" ဟု ဆို၍ တေဝိဘတ် ဘူဝါဒိ အပစ္စည်း အညေသုစသုတ်ဖြင့် ဝုဒ္ဓိပြု၍ ရောစတေကိုလည်းကောင်း, သုစ=သောကေ (စိုးရိမ်ခြင်း၌)" ဟု ဆို၍ သောစတေကိုလည်းကောင်း တွက်၊ ဗုဇ္ဈတေကား တထာကတ္တရိသုတ်လာ ဗုဇ္ဈတိအတိုင်းပင်၊ တေဝိဘတ် သက်ရခြင်းသာ ထူး၏၊ "ဧယတေကို ဧန=ဧနနေ" ဟု ဆို၍ ဓာတွန်ချေ, တေဝိဘတ် ဒိဝါဒိ ယပစ္စည်းသက်၊ ဧနာဒိနမာ တိမှိစသုတ်၌ "ဧနာဒိနမာ" ဟူသော ယောဂဝိဘာဂဖြင့်ဓာတွန် (နိ) ကို အာပ္ပု, ဧခွင်း, ချေ, ကပ် ဟု ရှု၌ ရုပ်တွက်၏။ [နျာသ၌ကား "ကွစိဓာတုသုတ်ဖြင့်" ဓာတွန် (နိ) ကိုချေ, ဧ၏ အကို ဒီဃ ပြုလေသည်။] ရှေ့သုတ်နှင့် ဤသုတ် ပေါင်း၍ အတ္တနောပုဒ် ဝိဘတ်များသည် ဘော ကဲ့ ကတ္တား အနက် ဤ ၃ ပါး ကို ဟောနိုင်၏ဟု ဆိုသည်။

ဘူကရဓာတ်တို့ဖြင့် အနက်ပြရပုံ။ ။ "ဘူကရာ သဗ္ဗဓာတွတ္ထဗျာပကာ" နှင့်အညီ ဘူဓာတ်၏သတ္တာ (ထင်ရှားဖြစ်ခြင်း) အနက်နှင့် ကရဓာတ်၏ (ပြုခြင်း) အနက်သည် ဓာတ်နက် အားလုံးတွင် ပါဝင်နိုင်သော သာမညအနက် ဖြစ်၏၊ ချဲ့ဦးအုံ–သွားခြင်းကြိယာ အထင်အရှား ဖြစ်နေခြင်းကို "ဂစ္ဆတိ–သွား၏" ဟု ဆို၏၊ ထို့ကြောင့် ဂစ္ဆတိ၌ "ဂမနံ ဘဝတိ–သွားခြင်းဖြစ်၏" ဟု ဘူဓာတ်၏ အနက် ပါဝင်နိုင်၏၊ "ပုရိသော ဂစ္ဆတိ–ယောကျ်ား, သွား၏" ဟူရာ၌ ယောကျ်ားသည် သွားခြင်းကြိယာကို ပြုနေခြင်းပင်ဖြစ်၏၊ ထို့ကြောင့် ဂစ္ဆတိ၌ "ဂမနံ ကရောတိ–သွားခြင်းကို ပြု၏" ဟု ကရဓာတ်အနက်လည်း ပါဝင်၏၊ ထို့ကြောင့် ဝိဘတ်နက် ပစ္စည်းနက်တို့ကို ပြရာ၌လည်းကောင်း, ဤ ၄၅၃, ၄၅၄ သုတ်တို့၌လည်းကောင်း "ဘာဝကမ္မေသုယော, ဘာဝကမ္မေသု တဗ္ဗာ နိယာ" စသော သုတ်တို့၌လည်းကောင်း, ဓာတ်အားလုံးနှင့် ဆက်ဆံသော ဘူဓာတ်, ကရဓာတ်တို့ဖြင့် ပြလေ့ရှိသည်၊ ဘူဓာတ်ဖြင့် "ဘာဝေ" ဟု ပြရာ၌ သွားမှု၏ဖြစ်ခြင်း, အိပ်မှု၏ဖြစ်ခြင်း စသော အားလုံးကြိယာ၏ ဖြစ်ခြင်းအနက်များ ပါဝင်၍ ကရဓာတ်ဖြင့် "ကမ္မနိ, ကတ္တရိ"ဟု ပြရာ၌ သွားမှုကို ပြုအပ်စားမှုကို ပြုအပ် စသော ကဲ့အနက် အားလုံး, သွားမှုကိုပြုတတ် စသော ကတ္တား အနက်အားလုံး ပါဝင်နိုင်ကြသည်–ဟူလို။

ဓာတုပစ္စယေဟိ ဝိဘတ္တိယော ဟောန္တိ။ [တိတိကွတိ (၅၃၁)

၄၅၅။ ဓာတုနိဒ္ဒေတိ – ဓာတ်အနက်၌ ညွှန်ပြအပ်ကုန်သော၊ ခါ၊ဒိကာရိတန္တေ ဟိ–ခ အစ ကာရိတ်အဆုံး ရှိကုန်သော၊ ပစ္စယေဟိ–ပစ္စည်းတို့မှ နောက်၌၊ ဝိဘတ္တိယော ဟောန္တိ။ စသော ပုံစံတို့၏ အနက်ကို ၄၃၃ စသည်၌ ပြခဲ့ပြီ၊]

၄၅၅။ ဓာတုပစ္စယေဟိ။ ။ တိဇ ဂုပ ကိတ မာနေဟိ စသော သုတ်မှ စ၍ ဓာတုရူပေ နာမသ္မာ ဏယောစ တိုင်အောင် သုတ်တို့ဖြင့် သက်အပ်သော "ခ, ဆ, သ, အာယ, ဤယ, ဏော, ဏယ, ဏာပေ, /ဏာပယ, (အတ္ထသဒ္ဒါ စ သဒ္ဒါတို့ဖြင့်သက်ရသော) အလ, အာရ, အာလ" ဤ ၁၂–ပစ္စည်းကို ဓာတုပစ္စယ" ဟု ခေါ်၏၊ ဘာ့ကြောင့် ဓာတုပစ္စယအမည် ရကြသနည်း .....ဟု မေးဖွယ်ရှိ၏၊ အဖြေကား ဓာတ်၏အနက်ကို ဟောသောကြောင့် "ဓာတုပစ္စယ" အမည်ရကြ,သည်၊ ရှေ့ဦးအုံ–ခ ဆ သ ပစ္စည်းတို့သည် တိဇ စသောဓာတ်တို့၏ သည်းခံခြင်း စသော ဓာတ်နက်၌ ညွှန်ပြအပ်သော ဓာတုနိဒ္ဒိဋ္ဌ ပစ္စည်းတို့တည်း၊ ["ဒေဝေါယေဝ ဒေဝတာ" ၌ တာပစ္စည်းသည် သွတ္ထု၌ သက်သကဲ့သို့ ခ–ဆ–သ တို့လည်း ဓာတ်၏အနက် တည်းဟူသော သွတ္ထု (သကတ္ထ) ၌ သက်ကုန်၏–ဟု မှတ်၊ "လုပ် တိဇကိတေဘိ သန် ပရော ဘဝတိ သွတ္ထေ"–ကာတန္တ ဝုတ္တိ။]

ဆက်ဦးအုံ။ ။ အာယ ဤယပစ္စည်းတို့သည် အာစာရ (အာပုဗ္ဗစရဓာတ်၏) အနက် အတ္တိစ္ဆာ (ကျူသုဓာတ်၏) အနက်တို့ကို ဟောကုန်၏၊ ဏော စသော ကာရိတ် ၄–ပစ္စည်းကား စေခိုင်းခြင်း ကြိယာ ဟူသော ဓာတ်နက် တစ်မျိုးကို ဟောကုန်၏၊ ဓာတုရူပေ နာမသ္မာ ဏယောစဖြင့်သက်သော ဏယပစ္စည်းသည် အတိက္ကမ (အတိပုဗ္ဗ ကမု) စသော ဓာတ်၏အနက်ကိုဟော၏၊ ဤသို့ ဓာတ်၏ အနက်၌ ညွှန်ပြအပ်သောကြောင့် "ဓာတုနိဒ္ဒိဋ္ဌ" အမည်ရသော ပစ္စည်းတို့သည် ထိုထိုဓာတ်၏အနက်ကို ဟောပြသဖြင့် ဓာတ်သဘော သက်ရောက်ရကား (ဓာတ်နှင့်အလားတူရကား) "ဓာတုဘူတာ–ဓာတ်အစစ် မဟုတ်သော်လည်း ဓာတ်ကဲ့သို့ ဖြစ်၍ ဖြစ်ကုန်သော+ပစ္စယာ–ပစ္စည်းတို့တည်း" ဟူသော ဝိဂြိုဟ်အရ "ဓာတုပစ္စယ" အမည်ရကြ၏၊ ထို့ကြောင့် ကာတန္တ၌လည်း "တေ ဓာတဝေါ (သုတ်)၊ တေ သနာဒျန္တာ ဓာတုသညာ ဘဝန္တိ" ဟု ထိုပစ္စည်း ဆုံးသော "တိတိက္ခ၊ ပေ၊ အတိဟတ္ထယ" ကဲ့သို့ ပုဒ်များကို ဓာတ်ဟု အမည်မှည့်လေသည်။

အမှာ။ ။ ဤသို့ ဓာတ်အမည်ရသောကြောင့် ဓာတ်ကဲ့သို့ ပကတိ၌ ပါဝင်ရကား အာချာတ်ဝိဘတ် ကိတ်ပစ္စည်းတို့ မသက်ခင် ဤဓာတုပစ္စယအမည်ရသော ပစ္စည်းများကို ဓာတ်နှင့် တွဲဖက်၍ ရှေးဦးစွာ သက်ထားရသည်၊ ဆောင်ပုဒ်ကို အခြေပြု၌ ပြထားပြီ။

(၄၅၆) ရှု (၄၃၀)။ [အနက်အဓိပ္ပာယ် ရှုပ်အားလုံး
ကတ္တာရိပရသ္သပဒံ လွယ်ပြီး၊ အနည်းငယ် မှတ်ဖွယ်ကို အခြေပြုမှာ ရှု။]
၄၅၇။ ဘူဝ္ဟစ္ဆေဝမာဒယော–ဘူ ဤသို့ အစရှိကုန်သော၊
ဘူဝါဒယော ယေ သဒ္ဒဂဏာ–အကြင် သဒ္ဒါ အပေါင်းတို့သည်၊ သန္တိ–
ဓာတဝေါ ရှိကုန်၏၊ တေ–ထိုသဒ္ဒါ အပေါင်းတို့သည်၊ ဓာတုသညာ–
ဓာတ်အမည် ရှိကုန်သည်၊ ယောန္တိ၊ ဘဝတိ–ဖြစ်၏၊ ဘဝန္တိ–ကုန်၏၊ စရတိ–
လှည့်လည်၏၊ ပေ၊ ဂစ္ဆန္တိ–ကုန်၏။ (၄၂၄)
ဣတိအာရျာတကပ္ပေ ဒုတိယော ကဏ္ဍော။

ဤသုတ် တည်ရကျိုး။ ။ ဓာတုလိင်္ဂဟိ ပရာပစ္စယာနှင့်အညီ အာရျာတ် ဝိဘာတ်တို့သည် ဓာတ်နောက်၌သာ သက်လေ့ရှိရကား ခ စသော ဓာတုပစ္စယ နောင်မသက်နိုင်သကဲ့သို့ ဖြစ်နေသောကြောင့် ဓာတုပစ္စယနောင် အာရျာတ် ဝိဘာတ်တို့ သက်နိုင်စေခြင်းအကျိုးငှာ "ဓာတုပစ္စယေဟိ ဝိဘတ္တိယော=ဓာတု ပစ္စယနောင် အာရျာတ်ဝိဘာတ်များသက်လေ" ဟု ပရိဘာသာသုတ်ကို အားထုတ် ရပြန်သည်၊ ကြွင်းသော မှတ်ဖွယ်ကို အခြေပြု၌ပြထားပြီ၊ ပဗ္ဗတာယတိ စသည်ကို ဆိုင်ရာသုတ်၌ ရှုပ်တွက်ခဲ့ပြီ၊ တိတိက္ခတိ စသည်ကို တတိယပိုင်းကျမှ တွက်။

အမျိုးမျိုး နာမည်တပ်ပုံ။ ။ ခ အစ ကာရိတ် အဆုံးရှိသော ၁၂ ပစ္စည်းကို "ဓာတုပစ္စယ" ဟုနာမည်တပ်ခြင်း၌ "ဓာတုပစ္စယေဟိ" ဟု ကစ္စည်းသုတ် တိုက်ရိုက်ရှိသောကြောင့် ဝါဒမကွဲသင့်၊ သို့ပါလျက် အချို့က ပဗ္ဗတ စသော နာမ်နောင်သက်သော အာယ စသော ပစ္စည်းများကိုကား "နာမပစ္စယ" ဟု ဆိုလိုကြသေး၏၊ အချို့ကလည်း "ခ စသော ပစ္စည်းများသည် ဓာတ် အစစ် နောင် သက်ရ၍ ဓာတုပစ္စယ, အာယ စသော ပစ္စည်းများသည် ဓာတ်အနက်ကို ဟောရ၍ ဓာတ်သဘော ရှိသောကြောင့် ဓာတုရူပပစ္စယ, ဏ စသော ပစ္စည်း များကား ကာရိတပစ္စယ" ဟု ၃–မျိုး ခွဲကြသေး၏။

၄၅၇။ ဘူဝါဒယော ဓာတဝေါ။ ။[ပါဏိနိ၌လည်း ဤသုတ်ပါရှိ၏၊] "ဘူဟ္ဟစ္ဆေဝမာဒယော" ဖွင့်သော ဝုတ္တိအလိုအားဖြင့် ဘူဝါဒယော၌ ဘူဝါဒိ ပုဒ်ကို "ဘူ+အာဒိ" ဟု ပုဒ်ဖြတ်၍ ယဝမဒနသုတ်ဖြင့် ဝအကွာရာ. လာထား သည်ဟု ကြံသင့်၏၊ ထိုအတိုင်းပင် နျာသ ရူပသိဒ္ဓိနှင့် သက္ကတ (မဟာဘာသ) ၌ ဆိုကြသည်၊ .... "ဘူဝါဒိသု ဝ ကာရောယံ, ဥ ယျော အာဂမသန္ဓိဧော" ဟု ရူပသိဒ္ဓိဆိုပုံကို ရူဘာသာဌီကာမှာ ရှု၊ နျာသနှင့် မဟာဘာသတို့ စကား သုံးပုံကား ဆင်တူဖြစ်၍ မဟာဘာသ အဆိုကို ပြအံ့။

မဟာဘာသ။ ။ ကုတောယံ ဝကာရော–ဘူဝါဒီဒ္ဒ ဝ အက္ခရာကို ဘယ်မှ ရအပ်သလော်၊ ယဒိ တာဝ သံဟိတာယ နိဒ္ဒေသော ကရိယတေ, ဘွာဒယော ဣတိ ဘဝိတဗ္ဗံ–အကယ်၍ သန္ဓိစပ်မှုကို ပြုသောအားဖြင့် ညွှန်မှုကို ပြုလိုအပ်လျှင်, (ဥကို ဝပြု၍) "ဘွာဒယော" ဟု ဖြစ်သင့်၏၊ အထာ–သံဟိတာယ, ဘူအာဒယော ဣတိ ဘဝိတဗ္ဗံ–သို့မဟုတ်သန္ဓိမစပ်ဘဲ ညွှန်ပြမှုကိုပြုလိုအပ်လျှင် "ဘူအာဒယော" ဟု ဖြစ်သင့်၏၊ အတော်ဘ ဥတ္တရံ ပဌတိ–"ဘူဝါဒီနံ ဝကာရောယံ, မဂ်လတ္ထော–ပယုဇ္ဇတေ"–ဤသို့မေးဖွယ်ရှိသောကြောင့် "ဘူဝါဒီနံ။ ပေ၊ ပယုဇ္ဇတေ" ဟု အဖြေကို ရွတ်ဆိုသည်၊ ဘူဝါဒီနံ–ဘူဝါဒိတို့၏၊ အယံ ဝကာရော–ကို၊ မဂ်လတ္ထံ–မဂ်လာ အကျိုးငှာ၊ ဥပယုဇ္ဇတေ–ယှဉ်အပ် သုံးစွဲအပ်၏၊ ဤ၌ မဂ်လာအကျိုးဟူသည် ဝ အက္ခရာ လာထားသဖြင့် ရွတ်ဆိုရာ၌, ချောမောပြေပြစ်ခြင်းအကျိုးပင်တည်း၊ ထို့ကြောင့် "မဂ်လိကော အာစရိယော မဟတော သတ္ထော ဃသ မဂ်လတ္ထံ ဝကာရာဂမံ ပယုဇ္ဇတေ" ဟု ဆက်၍ မိန့်သည်။

ဝ အာဒုံ မဟုတ်သောနည်း။ ။ ကစ္စည်းဝုတ္တိ၌ မဖွင့်သော်လည်း ရူပသိဒ္ဓိ၌ "ဘူဝါပကာရာ, ဝါ ဓာတူ, သကမ္မာ–ကမ္မကတ္ထတော" ဟု နျာသကို မှီ၍ တစ်နည်းဖွင့်သေး၏၊ ထိုနျာသ ရူပသိဒ္ဓိနှင့် အနည်းငယ်ကွဲသော တတ္တဝေါဓိနီ ဋီကာ စသည်၌ ဖွင့်ပုံကား–ဘူဝါဒယော ဣတိ ဘူစ+ဝါစာတိ ဒွေနှော၊ အာဒိ သဒ္ဒေါ ဝ ဝတ္ထာနပကာရဝါစီ, ဧကသေသော–အာဒိစ+အာဒိစ, အာဒိ၊ ဘူဝါ+အာဒိ ယေသံတိ ဝိဂ္ဂဟော၊ ဘူဝဘူတယော ဝါသဒိသာ = ဘူဝါဒယော ဟူရာ၌" ဘူစ–ဘူဓာတ်လည်း+ဝါစ–ဝါဓာတ်လည်း၊ ဘူဝါ–ဘူဓာတ် ဝါဓာတ်တို့" ဟု ဒွန်တွဲ၊ အာဒိသဒ္ဒါသည် (တစ်ခုက) ဝ ဝတ္ထာန (အပိုင်းအခြား) အနက်ကို ဟောရ၍ (တစ်ခုက) ပကာရ (အတူ) အနက်ဟောဏ်။ "အာဒိစ–အပိုင်းအခြားလည်း +အာဒိစ–အတူလည်း၊ အာဒိ–အပိုင်းအခြား အတူတို့" ဟု ဧကသေသ်ပြု၍၊ ယေသံ–အကြင်သဒ္ဒါတို့၏၊ ဘူဝါ–ဘူဝါဟူကုန်သော၊ အာဒိ–အပိုင်းအခြား အတူတို့သည်၊ သန္တိ ဣတိ "ဘူဝါဒယော" ဟု ဗဟုဗ္ဗီဟိဝိဂြိဟ်ပြု။

ဆက်ဦးအုံ့။ ။ ထိုတွင် ဓာတ်ကျမ်းတို့၌ ဘူဓာတ်ကို အစဆုံးထား၍ ပြလေ့ရှိသောကြောင့် ဘူ+အာဒိဖြင့် ဘူဓာတ်လည်း အစ အပိုင်းအခြားရှိသော (သကမ္မကအကမ္မက) ဓာတ်အားလုံးကိုပင် သိမ်းကျုံးနိုင်သော်လည်း ဝါ+အာဒိဖြင့် ထိုဓာတ်အားလုံးသည် ကြိယာအနက်ကို ဟောခြင်းအားဖြင့် တူကြသည်–ဟု ပြလိုသော်ကြောင့် "ဝ အာဒိ" ဟု ဆိုရပြန်၏၊ ထို့ကြောင့် "ဘူ ပဘူတယော, ဝါ သဒိသာ" ဟု ဖွင့်သည်၊ [နျာသနှင့်ရူပသိဒ္ဓိတို့ကား ဘူအာဒိဖြင့် အကမ္မကဓာတ်စုကို ယူ၍ ဝါ အာဒိဖြင့် သကမ္မကဓာတ်စုကို ယူဖို့ရန် "ဘူဝါ" ဟု ဓာတ် ၂–မျိုး ပြရကြောင်း အာဒိသဒ္ဒါကား ပကာရအနက်ရှိကြောင်းကို ဖွင့်သောကြောင့် ဤကတွေဟောဓိနီဆိုပုံနှင့် မတူတတ်ချေ။]

ဓာတဝေါ။ ။ ကြိယံ-ကြိယာကို၊ ဓာရေန္တိ-ဆောင်တတ်ကုန်၏။ ဤတို, ဓာတဝေါ-ဓာတ်တို့မည်၏၊ "ကြိယာအနက်ကို ,ဆောင်" ဟူရာ၌ "ကြိယာတည်းဟူသော အနက်ရှိသည်, ကြိယာတည်းဟူသော အနက်ကို ဟောနိုင်သည်" ဟု ဆိုလိုသည်၊ ဤ ဓာတုသဒ္ဒါသည် ပါဠိတော်၌ "အဌာရသ ဓာတုယော" ဟု ဤတွင်လိုင်ဖြင့်ရှိ၏၊ သဒ္ဒတကျမ်းများ၌ "ဘူဝါဒယော ဓာတဝေါ" စသည်ဖြင့် ဘိက္ခုဝေါကဲ့သို့ ပုလ္လိင်ဖြင့် ပါဠိ၌ရှိ၏၊ ထို သဒ္ဒတအဘိဓာန်များ၌ "ဓာတု-ပု (ပုလ္လိင်) ဓာ+တုန်" ဟု ဆိုအ၏၊ ကစ္စည်းကျမ်း၌မူ ပါဠိတော်ကိုလည်း မှီရ သဒ္ဒတ ဗျာကရဏ်းများကိုလည်း မှီရသဖြင့် "ဓာတုယာ ကမ္မာဒိမှိဏော" စသည်ဖြင့် ဤတွင်လိုင်ကိုလည်းကောင်း "ဓာတုသဒ္ဒေါလောပေါ" စသည်ဖြင့် ပုလ္လိင်ကိုလည်းကောင်း သုံးစွဲထား၏၊ ဤသုတ်၌ ဓာတဝေါလည်း ပုလ္လိင်ပင်၊ ["သကတ္ထ ပရတ္ထံ ဓာရေတီတိ ဓာတု" ဟူသော ဝိဂြိုဟ်နှင့်အဓိပ္ပာယ်ကို အခြေပြု ဓာတ်စဉ်အစဉ် ပြထားသည်။]

ဓာတ်အမည်ရပုံနှင့် ဓာတ်နက်ကြားရကျိုး။ ။ "ဝိဘတ္တိ ပစ္စယ ရဟိတော ကေဝလော ဘွာဒိ ဓာတုသညော ဘဝတိ=ဝိဘတ်ပစ္စည်းမှကင်းသော သက်သက် ဘူ စသောသဒ္ဒါသာ ဓာတ်အမည်ရ၏" သာရသွတဋီကာ စသည်တို့ မိန့်သည်နှင့်အညီ "သတ္တာ - (ထင်ရှားရှိခြင်း)" ကြိယာကို ဟောခိုက်၌သာ ဘူ သဒ္ဒါသည် ဓာတ်အမည်ရ၏၊ "ဘဝတိ" ဟု ပစ္စည်းဝိဘတ်နှင့်တွဲစပ်မိသောအခါ "ဘဝတိဓာတ်" ဟု မဖြစ်နိုင်တော့ချေ၊ ဘူသဒ္ဒါပင် ဖြစ်သော်လည်း ကြိယာကို မဟောဘဲ "ဘူ-မြေ" ဟု မြေဒြပ်ကို ဟောရာ၌လည်း ဓာတ်အမည် မရချေ၊ ထို့ကြောင့် "ဘူ = သတ္တာယံ၊ ဂမု=ဂတိမှိ" စသည်၌ "သတ္တာယံ, ဂတိမှိ" စသော ဓာတ်နက်များကို ညွှန်ပြရခြင်း (ဓာတ်နက်-ကြားရခြင်းသည်) ထိုဓာတ်များက သတ္တာကြိယာ ဂမနကြိယာစသော ကြိယာအနက်ကို ဟောနိုင်ကြောင်း သိစေရခြင်းအကျိုးရှိ၏၊ ထို့ပြင်-ထိုကဲ့သို့ ကြိယာအနက်ကို ဟောခိုက်၌သာ ဓာတ်အမည်ရသည်၊ ကြိယာနှင့်တကွ ဝိဘတ်ပစ္စည်းနက်, ဒြပ်နက်တို့ကို ဟောရသည့်အခါ ဓာတ်အမည်မရတော့ဟု သိစေရခြင်းအကျိုးလည်း ရှိသည်။

မှတ်ချက်။ ။ "အနုဘဝတိ-ခံစား၏" ဟူရာ၌ ဓာတ်အမည် မှည့်သော အခါ ကြိယာနက် ဟောကြောင်း-ထို ကြိယာနက်ကို ဟောခိုက်၌သာ ဓာတ်အမည် ရကြောင်း ထင်ရှားရုံ ရည်မှန်းလျက် "ဘူ=သတ္တာယံ" ဟုပင် ဆို၍ ဓာတ်အမည် မှည့်ရ၏၊ ပုဒ်နက်နှင့်လိုက်အောင် "အနုဘဝနေ=ခံစားခြင်း၌" ဟု ဆိုဖွယ်မလို။

[ဆောင်] ထိုထိုဓာတ်တွက်, ဓာဘ်အနက်မှာ, ကြိယာကို, ဟောဆိုနိုင်ကြောင်း, ၎င်းကြိယာ, ဟောခိုက်သာလျှင်, မှန်စွာဓာတု, အမည်ပြုဟု, နှစ်ခု ကျိုးမျှ, စဉ်းစားရ, မှတ်ကြဓာတ်တိုင်းပင်။

ကွစာဒီ ဝဏ္ဏာနေ... ဒွေ ဘာဝေါ

၄၅၈။ ဧကသရာနံ – တစ်လုံးသော သရ ရှိကုန်သော၊ အာဒီဘူတာနံ – အစဖြစ်၍ ဖြစ်ကုန်သော၊ ဝဏ္ဏာနံ–ဝဏ္ဏတို့၏၊ ကွစိ–အချို့အရာ၌၊ ဒွေဘာဝေါ–ဒွေးဘော်သည်၊ ဟောတိ၊ [တိတိကွတိမှစ၍ ပိဝါသတိတိုင်အောင် ၄၃၃, ၄၃၄ သုတ်၌ အနုက်ပေးခဲ့ပြီ၊] ဒဠ္ဍတိ–လွန်စွာ တောက်ပ၏၊ ဒဒါတိ–ပေး၏၊ ဇဟာတိ–စွန့်၏၊ စက်မတိ–စကြ်ိသွား၏၊ ကွစိတိ ကိမတ္ထံ၊ ကမ္ပတိ–တုန်လှုပ်၏၊ စလတိ–ရွေ့ရှား၏၊ ဣတိ–၌ ..... ၏။ (၄၉၁)

၄၅၈။ **အာဒီဘူတာနံ ဝဏ္ဏာနံ။** ။ အာဒိဝဏ္ဏာနံကို "အာဒီဘူတာနံ+ဝဏ္ဏာနံ" ဟု ဖွင့်သောကြောင့် "အာဒီဘူတာ+ဝဏ္ဏာ, အာဒိဝဏ္ဏာ" ဟု ပြု၊ တိဇောတ်၌ တိကဲ့သို့သော ဝဏ္ဏတို့ကို "အာဒိဝဏ္ဏ" ဟု ဆိုသည်၊ တိဝဏ္ဏသည် တစ်လုံးတည်း မဟုတ်ပါလော, အဘယ်ကြောင့် "အာဒိဝဏ္ဏာနံ" ဟု ဗဟုဝုစ်ဖြင့် ဆိုရပါသနည်း ..... ဟု မေးဖွယ်ရှိ၏၊ အဖြေကား–တိ၌ (တ်) ဗျည်းနှင့် ဣသရ ဖြစ်၍ ဝဏ္ဏ (အက္ခရာ) ၂–လုံးဖြစ်သောကြောင့် "အာဒိဝဏ္ဏာနံ" ဟု ဗဟုဝုစ်ဖြင့် ဆိုရသည်။ ထို့ကြောင့်လည်း "အာဒိဝဏ္ဏာနံ–ဓာတ်၏အစ သရနှင့်ဗျည်း ဖြစ်ကုန်သော ဝဏ္ဏတို့၏" ဟု ဆရာတို့ အနုက်ပေး၍ နျာသ၌လည်း "ဣဓ သသရသာဓိပ္ပေတောစ၊ တေနေဝိဟ–အာဒိဝဏ္ဏာနံတိ ဗဟုဝစန နိဒ္ဒေသော ကတော" ဟု ဖွင့်သည်။

ဧကသရာနံ။ ။ဤပုဒ်သည် အာဒိဝဏ္ဏာနံနှင့် ဝိဘတ်ချင်းတူသောကြောင့် အာဒိဝဏ္ဏာနံပုဒ်၏ ဝိသေသနသာတည်း၊ ["အာဒိဝဏ္ဏာနန္တိ–သမ္ဘန္ဓဆဋ္ဌီ ·ကာရီ၊ ဧကသရာနန္တိ တမ္ပိသေသနံ" နိဒ္ဒေသ၊] ဧကော သရော ယေသံတိ ဧကသရာ၊ ယေယံ–အကြင် (တိ–ကဲ့သို့သော) ဝဏ္ဏတို့၏၊ ဧကော–တစ်လုံးသော၊ သရော–သရသည်၊ (အတ္ထိ)၊ ဣတိ တေ ဧကသရာ။

မေးဖွယ်။ ။ တိကဲ့သို့သော ဝဏ္ဏတို့၌ သရ ၂–လုံးမရှိနိုင်သောကြောင့် "ဧကသရာနံ" ဟု အထူး (မ) ၍ ဝိသေသနပြုဖွယ် မလိုသည် မဟုတ်ပါလော၊ ဧကသရာနံ ဟူသော ဝိသေသနဖြင့် အဘယ်အကျိုးထူး ရနိုင်သေးသနည်းဟု မေးဖွယ်ရှိ၏၊ အဖြေကား–ဧကသရာနံဟူသော ဝိသေသနဖြင့် ဒွေးဘော်ပြုသော အခါ ဗျည်းချည်းမပြုရ, "တိ=တိ" စသည်ဖြင့်သရနှင့်တကွ ပြုရမည်ဟု သိစေရခြင်း အကျိုးရှိ၏၊ ["ဣဒ္ဓ ဗျဉ္ဇနသ အနေကသရာ–ဘာဝေပိ (ဗျည်းတစ်လုံးမှာ သရအများ ရှိရိုးမဟုတ်သော်လည်း) ဧကသရာနံတိ ကာရိနော ဝိသေသိ–တတ္တာ သရာနံပိ ဒွေဘာဝေါတိ ဝိညာယတိ" –နိဒ္ဒေသ။]

တစ်နည်းကြံကြပုံ။ ။ ဧကသရာနံ၌ ဧကသဒ္ဒါကို သမာနအနုက်ဟောဟု လည်းကောင်း, ထိုဧကသရာနံပုဒ်သည် ဒွေဘာဝေါဟူသာ ကာရိယ၏ ဝိသေ

သနတည်းဟု လည်းကောင်း ကြို၍ "ဧကဿရာနံ– တူသော သရ ရှိကုန်သည်ဖြစ်၍" ဟုအနက်ပေးကြသေး၏၊ ဒွေဘာဝေါ၏ ဝိသေသနမှန်လျှင် ဒွေဘာဝေါနှင့် ဝိဘတ် တူအောင် "ဧကဿရော" ဟု ရှိသင့်၏၊ ထိုသို့ မရှိသောကြောင့် ဧကဿရာနံသည် ဒွေဘာဝေါ၏ ဝိသေသန မဖြစ်နိုင်၊ ထိုပြင်– ဧကသဒ္ဒါကို သဟအနက်ဟောဟု ကြို၍ "ဧကဿရာနံ–သရနှင့်တကွ ဖြစ်ကုန်သော၊ အာဒိဝဏ္ဏာနံ–တို့၏"ဟုလည်း ပေးကြသေး၏၊ ထိုအကြိမ်မှာ အဓိပ္ပာယ်မပျက်သော်လည်း ဧကသဒ္ဒါ၏ "သရ်ာတူလျှ" စသော အနက်တို့တွင် သဟအနက် မပါသောကြောင့် လည်းကောင်း ဧကုပ္ပါဒါ စသည်၌ ဧကသဒ္ဒါလည်း သမာနအနက်, ဧကတော(တစ်ပေါင်းတည်း) အနက်ကိုသာ ဖွင့်ကြသောကြောင့် လည်းကောင်း, ဤ သဟအနက်ကြောင်းကိုလည်း စဉ်းစားသင့်၏။

ဒွေဘာဝေါ။ ။ ဒွိနှုန်– ၂လုံးတို့၏၊ ဘာဝေါ–ဖြစ်ကြောင်း–ဖြစ်ရာ (နောက်ထပ် တစ်လုံးလာခြင်း) သည်၊ ဒွိဘာဝေါ–ဒွိဘာဝ မည်၏၊ ဒွိဘာဝေါ ဧဝ (သကတ္ထ၌ ဏ ပစ္စည်းသက်၍) ဒွေဘာဝေါ၊ "တိဧ" ဟုရှိရာ၌ ဓာတ်၏အစ တိနှင့် အလားတူ"တိတိ" ဟု တိ တစ်လုံးလာခြင်းကို ဒွေဘာဝဟု ခေါ်သည်၊ ဤသို့ 'ဒွိနှုန်+ဘာဝေါ" ဟု ဝိဂြိဟ်ပြုခြင်းသည် "ဆပစ္စယော ဒွိတ္တာ" ရှု, ၅၃၁ သုတ် "ဓာတုဝေါဟာရတ္တာ ဒွိတ္တံ" ၅၃၄ သုတ်တို့၌ ဒွေဘာဝေါကိုပင် "ဒွိတ္တံ" ဟု ဘောအနက်ဟော တ္တာပစ္စည်းဖြင့် ပရိယာယ် သုံးစွဲထားပုံနှင့်လည်းကောင်း, "ကွစာဒိ ဝဏ္ဏသေ ကဿရသ ဒွိတ္တံ" ဟူသော သဒ္ဒနီတိသုတ်နှင့်လည်းကောင်း ညီသည်၊ နိဒ္ဒေသ ၌ "ဘဝတိတိ ဘာဝေါ၊ ဒွိကွတ္တံ ဘာဝေါ ဒွေဘာဝေါ၊ ပေ၊ ဒွေသဒ္ဒေါတိ အတ္ထော" ဟု ဆိုမှ "တိတိ" စသည်ဖြင့် ၂–ကြိမ်ဖြစ်သော သဒ္ဒါ ၂–ခုလုံးကို ဒွေဘာဝဟု ဆိုထား၏၊ ထိုအဆိုသည် အဓိပ္ပာယ် မပျက်သော်လည်း "ဒွိတ္တံ" ဟု ပရိယာယ် ရှိသောကြောင့် ထို နိဒ္ဒေသဆိုတိုင်း မမှတ်အပ်။

ကာတန္တ၌ ဆိုပုံ။ ။ ဒွိဝစန–မနဇ္ဈာသေကဿရဿ ရဿာဒျဿ၊– ကာတန္တသုတ်၊ အာဒျဿ–ဓာတ်၏ အစဖြစ်သော၊ အနဇ္ဈာသ–အဇ္ဈာသလည်း မဟုတ်သော၊ ဧကဿရဿ–တစ်လုံးသော သရရှိသော ဗျည်း၏၊ (သရနှင့်တကွသော ဗျည်း၏၊) ဒွိဝစနံ– ၂–ခုသော သဒ္ဒါသည်၊ (ဝါ–တိတိ စသည်ဖြင့် ၂–လုံး အပြုသည်၊) ဘဝ့တိ–၏၊ (သုတ်နက်)၊ ဤသုတ်၌ "ဒွိဘာဝေါ" ဟု မဆိုဘဲ"ဒွိဝစနံ" ဟု ဆိုသောကြောင့် သူ့နည်းနှင့်သူသင့်ပါပေသည်၊ "ဧကဿရဿ အာဒျဿ" ဟု ဧကဝုစ်ဖြင့် ဆိုသောကြောင့်လည်း အဓိပ္ပာယ် အယူအဆ ရှင်း၏၊ ကစ္စည်းသုတ် ၌ကား "အာဒိဝဏ္ဏာနံ" ဟု ဗဟုဝုစ် ဆိုထားသောကြောင့် တိ၌ သရနှင့် ဗျည်း ဝဏ္ဏ ၂–လုံး ဖြစ်၍ ဗဟုဝုစ်ဆိုရသည်ဟု ကြံကြံဖန်ဖန် ဖွင့်ရသည်။

ဤသုတ်ဆိုရကျိုး။ ။ "ပရဒွေဘာဝေါ ဌာနေ" ဟု ဒွေဘော်ပြုသော သုတ် ရှိပြီးလျက် ဤသုတ်ကို ထပ်၍ ဆိုခြင်းသည် အဘယ်အကျိုးရှိသနည်း–ဟု မေး၊

ပရဒ္ဓေဘာဝေါ ဌာနေသုတ်သည် "ဣဝ+ပမာဒေါ" စသည်၌ (၆) ဗျည်းချည်းသာ လာရခြင်းကဲ့သို့ သရမပါဘဲ ဗျည်းချည်းသာ ဒွေဘော်ပြု၏၊ တိတိစသည်၌ကား သရနှင့်တကွ ဒွေဘော်ပြုရသည်၊ ထို့ကြောင့် ပရဒ္ဓေဘာဝေါ ဌာနေသုတ်ဖြင့် မပြီးနိုင်ရကား ဤသုတ်ကို ဆိုရခြင်းသည် သရနှင့်တကွ ဒွေဘော်ပြုရခြင်း အကျိုးရှိ၏–ဟု ဖြေ။ [နနုပရဒ္ဓေဘာဝေါ ဌာနေတိ ဣမိနာဝ သိဒ္ဓတိ၊ နု သိဒ္ဓတိ၊ (ကသ္မာ)၊ တေန (ထိုပရဒ္ဓေဘာဝေါ ဌာနေသုတ်ဖြင့်) ဗျဉ္ဇနသော ဒွေဘာဝါ ပဋ္ဌနတော, ဣဝ သသရသော ဓိပ္ပေတတော စ၊ တေန ဝိဟ အာဒီဝဏ္ဏာနန္တိ ဗဟုဝစန နိဒ္ဒေသော ကတော–နျာသ။]

ဒွေဘာဝ ၃–ပါး။ ။ ဤစကားနှင့် စပ်၍"ဗျဉ္ဇနဒွေဘာဝ, သသရဒွေဘာဝ, ပဒဒွေဘာဝ"ဟု ၃ မျိုးခွဲ၊ သန္ဓိ၌လာသော ဒွေဘာဝသည် ဗျည်းချည်း ပြုရသော ဗျဉ္ဇနဒွေဘာဝတည်း၊ ဤ ဓာတ်ခန်း၌ လာသောဒွေဘာဝသည် သရနှင့်တကွ ဗျည်းကိုပြုရသော သသရဒွေဘာဝတည်း။ [ဓာတုဒွေဘာဝဟုလည်း ဆိုကြ၏၊] ဂါမေဟူသော ပုဒ်, ပစ်တိဟူသော ပုဒ်ကို "ဝိစ္ဆာ–ဘိက္ခညေသု" သုတ်ဖြင့် "ဂါမေ ဂါမေ" ဟု ဝိစ္ဆာခန်း၌လည်းကောင်း, ပစတိ ပစတိ– ချက်၏ ချက်၏ (တစ်ချက်တည်း ချက်နေ၏) ဟု အာဘိက္ခညခန်းတို့၌ လည်းကောင်း လာသော ဒွေဘော်သည် တစ်ပုဒ်လုံးပြုရသော ပဒဒွေဘာဝတည်းဟု မှတ်ပါ။ [အာဘိက္ခည အကျယ်ကို မောဂ္ဂလ္လာန်သန္ဓိ "ဝိစ္ဆာဘိက္ခညေသု ဒွေ" သုတ်မှာ ကြည့်။]

ပုံစံများ ။ ။ တိတိက္ခတိ စသော ရုပ်များကို နောက်သုတ်များ၌ တွက်ရလတ္တံ့၊ ဒဒ္ဒုတိကို ဒဒ္ဒုတည်, "ဒဒ္ဒု=ဒိတ္တိယံ" အနက်၌ ဓာတ်မှည့်, ဓာတွန်ချေ, တိဝိဘတ်, ဘူဝါဒိ အပစ္စည်းသက်, ဤသုတ်ဖြင့် ဒ ၏ ဒွေဘော် ဒလာ (ဒဒဟု ဒွေဘော်ပြု–ဟူလို)၊ ပရဒ္ဓေဘာဝေါသုတ်ဖြင့် နောက် ဒ၏ ဒွေဘော် (ဒ်)လာ၊ ဒဒ္ဒုတိ ပြီး၏။ [ဤပုဒ်၏ အဆုံးအဖြတ်ကို နိဂ္ဂဟီတဗ္ဗသုတ်ကျမှ ပြအုံ့။]

ကမ္မတိ စလတိ ။ ။ "ကပိ" တည်၊ "ကပိ=ကိ၌ စလနေ" ဟူသော အနက်၌ ဓာတ်မှည့်, တိဝိဘတ် အပစ္စည်းသက်၊ ဤသုတ်ဖြင့် ကကဟု ဒွေဘော်ပြုသင့်သော်လည်း ကွစိသဒ္ဒါမြစ်သော်ကြောင့် မပြုရ၊ သန္ဓိကျမ်း နိဂ္ဂဟီတဗ္ဗသုတ်ဖြင့် ပ်ဗျည်းကြောင့် နိဂ္ဂဟီတ်လာ, ဝဏ္ဏပြု, ကမ္မတိ ပြီး၏၊ စလတိ၌ စလတည်၍ တွက်။ [ကွစိသဒ္ဒါကို ကွစတ္ထ (ကွစိ+အတ္ထ) ဟုပင် နိဒ္ဒေသ ဖွင့်၏၊ ဓာတ်ပေါင်း များစွာတို့တွင် ဒွေဘော်ပြုရသော ဓာတ်သည် တချို့တလေသာ ရှိ၏ဟု ဆိုလို၏၊ ရှေ့ကား ကွစိသဒ္ဒါသည် ဝဝတ္ထိတဝိဘာသာအနက် ရှိ၏ဟု ဆို၏၊ ထိုအဆိုကို ရှေမှာ ရှုပါ၊] သုဿူသတိလည်း ဤသုတ်ဖြင့် ပြီးနိုင်သောကြောင့် အခြေပြု၌ တွက်ပြထားသည်။

ပုဗ္ဗော ဗ္ဗာသော

၄၅၉။ ဒွေဘူတသ- ၂ လုံး ဖြစ်၍ ဖြစ်သော၊ ဓာတုသ-ဓာတ်၏၊ ပုဗ္ဗော-ရှေ့ဖြစ်သော၊ ယော-အကြင်အကွေရာသည်၊ (အတ္တို)၊ သော-သည်၊ အဗ္ဗာသသညော-အဗ္ဗာသအမည်ရှိသည်၊ ဟောတိ၊ ဒဓာတိ-ဆောင်၏၊ ဒဒါတိ-ပေး၏၊ ဗဟုဝ-ဖြစ်ပြီတဲ့။ (၄၆၅)

ရဿော

၄၆၀။ အဗ္ဗာသေ-အဗ္ဗာသ၌၊ ဝတ္ထုမာနသ-ဖြစ်သော၊ သရသ-သရ၏၊ ရဿော-ရသ အပြုသည်၊ ဟောတိ၊ ဒဓာတိ, ဒဒါတိ, ဟောတိ- စွန့်၏။ (၅၀၈) [ဒဒါတိရုပ်ကား ဤသုတ်ဖြင့် ပြီးနိုင်ပြီ၊ ထို့ကြောင့် အခြေပြု၌ ကြည့်၍ တွက်၊ ဒဓာတိ, ဟောတိတို့ကို နောက်သုတ်များ၌ တွက်။]

ဒုတိယ စတုတ္ထာနံ ပဌမ တတိယာ

၄၆၁။ အဗ္ဗာသ ဂတာနံ ဒုတိယ စတုတ္ထာနံ ပဌမ တတိယာ ဟောန္တိ၊ စိဏ္ဏေ- ပြတ်ပြီတဲ့၊ ဗုဘုက္ခတိ-စားလို၏၊ ဗဟုဝ-ဒဓာတိ။ (၄၆၄) [စိဏ္ဏေ ဒဓာတိတို့ကို ဆိုင်ရာသုတ်များ စုံပြီဖြစ်၍ အခြေပြုမှာ ဤသုတ်၌ ရုပ်တွက်ထားပြီ၊ ဗုဘုက္ခတိကို ကောခေစသုတ်, ဗဟုဝ ကို ဗြူဘူနမာဟာဘူဝါ ပရောက္ခာယ် သုတ်ကျမှ တွက်။]

ကဝဂ္ဂဿ စဝဂ္ဂေါ

၄၆၂။ အဗ္ဗာသေ-၌ ၊ ဝတ္ထုမာနသ-သော၊ ကဝဂ္ဂဿ-၏၊ စဝဂ္ဂေါ ဟောတိ၊ ဓိကိဏ္ဏတိ-ဆေးကု၏၊ ဓိဂုဏ္ဏတိ-စက်ဆုပ်၏၊ ဓိယဏ္ဏတိ-စားလို၏၊ ဓိဂိသတိ-ဆောင်လို၏၊ ဇဂ်မတိ သွား၏၊ စကံ်မတိ- စကြိ်သွား၏။ (၄၆၇) [အခြေပြု၌ ရုပ်တွက်ထားပြီ၊ ဓိဂုဏ္ဏတိ စသည်ကို နောက်သုတ်များ၌တွက် လတ္တံ့။]

၄၅၉။ အဗ္ဗာသော။ ။ ထောမနိမိတ် အဘျာသ သဒ္ဒါ၏ အနက်များစွာတွင် အာဝုတ္တိ(ထပ်၍ ဆိုခြင်း) အနက်လည်း ပါ၏၊ ထိုအ်ဘျာသသည် ပါဠိ၌ "အဘိပုဗ္ဗ အသဓာတ် ဏပစ္စည်းဖြင့် ပြီး၏၊ ဝုဒ္ဓိပြု, အဘိကို အဗ္ဗ ပြု၍ "အဗ္ဗာသ" ဟု ဖြစ်၏၊ အဘျာသီယတေ-ထပ်၍ ဆိုအပ်၏၊ ဣတိ အဗ္ဗာသော၊ ဘူဟု ရှိရာ၌ နောက်ထပ် ဆိုအပ်သော (အပိုလာသော) ဘူအကွေရာသည် (ထပ်၍ ဆိုအပ်သော ကြောင့်) အဗ္ဗာသမည်၏-ဟူလို။

အချို့အကြဲ။ ။ "ပဒံ အလက််တ္ဆုံ-ပုဒ်ကို တန်ဆာဆင်ခြင်းငှာ၊ "အာ (အတိရေက်) အပိုအလွန်၊ ကတွာ-၍၊ ဘာသီယတေ-ဆိုအပ်၊ ဣတိ အဗ္ဗာသော" ဟုလည်း ကြဲကြ၏၊ ထိုအလို အာပုဗ္ဗ ဘာသဓာတ် ဏပစ္စည်းဟု ကြဲ၊ ရုပ်ကို နောက်သုတ်များ၌ တွက်။

မာနကိတာနံ ဝတတ္တံဝါ

၄၆၃။ အဇ္ဈာသဂတာနံ–ကုန်သော၊ မာနကိတ ဣတိ–မာနကိတဟူကုန်သော၊ စောသံ.ဓာတူနံ–တို့၏၊ ယထာသင်္ချံ–တိုင်း၊ ဝကာရ.တကာရတ္တံ– ဝ အက္ခရာအဖြစ်, တ အက္ခရာအဖြစ်သည်၊ ဟောတိ၊ ဝိမံသတိ– စူးစမ်း၏၊ တိကိစ္ဆတိ–ဆေးကု၏၊ ဝါတိ ကိမတ္တံ, စိကိစ္ဆတိ–ဆေးကု၏၊ ဣတိ–၏။ (၅၃၄) [တိကိစ္ဆတိကို အခြေပြု၍ ရုပ်တွက်ထားပြီ၊ ဝိမံသတိကို တဟော ပါမာနာနံသုတ်၌ တွက်လတ္တံ့၊ စိကိစ္ဆတိကား ဝါသဒ္ဒါမြစ်၍ အဇ္ဈာသဖြစ်သော က ကို တ, မပြု၊ ရှေ့သုတ်ဖြင့် ကကို စပြု။]

ဟသ ဟော

၄၆၄။ အဇ္ဈာသေ ဝတ္တမာနသ ဟကာရသ ဟော ဟောတိ၊ ဧဟောတိ–စွန့်၏၊ ဇုဟွတိ, ဇုဟောတိ–ပူဇော်၏၊ ဧဟာရ–ဆောင်ပြီတဲ့။ (၅၀၅) [ဧဟောတိကို အခြေပြုကြည့် တွက်]၊ ဧဟာရကို ဟရတည်၊ "ဟရ= ဟရဏော" ဓာတ်မှည့်၊ ပရောက္ခာ အ, ဝိဘတ်သက်၊ ဟဟဟု ဒွေဘော်ပြု၊ အဇ္ဈာသမှည့်၊ ဤသုတ်ဖြင့် အဇ္ဈာသမည်သော ဟ ကို ဧပြု, အညေသုစသုတ်ဖြင့် ဟ ၏ အကို အာဝုဒ္ဓိပြု။]

အန္ဓ သိ . ဝဏ္ဏာ–ကာရောဝါ

၄၆၅။ အဇ္ဈာသသ–အဇ္ဈာသဖြစ်သော၊ အန္ဓ သ–အဆုံးသရ၏၊ ဣဝဏ္ဏာ–ဣဝဏ်အပြုသည်လည်းကောင်း၊ အကာရော–အ, အပြုသည် လည်းကောင်း၊ ဝါ–ပြယုဂ် အားလျော်စွာ၊ ဟောတိ–၏၊ [ယထာသင်္ချံ ဟု အချို့ရှိသည်ကား အပိုသာ၊ ကာရီ နှင့် ကာရိယကို ၂–မျိုးစီချင်း, ၃–မျိုးစီချင်း တူရာ၌သာ ယထာ သင်္ချံ ထည့်ရသည်၊ ဤ၌ "အန္ဓ သ" ဟု ကာရီဘက်က တစ်မျိုးသာ ပြထားသောကြောင့် သင်္ချံ အစဉ် မရနိုင်၊ ရှုနှင့် နျာသတို့၌လည်း ဤ ယထာသင်္ချံ ပုဒ်မပါ။] ပုံစံနှက်ကို ရှေ့၌ ပေးခဲ့ပြီ။ (၄၆၃)

၄၆၄။ ဇုဟွတိကို ဟု တည်၊ "ဟု=ဒါနာ–ဒန ဟဗျပ္ပဒါနေသု" ဟူသော ဒုနက်၌ ဓာတ်မှည့်၊ တိဝိဓာတ်, ဘူ, ဝါဒိ အပစ္စည်းသက်၊ ဟုဟု ဒွေဘော်ပြု, အဇ္ဈာသ မှည့်, ဤသုတ်ဖြင့် အဇ္ဈာသမည်သော ဟ ကို ဧပြု (ဇု ဟု တိ) ဟု၏ ဥကို လမှည့်၊ ယဝကာရာစသုတ်ဖြင့် လမည်သော ဥကို ဝ,ပြု, ဝ်ကို အ သို့ ကပ်၊ ဟကို ဝသို့ ကပ်၊ ဇုဟွတိ ပြီး၏၊ ဇုဟောတိ၌ကား ဟု၏ ဥကို အညေသုစဖြင့် သြပြု၊ လောပဠေတ္တ မကာရောဖြင့် အပစ္စည်းကို ချေ၊ [ဤရုပ်၌ အပစ္စည်းသက်၍ ချေရဦး မည်ကို သတိပြု၊ "ဇုဟောတျာဒီ, ဟူဝါဒိဟု, ဝုဒ္ဓိ မသ္မေ, နောက်နေ (အ) သာ, ကျေကောင်းရာ၏" –လောပဠေတ္တ သုတ်လက်ာ။]

၄၆၅။ ဝါအနက်ပုံစံများ။ ။ နျာသ၌ ဝါကို ဝိကပ္ပနဟု ဖွင့်သော်လည်း ရှု၌ ဝဝတ္ထိတ ဝိဘာသတ္ထဟု ဆိုရ။ "ခဆသေသု အဝဏ္ဏသ" စသည်ဖြင့်,

နိဂ္ဂဟီတဋ္ဌ ၄၆၆။ **အဗ္ဘာသသ-၏၊ အန္တေ-အဆုံးဌ၊ နိဂ္ဂဟီတာဂမော-** **နိဂ္ဂဟီတ်** လာသည်၊ ဝါ ဟောတိ-ဝိကပ်ဖြစ်၏၊ **စက််မတိ-** **စကြိ်** သွား၏၊ **စဋ္ဌလတိ-**တုန်လှုပ်၏၊ **ဓဂ််မတိ-**သွား၏၊ **ဝါတိ** ကိမတ္ထံ၊ **ပိဝါ** **သတိ-**သောက်လိုု၏၊ **ဒဒ္ဒဋ္ဌတိ-**တောက်ပ၏၊ **ဣတိ-**၏။ (၄၈၉)

ပိုင်းခြား သတ်မှတ်လေသည်၊ ထိုဂါထာ၏ အဓိပ္ပာယ်ကို ရှုဘာ့သာ့ဌီကာမှာ ရှု၊ ဇိဂုစ္ဆတိ- ဇိယစ္ဆတိတို့ကို အခြေပြု၍ တွက်ပြထား၏၊ ပိဝါသတိ, ဝိမံသတိတို့ကို တတောပါမာနာနံသုတ်, ဗဘ္ရူဝကို ဗြဟ္မဇာနမာဟဘ္ရူဝါသုတ်ကျမှ တွက်။

စဉ်းစားဖွယ်။ ။ ဤသုတ်၌ ဒဓာတိပုံစံကို စဉ်းစားသင့်၏၊ ဘာ့ကြောင့်နည်း ..... ဒုတိယ စတုတ္ထာနံ ပထမ တတိယာသုတ်၌ အခြေပြု တွက်ပြသည့်အတိုင်း ဤသုတ် အစီအရင် မဝင်ဘဲပြီးပုံကို ရူပသိဒ္ဓိ (ဧဟောတျာဒိ အဆုံးနှား) ၌ ပြထား သောကြောင့်တည်း၊ သို့သော် ဒဓာတိကို အမှန်ရှိစေလိုသော ဝုတ္တိဆရာ အလိုအားဖြင့် "ဓာ်ဓာ" ဟု ဖြစ်သောအခါ အဗ္ဘာသ၏ အာကို ရဿ မပြုဘဲ, ဤသုတ်ဖြင့် (အ) ပြု၍ ရုပ်ပြီးပုံ တစ်နည်းတို့ ပြပြန်သည်-ဟု ကြ၊ [အတြဧော, သုဂတော စသည်တို့ ကို ၂-နေရာ၌ ပုံစံထုတ်၍ ရုပ်ပြီးပုံ ၂-နည်း ပြသကဲ့သို့တည်း။] ဗဟုကွတိ၌ကား "ဘု ဘု" ဟု ဖြစ်သောအခါ ဤသုတ်ဖြင့် အဗ္ဘာသ ဘု၏ ဥကို ဝါ-မြစ်သောကြောင့် ဣဝဏ်လည်း မပြုရ, (အ) လည်း မပြုရ၊ ကောခေစသုတ်၌ လာလတ္တံ့အတိုင်း တွက်။

၄၆၆။ စက််မတိကို အခြေပြုကြည့်၍ ရုပ်တွက်၊ စဋ္ဌလတိ၌ စစဟု ဒွေဘော် ပြု၍ စက််မတိနည်း မှီးတွက်၊ ဓဂ််မတိကို "ဂမု=ဂတိမှိ" ဟုဆို၊ တိဝိဘတ်, အပစ္စည်း, ဂဂ ဒွေဘော်ပြု, အဗ္ဘာသ မှည့်, နိဂ္ဂဟီတ်လာ, ဝဏ္ဏ (င်) ပြု, ကဝဂ္ဂသ စဝဂ္ဂေါဖြင့် ဂကို ဓပြု ပြီး၏။

ဝါတိ၊ ဃ၊ ဒဒ္ဒဋ္ဌတိ။ ။ ပိဝါသတိကို နောက်သုတ်၌ တွက်လတ္တံ့၊ ပါ၏ အာကို ဣ ပြုပြီးနောက် ဤသုတ်ဖြင့် နိဂ္ဂဟီတ်လာ သင့်သော်လည်း ဝါမြစ်သောကြောင့် မလာရဟု ဆိုရုံသာ၊ ဒဒ္ဒဋ္ဌတိကို ၄၅၈ သုတ်၌ တွက်ခဲ့ပြီ၊ ဒဒဟု, ဒွေဘော်ပြု, အဗ္ဘာသမှည့်ပြီးနောက် ဤသုတ်ဖြင့် နိဂ္ဂဟီတ် လာသင့်သော်လည်း ဝါမြစ်သောကြောင့် မလာရဟု ဆိုရုံသာ၊ ရှေ့၌ ဤဝါဒကို ဝဝတ္ထိတဝိဘာသတ္ထ ဟု ဆို၍ ကမု-စလ-ဂမုကဲ့သို့သော ဓာတ်များ၏ အဗ္ဘာသအဆုံးဌ်သာ နိဂ္ဂဟီတ် လာရမည်ဟု သတ်မှတ်သည်၊ နိဂ္ဂဟီတဋ္ဌ၌ စသဒ္ဒါကား ရှေ့သုတ်မှ အန္တကို ငင်သော အနုကဿနတည်း။

ဒဒ္ဒဋ္ဌတိ၌ စဉ်းစားဖွယ်။ ။ မောဂ္ဂလ္လာန်၌ "ဧလ=ဒိတ္တိယံ" ဟုသော ဓာတ်ဖြင့် ဧလတိဖြစ်သည့်အခါ "ဧ" ဟု ဒွေဘော်ပြု၊ တဒမိနာဒီနိသုတ်ကြီးဖြင့်

တတောပါမာနာနံ ဝါမံ သေသု ၄၆၇။ ပရေ သပစ္စယေ–ကြောင့်၊ တတောအဗ္ဘာသတော–ထိုအဗ္ဘာသမှ၊ (ပရေသံ)၊ ပါမာနာနံ–ပါ,မာန ဟူကုန်သော၊ ဓာတူနံ–တို့၏၊ ယထာသဗ္ဗံ–တိုင်း၊ ဝါမံ ဣတိ–ဝါ, မံ ဟူကုန်သော၊ ဧတေ အာဒေသာ ဟောန္တိ၊ ပိ ဝါသတိ–သောက်လို၏၊ ဝိမံသတိ–စူးစမ်း(စိစစ်)၏၊ ["ဝိမံ သတိတိ– ဝိစာရေတိ" ရှု ဋီကာ။] (၅၃၄)

ဇ ၂–လုံးကို ဒ ၂–လုံးပြု၍ "ဒဒလတိ" ဟု ဖြစ်သောအခါ ဒ–လ ဒွေဘော် ၂–လုံး လာ၍ " ဒဒ္ဒလ္လတိ= တောက်ပု၏" ဟု စီရင်၏၊ ထိုအစီအရင်သည် "ဒဒ္ဒလမာနာတိ– ဇ္ဇလကာရသ. ဒဒ္ဒလကာရံ ကတ္တာ နိဒ္ဒေသောတိ (ဇ္ဇလကို ဒဒ္ဒလ ပြု၍ ညွှန်ပြအပ်၏ဟု မှတ်) .တေနာဟ အ္ဘတိဝိယ ဇလမာနာတိ" ဟု ဖွင့်သော မာရသံယုတ်ဋီကာနှင့် လျော်၏၊ (လဋ္ဌ ဒွေဘော် မပါခြင်းသာ ကွဲသည်၊) "ဒ< ;=ဒိတ္တိယံ"ဟူသော ဒလဓာတ်ဖြင့်လည်း ဒဒ္ဒလတိ ပြီးနိုင်သေး၏။

စဉ်းစားဖွယ်။ ။ များစွာသော စာအုပ်တို့၌ကား "ဒဒ္ဒဋ္ဌမာနာ" စသည်ဖြင့် "ဋ္ဌ" နှင့်ချည်း ရှိ၏၊ သို့သော် "ဇလတိ–ဒလိတော" စသော ရုပ်များ ရှိသကဲ့သို့ "ဒဋ္ဌတိ" ရုပ်မရှိနိုင်ရကား "ဒဒ္ဒဋ္ဌတိ" ရုပ်နှင့် ဒဒ္ဒဋ္ဌမာနာ စသော ပါဠိတို့ကို စဉ်းစားသင့်သည်။

၄၆၇။ **ပါမာနာနံ ဓာတူနံ။** ။ "ပါမာနာနံ ဣစ္ဆေတေသံ ဓာတူနံ" ဟု ယခုစာတို့၌ တွေ့ရ၏၊ ထိုတွင် ဣစ္ဆေတေသံကား သီဟိုဠ်မှုနှင့် ရူပသိဒ္ဓိတို့ မပါ, စာသွားထုံးစံလည်း မရှိ၊ ထုံးစံမှာ –ဣစ္ဆေတေသံ၏ အတွင်းရှိ ပုဒ်များကို ဝိဘတ် မပါဘဲသမာသ်စပ်၍ "မာန ကိတ ဣစ္ဆေတေသံ" စသည်ဖြင့် သုံးစွဲရသည်၊ ဤ၌"ပါမာနာနံ" ဟု စိဘတ် ပါနေသောကြောင့် ဣစ္ဆေတေသံ ထည့်ဖွယ် မလို၊ ဣစ္ဆေတေသံ ထည့်လိုလျှင် "ပါမာန ဣစ္ဆေတေသံ" ဟု ရှိရပေမည်၊ ရုပ်ကို အခြေပြု၍ တွက်ပြထားပြီ။

သေသု။ ။ သ ပစ္စည်း တစ်မျိုးတည်း ဖြစ်ပါလျက် "သေသု" ဟု ဗဟုဝုစ်ဖြင့် ပြထားခြင်းကို ဝစနဝိပလ္လာသဟု ရူပသိဒ္ဓိဆို၏၊ သို့သော် "တိဇဂုပကိတ မာနေဟိ" သုတ်ဖြင့် သက်ရသော သ ပစ္စည်း, ဘုဇဃသသုတ်ဖြင့် သက်ရသော သပစ္စည်းဟု ၂–မျိုး ရှိရကား ထို ၂–မျိုးလုံးကို ယူနိုင်သောကြောင့် "သေသု"ဟု ဗဟုဝုစ်ဖြင့် ဆိုရကြောင်းကို ဆရာတို့ ကြံကြသည်။ [ပါဓာတ်ကို ဝါ ပြုရာ၌ "ဝိပါသာ" ဟု ရှိသောကြောင့် ဝါ အပြု မမြဲ–ဟု မှတ်။]

ဌာ တိဌော ၄၆၈။ ဌာဏ္ဍတိ–ဌာဟူသော၊ တေသ ဓာတုသ–၏၊ တိဌာ ဒေသော–တိဌ အပြုသည်၊ ဝါ ဟောတိ–ဝိကပ်ဖြစ်၏၊ တိဌတိ–တည်၏ (ရုပ်၏)၊ တိဌတု–တည်လော၊ တိဌေယျ–တည်ရာ၏၊ တိဌေယ္ယုံ–တည်ကုန်ရာ၏၊ ဝါတိ ကိမတ္ထံ၊ ဌာတိ–တည်၏၊ [ရုပ်ကို အခြေပြုကြည့်၍ တွက်၊ တိဌတု စသည်၌၊ တု–ယျ– ယျုံ ဝိဘတ်များ သက်ရုံသာ]။ (၄၉၂)

ပါပိဝေါ ၄၆၉။ ပါဏ္ဍတိ တေသ ဓာတုသ ပိဝါဒေသော ဝါ ဟောတိ၊ ပိဝတိ–သောက်၏၊ ပိဝတု–လော၊ ပိဝေယျ–ရာ၏၊ ပိဝေယ္ယုံ–ကုန်ရာ၏၊ ဝါတိ ကိမတ္ထံ၊ ပါတိ–သောက်၏၊ ဏ္ဍတိ–၏ (၄၉၄)[ရုပ်ကို အခြေပြု၌ တွက်၊ ပါတိ၌ ပါတည်, တိဝိဘတ်, အပစ္စည်း၊ ဤသုတ်ဖြင့် ပိဝပြုသင့်သော်လည်း ဝါမြစ်သောကြောင့် မပြုရ၊ လောပဆွေတွေ့မကာရောသုတ်ဖြင့် (အ) ပစ္စည်းချေ။]

၄၆၈။ ဝါတိကိမတ္ထံ။ ။ အန္ဓသိ ဝဏ္ဏာကာရော ဝါသုတ်မှ လိုက်လာသော ဝါသဒ္ဒါကို ဝိကပ်ဟု ဝုတ္တိ၌ ဆိုလို၏၊ ရှေ့ကား ဝဝတ္ထိတ ဝိဘာသတ္ထဟု ဆို၍ "တိဌတိ=ဌာတိ"တို့၌ အနိစ္စဝိဓိ၊ သဏ္ဌာဟတိ (သံပုဗ္ဗ ဌာဓာတ်, အပစ္စည်း, ကွစိဓာတုဖြင့် ဌာနောင် (ဟ်)လာ, ဌာ၏ အာကိုလည်း ရသပြု၊ ပတိပုဗ္ဗဌာဓာတ်ဖြင့် ပတိဌဟတိလည်း နည်းတူ၊) အဓိဌေတိ (အဓိပုဗ္ဗဌာဓာတ်, အပစ္စည်းကို လောပဆွေတွေ့ မကာရောဖြင့် ဧပြု၊ ဤရုပ်၌ ဌာ၏ အာကို သုတ်ကြီးဖြင့် ဧပြု–ဟုလည်း ဆိုကြ၏၊ အပစ္စည်းကို ဧပြုသုတ် တိုက်ရိုက်ရှိသောကြောင့် ထိုအဆိုကို စဉ်းစားပါ၊) ဤရုပ်တို့၌ တိဌအပြု မရှိသော အသန္ဓဝိဓိဟု သတ်မှတ်သည်၊ နိစ္စဝိဓိကား မရှိနိုင်။

[ဆောင်] သဲနှင့်ပတိ, ရှေ့ဝယ်ရှိသော်, ဌာ၏ နောက်ပြီး, အပစ္စည်းကြောင့်, ဟဗျည်းလာစေ, ဌာရသေကို, ကွစေ ဓာတု, သုတ်ဖြင့် ပြုလော၊ မှတ်ရှု အမိ, ရှေ့ဝယ်ရှိက, ဌာ၏နောက်အ, ဧပြုကြ၍, သဏ္ဌာဟ အဓိဌေ, အစဖွေသည်, မှတ်လေ အသန္ဓဝါကြောင့်တည်း။

၄၆၉။ ဝါတိ ကိမတ္ထံ ။ ။ ဤဝုတ္တိ၌ ဝါကို ဝိကပ်ဟုပင် ဆိုလို၏၊ ရှေ့ကား "ပါနီယံ, ပါတဗ္ဗံ" စသည်၌ ပိဝအပြု မရှိကြောင်းကို သတ်မှတ်သော ဝဝတ္ထိတ ဝိဘာသတ္ထဟု ဆိုသည်၊ ပိဝတိ–ပါတိ စသည်၌ကား အနိစ္စဝိဓိဟု ဆိုလို ဟန်တူ၏၊ ထို့ပြင် – ရှေ့ "ပါပိဗော"ဟု ဗထက်ခြိုက်ဖြင့် ပါ၌ရှိ၏၊ ပုံစံကိုလည်း "ပိပတိ" ထုတ်ပြီးမှ ကွစိဓာတုဖြင့် ဗကို ဝပြု၍ "ပိဝတိ" ဟု ထုတ်သည်။

ဥာဿ စာစံနှာ

၄၇၀။ ဥာဏ္ဍတိ စေသ မာတုသ စာစံနှာ အာဒေသာ ဝါ ဟောန္တိ၊ စနှာတိ–သိ၏၊ စနေယျ, စနိယာ, ဩ–သိရာ၏၊ နှာယတိ–သိ၏။ (၅၁၅) [စနှာတိရုပ်ကို အခြေပြု၍ တွက်ထား၏၊ စနေယျ၌ ယျုဝိဘတ်သက်ရုံသာ၊ စနိယာ စသောရုပ်များကား "ယျုသဉ္ဇာတော" စသော သုတ်တို့၌ လာဦးလတ္တံ့၊ ရှု၌ အန္ဓသိ ဝဏ္ဏာဂကာရောဝါသုတ်မှ ဝါကို လိုက်စေ၍ တို ဝါ၏ ဝဝတ္ထိတ ဝိဘာသတ္တကို ပြသေး၏၊ ရှုလေတော့။]

ဒိသဿ ပဿ ဒိသ ဒက္ခာဝါ

၄၇၁။ ဒိသ ဏ္ဍတိ စေသ စာတုသ–၏၊ ပဿ ဒိသ ဒက္ခ ဏ္ဍတိ စော အာဒေသာ ဝါ ဟောန္တိ၊ ပဿတိ–ကြည့်၏၊ (မြင်၏)၊ ဒိသတိ – ထင်၏၊ ဒက္ခတိ–မြင်၏၊ အဒက္ခ–မြင်ပြီ၊ ဝါတိ ကိမတ္တံ၊ အဒ္ဒသ–မြင်ပြီ။ (၄၃၈) [ပဿတိ ကို အခြေပြု၍ တွက်ထား၏၊ ဒိသတိ ဒက္ခတိ လည်း ဒိသကို ဒိသ, ဒက္ခပြုရုံသာ၊ တစော ပါမာနံသုတ်မှ လိုက်သော ဝါရှိလျက် ဤသုတ်၌ ထပ်၍ဆိုခြင်းသည် ထိုသုတ်၌ ဝါက ဝိကပ်အနက်ရှိသောကြောင့် ထိုဝိကပ္ပနတ္တဝါကို တားမြစ်၍ ဝဝတ္ထိတ ဝိဘာသတ္တဝါကို ပြရခြင်း အကျိုးရှိ၏–ဟု နိဒ္ဒေသ ဆိုသည်။]

၄၇၁။ အဒက္ခကို ဒိသတည်, စာတ်မှည့်, အဆုံးသရချေ, ဟိယျတ္တနိ (သို့မဟုတ်) အဇ္ဇတနိ အာဝိဘာတ်သက်၊ ဤသုတ်ဖြင့် ဒိသကို ဒက္ခပြု၊ အကာရာဂမော ဟိယျတ္တနိ စသော သုတ်ဖြင့် စာတ်၏ အစ၌ (အ) လာ (အဒက္ခ+ အာ)၊ သရလောပေါ်ဖြင့် ကွ၏ အကိုချေ၊ နောက် အာကို ပကတိ ပြုသင့်သော်လည်း ထိုသုတ်၌ ပကတိသဒ္ဒါမြစ်သောကြောင့် ပကတိ မပြုရ၊ ကွစိဓာတုဖြင့် အာကို အရသပြု၊ အဒက္ခပြီး၏၊ [ရှာသင်္ခ်ကား ဒဒွေဘော်လည်း ပြု၍ "အဒ္ဒက္ခ" ဟု ရှိ၏၊] အဒ္ဒသ၌ ဒိသဓာတ် အာဝိဘတ်, ဤသုတ်ဖြင့် ပဿ–ဒိသ–ဒက္ခ ပြုသင့်သော်လည်း ဝါမြစ်သောကြောင့် မပြုရ၊ စာတ်ရှေ့၌ (အ) လာ, ဒ ဒွေဘော်လာ၊ သရလောပေါ်ဖြင့် သ၏ အ ကိုချေ၊ နောက် အာကို ပကတိ မပြုရ၊ ကွစိဓာတုဖြင့် ဒိ၏ ဏ္ဍကို (အ) ပြု, အာဝိဘတ်ကိုလည်း အရသ ပြု၊ အဒ္ဒသ ပြီး၏၊ [ရှု၌ ဝါကို ဝဝတ္ထိတဝိဘာသာဟု ဆို၍ ဒိသအပြုမှာ ကံဟောင်္ခသာ ဖြစ်၏ဟု သတ်မှတ်၏။]

မောဂ္ဂလ္လာန်။ ။ "ဒိသဿ ပဿ ဒဿ ဒသ် ဒ ဒက္ခာဝါ" ဟု သုတ်တည်း၍ ဒိသကို ပဿ, ဒဿ, ဒသ်, ဒ, ဒက္ခဟု ကာရိယ ၅–ခုပြု၏၊ ပဿပြုရာ၌ ပဿ၌ ပဿတိ စသည်ဖြစ်၏၊ ဒဿပြုရာ၌ ကာရိတ် ဏေပစ္စည်းဖြင့် "ဒဿေတိ–မြင်စေ၏၊ ဝါ– ပြ၏" ဟု ဖြစ်၏၊ ဒဿနံ– မြင်ခြင်း၊ သုဒဿံ–လွယ်ကူစွာ မြင်အပ်၏၊ [ရှု၌ကား ကွစိဓာတုဖြင့် ဒိသကို ဒဿပြုသည်၊] ဒုဒ္ဒဿံ– ခဲယဉ်းစွာ မြင်အပ်၏၊ ဝါ– မြင်နိုင်ခဲ၏" ၌ကား ခပစ္စည်း၊ "ဒသ်" ပြု၊ [ကစ္စည်းအလို "ဒိ၏

ဗျည္ဇနံသေ စာ ဆပ္ပဓမ္မယေသုစ

၄၇၂။ ပရေသု ဆပ်ပ္ပဓမ္မယေသု (သီမူ၌ "ဆပ္ပဓမ္မယ ပရေ" ဟု ကေဝုစ် ရှိ၏၊) ဗျည္ဇနံသေ–အဆုံးဗျည်းဖြစ်သော၊ စာတုသေ–၏၊ စာ–စ အပြုသည်၊ ယောတိ၊ ဇိဂုစ္ဆတိ,– တိကိစ္ဆတိ– ဓိယန္တိ။ (၅၃၂) [ရုပ်တွက်ပုံသို့ ၄၆၃, ၄၆၅ သုတ်တို့၌ ညွှန်ပြခဲ့ပြီ၊ "ဗျည္ဇနံသေ စာတုသေ" ဟူရာ၌ ရူပသိဒ္ဓိဝယ် "စာတုံသေ ဗျည္ဇနံသေ– စာတုန် ဗျည်း၏" ဟု ရှိ၏၊ သာ၍ ရှင်းသည်၊ "ဆပ္ပဓမ္မယေသု" ဟု ဗဟုဝုစ်ဖြင့် ဆိုရခြင်း၏အကျိုးကို ရူဘာသာဋီကာ၌ ပြထားသည်၊ ဤ၌ စသဒ္ဒါသည် ရှေ့သုတ်မှ ဝါကို မလိုက်အောင် နစ်စေသော နိုဝတ္တာပန အဝစာရကအနက် ရှိ၏ဟု နိဒ္ဒေသဆိုတ်။]

ကောခေစ

၄၃၃။ ပရေ ခပ္ပဓမ္မယေ ဗျည္ဇနံသေ စာတုသေ–၏၊ (စာတုံသေ ဗျည္ဇနံသေ" ဟုပင် ရှည် ရှိ၏၊) ကော ယောတိ၊ တိတိက္ခတိ၊ ဗုဘုက္ခတိ။ (၅၃၀) [ရုပ်ကို အခြေပြု၌ တွက်ပြထားပြီ။]

ဟရသေ ဂိသေ

၄၇၄။ ပရေ သပ္ပဓမ္မယေ– သပစ္ဓည်းကြောင့်၊ ဟရ ဣတိ– ဟရဟူသော၊ ဇောသေ စာတုသေ–ဤစာတ်၏၊ သဗ္ဗသေဝ အလုံးစုံ၏ပင်၊ [သဗ္ဗသေဝ–သော၊ ဇောသေ စာတုသေ–၏" ဟုလည်း ပေးနိုင်၏၊] ဂိအာဒေသော, ယောတိ၊ ဇိဂိသတိ–ဆောင်လို၏။ (၅၃၆) [ရုပ်ကို အခြေပြု ကြည့်၊ "ဂိသေ" ယောဂဝိဘာဂဖြင့် ဇိကို ဂိပြု၍ ဝိဇိဂိသတိ ရုပ်ကိုလည်း ရှု၌ ပြသေး၏။]

ဗြူဘူန–မာဟာဘူဝါ ပရောက္ခာယံ

၄၇၅။ ပရောက္ခာယံ– ပရေက္ခာ ဝိဘတ်ကြောင့်၊ ဗြူဘူဣတိ– ဗြူဘု ဟူကုန်သော၊ ဇောသံ စာတူနံ–တို့၏၊ ယထာသင်္ချံ– တိုင်း၊ အာဟာဘူဝ ဣတိ–အာဟ ဘူဝ ဟူကုန်သော၊ ဇော အာဒေသာ ယောဇ္ဈံ၊

ဣကို ကွစိစာတုဖြင့် (အ) ပြု၊] ဒပြုရာ၌ "အဒ္ဒါ သီဒန္တရေ နဂေ–သီဒါမြစ်တို့၏ အကြား ဖြစ်ကုန်သော တောင်တို့ကို မြင်ပြီ၊ အဇ္ဇတနီ အာဝိဘတ်, ရှေ့၌ အလာ, ဒဒ္ဒေဘော်လာ၊) ယော သုခံ ဒုက္ခတော အဒ္ဒ–အကြင်သူသည် သုခကို ဒုက္ခဟု ရှုနိုင်ပြီ၊ (အာဝိဘတ်ကို အရသ ပြု)၊ အမ္ဘာ–ဟ မဒ္ဒံ ဝနမန္တ ရသ္မိံ= တောအကြားဌ သရက်ပင်ကို ငါမြင်ပြီ၊ (အဇ္ဇတနီ အံဝိဘတ်)၊ ဒကွဲပြုရာ၌ "အဒ္ဒက္ခိ, ဒက္ခိသုတိ" စသည်တည်း၊ သုတ်ကြီးဖြင့် ဒီသကို အဒ္ဒသပြု၍ "ယေ မယံ ဘဂဝန္တံ အဒ္ဒသာမ (သုတ္တနိပါတ်, ဓနိယသုတ်)" စသည် ဖြစ်၏။

အာဟ–ဆိုပြီ၊ အာဟု–ဆိုကုန်ပြီ၊ ဗဟူဝ–ဖြစ်ပြီတဲ့၊ ဗဟူဝု–ဖြစ်ကုန်ပြီတဲ့၊ ပရောက္ခာယံ ဣတိ- ကိမတ္ထံ၊ အဗြဝုံ–ဆိုကုန်ပြီ၊ ဣတိ–၏။ (၄၆၅)

၄၇၅။ အာဟာဘူဝါ ပရောက္ခာယံ။ ။ "အာဟာဘူဝါ" ဟု ဆိုရ၍ "ဗဟုဝ" ဟု ဘုဉ် ရဿဖြင့် စာအများ တွေ့ရ၏၊ သ္ဝက္ကတမောဂ္ဂလ္လာန်တို့ဉ်ကား "ဗဟူဝ" ဟုချည်း ရှိသည်၊ ပရောက္ခာယံဟု ဆိုသောကြောင့် အပစ္စက္ခအနက် ထင်ရှားအောင် "တဲ့" ဟူသော စကားလုံးကို ထည့်၍ အနက်ပေးသည်၊ ဤ သုတ်ဖြင့် "အာဟ" ပြုပြီးနောက် ကွစ်ဓာတုဖြင့် ပရောက္ခာ ဥ ဝိဘတ်ကို အံ သု ပြုလျှင် "အာဟံသု- ဆိုကုန်ပြီတဲ့" ဟုလည်း ဖြစ်၏၊ ရုပ်ကို အခြေပြုကြည့်တွက်။

တီ အန္တီ အာဟ ။ ။ ပရောက္ခာ နှောင်းရာဌာသာမက, တီ အန္တီ ဝိဘတ် နှောင်းရာဌာလဲည်း ကွစ်ဓာတုဖြင့် ဗြူကို အာဟ+တီကို အ, အန္တီကို ဥပြု၍ "အာဟ–ဆို၏၊ အာဟု–ဆိုကုန်၏" ဟု ဖြစ်သေး၏၊ ဗြူတီ အာဟ, နောက်တီ (အ) ပြု, အန္တီ (ဥ) တည်း၊] ဤ အာဟပုဒ်မျိုးကို ကျမ်းဂန်တို့ဉ် ဣဒါနိနှင့် တွဲဖက် သုံးစွဲလေ့ရှိသောကြောင့် "ဣဒါနိ အာဟု, ရှိက ဧကန်, ပစ္စုပ္ပန်ကို, အမှန် အာဟ ဟောလေမြဲ" ဟု ရှေးဆရာတို့ နိယာမ် မိန့်တော်မူကြသည်၊ သို့သော် ဣဒါနိ မပါဘဲ "အာဟ" သက်သက်လည်း ပစ္စုပ္ပန်ကို ဟောနိုင်သည်သာ၊ "ယော အနုဇ္ဇ နဇ္ဇန္တိ စ အာဟ = အကြင်သူသည် အမှန် မပျောက်ဘဲနှင့် ပျောက်သည်ဟု ဆို၏" (ပကိဏ္ဏက, ဘိသဇာတ်) ဤ၌ အာဟသည် မျက်မှောက်ဖြစ်၍ ပရောက္ခာ မဟုတ်နိုင်, တိဝိဘတ်သာ ဖြစ်နိုင်၏၊ "တံ နိမိ် အာဟု ပဏ္ဍိတာ= ထိုအရာကို ရွှေအိုးဟု ဆိုကြကုန်၏၊" (ကေဒါရဇာတ်၊) ဤ၌လည်း ပညာရှိတို့ဆိုခြင်း ကြိယာ မပြတ်သောကြောင့် ပဝတ္တာဝိရတ ဝတ္တမာန် အန္တီ ဝိဘတ်သာ ဖြစ်ထိုက်သည်။

ဝိဒနောင် အန္တီ ဥပြု ။ ။ ဝိဒဓာတ်နောင် အန္တီကို ကွစ်ဓာတုဖြင့် ဥပြု၍ "အလမ္ဘာနောတိ မံ ဝိဒူ= ကျွန်ုပ်ကို အလမ္ဘာယ်ဆရာဟု သိကြကုန်၏" (ဝိဓူရ)၊ ဤ၌လည်း သိခြင်းကြိယာ မပြတ်စဲသောကြောင့် အန္တီဝိဘတ်သာ၊ "ကဿပေါ တိစ မံ ဝိဒူ" (ဇနကဇာတ်)၌လည်း နည်းတူ၊ ယျကို ဥပြု၍လည်း "ကောမေ ဝေဿန္တရံ ဝိဒူ= ဘယ်သူသည် ငါ၏အကြောင်းကို ဝေဿန္တရာမင်းကို သိစေပါ အုံ့နည်း" ဤ၌ ဝိဒူကို အာစိက္ခေယျ (သိအောင် ပြောပါအုံ့နည်း)" ဟု ယျ ဝိဘတ်ဖြင့် ဖွင့်သည်။

[ဆောင်] ဓာတုကွစ်, သုတ်ဖြင့် ဖိ၍, ဗြူတီ အာဟ, နောက်တီ (အ) ပြု, အန္တီ (ဥ) တည်း၊ ဓာတုဝိဒ, နှောင်းယျမှ, အန္တီဥ, ဝိဒူ ပြီးရသည်။

သဒ္ဒသင်္ဂဟ ဆိုပုံ။ ။ "ဗြူကို အာဟပြု" ဟု သဒ္ဒါဆရာတို့ ကြံကြ၏၊ သို့သော် သာသနာတော် (ပါဠိကျမ်းဂန်)၌ကား ဥပသာရ ရှေးရှိသော ကရဓာတ်,

ဂမိသ္သေနော ဣော ဝါ သဗ္ဗာသု

၄၇၆။ သဗ္ဗာသု–ကုန်သော၊ ပစ္စယ ဝိဘတ္တိသု–ပစ္စည်းဝိဘတ်တို့ကြောင့်၊ ဂမု ဣတိ, ဇေသ ဓာတုသ အနော (အဆုံးဖြစ်သော) မကာရော, ဣော– စွဲအပြုသည်၊ ဝါ– ပြယုဂ် အားလျော်စွာ၊ ယောတိ၊ ဂစ္ဆမာနော, ဂစ္ဆနော– သွားလသော်၊ ဂစ္ဆတိ, ဂမေတိ–သွား၏၊ ဂစ္ဆတု, ဂမေတု–သွားလော၊ ဂစ္ဆေယ္ယ, ဂမေယ္ယ- သွားရာ၏၊ အဂစ္ဆာ, အဂမာ, အဂစ္ဆိ, အဂမိ–ပြီ၊ ဂစ္ဆိဿတိ, ဂမိဿတိ–လတ္တံ့၊ အဂစ္ဆိဿာ, အဂမိဿာ–ရာပြီ၊ ဂမိဿေတိ– ဂမိဿပုဒ်သည်၊ ကိမတ္ထံ၊ ဣစ္ဆတိ– လိုချင်၏၊ ဣတိ ....၏။ (၄၄၂)

ဝ စသ ဇွတနိမ္မိ မကာရောသြ

၄၇၇။ အဇွတနိမ္မိ ဝိဘတ္တိမ္မိ ဝစဣတိ ဇေသ ဓာတုသ အကာရော သြတ္တं အာပဇ္ဇတေ၊ အဝေါစ–ဆိုပြီ၊ အဝေါစုံ–ဆိုကုန်ပြီ၊ အဇွတနိမ္မိတိ ကိမတ္ထံ–၊ အဝစ–ဆိုပြီ၊ အဝစူ–ဆိုကုန်ပြီ၊ ဣတိ–ဌ....၏၊ (၄၇၈)။ [အခြေပြုဌ် ဤဝိဘတ်ဖြင့် အဝေါစီကို ရုပ်တွက်ထား၏၊ အဝေါစဌ်ကား အတ္တနောပုဒ် အာဝိဘတ်သက်၍ ကွစိဓာတုဖြင့် အရသပြုရုံသာ၊ အဝေါစုံဌ် ဥံဝိဘတ်သက်၊ အဝစဌ် ဟိယျတ္တနီ အာဝိဘတ် ဖြစ်သောကြောင့် ဤသုတ်ဖြင့် သြမပြုရ၊ အာကို ရသပြု၊ အဝစူဌ် ဟိယျတ္တနီ ဥိ ဝိဘတ်။]

ဟရဓာတ်သည် ဆိုခြင်းအနက်ကို ဟော၏၊ ဗျာကာသိဌ် ဝိ+အာပုဗ္ဗ ကရဓာတ် ဤ ဝိဘတ် သ အာဂုံ, ဝိယာကံသုဌ်လည်း ဥံ ဝိဘတ်သာ ထူး၏၊ သုတ်ကြီးဖြင့် ဓာတွန် ရ်ကို ချေ, ကဌ် ဒီဃပြု၊ [တစ်နည်း– "ကရသ ကာ" ယောဂဝိဘာဂဖြင့် ကရကို ကာပြု၊] ပရိယုဒါဟာသိဌ် ပရိ+ဥ+အာပုဗ္ဗ ဟရဓာတ်, ပ ဗျာဟာသိဌ်လည်း ပ+အာပုဗ္ဗဟရဓာတ်, ရှေးနည်းအတိုင်း ရုပ်ပြီးပါစေ၊ ပါဋိဌ် ဤရုပ်များ ထင်ရှားရကား အာဟ–အာဟုတို့ဌ်လည်း အာပုဗ္ဗဟရဓာတ် အ–ဥဝိဘတ် ဓာတွန် ချေ၍ ပြီး၏–ဟု ဆုံးဖြတ်သင့်ကြောင်းကို သဒ္ဒသင်္ဂဟ မိန့်သည်၊ ထိုသဒ္ဒသင်္ဂဟဌ်ပင် ဤ စသော ဝိဘာတ်နှောင်းရာဌ် ဝိကပ်(ဝ)လာ၍ "အာဟုဝိ" စသည်လည်းကောင်း , ဝ မလာဘဲ "အန္ဓဘိ–အနု+အဘိ" ကို လည်းကောင်း ပြသေး၏၊ "သုခဌ ခိဏ္ဏာရတိယောစ အန္ဓဘိ"– ဒီဃနိကာယ် လက္ခဏသုတ်။

၄၇၆။ ဝါ သဗ္ဗာသု။ ။ [ဂမိသဌ် ဣသရသည် ဓာတုနိဒ္ဒိဋ္ဌတည်း၊ အဓိပ္ပာယ်ကို ရှုပသိဒ္ဓိ အဆုံးနားမှာ ရှု၊] "သဗ္ဗာသု" ဟု ဆိုသောကြောင့် "ပစ္စယ ဝိဘတ္တိသု" ဟု ပစ္စည်းအားလုံး ဝိဘတ်အားလုံးကို သိမ်းကျုံး၍ ဖွင့်၏၊ သို့ရာတွင် ပရောက္ခာ ဝိဘတ်ဖြင့် "အဂစ္ဆ, အဂစ္ဆု" စသည် မရှိနိုင်သောကြောင့်လည်းကောင်း

အာကာရော ဒီဃ ဟိမိမေသု ၄၇၈။ ဟိမိမမ္မေ ဣတိ ဟိ, မိ, မ, မ္မေ ဟူကုန်သော၊ ဧတေသု ဝိဘတ္တိသု–တို့ကြောင့်၊ အကာရော ဒီဃ အာပန္နတော၊ ဂစ္ဆာဟိ–သွားလော၊ ဂစ္ဆာမိ–သွား၏၊ ဂစ္ဆာမ, ဂစ္ဆာမ္မေ–ကုန်၏၊ မိကာရဋ္ဌဟာရေန– မိသဒ္ဒါကို ယူခြင်းဖြင့်၊ ဟိဝိဘတ္တိမှိ–ဟိဝိဘတ်ကြောင့်၊ အကာရော–သည်၊ ကွစိ, ဒီဃ–ဒီဃအဖြစ်သို့၊ နှ အာပန္နတော– မရောက်၊ ဂစ္ဆဟိ–သွားလော။ (၄၄၈)

ယုပစ္စည်း စသည်ဖြင့် "ဂစ္ဆနံ" စသည် မရှိနိုင်သောကြောင့် လည်းကောင်း ဝ ဝတ္ထိတ ဝါသဒ္ဒါဖြင့် "ပြယုဂ်အားလျော်စွာ ပြု" ဟု ပိုင်းခြား ကန့်သတ်ရပြန်၏၊ ထိုကန့်သတ်ပုံကို ရူပသိဒ္ဓိမှာ ရှု။

ပုံစံများ။ ။ "ဂစ္ဆမာနော ဂစ္ဆန္တော" ဖြင့် မာနအန္တနောင်းရာ၌ (ကတ္တားအရေ၊ပယ်) နိစ္စဝိဓိဟု ပြ၏၊ "ဂစ္ဆတိ ဂမေတိ" စသည်ဖြင့် ၂ ရုပ် ထုတ်သောကြောင့် မာန အန္တ ကတ္တားဟော မှတစ်ပါး အခြားအရပ်၌ အနိစ္စဝိဓိကို ပြ၏၊ ပရောက္ခာဖြင့် မထုတ်သောကြောင့် ပရောက္ခာ၌ အသန္တ ဝိဓိဟု ပြသည်၊ ရုပ်ကို အခြေပြု မှီး၍ တွက်၊ ဆိုင်ရာ ပစ္စည်း ဝိဘတ်သက်ရုံသာ၊ ဂမေတိ စသည်၌ကား ဝါမြစ်သောကြောင့် (ဋ္ဌ) မပြုဘဲလောပဆွေတွေ့မကာရောဖြင့် အပစ္စည်းကို ဧပြု၊ ဣဋ္ဌတိ၌ ဂမုဓာတ် မဟုတ်သောကြောင့် ဋ္ဌ မပြုရ၊ ဣသုယမုနမန္ဒောဒ္ဓောဝါ သုတ်ကျမှ ရုပ်တွက်ပါ။

၄၇၈။ အကာရော၊ ပေ၊ ဟိမိမေသု။ ။ ရှေ့သုတ်မှ အကာရောကို အလိုက်မခံဘဲ အကာရောဟု ထပ်၍ ဆိုခြင်းသည် ဝစသပုဒ်ကို နှစ်စေရခြင်း အကျိုးရှိ၏၊ ရှေ့သုတ်မှ အကာရောပုဒ်ကို လိုက်စေလိုလျှင် အကာရော၏ သမ္ဗန် ဖြစ်သော ဝစသပုဒ်ပါ လိုက်လာဖွယ် ရှိ၏၊ ထိုသို့ ဝစသပုဒ်ပါ လိုက်လာမည် စိုးသောကြောင့် အကာရောကိုပင် မလိုက်စေတော့ဘဲ ဤသုတ်၌ သီးခြား ဆိုထားသည်–ဟူလို၊ ဟိမိမေသုဝ,ယ် မေသဒ္ဒါဖြင့် မ အက္ခရာချင်း တူသောကြောင့် မှေဝိဘတ်လာ (မ) ကိုပါ ယူနိုင်ရကား "ဟိမိမမ္မေ ဣစ္စေတေသု" ဟု ဝုတ္တိ ဖွင့်သတတ်၊ ရုပ်ကို အခြေပြုကြည့် တွက်။

မိကာရ၊ ပေ၊ ဂစ္ဆဟိ။ ။ "ဟိမေသု" ဟု ဆိုလျှင် မ အက္ခရာချင်း တူသောကြောင့် မိဝိဘတ်ကိုလည်း ယူနိုင်၏၊ ထိုသို့ ယူနိုင်ပါလျက် "မိ" ဟု အပိုဆိုရသဖြင့် အဘယ်အနက်ကို သိစေပါသနည်းဟု မေးဖွယ်ရှိသောကြောင့် "မိကာရဋ္ဌဟာရေန" စသည်ကိုမိန့်၊ မိအက္ခရာကို အပိုဆိုသဖြင့် ဟိဝိဘတ် နှောင်းရာဝယ် အချို့အရာ၌ ဒီဃမပြုရဟု သိစေရခြင်းအကျိုးရှိ၏၊ ထို့ကြောင့် "ဂစ္ဆဟိ" ၌

ဟိ လောပ်ဝါ ၄၇၉။ ဟိဝိဘတ္တိ– ဟိဝိဘတ်သည်၊ လောပ်–သို့၊ ဝါ အာပဇ္ဇတော–ဝိကပ်ရောက်၏၊ ဂစ္ဆ, ဂစ္ဆာဟိဂမ, ဂမေဟိ– သွားလော၊ ဂမယ, ဂမယာဟိ– သွားစေလော၊ ဟိတိ ကိမတ္တံ၊ ဂစ္ဆတိ–သွား၏၊ ဂမယတိ–သွားစေ၏၊ ဣတိ–၌....၏၊ (၄၅၂)။ [ဂစ္ဆကို အခြေပြုကြည့် တွက်၊ ဂစ္ဆာဟိကား ဝါမြစ်၍ ဟိ မကျေသော ပုံစံတည်း၊ ရှေ့သုတ်၌ တွက်ခဲ့ပြီ၊ ဂမကို ဂမုတည်, ဟိဝိဘတ်, အပစ္စည်း၊ ဤသုတ်ဖြင့် ဟိချေ၊ ဂမေဟိကား ဝါမြစ်၍ ဟိ မကျေသော ပုံစံ၊ လောပဆွေတ္ထာသုတ်ဖြင့် အပစ္စည်းကို ဖြေ၊ ဂမယကို ဂမု, ကာရိတ် ဏယသက်, ဏ အနုဗန်ချေ, (ဂမယ), ဟိသက်၊ ဤသုတ်ဖြင့် ချေ၊ ဂမယာတိကား ဝါမြစ်သော ပုံစံ၊ ဂမယတိတို့၌ ဟိ မဟုတ်သောကြောင့် ဤသုတ်ဖြင့် တိဝိဘတ်ကို မချေရ။]

ဟောတိသရေ .... သသသစ ၄၈၀။ ဘဝိသန္တိမှိ– ဘဝိသန္တိဝိဘတ်ကြောင့်၊ ဟူဟော၊ ဧတသ ဓာတုသ–၏၊ သရော– ဥသရသည်၊ ဟေ သြဟဧတ္တံ– ဧဟ အဖြစ်, သြဟအဖြစ်, ဧ အဖြစ်သို့၊ အာပဇ္ဇတော–၏၊ သသသစ–သ၏လည်း၊ လောပေါ–သည်၊ ဝါ ဟောတိ–ဝိကပ်

ဒီဃ မပြုဘဲ ဂမုဓာတ်, ဟိဝိဘတ်, အပစ္စည်း, ဓာတုန် မ်ကို ဆို ပြုရုံဖြင့် ပြီးရသော ဟူ၏။

မှတ်ချက်။ ။ "မိသဒ္ဒါကို အပိုဆိုသဖြင့် ဟိနှောင်းရာ၌ အချို့ ဒီဃ မပြုရ" ဟူသော စကားသည် အဆင်မပြေလှ၊ မိသဒ္ဒါကို အပိုဆိုရသဖြင့် မိဝိဘတ် နှောင်းရာ၌ အချို့ ဒီဃမပြုရ, "ဂစ္ဆမိ" ဟု ပြီးရသည် ဆိုလျှင် သာ၍ အဆင်ပြေ မည်၊ ဥပမာ– သရလောပေါသုတ်၌ ပကတိ သဒ္ဒါ၏ အစွမ်းကြောင့် အချို့နေရာ၌ ပက်တိ မပြုဘဲ ဘန္ဓိ စိရင်ရသကဲ့သို့တည်း၊ ထို့ကြောင့် "ဟိဝိဘတ္တိမှိ"နေရာဝယ် "မိဝိဘတ္တိမှိ" ဟု မှုရင်းရှိလေရော့သလား–ဟု တွေးဆမိသည်၊ ထို့ပြင်– "သမ္မုယှာမိ ပမုယှာမိ" စသော (သုဝဏ္ဏသာမ) ပါဠိတော်ကို ထောက်၍ မိနှောင်းရာ ဒိဝါဒိ ယ၏ (အ) ကိုလည်း ဤသုတ်ဖြင့် ဒီဃပြုဟု မောဂ္ဂလ္လာန်နိဿယ မိန့်သည်။

မှေဝိဘတ်၏ ဝါဒကွဲ ။ ဤ ကစ္စည်းဝတ္တိ၌ ဂစ္ဆာမှေရုပ်ကို ပြထားသော်လည်း သုတ်၌ "မိ–မေသု" ဟု မ အက္ခရာချင်း တူပါလျက် မိကို သီးခြားဆိုထားသောကြောင့် ဤမိမမှတစ်ပါး တခြား မအက္ခရာပါသော "မှေ–မှာ" ဝိဘတ်တို့ နှောင်းရာ၌ ဒီဃ စသည်သာ ရှိရမည်ဟု ဝါဒတစ်မျိုးရှိ၏၊ "ဟိမိမေသု" ဟူသော စကားကို ထောက်လျှင် ထိုဝါဒကပင် ကစ္စည်းဝတ္တိထက် ပို၍ ယုတ္တိရှိပေသည်၊ [ပစာမှေ တိ ကေစိ ဒီဃံ ကတ္တာ ပဌန္တိ၊ ပေ၊ သုသဒ္ဒသိဒ္ဓိဝိဝရဏေ "ဟိမိမေ သွသာ" တိ အနေန ဒီဃောတိ ဝုတ္တံ၊ တတော " ဟိ မိမေသူတိ သုတ္တေတိဏ္ဍံ ဟိမိမေ ပစ္စယ

ဖြစ်၏၊ ဟောတိတိ–ဖြစ်လတ္တံ့၊ ဟောဟိန္တိ–ဖြစ်ကုန်လတ္တံ့၊ ဟောတိတိ–လတ္တံ့၊ ဟောတိန္တိ–ကုန်လတ္တံ့၊ ဟေ့တိ–လတ္တံ့၊ ဟေန္တိ–လတ္တံ့၊ ဟောဟိသိတိ၊ ပေ၊ ဟောဟိသိန္တိ–ကုန်လတ္တံ့၊ ဟူတိ ကိမတ္ထံ၊ ဘဝိသိတိ–ဖြစ်လတ္တံ့၊ ဘဝိသိန္တိ–ကုန်လတ္တံ့၊ ဣတိ–၏၊ ဘဝိသိန္တိတိ ကိမတ္ထံ၊ ဟောတိ–၏။ (၄၉၀)

ဝိသေသာနံ ဂဟိတတ္တာ မကာရတော အညနိမိတ္တေ အကာရသ ဒီဃော နဟောတိတိ ဝိညာယတေ၊ ဗုဒ္ဓိပ္ပသာဒနီ ဋီကာ။]

၄၈၀။ ဟော်တိသရေဟောဟေ။ ။ [ဟောတိသရော+ဧဟ+သြဟ+ဧ၊ ဟောတိ၌ တိသည် ဓာတုနိဒ္ဒိဋ္ဌတည်း၊ သသသစ၌ စသဒ္ဒါသည် ဧဟ သြဟ ဧ အပြုအပေါ်၌ သရေခြင်းကို ပေါင်းသော ဒုတိယတ္ထသမ္ပိဏ္ဍနလည်း ဟုတ်၏၊ ရှေ့သုတ်မှ လောပ်ကို ၎င်သော အနုကဗုနလည်း ဟုတ်သည်၊] ဟူဓာတ်၏ ဥကို ဧဟပြု, သတိ၏ သကိုလည်း ချေ၍ ဟေဟိတိ၊ သန္တိ၏ သကို ချေ၍ ဧဟိန္တိဟု ဖြစ်၏၊ ထို့အတူသြဟပြု၍ "ဟောဟိတိ, ဟောဟိန္တိ" ဟု လည်းကောင်း, ဧပြု၍ "ဟေတိ, ဟေန္တိ" ဟု လည်းကောင်း ဖြစ်၏၊ ရုပ်ကို အခြေပြုကြည့်၍ တွက်၊ "သ်သ်သစ လောပေါ ဟောတိ ဝါ" ဟု သရေမှုကို ဝိကပ်ဟု ဆိုသော ကြောင့် သ မရှေဘဲ ဟေဟိသိတိ" စသောပုံစံများလည်း ပြီး၏၊ ဘဝိသတိ စသည်၌ ဟူဓာတ် မဟုတ်သောကြောင့် လည်းကောင်း, ဟောတိ၌ ဘဝိသန္တိဝိဘတ် မဟုတ်သောကြောင့်လည်းကောင်း ဤသုတ်ဖြင့် မစီရင်ရ၊ ဝါသဒ္ဒါဖြင့် ဧဟ စသည် ပြုခြင်းကိုလည်း မြစ်၍ "ပဟောသတိ" (ပဗုဗ္ဗ ဟူ+သတိ) စွမ်းနိုင်လတ္တံ." ဟုလည်း ဖြစ်သေး၏။

မောဂ္ဂလ္လာန်။ ။ သသ ဟိ ကမ္မေ (၆, ၆၅–သုတ်)၊ ကမ္မေ–ကံအနက်၌၊ ဉာတော–ဉာဓာတ်မှ နောက်၌၊ သသ–သတိ စသည်၏ သကို၊ ဟိ–ဝိကပ် ဟိုပြု၊ ပညာယိဟိတိ ပညာယိသတိ–သိအပ်လတ္တံ့၊ "သသဟိ" ယောဂဝိဘာဂဖြင့် အခြားဓာတ်နောင်လည်း သ ကို ဟိ ပြု၍– "သုတ္တာ ဓမ ဧယိဟိတိ ပသာဒေါ–ကြည်ညိုခြင်း ဖြင့်လတ္တံ့၊ "ကထံ ဧဝိဟိသိ တုဝံ= အဘယ်သို့ အသက်ရှည်လတ္တံ့နည်း၊ ဘဏ ခိပ္ပ တေ ကာရိဟိတိ (ပြုလတ္တံ့) ဟု လည်းကောင်း၊ ပဌမ သစ္စိကာ ဟိတိ= မျက်မှောက် ပြုလတ္တံ့၊ ကုက္ကုစ္စာနံ ပဒါဟိသိ= ပေးလတ္တံ့၊ အနုဘောဟိသိ ကာမေ ဟိ= ခံစားလတ္တံ့၊ အထဘာဟိသိဒသဒိသာ= တောက်ပလတ္တံ." စသည် ဖြစ်၏။

"တေသ္မာ"– (၆,၆၆ သုတ်) ဣဓာတ်ကို ပြေပြီးသည့်အခါ ဤသုတ်ဖြင့် သကို ဟိပြု၍ "ဟိတိ သိဝိသုတ္တမော= လာလတ္တံ့၊ တဒါ ဟိန္တိ မေ ဝသ်–ရောက်ကုန်လတ္တံ." စသည်ဖြစ်၏၊ ဒုဋ္ဌဒေါသသိက္ခာပုဒ် ဝိမတိ၌ကား "ဟိတိတိ ဣတ္ထ ဟိကာရော အာဂမော ဒဋ္ဌဗ္ဗော, အာဂမိသတိ ဘိ အတ္ထော" ဟု ဟိအာဂုံ ဖွင့်သဖြင့် ရုပ်တွက်မှားသည်ဟု မောဂ္ဂလ္လာန် နိဿယသစ် မိန့်တော်မူသည်။

ကရဿ သပစ္စယဿ ကာဟော

"၄၈။ ဘဝိဿန္တိမှိ ဝိဘတ္တိမှိ-ကြောင့်၊ သပ်စ္စယဿ-ပစ္စည်းနှင့်တကွ ဖြစ်သော၊ ဣရဏ္ဏတိ ဧတဿ မာတုဿ ကာဟာဒေသော ဝါ-ဟောတိ၊ ဿဿစ-သ၏လည်း၊ နိစ္စံ-အမြဲ၊ လောပေါ-ကျေခြင်းသည်၊ ဟောတိ၊ ကာဟတိ, ကာဟိတိ, ကာဟသိ, ကာဟိသိ, ကာဟာမိ-ပြုလတ္တံ့၊ ကာဟာမ-ပြုကုန်အံ့၊ ဝါတိ ကိမတ္ထံ, ကရိဿတိ-လတ္တံ့၊ ကရိဿန္တိ၊ သပ္ပစ္စယဂ္ဂဟဏေန- သပ္ပစ္စယသဒ္ဒါပိုဖြင့်၊ အညေ-ဟိပိ-အခြားဓာတ်တို့မှ နောက်ဌာလည်း၊ ဘဝိဿန္တိယာ ဝိဘတ္တိယာ-ဘဝိဿန္တိ-ဝိဘတ်၏၊ ခါမိ ခါမ ဆာမိ ဆာပ ဣစ္စာဒယော- ခါမိ, ခါမ, ဆာမိ, ဆာမ အစရှိကုန်သော၊ အာဒေသာ-အာဒေသတို့သည်၊ ဟောန္တိ၊ ဝန္ဒာမိ-ဆိုအံ့၊ ဝဏ္ဏာမ-ဆိုကုန်အံ့၊ ဝစ္စာမ- နေကုန်အံ့။ (၅၂၅)

ဣတိ အာရုံတကပ္ပေ တတိယော ကဏ္ဍော။

၄၈။ ကရဿ၊ ပေ၊ ကာဟော။ ။ [ရှေးက ယူရိုး အဓိ၇ာယ်ကို ဦးစွာပြု၍, မိမိသဘောကျကို နောက်မှ ပြမည်၊ ဤ၌ သပစ္စယအရ ပစ္စည်းဟူသည် ဘဝိဿန္တိ ဝိဘတ်၏ အစိတ်ဖြစ်သော "ဿ" တည်းဟု သိပါ၊] ရှေ့ ၂ သုတ်မှ ဝါ+လောပ်+ ဘဝိဿန္တိမှိ+ဿဿစပုဒ်တို့ လိုက်လာကြ၏၊ "ကရ်+ဿတိ" ဟု ရုပ်ရှိသည့်အခါ ဝိဘတ်၏ တစ်စိတ်ဖြစ်သော ဿပစ္စည်းနှင့်တကွ တည်ရှိသော ကရ်ကို ကာဟပြု (ဤသို့ ကာဟပြုသည့်အခါ ဿ မပါသေး၊ ထို့ကြောင့် လိုက်လာသော "ဿဿစ လောပေါ" အရ) ဿကိုလည်း ချေ၊ ကာဟတိ ပြီး၏၊ ဤသို့ ဿကို ချေခြင်းသည် ရှေ့သုတ်ဌ၌ကဲ့သို့ ဝိကပ်မဟုတ်, အမြဲပင် ချေဟု သိစေလို၍ "နိစ္စံ" ဟု ဝုတ္တိ ဌ ထည့်ဖွင့်သည်၊ ကာဟတိ ဟု ပြီးပြီးနောက် ဣကာရာ ဂမော အသဗ္ဗ ဓာတု ကမ္မဖြင့် ဣ လာ၍ ကာဟိတိ ဟု ဖြစ်၏၊ ဿသိ, ဿထ, ဿာမိ, ဿာမ ဝိဘတ် များ သက်၍လည်း ကာဟသိ, ကာဟထ, ကာဟာမိ, ကာဟာမတို့ကို တွက်။

သပစ္စယဂ္ဂဟဏေန။ ။ ရှေ့သုတ်မှ ဿဿလောပေါတို့ လိုက်လာသော ကြောင့် "ကရဿ ကာဟော" လောက်သာ သုတ်တည်လျှင် ကရ်+ဿတိ၌ ကရ်ကို ကာဟပြု, ဿကိုလည်း ချေဟု စီရင်၍ ကာဟတိ စသည် ပြီးနိုင်သော ကြောင့် "သပစ္စယဿ" သဒ္ဒါသည် ပိုလျက်ရှိ၏၊ "သဒ္ဒါဓိကာ အတ္ထာဓိကော" ပရိဘာသာနှင့်အညီ ထိုသစ္စယသဒ္ဒါ ပို၏ အနက်ပိုကို ပြလိုသောကြောင့် သပစ္စယဂ္ဂဟဏေန စသည်ကို မိန့်၊ သပစ္စယသဒ္ဒါပိုဖြင့် အခြားဓာတ်နောင် ဘဝိဿန္တိဝိဘတ်တစ်ခုလုံးကို ခါမိ, ခါမ, ဆာမိ, ဆာမ (ထိုက်သလို) ပြု၍ ဝဏ္ဏာမိ စသော ရုပ်များ ဖြစ်ရသည်။

ရုပ်တွက်။ ။ "ဝစ=ဝိယတ္တိယံ ဝါစာယံ" စာတ်မှည့်, သာမိ ဝိဘတ်သက်, ဤသုတ်၌ သပ္ပစ္စယသဒ္ဒါပိုဖြင့် သာမိကို ခါမိ, သာမကို ခါမပြု၊ ကောခေ"စ်ဖြင့် စာတွန်(စ်)ကို (ဂ်)ပြု, ဝက္ခာမိ စသည် ပြီး၏၊ "ဝသ=နိဝါသေ" ဟူသောစာတ်နောင် သာမိကို ဆာမိ, သာမကို ဆာမပြု၊ ဗျဥ္ဇနန္တသဟစော ဆပ္ပစ္စယေသုစဖြင့် စာတွန်(သ်) ကို (စ်)ပြု၊ ဝစ္ဆာမိ, ဝစ္ဆာမ ပြီး၏၊ သတိ သန္တိ သသိ သထတို့ကို (အစဉ်အတိုင်း) ခတိ, ခန္တိ, ခသိ, ခထ, ဆတိ, ဆန္တိ, ဆသိ ဆထပြု၍ "ဝက္ခတိ, ဝက္ခန္တိ, ဝက္ခသိ, ဝက္ခထ, ဝစ္ဆတိ, ဝစ္ဆန္တိ, ဝစ္ဆသိ ဝစ္ဆထဟူသော ရုပ်များလည်း ဖြစ်နိုင်သည်။

မှတ်ချက်။ ။ ရှ၌ကား သပစ္စယသဒ္ဒါပိုဖြင့် ဝစ မုစ ဘုဇ စသည်နောင် သကို ခ, ဝသ ဆိဒ လာဘ စသည်နောင် သကို ဆပြုဟု ဆို၏၊ ရှဆိုပုံက သာ၍ ကောင်းပေသည်၊ အကျယ်ကို ရှမှာ ရှ၊ ဤကား ကစ္စည်းဝုတ္တိကို မှီးသော အများပြောရိုး အဓိပ္ပာယ်တည်း။

တစ်နည်းကြဲဖွယ်။ ။ မောဂ္ဂလ္လာန်၌ "ဟာသ စာဟင် သေန" ဟု (၆–၂၅) သုတ်တည်၍ ကရ်စာတ်က တနာဒီဂိုဏ်း ဖြစ်သောကြောင့် ထို တနာဒိသြဝိကရဏ ပစ္စည်းနှင့်တကွ သတိစသည်၏ သနှင့်လည်းတကွ ကရ်ကို လည်းကောင်း၊ ဟ်ရ်ကိုလည်းကောင်း (ကရ် ဟရ်တို့၏ စာတွန်ကိုသာ ယူ)အာဟင်ပြု၍ ကာဟတိ ဟာဟိတိ (ဆောင်လတ္တံ့) စသော ရုပ်ကို စီရင်၏၊ ထိုနည်းအတိုင်း ဤသုတ်၌လည်း သပစ္စယအရ သြဝိကရဏ ပစ္စည်းကိုပင် ယူ၍ "ဘဝိသန္တိမှိ–ကြောင့်၊ သပစ္စယသ–သြဝိကရဏပစ္စည်းနှင့် တကွဖြစ်သော၊ ကရသ–၏၊ ကာဟော–ကာဟပြု၊ သသ–သ၏ လည်း၊ လောပေါ ဟောတိ" ဟုဆိုလျှင် "ကရ်+သြ+သတိ" မှ ကာဟတိ ပြီးရသောကြောင့် သပစ္စယသဒ္ဒါ အပို မဟုတ်တော့။

ဆက်ဦးအုံ –အရှင်ကစ္စည်း ကိုယ်တိုင်လည်း ထိုမျှလောက် အကွာရာလုံးရေ များသော "သပစ္စယသ" ပုဒ်ကို အပို မဆိုတန်ရာ၊ သပစ္စယ သဒ္ဒါပိုဖြင့် ခါမိ စသည်ပြုဖို့ရန်လည်း "ညောင်ဦး ကမ်းပါးပြို, စမ္ဘာနဂိုက နွား ခါးကျိုး"သကဲ့သို့ အဆက်အသွယ် ဝေးလှ၏၊ ထို့ကြောင့် ကစ္စည်းဝုတ္တိ စသည်တို့၌ သပစ္စယသဒ္ဒါကို အပိုဟု ဆို၍ ဖွင့်ပုံသည် ကစ္စည်းဆရာ၏ အာဘော် ကျမည်မထင်, ဆင်ခြင်ကြပါကုန်။

အခြားပုံစံများ။ ။ ဟာဟတိ၌ကား ဒိဝါဒိ ယပစ္စည်းသက်၍ အာဟင်ပြုရာ၌ ယပစ္စည်းကို အမြဲချေရသည်၊ ဟာဟိသတိ–(ဆောင်လတ္တံ့၊ စာတွန်ရ်ကို အာပြု)၊ "သုခံ ဘိက္ခု ဝိဟာဟိသိ (နေလတ္တံ့)" –ဓမ္မပဒ ဘိက္ခုဝဂ်၊ "ယော ဣမသ္မိံ ဓမ္မဝိနယေ အပ္ပမတ္တော ဝိဟာဿတိ"–(ပရိနိဗ္ဗာနသုတ်) စသည်၌ကား ဝိပုဗ္ဗ+ဟရ+ဘူဝါဒိ အပစ္စည်း+သတိ–ကွစ်စာတုသုတ်ကြီးဖြင့် စာတွန်ရ်ချေ၊ "ဝိဟာဿတိ–နေလတ္တံ့" ဟု ပေး၊ အဟံ ဥဒကမာဟိသံ (ဆောင်လတ္တံ့)–

ဝေဿန်၊ အာပုဗ္ဗ ဟရဓာတ်, သံဝိဘတ်, ရ်ဒျေ, ဣလာ၊ " ပုရက္ခတွာ ဝိဟာသာမ (နေကုန်အုံ့) " –ပဋ္ဌာန, တီသ မတ္တာဃောရိကာ ဂါထာ။]

လဘ ဝသ ဆိဒ ဘိဒ ရုဒါနံ ဆွဲ။ ။ (မောဂ္ဂလ္လာန် ၆, ၂၆) လဘ၊ ပေ၊ ရုဒါနံ–တို့၏ (ဓာတွန်ကို)၊ ဃန–ဘဝိဿန္တီ ကာလာတိပတ္တိသနင့်တကွ၊ ဆွဲ၊ ဉ် အနုဗန်ရှိသော ဆ အပြုသည်၊ ဟော်တိ၊ အလဆ္ဌာ အလဘိဿာ–ရရာပြီ၊ လဆ္ဌတိ, လဘိဿတိ–ရလတ္တံ့၊ အဝဆ္ဌာ, ဝဆ္ဌတိ(ဝသဓာတ်) အဆ္ဆေဆ္ဌာ, ဆေဆ္ဌတိ (ဆိဒဓာတ်)၊ အဘေဆ္ဌာ, ဘေဆ္ဌတိ (ဘိဒဓာတ်)၊ အရုဆ္ဌာ, ရုဆ္ဌတိ (ရုဒ) "သာ နူန ကပဏာ အမ္မာ, စိရရတ္တာယ ရုဆ္ဌတိ (ငိုရစ်လတ္တံ့)"– ဝေဿန်ဓာတ်။

ယောဂဝိဘာဂ။ ။ ဆွဲ်ဟူသော ယောဂဝိဘာဂဖြင့်အခြား ဝိဘတ်နှောင်း ရာ၌လည်းကောင်း, အခြား ဓာတ်၌လည်းကောင်း ဆွဲ်ပြု၊ အဆ္ဆေ ဆ္ဆံ–ဖြတ်ကုန်ပြီ၊ (ဆိဒဓာတ်+ဉံဝိဘတ်)၊ ပဋိလဆ္ဆိ– ရပြီ၊ (လဘ+ဣ)၊ ဂစ္ဆ–သွားအုံ့၊ (ဂမု+သံဝိဘတ် သနင့်တကွ ဓာတွန် (မ်)ကို ဆွဲ်ပြု၊ [ဂစ္ဆပါရံ သမုဒ္ဒဿ ကသံ ပုရိသကာရိယံ" –မဟာဇနကဓာတ်၊ "ဂစ္ဆညေ ရထေသဘ"–ဝေဿန်၊ ဂစ္ဆ+ဏ] ဣဒါနိ ခေါတံ ဩဟစ္ဆ (မစင်စွန်, ချလိုက်အုံ့)" –ဒုက, ဒုတိယ မဂ္ဂဌဓာတ်၊ အဝပုဗ္ဗ, ဟဒဓာတ်, သံဝိဘတ်၊ "ပညာယ ဒစ္ဆ (ကြည့်ရှုအုံ့)" –ပညာသ, တာလ ပုဋ္ဌထေရဂါထာ၊ ဒိသဓာတ်+သံဝိဘတ်၊ ဒိသကို ဒသ်ပြုပြီးနောက် ဓာတွန်ကို သနင့်တကွ ဆွဲ်ပြု၊ "နဒီဝ အဝသုစ္ဆတိ (ခြောက်သွေ့လတ္တံ့)"– ဝေဿန်၊ အဝပုဗ္ဗ သုသ+သတိ၊ "ယတ္ထ ရာဇာ နိသစ္ဆတိ (နေလတ္တံ့)" –တေမိယဓာတ်၊ နိပုဗ္ဗ သဒ+သတိ "အာရောဂ္ယ အာဠ္ဍိနော ဝစ္ဆံ (ပြောလိုက်အုံ့)" – နဝ, ပူတိမံသဓာတ်၊ ဝဒ+သံ။

ဘုဇ မုစ ဝစဝိသာနံ ကွင်း။ ။ (၆, ၂၇) ဘုဇ စသည်တို့၏ ဓာတွန်ကို သနင့်တကွ ဝိကပ် ကွင်ပြု၊ အဘောက္ခာ–စားရာပြီ၊ ဘောက္ခတိ–စားလတ္တံ့၊ အမောက္ခာ, မောက္ခတိ– (လွတ်)၊ အဝက္ခာ, ဝက္ခတိ(ဆို)၊ ပါဝေက္ခာ (ပဝုဗ္ဗ+ဝိသ, အကာရာဂမောဖြင့် အ, လာ, ပခွင်း, ရေ, အကို ဒီဃပြု) ပဝေက္ခတိ (ဝင်လတ္တံ့)၊ ကွင်ဟူသော ယောဂဝိဘာဂဖြင့် အခြား ဝိဘတ်နှောင်းရာ၌လည်း ကွင်ပြု၊ ပါဝေက္ခိ–ဝင်ပြီ၊ (ပဝုဗ္ဗ= ဝိသ+ဣ)။

မှတ်ချက်။ ။ မောက္ခတိဟူရာ၌ သဒ္ဒနီတိ–သဒ္ဒသင်္ဂဟတို့ဝယ် "မောက္ခ= မောစနေ၊ မောက္ခတိ, မောက္ခန္တီ မာရဗန္ဓနာ၊ ပါတိမောက္ခာ ဣဒ္ဓာဒီသု ပန မောက္ခ ဓာတုဝသေန သိဒ္ဓံ၊ နု မုစ ဓာတုဝသေန" ဟု ဆိုကုန်သေး၏၊ ပဝက္ခိသံ သုဏောဟိမေ" စသော (စရိယာပိဋကတ) စသည်၌ "သ" မကျသောကြောင့် သုတ်ကြီးဖြင့် ဝစဓာတ်၏ ဓာတွန်စ်ကိုသာ ကွင်ပြု။

ဒါဒန္တသံ မိမေသု ၄၈၂။ မိ မ ဣစ္ဆေတေသု– မိ မဟူကုန်သော ဤဝိဘတ်တို့ကြောင့်၊ ဒါဣတိ– ဒါဟူသော၊ ဧတသ ဓာတုသ–၏ အန္တသ–အဆုံး အာ၏၊ အံ–အံ အပြုသည်၊ ဟောတိ၊ ဒမ္မိ–ပေး၏၊ ဒမ္မ–ပေးကုန်၏၊ (၅၀၉)၊ [ရုပ်ကို အခြေပြုကြည့်၍ တွက်၊ ဟိလောပံဝါသုတ်မှ ဝါလိုက်စေ၍ ဤသုတ်ဖြင့် (အံ) မပြုသည့်အခါ "ဒေမိ ဒေမ ဒဒါမိ ဒဒါမ" ဟု ဖြစ်၏၊ မောဂ္ဂလ္လာန်၌ "ကရသ သောသသကုံ (၆, ၃၃)" ဟုသုတ်တည်၍ မိမ နှောင်းရာ၌ ဝိကရဏ သြပစ္စည်းနှင့် တကွ ကရ်ကို ကုံပြု၍ "ကုမ္မိ–ပြု၏၊ ကုမ္မ– ပြုကုန်၏" ရုပ်ကို ပြု၏။]

အသံယော ဂန္တသ ဝုဒ္ဓိကာရိတေ ၄၈၃။ ကာရိတေ–ကာရိတ်ပစ္စည်းကြောင့်၊ အသံယောဂန္တသ–သံယုဂ် အဆုံးမရှိသော၊ ဓာတုသ–၏၊ ဝုဒ္ဓိဟောတိ၊ ကာရေတိ–ပြုစေ၏၊ ကာရေန္တိ–ပြုစေကုန်၏၊ ကာရယတိ–၏၊ ကာရယန္တိ–၏၊ ကာရာပေတိ၊ ပေ၊ ကာရာပယန္တိ၊ အသံယော ဂန္တသေတိ–အသံယောဂန္တသဝုဒ်သည်၊ ကိမတ္ထံ၊ စိန္တယတိ–ကြံ၏၊ မန္တယတိ– တိုင်ပင်၏၊ ဣတိ–၌ ..... ၏။ (၅၂၈)

ယဒုဒီနံဝါ ၄၈၄။ ကာရိတေ–ကြောင့်၊ အသံယောဂန္တာနံ–ကုန်သော၊ ယဒုဒီနံ–ယဒု အတူရှိကုန်သော၊ ဓာတူနံ–ဓာတ်တို့၏၊ ဝုဒ္ဓိ–သည်၊ ဝါ–ဟောတိ–ဝိကပ်ဖြစ်၏၊ ယာဒေတိ, ယဒေတိ၊ ပေ၊ ယဒုပယတိ–ရှေ့လုံ့လနှင့် နောက်လုံ့လ ကို ဆက်စပ်စေ၏၊ ဝါ– အားထုတ်၏၊ ဂါမေတိ, ဂမေတိ၊ ပေ၊ ဂမာပေတိ–သွားစေ၏၊ ယဒုဒီနံတိ ကိမတ္ထံ၊ ကာရေတိ–ပြုစေ၏၊....၌.....၏။ (၅၄၃)

၄၈၃။ အသံယောဂန္တ ဝုဒ္ဓိ။ ။ စိန္တ၌ န္တသည် သံယုဂ်တည်း၊ ထို သံယုဂ် ဆုံးလျက်ရှိသော မန္တ, ပုစ္ဆ, ဘန္တ စသော ဓာတ်များသည် "သံယောဂေါ အန္တော ယဿ" ဟူသော ဝိဂ္ဂြိဟ်အရ "သံယောဂန္တ" မည်၏၊ ယဿ ဓာတုသ–အကြင် ဓာတ်၏၊ သံယောဂေါ–သံယုဂ်ဟူသော၊ အန္တော–အဆုံးသည်၊ အတ္ထိ–ရှိ၏၊ ဣတိ, သော– ထိုဓာတ်သည်၊ သံယောဂန္တော–မည်၏၊ ထိုကဲ့သို့ သံယုဂ် အဆုံး မရှိသော ဘူ–ဟူ–ကရ–စ–ဂမု–စသော ဓာတ်များကား နှ+သံယောဂန္တော" အရ အသံယောဂန္တ မည်၏၊ ဝုဒ္ဓိဟူသည် အာဧ သြတို့တည်း ဟု အယုဝဏ္ဏာ နဠာယောဝုဒ္ဓိသုတ်၌ ပြခဲ့ပြီ၊ ရုပ်ကို အခြေပြုကြည့် တွက်။

ယဒုဒီနံဝါ ။ အာဒိသဒ္ဒါသည် ပကာရ (အတူဟူသော) အနက်ကို ဟောဘ၏၊ ထို့ကြောင့် ဝုဒ္ဓိအပြု မမြဲခြင်းတူသော ဂမု–ဂဏ–ဒမု–သမု စသော ဓာတ်များကိုအာဒိဖြင့် ယူ၊ ဤဓာတ်များကို ယဒု အာကတိဂိုဏ်းဟု နျာသဖွင့်၏၊ အာကတိ ဂဏ၏ အဓိပ္ပာယ်ကို ဏာယန ဏာန ဝစ္ဆာဒိတော သုတ်၌ ပြခဲ့ပြီ။

အညေသုစ ၄၈၅။ **အညေသု- ကာရိတ်ပစ္စည်းမှ တစ်ပါးကုန်သော၊ ပစ္စယေသု စ-ပစ္စည်းတို့ကြောင့်လည်း၊ အသံယော ဂန္ဓာနံ-ကုန်သော၊ သဗ္ဗေသံ-ကုန်သော၊ ဓာတူနံ-တို့၏၊ ဝုဒ္ဓိ ဟောတိ၊ ဃေတိ-အောင်၏၊ ဟောတိ, ဘဝတိ-ဖြစ်၏၊ စဂ္ဂဟဏေန-ဖြင့်၊ ဏုပစ္စယဿာပိ-ဏုပစ္စည်း၏လည်း၊ ဝုဒ္ဓိ ဟောတိ၊ အဘိသုဏောတိ- ရှေးရှုနားထောင်၏။ (၅၄၃)**

["အ အာ ဣ ဤ" စသည်ဖြင့် စီတန်းပြီး ရှိရာ ၌ အာဒိသဒ္ဒါသည် မရိယာဒ (အစ အပိုင်းအခြား) အနက်ကို ဟော၏၊ "အာဒယော-အ အစ (အပိုင်းအခြား) ရှိကုန်သော" စသည်တည်း၊ ထိုကဲ့သို့ စီတန်းပြီး မရှိရာ၌ "ယဒု-အတ္ထရှိသော" ဟု ပကာရအနက်သာ ရသည်။

ယဒု။ ။ ယဒေဟ ဘူစု စေတာယံစ, စုတ ဟိ သနဒိတ္ထိသု၊ ဘူစုသယံ ဘဂေစေဝ" နှင့်အညီ "စေတာယံ-အားထုတ်ခြင်းအနက်, သယံဘဝ-ဆက်စပ်ခြင်းအနက်တို့၌" ဘူဝါဒိ စုရာဒိတည်း၊ ထို့ကြောင့် အခြေပြု၌ စုရာဒိတောဏော ဏယသက်၍ ရုပ်တွက်ထားသည်၊ ဤဝုတ္တိ၌ကား ဏော ဏယ ဏာပေ ဏာပယ ၄-ပစ္စည်းလုံး၏ ပုံစံကို ပြထားသောကြောင့် "ယဒု" တည်, "ယဒု= သံယောဘော" ဟူသော အနက်၌ ဖြစ်စေ "စေတာယံ" ဟူသော အနက်၌ ဖြစ်စေ ဓာတ်မှည့် အဆုံး သရချေ၊ ဓာတုဟိ လော ဏယ စသောသုတ်ဖြင့် ဏောပစ္စည်းသက်, ကာရိတ်လည်းမှည့်, ဏိ အနုဗန္ဓချေ၊ ဃုဒ္ဓာဒီနံ ဝါသုတ်ဖြင့် ယ၏ အကို အာဝုဒ္ဓိပြု (ယာဒေ)၊ ပစ္စုပ္ပန် တိ ဝိဘတ်သက်၊ ယာဒေတိ ပြီး၏၊ ဝါမြစ်သောကြောင့် ဝုဒ္ဓိ မပြုရဟု ဆို၍ "ယဒေတိ" လည်း နည်းတူတွက်၊ ယဒုယတိ စသည်၌ ဏယ, ဏာပေ, ဏာပယ သက်ရုံသာ၊ ဂါမေတိ စသည်၌လည်း နည်းတူ၊ ကာရေတိကား ယဒုဓာတ်၌ အာဒိအရတွင် မပါဝင်သောကြောင့် ဝုဒ္ဓိအပြုကို မတားမြစ်ရ, ရှေးသုတ်ဖြင့် ဝုဒ္ဓိပြု၍ "ကာရေတိ" စသည် တွက်။

၄၈၅။ အညေသုစ။ ။ ရှေ့သုတ်များ၌ ကာရိတ်ပစ္စည်းကို ပြထားသောကြောင့် အညေသု၌ အည၏ အပါဒါန်ကို ရှေ့၌ ဆိုအပ်ပြီးသော ကာရိတ်ပစ္စည်းကို ခံရသည်၊ အညေသုစ၌ စသည် ရှေ့သုတ်၌ ဆိုအပ်ပြီးသော ကာရိတ်ပစ္စည်းများကို ပေါင်းသော သမ္မိဿနဟု ထင်ရ၏၊ "ကာရိတ်ပစ္စည်းသာမက, အခြား ပစ္စည်းတို့ကြောင့်လည်း ဝုဒ္ဓိပြုသေး၏" ဟု ဆိုလိုသည်၊ သို့သော် ဝုတ္တိဆရာကမူ ဓာတ် မဟုတ်သော ဏုပစ္စည်းကို ဆည်းသော အဝုတ္တသမုစ္စည်းဟု ဆိုလို၏၊ ဤ ဝုတ္တိအလို "အညေသု- တို့ကြောင့်၊ အသံယောဂန္ဓာနံ-ကုန်သော၊ ဓာတူနံစ-ဓာတ်တို့၏လည်း" ဟု စ ကို ဓာတူနံနောင် ထိုင်စေရမည်။

ဝုဟ ဒုသာနံ ဒီယံ ၄စဖ။ ကာရိတေကြောင့်၊ ဝုဟ ဒုသ ဣတိ–ဟူကုန်သော၊ တောသံ ဓာတူနံ – တို့၏၊ သရော – သရသည်၊ ဒီယံ အာပစ္ဆတေ၊ ဝူဟယတိ–စောင့်ရှောက်စေ၏၊ ဒူသယတိ–ဖျက်စီးစေ၏၊ ဝါ–ဖျက်ဆီး၏။ (၅၄၄) [ရုပ်ကို အခြေပြုကြည့်၍ တွက်။]

ရုပ်တွက်။ ။ ဇယတိကို အေယသုတ်, ဘဝတိကို သြအဝသရေသုတ်ကျမှ တွက်၊ ပေါတိကို ဟူတည်, " ဟူ=သတ္တာယံ" ဟူသော အနက်၌ ဓာတ်မှည့်, တိဝိဘတ်, အပစ္စည်း, ဣသုတ်ဖြင့် ဟူ၏၊ ဥကို သြဝုဒ္ဓိပြု၊ လောပန္ဆေတ္တမကာရော သုတ်ဖြင့် အပစ္စည်းကို ချေ, ပြီး၏။ [ရှုဒ္ဓ ယဇာဒိနံ ဝါမှ ဝါကို လိုက်စေ၍ ထိုဝါ၏ သတ်မှတ်ချက်ကို ပြထား၏၊ အကျယ်ကို ရူဘာသာဋီကာမှာ ရှု။]

၄စဖ။ ကာရိတေ။ ။ ကာရိတ်နှောင်းရာ၌သာ (ဝုဒ္ဓိ အပြုကို တားမြစ်ဖို့ရန်) ဒီဃပြု ဟု ဣကစ္စည်းဝုတ္တိနှင့် နျာသ ရူပသိဒ္ဓိတို့ ဖွင့်ကြသော်လည်း ကျမ်းဂန်တို့၌မူကာရိတ်မနှောင်းဘဲလည်း "ဂူဟနံ–လျှို့ဝှက်ခြင်း" ဟု ဒီဃပြု၏။ မောဂ္ဂလ္လာန်၌လည်း "ဝုဟိဿသရေ (၅,၁၀၅)" ဟု သုတ်တည်၍ ကာရိတ် နှောင်းရာ၌ဟု မဆိုဘဲ သာမညသရ နှောင်းရာ၌ ဝုဟ၏ဥကို ဒီဃပြုဟု ဆိုထား၏၊ ကစ္စည်းစာသွားကို ထောက်လျှင်လည်း အသံယောဂ ဣသနှင့် အညေသုစသုတ်တို့၏ နောက်မှ ဣသုတ်ကို ဆိုသောကြောင့် ထို ၂–သုတ်၌ လာသော နိမိတ်များကို လိုက်စေ၍ "ကာရိတ်နှောင်းသည်ဖြစ်စေ, အခြားပစ္စည်း နှောင်းသည်ဖြစ်စေ, ဒီဃပြု" ဟု ကြံသင့်သည်။

ဒုသဓာတ်။ ။ ဒုသဓာတ်၌ကား ကာရိတ်နှောင်းမှပင် ဒီဃပြုဖို့ရန် တည်တည်ကြီးတ်တည်း ဆိုကြ၏၊ ကာရိတ် မနှောင်းလျှင် "ဒုဿနံ–ပဒုဿတိ" စသည်ဖြင့် ဒီဃ မပြုရ၊ ကာရိတ်နှောင်းလျှင် "ဒူသေတိ, ဒူသယတိ, ဒူသိတော, ဒူသကော" စသည်ဖြင့် ဒီဃပြုရမည်၊ မှန်၏– "ဒူသေတိ– ဖျက်ဆီး၏" ဟူရာ၌ "ဒုသ–ဝိဂတေ (ကင်းကွာပျက်စီးခြင်း၌)" ဟူသော ဓာတ်တည်း၊ ထို့ကြောင့် "ဒူသေတိ=ပျက်စီး စေ၏" ဟု သဒ္ဒါနက်ပေးရသည်၊ "ဒူသိတော" ကို မောဂ္ဂလ္လာန်၌ ကာရိတ် ဏိပစ္စည်းဖြင့် "ဒူသိ" ဟု ဖြစ်စေပြီးမှ တပစ္စည်း သက်သည်၊ ကစ္စည်းကျမ်းအလို ကာရိတ် ဏေပစ္စည်း သက်ပြီးမှ ဧကို ဣပြုဟု ဆိုသင့်၏၊ ဒူသကောဒ်လည်း ကာရိတ် ဏေပစ္စည်းသက်။ [ဒုဋ္ဌဒေါသ သိက္ခာပုဒ်၌ "ဒူသေတိ ဝိနာသေတီတိ ဒေါသော" ဟု ဝိဂ္ဂဟ ပြုသောကြောင့် ဒေါသောဒ် ဒုသဓာတ် ကာရိတ်ဏေပစ္စည်းနှင့် ဏပစ္စည်းဖြစ်၍ ဝုဒ္ဓိ ပြုထားသည်ကို တွေ့ရ၏၊ သို့ဖြစ်လျှင် ဒုသဓာတ်၌လည်း ဒီဃအပြု မမြဲ၊ ရံခါ ဝုဒ္ဓိလည်း ပြုသေး၏–ဟု မှတ်သင့်၏။]

ဝစ ၊လ ၊ဝသယ

၄၈၇။ ပရေ.ယပစ္ဆယ ဝစ ဝသ ဝဟ ဣစ္ဆေဝမာဒီနံ ဝစ, ဝသ, ဝဟ , ဤသို့ အစရှိကုန်သော၊ ဓာတုနံ-တို့၏၊ ဝကာရသ-ဝ အက္ခရာ၏၊ ဥကာရော ဟောတိ၊ ဥစ္ဆတေ, ဝုစ္ဆတိ-ဆိုအပ်၏၊ ဝုသ္သတိ-ကျင့်သုံးအပ်၏၊ ဝုယ္ဟတိ-ဆောင်ယူအပ်၏၊ ဝါ-မျှောအပ်၏။ (၄၇၁)

ဟ ဝိပရိယယော လောဝါ

၄၈၈။ ပရေ.ယပစ္ဆယ,ဟကာရသ-ဟ အက္ခရာ၏၊ ဝိပရိယယော-ရှေနောက် ပြန်ခြင်းသည်၊ ဟောတိ၊ ယပစ္ဆယ သ္သစ-ယပစ္ဆည်း၏လည်း၊ လော=လ အပြုသည်၊ ဝါ ဟောတိ -ဝိကပ်ဖြစ်၏၊ ဝုလ္ဟတိ, ဝုယ္ဟတိ-ဆောင်ယူအပ်၏၊ ဝါ-မျှောအပ်၏၊(၄၀၁)။ [ရုပ်ကို အခြေပြုကြည့်၍တွက် ၊ သို့သော် ဝ၏ အ ကို (ရှုအလိုကျ) ဥ မပြုဘဲ နျာသအလိုအတိုင်း ဝကို ဥပြု , ကွစိဓာတုဖြင့် ဝလာဟု ဆို၍တွက်ပါ၊တေမှ တိ ပြန်ရမည်ကိုလည်း သတိပြု။]

[ဂဟသ ယေပွေ (၄၈၉,၅၂၀) ဟလောပေါဏာမိ (၄၉၀, ၅၁၉)သုတ်များ ထင်ရှားပြီ၊ ရုပ်ကို အခြေပြုကြည့်တွက်။]

၄၈၇။ ဥကာရော ဝသ ယော။ ။ ဝစ ဝသ ဝဟဓာတ်တို့သည် ဆိုခြင်း နေခြင်း ဆောင်ခြင်းအနက်ကို ဟောရာ၌ ဒိဝါဒိဂိုဏ်း မဟုတ် ၊ ဘူဝါဒဂိုဏ်းဖြစ်သောကြောင့် " ယေ " ဟု သာမညဆိုသော်လည်း ဒိဝါဒိ (ယ) မဟုတ် ,ဘောဂ်ဟော ယပစ္ဆည်းသာ ၊ " ဝကာရသ " ဟုဝုတ္တိဖွင့်သောကြောင့် " ဝသ - ဝကို " ဟုသာ ပေးစေ်လို၏ ၊ နျာသလည်းဤအတိုင်းပင်ဖွင့်၏၊ ဤဝုဒ္ဓိနှင့်နျာသ အတိုင်း ရုပ်တွက်လျှင်--ဥစ္ဆတေကို ဝစတည်၊ "ဝစ = ဝိယတ္တိယံ ဝါစာယံ"ဟု သောအနက်၌ ဓာတ်မှည့်၊ တေဝိဘတ် ယပစ္ဆည်းသက်၊ ဝစ၏ ဝကို ဥပြု ၊တသ္သစ ဝဂ္ဂသုတ်ဖြင့် ဓာတုန်(စ)နှင့်တကွ ယကို စပြု, ဒွေဘော်လာ, ပြီး၏၊ဝုစ္ဆတိ၌ကား ဥစ္ဆတေ ပြီးပြီးနောက် ကွစိဓာတုဖြင့် (ဝ်) ဗျည်းလာ၊ အတ္တနော ပဒါနိ ပရသ္သပဒတ္တံသုတ်ဖြင့် တေကို တိပြု၊ ဝုသ္သတိကို " ဝသ=နိဝါသေ " ဟုဆို၍ ဝုစ္ဆတိအတိုင်းတွက်၊ ယကိုကား ပုဗ္ဗရုပ်ပြုပါ၊ရှေ့ပသိဒ္ဓိ၌ ဝသ္သကို တစ်မျိုးဖွင့်သေး၏၊ ရှိဘာသာဋီကာမှာ ရှု၊ ရှုအလိုကျ ရုပ်တွက်ပုံကို အခြေပြု၌ ပြထားပြီ၊ ဝုယ္ဟတိကို နောက်၌တွက်။

၄၈၈။ ။ ဟဝိပရိယယော။ ။ဝိ+အာပုဗ္ဗ ဣဓာတ် အပစ္ဆည်းဖြင့် "ဗျတ္တိဣ္ဏ မေ(ဝိ+အတိဣ္ဏမေ)-အစဉ်ကို ကျော်လွန်ခြင်း၌" ဟု ထောမနိဓိဖွင့်၏၊ (အ) ပစ္ဆည်းဣ၏သောကြောင့် ဣကို ဧပြု, ဧကို အယပြု၍, ယလာ," ဝိပရိယယ" ဟု ပါ၌မှန်ရှိ၏၊ ဝိပရိယနံ-အစ်ဉ်အတိုင်းမဖြစ်ဘဲအစဉ်ကို လွန်၍ဖြစ်ခြင်းတည်း၊

ကရသ ကာသတ္တ
မဇ္ဇတနိမ္မိ

၄၉၁။ အဇ္ဇတနိမ္မိ ဝိဘတ္တိမ္မိ , သဗ္ဗသ-အလုံးစုံသော၊ ကရ ဣတိ ဧတသ ဓာတုသ-၏၊ ကာသတ္တံ -ကာသ အဖြစ် သည်၊ ဝါ ဟောတိ -ဝိကပ်ဖြစ်၏၊ အကာသိ-ပြုပြီ၊အကာသုံ-ကုန်ပြီ၊အကရိ-ပြုပြီ၊ အကရုံ-ကုန်ပြီ၊ ကာသတ္တမိတိ-ကာသတ္တံဟူသော၊ ဘာဝနိဒ္ဒေသေန-ဘာဝပစ္စည်းဖြင့်ညွှန်ပြအပ်သောသဒ္ဒါကြောင့်၊အညတ္ထာပိ-အခြား ဓာတ်၌လည်း၊ သာဂမော-သ လာသည်၊ ဟောတိ၊ အဟောသိ-ဖြစ်ပြီ၊ အဒါသိ- ပေးပြီ။ (၅၂၄)

ဝိပရိယယော-ခြင်း၊ဟ်သ-ဟ၏+ ဝိပရိယယော-အစဉ်ကို လွန်၍ဖြစ်ခြင်းတည်း၊ ဟဝိပရိယယော-ခြင်း၊ "ဝဟ်ယတေ " ဟု ယ၏ရှေ့က (ဟ်) နေပါလျက် ထို အစဉ်ကို လွန်၍ ယ၏နောက်သို့(ဟ်) ရောက်ခြင်းကို ဟဝိပရိယယ ဟုမှတ်၊ " ဝယ်ဟတေ " ဟုဖြစ်နေ၏၊ ဟ်သည် ယနောက်သို့ ရောက်သည့်အခါ ယ၏ မှီဂါသရနှင့် တွဲကပ်ပြီးဖြစ်နေ၍ (ယ်) မှာ ဗျည်းချည်းဖြစ်ရတော့သည်၊ ထို (ယ်) သည် ဟသို့ကပ်လျှင် ယခုရေးရိုးအားဖြင့် ဝယှတေဟုဖြစ်၏၊ ရှေ့သုတ်ဖြင့် ဝကို ဥပြု၊ ဝလာလျှင် "ဝုယှတေ " ဟု ပြီးရသည်။ [ဤသို့-ဟ်၏ အစဉ်ကျော်လွန်ခြင်းကို ယခုကာလ၌ " ဟနှင့် ယကို ရှေ့နောက်ပြန်ခြင်း " ဟု ပြောစမှတ်ပြုကြသည်။]

ယပစ္စယသ လောဝါ။ ။မည်သည့်အရာကို လပြုရမည်ဟု လပြုရာဌာနကို သုတ်၌မပြဘဲ" လောဝါ " ဟု သာမညဆိုထားသော်လည်း "ပယောဂသိဒ္ဓိယာ သုတ္တော-ပဒေသော=သုတ်ဥပဒေကိုညွှန်ပြရခြင်းသည် ပြယုဂ်ပြီးစီခြင်းအကျိုးငှာ ဖြစ်၏ " ဟူသော ပရိဘာသာနှင့်အညီ ယပစ္စည်းကို လပြုမှသာ " ဝုလှတေ " ပြယုဂ် ပြီးမည်ဖြစ်သောကြောင့် " ယပစ္စယသ " ဟု လပြုရာဌာနကို ဝုတ္တိဆရာ ထည့်၍ ဖွင့်ပြသည်၊ ဤကား နျာသ အလိုတည်း။ [ရှု၌ အဓိပ္ပာယ်တစ်မျိုးပြထားသေး၏။] ဝါသဒ္ဒါကိုလည်း ဝုဒ္ဓိအလို ဝိကပ်ဟုဆိုသောကြောင့် (လ) မပြုဘဲ လည်းကောင်း ,ပြု၍လည်းကောင်း "ဝုယှတိ-ဝုလှတိ " ဟု ရုပ် ၂-မျိုးရှိရသည်။ ရှု၌ကား၀ါကို ဝ၀တ္တိတ၀ိဘာသတ္ထ ဟု ယူ၏၊ အဓိပ္ပာယ်က ရှုမှာ ရှုလေ။["ယေ" အရ ရှေ့သုတ်၌ကဲ့သို့ ဘောက်ဟော် ယပစ္စည်းကိုသာ ယူသင့်သော်လည်း "မုယှတိ-ဟွေ၀ေ၏ " ၌ မုဟာဓာတ် ဒိ၀ါဒိ ယပစ္စည်းဖြင့် ပြီးသောကြောင့် ကတ္တားဟော ဒိ၀ါဒိ ယကိုပါ ယူသင့်သည်။]

၄၉၂။ ကာသတ္တမိ၀ ဘာ၀နိဒ္ဒေသေန။ ။ကာသသ + ဘာ၀ေါ = ကာသတ္တံ-ကာသ၏အဖြစ်၊ ဤပုဒ်၌ တ္တ ပစ္စည်းသည် ဘော အနက်ကို ဟောသော ဘာ၀ပစ္စည်းတည်း၊ ဘာ၀ေန- ဘာ၀ပစ္စည်းဖြင့် + နိဒ္ဒေသော-ညွှန်ပြအပ်သော (ကာသတ္တံ) သဒ္ဒါတည်း၊ ဘာ၀နိဒ္ဒေသော- ဘာ၀ပစ္စည်းဖြင့်ညွှန်ပြ

အသသွာ မိမာနံ မိုမှာန္ဓ လောပေါစ

၄၉၂။ အသ ဣတိ–အသ ဟူသော၊ တောယ ဓာတုယာ–မှ၊ (ပရေသံ)၊ မိမ ဣတိ–မိမ ဟူကုန်သော၊ တေသံ ဝိဘတ္တိနံ–တို့၏၊ မိုမှာဒေသာ–မိုအပြု မှအပြုတို့သည်၊ ဝါ ဟောန္တိ–ဝိကပ်ဖြစ်ကုန်၏၊ ဓာတွန္ဓ လောပေါစ–ဓာတွန်၏ ကျေခြင်းသည်လည်း၊ (ဟောတိ) ၊ အမှိ–ဖြစ်၏၊ အမှ– ဖြစ်ကုန်၏၊ အသ္မိ–ဖြစ်၏၊အသ္မ–၏။ (၄၉၉) [ရုပ်ကို အခြေပြု ကြည့်၍တွက်၊ အသ္မိ အသ္မတို့၌ ဝါမြစ်၍ မိုမှ–မပြုရ၊ အန္ဓ လောပေါစကို ဓာတွန္ဓ လောပေါစဟုဖွင့်၏၊ ထိုစသဒ္ဒါသည် (မိုမှ အပြုပေါ်မှာ ဓာတွန်ချေမှုကို ပေါင်းသော) ဒုတိယတွဏ္ဍ သမ္မိဏ္ဍနတည်း။

ထသ ဣတ္ထံ

၄၉၃။ အသ ဣတိ ဧတောယ ဓာတုယာ(ပရသ) ထသ ဝိဘတ္တိသ ဣတ္ထံ ဟောတိ၊ဓာတွန္ဓ သ–၏၊ လောပေါစ, ဟောတိ၊ အတ္ထ–ဖြစ်ကုန်၏။ (၄၉၅) [ရုပ်ကို အခြေပြုကြည့်တွက်။]

တိသ ဣတ္ထိံ

၄၉၄။ အသ ဣတိ ၊ပေ ၊လောပေါစ(ဟောတိ)၊အတ္ထိ–ရှိ၏။ ဝါ–ဖြစ်၏၊(၄၉၅) [ရုပ်ကို အခြေပြုကြည့်၍တွက်၊"အသ–ဖြစ်၏" ဟု ဓာတ်နက်ထွက်၏၊ ဘုဝိ၌ "ဘူ=သတ္တာယံ " ဟု သတ္တာ (ထင်ရှား ရှိခြင်း) အနက်နှင့် သဘောတူပင် ဖြစ်ရကား "အတ္ထိ–ရှိ၏" ဟူသော အနက်လည်း ဓာတ်နက်ပင်။] တုသ ဣတ္ထံ၊ (၄၉၅,၅၀၀) လွယ်ပြီ၊ "အတ္ထ–ဖြစ်စေသတည်း " ဟု ပေး။

အပ်သော သဒ္ဒါ၊ ဤဝိဂြိုဟ်အရ "ကာသတ္ထံ" ဟူသော သဒ္ဒါကိုပင် ဘာဝ နိဒ္ဒေသဟု ဆိုသည်၊ မှန်၏–"နိဒ္ဒေသော" ဟု ရှိရာ၌ သဒ္ဒါကို အရကောက်၍ "အကွရာတိ သညာ နိဒ္ဒေသော= အကွရာဟူသောသဒ္ဒါသည် သညာကို ညွှန်ပြ ကြောင်း သဒ္ဒါတည်း" စသည်ဖြင့် နိဒ္ဒေသဖွင့်လေ့ရှိ၏၊ဆိုလိုရင်းကား–"ကာသမဇ္ဇတနီမှိ" ဆိုလျှင် ပြီးနိုင်လျက် "ကာသတ္ထံ" ဟု တွေ့ ပစ္စည်း အပိုကို ဆိုခြင်း၌လည်း အဇ္ဇတနိဝိဘတ်ကြောင့် (သ်) လာရခြင်းအကျိုးရှိသည်ဟု ဆိုလိုသည်၊ ရုပ်ကို အခြေပြု၌ တွက်ပြထားပြီ၊ [ရူပသိဒ္ဓိ၌ "ကရသကာ" ဟုလည်းကောင်း "သတ္ထ မဇ္ဇတနီမှိ" ဟုလည်းကောင်း ၂–ဝါကျခွဲ၍ တစ်နည်း ဖွင့်သေးသည်ကို လည်းရှုပါ။]

၄၉၄။ နိပါတ်,နာမ်, အတ္ထိ။ ။ "အတ္ထိ ဣမသ္မိံ ကာယေ ကေသာ လောမာ" စသည်၌ အတ္ထိသဒ္ဒါသည် ဗဟုဝုစ်အနက်ရှိသောကြောင့် နိပါတ် အတ္ထိတည်း၊ သန္တီ ဟူသော ဗဟုဝုစ် အာချာတ်ပုဒ်နှင့်အနက်တူ၏၊ [အတ္ထိတိစ သန္တီ ပဒေန သမာနတ္ထော ပုထုဝစနဝိသယော (ဗဟုဝုစ် အရာရှိသော ဗဟုဝုစ်

သိမ်ိုစ ၄၉၆။ သိမ်ို ဝိဘတ္တိမ်ို–ကြောင့်၊ အသဿ ဧတဿ –အသဧတ်၏၊ အန္တဿ–အဆုံးဖျည်း၏၊ လောပေါ ဧ ကျွန်ုပ်သည်သာ၊ ဟောတိ–၏ ၊ မာရိသ–အရှင်း၊ တွံ–သင်သည်၊ ကော–အဘယ်သူသည်၊ အသိ– ဖြစ်သနည်း။ (၄၉၅) [ရုပ်ကို အခြေပြုကြည့်တွက်၊ ပါဠိပုံစံကို ယူထားသော ကြောင့် " ကော နု တွံ မာရိသ "တို့အဖိုပါနေသည်။]

အရာ၌ဖြစ်သော) ကော နိပါတော–နိပါတ်တစ်မျိုးတည်း၊---သိလက္ခန်ဒီကာ သစ်၊] နိပါတ်အတ္ထိ၌ ကဝုစ်လည်းရှိကြောင်းကို နိပါတ်ခန်း၌ပြခဲ့ပြီ၊"အတ္ထိတိ ဝိဇ္ဇမာနတ္ထော၊ ပေ၊ နိပါတော" ဟု ပါရာဇိုက သုဒိန္နကဏ္ဍ ၌ကထာလည်း ဖွင့်၏၊ ထို့ကြောင့် "ကဝုစ်အတ္ထိ၌ အာချာတ်ပုဒ် နိပါတ်ပုဒ် ၂–မျိုး သင့်၊ ဗဟုဝုစ် အတ္ထိ၌ နိပါတ်သာ" ဟုခွဲပါ။

"အတ္ထိခီရာ– နို့ရည်ရှိသော ပုဏ္ဏားမ " ဟူရာ၌လည်း အတ္ထိကို "အတ္ထိတိ ဝိဘတ္တိ ပဋိရူပကအဗျယံ=အာချာတ်ဝိဘတ်ရှိသော အတ္ထိနှင့်တူသော နိပါတ်". ဟုဖွင့်ကြ၏၊ "အတ္ထိ (ထင်ရှားရှိသော) ခီရံ ယဿ ဗြာဟ္မဏိယာတိ အတ္ထိ ခီရော" ဟုပြု၊ ဤသို့ ထင်ရှားခြင်းကြီယာ ထင်ရှားရှိသော အရာဝတ္ထုကို ဟောရာ၌ အာချာတ်အတ္ထိ နိပါတ်အတ္ထိသာ ရှိ၍ "နာမ်အတ္ထိ" မရှိ "အတ္ထိယာ–အတ္ထိပစ္စည်း၌၊ နဝ ၉–မျိုးသော ယဋ္ဌနာတို့သည်" ဟူရာ၌ အတ္ထိကား ထိုနိပါတ် အတ္ထိကို အတူ ရှုတ် ဆိုအပ်သော အနုကရဏသဒ္ဒါတည်း၊ အတိဿ စ္ဆန္ဒဿ၌ အတိဿသည် အတီဥပသာရကို အတူပြုအပ်သော အနုကရဏသဒ္ဒါတည်း၊ ထို အနုကရဏ "အတိ" သဒ္ဒါသည် ရှင်ဋီနာမ်ပုဒ်တစ်မျိုးဖြစ်သောကြောင့် သဝိဘတ် သက်၍ "အတိဿ" ဟု ဖြစ်သကဲ့သို့, ဤ "အတ္ထိ" ဟူသော အနုကရဏ လည်း ရှင်ဋီနာမ်ပုဒ်ဖြစ်၍ သို့ဝိဘတ်ဖြင့် "အတ္ထိယာ" ဟုဖြစ်ရသည်။

အသယောဝ ၄၉၇။ ။ သိမ်ိုစ၌ စ သဒ္ဒါသည် ဧဝ (အဝဓာရဏ) အနက်ရှိ၏–ဟု သိစေလို၍ အသယောဝဟု ဖွင့်၏၊ ရှေ့သုတ်များ၌ဓာတွန်ကို လည်း ချေ၏, တိ စသည်ကို ထွေစသည်လည်း ပြု၏၊ ဤသို့ လောပ–အာဒေသဝိဓိ ၂–မျိုးကို ပြုထား၏၊ ဤသုတ်၌ကား ဓာတွန်ကိုသာ ချေ၍, ဝိဘတ်ကို တစ်စုံတစ်ခု မပြုရ၊ ထို့ကြောင့် ဧဝ အနက်ရှိသော စသဒ္ဒါဖြင့် သိ၏ တစ်စုံတစ်ခု အပြု အာဒေသကို နှစ်စေသည်ဟု မှတ်ပါ၊ ဤသို့ အာဒေသကို နှစ်စေသော ကြောင့်ပင် ဧဝကို လောပေါနှောက် ထိုင်စေ၍ "လောပေါဧ" ဟု အနက်ပေးသည်။ [စဋ္ဌဟာဏ် အာဒေသ နိုဝတ္တနတ္ထံ–ရှာသ။]

နိဒ္ဒေသ ။နိဒ္ဒေသ၌ကား " အသဓာတ်သည် နောက်သုတ်များသို့ မလိုက်တော့" ဟု အသဓာတ်ကို နှစ်စေခြင်းအနက်ရှိသည်၊ (စဋ္ဌဟာဏ် အသဓာတု

လဘသွာ ဤ ဣ နံ ဘွတ်

၄၉၇။ လဘ ဣတိ တောယ ဓာတုယာ (ပရောသံ) ဤ ဣ နံ-ဤ ဣ ဟူကုန်သော၊ ဝိဘတ္တိနံ, ဘွတ်ဆ် အာဒေသာ-ဘွအပြု, ဆ်အပြုတို့သည်၊ ဟောန္တိ၊ ဓာတ္ဆန္နသ လောပေါ ● (ဟောတိ)၊ အလဘ-(သူ)ရပြီ၊ အလဘဆ်-(ငါ)ရပြီ၊ (၄၇၇) ။[ရုပ်ကို အခြေပြု ကြည့်၊ "ဤ ဣ နံ ဘွတ်ဆ် ယောဂဝိဘာဂဖြင့် ပတဓာတ်နောင် ဘွတ်ဆ်ပြု, ဓာတုန် ချေ၍ ပါပဘ-(သူ) ရောက်ပြီ၊ ပါပဘဆ်-(ငါ) ရောက်ပြီ "ဟုလည်းဖြစ်သေး၏။]

ကုသသွာ ဒိန္ဓိ

၄၉၈။ ကုသ ဣတိ တောယဓာတုယာ (ပရသ) ဤဝိဘတ္တိ သ၌ ဟောတိ၊ ဓာတ္ဆန္နသ လောပေါစ၊ အဣ္ဂြောန္ဓိ-ဆဲဖူးပြီ၊ (၄၈၀)၊ ["ကုဝသွာ" ဟု စာအများရှိ၏၊ ရှေ့ ကုသဓာတ်အရာဝယ် ဤသုတ်ကို ပြု၏၊ မောဂ္ဂလ္လာန် "ကုသရုဟောဟီသ ဆိ" (၉,၃၄) သုတ်၌လည်း ကုသဓာတ်ဖြင့် ပြု၏။]

နိ၀တ္တနတ္ထဲ)။ [အနုကမုနသဟောဖြင့် ၎င်အပ်သော ပုဒ်မှန်လျှင် နောက်သုတ်သို့ မလိုက်သောကြောင့် စသဒ္ဒါကို အသဓာတ် ၎င်သော အနုကမုန ဟု ဆိုလိုဟန် တူသည်၊] ဆရာတို့ကား သိမှိစ၌ စဖြင့် ဟိကိုဆည်း၍ "အဟိ (အသ+ဟိ)-ဖြစ်လော" ဟုပုံစံထုတ်လိုကြသေး၏၊ အဟိ=အာဟိဟု ပါ၌ ၂-မျိုး ရှိပုံကို ရှာဘာသာဋီကာ၌ ရှုပါဦး၊ အသဓာတ် ဧယျဝိဘတ် စသည်ဖြင့် "အဿ,အဿု" စသော ရုပ်များကိုလည်း ပါဠိ၌ အသုံးများ၏၊ ရှုနှင့်ဘာသာဋီကာမှာပင်ရှုပါလေ။

၄၉၇။ ပါပဘ။ ။ ပါပဘကို ပပုဗ္ဗ ပတ်ဓာတ် ဤဝိဘတ် (အ) ပစ္စည်းသက်, ချေ၊ အကာရာဂမောဖြင့် (အ) လာ (ပ+အ+ပတ+ဤ)၊ ဤဣ နံဟူသော ယောဂဝိဘာဂဖြင့် ဤကို ဘွပြု, ဓာတုန်ချေ၊ သရာ သရေဖြင့် ပ၏ အကိုချေ၊ နောက် အကို ဒီဃပြု၊ ပါပဘွပြီး၏၊ ပါပဘွ၌ ဣ နံ ကို ဘွပြု၊ "သောစ တတ္ထေ၀ ပါပဘ" သဒ္ဒနိပါတ်, သောဏကဓာတ်၊ "ပါပဘ နိရယံ" တေမိယဓာတ်၊ သဒ္ဒနိတိ၌ကား ပရောက္ခာ အကို ဘ, အံကို ဘွပြု၍, ပ၏ အကို ဒီဃပြုဟု စီရင်၏၊ သို့သော် တေမိယဓာတ်၌ ကိုယ်တိုင် ငရဲကျရသည်ကို ပြောပြသောအရာဖြစ်၍ ပစ္စက္ခဖြစ်သောကြောင့် သဒ္ဒနိတိ စီရင်ပုံကို စဉ်းစားသင့်သည်၊ ဤပါပဘွနှင့် အလားတူ "သယိတ္ထ-ငါအိပ်ပြီ" ဟုလည်း တွေ့ရ၏။

၄၉၈။ ဓမ္မပဒ ယမကဝဂ်, တိသဿတ္ထေရ ဝတ္ထု၌လည်း "အဣ္ဂြောဆ္ဆိတိ အဣ္ဂြောသိ" ဟု ကုသဓာတ်ဖြင့် ဥ၌၏၊ ထို့ကြောင့် "ကုသသ္မာ" သာပါ၌မှန်ဟု-ဆုံးဖြတ်ကြသည်၊ ဒီ၌ (ဒီ) ကား အပိုလာသော အာဂုံတည်း၊ (ဒီ) လာခြင်း

ဒါဘေတုသေ ဒဇ္ဇံ

၄၉၉။ သဗ္ဗသေ-သော၊ ဒါ ဣတိ ဘေသေ ဘေတုသေ ဒဇ္ဇာ ဒေသော ဝါ ဟောတိ၊ ဒဇ္ဇာမိ - ပေး၏၊ ဒဇ္ဇေယျ - ရာ၏၊ ဒဒါမိ-၏၊ ဒဒေယျ-ရာ၏၊ (၅၀၈)။ ဒဒါမိ ဒဒေယျတို့ကား ဝါမြစ်၍ ဤသုတ် မစီရင်သောရုပ်များ၊ ရုပ်ကို အခြေပြုကြည့်။]

ဝဒသေ ဝဇ္ဇံ

၅၀၀။ သဗ္ဗသေ၊ ပေ၊ ဝဇ္ဇာမိ-ဆို၏၊ ဝဇ္ဇေယျ-ရာ၏၊ "ဝဒါမိ ဝဒေယျ" ဤ ၂ ရုပ်ကား ဝါမြစ်၍ ဝဇ္ဇမပြုရသော ရုပ်များတည်း၊ (၄၈၆)။ [ရုပ်ကိုအခြေပြုကြည့်၊ ဤ ဝဇ္ဇအပြုနှင့် ဒဇ္ဇအပြုတို့၌ "ဝဇ္ဇာ ဟိ-ဒဇ္ဇာ" စသော ရုပ်ထူးများကို ရှုနှင့် ဘာသာဋီကာမှာ ရှု၊ ဝဇ္ဇန္တော ဒဇ္ဇန္တော ဝဇ္ဇမာနော ဒဇ္ဇမာနော ရုပ်တို့လည်းရှိသည်။]

ဂမိသေ ယမ္ဘံ

၅၀၁။ သဗ္ဗသေ ဂမု ဣတိ၊ ပေ၊ ဝါဟောတိ-ဝိကပ်ပြစ်၏၊ ယမ္ဘတု-သွားလော၊ ယမ္ဘာဟိ-သွားလော၊ ဝါတိ ကိမတ္ထံ၊ ဂစ္ဆတု, ဂစ္ဆာဟိ-သွားလော၊ ဂစ္ဆာမိ-သွား၏၊ ဣတိ-၌.....၏၊ (၄၃၂)။ [ရုပ်ကို အခြေပြုကြည့်တွက်၊ သဒ္ဒနီတိ၌ "ဂမိသေ ဂမ္ဘ ဂ္ဂ" ဟု သုတ်တည်၍ "တတော တံ ဘိက္ခု ယေန ဂ္ဂသိ (သွား၏)၊ ဖာသုယေ ဂ္ဂသိ" ဟု ဂမုကို ဂ္ဂ ပြု၍ ပုံစံထုတ်သေး၏။]

ယမ္ဘိ ဒါဘေ၊ ပေ၊ မထာဒီနမ္ဘိ

၅၀၂။ ပရေ, ယမ္ဘိပစ္စယေ-ကြောင့်၊ ဒါ၊ ပေ၊ မထ ဣတ္ထေ ဝ မာဒီနံ-ဒါ, ဓာ, မာ, ဌာ, ဟာ, ပါ, မဟ, မထ အစရှိ, ကုန်သော၊ ဓာတုနံ-တို့၏၊ အန္တော-အဆုံးသရသည်၊ ဤ ကာရံ-ဤအဖြစ်သို့၊ အာပဇ္ဇတေ၊ ဒီယတိ၊ ပေ၊ မထိယတိ။ (၄၉၃) [ပုံစံနက်နှင့် ရုပ်တွက်ပုံကို အခြေပြု၍ ပြထားပြီ။]

မှာလည်း သဏ္ဌာန်တ၌ "ကုသသ္ဘတ်" ဟု (တ်) ဗျည်းဆုံးရာ၌ သန္ဓိစပ်လျှင် (တ်) ကို (ဒ်) ပြုရိုးရှိသောကြောင့်တည်း၊ "ယသ္ဘာ ဒပေတိ" စသည်၌လည်း ဤနည်းပင်၊ ရုပ်ကိုအခြေပြုတွက်။

၄၉၉။ ဝါကို ရှု၌ ဝ၀ဏ္ဏတ ဝိဘာသတ္ထဟုဆို၏၊ ဒေတိ ဒဒါတိဟု အ ပစ္စည်းကို ဖြေရာ၌လည်းကောင်း၊ ဒါဒါဟု ဒွေဘော်ပြုရာ၌လည်းကောင်း ဒဇ္ဇမပြုရ-ဟု အသန္တ ဝိဓိကို သတ်မှတ်ဟန်တူသည်၊ မည်သည့်ဝိဘတ်ကြောင့်ဟု မဆိုသောကြောင့် ဝတ္တမာန်အစ ကာလတိပတ္တိ ကျအောင်လည်းကောင်း၊ မာနအန္တ နှောင်းရာ၌ လည်းကောင်း ဒဇ္ဇပြုနိုင်၏၊ သို့သော် ပဓာနကွာ၌ကား ဒဇ္ဇအပြုမရှိသော အသန္တ ဝိဓိပင်။

၅၀၂။ ဒါ၊ ပေ၊ မထာဒီနမ်ိ။ ။ ဒီယတေ စသော ရုပ်များ၌ ဣ၀ဏ္ဏာ ဂမောဝါသုတ်ဖြင့် ဤလာ၍ပြီးနိုင်သည်မဟုတ်လော၊ ဤသုတ်ကို ဆိုရခြင်းသည် အဘယ်အကျိုးရှိသနည်းဟု မေး၊ ဣ၀ဏ္ဏာဂမောဝါဖြင့် ဣ - ဤ ၂ မျိုးလာလျှင်

ယ'သာဒီသိ

၅၀၃။ ပရေ ယပစ္ခယေ ယဇ ဣတိ ဧတေသ ဓာတုသ, အာဒီသ-အစယ၏။ ဣကာရော-ဣအပ္ပြသည်၊ ဟောတိ မယာ-သည်၊ ဗုဒ္ဓေါ-ကို၊ ဣစ္ဆတေ၊ ပူဇော်အပ်၏။ (၄၈၅)။ [ရပ်ကို အခြေပြုကြည့်၊ "ယ'ယတေ" ဟု ယ ၂-လုံးရှိသောကြောင့် နောက် ယကို ဣပြုရမည်မဟုတ်, ရှေ့ ယကို ပြုရမည်ဟု ထင်ရှားစေဖို့ရာ "အာဒီသ" ဟု သုတ်၌ မိန့်သည်။]

သမ္ဘတော ဉံ ဣဏ်သု

၅၀၄။ သမ္ဘေဟိ ဓာတူဟိ-တို့မှ(နောက်၌)၊ ဉံဝိဘတ္တိသ-၏၊ ဣဏ်သု အာဒေသော ဟောတိ၊ ဥပသဂ်မီ သု-ချဉ်းကပ်ကုန်ပြီ၊ နိသီဒိ'သု-ထိုင်ကုန်ပြီ။ (၄၇၀) [ရပ်ကို အခြေပြုကြည့်၊ ဉံကို ဣဏ်သုပြုရာ၌ ဂါထာအရာဝယ် ဆန်းတည့်အောင် နိဂ္ဂဟိတ်ကို သုဒ္ဓပြောင်းရှေ့ပါ၊ "တေ တံ အသေ အယာစိသုံ"-ဝေဿန်၊ "ယထာဘူတံ ဝိပဿိသုံ" အာဒျာနာဒိယသုတ်။]

ဇရမရာနံ ဇိရဇိယျမိယျာဝါ

၅၀၅။ ဇရမရ ဣတိ ဧတေသံ ဓာတူနံ ဇိရဇိယျ မိယျာဒေသာ, ဝါ ဟောန္တိ-ဝိကပ်ပြစ်ကုန်၏၊ ဇိရတိ-ဆွေးမြည့်၏၊ (အို၏)၊ ဇိရန္တိ-၏၊ ဇိယျတိ-ဆွေးမြည့်၏၊ ဇိယျန္တိ၊မိယျတိ-သေ၏၊ မိယန္တိ-၏၊ မရတိ-သေ၏၊ မရန္တိ။ (၄၈၂)

"ဒိယတေ ဒိယတေ" စသည်ဖြင့် ရပ် ၂-မျိုးစီ ဖြစ်ဖွယ်ရှိ၏၊ ဤသုတ်ကို ဆိုရခြင်းကား ထို ရပ် ၂ မျိုးစီမဖြစ်, ဒိယတေ" စသည်ဖြင့် တစ်မျိုးစီသာ အမြဲ ရှိရမည်ဟု ပြရခြင်းအကျိုးရှိသည်၊ ထို့ပြင်-မဟ, မထမာတ်တို့၌ "မဟိယတေ=မဟျတေ, မထိယတေ=မထျတေ" ဟု မရှိရ၊ "မဟိယတေ မထိယတေ" ဟုသာ အမြဲရှိရမည်ဟုလည်း သိစေရခြင်း အကျိုးရှိ၏။ [နိစ္စတ္ထော-ယမာရမ္ဘော"-ရှု။] မဟ-မထတို့၏ အဆုံးသရကို ဤသုတ်က အမြဲ (ဣ) ပြုသောကြောင့် "ဓာတုသန္တော လောပေါ" သုတ်၌ ကွစိသဒ္ဒါက ဓာတွန်မချေရဟု တားမြစ်သည်။

၅၀၄။ မောဂ္ဂလ္လာန်၌ "ဉံ သိ' သွသုံ" ဟု သုတ်တည်၍ ဉံကို အံသုလည်းပြု၏၊ အဂမံသု, အဂံသု-စသည်တည်း၊ သဒ္ဒနီတိ၌ "ဒိသတ္ဘသုံ" ဟု သုတ်တည်၍ အာသုံလည်းပြု၏၊ "အဒ္ဒသာသုံ" စသည်တည်း၊ ဤကို ရည်ရွယ်၍ "ဣဏ်သု အံသု အာသုံ, ၃ ပါးစုံ, ဉံ၏ ကာရိယချည်းတည်း" ဟု ရှေးဆရာတို့ မိန့်သည်၊ ကစ္စည်း၌ ထိုသုတ်မျိုးမရှိ၍ ကွစိဓာတုဖြင့်ဖြစ်စေ "သဗ္ဗတောဉံ" ဟု ယောဂဝိဘာဂ ကြိ၍ဖြစ်စေ ဉကို အံသု အာသုံပြု။

၅၀၅။ ရှေ့၌ "ကွစိဓာတုသုတ္တေန ဧကယကာရသ ကွစိ လောပေါ ဟောတိ" ဆိုသောကြောင့် ရှေ့အလို နဂိုပြုစဉ်၌ "ဇိယျမိယျ" ဟု ယျ သံယုဂ်ရှိရမည်၊ ထို

သဗ္ဗတ္ထာ'သဿာဒိ လောပေါ

၅၀၆။ သဗ္ဗတ္ထ ဝိဘတ္တိ ပစ္စယေသု–အလုံးစုံကုန်သော ဝိဘတ်ပစ္စည်းတို့ကြောင့်၊ အသ ဣတိ–အသ ဟူသော၊ တေသ ဧတသ–၏၊ အာဒိသ–အစဖြစ်သော (အ) ၏၊ လောပေါ ဝါ ယောတိ–ဝိကပ်ဖြစ်၏၊ သိယာ–ဖြစ်ရာ၏၊ သန္တိ–ရှိကုန်၏၊ သန္တော, သမာနော–ဖြစ်လသော်၊ ဝါတိ ကိမတ္ထံ၊ အသိ–ဖြစ်၏၊ ဣတိ–၌.....၏။(၄၉၆)

ယ တစ်လုံးကိုချေ၍ ပုံစံ၌ "ဇိယျတိ, ဇိယတိ, မိယျတိ, မိယတိ" ဟု ၂ ရုပ်စီ ရှိနိုင်သည်၊ မောဂ္ဂလ္လာန်၌မူ "ဧရမရာနေ မိယင်" ဟု နဂိုပြုစဉ်ကပင် (င်) အနုဗန်နှင့်တကွ ဤ ယ ပြုသောကြောင့် "ဇိယတိ မိယတိ" ဟု သံယုဂ်မဲ့ ပါ၌ချည်းသာ ရှိသည်၊ ဇိ–မိတို့၌ကား ဤဒီဃချည်းသာ၊ မရတိကား ဝါမြစ်၍ မိယျမပြုရသော ပုံစံတည်း၊ ဧရဓာတ်၌လည်း "ဧရာ=အိုခြင်း" ဟု ဇိရ ဇိယျ မပြုရသော ပုံစံရှိသည်ပင်၊ ရုပ်ကို အခြေပြုကြည့်တွက်။

ဇိရိဒံ။ ။ အချို့ကား–"နစ ပနေတေ ဇိရိဒန္တိ" ဟူသော အဋ္ဌကအဂ်ုတ္တိုရ်သီဟသုတ်ကိုထောက်၍ ဧရဓာတ်ကို "ဇိရိဒ" ပြုလိုကြသေး၏၊ သို့သော် အဋ္ဌကထာ၌ "နဇိရိဒန္တိ အဗ္ဘက္ခာနသ္မိ အန္တံ နဂစ္ဆန္တိ" ဟုလည်းကောင်း, "အထဝါ–လဗ္ဘနတ္ထေ ဣဒံ နဇိရိဒန္တိ ပဒံ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ" ဟုလည်းကောင်း ဖွင့်သောကြောင့် "ဇိရိဒ" ဓာတ်တစ်မျိုးဟု ကြံဖွယ်ရှိ၏။

၅၀၆။ သဗ္ဗတ္ထ။ ။ သုတ်၌ သဗ္ဗတ္ထဟု သာမညဆိုသောကြောင့် "ဝိဘတ္တိ ပစ္စယေသု"ထည့်၍ ဝုဒ္ဓိဖွင့်ပြ၏၊ ထို့ကြောင့် "သိယာ, သန္တိ" ဟု ဝိဘတ်နှောင်းသော ပုံစံကိုလည်းကောင်း, သန္တော သမာနောဟု ပစ္စည်းနှောင်းသော ပုံစံကိုလည်းကောင်း ပြသည်၊ "အလုံးစုံသော ဝိဘတ်ပစ္စည်း" ဟုရာ၌ ဝိဘတ်လည်းပါ ပစ္စည်းလည်းပါသောကြောင့် "အားလုံး–စုံသည်" ဟု ဆိုထားသည်၊ ဝိဘတ်လည်း အကုန်စုံ၊ ပစ္စည်းလည်း အကုန်စုံ" ဟုကား မမှတ်ရ၊ ထို့ကြောင့် လိုက်လာသော ဝါသဒ္ဒါကို ဝဝတ္ထိတဝိဘာသတ္ထဟု ရှုခ်ြကြသည်၊ ထို၏အဓိပ္ပာယ်ကို ရှုဘာသာဋီကာမှာရှု၊ ဤ၌ကား နျာသဖွင့်သည့်အတိုင်း ဝါကိုဝိကပ်ဟုသာ ဆိုလိုက်ရတော့သည်၊ ရုပ်ကိုအခြေပြုကြည့်တွက်၊ "အသိ" ကို သိမှီစသုတ်၌ တွက်ခဲ့သည့်အတိုင်း တွက်ပြီးနောက် ဝါမြစ်သောကြောင့် ဤသုတ်ဖြင့် (အ) ကို မချေရဟု ဆိုရုံသာ။

သန္တော။ ။ စာအုပ်ဝယ် "သန္တော" နေရာ၌ "သန္တေ" ဟု စာအများရှိ၏၊ နျာသ၌လည်း အန္တေ ဝိဘတ်ဖြင့် "သန္တေ" ဟု ရုပ်တွက်ပြထား၏၊ သို့သော်မာန ပစ္စည်းနှင့်အတူဖြစ်သဖြင့် အန္တ ပစ္စည်းသာ ဖြစ်ထိုက်သောကြောင့် လည်းကောင်း,

အသဗ္ဗဓာတုကေ ဘူ

၅၀၇။ အသဗ္ဗဓာတုကေ–ကြောင့်၊ အသဿ ဓာတုသ–အသဓာတ်၏ပင်၊ ဘူ–ဘူ အပြုသည်၊ ဝါ ဟောတိ–ဝိကပ်ဖြစ်၏၊ ဘဝိဿတိ–ဖြစ်လတ္တံ့၊ ဘဝိဿန္တိ–ဖြစ်ကုန်လတ္တံ့၊ ဝါတိ ကိမတ္တံ့၊ အာသုံ–ဖြစ်ကုန်ပြီ၊ ဣတိ–၌ .....၏၊ (၅၀)။ [ရုပ်ကိုအခြေပြုကြည့်တွက်၊ အာသုံ၌ အသဓာတ် ဓာတုန်ချေ, (အသ်) ဥဝိဘတ်၊ ဤသုတ်ဖြင့် အသ်ကို ဘူပြုသင့်သော်လည်း ဝါမြစ်သောကြောင့် မပြု၊ ရှေ့ (အ) လာ၊ သရာသရေ ဖြင့် ရှေ့ အ–ချေ၊ နောက် အ ကို အာဒီယံပြု]။

ယေဘုယ္ယ ဉာတော ဣယာ ဉာဝါ

၅၀၈။ ဉ ဣတိ–ဉ ဟူသော၊ တောယ ဓာတုယာ–မှ၊ ပရသ–သော၊ ယေဘုယ္ယ ဝိဘတ္တိသ–၏၊ ဣယာ ဉ အာဒေသာ ဝါ ဟောန္တိ၊ ဓာနိယာညော–သိရာ၏၊ ဝါတိကိမတ္တံ့၊ ဓာနေယျ – သိရာ၏၊ ဣတိ–၏၊ (၅၁၆)။ [အခြေပြု၌ ဝိဓာနိယာကို တွက်ပြထား

သဒ္ဒနီတိ ဤသုတ်မျိုး၌ "သန္ဓော သမာနော" ဟုပင် ပုံစံထုတ်သောကြောင့်လည်း ကောင်း "သန္ဓော" သာ ပါဠိမှန်ဖြစ်ရာ၏၊ "လောပေါစ၌ စသည်အာဒေသကို တားမြစ်ခြင်းအနက်ရှိ၏" ဟု နျာသဖွင့်၏၊ ထိုအလို "လောပေါစ–ချေရုံသာလျှင်" ဟု ပေး၊ တိသတ္တိတ္တံ့စသည်ကဲ့သို့, ချေတဲ့အပြင် တစ်စုံတစ်ခု မပြုတော့–ဟူလို၊ တစ်နည်း–အနက်ထူးမရှိ, ဝစနသိလိဋ္ဌ (စကားပြေပြစ်ရုံသာ အကျိုးရှိ၏) ဟု ဖွင့်သည်။

၅၀၇။ အသဗ္ဗဓာတုကေ။ ။ "အသ=ဘုဝိ" ဟု ဓာတ်နက်ရှိသောကြောင့် အသဓာတ်နှင့် ဘူဓာတ်သည် အနက်ချင်းတူ၏၊ "ဘဝိဿတိ" ဟူရာ၌ အသဓာတ် ဖြစ်ဖြစ်, ဘူဓာတ်ဖြစ်ဖြစ် အနက်မှာ မထူးခြားချေ၊ သို့ပါလျက် အသဓာတ်ကိုပင် ဘူပြုရဦးမည်ဟု ဆိုထားရာ၌ အဘယ်အကျိုးရှိပါလိမ့်မည်နည်းဟု စဉ်းစားဖွယ်ရှိ၏။ [သက္ကတ၌လည်း ဤသုတ်မျိုး ပါရှိ၏၊] အသဗ္ဗဓာတ်ဝိဘတ်ဖြင့် အသဓာတ်၏ ရုပ်မရှိနိုင်ရက်ကား အသဓာတ်၏ရုပ်စုံအောင် သက္ကတ၌ အသကို အသဗ္ဗဓာတ်နှောင်းရာ၌ ဘူပြုဟန်တူသည်ဟု ကြံမိသည်။

မုဒ္ဓဗောဓ။ ။ "အရဝိသယေ အသ ဓာတုဋ္ဌာနေ ဘူဓာတု အာဒိဿတေ၊ တေန ဘူဓာတုနိမိတ္တံ သဗ္ဗံကာရိယံ သျာတ်=ရ အမည်မရှိသော (အသဗ္ဗဓာတ်) အရာ၌ အသဓာတ်၏ နေရာဝယ် ဘူဓာတ်ကို ညွှန်ပြအပ်၏ (အသကို ဘူပြု–ဟူလို၊) ထို့ကြောင့် ဘူဓာတ်လျှင် အကြောင်းရှိသော အားလုံးကာရိယသည် အသဓာတ်အတွက်ဖြစ်၏" –မုဒ္ဓဗောဓ (၇၅၂) သုတ် ဋီကာ။]

၏၊ ဤ၌ ဝိ ဥပသာရ ရှေးမရှိခြင်းသာ ထူးသည်၊ ဧညာကို နောက်သုတ်မှတွက်၊ ဓာတုနေယျ၌ ဥာဓာတ် ဃယျဝိဘတ် နာပစ္စည်း, ဤသုတ်ဖြင့် ယျကို ဣယာပြု,ဥပြုသင့်သော်လည်း ဝါမြစ်သောကြောင့် မပြုရ၊ ဥာသ ဓာတုနာသုတ်ဖြင့် ဥကို ဓာပြု၊] ဣယာ ဥဝါ ဟု ရှု၌ သုတ်ရင်းမှာပင် ဝါဟု၏၊ နျာသ၌ ဧရမရာ နံသုတ်မှ လိုက်စေသည်။

နာသ လောပေါ ယကာရတ္တံ

၅၀၉။ ဥ ဣတိ ကောယ ဓာတုယာ ပရသ နာပစ္စယသ လောပေါ–သည်လည်းကောင်း၊ ယကာရတ္တာ–ယ အဖြစ်သည်လည်းကောင်း၊ ဝါဟောတိ–ဝိကပ်ဖြစ်၏၊ ဧညာ–သိရာ၏၊ နာယတိ–သိ၏၊ ဝါတိ ကိမတ္ထံ၊ ဓာနာတိ–သိ၏၊ ဣတိ–၌ ....၏။ (၅၁၇)။

လောပဋ္ဌေတ္ဟာ မကာရော

၅၁၀။ အကာရပစ္စယော–အ အက္ခရာဟူသော ပစ္စည်းသည်၊ လောပ်–သို့၊ အာပဇ္ဇတေ–၏၊ ဋ္ဌာ–ဇ အဖြစ်သည်လည်း၊ ဝါ ဟောတိ–ဝိကပ်ဖြစ်၏၊ ဝဇ္ဇေမိ, ဝဇေမိ, ဝဇ္ဇာမိ, ဝဒါမိ–ဆို၏။ (၄၈၇)။ [ဝဇ္ဇေမိကို ဝဒဿဝဇ္ဇံ သုတ်ကြည့်၍၊ ဤ၌ မိဝိဘတ်သက်ရခြင်းသာထူး၏၊ ဝဇေမိကား ဝဇ္ဇမပြုဘဲ အပစ္စည်းကို ဖြေရုံသာ၊ ဝဇ္ဇာမိ၌ ဝဇ္ဇပြုပြီးနောက် အပစ္စည်းကို အကာရော ဒီဃ ဟိမိမေသုသုတ်ဖြင့် ဒီဃပြု၊ ဝဒါမိလည်းနည်းတူ။]

၅၀၉။ နာသသလောပေါယကာရတ္တံ။ ။ နာပစ္စည်းကို ချေတန်လျှင်ချေ, မချေတန်လျှင် ယပြု၊ ဤအစီအရင် ၂ ခုလုံးလည်း အမြဲမဟုတ် ဝိကပ်ချည်းဟု ပြလိုမျှ နျာသ၌ ဝါကိုလိုက်စေသည်၊ ထိုဝါကိုပင် ရှု၌ ဝဝတ္ထိတဝိဘာသတ္ထဟုယူ၍ "ဥမှိ နိစ္စဋ္ဌ နာလောပေါ" စသည်ဖြင့် သတ်မှတ်၏၊ ထိုသတ်မှတ်ပုံနှင့် တကွဧည့ျစသော ရုပ်များကိုလည်းကောင်း, နာယတိရုပ်၏ ကမ္မရုပ်ရှိကြောင်းကိုလည်းကောင်း ရှုနှင့် ဘာသာဋီကာ ဥာသဓာတုနာ, နာသသလောပေါ ယကာရတ္တံ သုတ်တို့၌ကြည့်ပါ၊ ရုပ်ကိုလည်း အခြေပြု ထိုသုတ်များကို ကြည့်တွက်ပါ။

၅၁၀။ အကာရော။ ။ "အကာရော" ဟု သာမညဆိုထားသောကြောင့် ဓာတ်၌ပါသော အ,ဝိဘတ်ဖြစ်သော အ,ပစ္စည်းဖြစ်သော အ,ဟု (အ) အမျိုးမျိုးနှင့် ဆက်ဆံနေ၏၊ သို့သော် ဤသုတ်၏ရှေ့သွားဖြစ်သော "နာသသလောပေါ ယကာရတ္တံ" သုတ်၏ ဝိကရဏပစ္စည်းကို စီရင်သောကြောင့် ထိုသုတ်နှင့်ဆက်၍ ပြအပ်သော "အကာရ" လည်း ဝိကရဏပစ္စည်းသာ ဖြစ်ထိုက်ကြောင်းကို ပကရဏ (အရာဌာန) ထောက်၍ သိလော်၏၊ ထို့ကြောင့် အကာရောကို "အကာရပစ္စယော" ဟု ဖွင့်နိုင်သည်၊ ပုံစံများ၌ အပစ္စည်းချေပုံ မပါသေး၊ ဧဟောတိ အနုဘောတိဟု အခြေပြု၌ ပြထားသည့်အတိုင်း သိပါလေ။

ဥ ဗ္ဗ မော ၅၁၁။ သြကာရ ပစ္စယော – သြပစ္စည်းသည်၊ ဥတ္တဲ့ ဝါအာပဇ္ဇတေ၊
ကာရော ကုရုတေ, ကရောတိ–ပြု၏၊ သြကာရောတိကိမတ္ထံ၊ ဟောတိ–ဖြစ်၏၊ဣတိ–၏။ (၅၂၅) [ကုရုတေကို အခြေပြု ကြည့်တွက်၊ကရောတိကား ဝိကပ်ရုပ်၊ တနာဒိနော သြယိရာ သုတ်ကြည့်၊ ဟောတိ၌ "ဟူ=သတ္တာယံ" အနက်၌ ဓာတ်မှည့်, တိဝိဘတ်, အပစ္စည်းသက်, ရေ့၊ အညေသုစဖြင့် ဥိကို သြဝုဒ္ဓိပြု ဤသုတ်ဖြင့်ဟော၏၊ သြကိုဥပြုသင့်သော်လည်း သြပစ္စည်း မဟုတ်သောကြောင့် မပြုရ , ပြီး၏၊ သြကာရောကို " သြကာရပစ္စယော" ဟုဖွင့်နိုင်ခြင်း၏ အကြောင်း ကို ရှု၌ တိုက်ရိုက်ပြထား၏။]

ကရဿ-ကာရော ၅၁၂ ။ ကရဏ္ဍတိ ဧတဿ ဓာတုဿ အကာရော ဥတ္တံဝါ အာပဇ္ဇတေ၊ ကုရုတေ, ကရောတိ–ပြု၏၊ ကုဗ္ဗန္တိ–ပြုကုန်၏၊ ကရိယတိ–ပြု၏၊ကရဿေတိ –ကရဿပုဒ်သည်၊ ကိမတ္ထံ၊ သရတိ–အောက်မေ့၏၊ မရတိ–သေ၏၊ ဣတိ–၏။ (၅၂၃) [ကရဓာတ်၏ "အ "ဟု ဆိုရာ၌ ရ်ဝယ် သရကို ချေပြီးဖြစ်သောကြောင့် က၏ အသရဟု မှတ်၊ ကုရုတေ,

---

စနှင့် ဝါအနက်။ ။ လောပဟ္ဆ၌ စသဒ္ဒါသည် ဧအဖြစ်ကို ပေါင်းသောဒုတိယတ္ထ သမ္ပိတ္ထနတည်း၊ ဝါကို ဝိကပ်ဟု နှာသဖွင့်၏၊ အပစ္စည်း ကျေမှု–ပြေမှု ၂ – ခုလုံးပင်မမြဲ၊ ဝဇ္ဇာမိ စသည်၌ ကျေလည်းမကျေ, ဧလည်းမပြု၊ထို့ကြောင့် ဝါကို လောပဟ္ဆဝါ အာပဇ္ဇတေဟု ရှေ့ဝါကျတို့လည်းလိုက်စေ၊ရှု၌ကား ဝါကို ဝဝတ္ထိတဝိဘာသတ္ထ ဟုဆို၏၊ ဝုဒ္ဓိပြု၍ ထိုဝုဒ္ဓိလည်း မပျက်မစီး တည်ရှိသော ဧဟောတိ စသော ဧဟောတျာဒီဓာတ်, ဟောတိစသော ဟူဝါဒီ ဓာတ်တို့ နောင်အပစ္စည်းကို အမြဲချေ (နိစ္စဝိဓိ)၊ ဝုဒ္ဓိပြုသော်လည်း ဘဝတိကဲ့သို့ ဝုဒ္ဓိပျောက်သွားရာ၌ လည်းကောင်း တုဒတိ စသော တုဒါတိဓာတ်များ၌ လည်းကောင်း ပစ္စည်းကို မချေရ၊ (အသန္တ ဝိဓိ)။ ထိုသို့ မကျေသော အပစ္စည်းကို ဧပြုရသော ရုပ်ကား ဝဇ္ဇေတိ ဝဒေတိ စသည်ဖြင့် အလွန်နည်းပါး၏ဟု သတ်မှတ်သည်။

[**ဆောင်**] ဧဟောတျာဒိ,ဟူဝါဒီဟု, ဝုဒ္ဓိမသွေ, နောက်နေ (အ) သာ, ကျေကောင်းရာ၏၊ ဝုဒ္ဓိပြုငြား, မထင်ရှားသည့်,ဘဝတိနှင့်, တုဒတိအစ, ပစ္စည်း (အ) မှာ, မကျေရာပေ၊ ထိုမကျေ (အ), ဧပြုမှ ကား,လွန်နည်းပါးသည်, လိုက်ငြား ဝဝတ္ထိဝါကြောင့်တည်း။

၅၁၂။ **ကုဗ္ဗတိရုပ် ရှိသင့်ပုံ။** ။ ကုဗ္ဗန္တိဟု ဗဟုဝုစ်ရုပ်ကိုသာ ပြု၍ "ကုဗ္ဗတိ" ဟု မပြုသော ကစ္စည်းဝုဒ္ဓိ ဆရာသည် ကုဗ္ဗတိရုပ် မရှိဟုပင်ဆိုလို၏၊ ချဲ့ဦးအုံ– " စကွ + အာပါတံ " ဝယ် ဥကို ဝပြုရာ၌ သရမပါသကဲ့သို့ ယဝ

ကုဗ္ဗ နှိုရပ်ကို အခြေပြုကြည့် တွက်၊ကယိရတိကို တနာဒိတော ဤယိရာသုတ်ကြည့်၊ သရတိ မရတိ၌ကား ကရဓာတ်မဟုတ်သောကြောင့်သ-မတို့၏ အသရကို ဥမပြု၊ "သရ=သရတော မရ=ပါဏာစာဂေ"ဟုဆို၍ "ဘူဝါဒိတောအ" သုတ်၌ ပစတိကဲ့သို့တွက်။]

သြအဝသရေ ၅၁၃။ ပရေသရေဓာတု နှင့်သ-ဓာတုဖြစ်သော (ဓာတ်၏ အဆုံး သရဖြစ်သော) ၊သြကာရသ-၏၊ အဝါဒေသောဟောတိ၊ဝစတိ-ရွေ့လျှောက်၊ဘဝတိ-၏၊ သြတိ ကိမတ္ထံ၊ ဇယတိအောင်၏၊ဣတိ-၏။ (၄၃၅) သုတ်၌သြဟုသာမညဆိုထားသော်လည်း ဓာတ်ကိုပြုသော အရာဌာနဖြစ်၍ ဓာတ်၏ အဆုံးသြဟု သိသာ၏၊ထို့ကြောင့် "ဓာတုနှင့်သ" ဟုထည့်၍ဖွင့်နိုင်သည်၊ ရပ်ကိုအခြေပြုကြည့်တွက်။

ဇအယ ၅၁၄။ ပရေသရေ ဓာတုနှင့်သ ဇကာရသ အယာဒေသောဟောတိ-၏၊ နယတိ- ဆောင်၏၊ဇယတိ-အောင်၏။ (၄၉၁) [ရုပ်တွက်ပုံကို အခြေပြုကြည့်၊ ရှေ့သုတ်နှင့်ဤသုတ်တို့၌ "အဝ,အယ"ပြုရာဝယ် "ဝ-ယ "တို့၌ သရပါသင့်-မပါသင့်ကို ရူဘာသာဋီကာရှေ့သုတ် အဖွင့်၌ စိစစ်ထားသည်။]

ကာရာစပြင့် ဥ ကို (ဝ်)ပြုရာ၌လည်းသရမပါ၊ထိုသရမပါလျှင်တိနှောင်းရာ၌ကပ် ဖွယ်သရမရှိ (ဘူဝါဒိ မဟုတ်၍ အပစ္စည်းလည်းမသက်ရ) သောကြောင့်ဤကစ္စည်း ဝုတ္တိနှင့် ရူပသိဒ္ဓိတို့၌ " ကုဗ္ဗတိ ကုဗ္ဗမာနော "ရပ်မျိုးကိုမပြုကြ၊ သဒ္ဒနီတိ ဓာတုမာလာ၌ကား အ အကွာရာ အပိုသက်သက်လာ၍ ကုဗ္ဗတိ စသောရပ်ကို ပြု၏။

မောဂ္ဂလ္လာန်။ ။မောဂ္ဂလ္လာန်၌လည်း "ကရဿ သောဿ ကုဗ္ဗ ကုရကယိရာ" ဟု (၁၇၇) သုတ်တည်၍ သြဝိကရဏပစ္စည်းနှင့်တကွ ကရ်ကို " ကုဗ္ဗ, ကုရ, ကယိရပြု၏။ ထိုသို့ပြုရာ၌ ဗွဝယ် သရလည်း ပါပြီးဖြစ်၍ "ကုဗ္ဗတိ, ကုဗ္ဗမာနော" စသောရပ်များပြီးနိုင်၏။ [အသိဟော သိဟမာနေန ယော အတ္တာနံ ဝိ ကုဗ္ဗတိ" စတုက္ကဇမ္ဗုကဇာတ်။

စသဒ္ဒါ။ ။ကာရောစ၌ စသဒ္ဒါသည် ရှေ့သုတ်မှ ဥတ္တံကိုငင်သော အနုကမုနတည်း၊ ဝါသဒ္ဒါကိုနှာသ၌ ဝိကပ်ဟုဆို၍ ရူပသိဒ္ဓိ၌ ဝဝတ္ထိတဝိဘာ သတ္တာဟုဆိုသည်။

တေ အာဝါယာ ကာရိတေ ၅၁၅။ ။ကာရိတေ–ကြောင့်၊တေ သြ ဧ ဣစ္ဆတေ–သြ ဧ ဟူကုန်သော ဤ သရတို့သည်၊ အာဝ အာယာ ဒေသေ–အာဝ အပြု၊ အာယအပြုတို့သို့၊ ပါပုဏာ နှင့် – ရောက်ကုန်၏။ လာဝေတိ–ရိတ်စေ၏၊ နာယေတိ– ဆောင် စေ၏၊ယောဂဝိဘာဂေန–တေ အာဝါယာ ဟူသော ယောဂဝိဘာဂဖြင့်၊ အညဿိ ပိ–ကာရိတ်ပစ္စည်းမှ အခြားပစ္စည်းကြောင့်လည်း ၊ ဧကာရသ–ဧ အက္ခရာ၏၊ အာယာဒေသော– သည်၊ ဟောတိဖြစ်၏၊ ဂါယတိ–သီဆို၏၊ ဂါယန္တိ –ကုန်၏။ (၅၄၂)

ဣကာရာဂမော အသဗ္ဗဓာတုကမှိ ၅၁၆။ ။သဗ္ဗသို့–အလုံးစုံသော၊ အသဗ္ဗဓာတုကမှိ–အသဗ္ဗဓာတ်ဝိဘတ်ကြောင့်၊ဣကာရာဂမောဟောတိ၊ဂမိသတိ–သွားလတ္တံ့၊ ပေ၊ ပစိသတိ၊အသဗ္ဗဓာတု ကမှိတိ ကိမတ္ထံ၊ဂစ္ဆတိ၊ပေ၊ ပစတိ၊ဣတိ–၏။(၄၆၆)

ကွစိဓာတု ပေ၊ ဂမာစ ၅၁၇။ ။ဣဓ အာချာတေ– ဤ အာချာတ်ကျမ်းဌ၊အနိဒ္ဓိဋ္ဌေ သု –မပြအပ်ကုန်သေးသော၊ [သိမ္ဘဌ် “အနိပ္ပန္နေသု”–မပြီးကုန် သေးသော” ဟုရှိ၏၊] သာဓနေသု–သာဓနတို့ဌ်၊ ကွစိ–အချို့အရာဌ်၊ဓာတုဝိဘတ္တိ ပစ္စယာနံ–ဓာတ်ဝိဘတ်ပစ္စည်းတို့၏၊ ဒီဃဝိပရီတာ–

၅၁၅။ ။ တေ သြ ဧ ဣစ္ဆတေ။ ။“တေ”ဌ်တသဒ္ဒါသည်ရှေ့၂ – သုတ်ဌ်ဆိုအပ်ပြီးသော ဧသြတို့ကို ပြန်၍ ညွှန်ပြသော ပဏ္ဏနာမဝိသယ “တ” တည်းဟုသိစေလိုရ်ု “တေ သြ ဧ ဣစ္ဆတေ”ဟုဖွင့်သည်၊ “လူ=ဆေဒနေ” ဓာတ်ဖြင့်လာဝေတိကို သာဝေတိ နည်းမှီးရ်ုလည်းကောင်း, ဂါယတိကိုလည်း စျာယတိ နည်းမှီးရ်ုလည်းကောင်း အခြေပြုကြည့် တွက်ပါ၊ ဤဌ်လည်း အာဝ–အာယပြုရာဌ် ရှုအလို သရဆုံးလျက် ပြုရသော်လည်း ကလာပ်စသည်တို့အလို “အာဝိ,အာယ်” ဟုဗျဥ္ဇနန္တပြု။

၅၁၆။ ။သဗ္ဗသို့ အသဗ္ဗဓာတုကေ။ ။ပရောက္ခာ၊ အဇ္ဇတ္တနိ ဘဝိသန္တိ, ကာလာတိပတ္တိ ၄–သွယ်ကို အသဗ္ဗဓာတ်ဟု “ဟိယျတ္တနိ သတ္တမီ ပဌမီ ဝတ္တမာနာ သဗ္ဗဓာတုကံ” သုတ်ဌ် မှည့်ခဲ့ပြီ “သဗ္ဗသို့ အသဗ္ဗဓာတုကေ” ဟုဆိုရာဌ် အသဗ္ဗဓာတ် ဝိဘတ်၄–မျိုးလုံး စုံသည်ကို ရည်ရွယ်၍ ဆိုသည်ဟုမှတ်၊ ပရောက္ခာအားလုံး၊ပေ၊ ကာလာတိပတ္တိ,အားလုံးကြောင့်ဣလာနိုင်သည်ဟု မမှတ်ရ၊ ဘာ့ကြောင့်နည်း..... “ပဘူဝ” ကဲ့သို့ သရသက်သက်ဖြစ်သော အသဗ္ဗဓာတ်နှောင်းရာဌ်လည်းကောင်း, ဗဘူဝံဌ် ကံဝိဘတ်ကဲ့သို့ သရအစ ဗျည်းနောက်ကရှိသော ဝိဘတ်နှောင်းရာဌ်လည်းကောင်း, ဣမလာဘဲ, ဗဘူဝိတ္ထဌ် တ္ထကဲ့သို့ ဗျည်းအစ–သရနောက်ရှိသော ဝိဘတ်မျိုးနှောင်းရာဌ်သာ ဣလာနိုင်သော ကြောင့်တည်း၊ ထို့ကြောင့် ရှေ့ဌ် ကွစိ ဓာတုသုတ်မှ ကွစိသဒ္ဒါကို ရှေ့သို့ လိုက်စေ၍ “အချို့သော ဗျည်းအစရှိသော အသဗ္ဗဓာတ် နှောင်းရာဌ်သာ ဣလာ” ဟုမိန့်သည်။

ဒေသလောပါ–ဂမ ဣတိ– ဒီဃပြုခြင်း, ဝိပရိတ်ပြုခြင်း, အာဒေသပြုခြင်း, ချေခြင်း, လာခြင်း, ဟူကုန်သော စောနိ ကာရိယာနိ– ဤ ပြုအပ်သော အစီအရင်တို့ကို ဖိနဝစနာနု ရူပါနိ–ဘုရား ပါဠိတော်အား လျော်သည်တို့ကို ကာတဗ္ဗာနိ–ပြုထိုက်ကုန်၏၊ ဓာယတိ–ဖြစ်၏၊ ကရေယျ–ပြုရာ၏၊ ဓာနိယာ–သိရာ၏၊ သိယာ–ဖြစ်ရာ၏၊ ကရေ–ပြုရာ၏၊ ဂဠ္ဆေ–သွားရာ၏၊ ဧညာ–သိရာ၏၊ ဝကွေထ–ဆိုကုန်လော၊ ဒကွေထ–ရှုရာ၏၊ ဒိစ္ဆတိ–မြင်၏၊ အဂစ္ဆိ–သွားပြီ၊ အဂစ္ဆု–သွားကုန်ပြီ၊ အဟောသိ ဖြစ်ပြီ၊ အဟောသုံ–ဖြစ်ကုန်ပြီ၊ ဣဒ္ဓေဝမာဒိနိ–ဤသို့အစရှိကုန်သော၊ အညာနိပိ သာဓနာနိ–အခြားသာဓနတို့ကိုလည်း၊ ယောဇေတဗ္ဗာနိ–ယှဉ်စေထိုက်ကုန်၏။ (၄ဝ၈)

၅၁၇။ **ဣဓဲလေ၊ကွစိ။** ။ "ဣဓအာချာတေ အနိဒ္ဓိဋ္ဌေသု (အနိပ္ပန္နေသု) သာဓနေသု" တို့ကား ကွစိ၏အရကို ဖွင့်ပြသော ပုဒ်တို့တည်း၊ "ကွစိ–အချို့" ဟူရာ၌ ဤအာချာတ်ကျမ်းဝယ်ရှေ့က သီးခြားသုတ်များဖြင့် မပြီးနိုင်သော ပုံစံအချို့ကို ယူပါ–ဟူလို၊ သာဓနဟူရာ၌လည်း "ဘော ကံ ကတ္တား" သာဓန ၃–ပါးတွင် တစ်ပါးပါးကိုပြုသော အာချတ်ပြယုဂ်များကိုယူ၊ သို့မှ "အညာနိပိသာဓနာနိ ယောဇေတဗ္ဗာနိ" ဟူသောနောက်စကားနှင့်ညီမည်၊ မှန်၏– "ဓာယတိ" အစ "အဟောသုံ" အဆုံးရှိသော ပုံစံများကိုပြုပြီး၍ "အညာနိပိ" ဟု ဆိုရာ၌ ဤပြုခဲ့သော ပုံစံတို့မှ တခြားဖြစ်သော ပုံစံများဟု သိသာသည်။ ["ဣဓအာချာတေ" ဟုဆိုသော်လည်း "ဓာတုဝိဘတ္တိ ပစ္စယာနံ" ဟုဆိုသောကြောင့် ဓာတ်နှင့်ဆိုင်သော "ဝုတ္တံ"စသော ပုံစံများ၌လည်း ဝလာရာဝယ် ဤသုတ်ကြီးပါဝင်နိုင်သည်ပင်၊ ထို့ကြောင့် ရူပသိဒ္ဓိ၌ "ဓာတွာဓိကာရေ ဣဓအာချာတေ ကိတကေစ" ဟု ကိတ်ပါထည့်၍ ဖွင့်သည်။]

ဓာတုဝိဘတ္တိပစ္စယာနံ။ ။ ဓာတုသဒ္ဒါနှင့် တွဲဖက်၍ ပြုအပ်သောကြောင့် ဝိဘတ္တိပစ္စယ်" အရ အာချာတ်ဝိဘတ်, ဓာတ်နောင် သက်ရသော အာချာတ်ပစ္စည်း ကိတ်ပစ္စည်းများကိုသာ ယူရသည်၊ ဤနည်းကို "သဟ စရဏ" နည်းဟု ခေါ်၏။ [သဟ=တကွ+စရဏ=သွားခြင်း၊ ဖြစ်ခြင်း "အတူသွား အတူလာ ဟူသကဲ့သို့ တကွဖြစ်ဖက်ကိုသာ ယူရသောနည်း–ဟူလို။]ဂမာစဋ္ဌ စသဒ္ဒါကား:ဒီဃပြုခြင်းစသော ကာရိယ ၅–ခုကို အချင်းချင်း ပေါင်းသော သမ္ပိဏ္ဍန, တစ်နည်း–အညမည သမုစ္စည်း အနက်ရှိ၏။

ဒီဃလေ၊ကာရိယာနိ။ ။ "ဒီဃကာရိယ၊ ဝိပရိတ၊ ကာရိယ, အာဒေသ ကာရိယ, လောပကာရိယ, အာဂမကာရိယ" ဟု ဤသုတ်ဖြင့် ပြုစီရင်အပ်သော အစီအရင် ၅–မျိုးရှိ၏။ ထို ကာရိယ ၅–မျိုး အပြည့်အစုံကို ရှု၌ "နာမ်ရသော

ကိယာဒီနံ" စသော ဂါထာဖြင့် ပြထား၏။ ထိုဂါထာကိုမှီး၍ပင် ဒီဃ-ဝိပရိတ အစဉ်ကျအောင် ဆရာတော်ကြီးပြအပ်သော လက်ဘုန်းက သာ၍ မှတ်ဖွယ်ကောင်းသောကြောင့် ထိုလက်ဘုန်းကို အခြေခံ၍ ဤ၌ အဓိပ္ပာယ်ပြဦးမည်။ [လက်ဘကိုကားအခြေပြု၌ "ယပစ္စယ, နောင်းကဒီဃာ" အစချို၍ ပြထားပြီ။]

ယပစ္စယ၊ လေ၊ ဂမုဒီဃာ။ ။ "သု" ဟု ဥကာရန္တ (ရဿဆုံးသော) ဓာတ်သည် ယပစ္စည်းနောင်းရာ၌ ဒီဃပြု၍ "သူယတိ" ဟု ပြီး၏။ ပရောက္ခာ ဝိဘတ်ကြောင့် "ဂ ဂ မ" ဝယ် အဗ္ဘာသ မဟုတ်သော နောက် ဂ၏ အကိုဒီဃပြု၍ (ကဝဂ္ဂသစဝဂ္ဂေါ်ဖြင့် အဗ္ဘာသ "ဂ" ကို ဇပြု၍) ဇဂါမဟုပြီး၏၊ ဤသို့ ယပစ္စည်းနောင်းရာ၌လည်းကောင်း အဗ္ဘာသမဟုတ်သော သရ၌လည်းကောင်း ဒီဃကာရိယကို ဤသုတ်ကြီးက စီရင်သည်။

နာပစ္စယ၊ လေ၊ ရဿာပြုရ။ ။ ကိ, လူစသော ဒီဃဆုံးသော ဓာတ်များသည် ကိယာဒိနာပစ္စည်း နောင်းရာ၌ "ကိနာတိ, လုနာတိ" စသည်ဖြင့် ရဿဖြစ်ရ၏၊ ဒါဓာတ်၊ ဌာဓာတ် စသည်တို့လည်း ဿတိ-သ္ဌာစသော သံယုဂ်နောင်းရာ၌ "ဒဿတိ, ဒတ္ထာ, ဌဿတိ, ဌတ္ထာ" စသည်ဖြင့် ပြီးရ၏၊ ဟိယျ-အဇ္ဇတနီ အာ ဤ ဥ မှာ ဝိဘတ်တို့လည်း "အဂမ, အဂမိ, အဂမု, အဂမိမှ" စသည်ဖြင့် ရဿဖြစ်ရ၏။ ဤသို့ ဒီဃမှ ရဿဖြစ်ရခြင်းသည် (ကြီးပွားရာမှ ပြန်၍ ငယ်ရသောကြောင့် ထုံးစံမကျ, ပြောင်းပြန်ဖြစ်ရကား) ဝိပရိတမည်၏၊ ဤသို့ လျှင် နာပစ္စည်းနှင့် သံယုဂ်နောင်းရာ၌ ရဿပြုခြင်းဟူသော ဝိပရိတ ကာရိယကို ဤသုတ်က စီရင်သည်။

နောင်း အပြုကြောင့်၊ လေ၊ ဇ္ဇမှာကားဌ။ ။ အဇ္ဇတနီ ဝိဘတ်ကြောင့် ဂမကို ဂါပြု၍ အဇ္ဇဂါ-ရပြီ၊ အာဂုံ-လာကုန်ပြီ၊ (ဥံဝိဘတ်)၊ အာဂူ-လာ့ကုန်ပြီ (အတ္တနောပုဒ်ဥ ဝိဘတ်) စ္ဆကိုဌပြု၍ "အဂဋ္ဌိ-သွားပြီ" ဟု ဖြစ်၏၊ အဇ္ဇဂါ အဂဋ္ဌိရုပ်များကိုရှု၊ (ဂမုဓာတ်အဇ္ဇတနီဝိဘတ်ခန်း) မှာ ရှု။ [မောဂ္ဂလ္လာန်၌ "အာ ဤအာဒီသု ဟရဿာ (၆, ၂၈)" ဟု သုတ်တည်၍ ဟရ်၏ရ်ကို အာပြု "အဟာ, အဟာသိ-ဆောင်ပြီ"ဟုလည်းကောင်း "ဂမိဿ(၆, ၂၉)" ဟု သုတ်တည်၍ ဟိယျတ် အဇ္ဇ ၂-မျိုးလုံး အာ ဤ စသော ဝိဘတ်ကြောင့် ဂမ၏မကိုအာပြု အဂါ, အာဂုံ, အာဂူ ဟုလည်းကောင်း "ဌိဿဿစဆင့် (၆၃၀)" ဟု သုတ်တည်၍ ဟိယျ အဇ္ဇ အာဤစသည်ကြောင့် သိမ်တို့ကိုဆင်ပြု၊ "အဌ္ဌာ, အဌ္ဌိ-ကိုက်ပြီ၊ အဂ္ဌာ-အဂ္ဌိ-သွားပြီဟုလည်းကောင်း ပြသေး၏၊ သောတံ အဌ္ဌိသစရာ ဥဒီစ" ဒသ, ကဏ္ဌဒီပါယန၊ "အတိဿာ ယံဝတာ-ဂဋ္ဌိ" တိ သ သမ္ဗန္ဓလာဓာတ်။]

ဟိယျတ် ဇ္ဇကို၊ လေ၊ ဒ္ဒေဘာဇ္ဇပြု။ ။ ဟိယျတ္တနီ ဇ္ဇကို ထတစ်လုံးပြု၍ "တုမှေအာဘဝထ-ဖြစ်ကုန်ပြီ" စသော ဟိယျတ် ဇ္ဇကိုထပြုရုပ်၊ "မေဒနီ သမ္ဘ

ကမ္မထ" ၌ အဇ္ဇတနီ အာကို ဒွေဘော် တွဲပြုပြီးမှ ဂါထာဖြစ်၍ ဆန်းတည့်အောင် တွဲကို ထပြု၊ ဣကိုလည်း အပြု–ဟု သဒ္ဒနီတိဆို၏၊ မောဂ္ဂလ္လာန် နိသယ၌မူ ဟိယျတ်အာကိုပင် ထ တစ်လုံးပြုသည်ဟု မိန့်သည်။

တိမိ၊လေ၊ရှစ်တန်၊ ပြေ။ ။ ဝတ္တမာန် တိနှင့်မိ, ပဋ္ဌမိ တုနှင့်မိ၊ ယျ ယျာသိ, ယျာမိ, ယျဲ ဤဝိဘတ်ရှစ်လုံးကို ပြေ၊ ဤရှစ်လုံးသာ မကသေး "နပ္ပဗေဟော ဝဏ္ဏဖလံ ပုရာဏံ" ၌ တွဲဟု ကတ္တားထည့်ရမည်ဖြစ်၍ သိကို ပြေ, "ကိံ စာ–ဏ္ဍာဝေ ကာနိ ဖလာနိ ဘုဥ္ဇေ"၌ တုမှေ ထည့်ရမည်ဖြစ်၍ ထကို ပြေ၊ဤသို့လျှင် ဂါထာအရာ၌ တိ စသော ဝိဘတ် ၁၀–လုံးကို ပြေနိုင်ရကား "တိတုသိထ၊ မိနှစ်ဝနှင့်, ယျ ယျာသိ, ယျာမိ ယျဲ, ဆယ်တန်ပြေ" ဟု ပြင်သင့်သည်။

နှစ်ခုအနှော၊ အန္တိရေတည်း။ ။ "ဂစ္ဆန္တိ ဂစ္ဆရေ, ဂစ္ဆန္တိ ဂစ္ဆရေ" တို့၌ အန္တိ ဗန္ဓေတို့မှ န္တိ–ဗန္ဓေတို့ကိုရေပြု, သို့ရာဝယ် ထို န္တိ–ဗန္ဓေတို့၏ ရှေ့၌"ဂစ်+ဆ" ကဲ့သ ဂ ရ က ရှေ့ + ရဿက နောက်ရှိရမည်၊ ဤသို့ ဂရပုဗ္ဗ၊ ရဿနောက်ရှိလျှင် သန္တိ သဿဗေမှ န္တိ–ဗန္ဓေတို့ကိုလည်း ရေပြု၍ "နာမနာဝိ ဘဝိဿရေ" စသည်ဖြစ်၏။ ဤဘဝိဿရေ၌ သန္တိဝိဘတ်တည်း၊ န္တိ၏ ရှေ့၌"ဝိသ်+သ" ဟု ဂရပုဗ္ဗ၊ ရဿနောက်ရှိသည်၊ ထို့ပြင်–"သဗ္ဗံ ဘဒ္ဒရေတိ=သဗ္ဗံသခ်ါရဂတံ ဘိဒ္ဒတေဝ" ဟု ဝိသ အယောဃရ ဇာတ်အဋ္ဌကထာ ဖွင့်သောကြောင့် တိ (သို့မဟုတ် တေ) ဝိဘတ်ကိုလည်း ရေ ပြုသေး၏၊ "ဧဝ မေ တေ မုစ္စရေ ဗန္ဓနသ္မာ" ၌ မုစ္စန္တိဟု ဝိဓူရ–ဇာတ်အဋ္ဌကထာ ဖွင့်သောကြောင့် န္တိကိုလည်း ရေပြုရသေး၏၊ "ဟညရေ ဝါပိ ကောစိနန္တိ–ယော ဟညေယျ" ဟု နာရဒ ဇာတ်အဋ္ဌကထာဖွင့်သောကြောင့် ယျကိုလည်း ရေပြုသေး၏၊ "ဇီဝရေဝါပိ သုသ္သတိတိ ဇီဝမာနေဝ သုသ္သတိ" ဟု ဘူရိဒတ်ဇာတ် အဋ္ဌကထာဖွင့်သောကြောင့် မာနပစ္စည်းကိုလည်း ရေပြုသေး၏။

[ဆောင်] ဂရပုဗ္ဗ၊ ရဿနောက်ရှိ၊ နိ်တိ–နိ်တေ, တနှင့်တေပါ, တစ်တွေနှင့်, ယျရှုလေ, မာနတွေ, ရေလည်းပြုသတည်း။

ဆုံးသော အန္တနေကို အမှတ်။ ။ အဆုံးဟူသည် ကာလာဝိပတ္တိဝိဘတ်တည်း၊ သောအန္တဟူသည် သော၏အစိတ် ဧတည်း၊ ဆိုလိုရင်းကား– "ကာလာတိပတ္တိ တေဝိဘတ်၏ ဧကိုအပြု၍၊ အဘဝိသေ=အဘဝိဿ" ဟု ဖြစ်ရသည်–ဟူလို။

ဟိယျဇယျ, ပြုလော အဂ္ဂ။ ။ ဟိယျတ္တနိ အဇ္ဇတနိ သြဝိဘတ်ကို အ–ဂ္ဂပြု၍" အဘဝေါ, အဘဝ, အဘဝိ" ဟု ၃–ရုပ်ဖြစ်၏၊ မောဂ္ဂလ္လာန်ဠ်ကား သြကိုတ္ထ–တ္ထောလည်းပြု၍ "ဝိသံမာ ပတိသေဝိတ္ထ (ဒွါဒသ၊ စူဠနာရဒဇာတ်), တိဏမတ္ထေ အသဒ္ဓိတ္ထော (ဧက, ကုဟကဇာတ်)" တို့ကို ပုံစံထုတ်၏၊ အသဒ္ဓိ

ထွောင့် မျက်ကွယ်မဟုတ်သောကြောင့် ပရောက္ခာ ထွောဝိဘတ် မဖြစ်သင့်၍ သြကို ထွောပြုဟု ကြံဟန်တူသည်၊ ထို့ကြောင့် "ဟိယျဇ္ဇသြ၊ ပြုလော အဏ္ဏ, ဣဏ္ဍောထည့်လေ" ဟု ဖြည့်စွက်သင့်သည်။ ["ဗြူတိအာဟ၊ နောက်တိ (အ) ပြု, အန္ဓီဥတည်း" ဟူသော လက်ဘိုဒ်၏အဓိပ္ပာယ်ကို ဗြူဘူနမာဟဘူဝါ ပရောက္ခာယဲ့ သုတ်ခ် ရေးခဲ့ပြီ။]

နောင်းအဇ္ဇကြောင့်, . ဂမကိုဂါ။ ။ "အန္ဓီဥလည်း" တိုင်အောင် အာဒေသကာရိယကိုပြု၏၊ အာဒေသကာရိယကား ဤမျှဖြင့်လည်း မဆုံးသေး၊ ယျောမကို ဧမုပြု၍ "ကထံ ဇာနေမု တံ မယံ တယဇ္ဇဂုတ္တာ ဝိဟရေမု ဒိဝသံ" စသည်လည်းကောင်း, ယျုယျောသိတို့ကို အာပြု၍ "ဒဇ္ဇာ-ပေးရာ၏။ ဝဇ္ဇာ-ဆိုရာ၏။ ကယိရာ-ပြုရာ၏"ဟုလည်းကောင်းဖြစ်၏၊ "ဣတ္ထိဘာဝေါကိ ကယိရာ" ၌ ယျကို အာပြု၊ "အဝမ္ဘံသာရထိ ကယိရာ" ၌ ယျောသိကို အာပြု၊ ထေ၏ ဧကိုအာပြု၍ "ဒီပံ ကယိရာထ မေဓာဝိ" စသည်ဖြစ်၏၊ လဘာဓာတ်နောင်ဉံကို တ္ထံသုပြု၍ "ယေ သတိ ဒစ္ဆလတ္ထံသု" ဟု မာရသံယုတ်ရှိ၏၊ "အလတ္ထုံဝေါဘိကွဝေ" စသည်၌ကား ဟိယျတ္တနိ အတ္တနောပုဒ် တ္ထုံဝိဘတ်ပင် ဖြစ်ရာ၏၊ မှာဝိဘတ်ကို ဣမှာတ္ထု ပြု၍ "အလတ္ထမှာ၊ အလတ္ထုမှာ" ဟုလည်းဖြစ်၏၊ "မယဉ္စိမံဓမ္မပရိယာယ အလတ္ထမှာ သဝနာယ-ဥပရိပ်, အနုရဒ္ဓသုတ်၊ ဤသို့ စသည်ဖြင့် အာဒေသ ကာရိယများစွာ ရှိပေသေးသည်၊ ထို့ကြောင့် "အန္ဓီဥတည်း" နောက်၌ဆက်၍ "ဧမု ယျောမ၊ အာပြုရာဘိ၊ ယျောဒ ယျော, တစ်ဖြာ ဧထ, ဧကိုမျှတည်း၊ လဘ နောက်ဉံ၊ တ္ထံသုခ္ခြိလော၊ တစ်ဖုံမှာဝိ, ဣတ္ထုထည့်၍, ရှာဘိ-ဣမှာ, ဣမှာအပြု" ဟု ထည့်စွက် သင့်သည်။

နှစ်ခု ဩသြ၊ပေ၊ ကျေရမ္ပြမှတ်။ ။ "ဝဇ္ဇေ+အန္ဓီ, ဟော+ အန္ဓီ, ဒမေ+ အန္ဓော၊ ဟော+အန္ဓော" စသည်၌ ဩသြသရတို့မှ နောက်ဖြစ်သော အသရကိုချေ၍ "ဝဇ္ဇေန္ဓီ" စသည်ဖြစ်၏၊ ဤလက်ဘုဒ်ဖြင့် လောပကာရိယကိုပြု၏၊ သို့သော် မစုံသေး၊ ယျုံ့စသော ဝိဘတ်တို့၏ ယျကိုချေ၍ ဝဇ္ဇေယျုံ-ဝဇ္ဇုံ၊ ဝဇ္ဇေယျာသိ=ဝဇ္ဇာသိ၊ ဝဇ္ဇေယျာထ=ဝဇ္ဇာထ၊ ဝဇ္ဇေယျာမိ= ဝဇ္ဇာမိ၊ ဝဇ္ဇေယျာမ= ဝဇ္ဇာမ၊ ယျောထောဏ် ယျကျေပုံကိုမပြကြ၊ ယျုံ၌ကား "ဒဇ္ဇေယျုံ-ဒဇ္ဇုံ" ဟုဖြစ်၏၊ ယျကိုသာ ချေ၍လည်း ပုစ္ဆေယျာသိ=ပုစ္ဆေသိ၊ မုစ္ဆေယျာသိ=မုစ္ဆေသိ ဒကရကွသာ (မဟော်ဇာတ်)၊ မာ ပမာဒ မုနုယုဇ္ဇေထ (ယျောထ)၊ ဇာတု ဒုဇ္ဇေမ (ဒုဇ္ဇေယျာမ), ဟုလည်းရှိ၏၊ ထို့ကြောင့် "နှစ်ခု ဩသြ, ပရောသရ, ကျေရမ္ပြတုံ, ယျုံ့စ၌, ယျလည်းကျေ, ချို့တလေဝယ်, ယျလည်းချေလတ်" ဟု ဖြည့်စွက်သင့်သည်။

ဟိယျဇ္ဇပါတ်၊ ပေ၊ ဥလာရာဘိ။ ။ ဟိယျတ္တနိ အဇ္ဇတနိ၌ပါသော ဣနှင့်မှာ ဝိဘတ်ကြောင့် ဥလာ၍ "အဂမုတ္ထ,အဂမုမှာ" စသည်ဖြစ်၏၊ ဤစာပိုဒ်ဖြင့်

အာဂမကာရိယကိုပြ၏၊ ဤအာဂမလည်း မစုံသေး၊ ဝုစ္စတိဌ် ဝကို ကွစိဓာတုဖြင့် လာဟု ရှုဌ်ပင်ဆို၏၊ ဤသို့စသည်ဖြင့် မပြည့်စုံနိုင်သောကြောင့် "အစရှိကို ကွစိဓာတု၊ သုတ်ကြီးပြုသည့်, ငါးခုကာရိယ အစဉ်တည်း" ဟု မိန့်ရလေသည်၊ ထို့ကြောင့် သံ+အာပုဗ္ဗဒါဓာတ်+ဒိဝါဒိယ, တိဝိဘတ်ဖြင့် "သမာဒိယာမိ" ဟု ဖြစ်ရာဌ် အာကိုဏ္ဍပြုခြင်း၊ ကုမ္မိစသည်ဌ်ကရ်ကို ကုပြုခြင်းများလည်း ဤသုတ်၏ကာရိယပင်တည်း၊ [ပါဝိ သုဌ်ကား "ပါဝိသုံ"ဟု ပဗုဗ္ဗဝိသဓာတ် ဥ်ဝိဘတ်ဖြင့် ပြီးပြီးနောက်မှ ဂါထာဖြစ်၍ နိဂ္ဂဟီတ်ကို အက္ခရာသက်ဆ်ဆ် (အက္ခရာ ရှေ့ပြောင်းမှ) ပြုထားသည်ဟု ကြံ့။]

ရုပ်တွက်။ ။ ဧယတိ "ဧန=ဧနဉ်နေ"ဓာတ်၊ တိဝိဘတ်၊ ဒိဝါဒိယသက်၊ ဤသုတ်ကြီးဖြင့် ဓာတွန် (နံ) ကိုချေ၊ဧ၏ အကိုအာဒိဃပြု, ပြီး၏၊ ဤနည်းဖြင့် ကတ္တာရိစသုတ်ဌ် ဧယတေကို နျာသရုပ်တွက်ခဲ့၏။ ဤသုတ်ကား "ဗ=ဧယ"ဟုဆို၍ ဂိဝိဘတ် အပစ္စည်း ဧဝုဒ္ဓိပြု, ဧအေယဖြင့် ဧကို အယပြု၍ "ဧယတိ" ဟု ဖြစ်ဏည်အခါ ဤသုတ်ကြီးဖြင့် ဧ၏အကို အာပြု၍ နျာသတွက်ပြန်သည်၊ "ဧယတိ–အောင်၏"ဟု အနက်မဖြစ်နိုင်ရကား: မကောင်း၊ ကရေယျဌ်လည်း ကရဓာတ်, ဧယျဝိဘတ်၊ တနာဒိသြပစ္စည်းသက်၍ ဤသုတ်ကြီးဖြင့်ချေ၊ "ကရေယျ"ပြီး၏ဟုဆိုသင့်၏၊ သို့သော် နျာသဌ် "ယျ"မှယ တစ်လုံးကို ဤသုတ်ကြီးဖြင့် ချေ၍ "ကရေယ"ဟုဆို၏, မကောင်းပင်၊ ဧနိယာဌ် ဥာဓာတ် ဧယျဝိဘတ်, နာဒိပစ္စည်း ဤသုတ်ကြီးဖြင့် ဧယျကို ဏယာ,ဥ ကိုလည်း ဧာပြု၊ [ဥသဓာဇ်နာ ဧယျသ ဥတော ဏယာ ဥဝါ" တို့ဖြင့် ပြီးနိုင်သော်လည်း ဤသုတ်ကြီး၏ ပဗ္ဗန္ဓဂတိကနည်းကို ပြခြင်းငှာ ဤသုတ်ဌ်ဤရုပ်ကိုပြထားသတတ်။ (နျာသ)။]

သိယာစသည်။ ။ သိယာ "အသ=ဘုဝိ" ဓာတ်, ဧယျဝိဘတ်၊ သဗ္ဗတ္ထာသဿာဒိလောပေါစဖြင့် အကိုချေ, ဤသုတ်ကြီးဖြင့် ဧယျကို ဏယာပြု၊ ကရေကရ်ုတ်ဏည်, ဤသုတ်ကြီးဖြင့် ဧယျကို ဧပြု, ဂစ္ဆေ–ဂမု, ဧယျ၊ ဤသုတ်ကြီးဖြင့် ဧယျကို ဧပြု, ဂမိဿန္တော ဆ္ဆောဝါ သဗ္ဗာသုဖြင့် ဓာတွန် (မ)ကို ဆ္ဆပြု၊ ဧညာဥ၊ ဧယျ ဤသုတ်ကြီးဖြင့် ဧယျကိုလည်း ဥ, ဥဓာတ်ကိုလည်း ဧ၊ ဥတစ်လုံးလည်းလာ။ [ဤရုပ်လည်း ဥသဓာဇ်နာ စသောသုတ်တို့ဖြင့် ပြီးနိုင်၏၊ ပဗ္ဗန္ဓဂတိကနည်းပြခြင်းငှာ ဤသုတ်ဌ်ပြထားသတတ်၊] ဝကွေထ–ဝစဓာတ် ဝတ္တမာန် မဇ္ဈိမပုရိသ် ဗဟုဝုစ် ထဝိဘတ်၊ ဤသုတ်ကြီးဖြင့် ဓာတွန် (စ)ကို ကွေ့ပြု၊ ဒကွေထ–ဒိသဓာဟ်, ပဌမ ထဝိဘတ်၊ ဤသုတ်ကြီးဖြင့် ဓာတွန် (သ်)ကို ကွေပြု၊ ဒီ၏ဏ္ဍကိုလည်း (အ) ပြု။

ဒိစ္ဆတိစသည်။ ။ ဒိစ္ဆတိ–ဒိသဓာတ် တိဝိဘတ်၊ ဤသုတ်ကြီးဖြင့် ဓာတွန် (သ်)ကို ဆ္ဆပြု၊ ဤဒိသဓာတ်ဌ် ဒါန အနက်ဟုလည်း ဆို၏၊ "အပစန္တာပိ ဒိစ္ဆ န္တီ–မချက်ကုန်သော်လည်း ပေးကြ၏" စသည်တည်း၊ အဂစ္ဆိ– ဂမုဓာတ်,

အတ္တနော ပဒါနိ ၅၁၈။ အတ္တနော ပဒါနိ ကွစိ ပရသ္သပဒဏ္ဍံ အာပဇ္ဇေန္တေ၊ **ပရသ္သပဒဏ္ဍံ** ဝုစ္စတိ–ဆိုအပ်၏၊ လဗ္ဘတိ–ရအပ်၏။ ဝစ္စတိ–ချက်အပ်၏။ ကွစိတိ ကိမတ္ထံ၊ ကရီယတေ–ပြုအပ်၏၊ ဝုစ္စတေ, လဗ္ဘတေ,ပစ္စတေ, (၄၄၆)။ [ဝစ ဝသ ဝဟာဒီနံသုတ်၌ ဝုစ္စတေကိုနည်းမှီး၍ ဝုစ္စတိကိုလည်းကောင်း, ပုဗ္ဗရူပဇ္ဇ သုတ်၌ လဗ္ဘတေကိုမှီး၍ လဗ္ဘတိကိုလည်းကောင်း, တသ ဝစဂ္ဂသုတ်၌ ပစ္စတေကိုမှီး၍ ပစ္စတိကိုလည်းကောင်း ရုပ်တွက်ပါ၊ ကရီယတေကို ဣဝဏ္ဏာဂမောဝါ၌ပြန်ကြည့်၊ ကရီယတေ စသည်ဖြင့် ပြီးပြီးနောက် ဤသုတ်ဖြင့် တိပြုသင့်သော်လည်း ကွစိသဒ္ဒါ မြစ်သောကြောင့် တေကို–တိ မပြုရဟု ဆိုရုံသာထူးသည်။]

အဇ္ဇတနိ ဤဝိဘတ်, အကာရာဂမောဖြင့် (အ)လာ၊ ဤသုတ်ကြီးဖြင့် ဓာတွန် (မ်)ကိုလည်း ဇ္ဇ, ဤဝိဘတ်ကိုလည်း ရသ္သပြု၊ အာဂစ္ဆု–ဥံဝိဘတ်ဖြစ်၍ ရသ္သမပြုရခြင်းသာထူးသည်၊ အဟောသိ–ဟူဓာတ်, ဤဝိဘတ်, ဤသုတ်ကြီးဖြင့် ဤကိုသိပြု, အကာရာဂမောဖြင့် (အ)လာ၊ အညေသုစဖြင့် ဥိကို သြဝုဒ္ဓိပြု၊ အဟေသုံ–ဥံကို ဤသုတ်ကြီးဖြင့် သုံပြု၍ဟူ၏။ ဥိကိုလည်း ဧပြု၊ အကာရာဂမောဖြင့် (အ) လာ။

အမှာ။ ။ သုတ်ငယ်တို့ဖြင့် ပြီးနိုင်လျက် ဤသုတ်ကြီးဖြင့် စီရင်လေသမျှ၌ ဤသုတ်ကြီး၏ ပဒေသုဒ္ဓကတိကနည်းဖြစ်ကြောင်းကိုပြသည်" ဟုချည်းမှတ်ပါ။

၅၁၈။ သက္ကတနည်းကို လိုက်၍ ဤကစ္စည်းကျမ်း၌ "ကတ္တရိ ပရသ္သပဒံ၊ အတ္တနောပဒါနိ ဘာဝေစ ကမ္မနိ၊ ကတ္တရိစ" ဟု ဆိုသည်။ "ပုဗ္ဗကရဏန္တိ ဝုစ္စတိ" စသည်ဖြင့် ရှိရာ၌ကား ဤသုတ်ဖြင့် အတ္တနောပုဒ် ဝိဘတ်ကို ပရသ္သပုဒ် ဝိဘတ်ပြန်ဟုဆိုသည်။ [ကလာပ် "အတ္တနော ပဒါနိ ဘာဝကမ္မေသု (၇၄), ကတ္တရိ ရဓာဒိဝါနုဗန္ဓေဘိ (၇၅), သေသာ ကတ္တရိ ပရသ္သပဒံ (၈၀–အာချာတ်")။]

မောဂ္ဂလ္လာန်။ ။ မောဂ္ဂလ္လာန်၌မူ "ဘျာ ဘာဝကမ္မေသု–ပရောက္ခေသု မာနန္တ ဘျာဒိသု (၅,၁၇)၊ ကတ္တရိယော (၅,၁၈)" သုတ်တည်၍ ပရသ္သပုဒ် အတ္တနောပုဒ် ဝိဘတ်အားလုံးပင် ဘော ကံ ကတ္တား ၃ ပါး၌ သက်သည်ဟု ဆိုသည်၊ ထိုမောဂ္ဂလ္လာန်အဆိုသည် "ဘျာဒိကမ္မေစ ဘာဝေစာ–ကမ္မကေဟိ" ဟူသော ပါဏိနီ (၃,၄,၆၉) စသော သုတ်တို့ကို မှီး၍ ဆိုခြင်းပင်ဖြစ်၏၊ ပါဠိ၌လည်း ပရသ္သပုဒ်ဖြင့် ဘော ကံဟော ရုပ်များစွာရှိသောကြောင့် ပါဠိတော်နှင့်သာ၍ လျော်ပေသည်။

အကာရာဂမော၊ လေ၊ပတ္တိသု

၅၁၉။ ဟိယျတ္တနိ အုဒ္ဓတနိ ကာလာတိပတ္တိ ဣတိ–ဟူကုန်သော၊ ဧတာသု ဝိဘတ္တိသု–ဤဝိဘတ်တို့ကြောင့်၊ ကွစိ အကာရာဂမော ဟောတိ၊ အဂမာ, အဂမိ–သွားပြီ၊ အဂမိသာ–သွားရာပြီ၊ ကွစိတိ ကိမတ္ထံ၊ ဂမာ, မမိ–သွားပြီ၊ ဂမိသာ–သွားရာပြီ၊ ဣတိ–၏။ (၄၅၇)

ဗြူတော ဤ တိမှိ

၅၂၀။ တိမှိ ဝိဘတ္တိမှိ–ကြောင့်၊ ဗြူ၊ဣတိ–ဗြူ၊ဟူသော၊တောယ ဓာတု ယာ–မှ (နောက်၌)၊ ဤကာရာဂမော–ဤလာသည်၊ ဟောတိ၊ ဗြဝိတိ–ဆိုး၏၊ (၅၀၇)။ [ရုပ်ကိုအခြေပြုကြည့်။]

ဓာတုသဿ လောပေါ နေကသရဿ

၅၂၁။ အနေကသရဿ ဓာတုဿ အန္တော– (အဆုံးသရသည်) ကွစိ လောပေါ ဟောတိ၊ ဂစ္ဆတိ, သရတိ, မရတိ, အနေကသရဿေတိ–အနေကသရဿ ပုဒ်သည်၊ ကိမတ္ထံ၊ ပါတိ,သောက်၏၊ ယာတိ–သွား၏၊ ဝါတိ–သွား၏။ ကွစိတိ ကိမတ္ထံ၊ မဟိယတိ–ပူဇော်အပ်၏၊ မထိယတိ–မွေနှောက်အပ်၏၊ ဣတိ–၏။ (၄၅၂)

၅၁၉။ ဓာတ်၏ အစဦးသာ အ အက္ခရာ လာရကြောင်းကို အခြေပြု၍ပင် (ရူပသိद्धိနည်းမှီး၍) ပြထားပြီ၊ ဂမုတည်၊ ဟိယျတ္တနိအာ, အဒ္ဓတနိ ဤ,ကာလာတိပတ္တိ သဿသက်၍, ဣကာရာဂမောဖြင့် ဣလာပြီးနောက် ဤသုတ်ဖြင့် (အ) လာရုံသာ၊ဂမာစသည်၌ ကွစိမြစ်သောကြောင့် မလာရ၊ ဤသို့ (အ) လာရာ၌ မာ–နိပါတ်နှင့် တွဲယှဉ်နေသည့်အခါ "မာဂမာ" စသည်ဖြင့် (အ) မလာရ၊ ခွဲနေလျှင်ကား "မာဟောဝံ အဝစ" စသည်ဖြင့် လာနိုင်သည်။

၅၂၀။ "ပုနဘဝံ ဂေါတမော ဗြဝိတု" (ဒီ,အမ္မဋ္ဌသုတ်) ၌ကား "ဗြူ၊တောဤ" ဟူသော ယောဂဝိဘာဂဖြင့် တုနှောင်းရာ၌ ဤလာ၊ ဤသုတ်ဖြင့် ဤမလာသော "ဗြူ၊တိ၊ ဗြူ ဣ, ဗြူ၊သိ, ဗြူ၊ထ, ဗြူ၊မိ၊ ဗြူ၊မ" ရုပ်တို့လည်း ရှိ၏။

၅၂၁။ ယဒါ မပါသင့်။ ။ ယခုစာတို့၌ "ယဒါအနေကသရဿ" ဟု တွေ့ရ၏၊ နိဒ္ဒေသ၌ "ယဒါ အနေကသရဿ ဓာတုဿ အန္တော၊ တဒါကွစိ ကတ္ထစိ ပယောဂေ လောပေါဟောတိ" ဟု ယဒါ တဒါထည့်၍ အံနက်ဖွင့်ပုံကို တွေ့ရသောကြောင့် ယဒါကိုနောက်ဆရာများ သွင်းထားဟန်တူသည်၊ သီဟိုဠ်မှ၌လည်း မပါ၊ နျာသလည်းမဖွင့်, သဒ္ဒနီတီ ဤသုတ်မျိုး၌လည်း မပါ။

ရုပ်တွက်။ ။ ဂစ္ဆတိ စသည်၌ "ဂမု" ဝယ် ဂ၌ (အ) သရ, မု၌ (ဥ) သရ, ဤသို့သရ ၂–လုံးရှိသောကြောင့် ဂမုသည် အနေကသရဓာတ်တည်း သရ–မရတို့လည်း (အ) သရ ၂–လုံးစီရှိသော အနေကသရ ဓာတ်များတည်း၊ ထို

ဣသုယမနုမဇ္ဇော ဗ္ဗောဝါ ၅၂၂။ဣသုယမုဣတိ–ဟူကုန်သော ၊ဧတေသံ ဓာတူနံ အဇ္ဇော – သည်၊ဗ္ဗော–စ္ဆ အပြုသည်၊ဝါ ပေါတိ–၏၊ ဣစ္ဆတိ–လိုချင်၏၊ ဝါတိ ကိမတ္ထံ၊ ဧသတိ–လိုချင်၏၊ နိယမတိ–ရှောင်ကြဉ်၏ ၊ဣတိ–၏။ (၄၇၆) [ယောဂဝိဘာဂဖြင့် အစ္ဆတိ ရပ်ပြီးပုံကို အခြေပြုမှာကြည့်။]

အနေကသရဓာတ်များ၏ အဆုံးသရကိုချေ၊ပါတိစသည်၌ "ပါဓာတ်ယာဓာတ် ဝါဓာတ်" ဖြစ်၍ အာသရတစ်လုံးစီသာရှိသော ဧကသရဓာတ်များဖြစ်၏ ၊ထိုဓာတ်များ၌အနေကသရ မဟုတ်သောကြောင့် မချေရ၊"ပါ=ပါနေ,ယာ=ဂတိပါပုဏောသု,ဝါ=ဂတိ ဗန္ဓန ဂန္ဓေသု" ဟုဓာတ်နက်ဆိုရ၍ ဓာတ်မှည့်,တိဝိဘတ်, အ ပစ္စည်းသက်, ချေ။

ကွစိတိ ကိမတ္ထံ။ ။မဟိယတိ၊မထိယတိတို့ကို ယမိဒါဓာ စသော သုတ်၌ပြခဲ့ပြီ၊ဤဓာတ်များသာမကသေး, "ကေလေ=မမာယနေ–မြတ်နိုးခြင်း၌" ..... ကေလာယတိ, "ဂိလေ=ကိလမနေ–ပင်ပန်း နွမ်းနယ်ခြင်း၌ "ဂိလာယတိ, "မိလေ= ကန္တီသခ်ယေ–နှစ်သက်ဖွယ် ကုန်ခန်းခြင်း (ညှိုးနွမ်းခြင်း) မိလာယတိ, "သြမာ=သမ ဋ္ဌနေ–စွမ်းနိုင်ခြင်း၌"သြမာယတိ, "စိနေ=မညနာယံ–ငါသာမြတ်၏ဟု မှတ်ထင်ခြင်း၌"စိနာယတိ, "ဟရေ=လဇ္ဇာယံ–ရှက်ခြင်း၌ "ဟရာယတိ, "သံကတေ= အစ္ဆနေ–နေခြင်း၌" သံကသာယတိ ပုဒ်တို့၏ "ကေလေ"စသော ဓာတ်များ၌လည်း ဓာတွန်ချေလျှင် တေအာဝါယာ ကာရိတေသုတ်၌ "တေအာဝါယာ" ယောဂ ဝိဘာဂဖြင့်အာယ ပြုဖို့ရန် သေရ မရှိသောကြောင့်လည်းကောင်း, သြမာယတိ၌လည်း ဒိဝါဒိယ ပစ္စည်းယက်သည့်အခါ မ၏ မှီ ဖို့ရာ သရမရှိသောကြောင့်လည်းကောင်း ဓာတွန်ကို မချေရ, ကွစိသဒ္ဒါက တားမြစ်သည်။ [ဂါထာကို အခြေပြု၌ ပြထားပြီ။]

၅၂၂။ မောဂ္ဂလ္လာန်"ဂမယမိသာသဒိသာနံ ·ဝါ စ္ဆင်(၅ ,၁၇၃)" ဟုသုတ်တည်၍ "ဂမု=ဂတိမှီ,ယမု=ဥပရမေ (ရှောင်ကြဉ်ခြင်း) ဣသု=ဣစ္ဆာကန္တီသု (လိုလားခြင်း,နှစ်သက်ခြင်း), အာသ=ဥပဝေသနေ (ကပ်ဝင်ခြင်း), ဒိသ =အတိသဇ္ဇနေ–(ပေးခြင်း)" ဟူသော ဓာတ်တို့၏ အဆုံးဗျည်းကိုလည်း (င်) အနုဗန်နှင့်တကွ စ္ဆ ပြု၍ "ဂစ္ဆန္တော, ဂစ္ဆတိ၊ ယစ္ဆန္တော,ယစ္ဆတိ၊ အစ္ဆန္တော, အစ္ဆတိ၊ ဒိစ္ဆန္တော, ဒစ္ဆတိ–ပေးလျှ၏, ရည်ညွှန်း၏" ဟူသောပုံစံများကိုပြသည်၊ ဒိစ္ဆပြုရာ၌ ပုံစံများ ကား "အပစန္တာပိ ဒိစ္ဆန္တိ .....ဗဟုနေကေ နဒိစ္ဆရေ"–ဒသ, ဗိလာရကောသိယ ဓာတ်၊ "ကဿပဿ ပဒိန္နမှိ ဌာနေပေတသု ဒိစ္ဆထ"–အဘိဇ္ဈမာန ပေတဝတ္ထု။

ကာရိတာနံ ဏာ လောပ် ၅၂၃။ကာရိတဂ္ဂတိ–ကာရိတ်ဟူကုန်သော၊ဧတောသ်ပစ္စယာနံ–တို့၏၊ ဏာ–ဏ အနုဗန်သည်၊လောပ် အာပဇ္ဇတေ ကာရေတ်၊ပေ၊ကာရာပယတိ–ပြုစေ၏။(၅၂၇)[ရုပ်ကို ရှေ့ဌ်တွက်ခဲ့ပြီ၊ မုချကာရိတ် ရုဋ္ဌိကာရိတ် အခွဲနှင့်ဏ၏ အနုဗန်အမည်ရပုံကို အခြေပြုဌ်ပင် ပြထားပြီ။]

နိဂုံး ဥယျောဇဉ် မယာ–ငါသည်၊ သာသနတ္ထံ–ပရိယတ်သာသနာတော် အကျိုး ၄၁၊ ယံ အာချာတံ–အကြင်အာချာတ်ပုဒ်ကို၊သမာသတော–အကျဉ်းအားဖြင့် သမုဒ္ဒိဋ္ဌံ–ကောင်းစွာပြအပ်ပြီ၊ဝိစက္ခဏာ–စူးစမ်းဆင်ခြင်, ပညာရှင်တို့သည် ၊သကံဗုဒ္ဓိ ဝိသေသေန–မိမိဉာဏ် အထူးဖြင့်၊(ဧတံ–ဤအာချာတ်ပုဒ်ကို၊) စိန္တ ယန္တု–ချဲ့ထွင်ကြံစည်ကြပါလေ၊ ..... ဤတိအာချာတကမ္မေ စတုတ္ထော ကဏ္ဍော။

အာချာတကပ္ပေါ–အာချာတ်ကျမ်းသည်၊ နိဋ္ဌိတော–ပြီးပြီ။

မောဂ္ဂလ္လာန်ဌ်ပင် ယောဂဝိဘာဂဖြင့် ပဝုဗ္ဗ ဝိသဓာတ်၏(သ်) ကိုစွဲင်ပြု, ဤကိုဝေဒ္ဒိပြု၍ "ပဝေစ္ဆတိ–ပေး၏" ဟုပြ၏၊ ဝိသဓာတ်ပေးခြင်းအနက် ကြံခြင်းမှာလည်း"ပဝေစ္ဆတိတိ နပဝေသတိ၊နဒေတိ"ဟု မဟာအဿာ ရောဟဏတ ကဠကထာ စသည်ဖွင့်သောကြောင့်တည်း၊သဂ္ဂတဌ်ကား ဧဟောဘျာဒိဂိုဏ်း၀င် ဒါ ဓာတ်ဖြင့် ဒဒါတိဟုပြီး၏၊ ဘူဝါဒိဒါဓာတ်ဖြင့်မူ ကာတန္တ(၆,၃၀)သုတ်ဖြင့်ယစ္ဆပြု၍ ယစ္ဆတိ–ပယစ္ဆတိဟုပြီး၏၊သဂ္ဂတဌ် ယ အက္ခရာသည် ပါဠိဌ် ၀ ဖြစ်၏၊"ဧရာယု=ဧရာဗု၊ အာယုဓ=အာဝုဓ၊ ဒီဃာယု=ဒီဃာဝု၊ကဏ္ဏာယတိ=ကဏ္ဏာ၀တိ" စသည်တည်း၊ထို့ကြောင့်သဂ္ဂတဌ် ပဝုဗ္ဗ ဒါဓာတ်ဖြင့်ပယစ္ဆတိသည် ပါဠိဌ်"ပ၀စ္ဆတိ"ဟု ဖြစ်၏၊ ဝိသဓာတ်ကြံမူကား ဝုဒ္ဓိပြု၍ ပ၀ဿေတိဟု ပြီးရသည်။

သာသနတ္ထံ၊ ပေ ၊ဝိစက္ခဏာ။ ။"သာသနတ္ထံ သမုဒ္ဒိဋ္ဌံ, မယာ, ချာတံသမာသတော"ဟူသော ၂–ပါဒဖြင့် အာချာတ်ကျမ်းပြီးဆုံးသည့် နိဂုံးကိုပြ၏၊ "ယခုငါသည် သာသနာတော်အကျိုးငှာ အာချာတ်ပုဒ်ကြိယာများကို အကျဉ်းအားဖြင့်ပြပြီးပြီ" ဟူလို၊သကံဗုဒ္ဓိ၊ပေ၊ ဝိစက္ခဏာ"၂– ပါဒဖြင့် နောင်လာနောက်သားတို့ကို တိုက်တွန်းမှုဥယျောဇဉ်ပြ၏၊အကျဉ်းပြထားသောဤအာချာတ် ပုဒ်ကြိယာများကို နောင်လာနောက်သား ပညာရှိအများတို့သည် ချဲ့ထွင်ကြံစည်ကြပါလေ" ဟူလို၊ ဤတိုက်တွန်းမှု ဥယျောဇဉ်အရ ရူပသိဒ္ဓိ မောဂ္ဂလ္လာန် သဒ္ဒနီတိ ကျမ်းပြုစသော နောင်လာနောက်သား ပညာရှိအများတို့ပင် အာချာတ်ပုဒ်များကို မိမိတို့ကျမ်းဌ် ချဲ့ထွင်ကြံစည်ကြပေသည်။ ထိုကျမ်းများကို မှီ၍ပင် ရူပသိဒ္ဓိဘာသာဋီကာနှင့် ဤဘာသာဋီကာ၏ အတွင်းဌ်လည်း သွင်းသင့်သမျှ သွင်း၍ပြထားပေသည်။

ဤကား အာချာတ်ဘာသာဋီကာ။

ကိတ် ဘာသာဦးကာ

✣ ✣ ✣ ✣ ✣ ✣

(က) အဟံ–ငါသည်၊ ဉာဏသမုဒ္ဒံ ဉာဏ်တည်းဟူသော သမုဒ္ဒရာ ရှိတော်မူထသော၊ သဗ္ဗညုံ–အလုံးစုံကို သိတော်မူထသော၊လောကဟေတု –သတ္တလောကဟူသော အကြောင်းကြောင့်၊အခါဏမတိ–မကုန်နိုင်သောဉာဏ်ရှိတော်မူထသော၊ ဗုဒ္ဓံ–မြတ်စွာဘုရားကို၊ ပုဗ္ဗံ–မဆိုမီရှေးဦးစွာ၊ဝန္ဒိတွာ–ရှိခိုးပြီး၍၊ သ သာဓုနံ–သာဓုခုနစ်ပါးနှင့်တကွဖြစ်သော၊ကိတကပ္ပံ–ကိတ်ကျမ်းကို၊ဝက္ခာမိ–ဆိုပေအုံ့။

(က) ပဏာမနှင့်ပဋိညာဉ် ။ ။"ပဌ သန္ဓိပရိစ္ဆေဒါ, အဋ္ဌနာမပဋိစ္ဆေဒါ, စတ္တာရော အာချာတပရိစ္ဆေဒါ, ဆကိဗ္ဗိဓာနပရိစ္ဆေဒါ၊ ဧတာနိယေဝ စတ္တာရိပက ရဏာနိတိ ဝုစ္စန္တိ"ဟူသော နျာသနှင့်အညီ သန္ဓိ, နာမ,အာချာတ,ကိတ,ဟု ၄–မျိုးခွဲခြမ်း၍"၄–ကျမ်း" ပိုင်းခြားထားသည်အားလျော်စွာ အာချာတ်ကျမ်းကို ပြပြီး၍ ယခုအခါ ကိတ်ကျမ်းကို ပြတော်မူလိုသောဆရာသည် ရှေးဦးစွာ ပမာဏနှင့် ပဋိညာဉ်ကိုပြလိုရကား"ဗုဒ္ဓံ ဉာဏသမုဒ္ဒံ"အစချီသော ဂါထာကိုမိန့်သည်၊ ထိုတွင် "ဗုဒ္ဓံ၊ ပေ၊ ပုဗ္ဗံ"ဖြင့် ဗုဒ္ဓပဏာမ ကိုပြု၍"ဝက္ခာမိ၊ပေ၊ကိတ ကပ္ပံ" ဖြင့် ပဋိညာဉ်ကို ပြ၏၊"ငါသည် မဟာသမုဒ္ဒရာသဖွယ်ကြီးကျယ်သော ဉာဏ်တော်ရှင်ဖြစ်၍ အလုံးစုံကို သိမြင်တော်မူနိုင်သော သတ္တလောကကြောင့် မကုန်နိုင်သော ဉာဏ်တော်လည်း ရှိတော်မူသော ဘုရားရှင်ကို ရှေးဦးစွာရှိခိုးပြီး၍ သာဓုခုနစ်ပါးနှင့်တကွဖြစ်သော ကိတ်ကျမ်းကို ဆိုတော့မည်" ဟူလို၊ ဤကား တစ်ဂါထာလုံး၏ အပေါင်းဖြစ်သော ပိဏ္ဍတ္ထတည်း၊အစိတ်အစိတ် အဝယဝတ္ထုကား .....

ဉာဏသမုဒ္ဒ။ ။ဘုရားရှင်၏ဉာဏ်တော်သည် မဟာသမုဒ္ဒရာကဲ့သို့ ကြီးကျယ်လည်းကြီးကျယ်၏၊နက်လည်းနက်နဲ၏၊ ချဲ့ဦးအုံ့–"ဥယျပရိယန္တံ ဉာဏံ = ဉာဏ်တော်သည် သိဖွယ်တရားလျှင် အဆုံးအပိုင်းအခြား ရှိ၏" နှင့်အညီသိဖွယ်ရာတွေ မြားမြောင်ကျယ်ဝန်းသလောက် ဉာဏ်တော်လည်းကျယ်ဝန်း၏၊ သိဖွယ်ရာတွေကား တစ်မျိုးပြီးတစ်မျိုး တိုးကာ တိုးကာ များပြားလှ၏၊ ဉာဏ်တော်ကြီးကလည်း ထိုသိဖွယ်ရာတွေကို လိုက်၍လိုက်၍ သိတော်မူ၏၊ ထိုသို့သိရာ၌ အပေါ်ယံသိကာမတ္တမဟုတ်, မဟာသမုဒ္ဒရာသည် ကျယ်၍နက်သကဲ့သို့ ဉာဏ်တော်ကြီးလည်း နှိုက်နှိုက်ချွတ်ချွတ် နက်နက်နဲနဲ ခွဲခွဲခြမ်းခြမ်း ကမ်းကုန်လမ်းကုန် သိတော်မူ၏၊ ထို့ကြောင့် ထိုဉာဏ်တော်၏သခင် ဘုရားရှင်ကို "ဉာဏသမုဒ္ဒံ" ဟု ချီးကျူးတော်မူသည်၊ "ဉာဏသခ်ါတော+ သမုဒ္ဒေါ ယသ္သာတိ ဉာဏသမုဒ္ဒေါ" ဟု ပြုပါ။

သဗ္ဗညုံ ။ ။ ဉာဏသမုဒ္ဒံဖြင့် ဉာဏ်တော်၏ ကြီးကျယ်နက်နဲပုံကို သာပြ၏၊ထိုကြီးကျယ်နက်နဲသည့်အတိုင်း တကယ်သိတော်မူလေ့ရှိကြောင်းကိုကား မပြသေး၊ ထို့ကြောင့်"သဗ္ဗညုံ" ဟု မိန့်ပြန်သည်၊ ဉာဏ်တော်ကြီးကျယ်နက်နဲသည့် အားလျော်စွာ သိဖွယ်အလုံးစုံကို အကုန်သိတော်မူလေ့ရှိပါပေသည်၊ သိဖွယ်အာရုံ များ၌ ထိုဉာဏ်တော်သည် အမြဲကျက်စားလေ့ရှိပါပေသည်–ဟူလို၊ သဗ္ဗံ+ဇာနာတိ သိလေနာတိ သဗ္ဗညု၊ တံ သဗ္ဗညုံ။။ [ပစ္စည်းပေါများပါလျက်ပစ္စည်းကိုအသုံးမဆျသော သူဌေးသည် အကျိုး မများ၊ ထိုပေါများသောပစ္စည်းကို အမြဲသုံးစွဲနေမှ အကျိုးရသကဲ့သို့, ဘုရားရှင် လည်း ကြီးကျယ်သော ဉာဏ်တော်ကို အသုံးပြုတော်မူလေ့ရှိပါပေသည်။]

လောက ၊ လေ ၊မတိ။ ။သတ္တလောက (သတ္တဝါအပေါင်း) ကိုဟောပြော ဆုံးမရသဖြင့် ဉာဏ်တော်ကြီးသည်လှိုင်းနွမ်းကုန်ခန်း၍မသွားဘဲအမြဲလန်းဆန်း ဆက်မြက်ကာ မကုန်နိုင်အောင် ကြီးကျယ်သောဉာဏ်တော်ရှိပါပေသည်–ဟူလို၊ ဤ၄ ဘားဖြင့်ဘုရားရှင်သည် ကိုယ်တော်၏ဉာဏ်တော်ကြီးကို ကိုယ်ရေး ကိုယ်တာ အတွက်သာမက, သတ္တဝါတို့အကျိုးငှာလည်း အသုံးပြုတော်မူကြောင်းကို ပြ၏၊ ဥစ္စာပေါများသော ရွှေသူဌေးကြီးသည် မိမိပစ္စည်းကို မိမိအတွက်သာမဟုတ်ဘဲ တိုင်းသူပြည်သား အတွက်လည်း နေ့စဉ်အမြဲ သုံးစွဲလေ့ရှိသကဲ့သို့တည်း။ [လောကဿ + ဟေတု – လောကဟေတု၊ ဤသို့ ဟတုသဒ္ဒါရှိရာဝယ် ဟိတ်အနက်၌ ဟေတုနှောင် ပဋ္ဌမာသက်၍ လောကဿ၌ ဆဋ္ဌီလည်း ဟေတုနှင့် အရတူ ဟိတ်အနက်၌ပင်သက်၏၊ ကာရကဟိတ်ခန်းကိုပြန်ကြည့်၊ ထို့ကြောင့် "လောကဟေတု–လောကဟူသော အကြောင်းကြောင့်" ဟုပေး၊ အခိဏာ+ မတိယသာတိ အခိဏမတိ၊ သိဟိုဠ်မှ၌ "ခိန္နမတိ" ဟုရှိ၏၊ "လောကဟေတု–ကြောင့်၊ အခိန္နမတိ – မပင်ပန်းသော ဉာဏ်ပညာရှိတော်မူသော" ဟုပေး။]

ကိတဂ္ဂပ္ပံ။ ။[ဂိတိဂါထာဖြစ်၍ "ကိတဂ္ဂပ္ပံ "ဟု ပါဠိ၌ကသံယုဂ်ရှိရသည်၊ သိဟိုဠ်မှ၌ကား "သုသာခနံ ဟိ ကိတကပ္ပံ" ဟု ဟိနိပါတ် အပိုပါသောကြောင့် ကသံယုဂ်မလိုဘဲဂိုဏ်းပြည့်၏၊ ပထျာအရိယာဂါထာဟုလည်းဆိုကြသေး၏, စစ်ကြည့် ကြလေတော့၊] သိသာနံ–တပည့်တို့၏၊ကခံ –ယုံမှားခြင်းကို၊ ကိရတိ(အပနေတိ) ပယ်ရှားတတ်၏၊ ဂ္ဂတိ–ထို့ကြောင့်၊ကိတံ ကိတမည်၏၊ပစ္စည်းမပါဘဲ ဓာတ်ချည်း နေလျှင် ကံဟောလား, ကတ္တားဟောလား စသည်ဖြင့် မထင်ရှားဘဲ ယုံမှားဖွယ်ရှိ၏၊ ထို့ကြောင့် ပစ္စည်းသည် စာသင်သားတို့၏ ယုံမှားသံသယကို ပယ်ဖျောက်တတ် သောကြောင့် ကိတ မည်၏။

ကိတ်ကျမ်း။ ။ ထိုပစ္စည်းသည် တဗ္ဗ အနီယစသော ပစ္စည်း–ဏစသော ပစ္စည်းဟု ၂–မျိုးရှိရာ တဗ္ဗ, အနီယ, ဏျ, တေယျ, ရိစ္စပစ္စည်းတို့သည် ကိစ္စဟူသော နာမည်ထူးရပြီးဖြစ်သောကြောင့် ဏ စသော ပစ္စည်းများကိုသာ

(ခ) ဟိ–ချဲ့ဦးအုံ့၊တစ်နည်း၊ဟိ (ယသ္မာ)–အကြောင်းကြောင့်၊အတ္ထဝိသာ, ရဒမတယော–အနက်၌ ရဲရင့်သော ပညာလည်းရှိကုန်ထသော၊ ဇိနသ–မြတ်စွာဘုရား၏၊ သာသနဝရော–သာသနာ့ဝန်ဆောင်လည်းဖြစ်ကုန်ထသော၊ မတာ–ပညာရှိတို့သည်၊ပယောဂံ–ပြယုဂ်ကို၊ သာဓနမူလံ–သာဓနလျှင် အရင်းခံရှိ၏ ဟူ၍၊ အာဟု–ဆိုကုန်၏၊ အတ္ထဗ္ဗ–အနက်ကိုလည်း၊ပယောဂမူလံ–ပြယုဂ်လျှင် အရင်းခံရှိ၏ ဟူ၍၊ အာဟု–ကုန်၏။

"ကိတ" ဟုခေါ်ရတော့သည်၊ကိတသ–ကိတ်ပစ္စည်း၏ ၊ကပ္ပေါ–ကျမ်းတည်း၊ ကိတ ကပ္ပေါ–ကိတ်ကျမ်း။[ဤကျမ်း၌ကိစ္စပစ္စည်းကိုပါ ပြမည်ဖြစ်သော်လည်း ကိတမည်သော ပစ္စည်းတို့က များသောကြောင့် ယေဘုယျနည်းအားဖြင့်ကိတကပ္ပ(ကိတ်ကျမ်း)ဟုခေါ်ရတော့သည်။] ဤကိတကပ်ပ် ပါဠိဖြင့်ကျမ်း၏ နာမည် (အဘိဓာန) ကိုပြ၏ ၊ကိတဟူသော ပုဒ်တစ်စိတ်ဖြင့် ကျမ်း၏ ဟောနက်ဖြစ်သော အဘိဓေယျကိုလည်းပြသည်၊သာဓနပုဒ်၏ အဖွင့်ကိုနောက်မှပြအုံ့ ။

(ခ) သာဓနမူလံဟိ ၊ပေ ၊မတာ ။။ "သာဓနမူလံ ဟိ ပယောဂံ " ဟူသော ပထမပါဒ၌ ၃ –ဂိုဏ်းကို ဂ အက္ခရာဖြင့်တစ်လုံးခုန်ကျော်လျက် ရှိသောကြောင့် ဝိပုလအရိယာဂါထာဟုဆိုကြ၏၊"သာဓနမူလံ ဟိ ပယောဂံ, အာဟု ပယောဂ မူလ မတ္ထဗ္ဗ၊ အတ္ထဝိသာရဒ မတယော, သာဓနဝရာ ဇိနသ မတာ " ဟု သီဟိုဠ်မူကို နည်းမှီး၍ ပြင်မှဆန်းစစ်၍ရမည်၊ သီဟိုဠ်မူအတိုင်းလည်း ဆန်းစစ်၍မရ၊"သာသနမူလံဟိ" မှစ၍ "သာဓနေန ယုတံ" အထိ ၃–ဂါထာဖြင့် မူလပဋိညာဉ်ကိုထပ်မံချဲ့ထွင်၍ အနုပဋိညာဉ်ကိုပြပြန်သည်၊ ထို့ကြောင့် "ဟိ–ချဲ့ဦးအုံ့" ဟု ပေးရသည်၊ မှန်၏–ပထမဂါထာ၌ သသာဓနံ ကိတကပ်ပ်ကို ချဲ့ထွင်၍ သာဓနမူလံဟိ စသည်ကိုလည်းကောင်း, ဝက္ခာမိ သိဿက ဟိတံ ကိတကပ်ပ် သာဓနေန ယုတံ" ဖြင့် အနုပဋိညာဉ် (နောက်ထပ်ဝန်ခံမှု) ကိုလည်းကောင်းပြသည်၊အနက်ဉာဏ်၌ ရင့်သန်ရဲရင့်သော သာသနာ့ဝန်ဆောင် ပညာရှိများကပါဠိပိဋကတ် အရပ်ရပ်ပြယုဂ်သည် ကိတ်ပုဒ်ဟူသော သာဓနလျှင် အရင်းခံရှိ၏ ဟုလည်းကောင်း, အနက်ဟူသမျှလည်း ပါဠိပိဋက အရပ်ရပ်ပြယုဂ်လျှင်အရင်းခံရှိ၏ ဟုလည်းကောင်း မိန့်ဆိုကြသည်–ဟူလို။

သာဓနၪေ၊မာဟု။ ။ (နောက်၌ ပြလတ္တံ့အတိုင်း) ကတ္တာ၊သတ္တိ စသည်ကို "သာဓန"ဟုခေါ်ရသော်လည်း ဤနေရာ၌ထိုသာဓနကိုပြသော ကိတ်ပုဒ်များကို ကာရကဟူပစာရနည်းအားဖြင့် သာဓနဟု ယူပါ၊ထို့ပြင်–ထိုထိုသုတ်၌ ပုံစံထုတ်အပ်သော ပါဠိအတိုစားကလေးတွေကိုသာ "ပြယုဂ်" ဟုခေါ်ဝေါ်ရိုးရှိသော်လည်းဤနေရာ၌မူ ပါဠိတော်အဋ္ဌကထာ၌ ရှိသမျှပါဠိစုကိုပင် "ပြယုဂ်"

(ဂ)ဒေသက ဝိကလော–ခရီးညွှန် လမ်းပြသူမရှိသော၊အန္ဓော–သူကန်းသည်၊နဠော ယထာ–ပျက်စီးရတော့သကဲ့သို့လည်းကောင်း၊ ယတမဂုတေလာနိ–ထောပတ်ပျားရည်ဆီတို့သည်၊ဘာဇနေဟိ–အိုးခွက်တို့နှင့်၊(သီမူ၌"ဘာဇနေန" ဟု ရှိ၏၊) ဝိနာကင်း၍၊ ဝါ–ကင်းသည်ရှိသော်၊ နဠာနိယထာ–ပျက်စီးရ

ဟုဆိုလိုသည်။ထိုပိဋကပြယုဂ်တွေသည် ကိတ်ပုဒ်သာလျှင် အရင်းခံရှိ၏၊မှန်၏–အချို့သော"တိဿ"စသောရှင်နာမ်နှင့်ဥပသာရနိပါတ်အာချာတ်ပုဒ်တို့မှတစ်ပါးများစွာသော ပိဋကပါဠိတော်၌ရှိသမျှပြယုဂ်တွေသည်ကိတ်ပုဒ်သာလျှင်အရင်းခံရှိ၏၊ ကိတ်ပုဒ်သည်ပင် နာမ်ဝိဘတ်သက်၍ ကိတ်နာမ်ဖြစ်ရ၏၊ကိတ်နာမ်၂–ခုကို ပေါင်းစပ်၍ သမာသ်ဖြစ်၏၊ ကိတ်နာမ် သမာသ်နာမ်တို့ နောင် တဒ္ဓိတ်ပစ္စည်းသက်၍ တဒ္ဓိတ်နာမ်ဖြစ်ရ၏၊ စာမျက်နှာတစ်ရွက်လောက်ကြည့်လျှင်ကိတ်ပုဒ်တွေ အရင်းခံပါဝင်နေကြောင်းကိုကောင်းကောင်းသိသာ၏၊ ထို့ကြောင့်"သာဓနမူလံ ပယောဂံ အာဟု"ဟုမိန့်သည်။

ပယောဂမူလံမတ္တာ။ ။ အတ္ထဟူသည် ပါဠိတော်အဋ္ဌကထာတို့၌ ပြထားအပ်သော"လူမိုက်တို့ကိုမပေါင်းသင်း မဆည်းကပ်ခြင်း, လူလိမ္မာပညာရှိတို့ကိုပေါင်းသင်းဆည်းကပ်ခြင်း, ပူဇော်ထိုက်သူတို့ကိုပူဇော်ခြင်း" ဤသို့စသောအနက်အဓိပ္ပာယ်များတည်း၊ ထိုအနက်အဓိပ္ပာယ်များသည်"အ–သေဝနာစ ဗာလာနံ, ပဏ္ဍိတာနဉ္စ သေဝနာ, ပူဇာစ ပူဇနီယာနံ" ဟူသောပါဠိပြယုဂ်လျှင်အရင်းခံရှိသည်၊ဤစကားသည် အထူးအဆန်းမဟုတ် ၊ အတ္ထော အကွဲရသည်ကား" သုတ်၏အဓိပ္ပာယ်ကိုတစ်မျိုးပြင်ဆင်ထားသော စကားသာတည်း။

အတ္ထ၊လေ၊မတာ။ ။"အတ္ထော"ဟုယခုစာတို့၌တွေ့ရ၏၊သီမူ၌ "အတ္ထဝိသာရဒမတယော"ဟုရှိ၏၊ထိုအတိုင်းရှိမှ "အတ္ထဝိ +သာရဒ+မတယော" ဟု ၃–ဂိုဏ်းဖြစ်၍ ဆန်းတည့်သည်၊အတ္ထော+ဝိသာရဒမတိ+ ယေသံတိ အတ္ထ ဝိသာရဒ မတယော=အနက်၌ ရဲရင့်သော ဉာဏ်ရှိသူတို့၊ ဝါ–အနက်ဉာဏ်ရင့်သန်ကြီးမားသူတို့၊ "သာသနသုခရာ" ဟု ယခုစာတို့၌တွေ့ရ၏၊ဆန်းစစ်၍လည်းမရ, သဒ္ဒါနေလည်းမလှ၊ ထို့ကြောင့် "သာသနခရာစ"ဟုသီမူအတိုင်းကောင်းသည်၊] သာသနံ+ခရန္တီတိ သာသနခရာ–ပရိယတ်သာသနာ့ဝန်ဆောင်များ၊မည်ကြောင်း–အရာရာ၌တတ်သိကုန်၏၊ ဣတိ, မတာ–ဟို. မည်၏၊မတာ–တတ်သိနားလည်သောပညာရှိများ။

(ဂ)အန္ဓော၊လေ၊ နဠာနိ။ ။[ပထဝီအရိယာဂါထာ၊] သူကန်းသည်တုတ်ဆွဲ၍ဖြစ်စေ, လက်တွဲ၍ ဖြစ်စေ လမ်းပြသူ မရှိလျှင် ဟိုတိုက် သည်တိုက်နှင့် သေကျေ ပျက်စီးရ၏၊ အကောင်းအမွန် အရသာဖြစ်သော ထောပတ် ပျားရည်

ကုန်တော့သကဲ့သို့လည်းကောင်း၊တထာ–ထို့အတူ၊ပယောဂဝိကလော–ပြယုဂ်ရှိ့တဲ့သော၊ ဝါ–ပြယုဂ်မရှိသော၊အတ္ထော–အနက်သည်၊နဠော–ပျက်စီးရတော့၏။

(ဃ) တသ္မာ–ထို့ကြောင့် ၊ ဒုလ္လဘဿခဲယဉ်းစွာရအပ်သော၊ဝါ–ရနိုင်ခဲသော၊ မုနိဝစနတ္ထဿ– ဘုရားပါဠိတော် အနက်ကို၊သံရကွဏတ္ထံ–ကောင်းစွာ စောင့်ရှောက်ခြင်းအကျိုးငှာ၊ အဟံ–ငါသည်၊သိဿကဟိတံ–တပည့်အများ၏ စီးပွားဖြစ်သော၊ သာဓုနေန–သာဓုနှင့်၊ ယုတံ–ယှဉ်သော၊ ကိတကပ္ပံ–ကိတ်ကျမ်းကို၊ဝက္ခာမိ–ဆိုပေအုံ့။

ဆိတို့လည်း ထည့်ဖို့ရန် အိုးခွက်မရှိလျှင် ပျောက်ပျက်ကြရ၏၊ ထို့အတူ ပါဠိပြယုဂ်မရှိသောအနက်အဓိပ္ပာယ်သည်လည်း ဧကန်ပျောက်ကွယ်ပျက်စီးရလေသည်–ဟူလို၊[ကဿပဘုရားရှင် ဟောတော်မူအပ်သောပိဋကတ်၏အနက်အဓိပ္ပာယ်များသည် ထိုပိဋကတ်ပြယုဂ်များကွယ်ပသည်နှင့်တစ်ပြိုင်နက်ပျောက်ကွယ် ခဲ့ရခြင်းမျိုးတည်း၊ဤစကားလည်းအဆန်းမဟုတ်, "အက္ခရဝိပတ္တိယံ ဟိ အတ္ထသဒ္ဒနယတာ ဟောတိ" ဟူသောစာသွားနှင့် "သေယျံဇိနေရိတနယေန ဗုဓာ လဘန္တိ" ဟူသော စာသွားကို တစ်မျိုးပြင်ထားသောစကားတည်း၊]"နဠော နဋ္ဌာနိ"ဌ် နဠောသည်အနွှောဏ် စပ်ပုဒ်, နဋ္ဌာနိသည်ယတမဓု တေလာနိ၏ စပ်ပုဒ်တည်း။

တထာ၊ပေ၊အတ္ထော။ ။"တထာ ပယောဂဝိကလော အတ္ထော" ဌ်နဠောပုဒ်ကိုလိုက်စေ၍ အနက်ပေးရသည်၊ အန္ဓ–ယဋ္ဌ–မဓု–တေလ တို့နှင့် အတ္ထသည်တူ၏၊ ဒေသက–ဘာဇနတို့နှင့် ပယောဂသည်တူ၏၊ ဒေသက မရှိသော အန္ဓသည်လည်းကောင်း, ဘာဇနမရှိသော ယဋ္ဌစသည်တို့သည်လည်းကောင်း ပျက်စီးကြရသကဲ့သို့, ပယောဂ (ပါဠိတော်) မရှိလျှင် သီလ သမာဓိ ပညာစသောအနက် အဓိပ္ပာယ်များဧကန်ပျောက်ကွယ်ကြရတော့သည်–ဟူလို။

(ဃ) တသ္မာ၊ပေ၊ ယုတံ။ ။[ဤဂါထာလည်း ပထျာအရိယာပင်၊သို့သော် " သံရကွတ္ထံ "ဟု ရှိမှ ဆန်းတည့်မည်၊ ယခုစာတို့ဌ် "သံရကွဏတ္ထံ"ဟု တွေ့ရ၏၊ ဤဌ် "တသ္မာ " ရှိသောကြောင့် သာဓုနမူလံ ဟိဌ် "ဟိယသ္မာ " ဟု အနိယမဟိတ်အနက် တစ်နည်းပေးခဲ့ရသည်၊] သီလ စသောအနက်၏အရင်းခံသည် ပါဠိပြယုဂ်တည်း၊ပါဠိပြယုဂ်၏ အရင်းခံကား သာဓု (ကိတ်ပုဒ်)တည်း၊ ထို့ကြောင့် အလွန်ရခဲသည့် ပါဠိတော်၏အနက်ကို မပျက်မကွက်အောင် စောင့်ရှောက်လိုလျှင် အရင်းခံ မူလဖြစ်သော ကိတ်ပုဒ် သာဓုတွေ မှန်မှန်ကန်ကန် တည်ရှိဖို့ရာ ဘရေးကြီးရကား ဘုရားပါဠိတော်၏အနက်များကို စောင့်ရှောက်ခြင်းငှာ တပည့်တို့၏ စီးပွားဖြစ်သော ကိတ်ကျမ်းကို သာဓုနှင့် တကွ (သာဓုတို့ကိုပြဆိုရာ) ကိတ်ကျမ်းကိုပြဆိုပေအုံ့။

သာဓနေ။ ။သာဓိယတိ နိဗ္ဗာဒိယတိ ကြိယာ ဧတေနာတိ သာဓနံ၊ ဧတေန-ဤကမ္မသတ္တိ အစရှိသည်သည်၊ ကြိယာ-ကို ၊သာဓိယတိ နိဗ္ဗာဒိယတိ-ပြီးစေအပ်၏၊ ဣတိ- ထိုသို့ ကြိယာကို ပြီးစေတတ်သည်၏ အဖြစ်ကြောင့်၊တံ-ထိုကမ္မသတ္တိ အစရှိသည်သည်၊သာဓနံ-မည်၏။(အဝုတ္တကတ္တုသာဓန)၊ "သာဓေတိ-ပြီးစေတတ်၏၊ ဣတိသာဓနံ" ဟု ဝုတ္တကတ္တုသာဓနလည်း ပြု၊ ဤဝိဂြိုဟ်အရ ကြိယာကို ပြီးစေတတ်သော ကမ္မသတ္တိ ကတ္တုသတ္တိ စသည်သည် သာဓနမည်၏။

ချဲ့ဦးအုံ- "ကတ္တုဗ္ဗံ-ပြုအပ်ပြုထိုက်သောကိစ္စ"ဟူရာ၌ ကိစ္စလုပ်ငန်းဝယ် "ကြိယာ-ပါပုဏာန-"-ဟုခေါ်ရသောပြုခြင်းကြိယာဖြင့် ရောက်အပ်သော သတ္တိရှိ၏၊ ထိုသတ္တိကို ကမ္မသတ္တိဟုခေါ်၏။[ကြိယာ=ကြိယာသည်+ပါပုဏာန=ရောက်အပ်သောသတ္တိ။] ထို ကြိယာပါပုဏာန ကမ္မသတ္တိက ပြုခြင်းကြိယာကိုပြီးစေသည်၊"ပါစကော-ချက်တတ်သူ"ဟူရာ၌ပါစကအရ စဖိုသည် ဒြပ်၌"ကြိယာနိဗ္ဗာဒန" ဟုခေါ်ရသော ချက်စွမ်းနိုင်သောကတ္တုသတ္တိရှိ၏၊ ထိုကတ္တုသတ္တိက ချက်ခြင်းကြိယာကို ပြီးစေဖြစ်စေသည်၊ ဤသို့ ဆိုင်ရာကြိယာကိုပြီးစေတတ် ဖြစ်စေတတ်သော သတ္တိကိုပင် ကမ္မသာဓန ကတ္တု သာဓနစသည်ဖြင့်ခေါ်သည်၊ (အကျယ်ကို ကာရကခန်း၌ပြခဲ့ပြီ။)

သတ္တိ ဒဗ္ဗ သဒ္ဒ။ ။ဤသာဓန၌လည်း ကာရကကဲ့သို့ သတ္တိသာဓန ဒဗ္ဗ သာဓန သဒ္ဒသာဓနဟု ၃-မျိုးခွဲနိုင်၏၊ထိုတွင် ပါစကော၌ ချက်စွမ်းနိုင်သော သတ္တိသည်မုချကတ္တု သာဓန, ထိုသတ္တိ၏ တည်ရာစဖိုသည် ဒြပ်သည် ဌာနမုခပစာရ အားဖြင့် ကတ္တုသာဓန, ထိုဒြပ်ကိုဟောသော ပါစကောသဒ္ဒါသည် ဒြပ်နှင့်ကို အကြောင်းပြု၍ ကာရဏူပစာရအားဖြင့် ကတ္တုသာဓန မည်၏၊ ဤသို့ စသည်ဖြင့် ကမ္မ စသော သာဓန ၆-ပါး၌ခွဲရာ၏။

ဘာဝသာဓန။ ။ဘာဝသာဓနကား "သာဓိယတေ- ကတ္တားသည်ပြီးစေအပ်၏, ဣတိ သာဓနံ"ဟုဝိဂြိုဟ်ပြု၍ ကတ္တားသည်ပြီးစေအပ်ဖြစ်စေအပ်သော ကြိယာတည်း၊ ထိုဘာဝဟူသည် "ဖြစ်ခြင်း=ပြုခြင်း" ကြိယာမျှသာဖြစ်၍ ကတ္တုကမ္မစသော သာဓန ၆-ပါး၌ကဲ့သို့ သတ္တိကိုအရမကောက်နိုင်၊"ဘဝိတဗ္ဗံ- ဖြစ်ခြင်း" ဟူရာ၌ ဖြစ်ခြင်းကြိယာသည် မုချ ဘာဝသာဓနတည်း၊ ထို သာဓနကိုဟောသော "ဘဝိတဗ္ဗံ" ပုဒ်ကား အနက်ကိုအကြောင်းပြု၍ ကာရဏူပစာရအားဖြင့် ဘာဝသာဓန မည်၏၊ ကာရက အနက်များကို အံ့ စသော ဝိဘတ်က ဟောသကဲ့သို့ ဤသာဓန အနက်များကိုလည်း ကိတကိ စွပစွည်းတို့က ဟောကြရသည်၊ [“ကတ္တုသာဓန၌ "တတ်" ကမ္မသာဓန၌"အပ်" စသည်ဖြင့် မြန်မာပြန်ရကြောင်းနှင့် တကွ သာဓန ၇-ပါး၏သရုပ်ကို အခြေမြှုပ်ပြခဲ့ပြီ။]

ကာရက သာဓနအထူး။ ။"ကရောတိ ကြိယံ အဘိနိဗ္ဗာဒေတိတိ ကာရကော, သာဓိယတိ ဧတေနာတိ သာဓနံ" ဟူသော ဝိဂြိုဟ် ၂-မျိုးအရ ကြိယာကို

ဓာတုယာ ကမ္မာဒီမှိ(သတိ) ဓာတုယာ – ဓာတ်မှ နောက်၌၊ ဏပစ္စယော ယောတိ–၏၊ကမ္ဘံ–အမှုကို၊ကုရောတိ–ပြုတတ်၏၊ဣတိ–ထို့ကြောင့်၊ကမ္မကာရော–ကမ္မကာရ မည်၏၊ (ကမ္မကာရော – အလုပ်သမား၊) ဧဝံ – တူ၊ကုမ္ဘကာရော – အိုးကိုပြုလုပ်သူ၊ (အိုးလုပ်သူ, အိုးထိန်းသည်၊) မာလာကာရော – ပန်းကိုပြုလုပ်သူ၊ (ပန်းသည်၊) ကဋ္ဌကာရော – ထင်းကိုပြုလုပ်သူ (ထင်း အလုပ်သမား ,ထင်းသည်၊) ရတ

ကမ္မာဒီမှိဏော

ပြီးစေတတ်သောသတ္တိကိုကာရကဟုလည်းကောင်း သာဓနဟုလည်းကောင်း ခေါ်ရာ၌ ထို ၂–မျိုး အဘယ်သို့ထူးသနည်းဟု မေးဖွယ်ရှိ၏၊အဖြေကား–ကြိယာပုဒ်ကို ငဲ့သောအံ့စသော ဝိဘတ်နှင့်တကွသော နာမ်ပုဒ်၏အနက်သည်ကာရကမည်၏၊ဓာတ်နှင့်တကွသောပစ္စည်း၏အနက်သည်သာဓနမည်၏။

ချဲ့ဦးအုံ–"ပါစက်–စဖိုသည်ကို၊ ပဿတိ–မြင်၏" ဟူရာ၌ ပဿတိ ဟူသောကြိယာပုဒ်ကို ငဲ့သော(ကြိယာပုဒ်ရှိမှ, ဖြစ်ပေါ်လာသော)အံ့ဝိဘတ်နှင့်တကွ ပါစက်ဟူသော နာမ်ပုဒ်၏ ("စဖိုသည်ကို"ဟူသော) အနက်သည် ကာရကမည်၏၊(ဤ၌ဝိဘတ်ချည်းသက်သက်မဖြစ်နိုင်သောကြောင့် "ပါစက"ကို ထည့်၍ဆိုရသည်၊အမှန်မှာ–ပဿတိဟူသောကြိယာကိုငဲ့၍ဖြစ်ပေါ်လာ သော"အံ့" ဝိဘတ်၏ (ကို–ဟူသော)အနက်သာ ကာရကတည်း၊ "ပါစကော–စဖိုသည်"ဟူရာ၌ကား ကာရက သတ္တိနက်မပါ, လိင်အနက်သာရှိ၏၊ထို့ကြောင့်"ကြိယာကို ငဲ့သော"ဟုလည်းဝိသေသနထည့်ရသည်၊တိ–အန္တိစသော အာချာတ် ဝိဘတ်များ၏ အနက်လည်း ကာရကပင်တည်း၊]ပစတိတ်နှင့်တကွသော ဏ္ဍုပစ္စည်း၏ ("ချက်တတ်" ဟူသော အနက်သည် သာဓနမည်၏။ [ဤ၌လည်း ဏ္ဍုပစ္စည်းမဖြစ်နိုင်၍ ဓာတ်ကိုထည့်ရသည်၊ အမှန်မှာ–ဏ္ဍုပစ္စည်း၏(တတ်ဟူသော) အနက်သာ သာဓနတည်း၊] ဤကား ဘာဒစိန္တာအဆိုတည်း။

[ဆောင်] ကြိယာပုဒ်ပါ၌, ငဲ့တုံ့လတ်သည့်, ဝိဘတ်ရောဖက်, နာမ်ပုဒ်နက်ကို, ခေါ်ဆိုလေရ, ကာရကရှင်၊ ဓာတ်နှင့်ရောဖက်, ပုဒ်စည်းနက်မှာ, ဆက်ဆက်မှတ်ကြ, သာဓနသည်, ဘာဒစိန္တာ အမိန့်တည်း။

၅၂၄။ ဓာတုယာ ကမ္မာဒီမှိ။ ။"ဝကွာမိ ကိတ ကပ်ပ် "ဟူသော ပဋိညာဉ်အားလျော်စွာ ယခုအခါ၌ ပဋိညာတပကရဏ (ဝန်ခံအပ်ပြီးသော ကိတ်ကျမ်း)ကို ပြုတော်မူလိုသောကြောင့် ဓာတုယာ ကမ္မာဒီမှိဏော" စသော သုတ်ကိုမိန့်၊ ဤ၌"ဓာတုယာ"အရ ဘူဝါဒယော ဓာတ်ဝေါသုတ်ဖြင့် အမည်မှည့်အပ်သော ဓာတ်ဟူသမျှကိုယူ၊ ကမ္မဠ–ကံပုဒ်လည်းဟုတ်၏၊ တံ – ထိုကံပုဒ်

ကာရော–ရထားကိုပြုလုပ်သူ(ရထား အလုပ်သမား၊) ရထကာရော–ငွေကို ပြုလုပ်သူ၊ (ငွေပန်းထိမ်သည်၊) သုဝဏ္ဏကာရော–ရွှေကိုပြုလုပ်သူ(ရွှေပန်းထိမ်သည်၊) ပတ္တဂ္ဂါ ယော–သပိတ်ကိုကိုင်သူ၊တန္တ ဝါယော–ရက်ကန်းကိုရက်သူ၊ ခညမာယော–စပါးကို ချင့်သူ၊ ခမ္မကာမော – တရားကိုလိုလားသူ၊ ခမ္မစာရော – တရားကိုကျင့်သူ။ (၅၆၂)

ဟူသည်၊ အာဒိစ–ဓာတ်၏အစလည်းဟုတ်၏၊ဣတိ ကမ္မာဒိ(ရှုဋီကာ ဝိဂြိဟ်)၊ ဤကမ္မာ ဒီမှိပုဒ်ကိုထောက်၍ရုပ်တွက်သည့်အခါ ဓာတ်၏အစ၌ ကံပုဒ်ရှိကြောင်း ထင်ရှားအောင် ကမ္မကုမ္ဘတို့နောင် ဒုတိယာ (အံ) ဝိဘတ် သက်၍ ရူပသိဒ္ဓိရုပ်တွက်သည်။

ကိတန္တ သမာသ်။ ။ကမ္မံဟူသော နာမ်ပုဒ်နှင့်ကာရဟူသော ကိတ်ပုဒ်ကို စပ်ထားသောကြောင့် ဤ"ကမ္မကာရော"စသော ပုဒ်ကို"ကိတန္တ သမာသ်ပုဒ်"ဟုခေါ်၏။ [ကိတန္တောစ–ကိတ်ပစ္စည်းအဆုံးရှိသည်လည်းဟုတ်၏၊သော–ဟူသည်၊ သမာ သောစ–သမာသ်လည်းဟုတ်၏၊ဣတိ ကိတန္တ သမာသော၊]ဤသို့ ကိတန္တ သမာသ် ပုဒ်ဖြစ်သောကြောင့် ဤပုဒ်များကို ရုပ်တွက်သည့်အခါ သမာသ်အစီအရင်လည်း ပါဝင်အောင်တွက်မှ စည်းကမ်းကျပေလိမ့်မည်၊ ထိုသို့ ကိတန္တ သမာသ်ရုပ်တွက် ပြုရာဝယ် ရူပသိဒ္ဓိစာကိုယ်နှင့်ဋီကာတို့စာအနေချင်း မတူကြချေ၊ဋီကာစာနေပုံကသာ၍ ကျနသောကြောင့်ဋီကာ အတိုင်းတွက်ပြအုံ့။

ရုပ်တွက်ပုံ ။ ။ကမ္မကာရောကို ကမ္မသဒ္ဒ၊ပ၊ဒ ကရတည်, ကရ=ကရဏော အနက်၌ ဓာတ်မှည့်, အဆုံးသရချေ၊ ကိုဟူ၍ ၊ ဃ ၊ ကမ္မနောင် အံ့သက်, ခွင်း, ချေ , ကပ် ၊ဓာတုယာ ကမ္မာဒီမှိ ဏောသုတ်ဖြင့် ဏသက်, ကာရိတံဝိယ စသော သုတ်ဖြင့် ကာရိတ်ကဲ့သို့ဲ့, ဏ အနုဗန်ချေ, အသ်ယောဂန္တ သ စသော သုတ်ဖြင့် ဂ၏(အ) ကို အာဝုဒ္ဓိပြု, ရ်ကို အသို့ကပ်၊ ["ကမ္မံ+ကာရ"ဟု ကိတ် ပစ္စည်းဆုံးလျက်ရှိ၏၊ ထို့ကြောင့် ဤနေရာဝယ် သမာသ်အစီအရင် သွင်းရတော့ မည်။]အမာဒယော ပရုပဒေဘိသုတ်ဖြင့် ကမ္မံနှင့်ကာရကို သမာသ်စပ်၍ တပ္ပုရိသ် အမည်မှည့်, နာမာနံ သမာသောသုတ်ဖြင့် သမာသ်အမည်မှည့်, တေသံ ဝိဘတ္တိ ယောသုတ်ဖြင့် ကမ္မံ၌အံ့ကိုချေ၊ပကတိစ သ သရန္တ သ သုတ်ဖြင့် ကမ္မဟု ပကတိပြု (ကမ္မကာရ)နာမ်ဲ့, သိသက်, သြပြု, ကမ္မကာရော ပြီး၏။

ရှင်းလင်းချက်။ ။ "ကမ္မံ=ကာရ"ဟု ကာရနောင် ဝိဘတ်မသက်ခင်(နာမ်ပုဒ် မဖြစ်ခင်) သမာသ်စပ်မှ ကိတန္တ သမာသ်ဟုခေါ်နိုင်မည်၊ "ကမ္မံ+ ကာရော"ဟု ကာရနောင် ဝိဘတ်သက်ပြီးမှ သမာသ်စပ်လျှင် ကိတန္တ သမာသ်ဟုမခေါ်ရဘဲ "ဘူမိ + ဂတော " ကဲ့သို့ ရိုးရိုးသမာသ်စပ်သာဖြစ်မည်၊ ထို့ပြင် – "ကမ္မ

ကာရော"သမာသ်မျိုးကိုနိစ္စသမာသ်ဟုဆို၏၊နိစ္စသမာသ်ဖြစ်လျှင် "ကမ္မံ+ကာရော" ဟု ဝိဘတ္တန္တ ၂-ပုဒ်ခွဲ၍ ကာရောချည်းမနေနိုင်၊အကယ်၍နေနိုင်လျှင်"ဘူမိ+ဂတော-ဘူမိဂတော"ကဲ့သို့ "ကမ္မံ + ကာရော -ကမ္မကာရော" ဟုအနိစ္စသမာသ်သာဖြစ်လိမ့်မည်၊ဤမျှသာမကသေး ဓာတုယာ ကမ္မာဒိမှိ ဏောသုတ္တ်က ကံပုဒ်အစရှိလျက် ဓာတ်နှင့်တစ်ဆက်တည်းရှိမှသာ ဏပစ္စည်းသက်၏၊ကံပုဒ်အစမရှိဘဲ ကံပုဒ်တခြား၊ဓာတ်တခြားဖြစ်နေလျှင် ဏပစ္စည်းမသတ်နိုင်၊ ထို့ကြောင့်ကံပုဒ်ကိုအစထားလျက် တစ်ဆက်တည်းတည်နေသော ဓာတ်နောက်၌ ဏပစ္စည်းသက်၍ "ကမ္မံ+ကာရ" ဟု ပြီးလျှင်ပြီးချင်း နာမ်ဝိဘတ် မသက်ရသေးမီ ကိတ်ပစ္စည်းဆုံးခိုက်၌သာ ကမ္မံနှင့်ကာရ, ကုမ္ဘံနှင့်ကာရစသည်ကိုသမာသ်စပ်မှ ကိတန္တသမာသ်ဟူသော နာမည်နှင့် လိုက်မည်၊ဘူမိဂတောခ်ိုကား ဂတောချည်းသက်သက် (ကံပုဒ်အစမရှိဘဲ) နေနိုင်သောကြောင့် ဂတောဟု နာမ်ဝိဘတ်ဆုံးသော နာမ်ပုဒ်အခိုက်ကျမှ သမာသ်စပ်ရသဖြင့် ကိတန္တသမာသ်ဟုမခေါ်ရတော့ပြီ။

ရူဠ္ဠီကာ။ ။ ယဒိ ဟိ သမာသတော ပုရေတရမေဝ ကာရသဒ္ဒသ်ကုတန္တတ္တာ တတော သျာဒျပ္ပတ္တိ ဘဝေယျ ၊ တဒါ" ကုမ္ဘံ-ကာရော"တိ သကပဒေနေဝ ဝါကျ ဘဝေယျ၊ဘူမိ+ဂတော တျာဒိသု ဂတ သဒ္ဒသော၊ကာရောတိ ဣမသ္မိ ဝိသုံပယောဂေါပိ အာပဇ္ဇေယျ, နစ တံ ယုတ္တံ၊ဓာတုယာကမ္မာဒိမှိတိ ဧဝံ သုဏ္ဏောကမ္မုပပဒေ သတိယေဝ နပစ္စယ-ဝိဓာနတော်၊ဧဝဉ္စ သတိ ကာရောတိ အယံ သဒ္ဒေါအဝိဘတ္တန္တောဝ ကုမ္ဘသဒ္ဒေန သမသိယတိတိ သိဒ္ဓံ။

ဝိဘတ်မသက်ခင် ပုဒ်ခေါ်နိုင်ပုံ။ ။ "ဝိဘတ္တန္တံ ပဒံ = ဝိဘတ်ဆုံးသော သဒ္ဒါ သည်ပုဒ်မည်၏" ဟူသည်နှင့်အညီ"ကာရော" စသည်ဖြင့် နာမ်ဝိဘတ်ဆုံးမှ ပုဒ်ခေါ်ရိုးရှိ၏၊ကမ္မံနှင့်ကာရကို သမာသ်စပ်ရာ၌ ကာရသည် ဝိဘတ္တန္တပုဒ်မှ မဟုတ်ရသေးကား အဘယ်မှာ သမာသ်ဖြစ်နိုင်ပါအံ့နည်း, ပုဒ်အချင်းချင်းစပ်မှ သမာသ် ဖြစ်ရိုးရှိရာဝယ် ဤကမ္မံ=ကာရ၌ ကာရသဒ္ဒါသည် ပုဒ်မဟုတ်သေးပါတကား -ဟုစောဒနာဖွယ်ရှိ၏၊"ဝိဘတ္တန္တံ ပဒံ"ဟု ဆိုရိုးရှိသော်လည်း "ပုဗ္ဗာပရာနံ အတ္ထုပလဒ္ဓိယံ ပဒံ "ဟု ပရိဘာသာတစ်မျိုးရှိသေး၏၊[ပုဗ္ဗာပရာနံ-ရှေ့နောက် အကွာရာတို့၏၊ အတ္ထုပလဒ္ဓိယံ -အနက်ကို သိရခြင်းသည်၊ သတိ-သော်၊ပဒံ-ပုဒ်မည်၏၊]ဤပရိဘာသာအရ "ကာရ"သဒ္ဒါ၌ပြုခြင်းဟူသော အနက်ကို သိနိုင် သောကြောင့် ဝိဘတ်မသက်ရသေးသော်လည်း ပရသာမညအားဖြင့် "ပဒ" မည်သည်သာ။[ပုဗ္ဗပရာနံ အတ္ထုပလဒ္ဓိယံ ပဒန္တိ.ပရသမညာယ ကာရာဒိသဒ္ဒသ ပဒဝေါဟာရော၊-သမာသ်ရူဠ္ဠီကာ။]

ကမ္မံ ကရောတီတိ ကမ္မကာရော။ ။ ကမ္မကာရောကဲ့သို့ ကံပုဒ်အစရှိသော ကိတန္တ သမာသ်များသည် နိစ္စသမာသ်တည်း၊ "ကမ္မံ+ကာရော" ဟုခွဲ၍ မဖြစ်နိုင်ဘဲ "အမြဲပူးကပ် စပ်နေရသော သမာသ်" ဟုဆိုလိုသည်၊(သမာသ်ခန်းဌ

ပြခဲ့သောအဗျယီဘောသမာသ်တို့.နိစ္စသမာသ်ဖြစ်ပုံမျိုးတည်း]၊ဤနိစ္စသမာသ်ဟူသမျှ (အနက်ပေါ်လွင်ထင်ရှားအောင်) ဝိဂြိုဟ်ပြုလုပ်လိုလျှင် မိမိပုဒ်ရင်းအတိုင်း ဝိဂြိုဟ်ဝါကျ ပြုလုပ်၍မဖြစ်၊ ဘာ့ကြောင့်နည်း..... "ကမ္မံ+ကာရော"ဟုကာရောပုဒ်ကသူ.ချည်း သီးခြားမနေ.နိုင်သောကြောင့်တည်း၊ထို.ကြောင့်ကာရော၏အနက်ကိုဖော်ပြသော"ကရောတိ "ဟူသောပရိယာယ်ပုဒ်ဖြင့်သာ ဝိဂြိုဟ်ပြုရသည်။ [ကာရောချည်းသက်သက် မနေနိုင် ဟူရာဝယ် "ကာရော–ပြုတတ်သူ" ဟု ကတ္တားအနက်ကို ဟောသော ကာရောပုဒ် ကိုရည်ရွယ်သည်၊ ကာရော–ပြုခြင်း, ပြုအပ်သောကောင်းမှု" စသည်ဖြင့် ဘောအနက် ကံအနက်ကိုဟောသော ကာရောပုဒ်ကား သူချည်းသက်သက်နေနိုင်၏၊ ထိုကြောင့် "အဇ္ဇေ+ကာရော အကာရော၊ ..... ယတ္ထ ကာရံ ကရိတ္ထာန, သဂ္ဂံ ဂစ္ဆန္တိ ဒါယကာ" စသည်ဖြင့် ကာရောချည်းနေသော ပြယုဂ်များကို တွေ့.နိုင်သည်။

နတ္ထိ နိစ္စသမာသမှိ,ဝိဂ္ဂဟော ဝိဂ္ဂဟော တိစေ၊
အညပဒေန ကာတဗ္ဗော,ကာရသဒ္ဒေါ နိ ကတ္တရိ။

နိစ္စသမာသမှိ–နိစ္စသမာသ်၌၊ဝိဂ္ဂဟော–ဝိဂြိုဟ်ပြုသည်၊နတ္ထိ–မရှိ၊ ["ကမ္မံ+ကာရော" ဟု မိမိ ပုဒ်ရင်းဖြင့် ပြုအပ်သော ဝိဂြိုဟ်မရှိသည်ကို ရည်ရွယ်၍"နတ္ထိ ဝိဂ္ဂဟော"ဟု ဆိုသည်၊] ဝိဂ္ဂဟော–ကို၊ကာတဗ္ဗော–ပြုထိုက်သေး၏ ၊ဣတိစေ–ဤသို့.ဆိုကြား၌၊အညပ ဒေန–ကရောတိစသောအခြားပုဒ်ဖြင့်၊ကာတဗ္ဗော–ဝိဂြိုဟ်ပြုသင့်၏ ၊ကသ္မာ–အဘယ် ကြောင့်နည်း၊) ကာရသဒ္ဒေါ–(ကံပုဒ်နှင့်မဖက်ဘဲ) ကာရသဒ္ဒါ သက်သက်သည်၊ ကတ္တရိ –ပြုလုပ်တတ်ဟူသော ကတ္တားအနက်၌၊နိ–မရှိနိုင်၊(ဣတိ–ထို.ကြောင့်တည်း၊) ["ကာရသဒ္ဒေါ နကတ္တရိ"ဟူသောစကားလည်းရှေ့.ကံပုဒ်နှင့်တွဲရမည့်ကရသဒ္ဒေါကို သာရည်ရွယ်ဟန်တူသည်၊"ကုမ္ဘသ–အိုးကို+ကာရော–ပြုလုပ်တတ်သူတည်း၊ ကုမ္ဘကာရော–အိုးလုပ်သူ"ဟုရှေ့ကဆင့်နှင့်တွဲရမည့် ကာရသဒ္ဒါကား သူ.ချည်းသက် သက် ကတ္တားဟောအဖြစ်ဖြင့် နေနိုင်သတတ်၊ ထို.ကြောင့်"ကုမ္ဘ .သ+ကာရော" ဟုမိမိပုဒ်ဖြင့်ပင် ဝိဂြိုဟ် ပြုလုပ်နိုင်သည်။]

ကာလ ၃–ပါးဖြင့်ဝိဂြိုဟ်ပြုပုံ ။ ။ ယခု မြန်မာမှ၌ "ကမ္မံ+ကရောတိတိ ကမ္မကာရော"ဟုပစ္စုပ္ပန်ကာလဖြင့်သာ ဝိဂြိုဟ်ပြုထားသော်လည်း သိဟိုဠ်မှ၌ လည်းကောင်း, ရူပသဒ္ဒိ၌လည်းကောင်း၊ "ကမ္မံအကာသိ (ပြုပြီ)၊ ကရောတိ (ပြုဆဲ)၊ ကရိဿတိ (ပြုလတ္တံ.) တိ ကမ္မကာရော" ဟု ကာလ ၃ ပါးဖြင့် ဝိဂြိုဟ် ပြုထား၏၊ ထိုသို့.ကာလ ၃–ပါးဖြင့် ပြုခြင်းလည်း "ဏာဒယောတေကာလိကာ" သုတ်နှင့်ညီညွတ်ပေသည်၊ ကုမ္ဘကာရော စသည်၌လည်း "ကုမ္ဘံ+မာလံ+ကဋံ+ ရထံ+ ရဇတံ+သုဝဏ္ဏံ+ ကရောတိ အကာသိ ကရိဿတိတိ ကုမ္ဘကာရော–စသည်

ဖြစ်၏။ ပတ္တံ+ဂဏ္ဍာတိ, အဂ္ဂဏ္ဍိ, ဂဏ္ဍိသတိတိ ပတ္တာဂ္ဂါဟော၊ တန္ဆံ+ဝါယတိ (ရက်ဆဲ), အဝါယိ, ဝါယိသဒ္ဒါတိတိ တန္ဆဝါယော၊ ဧည့်မိနာတိ အမိနိ-မိနိသတိ,တို့ ဧညမာယော၊ ဓမ္မံ+ကာမေတိ အကာမယိ ကာမယိသတိတိ ဓမ္မကာမော, ဓမ္မံစရတိ အာစရိ စရိသတိတိ ဓမ္မစာရော။

မှတ်ချက်။ ။ မာလာကာရောဠ် မာလာသည် အာကာရန္တ ဣတ္ထိလိင်ဖြစ်၍ ပကတိပြုသောအခါ "မာလာ" ဟုပင်ရှိစေရသည်၊ "မာလာဘာရိ-ပုန်းကိုဆောင်သူ, ပန်းပန်သူ"ဠ်ကား "မာလာ" ဟု ဣတ္ထိလိင် အာကာရန္တ သဒ္ဒါပုဗ္ဗ ကရတည်၊ "မာလာယ ဘာရိနီ (၁၂၀၂)၊ ဘာရိသဒ္ဒေ ပရေ မာလာန္တသ ရသော ဟောတိ" ဟု အာသုဗောဓ ဗျာကရဏ်းဠ် သီးခြားဆိုသောကြောင့် "မာလာဘာရိ" ဟုဖြစ်ပြီးမှ ရသပြုထားသည်၊ ကာရနှောင်းရာဠ်မူထိုကဲ့သို့ အဆိုမရှိသောကြောင့် "မာလာ" ဟုပင်ဒီဃအတိုင်းရှိသည်။

ရုတ်တွက်ညွှန်ပြချက်။ ။ ကုမ္ဘကာရော စသည်ကို ကမ္မကာရောအတိုင်းတွက်, ပတ္တသဒ္ဒါပုဗ္ဗ "ဂဟ=ဥပါဒါနေ" ဟုဆို၍ ပတ္တာဂ္ဂါဟောကိုလည်းကောင်း, တန္ဆသဒ္ဒါပုဗ္ဗဝေတည် "ဝေ=တန္ဆသန္ဆာနေ" ဟုဆို၍ ဓာတ်မှည့်ဏသက်, ကာရိတ်မှည့်စသည်၊ "တန္ဆံ+ဝေ+ဃ" ဟု ပြီးသောအခါ တေအာဝါယာ ကာရိတော့သုတ်ဖြင့် ဝေ၏ ဧကို အာယပြု "တန္ဆံ+ဝါယ" ဟု ဖြစ်၏။ ထို့နောက် သမာသ်စသည်ကို ကမ္မကာရနည်းမှီ၍ စိုရင်၊ ဧည့်သဒ္ဒါပုဗ္ဗ+မာတည်, "မာ=ပရိမာဏော" ဟု ဆို၍ "ဧည့်+မာ" ဟု ဖြစ်သောအခါ အာကာရန္တာနု မာယော,သုတ်ဖြင့် မာ၏ အာကို အာယ်ပြု၊ "ဧည့်+မာယ" ဟု ဖြစ်၏၊ ထို့နောက် သမာသ် စသည်စီရင်၊ ကမ္မသဒ္ဒါပုဗ္ဗ ကမုဓာတ် စရဓာတ်တို့ဖြင့် ကမ္မကာရော ဓမ္မစာရောတို့ကိုလည်းတွက်၊ အခြေပြဠ်ဠ်ကား နျာသတ္တတ်ပုံကိုနည်းမှီ၍ "ကမ္မကာရော" ကို သမာသ်အစီအရင် မဝင်စေဘဲတွက်ပြထားသည်၊ ဤ၌ ရူပသိဒ္ဓိဋီကာနည်း လိုက်၍တွက်ပြထား၏၊ သို့ဖြစ်၍ ရုပ်တွက်ပုံချင်း မတူတတ်သည်ကို သတိပြုပါ။

နိစ္စသမာသ်များပုံ ။ ။ နိစ္စသမာသ်ကို ဥပပဒသမာသ် (အနီးပုဒ်ရှိသော သမာသ်) ဟုလည်းခေါ်၏၊ ထိုနိစ္စသမာသ်လည်း ပေါများ၏၊ ထိုနိစ္စသမာသ်တိုင်းပင် နောက်ပုဒ်ဠ် အခြားပရိယာယ်ပုဒ်ဖြင့် ဝိဂြိဟ်လုပ်ရသည်၊ ဒွေ (ဝါရေ) ဓာယတိတိ ဒွိဓော (မွေးဖွားစဉ်က တစ်ကြိမ်, ဓာတ်သွင်းသည့်အခါ တစ်ကြိမ်၊ ဤသို့နှစ်ကြိမ်ဖြစ်ရသော) ပုဏ္ဏား၊ ဝါ–အမိဝမ်းမှတစ်ကြိမ်, ဥခွံမှတစ်ကြိမ်, ဤသို့နှစ်ကြိမ်ဖြစ်ရသော) ဌက်၊ ဒွိဟိ (မုခသောဏ္ဍေဟိ) ပိဝတိတိ ဒွိပေါ–(ပါးစပ်,နှာမောင်း ၂–ခုတို့ဖြင့် ရေကိုသောက်တတ်သော) ဆင်၊ သမုဒ္ဒရာ အလယ် ကျွန်းကိုဟောသော "ဒီပ" သဒ္ဒါကား "ဧလမဠေဒိပ္ပတိတိဒွိပေါ" ဟုပြုရ၏၊ နောက်ဠ်ဠလာမည့် "ဥရဂေါ, တုရဂေါ" စသောပုဒ်, "ကမ္မဓ" စသောပုဒ်များလည်း နိစ္စသမာသ်ချည်းတည်း၊ ဤသုတ်၏ အရာမဟုတ်ကြ။

သညာယ–မနေ ၅၂၅။ သညာယံ–နာမည်ကို၊ အဘိဝေယ္ယာယံ–ဟောအပ်သော်၊ ကမ္မာဒိမို့ ကံပုဒ် အစသည်၊ (သတိ)၊ စာတုယာ–၌၊ အာကာရ ပစ္စယော–အပစ္စည်းသည်၊ ဟောတိ၊ နာမမို့–နာမပုဒ်၌၊ နုကာရာ ဂမောစ–နု အက္ခရာလာသည်လည်း၊ ဟောတိ အရိ–ရန်သူကို၊ ဒမေတိ–ဆုံးမတတ်၏၊ ဣတိ, အရိန္ဒမော–အရိန္ဒမမည်၏၊ ရာဇာ–အရိန္ဒမမည်သော မင်းတည်း၊ ဝေသံ–ကုန်သည်လမ်းကို၊ တရတိ–လွန်မြောက်တတ်၏၊ ဣတိ ဝေသ္သန္ဒရော–

၅၂၅။ **သညာယ–မနေ** ။ ။ "သညာယံ xအ .....နေ" ဟု ၃–ပုဒ်ရှိသော သုတ်တည်း၊ နျာသ၌ "အစ+နုစ အနေ" ဟု ဒွန်တွဲ၍ "သညာယံ+အနေ" ဟု ၂ပုဒ်လည်း ကြံသေး၏၊ ထိုအလို အနေ–အပစ္စည်း နုအာဂုံသည်၊ (ဟောတိ)" ဟုပေး၊ အရိန္ဒမစသော ပုဒ်များသည် ရှင်ဘုရင်၏ နာမည်နှင့် ဘုရားရှင်တို့၏ နာမည်တော်များတည်း၊ ထို့ကြောင့် သညာယံ အရ ပုံစံများဖြစ်ကြသည်။

နုလာရာဌာန။ ။ နုလာရာ၌ မည်သည့်နေရာဝယ် လာရမည်ဟု သုတ်အဆိုအတိုင်း မသိသာသော်လည်း "နုနိဂ္ဂဟီတံ ပဒန္တေ" သုတ်က ပုဒ်၏အဆုံး၌ နုကို နိဂ္ဂဟီတ်ပြုဟု ဆိုထားသောကြောင့် နုအက္ခရာကို ပုဒ်အဆုံး၌ လာရမည်ဟုမှတ်ပါ၊ ထို့ကြောင့် "နာမမို့ဟု ဝုဒ္ဓိ၌ထည့်၍ ဖွင့်သည်၊ "နာမမို့" ဟု သာမညဆိုသော်လည်း ဥပပဒေဟု ခေါ်ရသော "အရိ–ဝေဿစသော နာမ်ပုဒ်တို့၏ အဆုံး၌" ဟု အဓိပ္ပာယ်မှတ်ပါ၊ ထို နုလာပုံမှာ ရုပ်တွက်ရာ၌ ထင်ရှားလတ္တံ့၊

ဆက်ဦးအုံ ။ ။ ဤသုတ်၌ ၃–ပုဒ် ကြံသောနည်းဝယ် "သညာယံအ" သည် တစ်ဝါကျ, နုလည်း တစ်ဝါကျဖြစ်၍ "နု" နောင် သမ္ပိဏ္ဏနတ္ထ စသဒ္ဒါလို၏၊ (ဤသို့ပါသင့်လျက် မပါသော ပုဒ်ကို လုတ္တနိဒ္ဒိဋ္ဌ (ချေထားအပ်သည်၏ အဖြစ်ဖြင့် ညွှန်ပြအပ်သော) ပုဒ်ဟုလည်းကောင်း, အဇ္ဈာဟာရိတဗ္ဗ (ဆောင်ယူထည့်စွက်အပ်သော) ပုဒ်ဟုလည်းကောင်း, ဂမျမာန (သိလောက်၍ မထည့်အပ်သော) ပုဒ်ဟုလည်းကောင်း, ပါဋ္ဌသေသ (ကြွင်းကျန်သောပါဋ္ဌ) ဟုလည်းကောင်း ဆိုကြသည်၊ (ဤသို့သုတ်၌ စသဒ္ဒါလိုနေသောကြောင့် ဝုတ္တိဆရာသည် "နာမမို့စ" ဟု စသဒ္ဒါကို ထည့်၍ ဖွင့်ပြသည်၊) ထို စကိုလည်း နုကာရာဂမောစဟုရွေ့၍ထိုင်စေ။

ရုပ်တွက်။ ။ အရိသဒ္ဒါ၊ ဥပပဒ ဒမုတည့်, အရိနောင် အံ့သက် (အဂ္ဂိ ကဲ့သို့ အရိ ပြီးစေ)၊ "ဒမု–ဒမနေ" အနက်၌ ဓာတ်မှည့်, အဆုံးသရချေ၊ သညာယမနုသုတ်ဖြင့် ဒမုဓာတ်နောင် အပစ္စည်းသက်၊ (နုမလာစေနှင့်) အမာဒယော ပရ ပဒေဘီသုတ်ဖြင့် အရိ့နှင့် ဒမကို သမာသ်စပ်၍ တပ္ပုရိသ်မှည့်, သမာသ်မှည့်, အံ့ဝိဘတ်ချေ၊ သညာယမနုသုတ်ဖြင့် အရိနောင် နုလာ (အရိနုဒမ)၊ နုနိဂ္ဂဟီတံ ပဒန္တေ သုတ်ဖြင့် နုကို နိဂ္ဂဟီတ်ပြု၊ နိဂ္ဂဟီတ်ကို ဝဂ္ဂန္တပြု (အရိန္ဒမ)၊ နာမ်ငဲ့, သိ–သက်, ဩပြု, ခွင်း, ချေ, ကပ်, ပြီး၏။

မည်၏၊ ရာဇာ–ဝေဿန္တရာမည်သော မင်းသည်၊ တဏှံ–တဏှာကို၊ ကရောတိ–ညှဉ်းဆဲတတ်၏၊ ဣတိ, တဏှက်ရော–မည်၏၊ ဘဂဝါ–တဏှက်ရာ မည်တော်မူသော ဘုရားတည်း၊ မေဓံ–ပညာကို၊ ကရောတိ–ပြုတတ်၏၊ ဣတိ,မေဓက်ရောမည်၏၊ ဘဂဝါ–မေဓိက်ရာမည်တော်မူသော ဘုရားတည်း၊သရဏံ–ကိုးကွယ်ရာကို၊ ကရောတိ–ပြုတတ်၏၊ ဣတိ,သရဏက်ရော–မည်၏၊ ဘဂဝါ–သရဏက်ရာ မည်တော်မူသောဘုရားတည်း၊ ဒီပံ–မှီခိုရာကိုင်းကျွန်းသဖွယ်ကို၊ ဝါ–ပညာတည်းဟူသော ဆီမီးကို၊ ကရောတိ ဣတိ ဒီပက်ရော၊ ဘဂဝါ ဒီပက်ရာမည်တော်မူသော ဘုရားတည်း။ (၅၆၆)

မှတ်ချက်။ ။ ရူပသိဒ္ဓိ၌ "အယံ ပန နှာ ဂမော သမာသံ, ကတွာ ဥပပဒ ဝိဘတ္တိ, လောပေ တတောယော ဟောတိ" ဟုဆိုသောကြောင့် အရိ၌ ဝိဘတ်ချေပြီးမှ နုလာစေသည်၊ ဤအဓိပ္ပာယ်ကို ရည်ရွယ်၍ "သမာသတ္တာ ဝိဘတ္တိနံ, လောပေ ဝေါပပဒေ ကတေ၊ နှာဂမော တညုဏာ–ရူပ–သိဒ္ဓိယံ သမုဒါဟရော" ဟု ဘောဒစိန္တာမိန့်သည်၊ ဤသုတ်လာ သမာသ်များလည်း နိစ္စသမာသ်ပင်ဖြစ်၍ သမာသ်ရုပ်လည်း တွက်ရ, "ဒမေတိ" ဟူသော ပရိယာယ်ပုဒ်ဖြင့်လည်း ဝိဂြိုဟ်ပြုလုပ်ရသည်၊ နျာသတွက်ပုံကိုကား အခြေပြု၌ ပြထားပြီ။

ဝေဿန္တရော ။ ။ဝေဿ သဒ္ဒူပပဒ "တရ=တရဏော" ဟု ဆို၍ ဝေဿန္တရောကိုလည်း တွက်၊ ဤကစ္စည်းဝတ္ထု၌ ပြထားသော ဝိဂြိုဟ်အရ "မယ်တော်သည် မြို့.ကို လှည့်လည်ရာဝယ် ကူန်သည်လမ်း အလွန်မှာ မီးရှူးသန့်စင်တော်မူသောကြောင့် "ဝေဿန္တရာမင်း" အမည်တွင်သည်ဟု ကြံသင့်၏၊ "ဒါတော–မှီ ဝေဿဝိထိယံ, တသ္မာ ဝေဿန္တရော အဟု" ဟူသော ဝေဿန်ဓာတ်၊ ဝေဿာနံ ဝိထိယာ မဇ္ဈေ, ဇနေသိ ဖုဿတိ မမံ"ဟူသောစရိယာ ပိဋကတို့ကို ထောက်လျှင် "ဝေဿာနံ ဝိထိယာ အန္တရံ ဝေဿန္တရံ" ဟု မဇ္ဈေ လောပ တပ္ပုရိသ်ပြုပြီးနောက် "ဝေဿန္တရေ–ကုန်သည်လမ်း အလယ်၌+ဓာတော–ဖွားမြင်သောမင်းသည်၊ ဝေဿန္တရော–မည်၏"- ဟု ဓာတတဒ္ဓိတ်ပြုသင့်သည်။

တဏှက်ရောစသည်။ ။ ဝုတ္တာ သဒ္ဒူပပဒ, သရဏ, မေဓာ, ဒီပသဒ္ဒူပ ပဒကရတည်၍ တဏှက်ရောစသည်တွက်၊ အာကာရန္တ ဣတ္ထိလိင်ဖြင့် "တဏှာ–မေဓာ" ဟု တည်ရသည်, သမာသ်စပ်၍ ဝိဘတ်ချေ, တဏှာ–မေဓာဟု ပကတိပြု၊ ကွစာဒိမဇ္ဈုတ္တရာနံဖြင့် အာကို ရဿပြု၊ တဏှက်ရော–မေဓက်ရော, အထောပိ သရဏက်ရော၊ ဒီပက်ရောစ သမ္ဘဒ္ဓေါ, ကောကပ္ပမှိတေ ဇိနာ" ဟု ဗုဒ္ဓဝံသ်ရှိသောကြောင့် တဏှက်ရစသော အမည်တော်သည် ဘုရားရှင်တို့၏ အမည်သံညာတော်တည်း။

ပုရေဒဒါစ ဣ ၅ ၅။ ပုရသဒ္ဒေ-ပုရသဒ္ဒါဟူသော၊ အာဒိမှ-အစသည်(သတိ) ဒဒဣတိ-ဒဒဟူသော၊ စောယ စာတုယာ-မှနောက်၌၊ အကာရ ပစ္စယာ ယောတိ၊ ပုရသဒ္ဒဿ-ပုရ သဒ္ဒါ၏၊ အကာရဿ-အ၏၊ ဣစ-ဣအပြုသည်လည်း၊ ယောတိ၊ ပုရေ-ရှေး၌၊ ဒါနံ-အလှူကို၊ အဒါသိ-ပေးဖူးပြီ၊ ဣတိ,ပုရိန္ဒေါ-မည်၏၊ ဒေဝရာဇာ-သိကြားမင်းတည်း။ (၅၆၀)

မှတ်ချက်။ ။ ကစ္စည်းဝတ္ထုနှင့် နျာသတို့၌ ဒီပက်ရောစသော ရုပ်များကို သမာသ်ခန်း၌ ဒီပံနောင် အိဝိဘတ်ကို မချေရသော အလုတ္တသမာသ်ဟု ဆိုကြ၏၊ ["စဂ္ဂဟာဏ မဝဓာရဏတ္ထံ (ဝိဘတ်ချေမှုကို တားမြစ်ခြင်း နိဝတ္တာပနာဝဓာရဏ အနက်ရှိ၏၊) ပဘံကရော၊ ပေ၊ ဒီပက်ရော" –တေသံ ဝိဘတ္တိယောသုတ်၏ ဝုတ္တိ၊] ထိုအတိုင်းဆိုလျှင် ဒီပက်ရော၌ ဤသုတ်ဖြင့် နုအက္ခရာ လာဖွယ်မရှိ, သဗ္ဗတောဏ္ဍ တွာဝိဝါသုတ်ဖြင့်ပင် အပစ္စည်းသာသက်၍ ရုပ်ပြီးနိုင်ရကား ဤသုတ် ဆိုရကျိုးမနပ်ဘဲရှိရာ၏၊ ထို့ကြောင့် နျာသ၌ သမာသ်ခန်းဝယ် သမာရုပ်တွက်ပြီးသည့်အခါ ဝိဘတ်မချေဘဲ ဒီဖက်ရောကို အလုတ္တသမာသ်ဟု ပြခဲ့ပြီး၍, ဤသုတ်၌ကား ဒီပ စသည်နောင် အံဝိဘတ်ကိုပင်သက်၍မပြတော့ဘဲရုပ်တွက်လေ သည်၊ အကယ်၍ ဒီပ-စသည်နောင် အံဝိဘတ်သက်လျှင်လည်း နုလာရဦးမည်ဖြစ်၍ ဝိဘတ်ကိုချေရသော လုတ္တသမာသ်ဟုပင် ဆိုရလိမ့်မည်၊ ဤကိုရည်ရွယ်၍, ...

"ကစ္စာယနေစ နျာသေစ, ဝုတ္တာ-လုတ္တသမာသတာ၊
သမာသေနွာဂမေနေဝ, ကိတော လုတ္တသမာသတာ။

ဟု ဘေဒစိန္တာ၌မိန့်သည်၊ ရူပသိဒ္ဓိစာကိုယ်အလိုမူအမည်သညာဟော မဟုတ်သော ပဘက်ရော စသည်၌ သဗ္ဗတော ဏ္ဍုတွာဝိဝါဖြင့် အပစ္စည်းသက်၍ ပဘံ၌လည်း အံဝိဘတ်မချေရ-အလုတ္တသမာသ်တည်း၊ သီဝက်ရောစသော အမည်သညာဟောရာ၌ ကား သညာယမနုဖြင့် နုလာရဦးမည်ဖြစ်၍ အံဝိဘတ်ကိုချေရသော လုတ္တသမာသ် တည်းဟု (သညာဟော် ဟုတ် မဟုတ်လိုက်၍) ၂-မျိုးခွဲခြားသင့်သည်၊ ရှင်ဋီကာကား ဒီပက်ရောကို အလုတ္တသမာသ်ခန်း၌လည်း ပြထား၏။

---

၅ ၅။ ပုရေဒဒါစ ဣ ။ ။ ပေးခြင်း အနက်ဟု ဟောရာ၌ ဒါဓာတ်နှင့်တူသော ဒဒဓာတ်လည်းရှိ၏၊ ထို့ကြောင့် "ဒဒ ဣစ္ဆေတာယ စာတုယာ" သုတ်၌ပါသော ဒဒါကိုဖွင့်သည်၊ "ဣ" ဟု သာမညဆိုသော်လည်း ပုရ၏ အကို ဣပြုမှ ရုပ်ပြီး၏၊ သုတ်ဟူသမျှလည်း ရုပ်ပြီးစေခြင်း အကျိုးရှိ၏၊ ထို့ကြောင့် "ဣ" ဟူသော စကားအရ "ဣ" ပစ္စည်းမယူဘဲ"ဣ အပြု" ဟု ယူရသည်၊ ဒဒါစ၌ စသဒ္ဒါကား ဣ အပြုကိုပေါင်းသော ဒုတိယတွဲ သမ္ပိဏ္ဍနတည်း၊ထို့ကြောင့် "ဣစ" ဟုရွေ့ထိုင်စေရသည်။

ပုရသဒ္ဒေ အာဒီမှိ ။ ။ ပုရေကို "ပုရသဒ္ဒေ" ဟု ဝုတ္တိဖွင့်သောကြောင့် ထိုအဖွင့်အတိုင်း သုတ်နက်ပေးကြရ၏၊ သို့သော် ပုရနောင် သို့ ကို ဖြေ၍ "ပုရေ" ဟုဖြစ်ပြီးမှ ဒဒဓာတ်နောင် အပစ္စည်းသက်လျှင် သာ၍ သမာသ်ထုံးစံကျသောကြောင့် "ပုရသဒ္ဒေ" ဟု ဝုတ္တိဖွင့်၍ "ပုရေ–ပုရေသဒ္ဒါသည်၊ သတိ–သော်" ဟု သုတ်နက်ပေးရလျှင် သာ၍ အရှင်ကစ္စည်း အာဘော်ကျမည်ထင်သည်။

ရုပ်တွက်။ ။ "ပုရေဒဒါ" ဟုဆိုသောကြောင့် ပုရသဒ္ဒူပပဒ ဒဒတည်, ပုရနောင် သို့ သက်, ဖြေ၊ "ဒဒ=ဒါနေ" အနက်၌ ဓာတ်မှည့်, အဆုံးသရချေ, ဤ သုတ်ဖြင့် ပုရအစရှိသော ဒဒဓာတ်နောင် အပစ္စည်းသက် (ဣ မပြုသေးနှင့်)၊ အမာဒယော စသော သုတ်ဖြင့် ပုရေနှင့် ဒဒကို သမာသ်စပ်၍ တပ္ပုရိသ်မှည့်, သမာသ်မှည့်, ပုရေ၌ သို့ ဝိဘတ်ချေ, ပုရဟု ပကတိပြု, ပုရေဒါစ ဣဖြင့် ပုရ၏ အကို ဣပြု (ပုရိ + ဒဒ) နိဂ္ဂဟီတ်ကို ဝဂ္ဂန္တ ပြု, နာမ်ဝဲ့စသည်စီရင်။ ဤသို့ ပုရေ၌ ဝိဘတ်ချေပြီးမှ ဣပြုရသောကြောင့် "ဣဓာပိ ဝိဘတ္တိလောပေ ကတေယေဝ ဣ အာဒေသော " ဟု ရွှင်မိန့်သည်။]

ဝိဂြိုဟ်နှင့်အဘိဓေယျ ။ ။ ယခုစာတို့၌ "ဒဒါတိ" ဟု ပစ္စုပ္ပန်ကြိယာကို တွေ့ရ၏၊ သိဟိုဠ်မှနှင့် နျာသ ရူပသိဒ္ဓိတို့၌ကား "အဒါသိဟု အတီတ်ကြိယာကို တွေ့ရသည်၊ ထိုသို့ အတီတ်ကြိယာဖြင့် ဝိဂြိုဟ်ပြုခြင်းသာ "ပုရေ–ရှေး၌" ဟူသော ဥပပဒ ပုဒ်နှင့်လျော်၏၊ "သက္ကော ဘိက္ခဝေ ဒေဝါနမိန္ဒော ပုဗ္ဗေ မနုဿဘူတော သမာနော ပုရေဒါနံ အဒါသိ၊ တသ္မာ ပုရိန္ဒဒေါတိ ဝုစ္စတိ" ဟူသော သက္ကသံယုတ်ပါဠိ၌လည်း "အဒါသိ" ဟုပင်ရှိသည်၊ ဤ၌ "အဒါသိ" ဖြင့်ဝိဂြိုဟ်ပြုခြင်းသည် ဒဒဓာတ်ရင်း မဟုတ်၊ ဒဒ၏ ပရိယာယ်ဖြစ်သော ဒါဓာတ်ဖြင့် ပြုခြင်းတည်း၊ သူ့ဓာတ်ရင်းအတိုင်းလည်း "ပုရေဒါနံ အဒဒိတိ ပုရိန္ဒဒေါ" ဟု ပြုနိုင်သည်ပင်၊ အဘိဓေယျကို ပြရာဝယ် "ရာဇာ" ဟု ယခုစာတို့၌ တွေ့ရ၏၊ "ဒေဝရာဇာ" ဟု သိဟိုဠ်မှအံ့တိုင်းပင်ရှိလျှင်ကောင်းသည်။

တေကာလိက ဖြစ်သော်လည်း အတီတ်ဟော ။ ။ "ဏာဒယော တေကာလိကာ" အရတွင် အပစ္စည်းလည်း ပါဝင်၏၊ သို့ဖြစ်၍ "ပုရေဒါနံ ဒဒါတိ, အဒဒိ,-ဒဒိဿတိတိ ပုရိန္ဒဒေါ" ဟု ၃–ဝိဂြိုဟ် ပြုသင့်သည် မဟုတ်ပါလော ဟု မေးဖွယ်ရှိ၏၊ အပစ္စည်းသည် ကာလ ၃–ပါးကို ဟောနိုင်သော်လည်း "ပုရေ" ဟူသော ဥပပဒ (အနိုးပုဒ်)၏ အစွမ်းကြောင့် ဤပြုယုဂ်ဝယ် "အဒါသိ" ဟူသော အတီတ်အနက်ကိုသာ အပစ္စည်းက ဟောရတော့၏။

တသ် တေကာလိကတ္တေပျ–တိတော–ဝေါ ပဒတ္ထတော၊
ယထာ ပုရိန္ဒဒေါ–စ္စာဒေါ, ဝတ္တမာနေတိ ကေနစိ။

သမ္ဘတော ဏ္ဍုတ္တာ ဝိဝါ ၅၂၇။ ကမ္မာဒိမှိ–ကံပုဒ် အစရှိသည်၊ သတိဝါ–ဖြစ်သော်လည်း ကောင်း၊ အကမ္မာဒိမှိ–ကံပုဒ်အစ မရှိသည်၊ သတိဝါဖြစ်သော်လည်းကောင်း၊ သမ္ဘတော–သော၊ ဓာတုတော–ဓာတ်မှ နောက်၌၊ အကာရ ဏ္ဍု တုအာဝိ ဣတိ–အအက္ခရာ, ဏ္ဍု, တု, အာဝိ ဟူကုန်သော၊ ဧတေ ပစ္စယာ ဟောန္တိ၊ တံ–ထိုအမှုကို၊ ကရောတိ–ပြုတတ်၏၊ ဣတိ တက္ကရော–တက္ကရမည်၏။ ["တက္ကရော မောသကော စောရော" ခိုးသူပရိယာယ်၌ "တက္ကရော–ထိုခိုးမှုကို ပြုတတ်သော ခိုးသူ" ဟု ပေး၊] ဟိတံ စီးပွားကို၊ ကရောတိ ဣတိ ဟိတကရော၊ ဧတ္တ–ဤတရားး၌၊ ဝါ–တစ်နည်း၊ ဧတေန–ဤဝေဒနားဖြင့်၊ ဝိနေတိ–(သတ္တဝါတို့ကို ဆုံးမ၏၊ ဣတိ–ဤသို့ဆုံးမရာ ဆုံးမကြောင်း၏ အဖြစ်ကြောင့်၊ (သော–ထို တရားသည်)၊ ဝိနယော ဝိနယ

ဏ္ဍုတ္တာဝိဝါ အကာရ။ ။ ဏ္ဍုတ္တာဝိဝါ၌ ဝါ သဒ္ဒါသည် "အကမ္မာဒိမှိ" ဟူသော အနက်တစ်မျိုးကို စီရင်သော အတ္ထန္တရဝိကပ္ပနတ္ထဟု ရှု၍ဆိုအ၏၊ ထို့ကြောင့် မည်သည့်သုတ်ကမှ မလိုက်ဘဲ "အကမ္မာဒိမှိ" ဟု ဝုတ္တိ၌ ထည့်၍ ဖွင့်နိုင်သည်၊ နိဒ္ဒေသ၌ကား အကမ္မာဒိမှိကို ဆည်းသော သမုစ္စည်းဟုဆိုအ၏၊ အဓိပ္ပာယ်အတူပင်၊ သို့သော် "ဝါ" သဒ္ဒါဖြစ်၍ ဝိကပ္ပနတ္ထဟုကြ်သော ရူပသိဒ္ဓိနည်းကသာ၍ စည်းကမ်းကျသည်၊ [တွဲတေးဆရာတော်ကမူသည်ကား ယမနုသုတ်မှ အပစ္စည်းသည် ဏ္ဍုတ္တာဝိဟူသော ပစ္စည်းများကိုမြင်၍ မလိုက်မည်ဝိုးသောကြောင့် ဆွဲငင်လော အနုကမုနတ္ထ ဝါသဒ္ဒါ ဖြစ်သည်ပုံလည်း မိန့်သတတ်၊] ထို့ကြောင့် အခြားဆရာတို့အလို အပစ္စည်း လိုက်လာသောကြောင့် (တွဲတေး ဆရာတော်အလို ဝါသဒ္ဒါဖြင့် ငင်သောကြောင့်) ဝုတ္တိ၌ "အကာရ" ဟု ထည့်၍ဖွင့်နိုင်ပြန်သည်။

တက္ကရော၊ ပေ၊ နိဿယော။ ။ ဤပုံစံတို့ကား အပစ္စည်းသက်ရာ ပုံစံများတည်း၊ တက္ကရောသည် ကံပုဒ်အစရှိသော ပုံစံ၊ ဝိနယော နိဿယောတို့ကား ကံပုဒ်အစမရှိသော ပုံစံ၊ တက္ကရော ရုတ်တွက်ပုံကို နျာသအတိုင်း အခြေပြု၍ပြထားပြီ၊ ရှုအလိုကျ တွက်မူ "တသဒ္ဒူပပဒ ကရ" တည်, တနောင် အံသက်၊ "ကရ=ကရဏော" အနက်၌ ဓာတ်မှည့်, အဆုံးသရချေ၊ ဤသုတ်ဖြင့် အပစ္စည်းသက်, (တံ+ကရ)၊ တံ– ထိုအမှုကို +ကရောတိ–ပြုတတ်၏၊ ဣတိအတ္ထေ–၌၊သမာသ်စပ်၍ တပ္ပုရိသ်မှည့်, သမာသ်မှည့်, ဝိဘတ်ချေ၊ တ–ဟု ပကတိပြု၊ ကဒ္ဒေဘော်လာ, နာမ်ငဲ့ စသည်စီရင်၊ ဤသို့လျှင် အနီးပုဒ်ရှိသမျှ၌ ရှုအလိုကျတွက်လျှင် သမာသ်ရုပ် ပါဝင်ရမည်ကို အမြဲသတိပြု၊ ဝိနယောရုပ်ကို အခြေပြု၌တွက်ထားပြီ၊ နိဿယောကို နိပုဗ္ဗသိတည်, "သိ=သေဝါယံ" အနက်၌ ဓာတ်မှည့် အပစ္စည်းသက်, ဣကိုဧပြု, ဧကိုအယပြု, သဒ္ဒေဘော်လာ။

မည်၏၊ နံ–ထိုအရာကို၊ နိဿယ–မှီ၍၊ ဝသတိ–နေ၏၊ ဣတိ–ထိုသို့မှီအပ်သည်၏ အဖြစ်ကြောင့်၊ (သော–ထိုအရာသည်) နိဿယော–မည်၏၊ ဣမိ–ဤ ပစ္စည်းခို၊ (ဥဒါဟရဏေ–ကား၊) ရထံ–ရထားကို၊ ကရောတိ–၏၊ ဣတိ ရထကာရကော–၏၊ အနံ–ထမင်းကို၊ ဒဒါတိ–ပေးတတ်၏၊ ဣတိအနုဒါယကော၊ သတ္တေ–တို့ကို၊ ဝိနေတိ–ဆုံးမတတ်၏၊ ဣတိ ဝိနာယကော၊ ကရောတိ–ပြုအပ်၏၊ ဣတိ ကာရကော၊ ဒဒါတိ–၏၊ ဣတိ ဒါယကော၊ နေတိ–

ယ–တ သမာသ်ကွဲ။ ။ တက္ကရောကဲ့သို့ တသဒ္ဒါယသဒ္ဒါ၊ ဟို့ဖြင့် သမာသ်တွဲရာ၌ နောက်ပုဒ်ဝယ် ဒွေဘော်ရောက်လေ့ရှိ၏၊ မှန်၏ သက္ကတာ၌ "ယတ်တတ်" ဟု ရှိရာ ပါဠိ၌ (တ်) ပျောက်သောကြောင့် ထို (တ်) အစားနောက်ပုဒ်ဝယ် ဒွေဘော်လာရသည်၊ ပုံစံကား "ယဿာဝေါ ဘာဝလက္ခဏံ ယဒ္ဂုဏဿ-သဿာဝေန၊ တက္ကရော, တပ္ပရကော (တ ကဲ့သို့ ဧတေနင့် တွဲရာ၌လည်း ဧတပ္ပရမ်ယေဝ ဒေဝတာ သန္နိပါတာ" စသည်ဖြင့် ဒွေဘော်လာ၏) စသည်တည်း၊ ဤသို့ ဒွေဘော်မလာလျှင်လည်း ယ–တ တို့၏ နောက်၌ နိဂ္ဂဟီတဥသုတ်ဖြင့် နိဂ္ဂဟီတ်လာရသည်၊ ပုံစံကား– "ယံ ဘာဝေါ, တံ သမ္ဘယုတ္တော" စသည်တည်း၊ ဆောင်ပုဒ်ကို အခြေပြုမှာ ရှု။

သာဓနေ ၇–ပါးခို အ ပစ္စည်းသက်။ ။ဤ အ ပစ္စည်းသည် ကိတ အမည်ရသော ပစ္စည်းတည်း၊ ကိတ် အမည်ရလျှင် "ကတ္တာရိကိတ်" သုတ်၏ သတ်မှတ်ချက်အရ ကတ္တာသာဓန (ကတ္တားအနက်) ဇာစ်ခုသာ ဟောရမည်ဟု ယူဆဖွယ်ရှိ၏၊ သို့သော် "ဝိနေတိ ဧတေန ဧတ္တောတိဝါ" ဟု ကရဏသာဓန အဓိကရဏသာဓန ၂–မျိုးဖြင့် ဝိဂြိုဟ်ပြုထားပုံကို ထောက်လျှင် ကတ္တာသာဓနမှ ကြွင်းသော "ကမ္မကရဏ" စသော သာဓနတို့၌လည်း သက်နိုင်၏–ဟု သိသာ၏၊ ထို့ကြောင့်ပင် "ဘယနံ–ကြောက်ခြင်း၊ ဘယော–ကြောက်ခြင်း၊" ဟု ဘာဝသာဓန၌လည်း အပစ္စည်းသက်သည်။ [ဩသဿသာဓနေပိတိ–ကရဏာဓိကရဏ ကမ္မဘာဝါ–ပါဒါနာဒိသာဓနေပိ အပ္ပစ္စယော ဟောတိတိ ဝေဒိတဗ္ဗော–ရူဠ္ဍိကာ။]

[ဆောင်] ဝိနယောနှင့်, ဘယောထောက်က, ကတ္တာမျှတွင်, မကုတ်လျှင်း, ကြွင်သာဓန, အားလုံးပြ, အ ပစ္စယသက်။

နိဿယော ။ ။ "နိဿာယ နံ ဝသတိ " ဟူသော ဝိဂြိုဟ်ကို အဝုတ္တကမ္မသာဓနဝိဂြိုဟ် ဟုဆိုကြ၏၊ ထင်ရှားစေအံ့– "နိဿာယ နံ" ၌ နံသည် အဝုတ္တကံတည်း၊ နိဿယောဟု ကိတ်ပြီးသောအခါ "နံ" ဟူသော ထိုအဝုတ္တကံ၏ အနက်ဖြစ်သော "ဆိုရာ" ရ၏ "နိဿယော–မှီခိုအပ်သောဆရာ" ဟူလို၊ ဤသို့ အဝုတ္တကံအနက်ကို အပစ္စည်းက ဟောသောကြောင့် "နိဿာယနံ ဝသတိ"

ဆောင်တတ်၏၊ ဣတိနာယကော၊ တုမှိ–တုပစ္စည်းခံ့၊ (ဥဒါဟရဏ်)၊ တံ–ထိုအမှုကို၊ ကရောတိ–၏၊ ဣတိ တဏ္ဍတ္ထာ–တဏ္ဍတ္ထာမည်၏၊ တသ–ထိုအမှုကို ကတ္ထာ–ပြုတတ်သူတည်း၊ ဣတိ တဏ္ဍတ္ထာ၊ဘောနေ–ဘောဧည့်ကို၊ ဒဒါတိ ဣတိဘောနေ ဒါတာ၊ ဘောနေသ–ကို၊ ဒါတာ–ပေးတတ်သူတည်း၊ ဣတိ ဘောနော ဒါတာ၊ ကရောတိ ဣတိ, ကတ္ထာ–ကတ္ထာမည်၏၊ သရတိ–အောက်မေ့တတ်၏၊ ဣတိ သရိတာ–သရိတာ မည်၏၊ အာဝိမှိ–အာဝိပစ္စည်းခံ့ (ဥဒါဟရဏ်)၊ ဘယံ–ဘေးကို၊ ပသ္သတိ–ရှုတတ်၏၊ ဣတိ ဘယဒဿဝီ–ဘယဒဿာဝီ မည်၏၊ ဣဒ္ဓေဝမာဒိ– ဤသို့ အစရှိသည်တည်း။ (၅၆၉)

ဟူသောဝိဂြိုဟ်ကို အဝုတ္တာကမ္မသာဓန ဝိဂြိုဟ်ဟုလည်းကောင်း, နိဿယောကို အဝုတ္တာကမ္မသာဓန-ကိတ်ပုဒ်ဟုလည်းကောင်း ပြောစမှတ်ပြုကြသည်၊ ဤ၌"ဝသတိ" ဘား အပိုထည့်ပါ၌တည်း၊ "နိဿယတိ နံတိ နိဿယော" ဟုသာပြုစေလိုရင်းဖြစ်သည်။ "နိဿယတိ–မှီရ၏" ဟုပေး၊ ယော–အကြင်ဆရာကို၊ နိဿိယတေ–မှီအပ်၏၊ ဣတိ,သော ထိုဆရာသည် "နိဿယော" ဟု ဝုတ္တာကမ္မသာဓန ကြဲလျှင်လည်း ဖြစ်နိုင်သည်ပင်၊ သို့သော် "နိဿာယ ဝသတိ" ဖြင့် မှီတတ်သူကို ပြု၍ "နံ" ဖြင့်မှီအပ်သူကို ပြုသောကြောင့် ကတ္တားအနက် ကံအနက် ၂–ချက်လုံး ထင်ရှားစေခြင်းငှာ အဝုတ္တာကမ္မသာဓန ဝိဂြိုဟ်ပြုသတတ်။

မှတ်ချက်။ ။ ယခုကာလ "နိဿယ" ခေါ်ရသော ကျမ်းစာများလည်း "နံ–ထိုကျမ်းစာကို၊ နိဿယတိ–မှီခိုအားထားရ၏၊ ဣတိ, နိဿယော–နိဿယမည်၏" ဟု ဝိဂြိုဟ်ပြု၊ မှီခိုအားထားရသောကျမ်းစာ" ဟုဆိုသဖြင့် အတော်အတန် ဉာဏ်ရှိသူတို့ မှီခိုဖို့ရာ ခက်ခဲသောအရာ၌သာ မြန်မာပြန်သင့်လေသည်၊ ယခုကာလ၌မူ "ဟောတိ–ဖြစ်၏" စသည်ဖြင့် အလွန်လွယ်ကူသော ပါဠိကိုပင် နိဿယခေါ်ကျမ်းများ၌ အနက်ပေးကြရသည်မှာ "နိဿယ"– ဟူသောနာမည်နှင့် မလျော်ကန်အောင် ရှိတော့သည်။

ဏ္ဍမှိ၊ ပေ၊ နာယကော။ ။ အပစ္စည်း၏ ပုံစံများကို ပြပြီး၍ (အကာရ ဏ္ဍတ္ထာဝီ–အစဉ်အတိုင်း) ဏ္ဍ၏ပုံစံများကို ပြလိုသောကြောင့် "ဏ္ဍမှိ" ဟု စချီ၍ ရထံ ကရောတီတို့ ရထကာရကော " စသည်ဖြင့် ပုံစံများကိုပြသည်၊ ရထကာရကော, အန္ဓဒါယကောတို့သည် ကမ္မာဒိပုံစံ၊ ဝိနာယကော စသည်ကား အကမ္မာဒိ ပုံစံတည်း၊ ရထသဒ္ဒူပပဒကရ, အန္ဓသဒ္ဒူပပဒ ဒါတည်၍ အံသက်, ကရ–ဒါတို့နောင် ဏ္ဍသက်, ကာရိတ်မှည့်, ဏ အနုဗန်ချေ, ကဋ္ဌ အကို အာဝုဒ္ဓိပြု, ဒါဋ္ဌ အာကို အာကာရန္တာနမာယောဖြင့် အာယပြု, ဏ္ဍကိုအကပြု (ရထံ+ကာရက–အန္ဓံ+ဒါယက၊) သမာသ်စပ်၍ တပ္ပုရိသ်မှည့်, သမာသ်မှည့်, ဝိဘတ်ချေ, ပကတိပြု, နာမ်ငဲ့ စသည်စီရင်၊ ဝိနာယကောဋ္ဌ ဝိပုဗ္ဗနိဓာတ် "နိ=နယေ" ဏ္ဍသက်, ကာရိတ်မှည့်, ဏ်ချေ, နိ၌ ဤကို ဧဝုဒ္ဓိပြု, တေအာဝါယာ ကာရိတေ

ဖြင့် ကေ့ကို အာယပြု, ဏ္ဍကို အကပြု စသည်၊ ကာရကော, ဒါယကော တို့၌ကား, ကရ–ဒါတည်၍ (သမာသ်မဝင်ဘဲ) တွက်။

ဏ္ဍပ္ပစ္စည်း ကံအနက်ဟော မဟော။ ။ "တဝန္တု ဏ္ဍတု အာဝိစ, သဗ္ဗသ္မာရုပိ ကတ္တာရိ" ဟု ကစ္စာယနသာရ စသည်၌လည်းကောင်း, ဏ္ဍ ပစ္စည်းကို "ကိတ်" အမည်မှည့်သော ဤကစ္စည်း၌လည်းကောင်း, ဏ္ဍပ္ပစ္စည်းကို ကတ္တားအနက်ဟော (ကတ္တာသာဓနာ၌သာ သက်) ဟုဆိုကြ၏၊ "အထဝိ–ဟာရိ တ,ဗ္ဗန္တိ ဟာရကံ၊ ဥပနိက္ခိပိတဗ္ဗံတိ အတ္ထော" ဟူသော တတိယ ပါရာဇိကဋ္ဌ ကထာ၌လည်း "ဟာရိတဗ္ဗံ ဥပနိက္ခိပိတဗ္ဗံတိ ဟာရံ" ဟု ရှေးဦးစွာ ကံဟော ဏပစ္စည်းဖြင့် "ဟာရ" ပြီးစေပြီးမှ "ဟာရမေဝ=ဟာရကံ" ဟု သွတ္တာ၌ ကပစ္စည်းကို သာရတ္ထဒီကာ ဖွင့်၏၊ ဤဒီကာလည်း "ဟာရကဋ္ဌ ဏ္ဍ၏ အကဟုကြဲ့လျှင် ထိုဏ္ဍပ္ပစ္စည်းက ကံအနက်ကို မ်ဟောနိုင်ရကား သဒ္ဒါကျမ်းအဆိုနှင့် ဆန့်ကျင်ရာ သောကြောင့် ဏ ပစ္စည်းသက်ပြီးမှ ကပစ္စည်းထပ်သက်–ဟု ကြံလေသည်။

ကံပေါ်ကပ်ပုံ ။ ။ သို့သော် ကခ်ါဒီကာ၌ကား "ကမ္မသာဓနောဝါယံ ဟာရကသဒ္ဒေါ၊ ဗဟုလံ ဝိဓာနေန ကတ္တာရိ ဏ္ဍပ္ပစ္စယသ သိဒ္ဓေနတောတိ အာဟာအထ ဝါ ဟာရိတဗ္ဗံတိ ဟာရကံ" ဟုဆို၏။ ထိုကခ်ါဒီကာသစ် အဆိုလည်း "ကတ္တာရိ လ္ဟုဏာကာ (၅–၃၃) မောဂ္ဂလ္လာန်သုတ်နှင့် ညီပေသည်၊ မှန်၏၊ ထိုသုတ်၌ ကတ္တာရိဟုဆိုသော်လည်း "ဗဟုလံမျှားသောအားဖြင့် " ဟု ဗဟုလံ သဒ္ဒါ လိုက်သောကြောင့် အံနည်းငယ်အားဖြင့် ကတ္တားမှတစ်ပါးသော ကမ္မသာဓနေ စသည်၌လည်း ဏ,က (ဏ္ဍ)သက်၍ "ပါဒေဟိ+ဟာရိယတိတိ ပါဒဟာရ, ကော–ခြေတို့ဖြင့် ဆောင်ယူအပ်သောပစ္စည်း" ဟု ကမ္မသာဓနပုံစံကို ထုတ်သည်၊ [အကပြုရာ,ကပစ္စည်းသက်ရာတို့၌ ဣတ္ထိလိင်ဖြစ်လျှင် အကိုဣပြု၍ "ဒါယ္ယိကာ" စသည်ဖြစ်ရပုံသည် အခြေပြု၌လည်းကောင်း, ရှု၌ တိုက်ရိုက်လည်းကောင်း ရှိပြီ။]

တုမ္ဟိ၊လေ၊ သရီတာ။ ။ တက္ကတ္တာ, ဘောဇနဒါတာတို့သည် ကမ္မာဒီပုံစံ, နောက်ပုံစံတို့ကား အကမ္မာဒီပုံစံတည်း၊ "တံသဒ္ဒုပပဒကရ, ဘောဇနသဒ္ဒုပပဒဒါ တည်, အံသက်, ကရ=ကရဏော–ဒါ=ဒါနေ" စသည်ဆို၍ ဤသုတ်ဖြင့် တုသက်၊ ကရသစ တတ္တံ, တုသို့ဖြင့် ကရ်၏ရ်ကို တ်ပြု, တုသို့ကပ် (တံ+ကတ္တု, ဘောဇနံ+ဒါတု) သမာသ်စီရင်, ဝိဘာတ်ချေ, ပကတိပြု၊ ကဒ္ဒေဘော်လာ, နာမ်ခ်, သိသက်, သတ္ထုပိတာ်ဒိန မာသိသို့, သိလောပေါစဖြင့် ဥကိုအာပြု, သိချေ,ပြီး၏။ ["ဘောဇနသ+ဒါတာ, ဘောဇနဒါတာဟု ရှိရာဝယ် "ယု ဏ္ဍ တုမှိ, ပစ္စည်းပြီ; ဆင်ခြင်ကံနေစေ" နှင့်အညီ "ဒါတာ" ဟု တုပစ္စည်းရှိသော်ကြောင့် "ဘောဇနသ" ဟု ဆင်ခြင်ကံဖြင့် တစ်နည်းပြခြင်းဖြစ်၏၊ သိမူ၌ကား "ကရောတိတိ ကတ္တာ, တသ+ကတ္တာ=တက္ကတ္တာ၊ ဒဒါတိတိ ဒါတာ၊ ဘောဇနသ–ဒါတာ+ဘောဇန ,ဒါတာ" ဟု ဆင်ခြင်ချည်းရှိသည်။]

ဝိသရုစ ပဒါဒီတော ၅၂စ။ ဝိသရုစ ပဒကွေ့ဝမာဒီဟိ ဓာတူဟိ ဏပစ္စယော

ဏ ဟောတိ၊ပဝိသတိ-ဝင်တတ်၏၊ ဣတိ ပဝေသော၊ ရုစတိ-နာကျင်တတ်၏၊ ဣတိ ရောဂေါ၊ ဥပ္ပဇ္ဇတိ- ဖြစ်တတ်၏၊ ဣတိ ဥပ္ပါဒေါ၊ ဗုဿတိ-ထီတတ်၏၊ ဣတိဖဿော၊ ဥစ္စတိ-ပေါင်းစုတတ်၏၊ ဣတိ သြကော-(နေရာအိမ်)၊ ဘဝတိ-ဖြစ်တတ်၏၊ ဣတိဘာဝေါ၊ အယတိ-ဖြစ်တတ်၏၊ ဣတိ အာယော သမ္ဘာ-ကောင်းစွာ၊ ဗုဒ္ဓတိ-သိတတ်၏၊ ဣတိ သမ္ဗောဓော၊ ဝိဟရတိ-အထူးသဖြင့် ဆောင်တတ်၏၊ ဣတိ ဝိဟာရော-မည်၏။ (၅၇၈)

ရူပ်တွက် ။ ။ ကတ္တားကို ကရတည်၍တွက်၊ သရိတာဒ္ဒ သရတည်,သရ=သရဏော” ဟု ဓာတ်နက်ဆို၊ [နျာသဒ္ဒ “စိန္တာယံ=ကြံစည်ခြင်းဌ” ဟုဆိုလေသည်၊] တုပစ္စည်းသက်, ယထာဂမ မိကာရောဖြင့် ဣလာ (သရိတု) နာမ်ခဲ့, သတ္ထာဒီဂိုဏ်း စီရင်။ [ဣလာရာဒ္ဒ နျာသဝယ် ဣကာရာဂမော အသဗ္ဗဓာတု ကမ်ဲ ဟုတ်ဖြင့်လာ၏၊ သဗ္ဗဓာတ်မဟုတ်လျှင် အာချာတ်ဝိဘာတ်မျှားသာ အသဗ္ဗဓာတ် အမည်ရသည် မဟုတ်သေး, ဤတုပစ္စည်းလည်း အသဗ္ဗဓာတ် အမည်ရသည်သာ-ဟု နျာသဆိုလိုသတတ်၊ ရှဒ္ဒကား ကိစ္စ ကိတ ပစ္စည်းနှောင်းရာဒ္ဒ ယထာဂမမိကာရော ဖြင့်ချည်း ဣလာစေသည်။ ["သရိတာ အာပဂါ နဒီ” ဟု မြစ်ဟော-ပရိယာယ်တွင် ပါဝင်သော “သရိတာ” ကား ဤသုတ်နှင့်မဆိုင်၊ သရဓာတ်, ဂတိအနက်, တပစ္စည်း, ဣတ္ထိဓောတိက အာပစ္စည်းတည်း၊ သရိတာ-စီးသွားတတ်သောမြစ်။]

အာဝိမ္ဘိ၊လေ၊ဘယဒဿဝီ။ ။ ဘယသဒ္ဒ||ပပဒ' ဒီသတည်, အ်သက်, “ဒီသ=ပေကွဏော” အနက်ဒ္ဒ ဓာတ်မှည့်, ဓာတွန်ချေ, ဤသုတ်ဖြင့် အာဝီသက်၊ ကွစိဓာတုဖြင့် ဒီသ်ကို ဒဿ်ပြု (ဘယံ+ဒဿာဝီ)၊ သမာသ်စီရင်, ဝိဘတ်ချေ, ပကတိပြု,နာမ်ခဲ့,သိသက်,ချေ၊ ["ဣစ္ဆေ့ဝမာဒီ” အရ ဤသုတ်နှင့် ဆိုင်ရာ အလားတူရုပ်တွေ များစွာရှိသေး၏၊ ရှမှာ ရှပါ။]

၅၂၈။ **သာဓန ၆-ပါးဌ သက်။** ။ ဏပစ္စည်းသည် “ကိတ်” အမည်ရသော ပစ္စည်းတွင် ပါဝင်၏၊ သို့ဖြစ်၍ “ကတ္တာရိကိတ်” ဟူသော သတ်မှတ်ချက်နှင့်အညီ ကတ္တားအနက်ဟော-ဟု ယူ၍ “ပဝိသတိ” စသည်ဖြင့် ကတ္တာသာဓနချည်း ဝိဂြိုဟ်ပြုလေသည်၊ သို့သော် “ဏမှိ, ရန္ဓသ ဟော ဘာဝကရဏောသု= ဘောကရိဏ်း အနက်တို့ဒ္ဒ'ဏ ပစ္စည်းကြောင့် နွှကို-ဖြေ” ဟု သုတ်ရှိသောကြောင့် ဘောအနက် ကရိဏ်းအနက်တို့ဒ္ဒ ဏ ပစ္စည်း သက်နိုင်ကြောင်း သိရပြန်၏၊ [ဘောအနက်ဒ္ဒ ဘာဝေစသုတ်ဖြင့်သက်၍, ကရိဏ်းအနက်ဒ္ဒ ဤသုတ်ဖြင့်သက်၊]

ကရိုဏ်းအနက်၌ သက်နိုင်ပြန်လျှင် ကံ သမ္မဒါန် စသော ကြွင်း (သာဓန) အနက်များ၌လည်း ပါဠိတော် အားလျော်စွာ သက်နိုင်သည်သာတည်း၊ ထို့ကြောင့် ဤသုတ်ဖြင့် ဘာဝသာဓနမှတစ်ပါး ကတ္တုစသော သာဓန ၆ ပါး၌ (ထိုက်သလို) ဏ ပစ္စည်းသက်ဟု မှတ်ပါ။ [ဏမှီ ရန္ဓသ ကရဏေ" စသော ရူဂါထာ ထောက်၊] မောဂ္ဂလ္လာန်၌ကား "ဘာဝကာရကေ ယဏ်ယကာ(၅,၄၄)" ဟု သုတ်တည်း၌ ဘောအနက်ကာရက (သာဓန) ၆–ပါးအနက်၌ အပစ္စည်း, ဏ နှင့်တူသော ယဏ် ပစ္စည်း ဃပစ္စည်း ကပစ္စည်း သက်၏၊ ဤသို့လျှင် ဤဏပစ္စည်း၏ သာဓန ၇–ပါး၌ သက်နိုင်ကြောင်းကား သဒ္ဒါကျမ်းတို့အလို ညီညွတ်ကြပေသည်။

ကိတကာ–ဘိဒေယျလိင်္ဂါ, ဣယုဝဏ္ဏာဝရာဓိဒေါ၊

အပစ္စယော ဏော ဒုတိယော, ဣပစ္စယော ပုမေ သိယုံ။

ကိတကာ–ကိတ် ပစ္စည်းတို့သည်၊ အဘိဓေယျလိင်္ဂါ–ဟောအပ်သော အနက်၏ လိင်ရှိကုန်၏၊ ဝါ–ဟောအပ်သော အနက်၏ လိင်သို့ လိုက်ကုန်၏၊ ဣယုဝဏ္ဏာရာ ဒိဒေါ–ဣဝဏ္ဏနှင့် ဥဝဏ္ဏနှစ်တို့ ဝရ အစရှိသောစာတ်မှ နောက်၌ ဖြစ်သော၊ အပစ္စယော–အပစ္စည်းသည်လည်းကောင်း၊ ဒုတိယော–၂ခုမြောက်ဖြစ်သော၊ ဏော–ဏ ပစ္စည်းသည်လည်းကောင်း၊ ဣပစ္စယော–ဣပစ္စည်းသည်လည်းကောင်း၊ ပုမေ–ပုလ္လိင်၌၊ သိယုံ–၏။

ဤကစ္စာယနသာရ သတ်မှတ်ချက်အရ "ဒိ, နု, ဘူ" စသော ဣဝဏ္ဏနှင့် ဥဝဏ္ဏနှစ်တို့ နောက်၌လည်းကောင်း, ဝရ–ဝိသ–ရုဓ–ပဒ စသော စာတ်မှ နောက်၌လည်းကောင်း ရှေ့သုတ်ဖြင့် သက်ရသော အပစ္စည်း, ဤသုတ်နှင့် ဘာဝေစသုတ်တို့ဖြင့် သက်ရသော ဒုတိယ ဏပစ္စည်း, သညာယံ ဒါစာတော ဣဖြင့် သက်ရသော ဣပစ္စည်းများသည် ပုလ္လိင်၌ဖြစ်၏၊ ထို့ကြောင့် ပဝေသော ရောဂါစသည်ဖြင့် ပုလ္လိင်ရုပ်များကို ပြထားသည်၊ ["ဒါရော–မယား" ဟူရာ၌ အဘိဓေယျ ဟောနက်က ဣတ္ထိလိင်ဖြစ်သော်လည်း ဝရာဒိ၌ ပါဝင်သော ဒရစာတ်နောင် ဏပစ္စည်း သက်ထားသောကြောင့် "ဒါရော" ဟု ပုလ္လိင်ဖြစ်ရသည်။]

အမှာ ။ ။ ဤသို့ တိုက်ရိုက်သတ်မှတ်ထားသော ဣယုဝဏ္ဏ ဝရာဒိနောင် အ, ဒုတိယ ဏ, ဣပစ္စည်းတို့မှ ကြွင်းသော ကိတ်ကျမ်းလာ ပစ္စည်းများကား အဘိဓေယျလိင်သို့ လိုက်ကြရ၏၊ ကုမ္ဘကာရော စသည်၌ ဏ ပစ္စည်းသည်လည်း ဒုတိယ ဏ မဟုတ်ဘဲ ပထမ ဏ ဖြစ်သောကြောင့် အဘိဓေယျ လိင် လိုက်၍ "ကမ္မကာရော–အလုပ်သမားယောကျ်ား၊ ကမ္မကာရီ–အလုပ်သမား မိန်းမ၊ ကမ္မကာရံ–အလုပ်သမားအမျိုး" ဟု ဖြစ်၏။

ရုပ်တွက် ။ ။ ပဝေသော၌ ရုပ်ရိုးရိုးတွက်ပုံကို အခြေပြု၌ပြထားပြီ၊ပဉ္စပသာရ ပုဒ်နှင့် "ဝေသ" ဟူသော ကိတ်ပုဒ်ကို သမာသ်စပ်ထားသောကြောင့် ဤ ကိတ်ပုဒ်မျိုးကို ပါဒိကမ္မဓာရည်းသမာသ်၌ သွင်းရသော ကိတန္တသမာသ်ဟု မှတ်ပါ၊ ပဉ္စပသာရ ပုဒ်သည် သူ့ချည်းသက်သက် (ဝေသ စသည်နှင့်မတွဲဘဲ) ပါဠိမရှိနိုင်

သောကြောင့်- ထိုဥပသာရအတွက် နိစ္စသမာသ်ဟုလည်း ဆိုရ၏၊ ထို့ကြောင့် "ပဟုဗ္ဗ ဝိသ" တည်း, ပနောင် သိသက်, သဗ္ဗာသမာဝုသောဖြင့်ချေ၊ "ဝိသ=ပဝေသနေ" အနက်၌ ဓာတ်မှည့်, ဓာတွန်ချေ, ဤသုတ်ဖြင့် ဏ-ပစ္စည်း သက်, ကာရိတ်မှည့်, ဏ အနုဗန်ချေ, ဝုဒ္ဓိပြု (ပ+ဝေသ) ဒ္ဒိပဒေ- တုလျှာခ,ိုကရဏော ကမ္မဓာရယောဖြင့် သမာသ်စပ်၍ ကမ္မဓာရည်းမှည့်, (ဝိဘတ်ချေစရာမရှိ) ပဝေသဟု ပကတိပြု၊ နာမ်ငဲ့စသည်၊ ဤသို့ သမာသ်အစီအရင်သွင်း၍ ရုပ်တွက်မှ သာ၍ကျေနပ်သည်၊ ဥပ္ပါဒေါ–အာဟာရော–ဝိဟာရော စသော ဥပသာရရှေးရှိသမျှ၌ ဤနည်းချည်းတည်း၊ ရောဂေါ– နာကျင်တတ်သော အနာရောဂါ၊ ဥပ္ပါဒေါ–ဖြစ်လာတတ်သော အတိတ်နိမိတ်။ ["ဥပ္ပါဒေါ–ပညာယတိ" ဟု ဥပါဒ်ခြင်း ဖြစ်ခြင်းအနက်ဟောရာ၌ ဥပ္ပဇ္ဇနံ ဥပ္ပါဒေါဟုပြု၍ နောက်သုတ်ဖြင့် ဏ သက်။]

ဖသော။ ။ ဝိသ ရုဓ ပဒဓာတ်တို့၏ ပုံစံကို ပြုပြီး၍ ပဒါဒိ၌ အာဒိ၏ ပုံစံကို ပြုလိုသောကြောင့် "ဖုသတီတိ ဖသော" စသည်မိန့်၊ "ဖုသ=ဖုသနေ" ဟု ဆို၊ ဖုသ+ဏ" ၌ ဏ် အနုဗန်ချေ၊ ယဒုဘာဒိနံ-ဝါ သုတ်၌ ဝါသဒ္ဒါဖြင့် မြစ်သော ကြောင့် ဝုဒ္ဓိမပြုရ၊ ကွစိဓာတုဖြင့် ဖု၏ ဥကို အ–ပြု, ပရဒ္ဒေဘာဝေါဖြင့်သ် ဒ္ဒေဘော်လာ, နာမ်ငဲ့ စသည်စီရင်၊ ဤကား နျာသတွက်ပုံတည်း။ [ဝုဒ္ဓိမှိသ္မတ္ထေ ယဒုဘာဒိနံဝါတိ ဇ္ဇေ ဝါဂ္ဂဟဏေန ဣမသ္မ အာကတိ ဂဏတ္ထာ ယဒုဘာဒိသု ပဂ္ဂိပိတ္ထာ ဝုဒ္ဓိမှာ ကတော (ဝုဒ္ဓိမှိ+အကတော–ဝုဒ္ဓိ မပြုအပ်သော" ဟု ဤဖုသ်ဓာတ်က ယဒုဘာဒိဂိုဏ်းသွင်း၍-ဝုဒ္ဓိမပြုရကြောင်း နျာသမိန့်သည်၊] ရုပ်တွက်ပုံကို အခြေပြု၌ ပြထားပြီ။

ဩကော။ ။"ဥစ္စတီတိ" ဟု စ္စ–သံယုဂ်နှင့် ပါဠိပျက်၏၊ "ဥစ်=သမဝါယေ" ဟု ဘူဝါဒိဂိုဏ်းဟု ဓာတ်ကျမ်းဆိုသောကြောင့် "ဥစတိ–ပေါင်းစုတတ်၏" ဟုသာ ရှိသင့်၏၊ ဩကသဒ္ဒါလည်း "ရေ, နေရာအိမ်" ဟု ၂–နက်ကို ဟော၏၊ "ဩကပုဏ္ဏေဟိ–ရေဖြင့် ပြည့်ကုန်သော၊ စိဝရေဟိ–တို့ဖြင့်" ဟူသော ကထိန ကွန္ဒကဋ္ဌ ရေအနက်ဟော၊ ဩကံ (အိမ်ကို) ပဟာယ အနိကေတသာရီ" ဓမ္မပဒ. စိတ္တဝဂ်၌ အိမ်ဟူသော အနက်ဟောတည်း၊ ရေသည် ကြဲနေသောအမှုန့်ကို ပေါင်းစုတတ်၏၊ အိမ်သည် သမီးခင်ပွန်းစသည်ကို ပေါင်းစုတတ်၏၊ ထို့ကြောင့် "ဥစတိ–ပေါင်းစုတတ်၏" အရ ဩက မည်ကြသည်၊ ဘာဝေါကား လွယ်ပြီ။

အာယော။ ။ အာယ သဒ္ဒါသည် အခွန်အတုတ်, သုခ၏ ဖြစ်ပေါ်လာကြောင်း ကောင်းမှု,ရအပ်သော ဝင်ငွေဥစ္စာ စသည်ကို ဟော၏၊ "သယံ အာယံ ဝယံ ဇညာ= ကိုယ်တိုင်အရ အကုန်ကိုသိရမည်" ဟူသော တေသကုနဇာတ်၌ အခွန်အတုတ်–ဝင်ငွေည် ဟော၏၊ "အပါယော–သုခ၏ ဖြစ်ရာဖြစ်ကြောင်း ကောင်းမှုမှ ကင်းသောဘဝ" ဟူရာ၌ အာယသဒ္ဒါသည် ကောင်းမှု စသည်ကို ဟော၏၊ ထို့ကြောင့် "အာယတိ–ဖြစ်တတ်၏" ဟူရာ၌ ဖြစ်ထွန်း ပေါ်ပေါက်လာသော အခွန်အတုတ် စသည်ကိုယူ၊ ကောင်းမှုအနက်၌ကား "အာယန္တီ

ဘာဝေစ ၅၅၉။ ဘာဝတ္ထေ–ဘောအနက်ကို၊ **အဘိဝေယျေ**–ဟောအပ် ဟောထိုက်သော၊ **သဗ္ဗဓာတူဟိ**–တို့မှ နောက်၌၊ ဏ ပစ္စယောဟောတိ၊ ပစ္စတော–ချက်ချင်း၊ ဝါ–တစ်နည်း၊ ပစနံ–ချက်ခြင်း၊ ပါကော–ချက်ခြင်း၊ စစ္စတော–စွန့်ခြင်း၊ ဝါ, စစနံ–ခြင်း၊ စာဂေါ–ခြင်း၊ ဧဝံ–တူ၊ ယာဂေါ–ပူဇော်ခြင်း၊ ယောဂေါ–ယှဉ်ခြင်း၊ ဝါ–အားထုတ်ခြင်း၊ ဘာဂေါ–ဝေဖန်ခြင်း၊ ပရိဒါဟော–ထက်ဝန်းကျင် ပူလောင်ခြင်း။ (၅၈၁)

သုခါနိ တေသ္မာတိ အာယော" ဟု အပါဒါနသာဓနပြု၊ "တေသ္မာ–ဤကောင်းမှုမှ၊ ဝါ– ကြောင့်၊ သုခါနိ–တို့သည်၊ အာယန္တိ–ဖြစ်လာတတ်ကုန်၏" ဟုပေး၊ ["အယတိ–ပန်းပဲကိစ္စ၌ ယှဉ်ခြင်းသို့ ရောက်တတ်၏၊ ဣတိ,အာယော–သံမည်၏" ဟု ပေးကြသည်ကား အာယသဒ္ဒါက သံအနက်ကို မဟော, အယသဒ္ဒါသည်သာ "သံ" အနက် ကိုဟော၏၊ ဏ ပစ္စည်းဖြစ်၍ ဝုဒ္ဓိအထင်အရှားရှိရမည် ဖြစ်သောကြောင့် အယလည်း မဖြစ်နိုင်၊ ထို့ကြောင့် ထိုကဲ့သို့သောအနက်မျိုးကို စဉ်းစားပါ၊] "သဗ္ဗောဓော"၌ "သံပုဗ္ဗ,ဗုဓ=ဉာဏော" ဟုဆို။

ရုပ်တွက်။ ။ "ဝိဟာရောဒ္ဓ ဝိပုဗ္ဗဟရ=ဟာရဏော (ဆောင်ခြင်း)" ဟု ဆို၊ နေရာဖြစ်သော ကျောင်းသည် နေထိုင်သူများကို ဆောင်ထားတတ်သောကြောင့် "ဝိဟာရတိ" ဟု ကတ္တုသာဓိပြုသည်၊ ရှုဒ္ဓကား "ဝိဟာရတိ ဧတ္ထာတိ ဝိဟာရော= နေရာဖြစ်သော ကျောင်း" ဟု အဓိကရဏသာဓန ပြု၏၊ ဝိဟာရဏံ ဝိဟာရော (နေခြင်း)" ဟုပြုမူ နောက်သုတ်ဖြင့် ဏပစ္စည်းသက်၊ ဤသုတ်ဒ္ဒလည်း အလားတူ ရုပ်တွေကို ရှုဒ္ဓ မျှားစွာပြထားသည်။

၅၂၉။ ဘာဝတ္ထာဘိဝေယျ သဗ္ဗဓာတူဟိ။ ။ ဝိသရဝေဒါဒီဟိ ဟု ရှေ့သုတ်ဒ္ဒ ဓာတ်တို့ကို သတ်မှတ်ထားသောကြောင့် "ဘာဝေစ–ဘူဓာတ်ဒ္ဒလည်း" ဟု ဘူဓာတ် ကိုသာ ယူမည်စိုးရကား ဘာဝေကို "ဘာဝတ္ထာ–ဘိဝေယျ" ဟု ဖွင့်သည်၊ "ဘာဝေအရ ဘူဓာတ်ကို မယူလင့်, ဘောအနက်ယူ" ဟူလို၊ ဆက်ဦးအုံ– ဘာဝတ္ထာ–ဘိဝေယျကို "ဘာဝတ္ထေ+အဘိဝေယျ" ဟု ခွဲ၊ "ဘောအနက်ကို + ဟောအပ် ဟောထိုက်သော" ဟူသော စကားကို အဖြောင့်ပြောရလျှင် "ဘောအနက်ဒ္ဒ" ဟု ပြောရမည်၊ ထိုဘောအနက်ဒ္ဒ ဏ ပစ္စည်းသက်ရာဝယ် "မည်သည့်ဓာတ်နောင် သက်" ဟု သုတ်ဒ္ဒ သတ်မှတ်ချက်မရှိသောကြောင့် "သဗ္ဗဓာတူဟိ" ဟု ထည့်၍ ဖွင့်နိုင်သည်၊ ဘာဝေစဒ္ဒ စသဒ္ဒါကား ရှေ့သုတ်မှ ဏ ကိုငင်သော အနုကမုနအနက်ရှိ၏။

ဝိဂြိုဟ်ဒ္ဒ ဣတိမထည့်ရ။ ။ကတ္တုသာဓန စသော ရှေ့ဖ–ပါးကို ဝိဂြိုဟ် ပြုရာ၌ "ပဝိသတိတိ" စသည်ဖြင့် ဣတိသဒ္ဒါထည့်၍ ဝိဂြိုဟ်ပြုရ၏၊ ဘာဝသာဓန

ဝိဂြိုဟ်ပြုရာ၌ကား "ပစ္စတော ပါကော,ပစနံပါကော" ဟု ဣတိမထည့်ဘဲ ပြုရသည်၊ ဘာ့ကြောင့် ထိုသို့ ကွဲပြားရပါလိမ့်မည်နည်းဟု စဉ်းစားဖွယ်ရှိ၏၊ သာဓန ၇-ပါးတွင် ကတ္တုစသော ရှေ့ခြောက်ပါးသည် သတ္တိအနက်တည်း၊ ဘာဝသာဓနကား ကြိယာအနက်တည်း၊ ထို့ကြောင့် ကတ္တုစသော သာဓန ၆-ပါး၌ သတ္တိအနက် ညွှန်ပြခြင်းငှာ ဣတိသဒ္ဒါ ထည့်ရသည်၊ သာဓန၌ကား ထိုကဲ့သို့ ညွှန်ပြစရာ သတ္တိနက် မပါသောကြောင့် ဣတိသဒ္ဒါ မထည့်ရ။

ဆက်ဦးအံ့ – ဝိဟ်ဂြိုဟ်ဟူသည် ပါစကောကဲ့သို့သော အနိပ္ဖန္နပုဒ်၏ အနက်ကို ဖွင့်ပြသော ဝါကျအတိုစား တစ်မျိုးတည်း၊ ထို့ကြောင့် "ပစတိ ဣတိ ပါစကော" ဟုရှိရာ၌ "ပစတိ" သာလျှင် ပါစကော၏ အနက်ပြ ဝိဂြိုဟ်တည်း၊ ဣတိကား ထို ပစတိအနက်၌ ပါဝင်လျက်ရှိသော ကတ္တုသတ္တိကို ညွှန်ပြသော (ဝိဂြိုဟ် ဝါကျတွင်းက မဟုတ်သော) နိပါတ်ပုဒ်တည်း၊ ထို့ကြောင့် ဣတိကို အနက်ကျနအောင် "ဣတိ-ဤသို့ ချက်တတ်သူ၏ အဖြစ်ဟူသော ကတ္တုသတ္တိ ကြောင့်" ဟုပေးရမည်၊ ကမ္မသာဓနစသည်၌ ဣတိ၏ ကျန်သောအနက်ကို နောက်မှပြအံ့။

[ဆောင်] သာဓနဝိဂြိုဟ်, ပြုကြလိုသော်, ထိုထိုသတ္တိ, ညွှန်လိုဘိ၍, ဣတိနိပါတ်, ရှေ့ခြောက်ရပ်၌ ထည့်အပ်လေတုံ၊ တစ်ဖုံဘာဝ, သာဓနဝယ်, ညွှန်ပြဖွယ်လျှင်း, သတ္တိကင်း၍, ယင်းနိပါတ, မပါရသည့်, မှတ်ကြနောင်လာ အချုပ်တည်း။

နိဒ္ဒေသဂါထာ ။ ။ ဣတိသဒ္ဒါ ထည့်ခြင်း မထည့်ခြင်း၌ ဝါဒတစ်မျိုးကား ဓာတ်၏အနက်သည် အကြောင်း, ပစ္စည်း၏အနက်သည် အကျိုး၊ ပါစကော၌ ပစဓာတ်၏ အနက်ဖြစ်သော ချက်ခြင်းကြိယာသည် အကြောင်း, ကျွေးပစ္စည်း၏ အနက်ဖြစ်သော ချက်တတ်သူစားဖိုသည် ဒြပ်သည် အကျိုး၊ ဤသို့ အကြောင်း အကျိုး ၂-ပါး ကွဲပြားကြောင်းကို သိစေခြင်းငှာ ကတ္တုစသော သာဓန ၆-ပါး၌ ဣတိသဒ္ဒါကို ထည့်၍ ဝိဂြိုဟ်ပြုရ၏၊ ဘာဝသာဓန၌ကား ဓာတ်နက်လည်း ကြိယာ, ပစ္စည်းအနက်လည်း ထိုကြိယာပင်ဖြစ်၍ အကြောင်းအကျိုး မကွဲပြားသော ကြောင့် ဣတိထည့်ဖွယ် မလိုရကား ဣတိမထည့်ဘဲ ဝိဂြိုဟ်ပြုရသည်ဟု ဆို၏၊ သို့သော် "ဣတိ- ထိုသို့ ချက်တတ်သည်၏ အဖြစ်တည်းဟူသော သတ္တိကြောင့်" ဟု ဣတိသဒ္ဒါက သတ္တိကိုသာညွှန်ပြ၍ ချက်ခြင်းကြိယာနှင့် ချက်တတ်သူဒြပ်ကို မပြချေ၊ ထို့ကြောင့် ထိုဝါဒကို စဉ်းစားသင့်၏။

တစ်နည်း။ ။ ဝိဂြိုဟ်ဝါကျ-ဖြစ်ခြင်း၏ အကြောင်းကို ဗျုပ္ပတ္တိနိမိတ် ဟု ခေါ်၏၊ ပါစကော၌ ချက်စွမ်းနိုင်သော ကတ္တုသတ္တိသည် ပစတိဟူသော ဝိဂြိုဟ် ဝါကျ ဖြစ်ခြင်းအကြောင်း (ဗျုပ္ပတ္တိ နိမိတ်) တည်း၊ ထိုဗျုပ္ပတ္တိနိမိတ်ကို ငဲ့၍ ကတ္တုစသော သာဓနတို့၌ ဣတိသဒ္ဒါ ထည့်ရသည်ဟုလည်း ဆိုသေး၏၊ သို့သော် ပါစကော၌ ချက်ခြင်းကြိယာသည် ပစနံဟူသော - ဝိဂြိုဟ်၏အကြောင်း ဗျုပ္ပတ္တိ

ကွိစ ၅၃၀။ သဗ္ဗတေတူဟိ ကွိ ပစ္စယော ဟောတိ၊ သမ္ဘဝတိ–ကောင်းစွာ ဖြစ်တတ်၏၊ ဣတိ,သမ္ဘူ – သမ္ဘူ မည်၏၊ ဝိသေသေန–အထူးအားဖြင့် ဘဝတိ–၏၊ ဣတိ, ဝိဘူ၊ ဘုဧေန–ကောက်ကွေ့သဖြင့်၊ ဂစ္ဆတိ–သွားတတ်၏၊ ဣတိ ဘုဧေါ (ရေမြေ)၊ သံ (အတ္တာနံ)–မိမိကို၊ ခနတိ–တူးတတ်၏၊ ဝါ–တစ်နည်း၊ သံ (သုဋ္ဌု)–ကောင်းစွာ၊ ခနတိ–တူးတတ်၏၊ ဣတိ သခေါ (ခရုသင်း)။ (၅၈၅)

နိမိတ်တည်း၊ ဤသို့ ဘာဝသာဓနဒ္ဒလည်း ဗျုတ္တိနိမိတ် ရကောင်းသောကြောင့် ဤဝါဒကိုလည်း စဉ်းစားကြပါလေ။

ပုံစံများ ။ "ပစ္စတေ ပစနံ ဝါပါကော" ၌ ပစ္စတေသည် အာချာတ်ပုဒ်ဖြင့် ပစနံကား ကိတ်ပုဒ်ဖြင့် ပါကောကို ဝိဂြိုဟ်ပြုခြင်းတည်း၊ နောက်၌လည်း ဤသို့ ဝိဂြိုဟ် ၂–မျိုး ပြထားသည်ကို သိပါ၊ ပါကောရပ်တွက်ပုံကို အခြေပြု၍ပြထားပြီ၊ စာဂေါကို "စဧ=စာဂေ" ဟုဆို၊ ဓာတ်မှည့်, ဓာတွန်ချေ ဏာပစ္စည်း စသည့်, ဝုဒ္ဓိပြု၊ ကဂါစဧာနံဖြင့် ဧ်ကို ဂပြု, နာမ်ငဲ့စသည် စီရင်။ ["စဧနံ" ဟု စာပျက်တတ်၏၊ စဧဓာတ် ယုပစ္စည်းဖြစ်၍ "စဧနံ" ဟုသာရှိရမည်၊] ယာဂေါကို "ယဧ+ဒေဝဟူဧ သင်္ဂီတိကရဏေသု" ဟု ဆို၍ စာဂေါနည်းတူတွက်၊ ယောဂေါကို "ယုဧ=ယောဂေ" ဟု ဆို၍ နည်းတူတွက်၊ ဉကို သြဝုဒ္ဓိပြုရခြင်းသာ ထူးသည်၊ [ယုဧဓာတ်သည် ဥသာဟ (အားထုတ်ခြင်း) အနက်ကို ဟောရာ၌ ရုဓာဒိဖြစ်၍ "ယုဥနံယောဂေါ" ဟု ပြု၊ အာချာတ်ပုဒ်ဖြင့်ကား "ယုဥတေ ယောဂေါ" ဟု ပြု၊ ယှဉ်ခြင်း အနက်ကို ဟောရာ၌ ဒိဝါဒိတည်း၊ "သတ္တ သဗ္ဗတ္ထ ယုဥ္ဇန္တိ" စသည်ကိုထောက်၊ ထို့ကြောင့် "ယုဥနံ ယောဂေါ, ယုဥတေ (ယှဉ်ခြင်း) ယောဂေါ" ဟု ပြု၊] ဘာဂေါကို "ဘဧ=ဝိဘာဂေ (ဝေဖန်ခြင်း)" ဟု ဆို၍ နည်းတူတွက်၊ ပရိဒါဟောကို ပရိပုဗ္ဗဒဟတည်း, ပရိနောင် သိသက်ချေ၊ "ဒဟ=ဒါဟော" စသည် ဆို၍ "ပရိ+ဒါဟ" ဟု ဖြစ်သောအခါ ကမ္မဓာရဲ့ သမာသ်စပ်, နာမ်ငဲ့ စသည်စီရင်၊ ဤသုတ်၌လည်း အလားတူရပ်တွေ များစွာရှိလေသည်။

ကွိစ ၅၃၀။ ။ စသဒ္ဒါသည် "ရှေ့သုတ်လာ ဏ ပစ္စည်းသာ အလုံးစုံသော ဓာတ်နောင် သက်သည်မဟုတ်သေး, ဤ'ကွိပစ္စည်းလည်း အလုံးစုံသော ဓာတ်နောင် သက်သည်" ဟု အလုံးစုံဓာတ်နောင် သက်ခြင်းကို ပေါင်းသော သမ္ပိဏ္ဍနဟုလည်းကောင်း, စကားချောမောရုံ ထည့်အပ်သော ဝါစာသိလိ၌ ဟုလည်းကောင်း နျာသဖွင့်၏၊ ထိုတွင် ပထမနည်းသည် ကလာပ်နှင့်လျော်၏၊ ကလာပ်၌ "အာတော မန် ကွံနိ ဗွနိဗ္ဗိစ=အကာရန္တနောင် မန်, ကွနိပ်, ဝနိပ်, ဝိစ်ပစ္စည်း သက်၊ "အညေတျာပိ ဒီဃဿ=အခြားဓာတ်တို့ နောင်လည်း မန်စသော ပစ္စည်းတို့ကို တွေ့အပ်ကုန်၏" ဟု ဆိုပြန်၏၊ ထိုသုတ်ဖြင့် "အလုံးစုံ

သော ဓာတ်နောင် မန်စသော ပစ္စည်းသက်" ဟု ဆိုရာရောက်၏၊ ထို ၂-သုတ်၏ နောက်၌ "ကွိပ်စ" ဟု စသဒ္ဒါနှင့်တကွ သုတ်တည်း၏၊ ထို စသဒ္ဒါဖြင့် ရှေ့၂-သုတ်၌ပြခဲ့သော အာကာရန္တ ဓာတ်နှင့် အခြားဓာတ်အားလုံးကိုပင် ပေါင်းသည်ဟု ယူသင့်၏၊ ထို့ကြောင့် နှာသ ပထမနည်းသည် ကလာပ်သုတ်နှင့် လျော်ပေသည်။

ပုံစံများ။ ။ သမ္ဗုကို သံပုဗ္ဗ ဘူတည်, သနောင် သိသက်ချေ၊ "ဘူ=သတ္တာယံ"_ အနက်၌ _ဓာတ်မှည့်, ကွိသက်၊ ကွိလောပေါစဖြင့် ကွိချေ၊ ကမ္မဓာရဲ့ စသည် သမာသ်စီရင်၊ နိုဂ္ဂဟိတ်ကို ဝဏ္ဏပြု၊နာမ်ဇဲ့စသည်၊ [ဥပသာရရှေ့ရှိသမ္ဗု ဤသို့ချည်း သမာသ် အစီအရင် (ရှုအလို) ဝင်ပါစေ၊] ဝိသဒ္ဒါ ပပဒ ဘူတည်၍ ဝိဘူကိုတွက်၊ ဘုဇေါ၌ ဘုဇကို "ကုဋ္ဌိလီဘဝန်=နဂိုက မကောက်သော်လည်း သွားသည့်အခါ အကောက်အကွေ့ဖြစ်လျက်" ဟု ထောမနိမိ ဖွင့်၏၊ ထို့ကြောင့် "ဘုဇေန-ကောက်ကွေ့သဖြင့်" ဟု ပေးရသည်၊ ဘုဇသဒ္ဒါပပဒ ဂမုတည်, ဘုဇနောင် နှာသက်,ဇနပြု၊ ဂမု=ဂတိမှိအနက်၌ ဓာတ်မှည့်, ဓာတွန်ချေ၊ ဤသုတ်ဖြင့် ကွိဘ ်၊ ဓာတွန္တ သလောပေါ ကွိမှိသုတ်ဖြင့် ဓာတွန် (မ်)ကို ချေ၊ (ဘုဇေန+ဂ)၊ တတိယာ တပ္ပုရိသ်စီရင်၊ နှာဝိဘတ်ချေ, ပကတိပြု, နာမ်ဇဲ့စသည်၊ သခေါ်၌ သံသဒ္ဒါသည် မိမိဟူသောအနက် သုဒ္ဒါသဒ္ဒါ၏အနက် ၂-မျိုးဟောဟု ယူဆ၍ သံပုဒ်ကို အတ္တာနံဟုလည်းကောင်း သုဒ္ဒါဟုလည်းကောင်းဖွင့်၏၊ သံသဒ္ဒါပပဒ ခနုတည်, သံနောင် သိသက်ချေ၊ "ခနု=အဝဒါရဏေ" ဆို၍ ဘုဇဂေါနည်းမှီးတွက်၊ ကမ္မဓာရည်း သမာသ်ဖြစ်ခြင်းသာ ထူးသည်။

အနုပပဒနောင်လည်းသက် ။ ။ သမ္ဗုစသည်ဖြင့် ဓာတ်၏ အနိုးပုဒ် (ဥပပဒ) ရှိသော ပုံစံများကိုသာ ထုတ်ပြသော်လည်း သက္ကတဘာသာကား ဂိရဓာတ်ဖြင့် "ဂီ=မျိုတတ်သူ" ဓူသဓာတ်ဖြင့် "ဓူ= ညှဉ်းဆဲတတ်သူ" စသည်ဖြင့် ဥပပဒမရှိသော ပုံစံများကိုလည်း ပြ၏၊ ["ဥပပဒ သတိ အသတိစ သဗ္ဗဓာတူဟိ ကွိပ်ပစ္စယော ဘဝတိ"_သာရသွတ။]

အခြားသာဓန ။ "သာဓနအားဖြင့် ကတ္တုသာဓနဒ္ဒ သက်" ဟု ရှုဒ္ဒဆိုသော်လည်း "ဘတ္တံ ဂဏ္ဏန္တီ ဇေတ္ထာတိ ဘတ္တဂ္ဂံ၊ ဇေတ္ထ-ဤဆွမ်းစား ဇရပ်၌၊ ဘတ္တံ-ကို၊ ဂဏ္ဏန္တီ၊ ဣတိ, ဘတ္တဂ္ဂ-မည်၏" ဟု အဓိကရဏ အနက်၌လည်း သက်နိုင်သည်။ ဘတ္တသဒ္ဒါပပဒ ဂဟဓာတ် ကွိပစ္စည်း၊ သလာကဂ္ဂ-စာရေးတံယူရာ အရပ်၊ ဒါနဂ္ဂ-လှူဖွယ်ကိုယူရာ အလှူတင်းကုပ်၊ (အလှူမဏ္ဍပ်) စသည်၊ [ဒါနံ အဂ္ဂိယတိ နိသဒ္ဒီယတိ ဇေတ္ထာတိ ဒါနဂ္ဂ=အလှူဝတ္ထုကို စွန့်လွှတ်အပ်ရာ အလှူတင်းကုပ်" ဟု ပြုမှု ဤသုတ်နှင့်မဆိုင်၊ ဒါနသဒ္ဒါပပဒ- အဂ္ဂဓာတ် ဏ ပစ္စည်းဖြင့် ပြီးသည်။]

ရောဒီဟိရမ္မော ၄၃၁။ ရေ ဣတ္ထေဝမာဒီဟိ–ရေ ဤသို့ အစရှိကုန်သော၊ **ဘတူဟိ** ရမ္မပစ္စယော ဟောတိ၊ တေန–ထိုသဘောဖြင့်၊ ရေတိ–ထင်ရှားရှိ၏၊ ဣတိ–ထို့ကြောင့်၊ ရမ္မော– ဝမ္မမည်၏၊ တံ–ထိုအမှုကို၊ ကရိယတေ–ပြုအပ်၏၊ ဣတိ, ကမ္မံ–ကမ္မ မည်၏။ (၅၉၀)

တသိလာဒီသု ဏိတ္ဌာဝိစ ၅၃၂။ သမ္ဘေဟိ ဘတူဟိ, တသိလာဒီသု– တသိလ အစရှိကုန်သော၊ အဏ္ဍေသု–အနက်တို့၌၊ ဏိတုအာဝိ ဣတိ–ဏိ, တု, အာဝိ ဟူကုန်သော၊ ဧတေ ပစ္စယာ ဟောန္တိ၊ ယသ ရညော–အကြင်မင်း၏၊ ဝိယံ–ချစ်အပ်သူကို၊ ပသံသိတုံ–ချီးမွမ်းခြင်းငှာ၊ သီလံ–ပင်ကို

၅၃၁။ အခြားသာဓနဒ္ဒ-ရမ္ဘသက်။ ။ ဤရမ္ဘပစ္စည်းသည် ကိတအမည်ရသော ပစ္စည်းတို့တွင် ပါဝင်၍ "ကတ္တာရိ ကိတ်" နှင့်အညီ ကတ္တားအနက်၌သာ သက်ရ၊ သည်ဟု ထင်ဖွယ်ရှိသော်လည်း ကမ္မံပုဒ်ကို ဝိဂြိုဟ်ပြုသောအခါ ကမ္မသာဓန ဝိဂြိုဟ်ပြုပုံကို ထောက်၍ ကတ္တုသာဓနမှတစ်ပါး အခြားသာဓနများလည်း သက်နိုင်၏၊ "ကတ္တာရိ ကိတ်" ဟု သတ်မှတ်ချက်ကား မမြဲဟု မှတ်၊ ထို့ကြောင့် "ဝရတိ တေန" ဟု ကရဏသာဓ ဝိဂြိုဟ်နှင့် "ကရိယတိ" ဟု ကမ္မသာဓန ဝိဂြိုဟ်ကို ဝုတ္တိဆရာကိုယ်တိုင် မိန့်ဆိုလေသည်။

ဝရတိ ။ ။ "ဝရတိ တေန" ဟူသော ဝိဂြိုဟ်ဖြင့် ပရမတ္ထတရားတို့၏ သဘောလက္ခဏာကို ပြ၏၊ ဖဿသည် ဖုသနသဘော ရှိ၏၊ ထို ဖုသနသဘောကြောင့် ဖဿမည်သော တရားသည် ထင်ရှားရှိရ၏၊ ထို့ကြောင့် "တေန–ထိုဖုသန စသော သဘောဖြင့်၊ တဗ္ဗန္တော–ထိုသဘောရှိသောတရားသည်၊ ဝရတိ–ထင်ရှားရှိ၏၊ ဣတိ=ထိုသို့ ထင်ရှားရှိကြောင်း၏ အဖြစ်ဟူသော ကရဏသတ္တိကြောင့်၊ သော–ထိုဖုသန စသော သဘောသည်၊ ဝမ္မော–ဝမ္မမည်၏၊ ["ဝရတိ" ဟူရာဝယ် ရူပသိဒ္ဓိ သိဟိုင်မှ၌ " ဝရ ဏှံ" ဟု ဗဟုဝုစ်ရှိ၏၊ ဝမ္မသဒ္ဒါ၏ အခြားဝိဂြိုဟ်များကို ရှုမှာရှု။]

အာဒိဖြင့် ယူဖွယ်။ ။ ဝရာဒိ၌ အာဒိဖြင့် ရကာရန္တ ချင်းတူသော "ကရ, ဝရ, စရ" စာတမ် စသည်ကို ယူ၊ "ကရိယတေ–၏၊ ဣတိ–ထို့သို့ ပြုအပ်သည်၏ အဖြစ်ဟူသော ကမ္မသတ္တိကြောင့်" ဟုပေး၊ ဝရိယတေ အနေနာတိ ဝမ္မံ=မြှား စသည်ကို တားဆီးအပ်ကြောင်းဖြစ်သော စစ်အဝတ်တန်ဆာ၊ "သရံ ဝါရေ တိတိ ဝမ္မံ=မြှားကို တားဆီးတတ်သော စစ်ဝတ်တန်ဆာ" ဟု ကတ္တုသာဓနလည်း ပြုကြ၏၊ စရိယတေ–ခွေးတို့သည် စားအပ်၏၊ ဣတိ, စမ္မံ (သားရေ)၊ "ဝရ=ဝါရဏော (တားမြစ်, ဆီးတားခြင်း)၊ စရ–ဘက္ခဏော (စားခြင်း)" ဟု စာတမ်နက်ဆို၊ ရုပ်ကို အခြေပြု၍ ဝမ္မောတွက်ပုံ နည်းမှီး၍တွက်။

အလေ့သည်၊ အတ္တို-ရှိ၏၊ ဣတိ-ကြောင့်၊ သောရာစာ-ထိုမင်းသည်၊ ဝိယပသံသီ-ဝိယပသံသီ မည်သည်၊ ဟောတိ၊ ယသ သုဂ္ဂလသ-အကြင်ပုဂ္ဂိုလ်၏၊ ဒြဟွံ-မြတ်သောအကျင့်ကို၊ စရိတုံ-ကျင့်ခြင်းငှာ၊ သီလံ, အတ္တို ဣတိ၊ သော ပုဂ္ဂလော, ဒြဟွစာရီ-ဒြဟွစာရီမည်သည်၊ ဟောတိ၊ ယသ ရညော ၏၊ ပသယှ-လွမ်းမိုး၍၊

၅၃၂။ **တသ်ိလာဒီသု ။** ။ တသ်ိလာဒီသုဒ္ဒ် အာဒိဖြင့် တဒ္ဒမ္မ-တသ်ာဓု ကာရိတာတို့ကိုယူ၊ ထိုတွင် တစ်ဦးတစ်ယောက်၏ ပင်ကို အလေ့အလာ ဝါသနာသည် သီလမည်၏၊ တစ်မျိုးလုံး တစ်ဆွေလုံး တစ်သာသနာလုံး စသည်ဖြင့် အများ၏ ထုံးစံ ဓမ္မတာသဘောသည် ဓမ္မမည်၏၊ ["သေ ဓမ္မော သနန္တနော" ၌ ကဲ့သို့ ဤဓမ္မသဒ္ဒါလည်း အစဉ်အဆက်မှလာခဲ့သော ထုံးစံဓမ္မတာကို ဟော၏၊] ဆိုင်ရာအမှုဒ္ဒ် ၁ရုတစိုက် လေးလေးစားစား ပြုခြင်းသည် "တသ်ာဓု ကာရိတာ" မည်၏၊ [သ ၃-ကောင်းစွာ၊ ဝါ-လေးလေးစားစား၊ ကာရိတာ-ပြုတတ်သူ၏ အဖြစ်၊] တသဒ္ဒါသည် ပသံသီ၌ ပဝုတ္တသံသဒေတ်၏ အနက်ကိုလည်းကောင်း စာရီ၌ စရဒေတ်၏ အနက်ကိုလည်းကောင်း ညွှန်ပြခြင်း နိဒဿနအနက်ရှိ၏၊ ထိုချီးမွမ်းခြင်း, ထိုကျင့်ခြင်း စသည်ဖြင့် ထိုထို ဓာတ်နက်ကိုစွဲလေ၊ သီလ ဓမ္မတို့နှင့် သမာသ်တွဲရာ ဝယ် အရတူသောကြောင့် တုလျှာဓိကရဏ (ကမ္မဓာရဲ) သမာသ်တွဲ၍, 'သာဓု ကာရိတာနှင့် တွဲရာ၌ အရမတူသောကြောင့် ဘိန္နာဓိကရဏ (သဏ္ဌာမီတပုရိသ်) သမာသ်တွဲရမည်၊ အကျယ်ကို ရူပါသာဒီကာ၌ ပြထား၏။

အဒ္ဓကထာ ဋီကာ အဆို ။ ။ ဘိက္ခဏာသီလတာဂုဏယုတ္တောပိဟိ ဘိက္ခု၊ ဘိက္ခဏာ ဓမ္မတာဂုဏယုတ္တောပိ၊ ဘိက္ခဏော သာဓုကာရိတာဂုဏ ယုတ္တောပိတိ သဒ္ဒဝိဒူ မည ဇ္ဈီ၊ မူလပံ, မူလပရိယာယဒ္ဒ။ [ဤ၌ "အလေ့, ထုံးစံ ဓမ္မတာ, လေးလေးစားစားပြုခြင်း" ဟူသည် ဂုဏ် (ဝိသေသန-ထူးခြားချက်) ဖြစ်သောကြောင့် သီလတာဂုဏ-စသည်ဖြင့် ဂုဏပုဒ်ကို ထည့်၍ ဖွင့်ပြသည်၊] သီလံ နာမ ပကတိ သဘာဝေါ၊ ဣဓ ပနာဓိဒ္ဓာနံ (သီလမည်သည် မပြုမပြင် ပင်ကိုသဘောတည်း။ [နဂိုကပင် ပါလာသော ဝါသနာအလေ့ကို "သီလ"ဟု ဆိုလိုသည်၊] ဤ ဘိက္ခုအနက်ကား ထိုကဲ့သို့ ပကတိသဘောဟူသော သီလမျိုး မရှိနိုင်ရကား ဆွမ်းခံစား မည်ဟု ဆောက်တည်ထားခြင်းကို သီလဟု မှတ်၊ ဓမ္မောတိဝတံ (ထိုဆောက်တည် ထားသည့်အတိုင်း ကျင့်ခြင်းသည် ဓမ္မမည်၏၊) အပရေပန သီလံနာမ ဝတသမာဒါနံ (ယခုကာလ သီလဆောက်တည်သကဲ့သို့ အကျင့်တစ်စုံ-တစ်ခုကို ဆောက်တည်ခြင်း သည် သီလမည်၏၊) ဓမ္မော ပန ပဝေဏိယာ-အာဂတ-စာရိတ္တံ (ရှေးအစဉ်အဆက် လာခဲ့သော အကျင့်ထုံးစံသည် ဓမ္မမည်၏၊) သာဓုကာရိတာ သက္ကစ္စကာရိတာ အာဒရကြိယာ (လေးလေးစားစားပြုခြင်း) တိ ဝဏ္ဏေန္တိ-ဋီကာ။

ပဝတ္ထိတဲ့-ပြုခြင်းငှာ၊ ဝါ-ဆိုခြင်းငှာ၊ သီလဲ အတ္တိ ဣတိ သောရာစာ, ပဿယ္ယ ပဝတ္ထာ-မည်၏၊ ယဿ သမဏဿ-အကြင်ရဟန်း၏၊ ဘယံ-ဘေးကို၊ ဒဿီတဲ့-မြင်ခြင်းငှာ၊ သီလဲ အတ္တိ၊ ဣတိ သော သမဏော, ဘယဒဿာဝီ-မည်၏၊ ဣဒေ ဝမာဒီ-တည်း။ (၅၉)

သဏ္ဌာတဲ ဆိုပုံ။ ။ သီလဲ သဘာဝေါ ဖလနိရပေက္ခာ ပဝတ္ထိ၊ (မည်သည့် အကျိုးကိုမျှ မမျှော်ဘဲ မိမိမှာပါလာသော ဝါသနာစရိုက်သဘောသည် သီလမည်၏၊ "သီလံပကတိ" ဟူသည်နှင့်သဘောတူပင်) ဓမ္မော သတ္ထုဝိဟိတာစာရော (မည်သို့ကျင့်ရမည်ဟု ကျမ်းဂန်၌ ညွှန်ပြအပ်သော အကျင့်စာရိတ္တသည် ဓမ္မမည်၏၊ ပဝေဏိယာ အာဂတစာရိတ္တနှင့်လည်းကောင်း, သတာစာရောနှင့်လည်းကောင်း သဘောတူပင်၊) တဿာဓိကာရိတာ၌ကား, စကားအသုံးအနှုန်းပင် မကွဲကြ၊ လောက၌လည်း. တစ်ယောက်အတွက် ထူးခြားချက်ရှိလျှင် "သူ့အလေ့ပဲ, သူ့ဝါသနာပဲ, သူ့သဘောအတိုင်းပဲ" ဟု သီလအနက်ကို အသုံးပြုကြ၏၊ အများနှင့် ဆိုင်လာလျှင်ကား "ဒီဟာ သူတို့ရဲ့ ထုံးစံပဲ, ဒီဟာ အားလုံး ဓမ္မတာပဲ" စသည်ဖြင့် ဓမ္မအနက်ကို အသုံးပြုကြသည်။

ဝိယံ၊လေ၊ဝိယပသံသီ ။ ။ တချို့က "ယဿရညော-အကြင် မင်းအား" ဟု သမ္ဗန္ဓဒါန်အနက်ပေးကြ၏၊ ယဿကို သီလ၌ စာစပ်ရမည်ဖြစ်၍ "အကြင်သူ၏+အလေ့" ဟု သမ္ဗန်အနက်သာ သင့်သည်၊ သီလ၏ နေရာ၌ ဓမ္မောထည့်၍ "ပိယံပသံသီတဲ့ ဓမ္မော ယဿ" ဟုလည်းကောင်း, သာဓုကာရိတာထည့်၍ "ပိယပသံသနေ (ချစ်အပ်သူကို ချီးမွမ်းခြင်း၌) သာဓုကာရိတာ ယဿ" ဟုလည်း ကောင်း, ဝိဂြိုဟ်ပြုနိုင်၏။

နေရာတိုင်းမှာ ၃-နက်မရ။ ။ ချစ်သူကို ချီးမွမ်းခြင်းသည် ထိုရှင်ဘုရင်၏ အလေ့အလာ ဝါသနာဖြစ်မှ တဿီလအနက် ရသင့်၏၊ ထို ပိယပသံသန သဘောသည် ထိုရှင်ဘုရင်၏ ဘိုးဘေးအစဉ်အဆက်မှလာသော ထုံးစံဖြစ်မှ တဒ္ဓမ္မအနက် ရသင့်၏၊ ထို ပိယပသံသနအမှု၌ လေးလေးစားစား တာဝန်တစ်ခု အနေထား၍ ပြုမှသာ တဿာဓုကာရိတာအနက် ရသင့်၏၊ ဤစကားအရ တဿီလဖြစ်တိုင်း, တဒ္ဓမ္မ တဿာဓုကာရိတာ မဖြစ်၊ တဒ္ဓမ္မဖြစ်တိုင်းလည်း တဿီလတဒ္ဓမ္မမဖြစ်၊ တချို့ပါဠိ၌ တစ်နက်သာ, တချို့ပါဠိ၌ ၂-နက်သာ, တချို့ပါဠိ၌ ၃-နက်လုံး ရနိုင်ကြောင်းကို သိပါ။

ဗြဟ္မာ၊လေ၊ဗြဟ္မစာရီ။ ။ "စရိတုံ သီလံ" ဟု တုံပစ္စယန္တဖြင့် ဥာဏက, "စရတိ သီလေန, ဓမ္မေန, သာဓုကာရိတာယ" ဟု သီလစသည်ကို ဝိသေသန ထား၍ စရတိစသော အာဓာရတ်ပုဒ်ဖြင့်လည်းကောင်း, "စရဏသီလော, စရဏဓမ္မော" ဟု သမာသ်တွဲ၍လည်းကောင်း "စရဏော+သာဓုကာရီ" ဟု ဝါကျခွဲ၍ လည်းကောင်း ဝိဂြိုဟ်ပြုနိုင်၏၊ မှန်၏ – ဝိဂြိုဟ်ဟူသည် နိပ္ပဒ္ဒပုဒ်၏ အနက်ကို

ဖွင့်ပြသော ဝါကျတစ်မျိုးသာတည်း၊ ထို့ကြောင့် နိပ္ပန္နဓာတ်ကို သိဖို့ရန် လျှော်ကန်အောင် ဝါကျလုပ်၍ ဖွင့်ပြခြင်းကို ဝိဂြိုဟ်ဟုပင်ဆိုရသည်၊ ရုပ်တွက်ရာ၌မူ ဝိဂြိုဟ်ရှိတိုင်း လိုက်၍ မတွက်ရ၊ "ဗြဟ္မသဒ္ဒူပပဒ စရတည်" စသည်ဖြင့် ဆို၍ တွက်ရသည်၊ ဤပါဠိကို နှုတ်တက်ကျက်ထားသင့်၏-

"ဗြဟ္မံ စရိတုံ သီလံ-ဓမ္မောဝါ-သာဓုကာရိတာဝါ ယဿ, ဗြဟ္မံဝါ စရတိ သီလေန-ဓမ္မေနဝါ-သာဓုကာရိတာယဝါ, ဗြဟ္မံဝါ စရဏသီလော- စရဏ ဓမ္မောဝါ-စရဏော သာဓုကာရိတာဝါ ဗြဟ္မစာရီ"

ဝိဂြိုဟ် ၉-မျိုး။ ။ ဤပါဠိ၌ "၁- ဗြဟ္မံ စရိတုံ သီလံ ယဿာတိ ဗြဟ္မစာရီ၊ ၂-ဗြဟ္မံ စရိတုံ ဓမ္မော ယဿာတိ, ၃-ဗြဟ္မံ စရိတုံ သာဓုကာရိတာ ယဿ, ၄- ဗြဟ္မံ စရတိ သီလေန, ၅- ဗြဟ္မံ စရတိ ဓမ္မေန, ၆-ဗြဟ္မံ စရတိ သာဓုကာရိတာယ, ၇-ဗြဟ္မံ စရဏသီလော, ၈-ဗြဟ္မံ စရဏဓမ္မော, ၉-ဗြဟ္မသဒ္ဒ စရဏော သာဓုကာရိတိ ဗြဟ္မစာရီ" ဟု ၉-ဝိဂြိုဟ်ပြု၊ ယဿ-အကြင်သူ၏၊ ဗြဟ္မံ-ကို၊ စရိတုံ-ဌာ၊ သီလံ-အလေ့သည်၊ ဓမ္မော-သဘောတံတွေးဓမ္မတာသည်၊ သာဓုကာရိတာ-ကောင်းစွာ ပြုတတ်သူ၏ အဖြစ်သည်၊ အတ္ထိ-ရှိ၏၊ ယော-အကြင်သူသည်၊ ဗြဟ္မံ-ကို၊ သီလေန-အလေ့အားဖြင့်၊ ဓမ္မေန-သဘောတံထွေ ဓမ္မတာအားဖြင့်၊ သာဓုကာရိတာယ-ကောင်းစွာပြုခြင်းရှိသူ၏ အဖြစ်ဖြင့်၊ စရတိ-ကျင့်တတ်၏၊ ယော-သည်၊ ဗြဟ္မံ-ကို၊ စရဏသီလော-ကျင့်ခြင်းအလေ့ရှိ၏၊ စရဏဓမ္မော-၏၊ ဗြဟ္မသဒ္ဒ-ကို၊ စရဏော-ကျင့်ခြင်း၌၊ သာဓုကာရီ-ကောင်းစွာ ပြုတတ်၏၊ ဣတိ-ထို့ကြောင့်၊ သော-ထိုသူသည်၊ ဗြဟ္မစာရီ-မည်၏၊ ဤသို့ အနက်ပေး၊ ပိယပသံသီ စသည်၌ ဤနည်းအတိုင်းပင်။

ပသယှ ပဝတ္တော။ ။ "ပဗုဇ္ဇ ဝတု=ဝတ္တနေ၊ ဝစ=ဝိယတ္တိယံ ဝါစာယံ" ဟု ရူပသိဒ္ဓိ၌ ၂-နက်ဖွင့်သောကြောင့် "ပဝတ္တိတုံ-ဖြစ်ခြင်းငှာ, ဆိုခြင်းငှာ" ဟု ၂-နက်ပေးရသည်၊ တုပစ္စည်းသက်ရာ ပုံစံတည်း၊ ဘယဒဿာဝီကား အာဝီပစ္စည်း သက်ရာပုံစံတည်း။

ရုပ်တွက်။ ။ ပဗုဇ္ဇ သံသတည်, ပနောင် သီသက်, ဒျေ "သံသ=ပသံသနေ" အနက်၌ ဓာတ်မှည့်, ဓာတွန်ဒျေ, ဤသုတ်ဖြင့် ဏီပစ္စည်းသက်, ကာရိတ်မှည့်, ဏ်အနုဗန်ဒျေ, (ပ+သံသီ)၊ ကမ္မဓာရည်း သမာသ်စီရင်၊ နာမ်ဒဲ့ စသည်၊ ထို့နောက်မှ "ပိယံ+ပသံသီ, ပိယပသံသီ" ဟု ဒုတိယာတပ္ပုရိသ်ရိုးရိုးတွဲစပ်ပါ၊ ပိယသဒ္ဒူပပဒ, ပဗုဇ္ဇသံသတည်၍ တွက်ခြင်းကား အလွယ်တကူတွက်ခြင်းသာတည်း၊ ၂-ပုဒ် ၃-ပုဒ် စပ်နေသမျှ၌ သမာသ်ပုဒ်ဟုချည်း မှတ်၍ သမာသ်အစီအရင် ဝင်စေရမည်၊ ဗြဟ္မသဒ္ဒူပပဒတည်၍ ဗြဟ္မစာရီကိုလည်းတွက်။

ပဝတ္တာ၌ ပဗုဒ္ဓဝတုတည်၍ အခြေပြုကြည့်တွက်၊ "ပ+ဝတ္တု" ဖြစ်သည့် အခါ သမာသ်စပ်ရဦးမည်ကိုကား သတိပြု၊ ပဗုဒ္ဓ ဝစတည်လျှင် "ပ+ဝစ်+တု" ဖြစ်သည့်အခါ ဘုဇာဒိနမဇ္ဇော နော ဒ္ဒိစ သုတ်ဖြင့် ဓာတွန်ချေ, တဒ္ဓေဟော်လာ၊ ထို့နောက် "ပသယ္ယ+ပဝတ္တာ ပသယ္ယပဝတ္တာ" ဟု ကပ်မှုဓာရဲတွဲ၊ ဘယသဒ္ဒူပပဒ ဒီသတည်, ဘယနောင် အံသက်, "ဒီသ=ပေက္ခဏော" အနက်၌ ဓာတ်မှည့်, ဓာတွန်ချေ၊ အာဝီသက်, ကွစ်ဓာတုဖြင့် ဒီသ်ကို ဒဿ်ပြု၊ (ဘယံ+ဒဿာဝီ)၊ ဒုတိယာ တပ္ပုရိသ် သမာသ်စီရင်၊ ဘယ ဟု ပကတိပြု, နာမ်ငဲ့စသည် အလားတူ ရုပ်များကို ရူပသိဒ္ဓိဘာသာဋီကာမှာရှု။

ကတ္တုသာဓနေ သွင်း ။ ။ ကစ္စည်းသုတ်၌ "တသီလာဒီသု ကိတ္ဘာဝိစ= တသီလ စသော အနက်တို့၌ ကိတု အာဝိပစ္စည်းသက်" ဟု ဆိုထား၏၊ ကတ္တား အနက် ဘောက်အနက် စသည်ဖြင့် သာဓနအနက် မပါ၊ ကိတ်ပစ္စည်းမှန်လျှင် သာဓနတစ်ပါးပါးကို ဟောရမည်သာတည်း၊ ထို့ကြောင့် ကိစသောပစ္စည်းများသည် (၁) ကိတ်ပစ္စည်း မဟုတ်သလော၊ (၂) ကိတ်ပစ္စည်း ဟုတ်လျှင် အဘယ်သာဓနနှင့် သွင်းမည်နည်း၊ ဤသို့ မေးဖွယ်ရှိ၏–အဖြေကား–ကိစသော ပစ္စည်းများသည် ဓာတ်နောင် သက်ရသောကြောင့် ကိတ်ပစ္စည်းတွင် ပါဝင်သော ကိတ်ပစ္စည်းများ အမှန်ပင်ဖြစ်ကြ၏၊ ချီးမွမ်းခြင်းအလေ့, သဘော, ချီးမွမ်းမှု၌ ကောင်းစွာပြုခြင်း ရှိသူဟူသည် "ချီးမွမ်းတတ်သူ" ပင်ဖြစ်ရကား ကတ္တားသဘော သက်ရောက်၏၊ ဤသို့ ကတ္တားအနက်ဖြစ်သင့်သောကြောင့် "ကိစသောပစ္စည်းများကို ကတ္တုသာဓန အနက်၌သက်" ဟု မှတ်ယူရမည်၊ ထို့ကြောင့် "စရတိ သီလေန" စသည်ဖြင့် ကတ္တုသာဓနဝိဂြိဟ် တစ်နည်း ဆို၍–ရှု၌လည်း "ကတ္တရိ" ဟု ထည့်၍ ဝုတ္တိဖွင့်သည်။

သတ္တသာဓနမုတ္တေပိ, တသီလာဒီသု ပစ္စယေ၊
ဓာတုတော ပစ္စယတ္ထတ္တာ, ကတ္တုဋ္ဌာနေစ ဝုတ္တိတော၊
ပေါရာဏေဟိ ကတော တသ, သင်္ဂဟော ကတ္တုသာဓနေ။

တသီလာဒီသု–တို့၌၊ ပစ္စယေ–သက်သော ပစ္စည်းသည်၊ သတ္တသာဓန မုတ္တေပိ–သာဓန ၇–ပါးမှ လွတ်သကဲ့သို့ဖြစ်နေသော်လည်း၊ ဓာတုတော–ဓာတ်မှ နောက်၌၊ ပစ္စယတ္ထတ္တာ–သက်ရသော ပစ္စည်းအနက်ရှိသည်၏ အဖြစ်ကြောင့် လည်းကောင်း၊ ကတ္တုဋ္ဌာနေ–ကတ္တားအရာ၌၊ ဝုတ္တိတောစ–ဖြစ်ခြင်းကြောင့် လည်းကောင်း၊ တသ–ထို ကိ စသောပစ္စည်းကို၊ ကတ္တုသာဓနေ၌၊ သင်္ဂဟော–သွင်းယူခြင်းကို၊ ပေါရာဏေဟိ–ရှေးဆရာတို့သည်၊ ကတော–ပြုအပ်ပြီ။ [ဓာတုတော ပစ္စယတ္ထတ္တာဖြင့် ဓာတ်နောင်သက်ရသော ကိတ်ပစ္စည်းဖြစ်ကြောင်းကိုပြ၏၊ ကတ္တုဋ္ဌာနေ ဝုတ္တိတောဖြင့် ကတ္တားသဘော ရှိကြောင်းကိုပြ၏၊ ထိုသို့ ပြသဖြင့် ကတ္တုသာဓနအနက်ကို ဟောကြောင်း ထင်ရှား စေသည်။]–ဘေဒစိန္တာ။

၅၃၃။ သဒ္ဒ ကုဓ စလ မဏ္ဍာတ္ထေဟိ– အသံပြုခြင်း, သဒ္ဒ၊ ပေ၊ ဒီဟိ ယု **အမျက်ထွက်ခြင်း, တုန်လှုပ်ခြင်း, တန်ဆောဆင်ခြင်း အနက်ရှိကုန်သော ဓာတူဟိ–ဓာတ်တို့မှ နောက်ခ္ခံလည်းကောင်း၊ ရူဓာဒီဟိ–ရူဓ အစရှိကုန်သော၊ ဓာတူဟိဓ–လည်းကောင်း၊ တသိလာဒီသု–တသိလ အစရှိကုန်သော၊ အတ္ထောသု–အနက်တို့၌၊ ယုပစ္စယော ဟောတိ၊ ယောသနသိလော ကြွားကြော်ခြင်း အလေ့ရှိသူသည်၊ ယောသနော–ယောသန မည်၏၊ ဘာသနသိလော–ဆိုခြင်းအလေ့ရှိသူသည်၊ ဘာသနော–ဘာသနမည်၏၊ ဓဝ–တူ၊ ဝိဂ္ဂဟော–ဝိဂြိုဟ်ကို၊ ကာတဗ္ဗော ပြုထိုက်၏၊ ကောဓနော–အမျက်ထွက်ခြင်းအလေ့ရှိသူ၊ ဒေါသနော–စိတ်ဆိုးခြင်းအလေ့ရှိသူ၊ စလနော, ကမ္ပနော, ဗန္ဓနော– တုန်လှုပ်ခြင်းအလေ့ရှိသူ၊ မဏ္ဍနော, ဝိဘူသနော–တန်ဆာဆင်ခြင်း အလေ့ရှိသူ၊ ရောစနော–တင့်တယ်ခြင်း အလေ့ရှိသူ၊ ဓောတနော–ထွန်းတောက်ခြင်းအလေ့ရှိသူ၊ ဝမနော–တိုးပွားခြင်း အလေ့ရှိသူ။ (၅၉၂)**

စသဒ္ဒါ၏အနက်။ ။ ဏီတွာဝိစ္ဆာ စကို တသိလာဒီသုစဟု ရွေ့ထိုင်စေ၍ ထိုစပြင့် တသိလစသော ၃–ပါးမှတစ်ပါး အတ္တမာန (ကိုယ့်ကိုယ်ကို အထင်ကြီးခြင်း) အနက်ခ္ခံလည်း ဏီပစ္စည်းကို ဆည်း၏၊ ပဏ္ဍိတမာနိ (ပညာမရှိဘဲလျက်) မိမိကိုယ်ကို ပညာရှိဟု မှတ်ထင်သူ၊ ထိုစသဒ္ဒါဖြင့် တသိလမဟုတ်သော ရိုးရိုးကတ္တားအနက်ခ္ခံလည်း ဏီပစ္စည်းသက်၍ "သတ္တုယာတိ–ရန်သူကို သတ်တတ်သူ၊ စီရဇီဝိ–ကြာရှည်စွာ အသက်ရှည်သူ၊ ဓမ္မဝါဒီ–တရားကို ဆိုတတ်သူ၊ သီဟနာဒီ–ခြင်္သေ့မင်းကဲ့သို့ ရဲတင်းစွာ ဆိုတတ်သူ၊ ဘူမိသာယီ–မြေ၌အိပ်တတ်သူ" စသည်ဖြစ်၏။

၅၃၃။ သဒ္ဒ၊ ပေ၊ ရူဓာဒီဟိ။ ။ သဒ္ဒေါစ ကုဓောစ စလောစ မဏ္ဍောစာတိ သဒ္ဒကုဓစလမဏ္ဍာ (ဒွန်)၊ "အတ္ထ" ကား ဒွန်၏ နောက်ခ္ခံရှိသော ပုဒ်တည်း၊ "ဒွန်၏နောက်မှာ, ပုဒ်ရှိရာ, လျော်စွာ ကမ္မဓာရဲ, တပ္ပုရိသ်သော်တွဲ" နှင့်အညီ အတ္ထသဒ္ဒါနှင့် "သဒ္ဒ ကုဓ ,စလ မဏ္ဍာနံ–သဒ္ဒသဒ္ဒါ ကုဓသဒ္ဒါ စလသဒ္ဒါ မဏ္ဍာသဒ္ဒါတို့၏+အတ္ထော–အနက်တည်း၊သဒ္ဒ၊ပေ၊ မဏ္ဍတ္ထော–နက်"ဟု တပ္ပုရိသ်တွဲ၊ သဒ္ဒ ကုဓ စလ မဏ္ဍတ္ထော+အတ္ထော+ယေသံတိ သဒ္ဒ ကုဓ စလ မဏ္ဍတ္ထာ – သဒ္ဒ ကုဓ စလ မဏ္ဍာသဒ္ဒါတို့၏ အနက်ဟူသော အနက်ရှိသော ဓာတ်တို့၊ (အတ္ထ တစ်ပုဒ်ကျေသည်၊ ဗြဟ္မဿဏောဒ္ဓ သရ တစ်ပုဒ် ကျေသကဲ့သို့တည်း၊) ဤကား နျာသ အလိုတည်း၊ ရှင်ဋီကာ၌မူ"သဒ္ဒေါစ ကုဓောစ စလောစ မဏ္ဍောစ အတ္ထော ယေသံတိ သဒ္ဒ ကုဓ စလ မဏ္ဍတ္ထာ – အသံပြုခြင်း, အမျက်ထွက်ခြင်း, တုန်လှုပ်ခြင်း, တန်ဆာဆင်ခြင်း အနက်ရှိသော ဓာတ်တို့" ဟု ပြု၏၊ ဤရှင်ဋီကာအတိုင်း

ပါရာဒိဂမိမှာ ၅၃၄။ ပါရသဒ္ဒါဒီမှာ-ပါရသဒ္ဒါ အစဉ်ရှိသော၊ ဂမုဏ္ဍတိ ရူ ဧတမှာ ဧတတုမှာ-ဂမုဟူသော ဏ္ဍာတော်မှ နောက်၌၊ တသီလာဒီသု အဏ္ဍောသု ရူပဒ္ဓယော ဟောတိ၊ ဘဝသ-ဘဝ၏၊ ပါရံ-တိုဘက်ကမ်းတည်း၊ ဘဝပါရံ-ဘဝ၏ တိုဘက်ကမ်း၊ (နိဗ္ဗာန်ကိုဆိုလိုသည်၊) ယသ ပုရိသသ-၏၊ ဘဝပါရံ-ဘဝ၏ တိုဘက်ကမ်းသို့၊ ဂန္တုံ-သွားခြင်းငှာ၊ သီလံ-အလေ့သည်၊ ဟောတိ-၏၊ ဝါ-ရှိ၏၊ ဏ္ဍတိ, သော ပုရိသော-သည်၊ ဘဝပါရဂူ-မည်၏၊ တသီလာဒီသို့တိ-တသီလာဒီသုဟူသော ပုဒ်သည်၊ ကိမတ္ထံ၊ ပါရဂံဟော-ကမ်းတစ်ဖက်သို့ရောက်သူ၊ ဏ္ဍတိ-ဤပြုယုဂ်၌.....၏၊ ပါရာဒိဂမိမှာတိ ကိမတ္ထံ၊ အနုဂါမီ-အစဉ်လိုက်လေ့ရှိ၏၊ ဏ္ဍတိ-၌.....၏။ (၅၃၄)

နိသယ၌ အနက်ပေးသည်။ [ဒွန်၏နောက်၌, ရှိသောပိုဒ်, ယှဉ်လိုက် ပုဒ်တိုင်းသာ" နှင့်အညီ အဓိပ္ပာယ်ယူရာ၌ "သဒ္ဒ၊ ပေ၊ မဏ္ဍ" ဟူသော ဒွန်၏နောက်၌ရှိသော အတ္ထပုဒ်ကို ရှေ့ပုဒ်တိုင်း၌ ယှဉ်စေလိုက်စေ၍ "သဒ္ဒတ္ထ, ကုဝတ္ထ, စလတ္ထ,မဏ္ဍတ္ထ" ဟု အဓိပ္ပာတ်မှတ်။]

အတ္ထသဒ္ဒါဖြင့် ဆိုရကျိုး။ ။ အတ္ထသဒ္ဒါမပါလျှင် "ယုသ ဘာသ ကုဝ ဒုသ ရုသ" စသည်ဖြင့် ဤသုတ်ဆိုင်ရာ ဓာတ်တွေကို သရုပ်သကောင် ဖော်ပြနေရသဖြင့် စာနေကျယ်ဝန်းဖွယ်ရှိ၏၊ အတ္ထသဒ္ဒါဖြင့် ပြလိုက်လျှင်ကား "သဒ္ဒတ္ထ" အရတွင် အသံပြုခြင်း (အသံထုတ်၍ ပြောဆိုရခြင်း) အနက်ပေါ်ဓာတ် အားလုံးပါဝင်၏၊ ဤသို့စသည်ဖြင့် စကားကျဉ်းကျဉ်းနှင့် လိုရာ ဓာတ်အားလုံးကို သိမ်းကျုံးခြင်းအကျိုးငှာ အတ္ထသဒ္ဒါဖြင့် ဆိုရပေသည်၊ ကြွင်းသောမှတ်ဖွယ်နှင့် ရုပ်တွက်ပုံကို အခြေပြု၌ ကြည့်၊ ဒေါသနောကား အခြေပြု၌မပါ၊ "ဒုသ=အပ္ပီတိမှိ" ဟု ဆို၍တွက်။

ဝိဂြိဟ်။ ။ ယောသိတုံ သီလံ ဓမ္မောဝါ သာဓုကာရိတာ ဝါ ယသ" ဟု လည်းကောင်း၊ ယောသတိ သီလေန ဓမ္မေန, သာဓုကာရိတာယဝါ" ဟုလည်းကောင်း, "ယောသန သီလော, ယောသနံ ဓမ္မောဝါ, ယောသနေ သာဓုကာရီဝါ" ဟု လည်းကောင်း ပြုနိုင်၏၊ ထို ၉-မျိုးတွင် ဤဝုတ္တိ၌ ယောသန သီလော တစ်မျိုး သာ ပြထားသည်၊ ကောဓနော စသည်၌ "ကုဒ္ဓိတုံ သီလံ ယသ" စသည်ဖြင့်ပြ။

၅၃၄။ ပါရာဒိဂမိမှာ ။ ။ "အစဉ် ပါရသဒ္ဒါ စသည်ရှိသော ဂမုဓာတ်" ဟူသည် "ပါရသဒ္ဒပ္ပဘဝ ဂမု" ဟု ပါရိသဒ္ဒါအစထား၍ တည်ရသော ဂမုဓာတ်တည်း၊ ["ပါရ+ဂမု" တည်ဟု ဆိုရာ၌ ပါရ အစရှိပုံကို ကြည့်ပါ၊] ပါရာဒိ၌ အာဒိဖြင့် အန္တ-ဝေဒ-အဒ္ဓ-ဓမ္မတို့ကို ယူ၍ "အန္တဂူ-အဆုံးသို့ ရောက်သူ၊

ဝေဒဂူ–နှစ်သက်ခြင်းသို့ရောက်သူ၊ အဒ္ဒဂူ–အဆွန့်သို့ရောက်သူ၊ ဝေဒေန–လေးပါးသော မဂ်ဉာဏ်ဖြင့်၊ အန္တံ–နိဗ္ဗာန်ဟူသော အဆုံးသို့၊ ဂစ္ဆတိ–ရောက်၏၊ ဣတိ ဝေဒန္တဂူ၊ လောကန္တဂူ၊ –လောက၏အဆုံးနိဗ္ဗာန်သို့ရောက်သူ၊ ဓမ္မဂူ–တရားကို "သိသူ" စသည်ဖြစ်၏။

ပုံစံများ။ ။ "ဘဝဿ+ပါရံ–ဘဝပါရံ" သည် ဤသုတ်နှင့်ဆိုင်သော ပုံစံမဟုတ်သေး၊ "ဘဝပါရံ" ဟု ပြလိုရှိ၍ ရှေးဦးစွာ အပိုတွဲစပ်သည်၊ "ဘဝပါရံ ဂန္တံ၊ ပေ၊ ဘဝပါရဂူ" သာ ဤသုတ်ပုံစံဖြစ်သည်၊ ဤ၌ "ဘဝ" သဒ္ဒါလည်း ပါရနှင့် တွဲဖက်ဖြစ်၍ အပိုပါနေသည်၊ လိုရင်းမှာ–"ပါရဂူ"သာတည်း၊ ရုပ်တွက်ရာ၌ အခြေပြုနည်းမှီး၍ တပ္ပုရိသ်သမာသ် အစီအရင်သွင်းပါ။

ပါရဂံတော။ ။ "ပါရံ+ဂတော–ပါရဂံတော" ၌ တဿီလအနက် မရှိသောကြောင့် ရူပစ္ဆည်းမသက်ဘဲ "ပါရဂံတော" ဟု ဖြစ်ရသည်၊ ပါရသဒ္ဒ။ ပပ.ဂမုတည်, ပါရနောင် အံသက်၊ "ဂမု=ဂတိမှီ စသည်ဆို၊ ဂမုနောင် ရူပစ္ဆည်း သက်သင့်သော်လည်း တဿီလာဒိအနက် မရှိသောကြောင့် မသက်ရ, ဗုဒ္ဓဂမာ ဒိတ္ထေ ကတ္တာရိဖြင့် တပစ္ဆည်းသက်၊ ဂမ ခန ဟန ရမာဒိနမန္ဒောဖြင့် ဓာတွန်မ်ကိုချေ တ္ပုရိသ်သမာသ်စီရင်၊ တေသံဝိဘတ္တိယော လောပေါစဖြင့် အံဝိဘတ်ကို ချေသင့်သော်လည်း စုသဒ္ဒါမြစ်သောကြောင့် မချေရ၊ နာမ်ခဲ့ စသည်စီရင်၊ အနုဂါမီ၌ ပါရသဒ္ဒါ ရှေ့မရှိသောကြောင့် ဤသုတ်ဖြင့် ရူပစ္ဆည်းမသက်ရ–ဟု ဆို။ တဿီလာဒိသုဖြင့် ဏီသက်၊ အနုနှင့်ဂါမီကို ကမ္မဓာရည်းစီရင်။

ဝုတ္တိပွင့် စဉ်းစားပွယ်။ ။ ပါရာဒိ ဂမိမှာ၌ ဂမိမှာကို "ဂမုဣစ္ဆေတမှာ ဓာတုမှာ" ဟုလည်းကောင်း, ပါရာဒိကို "ပါရသဒ္ဒါဒိမှာ" ဟုလည်းကောင်း ဖွင့်၏၊ "ပါရသဒ္ဒါဒိမှာ–ပါရသဒ္ဒါ အစရှိသော၊ ဝါ–အစ၌ ပါရသဒ္ဒါပါသော" ဟု အနက်ပေးစေလို၏၊ ဤအဖွင့်အလို "ရှေ့အစ၌ ပါရသဒ္ဒါရှိသော ဂမုဓာတ် (ပါရ+ဂမု) တစ်ခုနောက်၌သာ ရူပစ္ဆည်း သက်နိုင်တော့၏၊ "အန္တ+ဂမု" စသည်နောင် ရူပစ္ဆည်းမသက်နိုင်ဟု ဆိုလိုရာရောက်၏၊ ထို့ကြောင့် ကစ္စည်းဝုတ္တိ ဖွင့်ပုံကို မနှစ်သက်၍ ရှေ၌ "ပါရာဒိဟိ ဥပပဒေဟိ ပရသ္မာ ဂမိဣစ္ဆေတသ္မာ" ဟု တစ်မျိုးပြင်၍ ဖွင့်သည်၊ ကစ္စည်းဝုတ္တိ အလိုအားဖြင့် ပါရာဒိ၌ အာဒိသဒ္ဒါသည် ဂမုဓာတ်၏အစ (အပိုင်းအခြား) ဟူသော မရိယာဒ အနက်ဟောဟု ဆိုလို၏၊ ရှေ့ဖွင့်ပုံအားဖြင့်ကား ပါရာဒိ၌ အာဒိသဒ္ဒါသည် အတ္ထ(ပကာရ) အနက်ဟောတည်း–ဟု ဆိုလို၏၊ ထို အာဒိဖြင့် အန္တစသော အလားတူ ဥပပဒ (ဓာတ်အနီးပုဒ်)များကို ယူ၊ အနုကား အလားတူနာမ်ပုဒ်မဟုတ်, ဥပသာရပုဒ်ဖြစ်သောကြောင့် အနုဂါမီသည် ကို ပုံစံဖြစ်ရ၏။

ဘိက္ခာ ဒီတောစ ၅၃၅။ ဘိက္ခ ဣတ္ထေဝမာဒီဟိ–ဘိက္ခ ဤသို့ အစရှိကုန်သော၊ စာတူဟိ တဿီလာဒီသု အဘ္ဘေသု ရူပဓာတုယော ယောတိ၊ ဘိက္ခုနသီလော (ယာစနသီလော)–တောင်းခြင်း အလေ့ရှိသူသည်၊ ဘိက္ခု–ဘိက္ခုမည်၏၊ ဝိစာရနသီလော–သိခြင်းအလေ့ရှိသူသည်၊ ဝိညူ–မည်၏။ (၄၉၄)

ဟနတျာဒီနံ ၅၃၆။ ဟနတျာဒီနံ–ဟန အစရှိကုန်သော၊ စာတူနံ–တို့၏၊ ထုကော အမ္ဗေ–အဆုံးခ်ီ၊ တဿီလာဒီသု အဘ္ဘေသု ထုကဓာတုယော ယောတိ, အဟနနသီလော–ညှဉ်းဆဲလေ့ရှိသူသည်၊ အဃာတုကော–အဃာတုကမည်၏၊ ကရုဏသီလော–ပြုလေ့ရှိသူသည်၊ ကာရုကော–ကာရုကမည်၏။ (၅၉၅)

၅၃၅။ ဘိက္ခာဒီတောစ။ ။ အာဒိသဒ္ဒါဖြင့် ဝိစသည် ရှေးရှိသော ဥာဓာတ်, ဝိဒဓာတ် စသည်ကို ယူ၊ ဝိညူ, အတ္ထညူ, ဓမ္မညူ, လာလညူ, ဝိဒူစသည်တည်း၊ ဝိညူ စသည်သည် ကမ္မဓာရဲ့သမာသ် တပ္ပုရိသ် သမာသ်များတည်း၊ညူချည်းခွဲ၍ မနေနိုင်သောကြောင့် နိစ္စသမာသ်လည်း ဖြစ်၏၊ ဝိသေသေန+စာနာတိ သီလေနာတိ ဝိညူ(ကမ္မဓာရဲ့)၊ အတ္ထံ စာနာတိ သီလေနာတိ အတ္ထညူ(တပ္ပုရိသ်)၊ ဓမ္မညူ–တရားကို သိလေ့ရှိသူ၊ ဝိဒူ–သိလေ့ရှိသူ၊ လောကဝိဒူပုဒ်ကို "သဗ္ဗထာ လောကံ အဝေဒီ" ဟု ဖွင့်သော ပါရာဇိကဋ္ဌကထာ စသည်ဌာနား တဿီလာဒီအနက်မပါ, ရိုးရိုးကတ္တားအနက်ဌာသာ ရူပစွဲည်းသက်၏၊ တဿီလာဒီသု အလိုက်ကိုကြဉ်သော ဝိနာဓိကာရ ယောဂဝိဘာဂဖြင့် သက်သင့်သည်၊ ဘိက္ခာဒီ တောစဌ် စသဒ္ဒါဖြင့် ရူပစွဲည်းကို ၀င်၏၊ ဘိက္ခုပုဒ်ဌ် အဋ္ဌကထာဋီကာတို့ဖွင့်ပုံကို တဿီလာဒီသုသုတ်ဌ် ပြခဲ့ပြီ၊ ရုပ်ကို အခြေပြုကြည့်တွက်၊ ဘိက္ခနသီလောဌ် ဘိက္ခာတ်၏ ယာစနအနက် ထင်ရှားအောင် "ယာစနသီလော" ဟု ဖွင့်ပြသည်၊ "ဘိက္ခတိ သီလေန" စသည်ဖြင့် ဝိဂြိုဟ်ပြုပုံကိုလည်းသိပါ။

၅၃၆။ ဟနတျာဒီနံ။ ။ "ဟနာဒီနံ" ဟု မဆိုဘဲ ဟနတျာဒီနံ (ဟနတိ+အာဒီနံ) ဟု ဆိုရာဌ် တိ အကွာရာသည် ဟနဓာတ်ကို ညွှန်ပြသော စာတုနိဒ္ဒိဋ္ဌတည်း၊ ဟနတိဟု ဘူဝါဒိရုပ်အတုဖြင့် ဓာတ်ကိုညွှန်ပြခြင်းကြောင့် ဤသုတ်လာဟနဓာတ်သည် ဟညတိဟု ပြီးရသော ဒိဝါဒိ ဟနဓာတ် မဟုတ်, ဘူဝါဒိဟနဓာတ်ဖြစ်သည်ဟု သိစေရခြင်း အကျိုးရှိ၏၊ ထိုဓာတ် ၂–မျိုး၏ အနက်ချင်းမတူပုံကို ဓာတ်ကျမ်းဌ်ရှုပါ။ [စာတုနိဒ္ဒိဋ္ဌ အကျယ်ကို ရူပသိဒ္ဓိအဆုံးနားမှာ ရှု။] ဟနတျာဒိဌ် အာဒိဖြင့် ကရ–ဘီ–အဝဓာတ်တို့ကို ယူ၍ ပုံစံကို ရှုဌ်ရှုပါ၊ ရုပ်ကိုအခြေပြုကြည့်တွက်။

နု နိဂ္ဂဟီတံ ပဒဿေ	၅၃၇။ ပဒဿေ–ရှေ့ပုဒ်၏ အဆုံးဌ၊ နုကာရာဂမော– လာသော နုအက္ခရာသည်၊ နိဂ္ဂဟီတံ အာပန္နတော၊ အရိ၊ ပေ၊ ဝေဿန္တရော၊ ရာဇာ၊ [သညာယ–မနုသုတ်၌ အနက်ပေးခဲ့ပြီ၊] ပဘံ–အရောင်ကို၊ ကရောတိ, ဣတိ, ပဘကံရော–မည်၏၊ ဘဂဝါ–ဘုရားတည်း။ (၅၆၇)
သံဟနညာယဝါ ရောယော	၅၃၈။ သံပုဗ္ဗာယ–သံ ရှေ့ရှိသော၊ ဟန ဣတိ–စောယ စာတုယော–ဟနဟူသော ဤစာတ်မှနောက်၌လည်းကောင်း၊ အညာယ–အခြားသော၊ စာတုယာဝါ စာတ်မှ နောက်၌ လည်းကောင်း၊ ရ ပစ္စယော (ယောတိ)၊ ဟနဿ–ဟနစာတ်၏၊ ယော–ယ အပြုသည်လည်း၊ ယောတိ၊ သမဂ္ဂံ–အညီအညွတ်၊ ကမ္မံ–သံယာ့ကံသို့၊ သမုပဂစ္ဆတိ–ကပ်ရောက်တတ်၏၊ ဣတိ, သံယော–သံယမည်၏၊ သမဗ္ဗ တော–ထက်ဝန်းကျင်၌၊

၅၃၇။ နု နိဂ္ဂဟီတံ ပဒဿေ။ ။"အရိ+ဒမု" တည်ပြီးသောအခါ အရိသည် နာမ်ပုဒ်, ဒမ်ကား ပုဒ်မဟုတ်သေး, စာတ်သာတည်း၊ "ပုဒ်အဆုံးဌ လာသော"-ဟု ဆိုသဖြင့် "အရိ+ဝေဿ+ပဘာ" တို့နောင် နုအက္ခရာလာရမည်–ဟု သိသာ၏၊ ထို့ကြောင့် သညာယမနုသုတ်၌ အရိစသော ပုဒ်၏ အဆုံးဝယ် နုအက္ခရာလာခဲ့ရသည်။

မေးဖွယ်။ ။ နိဂ္ဂဟိတ်ပြုရာ၌ ဝဏ္ဏနှင့် ဝါဝဏ္ဏသုတ်ဝယ် နိဂ္ဂဟိတ်ကို (နံ) ပြုသကဲ့သို့, ဤသုတ်ကလည်း အပြန်အလှန်သဘောအားဖြင့် (နံ) ကို နိဂ္ဂဟိတ်ပြုသင့်ရကား "သညာယ မန, နနိဂ္ဂဟီတံ ပဒဿေ" ဟု သုတ်တည်သင့်သည် မဟုတ်ပါလော၊ အဘယ့်ကြောင့် "နု" ဟု ဥနှင့်တကွ ဆိုရသနည်း–ဟု မေးဖွယ်ရှိ၏၊ အဖြေကား–ဘိဒါဒိတော ဣန္ဒ အန္ဒ ဤဏာဝါသုတ်၌ နု တို့ကိုလည်း နိဂ္ဂဟိတ် ပြုမည်စိုး၍ ထို (နံ) တို့ကိုရှောင်ကွင်းခြင်းငှာ "နု" ဟု ဆိုရသည်။ [တတ္ထစ (ထိုနု နိဂ္ဂဟီတံ ပဒဿေ သုတ်၌လည်း) နုတိ ဝစနံ၊ ပေ၊ ဘိဒါဒိတော ဣန္ဒ အန္ဒဤဏာဝါတိသမ္ဗန္ဓတာနံ ဣန္ဒအန္ဒပစ္စယာနံ နုကာရဿ ဝိဝဇ္ဇနတ္ထံ–ရှာသ၊] ရုပ်ကို အခြေပြု၌ ညွှန်ပြထားပြီ။]

၅၃၈။ သံဟန–ညာယဝါ။ ။ "သံဟနော+အညာယ" ဟု ပုဒ်ဖြတ်၊ အညာယဝါ၌ ဝါသဒ္ဒါသည် ရှေ့သံ+ဟနကို ပေါင်းခြင်း သံမိုဏ္ဍန အနက်ရှိ၏၊ သံပုဗ္ဗဟန စာတ်နောင် သာမက (ခနု–ကရ စသော) အခြား စာတ်နောင်လည်း ရ ပစ္စည်းသက်–ဟူလို၊ တစ်နည်း–ဝါသဒ္ဒါသည် ဝိကပ်အနက်ရှိ၏၊ ရ ပစ္စည်းသက်ခြင်း ၊ ဟနစာတ်ကို ယပြုခြင်းသည် နိစ္စမဟုတ်, ဝိကပ်သာ၊ ထို့ကြောင့် "သံယာတော=အပေါင်း" ဟူသော ရုပ်များလည်း ဟနစာတ် ဖြစ်ပါလျက်

ပတ်ပတ်လည်၌၊ နဂရသမြို့၏၊ ဗာဟိရေ-ပြင်ပ၌၊ (ဘေး၌)၊ ခညာတိ-တူးအပ်၏၊ ဣတိ, ပရိက္ခာ-ပရိက္ခာမည်၏၊ (ကျုံး)၊ အန္တံ-အဆုံးကို၊ ကရောတိ-ပြုတတ်၏၊ ဣတိ, အန္တ ကော မည်၏၊ (သေမင်း,ဝါ-မာရ်နတ်)၊ သံဣတိ-သံဟူသောပုဒ်သည်၊ ကိမတ္ထံ, ဥပဟာနနံ-ကပ်၍ ညှဉ်းဆဲခြင်း၊ ဥပသာဟော-ခြင်း၊ ဣတိ-၌-၏။ (၅၉၆)

ရ ပစ္စည်းလည်း မသက်ရ, ဃ လည်းမပြုရဘဲ ဏ ပစ္စည်းသက်, ဟနကို (ဟနဿဃာတောသုတ်ဖြင့်) ဃာတပြု၍ ပြီးရသည်-ဟူလို၊ [ဂါဂ္ဂဟဏ် သမ္မိဏ္ဍာနတ္ထံ၊ ဝိကပ္ပနတ္ထံဝါ, တေန သဃ်ာတောတိပိ သိဒ္ဓံ ဟောတိ-ရှု၊] ဤဝိကပ္ပနတ္ထနည်း၌ "သံဟနာ-မူလည်းကောင်း၊ အညာယ-မူလည်းကောင်း၊ ရော-ရပစ္စည်းသည်လည်းကောင်း၊ ယော-ဟန ဓာတ်၏ ယ အပြုသည်လည်းကောင်း၊ ဝါ ဟောတိ-ဝိကပ်ဖြစ်၏" ဟု သုတ်နက်ပေး။

ယ အပြု။ ။ "သံဟနာ+အညာယ" ဟု ဓာတ် ၂-မျိုးခွဲပြထားသောကြောင့် ယပြုရာ၌လည်း ဟနကိုလည်းကောင်း၊ အခြားဓာတ်ကိုလည်းကောင်း ပြုရသည်ဟု ထင်ဖွယ်ရှိ၏၊ သို့သော် ဘုရားပါဠိတော် အားလျော်စွာ ဟနဓာတ်ကိုသာ ယပြုရသည်၊ "အညာယ" အရဖြစ်သော အခြားဓာတ်ကိုမပြုရ၊ ဤသို့သုတ်၌ဆိုသမျှကို မယူဘဲ ပါဠိတော်နှင့် လျော်ရာကိုသာ ရွေးချယ်၍ ယူရသော ဤနည်းကိုထောက်၍ "ပါဠိတော်နှင့် သင့်လျော်လျှင် သံရှေ့မရှိသော ဟနဓာတ်ကိုလည်း ဤသုတ်ဖြင့် ယပြုနိုင်၏" ဟူသော အနက်အဓိပ္ပာယ်ကိုလည်း သိရ၏၊ ထို့ကြောင့် ပတိပုဗ္ဗ ဟနဓာတ်, ဤသုတ်ဖြင့် ရ ပစ္စည်းသက်, ဟနကို ယပြု၍ (သံယောနှင့် အလားတူ) ပဋိယောရပ်လည်းပြီးနိုင်သည်ဟု ရူပသိဒ္ဓိဆိုသည်။

ပုံစံများ ။ ။ သံယော၌ သံပုဗ္ဗ ဟနဓာတ်၊ "ဟန=ဟိ သာဂတိသု" ၂-နက်တွင် ဂတိအနက်ကို ယူ၍ "သမုပဂစ္ဆတိ" ဟုဖွင့်သည်၊ ထို့ကြောင့် "သမုပဂစ္ဆတီတိ" ဟူသော ဝိဂြိဟ်သည် ဓာတ်နက်ဖြင့် ပြုအပ်သော ဓာတ္တတ္ထ ဝိဂ္ဂဟတည်း၊ သမဂ္ဂံ ကမ္မံကား အပိုထည့်ပါ၌တည်း၊ မိမိဓာတ်ရင်းကို သွင်း၍ "သံဟနံတိ (သမဂ္ဂံ ကမ္မံ သမုပဂစ္ဆတိ) တိ သံယော" ဟုလည်းပြု၊ ဤဝိဂြိဟ်အရ သံယကံ၌ အတူပြုကြရသော အရိယာသံယာ ပုထုဇဉ်သံယာ အားလုံးရ၏၊ ဟနဓာတ်၏ ဟိ သာအနက်ကိုယူ၍ "သမ္မဒေဝ-ကောင်းစွာသာလျှင်၊ ကိလေသေ-တို့ကို၊ ဟနတိ-သတ်တတ်၏၊ ဣတိ, သံယော" ဟု တစ်နည်း ဝိဂြိဟ်ပြုကြသေး၏၊ ဤဝိဂြိဟ်အရကား အရိယာသံယာနှင့် ကိလေသာတို့ကို သတ်ဖြတ်ရန်ကြိုးစားနေသော ယောဂီသူမွန် သီလဝန် ပုထုဇဉ်သံယာသာရသည်။

ပရိက္ခာ။ ။ ပရိ သဒ္ဒါသည် "သမန္တတ္ထ"တည်းဟု သိစေလို၍ "သမန္တတော" ဟု ဖွင့်၏၊ နဂရသ ဗာဟိရေတို့ကား အပိုထည့်ပါ၌၊ "သမန္တ တော+ခညတိတိ ပရိက္ခာ" သာ လိုရင်းတည်း၊ ဤခညတိဟူသော ဝိဂ္ဂဟသည် ဓာတ်ရင်း

ရမ္ဘီ ရန္ဓော ရာဒီ ၅၃၉။ ပရေ-သော၊ ရမ္ဘီ-ရ အနုဗန်ရှိသော၊ ပစ္စယေ-ဓော ပစ္စည်းကြောင့်၊ ရကာရာဒီ-ရ အနုဗန် အဝိုင်းအခြားရှိသော၊ သဗ္ဗော-အလုံးစုံသော၊ ဓာတ္ဝန္ဓော-ဓာတ်၏ အဆုံးသည်၊ လောပေါဟောတိ၊ အန္ဓကာ-အဆုံးကို ပြုတတ်သော သေမင်းပေါရဂူ-ကမ်းတစ်ဖက်သို့ရောက်သူ၊ သဗ္ဗာ-ဆရာ၊ ဒီဠော-မြင်အပ်၏၊ ဣဒ္ဓေဝမာဒီ-တည်း။ (၅၅၉)

အတိုင်းပြုအပ်သောကြောင့် ဓာတုဝိဂ္ဂဟမည်၏၊ အန္ဓကောဟု အန္ဓသဒ္ဒါ+ပဝဒ+ကရဓာတ်, ရုပ်တွက်ပုံကို အခြေပြု ဤသုတ်နှင့် နောက်သုတ်မှာရှု။

သံ ဣတိ၊ ပေ၊ ဥပယာတော။ ။ သံ ရှေ့ရှိသော ဟနဓာတ် မဟုတ်သောကြောင့် ယမပြုရဟု ဝုဒ္ဓိဆရာ ဆိုလို၏၊ သို့သော် ရှေ့ဟု "ပဋိယော" ဟု သံရှေ့မရှိဘဲ ယပြုရသော ပုံစံကို ပြထားသောကြောင့် ထိုရူပသိဒ္ဓိအလို "သံ ဣတိကိမတ္ထံ၊ပေ၊ ဥပယာတော" ဟု မဆိုထိုက်တော့ပြီ၊ ဘုရားပါဠိတော်နှင့် မလျော်သောကြောင့် ဟနကို ယမပြုဘဲ"ဥပယာတော" ဖြစ်ရသည်ဟုသာ ဆိုသင့်၏၊ ["ဝါ မြစ်သောကြောင့် ဟနကို ယမပြုရ" ဟုလည်းဆိုကြသေး၏၊ သံပုဗ္ဗဟနဓာတ်ဖြစ်လျှင်သာ ဝါသဒ္ဒါက တားမြစ်ဖို့ရှိ၏၊ ဥပယာတောဟု သံပုဗ္ဗမဟုတ်သောကြောင့် ဝါသဒ္ဒါက တားမြစ်နေဖွယ်မလို၊] ဥပ+ဟန, ဏ, ပစ္စည်း, ဟနသ ယာတောသုတ်ဖြင့် ဟာန်ကို ယာတ်ပြု။

၅၅၉။ ရမ္ဘီ။ ။ "ရမ္ဘီ" အရ ရပစ္စည်းကိုသာ ယူလျှင် ရှ-ရတ္ထု စသော ပစ္စည်းများမပါနိုင်၊ ထို့ကြောင့် "ရော အသ အတ္ထိတိ ရော" ဟု အသယတ္ထိ အနက်၌ ဏ ပစ္စည်းသက်၍ "ရော" ဟု ရှင်ကာ၌ ဝိဂြိုဟ်ပြု၏၊ ဤဝိဂြိုဟ်အရ ရ အနုဗန်ရှိသော ရ-ရှ-ရတ္ထု စသော ပစ္စည်းများနှင့် ရိုးရှင်းပြု စသည်ကိုရမ္ဘီအရ၌ ယူနိုင်သည်၊ [တပစ္စည်းကို ရိုးရှင်းပြုရာ၌ အာဒေသီ တ ပစ္စည်း၏ ပစ္စယအမည်ကို အာဒေသ ရိုးရှင်းပေါ်တင်စား၍ ကာရကူပစာရ, ဌာနူပစာရအားဖြင့် ရိုးရှင်းကိုလည်း ပစ္စယဟုခေါ်။]

ရန္ဓော။ ။ ရန္ဓောဟု "ရ" ကား ယဝမဒနဖြင့်လာသော အကွာရာတည်း၊ အန္ဓောသာ လိုရင်း၊ ထိုအန္ဓောကို "သဗ္ဗော ဓာတ္ဝန္ဓော" ဟုဖွင့်၏၊ ဤ၌ ဓာတ္ဝန္ဓောအရ ဓာတ်၏ အဆုံးဟူသည် ဓာတ္ဝန်သရကို ချေပြီး၍ ကျန်နေသော "ကရ်-ဂမ်-သာသ်-ဒီသ်" စသည်၌ "ရ်-မ်-သ်" စသည်တည်း၊ သံယောဟု ယ၏ အသရ, ဝိညူ၌ ဥာဓာတ် အာသရစသည်တို့လည်း ဓာတ်၏ အဆုံးသရများဖြစ်၍ ဤဓာတ္ဝန္ဓောအရ၌ ပါဝင်ကြ၏၊ [အချို့ကား "ကရ်-ဂမ်" စသည်၌ ရ်-မ် တို့နှင့်တကွ က-ဂ တို့၌ ရှိသော အသရကိုပါ ဓာတ္ဝန္ဓအရ၌ ယူကြ၏၊

ဘာဝ ကမ္မေသု ၅၄၀။ ဘာဝကမ္မဏ္ဍတိ–သော, ကံဟူကုန်သော၊ စေတသု တမ္မာနိယာ အတ္ထေသု–တို့၌၊ သမ္ဘဝေတူဟိ တမ္ဘအနိယ ဏ္ဍတိ စေတ ပန္ဓယာ ပေါဗ္ဗီ၊ ဘဝိတဗ္ဗံ, ဘဝနိယံ–ဖြစ်ခြင်း, ဖြစ်ရာ၏၊ အာသိတဗ္ဗံ, အာသနိယံ–နေခြင်း, နေရာ၏၊ ပန္ဓိတဗ္ဗံ, ပန္ဓနိယံ–ရောက်ခြင်း, ရောက်အပ်၏၊ ကတ္တဗ္ဗံ ကရဏီယံ–ပြုခြင်း, ပြုအပ်၏၊ ဂန္ဓဗ္ဗံ, ဂမနိယံ သွားခြင်း, သွားအပ်၏။ (၅၄၆)

"ဓာတ္ဆန္ဒ=ဓာတ်၏အဆုံး" ဆိုသောကြောင့် အဆုံးသက်သက်ဖြစ်သော ရ် မ် စသည်ကိုသာ ယူသင့်သည်ပြင် ဘစ္ဆ၌ "ဘရ်+ရိစ္ဆ" ဟုဖြစ်ရာ ဘ၏ အသရကို ချေလိုက်လျှင် "ဘိစ္ဆ"ဟု ဖြစ်ဖွယ်ရှိသောကြောင့် ထို အချို့ဆရာတို့ အယူကို စဉ်းစားကြပါလေ။]

ရာဒီနော။ ။ ရာဒိ၌ အာဒိသဒ္ဒါသည် "မရိယာဒေ ပကာရေစ" စသော အနက်တို့တွင် မရိယာဒ (အပိုင်းအခြား) အနက်ဟောတည်း၊ ရော+အာဒိ (မရိယာဒေါ)+ ယသာတိ ရာဒိ၊ "ယသ–အကြင်ဓာတုန်၏ (ရ်–မ်စသော ဓာတုန်ဗျည်း, ယ၌ အ, စသော သရ)၊ ရော–ရ အနုဗန်ဟူသော၊ အာဒိ–အပိုင်းအခြားသည်၊ အတ္ထိ–ရှိ၏" ဟုပေး၊ ဤရာဒိပုဒ်သည် တဂ္ဂုဏာ သံဝိညာဏ ဗဟုဗ္ဗီဟိ သမာသ်ပုဒ် ဖြစ်သောကြောင့် ရာဒိအရ၌ ရ အနုဗန်နှင့်တကွသော ဓာတုန်ရ်–မ် စသည်ကို ယူ၊ ရာဒိကို ရကာရာဒိဟု ဝုတ္တိဖွင့်၏၊ ရှေ့ဌာန်းကား "ပစ္ဆယရကာရ မရိယာဒေါ" ဟု ဖွင့်၏, သာ၍ ထင်ရှားပေသည်။

နော။ ။ နောနိပါတ်ပုဒ်သည် အဘာဝ (မရှိခြင်း) အနက်ကို ဟော၏၊ မရှိဟူသည်နှင့် ကျေခြင်းဟူသည်မှာလည်း အဓိပ္ပာယ်တူပင်ဖြစ်သောကြောင့် နောကို "လောပမာပဇ္ဇတေ" ဟု ဖွင့်သည်၊ [နောတိ လောပ မာဟ = နောပုဒ်ဖြင့်ကျေခြင်းကိုဆို၏–ချာသ၊ "နသတိတိနော" ဟု နသဓာတ်, ကွိသက်၍ "နော" ပြီးကြောင်းကို ကြံကြသေး၏၊] ဤသုတ်၏ ဆိုလိုရင်းကား "ရ အနုဗန် ရှိသော ပစ္ဆည်းနောင်းလျှင် ထိုအနုဗန်နှင့်တကွ ဓာတုန် (ဗျည်းရှိလျှင် ဗျည်း, ဗျည်းမရှိလျှင် သရ) ကို ချေ" ဟု ဆိုလိုရင်းတည်း၊ ရပ်ကို အခြေပြုကြည့်တွက်။

၅၄၀။ ဘဝိတဗ္ဗံ၊ လေ၊ ဂမနိယံ။ ။ ဘူဓာတ် အာသဓာတ် တို့သည် အကမ္မက (ကံမရှိသော) ဓာတ်များတည်း၊ ထို့ကြောင့် ကံအနက်မပေးဘဲ "ခြင်း=ရာ" ဟု ဘောအနက်ချည်း ပေး၏၊ ပဒ–ကရ–ဂမု ဓာတ်တို့ကား သကမ္မက (ကံရှိသော) ဓာတ်များဖြစ်၍ "အပ်" ဟု ကံအနက်လည်းပေးနိုင်၏၊ ကံကိုမဆိုလိုသည့်အခါ ဘောကိုလည်းဟောအပ်သောကြောင့် "ခြင်း" ဟု ဘောအနက်လည်းပေးသည်။

ကိစ္စပစ္စည်းများ၏လိင်။ ။ ဤတဗ္ဗစသော ပစ္စည်းများသည် "ကိစ္စ"အမည်ရှိ၏၊ "ဘာဝေ ကိစ္စာ နပုံသကေ" နှင့်အညီ ဘောအနက်ကို ဟောရာ၌ ထိုကိစ္စပစ္စယဿ ပုဒ်များသည် "ဘဝိတဗ္ဗံ" စသည်ဖြင့် နပုလ္လိင်ချည်း ရှိရ၏၊ မှန်၏–ဘောဟူသောကြိယာသည် အထည်ဒြပ် အထင်အရှား မရှိရကား ပုလ္လိင်– ဣတ္ထိလိင် သတ်မှတ်၍ မဖြစ်နိုင်၊ ကြိယာသာမည်ဖြစ်၍ နပုလ္လိင်ဟုသာ သတ်မှတ်ရတော့၏၊ ဝုစ်အားဖြင့်လည်း ဘောဟောကြိယာ အခိုက်၌ ကေဝုစ်သာတည်း၊ ကံဟောကိစ္စပစ္စည်းတို့ကား အဘိဓေယျ၏ လိင်နှင့် ဝုစ်သို့လိုက်၍ "ဂန္ဓော ဗ္ဘော, မဂ္ဂေါ, ဂန္ဓော ဗ္ဘာ–ပုရီ (ပြည်), ဂန္ဓော ဗ္ဘံ–နဂရံ" ဟု ၃–လိင်ရကောင်း၏၊ "ဂန္ဓော ဗ္ဘာ–မဂ္ဂါ" စသည်ဖြင့် ဗဟုဝုစ်လည်း ရကောင်းသည်၊ ရုပ်ကိုနောက်၌ တွက်ပြအံ့၊ ဤနေရာဝယ် "ဘူ, အာသ, ပဒ, ကရ, ဂမုဓာတ်+တဗ္ဗ, အနီယပစ္စည်းဟုသာ" မှတ်ထားနှင့်ပါ။

အရဟသက္ကာ အနက်ပြုပုံ။ ။ "တေ–သင် ပဋ္ဌင်းသစ်သည်၊ ယာဝဇီဝံ–သိက္ခာပုဒ် အသက်ရှိသမျှ၊ နကရဏီယံ– မပြုသင့်, မပြုထိုက်" ဟုအနက်ပေးရာ၌ ကိစ္စပစ္စည်းတို့သည် "ထိုက်"" ဟုပေးရသော အရဟအနက်ကိုလည်း ပြနိုင်ကုန်၏၊ ["သင့်" ဟု ပေးရသော ယုတ္တအနက်ကား အရဟအနက်နှင့် သဘောတူပင်။]"ပဲရိဘုဋ္ဌိတဗ္ဗော–သုံးစွဲနိုင်, သုံးစွဲကောင်း" စသည်ဖြင့် ပေးရာ၌ ကိစ္စပစ္စည်းတို့သည် "နိုင်, ကောင်း" ဟုပေးရသော "သက္ကာ"အနက်ကိုလည်း ပြနိုင်၏၊ ထိုအရဟ သက္ကာအနက်တို့သည် သာဓနအ်နက်မဟုတ်ကြ၊ ကိစ္စ ပစ္စည်းငါ့ကအပိုပြ အပ်သော အနက်များတည်း၊ ဥပမာ–အာလုပ် သိဝိဘတ်သည် လိင်အနက်အပြင် အာလုပ်အနက်ကို အပိုပြသကဲ့သို့တည်း။ ထို့ကြောင့် အရဟ သက္ကာအနက်ပေးရာ၌ သာဓန ၇–ပါးတွင် ကမ္မသာဓနာ၌ ပါဝင်သည်ဟုမှတ်ပါ၊ မှန်၏ "ပြုထိုက်" ဟူသည် "ပြုခြင်းကြိယာသည် ထိုပေါ်၌ ရောက်ထိုက်" ဟူသောကြိယာ ပါပုဏ္ဏ ကမ္မသတ္တိပင် ဖြစ်၏၊ "ပြုသင့်=ပြုနိုင်" ဟု ပေးရာ၌လည်း နည်းတူ။

အကမ္မကေဟိ ဓာတူဟိ, ဘာဝေ ကိစ္စာ နပုံသကေ၊
သကမ္မကေဟိ ကမ္မတ္တေ, အရဟသက္ကတ္ထ ဒီပကာ။

[ဂါထာ၏ တိုက်ရိုက်အဓိပ္ပာယ်ကို ရှာဘာသာဋီကာ ဤသုတ်မှာရှု၊ "နပုံသကေ" ကား ရှေဝယ် ဤနေရာ၌ မလာသော်လည်း နောက်၌ လာလတ္တံ့ဖြစ်၍ ဆရာတို့ ဖြည့်စွက်ထားခြင်း ဖြစ်သည်။]

မောဂ္ဂလ္လာန်။ ။ ("၅,၃၂" သုတ်၌) အရဟော–ထိုက်သော၊ ကတ္တရိစ–ကတ္တားကိုလည်းကောင်း၊ သ္ဝတ္ထိဝိသိဋ္ဌေ–စွမ်းနိုင်ခြင်းသည် အထူးပြုအပ်သော ကတ္တရိစ–ကိုလည်းကောင်း၊ ပေ၊ ပတိယမာနေ–သိအပ်သော်၊ ဘာဝါဒေါ–ဘောကံအနက်၌၊ သိဒ္ဓါ–တဗ္ဗာဒိပုစ္ဆည်းတို့ ပြီးကုန်၏၊ ဘောတာ – အရှင်သည်၊

ရဇ္ဇ-မင်းအဖြစ်ကို၊ ကတ္တာဗ္ဗံ=ပြုသင့်ပြုထိုက်၏၊ (အရဟတ္တာ)၊ ဘောတာသည် ဘာရော-ဝန်ကို၊ ဝဟိတဗ္ဗော ဆောင်စွမ်း၊နိုင်၏၊ (သက္ကတ္တ)၊ ဤ၌ ထိုက်သူဆောင်နိုင်သူကား "ဘောတာ" ဟူသောကတ္တားတည်း၊ ထိုကဲ့သို့ အရဟတ္တသက္ကတ္တရှိသော ကတ္တားကို ပြုလိုရာ၌ ဘော ကဲ့အနက်ဝယ် တဗ္ဗစသော ပစ္စည်းသက်-ဟူလို၊ ဤမောဂ္ဂလ္လာန်ဆိုပုံလည်း "အရဟ သက္ကတ္ထ ဒီပကာ" ဟူသော ရူပသိဒ္ဓိနှင့် သဘောတူပင်။

မှတ်ချက်။ ။ ဤစကားအရ ကျမ်းစာတို့၌ တကယ်မှ၍ ကြိယာပါ ပုဏ္ဏသတ္တိရှိရာ၌ "အပ်" ဟု အနက်ပေး၍ ကြိယာပါပုဏ္ဏ သတ္တိကား မရှိသေး, ရှိသင့်ရှိထိုက်ရာ၌ "ထိုက်, သင့်, နိုင်" ဟုလျော်အောင် ပေးရမည်ဟု မှတ်ပါ၊ ထို့ကြောင့် "ဣဒံ-ဤအဆုံးအဖြတ်ကို၊ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ-မှတ်အပ်၏" ဟုမပေးဘဲ"မှတ်ထိုက်၏" ဟုပေး၊ ဘာ့ကြောင့်နည်း....တကယ်မှတ်သူမရှိသေး၍ ကြိယာပါပုဏ္ဏ (ကမ္မ) သတ္တိ တိုက်ရိုက်မရှိသေးသော ကြောင့်တည်း၊ ထို့ပြင်-ကျမ်းဂန်တို့၌ တကယ်ပြုအပ်ပြီး-ပြုအပ်ဆဲကြိယာ၌ "ကတံ" ဟု တပစ္စည်းဖြင့်ထား၍ ပြုသင့်ပြုထိုက်ရာ၌ "ကတ္တဗ္ဗံ" သည်ဖြင့်ထားတတ်သည်ကိုလည်း သတိပြုပါ၊ ထို့ကြောင့်ပင် "ပူဇိတာ" ဟု တပစ္စည်းဖြင့် ရှိရာဝယ် တကယ် ပူဇော်အပ်ပြီး ပူဇော်အပ်ဆဲအနက်ထုတ် "ပူဇော်ထိုက်" ဟူသောအနက်ကသာ၍ သင့်မြတ်သော ကြောင့် "ပူဇာရဟာတိ အတ္ထော" ဟု အဘိဓမ္မ၏ ဝစနတ္ထကိုပြသော အဋ္ဌကထာတို့ ဖွင့်ကြသည်၊ "ပူဇော်ချင် ပူဇော်, မပူဇော်ချင် နေ, တရားတော်ကား ဧကန် ပူဇော်ထိုက်သည်" ဟူလို။

အခြားသာဓနဋ္ဌလည်း သက်။ ။ ဘာဝကမ္မသုကိုဖြုတ်၍"တဗ္ဗာနိယာ" ဟူသော ဒွိဓာကရဏ ယောဂဝိဘာဂဖြင့် ကတ္တာ, ကရဏ, သမ္ပဒါန, အပါဒါန, အဓိကရဏ သာဓနတို့၌လည်း တဗ္ဗစသောပစ္စည်းတို့ သက်ကုန်၏၊ နိယျာတိတိ နိယျာနိယော-ထွက်မြောက်တတ်သော အရိယာမဂ် (ကတ္တာ သာဓနဋ္ဌ အနိယသက်)။ [အနိယ သဒ္ဒေါ ဗဟုလံ (ဗဟုလသဒ္ဒါကြောင့်) ကတ္တာဘိဓာယကောတိ ဝဋ္ဋစာရတော နိယျန္တီတိ နိယျာနိယာ-မူလဋီကာ (ဒုက မာတိကာ အဖွင့်)။]

နဟာနိယံ စသည်။ ။ နဟာယတိ ဧတေနာတိ နဟာနိယံ-စင်ကြယ်သန့်ရှင်းကြောင်းဖြစ်သော ဆပ်ပြာမှုန့် (ကရဏသာဓန)၊ "သိနာယတိ နာယတိ ဧတေနာတိ သိနာနိယံ, နာနိယံ-စင်ကြယ်ကြောင်း, ရေချိုးကြောင်း ဆပ်ပြာမှုန့်" လည်းနည်းတူ၊ "နဟာ-သိနာ-နာ=သောစေယျ-စင်ကြယ်သူအဖြစ် (စင်ကြယ်ခြင်း)၌" ဓာတ်နှက်ဆို၊ ဒီယတေ ယသ္မာတိ ဒါနိယော-ပေးရာဖြစ်သောပုဏ္ဏား (သမ္ပဒါနသာဓန)၊ အာသဝါ+တိဋ္ဌန္တိ ဧတေသုတိ အာသဝဋ္ဌာနိယာ=အာသဝေါ တို့၏ တည်ရာဖြစ်ကုန်သော လွန်ကျူးမှု အကျင့်တို့ (ပါရာဇိကဏ် အဋ္ဌကထာ-အဓိကရဏ သာဓန)။ [အပါဒါန သာဓနကိုလည်း ရှာကြပါလေ။]

ဗဟုလ်သဒ္ဒါ။ ။ "ဗဟုလं ကတ္တုဘိဓေယ္ယကော" ဟူသော မူလဋီကာ၌ ဗဟုလ် သဒ္ဒါဟူသည် "ကိစ္စလျှဉ္ဇာ ဗဟုလं" ပါဏိနီ, ၃-၃-၁၁၃ သုတ်၌ ပါသော ဗဟုလ် သဒ္ဒါတည်း။ [ကိစ္စလျှဉ္ဇာ-ကိစ္စ အမည်ရှိသော ပစ္စည်း, လျှင် (လု) ပစ္စည်းတို့သည်၊ ဗဟုလ် (ဗဟူသု အတ္ထေသု) များစွာသော အနက်တို့၌ ဘဝန္တီ-ဖြစ်ကုန်၏၊] ဤသုတ်၌ ဗဟုလ် သဒ္ဒါကြောင့် ကိစ္စပစ္စည်းတို့သည် တောက်အနက်မှ တစ်ပါး ကတ္တားစသောအနက်တို့၌လည်း သက်ကုန်၏။

ဆက်ဦးအုံ။ ။ ဤသုတ်ကိုထောက်၍ တဗ္ဗပစ္စည်းလည်း "ပဒဟိတဗ္ဗတောတိ ပဒဟနတော (အားထုတ်တတ်သည်၏ အဖြစ်ကြောင့်)၊ အနုယုဉ္ဇိတဗ္ဗတောတိ အနုယုဉ္ဇနတော၊ ဤဒိသာနံ ဟိ ပဒါနံ ဗဟုလं (ဗဟုလ သဒ္ဒါကြောင့်)၊ ပေ၊ ကတ္တုသာဓနတာ ဒဋ္ဌဗ္ဗာ-သမ္ဘသာဒနီ သုတ်ဋီကာ။ [လျှင်(ယု) ပစ္စည်းသည် တိုပါဏိနီဗျာကရဏ်း၌ ကတ္တုအနက်ဟု သတ်မှတ်ပြီး ဖြစ်ခဲ့သော်လည်း ဗဟုလ် သဒ္ဒါကြောင့် ကံစသော အနက်ကိုလည်း ဟောစ၏၊ ဤကို ရည်ရွယ်၍ "သတိယာ-ကရဏေ ဘာဝေ ဘာဝတာယ ပဋ္ဌာနံ (ပဋ္ဌပေတဗ္ဗံ) သတိပဋ္ဌာနံ၊ အနုသဒ္ဒေါဟိ (ယု၏ ကာရိယ အန သဒ္ဒါ) ဗဟုလं ဝစနေန ကမ္မတ္ထေ ဣစ္ဆန္တိ ဃဋ္ဋနံ" ဟု သတိပဋ္ဌာနဝိဘင်္ဂမူလဋီကာဖွင့်သည်။

မောဂ္ဂလ္လာန်။ ။ ဗဟုလं (၃-၅၈ သုတ်)၊ အယမဓိကာရော အာသတ္ထပရိသမတ္တိယာ၊ တေန နာတိပ္ပသင်္ဂေါ, ဣဋ္ဌပသိဒ္ဓိစ (ဝုတ္တိ)၊ [ဤ ဗဟုလံသုတ်ကို ကျမ်းဆုံးသည့်တိုင်အောင် လိုက်စေအပ်၏၊ ထို့ကြောင့် မလိုရာအနက်များ၏ ကပ်ငြိပါဝင်ဖွယ်လည်း မရှိနိုင်, လိုအပ်သောအနက်၏ ပြီးစီးခြင်းလည်း ဖြစ်နိုင်သည်၊] ဗဟု အတ္ထေ လာတိ အာဒဒါတိတိ ဗဟုလံ။

ကွစိပွဝတျ-ပွဝတ္တိ, ကွစည် ကွစိ ဝါ ကွစိ၊
သိယာ ဗဟုလံသဒ္ဒေန, ဝိဓိ သဗ္ဗော ယထာဂမံ။

ကွစိ-အချို့, ပြယုဂ်၌၊ ပဝတ္တိ-သုတ်၌ တိုက်ရိုက်မဆိုအပ်သော်လည်း သုတ်အစီအရင်၏ဖြစ်ခြင်းသည်၊ သိယာ-ဖြစ်နိုင်၏၊ ကွစိ၌၊ အည်-သုတ်၌ ဆိုထားသည်မှ တစ်မျိုးတစ်ဖုံသည်၊ သိယာ၊ ကွစိ၌၊ ဝါကွစိ-ဝိကပ်ဖြစ်၏၊ ဗဟုလံသဒ္ဒေန-ကြောင့်၊ သဗ္ဗောဝိဓိ-အလုံးစုံသော သုတ်အစီအရင်သည်၊ ယထာဂမံ-ပါဠိအားလျော်စွာ၊ သိယာ၊ (သာရတ္ထဝိလာသိနီ)၊ ဤသို့လျှင် ဗဟုလသဒ္ဒါသည် မလိုရာကိုလည်း တားမြစ်နိုင်, လိုရာကိုလည်း သိမ်းသွင်းနိုင်သောကြောင့် "ဗဟုလာ ဓိကာရံ ကပ္ပရကွံ ဣဝိ ဣစ္ဆန္တိ သဒ္ဒိကာ=ဗဟုလသဒ္ဒါ လိုက်ခြင်းကို ပဒေသာပင်ကဲ့သို့ သဒ္ဒါဆရာတို့ လိုလားကြသည်" ဟု သဒ္ဒါကျမ်းဆရာတို့ မိန့်ကြလေသည်၊ ထို့ကြောင့်လည်း ဋီကာတို့၌ သဒ္ဒါကျမ်းအဆိုနှင့် မတူဘဲ ဖွင့်ခွင့်ကြုံလာလျှင် "ဗဟုလံ-သဒ္ဒါကြောင့်"ဟု ဆို၍ လိုရာအနက်ကိုရအောင် ဖွင့်ပြကြပေသည်။

ဃျောစ ၅၄၁။ ဘာဝေကမ္မေသု သဗ္ဗဝေတ္ဗဟိ ဣဗျပန္ဓယော ဟောတိ၊ ကတ္တာဗ္ဗံ, ကာရိယံ-ပြုခြင်း, ပြုအပ်, ပြုတိုက်၏၊ ဝါ-ပြုနိုင်၏၊ ဧတေတဗ္ဗံ, ဧယျံ-အောင်ခြင်း, အောင်အပ်, အောင်တိုက်၏၊ ဝါ-အောင်နိုင်၏၊ ဧတေတဗ္ဗံ, ဧယျံ-ဆောင်ခြင်း, အောင်အပ်, ဆောင်တိုက်၏၊ ဝါ-ဆောင်နိုင်၏၊ ဣဒ္ဓေဝမာဒီ-တည်း၊ ဧဋ္ဌဟာဏေန-ဖြင့်၊ တေယျပန္ဓယော-သည်၊ ဟောတိ၊ ဥာတဗ္ဗံ, ဉတေယျံ-သိခြင်း, သိအပ်, သိတိုက်၏၊ ဒိဒ္ဓေယျံ-မြင်ခြင်း, မြင်အပ်, မြင်တိုက်၏၊ ပတ္တေယျံ-ရောက်ခြင်း, ရောက်အပ်, ရောက်တိုက်၏၊ ဣဒ္ဓေဝမာဒီ၊ (၅၅၃)

၅၄၁။ ဘာဝကမ္မေသု။ ။ "ဘာဝကမ္မေသု" ဟုဆိုသောကြောင့် ကတ္တာဗ္ဗံ၌ ဘောအနက်, ကံအနက်ပေး၏၊ ကံအနက်ပေးရာ၌ အရဟာသက္ကတ္တာကိုလည်း ပြုနိုင်သောကြောင့် "တိုက်,နိုင်" ဟုလည်း ထည့်၍ပေးသည်၊ ဥာတေယျံ စသည်၌လည်း "နိုင်" ဟု သက္ကအနက် ရနိုင်သည်ပင်၊ ကတ္တာဗ္ဗံ စသည်ဖြင့် တဗ္ဗပစ္စည်းဆုံးသော ပုဒ်များသည် ဤသုတ်၏အရာမဟုတ်, ကာရိယံ စသည်ကို အနက်ထင်အောင် အပို ကူစွက်ထားခြင်းသာတည်း၊ ဝိဂြိဟ်လုပ်လိုလျှင်လည်း "ကတ္တာဗ္ဗံ တိ ကာရိယံ" စသည်ဖြင့် ကမ္မသာဓနာ၌ ဣတိ ထည့်ရုံသာ ဘာဝသာဓနာ၌မူကတ္တာဗ္ဗံ-ကာရိယံ" စသည်ဖြင့် ဣတိ မထည့်ဘဲပြု။

ရူပ်တွက်။ ။ ကာရိယံ တွက်ပုံကို အခြေပြု၌ ပြထားပြီ၊ ဒီ=ဧယော၊ ဣ=ယသက်, စသည် (ဒီ+ယ) ဣကို ဧဝုဒ္ဓိပြု, ယဒ္ဓေဘော်လာ၊ နီ=နယေဆိုရ် နေယျံလည်းနည်းတူ၊ ဥာတေယျံကို အခြေပြုကြည့်, ဒိဒ္ဓေယျံ-ဒိသ=ပေက္ခဏော, တေယျ၊ သာသဒိသတော တသ ရိဒ္ဓောစသုတ်၌ စသဒ္ဒါဖြင့် တကို ရဋ္ဌပြု, (ဒိသ် ရဋ္ဌေယျ)၊ ရမ္မိ ရဋ္ဌော ရာဒိနောဖြင့် ရ အနုဗန်နှင့်တကွ ဓာတွန် သ် ကိုချေ, နာမ်ငဲ့စသည်၊ ပတ္တေယျံ-ပဒ=ဂတိမ္မိ, တေယျ၊ ဂုပါဒိနဋ္ဌဖြင့် ဓာတွန် (ဒ်)ကိုချေ တ ဒ္ဓေဘော်လည်းလာ၊ ဣဒ္ဓေဝမာဒိ၌ အာဒိဖြင့် "ဝိဒ္ဓေယျံ (ပစ်ဖောက်ထိုက်၏ ဟူ၍ (မံ အမညထ- (သုဝဏ္ဏသာမဇာတ်၊) "လဒ္ဓေယျံ (ရထိုက်၏) လဘတေ မဒ္ဓော" (ဘူရိဒတ်ဇာတ်) စသည်ကို ယူ၊ ဝိဓ, လဘတည်, တေယျသက်, ဓပဘဟေဟိ ဓပဘစသုတ်၌ လဒ္ဓံကဲ့သို့ တေယ်ျမှ တကိုဓပြု၍ စီရင်။

တဗ္ဗပစ္စည်း။ ။ ဤသုတ်၌ စသဒ္ဒါဖြင့် တဗ္ဗပစ္စည်းကိုလည်း ဆည်း၍ " ဘူတဂါမပါတဗ္ဗတာယပါစိတ္တိယံ" (ပါတိမောက်) . "မာပစ္ဆိ မာဇနတာ ပါဏောသု ပါတဗ္ဗတာမာပဇ္ဇိ" -၊ ဒုတိယ ပါရာဇိက)ဂန္ဓဗ္ဗ မာဟု ဒ္ဒိပဒိန္ဒ သေဋ္ဌ" -(ဇကာဒသ, ဇုဏ္ဏဇာတ်) စသည်ကို ထုတ်ပြကြ၏၊ . [ပါတဗ္ဗသ ဘာဝေါ ပါတဗ္ဗတာ ဆေဒန ဘေဒနာ ဒီဟိ ယထာရုစိ ပရိဘုဠ္ဆိ တဗ္ဗတံတိ အတ္ထော" - ပါစိတ္တျာဒိ အဋ္ဌကထာ၊ ဤ၌ "ပရိဘုဠ္ဆိတဗ္ဗ" ဟု ဖွင့်သဖြင့် တဗ္ဗပစ္စည်းသည် တဗ္ဗပစ္စည်းနှင့်

ကရမှာ ရိစ္စ ၅၄၂။ ဘာဝကမ္မေသု ကရဏ္ဍတိ ဧတမှာ ဓာတုမှာ ရိစ္စ ပစ္စယော ဟောတိ၊ ကတ္တာဇ္ဇံ, ကိစ္စံ–ပြုအပ် ပြုတိုက်သောအမှု။ (၅၅၈) [ယောဂဝိဘာဂဖြင့် စီရင်အပ်သော ဘစ္စံ ပုဒ်ကိုလည်းကောင်း, ရုပ်တွက်ပုံကိုလည်းကောင်း အခြေပြု၍ ပြထားပြီး၊ "ကတ္တာဇ္ဇံ" ကား ကိစ္စံ၏အနက်ကိုဖွင့်ပြသောပုဒ်တည်း၊ ဤသုတ်၏လိုရင်းမှာ "ကိစ္စံ" သာ၊ "ကရိယတေတိ ကိစ္စံ၊ ကတ္တာဇ္ဇံတိ ကိစ္စံ" ဟု ဝိဂြိုဟ်ပြု။]

ဘူတောဗ္ဘ ၅၄၃။ ဘူဏ္ဍတိ ဧတာယ ဓာတုယာ မှ၊ (ပရသ)
ဏျပစ္စယသ–၏၊ ဥိကာရေန–ဓာတွန်ဥိနှင့်၊ သဟ–တကွ၊ အဗ္ဘာဒေသော ဟောတိ၊ (ဤနေရာ၌ "ဘာဝကမ္မေသု" ဟု ယခုစာများ၌ ရှိ၏၊ သီဟိဠ်မှုနှင့် ရူပသိဒ္ဓိတို့၌ မပါ, ပစ္စည်းသက်သောသုတ် မဟုတ်ရကား ပါဖွယ်လည်း မလို၊) ဘဝိတဗ္ဗော, ဘဗ္ဗော–ဖြစ်တိုက်သူ၊ ဘဝိတဗ္ဗံ, ဘဗ္ဗံ–ဖြစ်တိုက်သော စိတ်၊

အလားတူသော ကိစ္စပစ္စည်း တစ်မျိုးတည်းဟု–ပြ၏၊ မှန်၏–တဗျမှဗျ (ယပင့်ရှိသော ဗ) ဗပြု၍ ဒွေဘော်လာလျှင် "တဗ္ဗ" ဟုဖြစ်သည်၊ "ပါတဗျန္တီ–ပရိဘုဥ္ဇိတဗ္ဗံဝါ၊ ပေ၊ ပါသဒ္ဒေါပန (ပါဓာတ်သည်ကား) ပရိဘောဂတ္ထော (သုံးစွဲခြင်းအနက်ရှိ၏)" သဒ္ဒနီတိ။]

[ဆောင်] ဏျာစသုတ်, စ သရုပ်ကို, သမုစ္စယတ္ထ, ကြံ့ကုန်ကြ၍, တေယျတဗ္ဗ, ယင်းနှစ်တန်, အမှန် ဆည်းစေသည်။

၅၄၂။ ဃစ္ဆ၊ ဟစ္ဆ, လေယျ။ ။ ဟနဓာတ်နောင် "ကိစ္ဆ ဃစ္ဆ ဘစ္ဆ တစ္ဆ လေယျ" နိပါတနသုတ်ဖြင့် ယ ပစ္စည်းသက်၊ ဟနကို ဃစ်ပြု၊ ယဝတ် စသောသုတ်ဖြင့် ဗျ (စ+ယ) ကိုစပြု, ဒွေဘော်လာလျှင် ဃစ္ဆံဟုလည်းကောင်း, ဟစ်ပြု၍ ဟစ္ဆံဟု လည်းကောင်း ပြီး၏ဟု မောဂ္ဂလ္လာန်ရုပ် စီရင်၏၊ ဤ၌ကား ယောဂဝိဘာဂဖြင့် ရိစ္ဆ ပစ္စည်းသက်၍ ဘစ္ဆကဲ့သို့ ဟစ္ဆပြီး၏၊ ဟနကို ဃာတပြုပြီးမှ ရ အနုဗန်နှင့်တကွ ဓာတွန်ချေလျှင် ဃစ္ဆလည်းပြီး၏၊ "မူလဃစ္ဆံ–အမြစ်အရင်းဖြတ်အပ်သည်ကို၊ ကရေယျ–ပြုအံ့၊ (စက္ကဝတ္တိသုတ်) ဘူနဟစ္ဆံ–ကြီးပွားမှုကို ဖျက်ဆီးမှုကို၊ ကတံ–ပြုအပ်ပြီ၊ (ဝိဂူရဓာတ်)၊ လိဟာဓာတ် (အသာဒန–သာယာခြင်း, လျက်ခြင်း) ဏျပစ္စည်း, ဏ အနုဗန်ချေ, ဝေဒ္ဓိပြု, ကွစိဓာတုဖြင့် ဟကို ယ ပြုလျှင် "လေယျံ–လျယ်ဖွယ်" ဟု ပြီး၏၊ [ဘစ္ဆကဲ့သို့ "ပဋိစ္ဆ" ရုပ်ကိုလည်း ရှု၌ပြသေး၏။]

၅၄၃။ ဥိကာရေန သဟ။ ။ ဘူတောကို "ဘူသ+ဥိ=ဘူ=ဘူဓာတ်၏ ဥိသရ" ဟု ဝိဂြိုဟ်ပြု၏၊ "ဘူတော–ဘူဓာတ်၏ ဥိသရမှ စ၍၊ ဝါ–ဘူဓာတ်၏ ဥိသရနှင့်တကွ၊ ဏျသ၏၊ အဗ္ဘ–အဗ္ဘ အပြုသည်၊ (ဟောတိ)" ဟု သုတ်နက်

(၅၆၆)၊ [ဘဝိတဗ္ဗော, ဘဝိတမ္ဗံတို့ကား ဘဗ္ဗ၏အနက်ကို ဖွင့်ပြသောပုဒ်များတည်း၊ ပုလ္လိင် နပုလ္လိင်ဖြင့် ပြထားသည်၊ ဣတ္ထိလိင်ဖြင့် ဘဗ္ဗာလည်း ရှိနိုင်သည်သာ၊ ရုပ်ကို အခြေပြုကြည့်တွက်။]

၁၄၄။ ဝဒ မဒ ဂမု ယုဇ ဂရဟာ-ကာရန္တ ဣစ္ဆေဝ
ဝဒ မဒ၊ ဃ၊ ဂါရောဝါ
မာဒီဟိ-ဝဒ, မဒ, ဂမု, ယုဇ, ဂရဟ, အာကာရန္တ

ဤသို့ အစရှိကုန်သော၊ ဓာတ္ဟိ-ဓာတ်တို့မှ၊ (ပရဿ)၊ ဏျပစ္စယဿ-၏၊ ယထာသင်္ချ-တိုင်း၊ ဓာတွန္တေန-ဓာတွန်နှင့်၊ သဟ-တကွ၊ ဒ္ဓ မ္ဗ ဌ ယှ ဃ်ယျာဒေသာ- ဒ္ဓအပြု, မ္ဗ, ဌ, ယှ, ဃ်ယျ အပြုတို့သည်၊ ဝါ- ပြယုဂ် အားလျော်စွာ၊ ဟာန္တီ-ဖြစ်ကုန်၏၊ ဂရဿစ-ဂရဓာတ်၏လည်း၊ ဂါရော-ဂါရ အပြုသည်၊

ပေးဖို့ရာ- နျာသဖွင့်၏၊ ထိုအဖွင့်သည် "ဘူ ဣစ္ဆေတာယ ဓာတုယာ၊ ပေ၊ ဥိကာရေန သဟ" ဟူသော ဝုတ္တိနှင့်လျော်ပေသည်၊ ရူပသိဒ္ဓိ၌ကား ရမ္ဘိရန္တောသုတ်မှ အန္တသဒ္ဒါကို လိုက်စေ၍ "အန္တေန-ဓာတွန်ဥိနှင့်တကွ" ဟု ပေးစေလိုသည်။

ကတ္တားဟော ဖြစ်သင့်ပုံ။ ။ ဏျပစ္စည်းဖြင့် ပြီးသောကြောင့် ဘဗ္ဗပုဒ်ကို ဘော-ကံဟောဟု ထင်မှတ်ဖွယ်ရှိ၏၊ သို့သော် "သဒ္ဓေါ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု၊ပေ၊ ဘဗ္ဗော ဣမသ္မိံ ဓမ္မဝိနယေ ဝုဒ္ဓိံ ဝိရုဠှိံ ဝေပုလ္လံ အာပဇ္ဇိတုံ" ပဋ္ဌကအဂ္ဂ်ုတ္တိရ်၊ "သေယျထာပိနာမ သီသစ္ဆိန္နော တာလော အဘာဗ္ဗော ပုန စိရဋ္ဌယာ" - ရဟန်းသစ် ဩဝါဒအခန်း၊ "အဘာဗ္ဗော သော တသ္မ ပဋိစ္ဆဒါယ" ရတနသုတ်၊ ဤပါဠိတော်များ၌ "သဒ္ဓေါဘိက္ခု...တာလော...သော" ဟု ပဋ္ဌမာကတ္တားပုဒ်ဖြင့် ပြထားသောကြောင့် ဘဗ္ဗောပုဒ်လည်း ကတ္တားဟောဟု သိသာ၏၊ ဏျပစ္စည်းလည်း ယောဂဝိဘာဂဖြင့် (တစ်နည်း ဗဟုလံသဒ္ဒါကြောင့်) ကတ္တားအနက်ကို ဟောနိုင်၏၊ "ဘ၀တိတိ ဘဗ္ဗော" ဟု ပြု။

မူလပဏ္ဏာသ။ ။ ဝေဒေတိတိ ဝေဒိယော (ဝိဒ+ဏျ)၊ ဝေဒိယောဝေ ဝေဒေယျော (သွတ္ထဒ္ဓ တဒ္ဓိတ်ဏျ ထပ်သက်)၊ ဇာနာတိ အနုဘ၀တိတိ အတ္ထော၊ ဤဒိသာနံ ဟိ ပဒါနံ ဗဟုလံ (ဗဟုလသဒ္ဒါကြောင့်) ကတ္တုသာဓနတံ သဒ္ဒဝိဒူမညန္တီ၊ သဗ္ဗာသ၀သုတ်ဋီကာ၊ [မောဂ္ဂလ္လာန် ပဋ္ဌိကာ၌ "ဘ၀တိတိ ဘဗ္ဗော, ကတ္တာရိယော" ဟု ကတ္တားအနက်၌ ယ ပစ္စည်းသက်၍ ပြီးစေသည်။

၁၄၄။ ယထာသင်္ချ ဂါရာဒေသော။ ။ [ဝဒ မဒ ၂-ခုကို ဒကာရန္တ အပြစ်ဖြင့် တစ်ခုသာယူ၊] ၁-ဝဒ မဒ၊ ၂-ဂမု၊ ၃-ယဇ၊ ၄-ဂရဟ၊ ၅-အာကာရန္တဖြင့် ဓာတ် ၅-မျိုးရှိ၏၊ အာဒေသဒ္ဒ်လည်း ၁-ဒ္ဓ၊ ၂-မ္ဗ၊ ၃-ဌ၊ ၄-ယှ၊ ၅-ယျ ဟု ၅-မျိုးရှိ၏၊ ဤသို့ သင်္ချာစဉ်ရှိတိုင်း ဝဒ မဒ၏ ဓာတွန်နှင့်တကွ ဏျကို

ဟောတီ၊ [ဤနေရာ၌ "ဘာဝကမ္မေသု" ပါနေပြန်၏၊ ရှေ့မပါ, ပစ္စည်းသက်သော သုတ်မဟုတ်၍ ဤသုတ်၌မလို၊ ဘောက်အနက်၌ ဣဿပစ္စည်းသက်ကြောင်းကိုလည်း ရှေ့၌ဆိုခဲ့ပြီ၊] ဝတ္ထုဇွဲ, ဝဇွဲ–ဆိုတိုက်သောအပြစ်၊ မဒနီယံ, မဇွဲ–ယစ်မူးကြောင်း သေရည်၊ ဂမနီယံ, ဂမွဲ–ဆိုက်ရောက်သော အရပ်၊ ယောဇနီယံ, ယောဇ္ဈ–ကပ်ယှဉ်တိုက်သော ယာဉ်၊ ဂရဟိတဇွဲ, ဂါရယှဲ–ကဲ့ရဲ့တိုက်သောအမှု၊ ဒါတဇွဲ, ဒေယျ–ပေးတိုက်သောဝတ္ထု၊ ပါတဇွဲ, ပေယျ–သောက်တိုက်သော သောက်ဖွယ်၊ ဟာတဇွဲ, ဟေယျ–စွန့်တိုက်သောအမှု၊ မာတဇွဲ, မေယျ–နှိုင်းယှဉ်တိုက်သောဝတ္ထု၊ ဉာတဇွဲ, ဉေယျ–သိတိုက်သောဝတ္ထု၊ ဣဒ္ဓေဝမာဒီ–တည်း။ (၅၇၇)

ဇူပြု, စသည်ဖြင့် သိစေလိုရ၍ "ယထာသန်း" ဟု ပကွီပနဝုတ္တိ ထည့်ရသည်၊ သုတ်၌ မည်သည့်အာဒေသိကို ဂါရပြုမည်ဟု မသိသာသော်လည်း ဝါသဒ္ဒါ၏ သတ်မှတ်ချက်ကြောင့် "ဂရဟာဓာတ်၏ ဂရကိုသာ ဂါရပြုမည်" ဟု သိစေလိုရ၍ "ဂရဿစ ဂါရာဒေသော" မိန့်သည်။ ["ဂရဟဿ" ဟု အချို့စာရှိ၏၊ ရှေ့၌ "ဂရဿ" ဟုသာရှိသည်။]

ဣဒ္ဓေဝမာဒီဟိ။ ။ ဤပုဒ်ကို ဝဒ ဂမု စသည်တို့နှင့် တွဲ၍ ဝဒဣဒ္ဓေဝမာဒီဟိ၌ အာဒိဖြင့် ဝဒကဲ့သို့ ဒကာရန္တဖြစ်ကြသော ဂဒ–ခါဒ စသည်ကိုယူ၊ ဂမုဣဒ္ဓေဝမာဒီဟိ၌ အာဒိဖြင့် မကာရန္တဖြစ်သော ဝမုစသည်ကို, ယုဇအာဒိဖြင့် ဇကာရန္တဖြစ်သော ဘုဇစသည်ကို, ဂရဟအာဒိဖြင့် ဟကာရန္တဖြစ်သော ဂဟစသည်ကို ယူ၊ အာကာရန္တဖြင့်ကား အာကာရန္တ ဓာတ်ဟူသမျှကို ယူနိုင်သောကြောင့် ဣဒ္ဓေဝမာဒီဟိနှင့် တွဲဖွယ်မလို၊ ထိုပုံစံများကို ရူပသိဒ္ဓိမှာ ရှု၊ ဤ၌တိုက်ရိုက်ပါသော ရုပ်များကို အခြေပြုကြည့်တွက်။

မဒကို သီးခြားဆိုရကျိုး။ ။ ဝဒဓာတ်ဖြင့် ဒကာရန္တဓာတ် အားလုံးကို ယူနိုင်ပြီးဖြစ်ပါလျက် "ဝဒမာဒ" ဟု မဒဓာတ်ကို သီးခြားဆိုခြင်းသည် အဘယ် အကျိုးရှိသနည်းဟု မေး၊ အဖြေကား–မဒဓာတ်ကို သီးခြားဆိုခြင်းသည် ကရဏ သာဓနခ်ိန်လည်း ဏ, ပစ္စည်း သက်နိုင်ကြောင်းကို သိစေရခြင်းအကျိုးရှိ၏၊ ချဲ့ဦးအုံ–မဒဓာတ်ဖြင့် ပြီးသော မဇ္ဇံပုဒ်သည် "သေရည်အရက်" ဟူသောအနက်ကို ဟော၏၊ ထိုသေရည်အရက်ကား သူ့ကိုယ်တိုင် မူးအပ်သော ကံမဟုတ်, သောက်သူ၏ ယစ်မူးကြောင်း ကရိယာသာဖြစ်၏၊ ဤသို့ ဏပစ္စည်းသည် သက်ရိုးသက်စဉ် ဘောက်အနက်မှတစ်ပါး ကရိယာအနက်ကိုလည်း ဟောသေး၏–ဟု သိစေရခြင်း အကျိုးရှိသည်။ ["မဒဂ္ဂဟဏေန ကရဏေပိ ဏပစ္စယော" (မြန်မာမူ၌ကျ၍ သိဟိုဠ်မူသာ ပါသော) ရူပသိဒ္ဓိအဆို။]

တေ ကိစ္စာ ၅၄၅။ တဗ္ဗာဒယော–တဗ္ဗ အစရှိကုန်သော၊ ရိစ္စန္တာ–ရိစ္စအဆုံးရှိကုန်သော၊ ယေပစ္စယာ–အကြင် ပစ္စည်းတို့သည်၊ (သန္တိ)၊တေ–ထိုပစ္စည်းတို့ကို၊ ကိစ္စသညာတိ–ကိစ္စ အမည်ရှိကုန်သည် ဟူ၍၊ ဝေဒိတဗ္ဗာ–သိတိုက်ကုန်၏၊ ကိစ္စသညာယ–ကိစ္စအမည်ဖြင့်၊ ကိ ပယောဇနံ–အဘယ်အကျိုးသည်၊ (အတ္ထိ–ရှိသနည်း၊) ဘာဝကမ္မေသု ကိစ္စတ္တဓဇ္ဇာ–သုတ်၌ ကိစ္စဟုခေါ်ရခြင်း အကျိုးရှိ၏။ (၅၄၉)

အညေကိတ် ၅၄၆။ အညေ–ကိစ္စပစ္စည်းမှ တခြားကုန်သော၊ ပစ္စယာတို့သည်၊ ကိတ် ဇဝ သညာ–ကိတ်သာလျှင် အမည်ရှိကုန်သည်၊ ဟောန္တိ၊ ကိတ်သညာယ–ကိတ်အမည်ဖြင့်၊ ကိ ပယောဇနံ (အတ္ထိ)၊ ကတ္တာရိကိတ် သုတ်၌ "ကိတ်" ဟု ခေါ်ရခြင်းအကျိုးရှိ၏။ (၅၆၃)

၅၄၅,၆။ တေကိစ္စာဖြင့် "တဗ္ဗ, အနိယ, ဏျ, တေယျ, ရိစ္စ" ၅–ပစ္စည်းကို ကိစ္စဟု နာမည်မှည့်၍, အညေကိတ်သုတ်ဖြင့် ထိုမှကြွင်းသော ဏစသောပစ္စည်းများကို "ကိတ်" ဟု အမည်မှည့်သည်၊ ကိစ္စပစ္စည်းတို့၌ တဗျပစ္စည်းလည်းပါဝင်ထိုက်ကြောင်း ဏျာစသုတ်၌ ပြခဲ့ပြီ၊ ဓာတုယာ ကမ္မာဒီမှိ ဏောသုတ်မှ စ၍ ကိတ် ပထမ ဒုတိယ ကတ္တာစသည်၌လာသော ပစ္စည်းအာလုံးကို "ကိတ်" မည်သောပစ္စည်းဟုမှတ်၊ သက္ကတ ဗျာကရဏ်း၌ ဤသို့ပင် "ကိစ္စပစ္စည်းကိတ်ပစ္စည်း" ဟု ပစ္စည်း ၂–မျိုးသာခွဲ၏၊ နောက်ဆရာတို့ကား ဘောက်ကိုသာ ဟောသော တဗ္ဗစသော ပစ္စည်းများသည် ကိစ္စမည်၏၊ ကတ္တားကိုသာဟောသော ဏစသော ပစ္စည်းများသည် ကိတ်မည်၏၊ ဘောက် ကတ္တား ၃–ပါးလုံးကိုဟောသော တစသော ပစ္စည်းများသည် "ကိစ္စ ကိတ မည်၏" ဟု (ဘေဒစိန္တာစသည်) ၃–မျိုးခွဲကြသေး၏။

ပစ္စယော တိဗ္ဗိဓော ကိစ္စ–ကိတကိစ္စတိ တဗ္ဗသာ။
ဘာဝကမ္မေသု ကတ္တုတ္ထေ, တီသု ဝါကျ ပရေ ဝိဒု။

ကိတ် ဇဝ သညာ။ ။ ကိတ်ကျမ်း၌လာသော ပစ္စည်းများဖြစ်၍ တဗ္ဗစသော ၅–ပစ္စည်းကိုလည်း "ကိတ်" ဟုပင် အမည်မှည့်ထိုက်၏၊ သို့သော်–ပြုအပ်–ပြုသင့်ပြုထိုက်သော အမှုလုပ်ငန်းကို လောကဘ၌ "ကိစ္စ" ဟု ခေါ်ကြ၏၊ တဗ္ဗစသောပစ္စည်းများလည်း ပြုအပ်–ပြုသင့်–ပြုထိုက်–ပြုနိုင်ဟူသော ကံအနက်, အရဟသက္ကအနက်ကို ပြုနိုင်ရကား ကိစ္စဟု နာမည်ထူး မှည့်ရသည်၊ [ဤသို့ကိစ္စဟူသော ဝိလေသအမည်ကို ရသောကြောင့် တဗ္ဗစသော ပစ္စည်းများက "ကိတ်" ဟူသော သာမညအမည်ကို မယူကြတော့ပြီ။] ဏ စသော ပစ္စည်းတို့ကား ကိစ္စအမည် မရ, ကိတ်အမည်သာ ရ၏၊ ထို့ကြောင့် "ကိတ် ဇဝ သညာ" ဟု ကိစ္စအမည်ကိုကန့်သော ဇဝသဒ္ဒါဖြင့် မိန့်လေသည်။

နန္ဒာဒီဟိ ယု ၅၄၇။ နန္ဒာဒီဟိ ဓာတူဟိ ဘာဝ ကမ္မေသု ယု ပစ္စယော ဟောတိ၊ နန္ဒီယတော–နှစ်သက်ခြင်း, နှစ်သက်အပ်၏၊ နန္ဒနံ–နှစ်သက်ခြင်း, နှစ်သက်အပ်၏၊ ဝါ–တစ်နည်း၊ နန္ဒီတဗ္ဗံ–နှစ်သက်ခြင်း, နှစ်သက်အပ်၏၊ နန္ဒနံ–၏၊ ဂဟာဏီယံ–ယူခြင်း, ယူအပ်၏၊ ဂဟဏံ–ယူခြင်း, ယူအပ်၏၊ စရိတဗ္ဗံ–ကျင့်ခြင်း, ကျင့်အပ်၏၊ စရဏံ–၏၊ ဧဝံ တူ၊ သဗ္ဗတ္ထ–အလုံးစုံသော ဓာတ်တို့၌၊ ယောဇေတဗ္ဗာ–ကုန်၏။ (၅၄၇)

မှတ်ချက်။ ။ "ကိစ္စသညာယ ကိ ပယောဇနံ၊ ဘာဝကမ္မေသု ကိစ္စဂ္ဂဟဏတ္ထာ" စသည်၌ ကိစ္စအမည် ကိတ်အမည် မှည့်ရခြင်းသည် ဥဏာဒ်သုတ်များ၌ ကိစ္စဟုလည်းကောင်း, ကိတ်ဟုလည်းကောင်း ခေါ်ဝေါ်ရခြင်းအကျိုးရှိ၏။ ထိုဥဏာဒ်ခန်းကျလျှင် ခေါ်ဝေါ်ဖို့အကျိုးကို မျှော်ကိုး၍ ဤနေရာ၌ တင်ကြို၍ နာမည်မှည့်ထားရသည်ဟုဆိုလိုသည်၊ ကစ္စည်းဝုတ္တိအလိုလည်း "ဥဏာဒ်ကျမ်းဆရာသည် ကိတ်ကျမ်းကို စီရင်သော အရှင်ကစ္စည်းပင်ဖြစ်သည်" ဟု ဆိုလိုသကဲ့သို့ ထင်ရ၏။

သို့သော် ကိစ္စသညာယ စသော စကားသည် ကလာပ်ဝုတ္တိမှ တိုက်ရိုက်ယူထားသော စကားတည်း၊မှန်၏– "ကိတ်" ဟု (၁–၉၁) သုတ်၏ ဝုတ္တိ၌ "ကတ္တရိ ကိတः" ဟုလည်းကောင်း "တေကိစ္စာ" ဟု (၂–၁၃၀) သုတ်၏ ဝုတ္တိ၌ ကိစ္စပဒေသော–ဘာဝကမ္မေသု ကိစ္စဂ္ဂဟဏတ္ထာ" ဟုလည်းကောင်းဖွင့်သည်၊ ထိုကတ္တရိကိတः (၆–၄၅) ဘာဝကမ္မေသု ကိစ္စတ္ထာ (၆–၄၆)" သုတ်များသည် ကိတ် ဆဋ္ဌကဏ္ဍ၌လာသော သုတ်များဖြစ်၍ ဥဏာဒ်သုတ် မဟုတ်သောကြောင့် ကိတ်ခန်းတွင်ပင် အသုံးပြုမည့် နာမည်များကို ကိတ်အခန်း၌ မှည့်ထားခြင်းဖြစ်ရကား ကလာပ်ဝုတ္တိ အဆိုသည် ရှေ့နောက်ညီ၏၊ ဤကစ္စည်းဝုတ္တိကား ဥဏာဒ်၌ ဆိုရမည့်နာမည်ကို ဤ၌ မှည့်ထားသောကြောင့် ရှေ့နောက် အဆင်မပြေ၊ ထို့ကြောင့် ဤ ဝုတ္တိဖွင့်ပုံကို အမှီပြု၍ ဥဏာဒ်ကျမ်းဆရာလည်း အရှင်ကစ္စည်းထေရ်ပင်ဖြစ်သည်ဟု အတည်မပြုထိုက်သေးချေ။

၅၄၇။ နန္ဒာဒီဟိ ။ ။ အာဒိသဒ္ဒါသည် ပကာရအနက်ဟော၊ ထိုအာဒိဖြင့် နန္ဒကဲ့သို့ ယုပစ္စည်းဖြင့် ပြီးကောင်းသော ဓာတ်ပေါင်းကို ယူ၊ ကာတန္တ၌ နန္ဒာဒိ အာကတိဂိုဏ်း ဟု ဆို၏။ [နန္ဒာဒိဟိ ယု (၂,၁၃၃) နန္ဒီ ဝါသိ ဓဒိ ဒှသိ သာမိ သောဘိ ဝဒ္ဓိတိ ဣနဆ္ဆ ဘျသညာယံ=အမည်သညာကို မဟောရာ၌ ဣန်ပစ္စည်း အဆုံးရှိသော နန္ဒီစသော ဓာတ်နောင် (ပါဠိလိုနန္ဒစသောဓာတ်နောင်) ယုပစ္စည်းသက်၊ (နန္ဒီဝါသိတာဒိ ဇေဋ္ဌ နန္ဒာဒိ အာကတိ ဂဏတ္တံ လဗ္ဘတိ၊–(ကဝိရာဇဋီကာ၊)] နန္ဒီယံတော, နန္ဒီတဗ္ဗံတို့သည် နန္ဒနံ၏ အနက်ဖွင့်တည်း၊ ဣတိသဒ္ဒါထည့်လျှင် "နန္ဒီယတောတိ နန္ဒနံ, နန္ဒီတဗ္ဗံတိ နန္ဒနံ" ဟု

ကတ္တာ့ကရဏာ ပဒေသေသုစ

၅၄၈။ ကတ္တာ့ကရဏာ ပဒေသ ဣတိ–ကတ္တား, ကရိဏား, အဓိကရဏဟူကုန်သော၊ စေတသု အတ္ထေသုစ–တို့၌လည်း၊ ယုပစ္စယော ဟောတိ၊ ကတ္တရိ–ကတ္တား အနက်၌၊ တာဝ–ရေးဦးစွာ၊ (ဥဒါဟရဏ်–ကား)၊ ရဓံ–မြို့ကို၊ ဟရတိ–ဆောင်ယူ (ပယ်ရှား) တတ်၏၊ ဣတိ ရဓောဟရဏံ–မည်၏၊ တောယံ–ရေတည်း၊ ကရဏော–ကရိဏားအနက်၌၊ တာဝ – စွာ၊ (ဥဒါဟရဏ်)၊ တေန–ထိုဝတ္ထုဖြင့်၊ ကရောတိ–

ဝိဂြိုဟ်လည်းဖြစ်၏၊ ထို့ကြောင့် ဝိဂြိုဟ်အုနေအားဖြင့် ဣတိသဒ္ဒါ ထည့်၍ အနက်ပေးလိုလျှင် ပေးနိုင်၏၊ ရှေ့ကိုအခြေပြုကြည့်တွက်၊ ဂဟဏံ၌ "ဂဟ=ဥပါဒါနေ" ဟု ဆို၊ ယုကိုအနပြုပြီးနောက် ရဟာဒိတောဏသုတ်ဖြင့် နကိုဏပြု၊ "စရ=စရဏော" ဟု ဆို၍ စရဏ်လည်းနည်းတူ။

ဤနေရာ၌ ဤသုတ်ဆိုရကျိုး။ ။ သဒ္ဒ၊ ပေ၊ ရုစာဒီဟိသုတ်၏ အခြားမဲ့၌ ဤသုတ်ကိုဆိုလျှင် ထိုသုတ်က တသီလ စသောအနက် ကတ္တားအနက်၌ သက်သောကြောင့် တသီလာဒီသုနှင့် ကတ္တရိပုဒ်တို့ လိုက်လာဖွယ်ရှိ၏၊ ထို ၂–ပုဒ် အလိုက်ကို မလိုသောကြောင့် ဤနေရာ၌ ဤသုတ်ကိုဆိုရသည်ဟု ကြံကြသည်၊ [ဤယုပစ္စည်းကို သက္ကတဗျာကရဏ်းတို့၌ ကတ္တားဟောဟု ယူ၍ "နန္ဒယတိတိ နန္ဒနော–နှစ်သက်တတ်သူ" ဟု ကတ္တာ့သာဓန ဝိဂြိုဟ်ပြု၏၊ ဂ်အနက်ကို အလိုရှိရာ၌ကား "ဗဟုလံ သဒ္ဒါကြောင့်" ဟုဆို၍ ဋီကာဆရာကြီးတို့ ဂ်အနက်၌ ယုပစ္စည်းကို သက်စေကြသည်၊ "တတိယာ (ကရဏာဘူတာယ) ပဌာနံ ပဌမေ တတ္ထ သတိပဌာနံ၊ အနသဒ္ဒံဟိ (ယု၏ ဂ္ဂဟရိယ အနသဒ္ဒါကို) ဗဟုလံ ဝစနေန ကမ္မတ္ထေ ဣစ္ဆန္တိ သဒ္ဒဝိဒူ"– သတိပဌာန ဝိဘင်္ဂမူလဋီကာ၊ ဤကစ္စည်း၌ကား နောက်သုတ်၌ ကတ္တား, ကရိဏား, အဓိကရဏဟော, ဤသုတ်၌ ဘော ဂ် ဟောဟု ဆိုထားသည်။]

၅၄၈။ ပဒေသေသုစ။ ။ "ပဒေသ" သဒ္ဒါသည် "အရပ်ဒေသ" ဟူသော အနက်ကို ဟောရင်းတည်း၊ အရပ်ဒေသသည် ထိုထိုအရာဝတ္ထုတို့၏ တည်ရာဖြစ်သကဲ့သို့ ဤ၌လည်း ကြိယာနှင့် ကတ္တားဂ်တို့၏ တည်ရာဖြစ်သောအနက်ကို "ပဒေသ" ဟုခေါ်၏၊ ထိုတည်ရာ အနက်ကိုပင် "အဓိကရဏ" ဟုလည်း ခေါ်သည်၊ စသဒ္ဒါကား "ရှေ့ဘောဂ်အနက်သာမက, ကတ္တားကရိဏား အဓိကရဏ အနက်တို့ကို ပေါင်းပေးသော သမ္မိဿ္ဌာနတည်း" ဟု နျာသဆိုတတ်၏၊ (ထိုအတိုင်းပင် ကစ္စည်းဆရာ၏ အလိုဖြစ်ဟန်တူသည်၊) သို့သော် ရူပသဒ္ဒိ၌ကား ဤစသဒ္ဒါဖြင့် ရှေ့ ၂–သုတ် အစီအရင်မှ ကြွင်းသော သမ္ပဒါန, အပါဒါန သာဓန (အနက်) တို့ကိုလည်း ဆည်းသည်ဟုကြံ့သည်။

ပြုရ၏၊ ဣတိ-ထို့ကြောင့်၊ (ထိုသို့ ပြုကြောင်း၏ အဖြစ်ကြောင့်၊) ကရဏံ-ကရဏမည်၏၊ ပဒေသေ-အဓိကရဏအနက်၌၊ ဘာဝ-(ဥဒါဟရဏံ)၊ တသ္မိံ-တိုအရပ်၌၊ တိဋ္ဌန္တိ-တည်ကုန်၏။ ဣတိ-ကြောင့်၊ (ထိုသို့ တည်ရာ၏ အဖြစ်ကြောင့်၊) ဌာနံ-ဌာနမည်၏၊ ဧဝံ-တူ၊ သဗ္ဗတ္ထ-အလုံးစုံသော ပြယုဂ်တို့၌၊ ယောဇေတဗ္ဗာ-ယှဉ်စေထိုက်ကုန်၏။ (၅၉၇)

၅၄၉။ ရကာရ ဟကာရာဒျန္တေ ဟိ- ရ အက္ခရာ, ဟ အက္ခရာ ရဟာဒိတော အစရှိသောအက္ခရာအဆုံးရှိကုန်သော၊ ဓာတုဟိ-မှ၊ (ပရသ-သော၊) ဏ အနာဒေသသ-အနု အပြု၏၊ နသ-နု၏၊ ဏော-ဏ အပြုသည်၊ ဣဟာတိ-၏၊ တေန-ထိုဝတ္ထု ဖြင့်၊ ကရောတိ-ပြု၏၊ ဣတိ-ကြောင့်၊ ကရဏံ-ကရဏ မည်၏၊ တေန-ထိုဝတ္ထုဖြင့်၊ ပူရေတိ-ပြည့်၏၊ ဣတိ, ပူရဏံ-၏၊ တေန- ထိုဝတ္ထု ဖြင့်၊ ဂဟဏီယံ- ယူအပ်၏၊ ဣတိ, ဂဟဏံ- ၏၊ ဧဝံ- တူ၊

ပုံစံများ။ ။ [ရုပ်တွက်ပုံနှင့်တကွ ကြွင်းသော မှတ်ဖွယ်များကို အခြေပြု၌ ပြထားပြီ၊] ဤ၌ ရဧာဟရဏံကို သမာသ်ရုပ်တွက်ပြအံ့၊ ရဧသဒ္ဒ||ပဟ+ဟရတည်, ရဧနောင် အံ့သက် (ရဧ)၊ ဟရ=ဟရဏောအနက်၌ ဓာတ်မှည့်, ဓာတွန်ချေ၊ ဤသုတ်ဖြင့် ယုသက်, အနပြု၊ ရဧ-ကို၊ ဟရတိ-၏၊ ဣတိ အတ္ထေ-၌၊ ဒုတိယာတပ္ပုရိသ် စီရင်, ဝိဘတ်ချေ, ရဧဟ ပကတိပြု၊ ဧတေသမော လောပေသုတ်ဖြင့် ရဧ အဆုံး (အ) ကို သြပြု (ရဧောဟရဏ)၊ နာမ်ငဲ့ စသည်၊ သမ္မာ+ ပဒီယတေ+ ယသ္သာတိ သမ္မဒါနံ=ကောင်းစွာ ပေးရာဖြစ်သော အရာဝတ္ထု၊ သံ+ပုဗ္ဗဒါဓာတ်, သမ္မဒါန်အနက်၌ ဤသုဟ် စသဒ္ဒါဖြင့် ယုပစ္စည်းသက်, အနပြု၊ အပနေတွာ+အာဒဒါတိ ဣတောတိ အပါဒါနံ-ဖဲ၍ ယူရာဖြစ်သော အရပ်ဌာန၊ ,အပ+အာပုဗ္ဗဒါဓာတ်, အပါဒါန်အနက်၌ ယုပစ္စည်းသက်။

၅၄၉။ ရဟာဒိတော။ ။ "ရကာရ ဟကာရာဒျန္တေ ဟိ" ကား ရဟာဒိတော၏ အဖွင့်တည်း၊ ရဟာဒိ၌ "ရဟ" အရ ရဟာဓာတ်ကို ယူမည်စိုး၍ "ရကာရ ဟကာရ" ဟုဖွင့်၏၊ "ရော စ ဟော စ-ရဟော-ရ, ဟတို့၊ ရဟော+အာဒယော ယေသံတိ ရဟာဒယော၊ ယေသံ-အကြင် အက္ခရာတို့၏၊ ရဟော-ရ အက္ခရာ ဟအက္ခရာဟူကုန်သော၊ အာဒယော-အတ္ထုတို့သည်၊ သန္တိ, ဣတိ, တေ, ရဟာ ဒယော-ရဟာဒိတို့မည်၏၊ ရဟာဒိဟု ဆိုသော်လည်း ရ အက္ခရာ ဟ အက္ခရာ စသည်ကိုသာ ဆိုသည်မဟုတ်, ထိုရ-ဟ-မ စသည်ဆုံးသော ကရ-ဂဟ-ဂမု စသော် ဓာတ်တစ်ခုလုံးကို ယူပါ၏ သိစေလိုရ၍ "ဒျန္တေ ဟိ" ဟု (အဆုံးအနက်ဟော) အန္တသဒ္ဒါထည့်၍ ဖွင့်ပြန်သည်၊ [ရ-ဟ ဟူသော အစိတ်ဖြင့် အပေါင်းဓာတ် တစ်ခုလုံးကိုပြသော ဧကဒေသုပစာရ စကားတည်း။]

အညေပိ–အခြား ပြယုဂ်တို့ကိုလည်း၊ ယောဇေတဗ္ဗာ–ယှဉ်စေထိုက်ကုန်၏၊ (၅၅၁) ဣတိ–ဤကား၊ ကိတဗ္ဗိဟေနကပ္ပေ–ကိတ်ပစ္စည်းတို့ကို စီရင်ရာကျမ်းဌ၌ ပဌမော ကပ္ပော။

အနာဒေသသေ နသေ။ ။ နကို ဏ ပြုရာ၌ ယုပစ္စည်းကို ပြုထားသော "အန" ၏ နကိုဏပြုပါ– ဟူလို၊ ကရဏံ, ဂဟဏံ စသည်တည်း၊ ရှေ့ကား အနီယပစ္စည်းစသည်၏ နကိုလည်း ဏပြုဟုဆိုသေး၏၊ ကရဏီယံ, ဂဟဏီယံ (ကိနာတိ၌) ကိဏာတိ, စသည်တည်း၊ ဤသုတ်၌ "ရဟာဒိတော ဏ" ဟု သာမညဆိုထားသော်လည်း ရကာရန္တ, ဟကာရန္တ နောင် နီးကပ်နေသော နအက္ခရာ ဟူသည် အန အနီယစသည်တို့၌ ပါသော နမှတစ်ပါးအခြားမရှိတော့ပြီ၊ ထိုသို့အခြား နအက္ခရာ၏ မဖြစ်သင့်တော့ခြင်းကို အညထာ နုပပတ္တိနည်းဟုဆို၏၊ အကျယ်ကို ရူစာကိုယ်နှင့် ဘာသာဋီကာမှာရှု၊ [ကရ, ဟရ=ဟရဏော, ဂဟ" တည်, ကတ္တုကရဏာ ပဒေသေသုစသုတ်ဖြင့် ကရိဏ်းအနက်၌ ယု သက်, အနပြု, ဤသုတ်ဖြင့် နကို ဏ ပြု၌ ရုပ်တွက်။]

အာဒိဖြင့် ဓာဝ်ကိုသာယူ။ ။ ရဟာဒိတောကို "ရကာရ ဟ်ကာရာ ဒျန္တေ ဟိ ဓာတူဟိ" ဟု ဓာတုသဒ္ဒါဖြင့် ဖွင့်သောကြောင့် အာဒိဖြင့် ရမု–အပ–ဉာ–ဣက္ခ–ရက္ခ–လက္ခ–ပိသ–တာ စသော ဓာတ်များကိုသာယူ၍ ထိုဓာတ်တို့မှ နောက်ဖြစ်သော နကို ဏပြု၊ [အာရမဏံ, ပါပဏံ (ပ+အပဓာတ်) ဉာဏံ, ဣက္ခဏံ, ရက္ခဏံ, လက္ခဏံ, ပိသဏံ, တာဏံစသည်၊] ဆရာတို့ကား–

"ရမု ဣက္ခ ရက္ခ လက္ခ, ပိသ တာ ဓာတု အာဒယော၊
ပရာဒိ ပ နိ ဒုပရိ, အာဒိသဒ္ဒေန ဂယှရေ"

ဟု မိန့်၍ ရဟာဒိ၌ အာဒိဖြင့် ပရနှာမ်ပုဒ်နှင့် ပ–ပရာ–နိ–ဒု–ပရိ–ဥပသာရပုဒ်တို့ကိုလည်း ယူကြ၏၊ သို့သော် ပရာဏျတ္တနောပဒါနိ ဟူသော နိပါတနဖြင့် နကို ဏပြုဟု ရှင်းကာဖွင့်ထားသောကြောင့် ဓာတ်မဟုတ်သော ပုဒ်နောင်နကို ဏပြုလိုလျှင် ပရာဏိကဲ့သို့ သူ့ပုဒ်အတိုင်းကိုပင် နိပါတနလုပ်၍ ဖြစ်စေ, ဒေါဓသုစသုတ်၌ စသဒ္ဒါဖြင့်ဖြစ်စေ နကို ဏပြုသင့်သည်၊ ထို့ကြောင့် ပဝုဗ္ဗနိဓာတ် တပစ္စည်းဖြင့်ပြီးသော "ပနိတ" ၌ "ပဏိတ" ဟု ဖြစ်၏၊ ပဏိဓာနတော, ပဏိဓိ, ပဏိပါတ (သရဏာဂုံ) စသည်တည်း၊ ပရာယနံ=ပရာယဏံ, နိန္ဒယော=နိဏ္ဍယော, ဒုန္ဒယော=ဒုဏ္ဍယော, ပရိနာမော=ပရိဏာမော (အစာကြေခြင်း) စ်သည်တို့၌ နကို ဏ ပြုရပုံလည်း နည်းတူ။

ဏာဒယော ၅၅၀။ ဏာဒယော–ဏ အစရှိကုန်သော၊ ယုပစ္စယန္တာ–ယု
တေကာလိကာ ပစ္စည်းအဆုံးရှိကုန်သော၊ ပစ္စယာ–တို့ကို၊ တေကာလိကာ–
ကာလ ၃–ပါး၌ ယှဉ်ကုန်၏ဟူ၍၊ ဝေဒိတဗ္ဗာ–ကုန်၏၊ ကုမ္ဘံ–ကို၊ ကရောတိ–
ပြုဆဲ၊ အကာသိ–ပြုပြီ၊ ကရိဿတိ–ပြုလတ္တံ့၊ ဣတိ, ကုမ္ဘကာရော–မည်၏၊
တေန–ထိုဝတ္ထုဖြင့်၊ ကရောတိ အကာသိ ကရိဿတိ၊ ဣတိ ကရဏံ–ကရဏမည်၏၊
ဒဝံ အညေပိ ယောဇေတဗ္ဗာ။ (၅၄၇)

၅၅၀။ ဏာဒယော ယုပစ္စယန္တာ။ ။ ဏာဒယောဟူသော သုတ်ပုဒ်ကို "ဏာဒယော၊ ပေ၊ ယု ပစ္စယန္တာ" ဟု ဖွင့်သဖြင့် ပထမခန်း၌ ပြခဲ့သော ဓာတုယာ ကမ္မာဒိမှိ ဏော၊ ပေ၊ ကတ္တုကရဏ ပဒေသေသုစ သုတ်တို့ဖြင့် သက်အပ်သော ပစ္စည်းများကိုသာ ဏာဒယောအရ၌ ဝုတ္တိဆရာယူလိုသည်၊ "ဏော+အာဒိ ယေသံတိ ဏာ ယော" ဟု ဝိဂြိုဟ်ပြု။ [ထိုပစ္စည်းများကို "ဏ အဏ္ဍုတုအာဝိ ကွိ" စသည်ဖြင့် အခြေပြု၌ ပြထားသည်၊] ရူပသိဒ္ဓိ၌ကား တေကာလိကပစ္စယန္တ နယ ဝယ် ဒုတိယခန်း၌လာသော "သညာယံ ဒါဓာတော ဣ, တိကိစ္စာ သိဒ္ဓေ, ဣတ္တိယမတိယဝေါ, ကရတော ရိရိယ, ဗုဓဂမာ ဒိတ္ထေ ဒိတော ဣန, သုပတောစ, ဤသံဒုသုဟိခ, သာသာဒီဟိ ရတ္ထု, ဘဗ္ဗေဣက" တိုင်အောင်သော သုတ်တို့ဖြင့် သက်အပ်သော ပစ္စည်းများကိုလည်း ပြထားသေး၏၊ ထို့ကြောင့် ရူအလိုအားဖြင့် ဣ–တိ စသော ထိုပစ္စည်းများကိုလည်း အာဒိအရတွင် ယူသင့်သည်။

ကြွင်းပစ္စည်းများ။ ။ အတီတေ တတဝန္တုတ္ထာဝိ, ဘာဝကမ္မေသု တ သုတ်ဖြင့် သက်အပ်သော ပစ္စည်းများသည် အတီတေဟု သတ်မှတ်ချက်အရ အတီတ ကာလိက ပစ္စည်းများတည်း၊ တဝေ တုံ တုန တွာန တွာပစ္စည်းကား ကာလဖြင့် မသတ်မှတ်အပ်သော အနာမဋ္ဌာကာလိက (မသုံးသပ်အပ်သော ကာလရှိသော) ပစ္စည်းများတည်း၊ ဝတ္တမာနေ မာနန္တာဖြင့် သက်အပ်သော မာနအန္တ တို့ကား ဝတ္တမာနေဟု သတ်မှတ်အပ်သောကြောင့် ပစ္စုပ္ပန္နကာလိက ပစ္စည်းများတည်း၊ ဉဏာဒ်ကျမ်း၌ ပစ္စည်းများလည်း ဘဝိသတိ ဂမာဒီဟိ ဏိယိဏ်ဖြင့်ပြအပ်သော ဏိယိဏ်ပစ္စည်းတို့သည် အနာဂတကာလိကတည်း၊ ကာလေဝတ္တမာနာတိတေ ဏွာဒယောဖြင့် ပြအပ်သော ဏုစသောပစ္စည်းများသည် ဝတ္တမာနာတိတ ကာလိကတည်း၊ ထိုသို့ မသတ်မှတ်အပ်သော ပစ္စည်းများကား အနာမဋ္ဌကာလိကတည်းဟုခွဲသင့်၏၊] နှာသ ၌ကား "ဏာဒယော တေကာလိကာလိ ဝုတ္တတ္တာ တတော အညေ ကာလတ္တယေပိ ကာလဒ္ဒယေပိ ကာလံအနာမသိတ္ဝာပိ ဟောန္တိ တိ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ"ဟုဆို၏၊ ဏအစ ယုအဆုံး ပစ္စည်းမှအခြားပစ္စည်းများနှင့် အတီတေ တတဝန္တုဟာဝိစသည်ဖြင့် သီးခြားသတ်မှတ်၍

သညာယံ ၅၅၁။ သညာယံ- ကို၊ အဘိဝေယျာယံ- ဟောအပ်သော်၊ ဒါဟာတော ဣ ဒါဟာတော ဣပစ္စယော ဟောတိ၊ ပဌမံ-ရှေးဦးစွာ၊ အာဒိယတိ-ယူအပ်၏၊ ဣတိ အာဒိ၊ ဥဒကံ-ရေကို၊ ဒဟတိ-ဆောင်တတ်၏၊ ဣတိ ဥဒဓိ- (သမုဒ္ဒရာ)၊ မဟောဒကာနိ- (မဟာ+ဥဒကာနိ)-များးစွာသော ရေတို့ကို၊ ဒဟတိ ဣတိ မဟောဒဓိ-(သမုဒ္ဒရာ)၊ တသ္မိံ-ထိုအမြီးတံ၌၊ ဝါလာနိ-အမြီးဆံတို့ကို၊ ဒဟတိ, ဣတိ ဝါလဓိ-(အမြီးတံ)၊ သမ္မာ-ကောင်းစွာ၊ ဓိယတိ-ထားအပ်၏၊ ဣတိ, သနိ-မည်၏၊ သနိစပ်ထားသောပုဒ်တည်း။ (၅၉၉)

ပြထားသော ပစ္စည်းများမှတစ်ပါး အခြားပစ္စည်းတို့သည် တိကာလိကလည်းရှိ, ဒွိကာလိကလည်းရှိ၏, အနာမဋ္ဌကာလိကလည်းရှိ၏ဟု ဆိုလိုသည်။

ပုံစံများ။ ။ ကုမ္ဘံ ကရောတိ စသည်၌ ကရောတိ အကာသိ ကရိဿတိတို့ဖြင့် ပစ္စုပ္ပန် အတိတ် အနာဂတ်ကာလကို ပြ၏၊ မှန်၏-အိုးထိန်းသည် (အိုးလုပ်သမား)သည် ရှေး၌လည်း အိုးကိုလုပ်ခဲ့၏၊ ယခုလည်း အိုးလုပ်ခြင်းကိစ္စ မပြီးပြတ်သေး၊ နောက်၌လည်း အိုးလုပ်ဦးမည်သာ၊ ထို့ကြောင့် ကုမ္ဘံ အကာသိ ကရောတိ ကရိဿတိဟု (လူ တစ်ယောက်တည်း ကတ္တားတစ်ခုတည်း အတွက်) ကြိယာ ၃-ချက်ထားနိုင်၍ ဏပစ္စည်းကလည်း အတိတ်စသော ကာလ ၃-ပါးကို တစ်ပြိုင်နက် ဟောစွမ်းနိုင် သည်သာ။ [ဘေဒစိန္တာ၌ကား "အတိတ် အနာဂတ်ကြိယာသည် ပစ္စုပ္ပန်ကြိယာကို ထောက်၍ ဖြစ်ရ၏၊ ထို့ကြောင့် ပစ္စုပ္ပန်ကာလကိုင်း၍ ဏ ပစ္စည်းသက်လျှင် ထို ဏပစ္စည်းက အတိတ် အနာဂတ် ကာလကိုလည်း ဟောနိုင်၏၊ ထို့ကြောင့် တစ်ပြိုင်နက်ပင် တေကာလိက ဝိဂ္ဂဟပြုနိုင်၏" ဟူသောအဓိပ္ပာယ်မျိုးကိုဆိုသည်၊] ရုပ်ကို ရှေ့၌ တွက်ခဲ့ပြီ။

နန္ဒနံ။ ။ ယုပစ္စည်းဖြင့် နန္ဒနံကိုလည်း "နန္ဒိယတေ-နှစ်သက်နေခြင်း, နန္ဒိယိတ္ထ-နှစ်သက်ပြီးခြင်း, နန္ဒိယိဿတေ-နှစ်သက်လတ္တံ့ခြင်း၊ နန္ဒနံ-နှစ်သက်နေခြင်း နှစ်သက်ပြီးခြင်း နှစ်သက်လတ္တံ့ခြင်း" ဟု ကာလ ၃-ပါးရအောင် ဝိဂြိဟ်လည်းပြု, အနက်လည်းပေး၊ နန္ဒိယတေတို့ နန္ဒနံစသည်ဖြင့် ကမ္မသာဓန ၃-ဝိဂြိဟ်ပြု၍ "နှစ်သက်အပ်ဆဲ, နှစ်သက်အပ်ပြီး, နှစ်သက်လတ္တံ့သော ဝတ္ထု" ဟု ၃-နက်ပေး၊ ဌာနံ၌လည်း "တိဋ္ဌတိ, အဋ္ဌာသိ, ဌဿတိ ဇေတ္ထာတိ ဌာနံ=တည်ဆဲရာ တည်ပြီးရာ ဘည်လတ္တံ့ရာအရုပ်ဟုပေး၊ ရုပ်ကိုရှေ့၌ တွက်ခဲ့ပြီ။

၅၅၁။ သညာယံ။ ။ ဥဒဓိ မဟောဒဓိ တို့သည် သမုဒ္ဒရာ၏နာမည်၊ ဝါလဓိသည် အမြီးတံ၏နာမည်၊ သနိသည်သနိစပ်ပုဒ်၏နာမည်၊ ဤသို့လျှင် ဥဒဓိ

တိ ကိစ္စာသိဒ္ဓေ ၅၅၂။ သညာယ် အဘိဓေယျာယ် အာသိဒ္ဓေ သဗ္ဗဓာတူဟိ, တိပစ္စယော–တိပစ္စည်းသည် လည်းကောင်း၊ ကိစ္စ–ကိတ်ပစ္စည်း သည်လည်းကောင်း၊ ယောတိ၊ ဒိနော–သည်၊ ဧနံ– ဤသို့ကို၊ ဗုဒ္ဓတု–သိတော်

စသောသဒ္ဒါတို့သည် အမည်သညာဟော ...သဒ္ဒါများဖြစ်၍ "သညာယ်" ဟု ဆိုသင့်ပါသေးသည်၊ အာဒိကား အစ . ပထမဖြစ်သော အရာဝတ္ထု အားလုံးကို ဟောဏ်၊ ထို့ကြောင့် တစ်စုံတစ်ရာ၏နာမည် မဟုတ်, ဝိသေသန (ဂုဏ်) မျှသာ ဖြစ်ထိုက်၏၊ ထိုအာဒိကိုထောက်လျှင် "သညာယ်" သဒ္ဒါမပါသင့်၊ ထို့ကြောင့် မောဂ္ဂလ္လာန်၌ "သညာယ်" ဟု မထည့်တော့ဘဲ"ဒါဓာတို့ (ဒါဓာတော+ဣ–၅,၄၅ ဟု သုတ်တည်၍ "အာဒိ, နိဓိ (မြှုပ်အပ်သောရွှေငွေအိုး), ဝါလဓိ တို့ကိုပင် ပုံစံထုတ်သည်၊ ထိုသုတ်အလိုကား သညာသဒ္ဒါ ဟုတ်–မဟုတ်ဟု မစိစစ်ဘဲ၊ ဒါဓာ ဓာတ်တို့နောင် ဣပစ္စည်းသက်–ဟူလို၊ ထို့ကြောင့် ဤ၌ "သညာယ်" ပါနေသည်ကို စဉ်းစားသင့်သည်။

ပုံစံများ။ ။ အာဒိ–အာပုဗ္ဗ ဒါဓာတ်, သန္ဓိ–သံပုဗ္ဗ ဓာဓာတ်, ဣပစ္စည်း သက်ပြီးနောက် အာနှင့်ဒိ, သံနှင့်ဓိတို့ကို ပါဒိပုဗ္ဗပဒကမ္မဓာရဲတွဲပြီးမှ နာမ်ဝဲစသည်စီရင်၊ ဤသို့လျှင် ဒါဓာတ်–သက်သက်နောင် ဣပစ္စည်းမသက်ဘဲပ,စသော ဥပသာရ ပုဒ်ရှေးရှိရာ၌သာ သက်သောကြောင့် "ပါဒိပုဗ္ဗေဟေဝဒါဓာဟိ ဣ" ဟု မောဂ္ဂလ္လာန် ပဋ္ဌိကာ မိန့်သည်၊ ဥဒစိ–ဥဒကသဒ္ဒြပဝဒ+ဓာဓာတ်, ဥဒကနောင် အံသက်, ဓာနောင် ဣသက် (ဥဒကံ+ဓိ) ဒုတိယာ တပ္ပုရိသ်တွဲ၊ ဝိဘတ်ချေ, ပကတိပြု (ဥဒကဓိ), တေသုဝုဒ္ဓိပြုင့် ဥဒကကို ဥဒပြု, နာမ်ဝဲစသည်၊ မဟော ဒက သဒ္ဒြပဝဒ+ဓာတည်၍ မဟောဒဓိလည်း နည်းတူ၊ [မဟာ+ဥဒကကို သန္ဓိစပ်၍ (ဥကို ဩအသံဝဏ်ပြု၍) မဟောဒဓိဟု ဖြစ်၏။]

ဝါလဓိ။ ။ ဝါလ သဒ္ဒြပဝဒ+ဓာတည်, ဝါလနောင် ဒုတိယာယောသက်, စသည်နည်းတူ၊ ဤဥဒဓိစသည်တို့၌ကား ဓာဓာတ်ဝယ်ပါ–စသော ဥပသာရများ ရှေးမရှိ ကံပုဒ်သာ ရှေးရှိတော့၏၊ ဤသို့ ကံပုဒ်ရှေးရှိရာ၌ ပါဒိပုဗ္ဗ ဟုတ်ဟုတ်, မဟုတ်ဟုတ် ဣပစ္စည်း သက်နိုင်တော့သည်ဟု မှတ်၊ တိုဣပစ္စည်းလည်း အာဓာရ (အဓိကရဏသာဓန) အနက်၌သက်ရမည်ဟု ပဋ္ဌိကာဆိုဏ်၊ ["ကမ္မဗ္ဗြပဝဒေပန သပါဒိဟိ အပါဒိဟိစ အာဓာရဟေဝ"–ပဋ္ဌိကာ၊] ဤ၌ ပဋ္ဌိကာအလို "ဥဒကံ ဓိယတိ ဇော်ဟာတိဥဒဓိ, မဟောဒကာနိ ဓိယန္တိ ဇော်ဟာတိ မဟောဒဓိ" ဟု အဓိကရဏ သာဓန ဝိဂြိုဟ်ပြုရမည်၊ ထောမနိဓိ၌လည်း အဓိကရဏပင်ပြု၏။ ["သညာယ မုဒေါဒကသ" စသော မောဂ္ဂလ္လာန်သုတ်များ၏ အစီအရင်ကို သမာသ်အဆုံး၌ပြခဲ့ပြီ။]

မူပါစေ၊ ဣတိ–ဤသို့တောင့်တကြောင်း စကားကြောင့်၊ ဇိနဗုဒ္ဓေ–ဇိနဗုဒ္ဓေမည်၏၊ အသ–ထိုသူ့အား၊ ခနံ–ဥစ္စာသည်၊ ဘဝတု–ဖြစ်တွန်းပါစေ၊ ဣတိ–ကြောင့်၊ ခနဘူတိ–ခနဘူတိ မည်၏၊ ဘဝတု–ဖြစ်တွန်းပါစေ၊ ဣတိ ဘူတော၊ ဘဝတု–စေ၊ ဣတိ ဘာဝေါ၊ ဝေမ္မော–တရားသည်၊ ဒေနံ–ကို၊ ဒဒါတု–ပေးပါစေ၊ ဣတိ, ဝမ္မ–ဒိနော–ဝမ္မဒိနမည်၏၊ [ဣတ္ထိလိင်ဌ "ဝေမ္မော အသ (ဤသူမအား) ဒဒါတူတိ ဝမ္မဒိနော" ဟုဆို။] ဝမုတု–တိုးပွားပါစေ၊ ဣတိ, ဝမုမာနော–ဝမုမာန မည်၏၊ ဧဝံ အညေပိ ယောဇေတဗ္ဗာ။ (၆၁၀)

၅၅၂။ တိကိစ္ဆာသိဒ္ဓေ။ ။ "ဤသူ့ကိုဘုရားသခင် သိတော်မူပါစေ" ဟု မိဘစသူတို့၏ တောင့်တမှုကို "အာသိဒ္ဓ" ဟုခေါ်၏၊ "ဇိနဗုဒ္ဓိ" စသည်လည်း တစ်စုံတစ်ယောက်၏ နာမည်ဖြစ်၏၊ ဤသို့ နာမည်ကို ဟောလိုရာ၌ တောင့်တခြင်း အနက်လည်းပါဝင်မူ ဤသုတ်ဖြင့် တိပစ္စည်း သက်၍ "ဇိနဗုဒ္ဓိ–ဓနဘူတိ" စသည်လည်းကောင်း ကိတ်ပစ္စည်းတို့တွင် ပါဝင်သော တုံ–ဏ–မာန စသည်သက်၍ "ဘူတော, ဘာဝေါ, ဝမုမာနော" ဟုလည်းကောင်း ဖြစ်၏၊ ကိစ္စအရ ကိစ္စပစ္စည်းဟု ထင်မှားဖွယ် ရှိ၏၊ အမှန်မှာ "ကိတ်+စ" ဟု ပုဒ်ဖြတ်၍ "ကိစ္စ" ဟူသော ဤ နိပါတ်နဖြင့်ပင် တ်ကို စ်ပြု၍ "ကိစ္စ" ဟု ဖြစ်ရ၏၊ ထို့ကြောင့် "ကိစ္စ–ကိတ်ပစ္စည်းသည် လည်းကောင်း" ပေးရသည်၊ စသဒ္ဒါကား တိပ်စ္စည်း၌ပေါင်းသော သမ္ပိဏ္ဍနဲ့။ [တိ, ကိစ္စာတိ ဧတ္ထ တကာရသ ဣမိနာ နိပါတနေန စကာရော ရုဋ္ဌိကာ။]

ဇိနော ဒေနံ၊ ပေ၊ ဇိနဗုဒ္ဓိ။ ။ ဒေနံအရာဝယ် "ဒေနံ" ဟုချည်းပါ၌ပျက်တတ်၏၊ လူအများ၏နာမည်မဟုတ်, တစ်စုံတစ်ယောက်၏နာမည်ဖြစ်၍ "ဒေနံ–ဤသူ့ကို" ဟု ညွှန်ပြခြင်းသာသင့်၏၊ "ဇိနော ဒေနံ ဗုဒ္ဓေတု" ကား တောင့်တပုံကိုပြသော ဝါကျတည်း၊ ထိုစကားလည်း နာမည်ရှင်၏ စကားမဟုတ်, မိဘ ဆရာသမား စသူတို့၏ စကားသာတည်း၊ မှန်၏=တပည့်တစ်ပါးကို ဆရာက "ဇိနော ဒေနံ ဗုဒ္ဓေတု=ဤသူ့ကို ဘုရား အသိအမှတ် ပြုတော်မူစေ" ဟု တောင့်တလိုက်၏၊ ဆရာ၏ ထိုတောင့်တစကားကြောင့် ထိုတပည့်ကို "ဇိနဗုဒ္ဓိ" ဟု နာမည်မှည့်ကြသည်၊ သားတစ်ယောက်ဖွားလာရာ၌ အဘက "ဇိဝတု–အသက်ရှည်ပါစေ" ဟု တောင့်တလိုက်၏၊ ထိုတောင့်တစကားကြောင့် သားကလေးကို "ဇိဝက" ဟု နာမည်မှည့်ကြသည်၊ ထို့ကြောင့် "အာသိ သကတ္တာ ပိတာဒိနော ဝစနမိဒံ=ဤစကား သည် တောင့်တမှုကိုပြုသော အဘ စသူ၏ စကားဖြစ်သည်ဟု" ဟု တတ္တ ဗောဓိနီ၌ မိန့်သည်။

ဆက်ဦးအုံ– ဘုရားအလောင်း တောမထွက်မီနေ့ ညနေစောင်း၌ မဂ်လာကန်တော်နားဝယ် နေတော်မူစဉ် သားတော် ဖွားမြင်ကြောင်းကို သဝဏ်လွှာ ဆက်လာရာ "ရာဟု ဇာတော" ဟု နှုတ်တော်မြွက်လိုက်၏၊ ထိုစကားကို

အကြောင်းပြု၍ သားတော်ကို "ရာဟုလာ" ဟု မှည့်ကြသည်၊ သမားတော် ဇီဝကကို မိခင် ပြည့်တန်ဆာမက နံနက်စောစော အမှိုက်ပုံနား၌ ပစ်ချစေလျက် ဖခင်အစစ်ဖြစ်သော အဘယမင်းသားသည်ပင် ခမည်းတော်ထံ အခစားဝင်ရာတွင် ကျိုးတရုန်းရုန်း ဝိုင်းနေသည်ကိုမြင်၍ "ဘာလဲမောင်မင်းတို့" ... "ကိုလေးပါ" ..."ဖိုဝတိ – အသက်ရှင်သေးရဲ့လား ..." "ဖိုဝတိ– ရှင်ပါသေးရဲ့"... ဤ "ဖိုဝတိ" ဟူသော စကားကြောင့် သမားတော်လောင်းကို "ဖိုဝက" ဟုနာမည်မှည့်ကြ၏၊ သို့သော် ထိုရာဟုလ– ဖိုဝကတို့ကား အာသီသအနက် မပါသောကြောင့် ဤသုတ်၏အရာ မဟုတ်ကြ။ ["ရာဟု+လာဓာတ်+အပစ္စည်း, ဖိုဝ+ ကွေ့ပစ္စည်းတို့ကို သဗ္ဗတော ကွေ့တွာဝိဝါဖြင့် သက်၊ အာသီသ်အနက် ပါရာ၌မူ"ဖိုဝတူတိ ဖိုဝကော" ဟု ပြု၍ ဤသုတ်ဖြင့် ကွေ့သက်။]

ယထာကထဋ္ဌိ ဗျူပ္ပတ္တိ။ ။ "ဝိသေသေန ဥပ္ပဇ္ဇတိဧတာယာတိ ဗျူပ္ပတ္တိ" နှင့်အညီ အခြားအနက်များနှင့် မရောအောင် အထူးအားဖြင့် ပုဒ်နက်၏ဖြစ်ပေါ်လာကြောင်းဖြစ်သော ဝိဂြိုဟ်ဝါကျကို [ဗုဒ္ဓတိတိ ဗုဒ္ဓေါ၌ ဗုဒ္ဓတိ ဟူသော ဝါကျမျိုးကို) "ဗျူပ္ပတ္တိ" ဟု ခေါ်၏၊ ဗုဒ္ဓေါကဲ့သို့ နိပ္ပန္နပုဒ်ပြီးပုံကို "ပဝတ္တိ" ဟု ခေါ်၏၊ ဖိနဗုဒ္ဓိ–ဖိုဝက စသော သညာသဒ္ဒါတို့၏ ဝိဂြိုဟ်ဝါကျ ဗျူပ္ပတ္တိမှာ "ဗုဒ္ဓ တိတိ ဗုဒ္ဓေါ" ကဲ့သို့ ဝိဂြိုဟ် (ဗျူပ္ပတ္တိ) နှင့် နိပ္ပန္နပဝတ္တိတို့ လိုက်ဖက်ညီမျှလှသည်မဟုတ်, သင့်တော်မည့် အကြောင်းတစ်ခုခုကို စွဲ၍ ဗျူပ္ပတ္တိ (ဝိဂြိုဟ်) ဖြစ်ပေါ်လာကြသည်၊ သို့ကြောင့် "ဖိနော ဓနံ ဗုဒ္ဓတု" ဟူသော ဝိဂြိုဟ်ဝါကျအတိုင်း ဘုရားက ထိုသူ့ကို သိသည်ဖြစ်စေ မသိသည်ဖြစ်စေ အထင်ရှင်အားဖြင့် "ဖိနဗုဒ္ဓိ" ဟု နာမည် ရနိုင်တော့သည်၊ နောက်နောက် နာမည်များ၌လည်း နည်းတူ၊ "သညာသဒ္ဒါ ယထာကထဋ္ဌိ ဗျပ္ပါဒျာ=သညာသဒ္ဒါတို့သည် တစ်စုံတစ်ခုသော အကြောင်းကြောင့် (ဖြစ်သော) ဗျူပ္ပတ္တိ ရှိကုန်၏"... ကလာပ်–ကိတ်, ၄၂၉–သုတ်၊]

အားလုံး ကတ္တုသာဓန။ ။ တိပစ္စည်း ကိတ်ပစ္စည်းတို့သည် ဤသုတ်၌ ကတ္တုသာဓနကိုချည်းဟောတ်၏၊ ဘာ့ကြောင့်နည်း "အပတ္တပတ္ထနမာသီ သာ၊ သာစ ပယောတ္တု ပုဂ္ဂလဓမ္မော, နပစ္စယတ္ထော, ကတ္တာရိကိတ် ဣတိ ကတ္တုတ္ထေ ဝိဓာနာ= မရအပ်သေးသော အကျိုးကို တောင့်တမှုသည် အာသီ သမည်၏၊ ထိုအာသီ သာ ဟူသည် တောင့်တသူ၌တည်သော သဘောတည်း, တိပစ္စည်း စသည်တို့၏ အနက်မဟုတ်၊ ဘာ့ကြောင့်နည်း ...."ကတ္တာရိကိတ်" အရ ထိုတိပစ္စည်းက ကတ္တား အနက်၌ စီရင်အပ်သောကြောင့်တည်း" ဟု တတ္တဗောဓိနီ မိန့်သော ကြောင့်တည်း၊ ထို့ကြောင့် "ဖိနော ဓနံ –ဓနံ အသ" စသည်ဖြင့် ဝိဂ္ဂဟပြုသော်လည်း ဓနံ–အသ တို့ကို လိုက်၍ ကမ္မသာဓန–သမ္ပဒါနသာဓန ဟု မဆိုရ, အားလုံး ကတ္တုသာဓနချည်းဟု မှတ်ပါ။

ဣတ္ထိယ ၅၅၃။ ဣတ္ထိယ်-ကို၊ အဘိဝေယျာယ်-သော်၊ သဗ္ဗတေဇုဟိ
မတိယဝေါဝါ အကာရ တိ ယု ဣတိ-အ, တိ, ယု ဟူကုန်သော၊ စတော
ပဗ္ဗယာဝါ ဟောန္တို၊ ဒီရတိ-ဆွေးမြေည့်တတ်၏၊ ဣတိရော-ရောမည့်၏၊ မညတိ-
သိတတ်၏၊ ဣတိ မတိ၊ (ပညာ)၊စေတယတိ-ရေဆော်တတ်၏၊ ဣတိ စေတနာ၊
ဝေဒယတိ-စံစားတတ်၏၊ ဣတိ ဝေဒနာ၊ စ ဝေ အညေပိ ယောဇေတဗ္ဗာ။ (၆၀၀)

ပုံစံများ။ ။ ဒိနသဒ္ဒူပပဒ+ဗုဓတည်, ဒိနနောင် သိသက်, သြပ္ပ, ဗုဓနောင် ဤသုတ်ဖြင့် တိသက်၊ ဓပ ဘဟေဟိ ဓပါစ, ဟ စတုတ္ထာန မန္ဒာနံ ဒေါဝေသုတ် တို့ဖြင့်စီရင်၊ (ဒိနော+ဗုဒ္ဓ)၊ ဒိနော-သည်၊ ဧနံ-ကို၊ ဗုဒ္ဓတု-စေ၊ ဣတိအတ္ထေ-၌၊ ဒိနောနှင့် ဗုဒ္ဓကို ကမ္မဓာရဲစပ်၊ ဝိဘာတ်ချေ, ပကတိပ္ပ, နာမ်ငဲ့, သိချေ၊ အဂ္ဂိကဲ့သို့စဉ်၊ ဓနသဒ္ဒူပပဒ+ဘူတည်၍ ဤနည်းအတိုင်း သမာသ်စပ်၍ တွက်၊ ဘူတောဒ္ဓကား သမာသ်မစပ်ရ၊ ဘူဓာတ် ဤသုတ်ဖြင့် တပစ္စည်းသက်၊ ဘာဝေါဒ္ဓ ဏပစ္စည်း၊ ဓမ္မဒိနောဒ္ဓမ္မဓမ္မသဒ္ဒူပပဒ+ဒါတည်, ဓမ္မနောင် သီ သြပ္ပ, ဤသုတ်ဖြင့် တပစ္စည်း, ဘိဒါဒိတော ဣနဒ္ဓအနဒ္ဓဤဏာဝါဖြင့် စီရင် (ဓမ္မော+ဒိနံ) ကမ္မဓာရဲစသည် စီရင်။

ဆက်ဦးအုံ- ဤ ဒိနဗုဒ္ဓိ စသော ပုဒ်များသည် အမြဲနာမည်ဟောချည်းမဟုတ်၊ "ဒိနသ+ဗုဒ္ဓိ, ဒိနဗုဒ္ဓိ-ဘုရား၏ သိခြင်း" ဟု ကြိယာစသော အနက်များကိုလည်း ဟောနိုင်သေး၏။ [ဒိနဗုဒ္ဓိတိ အာသီသတ္ထေစ ကွစိသညာ=ဒိနဗုဒ္ဓိသည် အာသီသ အနက်ဝယ် အချို့သညာဟောတည်း၊ အများကားဖြင့်ကား သညာဟောမဟုတ် ဟူလို =ရှင်ဦးကာ၊] ထိုသို့ သညာဟော မဟုတ်ရာ၌ ဣတ္ထိယ မတိယ ဝေါဝါ စသည်ဖြင့် တိပစ္စည်းစသည်သက်။

ကာတန္တ။ ။ တိက် ကိတာ သညာယ-မာသီတိ (ကိတ်, ၆, ၄၂၈)၊ ပေ၊ ဒေဝါယဧနံ ဒေယာတ် (ဤသူ့ကို နတ်အား ပေးစေသတည်း) ဣတိ ဒေဝ ဒတ္ထော, ယညဒတ္ထော-ယဇ်အား ပေးစေသတည်းဟု တောင့်တအပ်သူ၊ ဝိရောဘူယာတ် (ရဲရင့်သူဖြစ်စေသတည်း) ဣတိ ဝီရဘူတိ၊ မိတ္တာဘူတိ-မိတ်ဆွေ ဖြင်စေသတည်းဟု တောင့်တအပ်သူ၊ မောဂ္ဂလ္လာန်ဒ္ဓကား "အာသီသာယ-မကော (၅, ၃၄) သုတ်ဖြင့် အကပစ္စည်းသက်၍ ဧ၀ဘူတိ ဧ၀ကော, နန္ဒဘူတိ, နန္ဒကော, ဘ၀ဘူတိ ဘ၀ကော" ဟု ပုံစံထုတ်၏။

၅၅၃။ ဤသုတ်အဓိပ္ပာယ်ရပ်များကို အခြေပြု၍ထားပြီ၊ စေတနာကို "စိတိ=စေတာယဲ" ဟု ဆို၍ တွက်၊ ရှု၌ "စိတ=သဏ္ဌေတနေ" ဟု ဓာတ်နက်ဆိုသည်။

ကရတော ရိရိယ

၅၅၄။ ဣတ္ထိယံ-ဣတ္ထိလိင်ကိုလည်းကောင်း၊ အနိတ္ထိယံဝါ-ပုလ္လိင် နပုလ္လိင်ကိုလည်းကောင်း၊ အဘိဓေယျာယံ-သော်၊ ကရတော-၌၊ ရိရိယပစ္စယော ဟောတိ၊ ကတ္တာဗ္ဗာ-ပြုအပ် ပြုသင့်ပြုထိုက်သော (အမှုအရာသည်)၊ ကိရိယာ-ကိရိယာမည်၏၊ ကရဏီယံ-ပြုအပ် ပြုသင့် ပြုထိုက်သောအမှုသည်၊ ကိရိယံ-မည်၏။ (၆၀၂)

အတီတေ တတဝန္ဓုတ္တာဒိ

၅၅၅။ အတီတေ ကာလေ-အတိတ်ကာလ၌၊ သဗ္ဗဓာတူဟိ, တ တဝန္ဓု တာဒိ-တ, တ ဝန္ဓု, တာဒိဟူကုန်သော၊ ဧတေ ပစ္စယာ ဝါ ဟောန္တိ၊ ဟုတော, ဟုတဝါ, ဟုတာဒိ-ပူဇော်ပြီးသူ၊ ဝုသိတော, ဝုသိတဝါ, ဝုသိတာဒိ-ကျင့်သုံးပြီးသူ၊ ဘုဇ္ဇော,ဘုတ္တဝါ,ဘုတ္တာဒိ-စားပြီးသူ။ (၆၁၄)

၅၅၄။ အနိတ္ထိယံ ဝါ။ ။ နိ+ဣတ္ထိ အနိတ္ထိ=ဣတ္ထိလိင်မဟုတ်၊ ဝါ-ပုလ္လိင် နပုလ္လိင်တည်း၊ ဤ အနိတ္ထိယံဖြင့် ပုလ္လိင် နပုလ္လိင်လည်း ရိရိယပစ္စည်းသက်နိုင်၏-ဟု ပြ၏၊ ပုံစံ၌မူ "ကိရိယာ, ကိရိယံ" ဟု ဣတ္ထိလိင်နှင့် နပုလ္လိင်သာ ပြထားသည်၊ ထို့ကြောင့် "ပါပဏော အကုသလေ ဓမ္မေ အကိရိယေ ဝဒါမိ" ဟူသော ဝေရဉ္ဇကဏ္ဍ စသည်၌ "အကိရိယေ" ကို ပုလ္လိင်အရာ၌ ထုတ်ထိုက်၏၊ ရန်၏-ထို၌ အကိရိယေသည် ဓမ္မေနှင့် အရတူသောကြောင့် ပုလ္လိင်သာတည်း။ "ကတ္တာဗ္ဗောတိ ကိရိယော (ဓမ္မော), ကတ္တာဗ္ဗာတိ ကိရိယာ (ဓမ္မာ)" ဟု ဧကဝုစ် ဗဟုဝုစ်ပြု၊ နိ+ကိရိယာ, အကိရိယာ-မပြုအပ် မပြုထိုက်သော တရားတို့၊ ရုပ်ကို အခြေပြုကြည့်တွက်။

ကြိယာစသည်။ ။ ကိရိယဟု ဖြစ်သောအခါ ဗျည်းနှောင်းရာ၌ ကိ၏ ဣကို တေသုဝုဒ္ဓိဖြင့် ချေ၍ (က) ကို ရိသို့ကပ်လျှင် "ကြိယာ, ကြိယံ, ကြိယော" ဟုလည်း ဖြစ်သည်။

၅၅၅။ ဟုတောဟေ၊ ဘုတ္တာဒိ။ ။ ဟုတော ဟုတဝါ ဟုတာဒိတို့ကို အခြေပြုကြည့်တွက်၊ အဝသီ-ကျင့်သုံးပြီ၊ ဣတိ, ဝုသိတော, ဝုသိတဝါ, ဝုသိတာဒိ မည်၏၊ "ဝသ=နိ ဝါသေ" ဟုဆိုရ၍ တ, တဝန္ဓု တာဒိသက်, ဝသဝါဝု သုတ်ဖြင့် ဝ၏ အ ကို ဥပြု၊ ["ဗြဟ္မစရိယံ-မြတ်သော အကျင့်ကို၊ ဝုသိတော-ကျင့်သုံးပြီ၊ အဝုသိတဝါ-ကျင့်သုံးပြီးသူမဟုတ်ပါဘဲ၊ ဝုသိတမာနီ-ကျင့်သုံးပြီးသူဟု အထင်ကြီးတတ်၏" တို့ကား ပါဠိပုံစံတည်း၊] "ဘုဇ=ပါလန ဗျဝဟာရဏောသု" ဟု ဆိုရ၍ တွက်၊ တ-စသည်သက်၊ ဘုဇာဒိနမန္ဓောနော ဒ္ဒိစဖြင့်စီရင်၊ ဤသုတ်လာ တပစ္စည်းဖြင့် "ဘုတော-ဖြစ်ပြီ၊ အတိ+ ဣတော-လွန်၍ ဖြစ်ပြီ၊ နိဋ္ဌ+ဣတော-ပြီးဆုံးခြင်းသို့ ရောက်ပြီ" စသော ပုံစံတွေ များစွာရှိလေသည်။

ဘာဝကမ္မေသု ၅၅ပ။ ဘာဝကမ္မေသု-တို့၌၊ အတိတေ ကာလေ-၌၊ သဗ္ဗ
တ ခေတ္တဟိ တပစ္စယော ဟောတိ၊ ဘာဝေ-ဘောအနက်၌၊
တာဝ-စ္စာ၊ (ဥဒါဟရဏဲ)၊ တသ-တိုသူ၏၊ ဂိတ်-သိဆိုခြင်း၊ နစ္စံ, နဋ္ဌ-ကခြင်း၊
ဟသိတ်-ပြုံးရယ်ခြင်း၊ ကမ္မနိ-ကံအနက်၌၊ တာဝ-စ္စာ၊ (ဥဒါဟရဏဲ)၊ တေန-
တိုသူသည်၊ ဘာသိတံ-ဆိုအပ်ပြီ၊ ဒေသိတံ-ဟောအပ်ပြီ၊ [အတိတ်သံပါအောင်
"ပြီ" ဟုပေးသည်။] (၆၂၃)

၅၅ပ။ ဘာဝကမ္မေသု တ။ ။ ရှေ့သုတ်မှ တသဒ္ဒါကို အလိုက်ခံ၍ "ဘာဝ ကမ္မေသု" ဟုသာ သုတ်တည်လျှင် (တ) သာမက် တွဲဖက်ဖြစ်သော တဝန္တုတာဝီတို့ပါ လိုက်လာဖွယ် ရှိသောကြောင့် ထိုတဝန္တု တာဝီတို့ကို တားမြစ်လို၍ "ဘာဝကမ္မေသု တ" ဟု တသဒ္ဒါထည့်၍ တည်ရသည်၊ ဤ ၂-သုတ်အရ တပစ္စည်းသည် ဘောက် ကတ္တားအနက် ၃-ပါး၌ သက်နိုင်ကြောင်း, တဝန္တု တာဝီတို့ကား ကတ္တား အနက်၌သာ သက်နိုင်ကြောင်း သိရပြီ၊ ဘာဝကမ္မေသုကိုဖြုတ်၍ "တ" ဟူသော ဒွိဓာကရဏ ယောဂဝိဘာဂဖြင့် အဓိကရဏအနက်၌လည်း တပစ္စည်း သက်သေး၏၊ [ဘာဝကမ္မေသုတတိ ဧတ္ထ တ တက္ကတိ ယောဂ ဝိဘာဂေန အစလနတ္ထ ဂတိ ဘောဇနတ္ထာဒီဟိ အဓိကရဏေပိ တပစ္စယော၊ –ရှု "နမကာရာန မန္ဒ္ဓာနံ" သုတ် အဆက်။]

ပုံစံများ။ ။ "တသ ဂိတ် နစ္စံ နဋ္ဌ ယသိတ်" တို့၌ ဘောဟောဖြစ်ကြောင်း သိသာအောင် တသဟု သမ္ဗန်ပုဒ်ကို အပိုထည့်ပြသည်၊ မှန်၏– "ထိုသူ၏+သိဆိုခြင်း, ကခြင်း, ပြုံးရယ်ခြင်း" ဟု သမ္ဗန်ပုဒ်သည် "ခြင်း" ဟူသော ဘောအနက်၌ စပ်လျော်ရှိသည်၊ ဂိတ်ကို အခြေပြု သဗ္ဗတ္ထဂေဂီသုတ်၌, နစ္စံ နဋ္ဌ တို့ကို ပစ္စယာဒနိဋ္ဌာသုတ်၌ ရုပ်တွက်ထားပြီ၊ ဟသိတ်ကို ဤသုတ်၌ပြထား၏၊ ဘာသိတံ စသည်၌ "ဘာသ=ဝိယတ္တိယံ ဝါစာယံ, ဒီသိ=ဥစ္စာရဏေ" ဟု ဆို၍ ဟသိတ် နည်းတူတွက်၊ "ဘာသိယိတ္ထာတိ ဘာသိတံ, ဒေသိယိတ္ထာတိ ဒေသိတံ" ဟု အတိတ်ကံဟော ကြိယာပုဒ်ဖြင့် ဝိဂြိုဟ်ပြု၊ တေန ဘာသိတံ စသည်၌ တပစ္စည်း၏ ကံဟောပုဒ်ဖြစ်ကြောင်း သိသာအောင် "တေန" ဟု အဝုတ္တကတ္တား ထည့်ပြရသည်၊ ["သံဝဏ္ဏေကြုတ်, ရှိသည့်ပုဒ်ကို, အဝုတ်ကတ္တား, ဖွင့်ပြထားမှု, ပြုကြားကမ္မ-သာဓနတည်း– (သံဝဏ္ဏနာလင်္ကာ)။

ကာလတစ်ပါး၌ သက်ပုံ။ ။ "အတိတေ တ တဝန္တု တာဝီ, ဘာဝ ကမ္မေသု တ" ဟု အတိတ်အနက်၌ တပစ္စည်းသက်ဟု ဆိုခြင်းသည် အာချာတ်ကြိယာ တစ်ပါးနှင့် မဆက်သွယ်ဘဲသူ့ချည်းသက်သက် ပဓာနကြိယာဖြစ်ရသော ဝါကျ များကို ရည်ရွယ်၍ ဆိုခြင်းဖြစ်၏၊ ထို့ကြောင့် "ဘာဝတာ ဒေသိတော

ဓမ္မော=ဘုရားရှင်သည် တရားတော်ကို ဟောတော်မူအပ်ပြီ၊ တေန ဝုတ္တံ=ထို့ကြောင့် ဆိုအပ်ပြီ" စသည်၌ အတိတ်အနက်သာ သင့်မြတ်၏၊ အာချာတ်ကြိယာနှင့် တွဲစပ်ရသည့်အခါ၌ကား ကိတ်ပစ္စယန္တ ပုဒ်များသည် အပဓာနဝိသေသနမျှသာ ဖြစ်၍၊ ဝိသေသျ ပဓာနဖြစ်သော အာချာတ် ကြိယာများ၏ ကာလကိုလိုက်၍ ဟောကြရသည်၊ ပုံစံကား- "ဣဒံ ဝုတ္တံဟောတိ, ဘာသိတော ဘဝိဿတိ" စသည်တည်း၊ ဤ၌ ဝုတ္တံ ဘာသိတောတို့သည် ဟောတိ ဘဝိဿတိ တို့နှင့်စပ်ရသောကြောင့်၊ မိမိတို့ ဟောရိုးဖြစ်သော အတိတ်ကာလကို မဟောဘဲဟောတိအရ ပစ္စုပ္ပန်ကာလကို လည်းကောင်း, ဘဝိဿတိအရ အနာဂတ်ကာလကိုလည်းကောင်း ဟောကြရသည်။

မှန်၏-စတုတ္ထပါရာဇိက နိဒါန်း၌ (ဝဂ္ဂုမုဒါ မြစ်ကမ်းဝယ် ရဟန်းအချို့ လာဘ်ရနည်းကို ရှာဖွေကြရာဝယ် "မိမိတို့ အချင်းချင်း ဗျာန်မဂ်ဗိုလ် (ဥတ္တရိမနုဿဓမ္မ) ရကြောင်းကို လူတို့အား ပြောကြစို့ရဲ့" ဟု တချို့ကအကြံပေးကြရာ ထိုအကြံကို သဘောတူကြ၍ "ဧသောယေဝ အာဝုသော သေယျော, ယောအမှာကံ ဂိဟ်နဲ့ အညမညဿ ဥတ္တရိမနုဿဓမ္မဿ ဝဏ္ဏော ဘာသိတော" ဟု ထောက်ခံ ပြောဆိုကြလေသည်၊ ထိုစကား၌ "ဘာသိတော" ဟု ဆိုသော်လည်း တကယ်ပြောအပ်ပြီးသော အတိတ်မဟုတ်, နောင်ခါပြောရမည့် အနာဂတ်သာတည်း၊ ထို့ကြောင့် အဋ္ဌကထာ၌ "ဘာသိတောကို အတိတ်ဟော ထင်မှားမည် စိုးသောကြောင့် "ဘာသိတော ဘဝိဿတိ" ဟု ဖွင့်၍ အနာဂတ်ကြိယာနှင့် စပ်ရသည့်အခါ အနာဂတ်ဟောလည်း ဖြစ်နိုင်၏ဟု ပြသောသုတ်ကို သဒ္ဒါကျမ်းမှ ရှာယူလေ" ဟု မိန့်လေသည်။

သဒ္ဒါသုတ်။ ။ လက္ခဏ် ပနစသောစကားအရ သဒ္ဒါကျမ်းလာ သုတ်ကား "ဓာတုသမ္ဗန္ဓေ ပစ္စယာ (ပါဏိနီ- ၃,၄,၁၊ ကာတန္တ ၄,၆,၁၁၃)" သုတ်တည်း။ [ဓာတုသမ္ဗန္ဓေ-ဓာတ်နက်တို့၏ စပ်ခြင်းဟူသော ဝိသေသန ဝိသေသျအဖြစ်သည်၊ သတိ-သော်၊ သံကာလ-မိမိဆိုင်ရာ ကာလကို၊ ဟိတ္မာ-စွန့်၍၊ ဝိသေသျသ ဓာတ္မတ္ထသ-ဘဝိဿတိ စသော ဝိသေသျဓာတ်နက်၏၊ ကာလေ-အခါ၌၊ ကိတ်သည် ကာ-ကိတ် အမည်ရှိသော (တ-စသော) ပစ္စည်းတို့သည်၊ သာဓေါ-သဒ္ဒါကောင်း သဒ္ဒါမှန်တို့သည်၊ ဘဝန္တိ-ဖြစ်ကုန်၏၊ (သုတ်နက်၊)] ဤသုတ်ကိုပင် ရည်ရွယ်၍ သာရတ္ထဒီကာ၌ "ဤ ဒီသေဟိဌာနေ" ဓာတုသမ္ဗန္ဓေ ပစ္စယာ" တိ ဣမိနာ လက္ခဏေန (ဤသုတ်ဖြင့်) ဓာတုတ္ထသမ္ဗန္ဓေ သတိ အယထာ ကာလဝိဟိတာပိ ပစ္စယာ (သက်ရိုးသက်စဉ် မဟုတ်သော ကာလ၌ စီရင်အပ်ကုန်သော ပစ္စည်းတို့သည် လည်း) သာဓေါ ဘဝန္တိတိ သဒ္ဒဝိဒူ ဝဒန္တိ" ဟု လည်းကောင်း, ကစ္စာယနသာရ၌ "ကိတ္တာ ဓာတုတ္ထသမ္ဗန္ဓေ, ဟောန္တိကာလန္တရေ သွပိ" ဟု လည်းကောင်း မိန့်ကြသည်။

ဗုဓဂမာဒိတ္ထေ ၅၅၇။ ဗုဓ ဂမု ဣတ္ထေဓမာဒိဟိ–ဗုဓ, ဂမု ဤသို့ အစရှိကုန်သော ကတ္တာရိ စာတူဟိ–စာတ်တို့မှ နောက်၌၊ တဒတ္ထေ–ထို သိခြင်း, ဂတိ အစရှိသော အနုက်ကို၊ ဂမျမာနေ–သော်၊ ကတ္တာရိ–၌၊သမ္ဘကာလေ–အလုံးစုံသော ကာလ၌၊ တ ပစ္စယော ဟောတိ၊ [ယထာသမ္ဘဝဟု ယခုစာတို့၌ ရှိသေးသည်ကား အဝိသာ၊ နျာသ–ရူပသိဒ္ဓိတို့၌လည်း မပါ၊] သမ္ဘေ–အလုံးစုံကုန်သော၊ သစ်တာ သစ်တေ–သစ်တ, အသစ်တဖြစ်ကုန်သော၊ ဓမ္မေ–တို့ကို၊ ဗုဇ္ဈတိ–သိတော်မူ၏၊ အဗုဇ္ဈိ–ပြီ၊ ဗုဇ္ဈိဿတိ–လတ္တံ့၊ ဣတိ, ဗုဒ္ဓေါ–ဗုဒ္ဓမည်တော်မူ၏၊ သရဏဂံတော–ကိုးကွယ်ရာဟူ၍ ဆည်းကပ်သူ၊ သမထဂံတော–ငြိမ်သက်ခြင်းသို့ရောက်သူ၊ အမတဂံတော–အမြိုက်နိဗ္ဗာန်သို့ရောက်သူ၊ ဇာနာတိ–သိ၏၊ အညာသိ–သိပြီ၊ ဇာနိဿတိ–လတ္တံ့၊ ဣတိ, ဉာတော–ဉာတ မည်၏၊ ဣတ္ထေဓမာဒိ–တည်း။ (၆၀၇)

၅၅၇။ ဗုဓဂမာဒိတ္ထေ။ ။ ဗုဓဂမာဒိဟျ–တ္ထေ (ဗုဓဂမာဒိဟိ+ အတ္ထေ) ဟု ဟိဝိဘတ္တိနှင့်ဖြင့်ဆိုသင့်လျက် သဗ္ဗာသမာဝုသောသုတ်ဖြင့် ဟိချေထားသောကြောင့် "ဗုဓဂမာဒိတ္ထေ" ဟုဖြစ်ရသည်၊ ထို့ကြောင့် ဝုတ္တိ၌ "ဗုဓဂမုဣတ္ထေဓမာဒိဟိ" ဟု ဖွင့်သည်၊ "အတ္ထေ" ဟု သာမညအားဖြင့် ဆိုထားသောကြောင့် "မည်သည့်အနုက်" ဟု မသိသာသော်လည်း ဗုဓဂမာဒိဟိမှတစ်ပါး အခြားဇဲ့စရာမရှိ, ဗုဓဂမာဒိဟိဟူသော မိမိ၏ရှေ့နားကပုဒ်ကိုပင် ပြန်၍ ဇဲ့သောကြောင့် ဗုဓဂမ စသည်တို့၏အနုက်ဟု သိသာ၏၊ ထို့ကြောင့် "တဒတ္ထေ" ဟု ဖွင့်၏၊ ဤကား "ဗုဓဂမာဒိဟျတ္ထေတိ ဝတ္တမ္ဘေ သဗ္ဗာသမာဝုသောပသဂ္ဂနိပါတာဒိဟိ စာတိ ဧတ္ထ အာဒိဂ္ဂဟဏေန ဟိဝိဘတ္တိလောပ် ကတ္တာ ဧဝံ ဝုတ္တန္တိ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ၊ တေနာဟ ဗုဓဂမုဣတ္ထေဓမာဒိဟိ တဒတ္ထေတိ၊ ဧတ္ထေစ အတ္ထေတိ ကိဠာပိ အနိယမဝသေန ဝုတ္တံ၊ တထာပိ တေသံယေဝ အတ္ထေတိ ဂဟေတဗ္ဗံ, အတ္ထသဒ္ဒဿ သာပေက္ခတ္တာ တေဟိ (ထို ဗုဓဂမု စသည်တို့မှ) အညဿစ အပေက္ခိတဗ္ဗဿ အဘာဝတော" ဟူသော နျာသကိုမှီသော အဓိပ္ပာယ်တည်း၊ ရှင်္ဂကား တစ်မျိုးဖွင့်ထား၏၊ ထိုဖွင့်ပုံကို ရှင်ဋီကာမှာ ရှုပါ။

ကတ္တာရိ သမ္ဘကာလေ။ ။ "ဘာဝေကမ္မေသုတ" သုတ်မှ တသဒ္ဒါလိုက်လာ၏၊ ထို့ကြောင့် ထိုသုတ်၌ကဲ့သို့ ဘာဝကမ္မအနုက်၌ပင် တပစ္စည်းသက်သည်ဟု ထင်မှား ဖွယ်ရှိသောကြောင့် ထိုထင်မှားမှုတို့ တားမြစ်ခြင်းငှာ "ကတ္တာရိ" ဟု သုတ်၌ တိုက်ရိုက်ပြထားသည်၊ ရှေ့သုတ်၌ကဲ့သို့ အတိတ်ကာလ၌သာ သက်သည်ဟုလည်း ထင်မှားမည်စိုးသောကြောင့် သဗ္ဗကာလေဟု ဝုတ္တိထည့်၍ ဖွင့်ပြီးလျှင် "အဗုဇ္ဈိ ဗုဇ္ဈတိ ဗုဇ္ဈိဿတိ" ဟု တောကာလိကဝိဂ္ဂဟပြုသည်။

ဒီတော ဣနေ ၅၅၈။ သမ္ဘကာလေ၌၊ ဒီ ဣတိ- ဒီ ဟူသော၊ **တောယ သမ္ဘတ္ထ** တောဃာ-ဤတောတ်မှ နောက်၌၊ ဣနေ ပမ္ဘယော ဟောတိ၊ ပါပကေ- ယုတ်မာကုန်သော၊ **အကုသလေ ဓမ္မေ**-အကုသိုလ်တရား၊ **ဒီနာတိ**-အောင်တော်မူ၏၊ **အဒီနိ**-ပြီ၊ **ဒီနိသတိ**-လတ္တံ့၊ ဣတိ, **ဒီနော**-ဒီန မည်တော်မူ၏။ (ဓ၀၃)

အတ္ထေဟု ဆိုရကျေး။ ။ "ဗုဓဂမာဒီဟိ ကတ္တာရိ" ဟုမဆိုဘဲအတ္ထေဟု ထည့်၍ဆိုခြင်းကြောင့် ဗုဓဖြင့်ဗုဓတ်သာမက သိခြင်းအနက်ကို ဟောသော ဉာဏတ် စသည်ကိုလည်းယူရခြင်း, ဂမုဖြင့် ဂမုတ်သာမက ဂတိအနက်ဟော ဣတတ် စသည်ကိုလည်းယူရခြင်း အကျိုးရှိ၏၊ ထို့ကြောင့် ဗုဒ္ဓေါ ဉာတောတို့သည် သိခြင်းအနက်ဟော ဗုဓတ် ဉာဏတ်နှောင် တပစ္စည်းသက်ပုံတည်း၊ သရဏာဂ်တော စသည်ကား ဂတိအနက်ရှိသော ဂမုတ်နှောင် သက်ပုံတည်း၊ ဗုဒ္ဓေါရုပ်ကို ဓ ပ ဘ ဇ ဟိ ဓပါစသုတ်၌တွက်၊ သရဏာဂ်တော စသည်၌ ဂတောသာ လိုရင်းတည်း၊ ထိုဂတောကို ဂမ ခန ဟန ရမာဒီနမန္ဓောသုတ်၌ သုဂတောကို နည်းမှီ၍တွက်၊ ဉာတော၌ကား "ဉ=အဝဗောဓနေ" ဟုဆို၍ ဤသုတ်ဖြင့် တပစ္စည်းသက်ရုံသာ။

သရဏာဂ်တော။ ။ ဤ၌ ဂမုတ်သည် ဘုဇန (ဆည်းကပ်ခြင်း) အနက်ဟောတည်း၊ ထို ဘုဇနအနက်လည်း ဂမုတ်၏ ဂတိအနက်ပင်၊ ထို့ကြောင့် ဂမုအရသွားခြင်းကို မယူဘဲအားလုံးနှင့်သက်ဆိုင်အောင် "ဂတိအနက်" ကိုသာယူရသည်၊ သရဏံနှင့်ဂတော စသည်ကိုကား အလုတ္တတပ္ပုရိသ်တွဲ၍ သရဏာဂ်တော စသည်ဖြစ်၏၊ ဥပေတောဒ္ဓ ဥပဝုဇ္ဇ ဤတတ်လည်း ဂမုတတ်၏ အနက်ဟော တတ်ပင်တည်း၊ ဂမ္ဘာဒီဟိဒ္ဓ အာဒိဖြင့်ယူရသော (စိတ္တံ) ၌ စိန္တ (သတ္တောဒ္ဓ) သန္ဓတတ်တို့ကို ရှုဒ္ဓပြထားတည်း။

၅၅၈။ ပါပကေ၊ ပေ၊ ဒီနော။ ။ မာရ် ၅-ပါး အောင်တော်မူပုံကို ရှာဘာသာဋီကာ ဒီနဝစနယုတ္တံဟိ သုတ်ဒ္ဓပြခဲ့ပြီ၊ "ပါပကေ အကုသလေ ဓမ္မေ" ဟု ဆိုသောကြောင့် ဤနေရာ၌ ကိလေသာမာရ် (အကုသိုလ်တရား) တို့ကိုသာပြထား၏ဟု မှတ်၊ ငါတို့ဘုရားရှင်သည် ထို ကိလေသာမာရ်တို့ကို ဗောဓိပင်အောက်တုန်းကပင် အောင်တော်မူခဲ့ပြီးဖြစ်၍ "ဒီနာတိ ဒီနိသတိ" ပစ္စုပ္ပန်အနာဂတ်ဝိဂ္ဂြိဟ် မဆိုသင့်သည်မဟုတ်ပါလော... ဟူအံ့၊ ဒီနာတိ စသောဝိဂ္ဂြိဟ်သည် ငါတို့ဘုရားတစ်ဆူတည်းကို ရည်ရွယ်သော ဝိဂ္ဂဟ မဟုတ်၊ ဒီန အမည်ရသော အားလုံးနှင့်ဆိုင်အောင် ဤနေပစ္စည်း၏ ကာလ ၃-ပါးကို ဟောနိုင်ကြောင်း ပြလိုသော ဝိဂ္ဂဟသာတည်း။

သုပတောစ ၅၁၉။ ကတ္တာရိ-၌လည်းကောင်း၊ ဘာဝေစ-ဘောအနက်၌ လည်းကောင်း၊ သုပ·ဣတိ တောယ ဘေတုယာ ဣနုပစ္စယော ဟောတိ၊ သုပတိ-အိပ်တတ်၏၊ ဣတိ သုပိနော-သုပိန် မည်၏၊ သုပိယတေ-အိပ်ခြင်း၊ သုပိနံ-အိပ်ခြင်း။ (၆၀၄)

ဤ သံ ဒု သု ဟိ ခ ၅၆၀။ ဤသံဒုသု သဒ္ဒါဒီဟိ-ဤသံသဒ္ဒါ ဒုသဒ္ဒါ သုသံဒ္ဒါ အစရှိကုန်သော သဗ္ဗဓာတူဟိ- အလုံးစုံသော ဓာတ်တို့မှ နောက်၌၊ ခပစ္စယော ဟောတိ၊ ဘဝတာ-အရှင်သည်၊ ဤသသယော- မကြိုးခြင်းသဖြင့် အိပ်ခြင်း၊ ဝါ- အိပ်ပျော်လွယ်ခြင်း၊ ဒုသယော-

---

မှန်၏-ဤ "ဇိန" ဟူသောအမည်လည်း သဗ္ဗညုဗုဒ္ဓ (ဘုရား) ၏ အမည်သာမက, ဗိသဏိုး နတ်ကြီးနှင့်, အောင်တတ်သူဟူသမျှ၏ နာမည်လည်း ဖြစ်၏၊ [ဧယတိ သံသာရံ, ဇိ-နက်ဗုဒ္ဓေ, ဝိသဏဏုမှိ၊ ဇိတရိ-တြိ (အောင်သူသာမည်၌ ၃-လိုင်)၊ -ထောမနိမိ၊]-ထို့ကြောင့် ဒေဝပုတ္တ ကိလေသမာရ် အောင်ပြီးခြင်းကို ရည်ရွယ်၍ အဇိနိ, မစ္စုမာရ် ခန္ဓာမာရ် အောင်လတ္တံ. ခြင်းကိုရည်ရွယ်၍ ဇိနိသတိ ဟု ဝိဂြိုဟ်ပြုရကြောင်း စသည်ဖြင့် အဓိပ္ပာယ်ပြောကြသည်မှာ ဤ ဇိနာတိစသော ဝိဂြိုဟ်ပြုဆရာ၏ ရည်ရွယ်ခြင်းမဟုတ်ချေ၊ ရုပ်ကို အခြေပြုကြည့်တွက်၊ [ကာလကို မသတ်မှတ်ဘဲ ပြအပ်သော ပစ္စည်းများသည် ကာလ ၃-ပါး၌လည်းဖြစ်, ၂-ပါး၌လည်းဖြစ်, အနာမဋ္ဌကာလ သာမန်၌လည်း ဖြစ်သောကြောင့် ဤသုတ်၌ သဗ္ဗတ္ထဟု ကာလ ၃-ပါးကို သတ်မှတ်ပြသည်။]

၅၁၉။ သုပတောစ ။ ။ စသဒ္ဒါဖြင့် ဣနုကိုင်၏၊ တစ်နည်းဘာဝကမ္မေသုတ သုတ်မှ ဘာဝေပုဒ်ကိုင်၏၊ ကတ္တာရိ ဘာဝေစဟု ဆိုသောကြောင့် ကတ္တုသာဓနနှင့် ဘာဝသာဓနဝိဂြိုဟ်ကိုပြထားသည်၊ ကတ္တားဟောရာ၌ အိပ်တတ်သူပုဂ္ဂိုလ် ရသောကြောင့် "သုပိနော" ဟု ပုလ္လိင်ရှိသင့်၏၊ ရှု၌လည်း ပုလ္လိင်ပင်၊ ["ယံစိတ္တံ, သုပတိ-အိပ်တတ်၏၊ ဣတိ တံစိတ္တံ သုပိနံ" ဟု စိတ္တံထည့်၍ နပုလ္လိင်ကိုပင်-အမှန်ဟုလည်း ယူကြ၏၊ ဆင်ခြင်၊] "သုပိယတေ သုပိနံ" ဟူသောဘာဝသာဓနအရ အိပ်ပျော်ခြင်း ကြိယာကိုသာ ယူရသော်လည်း ထိုအိပ်ပျော်ခိုက်၌ဖြစ်သော အိပ်မက် မက်ခြင်း ကြိယာကို (အပေါင်းအိပ်ပျော်ခြင်း၏ သုပိနအမည်ကို အစိပ် အိပ်မက် မက်ခြင်း၌ တင်စားသော) ဧကဒေသုပစာရအားဖြင့် သုပိနဟုပင် ခေါ်နိုင်၏၊ ထို့ကြောင့် "သုပိနံ-အိပ်မက်ကို၊ ပဿတိ-မြင်မက်၏" စသည်ဖြင့် အနက်ပေးနိုင်သည်၊ ရုပ်ကို အခြေပြုကြည့်တွက်။

၅၆၀။ ဤသံဒုသုဟိ။ ။သက္ကတ၌ "ဤသတ်"နိပါတ်လည် ပါ၏၌ "ဤသံ" ဟုဖြစ်၏၊ [ဤသံ ကိဋ္ဌိ မနံ အပေ (အနည်းငယ်အနက်၊) အဘိဓာန် အဗျယဝဂ်၊]

ဆင်းရဲသဖြင့် အိပ်ခြင်း၊ (အိပ်ပျော်နိုင်ခဲခြင်း၊) သုသယော–လွယ်ကူသဖြင့် အိပ်ခြင်း၊ (အိပ်ပျော်လွယ်ခြင်း)၊ ဘဝတာ–သည်၊ ဤသက္ကရဲ့–မင်ဗြိုဋ်ခြင်သဖြင့် ပြုအပ်၏၊ (ဝါ–လွယ်ကူစွာ ပြုအပ်၏၊) ဒုက္ခရဲ့–ခဲယဉ်းသဖြင့် ပြုအပ်၏၊ (ဝါ–ပြုနိုင်ခဲ၏၊) သုကရဲ့–လွယ်ကူစွာ ပြုအပ်၏၊ (ဝါ–ပြုလွယ်၏)။ (၉၀၅)

ဤသံဒ္ဒ ကျေပျောက်ရသော "နိဂ္ဂဟိတ်အစား ဒွေဘော်လာ၍" ဤ သသယော" ဟုဖြစ်၏၊ နျာသဒ္ဒကား နိဂ္ဂဟိတ်မပါဘဲ"ဤသ" ဟု ဆိုသည်၊ ရွှဒ္ဒလည်း နိဂ္ဂဟိတ်ချေရန်မပြု၊ ထို့ကြောင့် သဒ္ဒါဋီကာတို့အလို နိဂ္ဂဟိတ်မဲ့ "ဤသ" ဟုပင် ဆိုလိုဟန်တူသည်၊ "ဤသံဒုသုဟိ" အရ ဤသံ, ဒု "သုတို့ ရှေ့ရှိသော ဓာတ်များကို ယူစေလိုသောကြောင့် "ဤသံ ဒု သု သဒ္ဒါဒီဟိ သမ္ဗန္ဓတူဟိ" ဟု ဝုတ္တိဖွင့်သည်၊ သဒ္ဒါဒီဟိဒ္ဒ အာဒိသဒ္ဒါကား (ဓာတုယာ ကမ္မာဒိမှိဒ္ဒ အာဒိကဲ့သို့) ဓာတ်၏အစ (ရှေ့) ဟူသောအနက်ကိုဟောသည်။

ကာတန္တ။ ။ ဤသတ်ဒုသုသု ကိစ္ဆာ–ကိစ္ဆတ္ထေသုခလ် (ကိတ်, ၅, ၄၁၉) သုတ်၊] ကိစ္ဆံ ဒုက္ခံ ဒုသယံ အတ္ထော၊ အကိစ္ဆံ သုခံ ဣတရေသ မတ္ထော၊] ဒေသ ဥပပဒေသု ကိစ္ဆာ–ကိစ္ဆတ္ထေသု ဓာတုတော ခလ် ဘဝတိ ဘာဝေ ကမ္မနိ၀၊ ဤသံ (အနာယာသေန) ကရီယတေ–ဤသက္ကရော ကဒ္ဒေ ဘဝတာ, ဒုက္ခေန (အာယာသေန) ကရီယတေ–ဒုက္ခရော၊... ကိစ္ဆာ–ကိစ္ဆတ္ထေသ္မိတိကိ ၊ ဤသလ္လဘျံ ခနံ, ကြိုပဏာတ် မနာက် ဣတျတ္ထော။ [ကိစ္ဆ အကိစ္ဆအနက် ရှိကုန်သော ဤသတ် ဒု သုတို့ ဥပပဒ ရှိကုန်လသော် ဓာတ်နောင် ဘောအနက် ကံအနက်၌ ခလ်ပစ္စည်းသက်၊ ကိစ္ဆံ ဟူသည်ဒုက္ခ (ခဲယဉ်း ဆင်းရဲခြင်း) တည်း၊ ကိစ္ဆသည် ဒုသဒ္ဒါ၏အနက်ဖြစ်၏၊ သုခ (လွယ်ကူချမ်းသာခြင်းအနက်ဟော၊ အကိစ္ဆဟူသည် ဒုမှတစ်ပါးသော ဤသာဒ်သုသဒ္ဒါတို့၏အနက်တည်း၊ ပေ၊ ကိစ္ဆ ကိစ္ဆတ္ထေသုဟူသည် အဘယ်နည်း၊ ခနံ–ဥစ္စာကို၊ ဤသလ္လဘျံ–အနည်းငယ် ရအပ်၏၊ ကြိယပဏာတ်–နှမြောစေးနဲ့ သူ့အထံမှ၊ မနာက်–အနည်းငယ်၊ လဘျံ–ရအပ်၏၊ ဣတိအတ္ထော–နက်၊ ဤပြယုဂ်၌ အနည်းငယ် အနက်ဟော ဤသာဒ်နိပါတ် ရှေ့ရှိရာ၀ယ် ခလ် ပစ္စည်းမသက်နိုင်။

မှတ်ချက်။ ။ ကာတန္တ၌ "ဘာ၀ေ၀ ကမ္မနိ၀" ဟုဆိုသောကြောင့် လည်းကောင်း, ဘာ၀ကမ္မေသု ကိစ္ဆတ္ထခတ္ထာ" ဟု ဥဏာဒ်၌ဆိုလတ္တံ့သောကြောင့် လည်းကောင်း, ဤခပစ္စည်းသည် ဘောကံအနက်၌ သက်၏ဟု သိသာ၏၊ ဤသံနိပါတ်သည်၊ မနံ (အနည်းငယ်) ဟူသော အနက်ဟောရာ၌ ခပစ္စည်းမသက်နိုင်၊ အကိစ္ဆတ္ထ (မင်ဗြိုဋ်ခြင် မပင်ပန်းအနက်) ဟောရာ၌သာ ခပစ္စည်းသက်၏ဟုလည်းကောင်း ဤကာတန္တ သုတ်အရ သိရ၏၊ ထို့ကြောင့် "ဤသသယော–စဉ်းငယ်အိပ်ခြင်း" ဟု ပေးရိုးအနက်များကို ဓမ္မတ်ဘဲ"မင်ဗြိုဋ်ခြင်သဖြင့် အိပ်ခြင်း–မပင်ပန်းသဖြင့် အိပ်ခြင်း" ဟူသော အနက်ကိုသာ မှတ်ထိုက်သည်။

ဣ၆၁။ သမာနကတ္တုကောသု, ဣန္ဒတ္ထောသု,- ဣန္ဒာအနက်ရှိသော
ဣန္ဒတ္ထောသု၊ ဓာတ်တို့သည်၊ (သန္တေသု- ရှိကုန်လသော်၊) သဗ္ဗကာလေ
လေ၊ တဝေတုံဝါ. ကတ္တာရိ သဗ္ဗဓာတူဟာ တဝေတုံ ဣတိ ဧတေ ပစ္စယာ
ယောဇ္ဈီ-ကုန်၏၊ ပုညာနိ-ကောင်းမှုတို့ကို၊ ကာတဝေ-ပြုဖို့ရာ၊ သဒ္ဓမ္မံ-သူတော်ကောင်း
တရားကို၊ သောတုံ-နာဖို့ရာ၊ ဣဒ္ဓတိ-အလိုရှိ၏။ (ဣ၁၇)

ပုံစံများ။ ။ ဤသသယောစသော ၃-ပုဒ်သည် ဘောအနက်ဟော ပုံစံ၊ ဤသဏ္ဌာရံစသော ၃-ပုဒ်ကား ကံအနက်ဟော ပုံစံများတည်း၊ ဤသဏ္ဌာရံ ဒုဏ္ဌာရံ သုကရံတို့ကို အခြေပြု၍ ရုပ်တွက်ပြထား၏၊ ထိုကို နည်းမှီး၍ ဤသသယောစသည်ကိုလည်း "ဤသံသဒ္ဒုပပဒ, သီ=သယေ" ဟုလည်းကောင်း, "ဒုပုဗ္ဗ, သုပုဗ္ဗ, သီ=သယေ" ဟုလည်းကောင်း ဆို၍ တွက်ပါ၊ ဤသံနှင့် ဒုနှောက်၌ ဒွေဘော် ရောက်မြဲတည်း၊ သုနှောက်၌ကား ဒွေဘော် ရောက်မြဲမဟုတ်၊ ထို့ကြောင့် "သုကရံ" ဟု ရှိရ၏၊ သုသယောဒ္ဓမှုသုအတွက် ဒွေဘော်ရောက်ရသည် မဟုတ် သိဓာတ်ကိုယ်တိုင်က ဒွေဘော်ရောက်မြဲဖြစ်သောကြောင့် "သုသ" ဟုရှိသည်။ [ကုဇ သိသု, သမ္ဘ သရ, စသော ဒွေဘော်လက်ခံကို ပြန်၍ သတိပြုပါ။]

ဣ၆၁။ ဣန္ဒတ္ထောသု ။ ။ ဣန္ဒာ+အတ္ထော ယေသံတိ ဣန္ဒတ္ထာ၊ ယေသံ အကြင်ဓာတ်တို့၏၊ ဣန္ဒာ-လိုလားခြင်း (အလိုရှိခြင်း) ဟူသော၊ အတ္ထော-အနက်သည်၊ အတ္ထိ ဣတိ ဣန္ဒတ္ထာ၊ ဣန္ဒာအနက်ရှိသော ဓာတ်ဟူသည် ဣသု, ကမု, အာပုဗ္ဗ အဘိပုဗ္ဗ ဣခံဓာတ် စသည်တည်း၊ သမာနကတ္တုဣ၏ အဓိပ္ပာယ်ကိုအခြေပြု၍ ပြထားပြီ၊ "သော ပုညာနိ ကာတဝေ ဣန္ဒတိ" ဝါကျ၌ကာတဝေ၀ယ် ကရဓာတ်နှင့် ဣန္ဒတိ၀ယ် ဣသုဓာတ်တို့၏ ကတ္တားသည် "သော" တစ်ခုတည်းသာတည်း၊ ဤသို့ တဝေ၀ပစ္စည်း သက်ရာဓာတ်နှင့် ဣသုစသော ဓာတ်တို့ကတ္တားတူနေလျှင် တဝေ-တုံပစ္စည်းသက်ပါ-ဟူလို။

သဗ္ဗကာလေ ကတ္တာရိ။ ။ "သဗ္ဗကာလေ"ဟု ဆိုသောကြောင့် "ကာတဝေဣန္ဒိ, ဣန္ဒတိ,ဣန္ဒိသ်တိ" ဟု အတိတ် ပစ္စုပ္ပန် အနာဂတ် ကြိယာများနှင့် တွဲ၍ "ကာတဝေ" ဟု တဝေ၀ပစ္စည်း သက်နိုင်သည်၊ တဝေ၀စသော ပစ္စည်းသည် (ကိစ္စ ပစ္စည်းမှ တခြားဖြစ်၍) အညေ ကိတ်အရ ကိတ်အမည်၌ ပါ၀င်ကြ၏၊ ကိတ်အမည်ရ လျှင်လည်း "ကတ္တာရိကိတ်" သုတ်အရ ကတ္တားဟော ဖြစ်ကြရသည်၊ ထို့ကြောင့် "ကတ္တာရိ"ဟု ဖွင့်သည်၊ ဤ ကတ္တာရိအဖွင့်၌ "ကာတဝေ-ပြုခြင်းငှာ" ဟု "ခြင်း" အသံထွက်သော ဘောအနက်မပေးဘဲ"ပြုဖို့ရာ, ပြုတတ်ဖို့ရာ" ဟု ကတ္တားအနက်ပေး ကြသည်။

နာမ်ဇဲ့ဖွယ်မလို။ ။ တဝေ တုံ့ပစ္စည်းဆုံးသော ကိတ်ပုဒ်များကို နာမ်ဇဲ့ဖွယ်မလို၊ ဘာကြောင့်နည်း... နိပါတ်ပုဒ်တွင် ပါဝင်နေသောကြောင့်တည်း၊ ချဲ့ဦးအုံ-ကာတုံစသော ပုဒ်များသည် နာမပဒမာလာစဉ်၍မရ၊ "ကာတုံ" တစ်ရုပ်တည်း သာရှိ၏၊ နာမ် အာချာတ် နိပါတ် ဥပသာရပုဒ် ၄-ပါးတွင် နာမပဒမာလာစဉ်၍ မရသောကြောင့် "အတ္ထိ, သက္ကာ, လဗ္ဘာ" ပုဒ်တို့ကဲ့သို့ နိပါတ်ပုဒ်သာဖြစ်၏၊ ထို့ကြောင့် "တဒ္ဓိတ သမာသ ကိတကာ နာမံဝါတဝေတုနာဒီ သုစ" သုတ်၌ "အတဝေတုနာဒီသု" ဟု နာမ်ဇဲ့ရမည့်စာရင်း၌ တဝေတုနာဒီ ပစ္စယန္တပုဒ်များကို ခြွင်းချက်ပြုခဲ့သည်။

အာဘယ်ဝိဘတ် သက်ရမည်နည်း။ ။ တဝေတုနာဒီ ပစ္စယန္တပုဒ်တို့ နိပါတ်စာရင်းတွင် ပါဝင်လျှင်ရှိပါစေတော့, နိပါတ်တချို့နောင် ဝိဘတ်သက်ရသေးသောကြောင့် အာဘယ်ဝိဘတ် သက်ရမည်နည်း-ဟု မေးဖွယ်ရှိ၏၊ "ကာတဝေ-ပြုဖို့ရာ" ဟု ပေးရာ၌ "ဖို့-ရာ" ဟူသော အသံ ၂-ခုတွင် "ဖို့" သည် ရည်ရွယ်အပ်သော အကျိုးတစ်မျိုးမျိုး၏ အသံတည်း၊ "စားဖို့ရာ+လိုချင်တယ်၊ စားဖို့+ချက်ချင်တယ်" စသည်၌ "ဖို့" အသံကိုစဉ်းစားကြည့်ပါ၊ "ရာ" ဟူသောအသံကား ဌာနင့်တူသော သမ္ပန်ဒါန်အနက် သံတည်း၊ ထို့ကြောင့် တုံ့ပစ္စယန္တဖြစ်ရကား သိလာယသုတ်ဖြင့် တုမတ္တာသမ္ပဒါန်မှည့်၍ သမ္ပဒါနေ စတုတ္ထီသုတ်ဖြင့် စတုတ္ထီသဝိဘတ် သက်သင့်သည်၊ ထို့ကြောင့်ပင် ရူ(နာမ်, နိပါတ်ခန်း) ၌ "တဝေတုံ ပစ္စယန္တာ စတုတ္ထိယာ၊ ကာတဝေ၊ ပေ၊ ဒါ,ပေတုံ" ဟု မိန့်သည်၊ နိပါတ်နောင်ဖြစ်သောကြောင့် ထိုသဝိဘတ်ကို သဗ္ဗာသမာဝုသောဖြင့် ချေ၊ ရုပ်ကိုအခြေပြုကြည့်တွက်၊ သောတုံ၌ သု၏ ဥကို အညေသုစဖြင့် ဝုဒ္ဓိပြု။

မောဂ္ဂလ္လာန်။ ။ မောဂ္ဂလ္လာန်၌ကား "တုံ တာယေ တဝေ ဘာဝေ ဘဝိသတိ ကြိယာယံ တဒတ္ထာယံ" ဟု သုတ်တည်း၏၊ [တဒတ္ထာယံ-ထိုပြုခြင်းစ်သော အကျိုးရှိသော၊ ကြိယာယံ-ဂမနစသော ကြိယာကို၊ ပတိယမာနာယံ-သိအပ်သော်၊ ဘဝိသတိ-အနာဂတ်အနက်၌၊ ဝတ္တမာနတော- ဖြစ်သောဓာတ်မှ နောက်၌၊ ဘာဝေ-ဘောအနက်၌၊ တုံ တာယေ တဝေ ၃-ပစ္စည်းတို့သည်၊ ဟောန္တိ (သုတ်နက်)၊] "ကာတုံ ဂစ္ဆတိ"၌ သွားခြင်းကြိယာသည် ပြုခြင်းဟူသော အကျိုးရှိသော တဒတ္ထကြိယာတည်း၊ ထိုကြိယာရှိလျှင် အနာဂတ်၌ဖြစ်သော ဂဟဏစသော ဟတ်နောင် ဘောအနက်၌ တုံ့ပစ္စည်းသက်,ထို့နောက်စတုတ္ထီ သ သက် ချေ၊ ဤ အဓိပ္ပာယ်ကို ရည်ရွယ်၍.....

"တဒတ္ထေ နာဂတေ ဘာဝေ, တာယေ တုံ တျာဒယော တယော၊
စတုတ္ထိယာ တဒန္တေဟိ, မောဂ္ဂလ္လာနမှိ လောပတာ"

ဟု ဟောဒစ်ဆွာမိန့်သည်၊ တျာဒယောဟု အာဒိဖြင့် တဝေကိုယူ၊ ဤမောဂ္ဂလ္လာန်အလို "ကာတုံ-ပြုခြင်းငှာ" ဟု ယခုကာလပေးရိုးပြုကြသည်။ တာယေပစ္စည်းကို

အရဟာသက္ကာသုဒီစ

၅၆၂။ အရဟာသက္ကာဒီသု-ကုန်သော၊ အတ္ထေသုစ-တို့ကိုလည်း၊ (ပယုဇ္ဇမာနေသု-ယှဉ်အပ်ကုန်သော်၊) သဗ္ဗတောတူဟိ-တုံ့ပစ္စယော ဟောတိ-၏၊ ကော- အဘယ်သူသည်၊ တံ- ထိုသူ့ကို၊ နိန္ဒိတုံ- ကဲ့ရဲ့ဖို့ရာ၊ အရဟတိ-ထိုက်အံ့နည်း၊ ဧနေနဝါ-ဥစ္စာပေးသဖြင့်လည်း၊ ဧတေ-အောင်ဖို့ရာ၊ (နိုင်ဖို့ရာ)၊ သက္ကာ-တတ်နိုင်၏၊ [ကောသလသံယုတ်ပါဠိတော်ရင်း၌ "နစာပိ မဉ္ဇယုဒ္ဓေန, သက္ကာ ဧတေ ဧနေနဝါ" ဟု ရှိ၍ "နသက္ကာ-မတတ်နိုင်" ဟု သော်လည်းပေး။] ဧဝံ အညေပိ ယောဇေတဗ္ဗာ။ (၆၃၉)

ကစ္စည်း၌ မပြသော်လည်း "ကော တာဒိသံ အရဟတိ ခါဒိတာယေ (တီ သ-ဧယဒိသဧာတ်)"-"အာပုစ္ဆိတုန ဂစ္ဆံ ဟရိတာယေဝါ ပဗ္ဗဇိသံဝါ (တီ သ ဣသိ-ဒါသိတ္ထေရိဂါထာ)" စသည်ရှိသောကြောင့် တာယေပစ္စည်းလည်းရှိသင့်၏၊ "နသော သက္ကာ နဟေတုယေ, နဟ သက္ကာ တာ ဂဏှေတုယေ" ဟု ဗုဒ္ဓဝံသပါဠိတော် ရှိသောကြောင့် တုယေပစ္စည်းလည်း ရှိသေး၏၊ ထိုပစ္စည်းများကို "တဝေတုံဝါ" ၌ ဝါသဒ္ဒါဖြင့် ဆည်းယူ-ဟုကြံသင့်၏။

၅၆၂။ အရဟာသက္ကာဒီသုစ။ ။ " အရဟာသက္ကာဒီသု" ဟု ဆိုသောကြောင့် အရဟာအနက် သက္ကာအနက်ဟော သဒ္ဒါတို့၌ တုံ့ပစ္စည်း သက်ရမည်ဟု ထင်မှားဖွယ်ရှိ၏၊ အမှန်မှာ-ထိုသဒ္ဒါတို့၌ သက်ရမည် မဟုတ်, တစ်ဝါကျတည်း၌ အရဟ သက္ကအနက်ဟောသဒ္ဒါများ ယှဉ်စပ်သုံးစွဲထားလျှင် ထိုသဒ္ဒါတို့နှင့် တွဲဖက်ဓာတ်နောင် သာ တုံ့ပစ္စည်း သက်ရသည်၊ "နိန္ဒိတုံ အရဟတိ" ၌ အရဟတိသဒ္ဒါကို သုံးစွဲထားသောကြောင့် ထိုနှင့်ယှဉ်ဖက် နိန္ဒဓာတ်နောင် တုံ့ပစ္စည်းသက်၍ "နိန္ဒိတုံ" ဟုလည်းကောင်း, "သက္ကာ ဧတေတုံ" ၌ သက္ကာသဒ္ဒါကို သုံးစွဲထားသောကြောင့် ထိုသက္ကာနှင့်ယှဉ်ဖက် ဧဓာတ်နောင် တုံ့ပစ္စည်းသက်၍ "ဧတေတုံ" ဟုလည်းကောင်း ပါဠိစိရသည်၊ ထို့ကြောင့် "အရဟာသက္ကာဒီသု အတ္ထေသု-တို့၌" ဟု မပေးဘဲ "အတ္ထေသု-တို့ကို၊ (ပယုဇ္ဇမာနေသု)" ဟု ထည့်၍ အနက်ပေးရသည်၊ "သန္တေသု" ဟုလည်း ထည့်နိုင်၏၊ ရုပ်ကို အခြေပြုကြည့်တွက်။

အာဒီ-စသဒ္ဒါအနက်။ ။ ပါဏိနီ၌ "သက, ဉာ, ဂိလ, ဃဋ-ရာ, လဘ, ကမ, သဟာ, ရဟာ-ဣတ္ထေသု တုမုန်" ဟု (၁,၄,၆၅) သုတ်ရှိ၏၊ ထို၌ သက အရဟာသည် ဤ၌ "အရဟာသက္က"နှင့်ညီမျှ၏၊ ထို့ကြောင့် . အာဒီဖြင့် ဉာစသောဓာတ်များကို ယူ၍ ထိုဓာတ်များနှင့်ယှဉ်လသော် တွဲဖက်ဓာတ်နောင် တုံ့ပစ္စည်းသက်ဟု ဆိုသင့်၏၊ ဘောတုံ-စားခြင်းငှာ၊ သက္ကောတိ-စွမ်းနိုင်၏၊ (သက)၊ ဇာနာတိ (ဉာ)၊ ဂိလာယတိ-ပင်ပန်း၏၊ ဝါ-မစွမ်းနိုင်၊ (ဂိလ)၊ ဃဋေတေ အာရဘတေ-အားထုတ်၏၊ (ဃဋ, အာရဘ)၊ လဘတေ (လဘ)၊ ပက္ကမတိ-လှုံ့လ

ပတ္တာဝစနေ ၅၆၃။ အလမတ္ထောသု, ပတ္တာဝစနေ, သဗ္ဗဓာတူဟိ တုံပစ္စယော
အလမတ္ထောသုစ ဟောတိ၊ ဒါနာနိ–အလ္လတို့ကို၊ ဒါတုံ–ပေးလှူဖို့ရာ၊ **အလမေဝ၊**
သင့်လျော်သည်သာ၊ ပုညာနိ–ကောင်းမှုတို့ကို၊ ကာတုံ–ပြုဖို့ရာ၊ အလမေဝ–သာ၊
[မောဂ္ဂလ္လာန် အလိုမှု "ဒါတုံ–ပေးလှူခြင်းငှာ၊ ကာတုံ–ပြုခြင်းငှာ" ဟုပေး၊]။ (၅၃၀)

ပြု၏၊ (ကမ)၊ ဥဿဟတိ– အားထုတ်၏၊ (သဟ)၊ အရဟတိ–ထိုက်၏ (အရဟ)၊ ဟောတ္တုံ–စားဖို့ရာ၊ အတ္ထိ ဝိဇ္ဇတိ–ရှိ၏၊ (အတ္ထိ အတ္ထ)၊ ဤကား ပုံစံများတည်း၊ရှင်ကား ဘဗ္ဗ အနုစ္ဆဝိက, အနုရူပ စသည်ကို အာဒိဖြင့် ယူ၍ ကာလ သမယ ဝေလာ စသည်တို့ကိုမူ စသဒ္ဒါဖြင့် ယူလေ၏၊ ထိုသို့ အာဒိသဒ္ဒါ စသဒ္ဒါဖြင့် နှစ်မျိုးခွဲယူခြင်းကား "ကာလသမယဝေလာ သတျတ္ထောသုစ"ဟူသော ကာတန္တ္ရကိတ် (၄၂၄) သုတ်၌ သကျတ္ထောသု (သတ္တိ အတ္ထောသု)ဖြင့် သင်္ကေတိစသည်ယူ၍ ကာလစသည်ကို သီးခြားထုတ်ပြထားသောကြောင့် ဖြစ်ဟန်တူသည်။

နျာသ။ ။ ဤကစ္စည်းကျမ်း၌မူထိုကာလစသည်ကို သီးခြားခွဲ၍ မပြသောကြောင့် ကာလစသည်ကိုလည်း အာဒိသဒ္ဒါဖြင့်ပင်ယူ၍ စသဒ္ဒါဖြင့်ကား ရှေ့သုတ်၌ တဝေတုံ ၂–ပစ္စည်းရှိရာ တဝေပစ္စည်းကို မလိုက်လာအောင် ကန့်သည်ဟု နျာသကြ၏။ ["စဂ္ဂဟာဏံ တဝေဂဟာဏာ နိဝတ္တနတ္ထं"–နျာသ၊]နိဒ္ဒေသ၌မူ စသဒ္ဒါသည် တုံကိုလည်းငင်၍, ဝါကို'လည်းနှစ်စေ၏–ဟုဆို၏၊ ဆရာတို့ကား 'တာယေ–တုယေပစ္စည်းတို့ကို ဆည်းသည်ဟု ယူကြသည်။

၅၆၃။ ပတ္တာ၊ ပေ၊ အလမတ္ထောသုစ။ ။ ပါဠိနိ၌ "ပရိယတ္တိဝစနေ သွ– လ မတ္ထောသု" (၃,၄,၆၆) သုတ်ကိုမှီ၍ ဤသုတ်ကို တည်သည်၊ "အလက်ာရော= တန်ဆာဆင်ခြင်း" ဟူရာ၌ အလံသဒ္ဒါသည် ဘူသန (တန်ဆာ) ဟူသော အနက်ကိုဟော၏၊ "အလံ အာဝုသော မာ သောစိတ္ထ=ငါ့ရှင်တို့ ဝမ်းနည်းဖို့ရန်မသင့်, ဝမ်းမနည်းကြလင့်" ဟူရာ၌ အလံသဒ္ဒါသည် နိဝါရဏာ (တားမြစ်ခြင်း) အနက်ကို ဟော၏၊ အလမေဝ ဒါနာနိ ဒါတုံ စသည်ကား ပတ္တ ပရိယတ္တိအနက်ကို ဟော၏၊ ထို အလံသဒ္ဒါ၏ အနက်များစွာတွင် ပတ္တ (ပရိယတ္တိ) အနက်ဟော အလံသဒ္ဒါရှိရာ၌ တွဲဖက်ဓာတ်နောင် တုံပစ္စည်းသက်ပါ–ဟူလို၊ ကာတုံ၌လည်း တဝေတုနာဒိသုကာဖြင့် ကရ်ကို ကာပြုရုံသာ၊ ဤသုတ်လာစသဒ္ဒါဖြင့် ဣစ္ဆတ္ထောသုသုတ်မှ လိုက်လာသော တုံကိုငင်၏၊ ထိုသို့ ငင်သဖြင့် နောက်သုတ်သို့ မလိုက်တော့ဟု သိစေခြင်းအကျိုးရှိ၏၊ ရှေ့သုတ်၌ကား ဤသုတ်သို့ တုံပစ္စည်း လိုက်ရဦးမည်ဖြစ်၍ စသဒ္ဒါဖြင့် တုံကိုမငင်ခဲ့။

ပုဗ္ဗ၊ ပေ၊ တွာဝါ ၅ပင်။ ဧကကတ္တုကာနံ–ကုန်သော၊ ဓာတူနံ–ဓာတ်တို့တွင်၊ ဝါ–ကြိယာတို့တွင်၊ ပုဗ္ဗကာလေ–ရှေ့ကြိယာ၌ တုန် တွာန် တွာ ဣတိ–တုန်, တွာန်, တွာ ဟူကုန်သော၊ ဧတေ ပစ္စယာ ဝါ ဟောန္တိ၊ ကမ္မံ–အမှုကို၊ ကာတုန်– ပြုပြီး၍ – (အလုပ်လုပ်ပြီး၍) ဂစ္ဆတိ– သွား၏၊ ပုညံ–ကောင်းမှုကို၊ အကာတုန်– မပြုမူ၍၊ ကိလိဿတိ– ညစ်နွမ်းရ၏၊ သတ္တာ တို့သည်၊ ဓမ္မံ – ကို၊ သုတွာ – နာရ၍၊ မောဒန္တိ– ဝမ်းမြောက်ကြကုန်၏၊ ရိုပုံ– ရုန်သူ တို့ကို၊ ဓိတ္ဝာန– အောင်ပြီး၍၊ ဝသတိ– နေ၏၊ ဓမ္မံ– ကို၊ သုတ္တာန– နာရခြင်း

၅ပင်။ ဧကကတ္တုကာနံ ဓာတူနံ။ ။ "ပုရိသော ကမ္မံ ကာတုန် ဂစ္ဆတိ" ၌ကာတုန် အရ ကရဓာတ်နှင့် ဂစ္ဆတိအရ ဂမုဓာတ် ၂–ခုတို့၏ ကတ္တားသည် ပုရိသောချည်းဖြစ်၍ ထိုဓာတ် ၂–ခုသည် တူသောကတ္တားရှိကြ၏၊ ဧကော (သမာနော) ကတ္တာ ယေသံတိ ဧကကတ္တုကာ၊ ["ယေသံ–အကြင်ဓာတ်တို့၏၊ ဧကော–တူသော၊ ကတ္တာ–ကတ္တားသည်၊ အတ္ထိ–ရှိ၏၊] ယောကျ်ားတည်းဟူသော ကတ္တားတစ်ခုတည်း၌ ပြုခြင်း သွားခြင်းဟူသော ကြိယာ ၂–ခုတို့ တည်ကြသဖြင့် ထိုကြိယာ ၂–ခုသည် ဧကကတ္တုက ဖြစ်ကြ၏၊ ဓာတ်နက်ကြိယာတို့ ဧကကတ္တုက ဖြစ်ကြလျှင် ထိုအနက်ကို ဟောသော ဓာတ်တို့လည်း (ဓာတ်နက်ကို အကြောင်းပြု၍ ကာရကဟူပစာရအားဖြင့်) ဧကကတ္တုကဖြစ်သောကြောင့် "ဧကကတ္တုကာနံဓာတူနံ" ဟု ဝုတ္တိဖွင့်သည်။

ပုဗ္ဗကာလ။ ။ ကာလအရ ကြိယာကို ယူ၍ "ပုဗ္ဗကာလေ–ရှေ့ ကြိယာ၌" ဟု ဖွင့်ကြ၏၊ [ကရဏံ ကာရော=ပြုခြင်းကြိယာ၊ ကာရောဧဝ–ကာရသည်ပင်၊ (မဟာသာရော=မဟာသာလောကဲ့သို့ ရကို လပြု၍) ကာလော–ကာလမည်၏၊ ဤနည်းအရ ကာရနှင့် ကာလသည် ကြိယာဟူသော အနုက်ဟောချင်းတူသော ပရိယာယ် သဒ္ဒါများဖြစ်ကြသည်။] ပစိတွာ+ဘုဇ္ဇတိကဲ့သို့ ကြိယာ ၂–ခု ပြိုင်နေရာဝယ် ရှေ့ဖြစ်သော ကြိယာ၌ တုနာဒိပစ္စည်း သက်ပါ–ဟူလို၊ ဆက်ဦးအံ့– "ပုဗ္ဗ=ရှေ့" ဟူရာ၌ "ပစိတွာ+ ဘုဇ္ဇတိ=ရှေ့ဦးစွာ ချက်ပြီး၍+နောက်မှစား၏" စသောပုံစံကဲ့သို့ တွာပစ္စည်းသက်ရာ ကြိယာက တကယ့်ကိုယ်ရှေ့ကျမှ "ပုဗ္ဗ" ဟုဆိုလိုသည်မဟုတ်၊ ဒွါရံ ပိဒတိတွာ နိက္ခမတိ=တံခါးကို ပိတ်မည်ဟု ကြံ၍ ရှေးဦးစွာ ထွက်၏" ဤပုံစံ၌ ထွက်ခြင်းက ရှေ့, ပိဒတိတွာအရ ပိတ်ခြင်းက နောက်ကျ၏၊ ဤသို့ အလုပ်ကိစ္စနောက်ကျသော်လည်း ပိဒဟိတွာ+နိက္ခမတိဟု ကြိယာ ၂–ခုရှိနေရာဝယ် အပစာန ဝိသေသနကြိယာကို ပုဗ္ဗ (ရှေ့) ဟုပင်ဆိုလိုသည်၊ ထို့ကြောင့် "ပုဗ္ဗကာလေ–ရှေ့ကြိယာ၌" ဟူရာဝယ် အလုပ်ကိစ္စရှေ့ကျသော ကြိယာဟု မမှတ်ဘဲ ကြိယာ ၂–ခုပြိုင်နေရာဝယ် ရှေ့ အပစာန ကြိယာကို "ပုဗ္ဗ" ခေါ်သည် ဟုမှတ်ပါ။

ကြောင့်၊ စေတ်–ဤအကြံသည်၊ အယောသီ–ဖြစ်ပြီ၊ ဣတော–ဤအရပ်မှ၊ သုတ္တာန–နားထောင်ပြီးမျှ၊ အမုတြ–ထိုအရပ်၌၊ ကထယန္တိ–ပြောတတ်ကုန်၏၊ သုတ္တာ–ကြားပြီးမျှ၊ ဟေနိသာမ–သိနိုင်ပါကုန်လတ္တံ့၊ စဝံ–တူ၊ သမ္ဘတ္တ–အလုံးစုံသော ပြယုဂ်တို့၌၊ ယောဇေတဗ္ဗာ–ကုန်၏။ (၆၄၁)

တုနာဒီသက်ရာ ၅–ဌာန။ ။ တုနာဒီသက်ရာ ဌာန (ဝိသယ) သည် "ပုဗ္ဗာပရ, သမာနနှင့်, လက္ခဏ–ဟေတု, ငါးခု အတွေ, သက်အပ်စွာ, တုန တွာန တွာ" ဟု ၅–ဌာနရှိ၏၊ ထိုတွင် ကြိယာ ၂–ခု ပြိုင်နေရာတွင် အလုပ်ကိစ္စရှေ့ကျသော ကြိယာသည် ပုဗ္ဗကာလ ကြိယာမည်၏၊ "ပစိတွာ ဘုဥ္ဇတိ" စသည်တည်း၊ ဤ၌ ချက်ခြင်းကြိယာသည် စားခြင်းကြိယာ၏ ရှေ့ဦးစွာ ဖြစ်ရသောကြောင့် ပုဗ္ဗကာလ ကြိယာမည်၏၊ (ရှေးကာလဖြစ်သော ကြိယာ–ဟူလို၊ ဤနေရာ၌ ကာလသ၌ကား အခါကာလ အနက်ကိုပင် ဟော၏၊) "ဘုတ္တာ ဂစ္ဆတိ=စားပြီး၍ သွား၏၊ နှတ္တာ သယတိ–ရေချိုးပြီး၍ အိပ်၏၊" စသည်၌လည်း နည်းတူ၊ ဤသို့ တကယ်ရှေးကျသော ကြိယာများ၌ "ပြီး၍" ဟု အတိတ်သံပါအောင် အနက်ပေးရသည်၊ ကာတုန+ဂစ္ဆတိ, ဧတွာ+ဝသတိ, သုတ္တာ–ဟေနိသာမ–ဟူသော ကစ္စည်းပုံစံများလည်း ပုဗ္ဗကာလ ကြိယာတည်း၊ ရပ်တွက်လွယ်ပြီ။

အပရနှင့် သမာန။ ။ "ဒွါရံပိဒဟိတွာ (ပိတ်လတ္တံ့ဖြစ်၍) နိက္ခမိ" ၌ကား ထွက်ပြီးမှပိတ်ရသောကြောင့် ပိဒဟိတွာသည် အပရကာလ ကြိယာတည်း၊ ဥဒရံ ပူရယိတွာ ဘုဥ္ဇတိ=ဝမ်းကိုပြည့်စေ၍စား၏၊ ဤ၌လည်း စား၍ ဖျိုချပြီးမှ ဝမ်းပြည့်သောကြောင့် ပူရယိတွာသည် အပရကာလ ကြိယာပင်တည်း၊ ဒဏ္ဍော ဓက္ကစ္စ ပတတိ=တုတ်သည် ဓက်ဓက်မြည်၍ ကျ၏၊ လေကားစသည်၌ တုတ်ကျသွားသည့်အခါ ဓက်ဓက်မြည်သံနှင့် ကျခြင်းသည် ပြိုင်တူဖြစ်သောကြောင့် ဓက္ကစ္စကို သမာနကာလကြိယာဟု ခေါ်၏၊ "စျာနက္ကစ္စ ပတတိ ကံသော–ကြေးခွက်သည် စျန်စျန် (ရွှန်ရွှန်) ဟု အသံပြု၍ကျ၏" ၌လည်းနည်းတူ၊ [ကစ္စ၌ကရဓာတ် တွာကို ရိုစ္စပြု၍ ပြီးစေ၊ "ဓက်ဣတိ ကရိတွာ ဓက္ကစ္စ၊ စျန်ဣတိ ကရိတွာ စျာနက္ကစ္စ" ဟု အနက်ဖွင့်၊ တွာ ပစ္စယန္တပုဒ်တို့ နိပါတ်တွင် ပါဝင်သောကြောင့် ဝိဂြိုဟ် မပြု၊ "နမာမိတိ နမိတွာ" ဟု မဏိမဋ္ဌ။ စသည်တို့ ပြုသော ဝိဂြိုဟ်ကို ဆရာတို့မနှစ်သက်၊ အကျယ်ကို သဂြိုဟ်ဘာသာဋီကာ ပဏာမ ဖွင့်မှ ရှု။]

ဆက်ဦး။ ။ မုခံ ဗျာဒါယ သုဂတိ=ပါးစပ်ဟ၍ အိပ်၏၊ အက္ခိနီ နိမ္မိလိတွာ ဟသတိ= မျက်စိကို မှိတ်၍ ရယ်၏၊ အန္ဓကာရံ နိဟန္တွာန, ဥဒိတောယံ ဒိဝါကရော =ဤနေသည် အမှောင်ကို ဖျောက်၍ တက်လာ၏၊ ဤပုံစံတို့၌လည်း သမာနကာလ ကြိယာ တို့ပင်တည်း၊ ဤပြခဲ့သော အပရ– သမာနကာလ ကြိယာ တို့လည်း ကြိယာ ၂–ခုပြိုင်နေရာဝယ် ရှေ့ကျသော ကြိယာ ဖြစ်ရကား

ပုဗ္ဗကာလ အရ၌ ပါဝင်ကြသည်၊ အနက်ပေးရာ၌မူ "ပြီး၍" ဟု အတိတ်သံ မပါစေဘဲ "ပိတ်လတ္တံ့.ဖြစ်၍, ဂေါ်ဟု အသံပြု၍" စသည်ဖြင့် ပေးပါ။

လက္ခဏ။ ။ သုတ္တာ ဝေဒိသာမ=ကြားရကုန်သော် (ဖြေနိုင်မည် မဖြေနိုင်မည်ကို) သိပါကုန်လိမ့်မည်၊ ဤ၌ တွာပစ္စည်းသည် လက္ခဏအနက်ဟောတည်း၊ [ဤစကားကား ပြဿနာ မေးလို၍ ခွင့်တောင်းသည့်အခါ သာဝကတို့က ပြန်ပြောသော စကားတို့တည်း၊ အဋ္ဌကထာတို့၌ "သုတ္တာ ဝေဒိသာမ" ဟု (မယံ-ကတ္တား မပါဘဲ)– ရှိကြသည်၊] သဏ္ဌာ ဟုတ္တာ နိဗ္ဗတ္တိ=သိကြားသည် ဖြစ်သည်ရှိသော် ဖြစ်ပြီ" ဟုလည်း ပုံစံထုတ်ကြ၏၊ သဏ္ဌာ–သိကြား၏၊ ဟုတ္တာအဖြစ်ဖြင့်၊ နိဗ္ဗတ္တိ– ဖြစ်ခြင်းသည် (ဟောတိ)" ဟု အနက်ပေး၍လည်း ဟုတ္တာကို လက္ခဏဟု ဆိုကြသေး၏၊ သို့သော် ဤလက္ခဏကား ကြိယာဝိသေသနသဘော သာသက်၏၊ သိဟ် ဒိသ္မာန ဘယံ ဟောတိကိုလည်း လက္ခဏတ္ထ" ဟု တစ်နည်း ဆိုဦးလတ္တံ့။ [ဘာဝလက္ခဏ ဟေတုတ္ထာ, တွန္ဒာဒိနံ ယထာရဟံ, သဏ္ဌာ ဟုတ္တာန နိဗ္ဗတ္တိ, ပဋ္ဌန္ကော ဝသတိတိစ" ဘေဒစိန္တာ (၃၈၉–ဂါထာ)။]

အမှာ။ ။ သဏ္ဌာ–သိကြားသည်၊ ဟုတ္တာန–ဖြစ်လသော်၊ နိဗ္ဗတ္တိ ဖြစ်ခြင်းသည်၊ ဟောတိ–၏၊ ဤသို့ အနက်ပေး၍ ဟုတ္တာနကို လက္ခဏ အနက်ဟောဟု ဆိုလိုသည်၊ ထိုအဆိုနှင့်စပ်၍ ဘေဒစိန္တာဘာသာဋီကာ၌ စိစစ်ထားပြီ။

ဟိတ်အနက်။ ။ ဒိသ္မာန–သ ဧတဒဟောသိ=မြင်ရခြင်းကြောင့် ထိုသူ၏ ဤ အကြံဖြစ်ပြီ၊ ဤ၌ ဒိသ္မာန၏ ကတ္တားသည် မြင်တတ်သူပုဂ္ဂိုလ်တည်း၊ အဟောသိ၏ ကတ္တားကား "ဧတံ" တည်း၊ ဤသို့ ကတ္တား ကွဲသောကြောင့် ဒိသ္မာနမ်ား တွာ ပစ္စည်းကို ဟိတ်အနက်၌ သက်စေရသည်၊ "မြင်ရခြင်းကြောင့် အကြံဖြစ်သည်" ဟူလို၊ "ယတံ ပိဝိတ္တာ ဗလံ ဟောတိ=ထောပတ်ကို သောက်ရခြင်းကြောင့် အားရှိ၏၊ သိဟ် ဒိသ္မာ ဘယံ ဟောတိ=ခြင်္သေ့ကိုမြင်ရခြင်းကြောင့် ကြောက်ခြင်းဖြစ်၏" တို့၌ နည်းတူ။ ["ဒိသ္မာနသ ဧတဒဟောတိတိ–ဟေတု အတ္ထော အယံ ဒိသ္မာနသဒ္ဒေါ အသမာနကတ္တုကော၊ ယထာ–ယတံ ပိတ္တာ ဗလံ ဟောတိ, သိဟ် ဒိသ္မာ ဘယံ ဟောတိတိ" သုဒိန္နတ္ထ သာရတ္ထ၊] ဤအဓိပ္ပာယ်ကို ရည်ရွယ်၍.....

"ကတ္တာကွဲဘိ, မတူရှိသော်, မိမိကတ္တား, သမ္မန်ထား၍, ဖြစ်ကြားဟိတ်မှာ, သက်တို့ရာသည်, တွာဒီပစ္စည်း သဘောတည်း" ဟု

ရှေးဆရာတို့ မိန့်ကြသည်၊ ["ဒိသ္မာ+အဟောသိ"ကဲ့သို့ ကြိယာ ၂–ပုဒ် ကတ္တား ကွဲနေခဲ့သော် မိမိတည်းဟူသော တွာပစ္စယန္တ ပုဒ်၏ကတ္တားကို "ပုရိသော–ယောကျ်ား၏" ဟု သမ္မန်အနက်၌ ထား၍ တွာပစ္စည်းကား ဟိတ်အနက်၌

သက်ရသည်ဟူလို၊ "ဇဝနမ္ပိ အနုပ္ပဒ္ဓိတ္တာ ဝေါဌပနမေဝ ပဝတ္တတိ–ဟောတ်လည်း မဖြစ်ခြင်းကြောင့် ဝုဋ္ဌောသာဖြစ်ရတော့၏" (သင်္ဂြိုဟ်, ဒီထီပိုင်း)၊] "ခမ္ဘံ သုတ္တာနသ ဧတဒဟောသိ" ၌လည်း နည်းတူ။ [ဝိသုဒ္ဓိမဂ် ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ် မဟာဋီကာ၌ "သိဟ်ဒိသ္မာ" ကို လက္ခဏပုံစံအရာ၌ ထုတ်သည်၊] ဤပြခဲ့သော အနက်တို့တွင် ပုဗ္ဗ–အပရ–သမာန–လက္ခဏ အနက်တို့၌ ဧကကတ္တုကလည်းဖြစ်–ကြိယာ ၂–ခု ပြိုင်နေရာဝယ် ရှေ့ကြိယာလည်း ဖြစ်သောကြောင့် သုတ်ရင်းဖြင့်ပင် တုနာဒိပစ္စည်း သက်နိုင်၏၊ ဟိတ်အနက် ဟောရာ၌ကား ဧကကတ္တုက မဟုတ် ကတ္တား ကွဲ= နာနာကတ္တုက) ဖြစ်သောကြောင့် "တုနဒ တွာန တွာဝါ" ဟူသော ယောဂဝိဘာဂဖြင့် သက်စေရမည်ဟု ဆိုကြသည်။

ကျမ်းဂန်များဆိုပုံ။ ။ ကာလအရ ကြိယာကိုမယူဘဲအချိန်အခါ အနက်ကိုပင် အဋ္ဌကထာဋီကာတို့ ဖွင့်ကြ၏၊ ထိုသို့ဖွင့်ရာ၌ "ပစိတ္တာ ဘုဉ္ဇတိ–ချက်ပြီး၍ စား၏၊ ဘုတ္တာ ဂစ္ဆတိ–စားပြီး၍ သွား၏" တို့ကဲ့သို့ တွာပစ္စယန္တ ပုဒ်တို့၏ ကြိယာက အဖြစ် ရှေ့ကျရာ၌ ပုဗ္ဗကာလဝယ်ဖြစ်သော ဓာတ်နောင် တုနာဒိပစ္စည်းတို့ သက်ကြသည်မှာ "ပုဗ္ဗကာလေ=ရှေ့ကာလ၌" ဟူသော စကားနှင့် တစ်သားတည်းဖြစ်၍ ယုံမှားဖွယ်မရှိ၊ အပရကာလ စသည်၌ဖြစ်သော ဓာတ်နောင်သက်ရာ၌ အဘယ်နည်း ဖြင့် ပုဗ္ဗကာလဖြစ်အောင် ယူရမည်နည်းဟု မေးဖွယ်ရှိ၏၊ အဖြေကား –အကြောင်းကြိယာ အကျိုးကြိယာဟု ကြိယာ ၂–မျိုးရှိရာဝယ် အကြောင်းကြိယာကို (တကယ် ရှေ့မကျသော်လည်း) ရှေ့ကာလကဲ့သို့ ခေါ်ဝေါ်ရိုးရှိ၏၊ တွာပစ္စယန္တကြိယာများလည်း အကြောင်းကြိယာပင်ဖြစ်၏၊ ထို့ကြောင့် တွာပစ္စယန္တဖြစ်သော ရှေ့ကြိယာကို (တကယ်ရှေ့မကျသော်လည်း) ပုဗ္ဗကာလကြိယာဟုချည်း ခေါ်နိုင်သည်။

[မူလဋီကာ] စေတယိတ္တာ ကမ္မံ ကရောတိတိ ဘွော၊ ပေ၊ အထဝါ သမာန ကာလတ္တောပိ ကာရဏကြိယာ ပုဗ္ဗကာလာဝိယ ဝတ္တူ ယုတ္တာ၊ ဖလကြိယာစ အပရကာလာဝိယ (ဒ္ဝါရကထာ)။

ဆိုလိုရင်း။ ။ စေတနာဖြင့် စေ့ဆော်၍ ကိုယ်မှုနှုတ်မှုကိုပြုရာ၌ စေတနာနှင့် ပြုခြင်းကြိယာသည် တစ်ပြိုင်နက်ဖြစ်ကြ၍ သမာနကာလတည်း၊ သို့သော် စေတနာ သည် အကြောင်း ပြုခြင်း ကြိယာကား အကျိုးတည်း၊ လောက၌လည်း အကြောင်းသည် ရှေ့ကဖြစ်ရိုး–အကျိုးကား နောက်မှ ဖြစ်ရိုးတည်း၊ ထိုသို့လောကဖြစ်ရိုး အကြောင်း အကျိုး၏ ရှေ့ကာလ နောက်ကာလဟူသော သုံးစွဲမှုကို ဤသမာနကာလဖြစ်သော အကြောင်းအကျိုး ၌လည်း တင်စား၍ သဒ်သုပစာရအားဖြင့် အကြောင်းကြိယာကို ရှေ့ကာလ၌ ဖြစ်သည်ဟု လည်းကောင်း အကျိုးကြိယာကို နောက်ကာလ၌ဖြစ်သည်ဟု လည်းကောင်း ခေါ်ဝေါ်ရသည်ဟူလို။

အနုဒ္ဓိကာ။ ။ အသတိပိ ပဒ္ဓိအယနုပ္ပဒ္ဓနာနံ ကာလဘေဒေ, အညတြဟေတု ၅ဖလေသု ဒိဿမာနာနံ ပုရိမပစ္ဆိမ ကာလတံ ဟေတုဖလတာ သာမညတောဂ္ဂဟာပိ သမာရောပေတွာ ရုဇ္ဇိဝသေန ပုရိမပစ္ဆိမ ဝေါဟာရော ကတော (တိကပဋ္ဌာန်း, ပဏ္ဏာတ္ထိဝါရ)။

ဟေတုတ္ထ။ ။ ဤဒုကာတို့၌ သမာနကာလ အရာဝယ် တွာ ပစ္စယန္တ ကြိယာတို့၏ ပုဗ္ဗကာလခေါ်ပုံကို ပြကြသကဲ့သို့ ထို့အတူ ဟေတုတ္ထဖြစ်သော တွာပစ္စယန္တကြိယာတို့၏ ပုဗ္ဗကာလကြိယာ အမည်ရပုံကိုလည်း ပြကြသေး၏၊ "ပညာယ စသ ဒိသွာ အာသဝါ ပရိက္ခီဏာ ဟောန္တိတိ-နု အာသဝါ ပညာယ ပသန္တိ, ဒဿနကာရဏာ ပန ပရိက္ခီဏာ "ဒိသွာ ပရိက္ခီဏာ" တိ ဝုတ္တာ၊ ဒဿနာ ယတ္တပရိက္ခယတ္တာ ဧဝ ဟိ ဒဿနံ ပုရိမ ကြိယာ ဟောတိတိ" ဟူသော ပုဂ္ဂလ ပညတ်-ဧကက မူလဒုကာ၌ "ဒဿနကာရဏာ" ကို ထောက်လျှင် ဒိဿွာ၌ တွာပစ္စည်းသည် ဟိတ်အနက်၌ဖြစ်၏၊ ထို ဟေတုတ္ထ တွာပစ္စယန္တ ကြိယာသည်ပင် (ပညာဖြင့် မြင်ခြင်းကြောင့် အာသဝေါ ကုန်ရကား) အာသဝေါ ကုန်ခြင်းဟူသော အကျိုး ကြိယာ၏ အကြောင်းဖြစ်၍ ပုဗ္ဗကာလကြိယာလည်း မည်သည်ဟု ပြလိုသောကြောင့် "ဒဿနံ ပုရိမကြိယာ ဟောတိတိ" ဟု ဆက်၍ ပြပြန်သည်။

မှတ်ချက်။ ။ ဤသို့လျှင် သမာနကာလကြိယာ ဟေတုတ္ထကြိယာ တို့ကို လည်း ပုဗ္ဗကာလကြိယာ ခေါ်နိုင်ကြောင်းထောက်၍ "ဒွါရံ ပိဒဟိတွာ-သဏ္ဌာ ဟုတွာန" ဟူသော အပရကာလကြိယာ လက္ခဏကြိယာတို့လည်း အကြောင်းကြိယာများပင် ဖြစ်ရကား ပုဗ္ဗကာလကြိယာ ခေါ်နိုင်ကြောင်း သိသာပြီ။ ဤဒုကာတို့ ဖွင့်ပုံထောက်လျှင် "ပုဗ္ဗကာလေ-ရှေ့ကာလ၌" ဟုပင် အနက်ပေးသင့်ပြန်သည်။

မောဂ္ဂလ္လာန်။ ။ မောဂ္ဂလ္လာန်၌ကား "ဘောအနက်၌ တုနာဒိ ပစ္စည်းသက်"ဟု ဆို၏၊ "ပုရိသော ပစိတွာ ဘုဉ္ဇတိ-ယောဂျားသည် ချက်ပြုံး၍စား၏၊ ပုရိသေန ပစိတွာ ဘုဉ္ဇတေ-ယောဂျားသည် ချက်ပြုံး၍စားအပ်၏" ဟု ကတ္တားဟော အပရကာလကြိယာ, ကံဟော အပရကာလကြိယာ ၂-မျိုးနှင့် တွဲရာ၌ပင် "ပစိတွာ" ဟူသော ပုဗ္ဗကာလ ကြိယာမပြောင်းလွဲသောကြောင့်လည်းကောင်း, ကတ္တားဟော ကံဟော ဝါကျအသီးသီး၌ ကတ္တားတစ်ခုတည်းစီသာရှိ၍ ဧကကတ္တုကဖြစ်သော ကြောင့် တုနာဒိ ပစ္စည်းတို့ ကတ္တား ကံစသော အနက်အထူးကို မဟောကြသောကြောင့် လည်းကောင်း, "ကြိယာဖြစ်သော ဘောအနက်၌သာ သက်ကြသည်" ဟူသော မောဂ္ဂလ္လာန်ဝါဒက သာ၍ သင့်မြတ်သကဲ့သို့ ထင်သည်၊ မည်သည့်အနက်၌ သက်သက်, ထိုပုဒ်များသည် လိင်သင်္ချာ အထူးမရှိသော နိပါတ်တွင် ပါဝင်ရကား ထိုပုဒ်များနောင် သိသက်၍ ချေဟု ရူပသိဒ္ဓိ မိန့်သည်။

တစ်ဝါကျတည်း၌ တွာပစ္စယန္တများပုံ။ ။ "ဧကကတ္တုကာနံ ပုဗ္ဗကာလေ"အရ ကတ္တားတစ်ခုဝယ် ကြိယာ ၂-ခု ရှိရာ၌ ရှေ့ကြိယာမှာ တုနာဒိပစ္စည်း

သက်ရသကဲ့သို့ ကြိယာ ၃-ခု ရှိရာ၌လည်း ဒုတိယကြိယာကို ထောက်၍ ပထမကြိယာသည် ရှေ့တတိယကြိယာကို ထောက်၍ ဒုတိယလည်း ရှေ့ပင်တည်း၊ ထို့ကြောင့် "ဘုတ္တာ ပိတ္တာ ဝဲတော်=စားပြီးသောက်ပြီး၍ သွား၏" ဟု ကြိယာ ၄-ခု ရှိရာဝယ် ရှေ့ကြိယာ ၂-ခု၌ တွာပစ္စည်း သက်နိုင်သည်၊ ၄-၅ စသည်ကြိယာ စသည်၌လည်း ဤနည်းပင်။

ဒြပ်အားဖြင့် ဧကတ္တုက ဖြစ်ပုံ။ ။ "ဧကတ္တုကာနံ" အရ ကတ္တားတူ ဟုဆိုရာ၌ ကတ္တားဟူသည် ကြိယာကို ပြီးစေတတ်သော သတ္တိတည်း၊ "ပစိတ္တာ ဘုဉ္ဇတိ ပုရိသော" ဟူရာ၌ ချက်ခြင်းကြိယာကို ပြီးစေတတ်သော သတ္တိသည်တစ်မျိုး, စားခြင်းကြိယာကို ပြီးစေတတ်သော သတ္တိလည်း တစ်မျိုးဖြစ်ရကား အဘယ်မှာ ကတ္တားတူနိုင်ပါအံ့နည်းဟု မေးဖွယ်ရှိ၏၊ အဖြေကား-ထိုချက်စွမ်းနိုင်သောသတ္တိ စားစွမ်းနိုင်သောသတ္တိ ၂-မျိုးလုံး၏ တည်ရာဒြပ်မှာ ယောက်ျားတစ်ယောက်တည်းသာ ဖြစ်၏ကား သတ္တိကာရကအားဖြင့် ဧကတ္တုကုမဖြစ်နိုင်သော်လည်း ဒဗ္ဗကာရက အားဖြင့် ဧကတ္တုက ဖြစ်နိုင်၏၊ ဤသို့ ဒြပ်ကတ္တားတူခြင်းကို ရည်ရွယ်၍ပင် ဧကတ္တုကာနံဟု မိန့်သည်-ဟူလို၊ ဤစကားအရ ဧကတ္တုကာနံဟူသော စကားသည် ဌာနီသတ္တိ၏ ကတ္တားအမည်ကို ဌာနဒြပ်ပေါ် တင်စားထားသော ဌာနျုပစာရ စကားတည်းဟု မှတ်၊ ထို့ကြောင့်.....

"နာနာကြိယာသု သတ္တိနံ, နာနတ္ထောပိ ပတိယတေ၊
ကတ္တုနမေကဝါကျေက- ဒဗ္ဗဋ္ဌတ္ထေက ကတ္တုတာ".....ဟု

ဘေဒစိန္တာ မိန့်သည်။ [ကြိယာအမျိုးမျိုးတို့၌ သတ္တိတို့၏ ကွဲလွဲကုန်သည်၏ အဖြစ်ရှိသော်လည်း သတ္တိဖြစ်သော ကတ္တားတို့၏ တစ်ဝါကျတည်းဝယ် ဒြပ်တစ်ခုတည်း ၌ တည်ကုန်သည်၏ အဖြစ်ကြောင့် ဧကတ္တုကအဖြစ်ကို သိအပ်၏။] ကာတန္တ ဝုတ္တိ၌ကား "သတ္တိနှင့် သတ္တိမန္တဒြပ်တို့ကို မပြားသကဲ့သို့ ဆိုလိုသော (အဘေဒေါပစာ) အားဖြင့် ဧကတ္တုကဖြစ်ကြသည်" ဟု ဆို၏၊ "သတ္တိ သတ္တိ မန္တာနံ အဘေဒဝိ ဝိစ္ဆာယ ဧကတ္တုကတာ" - ကာတန္တဝုတ္တိ၊ ဤကာတန္တအဆိုလည်း ဘေဒစိန္တာနှင့် သဘောတူပင်။

အမှာ။ ။ ဤ တုနာဒိ ပစ္စယန္တ ပုဒ်များကို နောက်ပစာနကြိယာကို အထူးပြုတတ်သောကြောင့် (ပုစိတ္တာ ဘုဉ္ဇတိ-ချက်ပြီး၍စား၏" ဟူရာ၌ မချက်ဘဲ စားခြင်း ဆွမ်းခံစားခြင်းစသည်မှ ထူးခြားအောင် ပြုတတ်သောကြောင့်) ကြိယာ ဝိသေသနပုဒ်ဟု ခေါ်သည်၊ ဥသုက္ကကြိယာ ခေါ်သေးကြောင်းကိုလည်း ရူပသဒ္ဒိအဆုံး၌ ပြထား၏၊ သက္ကတကျမ်းလာ "ပရောဝရယောဂေစ" သုတ်နှင့်စပ်၍ မှတ်ဖွယ် ကိုလည်းကောင်း, သဒ္ဒနီတိလာ "ဗျတ္တိယေ သဒ္ဒသိဒ္ဓိကရေ" သုတ်၏ အဓိပ္ပာယ် ကိုလည်းကောင်း ရှု ဟုသုတ်၏ ဘာသာဋီကာ၌ ပြထားသည်။

ဝတ္တမာနေ ၅၆၅။ ဝတ္တမာနေ· ကာလေ သမ္ဘဝတူဟိ· မာန· အန္တ ဣတိ **မာနန္တာ** ဧတေပစ္စယာ ယောဇ္ဈီ၊ သရမာနော–အောက်မေ့သည်၊ ဟုတ္တာ–ဖြစ်၍ (တစ်နည်း) သရမာနော–အောက်မေ့ခြင်းကြောင့်၊ ရောဒတိ–ငိုး၏၊ ဂစ္ဆန္တော–သွားစဉ်၊ ဝါ–သွားရင်း၊ ဂဏှာတိ–ယူ၏။ (၆၄၇)

၅၆၅။ ဝတ္တမာနေ။ ။ ဝတုဓာတ် မာနပစ္စည်းသည် "ဖြစ်တုန်း=ဖြစ်ဆဲ" ဟူသော ပစ္စုပ္ပန်အနက်ကိုဟော၏၊ ဝတ္တတိ–ဖြစ်ဆဲ၊ ဣတိ, ဝတ္တမာနော–မည်၏၊ ပစ္စုပ္ပန္နသဒ္ဒါနှင့် ဝတ္တမာနသဒ္ဒါသည် အနက်တူ၏၊ ထို့ကြောင့် ဝတ္တမာနာပစ္စုပ္ပန္နေ" ဟုလည်း ဆိုခဲ့သည်၊ "သရမာနော ရောဒတိ" ၌ ငိုနေသည့် အချိန်အခါဝယ် ကွဲနေသူကို သေဆုံးသူကို အမှတ်ရခြင်း အောက်မေ့ခြင်း လွမ်းဆွတ်ခြင်း ကြိယာသည် မပြီးသေးဘဲ ပစ္စုပ္ပန်ဖြစ်သောကြောင့် "သရမာနော" ဟု မာနပစ္စည်းဖြင့် ပါဠိစီရသည်၊ ဂစ္ဆန္တော ဂဏှာတိ၌လည်း "တစ်စုံတစ်ခုပစ္စည်းကို သွားရင်းယူသွား၏"ဟု အဓိပ္ပာယ်မှတ်၊ သရမာနော၌ "သရ=ဂတိစိန္တာယံ" ဓာတ်ဖြင့် ဂစ္ဆမာနော နည်းမှီး၍တွက်။

ဟိတ်လက္ခဏအနက်။ ။ ဤမာန အန္တ ပစ္စည်းတို့သည် လက္ခဏအနက် ဟိတ်အနက်၌လည်း သက်ကြသေး၏၊ ဂစ္ဆန္တော ဘာရဒ္ဒါဇော သော, အဒ္ဒသ အစ္စုတံ ဣသိ=ဘာရဒ္ဒါ၉ အနွယ်ဖြစ်သော ထို ၉၉ကာပုဏ္ဏားသည် ဆက်လက်၍ သွားလသော် အစ္စုတ ရသေ့ကို တွေ့ရပြီ၊ (ဝေဿန်)၊ ဤ ဂစ္ဆန္တောဝ၌ အန္တသည် ပစ္စုပ္ပန်ကာလနှင့် "သော်" ဟုပေးရသော လက္ခဏ အနက်ကို ဟော၏၊ ဒဿေန္တော အာဟ=ပြလိုသည်၏အဖြစ်ကြောင့် ဆို၏၊ ဤ၌ အန္တသည် ဟိတ်အနက်ကိုဟော၏၊ သရမာနော ရောဒတိ၌လည်း "အောက်မေ့ခြင်းကြောင့် ငိုး၏" ဟု ဟိတ်အနက် ရနိုင်သည်။

အနာဂတ်ဟော။ ။ "ဝိဘာဝယံ–ထင်စွာပြလျက်၊ ဝါ–ထင်စွာပြလတ္တံ့သည်၊ (ဟုတ္တာ–၍)၊ ကရိဿာမိ–ပြုပေအုံ့" ဟူရာ၌ကား ကရိဿာမိ ဟူသော အနာဂတ်ဟော ဓာတ်နက်ကြိယာ တစ်မျိုးနှင့် ပေါင်းစပ်ရခြင်းကြောင့် ဝိဘာဝယံ=ဝိဘာဝယန္တောဝ၌ အန္တပစ္စည်းသည် အနာဂတ်ဟော ဖြစ်ရသည်၊ သူ့နဂိုအတိုင်းမှာမူ ပစ္စုပ္ပန်အနက်သာ ဟောသည်–ဟူလို၊ ထို့ကြောင့် ကစ္စာယနသာရ၌.....

"မာနန္တ ဝတ္တမာနေစ, လက္ခဏော ဟေတုကေ သိယုံ၊
ကိတာ ဓာတွတ္ထသမ္ဘဒ္ဓေ, ဟောန္တီ ကာလန္တ ရေသ္ဝပိ။"

ဟုမိန့်ပြီ။ [ကိတာ–ပဓာန အာချတ်ကြိယာကို ငဲ့ရသေးသော် ကိတ်ပစ္စည်းတို့သည်၊ ဓာတွတ္ထသမ္ဘဒ္ဓေ – အာချတ်ဓာတ်နက်တစ်မျိုးနှင့် ပေါင်းစပ်ရသော်၊ ကာလန္တ ရေပိ–မိမိတို့ ဟောရိုးကာလမှ တစ်ပါးသော ကာလ၌လည်း၊ ဟောန္တီ–

ပြစ်ရကုန်သေး၏။] (ပစ္စုပ္ပန်ဟောသော်လည်း အနာဂတ်ဟော အာချတ်ကြိယာနှင့် ပေါင်းရလျှင် အနာဂတ်ကိုပင်လိုက်၍ ဟောရပြန်သည်၊ အတိတေတ တဝန္တ၊ တာဝီ–ဘာဝကမ္မေသုတ သုတ်တို့၌လည်း ဤအဓိပ္ပာယ်ကို ပြခဲ့ပြီ၊ သန္တ၊ပစ္စည်းနှင့် မာန အာနတို့ အနာဂတ်ဟောပုံကိုလည်း သေသေသန္တ၊ မာနာနာသုတ်၌ တွေ့ရဦးလတ္တံ့။

ဘောက် ကတ္တားအနက်။ ။ ဤမာန အန္တ ပစ္စည်း ၂–မျိုးလုံးကို ဟိတ်အမည်ရှိသောကြောင့် ကတ္တားအနက်၌ သက်နိုင်ပြီ၊ သို့သော် "ပရသမညာ ပယောဂေ" ဟူသော ပရိဘာသာသုတ်ဖြင့် မာနကို အတ္တနောပဒ, အန္တကို ပရသပဒ အမည်မှည့်၍ အန္တ ပစ္စည်းသည် ပရသပုဒ် ထုံးစံအတိုင်း ကတ္တားအနက်၌ သက်မြဲသက်၊ မာနပစ္စည်းကား အတ္တနောပုဒ် ထုံးစံအတိုင်း ကတ္တားအနက်အပြင် ဘောက်အနက်တို့လည်း သက်၊ တိ စသော အာချတ်ဝိဘတ်နှောင်းရာ၌ အ–ဆသော ဝိကရဏပစ္စည်းများလည်း သက်ရသကဲ့သို့ ဤပရသပုဒ် အတ္တနောပုဒ် မည် သာ မာန အန္တ နှောင်းရာ၌လည်း အ–စသော ဝိကရဏပစ္စည်းများ သက်ရ၏၊ ထို့ကြောင့် ဘူဝါဒိဓာတ်နောင်ဖြစ်လျှင် အဝိကရဏ, ရုဓာဒိဓာတ်နောင်ဖြစ်လျှင် နိဂ္ဂဟီတပုဗ္ဗ အဝိကရဏ, ဒိဝါဒိဓာတ်နောင် ဖြစ်လျှင် ယဝိကရဏသက်ရကြောင်း စသည်ဖြင့် သိပါ။

ထို့ပြင်–အတ္တနောပုဒ်ကို ပရသပုဒ်ပြန်ရသကဲ့သို့ "အတ္တနောပဒါနိ ပရသပဒတ္တံ" သုတ်ဖြင့် အတ္တနောပုဒ်မည်သော မာနကို ပရသပုဒ်မည်သော အန္တ လည်းပြုနိုင်၏၊ ဤကား ရူပသိဒ္ဓိ အလိုတည်း၊ ထိုအဆိုအတိုင်းပင် "အသမနုဘာ သန္တ သ–ဥတ်ကမ္မဝါစာဖြင့် မဆို ဆုံးမအပ်သော ရဟန်း၏" ဟု သံဃဘေဒက သိက္ခာပုဒ်စသည်၌ တွေ့ရသည်။

[နိယာမ်] ၁။ အန္တ သဒ္ဒါ, ကတ္တားသာဟု, ကျမ်းလာမယုတ်, ဤသို့ထုတ်သည်, ပရသပုဒ် အလားတည်း။

၂။ ဘော ကံ ကတ္တား, သုံးပါးနက်မှာ, မာနသာဟု, ကျမ်းလာမယုတ်, ဤသို့ထုတ်သည်, အတ္တနောပုဒ် အလားတည်း။

မှတ်ချက်။ ။ မာန အန္တ တို့သည် သူတို့ကိုယ်တိုင် လက္ခဏာအနက် ဟိတ်အနက်ကို ဟောသောကြောင့် ဝိဘတ်ဟောဖို့ရာ လက္ခဏာ–ဟိတ်အနက် မရှိတော့ ရကား လိင်္ဂတ္ထကို ထွန်းပြသော ပဌမာဝိဘတ်ဖြင့်လည်း လက္ခဏာဟိတ် အနက် ပေးနိုင်၏၊ "ဂစ္ဆန္တော အဒ္ဒသ=သွားလသော် တွေ့ရပြီ၊ ဒသေန္တော အာဟ ပြလိုသည်၏ အဖြစ်ကြောင့် (ပြလိုခြင်းကြောင့်) ဆိုပြီ" စသည်တည်း။

ဝိသေသျှ၏ လိင်ဝုစ်လိုက်။ ။ မာန အန္တ ပစ္စည်းဆုံးသော ပုဒ်တို့သည် ဝိသေသျှပုဒ်နှင့် တွဲကြရသော အပ္ပမာန ဝိသေသနဖြစ်ရကား ဝိသေသျှပုဒ်၏ လိင်ဝုစ်ဝိဘတ်အားလျော်စွာ ဖြစ်ကြရ၏၊ အယံ ပထမော မဟာထေရော သန္တော

သာသာဒီဟိ ရတ္တု ၅၆၆။ သာသဂ္ဂေ့ဝမာဒီဟိ- သာသ အစရှိကုန်သော၊ စာတူဟိ-၌၊ ရတ္တု ပစ္စယော ဟောတိ၊ သာသတိ-ဆုံးမတတ်၏၊ ဣတိ, သတ္တာ-သတ္တာ မည်၏၊ ဝါ-တစ်နည်း၊ သသတိ ဟိ သတိ- ကိလေသာတို့ကို ညှဉ်းဆဲတတ်၏၊ ဣတိ, သတ္တာ-၏။ (၅၇၅)

ပါဒီတော ရိတု ၅၆၇။ ပါဣ္ဂေ့ဝမာဒီဟိ - ပါအစရှိကုန်သော၊ စာတူဟိ - ၌၊ ရိတုပစ္စယော ဟောတိ၊ ပုတ္တံ-သားကို၊ ပါတိ-စောင့်ရှောက်တတ်၏၊ ဣတိ, ပိတာ-ပိတာ မည်၏၊ [မာတာပိတူဟိ-မိဘတို့သည်၊ စာရိယတော-ဆောင်ရွက်အပ်၏၊ ဣတိ, ဓီတာ-ဓီတာ မည်၏၊ သမီး။] (၅၇၆)

သံဝိဇ္ဇမာနော လောကသ္မိं၊ ဤ၌ မဟာထေရော၏ ဝိသေသနပုဒ် ဖြစ်သောကြောင့် ထိုပုဒ်၏ ပုလ္လိင် ပဌမာ ဧကဝုစ်သို့လိုက်၍ "သန္တော သံဝိဇ္ဇမာနော" ဟု ထားရသည်၊ "စတ္တာရော မေ ဘိက္ခဝေ ပုဂ္ဂလာ သန္တာ သံဝိဇ္ဇမာနာ လောကသ္မိं" ၌ ပဌမာဗဟုဝုစ်ဖြစ်ပုံကိုလည်းကောင်း "အဋ္ဌိရသံ ပဿ ဝိရောစမာနံ" ၌ ပုလ္လိင် ဒုတိယာဧကဝုစ် ဖြစ်ပုံကိုလည်းကောင်း ဤသို့စသည်ဖြင့် ဝိဘတ် ၇-သွယ်လုံးသိပါ၊ အချုပ်မှာ- "ကတ္တာ: လက္ခဏ-ဟိတ်နက်ရ, မာန အန္တ ပဌမာ၊ ကံလက္ခဏ, ဟိတ်နက်ရ, မာနအန္တ ဒုတိယာ" စသည်ဖြင့် သတ္တမီဝိဘတ်တိုင်အောင်သိပါ။

၅၆၆။ ဘာသာဒီဟိ။ ။ "သာသ=အနုသိဋ္ဌိမှိ (ဆုံးမခြင်း၌)" ဟု စာတ်ကျမ်း ရှိသောကြောင့်, "သာသတိ-(နတ်နှင့်တက္ကသော လောကကို ဒိဋ္ဌဓမ္မိကစသော အကျိုးရှိအောင်) ဆုံးမတော်မူတတ်၏" ဟုပေး၊ ရပ်ကို အခြေပြုကြည့်တွက်၊ သာသာဒီဟိ၌ အာဒိဖြင့် "သသု= ဟိ သာယံ (ညှဉ်းဆဲခြင်း၌)" ဟူသော စာတ်ကို ယူဖို့ရန် "သသတိ ဟိ သတိဝါ သတ္တာ" ဟု မိန့်၊ သို့သော် ထိုစာတ်ကို နျာသ၌ မဖွင့်သောကြောင့် နောက်ဆရာတို့ ထည့်ပါ၌ဖြစ်ဟန်တူသည်၊ ထိုအာဒိဖြင့် "ဝသစာတ်ကိုလည်း ယူ၍ "ဝသန္တိ ဧတ္ထာတိ ဝတ္ထု=တည်နေရာ အရပ်" ဟုလည်း ဆိုကြသေး၏၊ သို့သော်ဝတ္ထုသည် ဝသစာတ် တုပစ္စည်းဖြင့် ပြီးသင့်သောကြောင့်လည်းကောင်း ထိုဝတ္ထုပုဒ်က သတ္တာဒီမဟုတ် (အာယုစက္ခုကဲ့သို့ ရတ္တာဒီ) ဖြစ်သောကြောင့်လည်းကောင်း စဉ်းစားသင့်သည်။

၅၆၇။ ပါဒီတော။ ။ ပါ=ရက္ခဏေ (စောင့်ရှောက်ခြင်း၌) ဟူသော စာတ်နောင် ရိတုသင်း၍ ပိတာဟုဖြစ်၏၊ သဒ္ဒနီတိ၌ကား ပိစာတ်ဖြင့် "ပုတ္တံ ပိယာယတိ-ချစ်တတ်၏၊ ပိနေတိ တပ္ပေတိ=နှစ်သက်တတ်၏၊ ဣတိ, ပိတာ" ဟု ပြုသေး၏၊ ပါဒီ၌ အာဒိဖြင့် "စာ=စာရဏေ" (ရှေ့၌ "ဓရ=စာရဏေ" ဟုရှိ၏၊) ဟူသော် စာတ်ကို ယူ၍စာနောင် ရိတုသက်, ရမှိ ရန္တောဖြင့် ရ် အနုဗန်နှင့်တက္ခ ဘတွန် အာကိုချေ (ခ်+ဣတု) ကွစိစာတုသုတ်ကြီးဖြင့် ဣကို ဒီဃပြု၍ "ဓီတု" ဟုဖြစ်၏၊ [ဤ "ဓီတာ" ပုဒ်ကို ရူပသိဒ္ဓိနှင့် နိတိတို့ ဤသုတ်၌ ပြကြ၏။ ကစ္စည်းသိမှု၌လည်း "ပါဒီတော= ပါဣ္ဂ္ဂေ့ဝမာဒီဟိ" ဟု အာဒိသဒ္ဒါပါ၏၊ ယခုကစ္စည်းမြန်မာမှု၌"ပါတိတော" ဟု စာတုနိဒ္ဒိ၌ တိ အက္ခရာဖြင့်ရှိ၍ နောက် သုတ်ကျမှ ဓီတာကိုပြသည်။]

မာနာဒီဟိ ရာဟု

၅၆၈။ မာန ဣတ္ထေ၀ မာဒီဟိ စာတူဟိ ရာတု ပစ္စယော ယောတိ-[ရိတုပစ္စယောစ-ရိတုပစ္စည်းလည်းသက်၊] စမ္မေန-တရားသဖြင့်၊ ပုတ္တံ-သားကို၊ မာနေတိ-မြတ်နိုးတတ်၏၊ ဣတိ, မာတာ-မည်၏၊ ပုတ္တေ-ရှေ့၌၊ ဘာသတိ-ပြောတတ်၏၊ ဣတိ, ဘာတာ (အစ်ကို)၊ [မာတာဝိတူဟိ စာရိယတိ ဣတိ, ဓီတာ။] (၅၇၇)

အာဂမာ တုကောဂ

၅၆၉။ အာ ဣတ္ထာဒီမှာ-အာ ဥပသာရ အစရှိသော၊ ဂမိတော-ဂမုဓာတ်မှ နောက်၌၊ တုက ပစ္စယော ယောတိ၊ အာဂန္ဓတိ-လာတတ်၏၊ ဣတိ, အာဂန္ဓုကော- မည်၏၊ ဘိက္ခု-အာဂန္ဓုရဟန်းရ၏။ (၆၁၁)

ဘဗ္ဗေ ဣဂ

၅၇၀။ ဘဗ္ဗေ-၌၊ ဂမုဣတိ-ဂမုဟူသော၊ ဧတမှာ စာတုမှာ-ဤဓာတ်မှ နောက်၌၊ ဣဂပစ္စယော ယောတိ၊ ဂမိယတိ ဂန္ဓုံ ဘဗ္ဗော-သွားထိုက်၏၊ ဣတိ, ဂမိကော-ဂမိက မည်၏၊ ဘိက္ခု-ခရီးသွားမည့် ရဟန်းရ၏။ (၆၁၂)... ဣတိ ကိတဒ္ဓိစာနကပ္ပေ ဒုတိယော ကဏ္ဍော။

၅၆၈။ မာနာဒီဟိ။ ။ မေတ္တာဖြင့်လည်းကောင်း ကာမသဟေ မပါသော ပေမ (အချစ်ရိုးရိုး) စိတ်ဖြင့်လည်းကောင်း မြတ်နိုးတတ်သည်ကို "ခမ္မေန မာနေတိ" ဟုဆိုသည်၊ အာဒိဖြင့် ဘာသစာတ်ကိုယူ၊ ပုဗ္ဗေဘာသတိ၌ ပုဗ္ဗေဟု ထည့်ထားသည်မှာ "အစ်ကို" အနက်ကို ရစေလိုသောကြောင့်တည်း၊ "ကနိဋ္ဌဘာတာ-ညီငယ်" ဟူရာ၌ကား "ပစ္ဆာ (နောက်မှ) ဘာသတိတိ ဘာတာ" ဟု သဒ္ဒနီတိပြု၏၊ [ယခုကစ္စည်းစာမူများ၌ ဤသုတ်ဖြင့် ရိတုပစ္စည်းသက်၍ ဓိတာကို ဤသုတ်ကျမှပြု၏၊ ထိုသို့ပြုရာ၌ ဤသုတ်ဖြင့် ရိတုပစ္စည်းကို ဆည်းယူဖို့ရာ စသဒ္ဒါလည်း မပါ၊ အလိုလို လိုက်ဖို့ရာလည်း "ရာတု" ပစ္စည်းရှိနေသောကြောင့် လိုက်ရိုးမရှိ၊ ထို့ကြောင့် ရှုနှင့် နိတိတို့ ရှေ့သုတ်မှာပင် ပြခဲ့ကြသည်။]

၅၆၉။ အာဂမာ။ ။ "အာပုဗ္ဗော-အာရှေးရှိသော+ဂမော-ဂမုဓာတ်တည်း၊ အာဂမော-အာ ရှေးရှိသော ဂမု၊ "အာပုဗ္ဗဂမာ" ဟု ဆိုလိုလျက် ပုဗ္ဗကိုချေသည်၊ ဂမိတောဋ္ဌ ဣတ္ထာကာရကား ဓာတုနိဒ္ဒိဋ္ဌတည်း၊ ဂမခနဟနာဒီနံ တုံတဗ္ဗာဒီသုနသုတ်ဖြင့်(မ်) ကို (နံ) ပြု၍ ရုပ်ပြီးစေ၊ "ဘိက္ခု" ကား အာဂန္ဓုကောဏ် အဘိဓေယ္ယတည်း၊ ရဟန်းသာမက, လူဥည့်သည်လည်း အာဂန္ဓုကပင်မည်၏။

၅၇၀။ ဘဗ္ဗေ။ ။ ဘဗ္ဗသဒ္ဒါသည် အရဟသက္ကာဒီသုစသုတ်၌ အာဒိအရတွင် ပါ၀င်၏၊ ထိုသုတ်လာ ပုဒ်များလည်း တုံ့ပစ္စယန္တ ပုဒ်နှင့် ဆက်သွယ်ရသောပုဒ်များ တည်း၊ ထို့ကြောင့် "ဂန္ဓုံ+ဘဗ္ဗော" ဟု ဂမုဓာတ် တုံ့ပစ္စည်းဆုံးသောပုဒ်နှင့် တွဲဖက်၍ ဝိဂြိုဟ်ပြုရသည်၊ ဂမိကော-ခရီးသွားခြင်းငှာ ထိုက်သူ, ခရီးသွားမည့်သူ၊ [ယခု စာတို့၌ "ဂမိယတိ" ဟု တွေ့ရသေး၏၊ ထိုဂမိယတိသည် ကမ္မရုပ်သာဖြစ်၍ "ဘဗ္ဗော" ကား သွားထိုက်သူ, သွားမည့်သူဟူသော ကတ္တားဟော ဖြစ်သောကြောင့် "ဂမိယတိ" သည် ပါဠိပျက်သာတည်း၊ ဆရာတို့ကား "ဂမိဿတိတိ ဂမိကော" ဟုပြု၏၊ ဂမိဿတိ-သွားထိုက်လတ္တံ့" ဟု အနက်ပေး၍ မဖြစ်သောကြောင့် စဉ်းစားပါ။]

ပစ္စယာ၊ ပေ၊ သိမ္ဘုန်ဿ ၅၇၁။ သဏ္ဌာနာမ သမာသ တဒ္ဓိတာ ဣတာ ကိတ ကပ္ပမ္ဟိ–သဏ္ဌာ, နာမ်, သမာသ်, တဒ္ဓိတ်, အာဣတ်, ကိတ်ကျမ်းဌ်၊ သပစ္စယာ–ပစ္စည်းနှင့်တကွ ဖြစ်ကုန်သော၊ ယေ သဒ္ဒါ–အကြင် သဒ္ဒါတို့သည်၊ အနိဋ္ဌဂ်တာ–အပြီးသို့ မရောက်နိုင်ကုန်၊ တေ–ထို သဒ္ဒါတို့သည်၊ သာဓေနေန–သာဓနဖြင့်၊ နိရက္ခိတ္တာ–ငဲ့၍၊ ဝါ–ပြု၍၊ သကေဟိ သကေဟိ–မိမိဥစ္စာ, မိမိဥစ္စာဖြစ်ကုန်သော၊ နာမေဟိ–နာမည်တို့ဖြင့်၊ နိပါတနာ–ဝန်ကျစေတတ် ပြီးစေတတ်သော ဤသုတ်ကြီးဖြင့်၊ သိမ္ဘုန်ဿ–ပြီးကုန်၏။

၅၇၁။ သဏ္ဌာ၊ ပေ၊ ကိတကပ္ပမ္ဟိ။ ။ ဤစကားကား အပိုထည့်အပ်သော ပက္ခိပန ဝုတ္တိတည်း၊ သုတ်၌ "ပစ္စယာ" ဟု ပစ္စည်းကို ပြထား၏၊ ထိုပစ္စည်းလည်း ကိတ်ခန်းဖြစ်၍ ကိတ်ပစ္စည်းသာ ဖြစ်သင့်၏၊ "ကိတ်ပစ္စည်းနှင့်စပ်၍ ရှပ်မပြီးနိုင်လျှင် ဤသုတ်ဖြင့် ပြီးအောင်စီရင်ပါ" ဟု သုတ်တည်သော အရှင်ကစ္စည်း ဆရာ ဆိုလိုမည်ထင်သည်၊ ထို့ကြောင့် သဏ္ဌာ နာမ် သမာသ် တဒ္ဓိတ် အာချတ်တို့ကို ဤသုတ် စီရင်ရာနယ်ပယ်ဟု ပြထားခြင်းကို စဉ်းစားသင့်သည်။

သပ္ပစ္စယာ၊ ပေ၊ အနိဋ္ဌဂ်တာ။ ။ ပစ္စယာ ဒနိဋ္ဌာဝ်ကို "သပ္ပစ္စယာ ယေ သဒ္ဒါ အနိဋ္ဌဂ်တာ" ဟုဖွင့်၏၊ ထိုသို့ဖွင့်ရာ၌ အဲနိဋ္ဌာကို "အဲနိဋ္ဌဂ်တာ" ဟု ဖွင့်ခြင်းသည် သင့်ပါပေ၏၊ ပစ္စယာကို "သပ္ပစ္စယာ" ဟုဖွင့်ခြင်းကိုကား စဉ်းစားသင့်၏၊ ရှင်းပြဦးအုံ–သက္ကတ၌ "ပစ္စယာတ်" ဟု (သွာဝစနန္တနှင့်အလားတူ) ပုဒ်သည် နောက်ပုဒ်နှင့် သန္ဓိစပ်သောအခါ(ဒ်) ဖြစ်၍ စပ်ရိုးတည်း၊ ထို့ကြောင့် "ပစ္စယာ" သည် ဟိတ်အနက်ဟော သွာဝစနန္တ ပုဒ်သာဖြစ်ထိုက်သည်၊ "ပစ္စည်းကြောင့် မပြီးနိုင်ကုန်, ပစ္စည်းနှင့်စပ်၍ မပြီးနိုင်ကုန်" ဟု ဆိုလိုသည်။

တေ၊ ပေ၊ နိရက္ခိတ္တာ။ ။ "တေ၊ ပေ၊ နာမေဟိ" တို့သည် ပက္ခိပန ဝုတ္တိတည်း၊ မိမိနာမည်ဟူသည် "နစ္ဆ် နင်္ဂ" စသော "ကောရသ် ဗာရသ" စသောနာမည်များတည်း၊ ထိုထိုနာမည်ရှိသည့်အတိုင်း ဤသုတ်ကြီးက ပြီးစေသည်–ဟူလို၊ နိရက္ခိတ္တာကို နိဒ္ဒေသ၌ "ဒဿေတွာ" ဟုဖွင့်၏၊ ချာသ ကစ္စာယန ဝဏ္ဏနာတို့၌ "ပေက္ခိတ္တာ" ဟုလည်း ဖွင့်၏၊ ဓာတ်နေပုံနှင့် ဖွင့်ပုံများ မလိုက်ရောကြ, ပုဒ်ရင်းကပင် ပျက်နေရော့သလား ဟု ယုံမှားမိသည်၊ "သာဓနေန+နိရက္ခိတ္တာ–ပြီးစေခြင်းဖြင့်+ငဲ့ကုန်ပြုကုန်၍" ဟုလည်း အနက်ပေးကြ၏၊ ဆိုလိုရင်းအဓိပ္ပာယ်ကို နားမလည်ပါ။

နိပါတနာ။ ။ "နိပါတီယတေ–(မပြီးစီးသဖြင့် တာဝန် တက်နေမှုကို ပြီးစေသောအားဖြင့်) တာဝန်ကျစေခြင်း၊ နိပါတန–တာဝန် ကျစေခြင်း၊ နာဝိဘတ်ကို (နာ အာ ယောဂဝိဘာဂဖြင့်) အာပြု၍ "နိပါတနာ" ဟုပြီးစေ၊ ဤသို့

တာဝ– ရှေးဦးစွာ၊ သစ္စာယဉ်–သစ္စာ၌၊ ယထာ–ဥဒါဟရဏ်ကား၊ စကသ–ကေ သ၌၏၊ ကော–ကော အပြုသည်၊ ဟောတိ–၏၊ ဒသသ–ဒသ သ၌၏၊ ဒကာရသ–ဒအက္ခရာ၏၊ ရ ကာရာဒေသော စ–ရ အပြုသည်လည်း၊ ဟောတိ–၏၊ ဧကောစ–တစ်ခုလည်း၊ ဒသစ–တစ်ဆယ်တို့လည်း၊ ဧကာရသ–တစ်ဆယ့်တစ်ခုတို့၊ ဒ္ဒီသ–ဒ္ဒီသ၌၏၊ ဗာ–ဗာအပြုသည်၊ ဟောတိ၊ ဒသသ ဒကာရသ ရကာရာ ဒေသောစ ဟောတိ၊ ဒ္ဝေစ–၂–ခုတို့လည်း၊ ဒသစ,ဗာရသ–တစ်ဆယ့်နှစ်ခုတို့၊ ဒ္ဒီသ ဗာ ဟောတိ၊ ဒသသ–၏၊ ဝီသံစ–ဝီသံ အပြုသည်လည်း၊ ဟောတိ၊ ဒ္ဝေစ–တို့လည်း၊ ဝီသံစ ၂၀– လည်း၊ ဗာဝီသံ–နှစ်ဆယ့်နှစ်၊ ဆသ–ဆသ၌၏၊ သော–သ အပြုသည်၊ ဟောတိ၊ ဒသသ ဒကာရသ, ဌောစ–ဌ အပြုသည်လည်း၊ ဟောတိ၊ ဆစ–၆–ခုတို့လည်း၊ ဒသစ, သောဌသ–တစ်ဆယ့်ခြောက်ခုတို့၊ ဆ အာယတနမိ–ဆ အာယတနပုဒ်၌၊ ဆသ စ– ဆ သ၌၏၊ သဋ္ဌော–သဋ္ဌအပြုသည်၊ ဟောတိ၊ သဋ္ဌာယတနံ–၆–ပါးသော အာယတန၊ စဝံ–တူ၊ သေသ–ကြွင်းကုန်သော၊ သစ္စာ–သစ္စာတို့ကို၊ ကာတဗ္ဗာ–ပြုတိုက်ကုန်၏။

တာဝန်တက်နေသောအရာကို တာဝန်ကျခြင်း (ပြီးစေခြင်း)သည် သုတ်ကြီးတို့၏ စွမ်းရည်သတ္တိပင်တည်း၊ ထို့ကြောင့် "နိပါတနလက္ခဏေန–တာဝန်ကျစေခြင်း (ပြီးစေခြင်း) ဟူသော သုတ်ဖြင့်၊ သိဒ္ဓန္တီ–ပြီးစီးကြကုန်၏" ဟု နျာသစသည်၌ ဖွင့်သည်၊ ဤသုတ်ကား "မဟာသုတ္တာ တေသုဝုဒ္ဓီ" စသော သုတ်ကြီး ၄–သုတ်တွင် ပါဝင်သော သုတ်ကြီး တစ်သုတ်တည်း၊ ဤသုတ်ကြီးနှင့်စပ်၍ နိရုတ္တိနည်း ၅–ပါးကို ရှေ့၌ ပြခဲ့ပြီ။

ယထာ,သစ္စာယဉ် တာဝ။ ။ ဧကာရသ၌ "ဧကဒသ" တည်, [သစ္စာတဒ္ဓိတ်ရုပ် ပြီးပြီးသော အနေအားဖြင့် တည်သည်၊] ဤသုတ်ကြီးဖြင့် ဧကကို ဧကာ, ဒကို ရပြု၊ ဧကာရသပြီး၏၊ "ဒ္ဒီဒသ"တည်, ဒ္ဒီကို ဗာပြု, ဒကို ရပြု၊ ဗာရသပြီး၏၊ "ဒ္ဒီဒသ" ဟုတည်၊ [ဒသ၌ ဒသ ၂–ခုကို ဧကသေသ်ပြုထားသော "ဒသ" ဟုမှတ်၊] ဒ္ဒီကို ဗာ, ဒသကို ဝီသံပြု၊ ဗာဝီသံပြီး၏၊ ဆဒသတည်, ဆကိုသော, ဒကို ဌပြု၊ သောဌသ ပြီး၏၊ ဆ အာယတနံတည်, ဆကို သဋ္ဌပြု၊ သဋ္ဌာယတနံ ပြီး၏၊ ဤပြခဲ့သော ရုပ်များသည် သစ္စာ တဒ္ဓိတ်ခန်း၌ "ဒ္ဝေကဋ္ဌာန မာကာရောဝါ" စသော သုတ်ကလေးများဖြင့် ပြီးပြီးသား ဖြစ်၏၊ သို့သော် ဤသုတ်ကြီး၏ ပဒ္ဓန္ဓ ဂတိက နည်းဖြစ်ကြောင်းကို ပြလိုမှ ဤ၌ ပြပြန်သတတ်၊ နောက်၌လည်း သုတ်ငယ်များဖြင့် ပြီးပြီးလျက် ထပ်၍ ပြသမျှဝယ် ပဒ္ဓန္ဓဂတိကနည်းကို ပြသည်ဟုချည်း မှတ်ပါ။ [ရေရှိသောအရပ်၌ ထပ်၍ မိုးရွာခြင်း, မရှိသောအရပ်၌ ရွာခြင်းကို ပဒ္ဓန္ဓဂတိကနည်းဟု ဆိုသည်။]

နာမိကေ-နာမ်ပုဒ်၌၊ တာဝ-စွာ၊ (ယထာ-ကား) ဣမ သမာန အပရ ဣဒေ တေတိ-ဣမ, သမာန, အပရသဒ္ဒါတို့မှ နောက်၌၊ ဒွေ ပဗ္ဗယာ-ဒွ ပစ္စည်း ဒွေပစ္စည်းတို့သည်၊ ဟောန္တိ၊ ဣမ သမာနသဒ္ဒါနဲ့-ဣမသဒ္ဒါ, သမာနသဒ္ဒါတို့၏၊ အကာရ သကာရာဒေသာစ-အ အပြု, သ အပြုတို့သည်လည်း၊ ဟောန္တိ၊ ဣမသို့ ကာလေ-ဤအခါ၌၊ အဒ္ဓ, အဒ္ဓု-ဤအခါ၌၊ သမာနေ ကာလေ-တူသောအခါ၌၊ သဒ္ဓ, သဒ္ဓု-တူသောအခါ၌၊ အပရသို့ ကာလေ-တစ်ပါးသောအခါ၌၊ အပရဒ္ဓ အပရဒ္ဓု-တစ်ပါးသောအခါ၌၊ သမာသေ-သမာသ်၌၊ တာဝ-စွာ (ယထာ-ကား၊) ဘူမိဂတော-မြေသို့သွားသူ၊ [သံသာရဒုက္ခအတိ သမာသ်အမာဒယော ပရုပဒေဘိ သုတ်၌ အနက်ပေးခဲ့ပြီ၊] ပုဗ္ဗာပရံ-ရှေ့နောက်၊ တဒ္ဓိတေ-၌၊ တာဝ, ယထာ၊ ဝါသိဋ္ဌော-ဝသိဋ္ဌ၏သား၊ ဘာရဒ္ဒါဓော-ဘာရဒ္ဒါ၏သား၊ ဘဂ္ဂဝေါ-ဘဂ္ဂု၏သား၊ ပဏ္ဍဝေါ-ပဏ္ဍု၏သား၊ ကာလေယျော-ကာလီ၏သား။

အာရျာတေ-၌၊ တာဝ, ယထာ၊ အသ-အသဓာတ်၏၊ ဘာဝေ-ဖြစ်ခြင်းအနက်၌၊ (ဝတ္တတိ - ဖြစ်၏၊) ဣတိ ဓာတုတော - ဤ ဓာတ်မှ နောက်၌၊ ဝတ္တမာနေသု- ဖြစ်ကုန်သော၊ ဧကဝစန ဗဟုဝစနေသု - ဧကဝုစ် ဗဟုဝုစ်

နာမိကေ တာဝ။ ။ ဣမ, သမာန အပရတို့သည် နာမ် (လိင်) တို့တည်း၊ ထိုပုဒ်တို့နောင် ဤသုတ်ကြီးဖြင့် ဒွ ဒွေပစ္စည်းသက်၍ ဣမကိုလည်း အ,သမာနကိုလည်း သပြု၊ ထို့နောက် အနက်အားလျော်စွာ ဆိုင်ရာဝိဘတ်ကို ဉသက်စေ၍, သဗ္ဗာသမာဝုသော ဖြင့်ချေ၊ အဒ္ဓ, အဒ္ဓု-ယနေ့၌ (သို့) ဝိဘတ်)၊ "အဒ္ဓ-ယနေ့ကား" ဟု ပေးလျှင် သိ ဝိဘတ်၊ သဒ္ဓ သဒ္ဓု အပရဒ္ဓ အပရဒ္ဓု တို့၌လည်း နည်းတူ၊ [နာမ်ပုဒ်နောင် ပစ္စည်း သက်ရသဖြင့် တဒ္ဓိတ်တွင်း၌ ဝင်သင့်သောကြောင့် ရူပသိဒ္ဓိဝယ် ဤရုပ်များကို တဒ္ဓိတ်-ယဒန သုတ်ကြီး၌ ပြထား၏၊ ထိုနည်းက သာ၍ သင့်ပေသည်။

သမာသေ တဒ္ဓိတေ။ ။ "သမာသေ-တာဝ, တဒ္ဓိတေ တာဝ" အစချီသော သမာသ်ရုပ် တဒ္ဓိတ်ရုပ်များလည်း သမာသ်တဒ္ဓိတ်ဝယ် သုတ်ငယ်များဖြင့်ပြီးခဲ့ပြီ၊ ဤသုတ်၏ ဝုတ္တိအလိုကျ တွက်လျှင် "ဘူမိ+ဂတော" ၌ ဤသုတ်ကြီးဖြင့် သမာသ်စပ်၍ တပ္ပုရိသ်မှည့်ဟုဆို၊ ဝါသိဋ္ဌောဟု၌လည်း "ဝသိဋ္ဌသ+အပစ္စံ" ဟု တည်, ဤသုတ်ကြီးဖြင့် ဏပစ္စည်းသက်၍ ဏ် အနုဗန်ကိုလည်း ချေဟုဆို၊ ကြွင်းသော အစီအရင်များကို သုတ်ငယ်များဖြင့် စီရင်။

အာရျာတော။ ။ "အသ"တည်, ဘာဝေ (ဘုဝိ) ဖြစ်ခြင်း၌ဟုဆို၊ ဓာတွန်ချေ, တိ ဝိဘတ်သက်, ဤသုတ်ကြီးဖြင့် ဓာတွန်(သ်) နှင့်တကွ တိကို သပြု၊ အသပြီး၏၊ တိ ဝိဘတ်ဖြစ်သော-ကြောင့် "ဖြစ်ရာ၏"ဟု မပေးဘဲ"ဖြစ်၏" ဟု

ဝိဘတ်တို့တွင်၊ ကေဝနေသေ-ကေဝုစ်ဖြစ်သော၊ တိသေ-တိဝိဘတ်၏၊ အဇ္ဇေန-ဓာတွန်(သ်) နှင့်၊ သဟ-တကွ၊ ဃော-သေ အပြုသည်၊ ဟောတိ၊ ဗဟုဝနေသေ-သော၊ အန္ဓီသေ-အန္ဓီဝိဘတ်၏၊ အဇ္ဇေန သဟ, သေ-သေ အပြုသည်၊ ဟောတိ၊ ဝေ-ဤသို့၊ ဝစနီယော-ဆိုထိုက်သည်၊ အသေ-ဖြစ်၏၊ ဝေ-ဤသို့၊ ဝစနီယာ-ကုန်သည်၊ အသေ-ဖြစ်ကုန်၏၊ အာဏတ္တိယံ-စေခိုင်းခြင်း အနက်၌၊ ဟိသေ-ဟိဝိဘတ်၏၊ သေ-သေ အပြုသည်၊ ဝါ ဟောတိ-ဝိကပ်ဖြစ်၏၊ ဂစ္ဆသေ, ဂစ္ဆာဟိ - သွားလော၊ ကိတကေ-၌၊ တာဝ, ယထာ၊ ဝဒ ဟန ဣဒ္ဓေဝမာဒီဟိ-ဝဒ, ဟန ဤသို့အစရှိကုန်သော၊ ဓာတုဟိ-တို့မှနောက်၌၊ က ပစ္စယော ဟောတိ၊ ဝဒသေ-ဝဒဓာတ်၏၊ ဝါဒေါ-ဝါဒ အပြုသည်လည်း၊ ဟောတိ-၏၊ ဟနသေ-ဟနဓာတ်၏၊ ဃာတော၊ ဟောတိ၊ ဝါဒကော-ပြောဆိုတတ်သူ၊ ဃာတကော-သတ်တတ်သူ၊ နတဓာတုတော-နတဓာတ်မှ နောက်၌၊ တ ပစ္စယသေ-၏၊ အဇ္ဇေန-ဓာတွန် (တ်) နှင့်၊ သဟ-တကွ၊ ဒွိဗ္ဗာဝေသော-ဒွိအပြု ဌအပြုတို့သည်၊ ဟောန္တိ-နဒ် နဒ်-ကခြင်း၊ ဣဒ္ဓေဝမာဒယော-ဤသို့အစရှိသော ရုပ်တို့သည်၊ နိပါတာ-ဖြင့်၊ သိဒ္ဓန္တိ-ကုန်၏။ (၆၂၅)

ပေး၊ အသုဒ္ဓ အနှိုက်ကို သုပြုရုံသာ၊ ["ဝေမသေ ဝစနီယောတိ-ဝေ ဝတ္တမ္ဘောဘဝေယျ" ဟု ဖွင့်သော ပဌမ သံယာဒီသေသ အဌကထာအလိုမူ အသုဒ္ဓ ယျေဝိဘတ်သာတည်း၊ အသုဒ္ဓလည်း ယေျှသာ ဖြစ်သင့်သည်၊ အနက်ကိုကား "ဝစနီယော အသေ=ပြောဆိုထိုက်၏" ဟုပေါင်း၍ အရဟတ္တ ပေးသင့်၏၊ အသေစသည်၌ ရူပသိဒ္ဓိ စီရင်ပုံကို တုသေ တွေ့တွေ့သုတ် အဆက်မှာကြည့်။]

စဉ်းစား။ ။ "အာဏတ္တိယံ ဟိသေ သေ ဟောတိဝါ" စသည်ကို စဉ်းစားသင့်သည်၊ ဘာကြောင့်နည်း.... သေဝိဘတ် ဟိဝိဘတ် ၂-မျိုးလုံးပင် အာဏတ္တိ အနက်ကို ဟောနိုင်ရကား ဂစ္ဆသေ၌ ဟိမှဖြစ်သော သေ မဟုတ်, နဂို သေ ဝိဘတ် ပင် ဖြစ်သောကြောင့်တည်း။

ကိတကေ။ ။ "ဝဒ=ဝိယတ္တိယံ ဝါစာယံ" ဓာတ်နောင် ဤသုတ်ကြီးဖြင့် ကပစ္စည်းသက်၍ ဝဒ်ကိုလည်း ဝါဒပြု၊ "ဟန=ဟိ သာယံ" ဓာတ်နောင် က ပစ္စည်းသက်၍ ဟန်ကိုလည်း ဃာတပြု၊ ဝါဒကော, ဃာတကော ပြီး၏၊ [ဝဒဓာတ် ဟနဓာတ် ကွဲသက်, ဝ၏ အကို ဝုဒ္ဓိပြု, ကွဲကို အကပြု၍လည်းကောင်း, ဟနသေ ဃာတောသုတ်ဖြင့် ဟနကို ဃာတပြု၍လည်းကောင်း ပြီးနိုင်ကြ၏၊] "နတ=ဂတ္တိဝိနာမေ" ဓာတ်နောင် ဘာဝကမ္မသုတ်ဖြင့် တပစ္စည်းသက်၊ ဤသုတ်ဖြင့် ဓာတွန်(တ်) နှင့်တကွ တပစ္စည်းကို ဒွိပြု, ဌပြု, နာမ်ခဲ့, သိ, အံပြု ပြီး၏။

သာသ၊ပေ၊ရိုဠောစ ၅၇၂။ ဠာနေ–သင့်လျော်ရာဠာနဋ္ဌ၊ သာသဒိသ ဣတိ ဧဝမာဒိဟိ ဓာတူဟိ–တို့မှ၊ (ပရသ–သော၊) တပစ္စယသ–၏၊ ရိဠာဒေသော ဟောတိ၊ မယာ–တပည့်တော်သည်၊ သော–ထိုရဟန်းလောင်းကို၊ အနုသိဋ္ဌော–သွန်သင်အပ်ပါပြီ၊ မေ–ငါသည်၊ ရူပံ–အဆင်းကို၊ ဒိဋ္ဌं–မြင်အပ်ပြီ၊ စဋ္ဌဟာဏေန–ဖြင့်၊ ကိစ္စတကာရသ္သ–ကိစ္စပစ္စည်း၏ တ အက္ခရာ၏ လည်းကောင်း၊ တုံပစ္စယသ္သ–၏ လည်းကောင်း၊ ရဋ္ဌရဏ္ဍုအာဒေသာ–ရဋ္ဌ,ရဏ္ဍုအပြုတို့သည်၊ ဟောန္တိ၊ ဒဿနီယံ–ကြည့်ရှုထိုက်သောအရာသည်၊ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ–ဒဋ္ဌဗွမည်၏၊ သမဏာနံ–ရဟန်းတို့ကို၊ ဒဋ္ဌုं–ဖူးမြင်ခြင်းငှာ၊ ဝိဟာရံ–ကျောင်းသို့၊ ဂစ္ဆန္တိ–သွားကုန်၏။ (၆၂၆)

သာဒိ၊ပေ၊ဠောဿ ၅၇၃။ ဠာနေ–သင့်လျော်ရာ ဠာနဋ္ဌ၊ သကာရဏ္ဍ ပုဏ္ဏ ဘန္ဓ ဟံသ ဣတ္ထေဝမာဒိဟိ–သအဆုံးရှိသောဓောတ်,ပုဏ္ဏ ဘန္ဓ, ဟံသ ဤသို့ အစရှိကုန်သော၊ ဓာတူဟိ (ပရသ) တပစ္စယသ–၏၊ အာဒိ–ဗျဉ္ဇနေန–အစဖြစ်သော ဗျည်းနှင့်၊ သဟ–တကွ၊ ဠာဒေသော–ဠအပြုသည်၊ ဟောတိ၊ တုဠော–

၅၇၂။ စဋ္ဌဟာဏေန။ ။ ရိဠောစဋ္ဌ စသဒ္ဒါဖြင့် ဆည်းအပ်သော အနက်တို့ကို ပြလိုရှိ "စဋ္ဌဟာဏေန" စသည်ကိုမိန့်၊ စသဒ္ဒါဖြင့် ကိစ္စပစ္စည်းဖြစ်သော တဗွတေယျတို့၏ တအက္ခရာကို ရဋ္ဌပြု, တုံပစ္စည်းကို ရဏ္ဍုပြုဖို့ရန် ဆည်းသည်၊ ဒဿနီယံသည် ဒဋ္ဌဗ္ဗံ၏အနက်ပြတည်း၊ ဤသုတ်၏ပုံစံမှာ "ဒဋ္ဌဗ္ဗံ" သာ၊ ဒိသ=ပေက္ခဏေ" ဘာဝကမ္မသု တဗ္ဗာနီယာဖြင့် တဗ္ဗသက်၊ ဤစသဒ္ဒါဖြင့် တဗ္ဗ၏တကို ရဋ္ဌပြု (ဒိသ်+ရဋ္ဌဗ္ဗ)၊ ရမ္ဘီရန္ဟောဖြင့် စီရင်၊ (ဒိ+အဋ္ဌဗ္ဗ) ဒ်ခွင်း ချေကပ်, နာမ်ငဲ့စသည်၊ ဒိသဓာတ် တေဟျပစ္စည်းဖြင့် "ဒိဋ္ဌေယျုं–မြင်သင့် မြင်ထိုက်သောရူပါရုံ" ဟုလည်းရှိ၏။ ဒဋ္ဌုဒ္ဓိကား "ဒိသ+တုं" တုံကို ရဏ္ဍုပြု (ဒိသ် + ရဏ္ဍု) အကြွင်း ရှေ့နည်းစီရင်၊ တိပစ္စည်းဖြင့် အနုသိဋ္ဌ–သွန်သင်ခြင်း၊ ဒိဋ္ဌ–မြင်ခြင်း၊ ရုပ်များကိုလည်း ဤ စသဒ္ဒါဖြင့်ပင် စီရင်၊ [ဒဋ္ဌုနှင့်စပ်၍ မှတ်ဖွယ်ကို ရူဘာသာဋီကာ ဤသုတ်အဖွင့်၌ ပြထားပြီ။]

၅၇၃။ သာဒိ။ ။ "သဟာဒိဗျဉ္ဇနေန"သည် ဤသာဒိ၏ အဖွင့်တည်း၊ ဤအဖွင့်ကိုထောက်၍ "သဟ+အာဒိနာတိ သာဒိ" ဟု ဝိသေသနပရပဒတပ္ပုရိသ်ပြုသင့်၏၊ ["သာဒိ– အစဗျည်းနှင့်တကွ" ဟု အနက်ဆိုရ၍ ဠော ဟောတိ၌ ဝိသေသန အဖြစ်ဖြင့် စပ်၊ နျာသနှင့် ရှုတို့၌ကား "အာဒိနာ+ သဟ ဝတ္တတိတိ သာဒိ" ဟု ပဋ္ဌမာဗဟုဗ္ဗီဟိ ပြုလေ၏၊] "အစ" ဟူသည်လည်း "တုသ+တ" ဟု ရှိနေရာဝယ် တပစ္စည်း၏ ရှေ့ဖြစ်သော ဓာတွန်သာတည်း၊ ဆိုလိုရင်းမှာ– "ဓာတွန်နှင့် တကွ တကို ဠပြု " ဟု ဆိုလိုသည်၊ ဠပြုရာ၌ ဋ်သံယုဂ်နှင့်တကွ ဠ (ဋ်ဠ) ပြုရမည်

နှစ်သက်သူ၊ အဟိနာ–မြွေသည်၊ နရော–လူကို၊ ဒဠ္ဌော–ကိုက်အပ်ပြီ၊ မယာ–ငါသည်၊ ပုဠ္ဌော–မေးအပ်ပြီ၊ ဘဠ္ဌော–နင်းနယ်အပ်ပြီ၊ ပဘဠ္ဌော–အပြားအားဖြင့်နင်းနယ်အပ်ပြီ၊ ဟဠ္ဌော–ရွင်လန်းအပ်ပြီ၊ ပဟဠ္ဌော–အပြားအားဖြင့် ရွင်လန်းပြီ၊ ယိဠ္ဌော–ပူဆော်အပ်ပြီ၊ ဧဝံ–တူ၊ အညေပိ ဧတာဒေါ–အခြား ဧတာတို့ကိုလည်း၊ သဗ္ဗတ္ထ–အလုံးစုံသော အရာတို့၌၊ ယောဧတဗ္ဗော–ကုန်၏။ (၆၂၇)

၅၁၇။ ဌာနေ–၌၊ ဝသဏ္ဍတိ ဧတမ္ဘာ ဧတဗ္ဘာ (ပရသ) ဝသဏော ဥဒ္ဓ တကာရပစ္စယသ–တပစ္စည်း၏၊ အာဒီဗျဉ္ဇနေန သဟ ဥဒ္ဓာဒေသော ဟောတိ၊ ဝသံ–မိုးလပတ်လုံး၊ ဝုဠ္ဌော–နေပြီးသူ။ (၆၁၄) [ဝသ

ကိုလည်း သတိပြုပါ။ [ဟံသဓာတ်တို့ သီးခြားဆိုရခြင်း၏အကျိုးကို ရှု၍ တိုက်ရိုက်ဆိုထားပြီ။]

ပုံစံများ။ ။ တုဠ္ဌော (တုသ=ပီတိမှိ) ဒဠ္ဌော (ဒံသ=ဒံသနေ) တို့သည် သန္တ၏ပုံစံ၊ ပုဠ္ဌော–ပုစ္ဆ၏ပုံစံ၊ ဘဠ္ဌော, ပဘဠ္ဌောတို့ကား ဘန္ဓ=အဝမဒ္ဒနေဓာတ်၏ပုံစံ၊ ပဝုဗ္ဗ+ဘန္ဓတည်၊ ["ဘဠ္ဌော=လျှောကျပြီ" ဟူရာ၌ "ဘသ–ဘဿနေ, တစ်နည်း–"အဓော ပတနေ" ဟူသော ဓာတ်နှင့် "ဘဠ်–ပြောဆိုအပ်သောစကား" ဟူရာ၌ ဘာသဓာတ်တို့ကား သန္တအရာ၌ ပါဝင်ကြပြီ၊ ဤ ဘန္ဓဓာတ်ဖြင့်ပြအပ်သော "ဘဠ" ကား "ဘဠဝိဟိ–နယ်အပ်သော ကောက်၊ ဘဠ ဧည်–လှော်အပ်သောစပါး" စသည်၏ ပုံစံတည်း] "ဟဠ္ဌော, ပဟဠ္ဌောတို့သည် ဟံသ–ဓာတ်၏ ပုံစံ၊ ဟိဠ္ဌော ကား ဟံသာဒီဟိ၌ အာဒိ၏ပုံစံတည်း၊ ဤအာဒိဖြင့် လည်းကောင်း, ဘန္ဓအရာ၌ လည်းကောင်း ယူရသောဓာတ်တွေ လွန်စွာများလေ၏၊ ရှုမှာ ရှုပါ။ ["ကိဠာဒီ–ကောက်စပါးကို စားလေ့ရှိသော နွား၊ ကဠ–ထွန်အပ်သော လယ်" ဟူရာ၌လည်း ကသဓာတ်ဖြင့် ပြီး၏၊ ကိဠ၌ကား ဂ၏ အကို ကွစိဓာတုဖြင့် ဣပြု၊ [ရုပ်ကို အခြေပြုကြည့်တွက်၊ ယိဠ္ဌောကို ယဧသ သရသိဒ္ဓေသုတ် ကြည့်။

တအက္ခရာ ပါသမ္ပယူ။ ။ "တပစ္စယသ" အရ တပစ္စည်းသာမက, တအက္ခရာပါသော တဗ္ဗ–တိ–တုံပစ္စည်းများကိုလည်း ယူ၍ "တုဠ္ဌဗ္ဗံ–နှစ်သက်ထိုက်၏" ဖုသဓာတ်ဖြင့် "ဖောဋ္ဌဗ္ဗံ–တွေ့ထိထိုက်သောအာရုံ၊" တုဋ္ဌိ–နှစ်သက်ခြင်း၊ ဧသဓာတ် ပရိပုဗ္ဗ ဧသဓာတ်တို့ဖြင့် "ဧဋ္ဌိ, ပရိယေဋ္ဌိ–ရှာခြင်း၊ ဝိပုဗ္ဗသဧဓာတ်ကို အာဒိဖြင့်ယူ၍ "ဝိသဋ္ဌိ–စွန့်လွှတ်ခြင်း"၊ ဟရဓာတ် တုံပစ္စည်းဖြင့် "အဘိဟဋ္ဌုံ–ဆောင်ယူဖို့ရာ" စသည်လည်းဖြစ်သေး၏။

၅၁၄။ ဝုတ္ထာ, ဝုဋ္ဌ အဆုံးအဖြတ် ။ ။ "ဝသံ ဝုတ္ထော" စသည်၌ ဝုတ္ထဟု ဒန္တဇထဖြင့် ရှိခြင်းသည် ရူပသိဒ္ဓိနှင့် မောဂ္ဂလ္လာန်တို့ အလိုတည်း၊ မောဂ္ဂလ္လာန်

ဓာတ်သည် သ အဆုံးရှိသော ဓာတ်ဖြစ်ရကား ရှေ့သုတ်ဖြင့် ၌ ပြုမည်စိုးသောကြောင့် ဤသုတ်ကို ဆိုရသည်၊ ရုပ်ကိုအရေးပြုကြည့် တွက်၊ ဝတ္ထုမဲ့ ,အဓိဝတ္ထာတို့ကိုလည်း အရေးပြု၍ တွက်ပြထား၏၊ ရှုဒ်လည်း တစ်မျိုးပြထားသေးသည်။]

ဝဿ ဝါဝု ၅၇၅။ ပရေ တပစ္စယေ, ဝသသေဝ ဓာတုသ-ဝသဓာတ်၏ပင်၊ ဝကာရသ- ဝအက္ခရာ၏၊ ဥကာရာဒေသော ဝါ ဟောတိ၊ ဗြဟ္မစရိယံ-မြတ်သော အကျင့်ကို၊ ဝုသိတံ-ကျင့်သုံးအပ်ပြီ၊ ဥဒ္ဓော-နေပြီ၊ ဝုဒ္ဓောဝါ-ဝုဒ္ဓောဟုလည်း ရှိ၏။ (၆၁၅)

နိသယသစ်၌ကား သက္ကတသုံး ပါဠိသုံးများကို ထောက်ထား၍ "ဝဿံဝုဒ္ဓ,ပရိဝုဒ္ဓ" စသည်ဖြင့် မုဒ္ဓ (၄) ဖြင့် ရှိသင့်ကြောင်းကိုလည်းကောင်း, ရှေ့၌ ဥသရမပါသော "ဝတ္ထုဗဲ့ အဓိဝတ္ထာ" စသည်၌ကား ဒန္ဓ ၅ထဖြင့် ရှိသင့်ကြောင်းကိုလည်းကောင်း ခါဒိကဏ္ဍ(၁၁၀) သုတ်၌ အကျယ်ဆုံးဖြတ်တော်မူ၏။

အကျဉ်းချုပ် ပြဦးအုံ။ ။ ကစ္စည်းကျမ်း၌ "သာသဒိသတော တသရိဒ္ဓောစ, သာဒိသန္တ၊ ပေ၊ ဟံသာဒီဟိဒ္ဓော" သုတ်တို့နှင့် တစ်ဆက်တည်း ဤသုတ်ပြထားသဖြင့် ထိုသုတ်များကဲ့သို့ မုဒ္ဓ၅ဌနှင့် ဥဒ္ဓအပြုသာ ဖြစ်သင့်၏၊ နျာသ၌လည်း ဥဒ္ဓောကို "ဝသဓာတ်၏ ဝကို ဥပြု, သာဒိသန္တစသော သုတ်ဖြင့် ဓာတွန်သနှင်တကွ ပစ္စည်းကို ဌပြု" ဟု ရုပ်တွက်၏၊ ဥဒ္ဓောကို မုဒ္ဓ (၄) ဖြင့် ရုပ်ပြီးစေလျှင် "ဝုဒ္ဓော, ဝဿံဝုဒ္ဓော" တို့၌လည်း မုဒ္ဓ (၄)ပင် ဖြစ်သင့်၏၊ ရှေးကျသောပါဠိ, အဋ္ဌကထာ ပေစာတို့၌ "ပရိဝုဒ္ဓ ပရိဝါသော, ဝဿံဝုဒ္ဓော" ဟုချည်း အရှိများ၏၊ [ထို့ကြောင့်ပင် ရှေးနိသယတို့၌ "ဝုဒ္ဓဟတိ-ထ၏"ဟူသော ပါဌ်ကို နည်းမှီး၍ "ဝဿံ+ဝုဒ္ဓော= ဝါမှ+ထသည်" ဟု ဝုဒ္ဓအတွက် "ထ" ဟူသော အနက်ကိုပင် ပေးမှားမိကြလေသည်။] သက္ကတ၌လည်း သာသ, ဝသဓာတ်တို့၏ ဒန္ဓ ၅ သကို ဣ-ဥနောင် မုဒ္ဓ ၅ သပြု၍, ထို့နောက် တကို ဌပြု၏၊ (မုဒ္ဓဗောဓ "၁၁၀" သုတ်ကြည့်၊) ထို့ကြောင့် "သတ္ထ=ကျမ်းဂန်၊ သတ္ထာ-ဆရာ" တို့၌ ဣ-ဥ နောက် မဟုတ်၍ ဒန္ဓ ၅ (တ္ထဖြင့်) ရှိစေကာမူ, "အနုသိဒ္ဓော, ဒေဝေါ ဝုဒ္ဓော" တို့၌ ဣ-ဥ နောင်ဖြစ်၍ မုဒ္ဓ ၅ (ဌ) ဖြင့် ပါဌ်ရှိသကဲ့သို့ ဝဿံ ဝုဒ္ဓော, ပရိဝုဒ္ဓ ပရိဝါသော" စသည်၌လည်း မုဒ္ဓ ၅ (ဌ) ဖြင့် ပါဌ်ရှိသင့်သည်။

၅၇၅။ ဝဿဝါဝု။ ။ "တဂ္ဂဟဏဟ္ဆ ဝသဂဟဏဟ္ဆ ဝတ္ထုတော=သာသ ဒိသတော တသရိဒ္ဓောစသုတ်မှ တသဒ္ဒါနှင့် ရှေ့သုတ်မှ ဝ သဒ္ဒါ လိုက်လာ၏" ဟု နျာသဆိုသောကြောင့် "ဝသသေဝ တပစ္စယေ" ၌ "ဝသသေဝ" ဟု သန္ဓိဌာန အဝဓာရဏာ ထည့်၍ ဖွင့်သည်၊ "ဝကာရသ" ကား သုတ်၌ ပါသော

ခပ ဘလောဟိ ၅၇၆။ ခပ ဘဟ ဣဒ္ဓေဝ မဇ္ဈေ-ဟိ-ခအောက်ခြိုက်,ပရေမ္ပတ်, **ခပါစ** ဘကုန်း, ဟ အဆုံးရှိကုန်သော၊ ဓာတ္ဟိ (ပရသ) တ ပစ္စယသ ယထာဣဒ္ဓိမံ ခပါဒေသာ ဟောန္တို၊ ယထာ-ကား၊ ဗုဒ္ဓေါ-သိတော်မူတတ်သော ပုဂ္ဂိုလ်၊ ဘဂဝါ-ဘုရားတည်း၊ ဝုမ္ဟော-ကြီးရင့်သူ၊ ဘိက္ခု-ရဟန်း ရဏ၏၊ မေ-ငါသည်၊ ပတ္တစီဝရံ-သပိတ် သင်္ကန်းကို၊ လဒ္ဓံ-ရအပ်ပြီ၊ အဂ္ဂိနာ-မီးသည်၊ ဝနံ-တောကို၊ ဒဟံ-လောင်အပ်ပြီ။ (၆ဝ၈)

"ဝသ"၏ အဖွင့်တည်း၊ ထို့ကြောင့် သုတ်၌ "ဝသ" ဟု မရှိစေဘဲ "ဝသ" ဟု ရှိစေ၊ "ဥကာရော" ကား ဝ၌ ဥ၏ အဖွင့်တည်း၊ ထို့ကြောင့် ဝ၌ ဝသည် ယဝမဒနဖြင့် အပိုလာထားသော (အာဂမသန္ဓိ၈) အက္ခရာတည်းဟုမှတ်ပါ။ [ထိုသို့ အပိုမလာလျှင် "ဝါ+ဥ" ဟု ရှိရမည်၊ ထိုသို့ရှိလျှင် ဝ၏ အာကိုချေ, ဝကိုဥသို့ကပ်သဖြင့် ရောယှက်ရှုပ်ထွေး၍ ဝါ၏အနက်ကို မသိဘဲရှိလေရာ၏၊ ထိုအပြစ်ကို ပယ်ခြင်းငှာ ဝ၌ ဝ အက္ခရာ အပိုလာစေရသတတ်၊ ပစ္ဆိမဝကာရောမိသကဒေါသ-ပဂမကရဏတ္ထံ သန္ဓိဝသေနာဂတောဝ၊ -နျာသ။]

ပုံစံမျှား။ ။ ဝုသိတ်၌ ကံဟောဖြစ်၍ ဘာဝကမ္မသုတဖြင့် တပစ္စည်းသက်၊ "ဝုသိတော" ဟု ကတ္တားဟောရာ၌မူ အတိတေတ္တတဝန္တ-ဖြင့် သက်၊ ကြွင်းသောရုပ်စီရင်ပုံကို အခြေပြုမှာ ရှု၊ ဝမလာဘဲ ဥသိတံလည်းရှိ၏၊ ဥဒ္ဓေါကို ဝသတည်, ဓာတ်မှည့်, အဆုံးသရရှေ့, တပစ္စည်းသက်၊ ဤသုတ်ဖြင့် ဝကို ဥပြု, သာဒိ သန္ဓိစသောသုတ်ဖြင့် ဓာတွန် (သ်) နှင့်တကွ တပစ္စည်းကို ဌပြု, နာမ်ငဲ့စသည်၊ "ဝုဒ္ဓေါ" ကား ဤသုတ်လာ ဝါသဒ္ဒါ၏ ဝိကပ်ရုပ်တည်း၊ ဤသုတ်ဖြင့် ဝကို ဥမပြုဘဲ တေသုဝုဒ္ဓိဖြင့် ဝ၏ အကို ဥပြု၍ နျာသရုပ်တွက်သည်။

မှတ်ချက်။ ။ ဤဝုဒ္ဓေါ၌ နျာသက တစ်မျိုးစီရင်၍ ပြသောကြောင့် ရှေ့ "ဝသံဝုတ္ထော"၌မူ ဒန္ဓ၈(တ္ထ) ဖြင့်ပင် နျာသလည်း (ရူပသိဒ္ဓိကဲ့သို့) အလိုရှိဟန်တူ၏၊ ထိုသို့ အလွန်ရှိရိုးမှန်လျှင်လည်း ဝသဓာတ်ချင်း တပစ္စည်းချင်း တူပါလျက် ဟိုတစ်မျိုး သည်တစ်ဖုံ ပြထားသောကြောင့် ပုဗ္ဗာပရ ဝိရောဓိဒေါသ ရောက်ဖွယ်ရှိသည်။

၅၇၆။ **ယထာဣဒ္ဓိမံ**။ ။ "ခ+ပ" "ဘ+ဟ" ဟု တစ်စုံစီခွဲ၍ ရှေ့ဖြစ်သော ခ+ဘတို့နောင် တကို ခပြုရခြင်း, နောက်ဖြစ်သော ပ+ဟတို့နောင် တကို ပပြုရခြင်းကို ယထာဣဒ္ဓိမံဟု ဆိုသည်၊ [သို့သော် "ဟစတုတ္ထာန-မန္ဓာနံ ဒေါခေ" သုတ်၌ ခ အပြုနှောင်းရာဝယ် ဟကိုဒပြုဟု ဆိုထားသောကြောင့် ဟနောင်တ, ကို ခလည်း ပြုသေး၏ဟု သိသာ၏၊ ထို့ကြောင့် ဤ ယထာဣဒ္ဓိမံ စကားကို ယေဘုယျဟုသာ မှတ်၊] ခဟာစ၌ စသဒ္ဒါကား သာဒိသန္ဓသုတ်မှ လိုက်လာသော သာဒိကို နစ်စေခြင်း အနက်ရှိ၏ဟု နျာသဆို၏၊ ရုပ်ညွှန်းကို အခြေပြုမှာ ရှု၊

ဘန္ဓေါ ဂ္ဂါစ ၅၇၇။ ဘန္ဓေါ–ဘန္ဓဟူသော၊ ဓာတုမှာ (ပရသ) တကာရ ပစ္စယသ–တပစ္စည်း၏၊ အာဒီဗျဥ္ဇနေန သဟ,ဂ္ဂါအာဒေသော ဟောတိ၊ ဘဂ္ဂါ–ချိုးဖျက်အပ်ပြီ။ (၆၂၉) [ရုပ်ကို အခြေပြုကြည့်တွက်၊ "ဂ္ဂါစ၌ စသဒ္ဒါသည် သာဒိသန္တသုတ်၌ သာဒိကိုငင်၏" ဟု နျာသဆို၏၊ "သာဒိသန္တ ပုဗ္ဗ ဘန္ဓဟု ဘန္ဓဓာတ်နောင် တကို ဓာတွန်နှင့်တကွ ဒ္ဒပြုရုံမက, ဤသုတ်က ဂ္ဂလည်း ပြုသေး၏" ဟု တိုသုတ်မှ ဒ္ဒအပြုကိုပေါင်းသော သမ္ပိဏ္ဏနဟုဆိုလျှင် သာ၍ သင့်မည်ထင်သည်၊ ဤသုတ်ကိုလည်း သာဒိသန္တသုတ်၏နောက်၌ ဆက်၍ တည်သင့်သည်။]

ဘုဇာဒီနမန္ဓော နော, ဒ္ဒိစ ၅၇၈။ ဘုဇ ဣဗ္ဗေဝမာဒီနံ–ဘုဇ အစရှိကုန်သော၊ ဓာတူနံ, အန္ဓော–အဆုံး ဗျည်းသည်၊ နော–ကျေပျောက်သည်၊ ဟောတိ၊ တပစ္စယသ–တ ပစ္စည်း၏လည်း၊ ဒ္ဒိဘာဝေါ–ဒွေဘော်သည်၊ ဟောတိ၊ ဘုတ္တော, ဘုတ္တာဝီ–စားပြီးသူ၊ စတ္တော–စွန့်အပ်ပြီ၊ သတ္တော–ငြိုကပ်တတ်သော သတ္တဝေါ၊ ရတ္တော–တပ်မက်သူ၊ ယုတ္တော–ယှဉ်သူ၊ ဝိဝိတ္တော–ကင်းဆိတ်သူ။ (၅၆၁)

ဤသုတ်လာ တပစ္စည်း ဟူရာ၌လည်း "တဗ္ဗ–တုံ" တို့မှ တ လည်း ပါဝင်၏၊ ထို့ကြောင့်လဒ္ဓဗ္ဗံ, သုဗုဒ္ဓံစသည်ဖြင့် ရုပ်ရှိနိုင်သည်။

မှတ်ချက်။ ။ "ပရသ+တပစ္စယသ" ဟူရာ၌ ဓာတ်နောင်ကပ်လျက်နေသော ပစ္စည်းကို စီရင်ရာဝယ် ဆက်စပ် ကပ်နေမှသာ စီရင်နိုင်သည်၊ ဘာ့ကြောင့်နည်း.... သတ္တမီ နိမိတ်ကဲ့သို့ "မှ" ဟူသော ပဋ္ဌမီနိမိတ်လည်း တစ်စုံတစ်ခု မခြားကွယ်ခြင်းကို သိစေသောကြောင့်တည်း၊ ထို့ကြောင့် "ရဒ္ဓေါ" စသည်ဖြင့် အခြားအကွယ်မရှိရာ၌ သာ ဤသုတ်က စီရင်၍ "ရန္ဓိတုံ" စသည်ဖြင့် ဣအာဂုံခြားကွယ်နေရာ၌ ဤသုတ်က မစီရင်နိုင်ဟု မှတ်။ "ပုဒ္ဓော=ပုဒ္ဓိတော, ဘဒ္ဒော=ဘဒ္ဒိတော" စသည်တို့၌လည်းနည်းတူ၊ ဤအဓိပ္ပာယ်ကို ရည်ရွယ်၍ ရှု၌ "အဗျဝဓာနေဝေါ–ယံ" ဟုမိန့်လေ့ရှိသည်။

၅၇၇။ မောဂ္ဂလ္လာန်၌ "ဂေါဘန္ဓာဒိဟိ" ဟု (၅,၁၅၄) သုတ်တည်၍ တဝန္တုဒ္ဒ၏ တကိုလည်း ဓာတွန်နှင့်တကွ ဣပြု၊ ဘဂ္ဂေါ,ဘဂ္ဂဝေါ–ချိုးဖျက်ပြီ၊ လဂ္ဂေါ, လဂ္ဂဝေါ– ငြိကပ်ပြီ၊ လဂ=သင်ကံ (ငြိကပ်ခြင်း၌)၊ နိမုဗ္ဗေါ, နိမုဗ္ဗဝေါ–နစ်မြှုပ်ပြီ၊ နိပုဗ္ဗမုဒ္ဓ=မုဒ္ဓနေ (နစ်မြှုပ်ခြင်း၌)၊ သံဝိဗ္ဗေါ, သံဝိဗ္ဗဝေါ–ထိတ်လန့်ပြီ။ သံပုဗ္ဗ ဝိဓ=ဘယဓလနေသု (ကြောက်ခြင်း, တုန်လှုပ်ခြင်းတို့၌)။

၅၇၈။ တပစ္စယသ။ ။အစ၌ တအက္ခရာပါသော"တ,တဝန္တု, တာဝီ, တုံ" စသောပစ္စည်းများကို တပစ္စယအရ၌ ယူ၊"ဘုတ္တော,ဘုတ္တဝေါ,ဘုတ္တာ ဝီ, ဟောတ္တုံ–စသည်တည်း၊ စတ္တော–စဓ–စာဂေ(စွန့်ခြင်း)၊သတ္တော– သန္ဓ– သင်ကံ (ငြိကပ်ခြင်း)

ဝစဝါဝု ၅၇၉။ ဝစကြွတိ စေသေ စတုသေ-၏၊ ဝကာရသေ- ဝ အက္ခရာ၏၊ ဥကာရာဒေသော ဟောတိ၊ အန္ဓော-အဆုံးဖြစ်သော၊ စကာရော-စအက္ခရာသည်၊ နော-ကျေပျောက်သည်၊ ဟောတိ၊ တပစ္စယသမုဒ္ဒါဘာဝေါ ဟောတိ၊ ဘဂဝတာ-သည်၊ ဝုတ္တံ-ဟောတော်မူအပ်ပြီ၊ ဥတ္တံဝါ-ဥတ္တံဟုလည်းရှိသေး၏။ (၅၃၀)

စာတွန်နှိုက်ချေ၊ ရဲတ္ထော-ရန္ဓ-ရာဂေ (တပ်စွဲခြင်း)၊ ယုတ္ထော-ယုဇ=ယောဂေ၊ ဝိဝိတ္ထော-ဝိပုဗ္ဗ ဝိစ=ဝိဝေကေ (ကင်းဆိတ်ခြင်း) ဟုဆို၍ ဘုတ္ထော နည်းတူတွက်၊ [ဘုဇာဒိ ဂုပါဒိကို ဂုပါဒိနဋ္ဌသုတ်ကျမှ ပြအံ့။]

၅၇၉။ ဝစဝါဝု။ ။ "ဝစ+ဝါ+ဝု" ဟု ၃-ပုဒ်ရှိကြောင်း နျာသဠ်ဆို၏၊ ရှည်ကား "ဝစ+ဝါ+ဝ+ဥ" ဟု ၄-ပုဒ်ဆိုသည်၊ နျာသအလို "ဝု"သည် "ဝဿ+ဥ+ဝု" ဟုဆင့်တပ္ပုရိသ် သမာသ်ပုဒ် တစ်ပုဒ်တည်းသာတည်း၊ ရှုအလို"ဝ+ဥ"ကို သန္ဓိစပ်ထားသည်၊ "ဝစ-ဝစဓာတ်၏" ဟု ပေးရသောကြောင့် ဝစသည် ဂစသဟုဆိုလိုလျက် သဝိဘတ်ကို သဗ္ဗာသမာဝုသောဖြင့် ချေထားသောပုဒ်တည်းဟုမှတ်၊ ဝါသဒ္ဒါကို နျာသဠ် ဝ၏ ဥပြုမှု, ဓာတွန် ချေမှုနှင့် ဒွေဘော်ပြုမှုတို့ကို ပြသော သန္ဓိဌာနာ ဝဓာရဏတည်းဟုဆို၏။

နိဒ္ဒေသ။ ။ နိဒ္ဒေသဠ်ကား "ဝိကပ္ပနတ္ထ" ဟု ဆို၏၊ ဝစဓာတ် တပစ္စည်းဖြင့် "ဝတ္တံ-ပြောဆိုကြောင်း ခံတွင်းပါးစပ်"ဟု အဘိဓာန်တို့၌ ရှိသောကြောင့်လည်းကောင်း, ရှေ့သုတ်၌ တပစ္စည်းအရ တ အက္ခရာပါသော တဗ္ဗစသည်ကိုလည်း ယူရသကဲ့သို့ ဤ၌လည်း တဗ္ဗစသည်ကို ယူလျှင် "ဝတ္တမ္ဗံ"၌ ဥအပြုမရှိသောကြောင့်လည်းကောင်း ဝိကပ်ဟုဆိုသော နိဒ္ဒေသစကားလည်း မှတ်သားဖွယ်ပင်။

စဉ်းစားဖွယ်။ ။ ဝတ္တမ္ဗံ၌ ဘုဇာဒိနသုတ်ဖြင့် ဝစ၏ ဓာတွန်ကို ချေ၍ တဒ္ဒေဘော်လာရသကဲ့သို့ ဥ၌ဠံ၌လည်း ဤသုတ်ဖြင့် ဝကိုသာ ဥပြု၍ ဓာတွန်ချေမှု ဒွေဘော်လာမှုတို့ကို ဘုဇာဒိနသုတ်ဖြင့် ပြုလျှင် ပြီးနိုင်၏၊ ထို့ကြောင့် ရှေ့သုတ်မှ "အန္ဓောနော, ဒ္ဒိစ" တို့ကို လိုက်စေ၍ "အန္ဓော စကာရော" စသည်ဖြင့် ဝုတ္တိဖွင့်ပုံကို စဉ်းစားသင့်သည်။

ဥတ္တံဝါ။ ။ ဥတ္တံဝါ၌ ဝါသဒ္ဒါသည် တေသုဝုဒ္ဓိဖြင့် ဝမလာဘဲ"ဥတ္တံ" ဟုလည်း ရုပ်တစ်မျိုးရှိနိုင်ကြောင်းကို ပြသော ဝိကပ်တည်း၊ ဤသုတ်လာ ဝါသဒ္ဒါ၏ အနက်မဟုတ်၊ ထို့ကြောင့် ဥတ္တံဝါကိုထောက်၍ ဤသုတ်လာ ဝါကို ဝိကပ်ဟုမဆိုလို၊ ဝစဓာတ် တ အက္ခရာရှိသော ပစ္စည်းဖြင့် "ဝတ္တံ=ဝတ္တမ္ဗံ" ဟု ဝကိုဥမပြုဘဲ ရှိပုံကိုထောက်၍သာ ဝိကပ်လည်း သင့်တန်ရာ၏ဟု (နိဒ္ဒေသကို ထောက်ခံသောအားဖြင့်) ဆိုလိုသည်။

ဂုပါဒိနဋ္ဌ ၅၈၀။ ဂုပ၊ ပေ၊ ဒွေဘာဝေါ ဟောတိ၊ သုဂုတ္တော-ကောင်းစွာ စောင့်ရှောက်အပ်၏၊ စိတ္တော-ကြံတတ် သိတတ်သော တရား၊ လိတ္တော-သုတ်လိမ်းအပ်၏၊ သန္ဓ တ္တော-ပြင်းစွာ ပူလောင်၏၊ ဥတ္တော-ဆိုအပ်၏၊ ဝိဝိတ္တော-ကင်းဆိတ်၏၊ သိတ္တော-သွန်းဖြန်းအပ်၏၊ ဧဝံ, အညေပိ-အခြားရှိပ်တို့ကိုလည်း၊ ယောဇေတဗ္ဗာ။ (ဓ၃၀)

၅၈၀။ ပုံစံများ။ ။ သုပုဗ္ဗဂုပ=ဂေါပနေ (စောင့်ရှောက်ခြင်း)၊ ဘာဝ ကမ္မေသုတဖြင့် တပစ္စည်း၊ "သုဂုတ္တော-ကောင်းစွာလုံခြုံပြီ" ဟုပေးလျှင်အတိတေ တ တဝန္တုဖြင့်သက်။ [ဂုတ္တိ-လုံခြုံခြင်း (တိပစ္စည်း)၊] စိတ္တော-စိတိ (စိန္တ)=စိန္တာယဲ၊ ဗုဓဂမာဒိတ္ထေ ကတ္တရိဖြင့် တပစ္စည်း, ဓာတုန် တ် (သို့မဟုတ် န္တ) ကိုချေ၊ [စတ္တော ဟု ပါဠိပျက်တတ်၏။] လိတ္တော-လိပ=လေပနေ (သုတ်လိမ်းခြင်း) ကံဟော တ၊ သန္ဓ တ္တော-သံပုဗ္ဗ တပ=သန္ဓာပေ (ပူလောင်ခြင်း)၊ "ပူလောင်၏" ပေးလျှင် ဗုဓ ဂမာဒိတ္ထေဖြင့် တ သက်၊ "ပူလောင်အပ်၏" ပေးလျှင်ကံဟော တ၊ ဥတ္တော-ဥစ= ဝိယတ္တိယဲ ဝါစာယဲ, ကံဟော=တ။ [ဝစဝါဝုသုတ်၌ ဝစဓာတ်ဖြင့်လည်း ပြီး၏၊] ဝိဝိတ္တော-ဘုဓာဒိနသုတ်အတိုင်း၊ သိတ္တော-သိစ=သေစနေ (သွန်းဖြန်းခြင်း)၊ ကံဟော=တ၊ ["အာဒိတ္တော-ပြင်းစွာတောက်လောင်၏၊ အာပုဗ္ဗ ဒီပ=ဒိတ္တိမှိ၊ ပတ္တော-ရောက်၏၊ ရောက်အပ်ပြီ၊ ပပုဗ္ဗ အပ=ပါပုဏနေ၊ မတ္တော-ယစ်မူးသူ, မေ့လျော့သူ၊ မဒ+ဥမ္မာဒေ၊ သုတ္တော-အိပ်ပျော်သူ" ဤရှိပ်များလည်း ပါဠိ၌ အသုံးများလှ၏။]

စသဒ္ဒါ။ ။ ဂုပါဒိနဋ္ဌ၌ သည်စ ဘုဓာဒိကိုပေါင်းသော သမ္ပိဏ္ဍနတည်း၊ ဘုဓာဒိဓာတ်တို့၏သာ ဓာတုန်ချေ၍ ဒွေဘော်ပြုရသည် မဟုတ်သေး, ဂုပါဒိဓာတ် တို့၏လည်း ဓာတုန်ချေ၍ ဒွေဘော်ပြုရသည် ဟူလို။

ဘုဓာဒိ, ဂုပါဒိ။ ။ ဘုဓာဒိ, ဂုပါဒိ တို့၌ အာဒိအရ မည်သည့်ဓာတ်စုကိုယူရ မည်ဟု ကိန်းသေခွဲခြားချက်ကို မတွေ့ရ၊ ဝိဝိတ္တော ပုံစံကို ၂-သုတ်လုံး၌ ပြထား သဖြင့် သာ၍ ရှုပ်ထွေးဖွယ် ဖြစ်နေပြန်၏၊ ရှုပသိဒ္ဓိ၌လည်း ဘူဒဓာတ် တပစ္စည်းဖြင့် သုတ္တံကို "ဘုဓာဒိတ္တော" ဟု ဆဒါဒိဟိ တတြဏ် သုတ်၌လည်းကောင်း, ပဒဓာတ် ဖြင့် "သမ္ပတ္တိ သမာပတ္တိ" တို့ကို "ဂုပါဒိနဋ္ဌာတိ" ဟု ဂမခနဟန ရမာဒိန မန္ဓော သုတ် အထက်၌လည်းကောင်း ဆိုပြန်၏၊ ထို့ကြောင့် ဧကာရန္တဓာတ်စုကို ဘုဓာဒိ ၌ အာဒိအရလည်းကောင်း ပကာရ န္တဓာတ်စုကို ဂုပါဒိ၌ အာဒိအရလည်းကောင်း ကိန်းသေယူ၍ ကြွင်းဓာတ်များကိုမူ ဘုဓာဒိဂုပါဒိ ၂-မျိုးလုံးသွင်းနိုင်၏ဟု ကြံသင့်၏၊ ဆရာတို့ကား ဘုဓာဒိ၌ ပကာရန္တဓာတ်စုကိုလည်း သွင်းနိုင်သောကြောင့် ဂုပါဒိနဋ္ဌသုတ်ကို အပိုဟုပင် ဆိုလိုကြသည်။

တရာဒီဟိ ဣဿော ၅၈၁။ တရဣဿဒေဝမာဒီဟိ၊ လေ၊ နော ဟောတိ၊ တရတိ ကူးတတ်၏၊ ဣတိ, တိဿော-မည်၏၊ ဥတ္တရတိ-လွန်မြောက်တတ်၏၊ ဣတိ, ဥတ္တိဿော၊ သံပူရတိ-ပြည့်၏၊ ဣတိ သမ္ပုဿော၊ တုရတိ-လျင်မြန်တတ်၏၊ ဣတိ တုဿော၊ ပရိဓီရတိ-အိုမင်း၏၊ ဣတိ ပရိဓိဿော၊ အာကိရတိ-ရောပြွမ်း၏၊ (သွန်းလောင်း၏၊) ဣတိ အာကိဿော။ (ဓာ၁၇)

ဘိဒါဒိတော ၅၈၂။ ဘိဒ ဣဿဒေဝမာဒီဟိ၊ လေ၊ နော ဟောတိ၊ ဘိန္ဒိ ဣဿနဿဉ္ဇိကာဝါ တမ္ဘော-ခွဲအပ် ခွဲတိုက်၏၊ ဣတိ ဘိန္ဒော၊ ဆိန္ဒိယတိ-ဖြတ်အပ်၏၊ ဣတိ ဆိန္ဒော၊ ဥဒ္ဓိန္ဒိတ္ထ-ဖြတ်ပြီ၊ ဣတိ, ဥဒ္ဓိန္ဒော၊ ဒီယတိ-လေးအပ်၏၊ ဣတိ, ဒီဿော၊ နိသီဒတိ- တိုင်၏၊ ဝါ- နေ၏၊ ဣတိ, နိသိဿော၊

၅၈၁။ ပုံစံများ။ ။ "တရတိတိ" ဟု ပစ္စုပ္ပန် ဝိဂ္ဂဟပြုသောကြောင့် ဗုဓဣမာဒီတွေ့ဖြင့် တပစ္စည်းသက်၊ ရှုခ်ိန်မှု "အတရိတိ" ဟု အတီတ် ဝိဂ္ဂဟပြုသောကြောင့် အတီတေ တ တဝန္တုဖြင့်သက်သည်၊ ဤသို့လျှင် အနက်အားလျော်စွာ ပစ္စုပ္ပန် အတီတ် ဘောက်ဟော တပစ္စည်းများသက်ရမည်ကိုသိပါ။ ဥတ္တိဿော ဥပုဗ္ဗ တရ=တရဏေ (ကူးမြောက်, လွန်မြောက်ခြင်း)၊ သံပုဿော-သံပုဗ္ဗပူရ=ပူရဏေ (ပြည့်ခြင်း)၊ "ပူ+ဿ" ဟုဖြစ်သောအခါ ဝါပရောဖြင့် နောက်ဣကိုချေ, (တစ်နည်း, သန္ဓိအစပ် မဟုတ်သောကြောင့် ကွစိဓာတုဖြင့်ချေ၊) ကွစာဒိ မဇ္ဈုတ္တရာနံဖြင့် ပူ၌ ဥကို ရသပြု။

တုဿော။ ။ "တုဒတိတိ တုဿော" ဟု တွေ့.ရ၏၊ တရာဒီဟိ၌ အာဒိဖြင့် ရကာရန္တ ဓာတ်များကိုသာ ယူရလျှင် သာ၍သင့်ဖွယ်ရှိသောကြောင့်လည်းကောင်း, တုဒဓာတ်ဖြင့် တုန္တ(အပ်ချုပ်သမား) ဟု ဒန္တ ဇ (ဒန္တ) ဖြင့် ထောမနိဓိရှိ၍ဘိဒါဒိတော ဣဿနဿ ဤဝါဝါသုတ်ဖြင့် စီရင်သင့်သောကြောင့်လည်းကောင်း, "တုရတိ-လျင်မြန် တတ်၏၊ ဣတိ, တုဿော (လျင်မြန်သူ)" ဟု ရှိသင့်သည်၊ တရ=ဝေဂေ (လျင်မြန်ခြင်း၌) ဟု ဆို၊ ပရိဓိဿော-ပရိပုဗ္ဗ ဓရ=ဝယော ဟာနိမှိ၊ အာကိဿော-အာပုဗ္ဗ ကိရ=ဝိကိရဏေ (ရောပြွမ်းခြင်း)၊ [အာပုဗ္ဗစရဓာတ်ဖြင့် "အာစိဿော-အလေ့အကျက်၊ ဝါ-လေ့ကျက်အပ်၏" လည်း အသုံးများ၏။]

၅၈၂။ ပုံစံများ။ ။ ဘိန္ဒော-ဘိဒဓာတ် ဟူရာ၌ "ဘိဒိ" ဟု ဣကာရန္တ လည်းဆိုကြ၏၊ ရဓာတ်ဖြစ်မှု "ဒ္ဒိဓာကရဏေ ၂-ဖြာ ပြုခြင်း (ခွဲသောအားဖြင့် ၂-ဖြာ ပြုခြင်း ဟူလို) တစ်နည်း, ဝိဒါရဏေ-ဖောက်ခွဲခြင်း၊ ဝိသေသန-အထူးပြုခြင်း အနက်တို့၌ ဖြစ်၏၊ ကံလည်းရှိ၏၊ ဒိဝါဒိဖြစ်မှု "ဘိဒ္ဓန-ကွဲခြင်း၌" ဖြစ်၏, ကံမရှိသော အကမ္မကဓာတ်လည်း ဖြစ်၏၊ ဤ၌ ရဓာဒိဖြစ်၍ "ဘိန္ဒိတမ္ဘော" ဟု

သုဠု–ကောင်းစွာ၊ ဆဒီယတိ–ဖုံးလွှမ်းအပ်၏၊ ဣတိ, သုဆန္နော ခီဠတိ–ပင်ပန်း၏၊ ဣတိ, ခိန္နော၊ ရုဒတိ–ငိုကြွေးတတ်၏၊ ဣတိ, ရုဏ္ဏော (ငိုသူ)၊ ဇာတိ–ပဋိသန္ဓေနေရခြင်းသည်၊ ခိဏာ–ကုန်ပြီ၊ ဝါတိ ကိမတ္ထံ၊ ဘိဠတိ–ဗျက်ဆီးအပ်၏၊ ဣတိ, ဘိတ္ထို (နံရံ– ၆၃၂)။

ပါဠိမှန်ရှိစေ၊ ဘိန္နော–ခွဲအပ်သော အရာ၊ ဘိဠတိတိ ဘိန္နော–ဟု ဒိဝါဒိပြုလျှင် "ကွဲသောအရာ" ဟု ပေး၊ ဆိန္နော–ဆိဒ=ဒွိဓာကရဏော, "ဆိဠတိတိ ဆိန္နော"ဟု ဒိဝါဒိပြုလျှင် "ပြတ်ပြီ" ဟုပေး၊ ဥစ္ဆိန္နော– ဥပုဗ္ဗဆိဒ "ဥစ္ဆိဒ္ဓိတိ ဥစ္ဆိန္နော=ပြတ်ပြီ" ဟုလည်း ဖြစ်၏၊ ဒိန္နော–ဒါ=ဒါနေ၊ နိသိန္နော–နိပုဗ္ဗ သဒ=ဝိသရဏ ဂတျာဝသာဒနေသု၊ ဘိန္နောကဲ့သို့ စီရင်၊ [ရှုဒ္ဓလည်း ဘိန္နောအတိုင်းပင် စီရင်၏၊ နျာသဒ္ဒကား တကို ဣန္ဒပြုပြီးမှ သဒ္ဒသ သီဒတ္တံဖြင့် သီဒပြု၏၊ ထို့နောက်မှ ဓာတွန်ချေသည်၊] ဤရုပ်တို့သည် ဣန္ဒာဒေသ၏ ပုံစံများတည်း။

သုဆန္နော။ ။ သုပုဗ္ဗ ဆဒ– အပဝါရဏော (တားမြစ်ကာကွယ်ခြင်း)၊ တကိုအန္တပြု၊ [ပဋိ+ဆဒဖြင့် ပဋိစ္ဆန်–ဖုံးလွှမ်းအပ်၏၊ သဒဓာတ်ဖြင့် သန္နော–ကျွံနစ်ပြီ၊ ပပုဗ္ဗဖြင့် ပသန္နော–ကြည်ညိုဏ်၊ ဥပုဗ္ဗ ပဒဓာတ်ဖြင့် "ဥပ္ပန္နော–ဖြစ်ပြီ" စသောရုပ်များလည်း အသုံးများ၏။]

ခိန္နော။ ။ ခိဒ=ခိနဘာဝေ (အားအင် ကုန်ခန်းသူ၏ အဖြစ်ဌ၊ ဝါ–ပင်ပန်းခြင်းဌ) ဟု ရှုဒ္ဓလည်းကောင်း, နျာသ သိဟိုဠ်မှုဒ္ဓလည်းကောင်း ရှိ၏၊"ကန္တာရခိန္နသ" စသည်ဖြင့် ပါဠိသုံးလည်းရှိ၏၊ ဒိဝါဒိဖြစ်၍ "ခိဠတိ" ဟုဝိဂ္ဂဟပြု၊ တချို့ နျာသ ဌကား ခိဌ=ဥတ္တာသနေ (ထိတ်လန့်ခြင်းဌ) ဟုရှိ၏၊ ဘိဒါဒိဖြင့် အာဒီအရ (ဤဏမပြုရာဌ) ဒကာရန္တဓာတ်စုကို ယူသင့်သောကြောင့် "ခိဒ" ဓာတ်သာ သင့်ဖွယ်ရှိ၏၊ ခိ+အန္တဟု ဖြစ်သည့်အခါ ဝါပရောဖြင့် နောက် (အ) ကိုချေ။

ရုဏ္ဏော။ ။ရုဒ=အသုဝိမောစနေ၊ တကို အန္တပြု၊ နောက် အ ကိုချေ၊ ရနောက်ဖြစ်၍ နှကို ဏ္ဏာပြန်လျှင် "ရုဏ္ဏံ–ငိုခြင်း" ဟုလည်း ပါဠိရှိ၏၊ [ဤ၌လည်း "ရုဒ=အာဝရဏော (ပိတ်ဆို့တားမြစ်ခြင်း)" ဟု မူကွဲရှိသေး၏။]

ခိဏာ စသည်။ ။ ခိဏာဌ ခိ=ခယေ၊ တကို ဤဏပြု၊ ဣတ္ထိဧကတ္တတ ဩပစ္စည်းသက်၊ ရှုဒ္ဓ အလားတူမှတ်ဖွယ်ရုပ်တွေ များစွာ ပါလေသေး၏၊ [ရှေ့သုတ်ဌ "တုဒတိတိ တုဏ္ဏော" ဟု မူကွဲရှိသော "တုန္ဒ"လည်း "တုဒ" နောင်တကို အန္တပြု၍ (ရုန္ဒကဲ့သို့) ပြီး၏၊ တုဠေတေ– ထိုးဆွအပ်၏၊ ဣတိ, တုန္ဒော–ထိုးအပ်သော အရာ, အပေါက်အုပ်၊ တုန္ဒံ–အပေါက်အစုပ်ကို တေ (ဝယတိ) ဖာထေးချုပ်စပ်တတ်၏၊ ဣတိ တုန္ဒဝါယော=အပ်ချုပ်သမား။] ဘိတ္ထိဌ ဘိဒိဓာတ် တိပစ္စည်း, ဝါမြစ်၍ ဣန္ဒမပြုရ, ဘုဓာဒိနမန္ဒောဖြင့် စီရင်။

သုသ ပစ သကတော ကွက္ကာစ ၅၈၃။ **သုသ၊ ပေ၊ ဣ**ရွေ့ဝမာဒီဟိ–**သုသ, ပစ,** သက,ဤသို့ **အစရှိကုန်သော၊ စာတူဟိ (ပရသ)** **တ ပစ္စယသ ကွက္ကာဒေသာ ဟောန္တိ၊ အန္တော ဗျဉ္ဇနောစ နောဟောတိ၊ သုသတိ–**ခြောက်သွေ့၏၊ **ဣတိ, သုကွော–**မည်၏၊ **ကဋ္ဌော ထင်းခြောက်တည်း၊ ပစ္စတိ** **မှည်ရင့်၏၊ ဣတိ, ပက္ကံ–**မည်၏၊ **ဖလံ–သစ်သီးတည်း၊ သကတိ သမတ္ထေတိ–** **စွမ်းနိုင်၏၊ ဝါ, သကတိ ပူရေတိ–ပူဇော်တတ်၏၊ ဣတိ, သဏ္ဌော၊ သုဇမ္ဗုတိ–** **ဘီကြားမင်းတည်း။ (၆၁၈)**

၅၈၃။ သုသ၊ ပေ၊ သကတောစ။ ။ ["ဣစ္ဆေ့ဝမာဒီဟိ" ဟု အာဒိဖြင့် ရှိသည်ကား သုတ်၌ အာဒိမပါသောကြောင့် မကောင်း၊ ရှေ့၌ "ဣစ္ဆေ့တေဟိ" ဟုသာရှိ၏၊] ကဋ္ဌော, ဖလံ, သုဇမ္ဗုတိတို့သည် သုကွောစသည်၏ ဟောနုက်ကို ပြုပေ၊ ဘအာဘိဓေယျတို့တည်း၊ ကဋ္ဌောဟု ပုလ္လိင်လည်း မကောင်း၊ "ကဋ္ဌံ" ဟုအာဘိဓာန်၌လည်းကောင်း, "နု တေ ကဋ္ဌာနိ ဘိန္နာနိ" ဟု ဇာတ်ပါဠိမျှား၌ လည်းကောင်း နပုလ္လိင်သာ၊ ထို့ကြောင့် ရှေ့၌ "ရကွော" ဟု အာဘိဓေယျထည့်သည်၊ "ဖလံ" ဟူသော အာဘိဓေယျနှင့် ကိုက်အောင် "အပစ္စိ–မှည်ရင့်ပြီ" ဟုပေးသည်၊ ပက္ကံ ဟောဇနံဟုရှိလျှင် "ချက်အပ်ပြီ, ဝါ–ကျက်ပြီ" ဟုလည်းပေး၊ "သက=သာမတ္ထေ+ ပူဇာယံ" ဟု ဓာတ်နက် ၂–မျိုးရှိသောကြောင့် "သမတ္ထေတိပူရေတိဝါ"ဟု ဝိဂ္ဂဟ ၂–မျိုးပြ၏၊ ရုပ်ပြီးပုံကို အခြေပြု၌ ရှု၊ "ကွက္ကာစ" မှ စသဒ္ဒါကို သကတောစဟု ရွှေ့ထိုင်စေ၍ ထိုစဖြင့် မုစဓာတ်ကို ဆည်းယူ၍"ဥမ္မုက္ကာ ပဋိမုက္ကာ–စွပ်အပ်သော ဖိနပ်၊ သြမုက္ကာ–ချွတ်အပ်သော ဖိနပ်" ဖြစ်၏ဟု ရှု၌ပြ၏၊ ဥစ=သမဝါယမ, ရဝေ (ပေါင်းစုခြင်း, အသံပြုခြင်း) ဟူသော ဒီဝါဒီဂိုဏ်း ဓာတ်ကိုယူ၍ "ဥက္ကာ–မီးရှူး" ဟုလည်း ဖြစ်သေး၏။

မောဂ္ဂလ္လာန်။ ။ ခါဒိကဏ္ဍ၌" သုသာခေါ (၁၅၇)" သုတ်ဖြင့် သုသ ဓာတ်နောင်ကွ ကွဝန္တုပစ္စည်းတို့၏ တကို ခပြု၍ "သုကွော သုက္ခဝါ ခြောက်ပြီ" ဟုလည်းကောင်း "ပစာ ကော" သုတ်ဖြင့် ပစဓာတ်နောင် ကွ–ကွဝန္တုပစ္စည်းတို့ကို ကပြု၍ "ပက္ကော–ကျက်ပြီ, ချက်အံ့ပ်၏၊ ပက္ကဝါ–ကျက်ပြီ" ဟုလည်းကောင်း, "မုစာ ဝါ" သုတ်ဖြင့် မုစနောင် ဝိကပ် ကပြု၍ "မုက္ကော–မုက္ကဝါ, မုတ္တော–မုတ္တဝါ–လွတ်ပြီဟု လည်းကောင်း သကဓာတ်နောင်ကား ဥဏာဒ် "ဣတိကာ ကရာရဝကသ ကဝါဟိကော" သုတ်ဖြင့် ကပစ္စည်း သက်၍ "သက္ကော" ဟု ပြီးစေပြီးလျှင် သက နောင် တပစ္စည်းသက်လျှင် "သက္ကော" ဟုမဖြစ်နိုင်၊ "သတ္တော, သတ္တဝါ" ဟုသာ ဖြစ်နိုင်၏–ဟုမိန့်လေသည်။

ပဏ္ဍမာဒီဟိ ဣဿ

၅၄၄။ ပဏ္ဍမ ဣဿောဝမာဒီဟိ–ပဗုဇ္ဇ ကမ္မ ဤသို့ အစရှိကုန်သော လေ၊ ဟောတိ၊ပဏ္ဍမတိ–ဖဲသွား၏၊ ဣတိ ပဏ္ဍဿော (ဖဲသွားသူ)၊ ["ပိဏ္ဍပါတပဋိဏ္ဍဿော–ဆွမ်းခံရာမှ (ဆွမ်းစားရာမှ) ဖဲခဲ့သည်" ၌ ပဋိပုဗ္ဗ ကမ္မဓာတ်၊] ဝိဇ္ဇမတိ–မရပ်မတည် လည်တတ်၏၊ ဝါ– လူတွက်၏၊ ဣတိ ဝိဇ္ဇဿော (ရဟန်းဘောင်၌မတည်ဘဲ လူ့ဘောင်သို့ ပြန်လည်သူ=လူတွက်၊) သကိံဿော–ပြောင်းရွှေ့သူ၊ ခဿော–သည်းခံသူ၊ သဿော–ငြိမ်သက်သူ၊ ဒဿော ယဉ်ကျေးသူ၊ ဝဿော–ပျို့အန်သူ၊ စဋ္ဌဟာဏံ ကိမတ္ထံ၊ တေဟေဝ ဘေတ္ဝာဟိ–တိုဓာတ်တို့မှပင်၊ (ပရသ) သပစ္စယသ–၏၊ ဆ္ဌီ–ဆ္ဌီအပြုသည် ဟောတိ၊ အဿောစ ဣာ ဟောတိ၊ ကဆ္ဌီ–နှစ်သက်ခြင်း၊ ခဆ္ဌီ–သည်းခံခြင်း၊ သဗ္ဗတ္ထံ–အလုံးစုံသော ဘမုစသောဓာတ်တို့၌၊ ဧဝံ–ဤ.အတူတည်း (၆၁၉)။

၅၄၄။ ပဏ္ဍမာဒီဟိ။ ။ ပကာရအနက်ရှိသော အာဒိဖြင့် မကာရ ဆ ချင်းတူသော ဘမု, ခမု, သမု, ဒမု, ဝမု စသည်ကိုယူ၊ ပဏ္ဍဿောကို အခြေပြုကြည့်၊ ရှေ့၌ "ပဏ္ဍမိတိ ပဏ္ဍဿော" ဟု အတိတ်ဝိဂြိုဟ်ပြုသောကြောင့် အတိတေ တ တဝဆ္ဆ သုတ်ဖြင့် တပစ္စည်းသက်ရ၏၊ ဤ၌ကား "ပဏ္ဍမတိ" ဟု ပစ္စုပ္ပန်ဝိဂ္ဂဟပြုသောကြောင့် ဗုဓဂမာဒီတွေ့သုတ်ဖြင့် တပစ္စည်းသက်ရခြင်းသာ ထူး၏၊ ဝိဇ္ဇဿော–ဝိပုဗ္ဗ ဘမု=အနဝဇ္ဇာနေ (မရပ်မတည် လည်ခြင်း၌) ["ဘန္တ မိဂီ–တုန်လှုပ်သော သမင်မ" စသည်လည်း ဘမုဓာတ်ပင်။]

သကိံဿော။ ။ သံပုဗ္ဗ ကမု=ဝိကွေပေ (ခြေလှမ်းခြင်း)၊ ခဿော ခမု=သဟနေ (သည်းခံခြင်း)၊ [နျာသ၌ "ခနု+အဝဓာရဏော (တူးဖြိုခြင်း)" ဟုလည်း ဆိုသေး၏၊ "ဂမ ခနု ဟနာဒီနံ တုံ တဗ္ဗာဒီသုန" သုတ်၌ အာဒိဖြင့် တ အက္ခရာပါသော တ–တွာ စသည်ကိုယူ၍ "ခဿော–တူးဖြိုသူ" ဟုသာ ဖြစ်သင့်ရကား ဤသုတ်နှင့်မဆိုင်၊] သဿော–သမု–=ဥပသမေ (ငြိမ်သက်ခြင်း)၊ ဒဿော–ဒမု– ဒမနေ (ဆုံးမခြင်း, ယဉ်ကျေးခြင်း)၊ ဝဿော– ဝမု=ဥဂ္ဂိရဏော (ပျို့အန်ခြင်း) ဟုဆို၍ ပဏ္ဍဿော နည်းတူ တွက်။

စဋ္ဌဟာ၊ပေ၊ ဆ္ဌီ ဟောတိ။ ။ "တပစ္စယသ" ဟု ယခုစာမူတို့၌ တွေ့.ရ၏၊ ကဆ္ဌီ၌ တပစ္စည်းမဟုတ်, တိပစ္စည်းသာဖြစ်သောကြောင့် "တိပစ္စယသ" ဟု ရှိသောပါဋ်သာကောင်းသည်၊ ထို့ကြောင့် နျာသအတိုင်း တပစ္စည်းဖြင့်လည်းကောင်း, ရှုအတိုင်း တိပစ္စည်းဖြင့် လည်းကောင်း ရုပ်တွက်လေ၊ ကဆ္ဌီ–ကမု, တပစ္စည်း, တစ်နည်း– ဣတ္ထိယမတိ ယဝေါဝါသုတ်ဖြင့် တိပစ္စည်း သက်၊ ဧဝံသဗ္ဗတ္ထဖြင့် ကမု ခမုမှတစ်ပါးသော သမု, ဒမု, ဝမု ဓာတ်များဖြင့် သဆ္ဌီ, ဒဆ္ဌီ, ဝဆ္ဌီတို့ကိုညွှန်ပြသည်၊ "ကဆ္ဌီ=နှစ်သက်ခြင်း" ဟူရာ၌လည်း ကနုဓာတ် မဟုတ်၊ "ကမု=ဣစ္ဆာယံ (လိုလားနှစ်သက်ခြင်း)" ဟူသော ဓာတ်တည်း၊ ထို့ကြောင့်

နောဒီနမာ ၅၈၅။ ပရေ တပစ္စယေ–လည်းကောင်း၊ **တိမိစ–**လည်းကောင်း၊ **တိမိစ** နေ၊ ပေ၊ ဓာတူနံ, **အန္ဓသ–**အဆုံးဖြစ်သော၊ **ဗျဉ္ဇနသ–**ဗျည်း၏၊ **အာတ္တံ–**အာအဖြစ်သည်၊ **ဟောတိ**၊ **အနေ–**ဖြစ်ပြီ၊ **ဣတိဓာတော**၊ (ဖြစ်သောအရာ, မွေးဖွားသူ) **ဧနံ–**ဖြစ်ခြင်း၊ **ဓာတိ–**ခြင်း၊ **တိမိတိ ကိမတ္တံ**၊ ပရေ–**သော**၊ **အညသ္မိံ ဝိ ပစ္စယေ** အခြားပစ္စည်းကြောင့်လည်း၊ **အာကာရနိဝတ္တ** နတ္တံ–**အာအပြုကို** တားမြစ်ရခြင်း **အကျိုးရှိ**၏၊ **ဧနိတ္တာ–**ဖြစ်၍၊ **ဧနိတာ–**ဖြစ်သူ၊ **ဧနိတုံ–**ဖြစ်ဖို့ရာ၊ **ဧနိတဗ္ဗံ–**ဖြစ်ရာ၏၊ **ဣဒေဝမာဒိ–**တည်း။ (၆၂၀)

ဤသုတ်ဖြင့် ကနု– ခနု– ဟနုဓာတ်တို့ကိုမယူရ၊ ကန္တိ ခန္တိ ဟန္တိ (သတ်ခြင်း)တို့၌ နကာရန္တ ဓာတ်ဖြစ်လျှင် "ဂမ ခန ဟနာဒီနံ တုံ တဗ္ဗာဒီသုနသုတ်ဖြင့် ပြီးနိုင်သည်။

မှတ်ချက်။ ။ သက္ကတ၌ ရာသီတစ်ခုမှတစ်ခုသို့ ပြောင်းရွှေ့မှုကို "သင်္ကြန္တိ" ဟု ဆို၏၊ သံပုဇွဲကြမဓာတ်, တိပစ္စည်းတည်း၊ ပါဠိလို "သင်္ကန္တိ" ဟုဖြစ်၏၊ ထိုသင်္ကြန္တိပုဒ်ကို လိုက်၍ "သင်္ကြန်" ဟု မြန်မာပြန်ကြသည်။

၅၈၅။ တိမိတိ ကိမတ္တံ။ ။ သာသဒီသတော တသ ရိဇ္ဇောစ သုတ်မှ "တသ" ပုဒ်သည် အစဉ်လိုက်လာ၏၊ ထိုတသဖြင့် တအက္ခရာပါသော တိပစ္စည်းကိုလည်း ယူနိုင်သည်၊ ထို့ကြောင့် အနုသိဋ္ဌ–ဒိဋ္ဌစသော ရုပ်များရှု၌ပြီးစေခဲ့၏၊ ဤသို့လျှင် တသအရ၌ တိပစ္စည်းကို ယူနိုင်ပါလျက် အဘယ်အကျိုးငှာ "တိမိစ" ဟု တိပစ္စည်းကို ထုတ်ဖော်ပြဆိုရသနည်းဟု ပုစ္ဆာထုတ်သည်၊ ဤပုစ္ဆာ အရ ဝိသဇ္ဇနကိုပြလိုရှု "အညသ္မိံ ဝိ" စသည်မိန့်၊ တိပစ္စည်းကို သီးခြားထုတ်ဆိုခြင်းသည် (ရှေ့ကလိုက်လာသော တပစ္စည်းနှင့်) ဤ တိပစ္စည်း မှတစ်ပါး အခြား တအက္ခရာ ပါရှိသော ပစ္စည်းကြောင့် ဓာတွန်(နံ) ဗျည်း၏ အာ အပြုကို တားမြစ်ရခြင်း အကျိုးရှိသည်–ဟူလို၊ ဧနိတ္တာ–စသည်ကား တ–တိ ၂–ပစ္စည်းမဟုတ်၍ အာ မပြုရပုံတည်း၊ ဧနိတ္တာ–ဧန+တ္တာ၊ ယထာဂမမိကာရောဖြင့် ဣလာ၊ ဧနိတာ–တု ပစ္စည်း၊ သတ္ထာဒီဂိုဏ်း၊ ဧနိတုံ–အရဟသက္ကာဒီသုစဖြင့် တုံပစ္စည်း၊ ဧနိတဗ္ဗံ–တဗ္ဗပစ္စည်းသက်ရုံသာ။

မှတ်ချက်။ ။ ဧနိတ္တာ–စသောရုပ်များ၌ တ္တာပစ္စည်း စသည်နှောင်းခြင်းကြောင့် ဓာတွန်(နံ) ကို အာမပြုခြင်းမဟုတ်, ဣအက္ခရာ ခြားနေခြင်းကြောင့်သာ ဓာတွန်ကို အာမပြုခြင်းဖြစ်၏၊ ထိုသို့ ဣအာဂုံခြားနေလျှင် "ဧနိတော" ဟု တပစ္စည်း နှောင်းသော်လည်း အာ မပြုနိုင်၊ ထို့ကြောင့် "ဧနိတ္တာ" စသော ကစ္စည်း ဝုတ္တိပုံစံကို ရူပသိဒ္ဓိ မနှစ်သက်ရကား "ဧဇ္ဇ–သတ္တဝါ" ဟု ပုံစံတစ်မျိုးကို ပြလေသည်၊ [ယောဂဝိဘာဂဖြင့် ဓာယတိဟု ရုပ်ပြီးပုံကို အခြေပြုမှာရှု။]

ဂမ၊ ပေ၊ မङ္ဂေါ ၅၈၆။ ပရေ တပစ္ဆယေ တိမှိစ, ဂမ ခန ဟန ရမှ ဣဒ္ဓေ၀ မာဒီနံ–ဂမ, ခန, ဟန, ရမှ ဤသို့ အစရှိကုန်သော၊ ဓာတုနံ အङ္ဂေါ ဗျဥ္ဇနော၀ နော ၀ါပေါဘာတိ၊ သုန္ဒရံ–ကောင်းသော၊ နိဗ္ဗာနံ–နိဗ္ဗာန်သို့ ဂစ္ဆတိ–ကြွတော်မူတတ်၏၊ ဣတိ သုဂတော (ဘုရား)၊ သုန္ဒရံ နိဗ္ဗာနံ ဂစ္ဆတီတိ သုဂတိ၊ ခတံ–တူးအပ်၏၊ ခတိ–တူးခြင်း၊ ဥပဟတံ–ကပ်၍ သတ်အပ်၏၊ ဥပ ဟတိ–ခြင်း၊ ရတော–မွေ့လျော်၏၊ ရတိ–ခြင်း၊ မတော–သိအပ်၏၊ မတိ–ခြင်း၊ ၀ါတိ ကိမတ္ထံ၊ ရမတော–မွေ့လျော်၏၊ ရမတိ–မွေ့လျော်၏၊ (ဣတိ–၏)။ (၆၀၁)

၅၈၆။ ရမာဒီနမङ္ဂေါ။ ။ အာဒိဖြင့် ဂမ–ခနတို့ကဲ့သို့ မကာရန္တ နကာရန္တ ဓာတ်များကိုသာယူ၏၊ အङ္ဂေါအဒ္ဒါကို (ရှေ့သုတ်၌ကဲ့သို့) လိုက်မြဲလိုက်စေ လျှင် ဖြစ်နိုင်ပါလျက် "ရမာဒိန မङ္ဂေါ" ဟု အङ္ဂေါကို ထပ်၍ဆိုခြင်းသည် "နော" သဒ္ဒါကိုပါ လိုက်စေလိုကြောင်း သိစေရခြင်းအကျိုးရှိ၏၊ မှန်၏–ဘုဇာ ဒိန မङ္ဂေါ နောဒ္ဓိစသုတ်မှ အङ္ဂေါသဒ္ဒါသည် "ဇနောဒိနမာ တိမှိစ" သုတ်၌ လိုက်လျက်ရှိသော်လည်း ထိုသုတ်၌ "နော" သဒ္ဒါ မလိုက်ပါချေ၊ ဤသုတ်၌ကား နောသဒ္ဒါပါလိုက်စေလိုသောကြောင့် နောသဒ္ဒါ၏ တွဲဖက်ဖြစ်သော "အङ္ဂေါ" ကို ထုတ်ဖော်ပြရလေသည်၊ အङ္ဂေါကို တွေ့ရသဖြင့် "အङ္ဂေါ+နော" ဟု ဘုဇာ ဒိနသုတ်၌ တွဲဖက်ဖြစ်သော နောလဲသည်း လိုက်ပါလာကြောင်း သိရတော့သည်– ဟူလို။ [နျာသ အဓိပ္ပာယ်။]

ပုံစံများ။ ။ သုဂတောစသည်ကို အခြေပြုကြည့်တွက်၊ "သုန္ဒရံ နိဗ္ဗာနံ ဂစ္ဆတီတိ သုဂတိ" ကားမကောင်းလှ၊ "ဂန္ဓ ဗ္ဗာတိ ဂတိ=ရောက်ထိုက်သောဘ၀၊ သုန္ဒရာ+ဂတိ သုဂတိ=ကောင်းသော လားရာဂတိ" ဟု ကျမ်းဂန်တို့၌ ဝိဂြိုဟ်ပြုသည်၊ ရတိတိုင်အောင် သုတ်ရင်းပုံစံ၊ မတော–မတိတို့ကား အာဒိဖြင့် ယူရသော ပုံစံတည်း၊ "မန –ဉာဏော" ဟု ဆို၊ "နိယတော, နိယတိ–မြဲခြင်း၊ နိပုဗ္ဗယမှ=ဥပရမေ။ တနနံ–ချဲ့ခြင်း, တတိ–ခြင်း၊ တနု=ဝိတ္ထာရေ၊ တိ" တို့ကိုလည်း ယူလေ။

၀ါတိ ကိမတ္ထံ။ ။ ရမတော ရမတိတို့၌ ရမှဓာတ် တေ၀ိဘတ် တိ၀ိဘတ် ဘူ၀ါဒိ အပစ္စည်းသက်၊ ဓာတုန် ချေသင့်သော်လည်း (ဘိဒါဒိတော သုတ်မှလိုက် လာသော) ၀ါသဒ္ဒါမြစ်သောကြောင့် မချေရ–ဟုဆို၊ "ရမတော" အရာ၌ "ရမတော" ဟု ပါဠိပျက်ကိုတွေ့၍ ရမှဓာတ် အန္တ ပစ္စည်းသက်၊ (ရမန္တ)နာမ်ဝဲ့, သသက်, န္တကို ဏ္ဍဝဲ့, တောတိတာသုတ်ဖြင့် ဝိဘတ်နှင့်တကွ တောပြု, ဤသုတ်ဖြင့် ဓာတုန်ကိုချေသင့်သော် လည်း ၀ါမြစ်သောကြောင့် မချေရ" ဟု ဆို၍ နျာသရုပ် တွက်သည်ကား ပါဠိပျက် ကိုတွေ့ရခြင်းကြောင့်သာတည်း။

ရ ကာရောစ

၅၈၇။ ပရေ တပစ္စယေ တိမိုစ ဓာတူနံ, အန္တဘူတော-အဆုံးဖြစ်၍ ဖြစ်သော၊ ရကာရောစ-ရ အကွာရာသည်လည်း၊ နောဟောတိ၊ ပကာရေန-အပြားအားဖြင့်၊ ကရီယတိ-ပြုအပ်၏၊ ဣတိ ပကာရော၊ ပဌမ-အစစွာ၊ ကရီယတိ-ပြုအပ်၏၊ ဣတိ ပကတိ (ပင်ကို)၊ ဝိသရီယတိ-ပျံ့နှံ့အပ်၏၊ ဣတိ ဝိသရော ၏၊ ဝိသတိ-ပျံ့နှံ့ခြင်း။ (၆၃၃)

ဌာပါန မိဿိတ

၅၈၈။ ပရေ-တပစ္စယေ-တိမိုစ, ဌာပါ ဣတိ ဌာပါ ဟူကုန်သော၊ ဧတေသံ ဓာတူနံ, အန္တသ- အဆုံးဖြစ်သော၊ အာကာရသဿ အကွာရာ၏၊ ယထာသင်္ချံ- ဣကာရ ဣကာရာဒေသာ ဟောန်မီ၊ ယတြ-အကြင်အရပ်၌၊ ဌိတော-ရပ်တည်၏၊ ဌိတိ-တည်ခြင်း၊ ပီတော-သောက်ပြီ၊ ဝါ-သောက်အပ်၏၊ ပီတိ-သောက်ခြင်း။ (၆၂၁)

မှတ်ချက်။ ။ ရှေ့၌ "ဝါမြစ်သောကြောင့် ဓာတွန်မချေရ" ဟု မဆိုဘဲ ဝိကဲရဏဖြစ်သော ဘူဝါဒိ, အပစ္စည်းက "ရမ်+အ+တေ" ဟု အလယ်၌ ခြားကွယ်နေသောကြောင့် (တ) နောင်းရာ၌ ဓာတွန်ကို မချေနိုင်ဟုဆိုသည်၊ ရူပသိဒ္ဓိဆိုပုံက သာ၍စည်းကမ်းကျ၏၊ ထို့ကြောင့် "ဝါတိ ကိမတ္ထံ၊ တန္တိ, မန္တိ" ဟုဆိုလျှင် သာ၍သန့်ရှင်းမည်၊ [တ်န္တိ-ချဲ့ထွင်တတ်သော ပါဠိ၊ တန+တိ၊ မန္တိ-သိခြင်း၊ မန+တိ။]

၅၈၇။ ရကာရောစ။ ။ ရှေ့သုတ်၌ အာဒိဖြင့် ရကာရန္တ ဓာတ်တို့ကို ယူလျှင်ပြီးနိုင်ပါလျက် ဣသုတ်ကို ထပ်၍ဆိုခြင်းသည် နိစ္စဝိဓိကို ပြုရခြင်းအကျိုးရှိ၏၊ ဣအာဒုံမခြား ကွယ်ရာ၌ ဓာတွန်ရ်ကို အမြဲချေပါ-ဟူလို၊ ဣအာဒုံ ခြားကွယ်ရာ၌ကား "မရိတော သရိတော" စသည်ဖြင့် ဓာတွန်မကျေဘဲရှိရသည်၊ စသဒ္ဒါကား လိုက်လာသော "နော" သဒ္ဒါကို ငင်ခြင်းအနက်ရှိ၏၊ ထိုသို့ငင်သဖြင့် နောက်သို့ "နော" သဒ္ဒါမလိုက်ရတော့ပြီ၊ ပကတောဒ္ဒ ပဝုဗ္ဗ ကရဓာတ်, ပဥ္စမီသာရသည် ပကာရအနက်ကို-ဟောသည်ဟုယူ၍ "ပကာရေန" ဟု ဖွင့်၏၊ နောက် ပကတိဒ္ဒကား ပ ဥပသာရသည် အာဒိကမ္မ (အစအမှု) အနက်ဟောတည်း၊ ပကတောဒ္ဒလည်း အာဒိကမ္မအနက်ရကောင်းသည်ပင်၊ ဝိသတောဒ္ဒ ဝိပုဗ္ဗသရ-ဂတိစိန္တာဃယ် (ဂတိအနက် ကြဉ်ခြင်းအနက်) ဟုဆို၍ ရုပ်တွက်၊ ပျံ့နှံ့ခြင်းဟူသည်လည်း ရွှေ့ရှားသွားလာခြင်း ဂတိအနက်ပင်တည်း၊ သရတိတိ သတော (သတိရတတ်သူ)၊ မရတိတိ မတော-စသည်ဖြင့် အလားတူရုပ်ဝတ္ထုပေါ်၏။

၅၈၈။ ဣဣ၌ ။ ။ စသဒ္ဒါသည် ဣအပ္ပြုကိုပေါင်းသော သဲမှီဣနုဟု နှာသဆိုး၏၊ ရှေ့ကား တဝန္ဒု-တွာစသော အခြားပစ္စည်းများကြောင့် ဣ ဣ အပ္ပြုကို ဆည်းခြင်းသမုဗ္ဗည်းအနက်ရှိ၏ဟု ဆို၍ "ဒ္ဒိတဝါ-တည်ပြီ၊ အဓိဒ္ဒိတွာ-ဆောက်တည်၍၊ ပီတဝါ-သောက်ပြီ၊ ပိတွာ (ပိတွာန) သောက်၍" ဟု ပုံစံထုတ်၏၊ ပိတွာ-သောက်၍ (ပါဓာတ်၊ ဟိတွာ-စွန့်၍ (ဟာဓာတ်) တို့၌ကား ယထာဂမမိ ကာရောဖြင့် ဣလာ၍ ပြီးသည်။]

ဟန္တေ ဟိ၊ လေ၊ နဟာနံ

၅၈၉။ အဒဟ နဟာနံ- ဒဟာဓာတ်, နဟာဓာတ် မဟုတ်ကုန်သော၊ ဟကာရ ဣစ္ဆေဝ မန္တေ ဟိ -ဟ အက္ခရာအဆုံး ရှိကုန်သော၊ ဓာတူဟိ (ပရသ) တပစ္စယဿ ဟကာရာဒေသော ဟောတိ၊ ဓာတွန္တ ဿ-သော၊ ဟကာရဿ-ဟအက္ခရာ၏၊ ဣော-ဣအပြုသည်၊ ဝါ -ဟောတိ၊ အာရဟိတ္တာ-တက်ရောက်ပြီ၊ ဣတိ အာရဒ္ဓေ၊ ဂါ ဣော- မြွေနှောက်ပြီ၊ ဗာ ဣော-ပြင်းထန်ပြီ၊ ရ ဣော-တက်ရောက်ပြီ၊ အဒဟ နဟာနံ ဣတိ ကိမတ္ထံ၊ ဒယှတိ လောင်အပ်၏၊ ဣတိ, ဒဟော (မီးလောင်အပ်သောအရာ)၊ (သုဒ္ဓ)-ကောင်းစွာ၊ နယှတိ-ဖွဲ့အပ်၏၊ ဣတိ သန္ဓေါ- (ကောင်းစွာဖွဲ့အပ်သောအရာ)။ (၆၂၂) ဣတိ ကိတဗ္ဗိဓာနကပ္ပေ တတိယော ကဏ္ဍော။

၅၈၉။ ဟန္တေ ဟိ အဒဟ နဟာနံ။ ။ "ဟန္တေ ဟိ" အရ ဟ, အဆုံး ရှိသော ဓာတ်ဟူသမျှကို ယူမည်စိုးသောကြောင့် "အဒဟ နဟာနံ" ဟု ဝိသေသန ကူမရမည်၊ အဒဟ နဟာနံသည် ဝိသေသန၊ ဟန္တေ ဟိကား ဝိသေသျ၊ ဝိသေသနနှင့် ဝိသေသျတို့သည် များသောအားဖြင့် လိင်ဝိဘတ် ဝုစ်တူရိုးရှိသော်လည်း "ဝိသတိ+စိတ္တာနိ" စသည်ကဲ့သို့ လိင်ဝုစ်မတူလည်းရှိ၏။

"သင်္ဂဟိတေန+သင်္ဂဟိတံ" ၌ ဝိဘတ်မတူဘဲပင် တုလျှာဓိကရဏ ဝိသေသန ဝိသေသျ ဖြစ်ရသကဲ့သို့ ဝိဘတ်ပါ မတူသောအရာလည်း ရှိ၏၊ ထို့ကြောင့် "အဒဟနဟာနံ+ဟန္တေ ဟိ" ၌လည်း ဝိဘတ်မတူဘဲတုလျှာဓိကရဏ ဖြစ်ကြရသည်၊ ထို့ကြောင့် "အဒဟနဟာနံ+ဟန္တေ ဟိ-ဒဟ နဟ မဟုတ်ကုန်သော ဟကာရန္တ ဓာတ်တို့မှ" ဟုပေးသည်။

ဆိုလိုရင်းကား- "ဟကာရန္တ ဓာတ်တို့နောင်တကို ဟပြု၏၊ သို့သော် ဟကာရန္တ ချင်းတူစေကာမူဒဟ-နဟ ဓာတ်တို့နောင်ကား မပြုရ" ဟုဆိုလိုသည်၊ [ဆရာတို့ကား အဒဟ နဟာနံ-ဒဟဓာတ် နဟဓာတ် မဟုတ်ကုန်သော ဓာတ်အများတို့တွင်" ဟု ပေးကြ၏၊ နိဒ္ဒေသကား "အဒဟ နဟာနံ-ဒဟ နဟ မဟုတ်သောဓာတ်တို့၏ (အဆုံးဖြစ်သော)၊ ဟဿ-ဟ၏" ဟု ပေးစေလိုသည်။]

ပအပြုကို တားမြစ်သုတ်။ ။ "ဓပဘဟေဟိ ဓဟစ" သုတ်သည် ဟအဆုံး ရှိသောဓာတ်နောင် တကို ပပြုဟု ဆိုထား၏၊ သို့ဖြစ်၍ ထိုသုတ်၏ ပအပြုကို တားမြစ်ခြင်းငှာ ဤ ဟပြုသော သုတ်ကိုဆိုရသည်၊ ဓပဘဟေဟိသုတ်က တွေ့သမျှ ဟကာရန္တ ဓာတ်နောင် တကို ပပြုရမည်မဟုတ်, အချို့ ဟကာရန္တ ဓာတ်နောင် တကို ဤ သုတ်ဖြင့်လည်း ဟ ပြုရပါသေးသည်-ဟူလို၊["ပတ္တာပဝါ ဒေါယံ" -ရှင်ကာ၌ ပတ္တာပဝါဒေါယံဣဂ္ဂ၊ရဝိခိ" ဟု ပါ၌ပျက်၏ "ဟကာရဝိခိ" ဟု ရှိစေရမည်။]

ကမ္မီ ရန္ဓသ ဟော ဘာဝကရဏောသု

၅၉၀။ ဘာဝကရဏောသု–တို့၌၊ ပရေ ကမ္မီ ပစ္စယော ရန္ဓ ဣတိ ဟောသ ဟတုသ–၏၊ အန္ဓဘူတသ–အဆုံးဖြစ်၍ ဖြစ်သော၊ နကာရသ–နှ အက္ခရာ၏၊ ဟောအာဒေသော ဟောတိ၊ ရန္ဓီတဗ္ဗော–တပ်စွဲခြင်း၊ ရာဂေါ–တပ်စွဲခြင်း၊ တေန–တိုလောဘဖြင့် ရန္ဓန္တီ–တပ်စွဲကုန်၏၊ ဣတိရာဂေါ၊ ဘာဝကရဏောသုတိ ကိမတ္ထံ၊ ရန္ဓတီ–တပ်စွဲ၏၊ ဣတိ ရဂေါ–မည်၏၊ ဣတိ–ဤပြယုဂ်၌ တားမြစ်ရခြင်း အကျိုးရှိ၏၊ (၅၈၀)

ဟသ္သလောဝါ။ ။ တပစ္စည်းကို ဟပြုပြီးနောက် "ဟကိုလပြု" ဟုဆိုရာ၌ မည်သည့်ဟ ဟု သတ်မှတ်လျက် မရှိသောကြောင့် "အာရဟ်+ဟ" ဟု ၂–လုံး ဒ္ဒါရာဝယ် ရှေ့ ဟ ကိုပြုရမည်လား, နောက် ဟကိုပြုရမည်လား ဟု ယုံမှားဖွယ်မလို၊ ဟန္ဒေ ဟိဟော=ဟ အဆုံးရှိသော ဓာတ်နောင် "တကို လပြု" ဟု ဆိုရုံမျှဖြင့် ကိစ္စပြီးစီးနိုင်၏၊ ယခုမှာ "ဟန္ဒေ ဟိ ဟော" ဟု တပစ္စည်းကို တမင််လာဟ ပြုထားသောကြောင့် ဤလပြုရမည့် ဟသည် ရှေ့ဖြစ်သော ဟသာဖြစ်၏– ဟု မှတ်ထိုက်သည်၊ [ဧတ္ထ ကိဿာပိ "ဟသ္သလောဝါ" တိ အနိယမေတ္တာ ဝုတ္တံ, တထာပိ "ဟန္ဒေ ဟိ လော" တိ အဝတ္တာ "ဟန္ဒေ ဟိ ဟော"တိ ဝုတ္တတ္တာ ဓာတ္ဝန္တေ သေဝ ဟောတိတိ ဒဋ္ဌမ္ဗံ–နျာသ၊] လ ပြုရာ၌ လငယ် ဌကြီး မထူးသောကြောင့် ပါဠိရှိတိုင်း ဌသာပြု။

ပုံစံများ။ ။ အာရဏ္ဍောစသည်ကို အခြေပြုကြည့်တွက်၊ ဂါဏ္ဍော၌ "ဂဟ=ဥပါဒါနေ" ဟု နျာသ၌ ဓာတ်နက်ဆို၏၊ "ဂါဏ္ဍော=ယူအပ်၏" ဟုအနက်ပေးရသော ပါဠိကိုမတွေ့ရဖူးချေ၊ ထို့ကြောင့် ဂဟဓာတ်ဟု နျာသဆိုသည်ကို ကစ္စာယန ဝဏ္ဏနာသည်ပင် မကျေနပ်၍ "ဂါဟ=ဝိလောဌနေ (မြေနောက်ခြင်း)" ဟုဆိုလေသည်၊ အခြား သက္ကတနှင့် ဓာတုတ္ထသင်္ဂဟတို့၌ "ဂါဟူ=ဝိလောဌနေ, ဝိလောဌနေ" ဟု ရှိကြ၏၊ ထို့ကြောင့် ရှေ့၌လည်း "ဂါဟူ" ဟု ဥကာရန္တ ဖြင့်ပါဠိမှန်ရှိစေ၊ ရုပ်ပြီးပုံနှင့်တကွ "အာရဏ္ဍော=အာရူဏ္ဍော" စသော မူကွဲအသီးသီးရှိပုံကို အခြေပြု၍ပင် ပြထားပြီ။

၅၉၀။ ဘာဝကရဏောသု။ ။ "ရန္ဓီတဗ္ဗောရာဂေါ" ဖြင့် ဘော်အနက်ပုံစံကိုပြု၏၊ [အကမ္မကေဟိ ဓာတူဟိ, ဘာဝေ ကိစ္စာ နပုံသကေ" ဟု ဆိုသောကြောင့် ကိစ္စပစ္စည်းဖြစ်သော တဗ္ဗဖြင့် "ရန္ဓီတဗ္ဗော"ဟု နပုလ္လိင်ထားခြင်းသည် မကောင်း၊ ရဏ္ဓနံ= ရာဂေါဟု ယုပစ္စည်းဖြင့်သာ ဘာဝသာဓနပြုသင့်၏၊] "ရန္ဓန္တီတေန" ကား ကရဏသာဓနု၏ ပုံစံတည်း၊ ["ရန္ဓန္တီ" ဟူရာ၌ ပါဠိမျှားဝယ်

ဟနသ ယာတော ၅၉၁။ ပရေ ဏမိ–(ဏ အနုဗန် ရှိသော)၊ ပစ္ဆယေ–ကြောင့်၊ သဗ္ဗသ–သော၊ ဟန ဣတိ စေသ ဓာတုသ ယာတာဒေသော ဟောတိ၊ ဥပဟနတိ–ကပ်၍ ညှဉ်းဆဲတတ်၏၊ ဣတိ ဥပယာတော၊ ဂါဝေါ–နွားတို့ကို၊ ဟနတိ–သတ်တတ်၏၊ ဣတိ ဂေါယာတကောမည်၏၊ (နွားသတ်သမား)။ (၅၄၅)

"ရဉ္ဇန်" ဟု အရှိများ၏၊ ရန္ဓဓာတ်မှ နကို "နိဂ္ဂဟီတံ သံယောဂါဒိနော" ဖြင့် နိဂ္ဂဟီတ်ပြု၍ ဝဂ္ဂန္တပြု။]

မှတ်ချက်။ ။ ဏပစ္စည်းသည် "အညေကိတ်" သုတ်အရ ကိတ်ပစ္စည်းတွင် ပါဝင်၍ "ကတ္တရိကိတ်" သုတ်အရ ကတ္တားအနက်၌လည်းကောင်း, "ဘာဝေစ" သုတ်အရ ဘောအနက်၌လည်းကောင်း, ဤ ၂–မျိုး၌ သက်ရကြောင်းသာလျှင် ထင်ရှား၏၊ ဤသုတ်၌ကား– "ကရဏော" ဟု ဆိုပြန်သဖြင့် ဏ ပစ္စည်းသည် ဝိသရဇပဒါဒိတောဏသုတ်ဖြင့် ကရိဏ်းအနက်၌ သက်နိုင်ကြောင်းလည်း ထပ်၍ သိရပြန်၏၊ ကရိဏ်းအနက်၌ သက်နိုင်ပြန်လျှင် ကရိဏ်းအနက်ကဲ့သို့ သုတ်အဆို တိုက်ရိုက် မရှိခြင်း တူသော ကံ–သမ္ပဒါန်–အပါဒါန် အဓိကရဏဟူသော ကြွင်းသာခန တို့၌လည်း "ဝိသရဇ" သုတ်ဖြင့် ဏပစ္စည်း သက်နိုင်၏ဟု သိရပြန်သည်၊ "ဏမှိ ရန္ဓသ ကရဏော" စသော ရူဂါထာ၏ အဓိပ္ပါယ်တည်း၊ ပုံစံများလည်း ရှု၌ တိုက်ရိုက်ပါသည်။

[ဆောင်] ကတ္တား–ဘောသာ, ဏသက်လာလည်း, ဤမှာ ကရဏ, တိုက်ရိုက်ပြ သည့်, ဆရာ့စကား, သက်သေထား၍, အခြားနက်လည်း, ဏပစ္စည်း, သက်နည်း သိရပြန်။

ပုံစံများ။ ။ ရာဂေါကို အခြေပြုကြည့်၍တွက်၊ "ရန္ဓတီတိ ရဂေါ" ၌ ရန္ဓတိဟု ကတ္တာသာခ် ဝိဂြိုဟ်ပြုထားသဖြင့် (ဘောအနက် ကရိဏ်းအနက် မဟုတ်), ကတ္တားအနက်ဖြစ်သောကြောင့် ဤသုတ်ဖြင့် နွှဲကိုဇမပြုရဟု ဝုတ္တိဆရာ လိုဆို၏၊ သို့သော် ရူပသိဒ္ဓိ၌ "ဘာဝကရဏော"ကို ဖြုတ်၍ "ဏမှိ ရန္ဓသ" ဟူသော ယောဂဝိဘာဂဖြင့် ကတ္တားအနက်၌သက်သော ဏ ပစ္စည်းကြောင့်လည်း နွှဲကို ဇပြု၍ "သယံရန္ဓတီတိရာဂေါ" ဟု ကတ္တာ ရုပ်ပြသေးသည်၊ ထို့ကြောင့် ကတ္တာ သာခနဖြင့် "ရာဂေါ" ရှိနိုင်သည်ဟု မှတ်ပါ၊ ရဂေါ် ရုပ်ပြီးပုံကို နိဂ္ဂဟီတံ သံယောဂါဒိနော သုတ်ကြည့်။

၅၉၁။ ဏမှိပစ္ဆယေ။ ။ "ဏမှိ" ဟူရာ၌ ဏပစ္စည်း တစ်မျိုးသာမက, ဏ အနုဗန်ပါသော ဏော–ဏယ စသည်တို့ကိုပါယူရ၏၊ ထို့ကြောင့် စုရာဒိဂိုဏ်းဖြင့် "ယာတေတိ ယာတယတိ" တို့၌ "ဟန်+ဏော (ဏယ)+ တိ" ဟု ရှိရာ၌ ဏ် အနုဗန်ချေ၊ ဤသုတ်ဖြင့် ဟန်ကို ယာတပြု၍ ပြီး၏၊ ဥပဟနတည်၍ ဥပယာတော စသည်ကို အခြေပြု ကြည့်တွက်။

ဝဓောဝါ သဗ္ဗတ္ထ	၅၉၂။ သဗ္ဗတ္ထ–အလုံးစုံကုန်သော၊ ဌာနေသု–အရာတို့၌၊ ဟန ဣတိ စေသဿ ဓာတုဿ ဝဓောဝါဟောတိ၊

ဟနတိ–၏၊ ဣတိ ဝဓော, ဝဓကော–မည်၏၊ အဝဓိ–သတ်ပြီ (ညှဉ်းဆဲပြီ)၊ အဟနိဝါ–လဲညှိုး ရှိသေး၏။ (၅၀၄)

အာကာရ ဏ္ဍာန မာယော	၅၃၉။ ပရေ ကမ္မိ ပစ္စယော အာကာရ ဏ္ဍာနံ ဓာတူနံ–တို့၏၊

အဏ္ဍ သဿ–ဖြစ်သော၊ အာကာရဿ– အာအကွာရာ၏၊ အာယာ ဒေသော ဟောတိ၊ ဒဒါတိ–ပေးလှူတတ်၏၊ ဣတိ ဒါယကော–ဒါယကာ မည်၏၊ (အလှူ.ရှင်, အလှူ.ဒကာ)၊ ယဿ–အကြင်သူ၏၊ ဒါနံ–ကိုဒါတုံ–ပေးလှူခြင်းငှာ၊ သီလံ–အလေ့သည်၊ အတ္ထိ၊ ဣတိ ဒါနဒါယီ–မည်၏၊ အဿ–ထိုသူ၏၊ မဂ္ဂံ–ဒေသရည်အရက်ကို၊ ပါတုံ–သောက်ခြင်းငှာ၊ သီလံ အတ္ထိ၊ ဣတိ မဒ္ဒပါယီ ဒေသရည်သောက်ကြူးသူ, အရက်သမား)၊ ယဿ–၏၊ နဂရံ မြို့.သို့၊ ယာတုံ–သွားခြင်းငှာ၊ သီလံ အတ္ထိ၊ ဣတိ, နဂရယာယီ–မြို့.သို့သွားလေ့ရှိသူ။ (၅၆၅)

၅၉၂။ သဗ္ဗတ္ထ။ ။ ဏ် အနုဗန်ရှိသော ပစ္စည်းသာမက, ဝဓေတိစသော အာချာတ်အရာ, ဝဓိတွာ စသော (ဏ အနုဗန်ရှိသော ပစ္စည်းမှ တစ်ပါးသော) အခြား ကိတ်အရာတို့၌လည်း ဟန်ကို ဝ၏ ပြုစေလိုသောကြောင့် "သဗ္ဗတ္ထ" ဟု ဆိုသည်၊ "ဌာနေသု" ဟု မဖွင့်ဘဲ"သဗ္ဗတ္ထ ဝိဘတ္တိပစ္စယေသု" ဟုလည်း ရှုဖွယ်ဖွင့်သည်၊ "ဝဓော ဝဓကော" ရုပ်ကို အခြေပြုကြည့်၊ "အဝဓိ"ကား အဓ္ဓတနီ ဤဝိဘတ်ရုပ်တည်း၊ "အဟနိဝါ" ကား ဝိကပ်အနက်ကိုပြသော ပုံစံတည်း၊ ဝါမြစ်သောကြောင့် ဝ၏ မပြုဘဲ အဓ္ဓတနီ ဤဝိဘတ်ဖြင့် "အဟနိ" ဟုလည်း ရှိသည် ဟူလို၊ ဤဝိဘတ်ကိုကွစီဓာတုဖြင့် ဣရသပြု၊ နျာသ၌လည်း ဝါကို ဝိကပ္ပနတ္ထဟုပင်ဖွင့်၏။

ရှုဖွယ်ကား ဝဝတ္ထိတစီဘာသတ္ထဟုဖွင့်၏၊ အာချာတ်၌ဖြစ်စေ, ကိတ်၌ဖြစ်စေ ပါဠိပြယုဂ်ရှိသည့်အားလျော်စွာ ဟန်ကို ဝ၏ပြုလေ–ဟူလို၊ ဝဓေတိ၌ "ဟန်+ဘူဝါဒိ အ+တိ" အပစ္စည်းကို လောပဌေတ္ထ မကာရောဖြင့် ဧပြု၊ [ဝ=ရှုမိန်းမ, ချွေးမ" ဟူရာ၌ကား ဝဟာဓာတ် ဥပစ္စည်းဟု ထောမနိဓိဆို၏၊ "ပိတုဂေဟတော ပတိဂေဟံ ဥဟျတေတိ ဝ=မိဘအိမ်မှ လင်အိမ်သို့ ဆောင်ယူအပ်သူ" ဟု ဝိဂ္ဂဟပြု၏၊ ဥဟျတေ၌ ဝကို ဥပြု။]

၅၉၃။ အာကာရ ဏ္ဍာနံ။ ။ "အာကာရာန–မာယော" ဟု မဆိုဘဲ "အာကာရ ဏ္ဍာနံ" ဟု အဓ္ဓထည့်၍ ဆိုခြင်းသည် "အာ အကွာရာတိုင်းကို အာယမပြု– ဓာတွန်ဖြစ်သော အာကိုသာ အာယပြု၏" ဟု သိစေရခြင်းအကျိုးရှိ၏၊

ပုရ သ မုပ၊ ဗေ၊ ခရာဝါ ၅၉၄။ ပရေ, တပစ္စယေစ – တပစ္စည်းကြောင့် တ ပစ္စယေသုစ, လည်းကောင်း၊ ဏမိုစ–လည်းကောင်း၊ ပုရ သံ ဥပ ပရိ ဣရွေတောဟိ–ပုရ, သံ, ဥပ, ပရိ ဤ သဒ္ဒါတို့မှ၊ (ပုရသ) ကရောတိသ (ကရဓာတုသ)– ကရဓာတ်၏၊ ခခရာဒေသာဝါဟောန္တီ၊ ပုရေ– ရှေ့၌၊ ကရီယတိ ပြုအပ် (ထားအပ်) ၏၊ ဣတိ ပုရက္ခတော–၏၊ (ရှေ့၌ပြုအပ် ရှေ့၌ထားအပ်သူ)၊ သမ္မာ–ကောင်းစွာ၊ ကရီယတိ–၏၊ ဣတိ သခံတော (ကောင်းစွာပြုအပ်သော တရားစသည်)၊ ဥပဂန္တွာ–ကပ်၍၊ ကရီယတိ၊ ဣတိ ဥပက္ခတော–၊ ပရိ (သမန္တတော)–ထက်ဝန်းကျင်၌၊ ကရောတိ–ပြုတတ်၏၊ ဣတိ ပရိက္ခာရော (သက်နှံ့စသော ပရိက္ခရာ)၊ သံ ကရီယတိ–ကောင်းစွာ ပြုအပ်၏၊ ဣတိ သခါရော (သခါရတရား)၊ ဥပဂန္တွာ–ကပ်၍၊ ကရောတိ၊ ဣတိ ဥပကာရော–၏၊ (ကျေးဇူးပြုတတ်သူ)။ (၅၈၃)

ရပ်တွက်ပုံအစဉ်ကို အခြေပြုကြည့်၊ ဒါနဒါယီ၌ ဒါနသဒ္ဒါ၊ ဥပဝ ဒါတည်, တသိလာ ဒီသုသုတ်ဖြင့် ဏီပစ္စည်းသက်၊ မဇ္ဇပါယီ၌ မဇ္ဇ သဒ္ဒါ၊ ပဝ "ပါ=ပါနေ" ဟု ဆိုရုံသာ၊ နဂရယာယီ၌ နဂရ သဒ္ဒါ၊ ပဝ "ယာ=ဂတိ ပါပုဏာနေသု" ဟု ဆိုရုံသာ၊ ["သီဃံ ယာယတိ သီလေနာတိ သီဃယာယီ–လျင်စွာ သွားလေ့ရှိသောယောဂျား၊ နပုလ္လိင်၌ ရသပြု၍ "သီဃယာယီ–လျင်စွာ သွားလေ့ရှိသောစိတ်" ဟုလည်းကောင်း, ဣတ္ထိလိင်၌ ဒဏ္ဍီနိုက်ဲသို့ "သီဃယာယိနီ" ဟု လည်းကောင်းဖြစ်၏၊ ယာယတိ၌ကား ယာဓာတ် ဒိဝါဒိ ယပစ္စည်းတည်း။]

၅၉၄။ တ ပစ္စယေသုစ။ ။ "တပစ္စယေသု" ဟု ဗဟုဝုစ် သု သဒ္ဒါဖြင့် ဆိုခြင်းကြောင့် တ ပစ္စည်းတစ်မျိုးသာမက, တအက္ခရာပါသော တွာ, တုံ ပစ္စည်းစသည်ကိုလည်း ယူနိုင်သည်၊ "ပုရက္ခတွာ–သခ်ရိတုံ"စသည်တည်း၊ [နိဒ္ဒေသ၌ကား ကတ္တုကမ္မ ဘာဝသာဓနတို့၌" သက်သော် တပစ္စည်းတစ်မျိုးကို ယူ၊ ထိုသို့ ယူရာ၌ "ကတ္တားဟော တ, ကံဟော တ, ဘောဟော တ" ဟု တပစ္စည်းတွေ များနေသည့်အတွက် "တ်ပစ္စယေသု" ဟု ဗဟုဝုစ်ဖြင့် ဆိုရကြောင်း ကိုမိန့်၏။] သုစ၌ စသဒ္ဒါသည် ဏ ပစ္စည်းကိုငင်၏။

ကရောတိသ။ ။ ကရောတိသ၌ တိအက္ခရာကား ဓာတ်ကိုညွှန်ပြသော ဓာတုနိဒ္ဒိဋ္ဌတည်း၊ ထို့ကြောင့် ကရောတိသကို "ကရဓာတုသ" ဟု ဖွင့်သည်၊ [ကရဓာတ်၏ တနာဒီဂိုဏ်းဖြစ်ကြောင်း ထင်ရှားအောင် သြဟူသော ဝိကရဏ ပစ္စည်းပါထည့်၍ "ကရောတိသ" ဟု ဆိုရသည်၊ ကရောတိ၌ တိလည်း ဝိဘတ် မဟုတ်, တိပစ္စည်းသာ၊ ရှေ့အဆုံးနားမှာ ရှု။]

တစေတုနာဒီသု ၅၉၅။ **တစေတုနဏ္ဍေဓေဟာဒီသု၊ ပေ၊ ပေါ့ဘိဝါ၊**

ကာ **ကာတဝေ, ကာတုံ–ပြုဖို့ရာ၊ ကတ္တုံဝါ–လည်းရှိ၏၊ ကာတုန– ပြု၍၊ ကတ္တုနဝါ–လည်းရှိ၏၊** (၅၃၈) [**ကတ္တားပေါ့ဟု ကစ္စည်း အလိုရှိ သောကြောင့် "ပြုခြင်းငှာ" ဟုမပေးဘဲ "ပြုဖို့ရာ" ဟု ပေးသည်၊ ရုပ်တွက်ပုံနှင့်တကွ တုနာဒီသုတ္တ အာဒီဖြင့် ယူရွယ်ကိုအခြေပြုနှင့် ရှုတို့၌ ပြုထားသည်၊ တစေတုံဆောင် သ ဝိဘတ်သက်ရပုံကိုလည်း ရှုမ်းပင် ပြုထား၏၊ ကတ္တုံ ကတ္တုနတို့ကို "တုံ တုန တဗ္ဗေသုဝါ" သုတ်ကြည့်။**]

ပုံစံများ။ ။ ရုပ်ပြီးပုံကိုအခြေပြုမှာရှု၊ "ဣဉပကာရော" ကား ဝါမြစ်သော ကြောင့် ခရ မပြုသော ပုံစံတည်း၊ ["ဉပကာရောဝါ" ဟု ဝါသဒ္ဒါကိုတွေ့ရ၏၊ "ဉပကာရောသည် ခ ခရာဝါ၌ ဝါ၏ ပုံစံတည်း" ဟု အဓိပ္ပာယ်ပြောသည်ကို "ဝါ"ဟု မှတ်ထားရာမှ ကူးမှားလာဟန် တူသည်၊ ဝါတိကိမတ္တံ၊ ဉပဂ ဒ္ဓဂကရောတိတိ ဉပကာရော" ဟုရှိလျှင်ကောင်း၏။]

ပုရေကွောရော။ ။ "ပုရကွောရော=ပုရေကွောရော" ဟု ပါ၌ ၂–ထွေရှိရာ မောဂ္ဂလ္လာန်၌ "ပုရသ္မာ (၁၃၄)" သုတ်တည်၍ ပုရာနိပါတ်နောက် ကရကို ခရပြုပြီးလျှင် "တဒမိနာဒိနိ" သုတ်ကြီးဖြင့် ပုရာ၏ အာကိုပြု၍ "ပုရေကွော" ကို ပါ၌မှန်လုပ်၏၊ "ပုရေ+ကရိယတိ" ဟူသော ဝိဂြိဟ်အရ ပုရနောင် သို့သက်, ကရနောင် ဏ သက်၍ သမာသ်စပ်ပြီးလျှင် သို့ဝိဘတ်မကျေသော အလုတ္တသမာသ်ဟုလည်း ကြံသင့်၏၊ ထို့ကြောင့် သိဟိုဠ်မှ ရူပသိဒ္ဓိ၌ "ပုရေသံ ဉပပရိ ဣစ္ဆေတေဟိ" ဟု ပုရကို ပုရေဟု ဝုတ္တိဖွင့်သည်၊ ပုရကွတော ပုရကွတွာတို့၌ကား ပုရဟုပင် ရှိကြ၏၊ ပုရကွတွာ၌ "ပုရကွိတွာ" ဟုလည်း စာအများရှိနေ၏၊ အကွရာ တစ်လုံးတည်း ဖြစ်နေသော (ကပ်ဖွယ်သရ အသစ်လည်း မလိုသော) ဓာတ်များ၌ "ကတွာ" စသည်ဖြင့် ဣအကွရာ လာရိုး မရှိသောကြောင့် "ပုရကွတွာ" ဟု ဣအာဂုံမပါသော ပါ၌ကိုသာ ပါ၌မှန်ဟု ဆုံးဖြတ်ကြ၏။

ယောဂဝိဘာဂ။ ။ "တပစ္စယေသု" ကိုဖြတ်၍ "ကရောတိသ ခခရာဝါ" ဟူသော ဒွိဓာကရဏ ယောဂဝိဘာဂဖြင့် တိဝိဘတ် ယပစ္စည်းနောင်းရာ၌လည်း ခရပြု၍ အဘိသခ်ံရောတိ– ပြုပြင်တတ်၏၊ သခ်ံရိယတိ–ပြုပြင်အပ်၏" စသောရုပ်များလည်း ဖြစ်၏၊ ကရကို ခရပြုရာ၌ ခရသည် ဓာတ်မဟုတ်သော်လည်း ဌာနီ ပစာရ အားဖြင့် ဓာတ်အမည် ရသောကြောင့် အသ်ယောဂန္တသ ဝုဒ္ဓိကာရီ တေ သုတ်ဖြင့် ဝုဒ္ဓိပြု၍ "သခ်ါရော" စသည်ဖြစ်နိုင်၏၊ [ရူပသိဒ္ဓိ၌လည်း ဤအဓိပ္ပာယ် ပါသည်။]

ကမ ခန ဟနာဒီနံ ၅၉၆။ တုံ့တဗ္ဗာဒီသု ပစ္စယေသု, ကမ ခန ဟန တုံ့တဗ္ဗာဒီသုန ဣဒ္ဓေဝ ဟာဒီနံ ဓာတူနံ, အန္ဓသေသအဆုံးဖြစ်သော မ အက္ခရာ နှ အက္ခရာ၏၊ နှ ကာရော– နှ အပ္ပြသည်၊ ဝါ ဟောတိ၊ ဣန္ဒုံ, ကမိတုံ–သွားဝိုရာ၊ ဣန္ဒမ္ဘံ, ကမိတမ္ဘံ–သွားရာ၏၊ (သွားထိုက်၏)၊ ခန္ဓုံ၊ ပေ၊ ခနိ တမ္ဘံ–တူးပြီထိုက်၏၊ ဟန္ဓုံ၊ ပေ၊ ဟနိတမ္ဘံ–သတ်ဖြတ်ထိုက်၏၊ မန္ဓုံ၊ ပေ၊ မနိတမ္ဘံ–သိထိုက်၏၊ အာဒိဂ္ဂဟဏဲ ကိမတ္တဲ–တုနဂ္ဂဟဏတ္တဲ–တုနပစ္စည်းကို ယူရခြင်းအကျိုးရှိ၏၊ ဣန္ဓုနှ–သွား၍၊ ခန္ဓုနှ–တူး၍၊ ဟန္ဓုနှ–သတ်ဖြတ်၍၊ မန္ဓုနှ–သိ၍ (၅၁၂)

၅၉၆။ ရုပ်တွက်ပုံကိုအခြေပြုကြည့်၊ ဂမိတုံစသည်ကား ဤသုတ်ဖြင့် မစီရင်ရသော ဝိကပ်ရုပ်တည်း၊ ယထာဂမမိကာရောဖြင့် ဣလာရုံသာ၊ ဂမ်– ခန– ဟန အစဉ်အတိုင်း ဟနိတမ္ဘံတိုင်အောင် ပုံစံပြု၍ ဟနာဒီနံ၌ အာဒိ၏ ပုံစံကိုပြလိုသောကြောင့် "မန္ဓုံ၊ ပေ၊ မနိတမ္ဘံ" ဟုမိန့်သည်၊ ကျမ်းဂန်တို့၌ "မနိတမ္ဘံ" ဟု အတွေ့နည်း၏၊ ဒိဝါဒိဂိုဏ်း ဖြစ်၍ ဂ်ိတ္ဘာရိအလိုက် ကြဉ်သော "ဒိဝါဒိတောယော" ဟူသော ယောဂဝိဘာဂဖြင့် သက်သော ယ ပစ္စည်းဖြင့် "မညိတမ္ဘံ" ဟု သာ ရှု၌ရှိသည်။

အာဒိဂ္ဂဟဏဲ။ ။ တုံ တဗ္ဗာဒီသု၌ "အာဒိသဒ္ဒါဖြင့် တုနကိုယူ" ဟု ပြလို၍ "အာဒိဂ္ဂဟဏဲ ကိမတ္တဲ" ဟု ပုစ္ဆာထုတ်ပြီးလျှင် "တုနဂ္ဂဟဏတ္တဲ" ဟု မိန့်သည်၊ ဤ "တုနဂ္ဂဟဏတ္တဲ" သည် တုနကိုမှတ်၍ ဆိုအပ်သော ဥပလက္ခဏ နည်းသာတည်း၊ ထို့ကြောင့် ရှု၌ တအက္ခရာ ပါသော တဝေ–တုန–တွာန တွာ တို့ကို အာဒိဖြင့်ယူသည်၊ ဣန္ဓဝေ, ဣန္ဓုန, ဣန္ဓွာန, ဣန္ဓွာ–စသည်တည်း၊ တုပစ္စည်းကိုလည်းယူ၍၊ "ဟန္ဓွာ လဘ္ဘတိ ဟန္ဓွာရံ–သူများကို သတ်သူသည် မိမိကိုသတ်မည့်သူကိုလည်း ရတတ်၏" စသည် ရှိသေး၏။

(နံ) ထပ်ပြုရကျိုး။ ။ ဣန္ဓုံစသည် ပြီးရသောကြောင့် ဂမုဓာတ်၌ (မ်) ကို (နံ) ပြုရခြင်း အကျိုးမှာ ထင်ရှား၏၊ ခန္ဓုံစသည်၌ (နံ) ကို (နံ) ထပ်ပြုခြင်းကား အဘယ်အကျိုးရှိသနည်းဟု မေးဖွယ်ရှိ၏၊ အဖြေကား–(နံ) ကို (နံ) ထပ်မပြုလျှင် ဂမ ခန ဟန ရမာဒီနမန္ဓော သုတ်ဖြင့် (တ အက္ခရာ ပါသော ပစ္စည်းချင်း တ်ရုကား) တုံ တဗ္ဗစသော ပစ္စည်းနှောင်းရာ၌လည်း ဓာတွန်(နံ) ကိုချေဖွယ်ရှိ၏၊ ထိုသုတ်၏ ချေခြင်းကို တားမြစ်ခြင်းငှာ (နံ)ကို(နံ) ထပ်၍ ပြုထားရသည်။

[ဆောင်] ဂမာဒီထုတ်, မ ဓော်သုတ်ဖြင့်, နံ–ဖြုတ်ဖွယ်လျှင်း, ရှိနေခြင်းကြောင့်, ယင်းကိုမြစ်ရန်, နံ–ဓာတွန်, ထပ်မံ နံ–ပြုသည်။

သမ္ဗေဟိ တုနာဒိနံ ၅၉၇။ ။ သမ္ဗေဟိ ဓာတူဟိ (ပရေသံ) တုနာဒိနံ ပစ္စယာနံ ယော ယ ကာရာဒေသော ဝါ ဟောတိ၊ အဘိဝန္ဒိယ, အဘိဝန္ဒိ

တွာ–ရှိခိုး (ဝပ်ရှ) ပြီး၍၊ သြဟာယ, သြဟိတွာ–စွန့်၍၊ ဥပနိယ, ဥပနေတွာ–ကပ်ဆောင်၍၊ ပဿိယ, ပဿိတွာ–မြင်၍၊ ဥဒ္ဒိဿ, ဥဒ္ဒိသိတွာ–ညွှန်ပြ၍၊ အာဒါယ, အာဒိယိတွာ–ယူ၍။ (၆၄၂)

၅၉၇။ တုနာဒိနံ။ ။ "ပုဗ္ဗကာလေက ကတ္တုကာနံ တုန တွာန တွာဝါ" သုတ်၌ တုနကို အစထားခဲ့သောကြောင့် ဤ၌လည်း "တုနာဒိနံ" ဟု တုနကို စ၍ ဆိုသည်၊ အာဒိဖြင့် တွာန–တွာပစ္စည်းတို့ကိုယူ၊ အဘိဝန္ဒိယ, ဥဒ္ဒိဿရုပ်တို့ကို အခြေပြု၌ ရှု၊ သြဟာယ–အဝပုဗ္ဗ ဟာဓာတ် "ဟာ–စာဂေ" ဟုဆို၊ သြအဝဿဖြင့် အဝကို သြပြု၊ ဥပနိယ–ဥပပုဗ္ဗ နီဓာတ် "နီ=ပါပဏေ" ဟုဆို၊ ပဿိယ–"ဒိသ=ပေက္ခဏေ"ဟုဆို၊ ဒိသဿ ပဿ ဒိဿ စသော သုတ်ဖြင့် ဒိသ်ကို ပဿ်ပြု၊ (ပဿိယဟု ဒီဃဖြင့် ပါဠိပျက်တတ်၏၊) အာပုဗ္ဗ ဒါဓာတ်ဖြင့် အာဒါယလည်း လွယ်ပြီ၊ ယဗ္ဗေဟိဟု ဆိုသောကြောင့် အလုံးစုံသော ဓာတ် နောင် တုန–တွာန–တွာပစ္စည်းတို့ကို ယ ပြုနိုင်ရကား "ကရိယ, စရိယ, အနုဘုယျ (ဘူနောင် တွာကို ယပြု, ဒွေဘော်လာ, ကွစိဓာတုဖြင့် ဘူ၌ ရဿပြု၊" စသည်ဖြင့် များစွာရှိ၏၊ အဘိဝ နှီ တွာ–စသည်ကား ဝါမြစ်သောကြောင့် ယ– မပြုရသောပုံစံများတည်း၊ "ဥပနေတွာ၌ နီ၏ ဤကို အညေသုစ သုတ်ဖြင့် ဧပြု၊ အာဒိယိတွာ၌ ဒခန္ဓတော ယော ကွစိဖြင့် ယလာ, ကွစိဓာတုဖြင့် ဒါ၏အာကိုဣပြု။

ယောဂဝိဘာဂကြွဲဖွယ်။ ။ မောဂ္ဂလ္လာန်၌ "တုံယားနာ (၅, ၁၆၅)" ဟု သုတ်တည်၍ တွာပစ္စည်းကို တုံပြု, ယာနပြု၏၊ အဘိဟန်္ဒ–ရှေးရှုဆောင်၍ [ဤ၌ကား တုံပစ္စည်းသည်ပင် တွာပစ္စည်းအနက်ကို ဟောသည်ဟုလည်းဆိုနိုင်သည်၊] သုဘာသိတံ ဟေ အနုမောဒိယာန (အဖန်ဖန် ဝမ်းမြောက်၍ ဤတွာရဝါသောတိ ဇာနိယာန–သိ၍၊ တဒါတဟော နိက္ခမိယာန–ထွက်၍, စသည်တည်း၊ တိတာလိသံ၌ "စတ်" ချေရသော နည်းကိုထောက်၍ (သက်သေပြု၍) လဘာဓာတ် နောင် တွာ တွာနမှ ဝကိုချေ၊ ဒေဘဟေဟိ ဓေဟာစ, ဟစတုတ္ထာန မန္ဒာနံ ဒေါဓေသုတ်တို့ဖြင့် စီရင်၍ "လဒ္ဓါ, လဒ္ဓါန" ဟု ဖြစ်၏။

ဝိဒ္ဓါ ဘိဒါစသည်။ ။ ထို ဥပကဖြင့်ပင် တကိုချေ၍ "ဤတိ ဝိဒ္ဓါ (ဝိဒိတွာ) သမ်စရေ" ဟုဖြစ်၏၊ ထို ဥပကဖြင့်ပင် တွာမှ တွကို ချေ, အာချန်၍ "ပဿယ ခါဒေ ဘိဒါ (ဖောက်ခွဲ၍)၊ အနာပုစ္ဆာဝါ (အနာပုစ္ဆိတွာ–ခွင့်မပန်မူ၍) ဂစ္ဆေယျ" စသည်ဖြစ်၏၊ တွာပစ္စည်း တစ်ခုလုံးကိုပင် ထိုဥပကဖြင့်ချေ၍ "အာမန္တ ခေါတံ ဂစ္ဆာမ" ဟုဖြစ်၏၊ အာမန္တေတွာဟု ဆိုလိုလျက် ဂါထာ

စနန္တေဟိ ရဒ္ဓံ ၅၉၈။ စကာရ နကာရန္တေဟိ–စ အက္ခရာ နအက္ခရာ အဆုံးရှိကုန်သော၊ ဓာတူဟိ (ပရေသဲ) တုနာဒီနံ ပစ္စယာနံ ရစ္ဆာဒေ သော ဝါ ဟောတိ၊ ဝိဝိစ္ဆ ကင်းမ (ဆိတ်ငြိမ်)၊ အာဟစ္ဆ–ထိခိုက်၍၊ ဝါ– အထူးပြု၍၊ ဥပဟစ္ဆ–ကပ်ရောက်၍၊ ဝါတိ ကိမတ္ထံ, ဟန္ဒာ–သတ်၍။ (၆၃၄)

ဒိသာ သွာနု သွာန္ဒ လောပေါစ ၅၉၉။ ဒိသဏ္ဌတိ ဧတာယ ဓာတုယာ (ပရေသဲ) တုနာဒီနံ ပစ္စယာနံ သွာနုသွာဒေသာ ဟောန္တိ၊ အန္ဒ လောပေါစ (ဟောတိ)၊ ဒိသွာနု ဒိသွာ–မြင်၍၊ [အန္ဒ လောပေါစ၌ စသည် ဒုတိယတ္တ သမ္ပိဏ္ဏာနု (သွာနု–သွာ အပြုဟူသော ပဌမတ္တ၌ အန္ဒ လောပဟူသော ဒုတိယတ္တကိုပေါင်းသည်၊) ဝုတ္တိ၌ ဝါ မပါသော်လည်း ရှေ့ဝါလိုက်စေ၍ "ပဿိတ္ဝာ" ဟု ဝိကပ်ရပ်ကိုပြု၏။] (၆၄၅)

ဖြစ်၍ တွာကိုချေထားသည်၊ "အနာပုစ္ဆံ ဝါ ပဏ္ဏမေယျ" ဟု နိဂ္ဂဟိတ်ဖြင့် ရှိရာ၌ ပုစ္ဆဓာတ်နောင် တွာကိုချေ၍ နိဂ္ဂဟိတ်လာ၊ ဤပြခဲ့သော အစီအစဉ်များကို ကွစိဓာတု သုတ်ကြီးဖြင့်လည်း စီရင်၊ သို့မဟုတ် "သဗ္ဗေဟိ တုနာဒီနံ" ဟူသော ယောဂဝိဘာဂဖြင့် တွာကို ဒ္ဓါ–ယာန–ဝါ– အာပြု၍လည်း လဒ္ဓါစသည်ပြီးနိုင်၏၊ လဒ္ဓါနဒ္ဒမ္ပု တွာနကို ဒ္ဓါနပြုလေ။

[ဆောင်] မောဂ္ဂလ္လာန်ပြ, တွာပစ္စယကို, ယာနပြုဘိ, နုမောဒိယာန၊ တွာ၏ ဝ–သာ, ချေသောခါဝယ်, လဒ္ဓါ–ဒ္ဓါန, ပုံစံရ၏၊ တကိုချေရာ, ဝိဒိတ္ဝာလည်း, ဝိဒ္ဓါပြီးသတဲ့၊ တွချည်းသာချေ, အာကြ်ံစေမူ, မှတ်လေဘိဒါ, နာပုစ္ဆာတည်း၊ တွာတစ်ခုလုံး, ချေနည်းသုံးသော်, မှတ်ထုံးအာမန္တ, ပုံစံရခဲ့၊ သဒ္ဒအကြီး, ကျမ်းကစ္စည်းဝယ်, သုတ်ကြီးကွစိ–ဓာတုဝိဖြင့် ပြီး၏ပုံသေ၊ နည်းတစ်ထွေမူ, သဗ္ဗေဟိပြ, ဝိဘာဂဖြင့် ယာန–ဒ္ဓါ–ဝါ, အာပြုရာသည်, မှတ်ပါရုပ်ပြီး လိုရင်းတည်း။

၅၉၈။ ဝိဝိစ္ဆ–စကာရ နှ ပုံစံ၊ ရုပ်အခြေပြုကြည့်၊ အာဟစ္ဆ–ဥပဟစ္ဆ–နကာရ နှ ပုံစံ၊ အာပုဗ္ဗ ဟန+တွာ၊ ဤသုတ်ဖြင့် တွာကို ရစ္ဆပြု၊ ရမ္ဘိရန္ဆောဖြင့်စီရင်၊ ဥပပုဗ္ဗဟနဓာတ်၏ ဂတိအနက်ကို ယူ၍ "ကပ်ရောက်" ဟုအနက်ပေးသည်။ "သာနော အာဟစ္ဆ (ဆောင်ယူ၍) ပေါသေတိ" ဟူသော ဝေဿန်ဇာတ်၌ကား ဟရဓာတ်နောင် တွာကို ရစ္ဆံ ယောဂဝိဘာဂဖြင့် ရစ္ဆပြု၏၊ ဤသုတ်၌ ယောဂဝိဘာဂဖြင့် ယူရသော ရုပ်များကို ရူစာကိုယ် ဘာသာဋီကာတို့၌ ပြထား၏။

မဟာလေ၊ ဒ္ဓါ။ ၆၀၀။ **မဟ ဒဘ ဣတ္ထေဝမဿေဟိ–မ, ဟ, ဒ, ဘ,** ဤသို့ အဆုံးရှိကုန်သော၊ စာတူဟီ (ပရောသ) တုနာဒီနံ ပဋ္ဌယာနံ, **မ ယ ဒ ဘ ဒ္ဓါ**ဒေသာ ဟောန္တိ၊ **အန္တ**လောပေါ (ဟောတိ)၊ **အာဂမ, အာဂမိတ္တာ**–လာ၍၊ **သြ**ဣတ္ထမ, **သြ**ဣတ္ထမိတ္တာ–သက်ရောက်၍၊ **ပဋ္ဌယ, ပဋ္ဌ**ဏိတ္တာ–ချီမြှောက်၍၊ [ရှေးက "ချီးမြှောက်၍" ဟု ဝိသဓနီ ၂–လုံးထည့်၍ ပေးလေ့ရှိကြ၏၊] **ဥ**ပဓ, **ဥ**ပဓိတ္တာ–ဖြစ်၍၊ **အာ**ရ ဒ, **အာ**ရဘိတ္တာ–အားထုတ်၍။ (၆၄၆)

၆၀၀။ မဟာဒဘောဟိ၊ ပေ၊ ဒ္ဓါ။ ။ အာဒေသီဖြစ်သော စာတွန်အက္ခရာကို "မ, ဟ,ဒ,ဘ" ဟု ၄ ချိုးသာပြ၍ တုနစသည်ကို ပြုရမည့် အာဒေသကို ကား "မ, ယ, ဒ, ဘ, ဒ္ဓါ" ဟု ၅–မျိုးပြထားသောကြောင့် မ နောင် မ, ဟနောင်ယ, ဒနောင်ဒ, ဘနောင်ကား ဘ– ဒ္ဓါ ၂–မျိုး ပြုရမည်ဟု မှတ်ပါ၊ သြဣတ္ထမ–အဝဇ္ဇကမ= ပဒ ဝိကွဲပေ ဟုဆို၊ ကြွင်းရပ်များကို အခြေပြု၍ ရှု၊ အာဂမိတ္တာ စသည်ကား ဝိကပ်ရပ်များတည်း၊ ပဋ္ဌဏိတ္တာ–ပဋ္ဌ ဂဟ, တ္တာ၊ ဂဟာဒိတော ပွားကျာဖြင့် ဏာပစ္စည်းသက်၊ ဟလောပေါ ဏာမိုဖြင့် ဟချေ၊ ဥပဓိတ္တာ– ဒိဝါဒိ ယ ပစ္စည်းသက်၊ ယဝတံဖြင့် ဒျကိုဇပြု, ဒွေဘော်လာ၊ ကြွင်းရပ်များ လွယ်ပြီ။ ["ပ–ခိုင်မြဲစွာ+ဂဏ–ယူခြင်း" ဟူသည် အထက်သို့ ချီပင့်ထားခြင်းတည်း။]

ဒ, ဒ္ဓါ အပြု ၂–မျိုး။ ။ မြန်မာမှ၌ ဒ အပြုဟုဆို၍ "အာရဒ" ဟု ထုတ်၏၊ သီမူရူပသိဒ္ဓိ၌ ဒ္ဓါ အပြုဟု ဆို၍ "အာရဒ္ဓေါ, ဥပလဒ္ဓါ" ဟု ထုတ်၏၊ ထိုတွင် အာရဒ=အာရဒ္ဓါ (အားထုတ်၍) တို့ကိုကား တွာပစ္စယန္တ ပုဒ်အပြစ်ဖြင့် တွေ့ရခဲ၏၊ "လဒ္ဓါ" ကား အတွေ့များ၏၊ ထို့ကြောင့် ဒ္ဓါအပြုပင်မူရင်းဖြစ်တန်ရာ၏– ဟုထင်သည်။

သဒ္ဒနီတိ။ ။ သဒ္ဒနီတိ၌ "ဓမ္ဓေဟိ ဒ္ဓါဒ္ဓါနာ တွာတွာနာနဉ္စ (၁၀၁)" သုတ်တည်၍ ဓကာရန္တ ဓာတ်နောင် တွာကို ဒ္ဓါ, တွာနုကိုဒ္ဓါနပြု၏၊ "ကော မံဝိဒ္ဓါ နိလိယျတိ=ဘယ်သူသည် ငါ့ကိုပစ်ခွင်းပြီး၍ ပုန်းနေသနည်း"– (သုဝဏ္ဏသာမ)၊ လဒ္ဓါ လဒ္ဓါနဟု ၂–ရပ်ရှိသကဲ့သို့ ဝိဒ္ဓါရှိလျှင် ဝိဒ္ဓါနလည်း ရှိသင့်သည်ဟု နိတိကြဲသည်၊ ထိုတွင် လဒ္ဓါကို "မဟာဒဘောဟိ" သုတ်ဖြင့် ပြီးစေ၍ လဒ္ဓါန အတွက်မူ "လဘသ္မာ တွာနသဒ္ဓါနံ" ဟု သီးခြားသုတ်တည်သည်၊ ဤသို့နိတိ၌ လဒ္ဓါကို "မဟာဒဘောဟိ" သုတ်၌ သွင်းပုံကိုထောက်လျှင် "ဒ္ဓါ" အပြုကိုပင် နိတိ အလိုရှိကြောင်း သိသာသည်၊ [သို့ဖြစ်လျှင် "ကွစိဓာတု သုတ်ကြီးဖြင့်လည်းကောင်း, သဗ္ဗေဟိ တုနာဒီနံသုတ်၏ ယောဂဝိဘာဂဖြင့်လည်းကောင်း, လဒ္ဓါ–လဒ္ဓါန ပြီးစေဖွယ် မလိုတော့ပြီ။]

ဝ၀ား။ တဝေ တုန့ တွာန့ တွာဒီ ပစ္စယော-တဝေ, တုန့, တွာန့, တွာဒီ ဝ ဧတွာ-ကြဉ်၍၊ တဒ္ဓိတ သမာသ ကိတက ဣတ္ထေ ဝမ္ဘာ-တဒ္ဓိတ်, သမာသ်, ကိတ်ပစ္စည်း အဆုံးရှိကုန်သော၊ သဒ္ဒါ-သဒ္ဒါတို့ကို၊ နာမံ ဝ-နာမ်ကိုကဲ့သို့၊ ဒဋ္ဌဗ္ဗာ-မှတ်တိုက်ကုန်၏၊ ဝါသိဋ္ဌာ-ဝသိဋ္ဌ၏သား၊ ပတ္တာဝေါ-ရောက်အပ်သော တရားရှိသူ၊ ကုမ္ဘကာရေ-အိုးထိန်းသည်၊ ဣတ္ထေ ဝမာဒီ-တည်း။ (၃၃၄)

ဝ၀ား။ တဒ္ဓိတ၊ ပေ၊ ဣတ္ထေ ဝမ္ဘာ။ ။ ဝသိဋ္ဌ+ဏ (ဏအနုဗန်ချေ, ဝုဒ္ဓိပြု၍) "ဝါသိဋ္ဌ+အ" ဟုဖြစ်သည့်အခါ တဒ္ဓိတ်ပစ္စည်းဆုံးသောသဒ္ဒါဖြစ်၏၊ "ကုမ္ဘ+ကရ" ဏ ကိုဆိုင်ရာစီရင် "ကုမ္ဘကာရ" ဟုဖြစ်သည့်အခါ ကိတ်ပစ္စည်းဆုံးသော သဒ္ဒါဖြစ်၏၊ "ပတ္တော+ဝမ္ဘော ယေန" ဟူသော ဗဟုဗ္ဗီဟိ၌ ဝိဘတ်နှင့် ယကိုချေပြီးသည့်အခါ "ပတ္တဝမ္ဘ" ဟုသမာသ်ဖြစ်၏၊ သမာသ်၌ "အဆုံး" ဟုဆိုဖွယ်မရှိ၊ ထို့ကြောင့် "ဣတ္ထေ-မဗ္ဗာ" ၌ အဋ္ဌသဒ္ဒါသည် တဒ္ဓိတ, ကိတက ကိုသာ ရည်ရွယ်၍ ထည့်အပ်သောသဒ္ဒါတည်း၊ "တဒ္ဓိတ်ပစ္စည်းအဆုံးရှိသော သဒ္ဒါ, သမာသ်သဒ္ဒါ, ကိတ်ပစ္စည်အဆုံးရှိသော သဒ္ဒါ" ဟူလို။ ["အဋ္ဌသဒ္ဒါသည် ရသင့်ရာ၌ စပ်ရသော ယထာလာဘနည်း" ဟုမှတ်ပါ။]

တဝေ၊ ပေ၊ တွာဒီပစ္စယော ဝဧတွာ။ ။ သုတ်၌ "အတဝေတုနာဒီသု" ဝယ် အသဒ္ဒါသည် အည (တစ်ပါးတခြား) အနက်ဟောဟု သိစေလို၍ "တဝေ၊ ပေ၊ ပစ္စယော ဝဧတွာ" ဟု အ၏အတွက် "ဝဧတွာ" ဟု ဖွင့်သည်၊ တဝေတုန စသောပစ္စည်းတို့ကို ကြဉ်၍ ထိုပစ္စည်းတို့မှတစ်ပါး အခြားပစ္စည်းဆုံးသော တဒ္ဓိတ်သဒ္ဒါ, ကိတ်သဒ္ဒါတို့ကို နာမ်ခဲ့ပါ-ဟူလို၊ "အတဝေတုနာဒီသု" ပုဒ်လည်းသမာသ်၌ ပစ္စည်းမရှိသောကြောင့် တဒ္ဓိတ ကိတကတို့ကို ရည်ရွယ်အပ်သော နိမိတ်တည်း၊ ထို့ကြောင့် ဤ "အတဝေတုနာဒီသု" ကိုလည်း ယထာလာဘနည်းဟုပင် မှတ်ပါ၊ တစ်နည်း-သမာသ် တချို့၌ ကစသောပစ္စည်းလည်း သက်ရောက်၍ ထိုတချို့သမာသ်ကို လည်း ရည်ရွယ်သည်၊ တဝေတုနာဒီ၌ အာဒိဖြင့် ဝုတ္တိဝယ် တွာန့ တွာတို့ကို ယူပြီး၍ တွာဒီဟု အာဒိကို ဆိုပြန်၏၊ ထိုဝုတ္တိလာ အာဒိဖြင့် ကစ္စည်းကျမ်း၌ တိုက်ရိုက်ပါသော ဘုံပစ္စည်းကိုလည်းကောင်း, အခြားကျမ်းလာ တုယော-တာယော တို့ကိုလည်းကောင်း ယူ။

တဝေတုနာဒီတို့ကို နာမ်မခဲ့ရပုံ။ ။ ထို တဝေတုနာဒီ ပစ္စယန္တပုဒ်များကို အဘယ့်ကြောင့် နာမ်မခဲ့ရသနည်း-ဟူမူ, တဝေတုနာဒီ ပစ္စယန္တပုဒ်များသည် (ဝိဘတ်အမျိုးမျိုးဖြင့်) ရုပ်အမျိုးမျိုးပြောင်း၍ နေနိုင်သော ပုဒ်များမဟုတ်ကြ၊ ထိုသို့ ဝိဘတ်လိင်ဝုစ်အမျိုးမျိုးကြောင့် ရုပ်နေမပြောင်းသောပုဒ်ကို "အဗျယ"

ဟုခေါ်၏၊ ထိုအဗျယဟူသည်လည်း နိပါတ်နှင့် ဥပသာရတို့၏ အမည်တည်း၊ ထို့ကြောင့် ဤတွာပစ္စယန္တ (ကတ္တာ–စသော) ပုဒ်များသည် နိပါတ်တွင် ပါဝင်ကြ၏၊ နိပါတ်ဖြစ်လျှင် နာမ်မင့်ဘဲပင် "တတောစ ဝိဘတ္တိယော" သုတ်၌ စသဒ္ဒါဖြင့် ဝိဘတ် သက်ခွင့်ရသောကြောင့် တဝေတုနာဒိ ပစ္စယန္တပုဒ်များကို နာမ်မင့်ရတော့ပြီ။

စသဒ္ဒါ၏အနက်။ ။ "တုနာဒိသုစ" ၌ စသဒ္ဒါဖြင့် "တဗ္ဗ အနီယ" စသော ကိစ္စပစ္စယန္တ သဒ္ဒါများကိုလည်းကောင်း, အာ ဤ ဣနီ ဣတ္ထိပစ္စယန္တ သဒ္ဒါများကိုလည်းကောင်း, ခ စသော ဓာတုပစ္စယန္တ သဒ္ဒါများကို လည်းကောင်း ယူ–ဟု ရှု၌ ဆို၏၊ ရှုဆရာသည် "ကိတက" အရ၌ ကိတ်ပစ္စယန္တစုကိုသာ ယူ၍ ကိစ္စပစ္စယန္တသဒ္ဒါစုတို့ကို မယူနိုင်–ဟု သဘောရသောကြောင့် ကိစ္စပစ္စယန္တတို့ကို စသဒ္ဒါဖြင့် ယူလေသည်၊ သို့သော် "ဣတိ ကိတဗ္ဗိဓာနကပ္ပေ" ဟူရာ၌ ကိတ်အရတွင် (ယေဘုယျနည်းအားဖြင့်) ကိစ္စပစ္စည်းများလည်း ပါဝင်ရသကဲ့သို့ ဤ ကိတကအရ၌လည်း ကိစ္စပစ္စယန္တတို့ ပါဝင်သောကြောင့် ကိစ္စပစ္စယန္တတို့ကို စသဒ္ဒ၊ဖြင့် ယူဖွယ်မလို၊ တဒ္ဓိတ ကိတက အရ၌ မပါနိုင်သော အာ ဤ ဣနီ ပစ္စယန္တနှင့် ခါဒိဓာတုပစ္စယန္တတို့ကိုသာ ယူသင့်မည် ထင်သည်။

နာမ်ငဲ့ရကျိုး။ ။ သမာသ်ပုဒ်များ နာမ်ငဲ့ရခြင်း၏အကြောင်းကို ရူပသိဒ္ဓိဤသုတ်၌ (ဘာသာဋီကာ၌လည်းကောင်း) ပြထားပြီ၊ တဒ္ဓိတ် ကိတ် ပစ္စယန္တတို့ကိုကား ပစ္စည်းအနက် ဖြစ်သော ကတ္တားနက် ကံနက် သမ္ပန်နက် စသည်တို့က အုပ်ဖုံးနေသဖြင့် ဒြပ်နက်ကိုအထင်အရှားမဟောနိုင်ရကား "ဒဗ္ဗဝါစ အံနာမံ" နှင့်အညီ ဒြပ်နက်ကိုဟောမှလည်း နာမ်အမည်ရနိုင်, "လိင် နာမံ သမံ" နှင့် အညီ နာမ်အမည်ရမှလည်း လိင်အမည်လည်း ရနိုင်, လိင်အမည် ရမှလည်း "တတောစ ဝိဘတ္တိယော" သုတ်က နာဝိဘတ် သက်ခွင့် ပေးနိုင်သောကြောင့် ဝိဘတ်သက်ခွင့် ရစေခြင်းအကျိုးငှာ နာမ်ငဲ့ရလေသည်။ [နာမ်နှင့်လိင်သည် သဘောတူသောကြောင့် "နာမံဝ" ဟု သုတ်၌ဆိုထားသည်။]

ဆက်ဦးအုံ–ဝိဘတ္တန္တံ ပဒံ=ဝိဘတ်ဆုံးသော သဒ္ဒါသည်သာ ပုဒ်မည်၏၊ အဝတ်မပါသူသည် လူ့ပရိသတ်တွင် လူတစ်ယောက်အဖြစ်ဖြင့် အရာမဝင်နိုင်သကဲ့သို့, ဝိဘတ်မပါလျှင် ဝါကျတည်းဟူသော ပရိသတ်တွင် ပုဒ်တစ်ခု အနေအားဖြင့် မဝင်နိုင်ချေ၊ လူ့ရာမဝင်နိုင်သူသည် လူ့အသုံးမကျသူဖြစ်ရသကဲ့သို့ ပုဒ်ရာမဝင်သော သဒ္ဒါလည်း အသုံးမကျပင်ဖြစ်၏၊ ထို့ကြောင့် ဝါကျထဲ၌ ဝိဘတ္တန္တပုဒ်တစ်ခုအဖြစ်ဖြင့် ပါဝင်နိုင်ခြင်း အကျိုးငှာပင် သမာသ်တဒ္ဓိတ်ကိတ်တို့ကို နာမ်ငဲ့ဟု ညွှန်းရ=နာမ်ဟု နာမည်မှည့်ရလေသည်၊ ဆောင်ပုဒ်ကို အခြေပြုမှာ ရှု။ [ရုပ်တို့ကို တဒ္ဓိတ်သမာသ် ကိတ်ခန်းတို့၌ တွက်ခဲ့သလိုတွက်။]

ဒုမ္မီ .ဂရ

၆၀၂။ ဒုမ္မီ -၂-လုံးသော၊ အက္ခရေ- အက္ခရာ အလေါင်း ကြောင့်၊ ပုဗ္ဗော-ရှေ့ဖြစ်သော၊ ယော အက္ခရော, အတ္ထိ-၏၊ သော- ထိုအက္ခရာကို၊ ဂရုကောဝ-ဂရုဟူ၍သာ၊ ဒဋ္ဌဗ္ဗော-မှတ်ထိုက်၏၊ ဘိတ္တာ-ဖောက်ခွဲ၍၊ ဆိတ္တာ-ဖြတ်၍၊ ဒတ္တာ-ပေး၍၊ ဟုတ္တာ-ဖြစ်၍။ (၆)

နျာသ။ ။ "ဓာတုပစ္စယ ဝိဘတ္တိ ဝဇ္ဇိတမတ္ထဝံ လိင်" အရ ပစ္စည်းတို့သည် လိင်မဟုတ်သောကြောင့် ဝါသိဋ္ဌစသော ပစ္စယန္တပုဒ်များကို နာမ်ငဲ့ရသည်-ဟု နျာသဆို၏၊ သို့ဖြစ်လျှင် သမာသ်တို့ကို ဘာ့ကြောင့် နာမ်ငဲ့ရသနည်းဟု တစ်ဆင့် မေးဖွယ်ရှိနေပြန်၏၊ (ထိုအဖြေကို ရူပသိဒ္ဓိ ဤသုတ်၌ ဆိုထားပြီ၊) ထို့ကြောင့် နျာသဆိုပုံသည် မပြည့်စုံရုံမက, ခြေခြေမြစ်မြစ်လည်းမရှိလှ၊ ထို့ပြင်-နျာသ၌ တုနာဒိ ပစ္စယန္တနောင် နာမ်ဝိဘတ်လည်း မသက်စေဟု၊ ဘာ့ကြောင့် မသက်စေသနည်းဟု မေးလျှင် "ဤသုတ်၌ တဝေတုနာဒိ ပစ္စယန္တတို့ကို နာမ်မငဲ့ရသော ကြောင့် " ဟုပင် ဆိုပေလိမ့်မည်။

ရူပသိဒ္ဓိ။ ။ ရှ၌ကား ဝိဘတ္တိယုတ္တ-အဝိဘတ္တိယုတ္တနိပါတ် တွင်ဝိဘတ် နက်ရှိ၍ ဝိဘတ်နှင့်ယှဉ်ရသော ဝိဘတ္တိယုတ္တနိပါတ်ဖြစ်သောကြောင့် (တဝေတုနာဒိ ပစ္စယန္တ နောင် "ဌာ" ဟုပေးရသောကြောင့် သဝိဘတ်သက်စေ၍ တွာဒိပစ္စယန္တနောင် သိဝိဘတ် သက်စေသည်၊ အခြား သဒ္ဒါကျမ်းတို့၌မူဤကဲ့သို့ နာမ်ငဲ့သုတ်မပါ၊ နာမ်မငဲ့ဘဲလည်း ဆိုင်ရာဝိဘတ် သက်လိုက်လျှင် နာမ်ဖြစ်သည်ဟု ယူဟန်တူသည်။

၆၀၂။ သက္ကတ၌ ဂုရု, ပါဠိ၌ ဂရုဟုခေါ်ရသောသဒ္ဒါသည် ဆရာစသော အနက်တို့ကိုလည်းကောင်း, "လေးလေးပင်ပင်" ဟူသော အနက်ကိုလည်းကောင်း ဟောဘ၏၊ ဤသုတ်၌ နောက်က (တနှင့်ဝ) တွဲနေသော ၂-လုံးတွဲသံယုဂ်ကြောင့် ရှ, ရသအက္ခရာကို နဂိုရွတ်ရိုးအတိုင်း "ဘိ, ဆိ, ဒ, ဟု" အသံမျိုးဖြင့် မရွတ်ရဘဲ "ဘိတ်, ဆိတ်, ဒတ်, ဟုတ်" ဟု ဖိနှိပ်လိုက်သကဲ့သို့ လေးလေးပင်ပင် ရွတ်ရသောကြောင့် ဘိ စသည်၌ "ဣ, အ, ဥ" တို့ကို ဂရုဟု အမည်ပေးသည်၊ ထိုသို့ ဂရုအမည် ရသော်လည်း ရွတ်ရာကာလမှာ ၂-မတြာ မကြာဘဲ"အ, ဣ, ဥ" တို့ကဲ့သို့ "အတ်, ဣတ်,ဥတ်" ဟု တစ်မတြာကာလသာ ကြာသည်၊ ကမ္မဝါစာ "ယဒိ သံယသ ပတ္ထလလ်ံ" စသည်ဝယ် "ယဘ်, ပတ်, ကလ်" တို့ကို ရွတ်ရာ၌ (ယ်, ပ်, က် ဗျည်းအတွက် မတြာဝက်တိုး၍) တစ်မတြာခွဲ ကာလလောက်သာ ကြာစေရမည်၊ ရပ်ကို အခြေပြုကြည့်တွက်၊ ဟုတ္တာ ၌လည်း ဟူတည်၍ ဥိကို ဒါကဲ့သို့ ရသပြု။

ဒီဃောစ ၆၀၃။ ဒီဃော–ဒီဃဖြစ်သော၊ သရော–ကို၊ ဂရုကောဝ ဒဠ္ဍ–ဗွော၊ အာဟာရော–အာဟာရ၊ နဒီ–မြစ်၊ ဝဋ္ဋ–ဘွေးမ (မိန်းမ)၊ တေမှော–ထိုတရားတို့သည်၊ သြပနေယျိကော–ကပ်၍ ဆောင်ထိုက်၏၊ [အာ, ဒီ၌ ဤ၊ ဋ္ဌ ဦ, တေ၌ ဧ, သြ သရတို့ကို ပုံစံပြုလိုရင်းတည်း၊ ထို ဒီဃသရ ၅–လုံးတို့ ဂရုကဲ့သို့မှတ်ပါ။]

၆၀၃။ ဒီဃောစ။ ။ စသဒ္ဒါဖြင့် ဂရုကိုငင်သည်၊ "ဂရုကော ဒဠ္ဍဗွော–ဂရုကဲ့သို့မှတ်" ဟူရာ၌ ဂရုကဲ့သို့ရှတ်ပါဟု ဆိုလိုသည်၊ ဤသုတ်တို့ဝယ် နာမည်မှည့်ပုံကို ပြသော သညာသဒ္ဒါမပါဘဲ"ဂရုကောဝ" ဟု ဣဝသဒ္ဒါပါသော ကြောင့် နာမည်ကိုညွှန်ပြသောဗျာပဒေသာ တိဒေသသုတ်ဟု ဝုတ္တိဆရာ ဆိုလိုဟန် တူ၏၊ ရှုဒ္ဓကား သညာသဒ္ဒါထည့်၍ သညာသုတ်ဟုပင် အတိအလင်းဆိုသည်၊ သက္ကတတို့၌လည်း သညာသုတ်ပင် ဆို၏၊ "သံယောဂေ ဂရု ဒီဃဠ" (၁, ၄, ၁၂ သုတ်)၊ သံယောဂ ပရတော ရဿမက္ခရံ ဂရုသည် ဘဝတိ–ကာသိကာဝုတ္တိ၊] အာဟာရောကို အာဟာရတည် သိသက် သြပြု၊ နဒီ–နဒီတည်, သိ, ချေ၊ ဝဋ္ဋ–ဝဋ္ဋတည်, သိ, ချေ၊ တေ–တတည်, ယောသက်,သဗ္ဗနာမကာရတော ပဋ္ဌမောဖြင့် ဧပြု၊ [ဓမ္မကား လိုရင်းမဟုတ်။] သြပနေယျိကောတည်, သိသက် သြပြု။

ဂရု ၃–မျိုး။ ။ ရှေ့သုတ်၌လာသော ဂရုကို သံယောဂပရ ဂရု (ဆန်း၌ "သံယောဂါဒိဂရု") ဤသုတ်၌ လာသော ဂရုကို ဒီဃဂရု, နိဂ္ဂဟီတပရ (အံ့ဣ=ကံ့ ကီ ကုံ–တို့ကဲ့သို့ နိဂ္ဂဟီတ်နောက်ရှိသော ၊ရ) ဟု ဂရု ၃–မျိုးကို ဆန်းကျမ်း၌ ပြ၏၊ ထိုတွင် ဒီဃဂရုကို ရှတ်ရာ၌သာ သရအတွက် ၂–မတြာကာလကြာစေ၍, ကြွင်း ဂရု ၂–မျိုးကိုရှတ်ရာ၌ကား သရအတွက် တစ်မတြာသာ ကြာစေရသည်၊ ဗျည်းနှင့်တွဲခြင်းကြောင့်ကား ဗျည်းအတွက် မတြာဝက်ကာလ ပိုပေလိမ့်မည်။

ဂရု၏အနက်။ ။ ဂုရု–ပု (ပုလ္လိင်)၊ ပိတရာဒေါ–မိဘ စသောနည်းလမ်း ညွှန်ပြသူ၌၊ အာစရိယေ–စာပေ သင်ပြသော ဆရာ၌၊ ဥပဇ္ဈာယေ–ဥပဇ္ဈာယ်၌၊ ဒ္ဌိမတ္တေ ဒီဃေ သရဝဏ္ဏေ– ၂–မတြာရှိသော ဒီဃသရဝဏ္ဏာ၌၊ ဗိန္ဒုဝိသဂ္ဂယုတ္တေ ဧကမတ္တေ–နိဂ္ဂဟီတ်, ဝိသဇ္ဇနီတို့နှင့် ယှဉ်သော ဝဏ္ဏ (အံ အား) ၌၊ သံယုတ္တဝဏ္ဏာတ်–သံယုတ်ရှိသောဝဏ္ဏမှ၊ ပုဗ္ဗဋ္ဌိတေ–ရှေ့၌တည်သော၊ ဧကမတ္တေပိ ဝဏ္ဏေ–တစ်မတြာလည်းရှိသော ဝဏ္ဏာ၌ ဤသို့စသည်ဖြင့် ဂုရုသဒ္ဒါ၏ အနက်ကို ထောမနီခ၌ မျှားစွာ ပြလေသည်၊ ဤ၌ "သံယုတ်မှ ရှေ့ဖြစ်သော ၁–မတြာဝဏ္ဏ" ဟူသည် ရှေ့သုတ်၌လာသော ဂရုပင်တည်း။

အက္ခရေဟိ ကာရ ၆၀၄။ ပယောဂေ- သုံးစွဲသင့်သည်၊ သတိ-သော်၊ **အက္ခ**ရတ္ထေဟိ-**အက္ခ**ရာ အနုက်ရှိသော သဒ္ဒါတို့မှ၊ **အက္ခ**ရာဘိ**ဓေ**ယ္ယေဟိ-**အက္ခ**ရာဟူသော ဟောနုက်ရှိသော သဒ္ဒါတို့မှ၊ (ပရံ-နောက်၌)၊ ကာရပစ္စယော ဟောတိ၊ **အ**ဝေ- **အ** သည်ပင်၊ **အ**ကာရော-**အ**ကာရမည်၏၊ **အာ**ဝေ-**အာ**သည်ပင်၊ **အာ**ကာရော-မည်၏၊ **ယ**ဝေ-**ယ**သည်ပင်၊ **ယ**ကာရော-မည်၏၊ (၆၈၅)

ယထာဂ**မ** **မ**ိကာရော ၆၀၅။ ယထာဂမံ-ပါဠိတော် **အား**လျော်စွာ၊ **သ**ဗ္ဗ**ပ**စ္စယေသု-**အ**လုံးစုံသော ပစ္စည်းတို့ကြောင့်၊ **သ**ဗ္ဗ**ဓ**ာတူဟိ-**အ**လုံးစုံသော ဓာတ်တို့မှ (နောက်၌)၊ ဣကာရာဂမော, ဟောတိ၊ ကာရိယဲ-ပြုထိုက်၏၊ ဘဝိတဗ္ဗံ-ဖြစ်ထိုက်၏၊ **ဓ**နိတဗ္ဗံ-ဖြစ်ထိုက်၏၊ ["**ဓ**ဏိတဗ္ဗံ"ရှိလျှင် "သိထိုက်၏" ဟုပေး၊] ဝိဒိတဗ္ဗံ-သိထိုက်၏၊ ကရိတ္တာ-ပြု၍၊ ဣဒ္ဓိတံ အလိုရှိအပ်၏။ (၅၄၁)

၆၀၄။ အက္ခရတ္ထေဟိ။ ။ သုတ်၌ပါသော အက္ခရေဟိကို "**အ**ကွ**ခ**ရတ္ထေဟိ" ဟုဖွင့်၏၊ ထိုသို့ဖွင့်သဖြင့် "ပုရိသော" ၌ ပု ဟူသော ရိဟူသော သောဟူသော တစ်လုံးတစ်လုံးကို အက္ခရာဟု ခေါ်ဝေါ်ရိုးရှိသော်လည်း ထို "ပု" စသည်မှာ အက္ခရာအနုက်ကို ဟောသော သဒ္ဒါတစ်ခုမဟုတ်ချေ၊ **အ**, **ဂ** စသည်သာ "**အ**-**အ**လည်းကောင်း၊ **ဂ**-**ဂ**လည်းကောင်း" စသည်ဖြင့် အက္ခရာအနုက်ကို ဟောသော သဒ္ဒါတစ်ခုဖြစ်သည်၊ ထိုသို့ အက္ခရာအနုက်ဟော သဒ္ဒါနှောင်သာ ကာရပစ္စည်းသက်ပါ-ဟု သိစေလိုသည်။

အကွ**ခ**ရာ**ဘိ**ဓေ**ယ**ျ**ေ**ဟိ**။ ။ ထို **အ**ကွ**ခ**ရတ္ထေဟိကိုပင် "**အ**ကွ**ခ**ရာ**ဘိ**ဓေ**ယ**ျ**ေ**ဟိ" ဟုထပ်၍ဖွင့်ပြန်၏၊ ထိုသို့ဖွင့်သဖြင့် "**အ**ကွ**ခ**ရတ္ထ=**အ**ကွ**ခ**ရာ၏+**အ**နုက်" ဟု မယူဘဲ "**အ**ကွ**ခ**ရာ-**ဘ**ိ**ဓ**ေ**ယ**ျ-**အ**ကွ**ခ**ရာဟူသော ဟောနုက်ရှိသောသဒ္ဒါ" ဟု ယူစေလိုသည်၊ "**အ**ကာရော ဥစ္စ**ခ**ရဏတ္ထော" စသည်ဖြင့် ကာရပစ္စည်းသက်၍ သုံးစွဲသင့်သောအရာကို "ပယောဂေ သတိ" ဟုဆိုသည်၊ ရပ်ကို အခြေပြုကြည့်တွက်၊ ["**ဒ**ဝကာရော-**ဒ**ေဝသဒ္ဒါ၊ သာ**ဓ**ုကာရော-သာ**ဓ**ုဟု ပြုအပ်သောအသံ" စသည်တို့၌ "ကရိယတိ-ရွတ်ဆိုအပ်၏၊ ဣတိ ကာရော" ဟု ပြု၍ ရွတ်ဆိုအပ်သောအသံကို အရကောက်ရကြောင်းကို ရှုစာကိုယ်- ဘာသာဋီကာတို့မှာ ပြထားပြီ။]

၆၀၅။ ယထာ**ဂ**ဏ**မ**ံ။ ။ **အ**ာဂ**ဆ**ွတိ **အ**တ္တ**တ**ွ**ပ**ရတ္ထာ **ဇ**ွ **ဇ**ေန **ဝ**ါတိ **အ**ာဂ**မ**ော=**မ**ိ**မ**ိ**စ**ီးပွား သူတစ်ပါး**စ**ီးပွား**တ**ို့၏ လာရာလာကြောင်း ဖြစ်သော ဘုရားပါဠိတော် "**အ**ာဂ**မ**" ဟု ခေါ်၏၊ [သီလက္ခန် "**အ**ာဂ**မ**ဝရဿ" စသော အသုံ့ကို ထောက်ပါ၊] ထို ပါဠိတော်**အ**ား**လ**ျော်စွာ ဣ**အ**ကွ**ခ**ရာလာပါ

ဒဇ္ဇေတောယော ကွစိ ၆၀၆။ တုနာဒီသု ပဋ္ဌယောသု, ဒကာရ ကောရ ဣဿ-၁ အက္ခရာ, ၀ အက္ခရာ အဆုံးရှိသော၊ ဓာတုယာ-ဓာတ်မှနောက်၌၊ ယထာဂမ-စွာ၊ ကွစိ ယကာရာဂမော ဟောတိ၊ ဗုဒ္ဓေါ-ဘုရားသည်၊ လောကေ-လောက၌၊ ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ-ဖြစ်၍၊ ဓမ္မံ-ကို၊ ဒုဗ္ဗိတွာသိ၍၊ ဒဇ္ဇေတောတိ ကိမတ္တံ၊ လဘိတွာ-ရ၍၊ (ဣတိ-တို့၏...အကျိုး၏၊) ကွစိတိ ကိမတ္တံ၊ ဥပ္ပါဒေတွာ-ဖြစ်စေ၍၊ ဣတိ-၏။

ဣတိ ကိတ္တိဓေနကမ္မေ စတုတ္ထော ကဏ္ဍော။

ဟူလို၊ ကာရိယံ-ကျောစသုတ် ကြည့်၊ ဘဝိတဗ္ဗံ-ဘာ၀ကမ္မေသု ဘဗ္ဘာနိယာကြည့်၊ [ဓနိတဗ္ဗံ-ဓနဓာတ်၊ ဓာနိတဗ္ဗံရှိလျှင် ဥာဓာတ်, တဗ္ဗပစ္စည်း, ကိယာဒိ နာပစ္စည်း, ဥာကိုဓာပြု၊] ဝိဒိတဗ္ဗံ-ဝိဒ=ဥာဏော, အနုဘ၀နေ၊ ကရိတ္တာ-ကရဓာတ်-ဣ၌ဖြစ်-ဣသု+တ၊ ဣသု ယမုန-မဇ္ဈော ဣ၀ါသုတ်ဖြင့်စီရင်။

၆၀၆။ ဤသုတ်ဖြင့်လာသော ယ ရှိရာ၌ တချို့အရာ၀ယ် တထာဂတ္တရိစဖြင့်, တချို့အရာ၀ယ် ယ၀တ်သုတ်၏ ကာရဏဒ္ဒါဖြင့် ၁-ဒု ပြုသည်ကို ရှု၌တွေ့ရ၏၊ ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ၌ ယ၀တ်ဖြင့် စီရင်၍ ဗုဒ္ဓိတွာ၌ တထာဂတ္တရိစဖြင့် နှာသစီရင်သည်။

ထိုသို့ ၂-မျိုး စီရင်ရာ၀ယ် နှာသအလိုမှာ- ယ၀တ်သုတ်၌ ဒု အပြု မပါဟု သဘောရသောကြောင့် ဖြစ်ဟန်တူ၏၊ ရူပသိဒ္ဓိ၌ ကာရဏဒ္ဒါဖြင့် ယပင့်ရှိသော ၀ကို ဒုပြုဟုဆို၏၊ ထို့ကြောင့် ထိုရုပ်များကို ယ၀တ်-တထာဂတ္တရိစ ၂-သုတ်လုံး ဖြင့်ပင် စီရင်နိုင်သည်ဟု မှတ်သင့်သည်။

ပုံစံများ။ ။ လဘိတွာ၌ ဒ,၀ အဆုံးမရှိသောကြောင့် ယ မလာရ၊ ဥပ္ပါဒေတွာ၌ကား ဥပုဗ္ဗ ပဒဓာတ်ဖြစ်၍ ဒကာရ ဣဖြစ်သော်လည်း ကွစိမြစ်သောကြောင့် မလာရဟု ကစ္စည်းဝုတ္တိက ဆိုလိုဟန် တူ၏၊ အမှန်မှာ ကွစိမြစ်သောကြောင့် ဟုတ်ဟန်မတူ၊ ကာရိတ် ဏော ပစ္စည်းက ဓာတုနိဒ္ဒိဋ္ဌ (ဓာတ်အရာ၌ ညွှန်ပြအပ်သော) ပစ္စည်းဖြစ်နေသောကြောင့် "ဥပ္ပ၀+ဏော" ဟု ဖြစ်သည့်အခါ ဏောနောင်ဖြစ်၍ (ဒကာရဣ ၊ဟုတ်တော့သဖြင့်) ယမလာရခြင်းဖြစ်ဟန်တူသည်၊ ပဒဓာတ်က စုရာဒိဂိဏ်း မရှိသောကြောင့် ဥပ္ပါဒေ၌ဏောသည် စုရာဒိဏော မဟုတ်- ကာရိတ်ဏော ဖြစ်ကြောင်း သိသာသည်၊ တုနာဒိနံ သုတ်၏ဆိုင်ရာပုံစံများကို ထုတ်သင့်သည်။

နိဂ္ဂဟီတံ သံယောဂါဒိ ရော

၆၀၇။ သံယောဂါဒိဘူတော– သံယုဂ်၌ အစဖြစ်၍ ဖြစ်သော၊ နကာရော–သည်၊ နိဂ္ဂဟီတံ အာပဇ္ဇတေ၊ ရဂေါ–ပွဲသဘင်၊ [“ရှေတိ ဇော့ဘာတိ ရဂေါ–တပ်မက် ခွဲလမ်းရော”] ဘဂေါ–ယုက်စီးခြင်း၊ ဝါ–ဘင်ဓဏ၊ သဂေါ–ကပ်ငြိခြင်း၊ [“ဘဇုနံ–ယုက်ခြင်း၊ ဘဂေါ၊ သဇုနံ–ကပ်ငြိခြင်း၊ သဂေါ” ဟု ပြု] (၅၇၉)။

သဗ္ဗတ္ထ ဂေဂီ

၆၀၈။ သဗ္ဗတ္ထ ဌာနေ–အလုံးစုံသော အရာ၌၊ ဂ ဣတိ ဧတသ ဧတဿ ဂီအာဒေသော ဟောတိ၊ ဂီတံ–သီချင်း၊ ဂါယတိ–သီဆို၏၊ [ဂီတံ–ရွတ်ကိုအခြေပြုကြသည်တွက်၊ ဂါယတိ–ကိုကား “တေ အာဝါယာ ကာရိတော” သုတ် ပြန်ကြသည့် “ဂီတံ–သီဆိုခြင်း” ဟု သောအနက်ပေးလျှင် နပုလ္လိင်သာ၊ ကံအနက်ပေးမူ“ဂီတော–သီဆိုအပ်သော၊ သီလောကော–ဂါထာ၊ ဂီတာ–သီဆိုအပ်သော၊ ဂါထာ–ဂါထာ၊ ဂီတံ–သီဆိုအပ်သော၊ ဝါကျံ–ဝါကျ” ဟု ၃–လိင် ဖြစ်၏။]

၆၀၇။ နိဂ္ဂဟီတံ သံယောဂါဒိ။ ။ နိဒ္ဒေသ၌ “နိဂ္ဂဟီတ ဣတိ အဝိဘတ္တိ နိဒ္ဒေသ ဝသေန ဝုတ္တံ” ဟု ဆိုသောကြောင့် နိဒ္ဒေသဆရာ၏ လက်ထက်၌ “နိဂ္ဂဟီတ” ဟု ရှိဟန်တူ၏၊ ယခုလည်း အချို့စာများ၌ ရှိပေ၏၊ သို့သော်ရှေ(သိဟိုဠ်မှ)၌ “နိဂ္ဂဟီတံ” ဟု ရှိဟန်တူ၏၊ ထို့ကြောင့် ရှိခြင်းက သာ၍ ရှင်းလင်းသည်၊ ရှေ့၌ “သံယောဂသို့+အာဒိဘူတော” ဟု ဖွင့်သောကြောင့် “သံယောဂသို့+အာဒိ–သံယောဂါဒိ” ဟု တပ္ပုရိသ်သမာသ် ပြုသင့်ကြောင်း ထင်ရှား၏၊ သို့ပါလျက် ရှင်ဋီကာ၌ “သံယောဂေါ+အာဒိ ယေသံ တေ သံယောဂါဒိ” ဟု ဗဟုဗ္ဗိဟိ်ပြုထားသည်၊ နောက်ထည့်–သို့မဟုတ် ပါ၌ပျက် ဖြစ်ဟန်တူသည်၊ ဘာ့ကြောင့်နည်း “သံယုဂ်ဟူသော အစရှိကုန်သော အက္ခရာတို့” ဟု အနက်အဓိပ္ပါယ်မဖြစ်နိုင်သောကြောင့်တည်း၊ [သံယောဂသို့–နှကဲ့သို့ သံယုဂ်၌၊ ဝါ–သံယုဂ်တွင် အာဒိ–အစဖြစ်သော (နံ) သည်၊ သံယောဂါဒိ–မည်၏။]

၆၀၈။ သဗ္ဗတ္ထ။ ။ ရှေ့၌ “တပစ္စယတိပစ္စယေ သွေဝါယံ” ဟုဆိုသောကြောင့် “သဗ္ဗတ္ထ”အရ တပစ္စည်း တိပစ္စည်းကိုသာ ယူကြ၏၊ သို့သော် တ–တိပစ္စည်းမျှကို ရည်ရွယ်ရိုးမှန်လျှင်“သဗ္ဗတ္ထ”ဟုပင်မဆိုထိုက်,“တတိသု ဌာနေ ”ဟုဆိုရုံမျှ ဖြင့် ရှင်းလင်းစွာ ပြီးနိုင်၏၊ ထို့ကြောင့် သဗ္ဗတ္ထအရ အဓိပ္ပာယ် တစ်မျိုးကြီးသင့်သေး၏၊ကြိမိသည်ကား–သဒ္ဒသသီဒတ္တံသုတ်သို့ သဗ္ဗတ္ထပုဒ်သည် လိုက်လျက်ရှိ၏၊ ထိုသုတ်၌ သဗ္ဗတ္ထ၏အဓိပ္ပာယ်မှာ အာချာတ်အရာ ကိတ်အရာ ၂–မျိုးလုံးဟု ဆိုလို၏၊ “သဗ္ဗတ္ထ–အလုံးစုံသော အာချာတ်အရာ ကိတ်အရာတို့၌” ဟု ပေးရမည်–

သဒ္ဒသ သီဒတ္တံ ၆၀၉။ သဗ္ဗတ္ထဌာနေ သဒ ဣတိ စေသ ဓာတုသ သီဒါ ဒေသော ဟောတိ၊ နိသီဒေါ-ထိုင်သူ၊ နိသီဒတိ-ထိုင်၏။(၄၀၃) [သဗ္ဗတ္ထကိုရှေ့မှလိုက်စေ၍ ထိုသဗ္ဗတ္ထအရ ကိတ် အာချာတ်စုံအောင် ပုံစံ ၂- မျိုး ပြသည်။]

ယစသ သရသိ ဌေ ၆၁၀။ ပရေ-သော၊ ဌေ-ဌ အပြုကြောင့်၊ ယစ ဣတိ စေ သ ဓာတုသ-၏၊ သရသ-၏၊ ဣကာရာဒေသော ဟောတိ၊ ယိဌော- ပူဇော်အပ်ပြီ၊ ယိဌာ-ပူဇော်အပ်ကုန်ပြီ၊ ဌေတိ ကိမတ္တံ၊ ယစနံ-ပူဇော်ခြင်း၊ ဣတိ-၏။ (၆၂၈) [ရပ်ကို အခြေပြုကြည့်၊ ယိဌာ၌ "ပဌမာ ဗဟု ဝစန ကရဏမေဝေတ္ထ ဝိသေသော" ဟု နျာသအတိုင်း ဗဟုဝုစ်ယော သက်၊ ယိဌာ (အာဟုတိ-ပူဇော်ဖွယ်) ဟု ဣတ္တိလိင်လည်း ဖြစ်နိုင်သည်ပင်။]

-ပ,လို၊ ဤသုဝ်၌လည်း "ဂိတံ-ဂါယတိ" ဟု အာချာတ်ကိတ် ပုံစံ ၂-မျိုးလုံးကို ပြထား၏၊ ထို့ကြောင့် ဤသုတ်လာ "သဗ္ဗတ္ထ" အရလည်း အာချာတ်-ကိတ်အားလုံးဟု ဆိုလိုမည်ထင်သည်။ [ဂါယတိ၏ ဂိဓာတ်ဖြင့် ပြီးပုံကိုနောက်၌ ပြထားသည်။]

မောဂ္ဂလ္လာန်။ ။.မောဂ္ဂလ္လာန်၌လည်း "ဂါပါနမိ (၁၁၅)" ဟု သုတ်တည်၍ ဂါ၏အာကို ဤပြုလျက် "ဂိတံ" ကိုရပ်တွက်၏၊ ဂါယိတ္မာ စသည်၌မူ ဂါဓာတ်နောင် ယ လာ၍ ပြီးစေ၏၊ (ဂါယတိလည်းနည်းတူ)၊ ဤသို့ မောဂ္ဂလ္လာန်၌ ဂါဓာတ်ဆိုပုံကို ထောက်၍ (ဓာတ်ကျမ်းတို့၌ အသံပြုခြင်းအနက်ဝယ် ဂါဓာတ် ဂေဓာတ် ၂-မျိုးရှိသော်လည်း) ဤသုတ်၌ ဂါဓာတ်ဟူ၍ "သဗ္ဗတ္ထဂေဂီ" ဟု အရှင်ကစ္စည်းကိုယ်တိုင် သုတ်တည်ခဲ့ဟန်တူ၏၊ ထို့ကြောင့် ဂါယတိ၌ ဤသုတ်ဖြင့် အာကို ဤပြုပြီးမှ အညေသုစသုတ်ဖြင့် ဤကို ဧဝုဒ္ဓိ, ဧကို အာယပြု၍ ပြီးသည်ဟုကြံလျှင် "သဗ္ဗတ္ထ" ဆိုရကျိုးနှင့် "ဂါယတိ" ပုံစံထုတ်ရကျိုးနှပ်ဖွယ်ရှိသည်။

၆၀၉။ သဒ္ဒနီတိ၌ "သီဒသိကာရော အာတ္တံ (အာချာတ် ၁၇၆)" ဟု သုတ်တည်၍ ဏ အနုဗန္ဓရှိသော ပစ္စည်းနောင်းရာ၌ သီဒ အပြု၏ ဤကို အာပြု၍ "ဥစ္ဆင်ေမံ နိသာဒေတွာ (ထိုင်စေ၍) " ဟု ရပ်စိရင်၏၊ "နိသဒ္ဓေတော-ထိုင်ခြင်း" စသည်၌ သီဒအပြု မမြဲသောကြောင့် နိသာဒေတွာ၌လည်း သာဒ၏ အကို အာဝုဒ္ဓိပြုလျှင် ပြီးနိုင်သည်သာ၊ ကိတ်၌ "သန္ဓိပုဗ္ဗဿ သိဝေါ (၁၀၉)" သုတ်တည်၍ သံ+နိပုဗ္ဗ သဒဓာတ်ကို သိဝပြု-အပစ္စည်းလည်းသက်၍ "ဣဒါနိ ပက္ခိ သန္ဓိသိဝါ-ဋြမ်သက်စွာနေကုန်၏၊ သိန္ဓိသိဝေသု ပက္ခိသု-ငှက်တို့သည် ဋြမ်သက်စွာ နေကုန်လသော်" ဟု ဖြစ်၏။

ဟ စတုတ္ထာနု မန္ဒာနံ ဒေါဝေ

၆၁၁။ ပရေ, ဝေ- ဝ အပြုကြောင့်၊ ဓာတ္တန္ဓာနံ- ဓာတ်၏ အဆုံး ဖြစ်ကုန်သော၊ ဟစတုတ္ထာနံ – တို့၏၊ ဒေါအာဒေ သောဟောတိ၊ သဲနဒ္ဓေါ–ကောင်းစွာ ဖွဲ့အပ်သော စစ်ဝတ်တန်ဆာ၊ ကုဒ္ဓေါ–အမျက်ထွက်သူ(စိတ်ဆိုးသူ)၊ ယုဒ္ဓေါ–စစ်ပွဲ၊ သိဒ္ဓေါ–ပြီး၏၊ လဒ္ဓေါ–ရအပ်၏၊ အာရဒ္ဓေါ–အားထုတ်အပ်၏။ (၆၀၉) [အားလုံးရုပ်များကို အခြေပြု၍ ညွှန်ပြထားပြီ။]

ဆော ပကာရေ

၆၁၂။ ပရေ ပကာရေ ဓာတ္တန္ဓာနံ ဟ စတုတ္ထာနံဆော အာဒေသော ဟောတိ၊ ဆုယှတိ–လောင်အပ်၏၊ ဣတိ ဆုမှော၊ ဝမှတိ–ကြိုးပွားဟု၏၊ ဣတိ ဝုမှော (လူကြိုး စသူ)၊ ပကာရေတိ ကိမတ္ထံ၊ ဒါဟော–ပူလောင်ခြင်း။ (၆၁၆)

ဂဟဿ ဃရ ဏော ဝါ

၆၁၃။ ပရေ ဏပစ္စယေ, သဗ္ဗဿ– သော၊ ဂဟ ဣတိ ဧတဿ ဓာတုဿ–၏၊ ဃရာဒေသော ဝါဟောတိ၊ ဃရံ–အိမ်၊ ဃရာနိ(ဏိ)–အိမ်တို့၊ ဝါတိ ကိမတ္ထံ၊ ဂါဟော–ယူခြင်း။ (၅၈၃) ["ဃရာဏိ" ဟု ဏကြိုးဖြင့် ရှိသည်ကား သဏ္ဍာတ၌ ရနောက်ရှိနကို ဏပြန်ရိုးရှိသောကြောင့်တည်း၊ ပါဠိ၌မူ"စိတ္တာနိ" ကဲ့သို့ "ဃရာနိ" ဟု နင်ယ်ဖြင့်ရှိ၏။]

ဒဟဿ ဒေါ ဠံ

၆၁၄။ ပရေ ဏ ပစ္စယေ ဒဟ ဣတိ ဧတဿ ဓာတုဿ ဒကာရော ဠတ္တံ ဝါ အာပဇ္ဇတေ၊ ပရိဒဟနံ–ပူလောင်ခြင်း (ပူဆွေးခြင်း)၊ ပရိဠာဟော–ခြင်း၊ ဝါတိ ကိမတ္ထံ၊ ပရိဒါဟော–ခြင်း၊ (၅၈၂) ["လတ္တံ" ဟု လင်ယ်နှင့် အချို့စာရှိ၏၊ "လဠာနု မဝိသေသော" ဟူသောကြောင့် လင်ယ်ရှိသော်လည်း ဠကြိုးပင် ပြုနိုင်၏၊ ဆရာတို့ကား "ဠံ=ဠတ္တံ" ဟု တစ်ခါတည်း ဠကြိုးဖြင့် ရေးသည်။]

၆၁၂။ ဟ စတုတ္ထာနံ၌ စတုတ္ထအက္ခရာဟူသည် ဝမှ၌ ပရေမူတ်တည်း၊ ဒါဟော၌ ပ အပြု မနှောင်းသောကြောင့် ဟကို ဒု မပြုရ၊ မောဂ္ဂလ္လာန်၌ "ဒဟဿ ဒဿဆော (၁၂၆)" ဟု တည်၍ ဒကို ဒုပြု၊ "ဒုဟော–ပူလောင်ခြင်း၊ ကစ္စည်း၌ကား ကွစိဓာတုဖြင့် ဒကို ဒုပြုဟုကြ၊ "ဒုယှိတ္ထ–လောင်အပ်ပြီ" စသည်၌လည်း နည်းတူတွက်။

၆၁၄။ အာဠာဟနံ။ ။ "ဒဟ=ဘသ္မီကရဏော" ဟူသော ဓာတ်နက်အပြင် "ဒါဟ=ပူလောင်ခြင်း, ဓာရဏ=ဆောင်ထားခြင်း" အနက်များလည်းရှိ၏၊ "အာပုဗ္ဗ+ ဒဟ=ဒါဟော" ဓာတ်နက်နှင့်ယုပစ္စည်းဖြင့် "အာဂန္ဓာ ဒဟန္တိ ဧတ္ထာတိ အာဠာဟနံ =လာ၍ ပူဆွေးရာ (ငိုကြွေးရာ) ဖြစ်သော သချိုင်း" ဟုဖြစ်၏၊ ဠ၏ အကို အညေသုစဖြင့် ဝုဒ္ဓိပြု၊ ပရိဠာဟောကို အခြေပြုကြည့်၊ ဒါဟော၌ ဝါမြစ်၍ ဠမပြုရ။

ဓာတ္တန္တဿ လောပေါကွိမ့်

၆၁၅။ ပရေ ကွိမ့် ပစ္စယေ· ဓာတ္တန္တဿ ဗျဥ္ဇနဿ လောပေါဟောတိ၊ ဘုဧနေ- ကောက်ကွေ့သဖြင့်၊ ဂစ္ဆတိ၊ ဣတိ· ဘုဧဂေါ· (မြေ)၊ ဥရေန-ရင်ဘတ်ဖြင့်၊ ဂစ္ဆတိ၊ ဣတိ, ဥရဂေါ-မြေ၊ တုရဂေါ-မြင်း၊ သဆော-ခရာသင်း။ [ရုပ်ကိုအရေပြုကြည့်တွက်။] (၅၈၇)

ဝိဒဏ္ဍေ ဥ

၆၁۶။ ပရေ ကွိမ့် ပစ္စယေ ဝိဒ ဣတိ ဧတဿ ဓာတုဿ ဥကာရာ ဂမော ဟောတိ၊ လောက်-လောကကို၊ ဓာနာတိ-သိတော်မူတတ်၏၊ ဣတိ လောကဝိဒူ-မည်တော်မူ၏။ [အဋ္ဌကထာတို့၌ "လောကဲ အဝေဒီ" ဟု အတိတ်ကြိယာဖြင့်ဖွင့်၏။]. (၅၈၈)

နံ မကာရာနေ-မန္ဒာနံ နိယုတ္တတမှိ

၆၁၇။ ပရေ ဣကာရယုတ္တေ-ဣ အက္ခရာနှင့် ယှဉ်သော၊ တပစ္စယေ, ဓာတ္တန္တာနံ-ကုန်သော၊ နကာရ မကာရ ကကာရ ရကာရာနံ- နအက္ခရာ, မအက္ခရာ, ကအက္ခရာ, ရ အက္ခရာ တို့၏၊ လောပေါ နဟောတိ၊ ဟနိတုံ- သတ်ဖို့ရာ၊ ဂမိတောမှ- သွားမည်၊

၆၁၅။ "အာသိဝိသော ဘုဧဂေါ ဟိ, ဘုဧဂေါစ ဘုဧဂ်မော" ဟု မြွေဟောပရိယာယ်၌ "ဘုဧဂေါ" ဟုလည်းရှိ၏၊ "ဟယော တုရဂေါ" ဟု မြင်းဟောပရိယာယ်၌ တုရဂ်ပုဒ်လည်းရှိ၏၊ ထိုပုဒ်တို့၌ဘုဧ-တုရနောင် နိဂ္ဂဟီတ်လာ၍ ဝဂ္ဂန္တပြု၊ ဘုဧဂေါ်၌ "ဘုဧဘျာ-လက်မောင်း ၂-ခုတို့ဖြင့်+ ဂစ္ဆတိ-သွားတတ်၏" ဟု ကလာပ်၌ ဝိဂ္ဂဟပြု၏။ ထောမနိဓိ၌ကား ဘုဧကို "ကုဋ္ဌိလီဘဝန်-ကောက်ကောက်ကွေ့ကွေ့ဖြစ်လျက်"ဟု ဖွင့်သည်၊ "ဘုဧဂ်မော" ဟု ရှိရာ၌ကား အပစ္စည်းဖြင့်ပြီး၏။

အဘိဓာနပ္ပဒီပိကာသူစီ၌ "တုရံ" ဟု နိဂ္ဂဟီတန္တနိပါတ်ကြ၍ တုရံသဒ္ဒါ၊ ပဝဒဂမုဓာတ် ကွိပစ္စည်းဖြင့် "တုရဂ်" သည်ပုဒ်ရင်း, "တုရဂ" ဟုရှိရာ၌ နိဂ္ဂဟီတ်ချေထားသည်ဟု ကြံလို၏၊ သို့သော် ထောမနိဓိ၌ "တုရေဏ" ဟုနာမ်ဝိဘတ်ဖြင့်ပြထားရကား နိပါတ်မဟုတ်, နပုလ္လိင်နာမ်ပုဒ်သာဖြစ်၍ "တုရဂ" သည် ပုဒ်ရင်း "တုရဂ်"၌ကား နိဂ္ဂဟီတ်လာသည်ဟု ကြံ၊ ဝိဟာဂေါ-ခဂေါ-နဂေါ စသော ပုဒ်တို့ကို ရှုနှင့် ဘာသာဋီကာမှာ- ရှု။

ကလာပ်။ ။ "ဝိဟာဂ, တုရဂ, ဘုဧဂ" ဟု ပြီးပြီးနောင် "ဝိဟာဂ်, တုရဂ်, ဘုဧဂ်ါ" ဟူသော "နိပါတန" သုတ်ဖြင့် ဝိဟာဂ်, တုရဂ်, ဘုဧဂ် ရုပ်တို့ကို ပြီးစေ၏၊ ပတေန- အတောင်ဖြင့်၊ ဂစ္ဆတိတိ ပတဂေါ-ငှက်၊ ဝါ-နံကောင်၊ ပ္ပဝေန-ခုန်သဖြင့်၊ ဂစ္ဆတိတိ ပ္ပ ဝဂေါ, ပ္ပဝဂ်ေါ-မျောက်။ ["ဖား" ဟုလည်းဆိုကြ၏။] ဤပုံစံများလည်း အလားတူပြီးကြသည်။

၆၁၇။ ။ ဤသုတ်သည် "ဂမခနဟနာဒီန-မန္တော-ရကာရောစ" ၂-သုတ်တို့ဖြင့် ဓာတုန်ချေခြင်းကိုတားမြစ်သော သုတ်တည်း၊ မှန်၏- ဓာတုန်ကိုချေသောသုတ်သည် ဤ ၂-သုတ်သာရှိ၏၊ ထို ၂-သုတ်၌ ဓာတုန် (က) ကိုမချေသောကြောင့် (က) မပါဘဲ"နံ မရာန-မန္တာနံ နိယုတ္တတမှိ" ဟု သုတ်ရှိစေလိုသည်။

ရမိတော–မွေ့လျော်၏၊ သကိတော–ပူဇော်အပ်၏၊ သရိတော–အမှတ်ရ၏၊ ကရိတ္တာ–ပြု၍၊ ဣယုတ္တာတမ္မိတိ ကိမတ္ထံ၊ ဂတော–သွားသူ၊ သတော–အမှတ်ရသူ၊ ဣတိ–၏။ (ဓာ၁၄)

နိဒ္ဒေသ။ ။ နိဒ္ဒေသဒ္ဒမူ"ဤသုတ်သည် သာသဒိသတော တသရိဒ္ဓောစ, ဘုဇာဒိနမန္တော နော ဒ္ဒိစ, ဇနာဒိနမာတိမ္မိစ, ဂမ ခန ဟန ရမာဒိနမန္တော, ဤသုတ်တို့ကို တားမြစ်သော သုတ်" ဟု ဆို၏၊ ထိုနိဒ္ဒေသအဆိုသည် "လော ပေါ နေ ဟောတိ" ဟု (လောပေါကိုထည့်၍ ဖွင့်သော) ဝုတ္တိနှင့် လည်းကောင်း၊ နမကရာနံဟု ဓာတုန်အက္ခရာ လေးလုံးကိုသာ ပြသောပုဒ်နှင့် လည်းကောင်း မည်၊ မှန်၏–သာသဒိသတောသုတ်သည် ဓာတုန်ချေသောသုတ် မဟုတ်၊ ဘုဇာဒိနမန္တောဒ္ဒလည်း "နေ–မ–ဂ–ရ" အက္ခရာမပါ, ဇနာဒိနမာတိမ္မိလဲည်း လောပဝိဓိမဟုတ်။

နိယုတ္တာတမ္မိ။ ။ နေ+ဣယုတ္တာတမ္မိ၊ ဣနှာ–ဣအက္ခရာနှင့် (ဣအာဂုံနှင့်) +ယုတ္တော–ယှဉ်သည်တည်း၊ ဣယုတ္တော–သည်၊ ဣယုတ္တောစ +သော+တော စာတိ ဣယုတ္တတော၊ တ–ဟူရာ၌ တ အက္ခရာပါသော တုံ– တွာ စသည်ကိုပါယူ၊ "ဟန်+ိ+ တုံ" ၌ ဣနှင့်ယှဉ်သော တပစ္စည်းကြောင့် ဟန်၏ နကိုမချေရ၊ ဟနိတုံ၊ဟုသာပြီးရသည်၊ ဤသို့ စသည်ဖြင့် သိပါ၊ ဂမိတော, ရမိတောတို့ကား ဓာတုန် (မ်)ကို မချေရသော ပုံစံ၊ သရိတော, ကရိတ္တာတို့ကား ဓာတုန် ရ်ကို မချေရသော ပုံစံတည်း၊ ဂတော (ဂမု+တ), သတော (သရ+တ) တို့၌ ဣအာဂုံနှင့် မယှဉ်သောကြောင့် ဂမခန–ရကာရောစသုတ်တို့ဖြင့် ချေ။

သကိတော။ ။"သက္ကိတော"ဟု အချို့စာရှိ၏၊ "သကိတောတိ သက= ပူဇယံ"ဟု နျာသရှိသောကြောင့် သကိတောသာ ပါ၌မှန်၊ ထိုသကိတောလည်း "သက+တ" ဟုရှိရာ၌ ဓာတုန် က်ကို ချေမည့်သုတ် မရှိသောကြောင့် ဤသုတ်ဖြင့် တားမြစ်ဖွယ်မလို။

မေးဖွယ်။ ။"သုသ ပစ သကတော ကွက္ကာစ"သုတ်ဖြင့် တကို က္ခ ပြု၍ ဓာတုန်ချေလျက် "သက္ခော" မဖြစ်ဖို့ရန် တားမြစ်သင့်သည် မဟုတ်ပါလော–ဟူအံ့၊ ဤသို့ ဓာတုန်သက်သက် ချေရုံသာမကဘဲ အခြားသော (က္ခ ပြုခြင်း စသော) အစီအရင်ကိုပါ တားမြစ်လိုခြင်း နေ–မ–ဂ–ရ အက္ခရာ ၄–လုံးသာမက, ဝသတောဥဒ္ဒ၌ ဝုဒ္ဓောဝယ် ဣအာဂုံရှိလျှင် "ဝုသိတော"ဟု ဖြစ်၏၊ သာသဒိသ စသောသုတ်ဝယ် အနုသိဒ္ဓော စသည်၌ အနုသာသိတော စသည်ဖြစ်၏၊ ဤသို့လျှင် ဣအာဂုံ ခြားကွယ်နေရာဝယ် ထိုသုတ်၏ အစီအရင်များကို မစီရင်ရတော့သဖြင့် "နမကရာဒီနမန္တာနံ နိယုတ္တာတမ္မိ" ဟု အာဒိဖြင့် သုတ်တည်၍ ဝုတ္တိ၌လည်း "နကာရဟေ၊ ဓာတ္တန္တာနံ နေ ဟောတိ (ဆိုင်ရာ အစီအရင်မဖြစ်) ဣကာရယုတ္တော တပစ္စယေ ပရေ"ဟု ဖွင့်မှ အားလုံးနှံ့စရာ ရှိသည်။

နကဂဏ္ဍ
စဿ ဏ္ဍမိ

၆၁၈။ ပရေ ဏ္ဍမိ ပစ္စယေ စကာရ ဇကာရာ–စ အက္ခရာ ဇအက္ခရာတို့သည်၊ ကကာရ ဂကာရတို့– ကအက္ခရာ, ဂ အက္ခရာ အဖြစ်သို့၊ နာပစ္စန္တေ၊ ပစတိ– ချက်တတ်၏၊ ဣတိ ပါစကော– ၏၊ (ချက်တတ်သူ စားဖိုသည်၊) ယဇတိ– ပူဇော်တတ်၏၊ ဣတိ ယာဇကော– ၏၊ (ပူဇော်သူ)– (၅၇၂)။ [ရှေ့သုတ်မှ နှ ပဒိုသေကို လိုက်စေလျှင် ပြီးလောက်လျက် ဤသုတ်၌ တိုက်ရိုက်ထည့်၍ ဆိုခြင်းကား နောက်သုတ်များသို့ "နှ" ပဒိုသေ မလိုက်တော့ဟု သိစေရခြင်း အကျိုးရှိ၏၊ ဤသုတ် တားမြစ်အပ်သော သုတ်များနှင့် ရုပ်ကို အခြေပြုကြည့်။]

ကရဿစ
တတ္ထ တုသ္မိ

၆၁၉။ ပရေ တုပစ္စယေ ကရ ဣတိ ဇေဿ ဓေတုဿ အန္တဿ – အဆုံးဖြစ်သော၊ ရ ကာရဿ – ရအက္ခရာ၏၊ တကာရတ္ထေ– တ အက္ခရာ၏ အဖြစ် သည်၊ ဟောတိ– ဖြစ်၏၊ ကရောတိ–ပြုတတ်၏၊ ဣတိ ကတ္တာ– ကတ္တာမည်၏၊ (ကတ္တုကာရက, ကတ္တားအနက် စသည်ရ၏၊) ကရောန္တိ– ပြုတတ်ကုန်၏၊ ဣတိ ကတ္တာရော– ကတ္တာတို့မည်၏။ (၅၇၄) [ကရ–ဿစ၌ စသဒ္ဒါဖြင့် ဘရစသည်ကိုဆည်း၍ ဘတ္တာစသည်ကို ရွတ်ပြ၏။]

တုံ တုနဿ ဘဗ္ဗေသုဝါ

၆၂၀။ တုံ တုန ဘဗ္ဗ ဣတိ– တုံ, တုန, ဘဗ္ဗ ဟူကုန်သော၊ပေ၊ တကာရတ္ထေ ဝါ ဟောတိ၊ ကတ္တုကာတုံ– ပြုဖို့ရာ၊ ကတ္တုနု, ကာတုန–၍၊ ကတ္တုဗ္ဗံ, ကာတဗ္ဗံ– ပြုထိုက်၏။ (၅၅၀) [ကာတုံ, ကာတုန, ကာတဗ္ဗံတို့ကား ဝိကပ်ရုပ်။]

ကာရိတံ ဝိယ
ဏာန ဗဗ္ဗော

၆၂၁။ ဏကာရာနုဗန္ဓော–ဏ အက္ခရာ အနုဗန်ရှိသော၊ ပစ္စယော–ကို၊ ကာရိတံ ဝိယ ဝါ ဒဋ္ဌဗ္ဗော၊ ဒါဟော– ပူလောင်ခြင်း၊ ဒေဟော–ကိုယ်၊ ဝါဟော–ဆင်မြင်း စသော ယာဉ်၊ ဗာဟော–လက်မောင်း၊ ဝါရော– အလှည့်အကြိမ်၊ ဝါ– အလိုရှိခြင်း၊ စာရော– လှည့်လည်ခြင်း။ [စာဂေါ–စွန့်ကြဲခြင်းဟုလည်း ရှိ၏။] ပရိက္ခာရော– ပရိက္ခရာ၊ ဒါယကော–ပေးလှူသူ၊ နာယကော– ရှေ့ဆောင်အကြီးအကဲ၊ လာဝကော– ရိတ်ဖြတ်သူ၊ ဘာဝကော– ဖြစ်တတ်သူ၊ ကာရီ–ပြုလေ့ရှိသူ၊ ယာတိ–သတ်လေ့ရှိသူ၊ ဒါယီ–ပေးလေ့ရှိသူ၊ ဝါတိ ကိမတ္ထေ၊ ဥပကၠရော– ကပ်၍ပြုခြင်း၊ ဣတိ–၏။ (၅၅၄)

၆၂၁။ ဤသုတ်ကား "ကာရိယာတိဒေဿ" သုတ်တည်း၊ ဓာတုဟိ ဏောဏယ သုတ်ဖြင့် သက်အပ်သော ကာရိတ်ပစ္စည်းများ နောင်းရာဝယ် ရှေ့၌ ဝုဒ္ဓိပြုခြင်း စသော အစီအရင်ကို စီရင်ရသကဲ့သို့ ဏ– ဏှ– ဏီ စသော (ဏအနုဗန် ပါသော) ပစ္စည်းများ နောင်းရာလည်း စီရင်ပါဟု ညွှန်ပြသည်၊ ထို့ကြောင့် ဏ

အနု ကာ ယုဏ္ဍုနံ ၆၂၂။ ယု ဏ္ဍု ဣတိ ဧတေသံ ပဒယာနံ အနု အက ဣတိ ဧတေ အာဒေသာ ဟောန္တိ၊ နန္ဒနံ–နှစ်သက်ခြင်း။ [နိန္ဒိတဗ္ဗံတိ နန္ဒနံ– နှစ်သက်အပ်သော နန္ဒနဥယျာဉ်၊ နန္ဒန္တိ ဣဒ္ဓာတိ နန္ဒနံ– နှစ်သက်ကြရာ ဥယျာဉ်ဟုလည်း ပြု၊"] ကာရကော– ပြုတတ်သူ။

ကဂါ စဿနံ ၆၂၃။ ပရေ ဏာနုဗန္ဓေ ပဒယေ ဓ ဣတိ–စ, ဇ ဟူကုန်သော၊ ဧတေသံ ဓာတွန္တာနံ–ဤဓာတုန်အကွဲရာတို့၏၊ 'ကကာရ ဂကာရာဒေသာ ဟောန္တိ၊ ပါကော–ချက်ခြင်း၊ (ကျက်ခြင်း)၊ ယောဂေါ–ယှဉ်ခြင်း၊ (အားထုတ်ခြင်း)၊ [ရုပ်ကို "ဘာဝေစ" သုတ်ကြည့်၊ ဝုစ္စတေတိ ဝါကျံ–ဆိုအပ်သော စကားရပ်၊ ဝစ+ဏျ၊ ဘဒိတဗ္ဗံတိ ဘာဝံ– မှီဝဲအပ်သော ရှေးဘုန်းရှေးကံ၊ ဘဒ–သေဝါယံ+ဏျ၊ ဤသို့ စသည်ဖြင့် အစီအရင်များ၏။] (၅၁၅) ဣတိ ကိတဒ္ဓိဓာနကပ္ပေ ပဌမော ကဏ္ဍော။

အနုဗန်ရှိသော ပစ္စည်းများကို ကာရိတ်ကဲ့သို့ညွှန်ပြရခြင်းသည် ဝုဒ္ဓိပြုရခြင်း စသော အကျိုးရှိ၏–ဟုမှတ်ပါ။

[ဆောင်] ပစ္စည်းကာရိ, နှောင်းကုန်ဘိမှ, ဝုဒ္ဓိပြုရန်, ဏာနုဗန်, ဧကန်ကာရိတ်မှည့်။

ပုံစံများ။ ။ဒါဟော= ဘာဝေစသုတ်ကြည့်၊ ဒေဟော–ဒိဟ=ဥပစယေ (ပွားစီးခြင်း), တစ်နည်း "ဝုဒ္ဓိမှိ=ကြီးပွားခြင်း" ဒါယော နည်းတူတွက်၊ ဝါဟော–ဝဟ= ပါပဏေ (ရောက်စေခြင်း, ရောက်အောင် ဆောင်ခြင်း)၊ ဗာဟော–ဗဟ =ဝုဒ္ဓိမှိ၊ ဝါရော–ဝရ= ဣစ္ဆာယံ၊ စာရော–စရ= ဂတိဘက္ခနေသု– သွားခြင်း, စားခြင်းတို့၌၊ ပရိက္ခာရော–ပုရ သမုပသုတ်ကြည့်၊ ဒါယကော နာယကော– သဗ္ဗတော ဏျုတ္တာဝိဝါသုတ်ကြည့်၊ လာဝကော–လူ= ဆေဒနေ၊ ဘာဝတိတိ ဘာဝကော– ဖြစ်တတ်သူ၊ ကာရီ–ကရ, ဏိသက်၊ ဒါယီ–အာကာ ရဒ္ဓာနမာယော ကြည့်၊ ယာတိ–ဟန+ဏိ၊ ဟနသဿယာတောဖြင့် ယာတ်ပြု။

ဝါတိ ကိမတ္ထံ။ ။"ဥပကွရော= ဥပဟုဗ္ဗ ကရ+ဏ"ဟု ရှိရာ ဝါမြစ်သောကြောင့် ကာရိတ်မင့်ရဟု ဆိုလို၏၊ ထို့ကြောင့် ဏကို ကာရိတ်မင့်ဘဲကွစိဓာတုဖြင့် ဏ အနုဗန်ကို (နျာသဋ္ဌ) ချေ၍ပုရ သမုပ သုတ်ဖြင့် ဂရ်ကို ခရပြုသည်။ [ဏ အနုဗန် မင့်စေလိုလျှင် အပစ္စည်းသက်၍ သုတ်ကြီးဖြင့်ဖြစ်စေ,ပုရသမုပ ယောဂ ဝိဘာဂဖြင့် ဖြစ်စေ ခရ် ပြုသင့်ရုံသာမက, "ဥပကွရော"ဟူသော ပါဠိသည်ပင် စုဏ္ဏိယဝါကျ၌ ရှိ–မရှိကို စဉ်းစားသင့်၏။]

ကိတ်ဘာသာဋီကာ ပြီး၏။

ဥဏှာဒိ ဘာသာဋီကာ

အချီနိဒါန်း

ဥဏှာဒိခေါ်ရပုံ။ ။ဥဏှာဒိပုဒ်၌ ဣကိုဖြုတ်, ဒ၌ တံခွန်(အသတ်) တင်၍ "ဥဏှာဒိ" ဟုခေါ်စမှတ်ပြုကြ၏၊ ဥဏ်+အာဒိ ယသောတိ ဥဏှာဒိ၊ ယသ-အကြင်ယုတ္တ စသော ပစ္စည်းအပေါင်း၏၊ ဥဏ်- ဥဏ်ပစ္စည်းဟူသော+အာဒိ-အစ အပိုင်းအခြားသည်၊ အတ္ထိ, ဣတိ, သော, ဥဏှာဒိ-မည်၏၊ ထိုဥဏှာဒိ ပစ္စည်းစုကို ပြုရာအခန်းလည်း ဌာနီပစ္စည်းတို့၏အမည်ကို ဌာနကဏ္ဍ၌ တင်စား၍ ဌာနျှ ပစာရအားဖြင့် ဥဏှာဒိကဏ္ဍဟု ခေါ်ရသည်၊ မောဂ္ဂလ္လာန်၌ကား ဏုပစ္စည်းကို အစထားသောကြောင့် ဏု၏ဥကို ဝပြု၍ "ဏွာဒိကဏ္ဍ"ဟု အမည်ပေး၏၊ ဥဏ်ပစ္စည်း၌ ဏ် အနုဗန်ချေလျှင် ဥသာ ကျန်သကဲ့သို့ ဏုပစ္စည်း၌လည်း ဏ် အနုဗန်ချေလျှင် ဥသာကျန်၏၊ ထို့ကြောင့် ဥဏှာဒိကဏ္ဍနှင့် ဏွာဒိကဏ္ဍသည် သဘောတူပင်။

ပရသမညာအမည်။ ။ဤဥဏှာဒ်ပိုင်း၌ ဥဏ်ပစ္စည်းကို စ၍မပြ, "ကမ္မနိ ဒုတိယာ ယံ ဣဟ"ဟု ဣပစ္စည်းကို စ၍ပြ၏၊ ဝုတ္တိ၌ "ကာရ" ဟု ဥဏ်ပစ္စည်းနှင့် တူသော ဏုပစ္စည်းကို စ၍ထားသော်လည်း "ဥဏှာဒ်"ဟူသော အမည်သည် ဝုတ္တိ ဆရာ မှည့်အပ်သော အမည်မဟုတ်, သုတ်တည်သောဆရာ မှည့်အပ်သော အမည်တည်း၊ သို့ဖြစ်လျှင် "ဥဏ်ပစ္စည်းကို အစထား၍ မပြဘဲအဘယ်ကြောင့် ဥဏှာဒိကဏ္ဍ ခေါ်ရသနည်း" ဟုမေးဖွယ်ရှိ၏၊ အဖြေကား- "ဥဏှာဒိ" ဟူသော အမည်သည် သဏ္ဌာတ ဗျာကရဏ်းတို့၌ မှည့်အပ်သော ပရသမညာတည်း၊ ထိုသဏ္ဌာတဗျာကရဏ်းတို့၌ကား ဤကဏ္ဍ၌ ဥဏ်ပစ္စည်းကိုပင် အစထား၍ ပြသည်။ [ကရ ဝါ ပါဒိ မိ သွဒိ သာဗျသူ ဒရ သနိ ဇနိ စရိ စဒိဘိ ဥဏ်= ကရစသော ဓာတ်တို့နောင် ဥဏ်ပစ္စည်း သက်"- ကာတန္တ, ဥဏှာဒိကဏ္ဍ အစဆုံးသုတ်၊] ဤသို့ သဏ္ဌာတနာမည်ကို ဤကျမ်း၌ယူ၍ "ဥဏှာဒိ ကဏ္ဍ"ဟုခေါ်ဝေါ်ထားသည်။ ["ဥဏှာဒိတိ ပရသမညာဝသေန ဤဏုအာဒိ ပစ္စယာနမေဝါဓိဝစနံ= ဥဏှာဒ်ဟူသော အမည်သည် ပရသမညာ၏အစွမ်းဖြင့် "မုနာဒီဟိ စိ"သုတ်လာ ဣပစ္စည်း,"ကာလေ ဝတ္တမာနာ တိတေ ဏွာဒယော" သုတ်လာ ဏုပစ္စည်းစသည်တို့၏ အမည်တည်း"- ရူဒ္ဓိကာ] ဆောင်ပုဒ်ကို အခြေပြုမှာရှု။

အရှင်ကစ္စည်း စီရင်သလော။ ။ကစ္စည်းအဖွင့်ဋီကာတို့သည် ဥဏှာဒိကဏ္ဍကို အရှင်ကစ္စည်းထေရ်သည်ပင် စီရင်အပ်၏ဟု ယူကြဟန်တူ၏၊ ထို့ကြောင့် ရူပသိဒ္ဓိဆရာသည် ကိတ်ပိုင်းမှာပင် ဥဏှာဒ်ပစ္စည်းများကို ရောနှော၍ ပြထား၏၊ သို့သော် (တ) ပစ္စည်းရှိပြီးလျက် (ဣ) ပစ္စည်းကိုထပ်၍ပြသော "ကံမ္မနိ ဒုတိယာ ယံ ဣဟ"စသော သုတ် အရဟသဏ္ဌာဒိသုစသုတ် ရှိပြီးလျက် ထပ်နေသော အရဟသဏ္ဌာဒိဟိတုံသုတ်, ကဂါစဇာနံ ရှိပြီးလျက် ထပ်နေသော သစဇာနံ ကဂါ ဏာနုဗန္ဓေသုတ်, ဤသို့ စသည်ဖြင့် ထပ်တူကျနေသော သုတ်များကို ထောက်၍ လည်းကောင်း, ဥဏှာဒိသုတ်များ၌ "ဣ, မာန်" စသည်ဖြင့် သဏ္ဌာတအသံများစွာပါ၍ ကိတ်သုတ်များလောက် စာသွားမရောသောကြောင့် လည်းကောင်း ဥဏှာဒိကဏ္ဍကို အခြားဆရာတစ်ဦး စီရင်အပ်သော ကျမ်းတစ်စောင် ဖြစ်တန်ရာ၏ဟု ဆရာတို့ ခန့်မှန်းတော်မူကြသည်။

ကတ္တာရိ ကိတ် ၆၂၄။ ကတ္တာ့ ဣတိ–ကတ္တားဟူသော၊ တေသို့ အဏ္ဍေ– ဤ အနက်၌၊ ကိတ်ပစ္စယာ– ကိတ်ပစ္စည်းတို့သည်၊ ဟောန္တိ– ဖြစ်ကုန်၏၊ ကာရ, ကာရကော, ကာရကော–ပြုတတ်သူ၊ ပါစကော–ချက်တတ်သူ၊ ကတ္တာ–ပြုတတ်သူ၊ ဇနိတာ–ဖြစ်တတ်သူ၊ ပစိတာ–ချက်တတ်သူ၊ နေတာ–ဆောင်တတ်သူ။ (၅၆၄)

၆၂၄။ ကတ္တာရိကိတ်။ ။မည်သည့်ဆရာ စီရင်သည်ဖြစ်စေ, ထိုစီရင်သောဆရာသည် "ဥဏာဒိကဏ္ဍ"ကို ပြလိုသောကြောင့် "ကတ္တာရိကိတ်" စသည်ကိုမိန့်၊ ကတ္တာရိကို "ကတ္တာ့ ဣစ္ဆေတသို့ အတ္ထေ"ဟု ဖွင့်သည်၊ ယခု စာတို့၌ "ကတ္တာရိ ဣစ္ဆေတသို့ အတ္ထေ"ဟု တွေ့ရ၏၊ ဣတိသဒ္ဒါ၏ အတွင်း၌ရှိသော ပုဒ်များကို "ဘာဝကမ္မ ဣစ္ဆေတေ သွတ္ထေသု" စသည်ဖြင့် ဝိဘတ်မပါဘဲ ပကတိအတိုင်းသွန်ပြလေ့ရှိ၏၊ ထို့ကြောင့် ဤ၌လည်း "ကတ္တာ့ ဣစ္ဆေတသို့ အတ္ထေ"ဟုသာ ရှိသင့် သည်၊ ဤသုတ်ကို (သညာစသော သုတ် ၄– မျိုးတွင်) ပရိဘာသာသုတ်ဟု မှတ်ပါ၊ နိယမ, အတိဒေသ ထည့်၍ သုတ် ၆ –မျိုး ခွဲရာ၌ကား ကိတ်ပစ္စည်းတို့၏ အနက်ကို ကတ္တားအနက်ဟု သတ်မှတ်ပေးသော နိယမသုတ်တည်း။

မှတ်ချက်။ ။ တဗ္ဗစသော ပစ္စည်းများမှတစ်ပါး အခြားပစ္စည်းများကို "အညေကိတ်" သုတ်က "ကိတ်"ဟု အမည်မှည့်ခဲ့၏၊ ထိုကိတ်အမည်ရသော ပစ္စည်းများကို ဤသုတ်က "ကတ္တားအနက်၌ သက်" ဟုသတ်မှတ်ထား၏၊ သို့သော် ဏပစ္စည်း ယုပစ္စည်း တပစ္စည်း စသော ကိတ်အမည်ရ ပစ္စည်းပေါင်းများစွာသည် ကတ္တားမှတစ်ပါး အခြားသာဓန (အနက်) များ၌လည်း သက်ကြသည်ကို တွေ့ရ၏၊ ထို့ကြောင့် ဤသုတ်၏ သတ်မှတ်ချက် မမြဲကြောင်းကို သိနိုင်သည်။

ပုံစံများ။ ။ကဲ့ရ၌ ဏုပစ္စည်းတည်း၊ သက္ကတ၌ ဥဏ်ပစ္စည်းကိုပင် မာဂဓသဒ္ဒါကျမ်းဆရာတို့က "ဏု" ပစ္စည်းဆိုကြ၏၊ ကလာပ် ဥဏာဒိကဏ္ဍ ပထမဆုံးသုတ်၌ "ကရောတိတိ ကာရ–သိပ္ပကာရကော (အ်တတ်ကိုပြုသူ, ဝါ– အတတ်သည်)" ကာရပြယုဂ်ကို အစဆုံး ပြထားသောကြောင့် ဤဝုတ္တိ၌လည်း ကာရကိုပင် အစဆုံးပြထားသည်၊ ရုပ်ကို အခြေပြုကြည့်တွက်၊ ကာရကောကို ဟနုတျာဒိနံ ဏုကော သုတ်မှာကြည့်၊ ကာရကော, ကတ္တာတို့ကို သဗ္ဗတော ဏ္ဍုတ္ထာဝိဝါသုတ်ကြည့်၊ ပါစကောလည်း ကာရကောနည်းတူ,ပစဓာတ်သာ ထူး၏၊ "ဇန=ဇနနေ, ပစ=ပါကေ" ဟုဆို၍ သဗ္ဗတော ဏ္ဍုတ္ထာဝိဝါဖြင့် တုပစ္စည်းသက်, ယထာဂမမိကာရောဖြင့် ဣလာ၊ နာမ်ခဲ့, သတ္ထာဒိဂိုဏ်း အစီအရင် ဝင်စေ၍ "ဇနိတာ, ပစိတာ"ပြီး၏၊ နေတာလည်း "နီ=နယေ" ဆို၍ ဤကို ဧဝုဒ္ဓိပြုခြင်းသာ ထူးသည်။

ဘာဝကမ္မေသု ကိစ္စ ဣဏ္ဍာ

၆၂၅။ ဘာဝကမ္မေဏ္ဍတိ– ဘောအနက်, ကံအနက်ဟူကုန်သော၊ တေသု အဏ္ဍေသု–ဤအနက်တို့၌၊ ကိစ္စ ဣဏ္ဍာ– ကိစ္စ အနက်ရှိသော ပစ္စည်း, ဣဏ္ဍ အနက်ရှိသော ပစ္စည်း, ခအနက်ရှိသော ပစ္စည်းဟူကုန်သော၊ ဧတေပစ္စယာ ဟောန္တိ၊ ဘဝတာ– တရှင်သည်၊ ဥပသမ္မာဒေ တဗ္ဗံ, ဥပသမ္မာဒနိယံ= မြင့်မြတ်သော ပဋိပတ်အဖြစ်သို့ ရောက်စေရာ၏၊ ဝါ– ပဋိပတ်အဖြစ်သို့ ရောက်စေပါလော၊ (ပေသ အနက်)၊ ဘဝတာ–သည်၊ သယီ ဟဗ္ဗံ– အိပ်ရာ၏၊ ဝါ–အိပ်လိုအိပ်တော့၊ (အတီသဋ္ဌအနက်)၊ ဘဝတာ–သည်၊ ကတ္တုမ္ဗံ– ပြုသင့်ပြုထိုက်၏၊ –ဝါ– ပြုချိန်တန်ပြီ၊ (ပတ္တကာလအနက်)၊ ဘဝတာ–သည်၊ သြဒနော–ထမင်းကို၊ ဘောတ္တုမ္ဗော– စားအပ်စားထိုက်၏၊ ဝါ– စားလိုစားတော့၊ဝါ– စားချိန်တန်ပြီ၊ (အတီသဋ္ဌ, ပတ္တ ကာလအနက်)၊ ဘဝတာ– သည်၊ ဘာဇနံ– ဘောဇဉ်ကို၊ အသိတဗ္ဗံ–စားအပ် စားထိုက်၏၊ ဝါ– စားလိုစားတော့၊ ဝါ– စားချိန်တန်ပြီ၊ ဘဝတာ–သည်၊ အသိတံ– စားအပ်၏၊ ဘဝတာ– သည်၊ သယိတံ– အိပ်ခြင်း။ [သီဓာတ်သည် အကမ္မကဓာတ် ဖြစ်၍ "အိပ်အပ်" ဟု

၆၂၅။ ကိစ္စ ဣဏ္ဍာ။ ။["ကွတ္ထာ"ဟု ရှိ၏၊ "ဤသံ ဒုသုဟိခ"ဟု လည်းကောင်း "ကွစိဓာတုတျာဒိနာ ခကာရာနုဗန္ဓသ"ဟုလည်းကောင်း ဆိုခြင်းကြောင့် "ခတ္ထာ"ဟု သာရှိစေ၊] "ကိစ္စတ္ထ ဣတ္ထ ခတ္ထဟု အတ္ထကို ရှေ့ပုဒ်များနှင့်လည်း တွဲ၊ ထိုတွင် ကိစ္စတ္ထ (ကိစ္စပစ္စည်း၏ အနက်) ဟူသည် "ပေသာတီသဋ္ဌပတ္တ ကာလေသု ကိစ္စာ"သုတ်၌ ပြအပ်သော ပေသ– အတီသဋ္ဌ–ပတ္တကာလအနက်တို့တည်း၊ ဣတ္ထတ္ထဟူသည် "ဘျာဒီဟိ မတိ ဗုဒ္ဓိ ပူဇာဒီဟိစ ဣဿာ"သုတ်ဖြင့် ပြအပ်သော ကြောက်ခြင်း သိခြင်း ပူဇော်ခြင်း စသော အနက်များတည်း၊ ထို ဘီ စသော ဓာတ် နောင် သက်ရသဖြင့် ထိုဓာတ်၏ အနက်များကိုလည်း ဣဏ္ဍပစ္စည်းက တွဲဖက်ဟောရာ ရောက်၏၊ ခတ္ထဟူသည် "ဤသံဒုသုဟိခ" ဖြင့်သက်အပ်သော "ဤ –သံ–ဒု–သု" တို့၏ အနက်တို့တည်း၊ ထိုဥပပဒရှိသော ဓာတ်နောင်သက်ရသဖြင့် ထိုဥပပဒတို့၏ အနက်ကိုလည်း ခပစ္စည်းက ဟောရာ ရောက်၏။

ဣဏ္ဍစ္ဆေတေ ပစ္စယာ။ ။"ကိစ္စဣ္ဍ ခတ္ထ"အရ ပစ္စည်း၏ အနက်ကို ရှင်းလည်း အနက်ကို အကြောင်းပြု၍ ကာရကဟူပစာရအားဖြင့် ထိုအနက်ရှိသော ပစ္စည်းများကိုပင် "ကိစ္စ ဣဏ္ဍ ခတ္ထ"အရ ယူစေလို၍ "ကိစ္စ ဣဏ္ဍ ခတ္ထ ဣဏ္ဍစ္ဆေတေ ပစ္စယာ" ဟုဖွင့်သည်၊ ဆက်ဦးအံ့– "ပေသ အတီသဋ္ဌ ပတ္တကာလ အနက်တို့၌ ကိစ္စပစ္စည်းသက်" ဟုဆိုထားရာဝယ် ထိုအနက်များသည် သာဓနအနက်မဟုတ်သေး၊ သာဓန အနက်ကို မဟောလျှင်လည်း ကိတ်ပစ္စည်းမဟုတ်နိုင်၊ ထို့ကြောင့် ပေသ စသောအနက်၌ သက်သော ကိစ္စပစ္စည်းသည် အဘယ်သာဓန အနက်၌ သက်သနည်းဟု မေးဖွယ်ရှိ၏။

ကဲအနက်မှုပေးဘဲ, ဟောအနက်ပေးသည်။] ဘဝတာ, ပစိတံ–ချက်အပ်၏၊ ဘဝတာ, အသနံ–အစာကို၊ အသိတံ–စားအပ်၏၊ ဘဝတာ, သယနံ– အိပ်ရာကို၊ သယိတံ–အိပ်ရာ၏၊ဘဝတာ, ဩဒဏော–ကို၊ ပစိတော–ချက်အပ်၏၊ ကိဉ္စိသယော– စဉ်းငယ် အိပ်ခြင်း၊ ဤသသယော– ဆင်းရဲစွာ အိပ်ခြင်း၊ ဒုသယော– မကောင်းအိပ်ခြင်း၊ ဘဝတာ, သုသယော– ကောင်းစွာအိပ်ခြင်း။ (၆၀၆)

ထို့ကြောင့် ဤသုတ်က "ဘာဝကမ္မေသု ကိစ္စဏ္ဍ ခတ္ထာ"ဟု ပေသစသော အနက်၌သက်သော ကိစ္စပစ္စည်း၏သာဓနအနက်ကို သတ်မှတ်ပြသည်၊ ထို့အတူ ဘီစသော အနက်၌သက်သော ဏ္ဍပစ္စည်း–ဤသံ စသော အနက်၌သက်သော ခပစ္စည်းတို့လည်း ထိုသုတ်များ၌ မည်သည့် သာဓနဝယ် သက်–ဟု တိုက်ရိုက် သတ်မှတ်ချက် မပါသေးသောကြောင့် ဤသုတ်က ဘာဝကမ္မသာဓနာ၌ သက်ဟု သတ်မှတ်ပြရသည်၊ ထို့ကြောင့် ဤသုတ်သည် ပစ္စည်းသက်သောသုတ် မဟုတ်၊ ထိုပစ္စည်းများ၏ သာဓနအနက်ကို "ဘာဝကမ္မေသု" ဟု သတ်မှတ်ပြသော ပရိဘာသာ (နိယမ)သုတ်တည်းဟု–မှတ်ပါ။

ကိစ္စဏ္ဍပုံစံများ။ ။ ဥပသမ္ဘာဒေတဗ္ဗံမှစ၍"အသိတဗ္ဗံ ဘောဇနံ ဘဝတာ" တိုင်အောင် ကိစ္စပစ္စည်းများ၏ပုံစံ၊ ထို့ကြောင့် ပေသအနက်, အတိသဂ္ဂအနက်, ပတ္တကာလ အနက်များကို ထိုက်သလိုပေးထား၏၊ ပေသ စသည်တို့၏ အဓိပ္ပာယ်ကို ပေသာတိသဂ္ဂ စ်သော်သုတ်မှာရှု၊ ဥပသမ္ဘာဒေတဗ္ဗံကို ဥပ+သံပုဗ္ဗ ပဒတည်, ပဒ=ဂတိမှီ အနက်၌ ဓာတ်မှည့်, ဓာတ်တွန်ချေ၊ ပေသာတိသဂ္ဂ ပတ္တကာလေသု ကိစ္စာသုတ်ဖြင့် (ကိစ္စ ၅–ပစ္စည်းတွင် အပါအဝင်ဖြစ်သော)တဗ္ဗပစ္စည်းသက်၊ စုရာဒိဏော ပစ္စည်းသက်၍ ကာရိတ်လည်းမှည့်၊ ဏ အနုဗန်ချေ၊ နာမ်ငဲ့ စသည်စီရင်၊ ဥပသမ္ဘာဒနိယံ၌ကား အနိယပစ္စည်းသက်ရုံသာ ထူး၏။

မှတ်ချက်။ ။ စုရာဒိ ဏောပစ္စည်းသက်ရခြင်းသည် နျာသအဖွင့်အတိုင်းသာတည်း၊ အမှန်အားဖြင့် ဓာတ္ဌဟိ ဏော ဏယစသော်သုတ်ဖြင့် ကာရိတ်ဏောပစ္စည်းသာ သက်သင့်မည်ထင်၏၊ ရှင်းပြဦးအုံ– ဥပသမ္ဘဒ ကမ္မဝါစာ "သံဃော နာဂံ ဥပသမ္ဘာဒေယျ– မြင့်မြတ်သော ဦးပဋ္ဌင်းအဖြစ်သို့ ရောက်စေရာ၏, ရောက်စေပါလော" ဟူရာ၌ "ပယောဇက ဗျာပါရေတံ၊ ပေ၊ ဥပသမ္ဘဒ္ဓန္တံ သုဒ္ဓကတ္တာရံ ပုဂ္ဂလံ ဟေတု ကတ္တုဘူတော သံဃော ဥပသမ္ဘဒဟေတု နိဗ္ဗာဒနေန ဥပသမ္ဘာဒေယျာတိ ဝုတ္တော"ဟု ဝိမတိ (ပဗ္ဗဇ္ဇခန္ဓက) ဋီကာ ဖွင့်၏၊ ဤ ဥပသမ္ဘာဒေတဗ္ဗံ ၌လည်း "ဘဝတာ–သည်၊ ဥပသမ္ဘဒါပေကွံ– ပဋ္ဌင်းလောင်းကို၊ (ဘော်ဟောဖြစ်၍ အဝုတ္တက် ထား်သည်) ဥပသမ္ဘာဒေတဗ္ဗံ" ဟု ဖြစ်ထိုက်၏၊ ထို့ကြောင့် ပဒဓာတ်သည် ဒိဝါဒိစုရာဒိ ၂–ဂိဏ်း ရှိသော်လည်း ဤ၌ ကာရိတ်ဏောပစ္စည်းသာ ဖြစ်ထိုက်သည်။

ကမ္မနိ ဒုတိယာယံ ဏ္ဍာ ၆၂၆။ ကမ္မဏ္ဍေတသို့ အဏ္ဍေ- ကံ ဟူသော အနက်၌၊ ["ကမ္မနိ ဏ္ဍေတသို့"ဟု ရှိသည်ကို ဆင်ခြင်၊] ဒုတိယာယံ ဝိဘတ္တိယံ ဒုတိယာ ဝိဘတ်သည်၊ (သတိ- ရှိလသော်၊) ကတ္တရိ-ကတ္တားအနက်၌၊ ဏ္ဍပစ္စယော ဟောတိ၊ ဒေဝဏ္ဍော- ဒေဝဒတ်သည်

သယိတဗ္ဗံ စသည်။ ။ သယိတဗ္ဗံ "သိ=သယေ" "(သိ= သယေ"ဟုလည်း ပေ၊ချို့ရှိ၏) ဟူသော ဓာတ်၊ တဗ္ဗပစ္စည်း, ဤကို ဧဝုဒ္ဓိ, ဧကို အယပြု, ဏ္ဍလာ၊ ဘတ္တဗ္ဗံ- ကရ+တဗ္ဗ၊ တုံ ,တုန တဗ္ဗေသု ဝါ ဖြင့် ဓာတွန်ရ်ကို (တ်) ပြု၊ ဘော-ဘတ္တဗ္ဗော-ဘုဇ+တဗ္ဗ၊ အညေသုစဖြင့် ဥကို သြပြု၊ ဘုဇာဒိနမန္ဒောဖြင့် ဓာတွန် ချေ, တ်ဒွေဘော်လာ၊ အသိတဗ္ဗံ-အသ= ဘက္ခဏော+တဗ္ဗ, ဏ္ဍအာဂုံ၊ ["အသ= ဘာဇနေ"ဟုလည်း နျာသဆို၏၊] သယိတဗ္ဗံ စသည်၌ ပေသ, အတိသဂ္ဂ, ပေ ဘဗ္ဗကာလ အနက်များကို ထိုက်သလို ပေးနိုင်သည်။

ဏ္ဍတ္ထနှင့် ခတ္ထပုံစံများ။ ။ အသိတံ၊ပေ၊ ပစိတော သြဒနော ဘဝတာသည် ဏ္ဍပစ္စည်း၏ ပုံစံများ၊ အသိတံ-အသ= ဘက္ခဏော၊ ဘျာဒီဟိ မတိ ဗုဒ္ဓိ ပူဇာ ဒီဟိစ ဏ္ဍောသုတ်ဖြင့် ဏ္ဍပစ္စည်းသက်၊ ကွစိဓာတုဖြင့် ကံ အနုဗန်ချေ၊ ဏ္ဍအာဂုံ၊ သယိတံ, ပစိတောတို့လည်း ဤနည်းမှီးပါ၊ ကိဠိသယောပေ၊ သုသယော ဘဝတာတို့ကား ခတ္ထပုံစံများ၊ ကိဠိ+ဤသံ+ဒုသု+သဒ္ဒ||ပဝဒသိတည်၊ ကိဠိ စသည်နောင် သိသက်, သဗ္ဗာသမာဝုသောဖြင့်ချေ၊ သိ=သယေအနက်၌ ဓာတ်မှည့်, ဤသံဒုသုဟိခသုတ်ဖြင့် ခဲပစ္စည်းသက်၊ ကွစိဓာတုဖြင့် (ခ်) အနုဗန်ချေ၊ ဤကို ဧဝုဒ္ဓိ, ဧကို အယပြု၊ သ် ဒွေဘော်လာ၊ (ကိဠိသယ-သည်)၊ သမာသ် စပ်၍ ကမ္မဓာရ၏မှည့်, သမာသ်မှည့်, နာမ်ခဲ့ စသည်။ [ဤသံ၌ကား ဗျဥ္ဇနေစ သုတ်ဖြင့် နိဂ္ဂဟိတ်ချေရဦးမည်။]

မှတ်ချက်။ ။နျာသဝယ် ကိဠိသယောဟု ဤသံဒုသု ရှေးမရှိဘဲ ကိဠိနိပါတ် ရှေးရှိသောကြောင့် ဤသံဒုသုဟိခ သုတ်ဖြင့် ခပစ္စည်းမသက်ဘဲ သဗ္ဗတော ဏ္ဍုတ္တရဝိဝါ သုတ်ဖြင့် အပစ္စည်းသက်၏၊ ကိဠိရှေးရှိသောကြောင့် ထိုအပစ္စည်းကို ခတ္ထပစ္စည်းဟုလည်း ဆိုသည်၊ ဤကျမ်းကား ဤသံနိပါတ်သည် ကိဠိအနက်ကို ဟောသောကြောင့် ဤသံဒုသုဟိခ သုတ်ဖြင့် ကိဠိနိပါတ်ကိုလည်း ယူပြီးလျှင် ကိဠိသယောဟု ခပစ္စည်းသက်၍ ရုပ်တွက်လိုက်သည်။

၆၂၆။ ကမ္မနိ ဒုတိယာယံ။ ။ ဒါနံဒိန္နောဟု ဒါနံကဲ့သို့ ကံအနက်၌ ဒုတိယာဝိဘတ် ရှိနေလျှင် ဒိန္နောဟု ဏ္ဍပစ္စည်းသည် ကံအနက်ကို မဟောကြောင်း သိသာ၏၊ ဏ္ဍပစ္စည်းက ကံအနက်ကို ဟောခဲ့ပါမူ ဒုတိယာ မသက်ဘဲ လိင်္ဂတ္ထကို ထွန်းပြခြင်းငှာ ပဌာမာသာ သက်ခွင့်ရှိသည် ဟူလို၊ သို့ဖြစ်လျှင် ဏ္ဍ ပစ္စည်းသည်

ဒါနံ- အလှူကို၊ ဒီနော-လေးပြီ၊ ဒေဝဒတ္တော သီလံ-ကို၊ ရက္ခိတော- စောင့်ရှောက်ပြီ၊ ဒေဝဒတ္တော, ဘတ္တံ- ထမင်းကို၊ ဘုဥ္ဇော-စားပြီ၊ ဒေဝဒတ္တော, ဂဠုံ-ဆရာကို၊ ဥပါသိတော-ဆည်းကပ်ပြီ။ (၆၃၅)

အဘယ်အနက် (အဘယ်သာဓန) ကို ယောမည်နည်းဟု မေးဖွယ်ရှိ၏၊ အဝုတ္တာကံနှင့် တွဲဖက်ဖြစ်သော ကြိယာပုဒ်သည် ကတ္တားဟောသာ ဖြစ်ရိုးတည်း၊ ထို့ကြောင့် ကတ္တားအနက် (ကတ္တုသာဓန) ၌ ဣပစ္စည်း သက်ကြောင်းသိသာ၏၊ ထို့ကြောင့်ပင် ကတ္တရိကိတ်သုတ်မှ ကတ္တရိ ပုဒ်ကို ခုန်ကျော်လိုက်စေသည်။

ဤသုတ်ကို ဆိုရကျိုး။ ။ဘာဝကမ္မေသု ကိစ္စ ဣ ခတ္တာသုတ်ဖြင့် "ဣ ပစ္စည်းသည် ဘောက်အနက်၌ သက်၏"ဟု သတ်မှတ်ထားသောကြောင့် ဣပစ္စည်း မှန်သမျှ ဘောက်အနက်ဟောချည်း ယူမည်စိုး၍ ကံအနက်၌ သက်သော ဒုတိယာ ဝိဘတ် ရှိနေလျှင် ဣပစ္စည်းက ကတ္တားအနက်ကို ဟောသည်ဟုပြုခြင်း အကျိုးငှာ ဤသုတ်ကို ဆိုရသည်။

ဏ္ဍော-ဆိုရကျိုး။ ။"တော"ဟု မဆိုဘဲ"ဏ္ဍော"ဟု ကအနုဗန်နှင့်တကွ ဆိုထားခြင်းကား သဏ္ဌာနနည်းမှီး၍ ဆိုခြင်းတည်း၊ ထိုကဲ့သို့ ကအနုဗန်ပါရာ၌ ဝုဒ္ဓိတပြုကို တားမြစ်ရခြင်းအကျိုးရှိ၏၊ ထို့ကြောင့် "ဒီတော-အောင်ပြီ" ဟူရာ၌ ဧဝုဒ္ဓိပြု၍ "ဧတော"ဟု မဖြစ်သကဲ့သို့ ဤသုတ်လာ "ဘုဇ္ဇော"၌လည်း ဥကို သြဝုဒ္ဓိပြု၍ "ဘောဇ္ဇော"ဟု မဖြစ်ရ၊ဣ ပစ္စည်း မဟုတ်ဘဲ တဗ္ဗပစ္စည်းနှောင်းရာ၌ ကား ဝုဒ္ဓိပြု၍ "ဘောတ္တဗ္ဗံ"စသည် ဖြစ်နိုင်သည်။ ["ကာနုဗန္ဓတ္တာ ဧတ္တာ ဘာဝေါ (ဧ၌ ဧဝုဒ္ဓိမဖြစ်" မောဂ္ဂလ္လာန် ၅,၅၅-သုတ် ပဋ္ဌိကာ။]

ကမ္မာနိ ဒုတိယာယံ ဆိုရကျိုး။ ။ ကံအနက်၌ ဒုတိယာဝိဘတ် သက်ရကြောင်းကား ကမ္မဏော ဒုတိယာသုတ်ဖြင့်ပင် ထင်ရှားပြီမဟုတ်ပါလော၊ အဘယ်ကြောင့် "ဒုတိယာယံ"ဟု အထူးတလည်ဆိုရပါသနည်းဟု မေး၊ ကမ္မ ကရဏော နိမိတ္တတ္ထေသု သတ္တမီစသောသုတ်ဖြင့် ကံအနက်၌ သတ္တမီ ဆင့် စသောဝိဘတ်များလည်း သက်ရသေး၏၊ ထိုဝိဘတ်များ၏ လက်ရာကံအနက်ကိုတားမြစ်ခြင်းငှာ "ကမ္မနိ ဒုတိယာယံ" ဟုမိန့်ရသည်၊ ကံအနက်၌ သတ္တမီစသော ဝိဘတ်များသက်ရာ၌ ဣပစ္စည်းမသက်, ဒုတိယာဝိဘတ်ရှိမှသာ ဣပစ္စည်းသက်ရမည်-ဟူလို၊ တစ်နည်း-ကံအနက်၌ (ဝုတ္တ အရာဝယ်)ပဌမာလည်း -ရှိသောကြောင့် ထိုပဌမာကို, တားမြစ်ခြင်းငှာ ကမ္မနိ ဒုတိယာယံ ဟု မိန့်သည်၊ ကံအနက်ကို၌ ပဌမာရှိနေလျှင် တျာဒီဟိ စသောသုတ်ဖြင့် ဣပစ္စည်း သက်လိမ့်မည်-ဟူလို။

နျာသ။ ။နနု ကမ္မနိ ဒုတိယာ ဝိဘတ္တိ ဟောတိ၊-အထ ကသ္မာ ဝုတ္တံ-ကမ္မနိ ဒုတိယာယန္တိ၊ ကမ္မကရဏ နိမိတ္တတ္ထေသု သတ္တမီ တျာဒီနာ ကမ္မတ္ထေ သတ္တမျာ ဒီနံ ဝိဟိတတ္တာ၊ အထဝါ ကမ္မနိ ပဌမာယပျုပလဇ္ဇနတော။

ချာဒီဟိမန် မစတောဝါ ၆၂၇။ ခီဘီ၊လေ၊ အဒ ဣရွေဝမာဒီဟိ–ခီ, ဘီ, သု, ရု, ဟု, ဝါ, စု,ဟိ, လူ, ပီ, အဒ, ဤသို့ အစဉ်ကုန်သော၊ ဓာတုဟိ–တို့မှ နောက်၌၊ မန် ပစ္စယော ဟောတိ၊ မဿစ–မ၏ လည်း၊ တော– တအပြုသည်၊ ဝါ ဟောတိ– ပြယုဂ် အားလျော်စွာပြု၏၊ ဘွေ–ဤအရပ်၌၊ ဥပဒ္ဒဝါ– ဘေးရန်တို့သည်၊ ခီယန္တိ– ကုန်တတ်ကုန်၏၊ ဣတိ, ဆေမော–ဆေမမည်၏၊ (ဘေးတို့ကုန်ရာ နိဗ္ဗာန်)၊ ဘာယိတဗ္ဗော– ကြောက်ထိုက်၏၊ ဣတိ, ဘေမော– ဘေမ မည်၏၊ ဝါ– တစ်နည်း၊ ဘေသ္မာ– ဤကြောက်ဖွယ်အာရုံမှ၊

ပုံစံများ။ ။ဒါနံ ဒိန္နော စသည်၌ "ကမ္မနိ ဒုတိယာယံ" ဟူသော စကားနှင့် လိုက်လျောအောင် "ဒါနံ"စသော အဝုတ္တကံကို အပိုထည့်ပြရသည်။ ထိုကဲ့သို့ ဒုတိယာကံရှိရာ၌ ကတ္တားကို ပဌမာဖြင့် ထားရသည်ဟု သိစေလို၍ "ဒေဝဒတ္တော" ဟူသော ကတ္တားကိုလည်း အပိုထည့်ရသည်၊ ဒိန္နော ရက္ခိတောတို့ကို အခြေပြုကြည့်တွက်၊ ဘုတ္တော–ဘုဇ+တ္တ၊ ဘုဇာဒိန မန္တော်ဖြင့် စီရင်၊ ဥပါသိတော– ဥပ+ပုံ+ဗွ အာသဓာတ်၊ ဥပနောင် သိချေ၊ အာသ= ဥပဝေသနေဟုဆို၊ ကတ္တပစ္စည်း, ဣအာဂုံ, ကမ္မဓာရည်း၊ သမာသ်စပ်, နာမ်ငဲ့ စသည်စီရင်။

မှတ်ချက်။ ။ဒိန္နော, ဘုတ္တော စသော ရုပ်များသည် ဤသုတ်မရှိဘဲလည်း ဗုဓဂဓာဒိတွေ့ ကတ္တရိ, အတိတေ တတဝန္တုတာဝိသုတ်တို့ဖြင့် ပြီးနိုင်၏၊ ဤသို့ဖြစ်၍ ကျမ်းဆရာ တစ်ဦးတည်း မဟုတ်ခြင်းကြောင့်သာ ဤသို့ရုပ်ပြီးပုံတူသော ပစ္စည်းများကို (ကိုယ့်သဘောနှင့်ကိုယ်) ပြုထားသည်–ဟု ကြံသင့်၏၊ နိဒ္ဒေသဌ္ဌကား "ဒါနံစသည်ဖြင့် ကံပုဒ်အစရှိသောကြောင့် ဓာတုယာ ကမ္မာဒိမှိဏော သုတ်ဖြင့် ဏပစ္စည်းသက်မည်ဟု စိုး၍" ဤသုတ်ကို ဆိုရသည်၊ ဤသုတ်မရှိလျှင် "ဒါနံ ဒိန္နော"စသော ကံပုဒ်ပါသော ရုပ်များ မပြီးနိုင်–ဟုဆို၏၊ ဓာတုယာ ကမ္မာဒိမှိဏော သုတ်က (သမာသ်မတွဲဘဲ) ကွဲနေသော ကံပုဒ်မျိုးကို ဆိုသည်မဟုတ်, ကမ္မကာရောကဲ့သို့ တွဲစပ်နေသော ကံပုဒ်ကိုသာ ဆိုသည်၊ ထို့ပြင်– ဗုဓဂဓာဒိတွေ့ စသောသုတ်တို့ဖြင့် သက်ရသော ဂတော စသည်ဌာလည်း "ဂါမံ ဂတော"စသည်ဖြင့် ကံပုဒ်ရှိနိုင်သည်သာ၊ ထို့ကြောင့် နိဒ္ဒေသစကားကို စဉ်းစားပါလေ။

၆၂၇။ ချာဒီဟိ၊ လေ၊ဝါ။ ။"ခီ+အာဒီဟိ" ဟု ဖြတ်၍ အာဒိဖြင့် ဘီစသောဓာတ်များကိုယူ၊ မန်ဌ (နံ) အနုဗန်သည် ဝုဒ္ဓိပြုရခြင်းအကျိုးရှိ၏ ။ မစ၌ စသဒ္ဒါကား မန် ပစ္စည်းသက်ခြင်း အပေါ်၌ မ၏ တအပြုကို ပေါင်းသော ဒုတိယတွင် သမ္ပိတ္ထနတည်း၊ ဝါသဒ္ဒါကား ဝဝတ္ထိတ ဝိဘာသာ အနက်ရှိ၏၊ ဤဝါ၏ သတ်မှတ်ချက်ကြောင့် "အဒဓာတ်မှ နောက်ဌ်သက်သော မကိုသာ တပြုရမည်; အခြားဓာတ်နောင် မကို တ မပြုရဟု သိ၊ (သာဓကဂါထာကို ရှုပ်ရှု)

ဘာယန္တီ- ကြောက်ကုန်၏၊ ဣတိ, ဘောမော၊ ရံသယော- အရောင်တို့ကို၊ အဘိသဝတိ- ယိုချတတ်၏၊ ဣတိ, သော်မော-မည်၏၊ ရဝတိ ဂစ္ဆတိ- လေါက်ရောက်တတ်၏၊ ဣတိ, ရောမော၊ ဘေန- ဤယစ်စာဖြင့်၊ ဟဝတိ ဇုဟွတိ- ပူဇော်တတ်၏၊ ဣတိ, ဟောမော၊ ပဒီလော၊ ဘာဝေန-ဆန့်ကျင်ဘက်အဖြစ်ဖြင့်၊ ဝါတိ ဂစ္ဆတိ- ဖြစ်တတ်၏၊ ဣတိ, ဝါမော၊ ဝါ- တစ်နည်း၊ လာမကဝသေန- ယုတ်ညံ့သည်၏အဖြစ်ဖြင့်၊ ဝါတိ ဂစ္ဆတိ ပဝတ္တတိ-ဖြစ်တတ်၏၊ ဣတိ, ဝါမော၊ ဇုနာတိ ကမ္မတိ-တုန်လှုပ်တတ်၏၊ ဣတိ, ဇုမော၊ ဘေသို- ဤရွှေအဆင်းခ၌၊ သေဋ္ဌ ဘာဝေန- အမွန်အမြတ်အဖြစ်ဖြင့်၊ စိတ္တံ-စိတ်သည်၊ ဟိနောတိ ပဝတ္တတိ- ဖြစ်တတ်၏၊ ဣတိ, ဟောမော၊ လုနိတဗ္ဗော- ရိတ်ဖြတ်ထိုက်၏၊ ဣတိ, လောမော၊ ဝါ, မံသစမ္မာနိ- အသားအရေတို့ကို၊ လုနာတိ ဆိန္ဒတိ- ဖြတ်တတ်၏၊ ဣတိ, လောမော၊ ပိယနံ-ချစ်ခြင်း၊ ဝါ, ပိယာယိတဗ္ဗော- ချစ်ထိုက်၏၊ ဣတိ, ပေမော၊ သုစ ဒုက္ခံ-ချမ်းသာ ဆင်းရဲကို၊ အဒတိ ဘက္ခတိ- စားတတ်၏၊ ဣတိ, အတ္တာ- အတ္တာမည်၏၊ ဝါ, ဧတိ ဧရော မရဏာဒီဟိ- ဧတိ ဧရော မရဏ အစရှိသော သံသရာဒုက္ခတို့သည်၊ အဒီယတေ ဘက္ခီယတေ-ခံစားအပ်၏၊ ဣတိ, အတ္တာ- အတ္တာမည်၏၊ အာတုမာ- အာတုမာလည်း မည်၏။ (၆၃၅)

ပုံစံများ။ ။ခီ=ခယော၊ ခေမော- ဘေးတို့၏ ကုန်ခန်းရာ (နိဗ္ဗာန်စသော) အရပ်၊ ဘီ=ဘယော၊ ဘေမော- ကြောက်မက်ဖွယ် (ကြောက်စရာ အာရုံ)၊ သု=အ ဘိသဝေ (ယိုစီးခြင်း)၊ သောမော- အရောင်တို့ကို ယိုချသကဲ့သို့ (အရောင်ကိုထွက်စေ တတ်သော)လ၊ ["သု=အဘိသဝေ"ဟု ဓာတ်နက်ရှိသောကြောင့် "ရံသယော+ အဘိသဝတိ"ဟု ဝိဂြိုဟ်ပြုသည်၊ "အဘိသဝေတိ"ဟု ရှိသည်ကား ကာရိတ်ဝင်ဖွယ် မလိုသောကြောင့် မကောင်း၊] ရ=ဂတိမှ၊ ရောမော၊ ပေါက်ရောက်တတ်သော အမွေး (အဘိဓာန်၌ကား "လောမံ, ရောမံ" ဟု နပုလ္လိင်ရှိ၏၊) ဟု= ဒါနာဒနဟာဗျပ္ပဒါ နေသု၊ ဟဝတိကို ဇုဟွတိဟု ဖွင့်၏၊ ဟုဟု+အ+တိ၊ အဇ္ဈာသ ဟကို ဇပြု၊ အဇ္ဈာသ နောက် ဟု၏ ဥကို ဝပြု၊ ဟောမော- ပူဇော်ကြောင်းဖြစ်သော ယဇ်စာ၊ ထောပတ်စ သည်၊ [တစ်နည်း- "ဇုဟိတဗ္ဗောတိ ဟောမော= ပူဇော်အပ်သောယဇ်"ဟုလည်း ဖြစ်၏။]

ဝါမောစသည်။ ။ဝါ=ဂတိဗန္ဓနေသု၊ ဝါမော-လက်ယာ၏ ဆန့်ကျင်ဘက် ဖြစ်သော လက်ဝဲ၊ တစ်နည်း-ယုတ်ညံ့သည် အဖြစ်ဖြင့် ဖြစ်တတ်သော ယုတ်ညံ့ သောအရာ၊ "ဝါမုရူ- တင့်တယ်သောပေါင်ရှိသော မိန်းမ"ဟူရာ၌ကား ဝါမ သဒ္ဒါသည် တင့်တယ်ခြင်းအနက်ကို ဟော၏၊ သောဘနာဘာဝေန ဝါတိ ဂစ္ဆတိ ပဝတ္တတိဟု ဝိဂြိုဟ်ပြု၊ ဇု= ကမ္မနေ၊ ဇုမော- တုန်တုန်လှုပ်လှုပ် ဖြစ်တတ်သော

သမာဒီဟိ ထမာ ၆၂၈။ **သမ ဒမာလေ၊ ဘသ ဣရေ၀မာဒီဟိ- သမ, ဒမ, ဒရ, ရဟ, ဒု, ဟိ, သိ, ဘိ, ဒါ, ယာ, သာ, ထာ, ဘသ ဤသို့ အစရှိကုန်သော၊ ဓာတုဟိ, ထမပစ္စယာ- ထပစ္စည်း, မပစ္စည်းတို့သည်၊ ဟောန္တို့၊ သမေတိ-ငြိမ်းတတ်၏၊ ၀ါ-ငြိမ်းစေတတ်၏၊ ဣတိ, သမထော-သမထမည်၏၊ ဒမတိ- ဆုံးမတတ်၏၊ (ဒမ္မတိဟု ဒိ၀ါဒိရုပ်လည်း ရှိ၏၊) ဣတိ ဒမ ထော- ၏၊ ၀ါ, ဒမနံ-ဆုံးမခြင်း၊ ဒမထော-ဆုံးမ ခြင်း၊ ၀ါ, ဒမိတဗ္ဗော-ဆုံးမထိုက်၏၊ ဣတိ ဒမထော-၏၊ ဒရတိ-ပူလောင်တတ် ၏၊ ဣတိ ဒရထော-၏၊ ဒီဣဿာ၀ံ-ဆွေးမြေ့သည်၏ အဖြစ်ကို၊ ရဟိသတိ ဂဏ္ဌိသတိ-ယူလတ္တံ့၊ ဣတိ, ရထော-၏၊ ၀ါ, ဒဗ္ဗသမ္ဘာရေ- သစ် ၀ါးစသော အဆောက်အအုံတို့ကို၊ ရဟတိ ဂဏှာတိ-ယူတတ်၏၊ ဣတိ, ရထော၊ ဒ၀တိ ဂစ္ဆတိ- ကြီးပွားခြင်းသို့ ရောက်တတ်၏၊**

မီးခိုး၊ ဟိ=ဂတိမှ၊ ဟောမော-စိတ်၏အမြတ်တနိုးဖြစ်ရာ ရွှေအဆင်း၊ (ဟေမ-ရွှေ)၊ လူ=ဆေဒနေ၊ လောမော- ရိတ်ဖြတ်ထိုက်သော, အသားအရေတို့ကို ဖြတ်တောက်တတ်သော အမွေး။

ပေမော စသည်။ ။ ပီ= တပူနေ (နှစ်သက်ခြင်း)၊ [ရှေ့၌ "ပီဏနံ ပေမော" ဟုရှိ၏၊ ပီဓာတ် ယုပစ္စည်း, ကိယာဒိ နာပစ္စည်း, နကို ဏပြုန်စေ၊] ဤကစ္စည်း ၀ုတ္တိခ်ိန်ကား "ပီယနံ"ဟု ရှိ၏၊ ပီ+ ယု၊ ဗျလာနမိယု၀ါ သရေ၀ါဖြင့် ဤကို ဣယပြု၊ "ပီယော-ချစ်ခြင်း"ဟူရာ၌ ပီဓာတ် ဘောအနက်၌ အ ပစ္စည်းသက်၊ ဤကို ဣယပြု၊ "ပီယေန+အယိတဗ္ဗော-ချစ်ခြင်းဖြင့် ရောက်ထိုက်သူ" ဟူသော အနက်၌ "ပီယာယိတဗ္ဗော"ဟု ဖြစ်၏။ [ဤပီယာယိတဗ္ဗောကား ပေမော၏ အဓိပ္ပာယ်နက်ကိုသာ ပြသောပုဒ်တည်း၊ ဓာတုဝိဂ္ဂဟ၊ ဓာတ္ဝတ္ထဝိဂ္ဂဟ ၂-မျိုးလုံးမဟုတ်၊] အဒ=ဘက္ခဏေ (စားခြင်း)၊ အတ္တာ, အာတုမာ-သုခ ဒုက္ခကို ခံစားတတ် (ခံစားတတ်သော) ကိုယ်၊ ၀ါ-ဇာတိစသော သံသရာဒုက္ခတို့သည် ခံစားအပ်သော ခန္ဓာကိုယ်၊ [သဂ္ဂတ၌ "အာတွန်" ပုဒ်သည် ပါဠိ၌ "အတ္တာ-အာတုမာ"ဟု ၂-မျိုးဖြစ်လာ၏၊] ရုပ်ကိုအခြေပြုကြည့်တွက်။]

၆၂၈။ ရှေ့သုတ်၌ မန်ပစ္စည်းရှိလျက် ဤသုတ်၌ မပစ္စည်းဆိုခြင်းကား ၀ုဒ္ဓိအပြုကို တားမြစ်ရခြင်း အကျိုးရှိ၏ဟု နိဒ္ဒေသဆိုတ်၏၊ နျာသဒ္ဒမှ "နံ အနုဗန်ရှိသော မပစ္စည်း၌ မကိုတပြု၍ အတ္တာ, အာတုမာရုပ်တို့ ပြီးစေခြင်းငှာ ရှေ့သုတ်၌ မန်ပစ္စည်းကို ဆိုရသည်"ဟု ဆို၏၊ သမထော, ဒမထောတို့၌ ဓာတ်ကျမ်းတို့ဝယ် ငြိမ်းခြင်း, ဆုံးမခြင်း အနက်ဟော သမ, ဒမ ဟု ဥကာရ,ဏ္ဍ ရှိ၏၊ ဤ၌ကား ဓာတွန်ချေလျှင် ကပ်စရာသရ မရှိမည်စိုး၍ "ဓာတွန်မချေ" ဟုရှု၌ ဆိုသောကြောင့် သမ, ဒမဟု အကာရန္တ ဓာတ်သာ ဖြစ်သင့်သည်။

ဣတိ, ဒုမော၊ ဝါ, ဥဒ္ဓံ–အထက်၌၊ ဝုဒ္ဓိ–ကြီးပွားသည်၊ ဝိရုဠှိ–စည်ပင်သည်၊ (ဟုတ္တာ–ဖြစ်၍၊) ဂစ္ဆတိ ပဝတ္တတိ–ဖြစ်တတ်၏၊ ဣတိ, ဒုမော၊ ပထဝီပဗ္ဗတာဒီသု–မြေကြီး, တောင် အစရှိသော အရပ်တို့၌၊ ဂစ္ဆတိ ပတတိ–ကျတတ်၏၊ ဣတိ, ဟိမော၊ ဧတ္ထ– ဤသိမ်၌၊ ကမ္မဝါစာယ–ကမ္မဝါစာဖြင့်၊ ဗန္ဓတိ–ဖွဲ့တတ်၏၊ ဣတိ, သိမာ–မည်၏၊ ဝါ, ဗန္ဓိတဗ္ဗာ–ကမ္မဝါစာဖြင့် ဖွဲ့တိုက်၏၊ ဣတိ, သိမာ၊ တေသွာ–ဤကြောက်မက်ဖွယ်အာရုံမှ၊ ဘာယန္တီ–ကြောက်ကုန်၏၊ ဣတိ, ဘီမော၊ ဧတေန– ဤပန်းဆိုင်းဖြင့်၊ သတ္တော–သတ္တဝါတို့ကို၊ အဝစ္ဆရန္တိ နိဝါရေန္တိ–တားမြစ်ကုန်၏၊ ဣတိ, ဒါမော၊ ဝါ, မှသိကာဒီဟိ– ကြွက်အစရှိသော သတ္တဝါ တို့သည်၊ ဒီယတိ အဝစ္ဆရိယတိ–ကိုက်ဖြတ်အပ်၏၊ ဣတိ, ဒါမော၊ ယာတိ ဂစ္ဆတိ–သွားတတ်၏၊ ဣတိ, ယာမော၊ ပရေသံ–သူတစ်ပါးဟို့၏၊ စိတ္တံ–ကို။ ဂဏ္ဌိ တုံ–ယူခြင်းငှာ၊ သမတ္ထေတိ–စွမ်းနိုင်၏၊ ဣတိ,သာမော၊ ဧတေန–ဤအား အစွမ်းဖြင့်၊ တိဋ္ဌန္တိ–တည်ကုန်၏၊ ဣတိ ထာမော၊ ဘသတိ (ဘသ္မိ ကယိရတိ)–ပြာဖြစ်အောင် ပြုတတ်၏၊ ဣတိ, ဘသ္မာ–ဘသ္မာမည်၏။ (၆၅၄)

မှတ်ချက်။ ။ ထောမနိဓိ၌ သမာဓာတ်ဒိဝါဒိ၊ သန္ဓိအနက်၌ အကမ္မက (ငြိမ်း) ဟု လည်းကောင်း, သန္ဓိကရဏအနက်၌ သကမ္မက (ငြိမ်း) ဟု လည်းကောင်း ဆိုဏ၊ ပါဠိ၌ကား သကမ္မက မရှိ၍ "သမေတိ"ဟု ကာရိတ်ဝင်စေရသည်။

ပုံစံများ။ ။"သမ=ဥပသမေ–ငြိမ်းခြင်း၌"ဟုဆို၊ သမေတိ–ကိလေသာ အပူတို့ကို ငြိမ်းစေတတ်၏၊ ဣတိ သမထော–ကိလေသာ နိဝရဏတို့ကို ငြိမ်းစေတတ်သော သမာဓိ၊ ဒမ=ဒမနေ–ဆုံးမခြင်း၊ ဒမထော–ဆုံးမတတ်, ဆုံးမခြင်း ဆုံးမအပ်သူ၊ ["ဒမိယတ္ထ–ဆုံးမအပ်ပြီ"ဟု ဝိဂြိုဟ်ပြုလျှင် "ဒမကော–ဆုံးမအပ်ပြီးသူ၊ ဝါ–ယဉ်ကျေးသူ" ဖြစ်၏၊] ဒရ= ဒါဟော– ပူလောင်ခြင်း၊ ဒရတော– ပူလောင်တတ်သူ၊ ဒရဏံ ဒရထော–ပူလောင်ခြင်း၊ ရဟ=ဥပါဒါနေ–ကပ်၍ယူခြင်း၊ ရဏ်ထော– ရထား။

ဒုမော။ ။ဒု= ဂတိဝုဒ္ဓိမှိ– ဂတိအနက် ကြီးပွားခြင်းအနက်၌၊ "ဝဒတိ ဂစ္ဆတိ"ကား ဒုဓာတ်၏ ဂတိအနက်ကိုပြသော ဝိဂြိုဟ်တည်း၊ "ဝုဒ္ဓိ ဝိပုဠှိ ဂစ္ဆတိ" ကား ဒုဓာတ်၏ ဝုဒ္ဓိအနက်ကိုပြသော ဝိဂြိုဟ်တည်း၊ ဝုဒ္ဓိကို ဝိရုဠှိဟု ထပ်ဖွင့်၏၊ ဤ၌ "ဂစ္ဆတိ ပဝတ္တတိ"ဟု ဂစ္ဆတိပါနေသည်ကား မကောင်းလှ၊ "ဒဝတိ (ဝုဒ္ဓိ ပဝတ္တတိ) တိ ဒုမော"ဟု ပြုလျှင် ဒုဓာတ်၏ ဝုဒ္ဓိအနက်ကို ပြဖို့ရာ သာ၍ ရှင်းမည်၊ ရှေ့၌မူ "ဒုဝတိ (ဝဓုတိ) တိ ဒုမော" ဟု ပြု၏, သာ၍ ရှင်းပေသည်၊ အဘိဓာနပွဲဒီပိ ကာသူစိ၌ "ဒဝတိ ဂစ္ဆတိ (ဝုဒ္ဓိ ဝိရုဠှိ ဝေပုလ္လံ ပါပုဏာတိ) တိ ဒုမော"ဟု ဒဝတိကို ဂစ္ဆတိဟု ဂတိအနက်ဖွင့်၍ ထိုဂစ္ဆတိကို ပါပုဏာတိဟု

ဖွင့်ပြန်သည်၊ သူ့နည်းနှင့်သူ မှန်ပေ၏၊ ယခုစာတို့၌ [ဒဝတိ" လည်း မပါဘဲ"ဝုဒ္ဓိ ဝိရုဠိ ဂစ္ဆတိ ပဝတ္တတိ ဥဒ္ဓံဝါ ဒုမော"ဟု ရှိသည်မှာ စည်းကမ်းမကျချေ၊ [ဤ ဥဏာဒ် ဝုတ္တိလာ မျှားစွာသော ဝိဂြိုဟ်သည် ရှေးဟောင်းပါဠိ မဟုတ်၍ နျာသ၌ မပွင့်၊ ထို့ကြောင့် နောက်ဆရာတို့ စာပြောရာမှ ဖြစ်ပေါ်လာသော ပါဠိများဟု သဘောထား၍ အခြားကျမ်းများနှင့် ကွဲပြားနေသည်ကို တွေ့လျှင်ထူးခြားသည်ဟု မမှတ်သင့်။]

ဟိမောစသည်။ ။ဟိ=ဂတိမှ၊ "ဟိနောတိ ဂစ္ဆတိ ပတတိတိ ဟိမော၊ ယောမန္တ္ဂကာလေ ဟိနောတိ ဂစ္ဆတိ ပဝတ္တတီတိ ဟိမော – ဆောင်းအခါ၌ဖြစ်သော ဆီးနှင်း" ဟုလည်း တစ်နည်းပြု၊ သိ=ဗန္ဓနေ၊ ကွစိဓာတုဖြင့် ဒီဃပြု၊ သိမာ–ကမ္မဝါစာဖြင့် ပွဲ့ရာဖြစ်သော သိမ်အရပ်၊ ဝါ–ကမ္မဝါစာဖြင့် ပွဲ့အပ်သောသိမ်၊ ဘီ=ဘယေ၊ ဘီမော–ကြောက်ရာ (ကြောက်စရာ) အာရုံ၊ ဒါ=အဝခဏ္ဍနေ၊ "ဒန္တီ အဝခဏ္ဍန္တီ ဟု မူလဓာတ်ရင်းကို "ဒန္တီ" ဟုသွင်း၊ အဝခဏ္ဍန္တီကား ဒါဓာတ်၏ အနက်ဖွင့်တည်း၊ ဒါမော–မလာစေလိုသော သတ္တဝါတို့ကို ဖြတ်တောက် တားမြစ်ကြောင်းဖြစ်သော ပန်းဆိုင်း၊ ဝါ–ကြွက်စသည်တို့ ဖြတ်တောက်အပ်သော ကြိုး၊ [သက္ကတ၌ ဒါမာန်, ဒါမာဟု နပုလ္လိင်, ဣတ္ထိလိင်ရှိ၏၊ "ဒေါဟနကာလေ ပသု ဗန္ဓနရဇ္ဇု–နို့ညှစ်သည့်အခါ နွားမစသည်ကို ချည်နှောင်ကြောင်း ကြိုး၊) ရဇ္ဇုမတ္တ–ကြိုးရိုးရိုး၊ မာလာ–ပန်းကုံး" ဟု ထောမနိဓိ အနက်ဖွင့်၏၊] ယာ=ဂတိ ပါပုဏာနေသု၊ ယာမော–အချိန်အားလျော်စွာ လွန်သွားတတ်သော ညဉ့်ယံ၊ [ရှဉ့်ကား ရှေ့သုတ်လာ အာဒိသဒ္ဒါဖြင့် မန်ပစ္စည်း သက်၊ ယာ=ပါပုဏာနေ" ဟုဆို၏။]

သာမော စသည်။ ။သာ=သာမတ္ထေ–စွမ်းနိုင်သူ၏အဖြစ်၌၊ သာမော – သူတစ်ပါးတို့၏စိတ်ကို ယူစွမ်းနိုင်သော ရှေအဆင်း, သုဝဏ္ဏသျှမ်ဟု ခေါ်သော သာမ ရသေ့ စသည်၊ ထာ=ဂတိနိဝတ္တမှ၊ "ယာတိ–တိဋ္ဌတိ" ဟု ဓာတ်ရင်းထည့်၍ ဝိဂြိုဟ်ပြု၊ ထာမော–တည်တံ့ကြောင်းဖြစ်သော အားအစွမ်း၊ ["ဌာဂတိနိ ဝတ္တိမှ၊ ထာမော၊ ဌဿ ထတ္တံ" ဟု သိဟိုဠ်မှ ရူပသိဒ္ဓိရှိ၏၊ သာ၍ကောင်းသည်။] ဘသ=ဘသ္မီကရမဏ–ပြာပြုခြင်း၌ ဖြစ်၏၊ ပြာပြုခြင်း ဟူသည်လည်း ပြာဖြစ်အောင် လောင်ကျွမ်းခြင်းပင်တည်း၊ ထို့ကြောင့် "ဘသိယတိ ဘသ္မီကရိယတိ ပြာဖြစ်အောင် လောင်ကျွမ်းအပ်၏၊ ဣတိ ဘသ္မာ–ပြာ" ဟု ကမ္မသာဓ် ဝိဂြိုဟ်ပြုသင့်၏၊ ယခုစာတို့၌ "ဘသတိ" ဟု ကတ္တုရုပ်ရှိပြီးမှ "ဘသ္မီကရိယတိ" ဟု ကမ္မရုပ်ဖွင့်ခြင်းကို တွေ့ရ၏၊ အမြီးအမောက် မတည့်ချေ၊ "ဘသတိ ဘသ္မီကရောတိ" ဟု ကတ္တုရုပ်ချည်း ရှိပြန်လည်း "ပြာဖြစ်အောင် ပြုတတ်သော ပြာ" ဟု အဓိပ္ပာယ် မဖြစ်နိုင်၊ အလားတူပုံစံ အနည်းငယ်ကို ရှုမှာ ရှု။

ဂဟာသု ပဓေသေ၀ါ ၆၂၉။ ဂ်ဟာ်ဏ္ဍတိ ဧတသ္မာ ဧတသ္မာ-၏၊ ဥပဓသ္မာ-ဥပဓာမည်သော၊ အကာရသ္မာ-အ အ်ကွာ်ရာ၏၊ ဏ္ဍော်-ဧ အဖြစ်သည်၊ ၀ါ ဟောတိ-ဝိကပ်ဖြစ်၏၊ ဒ်ဗွသမ္ဗာ်ရံ-သစ် ၀ါး အ်ဆောက် အအုံကို၊ ဂဏ္ဍာဟိ-ယူတတ်၏၊ ဏ္ဍတိ, ဧဟ်-ဧဟ် မည်၏၊ ဂဟ်၀ါ - ဂဟ် ဟုလည်း ရှိ၏။ (၅၇၀)

မသုဿ သုဿ ဆ္ဆရဆ္ဆေရာ ၆၃၀။ မသုဏ္ဍတိ-မသ်ူဟ်ူသော၊ ဧတ်ဿ ပါတိပဒိကဿ-ဤ ပါတိပဒိကနာမ်၏၊ သုဿ-သုဿ၌၊ ဆ္ဆရဆ္ဆေရာဧသာ-ဆ္ဆရ အပြု, ဆ္ဆေရ အပြုတို့သည်၊ ဟောန္တိ၊ မ ဆ္ဆရတိ-ဝန်တိုတတ်၏၊ ဏ္ဍတိ, မ ဆ္ဆရော-မည်၏၊ ဧ၀်-တူ၊ မ ဆ္ဆေရော-ဝန်တိုတတ်သူ။ (၆၅၅)

၆၂၉။ ဥပဓာ။ ။ဥပဓာဟူသောအမည်သည် သ်ဏ္ဍတ်၌ သုံးစွဲအပ်သော အမည်တည်း၊ ထို့ကြောင့် ပ်ရသမညာ ပယောဂေသုတ်ဖြင့် ဂ၏ (အ)ကို သရကို ဥပဓာ အ်မည်မှည့်ရသည်၊ ချ့ဉီးအ့-ပါဏိနိ၌ "အန္ဓ ဝဏ္ဏာ ပုဗ္ဗော ဥပဓာ (၁, ၁, ၆၅)" သုတ်တည်၍ အဆုံး၀ဏ္ဏ၏ ရှေ့ဖြစ်သော ဝဏ္ဏကို ဥပဓာဟု မှည့်၏၊ ထို့ကြောင့် ပစ, ပဌတို့၌ စ, ဌတို့၏ ရှေ့ဝဏ္ဏဟူသည် ပ၏မိုရာ အသ်ရတည်း၊ ထို့အတူ ဆိဒ ဘိဒတို့၌ ဒ၏ရှေ့ဖြစ်သော ဏ္ဍသရသည် လည်းကောင်း, ဗုဓ ယုဓ တို့၌ ဓ၏ ရှေ့ဖြစ်သော ဥသ်ရ်သည်လည်းကောင်း ဥပဓာ မည်၏၊ [ဓာတ္တာ ဒီ ဝ်ဏ္ဏသမုဒါယေ အန္ဓာ ပုဗ္ဗော ယောဝဏ္ဏော၊ သော ဥပဓာ သညော ဟောတိ၊ ပစ ပဌ အကာရော ဆိဒ ဘိဒ ဏ္ဍကာ်ရော် ဗုဓ ယ်ုဓ ဥကာရော၊ - ကာသိကာ ဝုတ္တိ။]

ဤသုတ် ဥပဓာ။ ။ဤသုတ်၌ကား ဂ်ဟာသုပဓေသ်ဟု ဆိုသောကြောင့် ဂဟာတ်၌ ဟသည် အ်ဆုံး၀ဏ္ဏ, ထိုအဆုံး၀ဏ္ဏ၏ ရှေ့ (ဂ၏) အ သရသည် ဥပဓာမည်၏၊ ထို အသ်ရ်ကို ဧပြု၊ [ဥပေစ္စ+ဓိယတေတိ ဥ်ပ်ဓာ၊ ဥပေစ္စ-အဆုံးသို့ ကပ်၍+ဓိယတေ-ထား်အပ်၏၊ ဏ္ဍတိ, ဥပဓာ=မည်၏၊ ဥပ်ဌာဟု ရှိသည်ကား ပါဠိ်ပျက်၊] ရှပ်ကို အခြေပြုကြည့်တွက်၊ ဂ်ဟ်ကား ၀ါမြစ်၍ ဧ မ်ပြုရသော ပုံစံ တည်း။

၆၃၀။ မသု၊ ဟေ၊ ပါတိပဒိကဿ။ ။ဝိဘတ် မသက်ရသေးသော လိင်ကို "ပါတိပဒိက" ဟု သ်ဏ္ဍတ်၌ နာမည်မှည့်၏၊] အတ္ထ၀ံ အဓ်ာတု အ်ပ်ွ် စ္ဆယော ပါတိပဒိက်၊ အဓာတု - ဓာတ်လည်း မဟုတ်သော၊ အပစ္ဆယော - ပစ္ဆည်းလည်း မဟုတ်သော၊ အတ္ထ၀ံ-အ့နက်ရှိသော (ပုရိသ-စသော) သ်ဒ္ဒါသည်၊ ပါတိပ်ဒိက်-မည်၏၊ "ဓာတုပစ္ဆယ၀ဇ္ဇိတမတ္ထ၀ံ လိင်ံ" နှင့် သဘောတူပင်၊ ပဒ်ပဒ်+ပတိ, ပတိပဒ်၊ ပဒ်ပဒ် ပတိ-ပုဒ်တိုင်း ပုဒ်တိုင်းတည်း၊ ပတိ ပဒ်-ပုဒ်တိုင်း ပုဒ်တိုင်း၊

ပတိပဒံ–ပုဒ်တိုင်းဌ+ဘဝံ–ဖြစ်သောသဒ္ဒါသည်၊ ပါတိပဒိကံ–မည်၏၊ ပုရိသော ပုရိသာ ပုရိသံစသော ပုဒ်တိုင်းဌ "ပုရိသ" တူသော လိင်သည် ပါဝင်လျက်ရှိ၏၊ ထို့ကြောင့် "ပုရိသ" စသော လိင်ကို "ပါတိပဒိက" ဟု ခေါ်ရသည်။]

ပါတိပဒိက ၂–မျိုး။ ။ထို ပါတိပဒိကသည် နိပ္ပန္နနှင့်အနိပ္ပန္နဟု ၂–မျိုးရှိ၏၊ ထိုတွင် "ကာရက ပါစက" စသော နာမ်ငဲ့အပ်ပြီးသော လိင်သည် (ကရောတ်+ဏျုပစ္စည်း စသည်ဖြင့် ပြီးစေအပ်သောကြောင့်၊) နိပ္ပန္နပါတိပဒိကမည်၏၊ ထိုသို့ဓာတ်ပစ္စည်း ခွဲ၍မရသော ဃဉ (အိုး) ပဋ (ပုဆိုး) စသော လိင်သည် အနိပ္ပန္နပါတိပဒိကမည်၏၊ နိပ္ဖာဒီယတော–ဓာတ်ပစ္စည်းတို့ဖြင့် ပြီးစေအပ်၏၊ ဣတိ, နိပ္ပန္နံ–နိပ္ပန္နမည်၏၊ နေ+နိပ္ပန္နံ=အနိပ္ပန္နံ–အနိပ္ပန္နမည်၏၊ ထို ၂–မျိုးတွင် ဓာတ်ပစ္စည်းတို့ဖြင့် ပြီးစေအပ်သော နိပ္ပန္နပါတိပဒိကကို အလိုရှိပါမူ "ပါတိပဒိကဿ" ဟု ထည့်ဖွယ်မလို, မသုဓာတ်၏ သုကို စ္ဆရ ဆ္ဆရပြုဟု ဆိုရုံဖြင့် ပြီးနိုင်သောကြောင့် ဤဝုတ္တိဆရာသည် (ဓာတ်ပစ္စည်း မခွဲရသော) အနိပ္ပန္နပါတိပဒိကကို အလိုရှိကြောင်း သိသာ၏၊ ထို့ကြောင့် "ပါတိပဒိကဿ" ဟု ထည့်၍ ဖွင့်ပြသည်။

ချာသဒ္ဒလည်း "မစ္ဆရောတိ–မသုသဒ္ဒတော သျှုပ္ပတ္တိ ကတ္တာ" စသည်ဖြင့် ဓာတ်ပစ္စည်းကိုမပြဘဲ "မသု" သဒ္ဒါတည်, သိသက်, ဤသုတ်ဖြင့် မသု၏ သုကို စ္ဆရပြု, သိကို သြဖြုဟု ဝုဒ္ဓိအလိုကျအောင် ပထမနည်း ရုပ်တွက်ပြလေသည်၊ မစ္ဆရောဌ် စ္ဆရပြုရန်သာ၊ ဤ အနိပ္ပန္နပါတိပဒိက ကြဲသော ဝုဒ္ဓိဆရာ အလိုအားဖြင့် "မစ္ဆရတိ" ဟူသော အာချာတ်ကြိယာလည်း မရှိနိုင်၊ ဘာ့ကြောင့်နည်း ..... မသုသည် ဓာတ်မဟုတ်, လိင်ဖြစ်သောကြောင့်တည်း၊ ထို့ကြောင့် "မစ္ဆရတိ"ဟူသော ဝိဂြိဟ်သည် နောက်ဆရာတို့ ထည့်ပါဌ်သာ၊ ထို မစ္ဆရပုဒ်ကို အာချာတ်ကြိယာ လုပ်လိုမူ "အရိယသာဝကာ ပဋ္ဌေဝေ ဓမ္မံ နေ မစ္ဆရာယန္တိ" ဟု (အဋ္ဌသာလိနီ, နိဂ္ဂေါပကဏ္ဍ) ရှိသောကြောင့်ဟု မစ္ဆရနောင် အာယ ပစ္စည်းဖြင့် ပြုလုပ်သင့်သည်။

နိပ္ပန္နပါတိပဒိက တစ်နည်း။ ။"မသု=မစ္ဆရေ (ဝန်တိုခြင်းဌ)" ဟု ဓာတ်ကြ၍ ကွစ်သဒ္ဒါမြစ်သောကြောင့် ဓာတွန် မချေရ၊ ကွိပစ္စည်းသက်, ချေ, ဤသုတ်ဖြင့် သုကို စ္ဆရ, ဆ္ဆရပြု, နာမ်ငဲ့, သိကို သြပြု၊ မစ္ဆရော, မစ္ဆေရော ပြီး၏၊ ဤနည်းကား ဝုတ္တိနည်း မဟုတ်, ချာသဒ္ဒ ကြဲအပ်သော နောက်နည်းတည်း၊ ဤနည်းကိုလိုက်၍ ရူပသိဒ္ဓိလည်း ဆိုသည်၊ ဤနည်းအလို "မစ္ဆရတိ" ဟု အာချာတ်ပုဒ်, "မစ္ဆရဏံ" ဟု ကိတ်ပုဒ်လည်း ဖြစ်နိုင်၏၊ မစ္ဆရော ယသ အတ္ထိ တိ မစ္ဆရီ–ဝန်တိုခြင်းရှိသူ စသည်ဖြင့် ကျမ်းဂန်တို့ဌ် များစွာ သုံးစွဲထားပေသည်။ [နိဒ္ဒေသဌ် "အတ္ထိ နိပ္ပန္နော ကာရကောတျာဒိစ ဥပသဂ္ဂနိပါတာစ၊ အနိပ္ပ–နော ဓာတဝေါစ ယဒုပဇာ တျာဒိနိစ" ဟု ဆိုထားသည်မှာ သက္ကတနှင့်မညီ။]

အာပုဗ္ဓ စရသ

ပဝုတ။ အာပုဗ္ဓသ-အာ ရှေးရှိသော၊ စရ ဣတိ စောသ စာတုသ-စရဟူသော ဤစာတို၏၊ ဇ္ဇရိယ ဇ္ဇရ ဇ္ဇောရာဒေ သာ-ဇ္ဇရိယ အပြု, ဇ္ဇရအပြု, ဇ္ဇောရအပြုတို့သည်၊ ဟောန္တိ၊ အာပုဗ္ဓသ စ - ရှေ့အာ၏လည်း၊ ရသော - ရသ အပြုသည်၊ ဟောတိ၊ အာ (ဘုသော) -လွန်စွာ၊ စရိတဗ္ဗံ-ဖြစ်ထိုက်၏၊ ဣတိ, အဇ္ဇရိယံ-အဇ္ဇရိယ မည်၏၊ ဧဝံ-တူ၊ အဇ္ဇရံ,အဇ္ဇောရံ-လွန်စွာဖြစ်ထိုက်သော အုံ့ညြဖွယ်၊ စဋ္ဌဟာဏေန-ဖြင့်၊ မသုသ-မသုသဒ္ဓါ၏၊ သုသပိ-သု၏လည်း၊ ဇ္ဇရိယာဒေသော-ဇ္ဇရိယအပြုသည်၊ ဟောတိ၊ မဇ္ဇရိယံ - ခြင်း။ (၆၅၉)

ပဝုတ်။ ဇ္ဇရိယ၊ လေ၊ ဟောတိ။ ။ဇ္ဇရ, ဇ္ဇောရတို့သည် ရှေ့သုတ်မှ လိုက်လာ၏၊ ဇ္ဇရိယကား စသဒ္ဒါဖြင့် ဆည်းယူအပ်သော အပြုတည်း၊ ထို့ကြောင့် "ဇ္ဇရိယ ဇ္ဇရ ဇ္ဇောရာဒေသာ" ဟု ဝုတ္တိ ဖွင့်နိုင်သည်၊ "အာပုဗ္ဓသစ ရသော ဟောတိ" လည်း စသဒ္ဒါဖြင့် ဆည်းယူအပ်သော အနက်ပင်တည်းဟု နျာသဒ္ဒ ဖွင့်၏၊ [အနေကတ္ထတ္ထာ နိပါတာနံ စဋ္ဌဟာဏသစ နိပါတတ္ထာ တေန ဇ္ဇရိယာ ဒေသသ ပုဗ္ဗာကာရရသဘာဝသစ သင်္ဂဟိတတ္ထာ" စသည်၊] ဤ နျာသအလို ရပ်တွက်မူ "အာပုဗ္ဓစရတည်, စရ=ဂတိဘက္ခဏေသု အနက်၌ စာတ်မှည့်, စာတွန်ချေ၊ ကွိသက်, ချေ၊ ဤသုတ်ဖြင့် စရ်ကို ဇ္ဇရိယပြု၍ အာကိုလည်း အရသပြု၊ နာမ်ငဲ့စသည်" ဤသို့ တွက်ရမည်၊ သို့သော် အာ ဥပသာရနှင့် ဇ္ဇရိယကို ကမ္မစာရည်းသမာသ် တွဲစပ်ရဦးမည်ဖြစ်၍ ကွစာဒိမဇ္ဈေ့ဟောရာနံဖြင့်သမာသ် အလယ်၌ အာကို အရသပြုသင့်၏၊ ရူပသိဒ္ဓိ၌လည်း ဇ္ဇရိယ စသည်ကိုသာ ဤသုတ်ဖြင့် စီရင်သည်၊ ရသအပြုကိုကား ဤသုတ်ဖြင့် စီရင်မည့်အဓိပ္ပာယ်ကိုမပြု။

အာဘုသော စရိတဗ္ဗံ။ ။"ဘုသော"ကား အာ ဥပသာရ၏ အနက်အဖွင့်ဘည်း၊ စရိတဗ္ဗံ တဗ္ဗပစ္စည်းကို ဘောအနက်ဟောဟု ယူ၍ "စရိတဗ္ဗံ - ဖြစ်ခြင်း" ဟုပေးကြ၏၊ ရှင်လည်း "ဘုသော+စရဏံ" ဟု ဘောအနက်ပင် ဖွင့်၏၊ ဤ၌ကား "ဘဝိတဗ္ဗော ဘဗ္ဗော"ကဲ့သို့ တဗ္ဗပစ္စည်းကို ကတ္တားဟော အရဟ အနက်ဟုယူ၍ "စရိတဗ္ဗံ-ဖြစ်ထိုက်၏"ဟု ပေးလိုက်သည်၊ "အုံ့ညြဖွယ်" ဟူသည် ရိုးရိုးသားသားထက် လွန်ကဲ၍ဖြစ်ထိုက်သော ကြောက်မက်ဖွယ်အာရုံ ထူးဆန်းသော အာရုံများတည်း၊ ထို့ကြောင့် "စရိတဗ္ဗံ-ဖြစ်ခြင်း" ဟု ဘောအနက်ဆိုလျှင် ထိုအုံ့ညြဖွယ် ဒြပ်ကိုမရဘဲ အုံ့ညြခြင်းကြီယာသာ ရမည်ဖြစ်၍ "ဘုသော+စရဏံ"ဟု ဘောအနက်အဖွင့်ကို စဉ်းစားကြပါလေ။ [အဇ္ဇရိယံ၌ တဒ္ဓိတ်ကြံသောနည်းကို ရှင် ပြထားသေး၏။]

စဋ္ဌဟာဏေန၊ လေ၊ မဇ္ဇရိယံ။ ။စ နိပါတ်၏ အနက်များစွာကို ဟောနိုင်သောကြောင့် မသု ပါတိပဒိက၏ (တစ်နည်းမသုစာတ် ကွိပစ္စည်း၏) သုသဒ္ဒါကို

အလကလ သလေတိ လယာ ၆၃၂။ အလ ကလ သလ ဣတိ–အလ, ကလ, သလ ဟူကုန်သော၊ စောဟိ စတူဟိ–တို့မှ နောက်၌၊ လ ယ ပစ္စယာ–လ ပစ္စည်း, ယ ပစ္စည်းတို့သည်၊ ဟောန္တိ၊ အလတိ သမတ္ထောတိ–စွမ်းနိုင်၏၊ ဣတိ, အလ္လံ–အလ္လမည်၏၊ ကလိတဗ္ဗံ သရိတဗ္ဗံ–ရေတွက်ထိုက်၏၊ ဣတိ, ကလ္လံ–၏၊ သလတိ ဂစ္ဆတိ ပဝိသတိ–ဝင်သွားတတ်၏၊ ဣတိ, သလ္လံ၊ ဝေ–တူ၊ အလ္လံ–စိုသော ဝတ္ထု၊ ကလ္လံ–ခဲကျန်းသော ဝတ္ထု၊ သလ္လံ–မြား၊ ဝါ–ငြောင့်။ (၆၅၇)

ဤစသဒ္ဒါဖြင့် ဋ္ဌရိယပြု၍ "မဋ္ဌရိယ" ဟုလည်း ဖြစ်သေးသတတ်၊ စနိပါတ်၏ အနေကတ္ထ ဖြစ်နိုင်သော်လည်း "မဋ္ဌရသ ဘာဝေါ မဋ္ဌရိယံ – ဝန်တိုသူ၏အဖြစ်" ဟု ဘာဝတद္ဓိတ် ကျေပစ္စည်းဖြင့်လည်းကောင်း, "မာ+အစ္ဆရိယံ – အံ့ဩဖွယ်သည် သူတစ်ပါးအတွက် မဖြစ်စေလင့်" ဟု မာနိပါတ်နှင့် အစ္ဆရိယံပုဒ်တို့ သမာသ်လည်း ဖြစ်နိုင်သောကြောင့်လည်းကောင်း, ဤ စဋ္ဌဟကထာ စသောစကားကို စဉ်းစားပါ။

၆၃၂။ ယထာကထဋ္ဌိ ဗျူပ္ပတ္တိဖြစ်ပုံ။ "ဥပ္ပဇ္ဇတိ ဧတာယာတိ ဥပ္ပတ္တိ၊ ဝိသေသေန ÷ ဥပ္ပတ္တိ–ဗျူပ္ပတ္တိ" နှင့်အညီ နိပ္ပန္နပုဒ်နက်၏ အထူးအထွေဖြစ်ကြောင်း ဝါကျသည် ဗျူပ္ပတ္တိမည်၏၊ ထိုဝိဂြိုဟ်ဝါကျဟူသော ဗျူပ္ပတ္တိသည် သင့်တော်ရာ အကြောင်း တစ်စုံတစ်ခုကို စွဲ၍ဖြစ်၏၊ နိပ္ပန္နပုဒ်၏အနက်ကို ကောက်ယူရာ၌ကား ရှေးရှေးက တွင်ကျယ်လာခဲ့သော အတွင်ရင်ဦးအားဖြင့်ဖြစ်စေ ထင်ရှားရာကိုစွဲ၍ ဖြစ်သော် အထင်ရင်ဦးအားဖြင့်ဖြစ်စေ ကောက်ယူရသည်၊ ထို့ကြောင့် "ယထာကထဋ္ဌိ ဗျူပ္ပတ္တိ, ရင်ဦးယာ-အတ္ထနိစ္ဆယော" ဟု ရှေးဆရာတို့ ပရိဘာသာ ပြုခဲ့ကြပေသည်။ [အနက်ကို သမာသ်–သရေအန်သုတ်၌ ပြခဲ့ပြီ။]

ဆိုလိုရင်းကား–တစ်စုံတစ်ခု သင့်တော်ရာအကြောင်းကိုစွဲ၍ ဝိဂြိုဟ်ပြုရမည်၊ အနက်အရ ကောက်ယူသည့်အခါ၌မူ ထိုဝိဂြိုဟ်နှင့် ဆိုင်သမျှကို မကောက်ယူဘဲ ရင်ဦးအားဖြင့် ကောက်ယူရမည် – ဟူလို၊ ထို့ကြောင့် နွားသတ္တဝါ၌ သွားခြင်း စားခြင်း အိပ်ခြင်းစသော အကြောင်းအမျိုးမျိုး ရှိလာသော်လည်း သွားခြင်း အကြောင်းကိုစွဲ၍ "ဂစ္ဆတီတိ ဂေါ" ဝိဂြိုဟ်ပြုရ၏၊ ထိုသွားခြင်းသည် သတ္တဝါ အမျိုးမျိုးနှင့် သက်ဆိုင်သော်လည်း နွားသတ္တဝါ၌သာ သွားခြင်းကြီယာက သာ၍ ထင်ရှားသောကြောင့် အထင်ရင်ဦးအားဖြင့် ဂေါအရ နွားသတ္တဝါကိုသာ ကောက်ယူရ၏၊ စိုသော အရာဝတ္ထု၏ အခြားဝတ္ထုသို့ ကပ်ငြိခြင်းငှာ စွမ်းနိုင်ခြင်းဟူသော အကြောင်းကိုစွဲ၍ "အလတိသမတ္ထောတိ" ဟု ဝိဂြိုဟ် (ဗျူပ္ပတ်) ပြုရ၏၊ ထို အလတိ သမတ္ထောတိ ဝိဂြိုဟ်အရစွမ်းနိုင်သော အနက်အမျိုးမျိုးနှင့် သက်ဆိုင်နေသော်လည်း စိုသော ဝတ္ထု၌သာ အလ္လသဒ္ဒါ၏ ဟောနက်အဖြစ်ဖြင့် လောက၌ ထင်ရှားသောကြောင့်

ယာဏလာဏာ ၆၃၃။ **ကလ သလ ဣတိ–ကလ, သလ ဟုကုန်သော၊ တေဟိ တေဟိ ဓာတုဟိ–ထိုဓာတ်တို့မှ (နောက်၌)၊ ယာဏလာဏ** ပစ္စယာ ဟောန္တိ၊ ကလိတဗ္ဗံ သင်္ခ်ာတဗ္ဗံ–ရေတွက်ထိုက်၏၊ ဣတိ, ကလျာဏံ–မည်၏၊ ကလျာဏံ–ကောင်းသော ဝတ္ထု၊ တွေ–ဤအရပ်၌၊ ဂဏတော–ဂိုဏ်းမှ၊ ပဋိဏ္ဍမိတွာ–ဖဲခွာ၍၊ သိလန္တိ–ဖြစ်ကုန်၏၊ ဣတိ, ပဋိသလျာဏံ–မည်၏၊ ပဋိသလျာဏံ–ဆိတ်ငြိမ်ရာအရပ်၊ ဧဝံ, ကလ္လာဏော–ကောင်းသူ၊ ပဋိသလ္လာဏော–ဆိတ်ငြိမ်ရာအရပ်။ (၆၅၈)

မတိသ ထသ လောစ ၆၃၄။ **မထ ဣတိ ဧတသ ဓာတုသ–၏၊ ထသ–ထ၏၊ လာဒေသော–လ–အပြုသည်၊ ဟောတိ၊ အညမညံ–အချင်းချင်း (တစ်ယောက်နှင့် တစ်ယောက်)၊ မထတိ ဝိလောဠေတိ–လုံးထွေး**တတ်၏၊ ဣတိ, မလ္လော၊ လက်ပမ်းသည်, လက်ရှေ့သမား)၊မလ္လံ–လုံးထွေးခြင်း၊

"အလ္ဟ" အရ စိုသောဝတ္ထုကို ကောက်ယူရသည်၊ ဤသို့ စသည်ဖြင့် သိလေ၊ ရုပ်ကို အခြေပြုကြည့် တွက်၊ ရူဘာသာဒိုကာ၌ ကလ္လံ၏ အနုက်အမျိုးမျိုးကို ပြထားသည်။

၆၃၃။ တေဟိ ကလသလ ဣတ္ထေတေဟိ။ ။ရှေ့သုတ်၌လာသော သလဓာတ် သလဓာတ်ဖြစ်ကြောင်းကို သိစေလိုရှိ "တေဟိ" ဟု တ သဒ္ဒါဖြင့် ညွှန်ပြသည်၊ ဤသုတ်၌ ယူအပ်ပြီးဖြစ်၍ နီးကပ်နေသောကြောင့် "ဣတ္ထေတေဟိ" ဟု ထပ်၍ပြပြန်သည်၊ ထိုရှေ့သုတ်လာ လက–သလဓာတ်ဟူသော ဤဓာတ်များ နောင် ယာဏ လာဏ ပစ္စည်းသက်ပါ–ဟူလို၊ ရုပ်ကို အခြေပြုကြည့်တွက်၊ ပဋိသလ္လာဏံ၌ ပတိသည် ပတိဏ္ဍမန (ဖဲခွာခြင်း) အနုက်ဟောတည်း၊ [ပတိကို ပဋိ ပြုထားသည်၊] ထို့ကြောင့် "ဂဏတော ပဋိဏ္ဍမိတွာ" ဟု ဖွင့်သည်၊ အပေါင်းအဖော်မှ ဖဲခွာ၍ တစ်ယောက်တည်း နေထိုင်ရာအရပ်ကို "ပဋိသလ္လာဏ=ဆိတ်ငြိမ်ရာအရပ်" ဟုခေါ်သည်၊ [ပတ်ပုဗ္ဗလီဓာတ်, ယုပစ္စည်းဖြင့် ရုပ်ပြီးပုံတစ်နည်းကို ရှု၌ ပြထားသေး၏။]

၆၃၄။ မထတိ၊ ပေ၊ မလ္လော။ ။"မထ=ဝိလောဒုနေ" ဟု ထောမနိုဓိ ရှိ၏၊ သဏ္ဌာတ၌ ဒုသည် ပါဠိ ဌ ဖြစ်၏၊ "ဂရုဒု = ဂရုဌ (ဂဋ္ဌုန်)" စသည်တည်း၊ ထို့ကြောင့် ပါဠိ၌ "မထ = ဝိလောဌနေ" ဟုရှိသည်၊ ထို ဓာတ်နက်အတိုင်း မထတိကို ဝိလောလတိဟု ဖွင့်၏၊ ဝိလောထတိဟု ယခုစာတို့၌ တွေ့ရ၏၊ လုထဓာတ်သည် လုံးထွေးခြင်းအနုက်ကို မဟော, ညှဉ်းဆဲခြင်း ညစ်နွမ်းခြင်းတို့ကို သာ ဟောသောကြောင့် "ဝိလောထတိ" ကို ပါဠိ၌ပျက်ဟု မှတ်ပါ၊ မလ္လော၌

စဂ္ဂဟာဏေန–ဖြင့်၊ လတော–လမ္မ နောက်၌၊ ကောစ–ကသည်လည်း၊ အာဂမော–လာသည်၊ ဟောတိ၊ မလ္လကော–လက်ပမ်းသည်၊ ဝါ–လက်ရှေ့သမား၊ မလ္လက်–လုံးထွေးခြင်း။ (၆၅၉)

ပေသာတိသဂ္ဂ ပတ္တ ကာလေသု ကိစ္စာ

၆၃၅။ ပေသ အတိသဂ္ဂ ပတ္တကာလ ဣတိ–စေခိုင်းတိုက်တွန်းခြင်း, စွန့်လွှတ် ခွင့်ပြုခြင်းရောက်သောအချိန်ကို ပြောခြင်းဟူကုန်သော၊ ဧတေသု အတ္ထေသု–တို့၌၊ ကိစ္စ ပစ္စယာ ဟောန္တိ၊ ဘဝတာ–အရှင်သည်၊ ကမ္မံ–အမှုကို၊ ကတ္တုံ–ပြုထိုက်၏၊ ဝါ – ပြုရမည်, (ပေသ)၊ ဝါ – ပြုလိုပြုတော့, (အတိသဂ္ဂ)၊ ဝါ – ပြုချိန်တန်ပြီ, (ပတ္တကာလ)၊ ဘဝတာ–သည်၊ ကိစ္စံ ကိစ္စကို၊ ကရဏီယံ–ပြုထိုက်၏၊ ဝါ–ပြုရ

အပစ္စည်းသက်၍ နှာသရုပ်တွက်၏၊ ရုပ်ပြီးပုံကို အခြေပြု၌ ပြထား၏၊ ရှုဒ္ဓကား လပစ္စည်းသက်၍ ရုပ်တွက်သည်၊ မထနံ–ဝိလောဌနံ–လုံးထွေး မွှေနှောက်ခြင်း၊ မလ္လံ–ခြင်း။

စဂ္ဂဟာဏေန၊ ပေ၊ မလ္လက်။ ။မလ္လော မလ္လံဟု ပြီးပြီးနောက် ဤသုတ်၌ စသဒ္ဒါဖြင့် က အက္ခရာလာ၍ မလ္လကော, မလ္လက်ဟု ပြီး၏၊ ရှုဒ္ဓကား စသဒ္ဒါဖြင့် လပစ္စည်းသက်၍ သဗ္ဗတောကောသုတ်ဖြင့် က အက္ခရာလာသည်၊ သဒ္ဒနီတိ၌မူ တကို လွှပ် လွှကပ်၍ ရုပ်ပြီးစေ၏၊ ရုပ်ပြီးခြင်းသာ လိုရင်းဟု မှတ်ပါ၊ [မလ္လကော ကို ထောမနီမိ၌ "မလ္ဟတေ မိယတေ အတ္ထာတိ မလ္လကော" ဟု ဝိဂြိုဟ်ပြု၍ ဆီမီးခွက်, အုန်းခွက်, မလ္လိကာ (ကြက်ရုန်းပန်း) အနက်တို့ကို ဟော၏ဟု ဆို၏။ "ခေဠမလ္လကော–တံတွေးစသည်၏ တည်ရာခွက်၊ ဝါ–ထွေးခံ" ဟုလည်း ပါဠိ၌ ရှိ၏၊ လက်ရှေ့သမားကိုဟောသော မလ္လကော ပုဒ်ကိုကား ပါဠိ သက္ကတတို့၌ မတွေ့ရ၊ "မလ္လော" ဟုသာ တွေ့ရသည်။]

၆၃၅။ ပေသ အတိသဂ္ဂ ပတ္တကာလေသု။ ။မိမိအောက်က လူကိုစေခိုင်းခြင်း, မိမိအောက်လူဖြစ်စေ အထက်လူဖြစ်ကို တိုက်တွန်းခြင်း ဤနှစ်မျိုးလုံးပင် "ပေသ" မည်၏၊ "ကျွန်တော် ဤအမှုကို ပြုရမှာပါလား" စသည်ဖြင့် မေးအပ်သောအမှု (အလုပ်) ကို ပြုတော့ဟု ခွင့်ပြုခြင်း သတ္တဝါကို မသတ်ထိုက်စသည်ဖြင့် ပြုထိုက်ပြုသင့်သော ကောင်းမှုကို သိစေခြင်း, ဤ ၂–မျိုးသည် အတိသဂ္ဂ မည်၏၊ မှန်၏=အတ်ပုဗ္ဗ သဇ (သဒ္ဒ) ဓာတ်သည် စွန့်လွှတ်ခြင်းအနက်ကို ဟော၏၊ သူတစ်ပါးက ခွင့်တောင်းလာ၍ဖြစ်စေ၊ ခွင့်မတောင်းဘဲ အလိုက်သိစွာ ဖြစ်စေ ခွင့်ပြုခြင်းသည် ထိုအလုပ်ကို စွန့်လွှတ်ခြင်းပင်တည်း၊ ထို့ပြင် "အတိသဇ္ဇန = ပဇောဓနံ" ဟု ပါရာဇိက နိဒါန် သာရတ္ထဒီကာ ဖွင့်သောကြောင့် ကျင့်သင့်သောအမှုကို သိစေခြင်းသည်လည်း အတိသဂ္ဂပင် မည်၏၊ "ပတ္တော + +

မည်, ပြုလိုပြုတော့, ပြုချိန်တန်ပြီ၊ ဘဝတာ–သည်၊ ဘောဇနံ–ဘောဇဉ်ကို၊ ဘောဇ္ဇံ–စားတိုက်၏၊ ဝါ–စားရမည်, စားလိုစားတော့, စားချိန်တန်ပြီ၊ ["ဘောဇနီယံ ဘောဇနံ ဘဝတာ"လည်း နည်းတူပေး၊] ဘဝတာ– သည်၊ အဒ္ဓေယျံ – သရဏာယ်တိုက်သော ကျမ်းစာကို၊ အဒ္ဓယိတဗ္ဗံ – သရဏာယ်တိုက်၏၊ ဝါ–သရဏာယ်ရမည်၊ သရဏာယ်လို သရဏာယ်တော့, သရဏာယ်ချိန်တန်ပြီ။ ["အဒ္ဓယနီယံ အဒ္ဓေယျံ ဘဝတာ" လည်း နည်းတူပေး။]

အဝဿကာ–ခမိဏောသုဏိစ

၆၃၆။ အဝဿက အခမိက ဣတိ–မရွတ်ကောန် အနက်, ယုတ်ညံ့သော ကြွေးယူသူ မြီးစားအနက်ဟူကုန်သော၊ ဧတေ သု အတ္ထေသု ဏိပစ္စယော ဟောတိ၊ ကိစ္စာ စ–ကိစ္စပစ္စည်း တို့သည်လည်း၊ ဟောန္တိ၊ တာဝ–အခမိဏမှ ရှေးဦးစွာ၊ အဝဿကေ – မရွတ်

ကာလော"အရ ရောက်လာသောအချိန်ကို ပတ္တကာလဟု ဆိုသင့်သော်လည်း ဤ၌ ထိုအချိန်ကို ပြောပြခြင်းတိုင်အောင် (ကာရဏူပစာရအားဖြင့် ပတ္တကာလဟု) ယူ၊ ၆–နာရီထိုးလျှင် အလုပ်ဝင်ရမည်ဖြစ်ပါလျက် အလုပ်မဝင်ဘဲနေသူအား "အလုပ်လုပ်လော့" စသည်ဖြင့် မတိုက်တွန်းဘဲ "၆–နာရီထိုးပြီ" ဟု ပြောပြခြင်း စသည်ကို ပတ္တကာလဟု ခေါ်သည်။

[**ဆောင်**] စေခိုင်းသမျှ, တိုက်တွန်းကမူ, ပေသ ဟူ၏၊ တစ်ဆူပေးမူ, အခွင့်ပြုနှင့်, ကျင့်စုပါစေ, ဤနှစ်ထွေကို၊ ခေါ်လေတိသင်၊ ချိန်ရောက်လျက်သာ, မလုပ်ပါမူ, ချိန်ခါရောက်သာ, သိအောင်ပြောက, ကာလောပတ္တ, အမည်ရသည်, သုံးဝအနက် အချုပ်တည်း။

ပုံစံများ။ ။သက္ကတဋ္ဌ "ဘဝံ" သည် တုမှ သဒ္ဒါ၏ ပရိယာယ်တည်း၊ ထို့ကြောင့် "ဘဝတာ–သင်သည်"ဟုလည်း ပေးနိုင်သည်။ "ကတ္တုဗ္ဗံ–ပြုထိုက်၏" ကားကိစ္စပစ္စည်းတို့ဋ္ဌ ပေးရိုးဖြစ်သော အရဟအနက်တည်း၊ ပေသ အတိ သဂ္ဂ ပတ္တကာလ အနက်ထင်ရှားအောင် "ပြုရမည်"စသည်ဖြင့်လည်း (အရာဌာန အားလျော်စွာ) ပေးနိုင်၏၊ ထို့ကြောင့် "အယံ တေ သစ္စကာလော၊ပေ၊ သန္တံ၊ အတ္ထိတိ ဝတ္တုဗ္ဗံ–ပြောဆိုထိုက်၏, ပြောရမည်, ပြောလေ"ဟူ ရာဋ္ဌ တိုက်တွန်းခြင်း ပေသအနက်တည်း၊ ဥဿာဟော ကရဏီယော– ပြုထိုက်၏၊ ပြုရမည်ပြုလော"ကား အကျင့်ကို သိစေသော အတိသဂ္ဂနှင့်ပေသတည်း၊ "ကဇ္ဇော, လရဏီယော–ဖျာကိုပြုထိုက်၏, ပြုချိန်တန်ပြီ" စသည်ကား ပတ္တကာလတည်း၊ ဤသို့ စသည်ဖြင့် အရာအားလျော်ပေသ စသောအနက်များကို သတိပြုရာ၏၊ ရုပ်ကို အခြေပြုကြည့်တွက်။ [အဒ္ဓေယျံ ကား ဏျပစ္စည်း၊ ဣဓာတ်ကို ဝုဒ္ဓိပြု၊ ယတစ်လုံး ဒွေဘော်လာ–"အဒ္ဓေယ်" ဟု သံယုဇ်မဲ့လည်း ရွတ်ကြ၏။]

ကေန်ဟူသောအနက်၌၊ (ဥဒါဟရဏ်–ကား)၊မေ–၏–ကမ္မံ–အမှုကို၊ အဝဿံ–မရွှေတ်ကေန်၊ (တွံ–သင်သည်၊) ကာရီ– ပြုသင့်သည်၊ အသိ–ဖြစ်၏၊ မေ–၏၊ ဘာရံ–တာဝန်ကို၊ အဝဿံ–ကန်၊ (တွံ)၊ ဟာရီ–ဆောင်သင့်သည်၊ အသိ–၏၊ အဓမိဏော– ကြွေးယူသူ မြီစားအနက်၌၊ (ဥဒါရဟရဏ်–ကား၊) မေ–၏၊ သတံ–တစ်ရာသော၊ ဣဏံ– ကြွေးမြီကို၊ (တွံ) ဒါယီ–ပေးတိုက်သည်၊ ဝါ–ဆပ်တိုက်သည်၊ အသိ–၏၊ မေ သဟဿံ–ဣဏံ (တွံ) ဓာရီ– ဆောင်တိုက်သည်၊ ဝါ–ဆပ်တိုက်သည်၊ အသိ၊ ကိစ္စာစ–ကိစ္စပစ္စည်းတို့ သက်ပုံကား၊ ဘဝတာ–အရှင်သည်၊ မေ–၏၊ သတံ– တစ်ရာသော၊ ဣဏံ–ကို၊ ဒါတဗ္ဗံ–ပေးတိုက်၏၊ ဘဝတာ မေ သတံ ဣဏံဓာရယိ တဗ္ဗံ– ဆောင်တိုက် (ဆပ်တိုက်)၏၊ ဘဝတာ မေ ဂတံ– အိမ်ကို၊ ကတ္တာဗ္ဗံ– မရွှေတ်ပြုတိုက်၏၊ ဘဝတာ–မေ၊ ကိစ္စံ– ကိစ္စကို၊ ကရဏီယံ– မရွှေတ်ပြုတိုက်၏၊ ဘဝတာ မေ သေသျံ–အိပ်ရာကို၊ ကာရိယံ– မရွှေတ်ပြုတိုက်၏။ (၆၅၀)

၆၃၆။ **အဝဿက**။ အဝဿက– မရွှေတ်ဧကန် (အမှန်မုချ)+ အဓမိဏ–မြီစား၊ "အဝဿက– မရွှေတ်မယွင်း"ဟု ပေးလေ့ရှိ၏၊ မရွှေတ်မယွင်းဟူသည် အလုပ်တစ်ခုလုပ်ရာ၌ ရွှေတ်ချော် မသွားခြင်း–မှားယွင်းမသွားခြင်းတည်း၊ ဤ၌ကား ထိုကဲ့သို့ ရွှေတ်ချော်မှားယွင်း မသွားမှုကို ဆိုလိုသည်မဟုတ်၊ "ငါ့အလုပ်ကို မလုပ်ဘဲနေဖို့ မသင့်၊ ငါ၏အလုပ်ကို သင်သည် ဧကန်လုပ်သင့်သည်"ဟု ဆိုလိုသည်၊ ထို့ကြောင့် "အဝဿက–မရွှေတ်ဧကန် အမှန်မုချ"ဟု ဆိုလိုသည်၊ (နုန မဝဿံ နိစ္ဆယေ ဒွယံ=နုန, အဝဿ ၂–ပုဒ်သည် ဆုံးဖြတ်ခြင်း (စင်စစ်ဧကန်) အနက်၌ ဖြစ်၏၊ အမရကောသ, ၂၄–ဝဂ် ၁၆–ဂါထာ၊] ဤ၌ အဝဿနောင်က အက္ခရာလာ၍ "အဝဿက"ဟုဆိုသည်။

အဓမိဏ။ ။သက္ကတ၌ "ဥတ္တမဏ္ဏ (ဥတ္တမိဏ)–မြတ်သော ကြွေးမြီရှိသူ၊ ဝါ– မြီချသူ၊ (ငွေတိုးဖေးသူ)၊ အဓမ္မဏ္ဏ (အဓမိဏ)–ယုတ်သောကြွေးမြီရှိသူ၊ ဝါ–မြီစား (ငွေတိုးယူသူ)"ဟု ရှိ၏၊ အဓမ် ဣဏံ ယဿတိ အဓမိဏော၊ ယဿ–အကြင်သူ၏၊ အဓမ်–ယုတ်ညံ့သော+ဣဏံ–ကြွေးမြီသည်၊ အတ္ထိ၊ ဣတိ အဓမိဏော၊ မိမိက သူတစ်ပါးထံယူရသော ကြွေးဖြစ်၍ (ပေးရသော ကြွေးကို ထောက်လျှင်) အောက်ကျသဖြင့် "အဓမ"ဟု ဆိုသည်၊ [ဆရာတို့ကား "မပြတ်တောင်းမှု ယုတ်ညံ့သော ကြွေးမြီဟူသော အနက်၌"ဟု အနက်ပေးကြသည်။]

ဏီပစ္စည်း၏ သာဓန။ ။အဝဿက အဓမိဏအနက်သည် သာဓန ၇–ပါးတွင် မပါဝင်သေး၊ အဘယ်သာဓနနည်း ဏီပစ္စည်း သက်ရမည်နည်း....ဟု မေး၊ "ကာရိသိ=ကာရိ+အသိ"၌ အသိဟူသော ကတ္တားဟောကြိယာကို ထောက်၍ ကတ္တုသာဓနနည်း ဏီပစ္စည်း သက်ရကြောင်းကို သိသာသည်–ဟုဖြေ၊ အသိကို ထောက်၍ "တွံ" ဟု ကတ္တားပုဒ်ကိုလည်း ထည့်။ [အဝဿ– ဓမဏ္ဏေသု ဏီ

အရဟာသက္ကာဒီဟိ ၆၃၇။ အရဟာ သက္ကာ ဘဗ္ဗ ဣဗ္ဗေဝမာဒီဟိ– အရဟာ, သက္ကာ, တုံ ဘဗ္ဗ ဤသို့အစရှိကုန်သော သဒ္ဒါတို့နှင့်၊ ပယောဂေ–ယှဉ်ခြင်းသည်၊ သတိ–သော်၊ သဗ္ဗဓာတူဟိ တုံ ပစ္စယော ဟောတိ–ဘဝ်– အရှင်သည်၊ ဝတ္တုံ–ဆိုခြင်းငှာ၊ အရဟော–ထိုက်၏၊ ဘဝ်, ကတ္တုံ –ပြုခြင်းငှာ၊ အရဟော–၏၊ ဘဝ်–ဟန္တုံ–သတ်ခြင်းငှာ၊ သက္ကာ–တတ်ကောင်း၏၊ ဘဝ်, ဓနေတုံ–ဖြစ်စေခြင်းငှာ၊ [ဓေတုံရှိလျှင် "အောင်ခြင်းငှာ"ဟုပေး၊] ဓနိတုံ, ဘဝိတုံ– ဖြစ်ခြင်းငှာ၊ သက္ကာ–၏၊ ဘဝ်, ပါတုံ– သောက်ခြင်းငှာ၊ ဝါ–စောင့်ရှောက်ခြင်းငှာ၊ [ဒါတုံ ရှိလျှင် "ပေးခြင်းငှာ"ဟုဆို၊] သက္ကာ–၏၊ ဘဝ်, ဂန္ဓုံ–သွားခြင်းငှာ၊ သက္ကာ–၏၊ ဘဝ်, ဓနေတုံ– ဖြစ်စေခြင်းငှာ၊ ဘဗ္ဗော–ထိုက်၏၊ ဣဗ္ဗေဝ မာဒီ–တည်း။

(ကလာပ် ၄,၅,၁၁၀)၊ အဝဿံ ဘာဝေ ဂမျမာနေ အဓမ္မဏ္ဍေစ ကတ္တာရိ ဓာတုယောဂီ ဘဝတိ (ဝုတ္တိ)၊] ဤစကားအရ "ဝါကျတစ်ခုခု အဝဿံအနက် အဓမ်ဏ္ဍအနက်ကို သိအပ်လို့ရှိလျှင် ကတ္တားအနက်၌ ဏီပစ္စည်းသက်"ဟုမှတ်၊ ဏီစ၌ စသဒ္ဒါဖြင့် ဝင်ယူအပ်သော ဏိစ္စ ပစ္စည်းတို့ကား ဘောက် အနက်တို့၌ သက်ကြ၍ အရဟ–သက္ကာ အနက်တို့ကိုလည်း ထွန်းပြိသည်။

ဝိဂ္ဂဟ။ ။ကာရီစသည်ကို ဝိဂ္ဂြိဟ်ပြုရာ၌ "ကရောတိ, ကရောသိ, ကရောမိတိ ကာရီ"ဟု ပြုကြ၏၊ သို့သော် ပြုတုန်းပြုဆဲသူကို ကာရီဟု ဆိုလို၊ ပြုထိုက်ပြုသင့်ကိုသာ ကာရီဟု ဆိုလိုသည်၊ "ကာတုံ+ယုတ္တောတိ ကာရီ, ကာတုံ အရဟတီတိ ကာရီ" ဟုလည်းကောင်း၊ တုမှယောဂဖြင့် "ကာတုံ+ အရဟသီတိ ကာရီ" ဟု လည်းကောင်း ပြုသင့်သည်၊ ရုပ်ကို အခြေပြုကြည့်တွက်၊ ဟာရိ၌ ဟရ=ဟရဏော၊ ဓာရိ၌ဓရ=ဓာရဏောဟုဆို၊ ဓာရယိ တဗ္ဗံ၌ စုရာဒိဏ'ယပစ္စည်းသက်၊ ကာရိယံ၌ ဤသုတ်ဖြင့် ဏျ ပစ္စည်းသက်, ယထာဂ မမိကာရောဖြင့် ဣလာ [မောဂ္ဂလ္လာန်၌ကား "သိလာဘိက္ခညာ ဝဿကေသု" ဟု သုတ်တည်း၍ အာဘိက္ခညာ (မပြတ်) အနက်၌လည်း ဏီ သက်၍ "ခီရံ အဘိက္ခဏံ ပိဝတိတိ ခီရပါယီ– နို့ရည်ကို မပြတ်သောက်တတ်သူဟု ပုံစံထုတ်သေး၏၊ [သိလအနက်ကား တသိလာဒီသု သုတ်၌ ပါခဲ့ပြီ။]

၆၃၇။ အရဟာသက္ကာဒီဟိ။ ။ အာဒိဖြင့် ဘဗ္ဗ, အနုစ္ဆဝိက, အနုရူပ, ယုတ္တ, ကာလ, သမယ, ဝေလာ စသည်တို့ကိုယူ၊ ဤသုတ်မရှိလျှင် အရဟာသက္ကာ ဒီသု စသုတ်ဖြင့် ပြီး၏၊ ကျမ်းဆရာ တစ်ဦးတည်း မဟုတ်သောကြောင့်သာ ဥဏှာဒ်၌ ဤသုတ်ပါနေသည်ဟု ကြ၊ ရှေ့ကား ဤသုတ်ကို ပြုပင်မပြတော့၊ စာအုပ်များ၌

ဝဇာဒီဟိ၊ပေ၊ နိပစ္စယော ၆၃ရ။ ဝ ဣဿေဝမာဒီဟိ–ဝ အစရှိကုန်သော၊ ဓာတ္မာဟိ–ဓာတ်တို့ဖြင့်လည်းကောင်း၊ ဥပသဂ္ဂ ပစ္စယာဒီဟိစ–ဥပသာရဟူသော ပစ္စည်း အစရှိသည်တို့ဖြင့်လည်းကောင်း၊ ပဗ္ဗဿ ဒယော–ပဗ္ဗဿ အစရှိသောသဒ္ဒါတို့ကို၊ **နိပစ္စေနေ**– တင်ရ်မနေ ကျစေအပ်ကုန်၏၊ဝါ–ပြီးစေအပ်ကုန်၏၊ပထမမေ၀–ရှေးဦးစွာပင်လျှင်၊ဝဒိတမ္ပိ– ရောက်ထိုက်ကျင့်ထိုက်)၏၊

"အရဟာ, သက္ကာ"ဟု တွေ့ရ၏၊ "အရဟာ"သည် ဣတ္ထိလိင်မဟုတ်၊ အရဟာဓာတ် ၏ပစ္စည်းတည်း၊ သက္ကာသည် အာကာရန္တ နိပါတ်ပုဒ်တည်း၊ ထို့ကြောင့် အရဟော ဘဝံ, သက္ကာ ဧတေ" စသည်ဖြင့် ရှု (အရဟသံက္ကာဒီသုစ) သုတ်၌ ပြသည့်အတိုင်း ၊ဌ်မှန်ရှိစေ–ရုပ်ကို အခြေပြုမိုး၍တွက်၊ ကတ္တုံ=ကရ+တုံ၊ တုံ တုန တဗ္ဗေသု ဝါ ; ဘ်ဖြင့် ဓာတွန်ကို (တ်) ပြု,စသည်၊ ဟန္တုံ= ဟန+တုံ ဂမ ခန ဟနာဒီနံ တုံ တဗ္ဗာ; သု ဖြင့် ဓာတွန် (နံ)ကို (နံ) ထပ်ပြု၊ ဧတေ= ဧ+တုံ၊ ဣကို ဧ၀ုဒ္ဓိပြု၊ (ဧနေတုံရှိလျှင် ဧနဓာတ်+ ကာရိတ် ဏေပစ္စည်း+တုံ၊)ဧနိတုံ, ဘ၀ိတုံ, ပါတုံ (ပါ=ပါနေ, ပါ=ရက္ခဏေ)၊ (ဒါတုံရှိလျှင် "ဒါ= ဒါနေ" ဂန္တုံ= ဂမု+တုံ၊ ဂမ ခန ဟနာဒီနံ တဗ္ဗာဒီသုနဖြင့်စီရင်။

ဝ၃ရ။ ဝဇာဒီဟိ၊ပေ၊ နိပစ္စေနေ။ ။ဝဇာဒီဟိ၌ အာဒိသဒ္ဒါသည် ပကာရအနက်ဟောတည်း၊ ထိုအာဒိဖြင့် ဝဇာတ်ကဲ့သို့ ရုပ်ပြုံ အခြင်းအရာအားဖြင့် တူသော သဒ္ဒါစုကိုယူ၊ ပဗ္ဗာဇာကဲ့သို့ ရုပ်များကို စီရင်ရာ၌ ဤသုတ်သည် မပြီးစီးဘဲတာ၀နှ်တင်မနေစေရ, မပြီးပြီးအောင် စီရင်သော သုတ်ကြီးတစ်မျိုးပင် ဖြစ်သည်၊ [သုတ်ကြီးဆိုသော်လည်း ဉဏာဒိပစ္စယန္တ အားလုံး၌သာ ပြီးအောင် စီရင်နိုင်သော သုတ်ကြီးဟုမှတ်၊] ချာသ၌ကား "ဉဏာဒိပစ္စယာ– ဉဏာဒိ ပစ္စည်းကြောင့်၊ ယေ ပယောဂါ–တို့သည်၊ အနိဋ္ဌဂ်တာ– အပြီးသို့ မရောက်ကုန်၊ ဟေ သဗ္ဗေ ဣမိနာ၀ သိဒ္ဓန္တီ= ဉဏာဒိပစ္စည်းနှင့်ဆိုင်ရာ ပြယုဂ်စုကို ဤသုတ်ကြီးဖြင့် ပြီးစေရမည်" ဟု ဉဏာဒိပစ္စယန္တပုဒ် အားလုံးကိုပင် သိမ်းကျုံးထား၏၊ထိုသို့ သိမ်းကျုံးထားသော်လည်း ဝဇာဒီဟိကို ထောက်၍ ပဗ္ဗဇာကဲ့သို့သော ရုပ်များကိုသာ ပြီးစေသည်ဟု မှတ်ပါ။

ဥပသဂ္ဂ ပစ္စယာဒီဟိ။ ။ "သံ+ ဓာ" ဟုသံ ဥပသာရရှိရာ၌ သဒ္ဒါဟု ပြီးစေခြင်း တိရဓာတ်နောင် ဤသုတ်ဖြင့် ဣ–ဣနပစ္စည်းသက်၍ တိရဣ–တိရဣနဟု ပြီးစေခြင်း စသည်ကား ဥပသာရပုဒ် ပစ္စည်းတို့ဖြင့် ပြီးစေခြင်းတည်း၊ ပစ္စယာဒီဟိ၌ အာဒိဖြင့် နပုလ္လိင် ဖြစ်သင့်လျက် "ပဗ္ဗဇာ" စသည်ဖြင့် ဣတ္ထိလိင် ဖြစ်စေခြင်း ဟူသော လိင် စသည်ကိုယူ၊ ဆက်ဦးအုံ– နိပါတန အမည်ရသော

ဣတိ-ကြောင့်၊ ပဗ္ဗဇာ- ပဗ္ဗဇာမည်၏၊ ဣဋ္ဌနံ-တုန်လှုပ်ခြင်း၊ ဇဋာ- တုန်လှုပ်ခြင်း၊ သမဋ္ဌနံ- ကောင်းစွာထင်ရှားခြင်း၊ သမဋာ-ခြင်း၊ နိသီဒနံ-ထိုင်ခြင်း၊ နိသဒ္ဒာ-ခြင်း၊ ဝိစာရနံ-သိခြင်း၊ ဝိဇာ-ခြင်း၊ ဝိသဋ္ဌနံ-စွန့်လွှတ်ခြင်း၊ ဝိသဋာ-ခြင်း၊ ပဒနံ-ရောက်ခြင်း၊ ပဒါ-ခြင်း၊ ဟနနံ-သတ်ခြင်း၊ ဝဓော-ခြင်း၊ ဃသနံ- လိုချင်ခြင်း၊

သုတ်ကြီးသည် သုတ်ငယ်တို့မစီရင်နိုင်သောအရာဝယ် စီရင်ခြင်း, သုတ်ငယ်တို့ စီရင်နိုင်သော အရာတွင်လည်း ပါဠိတော်နှင့် မလျော်ကန်လျှင် မစီရင်အောင် တားမြစ်ခြင်းအားဖြင့် များစွာသော တာဝန်ကိုပြီးစေခြင်းသဘော ရှိရလေသည်၊ ဤသုတ်ကြီးလည်း ထိုတာဝန်အားလုံးကို ဆောင်ရွက်လိမ့်မည်။

ပဗ္ဗဇာ။ ။ပဗုဗ္ဓ ဝဇောတ်၊ ပဉ္စပသာဒရသည် ပထမအနက်ဟော, ဝဇောတ်ကား ဂတိ (ရောက်ခြင်း) အနက်ဟောတည်း၊ ပဗ္ဗဇာသဒ္ဒါသည် ရှင်သာမဏေပြုခြင်း, ရဟန်းပြုခြင်း ၂-မျိုးလုံးသာမက, ဣသိ ပဗ္ဗဇာဟူသော ရသေ့လုပ်ခြင်းကိုလည်း ဟောဏ်၊ မှန်၏- "လဘေယျာဟံ ဘန္တေ ဘဂဝတော သန္တိကေ ပဗ္ဗဇ္ဇံ,လဘေယျံ ဥပသမ္ပဒံ"စသည်၌ ပဗ္ဗဇာနှင့် ဥပသမ္ပဒါကို ခွဲ၍ ပြသောကြောင့် ပဗ္ဗဇာသဒ္ဒါသည် ရှင်သာမဏေပြုခြင်းကိုသာ ဟောဏ်၊ "တသ္မာ ပဗ္ဗဇာ အနု ဂါရိယာ ဥတဗ္ဗာ (ပါရာဇိက, သုဒိန္နကဏ္ဍဋ္ဌကထာ) စသည်၌ ရှင်အဖြစ်, ရဟန်းအဖြစ် ၂-မျိုးလုံးကိုဟောဏ်၊ "အနုဂါဟနာမိ တံ ပုတ္တ, ပဗ္ဗဇ္ဇာ တေ သမိဇ္ဈတု" (ဝေဿန်) စသည်၌ ရသေ့အဖြစ်ကို ဟောဏ်၊ ထိုရှင်ရဟန်း ရသေ့အဖြစ်သည် ဈာန်မဂ်ဖိုလ် ရအောင် အားထုတ်လိုသူတိုင်း ပထမ ရောက်ထိုက် (ကျင့်ထိုက်)သော အဖြစ်တည်း၊ ထိုရှင်ရဟန်း ရသေ့ပြုပြီးနောက်မှ ကမ္မဋ္ဌာန်းစသည်ကို ကျင့်ကြရသည်၊ ထို့ကြောင့် "ပဌမမေဝ+ဝဇိတဗ္ဗာ" ဟုဝိဂြိုဟ်ပြုသည်။ "ပဌမမေဝ- ကမ္မဋ္ဌာန်းအားထုတ်မှုစသည်ကို မပြုမီ ရှေးဦးစွာ"ဟု ပေး၊ အချို့ကား ရဟန်းမပြုမီ ရှေးဦးစွာဟု ပေးကြ၏၊ ထိုအနက်သည် ဘိက္ခု ဣသိ ပဗ္ဗဇာတို့၌ မနှံ့။]

ရုပ်တွက်။ ။ပဗုဗ္ဓ ဝဇတည်၊ ဝဇ=ဂတိမှ အနက်၌ ဓာတ်မှည့်, ဓာတွန်ချေ, ဏျာစသုတ်ဖြင့် ဏျပစ္စည်းသက်, ကာရိတ်မှည့် စသည် (ပ+ဝဇ်+ယ)၊ အသံ ယောဂန္တသ စသောသုတ်ဖြင့် ဝုဒ္ဓိပြုသင့်သော်လည်း ဤသုတ်ဖြင့် မြစ်သော်ကြောင့် ဝုဒ္ဓိမပြုရ၊ ဒေါဝသိစ္ဆ စသဒ္ဒါဖြင့် ယကို ဇပြု၊ ပရဒ္ဒေဘာဝေါဖြင့် ဝ် ဒွေးဘော်လာ၊ ဒေါဝသိစ္ဆ စဖြင့် ဝ ၂-လုံးကို ဗ ၂လုံးပြု၊ (ပဗ္ဗ) ဏျပစ္စယန္တဖြစ်၍ များသောအားဖြင့် နပုလ္လိင်ဖြစ်သင့်သော်လည်း ဤသုတ်ဖြင့် ဣတ္ထိလိင်ပြု- ဣတ္ထိယမတောဖြင့် အာပစ္စည်းသက်၊ (ပဗ္ဗဇာ)နာမ်ခဲ့ စသည်။ [ဣသကိုမှီး၍ တွက်သည်၊ ရှုဒ္ဓ တွက်ပုံကို ရှုဘာသာဋီကာမှာရှု။]

ဣဒ္ဓာ-ခြင်း၊ အတိဝေသနံ- အလွန်လိုရှင်ခြင်း၊ အတိဒ္ဓာ-ခြင်း၊ သဒနံ- ပင်ပန်းခြင်း၊ သဒ္ဓာ-ခြင်း၊ အဘိဝေသနံ-ရှေးရှုလိုခြင်း၊ အဘိဒ္ဓာ-ခြင်း၊ ဧတ္ထ-ဤနေရာ၌၊ သယန္တိ-အိပ်ကုန်၏၊ ဣတိ, သေယျာ၊ သေယျာ-မည်၏၊ (အိပ်ရာ)၊ ဧတာယ-ဤသဘောတရားဖြင့်၊ သမ္မာ-ကောင်းစွာ၊ စိတ္တံ-ကို၊ နိဓေတိ- ထားတတ်၏၊ ဣတိ, သဒ္ဓါ၊ သဒ္ဓါ-မည်၏၊ စရိတဗ္ဗော-ကျင့်ထိုက်၏၊ ဣတိ,စရိယာ-မည်၏၊ (အကျင့်)

ဧဒ္ဓာ, သမဒ္ဓာ။ ။ဣဒိ=ကမ္မနေ- (တုန်လှုပ်ခြင်း)၊ ဓာတွန်ချေ, ဏျပစ္စည်းသက်, ကာရိတ်မှည့်စသည်၊ (ဣဒ+ယ)၊ အသံယောဇဉ်သဖြင့် ဣကို ဧဝုဒ္ဓိပြု၊ ဤသုတ်ဖြင့် ယကို ဧပြု, ဣတ္ထိလိင်လည်းပြု, အာပစ္စည်းသက် စသည်။ [နျာသဒ္ဒ "ဣဒ္ဓ"ဓာတ်ဟု တွေ့ရ၏၊ သို့သော် ဥကို မည်ကဲ့သို့ ပြုရမည်ဟု မပြသောကြောင့်လည်းကောင်း၊ "ဣဒိ, ဣဒ္ဓ= ကမ္မနေ"ဟု ဓာတ်ကျမ်းတို့၌ အနက်တူသောကြောင့် လည်းကောင်း "ဣဒိ"ဓာတ်ဟုဆိုလိုက်သည်၊ ထို့ပြင် "ကေ ဝလံ ဝနေတ္ထ ဝုဒ္ဓိ ကရဏံ၊ပေ၊ သတိ ပိ ယကာရသ ဝုတ္တာနယေန (ဆိုအပ်ပြီးသော ဒေါဓသစဖြင့် စီရင်နည်းဖြင့်) ဧကာရာဒေသေဣမိနာဂရဏံ လက္ခဏသ ပဒ္ဓန္ဓ ဂတိက ဘာဝဒသနတ္ထံ"ဟု နျာသဆိုသောကြောင့် ဣကို ဧဝုဒ္ဓိပြု၍ ဤသုတ်ဖြင့် ယကို ဧပြုသည်၊] သမ္မာ-"သံပုဗ္ဗ အဧ-ဗျတ္တိဂတိသု (ထင်ရှားခြင်း ဂတိအနက်တို့၌)"ဟု ဆို၍ ဧဒ္ဓာနည်းမှီးပါ၊ ဝုဒ္ဓိမပြုရခြင်း, သံ၌ နိဂ္ဂဟီတ်ကို (မ်) ပြုရခြင်းသာ ထူး၏၊ ["ဣဒ္ဓနံ-သမိဒ္ဓနံ" ဟုလည်းကောင်း "ဣဒ္ဓေန်-သမဒ္ဓေန်"ဟုလည်းကောင်း ဝိဂြိဟ်ရှိ၏၊ ဣဒိဓာတ်သည် ဘူဝါဒိ ဣကာရန္တဓာတ်ဖြစ်၍ နိဂ္ဂဟီတ်လာနိုင်သောကြောင့် "ဣဒ္ဓနံ" ဟုသာ ဖြစ်သင့်၏၊ အဧဓာတ်၌ နိဂ္ဂဟီတ်မလာနိုင်သောကြောင့် ဓ် ဒွေဘော်လာ၍ "သမဒ္ဓနံ" ဟုသာ ရှိသင့်သည်။

နိသဒ္ဓာ၊ပေ၊ အတိဒ္ဓာ။ ။နိပုဗ္ဗ သဒ= ဝိသံရဏဂတျာဝသာဒနေသု စသည်၊ (နိသဒ်+ယ)၊ ယဝတ်သုတ်ဖြင့် ဒ်နှင့် ယ (ဒျ)ကို ဧပြု- ဒွေဘော်လာ, (နိသဒ္ဓာ)၊ ဤသုတ်ဖြင့် ဣတ္ထိလိင် စီရင် စသည်၊ [နိသဒ္ဓေတိ (နိသဒ္ဓာဟူ၍) ရှုပေ သမ္မတ္တေ ဣမိနာ နိသဒ္ဓာတိ နိပါတနံ ကတ္တာ၊-နျာသ၊] ဝိဒ္ဓာ-"ဝိဒ=ဉာဏော"ဟု ဆို၍ နည်းတူစီရင်၊ [ဝိဓာနနံကား ဝိဒဓာတ်၏ အနက်ဖြစ်သော ဉာဏာတ်ဖြင့်ပြုသော ဓာတွတ္ထ ဝိဂ္ဂဟတည်း၊] ဝိသဒ္ဓာ-ဝိပုဗ္ဗသဒ= ဝိသဒ္ဓေ (စွန့်လွှတ်ခြင်း)ဟုဆို၍ နည်းတူ၊ [အချို့စာ၌ "ဝိသဒ္ဓာ"ဟု သဒ္ဒေဘော်ရှိ၏,မကောင်း၊] ပဒ္ဓာ-ပဒ= ဂတိမှိဟု ဆို၍နည်းတူ၊ ဝဒ္ဓာ-ဟန=ဟိ သာ ဂတိသု- ဏျသက် စသည်၊ (ဟန်+ ယ)၊ ဝ,ဓော ဝါ သဗ္ဗတ္ထသုတ်ဖြင့် ဟန်ကို ဝ၏ပြု၊ ဤသုတ်ကြီးဖြင့် ယကိုချေ, ၏ကို လည်းဧပြု၍ ဣတ္ထိလိင်လည်း စီရင်စသည်၊ ဣဒ္ဓာ-ဣသု=ဣဒ္ဓာဂန္ဓိသု၊ ဏျသက် စသည်၊ (ဣသ်+ယ) ဤသုတ်ဖြင့်သျှကိုစွပ်ပြု၊ ဣတ္ထိလိင်လည်းစီရင်စသည်၊ [ယခု နျာသဒ္ဒ်ကား

ကရဏံ- ပြုခြင်း။ ကိရိယာ- ပြုခြင်း၊ ရုစနံ- နှာကျင်ခြင်း၊ ရုဇာ- ခြင်း၊ ပဒနံ- ရောက်ခြင်း၊ ပဇာ- ခြင်း၊ ရိဉ္ဇနံ- ကင်းဆိတ်ခြင်း၊ ရိဇာ- ခြင်း၊ တိကိစ္ဆနံ- ဆေးကုခြင်း၊ တိကိစ္ဆာ (စိကိစ္ဆာ) ဆေးကုခြင်း၊ သံကောစနံ-တွန့်တိုခြင်း၊ သံကုစ္ဆာ- ခြင်း၊ မဒနံ- မေ့လျော့ခြင်း၊ မဒ္ဒာ- ခြင်း၊ လဘနံ- ရခြင်း၊ လဒ္ဓာ- ခြင်း၊ ရဒိတမ္ဘော- ရေးခြစ်တိုက်၏၊ ဣတိ, ရဒ္ဓာမည်၏၊ (လမ်း)၊ ဝါ, ရဒနံ

"ဣသုံ ယမုနမဇ္ဇောဇ္ဇောဝါတိ ဓာတ္ဆန္ဒသ ဇ္ဇာဒေသံ ကတ္ဘာ ဣဇ္ဇတိ ရူပေ သမ္ဘတ္ဘေ" ဟုတ္ဘေ့ရ၏၊ ထိုအတိုင်း စီရင်လျှင် ဣပစ္စည်းမှ ယပိုနေ၏၊ ထို့ကြောင့် သျှကို ဤသုတ်ဖြင့် ဇ္ဇပြုသည်၊] အတိပုဗ္ဗဣသုဓာတ်ဖြင့် အတိဇ္ဇာလည်း နည်းတူ။

သေယျာ၊လေ၊ ရိဇ္ဇာ။ ။သီ=သယေ၊ ဤသုတ်ဖြင့် ဣသက်, အသံယော ဂန္ဓသသဖြင့် ဤကို ဝေဒ္ဓိပြု, ယဒ္ဓေဘော်လာ, ဤသုတ်ကြီးဖြင့် ဣတ္ထိလိင်စီရင် အာပစ္စည်းစသည်၊ ["သယန္တီ ဘောတိ အတ္ထေ ဣမိနာ ဣပစ္စယာ ဒီမှိ ကတေ ရူပ်" ဟု သိသောကြောင့် ဤသုတ်ဖြင့် ဣသက်ရသည်၊] သဒ္ဒါ- သံပုဗ္ဗ+ဓာ=ဓာရဏော၊ ကွိစသုတ်ဖြင့် ကွိပစ္စည်းသက်, ကွိလောပေါစဖြင့် ချေ၊ (သံ+ဓာ) ဤသုတ်ကြီးဖြင့် သံ+ဓာကိုသဒ္ဒါပြု၊ နာမ်ဝဲ့ စသည်၊ စရိယာ-စရ=ဂတိဘက္ခဏောသု၊ ဏျာစဖြင့် ဣသက်စသည်၊ ယထာဂမမိကာရောဖြင့် ဣလာ (စရိယ)၊ ဤသုတ်ဖြင့် ဣတ္ထိလိင်စီရင်, အာပစ္စည်းသက်, စသည်၊ ကိရိယာ-ကရ=ကရဏောစသည်ဆိုရ၍ စရိယာကဲ့သို့ "ကရိယာ"ဟုပြီးစေ၊ [ကရ= ကရဏောတိ မဿ ရူပ်၊ တံ ပနာနန္တ ရ သဒ်သမေဝ" ဟူသော နျာသအလို "ကရိယာ"ဟု ကဒ္ဒ်ဣသရ မပါဘဲရှိဟန်တူသည်၊ အကယ်၍ ကိရိယာဟုရှိလျှင် "အနန္တ ရ သဒ်သမေဝ" ဟုမဆိုနိုင်၊ ကရတော ရိရိယသုတ်ဖြင့် ရိရိယပစ္စည်းသက်၍ တစ်မျိုးစီရင်ရလိမ့်မည်။ [ရုဇ္ဇာ-ရုဇ=ရောဂေ၊ ဤသုတ်ဖြင့် ဆပစ္စည်းသက်၊ ဗျဉ္ဇနန္တသ စောဆပ္ပစ္စယေသုစသုတ်ဖြင့် ဓာတွန်ကို (စ်)ပြု၊ ဤသုတ်ဖြင့် ဣတ္ထိလိင်စီရင်, စသည်၊ ပဇ္ဇာ=ပဒ=ဂတိမှိ၊ (ရှေ့ဌ် ပဒနံ ပဇ္ဇာ)ကဲ့သို့ ပဒ္ဓဟုဖြစ်စေ၊ ဤသုတ်ဖြင့် ပဒ္ဓကို ပဇ္ဇပြု၊ နာမ်ဝဲ့စသည်၊ ရိဇ္ဇာ=ရိစ=ဝိဝေဂေ ဤသုတ်ဖြင့် ဆပစ္စည်း သက်၊ အာပစ္စည်းစသည်။ [ရိစ=ကရဏော၊ ရိစဂ္ဂရဏော"ဟု ရှိကြ၏။]

စိကိစ္ဆာ၊လေ၊ တိကိစ္ဆာ။ ။ ကိတ=ရောဂါပနယနေ၊ ဤသုတ်ဖြင့် ဆပစ္စည်း သက်၊ (စိကိစ္ဆတိကဲ့သို့ စိကိစ္ဆတိုင်အောင် ပြီးစေ)၊ အာပစ္စည်း စသည်၊ တိကိစ္ဆာ ရှိလျှင် ကကိုတပြု၊ သံကုစ္ဆ- သံပုဗ္ဗ ကုစ=သံကောစနေ (တွန့်တိုခြင်း)၊ ဤသုတ်ဖြင့် ဆပစ္စည်းသက်, စသည်၊မဒ္ဒာ- မဒ=ဥမ္မာဒေ၊ ဤသုတ်ဖြင့် ဆပစ္စည်း သက်၊ ဗျဉ္ဇနန္တသ စော ဆပ္ပစ္စယေသုစ သုတ်ဖြင့် ဓာတွန် (ဒ်) ကို (စ်) ပြု, စသည်၊ လဒ္ဓာ - လဘ= လာဘော နည်းတူ၊ ရဒ္ဓာ - ရဒ= ဝိလေခနေ (ရေးခြစ်ခြင်း)

(ဝိလေခနံ)၊ ရေးခြစ်ခြင်း၊ ရဏ္ဍာ–ခြင်း၊ အဓောဘာဝနေ–အောက်အဖို့ဖြင့်၊ ဂဠ္ဆတိ–သွားတတ်၏၊ ဣတိ, တိရဏ္ဍာ–မည်၏၊ (တိရဏ္ဍာန်သတ္တဝါ)၊ အခေနံ–ပစ်ပယ်ခြင်း၊ အဠ္ဆာ–ခြင်း၊ တိတိက္ခတိ–သည်းခံတတ်၏၊ ဣတိ, တိတိက္ခာ– မည်၏၊ သဟ + အာဂမနံ–အတူလာခြင်း၊ သာဂဠ္ဆာ–အတူလာခြင်း၊ ဒုဗ္ဘေန– မကောင်းသဖြင့်+ဘက္ခနံ–စားခြင်း၊ ဒေါဘဠ္ဆာ–မကောင်းသဖြင့်စားခြင်း၊ ဒုဋ္ဌု+ ရောသနံ– မကောင်းသဖြင့် ချုပ်ချယ်ခြင်း၊ ဒေါရဏ္ဍာ– ခြင်း၊ ပုဗ္ဗနံ– မေးခြင်း၊ ပုဗ္ဗာ– မေးခြင်း၊ ပုဗ္ဗနံ–တွေးခေခြင်း၊ မုဠ္ဆာ– ခြင်း၊ ဝသနံ– နေခြင်း၊ ဝဠ္ဆာ– ခြင်း၊ ကစနံ– တောက်ပခြင်း၊ ကဠ္ဆာ– ခြင်း၊ သဟ+ ကထနံ– တကွပြောဆိုခြင်း၊ ဝါ– ဆွေးနွေးခြင်း၊ သာကဠ္ဆာ–ခြင်း၊ တုဒနံ– တိုးဆွခြင်း၊ တုဠ္ဆာ– ခြင်း၊ ဝိသနံ– နဲ့စပ်ပါဝင်ခြင်း၊ ဝိဠ္ဆာ– ခြင်း၊ ပိသနံ– ကြိတ်ချေခြင်း၊ ပိဋ္ဌိလ္လာ– ကြိတ်ချေခြင်း၊ သုခဒုက္ခံ– ကို၊ မုဒတိ ဘက္ခတိ –စားတတ်၏၊ ဣတိ, မဠ္ဆော – မည်၏၊ (ငါး)၊ သတ္တာနံ– တို့၏၊ ပါဏံ–အသက်ကို၊ မုသေတိ စရေတိ– ဖွဲ့ခေတတ်၏၊ ဣတိ မဠ္ဆာ– မည်၏၊ (သေခြင်း)၊ သတနံ– မှန်ကန်ခြင်း၊ သစ္စံ– ခြင်း၊ ဥဒ္ဓံ– အထက်၌၊ ဥနာတိ ကမ္မတိ–တုန်လှုပ်တတ်၏၊ ဣတိ, ဥဒ္ဓစ္စံ– ၏၊ နဒုနံ– ကခြင်း၊ နစ္စံ– ခြင်း၊ နိတနံ–မြဲခြင်း၊ နိစ္စံ– ခြင်း၊ တထနံ– မှန်ကန်ခြင်း၊ တစ္စံ– ခြင်း၊ ဣဒ္ဓေဝမာဒိ– တည်း။

နည်းတူ၊ တိရဏ္ဍာ–တိရ=အဓောဂတိမှ (အောက်အဖို့အားဖြင့် သွားခြင်း၌)၊ ဤသုတ်ဖြင့် ဣ ပစ္စည်းသက် စသည်၊ ဏ္ဍာန ပစ္စည်းသက်လျှင် "တိရဏ္ဍာန"ဟု ပြီး၏၊ ["တိရဏ္ဍာနာတိပိ ပါဌော၊ တဒါစိမိနာ ဏ္ဍာနပစ္စယော ဟောတိ"– နျာသ၊ အဘိဓာန်၌ "တိရဏ္ဍောတု တိရဏ္ဍာနော"ဟု ပုလ္လိင်ရှိ၏၊ တိဋ္ဌော သဒ္ဒ္ဒုပ္ပဒ အဆိဓာတ် အပစ္စည်းဖြင့် တိရဏ္ဍော, ယုပစ္စည်းဖြင့် တိရဏ္ဍာနောဟု ပြီးစေ၊] အဠ္ဆာ–"အဇ=ပတိ ခေပနေ–သွားခြင်း ပစ်ပယ်ခြင်း၌" ဟုဆို၊ ရဏ္ဍာနည်းတူ၊ တိတိက္ခာ–တိဇ=ခန္တီယံဟုဆို၊ ဤသုတ်ဖြင့် ခ ပစ္စည်းသက်၊ (တိတိက္ခတိက္ခဲသို့ တိတိက္ခတိုင်အောင် ပြီးစေ၊) အာပစ္စည်း စသည်၊ ["တိဇ–တေဇနေ"ဟု နျာသ၌ရှိ၏။]

သာဂဠ္ဆာ၊ပေ၊ ပိဋ္ဌိလ္လာ။ ။ သံ+ အာပုဗ္ဗ ဂမု= ဂတိမှ၊ ဤသုတ်ဖြင့် ဓာတုန်ကို စ်ပြု၊ ကွစိလောပ်ဖြင့် သံ၌ နိဂ္ဂဟီတ်ကိုချေ၊ သခွင်း, ချေ, ကပ်၊ အာ ပစ္စည်းသက်, စသည်၊ ဒေါဘဠ္ဆာ= ဒုပုဗ္ဗ ဘသ= ခါဒနေ (စားခြင်း) ဆပ်ပစ္စည်း၊ သ်ကို စ် ပြု, စသည်ကို ရှေးနည်းမှီး၊ ဤသုတ်ဖြင့် ဒု၏ ဥကို သြပြု, အာပစ္စည်းစသည် ဒေါရဏ္ဍာ – ဒုပုဗ္ဗရဿ= ရောသနေ (ချုပ်ချယ်ခြင်း) ဟုဆို၍ နည်းတူတွက်၊ ပုဗ္ဗာ– ပုဗ္ဗ= ပုဗ္ဗနေ –ဤသုတ်ဖြင့် ဆသက်၊ ဗျဉ္ဇနန္တသသုတ်ဖြင့် ဓာတုန် (ဗ္ဗ)ကို စ်ပြု စသည်၊ မုဠ္ဆာ– မုဠ= ဝေစိတ္တေ ဝဠ္ဆာ–ဝသ= နိဝါသေ၊ ကဠ္ဆာ–ကစ= ဒီတ္တိမှီ ဟုဆို၍ နည်းတူတွက်၊ သာကဠ္ဆာ–သဟ သဒ္ဒ္ဒုပ္ပဒ ကထ= ကထနေ, သဟကဠ္ဆာဟု

ကွိလောပေါစ

ဝိဘတ္တိ။ ကွိလောပေါ–သည်၊ ဟောတိ၊ဟုန–တစ်ဖန်၊ နိပစ္စယ္ကေစ–ဆိုင်ရာဝိဘတ်ဖြင့်လည်း ပြီးစေအပ်ကုန်၏၊ ဝိဝိဟေတိ–ထူးပြားကုန်သော၊ သီလာဒိဂုဏေဟိ– သီလ အစရှိကုန်သော ဂုဏ်တို့ဖြင့်၊ ဘဝတိ–ဖြစ်တာ်မူ၏၊ ဣတိ, ဝိဘူ၊ ဝိဘူမည်၏။ ဝါ– ဝိသေသေန– အထူးအားဖြင့်၊ဘဝတိ ၊ ဣတိ,ဝိဘူ၊ သယံ (အတ္တနာ)– ကိုယ်တိုင်၊ ဘဝတိ ဣတိ သယမ္ဘူ–သယမ္ဘူမည်၏၊ အဘိဘဝိတွာ– လွှမ်းမိုး၍၊ ဘဝတိ ဣတိ အဘိဘူ၊ သံ (သုဒ္ဓ)ကောင်းစွာ၊ ဥနာတိ ကမ္မတိ –တုန်လှုပ်တတ်၏၊ ဣတိ သန္တု။ သန္တု မည်၏၊ ဝိသေသေန– အထူးအားဖြင့်၊ ဘာတိ ဒီဗ္ဗတိ–တောက်ပ တတ်၏၊ ဣတိ ဝိဘာ–ဝိဘာမည်၏၊ နိသေသေန– အကြွင်းမဲ့အားဖြင့်၊ ဘာတိ ဒီဗ္ဗတီတိ နိဘာ၊

ဖြစ်သည့်အခါ ဤသုတ်ဖြင့် ဟ ချေခြင်.သာ ထူး၏၊ တုစ္ဆာ–တုဒ=ဗျထနေ (ထိုးဆွခြင်း), ဝိစ္ဆာ–ဝိသ=ပဝေသနေ,နည်းတူ၊ ပိစ္ဆိလ္လာ–ပိသ=စုဏ္ဏနေ (အမှုန့်ပြုခြင်း)၊ ဤသုတ်ဖြင့် ဆိလ္လပစ္စည်းသက်၊ ဓာတုန် သ်ကိုစ်ပြုခြင်း စသည်မှာ ရှေးအတိုင်းသာ၊ [ရှာသ၌ "ဗျဥ္ဇနေ စေတိ နိဂ္ဂဟီတ လောပံ ကတွာ"ဟုဆိုသေး၏၊ ပိ"သဓာတ်ဟု ဆိုလိုသည်။]

မဇ္ဇောပေ၊ တစ္ဆံ။ ။မုဒ–အဒနေ (စားခြင်း)၊ မုစ္ဆဟုပြီးသည့်အခါ ဤသုတ်ဖြင့် မုဒ်၏ ဥကို (အ)ပြု၊ (အာပစ္စည်းမသက်ရ)၊ နာမ်ခဲ့,သိ သြပြု၊ မစ္ဆ– မုသ=ပါဏစာဂေ (အသက်ကိုစွန့်ခြင်း)၊ ဤသုတ်ဖြင့် တျ ပစ္စည်းသက်၍ ဓာတုန်သ်ကို လည်းချေ၊ (မတျ)၊ ယဝတ်သုတ်ဖြင့် တျကိုစပြု၊ စဇ္ဇဘော်လာ (မစ္ဆ)နာမ်ခဲ့, သိချေ၊ သစ္ဆံ–သတ= သာတစ္ဆေ (မှန်ကန်ခြင်း)၊ ဤသုတ်ဖြင့်တျပစ္စည်း သက်၍, မစ္ဆကဲ့သို့ စီရင်၊ သိကို အံပြု၊ ဥဒ္ဓံ–ဥပုဗ္ဗဓ= ကမ္မနေ၊ ဤသုတ်ဖြင့် တျသက် ဓ၏ဥကိုလည်း (အ)ပြု၊ အကြွင်း ရှေ့နည်းမှီ၊ ဥနောက်၌ (ဒ်) ဒွေဘော်လာရသည်ကို လည်းသိ၊ နစ္ဆံ–နဒ= ဂတ္ဆ ဝိနာမေ, တစ်နည်း– "နတိမှီ=ညွှတ်ကိုင်းခြင်း"ဟုဆို၊ တျပစ္စည်းသက်၊ နိစ္ဆံ–နိတိ=နိစ္ဆေ (မြဲခြင်း) ဓာတုန်ချေ, ဤသုတ်ဖြင့် ဏျသက်, ဝုဒ္ဓိအပြုကိုလည်း မြစ် (နိ၀ဏ္ဏ), အကြွင်းနည်းတူ၊ တစ္ဆံ–တထ=သာတစ္ဆေ (မှန်ကန်ခြင်း)၊ ဤသုတ်ဖြင့် ဆသက်၊ ဗျဥ္ဇနန္တသဖြင့် ဓာတုန်ကိုစပြု, စသည်။

အမ္ဘာ။ ။တချို့ရုပ်များ စီရင်ပုံသည် ရူပသိဒ္ဓိ၌ တစ်မျိုးတစ်ဖုံ ဖြစ်၏၊ ဤသုတ်မရှိသော်လည်း သုတ်ငယ်များဖြင့် ပြီးနိုင်သော ရုပ်တွေသာ များ၏၊ ဤသုတ်၌ ဋီကာတို့ ဖွင့်တိုင်း ရုပ်မပြီးသော်လည်း အခြားနည်းဖြင့် ဓာတ်ပစ္စည်းခွဲဝေနိုင်လျှင် အနက်ထင်မည် ဖြစ်သောကြောင့် ဤသုတ်လာ စီရင်နည်းကို အရေးတကြီး အားထုတ်ဖွယ်မလို။

ပကာရေန -အပြားအားဖြင့်၊ ဘာတိ ဒီဗွတိ ဣတိ ပဘာ၊ ဗြဟ္မ- ဤအရပ်၌၊ သဟ-တကွ၊ ဘာသန္တီ-ပြောဆိုကုန်၏၊ ဣတိ, သဘာ ၊ (အစည်းအဝေးရုံး, ဈေးရုံ, ပွဲသဘင်၊) အာ (ဘုဝေါ) လွန်စွာ၊ ဘာတိ ဒီဗွတိ ဣတိ အာဘာ၊ ဘုဗေန (ကုဋိလေန) ကောက်ကွေ့သဖြင့်၊ ဂစ္ဆတိ ဣတိဘုဗေါ (မြွေ) တုရိတ တုရိတော-ဆောဆောလျင်လျင် (အလွန်မြန်စွာ)၊ ဂစ္ဆတိ ဣတိ တုရဂေါ (မြင်း)၊ သံ (သုဠု)-ကောင်းစွာ၊ ပထဝီ၊ မြေကို၊ ခနတိ-တူးတတ်၏၊ ဣတိ သခေါ-(စရသင်း)၊ ဒီဃသေသေန-ဖြင့်၊ ယမတိ ဥပရမတိ- ရှောင်ကြဉ်တတ်၏၊ ဣတိ ဝိယော-ဒေယမည်၏၊ သုဠု-ကောင်းစွာ၊ မနတိ ဇာနာတိ-သိတတ်၏၊ ဣတိ သုမော၊ (သမန္တတော)- ထက်ဝန်းကျင်မှ၊ တနောတိ ဝိတ္ထာရေတိ-ချဲ့တတ်၏၊ ဣတိ ရိတော-ပရိတမည်၏၊ ဣဗ္ဗေဝမာဒီ-တည်း။ (၅၆၈)

၆၃၉။ ကွိလေသပေါ၀။ ။"ကွိနော+လေသပေါ=ကွိပစ္စည်း၏ ကျေခြင်း"ဟု ဝိဂြိုဟ်ပြု၊ စသဒ္ဒါသည် ရှေ့သုတ်၌ ဆိုအပ်ပြီးသော "နိပစ္စန္တေ"ကို ငင်၏၊ ထို့ကြောင့် "ပုနစ နိပစ္စန္တေ"ဟု ဖွင့်ပြသည်၊ ကွိပစ္စည်းကိုဤသုတ်ဖြင့် ချေပြီးနောက် အခြားသုတ်များဖြင့် ပြီးအောင်စီရင်ပါ-ဟူလို။

ပုံစံများ။ ။သံဘူ, ဝိဘူ, ဘုဗေဂေါ, ဥရဂေါ, တုရဂေါ, သခါတို့ကို ကွိစ, ဓာတ္တန္တသ လောပေါ ကွိမှီ သုတ်တို့၌ ပြခဲ့ပြီ၊ သယံ သဒ္ဒူပပဒ+ ဘူ, အဘိပုဗ္ဗ+ ဘူ, သံပုဗ္ဗ+ ဓူ (ကမ္မနေ), ဝိပုဗ္ဗ+ ဘာ = (ဒီတ္တိမှီ), နိပုဗ္ဗ+ ဘာ, ပပုဗ္ဗ+ ဘာ, အာပုဗ္ဗ+ သဟ သဒ္ဒူပပဒ+ ဘာတည်၍ သယမ္ဘူ စသည်ကိုလည်း တွက်၊ [သန္ဓုဟု ဥကာရန္တဖြင့် ရှိသည်မှာ ပါဠိပျက်၊ ဓူဓာတ်ဖြစ်သောကြောင့် "သန္ဓူ" ဟုရှိစေ၊] သဟဘာဟုဖြစ်၍ သဟကိုတေသု ဝုဒ္ဓိသုတ်ကြီးဖြင့် သပြု၊ ဤသယမ္ဘူစ်သည်၌ သယံ စသည်နောင် သိသက်,ချေ၍၊ ဘယံနှင့်ဘူကို ကမ္မဓာရဲ့ တွဲရ ဦးမည်ကိုလည်း သတိပြု။

ဘုဗေနကို ကုဋိလေနဟုဖွင့်၏၊ "တုရိတ တုရိတော"သည် တုရပုဒ်၏ အနက်ဖွင့်တည်း၊ "တုရ-လျင်စွာ+ ဂစ္ဆတိ, တုရေန-လျင်မြန်သဖြင့်+ ဂစ္ဆတိ" ဟု သူ့ပုဒ်ရင်းအတိုင်းလည်း ဝိဂြိုဟ်ပြု၊ တုရသဒ္ဒါသည် လျင်မြန်ခြင်း အနက်ကို ဟောသော နပုလ္လိင်ပုဒ်တည်း၊ "ဝိယ"ပုဒ်ကို ထောမနိဓိ၌ "ဝိယတ်"ဟု ရှိ၏၊ ကောင်းကင်အနက်ကိုဟော၍ နပုလ္လိင်ဟုလည်း ဆိုသည်၊ ထို့ကြောင့် "ဝိယ-ကောင်းကင်"ဟု နပုလ္လိင်ရှိသင့်၏၊ ဝိပုဗ္ဗ ယမု-ဥပရမေ၊ ကွိ, ဓာတွန်ချေ၊ သုမော ၌ သုသည် သုဒ္ဒအနက်ဟော၊ သုပုဗ္ဗ မနတည်၊ မန= ဉာဏဟု ဓာတ်နက် ရှိသောကြောင့် မနကို ဇနာတိဟု ဖွင့်သည်၊ သုမော- မဟာသုမထေရ် စသည်တည်း၊ ပရိကို သမန္တတောဟုဖွင့်၊ ပရိပုဗ္ဗတန= ဝိတ္ထာရေ၊ "ပရိတော"

သစ္စာနံ ကဂါ ဏာနုဗန္ဓေ

၆၄၀။ ပရေဏာနုဗန္ဓေပစ္စယော, သစ္စာနံ- စ, ဇ ရှိကုန်သော၊ စာတူနံ- တို့၏၊ အန္တာနံ- အဆုံးဖြစ်ကုန်သော၊ စာနံ- စအက္ခရာ, ဇအက္ခရာတို့၏၊ ယထာသင်္ချာ-တိုင်း၊ ကဂါဒေသာ- ကအပြု, ဂအပြုတို့သည်၊ ဟောန္တိ၊သြကော-နေရာအိမ်၊ ပါကော-ချက်ပြုတ်ခြင်း၊ သေကော-သွန်းလောင်းခြင်း၊ သောကော-ဝမ်းနည်းခြင်း၊ ဝိဝေကော-ကင်းဆိတ်ခြင်း၊ စာဂေါ-စွန့်ခြင်း၊ ယောဂေါ-ယှဉ်ခြင်း၊ (အားထုတ်ခြင်း)၊ ဘောဂေါ-သုံးဆောင်ခံစားအပ်သော စည်းစိမ်၊ ရောဂေါ-အနာရောဂါ၊ ရာဂေါ- တပ်မက်ခြင်း၊ ဘာဂေါ- ဝေဖန်အပ်သောအဖို့၊ ဘင်္ဂေါ-ပျက်စီးခြင်း၊ ရင်္ဂေါ-တပ်စွဲခြင်း၊ သင်္ဂေါ-ငြိကပ်ခြင်း။

ကို အဘိဓာန်တို့၌ နိပါတ်ပုဒ်ဟုသာ တွေ့ရ၏၊ ဤ၌ကား ပရိဉပသာရနှင့် "တ" ဟူသော ကွိပစ္စယန္တပုဒ်ကို စပ်ထားသော ကိတန္တ သမာသ်ဟုဆိုလိုသည်။

၆၄၀။ **သစ္စာကဂါ**။ ။ပစ္စတ် စ၎ဓာတ် စ်သည်ကို သစ၎ (စအက္ခရာ ၎အက္ခရာရှိသော) ဓာတ်ဟုဆိုသည်၊ ဏအနုဗန်ရှိသော ဏပစ္စည်း ဏျုပ်ပစ္စည်း ဏိပစ္စည်း စသည် နှောင်းရာ၌ထိုဓာတ်၏ အဆုံးဖြစ်သော စနှင့် ၎ကို အစဉ်အတိုင်းကနှင့် ဂပြု၍ "ပါကော စာဂေါ"စသည်ဖြစ်၏၊ ဤသုတ်မရှိလျှင် "ကဂါ စာနံ" ဟူသော ကိတ်သုတ်ဖြင့် ပြီးနိုင်သောကြောင့် ဤသုတ်ကို ရွှေ့၍ မပြချေ၊ နိဒ္ဒေသဌ်ကား ကဂါစာနံသုတ်၌ နိပါတ်မပါသေး၍ ဤ၌ "ဏာနုဗန္ဓေ" ဟုနိမိတ်ကို အထူးသဖြင့် ပြလိုသောကြောင့် ဤ၌ ထပ်ဆိုပြန်သည်-ဟု ဆို၏၊ [ကျမ်းဆရာ ၂-ဦးဖြစ်၍ ၂-မျိုးကွဲသည်ဟုသာ မှတ်ပါ။]

ပုံစံများ။ ။ သြကော, ရောဂေါ, စာဂေါ, ဘောဂေါ, ဘာဂေါ, ပါကော တို့ကို ဝိသရ၎ ပဒါဒိတော ဏ, ဘာ၀ေစ, ကဂါစာနံသုတ်တို့၌ ပြခဲ့သည့်အတိုင်းတွက်၊ ကဂါစာနံဖြင့် မစီရင်ဘဲ ဤသုတ်ဖြင့် စီရင်ရခြင်းသာ ထူး၏၊ ရာဂေါ, ဘင်္ဂေါ, ရင်္ဂေါ, သင်္ဂေါ တို့ကိုလည်း ဏမှိ ရန္ဓသဏောနှင့် နိဂ္ဂဟီတံ သံယောဂါဒိနောသုတ်တို့ကိုကြည့်၊ ပါကော-ပစ= ပါကေ၊ သေကော-သိစ= ပဋ္ဌရဏော (ယိုစီးခြင်း)၊ သောကော-သုစ-သောကေ (စိုးရိမ်ခြင်း, ဝမ်းနည်းခြင်း)၊ ဝိ၀ေကော-ဝိပုဗ္ဗ ဝိစ= ဝိ၀ေကေ (ကင်းဆိတ်ခြင်း)၊ ဘောဂေါ-ဘုဇ= ပါလန ဗျ၀ဟာရဏောသု၊ ဤသို့ ဓာတ်နက်ဆိုရ၍ ဘောဟောဌ် ဘာ၀ေစဖြင့် ဂံ ကတ္တားဟောရာ၌ ဝိသရ၎ ပဒါဒိတော ဏဖြင့် ဏပစ္စည်းသက်၍ ဆိုင်ရာ ဝုဒ္ဓိပြုရုံသာ။

နုဒါဒီဟိ သကာရိတေဟိစ ၆၄၁။ နုဒ၊လေ၊ သမုဏ္ဍလေ၀မာဒီဟိ- နုဒ, သုဒ, စန, သုလ, ဟ, ပ, ဘ, ဥ, အသ, သမ ဤသို့ အစရှိကုန်သော၊ ဓာတ်တို့ဟု-တို့မှလည်းကောင်း၊ ဖန္ဒစိတိအာဏဏ္ဍလေ၀မာဒီဟိ- ဖန္ဒ, စိတိ အာဏ ဤသို့ အစရှိကုန်သော၊ သကာ ရိတေဟိစ- ကာရိတ်ပစ္စည်းနှင့် တကွဖြစ်သော ဓာတ်တို့မှလည်းကောင်း၊ (ပရေသံ) ကတ္တာရိ- ကတ္တားအနက်၌ လည်းကောင်း၊ ဘာ၀ကရဏေသုစ- ဘော အနက်, ကရိဏားအနက်တို့၌လည်းကောင်း၊ ယုဇ္ဇုနံ ပစ္စယာနံ-တို့၏၊ အန အာနနအက အာနန ကာဒေသာ- အန အာနန, အက, အာနနက အပြုတို့သည်၊ ယထာသင်္ချံ ဟောန္တိ ကတ္တာရိ-ကတ္တားအနက်၌, ဘာ၀-ဘာ၊ (ဥဒါဟရဏံ-ကား)၊ ပနောဒတိ- ပစ်ပယ်တတ်၏၊ ဏ္ဍတိ ပန္နဒနော- ဖျည်း၏၊ ဧ၀ं- တူ၊ သူဒနော-ယိုစီးတတ်သောအရာ၊ ဧနနော-ဖြစ်တတ်သောအရာ၊ ၀ဏော-နားထောင်တတ်သူ၊ လ၀နော-ရိတ်ဖြတ်တတ်သူ၊ ဟ၀နော-ပူဇော်တတ်သူ၊ ဘ၀နော-ဖြူစင်တတ်သောလေ၊ ဘ၀နော-ဖြစ်တတ်သောအရာ၊ ဥဏော-သိတတ်သူ၊ အသနော- စားတတ်သူ၊ သမဏော- ငြိမ်းစေတတ်သူ၊ ဘာ၀ေ စ -

---

၆၄၁။ နုဒါဒီဟိ ၊လေ။ သကာရိတေဟိစ။ ။ နုဒါဒီဟိ၌ အာဒိဖြင့် သုဒ စသည်ကိုယူ၊ ကာရိတ်ပစ္စည်းမပါသော နုဒ စသော ဓာတ်များနောင် ယုဇ္ဇုတို့ကို အနုစသည်ပြု၊ သကာရိတေဟိ အရ၌ကား ဖန္ဒ-စိတိ-အာဏ စသောဓာတ်များကိုယူ၊ ကာရိတ်ပစ္စည်းပါသော ထိုဖန္ဒစသော ဓာတ်များနောင်လည်း အနုစသည်ပြု၊ သကာရိတေဟိစ၌ စသဒ္ဒါကား နုဒါဒိ၌ သကာရိတ ဓာတ်ကိုပေါင်းသော သမ္ပိဏ္ဍနတည်း။

မှတ်ချက်။ ။ ဤ၌ "ကာရိတ်ပစ္စည်းနောင် သင်္ခ်သော ယုဇ္ဇုတို့ကို အနုစသည်ပြု"ဟုဆိုထားသဖြင့် ကာရိတ်ပစ္စည်းနှင့် ဓာတုပ်စ္စယ်ချင်းတူသော ခ-ဆ-သ-စသော ဓာတုပစ္စယတို့နောင်လည်း ယု ဇ္ဇု တ, စသော ကိတ်ပစ္စည်းနှင့် ကိစ္စပစ္စည်းမျိုး သက်နိုင်၏-ဟု မှတ်ချက်ချရ၏၊ ထို့ကြောင့် တိတိကွန်, တိကိစ္ဆန် စသော ရုပ်၊ တိတိကွိတော ဗုဘုကွိတော, စသောရုပ်၊ တိတိကွိတ်ဗ္ဗံ တိတိကွနိယံ စသော ရုပ်များ ရှိနိုင်သည်ဟု မှတ်ပါ၊ သာ၀က ဂါထာကို ရှုမှာရှု။

အန အက အပြု ထည့်ရပုံ။ ။အနကာ ယုဇ္ဇုနှုတ်ဖြင့် အန-အုဂ္ဂ ပြုပြီးဖြစ်၍ ဤသုတ်ဖြင့် အန- အက ပြုပြန်ခြင်းသည် ပုနရုတ္တိဒေါသ မရောက်ပါလော ဟု (ကိတ်နှင့်ဥဏာဒ်ကို ကျမ်းဆရာတစ်ဦးတည်းစီရင်သည်ဟု ယူကြသော ဆရာတို့ အလိုအားဖြင့်) စောဒနာဖွယ်ရှိ၏၊ အနကာ ယု ဇ္ဇုနှုတ်သည် မည်သည့်ဓာတ်နောင် ဟု မသတ်မှတ်သဖြင့် သာမညဝိဓိသုတ်ဖြစ်၏၊ ဤသုတ်ကား နုဒစသောဓာတ်, သကာရိတဓာတ်နောင်ဟု သတ်မှတ်ထားသဖြင့် ဝိသေသဝိဓိသုတ်ဖြစ်၏၊ ဝိသေသဝိဓိသုတ်သည် သာမညဝိဓိသုတ်ကို တားမြစ်လေ့ရှိ၏၊ ထို့ကြောင့် ဤသုတ်၌ အန-

ဟောအနက်၌လည်း၊ (ဥဒါဟရဏ်)၊ ပနုဒတော–ပစ်ပယ်ခြင်း၊ ပနုဒနံ–ခြင်း၊ စဝံ–တူ၊ သူဒနံ– ယိုစီးခြင်း၊ ဧနနံ–ဖြစ်ခြင်း၊ သဝဏ်–ကြားခြင်း၊ လဝနံ–ရိတ်ခြင်း၊ ဟဝနံ– ပူဇော်ခြင်း၊ ပဝနံ– ဖြူစင်ခြင်း၊ ဘဝနံ–ဖြစ်ခြင်း၊ ဉာဏ်–သိခြင်း၊ အသနံ–စားခြင်း၊ သမဏ်–ငြိမ်းခြင်း၊ သဗ္ဗာနနံ– ကောင်းစွာသိခြင်း၊ ကုယတော– အသံပြုခြင်း၊ ကာနနံ– ခြင်း၊ ကာရိတေစ– ကာရိတ်ပစ္စည်း ရှိရာ၌လည်း၊ (ဥဒါဟရဏ်)၊ ဖန္ဒာ ပိယတော– တုန်လှုပ်စေခြင်း၊ ဖန္ဒာပနံ–ခြင်း၊ စေတာပိယတော–နှေးထော်စေခြင်း၊ စေတာပနံ– ခြင်း၊ အာဏာပိယတော– စေခိုင်းခြင်း၊ အာဏာပနံ– ခြင်း၊ ကရဏေ–ကရိုဏ်းအနက်၌၊ (ဥဒါဟရဏ်)၊ အနေန– ဤအရာဝတ္ထုဖြင့်၊ နဒန္တီ–ပစ်ပယ်ကုန်၏၊ ဣတိ– တိုသို့ ပစ်ပယ်ကြောင်း၏ အဖြစ်ကြောင့်၊ နုဒနံ–မည်၏၊ စဝံ–တူ၊ သူဒနံ– ယိုစီးကြောင်း၊ ဧနနံ–ဖြစ်ကြောင်း၊ သဝဏ်– ကြားကြောင်း နှား၊ လဝနံ– ရိတ်ဖြတ်ကြောင်း၊ ဟဝနံ– ပူဇော်ကြောင်း၊ ပဝနံ–ဖြူစင်ကြောင်း၊ ဘဝနံ– ဖြစ်ကြောင်း၊ ဉာဏ်– သိကြောင်း၊ အသနံ– စားကြောင်း၊ သမဏ်–ငြိမ်းကြောင်း၊ ပုန– တစ်ဖန်၊ ကတ္တရိ– ၌၊ (ဥဒါဟရဏ်)၊ နုဒတိ– ပစ်ပယ်တတ်၏၊

အက အပြုမပါလျှင် နုဒစသောဓာတ်နှင့် သကာရိတဓာတ်များနောင် အန–အက အပြုကို တားမြစ်၍ "အာနန–အာနနက" သာပြုသည်ဟု ထင်မှားဖွယ်ရှိ၏၊ ထိုသို့ မထင်မှားဖို့ရာ နုဒစသော ဓာတ် သကာရိတ ဓာတ်တို့နောင်လည်း အန –အက ပြုသေး၏ဟု သိစေလိုရ၍ အန–အကအပြုတို့ ထည့်၍ ပြသည်၊ [နုဒါဒိဟိတိ ဧတ္ထ အနကာဒေသဂ္ဂဟဏံ ဣမိနာ ဝိသေသဝိဓိနာ ပုဗ္ဗေ ဝုတ္တသာမည ဝိဓိ နိသေဓပ္ပသင်္ဂနိဝတ္တနတ္ထံ၊ ရှင်ဋီကာ။]

ကတ္တရိဘာဝ။ ။"ကတ္တရိဘာဝကရဏေသုစ" ဟု ဤသုတ်ဆိုင်ရာ ယုဇ္ဇူ ပစ္စည်းတို့၏ အနက် ၃–မျိုးတွင် ကတ္တားအနက်ဟော ယုပစ္စည်းတို့၏ အန အပြု ပုံစံကိုပြလိုသောကြောင့် "ကတ္တရိဘာဝ"ဟုမိန့်သည်၊ ပနုဒနော–ပပုဗ္ဗ နုဒ=ခေပေ စသည်၊ ကတ္တုကရဏ ပဒေသေသုစသုတ်ဖြင့် ကတ္တားအနက်၌ ယုပစ္စည်းသက်၊ ဤသုတ်ဖြင့် ယုကို အနပြု, ဒ်ကို အသို့ကပ် (ပနုဒန)၊ ကွစိ ဓာတုဖြင့် နု၏ ဥကို ဥဒီဃပြု၊ နာမ်ငဲ့စသည်၊[ကွစိဓာတု တျာဒီနာ နုဒီဃ ဒီဃော" ရှု၊] သူဒနော–သူဒ= ပဋ္ဌရဏော (ယိုစီးခြင်း,ယိုချခြင်း၊)၊ ဧနနော–ဧန= ဧနနေ၊သဝဏော–သု= သဝဏော၊ ဉကို ဩဝုဒ္ဓိ, ဩကို အဝပြု၊ [သုဒ္ဓ သက္ကတဝယ် ရိဆွဲနှင့်ရှိသောကြောင့် နကို ဏပြု၍ "သဝဏော သဝဏံ"ဟု ရှိစေ၊] လဝနော–လူ= ဆေဒနေ၊ ဟဝနော–ဟု= ဒါနာ–ဒန ဟဗျပ္ပဒါနေသု၊ ပဝနော–ပူ= ပဝနေ(ဖြူစင်ခြင်း)၊ ဘဝနော–ဘူ= သတ္တာယံ၊ ဉာဏော–ဉာ= အဝ ဗောဓနေ၊ ["ဉာ+အန" ဖြစ်သည့်အခါ ကွစိ ဓာတု ဖြင့် နောက်အချေ၊ ရဟာဒိ တော ဏဖြင့် နကို ဏပြု၊ ဝါပရော ယောဂ ဝိဘာဂဖြင့်လည်း

ဣတိ နုဒကော–မည်၏၊ သုဒတိ– ယိုချုတတ်၏၊ ဣတိ သုဒကော၊ ဧနေတိ ဖြစ်စေတတ်၊ ဣတိ ဧနကော၊ သုဏောတိ–နားထောင်တတ်၏၊ ဣတိ သာဝကော (စကားကိုနားထောင်တတ်သော တပည့်)၊ လုနာတိ– ရိတ်ဖြတ်တတ်၏၊ ဣတိ လာဝကော၊ ဓုဝေါတိ–ပူတော်တတ်၏၊ ဣတိ ဟာဝကော၊ ပုနာတိ– ဖြူစင်တတ်၏၊ ဣတိ ပါဝကော (မီး)၊ ဘဝတိ–ဖြစ်တတ်၏၊ ဣတိ ဘာဝကော၊ ဘနာတိ–သိတတ်၏၊ ဣတိ ဘဏကော၊ အသတိ–စားတတ်၏၊ ဣတိ အသကော၊ ဥပါသတိ– ဆည်းကပ်တတ်၏၊ ဣတိ ဥပါသကော (ရတနာ ၃–ပါးကို ဆည်းကပ်တတ်သော ဥပါသကာ၊) သမ္မတိ–ငြိမ်သက်တတ်၏၊ ဣတိ သမကော ကာရီ တေစ– ကာရီတပစ္စည်း ရှိရာ၌ ဥဒါဟရဏ်ကား၊ ဖန္ဒပယတိ–တုန်လှုပ်စေတတ်၏၊ ဣတိ ဖန္ဒာပကော (တချို့စာ၌ "ဖန္ဒာပယကော"ဟု ဏာပယပစ္စည်းဖြင့် ရှိ၏၊) ဧဝံ, အာဏာပကော– စေခိုင်းတတ်သူ၊ သဠာနုနကော–သိစေတတ်သူ။ (၅၇၃)

ချေကြ၏၊ ရှေ့အာကိုချေ၍ နောက်အကိုလည်း ဒီဃပြုကြ၏၊ သို့သော် သန္ဓိစပ်သော အရာ မဟုတ်သောကြောင့် သန္ဓိအစီအရင် မဝင်စေဘဲ ကွစ်ဓာတုဖြင့် စျာနံပုဒ်၌ (ရူပသိဒ္ဓိ)ချေသည်၊] အသနော–အသ= ဘက္ခနေ၊ သမကော–သမု= ဥပသမေ၊ ငြိမ်းခြင်း, ငြိမ်းခြင်း၊ နကို ဏပြု။

ဘာဝေစ။ ။ဘောအနက်ဖြစ်သောကြောင့် နန္ဒာဒီဟိယုသုတ်ဖြင့် ယုပစ္စည်းသက်ရခြင်း "ဘောမှာ နပုံးများသတည်း"ဟု ဘောအနက်၌ ယုပစ္စည်းသက်လျှင် နပုလ္လိင်သာ များသောကြောင့် ပနုဒနံ စသည်ဖြင့် နပုလ္လိင်, ဖြစ်ရခြင်း, သိကို အံ့ပြုရခြင်းသာ ထူး၏၊ သဠာနနံ ကာနနံတို့ကား ယုကို အာနနပြုရာ ပုံစံများတည်း၊ သံပုဗ္ဗ, ဉာဓာတ် ယုသက်၊ ဤသုတ်ဖြင့် ယုကို အာနနပြု၊ ဉာဿ ဏဇံနာသုတ်ဖြင့် ဉာကို ဏပြု, ဇခွင်း, ချေ, ကပ်, နာမ်ငဲ့ စသည်၊ ["ဏဒေသော နာမိ ဇံ ဉာမိ"ဟု နာပစ္စည်း နောင်းရာ၌သာ ဉာကို ဏပြုဖို့ရန် ရူပသိဒ္ဓိသတ်မှတ်ခြင်းသည် အာချာတ်ပုဒ်များအတွက် သတ်မှတ်ခြင်းသာတည်း၊ ဤကိတ်ပုဒ်များ၌ကား နာပစ္စည်း မနောင်းဘဲလည်း ဉာကို ဏပြုရသည်၊ [နာပစ္စည်း သက်လျှင်လည်း ချေရုံသာ။] ကာနနံ–ကု= သဒ္ဒေ (အသံပြုခြင်း)၊ ယုကို အာနနပြု, ကု၏ ဥကိုချေ, (ဂ်) ကိုအာသို့ကပ်။

ကာရီတေစ။ ။ဖန္ဒာပနံ–ဖဒိ=စလနေ၊ ဓာတူဟိ ဏော ဏယသုတ်ဖြင့် ဏာပေသက်၊ ကာရိတ်မှည့်, ဏာ် အနုဗန်ချေ၊ ကွစ်ဓာတုသုတ်ဖြင့်, တစ်နည်း နိုဂ္ဂဟီတဠုဖြင့် ဖနောင် နိုဂ္ဂဟီတ်လာ၊ ဝဂ္ဂန္တပြု၊ (ဖန္ဒာပ)၊ နန္ဒာဒီဟိယုဖြင့် ယု သက်, အနပြု စသည်၊ [နိုဂ္ဂဟီတ်လာရာ၌ "ဣကာရာနုဗန္ဓ ဓာတုသရတော ကွစ် ဓာတု တျာဒိနာ နိုဂ္ဂဟီတဠာတိ၀ါ နိုဂ္ဂဟီတာဂမော"– ရှု (သဒ္ဒ ကုဓစလသုတ်အဖွင့်)

ဏ္ဍယ၊လေ၊ သက္ခိစ ၆၄၂။ ဏ္ဍ ယ တ မ ကိ သေ ဏ္ဍတိ- ဏ္ဍ, ယ,တ,မ, ကိ,သေဟူကုန်သော၊ တော်သံ သဗ္ဗနာမာနံ-ဤ သဗ္ဗနာမ်တို့၏၊ အဋ္ဌော-အဆုံးဖြစ်သော၊ သရော-သည်၊ဒီဃံ အာပဇ္ဇတေ၊ ကွစိ- အရှိ့အရာ၌၊ ဒုသဏ္ဍတိ-ဒုသဟူသော၊ တေသု ဓာတုသု-၏၊ ဥကာရော-ဥ အက္ခရာသည်၊ ဝုဏ္ဏံ-ဝုဏ်အဖြစ်သို့၊ အာပဇ္ဇတေ၊ ဒကာရော ရကာရံ (ရအဖြစ်သို့) အာပဇ္ဇတေ၊ ဓာတွန္တသ-ဓာတုန်ဖြစ်သော၊ သသ၊ စ- သ၏လည်း၊ သ ကွ ဏ္ဍတိ- သ, ကွ

ရှိတိုင်းလာသည်၊] စေတာပနံ-စိတိ= စေတာယံ (စေ့ဆော်အားထုတ်ခြင်း)၊ ဏာပေသက်, စိ၌ ဏ္ဍကို ဧဝုဒ္ဓိပြု စသည်၊ အာဏာပနံ-အာဏာ= ပေသနေ (စေခိုင်းခြင်း) စသည်နည်းတူ၊ ဖန္ဒာပနံ စသည်၌လည်း ယုပစ္စည်းများ ဘာအနက်ဟော ဖြစ်၍ "ဘာဝေစ"အရတွင် ဤသကာရိတဓာတ်၏ ပုံစံများကို ဆက်၍ ပြသည်။]

ကရဏော။ ။"ကတ္တာရိ ဘာဝကရဏောသု"ဟူသော ၃-နက်တွင် ဘာဝ အနက်ပြုပြီး၍ ကရိဏ်းအနက်၌ ပုံစံပြလိုသောကြောင့် ကရဏောဟု မိန့်၊ ကတ္တု ကရဏ ပဒေသေသုစဖြင့် ကရဏသာဓနာ၌ ယုပစ္စည်း သက်ရခြင်းသာ ထူး၏၊ ရှုပ်ပြီးပုံမှာ ရှေးအတိုင်းပင်။

ပုန ကတ္တာရိ။ ။ရှေး၌ ကတ္တုဘာဝ ကရဏ အနက်၌ ယုပစ္စည်း၏ အနအာနနပြုရာ ပုံစံများကို ပြပြီး၍ တစ်ဖန် ကတ္တားအနက်၌ ဏ္ဍု ပစ္စည်း၏ အက-အနကပြုပုံများကို ပြလိုသောကြောင့် ပုန ကတ္တာရိဟု မိန့်သည်၊ ဏ္ဍု သက်၍ ဤသုတ်ဖြင့်အကပြုခြင်းသာ ထူး၏၊ နဒကော စသည်ကို တွက်လေ၊ သာဝကော စသည်၌ တေ အာဝါယော ကာရိတေဖြင့် သြကို အာဝပြု၊ ဥပါသကော၌ ဥပပုဗ္ဗ+ အာသ= ဥပဝေသနေ (ကပ်ဝင်ခြင်း) ဟုဆို၊ ဏ္ဍု ပစ္စည်းဖြစ်၍ သမ္ဘတိ- ငြိမ်သက်တတ်၏၊ ဏ္ဍတိ သမကော"ဟု ကအက္ခရာနှင့် ရှိရမ်သည်၊ ဒီ ဝါဒီ-ဖြစ်၍ "သမ္ဘတိ" ဟုလည်း ရှိရမည်၊ ကာရိတ်ပစ္စည်း ဝင်ရာ၌ ဖန္ဒာပယကောစသည်ဝယ် ဏာပယ ပစ္စည်းသက်လျှင် "ဖန္ဒာပယ" ဟုဖြစ်၏၊ ဏ္ဍုသက်၍ အကပြု၊ သဗ္ဗာနနကောသည် ဏ္ဍုကို အာနနကပြုပုံတည်း၊ သံပုဗ္ဗဉာဓာတ် ကာရိတ် ဏာပေ ပစ္စည်း, ဏ် အနုဗန်ချေ, (သံ+ ဉာ+ ါ ပေ) ဏ္ဍုသက်, အာနနကပြု၊ (သံ+ဉာ+အာပေ+ အာနနက) ကွစိဓာတုဖြင့် ကာရိတ် အာပေကိုချေ၊ ဉာသ ဓာတ်နာဖြင့် ဉာကို ဓာပြု၊ နိဂ္ဂဟီတ်ကို ဝဂ္ဂန္တပြု၊ ဓာခွင်း, ချေကပ် (သဗ္ဗာနနကော) နာမ်ဝဲ့စသည်။

ဤ ဟူကုန်သော၊ စေတ အာသေသာ ဟောဗျီ၊ (ယထာသမ္ဘိ ဟု ရှိသေးသည် ကား အပို၊ နျာသ-ရှုတိုဋ္ဌလည်း မပါ၊) စေတ သဒ္ဒါ- ဤသဒ္ဒါတို့ကို၊ သကေန သကေန နာမေန-မိမိဥစ္စာ မိမိဥစ္စာဖြစ်သော နာမည်ဖြင့်၊ ယထာနု ပရောဒေန- ပါဠိတော် အားလျော်စွာ မဆန့်ကျင်သဖြင့်၊ ဗုဒ္ဓသာသနေ-ဘုရားသာသနာတော်၌၊ (ပရိယတ် သာသနာတော်၌)၊ ပဋ္ဌာ ပုန- တစ်ဖန်၊ နိပစ္စေ- ပြီးစေအပ်ကုန်၏၊ ဣမဓိဝ- ဤသူကို ကဲ့သို့၊ နံ - ထိုသူ့ကို၊ ပဿတိ- ရှုတတ်၏၊ ဣတိ- ထို့ကြောင့်

ဝ၄၂။ ဣယ၊လေ၊ကွိစ။ ။ဤ ဒီသော စသည်ကို "ဣမ-သဒ္ဒ||ပဝဒ+ ဒုသ တည်၊ ဒုသ-လေကွောအနက်၌ ဓာတ်မှည့် ကွိသက်၊ ["စေတသဒ္ဒါ သကေ န၊လေ၊ နိပစ္စေ" ဟုဆိုသောကြောင့် ဓာတွန်ချေလျှင် ပါဠိတော်နှင့် ဆန့်ကျင်ဘက် ဖြစ်ရ ကား ဓာတွန်သည် လောပေါ ကွိမှိုဖြင့် ဓာတွန်မချေရ၊] ဤသုတ်ဖြင့် ဒုသ၏သကို သထပ်ပြု၊ ကွိလောပေါစဖြင့် ကွိချေ၊ ဤတိုင်အောင်သော ရုပ်တွက်စဉ်မှာ သုတ် အဆိုဖြင့် မသိသာသေး၊ နျာသကို ကြည့်၍သိရသည်၊ ထို့နောက် "ဒုသသ ဂုဏ်" ဟူသော သုတ်ပုဒ်နှင့် "ဒုသ ဣစ္ဆေတသ ဓာတုသ ဥကာရော ဂုဏာမာပဇ္ဇတေ" ဟူသော ဝုတ္တိအရ ဒုသဓာတ်၏ ဥကို ဣဝဏ်ပြု၊ (ဣမ+ဒီသ)၊ ဤသုတ်ဖြင့် ဣမ ၏ မကိုချေ၍ ဣကိုလည်း ဤဒီယပြု၊ (ဤဒီသ) နာမ်ဝဲ့စသည်။]

ဣယ၊လေ၊ဒီသံ။ ။ဣဖြင့် ဣမသဒ္ဒါကို, မဖြင့် အမှသဒ္ဒါကို, ကိဖြင့် ကိ သဒ္ဒါကို, ဖြင့် ဖေတသဒ္ဒါကို, သဖြင့် သမာနသဒ္ဒါကိုပြု၏၊ ထို့ကြောင့် ဣမ, ယ, တ,သမာန သဒ္ဒ||ပဝဒ ဒုသ တည်ရသည်၊ ထိုဣမ စသည်ကိုလည်း ဤသုတ်ဖြင့် ပင် ဣ, မ,ကိ, ဖ, သ ပြုရမည်၊ ထိုသို့ပြုပြီးနောက် "အန္တသရော ဒီဃံ" အရ ဤ ယာ-တာ-မာ-ကိ (ဖော နဂိုရ် ဒီဃဖြစ်၍ ပြုပ္ပယ်မလို)သာ" ဟု ဒီဃပြု၊ ဤဒီသ၌ ဣသရမှာ သူ့ချည်းသက်သက် ဖြစ်သောကြောင့် အန္တသရ မဟုတ်သော်လည်း ယ စသည်၏ အန္တသရတွေ မျှားသောကြောင့် ယေဘုယျအားဖြင့် "အန္တသရော"ဟု ဆိုထားသည်။

ဆရာ။ ။ဆရာတို့ကား "ဣမ, ယ,တာ→မှ, ကိ-မော, သမာနာဒိန-မန္တသရော ဒီဃံ" ဟုသုတ်ကို ပြင်ဆင်တော်မူကြ၏၊ ထိုသို့ ပြင်လျှင် "အန္တသရော ဒီဃံ ဟုဆိုရကား ဣမ၌ မ၏အဆုံးသရ အမှ၌ မှ၏အဆုံးသရ (ကိ၌ အဆုံးသရ မရှိ နိဂ္ဂဟီတ်ဖြစ်နေ၏၊) ဖေတ၌ တ၏ အဆုံးသရ, သမာန၌ နှ၏အဆုံးသရ ဒီဃ ပြုရလေမည်လားဟု ယုံမှားဖွယ်ကား ရှိနေ်လေသည်။

ဒုသသ ဂုဏ်။ ။"ဒုသဓာတ်၏ ဥကိုဂုဏ်ပြု"ဟူရာ၌ နျာသဝယ် "ဧကာ ရာဒိနံဝုဒ္ဓီတိ ဂဟိတတ္တာ= ဧ သြ တို့ကို ဝုဒ္ဓီဟု ယူအပ်ပြီးဖြစ်သောကြောင့် ဂုဏောတိ ဣကာရာဒိနိ သင်္ဂဟိတာ= ဂုဏောဟူသော ပါဌ်ဖြင့် ဣစသည်တို့ကို

ထို့ကြောင့်၊ ဤဒီသော-ဤဒီသမည်၏၊ ယမိုဝ- အကြင်သူကိုကဲ့သို့၊ နံ ပဿတိ၊ ဣတိ၊ ယာဒီသော၊ (နောက်၌လည်း- တမိုဝ-ထိုသူကိုကဲ့သို့၊ ကိမိုဝ-အဘယ်သူကို ကဲ့သို့၊ ဧတမိုဝ-ဤသူကိုကဲ့သို့၊ သမာနမိုဝ- တူသူကိုကဲ့သို့၊ ဤသို့ရှည်းယေးရှု တာဒီကျော တိုင်စေ)၊ ဝေ-တူ၊ မာဒီကျော- ငါကဲ့သို့ရှိအပ်သူ၊ ကီဒီကျော- အဘယ်ကဲ့သို့ ရှိအပ်သူနည်း၊ ဧဒီကျော- ဤသူကဲ့သို့ ရှိအပ်သူ၊ သာဒီကျော- တူသူကဲ့သို့ ရှိအပ်သူ၊ ဤဒီ- ဤသူကဲ့သို့ ရှိအပ်သူ၊ ယာဒီ- အကြင်သူကဲ့သို့ ရှိအပ်သူ၊

သိမ်းယူ၏" ဟုဆို၏၊ ဣပြုခြင်း စသည်ကိုပင် ဂုဏခေါ်သည်-ဟူလို၊ ထို့ကြောင့် ဒုဏ်ဥကို ဣဂုဏ်ပြုဟုဆိုရသည်၊ သို့သော် သဣတဗျာကရဏ်းတို့၌မူ "ဣကို ဧ, ဥကို ဩော်, ရိကို အာရ်, လိကို အလ်"ဤသို့ စသည်ဖြင့် ပြုခြင်းကို ဂုဏ (ဂုဏ်) ပြုဟု ဆို၏၊ ထို့ကြောင့် ဒုဏ် ဥကို ဣဂုဏ်ပြုခြင်းကား ဗျာကရဏ်းကျမ်းများ၏ ထုံးစံမကျချေ၊ ထို့ကြောင့် ရူပသိဒ္ဓိ၌ ဒုသဓာတ် မကြံ့ဘဲ ဒိသဓာတ်ကြံ့၍ ဂုဏ်ကို လည်း ဝိဘတ္တိဝစန (ဆဋ္ဌီဗဟုဝုစ်မှ ဒုတိယာ ဧကဝုစ် ဝိဘတ်ပြန်နေသော) ဝိပလ္လာသဟု တစ်မျိုးဖွင့်လေသည်၊ ထိုဒိသဓာတ်ကြံခြင်းသည် ကာတန္တသုတ်နှင့်လည်း ညီညွတ်ပေသည်၊ သုတ်ကို နောက်၌ပြအံ့။

ဒေါရံ သက္ခိစ။ ။ဒီသမှ ဒကို ရပြု၍ "ဤရိသော"စသော ရုပ်များ တစ်ရံတစ်ခါ ဖြစ်ရသည်၊ ကွိပစ္စည်း နောင်းသည့်အတွက် ဓာတွန္တသ လောပေါ်ဖြင့် ဓာတွန်သကို ချေမည်စိုးသောကြောင့် ဒီသမှ သကို သထပ်ပြု၊ ဤရိသော စသည် ဖြစ်၏၊ ကွပြုလျှင် "ဤဒိကျော" စသည်ဖြစ်၏၊ ဤပြုလျှင် "ဤဒီ" စသည်ဖြစ်၏၊ စသဒ္ဒါ၏ အနက်ကို ဝုတ္တိဆရာကိုယ်တိုင် "စဂ္ဂဟဏေန" စသည် ဖြင့် ပြလတ္တံ့။

ဝိဂ္ဂြိဟ်ပြုပုံ။ ။ကွိဝစ္စည်းသည် ကိတ်အမည်ရှိ၍ "ကတ္တာရိကိတ်"သုတ်နှင့် အညီ များသောအားဖြင့် ကတ္တားအနက်ကို ဟော၏၊ ထို့ကြောင့် "ဣမမိုဝနံ ပဿတိ"စသည်ဖြင့် ကတ္တာသာဓနဝိဂ္ဂြိဟ်ချည်းပြုလေသည်၊ သို့သော် ကျမ်းဂန်တို့၌ တာဒိဂုဏ်ကိုပြသော တာဒိပုဒ်မှတစ်ပါး "ဤဒီသော" စသော ပုဒ်များ၌ "ဤသူ ကဲ့သို့ ရှိအပ်သူ" စသည်ဖြင့် ဂ်အနက်သာ အတွေ့များ၏၊ ထို့ကြောင့်လည်း ရူပ သိဒ္ဓိ၌ ကစ္စည်းဝုတ္တိအတိုင်း ကတ္တာသာဓနဝိဂ္ဂြိဟ်ကိုပြပြီးလျှင် မိမိအလိုကျ "အယမိုဝ ဒီသတိ"ဟု ကမ္မသာဓနဝိဂ္ဂြိဟ်ကို တစ်နည်းပြုလေသည်၊ ထိုကမ္မသာဓနဝိဂ္ဂြိဟ်သာ သဣတဗျာကရဏ်း အဆိုနှင့် ညီသောကြောင့် ထိုအတိုင်းပင် အခြေပြု၌ ဝိဂ္ဂြိဟ်ပြု ထားသည်၊ တာဒိပုဒ်၌ကား "တမိုဝ ပဿတိတိ တာဒိ = ထိုအနိုင်ကဲ့သို့ ဣဋ္ဌကို ရှုတတ်, ထိုဣဋ္ဌကဲ့သို့ အနိုင်ကိုရှုတတ်သော ပုဂ္ဂိုလ်"ဟု ကတ္တာသာဓန ပြုရပေသည်။

[တာဒီ–စသည်လည်း တာဒိကွော စသည်ကဲ့သို့ပေး။] စဂ္ဂဟဏေန–ဖြင့်၊ ဣယ ဣရွေဝမာဒီနံ–ဣယ ဤသို့ အစရှိကုန်သော၊ တေသမေဝသဒ္ဒါနံ–ထိုသဒ္ဒါတို့၏ ပင်၊ အဒ္ဓေါ–အဆုံးဖြစ်သော၊ သရောစ–သရသည်လည်း၊ ကွစိ–၌၊ ဒီဃတ္တံ– ဒီဃ အဖြစ်သို့၊ (အာပဇ္ဇတေ–၏၊ ဣတိ–သို့၊) အာဟု–ဆိုကုန်၏၊ ဤဒိကွော–ဤသူ ကဲ့သို့ ရှုအပ်သူပေ၊ သာဒိကွော–တူသူကဲ့သို့ ရှုအပ်သူ၊ [အချို့စာများ၌ ဣဒိသော စသော ရုပ်များကျသည်။] ဣဒိသော–ဤသူကဲ့သို့ ရှုအပ်သူ ၊ပေ၊ သရိကွော–တူသူကဲ့သို့ ရှုအပ်သူ။ (၅၈၉)

ကာတန္တ။ ။ကမ္မနျုပမာနေ တျဒဒေါ ဒိသာ ဌက်သကာ စ (သုတ်)၊ တျဒ ဒေါ – တျဒ်အစရှိသော၊ ဥပမာနေ– ဥပမာနဖြစ်သော အနိုးပုဒ်သည်၊ သတိ– သော်၊ ကမ္မနိ– ဥပမေယျဖြစ်သော ကံအနက်၌၊ ဒိသာ– ဒိသဓာတ်မှ နောက်၌၊ ဌက်သကာစ– ဌက်ပစ္စည်း, သက်ပစ္စည်းတို့သည် လည်းကောင်း၊ ကွိပ်စ– ကွိပ် ပစ္စည်းသည် လည်း ကောင်း၊ ဘဝန္တီ– ဖြစ်ကုန်၏၊ (သုတ်နက်)၊ ယျဣဝ ဒိသ တေ တျာဒိသော–ထိုသူ ကဲ့သို့ ရှုအပ်သူ၊ တာဒိကွော, တာဒိတ်စသည်။ [ဤ၌ "သျဣဝ"သည် ဥပမာန လည်းဟုတ်၏၊ တျဒ် သဒ္ဒါပြပဒ ဒိသဟုတည်ရသောကြောင့် ဒိသဓာတ်၏ ဥပပဒ လည်းဟုတ်၏၊ ဤ၌ ဒိသဓာတ်ဟုဆိုခြင်း, ကံအနက်၌ ပစ္စည်းသက်ခြင်းနှင့် ရူပသိဒ္ဓိဆိုပုံသည် ထပ်တူကျ၏၊ စသဒ္ဒါဖြင့် ကွိပ် (ကွိ) ပစ္စည်းကိုဆည်းယူခြင်း သည်လည်း နောက်၌ "စဂ္ဂဟဏေန" စသော စကားကို စဉ်းစားဖို့ရာ ဖြစ်လာသည်။]

ဝိဂြိဟ်အမျိုးမျိုး။ ။သမာနံ ဒဿနံ အဿာသိ သာဒိသော– သံခိတ္တာသာရ၊ သမာနံ ဒဿနံ အဿာတိ ကမ္မနိ ဆဋ္ဌီ–ဇင်းဋီကာ၊ {အဿ– ထိုသူ့ကို၊ သမာနံ– အခြားသူနှင့်အလားတူသော၊ ဒဿနံ– ရှုမြင်ရခြင်းသည်၊ အတ္ထိ, ဣတိ, သာဒိသော –မည်၏၊ (အခြားသူနှင့် အလားတူ မြင်ရခြင်းရှိသူ)၊ ဤ၌ အဝုတ္တက် အနက်ဖြစ်သော အဿ၏အနက်ကို အရကောက်ရသောကြောင့် "ဣမမိဝနံ ပဿံတိ"စသော ဝိဂြိဟ် ကိုလည်း နံဟူသော အဝုတ္တက်အနက်ကို အရကောက်၍ အဝုတ္တကမ္မသာဓနဟုလည်း ကြံကြ၏၊ ထိုသို့ကြံလျှင် "ဤဒိသော–ဤသူကဲ့သို့ ရှုအပ်သူ"ဟု အနက်လည်း ထွက်သည်၊ "သော ဣဝ အယံ တာဒိ"စသည်ဖြင့် ဥပမာတဒ္ဓိတ်လည်း မဟာ ဘာသာ၌ ကြံသေးသတတ်၊ အယံ– ဤသူသည်၊ သော ဣဝ–ထိုကဲ့သို့တည်း၊ (ထို သူနှင့်တူ၏)၊ တာဒိ– ထိုသူနှင့်တူသူ။

ပုံစံများ။ ။ယာဒိသော စသည်၌ ယ–တ–ကိ–ဧတ–အမှ–သမာန–သဒ္ဒ။ ပပဒ ဒုသ ဟု (နျာသအလို)တည်း၊ ဒုသ= ပေကွဏ, ကွိသက်, ဒုသ၏သကို သပ္ပြိ, ကွိချေ, ဒု၏ဥကို ဣဂုဏ်ပ္ပြိ၊ ယ၏အကို အာပ္ပြိ၊ နာမ်ဲ့ စသည်ဖြင့် ဤဒိသော တွက်ပြခဲ့သည့်အတိုင်းတွက်၊ "ဝစာဒိဟိ ပဗ္ဗဇ္ဇာဒယော"မှ လိုက်လာသော

ဝိဂ္ဂဟ။ **အဲ ဣဒေ၀မာဒီဟိ–ဤသို့ အစရှိကုန်သော၊ ဓာတ္တူဟိ–ဓာတ်တို့မှ နောက်၌လည်းကောင်း၊ မတိဗုဒ္ဓိ ပူဗာဒီတောစ– မနု, ဗုဓ, ပူဓ, အစရှိသော ဓာတ်တို့မှ နောက်၌လည်းကောင်း၊**

တ္ယာဒီဟိ ပေ၊ ဣဿာ

နိပစ္စန္တေကို "ဘေ၀သဒ္ဒါ သကေန၊ပေ၊ နိပစ္စန္တေ" ဟုဖွင့်သော ၀ုတ္တိနှင့်အညီ, ကိ၊မှ, နိဂ္ဂဟီတ်, ဧတမှတ, သမာနမှ မာနတို့ကို ဤသုတ်ဖြင့်ပင် ချေ၊ အမှကိုလည်း ဤသုတ်ဖြင့် (မ) ပြု၍ တ္ယာဒိသော်, စသည်ပြီးစေ, ဤရှိသော စသည်၌ "ဒေါ+ရံ"အရ၊ ဒကိုရပြု၊ ဤဒိဣ္ဓာ စသည်၌ကား ဒိသ၏သ်ကို ကွပြု၊ ဤဒီစသည်၌ ဒိသ၏သ်ကို ဤပြု, သိသက်, ချေ, ဒဏ္ဍီကဲ့သို့ ရုပ်စဉ်။

စဂ္ဂဟဏေန။ ။"အဣ္ဓောသဏော"ဟု ကတ္တားပုဒ်ရှိသောကြောင့် ဒီဃတို့နောင် "အာပဒ္ဓတေ"ဟု ကြိယာကိုလည်းကောင်း, ဣတိကိုလည်းကောင်းထည့်၍ အနက်ပေးသည်၊] ဤ–ယာ–တာ–စသည်ဖြင့် အချို့အရာ၌သာ ဒီဃအဖြစ်ကို ပြုရကား. ဒီဃအပြုမပြုကြောင်းကို စသဒ္ဒါက ပြသည်–ဟူလို၊ ထို့ကြောင့် "ဤဒီသောပေ၊ သာဒိဣ္ဓာ"ဟု ဒီဃပြုပုံ ၇– ရုပ်နှင့် "ဣဒီသောပေ၊ သရိဣ္ဓာ" ဟု ဒီဃမပြုပုံ ၄– ရုပ်ကို ထုတ်ပြထားသည်၊ ထိုတွင် "ဣဒီသော" ရုပ်သည် ပိဋကတ်မရှိ၊ ရှုဋ္ဌ "သဒိသော, သရိသော, သရိဣ္ဓာ"ဟုပြသည်၊ "ဗျ,ဏ္ဍာပသရိ ၀ဏ္ဏေ–ဗ,ဏ်–ကွ်ံ အမှာက် ဗျ,ဏ္ဍပေါတက သမာနဝဏ္ဏာ၀"စသည်ဖြင့် ကိ,တ– ဧမ္ဘုခါဒိကဓာတ် အဋ္ဌကထာဖွင့်၏၊ ဤ၌ "သရိ"ဟု သဒ္ဒ ဒီဃမပြုဘဲရှိ၏၊ ထို့ကြောင့် "သရိ–သဒိ"စသည်လည်း ရှိနိုင်၏ဟုမှတ်ပါ။

မှတ်ချက်။ ။"ကွစိ ဒီဃတ္တံ"ဟု ဆိုသောကြောင့် "ကွစိသဒ္ဒါဖြင့် ဒီဃအပြုကို တားမြစ်၏" ဟုအချို့ယူကြ၏၊ သို့သော် ထိုကွစိသည် စသဒ္ဒါဖြင့် ဒီဃပြုရာ၌ မမြဲကြောင်းကိုပြသော ၀ုတ္တိဆရာ၏ကွစိတည်း၊ "သုတ်၌ပါသော် ကွစိမယုတ်၊ ဘာ့ကြောင့်နည်း..."ဣယ။ပေ။ဒီဃံ"ဟု ဆိုပြီးမှ "ကွစိ" နောက်ထား၍ သုတ်၌ဆိုသောကြောင့် သုတ်၌ပါသော ကွစိသဒ္ဒါသည် ဒီဃအပြုကို တားမြစ်ခြင်းငှာမစွမ်းနိုင်၊ "ကွစိဒီဃံ"ဟု ရှေ့ကနေမှ ဒီဃအပြုကို တားမြစ်နိုင်မည်၊ ထို့ကြောင့် ကွစိသဒ္ဒါဖြင့် မတားမြစ်ဘဲ စသဒ္ဒါဖြင့်သာ ဒီဃအပြုကို တားမြစ်ရသည်၊ ဧတောဒီသောဟု ရှိရာ၌ ဧတ၏ တ'ကို မချေဖို့ရန် (ဧတကို ဧမပြုဖို့ရန်) ဤစသဒ္ဒါဖြင့်ပင် တားမြစ်ဟု ရှုဋ္ဌကာ၌ဆို၏၊ ကွစိသဒ္ဒါကား "ဒေါ+ရံ"၌ ထိုင်စေ၍ အချို့အရာ၌သာ ရပြု၍ ဤရှိသော စသည်ဖြစ်၏ ဟုပြသည်။ [ရှု၌မူ စသဒ္ဒါဖြင့် တုမှစသည်ကို ဆည်း၍ "တုမှာဒိသော ခန္ဓာဒိသော" တို့ကိုလည်း ပြသေး၏၊ ထိုရှုပသိဒ္ဓိ ရုပ်တွက်ပုံကို ရှုဘာသာဋီကာမှာရှု]။

ဝိဂ္ဂဟ။ **မတိဗုဒ္ဓိ ပူဗာဒီဟိ။** ။"မိ၀ဒိ ဗုဒိ"ဟု မူကွဲရှိ၏၊ "မိ၀ဒိတဗ္ဗော သိနေဟေ၀တဗ္ဗောတိ မိ၀ဏ္ဏော"ကို ကြည့်၍လည်းကောင်း, မတိနှင့် ဗုဒ္ဓိသည် သိခြင်း အနက်ဟောခြင်း တူရကား ဗုဓ ဟုဆိုလျှင် မတိလည်း ပါနိုင်၏၊ ဟု

ဣာပစ္စယော ယောတိ၊ ဘာယီတမ္ပေါ–ကြောက်အပ် ကြောက်ထိုက်၏၊ ဣတိ ဘီတော၊ သုပိတမ္ပေါ– အိပ်ထိုက်၏၊ ဣတိ သုတ္တော၊ မိဒိတမ္ပေါ သိနေဟိ တမ္ပေါ ချစ်အပ် ချစ်ထိုက်၏၊ ဣတိ မိတ္တော၊ သမ္မနိတမ္ပေါ– သမုတ်အပ် သမုတ်ထိုက်၏၊ ဣတိ သမ္မတော၊ သံသုဒ္ဓ – လွန်စွာ၊ မာနိတမ္ပေါ ပူဇေတမ္ပေါ– ပူဇော်အပ် ပူဇော်ထိုက်၏၊ ဣတိ သမ္မတော၊ သမ္မာနိယိတ္တ– ကောင်းစွာပြုတ်နိုးအပ်

ကြံ၍လည်းကောင်း "မိဒိ" ဟုပြန်ကြဟန်တူ၏၊ ဗုဓိနှင့် ဗုဒ္ဓိကား-မထူးလျှ၊ ဗုဓိ ဆိုလျှင် ဣကာရသည် ဓာတု နိဒ္ဒိဋ္ဌ, ဗုဒ္ဓိဟုဆိုလျှင် တိကာရသည် ဓာတု နိဒ္ဒိဋ္ဌ, ဤမျှသာ ကွဲ၏၊ သို့သော် ကာတန္တ ကျမ်းရင်းခ်ပင် မိဒိဓာတ်ကို အနုဗန် ရှိသော ဓာတ်ခ် သွင်း၍ ယူထားသောကြောင့် လည်းကောင်း, မတိခ် မနဓာတ်သည် ဤနေရာခ် သိခြင်းကိုမဟော,ဣစ္ဆာ(အလို) ဟူသောအနက်ကို ဟောသောကြောင့် လည်းကောင်း, ဗုဒ္ဓိဟုလည်း တိကာရန္တ ဓာတုနိဒ္ဒိဋ္ဌဖြင့် တိုက်ရိုက်ပြထားသောကြောင့် လည်းကောင်း "မတိ ဗုဒ္ဓိ"သာ ရှေးပါခ် ဖြစ်သင့်သည်။

ကာတန္တ။ ။ဥာနုဗန္ဓမတိ ဗုဒ္ဓိ ပူဇာတ္ထေဟိ ဣဿာ (ကိတ်–၄, ၃၁၁)၊ [မတိ–ဣစ္ဆာ ("အတ္တနောမတိ"ဟူရာခ် မနဓာတ်သည် "အလို"အနက်ဟောသကဲ့သို့ ဤခ်လည်း မနဓာတ်သည် အလို= ဣစ္ဆာအနက်ဟော–ဟူလို)၊ ဗုဒ္ဓိ–ဥာနံ၊ ပူဇာ သက္ကာရော၊] ဥိ အနုဗန္ဓေဟိ မတိ ဗုဒ္ဓိ ပူဇာ တ္ထေတိစ ဝတ္တမာနေ (ပစ္စုပ္ပန် ကာလ ခ်) ဣဿာ ဘဝတိ,ဘာဝေ ကမ္မနိ ကတ္တရိစ ယထာသမ္ဘဝံ၊ ဥိ မိဒါ–မိတ္ထော၊ [မိဒဓာတ်သည် ဥိအနုဗန်ပါ–မပါ ၂မျိုးရှိကုန်၏၊ ထိုတွင် အနုဗန်ပါသော မိဒ ဓာတ်ကို ယူစေလို၍ ဥိမိဒါဟု ဆိုသည်၊] ပေ၊ မတ္ပတ္ထာတ်–ရည် မတော= မင်းတို့သည် အလိုရှိအပ်သူ၊ ရည် ဣဿော=မင်းတို့သည် အလိုရှိအပ်သူ၊ ဗုဒ္ဓတ္ထတ်–ရည် ဗုဒ္ဓေါ= မင်းတို့သည် သိအပ်သူ၊ ရည် ဥာတော– မင်းတို့သည် သိအပ်သူ၊ ရည် ပူဇိတော၊ ရည် အစ္စိတော= ပူဇော်အပ်သူ၊ အညတြာပိသုတ်ခ် အပိသဒ္ဒါဖြင့် အနက်အမျိုးမျိုးရှိသော ဓာတ်များစွာကို ယူလေသေး၏။

မှတ်ချက်။ ။"ရည်+မတော"စသည်ဖြင့် ဆင်ခြင်ကတ္တား ထားဖို့ရန် ဥပဒေသကို "တ္တသစ ဝတ္တာမာနေ (ပါဏိနိ–၂,၃,၆၈)၊ ဝတ္တမာနသတ္တသ ယောဂေ ဆင်ခြင် ဘဝတိ= ပစ္စုပ္ပန် အနက်ဟော တ္တပစ္စည်းနှင့်ယှဉ်ရာခ် ဆင်ခြင်သက်၊ ရည် မတော, ရည် ဗုဒ္ဓေါ, ရည် ပူဇိတော "ဟု ပါဏိနိသုတ်ဆို၏၊ "နလောကဗျယိနိဋ္ဌာလခတ္ထာနံ (၂,၃, ၆၉)" သုတ်ဖြင့် ပြုခ (အတိတ်) အနက်ဟော ဣတ္တပစ္စည်း ယှဉ်ရာခ် ဆင်ခြင်ကို တားမြစ်၍ တတိယာသာ သက်ရသည်၊ ဤအဓိပ္ပာယ်ကို ရည်ရွယ်၍ ပါရာဇိက ဝိဟာရကာရ သိက္ခာ ပဒဋ္ဌတထာခ် "ဂါမေန+ပူဇိတံ, ဂါမသ္သဝါ ပူဇိတန္တိ ဂါမဇူဇိတံ"ဟု ပူဇေတ်တ္ထ(တ) ပစ္စည်း၏ ယှဉ်ရာခ် တတိယာ–ဆင်ခြင် ၂–မျိုး ပြုထားသည်၊ သာရတ္ထခ်လည်း "ပူဇာဝစနပယောဂေ ကတ္တရိ သာမိဝစနသ္သာပိ ဣစ္ဆိတတ္တာ အာဟ–ဂါမသ္သ ဝါ ပူဇိတန္တိ၊ လက္ခဏံ ပန သဒ္ဒ သတ္ထာနုသာရတော ဂဟေတဗ္ဗံ"ဟုဖွင့်သည်။

မြတ်နိုးထိုက်၏၊ ဣတိ သမ္ဘတော- (သမ္ဘတမင်းရ၏၊) သံကပ္ပိယတော-ကောင်းစွာ ကြံစည်အပ်၏၊ ဣတိ သကံပ္ပိတော၊ သမ္ဘာဒိယတော- ကောင်းစွာ ဖြစ်စေအပ်၏၊ ဣတိ သမ္ဘာဒိတော၊ အဝဝေရိယတော- ပိုင်းခြားကန့်သတ်အပ်၏၊ ဣတိ အဝဝေ-ရိတော၊ အဝဝေရိယိတ္ထ-ပိုင်းခြားကန့်သတ်အပ်ပြီ၊ ဣတိ အဝ ဝေရိတော၊ ဗုဒ္ဓိ ဂမ္ဘော ဉာတမ္ဘော- သိအပ်သိထိုက်၏၊ ဣတိ ဗုဒ္ဓေါ၊ (သိအပ်သောတရား စသည်ရ၏၊) အဗျယိတမ္ဘော- သရဗျာယ်အပ် သရဗျာယ်ထိုက်၏၊ ဣတိ အဒီတေ-အဒီတမည်၏၊ [ဣတော ဟု အရှိုးစာရှိ၏၊ ဆင်ခြင်၊) တေမ္ဘော ဂန္ဓမ္ဘော- ရောက်အပ် ရောက်ထိုက်၏၊ ဣတိ ဣတော၊ ဝိဒိတမ္ဘော ဉာတမ္ဘော- သိအပ်သိထိုက်၏၊ ဣတိ, ဝိဒိတော၊ တဏ္ဍိယတေ-ကြံစည်အပ်၏၊ ဣတိ တဏ္ဍိတော၊ ပူဇိယတေ-ပူဇော်အပ်၏၊ ဣတိ, ပူဇိတော၊ ပူဇိယိတ္ထ-အပ်ပြီ၊ ဣတိ ပူဇိတော၊ အပစာယိတမ္ဘော-အရိုအသေပြုအပ် ပြုထိုက်၏၊ ဣတိ အပစာယိတော၊ မာနိ တမ္ဘော ပူဇေတမ္ဘော-ပူဇော်အပ် ပူဇော်ထိုက်၏၊ ဣတိ မာနိတော၊ အပစိယတေ- အရိုအသေ ပြုအပ်၏၊ ဣတိ အပစိတော၊ ဝန္ဒိယတေ- ရှိခိုးအပ်၏၊ ဣတိ ဝန္ဒိတော၊ ဝန္ဒိယိတ္ထ- ရှိခိုး အပ်ပြီ၊ ဣတိ ဝန္ဒိတော၊ သက္ကာရိယတေ- ပူဇော် အပ်၏၊ ဣတိ သက္ကာရိတော၊ သက္ကာရိယိတ္ထ- ပူဇော်အပ်ပြီ၊ ဣတိသက္ကာရိတော- မည်၏။ (၆၃၆)

ပုံစံများ။ ။ဘိတော=ဘီ+ ဣ၊ ကွစိဓာတုဖြင့် ဣ အနုဗန်ချေ၊ သုတ္တော-သုပ=သယေ၊ ရှေ့နည်းမှီး၍ ဘုဓာနမန္ဒောဖြင့် ဓာတွန် (ပ်)ချေ, ဒွေဘော်လာ၊ ["သုပိတမ္ဘော"ဟု ဣဟောကြံခြင်းကား ရှေ့သုတ်ဣတပစ္စည်းက ဘောဣ ဟောသော ကြောင့်တည်း၊ သို့သော် ကမ္မရုပ်ဖြင့် "သုတ္တော"ဟုပါဠိ၌ရှိနိုင်ခဲ၏၊ သုပဓာတ်သည် အကမ္မကဓာတ်သာ ဖြစ်ထိုက်သည်၊ ထို့ကြောင့် "သုပတိတိ သုတ္တော-အိပ်ပျော်သူ" ဟု ကတ္တားဟောကြ၍ ဗုဓဂမာဒီတွေ့ ကတ္တရိဖြင့် တပစ္စည်းသက်သင့်သည်။] မိတ္တော- မိဒ= သိနေဟေ (ချစ်ခြင်း)၊ ဤမိတ္တောတိုင်အောင် ဘျာဒီဟိ၌ အာဒိဖြင့် ယူထားသည်။

သမ္ဘတော စသည်။ ။သံပုဗ္ဗ+မနဓာတ်၊ "မန=ဣစ္ဆာယံ"ဟု ဓာတ်နက်ဆိုမှ "မတိ=ဣစ္ဆာ"ဟူသော ကာတန္တ နှင့်ညီမည်၊ "သံ+မတော- ကောင်းစွာလိုလားအပ်သော မင်း" ဟုလည်း အနက်ပေးသင့်၏၊ ဂမ ခန ဟန ရမာဒီန မန္ဒောဖြင့် ဓာတွန် (နံ)ကိုချေ။

မှတ်ချက်။ ။ သမ္ဘတောကို ဤဝုတ္တိ၌ "သံမနိတမ္ဘော, သံသုဋ္ဌု မာနိတမ္ဘော ပူဇေတမ္ဘော, သမ္ဘာနိယိတ္ထာတိ"ဟု ၃ ဝိဂြိဟ်ပြုထားသည်၊ (မနိတမ္ဘော, သမ္ဘနိယိတ္ထ တို့ကား ပါဠိ၌ပျက်သာ၊) ထိုတွင် သမ္ဘနိတမ္ဘောဖြင့် သံပုဗ္ဗ မနဓာတ်ကိုပြ၏၊ သံ သုဋ္ဌု မာနိတမ္ဘောဖြင့်သံသဒ္ဒါသည် သုဋ္ဌုအနက်ဟောဟုလည်းကောင်း, "မာန=ပူဇာယံ"

ဟူသောပြု၏၊ ကွစီဓာတုဖြင့် မာနဓာတ်မှ (နံ)ကိုချေ၍ မာ၏ အာကိုလည်း ရသပြု၊ သမ္မာနီယိတ္ထဖြင့်လည်း သံပုဗ္ဓ မာနဓာတ်ကိုပင်ပြု၏၊ ဣပစ္စည်းကိုလည်း အတိတ်ဟောဟုဆိုလိုသည်၊ ထိုတွင် "သမ္မနိတဗ္ဗောတိ သမ္မတော"သာ ဤသုတ်၌ လိုရင်းကည်း၊ နောက် ၂–ဝိဂ္ဂဟကား သမ္မတောဌ် ရသင့်သ၍ ဝိဂြိုဟ်ကို နောက်ဆရာတို့ အဖို ထည့်ထားဟန် တူ၏။

ချာသ။ ။ချာသဌ်ကား သမ္မတောကို သံပုဗ္ဓ မာဓာတ်ဟု ဆို၍ ကွစာဒိ မဗ္ဗုတ္ဗရာနံဖြင့် မာ၌ ရသပြု၏၊ ဤချာသ၌ကား သုတ်၌ "မတိဗုဓိ"ဟုလည်း ဆိုလိုဟန်မတူ၊ မိဒိဗုဓိဟုသာ ဆိုလိုဟန်တူ၏၊ မိဒိအရ မိဒိတဗ္ဗော သိနေဟေ တဗ္ဗောတို့ မိတ္တောဟု ပြု၍ "သမ္မတော"မှာ မိဒိ·အာဒိဟိ၌ အာဒိဖြင့် ယူရသောပုံစံဟု ဆိုလိုဟန်တူ၏၊ ထိုအတိုင်း ဆိုလိုလျှင် ကာတန္တနှင့်မညီ။

သက်ပ္ပိတော။ ။ သံ+ကပ= တက္ကနေ (ကြံစည်ခြင်း)၊ သမ္ဘာဒိတော– သံ+ပဒ=ဂတိမှ၊ [ကာရိတ်ပစ္စည်းသက်၍, ဏိ အနုဗန်ချေ၊ ဝုဒ္ဓိပြု၊ ကွစိဓာတုဖြင့် ကာရိတ် (ဇ) ကိုလည်းချေ၊ ဤသို့ကာရိတ်ဝင်မှ "သမ္ဘာ"ဟု ဝုဒ္ဓိရောက်နိုင်, အနုက်မှန်လည်း ရနိုင်မည်၊ ကာရိတ်မဝင်မူ "သမ္ဘနော"ဟုသာ ဖြစ်နိုင်၏၊ ချာသ၌ကား ကာရိတ်မဝင်စေဘဲ ကွစိဓာတုဖြင့် ပ၏ အကို ဝုဒ္ဓိပြုလေ၏။] အဝ ဓာရိတော–အဝ+ဓရ၊ အညေသုစဖြင့် ဓ၏ အတို့ အာဝုဒ္ဓိပြု၊ ဤတိုင်အောင် မတိအာဒိဟိ၌ အာဒိဖြင့်ယူ။ [မတိ ဗုဓိ ပူဇာဒိဟိ၌ အာဒိကို ရှေ့ပုဒ်များနှင့်လည်း စပ်၍ "မတိအာဒိဟိ ဗုဒ္ဓိအာဒိဟိ"ဟုမှတ်ပါ။]

ဗုဒ္ဓေါ စသည်။ ။ဗုဒ္ဓေါ–ဗုဓ၊ ဗုဓဂမာဒိတ္ထေ သုတ်၌ ဗုဒ္ဓေါနှင့် တူ၏၊ ဤသုတ်ဖြင့် ဣပစ္စည်းသက်ရခြင်းသာ ထူးသည်၊ ထို့နောက် "ဣတော"ဟု ရှိ၏၊ အဒ္ဓယိတဗ္ဗောနှင့် လိုက်အောင် "အဓိတော"ဟု ရှိလျှင် သာ၍ ကောင်းမည်၊ အဓိပုဗ္ဓ ဣဓာတ်၊ "ဣ=ဂတိမှ"ဟု ဆို၊ "အဓိ+ဣတော"ဟု ပြီးသည့်အခါ ခွင်းချေ, နောက် ဣကို ဒီဃပြု၊ "ဇတဗ္ဗော ဂန္ဓဗ္ဗောတိ"၌ကား "ဣတော"ဟု သာရှိထိုက်၏၊ ဣ= ဂတိမှ၊ ဝိဒိတော–ဝိဒ=ဉာဏော၊ တက္ကိတော–တက္ကနေ (ကြံခြင်း)၊ ပူဇိတော–ပူဇ= ပူဇာယံ၊ အပစာယိတော– အပပုဗ္ဗ+စာယ= ပူဇာ, နိသာမနေ (ပူဇော်ခြင်း, ကြည့်ရှုနားထောင်ခြင်း)၊ ["စယ=ပူဇာယံ" ဟုလည်း ဆိုကြ၏၊ ဓာတ်ကျမ်းတို့၌ "စယဓာတ်"ဟု တွေ့ရသည်၊ [မာနိတော– "မာန=ပူဇာယံ" အပစိတော–အပပုဗ္ဗ+စိ= စယေ (ဆည်းပူးခြင်း) ဟုချာသ၌ ရှိ၏၊ ထိုအတိုင်းဆိုလျှင် "အပစိတော– ဖျက်ဆီးအပ်၏" ဟု (အပစယဂါမိနောဌ် အပစယပုဒ်ကဲ့သို့) အနုက်ပေးဖွယ်ရှိ၏၊ ဤ၌ကား မာနိတော +ပန္ဒိတောတို့၏ အကြားဌ် ဆိုထားသောကြောင့် "စိ=ပူဇာယံ"ဟုသာ ဓာတ်နုက်ဖြစ်သင့်သည်၊ ဝန္ဒိတော– "ဝန္ဒ= အဘိဝန္ဒနေ (ရှိခိုးဝပ်ချခြင်း)၊" သက္ကာရိတော– "သက္ကာရ=ပူဇာယံ"၊ ဗုဒ္ဓေါမှစ၍ ဗုဓာဒိဟိအရ ပုံစံတည်း။

ဝေပုံ၊ပေ၊နိဗ္ဗတ္တေ ၎ငြင့်။ ဝေပု သိ ၃၀ ဝမု ကုဒါ ဘူ ဟု ဣရေ၀ေမာဒီဟိ- ဝ်ေပု,သိ,၃၀, ဝမု,ကု, ပြုအပ်လတ္တံ့, သော ကရ, ဒါ, ဘူ ဟု ဤသို့အစရှိကုန်သော၊ ဓာတုဟိ-၌၊ နိဗ္ဗတ္တတေ- နိဗ္ဗတ္တအနက်၌၊ ယထာသမ္ဘဝံ- ဖြစ်သင့်သည်အားလျော်စွာ၊ အတုတ္တိမဏိမ ပစ္စယာ ဟောန္တိ၊ [ဓာတ်ကမျှားရှိ ပစ္စည်းကဉ-ပါးသာ ရှိသောကြောင့်၊ ယထာသမ္ဘဝံ-မဖြစ်နိုင်ရကား- ယထာသမ္ဘဝံ (ဖြစ်သင့်သလိုသက်)ဟု ဆိုသည်] ဝေပနံ-တုန်လှုပ်ခြင်း၊ ဝေပေါ-ခြင်း၊ တေန- တိုတုန်လှုပ်ခြင်းဖြင့်၊ နိဗ္ဗတ္တော- ဖြစ်သည်တည်း၊ ဝေ့ပထု- တုန်လှုပ်ခြင်းဖြင့် ဖြစ်သည်၊ သယနံ-အိပ်ခြင်း၊ သယော- ခြင်း၊ တေန- တိုအိပ်ခြင်းဖြင့်၊ နိဗ္ဗတ္တော- တည်း၊ သယထု - အိပ်ခြင်းဖြင့် ဖြစ်သည်၊ ဒ၀ဝံ- ပူလောင်ခြင်း၊ ဒ၀ေါ -

---

ဝ်ငှင့်။ ။ ဝေပုံ၊ပေ၊ နိဗ္ဗတ္တေ။ ။"ဝေပုသိ"၌ "သိ" ဟု ဒီဃအဖြစ်လည်း သင့်၏၊ ထောမနိဓိဓာတ်စဉ်၌ "သိ" ဟု ကာရန္တဓာတ်၌သာ သယနအနက်ကို ပြသည်၊ ရူပသိဒ္ဓိ၌ကား "သိ" ဟု ရဿဖြင့် တွေ့ရ၏၊ ဟွာဒီဟိကိုလည်း "ဟု+ အာဒီဟိ"ဟု ဖြတ်၍ "ဟု" ၌ ဥကာရန္တဟုမှတ်၊ နိဗ္ဗတ္တေ၀ယ် "နိပ္ပတ္တေ"ဟု တချို့စာရှိ၏၊ ဒါတ္တိမကို "ဒါနေန+ နိရ်ဗတ္တ"ဟု ထောမနိဓိ ဖွင့်သောကြောင့် နိဗ္ဗတ္တေသာ ပါဠိမှန်တည်း။

မှတ်ချက်။ ။နိဗ္ဗတ္တအနက်၌ "အထု" စသော ပစ္စည်းသက်ဟု ဆိုသော ကြောင့်နိဗ္ဗတ္တေတဒ္ဓိတ်ဟု ထင်မှားဖွယ် ရှိ၏၊ သို့သော် ပုဒ်နှင့်ပစ္စည်း စပ်မှုသာ တဒ္ဓိတ်ဖြစ်နိုင်၍ ဓာတ်နှင့် ပစ္စည်းစပ်ရာ၌ ကိတ်သာ ဖြစ်နိုင်ရကား "ဝေ့ပထု" စသော ပုဒ်အားလုံးသည် ကိတ်ပုဒ်ချည်းသာ တည်း၊ ကိတ်ပုဒ်ဖြစ်လျှင် "ဝေ့ပေန+ နိဗ္ဗတ္တံ"စသော ဝါကျသည် ဝိဂြိုဟ်စစ်မဟုတ်, ဝိဂြိုဟ်ပြုဖို့ရန် နည်းပြသော ဝိဂြိုဟ်ပြဝါကျများဟု သိသာ၏၊ ထို့ကြောင့် ဝေ့ပထု စသည်၌ ဆိုင်ရာသာဓနသို့ သွင်း၍ ဝိဂြိုဟ်စစ်လုပ်ရလိမ့်မည်။

ဝေ့ပနံ၊ပေ၊ ဝမထု။ ။ ဤ ဝမထုတိုင်အောင် အထုပစ္စည်း၏ ပုံစံများ၊ [အထုပစ္စည်းဟူရာ၌ ထုပစ္စည်းသက်၍(အ) အကွာရာလာသော နည်းကိုလည်း ရှု၌ ပြထားသေး၏၊ သက္ကတ၌ကား "အထုပ်"ပစ္စည်းဟု အနှင့်တကွ ဆိုသည်၊ "ဝေ့ပနံ= ဝေ့ပေါ" ဤကား ဝေ့ပထု၏ ဝိဂြိုဟ်မဟုတ်၊ "ဝေ့ပေန+ နိဗ္ဗတ္တော" ဟု ပြဖို့ရာ ရှေ့ပြေး ဥပစာ စကားသာတည်း၊ [နောက် "သယနံ= သယော" စသည် ၌လည်း နည်းတူ၊] "ဝေ့ပေန + နိဗ္ဗတ္တော= တုန်လှုပ်ခြင်းဖြင့် ဖြစ်သော ရောဂါ" ဟူသည့် တုန်လှုပ်ခြင်း အမူအရာ ကြိယာသာ ဖြစ်၍ "ဝေ့ပနံ ဝေ့ပထု" ဟု ဘာ၀ သာဓနပြု တစ်နည်း- ဤရောဂါဖြစ်လျှင် - တုန်လှုပ်နေရသောကြောင့် တုန်လှုပ် ကြောင်းလည်း ဖြစ်ရကား "ဝေ့ပတိ ဧတေနာတိ ဝေ့ပထု"ဟု ကရဏသာဓ်လည်းပြု။

ခြင်း၊ တေန-ဖြင့်၊ နိဗ္ဗတ္တော, ဒဝထု-ပူလောင်ခြင်းဖြင့်ဖြစ်သည်၊ ဝမနံ-ပျို့အန်ခြင်း၊ ဝမော-ခြင်း၊ တေန နိဗ္ဗတ္တော ဝမထု- ပျို့အန်ခြင်းဖြင့် ဖြစ်သည်၊ ကတိ- ပြုခြင်း၊ ကရဏံ၊ တေန နိဗ္ဗတ္တံ ကုတ္တိမံ-ပြုခြင်းဖြစ်သည်၊ ဒါတိ-ပေးခြင်း၊ ဒါနံ၊ တေန နိဗ္ဗတ္တံ ဒါတ္တိမံ-ပေးခြင်းဖြင့် ဖြစ်သည်၊ ဘူတိ-ဖြစ်ခြင်း၊ ဘဝနံ-တေန နိဗ္ဗတ္တံ ဘောတ္တိမံ-ဖြစ်ခြင်းဖြစ်သည်၊ အဝဟုတိ-ပူဇော်ခြင်း၊ အဝဟနံ၊ တေန-တိုပူဇော်ခြင်းဖြင့်၊ နိဗ္ဗတ္တံ-တည်း၊ သြဟာဝိမံ-ပူဇော်ခြင်းဖြင့် ဖြစ်သည်။ (၆၆၂)

သယထု စသည်။ ။သယနံ= သယထု=အိပ်ခြင်း (ဘာဝသာဓန)၊ သယတိ ဧတေနာတိ သယထု= အိပ်ကြောင်းရောဂါ၊ [အဘိဓာန် နိဿယသစ်၌ "သာနာရုဂ်နာ (ဘိန်းမြိုကိုယ်ရောင်နာ)"ဟုပေး၏၊] "သယတိတိ သယထု"ဟု ကတ္တုသာဓ်ပြုလျှင် အအိပ်ကြီးသူလည်း ရ၏၊ ဒဝနံ ဒဝထု= ကိုယ်၌ ပူလောင်ခြင်း၊ ဝါ- ကိုယ်ပူရောဂါ (ကရဏသာဓ်လည်းပြု)၊ ဝမနံ မဝထု၊ ဝမိယတေတိ ဝမထု= အန်ထားအပ်သော အန်ဖတ်ရ၏၊ ["သုဝါနဒေါ ဏိယဲ ဌိတသုဝါန ဝမထု ဝိယ= ခွေးအန်ဖတ်ကဲ့သို့" ဝိသုဒ္ဓိမဂ် အာဟာရ ပဋိကူလ နိဒ္ဒေသ၊] ဤ၌ ကမ္မသာဓန ပြုနိုင်ပုံကို ထောက်၍ အခြားပုဒ်တို့၌သင့်လျော်ရာ သာဓန ပြုနိုင်ကြောင်း သိသာပြီ။

ကတိ၊လေ၊ ဘောတ္တိမံ။ ။ဤပုံစံတို့ကား တ္တိမ ပစ္စည်း၏ ပုံစံများတည်း၊ "ကတ္တိ" ဟူရာ၌ "ကတိ-ပြုခြင်း"ဟု ကရဏတ် တိပစ္စည်းဖြင့် သိဟိုင်ဒ္ဓရှိ၏၊ ဒါတိကို- ထောက်လျှင် (ကရဏတ်, တိပစ္စည်းဖြင့်) ကတိဟု ရှိခြင်းက သာ၍ ရှင်းသည်၊ ကရီယတေတိ ကုတ္တိမံ-ပြုအပ်သော အတုအပ ပစ္စည်းတည်း၊ ကရဏတ် တ္တိမပစ္စည်းဖြင့် "ကရ်+တ္တိမ"ဖြစ်သည့်အခါ ဤသုတ်၌ပါသော ကုကိုပင် နိပါတနုပြု၍ ထိုကုဟူသော နိပါတနဖြင့် ကရ်ကို ကုပြု၊ ဒီယတေတိ ဒတ္တိမံ- ပေးအပ်သော ဝတ္ထု၊ ဒါ၌ အာကို ကွစာဒိမဇ္ဈေတ္တရာနံဖြင့် နှာသ၌ ရသပြု၏၊ ဓာတ်အရာ၌ဖြစ်၍ ကွစိဓာတုဖြင့် ပြုသင့်သည်၊ ဘဝနံ ဘောတ္တိမံ-ဖြစ်ခြင်း။

သြဟာဝိမံ။ ။ဏိမပစ္စည်း၏ ပုံစံ၊ အဝပုဗ္ဗ+ ဟု-ဒါနာဒနံ ဟဗ္ဗပ္ပဒါနေသု၊ အဝဟူယတေ- ပူဇော်အပ်၏၊ ဣတိ သြဟာဝိမံ-ပူဇော်အပ်သော ဝတ္ထု၊ ဏိမ၌ ဏအနုဗန်ရှိသောကြောင့် ဟု၏ ဥကို သြဝုဒ္ဓိ, သြကို အာဝပြုရသည်၊ ဤ ဝေပထုစသော ပုဒ်များ၌ "ဝေပေန-ဖြင့်+နိဗ္ဗတ္တော- ဖြစ်သောရောဂါတည်း" စသည်ဖြင့် အဘိဓေယျ (ဟောနက်) ပေါ်အောင် ပေးသင့်သော်လည်း အနက် ခက်မည်စိုး၍ "နိဗ္ဗတ္တော-ဖြစ်သည်တည်း"ဟု သာမညပေးထားသည်၊ ရုပ်ကို အခြေပြု၌ တွက်ထားပြီ။

အကျွောသေ နမှာနိ ၆၄၅။ အကျွောသ ကျွတိ–ဆဲရေးခြင်းဟူသော၊ တေသို့ အတ္တေ –၌၊ နမို–နှ ဟူသော၊ ပဋိသေဓယုတ္တေ–ပဋိသေဓနိပါတ် နှင့်ယှဉ်လသော်၊ ["နပဋိသေဓယုတ္တေ" ဟုရှိလျှင် သာ၍ ကောင်း၏။] ဓာတ္တုဟိ–ဓာတ်တို့မှ နောက်၌၊ အာနိ ပစ္စယော ဟောတိ၊ ဧမှ–ဟဲ့ အယုတ်ကောင်၊ တေ–သင်သည်၊ ဒေသော–အရပ်တစ်ပါးသို့၊ နဂမိတာဗ္ဗော, အဂမာနိ–မသွားထိုက်၊ ဧမှ, တေ, ကမ္မံ–အလုပ်ကို၊ နကတ္တဗ္ဗံ, အကရာဏိ–မလုပ်ထိုက်၊ နမိတိ–နမိပုဒ်သည်၊ ကိမတ္ထံ၊ ဧမှ, တေ–နင်၏၊ ဝိပတ္တိ–ပျက်စီးခြင်း၊ ဧမှ, တေ–၏၊ ဝိကတိ–ဖောက်ပြန်ခြင်း၊] "နင်၏ ပျက်စီးခြင်း၊ နင်၏ ဖောက်ပြန်ခြင်း" ဟု အကျွောသ အနက် ဟုတ်သော်လည်း နှ နိပါတ်နှင့် မယှဉ်သောကြောင့် အာနိပစ္စည်း မသက်ရ–ဟူလို၊]အကျွောသေတိ ကိမတ္ထံ၊ တေ–သည်၊ နဂန္တဗ္ဗာ, အဂတိ–မသွားထိုက်။ [အဂတိ၌ နှ နိပါတ် ရှေးရှိသော်လည်း ဆဲခြင်းအနက် မဟုတ်သောကြောင့် အာနိ မသက်ရ–ဟူလို။]

ဝ၄၅။ နဂမိတဗ္ဗော၊ ဃ၊ ဒေသော်။ ။ ["နဂမိတဗ္ဗံ၊ ဃ၊ ဒေသံ" ဟု နပုလ္လိင်ဖြင့် ယခုစာတို့၌ ရှိ၏၊ "ဒေသ" သဒ္ဒါပုလ္လိင်ဖြစ်၍"နဂမိတဗ္ဗော၊ ဃ၊ ဒေသော" ဟု ပြင်လိုက်သည်၊ ရှေ့၌လည်း "ဒေသော" ဟုပင် ရှိသည်၊ နဂမိတဗ္ဗံ ဒေသံတို့ကို ပါဠိမှန်ဟု ယူလိုလျှင်လည်း "ဒေသံ–သို့၊ နဂမိတဗ္ဗံ အဂမ်ာနိ–မသွားရာ" ဟု အောဟော ကြဲသင့်၏၊] အနက်ပေးရာ၌ (အကျွောသ–ဆဲသံ) ပါအောင် "ဟဲ့–အယုတ်ကောင်, နင်" ဟု ပေးရသည်၊ "နဂမိတဗ္ဗော"သည် အဂမာနိ၏ အနက်ပြတည်း၊ "နဂမိတဗ္ဗောတိ အဂမာနိ " ဟု ဝိဂြိုဟ်ပြု၊ ဤ နဂမာနိပုဒ်၌ နဟူသော ပဋိသေဓ အနက်ဟော နိပါတ်ပုဒ်လည်း ယှဉ်လျက်ရှိ၏၊ လူတစ်ယောက်ကို ဆဲသော စကားဖြစ်၍ အကျွောသ အနက်လည်းရှိ၏၊ ထို့ကြောင့် အာနိပစ္စည်း သက်ရသည်၊ နနိပါတ်နှင့် ယှဉ်ရာ၌သာ သက်သောကြောင့် ဤ အာနိပစ္စည်းသည် နပုဒ်နှင့် ဂမုစသော ဓာတ်တို့ တွဲစပ်သော ကိတန္တ သမာသ်အရာ၌ သက်သော ပစ္စည်းဟု မှတ်၊ ထို့ကြောင့် ရုပ်ကို ကိတန္တ သမာသ် ရုပ်တွက်ရမည်၊ နကရာဏိ၌လည်း နည်းတူ။

ရုပ်တွက်။ ။ အဂမာနိကို နပုဗ္ဗ ဂမုတည်း, နနောင် သိသက်ချေ၊ "ဂမု=ဂတိမှိ" အနက်၌ ဓာတ်မှည့် စသည်၊ ဤသုတ်ဖြင့် ဓာတ်နောင် အာနိသက်၊ (နှ+ဂမာနိ)၊ သမာသ်စပ်၍ ကမ္မဓာရဲမှည့်, သမာသ် မှည့်, တပ္ပုရိသ်လည်း မှည့်၊ အတ္တံနသဿတပ္ပုရိသေသုတ်ဖြင့် နကို အပ္ပ နာမ်ခဲ့, သိသက်, ချေ၊ [ရှေ့၌ကား အာနိ သက်ပြီးနောက် နာမ်ခဲ့၍ ချေဟု ဆိုပြီးမှ သမာသ် စီရင်၏၊ ထို စီရင်ပုံ၏ ကိတန္တ ဟူသော အခေါ်နှင့် မညီကြောင်းကို ဓာတုယာ ကမ္မာဒိမှိဏောသုတ်ပြန်ကြည့်၊]

ကောဒီတော သကီသ ကွတ္တေ

ဝိဂ္ဂဟ။ ကောဒီတော-ကေအစရှိသော သချာသဒ္ဒါမှ၊ (ပရသ-သော၊) သကီသ-သကီ နိပါတ်၏၊ ကွတ္တေ- ကွတ္တေ အပြုသည်၊ ဟောတိ၊ ကေသ-တစ်ဟူသော၊ ပဒတ္ထသ-ပုဒ်နက်၏၊ သကီ ဝါရံ-အကြိမ်တည်း၊ ကေကွတ္တေ-တစ်ကြိမ်၊ ဒွိန္နံ-နှစ် ဟူကုန်သော၊ ပဒတ္ထာနံ-တို့၏၊ သကီ ဝါရံ-တည်း၊ ဒွိကွတ္တေ-၂ ကြိမ်၊ တိဏ္ဏံ-၃-ဟူကုန်သော၊

အကရာဏိ၌ ကရနောင် အာနိသက်၍ ရဟာဒိတော ဏဖြင့် နကို ဏ ပြုရခြင်းသာ ထူး၏။

သာဓေန, လိုင်, ဝုစ်, ဝိဘတ်။ ။ "ဒေသော-ကမ္မံ" ဟူသော ဝုတ္တကံ ပုဒ်များကို ထည့်ထားသောကြောင့် ရူပသိद္ဓိအလို ကမ္မသာဓနတည်း၊ ဒေသော, ကမ္မံ, ရာဇဂ္ဂါနိစသော အဘိဓေယျ အားလျော်စွာ လိုင် ၃-ပါးပင်၊ "နာနာဒေသ-အမျိုးမျိုးသော အရပ်တို့သို့၊ ရာဇဂ္ဂါနိယော-မင်းနေပြည်တို့သို့၊ နဂမိ တဗ္ဗာ-မဒုံးထိုက်ကုန်၊ ဣတိ အဂမ္မာနိ၊ ဣမ္မာနိ-တို့ကို၊ နကတ္တမ္ဗာနိ- မပြုထိုက်ကုန်၊ ဣတိ အကရာနိ- ဟု ဝုစ် ၂-ပါးလည်း ရှိသင့်၏၊ သို့ရာတွင် ဝိဘတ် ၈-သွယ် လုံးကား ရုပ်စဉ်၍ မရ၊ ပဌမာ တစ်မျိုးသာ ရှိသင့်သော (နိပါတ်ပုဒ်နှင့် အလားတူသော) နာမ်ပုဒ်တစ်မျိုး ဖြစ်သည်၊ (ဥပမာ-"သေယျော" ဟူသော နာမ်ပုဒ်သည် "သေယျော အမိတ္တော (ပုလ္လိင်)၊ သောဝ ပုဇနော သေယျော (ဣတ္ထိလိင်)၊ ဣဟာဟံ ဧဝိတံ သေယျော (နပုလ္လိင်)" ဟု ဗိုင် ၃-ပါးနှင့် လျော်သော အဗျယနှင့်တူသော ပုဒ်တစ်မျိုး ဖြစ်သကဲ့သို့တည်း-ဟု သဒ္ဒနီတိ ဆိုသည်။

[ဆောင်] ကမ္မသာဓန, ဝုစ် နှစ်ဝ, လိုင်က ၃-လိုင်ဆံ၊
ရုပ်စဉ် မရ, ပဌမာမျှ, ဆန်းလှပေသည့် နာမ်၊
အဂမာနိ, ဆုံးဖြတ်ဘိ, နိတိဆိုတဲ့ ဥာဏ်။

မှတ်ချက်။ ။ ထောမနိဓိ၌မူ "အကရဏိ" ဟု အနိုပစ္စည်းဖြင့် ဣတ္ထိလိင်ဟု ဆို၏၊ "အကရဏိ ဣတ္ထျာဒယော သာပေ" ဟု အမရကောသလည်း ဆို၏၊ အဏ္ဏောသဟော (ဆဲခြင်း အထူး) သာပ (ကျိန်ဆဲ)ဟုလည်း အနက် ဖွင့်၏၊ ထို့ကြောင့် ဆဲခြင်း (အဏ္ဏောသ မျှသာ) မက, သာပ (ကျိန်ခြင်း) အနက်၌လည်း အာနိသက်၏ ဟုမှတ်၊ ဆရာတို့ကား "မပြုဘဲ နေခြင်း ဖျင်းလှ၏တကား" ဟု လည်း မိန့်ကြသည်။

ဝိဂ္ဂဟ။ ကေသ၊ ဃ၊ ဧကကွတ္တေ။ ။ "ပဒတ္ထသ" သည် ဧကေသ၏ အနက် ဖွင့်တည်း၊ ထို့သို့ဖွင့်သဖြင့် "ဧက" အရ ဧကသဒ္ဒါကို အရ၍ မကောက်ဘဲ ဧကပုဒ်၏ အနက်ဖြစ်သော "တစ်" ဟူသော အရေအတွက် သချာကိုသာ အရ ကောက်ရ

ပဒတ္ထာနံ-တို့၏၊ သကိ်ဝါရံ-တည်း၊ တိုကွတ္တဲ့-၃ ကြိမ်၊ ဧဝံ-တူ၊ စတုက္ခတ္တဲ့- ၄-ကြိမ်၊ ပေ၊ ဒသက္ခတ္တဲ့-ဆယ်ကြိမ်၊ ဣစ္ဆေဝမာဒယော-ဤသို့ အစရှိကုန်သော၊ သဒ္ဒါ-သဒ္ဒါတို့ကို၊ ယောဇေတဗ္ဗာ-ယှဉ်စေထိုက်ကုန်၏။ (၄၁၉)

ကြောင်းကို သိစေသည်၊ ဝါရံလည်း သကိ်၏ အဖွင့်တည်း၊ ထိုသို့ ဖွင့်သဖြင့် "သကိ်-တစ်ကြိမ်တည်း" ဟု အနက်မပေးရ "သကိ်-အကြိမ်တည်း" ဟု အနက်ပေးရကြောင်းကို သိစေသည်၊ ဝိဂြိုဟ် ပြုလိုရင်းမှာ- "ဧကဿ+ သကိ်" သာတည်း၊ [ဧကဿ-တစ်၏ +သကိ်-အကြိမ်တည်း၊ ဧကက္ခတ္တဲ့-တစ်ကြိမ်။]

ရုပ်တွက်။ ။ ဧကက္ခတ္တဲ့ကို "ဧက+သကိ်" တည်း၊ ဧကနောင် သသက်, သ်လာ၊ သကိ်နောင် သိသက် (နိပါတ်ဖြစ်၍) သဗ္ဗာသမာဝုသော သုတ်ဖြင့်ချေ၊ ဧကဿ+ သကိ် ဟု ဝါကျဖြစ်၏၊ (အနက်ပေး) သမာသ်မှည့်, ဝိဘတ်ချေ၊ ပကတိပြု၍ (ဧကသကိ်)၊ ဤသုတ်ဖြင့် သကိ်ကို ကွတ္တဲ့ပြု၊ နာမ်ငဲ့ သိသက်, ချေ, ပြီး၏၊ ဒွိကွတ္တဲ့ စသည်လည်း "ဒွိနံ+ သကိ်" ဟု ဝါကျဖြစ်စေ၍ "ဒွိသကိ်" ဖြစ်သည့်အခါ သကိ်ကို ကွတ္တဲ့ပြု၊ သိသက်, သေသတောဖြင့် ချေ၊ ဤကား ဤသုတ်ဝုတ္တိနှင့် နျာသတို့အလို (ဧကနှင့် သကိ် နိပါတ်စပ်ထားသော) သမာသ်ဟု သဘောထား၍ ရုပ်တွက်ပုံတည်း၊ ရွှဲ့မှ အဗျယတဒ္ဓိတ်သွင်း၍ တဒ္ဓိတ်ဟု ယူဆလေသည်၊ ထိုအလို "ဧကဿ+သကိ်" လည်း ဝိဂြိုဟ်မဟုတ် ("ဣမသ္မိံ ကာလေ" သည် အဖွ၏ အနက်ဖွင့် ဖြစ်သကဲ့သို့) ဧကက္ခတ္တဲ့၏ အနက်ပြုဝါကျသာ ဖြစ်သည်-ဟု မှတ်ပါ။

စဉ်းစားဖွယ်။ ။ ဤသုတ် ဝုဒ္ဓိတို့ အဆိုအရ "သကိ် သဒ္ဒါသည် တစ်ကြိမ်ဟူသော အနက်ကို မဟောဘဲ အကြိမ်သာမည အနက်ကိုဟော၏" ဟု ဆိုရာ၌ စဉ်းစားဖွယ်ရှိ၏၊ [အချို့က သတသဒ္ဒါသည် သူ့ချည်းသက်သက် "တစ်ရာ" အနက်ကို ဟောသော်လည်း "ဒွိသတံ" စသည်၌ "အရာ" သာမည်ကို ဟောသကဲ့သို့-ဟု အဓိပ္ပာယ် ပြောကြ၏၊ သို့သော် ထို သတသဒ္ဒါကား "ဒွိသတံ- နှစ်တို့ဖြင့် မြှောက်အပ်သော တစ်ရာ" ဟု သဒ္ဒါနက်ဖြစ်၏၊ ထို့ကြောင့် "၂-ရာ"ဟု ပေးသော အနက်သည် လောကခေါ်ရိုး သင်္ကေတအနက်သာတည်း၊ သတသဒ္ဒါကား အမြဲပင် "တစ်ရာ" အနက်ဟောဖြစ်သည်။] သင်္ကာတ အဘိဓာန်၌လည်း သကိ်သဒ္ဒါ၏ "တစ်ကြိမ်ဟူသော အနက်ကိုသာ ပြသည်၊ ထို့ကြောင့် သကိ်ကို ဝါရံဟု (အကြိမ်သာမည) ဖွင့်ခြင်းကို စဉ်းစားသင့်၏၊ သကိ်သဒ္ဒါ သည် အကြိမ်သာမည်ကို မဟောနိုင်ပြန်လျှင်လည်း ဧကက္ခတ္တဲ့ စသည်၌ သကိ်သဒ္ဒါမှ ဖြစ်သော ကွတ္တဲ့ဟု မဆိုနိုင်တော့ချေ၊ ထို့ကြောင့် ဤသုတ်ကို ဤနေရာ၌ ဆိုထားခြင်းနှင့်တကွ ဤသုတ်အဖွင့်များကိုပါ စဉ်းစားသင့်သည်၊ ထို့ကြောင့် ဤနေရာဝယ် အခြား ကျမ်းများ၏ သုတ်ဝုဒ္ဓိများကို ထုတ်ပြဦးအုံ့။

သဒ္ဒနီတီ။ ။ "ကောဒီတော ဝါရတ္ထေ ခတ္တုံ" (သုတ်)၊ ကော ဝါ(ရော ကေကွတ္တုံ, ဒွေ ဝါရာ ဒ္ဝိကွတ္တုံ၊ ပေ၊ တိကွတ္တုံ ပုရိသေ ပေသတိတိ အာဒိသု တယောဝါရေ ပေသတိတိ ဥပယောဂဇ္ဈတ္ထဝုတ္တိ ဝုစ္စနဝသေန အတ္ထော ဒဋ္ဌဗ္ဗော၊ ကေကွတ္တုံကို ကေတည်, "ကောဒီတော ဝါရတ္ထေ ကွတ္တုံ" သုတ်ဖြင့် ဝါရအနက်၌ ကွတ္တုံ ပစ္စည်းသက်, နာမ်ငဲ့, သိသက်, ချေ။ ကေကွတ္တုံ ပြီး၏၊ ဒ္ဝိနောင် ကွတ္တုံသက်; နာမ်ငဲ့, ပဋမာယောသက်,ချေ၊ ၂-ကြိမ်ဖြစ်၍ ဗဟုဝုစ် ယောသက်သည်၊ "တိကွတ္တုံ ပေသေတိ-၃ ကြိမ်တိုင်တိုင် စေလွှတ်၏" ဟူရာ၌ကား ဝါရအနက်၌ တိနောင် ကွတ္တုံ ပစ္စည်းသက်၍ ဒုတိယာ ယောဝိဘတ်သက်, ချေ။

မောဂ္ဂလ္လာန်။ ။ "ဝါရ သချာယ ကွတ္တုံ"..... ဒွေဝါရေ ဘုဉ္ဇတိ, ဒ္ဝိကွတ္တုံ ဒိဝသေ ဘုဉ္ဇတိ, [ဝါရသချာယ-ဝါရနှင့် စပ်သော် သချာသဒ္ဒါမှ နောက်၌၊ ကွတ္တုံ-ကွတ္တုံ ပစ္စည်းသက် (သုတ်နက်)၊ ဝါရနှင့် စပ်သော သချာဟူသည် "ဒွေဝါရေ"၌ ဒ္ဝိကဲ့သို့သော သချာတည်း၊ "သချာသဒ္ဒါနောင်-ဝါရအနက်၌ ကွတ္တုံ ပစ္စည်းသက်" ဟု ဆိုသည်နှင့် သဘောတူပင်၊ ဒွေဝါရေ-ဟု ဒုတိယာဝိဘတ်ဖြင့် ပြသောကြောင့် "ဒ္ဝိကွတ္တုံ" ဟု ပြီးသည့်အခါ ဒုတိယာယောသက်၍ ချေရမ်ည်ကဲ့သို့ ထင်၏၊ ဤမျှသာ သဒ္ဒနီတိဆိုပုံနှင့် ကွဲလွဲသည်၊ နောက်၌ "ကေ ဝါရ ကေကွတ္တုံ" ဟု ပြထား၏၊ ဤသို့လျှင် သဒ္ဒနီတိမောဂ္ဂလ္လာန်တို့၌ "သကိ"ကို ကွတ္တုံ မပြုဘဲ ဝါရ အနက်ဝယ် ကွတ္တုံပစ္စည်း သက်ကြသည်။ [ရူပသိဒ္ဓိ အဆိုကို ရှုမှာ ရှုပါ။]

ကလာပ်။ ။ "ဝါရသျု သချာယား ကြိတွသ် (တဒ္ဓိတ်- ၃၃၉)" -ပဋ္ဌ ဝါရာနိ ဘုဉ္ဇတေ, ပဋ္ဌကြိတွး၊ ပေ၊ သတ်ဝါရာန် ဘုဉ္ဇတေ-ဝါရာဏံ သတံ ဘုဉ္ဇတေ, သတ်ကြိတွး၊ [သချာယ-သချာသဒ္ဒါမှ နောက်၌၊ ဝါရသျု- ဝါရသဒ္ဒါ၏ အနက်၌၊ ကြိတွသ်-ပစ္စည်းသက်၊ ပဋ္ဌဝါရာန်-၅ ကြိမ်တို့တိုင်တိုင်၊ ဘုဉ္ဇတေ-၏၊ ပဋ္ဌကြိတွး ၅-ကြိမ်တို့တိုင်တိုင်၊ သတ်ဝါရာန်-အကြိမ်တစ်ရာတိုင်တိုင်၊ ဝါ, ဝါရာဏံ- အကြိမ်တို့၏၊ သတံ-တစ်ရာတိုင်တိုင်၊ ဘုဉ္ဇတေ-စား၏၊ သတကြိတွး-အကြိမ်တစ်ရာ တိုင်တိုင်၊ဤ၌ "ကြိတွသ်"ပစ္စည်းဟူသည်ပါဠိ၌ ကွတ္တုံပစ္စည်းပင်တည်း။ [ဤသို့ ကစ္စည်း-ဥဏာဒ်ကျမ်းတို့၏ မှီရာ ကလာပ်ကျမ်း၌ပင် သကိ"ကိုပြုသော ကွတ္တုံဟု မဆိုဘဲ ဝါရ(အကြိမ်)အနက်၌ ကွတ္တုံပစ္စည်းသက်-ဟု ဆိုထားသောကြောင့် ကစ္စည်း ဥဏာဒ်သုတ် ဝုတ္တိစာသွားကို စဉ်းစားကြပါလေ။

ဓာတုပစ္စည်း၏အနက်။ ။ဓာတုပစ္စည်း၏ "အပြား" ဟူသော အနက်၌လည်း ကွတ္တုံပစ္စည်းသက်ဟု သဒ္ဒနီတိ ဆိုသော်း၏၊ "သဟသကွတ္တုံ အတ္တာနံ, နိမ္မိ နိတ္တာန ပန္ဆကော= စူဠပန်သည် မိမိကိုယ်ကို တစ်ထောင် အပြားအားဖြင့် ဖန်ဆင်း၍ နေ၏"ကား ပုံစံ၊ "သဟသကွတ္တုန္တိ- သဟသဓာ" ဟု စူဠပန္ထက ထောရ ဂါထာဋ္ဌကထာ ဖွင့်ဆိုသည်။

သုနသျှဲပေါ။ ၆၄၇။ သုနဿ ဣတိ- သုန ဟူသော၊ တေသု ပါတိပဒိ ကသု- ဤပါတိပဒိကသဒ္ဒါ၏၊ ဥနသု- ဥနသဒ္ဒါ၏၊ သြဏ၊ ပေ၊ အာဒေသာ- သြဏ, ဝါန, ဥဝါန, ဉိန, ဥနခ, ဥဏ, အာ, အာန အပြုတို့ သည်၊ ဟောန္တိ၊ သာမိကသု-သခင်၏၊ ဝစနံ-စကားကို၊ သုဏာတိ-နားထောင်တတ်၏၊ ဣတိ, သောဏော- သောဏာ၎ည်၏၊ သာမိကသု-၏၊ သဒ္ဒံ-အသံကို၊ သုဏာတိ- နားထောင်တတ်၏၊ ဣတိ, သွာနော- သွာနမည်၏၊ ဧဝံ, သုဝါနော, သူနော, သုနခေါ, သုဏော, သာ, သာနော-မည်၏၊ (၆၆၄)။ [ဧဝံဖြင့် ရှေ့နည်းအတိုင်း ဒိုဂြိုဟ်ပြုဖို့ရန် ညွှန်ပြ၏၊ ထို့ကြောင့် "သာမိကသု ဝစနံ (သဒ္ဒံ) သုဏာတီတိ သုဝါနော" စသည်ပြုပါ-ဟူလို။]

၆၄၇။ သုန ဣတ္ထေတသု ပါတိပဒိကသု။ ။ ဝိဘတ်မသက်ရသေးသော နာမ်အားလုံးကို ပါတိပဒိကခေါ်ကြောင်း, ထိုပါတိပဒိကလည်း နိပ္ပန္န အနိပ္ပန္န ဟု ၂-မျိုးရှိကြောင်းကို "မသုသု သုသု ဋ္ဌရဏ္ဍော" သုတ်၌ ပြခဲ့ပြီ၊ ထို ၂-မျိုးတွင် သုနသည် "သုန-ဂတိမှိ"ဟူသော ဓာတ်, အပစ္စည်း (ထောမနိဓိ၌ ကပစ္စည်း)ဖြင့် ပြီးစေအပ်သော နိပ္ပန္န ပါတိပဒိကတည်း၊ [သုန- ဂတိမှိ, တုဒါ= သုနဓာတ်, ဂတိအနက်၌ တုဒါဒိဂိုဏ်း၊ သုန+က-ကုဏ္ဍရေ= သုနဓာတ်, ကပစ္စည်း,"ခွေး" ဟူသောအနက်၌ဖြစ်၏၊ -ထောမနိဓိ၊] "သုနတိ ဂစ္ဆတိ- သွားတတ်၏၊ ဣတိ, သုနော-မည်၏" ဟု ထောမနိဓိ အလို ဝိဂြိုဟ်ပြု၊ "သာမိ ကသု ဝစနံ သုဏာတိ"ဟု ဝိဂြိုဟ်ပြုသော ဆရာတို့ကား သုဓာတ် ယုပစ္စည်းကို အနုပြု၍ သုနပြီးသည်ဟု ကြံ့ကြဟန်တူသည်၊ "သုန" ဖြစ်သည့်အခါ နာမ်ငဲ့, သိသက်သြပြု၍ "သုနော"ဟု နာမ်ပုဒ်ဖြစ်၏၊ ထိုသုနဟု နာမ်ငဲ့ပြီးအနေအားဖြင့် တည်ထား၍ သိသက်ပြီးမှ သုန၏ ဥနကို သြနစသည်ပြုလျှင် "သောဏော" စသည်ဖြစ်၏၊ရုပ်တွက်ပုံကို အခြေပြု၌ ပြထားသည်။

မှတ်ချက်။ ။သောဏော, သုဝါနောစသော ပုဒ်အားလုံးသည် "ခွေး" ဟူသော အနက်ဟောချင်း တူသော ပရိယာယ်ပုဒ်များတည်း၊ ဂေါဏနံမှိဝါသုတ်၌ ပရိယာယ်ပုဒ်ဖြစ်ကြောင်း ထင်ရှားအောင် ဂေါသဒ္ဒါကို ဂေါဏပြုသကဲ့သို့ ဤ၌လည်း ပရိယာယ်ပုဒ်ဖြစ်ကြောင်း ထင်ရှားစေခြင်းငှာ သုနမှ သော်ဏ စသည်ပြီးအောင် စီရင်ပြသည်ဟု ကြံသင့်၏၊ ထို့ပြင် "သာမိကသု ဝစနံ သုဏာတီတိသောဏော" ဟူရာ၌ သုနမှ သောဏစသည် ဖြစ်လာပုံကို သုတ်က ပြထားသောကြောင့် ဝိဂြိုဟ်ပြုလိုလျှင် "သုနော" တုန်းကသာ ပြုထိုက်၏၊ သောဏောစသည်မှာ (သုတ်အလိုအားဖြင့်) ဓာတ်ပစ္စည်း မခွဲရသောကြောင့် ဝိဂြိုဟ်ပြုဖွယ်မလို၊ ထို့ကြောင့် "သာမိကသု ဝစနံ သုဏာတိ, သဒ္ဒံသုဏာတိ" ဟူသော ဝိဂြိုဟ် ၂-မျိုးလုံးပင် နောက်ဆရာတို့ ကြံဆအပ်သော ဝိဂြိုဟ်များသာ ဖြစ်ဟန်တူသည်။

တရုဏသ ၆၄၈။ တရုဏကဿတိ–တရုဏဟူသော၊ ဧတသ ပါဠိပဒီ

သုသုစ ကသ–၏၊ သုသု အာဒေသော, ဟောတိ–သုသု–နယ္ဟိုသော၊ ကာဠကေသော– မည်းနက်သော ဆံပင်ရှိသူ၊ (၆၆၅)။ ["ကာဠကေသော" အပိုတ်ည်း၊ ပါဠိတော်များ၌ "သုသုကာဠကေသော" ဟု တစ်ဆက်တည်း ရှိတတ်သောကြောင့် ထည့်ထားဟန်တူသည်၊ သက္ကတ၌ သောဓာတ် ကု ပစ္စည်းဖြင့် "သိသု" ဟု ရှိ၏၊ ထို့ကြောင့် ဤသုသုလည်း တရုဏမှ လာသည် မဟုတ်, ဓာတ်ပစ္စည်းဖြင့် ပြီးသော သီးခြားပုဒ် တစ်မျိုးသာဟုလည်း မှတ်ပါ။]

ယုဝသ၊ ဃ၊ ဇုနှာ ၆၄၉။ ယုဝကဿတိ–ဟူသော၊ ဧတသ ပါဠိပဒီကသ–၏၊ ဥဝသ–ဥဝ သဒ္ဒါ၏၊ ဥ ဥဝါန ဥန ဥနှာ ဒေသာ ဟောန္တိ၊ ယုဝါ, ယုဝါနော, ယုနော, ယူနော–လုလင်ဖျိုသည်၊ (၆၆၆)။ သက္ကတ၌ "ယု=မိသနေ" ဓာတ်နောင် ကနိန် ပစ္စည်းဖြင့် ပြီးသော "ယုဝါ" [တစ်ပုဒ်သာ ရှိ၏၊ ထို့ကြောင့် ပါဠိ၌ ယုဝပုဒ်မှ ယုဝါန–ယုန ယူနပုဒ်တို့ ဖြစ်သည်ဟု ကြံဟန်တူသည်၊ ယုဝါနပုဒ် ပြီးပုံကို ဟိ၀ိဘတ္တိမှိစ၌လည်းတစ်မျိုးပြခဲ့ပြီ၊ ယုဓာတ်နောင် ယုပစ္စည်းသက်လျှင် ယုန–ယူနတို့လည်း ပြီးနိုင်မည်၊ ထို့ကြောင့် ယုဝ ပုဒ်ကဲ့သို့ ယုန–ယူနတို့လည်း သီးခြားပုဒ်တစ်မျိုးဟု ကြံသင့်သည်။]

သက္ကတ။ ။ သွာ, သ္ဝာန, သုနက (ခ) ပုဒ်တို့သည် သက္ကတ၌ သီးခြား ပါတိပဒိက(နာမ်)ပုဒ်အဖြစ်ဖြင့် လာ၏၊ သွာသည် "သ္ဝိ–ဂတိမှိ" ဟူသော ဓာတ်နောင် ကနိန်ပစ္စည်း, နိပါတနဖြင့် စီရင်၍ "သ္ဝန်" အပြီးမှာ ဝိဘတ်သက်၍ "သ္ဝာ" ဟု ဖြစ်၏၊ (ပါဠိ၌ "သ" နှင့် အတူတူပင်၊) သ္ဝန်နောင် သ္ဝတ္ထု၌ အာဏ် ပစ္စည်းသက်၍ "သ္ဝာနော" ဟု ဖြစ်၏၊ သုနနောင် ကပစ္စည်းသက်၍ "သုနကော" ဟု ဖြစ်၏၊ [ပါဠိ၌ ကကို ဓပြု၍ "သုနခေါ" ဟု ဖြစ်သည်၊] သ္ဝာနပုဒ်ကို ဖြန့်လျှင် "သုဝါန"ဟု ဖြစ်သင့်၏၊ သောဏ–သုဏပုဒ်တို့ကား သက္ကတ၌ မရှိ, ပါဠိသက်သက်သာ၊ ဤသို့လျှင် သွာ, သ္ဝာန, သုနခတို့သည် သုနပုဒ်မှ ဖြစ်လာကြသည် မဟုတ်, သ္ဝ,ဓာတ်ပစ္စည်းနှင့် သ္ဝ ပြီးကြသော သီးခြားပုဒ်များအဖြစ်ဖြင့် သက္ကတ၌ ရှိသောကြောင့် သောဏ သုဏပုဒ်တို့လည်း သုဓာတ် ယုပစ္စည်းဖြင့် ပြီးနိုင်သော သီးခြားပုဒ်များ ဖြစ်သင့်ရကား ဤသုတ် မရှိသော်လည်း ဆိုင်ရာ ဓာတ်ပစ္စည်းဖြင့်ပင် သောဏ စသည်တို့ ပြီးနိုင်သည်ဟု မှတ်၊ [သဒ္ဒနီတိ၌ကား သုဓာတ် နောင် ဩဏ, ဝါန, ဥဝါန, ၃–ပစ္စည်းသက်၍ "သောဏော, သ္ဝာနော, သုဝါနော"တို့ကို, ပြီးစေသော နည်းကိုလည်း ပြသေး၏။]

ကာလေ၊ လေ၊ ဏွာဒယော

၆၅၀။ ဝတ္တမာနတ္တေ–ပစ္စုပ္ပန်အနက် ဖြစ်သော၊ ကာလေစ –အခါ၌လည်းကောင်း၊ အတီတတ္တေ–အတိတ်အနက် ဖြစ်သော၊ ကာလေစ–လည်းကောင်း၊ ဏု ယု တပစ္စယာ– ဏု, ယု, တပစ္စည်းတို့သည်၊ ဟောန္တိ၊ အကာသိ –ပြုပြီ၊ ကရောတိ–ပြုဆဲ၊ ကွတိ ကာရ–(လက်သမား) မည်၏၊ အဂစ္ဆိ–သွားပြီ၊ ဂစ္ဆတိ–ဆဲ၊ ဣတိ, ဝါယု–(လေ) မည်၏၊ အဘဝိ–ဖြစ်ပြီ၊ ဘဝတိ–ဆဲ၊ ဣတိ ဘူတံ–မည်၏။ (၆၅၁)

ဘဝိဿတိ ဂမာဒီဟိ ဃိယိဏ်

၆၅၁။ ဘဝိဿတိ ကာလတ္တေ– အနာဂတ် ကာလအနက်၌၊ ဂမု ဘဒ သု ဌာ ဣစ္စေဝမာဒီဟိ–ဂမု ဘဒ, သု, ဌာ, ဣ၊ ယိ ဏ် ဣ ကဲ့သို့ အစရှိကုန် သော၊ ဓာတုဟိ, ဏိယိဏ်ပစ္စယာ, ဟောန္တိ၊ ယဿ–အကြင်သူ၏၊ အာယတိ–နောင်ခါ၌၊ ဂမိတုံ–သွားခြင်းငှာ၊ သိလ–အလေ့သည်၊ အတ္ထိ, ဣတိ ဂါမိ–ဂါမိ မည်၏။ [နောက်၌ "ဘဒိတုံ–ဝေဖန်ခြင်းငှာ၊ ပဿာဝိတုံ–ယိုစီးခြင်းငှာ၊ ပဌာယိတုံ–တည်တံ့ခြင်းငှာ" ဟု ပေး။] (၆၄၈)

၆၅၀။ ဏု ယု တပစ္စယာ။ ။ ဏွာဒယောဟု အာဒိဖြင့် ယု, တပစ္စည်းတို့ကို ယူစေလိုသောကြောင့် "ဏု ယု တပစ္စယာ" ဟု ဖွင့်သည်၊ ရှေ့ကား "အာဒိသဒ္ဒေန ယုဣတ္တမိ ဣစ္စာဒယောစ ဟောန္တိ" ဟု ဆို၏၊ "ဝတ္တမာနာ–တိတော" ဟုဆိုသောကြောင့် "အကာသိ–ကရောတိ" ဟု အတိတ် ဝတ္တမာန် ၂–မျိုးဖြင့် ဝိဂ္ဂဟပြုသည်၊ ကာရကို ကတ္တာရိကိတ်၌ ရုပ်တွက်ခဲ့ပြီ၊ ဘူတံကိုလည်း အခြေပြုကြည့်တွက်၊ ဤသုတ်ဖြင့် တပစ္စည်းသာ သက်သောကြောင့် (ဏ်)အနုဗန်ချေဖွယ် မလို။

ဝါယု။ ။ ဝါဓာတ်သည် ဂတိအနက်ရှိသော "အဂစ္ဆိ, ဂစ္ဆတိ" ဟု ဝါဓာတ်၏ အနက်ဖြင့် ဝိဂ္ဂဟ ပြုထားသည်။ "အဝါယိ, ဝါယတိတိ ဝါယု" ဟု ဓာတ်ရင်းအတိုင်းလည်း ပြုနိုင်၏။ ဤ ဝါယုကို ယုပစ္စည်း၏ ပုံစံအဖြစ်ဖြင့် ပြုထားသည်မှာ စဉ်းစားဖွယ် ရှိ၏။ ယုပစ္စည်းမှန်လျှင် "အန" ပြုရသည်ချည်းတည်း၊ ဤ၌ အနမပြုဘဲ"ဝါ=ဂတိဗန္ဓနေသု" ဓာတ်နောင် ယုပစ္စည်းသက်ရုံဖြင့် "ဝါယု" ဖြစ်ခြင်းမှာ ထုံးစံ မကျချေ၊ ရှေ့မှု"ဝါ–ဓာတ် ဏုပစ္စည်း, ဏ် အနုဗန်ချေ, အာကာရ ဇန္တာန မာဃယောသုတ်ဖြင့် ဝါ၏ အာကို အာယပြု၍ "ဝါယု" ပုဒ်ကို ပြီးစေသည်၊ ယုပစ္စည်းအတွက်မှာ စဒိဓာတ်ဖြင့် စန္ဒနံ စသည်ကို ပုံစံထုတ်၏၊ ထိုရှုနည်းသာ စည်းကမ်းကျပေသည်။

၆၅၁။ ဂမာဒီဟိ ဃိယိဏ်။ ။ ဂမာဒီဟိ၌ အာဒိဖြင့် ဘဒ–သု–ဌာ စသည်ကို ယူဟု သိစေလိုသောကြောင့် "ဂမု ဘဒ သု ဌာ ဣစ္စေဝမာဒီဟိ" ဟု ဖွင့်၏၊ ဃိယိဏ်တို့၌ (ဏ်) အနုဗန်တို့သည် ဝုဒ္ဓိ ပြုရခြင်းအကျိုး ရှိ၏၊ ယိဏ်၌

(ယ်)လည်း အနုဗန်ပင်၊ ထို(ယ်)အနုဗန်ကား ဤဥဏာဒ်၌ အကျိုးမထူးလျှ၊ အခြား (မောဂ္ဂလ္လာန် စသည်) ကျမ်းဌမှ ယအနုဗန်ပါသော ပစ္စည်းနှောင်းရာဝယ် "ကဂါစကေန ဏာနုဗန္ဓေ" စသော သီးခြား စီရင်သော သုတ်များ ရှိကြသည်။

ဤသုတ်နိဿာ။ ။ "ဘဝိသတိ ဂမာဒယော"– ကာတန္တ္ရကိတ်, ၄, ၃၁၃– သုတ်သည် ဤသုတ်၏ မှီရာတည်း၊ သို့သော် ထိုသုတ်၌ ဣန်ပစ္စည်းသာ သက်၍ "ဂါမံ ဂမိ, ဂါမံ အာဂါမိ, ဘာဝိ" တို့ကို ပုံစံထုတ်သည်၊ အနဝါဒဋီကာ၌ကား "အတ္ထာတော ဘဝိသတိကာလဝုတ္တိ ဂမာဒိဓာတုတော ဥတ္တရံ ဣန်ဏာဒိ ပဘုတိပစ္စယာ ဘဝန္တိ" ဟု ဖွင့်၏၊ ဤကစ္စည်းသုတ်ဆိုပုံကား ထိုအနုဝါဒဋီကာ ဖွင့်ထားပုံနှင့် သာ၍ နီးစပ်သည်။

ပုံစံများ။ ။ ဂါမိစသော ဤကာရန္တ ပုံစံများသည် ဏီပစ္စည်း၏ ပုံစံများ သာတည်း၊ ယိဏ်ပစ္စည်းသက်ရာ၌ ဣကာရန္တသာ ဖြစ်ထိုက်၏–ဟု သဘောထား၍ ရှု၌ "ဂါမံ ဂါမိ" ဟု ထုတ်သည်၊ ထို့ကြောင့် ရှုအလိုအတိုင်း ဆိုလျှင် "ဂါမိ, ဘာဒိ, ပသာဝိ, ပဌာယိ" ဟု ဣကာရန္တ ပုံစံ ရှိရဦးမည်၊ [ဤဘာသာ ဋီကာ၏ အလိုကား "ယိန်" ဟု ဒန္တဇနကာရန္တ ဖြင့် ပစ္စည်းသက်၍ (နှ်) ကျေရာ၌ ရှေ့သရကို ဒီဃ ပြုစေလို၏၊ သို့ဖြစ်၍ ဏီပစ္စည်းသက်ရာ၌ "ဂါမိ" ဟု ဝုဒ္ဓိရောက်၍ ယိန်ပစ္စည်း သက်ရာ၌ "ဂမိ" ဟု ဝုဒ္ဓိမရောက်ဟု ခွဲခြားလိုသည်။

ဝိဂ္ဂြိဟ် ။ ။ ဝိဂ္ဂြိဟ်ပြုရာ၌ အနာဂတ်ကာလ ဟောကြောင်း ထင်ရှားအောင် "အာယတိ" ဟုလည်းကောင်း၊ တဿီလအနက်၌ သက်ကြောင်း ထင်ရှားအောင် "သီလံ" ဟု လည်းကောင်း ထည့်၍ ပြထားသည်၊ [နိဒ္ဒေသ၌လည်း တဿီလာ ဒိသုဏီတွာဝိ စသည်၌ ဏီပစ္စည်း ရှိပြီးလျှက် ဤ၌ တဿီလတွေ ဏီပစ္စည်းကို ဆိုပြန်သောကြောင့် "ဤ ဏီပစ္စည်းသည် အနာဂတ်ကာလ၌ ဖြစ်၏" ဟု ကာလ အထူးကို သတ်မှတ်ခြင်းငှာ ဤ၌ ပြပြန်သည်–ဟု ဆို၏၊] သို့ရာဝယ် တဿီလ အနက်ကို သက္ကတသုတ်များ၌ အဆိုမရှိ "ဂမိဿတီတိ ဂါမီ" စသည်ဖြင့်သာ ဆိုသောကြောင့်လည်းကောင်း, ကျမ်းဂန်တို့၌လည်း "ဘာဝိ–ဖြစ်လတ္တံ." ဟုသာ တဿီလ အနက်မပါဘဲ သုံးစွဲလေ့ရှိသောကြောင့်လည်းကောင်း ထို တဿီလတွေကို စဉ်းစားသင့်သည်။

ရူပ်တွက်။ ။ ရုပ်ကို အခြေပြု ကြည့်တွက်၊ ပဿာဝီ၌ သု၏ ဥကို သြပြု, သြကို အာဝပြု၊ ဝိဂ္ဂြိဟ်၌လည်း "ပဿာဝိတုံ" ဟု ရှိစေ၊ "ပဿိတုံ" ဟု အချို့စာ၌ ရှိသည်ကား သုစာတ်နှင့် မလျော်သောကြောင့် ပါ၌ပျက်၊ ပဌာယီ၌ ပဟုဗ္ဗဌာစာတ်၊ ဌာ၏ အာကို အာကာရန္တ နမာယော သုတ်ဖြင့် အာယပြု။ [ဝိဂ္ဂြိဟ်၌ကား ဏ အနုဗန် မရှိသေးသောကြောင့် အာယ မပြုနိုင်ရကား "ပဌာယိတုံ" ဟု မရှိဘဲ "ပဌာတုံ" ဟု ရှိလျှင် ကောင်းမည်ထင်သည်။]

၆၅၂။ ကြိုယာယံ အတ္ထော-ကြိုယာဟူသော အနက်၌၊ ဘဝိသ ကြိုယာယံ ဣတိ ကာလေ-၌၊ ဣ တု ဣတိ, ဧတေ ပစ္စယာ ဟောန္တိ၊ ကရိသံ-ပြုအံ့၊ ဣတိ-ဤသို့ ကြိ၍၊ ကာရကော-ပြုအံ့ဟု ကြိ၍၊ ဝဧတိ-သွားဏိ၊ ဘုဇ္ဇိသံ-စားအံ့၊ ဣတိ-ဤသို့ကြိ၍၊ ဘောဇ္ဇာ-စားအံ့ဟုကြိ၍၊ ၁ဧတိ-ဏိ။ (၆၄၉)

၆၅၂။ ကရိသန္တိ ကာရကော။ ။ ကရိသံ+ဣတိသည် ကာရကော၏ အနက်ဖွင့်တည်း၊ ဤအဖွင့်ကိုကြည့်၍ "ကာရကော-ပြုတတ်သူသည်, ပြုမည့်သူသည်" ဟု ပုဂ္ဂိုလ်ဒြပ်ရအောင် အနက်မပေးဘဲ "ကာရကေ-ပြုအံ့၊ ဝါ-ပြုမည်" ဤသို့ ကြိယာအနက်ရအောင် ပေးရသည်၊ (ဣတိ-ဤသို့ကြ၍"ကား အပိုထည့် အပ်သော အနက်တည်း၊) ဤသို့ ကြိယာအနက်ရအောင် ပေးမှလည်း "ကြိယာ ယံ=ကြိယာယမတ္ထော" ဟူသော သုတ်ဝုတ္တိနှင့်ညီမည်၊ "အံ့, မည်" ဟူသော ဝိဘတ် နက်များကား ဘဝိသတိကာလေနှင့်အညီ အနာဂတ်အနက်များတည်း၊ ဤစကားအရ "ကရိသံ ဣတိ ကာရကော" ဟု ဝိဂြိဟ်ပြုသင့်ကြောင်းကိုလည်းကောင်း၊ "ကရိ သံ-ပြုအံ့၊ ဝါ-ပြုမည်၊ ဣတိ-ဤအနက်ကြောင့်၊ ကာရကော-မည်၏" ဟု အနက်ပေးသင့်ကြောင်းကိုလည်းကောင်း သိပါ။

ဆက်ဦးအံ့။ ။ ကရိသံ၌ သံဝိဘတ်လည်း ဘဝိသန္တိအတ္တနောပုဒ် ဝိဘတ်တည်း၊ ထိုသံ၏ ဆိုင်ရာကတ္တားကို "အဟံ" ဟု အပိုထည့်ပါ၊ "ပုရိသော 'ကရိသံ' ဝဧတိ=ပုရိသော 'ကာရကော' ဝဧတိ" ဤသို့ ဝါကျခင်းကြည့်လျှင် ဝဧတိ၏ ကတ္တားသည် ပုရိသောဖြစ်၍ ကရိသံ-ကာရကောတို့၏ ကတ္တားကို 'အဟံ' ဟု ထည့်ရကြောင်း သိပါလိမ့်မည်၊ [သဗ္ဗတော ဏ္ဍုတ္တောဝိ၀ါသုတ်ရှိလျက် ဤသုတ်ကို ဆိုခြင်းကား "အနာဂတ်ဟူသော ကာလဝိသေသကို သတ်မှတ်ခြင်း တည်း" ဟု ကြံကြ၏၊] ဤနေရာ၀ယ် သာ၍ထင်ရှားအောင် ကာတန္တ သုတ်ဝုတ္တိ တို့ကို ထုတ်ပြသင့်၏၊ ရှုပ်ကို အခြေပြုကြည့်တွက်။

ဝုဏ်တုမော် ကြိုယာယံ ကြိုယတ္ထာယံ။ ။ (ကာတန္တ, ကိတ် ၃၁၄ သုတ်၊) ..... ကြိုယတ္ထာယံ-ကြိုယာအကျိုးရှိသော၊ ကြိုယာယံ-အကြောင်း-ကြိုယာကို၊ ဂမျမာနာယံ-သိအပ်သော်၊ ဘဝိသတျတ္ထေ-၌၊ ဝတ္တမာနဓာတုတော-၌၊ ဝုဏ်တု မော်-ဝုဏ်ပစ္စည်း တုံ့ပစ္စည်းတို့သည်၊ ဘ၀တာ-ဖြစ်ကုန်၏၊ ပါစကော ဝဧတိ, ပစိတုံ ဝဧတိ=ပဂ္ဂျာမ်-ချက်အံ့၊ ဣတိကတ္တာ-ဤသို့ အကြံပြု၍၊ ဝဧတိ-၏၊ ဣတိ အတ္ထော-နက်၊ ဤ၌ ကြိယတ္ထဟူသည် သွားသူ၏, ရည်ရွယ်ချက် အကျိုး တည်း၊ ဝဧတိအရ သွားခြင်းကြိယာကား အကြောင်းတည်း၊ "ထမင်းချက်မည်ဟုကြ၍ (မီးဖိုချောင်သို့) သွား၏" စသည်၌ အကြောင်းအကျိုး ဆက်စပ်ကြည့်ပါ။

ဘာဝဝါစီမှီ စတုတ္ထိ

၆၅၃။ ဘာဝဝါစီမှီ–သော်၊ ဘဝိသတိကာလေ–၌၊ စတုတ္ထိ ဝိဘတ္တိ ဟောတိ၊ ပန္နိသတေ–ချက်လတ္တံ့ခြင်း၊ ဝါ–တစ်နည်း ပစနံ–ချက်လတ္တံ့ခြင်း၊ ပါကော–ချက်လတ္တံ့ခြင်း၊ ပါကာယ –ချက်လတ္တံ့ခြင်း၊ ဝစတိ–သွားဏ၊ ဘုန္ဒိသတေ–စားလတ္တံ့ခြင်း၊ ဝါ, ဘောဇနံ၊ စားလတ္တံ့ခြင်း၊ ဘောဂါယ–စားလတ္တံ့ခြင်းငှာ၊ ဝစတိ–ဏ၊ နန္ဒိသတေ–က လတ္တံ့ ခြင်း၊ နန္ဒနံ–ခြင်း၊ နန္ဒာယ–ကံ လတ္တံ့ခြင်းငှာ၊ ဝစတိ–သွားဏ။ (၃၀၆)

ကြိယာယံတိ ကိ။ ။ဘိက္ခိသံ ဣစ္ဆတိ ဇော (ကာတန္တ)၊ အသ–ထိ ရသေ့ဏ၊ ဇော–ဆံကျစ်သည်၊ ဘိက္ခိသံ ဣစ္ဆတိ–ထမင်းတောင်းအုံယူသော အကြံ ဖြင့်တည်း၊ "ထမင်းတောင်း" ဟူသော ရည်ရွယ်ချက်အကျိုးဖြင့် ဆံကျစ်ထားသည်– ဟူလို၊ ဤ၌ ဘိက္ခိသံသည် အကျိုးဖြစ်၍ "ကြိယတ္ထာ" ကား ဟုတ်ပါ၏၊ "ဇော" အရ ဆံကျစ်ကား ကြိယာမဟုတ်, ဒြပ်ဖြစ်သောကြောင့် ဤသုတ်ဖြင့် ဝုဏ် တုံ၊ ဖွည်းမသက်ရ၊ "ဘိက္ခကော ဇော ဘိက္ခိတုံ ဇော" ဟု မဖြစ်နိုင်–ဟူလို၊ ဤ စကားအရ "၁–ကြိယာလည်းဖြစ်ခြင်း, ၂–ကြိယာအကျိုးလည်းရှိခြင်း" ဟု အဂ်ါ ၂ –ပါးရှိမှ ဤသုတ်ဖြင့် ပစ္စည်းသက်နိုင်ကြောင်း သိပါ၊ ဘိက္ခိသံ၌ သံလည်း ဘဝိသန္တိ-ဝိဘတ်ပင်။ [ဘိက္ခိသံ ဣတိ ဘဝိသတိ အတ္တနောပဒသ ဥတ္တမပုရိသေက ဝစနံ၊ –ကာတန္တ ပဠိကာ။]

ကြိယာယံတိ ကိ။ ။ ဓာတဝေါ တေ ပတိသတိ ဒဏ္ဍော (ကာတန္တ)၊ ပြေးသော သင်၏တုတ်သည် ကျလတ္တံ့၊ ဤ၌ ပြေးခြင်းကြိယာကား ဟုတ်ပါပေ ၏၊ တုတ်ကျခြင်းမှာ ပြေးသူ၏ ရည်ရွယ်ချက်အကျိုးမဟုတ်၊ တုတ်ကျအောင် ပြေးသည်မဟုတ်, အခြားအကျိုး တစ်ခုခုကို ရည်ရွယ်၍ပြေးသည်–ဟူလို၊ ထိုသို့ ကြိယာအကျိုး မရှိသောကြောင့် "ဓာဝကော, ဓာဝိတုံ" ဟု မဖြစ်။

စဉ်းစားဖွယ်။ ။ ကာဟန္တ၌ "ဝုဏ် တုမော်" ဟု ဣုနှင့်တူသော ဝုဏ် ပစ္စည်းနှင့် တုံပစ္စည်းကို ဤသုတ်၌ ပြထား၏၊ ထို့ကြောင့် ဤဥဏာဒိ၌လည်း "ကြိယာယံ ဣုတုမော" ဟု သုတ်တည်ရင်း ဖြစ်ကောင်းဖြစ်လိမ့်မည်၊ တုံပစ္စည်း ကို မောဂ္ဂလ္လာန်၌ "အနာဂတ်၌သက်" ဟုလည်း ဝါဒရှိ၏၊ ထို့ကြောင့် ကာလ ကြာသဖြင့် "တုမော" ပုဒ်ရင်းမှ "တဝေါ" ဟု ပြောင်းလာဟန်တူသည်။

၆၅၃။ ပါကာယ ဝစတိ။ ။ "ပါက" သဒ္ဒါသည် ချက်ခြင်းကြိယာဟူ သော ဘောကိုဟောသောကြောင့် ဘာဝဝါစီပုဒ်တည်း "ချက်လတ္တံ့ခြင်း" ဟု အနာဂတ် အနက်ကိုလည်းဟော၏၊ ဤသို့ အနာဂတ်ကာလ၌ ဘောဟောပုဒ် ဖြစ်လျှင် ဤသုတ်ဖြင့် စတုတ္ထိဝိဘတ်သက်ပါ–ဟု ဆိုလိုသည်၊ ပန္နိသတေ ပစနံ

ဝါ ပါကော" တို့ကား "ပါက" သဒ္ဒါ၏ အနာဂတ်ကာလနှင့် ဘောအနက်ဟော ကြောင်း ထင်ရှားအောင်ပြသော ဝိဂြိုဟ်ဝါကျများတည်း၊ "ပစ္ဆိသတေပါကော, ပစနံ ပါကော" ဟု ဝိဂြိုဟ်ပြုပါ-ဟူလို၊ ဤသုတ်၏ပုံစံမှာ "ပါကာယ"သာ လိုရင်းတည်း၊ "ဘုဇ္ဈိသတေ ဘောဂေါ, ဘုဇ္ဇနံ ဘောဂေါ, နစ္ဆိသတေ နစ္ဆံ, နစ္ဆနံ နစ္ဆံ" ဟု ဝိဂြိုဟ်ကိုပြကြောင်း ဘောဂေါယ, နစ္ဆာယ" တို့သာ ပုံစံဖြစ်ကြောင်းကိုလည်း သိပါ။

အမှာ။ ။ "ပစိသတေ, ဘုဇ္ဈိသတေ" ဟု အချို့ပါဠိရှိ၏။ ထိုပါဠိကား ဘောဟော မဟုတ်, ကတ္တားဟောသာတည်း၊ ထို့ကြောင့် "ပစ္ဆိသတေ ဘုဇ္ဈိသတေ" ဟု ပါဠိမှန်ရှိစေ၊ "နစ္ဆိသတေ" ကား နဋ္ဌဓာတ်, ယပစ္စည်း၊ ဓာတွန်နှင့်တကွ ယကို တသမစဝဂ္ဂဖြင့် စပြု, ဒွေးဘော်လာ၍ ဘောဟောရပ်လည်း ဖြစ်နိုင်သည်၊ ရပ်တွက်ရာ၌ "ပါက, ဘောဂ နစ္ဆတည်, ဤသုတ်ဖြင့် စတုတ္ထိ သ ဝိဘတ်သက်, အာယစတုတ္ထောက ဝစနသတုသုတ်ဖြင့် သကို အာယပြု စသည်စီရင်။

စဉ်းစားဖွယ်။ ။ ဤသုတ်သည် ဝိဘက်သက်သောသုတ်တည်း၊ ဥဏှာဒိ ကဏ္ဍလာ များစွာသောသုတ်တို့ကား ဓာတ်အရာ၌ ပစ္စည်းတို့ကို စီရင်သော (ပစ္စည်းသက်သော) သုတ်များတည်း၊ ထို့ကြောင့် ဤနေရာ၌ ဤသုတ်ကို ဆိုထားခြင်းသည် စဉ်းစားဖွယ်ရှိ၏၊ ထို့ကြောင့် ဤသုတ်နှင့်ဆိုင်သော ကာတန္တ သုတ်များကို ထုတ်ပြဦးအုံ့။

ဘာဝေါဝိဒေါစ။ ။ ကာတန္တ-ကိတ်(၃၁၅) [ကြိယာတ္ထာယ-ကြိယာ အကျိုးရှိသော၊ ကြိယာယ-အကြောင်း ကြိယာဟူသော၊ ဥပပဒေ-အနီးပုဒ်ရှိလသော်၊ ဘဝိသတျတ္ထေ-အနာဂတ်အနက်၌၊ ဝတ္တမာနာ, ဓာတုတော-၌၊ ဘာဝေါစိဒေါစ ပစ္စယာ-ဘောဟောဖြစ်သော ဏ ယုစသော ပစ္စည်းတို့သည်လည်း၊ ဟောန္တိ၊ ပါကာယ, ပစ္စနာယ-ချက်ခြင်းငှာ၊ ဝဇတိ-၏၊ တုမိ-တုံ့ပစ္စည်းသည်၊ နိစ္စပ္ပတ္ထေ-အမြဲရောက်လုလသော်၊ ဝစနံ-ဤသုတ်ကို ဆိုရခြင်း ဖြစ်၏။] "ပါကာယ ဝဇတိ" ၌ ချက်ခြင်းဟူသော အကျိုးကိုမျှော်၍ (ချက်ဖို့ရည်စူး၍) သွားသောကြောင့် ဝဇနေ ကြိယာသည် ပါကဟူသော ကြိယတ္ထရှိ၏၊ ထိုသို့ ကြိယတ္ထဖြစ်သော ကြိယာ ပုဒ်အနီးရှိသော် အနာဂတ်ဟော ပစဓာတ်နောင် ဘောအနက်ဟော ဏပစ္စည်း ယုပစ္စည်း စသည်သက်၍ ပါကော, ပစနံဟုပြီး၏၊ ထို့နောက်မှ သကို အာယပြု၍ ပါကာယ-ပစနာယဟု ဖြစ်ရသည်၊ ဤသုတ်မရှိလျှင် တုံ့ပစ္စည်း အမြဲသက်၍ "ပစိတုံ" ဟုချည်း ဖြစ်ဖွယ်ရှိသောကြောင့် ဤသုတ်ကို ဆိုရသည်-ဟူလို၊ ဤသို့လျှင် ကာတန္တ၌ ဤနေရာဝယ် ပစ္စည်းသက်သော သုတ်အဖြစ်ဖြင့်သာ လာသော ကြောင့် "ဘာဝေါစိမှိ စတုတ္ထိ" ဟု ဝိဘတ်သက်အဖြစ်ဖြင့် ဤနေရာ၌ စဉ်းစား သင့်သည်။

ကမ္မနီ ဏော

၆၅၄။ ကမ္မနီ=ကံပုဒ်ဟူသော၊ ဥပယဒေ-အနီးပုဒ်သည်၊ (သတိ-သော်၊) ဘဝိဿတိကာလေ, ဏပစ္စယော ဟောတိ၊ နဂရံ-မြို့ကို၊ ကရိဿံ-ငါပြုအံ့၊ ဣတိ-ဤသို့ကြံ၍၊ နဂရကာရော-မြို့ကိုပြုအံ့ဟု, ကြံ၍၊ ဝဋေတိ-၏၊ သာလိ-သလေးပင်ကို၊ လဝိဿံ-ငါရိတ်အံ့၊ ဣတိ-၍၊ သာလိလာဝေါ-သလေးတို့ကို ရိတ်အံ့ဟုကြံ၍၊ ဝဋေတိ-၏၊ ဥသုံ-စပါးကို၊ ဝပိဿံ-ငါစိုက်အံ့၊ ဣတိ-၍၊ ဥသုဝါပေါ-စပါးစိုက်အံ့ဟုကြံ၍၊ ဝဋေတိ၊ ဘောဂံ-စည်းစိမ်ကို၊ ဒဒိဿံ-ငါပေးအံ့၊ ဣတိ-၍၊ ဘောဂဒါယော၊ စည်းစိမ်ပေးအံ့ဟုကြံ၍၊ ဝဋေတိ၊ သိန္ဓုံ-သမုဒ္ဒရာရေကို၊ ဝိဝိဿံ-ငါသောက်အံ့၊ ဣတိ-၍၊ သိန္ဓုပါယော-သမုဒ္ဒရာရေကို သောက်အံ့ဟုကြံ၍၊ ဝဋေတိ၊ (၆၅၀)

ကာရကဋ္ဌ ဝိဘက်သက် သုတ်ပါပုံ။ ။ "တုမတ္ထာစ ဘာဝဝါစိနော-ကာ ၂က, ၂၃၄" [တုမတ္ထာ-တုံ့ပစ္စည်း၏ အနက်ဟူသော အနက်ရှိသော၊ ဘာဝဝါစိနော-ဘောဟောပုဒ်မှ နောက်ဋ္ဌလည်း၊ စတုတ္ထီ ဘဝတိ၊ ပါကာယ ဝဋေတိ, စသည်တည်း၊] ပါကသည် ဘာဝဝါစိနောစသုတ်ဖြင့် ဏပစ္စည်းသက်၍ပြီးသော ဘောဟောပုဒ်တည်း၊ ထိုပုဒ်နောင် ဤသုတ်ဖြင့် စတုတ္ထီဝိဘတ်သက်၊ ဤသို့ ဝိဘတ်သက်သောသုတ်ကို ကာရက အခန်းဋ္ဌ ပြထားသောကြောင့် ရူပသိဒ္ဓိဆရာလည်း "ဘာဝဝါစိမှိ စတုတ္ထီ" ဟူသော ဤသုတ်ကို ကာရကဋ္ဌ ပြောင်းရွှေ့ပြထားလေသည်။

၆၅၄။ ကမ္မနီဏော။ ။ နဂရကာရောဋ္ဌ နဂရံကဲ့သို့ ကံပုဒ်အနီးရှိသော အနာဂတ်အနက်ကိုလည်း ဟောသော ကုရစသော ဓာတ်နောင် ဏပစ္စည်းသက်၊ ဤသုတ်သည် ကာတန္တ္ဟကိတ် "ကမ္မဏိစာဏ်" ၂၁၆-သုတ်ကိုမှီသော သုတ်တည်း၊ ထိုသုတ်ဋ္ဌ "ကြိယာယံ ကြိယတ္ထာယံ" ပုဒ်ကိုလိုက်စေ၍ "ဝုဏ်တုမော် ကြိယာယံ ကြိယတ္ထာယံ" သုတ်အတိုင်းပင်ဖွင့်၏။ ဤသုတ်ဋ္ဌ ကံပုဒ်အပိုပါခြင်းသာ ထူးသည်၊ ထို့ကြောင့် နဂရကာရော စသည်၏ အနက်ဖွင့်ပြသော ဝါကျကို "နဂရံ ကရိဿံ" စသည်ဖြင့် ဘဝိဿန္တီ ဥတ္တမပုရိသ်သံ, ဝိဘတ်ဖြင့်သာ ပုံစံရှိသင့်၏၊ ယခုစာတို့ဋ္ဌ "ကရိဿတိ" ဟု ရှိသည်ကား ပါဋ္ဌပျက်သာ၊ "ပုရိသော နဂရကာရော ဝဋေတိ=ယောက်ျားသည် (မြို့ကို ငါပြုမည်ဟုကြံ၍) သွား၏" ဟု အနက်အဓိပ္ပာယ်မှတ်၊ သာလိလာဝေါ စသည်ဋ္ဌလည်း နည်းတူ။

ရုပ်တွက်။ ။ နဂရ သဒ္ဒူပပဒ ကရတည်၍ ကုမ္ဘကာရောကဲ့သို့ ကိတန္တ သမာသ်ရုပ်တွက်၊ ဤသုတ်ဖြင့် ဏပစ္စည်း သက်ရခြင်းသာ ထူးသည်၊ သာလိ လာဝေါဋ္ဌ "သာလိ + လူ = ဆေဒနေ" ဟု ဆို၊ အသံယောဇနာသဖြင့် ဥကို

သေသေ
သန္တုမှာနှာ

၆၅၅။ ကမ္ဘူပဟေ–အနီးကပ်ဟုဒ်သည်၊ (သတိ–သော်) ဘဝိသ တိကာလေ–၌၊ သေသေ ဣတိ ဧတသ္မိ အတ္ထေ–သေသဟူ သော ဤအနက်၌၊ သမ်–နှုတ် မာန အာန ဣတိ–သမ်, နှုတ်, မာန, အာနဟူကုန်သော၊ ဧတေ ပစ္စယာ ဟောန္တိ၊ ကမ္မံ–အမှုကို၊ ကရိသမ်–ပြုလတ္တံ့၊ ဣတိ–ဤအနက်၌၊ ကမ္မံ ကရိသမ်–ကမ္မံ ကရိသမ်ဟု ဖြစ်၏၊ ဧဝံ–တူ၊ ကမ္မံ–ကို၊ ကရောန္တော–ပြုလတ္တံ့ဖြစ်၍၊ ဝါ–ပြဋိုးမည်ဖြစ်၍၊ ကမ္မံ–ကို၊ ကုရုမာနော–ပြုလတ္တံ့ဖြစ်၍၊ (ဝါ–ပြဋိုးမည်ဖြစ်၍၊) ကမ္မံ–ကို၊ ကရာနော ပြုလတ္တံ့ဖြစ်၍၊ ဝါ–ပြဋိုးမည်ဖြစ်၍၊ ဝေတိ–၏၊ ဘောဇနံ–ဘောဇဉ်ကို၊ ဘုဉ္ဇိသတိ–စားလတ္တံ့၊ ဣတိ–ဤအနက်၌၊ ဘောဇနံ ဘုဉ္ဇိသမ်–ဘောဇနံ ဘုဉ္ဇိသမ်ဟုဖြစ်၏၊ ဧဝံ, ဘောဇနံ–ကို၊ ဘုဉ္ဇန္တော–စားလတ္တံ့ဖြစ်၍၊ ဝါ–စားဋိုးမည်ဖြစ်၍၊ (နောက်၌လည်း ဤနည်းချည်းပေး၊) ဝေတိ–၏၊ ခါဒနံ–ခဲဖွယ်ကို၊ ခါဒိသတိ ခဲလတ္တံ့၊ ပေ၊ မဂ္ဂံ–လမ်းကို၊ စရိသတိ–လှည့်လည်လတ္တံ့၊ ပေ၊ ဘိက္ခုံ–ထမင်းကို၊ ဘိက္ခိသတိ–တောင်းလတ္တံ့၊ ပေ၊ ဝေတိ–၏။ (၆၅၁)

သြဝုဒ္ဓိပြု၊ တေ အာဝါယာ ကာရိတေဖြင့် သြကို အာဝပြု၊ [ဝိဂြိုဟ်တွင်း၌ကား ဏ အနုဗန် မနှောင်းသောကြောင့် "လာဝိသံ" ဟု မရှိစေရ၊ "လဝိသံ" ဟုသာ ရှိစေရမည်။] ဩဝါပေါ၌ "ဩ+ဝပ=ဗိဇသန္ဓာနေ" ဟု ဆို၊ ဘောဂဒါယောဒ်၌ "ဘောဂ+ဒါ=ဒါနေ" ဟု ဆို၊ အာကာရန္ဓာနမာဂယာဖြင့် ဒါ၏အာကို အာယပြု၊ သိန္ဓုပါယောဒ်၌ "သိန္ဓု+ပါ=ပါနေ" ဟု ဆိုလ ၊ နည်းတူတွက်။

မှတ်ချက်။ ။ ဤသုတ်မရှိလျှင် ကတ္တားကိုဟောရာ၌ "ဝုဏ် တုမော်" စသောသုတ်ဖြင့် ဝုဏ် (ဏ္ဍု) ပစ္စည်း သက်မည်စိုးသောကြောင့် ထိုပစ္စည်းကို တားမြစ်ခြင်းငှာ ဤသုတ်ကို ဆိုရသည်၊ "ကမ္မနိတိ သာမညေန အဏ် (ဏ) ဝိဓိယတေ၊ ပေ၊ သောပိ–ထိုအဏ်သည်လည်း၊ အပဝါဒတ္တာ–ရှေးအစီအရင်ကို တားမြစ်တတ်သည်၏ အဖြစ်ကြောင့်၊ နောက်အစီအရင်တစ်မျိုးသည် ရှေးအစီအရင်ကို တားမြစ်ရိုးရှိသောကြောင့်၊ ဝုဏ်–ဝုဏ်ပစ္စည်းကို၊ ဗာဓတေ–တားမြစ်၏၊ –ကာတန္ဓ ပဠိကာ။

၆၅၅။ သေသ ဣတ္ထေ ဧတသ္မိ အတ္ထေ။ ။ "သေသတ္ထောနာမ အပရိသမတ္တ–တ္ထော=သေသအနက်ဟူသည် မပြီးဆုံးသေး (မစုံလင်သေး) ဟူသော အနက်တည်း" ဟု ဏာသဖွင့်၏၊ နံနက်ဆွမ်းစားပြီးသော်လည်း နေ့ဆွမ်းစားဦးမည်ဟု ရည်ရွယ်ချက် ရှိသေးလျှင် ထိုနေ့ ဆွမ်းစားဖွယ်ကိစ္စသည် နံနက်စာစားခြင်းကိစ္စမှ ကြွင်းကျန်သေးသောကြောင့် သေသမည်၏၊ ဤသို့ တချို့တစ်ဝက် တစ်ပိုင်းတစ်စ ပြုပြီး၍ ကြွင်းကျန်သေးသော–နောက်၌ ပြုရဦးမည်ဖြစ်သော အနက်ကို "သေသ" ဟု ဆိုသည်၊ ထို သေသအနက်သည် နောင် ပြုရဦးမည် ဖြစ်သော

ကြောင့် အနာဂတ်လည်း ဖြစ်၏၊ ထို့ကြောင့် "ဘဝိသတိ ကာလေ" ဟု ဆိုသည်၊ ဤကား ဤဥဏှာဒ်ဝုတ္တိနှင့် နျာသရူပသိဒ္ဓိတို့ ဖွင့်သည့်အတိုင်း ပြအပ်သော အဓိပ္ပာယ်တည်း၊ [ဤအဓိပ္ပာယ်၏ မခြေမြစ်ကြောင်း ကျမ်းရင်းအာဘော် မဟုတ်ကြောင်းကို နောက်၌ ကာတန္တသုတ် ဝုတ္တိတို့ဖြင့် ရှင်းပြအုံ့။]

သမ်ဿုမာနာနာ။ ။ သမ်ပစ္စည်းဖြင့် ကရိသမ်, ဘုဋ္ဌိသမ်, ခါဒိသမ်, စရိသမ်, ဘိက္ခိသမ်ဟုဖြစ်၏၊ ဿုပစ္စည်းဖြင့် ကရောဿော ဘုဥ္ဇဿောစသည်, မာနပစ္စည်းဖြင့် ကုရုမာနော စသည်, အာန ပစ္စည်းဖြင့် ကရာနော စသည်ဖြစ်၏၊ "ကမ္မံ ကရိ-သတိ" ကား "ကမ္မံ ကရိသမ်" ၏ အနက်ပြု ဝါကျတည်း၊ "ကမ္မနိဏော" သုတ်မှ ကမ္မနိ-လိုက်ပုဒ်ကို "ကမ္မုပ္ပဒေ" ဟုဖွင့်၏၊ ထိုကမ္မနိ, ကမ္မုပ္ပဒေ" အရ "ကမ္မံ, ဘောဇနံ" စသည်ဖြင့် ကံပုဒ်ကို အပိုထည့်၍ ပြုထားသည်။

ရုပ်တွက်။ ။ ကရိသမ်ကို ကရတည်, ကရ=ကရဏော စသည်ဆို၊ ဤသုတ်ဖြင့် သမ်သက်၊ ယထာဂမ်မိကာရောဖြင့် ဣလာ၊ နာမ်ငဲ့, သိသက်, ချေ, ပြီး၏၊ ဤသို့ "သမ်" ပစ္စည်း ကြံသောနည်း၌ သိဝိဘတ်ဖြင့် "ကရိသမ်" တရုပ်သာ ရှိနိုင်၏၊ ကရိသေစသည်ဖြင့် မရှိနိုင်၊ ထို့ကြောင့် သမ်ပစ္စည်းကို မကြိုက်သဖြင့် ရူပသိဒ္ဓိ၌ "သမ်+ဿု" ဟု မခွဲဘဲ "သဿု" ဟု တစ်နည်းကြံလေသည်၊ ထိုအကြံကို ရှုနှင့် ရှုဘာသာဋီကာမှာ ရှု၊ ဘုဋ္ဌိသမ်-ဘုဇောတ်, သမ်ပစ္စည်း, ရှုဓာဒိတော နိဂ္ဂဟီတဝုဗ္ဗဿုသုတ်ဖြင့် ဘုဇ်နောင် အပစ္စည်းသက်၊ ရှေ့၌ နိဂ္ဂဟီတ်လာ၊ နိဂ္ဂဟီတ်ကို ဝဂ္ဂန္တ (၌) ပြု၊ ဣလာ။

ခါဒိသမ်စသည်။ ။ ခါဒ-စရ-ဘိက္ခတည်၍ ခါဒိသမ် စသည်ကို ကရိသမ်နည်းတူတွက်၊ ကရောဿော-ကရ်+ဿုသက်, တနာဒိ သြပစ္စည်းသက်, (ကရော-ဿု)၊ နာမ်ငဲ့, သိသက်, သိမှိဝါဖြင့် ဿု၏ဥကို (အ) ပြု၊ သောသုတ်ဖြင့် သိကိုသြ ပြု, ခွင်း, ချေ, ကပ်၊ ကရောဿောဟုပြီး၏၊ ကုရုမာနော-ကရ+သြပစ္စည်း+မာနပစ္စည်း၊ ဥတ္တမောကာရောဖြင့် သြကို ဥပြု၊ ကရသာ ကာရောစဖြင့် က၏ အကို ဥပြု၊ ကရာနော၌ အာနသက်ရုံသာ၊ ဘုဥ္ဇဿောစသည်ကိုလည်း တွက်လေ။

ကာတန္တ။ ။ သန္တာနာ သျှသ်ဟိတာ သေဏသစ (ကိတ် ၃၁၇ သုတ်)၊ (၁) ကြိယာယ် ကြိယတ္ထာယ်၊ (၂) ကမ္မနိစောပပဒေ၊ (၃) သေသေစ ဘဝိသတျတ္ထေ ဝတ္တမာနဒေအတုတော သန္တာ၀ါနသော သေနသဟိတာ ဘဝန္တိ၊ (၁) ကရိသျန် ဝဇတိ, ကရိသျမာနော ဝဇတိ၊ (၂) ကဋံ ကရိသျန် ဝဇတိ, ကဋံ ကရိသျမာနော ဝဇတိ (၃) သေသေစ-ကရိသျန် ကရိသျမာနော, ဟော ကရိသျန်, ဟောကရိသျမာနော၊ (ဝုတ္တိ)၊ [သေသေစ၌ စသဒ္ဒါဖြင့် ရှေ့ ၃၁၄, ၃၁၆ သုတ်၌လာသော ကြိယာယ် ကြိယတ္ထာယ်နှင့် ကမ္မဏိကိုဆည်းသည်၊] "ကြိယတ္ထာယ်-သော၊ ကြိယာယ် – ကို၊ ဂမျမာနာယ် – သော်လည်းကောင်း၊ ကမ္မဏိ ဥပပဒေစ=

အနိုးကံပုဒ် ရှိသော်လည်းကောင်း၊ သေသေစ–ထို ၂ မျိုးမှကြွင်းသော ကြိယာသက်သက်၌လည်းကောင်း၊ ဘဝိသတျတွေ–အနာဂတ်အနက်၌၊ သျသံဟိတာ–သျှနှင့်တကွ ဖြစ်ကုန်သော၊ သန္တာနာ–သန္တာပစ္စည်း အာနပစ္စည်းတို့သည်၊ ဘဝန္တိ" ဟု သုတ်နက်ပေး၊ အစဉ်အတိုင်း ပုံစံ ၃ မျိုးခွဲ၍ ထုတ်ထားပုံကိုလည်း ကြည့်ပါ။

စဉ်းစားဖွယ်များ။ ။ သေသေ သန္တာမာနာနာ သုတ်သည် ပြခဲ့သော ကာတန္တသုတ်ကို မှီသော သုတ်အမှန်ပင်တည်း၊ ကတန္တ၌ ကြိယာအကျိုးရှိသော အကြောင်း ကြိယာမှလည်းကောင်း ကမ္မုပပဒရှိသော ကြိယာမှလည်းကောင်း ကြွင်းသော ကြိယာသက်သက်ကို "သေသ" ဟု ဖွင့်သောကြောင့် နျာသ ရှုတို့၌ သေသကို "အပရိသမတ္တ" ဖွင့်ခြင်းကို စဉ်းစားသင့်၏၊ သက္ကတ၌ "သျ" သည် ပါဠိ၌ "သ" ဟု ဖြစ်လာ၏၊ သျှနှင့်တကွ သန္တာဟူသည် "သန္တ" ပစ္စည်းပင်တည်း၊ [သန္တ၌ သိကား အနုဗန်၊] ထို့ကြောင့် "သံပစ္စည်း နှင့် ပစ္စည်း" ဟု ၂–ပ္စည်းခွဲခြင်းကိုလည်း စဉ်းစားသင့်၏။

ဆက်ဦးအုံ–သျှနှင့်တကွသော အာနံပစ္စည်း ဟူသည်လည်း (မ် လာ၍ပြီးသော) သမာနပင်တည်း၊ ထို့ကြောင့် သက္ကတ၌ "ကာရိသန်, ကာရိသမာနော–ပြုလတ္တံ့သည်ဖြစ်၍" ဟု ပုံစံထုတ်သည် အားလျော်စွာ ပါဠိ၌လည်း "ကရိသံ ကရိသမာနော" ဟုပင် ရှိသင့်ပေသည်၊ သို့ဖြစ်လျှင် "သေသေ သန္တာ မာနာနာ" သုတ်ကို–"သေသေ–ကြိယာယံ ဣတိတဝေါ, ကမ္မနိဏောသုတ်တို့၏ အစီအရင်မှ ကြွင်းသော ကြိယာသာမည အနက်၌၊ သန္တာမာနာနာ–သန္တာပစ္စည်း, မာနပစ္စည်း, အာနပစ္စည်းတို့သည်၊ ဟောန္တိ" ဟု သုတ်နက်ပေးသင့်၏။

မောဂ္ဂလ္လာန်။ ။ တေ သယုဗ္ဘနာဂတေ (ခါဒိကဏ္ဍ, ၆၇ သုတ်)၊ [ထိုနှစ်–မာနပစ္စည်းတို့သည် အနာဂတ်၌ဖြစ်မှ သ ရှေ့ရှိကုန်၏၊ ဌသန္ဓော ဌသမာနော–တည်လတ္တံ့ဖြစ်၍၊ ဌိယိသမာနံ–တည်လတ္တံ့ခြင်း၊ ပစ္ဆိသမာနော–ချက်အပ်လတ္တံ့သော၊ သြဒနော–ထမင်း။]. ဤသို့လျှင် မောဂ္ဂလ္လာန်၌လည်း "သန္တ–သမာန" ရှိ၍ သက္ကတပုံစံနှင့် ညီပါပေ၏၊ သို့သော် ပါဠိအသုံး၌ကား "သမာန–သာန" ပစ္စည်းများ တွေ့ရခဲ့၏၊ ထို့ကြောင့် ဤဥဏှာဒ်၌ သန္တ, မာန, အာနဟု ဆိုဟန်တူသည်။

အမှာ။ ။ "တေ သ ပုဗ္ဗာ အနာဂတေ" သုတ်၌ "ယပုဗ္ဗာ" ဟု ပါ၌ပျက်တွေ့၍ ဝိဘာဝယံ, ဝိဘာဝယန္တော–ထင်စွာပြလတ္တံ့သည်ဖြစ်၍၊ ကရိသာမိ–ပြုပေအုံ" ဟု ပုံစံထုတ်မှားကြ၏၊ "ဝိဘာဝယံ" ကား ရိုးရိုး အန္တ ပစ္စည်းသာ, ဘာဝယ၌ ယလည်း ကာရိတ် ဏယပစ္စည်း၏ ယတည်း၊ ကရိသာမိဟူသော အနာဂတ်ကြိယာနှင့် ကွဲစပ်ရခဲသောကြောင့် ဝိဘာဝယံ၌ ပစ္စုပ္ပန်ဟော အန္တ ပစ္စည်းက အနာဂတ်ဟော ဖြစ်ရသည်။

ဆဒါဒီဟိ တတြေဏ် ၆၅၆။ ဆဒ၊ ဃ၊ ဒါ၊ ဣဒ္ဓေဝမာဒီဟိ–ဆဒ, ဒီတိ, သု, နီ, ဝိဒ, ပဒ, တနု, ယတ, အဒ, မဒ, ယုစ, ဝတ, ဒီဒ, မာ, ပု, ကလ, ဝရ, ဝေပ, ဝုပ, ဒါ, ဤသို့ အစရှိကုန်သော၊ ဓာတုဟု–မှတောက်၌၊ ယထာ သမ္ဘဝံ–ဖြစ်သင့်သည် အားလျော်စွာ (တ ပစ္စည်းသာ သက်သင့်လျှင် တပစ္စည်းသက်, ၂ မျိုးလုံးသင့်လျှင် ၂ မျိုးလုံးသက်ပါ–ဟူလို)၊ တတြေဏ် ဣတိ, ဧဝေ ပစ္စယာ ယောဇ္ဇီ၊ အာတပံ–နေပူကို၊ ဆာဒေတိ–ကွယ်ကာတတ်၏၊ ဣတိဆတ္တံ, ဆတ္တြိ–မည်၏ (ထီး)၊ အာရမဏံ–ကို၊ စိန္တေတိ–သိတတ်၏၊ ဣတိ စိတ္တံ, စိတ္တြိ (စိတ်)၊ ဝါ–တစ်နည်း၊ ဧတေန–ဤတရားဖြင့်၊ သမ္ပယုတ္တမ္ပေါ–ယှဉ်ဖက်တရားတို့သည်၊ စိန္တေန္တိ–အာရုံကိုသိရကုန်၏၊ ဣတိ စိတ္တံ, စိတ္တြိ၊ အတ္ထေ–စီးပွားတို့ကို၊ ဝါ–အနက်တို့ကို၊ အဘိသဝေတိ–ယိုစီးစေတတ်၏၊ ဣတိ သုတ္တံ, သုတ္တြိ (သုတ္တန်ပါဠိတော်, သဒ္ဒါသုတ်)၊ ဝါ, အတ္ထေ–တို့ကို၊ သူစေတိ–ပြုတတ်၏၊ ဣတိ သုတ္တံ သုတ္တြိ၊ သတ္ထေ–တို့ကို၊ နေတိ–ဆောင်တတ်၏၊ ဣတိ နေတ္တံ နေတ္တြိ (မျက်လုံး)၊ ဝါ, ဧတေန–ဤမျက်လုံးဖြင့်၊ သတ္ထာနံ–တို့၏၊ ဣဒ္ဓိတဒ္ဓာနံ–အလို ရှိအပ်သော အရပ်သို့၊ နေတိ–၏၊ ["သတ္ထာနံနေရာ၌ "သတ္ထေ–တို့ကို" ဟု ရှိလျှင် ကောင်း၏၊"] ဣတိ နေတ္တံ, နေတ္တြိ၊ ပကာရေန–အပြားအားဖြင့်၊ ဝိဒတိ–သိတတ်၏၊ ဣတိ, ပဝိတ္တံ, ပဝိတ္တြိ (ဖြူစင်သောဝတ္ထု)၊ ဝိဝိဓေန အာကာရေန–အထူးထူး သော အခြင်းအရာအားဖြင့်၊ မဂ်ံ ပါပဲ–မကောင်းမှုကို၊ ပုနာတိသောဓေတိ–သုတ်သင်တတ်၏၊ ဣတိ ပဝိတ္တံ ပဝိတ္တြိ၊ ဝါ, သုစိဘာဝံ စင်ကြယ်သည်အဖြစ်သို့၊ ပါပုဏာတိ–ရောက်တတ်၏၊ ဣတိ ပဝိတ္တံ ပဝိတ္တြိ၊ ပဒတိ ပါပုဏာတိ ရောက်တတ်၏၊ ဣတိ ပတ္ထော ပတ္ထြော (ရောက်သူ)၊ ဘိဇ္ဇာဘာဝေန–ဤခွက်၌၊ အာဟာရာ–အစာတို့သည်၊ ပတန္တိ–ကျကုန်၏၊ ဣတိ ပတ္တံ, ပတ္တြိဝါ, ပဒတိ ပဝတ္တတိ–ဖြစ်

၆၅၆။ ။ ဤသုတ်၌လာသော ပုံစံများကို ရူပသိဒ္ဓိ၌ ရုပ်ပြီးပုံနှင့်တကွ ပြထား၏၊ ထို့ကြောင့် ရှေ့မတူသော် အချို့ရုပ်ကိုသာ ဤ၌ပြမည်၊ တူသောရုပ်များကို ရှုမှာ ရှုကြပါလေ၊ ထို့ပြင် "တြဏ်" ပစ္စည်းသည် ပါဠိ၌ အသုံးမရှိ၊ သမာသ် အလယ်၌ ဖြစ်လျှင်ကား တကို တြပြု၍ "ဂေါတြဘု, အတြဓ" စသည်ဖြင့် ရှိရသည်၊ "ဘဿ" ပုဒ်သော်မှ ပါဠိ၌ "ဘဿ" ဟု ရှိရသည်၊ ထို့ကြောင့် သဒ္ဒနီတိ၌ "ဆဒါဒိတော တော" ဟု (ကိတ် ၁၉၀) သုတ်၌ တြဏ် ပစ္စည်းကို မပြဘဲ "ပါဝစနသ္မိံ ဟိ နကဒါစိပိ ဆတြိ ဂေါတြိ ဣစ္စာဒိနိ ဒိဿန္တိ၊ ဂေါတြဘူတိ ပဒေ ပန သမာသေ ဝတ္ထမာနတ္တာ တကာရော တြကာရံ ပပ္ပေါတိဝါ–အတြဓောတိ အာဒိသုဝိယ" ဟု မိန့်လေသည်။

တတ်၏၊ ဣတိ ပတ္တဲ့ ပတြဲ့၊ တမောတိ ဝိတ္ထာရေတိ–ချဲ့ထွင်တတ်၏၊ ဣတိ တန္တံ တ[န္တံ (ချည်မျှင်)၊ ["တတ္တဲ့ တတြဲ့" ဟုရှိသည်ကား အခြား ကျမ်းများနှင့်မညီ၊] ဝါ, တနိတဗ္ဗံ, ဝိတ္ထာရေတဗ္ဗံ–ချဲ့ထိုက်၏၊ ဣတိ တန္တံ တ[န္တံ ၊ ["တနုတဗ္ဗံ" ဟုရှိသည်ကား ဓာတုနှင့်ဥကို ရေရမည်ဖြစ်၍ ပါဠိပျက်၊] ယတတိ–အားထုတ်တတ်၏၊ ဣတိ ယတ္တဲ့ ယတြဲ့၊ ဝါ, ဧတေန–ဤအစွမ်းဖြင့်၊ ယတတိ ဝိရိယံ ကရောတိ–လုံ့လပြု၏၊ ဣတိ ယတ္တဲ့ ယတြဲ့၊ ဝါ, ယတနံ–အားထုတ်ခြင်း၊ ယတ္တဲ့ ယတြဲ့–အားထုတ်ခြင်း၊ သုခဒုက္ခံ–ချမ်းသာ ဆင်းရဲခြင်းကို၊ အဒတိ–စားတတ်၏၊ ဣတိ အတ္တဲ့ , အတြဲ့၊ မဒတိ–ယစ်မူးတတ်၏၊ ဣတိ မတ္တဲ့ မတြဲ့၊ ဧတေန–ဤကြိုးဖြင့်၊ ဝတ္ထုံ–အထည်ဝတ္ထုကို၊ ယုဇ္ဇန္တိ–ယှဉ်စပ်ရကုန်၏၊ ဣတိ ယောတ္တဲ့ ယောတြဲ့၊ ဝတ္ထုတိ–ဖြစ်တတ်၏၊ ဣတိ ဝတ္ထဲ့, ဝတြဲ့၊ မိဒတိ သိနေဟံ ကရောတိ–ချစ်ခြင်းကို ပြုတတ်၏၊ ဣတိ မိတ္တဲ့ မိတြဲ့၊ ဧတာယ–ဤမေတ္တာဖြင့်၊ မိဒတိ သိနေဟတိ–ချစ်တတ်၏၊ ဣတိ မေတ္တာမေတြာ၊ ["အညေသုစ"ဖြင့် ဣကို ဝေဒီပြု၊ "မိတ္တော" ရှိသည်ကား မကောင်း၊] ဧတာယ–ဤအတိုင်းအရှည်ဖြင့်၊ ပရိသမန္တတော–ထက်ဝန်းကျင်၌၊ သမ္ဘာကာရေန–ခပ်သိမ်းသော အခြင်းအရာအားဖြင့်၊ မိနန္တိ–နှိုင်းချိန်တိုင်းတာရကုန်၏၊ ဣတိ မတ္တာ မတြာ ["မာနေန္တိ" ဟုရှိလျှင် "မြတ်နိုးကုန်၏" ဟု ပေးရမည်ဖြစ်၍ ဤနေရာနှင့်မလျော်၊ တို့ကြောင့် မာ၏ အာကိုကွစ်ဓာတုဖြင့် ဣပြု၊ ကီယာဒိ နာပစ္စည်းဖြင့် "မိနန္တိ–ဟု ရှိသင့်သည်၊ ဓာတ်ကျမ်းများကို ရှုလော၊] ဝါ, မိနာတိ–တိုင်းတာတတ်၏၊ ဣတိ မတ္တဲ့ မတြဲ့၊ အတ္ထနော–မိမိ၏၊ ကုလံ–အမျိုးကို၊ ပုနာတိ သောဓေတိ–သုတ်သင်တတ်၏၊ ဣတိ ပုတ္တော ပုတြော၊ ကလိ တဗ္ဗံ သန္ဓိတဗ္ဗံ–ရေတွက်ထိုက်၏၊ ဣတိ ကလတ္တဲ့ ကလတြဲ့ (မယား)၊ ဧတေန–ဤကြိုးလွန်ဖြင့်၊ သံ (သုဋ္ဌု)–ကောင်းစွာ၊ ဝါရေတိ–တားမြစ်ရ၏၊ ဣတိ ဝရတ္တဲ့ ဝရတြဲ့၊ ဝေပတိ ကမ္ပတိ–တုန်လှုပ်တတ်၏၊ ဣတိဝေတ္တဲ့ ဝေတြဲ့ (ကြိမ်နွယ်)၊ ဂေါပိတဗ္ဗံ ရက္ခိတဗ္ဗံ စောင့်ရှောက်ထိုက်၏၊ ဣတိ ဝုတ္တဲ့ (လုံခြုံသောအရာ)၊ ဧတေန–ဤတံစဉ်ဖြင့်၊ ဒန္တိ အဝဓဏ္ဍန္တိ–ရိုက်ဖြတ်ရကုန်၏၊ ဣတိ ဒါတ္တဲ့ ဒါတြဲ့၊ ["ဒါနန္တိ" ရှိသည်ကား ပါဠိပျက်၊] ဣဒ္ဓေဝမာဒိ–တည်း။ (၆၆၇)

စိတ္တံစသည် ။ စိတ်ကိုရည်၍ စိတ်ဓာတ်ဟု ဆိုပြီ ဤ၌ စိတိဓာတ်ဟုဆိုပါ၏၊ "စိတိ=စိန္တနေ" ဓာတုနှင့်ချေ, တပစ္စည်း၊ ဓာတုနှင့်တ်ကို နောက်သို့ ကပ်ရုံသာ၊ ""အတ္ထေ သူစေတိတိ သုတ္တံ" ကား, "သူစ=ဂန္ဓနေ, ပကာသနေ–ပြခြင်း၌" ဟူသော ဓာတ်နောင် ဗုဒ္ဓ ဂမာဒိတွေ့ ကတ္တရိဖြင့် တပစ္စည်းသက်၊ ဘုဇာဒိနမန္တော ဖြင့်ပြီးသော ရုပ်တည်း၊ ဤသုတ်နှင့်မဆိုင်, နျာသလည်းမပြ, နောက်ဆရာ

ဝဒါဒီဟိ ဏိတ္တော ဂဏော

၆၅၇။ ဂဏေတ္တေ–အပေါင်းဟူသောအနက်၌၊ ဝဒ စရ ဝရ ဣတ္ထေဝမာဒီဟိ–ဝဒ, စရ, ဝရဤကဲ့သို့အစရှိကုန်သော၊ ဓာတုဟိ ဏိတ္တပစ္စယောဟောတိ၊ ဝါဒိတာနံ – အသံမြည်စေအပ်ကုန်သောတူရိယာတို့၏၊ ဂဏော–အပေါင်းသည်၊ ဝါဒိတ္တံ–ဝါဒိတ္တမည်၏၊ ဘေ,စာရိတ္တံ–ကျင့်အပ်သော အကျင့်တို့၏ အပေါင်း၊ ဝါ–စာရိတ္တသီလ၊ ဝါရိတ္တံ–တားမြစ်ကြောင်း စောင့်ရှောက်ကြောင်း သီလတို့၏ အပေါင်း၊ ဝါ–ဝါရိတ္တသီလ၊ ဣတ္ထေဝမာဒိ။ (၆၆၈)

တို့ထည့်ပါ၌ဖြစ်ဟန်တူသည်၊] ပဝိတ္တံဝယ် ပထမနည်း၌ ပဟုဗ္ဗ ဝိဒဓာတ် ဒုတိယနည်း၌ကား ပူဓာတ်တည်း၊ ၂ မျိုးလုံး ရှု၌ပါ၏၊ ["သုစိဘာဝံ ပါပုဏာတီတိ ပဝိတ္တံ" ကား နျာသနှင့် ရှုတို့၌မပါ, ပဟုဗ္ဗ အပဓာတ်လည်း မဖြစ်နိုင်၍ နောက်ထည့် ပါ၌ပျက်ဖြစ်ဟန်တူသည်၊] "ပဒတိ၊ ပေ၊ ပဒ္ဒော" ကား "ပဒ=ဂတိမှိ" ပဋ္ဌာသာ ဓာတ်တည်း၊ "ပတန္တိ ဣတ္ထေ၊ ပေ၊ ပတ္တံ" ကား ပတဓာတ်တည်း၊ ""မဒတိ တိ မတ္တံ" လည်း နျာသ–ရှုတို့၌မပါ၊ "မဒ=ဥမ္မာဒေ" ဟု ဓာတ်နက်ဆို၊] ဣတ္ထေဝမာဒိဖြင့် ယုဓာတ် ဝဟဓာတ်စသည်ကို ရှု၌ ယူလေသည်။

ဝဒါဒီဟိ ဏိတ္တော ဂဏော။ ။ "အပေါင်းအနက်" ဆိုသော်လည်း ထိုအပေါင်းအနက်ကို ဏိတ္တပစ္စည်းက ဟောသည်မဟုတ်၊ ထိုဏိတ္တပစ္စည်းသက်ရာ ဝါဒိတ္တစသော ပုဒ်တို့သည် (တူရိယာ တစ်ခုစီ, သီလတစ်ပါးစီ ခွဲခြားမ၍ဟောဘ) တူရိယာ အားလုံးအပေါင်း, စာရိတ္တသီလ ဝါရိတ္တသီလအပေါင်းကို ဟောသောကြောင့်သာ "ဂဏော" ဟုဆိုသည်၊ ထိုအပေါင်းဟူသည်လည်း "တူရိယာအမျိုးဓာတ်, သီလအမျိုးဓာတ်ပင်တည်း၊" ထို့ကြောင့် "ဂဏော–အပေါင်းများလတ် ဓာတ်ဟူသော အနက်၌" ဟု ဆရာတို့ ပေးကြသည်၊ တူရိယာတစ်ခု သီလတစ်ခုကို ဟောလိုရာ၌ကား အပေါင်း၏အမည်ကို အစိတ်၌ တင်စားထားသော ဧကဒေ သ္သုပစာရဟုမှတ်ပါ၊ ဏိတ္တပစ္စည်းကမူ (ကိတ်ပစ္စည်းမျိုးဖြစ်၍) ဆိုင်ရာသာဓန တစ်ခုခုကို ဟောရမည်၊ ဤစကားအရ "ဝါဒိတာနံ ဂဏော" သည် ဝိဂ္ဂြိဟ်အစစ် မဟုတ်သေး, အတ္ထဝါကျတစ်မျိုးဟု မှတ်ပါ။

သာဓန စစ်ချက်။ ။ တူရိယာသည် တီးအပ်သော သဘောရှိ၏၊ ထို "တီးအပ်သည်ကိုပင်" "မြည်စေအပ်" ဟုလည်း ပရိယာယ်သုံးနိုင်၏၊ ထို့ကြောင့် "ဝါဒိယတေ – မြည်စေအပ်၏၊ ဝါ – မြည်အောင်တီးအပ်၏၊ ဣတိ ဝါဒိတံ, ဝါဒိတ္တံ – မည်၏" ဟု ဟောတုကမ္မ သာဓနအနက်၌ ဏေပစ္စည်း ဘာဝကမ္မေ သုတ်ဖြင့် တပစ္စည်းသက်, ဝါဒိတ၊ ဤသုတ်ဖြင့် "ဏိတ္ထ" ပစ္စည်းသက်လျှင် "ဝါဒိတ္ထ" ဟု ဖြစ်၏၊ ဤဝါဒိတ္ထ၌ကား ကာရိတ်အနက်ကို "ဏိတ္ထ" ၌ "ဏ"

မိဒါဒီဟိ တွိတိယော ၆၅၈။ **မိဒ၊ ပေ၊ ဣ**ရေဝမာဒီဟိ–**မိဒ, ပဒ, ရန္ဒ, တနုတာ ဤသို့ အစရှိကုန်သော၊ ဓာတုဟိ, တွိ တိ ဣတိ ဟော ပစ္စယာ ဟောန္တိ၊ မိဒတိ သိနေဟတိ–ချစ်တတ်၏၊ ဣတိ မေတ္တိ၊ ပဒတိ ဂစ္ဆတိ–သွားတတ်၏၊ ဣတိ ပတ္တိ (ခြေလျင်စစ်တပ်)၊ ဘွေ–ဤညဉ့်အခါ၌၊ ရန္ဒတိ–တပ်မက်တတ်၏၊ ဣတိ ရတ္တိ၊ တနောတိ ဝိတ္ထာရေတိ–ချဲ့တတ်၏၊ ဣတိတန္တိ (ပါဠိ)၊ ဝါ, အတ္တနော–မိမိ၏၊ ကုလံ–အမျိုးကို၊ တနောတိ ဝိတ္ထာရေတိ–ချဲ့တတ်၏၊ ဣတိ တန္တိ (သားစဉ်မြေးဆက်)၊ ပရာသံ ဣတ္တိနံ–တခြားမိန်းမတို့၏၊ ပုတ္တံ–သားကို၊ ဓာရေတိ–ဆောင်ရွက်တတ်၏၊ ဣတိ ဓာတိ (အတိန်းမ)၊ ဝါ, ဓီရံ–နို့ရည်ကို၊ ဓာရေတိ–ဆောင်ရွက် တိုက်ကျွေးတတ်၏၊ ဣတိ ဓာတိ၊ ဝါ, အတ္တနော–၏၊ သဘာဝံ–သဘောကို၊ ဓာရေတိ–ဆောင်တတ်၏၊ ဣတိ ဓာတိ၊ ဣရေဝမာဒီ–တည်း၊ (၆၆၉)**

ကပင်ထွန်းပြသည်ဟု ကြံသင့်၏၊ သဣတဘ္ဒမူ ဏိစ်+ဣတြပစ္စည်း ၂ ခုသက်၍ "ဝါဒ်တြ" ဟုရှိ၏၊ ထိုဌ ဏိစ် ပစ္စည်းသည် ကာရိတ် အနက်ဟောတည်း၊ [အဘိဓာန်ဌ "တူရိယာ" အနက်ဟောရာဝယ် "ဝဒိတ" ပုဒ် မလာသောကြောင့်လည်း ကောင်း, တူရိယာတို့သည် မြည်စေအပ် (မြည်အောင်တီးပေးအပ်) သောကြောင့် လည်းကောင်း, ကာရိတ်နှင့်တကွ "ဝါဒိတ" ရှိမှသင့်သည်။]

စာရိတ္တံ, ဝါရိတ္တံ။ ။ စာရိတ္တသီလဟူသည် ဖြည့်ကျင့်ရမည့် (မဟာဝါစူဌဝါ ခန္ဓကတို့ဌလာသော) ဆရာ့ဝတ် တပည့်ဝတ်စသော ကျင့်ဝတ်များတည်း၊ လူတို့ဌ မျိုးရိုးအလိုက်ကျင့်ရသော အကျင့်များလည်း စာရိတ္တသီလပင်၊ "ဝရ=ဝါရဏော (တားမြစ်ခြင်း)" ဟူသော ဓာတ်နက်အရ မပြုမကျင့်အပ်ဟု တားမြစ်ထားသော အပြစ်တို့မှ စောင့်ရှောက်မှုသည် ဝါရိတ္တသီလမည်၏၊ လူ၌ ငါးပါးသီလစသည်နှင့် ရဟန်းတို့ဌ ပါရာဇိကစသော (ဒွေမာတိကာ ဥဒ္ဒေသော၊ ဝိဘင်းတို့ဌလာသော) သီလများတည်း၊ "စရိယတော–ကျင့်အပ်၏၊ ဣတိ စာရိတ္တံ" ဟု သုဒ္ဓကမ္မသာဓနပြု၊ စရဓာတ်နောင် ကံအနက်ဌ ဏိတ္တပစ္စည်းသက်၊ [သဣတ အဘိဓာန်ဌကား "စရိတြ" ပုဒ်နောင် သ္ဝတ္ထဌ အဏ်ပစ္စည်းသက်၍ ပြီးစေ၏၊] တေန–ဤသီလဖြင့်၊ ဝါရိယတော–ကိုယ်နှုတ်တို့ကို (မပြုမကျင့်အောင်) တားမြစ်အပ်၏၊ ဣတိ–ဤသို့ တားမြစ်ကြောင်း၏ အဖြစ်ကြောင့်၊ ဝါရိတ္တံ–မည်၏၊ "ဝါရေတိတိ ဝါရိတ္တံ=တားမြစ်တတ်သောကြောင့် ဝါရိတ္တမည်၏" ဟုလည်းပြု။

ဣရေ။ မေတ္တိ။ ။ မိဒ=သိနေဟေ,တ္တိ၊ အညေသုစဖြင့် ဝုဒ္ဓိ၊ ကွစိဓာတ်ဖြင့် ဓာတွန်ချေ၊ ဝတ္တိ – ပဒ = ဂတိမှိ၊ နည်းတူ၊ ရတ္တိ = ရန္ဒ = ရာဂေ, နည်းတူ၊

ဥသု၊ ပေ၊ ပဌာစ

၆၅၉။ ဥသု ရန္တ ဒဲသ ဣတိ–ဥသု, ရန္တ, ဒဲသ ဟူကုန်သော၊ ဧတေသံ ဓာတူနံ–တို့တွင်၊ ဒဲသဿ–ဒဲသဓာတ်၏၊ ဒမ္မာဒေ သော–ဒမ္မအမြှုသည်၊ ဟောတိ၊ ပ ဌပစ္စယာစ–ပ ပစ္စည်း, ဌပစ္စည်းတို့သည်လည်း၊ ဟောန္တိ၊ ဥသိယတေ–ပူလောင်ခြင်း၊ ဥမ္ဘေ–ပူလောင်ခြင်း၊ ဇေ္ဇ–ဤတိုင်းနိုင်ငံ၌၊ ရန္တန္တိ–တပ်မက်တတ်ကုန်၏၊ ဣတိ ရဋ္ဌံ၊ ဒဲသိယတေ–ကိုက်ဖြတ်အပ်၏။ ဣတိ ဒမ္ဘော။ (၆၈၁)

သူဝုသာနံ၊ ပေ၊ ထေရစ

၆၅၉။ သူ ဝု အသ ဣတိ သူ, ဝု အသ ဟူကုန်သော၊ ဧတေသံ ဓာတူနံ–တို့၏၊ ဦ ဥ အသာနံ–ဦ ဥ အသ သဒ္ဒါတို့၏၊ အတာဒေသော ဟောတိ၊ ထပစ္စယောစ–ထ ပစ္စည်းသည်လည်း၊ (ဟောတိ)၊ ဧတေန–ဤလက်နက်ဖြင့်၊ သဝတိ ဟိ သတိ–ညှဉ်းဆဲရ၏၊ ဣတိ သတ္တံ၊ ဧတေန–ဤအဝတ်ဖြင့်၊ ဟိရောတ္တပ္ပံ–အရှက်အကြောက်ကို၊ သံဝရတိ–စောင့်ရှောက်ရ၏၊ ဣတိ ဝတ္ထံ၊ သဒ္ဒါနုရူပံ–သဒ္ဒါအားလျော်စွာ၊ အသတိ ဘဝတိ–၏၊ ဣတိ အတ္ထော–(အနက်)။ (၆၇၁)

တန္တိ–တနု=ဝိတ္ထာရေ၊ တိ, ဓာတ္တန်(နံ)ကို တိသို့ကပ်၊ ဓာတိ–ဓာ=ဓာရဏေတိ၊ [ရတ္တိ စသည်၌ တိပစ္စည်း သက်၍လည်း ဘုဓာဒိနမဇ္ဇောဖြင့် ပြီးနိုင်၏၊ သို့သော် "ဉဏာဒ်စိရင်သော ဆရာက အရှင်ကစ္စည်း မဟုတ်သောကြောင့် ကိတ်နှင့် အလားတူပစ္စည်းကို တွေ့ရသည်" ဟု ကြံပါ။]

၆၅၉။ ပါဠိသက္ကတကျမ်းတို့၌ "ဥသု" ဓာတ်ဟုမရှိ၊ "ဥသ=ဒါဟေ" ဟုသာ ရှိ၏၊ ဥမ္ဘောနှင့် (ဒဲသဓာတ်ဖြင့်ပြီးသော) ဒမ္ဘောတို့၏ အနက်ကိုလည်း အဘိဓာန်၌မတွေ့ရ၊ ရဋ္ဌကား တပစ္စည်းဖြင့် သာဒိသန္တ ပုဗ္ဗ ဘန္တ ဟံသာဒီ ဟိဒ္ဓော သုတ်ဖြင့်ပြီးနိုင်၏၊ ဤသုတ်၏ ဝုတ္တိ၌လည်း ရူပသိဒ္ဓိဝယ် မူအမျိုးမျိုးရှိ၏၊ ဆရာတို့ကမူ "ဥသုရန္ဓေဟိ ပဌာ, ဒဲသဿ ဒမ္ဘောစ" ဟု သုတ်ကိုပင် ပြင်ဆင်၏၊ ထို့ကြောင့် ဤသုတ်သည် အဆက်ဆက် ပါ၌ပျက်လာသော၊ သို့မဟုတ် နဂိုကပင် မသန့်ရှင်းသောသုတ် ဖြစ်ဟန်တူသည်၊ ရုပ်တွက်ပုံကို အခြေပြု၌ (ရူပသိဒ္ဓိ, သိဟိုဠ် မူအတိုင်းမှီး၍) ပြထားသည်။

၆၆ဝ။ သူဝုသာနံ။ ။ ဓာတ်ကျမ်းတို့၌ ဟိ"သာအနက်ဟော သူဓာတ်မရှိ၊ သုဓာတ်သာရှိ၏၊ သို့သော် ဝုတ္တိ၌ "ဥ–ဥ–အသာနံ" ဟု မဖွင့်ပဲ "ဦ ဥ အသာနံ" ဟု ဖွင့်သောကြောင့် ဤ ဝုတ္တိအလို "ဦ+ဥ+အသာနံ" "သူ" ဓာတ်သာ ဖြစ်သင့်တော့သည်၊ ရုပ်ကို အခြေပြုကြည့်။

ရန္ဒု၊ ဃ၊ လောဃေါစ ၆၆၁။ ရန္ဒု၊ ဃ၊ ဝ၀ ဣ္ဏ္ဍေ၀ေမာဒီဟိ–ရန္ဒ, ဥဒီ, ဣ္ဏ္ဍီ, ဧဒီ, မဒီ, ခုဒီ, ဆိဒီ, ရုဒီ, ဒလ, သုသ, သုစ, ဝစ, ဝ၀ ဤသို့ အစရှိကုန်သော၊ ဓာတုဟိ–၌၊ ဓ ဒ ဣ္ဏ္ဍ က ဣ္ဏ ဣ္ဏတိ–ဓ, ဒ, ဣ္ဏ္ဍ, က, ဣ္ဏ ဟူကုန်သော၊ ဧတေ ပစ္စယာ ဟောန္တိ၊ ကွစိ–၌၊ ဒဃလောဃေါစ–ဓာတွန်ဒေတို့၏ ကျေးဇူးသည်လည်း၊ ဟောတိ၊ [သမုဒ္ဒေါ စသည်၌ ဓာတွန်မကျေဘဲ 'ရန္ဒ် စသော အရှေ့၌သာ ကျေသောကြောင့် "ကွစိ" ဟုဆိုသည်၊] ပုန–နောက်ထပ်၊ နိပစ္စန္တေ စ–သင့်ရာ ဝိဓိဖြင့်လည်း ပြီးစေအပ်ကုန်၏၊ ရန္ဒိတဗ္ဗံ–တပ်နှစ်သက်တိုက်၏၊ ဣ္ဏတိ ရန္ဒံ (အလေါက်)၊ ဝါ, ရန္ဒယိတ္ဗ–တပ်နှစ်သက်အပ်ပြီ၊ ဣ္ဏတိ ရန္ဒံ၊ အတ္ထ သန္ဓိသိ တာနံ–မိမိကိုမှီကုန်သော၊ ("အတ္ထနိ–၌၊ သန္ဓိသိတာနမ–ကုန်သော" ဟုလည်းရှိ၊) မဗ္ဗမကရာနံ–ငါးမကန်းအစရှိသည်တို့၏၊ ပိတိသောမနဿ–နှစ်သက်ဝမ်းမြောက်ခြင်းကို၊ ဥဒတိ ပသဝတိ စနေတိ–တိုးပွားပြစ်ပေါ်စေတတ်၏၊ ဣ္ဏတိ သမုဒ္ဒေါ–(သမုဒ္ဒရာ)၊ ဣ္ဏ္ဍတိ ပရမ+ဣ္ဏ္ဍသရိယံ ကရောတိ–အလွန်အစိုးရသူ၏အဖြစ်ကို ပြုတတ်၏၊ (အလွန်အစိုးရတတ်၏ ဟူလို၊) ဣ္ဏတိ ဣ္ဏ္ဍော– (သိကြားစသူရ၏၊) ဝါ, ဣ္ဏ္ဍတိ အဓိပတိဘာဝံ ကရောတိ–အကြီးအကဲ၏ အဖြစ်ကို ပြုတတ်၏၊ ဣ္ဏတိ ဣ္ဏ္ဍော၊ ဓဒီတဗ္ဗော ဣ္ဏ္ဍိတဗ္ဗော–အလိုရှိတိုက်၏၊ ဣ္ဏတိစ္ဍော (လ)၊ မဒတိ ဟာသေတိ–ရွှင်မြူးစေတတ်၏၊ ဣ္ဏတိ မ္ဍော၊ ဝါ, မဒီတဗ္ဗော–ရွှင်မြူးစေတိုက်၏၊ ဣ္ဏတိ မ္ဍော (နံ့သူ, ညှဲဖျင်း တိုင်းမှိုင်းသူ)၊ ခုဒတိ ပိဝါသတိ–မွတ်သိပ်တတ်၏၊ ဣ္ဏတိ, ခုဒ္ဒေါ၊ ဆိန္ဒိတဗ္ဗော–ဖြတ်အပ်၏၊ ဣ္ဏတိဆိဒ္ဒေါ (၂ ပိုင်းဖြတ်အပ်သောအရာ)၊ ရုဒတိ ဟိ သတိ–ညှဉ်းဆဲတတ်၏၊ ဣ္ဏတိ ရုဒ္ဒေါ (ကြမ်းတမ်းသူ)၊ ဒလတိ ဒုဋ္ဌ တဘာဝံ ဂစ္ဆတိ–ဆင်းရဲသူ၏–အဖြစ်သို့ ရောက်တတ်၏၊ ဣ္ဏတိ ဒလိဒ္ဒေါ (ဆင်းရဲသူ)၊ သုသတိ–ခြောက်သွေ့တတ်၏၊ ဣ္ဏတိ သုက္ခံ (သုက်)၊ သောစတိ–ဝမ်းနည်းတတ်၏၊ (စိုးရိမ်တတ်၏ဟု ရှေးကပေးသည်)၊ ဣ္ဏတိ သောကော (သောကတရား=ဝမ်းနည်းခြင်းသဘော)၊ ဝစိတဗ္ဗံ–ပြောဆိုတိုက်၏၊ ဣ္ဏတိ ဝ၀ံ (အညှို့)၊ [ကပစ္စည်းသက်ရာဌာန ဖြစ်သောကြောင့် "ဝ၀ံ" ဟု ရှိသည်ကား ပါဠိပျက်၊] အပ္ပဋိဟတံ ဟုတ္တာ–မပိတ်ပင်အပ်သည်ဖြစ်၍၊ ဝ၀တိ ဂစ္ဆတိ–သွားတတ်၏၊ ဣ္ဏတိ ဝ၀ိရံ (ဝရဖိန်)၊ [နဟုလ္လိင်နှင့်လိုက်အောင် "အပ္ပတိဟတံ" ဟုရှိစေ၊] ဣ္ဏ္ဍေ၀ေမာဒီ၊ တည်း။ (၆၇၂)

၆၆၁။ ပုန နိပစ္စန္တေ။ ။ ဝ၀ာဒီဟိ ပဗ္ဗဇ္ဇာဒယော နိပစ္စန္တေသုတ်မှ နိပစ္စန္တေပုဒ်လိုက်လာ၏၊ ထို့ကြောင့် သုက္ကံကို ရုပ်တွက်ရာ၌ "သုသ=သောကေ (ဝမ်းနည်းခြင်း)" ဓာတ်နောင် ဤသုတ်ဖြင့် ကပစ္စည်းသက်၍ "ဣ္ဏမိနာ နိပါတနာ သကာရဿ (ဓာတွန်သ်၏) ကကာရံ ကတ္တာ (ကပြု၍)" ဟု ဤသုတ်ကိုပင်

ပတိတောဃ၊ လေ၊ ဟိရဏ် ၆၆၂။ ပတိ ဣဒ္ဓေတသ္မာ–ပတိဟုသော ဤသဒ္ဒါမှ (ပရသ)၊ ဟိသ ဓာတုသ – ၏၊ ဟောရဏ်ဟိရဏ် ဣတိ ဧတေ အာဒေသာ ဟောန္တိ၊ ပတိပဏ္ဍေ–ဆန်ကျင်ဘက်တို့ကို၊ မဒ္ဒိတ္မာ–နှိမ်နင်း၍၊ ဣဒ္ဓတိ ပဝတ္တတိ–ဖြစ်တတ်၏၊ ဣတိ ပါဠိဟောရဏ်, ပါဠိဟိရဏ်–မည်၏၊ (၆၇၃)။ ["ဟိ=ဂတိမှိ" နှင့်အညီ ဟိဓာတ်၏ အနက်ဖြစ်သော ဂမုဓာတ်ဖြင့် "ဣဒ္ဓတိ" ဟု ဝိဂြိုဟ်ပြုသောကြောင့် ဓာတ္မတ္ထဝိဂ္ဂဟဟုခေါ်၏၊ အကြွင်းမှတ်ဖွယ်ကို အခြေပြုနှင့် ရှုဋီကာမှာရှု။]

ကဒ္ဒုဒီဟိကော ၆၆၃။ ကဒ္ဒိ၊ လေ၊ ခဒ္ဒိဣတ္ထေဝမာဒီဟိ–ကဒ္ဒိ, ဃဒ္ဒိ,၊ လေ၊ ခရဒ္ဒိ, ခဒ္ဒိ ဤသို့ အစရှိကုန်သော၊ ဓာတုဟိ ဂ ပစ္စယော ဟောတိ၊ ပစ္စယေန–နှင့်၊ သဟ ယထာသမ္ဘဝံ, နိဝစ္ဆေ–ပြီးစေအပ်ကုန်၏၊ ကဏ္ဌိ တဗ္ဗော ဆိဒ္ဒိတဗ္ဗော–ဖြတ်အပ်၏၊ ဣတိ ကဏ္ဌော (တစ်ကဏ္ဌ, တစ်ပိုင်းတစ်ခန်း)၊ ဃဏ္ဌိတဗ္ဗော ဃဋေတဗ္ဗော – တီးခေါက်အပ်၏၊ ဣတိ ဃဏ္ဌော (ခေါင်းလောင်း စသည်၊) [ထောမနိဝိဒ္ဓ "ဃဏ္ဌာ" ဟု ဌသံလျင်းချိတ်ဖြင့်လည်းကောင်း, ဣတ္ထိလိင် အာကာရန္တဖြင့်လည်းကောင်းရှိ၏၊ "ဃဋိ=ဃဋနေ" ဟုဆို၊ ပါဠိ၌ "ဃဏ္ဌိ ပဟာရိတ္တာ" စသည်ဖြင့် ဤကာရန္တအရှိများ၏၊] ဧတ္ထ–ဤအညာ၌၊ ဝဏ္ဏန္တိ–ပေါင်းစုကုန်၏၊ ဣတိ ဝဏ္ဏော၊ ကရဏ္ဌိတဗ္ဗော ဘာဝေတဗ္ဗော – ဝေဖန်

နိပါတနလုပ်၍ သိကို ကပြု၏၊ သို့ဖြစ်၍ ဤသုတ်ဖြင့်ပင် မပြီးပြီးအောင် နောက်ထပ်စီရင်ခြင်းကို "ပုနနိပစ္စဿ" ဆိုသည်ဟု မှတ်ပါ။

အမှာ။ ။ ရန္ဒ ဥဒီစသော ဓာတ်အစဉ်အတိုင်း ထုတ်ထားသည်၊ ဓာတ်က ၁၃ ရှိ၍ ပစ္စည်းမှာ ၅–ပစ္စည်းသာ ရှိသောကြောင့် ပစ္စည်းကို ထိုက်သလို သက်စေရမည်ဟု မှတ်ပါ၊ ဤသုတ်လာ ဝိဂြိုဟ်များသည် နောက်ဆရာတို့ ထည့်ပါ၌ဖြစ်၍ တချို့ ဝိဂ္ဂဟများ ယုတ္တိမရှိလှသော်လည်း စိစစ်တော့မည်မဟုတ်၊ သီမှ၌ ဝိဂြိုဟ်များမပါ၊ ဥဏာဒ်သုတ်၌ ဝိဂြိုဟ်များသည် နောက်ဆရာတို့ ထည့်ထားအပ်သည်သာများ၏။

ပုံစံများ။ ။ဣဿော–ဣဒိ=ပရမိသရိယေ (လွန်စွာအစိုးရသူ၏အဖြစ်၌၊) ဤသုတ်ဖြင့် ဒပစ္စည်းသက်၊ ဤသုတ်ဖြင့်ပင် (ဒ်) ကို (နှ်) ပြု၊ စဿော–စဒိ=ဟိလာဒနေ (ဝမ်းမြောက်ခြင်း၌)၊ တစ်နည်း–(ဣစ္ဆာကန္တီသု–လိုလားခြင်း နှစ်သက်ခြင်းတို့၌၊) မဿော="မဒိ=ဟာသေ (ရွှင်မြူးခြင်း၌)" ဟု ဆို၍ နည်းတူတွက်၊ သုစ=သောကေ (ဝမ်းနည်းခြင်း, စိုးရိမ်ခြင်း) ကပစ္စည်းသက်၍ဤသုတ်ဖြင့်ပင် ဓာတွန်(စ်)ကိုချေ၊ [သုစဓာတ်, ဏပစ္စည်း, ဥကို ဩဝုဒ္ဓိပြု၊ ကဂါစဓာနံဖြင့် စကို ကပြု၍ ပြီးနိုင်သောကြောင့် ရှု၌ ဤရုပ်ကို မပြဘဲထားသည်၊ ကြွင်းရုပ်များပြီးပုံကို ရှု၌ တိုက်ရိုက်ပါရှိပြီ၊ အာဒီအရ ရုပ်များလည်း များစွာပါလေ၏။]

အပ်၏၊ ဣတိ ကရဏ္ဍော (ကြွတ်, ပန္ဒြပ်)၊ စေတေ-ဤ အကြည်ရှေ့ဖြင့်၊ မဏ္ဍိ ယတော ဝိဘူသိယတော-တန်ဆာဆင်အပ်၏၊ ဣတိ မဏ္ဍော၊ ဗ္ဗေ-ဤအလေါင်းခ၌၊ သဗ္ဗဲ ကုမ္မဲ-လေါင်းခုမီကုန်၏၊ ဣတိ, သဏ္ဍော (အလေါင်း)၊ ကုဏ္ဍတိ-ချို့တဲ့တတ်၏၊ ဣတိ ကုဏ္ဍော၊ ကုဏ္ဍီတဿော ဒုဟီတဿော-ပူလောင်အပ်၏၊ ဣတိကုဏ္ဍော-မည်၏၊ (ထမင်းအိုး)၊ ["ကုဋိ ဒါဟော-ပူလောင်ခြင်း" ဟု ဓာတ္တု သင်္ဂဟ်ရှိ၏၊ ကုဋ္ဌိဓာတ်အတွက် မှတ်ချက်ကို အဓိပ္ပာယ်၌ ရှုပါ။]

ဘဏ္ဍီတဲ့-ခြင်းခုန်အပ်၏၊ ဣတိ ဘဏ္ဍဲ (ဥစ္စာဘဏ္ဍာ)၊ ပဏ္ဍတိ လိင်ဧကလ္ဍ ဘာဝ ဂဠတိ-လိင်ချို့တဲ့သူ၏အဖြစ်သို့ ရောက်တတ်၏၊ ဣတိ ပဏ္ဍကော-၏၊(ပဏ္ဍုက်)၊ [ပဏ္ဍဟုပြီးသည့်အခါ သဗ္ဗတောကောဖြင့် ကလာ၍ ပြီးစေ၊] စေတေ-ဤဒဏ်ဖြင့်၊ ဒဏ္ဍတိ အာဏံ ကရောတိ-အာဏာကိုပြု၏၊ ဣတိ ဒဏ္ဍော၊ ရဏ္ဍတိ ဟိံသတိ-ညှဉ်းဆဲတတ်၏၊ ဣတိ ရဏ္ဍော (သေသောက်ကြွေးသူ၊) ပရေသံ ဝိညူနံ-အခြား ပညာရှိတို့၏၊ ဟဒယံ-စိတ်နှလုံးကို၊ ဝိသေသေန-အထူးသဖြင့်၊ တဏ္ဍယတိ စာလေတိ ကမ္ပေတိ-တုန်လှုပ်စေတတ်၏၊ ဣတိ ဝိတဏ္ဍော (ဆန့်ကျင်ဘက်စကား)၊ [ဝိပုဗ္ဗတနိတတ်၊] ပရေ-သူတစ်ပါးတို့ကို၊ ဣသိဏ္ဍတိ သံမဒ္ဒတိ-ပြင်းစွာနှိမ်နင်းတတ်၏၊ ဣတိ ဣသိဏ္ဍော (ဣသိဏ္ဍမင်း-ဟူ၏၊ ရှေ့၌ ဤတတ်မပါ၊) စဏ္ဍတိ စဏ္ဍီဘာဝံ ကရောတိ-ကြမ်းတမ်းသူ၏ အဖြစ်ကို ပြုတတ်၏၊ ဣတိစဏ္ဍော (ကြမ်းတမ်းသူ)၊ ဗ္ဗေ-ဤအနာစသည်၌၊ ဂဏ္ဍတိ သန္ဓိစယတိ သမူဟံ ကရောတိ-အလေါင်းအစုကို ပြုတတ်၏၊ ဣတိ ဂဏ္ဍော၊ အဏ္ဍီယတိ နိဗ္ဗတ္တီယတိ-ဖြစ်စေအပ်၏၊ ဣတိ အဏ္ဍော (ဌက်ဥ စသည်)၊ လဏ္ဍီတဿော ဓိဂုဏ္ဍီ တဿော-စက်ဆုပ်အပ်၏၊ ဣတိ လဏ္ဍော (မစင်)၊ မေဏ္ဍတိ ကုဋိလဘာဝံ ဂဠတိ- ကောက်ကျစ်သူ၏အဖြစ်သို့ ရောက်တတ်၏၊ ဣတိ မေဏ္ဍော (သိုးသတ္တဝါ)၊ ရေဏ္ဍတိ ရောဂံ ဟိံသတိ-ရောဂါကို ညှဉ်းဆဲတတ်၏၊ ဣတိ ရေဏ္ဍော (ကြက်ဆူပင်)၊ ခဏ္ဍီတဿော ဆိန္နီတဿော-ဖြတ်တောက်အပ်၏၊ ဣတိ ခဏ္ဍော (သကြားနီ)၊ ဣဗ္ဗေဝမာဒီ-တည်း။ (၆၇၄)

၆၆၃။ နျာသင်္ခ် "ကုဋ္ဌိ = ဆေဒနေ" ၎င် ဒွေဘော်လာ "ကုဋ္ဌံ = နုံနှာ" ရုပ်ကိုပင် ပါဠိမှန်လုပ်၍ ရုပ်တွက်ပြ၏၊ သို့သော် ဣကာရန္တ ဓာတ်၌ နိဂ္ဂဟီတ် လာရသည်သာ များ၊သောကြောင့်လည်းကောင်း "ကုဋ္ဌာဒီဟိဒ္ဓော" ဟု သီးခြား သုတ်တည်လတ္တံ့ဖြစ်သောကြောင့်လည်းကောင်း, ထောမနိဓိ၌ ကုဋ္ဌိဓာတ် အစ်ပစ္စည်းဖြင့် ကုဏ္ဍောဟု ရှိသောကြောင့်လည်းကောင်း ဤ၌ "ကုဏ္ဍော" သာ ပါဠိမှန်ဖြစ်သင့်သည်၊ ထို့ပြင် ပဏ္ဍကော၌ ကပစ္စည်းကို မချော်ဘဲ ကွစ်ဓာတု သုတ်ကြီးဖြင့် ဒုဏ်မှီရာ (အ) လာ၍ ရုပ်ပြီးစေ၏၊ ရှေ့၌ "ပဏ္ဍော" ဟု လည်းကောင်း ဟီနကောကဲ့သို့ သဗ္ဗတောကောဖြင့် က အကွာရာ အပိုလာ၍

ခါဒါ–မဂမာနံ
ခန္ဓ–ဒ္ဓ ဂန္ဓာ

၆၆၄။ ။ ခါဒ အမ ဂမ ဣတိ–ခါဒ, အမ, ဂမ, ဟူကုန်သော၊ စောသံ ဓာတုနံ, ခန္ဓ အန္ဓ ဂန္ဓာဒေသာ ဟောန္တိ၊ က ပစ္စယောစ ဟောတိ၊ ဓာတိ ရော မရဏာဒီဟိ–ဓာတိ, ရော, မရဏ အစရှိကုန်သော၊ သံသာရဒုက္ခေတိ–သံသရာ ဆင်းရဲတို့သည်၊ ခါဒိ တဗ္ဗော–ခဲစားအပ်၏၊ ဣတိ ခန္ဓော (ခန္ဓာ ၅ ပါး)၊ အဂ်ိမဂ်ိသ–အဂ်ိကြီးငယ်၏၊ အမတိ ရုဠ္ဠနဘာဝံ ဂစ္ဆတိ–နာကျင်သည်၏အဖြစ်သို့ ရောက်တတ်၏၊ ဣတိ အန္ဓော (သူကန်း)၊ ဝါ, စက္ခုနာ–မျက်စိဖြင့်၊ အမတိ ရုဠ္ဠတိ–နာကျင်တတ်၏၊ ဣတိ အန္ဓော၊ တံတံဌာနံ–တိုတိုအရပ်သို့၊ ဝါတေန–လေဖြင့်၊ ဂစ္ဆတိ–သွားတတ်၏၊ ဣတိ ဂန္ဓော (အနံ့)၊ ဧဝံ–တူ၊ ခန္ဓကောဟ–ခန္ဓာ၊ အန္ဓကောဟ–သူကန်း၊ ဂန္ဓကောဟ–အနံ့။ (၆၅၇)

ပဌာဒီ–ဟျလံ

၆၆၅။ ။ ပဌ၊ ပေ၊ အဂ္ဂ ဣတ္ထေဝမာဒီဟိ–ပဌ, ကလ, ကုသ, ကဒ, ဘဂန္ဒ, ဃရ, ဝဏ္ဏ, ပလ္လ, သဒ္ဒ, မူလ, ဗိဠ, ဝိဒ, ဖုဋ, ပဋ, ဝါသ, ဝသ, ပစ, မစ, မုသ, ဂေါတ္တ, ပုတ, ဗဟု, မဂ်, ဗဟ, ကဗိ, သဗိ, အဂ္ဂ ဣတိ အစရှိကုန်သော၊ ဓာတူဟိ–ဓာတ်တို့မူလည်းကောင်း၊ ပါဠိပဒိကေ ဟိစ–ပါဠိပဒိက နာမ်တို့မူလည်းကောင်း၊ ဥတ္တရပဒေသု–နောက်ပုဒ်နေရာတို့၌၊ အလ ပစ္စယော ဟောတိ၊ ပစ္ဆာ–နောက်၌၊ ပုန–ထပ်၍၊ နိပစ္စဿ –၏၊ ပဒေ–ရောက်ခြင်း၌၊ အလံ–အကျိုးမရှိ၊ ဣတိ ပဌလံ–မည်၏၊ (အထပ်အလွှာ)၊ ကလေ–

ပဏ္ဍာကောဟုလည်းကောင်း ရုပ် ၂ မျိုးပြသည်၊ စဏ္ဍောအပြင်–စဋ္ဌိဓာတ်, ကပစ္စည်း၊ ကအနုဗန်ချေ၊ "ပုန နိပစ္စဿ" ဟု ဝုတ္တိဖွင့်သောကြောင့် ဤသုတ်ကိုပင် နိပါတနသုတ်လုပ်၍ ဒုကို ဒပြု၍ "စန္ဒော" ဟု ရုပ်တစ်မျိုးပြသေးသည်၊ ယခုစာတို့၌ "ကဋ္ဌိတဗ္ဗော" စသည် တွေ့ရသော်လည်း "ဣကာရန္တ ဓာတုသို့, နိစ္စံ ဘွာဒိ စုရာဒိကေ" စသော ဓာတုတ္ထသင်္ဂဟနှင့်အညီ ဘူဝါဒိစုရာဒိ ဣကာရန္တ ဓာတ်တို့၌ နိဂ္ဂဟီတ်လာရမြဲဖြစ်သောကြောင့် "ကဏ္ဌိတဗ္ဗော" စသည်ဖြင့် ပြင်ကြသည်၊ ပါဠိ၌လည်း "အဒဏ္ဌိယံ ဒဏ္ဍယတိ" စသည်ဖြင့် တွေ့ရ၏၊ နိဂ္ဂဟီတ်လာရာ၌ "ကွစိဓာတု" ဖြင့် နျာသလာစေ၏၊ "ဗျဥ္ဇနေစ" သုတ်ဖြင့်လည်း လာစေနိုင်သည်ပင်၊ ရုပ်ပြီးပုံကို အခြေပြုနှင့် ရှုမှာ ရှုပါလေ။

၆၆၄။ ခန္ဓောကို "ခါဒ=ဘက္ခဏေ" အနက်၌ ဓာတ်မှည့်, ဓာတွန်ချေ, ကွိသက်, ဤသုတ်ဖြင့် ခါဒ်ကို ခန္ဓပြု, ကွိချေ, ပြီး၏၊ ခန္ဓကောဟ ကွိပစ္စည်းမသက်ဘဲ ဤသုတ်ဖြင့် ခါဒကိုခန္ဓပြု၍ ကပစ္စည်းလည်းသက်၊ ဤကား နျာသတွက်ပုံတည်း၊ ရှုအလို အခြေပြု၍ တွက်ပြထားပြီး၊ အန္ဓောစသည်ကိုလည်း ဤနည်းမှီးဝါ။

ရေတွက်ခြင်းဌ၊ အလဲ-ခွမ်းနှိုင်း၏၊ ဣတိ ကလဲ(ညွှန်)၊ ပါပကေ အကုသလေ-ယုတ်မာကုန်သော အကုသိုလ်တို့ကို၊ ကုသတိဆိုတိ-ဖြတ်တတ်၏၊ ဣတိကုသလဲ၊ ဝါ-တစ်နည်း၊ ကုသဘူတော-ကုသဖြစ်ရှိဖြစ်သော၊ ယထာသဘာဝမ္မေ-အကြင် အကြင်သဘောတရားဌ၊ အလဲ-တိုက်၏၊ ဣတိ ကုသလဲ၊ ဝါ, ကုသေ ဥဒ္ဓိသ ဒါနေ- ရည်စူးမှု ပေးလှူခြင်းဌ၊ အလဲ, ဣတိ ကုသလဲ၊ ဝါ, ကုသေ သဗ္ဗယမ္မ သမုဒါယေ-တရားအလေါင်းဌ၊ အလဲ, ဣတိ ကုသလဲ၊ ကဒေ မဒေ-ယစ်မူးခြင်းဌ၊ အလဲ, ဣတိ ကဒလဲ-(ငှက်ပျောပင်)၊ ဘဂဒ္ဓေ သေစနေ-အရည်အရွဲတို့ကိုသွန်းချ ခြင်းဌ၊ အလဲ, ဣတိ ဘဂဒ္ဓလဲ၊ (ဘဂန္ဒီုလ်နှာ, ဂရင်ဂျီနှာ)၊ ဝါ, ဘဂဒ္ဓေ မုတ္တ ကရီသ ဟရဏေ-ကျင်ငယ် ကျင်ကြီးတို့ကို (မီမီအလေါက်မှ) ဆောင်ယူခြင်းဌ၊ အလဲ, ဣတိ ဘဂဒ္ဓလဲ၊ မေဓေ ကဋိုဝိစိတ္တေ-ခါးကို ဆန်းကြယ်အောင် တန်ဆာ ဆင်ခြင်းဌ၊ အလဲ, ဣတိ မေခလဲ (ခါးစည်း ခါးပတ်)၊ ဝဏ္ဏေ ရုက္ခတစေ-သစ်ပင်၏ အရွဲဌ၊ အလဲ, ဣတိ ဝဏ္ဏလဲ (သစ်ရွဲအဝတ်, လျှော်တော)၊ တဏ္ဏေ ရုက္ခ သိလေသေ-သစ်ပင်၏အစေးဌ၊ အလဲ, ဣတိ တဏ္ဏလဲ (သစ်စေး)၊ ပလ္လေနိန္ဒ္ဓာနေ-ချိုင့်ဝှမ်းသော အရပ်ဌ၊ အလဲ, ဣတိ ပလ္လလဲ (အိုင်ငယ်) ["ပလ္လလဲ ခုဒ္ဒကော သရော"-အဘိဓာန် ၁၆၇] သဒ္ဒေ ဟရိတေ-စိမ်းစိုခြင်းဌ၊ အလဲ, ဣတိ သဒ္ဒလဲ (စိမ်းစိုသောအရပ်)၊ မူလေ ပတိဋ္ဌာနေ-တည်ရာ အရင်းအမြစ်ဌ၊ အလဲ, ဣတိ မူလာလဲ (ကြာစွယ် ကြာရင်း)၊ ဒီလေ နိဿယေ-မှီရာအရပ်ဌ၊ အလဲ, ဣတိ ဒီလာလဲ၊ (ပင်လယ်ကမ်းစသည်ဌ ပေါက်သော်ဆား)၊ ဝိဒေ ဝိဇ္ဇမာနေ - ထင်ရှားရှိခြင်းဌ၊ အလဲ, ဣတိ ဝိဒါလဲ၊ (ဆေးဒါန်း)၊ စဏ္ဍေ-ကြမ်းတမ်းခြင်းဌ၊ အလဲ, ဣတိ စဏ္ဍာလော (ကြမ်းကြုတ်သူ, စဏ္ဍာလလူမျိုး)၊ ပဗ္ဗနဲ ရာဇုနဲ-

---

ဂ၆၅။ ဓာတူဟိ ပါဠိုပဒီကေဟိစ။ ။ ပဌလဲ့ "ပဌ=ဂတိမှိ" ဟု ဓာတ်ကျမ်းဌ ရှိသောကြောင့် ပဌ ဓာတ်နောင်လည်း အလ ပစ္စည်းသက်၏၊ "ပဌော=အဝတ် ပုဆိုး" ဟု နာမ်ပုဒ်လည်းရှိသောကြောင့် ပဌ ဟူသောနာမ် နောင်လည်း အလ ပစ္စည်းသက်၏၊ ဤသို့ ဓာတ်နောင်လည်းကောင်း, ပါဠိုပဒီကနောင်လည်းကောင်း, သက်သောကြောင့်, "ဓာတူဟိ ပါဠိုပဒီကေဟိစ" ဟု မိန့်သည်၊ နောက်နောက်ဓာတ် ပါဠိုပဒီကတို့ဌလည်း နည်းတူ။

ဥတ္တရပဒေသု။ ။ "ပဌေ+အလ"ဟု ဝါကျပြု၍ ထို ၂ ပုဒ်ကွင် အလဟူ သော နောက်ပုဒ်အရာဌ သက်ရသောကြောင့် "ဥတ္တရပဒေသု" ဟု ပက္ခိပန ဝုတ္တိဖွင့်သည်၊ ဓာတ်ကြံသော အနက်ဌ ""ပဌေ + အလ" သည် ဝိဂြိုဟ်စစ် မဟုတ်, ဝိဂြိုဟ်စစ် ပြုဖို့ရန် ပြသော ဝိဂြိုဟ်ပြတည်း၊ ဆိုင်ရာ သာဓနနက် ထင်ရှား

၅ ယောက်ကုန်သော မင်းတို့အား၊ အလံ–ထိုက်၏၊ ဣတိ ပဗ္ဗာလော–(ပဗ္ဗာလ တိုင်း)၊ ဝါ (ဂတိ ဂန္ဓနေသု)–သွားခြင်း ထင်ရှားပြခြင်းတို့၌၊ အလံ–စွမ်းနိုင်၏၊ ဣတိ ဝါလံ (ရေ, ဝါလော–သားမြီး)၊ ဝါ–တစ်နည်း၊ ဝါ (ပဒ ဂမနေ)– ခြေလျှင် သွားခြင်း၌၊ အလံ, ဣတိ ဝါဠံ–(ခြသေ့စသော သားရဲ)၊ ဝသေ အစ္စာဒနေ– ဖုံးလွှမ်းခြင်း၌၊ အလံ, ဣတိ ဝသလော–(သူယုတ်)၊ ပစေ ဝိတ္ထာရေ–ချဲ့ခြင်း၌၊ အလံ, ဣတိ ပစလော–(ချဲ့တွင်သူ)၊ [လျှပ်ပေါ် လော်လီသူကိုဟောရာ၌ကား "စပလော" ဟုရှိ၏၊] မစေ စောရကမ္မေ–ခိုးသူ၏ အမှု၌၊ အလံ, ဣတိ မစလော (ခိုးသူ)၊ မုသေ ထေယ္ယေ–ခိုးသူ၏ အဖြစ်၌၊ ဝါ, မုသေ ပါဏာစာရေ အသက်စွန့်ခြင်း၌၊ အလံ, ဣတိ မုသလော (ကျည်ပွေ့,ကျပွေ့,)ဂေါတ္တမှိုစံသော– အနွယ်စပ်ခြင်း၌၊ အလံ, ဣတိ ဂေါတ္တလော၊ (မြေခွေး)၊ ပုထုမှိ ဝိတ္ထာရေ–ပြန့်ကျယ်သည်၌၊ ~~အလံ,~~ ဣတိ ပုထုလော (ပြန့်ကျယ်သည်)၊ ဗဟုမှိ သဏ္ဌာနေ–များသောအရေအတွက်၌၊ အလံ (ထိုက်၏)၊ ဣတိ ဗဟုလံ၊ ဝါ–တစ်နည်း၊ ဗဟုမှိ ဝုဒ္ဓိမှိ–ကြီးပွားများပြားခြင်း၌၊ အလံ, ဣတိ ဗဟုလော (အများ)၊ မဂ်မှိ ဂမနေ–သွားခြင်း၌၊ အလံ, ဣတိ မဂ်လံ (မဂ်လာ)၊ ဗဟုမှိ ဝုဒ္ဓိမှိ–တိုးပွားခြင်း၌၊ အလံ, ဣတိ ဗဟလံ(ထူထဲသောအရာ)၊ ကမ္မမှိ သဏ္ဌလနေ–တုန်လှုပ်ခြင်း၌၊ အလံ, ဣတိ ကမ္မလံ (ကမ္မလာ)၊ သမ္မမှိ မဏ္ဍနေ–တန်ဆာဆင်ခြင်း၌၊ အလံ, ဣတိ သမ္မလံ (လမ်းစာရိုက္ခာ) အဂ္ဂေ ဂတိ ကောဋိလ္လေ–အသွားကောက်သည်၏အဖြစ်၌၊ အလံ, ဣတိ အဂ္ဂလံ)တံခါးကျင်, မင်းတုပ်, အဝတ်အဖာ၊) ဣတ္ထေဝမာဒယော–ဤသို့အစရှိကုန်သော၊ အညေပိသဒ္ဒါ– အခြားသဒ္ဒါတို့သည်လည်း၊ ဘဝန္တိ–ဖြစ်ကုန်သေး၏။ (၉၆၆)

အောင် ဝိဂြိုဟ်ပြုရလိမ့်မည်၊ ပါဋိပဒိက (ပါတိပဒိက) ကြီသော နည်း၌ကား "ပဒ္ဓေ+အလံ" သည် ဝိဂြိုဟ်ပင်တည်း၊ ဤပါဋိပဒိကကြီသောနည်း၌ နာမ်နှင့် ပစ္စည်းချင်းစပ်သောကြောင့် "ပဒ္ဓိလံ" စသည်ကို တဒ္ဓိတ်ပုဒ်ဟု ဆိုရလိမ့်မည်၊ "ပဒ္ဓေ+အလံ" ဟူသော ဝါကျ၌ အလံသဒ္ဒါသည် အရဟတိအနက်, ပဒ္ဓိကို့ဏ္ဍ အနက်ဟောသော နိပါတ်ပုဒ်တည်း၊ ပဒ္ဓလံ၌ပါသော "အလံ"ကား ပစ္စည်းတည်း၊ "ပဒ္ဓေ+အလံ" ၌ပါသော အလံသဒ္ဒါ၏ အနက်၌ "အလ" ပစ္စည်းသက်ထားသည်။

ပုန နိပစ္စန္တေ။ ။ ဝဟာဒီဟိသုတ်မှ နိပစ္စန္တေကို လိုက်စေသောကြောင့် "မုလာလံ" စသည်၌ "မူလ–ပတိဋ္ဌာနေ" ဟူသော ဓာတ်နောင် (ဓာတွန်ချေပြီး ၍) အလသက်လျှင် "မူလ်+အလံ"ဟုဖြစ်နေ၏၊ ဤသုတ်ဖြင့်ပင်မူ၌ ဥကိုရဿပြု, အကိုဒီဃပြု၍ "မုလာလ" ဟု ပြီးစေသင့်၏၊ သို့သော် နျာသ၌ "ကွစာဒီမဇ္ဇ ဣတ္ထရာနံ၊ ပေ၊ ဒီဃရဿကရဏမေဝ ဝိသေသော" ဟု ကွစာဒီဖြင့် မူ၌ ရဿ,

ပုထသေ ပုထုပတာ မောဝါ

၆၆၆။ ပုထ–ဣတိ–ပုထဟူသော၊ တေသေ ပါဠိပဒီကသေ၊ ဤပါဠိပဒီကသဒ္ဒါ၏၊ ပုထပတာဒေသာ, ဟောန္တိ၊ ကွမိ အမပစ္စယော ဟောတိ၊ ပုထ–ပြန့်ကျယ်သည်၊ ဟုတ္တာ–၍၊ ဘတာ–ဖြစ်၏၊ ဣတိ ပုထဝီ–ပုထဝီမည်၏၊ (မြေ)၊ ပထမေ–ရှေးဦးအစဉ်၊ ဘတော–ဖြစ်သည်တည်း၊ ပထမော–ရှေးဦးအစဉ်ဖြစ်သည်၊ ပုထုကိလေသေ–များစွာကုန်သော ကိလေသာတို့ကို၊ နေတိ–ဖြစ်စေတတ်၏၊ ဣတိပုထုဇနော (ပုထုဇဉ်)၊ ဝါ, ပုထု–သည်၊ ဟုတ္တာ, ဘတာ–၏၊ ဣတိ ပထဝီ။ (၆၇၇)

အဌ ဒီဃပြုထားသောကြောင့် နျာသအလို "ပုနနိုပစ္စန္တေ"အရ အခြားသင့်ရာသုတ်ဖြင့် ပြီးစေဖို့ရန် ညွှန်ပြသည်ဟု ဆိုလိုသည်။ [ပဌလံမှစ၍ ဓာတ်ကြံ့ပုံ–ပါဠိပဒိက ကြံ့ပုံများကို ရူဘာသာဋီကာမှီး၍ သိပါလေ။]

ရူမှ ထူးခြားသောအရာ။ ။ အလံကို "နိုရတ္ထက်" ဟု နျာသဖွင့်နိုနှင့် ရှဉ့် "သမတ္ထံ" ဟု ဖွင့်ပုံသည် ဖြောင့်ဖြောင့်ဆန့်ကျင်၏၊ နျာသအလို "ပဌတိ နိတ္ထေက်ံ ဂစ္ဆတိ ပဝတ္တတိတိ ပဌလံ=အကျိုးမဲ့ဖြစ်တတ်သော အကပ်လွှာစသည်" ဟု ပေး၊ "ကုသတိ ဆိန္ဒတိတိ ကုသလံ" ကား "ကုသ=ဆေဒနေ" ဓာတ်နောင်အလပစ္စည်း သက်သောနည်းတည်း၊ ကုသဘူတေ–စသည်ကား ကုသဟူသော ပါဠိပဒိကနောင် အလပစ္စည်းသက်သော နည်းတည်း၊ ယထာသဘာဝမ္မေဖြင့် ကုသသဒ္ဒါသည် သဘာဝမ္မ အနက်ဟောဟုလည်းကောင်း, ဥဒ္ဒီသဒါနေဖြင့် ကုသသဒ္ဒါသည် ဥဒ္ဒီသဒါန အနက်ဟောဟုလည်းကောင်း, သဠေယေဖြင့် အပေါင်းအနက် ဟောဟုလည်းကောင်း, ပြ၏၊ [ထို သဠေယကိုပင် ဓမ္မသမုဒါယေဟု ထပ်၍ဖွင့်၏။]

၆၆၆။ ပုထဣတ္ထေတသေ ပါဠိပဒိကသေ။ ။ပါဠိပဒိကဟူသည် နာမ်တည်း၊ နာမ်ဖြစ်လျှင် "ပုထော, ပုထာ၊ ပုထံ, ပုထေ" စသည်ဖြင့် ပဒမာလာစဉ်၍ ရထိုက်၏၊ ထိုသို့ နာမ်ဝိဘတ်ဆုံးလျက် "ပုထော" စသည်ဖြင့် တစ်ပုဒ်တလေမျှ ပါဠိဌ် မတွေ့ရသောကြောင့် "ပါဠိပဒိကသေ" ဟူသော ဝုတ္တိကို မကျေနပ်၍ ရှဉ့် "ဓာတုသေ" ဟု ပုထဓာတ် အနေအားဖြင့် ဖွင့်ပြလေသည်၊ ထိုရှုအဖွင့်အတိုင်းပင် ဓာတ်ကျမ်းတို့ဌ် "ပုထ=ဝိတ္ထာရေ" ဟု ဆိုရ "ပထဝီ" ကို ပုံစံထုတ်ကြသည်။

ပုထုပတာ ဒေသာ။ ။ ပါဠိ သက္ကတ ၂ ဌာနဌ်ပင် "ပုထု" နာမ်ပုဒ်ရှိပြီး ဖြစ်သောကြောင့် ပုထကို ပုထုမပြုဘဲလည်း ပထဝီပုဒ် ပြီးနိုင်၏၊ မှန်၏–ထောမနိဓိဌ် "ပြိထွိ (ပြိထဝိ)၊ ပြိထုတ္တာ ဂုဏ ယုတ္တာ–ပြန့်ကျယ် ကြီးမားခြင်း

ဂုဏ်နှင့်ယှဉ်သော မိန်းမ, မြေကြီး" စသည်ဖြင့် ဖွင့်ပြသောကြောင့် "ပုထုနောင် ဣတ္ထိလိင်ဣ၏ပစ္စည်းသက်၍ ထု၏ ဥကို သြသရေစဖြင့် အဝပြုလျှင် "ပုထဝီ" ဟု ပြီးနိုင်သည်၊ ဤနည်းအလို ပုထဝေတ်လည်း ကြိုဖွယ်မလို၊ သို့သော် ကာတန္တ-ဥဏာဒိဝုတ္တိ (၁၀) သုတ်၌ ပြုထဝေတ်နောင် သိဝိန်ပစ္စည်းသက်, ဣတ္ထိလိင် ဤပစ္စည်းသက်၊ သုတ်ကြီးဖြင့် ပြကို ပြီပြု၍ "ပြိထဝီ" ဟု ရှိသေးသောကြောင့် ရှေ့၌ ပုထဝေတ်ကြို၍ ဖွင့်ဟန်တူသည်၊ ရှေနည်းအတိုင်း အခြေပြု၌ တွက်ပြထားပြီ၊ နျာသအလိုကို နောက်မှပြအုံ့၊ ပုထကို ပထပြုသည့်အခါ၌ကား မပစ္စည်းသက်၍ "ပထမော" ဟုဖြစ်၏၊ ဤပစ္စည်းသက်ရာ၌နာသည် (ပုထု အပြုနောင် မသက်ဘဲ ပထ အပြုနောင်သာသက်၍) နည်းသောကြောင့် "ကွစိ အမပစ္စယော" ဟု ဝုတ္တိဖွင့်၏၊ ဤဝုတ္တိ၌ ကွစိသဒ္ဒါသည် သုတ်၌ပါသော ဝါသဒ္ဒါ၏ အဖွင့်တည်း၊ ထို့ကြောင့် သုတ်၌ပါသော ဝါကို "ကွစတ္ထ" ဟု မှတ်ပါ။

ပုံစံများ။ ။ ပုထကို ပါဠိပဒိကပုဒ်ဟု ဆိုသောကြောင့် ဝုတ္တိအလို "ပုထု ဟုကွာ ဇာတာ" သည် ဝိဂြိုဟ်မဟုတ်, ပုထဝီ၏ အနက်ပြ ဝါကျသာတည်း-ဟု ဆိုသင့်၏၊ သို့သော် နျာသ၌ ဏပစ္စည်းသက်၍ ရုပ်တွက်သောကြောင့် ပထဝီသည် တဒ္ဓိတ်ပုဒ်, ပုထု ဟုတ္တာ ဇာတာသည် တဒ္ဓိတ်ဝိဂြိုဟ်ဟု ဆိုဟန်တူသည်၊ ပုထဝေတ်ဆိုသော ရှေအလို ရှေဘာသာဋီကာ၌ ဝိဂြိုဟ်ပြထားပြီ၊ နျာသအလို ပုထဝီ ရုပ်ပြီးပုံကား-ပုထတည် "ပုထု ဟုတ္တာ ဇာတာ" ဟူသော အနက်၌ ဏရာ ဂါတသေဒ မည္ဆေ့သုစ သုတ်ဖြင့် ဏပစ္စည်းသက်, ကာရိတ်ခဲ့, ဏအနုဗန်ချေ, ဤသုတ်ဖြင့် ပုထကို ပုထုပြု၊ (ပုထု+အ)၊ ထု၌ ဥကို လမှည့်၊ ဗျလာန မိယုဝါ သရေဝါဖြင့် ဥကို ဥဝပြု (ပုထုဝ+အ)၊ တေသုဝုဒ္ဓိဖြင့် ထု၏ ဥကို အပြု, ဝခွင်း, ချေ, ,ကပ်၊ ဏဝဏိက စသောသုတ်ဖြင့် ဤပစ္စည်းသက်၊ နာမ်ခဲ့, သိသက်၊ ချေ, ပုထဝီပြီး၏၊ ပထမောကား ပုထကို ပထပြုပြီးနောက် အမ ပစ္စည်းသက်, ထခွင်း, ချေ, ကပ်, နာမ်ခဲ့ စသည်တွက်လေ။

ဆက်ဦးအုံ့။ ။ နျာသ၌ "ဣတရေသု ပန ဒ္ဒိသု ဒေါဓသစေတိတ္ထ စဂ္ဂ ဟဏောနဝါ၊ ပေ၊ ထကာရသ ဌကာရာ ဒေသကရဏာ, အန္တ ဒ္ဒယော ပကာရ ဂတသသုကာရသ အကာရာဒေသ ကရဏာ ဝိသေသော" ဟု ဆို၏၊ ထိုအဆို အတိုင်းမှန်လျှင် ထကို ဌပြု၍ "ပုဌဝီ, ပုဌမော" ဟုလည်းကောင်း, ပု၏ ဥကို (အ) ပြု၍ "ပဌဝီ, ပဌမော" ဟုလည်းကောင်း ရှိသင့်သေး၏၊ ယခုအခါ ထိုအတိုင်း မရှိတော့ချေ။

သိဟိုဠ်မူ၌ကား "ပုထဝီ, ပထမော၊ ပဌဝီ, ပဌမော ဝါ" ဟုရှိ၏၊ "ပုထု ကိလေသေ ဇနေတိတိ ပုထုဇ္ဇနော, ပုထု ဟုတ္တာ ဇာတာတိ ပထဝီ" ဟုကား ရှိဖွယ်မလို၊ ထိုထွင် "ပုထုဇ္ဇနော" ၌ ပုထုသဒ္ဒါ၊ ပပဒ ဇနဓာတ် ကြိုဟန်တူ၏၊ အမှန်မှာ- "ပုထူနံ ဇနနာဒိဟိ" စသော အဌကထာကိုထောက်၍ ပုထု နာမ်

သသ္မာဒီဟိ တုဒဝေါ

၆၆၇။ သသု ဒဒ အဒ မဒ ဣရေဝမာဒီဟိ–သသု ဒဒ အဒ မဒ ဤသို့ အစရှိကုန်သော၊ စာတူဟိ, တုဒ ဣရေတော (တုဒ ဣတိ စေတော) ပစ္စယာ ဟောန္တိ၊ အညေ သဗ္ဗေ – အခြားသတ္တဝါတို့ကို၊ သသတိ ဟိ သတိ–ညှဉ်းဆဲတတ်၏၊ ဣတိ သတ္တု (ရန်သူ) ဒုက္ခံ–ဆင်းရဲကို၊ ဒဒါတိ–ပေးတတ်၏၊ ဣတိ ဒဒု (ပွေး)၊ [“သဗ္ဗေ–တို့ကို၊ ဒံသတိ ဝိဒ္ဓံသတိ–ဖျက်ဆီးတတ်၏၊ ဣတိ သဒ္ဒု” ဟုလည်း မူကွဲရှိ၏၊] ဒုက္ခေန–ဆင်းရဲဖြင့်၊ အဒတိ ဘက္ခတိ–စားတတ်၏၊ ဣတိ အဒ္ဒု (နှောင်အိမ်, ထောင်)၊ ဝါ, ဇေတေန–ဤ နှောင်အိမ် (ထောင်) ဖြင့်၊ ဇနော–လူအပေါင်းသည်၊ ဒုက္ခံ–ကို၊ အဒတိ အနုဘဝတိ–ခံစား

ပုဒ်နှင့် ဇနတာတ်ကို စပ်ထားသော ဒုတိယာတပ္ပုရိသ် သမာသ်သာဖြစ်သည်၊ ဇနေတိတိ ဇနော (ဇနတာတ် အပစ္စည်း)၊ “ပုထူ+ဇနော” ဟုပြု၊ “ပုထူကိလေ သေ” ဟု ပုထူ၌ ဒုတိယာဗဟုဝုစ်ရှိ၏၊ ဤရုပ်ကို နျာသ၌ မပြသဖြင့် နောက်ထည့်ပါ၌ဟု ဆိုကြ၏၊ “ပုထု ဟုတ္ဝာ ဇာတာတိ” ဟူသော ဒုတိယဝိဂြိုဟ် ဝါကျလည်း ရှေးဝါကျနှင့် မထူးသောကြောင့် နောက်ထည့်ပါ၌သာ၊ သိဟိုဠ်မူ၌ကား ဝိဂြိုဟ်ဟူသမျှ လုံးဝမပါချေ။

ပထမော, ပဌမော။ ။ ဤ ၂ မျိုးလုံးပင် ယခုကာလ ရေးထုံးဖြစ်နေ၏၊ ဒန္တဇ ထဖြင့်“ပထမော” သည် ဤ “ပုထုသ ပုထု ပထာမောဝါ” သုတ်နှင့်လည်းကောင်း “ပြထမ–တြီ၊ ပြထ+အမစ်၊ ပဓာနေ, အာဒေ့စ” ဟု ပြထဓာတ်နောင် အမစ်ပစ္စည်းဖြင့် ပြီးစေသော ထောမနိုဓိ အဘိဓာန် “ပြထာ အမစ်” ဟူသော ဥဏှာဒိ ဝုတ္တိသုတ်နှင့်လည်းကောင်း ညီ၏၊ သို့သော် သက္ကတ၌ ဒန္တဇ “တ, ထ” တို့သည် ပါ၌ဝ်ဒ်ဒ် မုဒ္ဓဇ “ဋ,ဌ”ဖြစ်ကုန်၏၊ ပုံစံကား–ပတိပတ္တိ, ပထမ, အတ္ထကထာ, သခ်ံတတ္ထ, ဥတ္ထာန, ဝေါတ္ထပန, ဂန္ထ, ဂန္ထီ, နိဂန္ထစသော သက္ကတ အရေးအသားတို့သည် ပါ၌ဝ်ဒ်ဒ် ပဋိပတ္တိ ပဋမ, အဋ္ဌကထာ, သခ်ံတဋ္ဌ, ဥဋ္ဌာန, ဝေါဋ္ဌပန, ဂဏ္ဌ, ဂဏ္ဌီ, နိဂဏ္ဌ” စသည်တို့ ဖြစ်လာပုံမျိုးတည်း၊ ဤသို့ မောဂ္ဂလ္လာန်နိဿယ ခါဒိကဏ္ဍ (၁၁၁) သုတ်၌ ဆုံးဖြတ်တော်မူ၏၊ [မောဂ္ဂလ္လာန်၌ “ပဋ္ဌိယတိ ဥစ္စာရိယတိ ဥတ္တမဘာဝေနာတိ ပဋ္ဌမံ” ဟု ဝိဂြိုဟ်ပြုသေး၏၊ တချို့စာများ၌ ဓအောက်ခြိုက်ဖြင့် “ပဓဝိ, ပဓမော” ပုဒ်တို့ကိုလည်း တွေ့ရ၏၊ ထိုပုဒ်များကား တစ်ဆင့်ထူးမှ ဓအောက်ခြိုက် ပြောင်းရိုးထုံးစံမရှိ၍ ယခုအခါ အသုံးမဝင်တော့ပြီ။]

၆၆၈။ သတ္တု, ဒဒ္ဒုတို့ကို အခြေပြု၌ ရူအဆိုအတိုင်း ရုပ်တွက်ထားပြီ၊ [နျာသ၌ကား သတ္တုကို ဘုဇာဒိနမဇ္ဇောသုတ်ဖြင့် ဓာတွန်ချေ, ဒွေးဘော်လာ၍လည်း တစ်နည်း ပြသေး၏၊ သဒ္ဒုကိုလည်း ဒံသဓာတ်ဖြင့် တချို့စာရှိ၏၊ ဝုတ္တိလည်း

ရ၏၊ ဣတိ အဒ္ဓု၊ ဝါ, ဒုက္ခ-၏၊ (ဝိဘတ္တိ ဝိပလ္လာသ)၊ ဘာဝေန် အာဟရ-တည်ရာ သည်၊ ဘဝတိ-၏၊ ဣတိ အဒ္ဓု၊ [ဤနောက် ၂ - ဝိဂ္ဂဟဒ္ဒ သဒ္ဒါနေ မကောင်းလှ၊] မဒတိ ဥမ္မတ္တံ ကရောတိ-ရူးအောင်ပြုတတ်၏၊ ဣတိ မဒ္ဒု (သေရည်)၊ ဝါ, မဒတိ မဒ္ဒဘာဝံ ကရောတိ-မူးယစ်သူ၏အဖြစ်ကို ပြုတတ်၏၊ ဣတိ မဒ္ဒု၊ [မဒ္ဒတိ မဒ္ဒဘာဝံ ကရောတိ-နိုပ်နင်းသောအဖြစ်ကို ပြုတတ်၏ဟု ပေးကြသည်ကား မဒ္ဒ ဓာတ်မဟုတ်, မဒဓာတ်ဖြင့် တစ်နည်း ဝိဂြိုဟ်ပြုခြင်းသာဖြစ်၍ ဆင်ခြင်ဖွယ်သာ။ (၆၇၈)

ဓာဒီဟိဤဝေရော ၆၆၈။ စိပါဓ ဣဒ္ဓေဝမာဒီဟိ-စိ, ပါ, ဓ ဤသို့ အစရှိ ကုန်သော၊ ဓာတူဟိ ဤဝရပစ္စယော ဟောတိ၊ စိယတိ-စီအပ်, ရက်အပ်၏၊ ဣတိ စီဝရံ (သင်္ကန်း)၊ ဝိဝတိ-သောက်တတ်၏၊ ဣတိပိဝေရော-(ဆူပြိုးသူ, ဝသူ)၊ ဝါ, ပါတဗ္ဗံ ရက္ခိတဗ္ဗံ-စောင့်ရှောက်အပ်၏၊ ဣတိစီဝရံ၊ ["ပါ=ရက္ခဏေ" ဟု ဓာတ်နက်ရှိသောကြောင့် တစ်နည်း ဝိဂြိုဟ်ပြုသည်၊] ဓာရေတိ-ငါးကို (ပိုက်ကွန်, မြှားစသည်တို့ကို) ဆောင်ယူတတ်၏၊ (ဓာရေတွာ-ဆောင်ယူ၍၊ စီဝိတံ-အသက်မွေးမှုကို၊ ကပ္ပေတိ-ပြုတတ်၏၊) ဣတိ စီဝရော (တံငါသည်)၊

မုနာဒီဟိ စိ ၆၆၉။ မုန၊ ယ၊ မန ဣဒ္ဓေဝမာဒီဟိ-မုန, ယတ, အဂ္ဂ, ပတ, ကဝ, သုစ, ရုစ, မဟာလ, ဘဒ္ဒါလ, မန ဤသို့အစရှိကုန်သော၊ ဓာတူဟိ-ဓာတ်တို့မှ နောက်ဒ္ဒလည်းကောင်း၊ ပါဠိပဒီကေဟိစ-တို့မှ နောက်ဒ္ဒ လည်းကောင်း၊ ဣ ပစ္စယော ဟောတိ၊ အတ္တာနတ္ထံ-အကျိုး, အကျိုးမဲ့ကို၊ မုနာ တိ-သိတတ်၏၊ ဝါ, ဥယ္ယမ်ဝ - သိတိုက်သောတရားကို၊ လက္ခဏာဒိဝသေန-

---

"သသ ဒံသ အဒ မဒ" ဟု တချို့စာရှိ၏၊ သို့သော် ထောမနိမိဒ္ဓ ဒဒဓာတ်ရ ပစ္စည်းဖြင့် "ဒဒြ=ရောဂဘေဒေ" ဟု ရှိသောကြောင့် ဒဒဓာတ်သာ အရင်းကျသည်၊ "အဒ=ဘက္ခဏေ, မဒ=ဥမ္မာဒေ" ဟုဆို၍ အဒ္ဓ, မဒ္ဒတို့ကိုလည်း ဒဒ္ဒုကဲ့သို့ တွက်၊ ["အဒိ=ဗန္ဓနေ" ဟူသော ဓာတ်နောင် ကူပစ္စည်း, နိဂ္ဂဟိတ်လာ, ဝဂ္ဂန္တပြု, ဂ်အနုဗန်ချေ၊ အန္ဓ=ဆင့်ခြေကိုဖွဲ့ကြောင်း ဆင်ထူး, မိန်းမတို့၏ ခြေချင်း" အနက်ဟော ဥိကာရန္တ ရုပ်ကား ဤသုတ်နှင့်မဆိုင်။]

ဓာတူဟိ ပါဠိပဒီကေဟိစ။ ။ မုနာဒီဟိစိဒ္ဒ စိကို "စ+ဣ" ဟု ပုဒ်ဖြတ်၊ ထိုစဒ္ဒါသည် ပါဠိပဒီကကို ဆည်းခြင်း (သမုစ္စည်း) အနက် ရှိ၏၊ ထို့ကြောင့် "ပါဠိပဒီကေဟိစ" ဟု ဝုတ္တိဖွင့်သည်၊ ပါဠိပဒီက၏ ပုံစံများကို "မဟာလိ, ဘဒ္ဒါလိ, မဏိ" ဟု ပြ၏၊ ရှုဒ္ဓကား-အရဏိ, တရဏိ စသည်ကို လည်း ပြသေး၏။

လကွဏ, ရသ, အရှိသည်တို့၏ အစွမ်းဖြင့်၊ ဟေတာတိ–၏၊ ဣတိမုနိ (ရသေ့, ရဟန်း)၊ ယတတိ ကရောတိ–လုံ့လပြုတတ်၏၊ ဣတိ ယတိ (ရဟန်း)၊ အဋ္ဌတိ ကုဋိလဘာဝံ ဂစ္ဆတိ ကောက်ကွေ့သည်၏ အဖြစ်သို့ ရောက်တတ်၏၊ ဣတိ အဋ္ဌိ (မီး)၊ [အဋ္ဌတိ ကုဋိလော ဟုတ္တာ ဂစ္ဆတီတိ အဋ္ဌိ" ဟုလည်းပြု၏၊] သေဒ္ဓော ဟုတ္တာ–မြတ်သူဖြစ်၍၊ ပတတိ ပုရတော ဂစ္ဆတိ–ရှေ့ကသွားတတ်၏၊ ဣတိ ပတိ (အရှင် သကင်, လင်)၊ ကဗျ–ကဗျာကို၊ ဗန္ဓတိ–ဖွဲ့စီတတ်၏၊ ဣတိကဝိ (ကဗျာတတ် သိသူ)၊ ဝါ, ကန္တံ မနာပဝစနံ–နှစ်သက်ဖွယ်စကားကို၊ ဝဒတိ–ဆိုတတ်၏၊ ဣတိ ကဝိ၊ သုစ္ဆတိ ပရိသုဒ္ဓံ ဘဝတိ–စင်ကြယ်စွာ ဖြစ်တတ်၏၊ ဣတိ သုစိ (စင်ကြယ် သောအရာ)၊ ရုစတိ ဒိဗ္ဗတိ–တောက်ပ၏၊ ဣတိရုစိ (အရောင်)၊ မဟန္တံ ဝိဘဝံ ဟောဂဏ္ဍံ–ကြီးကျယ်သော စည်းစိမ်အစုကို၊ လာတိ–ယူတတ်၏၊ ဣတိ မဟာလိ (မဟာလိမည်သောမင်း)၊ ဘဒ္ဒံ ယသ–ကောင်းသော အခြေအရံကို၊ လာတိ–ယူတတ်၏၊ ဣတိ ဘဒ္ဒါလိ (ဘဒ္ဒါလိမည်သောရဟန်း)၊ တတ္ထ ရတနေ–တိုရတနာ ၌၊ မနံ–စိတ်ဇေါ်၊ နယတိ–ဆောင်တတ်၏၊ ဣတိ မဏိ (ပတ္တမြား)။ (၆၈၀)

ဝိဒါဒီဟျူရော ၆၇၀။ ဝိဒ၊ ဃ၊ ကုရဏ္ဍဿ ဝေ ဝမာဒီဟိ–ဝိဒ, ဝလ္ဂ, မသ, သိဒ, ဒု, ကု, ကပ, မယ, ဥန္ဒ, ခဇ္ဇ, ကုရ ဤသို့အစရှိကုန်သော ဓာတ္တုဟိလည်းကောင်း၊ **ပါဋိပဒိကေဟိစ – လည်းကောင်း၊ ဥိရပစ္စယောဟောတိ၊ ဝိန္ဒိတုံ – ရှာခြင်းငှာ**

ကဝိ။ ။ ချာသဒ္ဒမူ ကသဒ္ဒူပပဒ, ဝဒဓာတ် ကွိပစ္စည်း, ဓာတွန်ချေ, ကွိ ချေ၍ "ကဝ" ဟု ပြီးပြီးသော ပါဋိပဒိကနောင် ဣပစ္စည်းသက်၍ "ကဝိ" ပြီး သည်ဟု ပြသေး၏၊ ဤနည်းအရ–ကသည် ကန္တအနက်ဟောတည်းဟု သိစေလို ၍ "ကန္တံ (မနာပဝစနံ) ဝဒတီတိ ကဝိ" ဟု ဝုတ္တိဋ္ဌ ဝိဂြိုဟ်ပြုသည်၊ "ကု=သဒ္ဒေ" ဟူသော ဓာတ်အရ "ကဝတိ ကထေဟိ–ကဗျာကို ဖွဲ့ဆိုတတ်၏၊ ဣတိကဝိ" ဟုလည်း ဖြစ်၏၊ ကုဓာတ်နောင် ဣပစ္စည်း, ဥကို ဩဝုဒ္ဓိ ဩကို အဝပြု၊ ဤနည်းအလို ပါဋိပဒိကနောင် ဣပစ္စည်းမသက်ဘဲ ဓာတ်နောင်သက်၏၊ "ကဗျ ဗန္ဓတီတိ" ဟူသော ဝိဂြိုဟ်ကား ကုဓာတ်၏ အဓိပ္ပာယ်နက်ကို ဖွင့်ပြသောဝါကျတည်း၊ "ကဝတိ" ကထေတိ" ဟုသာ ဝိဂြိုဟ်ပြုစေလိုရင်း ဖြစ်သည်။

မဏိ။ ။ မဏိ၌လည်း "မနံ တတ္ထ နေတိ" ဟူသော ဝိဂြိုဟ်အလိုအားဖြင့် မန သဒ္ဒူပပဒနိဓာတ် အပစ္စည်း, တေသုဝုဒ္ဓိစသော သုတ်ကြီးဖြင့် မန၏ နကို ချေ, နကိုလည်း ဏပြု, "မဏ" ဟုပြီးသော ပါဋိပဒိကနောင် ဣပစ္စည်းသက်ဟု ဆိုလိုသည်၊ ကြွင်းသောပုဒ်များ၏ ပြီးပုံကို ရှုနှင့်ထို၏ ဘာသာဋီကာ၌ ရှုပါ။

အလံ–မတိုက်၊ ဝါ–မလွယ်ကူ၊ ဣတိ ဝိဒူရော၊ (အထူးဝေးသောအရပ်၊) ဝိဒူရ ဌာနေ–အထူးဝေးသောအရပ်၌၊ ဓာတော–ဖြစ်သော ပတ္တမြားသည်၊ ဝေဒူရော–မည်၏၊ ဝလ္လတိ ဝလ္လဘာဝေန ဘဝတိ–အဆက်အတွဲအဖြစ်ဖြင့် ဖြစ်တတ်၏၊ ဣတိ ဝလ္လူရော (အမဲခြောက်)၊ ဝါ, ဝလ္လတိ အညမညံ ဗန္ဓတိ–အချင်းချင်းဖွဲ့တတ်၏၊ ဣတိ ဝလ္လုရော၊ အာမသိတဗ္ဗော–သုံးသပ်တိုက်၏၊ ဣတိ မသူရော (ပဲရာဇာ)၊ သိန္ဓတိ သိဂ်ါရဘာဝံ ဂစ္ဆတိ–တင့်တယ်စံပယ်သည်၏ အဖြစ်သို့ ရောက်တတ်၏၊ ဣတိ သိန္ဓူရော (ဟသ်ပြဒါးမွှန်)၊ ဝါ, သန္ဓတိ ဝိရောစတိ–တင့်တယ်၏၊ ဣတိ သိန္ဓူရော၊ အနာသန္ဓတ္တာ–မနီးသည်၏အဖြစ်ကြောင့်၊ ဂမိတုံ–သွားခြင်းငှာ၊ အလံ–မသင့်၊ ဣတိ ဒူရော၊ (အဝေး)၊ ကဝတိ သဒ္ဒံကရောတိ–အသံပြုတတ်၏၊ ဣတိ ကုရော (ထမင်း)၊ အတ္တနောဂဟေန–မိမိအနံ့ဖြင့်၊ အညံဂန္ဓံ–အခြားအနံ့ကို၊ ကပတိ ဟနတိ ဟိံသတိ–ညှဉ်းဆဲတတ်၏၊ ဣတိ ကပ္ပူရော (ပရုတ်)၊ ရောဂါပနယေ–ရောဂါကို ပယ်ဖျောက်ခြင်း၌၊ ကပ္ပတိ သမတ္ထေတိ–စွမ်းနိုင်၏၊ ဣတိ ကပ္ပူရော၊ မဟိယံ–မြေပေါ်၌၊ ရဝတိ–တွန်တတ်၏၊ ဣတိမယူရော (ဥဒေါင်း)၊ ဝါ, မဟိယံ–၌၊ ယာတိ ဂစ္ဆတိ–သွားတတ်၏၊ ဣတိမယူရော၊ ပံသု–မြေမှုန့်ကို၊ ဥန္ဒတိ ပဝဝတိ ပွားစေတတ်၏၊ [ဥဒိ ဟု ဣကာရန္တ ဓာတ်ဖြစ်၍ နိဂ္ဂဟီတ်လာရသည်၊] ဣတိ ဥန္ဒူရော (ကြွက်)၊ ခဒ္ဓိတဗ္ဗော ခါဒိတဗ္ဗော–ခဲစားတိုက်၏၊ ဣတိ ခဒ္ဓူရော (သင်ပေါင်း, ဝါ–စွန်ပလွံပင်)၊ ကုရတိ အဏ္ဏောသတိ–ဆဲရေးတတ်၏၊ ဣတိ ကုရူရော (ကြွမ်တမ်းသူ)။ (၆၈၁)

၆၇၀။ ဓာတူဟိ ပါဠိပဒီကေဟိ။ ။ မယူရော ဥန္ဒူရောတို့၌ "မယ–ဥန္ဒ" ဟူသော ပါဠိပဒီကနောင် ဦရသက်၍ ကြွင်းပုဒ်တို့၌ ဓာတ်နောင်ဦရသက် သည်၊ ရှေ့ကား ပါဠိပဒီကကိုမပြ, မယူရ–ဥန္ဒူရတို့၌လည်း မယဓာတ် ဥဒိဓာတ်နောင် သက်ပုံသာပြသည်၊ "ဝိဒ=လာဘေ" ဓာတ်နောင် ဦရသက်၍ "ဝိဒူရ" ဖြစ်၏၊ [လာဘ အနက်ဟော ဝိဒဓာတ်သည် ရုဓာဒိဂိုဏ်းဖြစ်၍ ဝိန္ဒိတုံဟု ပါဠိမှန်ရှိစေ၊ ဤ "ဝိဒူရော" သာ ဤသုတ်၏ ပုံစံတည်း၊ ဝိဒူရေ (ဝိဒူရဌာနေ)+ဓာတော ဝေဒူရော" ကား "ဝေဒူရော" ဟု ပြယုဂ်တွေ့သည့်အခါ မတွေ့ဝေခြင်းငှာ အပို ထည့်ထားသည်ဟု နျာသမိန့်သည်၊ ဤဝေဒူရောသည် ဏာရာဂါသုတ်ဖြင့် ဓာတ အနက်၌ ဏပစ္စည်းသက်၍ပြီးသော တဒ္ဓိတ်ပုဒ်တည်း၊ ဤဝေဒူရမဏိကို ဏိယ ပစ္စည်းဖြင့် "ဝေဒူရိယ–ပတ္တမြား" ဟုလည်း ခေါ်၏၊ အကျယ်အဆုံးအဖြတ်ကို အဘိဓာန်နိဿယသစ် ၄၉၁ မှာရှုပါ၊] ဝလ္လူရော "ဝလ္ဝ=ဓာရဏဗန္ဓနေသု" ဟု ဓာတ်ရှိ၏၊ ဝလ္လတိကို အနက်မထင်မည်စိုး၍ "ဝလ္လဘာဝေန ဘဝတိ" ဟု ဖွင့်သည်၊ ယခုစာတို့၌ 'ဝလ္လဘာဘာဝေန ဘဝတိ = အကျွမ်းဝင်သည်၏ အဖြစ်**

ဟနာဒီဟိ နုဏုတ္တရေါ

၆၇၁။ ဟန၊ ဝေ၊ ဟိ ဣရေဝမာဒီဟိ–ဟန, ဝေ, ဘာ, ရိ, ဝေ, အမ, ဝေ, ဝေ, ဝေ, ဝေ, သိ, ကိ, ဟိ ဤသို့ အစရှိကုန်သော၊ ဓာတုဟိ–တို့မှ နောက်၌၊ နုဏုတ္တ ဣတိ ဘော ပဒ္ဓယာ ဟောန္တိ၊ ဘောနေ ဤမေးဖြင့်၊ ဘောနေ–အစာကို၊ ဟနတိ ဟိ သတိ–(ကြိတ်ချေသောအားဖြင့်) ညှဉ်းဆဲတတ်၏၊ ဣတိ ဟန (မေး)၊ ဂမနံ–သွားခြင်းကို၊ ဝေနေတိ–ဖြစ်စေတတ်၏၊ ဣတိ ဝေန (ခွေးဆမ်)၊ ဘာတိ ဒီဗ္ဗတိ–တောက်ပတတ်၏၊ ဣတိ ဘာနု (အရောင်)၊ ရိတိ ဂစ္ဆတိ–သွားတတ်၏၊ ရိ၌ ဣကို ဧဝုဒ္ဓီ, ဧကို အယပြု၍ "ရယတိ" ဟု ရှု၌ ရှိ၏၊] ဣတိ ရေဏု–(မြှုမှုန်)၊ ခနိတဗ္ဗော အဝဒါရိတဗ္ဗော–တူးအပ် (နုတ်အပ်) ၏၊ ဣတိ–ခါဏု (သစ်ငုတ်)၊ အဂ်ိမဂ်ိသ–အဂ်ိကြီးငယ်၏၊ ရုဒ္ဓနဘာဝ–နာကျင်သည်၏အဖြစ်သို့၊ ဝိဒ္ဓနဘာဝ–ထိုးဆွအပ်သည်၏ အဖြစ်သို့၊ အမတိ ဂစ္ဆတိ–ရောက်တတ်၏၊ "အဂ်ိမဂ်ိသ ရုဒ္ဓနဘာဝ ဝိဒ္ဓနဘာဝ" ကား အဓိပ္ပာယ်မထင်ရှား၊ ရှု၌ "အပတိတိ" သာ ရှိသည်၊] ဣတိ အဏု (အဏုမြှု)၊ ဝေတိ

အဆက်အသွယ်၏ အဖြစ်ဖြင့် ဖြစ်တတ်၏" ဟု တွေ့ရ၏၊ ဝလ္လဓာတ်က ဝလ္ဘာ အနက်ကို မဟောသောကြောင့် စဉ်းစားသင့်သည်။

မယူရော ဥန္ဒုရော။ ။ "မဟိယံ ရဝတိတိ မယူရော" သည် မဟိသဒ္ဒုပပဒ ရှိတတ် ကွိပစ္စည်းဖြင့်ပြီးသောကြောင့် ဤသုတ်နှင့်မဆိုင်၊ နျာသဒ္ဒလည်း "အတ္ထံ ပန မဟိယံ ရဝတိတိ မယူရောတိပိ ပဌ ဇ္ဈံ" ဟု မယူရ၏အနက်ကို အခြားဆရာတို့ ဆိုကြကြောင်းကို မိန့်၏၊ ထိုသို့ဆိုသဖြင့် ဤပါဠိသည် ကစ္စည်းဝုတ္တိ၌ မပါ–ဟု ဆိုလိုသည်၊ ဤဝိဂြိုဟ်အရ မယူရပြီးပုံကို ရူဘာသာဋီကာမှာရှု၊ "မဟိယံယာတိ ဂစ္ဆတီတိ မယူရော" ၌ကား "မဟိသဒ္ဒုပပဒ ယာဓာတ် အ ပစ္စည်းဖြင့် "မဟိယ" ဟု ဆိုလိုလျက် တေသုဝုဒ္ဓိသုတ်ကြီးဖြင့် "ဟိ"ကိုချေ၍ "မယ" ဟု ဖြစ်၏၊ [နျာသဒ္ဒ ဤနည်းကိုမပြဘဲ"ဘူမိ"မဟန္တောယာတိတိ မယူရော=မြေကို ပူဆော်လျက် သွားတတ်သောကြောင့် မယူရမည်၏၊ ဤနည်းဌ၌လည်း မဟာသဒ္ဒုပပဒ ယာဓာတ် အပစ္စည်းဖြင့် "မဟာယ" ဟု ဆိုလိုလျက် ဟကိုချေ၍ "မယ" ဟုဖြစ်၏၊] ထိုသို့ "မယ" ဟု ပြီးပြီးသော ပါဠိပဒိကနောင် ဥဒိရပစ္စည်းသက်၍ မယူရဟုဖြစ်သည်၊ "ဥဒိ=ပသဝံနေ ကိလေဒနေသု" ဟူသော ဓာတ်နောင် "အ"ပစ္စည်းသက်, နိဂ္ဂဟီတ်လာ, ဝဂ္ဂန္တပြု၍ "ဥန္ဒ" ဟု ပြီးသော ပါဠိပဒိကနောင် ဥဒိရသက်၍ "ဥန္ဒုရော" ဟု ပြီး၏၊ ကြွင်းရပ်များ ပြီးပုံမှာ ရှေ့နှင့် တူပြီဖြစ်၍ ရူဘာသာဋီကာမှာ ရှု။

တန္တသန္တာနေန ဘဝတိ–အမျှင်အစဉ်အားဖြင့် ဖြစ်တတ်၏၊ ဣတိ ဝေဏု (ဝါး)၊ ဝါ, ဗဟိသာရေ–အပအနှစ်၌ အလံ–တိုက်၏၊ ဣတိ ဝေဏု၊ ဧတိ ဝန္ဓံ ပါယေတိ–နွားငယ်ကို နှိုးတိုက်တတ်၏၊ ဣတိ ဧနေ (နွားမ)၊ [ဧနေသဒ္ဒါ "အမ" သာမန်ကိုလည်းဟောစေ၏, "မိဂိဧနေ–သမင်မ" စသည်တည်း၊] အတ္တံ–အနက်ကို၊ ဟာရေတိ–ဆောင်တတ်၏၊ ဣတိ ဟာတု (သဒ္ဒါကျမ်း၌လာသောဟာတ်)၊ ဝါ, ဂမန ပဓနာ ဒီကံ–သွားခြင်းကြီယာ ချက်ခြင်းကြီယာ အစရှိသော၊ ကြီယံ–ကို၊ ဟာရေတိ–ဆောင်တတ်၏၊ [ဟောတတ်သည်ကိုပင် "ဆောင်တတ်၏" ဟု ဆိုသည်၊] ဣတိ ဟာတု၊ သီယတိ ဗန္ဓီယတိ–ဖွဲ့အပ်၏၊ ဣတိ သေတု (တံတား)၊ ဥဒ္ဓံ–အထက်၌၊ ကေတိ ဂန္ဓတိ ပဝတ္တတိ–ဖြစ်တတ်၏၊ ဣတိ ကေတု (မှန်ကင်း)၊ အတ္ထနော–မိမိ၏၊ ဗလံ–အကျိုးကို၊ ဟိနောတိ ပဝတ္တတိ–ဖြစ်စေတတ်၏၊ ဣတိဟေတု (အကြောင်း)။ (၆၈၂)

၆၇၂။ ကုဋ္ဌ၊ ဃ၊ မာဒီဟိ–ကုဋ္ဌ, ကုသ, ကဋ ဤသို့ အစရှိကုန်သော၊ ဟေတူဟိ – တို့မှနောက်၌၊ ဌ ပစ္စယော ဟောတိ၊ အင်္ဂ မင်္ဂ –အင်္ဂါကြီးငယ်ကို၊ ကုဋတိ ဆိန္ဒတိ–ဖြတ်တတ်၏၊ ဣတိ ကုဋ္ဌံ (ခုနှာ)၊ ဧညေန–စပါးဖြင့်၊ ဆာဒေတဗ္ဗော–ဖုံးလွှမ်းအပ်၏၊ ပူရေတဗ္ဗော–ပြည့်စေအပ်၏၊ ဣတိ ကောဋ္ဌော (စပါးထားရာကျီ စပါးဂိုဒေါင်)၊ ကဋိတမ္ဘံ မဒ္ဒိတမ္ဘံ–ချိုးဖြတ်နှိပ်နင်းအပ်၏၊ ဣတိ ကဋ္ဌံ (ထင်း)။ (၆၈၃)

၆၇၁။ နုဏုတဝေါ။ ။ သင်္ဂတအာဘိဓာန်၌ ဟနုမှစ၍ ဘာနုတိုင်အောင် ဒန္ဓ နအက္ခရာဖြင့်ရှိ၍ ရေဏု ခါဏု (သင်္ဂတ၌ ဩဇာဏု) အဏုတို့၌ မုဒ္ဓဇဏာဖြင့်ရှိ၏၊ ထို့ကြောင့် "နုဏု" ဟု ရှေ့နောက် စဉ်သင့်သည်၊ ဝေဏု=ဝေနုကား ၂ မျိုးပင်ရှိ၏ဟု ရှုခ်ဿပြ၏၊ "ဧနေ" မှာ ပါဠိသင်္ဂတ နှစ်ဌာနခ်ပင် ဒန္ဓ (နှ) ဖြင့်ချည်းရှိ၏၊ သို့ဖြစ်၍ ပုံစံထုတ်ပုံ အစီအစဉ် မတည့်လှ၊ ရှုခ်ဿလည်း မြန်မာမူဝယ် "နုဏု" ဟုရှိ၍ သီမူဝယ် "ဏုနု" ဟု ရှိသည်၊ သင်္ဂတ၌ ဟနုစသော ပါဠိရှိပုံကိုထောက်လျှင် "နု+ဏု" ဟု ရှိသောမူက ကောင်းသကဲ့သို့ ထင်ရ၏၊ ရှုခ်ဿကား သီမူအတိုင်း အနုက်ပေးထားသည်၊ ဤရုပ်များပြီးပုံမှာ ရှုခ်ဿ ထင်ရှားပြီ။

၆၇၃။ နုဏုတဝေါ။ ။ သင်္ဂတအာဘိဓာန်၌ ဟနုမှစ၍ ဘာနုတိုင်အောင် ဒန္ဓ နအက္ခရာဖြင့်ရှိ၍ ရေဏု ခါဏု (သင်္ဂတ၌ ဩဇာဏု) အဏုတို့၌ မုဒ္ဓဇဏာဖြင့်ရှိ၏၊ ထို့ကြောင့် "နုဏု" ဟု ရှေ့နောက် စဉ်သင့်သည်၊ ဝေဏု=ဝေနုကား ၂ မျိုးပင်ရှိ၏ဟု ရှုခ်ဿပြ၏၊ "ဧနေ" မှာ ပါဠိသင်္ဂတ နှစ်ဌာနခ်ပင် ဒန္ဓ (နှ) ဖြင့်ချည်းရှိ၏၊ သို့ဖြစ်၍ ပုံစံထုတ်ပုံ အစီအစဉ် မတည့်လှ၊ ရှုခ်ဿလည်း မြန်မာမူဝယ် "နုဏု" ဟုရှိ၍ သီမူဝယ် "ဏုနု" ဟု ရှိသည်၊ သင်္ဂတ၌ ဟနုစသော ပါ၌ရှိပုံကိုထောက်လျှင် "နု+ဏု" ဟု ရှိသောမူက ကောင်းသကဲ့သို့ ထင်ရ၏၊ ရှုခ်ဿကား သီမူအတိုင်း အနုက်ပေးထားသည်၊ ဤရုပ်များပြီးပုံမှာ ရှုခ်ဿ ထင်ရှားပြီ။

၆၇၂။ ဟေတူဟိ။ ။ ဟေတူဟိနောက်၌ ပါဠိပဒိကေဟိဟု တွေ့ရသေး၏၊ ရှာသ–ရှုတို့၌ ဟေတ်နောက်သာ ဌပစ္စည်းသက်ပုံကို ပြသောကြောင့် ထိုပါဠိပဒိကေဟိကို အလိုမရှိကြ၊ "ကုဋ္ဌော" ဟု ပုလ္လိင် ပြထားသောကြောင့် "ကုဋ္ဌ" ဟု နပုလ္လိင်သာ ရှိသည်၊ "ကုသ=အစ္ဆာဒန ပူရဏ ဂန္ဓေသု (ဖုံးလွှမ်းခြင်း, ပြည့်စေခြင်း, ထင်ရှားပြခြင်း"တို့၌) ဟု ရှာသ၌ ဟေတ်နက်ပြသောကြောင့် အစ္ဆာဒန

မနုပူရသုဏာဒီဟိ ဥဿဏာသီသာ

၆၇၃။ **မနု၊ ပေ၊ ဣရေဝမာဒီဟိ–မနု, ပုရ, သုဏ, ကု, သု, ဣလ, အလ, မဟ, သီ, ကိ ဤသို့ အစရှိကုန်သော၊ ဓာတုဟိ–လည်းကောင်း၊ ပါဒိပဒိကေဟိစ–လည်းကောင်း၊** ဥဿ နုသ ဣသ ဣတိပစ္စယာ ဟောန္တိ၊ ပုန–တစ်ဖန်၊ **နိပစ္စယ္ဟေ စ–ပြီးစေအပ်ကုန်၏၊** ကုသလာ ကုသလေ **ဓမ္မေ–**ကုသိုလ် အကုသိုလ်တရားတို့ကို၊ **မနတိ ဓာနာတိ–**သိတတ်၏၊ ဣတိ **မနုဿော, မာနုဿော–**မနုဿ, **မာနုဿမည်၏၊** (လူ)၊ **ဝါ, ကာရဏာ ကာရဏံ–**အကြောင်းဟုတ်မဟုတ်ကို၊ **မနတိ ဓာနာတီတိ** မနုဿော၊ **ဝါ–**အတ္ထာနတ္ထံ–**အကျိုး** အကျိုးမဲ့ကို၊ **မနတိ ဓာနာတီတိ** မနုဿော **မာနုဿော၊ မာတာပိတူနံ–**မိဘတို့၏၊ **ဟဒယံ–**စိတ်နှလုံးကို၊ **ပူရေတိ–**ပြည့်ဝစေတတ်၏၊ ဣတိ ပုရိသော (ယောကျ်ား)၊ **ဝါ – အတ္ထနော – ဓိမိ**၏၊ **မနောရထံ – စိတ်**အလိုကို၊ **ပူရေတိ–**ပြည့်ဝစေတတ်၏၊ ဣတိ ပုရိသော၊ **ဝါ, ပူရေတိ**၊ **၏**၊ ဣတိ **ပေါသော–ပေါသမည်၏**၊ (ယောကျ်ား)၊ **သသုရေဟိ – ယောကျ္ကမ ယောကျ်ား, ယောကျ္ကမ**

အနက်ကိုယူ၍ "ဆာဒေတဗ္ဗော, ပူရဏ=အနက်ကိုယူ၍ ပူရေတဗ္ဗော" ဟု ဓာတ်နက်ဖြင့် ဝိဂြိုဟ်ပြုစေလိုသည်၊ ရှုဒ္ဓိကား တစ်မျိုးပြထား၏၊ "ကဋ=မဒ္ဒနေ" ဓာတ်နက်အရ "ကဋိတဗ္ဗံ မဒ္ဒိတဗ္ဗံ" ဟု ပြုသည်၊ ကုဋ, ကုဋဓာတ်နောင် ဌသက်, ဓာတွန် (ဋ) ကို ဌကပ်ရုံဖြင့်ပြီး၏၊ ကုသနောင်ကား ဌ သက်၍ "ကွစိဓာတု" ဖြင့် ဓာတွန် (သ်)ချေ၊ ဌ်ဒွေဘော်လာဟု ရှုဒ္ဓ "ကောဌ္ဌော" ကို ရုပ်တွက်ပြသည်။

၆၇၃။ ပါဒိုပဒိကေဟိ။ ။ ဤသုတ်ပုံစံများ၌ ပါဒိုပဒိကနောင် ပစ္စည်းသက်ပုံကို နျာသ–ရှုတို့၌ မပြကြ၊ နိဒ္ဒေသ၌ကား "ဣဓပိ ပါဒိုပဒိကသဒ္ဒါ ဝိသုံ နတ္ထိ=ပါဒိုပဒိကနောင် သီးခြားပစ္စည်းသက်ခြင်းမရှိ၊ တထာပိ ယထာ ယထာ နိဗ္ဗာဒေတဗ္ဗာ တထာ တထာ ကာတဗ္ဗော=သို့သော် အကြင် အကြင်နည်းဖြင့် ပါဒိုပဒိကနောင် ပစ္စည်းသက်၍ ရုပ်ပြီးနိုင်၏၊ ထိုထိုနည်းဖြင့် ပြုထိုက်၏" ဟုဆို၏၊ ထိုစကားကိုလည်း "ပါဒိုပဒိကေဟိ" ပါနေသောကြောင့် မတတ်သာ၍ ဆိုဟန်တူသည်၊ အမှန်မှာ "ပါဒိုပဒိကေဟိမပါလျှင် သာ၍ကောင်းမည်ထင်သည်၊ ထို့ကြောင့် ပါဒိုပဒိနောင် ပစ္စည်းသက်ပုံကို ပြတော့မည်မဟုတ်၊

ပုန နိပစ္စယ္ဟေ။ ။ "ပေါသောတိ တဿေဝ ဓာတုဿ တသ္မိံ ပစ္စယေ ဣဓ မိနာ နိပါတနလက္ခဏေန အက္ခရလောပါဒိမှိ ကတေ ရူပံ" ဟု နျာသဖွင့်သောကြောင့် ပစ္စည်းသက်ရုံဖြင့် ရုပ်မပြီးသေးရာ၌ အက္ခရာချေမှု စသည်ကို ဤသုတ်ဖြင့်ပင်ပြီးစေရမည်၊ "ဝဏ္ဏဒီဟိ ပဗ္ဗောဒယော" သုတ်မှ နိပစ္စယ္ဟေ ပုဒ်ကို ဤသုတ်သို့ လိုက်စေ၍ မိမိဆိုင်ရာ ရုပ်များ၌ ဤသုတ်သည်ပင် နိပါတန (ရုပ်ပြီးစေခြင်း)

မိန်းမတို့သည်၊ သုဏိတဗွာ–ညှဉ်းဆဲအပ်၏၊ ဣတိ သုဏိသာ (ချွေးမ)၊ ဒ္ဒိန္ဒ ကုလာနံ – ၂ ဖက်အမျိုးတို့၏၊ (ယောက်ျားဘက် မိန်းမဘက်) ကုလသန္တာနံ–အမျိုးအဆက်ကို၊ ကရောတိ, ဣတိ, သုဏိသာ၊ ကုန္ဓိတမ္ပံ–စက်ဆုပ်အပ်၏၊ ဣတိ ကရိသဲ (ကျွင်ကြီး)၊ ဂဗ္ဘံ – ကိုယ်ဝန်ကို၊ ဝိမောစေတိ – လွတ်စေတတ် လျှောစေတတ်၏၊ ဣတိ သုရိသော (မရိုးပင်)၊ တမန္ဓကာရ ဝိမေနေန–အမိုက်မှောင်ကို ပယ်ဖျောက်သဖြင့်၊ သတ္တာနံ–သတ္တဝါတို့၏၊ ဘယံ–ကြောက်ခြင်းကို၊သုရတိ–ဟိ'သတိ–ညှဉ်းဆဲတတ်၏၊ ဣတိ သူရိယော (နေ)၊ ရောဂံ–ရောဂါကို၊ ဟိ'သတိ–ညှဉ်းဆဲတတ်၏၊ ဣတိ သိရိသော (ဂုဏ္ဍီပင်)၊ ဣလတိ ကမ္မတိ–တုန်လှုပ်တတ်၏၊ ဣတိ ဣလ္လိသော (ဣလ္လိသမည်သော သူဌေး)၊ တဏှာယ–တဏှာကြောင့်၊ ဒုဗ္ဗလော–အားနည်းသည်၊ ဟုတ္ဝာ–၍၊ ဣလတိ ကမ္မတိ ဣတိ ဣလ္လိသော၊ ပါပကရမဏော–မကောင်းမှုကို ပြုခြင်းဌ၊ အလတိ သမတ္ထေတိ–စွမ်းနိုင်၏၊ ဣတိ

သဘောရှိသည်–ဟု ပြလိုမှ "ပုန နိပစ္စန္တေ" ဟု ဝုတ္တိဖွင့်သည်၊ ရှုဌ်ကား "ပုန နိပစ္စန္တေ" မပါသောကြောင့် ရုပ်မပြီးသော အရာဝယ် အခြားသုတ်ကြီးဖြင့်သာ စီရင်စေသည်။

ပုံစံများ။ ။ "မနုဿော" ရှုနှင့်တူပြီ၊ မာနုသော–"မနု=ဟောဓနေ" ဥသ သက် (မန်ဥ) ဤသုတ်ဖြင့် (နံ) ကို အာပြု၊ ပုရိသ–"ပူရ = ဒါရပူရဏောသု" ဣသ၊ ဤသုတ်ဖြင့် ပူဌ် ဥကို ရဿပြု၊ ပေါသော–ပူရ+ဣသ ဤသုတ်ဖြင့် ရ်+ ဣတို့ကိုချေ၊ အညေသုစဖြင့် ပု၏ ဥကို ဩဝုဒ္ဓိပြု၊ သုဏိသာ–"သုဏာ=ဟိ'သာ ကုလသန္တာနေသု" ဣသ, အာပစ္စည်း၊ ["ဟိ'သာ+ကုလသန္တာနေသု" ဟူသော ဓာတ်နက် ၂ မျိုးနှင့်အညီ ဝိဂြိဟ်လည်း ၂– မျိုးပြထားသည်၊] ကရိသဲ –"ကု = ကုစ္ဆိတေ" ဣသသက်, ဤသုတ်ဖြင့် ရ်လာ, ကု၏ ဥကိုလည်း(အ)ပြု၊ ဣကို လည်း ဒီဃပြု၊] ဤကား နျာသနည်းတည်း၊ ရှုဌ်ကား တစ်မျိုးစီရင်၏]။

ပုရိသော။ ။ "သု=ပါဏာဂဗ္ဘဝိမောစနေ (သတ္တဝါဟူသော ကိုယ်ဝန် သူငယ်ကို လျှောကျစေခြင်းဌ" ဟူသော နျာသဓာတ်နက်နှင့်အညီ "ဂဗ္ဘဝိမောစေတိ" ကိုအနက်ပေး၊ "အဂ္ဂရုက္ခ–မရိုးပင်" ဟု ဟောနက်ပြသည်၊ "သုဏာတိ ဂဗ္ဘ ဝိမောစေတိတိ သုရိသော" ဟုပြု၊ "သု=ဟိ'သာယံ" ဟူသော ဓာတ်နက်နှင့်အညီ "ဘယံ သုဏာတိ ဟိ'သတိ" ဟု ဒုတိယ ဝိကပ် ရှိစေရမည်၊ "သူရတိ" ဟု ရှိသည် ကား ပါဋ္ဌပျက်၊ သုဓာတ်, ဣသပစ္စည်း, ဤသုတ်ဖြင့် ရ်လာ၍လည်းကောင်း, သကို ယ ပြု၍လည်းကောင်း "သုရိယော" ဟု ဖြစ်၏၊ အဘိဓာန်တို့ဌ် "သူရိယ" ဟုရှိ၏၊ ထိုအလို သုဌ် ဒီဃလည်းပြု၊ သိရိသောလည်း သုဓာတ်, ဣသပစ္စည်း, ဤသုတ်ဖြင့် (ရ်) လာ, သု၏ ဥကို ဣ, ဣသမှ ဣကိုလည်း (ဤ) ပြု။

အလသော–(လူပျင်း)၊ မဟိတဟော ပူဇေတဟော–ပူဇော်ထိုက်၏၊ ဣတိ မဟိသော (ကျွဲ)၊ သီယတိ . ဗန္ဓီယတိ–ဖွဲ့.အပ်၏၊ ဣတိ သီသံ (ဦးခေါင်း)၊ ကိတဗ္ဗံ ဟိ'သီတဗ္ဗံ–ညဉ်းဆဲအပ်၏၊ ဣတိ ကီသံ (ကြွေလိုသောအမျိုး, နုပုလွိုင်ဖြင့်ရှိသော ကြောင့် "အမျိုး" ဟု ဆိုလိုက်သည်၊) ဣဒေ္ဓေဝမာဒိ–တည်း။ (၆၈၄)

ကိတဗ္ဗိဟေနကဗ္ဗေ–ဌ်၊ ဆဠော ကဏ္ဏော–၆–ခန်းမြောက်ဖြစ်သော၊

ဥဏှာဒိကဟော–ဥဏှာဒ်ကျမ်းသည်၊ ဣတိ–ပြီးပြီ။

ကဠာယနပဋိကရဏံ–ကစ္စည်းကျမ်းသည်၊ နိဋ္ဌိတံ–ပြီးပြီ။

ဣလိသော စသည်။ ။ ဣလ=ကမ္မနေ, ဣသပစ္စည်းဖြင့် "ဣလိသ" ဟု ပြီး၏၊ ထောမနိဝိဋ္ဌ "ဣလိသ" ဟု လိဋ္ဌ ဒီဃရှိ၍ "ဣလိဝ–သန်လျက်ငယ်ကဲ့သို့+သောဘ တေ–တင့်တယ်၏" ဟု ဝိဂြိုဟ်ပြု၏၊ ယခုအခါ လဒ္ဓေဘော်ဖြင့် "ဣလ္လိသ" ဟု ရေးသားကြ၏၊ [ရှဋ္ဌကား ဤပုဒ်မပါ၊] အလ=သာမတ္ထေ၊ ဣသ, ဣကို ဤသုတ်ဖြင့် (အ)ပြု၍ "အလသော" ဖြစ်၏၊ [ရှဋ္ဌမပါ၊] မဟာတတ် ဣသဖြင့် "မဟိသော" ဟု ပြီး၏၊ ယခုပါဠိများဋ္ဌနိဂ္ဂဟိတ်လာ၍ "မဟိ'သော" ဟု တွေ့.ရသည်၊ သိ= ဗန္ဓနေ, ဣသပစ္စည်း, ဤသုတ်ဖြင့် ရှေ့.ဣချေ, နောက်ဣသို့ ဒီဃပြု၊ သီသံဟု ဖြစ်၏၊ ကု=ဟိသာယံ, ဣသ၊ ကု၏ ဥကိုချေ၍ ဣသို့.ကပ်, ကိသံဟုဖြစ်၏၊] သဏ္ဌာတဋ္ဌ "ကြိသ=တနုကရဏေ" ဓာတုပစ္စည်း, သုတ်ကြီးဖြင့် စီရင်၍ "ကြိသ" ဟု ရှိသည်]။

ဥဏှာဒိကဟော ဆဠော ကဏ္ဏော။ ။ ဥဏှာဒ်ခန်းကို (ကိတ်ကဲ့သို့ဓာတ်) နောင် ပစ္စည်းသက်ပုံကို ပြသော အခန်းဖြစ်၍၊ ကိတ်ဋ္ဌသွင်းကာ ကိတ်၏ရှေ့ ၅ခန်းကိုထောက်၍ ဆဋ္ဌကဏ္ဏဟု နျာသနှင့် ရှုတို့ဖွင့်သည့်အတိုင်း ဤဋ္ဌ တွေ့.ရသည်၊ နိဒ္ဒေသဋ္ဌကား "ဥဏှာဒိကပွသည် ကိတ်နှင့်မရော–သီးခြားဖြစ်သော အခန်းတစ်ခန်း တည်း" ဟု ယူဆ၍ သန္ဓိစသည်ကိုထောက်လျှင် ရှစ်ခန်းမြောက် ဖြစ်သောကြောင့် "ဥဏှာဒိကပွသ သုတ္တနိဒ္ဒေသေ အဋ္ဌမော ကဏ္ဏော" ဟု ဆိုသည်၊ မောဂ္ဂလ္လာန်ဋ္ဌ "ဏှာဒိကဏ္ဏ" ဟု သီးခြားပြသကဲ့သို့ ဤဋ္ဌလည်း "ဥဏှာဒိကဟော–ဤကား ဥဏှာဒ်ကျမ်း" ဟု နိဂုံးရှိလျှင် ကောင်းပေလိမ့်မည်။

ဥဏှာဒ် ဘာသာဋီကာ ပြီးပြီ။

ဘာသာဋီကာနိဂုံး

ဤမျှသော အဖွင့်အစဉ်ဖြင့် (ရူပသိဒ္ဓိ ဘာသာဋီကာကဲ့သို့) ၂-နှစ်ခွဲမျှပင် ရေးသားရသော ကစ္စည်းဘာသာဋီကာလည်း ၁၃၀၈-ခု၊ သီတင်းကျွတ်လဆန်း ၅ ရက်နေ့၌ ပြီးစီးပြန်ပေပြီ၊ ဤကျမ်းစာကို စဋ္ဌရေးသားစဉ်က ဒုတိယကမ္ဘာ စစ်ကြီး မပြီးသေးသော်လည်း ဤကျမ်းစာပြီးချိန်မှာ စစ်အရေးလည်းငြိမ်းအေး ပြီးဖြစ်၍ စစ်အတွင်း၌ ချုတ်ယွင်းခဲ့သော ပရိယတ် ပဋိပတ် ဆုတ်ယုတ်မှုများကို ယခုအခါ ဝန်ဆောင်ပုဂ္ဂိုလ်တိုင်း ပြန်၍ထူထောင်ဖို့ တာဝန်ရှိနေပေရာ ဤဘာသာ ဋီကာလည်း ပရိယတ်ဝန်ဆောင် ကျမ်းစာတစ်စောင် ဖြစ်တန်ရာ၏ဟု မျှော်လင့်ရ တော့သည်။

သိဒ္ဓိတ္ထ သော ဘာသာဋီကာ, ဒေသဘာသာယ သခ်ံတာ၊

ဗျာချာနာ ဗျာကရဏသ, ကစ္စာယနသ ကစ္စနာ။

ကစ္စာယနသ-ကျမ်းပြုအရှင်, အမည်တင်၍, ပြည်ခွင်တစ်ဝန်း, ကစ္စည်း ကျမ်းဟု, အစွမ်းအလျောက်, လျှမ်းလျှမ်းတောက်လျက် ရှိသော၊ ဗျာကရဏသ-သဒ္ဒါအပေါင်း, ကောင်းအောင်ပြီးစေ, ပဝေဏီလက်သုံး, ဗျာကရဏ်း၏၊ ကစ္စနာ-ဤဋီကာတွက်, တစ်ဆင့်တက်၍, ထွန်းလက်ဖွယ်တောင်း, အကြောင်းတစ်မျိုးဖြစ် သော၊ ဗျာချာနာ-အကျယ်တဝင့်, သင့်ရာသင့်ရာ, ဖွင့်ကာဖွင့်ကာပြသော၊ ဒေသဘာသာ ယ-တိုင်းရင်းမြန်မာ, အမိဘာသာဖြင့်၊ သခ်ံတာ-တသန့်တသန့် အကန့်ကန့်လျက်, ခန့်ခန့်စီရရှိ, တည်ကြည်စွာ စီရင်အပ်သော၊ ဘာသာဋီကာ-ဘာသာဋီကာ, အမည် သာသည့် မှီရာသီသည်း, နိဿရည်းသည်လည်း၊ သိဒ္ဓိတ္ထဘော-ထောင့်သုံးရာပေါ်, ရှစ်ခုကျော်၍, ဝါတော်ကျွတ်ဆန်း, ၁၂ရက်စန်း၌, ဆုံးခန်းတိုင်ရောက်, ပြီးမြောက် ပြန်ပြီတကား။

ဤကျမ်းသည် ရတနာ့ဂုဏ်ရည်စသော ရှေးကျမ်းတို့ကိုထောက်၍ ၉-ကျမ်း မြောက်ဖြစ်၏၊ ဤသို့ ကျမ်းစာအရပ်ရပ်ကို အထပ်ထပ်စီရင်ခြင်း၏ ရည်ရွယ်ရင်း ကား "စာသင်သားတိုင်း လွယ်လွယ်ကူကူနှင့် ကြည့်ရှုလေ့လာနိုင်ကြပါစေ, မိမိ မှာလည်း ပညာပါရမီ အဆီအနှစ် နိဗ္ဗာန်အထိ အမတေ ဖြစ်ပါစေ" ဟုပင် ဖြစ်ပါသည်၊ ထို့ကြောင့် ကစ္စည်းဗျာကရဏ်းနှင့်စပ်၍ ဤဘာသာဋီကာထက် သိ လွယ်ကောင်းမြတ်သော ဋီကာသစ်တစ်မျိုး ပေါ်ထွက်လာသောအခါ ဤဘာသာ ဋီကာသည် တိမ်ဖုံးသော လကဲ့သို့ ကွယ်ပရစ်ဖို့လည်း ရည်သန်ချက် ရှိပါသည်။

ယဒိ အညာ ဥပ္ပဇ္ဇေထ, ဣတောပိ သုခသမ္ဘတာ၊
တသ္မော-ကာသံ ပဒါနာယ, အယံ အန္တ္ဓာရတေယတံ။

ဣတောပိ-အများမိုးလောက်, ခရီးရောက်၍, ပြီးမြောက်ခဲ့ရာ, ဤဘာသာဦးကာထက်လည်း၊ သုခသမ္ဘတာ-ကြည့်ရှုပို့ချ, လွယ်ကူလှသဖြင့်, အားရဖွယ်တောင်း, အကောင်းဟု သမုတ်အပ်သော၊ အညာ-ကစ္စာယနကျမ်း, သိဖွယ်ခန်းဌ, တင့်ဆန်းကျစ်လျစ်, ဦးကာသစ်တစ်မျိုးသည်၊ ယဒိ ဥပ္ပဇ္ဇေထ-ပညာလိုလား, နောက်နောက်သားတို့, ကြိုးစားရစ်သော်, အကယ်၍ဖြစ်ပေါ်လာအုံ့၊ တသ္မာ-ထိုသို့ဖြစ်ရစ်, ဦးကာသစ်၏၊ သြကာသံ ပဒါနာယ-ထွန်းတောက်တင့်ရေး, အခွင့်ပေးခြင်းငှာ၊ အယံ-နှစ်လ မြားမြောက်, လွန်အားဆောက်မှ၊ ထွန်းတောက်ထွက်လာ, ဤဦးကာသည်၊ အန္တ ရတေယတံ-ရိုးရာမတဲ့, တိုးကာင့်၍, ကတ်ဖဲ့မနေ, ကွယ်ပျောက်ရစ်ပါစေသတည်း။

ယခုအချိန်ကား မိမိကျမ်းစာများကို များစွာသော ပုဂ္ဂိုလ်တို့ အားရနှစ်ခြိုက်ဂရုစိုက်နေကြသောအခါ ဖြစ်၏၊ ထိုကဲ့သို့ ပုဂ္ဂိုလ်အများ လေးစားနှစ်ခြိုက်အောင် ရေးသားနိုင်ခြင်းသည် မိမိ၏မူလအရည်အချင်းထက် အထူးစောင့်ရှောက် ချီးမြှောက်တော်မူကြသော ဆရာတော်များ၏ ကျေးဇူးက ပို၍များသည်-ဟုဆိုလျှင် လောကွတ်စကား ရေးသားရာရောက်မည် မဟုတ်ပါ၊ မှန်၏-များစွာသော စာသင်သားတို့တွင် မိမိကဲ့သို့ အထိုက်အလျောက် ပင်ကိုဉာဏ်ရှိသူ, မိမိထက် သာလွန်သူတွေ များစွာရှိပေ၏၊ သို့သော် ထိုပုဂ္ဂိုလ်အများပင် ဆရာသမားတို့၏ ချီးမြှောက်မှုကိုကား မိမိလောက်ရရှိသူ နည်းပါးကြပေလိမ့်မည်။

ထင်ရှားစေအုံ့-များစွာသော ရပ်ရွာ ကျောင်းဘုန်းကြီးများသည် အရည်အချင်းရှိသော ကလေးများကို ရွေးချယ်၍ အထူးသင်ပြလေ့မရှိကြ၊ မိမိမှာကား ရပ်ရွာ၌ပင် အထူးသင်ပြခြင်းကို ရရှိခဲ့၏၊ များစွာသော မိဘနှင့်ဆရာရင်းတို့သည် ငယ်ရွယ်ချိန်၌ ပျက်စီးမည်ကို စိုးရိမ်ခြင်း၊ ကျန်းမာရေးကို စိုးရိမ်ခြင်း၊ မိဘက မခွဲခွာနိုင်ခြင်းစသော အကြောင်းတို့ကြောင့် မြို့စာသင်တိုက်များသို့ စာသင်မလွှတ်နိုင်ကြ၊ သာမဏေကြီးဖြစ်မှ၊ ရဟန်းဖြစ်မှ စာသင်တိုက်သို့ ရောက်လာကြသဖြင့် အရွယ်ကြီးရင့်နေပြီဖြစ်၍ ဉာဏ်ရှိသော်လည်း ကာလအလိုက် ထိပ်တန်းရောက်ဖို့ ခဲယဉ်းလေသည်၊ ငယ်ငယ်ရွယ်ရွယ် ပို့ပြန်လျှင်လည်း ဂရုစိုက်တတ်သော ဆရာသမားနှင့် မကြုံကြိုက်ပါမူ ဆရာမိဘတို့ စိုးရိမ်သည့်အတိုင်း ပျက်စီးဖွယ် ကြောင့်ကြဖွယ်တွေ များပေသည်၊ မိမိကိုကား ၉ နှစ်သားလောက်ကပင် မိဘတို့ခွဲ၍ မန္တလေးသို့ စာသင်ရန်ပို့နိုင်ကြ၏ [ဒါယကာကြီးကိုယ်တိုင် မန္တလေးသို့ မပြတ်ရောက်နေသဖြင့် ကြောင့်ကြဖွယ် မရှိချေ။]

မြို့စာသင်တိုက်၌ စာချဆရာတော်များလည်း အရည်အချင်းရှိသော မိမိတပည့်ကို အခြားစာသင်တိုက်သို့ (အခြားဆရာ့ထံ) တစ်ဆင့်မလွှတ်လို မအပ်နှံလိုကြ၊ မိမိမှာရှိသမျှ အရည်အချင်းကိုပင် သက်ဆုံးတိုင် မှီခိုစေလိုကြ၏၊ [အချို့ဆရာများကား တခြားတိုက်သို့ လွှတ်လိုက်ရလျှင် အနေအထိုင် ပျက်စီးမည်စိုး၍ စိတ်စေတနာရင်း ကောင်းဖြင့်ပင် မလွှတ်လိုကြခြင်း ဖြစ်ပေသည်၊] မိမိကား မန္တလေးမှတစ်ဆင့် ပခုက္ကူသို့ (အထက်စာကြီးများ ပေါက်ရောက်လွယ်အောင်ဟု သဘောထား၍) စေလွှတ်ခြင်း ခံခဲ့ရသည်၊ အချို့စာသင်တိုက်၌ ဆရာတော်တို့သည် ဂိုဏ်းချင်းမတူသူကို ကြည်ဖြူစွာ ချီးမြှောက်လေ့မရှိကြ၊ ဘုရား မျက်နှာတော်ကို မမျှော်မထောက်ဘဲ ဘုရားသာသနာတော်ကို ဆိုင်ရာ ဂိုဏ်းဂဏ၏ သံဃာသနာဟု ထင်မှားကြဟန်တူ၏၊ ထို့ကြောင့်လည်း စာသင်သားဘဝမှစ၍ သွေးကွဲလာတတ်ကြလေသည်။

ပခုက္ကူဆရာတော်များကား မိမိကို သာမန် ရွှေကျင်ဂိုဏ်းသားမဟုတ်, ဒုတိယ ရွှေကျင်သာသနာပိုင် ဖြစ်တော်မူသော ပထမ မဟာဝိသုဒ္ဓါရုံဆရာတော် ဘုရားကြီး၏ ဆွေတော်မျိုးတော် ဖြစ်ကြောင်းကို (အဘယာရာမဆရာတော်ထံမှ) စောစောကပင် သိတော်မူပြီးဖြစ်ပါလျက် ထိုအချိန်၌ အုပ်ချုပ်တော်မူဆဲဖြစ်ကြသော (သင်္ဂြိုဟ်ဘာသာဋီကာ၌ ညွှန်ပြခဲ့သော) ဆရာတော်ဘုရားတို့ အားပေးချီးမြှောက်တော်မူကြပေသည်၊ ထိုစိတ်ဓာတ်ကြောင့်ပင် ပခုက္ကူဆရာတော်များမှာ ဂိုဏ်းဂဏမရွေးလေးစားခြင်းကို ခံယူတော်မူကြရပေသည်၊ [ဆရာတော်များ ချီးမြှောက်တော်မူကြပုံကို ရူပသိဒ္ဓိဘာသာဋီကာ၌ ခပ်စုံစုံရေးသားထားပြီ၊ ဤ နိဝုံးရေးသားချိန်၌ ပခုက္ကူဆရာတော် ၃–ပါးတွင် ပထမဆရာတော် လွန်တော်မူ၍ ၁၉–ရက်မျှသာ ရှိသေး၏၊ ဆရာတော်ကား သာသနာ့တာဝန်ကို သက်တော်ရှိသမျှ ဆောင်တော်မူကာ တစ်သာသနာလုံး လေးစားမှုကို ခံတော်မူရပါပေသည်၊] ဤသို့လျှင် သာသနာ့ဝန်ဆောင်အခေါင်တော်ဘုရား ဆရာတော်များ၏ လေးစားချီးမြှောက်မှုကို ခံယူရရှိသော ကြောင့်သာ ယခုအခြေအနေတိုင်အောင် သာသနာ့တာဝန်ကို တစ်ဖက်တစ်လမ်းထမ်းဆောင်နိုင်ရကား ထိုကျေးဇူးရှင် ဆရာတော်များကို ဤကျမ်းစာရေးသားခြင်းဟူသော အကျင့်ပဋိပတ်ဖြင့် လေးမြတ်ကော်ရော် ပူဇော်ပါသည်။

သမ္ဘူဒယာမိ ထေရာနံ, ယေသာဟံ သမ္ဘဂ္ဂဟိတော၊

ဒယံ ဒယံ ဒယန္တော၀, သမ္ဘဒ္ဒသာသနဿရော။

ယေသံ ထေရာနံ–အထက်ဝေဟင်, နေအသွင်သို့, မြေပြင်ထင်ရှား, အကြင် ဆရာတော်ဘုရားထို့သည်၊ သမ္ဘဂ္ဂဟိတော–အထူးစောင့်ရှောက်, ချီးမြှောက်အပ်သည်ဖြစ်၍၊ ဒယံ ဒယံ = အောင်သင့်အောင်ရန်, စာတော်ပြန်ဟု, တိုင်းမြန်

ထင်ရှား, အောင်ပွဲများကို၊ ဗေယျာဝေ-လာဘ်လည်းမက္ခ, လူလည်းမပုံ, ခုံခုံသိုက် မြိုက်, အောင်လံစိုက်လျက်သာလျှင်၊ အဟံ-ငါသည်၊ သမ္မုဒ္ဓသာသနန္တရော-ဗုဒ္ဓ မြတ်စွာ, သာသနာကျိုး, တိုးသင့်တိုးအောင်, တစ်မျိုးဆောင်ရပေ၏၊ တောသံ ထေရာနံ-ကျေးဇူးတော်ရင်, ဂုဏ်အင်ကြီးမား, ထိုဆရာတော်ဘုရားတို့အား၊ သမ္ဘုဗျယာမိ-ကျမ်းစာရေးသား, ကောင်းမှုများဖြင့်, လေးစားကော်ရော်, ပူဇော်ပါ၏။

ပုဗ္ဗေစနှင့် ပဋိရူပ။ ။ ဆက်ပါဦးအုံ-မိမိ၏ ဤခန္ဓာကိုယ်ကို စီမံလိုက် သော ရှေးကံသည် ယခုဘဝ၌ ဆရာကောင်းများကို မှီခိုရလောက်အောင် စီမံဖော် ရသဖြင့် မိမိ၏ "ပုဗ္ဗေစ ကတပုညတာ" စက်ကို နှစ်သက်အားရမိပါတော့၏၊ မိမိ၏ ဖွားမြင်ရာ သရိုင်ရှာသည် ရွှေကျင်နိုကာယ၏ ဒုတိယသာသနာပိုင် ဖြစ်တော်မူသော မဟာဝိသုဒ္ဓါရုံ ဆရာတော်ဘုရားနှင့် ထရုံကာ ဆရာတော်တံဆိပ် ၃-တန် လက်ခံတော်မူရသော ဆရာတော်များအပြင်, ကျေးလက်အလိုက် ဩဇာ အာဏာ ရှိတော်မူကြသော အခြားဆရာတော်များ၏ ထွန်းပေါ်ရာဒေသဖြစ်ခြင်း, ရွှေဘိုတောင်လက်၌ အထင်ရှားဆုံးသော ပစ္စည်းရှင်များ၏ နေထိုင်ရာဖြစ်ခြင်း, စေတီ ပုထိုးကြီးများနှင့် ရေတွင်းရေကန်ကြီးတို့ဖြင့် တင့်တယ်ခြင်းတို့ကြောင့် ပဋိရူပဒေသ-သင့်တင့်လျောက်ပတ် ကောင်းမြတ်သောအရပ်" ဟု ဆိုလို၏။

ဤကဲ့သို့ အရပ်မျိုးကို သက္ကတကျမ်းဂန်များအလို "ပုညတိတ္ထ=ကောင်းမှု ပြုရာ ဆိပ်ကမ်း" ဟု ဆိုရ၏၊ ကျောင်းကန် ဘုရား ဆရာသမားကြီးများရှိသည့် အတွက် ဆရာသမားတို့၏ ဩဝါဒကို နာယူရသော ရပ်သူ ရွာသားတို့သည် ဘုရားသွား ကျောင်းတက်ကိစ္စကို နေ့စဉ်မပြတ် ပြုလုပ်ရသဖြင့် အမြဲတိုးပွားကာ စိတ်ကောင်း စေတနာကောင်း ရှိတတ်ကြသည်ဟု ဆိုလိုသည်၊ ထိုကဲ့သို့သော် မိဘ များမှ ပေါက်ဖွားသော သားသည်လည်း မိဘအလိုလိုက်တတ်, ကြွယ်ဝချမ်းသာ တတ်, တရားစောင့်တတ်, ပညာရှိတတ်သည်ဟု (ဟိတောပဒေသ) ဆိုသည်။

ပုညတိတ္ထေ ကတံ ယေန, တပေါ ကွာပျတိဒုက္ခရုံ၊
တသ ပုဗ္ဗော ဘဝေ ဝသော, သမိဒ္ဓေါ ဧမိကော သုခီ။

ဆက်ဦးအုံ-ထိုသရိုင်ရှာ၌ ဥတိဗလ ဘောဂဗလအားဖြင့် ထင်ရှားသော အမျိုးသည်လည်းကောင်း, အထက်ပါ ဆရာတော်ကြီး ၂ ပါးသည်လည်း ကောင်း မိမိ၏မိဘက်-ဘဘက်မှ ဆွေမျိုးများဖြစ်ကြ၏၊ ထို့ကြောင့် အမျိုး၏ စိတ်ဓာတ်သည် အမြဲတက်ကြွလျက်ရှိသည့်ပြင် အရှင်ဆရာတော်ကြီးများ၏ မြန်မာမင်းလက်ထက်မှစ၍ ကြီးကျယ်တော်မူပုံကို အားကျသောအားဖြင့် မိမိ ငယ်ရွယ်စဉ် အချိန်ဝယ် အမျိုးကောင်းသား ဉာဏ်ကောင်းသောကလေးများကို

ဆွေမျိုးမိဘတို့ကလည်း ရဟန်းဖြစ်အောင် တိုက်တွန်းကြ, ကျောင်းထိုင်ဆရာတော်များကလည်း အထူးရွေးချယ်၍ သင်ပြတော်မူကြသည်၊ ထို့ကြောင့် ထိုသရိုင်ရှာသည် မိမိအတွက် ပဋိရူပဒေသ (သင့်တင့်သောအရပ်) ဖြစ်ပါပေသည်။

သပ္ပုရိသူပနိဿယစက်။ ။ ထို ပဋိရူပဒေသဝါသစက်သည် သပ္ပုရိသူပနိဿယစက်နှင့် အဆင်သင့် ဆက်သွယ်လျက်ရှိ၏၊ မှန်၏–မိမိ၏ ဘိုးနှင့် ခမည်းတော်သည် မိမိကို ငယ်ရွယ်စဉ်ကပင် ဘုန်းကြီးဖြစ်စေရန် ရည်သန်ချက် ရှိဟန်တူ၏၊ ဘိုးဖြစ်သူသည် စကားပီသချိန်လောက်ကပင် စာတွေကို နှုတ်တိုက်ချပေး၏၊ ပင်းကျောင်းဆရာတော်ကြီးမှာ ဘယ်အချက်ကို မြင်တော်မူထားသည်–ဟု မသိရ, အထူးရွေးချယ်၍ စာပေပို့ချပေးတော်မူ၏၊ မန္တလေး မဟာဝိသုဒ္ဓါရုံ တိုက်ကြီးကား ဘေးတော်ဖြစ်သော ဆရာတော်ဘုရားကြီးကြောင့် မိမိတို့ရပ်ရွာနှင့် အိမ်ဦးကြမ်းပြင် ဖြစ်နေတော့သဖြင့် မဟာဝိသုဒ္ဓါရုံတိုက်၌ စာချခိုက်ဖြစ်သော မြောင်းမြမှိ, ဟင်္ဂေါတာရုံ ဆရာတော်တည်းဟူသော သပ္ပုရိသ အမှီကောင်းရဖို့ မခဲယဉ်းလှတော့ချေ၊ ထုမှစ၍ ပခုက္ကူဆရာတော်, အဘယာရာမ ဆရာတော်တို့ကို မှီခိုရခြင်းမှာလည်း သရိုင်ရှာဟူသော ပဋိရူပဒေသ၏ ပကတူပ နိဿယကြောင့်ပင် ဖြစ်ပါသည်။

အတ္တသမ္မာပဏိဓိစက်။ ။ ထို သပ္ပုရိသူပနိဿယာစက်သည်လည်း မိမိကိုယ်ကိုလည်းကောင်း, မိမိစိတ်ကိုလည်းကောင်း နေရာတကျ အသုံးချနိုင်မှုဟူသော အတ္တသမ္မာပဏိဓိစက်နှင့် ဆက်သွယ်လျက်ရှိနေပြန်၏၊ ချဲ့ဦးအုံ–မိမိသည် ၁၈–နှစ် အရွယ်လောက်တုန်းက (မည်သည့် သံယောဇဉ်ကြီးမျှမငြီဘဲ) သဘာဝအတိုင်း လူ့ဘောင်နှင့် သာသနာ့ဘောင်ဝယ် အကျိုးအပြစ်ကို စိစစ်ရွေးချယ်ဖူး၏၊ ထိုအရွယ်၌ သင်ယူပြီးသော စာပေများကား ပထမကြီးတန်း အောင်စွမ်းလောက်အောင် ရှိနေပြီဖြစ်၍ မပစ်ရက်နိုင်အောင် ရှိတော့၏၊ ထိုစာပေများသည် သာသနာ့ဘောင်၌ နေရခြင်း၏ အကျိုးများမည့် အချက်တွေကို နှစ်သက်ဖွယ်ရာ ညွှန်ပြသဖြင့် သာသနာ့ဝန်ကိုပင် ထမ်းဆောင်ဖို့ရန် ရည်သန်ခဲ့ပေသည်၊ ပခုက္ကူရောက်ပြီး၍ နိကာယ်ကြီးများ ပေါက်ရောက်ချိန်၌ကား သာသနာ့ဝန်ကို အားသွန်ကြိုးပမ်း ထမ်းလိုသောစိတ်များ ကြီးမားလာပြီးလျှင် အဘယာရာမဆရာတော်ထံ သက္ကတကို လေ့လာချိန်၌မူ ကျမ်းစာရေးသားပုံ စီစဉ်ပုံမှစ၍ အကြိသစ် ဥဏ္ဏသစ်များ တိုးပွားကာ ရှေးဟောင်းမြန်မာ အရေးအသားနှင့် စာသင်နည်းများကို ပြုပြင်လိုစိတ် ဖြစ် ပေါ်လာရပေသည်၊ ဤကား သပ္ပုရိသူပနိဿယစက်၏ အဆင်သင့် ဆက်သွယ်လိုက်သော အတ္တသမ္မာပဏိဓိစက်ပေတည်း။.

အနာဂတ်စက်လည်ပုံ။ ။ အတ္တသမ္မာပဏိဓိစက်ကြောင့် ယခုဘဝ၌ ပြုအပ်သမျှ ကုသိုလ်ပါရမီတွေသည် နောင်ဘဝ၌ ပဋိရူပဒေသကို ရရှိဖို့ရာ ကတပုညတာစက် ဖြစ်နေပြန်သောကြောင့် နောက်နောက်ဘဝ၌လည်း ပဋိရူပဒေသဝါသ

မှစ၍ ဆက်ကာဆက်ကာ စက်လည်သွားမည့်အရေးကို တွေးမိရကား နောက်နောင်အခါ မိမိ၏ သမ္မတ္တိစက်များသည် ပထမတန်းစားချည်းဖြစ်အောင် မြင့်ခေါင်တိုးတက်၍ နိဗ္ဗာန်အထိ သွက်သွက်လက်လက်လည်နိုင်အောင် ယခုနယ်က အတ္တသမ္ဘာပဏိဓိစက်ကို အချက်ကျထူထောင်ဖို့ အရေးသာလျှင် ကြိုးလေးကြောင်းကို ကောင်းကောင်း သတိရနေပါတော့သည်။

ထင်ရှားစေအုံ့။ ။ များစွာသော မြန်မာလူမျိုးတို့သည် "နိဗ္ဗာန် မြန်မြန်ရပါလို၏, ဘုရားဖြစ်ရပါလို၏" စသည်ဖြင့် ဆုတောင်းမှုကို ဂရုပြုနေဟန်ရှိသော်လည်း ကျွတ်တမ်းဝင်ကြသော သူတော်စင်တို့ကား တချို့မှာ ဆုပင်မတောင်းကြ, နိဗ္ဗာန်ကို ရည်မှန်း၍ ပြုအပ်သော ကုသိုလ်ပါရမီများကသာ သင့်တော်သော အဆင့်အတန်းဖြင့် နိဗ္ဗာန်ကို ထိရောက်စေကြသည်၊ အချို့ကား ဆုတောင်းသော်လည်း ထိုဆုနှင့်တန်အောင် ပါရမီကိုလည်း ကြိုးစားကြပေသည်၊ ထို့ကြောင့် (မည်သည့်အဖြစ်မျိုးဖြင့် နိဗ္ဗာန်ရလိုသည်ဖြစ်စေ) မဂ်ဖိုလ်ရဖို့ အရေးမှာ အလုပ်သာ ပဓာနဖြစ်ကြောင်း ကောင်းကောင်းကြီး သဘောကျနေရကား မိမိအတွက် ပြုခဲ့သော သမ္မတ္တိစက်ခေါင်း ၄–လုံးတပ်လျက် သဒ္ဓါ ဝီရိယ သတိ သမာဓိ ပညာ ဗိုလ်ငါးဖြာတို့ လွန်စွာစေ့စပ်အုပ်စိုးအပ်သော မဂ္ဂင် ယာဉ်ပျံတော်ကြီးသည် ခိုင်ဖြိုးတောင့်တင်းစွာဖြင့် နိဗ္ဗာန်တည်းဟူသော တစ်ဖက်ကမ်းသို့ ပျံသန်းပေါက်ရောက်နိုင်လောက်အောင် မြင့်ခေါင်တက်လျှမ်းယောက်ျားတို့ပြုထိုက်သော လုံ့လစွမ်းကို ယခုနယ်က ကြိုးပမ်းတော့အုံ့သတည်း။

စတုစ္ကံ့ ဝတ္ထိယာန, ယာနံ ဗလပရိဂ္ဂဟံ၊

ယာနာယ အမတံ ခေမံ, ကဿံ ပုရိသကာရိယံ။

စတုစ္ကံ့–သမ္မတ္တိစက်, ၄–ချက်စုပေါင်း, စက်ခေါင်း ၄–ခုရှိထသော, ဗလပရိဂ္ဂဟံ–ရန်ပေါင်းခွင်းဖြို, ငါးဦးဗိုလ်တို့, ကိုယ်စီစောင့်ကြပ်, အုပ်ချုပ်အပ်ထသော၊ ယာနံ–အသွားလျင်လျင်, အများတင်လည်း, အားအင်ခိုင်ဖြိုး, မဂ္ဂင်ယာဉ်ပျံ တော်ကြီးကို၊ ဝတ္ထိယာန–မတိမ်းမစောင်း, လည်စေကြောင်းဖြင့်, ကောင်းစွာအစဉ်, မောင်းကာနှင်၍, အမတံ ခေမံ–ဤဘက်မှာနေ, အားလုံးသေလျက်, ဟိုပြည်ရောက်မှ, ဘေးကင်းရမည့်, အမတခေါ် နေပြည်တော်သို့၊ ယာနာယ–ကိလေသာဟူ, ရန်သူပစ်ဖောက်, ဗုံးအမြောက်တို့, မကြောက်မနာ: အရောက်သွားခြင်းငှာ၊ ပုရိသကာရိယံ–ယောက်ျားမှန်က, ပြုရဲရမည့်, ကမ္မာ့လက်ရိုး, လုံ့လမျိုးကို၊ ကဿံ–ငါးဦးဗိုလ်ချုပ်, အဖော်လုပ်၍, မဆုတ်ရစေ, ...ပြုလုပ်ပေအုံ့သတည်း။

ကစ္စည်းဘာသာဦးကာ ပြီးပြီ။
